DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS, QVARVM

permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, optima fide collectis, & nunc recèns recognitis, atque aliquot Vitarum accessione auctis per F. LAVRENTIVM SVRIVM CARTHVSIANVM,

TOMVS PRIMVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

IANVARII ET FEBRVARII.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios Anno M. D. LXXVI.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Librum, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atq; ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidẽ eo etiã gratior nobis fuit, quòd opus in se continet à nobis semper desideratum, & ad refellenda hęreticorum in easdem sanctorum Patrum historias maledicta, aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam inprimis ei tribuendam esse memento, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis studiosis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructũ percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs nostri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS

PIVS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO CALENIO, TYPOGRAPHO COLONIEN.

DILECTE Fili Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cùm tu, ſicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum hiſtorijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnõ alios Tomos ſeu libros dilecti filij Petri Caniſij presbyteri ſeu religioſi Societatis IESV, de doctrina ſiue Inſtitutione Chriſtiana inſcriptos, vnà cum certis Annotationibus, nõdùm impreſſos, tua impenſa imprimi facere deſideres: Nos tibi, quem in excudẽdis huiuſmodi Tomis ſeu libris graues impenſas ſubire neceſſè eſt, nè ex beneficio omnibus Chriſti fidelibus collato detrimẽtum aliquod ſentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Chriſtianæ perutili propoſito confouere volentes, & à quibuſuis Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, alijsq́ Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibèt innodatus exiſtis, ad effectũ præſentium dũtaxàt conſequendum, harũ ſerie abſoluentes & abſolutũ fore cenſentes: Motu proprio nõ ad tuam vel alicuius pro te nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia & mera deliberatione noſtris tibi Tomos ſeu libros præfatos per te vel alium ſeu alios imprimendi, & impreſſos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apoſtolica authoritate per præſentes concedimus: Necnon omnibus & ſingulis impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiã conſtitutis, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub Excõmunicationis ſententiæ, necnon in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubiectis, ſub amiſſionis Tomorum ſeu librorum huiuſmodi, ac mille ducatorũ auri de Camera, pro vna Cameræ Apoſtolicæ, et altera medietatibus tibi, tuisq́ hæredibus & ſucceſſoribus irremiſſibiliter loco damnorũ applicandorum pœnis, per alios abſq́ tuî & hæredum vel ſucceſſorum tuorũ expreſſo mandato aut licentia habita excudentes ſeu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipſo incurrendis, nè eoſdem tomos ſeu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impreſſione computandum, in quibuſuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, ſeu magna, vel alia quacunq́ forma alicubì imprimere, neq́ per alios impreſſos vendere abſq́ expreſſa tuî vel hæredum & ſucceſſorum præfatorũ licentia vel conſenſu audeant vel præſumant, & ità per quoſcunq́ iudices & commiſſarios quauis authoritatè fungentes, ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid ſecùs ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu ſimili ſub interdicti Eccleſiaſtici & ingreſſus eccleſiarum Venerabilibus Fratribus noſtris Colonienſ. & quorũuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs ſeu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac ſub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Poteſtatibus, & alijs quibuſuis Iudicibus quibuſcũque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & ſucceſſorũ tuorum, vel alicuius eorum huiuſmodi fuerint requiſiti in præmiſſis, efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant authoritate

nostra inhibitionem præfatā inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq́ hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq́ singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impressores, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelātes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarēt, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opùs fuerit, auxilio brachij secularis: Nō obstantibus Cōstitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, et literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscūque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiamsi de illis, eorumq́ totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, àc si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro expressis habentes, illis aliâs in suo robore permansuris, hac vice duntaxàt specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenā & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIIII. Septembris, M.D.LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. GABRIELI PALAEOTO, S. ROM. ECCLESIAE CARDINALI, ET BONONIEN. Epiſcopo, Domino & Patrono eximio, S. P. D.

ANTE annos non adeò multos, Illuſtriſsime Cardinalis, Antiſtes Reuerendiſſime, vir immortali memoria dignus, Aloyſius Lipomanus, tum Veronenſis Epiſcopus, aliquot Tomos edidit de Vitis Sanctorum: ſed confusè & abſque certo ordine, quòd ei tum primùm hoc opus multi & ſudoris & temporis ſuſcipienti, non ità facile & promptum eſſet in menſes diſtribuere Vitas, quas ex diuerſis authoribus collegerat: quanquàm posteà id in Simeone Metaphraſte ab eo præſtitum eſt. Sed cùm in illis Tomis permultę ſacræ Hiſtoriæ deſiderarentur, acceſſi ego rogatus ab amicis, & propè compulſus, & in ordinem aliquem redigere conatus ſum tum ab Aloyſio iam euulgatas, tum meo ſtudio vndecunque conquirendas Hiſtorias. Neque tamen omnia, quæ in ſuos Tomos contulerat Aloyſius, in meos referre voluï: immò ex ijs plurima omiſi, quòd meo inſtituto minùs congruerent, nimiaque eſſet operis mei futura moles, ſi vellem omnia illius in mea transferre volumina. Vt autem maiori cum fructu id, quod conabar, poſſem efficere, D. Geruinus Calenius LL. Licentiatus, ſingularis amicus meus, & iuuandæ Reip. Chriſtianæ cumprimìs ſtudioſus, complures hincindè collegit manuſcriptos codices, nec pauci ab alijs amicis è diuerſis locis ad me miſsi ſunt: quorum fretus copia, non parùm multas, eaſque ſanè lectu dignas, in ſex Tomos congeſſi Hiſtorias Sanctorum, quæ ità gratæ fuerunt Chriſtianis lectoribus, vt intra paucos annos primus Tomus diſtractus ſit, & iam denuò recuſus. Quemadmodùm autem Aloyſio, quem dixi, id inprimìs curæ fuit, vt non niſi graues & fide dignas Sanctorum Vitas in lucem emitteret: ità ſanè etiam ego ſummoperè in id incubui, nè quid vanum aut commentitiũ, aut parùm grauiter conſcriptum, in meos Tomos admitterem: quæ etiam cauſa fuit, vt pleraſque, immò permultas hiſtorias omiſerim, non quòd contemnendas putem, ſed nè habeant vllam occaſionem ad maledicendum nati hæretici noſtri, vel calumniandi labores meos, vel Eccleſiæ Dei inſultandi. Atque interìm tamen affertur ad me à quodam amico, noui huius Euangelij concionatorculum quendam (qui etiam vt ſtultitiam declararet ſuam, auſus eſt decreta celeberrimæ Synodi Tridentinæ, cui tam multi interfuêre ſumma authoritate & doctrina viri, cenſoria virgula notare, & ea ſibi examinanda ſumere) tum Aloyſium, tum me quoquè hoc nomine palàm traducere, quòd ſub veterum nominibus nouas conſarcinauerimus Legendas, quas etiam confidenter fabulas vocat. De cuius hominis emi-

nenti audacia & impudentia equidem non video quid pro dignitate dici queat. Dolet infelici ex his historijs adstrui inuocationem Sanctorum, & licèt grauissimos earum proferamus authores, ille nos sub prætextu quasi veterum & Græcorum authorum ait nouam fabulam in theatrum producere. O singularem hæretici petulantiam. O os impurum, non verbis, sed verberibus contundendum. Non opus est multis tam magnum & impudẽs confutare mendacium: vnum aut alterum tantùm ex vetustis patribus attulisse sat erit. Scripsit Gregorius Nazanzenus, quem Basilius Magnus os Christi dicere non dubitat, Orationem in laudem Cypriani Episcopi & martyris: in ea extrema inuocat sanctissimnm martyrem: Tu nos, inquit, è cælo benignus aspicias, sermonesque & vitam gubernes &c. Scripsit aliam in Basilij, itemque tertiam in Athanasij laudem, in vtraque illos inuocans. B. Hieronymus incomparabili doctrina & sanctitate vir scripsit Vitam Paulę viduæ, & in ea his verbis eam inuocat: Vale, ô Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuua. Sed hæc & id genus innumera alia huic nugatori nõ nisi ab Aloysio & Surio confictæ fabulæ erunt. Quid istis facias, qui non nisi dedita opera mentiri, & contra suam ipsorum conscientiam, malo dæmone impellente, clarissimam veritatem oppugnare videantur? Hæc teterrima mentiẽdi libido grassatur in nouo Euangelio, hac innumeri ità fascinãtur ab istis sycophantis, vt turpissima eorum mendacia pro ipso Euangelio complectantur, putentque vera esse, quæ isti petulanter confingere non verentur. Et reuerà cum huiusmodi deploratæ nequitiæ hominibus contendere, nihil est aliud, quàm bonas horas malè collocare, nisi quòd miserorum saluti consulendum est, quos iam sub specie veri in errorem induxerunt: & præmonendi illi, qui necdùm ab eis euersi sunt. Hac ego, Illustrissime Cardinalis, paucis volui apud tuam Celsitudinem cõqueri de perfricta nostrorum hæreticorum fronte, proiectaque audacia: nec mihi necesse fuit hæretici nomen exprimere, quippe quem ego indignum censeam, qui in hoc sanctarum historiarum opere nominetur. Nobis id prorsùs curę esse non debet, quid de sacris Historijs sentiant tales, omni vera luce destituti: immò verò tanto gratiores eæ nobis esse debebunt, quanto ab illis impudentiùs reijciuntur. Nihil habent illi de spiritu Christi: non est igitur mirum, si fastidiant illustria illius spiritûs munera & charismata, quibus is ornauit sanctos suos. Atque vtinã fastidirent tantùm, non etiam scelerate calumniarentur. Audent enim illi Paulo & Hilarioni, quorũ vitas scripsit B. Hieronymus, partìm fidem detrahere, partìm homicidij crimen affingere: S. Martinum Apostolicæ gratiæ põtificem, necromanticũ appellare, Brigidam Scotię sanctissimam virginem, magam dicere: Antonij, Hilarionis, Macarij, &c. res gestas non solùm incredibiles, sed ridiculas etiam asserere: pleni scilicet illo spiritu, qui per os
Luc. 11. Pharisęorum olim de CHRISTO garriebat, eum in Beelzebub principe dæmoniorum eijcere dæmonia. Ità planè in eam impietatis voraginem iam
Prou. 18. deuoluti sunt, vt rectè quadret in eos illud Salomonis: Impius cùm in profundum venerit malorum, contemnit. Indè adeò est, quòd semper seipsis fiunt deteriores, & ab alijs in alios errores prolabuntur, ex Luteranis subindè fiunt Caluiniani, misereque tanquàm paleæ quædam à nequam spiritibus sursùm deorsùm iactantur. Sed abeant illi, quò digni sunt. Nos in san-

ctis hominibus Christi potētiam suspicimus & prædicamus. Discimus ex illorū rebus gestis, qua via nobis gradiendum sit, si velimus ad Christum peruenire. Ea via arcta est, nec admittit desides & voluptarios. Propter verba labiorum tuorum, ait Propheta ex persona sanctorum omnium, ego custodiui vias duras. Sed eæ tamen quanuis duræ sint laborantibus, vt ait Augustinus, mitescunt amantibus. Viam mandatorum tuorum cucurri, dicit idem Propheta, cùm dilatâsti cor meum, nempe spiritu charitatis. Et rursùs idem ipse, In Deo meo, inquit, transgrediar murum. Et Apostolus, Omnia possum, inquit, in eo, qui me confortat. Et multa sanè ille & fecit & pertulit, quæ impossibilia & incredibilia videantur, si humano sensu, non diuinæ gratiæ efficacia, ea metiri velis. Idem de innumeris alijs DEI amicis sentiendum est: in quorum Vitis cùm legimus eiusmodi res, quę fidem excedere videantur, animum ad Christi virtutem referre debemus, qui est mirabilis in Sanctis suis. Contemnere verò eas res, aut etiam calumniari, hominum impiorum est. O si ferueremus spiritu, si Christi ardens amor totos nos vendicaret sibi, possemus & nos, quæ in illis admiramur. Animalis homo, ait Apostolus, nō percipit ea, quæ sunt spiritûs Dei. stultitia enim est illi, & nō potest intelligere. Ex animali ergò fiat spiritalis, & sentiet efficaciā spiritûs. Vtinàm efficere possemus, vt sacrarū historiarū lectione delectarētur pleriq; omnes. Habēt enim exempla Sanctorū singularē quandā vim, & cùm attentè legūtur vel audiūtur, quibusdā stimulis animos pungūt. Fatetur hoc de seipso B. Augustinus in Confessionū libris, cùm audisset legi vitam S. Antonij eremitæ, quam hæretici nō solùm incredibiles, sed etiam ridiculas res habere mentiuntur. Potest autem diligens Lector etiam hoc non absque ingenti fructu in his historijs obseruare, eos omnes, quorum in Tomis nostris Vitas edimus, eiusdem planè fuisse fidei & religionis, cuius est hodiè Romana, eademque Catholica Christi Ecclesia, à qua hæretici omnes, ceu paleæ ex horreis excussi, discesserunt. Hinc illæ lachrymæ, hinc illud odium sacrarum historiarū. Vident boni viri suas nænias, quas puram doctrinam vocant, longè ab horum doctrina & moribus discrepare, vidēt se horum illustribus exemplis, & insignibus miraculis miserè premi: & cùm non possint aliud, veritatis pondere oppressi, fabulas esse calumniātur, tametsi nos reuerà non nisi graues & fide dignas historias orbi depromere voluîmus. Scio laborem hunc meum gratissimum fuisse etiam maximis & clarissimis Principibus, & in ijs duobus summis Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. quorum priori quidem inscripseram Primum Tomum, qui nunc aliquot historijs auctus denuò prodit in lucem: sed cùm ille sanctissimæ memoriæ Pontifex abierit è vita, huic alteri editioni nouus quærendus erat patronus. Itaque tua Celsitudo, amplissime Cardinalis, non immeritò mihi cumprimis digna visa est, cui Tomum hunc & recognitum diligenter & locupletatum propensissimo animi studio dedicarem. Non semel enim expertus sum illius erga me singularem beneuolentiam & humanitatem, ità vt ego ingratitudinis turpem omninò notam vix euasurus sim, si non aliquo officio publicè omnibus testatum efficiam, multorum eius beneficiorum haudquaquàm immemorem me esse. Oro autem quàm possum obnixè, vt T. C. gratum habeat, quod ab homine tenui offertur. Nolebam hîc immorari T. C. laudibus, tametsi possem etiam absque vlla adulationis suspicione. Maior est est enim T. C. & longè

Margin notes: Matt. 7. / Psal. 16. / Psal. 118. / Psal. 17. / Philip. 4. / Psal. 67. / 1 Cor. 2.

gè illustrior virtus, quàm vt debeat tam inepti & imperiti hominis inculta & rudi oratione celebrari. Deus Opt. Max. velit C. T. Ecclesię suę diù permanere saluam & incolumem, Cardinalis Amplissime, Patrone obseruandissime. Ex Carthusia Coloniensi 7. Martij, Anno LXXVI.

C. T. obseruantissimus cliens
F. Laurentius Surius
Carthusianus.

PIO ET CANDIDO
LECTORI S.

QVòd plùs moueant, fortiusq́ ad Christianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusq́ sit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexus hominũ Vitas describendas sibi sumpserunt, & cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmiserunt. Nouimus ex D. Augustini Confessionibus, quantùm illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idẽ euenerit. Nostri instituti primus author & patriarcha Dominicus Patrũ exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritalis & religiosæ perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absq; ingẽti fructu. Quòd si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à cap. 44. vsque ad quinquagesimumprimum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm Sanctorũ, qui in hac vita Deo placuerũt, exempla cõmemorat, eaq́ nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia magis, quàm recitãdis Patrũ gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq́ sanctissimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in præcedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis permulta alia adduci, sed res per se adeò illustris & perspicua est, vt superuacaneũ videri possit illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaq; non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Surij Carthusiani, qui nõ paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesaurũ Catholicæ Ecclesiæ hominibus cõtulit: quàm spectabilis viri D. Geruini Licentiati vtriusq́ Iuris diligentiam & sedulitatẽ, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirẽdis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaq́ his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solùm detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potiùs & vberrimos tibi sit fructus allatura. Vale.

*F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum
Dominicanorum intra Coloniam Prior,
& Apostolicus Inquisitor.*

INDEX GENERALIS VITARVM SS. HOC TOMO COMPRAEHENSARVM.

IANVARII DIE

De SS.

FEBRVARII DIE

De oc-

De S.Eu-

INDEX CO-

INDEX COPIOSVS IN PRIMVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI RECENS ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Ianuarium ac Februarium complectitur: in quo A priorem, B alteram paginæ partem designat.

Restituantur suis locis in sequenti hoc Tomo primo, numeri sequentes hi: 479. 789. 803. 804. 948.

anto-

chri-

D

dæ-

maxi-

mona-

obla-

pro-

rár-

remi-

DE CIRCVN-

DE CIRCVNCISIONE
DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, QVAE FACTA EST OCTAVO DIE: ET BREVIS LAVS
Magni Basilij, authore Simeone Metaphraste.

VMBRAM quidem futurorum bonorum, non ipsam autem rerum imaginem, legem habere scripturæ, magnus pronunciauit Paulus. Quomodò enim pictores ad exemplar & ad formam animatam adspectum intẽdentes, primùm quidem atramento, eius quod depingitur, speciem in tabula adumbrant: deindè diuersos colores artificiosè contemperantes, & adumbratæ figuræ adijciẽtes, primarium exemplar referunt per imitationem, quę fit ad imaginem: ità etiam lex spiritûs, tanquàm ad viua exemplaria, & ad res, in quas non cadit interitus, intuens ad bona quæ sunt reposita in cælis, ipsorum quidem vmbras & figuras per Mosem & vetus testamentum, priùs obscurè & exiliter descripsit: per Christum autem, & nouæ pietatis & veritatis dogmata, veluti floridiores & splendidiores colores adijciens, cælestium, & quæ sub adspectum non cadunt, bonorum imaginem subijcit eorum, qui vidẽt, oculis. Quomodò autem cùm imago perfecta est coloribus, & suam accepit pulchritudinem, quæ priùs delineata fuerat vmbra, deletur & euanescit: ità etiam cùm quę nunc absconsa sunt, in cælis posteà reuelantur, ipsa quoquè imago rerũ cessabit & abolebitur. Siue enim, inquit, Prophetiæ abolebuntur, siue cognitiones cessabunt. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quandò autem venerit id quod est perfectum, tunc quod ex parte, abolebitur.

IANVAR. 1. — Heb. 10. — 1. Cor. 13.

Postquàm ergò vetera quidem prætereiẽrũt, noua autem facta sunt omnia: & vmbræ quidem & figurę sunt abolitæ, euidentes autem rerum imagines per gratiam spiritûs & Apostolicam exortę sunt sapientiam: legis deincèps figuras & vmbras negligamus, ipsius autem rerum expressioris formę curam geramus, & quod dicit diuinus Apostolus, eorum quidem quę retrò sunt, obliuiscentes, ad ea autem quæ antè sunt, nos extendentes, ex instituto persequamur brauium supernæ Dei vocationis: vt non simus ampliùs paruuli fluctibus agitati, & omni vento doctrinæ seu spiritu circumacti: neq; tanquàm infantes loquamur, aut sentiamus, aut cogitemus, quomodò Iudæi, qui infantilia sapiunt, aut desipiunt: sed in virum perfectum ad mensuram ætatis plenitudinis Christi perueniamus, peragendo & contemplando eius legem spiritaliter. Ad hoc enim vnigenitus Deus Verbum carne fuit indutus. Ad hoc Deus Dominus inter nos apparuit, se pro infante gerens, vt infantilem & imperfectam nostram cogitationem, ad sensum perfectum, & qui virum decet, transmutaret. Quamobrem legales quoquè expiationes & obseruationes, & alias adumbratas traditiones, & octauo quoquè die circuncisionem subijt is, qui est supra omnem essentiam. Quo factum est, vt cùm in his debitum pro nobis exoluerit, ab omni legali seruitute, & quæ paruulis conuenit, nos liberauerit cõsuetudine. Erat enim necessarium & ineuitabile mandatum circuncisionis, non solùm quatenùs est lege antiquior, & ab Abrahamo accepit initium, & ab ipso Mose & lege, & ijs qui deincèps sunt secuti Prophetis, confirmata est & deducta ad posteras generationes: sed etiam quòd ea necessariò à Deo data signum melioris circuncisionis & spiritalis, in omnes suum iugum imposuit, donèc eius legislator, cùm æquè ac nos pro sua benignitate fuisset carnis particeps, & se ad aliorum demittendo similitudinem fuisset circuncisus, & deindè meliorem ostendisset circuncisionẽ, nempe eam quę est in baptismate, eam decętero, vt quę esset imperfecta & inutilis, aboleuit, & vt cessaret effecit.

2. Cor. 5. — Philip. 3. — Ephe. 4. — Deus cur homo factus. — Gen. 17.

Circunciditur ergò Iesus ex ea lege quam tulerat, die octauo: non vt doceret circuncidi, sed vt faceret cessare circuncisionem: vel potiùs, vt veteris quidem & inutilis euelleret anticipationem, nouę autem & salutaris aperiret potentiam: vt aboleret

Christus cur circuncisus.

quidem eam, quæ est secundùm carnem: produceret autem eam, quæ est secundùm spiritum: & illius quidem argueret imbecillitatem, huius autem ostenderet fortitudinem. Circunciditur Christus. Non enim venit ad dissoluendam legem tanquàm alienam, sed tanquàm propriam & à se compositam, eam re ipsa adimpleturus. Tanquàm suum dogma & Dei mandatum venit adimpleturus literam, & spiritum prędicaturus. Et quomodò quispiam pictor optimus, cùm in se, sicut dictum est, veritatis vmbram priùs figurâsset, & ità imaginis expressisset pulchritudinem, per ipsam recta erigit & deducit ad archetypi exemplaris perfectionem, idque apertissimè atque diuinissimè. Etenim quæ est secundùm carnem circuncisio, non describit solùm & adumbrat peccatorum depositionem, & eam, quæ est in baptismate Christi, circuncisionem: sed etiam tanquàm in vmbra describit ipsam vniuersi resurrectionem & alterationem: per quam omnis carnalis hominum sensus & cogitatio circunciditur & execatur, & in aliam vitam transformatur. Huius veluti quædam obscura & adumbrata prefiguratio erat ea, quę est secundùm carnem, circuncisio. Quocirca ea quoquè octauo die fuit primùm constituta, vtpotè quòd octauus dies, octauum, vt arbitror, seculum tacitè significet.

Circūcisio cur octauo die.

Cùm ergò rerum imago, vt dictum est, & quæ est in spiritu circuncisio, nondùm locum haberet, necessaria fortè est existimata secundùm carnem circuncisio. Cùm autem ea, quę est in spiritu, per Christum manifesta fieret, per ipsum oportebat omninò quoquè aboleri eam, quæ erat in carne, circuncisionem. Etenim si hæc circuncisionis, quę in carne fiebat, & animalium sacrificiorum ratio aut lex fuisset perfecta, vt quæ posset perficere eos, qui illa ritè peragebant, ea nullo tempore aut modo potuisset dissolui: Verbum enim Domini, inquit, manet in æternum. Quoniam autem data erat ad pædagogicam institutionem eorum, qui erant habitu imperfecti & infantes, vsque ad tempus correctionis, cùm id, quod est perfectum, suo tempore refulsisset, oportebat omninò id, quod est imperfectum & minus, aboleri & supprimi: oportebat, oriente sole, lunam & stellas obscurari & minui, & aperta vera circuncisione & cultu, vmbrosas veritatis imagines & figuras cedere.

Esa. 40.

Propterea ergò Deus verbū, cùm priùs esset caro factus, hodiè octauo die in corpusculo circunciditur, vt cùm literæ debitum pro nobis exoluisset, legem spiritûs, quæ manet in æternum, induceret: & id quod est minus, eo quod est præstantius, occultaret & tegeret. Propterea Sacerdotium quoquè, quod est secundùm ordinē Melchisedech, prælatum est Sacerdotio, quod est secundùm ordinem Aaron: vt vmbræ quidem cessarent, liberè autem ageret veritas: & vt legalium quidem traditionum imperfectio & infantia euanesceret, Euangelicorum autem dogmatum exoriretur perfectio & magnificentia. Ideò cùm Petrum quoquè & Paulū diuinissimorū mystarum summos, & omnes sacros Apostolos & discipulos lege literæ priùs instituisset, & exercuisset in ea, quæ est secundùm carnem, circuncisione, traduxit ad eam, quæ est in spiritu & baptismo, circuncisionem: vt cùm etiam spiritum seruitutis per ipsos aboleuisset, spiritum gratiæ & filiorum adoptionis per diuinum baptismum in nobis excitaret in Christo Iesu. Ideò omnes quoq; diuinissimos Sacerdotes, tam alios, quàm Magnum quoquè Basilium, eo tempore magnum in Ecclesia excitauit Sacerdotem, qui non corpore peruasit cælos, sed contemplatione & spiritu est primus sacrorum antistes, &, qui erat in principio Deus, imitās Iesum Christum, & in velum ingreditur intimum, & illinc legum spiritûs & dogmatum magnificentiam magno ore detonat, & legem literæ, eiusque, quæ est in carne, circuncisionis, angelica abolens & cessare faciens grandiloquentia.

Sacerdotiū nouæ legis.

Encomium Basilij Magni.

Hic est Basilius, qui est magni & præclari nominis, qui est fax Catholicæ Ecclesiæ, qui Sol insignis veritatis, qui illustrat omnem terram radijs suæ Theologiæ, qui in actione est inimitabilis, & in contemplatione talis, vt ad eum nequeat vllus perueniꝛe: qui vita perfectus, & sermone sapientissimus: qui virtutis est omnibus numeris absolutus, & in diuina & humana doctrina est planè consummatus & cui nihil deest: qui omni mundana sapientia & scientia priùs exercitatus, eas deindè subiecit vestigijs discipulorum Iesu: qui omnem librum veterem & propheticum summè & sacrosanctè meditando perlegit, & per ipsos ad perfectissimam Iesu Christi fidem rectà deductus fuit & confirmatus: qui Euangelio quidem duce aut introductore vsus est ad pro-

d propheticam veram cognitionem, diuina autem Prophetarum dictione ad sacri uangelij accuratam notitiam: & per vtrunque sublatus est ad purissimam diuinita- s agnitionem. Hic est sublimis & excelsa Ecclesiæ Dei columna, luminare Theolo- iæ, ornamentum Hierarchiæ, patris homo verissimus, vnigeniti nuncius acerrimus, ncti spiritûs œconomus & scriba fidelissimus, sapientiæ partus, plenitudo intelligen- æ, penarium cognitionis, ludus docendæ pietatis, sacri & diuini consilij eruditor, & Christi potentiæ & virtutis turris infracta & immobilis. Hic est, qui Dei timorem, & ræceptum Domini, & virtutem omnes homines docet, magnus Basilius, Dei verbi uba vel maximè regia, quæ suæ vocis magnitudine omnes fines orbis terræ com- ræhendit.

Hic est, qui eam, quæ est in spiritu & diuino baptismo, præclarè prædicauit circun- isionem, & si vllus alius ex Theologis, cessare fecit eam, quæ est in carne, circunci- onem. Quocirca eius ad Deum è terra & corpore solutio & transitus, non casu nec emerè, vt inconsideratè existimauerit quispiam, inter diuinum Christi natalem & ba- tismum, concurrit hodiè cum Iesu circuncisione: sed quomodò in laudando & ex- ollendo Christi ortum & baptismum, eam quæ fit in spiritu, circuncisionem extulit eatissimus in sacra eius commemoratione, ipse quoquè dignus est habitus, qui vnà extolleretur per resolutionem ad Christum: & statutum est, vt annuis eo die honora- retur commemorationibus & celebritatibus. Quamobrem sanctissimam eius me- moriam hodiè vniuersa sanctorum Ecclesia, in omni parte vniuersi orbis terræ pera- gens & glorificans gratissimis Deo laudationibus, eum qui in sanctis suis glorificatur, simul laudat & glorificat Christum: vt quæ ab omni hæresi per ipsum fuerit liberata, totius autem pietatis dogmatibus confirmata: & vt quæ à cuiuslibet quidem, qui alie- na sentit, doctrina fuerit liberata: soli autẽ Dominicę fidei & doctrinę se adiunxerit.

Dies resolutionis beati Basilij annuis celebritati. bus honoratur.

Etenim per huius, instàr tonitrui sonantem, Theologi linguam, attonitus quidem fuit & sublatus Arrius, Eunomius autem dissolutus, & tanquàm ardentibus fulmini- bus, eius contradictionibus in cinerem fuit redactus & consumptus: Sabellius autem interijt & est deletus: & Macedonius quidem, qui aduersùs sanctum spiritum insanijt, Basilij spiritu eiectus fuit & perijt: Apollinaris autem amentissimus, & insipientiæ di- uinis eius dictis conuincitur, & ad perpetuam transmittitur ignominiam. & vt semel dicam, quæuis enata zizania, & quæuis Deo inuisarum hæresum differentia, quas & longum ante ipsum tempus attexuit, & quas post eius ad Deum excessum tempus est editurum, omnes diuini Basilij theologiæ igni mandatæ, exuruntur & consumuntur, non minùs quàm holocausta & ara Eliæ & ligna, igne, qui per orationem fuit è cælo demissus. Hic excelsus Basilius, non solùm Cæsareensium ecclesiæ, cuius etiam fuit creatus episcopus, neque suo solùm tempori & suæ ætati, sed etiam omnibus vni- uersi orbis terrę regionibus & ciuitatibus, & toti huic seculo, & omnibus hominibus fuit vtilis & maximè salutaris Magister.

Hęreticorũ profligator Basilius.

3.Reg.17.

Atque quisnam quidem fuerit eius ab initio ortus & educatio, & quod studium in sacris disciplinis, quomodò autem à Græca disciplina transierit beatissimus ad Chri- stianam philosophiam, & vita optima & oratione pulcherrima omnes ferè superaue- rit, tam qui ante ipsum fuerunt Philosophos, quàm qui post ipsum, & dehinc quomo- do ad sedem euectus Archiepiscopalem, & tanquàm tota lucens lucerna positus su- pra candelabrum sanctæ Ecclesiæ, sacris, quæ actione exequebatur, verbis vniuersum orbem terræ illustrauerit, & quemadmodùm cum hæresiarchis & veritatis aduersa- rijs fortiter pugnans, tanquàm lupos Arabicos à sacro suo grege expulerit: & cum impijs quidem decertans Imperatoribus, cum iniquis autem manus conserens Præ- sidibus, præclarissima victoriæ trophæa aduersùs omnes erexerit, & cùm in bonis pa- scuis & pinguibus, & sacrorum miraculorum ostensionibus, verborumque & legum cęlestium ac diuinarum expositionibus, Christi oues tanquàm bonus pastor ipse pul- chrè pauisset, & tanquàm sanctus Pontifex, simplex, impollutus, à peccatoribus sepa- ratus, & ipsis cælis, si mihi quid est audacter dicendum, effectus altior, ipse in Euange- lio esset multorum salutem operatus, posteà ab hoc humili solutus tabernaculo, & in loco tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, [1] in voce exultationis & con- fessionis soni festum celebrantium peruasisset, cum primogenitis cælestis Sion filijs vnà accubuerit & cum eis quiescat: cùm de his omnibus à sacris, vt arbitror,

1 Animã Basilij collocat in cælo.

a Gregorios Nazianzenū & Nyssenum, & Amphilochiū dicit.

a theologis sit satis philosophatum, eaque satis laudata fuerint, superuacaneū existimaui de his loqui prolixiùs.

Nos autem glorificemus diuini patris memoriam: Hodiè hymnis & diuinitùs inspiratis laudationibus Præceptoris virtutes celebremus pro dignitate. Quicunque ab eo didicimus honorare virtutem, eum tanquàm verum patrem honoremus, sicut debemus: vt qui in Christo Iesu nati simus per Euangeliū, & ab eius doctrina internum nostri cordis hominem, tanquàm Dei filij, habeamus formatum. Quomodò autem honorabimus? Circuncidamus, non carnem quidē nostri præputij, vt vetus ille Israel, sed internum cordis hominem. Circuncidamus omnes occultas animi perturbationes & mentis, eas auferentes aut morte afficiētes, & vnà cum Christo prompto & alacri animo morte affecti, & simul cum eo crucifixi & consepulti in expoliatione corporis peccatorum carnis, in circūcisione Iesu Christi in baptismo, quomodò magnus quoque doctor nobis pręcipit, & in alijs diuinissimis suis admonitionibus, & in exhortatorijs ad baptismū orationibus. Sinamus ergò eam, quæ est secundùm carnem, circuncisionem. Resurgamus ad baptismum. Prætercurramus vmbram, accurramus ad veritatem. Mosen despiciamus, ad Ioannem exeamus. Modò enim clarè sonat vox clamantis in deserto, & ad se conuocat orbem terræ. Modò vox præcurrit verbum, & pronubus sponsum: & nuncius Regis præmittitur, & præit ad dirigendas vias eius, & ad populum Domino præparandum, accedit ad Iordanem. Nunc Iesus postquàm ex lege fuerat carne circuncisus octauo die, venit ad Ioannem triginta annos natus, vt aqua baptizaretur: vt cùm literæ infantilem fecisset cessare circuncisionem, lege statueret eam, quæ est in spiritu, perfectionem. Nunc magnus ille præco & præcursor, magna voce turbis præcipit in deserto, vt agant pœnitentiam, quoniam appropinquauit regnum cælorum. Vbi enim Rex, illic est omninò cum eo regnum. Quoniam ergò Rex cælorum ad aquam baptismatis appropinquauit, necessariò simul quoquè cum eo aderat regnum cælorum. Nunc autem is quoquè, qui nomen aut cognomen habet regni cælorum, post magnum illum Baptistam, hodierno die, qui est dies suæ resolutionis, dum & commemoratur, & tacet & loquitur, omnes populos ad baptismum adhortatur. Paremus ergò vias Domini Dei nostri, dirigamus semitas eius, Christo omnium Regi, qui appáret in Iordane, corda digna reddamus per opera pœnitentiæ, & cum eo consepulti per baptismum, & in vitę cōstituti nouitate, vnà cum eo conglorificemur & conregnemus in secula, Amen.

Circuncisio typus baptismi. Ioan. 1. Matth. 3. Luc. 3. Ibidem. Basilius dictus ἀπὸ τῆς βασιλείας, i. a regno.

DE BASILIO MAGNO, AVTHORE AMPHILOCHIO ICONII EPISCOPO: SED OB STYLI TVM BARBA-*riem, tum obscuritatem, quo interpres incertus vsus est, hîc paulo Latiniùs pleraque omnia reddidimus, nihil de industria mutata sententia, sed additis non paucis ex vetustis manuscriptis libris, quæ in excusis desiderantur.*

PRAEFATIO AMPHILOCHII EPISCOPI.

NON potest videri indecorum, dilectissimi, si fideles & probi filij patris obitu doleant: immò verò eius causa etiam lachrymari par est: quemadmodùm etiam omnes nos hucusquè, dolore perurgente, fecimus. At postquàm lachrymarum, vt scriptum est, caliginem detersimus, & ad obsecrandum omnium nostrûm verum Deum cum gratiarum actione nos contulimus, necessarium putamus memoratu digna, veraque & insignia patris & pręceptoris nostri Basilij miracula scripturę tradere, nè per temporariam afflictionem profunda obliuione obruâtur. Cùm enim tres admirabiles & sacratissimi viri, Gregorius Theologus eximius, Gregorius Nyssæ episcopus * memorabilis, atque Ephræm beatissimus, diuersis cum epitaphijs illustrârint: visum est & mihi tāquàm abortiuo, vt verbis vtar Apostoli, quę ab ijs venerabilibus patribus in illorū narrationibus, quas in manibus habeo, prætermissa sunt, adijcere, vel hoc ipso ceu integer filius optimo parenti debitum persoluam. Si enim ea vis est nubium, vt possint solem obtegere: multo faciliùs eiusmodi temporalis plaga bonas rerum gestarū explicationes siue narrationes obscurare

*admirandus
1. Cor. 15.

rare obliuione potest. Iam igitur facta conquisitione, dicere & commemorare aggrediar, quippe qui partim præsens adfuerim, quemadmodùm magnus ille pastor noster, toto celebratus orbe, qui cum cęlestibus Virtutibus miscere colloquia consueuit, angelicoq; functus est ministerio, grandiloquus Ecclesiæ prędicator, solida orthodoxorum dogmatum columna, earum quę sunt, rerũ naturam explicârit, sacrosanctæ Trinitatis hostem Iulianum apostatam profligârit, Valentis os blasphemum oppresserit, Arrianorũ expugnârit cacodoxiam, siue prauam opinionem, Christianorum planè confirmârit orthodoxiam, rectamq; sententiam, pastor destinatus Ecclesiæ populi, regali ornatus sacerdotio, ouium Christi aries, diuinæ fidei doctor gloriosus, & viuens & vita functus magnis claruerit miraculis, eius oratio, vt dictum est, Iuliani Deo inuisi, extollentis in altum cornu, & loquentis aduersùs Deum iniquitatem, facta corripuerit vel eliserit: deniquè vt Valens indignè arrepta Imperij purpura, & prauæ Arrianorum opinionis patronus, venerit ad eam, quæ apud nos est, illustrem Cæsaream. Sed iam ordine ab eius natiuitate ad finem vitæ vsque, illius virtutes narrare tentabimus.

VITA S. PATRIS BASILII MAGNI, CAESAREAE CAPPADOCIAE ARCHIEPISCOPI,

authore Amphilochio.

BAsilius itaq; solus, vt ità dicam, in terris æquabilẽ & decentem dictis & factis sectatus est viuẽdi rationem, vitam suam ad diuinę sapientię præscriptum componens, omnia sua Christo dedens, sed & animã & corpus, sermonumq; manus, quibus gentiliũ errores perindè atquè aranearum telas dissipauit. Cùm puer esset septennis, à parentibus adhibitus est studijs literarum: quibus quinquennium vacans, ingenij bonitate magnos in philosophia fecit progressus. Indè relicto paterno solo, erat autem natione Cappadox, Athenas se contulit sermonum parentem: cumq; esset castitate, cõtinentia, multaq; abstinentia ornatus, in disciplinam Eubulo Græcę sapientiæ magistro se tradidit. Atq; ità ille se doctrinæ dedit, ipsis etiam pręceptoribus admirandus. Cõdiscipulos autem habuit Gregorium Magnum, posteà Nazanzi episcopũ, qui etiam Cõstantinopolitanæ sedis clauum tenuit, itemq; Iulianum à teneris annis Christianum, atq; Libanium. Porrò secum ipse cõstituit, vir omnium admiratione dignus, nihil neq; panis neq; vini sumere, donèc diuinitùs id illi præstaretur, scire vt posset diuinæ sapientiæ arcana. Versatus igitur in literis annos quindecim, Grę camque omnem philosophiam percurrens, ad extremũ etiam Astronomiam, atq; optima quæque colligens, nec tamen per hęc inuenire valens omnium conditorem, cùm nocte quadã vigilaret, diuinus quidam fidei splendor eum inflammauit, vt totius religionis scripturam peruestigaret. Surgens itaque, in Aegyptũ profectus est: adiensque Archimãdritam Porphyrium nomine, petijt ab eo sibi suppeditari sacros codices, è quibus diuina posset dogmata capessere. Ea re impetrata, mansit illic, oblectans sese diuinorum meditatione sermonum, & aqua herbisq; victitans. Annum autem ibì demoratus, verbumq; veritatis fide considerans, in eius perscrutatione permãsit. Posteà verò Hierosolymam orationis causa se dimitti petijt, simul etiam vt eius loci miracula videre liceret. At ille fusa super eum oratione, dimisit eum. Vt verò eò peruenit, vbì Grę cæ philosophiæ erat disciplinis imbutus, cœpit multis persuadere philosophis, turbisque gentilium, viamque eis salutis commonstrans, offerre illos Christo. Inquirebat autem pręceptorem suum Eubulum, cuius erat ea in vrbe existimatio celeberrima, cupiensque illi laboris rependere vicem, nitebatur eum immaculata fide imbuere, quippe qui ad eam capessendam non malè tendere videretur: eumque cæteri omnes, qui se philosophiæ addixerant, veluti magistrum sectabantur. Quærens aũt illum passìm per cuncta auditoria, in suburbio illũ offendit, cum cæteris philosophis sermonẽ conferentẽ. Hoc enim apud illos in more positũ erat, vel dicere, vel audire aliquid noui. Disputantẽ ergò illũ Basilius superueniẽs repræhẽdit. At illi q cũ eo erant, Quis te, inquiũt, ô philosophe, reprę hendit? Tũ ille, Aut Deus, inquit, aut Basilius.

IANVAR. I. Sed Romanum calendarium habet eum 14. Iunij.

Traditur literis.

It Athenas.

Eius condiscipuli.

Alij Libanium volũt Basilij & Gregorij fuisse præceptorem.

Abit in Aegyptum.

Inuisit Hierosolymã.

Eubulus adhæret Basilio. Agnoscens igitur Basilium, dimissis qui apud ipsum erant, illi adhæsit, & triduò nihil accipientes cibi, inter se cõquirebant. Sciscitabatur autem ex Basilio Eubulus, quæ sit philosophiæ definitio. Respondit Basilius, primariam philosophiæ definitionẽ eam esse, quòd sit meditatio mortis. Admirans Eubulus, porrò percontatur, quis sit mundus. Ait ille: Qui est mundo superior. Nam tametsi suaues sunt mundi sermones, at tamen amarus valdè mundus est illi, qui eum vitiosè complectitur. Alia est enim corporis voluptas, & alia substantiæ incorporeæ: nec quisquam simul vtraq; potest perfrui. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Veruntamen vt se virtus habet, frangimus esurientibus panem scientiæ, & qui per malitiam sunt absq; tecto, illos per virtutem ducimus sub tectum: si quem nudum cernimus, illum operimus, nec carnem nostram despicimus. Hæc dicens, eumq; locutione parabolica exacuens, commemorando Saluatoris erga nos pœnitentes clementiam, tres catinos menti proposuit in vestibulo cogitationis: superliminare quidem portarum, virtutem adducentem prudentiam, fortitudinem, iustitiam, temperantiam: à sinistris verò suadelam. Ex vtraque autem eius parte intemperantiam, libidinem, ebrietatem, impudicitiã, segnitiem, maledicentiam, garrulitatem, maleficia, & id genus vitiorum examen: eamq; pœnitentiam honestè consistentem, increpitantem & irridentem, leuem, aduersarios quidem obiurgantem, sed proprios nullos habentẽ populos. Porrò iuxta illam abstinentiam, intelligentiam, lenitatem, reuerentiam, timorem, clementiam, pluriumq; bonorum frequentiam. Ipsius autem historiæ textus, menti quidẽ diuinis intentæ adducit cautionem, auditoribus verò meliorum æmulationum occasionem. Hæc ergò ipse contemplatus, benè affectus sum, atq; eò perductus ô Eubule. Sunt enim apud nos non figuræ nec ænigmata, sed ipsa planè veritas, ducens ad salutem. Resurgemus enim omnes, alij in vitam ęternam, alij in opprobrium & ignominiam sempiternam, adstabimusq; ad tribunal Christi, vti docent nos vocales admodùm prophetæ, Esaias, Ieremias, Daniel, Dauid rex, & diuinus Paulus, atq; post hos ipse etiam pœnitentię dator, & agonotheta siue præmiorum distributor, qui ouem quæsiuit perditã, & desertorem filium è patris sinu profugum, multas opes & seipsum quoq; prodigè perdentem, & posteà fame afflictum atq; reuertentem syncerè amplexus est, & stola cãdida ornauit, preciosoq; induit annulo: atq; etiam fratrem à peccatis immunem, sed indignabundum, hortatus est illi tãquàm fratri veniam dare: quod cùm ille, stimulante inuidia, facere contemneret, Dominus benignitate vincens eum suscepit. Idem ipse aũt etiam parem mercedem reddidit ad vndecimã horam veniẽtibus, nobisq; pœnitentibus, atq; ex aqua & spiritu sancto renascentibus ea daturus est, quę nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quę præparauit Deus diligentibus se.

Matth. 6. Iohan. 5. Luc. 15. Ibidem. Matth. 20. 1. Cor. 2. Philosophia quid.

Eubulus credit. His obstupefactus Eubulus, ait: O Basili, cęlestis demonstrator Trinitatis, per te credo in vnum Deum patrem omnipotentem, deincèps vsq; expectans resurrectionem mortuorum & vitam futuri seculi, Amen. Fidem autem meam hac ego ratione tibi testatam reddo: Res meas omnes tibi trado, & quod superest vitæ, si sic Deo visum erit, apud te transigam, atque ex aqua sancta & spiritu volo regenerari. Ad quæ Basilius: Benedictus sit, inquit, Dominus Deus noster ex hoc nunc & vsq; in seculum, qui in tua mente Eubule accendit lucem veram, & de multiplici errore transtulit te in cognitionem misericordiæ suæ. Quando verò, vt dicis, apud me permanere vis, indicabo tibi quemadmodùm cõsulamus saluti nostræ, nexibus huius vitæ nos expedientes & explicantes. Vendamus facultates nostras omnes, & egenis distribuamus: ac deindè proficiscamur ad sanctam ciuitatem, visuri quæ illic sunt miracula, atq; apud Deum fiduciam nobis conciliemus. Venditis igitur, distractisque & distributis rebus suis, comparatisque solummodò vestibus ad sanctum baptisma necessarijs, ibant Hierosolymam, ingentem hominum gentilium turbam Christo lucrifacientes.

Vendũt facultates suas, & eunt Hierosolymam.

Cùm venissent autem Antiochiam, ducti sunt in diuersorium quoddã. Porrò cauponis filius, nomine Philoxenus, assidebat portę multùm anxius: erat autem Libanij sophistæ discipulus: à quo acceperat versus quosdam Homericos prosa oratione redditos, quibus non mediocriter discruciabatur. Viso illo, dicit ei Basilius: Quæ huius tui mœroris causa est ô adolescens? Cui ille, Ecquid verò, inquit, mihi cõtulerit, si id tibi dixero? Insistente autem Basilio, & promittente quòd nõ frustrà diceret, indicauit ei & sophistam & versus, & quòd hęc sibi esset materia doloris. Tum Basilius ad se versus

acci-

accipiens, eorum dixit interpretationem. Stupens autem adolescens, & hilaritate perfusus, rogauit scripto sibi ea, quæ dixerat, digeri. Scripsit itaq; eorum triplicem explanationem. Lætus puer cum illis abijt ad Libanium, offerens ei carminum expositionem. Ijs acceptis attonitus Libanius, Per diuinā, ait, prouidentiam, nemo huius tempestatis sapientum eiusmodi potest adferre interpretationē. Quis igitur horum nouus effector est? At puer: Peregrinus, inquit, quidam ad meam diuertens cauponam, promptissimè hęc mihi interpretatus est. Nulla ergò mora interiecta, cursu rapido Libanius diuersoriū petijt, vidensq; Basilium & Eubulum, eosq; agnoscēs, illorum necopinato aduentu exhilaratus, orabat nè dedignarentur ad ipsius ædes diuertere. Ea re impetrata, rogabat eos sumere lautiores epulas. At illi pro sua perpetua consuetudine parùm panis & aquæ capientes, gratias agebant bonorū omniū largitori Deo. Eo cognito, Libanius quæstiones eis mouit, & rhetorum sermones pertexuit: illi contrà ei fidei sermonem inijciebant. Sentiens Libanius verborū vim, Huius, inquit, rei necdùm opportunū adest tempus: vbì Dei iusserit prouidentia, non erit qui obsistat: plurimùm verò mihi contuleris Basili, si hæc adolescētibus, qui apud me sunt, dicere non graueris. Celeriter igitur in vnum coactis iuuenibus, docebat eos seruare animi munditiam, & corporis inconcussam integritatem, incessum sedatum, pronunciationem articulatìm distinctam, sermonem benè compositum, cibum & potum minimè perturbantem vel concitantem, erga seniores taciturnitatem, erga sapientiores auscultationem, erga illos, qui in dignitate sunt subiectionem, erga pares & inferiores charitatem non fictam: pauca dicere, capere plurima: verborum cauere temeritatem, fugere loquacitatem, non faciles esse in risum, studere verecundię, cum fœminis procacibus nō suscipere disputationem, oculos humì depressos, animum ad superna erectum habere, vitare contentiones, magisterij dignitatem neutiquàm vsurpare, mundanos honores omnes pro nihilo ducere. Quòd si quis vestrûm, inquit, etiam alijs potest proficere, expectet mercedem à Deo, æternorumque bonorum retributionem in Christo Iesu Domino nostro. Hęc cùm apud Libanij discipulos dixisset Basilius, illique omnes non sine admiratione audissent, cum Eubulo cœptum carpebat iter.

Libanius inuitat Basilium & Eubulum.

Concio Basilij ad adolescentes.

Vt autem peruenerunt Hierosolymam, omnia sacra loca fide & dilectione perquirentes, & in ijs Deum qui est super omnia, adorantes, Maximo eius vrbis episcopo innotescunt: ad cuius se pedes abijcientes, rogabant diuinum sibi conferri baptisma siue regenerationem in Iordanis flumine. Quos vbì ille sanctus episcopus vidit, cùm esset insigni humanitate præditus, illorum annuit precibus, venitque cum fidelibus viris ad Iordanem: ibì tum Basilius in ripa consistens, humì se prostrauit, & cum clamore valido & lachrymis petebat à Deo aliquod suæ fidei signum ostendi: surgensque cum tremore, suis se vestibus spoliat, vnaque cum illis veterem exuit hominem: descendensque in aquas, orabat. Vnà autem etiam sacerdos descendit, eumq; baptizauit. Et eccè coruscus ignis incidit super eos, atque ex eodem fulgure columba exijt in Iordanem, turbansque aquam, reuolauit in cęlum. Eo viso, qui adstabant, timore correpti, glorificauerunt Deum: porrò Basilius baptizatus, exiuit ab aquis. Admirans verò Maximus episcopus Basilij in Deum amorem, orans induit eum resurrectionis Christi vestimentis. Baptizauit autem etiam Eubulum, vngensque eos sacro chrismate, tradidit illis viuificam communionem: rogauitque Basilium idem Dei sacerdos, vt orans cibum caperet: quod & fecit, dicens: Domine Iesu Christe, Deus noster, credo verbis euangelij tui, speroq; in benignitate tua cibum potumq; percipiens, aduersùs diabolum nobiscū confligentem, ad futurā nobis sancti spiritûs tui cooperationem. Stupens verò Dei sacerdos ad illius fidē, repetijt vnà cum illis sanctā ciuitatem: vbi cùm annū vnum fecissent, de cōmuni sententia venerunt Antiochiā. Et Basilius quidē sub Meletio episcopo illic diaconus ordinatus est, parabolicosq; sermones cum omnium admiratione edisseruit. At nō diù pòst cum Eubulo venit in Cappadocū regionē: vbì cum ingressuri essent Cęsareā, nocte per visum Eusebio eius vrbis Episcopo reuelata fuit eorū præsentia, quodque Basilium esset successorem habiturus. Is itaque excitatus, reuerendum ad se accersit archidiaconum, & quosdam venerabiles clericos: quibus cùm visionem enarrâsset, misit eos ad orientalem vrbis portam. Illis verò abeuntibus, obuiàm facti sunt in vrbem ingredientes: cumque ab illis conspecti & agniti essent, rogati sunt adire episcopum. Qui vt illos vidit intrantes, obstupuit ad visionis simi-

Inuisunt loca sacra Hierosolymę.

Basilius in Iordane baptizatur.

Item Eubulus.

Vsus sacri Chrismatis in baptismo.

Basilius fit diaconus.

similitudinem,& gratias egit Deo: simul etiam percontatus est ex illis,vndè venirent & quò haberent iter, quíve vocarentur. Ijs cognitis, iussit ministros eis mensam apponere. Ducti sunt ergò in insignem quendam locum, & apposita quæ ad corporis curam pertinerent. Eadem autem hora sanctissimus episcopus ciuitatis clerum conuocans,factam sibi à Deo reuelationem illis exposuit.qui vna voce dixerunt: Reuerà meruit hoc puritas vitæ tuæ, vt ex Dei voluntate indicaretur tibi, quis post te hierarchicam debeat ornare sedem.Nihil ergò hęsitans,fac quod tibi visum est.Acciuit itaque ad se Basilium & Eubulum, cœpitq; cum eis scrutari scripturas: admiratusq; pelagus inhærentis eis sapientiæ, habens eos dextra læuaque sustentatores, non multò pòst excessit è viuis.

Eusebius episcopus obit.

Conuenientes ergò episcopi, sancto spiritu id agente, Basilium elegerunt episcopum:qui accepta consecratione,regebat ecclesiam diuina fretus prouidentia.Elapso autem aliquanto tempore, rogauit diuinitùs sibi dari gratiam, sapientiam & intellectum,vt proprijs sermonibus posset illi incruentum offerre sacrificium, & vt adueniret in ipsum spiritus sanctus.Post sex igitur dies velut in ecstasi factus, septimo die adueniente in illum spiritu sancto, cœpit ministrare Deo per singulos dies: (Interpres habet,ministrare: vndè satis constat,in Græco haberi λειτουργεῖν,quod nos vertere possumus, Missam facere,vel sacrificare) atque aliquo interiecto temporis spatio, fide & oratione cœpit propria manu ministerij (id est,Liturgiæ,sic enim euidenter appáret in Græco legi) mysteria scribere. Porrò nocte quadam veniens ad eum Dominus in visione cum apostolis,propositionem panis faciens in sancto altari,excitauit eum, dicens ei: Secundùm petitionem tuam repleatur os tuum laude,vt proprijs sermonibus offeras sacrificium incruentum. At ille non ferens oculis visionem,surrexit cum tremore,& accedens ad sanctum altare, cœpit dicere, simul etiam scribere in charta: Repleatur os meum laude, vt hymnum dicat gloriæ tuæ Domine Deus, qui creâsti nos, & adduxisti in vitam hanc: & cæteras orationes sanctæ liturgiæ,vel sancti ministerij.Et post finem orationum exaltauit panem, sine intermissione orans & dicens: Respice Domine Iesu Christe Deus noster de sancto habitaculo tuo, & veni ad sanctificandum nos,qui sursùm cum patre sedes, & hîc inuisibiliter nobiscum ades: dignare potenti manu tua tradere nobis,& per nos omni populo, sancta sanctis. Populus respondit: Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus cum sancto spiritu in gloria Dei patris, Amen. Diuidens autem panem in tres partes, vnam quidem sumpsit cum timore multo,alteram verò reseruauit, vt cum ipso sepeliretur: tertiam reposuit in columba aurea, eamque pendére voluit supra altare. Porrò Eubulus & primi è Clero adstabant ad templi fores, videbantque, lucem intelligibilem in templo, & viros gloriosos & illustres candidis amictos vestibus: cumque audirent voces populi Deum glorificantis,& Basilium cernerent altari assistentem,stupefacti in visione,corruerunt in facies suas,glorificantes Deum. Exeunte autem Basilio, ad illius pedes se deiecerunt: illoque sciscitante,quid sibi vellet isthæc adoratio & illorum præsentia, indicauerunt ei visionem admirabilem, quam in templo vidissent. Tum ille gratias agens Deo sine intermissione,quòd fecisset mirabilia,accersiuit aurifabrum, iussitq; confici columbam ex auro puro, in qua eam, quam diximus, reposuit portionem, suspendens eam supra mensam sanctam,in specie sanctæ columbæ illius,quæ apparuit in Iordane Domino baptizato.Eo peracto,orationem consolatoriam cœpit habere ad populum,conuenitq; in ecclesiam infinita multitudo, cui intererat etiam magnus ille Ephræm abbas,de quo posteà referemus,quemadmodùm demonstrante Deo viderit beatissimum patrem nostrum Basilium.

Basilius creatur episcopus. Missa S. Basilij. Psal. 70. Eleuatio Eucharistię in Missa. Asseruatio Eucharistiæ. Matth. 3.

Quodam tempore diuina illo celebrante mysteria, Iudæus quidam se ceu Christianus populo immiscuit, officij ministerium explorare volens. videtque in manibus Basilij in partes diuidi infantem: & cùm omnes communicarent,accessit & ipse: dataq; est ei hostia,verè caro facta.Indè accepit & calicem sanguine repletum, vtì reuerà est: illius quoquè particeps effectus,vtriusque seruauit reliquias,& abiens domum, ostendit vxori suæ in dictorum confirmationem, narrauitque quid suis ipse oculis conspexisset.Itaque credens,quemadmodùm re vera est,tremendum esse mysterium Christianorum,altera luce venit ad Basilium, postulans sine dilatione se Christi signo consignari. Sanctus autem episcopus nihil procrastinans, sed consuetam Eucharistiam offerens

Iudæi visio stupenda. Iudæus ad Christum conuertitur cum suis.

offerens ei, qui vult omnes homines saluos fieri, baptizauit eum cum omni domo sua credentem Domino.

Euntem quandoquè sanctum virum muliercula adijt, & literas ab illo petijt ad regionis Præfectum, tanquàm qui plurimùm apud illum posset. Ille arrepta charta, scripsit Præfecto in hæc verba: Accessit ad me isthæc inops muliercula, dicens literas meas habere apud te pondus: Si sic est, id fac ostendas. Tradiditque mulieri chartulam, quam illa obtulit Præfecto. At ille cùm legisset, sic rescripsit: Tua causa, sancte pater, libens essem misertus mulierculæ, sed nō potui, eò quòd tributis subiaceat. Cui rursùs Basilius ità respondit: Si quidem voluntas prompta fuit, at defuit facultas, tolerabile est. Si autem potuisti quidem, sed noluisti, Christus te rediget in ordinem inopum, vt vbì volueris, non possis quod etiam re ipsa ità euenit. Nam non multò pòst, Imperatoris ira in illum concitata, in vincula coniectus est, pœnas illis pendens, quos iniuria affecerat. Tum verò preces offert Basilio, vt sua intercessione Imperatoris clementiam ipsi conciliet. idque sic factum est. Post sex nanque dies ab Imperatore iussus est vinculis absolui. Et ille quidem declaratam erga se clementiam intelligens, venit ad Basilium: & gratias illi agens, mulierculæ accitæ de suis facultatibus duplicatò restituit quod debebat. *Prophetia Basilij.*

Ea tempestate Iulianus impius Imperator bellum in Persas suscipiens, venit in partes Cæsareæ Cappadocum, obuiamque illi processit Basilius cum illis qui ei aderant. Quem vt vidit Iulianus, ait: In philosophia ego te excello, Basili. Cui Basilius, Vtinàm, inquit, philosophus esses: simul offerens illi pro benedictione tres panes hordeaceos: quos quidem Imperator voluit à satellitibus suis accipi, sed illi fœnum reddi cum his verbis: Hordeum ab illo nobis datum, pabulum est iumentorum: recipiat igitur & ipse fœnum. At Basilius illud suscipiens, ait: Nos quidem, ô Imperator, ea tibi obtulimus, quibus ipsi vescimur: tu verò ea nobis restituis, vndè bruta victitant animantia: vltrò quidem nos irridens, sed non sponte nobis hoc fœnum in cibum conferens. Ijs Iulianus auditis, furore percitus, Huius, inquit, fœni alimentum sine subtractione dabitur tibi: at postquàm edomitis Persis huc rediero, euertam vrbem hanc, eamque sic aratro proscindam, vt farris potiùs quàm hominum ferax sit. Nec enim me clam est, vt te suasore populus ad eam proruperit audaciam & temeritatem, vt quam ego collocâram deæ à me adoratæ statuam, ille non ferens incantationem, penitùs dissiparet & confringeret. His dictis, iter ad Persas intendit. Porrò Basilius reuersus in vrbem, conuocata omni multitudine, exposuit eis quæ Imperator dixisset. atque huiusmodi sanè optimum eis proposuit consilium, dicens: Fratres mei, argentum ducentes pro nihilo, saluti vestræ consulite, vt si tyrannus superuixerit, muneribus eum placemus. At illi suas repetentes domos, singuli quæ habebant, ad eum suis manibus alacriter apportabant, putà auri, argenti, & lapidum preciosorum immensam copiam. Ille conspecta eorum alacritate & obedientia, repoluit ea in gazophylacio, inscribens vniuscuiusque nomen, aitque ad illos: Principum Dominus facilè potest & illum attrectare, & vobis restituere res vestras. Mox verò præcepit clero & populo omni ciuitatis, vt cum fœminis & paruulis ascenderent in montem Didymi, in quo honoratur & colitur Dei genitricis venerabile templum: vbì triduanum exigentes ieiunium, petiêrunt à Deo dissipari impij Iuliani propositum. Hoc cùm illi precarentur, & in precibus corde contrito vigilarent, Basilius in visione multitudinem vidit cælestis exercitûs hincindè in monte, & in medio residentem quandam in throno præclaro in habitu muliebri, dicentemque viris eximijs, qui proximè illi adstabant: Vocate ad me Mercurium, vt eat ad interficiendum Iulianum, superbè blasphemantem Deum & filium meum. Sanctus autem cum suis armis adueniens, ea iubente velociter abcessit. Acciuit autem ad se eadem ipsa, muliebrem præ se ferens habitum, Basilium Magnum, deditque ei librum, continentem historiam creationis totius mundi, à dextris verò, hominis à Deo conditi. A fronte autem libri hæc erat inscriptio, Dic in finem: ad calcem autem creati hominis habebatur, Parce. Repentè verò expergefactus, timore & gaudio tenebatur. Non dissimilem cęsi Iuliani visum eadem nocte etiam Libanius sophista vidit, qui cum eo erat in Perside, quęstoris functus dignitate. Stupens igitur Magnus Basilius ad visionem, & cum solo Eubulo euigilans, accessit ad vrbem: veniensq; ad sancti Martyris Mercurij martyrium, vbì is conditus

Iulianus venit ad Basilium. *Contumeliam reddit pro gratia.* *Minatur Cæsareæ excidium.* *Basilius precibus pugnat cōtra tyranni minas.* *Visio Basilij.*

ditus erat,& eius arma asseruabantur, cùm ea non inueniret, accersijt custodem, perquisiuitq; ex eo, vbinàm essent. Illo cum sacramento asseuerante, hora vespertina quo solerent loco ea fuisse: citra hæsitationem vllam pro indubitato habuit memorabilis pater noster Basilius, veram esse visionem: & glorificans Deum, qui non spernit in ipso confidentes, cum multa festinatione & gaudio ineffabili recurrit ad montem, cunctis etiamnùm sopore correptis. Excitans autem illos, hortatus est vt precibus incumberent, atque hilari voce narrauit eis diuinitùs sibi factam reuelationem, de tyranno ea nocte perempto. Gratias verò agens Deo cum omnibus, redijt ad ciuitatem, adiensque sancti Mercurij martyrium, inuenit lanceam eius cruore madidam: rursumque cum omnibus gratias agens Deo, præcepit vt cuncti ad magnam ecclesiam accederent, participes futuri diuinæ liturgiæ, vel ministerij.

De eleuatione sacræ hostiæ dicit. Id verò cùm fieret, & Basilius sancta eleuaret, non extitit eiusmodi signum, quale fieri consueuerat, putà vt columba moueretur, quæ cum sacramento Dominico pendebat supra altare, & cùm sanctum sacrificium eleuaretur, semper ter moueri solebat. Eo autem cogitante, quidnam hoc esset rei, vidit vnum ventilantium diaconum mulieri deorsùm procumbenti innuere: deponensque eum ab altari, intra ecclesiam iussit custodiri: & ità cernens sancti spiritûs aduentum, hortatus est omnem populum septem diebus ibidèm in oratione permanere: porrò diacono ieiunium & vigilias indixit, & de ijs, quibus abundabat, iussit miserorum inopiæ subueniri: atque hoc pacto diuinitate placata, tum demùm audere ad sacrum ministerium accedere. Vela etiam statìm appendi iussit, præcipiens, si qua mulier visa fuerit extra vela se inclinare vel procumbere, ipso diuina mysteria peragente, eam foràs poni extra ministerium vel liturgiam, & communione priuari. Populis autem festa celebrantibus, & totos septem dies in ecclesia congregatis, eccè Libanius Iuliani quæstor fuga elapsus, venit Cæsaream: audiensque populum in ecclesia collectum, venit eò annuncians impium Iuliani tyranni obitum his verbis: *Libanius narrat cædè Iuliani.* Cùm esset, inquit, ad Euphratem fluuium, & transacta nocte septima militum excubiæ cum custodirent, quidam ignotus miles cum armis aduenit, & lanceam validè vibrans, terribili impetu eum confodit, moxque abcedens nusquàm comparuit: at miserrimus ille horrendum in modum dirè vociferans, blasphemansque expirauit. Simul etiam per ordinem exposuit visionem, quæ ipsi nocte suprà dicta oblata fuerat: aduolutusque genibus sancti pontificis, dari sibi poscebat Christi signaculum. Quod cùm esset consecutus, sub eius tectum receptus est. Postero die voluit magnus Basilius, vt singuli suas pecunias reciperent: at illi omnes vna *Libanius fit Christianus.* voce dixerūt: Si mortali Imperatori eas elargiri voluimus, nè vastaret vrbem nostram: multo magis immortali Imperatori Christo eas offerri conuenit, qui ab hoc excidio nos seruauit. Itaque in tua potestate sunt hæc omnia: fac indè, quicquid tibi præceperit Deus. Ille verò admiratus fidelissimæ plebis magnanimitatem, tertiam partem *Ornat templum Basilius.* etiam inuitis restituit: de reliquo ornauit omne presbyterium cum ciborio, altare quoquè auro puro & gemmis preciosis: & conuocans ciuium frequētiam, mensamq; sacram sanctificans, tribus diebus iussit festa solenniter celebrari.

Post hæc quidam gentilismi erroribus implicati, ad eum veniunt, eique dicunt: En tuis precibus ciuitatem nostram, nè deuastaretur, conseruâsti, & templum Dei tui insigniter ornâsti: superest vt quæ sint virtutes Dei tui, nos efficias certiores. Ille verò perpaucis sermonibus ostendit eis salutis viam, certioresque reddidit, & catechizans baptizauit. Deniquè aduentante sacratissima Quadragesima, diuinam illam Hexaëmeri operis explanationem populo proposuit, non absque plurimorum tum Iudæorum, tum gentilium ad Christianismum traductione.

Accusatur apud Valentem. Porrò quidam ex ijs, qui ethnicismi erroribus adhuc tenebantur, & cum ijs Arriani, accusârunt eum apud Valentem Imperatorem, quòd Homousij fidem laudibus efferens, Arrianam hæresim respueret & abominaretur. Quibus inania sentientibus Valens fidem adhibens, misit qui eum Antiochiam adducerent. Cùm ergò Anastasius defensor Cæsaream venisset, & Basilio Imperatoris mandata indicaret, ait Basilius: Et ego fili ante paucos dies comperi, Imperatorem nullo iudicio præditis viris fidem commendantem, tres confregisse calamos, dum mei vellet exilij sententiam scribere, & veritatem obscurare. At calami nullo sensu præditi, eius inconstantem non tulêre impetum, potiusque se confringi voluērunt, quàm eius inseruire iniu-

stæ

stæ sententiæ. Veniens verò Antiochiam Basilius, sistitur iudicio præsidis: quo percontante, cur Imperatoris non amplecteretur fidem, respondit: Absit à me, vt veritatis viam deseram, & erraticam Arrianorum prauamque opinionem amplectar. Homousij quippe fidem à patribus accepi. Et quia Præses necem illi comminatus erat, dixit ei Basilius: Contingat mihi pro veritate huius corporis expediri vinculis. id enim iampridem mihi in votis est. Vos igitur vestræ nolite promissioni deesse. Præfectus autem beati viri constantiam & immutabilem sententiam aperuit Imperatori, dicens virum minis esse superiorem, inflexibilemque atque ab adulatione alienam habere sapientiam. Imperator igitur furore ardens, cogitabat qua illum morte afficeret. Et ecce filius eius Galates morbo corripitur, & à medicis vita eius desperatur. Mater autem Imperatori resistens, dixit: Malè disposuisti ea quæ à Deo sunt; & ecce puer moritur propter illatam sacerdoti Dei iniuriam. Quibus auditis, Valens aduocat Basilium, eique dicit: Si vera sunt Deoque grata dogmata tua, precibus tuis filij mei ægritudinem depelle. Cui Basilius, Si amplexaris, inquit, Imperator, orthodoxam fidem, & Ecclesiæ restituitur vnitas & concordia, filius tuus viuet. Imperatore id promittente, Basilius sine mora pueri morbum releuauit. At prauæ sententiæ episcopi suam non ferentes ignominiam, si non victoria potirentur, persuaserunt Imperatori nè de sua opinione decederet, sed ipsorum religioni subscriberet, atque ità per ipsos puerum sanatum iri. Sed continuò in illorum manibus puer spiritum reddidit. Vidit hæc defensor, & posteà ad Valentinianum Imperatorem retulit de Basilij virtutibus: quas ille admirans, glorificabat Deum, per ipsum defensorem multam illi largiens pecuniam, in vsus egenorum. Basilius autem Imperatoris magnifica dona recipiens, extruxit domos hospitales languentium siue nosocomia, tum in vrbe, tum in quaque prouincia præfecturæ, in refectionem ægrotorum: in ijsque condidit grandem virorum, mulierum, puerorum multitudinem, curam illorum gerens, & tribuens quæ ad illos reficiendos pertinerent. Ijs verò cognitis, Imperator multa contulit ad illorum sustentationem, Christi sacerdotem haud secùs atquè parentem colens.

Basilij constantia.

Valentis filius moritur.

Helladius autem, qui illum sanctissimæ memoriæ virum vidit, & administer factus est miraculorum ab illo perpetratorum, atque etiam sedis successor post obitum eiusdem Apostolicæ memoriæ Basilij, vir admirandus & omni virtute instructus, commemorauit id, quod iam dicturus sum, apud me: Senator quidam (inquit) fidelis, nomine Proterius, loca sancta & venerabilia adijt, vt filiam suam illic consecraret, & in monasterio collocatam, Deo offerret. Sed diabolus, qui ab initio homicida fuit, inuidens huic sancto proposito, vnum ex seruis illius in amorem puellæ inflammauit. Sed cùm se sciret pro conditione indignum, qui aliquid eiusmodi attentaret, execrabilem quendam magum aggreditur, multam ei vim auri pollicens, si eius opera posset ea puella potiri. At ille se id efficere posse negauit: sed si vis, inquit, mittam te ad dominum meum diabolum, qui te faciet voti compotem. Respondit ille: Quicquid dixeris, faciam. Et magus, Abrenuncias, inquit, Christo in scripto? Ait illi: Etiam, abrenuncio. Tum ille iniquus, Si isthuc, ait, facere non detrectas, ero tibi adiutor. Ego verò, inquit, facere paratus sum, tantùm vt meo fruar desiderio. Scripsit ergò iniquitatis administer literas ad diabolum, misitque illi in hanc sententiam: Quandoquidem mi domine non cunctanter in eam curam incumbendum mihi est, vt à Christiana religione homines abstraham, & tuæ adiungam voluntati, quó tua pars fiat auctior: en mitto ad te hunc, qui præsentes perfert literas, puellæ cupiditate inflammatum, petoque vt liceat ei adipisci quod appetit, vt & in illo glorier, & cum multa alacritate congregem alios, qui placeant tibi. Tradensque ei epistolam, ait: Abi, & tali noctis hora consiste super hominis ethnici monumentum, chartamque in aëra sustolle: aderuntque qui te perducant ad diabolum. Ille hilariter iussa capessens, sublata misera voce, implorauit dæmonis opem. Mox verò adsunt principes potestatis tenebrarùm, spiritalis nequitiæ, & lætabundi appræhensum miserè errantem, ad diaboli conspectum perducunt, monstrantque eum illi in sublimi throno sedentem, vallatum vndiquè turbis malignorum spirituum. Accipiens autem ille literas à mago missas, dixit ad miserum: Credis in me? At ille, Credo, inquit. Et abnegas Christum tuum? Respondit: Abnego. Tum diabolus, Perfidi, ait,

De senatoris Proterij filia.

Epistola Magi ad diabolum.

Implorat deploratus dæmonis opem.

estis

estis, vos Christiani: qui cùm mea indigetis opera, venitis ad me: vbi autem, quod vultis, assecuti estis, abnegatis me;& reditis ad Christum vestrum, qui cùm sit benignus & clementissimus, recipit vos. Sed manu tua scriptas mihi exhibe literas, quibus Christo tuo & baptismati vltrò renuncies, meque sponte in æternùm profiteatis, & quòd in die iudicij præparatas pœnas sempiternas mecum libens sis subiturus: & ità confestim efficiam te rei optatæ compotem. Scripsit ille propria manu, vt erat postulatus. Nec mora, animarum corruptor draco tortuosus, misit fornicationis dæmones, vt puellæ animum iuuenis amore accenderent. Illa corruens in terram, cœpit his vocibus compellare patrem: Miserere, miserere meî pater, quia dirè crucior illius serui amore. Miserere viscerum tuorum, declara in me vnicam filiam tuam paternum amorem, & iunge me puero, cuius amore ardeo. Quòd si id facere nolis, videbis me post paululum acerba morte exanimatam, & in die iudicij Christo pro me rationem reddes. Pater hæc audiens, cum lachrymis dixit: Heu me miserum, quid accidit infelici filiæ meæ? Quis meum thesaurum furatus est? Quis meam filiam contaminauit? Quis dulce lumen meorum extinxit oculorum? Ego cælesti te volebam sponso coniungere, cōciuem angelorum efficere, vt psalmos, hymnos, cantica spiritalia Deo caneres, deniquè per te saluum me fore sperabam, & tu lasciuos insaniens meditaris amores. Sed sine me, filia, sicut constitui, desponsare te Christo: non deducas senectutem meam cum dolore ad inferos, neque parentum tuorum nobilitati, ignominiæ notam inuras. Illa verò patris monita ducens pro nihilo, instanter vociferabatur: Pater mi, aut meum comple desiderium, aut paulò pòst extinctam me videbis. Pater itaque præ nimio deficiens animi dolore, & immenso mœrore absorptus, amicorum quoquè cedens consilijs, hortantium vt eius morem gereret voluntati, nè seipsam perderet, iussit fieri quod illa petebat, nè sibijpsi exitium adferret. Adduxit ergò seruum ad filiam, tradensque eis omnem substantiam suam, dixit filiæ: Vade filia verè misera. multùm quandoquè lugebis, cùm te olim huius facti pœnitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur iniquo matrimonio, & eo mali dæmonis facinore perpetrato, cùm non multum intercessisset temporis, animaduersum està quibusdam, seruum illum non ingredi in ecclesiam, neque accedere ad immortalia & viuifica mysteria, dictumque est infelici coniugi illius: Nostin' virum tuum, quem tibi delegisti, non esse Christianum, sed à religione extorrem & alienum? Quod illa audiens, caligine ac mœrore perfusa, humì se prosternit, suis sese vnguibus lacerat, pectus tundit & clamitat: Nemo parentibus non obediens, saluus vnquàm fuit. Quis patri meo annunciabit ignominiam meam? Heu me miseram, in quantam me perditionis voraginem demersi? Cur in lucem edita sum, aut nata cur non continuò rapta sum? Ità eam plorantem cùm cognouisset vir eius totus errabundus, accurrit ad eam, persuadereque illi voluit, rem se sic minimè habere. Illa verò ex eius verbis ad persuadendum compositis aliqua accepta consolatione, ait ad eum: Si vis mihi & miseræ animæ meæ satisfacere, cràs mecum pariter accedas ad ecclesiam, me præsente immaculata sumas mysteria: ità mihi erit satisfactum. Tum ille compulsus, dixit ei totius rei summam. At illa mox fœmineam abijciens imbecillitatem, optimumque illi adhibens consilium, properè abit ad episcopum, Christique sectatorem Basilium, clamansq; aduersùs impietatem, ait: Miserere, miserere meî sancte Dei: miserere meî sectator Domini, quæ cum dæmonibus cōmercium habui: Miserere, miserere meî, quę proprio parenti nequaquàm obediui: remque vt gesta erat, per ordinem enarrauit. Sanctus autem Dei vocans ad se illius maritum, sciscitabatur num se res ità haberet. At ille cum lachrymis: Etiam sancte Dei, inquit: quòd si ego silere velim, facta mea clamabunt: cœpitque etiam ipse à principio ad finem vsque prauas diaboli machinationes exponere. Ait autem ad illum sanctus episcopus: Vísne reuerti ad Dominum Deum nostrum? Et ille: Vtiquè volo, inquit, Domine, sed non valeo. Cur ità, ait Basilius? Scripto, inquit ille, abnegaui Christum, & professus sum diabolo. At Basilius, Non sit, ait, tibi curæ. Benignus est Deus noster, & suscipiet te pœnitentem. Condolet enim ille iniquitatibus nostris. Coniunx autem eius iactans se ad pedes sancti viri, Euangelicis verbis eum deprecata est, dicens: Sectator Christi Dei nostri, si quid potes, adiuua nos. Dicit vir sanctus ad eius maritum: Credis te posse saluum fieri? At ille, Credo, ait, Domine: adiuua incredulitatem meam. Et continuò apprehensa ma-

[Margin: Amoris insania corripit puellā.]

[Margin: Immortalia & viuifica mysteria dicit Eucharistiam.]

[Margin: Mar. 9.]

sa manu illius, Christique signum illi imprimens, & orans, in quodam loco interioris periboli siue ambitûs eum inclusit, præscripsitque ei quid ageret, & cum eo pariter etiam ipse laborem suscepit per tres dies. Quibus exactis, inuisit eum, aitque illi: Vt habes fili? At ille: Multa, inquit, me Domine tenet defectio & angústia, nec ferre possum eorum clamores, terrores & ictus lapidum. Tenentes enim manibus chirographum meum, incusant me his verbis: Tu venisti ad nos, non nos ad te. Et Basilius ad illum: Nè timeas, inquit, fili: tantùm crede. præbensque illi pauxillum escæ, consignansque eum Christi signo, & orans, inclusit eum: rursusque post dies paucos visitauit eum, & ait: Quomodò habes fili? At ille, Pater sancte, inquit, procùl audio clamores eorum & minas, sed illos non video. Iterumque dans ei cibum, fusa prece claudens ostium, abscessit. Indè die quadragesimo reuersus, dicit: Vt tecum agitur frater? Et ille: Benè, inquit, habeo sancte Dei. Vidi enim te hodiè in visu pugnantem pro me, & vincentem diabolum. Mox ergò vir sanctus more solito preces fundēs, eduxit eum, adduxitque in cubiculum suum. Manè facto, conuocat sacrum clerum & monasticæ vitæ cultores, omnemque Christo amabilem populum, aitque ad illos: Filioli mei dilectissimi, omnes gratias agatis Deo: eccè enim ouem perditam debet pastor bonus reportare in humeris, & reddere sanctæ Ecclesiæ. Decet igitur etiam nos hac nocte vigiles permanere, & poscere eius clementiam, nè etiam in hoc opere victor euadat ille animarum perditor. Itaque populo alacriter congregato, per totam noctem cum pastore bono Deum deprecati sunt, cum lachrymis clamantes pro eo, Kyrie eleison: & maturè cum omni populi frequentia accepit eum vir sanctus, tenensque eius manum dexteram, ducebat in sanctam ecclesiam cum psalmis & hymnis. Et eccè diabolus hominum perturbator, omni sua stipatus pestifera virtute accurrit, & inuisibiliter appræhendens illum, nitebatur è sancti viri manibus abripere. At ille clamare cœpit & dicere: Sancte Dei, adiuua me. tantaque instantia malignus ille aggressus est eum, vt etiam sanctum virum impelleret, trahens hominem. Conuersus autem vir sanctus ad diabolum, ait: Improbissime, animarum corruptor, pater tenebrarum & perditionis, non tibi tua sufficit perditio, qua te tibique subditos affecisti, nisi etiam Dei mei tentes plasma? At diabolus ad eum: Præiudicas mihi, inquit, Basili: quas dæmonum voces plurimi ex nobis, audiêrunt, clamante populo, Kyrie eleison. Porrò vir sanctus respondit: Increpet te Dominus, satan. Et rursùs ille: Præiudicas mihi, ait, Basili. Non ego illum adij, sed ille venit ad me: Christoque abnegato, mihi professus est. Et eccè teneo chirographum eius, & in die iudicij ad communem omnium iudicem eum adducam. Tum verò Basilius: Benedictus, inquit, Dominus Deus meus: non deponet hic populus supplices in cælum manus, donèc reddas chirographum. conuersusque ad populum, Sustollite, inquit, in cælum manus vestras, clamantes cum lachrymis, Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Itaque sic permanente populo in horam multam sursùm erectis manibus, en chirographum hominis illius per aëra delatū, cunctis cernentibus, lapsum est in manus sancti patris & pastoris nostri. Suscipiens autem illud vir sanctus, & gratias agens DEO, gauisus est valdè, & coram omni populo dixit ad hominem: Agnoscis frater hasce literas? At ille: Immò, inquit, sancte Dei, meis manibus scriptæ sunt. Porrò Basilius illas discerpens, duxit eum ad Ecclesiam, dignumque fecit sancto ministerio, & communione mysteriorum & munerum Christi: excipiensque omnem populum, refocillauit. Deindè cùm hominem illum instruxisset, siue viuendi congruum canonem illi tradidisset, reddidit eū coniugi suæ, incessabili voce glorificantem & laudantem Deum.

Basilius diabolo deuotum hominē, vt Christo reconciliarit.

Diabolus vi nititur mancipiū suum sibi vendicare, sed frustrà.

Narrauit etiam aliud mihi idem vir beatus Helladius: Die quodam, inquit, diuino illustratus lumine sanctus pater noster & magnus Basilius, de nostra vrbe egressus fuit, nemini indicans quorsùm ire instituisset. Exiens autem, coram omnibus dixit nobis: Filij mei, sequimini me, vt mecum pariter videatis gloriam Dei, & ex discipulis suspiciamus & admiremur magistrū. Postquàm ergò ex ciuitate exijt communis pater noster Basilius, præsensit hoc reuelante illi spiritu Dei, presbyter Anastasius, dicitque mulieri, quæ nomine quidem eius dicebatur coniunx, sed vsu non nisi soror erat. Ego vado ad excolendum agrum, tu domina soror surge, & orna domum tuam: atq; circa horam nonā, sumpto thuribulo & cereis, ito obuiàm sancto Basilio archiepiscopo. venit enim, vt diuertat ad nos peccatores. Illa autem contremiscens ad eiusmodi ad-

Presbyteri Anastasij mirabilis continentia & castitas.

mirabilem sermonem, fecit quod erat monita. Erat enim virgo venerabilis vitæ & conuersationis, quæ iam quadraginta annos exegerat apud contubernalem suum, remque apud se tacitam habens, hominibus quasi vidua apparebat. Venienti autem nobis obuiàm cum ea qua decebat reuerentia, & vt oportebat adoranti, primò quidem sanctus pater noster benè precatus est, deindè ait: Vt habes domina Theognia? Quæ expauescens ad sui nominis expressionem, respondit illi: Benè habeo sanctè Dei. Et sanctus pater ad illam: Vbi est, inquit, dominus Anastasius presbyter, frater tuus? Cui illa: Maritus meus, ait, est, Domine, & iuit ad exercendam agricolationem. Et Basilius: Domi est, inquit: noli turbari. Obstupescens mulier ad has voces, & quòd se audîsset nominatìm appellari, tum etiam, quòd diuinus pater noster dixisset eam vocabulo coniugem, vsu sororem esse, tremore correpta est, & corruens in terram, clamauit: Sanctè Dei, ora pro me peccatrice, quia res magnas & admirandas in te conspicio. Ille fusa super eam oratione, coram omnibus dixit ei: Expande pannum inter vlnas tuas. Quod cùm illa fecisset, iussit effundi carbones de thuribulo in pannum, ijsq; imponens incensum, nos antecedebat. Venientibus autem nobis ad domum presbyteri, occurrit etiam ille, osculatusque venerabiles pedes patris nostri, eumque in Domino salutans, ait: Vndè hoc mihi, vt veniat sanctus Domini mei ad me? Cui Basilius: Benè habet, inquit, quòd te inuenio discipule Christi. Veni, eamus ad peragendum sanctum Dei ministerium. Solebat enim & ille presbyter ieiunare quotidiè, dempto sabbato & Dominico die, nec sumebat quicquam extra panem & aquam. Vbi ad ecclesiam ventum est, voluit vt presbyter faceret ministerium, siue liturgiam. At ille: Nôsti, ait, sanctè Dei scriptum esse, minores à maioribus benedici. Et Basilius: Domine Anastasi, inquit, cum cęteris virtutibus tuis habeto etiam obedientiam. Tum ille acquiescens, accessit ad sanctum ministerium: & cùm eleuaret viuificum corpus Domini nostri IESV Christi, vidit sanctus Basilius & quidam alij ea visione digni, spiritum sanctum descendentem in ignis specie, & tum ipsum presbyterũ, tum sanctum altare circundantem. Postquàm autem communicauimus, gratijs Deo persolutis, abcessimus ad ædes presbyteri: & cùm ederemus, dixit ad eum Basilius: Dic mihi, obsecro, vndè tibi hic thesaurus, & quæ est vita tua? Respondit presbyter: Ego, sanctè Dei, homo peccator sum, publicis subditus tributis: & habeo boum iuga duo, quorum alterum ego ago, alterum mercenarius meus: & vnum quidem cedit in ministerium peregrinorum, alterum verò ad pręstanda tributa. Mecum autem seruit hæc coniunx mea, ministerium impędens tum egenis, tum mihi quoquè. Ait verò sanctus Basilius: Voca eam sororem tuam, vtì etiam reuerà est: & explica mihi virtutes tuas. Dicit presbyter: Nihil in terris boni habeo, & omnis virtutis expers sum. Tunc Basilius communis pater noster ad eum: Surge, inquit, & simul abeamus: duxitque eum ad quandam domûs eius cellulam, & ait: Aperi mihi ostium. At presbyter, Nè, quæso te, inquit, sanctè Dei, huc ingredi iubeas: sunt enim hîc res domûs necessariæ. Et Basilius: Ego verò, inquit, ad hæc necessaria véni. Cùm verò presbyter nollet claui patefacere ostium, sanctus Basilius verbo illud reserauit: ingressusque, inuenit ibi hominem leprosum, cuius iam multa corpus membra morbus exederat: nec quisquam nórat eum illic esse præter presbyterum & sororem eius. Ait autem Basilius presbytero: Cur voluisti hunc tuum occultare thesaurum? Respondit presbyter: Domine, rabiosus est hic homo & contumeliosus. itaque verebar, nè sermone laberetur. Cui Basilius: Bonum, inquit, certamen certâsti erga illum: sed sine me nocte hac inseruire illi, & ego per te mercedem accipiam. Relicto ergò illo in cellula cum leproso, cui vis morbi etiam vocem ademerat, clausoq; ostio, abcessimus. At ille vulnerum sanator preces pro eo ad Dominum fundens, & tota nocte obsecrans Deum, qui morbos & languores omnes curat, reddidit illum sanitati. Presbyter autem, qui nobiscum erat, itá ait: Gloria tibi Deus, qui fecisti voluntatem timentium te, deprecationem eorum exaudiens. Eccè enim medicus morbidum sanauit. Mox autem sanctus Basilius clamans ad ostium, produxit leprosum incolumem, nullam in corpore maculam habentem, distinctè sua promentem verba, & Deum glorificantem. Hoc autem confecto miraculo, regressi sumus ad oppidum nostrum, cum gaudio laudantes & benedicentes Deum.

Osculatur pedes Basilij.

De Missa siue liturgia dicit.

Heb. 7.

Leprosus horridus clàm fouetur ab Anastasio.

Leprosum illum Basilius sanat.

Iam porrò, fratres mei, quippiam referre volo de celeberrimo patre Basilio & Ephręm Syro, qui per visum didicit, qualis esset apud Deum Basilius: quod equidem

ex homine sancto & minimè vano atque fallaci audiui. Est autem eiusmodi: Ephræm vir memorabilis cùm esset eremi cultor, quodam sancti spiritûs edoctus lumine, vidit hominem Basilij amantem, eumque percontatus, cognouit ex illo admiranda illius sancti viri opera. Itaque sine intermissione petijt sibi à Deo reuelari, cuiusmodi esset Magnus Basilius. Vidit ergò in ecstasi columnam ignis, cuius vertex attingebat cælum, vocemque supernè allatam audiuit: Ephræm Ephræm, columna ignis, quam vidisti, Magnus Basilius est. Mox igitur adhibito sibi interprete, (nesciebat enim Græcè) venit ad magnam ecclesiam celeberrimæ vrbis Cæsareæ, ipsa sanctæ Theophaniæ sacra solennitate. & ingressus clanculò, conspexit Magnum Basilium in ecclesiam procedentem, aitque socio suo: Frustrà nos, opinor, mi frater, laborem hunc suscepimus. Hic nanque cùm tali sit ordine constitutus, non est quemadmodùm per visum didici. Cernebat enim eum indutum stola candida, clerumque sacrum, qui iuxta illum erat, candidis amictum vestibus. Basilio autem procedente, ille stans in loco templi secreto, desperabat visionis ipsi ostensæ veritatem, ità secum dicens: Nos qui portauimus pondus diei & æstus, nihil consecuti sumus: & hic tantis stipatus turbis, tantaque præditus dignitate, ignis columna est? id mihi quidem prodigiosum videtur. Eo igitur talia secum agitante, sanctus episcopus mittit ad eum suum archidiaconum, dicens illi: Abi ad portam quæ respicit Occidentem, & illic in angulo templi inuenies abbatem opertum cucullo, & cum eo alium quendam barbatulum, statura humili: & cætera addidit, quæ ad eius vultum pertinerent: dicesque ei: Velis ingredi in presbyterium: vocat enim te pater tuus archiepiscopus. Beatus Ephræm vt per interpretem cognouit quę dicebantur, respondit: Erras, frater: nos enim peregrini sumus. Abiens ergò archidiaconus, retulit hęc ad virum sanctum. Intereà illo legente sacros codices, vidit sanctus Ephræm linguam igneam loquẽtem per os eius. Rursusque vir beatus dicit Archidiacono: Vade, & dic ei: Domine Ephræm, velis te intrò recipere in sanctum presbyterium. Obstupescens autem sanctus Ephræm ad visionem, dedit gloriam Deo, & flexo poplite, ait: Verè magnus Basilius, verè columna ignis Basilius, reuerà spiritus sanctus loquitur per os eius. Petijt autem ab Archidiacono, vt ipsum excusaret: liceretque potiùs, expleto ministerio, in secretario eum salutare. Peracto igitur ministerio, sanctus Basilius intrauit in secretariũ, & accito ad se sancto Ephręm, reddidit salutationem in Domino, dicens: Gratus nobis aduenisti, ô pater eremicolarum, qui Christi sectatores in deserto multiplicâsti, & dæmones in Christo profligâsti. Sed quorsùm Abba hunc tibi laborem sumpsisti? venisti videre hominem peccatorem: sed Dominus laborem tuum iusta mercede compenset. Respondit autem illi reuerẽdissimus Ephræm, & cùm didicisset omnia quæ in illius corde suspiciẽda erant, vnà cum Abbate socio ex sanctis manibus eius communionem accepit: cumque eos Basilius cõuiuio excepisset, ait ad illum sanctus Ephręm: Pater reuerendissime, vnam abs te gratiam peto: fac, oro, vt ea mihi donetur. Cui Basilius: Dic, inquit, quid tibi velis: plurimum enim me tibi debere fateor, præcipuè quòd ad meam vsque præsentiam accedere voluisti. Et reuerendissimus Ephræm: Scio, inquit, pater te facilè impetraturum à Deo, quicquid ab illo petieris: oroque vt preceris eum, præstet mihi Græcè vt possim loqui. Ad quod Basilius ità respondit: Rem postulâsti, quæ meas excedat vires: sed quia cum bona fidutia petijsti, veni Abba colendissime & eremi magister, precemur vnà Dominum. potest enim is facere quod optas, sicut scriptum est: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Simulque prolixè orantes, cùm tandèm surrexissent, dixit Magnus Basilius: Cur, domine Ephræm, non te pateris ordinari presbyterum, cùm sis dignus & idoneus? Respondit ille per interpretem: Quia peccator sum. At Basilius: Vtinàm, inquit, talis ego peccator essem: addiditque: Flectamus genua. & cùm essent humi prostrati, manus suas Magnus Basilius sancto Ephræm imposuit, eumque diaconum ordinauit: aitque illi: Iube nos surgere. Soluta igitur lingua eius, dicit sanctus Ephræm Græco sermone: Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus gratia tua. Tunc nimirùm impletum est illud Esaiæ: Tunc saliet sicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum. Eo igitur hora eadem Græcè loquente, Deum glorificârunt omnipotentem, preces orantium & timentium se exaudientem. Porrò tribus diebus spiritali iucunditate transactis, cùm Basilius sanctus sacerdos interpretem quidem diaconũ, Ephræm

[Margin notes: Ephræm in spiritu quid de Basilio viderit. — Matth. 20. — Lingua ignea Basilij. — Psal. 144. — Ephręm fit diaconus, & accipit facultatem Gręcè loquendi. — Esa. 35. — Idem sacerdos ordinatur.]

verò presbyterum ordinâsset, dimisit eos in pace, glorificantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut locutus est ad eos.

Posteaquàm à nobis discesserat Deo inuisus Valens Imperator, petẽtem illum preclaram Constantinopolim, iterque facientem per Niceam, adierunt Arrianæ hęresis hexarchi siue duces & principes, petiêruntque ab eo copiam orthodoxum Dei populum eijciendi ex ecclesia doctrinæ Catholicę & apostolicæ, eamque tradendi Arrianis. Itaque tyrannus ille, indignus purpura, quòd abominandæ hæresis patronus esset, illorum precibus assensit: missaque militari manu, expulit fidelem populum, & dedit ecclesiam Arrianis. Multùm igitur anxij pij omnes, noctuque diuque Deum deprecabantur, nè fineret ecclesiam suam cedere in ius hæreticorum. Accessit autem ad eam vrbem, putà Niceam, communis ecclesiarum defensor & aduocatus Basilius, veneruntque ad eum Catholici omnes, clamantes & annunciantes ei illatam ipsis ab Imperatore iniuriam. Quibus ille ait: Cessate à lachrymis filij charissimi: neque enim ad extremùm permittet Deus, vt ità fiat. estote igitur longanimes, & Dei misericordiam sustinete. Abiens autem Constantinopolim vir sanctus, vt vidit Imperatorem Valentem, ait ad illum: Scriptum est, ó Imperator: Honor regis iudicium diligit. & Sapientia dicit: Iudicium regis, iustitia. Quarè igitur tuum imperium voluit eijcere orthodoxos ex illorum ecclesia, & constituere in ea cacodoxos, homines deprauatę sententiæ? Cui Valens: Iterùm, inquit, ad contumelias reuerteris Basili? isthuc minimè te decet. At Basilius: Me verò, inquit, pro iustitia decet etiam mortem oppetere. Cumq; inter se verba conferrent, ecce Demosthenes, epularum Imperatoris familiaris præfectus, hęreticis dum vult patrocinari, blasphemias vomens, committit barbarismum. Et Basilius: Etiam Demosthenem, inquit, vidimus sine literis. Sed cùm ille adhuc instaret: Tuum est, ait Basilius, de pulmentarijs cogitare, non dogmata diuina coquere. Et ille pudefactus, ilicò obmutuit. Ait autem Basilio Imperator: Abi, & iudicis inter eos fungere officio: non ità tamen, vt immodico populi tui amore ducaris, neq; enim id par est. Et Basilius: Si iurè, inquit, poteris meum culpare iudicium, & me iubeto ire in exilium. & orthodoxos eijce, & ecclesiam da victoribus. Acceptis ergò à Valente literis, profectus est Niceam, accitisque Arrianis, dixit: Imperator vult, vt negocij, quod vobis est cum orthodoxis ratione ecclesiæ, quam rapuistis, ego iudex sim. Tum illi: Iudica, inquiunt, sed ex sententia Imperatoris. Quibus Basilius: Claudatur, ait, ecclesia, & tam vos quàm Catholici obsignate eam: primique vos tres dies atque noctes expendite in precibus, & deindè si vobis ad ecclesiam euntibus illa patuerit, sit perpetuò vestri iuris. Sin minùs, nos vnam vigilabimus noctem, & psallẽtes cum litania ibimus ad ecclesiam: & si nobis aperta fuerit, nos æternùm eam obtinebimus. Quòd si reserata nobis non erit, sit vestra, vosque eam occupate. Placuit is sermo Arrianis: at orthodoxi contradicebant, affirmantes eum non æquam ferre sententiam, sed extortam metu Imperatoris. At verò multo studio clausa est ecclesia, vtriusque partis hominibus postulantibus, vt accuratissimè & cautissimè obseraretur. Orantibus igitur ex decreto Basilij Arrianis tres noctes atque dies, ac deindè veniẽtibus ad sanctam Dei ecclesiam, & hærentibus ibì ab hora matutina vsque ad sextam, clamantibusque Kyrie eleyson, non sunt reclusæ fores. at tandèm delassati, inanes discesserunt. Ad quos sanctus Basilius: Fecistis, inquit, vt eratis iussi: sed vt audio, non sunt vobis apertę fores. Iam igitur etiam nos nocte vna agemus vigilias, & cum litania ibimus ad ecclesiam: quæ si nobis quoquè reserata non fuerit, vos eam ex mea sententia vobis vsurpate. Tollens ergò vir sanctus orthodoxum populum cum mulieribus & pueris, exijt extra oppidum ad sancti martyris Diomedis ędem: factisq; ibì vigilijs & matutinis precibus, produxit populũ, cantans: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis, miserere nobis: ingrediensque in vestibulum templi, vtì etiam priùs fecerant Arriani, dicit populo: Erigite sublimes manus in cælum ad Dominum, & prolixè clamate Kyrie eleyson. Quod cùm faceret plebs, sanctus episcopus illos cõsignans, iussit silentium fieri, terque signans fores templi, dixit: Benedictus Deus Christianorum in secula seculorum. Amen: populo autem pariter dicente, Amen, vi orationis contriti sunt vectes, deciderunt claues cum pessulis, ostia tanquàm valido concussa vento patuerunt, & cum impetu quodam ferebantur ad parietes. Tum insignis ille Dei contemplator ità præcinuit: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introi-

Ecclesiam catholicis ablatam, Valens dat Arrianis.

Basilius eã repetit.

Psal. 98.

Arriani frustrà sibi fores Ecclesię reserari precantur.

Catholicis orantibus patefiunt fores.

Psal. 23.

introibit rex gloriç.ingressusque in sanctum Dei templum cum omni orthodoxo populo,diuinum fecit ministerium,ac deindè dimisit populum,cum gaudio & pace glorificantem Deum,qui non despicit in se confidentes.

Innumerabiles autem Arriani, eo comperto miraculo, renunciârunt prauæ opinioni,nostramque sunt complexi Catholicam fidem. Imperator verò vt rem gestam cognouit, respuit quidem Arrianorum prauè sentientium voluntatem: neque enim poterat Dei, & diuini patris nostri Basilij iudicium reprehendere: at tamen cordis oculis obtenebratis, instàr multorum permansit obstinatus & inflexibilis,neque se ad Dominum voluit conuertere: atque tandèm infeliciter pugnans, in bello reddidit spiritum, palearum flammis concrematus in Thraciæ partibus, indè missus in pœnas ignis æterni. Valentis interitus.

Fœmina quædam generis nobilitate & diuitijs pollens, cæterisque huius vitæ vanitatibus excellens,cùm quasi viduam se exhiberet,turpiter se dedidit ventris ingluuiei,rerum suarum admodùm prodiga: nihil verò illi inerat ex his quæ placent Deo, sed instàr porcorum in voluptatis cœno volutabatur. Tandèm autem quandoquè, Deo ità disponente,ad mentem rediens,immensitatem facinorum suorum diuinitùs illuminata, secum tacita considerabat,illorumque multitudine compuncta,cum lachrymis ingemuit, dicens: Heu me vilissimam,nimiumque prodigam peccatricem: qua tandèm ratione excusare potero facta & flagitia mea? Templum sancti spiritûs violaui,& animam in corpore degentem pollui.Heu me omnium abiectissimam: putásne vlli me potero superiorum temporum meretrici,aut publicano comparare? Sed nemo sic peccauit vt ego,maximè à percepto sacro baptismate. Quî igitur certa esse potero, quòd me pœnitentem suscipiet Deus? Hęc autem illa cogitante, qui omnes vult saluos fieri,& ad agnitionem veritatis venire,hanc illi mentem adspirauit,vt à primis ætatis initijs vsque ad senectutem admissa peccata omnia in charta describeret: quod cùm fecisset, extremo loco scripsit quoddam grauissimum facinus, chartamq; plumbo obsignauit. Deindè obseruans tempus opportunum, quando sanctus Episcopus ad solitas preces iret in templum, clàm accurrit, chartamque ad pedes eius proijciens, atque pronam se humì prosternens, ità clamabat: Miserere meî sancte Dei, quæ sum omnium maxima peccatrix. Substitit autem vir Dei, & tanti causam doloris ab ea inquisiuit. At illa: Eccè Domine, inquit, omnia peccata & scelera mea scripsi in hac charta,eamque obsignaui.Tu autem sancte Dei illam,quęso,nè resignes, sed tantùm precibus tuis dilue,quæ in ea scripta sunt. Qui enim hanc mihi inspirauit cogitationem,omninò exaudiet te pro me deprecantem. Magnus autem Basilius tollens chartam, & suspiciens in cælum, ait: Domine, tu solus hoc præstare potes. Qui enim totius mũdi aufers peccata,etiã huius vnius animę haud difficulter potes abolere peccata. Omnes enim iniquitates nostræ apud te numeratæ sunt: misericordia autem tua neque dinumerari,neque peruestigari potest: atque his dictis, intrat in templum,tenens manu chartam,eaque iuxta altare deposita,prosternit se,manens in prece peruigil, die quoquè sequenti per omne sanctum ministerium, siue totam sacram liturgiam Deum deprecans. Deindè sacrosanctis completis mysterijs, vocat secretò ad se fœminam, paucis adstantibus è clero,illique chartam ostendens, ait: Audistíne mulier,neminem posse peccata dimittere,nisi solum Deum? Et illa, Audiui,inquit,ô senior,& propptereà oraui te,vt pro me apud misericordissimum Deum intercederes. Et his dictis,aperuit chartam,& inuenta sunt prorsùs deleta omnia,præter vnum illud immane flagitium. Quod illa cernens,consternata est, & verberans pectus suum manibus,ad pedes eius collapsa, clamabat: Miserere meî serue Dei altissimi: & vt pro cæteris omnibus iniquitatibus meis laborâsti, & exauditus es: sic etiam pro hac deprecare, & prorsùs abolebitur. Lachrymatus est autem sanctus archiepiscopus præ commiseratione,dixitque illi: Surge mulier. nam & ego peccator sum, & mihi quoquè opùs est venia: qui peccata tua ea quæ voluit, obliterauit, potest isthuc quoquè tollere, qui mundi aufert peccata,modò deincèps serues te immunem à vitijs, & ambules in vijs Domini: quod si feceris,non tantùm venia tibi dabitur,sed etiam cælesti gloria digna eris. Perge autem ad eremum,& inuenies illic virum sanctũ, maximeq; celebrem, nomine Ephræm. Illi da chartam, & orans conciliabit tibi Dominum. Illa surgens, celeriter profecta est in desertum,& longa viarum spatia emetiens,ad indicatum

Mulier libidinibus dedita, resipiscit.

1.Tim.2.

Luc.5.

Basilij precibus peccata eius,vno dempto,diluuntur.

Ablegatur mulier ad S.Ephræm.

catum ipsi locum magni eremitę peruenit: pulsansque eius fores, clamitabat: Miserere meî sancte Dei. At ille iam diuinitùs edoctus erat, qua causa adesset, dixitq; illi: Discede à me mulier, quia etiã ego homo peccator sum, auxilij indigus. Illa verò proiecit chartã, dicens: Archiepiscopus Basilius misit me ad te, vt deprecans Dominum, deleas quæ in hac charta scripta sunt: cętera namq; ipse suis precibus expũxit. Tu igitur noli detrectare vnius expiandi laborem. ad te enim missa sum. At ille: Nequaquàm, inquit, filia: sed qui in multis potuit placare Dominũ, etiam in hoc vno plùs poterit, atquè ego. Abi itaque sine mora, vt possis eum inuenire superstitem. Properè igitur mulier redit Cæsaream: sed dum in oppidum ingreditur, obuium habuit funus sancti viri. Cœpit ergò clamare miserè, & se humi volutare, querimoniamque habere de sancto: Heu me, inquiens, heu me miserã sancte Dei. Ideóne ad eremum me misisti, vt liberatus hac molestia, hinc decederes? En nihil consecuta, domum redij, tam longo itinere frustrà confecto. Videat Dominus, & iudicet inter te & me: quia cùm tu posses propitiũ mihi illum reddere, aliò me ablegâsti: sicque clamitans, iactauit chartam super feretrum, circunspectè admodùm indicans causam omni populo. Vnus autem è clero scire cupiens, quale id esset flagitiũ, tulit chartam: eamq; referans, inuenit omni scriptura vacuam, magnaque voce dixit mulieri: Nihil hîc scriptum est, mulier: quid ità te discrucias, nesciẽs te consecutam misericordiam? Porrò omnis populi frequentia vt vidit stupendum miraculum, glorificauit Deum, qui dedit potestatem in terra remittendi peccata: atque seruis suis hanc contulit gratiam, vt etiam post mortẽ possint sanare morbos omnes, & peccata quoquè cum fide accedentium condonare.

Remittitur ad S. Basilium.

De Iosepho Iudæo.

Ioseph quidam Hebręus erat egregius, medendi peritissimus, & in ea arte insignis, adeò vt ex contactu arteriæ ante tres vel quinque dies prædicere posset decessum hominis ex hoc turbulento seculo ad illam futuræ vitæ inconcussam tranquillitatem. Hunc non sine multorum medicorum inuidia, diuinus pater noster Basilius, quòd ex Dei illuminatione pręsciret illum sacrum baptisma consecuturum, valdè charum habuit, assidueque ad suum colloquium acciuit, docens eum regiam salutis & veritatis amplecti viam, pollutamque Iudæorum abijcere religionem, & per baptismum Christum induere. Sed ille non acquiescens, dicebat: In qua fide natus sum, in ea etiã mori volo. Cui vir sanctus: Crede mihi, inquit, Ioseph, neque ego, neque tu ex hoc rerũ tumultu migrabimus, nisi te priùs renouato per aquam & spiritum. nam sine his fieri non potest, vt cuiquam pateat aditus ad regna cælorum. An non etiam patres tui baptizati fuêre in nube & in mari, & biberunt ex spiritali consequente eos petra? petra autem erat Christus: qui in nouissimis diebus ex Virgine carnem assumẽs, & propter nostram salutem homo factus, & mirifica agẽs opera, passus & à Maioribus tuis crucifixus & sepultus, & tertia resurgens die, in cęlum ascẽdit, sedetque ad patris dexteram, indè venturus cum multa maiestate & multitudine angelorum, iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique secundùm opera sua. Vt ergò dictum est, impossibile est vt quispiam intret in regnum Dei, nisi per aquam & spiritum sanctum, & participationem viuificorum & immaculatorum mysteriorum corporis & sanguinis Christi. Et eiusmodi quidem admonitionibus agebat apud eum probatus ille Dei administer, sed nihil proficiebat. Sed tandèm cùm visum esset Deo, qui eũ segregauit ex vtero matris suæ, vt perciperet sancti spiritûs gratiam, imminente iam tempore, quo ex his mundi perturbationibus tollendus erat vir Dei, sub prætextu capiendæ medicinæ vocauit illum ad se, dixitque ei: Quid sentis de his, quæ circa me sunt? Tum ille ex venæ attrectatione sentiens mortem illi impendére, dixit ad domesticos illius, vt funeri necessaria indumenta præpararent. Hic enim iam planè moritur, inquit. Ad quem Basilius, Nescis, ait, quid loquaris. At contrà Ioseph Hebræus: Crede mihi, inquit, domine: sol cum sole hodiè occumbet. Et Basilius: Quid, ait, dicturus es, si vsque in tempus matutinum superuixero? Dicit Iudæus: Id quidem, mi domine, fieri nulla ratione potest. nam vix hora dimidia vitam producturus es. Itaque dispone iam de ecclesia tua & de rebus tuis. non enim ad occidentẽ vsque solem superstes eris. At Basilius: Quid facturus es, inquit, si in crastinum ad sextam vsq; horam viuus permansero? Ego profectò moriar, ait ille. Et vir sanctus: Etiam moriaris, inquit, peccato, viuas autem Christo. Scio quid dicas, ait Hebręus, & faciam sanè quod vis, si eousquè vixeris: terribilibusque se sacramentis obligabat, quòd prorsùs sancti spiritûs perciperet gratiam, si

1. Cor. 10.

vir

vir sanctus ad eam vsque horam superesset. Itaque sanctus pater noster orabat Dominum, vt adderet aliquod vitæ suæ spatium, quô posset illum saluum facere. Facto manè, accersiuit Iudęum ad se. Ille verò iam planè extinctum illum arbitratus, diffidenter aduenit: cernens autem illum viuere, planè obstupefactus, corruit ad pedes illius, aitque: Toto pectore loquor: non est Deus magnus, sicut Deus Christianorum, nec est alius extra illum Deus. Itaque abiuro iam Christo inuisam Iudæorum religionem, & fideliter accedo veritati. Iube ergò sine dilatione conferri Christi signũ, sacrumq; baptisma & mihi & vniuersæ familiæ meæ. Ait illi vir sanctus: Ego meis manibus & te & omnem familiam tuam baptizabo. Accedens autẽ propiùs, denuò illius dexteram manum contrectauit Iudęus, dixitque: Delassatæ sunt vires tuæ, domine, & natura succumbit. At Basilius: Habemus, inquit, naturæ authorem, vires nobis suppeditantem: surgensque venit in sanctam ecclesiam, & sub adspectu totius populi baptizauit eum cum omni domo illius, vocauitque illum Ioannem: porrectisque illi vitalibus sacramentis, assumpsit eum, & adduxit in cubiculum suum, præbens ei escam, & instituens illum de ijs, quæ ad ęternam vitam pertinent, adijciensque suo ouili nouum Christi tyronem cum mulieribus & liberis illius. Hebræus autem ille insequentibus diebus per domos hospitales distribuebat pecuniã, ex arte medica conflatam, & quod supererat, pauperibus elargiebatur. Porrò circa horam nonam magnus pater noster Basilius ad Missæ ministerium stetit in templo cum electis clericis, & Præfectis ciuitatis: iterumque cum eis panem sumens, dimisit eos benè instructos, adiuncto etiam osculo sancto: commendauitque Domino tum nouum Christi tyronem, tum cæteros omnes: atq; tertiam illam communionis portionem, à Domino ipsi datam, cum qua sepulturæ tradi voluit, assumens, & in lecto recumbens, prolixè gratias egit Deo & Domino nostro tum pro sua è corpore migratione, tum pro medici Hebræi conuersione. Et cùm gratiarum actiones adhuc eius ore promerentur, reddidit Domino spiritum, additus principibus sacerdotum, magnisque Dei prædicatoribus, magnum ipse verbi tonitruum. Cumque Hebręus ille ad fidem traductus cerneret, ità vt prædixerat, magnum illum principem sacerdotum obdormiuisse in Domino, procumbens in pectus illius, cum lachrymis dicebat: Reuerà serue Dei Basili, si non voluïsses, neq; modò mortuus esses. Postero die congregata est multitudo, duxeruntque venerabile corpus eius cum aromatibus & thymiamate sepulturæ mandandum: cumque fama obitûs eius ad aures Gregorij Nazianzeni perlata esset, properè accurrit: vidensque corpus venerabile, corruit super illud, multumq; lachrymans, hortabatur populum ad orationem, & vt cum hymnis & canticis spiritalibus & honore cõgruo gloriosam magni sacerdotis memoriam celebrarẽt. Simul autem etiam alijs duodecim eò confluentibus episcopis, & vrbis multitudine, deposuerunt sacrum corpus in sarcophagum marmoreum in æde sancti & illustris martyris Hesychij, vbì etiam Leontius eius decessor episcopus, cum cæteris quiescit. Obijt autem Magnus Basilius, angelicam in terris vitam degens, mensis Ianuarij die primo, quinto anno Imperij Valentiniani & Valentis, memoriam suî derelinquens Ecclesiæ, quæ secundùm operationem spiritûs sancti cum illo conscripta est in libro vitæ, in laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & sancto ac viuificante spiritu est honor & gloria nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Basilius obtinet à Deo mortis dilationem.

Ioseph Iudæus credit in Christũ.

Eum cum tota familia baptizat Basilius.

Basilius feliciter migrat à corpore.

QVAE D.D. GREGORIVS NAZIANZENVS ET NYSSEnus de Basilio Magno præclarè scripsére, Lector in illorum operibus offendet, quò eum potiùs remittendum putauimus, quàm nimia prolixitate onerandum.

DE S. MARTINA VIRGINE ET MARTYRE,

EX VETVSTIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS,

quos etiam Ado Treuiren. Episcopus secutus est: sed mutatus est hîc stylus per F. Lauren. Surium.

1. IANVARII.

Genus Martinæ virginis.

MArtina virgo, generis nobilitate sublimis, q̃ppe patre consule nata, & multis aucta opibus, fidẽ Christi ea tempestate constanter professa est, cùm Alexander rerum potiretur. Aderat ei seruorum & ancillarum ampla familia: nec tamen rebus suis ad fastum aut luxum, vt solent pleriq; diuites, abusa est, sed dedita operibus misericordiæ, in miseros & inopes valdè se benignam & liberalem præbuit. Accinxit fortitudine lumbos suos, intenta operibus bonis, optimis prędita moribus, mente peruigili semper in acie persistens aduersùs insidias rugiẽtis leonis, qui circumit quærens quem deuoret. Missi autem ab Imperatore Vitalis comes & Cassius Imperatoris cubicularius, & cum ijs Gaius quidam, Romę in ecclesia beatam Martinam alacri vultu Deo preces offerentem offendunt: quam cùm appræhendissent, dicunt ei: Dominus orbis Alexander te veneratur, vtpotè Romana nobilitate insignem: iussitque te spontè thura ponere Apollini magno deo. Respondit illa hilari vultu: Vbi me commendauero Deo, & sanctissimo Episcopo, vnà proficiscemur ad Imperatorem. Itaque ingressa templum, Deoque se commendans, absoluta oratione, cum illis profecta est læta & alacris.

1. Pet 5.

Vbi ad Imperatorem ventum est, nunciârunt illi, qui eam adduxerant, stare præ foribus palatij primæ dignitatis Christianam fœminam, quæ vltrò eius voluntati parens, nihil recuset sacrificare dijs immortalibus, & cæteris etiam Christianis persuadere velit, vt similiter faciant. Eo nuncio exhilaratus Alexander, iussit eam introduci, aitque ad illam: Cùm sis animo liberali & ingenuo, accingere ad offerenda dijs sacrificia, & immola Apollini hostias: ea re ità me tibi deuincies, vt maximos sis à me honores consecutura. At Martina virgo: Iube me, inquit, sacrificare semper viuenti Deo, qui ex nihilo omnia creauit: vt ità me sacrificante, pudefactus & eneruatus Apollo, desinat posthàc illudere animis hominum sperantium in Dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum. Alexandro autẽ pręcipiente, vt in delubrum ingressa, Apollini faceret sacrificium, dixit illi: Ingredere tu, & sacerdotes Apollinis & quotquot eius estis cultores, & coràm adspicite, quàm benignè sanctus & bonus Deus de manibus meis accipiat sacrificium. Itaq; Imperator iussit omnes satellites suos, & qui ipsi assistebant, ire in templum, & videre quæ fierent à Martina. Illa verò signo Christi se muniens, Deo se commendauit: & cùm precandi finem fecisset, terræmotus vehemens vrbem concussit, Apollinis delubrum partim euertit, simulacrum comminuit, & cum sacerdotibus prophanis magnam populi multitudinem extinxit.

Sistitur Alexandro Imperatori.

Ijs rebus commotus Imperator, cùm præ cordis cęcitate non intelligeret, virtute diuina ea omnia accidisse, sanctę virginis faciem iussit alapis cędi, & vncis ferreis eius palpebras lacerari. Instabant nefario operi cruenti carnifices, sed inter cædendum viribus destituti, clamare cœperunt: Eheu dum hanc torquemus, nos ipsi multo acriùs cruciamur. Videmus enim quatuor viros splendidos ante illam, qui eam confirmant, & pœnas, quas illi inferre nitimur, in nos potiùs conuertunt. At verò ira percitus Imperator, culpansque carnifices, quòd segnes manus ad torquendam illam adhiberẽt, minaci & toruo vultu in eos respiciens, mandauit vt eam à terra leuarent, & testarum fragmentis cæderent. Tum illa sursùm erectis luminibus: Benedictus es, inquit, Domine Iesu Christe, qui gratiam tuam largiris spem suam in te reponentibus. Exaudi me Domine te deprecantem, & præsta mihi tolerantiam, & eos qui me excruciant, ad te benignus conuerte. Hæc illa orante, atque animo inuictissimo in pœnis perdurante, cælestis lux eos, à quibus torquebatur, circundedit: (erant autem octo) ruentesque in facies suas, obsecrabant sanctam Martinam, vt apud Deum veniam ipsis impetraret eorum, quæ compulsi ei irrogâssent supplicia.

Adhibentur tormenta.

cia. Quibus illa ait: Si conuerti velitis ad Dominum meum Iesum Christum, & credere toto corde, quòd reddet vnicuique secundùm opera sua, præmijs in cælo repositis perfruemini. Sin verò aliter senseritis, æterna & horrenda vos tormenta excipient. Illi verò diuina iam illustrati gratia, in Christum se credere testati sunt, atque ilicò crudele ministerium execrantes, vna voce Alexandro dixerunt: Nos quidem his, qui dicuntur dij, reuerà autem idola sunt, deincèps non seruimus, edocti per beatam Martinam, quæ sit virtus omnipotentis Dei, & filij eius Iesu Christi. In eos autem accensus valdè Imperator, voluit eos suspendi, & carnes eorum spathis lacerari: & illi quidem dum ijs afficerentur pœnis, nihil loquebantur penitùs, sed oculos habebant in cælum erectos. Sed cùm diù ità excarnificati essent, gladio in eos iussit animaduerti, veritus nè alij quoquè ab ijs discerent, quæ nostræ sunt religionis. Illi nihil territi, sed Deum orantes, & Crucis signum pingẽtes digitis in frontibus suis, læti ictum carnificis exceperunt die 17. mensis Nouembris: sicque felicia regna, martyres Christi effecti, petierunt.

Cõuertuntur ad Christum eius tortores.

Signo Crucis se muniunt.

Alia die rursùs Martina virgo ad sacrificandũ dijs ab Alexandro inuitatur, sed verbis nihil obtinentibus, reditur ad supplicia. Iratus enim Imperator, iussit eam detractis priùs vestibus suspendi, & eius carnes toto corpore incidi: illa interim, dum sic affligeretur, Deum precante atque laudante. Indè in quatuor palos distenditur, & à duobus centurionibus fustibus verberatur. Cumque in confessione Christi perseueraret, mutati sunt per vices, qui eam cæderent, septem centuriones. Illa diuinitùs roborata, pœnas irrisit, centurionibus Imperatorem obsecrantibus, vt ab inferendis martyri supplicijs liceret ipsis desistere, propterea quòd se grauiter torqueri, & concremari, viribusque destitui sentirent. At Imperator magìs magisque flagellari eam voluit. Aderat huic spectaculo vir quidam prædiues Eumenius nomine, qui Imperatori persuasit, vt Christi martyrem præciperet in carcerem retrudi, illicque adipe & pinguedine feruenti perungi Ibat illa in carcerem gaudens & glorificans Deum, oransque feruenter, & totam noctem hymnis & laudibus Dei transigens: sunt verò etiam auditæ voces cum ea pariter Deum laudantium virorum. Altera luce producitur è carcere, sistitur rursùs Alexandro, iubetur se conferre ad templum Dianæ, & offerre illi sacrificium, nisì malè perire velit. Et martyr quidem signum sibi Crucis imprimens, in Christi nomine in templum intrauit: sed cùm preces fudisset ad Dominum, dęmonemque in simulacro commorantem indè abscedere iussisset, tonitru cum fulgure repentè extitit, lapsusque è cælo ignis, idolum Dianæ in fauillam redegit, sacerdotes templi exussit, & templum corruens, multos è populo oppressit.

Noua S. Martinæ supplicia.

Signũ Crucis sibi imprimit.

Tunc Imperator timore correptus, tradidit eam cuidam Iustino pręfecto, vt impelleret eam ad sacrificandum. Qui mox extendi eam mandauit in conto, & iterùm membra eius spathis incidi. Dixerat enim illi sancta virgo: Affligе me quantùm vis: non me adducere poteris, vt dijs tuis immolem. Circa mamillas etiam vngulis eam attrectari voluit crudelis iudex, donèc centum & octodecim ab vncis vulnera accepisset. Sub his vngularum cruciamentis nihil omninò loquebatur, sed oculis in cęlum defixis, Deum mente precabatur. Acceptis autem tot vulneribus cùm iam eam expirâsse iudex putaret, carnifices ab inferendis vlteriùs plagis cessare iussit. Sed vbì eam adhuc viuere cõperit, ait illi: Vísne Martina sacrificare, & lucrari ea quę etiamnùm supersunt tormenta? aut certè obstinato animo decreuisti manere cum Christo tuo? Respondit illa: Ego Christum habeo confortantem me, nec sacrifico abominandis dijs tuis. Prefectus ijs auditis, prę ira insaniens, pręcepit carnificibus, vt eam de conto deponerent, & tanquàm prę nimijs doloribus pedibus consistere nõ valentem, in grabatum impositam, ad carcerem deportarẽt. Illa verò stringens corpus suum, & impellẽs carnifices, properauit ad carcerẽ, psallens in eo & glorificans Deũ, immenso vallata lumine. Prefectus aũt ad Imperatorẽ abiens iam cœnantẽ, narrauit ei rem gestã, & quàm in sua sentẽtia constans & immobilis Martina perstaret, nec vllis pœnis ab ea se deduci pateretur. Imperator ijs cognitis, bestijs eam mãdauit obijci deuorandã. Ducitur igitur in amphitheatrũ iussu præfecti Iustini, & p̃sente Imperatore ad bestias damnatur. Ibì tum leo immanissimus dimittitur, vt martyrẽ deuoret. Et ille quidẽ irrugiens accurrit ad illam: at non modò nihil illi molestiæ intulit, sed etiam posita omni

Damnatur ad feras.

omni feritate, ad eius se pedes abiecit. Itaque sancta virgo prorumpit in laudes Dei, & eum ardenter orat, nè se sinat ab ipso separari. Porrò leo cùm in caueam reduceretur, impetu facto in Eumenium Imperatoris cognatum, eum interfecit. Furore itaq; percitus Alexander, eam iubet in carcerem recipi: quem illa repetijt, laudans Deum, & festum illic agens diem.

Vngulis atrocissimè discerpitur. Post biduum Imperatore sacrificandi causa templum adeunte, iterùm illo iubente è carcere producitur, & in delubro idolis sacrificium facere compellitur. At illa constanter dixit: Fac quod tibi visum est. me enim non poteris auellere ab eo, quem mecum habeo, Domino Iesu Christo. Rursùs ergò suspenditur, & vngulis atrocissimè laceratur, ità vt ad ossa vsq; caro scinderetur, & ad ipsas etiam ossium medullas ferrum penetraret. Tum verò clamabat præco: Confitere Martina Dianam deam, & salua eris. Respondit illa: Christiana sum: Christum Deum confiteor. Iam defecerant, qui eam cruciabant, dissolutis eorum brachijs & manibus. Alexander verò eam in ignem conijci voluit, vt periret. Fit ergò ignis copiosus, & martyr in illum iactatur: sed ea orante, lapsus imber è cælo, & cõcitatus turbo discussit flammam, & incensi sunt qui illic adstabant. Sed hæc omnia nõ virtuti diuinæ, sed maleficis artibus adscribens Imperator, stultissimaq; opinione imbutus, maleficia in eius capillis hærere existimans, mandat radi pilos capitis eius. Párent ministri, radũt caput virginis. Imperator autem iam rasæ insultat, tãquàm quæ omni sit virtute nudata. Sed cùm neq; sic eam ad suam posset inflectere voluntatem, in templo Dianæ tribus diebus & noctibus eam includunt, vbi illa more suo hymnis & laudibus Dei insistebat: precibusq; suis obtinuit à Deo, vt Dianæ simulacrum in puluerem redigeretur. Tandèm educta è fano, gladioq; percussa, læta migrauit ad Dominum, atq; huiusmodi fine, vt ait Ado Treuirensis episcopus, martyr venerabilis cęli regnum meruit, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat per infinita secula seculorũ, Amen.

Cæditur gladio.

DE S. CONCORDIO MARTYRE, EX ANTIQVIS MANVSCRIPTIS EXEMPLARIBVS, QVIBVS FERÈ ad verbum *Ado in suo Martyrologio concordat: at nonnihil hîc mutatus est stylus per F. Lauren. Surium.*

I. IANVARII.

Intellige natum esse Concordiũ, antequàm pater eius esset presbyter.

TEmporibus Antonini Imperatoris grauissima persecutio orta est in vrbe Roma, ità vt nec emẽdi, nec vendendi cuiquam facultas facilè daretur, nisì qui dijs immolâsset. Erat per id tempus Romę vir quidam Concordius nomine, nobili familia ortus, cuius pater Gordian⁹ dicebatur, sanctissima conuersatione presbyter de titulo pastoris. Hic itaq; habens filium Concordium, erudiuit eum omni sanctæ scripturę doctrina, effecitq; vt à sancto Romanæ vrbis episcopo Pio subdiaconus ordinaretur. Porrò vterq; ad nihil vacabat aliud, nisì vt ieiunijs & orationibus die noctuq;, & eleemosynis pauperum insisterent: petebantq; à Domino, vt rabiem Imperatoris possent effugere. Interìm verò beatus Cõcordius dixit patri suo: Domine mi, si vis, permitte me ire ad sanctum Eutychen, & habitare cum eo paucis diebus, donèc cesset rabies inimici Antonini Imperatoris. Dicit ei pater suus: Fili, hîc potiùs cõmoremur, vt possimus coronari. Ait illi beatus Cõcordius: Vadam, si iubes: quia ibì coronam accipiam, vbi me Christus iusserit coronari. Dimissus igitur à patre suo, abijt ad sanctum Eutychen amicũ suum, qui tum morabatur in prędiolo suo via Salaria iuxta ciuitatẽ Tribulim: quem beatus Eutyches cũ magno gaudio suscipiens, cœpit Deo gratias agere: habitaueruntq; simul in eodẽ loco, orationibus & ieiunijs insistentes. Venerunt aũt ad illos multis & varijs languoribus vexati, quos illi orãtes, in nomine Iesu Christi sanabãt. Interìm fama rerũ ab ijs gestarũ perlata est ad Torquatũ Tuscię Comitẽ, qui id tẽporis habitabat in ciuitate Spoletana. Misit igitur, & accersiuit sanctum Concordiũ, aitq; illi: Quis vocaris? At ille respondit: Christianus sum. Dicit ei comes: De nomine tuo perquiro, nõ de Christo tuo. Sanctus Concordius

Ieiunijs & orationib⁹ sancti insistunt.

respondit:

reſpondit: Iam tibi dixi, Chriſtianus ſum, & Chriſtum confiteor. Ait Comes: Sacrifica dijs immortalibus, & eſto noſter amicus: & ego te patris habebo loco, ſuggeramque domino meo Imperatori Antonino, vt faciat te ſacerdotem deorum. Sanctus Concordius reſpondit: Vtinàm tu efficiaris particeps deorum tuorum. Dicit ei Comes: Audi me, & ſacrifica dijs immortalibus. Ego verò, inquit ſanctus Concordius, te hortor & admoneo, vt tu potiùs me audias, & ſacrifices Domino Ieſu Chriſto, vt poſſis euadere tormēta. Nam ſi non feceris, cum dijs tuis in igne ſempiterno ardebis. Tum Comes iuſſit eum fuſtibus mactari, & in cuſtodia publica includi. Venit autem nocte ad eum beatus Eutyches cum ſancto Antimo Epiſcopo: & quia Antimus Epiſcopus amicus erat comitis, rogauit Comitem, vt ad paucos dies Concordium apud ſe permitteret commorari. Permiſit id Comes Antimo, habitauitque cum eo Concordius multis diebus. Tempore autem opportuno conſecrauit eum preſbyterum, & cœperunt pariter orationibus vacare. Poſt aliquantum verò temporis reuocatus eſt à Comite Concordius, aitque illi Comes: Ecquid de ſalute tua deliberâſti? Sanctus vir reſpondit: Salus mea Chriſtus eſt, cui quotidiè ſacrifico ſacrificium laudis. Nam tu vnà cum dijs tuis apud inferos concremaberis. Iratus Comes, iuſſit eum ſuſpendi in eculeo. Ille autem vultu alacri dicebat: Gloria tibi Domine Ieſu Chriſte. Iterùm autem iubenti Comiti, vt ſacrificaret magno Ioui, beatus martyr reſpondit: Ego non ſacrifico lapidi ſurdo & muto: quia habeo Dominū Ieſum Chriſtum, cui ſeruit anima mea. Commotus Comes, præcepit eum in imum protrudi carcerem, colloque eius & manibus ferrum inijci: ſimul etiam vetans, nè quis ad eum ingrederetur, ſed fame necatus periret. Ibì beatus Concordius gratias agens Deo, Gloria, inquit, in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volūtatis. Eccè autem nocte media angelus Domini ei apparuit, dicens: Noli timere, viriliter age, quia ego tecum ſum. Deinde poſt tres dies miſit ad eum Comes media nocte duos ſatellites ſuos, qui eum aut ſacrificare compellerent, aut recuſantem interficerent. Qui cùm ad eum veniſſent, paruam Iouis ſtatuam illi offerunt, aiuntque ad eum: Audîſti, quæ Comes iuſſerit? Sanctus martyr reſpondit: Vos ſcitis. Aut ſacrificium, inquiunt, Ioui offeres, aut capitalem ſentētiam excipies. Beatus martyr gratias Deo agens, Gloria tibi, inquit, Domine Ieſu Chriſte: & expuit in faciem Iouis. Tum vnus ſatellitum euaginato gladio, amputauit ei caput: atq; ità in confeſſione Domini emiſit ſpiritum. Venientes autem clerici cum religioſis viris, tulerunt corpus eius, & poſuerunt non longè à ciuitate Spoletana, vbì multæ emanant aquæ. Paſſus eſt Calendis Ianuarij, eiusque orationibus cæci illuminantur, ægri ſanantur, dæmones expelluntur, præſtante eo, pro cuius nomine paſſus eſt, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Cōcordius initiatur ſacerdotio.

Luc. 2.

Cæditur pro Chriſto.

VITA S. FVLGENTII RVSPEN. EPISCOPI, PER QVENDAM EIVS DISCIPVLVM CONſcripta grauiter & eruditè.

PROLOGVS AVTHORIS AD FELICIANVM *Epiſcopum, Fulgentij ſucceſſorem.*

OMnis noui teſtamēti diſpenſator fideliſſimus, in quo loquitur Chriſtus, ſancte pater Feliciane, vt exemplo ſuo credendū ſibi facilè perſuadeat, operum bonorum curam maximam gerit, & quicquid alijs faciendum dicit, ipſe primitùs facit. Sine cauſa quippe nititur docere ſapienter, niſi vixerit innocenter. Duo igitur Eccleſiæ Catholicæ doctoribus neceſſaria iudicantur vita: bona, & ſana doctrina. Vita enim bona commendat ſapienter docentem: doctrina verò ſana ornat benè viuentem. Vita bona facit amabilem, doctrina ſana laudabilem. Vita bona continuè creditur imitanda: doctrina autem ſana nunquàm iudicatur repudianda. Vita bona tollit occaſiones detrahentibus, doctrina ſana reſiſtit contradicentibus. Propterea mihi, diutiſſimè beati Fulgentij pontificis, tui ſcilicet prædeceſſoris, à quo ſimul nutriti ſumus, & nomen & gratiam cogitanti, dum frequenter ante oculos cordis magiſter egregius verſaretur, dolebam tanti viri ſolatio caruiſſe

Doctoribus Eccleſiæ duo neceſſaria.

populos Africanos: & quanuis ille gaudijs cælestibus obléctandus, ad meliora migrauerit, apud nos tamen modò similem deesse doctorem, sapientiæ eius benè conscius, suspirabam. Dabatur sanè flebili recordationi quędam respiratio, quotiès dulcissimos libros eius, aut epistolas, aut quos edidit populo præsente sermones, vel ego legebam, vel legente alio audiebam. Veruntamen in illis pręclaris opusculis ingenium viri sapientiamq; posse agnosci, tacitus considerabã: cuius autem iustitiæ, probitatis & misericordię fuerit, & quomodò laudabiliter vitã suam, quod tu benè nôsti, cum familiaribus suis transegerit, sicut docuit viuens, scire plerosq; non dubitabam, latére tamen plurimos sentiebam. In posterum verò nè obliuione longa, conuersationis eius bona nescirentur, semper & vehementiùs formidabam. Dixi ergò, diù cogitans: Eccè fulget beati Fulgentij sana doctrina, quoniam leguntur ab omnibus libri eius: quasi ipse loquitur, quandò codex eius titulatus nomine, legitur: quí autem fiet, vt similiter nota sit omnibus vita ipsius bona? Quandiù viuunt adhuc, qui nouerunt eum, vel à certissimis testibus aliquid de eius virtutibus audièrũt, potest illi memoria præsens verum testimonium perhibere. Quid aget ventura progenies? Quid in transmarinis partibus longè constituta fideliũ turba? Cùm peruenerint ad notitiam lectionis, in qua idem beatissimus pontifex absens loquitur, & mortuus viuit, admirabuntur profectò sapientiam: vndè cognoscent innocentiam? Sicut ergò clara eius est doctrina, sic clarior fiat etiam vita. Loquamur & narremus fratribus nostris, quomodò tantus pontifex vixerit. Nec timendum est, nè minori facundia sacerdotem, qui per vniuersas orbis ecclesias magnum nomẽ obtinuit, ego faciam paruum. Cuiuslibet enim sit meriti oratio mea, nec augere poterit tanti viri merita, nec minuere: sed proficere tantummodò ad testimonium charitatis, in qua illi semper inhærere desiderans, salutiferis eius monitis ad suscipiendam professionem monachorum conuersus, in illo paruissimo monasterio, quod sibi apud Sardiniã pro Christi nomine relegatus effecerat, vbì iam tu presbyter habitas, diebus ac noctibus ante eum positus vixi: quandò me super mel & fauum dulciora cælestis eius eloquij flumina frequẽter irrigabant, & nisì sterilitas arentis ingenij præpediret, centesimum fructum gleba nostri pectoris attulisset. Sed indignus ego, de tanta plenitudine vix exiguam capere valui portionem. Tuę tamen paternitatis orationibus fretus, libelli præsentis laborem suscipere cogitaui: in quo omnia, quæ memoriter nobis audientibus ipse referebat, & illa insupèr, quæ oculis nostris adspeximus, aut iam positi in doctrina illius, quemadmodùm sint gesta, non ignoramus, breuiter explicabo, notam falsitatis incurrere nullatenùs timẽs. Cuncta quippe senilem tuam paternitatem minimè latent: nec tibi nunc aliqua quasi nescienti dicuntur, sed tuo potiùs testimonio confirmanda simpliciter digeruntur.

INCIPIT VITA.

I. IANVARII. Cap. I. Genus Fulgentij. vide Victorem de Persecutione Vuãdalica lib. I.

BEatus ergò & verè Fulgentius, nobili secũdùm carnem genere procreatus, parentes habuit ex numero Carthaginensium senatorum. Auus deniquè eius nomine Gordianus, dum rex Hunericus memoratam Carthaginem victor inuadens, senatores plurimos, immò cunctos, amissis omnibus bonis, ad Italiam nauigare compelleret, inter cęteros etiam ipse impositã peregrinationem libenti voluntate suscepit, volens, saltem facultatibus perditis, non perdere libertatem. Post cuius obitũ, duo ex filijs eius, spe recuperandæ hæreditatis, Aphricanã prouinciam repetentes, manere iam intra Carthaginem minimè potuerunt, domo propria donata Arrianis sacerdotibus: sed possessionibus suis ex parte per authoritatem regiam repetítis, ad

*Bithyniã *Byzaciũ perrexerunt, ibiq; in Lepte ciuitate vnus eorũ, nomine Claudius, ex cõiuge nomine Mariana, Christiana scilicet & honesta fœmina, istum cui tanta gloria debebatur, feliciter genuit: eumq; statìm, quasi præscia qualis esset futurus, Fulgentium

Institutio Fulgentij. nominauit. Quem religiosa mater, moriẽte celeriter patre, Græcis literis imbuendum primitùs tradidit, & quãdiù totũ simul Homerũ memoriter reddidisset, Menandri quoq; multa percurreret, nihil de Latinis literis permisit edoceri: volẽs eum peregrinæ

grinæ linguæ teneris adhuc annis percipere notionem, quo faciliùs posset, victurus inter Aphros, locutionem Græcam, seruatis adspirationibus, tãquàm ibì nutritus, exprimere. Nec fefellit matrem piam cauta prouisio. Sic enim quotiès ei loqui Græcè placebat, post longam desuetudinem locutionis eius & lectionis, non inconditis sonis verba proferebat, vt quasi quotidiè inter Græcos habitare putaretur. Literarum proindè Græcarum percepta scientia, Latinis literis, quas magistri ludi docere consueuerunt, in domo edoctus, artis etiam Grammaticæ traditur auditorio, magnitudine ingenij cuncta sibi tradita memoriter & veraciter retinens. Vndè tamen, domesticorum negociorum cogente necessitate, citò sublatus, paternæ domûs gubernationem suscepit adolescens: ità se maternis subdens imperijs, vt ibì quoquè Christi existeret imitator, de quo sacra Euangelia contestantur: Et erat subditus illis, id est, parentibus. Gaudebat venerabilis mater, & præclara indole sapientis filij mœrorem viri amissi consolabatur. Cœperat in illa familia esse, qui amicis obsequiũ beneuolus redderet, inimicos rationabiliter repelleret, seruos mansuetus & seuerus regeret atq; corrigeret, patrimonium diligens coleret, sublimioribus potestatibus charissimus fieret. Cuius rei gratia, crescente per singulos dies fama eius, repentè procurator ordinatur, hinc initium sumens imperandi, & consulendi, ac gubernãdi quàm plurimos.

Gubernat paternam domum.

Lucæ 2.

Fit procurator.

Cap. 2

Accepta tamen hac potestate dum clementer vtitur, & neminem lędere pro ingenita sibi bonitate desiderat, atque in exigendis pensionibus crudelitatẽ iubetur exercere, cœpit secularium negociorum grauis apparere sarcina, & displicere felicitas vana: paulatimque laudabili patientia succedente, cœpit vitæ spiritalis amore exurgere desideriũ, lectionis insupèr & orationis indefessum crescere studiũ. Monasteriorum proindè suauissimos greges frequentiùs visitans, seruorũ Dei mores propositumque discebat. Inter abstinentes nulla esse gaudia seculi, sed nulla etiam esse tædia sentiebat. In summa abstinentia viuentes videbat neminem calumniatorẽ timere, sed se inuicèm diligere. Considerabat etiam multos adolescẽtes perpetuę cõtinentię deditos, ab omni posse abstinere concubitu. Talibus apud semetipsum cogitationibus fluctuabat, atq; in hęc verba prorumpens, Cur obsecro, aiebat, sine spe futurorum bonorum laboramus in seculo? Quid nobis aliquandò pręstare poterit mundus? Si gaudere desideramus, licèt melius sit benè flere, quàm malè gaudere: quanto meliùs tamen gaudent, quorum sic in Deum tranquilla est cõscientia, quos minimè terret exactoris improbi violentia, qui nihil timent nisì peccata, nihil agunt, nisì vndè possint diuina implere mandata? Non fatigantur publicis excursibus, non damna rei familiaris cogũtur aut flere miserabiliter, aut timere deformiter: operãtes manibus suis, nõ aduersantur vtilitatibus alienis. Viuunt inter se pacifici, sobrij, mites, humiles atque concordes. Nulla illis cura libidinis: immò magna solicitudo & iugis custodia castitatis. Imitemur tam laudabiles viros: arripiamus hanc benè viuendi constantiam. Sit nobis vtile, quòd gratia reuelante meruimus meliora cognoscere. Abijciamus pristinos mores, & mutemus labores. Nitebamur priùs inter amicos nobiles apparere nobiliores: nitamur modò inter seruos Dei pauperes effici pauperiores. Si coacti sumus exigere debitores, conemur modò conuertere peccatores. Solet etiam de publicis exactoribus efficere Christus Dominus noster magistros Ecclesiæ. De telonio enim vocatus est Matthęus, vt apostolus fieret. Neq; nos istius exactoris honori, personã conuenire credamus nostram: sed si ille deposito officio exactionis, accepit officium [illegible]dicationis: mihi non licebit post depositam procurationem, pœnitentis assume[illegible]mentationem? Refugium nostrũ Deus est: nulla de ætatis imbecillitate nascat[illegible] excusatio. Potens quippe est Deus, qui dat continentiam tantis adolescentibus, qu[illegible] videmus in monasterijs viuere, mihi quoq; peccatori similem gratiam donare.

Monachorum felicitas.

Seipsum incitat ad eorum confectandam vitam.

Matth. 9.

Post hæc verba, diutiùs in pectore suo ruminata, decreuit sanctospiritu re[illegible] secularibus omninò renũciare delicijs, & illius vitæ socius fieri, quam laudaba[illegible] ùs tamen cogitans, nè subita mutatio mentem simul corpusque perturbans, inter ipsa conuersionis initia grauissimum sibi vel impedimentum vel scandalum gigneret, occultè arripuit rara exercere ieiunia: dehinc paululùm progrediens, antiquorum sodalium tentabat vitare consortia: segregatus frequẽter à turbis, in possessione propria, nescientibus omnibus, parentibus & clientibus, quasi propter actionis laborem tristis sedebat, & ibì orabat, legebat, ieiunabat, epularumq; immoderatam copiam

[illegible] monasticæ vitæ complexum.

piam minuebat. Ad balneas penitùs non accedebat, & sub ipsa adhuc pfessione laica, plenè iam monachus conuersabatur. Stupebant omnes qui nouerāt eum, & tam delicati viri mirabilem parsimoniā, causamq; mutationis huius interpretabātur ex angustia natam pusillanimitatē. Apud illum verò per singulos dies amor sanctæ professionis, & mortificationis impēsior cura crescebat. Aliquandò ergò, vbi omnia quæ sibi dura videbantur, expertus, adiutorio gratiæ spiritalis, voluntati suæ sensit suppetere facultatem, beati Augustini, exponentis tricesimumsextum psalmū, disputatione compūctus, publicare suum statuit votū, mutare gestiens habitum: nè vt amicabiliter ad se venientes pati cogeretur, cum quibus seculariter diù vixerat. Cogitabat autem vir prudentissimus, conuersionem sui cordis sibi soli vtilem futuram, si latére potuisset: Publicatam verò, multis alijs exemplum bonum dimittendi peccata pristina præstituram. Quis enim mediocris aut pauper, fieri monachus erubesceret, dum Fulgentium videret, *genuini fastûs arrogantia recedente, duras abstinentiæ vias, patientię gressibus ambulantem?

*gemini

Cap. 4. Ad Faustū episcopum se confert.

Fuit autem tunc temporis episcopus quidam laudabiliter prædicandus, nomine Faustus, qui pro fide catholica nō longè à cathedra sua iussus fuerat relegari. De multis enim sacerdotibus hoc Hunerici tyranni persecutoris astuta malignitas ordinauerat, vt iuxta patriam propriam peregrinationis incommodū sustinentes, ad negandum Deum facilè flecterentur. In eodem proindè loco, vbì relegatus tenebatur, monasterium sibi construxerat: in quo spiritaliter viuens, apud omnes Christianos honorabilis habebatur. Ad hunc ergò sanctus Fulgentius, quippe ei notissimus, alacriter venit, eique votum cordis sui fideliter indicauit. Ille autem sciens secularē omninò iuuenem, verebatur talia credere pollicenti, dicens ei: Quarè fili mentiris, vt seruos Dei fallere delecteris? Tu ne eris monachus, aut antiquam deliciarum tuarū consuetudinem sic repentè mutabis, vt escarum vilium negligentior apparatus, & vestium sordidarum tuum animum non offendat abiectio? Prius est, vt sis saltem laicus minùs deliciosus: & tunc forsitan credibile putabo, quòd renunciare seculo aut velis, aut valeas. Ad hæc ille iuuenis magìs ac magìs inflammatus, repellētis manū suppliciter osculatus, sic oculis in terram depositis precabatur: Potens est, Domine pater, dare volenti facultatem, qui nolenti tribuit voluntatem. Permitte me tantùm tuis inhærere vestigijs: aperi mihi ianuā monasterij: præbe sanctæ ædificationis auditorium: fac me vnum de discipulis tuis: & Deus nouit, quomodò me liberet ab iniquitatibus meis. Hæc audiens beatissimus senex, grauissimum putauit, supplicantem diutiùs spernere: tandemque flexus ad consentiendum, Mane, inquit, nobiscum fili, sicut vis. Experiamur paucis diebus, vtrùm verbis facta cōcordent. Vtinàm superfluus sit timor meus & professio tua inueniatur stabilis. Postquàm ergò supplicanti consensum præbuit sanctus Faustus episcopus, sonuit ilicò per affines & notos, Fulgentium monachum factum. Gratulabantur boni, confundebantur mali. Quosdam faciebat vita eius in delicijs transacta desperare, quosdam singularis ingenij notissima scientia, magnum aliquid suadebat de profectu eius velociter sperare. Quidam verò familiares eius, quibus ab infantia charissimus amicus & fidelissimus fuerat, eū imitari cupientes, ipsi quoquè seculum contempserunt, & se monasteriorum gregibus mortificata voluntate iunxerunt.

Fit monachus.

Alij eius exem[illegible]um imita[illegible]ur.

Audit hoc mater, referentibus multis, ad consortia monachorum fugisse Fulgentium, totiusque domûs regendę atque gubernandę curā penitùs dimisisse, nec omninò iam posse de tali proposito reuocari. Turbatur, expauescit, & amoris nimij desiderio concitante, quasi iam Fulgentius moreretur, quāuìs benè moreretur, qui sic moriebatur, cælum nimijs lamentationibus pulsat, & sicut solent matres in funeribus filiorum, modum nescit habere lachrymarum. Rapitur inconsideratis cursibus ad monasterium furibunda, contumelijs & conuicijs sanctum Faustum nihil dubitans aggreditur: Redde, inquiēs, filium matri, redde dominum seruis. sacerdotes semper beneficia multa viduis præstant, quarè nunc domus viduæ per te perit? Cui sapienter respondit episcopus: Si tu mihi filium tulisses, ego te, mulier, deberem, quantùm dolor imperaret, arguere: modò tu mihi iustè cōtumeliam facis, quia ego tibi filium tuli. Quandò enim tibi displicet, quia seruiturus est Christo, benè facis contumelias inferens Fausto. Sub his etiam sermonibus æquanimiter tolerans, & affabiliter arridēs, videndi

videndi saltem filium nullam prorsùs licentiam dat. Illa sciens, quantùm diligeretur à filio, magnis ante ianuam monasterij clamoribus eiulabat, & Fulgentij nomen frequentiùs inclamans, desolationem suam miserabiliter allegabat. Hæc prima tentatio beatum Fulgentium multis viribus impulit, dum suam genitricem, quam semper amauerat, cui maxima deuotione seruierat, audiret auribus suis flere. Sursùm tamen corde positus, audiebat, & non audiebat, nec illius preces aduertere dignum putabat, quia pietatem solitam religiosa crudelitate vincebat. Ibì iam futuræ patientiæ in laboribus multis exemplum fidelissimum præbebat, & similis ebrio per spiritalem gratiam factus, vtrùm mater esset, quodammodò ignorabat. Hîc eum beatus Faustus episcopus ex toto corde conuersum primitùs approbauit, & cum gaudio cæteris fratribus dixit: Facilè poterit hic iuuenis tolerare quemcunq; imposuerimus laborem, qui potest maternum despicere iam dolorem. Illa mater dum se plangere sæpiùs, nec ad se filium prodire cognosceret, in eodem loco eum iam non esse credebat: quia si ibì esset, non ferre posse dolorem matris, adhuc virtutis eius nescia, putabat. Sæpè ergò iens ac rediens, & episcopo molestias, & filio plurimas afferebat insidias, donèc tædio victa, propriam reuerteretur ad domum.

Matri illũ videndi copia negatur.

Constantia Fulgentij.

Beatus ergò Fulgentius supra credibilem modum laboribus se abstinentiæ cruciabat, sine vino & oleo manducans & bibens sic parcè & tenuiter, vt inediæ magnitudo siccatam corporis cutem fatiscere diuersis vlceribus cogeret, ac superducta, quã dicunt, impetigine delicati corporis pulchritudo fœdaretur. Putabant plurimi, tunc beatum Fulgentium sub occasione ipsius infirmitatis aut recessurum simul à proposito sanctitatis, aut reddendum deincèps tepidum, nè vel regulę communis parsimoniam custodiret. Ille verò contra spem omnium, misericordię Dei præuenientis auxilio gubernante, ex infirmitate corporis ampliores vires animi capiebat: & tanto abstinentior, quanto debilior, de salute perpetua iugiter cogitabat: salutem verò corporis arbitrio Domini cõmittebat, hoc plerisque dicens: Scimus omnes ex epulis vitam solere seruari, non sanitatem posse conferri. Nam vt sanetur infirmitas, si explenda videtur gulæ cupiditas: quarè infirmantur etiam illi, qui conuiuijs lautioribus quotidiè saginantur? Tolerabat ergò infirmitatem patienter, exercebat abstinentiam satìs humiliter. Paruum nanque putans omne quod faciebat, de die in diem melior fieri gestiebat. Hoc propositum cordis eius miserator & misericors Deus adiutorio superni iuuaminis fulciens, velociter ei corporalem restituit sanitatem.

Cap. 6. Abstinentia eius incredibilis.

Desideriũ proficiẽdi.

Tunc animus viri sapientis altiori pietate commotus, cùm tota mente mundũ sibi crucifigeret, & ipse mundo crucifixus, iter rectum à iuuentute sua, sicut scriptum est, ambularet: portionem substantiæ suæ, quanuìs haberet fratrem iuniorem, nomine Claudium, per donationem soli contulit matri, vt à matre postmodùm, si benè seruijsset, donaretur & fratri: sic salubri consilio superbiam iunioris fratris edomare desiderans, vt qui esse nolebat humilis propter pietatem, disceret humilis esse propter hęreditatem: mater quoq; post discessum dulcissimi filij, cuius iam non poterat obsequio lætificari, eius meruisset beneficio cõsolari. Quantas ibì tunc vniuersi laudes & gratias Domino retulerunt, cùm viderent beatum Fulgentium seculari cupiditate calcata, rebus, quas distrahere & donare pauperibus nõ poterat, nè offenderet bonam matrem, renunciâsse penitùs, vt Christum inuenire mereretur doctorem? Finita iam fuerant cuncta, quę eum in conuersionis primordio videbantur affligere.

Cap. 7. Thre. 3.

Sed quia hęc vita nunquàm potest sine suis tentationibus præteriri, nascitur [illegible]sùs talis persecutio fidei, vt sanctę memorię Faustum episcopum cogeret per d[illegible]sas latebras commigrare: nec in ipso monasterio sineret iugiter quiescere. Tunc [illegible]atus Fulgentius timens aut illo loco solus remanere, aut de loco in locum freq[illegible]tiùs transmigrare, consulto priùs episcopo Fausto, vicinum monasterium petij[illegible] paucis & simplicibus fratribus Felix nomine Abbas pręerat, amicus eius ab a[illegible]scentia, cum quo semper etiam laicus familiariter vixerat. Tũc igitur eum Felix [illegible]bas cum gaudio suscipiens, imparemque se eius virtutibus sciens, & nomen & potestatem ei tradidit abbatis. Ille plenus studio humilitatis, recusabat priuilegium potestatis. Et post multa certamina pietatis, ex consensu totius congregationis, passus violentiam charitatis, vix consensit esse collega boni consortis. Ità duo viri sanctissimi diligentes ęqualiter Deum & proximum, ambo moribus similes, ambo meliores pro-

C[illegible]

Fit Abbas monasterij

 posito,

posito, conuersatione æquales, vnus scientia superior, iugum bonum gubernandæ congregationis excipiunt. O quàm felix seruorum Dei numerus fuit, quibus cœperat præesse Fulgentius: O quantùm fulgebat illud monasterium, cui dispēsator permanserat Felix. Dabant sibi mutuis nominibus etiam ipsi non minoris laudis auspicium. Felix vocabatur Fulgentius, viam Domini currens, & fama crescente Fulgētij, capiebat fructum sui culminis Felix. Vnus tamen eorum, beatus videlicet Fulgentius, docendis fratribus peculiariter vacabat: alter in quotidiano ministerio solicitiùs laborabat. Superuenientibus fratribus vnus verbum Dei singulariter prædicabat, alter hospitalitatem diligenter præparabat, & hilariter offerebat. Nihil alter sine consensu alterius faciebat: sed sic ambo cæteris erant imperantes, vt sub vnius se regula crederent constitutos. Ità dum timebat Fulgentium offendere Felix, Felicemq; Fulgentius, mortificatis voluntatibus proprijs vterq; viuebat, & de fratrum, quibus consulebant, vtilitate laudabiles, & de mutua, quam sibi reddebant inuicèm, subiectione sublimes. Quis istius affectûs explicare possit loquendo virtutem? Quos quieta pax adunauerat, nec bella valuerunt feralia superare.

Cap. 9. Cogitur fugam capessere.

Sed cùm subitò barbaricæ multitudinis prouincia turbaretur incursu, videntes salutem temporalem fugæ præsidio vendicandam, labores ilicò perferendæ peregrinationis excipiunt, limatoq; consilio procùl abscedunt, vbi nulla belli nascentis opinio, construendi monasterij præberet integram facultatem. Promouēt igitur castra spiritalia duces inclyti cælestis exercitûs, & per ignotas Aphricæ regiones, monachorum suorum caterua comitante, pariter gradiuntur, vbiq; facientes gaudium bonis, inuidiam malis. In territorio deniq; Siccensi, dum cogitant certas sedes statuere, regionis fœcunditate delectati, virorum etiam fideliū fauore suscepti, presbyter quidam sectę Arrianæ in fundo Babardilla perfidiam prędicabat: cui nomen quidem fuit inter homines Felix, sed voluntas aduersùs Deum semper infelix, natione Barbarus, moribus sæuus, facultatibus potens, catholicorum persecutor acerrimus. Hic beati Fulgentij nomen in illis regionibus clarum fieri sentiens, reconciliandos occultè multos, quos deceperat, suspicatur. Neque virum dignum sacerdotio, verè adhuc esse monachum credidit, sed eum sub habitu monachi sacerdotis officium putat implere. Et reuerà sacerdotis officium etiam tunc laudabiliter implebat, nō aliquantos reconciliando, sed omnes, quos attingere poterat, ad reconciliationem salutaribus monitis inuitādo: cuius sermo dulcis & rectus, quia dura quoq; corda molliebat, nec immeritò hunc presbyterum sic timere pro sua perfidia compellebat. Arripit igitur presbyter, insani furoris stimulis cōcitatus, Dei seruos crudeliter persequi, & per omnes vias custodibus distributis, ambulantium simpliciter obsidet itinera. Necessarium quippe fuerat athletas fortissimos, voluntarijs abstinentię laboribus ad omnem tolerantiam præparatos, persequentium paululùm tradi manibus: vt martyrialis agonis effecti participes, illata discerent supplicia tolerare, ꝓbaturi quid profecissent, si flagellis membra omnia dissipantibus, à fide vera minimè defecissent. Nescientes igitur cogitationes maligni serpentis, habentesque fidutiam conscientię, nihil timentes, simul ambo gradiebantur secum loquentes.

Felix, presbyter Arrianus Fulgentio infestus.

Cap. 10.

Et eccè subitò quasi violentia sæuissimæ tempestatis inuadit incautos, diuidit iunctos, ligat diuisos, & feralibus vinculis oneratos, perducit ad presbyterum vinctos: Efficiuntur subitò sine crimine rei, sine belli sorte captiui. Quibus enim fugientibus nihil nocere potuerunt Mauri, pœnas ingerunt Arriani. Tunc antequàm tenerentur, Felix Abbas paucos solidos, vndè fratrum sustentabatur inopia, simpliciter vbi metus suaserat, proiecit, & custodiendos Dei seruis, ipsi Deo committit. O diuini singularis potentia miraculi. Nemo valuit solidos illos proiectos adspicere, nullus permissus est victum pauperum pauperibus tollere. Sed illi soli, qui sic probandi fuerant, tenentur, ligantur, ad presbyterum perducuntur. Quibus ore terribili violentus presbyter intonat: Cur ex vestris regionibus occultè venistis Christianos reges euertere? Benè enim miser Christianos reges esse dicebat, in quibus Christum regem regum miserabiliter exufflauerat, & quos filium patri æqualem negare, similis Antichristo docuerat. Illis ad hæc veracissimę responsionis verba parantibus, inferri pręcepit verbera primitùs. Igitur Felix Abbas vehementi charitate commotus, Parcite, ait, fratri Fulgentio, qui non potest tormenta perferre. Nolite istum cędere, inter vestras

...baretur...

ſtras manus forſitan moriturum. Conuertatur in me veſtra crudelitas: ego ſcio quid confitear, in me eſt omnis cauſa. Tunc dilectionis admiratione ſtupefactus, remoueri pauliſpèr beatum Fulgētium iubet, atque illum grauiùs cædi miniſtris ſæuiſſimus imperat. Tunc hilari animo Felix Abbas verberibus ſubditur. Dolorem quippe cum gaudio ſuſtinebat, quia beatum Fulgentium nihil adhuc pati videbat. Eccè qualis fuit beatus Fulgentius circa amicos, vt vſque ad mortem diligi mereretur. Iſta quippe charitas beati Felicis, vitæ illius ſanctæ magnum perhibet teſtimoniū. Neque enim ſalutem ſuam pro ſalute illius deſpiceret, niſi priùs ſibi & multis vtilem iocundumq; ſentiret. Imitentur vtroſque, qui Deo placere deſiderāt. Alios doceat beatus Fulgentius ſic viuere inter fratres, vt amentur, foueantur, & in ſummis neceſſitatibus adiuuandi, etiam ſi periculum non defuerit, iudicentur. Sumant alij de bono facto Felicis Abbatis exemplum, melioribus fratribus & in Dei timore plùs proficientibus, omnem gratiam bonæ voluntatis impéndere. Quando enim talis charitas inter fratres fuerit, qualis inter ſanctiſſimos viros fuit, vis totius tentationis ſuperatur: inimicorum verò pertinacia continuò frangitur: quanuìs tūc ſæuiſſimus preſbyter etiā de Felicis Abbatis iniuria minimè ſatiatus, nec beato Fulgentio parcendū putauit. Cęditur ſocius Fulgentij.

Beatus autem Fulgentius, vir omninò delicati corporis, vtpotè ex familia natus illuſtri, violentos impetus fuſtium, repentini doloris acerbitate creſcente, vix tolerans, ſicut ipſe nobis poſteà referebat, cogitauit preſbyteri furētis inſaniam vel mollire, ſi poſſet, vel certè paululùm, donèc recrudeſceret, auocare: quò faciliùs inter ipſas moras inueniret ſpatium reſpirandi, nè continuata pœna omninò intolerabilis fieret. Dico aliquid, ſi loquendi poteſtas tribuitur: dum cæderetur, exclamat. Tunc preſbyter, putans eum confiteri velle, iubet quieſcere cædentes, & ſic adhuc ad flagella ſuſpenſum, loqui præcepit quod volebat. Vbi dum beatus Fulgentius eloquentiæ ſolitæ ſermonibus blandis, ſuæ peregrinationis narrare aggreſſus hiſtoriam, preſbyterum faceret attonitum, diuq; nimia verborum ſuauitate delinitum, penè totius crudelitatis redderet oblítum, miratur preſbyter beati Fulgentij facundiam, probat ſapientiam, magnumque aliquem virum conijciens, erubeſcit inferre violentiā. Sed nè proderet ſuis ſuam ſuperatam fuiſſe ſęuitiam, Cędite, ait, iterùm fortiter, & multiplicatis flagellis lacerate verboſum. Me etiam, puto, ſeducere cogitat, longoq; inanis fabulę circuitu quid conficere moliatur, ignoro. Recrudeſcit iterùm manus veſana tortorum, flagelliſque innumeris beatus Fulgentius exaratur. Tandèm preſbyter de illata cæde confuſus, virorum laudabilium merita ſentit, nec apud ſe eos tenere diutiùs auſus eſt: ſed deformiter decaluatos, ablatis etiā omnibus veſtimentis, ex domo ſua nudos inaneſque proiecit. Sed nec illa decaluatio viris ſanctiſſimis turpitudinem, nec nuditas attulit confuſionem: quos tolerata propter odium religionis iniuria, primę iam confeſſionis decorauerat ornamento, ſuperna gratia fulciendos. Proceſſerunt itaque de domo preſbyteri, tanquàm de loco glorioſi certaminis, inſignis victoriæ laureis coronati: reuerſiq; per campum, vbì fuerant capti, ſolidos, quos Abbatem Felicem proieciſſe diximus, integro ibì numero ſeruatos inueniunt, & quaſi ex diuina manu reſtitutos hilariter accipiunt: agenteſque ineffabiles gratias Deo, qui conſolatur humiles in omni tribulatione eorum, reuertuntur ad proximos fratres. Huius autem crudeliſſimi facti deteſtabilis opinio, cunctam ſimul mœſtificat regionem. nunciatur etiam Carthagine fama. Inter alios quoquè Arrianorum epiſcopus dolet mactatum graui cæde beatum Fulgentium: & quia parentes eius cognitos habebat idem epiſcopus, ipſumque beatum Fulgentium ſingulariter adhuc laicum dilexerat, aduersùm preſbyterum ſuę religionis & parochię, qui cædis author extiterat, grauiter commouetur, vindicare beatum Fulgentium parans, ſi querelam de memorato preſbytero deponere voluiſſet. Sed beatus Fulgentius multis, vt hoc faceret, ſuadentibus: Non licet, ait, in hoc ſeculo vindictam quęrere Chriſtiano. Nouit Deus, quomodò ſeruorum ſuorum defendat iniurias. Iſte presbyter ſi grauiſſimi ſceleris inter homines, me agente, receperit vltionem, patientiæ nos apud Deum perdimus retributionem: maximè quia multos paruulos ſcandalizare poterit, ſi epiſcopi Arriani iudicium qualiſcunque peccator, tamen catholicus & monachus, quęram. Nolens ergò retribuere mala pro malis, & vitam ſuam ſciens neceſſariam bonis, nè quam forſitan hęreticorum violentiam denuò paterentur, ex illa

Cap. 11. Verberatur etiam Fulgentius.

Poſt verbera, cū ignominia dimittuntur.

prouincia rursùs egrediuntur, & ad vicina prouinciæ suæ loca celeriter regrediuntur: eligentes Mauros potiùs habere vicinos, quàm pati molestissimos Arrianos.

Cap. 12. Iuxta ciuitatem proindè, quæ Ididi nuncupatur, fundare monasterium incipiunt, vbì paruo tempore Domino seruientes, insistebant operibus charitatis: donèc subitò beatus Fulgentius Aegyptiorum monachorum Vitas admirabiles legens, institutionum simul atque collationum spiritali meditatione succensus, memoratas terras nauigio petere statuit: duabus videlicet ex causis, vt vel ibì deposito nomine abbatis, sub regula viueret in humilitate, vel districtioris abstinentiæ legibus subderetur. Et quia desiderium suum impediri poterat publicatum, quærit primitùs occasionem proficiscendi Carthaginem. Dehinc veniens ad ipsius mœnia ciuitatis, vno tantùm fratre, cui nomen fuit Redemptus, socio peregrinationis electo, nauē conscendit, Alexandriam petiturus, nullos fortè sumptus peregrinationi tantæ necessarios secum ferens, sed in Deo, qui diues est, spem suam firmiter ponens, suauiter canebat cum Dauid: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit. Ventis itaque flatu prospero consequentibus, Syracusanum contigit feliciter portum: Deique summi prouidentia gubernante, ductus est ad hanc ciuitatem, vbì tunc ecclesiam catholicam beatus papa Eulalius gubernabat, vir eximiæ sanctitatis, admirabilis hospitalitatis, perfectissimæ charitatis: in cuius corde thesaurus sapiētiæ spiritalis absconditus, multos talentorum Dominicorum negociatione ditabat. Virtute enim discretionis super omnia decoratus, monachorum professionem singulariter diligebat: habens etiam ipse monasterium proprium, cui semper adhęrebat, quotiès ab ecclesiasticis actibus vacabat. Ad hunc ergò beatus Fulgentius veniens, inter alios peregrinos hospitalitatis officio libenter excipitur, neque tamen diù latére permittitur. Mox enim, sicut moris est, in conuiuio sacerdotum, dum de diuinis rebus ortus est sermo, virum singularis scientiæ locutio sua continuò prodidit. Intellexit episcopus, ex ornatu sermonis & responsionum moderatione, sub monachico habitu magnum latére doctorē: distulit tamen eundem vel quis esset, cur've aduenisset, conuiuis præsentibus, inter epulas quęrere. Post prādium verò cùm meridianis horis in domo sua deambularet episcopus, per fenestram respiciens, obseruantem sibi, sicut cæteros, beatum Fulgentium vidit: quem continuò peculiariter vocans, De institutionibus, ait, & collationibus loqui cœperas, dum pranderemus. Affer mihi, obsecro, codicē, si portas. Ille sine mora iussis obediens, codicem detulit, in quo quid cōtineretur, verbis proprijs iussus exponit. Admiratur sanctus Eulalius scientiam iuuenis, & tali hospite delectatus, cur ex Aphrica venerit, diligenter inquirit. Ille metuens arrogantiæ notam, si desiderium suum fateretur, incurrere: Parētes, inquit, meos requiro, quos in illis partibus viuere peregrinos audiui. Verè enim parentes suos requirebat, quorū suauissimos mores imitari cupiebat. Intellexit episcopus responsum non manifestū, totiusque itineris eius per alterum fratrem, qui fuit simplex, inuestigat causas. Ibì tūc beatus Fulgentius salubriter proditus, veritatem simpliciter confitetur: iturum se ad vltimam Thebaidę regionis eremum dicit, vt illic, sicut lectio monebat, mūdo mortuus viueret, vbì maior abstinentium numerus assumptioni suę nullum gigneret impedimentum, sed forte potiùs prębeiret exemplum. Rectè facis, respondit episcopus, cupiens meliora sectari: sed scis, quoniam Deo sine fide impossibile est placere. Terras, ad quas pergere concupiscis, à communione beati Petri perfida dissensio separatur. Omnes illi monachi, quorum prędicatur mirabilis abstinentia, non habebunt [illegible]rum altaris sacramenta communia. Quid ergò proderit affligere ieiunijs corpus, [illegible] solatijs spiritalibus indigebit anima, quę multò melior est corpore? Reuertere fi[illegible] vitę melioris intuitu, periculum rectę fidei patiaris. Ego etiam quondàm iu[illegible] antequàm me pontificalis honoris gratia pręueniret indignum, diù cogitaui sanctissimæ huius professionis in ipsius prouincię monasterijs adimplere propositū, sed hæc causa me prohibuit assumpta perficere. Consentit beatus Fulgentius monentis patris consilio salutari, suęque intentionis feruore deposito, suadetur ibì apud Syracusas paucis mensibus degere, sancto Eulalio præbente victum & hospitium congruum. Sed quia bonę mentis indoles nunquàm vacat, charitatis opera semper exercens, in ipso paruissimi hospitij quod acceperat, habiculo cœpit hospitalitatem multis superuenientibus exhibere, peregrinus & alterius indigens solatio, consolan-

Fulgentius meditatur profectionē in Aegyptum.

Psal. 22.

Appellit Syracusas.

Eulali⁹, Syracusanus episcopus.

Monasteriū S. Eulalij.

Hospes hospitalitatē exercet.

solandos suscipere peregrinos. Miratur sanctus Eulalius affluentem sancti animi libertatem, magnoque gaudio saginatur, dum per manum beati Fulgentij, cui victum quotidianum nihil habenti ministrabat, alimenta ministrari non habentibus videret: Et si fas est dicere, comparatione minorum crescere maiores solere, quãuis esset sanctus Eulalius in pauperibus gubernandis omninò perfectus, opera tamen beati Fulgentij considerans, de die in diem plùs misericors efficiebatur & largus.

Peracto itaque prȩsentis hyemis tempore, cura vehemẽs beatum Fulgẽtium commouet, episcopum quendam Rufinianum nomine, qui persecutionis violentiam fugiendo declinans, ex Byzaceno concilio nauigauerat, ibique prouinciæ Siciliæ vicinus, in quadam breuissima commorabatur insula, vitam monachi laudabiliter gerens, videre indifferenter, vt eius admonitione secundò firmatus, quid facere deberet, agnosceret. Hoc autem volebat, non quia Eulalio Pontifici minùs credebat, sed quia in rebus dubijs vtilissimum semper esse multorum consilium sentiebat. Per multos itaque pedestris labores itineris ad illum Siciliæ veniens locum, cui plùs propinquior illa insula fuerat, vbi sanctus Rufinianus episcopus habitabat, modica nauicula deportatus, sacerdoti venerabili velociter prȩsentatur: à quo similiter, nè in Aegyptum proficisci perseueraret, admonitus, redire protinùs ad proprium monasterium, neque tamen Apostolorum memoriam prætermittere, statuit. Occasione igitur nauigij felicioris inuenta, Romam venit, & authorum secularium cõsono semper ore laudatam, caputque mundi veraciter appellatam, festinus ingreditur ciuitatem. Fuit autem tunc in vrbe maximum gaudium, Theodorici regis præsentia Romani senatûs & populi lætificante conuentus. Vndè contigit, vt beatus Fulgentius, cui mundus fuerat olìm crucifixus, postquàm sacra martyrum loca venerabiliter circuiuit, omnesque seruos Dei, quorum in breui notitiam capere potuit, humili obsequio salutauit, in loco, qui Palma aurea dicitur, memorato Theodorico rege, concionem faciente, Romanæ curiæ nobilitatem, decus, ordinemque distinctis decoratum gradibus adspectaret, & fauores liberi populi castis audiens auribus, qualis esset huius seculi pompa gloriosa, cognosceret. Neque tamen in hoc spectaculo libenter aliquid intuetur, neque illis nugis secularibus superflua illectus delectatione consensit: sed indè potiùs ad illam supernam Hierusalem feliciter desiderandam vehementer exarsit, salubri disputatione prȩsentes sic admonens fratres: Quàm speciosa potest esse Hierusalem cȩlestis, si sic fulget Roma terrestris? Et si in hoc seculo datur tanti honoris dignitas diligẽtibus vanitatem, qualis honor & gloria præstabitur sanctis, contemplantibus veritatem?

Multa his similia beatus Fulgentius illo die salubriter disputauit, & iam toto corde monasterium suum reuisere cupiens, ad Aphricam velociter per Sardiniam nauigauit, vix credentibus præ nimio gaudio monachis suis, beatum redijsse Fulgẽtium. Nesciebat planè sancta fraternitas, quid primitùs ageret: vtrùm de absentia patris quereretur, an potiùs de prȩsentia lȩtaretur. Nullus tamen ausus est eum, quia discesserat, culpare, sed cuncti potiùs satagebãt pro reditu eius Deo gratias agere. Iunguntur seruorum Dei gaudijs etiam laici, lætantur omnes honesti ac nobiles viri, quòd beatus Fulgentius Aphricanæ Ecclesiæ doctor prædestinatus, non diù fuisset in transmarinis regionibus occupatus. Certatìm deniquè singuli properant ampliora præbere solatia * pietatis, quibus foueretur animus reuertentis. Offertur à quodam, nomine Syluestrio, benè Christiano, & prouinciæ Byzacenæ primario, locus aptus monasterio fabricãdo, cuius gleba pinguis ac fertilis, instituendis hortis optabili fœcunditate congrueret, & quod plùs eligendum videbatur, longè adhuc à furore bellico constitutus, quietissimæ pacis securitatem plenissimam daret, honestis plurimis per vicin[illegible] possessiones commanentibus: quorum frequens oblatio, transactionem monac[illegible] facilimam promittebat, vt regnum Dei quærentibus, nulla cura secularis transact[illegible]nis obstreperet. Libenter itaque beatus Fulgentius hominis religiosi deuotam suscipiens oblationem, sine mora in loco sibi concesso monasterium fundat, plurimosque ad conuersionem pijs monitis inuitando, monachorum multiplicat numerum, & magnæ congregationis efficitur pater. Quanuìs sanè spiritalia meditari iugiter concupisceret, ampliori tamen solicitudine distendi compellitur, ocium sanctum quærens ex dilectione veritatis, & negocia multa suscipiens ex necessitate charitatis. Vndè victus aliquando contemplatione meliorum, lectioni & ora-

Cap. 13.
Rufinianus episcopus.
Romã petit religionis ergò.
Theodoricus 2. in Italia Gotthorum rex.
Inuisit sacra martyrũ loca Fulgentius.
Cap. 14.
* chai[illegible]
[illegible] monast[illegible] Fulgen[illegible]

orationi tantùm vacare desiderans: cogitauit diù, quomodò sarcinam pręsentis oneris abijceret, & sub aliorũ regimine constitutus, ipse potiùs sub regula viueret, quàm viuendi regulam cæteris traderet, secundùm Dei præceptum magis vtile iudicans imperantibus obedire, quàm obedientibus imperare. Cogitanti verò ea diutiùs, talis subitò sententia nascitur. Est in medio vadosi maris sinu monasterium * Viucensi litori proximum, Vennesensi autem maxima ex parte contiguum: vbi neque hortos colere paruissimi scopuli limes finit angustus, neque ligni vel potabilis aquę consolatio saltem ministratur exigua, sed rei vtriusq; per breuissimas nauiculas quotidiè sufficientia præparatur. In hoc monasterio rigidi propositi disciplina antiqua seruatur, ab infantia sua plurimis vsque ad decrepitam senectutem sanctissimè ibì viuentibus, sanctæque professioni congrua opera laudabiliter exercentibus. Vbi tunc duo presbyteri peculiares, & meritò mirabiles, & immaculatæ senectutis honore venerabiles, abbatis officio fungebantur, nunquàm de cœnobio recedentes, sed ecclesiasticæ dignitati multos viros idoneos nutrientes. Ad hoc igitur monasterium clàm beatus Fulgentius proficiscitur, ibique in congregatione tam maxima nomen ponit abbatis, & adunatus multitudini monachorum, fulget quidem super cęteros scientia mirabili, eloquentia speciali, sed subijcitur omnibus laudabili humilitate, obedientia singulari. Memor quippe illius euangelicæ sententiæ, qua Dominus noster dicit, Non véni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me patris: Omnes suas mortificat voluntates: ieiunijs insupèr, orationibus, vigilijs & abstinentiæ vacans, totumque se cum vitijs & concupiscentijs secularibus crucifigens, manibus etiam suis delectabiliter operabatur. Nam & scriptoris arte laudabiliter vtebatur, & palmarum folijs flabellos sępissimè contexebat. Cui operi, etiam cùm fuisset abbas, in suo monasterio vacabat. Lectioni autem in cellula frequenter coram fratribus insistebat, apud omnes amabilis, honorabilis & iucundus.

Clàm aliud petit cœnobiũ, posito abbatis nomine.

Ioan. 6.

Cap. 15.

Sed quanta in eodem monasterio lætitia, tanta in illo exorta est tristitia. Gaudebant isti, qui eum suscipiebant: dolebant illi, qui amiserant. Nascitur inter eos noua pugna charitatis. Isti nouum socium tenaciter amplectũtur, illi antiquum patrem reddi sibi suppliciter deprecantur. Isti se ornari de eius præsentia, illi de absentia deficere confitentur. Beatus verò Fulgentius magìs volens discere quàm docere, consentit hîc esse, vbì fuit inferior: & trepidat illuc redire, vbì cunctis posset esse superior. Tunc abbatis Felicis & omnium fratrum, quos reliquerat, dolor ex necessitate consilium sumẽs, patrocinio sancti Fausti episcopi insulanos monachos pulsat. Ille protinùs episcopali authoritate suum esse monachum Fulgentium allegat, sibique reddi, & vbì ipse iusserit, viuere debere confirmat. Minatur excommunicationem contradicentibus: ipsum verò Fulgentium, nisì consentiat, inobedientibus similem pronunciat iudicandum. Quid multa? Deponitur rursùs beatus Fulgentius ad monasterium proprium, subire pręcipitur abbatis officium: & nè iterùm à desiderio spiritali mutabilis fieret, repentè eum sacerdos presbyterum consecrat, vt abbatis & presbyteri decoratus officio, nec monasterium relinquere, nec in alia posset ecclesia fortuitò ordinari.

Humilitas sancti viri.

Cogitur redire ad abbatis officium.

Fit sacerdos

Victus ergò, & honoris compedibus vinctus, cœpit iam beatus Fulgentius æquanimiter monasterium suum regere, famaque crescente laudabili, super omnes Aphricæ prouincias innotescere: in ipso autem Vintorum territorio tãquàm proprius episcopus honorari, paratis omnibus, quandocunquè facultas ordinandi episcopum cõcessisset, beatum Fulgentium primum sacerdotem vocibus petere & mentibus, nec alterum nisì beatum Fulgentium sibi consecrari permittere. Desiderium deindè populorum Deus videbat, ipsum quoquè beatum Fulgentium non latebat.

Sed quia tunc regalis authoritas episcopos ordinari prohibuerat, nec viduatis plebibus prouidere pastores licebat, securus huius interdictionis tempora transigebat, superfluum iudicans honorem fugæ præsidio recusare, quem nec dare alicui fas erat, nec accipere. Postquàm verò sacra turba Pontificum, qui remanserant, communicato inter se consilio, definiẽrunt aduersùs pręceptum regis in omnibus locis celebrare ordinationes Pontificum, cogitantes aut regis iracundiam, si qua forsitan existeret, mitigandam, quò faciliùs ordinati in suis plebibus viuerent: aut si persecutionis violentia nasceretur, coronandos etiam fidei confessione, quos dignos inueniebant promotione: ministerium verò suum faciliùs impleturos, atque inter ipsas tribulationes

lationes proprijs plebibus solatia pręstituros: fit repentè communis assumptio, presbyteros, diaconos, & si quos inueniret electio, rapere, benedicere, consecrare, certatìm in locis singulis properantibus, nè in tali studio aliquis aut tardus, aut nouissimus videretur. Tunc beatus Fulgentius eligentium vota velociori pręueniens fuga, latebris incertis absconditur, nec quæsitus vllatenùs inuenitur. *Fugit episcopatum.* Plebs ipsius loci, vbì fuerat monasterium constitutum, differre suam prorsùs electionem, donèc inueniret beatum Fulgentium, cogitabat. Veruntamen timens, nè, dum diù beatus Fulgentius quæritur, fama hęc Carthaginem perueniret, atque indè rursùs regalis interdictio nasceretur: ità compellente festinationis necessitate, suadentur sibi de suis clericis alterum quærere. Sic per multa loca, vbì beatus Fulgentius aut solus, aut primus electus est, postquàm minimè potuit inueniri, dedit alijs honoris summi licentiam. Repleta iam fuerat prouincia Byzacena nouis sacerdotibus, & penè vix paucarũ plebium cathedræ remanserant destitutæ: regis quoquè commota sęuitia cunctos iam decreuerat exilio mancipandos, in ipsum primitùs ordinatorem, id est, primatem, nomine Victorem, procedente sententia: qui iam à seruis regis exeuntibus captus, ad Carthaginem ducebatur: & omninò succedente maiore tristitia, versa fuit in publicos luctus ordinationis assumptæ lętitia. Tunc occultis nuncijs edocentibus, transisse tempus faciendæ ordinationis, beatus Fulgentius putans, cathedris quammaximè proximis episcopos haberi proprios, ipse rursùs monasterij sui congregationi gubernator reuertitur, nihil dubitans, neque formidans, sed omninò se pontificalis dignitatis euasisse sarcinam gaudens.

Veruntamen altiori cõsilio Deus noster prædestinata perficiẽs, cui dederat docendi salubriter facultatem, doctrinæ salutaris dare iam volebat authoritatem, nè deesset fidei Catholicæ contra Arrianos fidelissimus prędicator. *Cap. 17.* In tempore ergò tribulationis abscondere noluit vas electionis, per quem disposuerat implere officium prędicatiõis. Erat adhuc Ruspæ oppidum nobile, clarissimis habitatoribus prorsùs illustre, cui nullus fuerat episcopus ordinatus: quia Diaconus quidam Felix nomine, qui ambire voluerat, repudiatus, honorem Pontificis in illo loco nec ipse merebatur, nec alterum patiebatur accipere. *Felix, diaconus ambitiosus.* Frater quippe illius germanus, amicus procuratoris, per potẽtiam secularis actionis ministrabat vires ambitionis. Dolor honestorum ciuium mentes vehementer angebat, cur soli remansissent sine patre spiritali, qui videbantur super cęteros excellere nobilitate carnali: cùm repentè fama verax dolentibus nunciat beatum Fulgentium, quem tot loca primo sacerdotio iudicauerant dignum, nullatenùs tempore ordinationis inuentum, remansisse presbyterum, gloria maiore vestitum, quod honoris superioris sic calcauerat appetitum. Illis, quibus displicebat superbus ambitor, placet iste laudabilis excusator. Consentitur ab omnibus, ipsum sibi esse seruatum, propterea minimè tantis plebibus ambientibus ordinatum. Nesciente igitur beato Fulgentio, Victor primâs in itinere petitur à Ruspensibus, & vicinis episcopis ordinandi Fulgentium licentia datur. Tunc aggregata violentæ multitudinis manu, repentè beatus Fulgentius, dolens oculos, in cellula propria reperitur: inuaditur, tenetur, ducitur, & Pontifex esse non rogatur, sed cogitur. *Cogit episcopatũ Ruspensem suscipere.*

Indè ad episcopum, qui admonitus fuerat ordinationẽ celebrare, perductus, ignoti populi constituitur pater, ità vt in illo Propheticum illud compleri videretur oraculum, Populus quem non cognoui, seruiuit mihi. *Psal. 17.* Nimìs aũt gratissimus viri sapientis adspectus, & fauores populi suffragantis augebat, & à quocunque tunc videbatur incognitus, humilitate vestium blandus, modestoque incessu venerabilis hab[illegible]tur. Cùm verò loqui quippiam, cogente interdùm ratione, voluïsset, in eius ore o[illegible] turba pendebat, ex locutione familiari considerans, qualis esset spiritalis magist[illegible] tura doctrina. Propter quod ex omnibus possessionibus, vbicunquè transibat, p[illegible]lus confluxerat ad fauendum, Ruspensi Ecclesiæ quanto seriùs, tanto meliorem [illegible]sitentes prouenisse Pontificem. Diaconus porrò videns suæ ambitionis conatus vanissimos defecisse, quod solum remanere deluso poterat, sæuit, & tardus, innumeris congregatis, venienti filio pacis scandalum, sicut sacer loquitur Psalmus, iuxta semitam ponit. *Diacon[illegible] pulsus [illegible] in Fulg[illegible]* *Psal. 139.* Viam igitur, per quam veniebat Dei seruus electus, obsedit ambitor infestus. Sed vbiquè simplicibus subuenit Christus, nec impediri potest ab homine sacerdotis electio, quam nõ pręcedit ambitio. Nescio quo sancti spiritûs admonentis imperio,

rio, per alteram viam populus qui præcedebat, ambulauit, & beatum Fulgentium, dum adhuc hostis sedet in via, super suam cathedram collocauit. Celebrata sunt eodem die diuina solenniter sacramenta, & de manibus beati Fulgentij communicans omnis populus, lętus abscessit. Quod posteà Diaconus audiens, diuinę voluntati, licèt tardiùs, cessit. Hunc ilicò reuertentem beatus Fulgentius benignè, affabiliter, clementerque excepit, ità vt eum posteà presbyterum ordinaret. Sed vltionem debitam diuina iustitia demonstrauit omninò velociter. Ipse enim Diaconus, iam presbyter, intra annum mortuus, & procurator ei consentiens ad penuriam redactus, dederunt pœnas temporalis audacię, quibus potens est Deus pręparare in futuro gratiā cęlestis indulgētiæ. Nos illud propterea vel commemorandum putauimus, vt ostenderemus hinc maiorem beato Fulgentio creuisse circa singulos authoritatem, dum cognoscerent in istis vigilâsse diuinam seueritatem.

Missam celebrat.

Suscepit interim beatus Fulgentius episcopatum sine aliqua ambitione, cum maxima deuotione, manente in cōtradictores diuina vltione. Nec ità factus est episcopus, vt esse desisteret monachus: sed accepta Pontificis dignitate, professionis pręteritæ seruauit integritatem. Seruata verò professionis integritas, plùs ornauit Pontificis dignitatem. Nunquàm deniquè preciosa vestimenta quęsiuit, aut quotidiana ieiunia pretermisit, aut conditos suauiter cibos vel inter hospites manducauit, aut discumbendo saltem requiescere & resoluere rigidum propositum voluit, sed vna tātùm vilissima tunica siue per æstatem, siue per hyemem patienter indutus fuit. Orario quidem, sicut omnes episcopi, nullatenùs vtebatur: pelliceo cingulo tāquàm monachus vtebatur, sic studio humilitatis ambitionem vestium corporalium fugiēs, vt nec ipsa calceamenta suscipiens clericorum, aut vltimis caligis in tempore hyemis, aut caligulis in tempore æstatis simpliciter vteretur. Intra monasterium sanè interdùm soleas accipiebat, frequenter nudis pedibus ambulabat. Casulam preciosam vel superbi coloris, nec ipse habuit, nec monachos suos habere permisit. Subtus casulam nigello vel lactinco pallio circundatus incessit, quādo temperies aëris inuitabat, solo pallio intra monasterium coopertus. Scapulis verò nudis nunquàm à nobis visus est, nec deposito saltem cingulo somnum petiuit. Suæ autem cōtinentiæ Deo teste fidutiam gerens, in qua tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat: & in tempore sacrificij mutāda esse corda potiùs, quàm vestimenta, dicebat. Huic beatissimo sacerdoti nullus aliquando extorsit cuiuslibet generis carnes accipere, sed sola simpliciter olera, prisanas & oua, quādiù iuuenis fuit, sine oleo, postquàm verò senuit, superfuso oleo mādeucauit: ideò persuasus oleum accipere, nè caligo præualens oculorum, lectionis impediret officium. A vino autem sanus semper abstinuit. Si quādo verò compellente infirmitatis necessitate, vino modico vti compulsus est, calicibus plenis aqua superfundens quippiam meri, nec saporis eius, nec odoris iucūditate fruebatur. Antequàm vigiliæ à fratribus nunciarentur, ipse semper corde & corpore vigilans, aut orabat, aut legebat, aut dictabat, aut cuicunq; spiritali meditationi solus vacabat: qa se per diem filiorū Ecclesię necessitatibus occupari iugiter sciebat. Ad agēdas cū seruis Dei vigilias interdùm descēdebat, sed priuatas apud se vigilias studijs, quę dixi, multo laudabiliùs exercebat.

Cap. 18. Honores nō illi mutant mores.

Vestitus eius.

Carnibus perpetuò abstinuit.

Item vino sanus.

In nullo autem loco visus est sine monachis habitare: propter quod à ciuibus Ruspensibus hoc primum beneficium ordinatus episcopus postulauit, vt fabricādo monasterio locū cōgruum darent. Tunc ex pluribus ciuibus, obedire festinantibus optimo sacerdoti, quidam nomine Posthumianus, Christianissimus & inter suos nobilissimus ciuis, agellum proprium fideliter obtulit, non longè ab ecclesia constitutum: vbi pinis cōsurgentibus in excelsum, speciosi nemoris virebat amœnitas. Excepit beatus Fulgentius libentissimè locum, cuius etiam ligna necessaria futuræ fabricæ conspiciebat: protinusque beatum abbatem Felicem venire velociùs persuasit, cum maxima penè totius cōgregationis multitudine, nisi quòd paucissimos fratres in illo monasterio dereliquit, quibus vnum ex fratribus, Vitalem nomine, pręposuit. Tali verò charitatis lege monasteria vtraque pręcipiebat vniri, vt quasi non fuissent locis diuisa, sic essent vnanimitate coniuncta. Si quos autem nouos monachos vel in isto, vel in illo monasterio Christus acquireret, tempus inter se conuersionis ordinemque seruarent: & si quando ad se videndos, iubentibus duntaxàt prioribus, venirent, non vt hospites, sed quasi vnius congregationis homines susciperentur: beati verò Fulgentij epi-

19. [Nun]quàm sine [mon]achis.

episcopi prouisione communiter gubernati, patrem spiritalem simplici venerarentur affectu: sic beato Fulgentio singula disponente, nè suscepta regendorum sarcina clericorum, consolationem perderet monachorum.

Cap. 20. Truditur in exilium.

Intereà repentè diriguntur ministri regalis furoris, vt detentus etiam ipse, cum cæteris in exilium Sardiniam confessor Christi nobilis truderetur. Abductus ergò velociter, licèt doleret ecclesiam suam nullis adhuc eloquiorum suorum monitis eruditam, remansuramq; protinùs destitutam: sapienter tamen tristitiam gaudio maiore vincebat, quòd tam gloriosæ cõfessionis esse particeps inchoabat. Comitantibus ergò monachis simul & clericis, magister egregius vtriusq; professionis exijt, flentibus laicis omnibus, de cathedra honoris ad locum beati certaminis, paratus fidem Catholicam mente libera, voce forti coram regibus & potestatibus confiteri. Suscepit eum Carthago venientem, fructumq; eius notitiæ in paucis diebus fideliter gustans, multa obtulit munera: quæ beatus Fulgentius monasterio illi, quod fabricari delegauerat, profutura mandauit. Ipse verò nauem crucifixo corde & corpore nudus ascendit, habens secum plurimas diuitias scientiæ singularis, quibus omnes vbicunquè veniebat, indeficiente largitate pascebat. Inter alios sanè episcopos, cum quibus exilium commune susceperat, tempore ordinationis erat inferior, sed patientiæ & charitatis virtute non inferior. In rebus enim dubijs, vbi quàm maximè consilium petebatur, si quandò inter se cõfessores beatissimi de communi vtilitate tractabant, vltimus quidem sedebat: veruntamen ipsius sententiam Primâs vel omnes qui Primatem sequebantur, audire & facere cupiebant: quanuìs ille nihil sibi per inanem gloriam vendicans, deferret honorem congruum prioribus suis. Si enim cogebatur respondere consulentibus, ità paratus erat semper obedire iubentibus, nè præsumeret aliquid extorquere nolentibus. Post deliberationis autem longissimas moras, quicquid definitio communis inuenerat, eloquenter allegandum sensibus cęterorum beato Fulgentio dimittebatur. Hinc etiam quandocunquè transmarinis literis de fide vel de diuersis quęstionibus interrogabãtur episcopi, respõdere pro omnibus ab omnibus ei imponebatur. Ità sicut sanctæ memoriæ Aurelius, Carthaginensis antistes ecclesię, inter sua priuilegia meruit, vt literas ex Aphricano concilio dandas solus ipse scriberet: sic iste meruerat, vt literas ex illo concilio dirigendas, solus ipse dictaret. Sexaginta quippe & eo ampliùs episcopos tunc catena ligabat exilij, quorum lingua & ingeniũ beatus Fulgentius episcopus fuit.Ettereà quandocunquè rescribebat consulentibus, episcoporum cęterorũ dicebantur nomina in titulo, sed solius beati Fulgentij sermo tenebatur in stylo. Pręter istas quoquè publici tractatûs epistolas, si quis fortè ex ipsis episcopis absentem plebem suam corrigere vel monere voluisset, ad beatum Fulgentium accedebat, & per ministerium linguæ eius, officium suæ dispensationis implebat. O mirabilem virum, non sibi soli, sed & omnibus natum. Sola cum Ruspensis Ecclesia meruerat doctorem, & pars maxima concilij Byzaceni de ipsius sermone viuebat. Quicunque in qualibet sacerdotum exulantium plebe tentabat inquietus existere, vel episcopi proprij iussa contemnere, beato Fulgentio dictante, sic corripiebatur absens, vt satisfactionis remedium quęrens, enauigato mari, continuò fieret pręsens, & per ipsum beatum Fulgentium, cuius eloquentiam senserat excommunicatus, impetraret veniam salubriter humiliatus. Ipse nanque beatus Fulgentius erat vltor, ipse intercessor: cum collega vltor, pro ministro intercessor. Ab ipso procedebat gladius, vndè superborum ceruix dura cæderetur: & per ipsum rursùs beneuolentiæ medicina præbebatur, donèc supplicum fratrum pusillanimitas sanaretur. Inter ipsa sanè primordia gloriosi exilij, monasterium congregare, paucos secum monachos ducens, minime potuit: sine fraterna tamen congregatione vitam ducere nesciens, coëpiscopos suos, Illustrem scilicet & Ianuarium, habitare secum persuasit volentes: quibus vnico seruiens charitatis affectu, similitudinem magni cuiusdam monasterij, monachis & clericis adunatis, sapienter effecit. Erat quippe eis cõmunis mensa, commune cellarium, communis oratio simul & lectio. Nullus se super alterum insolenter efferebat, nec proprijs fratribus ampliùs aut peculiariùs consulebat, nisì quòd magis illi monachi, qui beatum Fulgentium sequebantur, districtioris abstinentię regulam custodientes, nihil omninò proprium possidebant, nec inter alios clericos clericorum more viuebant. Talis erat beati Fulgentij eruditio, quę spiritalibus monitis

Eius sententiã quanti fecerint episcopi exules.

Nomine omnium episcoporum reddit respõsa literis.

Sexaginta episcopi exules.

Efficacia scriptorum Fulgentij.

Monachi & clerici simul degũt.

ità

ità subiectorum sibi corda transferret à terrenis vluoptatibus ad spiritales cælestesq́; delicias, vt boni propositi manente censura, non seducerentur infirmorum fratrum inertia, nolentium imitari, quæ quotidiè ante oculos eorũ gerebantur, exempla. Quis illius habitationis dignè explicet laudes? Domus illa, tunc Calaritanę ciuitatis oraculum fuit. Illuc enim veniebat afflictus percipere remedium consolationis: ibì gerebantur inter discordantes pacis & concordiæ pacta fidelia. Diuinam volentibus audire diligentiùs lectionem, ministrabat ibì Dominus plenissimæ expositionis ædificationem. Delectabat nobiles viros, si fieri posset, quotidiè beatum Fulgentium cernere disputantem: libebat indigentiam sustinentes, indè petere suppliciter eleemosynam corporalem, vndè doctrinam quoquè sumerẽt spiritalem. Frequenter enim beatus Fulgentius, quos, multa largiendo, de temporali fame liberabat, renunciare seculo, sapienter admonendo, faciebat, & quanuìs nihil habentes, habendi voluntatem contemnere suadebat: ità cupidus semper acquirendæ ad cœnobium fraternitatis, vt quanuìs omnibus omnia nôsset esse, monachorum tamen professioni sociare cunctos & optaret, & vellet. Hęc fama per singulos dies crescens, Carthaginensis quoquè ecclesiæ populos ad maiora gaudia prouocabat, & certissimis testibus ex illa prouincia venientibus, beatum Fulgentium commendabat absentibus.

Pertrahit multos ad monasticē.

Cap. 21. Persecutio Trasamundi regis.

Intereà Trasamundi regis aduersùs religionem Catholicam mens implacabilis & ira terribilis, inter asperas persecutiones subdolasq́; factiones, quibus æqualem Deo patri negare Christum Catholicos nunc terroribus cogebat, nunc promissionibus inuitabat, sub intentione plùs decipiendæ multitudinis simulare cœpit, rationem se simpliciter inquirere Catholicæ religionis, reperiri neminem putans, cuius posset in suis erroribus assertione conuinci. Proponebat deniquè multas ineptarum tendiculas quęstionum, nec si quis ei respondere voluisset, aut despiciebat, aut repellebat: immò quasi patienter audiens, satisfieri sibi non posse iactabat. Et reuerà quis homini tam obdurato corde valuisset lumen ostendere veritatis? Efficiebat tamen plurimos religiosos, audaces fidei suæ constantia, per occasiones à Domino præparatas, studiosi regis conuincere blasphemias. Dicitur autem requirenti diutiùs, quis plenissimè posset testimonijs euidentibus vendicare veritatem catholici dogmatis, esse inter episcopos exulantes beatum Fulgentium, cui nihil deesset in scientia, plurimùm redundaret in gratia, qui sapiẽter & eloquenter roganti regi satisfaceret. Protinùs rex probare cupiẽs sacerdotem, cui generaliter testimonium bonum tota nostræ religionis perhibebat Ecclesia, seruum strenuum celeriter dirigit: à quo sine mora ductus atque perductus, intrauit Carthaginem lætus: vbì tãquàm fidelissimus dispensator, erogandi talenta sibi credita reperiens occasionem, cœpit in hospitiolo proprio venientes ad se catholicos orthodoxos diligenter erudire, rationem reddens, quomodò pater & filius & spiritussanctus, manente trium personarum differentia, Deus vnus à fidelibus prædicetur. Tanta autem fuit beato Fulgentio facundi sermonis suauitas, tanta in vultu eius micabat hilaritas, vt certatìm fideles vniuersos sancta charitas traheret vel interrogare doctissimum virum, vel audire quotiès ad interrogata respondebat. Ille verò verbum Dei sine inuidia tabescente communicans, occurrebat interrogationibus omnium, neminem despiciens, nullum iudicãs improbum: paratus etiã ipse, si cui fortè Deus per spiritum sanctum melius reuelâsset, audire vel discere, tenere, sequi, approbare, sub officio doctoris, humilitatem discipuli benignus & mitis exercens. Vndè contigit, vt multo doctior & seipso melior fieret, lucra Christo maiora perquirens. Alios enim iam rebaptizatos, errorem suum plangere docebat, & recõciliabat: alios autem, nè suas animas pro terrenis commodis perderent, admonebat: & quos iam perditioni proximos sentiebat, ità blandis sermonibus leniebat, vt propter eius beneuolentiam verecundarentur cogitatam implere malitiam, reuersique velociter agerent pœnitentiam. Confortati alij verbis eius, & doctrinæ eius sale conditi, redarguebant Arrianos hęreticos cum omni fidutia. Sic mirabili gratia factum fuit, vt per vnum sacerdotem, cuius sapientiam rex voluërat experiri, sapientium numerus apud Carthaginem cresceret, & per ministerium persecutoris fides Catholica incrementum potiùs, quàm defectum, acciperet.

Trasamundus ad se accersit exulē Fulgētium.

Fructus doctrinæ Fulgentij apud Carthaginē.

Cap. 22.

Hæc omnia rex per occultos nuncios discens, egregij sacerdotis ingenium, sapientiam, doctrinam, fidem, pietatem, mansuetudinem, continentiam probat, & conuenientem

entem famæ suæ præconijs talem esse, qualis prædicabatur, agnoscit. Dicta proindè quædam, veneno plena perfidiæ, legenda ei celeriter dirigit, responsionem sibi flagitans reddi. Suscepit hæc doctissimus pontifex, & longissimæ narrationis ineptias per obiectionum capitula diuidens, responsiones subiecit breues, probabiles, necessarias, authoritate testimoniorum graues, & totius rationis lumine radiantes. Quas cum multis sapientibus viris diù multumque collatas, & ad populi notitiam perductas, regi quoquè longa expectatione suspenso tradidit ingerendas: quas ille barbarus intentissimè perlegens, quia nunquàm prædestinatus fuerat ad salutem, laudat sapientiam, miratur eloquentiam, prædicat humilitatem, neque tamen meretur intelligere veritatem. Carthaginensis autem populus, triumphi spiritalis interpres, propositiones regis fuisse conuictas læto murmure confitetur, & catholicam fidem semper esse victricem, coniunctis beati Fulgentij laudibus, gloriatur. *Trasamundus Fulgentio quæstiones proponit.*

Cap. 23. Adhuc tamen rex virum doctissimum probare desiderans, de alijs eum quæstionibus rursùs interrogat, & interrogationem suam semel tantùm beato Fulgentio præcepit legi, neque meditandi, neque describendi tribuens facultatem. Timebat enim, nè verba eius conuincenda, sicut priùs, sermonibus eius insererentur, totiusque ciuitatis iudicio victus esse iterùm reprobaretur. Beatus verò Fulgentius semel sibi lecta vix recolere prçualens, respondere differebat: sed respondere eum rex magìs ac magìs imperabat, responsionis arguens moras, & cautelam sanctissimi viri, diffidentiam iudicans. Vndè idem pontifex discretionis virtute subnixus, nè qua forsitan per populum mendacia spargerentur, quibus fingeretur aut non potuisse, aut noluisse beatum Fulgētium regalibus quæstionibus obuiare, tres libellos mirabiles facit: vbì memoratum regem simpliciter alloquens, totius quæstionis seriem, quam tenui auditu perceperat, latè reuentilabat, docēs animam rationalem Christo Domino in susceptione carnis minimè defuisse. Tūc rex admiratione maxima repletus, nihil ampliùs est interrogare ausus, nisì quod vnus ex episcopis eius, Pinta nomine, quasi respondere conatus, tacere potiùs noluit, quàm respondere aliquid potuit. Cui tamen ilicò beatus Fulgentius alterius operis, quod aduersùs Pintam titulauit, disputatione veridica restitit, & in prima defensione sua victos aduersarios, temerariè satìs ostendit reperisse certamen. *Lib. 3. ad Trasamundum.* *Opus Fulgentij aduersùs Pintam.*

Cap. 24. De spiritusancto interroganti presbytero Abragilæ, per commonitorium paruissimum testimonia protulit plura, docens eum, cum patre & filio Deum vnum simpliciter confitendum. Cuius etiam commonitorij sententias inter vtrunque illius temporis opus ordinauit oportere describi, legentibus omnibus fidelibus Catholicis, & mirantibus: erubescentibus Arrianis, & dolore contra ipsum murmurantibus: donèc malæ suggestionis occasione reperta, volenti eum regi intra Carthaginem diutiùs retinere, diceretur ab impijs & malis hominibus: Sine causa rex laboras: nihil tua diligentia proficit. Intantùm quippe iam doctrina Fulgentij episcopi præualuit, vt de sacerdotibus tuis reconciliet aliquantos. Proindè nisì citò subueneris, religio nostra deficiet: & quicunque à nobis est baptizatus, homousíon iterùm prædicabit publicè reconciliatus: nec si persecutionem volueris concitare, timeri poterit regalis sæuitia. Multùm quippe confortat & stabiles facit omnes episcopos Fulgentij præsentia. *Itē cōmonitoriū de Spiritusancto.*

Cap. 25. Suggerentibus talia rex, quasi magna necessitate cōstrictus, assentit, & beatum Fulgentium rursùs ad exilium Sardiniæ reuocare compellit. Intempesta igitur nocte (sic enim rex fieri delegauerat) ad nauem beatus Fulgentius populo ignorante perducitur: sed contrario flatu resistentibus ventis, super litus tantas passus est moras, vt per dies plurimos omnis penè illuc ciuitas conueniret, & de manu eius valefaciens communicaret. Ibi autem prophetica gratia per spiritumsanctum repletus, Iuliateo viro religioso nimìs afflicto, grauiterque pro discessu beati Fulgentij pontificis ingemiscenti: Diutiùs, ait, flere noli: Citò reuertemur ad vos: Catholicæ Ecclesiç libertate reparata, videbitis nos. Hoc autem, quæso, secretum sit apud te, quod nimia charitas indicare compulit me. Sic solicitè semper beatus Fulgētius iactantiam fugit, nec in donis spiritalibus humanam gloriam quæsiuit, testimonio conscientiç suæ contentus, & sola Dei misericordia fretus. Vndè etiam miracula facere nunquàm delectatus, hanc gratiam sibi dari nullatenùs desiderauit. Sed si quandò petebatur pro infirmis & laborātibus, vel necessitatem tribulationum temporalium tolerantibus Dominum *Iterùm relegatur.* *[illegible]*

deprecari, preces suas sub hac deuotione fundebat: Scis, Domine, quid animarum nostrarum saluti conueniat. Poscentibus ergò nobis quod admonet necessitas, hoc misericordia tua concedat, vndè spiritalis non impediatur vtilitas. Oratio ergò nostrę humilitatis, si expediat, ità exaudiatur, vt voluntas tua principaliter compleatur. Et frequenter quidem Deus omnipotens oranti sacerdoti multùm concessit: sed ille nihil proprijs tribuens meritis, eorum potiùs fidei, pro quibus exaudiebatur, omnia deputabat: neque sibi, sed illis, hoc concessum fuisse dicebat.

Cap.26. Sed nè diù moras longissimas faciamus, vnam eius sententiam de faciendis mirabi-

* Miracula libus inseramus. * Mirabilia, aiebat, non conferūt homini iustitiam, sed notitiam hominum. Quisquis autem fuerit hominibus notus, nisi fuerit iustus, ad æterna perueniet supplicia condemnatus. Ille verò, qui misericordię cęlestis ope iustificatus, in conspectu Dei solius vixerit iustus, etiamsi parùm sit hominibus notus, beata sanctorum percipiet gaudia coronatus. Vir ergò mirabilis timuit habere laudem de mirabilibus, quanuis ampliora quotidię miracula faceret, exhortatione sanctissima multos infideles credere, multos hęreticos reconciliari, multos pessimis moribus deditos, continentię faciens leges excipere: dum per eius saluberrima monita sobrietatem discerent ebriosi, castitatem sectarentur adulteri, distribuere omnia pauperibus auari rapacesque docerentur: & mutato proposito, superbis humilitas, litigiosis pax, inobedientibus obedientia fieret dulcis. Talibus planè mirabilibus beatus Fulgentius piam semper operam dedit, quibus secum comitātibus, in omni loco & tempore glo-

Redit in Sardiniam, cunctis lætantibus. riosus, fauente aliquandò sereni aëris tranquillitate Sardiniam reportatus, exulantium coëpiscoporum lętos animos reddidit, ipsamque prouinciam, cui tantorum pręsentia sacerdotum tribuebat ornatum, pręsentię suę luce fecit splendidam, concurrentibus vndiquè cum gaudio Christianis hominibus, videre athletam Christi fortissimum, qui certamine singulari sæuientis impetum regis fregerat, ad diuina castra redîsse insignibus laureis adornatum, & antiquis commilitonibus iunctum, tanto ampliùs exhibuisse laudabiliter humilitatem, quanto sciebat suam plùs enituisse virtutē:

Eccli.5. memor sine dubio scripturæ monentis: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.

Cap.27. Noluit planè iam beatus Fulgentius in priori domo multis fratribus comitantibus diutiùs habitare, sed iuxta basilicā sancti martyris Saturnini, procùl à strepitu ciuita-

Nouū extruit monasteriū exul Fulgentius. tis vacantē reperiens locum, Brumasio Calaritanæ ciuitatis antistite venerabili priùs, sicut decuit, postulato, nouum sumptibus proprijs monasteriū fabricauit: in quo quadraginta & ampliùs fratribus congregatis, disciplinæ cœnobialis ordinem custodiuit illæsum, nemini dans licentiam professionis sanctæ regulam pręterire: sed principaliter hoc obseruandum monachis tradens, vt nullus eorum quicquam sibi proprium vendicaret, sed essent omnibus omnia communia. Dicebat enim frequenter, nec debere, nec posse monachum iudicari, cui voluntas habere priuatum peculium persuaserit. Vt enim monachus lautioribus forsitā cibis vtatur, interdùm cogit infirmitas corporis: vt autem cupiat in quamlibet exiguis rebus iuris proprij dominium vendicare, superbæ voluntatis & auaræ cupiditatis euidēs testimonium est. Distribuebat sanè ipse cum summa discretione seruis Dei necessaria vitæ subsidia, singulorum vires infirmitatemque considerans. Veruntamen quibuscunque plus cæteris consulebat, eos humilitatem custodire ampliùs admonebat, dicens eis: De substantia communi quisquis aliquid plus accipit, omnium fit debitor, quorum est illa substantia. Debitorem porrò sola iuuat humilitas. Sic efficiebat, nè quis scandalum pateretur, quādo vni propter infirmitatē plus dare videbatur. Erat ei quoquè nimia solicitudo, præuenire cunctorum monachorum petitiones, antè tribuendo, quicquid tribuendum cuilibet vel necessitas, vel ratio manifesta monstraret. Si quis autem præsumpsisset, priusquàm acciperet, petere: negabat ei continuò, etiamsi mereretur accipere, dicēs monachos debere his, quæ acceperint, esse cōtentos. Cæterùm qui sibi * tanquàm indigeant, petunt, desiderijs adhuc carnalibus seruiunt, & omninò non perfectè de cælestibus cogitant, quandiù quid sibi necessarium sit, ipsi sibi, quia non possunt nego-

* Monachi q̄ sint. ciando, petendo saltem prouidere festinant. Illos quoquè veros esse monachos dicebat, qui mortificatis voluntatibus suis, parati essent nihil velle, nihil nolle, sed abbatis tantummodò consilia vel pręcepta seruare. Propterea sine consilio suo nec eum

fra-

fratrem, qui Præpositi gerebat officium, sinebat aliquid agere. Laborantes fratres, & opera carnalia indefessis viribus exercentes, lectionis autem studium non habentes, minùs diligebat, nec honore maximo dignos iudicabat: In quo autem fuit scientię spiritalis affectus, etiamsi virtute corporis destitutus, operari manibus nunquàm posset, peculiariter habebatur dilectus & gratus. Amabat autem, quando coram fratribus disputabat, si quis ei quæstiones proposuisset acerrimas, in quibus excellẽtissimo laboraret ingenio: licebatq; generaliter omnibus fratribus, etiã natura simplicibus, parúmve intelligentibus, vndè vellent, interrogare: nec priùs, quàm satisfactum sibi confiterentur, rationem reddere, victus tædio vel labore, cessabat. Erat enim maxima ei & mirabilis gratia, corripere inquietos corde tranquillo: ità vt tunc magìs quando putabatur ab alijs vehementer irasci, summa in eo vigeret regnaretque placiditas, & sine perturbatione perturbato similis, multos malè agentes salutari impetu perturbabat. Odiens enim vitia, diligens homines, tandiù seuerus apparebat, quandiù disciplinæ spiritalis vtilitas exigebat. Aliàs autem circa singulos ità mansuetus fuit, communis & facilis, vt neminem fratrum puro nomine clamitaret, neq; cum ◊ typho dominationis secularis, aliquibus quanuìs paruulis imperaret.

◊ τῦφος, superbia. Sępè Augustinus hac voce vtitur.

Cap. 28. Quæ scripserit Fulgentius.

Scripsit eodem tempore Carthaginensibus epistolam, sublimi exhortatione perspicuam, vbì penè cunctos dolos & fallaciæ blandimenta, quibus infelices animæ seducebantur ad mortem, grauissima conquestione digessit. Tunc etiam de remissione peccatorum consulenti Euthymio viro religioso, duobus libellis sine mora respondit, testimonia quoquè prędestinationis & gratiæ differentias cupientem nôsse, salubriter disputans docuit. Iam familares epistolas, in quibus tamen spiritalis ædificatio continetur, & ibì in Sardinia commanentibus, & in Aphrica degentibus, & Romanis pręcipuè senatoribus, viduisque ac virginibus, quarum fama laudabilis habebatur, frequenter direxit. Ad Probam virginem Christi, de ieiunio & oratione libellos duos conscripsit. Ità notior omnibus gentibus, cùm duo libri, quos Faustus episcopus Galliarum contra gratiam subdolo sermone composuit, fauens occultè Pelagianis, sed Catholicus tamen volens videri, Constantinopoli offensi, à pluribus fratribus ad beatum Fulgentiũ probandi dirigerentur, nè occultum serperet virus, septem libris ipse respondit, plùs laborans exponere, quàm conuincere: quia dubios sermones eius exponere, hoc erat delirantis argumenta conuincere. Magnus planè huius operis labor mercedem debitam citò suscepit. Vt enim est dictatio ipsa finita, protinùs est longissimæ captiuitatis catena disrupta. Mors enim Trasamũdi regis, & mirabilis bonitas Hilderici regnare incipientis, Ecclesiæ Catholicæ per Aphricam constitutæ libertatem restituens, Carthaginensi plebi proprium donauit antistitem, cunctisque in locis ordinationes pontificum fieri clementissima authoritate mandauit.

Faustus episcopus Galliæ Pelagianus.

Hildericus rex catholicus.

Cap. 29. Redeunt exules episcopi in Aphricam.

Beatus igitur Fulgentius, postquàm sapienter expugnauit Pelagianos, lætificatos meruit videre Catholicos: indè, secundùm quod per eum spiritussanctus prædixerat, reuersus est Carthaginem cum omnibus consacerdotibus, vndè solus exiërat. Inuenit lætos, quos reliquerat mœstos: inuenit nimia exultatione feruentes, quos reliquerat persecutionis violentiam sufferentes: inuenit habentes spiritalem patrem, quos reliquerat dolentes Ecclesiam matrem: inuenit expectantes se cum gaudio, quos reliquerat gementes in tædio. Tanta autem fuit deuotio Carthaginẽsium ciuium, beatum Fulgentium reuisere cupientium: sic vniuersus populus expectabat ardenter, quem viderat in conspectu suo pugnâsse viriliter, vt alijs episcopis ante ipsum descendentibus, silens multitudo super litus staret, oculis & mentibus inter omnes episcopos beatum Fulgentium, quem familiariter nouerat, quærens, & à cunctis nauibus beatum Fulgentium expetens. Vbì verò facies eius apparuit, immensus nascitur clamor, altercantibus omnibus, quis primò salutaret agnoscendus, quis benedicenti caput supponeret, quis extremis vel saltem digitis mereretur tangere gradiẽtem, quis videre vel oculis procùl stantem. Resonabat diuina laus ex omnibus linguis. Ad sancti quippe Agilei basilicam sequens populus & populus pręcedens, cõfessorum beatorum triumphum nobilem celebrabat. Multitudo autem maxima populi beatum Fulgentium, quem plùs cęteris honorabat, concurrens alacriter comprimebat, donèc cauta quorundam Christianorum prouisio, rotam in circuitu faciẽs, æstuanti liberũ pręberet iter in medio transeunti. Probare tamen adhuc Dominus cupiẽs viro-

rum fidelium charitatem, copiosis imbribus ambulantes mirabiliter inundauit. Et quis opera pietatis enarrare valeat, absque dispendio veritatis? Immensa pluuia neminem terruit, aut obsequium sacerdoti glorioso præbere prohibuit: immò potiùs vel-

Honorificè deducitur Fulgentius. ut benedictione cælesti desupèr descendente, tantùm fides nobilium creuit, vt planetis suis super beatum Fulgentium gratanter expansis, repellerent imbres, & nouum tabernaculi genus artificiosa charitate componerent: imitatores eorum effecti, qui prioribus temporibus Saluatori super pullum asinę considenti, & Hierosolymam ve-

Matth.21. nienti vestimenta sua, sicut Euangelium loquitur, in via sternebant. Tale quippe aliquid & isti faciebant, qui proprijs indumentis beati Fulgentij nudum caput vnanimiter protegebant. Vix ergò appropinquante vespere, sanctæ memoriæ Bonifacio episcopo repræsentati, benedixerunt omnes & laudauerunt communiter Deum. Tunc beatus Fulgentius per omnes vicos ciuitatis Carthaginensis, vbicunquè transibat, manibus & oculis demonstrabatur, laudibusque innumeris prędicabatur. Postquàm verò domos omnium diligentium se petitus visitauit, benedixit, & gaudere dignatus cum gaudentibus, qui priùs fleuerat cum flentibus, cunctorum desideria satiauit, va-

Nota deuotionē catholici populi. lefaciens fratribus, egressus est de Carthagine, per omnes prolixi itineris vias gaudia maiora reperiens, in occursum suum populis vndiquè tendentibus cum lucernis & lampadibus, & arborum frondibus. Fauor & gratia ineffabilis beatum Fulgentium mirabiliter in conspectu omnium fecerat gloriosum: per omnes ecclesias tanquàm proprius episcopus suscipiebatur, & sic de reditu eius omnis Byzacena prouincia velut plebs vna gaudebat. Quem, obsecro, gloriæ huius non extolleret magnitudo? Beatum

Oblata gloria reddit eum humiliorē, ô rara virtus. tamen Fulgentium ad maius humilitatis studium prouocauit. Veniens nanque cum gloria populari, dignitatem pontificis priuilegio specialis venerationis accumulans, postquàm cathedram sedit, inter monachos adhuc habitare desiderauit. Et nè videretur abbatis Felicis aduentu suo minuere potestatem, imperandi monachis omnem sibi ademit voluntariè facultatem, non suam, sed alterius volens ipse quoquè facere voluntatem: & qui adhuc monachus dispensationem susceperat fratrum, iam episcopus dominari noluit in proprio monasterio: sic solicitè cauens, nè Felicem contristaret abbatem, vt exhibens superuenientibus hospitalitatem, si quando vel multiplicari panem, vel aliquid amplius exhiberi necessitas expetîsset, abbatis primò Felicis cōsilium requisisset. In omni deniquè concilio Byzaceno, de rebus maioribus ipse primò consulebatur: in monasterio proprio de rebus etiam minimis Abbatem Felicem suppliciter consulebat. Parùm fuit beato Fulgentio verbis & operibus hanc humilitatem sequi ac retinere, nisì per scripturam quoquè firmaret, nihil se in illo monasterio proprium vendicare, nec pro potestate, sed pro charitate inter monachos habitare. Considerans enim vir prouidus, nè quod serui Dei simplices præiudicium posteà paterentur, obicem contradictionis in hac scriptura successoribus suis opposuit, quia vtilitati monachorum seruientium Deo nihil præposuit. Emit tamen iuxta ecclesiam domum, cui fabricandæ curam maximam diligenter impendit, nè futuro successori

Monachos ministerijs ecclesiasticis adhibet. suo deesset hospitium. Clericorum verò, si qua defuissent, ministeria reparans, probatos sibi multos ex fratribus monachis ad ecclesiasticam militiam transtulit: ibì quoquè charitati consulens, vt dum penè omnes clericos ex illo monasterio ordinat, antiquæ familiaritatis monente notitia, nulla lis aliquando inter monachos & clericos ventilaretur. Summam quoquè diligentiam præbuit, nè quis clericus ambitiosis vestibus ornaretur, ac negocijs secularibus occupatus, ab officio ecclesiastico diutiùs vagaretur: iubens omnes non longè ab ecclesia domos habere, manibus proprijs hortum colere, psallendique suauiter aut pronunciandi curam maximam gerere. Per singulas septimanas omnes clericos ac viduas, & quicunque potuisset ex laicis, quarta & sexta feria statuit ieiunare, quotidianis vigilijs, matutinis, & vespertinis orationibus adesse præcipiens omnes. Aliquantos inquietos verbis, aliquantos verberibus coërcebat. Vno flagellato, quem culpa manifesta flagellari coëgerat, ità vitia cunctorum salubri disputatione mordebat, vt nullius interserens nomen, omnes cogeret metuere, & latentia quoquè peccata salubriter timendo deserere. Veruntamen quomodò inter proprios clericos minorem posset habere cautelam, qui diuturnas etiā finitimarum plebium lites & contentiosa certamina dirimebat? Ipse deniquè Maximianensis animositatem plebis, ordinatum sibi episcopum recipere nolentis, salubri admonitione seda-

ſedauit, debitumque finem ſcandalo grauiſſimo ſtatuens, cuncta inter eos modeſtè & ſalubriter pacificans ordinauit. In concilio quoquè* Vincenſi iudicio ſacerdotum omnium, qui conuenerant, epiſcopo cuidam, nomine Quoduultdeus, qui priorem ſe illius exiſtere confirmabat, antepoſitus & prælatus, ipſo die tacuit, nec authoritatem concilij excuſando minuere voluit: ſed vbì poſt concilium dolere ſenſit epiſcopum, timens propter ſuum honorem generare ſcandalum fratri, meliusque iudicans per charitatem ſe fieri minorem, quàm ſine charitate maiorem, Suphetani poſteà concilij glorioſum reſpiciens adeſſe conuentum, precem ſupplicem coram omnibus fudit, vt ſibi rursùm, ſe volente, Quoduultdeus epiſcopus præferretur: vt nomine ſuo poſteriùs recitato, lætus deincèps viueret, conſacerdotis animo reconciliato. Mirati ſunt epiſcopi humilitatem talia poſtulantis, nec contriſtare voluërunt offerentem Deo ſacrificium humilitatis, ad cuſtodiendam ſpiritûs ſocietatem in vinculo charitatis. Vbì ſunt nunc illi, quibus eminendi ſuper cæteros dominatur affectus, qui ſe etiam ſuis Prioribus anteponũt, indebita ſibi priuilegia vendicantes? Eccè beatus Fulgentius nec primatum, quem meruit, defendere voluit: quia ſine charitate prior eſſe alicui minimè concupiuit. Catholicæ Eccleſiæ ſingularis magiſter & doctor, quamlibèt inter varias occupationes hìc in Aphrica parùm vacaret, plurimos tamen eccleſiaſticos ſermones, qui in populis dicerentur, ſcribendos dictauit. Vbicunquè ſermonem faciebat, mulcebat animos omnium, non inanes & vaniſſimos plauſus, ſed compunctionem generans cordis. Expectauit eum ſanctę memoriæ Bonifacius epiſcopus Eccleſiæ Carthaginẽſis, apud Burnos eccleſiam dedicans, duobus diebus ſe præſente tractantem: quando tantum delectatus eſt audire verbum Domini de ore eius, vt donèc ille ſermonem finiret, ipſe terram lachrymis irrigaret, agens gratias Deo, cuius gratia ſemper in Eccleſia Catholica ſummos excitat præclarosque doctores. Iam reuerſus de exilio, nouem & decem libros Fabiani, mentientis falſa geſta, conuincens, de veritate prędeſtinationis & gratiæ libellos confecit tres, aliaq; multa digeſſit: quæ ſi quis ſcire voluërit, in eius monaſterio veraciter ſcripta reperiet.

*Vincenſi

Nota inſignem tanti viri humilitatem.

Plurimas ſcripſit homilias ſiue conciones.

Nobis autem iam tempus eſt dicere, quomodò poſt omnia bona opera ſua requieuerit, ad cęli regna tranſlatus. Ante annum fermè, quàm de iſto ſeculo raperetur, profunda cordis compunctione permotus, reliquit ſubitò eccleſiaſticas occupationes, & de ipſo quoquè monaſterio ſuo ſecretò recedens, ad inſulam Cirtinam, paucis comitantibus fratribus, nauigauit. Vbì in quodam breui ſcopulo, cui nomen eſt Chilmi, vbì iam monaſterium fabricari mandauerat, lectioni & orationi ac ieiunijs vacans, velutì ſciret appropinquare ſibi nouiſſimum diem, ſic ex toto corde ſuo pœnitẽtiam geſſit. Et quanuìs tota vita eius, ex quo monachorum profeſſionem conuerſus ex toto corde ſuſcepit, pœnitentiæ fuerit tempus, in hac tamen inſula multo ampliùs ac multo diligentiùs inchoanti ſimilis, membra ſua mortificauit, & in conſpectu ſolius Dei fleuit. Indè iam plurimis de abſentia ſacerdotis murmurantibus, charitatis neceſſitate conſtrictus, iterùm deſcendit ad monaſterium ſuum, conſueta hominibus religioſis exhibere ſolatia, laboresque duriſſimos pro vtilitatibus proximorum longanimiter ſuſtinere. Non multi autem fluxerant dies, & eccè ſeruum fidelem bonus Dominus requirebat. Incidit enim repentè in corporalis infirmitatis acerrimas paſſiones, vbì ſeptuaginta propè diebus ægritudine fatigatus, hoc ſolùm frequenter dicebat: Domine, da mihi modò hìc patientiam, poſteà indulgentiam. Nec ab iſto ſermone aliquando ceſſauit, ſiue dolor affligeret, ſiue febris incenderet, ſiue laſſitudo diſſolueret. Perſuadentibus autem medicis, vt lauacris balnearibus vteretur: Nunquid balneæ, inquit, facere poterunt, nè homo mortalis, expleto vitæ ſuæ tempore, moriatur? Si verò proximam mortem nec aquarum calidarum poſſunt fomenta repellere, cur mihi, obſecro, perſuaderis, vt rigorem diù ſeruatæ profeſſionis in fine diſſoluam? Sic ſalutem ſuam ſupernæ voluntati fideliter credens, poſtquàm ſe ſenſit ſine aliqua dubitatione diſſoluendum, vocans vniuerſos clericos ſuos, præſentibus monachis, allocutus eſt eos, dicens: Ego, fratres, animarum veſtrarum ſaluti proſpiciens, moleſtus apud vos forſitan & difficilis extiti: Et ideò obſecro vos, vt ignoſcat mihi, quiſquis aliquid dolet. Et ſi forſitan ſeueritas noſtra modum trãſgreſſa eſt debitum, orate nè mihi hoc Dominus imputet ad peccatum. Cumque talia beato Fulgentio lachrymoſis ſingultibus exprimente, cuncti ſimul ſuper genua eius caderent, ſemper bonum, ſemper affabilem

Cap. 30.

Sub mortẽ vel maximè ſedat pœnitẽtiæ.

Precatio Fulgẽtii in ſumm[illegible] loribus.

[Num. 27.] bilem pro omnium salute, sicut decuit, inuigilâsse clamãtes: Prouideat ergò, ait, vobis Dominus Deus meus pastorem dignum se. Tunc imperato silentio paululùm requieuit: [Moriturus distribuit omnia pauperibus &c.] & deindè curam pauperum gerens, requisita summa pecuniæ, de qua fidelissimus dispensator quotidiè egentibus ministrabat, totum iussit expẽdi, per seipsum memoriter recolens viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina: quibus quid singulatìm daretur, propria deliberatione constituit: hæredes in hoc seculo non habens, hæreditatem tamen huius beneuolæ solicitudinis pauperibus derelinquens. Sed nec suos clericos debita benedictione fraudauit, ipsorum quoquè paupertati misericorditer consulens: ac secretè omnibus ordinatis, orans iugiter, & intrantes singulos benedicens, vsque ad extremam horam sana mente permansit. [Moritur sanctus episcopus.] Postremo die Calendarum Ianuariarũ post peractam vesperam beatum spiritum feliciter in manus Domini tradidit, annum sui episcopatûs agens vicesimumquintum, vitæ autem totius sexagesimumquintum, sicut multis antè fratribus morti proximus indicauit. Ipso autem die sanctum corpus eius sepeliri minimè potuit, sed in oratorio monasterij constitutum, tota nocte illa in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus vigilare monachos simul & clericos inuitauit. Manè verò postquàm multitudo maxima populorum de locis finitimis ad exequias venit, sacerdotum manibus ad ecclesiam ciuitatis, quæ Secunda dicitur, vbì etiam reliquias apostolorum [Eius honorificũ monumẽtum.] constituerat, deportatus, sortitus est honorabile monumentum. Primus planè in eadem basilica Pontifex poni meruit, vbì nullum mortuum neque sacerdotem, neque laicum, sepeliri consuetudo sinebat antiqua: sed magna vis dilectionis, remouebat impedimentum consuetudinis: ambientibus vniuersis ciuibus, & cum summa deuotione quærentibus, vt vbì vir sanctus & Deo amabilis fuerat consecratus, ibì orationibus singulorum semper etiam localiter videretur adiunctus. Probauerant quippe sæpiùs, quanta bona illis oratio beati Fulgentij præstiterat, & quanta mala repulerat: sicut posteà manifestis indicijs euidenter apparuit, quando non post plurimos dies decessionis eius, [Mauri Ruspẽse territorium populantur.] gens inimica Maurorum Ruspense territorium repentè vexauit, rapinis, cędibus, incendijs multa deuastans, atque intra ipsos ecclesiæ parietes, quos inuenire potuit, iugulans. Quis beati Fulgentij gratiam non miretur? Quandiù vixit, furorem belli ciuitas illi commissa non sensit: & cùm tota penè prouincia captiuitatem sustineret horribilem, Ruspa fuit incolumis propter sacerdotem venerabilem, cuius vita proprijs ciuibus murus fuit. Nec hoc prætereundum silentio iudicaui, quòd dum ei successor idoneus quæreretur, discordãtibus laicis & clericis, annum propè integrum prolixitas contentionis exegit, vt illa die sanctitas tua super eius cathedram sederet, quo ipse defunctus est. Ornari quippe hoc priuilegio meruit prima solennitas depositionis eius, vt multo ampliùs venerabilis fieret per gaudia tuæ ordinationis. Vis autem nôsse, quomodò non fortuitis motibus ista prouenerunt, sed illius orationibus demonstrantur esse concessa? Recole visionem fidelissimam beati Pontiani episcopi Thenitani, quam sic ipse narrauit: Eunti mihi secundùm præceptum Datiani primatis, vt Ruspensi Ecclesiæ eligeretur antistes, idem beatissimus Fulgentius per tempus quietis apparuit, & affabili, sicut solebat, adspectu salutans amicabiliter: Quò, inquit, nunc sanctitas tua velociter ambulat? Cui respondi: Vt episcopus Ruspensi Ecclesiæ eligatur. Ille verò subridens, Iam, inquit, ordinatus est. Cui non appáret ipsius orationibus fuisse perfectum, quo est visitante prædictum? Qui ergò nouerat confirmationem necdùm electi, vel ordinati, diem quoquè, quo in cathedra considere poterat ordinatus, iam orando meruerat. Votis itaque continuis & fideli deuotione semper optamus, vt gloriæ illius factus particeps in æternum, non indignus tanto prædecessore feliciter viuas, operisque huius de perfectione nobiscum Domino gratias agas, & pro his, quæ minùs fortè dicta sunt eloquenter, ab omnibus sapientibus lectoribus veniam petas.

VITA

VITA S. EVPHROSYNES ALEXANDRINAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

CVM Romanorum sceptra Theodosius Archadij filius regeret, vir quidam, nomine Paphnutius, cognoscebatur in magna ciuitate Alexandrina, diuitijs quidem locuples, sed multo magis virtutis diuitijs, & animi nobilitate splēdidus ac praeclarus. Is matrimonio erat coniunctus mulieri virtutis studiosæ, & quæ magna erat in Deum pietate, adeò vt esset hoc re vera minimè fallax coniugiū, & quod beneuolentia vtrinquè tenebatur. Hanc filios non habentem cū videret maritus, angebatur animo. Quid ni enim? Nam quicunque iunctus est matrimonio, hoc principaliter cupit, se filiorum esse patrem. Quærebat ergò inuenire rationem, qua ab hac liberaretur molestia: & cùm rem vitæ suæ sociç rectè communicâsset, consulebat vt confugeret ad eum, qui potest omnia. Quocirca illa quidem vacans ieiunijs & precibus, Annam imitabatur, & ea, quæ illa, loquebatur: Adonai, dicens, Domine Eloi Sabaoth, si adspiciens adspexeris super ancillam tuam, & dederis mihi filium ex vtero meo, offeram tibi Deo, qui es daturus. Ille autem sacra obibat monasteria, eos, qui in ipsis exercebantur, prouocans ad Deo supplicandum.

[Margin: Ianvar. 1. Quidam eā habent 11. Februar. — Euphrosynę parentes ieiunijs & precibus eā impetrant à Deo. — 1. Reg. 1.]

Porrò autem cùm audijsset in quodam sacro monasterio esse senem, cui magna vitæ puritas conciliabat apud Deum fiduciam, eum adiens Paphnutius, cùm, quç conueniebat, esset collocutus, deindè eum rogauit de ijs, quç erant proposita: Adspice, dicens, ad me, pater, & vide meam humilitatem, & luce tuarum orationū discute nubem mœroris, quç me premit. Est enim iam longum tempus, ex quo versans cum vxore, quç est æquè, atque ego, iuuenis, & molestiarum matrimonij particeps, ijs quç sunt ex eo, bonis, si matrimonij bonum est liberorum susceptio, sum priuatus miserabiliter: & propterea quòd caream liberis, totius premor animi ægritudine, si nihil aliud, probra non ferens vicinorum, qui me irridentes, tanquàm sterilem & infertilem conuicijs appetunt. Hæc ille quidem dicebat cum lachrymis, prehensans pedes sacrosancti illius senis. Ille autem (sunt enim misericordes, qui virtuti & Deo dant operam) verbis flectitur Paphnutij, & se totum cōfert ad orationem. Iusti itaque oratio, operante apud Deum vi eorum, quç ipsum ad hoc prouocabāt, ieiunijs & precibus, & communicatione ac benignitate in pauperes, fuit exaudita ab eo, qui audit preces eorum, qui ipsum inuocant in veritate: & Paphnutio nascitur filiola, quæ ab infantia præ se ferebat eximiam corporis pulchritudinem: quç etiam vtiquè subindicabat elegantem & scitum, qui in ea posteà fuit, animum: & protinùs quidem soluit matris filiorum egestatem, soluit autem patris quoque tristitiam. Vt ergò ei etiam esset nomen conueniens illi rei, quam erant assecuti, eam protinùs nominant Euphrosynen, hoc est, lætitiam.

[Margin: Psal. 144.]

Hanc ergò Paphnutius, cùm esset fidei fructus, alebat potiùs virtute, quàm ijs, quç carnem pinguefaciunt: & ijs, quç stant ac manent, magis quàm ijs, quç efflorescūt, persuadet animum adhibere, & animæ curam gerere, rei immortalis, magis quàm eius, quod citò marcescit, docebat corporis. Ipsaque adspiciens ad virtutem parentū, & ab illorum probitate animum non habens discrepātem, crescebat, vt corpore, ità etiam animç pulchritudine. Erat ei iam annus duodecimus, & mater è vita præsenti excesserat. Filia autē sic formata, & ei ętate procedente virtutem magis habens accedentem, desiderabat verū spōsum, &, quam ille diligit, curam gerebat animç pulchritudinis. Qui autem attendebant res solas corporeas, & spectabant illius formam corporis, & rectè sciebant, quàm esset nobili loco nata, octauumdecimum iam annum agentem, patrem conuenientes, petebant in matrimonium. Is autem, cùm nō posset eorum postulata repellere, vni, qui prçstabat omnibus, opibus, gloria & virtute, despondet puellam, consilium capiens eius virtute longè indignissimum, vt qui nō adspexerit ad filiæ suæ statum, & illius in Deū pietatem, nec quòd tota euasisset Deo familiaris, eiq; soli placere, & eius esse sponsa perpetuò esset meditata. Horum ergò ille nihil reputans, parabat nuptias filię minimè conuenientes. Sed zelans zelauit Dominus

[Margin: Euphrosyna nata, optimè educatur. — Despondetur viro Euphrosyne.]

nus eius verus sponsus, & abripit quidem à matrimonio, & ijs, quæ consequuntur matrimonium, vt procedens ostendet oratio: eam autem ad vitam compellit præstantiorem, quæ eam ipsi coniungebat per multam puritatem.

Nam cùm pater quidem hoc cepisset consilium, non esset autem illa tuta, si non senis priùs precum particeps, quarum ipsa erat fructus, sic veniret ad nuptias, benedictionis gratia ad magnum illum senem venit cum parente. Deindè cùm illius audijsset sermones, & Monachorum tunc primùm vidisset statum, sæpè dixit: Beati, qui hoc vitæ genus propter Christum suscipiunt. Ille autem cùm animi perspicacibus oculis, quid puella vellet, esset contemplatus, preces quoq; fudit eius desiderio conuenientes: Deus, ô filia, dicens, faciat quod sit tuæ animæ futurum conducibile, & in eius timore confirmet, & dignam cēseat bonis paratis ijs, qui ipsi placuerūt. Cùm hæc dixisset, & sic ei esset precatus, illius animæ duplicem immittit erga Deum amorem, & vehementiùs accendit eam, quæ inerat, pietatem. Domum ergò reuertens, rursùs dicebat: Beati, qui suscipiunt vitæ genus monasticum, quoniam & hîc sic viuunt, vt parùm aut nihil ab Angelis differant: & postquàm hinc excesserint, vita fruuntur æterna. *Vitæ monasticæ encomium.*

Cùm domum autem venisset, negligebat quidem cultum corporis, adeò vt nec aqua quidem frigida faciem lauaret: lachrymis autem & ieiunijs, animæ lætificabat speciem. Torques autem, inaures, & monilia, & aurum, quod manus exornabat, traducebatur ad ornatum animæ, suppeditatum pauperibus. Non erat ei curę mollis vestis, sed illius loco ei curæ erat induere cilicium. *S. Euphrosina vtitur cilicio.* Ex æqualibus non ijs omninò delectabatur, quæ loquebantur ad voluptatem: sed cum ijs, quę sibi similem habebant in Deum amorem, semper lubenter versabatur. Aniles autem nugas, & vanos mulierū sermones, ne summas quidem suas aures sinebat tangere. Erat verò hoc quoquè ei studio, cum ijs, qui illic versabantur monachis, quiquè pia aliqua de causa ad patrem accedebant, disserere, & ab illis diuina discere.

Non multum intercessit temporis, & pater accersitus venit in monasteriū, vbi erat ille magnus, simul cum monachis peracturus memoriam illius, qui extruxerat monasteriū. Cùm illic ergò tres totos dies mansisset in monasterio pater eius secundùm carnem, Euphrosyne accepta occasione, & accersito quodam monacho ex monasterijs Scetis, qui tunc diuina prouidentia venerat Alexandriam, (erat autem is magnus virtute) ei suum communicat consilium. Ille autē: Audijsti, inquit, ipsa quoquè, cùm sis pia in Deum, quantùm possum videre, & versata in doctrina diuina, quęnā Saluator dicit in Euangelijs, quòd qui patrem aut matrem honorat plusquàm ipsum, ipso indignus efficitur. *Matth. 10.* Hac vtens doctrina, & hac sententia tuum erigens animum, quod statuisti, citò velis effectum reddere: & ignem in corde suscipiens eius, qui eum misit in terram, vide nè socordia & mora eum extinguas: sed quàm primùm ad finem deducas id quod animo agitas. *Lucæ 12.* *Lucæ 9.* Nemo enim mittens manum ad aratrum, (vt diuina dicit scriptura) & retrò conuersus, est aptus regno cælorum. Hæc cùm audiuisset à sene, eius verbis páret protinùs, & ab eo petit, vt monasticum consequatur habitum. Ille autem prompto & alacri animo impleuit, quod petebatur. *Induit habitum monasticum.* Et cùm statìm preces consuetas, & quicquid erat in more positum, impleuisset, monastico eam induit habitu. Et cùm precatus esset ei finem scopo conuenientem, in suum reuertitur monasterium.

Postquàm autem pius ille senex recessisset, considerabat apud se Euphrosyne, quomodò, & vbì sibi datum ad mercaturam exerceret talentum, maximè cùm sciret patrem sibi fore impedimento ad id, quod desiderabat. Cùm ergò quęsiuisset modum, per quem posset omninò latére & beneuolentiam patris, & sponsi amorem, statuit quidem vestem exuere muliebrem, virilem autem induere. Et quoniā sciebat eos, qui ipsam erant persecuturi tanquàm fœminam, esse scrutaturos in monasterijs mulierum, statuit seipsam collocare in numero monachorum. Hoc autem consilium capiens, nocte quadam exuit quidem suā vestem, & simul cum tunica etiam muliebrem exuit imbecillitatem: induit autem vestem salutarem, & quamprimùm transmutatur in virilem habitum. Deindè cùm latuisset ancillarum multitudinem, & ipsos parentis oculos, & ædes despexisset pręclaras ac magnificas, Christi crucem tollēs, protinùs abijt, volens se dignam reddere eo, quod desiderabat. & venit ad illud monaste-

rium

rium, cui præerat senex, cuius precum fuerat fructus. Et cùm venisset in conspectum Præfecti monasterij, interrogata fuit, quisnam esset, & vndè, & quanā de causa ad eum accessisset. Illa autem dixit, se vocari quidem Smaragdum; esse autem ex aula Imperatoris: (Sic enim dicebat volens latére) reliquisse verò omnia, vt infida & inutilia, ac desiderâsse vitam monachorum: & ex vrbe quidem fugisse regia, vt quæ esset plena tumultibus, & quòd amicorum & familiarium nollet vexari congressione, & ab eis interrumpi suum quietis desiderium: cùm autem de istorum sanctitate monachorum multa audiuisset, eò venisse, si quo pacto digna haberetur referri in eorum numerum. Virorū petit monasterium.

Lætatus est vir ille, & verbis & morum modestia admirandus, &, Eccè monasteriū, inquit, fili, si tibi placet referri in numerum fratrū, nemo est prohibiturus. Sed quoniam es ætate adhuc iuuenis, & statùs monastici nondùm perfectam cepisti experientiam, oportet te esse sub magistro, & ab eo discere vitæ perfectionē. Illa autem, Hoc quoquè mihi est cordi, & vólo non vnum solùm, si videtur, sed multos etiam habere, qui ad virtutem me sint instituturi. Sic ea, cùm tanquàm solidum & validum fundamentum, seni priùs iecisset obedientiam, traditur Agapio monacho, qui & in rebus diuinis erat eruditus, & processerat ad summam impatibilitatem: & ab eo, vt dicam sicut diuinus Dauid, diurno fingitur figmento, & componitur ad vitam piam ac religiosam. Verumenimuerò qui nobis inuidit ab initio, & gloriatur se totum orbem terræ, tanquàm nidum, compræhensurum, non ferebat, videns mulierem callidos suos laqueos superuolantem, & tanquàm columbam spiritum ferri sublimē. Sed angebatur videns tam prudens consilium, & quòd ità se ad latēdum instruxerat: & ęgreferebat videre suas artes eludi à iuuenili corpore, eoque muliebri. Aliquando quidem certè eius in Deum curam ac meditationem studebat auellere, parentum accendens desiderium: aliquando autem diuitiarum, glorięq; & sponsi memoria conabatur eius emollire spiritus. Prætereà ei in memoriam reuocabat consuetudinem familiarium & æqualium. Sed cùm omni ex parte eam aggrederetur, & ei immitteret tentationē, repellebatur. Quid ergò facit? Se aliorum oculis dispertijt, & eos sauciauit telis eius pulchritudinis. Illi autem cùm non possent continere vehementem cupiditatem: scirent autem non esse tutum celare morbum, rem Præfecto aperiunt: & triumphant de bello, quod illatum fuerat à maligno. Et hoc fit eis quidē mali remissio, illi autem maius incrementum ad perfectionem virtutis. Monasterij enim Præfectus eis conuenientia dat morbi medicamenta: illi verò nihil scienti eorum, quę facta fuerant: Volo te, inquit, ô fili, seorsùm degere in cella aliqua, in qua traditam tibi seruās regulam, neque vllos illic admittes, neque omninò egredieris, neque te vllis prębebis ad colloquendum. Solus autem, quę tibi erunt vsui, subministrabit Agapius. Dixit, & statìm pręcipit Agapio, vt Smaragdi, quam oportet, curam gerat, non solùm in spiritalibus, sed etiam in ijs, quę ad corpus pertinent, quoàd eius fieri poterit, vt nulla re necessaria indigeat. Itaque beata illa, vt ei erat gratum, liberata à molestijs, in Christum magìs auxit amorem, laboribus quidem addens labores, ieiunijs autem ieiunium, & prioribus vigilijs adiūgens maiorem aduersùs somnum decertationem, adeò vt & ipse videns miraretur Agapius, & hęc alijs manifesta redderet. Sed hęc quidem posteà. Obedientię laus. Dæmon impugnat S. Euphrosynen. Laboribus, ieiunijs, & vigilijs studet Euphrosyne.

Quę autem prętermisimus dicere, nunc recenseamus. Cùm eius pater tandèm domì non adesse charissimam filiam cognouisset, primùm quidem adductis famulis & ancillis, rogabat quid hoc esset, & sciscitabatur, ad quemnam ex cognatis aut familiaribus profecta esset filia. Cùm autem ij quidem dixissent, eam vespere, postquàm vt cōsueuerat, ostiū clausisset cubiculi, in lecto dormijsse: manè autem, ea non procedente, eos esse ingressos, & inuenisse vacuum eius lectum & domū, arbitrabatur eam abijsse ad spōsum: & ad eum mittēs, rogauit, an ad ipsum venisset Euphrosyne. Postq̄ autem ipse quoq; sponsus, qui nihil acceperat eorum, quę acciderant, repētino nuncio perturbatus ad eum accessit, inuenit Paphnutium victum à paternis visceribus, barbamque vellentem, & genas lacerantem vnguibus, & miserabiliter dicētem: Quò profecta es filia? Cur me tuum parentem, lugentem & tristem reliquisti? Non te ad hanc spem alebam, sed vt haberem baculum senectutis, & solatium imbecillitatis. Hei mihi, filia, quomodò feram tuî orbitatem? Quomodò patiar solitudinem, cùm Eius d[illegible] fuerunt [illegible] Paphnutius.

in te ſola ſpem defixiſſem? Non eſt mihi ampliùs vllus filius, vt ad eum adſpiciam, & quem propter te capio, doloris ex eo inueniam ſolatium. Nihilo minùs dolebat, q̃ pater, ſponſus, & contendebat cum illius lamentationibus, præter ſpem tali bono fruſtratus. Conſulebat tamen, vt viriliorem ſuſciperent cogitationem, & miſſis lamentationibus, ſurgerent ad eam quærendam. Mittunt ergò quamprimùm in omnẽ partem, qui illam ſcrutarentur: & proficiſcuntur equites in Libyam, & Aegyptum, & ipſam Palæſtinam. Portæ præoccupantur ciuitatum, occupantur portus, viæ, triuia, & ſi quid erat, quod latebat, & poterat celare. Sed Dei agna, q̃ ab ipſo celabatur, non poterat capi ab ijs, qui eam cupiebant capere. Quomodò enim, cùm ille nollet?

Item ſponſus.

Omni ergò ex parte dubius erat & perplexus Paphnutius, nõ habẽs, qui eum conſolaretur: nam & domus lamẽtationibus plena erat & fletibus, & quicquid ei occurrebat ſpectandum, ducebat ad maiorem mali reminiſcentiam. Siue enim veſtis eius, ſeu ornamentum aliquod, aut aliquid aliud fortè videretur præſens, id erat occaſio fletuum, & illud imponens oculis, & cum maximo verſans deſiderio, humectabat lachrymis. Mœrore ergò omni ex parte appetitus, & non valens medicamentum inuenire ad ſolatium, ſtatuit rurſùs venire ad magnum illum ſenem, per quẽ dignus erat habitus vocari eius pater, & narrare quod euenerat. Sic enim ſtatuebat, ꝙ qui eam, quæ non erat, potuerat ſuis præbere precibus, is eam latentem poterit reddere manifeſtam. Venit itaque ad eum, & ad illius pedes prócidens: Hei mihi, O pater, clamauit: Perdidi fructum tuarum orationum, & ſum orbus liberis, qui per te pulchrã habebam prolẽ. Inuidia alicuius dæmonis perijt Euphroſyne domûs meæ lætitia: perijt præter ſpem, nullo ſciente ex domeſticis, vbì ſit, vel quonàm ſit profecta. Te ergò mihi paululùm concede, & eos, qui ſunt tecum: & huic rei vacans aliquantulùm, pete ab eo, qui à pijs colitur, vt mihi ſignificet, vbinàm ſit lux meorũ oculorum. Flexus itaq; ſenex, & animo perturbatus, cùm Paphnutij lachrymis eſſet illachrymatus, accerſit omnem fraternitatem, & eorum, quę Paphnutio acciderant, proponit narrationem: iubetque, vt totam hebdomadã ſe ieiunio dedant & orationi, ſi fortè alicui apparuerit, vbinàm terrarum lateat Euphroſyne.

Paphnutius à monachis petit, vt preces Deo pro illa offerant.

Hoc tamen facto, ad nihilum redibant eorum preces. Reſiſtebant enim illius orationes, petẽtis vt ignoraretur. Statuebat nanq; Deus ſinere illũ potiùs parùm lugere, q̃ ipſum liberans à dolore, dolore magìs afficere animam, quæ & naturæ, & paternæ beneuolentiæ propter ipſum nullam duxit rationẽ, & alioqui, nè retardaret & impediret virtutem, qua nihil eſt pręſtãtius. Cùm hęc ità cõtigiſſent, dicit ſenex Paphnutio: Nè ſis triſtis, O fili Paphnuti, neque vt quiſpiam ex infidelibus, & qui hac vita omnia metiuntur, nihil autem poſſunt amplius cogitare, puſillo & abiecto animo defleas receſſum tuę filię. Crede autẽ mihi ſeni, hanc pio & religioſo ſcopo eſſe progreſſam: aliâs enim nos non celâſſet, quod factum eſt, Dominus. Age ergò ipſi gratias, & venerare diſpenſationem, quę fit, vt ei videtur: & videbis quidem ipſam paulò pòſt etiã in hac vita, ſi hoc conducit vtriſq;: ſin minùs, poſtq̃ quidem certè ex hac vita exceſſeritis, diuina tabernacula ambos omninò excipient. Hoc enim mihi dat cogitandũ tanta illius pietas & amor in Deũ. Sic Paphnutius cùm multũ remiſiſſet de ſua animi ęgritudine, domũ redit, & rebus ſuis benè ordinatis, reuertitur in monaſteriũ.

Abbas eum conſolatur

Cùm autem ſic aſſiduè ventitaret in monaſterium, virtutis ſtudioſiores requirens monachos, vt qui lubenter eorum frueretur conſuetudine, (vide ineffabiles rationes prouidentiæ) audit ex fratribus monaſterij, quòd ſit apud eos quidam frater, qui non longo quidem tempore ſe exercuit, ad ſummam autem breuì peruenit virtutem: eiq; nomen Smaragdus, illuſtri quidem loco natus, & qui diuitijs abundabat, & pecunijs: his verò omnibus contemptis, vitam elegit monaſticam: tantumq; profecit in virtute, vt nemo ferè ſit ex omnibus alijs, qui poſſit cum eo contendere. Eum trahit auditio, vt veniat in eius conſpectum. Per Agapium itaque conuenit illum virum virtute ſuſpiciẽdum. Illa autem cùm patris faciem adſpexiſſet, & cognouiſſet quidem, nõ eſſet autem cognita: mutata enim erat propter nimiam aſperitatem & inediam, & habebat nõ aperta vultûs lineamenta: vincitur à natura, & ſenſim fontes emittit lachrymarum. Pater autem eius exiſtimabat hoc euenire ex compunctione, non valẽs conijcere ſe eſſe lachrymarum occaſionem, vt qui eam paterno ſauciâſſet ſpectaculo. Deindè cùm ceſsâſſet flere, nihil quidem fatetur eorum, quę pertinebant ad cognitio-

Inuiſit Euphroſynen neſcius.

gnitionem, velutì contendens vincere naturam, quæ iam eam vicerat, & effecerat vt ei orirentur lachrymæ. Tanta autem eum implet vtilitate, & ex morum moderatione, & ex doctrina sermonum, vt plenus admiratione accesserit ad senem, & dixerit se multùm ei debere, quòd dignus sit habitus, qui talem virum videret & côueniret.

Cùm triginta itaq; & octo annos talem vitã Euphrosyne egisset in monasterio, & quænam esset, nulli fuisset omninò cognita, quando oportebat eam ex hac vita excedere, patrem, qui omninò diuina quadam ꝓuidentia tunc erat in monasterio propter vsum aliquem, accersit illa beata, & rogat, vt tres dies maneat in monasterio, dicens non inutilem eam moram sibi fore. Sed cui summæ erat curæ de charissima aliquid scire filia, pater lubens obedijt. Cùm autem iam adesset tertius & vltimus, eum prope se aduocat, & dicit: Quoniam Deus res meas, vt voluit, administrauit, & vt in proposito ab initio suscepto vsque ad finem permanerem, mihi vires tribuit, volo te hodiè liberare multis solicitudinibus, & de filia tua, quod scio, dicere: quam sat scio te sitire, & eius ardere desiderio. Scias ergò, inquit, ô pater, me esse tuam filiam, vultum ostendens quàm fieri potuit euidentissimè: vt latérem autem, me in hunc trãsmutâsse habitum, ex quo mihi omninò Dei benignitate euenit, vt licèt te viderim per totam vitam, nullum tamen à te mihi allatum sit impedimentum in suscipiendo certamine exercitationis: & tu nunc adsis, vt tuis manibus sepulturæ meæ mandentur reliquiæ. Sic dixit, & Domino statim tradidit animam.

Euphrosyne se præbet ei agnoscendam.

Moritur.

Ille autem re inopinata stupefactus, non respirans, humì cecidit, tanquàm mortuus, adeò vt aqua eius faciem adsperserit Agapius, & cùm eum ad se reuocâsset, rogaret quî factum sit, quod ei defecerit animus. Ille autem dixit se vidisse res adeò admirabiles, vt cuperet etiam mox vitam cum morte commutare. Deindè cùm surrexisset, & circunfusus sanctis illis esset reliquijs, & eas irrigaret lachrymis, & commixtos gaudio fletus emitteret, & clamaret: Hei mihi, filia dulcissima, cur non te mihi diù antè aperuisti? Cur non me vnà tecum assumpsisti socium in opere tui propositi? Heu me miserum, quid mihi accidit? Quomodò fuit tanta mea ignorantia? Quomodò nesciebam me in manibus habere, quod quærebatur? Quid agam? Festũ ne celebrabo, hãc videns quæ processit ex meis lumbis, an lugebo victus paternis visceribus? Sed non est honestum eos lugere, qui postquàm hinc excesserint, vadunt ad vitam meliorem, etiamsi natura domesticos amplectẽs, me cogat hoc facere. Verumenimuerò lugẽtem me excipit gaudium, fontes reprimẽs lachrymarum, & persuadet vt postulem quamprimùm hinc excedere. Scio enim fore, vt eam videam, & ab ea videar, hoc concedente Dei benignitate, & simul viuam in secula cum ea, quæ à me quidem est genita, ei autem vixit, & beatam illi tradidit animam.

Eius morte valdè ille perturbatur.

His verbis cùm totum actum intellexisset Agapius, id annunciat cum clamore & admiratione Præfecto & fratribus. Illi autem contendebant alius alium præuenire, obstupefacti noua & aliena auditione: & studebat vnusquisq; primus venerandas amplecti reliquias. Cùm autem accessisset quidã ex fratribus altero oculo orbatus, ipse quoq; amplexurus, lucem est assecutus ab ea, quæ diuina luce digna erat habita, & duos habuit illæsos oculos, certum effectûs testimonium illius fidei & beatitudinis, quã illa fuerat assecuta. Non ampliùs ergò sepulturæ meminerant, qui aderãt: sed eius obliti, glorificatione & admiratione diuisi erant cum lætitia. Cùm autem vix tãdèm reputâssent, etiam post sepulturã eundem esse thesaurum, illam deponũt in monumentis patrum, luce diuina in facie illustratã. Eius autẽ pater ne cogitauit quidem discedere à monasterio. Cùm autem solùm tantùm recessisset, quantùm satis esset ad suas facultates diuidendas pauperibus & ecclesijs, & ijs qui alioqui piè viuunt, & non habent ea quę sunt necessaria, & vt etiam aliqua consecraret cœnobio, se deincèps refert in numerum fratrum, & illic reliquum vitæ tempus transigit, in storea & cella Euphrosynes recumbens, & id esse magnum ducens ad lætitiam.

Monachus luscus eius osculans sacrum corpus, lumen recipit.

Paphnu. relictis omnib. fit monachus.

Cùm ergò ipse quoq; decem annos transegisset in monasterio, & vitam peregisset accuratam & perfectam, migrauit ad Dominum, cùm iussisset suum corpus deponi prope filiam, hoc etiam post mortem ducens esse satis solatij, surdo puluer corporis largiri propinquitatem eius, quod desiderat. Ad perpetuam memoriam, & gloriam Dei, qui hæc sic dispensauit. Quẽ decet omnis gloria, honor, & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

Abit è vita.

LIBER

LIBER VITAE ET MIRACVLORVM SANCTI ODILONIS ABBATIS CLVNIACENSIS, AVTHORE *Petro Damiano, S.R.E. Cardinali Ostiensi.*

Is Hugo fuit V. Abbas Cluniacensis, Odilo 4.

PEtrus Damianus sanctis Ecclesijs, quæ sunt in occidētalibus Galliarum partibus constitutæ, salutem, quę est in Christo Iesu. Hugo Cluniacensis monasterij rector, & spiritualis militiæ dux, ac præcipuus informator, hoc mihi laboris iniunxit, vt vitam beati Odilonis, decessoris videlicet sui, proprio stylo succinctè perstringerē, & ex his, quę in anterioribus paginis latiùs reperiebantur esse diffusa, vtiliora quæque, magisq; necessaria breui compendio deflorarem. Cuius ego compulsus imperio, non venustatē luculenti aucupabor eloquij: sed sicut ex oblatis apicibus depręhendere potero, cum Dei omnipotētis auxilio, merę veritati deseruire tentabo. Superfluum quippe est, lucernā manibus adhibere, dum micantium stellarum conaris signa distinguere: ego quoq; dum actus mirabilis viri, tanquàm sereni cuiusdam atque perlucidi cæli stellas ostēdo, facetijs vrbanę facundię non indigeo. Ipsa quippe per se sanctorū vita fideliter enarrata, sic rutilat, vt splēdorem accurati sermonis, ad illustranda fidelium corda non requirat. Huc accedit, qa rusticitas sermonis inculti, suspicionem purgare consueuit mēdacij. Nam qui vix sufficit, vt elimatum saltem depromat eloquium, quomodò nouerit fabricare commentum? Et certè maioris tibi honoris est, vt rex in ferro, quàm seruus attituleris in auro: & habilior est aqua perspicua in vase fictili, quàm lutulenta vel lurida, quam non sapor proprius, sed exteriora commendant ornamenta gemmarum. Sic & melior est veritas in simplicibus verbis, quàm sit mendacium in elucubrati venustate sermonis. Sed iam res ipsa producatur in medium, & illius summæ veritatis auxilium imploremus, quę abbreuiatum verbum per prophetam promittitur: quatenùs in huius scriptionis articulo & competenti breuitate succinctos, & à nota mendacij nos exhibeat alienos.

Esa. 10.

VITA S. ODILONIS.

1. IANVARII. Odilonis patria & genus.

Infantis morbus.

BEatus igitur Odilo Auernię oriundus, ex equestri quidem ordine genus duxit, sed terrenę prosapię lineam cęlestis vitę nobilitate transcendit. Hic dum adhuc puerili teneretur infantia, tanto repentè est omnium ferè membrorum languore constrictus, vt incedendi quoquè prorsùs amitteret facultatem. Accidit autem aliquādò, vt nutrix eum ante ianuam cuiusdam Basilicæ, quę in honorem beatę Dei genitricis erat dedicata, relinqueret, & ipsa intenta suis compendijs, per diuersa procùl abiret. Puer itaque se conspiciens sine custode relictum, ac nutricię sedulitatis ministerio destitutum, diuino quodam prouocatus instinctu, tentare cœpit, si valuas ecclesię quolibet nisu posset attingere. Fluctuabat igitur innocens reus Dei, & sub diuino verbere cōstitutus, quid ageret, nesciebat. Innocēs, inquam, vtputà qui non peccauerat: reus autem Dei, quia cęlesti verbere vapulabat. Tandèm repens, & quasi quodam se manuum pedumque remigio fulciens, vix peruenit ad ianuam, paulatìm progressus intrauit. Iamq; spe concepta valentior, pallam altaris arripuit, & sic se erigere quibus poterat conatibus cœpit. Sed dum intempestiuè conatur, necdùm soluti lāguoris adhuc nodositate restringitur. Quid plura? Tandèm diuinæ virtutis auxilium sensit: & omni languore deposito factus incolumis, ad referendum Deo gratias intuentium animos prouocauit. Et quia tunc alius deerat, qui pro se intercederet, sanctus ipse (vt ità loquar) in se signum virtutis exhibuit, ipse pro se interuenit: & de seipso miraculum faciens, medicinā diuinę curationis obtinuit. Hoc est enim egregium & insigne miraculum, cùm homo non per alium, sed ipse sibi consciscit diuinę virtutis auxilium.

Curatur diuinitùs.

Fit clericus.

Qui prętereà dum ad grandiusculę iam ętatis adolesceret incrementū, priùs apud sanctum Iuliannm martyrem factus est clericus: deindè beati Maioli cōfessoris egregij

gij se magisterio tradidit, & in Cluniacensi monasterio habitum sanctæ religionis accepit. Vbi dum quietus & simplex humiliter in sancta religione persisteret, & in ipso rudis ac nouitiæ conuersationis exordio, quædam iam in eo perfectionis insignia prælucerent, vix euolutis quatuor annis, beatus Maiolus obdormiuit in Domino: sed antequàm humanitatis debitum solueret, proximus tamen beatæ dormitionis articulus immineret, beatum Odilonem sibimet in pastoralis officij cura substituit, suumque super Dominici gregis custodiam vicarium dereliquit. In quem protinùs omnium fratrum vota concurrunt, omnes se ad obedientiam ei vnanimi deuotione substernunt: quique se catenùs orbatos remanere defleuerant, decessionis paternæ iacturam, supparis vicarij reformatione compensant. Iam verò in commissi regiminis solicitudine constitutus, plurimis sanctæ religionis cœpit florere virtutibus: Nimirùm vt Psalmodiæ studijs vigilanter insisteret, dura corpus inedia maceraret, atque à sacris altaribus non recedens, quotidianum ferè omnipotenti Deo sacrificium laudis offerret. Inter quas profectò piæ deuotionis excubias, vberrimis plerunquè lachrymarum compunctionibus affluebat. Porrò autem Adraldus abbas Bremensis monasterij, vir videlicet religiosus, ac sanctæ conuersationis honestate conspicuus, qui discipulus eius extiterat, nobis aliquando retulit, quia vir Dei dum in eo, quo postmodùm defunctus est, languore decumberet, illi præcepit, vt ex calcularis abaci supputatione colligeret, quæ posset esse summa Missarum, quas celebrauit per spatium quinquagintasex annorum, quibus monasterium rexit. In quo facto liquidò deprænditur, quàm diuturna, quàm indeficiens diuini amoris flamma beati viri pectus excoxit, quod nimirùm ab offerendis quotidiè salutaribus hostijs cohibere tot curarum, tot ingruentium negociorum solicitudo non potuit.

Item monachus. *Maiolus eū sibi Abbatē substituit.* *Virtutes Odilonis.* *Annis 56. abbas fuit.*

In erogandis prætereà eleemosynis ità largus erat, vt nonnulli dum eum omnia dispergentem sine cunctatione conspicerent, non dispensatorem, sed prodigum iudicarent: Præsertim quodam tempore, dum fames valida Aquitaniæ fines vehementer affligeret, ac plurimas Galliarum prouincias pestilenter arctaret, exhaustis iam in pauperum vsus ærarijs, & horreis quoruncunque prouentuum nō mediocriter profligatis, mox etiam plurima sacrarij vasa confregit, insignia ecclesiæ ornamenta distraxit, coronæ quoquè, quam sibi Imperator Henricus ob suî memoriam destinauerat, non pepercit. Vt igitur tam acerbæ famis, in quibus valuit, temperaret inopiam, quicquid hincindè corradere pouit facultatum, in sustentationes & alimenta contradidit egenorum.

Largitas eleemosynarum.

Quodam sanè die dum per publicum pius equitator incedit, duos in itinere pueros fame peremptos reperit. Mox equo desiliens, laneam, qua indutus erat ad carnem, subduxit sibi interulam: eaque, prout velaminis quantitas permittebat, vtrunque cadauer obuoluens, exhibet mortuis sepulturam. Nam & vespillones mercede conduxit, & funereis vsq; ad tumulum prosecutus exequijs, defunctis fratribus debitum humanæ pietatis exoluit. In eadem quoquè gestorum eius reperitur historia, quia corpus suum non modò duris consueuerat attenuare ieiunijs, asperrimis edomare cilicijs, sed & quibusdam ferreis nexibus coarctabat. In percipiendis autem ità se moderabatur edulijs, vt apposita quæque contingens, ac naturali duntaxàt necessitati dispensatiuè subseruiens: & vanitatem superstitionis effugeret, & sobrietatis continentiam reseruaret. In promulgandis porrò iudicijs ac modis pœnitentiæ præfigendis, tam pius erat, & tanta mœrentibus humanitate compatiens, vt nequaquàm districtum patris imperium, sed maternum potiùs exhiberet affectum. Vndè se reprehendentibus, huiusmodi verbis solebat eleganter alludere: Etiamsi damnandus sim, inquit, mâlo tamen de misericordia, quàm ex duritia vel crudelitate damnari. Inter cæteros autem sanctos circa beatam Dei genitricem tam ardentissima deuotione flagrabat, vt cōstitutus in choro psallentium, cùm ad illum veniretur ex modulantium alternatione versiculum, Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis vterum, in terram se prosterneret, sicque per corpus ostenderet, quibus desiderij cælestis in mente facibus æstuaret.

Seueritas erga seipsū. *Humanitas erga alios.* *Deuotio erga Dei matrem.*

Vir igitur sanctus cùm in bonis moribus per quotidiana piæ conuersationis incrementa succresceret, seseq; quotidiè melior ad perfectionis culmen feruentiùs anhelaret: cœpit nonnullis coruscare miraculis: vt qui clarus erat in probitate morum, claresceret etiam in ostensione signorum: Et qui in obtutibus omnipotentis Dei erat lucer-

Miracula eius.

na ardens, fieret etiam coram hominibus lucens. Vndè diuino disponente iudicio factum est, vt quia de illis erat, quibus dictum est, Vos estis lux mundi, primum de luce miraculum exhiberet. Aliquando siquidem dum esset in quadam sui iuris villa, quæ Bersoniacum dicitur, videt puerum venustum quidem forma, sed cæcum à natiuitate. Super quo consulens, didicit, quia filius esset villici, & quia visum penitùs nunquàm habuisset. Cui mox pia benignitate compatiens, & apud se tacitis precibus latenter insistens, vtputà qui talia nondùm expertus, aduocat tandèm paruulum, signum illi salutiferæ crucis in fronte depingit, & confestim visum, quem natura negauerat, puer accepit.

Matth. 5.

Cæco puero oculos aperit.

Alio quoquè tempore dum esset vir Dei apud suum quoddam monasterium, quod Vallis Aurea vocatur, quarta videlicet feria primæ quadragesimalis hebdomadæ, quæ caput ieiunij dicitur, surgentibus à mensa fratribus, ille pugillum cineris latenter impleuit, & apposito pane discubuit. Cumque cinerem tanquàm panem manducaret, vt potum quoquè, iuxta Prophetam, cum fletu temperaret, innuit fratri, vt clàm sibi aquam nullo teste deferret. Ille quod erat iussus, impleuit: aquam attulit. Quæ dum labijs adhibetur, austeritatem vini redolere sentitur. Reprimit ergò manum, abigit poculum: atque vt sibi aquam minister afferat, signis euidentibus imperat. Ad quod minister obstupuit: & vinum se à mensa referre, qui aquam propinauerat, admiratus expauit. Geminat tamen officium, vinum proijcit, conuasat aquam: denuò porrigit discumbenti. Sed eccè dum aqua potanda repetitur, vinum rursùs in poculo reperitur. Iam itaque vir sanctus diuinæ erga se pietatis beneficium recognoscens, quod Deum sibi misericorditer indulgere considerat, cum gratiarum actione percipere non recusat. Prætereà, cùm vir Dei cum Henrico rege, qui postmodùm factus est Imperator, in Ticinensi simul vrbe consisteret, & Dominicæ natiuitatis gloriam celebraret, contigit vt velamen mensæ eius, artificiosa textrini laboris operatione conspicuum, sacrilega fuisset fraude sublatum. Postquàm autem vir Dei cum rege discessit, fur qui rapuerat, iam securus, proposuit velamen in foro venalium. Sed dum illi dispositio cælestis obsistit, sancta distrahi præda non potuit. Ter igitur quod subduxerat, inter nundinarum merces exposuit, tertiò subtiliter attentauit: sed cum emptoribus de precio penitùs conuenire non potuit, nec inter distrahentem & coëmentem pacisci valuit venale commercium: quia diuina dispositio conatibus hominum negauit effectum. Intereà sceleris huius authorem vltio diuina corripuit, & manus, quæ sacrilegium perpetrauerant, ac pedes, quibus raptor aufugerat, arefaciens, intolerabili dolore constrinxit. Mox itaque compulsus languore, ad ecclesiam beati Maioli manibus alienis aduehitur, mantile sublatum ad reatûs indicium coram cunctis appenditur, & diuina clementia ab omni populo, qui percitus huius famæ rumore confluxerat, imploratur. Sic itaque beati Maioli meritis, ac precibus fratrum sibi seruientium, sanus & incolumis factus, velamen reddidit alienum, & recepit semetipsum. Probauit ergò quo præmio dignus esset, qui beatum offenderet Odilonem.

Aqua bis mutatur in vinum. Psal. 101.

Fur rē ablatam S. Odiloni distrahere non potest.

Alius quoquè fur, cùm vir Dei in eadem vrbè consisteret, stabulum eius nocturnus irrupit, & equum, cui specialiter ipse insidere consueuerat, cautè subduxit. Sed quia illis in partibus deprehendi fur sacrilegus timuit, concitus ad oppidum Laudense profugit. Securus itaque recognoscentium, proponit equum, emptores inuitat, vehiculum laudat, commercium flagitat. Sed sic hominem diuina dispositio præpediuit, vt nec cum quolibet emptore componere, nec animal potuisset pecunia permutare. Postremò autem reuersus ad se, & pœnitentia ductus, bestiam ad locum sui criminis conscium reuocat, & quid sibi contigerit, ad suî confusionem, & omnipotentis Dei gloriam, non occultat.

Idem alteri accidit.

Vir idem venerabilis dum esset in itinere constitutus, quia causa dictabat, Ticinum festinanter ac sine mora transire cupiebat: sed intumescentibus aquis, etiam nauigium deerat. Protinùs ergò confisus in Deum, vnum è famulis vocat, seque in nomine Christi præcedere per alueum fluminis imperat. Obedit ilicò famulus: spumantes profluentium vndarum cumulos ingredi non moratur. Deindè vir sanctus cum omni commeantium turba subsequitur: & sic omnes in vlteriorem aluei crepidinem absque vllo prorsùs incommoditatis offendiculo transponuntur. Quod dum nonnulli qui aderant, mirarentur, velut æmuli præcedentium, cœperunt attentare meatum. Sed mox vt adorsi sunt extremos citerioris ripæ fluctus attingere, nisi equos sub celeritate repres-

Transit flumen illæsus cum suis.

pressissent, profluentis aquæ submersi voragine, proculdubiò naufragium pertulissent. Vnus autem ex his, qui tunc aderant, vt tam insigne miraculum vidit, obstupuit, hominemque Dei, vt suæ domûs subire dignaretur hospitium, fusis humiliter precibus, impetrauit. Intempestæ verò noctis silentio vis venti vehementior irruit, & lucernam, quæ in dormientium cubiculo dependebat, extinxit. Expergefactus autem cubicularius, cùm lumen agnouisset extinctum, ad abigendam noctis tenebrosæ caliginem, diuini luminis infulgere postulat claritatem: Deus, inquit, omnipotens, qui lumen es verum, pro amore serui tui Odilonis, ab hac domo tenebras dimoue, eamque gratiæ tuæ luce perfunde. Confestìm de cęlo coruscæ lucis splendor emicuit, & totam domum superni splēdoris claritas illustrauit. Si ergò hoc agebat Odilo tunc sopore depressus, quid putas nunc apud Deum potest, carnalis sarcinæ corruptione solutus? Domus cœlitùs illustratur.

Paulò ante natiuitatem Domini, per hyemalium inclementiam imbrium sanctus senex ad beati Marcelli martyris monasterium festinabat. Venerunt autem ad quoddam flumen, quod ità fluctibus exundantibus inhorruerat, vt prorsùs intransmeabile videretur. Cōfisus autem in Domino, dirigit præuium, qui vada prætentet: & ipse mox cum comitibus subsequens, pertransiuit illæsus. Sed in hoc vadantium transitu illud mirabile fuit, quia cum cæteris aqua pertingeret vsque ad femora, viro Dei nec corrigia quidem pedis aquarum est inundatione perfusa. In illo scilicet solo madoris sui perdidit vnda vires: in reliquis autem naturalem ingenitæ * viris exhibuit facultatem. Istum aqua tangere potuit, humidare non nouit: illos autem, quod natura dictauerat, vndiquè madefecit. Prætereà, dum vir Domini apud monasterium beati Martini, quod Ad publicam stratam dicitur, receptus esset hospitio, sicut moris erat, vt vbicunquè maneret, quocunquè se verteret, monachorum illicò frequentia non deesset: non paruus ei cœtus fratrum affluxit. Quos ille cum alacritate suscipiens, & priùs eis ineffabilis eloquij familiaritate communicat, & postmodùm, vt sibi pro charitate conuescantur, inuitat. Sed dum in longum sermo protrahitur, semotìm quosdam ex familia seruos accipit: vtrùm sit, vndè refici fratres valeant inuitari, solerter inquit. Qui de cęteris quidem alimentis constare vtiquè perhibent quantitatem: de piscibus autem penè nihil esse, quod ad tantam hominum perueniat multitudinem. Ad quos ille: In nomine, inquit, illius qui nouit quinque millia hominum ex pane modico & gemino pisce reficere, nō quasi nihil, vt dicitis, sed vberrimam nobis & hospitibus nostris piscium copiam ministrate. Cùm igitur mensæ discumbentium pauci, qui aderant, pisces à dapiferis inferuntur, cœpit esca in manibus discumbentium crescere: & quo magìs à conuescentium turba consumitur, exuberantiùs abundare: adeò vt satiatis omnibus, plurima superessent, quę non modò seruitoribus cunctis, sed & alijs, si superuenirent, oblata sufficerent. Cui protinùs famuli, Eccè pater, inquiunt, quod pusillanimitas nostra non credidit, vestræ fidei meritum diuinitùs impetrauit. Iam non dubitare didicimus, si promissionem vestram in articulo cuiuslibet difficultatis audimus. At ille, vt semper erat mitis & humilis, non suæ fidei, quod diuinitùs factum erat, asscripsit, sed illorum potiùs obedientiæ, & sanctorum hospitum meritis imputauit. Aliud flumen trāsit. * viris, videtur vsurpâsse pro genitiuo à vis. Matth. 14. Pisces multiplicantur.

Huic etiam illud non dissimile est, quia cùm Dei famulus in Romana vrbe consisteret, & hospitium in monte Auentino apud monasterium beatæ Dei genitricis haberet, contigit vt, sicut illius vrbis familiare est, omninò tale vinum deesset, quod sancto viro saporis habilitate congrueret. Inquirit ergo abbatem loci, vtrùm melius habeat. Qui se confestìm & profitetur habere, & quantum ipse præceperit, libenter afferre. Vir autem Domini modicum, quod ante se erat vasculum, dedit, vt sibi plenum deferretur, expetijt. Allatum ergò ante se posuit, & ipse potissimùm more pincernæ sibi duntaxàt & abbati, qui iuxta se discumbebat, expendit. Cumque iam à mensa surgendum refectio completa dictaret, & paululum adhuc vini in vasculo superesset, pater sanctus blandè subridens: Non, inquit, fratres mei, plenè circa vos officium charitatis exhibui, qui vinum, quod mihi sapuit, vobiscum participare neglexi. Arripiens ergò cyathum, infudit merum, & singulis singulum pro benedictione largitur. Res mira: cùm fratres essent ferè duodecim. & eis bibentibus potûs copia non defecit, & eorum completo numero, nil omninò superfuit. Illis itaque quod factum fuerat admirantibus, vir veræ humilitatis custos, vt in alium diuinæ gratiæ munus impelleret, & ipse fauoris humani gloriam declinaret, charitati duntaxàt illius, qui vinum dedit, miraculum supernæ benedi- Vinum exiguū multis sufficit.

Febrē pellit aqua, qua se vir sanctus abluit. ctionis applicuit. Dehinc dum egressus Roma, reuerteretur ad propria, quidam intra Taurinensem vrbem nimium febris patiebatur ardorem. Hic furtiuè per ministros aquam, qua vir Domini manus abluebat, accepit: fideliter bibit: & sic absque mora, deposita prorsùs omni febricitatione, conualuit.

Iamque Iouini montis prærupta conscendens, obuios habuit pauperes, præ difficilis viæ lassitudine potum æstuanti desiderio flagitantes. Pius itaq; pater suî negligens, alijs in necessitate compatiens, iussit vt quicquid vini proprijs haberetur in vasculis, absque vlla reseruationis industria vel potûs diffidentia præberetur egenis. Paulò pòst necessitate naturæ cogente, discumbunt omnes, vt capiant cibum. Et ecce vtres, qui studio fuerant piæ compassionis exhausti, vino reperiuntur, Deo scilicet debitum persoluente, repleti. Nam iuxta scripturam, qui dat pauperi, Domino fœneratur. In hoc ergò felici commercio, vbì Dominus debitor, famulus fuerat fœnerator: quod à seruo fideliter est depositum, à bono debitore non segniter est solutum.

Vtres vacui, inueniuntur pleni vino. Prou. 10.

Aliquando Imperator Henricus dum apposita mensa discumberet, vas illi holouitreum valdè preciosum & Alexandrini operis arte compositum, cum tritis est pigmentis allatum. Mox aduocat duos aulæ regiæ capellanos, Albericum videlicet & Landulphum: quorum alter Cumanæ, alter verò Taurinensis ecclesiæ postmodùm episcopi facti sunt. His itaque vasculum tradidit, & per eos beato viro Odiloni odoriferi nectaris xenium destinauit. Quod profectò vasculum capellani sancto viro, prout decebat, humiliter offerunt, ac pro eo postmodùm redituri, ad regis interìm conuiuium reuertuntur. Paulò verò pòst, sicut humanæ curiositatis mos est, vt noua quælibet & insueta inhianter adspiciat, cœperunt monachi præfatum vas sub admirationis intuitu contrectare, & de manu in manum solerter inspiciendo transponere: cùm ecce de manibus incautè se tenentium labitur, & vt fragilis est naturæ, continuò frangitur. Quod mox vt vir sanctus accidisse cognouit, grauiter tulit, & præsertim clericis, qui reliquerant, paterna pietate condoluit: nè videlicet Augustum innocentes offenderent, & non modò iacturam gratiæ, sed & regij motûs periculum sustinerent. Mox ergò cum fratribus ecclesiam pius pater ingreditur, & nè hi, qui erant immunes à culpa, motum regiæ indignationis incurrant, orationibus & psalmis incumbens, clementiam diuinitatis implorat. Iam igitur oratione completa, vir Dei fractum sibi vas iubet offerri. Manibus contrectat, oculis vndiquè subtiliter inspicit: & ecce nulla prorsùs in eo fracturæ vestigia depræhendit. Tunc indignatus in fratres, eos cum austeritate redarguit, cur vas conquererentur confractum, quod omninò permanserat illibatum. Illi verò vehementer attoniti, tam euidentis ostensione miraculi, & austeritatem corripientis libenter accipiunt, & ad referendas omnipotenti Deo gratias feruentiùs accenduntur.

Vas magni precij confractū, suis precibus redintegrat.

Præthereà religiosus quidam vir, oriundus de pago Rotenensi, reuertebatur ab Hierosolymis. Qui dum mare transiret, quod à Sicilia versùs Thessalonicam per plurima fluctuum periculosa loca protenditur, cumque cum multis alijs furentium ventorum horror impelleret: applicuerunt ad insulam quandam siue rupem, vbì sanctus quidam seruus Dei manebat inclusus. Rotenensis itaque vir illic aliquandiù commorans, & tranquillitatem sedandi maris expectans, delectabatur cum seruo Dei frequenter habere colloquium. Sed dum hinc nonnulla dicuntur, illinc plurima referuntur, perquisitus hospes à viro, vndè genus duceret, originaliter Aquitanum se esse respondit. Requisitus insupèr, vtrùm cœnobium illud, quod dicitur Cluniacum, & Odilonem eiusdem loci nôsset abbatē: optimè, quod quærebat, se nôsse perhibuit. Sciscitatur homo, cur hoc Dei seruus ab eo requirat. Ad quem ille, Sunt, inquit, vicina nobis loca, ex quibus grauissima flammarum furentium euomuntur incendia: in quibus etiam locis animæ reproborum diuersa luunt pro meritorum qualitate tormenta. Ad quorum semper exaggeranda supplicia innumerabiles sunt dæmones deputati: qui intolerabiles eorum pœnas quotidiè renouant, & eos ad rediuiua supplicia indesinenter instaurant. Quos tamen ego frequenter audiui querulis lamentationibus eiulantes, & lachrymabili vociferatione deflentes, quòd orationibus & eleemosynis quorundam, aduersùs eos infœderabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eriperentur animæ damnatorum. Inter cætera de Cluniacensium cœtu permaximam & eorum abbate querimoniam faciunt, quia quàm sæpè per eos sui iuris vernaculos perdunt. Quamobrem per terribile

Loca pœnarum in Sicilia.

ribile Dei nomen obtestor, vt sanctis fratribus illic hæc, quæ tibi dixi, fideliter referas, & ex nostra quoquè illis parte denuncies, vt eleemosynis & orationibus magis ac magìs insistant: ac presertim huius intuitu, vt de manibus dæmonum eos, qui ab illis cruciantur, educant: quatenùs de quotidianis eorum rapinis & luctus inferatur generis humani inimico, & gaudium multiplicetur in cælo. Aliquantò pòst homo regressus in patriam, quicquid ex viri Dei relatione didicerat, beato patri & sanctæ congregationi fideliter narrat. Tunc venerabilis pater Odilo per omnia monasteria sua constituit generale decretum, vt sicut primo die mensis Nouembris, iuxta vniuersalis ecclesiæ regulam, omnium Sanctorum solennitas agitur: ità sequenti die in psalmis & eleemosynis, & præcipuè Missarum solennijs, omnium in Christo quiescentium memoria celebretur.

Dies omnium animarũ ab Odilone instituitur.

Si quis autem non generalitate contentus, quis specialiter per beatum Odilonem de pœnis vltricibus sit ereptus, inquirit, quid de reliquis sentiat, in papa Benedicto euidèter addiscat: vt in Romanorum Pontifice, qui omnium Christianorum caput est, valeat liquidò cõijci, quid de ceteris meritò debeat æstimari. Apostolicus igitur iste, quem diximus, dum adhuc viueret, beatum virũ affectuosè dilexit, reuerenter excoluit, & Apostolorum limina frequentanti, necessarij sumptûs opima sepè subsidia ministrauit. Huic planè mox, vt obijt, germanus eius Ioannes in apostolica dignitate successit. Iam verò postquàm humanis rebus exemptus est, non parui temporis euoluto curriculo, iam dictus papa Ioanni Portuensi episcopo, & alijs duobus, quorum nomina nobis nota non sunt, per speciem nocturnæ visionis apparuit; eisque quia pœnalibus esset constitutus in tenebris, indicauit: hoc insupèr addens, qualiter beati Odilonis venerabilibus meritis eum superna censura liberare decreuerit à tormentis. Obsecrat itaque per eos & humiliter flagitat, vt frater eius ad prefatum vnicæ pietatis virum, agilem quantocyùs veredarium dirigat, eumque suppliciter obsecrans pro se orare deposcat. Protinùs idem Ioannes Portuensis episcopus, authoritatis apostolicę fultus epistolis, cõcito gradu Papiam vsque peruenit. Vbì longo & immoderatè fortassis accelerato fractus itinere, per monachos cœnobij beati Maioli, Apostolicæ legationis apochas dirigit, omnemque per eos sancto viro seriem à se conspectæ visionis exponit. Enimuerò diuino factum esse constat iudicio, vt eum apud Cluniacense monasterium Apostolicæ legationis baiulus inueniret. Precepit itaq; venerabilis pater, pro illo psalmodias & orationes ab omnibus priuatìm ac publicè fieri, eleemosynas indigentibus erogari, sacrificium Deo mysterij salutaris offerri. Nec in illo dũtaxàt loco id statuere cõtẽtus fuit, sed & per omnia sui regiminis monasteria eiusdem sanctionis edicta mandauit. Cumque hoc fratres intentissima deuotione satagerent, & ex ara sanctorũ pectorum fraternę charitatis flamma prosiliens, diuinæ clementiæ sacrarium penetraret, iam prefixi temporis terminus propinquabat. Et eccè quidam sanctę cõuersationis monachus, Heldebertus nomine, qui videlicet hoc obedientię fungebatur officio, vt inopes aleret, indigentibus subsidia ministraret. Hic itaque per soporem vidit, quòd quidam pulcher ac serenus adspectu, ac solenni quodam nitore conspicuus, claustrum monasterij magno candidatorũ agmine constipatus ingrederetur. In capitulum deindè, vbì pater Odilo cum fratribus residebat, intrauit, ad eius genua caput humiliter flexit, eique, sicut in gestu corporis videbatur, gratias egit. Cumque frater ille, qui hoc in visione cõtemplabatur, inquireret, quisnam esset ille tam decorus ac fulgidus, qui sancto viro salutationis officiũ exhiberet: responsum est ei, quia ille esset Benedictus, summæ sedis Episcopus, qui nimirùm idcircò viro Dei gratias ageret, quia pijs eius, sanctorumque fratrum precibus, & Tartarei cruciatûs euasisset interitum, & cum beatis ciuibus quieturus, supernæ Ierusalem meruisset ingressum. In hoc valet liquidò deprehẽdi, quę de meritis beati Odilonis opinio iure possit haberi: cùm is nimirùm, qui iuxta priuilegium apostolicæ dignitatis claues Ecclesiæ præ cunctis mortalibus tenuit, qui ligandi atque soluendi vires præminenti quodam iure possedit, in illo iam inuisibili examine constitutus, non aliter quàm precibus istius vel à peccatis solui, vel de pœnali potuit supplicio liberari.

Loquit de Benedicto 8. Pontifice 151. apud Platinam.

Authoritas præcipua summi Põtificis.

Porrò autem dum aliquando in monasterio moraretur, quod Paterniacum dicitur, erat ibì quidam puerulus monachus nomine Rodulphus, quem struma quedam gutturis intumescẽs deturpauerat vsqueadeò, vt & claritatem vocis auferret, & insupèr quodammodò minaretur, quòd sibi etiam aliquando auditum interciperet. Quem ad se vir

Strumosum sanat puerum.

Dei verè misericors aduocat, palpante manu locum tumoris attrectat: Deindè signum crucis plagæ gutturis imprimit, & diuina quædam verba dicens, mox abire permittit. Deindè mirum in modū sicut in alijs morbus ille, postquàm semel oboritur, in dies solet excrescere, totumq; guttur miserabiliter occupare: sic in isto versa vice cœpit extūc sensim quotidiè detumescere, donèc pestis illa funditùs euanesceret, & guttur pueri ad naturalem se speciem per omnia reformaret.

Alio quoquè tempore de monasterio, quod est in Iurensi territorio constitutum, vir sanctus exierat, & ad Gebennensem vrbem cœpto itinere contendebat. Cùm autem ad quendam concauæ profunditatis fluuium deuenisset, accidit vt mulus, qui hominis Dei supellectilem, libros scilicet ac lectulum, deferebat, à publico vado procùl aberrans, in profundiorem aluei voraginem caderet: sicque raptatus à gurgite, nullo membrorum, nisi solo capite, fluctibus emineret. Qui tandèm è naufragio protractus educitur: ad perscrutandum, vtrùm res & maximè libri perierint, desagmatur. Miro itaque supernæ dispensationis ordine, libri simul cum lectulo ità à fluctibus reperiuntur intacti, vt ne tenui quidem aquæ stilla videantur adspersi. Mantilia verò simul & manutergia prorsùs vndiquè reperta sunt madida. Vbi notādum, quàm peruigil fuerit erga seruum suum diuina protectio, vt ea videlicet, quæ ablui frequētiùs indigent, madere permitteret: quæ verò madefieri sine damno non possunt, à contactu fluctuum immunia custodiret.

Libri & lectulus ab aquis nihil læduntur.

In eodem quoquè Iurensi monasterio vir Domini Odilo aliquando constitutus, reperit puerum, nomine Gerardum, terribili caducæ passionis languore detentum. Qui sæpissimè quasi lunaticus corruebat, & sic eum occidui languoris impetus obruere consueuerat, vt in eo neque vox, neque memoria, nec prorsùs aliqua membrorum officia remanerent, ac ferè à mortuo nihil distaret. Huic homo Dei misericorditer condescendens, fratribus, vt pro eo Dei clementiam deprecentur, iniungit: ipse verò ad sacrosanctum altare, Missam celebraturus, accedit: æger etiam vt interesset, admonuit. Cui mox Eucharistiæ salutaris munus tradidit: deindè, sicut sibi moris erat, sanctificatam aquam cum beati Maioli calice propinauit. Nec mora, protinùs à puero languor omnis abscessit, salus optata succedit: & sic per merita beati viri restituti sibi vigoris incolumitas permansit.

Aqua benedicta &c. sanat morbū caducum.

Aliquādo vir Domini per prærupta Iurensium Alpiū iter habebat, & repentè sagmarius, nōnullis oneratus sarcinis, per montis deuexa collabitur, atq; per aspera rupiū scopulorumq; præcipitia vsq; ad vallis infimæ profunda raptatur. Ministri protinùs in illud lubricæ ruinæ præcipitium descendentes, nonnulla quidem de sarcinulis, quæ passim dispersa fuerant, illæsa reperiunt: librum tamen sacramentorū, aureis literis exaratum, cum vitreis quibusdam vasculis anaglypha fusilitate cælatis, deesse perpendunt. Quibus interìm recedētes omissis, hospitium subeunt, corpora fessa reficiunt, & nocturno soporati silentio quieuerunt. Manè autem facto, maturè surgentes, ad locum illum celeriter redeunt: & curiosiùs quæque diuerticula perlustrantes, omnia quæ perijsse suspicabantur, inueniūt: Vasa nimirùm vitrea reperiuntur illæsa: Deauratus etiam liber, cùm tempus scilicet imbriferum inhorresceret, à nulla prorsùs est pluuiarum inundatione contactus. Sic itaque beati viri meritis, & vitrum frangere præceps ruina non potuit, & perfundere codicem inundantium imbrium densitas ignorauit.

Nobilis quidam vir dum iaceret sub arbore, particula corticis in eius oculum cecidit: Cui nō modò lumen omninò turbauit, sed & aliarum calamitatum multiplex pondus inuexit. Nam cùm id, quod oculo semel insederat, nullo modo potuisset expelli, fugit somnus ab oculis: & non modò iam homo non dormire, sed nec ciborum quidem valebat alimenta percipere. Quem seorsùm vir sanctus adducens, signum sibi crucis impressit, ac mox insufflans, super locum doloris halauit: Deindè promittens se salutares pro eo victimas oblaturum, abijt. Abscedente itaque viro Dei, protinùs homo suauiter obdormiuit: euigilans autem, particulam corticis ab oculo non sine lanugine quadam proiecit: & euestigiò factus incolumis, nullam deceterò doloris huius molestiam sensit.

Curat oculum hominis grauiter læsum.

Cuidam Turonensis ecclesiæ clerico lethale vulnus in brachio pestilenter excreuerat, vt sibi iam non languoris ægritudinem, sed ipsam potiùs interminaretur & mortem. Cumque vir Dei Lucensi teneretur hospitio, accedit clericus, & periculum

tam pestiferæ calamitatis ostendit. Quod ille quasi videre dissimulans, latenter brachium appræhendit, viuificæ crucis signaculum imprimit: cumque dimittens, vt sibi cautè prouideat, præcipit. Qui paulò pòst dum locum vlceris curiosiùs attendere studuit, nulla prorsùs vestigia deleti languoris inuenit. Stupefactus igitur nouitate miraculi, ad hominem Dei præstò regreditur: quid sibi contigerit, non tam relatione verbi, quàm ostensione sui brachij euidētissimè cōfitetur. Quod ille satis molestè tulit, eumq; à suo conspectu cum indignatione exturbauit. Nam tanquàm venena serpentium, sic rumores hominum fugiebat. Asserebat enim, quia quantumlibèt sublime sancti operis ædificium, per vanæ gloriæ subitò corruit appetitum. Nota sancti viri humilitatem.

Præterea miles quidam tam mentis inops erat effectus, vt postposita penitùs omni cura priuata vel publica, per deuia soliuagus & nudus erraret, inconditas voces emitteret, & tanquàm dæmoniacum se per inordinati gestûs insaniam exhiberet. Cui vir Domini, paterna pietate compatiens, simul cum fratribus ante altare sancti Petri prosternitur, diuinam clementiam cum psalmis & litanijs implorat, vt perire creaturā suam sub huius furoris insania non permittat. Hinc ab oratione consurgens, ad eum qui patiebatur, accedit: aqua sanctificationis adspergit, atque vt ex ea bibat, suadēdo compellit. Qui non multò pòst ad Cluniacum sanus & incolumis venit, xenia piscium detulit, & quia sibi plenissimè redditus esset, gratias referens indicauit. Aqua benedicta curatur amens.

Alius quoquè miles efficaciam edendi sermonis amiserat. Hic per visionem admonitus est, vt si aquam, qua manus beati Odilonis abluebātur, hauriret: hac sibi loquendi vires & amissę linguæ officium proculdubiò reformaret. Aqua igitur per ministros fideli furto subripitur: altera etiam aqua, à viro Dei benedicta, de calice sancti Maioli, muto transmittitur. Quas ille cum nimia deuotione suscipiens, mutatis vestibus ingressus ecclesiam, quia lingua non poterat, ore cordis orauit: & sic poculo benedictionis accepto, reparatum sibi locutionis officium recognouit. Mox etiam expeditè loquens, mirum de se spectaculum cernentibus dedit, & quid beatus Odilo apud Deum posset, euidenter innotuit. Mutus sanatur.

Præterea cùm vir venerabilis apud quandam ecclesiam monasterij, quod dicitur Vallis Aurea, cibum caperet, sed locum magna vini laborare penuria didicisset, nè grauaret fratrem, qui eum cum alacritate susceperat, hoc in commune præfixit, vt quisque decumbentium vno tantùm scypho contentus esset: solis autem monachis pincerna poculum geminaret. Mensura tamen exceditur, & largus ad bibendum potus cunctis epulantibus exhibetur. Enimuerò cùm vas illud vinarium & vnum duntaxàt esset, & modicum, non modò tot indiscretè bibentibus non defecit, sed & illis recedentibus, absque vlla diminutione repertum est plenum: vt per hoc euidētibus clarescat indicijs, quia vir Domini nō tantùm id apud Deū potuit impetrare, quod petijt: sed & nonnulla per eum virtutum signa diuinitùs ostēsa sunt, quæ nesciuit. Et de signis quidem atq; virtutibus, quas vir sanctus adhuc in corpore constitutus ostēdit, ista sufficiunt: nunc ad explicādum felicem eius obitum, auxiliāte Domino, propinquemus. Vinū bibēdo non absumitur, sed augetur.

Enimuerò quanquàm homo Dei sublimiter se in spiritalibus studijs & diuina contemplatione suspenderit, in corpore tamen vtilitatis industria non mediocriter laborauit. Monasteria scilicet nonnulla à fundamentis erexit: alia vel iam semiruta, vel ruinam fortè minantia reparauit. Dilatauit illis prædia, nonnullis etiam insignia contulit ornamenta. Quæ verò monasteria noua condiderit, quibus parietina tantùm & sarta tecta collatis sumptibus instaurauerit, enumerare per ordinē idcircò postponimus, nè prolixitate styli lacinias contexere videamur: præsertim cùm in ipsis viuis operibus gestorum fidem multo clariùs experiantur oculi, quàm vllo sermone valeant narrari. Dispensationis quoquè geminæ moderator insignis, & in spiritali studio coram diuinis obtutibus fulsit, & in terreni laboris industria non mediocriter floruit. Monasteria ab Odilone constructa, instaurata, &c.

Porrò cùm vir Domini iam in extremis ageret, per quinquennium ferè compulsus est grauissimi languoris molestia cruciari. Mox itaque beatorum Apostolorum limina festinat inuisere, vt quasi sub eorum pedibus, si sibi daretur, quod semper in votis habuerat, posset ex hoc mundo transire. Veruntamen quia non est in homine via eius, aliter sibi cōtigit q̄ sperauit. Per quatuor planè menses illic ęgritudine detentus elanguit: deincèps cōtra spem aliquātulùm cōualescens, ad propria remeauit. Cluniacū itaq; deueniens, per annū ferè totus in oratione permāsit, seseq;, quātùm ęgritudo permisit, Limina Apostolorū inuisit. Iere. 10.

ieiunijs ac vigilijs vehementer afflixit. Decreuit autem, vt antequàm debitum conditionis humanæ persolueret, queque monasteria sua circuiens, sanctę admonitionis studio visitaret. Expeditione igitur sanctæ huius ædificationis incepta, Syluiniacum deuenit: ibiq; se circa festiuitatem Dominicæ circuncisionis ex seculo hoc migraturum, manifestè dixit. Porrò autem cùm iam in agonis esset angustia constitutus, diabolum adstare conspexit, eumq; per nomẽ tremendi iudicis, vt abscederet, terribiliter increpauit. Anno itaq; Dominicę incarnationis 1048. ætatis autem suæ 87. ordinationis etiam quinquagesimosexto, ea nocte, quæ Dominicę Circuncisionis solennia præcedebat, salutaris Eucharistię sacramenta percepit: sicque beatum Deo spiritum reddidit. Paulò autem pòst, eadem scilicet nocte, cùm beati viri corpus in ecclesiam iam fuisset delatum, frater quidam Gregorius nomine, * Iuueneta natione, naturę simplicis & innocentis vitæ, exequiarum funebrium lassitudine prægrauatus, in eadem cella, in qua sanctus obierat, proprium stratum petijt, in quo se proijciẽs, dormire tentauit. Sed necdùm planè resolutus in somnũ, beatum Odilonem sibi videt adstantem. Ad quem mox voce promptissima: Quid, inquit, agis domine pater? Et ille: Benè, frater, & optimè. Dominus enim meus Iesus seruo suo per semetipsum dignatus est adesse, & suã præsentiã misericorditer exhibere. Sed in ipsa meæ decessionis hora, in illo scilicet angulo (ostendebat enim quasi digito locum) vidi figuram quandam trucem nimìs atque terribilem, quę mihi teterrimę suę visionis horrorem atque formidinem tentauit incutere: sed Christi confortante virtute, nullã me potuit infestatione nocere.

Prædicit obitum suũ. — *Moritur S. Odilo.* — ** for. Venetus* — *Apparet cuidã post mortem.*

Proxima quoquè Quadragesima succedente, sanctę ac venerandę memorię Laurentius, Amalfitanæ sedis archiepiscopus, qui potens in literis ac biglossus, Gręcè nouerat & Latinè, & quod longè pręstãtius est, laudabilis vitę claritate pollebat. Hic itaq; tunc Romę constitutus, obdormiuit in Domino. Cumque cadauer eius fuisset in ecclesiam illatum, honestus quidam clericus, Albero nomine, in eiusdem ecclesię angulo lassabunda dedit membra sopori: Cumque subitò adhuc penè vigilanti vir beatus apparuit, ei mox clericus intulit: Domine mi, quãdo huc & cur aduenisti? Ad charissimi (inquit) olim amici mei, domini Laurentij põtificis, exequias véni: quibus expletis, antequàm te viderem, recedere nolui. Et his dictis, species loquentis euanuit. Vir itaque Domini, quia rectè vixit, feliciter obijt: & quia vitam mirabilem duxit, iure miraculis coruscauit. Vita quippe beati huius viri velut aurea tabula est: cui quasi margaritas quasdam ac gemmas infigimus, dum gestis eius interlucentia virtutum miracula permiscemus. Apud cuius venerabilem tumulum nihilominùs adhuc rutilant noua signa virtutum: quę nimirùm nos his inserere superfluum ducimus, cùm per alios iam apicibus exarata cernamus. Legentium igitur tædio consulentes, his contenti sumus, quæ succincta breuitate perstrinximus, ad honorem & gloriam redemptoris nostri IESV Christi: qui cum Deo patre & spiritu sancto viuit & * gloriatur in secula seculorum, Amen.

** glorificat*

VITA S. EVGENDI ABBATIS, AB EIVS DISCIPVLO FIDELITER, SED STYLO DVRIVSCVLO *conscripta, vt ex ipsa narrationis serie facilè potest animaduerti.*

PROLOGVS.

QVantum, beatissimi fratres, desiderio feruoriq; vestro ex debiti summa suppleuerim, sicut ex ratione apicũ ex parte sum opitulãte Domino iam securus, ità conscientię propriæ extraneiq; iudicij incertus, ago hęc quæ iniungitis, non præsumptione indocti, sed obedientia, vt cernitis, regulari. Sic annuens diuinitas fecit, vt humana procliuior in dijudicãdo fragilitas, dum melodia delectatur aut musicis, dumque oratorias venustates, vocabulorum quoq; ac temporum signata proprietate miratur: hæc nostra Tapinosis nequaquàm iactantia superba iudicum ventosa superfluitate calcetur. Porrò nos (vt pręfati iam sumus) vobis propriè opuscula ista dicauimus, quos nouimus non oratorum, sed piscatorum esse discipulos: Nec in philosophia sermonis regnum Dei, sed in virtute prospicere: magisque pura ac iugi obseruantia Dominum exorare, quàm vana perituraque facundia perorare. Nunc ergò iam nobis in relatione vitæ beatissimi viri, narrationis sumatur exordium.

NAR-

NARRATIO.

Sanctus nanque Christi famulus Eugendus, sicut beatorũ Romani & Lupicini in religione discipulus, ità etiam natalibus ac prouincia extitit indigena atque conciuis. Ortus nanque est haud longè à vico, cui vetusta paganitas ob celebritatem clausuramque fortissimam superstitiosissimi templi, Gallica lingua Isarndori, id est, ferrei ostij, indidit nomen. Quo nunc quoquè in loco delubris ex parte iam dirutis, sanctissimè micant cælestis regni culmina dicata Christicolis. Atque inibì pater sanctissimæ prolis iudicio pontificali, plebisque testimonio extitit in presbyterij dignitate sacerdos. Igitur cùm beatissimum pignus ab ipsis penè cunabulis quodam instinctu successuque felicitatis ac luminis, virtute diuina, vt reor, præsagante succresceret, & nocte quadã venerabilis pater ipsius, vel soboles sancta, ab * affectu profectuque futuræ beatitudinis tenerentur incerti: in visione sancta puer à duobus religiosis viris sublatus, vltra domûs paternæ vestibulum sistitur, ità vt in Orientis plagam cæliquè astra, quasi quondàm multigena Abraham patriarcha, intuitu diligẽti prospiceret: atque ipsi typicè iam quodammodò dicebatur: Sic erit semen tuum. Post interuallum nanque modicum hinc vnus, ast hinc alter, atque alius indè, donèc succrescens multitudo efficeretur innumera, beatum puerum vel sanctos procul-dubiò Romanum ac Lupicinum patres, qui eum in spiritu de cœno paternę domùs eduxerant, tanquàm enormitas apum in modum mellificantis vuæ quadam constipatione sepserunt: & subitò à parte prospicua videt instàr amplissimæ portę culmina patefacta cælestia, & lento deductoque ad se vsque è cæli vertice cum lumine cliuoso in modum recliuis scalę cristata procliuitate descẽsum, & niueos fulgidosque angelicos choros ad se vsque vel socios tripudiantes, in Christi nomine deuentare: ità tamen, quòd crescente semper in loco societate, nullus omninò reuerentia diuinitatis attonitus, aut sermone mouebatur, aut nutu. Cumque sensìm cauteque mortalibus multitudo sese inseruisset angelica, collectis copulatisque sibi terrestribus, concinentes angeli, vt venerant, cælestia sacra repedantes ascendunt. Hoc solummodò puer inter carminum modulationem percepit, quod post annum circiter in monasterio * intermissus ex euangelijs recitari cognouit. Illud nempe vice antiphonæ (vt benè, ipso dignanter referente, commemini) reciprocis vocibus multitudo concinebat angelica: Ego sum via, & veritas, & vita. Recepta igitur sese clausit astrigera, & solùm semel puer cõtemplatus in loco, excussus est somno, concutitur, ac visionis terrore percussus, rem gestam ilicò refert patri. Confestìm nanque presbyter sanctus, cui potissimùm proles sanctissima dicari deberet, agnouit.

[Margin:] IANVAR. 1. — Horum vitam habes infrà 28. Februarij. — Gallica, pro Belgica. — Sentiẽdum est ante sacerdotium eum habuisse vxorẽ, non in sacerdotio. — * effectu — Visio Eugendo puero oblata. — Gen. 15. — * for. inter Missas — Ioan. 14.

Mox igitur eum literarum instrui iubet elementis, & anni exacto circulo, tanquàm Samuel quondàm, non in typico excubaturus templo, sancto Romano oblatus est patri. In quo verè ità beatorum abbatum, qui eum in spiritu de incolatu terrestri eduxerant, gratiarum gemina confluxit vbertas, vt succidua quoq; posteritas vtrùm in Eugendo Lupicinum potiùs suspiceret, an Romanum, iudicio fluctuaret incerto. Illis duntaxàt huc illucque necessitate misericordiæ è monasterio sæpè progressis: iste verò à septimo vsque ad sexagesimum vitę, quo transijt, annum nusquàm exindè post ingressum extulit pedem. Lectioni nanq; se intantùm die noctuque expletis consummatisque omnibus, quæ à præposito vel abbate iniuncta sunt, dedit & impendit, vt præter in Latinis voluminibus, etiam in Græca facundia redderetur instructus. In vestitu autẽ duabus tunicis nunq̃ est vsus, atq; vnã ipsam nunq̃ mutauit, nisi anteà fuisset plurima vetustate consumpta, simili quoq; cucullę ipsius conditione seruata. Paleis verò lectuli ineuentilatis multo tempore, viliq; sagello constratis, pellicioq; superposito conquieuit. Aestiuis nanq; tẽporibus caracalla vel scapulari cilicino vtebatur: quod ei quoq; vir sanctitate conspicuus Leunianus, Viennẽsis vrbis abbas, pignore transmiserat charitatis. Fuit nanq; sanctus iste de Pannonijs quondã, & spargẽte barbarie in Gallijs, vinculo captiuitatis abductus: & nõ solùm in Viennẽsi, sed etiam in Augustudunensium vrbe,

[Margin:] 1. Reg. 3. — Traditur Eugendus monasterio septennis puer. — Eius legendi assiduitas. — Eius vestitus. — Lectus. — Leunianus sanctus abbas.

vrbe, multo tempore claustro peculiaris cellæ conclusus: ità vt ampliùs quadraginta annis in vtraque ciuitate coërcitus, nulli hominum ex prima retrusione vultu ac corpore, prçter sola sermonis notitia, nosceretur. Monachos iuxta cellulam haud plurimos regens, monachos verò procul intra vrbem monasterioque conseptos iuxta sexagenarium numerum admirabili ordinatione rexit & aluit: præmisitque maximas, magnas interìm succiduasque in spiritu non dimisit.

Præter, pro, præterquã.

Sed sursùm redeo. habebat nanque Eugendus beatissimus calceamenta fortia rusticaque, in modum priscorum patrum, constrictus ocreis crura, fasciolisque plantas. At verò nocturnis matutinisque conuenticulis, nec in frigidissimis pruinis, nec in magnis niuibus, quicquam nuditati pedum prçter ligneas Gallicanasque caligas addidit vnquàm. Atque in hunc quoquè modum eminùs sçpissimè matutinis horis ad fraternum cœmeterium oraturus, gradiebatur in niuibus. Nemo nanque eum vnquàm aut in diurna, aut in nocturna synaxi ante cõpletionem conspexit egredi foràs. Nam cùm ipse noctibus certè oratu longissimo, atque secreto cunctos in oratorium diutissimè anteiret, post omnium quoquè discessum nihilominùs formulç suç incumbens, oratione diutina pascebatur in spiritu. Atque ità exindè quolibet tempore vultu hilari ac lçto egrediebatur ad fratres, vt solet exatiata ambitio vultus hominum lasciua iucunditate dissoluere. Refectio ei omni tempore semel in die fuit. Quæ tamen æstiuis diebus nunc in sexta cum cçteris fatigato, nunc verò cum his, qui iteratò reficiebantur, terminabatur in vespera: ità tamen, quòd nihil vnquàm, exceptis his, quç cunctis apponebantur fratribus, degustauit in mensa.

Eugendi calcei.

Nũquã ab. fuit precib⁹ in templo persoluẽdis.

Eius victus quotidian⁹.

Igitur ad inchoationem ipsius administrationis reuertamur: Cùm ergò pater ille, quem beatissimus Romanus vel Lupicinus Condatescensi cœnobio signauerant successorem, prçter labores solicitudinesque cœnobiales etiam corporeæ inçqualitatis frangeretur incommodis, vocatis ad se fratribus, sic sanctum Eugendum vicis suç solicitudine innexuit, vt sibi tamen ius paternç eminentiç in nullo penitùs imminueret, aut subtraheret. Tentauit nanque idem Abbas, vt antè dictum sanctumque Eugendũ cum administrationis onere, etiam presbyterij dignitate arctiùs illigaret. Sed non solùm voluntati eius in hac parte sæpissimè, immò sanctissimè cõtradixit: verùm etiam sacrosanctos pontifices, qui illuc causa orationis confluxerant, adiens, reuerẽtiàm tanti honoris cautè ac diligenter effugit. Mihi tamen crebrò secretissimè testabatur, vtilius multò esse abbati, propter iuniorum ambitionem, liberum à sacerdotio, prçesse fratribus, & non illigari dignitate, quam abrenunciantes ac remotos minimè conuenit affectare. Nouimus nanque, aiebat, prçter hanc, quam prçdiximus, causam, multos etiam patres, post humilitatis professç culmina, hoc officio grauiùs ac latentiùs superbîsse. Suscepit ergò Dei sanctus, sicut etiam pater Lupicinus, absque sacerdotali eminentia iniunctç sibi vicissitudinis societatisq; laborem, ea maximè securitate fretus, quòd de paterna solicitudine ac prouisione non habebatur incertus: sed mox euidentissima reuelatione percellitur, nè de plenaria administratione velut in aliquo redderetur ambiguus.

Sacerdotiũ à se amolitur.

Noctc igitur subsecuta, subitò raptus in visione, beatissimis quoquè Romano ac Lupicino abbatibus, vt in initijs quondàm, ità nunc in oratorij secretario à parte dextera prçsentatur, necnon etiam inter ipsos seniores ac superstites circunspicit fratres, cereos ac lampades gestare lucentes: & data sibi à sanctis patribus oratione vel pace, ilicò benedictum illum abbatem, decessorem sibi vtiquè mox futurum, conspicit intromitti, ac desupèr dorsum ipsius vel scapulas rigentibus clauis purpureis pallium album adspicit dependére. Soluto nanque beatus Romanus sancti illius cingulo, constringit ilicò lumbos Eugẽdi. Dehinc excusso, quod desupèr (vt diximus) gestabat, pallio, huius adeq; humeris superimponens, ait: Hçc tibi ad præsens nosce interìm assignari: & digitis dalmaticam prædicti antecessoris adstringens, etiam hãc tibi, inquit, probatam in acceptis vtilitatibus nóueris assignandam. Mox adstãtes cum cereis fratres, incipiente primitùs vno, confestìm cuncti claritatis ac solatij lumina impacta parieti deprimunt & extinguunt. Cumque vir beatus tenebrarum angustijs coercitus, euentum rei attonitus præstolaretur in visu, vox ad eum facta est: Noli (ait) te Eugende fraude eorum præsentium ac materialium luminum contristare: Orientalem nanque cellulç huius attende prospectum, & videbis ilicò tibi absque opitulatione

Visio alia.

tione humana lumen diuinitùs ministrari. At ille confestìm illò porrigẽs visum, adspicit sensìm dilucescente aurora, radium diei ac lucis influere: & in semetipsum reuersus, lectulo lætus excutitur. Nec mora: visionem sequitur effectus.

Nam ad Christum decessore illo migrante, volens nolensque administrationem subterfugere non potuit subarrhatam. Illi verò, qui per visionem luminis solatia præstita subtraxerant, humanitatis malo aliquid passi, liuoris zelo inflammati, in beatissimum virum inuidiæ ardore turgescunt, & sanctum Eugendum abbatem nunc despectione animi, nunc quoquè monasterij professionisque desertione, tanquàm nouitium ac rudem, monachorum laicorumque patiuntur subiacere despectui. At non ille diuinæ pietatis obtutus famulum suum passus est prolixa fatigatione vexari. Cõfestìm nanq; ipsi potentiæ ac virtutis suæ dexteram affluentissimè signorũ largitate porrexit, dando atque ostendendo per seruum suum sanitatum dona ac prodigia multa: ità vt summæ seculi potestates, sospitari se crebrò ac benedici eius literis exorarent, nec se diuinam clementiam crederẽt habere placatam, nisì priùs Christi amici gratiam siue suffragia aut visu aut literis potirentur: Episcopi quoquè ac sapientissimi sacerdotes præ se omnimodìs ferre, si eum corporaliter cernere, aut affatu literario obtinuissent familiariùs compellari. Ipsi etiam pseudofratres, qui pridiè cothurno elationis inflati discesserant, tanquàm infelices ac degeneres notabantur à laicis, nisì deposito inuidiæ viru, ad sanctum Christi famulum quantocyùs repedarent.

Abbatis officium illi demandatur.

Deseritur à fratribus.

Miraculis coruscat.

Dum hæc odorifera fama geruntur, puella quædam iuxta seculi dignitatem non infima, circa Secundiacensem parochiam dæmonio correpta, nõ solùm claustris retrusa, verùm etiam ferreis vinculis tenebatur obstricta. Cumque sanitatis causa à multis (vt solet) exorcismorum scripta nexa ceruicibus necterentur, atque illa ignotas sibi personas scriptorum per immundum spiritum cum nomine, quod dolendum est, carperet & vitia, seque magìs illos, qui scripserant, iam olìm in illo atque illo peccato latentibus apud humanitatem indicijs assereret possidere: tum ad ipsam energumenam de adstantibus vnus, Quid nos alienis, inquit, immò proprijs vitijs terres immunde? Verè in Christi nomine non solùm istorum, quibus derogas, virorum, sed cunctorum quoquè, si potuero, scripta sanctorum ità ceruicibus tuis innectam, vt vel multitudine operantium obruaris, si hos paucos audire despicis & contemnis. Tu mihi (inquit diabolus) Alexandrinarum chartarum, si placet, onera exarata imponas, nunquàm tamen ex obtento vasculo poteris propulsare, dummodò mihi solius Eugendi Iurensis monachi ex hoc non afferas visionem. Confestìm nanque rapientes proximè dictum, ad beatissimum virum plenissima fide concurrunt, ac rem gestam, pedibus eius prouoluti, narrantes, non se redituros esse testantur, nisi Christi misericordiam præstaret exoratus oppressæ. Victus igitur vel ratione, vel precibus pater, breuiter cum longa oratione (vt Gregorius quondàm Magnus Apollini) in hunc modum scribẽs atque consignans, spurcissimo transmisit epistolam:

Greg. Neocæsareensis apud Rufinũ l. 7. hist. eccle. ca. 25.

Eugendus seruus Christi, in nomine Domini nostri IESV Christi, Patris, & Spiritûs sancti, præcipio per scripturam istam spiritus gulę, & iræ, & fornicationis, & amoris, & Lunatice, & Dianatice, & meridiane, & diurne, & nocturne, & omnis spiritus immunde, exi ab homine, qui istam scripturam secum habet. Per ipsum te adiuro verum filium Dei viui, exi velociter, & caue nè ampliùs introeas in eam, Amen: & orans atque complicans, supplicibus tradidit deportandam.

Quid plura? necdùm itineris medij spatia confecerant, cùm eccè furcifer ille frendens atque eiulans, priùs egressus est ex obsessa, quàm calcarent domûs limina reuertentes. Ab hoc ferè tempore beati viri longè lateque fama nomenque enituit, vt qui sanctus iam habebatur indigenis, potens etiam & verè apostolicus, procùl genitis haberetur. Materfamiliâs quondàm Syagria, nunc quoquè ecclesiarum monasteriorumque per eleemosynam mater, cùm graui obsessa incommodo, iamiamque haberetur à medicis desperata, epistolam beati viri exosculandam præcepit attingi. Cumque appræhensam contactis ab eadem cum oratione oculis, lachrymis quoquè haud minimè deciduis infecisset, ori dehinc insertam aliquantispèr dentibus cum oratione constringens, mox recuperata sanitate surrexit. Quo gaudio atq; miraculo non solùm ipsa suique, verùm etiam ciuitas maxima Lugdunensium, exultatione mira releuata atque lætata est.

Dæmonem per literas expellit.

Cùm

Cùm ergò fama vitaque viri virtutum relatione succresceret, tanta miserorũ aceruatìm cœpit in monasterium turba concurrere, vt secularium, immò tribulantiũ multitudo, penè cateruis videretur monachorũ numerosior. Intereà dum inibi mox nonnulli, alij etiam post bidui triduique, quidam verò post mensis spatium cõmoda votiua percipiunt, Dei sanctus manum ad salutare compendium mittens, fatigationem miseris auferebat. Dabat ergò supplicibus atque sospitibus deportanda illigandaque infirmis, cum sancti olei quantitate, contraria laruis atque miserijs scripta mandata: Quæ ità cooperante fide porrigebant in prouincijs longè positis medicinam, vt illi quoquè obtinerent adspectui: neque solus beatissimus pater in cœnobio, sed & presbyteri multique inibi fratres, potiebantur clarissima virtute meritorũ: & zeli ambitione cessante, illis potiùs quàm sibi, Dei homo medendi delegabat officium: & hoc studebat omnimodìs, vt vnusquisque illi rei vel studio in monasterio deseruiret, in quo eum dono spiritûs sancti pollere eminentiùs perspexit: atque ideò mansuetum ac lenem illi ordinabat officio vel loco famulari, vbì mãsuetudinis ac patientiæ bonum nullatenùs inquietudo decoloraret alterius. Rursumque superbiæ forsan aut vanitatis vitio notatos, non patiebatur esse sepositos: nè iudicio virosæ ac propriæ elationis inflati, altiùs grauiusque corruerent, cùm culpas ac vitia sua non agnouissent, in medium crebriùs increpati. Si quos sanè (vt sese habet natura fragilitatis humanæ) edacis tristitiæ morsibus intereà nouerat sauciari, illis quoquè inopinantibus ità specialiter ex industria blandus superueniebat ac lætus, & sancto dulcique fouebat alloquio, vt * decurso tristitiæ perniciosissimo viru, quasi quadam salutaris olei perunctione, exasperata sanaretur austeritas. Dissolutioribus verò ac leuioribus acriorem se seueriorem q; semper exhibuit. Presbyteris quoquè ipsis, quorum officio, constrictus sæpè ab episcopis, humilitatis causa (vt diximus) noluit implicari, ità semper ob ministerium sacrificij salutaris quodam remotionis opere, conscientiæ puræ tribuit facultatem, vt illo cuique pro delicto mordaciter forsitan quippiam (vt assolet) succensenti, illi verò dum reatûs culpam ignorarent, absque notitia vel participatione alieni reatûs, corpus Dominicũ traderent ab altari: vt nec se conscij plecterent communione delicti, nec alterum seueritate paterna. Ante enim dationem sacramentorum indultu forsitan subtraxisse viderentur in aliquo.

Plurimi ab eo curãtur. — *Sacrũ oleũ curationib' adhibet.* — *Singulis singula vt officia demandárit.* — *for. * decurso*

Hic nanque fuit, immò est apud Christum beatissimus homo, ex cuius ore (Deum testor) nunquàm processit obloquium, cuius aures nunquàm polluit maleloqui oris ferale contagium. Tantùm nanque detestabatur hoc vitium, immò flagitium, quãtùm quis lethiferi anguis non solùm venenum metuit, verùm etiam concursus ipsius vitat atque conspectus. Intantùm mens ipsius abstrusis vitijs pura pollebat, vt etiam beatissimorum apostolorum Petri & Pauli sanctique Andreę, adęquè apostolici conspicuique viri Martini episcopi, & colloquio fuerit & visu potitus. Quodam nanque tempore, antequàm ipsi administrationis onus incumberet, diebus æstiuis vltra monasterium iuxta semitam, qua Gebennam vsque transcenditur, sub arbore solitò quiescenti, subitò tres se per soporem aduentantes offerunt viri. Quorum cùm post orationem & pacem, nouitatem vultûs habitusque contemplaretur attonitus, interrogat quoquè, quinam ipsi venerabiles essent, quorum benedici meruisset aduentu. Tum vnus, Ego, ait, Petrus, ast hic germanus meus Andreas, & iste frater noster est Paulus. At ille confestìm in spiritu ad eorũ vestigia prouolutus, Et quid est, inquit, domini, quòd vos in hęc rura cerno syluestria, quos in magnis vrbibus Romę ac Patrîs post sanctũ martyrium legimus corpore contineri? Verum est, inquiunt, & illic quidẽ, vt asseris, sumus: & hic q; nunc habitaturi venimus. Et in hæc verba visio finiuit & somnus. Cumq; cõfricata facie torporem somni depulisset ex vultu, conspicatur eminùs duos, qui ante biennium circitèr decesserãt, fratres eo aduẽtare calle, quo sanctos apostolos per visionem conspexerat aduenisse. Et prosiliens ilicò in occursum, cõsalutans quoquè ex more, consulit, vndè dilectissimi fratres post tam diuturnum commeatum ad cœnobium repedarent. Nos, inquiunt, inter alia ad vrbem vsque progressi, obtentis quoquè sanctorum patrocinijs sub trina martyrum sera quidem, sed fida intercessione, reuertimur. Dominorum nanq; Apostolorum Petri & Pauli atque Andreę ditati reliquijs, ad caulas repedamus antiquas. In loco igitur, vt moris est, illis subsistentibus, currens Eugendus sanctus ad monasterium, ipse patri ac patribus aduentantium sanctorum efficitur nuncius,

Quàm alienus ab obtrectatione fuerit. — *Videt Apostolos Petrum, Paulũ & Andreã.*

eius, qui fuit paulò antè contemplator in visione. Prosiliūt cōfestim obuiàm, & consalutatis fratribus, deosculatisque reliquiarum vasculis, cum tripudio & exultatione atque psalmi sono exhibitis, inclusis quoq; sub altari, patrocinantur nunc exorantibus indefessa virtute, quorum laudes ac merita nequeunt localiter coërceri. Reuerenter admodùm accipiuntur Apostolorū reliquiæ.

Vt enim de sancto ac beatissimo viro Martino dicamus, cuius mihi vultum ac habitum cum suprà dictorum secretissimè solebat exponere, parumque vobis referre nō pigeat. Quadam nanque vice, dum diros metuunt ac vicinos Alemannorum incursus, qui necopinantibus viatoribus, non congregatione, vel cominùs, sed ritu superuentuque solerent irruere bestiali: ad mortem aut suspicionem mortis penitùs euitandam, quæ crebro timoris iaculo totiès interimit, quotiès timetur, è limite Tyrrheni maris potiùs, quàm de vicinis Heriensium locis coctile decernunt petere sal. Sed hoc totum vt fieret, & consilium & ordinatio beati viri persuaserat. Cumque emenso bimestri tempore, nullum darent proprij aduentûs indicium, vertitur in sanctum imputatio fratrum, quòd alijs è vicino quod timuerant, sospitibus iam reuersis, non tam destinatis fratribus exilium, quàm peregrinantibus propria persuasione dedisset. Ille verò incertus de reatu, quis ipsos ancipiti obstrinxisset euentu, metuens tamen saltem indebitò increpari, misericordiam Christi pro salute eorum diebus singulis exorabat ac noctibus. Cumque post lachrymas fessus, fuisset soporatus in lectulo, ità claritate subita vallatur in grabáto, vt se plùs luce cerneret circunfusum, quàm si purissimi solis illustraretur allapsu. Ilicò iuxta lectulum beatissimus Martinus assistens, consalutatum quoquè, qualiter valeret, interrogat. At ille: Benè, inquit, agerem, si de salute fratrum, quos (vt increpor) exules feci, non haberer incertus. At ille: Non meministi, ait, quia euntes mihi eos, id est, Martino, in oratione propriè commendâsti? hac nanq; nocte in Pontianensi parochia manent: crastina verò vnus ex ipsis isthuc veniet, suspicionem cunctis ablaturus, ad mansum. Expergefactus igitur Christi homo, tanquàm memoratos fratres cunctis visibiliter assignaret, ità diem & horam prædixit aduentûs, vt ipse sanctus Dei nunciauerat, vel ipsi continuò sunt regressi. Sæuitia Alemannorum. S. Martinus apparet Eugendo.

Nam & hoc, quod insequens sum relaturus, licèt nullus ambigat beatissimi Martini mirabilibus applicari, tamen ignoro, quis tam ignarus ac brutus sit, vt non illic specialiùs nouerit virtutum dona clarescere, vbi per vnitatem fidei familiariùs confortâs residere dignoscitur gratia meritorum. Permisit nanq; nocte quadam in secretario antedictum sanctumq; Martinum tentari quidem incēdio, sed probari. Sic igitur & Condatescense monasterium exustum quondàm est flammis. sed tamē Martini oleum, nullo flammarum est voratum incendio. Quod etiam beatus Eugendus tanta patientia atque æquanimitate suscepit, vt mox illi diuina prouidentia non solùm ad victum siue vestitum duplicia pro simplo reddiderit, verùm etiam tabernacula ipsa multo vtiliùs, congruentiusque, quàm fuerant, in vsus pristinos restaurârit. Vice igitur quadam, imminente vespera, omne illud, vt dixi, monasterium, quia erat ex lignis, & non solùm contignatis indiscretisq; cellulis, verùm etiam pulchrè fuerat cœnaculis geminatum, ità subitò redactum est in fauillam, vt manè non solùm nihil resideret ex ędificijs, verùm etiam celeritate arētis pabuli, ignis ipse penè totus redderetur extinctus. Cumq; fratres illi, prout quisq; sarculum securímve posuerat, ferrum reuerà, quod solum exuri nequiuerat, prunis euentilatis inquireret: ecce Antidiolus sanctus presbyter prospexit ampullam cum oleo beati Martini, quę salutis gratia, ad lectuli sui capitium dependebat, plenam, clausamque, vt fuerat, post vasta incendia, postq; cœnaculorum desupèr ruentium ardentiumque ruinas, ità integram ac stabilitam inter fumantes ignium residere fauillas, vt tres quondàm pueros roscidis refrigerijs legimus in camino Persico claruisse. Quæ etiam ampulla cum oleo ipso, ad virtutum testimonium, vsque hodiè in eodem monasterio reseruatur. Vndè non ampliùs sub Eugendo sancto, incendiali arbitror casui licuisse, quàm, vt dixi, beatissimo quondàm cessisse Martino: vel postmodùm Condatescenses monachos cum oleo virtuteque Martini reminiscimur euasisse. Oleum in medijs flāmis non inflammatur. Dan. 3.

Nam pręterista, quæ ob meritorum virtutumque testimonium pauca perstrinximus, tam pręcipua extant, quę puritate spiritûs, diuina illuminatione præsciuit, vt in corpore positus, iam quodammodò cum supernis Virtutibus clarescere putaretur: adeò vt vice quadam venerabilem virum Valentinum, eiusdem monasterij diaconem,

commoneret secretiùs, dicens: Constat te, charissime frater, inter hos viginti circiter dies ex hoc seculo ad præparata præmia migraturum: & ideò quanlibèt exutus peccatorum nexibus, paratus ad Dominum eas, moneo tamen, vt circa clausulā vitę, dum tempus suppetit, profectuum collatione ditescas, quô possis digna, vt vidi, acceptabiliorque hostia ex ara Christi assumi. Hac nanque nocte vestitum te niueis linteis à sanctis patribus vidi cum Psalmi sono in altari oratorij huius imponi. Igitur licèt meritum qualitatemque tuæ assumptionis agnoscas: suadeo tamē, vt tibi interim addas, quod possis illic felicitate perpetua possidere. Cumque sermocinationem cum alacritatis lachrymis & oratione complēssent, post decem circiter dies febricula leui correptus, paulatimque inæqualitate vexatus, cursum vitæ præsentis explicuit.

Prophetiæ claret spiritu.

Cæterùm ex cuiuslibet superuentu personæ, ità per odoris fragrantiam, fœtorisque afflatum, meritorum insignia dignoscebat, vt præsciret ilicò, cui quis virtuti vel vitio subiaceret. Nam & aduentus fratrum, & secularium expectantium fidem, priùs sæpè prædixit, quàm vlla aduentantis præsentia fratribus monstraretur. Ità tamen magnis eximijsque bonis exuberans, nunquàm se meliorem emendatioremque altero vel leuiter iudicauit: sed pietate refertus, non quid interim esset, sed quàm longè à perfectione adhuc esset, quasi cunctis abiectior & infimus pēsitabat. Habebat autem, nimirùm habitatore illustrante, magnam & in vultu lætitiam. Nam sicut tristem illum nemo vnquàm vidit, ità ridentem nemo adspexit. Non illi beatorum Antonij atq; Martini gesta aut mores labebantur vnquàm ex animo. Nunquàm, vt de Antonio refertur, aut ira subitò patientiam rupit, aut humilitatem erexit in gloriam: nunquàm laudatus aut beatificatus, inflatus est: nunquàm vituperatus, fractus est aut tristatus. Tantùm nanq; lectione reficiebatur, vt cùm lectitaretur ad mensam, sæpissimè futurorum victus affectu, velut in ecstasi obliuiscebatur appositorum. Nam præ gaudio attonitus, peregrinationem præsentis vitę despiciēs, municipatum suspirabat in cælestibus præparatum. Iste nanque illic post priscis patribus legendi propriè inuexit industriam. Iste etiam, refutato archimandritarum more, vtiliùs omnes vniuit in medium. Destructis nanque mansionum ædiculis, vno cunctos secum xenodochio quiescere fecit: vt quos causa vnitæ refectionis vna claudebat ædicula, discretis quoq; lectulis vna ambiret & mansio. Cui tamen lumen diei, sicut in oratorio, indeficiens noctibus prębebatur.

Qualis quisq; in animo fuerit, vt persenserit.

Nota sancti viri humilitatem.

Athanasius in vita Antonij.

Iste, inquam, Abbas sanctus nec mensulam suam, (vt facere quosdam nupèr audiui) nec victum vnquàm exceptauit à fratribus: omnibus omninò omnia erant. Non ille vnquàm imperio docuit, quod exemplo anteà aut opere non compleuit. Infirmis semper aut valdè senibus clementissimè obsequi fecit, adijciens quoquè, vt ipsis illi è fratribus in necessitate seruirent, quos ægroti potissimùm elegissent: & non solùm faciebat alimenta conuenientia ministrari, verùm etiam propter laborem infirmitatis, donèc sanitas suppeteret, pręstitit sequestratim reficere vel manere. Nam & seculi hominibus absque personali acceptione se prębuit. Pauperibus verò adęquè vt diuitibus osculum conuictumque præstitit atque consessum, omni cautela iuxta patrum regulam seruans, nè se conspectui aduentantium laicorum vel propinquorum saltem iniussus monachus pręsentaret. Si quid verò cuicunque fuit à proximis fortasśis oblatum, confestìm hoc abbati aut œconomo deferens, nihil exindè absque paterno præsumpsit imperio. Cellam, armarium, arcellámve nullus omninò habuit vnquàm: nulla cuique de necessitate exigua proprietatis operandi dabatur occasio. Nam vsque ad acum ipsam, lanasque netas, etiam suēndi cōsuēndique cuncta prębebantur in medium, dummodò subtilissima fratribus deuiandi eximeretur occasio. Inter hęc autem omnia omnibus proprietatis causa solùm legere licuit aut orare. Cæterùm nouit fraternitas cuncta, quę dico: nunquàm in cœnobio declinandi causas deesse maximas, vbi non propelluntur etiam minima.

Erga ægros & senes vt se gesserit.

Nulli monacho aliquid peculij permissum.

Et quia sermo attulit, vt de institutione Patrum per imitationem beati Eugendi aliqua tangeremus iuxta promissum, quod memet prędixi tertio opusculo seruaturum, prout memorię, Christo inspirante, suggeritur, abrenunciantium exordia primitùs intimamus. Sic nanque, quòd non omninò illa, quę quondàm sanctus ac pręcipuus Basilius, Cappadocię vrbis antistes, vel ea, quę sanctorum Lirinensium patres, sanctus quoquè Pachomius Syrorum priscus abbas, siue illa, quę recentior venerabilis edidit Cassianus, fastidiosa præsumptione calcemus: sed ea quotidiè lectitantes, ista, pro

qua-

qualitate loci & instantia laboris inuicta, potiùs quàm Orientalium perficere affectamus: quia proculdubiò efficaciùs hæc faciliusque natura vel infirmitas exequitur Gallicana. Igitur quia oratiuncula hæc nostra, instàr gubernatoris trepidantis, institutionis pelagus contemplata, circunspiciens vndiquè portum silentij gaudet attingere, paululùm circa transitum gesta beatissimi viri referam.

Cùm enim vltra sexagenariam ætatem ferè sex mensibus prædictus pater inæqualitate corporea laboraret, sic tamen, quòd nunquàm canonico vsque ad horam defuisset Cursui, nec bìs in die fesso corpusculo coactus fuit aliquid impertiri, vocato vno ad se de fratribus, cui cum libertate peculiari olim etiam perungẽdi infirmos opus iniunxerat, secretissimè quoquè sibi pectusculum petijt (vt moris est) perungi. Cumq; transacta nocte de nocturna quoq; quiete à nobis percõtaretur diluculò, in lachrymas ac singultum erumpens: Parcat, ait, vobis omnipotens Deus, qui me tanta inæqualitate constrictum, non permittitis corporeis vinculis iam resolui. At cùm trepidi inter profluas lachrymas, conuulsis quoquè in corde singultibus, sileremus: Domini mei, inquit, abbates Romanus ac Lupicinus proprijs humeris feretrum ante hũc lectulum exhibentes, me quoquè deosculatum compositumque eleuantes, deferendum immiserunt gestatorio. Cumque eleuatum in oratorium introferrent, concurrentibus vobis in ostio violenter excussus, in hoc sum à vobis lectulo reportatus. Et ideò rogo, si quid seni, si quid verò paternæ pietati præstatis, nè me illic retinere diutiùs, sed tandèm transire permittatis ad patres. Oro ergò omnes & obsecro filioli, vt accepta ac tradita Patrum in omnibus inuiolabiliter instituta, ad gaudium meum, sanctorumque omnium ac vestrum, ad palmam victorię perducatis. Igitur cùm verba inter lamenta nostra complêsset, quinto admodùm die huic ipsi lectulo semet imponens, tãquàm dormiens visus, spiritum exhalauit. Cuius sanctum ac beatũ corpusculum, inter cateruas filiorum ac fratrum, posteritatis quoquè deseruiente famulatu, venerabiliter est in Christi nomine consepultum. His interìm fidei feruorisque vestri sitim, ô sanctissimi, exatiatis tantispèr desiderijs, reficite fratres. At si animos vestros, spreta dudùm philosophia, rusticana quoquè garrulitas exatiare non quiuerat: instituta, quæ de informatione monasterij nostri Agaunensis cœnobij, sancto Marino presbytero, insulę Lirinensis abbate, compellente digessimus, desideria vestra tam pro institutionis insignijs, quàm pro iubentis authoritate, CHRISTO opitulante, luculenter explebunt.

Visionem ante obitũ sibi oblatã refert.

Monet suos, vt Patrum instituta seruet.

Obdormit in Domino.

VITA SANCTI CLARI ABBATIS VIENNENSIS, CVIVS QVIDEM AVTHOR NOMEN SVVM SVPpreßit, sed magnam præ se fert grauitatem & integritatem: habeturque in vetustis & manuscriptis codicibus.

VITAM vel actus beati Clari presbyteri & abbatis scripturus, Dei gratiam imploro: vt qui illi dedit benè & sanctè viuere, mihi quoquè tribuat ostium sermonis, & illius laudabilia gesta inculpabiliter scribere. Hic à puero indicijs nimirùm clarus, in Dei omnipotentis gratia profecit, adeò vt precibus suis à Domino obtineret, quę spiritûs sancti donum petenda esse persuaderet. Accidit vt puer matrem orbatam marito haberet, quę deuotè ad memorias sanctorum martyrum apud Viennam subindè orãdi gratia occurrebat: cum qua pedissequus Clarus venire solebat. habitabat autem eadem fœmina in vico, qui Bellicampus dicitur. Hanc cùm pro more quadam die ad orationem Clarus sequeretur, venerũt ad sanctissimum cœnobium vltra Rhodanum: vbi tunc temporis ossa beatissimi Ferreoli martyris quiescebant. Cumque ibi mulier cum Claro suo puero in compunctione posita, longiores horas protraxisset, iamque vespere ad hospitiũ suum reuerti cuperet, Rhodanus agitantibus ventis in vndas periculosissimè assurgere cœpit. Iam mater cum Claro puero suo nauim intrauerat: desperatisque nautis, penè vndis submersa naui,

Efficacia precũ Clari pueri.

Clarus puer extensis manibus contra ecclesiam beati Ferreoli martyris, lachrymis fusis clamâsse dicitur: Deus, pro cuius nomine martyr Ferreolus mortē suscepit, subueni nobis in periculo positis. Mox Rhodanus blandior effectus, nauim breui impulsu ad litora sua transposuit. De periculo erepti, mirantes pueri fidem, DEO gratias reddiderunt.

De quo Ado Viennensis in chron. ann. 626

Cœnobia antiqua, intra & extra Viennam Galliæ.

Erat tunc temporis vir strenuus & Deo placitus, Viennensis Pōtifex Cadoldus. Monasteria tam virorum quàm sanctimonialium, sub sancta professione viuētium pia districtione, tam in ciuitate, quàm extra muros ciuitatis, hæc pręcipua erant quę regebat: Grimanensium cœnobia, à sanctis pontificibus vrbis fundata, in quorum maximo ossa beatissimi Ferreoli martyris condita venerabantur. Sanctimonialium beatæ virginis Columbæ, triginta monachos habens. Nam Grimanēsium loca quadringentos monachos alebant. Porrò sancti Petri monasterium, ad australem partem vrbis situm, quingentos penè monachos continebat: Sanctorum Geruasij & Protasij venerabilis memoria, quinquaginta. Similiter S. Ioannis Baptistæ monasterium, quinquaginta. Similiter sancti Vincentij martyris, quinquaginta. Sancti quoq́, Marcelli martyris cœnobium, triginta: Sanctæ Blandinæ viduarum sanctimonialium locus, vigintiquinque. Sancti Andreæ infra mœnia vrbis, centum. Sancti Niceti, eius vrbis gloriosi episcopi, quadraginta. Sancti Martini cœnobium, centum quinquaginta monachos, sub districtione regulari viuentes, adunatos tenebat. Porrò in domo maiori sanctorum martyrum Apostolicam vitam tenentes, in vnumq́ue viuentes, plurimi clerici erant, ità vt turmis dispositis mysteria peragerent. Apud sanctum Seuerum quoquè cœtus clericorum venerabilis. Alia quoquè venerabilia sanctorum in vnum conuersantium habitacula penè ad sexaginta, sub cura pontificis degentia, in Viennensi diœcesi satìs ordinabiliter sita erant. Sic tunc temporis ad gloriam omnipotentis Dei, Viennensis ecclesia florebat.

Clarus fit monachus.

Tam pia igitur loca mater Clari pueri, solicita quæ Dei sunt, frequentiùs visitabat. Claro autem puero cœnobio sanctorum monachorum apud memoriam beati Ferreoli martyris tradito, ipsa nouissimũ diem apud sanctam Blandinā clausit. Clarus itaque puer sanctè in monasterio nutritus, cò profecit, vt sibi monasterium viduarum ad custodiendum postmodùm crederetur. Abbas factus in monasterio sancti Marcelli à sancto pontifice vrbis Claro, nomine Clarus, virtutibus clarus, omnis religionis obsequio strenuus, omni actione sua curam sibi impositam per Dei gratiam solicitè administrabat. Contigit autem, vt mater monasterij febribus ad mortem grauaretur. Clarus igitur ad lectum decumbentis cum fide accessit: vtq́ue manum febricitantis tetigit, secretè secum orans in conuentu sanctimonialiũ, sancta mulier à lecto surrexit, & cum cæteris ecclesiam ingressa, hymnorum laudes Deo exoluit. Quidam frater etiam infirmitate graui viscerum depressus, à patre Claro oleo sancto perunctus, sanitati restitutus est. Factum est, dum quodam tempore ad villam cum monachis iret, vt quidam totus vlceribus plenus, obuiàm ei fieret. Tunc Clarus imperauit cuidam monacho: Vade frater, misellum istum laua in fluuiolo propè currente. Ilicò ille obediens, vt aqua miserum tinxit, mirabile dictu, fons vulnerum clausus, penitùs cutem integram, videntibus omnibus, esse monstrauit. Eũdem ipsum ianitorem monasterij postmodùm multi viderunt.

Curat febricitantē.

Oleo sancto aliū sanat.

Vineā grādine perditam restituit precibus.

Fortè vir Dei in grandinatam fratrum vineam deuenit. Vocato custode, quæsiuit, si racemi ad vsum vini necessarij aliqui remansissent: sed cùm vix pauci esse sunt inuenti, prostratus in terra, noctem ibì fecit. In crastinum, quod vix credi potest, ità dependens vinea racemis suis onusta paruit, vt nullo modo, quòd grandine percussa fuerit, indicium dare posset. Item quodam tempore cùm fratres piscatum îssent, & ipse prope ripam staret, incautiùs quidam retia admouens, in aquam ruit. Rhodanus tunc fortè ripas suas impleuerat: fratres de periculo cadentis nimiùm pauidi erant. Clarus plena fide, vt signum crucis contrà fecit, mox à periculo exemptus est, quem aqua trahebat, & ad partem primam, qua vir Dei stabat, cum fratribus peruēnit. Læti omnes, Misericordias Domini cantare cœperunt. Sed vt lætiores etiam post tantum munus fierent, ingentem piscem ad litus tractum habere ad suî subsidium meruerunt. Erat ei consuetudo, nocte orationis causa ambulare per castrum, vbi cœnobium sanctæ Blandinę situm est, & diabolus humana specie assumpta, enormi magnitudine flāmantibus oculis

Submersum ferè fratrem crucis signo seruat.

lis ei se obuium fecit, quid ibi ageret, inquirens. Clarus perfectus in fide, cognoscens inimici fraudes, impauidus stetit, &, quis ipse esset, quæsiuit. Tunc diabolus, Missus sum ad hoc, vt te ex isto loco expellam, quia iam diù est, quòd in potestate nostra locus iste esset, si tu non obstitisses. Clarus diuina virtute fretus, Vade Satan, ait: Obsistit tibi Christus, cuius est terra & plenitudo eius. Cum grandi igitur sono, ità vt totum castrũ videretur esse concussum, diabolus abscessit: arreptamque vnam famularum, quæ præ foribus monasterij deseruiebat, vexare cœpit. Clarus vbi accurrit, iniectis in os puellæ digitis, spiritum malignum effugauit. Sicque sanitati reddendo ancillam Dei, lætitiam fecit. Multa sunt, quę per ipsum Christus in ecclesia Viennensi operatus est. *Profligat dæmonem.*

Cùm instaret tempus dormitionis eius, & hoc ei à Domino reuelatum esset, quadam die in hortis fratrum ægrotus sedit: vocatisque ad se fratribus, eos alloqui spiritualiter ac dulciter cœpit, dicens: Fratres mei, secundùm Apostoli dictum, per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Quid mihi à Domino reuelatũ sit, non tacebo. Sex episcopos ista nostra ciuitas sub pace temporis Christi Ecclesiam gubernantes habebit: Sed sub septimo episcopo grauissima persecutio Paganorum erit, & ista ciuitas iusto Dei iudicio illis in direptionem erit. Monachi inhabitatores terræ istius, partìm occidentur, partìm fugabuntur, incensis sacris domibus, vastatis omnibus, & penè in desolationem redactis. Nunc ergò, fratres, Dei iudicium metuẽtes, curam agentes vestrî, vigilanter intendite, vt cùm dies tribulationis venerint, paratiores ad tolerandum, si qui reperti fueritis, inueniamini. Corpus meum in ecclesia beatissimæ martyris Blandinę & sociorum eius humate. Hęc audierunt fratres, qui tum præsentes aderant. Quod posteà rei euentus demonstrauit, quando à Vuádalis & à Saracenis non tantùm Viennensis, sed longè lateque aliæ prouinciæ vastatę sunt. Cùm iam decumberet, tertia die antequàm clara anima eius corpus corruptibile desereret, cumque semper in laudibus Dei perseueraret, videt circa crepusculum diei aperiri cęlum, & immensum exercitum candidissimi & niuei candoris super cellam, vbì iacebat, descendere: quem exercitum miræ pulchritudinis & splendoris iuuenis pręcedebat. Quod cùm Clarus irreuerberatis oculis lęto vultu inspiceret, virgo beatissima Blandina, ab eo cognita, consolari eum cœpit, & vt tantum exercitum sequeretur, hortari. Cumque ipse voto & desiderijs annueret, ab illa audiuit: Tertia die, hora quinta, sanctus Marcellus & ego ad te venientes, tum nobiscum ad felicia regna ducemus. Et nè hostis tibi nocere possit, totus iste exercitus Dei, quem vides, tecum erit. Sic visione abscedente, beatus vir in ecclesiam deportatus, cilicioque superextentus, quandiù superuixit, à Dei laudibus non cessauit. Appropinquãte hora exitûs sui, psalteriũ idem decantare cœpit. Vt ergò fratres, finitis psalmis, dixerunt, Omnis spiritus laudet Dominum: cum luce odor ineffabilis cellam, vbì sanctus Dei iacebat, repleuit: sicq; beata anima carne soluta, migrauit ad Dominum. Mansit autem idem odor vsque ad locum sepulcri. Quò cùm ferretur quidam paralysi dissolutus, admotus feretro beati viri, in conuentu omnium ilicò sanatus est. Sepultus autem est in ecclesia beatę martyris Blandinæ, sanctorumque martyrum Quadragintaocto, ante altare, vbi miraculis clarus diù iacuit. Obitus autem eius agitur Calendis Ianuarijs. *Acto. 14. Acto. 14. Reuelatio facta S. Claro. Visum videt sub obitum. Psal. 150. Moritur feliciter.*

F. LAVRENTIVS SVRIVS CANDIDO LECTORI.

IN vetustis Martyrologijs duos Macarios Abbates inuenimus. Apud Palladium Cappadociæ Episcopum extant totidem Macariorum vitæ. Has propterea hoc loco inserendas putauimus, quòd eas, sempiterna memoria dignus Episcopus Aloysius Lipomanus, non indignas censuerit, quas suis Tomis adscriberet. Nam alioqui non ignoramus, quid de Palladio senserit Diuus Hieronymus.

VITA DVORVM MAGNORVM MACARIORVM, VNIVS AEGYPTII, ALTERIVS ALEXANDRINI, *necnon & Marci monachi, per Palladium episcopum Cappadociae scripta.*

2. & 15. Ianuarii. ILLA quae de praedicabilibus ac beatis referuntur viris duobus Macarijs, vt innumera atque infidelibus incredibilia, dubito referre vel scribere, nè fortè etiã mendacis nomen Psal. 5. incurram. Quòd autem apud Deum pereant omnes, qui loquuntur mendacium, sententia sancti Spiritûs declarauit. Me itaquè, fidelissime virorum Lause, gratia Domini non mentiente, tu quoquè sanctorum triumphis incredulus non existas.

Ex his duobus Macarijs, vnus quidem genere Aegyptius, alter verò iunioris tempus aetatis vincens virtutibus, Alexandrinus negociator erat. Priùs tamen de illo Aegyptio loquar, qui vixit nonaginta omnes simul annos. Ex quibus sexaginta in desertis impleuit locis: ad quae iuuenis fuerat ingressus tricesimo aetatis suae anno. Tantoque abstinentię monachalis intra decem annos vixit certamine, vt iam tunc discretionis sapientia pręmunitus, senis puer nomen acciperet, eò quòd velociùs ad matura conscendit certamina. Vbi enim primùm esse quadragenarius coepit, & contra spiritus Macarij duo discipuli. aërios, & in curationibus hominum, & denunciationibus futurorum diuinam gratiam meruit, postremò etiam sacerdotis (vt dignus erat) nomen accepit. Discipulos hic secum habebat duos in desertis interioribus, quae Scetim vocantur: quorum vnus minister ipsius erat, nec ab eius latere recedebat, propter eos qui causa curationis frequentare consueuerant: alter autem separatim in propria cella manebat. Post aliquantum autem temporis, dum prouidentibus futura oculis intuetur, ait Ioãni nomine ministro suo, (qui postmodùm etiam ad presbyteratum, loco eiusdẽ sancti Macarij, meruit peruenire) Audi, inquit, me ô Ioannes frater, & suadẽti mihi id, quod tibi proderit, acquiesce. Tentaris enim, & te cupiditatis atque auaritiae spiritus vexat. Sic nanq; vidi & scio, quòd si acquieueris mihi, consummaberis in hoc, quem adeptus es, loco, & gloriaberis, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Sin verò me audire nolu-4. Reg. 5. eris, Giezi tibi finis aduenier, cuius & morbo laboras.

Euenit igitur, vt post obitum beati viri, tam salubria eius dicta contemneret, post quindecim vel viginti annos. Vndè cum ità totum ille execrabilis morbus inuasit, (eò quòd in pauperes fratres more Iudae, furti crimen admiserat) vt non posset incolumis vel vna hora pars eius corporis inueniri, ne in tali quidem spatio, quod vnus alicuius digitus occuparet. Est ergò & hoc ex ijs, quę sanctus Macarius longè antè praedixerat.

Cibus & potus monachorum. De cibo autem eius & potu referre superfluum puto, praesertim cùm etiam à negligentibus monachis, videamus ista seruari, nè aut deliciosis, aut secularibus pares esse dicantur: maximè in illis locis, vbi vix necessaria ipsis alimenta sufficiunt, & vbi sunt tantorum, quae imitari student, exempla sanctorum. De alijs igitur meritis ipsius loquar. Sine intermissione semper in quadam esse translatione animae putabatur, immò magis, plurimum vitę suę tempus cum Deo agere, & caelestibus ampliùs quàm terrenis negocijs interesse. In quo & diuina quędam miracula fuisse memorantur.

Miraculum S. Macarij. Nam Aegyptius quidam cùm amore vesano alienę vxoris arderet, nec posset ad effectũ tam scelestę cupiditatis peruenire, eò quòd illa pudicitię dedita, virginitatis suae coniugem nimis amaret, maleficum precatus est, vt se amari ab ea faceret, aut quo-Malefici praestigiae. cunq; illam modo à marito proprio repudiari. Maleficus autem multis muneribus illectus, solito proprię artis ingenio, fecit illam equam videri, non foeminam. Quam vbi talem vir eius, domum ingressus, adspexit, tam monstruosa nouitate turbatus, (quòd iacere in lectulo suo equam videret) ingemiscebat ac flebat, eò quòd ipsum alloquens animal, nullũ loquẽtis poterat audire respõsum. Rogabat igitur presbyteros ipsius vici, duxitq; eos domum, & quid illa pateretur, ostendit: & ne tunc quidẽ causam tantae calamitatis agnoscunt. Quae tamen iam per triduum, nec vt equa foeno, nec pane vt homines vtebatur, vtriusq; escę alimonijs destituta. Ad postremũ vt magnificaretur glo-

ria

ria Dei, & vt sancti illius Macarij virtus innotesceret cunctis, subitò in cor mariti eius asscendit, vt cum ea loca deserta penetraret. Illigatam igitur eam, ità vt iumenta vinciri solent, ad deserta deduxit. Cumque ità sancti Macarij cellulæ appropinquarent, iuxta quam monachi stabant, obiurgare cœperunt memoratum virum eius, cur cum equa ad monasteriũ venire voluisset. Ad quos ait ille: Veni huc, vt possit misericordiam sancti orationibus promereri. Illisque interrogantibus, quid mali haberet: Vxor, inquit, mea fuit hæc, sed in equam videtur esse conuersa. Habet autem hodiè tertiam diem, ex quo nullum penitùs cibum sumit. Quod cùm supradicti fratres oranti sancto Macario (cui iam & hoc ipsum Deus notum fecerat) retulissent, vt pro eadem instanter oraret, hæc fratribus dixit: Vos, inquit, equi estis, qui equorum habetis oculos. Illa enim mulier est, nec transfigurata in aliam naturam videtur, nisi eorum oculis, qui pręstigij vanitate falluntur. Confestimque benedictam à capite ipsius nudæ infundens aquam, (oratione completa) subitò videri eam omnibus fœminam fecit, iussitque eam refici, & gratias agentem Deo, cum coniuge suo remeare pręcepit, hoc dicens: Nunquàm omninò à communione sanctorum mysteriorum separetur, nũquàm ab ecclesiæ oratione discedat. Hoc enim idcircò perpessa est, quia per septimanas quinque mysteria diuina non attigit.

Aquę benedictæ vsus antiquissimus.

Aliud iterùm ipsius factum proloquar: Per longum temporis spatium, cuniculum quędam sub obscuro terræ profundo, à cella sua duxit, per dimidij spatium stadij, vsque ad soli alterius summitatem. Vbì speluncam sibi proprio sudore perfecit, vt quotiès ferre non poterat molestias frequentantium, relicta cella sua, per occultum iter se ad speluncæ latebras conferret, ità quòd à nullo vnquàm, si voluisset, videretur. Referebat ergò nobis quidam de studiosis ipsius aliquando discipulis, quòd quotiès de mansiuncula sua ire ad speluncam solebat, viginti & quatuor orationes eundo, & totidem redeundo faciebat. De hoc ipso fama vulgauit, quòd & mortuum suscitârit, dum quendam hęreticum vult docere, qui resurrectionem corporum negabat futuram. Quæ fama in desertis illis locis, sicut est vera, permansit.

Cuniculus subterraneus.

Mortuũ excitauit.

Ad hunc aliquando filium iuuenem, dęmone laborantem, lamentans mater exhibuit: cum quo duo, in singulis lateribus iuncti, cõtinebantur viri. Cuius dęmonis hanc operam esse dicebant: Posteaquàm infelicem hominem, trium modiorum panes edere, & vnius amphoræ lagenã bibere coëgisset, ructando vniuersa quæ deuorauerat, in aërem quendam fumumque conuertere consueuerat, atque ità omnia vel comesta vel potata, quasi quodam ignis ardore solebat absumere. Est autem & legio dęmonum, quæ Flammea nominatur. Sicut enim inter homines, ità & inter illos multa est distantia, nõ naturalis substantiæ, sed diuersæ ac dissonę voluntatis. Iste igitur iuuenis, cùm ei tam enormes cibos mater propria parare non posset, edebat frequẽter egestionem sui corporis, ac bibebat. Ob quod flens mater infelix, de intolerabili calamitate filij sui, sanctum illum, vt miserabilem iuuenem curaret, orabat. Cumque continuas apud eum preces, plurimasque fudisset, orante super illum, Deumq; precante viro sanctissimo, post vnum vel alterum diem cœpit tanti mali medicina procedere. Ait autem matri ipsius: Quantum vis vt comedat filius tuus? At illa: Decem, inquit, panes. Quam ex hoc sanctus ille repręhendens: Quid, inquit, locuta es? Septem itaque diebus ieiunans & orans pro eo, tres eum libras panis iussit accipere, ità tamen, vt opus proprijs faceret manibus. Quem hoc modo per gratiam Dei curatum, & ad pristinam sanitatem reductum, propriæ reddidit matri. Hoc quoquè miraculum per sanctum famulum suum Deus fecit: quem virum ego in corpore videre non potui. Ante annum enim, quàm ad illas solitudines introirem, ille tantus decertator quieuit in Domino.

Voracitas immanis.

Vide vim precum & ieiuniorũ sancti viri.

Illum autem Macarium, qui Alexandriæ presbyter fuit, vidi in his locis, quæ Cellæ nominantur, in quibus Cellis ego per annos nouem mansi. In quibus triennij tempus cum eo vixi: & alia quidem miracula sub oculis meis fecit, alia verò ex ore ipsius didici, cętera autem aliorum relatione cognoui. Habebat itaque hoc in proposito vitæ suæ, vt si quid magnum à quibuscunque sanctis in abstinentia fieri didicisset, hoc feruenter impleret. Cognito igitur à quibusdam, quòd Tabennensiotæ nihil cocti cibi per Quadragesimam totam edere dicerentur, statûit intra semetipsum, vt per septem annos nihil, quod coctum fuisset igne, gustaret, sed crudo tantùm olere contentus esset, ità vt si fortè vnquàm leguminis aliquid reperisset, neq; indè gustaret. Hoc ergò cùm ampliùs,

Macarius Alexandrinus.

Ieiunium Quadragesimale.

quàm volebat, imitando fecisset, de reliquo tanquàm nihil esset graue, contempsit. De alio iterùm, qui vnam tantùm panis libram comederet, audiuit eximius monachorum: cupiensque eum imitari, confractum atque in partes redactum modicas, bucellatìm in lagenas misit, & statuit tantum ex eo edere, quātum posset manus ipsius vnà proferre: & ità mihi lætus ipse posteà referebat, hoc dicēs: Plures quidem particulas bucellatìm intra lagenam compręhendebam, totum tamen, quicquid intrinsecùs tenere potuissem, foràs proferre non poteram propter angustias oris exigui. Publicanus etenim meus, vt omninò non ederem, non sinebat. Per triennium ergò sub hac obseruatione vixit, quatuor aut quinque tantùm vncias panis assumens, & tantundem bibens aquæ, vnumque expendens sextarium olei, quod per totum illi annum sufficiebat.

Abstinētia mirabilis.

Aliam rursùs propositi ipsius agnosce virtutem. Hic virorum fortissimus somnum vincere statuit: & hoc ipse dicebat, quòd per viginti dies nec semel quidem sub tectum aliquod fuisset ingressus, vt sic vinceret somnum, diurni quidem æstûs ardoribus flagrans, nocturno autem frigore tremens: & quemadmodùm ipse referebat, nisi velociùs ad tectum redijsset, somnumque cepisset, vsqueadeò sibi aruisse iam cerebrum intelligebat, vt sine sensu propemodùm putaretur. Vici ergò, inquit, quantùm ad me pertinet, somnum: naturæ verò, quæ exigebat vsum debitum, cessi. Hic quodam die dum in cella sua matutinus sederet, culicem sensit. A quo vulneratus in pede, dolensque manu sua peremit, qui & moriens, plurimum cruoris effudit. Repręhendens igitur factum suum, in eo quòd iniuriam propriam vindicâsset, ità condemnare se voluit, vt in pratis eorum locorum, quibus * Scythiæ nomen est, qui in solitudinibus extremis iacent, nudus per sex menses sederet, vbì culices crabronibus similes, aprorum quoq; perforant cutem. Ergò illic exulceratus est totus, quibusdam tuberibus per omnia eius membra turgentibus, vt vnus crederetur ex illis esse, qui elephantiosi vocantur. Post sex autem menses regressus ad cellam suā, sola, quòd ipse esset Macarius, eius voce patefactū est.

Bellum aduersùs somnū suscipit.

Dura pœnitentia.

Hic idem desiderauit aliquando (sicut solebat referre) hortum, in quo essent Iannes & Mambres malefici sepulti, videre, qui sub Pharaone plurimum potuisse memorantur. Qui longo in tempore, & grandi potentia suæ artis quadratis lapidibus supradictum opus extruxerant, in quo superposita fuerat memoria prædictorum, vbì & aurum recondiderant, & varijs arbusculis locum repleuerant. Puteum quoquè fecerant, eò quòd sine aliquo videretur humore idem locus esse. Hæc autem omnia idcircò fecisse dicuntur, quòd se post obitum in eodem loco tanquàm in paradiso crederent esse mansuros. Ignorans itaque famulus Christi Macarius, quænam ad memoratum locum deduceret via, æstimatione quadam animi solas cæli stellas (quod in mari à nautis solet fieri) dum per deserta ambulabat, sequebatur. Fascem verò calamorum portauerat secum, vt per millenos passus singulos figeret, quò faciliùs posset, agnoscens sua signa, remeare. Per nouem igitur dies itinere confecto, præfatis appropinquauit locis. Cui ferocissimus dæmon, qui semper aduersùm Christi athletas dimicare consueuit, collectos omnes ex proprijs locis calamos à mille passibus, spe dictæ memoriæ quiescenti subitò ad caput posuit. Cumque sanctus Macarius surrexisset à somno, agnouit eos, quos alibì reliquerat, calamos. Credo autem, quòd & hoc permittente Deo ad examinationem memorati viri contigerit, nè spem aliquam haberet in calamis, sed magìs in Dei gratia, qui in columna nubis per quadraginta annos iter populo Israel in deserto monstrauit. Dicebat autem de supradicto horto septuaginta dæmones ad aduentum ipsius prosiluisse, clamantes, & circa oculos eius ac vultum coruorum more volantes, dicentesque: Quid vis Macari? Quid vis tentator monache? Quid ad loca nostra venisti, in quibus manere non poteris? Nunquìd & nos aliquos monachorum tentauimus? Habes eremum propriam cum tuî similibus, vndè nostros quoquè propinquos expellere festinas: nihil nobis tecum commune est: Quid nostras regiones ingrederis? si habitator es eremi, tua tibi solitudo sufficiat: nobis hunc locum sui tradiderunt incolere conditores. Quid hanc possessionem quæris irrumpere, in quam nullus vnquàm hominum, postquàm nobis à fratribus nostra hîc manu sepultis est tradita, viuens ingressus est? Cumque adhuc dęmones plurima replicarent, atque lugerent, beatissimus ille respondit: Ingrediar tantùm vt videam, continuoque discedam. Et dęmones: Hoc (inquiunt) nobis per tuam conscientiam sponde fideliter. Christi verò seruus ait: Simpliciter hoc faciam. Continuoque dæmones ab eius oculis recesserunt. Ingressum

Clamores dęmonum.

se

se igitur, atque illic suspensum æneum cadum reperisse dicebat circa puteum cum catena ferrea, longa iam temporis vetustate consumptum, mala etiam granata intrinsecùs vacua, ac nimio solis ardore siccata. Sic itaque indè discedens, per viginti totos ad cellulam suam reuertitur dies. Cui cùm aqua, quam portauerat cum panibus decem, deficere cœpisset, & grandi molestia penuriæ laboraret, ac penè deficeret, apparuit ei quædam (vt ipse referebat) puella, puro linteo cooperta, ferens ampullam aquæ stillantis, vno à se stadio separata. Quam per triduum ambulans, supradictum vas sibi ostendentem videbat, & velut stantem viciniùs, ac se inuitantem, ità vt putaret quidem assequi eam posse, nec tamen valeret. Igitur spe bibendi, laborem se trium dierum patienter sustinuisse dicebat. Multitudo autem bubalorum grandis apparuit, (sunt autem illic plurimi huiusmodi greges) inter quos vna de bubalis cum pullo suo adstitit subitò, vt & ipse referebat, cui lac ex vbere fluebat in terram. Subieci me ergò, inquit, & labia ferinis vberibus in os meum expressurus apposui, quousquè ad satietatem refectus sum, idq; sibi suffecisse dicebat, vsquedùm ad cellam perueniret. Quem ipsa etiam bestia subsecuta, vbera eidem sua præbebat, neque proprium fœtum, sancti illius contemplatione, suscipiens.

Alio rursùs tempore, dum ad requiem monachorum puteum facit, inter virgulta vel frutices aspidis dente percussus est, cuius morsum necessè est continuò mors sequatur. Correptam igitur eam, & vtraque manu ab ore distentam, scidit mediam, dicens ei: Cùm te non miserit Deus meus, cur ausa es huc venire? Habebat autem diuersas in desertis locis cellulas, in quibus virtutum operabatur insignia: Vnam in interiore solitudine cui nomen est Sceti, aliam in Libya, vbì cellæ vocantur, aliam in monte Nytriæ, ex quibus quædam sine fenestris erant, vbì per totam Quadragesimam sedere in tenebris hic beatissimus dicebatur. Alia cella angustior erat, in qua pedes iacens extendere non valeret. Alia latior, ad quam venientes ad se, suscipere cõsueuerat. Tantas autem hic hominum dęmonijs laborantium curabat cateruas, vt numerus esse non posset, nobis etiam illic degentibus. *Aspidis morsus nihil nocet S. Macario.*

De Thessalonica ad eum nobilis ac diues virgo perducta est, quæ iam per multos annos paralysi laborabat. Quæ cùm ei fuisset oblata, atque ante cellam beati viri proiecta, motus in eam misericordia, per viginti dies proprijs manibus oleo sancto perungens, ac Domino pro ea preces fundens, incolumem suæ reddidit ciuitati. Quæ posteà plurima ad solitudines, cùm fuisset proprijs pedibus regressa, transmisit. *Sãcto oleo perunctam puellam à paralysi sanauit.*

Hic idem cùm audîsset grandem vitæ conuersationem Tabennensiotas habere, veste mutata ad similitudinem alicuius operarij, sumpto habitu seculari, intra quindecim dies per deserta iter faciens, Thebaidem vsque peruenit. Cumque venisset ad monasterium memoratorum hominum, primum, quem Archimandritam vocitant, requisiuit, Pachomium quendam nomine, probabilem per omnia virum, & habẽtem spiritualem gratiam prophetiæ, cui tamen de Macario nihil fuerat reuelatum. Ad quem cùm venisset, hęc dixit: Quæso, me in monasterio tuo suscipi facias: Monachus enim esse desidero. Ait illi magnus ille Pachomius: Senilibus annis grauaris, & monachus esse iam non potes, neque inter cęteros fratres, qui hoc ab adolescentia didicerunt, viuere vales, cò quòd consuetudinem eorum laboremque non pateris: Cumque abstinentiæ tentationes non ferens, læso animo egressus ab his fueris, maledicere eis incipies, quos non potueris imitando sectari. Noluit itaque nec primo eum, nec secundo die, nec per totam suscipere septimanam. Dumq; iugiter persisteret in rogando ieiunus, ad postremum: Suscipe me, inquit, Abba, & si me in ieiunio vel in opere inferiorem ipsis deprehenderis, statim de tuo monasterio pelle. Quo audito, ille persuasit fratribus, vt in monasterio reciperetur. Est autem illic vnus numerus mansionis, habens etiam vsque in præsentem diem ad mille quadringentos viros. Cùm igitur fuisset ingressus in eam sanctus Macarius, & post breue tempus superuenissent Quadragesimæ dies, videretque diuersos vario more viuentes, alium vespertinis horis soluentem ieiunium, alium verò post biduum, alios etiam post dies quinque gustantes, alium stantem totis noctibus, & per diem sedentem, laborantemque: ille de arboribus dactylorum cortices tenens infusos, ac copiosos, in vno angulo stabat vsque ad Quadragesimæ finem & principium Paschæ, non panem, non aquam gustans, non flectens genua, non in terram iacens, sed tantùm modica cauliculorum folia cruda Dominico die sumens, vt manducaret. *Pachomius Abbas.* *Quadragesima.* *Vt Quadragesimale ieiunium seruârit.*

care alijs videretur. Siquando autem ad corporalem necessitatem fuisset egressus, confestìm remeabat, ac stabat, non os aperiens, nō alicui quicquam loquens, sed cum summa taciturnitate consistens, & in corde suo tantùm iugiter orans, atque id solùm operis, quod in manibus tenebat, efficiens. Quem cùm esse tam duræ atque inimitabilis vitæ monachi omnes considerâssent, quasi quadam aduersùm principem suum seditione commoti: Vndè, inquiunt, nobis istum adduxisti, qui ità viuit, quasi in carne non sit humana, ad condemnationem omnium nostrûm? Audi igitur, & aut tolle eum à nobis, aut scito omnes nos ex hoc monasterio hodiè recessuros. Ille autem, tali conuersatione atque virtute eius audita, deprecatus est Dominum, vt quis esset, eidem reuelaret. Quo statìm facto, arrepta eum manu ad oratorium suum duxit: vbì erat altare diuinum, osculatusq; eum, dicit illi: Veni optime senex, tu ille Macarius es, & mihi te celare tentabas: ex multis annis te videre cupiebam, audiens de te magna miracula. Gratias tibi ago, quia colaphos infantibus nostris dedisti, nè magnum aliquid in conuersatione vitæ suæ facere se putarent. Reuertere nunc igitur ad loca vndè veneras: sufficienter enim nos omnes ædificâsti, & ora pro nobis. His verbis rogatus ab omnibus, indè discessit.

Quodam rursùs tempore hoc retulit nobis, dicēs: Quodcunque genus vitæ, & quoscunque mores abstinentiæ spiritualis desideraui, imitatus sum atque perfeci. Iterùm, inquit, aliquando animum meum quædam nouæ cogitationis cupiditas occupauit, vt vellem quinque diebus continuis sensum cordis mei inseparabilem à Deo facere. Statuensque intra mentem meam, & clausis ità ostijs cellæ atque vestibuli, vt nullus hominum responsum à me posset accipere, cœpi instare à principio septimanæ, dicens sensui meo: Vide, nè velis à cælo ad terram descendere. Habes illic angelos, atque archangelos, altissimasque Virtutes, Cherubin ac Seraphin, primumque omnium creatorem Deum. Illic conuersare: sperne illa, quæcunq; infra cælestia videntur habitacula, nè carnales cogitationes incurras, atq; in hoc diebus duobus (inquit) ac duabus noctibus perseuérans, vsqueadeò dæmonem prouocâsse ac stimulâsse me sensi, vt ille in flammam ignis subitò conuersus, omnia quæ habere videbar, incenderet: ipsamque etiam mattam, super quam stare consueueram, vt totum iam me arsurum esse crederem. Ad postremum tanto timore percussus, ab huiusmodi proposito tertia abscessi die, cùm viderem tam iugiter indiuiduum Deo animum me habere non posse. Descendi ergò iterùm ad cogitationes seculares, nè aliquod mihi ex perpetuo diuinitatis intuitu genus arrogantiæ nasceretur.

Nostra autem cōuersatio in cælis est.

Ad hunc ipsum Macarium cùm aliquando venissem, reperi ante fores cellæ ipsius presbyterum quendam, cuius totum caput adeò exesum & consumptum erat illa valetudine, quæ Carcinus nominatur, vt os etiam verticis videretur. Quique illuc vt curaretur aduenerat, nec tamen vsque in illum diem à sancto Macario susceptus fuerat, aut visus. Ego itaque tunc ipsum rogans petiui, vt eius misereretur, & saltem responsum ei daret. Ad quod mihi ille sanctus hoc dixit: Non est dignus iste curari: Hanc enim pœnam ex præcepto diuinitatis accepit. Si autem vis curari eum, persuade illi priùs, vt à sanctorum sacrificiorum immolatione discedat. Cumque ego dicerem: Cur, obsecro, id fieri iubes? Quia fornicatione, inquit, pollutus, ministeria Domini violare consueuerat: ob quod talis supplicij atrocitate cruciatur. Sed, sicut dixi, si nunquàm velut sacerdos sacrificia contigerit diuina, accipere (Deo iuuante) poterit medicinam. Cùm ergò illi, qui hac valetudine laborabat, ista dixissem, vt cum sacramento mecum pacisceretur, non se vlteriùs ad officium sacerdotis accedere, tunc demùm à sancto illo vocatus est: qui eum his allocutus est verbis: Credis, inquit, Deum esse, cui nihil occultum est? Respondit, Credo. Non potuisti (inquit) virtutem diuinitatis eius euadere? Respondit ille: Non potui, domine mi. Tunc magnus ille Macarius, Si cognoscis, inquit, peccatum, & vis euadere istam, quam propter illud tibi Dominus intulit, pœnam, emendare de reliquo. Quo audito, ille proprium confessus est crimen, & decæterò se nunquàm peccaturum esse promisit, neque functurum sacerdotis officio, sed inter laicos iam futurum, & tunc demùm illi manum sanctus imposuit: atque in paucis diebus capillorum quoquè recuperatione curatus, Deumq; glorificans, sancto etiam viro gratias referens, videntibus nobis ad propria remeauit.

Cancer morbus.

Ecce Missam appellari sanctū sacrificium & diuinū.

Post hęc adducitur ad eum in meî pręsentia puer quidam, qui sæuissimi dęmonis spi-

ritu

ritu laborabat. Cumq; vnam super caput eius posuisset manum, & ad cor ipsius aliam, tandiù deprecatus est Deum, quandiù suspendi in aère eum faceret: qui puer in morem vtris totus inflatus, suprà quàm æstimare quis posset, intumuit, & subitò aquam ex omni parte membrorum cum clamore maximo vocis effudit. Itaque omni illo tumore residente, ad pristinam sui corporis rediit sanitatem. Quem sancto perunctum oleo, & benedicta perfusum aqua, proprio reddidit patri, pręcepitque, vt per quadraginta dies nec carnes eum edere, nec vinum potare permitteret: & sic eum perfectæ reddidit sanitati. Oleo sancto & aqua benedicta sanat dæmoniacũ.

Hunc eundem sanctum Macarium quodam tempore cogitationes vanæ gloriæ stimulando vexabant, volentes eum de cella ipsa vbì degebat, abstrahere, & suadentes ei, atque demonstrantes quandam veluti operis boni speciem, vt eius causa pergeret Romam, sanaturus videlicet eos, qui illic nequissimis dęmonijs vexabãtur: Summa enim gratia diuinæ virtutis hic beatissimus contra immundos spiritus vtebatur. Cùm ergò talibus incitamentis, quibus expulsare eum dæmon volebat, per multum tempus reluctaretur, fortiterque se videret vrgeri, proiecit se subitò supra cellulæ suæ limen, ità vt extra cellulam suos relinqueret pedes, ac diceret: Ducite me, ó dæmones, si potestis, & trahite. Ego enim pedibus meis non ibo, quò vultis. Si ergò hoc me modo portare potestis, en proficiscar, sacramenti quoquè adiectione confirmans, quòd vsque ad vesperam de eo non consurgeret loco. Vndè si me, inquit, non moueritis, sciatis vos vlteriùs à me non audiendos. Diù itaque iacens immobilis, tandèm profunda vespera propinquante surrexit: sed nocte quæ subsequuta est, rursùs ei dęmones molesti esse cœperũt. Ille verò sporta, duos modios recipiente, arenis repleta, impositaque humeris suis, in desertis locis spatiabatur. Huic Theosebius quidam genere Antiochenus occurrens, cui & Cosmetor cognomen erat, dicit ei: Abba, quid tantum onus portas? in me potiùs, quod deuehis, transfer, & noli tuos humeros fatigare. Ille autem dicebat: Vexo vexantem me: Ocio enim fruens, iter aliquod agere me compellit. Cùm autem ità onustus ambulâsset diutiùs, & confecisset illo pondere suum corpusculum, regressus in cellam est. Vexo vexãtem me.

Hic ipse sanctus aliud miraculum retulit nobis: (erat nanque presbyter) Notaui mihi, inquiens, eo tempore, quo sancta mysteria fratribus dabam, quòd Marco monacho nunquàm dedissem, sed semper ei sancta de altari angelus dabat, solam tamen manum dantis videbam. Erat autem Marcus iste summi ingenij, qui, dum iuuenis esset, nouum ac vetus testamentum memoriter retinebat, admodùm placidus & quietus, & castitatis proposito singularis. Vno igitur die, dum ego aliud quod agerem, non haberem, in vltima eius senectute ad eum vsque perrexi, & iuxta ostium ipsius sedens quasi tyro, nouusque monachus, supra homines eum esse existimans, sicut & erat, audire quid loqueretur, vel quid ageret, desideraui. Fuit autem solus intrinsecùs, centum circitèr annos agens, qui & dentes quoquè nimiùm longa ætate perdiderat. Contra se ergò ipsum, & contra dæmonem litigabat, dicens: Quid ampliùs decrepite senex quæris? ecce oleum, vinumque gustâsti. Quid vltrà cupis in extremis ætatis tuæ deuorator, ac ventris cultor? huiusmodi verbis in se iniuriosus existens. Tum & dæmoni ista dicebat: Nec adhuc tibi debeo aliquid, quod furari præualeas. nihil aliud inuenis? Iam recede à me hominum inimice, atque hoc sibi quasi insultando dicebat: Veni pessime senex: quandiù tecum morabor? Marcus monach9 egregius.

Referebat autem nobis Paphnutius quidam, discipulus huius beati viri, quòd aliquando belua quædam exhibuit sancto Marco catulum suum cæcum, vestibulumque ostij eius, capite percussit, & ingressa ad eum sedentem forìs in atrio, proiecit ante pedes ipsius catulum suum. Quem ille tenens, & expuens in oculos eius, orauit: continuoque lucem, quam amiserat, vidit. Secumq; tunc ipsum proprio lacte nutritum, mater abduxit. Sequenti autem die eadem bestia sancto ac beatissimo Marco, pellem ouis exhibuit, quã memoratus seruus Christi, sancto Athanasio episcopo dereliquit. Quam sancta Melania posteà à beatissimo viro Athanasio accepisse se dixit. Et quid mirum, si ille qui mansuescere fecit Danieli leones, etiam huic beluæ talem sapientiam dedit? Dicebatur pręttereà de beato Marco, quòd ex quo lauacri gratiam spiritualem promeruit, nunquàm expuisset in terram, sexagesimum post baptismum agens annum, & quadragesimum ante baptismum. Dan. 6. & 14

Erat autem figura corporis huius athletæ Christi Macarij, (oportet enim me de hoc quoquè

Forma Macarij Abbatis.

quoquè tibi significare famule Dei Lause, eô quòd paruitas mea cõuersata cum eo diutiùs, eundem cognouerit diligenter) statura breuis: non multa barba faciem vestiebat, sed circa labia tantùm erat, parumque circa mentum aliquid videbatur. Ex nimia abstinentia, & penè iugi inedia, etiam vultus ipsius, nudus prçter cæterorum hominum consuetudinem videbatur. Ad hunc ergò cùm admodùm tristis aliquando venissem, diceremque, Abba Macari, quid iubes faciam, quoniam variæ cogitationes animum meum conturbant, dicentes mihi, Proficiscere hinc, quia nihil agere te cernis? Ille respondit: Dic, inquit, ipsis cogitationibus tuis: Propter Christum parietes cellæ istius custodio. Hçc tibi amator & famule Dei doctissime, pauca de multis ex factis sancti Macarij vel dictis, significaui.

VITA S. ADELHARDI ABBATIS CORBEIENSIS, AVTHORE PASCHASIO RATBERTO, QVI *sextus ei fuit in Gallica Corbeia successor.*

Die 2. Ianuarij.

In principio orationis funebris de obitu Valentiniani.

PRecium operis est, viros quosq; doctissimos imitari, qui parentis affectu, charorũ in Christo funera pietatis opere defleuêre, flendo quoquè miris eos prosecuti sunt laudibus. Quoniam, sicut beatus Ambrosius in opere super Valentinianum dixit, etsi incrementum doloris sit, id, quod doleas, scribere: tamen plerunquè in eius, quem amissum dolemus, commemoratione requiescimus, eô quòd in scribẽdo dum in eum mentem dirigimus, intentionemque defigimus, videtur nobis in sermone reuiuiscere, & totus medullam nostræ mentis influere. Cæterùm posteritatis negocium est, vt eorum exempla virtutum literis commendemus, quatenùs & nostrum charitatis debitum proximis persoluamus, & Patrum exempla, quos imitari debeant, filijs non negemus. Nouimus igitur eos non perijsse post mortem, sed beatiùs immutatos, vt moriendo ad immortalia summæ felicitatis gaudia peruenirent. Idcircò non omninò penitùs obliterandi sunt à memoria, præsertim tales, quorum non desijsse hinc mortis euulsio fuit, sed in melius commutâsse. Neque enim fatendum est, iuxta quorundam perfidorum insaniam, quod scriptura inquit: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, nec est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit regressus ab inferis. Neque hoc dicendum, quòd ex nihilo nati sumus, & post hæc futuri sumus, quasi non fuerimus. Verum igitur est, & incunctanter profitendum, Christum resurrexisse à mortuis, & mortem moriendo vicisse: vt similiter omnes, qui in Christo moriuntur, non iam mortui, immò in eo viui atque beati inueniantur. Deus enim viuorum est, & non morientium, eô quòd in illo qui viuit, omnes qui in ipso sunt, viui inueniuntur. Vndè & scriptura eos dormientes appellare consueuit.

Sap. 2.

Matth. 22. Lucæ 20.

Quapropter officiosissimum est, sicut dixi, sanctos imitari viros, videlicet præfatum Ambrosium, & beatum Hieronymum, reliquosq; sacros imitabiles viros, qui suis epitaphia charis facundissimè condiderunt. Etsi nõ assequi eorum iura facundiæ queo, materiã tamen loquendi scias nõ deesse: quia cum recolere scribendo cupio virum, quem sanctum & admirabilem vniuersus penè prçdicat orbis: quemq; vidimus, & vsi familiaritatis eius amore, licèt indigni, sumus, omninò tacere, quãuis indocti, nequimus: vt dũ eum oculis videre negamur, saltem mẽtis officio prosequi mereamur. Sed dum hoc cogitare incipio, duobus valdè cõtrarijs afficior intùs, mœroris videlicet atq; gaudij. Sed cõtristari Apostolus pro tali negocio vetat: gaudere verò nõ solùm mea, verùm omnium nostrorum subita desolatio prohibet. Quibus vtrisque taxatis stipendijs pietatum, gaudere magìs, multumq; congaudere profectò spe promissionis æternæ de tanto patrono oportet: itaq; per felices eum iam trãsisse agones, quem proculdubiò requieuisse in Christo, sine fine beatè mãsurum, minimè dubitatur. Sed quia fleru amoris vincor potiùs, quàm desperationis ignauia, mihi parcendum nõ ambigo: prçsertim cùm Apostolus non flere prohibeat, nisì tantùm, vt de dormientibus, tanquàm cæteri, qui spem non habent, non contristemur. Ergò longè aliud est, cum desperatione contristari: aliud verò, dolere & condolere, quòd sic peccati causa huc venimus, vt ad modicum,

1.Thess.4.

Ibidem.

vix

vix parùm aliquid esse videamur: vndè proculdubiò charorum lachrymis abluere sepulturam, debitæ pietatis affectio esse debet, non erroris.

Qua pietate licèt mentis ingenio segnis, tuî recordor virorum charissime Adelharde pater, senectutis decus, species sanctitatis, forma virtutum: Intantùm, inquam, tuî recordor amoris vinculo, vt vix admodùm me valeam inter vtraq; temperare negocia: Qui dum video Dominum Iesum Christum, Lazarum, quem diligebat, fleuisse mortuum, & non solùm fleuisse, verùm turbatum fuisse spiritu: nimium flere cogor, tali ac tanto cæli destitutus oraculo. Cæterùm ipsa natura docet, charorum non obliuisci debere, sed quibus possumus eos commendare ingenijs, vt & dilectio in mente firma teneatur, visione carnis sublata: & amor in mente qui dudùm accensus fuerat, dum meliùs viuat quem diligimus, nō moriatur. Vndè mi votorum charissime, tuū superspargo more vulgi sepulcrum ex floribus, ornare cupiēs funus literarum officijs: quatenùs tuarum aromata virtutum non tumulo teneātur clausa, sed longè lateq; in exemplum futuris fragrent temporibus. Neq; enim more quorundam censeo pueros hincindè super tumulum constituere, qui tuas fingendo laudes debeant decantare, vt instàr lugubrium carminum ad fletus & gemitum audientum pectora concitent: sed veritatis iura mihimet torpentis ocio nè abdicentur, literarum fidei commendabo, atq; ità tuo refrigeratus alloquio, tuî per secula memorabor. Neq; è meo poteris euelli animo, nisi nomen tuum laudesq; depromam. Fidelis est mihi conscientia, quòd quicquid dixero, à tua minus est laude: ideò persuadere mihi de te talia minimè erubesco. vndè tua præsens absentia mihi manens, nouos in me generat lachrymarum affectus: ità tamen, vt præsentia absens faciat gratulari, quòd iam perueneris ad diù promissa gaudia felix.

S. Adelhardi encomiū.

Ioan. 11.

Itèm præclara laus beati viri.

Nè, quæso, lachrymanti dicas, Gratulari de me potiùs, quàm flere, charorum fili debueras, præsertim cùm scias me euasisse mundi ludibria, & peruenisse ad fontem æternę vitæ: qui si me diligeres, gauderes vtiq; & congauderes, quia iam fruor immortalitatis stola, & satior intuendo maiestatis gloriam. Scio, mi pater, scio, inquā, quia exutus carneis indumentis, cælesti iam frueris visione: sed vincor itaque, pio perfusus amore, pręsentem tuam flere absentiam, quo mihi triste videtur omne quod intueor, dum te suspirans abesse sentio. Et vt verbis Fortunati vtar,

Qualiter agnus amans genitricis ab vbere pulsus,
Tristis & herbosis anxius errat agris:
Nunc fugit ad campos feriens balatibus auras,
Nunc redit ad caulas, nec sine matre placent.

Sic me de tuis pater absentem suggero verbis. Dies, inquam, obitûs tui mihi vtinàm non luxisset, quia nec poterat peior esse mihi exiguo, neq; sæuior vlla tuis omnibus inlucescere: quo quid agam, quídve faciam perpendo, sed mœrore amarus, non inuenio. Prohibente, vt dixi, Apostolo, multùm flere volens, non audeo: gaudere verò, quanuis inuitus, tuę charitatis gloria persuadeor. Iam enim tibi hyems, mi pater, abijt, & recessit imber: ergò venerunt nuptiæ agni, inter delicias paradisi frueris: vox tua sonuit iam in auribus meis, exaudita est vox turturis, ità dicens: Sicut audiuimus, fili, sic vidimus in ciuitate Domini: audiuimus quidem gloriosa, sed cernimus potiora. In ciuitate Domini virtutum: virtutum ergò, & non vitiorum, quia Deus fundauit eam in æternum, fundamento perpetuitatis. Intelligo quidem planè talia te canētem, sed suspiro dolens & gemo anxius, longè interdùm à tuo seiunctus consortio: Et quod serius est, orbis te virtutis virum prædicat, nec contingimus, nec videmus.

Psal. 47.

Nóui igitur, quòd neque has velis accipere laudes, qui tuas iam in cælo scriptas proculdubiò tenes: ibì tuum prorsùs feceras horreum, ibiq; tuum semper erat mentis habitaculum. Vndè quanuis mihi exigam quod impendo, tibi exindè gratulor, quia frueris quod amâsti: mihi doleo, quem depulsum à lacte velociùs amisisti: iocundor tua causa, sed mea plango. Tuis itaque gaudijs superatus, tandèm gratias Deo agere non recuso. Ago quidem gratias, quòd talem te habuimus: vincor verò affectu, quia priùs te caruimus, quàm comites paradisi nos tuo adsciueris consortio. Propter quod obsecro, mi Pater, prospicias per cancellos, per fenestras quoquè, Domino concedente, voti intuearis filios. Nóui igitur, qua fueris charitate præditus, quáve fide firmu' qualique spe diù velut ancora Domino religatus. Certissimum idcircò teneo, q' triplex iste tuus funiculus difficilè, immò nunquàm, resoluitur. Miraris non mod'

pedibus nubes ac sidera, sed etiam altam planitiem cęli, niueo candidatus habitu. Ideò precor nè differas misereri humilium, quos dudùm ad talia prouocabas in certaminis campo. Fortis, mi pater, fuit vt mors dilectio tua: ideò nullo victus es hoste, nullo superatus agone. Vicisti oblectamenta mundi fortiter, & ideò coronaris, credimus, gloria triumphantis indubitanter. Venite filiæ Hierusalem, & videre diadema, quo coronatus est senex noster solennitate æterna, quibus ille inauratus est indumentis. Perpendite, quomodò adhuc iuuenis malignum vicerit hostem, quomodò puer mundum pedibus olìm calcauerit.

Orditur vitæ narrationem. Gen' Adelhardi. Paulus Aemylius vult fuisse sororē Desiderij regis, sed hic author, itèq; Eginhartus, filiā eius fuisse testantur.

Qui cùm esset regali prosapia, Pipini Magni regis nepos, Caroli consobrinus Augusti, inter palatij tyrocinia omni mundi prudentia eruditus, vnà cum terrarum principe magistris adhibitus, elegit magìs iustitiæ fore & veritatis amicus, quàm in illicita consentire, etiam multis oblectatus blanditijs. Vndè factum est, cùm idem Imperator Carolus desideratam Desiderij regis Italorum filiam repudiaret, quam sibi dudùm etiam quorundam Francorum iuramentis petiêrat in cōiugium, vt nullo negocio beatus senex persuaderi posset, dum esset adhuc tyro palatij, vt ei, quam, viuente illa, Rex acceperat, aliquo communicaret seruitutis obsequio: Sed culpabat modis omnibus tale connubium, & gemebat puer beatæ indolis, quòd & nonnulli Francorum eò essent periuri, atq; rex illicito vteretur toro, propria sine aliquo crimine repulsa vxore. Quo nimio zelo succensus, elegit plùs seculum relinquere adhuc puer, quàm talibus admisceri negocijs: vt propinquo, quem contrà ire prohibendo non posset, non se consentire fugiendo monstraret. Nec minùs igitur Ioanne pro iustitia mori paratus fuisse creditur, qui pari annisu inlicitam repręhendebat regis audaciam, & spernebat huiusmodi nuptias: nec considerans propinquitatis iura, vt carni assensum præberet contra leges Christi, quas violare non ferens, sibi in animo pręponebat. Vndè & voluit magìs cum Christo mente ingenuus crucis ignominiam ferre, vt fortia quęque cōfunderet, quàm si etiam adoptaretur in regnum, vt esset regis filius.

Fit Monachus Adelhardus.

Despiciens itaq; Pharaonis regni diuitias, peruenit tādèm, vt monachus velut Moyses in eremo Dei frueretur alloquijs. Neq; enim adhuc seculo ità calceatus, poterat cęleste visum in monte videre: sed exutus his omnibus & sanctificatus, Dei agente gratia, discipulus factus est Saluatoris. Legerat ergò, Nisì quis renunciauerit omnibus quæ (Luc. 14.) possidet, adhuc & semetipsum, non potest meus esse discipulus. Neque igitur ignora- (Matth. 19.) bat, quòd facilius sit camelum per foramen acûs transire, quàm diuitem in regnū cælorum intrare. Et ideò deposuit aselli onera, vt faciliùs arctam atque strictam viā mandatorum Dei curreret. Quibus depositis, Corbeiæ, immò Christi ibidèm expetijt fontem, velut ceruus ille Dauidicus. Vbi cùm parùm fuisset immoratus, subitò humilitatis discipulus, factus est magister virtutū: & qui pridiè pedisequus videbatur aliorum, inuentus est dux & præuius suorum in Christo commilitonum. Elegeras enim, bone Iesu, tibi tyronem & puerum: Nō quidem ille te, sed tu illum elegeras & prælegeras, tua præuentum misericordia. Elegisti eum fermè cùm viginti esset annorum, quando infelix nimiùm ætas humana, fragilis & valdè procliuis est ad peccandum: tunc quando omnes tyrones tui, cùm exirent de terra Aegypti à viginti annis & suprà, in libro vitę te conscripti sunt præmonente. Necnon & cùm rursùs à Moyse & Eleazaro recensentur omnes hac ætate, & deincèps, qui possunt ad bella procedere, in cæleste collegium supputantur. Hi tantùm in castris Domini figunt tentoria, hi soli procedunt ad bella. Sanè quia mirum admodùm est tunc vincere, cùm oblectatur varijs blandimētis: triumphare, multis cùm impellitur argumentis. Viginti etenim fiunt, quinq; quatèr ducti: aut quatuor, quinquiès supputati. Quibus ità collectis, cōstat eos tātùm ad bella fore prōptissimos, qui veteris ac noui testamenti ætate senuerint, & eius sapientia fuerint educati. Horū igitur virtus est ad bellandum aptissima: & vt se vincant primùm, monenda: pręsertim cùm tunc hostis, quantùm in carne est, maioribus vtitur decipiēdi ingenijs.

Corbeia Galliæ. Psal. 41. Num. 1. Num. 26.

Alludit ad Dauidem. 1. Reg. 17.

Tunc ergò tuus Christe ætate puer, mente ingenuus, prostrauit mundi illecebras: tunc deposuit arma Saul regis, vt te solo lapide, quem gestabat in pectore, prosterneretur ingens animarum delusor. Te deniquè elegit secum in præcordijs ferre: te authore contra spiritalia nequitiæ in cælestibus dimicare. Quid plura? ità certaminis campum ingressus, peruenit ad cœnobium: vbì annuo pulsans voto, tandèm introiuit portas iustitiæ, per quas soli iusti ingrediuntur. Deindè peruenit ad portam virtute mactus, quæ (Psal. 117.)

sola

ſola ſuos quoſque ducit ad vitam.ingreſſus nanq; eſt arctam & ſtrictam viam, quę paucorum eſt, vt dilatato animo, viam mandatorum Dei curreret ſagaciſſimæ artis ingenio. Atq; cùm iamdiù ità totus effloruiſſet inter monaſticam diſciplinam, vt magis ineſſe cæleſtibus quàm terrenis crederetur: neſcio quo ducti Patres affectu, quaſi ex iuſſu regio hortulanum eum conſtituunt. Qui gaudens vt bonus athleta Chriſti, àc ſi inter paradiſi delicias, ità obediens lætabatur animo. ſciebat nanq; Dominum in huiuſce ſepultum fuiſſe ſpelæo, ibiq; eum Mariæ, vt hortulanum, apparuiſſe. Sciebat eum in eodem loco reſurrexiſſe, etiam inibì viſiones angelicas apparuiſſe. Vndè profectò theſaurum effodiēs in hortis animi, multiplici corpus aromate vngebat Ieſu. Quid tunc putas dicebat, tali adſtipulatus officio? Ni fallor, dicebat ſine voce, mentis tamen affectu: dicebat, inquam: Veniat dilectus meus in hortum ſuum virtute conſitum, & comedat fructum pomorum ſuorum. Erant igitur illi in animo diuerſa virtutum olera: & idcircò dixiſſe non ambigitur, vt comedat fructum pomorum ſuorum. Suorum, inquam, quia non ſibi, ſed Domini applaudebat gratiæ, ſi quid boni mēte geſtaret. Alij labores agrorū ſuperexcolant, quàm virtutes animi obedientiæ cauſa defenſi: iſte talia nō omittens, hortum deliciarū animam ſuam Domino cōſecrauerat. Fecerat enim, quod ab eo ſibi dictū meminerat: Pone me ſicut ſignaculū erga cor tuū. Quo pręmio vallatus, ſecum in animo Domini magìs delectabatur colloquio, quàm rerum negocijs temporalium: Deſcenderat enim profectò dilectus eius Chriſtus hortum animi illius inuiſere: deſcenderat vtriquè ad areolam aromatis, & in eo virtutū delicijs paſcebatur. Hortus autem deliciarū eò vocatus eſt paradiſus, quòd intelligitur mens hominis, quia EDEN hortus deliciarū interpretatur. Vndè & quidā florentem eum dixerunt. Deſcenderat ergò in eo Chriſtus, vt lilia colligeret caſtitatis, & videret ſi iam mála Punica germinâſſent.

Matth. 7. Pſal. 118. Hortulani officium ei demādatur. Ioan. 20. Cant. 5. Cant. 8. Cant. 6.

Eſt autem boni viri animus, vt dixi, hortus plenus deliciarum virtutibus, atque ità alter deniquè paradiſus. Metitur ibì myrrha, membrorum ſcilicet mortificatio, cum virtutum aromatibus. Colligitur roſa, martyrij ſanguine rubricata: nitent poma conuallium, cæleſtibus diſciplinis irrorata: germinant mála Punica, propter odoramenta bonorum actuum: abſque eo, ſi quid intrinſecùs latet, Dei flagrans, pius ardor amoris. Indè eſt, frater, ſi velis aduertere, quòd noſter ſenex totus amabilis & ſuauis erat: indè, quòd aptus omni eloquio puritatis. Nónne tibi videtur mel & lac ex eius lingua manâſſe, qui ità ſe ſuo influebat eloquio, vt nonnunquàm aliquos quaſi ebrios redderet ſanctitate, omnes verò ſibi cōnexos præ dulcore nimio faciens? Et quid aliud erant eius labia, quàm fauus diſtillans? & vt altiùs dicam, quid aliud, quàm organum ſancti Spiritûs? Alioquin humana non potuiſſet appręhendere ſapientia, quæ loquebatur: Plena deniquè ſanctitatis munere, verba cæleſti manabat oraculo.

Anima viri iuſti, paradiſus eſt. Cant. 5.

Qui cùm idem ità longè diuq; à ſancto ageretur Spiritu, recordatus præcepti Abrahæ fuiſſe dicitur, vbì inquit ſcriptura: Exi de terra, & de cognatione tua, & de domo patris tui, ac veni in terram, quam monſtrauero tibi. Qui cùm ſecū talia contuliſſet, cœpit intra ſe meditari & dicere, quòd nondum hoc præcepti genus opere compleuiſſet: Qui ſi mente reliquerat natiuitatis ſolum, reputabat quòd adhuc corpore intereſſet: Etſi, iuxta Euangelij præceptum, patrem, aut matrem, aut cognatos iam reliquerat, vt Deo dignus haberetur diſcipulus, adhuc etiam ampliùs moleſtabatur: quia licèt pro dignitatis genere, ſæpiùs tamen eum inuiſendo propinqui & noti frequentarent, quàm quieti viri animus popoſciſſet. Quo factum eſt, vt ilicò alter Elias fuga laberetur, non Iezabel, ſed carnis fugiens voluptatem. Quærebat enim ſeuerus Chriſti miles effugere, vt ſeſe fugiendo pleniùs inueniret. Atque ità qui dudùm fuerat multis fulcitus blandimentorum obſequijs, factus eſt hoſpes peregrinationis: non habens cum Chriſto, quod egregium habendi genus eſt, ſaltem vbì caput reclinet. Itaque ſic ſe fugiens, vt ſe inueniret, peruenit ſecum in fortitudine verbi vſq; ad montem Caſſinum, nolēs patriæ cognoſcere curas, neq; prædicari de ſe vento iactantiæ laudes. Cogitabat autem ſolum ſe velle tantùm percepiſſe, needùm diuiſum à vitijs, quouſq; moraretur infra patriæ fines. Et nè rursùs nouis diaboli retibus ligaretur, exiuit vltra ſe vadēs, ſi quo modo poſſet relatu veritatis edicere: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. At vbì e ità conſcius venit Caſſinum, quod totius fons religionis & origo putabatur, ſuſceptus quidē à Patre monaſterij, ſed Dei diſponente iudicio, ibì eū paululùm licuit immora Fertur nanque, quòd ilicò quidam ei anachoreta in Spiritu Dei prædiceret, quinam

Gene. 12. Nō ferē propinquorum crebras viſitationes. 3. Reg. 19. Matth. 8. Caſſinenſe petit cœnobiū deſertiola.

vndè esset,& ob quam causam eousq; aduenisset. Ac deindè post modicum prædicit aduenturos regis nuncios,qui eum repeterent,suoq; in loco restituerent. Quod ille audiens,turbabatur plurimùm, quòd votis prospera non succederent. Qui assumens ilicò Abbatem loci illius, retulit ei sua quæque, rogans atq; obsecrans, si quo modo posset effugere,clementer annueret,quó nomen illius vltrà etiam nec à longè audiretur.

Cogitur redire ad suos. Sed præoccupauit Deus mox eorum consilia,& dum moras faciunt euoluendi,continuò præoccupatur nuncijs.Qui tenentes eum,reduxerunt in patriã.Quid putas,quàm amarus erat animus,quàm mœstus,quia ad patriæ fines & dulcia proprij soli arua inuitus rediret? Audiant igitur huiusmodi virum nostri cõciues monachi, qui lenti requiescunt vmbrarum delibuti fuligine: audiant,qui post se secularium greges trahunt : audiant,inquam, quòd non satìs tutum sit,suorum se deliniri parentum affectibus. Christus ergò matrem nescit, & ignorat fratres, vt veram nobis mentis ostendat fraternitatem. Si quis,inquit,fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est,ipse meus frater, soror & mater est.Deindè reuocat discipulum ab officio funeris,nè patrem liceat sepelire debito carnis iure: Sine,inquit,mortuos sepelire mortuos suos,tu autẽ sequere me. Hoc igitur totum nouerat pius senex noster, & ideò fugere festinabat è medio ciuium suorum. Recordabatur nanque, quòd Iesus non sit signa operatus in patria: neq; propheta sit sine honore,nisi in proprio solo.Hic autem honore mundi expoliatus,idcircò festinabat exire charorum vinculis,vt verè posset sibi mentis honorem adsciscere,atq; vt altiùs dicam,angelicam in terris degere vitam. Videbatur non satìs pauper posse fieri in medio parentum suorum,qui regni pollebant honore,& diuitiarum copijs renitebãt: Et ideò disruptis vinculis clari nominis,voluit pauper fieri sine ambitione,quondàm locuples.Sed sui contemptor eximius,paupertate fit ornatior, fuga clarior, vilitate humilitatis sublimior:& vt B.Hieronymi verbis vtar,sint nonnulli ditiores monachi, quàm fuerant seculares : possideãt opes sub paupere Christo,quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant : vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit antè mendicos: Adelhardus verò noster mundi omnia calcans,vicit in schemate,& cuncta quæ mundi sunt,sub pedibus attriuit.

In monachos,carnalibus ppinquorum affectibus deditos. Match. 12. Match 8. Luc. 9. Match. 13. Hierony. epistola 2. ad Nepotianum.

Et dum ità quietus iam victor celsa sederet in mentis arce, dispẽsante Dei prouidentia,rursùs ei nouus constituitur pugnandi ordo. Agitur nanq; non longè postquàm redierat,proprio consentiente monasterij Patre,vt nec multùm longè dispar, id est,alter Augustinus,viuẽte prędecessore successor eligatur: nisi quòd ille episcopus fuerit,iste verò Abbatis loco subrogatus sit:vtriq; tamen perfecti dispensatores inueniũtur. Erat autem idem beatus præfati patris Augustini velut pedisequus, operum clarissimus imitator,satìs acutus ingenio,voluntate promptus,eloquentia diues,dulcisluus affatu,auditorem tanto afficiens fructu, vt linguam eius vix aliud quàm calamũ sancti Spiritûs credere potuisses. Prædicationis eius officium lachrymæ commendabant & cordis duritiam gemitus molliebat. Fluebat itaq; lachrymarũ ab eo serotinus imber, quatenùs mentes vberiùs semen fructificandi caperent,& cor audientium huiusmodi censu charitatis amore mulceret. Vox eius plena viroris gratia, & omni constantia fortior videbatur: ipse verò vultu corporeo nitens, plenus pinguedine sancti Spiritûs credebatur. Erat autem,iuxta illud Horatij,quod magnis laudibus prædicatur,

Eligitur in Abbatem. Horat. 2. Sermo, Satyra 7.

Fortis,& in seipso totus teres atque rotundus.

Fortis siquidem fide,constantia & virtute solidus intantùm,vt nil trepidans, nihilq; dubitans videretur, etiamsi totus terrore anfractus orbis laberetur. Veruntamẽ si aliqua terroris procella impulsus esset,aliquando spe superabat, aliquãdo verò ratione vincebat : timor autem mundialis eum nusquàm potuit subrigendo transuerberare. Teres autem & rotundus ideò in seipso,immò in Domino dicitur fuisse,quia non solùm sibimet virtutibus ac moribus aptabatur: verùm etiam omnibus congruus erat,& amore dignissimus:intantùm,vt omnia omnibus esset,& penè cũctis lucrifieret.Erat siquidem carne nobilis, sed nobilior moribus : plenus Dei sapientia, sed opere non vacuus: pulchra facie,sed fide ac sanctitate pulchrior: diues progenie,sed ditior almitate,quia propago erat natus de propagine cæli.

Virtu[tum] quadrig[a]. Rotæ quadrigæ. Totus igitur nouo homine indutus erat, & quãtùm hîc mortalibus fas est, in intimo Domino recreatus.Equitatus eius, erat quadriga virtutum : rotæ verò quadrigæ illius, prudentia,iustitia,fortitudo & temperantia. Porrò prudentia tanta illi inerat, vt fons

consilij

consilij ex eius animo manare videretur. Cernebat enim simul præterita, præsentia & futura: vt de singulis prçuideret quid agendum, quídve sequendum Dei consilio monstraretur. Iustitiam verò quantùm sectatus sit, testis est Francia, & omnia regna terrarum, consultu sibi submissa: maximè tamẽ Italia, quæ sibi commissa fuerat, vt regnum & eius regem Pipinum iuniorem, ad statum Reip. & ad religionis cultum vtiliter, iustè atq; discretè honestiùs informaret: vbi tantam promeruit laudem, vt à quibusdam, ità vt fertur, non homo, sed pro * virtute amoris, angelus prçdicaretur. Fatētur enim, quòd nunquàm in iudicio alicuius personam inspexerit: neque iuxta prouerbium vulgi, aureo pugno sit murus eius animi fractus. Solus, vt aiunt, potuit illæsus fluuiũ transire Acherontis auari, & sine discrimine cecitatis ex Alpibus remeare per annos: Antè quem tremebat in promptu superborũ altitudo, gloriabatur humilitas mansuetorũ. Deposuit enim ilicò in ingressu omnem indè tyrannicam potestatem, qui velut prædones iniqui in populo furebant, tantoq; audentiùs, quantùm liciti auxiliabātur dominij iure. vndè & omnem terram pessima potestate vastabant. Primùm ergò his pacem reddidit: deindè sua cuiq; pius arbiter iura restituit. Ergò tanta inerat ei sapientiæ virtus, vt pro virga censoris iudicis vteretur verbo, neq; moram faciens, sua cuiq; quæ iusta fuerant, designando. Fecit igitur, vt suum quique adimplerent officium, & nullius vsurparent alienum. Erat autem thesaurarius pauperum, viduarum patrimonium: Pater verò orphanorum, mœrentium consolator: brachium infirmorum, & forte superbientium flagrum. Veruntamẽ omnes de supercilio mentis artificioso deponebat ingenio, & nullum penitùs frangebat, nisi quem conspiceret irreuocabilem esse.

Italia & Pipinus rex Adelhardi cõsiliis informatur.

* virtutis amore

Eius benignitas in miseros.

Atq; ità virtute validus, mitis & mansuetus, Romanorum peruenit ad fines: vbi à domino Leone, tunc temporis Apostolico, tanto familiaritatis officio est susceptus, vt neminem constiterit Francorum anteà suscepisse. Vndè nostrorũ quidam narrant, sibi iocoso dixisse animo: France, inquit, sciẽdo scias, quia si te aliud inuenero, quàm te credo, non vltrà necessè est Francorũ aliquem huc venire, cui credere debeam. Quo profectò patet, quantum pondus idem vir habuerit, cuius euacuatio fidei, Francorum genus omne probauerit non credendum, cuiúsve firmitatis fuerit. Sed quantus sit, plurimùm produt opera promissionis impleta: & testantur literæ, quas de hac, quæ inter homines est tenenda fides, Clothario Imperatori nupèr direxit, inter reliqua ità dicens: Quid putas, inquit, ó Princeps, si fides sæpè inter cruores & sçuientium arma, etiã inter paganos tantum valuit, vt quisq; se cõmitteret alterius fidei sacramentis: quãtum valere debeat fœdus Christiani, in veritate promissum? Non te decipiat aliquis, obsecro, inquit, Imperator: quia fides cùm contra aliquem violatur, nõ homo, sed Deus testis & veritas in ea contemnitur. Talibus dictis proculdubiò liquet, quòd facilius fuerit, ferri violari vincula, quàm huius viri fidei contaminari promissa, præsertim cùm in eius pectore nil toto, nisi fons veritatis & mera simplicitas radiabat. Quem si diligenter inspiceres, erat in eo animus sigillo Christi impressus: ideò in nullo penitùs corrumpi poterat. Animus verò eius erat velut hortus paradisi, fidei muro conclusus, vniuersarũ consitus virtutum generibus. Huius viri imitabatur humilitatem, istius lenitatem: sequebatur autem alterius parsimoniæ victum, & mediocrem vestimentorum habitum: Illius quoq; habebat patientiam, huius verò mansuetudinem. Cum frequẽti autem suspirio tale mihi verbũ pietatis ore dicebat: Super quem requiescam, nisi super humilẽ & quietũ, ac trementẽ sermones meos? Tu nôsti bone Iesu, vt quid talia sibi sedulò replicabat mentis affectu: habebat enim sibi distinctè & appositè ad persuadẽdam hominibus sanctitatem: vniuersa tua prçcepta sibi cõmissa animo tenebat, & indè conferebat secum, habens tuorum dicta mandatorum suos ante oculos, atq; ità omnium sanctorũ vitas vno mentis intuitu considerabat, quorum sedulò ruminabat virtutũ exempla, vt ex his omnibus vnum colligeret virum perfectũ, Deo plenũ, & religionis officio decoratum.

Accipitur humanissimè à Leone Pontifice.

Eius literæ ad Clotharium Imperatorem.

Promissorũ eiusfides & constantia.

Esa. 66.

Scribit nanq; Tullius, rex eloquentiç Latinæ, in lib. 2. de inuentione rhetoricç artis, his verbis: Crotoniatæ quondàm, cùm florerent omnibus copijs, & in Italia cumprimìs beati numerarentur, templum Iunonis, quod religiosissimè colebant, egregijs picturis locupletare voluērunt. Itaque Heracleotem Xeuxim qui tum longè cæteris excellere pictoribus existimabatur, magno precio conductum adhibuerunt. Is, vt excellentẽ muliebris formæ pulchritudinem muta in sese imago cõtineret, Helenæ se pingere simulacrum velle dixit: atq; ilicò quæsiuit ab eis, quasnam virgines formosas haberent. Illi

In ipso 2. libri exordio.

autē statim hominem deduxerunt in palęstram,atq; ei pueros ostenderunt multos,magna præditos dignitate. (Etenim quodā tēpore Crotoniatę multū omnibus corporum viribus antesteterūt,atq; honestissimas ex gymnico certamine victorias domū cū maxima laude retulerunt) Cùm puerorū igitur formas & corpora magno hic opere miraretur: Horum,inquiunt illi,sorores sunt apud nos virgines:quarè,qua sint illę dignitate, potes ex his suspicari. Prębete igitur mihi,quęso, inquit, ex istis virginibus formosissimas,dū pingo id, quod pollicitus sum vobis, vt mutū in simulacrū ex animali exemplo veritatis trāsferatur. Tūc Crotoniatę publico de cōsilio virgines vnū in locū cōduxerunt,& pictori,quas vellet,eligendi potestatē dederunt. Ille aūt quinq; delegit,quarum nomina multi poëtę memorię tradiderunt,ꝙ eius essent indicio cōprobatæ,qui verissimum pulchritudinis habere iudiciū debuisset. Neq; enim putauit omnia, q̄ quęreret ad venustatē,vno se in corpore reperire posse,ideò ꝙ nihil simplici in genere omni ex parte perfectum natura expoliuit. Itaq; tanquàm cęteris non sit habitura quod largiatur,si vni cuncta concesserit,aliud alij commodi,aliqu[illegible] adiuncto incommodo, muneratur.

Ità siquidē & senex noster ingrediens palęstram huius vitę,postq̄ ablutus est baptismi fonte, post abrenunciationē seculi, quo puro mentis intuitu conspexit diuersos ad diuersa tendentes: Alios quidem vidit sudare ad mundi honores,& pręsentis vitę gaudia: alios verò ad luxū & libidinē carnis:Nonnullos aūt sectari iustitiā,necnon & aliquos futurā respicere vitā. Elegit tamē ex omnibus,quos potuit intelligere, quinq; virgines, q̄ pio charitatis oleo suas indesinenter ornant lāpades, & parant exire obuiàm sponso & spōsę:& has imitatus est vigilāti animo,nè fortè fur nocte veniēs,dormiētē subriperet. Audiuit etiā ex gymnico carmine sanctorū,q̄ dignas honore victorias:atq; ex his oībus vnā in se Christi reformauit imaginē. Illic,in vno videlicet Deo & homine Christo Iesu,omnia q̄ sunt venustatis & decoris ęternę vitę,vltrà q̄ intelligi possit,adinuenit. Sed perfectū,quod in oībus Ecc[illegible]się partib⁹ natura ꝓhibuit,gratia cōcessit, vt sit Deus oīa in oībus. Idcircò ex oībus ꝓ oīa satagebat, vt iā Christū in oībus inueniret. Ob hoc aūt ab aliqbus, vt epistolę Magistri Albini ferunt, Antonius vocabatur:à nōnullis verò, vt suprà dictū est, Aureli⁹ Augustinus. Agebat nāq; istud Gregorij,aliud verò B.Syluestri.

Oleū charitatis in lāpadibus.

Testis est mihi conscientia mea, quòd sæpè mirabar, cur tātum mutuò vellet accipere,vt indigentibus,vel suorum erogaret vsibus, donèc vitam B. Syluestri inspexi, cuius in hoc imitabatur exemplum:vt semper magìs mutuando pauper, quàm diues,inueniretur. Dicebat nanq; sibi sæpè cohærentibus: Vis nôsse,ô inquam,tu, vtrùm auarus largúsve videaris? scias prorsùs, quòd si timueris quid magìs te dedisse quàm oportuerit, auarus conuinceris. Quòd si minus quàm debueras, largitatis est vtiquè signum. Et ideò te, fili,moneo, vt magìs si neglexeris, in hoc reus appareas, vt de nostro plus censeas tribuere, quàm minus aliquid erogare. Nouit altissima virtus, quòd frequentiùs intantùm liberaliter tribuebat, vt ipse pauper, ac sui simul viderentur egere. Sed tunc lætus, tunc gaudens exultabat in Domino. aiebat nanque: Vtinàm vel in modico paupertate Christi participaremur. Sed nunquàm ei visum est, aliquando ad hoc potuisse peruenire negocium, eò quòd Christus magìs in eo pusillanimes animaret assiduè, vt sua liberaliter discerent erogare, & de Dei largitate præsumere. Præoccupabat enim eum diuina clementia ministrando. Vndè cum quodam die omne pulmentum casei de monasterio hospitib[illegible] ex integro expendisset, ità vt nihil fratribus reseruaret, contigit vt quidam,cùm esset cellerarius,quasi voce minaci quodam mētis affectu diceret: Miror,ait, Pater,quid tua velit ingentis rei expensio: En nihil residui permittis esse fratribus,quo vesci libeat. Tum ille,vt erat suauis eloquio,arridēs: Dominus dabit,inquit. Et ille,Tu semper,inquit,ità polliceris:sed nō sic extemplò dabitur,quod tu indifferenter effundis. Interìm aūt dum hęc aguntur,eccè duo adsunt plaustra præ foribus, vnum nescio quid ferēs piscium,& aliud plenū caseis. Quod B.Pater audiens,lætus pro fratre, iussit eū adesse cōtinuò. Eccè frater,inquit,& ꝙ timebas,argueris: Eccè imprudēs conuincitur ignauia. Tum ille,vt erat simplex animo,videns se argui beneficijs,Da mi Pater,inquit,deincèps,da quantū voluëris. Iam enim non dicā vlteriùs, Non dabit Dominus:sed dicā prorsùs,qa dabitur,quātum voluëris. Neq; igitur tātus vir prudēti affectu poterat ignorare,qd,cui & q̄tum daret. Hoc solū vitij,si libeat, deputetur,quod aiebar. dicebat enim ità:Si ad dandū mihi ità exiguū fuerit, vt nō habeā quod duobus impertiā indigentibus,quô solū eorū aliqs adiumentū capiat,bonū mihi videtur,cui iure magìs com-

Eius largitas in indigos.

Signū auaritiæ. Largitatis.

Deus eius liberalitatē miraculo compēsat.

Prudentia[illegible] [illegible]dando.

competit, vt ei totum tribuã, quàm vtrisq; nil penè impertiã, aut eos ex toto vacuos relinquam: vndè vni impendebat vtrunq; beneuolentię munus: alteri pietatis affectum.

Videte duricordes, videte viscera pietatis. Eccè hic licèt nõ posset largiri omnibus, tamen omniũ doloribus & penurijs, atq; casibus varijs, cõpassionis affectu quasi proprijs afficiebatur. Verè tãtus ac talis erat, vt de se, quippe relatu veritatis, potuisset asserere, Vulneratus charitate ego sum. Qui nisì vulneratus esset à charitate, omniũ casus continuis lamẽtis vt proprios nõ lugeret. Flebat aũt diebus singulis, si nõ ampliùs, semel in die, aut secũdò, manè videlicet & vesperì. Ignis ergò erat iste in eo perpetuus, non deficiẽs ex altari animi, sed iugiter tali ardebat voto. Ibì enim fiebat suaue holocaustũ Domino: ibì victimę mactabãtur, pręcipuè in noctis medio: erat enim peruigil in orationibus. Omnẽ carnis adipẽ & concupiscentiarũ illecebras tũc cremabat flãmarum incendio, & omnia intrinsecùs vitalia, caputq; cũ pedibus, id est, initiũ vitę ac finem, Domini in sacrificiũ adolebat. Lauabat enim quęq; lachrymis primùm, vt deincèps omnia Domino mũdiùs cremarentur. Fateor planè, nunq̃ me virũ inuenisse, cui fons lachrymarum tantus inesset, tantusq; gemitus. Putares enim intrinsecùs omnia fletibus resoluta, profundis suspirijs pectus disrũpere. Videbãtur in eo quasi tonitrua resonare, dum se crebris tũderet ictibus, vt lachrymarũ imbres vberiùs eliceret. Haud dubiũ, quin tonitrua fuisse rectè dicamus: quia tu intùs eras bone Iesu, vt fletibus virtutũ rigares semina, & agri pleni, quẽ benedixeras, fructum fonte adspersionis ablueres. Cumq; exiguus ego aliquando ab eo requirerẽ huiusce lamẽti genus, & tanti fletûs gratiã, intulit ità, dicens: Plango, inquit, fili, me plango: Non quasi humiliando flere me conueniã, aut vt altiora cęli sacramenta conspiciã: sed me, inquã, quid sim considerans, plangendo lugeo. Plango quidẽ, non quia sic me vellẽ plangere: sed quia me ità plangendũ nòui, proculdubiò plango. O profunda humilitas viri, & altissimum mentis ingenium. Dicebas enim hęc, non ꝙ te talem scires, sed vt me, quẽ talem fortè noueras, ad plangendum saltem seriùs inuitares, & pectus saxeum sic tuis fletibus emollires. Alioquin tu ideò flebas, ꝙ velut intra sancta sanctorũ ingressus, nondùm continuare poteras, quod cernebas: Spes nanq; quæ differtur, affligit animam. Ergò cernebas mentis oculo cęlestẽ illã patriam, vbi hymnidici chori Deo laudes cõcelebrant: & fruebaris beato illo & felici cęli concentu, vbì indefessa voce resultãt præ gaudio iubilationis organa: & quod maius est adhuc, feceras tuã ipsius animam sancti spiritûs habitaculũ. Sed cùm idẽ spiritus paululùm altiùs euolâsset, vt eũ requireres, flebas pręamore nimio, multumq; flebas, ità dicens: Anima mea liquefacta est, vt locutus est mihi. siquidẽ locutus est, & abijt. Abijt, vt mens auida fruendi, feliciùs inardesceret, & flammam, cùm inuenisset, in eo charitatis firmiùs retineret. Indè erat, mi pater, quòd in mortis articulo non recedebat ab ore pius affectus, ac dicebas: Sitiuit anima mea ad Deum viuum: quando veniam & apparebo ante faciẽ Dei? Iam enim cupiebas ingredi tabernaculi locũ admirabilis: iam vox exultationis in auribus erat, & cõfessionis in ore: iam sonus epulantis audiebatur: iam quodãmodò intereras his, quorũ habitatio est sicut lętantium omnium. Talia quippe, dũ fleres, tibi ante oculos assistebant, & ideò amore totus elãgueras, ac dicebas: Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectũ meum, vt nuncietis ei, quia amore langueo.

Cant. 2. *Lachrymæ compassionis quotidianæ.* *Gratia lachrymarũ præcipua.* *Prouer. 13.* *Cant. 5.* *Psal. 41.* *Psal. 86.* *Cant. 5.*

Nouerit pius lector, quòd si se à talibus paululùm pro quibuslibet negocijs segregâsset, quasi à sanctis exiens, festinabat ocyùs vt rediret: sed continuò totum se inueniens, totus aderat, quasi si in die nihil aliud inter manus habuisset. Mox etenim aderant lachrymæ, mox gemitus atque omnis deuotio. Reuirebat quoq; animus ilicò, & omnis sensus corporis continuò mundo moriebatur. Quòd si ad Dei intrâsset officium, vt idem iucundo animo solitus erat dicere, mox omnes cogitationes & causas rerum temporalium ante ostium reponebat, & secum totus ingrediebatur, vt totus Deo ac sibi adesset. Quem si conspexisses, subitò videres eum introire suæ secretiora mentis, & nescio quid verenti vultu respicere. Tingebat quippe calamum linguæ fonte sancti Spiritûs, vt mundus Deo laudes diceret: atque inter ipsas laudes, nescio quid musicum percipiens, aliquando abundantissimè flebat. Et quid mirum? cùm, vt audiui quodam referente Episcopo, inter ipsas palatij populorum frequentias, dum Rex & consiliarij eius aliud quid intenderent, & turba more solito vndiquè perstreperet, sæpè eorum in medio positus lugebat, quasi ad agonem flendi huc venisset. Itaque ibì residens, aliis cęlorum Regi secretiùs adsistebat.

Preces Deo in templo persolutu rus vt se cõparauerit.

Quòd si inter mundi discrimina huc illucq; pro Ecclesiæ negocio occupatus esset, instituta tamen regulæ minimè deserebat: sed pro lectione vacabat fletibus,& pro reliquis officijs,mentis iubilo Domino famulabatur.Nouerant igitur omnes sui comites & itineris socij,nolle eum,vt continuè sibi appropinquarēt: idcircò procùl ab eo gradiebantur,quatenùs ille soli Deo vacaret. Venerat enim illi iam tempus, vt neque in monte,neq; in Hierosolymis,& vt ità dicam,neq; in aliquo loco, sed vt in spiritu & veritate adoraret Patrem.Templum autem eiusdem spiritûs,suam fecerat animam,veritatisq; habitaculum. Idcircò vt mihi visum est,totus vbiq; secum,totusque cum Deo erat,ac solicitus cum eo gradiebatur.Indè erat,quòd profectò semper hilaris,semperq; mitis ac lætus inueniebatur: indè,quòd tam patiens,tam longanimis, tamq; benignus in omnibus habebatur.Erat enim filius pacis,charitatisq; catena,vt fraterna sibi viscera inuicèm cohærerent.Nouit hoc Spoletum & Beneuentum: qui cùm hostili gladio se inuicèm indesinenter cæderent, factum est, vt idem vir beatus illuc vsq; ob hoc progrediens deueniret,& Beneuentum intraret.Porrò ibi cùm esset,inter eos tantam restituit pacem, vt vsq; hodiè connexi & confœderati, sibi mutuò in pace Christi cohæreant.Vndè non solùm apud eos, sed etiam apud Græcos & omnes maris insulas nimiam promeruit amoris gratiam, atq; famam virtutis. Perpendebat autem in hoc dissidio, quòd vtriq; Christiani & fratres essent: neq; censuit eos ità Deo placere posse, vt tanta cruentarentur cæde,& suarum prædas facultatum facerent: Quia omnis,inquit Apostolus,qui odit fratrem suum,homicida est:& scimus,quòd omnis homicida non habet vitam æternam in se manentē. Vndè se medium inter eos pius Pater iniecit, & quam diabolus pacem Christi violauerat,sanè ad plenum restituit.Igitur in huiuscemodi negocio infatigabilis videbatur,& pro iustitia certator eximius.

Nō hoc dicitur, quòd templa aut loca sacra contempserit,sed quòd etiā in itinere cōstitutus, animū semper habuerit Deo cōiunctissimum.

Spoletū & Beneuētum redigit in cōcordiam.

1.Ioan. 3.

Vndè factum est, cùm Imperator Carolus diem vitę fecisset extremū,& Ludouicus proles eius Augustus successisset in regnū,vt diaboli agēte inuidia, in eo veritas prauorū rursùs solitis agitaretur insidijs. Nec nouū aliquid: quia apud improbos semper inimica veritas fuisse cōperitur, & iustitia stultorū criminibus lacerata. Iam enim annosa peruersorum improbitas,iuxta illud Platonis,beatas & felices Respublicas esse ingemiscebat, si eas studiosi sapientiæ regerent, vel si earum rectores studere sapientię contigisset. Vndè dolo accensi atq; inuidia, excogitauerunt quomodò ceu Danielem ex Regis latere amouerent,vt iustitia vlteriùs non habendo defensorem,statum suū amitteret: & iniquitas suis perēpta fraudibus,locum dominandi reciperet. Noueras enim omnium animarum Deus inspector,qui hoc consilium illius cordi inserueras,vt Regis & Ecclesię cederet iussionibus, quòd non nisi ob commune omnium bonorum studium hoc fecerat:videlicet vt libertas, potentiorum tyrānide releuata,propensiùs Domino militaret, & vniuersarum iure laudes Ecclesiarum deuotiùs Domino redderentur.Sed Deus,qui suos ad altiora semper inuitat, voluit hūc virū manifestiùs approbare,quantusq; esset in aduersis,ostēdere: vt qui tātus Deo victor in prosperis triūphabat, in aduersis etiā triūpharet: Vt quia iā gratia Dei septem Euangelij beatitudines,vita & moribus sibi acquisierat, octauam quę supererat, operibus adimpleret: Beati, inquit Euangeliū,qui persecutionē patiūtur propter iustitiā,quoniā ipsorū est regnū cęlorū.

Dan. 6.

Matth.5.

Passus est igitur idē malignorū supercilio,& accusatus fraude humanitatis,qui amore iustitię ac veritatis in prōptu nil sibi tutū seruauerat, nisi se pro ea vsq; ad mortē modis omnibus tradidisset. Nunq̄ enim timore occuluerat veritatē, nunq̄ mendaciū locū habere cōcesserat:sed miseros obiecta veri puritate clemēter tegebat,quos pręsertim auaritia & crudelis imperitorū vexabat ignauia. Vndè cùm cęcitas iniquorū dolosiùs aranearū telas,q̄ cautiùs venādi retia texuisset,noluit ante faciē apparere,nè fortè prauitatis turpitudo,iustitia relucēte,fœdiùs mōstraretur.Quo factū est,vt sine accusatore, sine cōgressu,necnō sine audiētia atq; sine iudicio iustitia plecteretur in eo. Qui pulsus præsentibus bonis,dignitate exutus,vulgi existimatione fœdatus, ob beneficiū Reipublicæ exiliū tulit. Sed q̄ cęca & stulta peruersorū calliditas fuit? Cogitabant enim inficere bonorū semper & cōmaculare virtutis famā, ob dignitatis ambitionē: præsertim cùm eo magìs alterius torqueātur gloria, quo nolūt assequi eā,qua clari nominis honore digni habeantur. Sed si Deus pro nobis,quis cōtra nos? Ergò mentiti sunt se posse polluere decus ac felicitatē eorū,qui sua in cęlū facultatum tulerūt pręsidia. Illic enim neq; fures effodiūt,nec furātur.Nemo enim aliquid habet post Deū seipso preciosius:& ideo

Vir sanctus præter meritum, exulare iubetur.

Ro. 8.

Matth.6.

ideò qui semetipsum benè operando custodit, necesse est se totum & Deum possideat. nunquàm se suo vacuare honore, ac facultatum precio, quo nihil ditius est, priuari poterit, si se quisque extra se non proiecerit.

Preciosissimum ergò genus possessionis est virtutum decus, quibus nihil grauiùs acquiritur, nil suauiùs amando percipitur, nil feliciùs possidetur. Hunc thesaurum sibi senex noster laborando quæsierat, quærendo feliciùs adinuenerat, inuentum autem, quocunquè iret, secum possidendo ferebat. Atque ità quanto exoccupatus rebus mundi fuerat, tanto suæ possessioni intentus, hincindè locupletiùs & se cælo restituebat. Noueras iam impudens concupiscentiæ quæstus, quia miles Christi non tuis tenebatur vinculis, neque tua obfuscabatur caligine: sed, celsa præsidens charitatis arce, mundum quasi sub pedibus suo liberalitatis dominio subiugârat. Idcircò non quocunquè inuidentium zelus, sed quò Dei agebat Spiritus, quasi ad epulas inuitatus, satis admodùm vltroneus ibat. Dic, quæso, misera mundi cupiditas, quid inanibus gaudijs raperis? Quid externa bona, & momentaneum luxum pro æternis vitæ delicijs amplexaris? Nóueris, quòd nunquàm tua facies esse, quæ à te natura rerum fecit aliena. Quòd si naturæ satisfacere quæris, scito quia parùm est quod requirit. Quòd si cupiditatis luxui nil satis esse poterit, ô misera mortalium præsumptio, & temeraria virtutum imitatrix cupido, vt quid tantis immergeris fluctibus? Quid mortis æternæ præoccuparis casibus? Vt quid vltra te inconsultè transcendis, cùm indè, si quid esse potuisses, totum amittas? Eccè cum iustitia & veritate bellum te semper habuisse nouimus: & indè est igitur, quòd adhuc liuore torqueris. Tu primò mundum in Abel fratricidio cruentâsti: Deindè per omne tempus sanctorum millia iniquitatis gladio trucidâsti, & quod scelestius est, Dominum cupiditatis precio vendidisti. Porrò adhuc vincendo vinceris, quæ iam sanctorum pedibus conculcâris. Quarè non audis infelix aduersùm te sanctorum querimonias, sub altari Dei clamantes: Vindica Domine sanguinem nostrum? Fortè cogitas, quòd in isto sanguinem non fuderis, ideò te excusatum iri. Fateor planè, quia mentita est iniquitas sibi. Audísne dicentem Dominum, Mihi vindictam, & ego retribuam? Sed quod tu excogitaueras improuisè, vt senem nostrum terrarum sedibus exulare cogeres, Dominus eius hoc vsus est ad coronam: Igitur more solito tuum cæcitatis malum, conuertit in alterius bonum. Eccè rursùs ponitur aurum in fornace: eccè tentationis igne probatur: Tunditur ac limatur igitur, vt speciosum vas, in honorem formatum, possit clariùs renitére. Sed dum præsens quisque talium contemplatur rerum euentum, fortassìs censet, iuxta illud Vergilij,

Preciosissimæ opes, virtutes.

In cęcã cupiditatem.

Gen. 4.

Matth. 26.

Apoc. 6.

Deut. 32.

Roma. 12.

Nec curare deum mortalia quenquam. *Eclog. 8.*

Iustus enim aliquando eccè in sua perit iustitia, calumniantium fraude perimitur, & prauus sibi quisque vendicat sapientię laudem. Veruntamen vtrarunque rerum finem rei probauit euentus.

Interìm verò senex noster, sapientia probus, mittitur quasi vnus ex ignobilibus ad Heri insulam. Missus verò illuc, omni humano priuatus honore, sed cælesti interìm vndiquè vallo fulcitur. Dissoluitur autem ad tempus quàm felix quadriga germanitatis, in modum illius Ezechielis coniuncta: super quos Iesus, lorica virtutum succinctus, decentissimè præsidebat. Erant igitur quinque vnius viri semine propagati: quorum trium Imperator Augustus familiari vsus consilio, vnà secum fundabili quadratura Francorum imperium satis admodùm dispositum regebat, Reipublicæ augmentatum. De his nanque equis Habacuc non incongruè Domino cecinerat, dicens: Qui ascendes super equos tuos, & equitatio tua salus. Quorum quidem impar cursus, sed par animus ad palmam in primordio ferebatur. Porrò iam deincèps præsidente eis spiritusancto, æquo voto in his vnum propositum consummatur: qui primò quidem discolores videbantur equi currere, sed voluntate concordes: postremò verò, vt B. Hieronymus ait, vnum aurigæ iugum trahunt equa ceruice, & proposito pares, non expectantes flagelli verbera, sed ad hæc vocis Christi hortamenta ità feruentes, vt magistri ac duces exercitui fierent sanctitatis. Erat autem maior natu, senex noster sanctissimus, ætate ac gratia Domino consecratus: maturior consilio, eximior omnibus sanctitate. Deindè Vuala virorum clarissimus, qui ei successit posteà monachorũ pater eximius: tũc temporis primus inter primos, & cunctis amabilior vnus: nimia familiaritate Regi inhærens, & maxima pręfecturę dignitate subuectus: in senatu clarior cũctis, in militia verò

Ezech. 1.

Habac. 3.

Hierony. Epistola 26. ad Pammachium.

Hunc quidam Vualam vocant.

pru-

prudenti animo fortior vniuersis. Quem tanta laus sequebatur in omni vitæ negocio, vt longè plus censeretur amore posse, quàm omnium fastus etiam & tyrannis reliquorum. Erat enim iustitiæ custos, & decus honestatis, oppressorum quoquè iustus oppressor.

Oppressorũ, id est, qui alios opprimerent.

Quibus inhęrebat ex latere sexu soror Gundrada, nomine dispar, sed virtutibus proculdubiò compar, fratribus assiduitate præsens: siquidem virgo familiarior Regi, nobilium nobilissima, quæ inter Venereos Palatij ardores, & iuuenum venustates, etiam inter mulcentia deliciarum, & inter omnia libidinis blandimenta, sola meruit (vt credimus) reportare pudicitiæ palmam, & potuit, vt dicitur, carnis spurcitias illæsò calle transire. Pudicitiæ, inquam, sceptra secum tenuit: quia prorsùs sibi locupletius fore credidit integritatem seruâsse carnis, quàm roseos castitatum flores violare. Est autem pudicitia virtus, (qua feliciter, vt probatur, coronari meruit) velut Tertullianus facundissimus ait, flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præiudicium omnis bonæ mentis. ac deindè, Quanquàm rara, inquit, nec facilè perfecta, vixque perpetua. Huiuscemodi igitur Christi famula inter omnia castitatis discrimina delegit expetere campum certaminis, & meruit triumphum victrix obtinere pudoris. Reliqui verò duo, videlicet Bernarius noster, & Theodrada soror eius Deo deuota, quæ iam reddito fructu nuptiarum, secundum castimoniæ gradum arripuerat, ad pedes Iesu cum Maria domì sedebant: illa quidem Suessione Sanctimonialium regens vitam: iste verò Christi discipulatûs nobiscum habens formam: Vtrique tamen ad vnum brauium supernæ vocationis currere festinabant.

Tertullian. libro de Pudicitia.

Video igitur in hoc eorum quinario numero dulci, sonum vtrisque partibus reuolutum personare musicum, & ad aliquid harmonię horum quantitates concinere. Porrò si primùm inspicias viros, & secundò duas sorores: erit diapente Græcum, & proportio sesquialteræ quantitatis. Tres enim duplum medietate suî ad aliquid vincunt: & concinit vnus, videlicet beatus senex noster, inter duos & duas: atque ità mellifluam musicæ symphoniam artis, & pyramidem, Geometricæ disciplinę formam, reddunt. Sed quod operatur vnus, id est, Adelhardus senex inter quatuor, vt benè concinant: hoc verò is idem supereminens, vt in modum ignis quadrati, cælestis patriæ amore ardeant, inuitat. Alioquin si respicias eos in negocio Reipublicæ pręlatos, erunt rursùs tres publicis, velut Martha, mancipati officijs: & duo ad pedes Iesu intenti tantùm, vt audiant verbum. Atque ità medius est pater noster senex: qui inter vtrasque vitas, actiuam scilicet & contemplatiuam, interìm mediè temperatus incedit. Deniquè si eos rursùs diligenter attendis, tres eorum sunt siquidem, qui continentiæ triumphum sortiuntur: & duo, qui primùm castum meditantur connubium: ad postremum verò, vtrique par iugum monasticæ disciplinæ trahunt. In omnibus igitur vestiti duplicibus, in omnibus consoni & concordes atque concolores prędicantur. Conspicio quidem eos cum Beniamin singulos inter Patriarchas quinque indutos stolis: sed à Iesu nostro veste simpliciter nuptiali postmodùm gloriosiùs decorari. Contueor autem quinque talenta credita: sed his omnibus vnum præmium lego superappensum. Qui cùm ità his auidiùs in inuicèm, pro se & omnibus decertarent, venit inuidiæ ventus, & dispersit eos procùl ab inuicèm, in quibus præsertim florebat totius regni decus: vt & ipsi probati manifesti fierent, & ad quos deuenirent, eorum virtutibus fulcirentur. At verò Corbeia tunc, multorum quoquè ore iamdiù laudata, mœrens ac flens, cùm de tanto viduata patrono lugeret, in consolationem suî meruit suscipere Vualam clarissimum virum, inter reliquos, quos habebat nobiles, velut tyronem Christi, quem posteà post decessum fratris, vice Christi gaudens sibi exultat patrem habere. O prouidentia Dei, & parati oculi discurrere in omnem terram, attingens à fine vsque ad finem fortiter, disponensq; omnia suauiter, quàm incompræhensibilia sunt opera & iudicia tua vniuersa: qui cæcitate humana vteris inæstimabili lucis consilio. flagellas enim ad tempus filios, quos coronare disponis. Indè igitur est, ⟨o⟩mi Pater omnipotens, ꝙ Bernarius noster Lirinum remittitur: Vuala verò tuus in Cor⟨be⟩ia, vt dixi, tyro recipitur. Qui deponens militiæ cingulum, vt te totum veste sancti⟨tatis⟩ indueret, arripuit primùm tyrocinia paradisi, vt consummaret in se mensuram ...ati. Theodrada nanque quasi innocens sub sancta professione Suessione relinquitur.

Genes. 45. Matth. 25. Ventus inuidiæ. Vuala, siue Vualachus amplectitur vitam monasticam.

tur. Porrò præfata Gundrada ad S. Radegundem quondàm Reginam mittitur idcircò, vt cui communicauerat ex parte florens inter palatij discrimina, imitaretur virtutum eius insignia, & cum ea die noctuq; Deum exorans, de se suisq; interìm consolationem obsecrando reciperet.

Sed cùm ijdem quasi exhonorati secedunt à palatio, procedit senex noster quasi ad epulas inuitatus, inter eos, vt aiunt, fortis fide, mente alacer, conscius puritate. Agebat nanque gratias, quòd dignus inuentus fuerit pro veritate contumeliam pati. Deindè nunc fratrem osculo deliniens lachrymantem, nunc sororem blanditijs & sanctorum afficiens hortamentis, amicis persuadens mentis fortitudinem, proceribus verò palatij exhibens virtutum exempla, porrò in omnibus mirabilem mentis suę constantiam demonstrabat: ità vt quidam Archiepiscoporum duo flentes ab eo regressi, vt fertur, Imperatori Augusto interroganti dicerent: Quid putas, inquiunt, ô Imperator? Nunquìd vindicare te cupis hunc virum exhonorando, & qualibet terrarum parte eum exulare iubendo? Fatemur planè, quòd nunquàm ei gaudium huic simile facere potuisses, quo nunc ei probata patientia cælitùs condonatur: præsertim cùm hodiè sibi nimiùm gratulatur, pristinam in Christo recipere libertatem. Vndè scias, quòd nunquàm lætior, nunquàm iucundior à nobis visus est aliquando. Itaque ad nullum ferientis, spe sancta subnixus, pauet occursum, neque eum vllus hinc penetrat dolor. Quod audiens Imperator, pudore suffusus doluit se fecisse, quod iam ruboris erat inhibere. At verò pius Christi famulus hoc Cæsari quasi pro crimine imputantibus aiebat, dicens: Nolite, quæso, fratres mei, nolite attendere, quasi quod de nobis agitur, in hominis sit potestate. Fateor enim, etiamsi idem aliud delegerit, quàm quod à Deo semel prolatum est, non posse penitùs retractari, nisi primùm hoc opere compleatur: neque possunt compleri disposita, si non idem annuerit. Idcircò moneo vos, charissimi, attendite Deum in nobis, licèt per cuius non optâssem manus, voluntatem suam explere: quia secundùm Iob, cùm ista expleuerit, talia ei præstò & quamplura sunt alia. Alioquin cùm expletum fuerit, quod præfixum est, non quod in istius erit voluntate, sed prout suo clementer annuerit nutu, quandoquè reuocabimur. Interìm verò, quæso, parcite à Deo collato nobis principi, quòd non sua quodammodò, sed Domini Dei nostri, cui peccauimus, interdùm vtitur voluntate. Cæterùm iuxta B. Dauid vocem, si Dominus incitat eum aduersùm nos, precor suppliciter exorate, vt sacrificium humilitatis nostræ odoretur, & suos suscipiat pœnitentes: in omnibus ità tamen, vt eius fiat voluntas. Eccè quanta & quàm immobilis patientia illi inhæserat, quanta doctrina, quantaque viscera pietatis. Igitur inter omnia hæc, & inter omnium voces gementium, & lachrymarum alloquia, medius de se consolator erat & persuasor virtutum.

Constantia & inuicta virtus S. Adelhardi.

Excusat Imperatoris contra se sententiam.

Iob 23.

1. Reg. 26.

Erat enim quasi speculum sanctitatis, & inter omnium querimonias irrogantium iura causidicus. Dic, rogo, quis tunc vel saxeum pectus habens, non fleret? Quis præcisus vel de silice, non doleret? Aut quis vel ferreis continere se poterat oculis, nè lugeret? maximè ea hora, cùm omnes vna voce plangendo clamarent: Pessima cæcitas malumque consilium, vt fons consilij, in exilium deportetur. Istud, inquiunt, non recuperabitur, neque Francorum quisquam ei similis, tantusque charitatis ac veritatis inuenietur assertor. Planè fatemur, quia pessima fraus, & callidus hic est veneni dolus. Eccè quàm iniquissimum instat tempus, dum iusti & boni exhonorantur viri, & nemo est qui interdicat. Quid igitur, putas, erit de nobis? Eccè, aiunt, tollitur prauitatis interdictor, & quis vltrà iustitiæ locus erit? quæ consilij sanitas? præsertim cùm omnes sua quærant. Nemo igitur Reipub. sed pessimè sibi quisque consulit, consilium pro muneribus venditur, sequuntur retributiones, propria lucra considerant. His & huiuscemodi querimoniarum vocibus vsi, generaliter omnium corda, singulorum fletibus ingemiscere cogebantur. Ignorabant ergò, quòd Dei occulto iudicio factum sit, vt senex noster mala cùm fierent nè videret, & pœna peccati interìm in quosdam liberiùs desęuiręt. Tunc itaque quasi ei hoc solùm deesset, quod primùm concupiuerat, Domino dispensante, ab humano pellitur orbe: & credimus, quòd cęlestibus pastus sit sacramentis, vt cui vetitum erat solum terrarum cernere, Ioannis exemplo cælestis patriæ inquisitor fieret. Quid putas? nunquìd Deus obliuisci poterat, quòd primùm contra eius decreti voluntatem tali eum ab officio retardârat? Sed nunc fortasis ideò ei votum d.

Plangunt omnes iniquum S. Adelhardi exilium.

desideratum conceditur, quasi vt quem priùs Deus labore huiusce honoris læserat, tandèm posteriùs concessu operis deliniret: & quem vel tenuis pulueris inter huius mundi discrimina maculæ sordidâssent, angelico assuefactus consortio, fontibus lachrymarum ablueret. Quod factum proculdubiò creditur, vt septem annis, qui & ad hoc sacratus est numerus, sancto ibidèm Spiritu ageretur, si quo modo septiformem eiusdem Spiritûs gratiam ex integro accipere meruisset. Alioquin non talis ac tanta fuisset collata virtutum fama, nisi quia diuino arbitrio conuentum est, vt qui penè omnibus Europæ partibus iam clarus inerat, etiam Aquitaniæ solum extremis finibus illustraret: vt qui sibi pollebat vbiquè sanctitatis nomine, illuc vsque cunctis clariùs redderetur, ac deindè vbiquè fultus Dei auxilio, præmijs meritorum vberiùs abundaret.

Exilium eius septenne.

Huiusce rei testes idonei sunt & assertores sancti fratres, inter quos idem beatus, vt ipsi fatentur, vita angelica per septennium visus est habitâsse. Quos fratres idem ad omnia, quæ Dei sunt, sancta deuotionis flamma mouebat: quoniam tanta charitatis virtus in eo erat, vt omnibus se posset influere, & suo eos amore in Dei causa firmiùs solidare. Dei quippe altissima virtus asperos ei quosque secundabat vbiquè casus, quæ tribus pueris medium fornacis fecerat tanquàm spiritum roris flantem. Vndè nec procellis allidebatur, neque vi ventorum impingebatur. Christi enim erat fundatus amore. Et vt cum Apostolo dicam, Quis eum separaret à charitate Christi? tribulatio, an persecutio, an fames, an nuditas, an gladius? Verè, vt euidentiùs loquar, neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, sed neque vlla creatura poterat eum separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Fundati enim erant pedes eius supra petram, & ideò non poterat commoueri. Vndè cognoscentes eum beati viri, inter quos quasi sub custodia degere primùm videbatur, cœperunt magno eius amore inardescere, & nimiùm eum venerari: non ob regiæ quidem propinquitatis honorem, sed pro venustate morum, & sapientiæ documentis, necnon & pro sublimitate virtutum, in tanto eum honore præferentes, vt etiam eiusdem loci pater, & omne illud collegium sanctum, patris eum venerarentur obsequio, & secundùm eius consilium sua cuncta tractarent, & obedirent ei in omnibus, prout is semel ore aliquid protulisset. Tu enim hæc omnia Deus Pater incompræhensibilis, tuo disponebas nutu, vt & deuotus tuus famulus tandèm aliquando diù optato potiretur ocio, & deuoti milites tui eius fulcirentur consilio. Vacabat igitur illic iam cælesti sabbato, fruitione perenni, & gustauit, quàm suauis sit Dominus. Vndè quàm immensæ laudes & gratiarum actiones ibidèm eius resonarent ab ore, puto, nemo est qui possit ad plenum edicere. Siquidem erat ei felix illa habitatio in modum paradisi, ex quo serpentis inuidiâ primus eiectus est homo. Et mirabilis satìs admodùm ordo. ille quidem proiectus indè, confusione tegitur: iste verò eiusdem suasu quasi reuectus, ibidèm gloriatur, có quòd iam consortio frueretur angelico. Erat igitur ei, vt quidam Poëtarum eximius ait,

Sancta eius in exilio vita.

Dan. 3.

Rom. 8.

Quantoperè eum & amârint & coluerint, apud quos exul degebat.

> Quàm secura quies, & nescia fallere vita,
> Diues opum variarum, & latis ocia fundis.

Verg. 2. Georgic.

Atque ità nimiùm iucundus, inter mulcentia sanctitatis ocia lætabatur, quasi inter florigera paradisi amœna: nec dubium veritatis odio cum B. Ioanne adeò vsque exilio deputatus, sicut venerabilis Beda presbyter ait. Quin licuit cernere fluctiuagas vbiquè mundi rotas, & Babylonis ac Hierosolymorum mixtim confligere castra, hincindè vicibus tela atque fugam capi. Indè erat, mi pater omnipotens Deus, quòd tuus athleta tantùm pro discrimine huius vitæ flens lugebat, ac dolore suffusus, nimio lamento gemebat, rogans ac petens prę sertim, vt suorum parceres hostium cæcitati. Videbat enim & prouidebat iam senex Pater, hoc in tempore miseram humani generis vitam delicijs eneruari, & Iezabel Propheten se dicere, & seducere seruos Dei, fornicari & manducare de idolothytis, ventris ingluuiem sequi, & libidine coronari. Quia, inquam, monstrum videri posset, si gula sine luxu, aut luxus sine gula regnaret. Heu quàm misera conditio ventris, qui talium affinitate partium cohærens, vtroque cluditur fine, & malæ felicitatis fastu casso vestitur honore. Vndè, quanuis voce Poëtica vtar, moneo, vt vos qui legitis flores, & humì nascentia fraga, hinc fugite, quoniam serpens his vsibus latet. At verò præfatus senex interìm eos flere non cessabat, quos auiditate ditescendi velut quasdam aues nox illuminat, & dies cæcat: Qui dum non dispositionem Dei, sed suos intuentur affectus, licentiam vel impunitatem scelerum, omninò pu-

Exilium mutatur ei in paradisum.

Apoc. 2.

Gula & libido sociæ.

Vergil. 3. Ecloga.

nò putant esse felicem. Sed eorum interdùm immanitate flagitij, cælesti viro beneficia cumulantur intantùm, vt omne sibi gaudium æstimaret adfuturum, dum tentatione ad victoriam functus sit inuidorum. Idcircò quocunquè se verteret, proficiens vltrà atque crescens ibat.

Gaudebat ergò, vt Dei in ipso compleretur voluntas, quia totus Deo subiectus esse parabatur. Aiebat nanque inter reliqua patientiæ suæ verba, de suo quærenti exulatu, ouium se velle imitari simplicitatis exemplum, & instàr leporis mutationem loci non curare. Ouis enim, dicebat, propter aliorum caloris indumentum, suo sine inuidiæ zelo nudatur vellere: & de sui indumenti exuuijs, alterius fouetur nuditas. Ità siquidem & in me aliquod si est vtilitatis prudens opus, velim vt quilibet id gratìs sine meo percipiat quæstu. Atque ità si fuero huc illucque, addebat, pro insidiantis impulsu more leporis fugatus, neque locum quietis, cui dudùm prorsùs insederam, cum mœrore relinquo, neque ad quem propellor, cum amore teneo. Nostra autem conuersatio in cælis esse creditur: idcircò quæ sursùm sunt sapimus, & non quæ super terram. Mortui enim sumus cum Christo, & vita nostra cum eo in cælis est abscondita: vt cùm Christus apparuerit vita nostra, tunc & nos simul cum eo appareamus in gloria. His & huiuscemodi verbis ad petram, quæ Christus est, fratrum animos solidabat: vt quia inter fluctus marinos extra mundum positi videbantur, spe, quam velut ancoram habemus, cęlo profundiùs firmarentur.

Magna animi in sancto viro libertas. *Philip. 3.* *Colos. 3.* *Heb. 6.*

Quibus paterna ex acie per septennium ità discretione virtutum vallatis, factum est Domino annuente, vt sui exulatûs iam fidem faceret, & clarior proprijs honoribus redderetur. Proprijs ergò dico, quòd meritò sibi competerent, & idem summum paternitatis officium meritis illustraret. Alioquin honoribus dixi reddendum, quem proprius meritorum honor vbiquè & sapientia decorabat: non quòd amiserit, quo reuerentia dignus censeri posset, sed æstimatione vulgi priuatus honoris officio, quantùm in ipsis fuit, dignitatum fascibus redderetur. Cæterùm exhonorari, sicut consulta veritas patefacit, non poterat, quem cælestis gratia illustrabat: præsertim cùm indebitus honor potiùs turpet insipientem, dum summis sedibus inclarescit, quàm decoret: quia minùs eius dedecus patuisset, si non altis sublimaretur officijs: quòd velut struma, vt quidam ait, in superficie cutis eminet, vndè indigniùs prælatus videri possit. Sed senex noster non tam alienis quàm proprijs meritorum honoribus vbiquè ab omnibus venerátur, ab omnibus interìm dignus honore censetur. Veruntamen quia improbos, vt dixi, dignitas reuerendos nequit facere, dum pluribus eos ostentat, sed despectiores, immò indignos eadem dignitas facit. Cæterùm senem nostrum tanta præditum dignitatis magnificentia fuisse constat, vt non solùm per sublimitatis gradus illum contingeret videri honoratum: sed quia multo erat fultus consilio, idcircò etiam inter ignotos nimiùm videretur honorabilis.

Honor improbos de turpat magis.

Quo factum est, vt peracto tempore cum summo tandèm reuocaretur obsequio, vt pristinam reciperet dignitatem, passìm omnibus exultantibus & congratulantibus penè cunctis. Vndè lætitiæ voces hincindè ad cælum vsque tollebantur. Gratulabantur monachorum cœnobia, resultabat iucunditate Clerus ecclesiarum, vulgi quoquè gaudia vbiquè ridebant. Factus est autem concursus populi, quasi si in communi omnium festo, cæli præconio insignis redderetur. Fratres autem, cum quibus interìm degerat, audito suæ regressionis die, cœperunt profectò contristari & mœsti esse, atque quodammodò gratulari: contraque præ nimio amore, ingenti animo lachrymabant: lachrymando quoquè, vix eum dimittere cogebantur. Inter quos virtute venerabilis Ragnardus, qui posteà abbas eligitur, præcipuo feruebat mentis spiritu, flens mœrore animi, & flendo quoquè lætabatur. Lętabatur quidem, quia veritatis amator locum taxati meriti recepisset: sed dolebat valdè, quòd tanti viri pręsentia priuabatur. Vndè factum est, vt cùm pius Dei cultor iam iamque indè abiret, & omnes fratres ardenti animo eius vestigia gressusque osculando lachrymis abluerent, eique valedicerent, præfatus vir Dei domì intra lachrymarum cubicula sese reciperet, nè proficiscentem videret, quem plùs quàm se manere secum vellet, pro quo mori etiam proculdubiò paratus esset. Sed cùm senex eum multùm diuque expectando requireret, inuentus est in quodam obscuritatis loco flens & eiulans, multaque trahens suspiria. Qui cùm vocatus esset, vt seni valediceret, illeque nollet exire, precatus est internuncios, nè

Reuocatur vir sanctus ab exilio, cunctis gratulantibus. *Dolet eius abitus fratribus, apud quos exulârat.*

eum ibi plorantem detegerent. Quod audiens charitas sancti viri, regreditur iam de naui, nè fratrem, quem sanctum nouerat, inosculatum omitteret. Veniente autem ad eum sancto sene, cœpit idem magnis vocibus inclamare ac dicere: Quid hîc quæsijsti felix Pater, vel cur te mihi nunc ostendere voluisti? Testem, inquit, Deum habeo, quia mâllem te hîc mortuum sepelire, quàm, me relicto, hinc viuus abires. Tunc omnes fratres & famuli magnis eum prosequuntur fletibus: leuantur vela, tandèm remigia impelluntur: dant omnes gemitum, & ad litus eousquè expectant, quandiù eum possent conspicere. Feruebat verò vnus in eis spiritus amoris: & ideò non se poterant continere.

Ille verò solutis carnis quidem, non cordis, adspectibus, longa corporis attenuatus macie, tandèm peruenit ad palatium. Vbì suscepto eo ambitiosè ab omnibus, quæsitum est, quomodo ei celsitudo Regia satisfaceret: quia timebant pro tanti viri iniuria, futurum discrimen incurrere. Tunc beatus senex videns pudore animi talia meditantes, proruit ad medium, & verecundam Regis mentem blandis deliniuit affatibus. Persuasit autem, nil eum de huiusmodi facto in animo retinere, sed omnia Dei iudicio deputare debere. Intereà, tum eodem cogente Principe, compellitur recipere suum sanctæ vitæ cœnobium, flagitantibus filijs suis, vt eum saltem quocunque modo recipere meruissent. Ad quos cùm aduenisset diù desideratus, vt pijs eorum complecteretur iam iamque amplexibus, vexabat eum salutis inimica febris, ità vt gemini affectus singulorum animos sauciarent. Pugnabat siquidem in singulis mœror compassionis, & lætitiæ feruor: eô quòd viderent membra charissimi viri sæuissimè laniari, pro quo libenti animo etiam vitæ quàm fortes dispendium sustinerent. Vincebat autem omnes, nunc iucunditatis magnitudo, nunc lachrymarum effusio, & extollebant simul mixtìm vsque ad cælum lętitiæ laudes, vt in eo Dominum illuc aduenisse nullus ambigeret, cui ità suscepto congratulantur omnes, idemque benignè allocutus est vniuersos.

Accipitur honorificè in regis aula. Redditur suo monasterio abbas. Fratres & mœrent, & gaudent.

Sed cùm ibidèm aliquantispèr dulciter quieuisset, charitatis officio iucundatus, iterùm ab Augusto gloriosiùs accersitur, & redit ad palatium. Vbì cùm introîsset, velut quidam ait, virtutum radijs illustratus, quia venit Titan, marcescũt sidera. Apparuit autem ilicò nudata insipientia, quæ tegebatur pallio caliginis, & factus est stupor nimius, quis Senatum populi ad tantam ineptiam deduxisset. Qui, comperto non parùm eos inuidia fuisse delusos, duxerunt in irritum, penè quicquid per hoc tempus, vt eis visum est, argumentosè tractauerant. Soluitur itaque ceu multorum captiuitas, eorum maximè, qui ex Regio pollebant semine: redditur in vno libertas omnibus, quocunque in loco tenerentur, nisi quos vitâ priùs mors priuârat. Tum deindè quorundam tonsura, propter furoris sęuitiam illata, transijt ad coronam, & dant Deo spontè, quod dudùm inuiti quasi ad ignominiam susceperant. Quid plura? Ipse gloriosus Imperator publicam ex nonnullis suis reatibus pœnitentiam suscipiens, factus est omnium humilimus, qui quasi Regali elatione sibi pessimus persuasor fuerat: vt quorum oculi offenderant in delicto, satisfactione Regia sanarentur, pręsertim quòd eius velle cunctos considerare, eiusque nolle conspicere, manifestum non ambigitur. Sed nisì reuersus esset veritatis assertor, intereà minimè patuisset, quo lethargico spiritu premerentur. Vndè etiam matura senectus cęcitatis eorum vulneri, Christi antidoto mederi persuadendo curabat.

Reuocatur ad palatiũ. Ludouicus Imperator publicam agit pœnitentiam.

Ac deindè studuit, vt iustitiæ virtus & sapientiæ suas reciperent sedes: vt vnusquisque sibi seruaret commissum negocium, & sua cuique largirentur iura. Porrò nouitates vocum, & temerarias, iuxta Apostolum, præsumptiones velut pestem in omnibus reprimebat. Omne igitur, quod in lege charitatis non inuenisset, inimicum ęstimabat Deo, & velut venenum repudiabat. Cumque his & huiuscemodi præconijs, velut aurum probatum per ignem, clariùs enituisset, factus est omnibus decuplo honoratior, ità vt in ore omnium egregiè resonaret. Amplectebatur autem cunctorum manibus, & quasi pater ab omnibus colebatur. Eratq; Ecclesiarum magistris velut humilitate filius, consilio verò & prudentia quasi subuector inclytus. Qui cùm ità satageret indefessus, vt perfecti omnes & Deo digni inuenirentur: videtur demùm nouus renasci Francorum ordo, & aurora iustitiæ quasi ab ortu surgere. Siluerat enim iam ex parte stratum furoris æquor, & ventosi ceciderant, vt Virgilius ait, murmuris auræ. Redierat, vt idem inquit, virgo

1.Tim.6. Eclog.9. Eclog.4.

virgo cupidinis, si parùm liceat immutari, redierant & Saturnia regna? quia progenies bonæ mentis iam quasi cælo refulserat alto. Omnibus igitur circuncircà eatenùs satisfactionis studio illustratis, & suis cum eo summo fruentibus ocio, voluit se demùm his exuère curis, vt esset sibimet & Deo totus intentus. Sed nequaquàm passi sunt sancti fratres, licèt multam eis excusationem senectutis suæ prętenderet: quoniam quanto ætate maturior, tanto ad virtutum culmina tendentibus salubrior videbatur: præsertim cùm vigore sancti Spiritûs, & viriditate adhuc non exhaustæ carnis satìs vigeret, curans se laboribus & vigiliarum negocijs fatigari, etiam plùs quàm iuuenum constantia sequi posset.

Quis enim vnquàm tam feruidus, quàm idem fuerat? Et quis alterius tam crudelis arbiter, quàm ille suî videbatur? Fateor planè, quòd nunquàm, nisì erga se quòd durior esset, necessitatem corrigendi [illegible]buit. Vndè cùm à suis fratribus & filijs quàm sæpè corriperetur publicè, cur sibi tam infensus esset, qui sic discretus omnibus habebatur, aiebat, ità dicens, vt læsos eorum animos mitigaret: Ego meî curam habebo, & prorsùs vestro prouidebo famulo, nè fame aut laboribus fatigatus pereat. Sed hoc peracto, paululùm delitescendo, non diù pòst resumebat esuriem & laborum negocia, ità vt vix iuuenilia membra ferre possent, quibus se parsimonijs & vigiliarum operibus affligebat. Attamen semper erat viroris gratia plenus, semper discreta macie satìs admodùm rubicundus: vultu quoquè decorus, & venustus adspectu. Neque enim faciem eius ac frontem ignauus rugabat furor: sed totum eum matura hilaritas decorum componebat & aptum. Canities verò sancta eum candore niueo exornabat, & velut lilium super roseos amictus, hincindè coma capitis, quasi elatæ palmarum, super cutem renitebat: eratque, sicut scriptum est in Canticis, senex noster candidus & rubicundus, electus ex millibus: † ità vt culparetur in eo natura humana, quòd antequàm adulta sit, vitijs corrumpatur. Et si velim laudare tantispèr glebam corporis eius, multis confertam nitoribus, erit exiguum quod impendo, quia pulchriùs in eo renituit, ex quo Deo dilectus & omnibus gratus fuisse probatur. Nec dubium, quin omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, flos fœni. Verbum autem Dei, quod semper in eo sapientia vixit, manet in æternum. Cæterùm si nobilitatem & personam eius scribendo, quod Græcè χαρακτηρισμὸς dicitur, ad purum pingere voluèro, ero ineloquens, super quem facundia Rhetoricæ artis, atque omnis eloquentia puto quòd muta sit: silebit illa Demosthenis oratio, & abyssus Tulliana conquiescet.

Eius labores, vigiliæ, feruor, erga se seueritas.

Cant. 5.

† De hominibus dicit, qui corpora sua luxu & intemperantia eneruânt.

Esa. 40.

Etsi verò secundùm huius artis peritiam omnibus modis eius persona consideretur, vt possit laudi idonea in negocio approbari, non immeritò his antefertur, in quo multum, quod superest, feliciùs inuenitur. Consideratur autem Nomine, Natione, Patria, Genere, Dignitate, Fortuna, Corpore, Institutione, Moribus, Victu: quomodò rem familiarem administret, qua consuetudine domestica sit, affectione, arte, conditione, item altera conditione: Habitu, Vultu, Incessu, Oratione, Affectu. Istis igitur modis consideratis, persona censetur: vtrùm improbus quis ad negocium, an idoneus perhibeatur. Sed videre iã iuuat, an luculentus senex noster tot effloruerit præconijs, quot sunt ad laudem suî Declamatoriæ artis insignia. Nomine ergò harum in catalogo virtutum, primùm, an sit sapiens, quæritur. Et quis sapientior, quàm qui vniuersa cælestis magistri pręcepta, magìs quàm artis eloquentię, solicitus seruans, studuit nõ admittere causa Dei quæ prohibentur, & seruare cuncta, quæ iussa sunt? Porrò cùm sapientia sit rerum humanarum diuinarumque cognitio cum studio benè viuendi: non dubium, dici posse sapientem, qui & quæ Dei sunt, Deo: & quæ hominum sunt, prudenter nôrit administrare, & velit propter Deum. Hoc igitur negocium prudentis viri est: & ideò is, de quo quærimus, sapiens fuisse non ambigitur. Natione autem carnis, quod cunctis liquet, Francus erat: verùm & renatus in Christo, vbì & spiritu conuersatus, totus cælestis efficitur. Patria verò, quanuìs hîc natus verissimè videatur, Hierusalem illa cęlestis fuisse, qua nusquàm feliciùs habitatur, proprijs perhibetur meritis. Genere quidem, nobilium nobilissimus Francorum, vt paulò antè prompsi, prosapia ortus: sed gratia demùm à Deo in filium est nobiliùs adoptatus: Qui licèt dignitate regia magnus videretur, en maior effectus est sublimitate perennis vitæ. Fortuna nanque qua fuerit auctus, probatur illo in loco, quo dictum est:

Vide Cicer. lib. 1. de Inuenti.

Laudatur Adelhardus ab attributis personę.

A nomine.

Sapientia quid.

Ità ferè Cicero 4. Tuscul. & 2. Of.

A Natione.

A Patria.

A Genere.

A Fortuna.

*augusto — Pauper in * augusto regnat habendo Deum.

Siquidem quia contempsit modica, ingressus Domini sui gaudia, sublimatur, & supra multa constitutus erigitur. Corpore verò, vtrùm validus an decorus fuerit, fides probat, & morum eximietas. Vndè nec immeritò illi aptatur illud in Canticis: Caput eius, inquit, aurum optimum, comæ verò eius sicut elatæ palmarum: quoniam quicquid ad decorem ei collatum fuerat, sursùm ad Deum nitendo conscendere procurabat. Oculi eius velut columbæ desuper riuos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, quoniam totus adspectus eius simplex fuisse & solùm in Deum intentus creditur, neque felle concupiscentiarum immixtus, sed vera innocentia mentis lotus. Porrò genæ illius sicut areolæ aromatum, quę consitæ sunt à pigmentarijs, videlicet à sanctis Doctoribus, omni flore doctrinæ & virtutum exornatæ oleribus. Manus illius tornatiles, sanctitatis formam exprimentes, & motu sphærico celeriter ad omn[illegible]onū insistentes: plenæ hyacinthis, cęli specie in cęlis thesaurizando renitentes, quę multis replebantur muneribus. Venter eius eburneus, virtutum distinctus ordinibus. Guttur illius suauissimum, ob fauum eloquentię: & totus desiderabilis probitate morum, atque charitate eximia. Idcircò quærimus te, Pater, dum pascis inter lilia, quęrimus quem diligit anima nostra. In lectulo enim per noctes quęrimus te cum lachrymis: sonet vox tua, obsecro, in auribus nostris: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Neque enim possumus te patrem non amare, quem pro nobis credimus adfuturum.

(Margin: A Corpore. Cant. 5. Ibidèm. Ibid.)

Iam si de institutione agitur, eruditus fuit idem alter Moyses omni sapientia pręsentis vitæ, quasi vnus ex filijs Regis: deindè perductus ad Sina, in quo ipsius Domini præsentia illustratur, & familiaritate continua fruiturus ingreditur. Moribus verò quibus fuerit exornatus, testis est vita eius, quæ summis redolet meritorum insignijs, & præconijs quammaximis prędicatur. Victus nanque, quem Philosophi definiunt consummati operis esse fruitionis exercitium, vt perueniat ad quietem, Dominus erat quem dilexerat, quem amauerat, quem iugiter desiderabat. Gradus autem harum virtutū sunt, cùm apud eos primùm ponitur affectio mentis. Porrò eadem affectio, est animi aut corporis ex tempore aliqua de causa commutatio. Deindè ex hoc quod afficitur, vertit se in studium, vt effectum sui obtineat. Studium autem est, animi assidua & vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluntate occupatio. Post quam habitus induitur acquisitæ rei, cùm ad plenum id quod perfectum est, obtinemus, de quo scriptum est: Sacerdotes tui induantur iustitia, & sancti tui exultent. Felix quippe indumentum virtutis est, quo quisquis induitur, & custodit vestimēta sua nè nudus ambulet, hic nuptiali veste indutus, foràs non eijcitur: quam si primus parens noster in paradiso deniquè conseruâsset, nequaquàm apertis oculis nudus inueniretur. Vndè, sicut scriptum est, dum idem descenderet, expoliauerunt eum latrones, & plagis impositis abiērunt. Sed senex noster floridus, tali coopertus habitu, iam credimus, quòd audit: Ambulabit, inquit illi Christus, mecum in albis, quoniam dignus est, & non delebo nomen eius de libro vitæ. Taliqúe indutus habitu dum esset Pater eximius, exercebat se plurimùm, vt pro victûs alimonia frueretur Christo, quem induerat.

(Margin: Ab institutione. Act. 7. A moribus. A victu. Cicero lib. 1. de Inuentione. Cicero ibi. Psal. 131. Apoc. 16. Matth. 22. Genes. 3. Luc. 10. Apoc. 3.)

Porrò restat, iuxta præfatam disciplinam, requirere, quomodò rem suam administrârit. Quid verò dicam, rem suam quomodò administrauerit, qui nec se sibi retinuit? Fecerat enim, quod audiērat à Domino: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Hoc impleto, cęterùm res ecclesiæ suæ quemadmodùm administrauerit, testes idonei sunt sancti fratres, quorum consilio vsus est & obsequio: Per quos ità cuncta disposuit, vt & omnibus satis esset, nec multum alicui superflueret, neque in vacuum quid periret, sed omnia ad Dei laudem humaniùs largirentur: fratribus salubria præsentis vitæ tribuens, & nociua quęque ac superflua resecans: hospitibus abundanter omnibus administrans, familiam quoquè satis illęsam à iugo seruitutis conseruans. Siquidem viduas huiusce familiæ destitutas, & cælibes viros per singulas villas constituens, eis stipendia iugiter ministrabat. Orphanorum quoquè & debilium, necnon & hospitum in eisdem locis, opportunius velut Xenodochium constituerat, vt res ecclesiæ huius suum omnes quasi patrimonium possiderent. Testem Deum habeo, quòd idemipse huius ministros officij velut medicus sæpè instituebat, vt & ipsi excogitarent artificiosè, quomodò rerum aliquid eis ad comedendum pararent, & in huiuscemodi cibis eorum sanitas nè periret. Porrò Regi &

(Margin: Matth. 19. Xenodochium instituit.)

gi & diuitibus, nostrorum nullus tam largus erat, idcircò vt in omnibus Deus largitor omnium glorificaretur: Beatius, inquam, multotiès iudicans dare, quàm accipere, atque medium inter paupertatem, quantùm ex se erat, & diuitias propter alios semper incedere: idque vt ij qui habent, tanquàm non habentes esse instruerentur. Iustum etiam percensuerat, vt omnes huius ecclesiæ famuli sic tanquàm Patrem eum sentirent, vt tumidi quoquè dominum eum esse non ambigerent: Insupèr ità eorum virtutibus fautor & institutor existeret, vt vitiorum quoquè dominus, quanuis discretus, & seuerissimus fieret persecutor. Iam porrò qua domestica consuetudine fuerit, nouit mensura sancti oraculi, in quo fuit manna absconditum, & vrna aurea: altare quoquè incensi aureum, & virga Aaron quæ fronduerat, habens illud (nempe, oraculum) xx. cubitos in longitudine, & xx. in latitudine, xx. quoquè in altitudine: vt ex omni parte gemino denario consummatus, charitate Dei ac proximi, quadratura perpetua fulciretur: nec dubium, quin Dominus ei fuerit fundamētum. Intra quam mensuram articulatus, sola nouit contemplatio diuina, quid senex noster pro suo more domestico tractaret.

[Erga diuites vt se gesserit. Act. 20. 1. Cor. 7. Item erga familiam. Heb. 9. 3. Reg. 6.]

Affectione verò ità illectus omnium bonorum incitamentis, vt super fraterna viscera charitatis officio ceu faculis vreretur. Deincèps igitur arte qua fuerit eruditus, patet: quia fœcundus inuentus est eruditionis consilio. Prudentiæ nanque, vt dicitur, mille oculis inspector, virtutum quoquè disertissimus disputator: liberalium artium adeò vsque sanctissimus institutor, vt probares in eo illud beati Antonij: Quòd sensus adinuenerit artem, & qui sensu sit integer, eum arte non indigere. De conditione iam vltrà quid loquar, qui, vt præfatus sum, Regali ex progenie clarus refulsit? Necnon & de altera conditione: vtrùm proprius, vt ipsi dicunt, adoptiuúsve, an abdicatus fuerit, quid ingeram, quum & Bernardi filius fuisse, fratris Magni Pipini Regis, & Dei esse adoptiuus non abnuitur? Habitu autem quo fuerit infulatus, constat paulò antè me dixisse, quòd Christus eius tunica talaris fuisse probatur.

[Ab affectione. Ab arte. Athanasius in vita S. Antonij. A conditione. Parens S. Adelhardi. Ab habitu.]

Cæterùm vestimentorum habitus, vix sufficiens, monasticus fuisse ostenditur, pro frigore potiùs membra muniens, quàm honoris aliquid gerens. Dicebatur quippe à quibusdam pro ludo, lorica frigoris: quoniam erat pelliceus & quasi thorax circa viscera fomentum caloris. Vultu autem suauis idem, & statura palmæ adsimilatus erat: eò quòd pulcher adspectu & decorus esset, velut paradisi delicijs enutritus. Quàm pulchri gressus eius, & quàm speciosi pedes ad euangelizandum: quippe quibus expeditior damis, in calceamentis ornatior filia principis. Porrò eius oratio quàm facunda, quàm plena sensibus, quàm suauis auditu manauit? Extant eius epistolæ, ad plurimos directæ, & omnium voces, qui nunquàm se vberiùs aut expressiùs loquentem audisse testantur. Voce quidem canoriùs cygno mulcebat auditum: sed & melle dulciùs palato cordis melodia sapiebat. Erat autem omnis narratio eius aperta valdè, breuis ac lucida, quod dictionis genus Oratores summis extollunt laudibus. Nil fæculentum admiscens, neque dubium quid in sensu reseruans. At verò plano in clausulis procedens gressu, sensus eius fauifluus pinguissimo claudebatur fine. Erat igitur sonus assertionis expositio dictionum: ità vt voce formaretur proprius verborum intellectus, & suis singulæ partium qualitates restituerentur sensibus: Habens omnia membra narrationis capitulatìm distincta, & ad retinendum facilima, ad persuadendum verò vel dissuadendum promptissima: semper auidiùs ad intendendum promouens audientes, igne calidiùs ad desiderandum, torporem discutiendo, incitans desidentes. Quæ si facundia daretur mihi, luculentiùs explerem quod conatus sum: nunc autem excusatio pro ignorantia, venia pro voto debetur: præsertim cùm stylus nullius ad hoc negocium meliùs expediret, quàm eius, cuius vt vita præeminet, ità & sermo antecellit. Sed quia id ingenij vnda denegat, voluisse tantùm, charitatis iura implêsse probabitur.

[A vultu. Ab incessu. Ab oratione.]

Restat nunc, affectu qualis fuerit, intimare. Sed quo artis ingenio pandam eius affectum animi, qui vno semper mentis ardore afficiebatur in omni vitæ negocio? Iugiter enim cupiens dissolui & esse cum Christo, se laboribus fatigabat: permanere autem in carne, propter nos necessarium, licèt aliter fateretur, penitùs sentiebat. Vndè toto annisu vitæ satagebat prodesse omnibus, mille, vt ità dicam, charitatum semper negocijs occupatus: præsertim quòd esset consilium totius patriæ, & pater omnium indigenti-

[Ab affectu. Philip. 1.]

um: qui ore ac manibus, cum omni circunstantia facultatum, pro libertate Christi erat omnium seruus.

Quoniam cùm esset semper accensus ardore, peruenit vsque ad Saxoniæ fines, vbi iam paruissima cellula à sancto viro, suo æquiuoco, Adelhardo nomine, sumptu huius monasterij ædificari cœperat, eò quòd idē beatus vir, quia suus fuerat nutritus & familiaris filius, intercesserat loco eius, dum ipse Hero insula exul haberetur mundi, & paradisi ciuis. Videns igitur pius Pater ac senex sanctissimus cœptum opus quòd pietatis esset officium, Regem adijt, & petiuit ab eo, vt daretur ei locus ædificandi: quia ille, in quo situm fuerat, non vtilis aut aptus esse probabatur. Quod audiens Imperator Augustus, gauisus est valdè, volens ei multa largiri, nisi retineret eum ipse, qui nulli vnquàm concedebat sibi dare, quantum quilibet voluisset, sed quantum idem vel si modicum censuisset: agens semper illud Apostoli, quia beatius est dare quàm accipere. Accepta autem potestate à Rege, vt vbi vellet, illud ædificaret, elegit locum valdè amœnum, & monachis nimis congruum ad habitandum: vbi & Rex posteà plurima propter Dei omnipotentis amorem contulit beneficia.

Exul mundi, ciuis paradisi.

Act. 20.

Est autem locus, pergentibus ad ortum Solis de fonte Patris, situs supra litus Vuisiræ, in modum Δ literæ, vallis planitie collocatus: habet ad ortum Solis præfatum alueum, & montem porrectum in facie iuxta fluuium. Porrò à meridie mons alius egrediens è fluuio, sinu tendit ad occasum. A septentrione verò alter è regione pari situ pergit, quousquè sibi inuicèm, viam per medium dantes, copulentur: atque ità in medio fit vallis, figuram Δ hoc modo, quantùm recordor, exprimens, nec immeritò. Nam magister veritatis, diuino nutu edoctus, talem elegit locum, qui & Christi nutriret discipulos, & suo eos describeret charactere, & signaret situ. Nihil enim in omnibus Geometriæ figuris, triangulari consummatius aut perfectius inuenitur. Est enim hic numerus totius latitudinis & superficiei in Arithmetica solus principium: In Geometria idem planior inuenitur. Et quisquis diligenter inspexerit hanc figuram, neque in his artibus aliquid mirabilius reperitur, neque in nostra disciplina quicquam maius aut melius prædicatur, quàm Trinitas Deus verus. Igitur sine hoc numero formatum aliquid, nihil perfectum innuitur, videlicet sine principio ac fine, & horum medio inter principium atq; finem. Hæc verò figura princeps est, vt dixi, latitudinis, eò quòd cæteræ omnes superficies in hac resoluuntur. Ipsa verò, quoniam nullis est principijs obnoxia, neque ab alia latitudine, nisi à se, sumpsit initium, in sese ipsa resoluitur. Quæ si ità sursùm erecta fuerit, vt ostensum est, igne charitatis flammare ibidèm habitantes debere monstratur. Quòd autem ipsius à latitudine fit initium, ostendit latum Dei mandatum nimis, non nisi dilatato corde perfici posse. Quòd verò omnes superficies in se resoluit, liquidò signatur, quòd omnes reliquæ virtutes eius latitudine consummantur: & ipsa charitas non nisi Trinitatem colendo in vnitate perficitur, vt vera perfectio, in his tribus Vnitas indiuidua teneatur.

Corbeia Saxoniæ fundatur.

Abbas Spanheimēs. ait eā fundationē cœpisse anno Christi 822. qui fuit annus 9. Imperij Ludouici Pij.

Psal. 118.

Hæc ideò me dixisse sufficiat, vt monstrarem, quàm prudens idem ac sapiens fuerit, quantoque charitatis ardore feruebat, qui talem ac tantum discipulis habitandi locum parârat, irriguum aquis, velut si minor Aegyptus esset, & alter paradisus Domini, venientibus de fonte Patris in ortum Solis. Verè, de fonte Patris, dixi: quia in Christo renati, creduntur exindè non solùm ad ortum Solis, sed etiam vltra Solem vsque transcendere. Quem locum B. Pater Corbeiam alterius de nomine vocitauit, vt signum esset in posterum, à quo priùs illud esset fundatum. Quis, mi pater charissime, narrare sufficiat prouidam doctrinam tuam in omnibus? Verè fateor; quòd quotiès tuî recordor ad liquidum, miror satìs, quàm prouidus eras in omnibus. Recordor enim doctrinarum tuarum, quibus eos alebas & instituebas tenellos de fide & charitate, inter quas etiam spem mediam collocabas, deque moribus & de omni doctrina vitæ. Qualiter etiam oblatas sibi res à quolibet suscipere debuissent, cum ipsis inter solicitudinis negocia peragebas: commendans illis per omnia, vt in nullo terrenorum cupidi essent, neque quicquam vellent accipere, vndè alij grauarentur: & si hæredes essent rerum largitoris, cautè considerarent, nè fortè ipsi, quorum erat hęreditas, postmodùm inopes fierent. Hæc erat eius solicita & pia consideratio in omnibus, quibuscunque præerat locis: vt neque inhonestum quicquam acciperet, neque aliquis quasi causa misericordiæ postmodùm pœnitudine premeretur.

Corbeia duplex, Galliæ & Saxoniæ.

Vt iuniores monachos instituerit S. Adelhardus.

Dice-

Dicebat enim, quòd multi, non solùm rectores ecclesiarum, sed etiam ipsi ibidem Deo degentes, qui seculo renunciâsse videntur, ob id decepti essent, quòd rebus nimijs abundarent intantùm, vt seculo seruire denuò cogerentur, qui mortui esse mundo debuerant. Quid, inquit, prodesse poterit rebus proprijs futuros expoliari hæredes, & rursùs eos mancipari negocijs secularibus? Constat igitur nos in præsenti tempore ideò Reipub. deseruire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus, ex se subsistere non posse manifestè causatur. Et idcircò nos infelices, qui liberi esse in Christo debuimus, facti sumus turpissimæ seruitutis, etiam inuiti, serui. Occasione itaque accepta, quasi in Dei causa mundi militiã baiulamus, cùm Apostolus dicat: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus. Neque enim à nobis exigitur, quòd necessaria tantùm retinemus: sed quia superflua, vt ab ipsis dicitur, possidemus: & vndè miseri lati in possessione esse cupimus, indè angustamur in omni opere bono. Quapropter, filioli, estote contenti paupertate Christi, sine qua nemo est diues. Noueritis enim, quòd beati sunt pauperes spiritu, quibus regnum cælorum repromittitur. Et ideò fratres mei, nolite quasi pro pietatis opere, sectando auaritiã, possessionem æternam perdere. Estote igitur, quod vos æterna Christi vocatio esse voluit: vt paupertate Christi participando, diuites esse cum eo sine fine mereamini. 2. Tim. 2. Matth 5.

His & huiusmodi cùm eos quotidiè corroboraret ac confirmaret, construebatur ibidem, Deo agente, non solùm monasterij, sed etiam cælestis patriæ fundamentum. Quid putas, quanto tunc gaudio afficiebatur eius animus, quantaque lætitia, cùm Dei omnipotentis amor ità flagraret in eis, vt etiam omnis illa regio Deum per ipsos benediceret? Fateor itaque, quòd ad nos nonnunquàm rediens, præ amore pio & spiritali gaudio vix se poterat continere, hincindè exultans atque gaudens, quòd Christus per eum glorificaretur in multis: nos quidem rigans ac pascens cælesti pabulo, illos plantans in Christo ac propagans, agebat vt fructum plurimum Deo ferrent. Itaque sic in omnibus se exhibens, Christi vices agere credebatur: etiam & forma humilitatis omnib⁹ anteibat. Qui ità iugiter vno iubilationis afficiebatur spiritu, appetebat ingressionis campum: quæ ingressio, secundùm B. Augustinum lib. de animæ quantitate, vna de septem, & sexta perfectionis est virtus. Quintus siquidem earum gradus, est Trãquillitas: sextus, ingressio: septimus, contemplatio: Quæ ità decentissimè possunt edici: In seipsa, dum anima quælibet secum ingreditur & versatur: Ad Deum, dum quotidiè ardenter desiderando, ad eum ingreditur, ità dicens: Sitiuit anima mea ad Deum fortem, viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Apud Deum, cùm iam claro lumine indesinenter contemplando ei inhæret, in quem desiderant etiam angeli prospicere. Quò nunc Senex noster se peruenisse lætatur, lætatur meruisse, gratias agit, atq; compræhendisse summo alacritatis animo amplectitur. Tranquillitas. Ingressio. Psal 41. Contemplatio. 1. Pet. 1.

Vndè quid aliud dicam, quàm illud Elisei: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga virtutum? Eccè nos quàm subitò desolatos relinquis: & ideò quærimus te lachrymosa voce, & scrutamur mellifluos mores tuos manè in præcordijs nostris: nec vsquàm pupilla oculi nostri silet, neq; consolatur, nisi cùm sibi te pro nobis meliùs adesse promittit. Recordamur enim, quibus nos lactabas vberibus, vel quanto in te Dei fruebamur oraculo, quantisque ferebamur alarum remigijs, & nutriebamur charitatis visceribus: ità vt si saxei essemus, tua nos molliret pietatis oratio. Omnia enim nobis omnibus factus eras, vt Christo nos lucrifaceres. Quòd si ad speciale quorundam te vertisses negocium, vni in momento dabas vitæ consilium, alium interdùm deliniebas osculis. Porrò illius manum stringens, alterius animum miro demulcebas affectu: atque ità omnibus vnus eras, & totus singulis. Fratrum verò nomina, licèt scripta in viscera sanctæ solicitudinis imponeres, de manu tamen certus eorum numerus diligenter scriptus penè nũquàm aberat: idque ideò, vt omnes sedulò inspiceres, & mores singulorum apud te solicitus pertractares. Iam enim de singulis tecum in iudicio disceptabas, nè damnũ postmodùm de creditis ouibus sustineres. Benè igitur noueras, quid cuique expediret: & ideò omnibus exhibebas, quod saluti singulorum congrueret. Erat ergò discretio tua in nullo, quantùm dici fas est, exorbitans à proposito, facilitate complendi, quę singulis expedirent: generaliter verò procurando cunctis congrua. Nullum fermè per hebdomadã familiaritatis affectu non allocutũ relinquens: nullũ quem 4. Reg. 2. Qualem se erga fratres præbuerit.

in die generaliter, nisì ex aliqua impossibilitatis causa, non instrueres: omnibus præbens salubria, nullì prorsùs denegans, vt credimus, necessaria. Idcircò filiæ Hierusalem, prout compellor dicere, flete hunc senem nostrum, & lamentum sumite. Flete virum, qui vestiebat nos charitatis coccino, desupèr totum delicijs intextum, qui præbebat cultui ornamenta virtutum. Induite cilicium, & amarè plangite: quia qui consolabatur nos, & fouebat quasi nutrix in gremio, sublatus est & recessit. Vndè plorãs plorabit anima mea, & erunt lachrymæ in maxillis meis, quandiù non intueor, quem diligit anima mea. Putásne veniat mihi, pater, tempus, quando vel si quoquo modo liceat faciem speciemque vultûs tui conspicere?

Sed quid interìm iam deincèps agimus, anima? Eccè nuncusquè quasi inter roseos versati sumus campos, & conspeximus amœna virtutum, de fonte S. Spiritûs irrorata: Nunc verò instat, vt mortis eius finem pandamus, quem habuisse talem, glorificandum est: amisisse, flendum: peruenisse verò ad beatorum gaudia, congratulandum. Sed quanto nobis iucundius est, in eo quod amatur, versari: tanto grauius est, eius absentiam, quam semper pręsentem cernimus, tolerare. Vndè ceu respersum nebula, mœstum est omne quod inspicimus: caligant oculi nostri, operimur singultibus, tremunt digiti, rotatur caput, funduntur lachrymæ: & insupèr est pio amoris affectu quædam flendi voluntas. Vndè & quanto hæc prolixiùs ad consolandũ cudimus, tanto ardentiùs amore afficimur, amando quoquè dolore premimur. Idcircò mi pater charissime, ocyùs transibo obitûs tui paginas, in quo diutiùs immoranti vehemẽs languor ingruit. Hinc quidem interìm adstillat lugendi facultas, sed paulò pòst consolabimur de peruentu, quo tu nunc lætaris in gaudio. Vndè quæsumus, priusquàm incipiat calamus pulsare tui exitûs horam, reuertere Sunamitis, reuertere, inquam, paululùm, vt intueamur te. Recipiet enim indè spiritum linguæ calamus, & leuiùs transibimus amaros legẽdi cursus. Reuertere, reuertere mi charissime, & quid videbimus in te, nisì vt castrorum acies quomodò sis ordinatus? Ad nos saltem semel, quæsumus, cõuertere: vt omnes, qualem te priùs habuimus, quantúsve & modò sis, videamus. Eccè ascendisti, nouimus, per desertum quasi aurora consurgens, pulcher vt luna, electus vt sol, terribilis in Deo, velut castrorum exercitus ordinatus.

Maximum sui mortuus desiderium reliquit

Quid igitur terribilius humanis adspectibus videri potest, quàm tui vultûs erant adspectus in hora, cùm nobis indulgentiam dares? Præceperas enim, petẽtibus nobis, Pater, vt omnes humì sederemus: quatenùs tu os nostrum ex integro, & nos tuum erectis oculis potuissemus conspicere. Quo, fateor, nil me ordinabilius à magistro audisse indultum, nilque flammantius aut horribilius aliquid me vidisse, quàm in tuis oculis. Pressiùs itaque enucleans sensum, ità affatìm cunctis es locutus: Eccè, inquis, de creditis ego ouibus rationem redditurus venio: vos autem, ó mihi commissus grex, de obedientia & inobedientia vestra sententiam excepturi, attendite, quòd idem, qui nunc adsisto, in tremendo iudicio vobis coràm adero, & quid de talentorum pecunia sim lucratus, vel quomodò illam expenderim, præsentabo. Attamen interìm si quid est, in quo excessi in vobis sciens aut nesciens, volens noléns ve, indulgete, prout ego iuxta quod oportet, si quid est quod meum sit indulgere, vice Christi relaxo. His igitur tum ità præmissis, plenus feruore spiritûs recessit, quasi iam futurus arbiter in suo: vt instrueret se, quasi contra spiritalia nequitiæ tunc in cælestibus pugnaturus, rationem villicationis suæ redditurum: licèt semper quasi in mortis articulo pertractásset, tunc tamen velut contra legiones iturus, diligentiùs mentis aciem disponebat, si fortè ludibria huius vitæ sine impedimento posset effugere. Sed quia occursor decuplum eius viginti millibus superare legitur, semper quę pacis sunt, Dominũ precabatur: Domine, inquit, pone me iuxta te, atq; ità cuiusuis manus pugnet contra me: alioquin turmas non effugiam iniquorum, quia tu solus inuentus es inter mortuos liber. Venit enim ad te exactor, & in te non inuenit quicquam, quod suum esset. Idcircò fac me firmiùs in te inhærere: vt & ipse per te tuo in corpore mali totius inueniar liber.

Moriturus vt se gesserit.

Oratio eius ad fratres.

Luc 14.

Iob 7.

Psal. 87.

Ioan. 4.

Qui totum se ità discutiens, adhuc inuenit in se qualiacunque, quasi nõdùm exhausta, & præcepit ea coram quibusdam fratribus exponere, (quorum vnus, etsi indignus, ego eram) interrogans, si de his se in iudicium meritò venturum fore pertimesceret. Quibus auditis, iuxta diuinam scripturam percensuimus, non ad eum pertinere, quæ ipse quasi sua longè diuq; plangebat. Quid putas quàm subtiliter secum reliqua dispu-

disputabat? quàm sibi seuerus erat, qui pro alienis etiam, vt pro suis, se puniebat? Intereà singulos de singulis monens & instruens, aiebat, vt post obitum suum in electionis pace, castè ac rectè secundùm Deum inter se conuenirent. Exposuit etiam fidem suam coram quibusdam ex nobis, penè & omnem doctrinā quam docuerat, vt ex hoc eam firmiùs commendaret pectoribus nostris. Hinc est, quòd tali absentes mœrore suffundimur: indè verò gaudentes sumus, quia de Patre talia recoluntur. Hinc ad hoc afficimur, ad aliud hinc protrahimur. Plangimus in eo siquidem maturitatem morum, fidei firmitatem, soliditatem spei, charitatis fundamenta, ex integro altissimam Christi humilitatem, & ditissimam in omnibus largitatem: nec vt Saluator, inquam, miseram Hierusalē ego lugeo: sed ploro in vnius morte pariter omnes virtutes occubuisse: Non quòd nobis desit ille, qui abijt: sed quòd talem videre desiuimus, quem sine lachrymis vix aut nunquàm recordari valemus. Luc. 19.

Quis enim siccis oculis eius recordabitur, in quo penè omne honestatis decus sublatum est? Aut quis non doleat præsidium totius Europæ subitò deperijsse? Vel quis sine mentis scrupulo poterit epistolarum eius nitorem eloquentiæ recitare? Quem si vulgò audisses, dulcifluus emanabat. Si verò idem barbara, quam Teutiscam dicunt, lingua loqueretur, præeminebat claritatis eloquio. Quòd si Latinè, iam vlteriùs præ auiditate dulcoris, non erat spiritus. Idcircò mihi charissimi ô vos omnes, qui nôstis quid boni habeat tanti viri præsentia, & transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor nostrûm omnium. Videte igitur, quàm subitò vindemiauit nos Dominus. & facti sumus squalidi, venustate sublata. Aurigo possedit nos, quia decus roseum versum est in fauillam. Peritia linguarum & eloquentia S. Adelhardi.

Parauerat ergò se Simeon senex ad natalem Saluatoris accensis lampadibus occurrere, & Regem regum Dominum Iesum, procedentem de thalamo suo, vlnis suis lætus suscipere: sed tetigit eum triduo ante natalem Domini validissima febris, dum iuxta consuetudinem noctis medio in basilica fieret. Qui ità perdurans ad vigilias vnà cum fratribus, hostiam iubilationis in pectore Domino consecrabat: & quanto, vt multi testes sunt, altiùs voce canebant chori, eo ampliùs idem flebat in iubilo. Sicque se pertrahens ad matutinorum vsque laudes, nec minùs amore Christi febricitans elanguebat, sicut scriptum est in Canticis: Fulcite me floribus, stipate me mális, quia amore langueo. Et dum quotidiè magìs magisque multis premeretur doloribus, spiritum non relaxabat, semper Deo intentus. Disponebat igitur ità omnia prouidus, àc si nihil mali ferret in corpore: instituens & ordinans ità singulas officinas, vt nil finis eius imperfectum inueniret, præcipuè vt & sanctus dies dignis celebraretur honoribus. Quo peracto, vehementiùs cœpit vrgeri febribus: quotidiè tamen ad oratorium B. Martini veniens, quem copioso amore in vita semper dilexerat, ibidemque Missas audiens, communionem sanctam percepit, donèc vltimus dies vitæ, à noctis huius cum eduxit caligine. Febre corripitur vir sanctus. Cant. 2. Sub mortē quotidiè audit, licèt ægrotus, Missam.

Interìm verò audiens beatus vir Hildemannus Episcopus, quem ipse monachum nutrierat, & per concessum Regis tanto Bellouaci sublimârat honore, sanctum ęgrotare patrem, aduenit ilicò, & excubabat iugiter ante eum, donèc viuendi finem fecit, & eum proprijs manibus vnà cum cunctis fratribus sepeliuit. Qui dum aduenisset, gauisus est S. Pater alacritate maxima & lætatus, vt vix se ferret pro nimio exultationis gaudio. Agebat nanque Deo immensas gratias, quòd de huius eum cōsolaretur aduentu, & dicebat: Deus omnium institutor & rector, gratias tibi ago, quia non sum fraudatus à desiderio meo. Intereà cùm cœpisset idem S. Episcopus à nobis percontari, vtrùm benedictionis oleo, sicut à beato Apostolo sancitū est, deberet perungi: interrogauimus eum, vtrùmne vellet, quem proculdubiò scieramus peccatorum oneribus nō detineri. Quod ille audiēs, erectis oculis in cælum, cominùs obsecrabat vt fieret. Quid putas tum sanctus agebat animus? quantis tunc replebatur lachrymis? Erāt igitur oculi ad Deum defixi, manus verò ad cælos extensæ, inuitansque sanctum Spiritum, dicebat: Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace: quia percepi omnia tui mysterij sacramenta. Et nunc quid superest, nisì vt ad te veniam? Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis: tantùm fiat voluntas tua. Alioquin sitiuerat iam idem diù venire ad fontem. Vndè & quasi iocosa voce, plenus grauitate fidei, frequenter dicebat: Hinc ibo, & ad Deum meum veniam: lætus, inquam, veniam, lætus moriar, Iacob. 5. Luc. 2. Matth. 26.

moriar, lætusque transibo ingentes huius vitæ foueas: quoniam ad gaudia peruenturus sum sempiterna, longè mihi antè promissa.

His & huiusmodi dictis sedulò se armabat Christi miles, donèc ingressus est locum tabernaculi admirabilis, in voce confessionis & laudis: vbi & inuētus est exercitus multitudinis festa celebrantis. Ibique iam senex noster tripudians, creditur præcinere: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Qui cùm quotidianis diebus adhuc in carne febricitans, immensis se Deo taliter commendaret laudibus, contigit subitò, dum solus apud se ageret, ad eum ingressum fuisse sanctum Episcopum: ad quem continuò exclamans, ait: Curre velociter, ô Episcope, præcipio tibi, & osculare pedes Domini mei Iesu Christi, quoniam eccè adest. At ille audiens, valdè cōtremuit: quia quò iret, vel quid ageret, penitùs ignorabat. Ille verò hoc dicto, recepit se sub silētio, & quieuit. Tum deincèps peracto die octauo natalis Christi, alacriùs cœpit insistere, vt iam hinc ei celebratis diebus liceret abire, si quo modo ipse tandèm perueniret ad festum, quod nox non intercipit, neque morbo corrumpi potest. Et peracto igitur iam noctis mediç spatio, ità adorsus est, & fratribus dicebat: O filij, semper mihi in Domino multùm charissimi, scitote quoniam hodiè hinc ibo, datum est enim mihi iam hinc exire, ac videre (quod vtinàm fiat) & apparere conspectui Redemptoris mei. Finitus est ergò iam cursus certaminis mei, & restat penitùs, quid accepturus sim pro vocationis præmio vt ignorem. Credimus nos tamen pater, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, (alioquin vacuus est labor fidei) præsertim qui dicere cum Apostolo veraciter potuisses: Cursum consummaui, fidem seruaui: de reliquo quid aliud, quàm reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex in illa die?

Tum manè iam facto, accersitis nonnullis ex nobis, cœpit idem B. Pater vrgere, quatenùs matutinas ocyùs præuenirent. Quibus dictis, in laude Christi cælestis eius lingua obmutuit. Tunc verò simul conuenientibus omnibus sanctis fratribus, cōmunionem sanctam percepit fermè hora diei prima, sicutì mos est: & cœperunt eum hymnidicis laudibus Domino cōmendare, ità perdurantes in eius exequijs, vsque in horam diei nonam. Tum idem, quando & Christus in cruce, emisit spiritum, vt daretur indicium, quòd cuius crucem in vita tulerat, quemque secutus fuerat, eius & in mortis articulo sequeretur vestigia, donèc perueniret ad eū quem quæsierat, quem optârat, quem & diù de toto corde desiderârat. Quis, putas, tunc ea hora luctus omnium erat, & quàm præcipua fuerint lamenta monachorum? Attollebatur autem sursùm vox vna canentium in excelso, & fletus omnium deorsùm singulorum scindebat pectora: quoniam, sicut alibì dictum est, & pium erat tanto viro congaudere, & pium erat eius abscessu flere. Quis enim non fleret, etiamsi de silice natus esset, ea hora, cùm inclytus Dei pastor hinc abiens cælos peteret? Ipse enim erat, bone Iesu, quem in toto ex omnibus solum Abbatem reperi: ipse ex vniuersis, quem alterius plùs quàm sua quærentem inueni. Qui sicut mater amat vnicum, ità quosque tenerrimè diligebat, atque vt solidiora caperent, inuitabat.

Quapropter, quęso, attendite viri, & videte vniuersi populi matrem Corbeiam flentem, quod est aluearium monachorum: flentem, inquam, ac dicentem: Ablatus est magnificus meus mihi, & nullus est, qui consoletur me ex omnibus charis: quoniam compleuit Dominus furorem suum in me, & fecit quæ cogitauit. Compleuit ergò, quę præceperat à diebus antiquis: Terra es, & in terram ibis. Idcircò abijt charissimus mihi, & recessit. Reuersa est ergò virgo Israël ad ciuitates suas, & deincèps ambulat gloriosè super aquas redemptionis æternæ. Ipse nanque est, qui erat mihi votorum charissimus: Ipse conuertens animam meam, & custos vitæ meæ: Ipse qui consurgens pro nobis in principio vigiliarum, effundebat velut aquam cor suum ante conspectum Domini. Nunc verò posuit nos Dominus ad modicum desolatos, propter eum mœrore confectos. Ideò ergò ponimus in puluere os nostrum, sperantes in misericordijs Domini, si fortè sit spes, vt peruenire possimus, quò iam pius patronus noster peruenisse creditur. Quod donèc fiat, donèc optata dies veniat: hæreat lingua mea faucibus meis, si tuî non meminero pater Adelharde, si non te proposuero in principio recordationum mearum. Alioquin obliuiscatur me dextera mea, nisì nomen tuum laudesque pandam. Credo mi charorum charissime, quòd priùs maternus amor perire possit, quàm nos te non diligere. Quia etsi illa suorum obliuiscitur, nos tuî nunquàm obliti erimus: sed dum

Rom. 13. Videt Dominum Iesum. Eccè quàm modestè de se loquitur vir sanctus. 1. Cor. 2. 2. Tim. 4. Matth. 27. Felicissimè decedit. Eximia laus S. Adelhardi. Thren. 2. Gene. 3. Iere. 31. Psal. 76.

dum seeula manent,& nox cum die partitur vices,fama prædicabitur de te semper sanctissimæ vitæ,nosq; tua nunquàm immunes erimus à laude. Tu autem, quæsumus, trahe nos hinc post te,curramus in odorem vnguentorū tuorum: quia meliora sunt vbera tua vino,fragrantia vnguentis optimis. Recti enim te diligunt: & ideò quærimus, quousquè perueniamus,vbì pascis,vbì cubas: scimus nanque,quòd in meridie.

Neque igitur,iuxta quod fabulæ ferunt Threicium fecisse vatem, gemimus apud inferos coniugis mortem: sed super astra tollimus patris nomen, quò te solenniter conscendisse fatemur. Ergò etsi felix fuit ille,qui fictè potuit lucidum boni fontem visere: & felix,qui potuit vincula grauis terræ soluere: feliciores sumus nos, q possumus post te Patrem talia & tam sancta vota dirigere.Fingitur enim ille præfatus vates flebilibus modis flendo post coniugem syluas currere fecisse, amnes stare immobiles: iunxitque intrepidum latus ceruæ sæuis leonibus: nec timuit lepus iam cantu placidum canem. Cuius cùm feruor intima pectoris flagrantia vreret, nec sic mulcerent animum cuncta quæ subegerat: it mites ad superos, quærens coniugem: nec reperta, infernas adijt domos,illic sonantibus chordis blanda carmina temperans, quicquid de præcipuis musicorum fontibus hauserat. Ad cuius voces vmbrarum dea miserans, Tandèm, inquit, vincimur arbiter: & ideò donamus coniugem viro,emptam carmine. Quid putas tum ille,iuxta Poëticam narrationem, luctûs dabat? quantosque threnos geminans amor mouerat? quantísve precibus veniam implorârat? Cuius noua carmina stupuerat infernus, vltrices scelerum deæ iam mœstæ madebant lachrymis. *De Orpheo dicit.* *Proserpina.*

Sed nos,pater charissime, talia non ideò inferimus, quòd ignoremus neminem ab inferis sine Christo regressum fuisse: sed qd boni habeat amor, volumus aperire. Amor enim,maxima lex sibi est: & ideò imitando quærimus te quasi per legem,quia omnis via tua,lex vitæ fuit: vt mereamur peruenire ad te,immò ad te,quia ad Christū, quò te peruenisse credimus & optamus.Et precamur,vt Deus nostris fletibus motus exaudiat, & doneris feliciter nobis,immò nos tibi,quia te paradiso datum petimus. Credimus nanque,quòd ibidèm coronaris iam de capite Amana,de vertice Sanir,de cubilibus leonū, de montibus pardorum.Ista quippe omnia triumphando vicisti:idcircò factus es suauis inter delicias Paradisi & decorus,nec est in te macula. Dextera igitur Christi amplecteris,& læuam sub capite pacis somno dormiens premis:& ideò factus es coram eo quasi pacem reperiens. Lectus ergò tuus, quia in pace Christi versaris, floridus iuxta meriti qualitatem. Tigna domùs tuæ,cedrina: laquearia verò, cypressina. Et nos quidem, pater amicissime nobis,iuxta quod intelligimus,gaudemus & gratulamur tibi,quia euersa domo,inuenta est in te drachma,quæ perierat.perierat enim noctis caligine circunfusa,sed accensis lampadibus,tibi feliciùs denuò inuenitur. Vndè interim quando aliud non valemus, iura sepulcri tui flentes circunsedemus, & superadspergimus orationum flores. Legimus super illud nomen bonum,quod melius acquisisti,quàm diuitias multas. Nam nostrûm alij pallentes violas tibi & candentia lilia carpunt: Alij narcissum & florentes rosas,Alij serpillum benè olentem spargunt.Isti colocasia,& mollibus illud vacinijs pingunt: quidam & suaues intermiscent odores: Nonnulli verò salsis lachrymarum rigant fontibus,& ego literarum superintexo pallas:quatenùs æui temporibus futuris, sanctum seruet nomen. Neque enim fucatæ artis eloquentiam texo: sed sindone munda,puritatis opere, illud inuoluo. Alioquin si quis pleniùs hunc virū nôsse desiderat,quàm fortiter fide mundum vicerit, legat illud, vbì inscribitur ei nomen nouum,& nomen ciuitatis nouæ Hierusalem. Et cùm intellexerit, quibus ciuitas fulgeat ornamentis,hoc totum illi cōferat: eò quòd ibidèm quodammodò ipse ciuitas, & possessor huiusce ciuitatis à Deo creditur esse factus. *Amor,sibi ipsi maxima lex.* *Cant.4.* *Luc.15.* *Prou.22.* *Vergil. Eclog.2.* *Apoca.2.&.21.*

Vndè gaude & lætare virgo fidei,felix Corbeia,ex antiquo vocata: quia meruisti talem in Christo frui & possidere patronum.Quæso te, mater religionis inclyta, amplectere hunc virum, quem tu tyronem cælestibus sobriè ac disceretè instituisti moribus: & imitare illum, qui te posteà multis ampliauit honoribus. Quarè igitur mœrore consumeris virgo & filia Dei summi, quasi non sit tibi consiliarius? Eccè fratrem reliquit tibi hæredem, qui multis adhuc pro te sudabit laboribus. Absterge,quæso, lachrymas: quoniam mittes obuiàm de medio tuî etiam hunc senem, cùm vniuersæ terrarum partes miserint eximios quosque viros.Porrò vicina monasteria cùm dederint,videlicet Vedastum Atrebates, & Centulum, sanctissimum Richariū: & alia circunquaquè viros *Vualā siue Vualachū dicit, qui Adelhardo successit.* *Cētulēsi monasterium.*

viros religione nobiles, dabis forsitan & tu non impari voto virum Deo dignissimum. Neq; infoecunda tunc eris, cùm inter reliquos istum etiam Domino de terræ puluere generabis: immò lætabunda & gaudens veniendo venies, saltem paucos ferens manipulos. Idcircò confortare & robustiùs age, donèc Amalec occurrit in via, quoniam alter Iosue iam tecum dux & præuius virtute, pugnat in acie. Fulci igitur istum, iam in capite inter plurimos dimicantem: Attende & illum in monte iam cum Domino, palmas ad sublimia porrigentem. Hic pugnat, ille orat: hic hostem premit, ille vincit. Iste namque est, charissima mihi mater, fratrum amator, & populi Israel. Hic, qui multùm orat pro suis charitate perpetuus. Hic qui iugis, vt credo, intercessor erit pro ciuibus. Vndè & Domine, iuxta B. Ambrosij vocem, quia nemo habet quod alijs plùs deferat, quàm quod sibi optat: non nos ab illo post mortem separes, quem in hac vita charissimum sensimus: Sed vbì es, nos facias esse simul cum illo, vt vel sic eius perpetua visione apud te fruamur in Christo, quem propter te in hac vita charissimum valdè dileximus, nunc in pace Christi sepultum.

Exod. 17. — 2. Mac. 15.

Vbi eius corpus conditum sit. — Sepulta sunt autem decenter membra charissimi senis, in Basilica B. Petri Apostoli sub fastigio inter eiusdem medioximæ quatuor Ecclesiæ centra, tectus polito lapide: super quem octonis sculptum versibus musici carminis haustu dignè legitur:

S. Adelhardi epitaphium.

Hic iacet eximius meritis venerabilis Abba,
Noster Adelhardus, dignus honore senex.
Regia prosapies, paradisi iure colonus:
Vir charitate probus, moribus atque fide.
Quem dum sub tumulo recolis tu quisque viator,
Cerne quid es, quid eris, mors quia cuncta rapit:
Nam post octauas Domini hic carne solutus,
Succedente die astra petiuit ouans.

Et sunt ibidèm perhumati quatuor circunquaquè venerãdi viri, qui fuerant vno eiusdem officio seruitutis, à Domino propagati. Quod factum non casu contigisse puto: sed vt quorum vna in Christo fuit militia, post Iesum Crucem sublimiùs eodem in loco ferre propriam, vnus esset & sepulturæ locus, qui eos duntaxàt secundùm similitudinem eiusdẽ Crucis insigniùs connecteret. Quorũ medius senex noster cernitur, super quem signa ad Horas diuini officij pulsantur, vt ex hoc clareat, iuxta quod prouenisse creditur, quia fuerit lingua eius cymbalum sancti spiritùs, & inuitatorium ad diuini operis officium, ibidèm dedicatum. Vndè & octoni versus, quòd post octauas Domini obierit, titulantur: quatenùs monstretur eum opere consummato, quò dudùm omnes inuitauerat, ad octauam Domini, nullo literarum imminuto numero, feliciter peruenisse.

MARTYRIVM S. PETRI AVLANI, INTERPRETE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO: QVANQVAM *necdùm certum habeo, vtrùm hæc illius versio sit: phrasis sanè videtur ab Anastasij dictione non abhorrere. Habetur autem in vetustis manuscriptis exemplaribus.*

3. IANVARII. S. Petri patria. — IN illo tempore Petrus, qui & Balsamus, cùm comprehensus fuisset apud Aulonam ciuitatem tempore persecutionis, cùm esset oriundus à finibus Eleutheropolitanæ ciuitatis, oblatus est Seuero præsidi. Seuerus dixit ad eum: Quis diceris? Petrus respõdit: Nomine paterno Balsamus dicor: spiritali verò nomine, quod in baptismo accepi, Petrus dicor. Præses dixit: Quod tibi genus est? Petrus respondit: Christianus sum. Præses dixit: Quod officium geris? Petrus respondit: Hôc maius officium habere non possum: & quid esse potest super hoc melius, vt sim Christianus? Præses dixit: Parentes habes? Petrus respondit: Non habeo. Præses dixit: Mentiris. audiui enim te habere parentes. Petrus respondit: In Euangelio mihi præceptũ est omnia denegare, cùm ad eius nominis venero confessionẽ. Præses dixit:

Constantia apud præsidem.

Nôsti

Nôsti præceptum imperiale? Petrus respondit: Ego præceptũ Dei mei noui, qui est verus & perpetuus rex. Præses dixit: Præceptũ est à clementissimis principibus, vt omnes Christiani aut sacrificent, aut diuersis pœnis interficiantur. Petrus respondit: Et veri perpetuiq; regis est præceptum, si quis sacrificauerit dæmonijs, & non Deo vero, in perpetuum eradicari. Tu iudica, si verè est in te aliqua iustitia. Præses dixit: Sacrifica dijs. audi me, & comple iussa principum. Petrus respondit: Ego manufactis dijs, ligneis & lapideis, quales vos estis, non sacrifico.

Præses dixit: Iniuriã nobis facis. Nescis quia potestatem habeo occidendi te? Petrus respondit: Ego iniuriam nõ facio, sed quod scriptum est in lege diuina, hoc dico. Simu- [Psal. 113.] lacra, inquit, gentium argentum & aurum, opera manuũ hominum. Os, oculos, nares, aures, manus, pedes habent: sed de his neq; loquuntur, neq; vident, neq; odorant, neq; audiunt, neq; palpant, neq; ambulant, dicit Dominus. & subsequitur: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Si Dominus per Prophetam & spiritum sanctum hæc dicit, quomodò tu mihi dicis, quòd iniuriã tibi fecerim, quia dixi similem te lapidibus & lignis mutis & surdis, in quibus dæmonia colitis, & me persuades tibi similem fieri? Præses dixit: Audi me, miserere tuî, & sacrifica. Petrus respõdit: Tunc meî misereor, si non sacrificauero, & à veritate non discessero. Sed quia infidelis es, & nec mihi credis, nec legi diuinæ, quia qui dæmonijs sacrificat, eradicabitur, & semper mihi hoc ingeris delictum, fac quod tibi iussum est. Præses dixit: Adhuc gero patientiam, expectans vt tecũ cogitans, sacrifices & saluéris. Petrus respondit: Superflua tibi persuades. fac iam, quod facturus es, & adimple opera patris tui diaboli. Nam & hoc non facturus sum, nec mihi Dominus meus Iesus Christus permittat, quem colo.

Præses iussit eum suspendi: cumq; fuisset appensus, dixit ad eum: Quid dicis Petre? Sacrificas, an non? Petrus respondit: Iube adhiberi vngulas: ego enim iam dixi tibi frequenter, quòd nõ sacrifico dęmonijs, nisi soli Deo meo, pro cuius nomine patior. Præ- [Adhibētur] ses iussit eũ fortiter torqueri. Cumq; vexaretur nimiùm prædicabilis Dei martyr, vo- [ei tormēta.] cem doloris non dabat, sed tantùm psallebat, dicens: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. & iterùm dicebat: [Psal. 26.] Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipi- [Psal. 115.] am, & nomen Domini inuocabo. Hęc eo loquente, ampliùs excitatus Præses, alios carnifices iussit accedere. Turba verò adstans, cùm videret nimium sanguinẽ currere per pauimentum, doluit, dicens ad eum: Miserere tuî, homo, & sacrifica, vt te liberes ab his crudelissimis pœnis. Sanctus verò Dei Petrus respondit: Hæ pœnę nullæ sunt, nec mihi [Contemnit] aliquem incutiunt dolorem: sed si negauero Deum meum, in veras pœnas, & in maiora [immanes] tormenta perpetua ingressurum me esse cognosco. Præses dixit: Quid dicis Petre? Sa- [cruciatus.] crifica, aut pœnitebis. Petrus respondit: Ego nec pœniteo, nec sacrifico. Pręsesdixit: Ego sententiã in te infero. Petrus respondit: Hoc est, quod tota auiditate expecto. Tunc Præses dedit aduersùs eum sententiam, dicens: Petrum contemptorem inuictissimorum principum propter legem Dei sui, cruci affigi præcipio. Sic quoquè venerabilis [Cruci affi-] athleta Christi, complens agonem suum, dignus habitus est passionibus Domini parti- [gitur.] cipari. Martyrizatus est autem testis Christi Balsamus, qui & Petrus, apud Aulonam ciuitatem tertio Nonas Ianuarij, sub Maximiano Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

IN GORDIVM MARTYREM, MILITEM CAESAREENSEM, ORATIO BASILII MAGNI, EIVS *insigne martyrium egregiè depingens.* [Est homilia 19.]

NAturæ lex est apibus innata, fratres dilectissimi, vt nisi rex priùs [In Græcorũ] agmen pręcedat, ab aluearibus nusquàm discedant. Vos autẽ Dei [Menologio] populum, cùm nunc primùm ad martyres, tanquàm ad flores cæle- [festũ S. Gor-] stes exeuntes, & huc frequentes conuenire viderim, quo id duce fe- [dij habetur] ceritis, exquiro. Quis ingentẽ hunc æstum excitauit? Quis hyema- [3. Ianuarij.] lem hanc tristitiam in vernam serenitatẽ commutauit, vt populus ex ciuitatis ædificijs, tanquàm ex apum aluearibus, hilaris egressus, ad suburbanum decus pręclarumq; martyris stadium conflueret? Quoniam igitur &

nos, infirmitatis nostrę oblitos, celebritas martyris excitauit, agè & ipsi quoquè, quantùm voce contendere licet, veluti bombantes apes, vernantibus floribus circunfusæ, præclara ipsius gesta personemus: rem quidem piam agentes, simul & gratam ijs qui adsunt. In laude nanq; iusti populus lætabitur. Salomonis lectio nobis nupèr recitata, quidnam per latentem huiuscemodi prouerbij sensum sibi velit, mecum ipse cogitabam: an fortè dicat, quòd populus oratione magnifica, ac planè culta rhetoris cuiusdã potentis, quę auditorum aures demulceat, oblectetur: pręterea sermonis ornatum, rerumque inuentionem ac dispositionem elegantem exoptet. Quod profectò mihi verisimile non videtur, cùm ipse nusquàm huiuscemodi dicendi genere vsus fuisse inueniatur. Nam & sanctorum memorias, orationis & eloquentiæ fuco prosequi, non fas erat admonere, illi præsertim, cuius scripta sermone simplici, nulloque styli apparatu conspiciuntur.

Prou.10. iuxta LXX.

Res gestæ Sanctorum quo fructu cômemorentur.

Quis ergò illorum verborũ sensus? Is videlicet, quòd populus spirituali lætitia gaudet, si eorum tantùm admoneatur, quæ iusti patrârunt: atq; indè ad æmulationẽ rectè factorum ab ijs, quę audit, accenditur. Illorũ enim, qui in fide claruerunt, historia simplex, velut lucem quandam Dei cultoribus ad virtutis iter ostendit. Quamobrem cùm in sacris voluminibus Mosis vitam, morumq; lenitatẽ, nostræ naturæ magnoperè optatam, narrante spiritusancto audimus, statim ęmulamur. Quòd si reliquorum facta virorum eloquentiæ floribus ornantur, sanctis tantùm ad ea, quæ maxima gessêre, demonstranda, sat fuerit oratio simplex. Itaque dum vitam eorum, qui in pietate conuersati sunt, exponimus, Dominum cumprimìs per seruos suos glorificamus: Deindè & iustos ipsos testimonio eorum, quę scimus, celebramus, & populum per auditum rectè factorum exhilaramus. Ioseph dum audimus aut legimus vitam, illius assequi castitatẽ magnoperè cupimus. Si verò Samsonis narratur historia, ad illius imitãdam fortitudinem accendimur. Sacra igitur schola, pręcepta rhetorum aut instituta non sequitur: nudam rerum expositionem pro encomijs habet, quam & sanctis, ac nobis satis esse existimat: illis quidem ad virtutis eorum præconium, nobis verò ad imitationis gloriam atque formam. Encomiorum nanq; lex est, patriæ dignitatem ostendere, generis originem ex alto repetere, educationis incunabula diligẽtiùs referre. Nostrum verò dogma hæc tanquàm superuacua dimittit, & quę sunt propria ac vernacula, sectatur. Quidnam ego sum melior, si mea ciuitas olìm magna bella gessit, aut de hostibus triumphauit? Si eadem optimo sit in loco sita, æstate ac hyeme, cæliq; temperie fruatur? Si fertilis est viris gignendis, si ager pascendo pecori sufficiat, si meliores nutriat equorum greges, quàm vsquàm reperiantur? Quid, inquam, ista? An ad virtutem commendatiores nos reddere possunt? Nos ipsi profectò decipimus, si in montis cacumine cõstituti, nubes nos transcendere, ac sublime cęlum nobis cedere videntes, hac de causa nobis aliquid accedere existimamus. Ineptum insupèr, si sanctis, qui res orbis vniuersas contempserunt, his esse opùs commendationibus putamus.

Gene.39.

Iudic.13.14.15.16.

Præcepta rhetorum, Christianis vbi negligenda.

Sanctorum memoriã, non illorũ, sed nostrì causa celebrandam.

Igitur nostri tantùm causa profectûs, sat fuerit illorum celebrare memoriam. Non enim nostris indigent laudibus ornari, sed nos ipsorum vitæ historia & commemoratione, imitationis gratia, indigemus. Quemadmodùm enim ex igne naturaliter emicat splendor, ex vnguẽto quoquè pręstanti diffunditur odor: sic è sanctorum commemoratione gestorum, ad omnes prouenit vtilitas. Fuerit haud modici momenti, eorum, quę olim gesta sunt, veritatem exactè tenere. Nam obscura quędam fama, viri huius pręclara facta conseruans, ad nos vsque venit. Quamobrem pictoribus rectè comparabimur. Illi enim cùm ex imaginibus imagines depingunt, vtì par est, à prima forma plurimùm recedunt. Nos item cùm rerum gestarum adspectu caruerimus, valdè metuendum, nè dicendo rerum veritatem atteramus. Verùm quando eius hodiè festum celebramus, qui in huiuscemodi die certamen pro Christi nomine subijt, quantum ex eius historiæ notitia deprendere licebit, enarrabimus.

Historia S. Gordij martyris.

Fuit hic martyr beatissimus ciuis noster Cæsareensis: ex quo non mirum, si nostræ mentis affectus ad eum potissimùm dirigitur, quod profectò ad verum ac domesticum nobis facit ornamentum. Nam sicut arbores, quæ bona ferunt poma, propriæ bonitatis laudẽ nutrienti tribuunt humo: sic iste ex nostræ vrbis prodiẽs vtero, ad summumq; gloriæ culmen euectus, patriæ, quæ eum produxit atque aluit, honorem gloriosissimi martyrij tribuit. Iucunda nempè sunt quidẽ & externa poma, modò sapore delectent:

sed

ſed longè noſtro gratiora guſtui propria, quàm peregrina: præterquàm quòd & gloriam quandam nobis conferre videntur. Militiam exercuit, in qua locum admodùm inſignem tenuit, ità vt centum milites eius imperio parérent: quodq́; animi virtute & corporis viribus præcelleret, cunctis inter ordines militibus præſtantior habebatur. Ea ſanè tempeſtate, cùm tyrannus impius, qui tunc imperitabat, in Chriſtianum nomen virus ſuæ feritatis effunderet, manumque Deo inimicam aduersùs Eccleſiam exerceret, tota vrbe præconis tuba ſonabat, toto foro & per compita tyrannicum promulgabatur edictum, nè quis Chriſtum adoraret: qui verò contra iuſſa faceret, morte plecteretur. Idola proponebantur adoranda omnibus, lapideaque ac lignea hominum ſimulacra, pro vero numine colenda: & ſi qui recuſarent, extrema intentabantur. Confundebatur tota ciuitas, quæ rei nouitate attonita, tota tumultuabatur. Chriſtianorũ domus ſingulæ vaſtabantur. Innocentiũ facultates diripiebantur. Fideliũ & ingenuorum corpora, carnificum manibus diſcerpebantur. Matresfamiliâs per vicos trahebantur. Nulla iuuenum commiſeratio, nulla ſenum reuerentia erat. Inſontes, noxijs ac maleficis digna patiebantur. Complebantur ſupra modum carceres, domus inſignes & opulentæ vacuabantur. Pleni ſaltus, plena perfugis loca deſerta, ob vnum tantùm crimen, quòd Chriſtum colerent. Prodebat patrem filius. Pater filium accuſabat. Frater aduersùs fratrem inſaniebat. Seruus domino inſultabat. Adeò diabolicis artibus hominum animi affecti tenebantur, vt velut in tenebris agentes, ſeſe minimè cognoſcerent. Præter hęc autem, domus orationis, prophanorum manibus vaſtabantur: aræ ſanctiſſimæ euertebãtur, nec erat oblatio vlla, nec thymiama. Diuinæ rei nullus iam locus erat ampliùs relictus. Cuncta mœror ingens velutì diffuſa caligo occupabat. Sacerdotum collegia fugabantur. Sacer omnis conuentus cladem inſolitam expaueſcebat. Dæmones verò tripudiabant, & nidore ac ſanguine victimarum infecta cuncta dabant.

Gordius centurio.

Inimici hominis, domeſtici ei⁹.

Notent hoc loco hæretici aras, oblationẽ, thymiamã &c.

Hæc igitur exempla crudelia cùm Centurio generoſus conſpiceret, tantorum malorum exitum præueniens, abiecto militiæ balteo, ſpontè ſibi exilium delegit. Itaq; relictis honoribus, relictis omnis generis facultatibus, ſeruis, propinquis, amicis, voluptatibus & rebus alijs, quas cæteri maximè appetere, ac magno ſtudio parare ſolent, ad vaſta deſerta & hominibus inuia loca contendit: longè ſecum meliùs agi putans, ſi in ferarũ receſſibus, quàm inter idola vana cum hominibus habitaret, Eliæ prophetę ſecutus exemplum, qui cùm Sidoniorum conſpiceret impietatem quotidiè inualeſcentem, in montis Oreb ſpeluncam ſeceſſit, ac ſeſe ab omni humana conuerſatione, vt Deum quæreret ac videret, abdicauit. Vidit tandèm, quantùm fas eſt homini mortali. Eodem modo noſter Gordius, ſpretis omnibus, vrbanos fugiens tumultus, fori clamorem, magiſtratuum ambitionẽ, tribunalium faſtum, obtrectatores, emẽtes, vendentes, peierantes, mentiẽtes, mimos, ſcurras, cęteroſq; huiuſcemodi generis homines, quibus magnæ vrbes refertæ ſunt, multoſq; ſecum, tanquàm magnę naues, alligatas puppibus cymbas per ęquora trahũt. Inſupèr viſu audituque, ac animo à vitijs purgato & libero, Deum ipſum contemplando videre meruit, tum magna diſcere myſteria, quæ non ab hominib⁹, nec per homines fuit edoctus, ſed magno vſus pręceptore, ſpiritu veritatis.

3. Reg. 19.

Quamobrem ſecũ meditans, quàm ſit fallax & inanis vita humana, ac ſomnij phantaſmatis ęquiparanda, in ſupernæ illius vocationis amorẽ exarſit, ac velutì fortis athleta, ſeſe vigilijs, ieiunijs, orationibus, ſtudijs demùm diuinæ eruditionis probè exercitatum, & ad certamen inſtructum animaduertens, hũc maximè diem obſeruauit, in quo frequens ciuitas viſendo equeſtri ſpectaculo erat intenta: quod hoc in loco ea tempeſtate in Martis, ſeu potiùs furentis bellorum dæmonis, honorem celebrabatur. Populus omnis ex edito ſpectabat, nec vllus deerat: non Iudæus, non gentilis, non item Chriſtianorum multitudo, quæ negligenter viuebat, & cum vanitatis concilio commixta ſedebat, non declinans conuentus malignantium, ſed & ipſa tum equorum curſum & aurigarum agilitatẽ ſpectabat. Serui eo die ab opere liberi, pueri è ſcholis ſpectatum currebant, fœminæ proſtitutæ ac ignobiles aderant. Plenum erat ſtadiũ, & omnis iam turba conſederat, equeſtre certamen videre intenta.

Humanæ vitæ fallacia.

Tunc magnanimus ac fortis heros per montis cliuum in theatrum properans, non populum horruit, non quàm hoſtilibus ſe manibus traderet, penſitauit: ſed corde intrepido & animo excelſo, quaſi quædam continua ſaxa, aut arbores multas, eos qui circa ſtadium ſedebant, prætercurrẽs, in medio conſtitit ſtadio, complens dictum illud: Iuſtus

Vide admirandam S. Gordij virtutem.

Prou. 28.

vt leo confidenter agit. Quid plura? Adeò intrepido excelsoque animo fuit, vt cùm in eminentiore theatri parte staret, ingenti voce, quam qui audiêrunt, extant adhuc aliqui, exclamauerit, & clarè illud Apostoli ad Romanos dixerit: Ecce inuentus sum ab ijs, qui me non quęrunt: his qui me non interrogabant, palàm apparui. Quibus sanè verbis se in eum venisse locum significauit minimè coactum, sed vltrò se ad certamen exhibuisse, Saluatoris exemplum secutum: qui cùm per atram noctem minimè videretur, se Iudæis manifestauit. Omnium igitur oculos statìm in se conuertit. Erat enim adspectu horridus, & quòd montana diù incoluerat, squalenti capillo, barba promissa, veste obsita, corpore toto aridus, pera præcinctus, baculo innixus. Quæ sanè omnia horrorem quendam vulgo adspicienti incutiebant, simul & eum illustrem magnoperè reddebant. Vbì autem quis esset, cognitus fuit, gentiliũ simul & Christianorũ clamor est ortus: his quidem ob gaudium sui cõmilitonis exultãtibus, illis verò, qui repugnant veritati, iudicis animum ad eiuscædem accendentibus, & iam ad mortem condemnantibus. Igitur clamor atq; tumultus omnia complebat: equos, currus, aurigas iam despiciebant. Frustrà rotarum stridor aërem verberabat: nullus aliud quàm Gordium videre mâlebat: nullus q̃ Gordium verba sonãtem audire studebat. Totum deniquè theatrum murmure, more venti per aëra sonantis, perstrepebat, & equorum cursum superabat.

Esa. 65. Rom. 10. Ioan. 18. Nota Lector.

Vbì verò per præconem silentium imperatum, conticuêre buccinæ, sopitæ fistulæ, varia musicorum instrumenta siluerunt, solus adspiciebatur Gordius, solus audiebatur. Hinc ad præsidis tribunal, qui tum in eodem loco sedebat, certamenq; instituebat, confestìm adductus, & ab eo quisnam, aut cuiâs esset, interrogatus, & patriam & generis & dignitatis locũ, quẽ tenuerat, prætereà causam fugæ ac reditûs pariter enarrauit. Reuersus sum, inquit, palàm ostendens, ꝙ tua edicta nihil omninò curo, sed Iesum Christum spem meam, meumq; præsidiũ profiteor: cumq; acceperim te reliquos homines crudelitate superare, hoc sanè tempus explendo meo voto maximè idoneum sumpsi. His sanè verbis velut ignis ira præsidis accensa, quicquid in eo furoris erat, in hũc subitò conuertit. Præstò sint, inquit, lictores, flagella, plumbatæ: corpus rotis scindatur, in equuleo suspendatur, omne tormentorum genus excogitetur. Feroces adsint feræ, igni tradatur, gladio feriatur, in altum barathrum deijciatur. Verùm parua hæc omnia viro execrando, digno qui non vna tantùm morte intereat. Quin, inquit Gordius, damnum me facere profectò videor, si sæpè varijsq; modis extingui, variaque pro Christo pati supplicia nequeo. At ille his magìs iritatus verbis, magisq; se lædi ac sperni ob talem loquendi licentiam existimans, naturali eius feritati vehementer accessit impetus, ac eo truculentior fiebat, quo ille constantior in contemnenda pœna videbatur: cùm nulla tormentorum ratione, nullis armis à cœpto proposito auerti posset: quin in cælum oculos attollens, sacra psalmorum carmina decantabat: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Et rursùs: Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et alia istis germana, quę de sacris promebat voluminibus, ad animum confirmandum, & in proposito perseuerandum maximè facientia. Tantumq; abfuit, vt intentatas horreret pœnas, vt eas vltrò in se prouocaret, supplicijq; moras vehementer increparet. Quid, inquit, tardatis? Quid statis? Corripite corpus: membra frustatìm cædantur. Deniquè quodcunq; de me supplicium voluêritis, sumite. Nolite mihi beatã spem inuidere. Quanto enim mihi plus tormentorum accesserit, tanto plus referam pręmiorum. Res enim in hac vita aduersæ, nobis apud Deum perpetuã pariunt voluptatem. Si vulnera mille ac cicatrices patimur, in resurrectione splendido induemur amictu. Pro contumelia atq; ignominia palmas coronasq; assequemur. Pro vinculis & carcere, per ampla paradisi spatia lęti vagabimur. Pro accusatione demùm atq; iniqua condemnatione, gloriam ex Deo & angelis referemus. Minę vestrę semina mihi sunt diuina, vndè immortalitatem perpetuaque gaudia metam.

Obserua & hic eius cõstantiam. Psal. 17. Psal. 22. Res aduersæ sempiternam cõciliant felicitatem.

Cùm tandèm vir beatus hac seueritate à fide obstinata auerti non posset, alia tunc via pręses est aggressus. Illecebris & omni lenitate contaminare conatus est: cùm præsertim diabolus hac vti soleat arte, vt timidos metu pterreat, fortes leniat atq; palpet. Quod imitatus pręses, vbì illum rebus terribilibus non flexit, dolis ac placabilitate circunuenire quęrebat. Quamobrèm magna se daturum spondebat: quorum alia tũc haberet, alia Imperatorem daturũ ei affirmabat, locum inter milites illustrem, facultates, opes, quicquid deniquè animus cuperet. At ille nec sic quidem victus, pręsidis insaniã

Versutia diaboli.

ridebat,

ridebat, qui compensare dignum aliquid supernis sedibus existimaret. Impius ille tunc laxatis iræ habenis, furore percitus, ensem vagina diripit, lictorẽ coràm adstare iussit, & manu & lingua nefanda, ad viri damnationem se accinxit. Ad tribunal omnis theatri multitudo conuenit: reliquus verò populus, qui adhuc in vrbe fuerat, prorumpens, ad hoc nouum properauit spectaculum, quod & angeli & homines verebantur: dæmones verò perhorrebant. Quid plura? Concurrentibus eò cunctis, vrbs penè vacua facta est, fluminis instàr tota incolarum multitudine extra vrbem ad locum martyrij confluente. Matresfamiliâs nobiles, ignobiles properabant: domus sine custodibus relictæ, tabernę negociatorum desertæ, in foro venalia disiecta iacebant. Ex hoc tantùm vrbs tuta, quòd omnibus extra mœnia egressis, nemo intùs remanserat, qui nefas aliquid perpetrare posset. Serui, ministerio neglecto, auidi spectandi erant. Qui etiam publico non fuerant adsueti, ad virum hunc accurrebant. Virgines tunc primò extra domos prodeuntes, marium vultus conspexêre. Valetudinarij ac senes ipsi quoquè extra muros contendebant.

In tanto itaq; ciuitatis concursu, beatum Gordium, alteram vitam iamiam per mortem corporis spectantem atq; tenentem, necessariorũ amicorumq; turba circunsistebat, amplectebantur, oscula dabant: demùm flentes adhortabantur, nè sese in ardentes flammas conijceret, nè florem proderet iuuentutis, aut æthereas auras, solisque dulce iubar relinqueret. Nonnulli quando à fide omninò auertere non poterant, aut fas putarent, quibusdam eum verisimilibus aggrediebantur rationibus, & Christum tantùm corde si cuperet retinere, ore autem negare suadebant. Non enim Deum verba, sed loquentis animum, inspicere. Hoc fermè modo exasperatum iudicis animum demulceri, & Deum nihilominùs propitiũ posse reddi asseuerabant. At ille tanquàm cautes immota maris exagitantibus fluctibus, nulla vi, nulloq; verborum impulsu quassatus, in obstinato cœptoq; proposito inexorabilis permansit. Vt enim sapientis domum, supra petram ædificatam, vis nulla ventorum, aut imber è cælo vehemens, nec torrentis impetus quassare potest: ità demùm nec preces vllæ, aut minę constantiam eius in fidem Christi euertere potuerunt. Cumq; mentis acies huc illuc circuncursantem diabolum, & eius impulsu ac arte hinc lachrymas oriri, indè vim eloquentiæ suadendique copiam subministrari animaduerteret, illud Domini verbũ flentibus ait: Nolite flere super me, sed flete super Dei inimicos, qui in Christianos continuò grassantur. Ipsos, inquam, flete, qui ignem nobis parant, sibimet gehennæ incendia, iramq; in die iræ thesaurizantes. Meum solicitare aut emollire animum desinite. Ego enim pro nomine Domini Iesu Christi mille pericula milleq; mortes, si opùs foret, adire sum paratus. Alijs verò, qui Christum ore negare adhortabantur, respondit: Lingua quidem, quam Christi beneficio retineo, adduci non possum, vt suum neget authorem. Corde nanque credimus ad iustitiam, ore verò confitemur ad salutem. Num militaris ordo desperatam habet salutem? Nullus'ne centurio pius erit? Primi centurionis exemplum succurrat, qui cruci Saluatoris assistens, eius diuinitatem per prodigia facta cognoscens, nõ est veritus, adhuc Iudæis furentibus in cæde, nomen eius palàm fateri. Quod enim animo sensit, id ore subitò manifestauit, Verè Dei filius erat iste. Alius item centurio, Christum adhuc in carne existentem, Deum & regem virtutum esse nouit, qui posset solo verbo opem suam per ministros spiritus egentibus adferre: cuius & fidem Dominus Israëli vniuerso prætulit. Cornelius item centurio angelum Domini videre, & per Petrum filius fieri meruit, cuius Dominus preces simul & eleemosynas respexit. Horum igitur centurionum libenter discipulus & imitator esse cupio.

Improbum & stultum consilium.

Luc. 23.

Rom. 10.

Matth. 27.

Matth. 8.

Act. 10.

Negem ego Deum meum, in cuius cultu sum educatus? Nónne cælum, sol & astra omnia, lumen mihi clauderent suum? Credam profectò humũ, quam pedibus tero, mihi ruituram. Nolite errare. Deus nequaquàm irrideri potest. Ex ore nostro nos iudicat. Ex nostris, inquam, verbis nos seruat & damnat. Nónne tremendam Domini sententiam audiuistis: Qui me negabit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est? Mihi consulitis, vt Deum nósse dissimulem? Quamobrem? Vt vitã prorogem? mortem differam? dies adijciam? At supernæ vitæ longæuos perdam annos. An vt corporis cruciatus effugiam? At sic nõ videbo bona iustorum Nam iri perditum dedita opera, & fraude ac dolo sæuas tartari pœnas mercari, manifesta insania est. Vobis igitur consulo: si malè sapitis, sapientiam ac veritatem discite. Si verò dissimulatis, tem-

Galat. 6.

Luc. 19.
Matth. 12.
Matth. 10.

poriq; obsequimini: vos hortor rogoque, relicto mẽdacio, vera loquamini. Dicite, quoniam Dominus noster Iesus Christus in gloria est Dei patris. Nam hanc vocem emittet lingua, quãdo in nomine Iesu omne genu flectetur, cælestium, terrestrium, & infernorũ. Omnes profectò morti sumus obnoxij, sed non omnes inclytã martyrij mortem sortiuntur. Non igitur naturalẽ vitæ cursum præstolemur: mundana funera, supremas nostrorũ lachrymas despiciamus: cęlestem gloriã violenta immaturaq; morte præueniamus. Velociter ex hac vita, quę potiùs est interitus longus dicẽda, breui quidem labore ad vitam veram commigremus. Quid miseri supremum ætatis finem, inutilem, sterilem, infructuosum, stultum, vanum, hominibus pariter & brutis communem expectatis? Quicunq; enim nati sunt, aut senio tabescunt, aut ægritudine corporis resoluuntur, aut violento improuisoq; casu aliquo cóncidunt. Quando igitur omninò semel è vita migrandum est, martyrium pro Christi nomine, vt semper viuatis, alacriter assumite, ac vitæ, quam omninò relinquere oportet, nè parcite. Sit pro necessitate volũtas. Quanquàm etiamsi sempiterna essent terrena ista, nihilominùs sic quoquè pro cælestibus commutanda essent. Verùm quoniam fluxæ fragilesq; sunt, & illorum comparatione magnoperè indignæ: quis furor, in his inuigilare, & illorum studio spem illam beatam, credentibus repositam, negligere?

Philip. 2. — Ibidem. — Exhortatio ad martyrium.

Hęc vbì dixit Christi miles, crucis se signo communiuit, & animi magna cõstantia, vultu intrepido, colore nusquàm mutato, ad supplicium hilaris contendit: vbì tantam cordis prę se ferebat alacritatem, vt non lictorum, sed angelorum manibus se committere videretur, qui subitò post interitum, sublimem eum in cælũ deferrent. Ad hæc tantus illius populi clamor ac tumultus est factus, vt vel tonante cælo nunquàm similis sit auditus. Hoc igitur huius pręclari martyrij certamen fuit. Hoc hodierna dies spectaculum vidit: quod proculdubiò tale est, vt nec temporis diuturnitas vnquàm abolere, nec longæ consuetudinis fastidium tollere, nec aliud quippiam quanuìs magnum exuperare valeat. Nam quemadmodùm solem quanto magìs adspicimus, tanto magìs eum admiramur, nec vllo modo assiduitate vilescit: sic & huius viri sanctissimi memoria, quo maiori eam temporis spatio retinemus, eo recentior in nostris animis floret. In memoria enim æterna iustus erit. In terris quidẽ, dum terra durabit: in cælis verò apud ęquum & altissimum iudicem, Dominum nostrum Iesum Christum: Cui honor & imperium in æterna secula, Amen.

Crucis signo se munit. — Psal. 111.

VITA GENOVEFAE SANCTISSIMAE VIRGINIS, EX VETVSTIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS

descripta, sed mutato stylo, per F. Laurentium Surium.

3. Ianuar. [illegible] — Heresis Pelagiana in Britannia.

VIrgo sanctissima Genouefa in Nemethodorensi parochia, quæ à Lutetia Parisiorum *quatuor ferè milliaribus abest, Seuero patre, Gerontia matre, progenita est. Ea quãtam ab ineunte pueritia Dei gratiam adepta sit, quamque deuotè & religiosè à teneris annis Deo seruiẽrit, fideliũ auditui profectuique valitura, vt habet textus historiæ eius, edita in titulis verba testantur. In Britannijs grassante hæresi Pelagiana, acciti sunt ad eam reprimendam præclarissimi antistites Germanus Antisiodorẽsis & Lupus Trecasenus episcopi. Illi ergò iam carpentes iter, ad supradictam parochiam tum orandi, tum manendi causa diuerterunt. Occurrit autem illis vtriusq; sexús ingens turba vici illius, benedictionem petens, & inter alios Genouefa quoquè adolescentula, parẽtum vestigijs insistens, illis obuiàm processit: quam cùm sanctus Germanus procùl esset intuitus, nescio quid in ea futuræ gratiæ & sanctitatis, Deo reuelante, pręsentiens, mox & nomen & parentes eius cœpit inquirere. Cumque circunstantes & nomen & parentes illi indicâssent, sanctus Germanus ait ad parentes: Vestra hæc est filia? Nostra est, inquiũt illi. Et Germanus, Felices vos, ait, tam venerandæ prolis genitores. Deindè abeunt ad ecclesiã, & persolutis horæ Nonæ precibus, sanctus Germanus parentes vnà cum filia ad hospitium suum ire, puellamque Genouefam postridiè

postridiè sibi, antè quàm abscederet, maturè adduci iussit.

Itaque sole oriente properant cum filia parentes ad Germanum episcopum: qui eam, præscius futurorum, blandis verbis hortari cœpit ad complectendum vitæ religiosæ propositum. Illa verò se eiusmodi vitæ institutum, paruula quidem ætate, sed non infantili sensu, summoperè exoptare respondit. Admiratus autem non mediocriter in tantilla ætate sanctus pontifex & Dei donum & fidei exordia, in terram defigit obtutus, vidensque nummum ęreum humì iacentem, crucis imagine notatum, eum tollit, atq; Genouefæ quasi pignus quoddam religiosi muneris donat, pręcipiens vt eum perforatum suo collo appensum gestet, nec vllius deincèps metalli vel margaritarum monilibus ornari se sustineat: vti sic contemptis mundi huius ornamentis, veri nitoris & cælestis gratiæ pulchritudine possit decorari. Atque ità valedicens ei, & commendans eam parentibus eius, in Britannias profectus est. Deindè post dies aliquot mater eius solenni die ad templum itura, Genouefam somno vacare, ac domì residere iubet. At puella dicens & clamitans, se memorem professionis suæ, velle templum orationis & deuotionis studio adire, cùm eam mater nulla ratione posset repellere, ab illa, ira incitante, in maxillam percussa est, sed non impunè. Nam repentè oculorum priuata lumine, biennio ferè cæca permansit. Sed tandèm Deo inspirante reminiscens, quæ de filia sua Genouefa Germanus antistes prædixisset, eam ad se vocans, ait: Quęso, cape vrnam, pergensq; ad puteum, adferindè mihi matri tuę aquam, quę orbata lumine, quasi semiuiua esse videor. Itaque Genouefa cum ingenti festinatione abijt ad puteum, impletoq; vase, aquam optatam matri cęcę obtulit. Mater verò ad cęlum tendens manus, aquam à filia allatam fideliter accepit, oratq; filiam, vt signum crucis super eam exprimat: ac deindè oculos illa illiniens, sentit sibi nonnihil restitutum esse visum: itaque bis terque idem faciens, integram se oculorum aciem gratulatur recuperâsse.

Mater Genouefæ fit cęca ob cæsam filiam.

Recuperat visum.

Posteà verò cùm duæ puellæ, quæ eam ætate longè antecederent, vnà cum illa episcopo consecrandæ offerrentur, ille quoquè nescio quid in ea latentis gratię animaduertens, ante alias consecrationi vel benedictioni eam iussit offerri: atque sic etiã duæ illæ posteriùs consecratæ, ab episcopi conspectu cum Genouefa pariter abscesserunt. Cùm autem parentes eius defuncti essent, matre eius spiritali eam accersiente & adhortante, Parisios commigrauit, vbì illa degebat. Sed cùm eò se contulisset, paralysi correpta est: verùm ex illo morbo Christi gratia ei peculiariùs collata, magìs cœpit ad vulgi notitiam propagari: cumq; eius corpus paralysis acriùs sæuiens adeò dissolueret, vt vi noxij humoris populante, nulla prorsùs compago suis artubus adhæreret, morbi afflictione vehementer depressa, triduo semianimis iacens, solis genibus subrubescentibus palpitauit. At vbì corporis incolumitatem, Dei misericordia opitulante, recuperauit, multa quæ in spiritu interìm viderat, quibusdam spiritalibus personis indicauit: quæ, ob vitandas incredulorum oblocutiones & iactantiæ suspicionem, nihil hîc opus est explicare.

Genouefa fit paralytica.

Restituitur sanitati.

Adueniente deindè sancto Germano Parisios, iterumq; Britanniã petente, ob tanti pontificis veneratione, omnis populus procùl extra vrbẽ pro fidei deuotione illi processit obuiã. Ille verò mox de Genouefę vita & actibus cœpit inquirere. Ibì tũ quidam è vulgo, inuidia instigante, ad loquendũ procaces, ad obtrectandũ prõptuli, illustrẽ vitæ illius claritudinem suis oblocutionibus & susurris obscurare nitebantur. At sanctus pontifex Germanus, pontifice digna grauitate illos confestìm respuit, in vrbemque ingressus, Genouefæ hospitium sibi indicari petijt: eamq; cum summa humilitate & veneratione salutans, vitæ illius rationem vniuerso populo, ità vt in Nemethodoro fecerat, prędicauit. Deindè vrbe egressus, in Britannias suscepto perrexit itinere.

Pariturobtrectatores.

Ea tempestate Attila Hunnorũ rex prouincias Galliæ immani cœperat populatione vastare. Itaque Parisienses illius vim furoremque reformidantes, se vnà cũ coniugibus ac liberis fortunisq; suis ad munitiora loca, relicta Lutetia, transferre instituebant. Verùm sancta Genouefa illorum coniuges magna cõstantia adhortata est, nè vrbẽ, in qua & natæ & educatæ essent, ea animi desperatione fractę desererent, sed potiùs contra hostiles & enses & arma se maritosque suos ieiunijs & orationibus communirent, sicque faciliùs, Deo opitulante, se considerent euasuras. His auditis, matronæ sanctæ Genouefæ sese consilijs accõmodantes, & dies aliquot in baptisterio vigilijs insistẽtes, incumbunt precibus, spemq; suam in Dei misericordia & auxilio reponere constituũt.

Attila vastat Gallias.

Illarum quoq; maritos modis omnibus S.virgo admonebat, nè ex desperatione bona sua ex vrbe exportarent, sed potiùs Dominum fideliter deprecarentur, qui ipsos ab impendentibus periculis facilè posset eripere. Porrò vrbes illas, quas tanquàm munitiores petere decreuissent, aiebat ab hoste immaniùs & acriùs oppugnatum iri: Lutetiam verò, Deo protegente, nihil mali passuram. Verùm hac occasione incitati ciues quidam Parisienses, cùm sancta & Deo grata virgo publicæ vtilitatis causa non cessaret & viros & mulieres adhortari, non dubitârunt sacrilegos contra illā inire conuentus, atq; in necem ancillę Christi sanctè & religiosè viuentis, nefaria conspiratione coniuncti,, & pœnas & supplicia illi sceleratissimè velle inferre, quæ meritò adulteris & flagitiosis hominibus irrogarentur. Cumq́; iam de inferenda illi sine cunctatione nece inter se consensissent, sed de mortis genere adhuc tractarent, lapidibúsne obruenda, vel in flumen demergenda esset, atq; hac occasione deliberatū facinus nonnihil suspenderetur: contigit intereà Antisiodorensem archidiaconum Parisios subitò aduenire. Qui cùm solicitè quid illic ageretur, inquireret: quid ciues inter se tractarēt, agnouit. Tum verò sic illos affatus est: Nolite, ô ciues, tantum facinus mente cōcipere. Hanc ego sanctum Germanum venerabili voce laudare, & vitę eius merita prędicare crebrò audiui. Eccè quæ à memorato pontifice per me ad eam allatę sunt eulogiæ, perspicite. Hęc & id genus plura alia Archidiacono referente, ciuium animi in illum iam magìs quàm in sanctam virginem inflammantur: verùm ille eos salubri allocutione compescuit. Sanctus quidem Martinus, virtutum ornamentis admirabilis, apud Vangionum ciuitatem à Pręfecto militum custodiæ traditus, & altera die inermis hostium exercitui obijciendus, orationum suarum meritis vtriusque partis fœdus obtinuit. Beatissimus quoquè pontifex Anianus Aurelianensem vrbem, Hunnorum obsidione vallatā, & propè iam arietum ictibus ruentem, à pręsentissimo periculo, celeri per preces ad Deum fusas Gotthorum impetrato auxilio, liberauit. Hęc autem virgo Hunnorum exercitum non solùm procùl adhuc manētem in oratione posita pręuidit, sed etiam, nè ad Parisiensem ciuitatem propiùs accederet, à Deo impetrauit. Non immeritò igitur sanctæ Genouefæ magnæ venerationis debentur officia, cui cum prędictis pontificibus in virtutum meritis quoddam gloriæ consortium esse probatur.

Parisienses moliuntur necem S. Genouefæ.

Certè à decimoquinto ętatis suę anno vsq; ad quinquagesimum, bìs in hebdomada exigua cibi sumptione ieiunium dissoluit, panis hordeacei duntaxàt & fabæ capiens pulmentum, idq́; Dominica duntaxàt die, & quinta feria. Vinum verò vel quicquid inebriare potest, toto vitæ suę spatio non bibit. Post annum autem quinquagesimum episcopis suadentibus, quibus contradicere sacrilegium est, cùm Christus dicat, Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: piscium & lactis vsum, sed raro & perparcè, admisit. Quotiès ad cælum oculos tolleret, lachrymas fundebat. Comites sanè virgines pręclaras has semper habuit, fidem, abstinentiam, magnanimitatem, patientiā, simplicitatem, concordiam, innocentiam, prudētiam, charitatem, veritatem, disciplinam, castitatem, quę toto vitæ illius tempore perpetuò ei adhęrebant.

Victus S. Genouefæ.

Luc.10.

Vicum Catullacensem, in quo sanctus Dionysius post passionem suam sepultus est, grandi amore ac veneratione prosecuta est. Hic verò beatissimus episcopus, tertio à Lutetia milliari, martyrio vitam finiuit, qui à Clemente sancti Petri discipulo fertur ad hęc loca ablegatus. Cupiebat autem sancta virgo huic sanctissimo martyri Dionysio in iam dicto vico basilicam eximij operis construere: sed ob rei familiaris angustiam, voluntati par facultas non aderat. Cùm autem ad eam presbyteri pro more conuenirent, cœpit cum ijs de construenda basilica conferre sermonem, vt vnusquisq; pro viribus & fidei suæ deuotione impēdium operi adferret. Illis verò potissimùm causantibus, ꝙ ad calcem coquendam deesset facultas, sancta virgo de prępotentis Dei nihil hæsitans auxilio, solicitè auscultare eos iubet, si quid à prętereuntibus fortasse dicatur. Obtemperant illi protinùs, libenter credituri, quicquid hac de re illis ostenderetur: egressiq́ue foràs stant, indicto silentio, auribus excepturi, quid prætereuntes dicerent. Interim duos inter se subulcos colloquentes audiunt, quemadmodùm alter eorum porcum ob pastum fortasse euagantem solicitè perquirens, calcariam fornacem, eamq́ue miræ magnitudinis in locis desertis & abditis reperisset: & alter itidèm aliam eiusdem generis fornacem in sylua inuenisset. His auditis, presbyteri prę gaudio lachrymantes, Deo gratias agunt, quòd famulam suam Genouefam tam eximiæ dono gratię ditârit: moxq́;

Tractat de construenda S. Dionysij basilica.

audita

audita ad illam referunt. Egressis autem è domo presbyteris, illa fixis humi genibus, sese prosternens, Dominum tota nocte suppliciter obsecrabat, vt tenuitatem virium ipsius ad perficiendum opus, quod illi vouisset, sua ope subleuaret. Expleta verò oratione, cùm dies proximus illuxisset, ad Genesium presbyterum festina accessit, eique repertas fornaces ordine enarrauit, inuitans eum ad operis molitionem. At ille diligenter & accuratè se executurum promisit, quicquid ab ipsa iniungeretur. Itaque ciuibus quoquè opem ferentibus, adhortante illos sancta Genouefa, beatissimi martyris Dionysij basilica constructa est.

Neque hîc silendum putaui, quid miraculi extiterit, cùm eius basilicæ structura attentiùs curaretur. Conuocatis enim artificibus, cędendorum, conuehendorum, dolandorumq; lignorum peritis, cùm permulti iam sanctæ virginis inuitatione permoti, ad perficiendam basilicæ fabricam pro fidei suæ deuotione conuenissent, accidit quodam tempore, ignorante S. Genouefa, vt potus propemodùm deficeret laborantibus. Ait ergò ad illam Genesius presbyter, vt artifices intentiùs hortaretur, dum ad vrbem ipse excurreret, allaturus potum necessarium. Illo egresso, sancta Genouefa vas sibi indicari pręcepit, vndè hactenùs potus esset haustus: omnibusq; foràs exire iussis, cum lachrymis Dominum suppliciter orauit, vasique signum crucis imprimens, id effecit, vt eiusdem generis potu, quo anteà plenum fuerat, ad summum vsque denuò impletum cerneretur, perindè àc si nihil indè exhaustum fuisset: atque etiam ad operis vsq; consummationem artificibus satis abundeque potus ille sufficeret. *Potum precibus impetrat à Deo.*

Solebat virgo sancta in obseruandis vigilijs hac vti deuotione, vt noctem sabbati vsque in crastinam lucem, id est, Dominicum diem, peruigili prece transigeret. Accidit verò, vt ad domesticæ volucris cantum, intempestæ noctis iam exacto curriculo, quadam vice è cubiculo suo ad basilicam memoratam accenso pręeūte cereo properaret, sed inter eundum nimia ventorum importunitate cereus extingueretur. Cùm verò virgines comites illius, quæ circa illam erant, in densis illis tetræ noctis tenebris & pluuia, quò irent, aut vbì gressus ponerent, ignorarent, Genouefa virgo è puellæ manu cereum arripuit, moxque ille vt priùs ardere cœpit: quem manu gestans, cum comitibus absque vlla gressuum titubatione ad basilicam peruenit. Porrò cereus ille à sancta virgine ibidèm defixus, eadem flamma, qua accensus fuerat, absumptus est. *Eius vigilię certo tempore.*

Ferunt, cùm in cellula sua virgo sancta humi prostrata orationi prolixè incumberet, preceque peracta è terra surrexisset, cereum nullo adhibito igne fuisse accensum: cuius particulas cùm permulti fideliter expetijssent, non minimum contra diuersos morbos indè remedium haud difficulter adeptos. *Cereus diuinitùs accenditur.*

Mulier quædam calceamenta pedum eius furto abstulit, sed mox vt domum redijt, cęcitate percussa est. Vt agnouit ergò, ob iniuriam sanctę virgini illatā, diuinitùs hanc sibi pœnam irrogatam, ad illam accessit, pronamque se illius pedibus prosternens, veniam petijt, & multùm lamentans, oculorum lumen sibi restitui orauit. At illa miserata mulieris casum, à solo eam leuauit: subridensq; ob rei ablatæ vilitatem, oculis eius crucis signum fidenter impressit, & pristini visûs reddidit incolumitatem. *Cæcam illuminat.*

Lauduni quid per eam Dominus operari dignatus sit, ipsius miraculi excellentia non nos patitur silentio pręterire. Cùm virgo sancta ad eam vrbem accederet, maxima pars populi in occursum illius properauit. Erant ibi inter alios puellæ cuiusdam parentes, quæ iam nouèm ferè annis adeò erat paralysi dissoluta, vt nullis posset membrorum officijs vti. Ad eius ergò lectulum sancta Genouefa, parentum flexa precibus accessit: factaque oratione, cùm dissolutos puellæ artus manibus attrectâsset, hoc illi à Domino obtinuit, vt è lectulo, in quo decumbebat, ilicò exurgere, & suis manibus calceos posset induere, seque vestire, & cum illa, vt iussa erat, ad templum ire incolumis. Quod cùm eius loci homines vidissent, vehementi admiratione correpti, præcipua eam veneratione prosecuti sunt, laudes promentes omnipotenti Deo, qui tanta gratia se diligentes dignatur impertire. *Curat paralyticam.*

Childericus rex Francorū, tametsi non esset Christiana religione initiatus, virginem hanc sanctissimam singulari veneratione prosecutus est. Nā cùm aliquādo quosdā reos capitis pertinaci animi sententia decreuisset occidere, nè sanctæ Genouefæ precibus posset flecti ad misericordiam, ex vrbe egressus, iussit portas occludi. At vbì sanctę Genouefæ nunciatum est, regem eos necandi gratia extra oppidum processisse, mox illis *Childericus rex quāti eam fecerit.*

veniam

veniam precatura, festina abijt: atque adueniente illa ad portas obseratas, confestim ei, stupefactis custodibus, quasi ad quoddam iubentis imperium, reseratę sunt: sicque cœptum carpens iter, vbi ad regem peruenit, nè miseri illi capite plecterentur, obtinuit. Ità illi iam iamque perituri, à præsentissimo mortis discrimine sunt liberati.

Simeō Stylites per spiritum cognouit S. Genouefam.

In regionibus Orientis fuit vir quidam sanctissimus, nomine Simeon, mundi huius contemptor egregius, qui quadraginta fermè annis in columna extra Antiochiam cōstitit. Is per mercatores, negociandi causa crebrò veniētes, sanctā Genouefam cum multa veneratione salutabat, & vt pro ipso Dominum oraret, sedulò precabatur. Qua ex re videre licet, quàm copiosa gratia fideles seruos suos Christus locupletare & augere soleat, vt quos à mutua cognitione longinqui prouinciarum situs, & maxima locorum interualla separant, eos Dei prouidentia interno quodam mentis adspectu inuicèm se nôsse faciat.

Puellæ tuetur integritatem.

Adolescentula quędam iam nubilis, Cilinia nomine, cuidam puero stipulationum sponsionumque contractu, siue per sponsalia, addicta fuit. At illa petijt à sancta Genouefa, vt religiosi habitûs indumenta ipsi conferret, maritali copulæ & pompę seculari, religionis decus & virginitatis ornamenta præferens. Quod cùm fama volitante ad sponsi aures perlatum esset, mox ille & amoris & furoris facibus inflammatus, ad Meldense oppidum, nuptias cum sua sponsa celebraturus, aduenit. Porrò sancta Genouefa eius comperto aduentu, cum Cilinia ad templum accessit: & eccè ipsa interiora baptisterij limina, portis vltrò apertis, illis mirabiliter patescunt: sicque factum est, vt puella mundi huius procellosi naufragia, virginitatis perseuerantia superârit.

Duodecim obsessi liberantur.

Oblati sunt ei quodam tempore Parisijs duodecim, grauiter à dæmonibus vexati: pro quorum liberatione illa Dominum obnixè deprecante, energumeni vel obsessi illi fermè ad testudinem vsq; exiliebant, occulto quodam igne intùs accensi, ità vt non sine intuentium formidine, iam in aëre, nullis adstricta vinculis, corporum moles hæreret pendula, iam vociferantes ceu quodam vinculorum contracti pondere, instàr voluminis cuiusdam complicarentur, iam verò resupini aërem brachijs & crinibus verberarent, grauibusq; se vrgeri supplicijs voce lugubri prolixè testarentur. Orante autem sancta virgine, diuerso eoque inuisibili tormentorum genere torquentur. At cùm oratione finita è pauimento Dei famula surrexisset, iussit eos ad S. Dionysij basilicam properare. Illis verò dicentibus, non se posse eò proficisci, nisi ab ipsa soluerētur, signo crucis eis impresso, iussit vt eò abirent: & nè corpora læderentur, illuc duntaxàt, quò iussi erant, vt irent, dimissi sunt. Quò cùm peruenissent, sancta virgo, sexûs fœminei tarditate impedita, post duas horas illos subsecuta est: cumque ibidèm pro eis, martyris Christi freta solatio, orationi, in terram more suo prostrata, diù cum lachrymis insisteret, & pia fiducia Dominum obsecraret, totum illum à dæmonibus obsessorum gregem sanitati restituit, immundis spiritibus profligatis, adeò vt illorum abscessum non solùm oris querimonię, sed etiam teterrimus fœtor, testarentur.

Nouit occulta hominū peccata.

Multa flagitia quorundam hominum, habitu duntaxàt, non etiam vita & moribus, religionis propositum præ se ferentium, cognouit Domino reuelante, quę illi existimabant alios penitùs latére: atq; ob castigandam eorum impudentiam, quædam in publicum protulit: sed ea, nè honestas aures offendamus, tacita præterire maluimus.

Excitat puerum mortuum.

Erat apud illam fœmina quędam, quam ab immundi spiritûs vexatione liberauerat. Habebat illa filiolum quadrimum, qui cùm more puerorum temerè luderet, præceps in puteum ruit, & in ima demersus est. Eum verò mater post trium ferè horarum spatium extractum è puteo, miserabiliter complectens, ante pedes sanctæ virginis, scissis genis, deposuit. At illa corpus exanime & rigidum pallio miserata contexit, omnipotentemq; Dominum pulsare precibus & lachrymis non priùs destitit, quàm victrix & triumphatrix, orationum vi mortem profligaret, & filium matri viuum restitueret. Erant tum Quadragesimæ dies, & puer adhuc Catechumenus, de fide instituebatur, vt in Paschatis vigilia baptismatis vndis expiaretur.

In Meldensi oppido, cùm gratiæ huius fama sparsa esset, quidam ei occurrit cubito tenùs, neruis obrigescentibus, manûs officio destitutus, petens obnixè, vt precum suarum suffragio, huius ab ipso morbi detrimenta depelleret. Tum illa membrum debile manu sua cruce consignans, hominem sanum à se dimisit.

A sancto Epiphaniæ die vsq; ad Cœnam Dominicam, intra cellulę suę penetralia virgo san-

go sancta omnipotenti Deo, cui se vouerat, secretiùs inseruiebat, orationibus & vigilijs intenta. Quædam autem mulier, curiosa potiùs quàm religiosa, cùm quidnam ageret, explorare vellet, atq; ea causa ad eius cellulam propiùs se admouisset, statìm oculis captam se sensit, improbi conatûs pœnas luens. Sed sancta virgo, expleto suæ consuetudinis officio, postquàm è cella prodijt, precum suarum intercessione lumen amissum reformauit. *Cæcam illuminat.*

Parisienses post diuturnum belli grassantis excidium, cùm aliquot annis graui obsidione pressi fuissent à Francis, dirissima fame afflicti sunt. Nam illa anterior belli sæuientis immanitas, quæ extra vrbem erant sita, vastauerat: at posterior clades ipsa hominum viscera depascebat. Tanta igitur miserorũ calamitate permota beatissima Genouefa, nauim conscendit, vt aliundè afflictis ciuibus alimoniam compararet: cumque Sequanam fluuium nauigaret, & aduerso superato flumine ad locum quendam peruenisset, in quo arbor excreuerat, quæ in ima propendentibus ramis, naues quasdam perniciosi gurgitis præcipitio implicuerat, præcepit nautis, vt ad ripam nauigium appellerent: egressaque è naui, dum inter se consultarent nautæ, qua ratione arborem illam possent excindere, ad solita orationis præsidia, quorum efficaciam iam crebrò esset experta, confugit. Ità factum est, vt nullo ferè securium ictu verberata, arbor radicitùs euelleretur, non ferens precum illius vim, nec vllum deincèps naufragij periculum illàc nauigantes incurrerent. Exiliêrunt autem, vt fertur, ex eius arboris sinu duo angues immensæ magnitudinis, versicoloribus squamis, odoris teterrimi. *Arborem nauigantibus exitiosam precibus suis excindit.* Cœpto deindè itinere pergente sancta Genouefa, iam ad vrbem, quò tendebat, eam fama velox antecesserat: & eccè obuiàm illi procedit tribunus quidam Passius nomine, cuius vxor annis aliquot paralytici humoris pondere & pedum incessu, & membrorum omnium vsu sic fuerat priuata, vt corpore velut præmortuo, anima tantùm quodam hospitij iure in illo demoraretur, membris suum officium facere prorsùs recusantibus. Ad cuius lectum sancta Genouefa mariti eius precibus perducta, exclusis turbis, ad deprecandum Dominum se contulit, humum lachrymis infundens: ac deindè mulier, crucis signo ab illa consignata, membris restitutis, è lecto mox surrexit incolumis. *Paralyticã sanat.* His ea in vrbe non sine singulari Dei gratia virtutibus perpetratis, Trecas profecta est, vbì cęcos, & perplures alios, diuersorum morborum ac febrium cruciatibus penè exanimes, signi crucis impressione sanauit. Ex ea autem vrbe rursùs ad priorem illam reuersa est: vndè cùm frugibus comparatis onustisque nauibus Parisios repeteret, subita vi turbinis naues eius inter rupes & arbores impelluntur, ità vt non multùm à submersionis periculo abesse viderentur, vndarum impetu in eas irruente. At illa sublatis in cælum manibus, in tanto periculo diuinum poposcit auxilium: statimq; naues omnes, quæ simul erant vndecim, Deo miserante, sanctæ virginis precibus indè reuocatæ, cœptum iter felici cursu peragunt. Tunc Bossus presbyter & alij, qui in nauibus erant, canticum Exodi pro gratiarum actione cum ingenti lętitia cecinerunt, dicentes: Adiutor & protector factus est nobis Dominus in salutem. *Exod. 15.* Deniquè Lutetiam prospero cursu peruenimnt, ciuesque fame confectos & decolores, ad pristinum corporum statum & robur, alimentorum suppeditatione reduxit.

Spem suam sancta virgo non his quæ videntur, sed quæ non videntur, collocârat, sciebatque non fallaciter dictum à Sapiente: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. *Prouer. 19.* Et quia olìm in spiritu viderat patriam illam, vbì talium repositus est thesaurus, sine intermissione orans, flere solebat, sciens se in corpore positam, peregrinari à Domino.

Defensor quidam, ex Meldensi oppido, Prominius nomine, annis aliquot nullos auribus sonos aut voces percipere poterat. Is Parisios salutis consequendæ causa aduenit: accedensque sanctam virginem, postquàm aures eius ab illa signatæ & manibus contrectatæ fuêre, auditum sibi sensit instauratum. *Surdo auditum reparat.*

Aliquantò pòst virgo Christi Genouefa Turones proficiscens, Aureliam fortè venit. In ea ciuitate quædã materfamiliâs, Fraterna nomine, filiam suam Claudiam, propè iam exanimem, cum tota familia mœstissimo vlulatu plorabat. Vt autem rumor ad eam perlatus est de aduentu sanctæ virginis, festina ad illam accurrit, atque in sancti Aniani basilica pedibus illius se aduoluens, orat vt filiam suam incolumem sibi restituat. Ad quam Genouefa, Surge, inquit, & flere iam desine. Nam omnis ille febrilis

ardor,

Quidam puer, nomine Prudens, morbo calculi adeò vexatus fuit, vt vitam eius parentes desperarent: sed cùm ad tumulum sanctæ virginis cum gemitu & lachrymis morbi sui curationem peteret, calculus eodem die ab illo egressus est, nec eius vlteriùs molestiam persensit.

Gotthus quidam die Dominico laborans, vtraque manu contractus est. Itaque tota nocte orans ad sepulcrum sanctæ virginis, postera luce incolumis abscessit. Erat id temporis super eius monumentum extructum ligneum oratorium: verùm gloriosæ memoriæ Clodoueus rex, qui ob eius amorem, in carcerem retrusis sæpè veniam dederat, & ob diuersa crimina animaduersione dignissima capite plectendos, in ipso propè carnificis ictu, supplicante pro eis Genouefa, absoluerat, basilicam mirabili opere extruendam susceperat, sanctæ virginis adhortationibus permotus, quæ posteà, illo è rebus humanis excedente, studio illustrissimæ Clotildis reginę, coniugis eius, mirificè exędificata & ornata, in sublime creuit fastigium, triplici porticu insignita. Oremus sine intermissione virginem sanctissimam, vt oret Deum pro peccatis quæ admisimus, impetret mortalibus cibum & mentis & corporis, vt indiuiduæ Trinitati reconciliati, exultemus in splendoribus sanctorum, & magnificemus Dominum nostrum Iesum Christum, cui est honor, gloria, imperium & potestas in secula seculorum, Amen.

Gotthus contractus sanatur.

VITA SANCTI GREGORII LINGONENSIS EPISCOPI, GREGORIO TVRONEN. AVTHORE,

Lib. de Vita Patrum, cap. 7.

EGregiæ sanctitatis viri, quos palma perfectæ beatitudinis à terris eleuans euexit ad cælos, ij sunt, quos aut non fictæ charitatis vinculum ligat, aut eleemosynarum fructus ditat, aut flos castitatis adornat, aut martyrij agonizatio certa coronat. In quibus ad inchoandum perfectæ iustitiæ opus illud fuit studium, vt in primis corpus sine macula pręparatum habitaculum Spirituisancto præberent, & sic ad reliquarum virtutum excelsa contenderent, atque ipsi sibi persecutores facti, dum in se sua perimerent vitia, tanquàm martyres probati, peracto cursu agonis legitimi, triumpharent. Quod tamen nullus sine Dei ope valebit efficere; nisi Dominici adiutorij protegatur vel parma, vel galea. Itaque quod egerit, non sui, sed diuini, nominis gloriæ deputet, iuxta illud Apostoli: Qui gloriatur, in Domino glorietur. In hoc enim & beatus Gregorius omnẽ gloriam contulit, qui de excelsa Senatorij ordinis potentia, ad illam se humilitatem subdidit, vt omnibus seculi curis abiectis, soli se Deo dicaret, quem in pectore retinebat.

4. IANVA.

Studium continentiæ in sanctis.

1. Cor. 1.
2. Cor. 10.

Igitur sanctus Gregorius ex senatoribus primis benè literis institutus, Augustodunensis ciuitatis Comitatum ambiuit. In Comitatu autem positus, regionem illam per quadraginta annos iustitia comitante correxit, & tam seuerus atque districtus fuit in malefactoribus, vt vix cum vllus reorum posset euadere. Coniugem de genere senatorio habuit, Armentariam nomine, quam ad propagandam generationem tantùm dicitur cognouisse, de qua & filios, Domino largiente, suscepit. Aliam verò mulierem, vt iuuenilis assolet feruor inardescere, non contigit.

Post mortem autem vxoris ad Dominum conuertitur, & electus à populo, Lingõnicæ vrbi Episcopus ordinatur. Cui magna fuit abstinentia, sed nè iactantia putaretur, occultè subcinericeos panes ex hordeo alijs triticeis supponebat, quos frangens egenis erogabat, ipse verò clàm hordeaceos, nemine intelligente, comedebat, similiter & de vino faciens. Nam dum aquam ei pincerna porrigeret, ad dissimulandum, aquam aliam desupèr effundebat, tale vitrum eligens, quod claritatem aquæ obtegeret. Iam in ieiunijs, eleemosynis, orationibus atque vigilijs tam efficax, tamque deuotus erat, vt in medio mundi positus, nouus effulgeret eremita. Nam cùm apud Diuionense castrum moraretur assiduè, & domus eius Baptisterio adhæreret, in quo multorum sanctorum reliquiæ tenebantur, nocte de stratu suo, nullo sentiente, consurgens

Vide virtutum catalogũ, in quibus sanctus Episcopus exercebatur.

ad orationem, Deo tantùm teste, pergebat, ostio diuinitùs reserato, attenteque psallebat in baptisterio. Sed cùm hoc multi temporis spatio ageret, res tandem ab vno Diacono cognita & manifestata est. Is enim cùm cognouisset hæc agi, à longè, nè cum vir beatus sentire posset, prosequebatur, & quid ageret spectabat. Aiebat autem Diaconus, quòd cùm veniret sanctus Dei ad ostium baptisterij, pulsaretque manu propria, ostium nemine comparente aperiebatur, illoque ingrediente, diutissimè silentium erat, posteà psallentium, tanquàm multarum vocum sonus, per trium horarum & ferè amplius spatium audiebatur. Credo ego, quòd cùm magnorum sanctorum in eodem loco haberentur reliquiæ, ipsi se beato viro reuelantes, laudem Domino in commune redderent. Impleto autem cursu, reuertens ad lectulum, ità se cautè super stratum deponebat, vt prorsùs nemo sentiret. Obseruatores verò ostium baptisterij obseratum inuenientes, claue sua solita aperiebant. Commotoque signo, sanctus Dei, sicut reliqui, nouus ad officium Dominicum consurgebat. Cùm energumeni eum in primo die Episcopatûs sui confiterentur, rogabant eum Presbyteri, vt eos benedicere dignaretur. Quod ille viriliter, nè vanam incurreret gloriam, refugiebat, clamans indignum se ad manifestandas virtutes Dominicas esse ministrum. Sed tamen quia diutiùs hoc dissimulare non potuit, adduci eos ad se iubens, sine vllo tactu, facto tantùm signo Crucis econtrà, verbo dæmonia discedere imperabat. Quod illa protinùs audientia, corpora, quæ nequitia sua diuexârant, absoluebant. Et illo absente, multi cum virga, quam in manu ferre solitus erat, suspensos atque signatos energumenos liberabant. Nam & de stratu eius si quis ægrotus quippiam abstulisset, erat præsens medicamentum.

Signo Crucis & verbo dæmonia eijciebat.

Nota Lector.

Armentaria autem neptis eius, cùm grauiter quodam tempore in adolescentia sua à quartano fatigaretur incommodo, ac medicorum studio plerunquè fota, nullum posset sentire leuamen, & ab ipso confessore beato sæpiùs, vt orationi insisteret, hortaretur, quadam die lectum eius ipsa petijt: in quo posita, ità febris cuncta restricta est, vt nunquàm ea deincèps ægrotaret.

Mors sancti viri.

Beatus autem Gregorius cùm per diem sanctum Epiphaniorum ad ciuitatem longinquam ambulâsset, à modica febre pulsatus, relicto seculo, ad Christum migrauit. Cuius beata facies ità erat glorificata post transitum, vt rosis similis cerneretur. hæc enim apparebat rubea: reliquum verò corpus tanquàm candidum lilium refulgebat, vt æstimares eum iam tunc ad futuræ resurrectionis gloriam præparatum. Quod deferentes ad castrum Diuionense, vbì se iusserat tumulari, in planitie illa, quæ à parte aquilonis habetur, haud procùl à castro aggrauati gestatores, non sustinentes feretrum, solo deposuerunt, ibique parumpèr resumentes vires, & post paululum eleuantes, ad intramuraneam eum Ecclesiam detulerunt. Aduenientibus autem quinta die Episcopis, ab Ecclesia ad basilicam beati Ioannis deferebatur. Et eccè vincti carceris ad beatum corpus clamare cœperunt, dicentes: Miserere nostrî, pijssime domine, vt quos viuens in seculo non absoluisti, vel defunctus cæleste regnum possidens, digneris absoluere: visita nos, quæsumus, & miserere nostrî. Hæc & alia illis clamantibus, aggrauatum est corpus ità, vt ipsum penitùs sustinere non possent. Tunc ponentes feretrum super terram, virtutem beati antistitis præstolabantur. His ergò expectantibus, subitò reseratis carceris ostijs, trabes illa, qua vinctorum pedes coarctabantur, repulsis obicibus, scinditur media, confractisque catenis, omnes pariter dissoluuntur, & ad beatum corpus, nemine retinente, perueniunt. Dehinc eleuantes feretrum gestatores, ij inter reliquos obsequũtur, qui à Iudice posteà sine damno aliquo sunt dimissi. Post hęc beatus confessor multis se virtutibus declarauit. Aiebat enim quidam religiosus, cælos se apertos in die eius sepulturæ vidisse. Nec enim ambigitur, quin post actus angelicos sidereis sit cœtibus aggregatus.

Magnum miraculum pro inuocatione sanctorum.

Vinctus quidam per viam illam, qua beatum corpus à Lingonis est exhibitum, ad antedictum castrum adducebatur. Cumque milites cum equitibus præcedentes, post terga traherent vinctum, ad supradictum locum, vbì beati confessoris artus quieuerant, peruenerunt: quem dũ prętérirent, vinctus, inuocato nomine beati antistitis, petijt vt eum sua misericordia liberaret. Quo orante, laxati sunt laquei de manibus eius: sed sentiens se solutum, non id euulgauit, coopertisque manibus, putabatur adhuc esse ligatus. Ingressi autem portam castri, cùm ad atrium peruenissent, hic exiliens, & corrigi-

rigiam ligaminis trahentium in manu tenens, cum auxilio omnipotentis Domini, & obtentu beati Pontificis, liberatus est.

Admirabile autem est & illud miraculum, qualiter beatum corpus eius, cùm post multa tempora transferretur, apparuit gloriosum. Cùm enim beatus Pontifex in angulo basilicæ fuisset sepultus, & paruus fuisset locus ille, nec eò populi sic possent accedere, vt deuotio postulabat, sanctus Tetricus filius & successor eius hæc cernens, & virtutes ibidèm assiduè operari prospiciens, ante altare basilicæ fundamenta iacit, erectámque absidem miro opere construit, & transuoluit. Ea verò transuoluta, disruptoque pariete, arcum ædificat. Quod opus cùm esset perfectum atque exornatum, postquàm in media abside loculum fodit, quò corpus beati Patris transferre volebat, conuocat Presbyteros & Abbates ad illud officium. Qui vigilantes orabant, vt se beatus confessor ad hanc sibi preparatam habitationem transferri permitteret. Manè autem facto, cum choris psallentium apprǽhensum sarcophagum, ante altare in absidem, quam beatus Episcopus ædificauerat, transtulerunt. Quod sepulcrum dum diligenter componunt, subitò, &, vt credo, ad Dei iussum, opertorium sarcophagi motum est in vna parte, & ecce apparuit beata facies eius ità integra & illæsa, vt putares eum non mortuum esse, sed dormientem. Sed nec de ipso vestimento, quod cum eo positum fuit, aliquid ostensum est diminutum. Vndè non immeritò apparuit gloriosus post transitum, cuius caro non fuit corrupta ludibrio. Magna est enim corporis & cordis integritas, quæ & in præsenti seculo præstat gratiam, & in futuro vitam largitur æternam. De qua Paulus Apostolus ait: Pacem sequimini & sanctificationem, sine qua nemo videbit regnum Dei.

Corpus eius post multos annos quale fuerit.

Item vestis.

Heb. 12.

Puella quædam die Dominico dum suum caput componeret, pecten apprǽhensus manibus eius, credo ob iniuriam diei sanctæ, adhæsit ità, vt affixi dentes tam in digitis, quàm in palmis magnum ei dolorem inferrent. Quæ cùm basilicas sanctorum flens atque obsecrans circuiret, ad sepulcrum beati Gregorij antistitis, in eius virtute confisa, prosternitur. Cumque diutissimè beati confessoris præsidium flagitâsset, directa manus eius ad opus pristinum, pectine decidente, reducitur. Sed & energumeni eum confitentes, ad eius sepulcrum sæpè purgantur. Nam plerunquè vidimus post eius transitum, virgula, cuius suprà meminimus, quam manu gerebat, per parietes ità eos affixos, vt putares illos validis atque acutissimis sudibus retineri. Multa quidem de eodem gesta cognouimus: sed nè fastidium incitarent, de pluribus pauca perstrinximus. Obijt autem tricesimotertio Episcopatûs sui anno, ætate nonagenaria: qui se virtutibus manifestis sæpiùs declarauit.

Vide quomodò confugiētes ad sanctorum sepulcra, sanentur.

DE S. QVINTINI INVENTIONE, QVAE HAC DIE CELEbratur, videat Lector Tom. 6. die 1. Decembris Histor. S. Eligij Episcopi lib. 1. cap. 6.

VITA S. RIGOBERTI, RHEMORVM ARCHIEPISCOPI, PER F. LAVRENTIVM SVRIVM EX MANVscriptis codicibus, mutato stylo, paraphrasticὼs descripta.

4. IANVA.

Temporibus Childeberti, Dagoberti & Chilperici regum Franciæ, extitit vir Dei Rigobertus, quem quidam Robertum vocant. Traxit ille originem ex spectabili prosapia in regione, quam Ribiariorum vocant, patre Constantino, matre è Francorum gente: porrò à primis ætatis initijs totum se cælestibus mancipauit studijs & disciplinis, castitati deditus, vigilijs & orationi intentus, sermone verax, charitate feruidus, abstinentiæ studiosus, humanitate conspicuus, sapientia illustris, iustitiæ tenax, consilio prudēs, omniq; morum honestate venerabilis. Vndè factum est, vt ijs virtutum ornamentis instructus, breuì ad perfectionis apicem pertingeret, & vt erat diuinitùs præordinatum, Pontificis dignitate afficeretur. Factus autem episcopus, diuina ipsum adiuuante gratia, talis ac tantus ilicò apparuit, vt & bo-

Paulus Aemyl. hist Franciæ lib. 2.

Episcopus factus, vt

nis

se gesserit. nis charus, & improbis formidabilis esset. Optabant boni eius salutaribus admonitionibus & institui, & parére: at mali verebantur, nè ab ipso depræhensi castigarentur. Itaque, quod de beato Remigio quoquè legitur, erga benè agentes, Petri vultum prę se ferebat: erga delinquentes, Pauli in spiritu seueritatem: illius clementiam & lenitatem, huius in puniendis criminibus zelum imitans. Bonis, si caderent, minabatur pœnas: Lapsis, nè desperarent, cuperentque ad meliorem frugem se recipere, veniam promittebat: Quosdam sanè assiduis adhortationibus & prędicationibus suis ad emendationem sui pertraxit: plerosque grauitate & integritate multiplicis doctrinæ, desiderio sanctæ & religiosæ vitæ inflammauit: nonnullis suo exemplo consuluit, aliquammultos suarum gregibus ouium adiunxit, aliquot etiam educauit: omnibus omnia factus est, vt omnes lucrifaceret.

Successit in pontificatu Reolo, magnarum virtutum viro, &, vt quidam aiunt, ipsi sanguine coniunctissimo. Cùm autem incertum habeatur, quot annis illo obeunte sedes Rhemensis antistite vacua fuerit, pleraque præcedentium Patrum studio & vigore instituta, iam collapsa visebantur, quæ sua industria vir sanctus in pristinum restituit statum. Nam canonica clericos religione contineri voluit, & pro numero illorum, qui tunc erant, ad victum pertinentia eis suppeditauit, vt diuino cultui & liberiùs & instantiùs vacare possent. Ante enim illius pontificatum nō dabatur eis panis, vt vocant, canonicus: nec erant, vt sunt hodiè, canonici: quinetiam loca quædam cum illorum habitatoribus eis contulit, qui illorum vsibus necessarijs perpetuò inseruirent. Et ipse quidem primus inter Rhemorum episcopos fertur commune eis instituisse ærarium, quod generatìm omnibus eorum vsibus perenniter applicaretur: quæ verò huc contulerit, nihil opùs est hîc commemorare: potest autem facilè eius prudentia & benignitas animaduerti in distribuendis his rebus suis, inter alia quæ possedit, dum pauperes Christi facultatum suarum hęredes instituit, qui non habent vndè possint retribuere: retribuetur autem ei in resurrectione iustorum.

Instituit Canonicos.

Luc. 14.

Quodam tempore vir sanctus de Culmisiaco villa episcopatûs sui veniens, adijt Pipinum Maiorem domûs, quem plerique Magistrum equitum vocant, patrem Caroli Martelli, præmissis quibusdam eulogijs ad illum à venatione redeuntem: quas quidem crebrò illi mittere consueuerat. Morabatur tum Pipinus in pagi cuiusdam loco, cuius vocabulum est Gremaca cortis: vbì id temporis non villa erat, vt est hodiè, sed sylua grandis, & fons, ad quem apri frequentes aduentabant, qui hodieque illic permanet. Ceperat tunc Pipinus eo loci feram quandam, quam ibidèm assari voluit, tanquàm illic pransurus. Intereà verò oblatam ipsi episcopi Rigoberti benedictionem gratissimo accepit animo, dicens clientibus suis: Quid faciemus huic episcopo, qui nobis gratificari non desinit? Illis tacentibus, Pipinus ad sanctum conuersus Rigobertum, his eum verbis liberaliter compellauit: Pete à me quicquid voluëris, nec voto frustraberis tuo. Cui sanctus Rigobertus: Da mihi, inquit, exiguam hanc mansiunculam, & sufficit mihi. Tum ille, Et hanc tibi do, & quãtum in eius circuitu tibi vendicare voles. Itaque sicut olìm Clodoueus rex beato Remigio, ità ille quoquè sancto Rigoberto tantum largitus est agri, quantum posset ambulando circumire, dum ipse meridie dormiret. Porrò sanctus pontifex per apertos eius loci fines obambulans, passìm certos fixit limites, vt si qua lis oriretur, ijs eam dirimeret: omnibusque peragratis, quæ sibi dari mâllet, mox ad Pipinum à somno surgentem redijt: & ab illo quicquid circumierat locorum, impetrauit. Ferunt autem quâcunque tum vir sanctus in circuitu ingressus est, ibì & æstate & hyeme vernantiorem terram conspici, quàm in locis cęteris illi adiacentibus. Additur etiam aliud sanè stupendum miraculum, quod etiam hucusquè illic cerni affirmant, ijsdem in locis postquàm eius dominio cesserunt, nullam vnquàm sęuijsse tēpestatem, nec grandinem illic decidisse, neque fines illorum attingere: quod non immeritò sancti viri meritis attribuitur. Neque putandum est, sanctum pontificem, praua cupiditate ductum has res petijsse, sed consulere voluisse ecclesiæ, quam earum hęredem instituit: sed & alias quasdam ecclesias illarum voluit esse participes.

Pipini in S. Rigobertū liberalitas.

Erat ille vir sanctus ità externis occupationibus & negocijs intentus, vt tamen nihil de studijs internis remitteret: sicque exercitijs internis deditus, vt tamen rebus externis adhibendam curam & prouidentiam non omitteret: nè aut totus ab intimis excideret, si sola externa curanda suscepisset: nec proximis impendenda officia negligeret,

geret, si solis esset internis exercitijs addictus. Conabatur in omnibus prudentem se exhibere dispensatorem pariter & fidelem, sciens se constitutum à Domino super familiam illius, vt daret illis in tempore tritici mensuram. Longè verò semper ab illo abfuit illud Apostolicum: Qui suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Poterat autem dicere cum eodem Apostolo: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Itemque illud: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Eratq; illi viuere Christus, & mori lucrum: & quia solo corpore in terris degens, spe iam in cælestibus versabatur, non iniuria illud sibi vsurpare poterat eiusdem Apostóli: Nostra autem conuersatio in cælis est: quippe qui in illorum numero computabatur, quibus dictum est, Vos estis lux mundi: &, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.

1. Tim. 5.
2. Cor. 11.
Roma. 12.
Phil. 1.
Philip. 3.
Matth. 5.

Amabat illum atque colebat haud vulgariter Pipinus, cuius suprà meminimus, misitque ad eum Carolum filium suum, vt ab illo baptizaretur. Carolus hic ob feros animos, & quòd ab ineunte ætate vir strenuus in armis & robusto corpore fuerit, Martellus est appellatus. Abluit autem illum vir sanctus vndis salutaribus, & è sacro fonte illum suscepit, vt eius pater petiërat: sed cùm ille posteà patri decedenti in principatu succederet, sanctũ antistitem è sua sede impiè & iniustè expulit, vt paulò infrà dicemus. Porrò vir sanctus ecclesiam ipsius curæ commissam, ità vt cœperat, vigilantissimè & strenuissimè administrabat, ascendens ex aduerso, & opponens se murum pro domo Israel, vt staret in prælio in die Domini. Nam quibuslibet potestatibus prauè agentibus (sic enim locum hunc Ezechielis prophetæ exponit sanctus Papa Gregorius) rationis libera voce contraibat, & fideles innocentes contra peruersorum iniustitiã ex iustitiæ authoritate vindicabat. Itaque quadrabat in illum vel maximè illud sancti Iob: Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eò quòd liberâssem pauperem vociferantem, & inopem cui non esset adiutor. Iustitia indutus sum, & vestiui me, sicut vestimento & diademate, iudicio meo. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Nec dubium, quin sicut pastor bonus libenter positurus fuerit animam suam pro ouibus suis, si persecutor adfuisset, cuius crudelitas id exigeret.

Carolus Martellus à S. Rigoberto baptizatur.
Homil. 14. in Euangelia.
Iob 29.
Ioan. 10.

Intereà verò dum ille sic pijs esset operibus intentus, suoq; clero & populo in omnibus tanquàm Pater filijs solicitè consuleret, atque ea causa in Rhemensi vrbe demoraretur, post obitum Pipini inter Carolum eius filium, atque Ramanfredum non leuis simultas de obtinendo principatu, siue Magisterio equitum, exorta est. Accidit tum, vt Carolus Rhemorum vrbem præteriens, totam, vt aiunt, circumiret, donèc ad eam peruenit portam, in qua sanctus Rigobertus congruis extructis ædibus degebat: quem sanè huiusmodi compellauit vocibus: Domine Rigoberte, iube portam ciuitatis aperiri, vt liceat mihi ire precatum ad sanctam Mariam. Sed cùm sanctus episcopus nullum ei vociferanti redderet responsum, quippe orationi intentus, cui perpetuò vacabat, fertur tertiò eisdem vsus vocibus: ità vt tandèm vir Dei eius valido clamore compulsus, sic ei responderit: Porta hæc tibi non aperietur, donèc certò constet, vtri vestrûm cessura sit victoria. Tu enim & Ramanfredus inter vos de dignitate contenditis, nec adhuc scire licet, quem sit res exitum habitura. Quòd si Dominus te voluërit victorem euadere, reuertenti tibi libens portam reserabo, fidelemq; me exhibebo. His auditis, Carolus furibundus iuramento affirmauit, si victor rediret, non impunè id laturum episcopum. At vir Dei eius minas non valdè pertimescens, (Iustus enim quasi leo confidens, absque terrore erit) portam ei noluit patefacere. Facilè enim, vtpotè vir prudens, animaduertit, non orandi studio illum velle ingredi, quod simulabat, sed vastandi potiùs animo, quemadmodùm alias iam vrbes deuastârat: tum etiam verebatur, si hunc intrò admisisset, Ramanfredum, si ad eum victoria inclinâsset, ipsum infidelitatis incusaturum.

Carolus minas intentat S. Rigoberto.
Prouer. 28.

Hæc autem porta à plerisque Collaticia, ab alijs hodieque Basilicaris vocatur, ibique portarum cæterarum totius vrbis claues apud se reconditas seruabat. Basilicaris verò idcircò dicta putatur, siue quòd in eius circuitu plures, quàm apud portas alias, ferantur olim fuisse basilicæ: siue quòd euntibus ad basilicas, quæ in sancti Remigij vico habentur, semper fuerit peruia. Iusserat autem sanctus Rigobertus in pinnaculo templi

sancti Petri, quod erat propinquum eius ędibus, ostium fieri, per quod in illud templum, adiunctis illi gradibus, descendere solebat ad orandum: atque indè reuertens, per idem ostium ingrediebatur in oratorium, quod iuxta domum suā extruxerat supra murum ciuitatis, dicaueratq; sancto Michaëli archangelo: quod quidem tempore nòn exiguo permansit, & frequēs ad illud populus confluebat, in ipsa præsertim beatissimi archangeli solennitate: donèc Ludouicus Imperator sancti Petri monasterium donauit filiæ suæ Alpaidæ, quod quidem propter loci situm vocatur inferius: sicut alterum illi vicinum, eandem ob causam dicitur superius. Huius autem fœminę maritus, nomine Bego, hoc oratorium iussit dirui, quòd suo fastigio iam dicti templi fenestræ caliginem offunderet: vel potiùs, quòd ad eius ostiolum grauiter caput allisisset, cùm esset procero corpore, nec caput submisisset ingrediens per ostiolum. Indè autem abiens, ità locutus est ad suos: Cauete, nè huc reuertens, istud hîc inueniam: alioquì certè pœnas luetis. Vt autem cœptum est destrui, ille mox arreptus ęst à dæmone, cùm tamen procùl abesset in pago, qui Begonis villa dicitur. Feruntur etiam horribiles tenebræ Rhemis extitisse per triduum, illo in loco, vbì destruebatur. Verùm his obitèr commemoratis, ad institutum reuertor.

Carolus duodecimo Calendas Augusti, qui tunc Dominicus erat dies, summo manè conflixit cum Chilperico rege, & Ramanfredo, quem Chilpericus Maiorem domûs, vel Magistrum equitum creauerat: & pro voto victoria potitus, mox vt reuersus est, è sede sua exturbauit pontificem Rigobertum, & quidem iniustissimè, vt erat illi anteà comminatus: neque id tamen adeò mirum, cùm etiam alijs similiter fecerit: porrò in depulsorum locum suarum partium studiosos intrusit. De hoc Carolo, quem non iniuria tyrannum dixeris, annotatum est in Annalibus diuersorum regum, quòd primus ipse episcopatus regni Francorum cōtulerit laicis hominibus & comitibus. Sensit eum sanè infestum sibi sanctus pontifex Rigobertus ad supremum vsque vitę eius diē, cùm illi debuisset esse fidelissimus, quippe è baptismi fonte ab illo susceptus. Pertulit hoc vir sanctus exemplo Domini sui, qui à proprio discipulo impijs traditus est. Præclarè autem dictum est à sancto Gregorio pontifice: Omnes electi quia summi capitis membra sunt, caput quoquè suum in passionibus sequuntur, & ipsos aduersarios in morte sua sentiunt, de quorum vita præsumebant: vt tanto illis crescat merces operis, quanto eis virtutis lucrum proficit ex alienæ damno charitatis. Verùm, vt scriptura dicit, qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.

S. Rigobertus è sua sede pellitur.

Homi. 35. in Euangelia.

Prouer. 17.

Quòd Carolus hunc virum Dei crudeliter è sua sede eiecit, & res ecclesiarum vsurpauit, iusto Deus iudicio in illius caput reddidit, quemadmodùm antiquorum veridica traditione constat. Sanctus enim Eucherius Aurelianēsi episcopus, quem etiam sua dignitate priuârat, quiq; in S. Trudonis cœnobio quieuit, cùm esset orationi intentus, raptus in spiritu, inter cętera, quæ illi diuinitùs ostensa sunt, vidit hunc Carolum apud inferos damnatum. Cumque ab angelo ductore suo percontaretur eius rei causam, dictum est illi, quòd propter res sanctis ereptas & ablatas, ante extremum iudicij diem iam corpore & anima addictus sit supplicijs ęternis. Itaque ad se reuersus S. Eucherius, sanctum Bonifacium & Fulradum Abbatem S. Dionysij, summum regis Pipini capellanum, ad se vocauit, eisque hęc exponens, pro comperienda certiùs veritate iussit eos adire Caroli sepulcrum, & si illic cadauer eius non inuenirent, de visionis certitudine nihil ambigerent. Abeunt illi, apertoque monumento, vident subitò prodire indè draconem: porrò monumentum totum intrinsecùs denigratum, perindè àc si exustum foret. Sed de his satis.

Habet hæc etiā Paulus Aemylius Lib. 2. de rebus gestis Francorū.

Meminit verò huius beati antistitis etiam Adrianus Pontifex Romanus in epistola, quam scripsit Turpino eius successori, in qua sanè multùm conqueri videtur de iniuria illi illata: ità enim scribit: Tua fraternitas nobis retulit, quia faciente discordia inter Francos, archiepiscopus Rhemensis, Rigobertus nomine, à sede contra canones deiectus & expulsus fuit sine vllo crimine, & sine vllo episcoporum iudicio, & sine vllo Apostolicæ sedis consensu vel interrogatione, sed solummodò quòd anteà non consensit in partem illius, qui posteà partem de illo regno in sua potestate accepit, in qua parte est Rhemensis ciuitas: & donatus atque magìs vsurpatus contra Deum & eius authoritatem fuerit ille episcopatus simul cum alio episcopatu, & alijs ecclesijs, & secularibus potestatibus, Miloni cuidā, sola tonsura clerico, nil sapiēti de ordine Ecclesiastico:

Epist. Adriani Papę ad Turpinum nihil mutato stylo.

siastico: & alij episcopatus de ipsa Rhemensi diœcesi, diuerso modo erant diuisi: & aliqui ex magna parte in episcopio consistentes, ad alios episcopos & metropolitanos episcopi & clerici ordinationes aliquando accipientes erant, & refugia indebita habebant, & à suis episcopis iudicari & distringi non sustinebant: & clerici, & sacerdotes, & monachi, & sanctimoniales sine lege Ecclesiastica pro voluntate & licentia viuebant. *Locus hic obscur⁹ est.*

Porrò sanctus Rigobertus non immemor illius Dominici præcepti, Si vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite in aliam: secessit in Vasconiam, ibique exilium patienter ferens, multas indefessus sanctorum memorias inuisebat. Inuenit autem illum ibì is, cuius mentio paulò antè facta est, Milo Abbas, qui ex Caroli largitione Rhemensem obtinebat episcopatum, dixitq; illi: Quid hîc agis? Reuertere in Frãciam, vbì si mihi dederis res proprias, quas illic habes, efficiam apud principem, vt tuum tibi restituat episcopatum. Cui vir Dei: Si, inquit, dicta factis eris executus, faciam quod petis: atque ità vir sanctus rediit in Frãciam, & in chorte Gremaca, quę illius erat peculiaris possessio, degebat. Adijt autem illum Milo, dixitq; ei: Trade mihi res, quas pollicitus es. obtinui nanq; apud principem, vt restituaris sedi tuæ. At sanctus pontifex: Quas res, inquit, donaui ecclesię Christi, eas non possum illi tollere, & alteri donare. *Matth. 10.*

Cui Milo furibundus respondit: Quandoquidem me fefellisti, non obtinebis sedem tuam. Mox verò episcopus ità illi ait: De rebus diœcesis fac quod tibi visum est: tãtùm quæso, vt sanctę Marię altare mihi impetrés. Morabatur igitur vir sanct⁹ in chorte Gremaca diù satis, in parcitate, humilitate, vigilijs, orationibus, eleemosynis, cæterisque operibus bonis vitam transigens: crebroque ciuitatem Rhemensem ingrediens, in ara beatissimę Marię virginis, vt optârat, Missam celebrauit: atq; indè reuertens, ibat orationis causa ad S. Mauricium, pòst ad S. Theodoricum, subindè ad beatum Cyriacum in villa Culmisiaco, atq; postremò ad Gremacam chortem se recipiebat. Cumque id pro more faceret, cõtigit die quodam, vt ad sanctum Cyriacum veniret, pro se suaque Ecclesia, vtì consueuerat, precaturus. Finita autem oratione, locutus est cum Vicedomino, qui illic aderat: à quo mox suppliciter inuitatus ad prandium, non assensit, dicens in basilica S. Petri Missæ sacrum sibi adhuc esse peragendum. Sub his autem colloquijs quędam inops vidua attulit illi Vicedomino anserem. *Moratur S. Rigobertus in chorte Gremaca.*

At ille respiciens in sanctum episcopum: Quando, inquit, non vis nobiscum prandere, saltem anserẽ hunc, oro, vt puer tuus secum ferat: & domum reuersus, illum tibi iubeas edendùm præparari. Accepit igitur puer anserem, & aliquandiù gestauit, sed interìm subitò ex eius euolauit manibus. Ea res puerum valdè afflixit, sed mœrentem blandè consolans Episcopus, admonuit ob rerum temporalium iacturam non debere hominem Christianum lugere, sed spem suam reponere in Deo, qui dat omnibus affluenter. His dictis, in silentio, vt erat solitus, hymnos Dauidicos promebat. In itinere enim positus, semper aut conferre aliquid, aut cantare de Deo solebat. Itaque post trium horarum spatia anser spontè rediit: sed eum vir magnæ simplicitatis & pietatis non passus est occidi, quandiù viuere potuit. Exegit autem sanctus episcopus illo in loco annos non paucos, apostolicis clarus actionibus, multisq; pollens virtutibus: atq; tandèm consummata strenuè huius vitę militia, plenus dierum migrauit ad patriam claritatis æternę pridiè Nonas Ianuarij, anno Dominicæ incarnationis plùs minùs septingentesimo septuagesimotertio, Indictione octaua, estq; honorificè sepulturę mandatus à sacerdotibus & cęteris in ecclesia sancti Petri apostoli, quam ipse à fundamentis extruxerat, cõditusq; est iuxta altare à parte illius dextra. Claruit autẽ post obitum multis miraculis in testimonium eximiæ sanctitatis, sed hominum incuria non sunt literis mandata. Erat apud eius loci presbyterum puer quidam scholasticus, qui irreuerenter & dissolutè super tumulum eius subsiliens, mox acri pedis dolore cruciari cœpit, àc si spinę aculeis atrociter pungeretur. Itaque claudus effectus, illo pede nusquàm posteà ingredi potuit. Quo viso, presbyter & eius loci indigenæ cancellos ibì apposuerunt, nè quis temerè accedens, similia pateretur. *Sententia memorabilis.* *S. Rigobertus moritur.* *Miracula post obitũ eius.*

In illa autem basilica nocturnis horis tantę suauitatis voces sæpiùs sunt auditæ, vt non nisì angelicæ putarẽtur. Lux quoq; medijs noctibus tantæ claritatis illic emicuit, vt solis splendorem vicisse videretur: quę etiam immenso iubare suo sacerdotis cuiusdam, qui etiamnùm illic degit, domiciliũ basilicę muro inhęrẽs, adeò penetrauit, vt in-

gens timor ac tremor illũ occuparet. Porrò Hincmarus, qui ab illo quintus fuit Rhemorum episcopus, decimooctauo Calendas Iulij transtulit sacras eius reliquias ad monasterium S. Theodorici, vbi multa sunt patrata miracula, quæ studio breuitatis prætermittimus. Per illum sanè quicquid cum fide & religioso animi affectu petitur, obtinetur, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum.

Eius translatio.

VITA BEATAE APOLLINARIS VIRGINIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Ianuarii 5.

IMperante inprimìs pio Imperatore Anthemio, Imperatoris filio, qui habuit duas filias: ex quibus vna habebat spiritum immundum, altera autem ab ineunte ætate vacabat ecclesijs, martyrijs, & orationibus. Erat verò eius nomen, Apollinaris. Cùm ea autẽ esset ætatis legitimæ, quærebant eius parentes eam marito coniungere. ea verò nolebat.

Eccè quomodò etiã antiquæ moniales regulas habebant.

Dicit verò quodam die suis parentibus: Cupio ire in monasterium, & audire sanctas scripturas, & videre regulam monasticam. Ei autem dicunt parentes: Volumus te marito coniungere. Ea verò dicit eis: Nolo coniungi marito, sed spero fore, vt quomodò Deus sanctas suas virgines custodijt impollutas, me quoquè in suo timore custodiat impollutam. Nouum autem & admirabile videbatur parentibus, quòd cùm esset id ætatis, talia diceret, Deum desiderans. Rursùs eos rogabat, vt vnam adducerent monacham, vt eam doceret psalterium & legere.

Imperator autem non parua affectus est molestia, quòd eam vellet iungere matrimonio. Cùm ea autem persisteret, & arrhas nollet accipere, ei dicunt eius parentes: Quid vis filia? Ea verò dicit eis: Rogo vos, vt me ad Deum adducatis, vt meæ virginitatis mercedem accipiatis. Illi autem cùm vidissent eius mẽtem esse adeò firmam & immobilem, & à Deo adeò fuisse amatam, dicunt ei: Speramus, filia, fore vt fiat Dei voluntas. Paucis verò pòst diebus adduxerunt ad eam monachas, quæ eã docuerunt psalterium & legere scripturas.

Peregrinationes ad loca sacra religionis ergò.

Quodam autem die cùm vterque considérent, ea dicit parentibus: Rogo vos, vt me dimittatis in loca sancta, vt orem & adorem sanctam resurrectionem & crucem venerabilem. Illi verò non habebant propositum dimittendi eam, quoniam eam magìs amabant, quàm sororem eius, quæ vexabatur. Cùm autẽ interiecto aliquo spatio temporis, ea eis esset molesta, iussit Imperator, vt ad eam deferrẽtur pueri & ancillæ, & aurum & argentum, & ei dicunt: Accipe filia, & recede: imple votum tuum. Deus enim vult te suam esse seruam: eaque in nauem imposita, his pueris consequentibus, dixerunt ei: Filia, memento nostrî in sanctis locis. Ea verò dicit: Quomodò mihi satisfecistis, vos quoquè in die malo liberabit Dominus. & parentibus valere iussis, cœpit nauigare.

Cùm autem paucis diebus peruenissent Ascalonem, paucos dies illic manserunt propter maris iactationem. Ipsa verò orans in omnibus ecclesijs & monasterijs, eis quoquè exhibebat, quæ erant necessaria. Aliquot autem pòst diebus, cùm inuenissemus comites, venimus in sanctam ciuitatem. Cumque in quendam locum diuertissemus propter nostras sarcinas, puerosque & ancillas, qui vnà erant, paululùm requieuimus. Eis autem dixit beata Apollinaris: Agite, adoremus beatam resurrectionem & venerandam crucem. Porrò autem eis orantibus, ea orabat pro suis parentibus. Cœpitque benefacere ijs, qui opùs habebant. Ibant verò assiduè ad monasteria virginum perennium, & ad eos, qui vitam agebant monasticam, & suppeditabat eis, quæ erant necessaria.

Adorãt beatam resurrectionẽ & venerãdam crucem.

Quodam autem die dicit vni ex ijs, qui cum ea versabantur: Volo vos, si Deus velit, liberare. Hoc autem audito, affecti sunt molestia. Illa itaque dixit eis: Ne sitis animo anxij. Si Deus enim quid compungit meam humilitatẽ, præbebo ad vos alendos. Cumque ij accepissent eius benedictionem, ei ingentes gratias agebant. Cùm verò recessissent, abijt cum ijs, qui ei remanserant, ad Iordanem: & illic rursùs præbuit ijs, qui

qui opùs habebant. Cumq; illinc profecti essent, rursùs veniunt in sanctam ciuitatem.

Elapsis autem aliquot diebus, cùm suam complêsset orationẽ, dicit eis, qui vnà cum ea erant: Fratres mei, volo vos quoquè liberare. Sed nunc eamus Alexandriam vsque, & sanctum Menam adoremus. Illi verò dixerunt: Vt iubes Domina. Cùm descendisset autem Ascalonem, distribuit in via ijs, qui opùs habebant: inuentoque nauigio, quod ibat Alexandriam, eò nauigârunt. Audiuit autem is, qui erat præses eo tempore, & misit ad eam adorandam. Ea verò non passa est, sed noctù venit in prætorium, & adorauit præsidem & eius vxorem. Illi verò ad pedes eius prócidunt, dicentes: Quæsumus, Domina, cur sic fecisti? Nos misimus qui venirent ad tuos pedes, & tu Domina nostra venisti ad nostros pedes? Ea verò dicit eis: Vultis mihi rem gratam facere? Dicunt ei: Certè Domina. Ea verò dicit eis: Dimittite me, quoniam volo ire oratum ad sanctum Menam. Illi autem cum præclaris donis eam dimiserunt. Ea verò accipiens, omnia distribuit pauperibus.

Adorare, pro venerari.

Cùm autem in ciuitate mansisset paucos dies, ibat vbiquè in monasteria, & assiduè eis suppeditabat. In eo autem loco, in quo habebat domum, inuenit vnam vetulam, cui præbuit modicam benedictionem, & dixit ei: Accipe soror, & abi in ecclesiam, & eme mihi vnum lebetonarium monasticum, & similiter humerale, & cucullam, & accipe etiam cingulum. Abiens verò vetula, ei hac in re inseruit. Cùm ea autem attulisset, ei precata est, dicens: Deus te adiuuet, Mamma. Cumque accepisset, occultauit propter pueros. Quando autem voluit egredi ad sanctum Menam, ijs omnibus manumissis, dedit eis id quod erat ad victum necessarium, & eos dimisit. Illi verò ei bene precati, recesserunt.

Vestes monasticæ.

Cùm autem secum accepisset eunuchum vnum, & vnum senem, naui venit in Lemnam. Cumque peruenissent ad ædes Philoxeni, didicit is qui erat illic Paramonatius, venitque cum magno apparatu, dicitque ei prócidens: Domina mea, vbi iubes me manere donèc asscenderis, & tuam feceris orationem? Ipsa verò eum rogauit cum sacramento, vt nihil ad se afferretur. Dicit autem ei: Fac officium charitatis. Affer ad me quatuor animalia, vt asscendens adorem sanctum Menam. Ille autem die sequenti adduxit animalia. Ea verò dixit: Crede Domino, eis non insidebo, nisi eorum mercedem dedero. Cumque dedisset plusquàm dari consueuisset, valedixit Oeconomo. Ipse autem recessit, accepta ab ea benedictione.

Cùm ea autem asscendisset, fecit vt agaso etiam alterum animal asscẽderet. Cumq; peruenissent ad sanctum Menam, eius venerabile monimentum adorauêre. Audiuit autem Oeconomus, & venit in clero ad eam adorandam. Illa verò ex eo affecta est molestia. Nolebat enim cognosci. Oeconomus autem eam rogabat, dicens: Domina, iube in domo mea. Ea verò dicit ei: Ego volo vnum diem manere in ecclesia, donèc me Deus dimiserit eò, quò sum abitura. misitque ad eam sancti benedictionem. Distribuit autem ijs, qui opùs habebant. Post tres verò dies dicit Oeconomo: Fungere officio charitatis. Præbe mihi vnam lecticam, vt abeam & adorem patres Scetis. Is autem accersito vno lecticario, dixit ei: In nomine Dei affer ad me lecticam. Ille verò dixit: Iussisti. Beata autem adducit ad se puerum, qui ei remãserat, & benedictione ei data, eum quoquè dimisit, dicens, Ora pro me.

Nota antiquum morem venerãdi sepulcra Sanctorum.

Cùm sequenti autem die venisset lecticarius, mansit donèc fuit vespera. Cumq; valedixisset Oeconomo & puero, asscendit in lecticã, habens intùs vestes monachicas, & fecit vt ponè asscenderet eunuchus, antè autem lecticarius. Cœpitq; beata orare, cùm esset intùs, & à Domino Deo petere auxilium. Circa mediam autem noctem peruenit ad paludem prope fontem, qui vsq; in hodiernũ diem dicitur Fons Apollinaris. Cumq; lecticæ pallas aperuisset, Dei prouidentia inuenit ambos dormientes. Cumque se vestibus exuisset mundanis, induit se monasticis, dicens: Qui dedisti principium, vt hunc sanctum assequerer habitum, fac me dignam, vt eum ad finem perducam congruenter tuæ voluntati Domine. Cumq; se signâsset, deiecit se è lectica, & ingressa est paludem. Deus autem cùm vidisset eius in ipsum charitatem, effecit vt quandiù vixit, ad nutrimentum ei palma suffecerit.

Induit habitum monasticũ, & degit in palude.

Cùm autem lecticarius & eunuchus excitati essent, & cognouissent eam non esse in lectica, valdè sunt admirati. Inuenerunt enim vestes, quas ferebat, in lectica. Redeuntesque venerunt ad sanctum, & Oeconomo de ea retulerunt, eius quoquè ve-

stes

ftes ei oftendentes. Stupefactusque,in ciuitatem ingreffus eft cum lecticario & eunucho, & expofuerunt Præfidi rem vniuerfam. Præfes verò perterritus, fcribit epiftolam ad patrem eius Imperatorem, fignificans ei omnia cõfequenter, miffis etiam eius veftibus. Accepta autem eius epiftola & lecta, fleuit amarè. Cùm verò vidiffet etiam veftes filiæ,magìs fuis caligauit vifceribus, & cœpit flere cum matre eius, & toto fenatu. Poftea autem quieuerunt, Deo agentes gratias. Dixit verò Imperator: Deus qui eam elegifti, cõfirma eam in tuo timore. Cùm omnes ergò rursùs fleuiffent,quidam ex ijs dixerunt Imperatori: Re vera,domine,ea eft filia pij Imperatoris, ea eft filia tuæ potentiæ. Hinc magìs apparuerunt tua bona opera. Cumq; ea dixiffent,& his plura,omnes pro ea orabant.

Nota in tãta virgine vitæ aufteritatem.

Cùm beata autem multos annos manfiffet in palude, & ftrenuè decertâffet aduersùs diabolum,euafit eius corpus tanquàm pellis teftudinis. Exefum enim fuerat à culicibus. Ipfa autem confumpta fuerat ab abftinentia, & à regula quam feipfam docuerat.Quando verò Dominus Chriftus voluit eam facere dignam corona fanctorum patrum,fecit vt ea egrederetur è palude.Ignorabatur autem ab omnibus,eam effe fœminam,fed putabatur eunuchus. Apparuit verò ei in fomnis,qui dicebat: Si quis te interrogauerit,quomodò voceris,dic, Dorotheus. Cùm effet autem manè, occurrit ei fanctus Macarius,& dicit ei: Benedic pater. Illi autem, data fibi inuicèm, charitate, ambulabant in folitudine. Interrogauit verò Dorotheus, dicens: Pater, quis es? Ille autem dixit: Ego fum Macarius. Is verò dixit: Fungere officio charitatis. Sine me habitare cum fratribus. Præbuit autem ei quoq; cellam protinùs. Totum ergò diem & noctem intensè offerebat Deo fupplicationes. Cœpit autem eam tentare diabolus nocturnis vifionibus. Beata verò illa vehementer aduersùs eum decertabat, nè declararet fe effe mulierem. Se autem fupra modum exercebat,neque ecclefiam relinquebat, nec regulam,noctù diuque Deum orans.

Vide cõtinuas fanctæ orationes.

Quodam autem die Abbas Macarius venit in eius cellam, & dicit ei: Fungere officio charitatis,bone frater: emitte nobis preces. Illa verò dicit: Pater, ego à te volo benedici. Cumque feciffent preces, federunt. Eam autem rogauit Abbas Macarius, dicens: Dic mihi frater, vndenàm venis, & quod eft tibi nomen? Illa verò dixit: Vocor Dorotheus,& cùm audijffem de fanctis,qui hîc funt, Patribus,volui vnà cum eis habitare,fi fim dignus. Dicit autem ei rursùs fenex: Quodnam opus facis? Ea verò dicit: Faciam, fi quid me iubes. Is autem oftendit ei, vt faceret catenam. Deus verò volens oftendere eius animi fortitudinẽ, non declarauit Abbati Macario eam effe fœminam, fed is tanquàm virum eunuchum eam effe putabat. Multas autem curationes Deus per eam peregit.

Proceffu autem temporis dæmon, qui eft bonis infeftus, aggreditur eius fororem, quæ vexabatur à dæmone: erat autem cum Imperatoribus. Cœpitque eam dæmon lacerare,& dicere: Nisì me acceperitis, & tuleritis in folitudinem, ex ea non egrediar. Volebat verò dæmon eius fororem conuincere, quòd effet fœmina. Deus verò obftruxit dæmonem, nè de ea diceret. Puellam autem valdè vrgebat dæmon,vt iret in folitudinem. Quidam verò ex proceribus cõfulunt Imperatori, vt eam mittat. Tunc Imperator dimifit eam cum magno comitatu ad patres in folitudinem. Cumque ij veniffent in Scetim, nouit fanctus Macarius, propter quamnam caufam adfint in illo loco, eifque progreffus obuiàm, excepit eos, & dixit: Quid huc acceditis, ô filij? Illi verò dixerunt: Nofter inprimìs pius Imperator Anthemius mifit filiam fuam,vt per Deum curetur & preces veftras. Cùm eam autem accepiffet à cubiculario, deduxit eam ad Abbatem Dorotheum,& dicit ei: Fungere officio charitatis: Quoniam eft filia Imperatoris, & opùs habet patrum precibus & veftris. Ora pro ea, vt curetur. Hæc eft enim merces tua.

Dæmon eã fruftrà conatur prodere.

Hæc autem cùm audijffet, cœpit flere, & dicere: Quifnam ego fum peccator, quòd de me talem concepiftis opinionem?flexifque genibus, dicebat: Concede mihi pater, vt mea peccata defleã:nam multa funt.Ego enim fum imbecillus, planeq; rudis & ignarus ad hanc rem.Dicit ei Abbas Macarius: An nõ funt etiam alij patres, qui per Deum figna faciunt? Sed tamen hæc te manfit merces. Illa verò dicit: Fiat Dei voluntas. & mota pœnitentia,eam accepit in cellam, & nouit eam effe fororem, flensq; conquieuit. Eam autem amplexa, dixit: Benè venifti foror. Dei verò opere fuit os obftructum

dæmoni,

dæmoni, nè argueret ancillam Dei, quòd esset fœmina. Cùm autem dæmon eam diù affligeret, per preces eum domuit.

Quodam autem die dæmon cœpit eam affligere. Illa verò exurgens, manus suas extendit in cælum, & flens Deo supplicauit pro sua sorore. Tunc clamans dæmon, dixit magna voce: O, vi pulsus à te egredior. Eaque prostrata, est egressus. Cùm eam autem accepisset, fert sanam in ecclesiam ad patrum pedes, dicens: Ignoscite mihi, quòd inter vos peccârim. Illi autem data pace, vocârunt homines Imperatoris, & eis tradiderunt sanam Imperatoris filiam. Qui adoratis omnibus patribus, profecti sunt ad Imperatorem. Fuitque magnum gaudium in ciuitate propter filiam Imperatoris, Deumque glorificârunt, videntes magnam puellæ modestiam. Beatus autem Dorotheus se magis humiliauit, supra modum exercens. Fuitque perfectus signifer. Sororem suam dæmoniacam curat.

Diabolus autem rursùs subit filiam Imperatoris, & facit vt prægnās appareat. Cœpitq; Imperator affici magno dolore, & eam interrogauit, dicēs: Ex quo es prægnans? Ea verò illic nihil aliud respondit, nisi hoc solùm: Nescio, vndenàm hoc mihi acciderit. Imperator verò eam magis examinabat. Tunc ei satanas hanc suggerit cogitationem, quòd monachus, qui eam circunducebat, ipse eam prægnantem reddiderit. Tunc magna ira repletus Imperator, misit ad perdendum eum locum. Cùm autem principes quamcelerrimè abijssent in Scetim, quærunt intelligere ea, quæ illic fiebant, dicentes: Date nobis monachum, qui prægnantem reddidit filiam Imperatoris. Dei verò sanctus Dorotheus his verbis auditis, in medium processit, dicens: Ego sum. Afflicti sunt autem sancti patres, & dixerunt: Nos quoque tecum ibimus. Ea verò dixit eis: Domini mei, solummodò orate pro me. speroque in Deo & in vestris precibus, fore vt citò vos adorem. & abeuntes in ecclesiam, venerūt cum toto conuentu fratrum, factisque precibus simul egressi sunt, deducentes Abbatem Dorotheum. Sciebat enim Abbas Macarius, in illo nil esse mali. Multùm ei inuidet malignus dæmon.

Cumq; ij peruenissent ad Imperatorem, prócidit ad eius pedes Abbas Dorotheus, dicens: Rogo tuam pietatem, vt cum silentio audiat de tua filia. Eamus seorsùm, & ego vobis narrabo omnia. Non est enim ei allatum vitium, nec habet quidquam mali. absit. Postquàm autem iuerunt seorsùm ipsa & parentes eius, dixit eis: Per Dominum promittite mihi, quòd si cognoueritis veritatem, dimittetis me in locū meum. Quod cum ei promisissent Imperator & eius vxor, dixit eis: Qui post Deum sanam fecit filiam vestram, est mea humilitas per patrum preces. Illi verò his auditis obstupefacti, manſēre muti & attoniti. Eis autem dixit: Ego vos de hac re faciam certiores. & aperto collo sui colobij, ostendit suas mammas, & dixit: Pater, ego sum tua filia Apollinaris. Quod cùm audijssent eius parētes, obstupuerunt, & multæ fusæ sunt in illo die lachrymæ. Adduxerunt autem suam sororem, & dixerunt ei: Nostiue hunc? Illa verò respondens, dixit: Re vera hic est ille eunuchus, qui post Deum me sanauit. & prócidens ad eius pedes, rogauit eum de suo vtero. Qui cùm eam erexisset, & eius vtero manus imposuisset, eam sanam reddidit. Cùm hoc autem vidissent, admirati sunt, & Deum glorificauerunt. Dixerunt itaque: Verè hæc est filia nostra Apollinaris. Fuit autē fletus cum gaudio in aula Imperatoris. Venit ad parētes suos, & pudefacit dæmonem.

Cùm autem paucos dies versata esset apud parentes, omnia eis narrauit. Quæ cùm audijssent, Deum laudârunt. Rogârunt verò eam, vt cum eis maneret, sed non tunc persuaserunt. Propterea autem quòd ei promiserant, eam cum multis lachrymis emiserunt. Rogauit autē parentes suos, vt pro se orarent. Illi verò ei dicunt: Deus cui fuisti desponsa, ipse perficiet tecum misericordiam. Memento autem nostri, filia, in sanctis tuis precibus. Quam cùm amplexi essent, ipsam dimiserunt. Voluērunt autem ei dare pecuniam ad vsus patrum, sed eas non accepit, dicens: Patres mei non habent opùs pecunijs huius mundi, nè à bonis excidamus cælestibus. Factisque precibus, dimiserunt suam filiam lætantem & exultantem. Cùm ea autē venisset in Scetim, susceperunt eam fratres & patres, & Deum laudauerunt, quòd redijsset frater corū sanus, & diem festum ei fecerunt. Non vult recipere pecuniam.

Paucis autem pòst diebus, quando cognouit se esse è mundo exituram, dicit Abbati Macario: Fac officium charitatis. Si contigerit me è vita excedere, nè me componant monachi. Is verò dicit ei: Quomodò potest hoc fieri? Ea autem consummata, venerunt sancti patres, vt sanctum eius corpus lauarent. Viderunt autem eam esse sexu Migrat ex hac vita.

fœmi-

fœminam,& exclamârunt,dicentes: Gloria tibi Christe,qui multos habes sanctos occultos. Admiratus est autem Abbas Macarius, quòd hoc sibi non fuisset reuelatum. Vna verò nocte videt visionem,quæ ei dicit: Nè angaris propterea. Oportet enim te coronari cum sanctis patribus,qui sunt à seculo. Tunc ei narrauit vitam & nomen beatæ. Allatisq; sanctis eius reliquiis,eam posuerunt ad Orientem sanctæ Ecclesiæ, in antro Abbatis Macarij cum gaudio & gloria vsque in hodiernum diem,per Deum & sanctos patres: & post sanctæ dormitionem peragũtur curationes, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria & potentia in secula, Amen.

Fiunt miracula ad reliquias eius.

VITA BEATI SIMEONIS SERVI DEI, PER THEODORETVM EPISCOPVM CYRENSEM SCRIPTA, *Alberico Longo Interprete. Est autem in Philotheo (sic enim appellatur liber) Cap. 26.*

5. IANVAR.

Simeonem virum illustrem, ac maximũ terrarum orbis miraculum, nouêre quidem omnes, & qui Romano imperio subiecti sunt, & Persæ, & Indi, & Medi, & Aethiopes, & ad Scythas etiam Nomadas huius gestorum fama aduolauit. Ego verò,quanuis omnes ferè homines eius actionũ testes habeam, illarum tamen narrationem aggredi pertimesco: nè, quoniam supra humanam naturam sunt, omnemq; fidem excedunt, fabulosa & ab omni prorsùs veritate remota posteris esse videantur: Homines enim ea,quæ de alijs dicuntur,natura sua metiri consueuerunt:& quæ sibi quisque facilia factu putat,æquo animo accipit: supra ea, veluti ficta pro falsis ducit. Sed quoniam id illis tantùm,qui diuinarum rerum imperiti sunt,accidit: periti verò,pijq; homines multi sunt,qui quidem,spiritûs sancti gratia suadẽte,tantum aberit vt non credant, vt etiam maximam fidem præstent: omnia eius gesta audacter, alacriterq; percurram: illinc autem initium faciam,vndè vir hic sanctus vocatus est.

Simeonis Stylitę patria.

Oppidum quoddam intra nostros Cilicumq; fines situm est, quod incolæ Sisan appellant. Hinc oriundus Simeones,ouiũ gregibus pascendis primùm à parentibus pręfectus est,vt in hac re etiam viris magnis æquari posset: nempe Iacob patriarchæ, Iosepho viro prudenti, Mosi legislatori, Dauidi regi & Prophetæ, ac omnibus demùm sanctissimis illius classis viris. Cùm autem multa vi niuium oues in stabulis manere cogerentur,exiguum illud ocium nactus, ad sacrum templum vnà cum parentibus, vt ipsemet mihi narrauit, profectus est: vbi cùm euangelicam vocem accepisset,quæ flentes ac lugentes, beatos: ridentes verò, miseros esse dicebat, quæque illos fortunatos appellabat,qui mundam animam possiderent,adstantium quendam interrogauit, ecquonam precio poterit sibi quisquam hæc omnia comparare. Qui sanè respondens, Si monasticam, inquit, vitam, summamq; philosophiam sectatus fuerit. Quarè accepto verbi Dei semine,atque in intimis pectoris penetralibus reposito, in propinquum sanctorum martyrum templum se contulit, vbì prostratus humì, eum qui omnes vult saluos fieri,rogabat,vt sibi rectum pietatis iter ostenderet. vbì cùm hoc pacto diù moraretur, somno oppressus est: mox visione quadam ità se affectum dicebat, vt fundamenta quædam effodere videretur.

Math. 5. Luc. 6.

Videt visum.

Dum hæc agerem,inquit, vocem adstantis cuiusdam audio, altiùs effodi opùs esse dicentis. Cuius ego imperio obsecutus, insto operi: re tandèm,vt mihi videbatur,peracta, me ad ocium referebam, cùm rursùs ille mihi adhuc effodiẽdum esse dicit. Cùm hæc ter aut quater fieri imperâsset, satìs, inquit: nunc autem si ędificium perfici cupis, indefessè tibi laborandum est: nam absque assiduo labore fieri quicquam non potest. Quod sanè vaticinium verum fuisse res ipsa indicat: quæ enim deinceps ab eo gesta sunt, naturam omnem excedunt. Nam cùm illinc surrexisset, cõfestim in propinquum monachorum cœtum se contulit. vbì biennio commoratus, summamq; apud eos virtutem assecutus, Teledam, de qua suprà mentionem fecimus, profectus est: apud quam magni diuinique viri Ammianus & Eusebius gymnasticam palæstram instituerant. Sed

Fit monachus.

non

non in hanc beatus Simeones, verùm in aliam, quæ ab hac ipsa ducebat originē, se contulit. Eusebonas enim & Abibio, Eusebij discipuli, scholā hanc construxerant. nam moribus & vita concordes, vnamque animam duobus corporibus præ se ferentes, multos imitatores habuêre. Et cùm ex hac vita non sine maxima gloria migrâssent, Heliodorus vir sanè egregius, gregis illius dux creatus est: qui sanè cùm quinq; & sexaginta annos vixisset, duos & sexaginta in monasterio degit: quoniam triennio post natalem diem, omnium rerum quæ in vita aguntur, expers, semetipsum incluserat. Dicebat hic, se neque porcos, neque gallos, neque aliud huiusmodi vidisse vnquàm. Hunc ego sæpiùs vidi, eiusque morum simplicitatem, animique integritatem sum admiratus. Heliodorus puer trium annorum, monasterium petit.

Ad hunc igitur profectus, magnanimus hic pietatis athleta, decem annos apud eum commoratus est: vbi cùm octoginta socios haberet, omnes superauit. Cùm enim alij binis quibusque diebus cibum sumerent, hic certè totam hebdomadam ieiunus, idque inuitis monasterij præfectis, modumque omnem excedere dicentibus, peragebat. Audiui plerunquè gregis illius ducem narrantem, quòd asperrimo fune, ex palmarum folijs contexto, nudos lumbos cingebat, atque ità constringebat, vt omnem illam corporis partem, quam premebat, dilaceraret, assiduusque cruor manaret ab vlcere. Quem cùm quidam vidisset, vndenàm ille cruor esset, rogauit. quo nil respondente, manibus violenter illatis causam edidicit: quam cùm præfectus etiam accepisset, confestìm & iurgijs, & precibus sæuitiam illam accusans, fecit quidem, vt vinculum illud deponeret: verùm vt vlceri remedium aliquod adhiberet, persuadere non potuit. Quarè cùm hęc aliaque huiusmodi in seipsum admittere illum viderent, iusserunt vt ab eorum palęstra excederet: verebantur enim, nè corpore imbecillibus, huiusmodi rem imitari nolentibus, mali alicuius causa esset. Ille diù per montis solitudines vagatus, fossam quandam non admodùm profundam, nec aquas habentem inuenit: in quam semetipsum conijciens, Deo psallebat. Post quinque verò dies gregis illius duces dimisisse illum pœnituit: quarè missis duobus ex fratribus, inuenire illum ac reducere iusserunt. Illi totum montem peruagati, in pastores quosdam incidūt: Quos cùm datis signis de illo interrogâssent, ostensa à pastoribus fossa, confestìm multis clamoribus funem afferunt, illumq; non absque magnis laboribus extrahunt illinc: non enim ascensus æquè facilis est, atquè descensus. Tota hebdomada manet ieiunus. Ob nimiū vitæ rigorē dimittitur è monasterio.

Reductus itaque, parumque apud illos commoratus, in oppidum Telanisum proficiscitur, quod sanè mōtis vertici, vbì nunc situm est, subiacebat. Vbì cùm angustam admodùm domunculam inuenisset, totū triennium in ea inclusus permansit: & cùm virtutis opes augere semper cōtenderet, Mosis & Eliæ diuinorum virorum exemplo, quadraginta dies ieiunare decreuit. Quarè Bassum, qui ea tempestate oppidorum presbyteris præfectus, multa loca circuibat, rogat, vt nulla re intra domunculam relicta, fores ipsas cęmentis obstrueret. Qui rei difficultate proposita, ab huiusmodi incepto deterrebat, violentamque sibi mortem consciscere quenquam, non esse virtutem, sed vitium & primum & maximum, admonebat. His acceptis vir Dei, Depone, inquit, ô pater hîc decem panes & aquæ lagenam. nam si corpus cibi indigens sensero, sumam illum. Rectè, inquit ille. Mox pane & aqua deposita, fores obstruxit, vt iusserat. Post quadraginta dies reuersus Bassus, dirutis foribus ingreditur, panumque numerum & aquæ lagenam ità, vt reliquerat certè, at illum exanimem atque mutum & immobilem inuenit. Quarè accepta spongia labra illius primùm madefacit, mox diuinorum mysteriorum symbola imposuit: quibus ille refectus, surrexit, ac cibi aliquantulum sumpsit, lactucas scilicet, cicoria, aliaque huiusmodi: quas dentibus non admodùm confectas, dimittebat in stomachum. Quam rem admiratus Bassus, in proprium gregem se recepit, magnumq; hoc miraculum suis enarrauit, quos plusquàm ducentos habebat: illos tamen neque iumentum, neque molas possidere, neque allatas pecunias accipere, neque monasterij foribus aut ad res necessarias parandas, aut ad amicos inuisendos egredi, sed intùs manere, & id tātùm, quod spiritûs sancti gratia sibi missum fuisset, accipere volebat. Quas sanè leges vsque ad hanc tempestatem eius sectatores obseruant: & quanuis eorum numerus iam auctus sit, illis tamen minimè derogant. Reuocatū ad monasterium. Ieiunat sanctus totos 40. dies. En vt olim etiam monachi perpetuò domi manserint.

Nunc ad magnum Simeonem reuertor. Ab illa igitur vsque ad hanc tempestatem, octo & viginti anni præteriêre, quorum vnoquoq; quadraginta dies ieiunus peregerat. Verùm & tempus & imbecillitas, bonam laborū partem diminuêre. Primis enim temporibus Quotannis ieiunat dies 40.

poribus stans psallere consueuerat, mox cùm propter inediam attenuatum corpus stare ampliùs nō posset, diuinū officium sedens celebrabat: deindè absumpto penitùs, extinctoq; corporis robore, humi semimortuus iacebat. Cùm verò supra columnam esset, descendere quidem nolebat: sed, vt stare posset, aliam machinatus est artem. nam trabe columnæ alligata, illi funibus annexus, quadraginta dies exegit: tandèm fauente spiritûs sancti gratia, ne trabis quidem vsus est adminiculo, sed suis fretus viribus, quadraginta dies ieiunus stetit.

Triennio igitur, vt dicebam, in domuncula illa commoratus, postremò diuulgatum hunc verticem ascendit. ibique septo quodam constructo, parataque catena quadam ferrea viginti cubitorum longitudinis, alterum eius caput lapidi cuidam maximo affixit, alterum verò dextro pedi adnexuit ità, vt ne volens quidem extra fines illos abire posset: sed intra illos permanens, cęlum & quæ supra cęlum sunt, assiduè cōtemplari cogeretur. Ferrea enim vincula mētem ipsam, quin officio suo fungeretur, prohibere nequibant. Cùm verò Meletius, qui tunc Antiochenæ regioni pręfectus erat, vir sanè magna sapientia pręditus, superuacaneum esse ferrum illud dixisset: rationalia siquidem mentis vincula corpus ipsum optimè cohibere poterant: eius admonitionibus obsecutus, fabrum vocari, ac vincula illa dissolui iussit. Et quoniam pellis quędam hirsuta tibiæ alligata erat, nè ferri rigor illam mordere posset, soluto vinculo, ipsam etiam pellem discerpi ac proijci opùs fuit. In qua plusquàm viginti cimices, qui in ea nidificauerant, inuenisse dicebant, nec Magnus Meletius negabat.

Meletius episcopus Antiochenus.

Hæc sanè inserui, vt ex hac etiam re magnam viri patientiam ostenderem: cùm enim pellem ipsam manibus confricare, & illos conficere posset, eorum tamen morsus ferre malebat: nempe, vt ex paruis ad maiora certamina assuefieret. Cùm igitur fama eius regiones illas peruagaretur, omnes ad illum vndiquè confluebant, nō vicini tantùm, sed qui maximè distabant, alijque languida corpora adferebant, alij ægrotis salutem petebant, alij verò patres fieri rogabant, & quod à natura accipere beneficium nequibant, eius precibus posse se impetrare credebant. quibus sanè rebus impetratis, mox se domum alacres recipiebāt: vbì acceptos fructus ostendentes, multo plures ad virum sanctum dimittebant. Quarè hominum pelagus vndiquè aduentātium, & more fluminum confluentium, apud illum videre est. non enim nostrates tantùm, sed & Ismaëlitæ, & Persæ, & horum finitimi Armenij, & Hiberi, & Homeritæ, & interiores etiam populi conueniunt. multi etiam illorum, qui vltimam Hesperiam incolunt, videlicet Hispani, Britanni, & Galli, qui in medio horum sunt: nam de Italia dicere superuacaneum est. Ità enim virum hunc celebrem apud Romanos esse dicunt, vt pro omnibus officinarum vestibulis paruulæ huius imagines collocatæ sint: quippe suî custodiam ac tutelam in illis esse credunt.

Multi ad S. Simonem confluunt.

Nota de imaginib⁹. Habes hæc in 7. Synodo, Actione 4.

Cùm autem immensa hominum multitudo ad illum confluerent, omnesque tangere illum, & benedictionem accipere contenderent, vt vanum illum honorem assiduamque molestiam effugeret, super columna illa stare decreuit. Quæ sanè primùm sex, mox duodecim, deindè viginti, nūc demùm sex & triginta cubitorum longitudinis est. Quod sanè, meo iudicio, non absq; diuina prouidentia factum est. Quamobrèm eos, qui facta aliorum carpere delectantur, rogo, vt linguam compescant, & desinant maledicere, animaduertantque potiùs, quòd sæpè Dominus, vt segniores ad virtutem excitaret, huiusmodi technas excogitauit. Nam & Esaiam nudum, & Hieremiam zona lumbos pręcinctum incredulis vaticinari, interdùm etiam vectes ligneos ac ferreos ceruici imponere iussit. Oseę etiam meretricem vxorem ducere, eandemq; malam & adulteram diligere voluit. Ezechielem quoquè in latus dexterum, quadraginta: in sinistrum verò, centum & quinquaginta dies recumbere: rursùs carceris murum pertundere, ac fugere, & cùm fugisset, reuerti, ac seipsum in seruitutem tradere: iterùm autem ensem acuere, eodemque acuto caput radere, crinesque quadrifariàm hinc & hinc incídere præcepit: Et, nè cuncta percurram, hęc certè omnia rerum omnium creatoris imperio facta sunt: vt eos, qui neque legibus obtemperabant, neque prophetas audire volebant, hoc nouo spectaculo ad eorum verba audienda cogeret. Quis enim non perterrefiat, si virum sanctum ac diuinum, nudum incedentem videat? Quis autem eius rei causam scire non optet? Quis non percontetur, quamobrem propheta meretricem vxorem habere sustineat? Quemadmodùm igitur rerum omnium Dominus ad cōmunem multorum vtili-

Stat in columna.

Esa. 20. Ier. 13. & 28. Oseę 3. Ezech. 4. Ezech. 12. Ezech. 5.

vtilitatem vnumquodq; eorum fieri iussit, sic etiam vt desides populos ad salutem excitaret atque alliceret, nouum hoc spectaculi genus edidit, vt homines illius nouitate moti conuenirent, ac proindè verbum Dei audirent, & salui fierẽt. Et quemadmodùm illi, qui in homines imperium habent, per aliquod temporis spatium nouas aliquas numismatibus imagines sculpunt, leonũ videlicet, aut stellarũ, aut angelorum, vt aurum illud nouo impressum charactere, preciosius esse ostendant: sic etiam ille rerũ omnium imperator hoc vitæ genus, quasi nouum characterem proponens, omniũ non fidelium tantùm, sed infidelium etiam linguas, ad illius laudes decantandas excitat & inflammat.

Quòd autem hoc verum sit, non verba, sed res ipsa indicat: Infinitum enim Ismaëlitarum numerum, in impietatis tenebris errantem, stans ille super columnam illuminauit. Illustris enim lucerna hæc tanquàm super candelabrum posita, vt sol quidam in omnes orbis partes radios emittit. Videre itaque est, Hiberos, Armenos, ac Persas ad illum confluentes, baptizari. Ismaëlitæ verò turmatim veniunt, patriumque detestantes errorem & idola, viri sancti commercio, à rebus Venereis, quarum causa se in idolorum seruitutem redegerant, abstinent, legibusq; à sacro illo ore acceptis, patrijsque ritibus abdicatis, non asinorum agrestium, camelorumque carnibus vescuntur ampliùs, sed diuinis mysterijs fruuntur. *Simeon multis affert verum lumen.*

Horum spectator ego ipse fui sanè, & patriam impietatẽ detestantes, euangelicamq; doctrinam probantes audiui, nec sine maximo meo periculo. nam cùm vir sanctus iussisset, vt à me sacerdotalem benedictionem illis profuturam acciperẽt, impetum in me barbarico more facientes, alij à fronte, alij à tergo, alij verò à latere distrahebãt, alij verò super alios conscendentes, manusq; protendentes, vel barbam vellebant, vel vestem discerpebant: ac me illi profectò necâssent, nisì vir sanctus alta voce omnes à me abegisset. Tales irrisa illa à multis columna fructus ferebat, taleque diuinitatis lumen in cæcis barbarorum mentibus infundebat. *Mirus feruor Ismaëlitarum.*

Illud etiam, quod ab huiusmodi barbaris factum est, addam: Duæ illorum tribus erãt, quarum altera virum sanctum rogabat, vt eius tribuno suam benedictionem mitteret, altera verò refragabatur, dicebatque non illi opùs esse benedictione, qui iniquus esset & impius, sed suo potiùs tribuno, qui vir bonus esset ac iustus. Cùm de hac re diutiùs contendissent, tandèm me suadente desistere velle videbantur. dicebam enim, quòd vtrique benedicturus erat. Illi rursùs insurgentes, iniquum esse aiebant illum benedictione impartiri. alij verò de altero tantundem dicebant, donèc vir sanctus comminatus vtrisque, canesque illos appellans, litem diremit. Hæc adscripsi, vt veram illorum fidem ostenderem: non enim tanta altercatione insaniuissent, ni magnam vim viri sancti benedictionem habere credidissent.

Aliâs etiam stupendum sanè miraculum vidi. Ingressus enim quidam Saracenorum tribunus, rogabat, vt cuidam ex suis opem ferret, cuius corporis membra in itinere soluta erant. in quem sanè morbum apud Callinicum (erat autem hoc præsidium quoddam) incidisse dicebat. Vir sanctus, cùm illum in medium afferri iussisset, imperat, vt Maiorum suorum impietatem detestetur. Cùm his dictis obtemperâsset, rogatus an patri, & vnigenito filio, ac spiritui sancto crederet, ait se credere: si credis, inqt, surge. Qui cùm surrexisset, iussit vt tribunum illum, virum sanè maximè corpulentum, sublatum humeris vsque ad tentorium ferret: qui subiens onus, cõfestim abstulit quò iussus erat. Quo sanè miraculo spectatores stupefacti, Deum laudabãt. Hoc autem iusserat illi Domini exemplo, qui paralytico, vt grabatum tolleret, imperauerat. Nec aliquis imitationes has tyrannidem esse dicat. Ille enim dixit: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Cui sanè promissioni satisfieri ab illo vidimus. quãuìs enim nusquàm inueniatur, Domini vmbram aliquod fecisse miraculum, vmbra tamen magni Petri, & mortes abegit, & morbos depulit, & dæmones fugauit. Verùm non dubium est, quin Dominus, qui per seruos suos huiusmodi fecit miracula tunc, & nũc etiam per diuum Simeonem Petri cognominem, infinita faciat. *Curat paralyfi dissolutum.* *Marc. 2.* *Ioan. 14.* *Act. 5.*

Equidem non solùm eius miraculorum spectator, sed vaticiniorum etiam auditor fui. Siccitatem enim, atque illum sterilem annum, & quæ post eum secutæ sunt, famem & pestem, duobus annis antè prædixerat, cùm se virgam, magna minitantem hominibus flagella, vidisse dicebat. Aliâs etiam vermium illorum, quos bruchos appellant, magnam futuram copiam, non multum tamen illaturam detrimenti, significauit: eiusdem *Immẽsa bruchorũ copia*

enim dexteræ, à qua calamitas proficiscebatur, benignitas præsidio nobis futura erat. Post triginta dies tanta illorum vis exorta est, vt quasi nubes solis radios offuscaret. Fruges tamen illas, quæ ad iumentorum victum pertinent, radicitùs extirpârunt: quæ verò ad hominum, intactas reliquêre. Mihi etiam, quem quidam bello lacessebat, post quindecim dies pacem futuram prędixit: quod sanè verum fuisse comperij. Alia huiusmodi multa sciens prudensque gratia breuitatis omitto. nam ex his quæ dicta sunt, spiritûs sancti gratia, qua pollebat, satìs superque intelligi potest.

Oleum benedictum à sancto viro, quanti fecerint Persæ.

Huius etiam gloria maximè apud Persarum Regem viguit. Cùm enim legati, qui à nobis ad Regem ipsum profecti erant, de hoc viro mentionem fecissent, satìs humanè, quænam esset vita hominis, & qualia miracula, interrogâsse fertur. Dicitur etiam eius vxor oleum ab eo benedictum petijsse, ac velutì preciosissimum munus domum reportâsse. Omnes etiam Regis ministri, huius fama moti, quanuìs multas à suis Magis contra ipsum sycophantias accepissent, rem tamen diligenter perscrutati, virum hunc plusquàm humanum esse dicebant. Cætera verò Persarum turba, ad regis ministros & cohortes confugiens, pecuniam dabat, vt oleum à viro sancto benedictum sibi impetrarent. Ismaelitarum etiam Regina, cùm sterilis esset, & parere cuperet, viros quosdam dignitate præditos misit, per quos matrem se fieri rogabat: qua gratia impetrata, accepto Regio puero, ad diuinum senem properat. sed quoniam mulieribus aditus præclusus erat, misso ad illum infantulo, vt eius benedictionem acciperet, hęc verba suo nomine ferri ad illum iussit: Hic fructus tuus est. ego enim multis cum lachrymis tuæ benedictionis semen cõcepi, tu verò fecisti, vt semen illud fructus esset: illi enim imbrem diuinæ gratiæ tuis precibus impetrâsti.

Eximia eius patientia.

Sed quousquè Atlantici maris profunditatem metiri contendo, cùm ea, quæ ab illo quotidiè geruntur, numerum omnem excedant? Equidem præ cæteris eius animi dotibus, patientia potissimùm mihi admiranda videtur. nocte enim ac die stans spectatur ab omnibus. foribus enim hoc tempore, ac magna murorum parte sublata, nouo atque admirabili omnium spectaculo expositus est. Modò enim stans, modò verò humì prostratus, Deum adorat. Multi etiam adstantium eius inclinationes enumerant: semel autem meorum quidam mille ducentis quadragintaquatuor enumeratis defessus, tandèm numerare ampliùs desijt. dum autem inflectitur, frontem pedum tenùs applicat. quippe, cùm semel tantùm in hebdomada cibum, & hunc exiguum, capiat, dorsum facilè incuruari potest. Fertur etiam, quòd continuè stando, pedum eius alter vlcus contraxit, ex quo multa sanies assiduè scatere videtur. Verùm nihil horum ab instituto deterret: sed æquissimo animo fert quæcunque sibi, & sponte sua, & se inuito obtingunt. omnia enim inuicta patientia vincit.

Admirãda abstinẽtia.

Hoc sanè vlcus olìm ostendere cuidam coactus est, hac de causa: Venerat quidam * à Rhamene vrbe vir sanè egregius, & ad Christi ministerium assumptus: qui cùm montis illius verticem ascẽdisset, Dic mihi, inquit, per illam quęso veritatem, quæ humanum genus ad se conuertit, es'ne homo, an incorporea natura? Quam sanè interrogationem cùm adstantes molestè ferrẽt, iusso omnibus silentio, Cur me interrogas ait? Quoniam, inquit, vna omnium voce audio te, quod sanè proprium hominis est, neque comedere, neque dormire: quod si verum est, miror certè vndè viuas. Scalam columnæ primùm admouere illum, mox ascendere, ac manibus explorare iubet. Qui dextera per interiores cilicij partes iniecta, nõ pedes tantùm, sed molestissimum vlcus illud palpabat. quo inuento, illius magnitudine stupefactus, auditoque quòd cibum etiam quandoquè sumeret, descendit illinc, & cùm me conuenisset, omnia narrauit.

* ab Arabenè

Tota nocte stat sublatis in cælũ manibus.

In publicis autem solennitatibus aliud patientiæ specimen præ se tulit. nam ab occasu ad ortum solis, sublatis ad cælum manibus, totam noctem stetit, neque somno victus, neque labore defessus. Tanta autem rerum gestarum miraculorumque numero splendens, adeò modestus est, vt omnium hominum se infirmum atque postremum existimet. Præter modestiam verò, ità facilis, affabilis, & humanus est, vt ad cuiuslibet siue artificis, siue mendici, siue rustici, interrogata respondeat. Doctrinæ etiam munere Dei benignitate donatus est: ità vt bìs in die turbas hominum docens, aures eorum, verborum venustate spiritalique scientia demulceat pariter ac * referciat: horteturque illos, vt cælum tantùm spectent, ad illud contendant, terrena despiciant, promissa regna cælestia complectantur, & quæ futura sunt, sperent.

* reficiat

Est

Est etiam illum iudicia exercentem, æquasq; sententias proferētem, videre: quibus rebus post nonam horam operam dat. post quam adstantes primùm docet, mox quorundam auditis petitionibus, illis subuenit, deincèps lites dirimit. Circa solis occasum recipit se ad diuina colloquia. Et licèt his alijsque huiusmodi negocijs impediatur, ecclesiarum tamen curam non omittit: sed modò Græcorum impietatem expugnat, modò Iudæorum debellat audaciam, interdùm hæreticorum acies fundit, nūc de negocijs omnibus Regem certiorem facit, nunc magistratus ad zelum Dei excitat, illosq; hortatur, vt magìs quàm pastores ipsi, de Ecclesia Dei soliciti sint. Exercet iudicia, & lites dirimit.

Hæc scripsi, vt omnium virtutum eius minimam partem ostenderem. omnia enim, quæ de eo narrantur, quis complectatur vnquàm? neq; ego me complexurum sanè, sed paucis tantùm enarratis, totius eius sapientię quasi characterem ostendere sum pollicitus. Scribent autē alij, vt par est, his multo plura, &, si vir hic sanctus vixerit adhuc, maiora fortasse miracula adijcient. Equidem illum, cùm commune totius orbis, Christianæq; pietatis sit ornamentum, proprijs precibus adiutum, in huiusmodi laboribus perseuerare, eiusque vitam euangelicæ legi consentaneam esse & opto, & obsecro.

HACTENVS HABETVR IN VERSIONE LATINA ALBERICI LONGI: PORRO IN EDITIONE *Gentiani Herueti ea quæ sequuntur, adiecta sunt: incertum, vtrùm à Theodoreto, an ab alio quopiam.*

CVM post hęc autem diù vixisset, & multis miraculis, & laboribus, ardoreque solis, & hyberna glacie, & vehementibus ventorum insultibus, & humanæ naturæ imbecillitate, solus ex omnibus, q vnquàm fuerunt, mansisset inexpugnabilis: postquàm eum deincèps oportuit esse cum Christo, & immensorum certaminum coronas accipere, quòd homo quidem esset, morte confirmauit ijs, qui non credebant: mansit autem etiam post mortem immobilis: & in cælum quidem anima peruenerat, corpus autem ne sic quidem cadere sustinuit: sed rectum stetit in loco certaminum, tanquàm inuictus athleta, nulla parte membrorum volens terram tangere. Sic Christi athletis manet etiam post mortem cum eis simul versans victoria. Variorum certè morborum curationes, & miracula, & diuinarū virtus operationum, sicut quando erat superstes, ità nunc quoquè fiunt: nō solùm apud loculos sanctarum reliquiarum, sed etiam apud summæ eius virtutis & diuturnæ decertationis monimentū: magnam, inquam, illam & celebratam columnam huius iusti & laudibus celebrandi Simeonis: cuius sanctis intercessionibus cupio, vt ego adiutus in his sanctis perseuérem laboribus, Deumque precor, qui est communis ornatus, est splendor pietatis & veræ religionis, vt & mea vita corrigatur, & ad euangelicam vitę formam dirigatur. Persoluit naturæ debitum S. Simeon. Miracula post obitū.

HAEC EX THEODORETO DESCRIPSIMVS, QVIBVS NVNC EA SVBIECIMVS IN HONOREM *tam eximij viri, quæ Euagrius Scholasticus Epiphanensis habet Ecclesiasticæ Historiæ lib. 1. cap. 13. & 14.*

EIsdem temporibus (putà, sub Theodosio iuniore Imperatore) floruit, inque magna gloria fuit Simeones, vir & insignis pietatis, & memoriæ percelebris. Hic primus stationem in columna instituit, domiciliumque in ea, cuius mensura vix duos continebat cubitos, construxit. Per idem tempus Domnus Antiochenum procurauit episcopatum: qui vbi venit ad Simeonem, mansionem & rationem viuendi admiratus, ea quæ apud illum secretiora erant, cognoscere valdè cupiebat. Ambo igitur simul ingrediuntur, & puro Christi corpore consecrato, vitalem inter se mutuò participant communionem. Iste Simeones vitam cælestium Lib. 1. Eccl. hist. cap. 13. Domnus Antiochenus episcopus.

poteſtatum in carne æmulatus,ſe à rebus terrenis abſtrahere laborauit, vim adferre naturæ, quæ ſolet ſuopte nutu deorsùm ferri, res in ſublimi locatas perſequi, & inter cęlum & res terreſtres quaſi medius interiectus,cum Deo colloqui, cum pariter cum angelis laudibus extollere, & tum preces pro hominibus è terra in cælum ſubleuans, Deo offerre,tum miſericordiam Dei de cælo in terram deferens, hominibus impartiri. Huius res geſtas literis prodidit, cùm alius quidã,qui eũ oculis adſpexiſſet: tum Theodoretus eccleſiæ *Cyreſtẽſis epiſcopus,eadẽ diſertè expoſuit:à quo cùm alia, tum hoc, quod deincèps dicemus,inprimìs prætermiſſum eſt:quod quidem inuenimus apud ſanctos eremi incolas reſeruatum,ipſumq́ue ab illis accepimus.

*Cyrenſis

Probatur S. Simeon, nũ ſpiritu Dei ducatur.

Cùm Simeones iſte, qui in terra angelus, in carne cęleſtis Ieruſalem ciuis fuit, peregrinam hanc viuendi viam,hominibus planè incognitam, inſtitueret, ſancti eremi incolæ mittunt quendam ad illum,iubentq́; vt ab eo ſciſcitaretur,quid hęc noua & inuſitata vitæ ratio ſibi vellet,& quamobrem trita viuendi via,& ſanctorum preſſa veſtigijs, relicta,aliam quandam peregrinam,& hominibus omninò ignotam ſequeretur:eumq́; hortantur per nuncium, vt ex ſuo domicilio deſcenderet, viamq́ue electorum patrum inſtaret. Quòd ſi alacri animo ac parato deſcendere videretur,mandârũt vt ei ſuaipſius viuendi via inſiſtendi poteſtas fieret:(ex obedientia enim ſatis conſtare poſſe dixerunt, cum Deo duce in eam viam ingreſſum fuiſſe, tamq́; graue certamen ad ſe affligendum in vita ſuſcepiſſe)ſin reſiſteret,aut ſuæ inſeruiret voluntati,ac non ſtatìm ipſorum hortationi morem gereret,vt vi indè abſtraheretur. Nuncius vbì acceſſit ad eũ, & patrum mãdatum illi expoſuit,isq́; extemplò alterum produxit pedem, patrum hortationi obſecuturus,permiſit ſua ac propria viuendi via incedere,ſic eum affatus:Bono animo ſis, & ſtrenuè rem gere:ſtatio tua à Deo eſt inſtituta. Hęc res ab alijs, qui de eo ſcripſerunt, prętermiſſa,digna tamen quæ literis prodatur,à me hoc loco commemorata eſt.

Simeonis prompta obediẽtia.

Virtus porrò diuinæ gratiæ tam penitùs in iſtius inſedit animo, vtì ad Imperatorem Theodoſium, per legem iubentem, vt Iudęis Antiochiam incolentibus, ipſorum ſynagogæ,quas antè Chriſtiani ab illis abſtuliſſent,redderẽtur,adeò liberè ſcripſerit,adeoq́; acriter eum propterea increpârit, (ſolum nanque ſuum Imperatorem Deum veritus eſt) vt Imperator Theodoſius, quò Chriſtianorum ſatisfaceret voluntati, ſua mandata reuocaret,præfectumq́ue, qui ipſum de Iudęorum ſynagogis reddendis docuerat, abdicaret magiſtratu, & ſanctiſſimum ac aëreum oraret martyrem, vtì nominatìm pro ipſo Deum obſecraret, obteſtareturq́ue, atque ſua ipſum impertiret benedictione. Iſte Simeones hoc ſeuerum viuendi genus in carne traducens, vitam vſq́; ad quinquagintaſex annos propagauit. Nam in monaſterio,in quo primùm diuinas viuẽdi pręceptiones didicit,annos vixit nouẽ: in Mandra autem(ſic enim vocatur)quadragintaſeptem: atq́; horum annorum decem in loco admodùm anguſto confecit,in columnis arctioribus ſeptem: deniquè in columna quadraginta cubitorum,triginta.

Obiurgat Theodoſiũ Imperatorẽ

Huius ſanctiſſimum corpus poſt migrationem è vita,Antiochiam deportatum fuit, Leone tum imperium gerente, & Martyrio adminiſtrante epiſcopatum Antiochiæ: Ardaburio prætereà præfecto præſidiorum in Oriente, cum militum ducibus, & cæteris ordinibus, in ipſa Mandra commorantibus, ſeruantibusq́ue ſanctiſſimum beati Simeonis corpus,nè vrbes vicinæ illud ſurriperent.Itaque corpus ſacratum,multis miraculis in itinere editis, defertur Antiochiam: quod Leo Imperator poſteà ab Antiochenis petiuit. At Antiocheni contrà Imperatori aliud poſtulatum offerebant, quod ità ſe habet:Quoniam ciuitas mœnibus caret,(Imperatoris nanque furor ea diruit) ſanctiſſimum Simeonis corpus huc apportauimus, vt nobis & muri & munimẽti loco ſit. Quibus verbis perſuaſus Leo, eorumq́ue obſecutus poſtulationi, venerandum corpus illis conceſſit.Iſtius corporis cùm multæ aliæ partes,ad noſtram vſque ætatem fuêre reſeruatæ,tum caput ipſe equidem conſpicatus ſum,Gregorio viro magni nominis id temporis epiſcopatum illius eccleſiæ gerente, & Philippico efflagitante, vtì ſanctorum reliquiæ, quò tutiùs in Oriente expeditiones militares faceret, ad ipſum mitterentur. Atque,quod valdè mirandum videtur, capilli in capite inhęrentes, minimè conſumpti ſunt,ſed perindè àc ſi viueret,& cum hominibus verſaretur,integri manſerunt.Frontis item cuticula,quanquàm cõtracta fuit in rugas, exaruitq́ue, tamen manſit incorrupta: multi etiam ex dentibus, qui hominum fidelium manibus minimè fuiſſent euulſi: hiq́; figura ſua indicârunt, qualis diuinus ille Simeones fuerit, & qua ſtatura. Ibì quoquè catena

Tranſlatio corporis eius.

En quanti fiunt reliquiæ S. Simeonis.

Capilli eius integri permanent.

catena ferrea, quam collo gestabat, reponebatur: qua cum (nam ne mortuum quidē, charum illud ferrum, Simeonem deseruit) corpus omnium sermone celebratum, quod tam graues exantlâsset labores, diuinos honores consecutum est. Cuius singulas res gestas cùm ad meam ipsius, tum ad legentium vtilitatem narrando percenserem, nisi de eisdem à Theodoreto, vtì suprà dixi, vberiùs diffusiusque disputatum esset.

Cap. 14.

Deincèps aliud, quod ipse oculis vidi, scriptis mandabo. Permagno tenebar desiderio templum istius sancti Simeonis adspiciendi. Abest autem Theopoli, id est, Antiochia, stadijs ad summum trecentis, positum in ipso montis iugo. Istud Mandriam vocant indigenæ: cui loco seuera vitæ disciplina, arbitror, quam sanctissimus Simeones in eo exercuit, istud nomen tribuit. Montis autem accliuitas porrigitur ad viginti stadia. Templi ædificium extructum est in modum crucis, porticibus ex quatuor lateribus pulchrè illustratum. Porticibus verò columnæ, ex polito lapide concinnè fabricatæ, adiunctę sunt, quę tectum scitè admodùm in sublime erigunt. Versùs medium templum, atrium est sub dio, summo artificio elaboratum: in quo sita est columna illa quadraginta cubitorum, in qua vitam cælestem ille terrestris corporeusque angelus transegit. Atquì porticus, quas diximus, tanquàm cancellos, quos fenestras vocāt, in tecto habent, tum ad atrium, tum ad ipsas porticus vergentes. Ad læuam columnę in vno cancellorum ipse equidem cum tota agricolarum, circa columnam incedentium, multitudine ibi in vnum coacta, vidi stellam inusitata magnitudine, discurrentem per totam rimam, iubarque fundentem, neque id quidem semel, bis ve aut ter, sed sępiùs: eandemque crebrò euanescentem, & ex improuiso apparentem denuò: quę solùm in istius sanctissimi viri die festo cernitur. Sunt qui memorāt, ac miraculo sanè tum propter fidem eorum, qui idem ipsum narrant, tum propter alia, quę ipsi sumus conspicati, credendum est, veram personę illius effigiem, huc illucque volitantem, se vidisse, barba demissa, & capite, vt solet, tiara operto. Viris, qui ad eum locum veniūt, liber & facilis patet introitus, hique cum iumentis suis columnam sępè circumeunt. Fit autem custodia accuratissima, nè mulier (qua de causa, haud equidem habeo dicere) aliquando in templum ingrediatur: sed si quę accedunt, extra limen cōsistunt, miraculum admiratę. Nam e regionè stellę fulgentis, vna ex portis sita est.

Templum S. Simeonis.

Nota miri quiddā de stella.

Fœminæ huius templi aditu arcentur.

S. EDVARDI REGIS VITA, AVTHORE EALREDO ANGLO, MONACHO ET ABBATE IN RHIEVALLE

Cistercienſ. Ordinis. Floruit is Ealredus Anno Domini 1164.

5. IANVAR.

GLORIOSI ac Deo dilecti regis Eduardi vitā literis tradituri, ex verbis beatissimi Petri Apostolorum principis sumamus exordium: qui Centurionis vocationem admirans, ait: In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est illi. In omni enim gente, ordine, gradu & dignitate nouit Dominus, qui sunt eius, & miseretur cui voluërit, & misericordiam pręstat, in quem sibi placuerit. Neque enim ex suijpsius natura, vel paupertas præstat, vel adimunt diuitię sanctitatem: nec perfectum obscuritas, nec reprobum claritas facit: nec claudit libertas, nec reserat seruitus paradisum. Primus patriarcha Abraham & diues scribitur, & perfectus, cuius fides admirabilis & obedientia inimitabilis in rerum omniū copia prædicatur. Ioseph dominus Aegypti constitutus à rege, vniuerso orbi præbuit castitatis exemplum. Sanctus Iob qualis in diuitijs fuerit, earum probauit ademptio: quē morbus corporis, tentatio vxoris, amicorum exprobratio, spectabili patientia reddidit clariorem. Rex Dauid, quo nemo ditior, sed nemo & sanctior, quo nullus sublimior, sed humilior nullus, & inter thesauros innumeros sepelitur, & inter DEI amicos cæteris gratior computatur. Nemo proindè miretur, si noster Eduardus & rex dicatur, & sanctus: quem cernimus & in diuitijs egenum, & in delicijs sobrium, in purpura humilem, & sub corona aurea mundi contemptorem.

Acto. 10.

2. Tim. 2. Rom. 9.

Abraham & diues & perfectus.

Ioseph castissimus.

Iob.

Dauid.

Cùm enim rex Ethelredus ex filia comitis Thoreti filium suscepisset Edmundū, cogno.

Ethelredus rex.

gnomento Ferreum latus, ex regina autem Emma Alfredum: beatus Eduardus intra viscera materna conclusus præfertur vtriq;,agente eo, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, qui dominatur in regno hominum, & cuicunque voluerit, dat illud. Fit enim coram rege magnus procerum & episcoporum conuentus, & quia iam futuræ cladis indicia sæua processerant, agitur inter eos de regni statu tractatus. Alij verò Edmundum ob inuictissimum robur corporis æstimant præferendum, alij ob virtutem Nortmannorum Alfredum promouendum tutius arbitrantur. Sed futurorum omnium præscius, prioris breuissimam vitam,alterius mortem immaturam prospiciens,in puerum necdùm natum, vniuersorum vota conuertit.Vtero adhuc clauditur, & in regem puer eligitur: non natus, natis pręfertur: & quem necdùm terra susceperat, terræ dominus designatur: & læti proceres sacramentum fidelitatis illi iurant, qui vtrùm nasceretur, ignorant. Paulò itaque post natiuitatē sancti Eduardi irruentibus in Angliam barbaris, & maximam insulæ portionem cæde incendioque vastantibus, regina cum filijs in Nortmanniam transposita est. Viuebat in auita domo inter pueros puer, immunis tamen à vitijs, quibus ætas illa solet implicari. Castus erat corpore, sermone rarus, simplex actu, & purus affectu. Frequentare ecclesiam dulce habuit, crebriùs orationibus incumbere, sacris Missarum interesse solennijs, visitandis monasterijs operā dare,& quos sanctiores sciebat, sibi monachos in amicitiā copulare.

Eduardus necdùm natus, eligitur in regem.

Virtutes Eduardi pueri.

. Sæuiebat interìm gladius hostilis in Anglia, cędibus & rapinis omnia replebantur: vbiq; luctus,clamor & desolatio. Incenduntur ecclesię,monasteria deuastantur, sacerdotes à suis sedibus fugati, in locis desertis cōmunem miseriam deplorātes delitescebant. Inter quos vir venerabilis Brithuualdus Vuintoniensis episcopus, cœnobiū Glastoniēse mœrēs ac tristis ingressus,orationibus vacabat & psalmis. Qui cùm aliquando pro regni plebisq; liberatione preces lachrymasq; profunderet,quasi in hęc verba prorumpens, ait: Et tu Domine vsquequò? Vsquequò auertis faciem tuam? obliuisceris inopię nostrę & tribulationis nostræ? Sanctos tuos occiderunt, altaria tua destruxerūt, & non est qui redimat, neq; qui saluum faciat. Scio Domine, scio, quia omnia quæ fecisti nobis, in vero iudicio fecisti. Sed nunquid in ęternum proijciet Deus, & non apponet vt cōplacitior sit adhuc? Erítne Domine Deus meus, erítne finis horum mirabilium? aut in æternum tuus in nos mucro desęuiet, & percuties vsque ad internecionem? Inter preces tandem & lachrymas fatigatum sopor suauis excepit, viditque per somnium, beatum Petrum in eminentiori loco constitutum,& ante eum pręclari vultûs in forma decenti,regalibus insignijs amictum Eduardum. Quem cùm proprijs manibus Apostolus consecrâsset & vnxisset in regem, monita salutis adiecit: pręcipueque cęlibem vitam commēdans, quot esset annis regnaturus, aperuit. Obstupefactus præsul tanti miraculi nouitate, petit sibi à sancto huius visionis mysteriū reuelari. De statu insupèr regni, & de instantis periculi fine Apostolicum exegit oraculum.Tunc placido vultu intuitus intuentem se, ait: Domini,ô pręsul, est regnum, & ipse dominabitur in filijs hominum. Ipse trāsfert regna & mutat imperia, & propter peccata populi regnare facit hypocritam. Peccatum peccauit populus tuus Domino,& tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum qui oderunt eos. Sed non obliuiscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas. Erit enim, cùm dormieris cum patribus tuis, visitabit Dominus populum suum, & faciet Dominus redemptionem plebis suæ. Elegit enim sibi virum secundùm cor suum, qui faciat omnes voluntates suas, qui me opitulāte regnum adeptus Anglorum,Danico furori finem imponet. Erit enim acceptus Deo, gratus hominibus, terribilis hostibus, amabilis ciuibus, vtilis ecclesiæ, laudabilemque vitam sancto fine concludet. Quæ omnia in beato Eduardo completa, rei exitus cōprobauit. Cùm autem Episcopus de posteritate Eduardi quęreret, respondit sanctus Petrus: Regnum Anglorum,regnum Dei est. Post istum prouidebit regem ad placitum suum.

Barbari vastant Britanniam.

Brithuualdus episcopus.

Psal. 12. 43. 87.

Dan. 3.

Psal. 76.

visio Brithuualdi episcopi.

Psal. 21.

Dan. 2.

Iob 34.

Psal. 76.

Insigne encomion S. Eduardi.

Stabat adhuc spiritus procellæ,& exaltati sunt fluctus eius,externisq; malis accessit ciuilis discordia, adeò vt quis cui mentis suę secreta committeret, nesciretur. Plena erat proditoribus insula: nusquàm tuta fides, nusquàm sine suspicione amor, sermo sine simulatione. Tandèm eousquè proditio ciuilis, & astutia processit hostilis, vt defuncto rege Ethelredo, magna pars insulæ, legitimis hęredibus abdicatis, Canuto, qui regnum inuaserat, manus darent: peremptoque inuictissimo rege Edmūdo, etiam filios

Psal. 106.

Canutus rex Danorū occupat Angliam.

filios eius,adhuc in cunis agentes, Barbaris mitterent occidendos. Alfredus demùm Eduardi frater in Angliam transuectus,inaudita crudelitate ab hostibus ciuibusq; perimitur. Tunc Eduardus omni humano destitutus auxilio, exul patriæ, regni & honoris, viuebat: Impiorum insidias timebat, & nè à suis proderetur,vel ab hostibus ad mortem emeretur, plurimùm formidabat. Inuento autem consilio salutari, Deo prosternitur, talia prosequendo: Eccè Domine,non est mihi auxilium in me, & necessarij mei recesserunt à me. Amici mei & proximi mei aduersùm me appropinquauerunt & steterūt. Pater meus post multos labores rebus humanis excessit, fratres meos crudelitas proditorum absorbuit, nepotes in exiliū acti sunt, mater æmuli nostri nuptijs tradita est. Ità solus relictus sum, & quærunt animā meam. Sed tibi Domine derelictus sum pauper: pupillo tu eris adiutor. Tu quondàm Eduuinum morti expositum, mirabili modo & vitæ reseruâsti, & regno. Tu illud Angliæ decus, sanctū Osuualdum ex exule regem factum, per signum crucis reddidisti cūctis hostibus fortiorem. Si igitur fueris mecum, & custodiêris me, & reduxeris me in regnum patris mei, eris tu mihi semper in Deū,& beatus Petrus Apostolus in patronum: cuius sacratissimas reliquias in vrbe Roma, te annuente, te regente, te comitante, visitaturum me promitto. Exhinc autem factus fide robustior, spe alacrior, expectans expectauit Dominum.

Iob 6. Psal. 37. Canut⁹ matrem eius duxerat vxorem. 3 Reg. 19. Psalm. 9. Gen. 28. Votum S. Eduardi.

Canuto autem rege rebus humanis exempto, filijs eius immatura morte præreptis, Angli Danico iugo liberati, Eduuardum in regem elegerūt, & cum maximo honore consecrari & inungi fecerunt. Tunc sacerdotes sapientia & sanctitate fulgebāt, monasteria omni religione pollebant: agebat clerus in officio suo, populus stabat in gradu suo. Videbatur etiam terra fœcundior, aër salubrior, maris vnda pacatior. Reges enim & principes pro tanta rerum mutatione, admiratione perculsi, cum tanto rege fœdus inire, amicitias iungere, pacem componere gauisi sunt. Sola tamen * Dacia adhuc spirans & anhelans cædes, Anglorum interitum minabatur. In his omnibus vir beatus in gloriam non est elatus humanam, sed hanc sibi viuendi formam proponens, suis se domesticis præbebat æqualē, sacerdotibus humilem, plebi gratum, compatientem miseris, & largum egenis. Nulla apud eum personarum acceptio: sed iudicabat in iustitia pauperes, & arguebat in æquitate pro mansuetis terræ. Eratque pater orphanorum & iudex viduarum. Si quicquam petebatur, præbebat: si accipiebatur, tacebat. Nullus vnquàm eum vidit aut inflatum superbia, aut ira efferatum, aut gula dehonestatum. Supra humanum enim modum pecunię contemptor, nec in earum amissione tristior, nec in adeptione videbatur hilarior.

Anglia sub S. Eduardo floret. * Dania

Recumbente aliquando gratia quiescēdi rege in lectulo, camerarius accessit ad thecam, in qua æs regium seruabatur, & reposito intùs quod volebat, & illam claudere oblitus, foràs egressus est. Animaduertit hoc quidam, & accedēs ad thecam, pecuniam non modicam in sinum recondit, & abscedit. Reuersus denuò, rege inspectante, facinus iterauit. Quod cùm tertiò attentâsset, cernens rex in spiritu thesaurorū adesse custodem, ait: Importunè agis, ô homo: si mihi credis, tolle quod habes, & fuge: quoniam si venerit Hugolinus, (hoc enim cubicularij nomen erat) nec vnū tibi nummum relinquet. Fugit ille, & vix pedem extulerat: & eccè minister regis rediēs, & thesaurum ablatum reperiens, timore & tremore concutitur: angustiam cordis & furorem mentis clamor & suspiria prodiderunt. Surrexit rex, & quasi nesciens quid acciderit, perturbationis huius causam inquirit. Quam cùm didicisset, ait: Tace: fortè ille qui cepit, plùs nobis indiguit. Habeat sibi: nobis sufficit, quod remansit.

Nota insignem pecuniæ cōtemptum, & clementiam tanti regis.

Proceres autem terræ de successione soliciti, regem de vxore ducenda conueniunt. Stupet rex, thesauro metuens suo, qui in fictili vase reconditus, facilè poterat calore dissolui. Sed quid ageret? Si obstinatus resisteret, timebat nè propositi sui proderetur dulce secretum: Si suadentibus pręberet assensum, naufragium pudicitię formidabat. Tandèm importunè insistentibus, cedere tutius ratus, huiusmodi verbis pudicitiam suam Domino commendabat: IESV bone, tua quondàm misericordia tres pueros inter flammas Chaldaicas illæsos seruauit. Per te Iôseph, relicto pallio in manibus meretricis, cum titulo castitatis euasit. Admirabilis Susannę constantia, tua virtute de impudicis presbyteris triumphauit. Sanctæ Iudith castitas ab Holoferne nec lædi potuit, nec tentari. Eccè ego seruus & filius ancillæ tuæ, qualiscunque dilector tuus & vnicæ matris tuæ: succurre mihi Domine, quatenùs sic maritale suscipiam

Dan. 3. Gen. 39. Dan. 13. Iudith 12.

Eduardus rex inuitus ducit vxorem.

piam sacramentum, vt pudicitiæ periculum non incurram. Rege igitur procerum voluntati consensum præbente, Goduuini filiam duxit in vxorem. Erat autem Goduuinus vir magnarum opum, sed astutiæ singularis, regum regnique proditor: qui doctus fallere, & quælibet dissimulare consuetus, facilè populum ad cuiuslibet factionis inclinabat assensum. Sed sicut spina rosam, genuit Goduuinus * Editham. Hanc dilecto suo præparauit Christus Eduardo, inspirans ei ab ipsa infantia castitatis amorem, odium vitiorum, virtutis affectum. Legere, aut operari manibus, ocium fugiendo, consueuit lasciuiam vitare, & colloquia iuuenum declinare. Conuenientibus igitur in vnũ, rex & regina de castitate seruanda paciscuntur, nec huic fidei alium, quàm Deum, testem æstimant adhibendum. Fit illa coniunx mente, non carne: ille maritus mente, nõ opere. Perseuérat inter eos sine actu coniugali coniugalis affectus, & sine defloratione virginitatis, castæ dilectionis amplexus. Diligitur ille, sed non corrumpitur: diligitur illa, nec tangitur: & quasi noua quædam Abisag regem calefacit amore, sed non dissoluit libidine: mulcet obsequijs, sed desiderijs non emollit.

* Edgidam.

Cum sponsa paciscitur de seruanda corporis integritate.

3. Reg. 1.

Quadam verò die Pentecostes, cùm rex diuinis interesset mysterijs, hora eleuationis corporis Christi subitò rex vultu hilarior, & erectior oculis, in risum modicum, seruata tamen regia grauitate, dissoluitur. Mirari, qui aderant, cœperunt: nec sine causa, cùm præter consuetudinem id ei accidisse sciebant. Peractis autem Missarum solennijs, causam risûs instanter adstantes sibi exponi petunt. Ille, vt erat mirę simplicitatis, simpliciter quærentibus, simpliciter omnia confitetur, dicens: Cõuenit Danis cum rege suo antiquum facinus iterare, & quam nobis propitia diuinitas largita est, infestare quietem. In percussione quidem nostra, qua castigans castigauit nos Dominus, ignorantes Dei iustitiam, & suam extollentes virtutem, dixerunt: Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hęc omnia. Quia verò Deus patribus nostris iratus, Danorum nos tradidit potestati, suis id viribus tribuentes, facilè hoc ipsum & nunc fieri posse arbitrantur: nescientes quia qui percutit, ipse & sanat: & qui mortificat, ipse & viuificat: & qui ducit ad inferos, ipse & reducit. Igitur rex Daciæ, coacto in vnum exercitu, hodierna die ventis pro voto flantibus naues parari præcepit. Iam naues velis, & vela ventis fuerant committenda: & rex iniquus ob nimiam superbiam quasi semetipsum non sustinens, dum de scapha in nauem conscendere vellet, pede lapso inter vtranque, in mare corruit: & statìm abyssus vallauit eum, & pelagus cooperuit caput eius: Sicque morte sua vtrunque populum, Danorum scilicet & Anglorum, à peccato pariter & periculo liberauit. Et spero in Domino Deo meo & in dulcissima matre eius, quòd temporibus meis nullum habebit conatus eorum effectum. Hęc sunt, quę Christo reuelante cognoui, & vidi, & risi, & gauisus sum. Risum enim mihi fecit Dominus, & quicunque audiërit, corridebit mihi. Notantur tempus & hora: mittuntur nuncij in Daciam, & omnia quę beatissimo regi cęlitùs nunciata fuerant, vera & eadem hora accidisse reperta sunt.

Visio S. Eduardi de Danorum regis interitu.

Deut. 32.

Deut. 32.
1. Reg. 2.

Succedentibus itaq; prosperis, rex voti sui nequaquàm oblítus, recogitans quanta sibi fecerit Dominus, qui ditauit egenum, sublimauit humilem, inglorium coronauit, parat reddere vota sua, parat sumptus, parat donaria. Vocatis autẽ regni proceribus, habuit cum eis de statu regni, vel de sua peregrinatione sermonem, dicens: Non excidit vobis, quomodò irruentibus in hęreditatem nostram Barbaris, facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio & illusio his, qui in circuitu nostro sunt. Alijs nanque interfectis, alijs fugatis, alijs iugo ignominiosę seruitutis oppressis, nihil ferè honoris, nihil glorię nostro generi reliquerunt. Tandèm defuncto patre meo, peremptis fratribus, actis in exilium nepotibus, & cùm hostibus nostris in omnibus fortuna faueret, mihi profectò nihil spei superesse videbatur. Ego verò contra spem in spem credens, & Domini mei misericordię me totum dedens, peregrinationem meam ad sanctorum Apostolorum limina voui, & deincèps diuinę me protectioni dispositioniq́ue commisi. Ille autem respexit in orationem meam, & non spreuit precem meam, & abstulit opprobrium meum, & restituit me in regnum patris mei. Insupèr cumulatum diuitijs auxit gloria, donis cęlestibus illustrauit. Ipse sine sanguine rebelles subegit, hostes subuertit, & omnia nostra amabili quadam pace composuit. Absit vt tot & tantis eius beneficijs inueniamur ingrati: quin potiùs de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in iustitia & veritate, faciamusque quod ait propheta: Vouete

Oratio regis Eduardi ad proceres.

Psal. 75.

uete & reddite Domino Deo vestro. Decernite ergò mecum, quomodò me peregrinante, regnum subsistat Anglorũ: qua lege, qua pace, qua iustitia, quo iudice omnia disponantur: quis castra, vrbes, priuata & publica negocia procuret. Erit autem vnus omnium custos & protector Deus, & pacem quam dedit, ipse seruabit, nobiscũ proficiscens, & remanens: qui & vos custodiat, & me reducat. Tunc omnes in communi vociferantes ad regem, se non deserendos, se non expōnendos gladijs, patriam hostibus non prodendam, nec pro vno, vt putabatur, bono tot admittenda pericula allegabant. Tunc rex eorum vocibus & precibus vrgeri se sentiens, diù in animo fluctuabat: quia & voto supersedere periculosum, & tantorum precibus fletibusq; non cedere, inhumanum arbitrabatur. Tandèm peregrinationem differens, expectabat donec Apostolico fultus consilio, aut votum redimeret, aut impleret. Consulit de voto summum Pontificem.

Demùm Pontifex summus, consideratis præmissis & diligenter discussis, regi epistolam subscripta continentem transmisit. Leo Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio suo Eduardo Anglorum regi, salutem & Apostolicam benedictionem. Quoniam voluntatem tuam laudabilem & Deo gratam cognouimus, gratias agimus ei, per quem reges regnant, & principes iusta decernunt. Sed quia propè est Dominus in omni loco omnibus inuocantibus eum in veritate, & sancti Apostoli cum suo capite coniuncti, vnus spiritus sunt, & pias preces æqualiter audiunt: & quia constat periclitari Anglicam regionem ex tua discessione, qui fræno iustitię seditiosos eius motus cohibes: ex authoritate Dei & sanctorum Apostolorum absoluimus te à peccato illius voti, pro quo offensam Dei times, & ab omnibus negligentijs & iniquitatibus tuis, ea potestate vsi, qua Dominus in beato Petro concessit nobis, dicens: Quæcunque solueris super terram, soluta erunt & in cælis. Deindè præcipimus tibi sub nomine sanctę obedientiæ & pœnitentię, vt expēsas, quas ad iter istud paraueras, pauperibus eroges, & cœnobium monachorum in honore sancti Petri Apostolorum principis aut nouum constituas, aut vetustum emendes & augeas, & sufficientiam victualium fratribus de tuis reditibus constituas: quatenùs dum illi assiduè inibì Deum laudauerint, & sanctis augeatur gloria, & tibi indulgentia. Cui loco quicquid cōtuleris, vel collatum est, vel conferetur, vt ratum sit, Apostolica authoritate præcipimus, & vt semper habitatio monachorum sit, & nulli laicę personæ nisì regi subdatur: & quæcunque priuilegia ibì constituere volueris ad honorem Dei pertinentia, concedimus & robustissima authoritate confirmamus, & in fine fractores eorum æterna maledictione damnamus. Epistola Leonis Pōtificis ad S. Eduardum. Matt. 16.

Responsalibus autem regis & literis Pontificis oraculum cæleste concurrit. Erat enim vir quidam in Anglia, Deo dilectus & hominibus, qui in specu subterraneo multis annis inclusus, suorum erat meritorum stipendijs iam vicinus. Huic Petrus Apostolus in visione noctis assistens, ait: Rex Eduardus pro voto, quo se cùm adhuc exularet adstrinxerat, pro regni etiam pace pauperumque necessitate preceq; solicitus, Romanam ecclesiam de omnibus credidit consulendam. Nouerit ergò se mea authoritate ab hac obligatione solutum, & de cœnobio ad mei nominis honorem construendo, à summo Pontifice suscepisse mandatum. Incunctanter itaq; literis Apostolicis fidem habeat, præceptis obediat, consilijs acquiescat. A me enim egressus est sermo, quē sibi quondàm patronũ elegit, viæ comitem, gratię largitorem. Est autem mihi locus in occidentali parte Londoniæ à me electus, mihi dilectus, quē quondàm mihi proprijs manibus consecraui, mea nobilitaui præsentia, diuinis etiam miraculis illustraui. Thorneia nomen est loci, qui quondàm ob peccata populi, Barbarorum traditus est potestati, pauperrimus ex diuite, humilis ex sublimi, ex nobili factus est contemptibilis. Hunc me rex præcipiente in habitaculum monachorum suscipiat reparandũ, sublimandũ ædificijs, possessionibus ampliandum. Non erit ibi aliud, nisì domus Dei & porta cæli. Ibì erigenda est scala, per quam descendentes & ascendentes angeli, preces & vota hominũ perferant, & deferant gratiam. Indè ascendentibus reserabo ianuas paradisi, vt ex officio, quod meus mihi Dominus ac Saluator iniunxit, & ligatos absoluā, & absolutos suscipiam: & quam eis delictum occluserat, iustificatis portam patrię cęlestis aperiam. Tu aũt omnia, q̄ audisti à me & didicisti, literis tradens, regi mitte, vt munere Dei duplicato, & de absolutione securior, & præcepti executione deuotior, in meì autē dilectione & obsequio reperiatur propensior. His dictis, lux cum loquente disparuit. Scripsit itaq; senex omnia audita, & regi direxit. Eadem autem hora lecto Papæ rescripto, beati Visio cuiusdam solitarij. Obedientia regis erga Pontificem.

beati senis apices recitantur. Tūc rex lætus & alacris, pecuniam quam ad peregrinationem parauerat, pauperibus distribuit, & monasterium ædificauit.

Tempore quo rex Ethelbertus, qui regnauit in Cantia, prædicante beato Augustino fidei sacramenta susceperat, nepos eius Sebertus, qui orientalibus Anglis præfuit, fidem eodem episcopo euangelizante suscepit. Hic Londonijs, quæ regni sui caput habebatur, intra muros ecclesiā beati Pauli fabricauit, & episcopali honore, Mellitum episcopum instituens honorauit. Extra muros verò in occidentali parte, in honore beati Petri monasteriū insigne fundauit, & multis possessionibus ditauit. Nocte autem, dedicationem eiusdem ecclesiæ præcedente, piscatori cuidam Thamensis fluuij, qui idem monasteriū præterfluit, vlteriori ripa in habitu peregrino beatus Petrus appárens, promissa mercede, transponi se ab eodē & petijt, & promeruit. Egressus autem de nauicula, ecclesiam, piscatore cernente, ingreditur. Et eccè subitò lux cælestis emicuit, miroque splendore illustrans omnia, noctem conuertit in diem. Adfuit cum Apostolo multitudo ciuium supernorum ingredientium, melodiaque cælestis insonuit, indicibilis odoris fragrantia nares perfundebat. Peractis autem omnibus, quæ ad ecclesię dedicationem spectāt, solennijs, redit ad piscatorem piscium piscator egregius hominum. Quem dum diuini luminis fulgore perterritum, & alienatū penè sensibus reperisset, blanda consolatione reddit hominem sibi, animum rationi. Ingredientes cymbam simul vterque piscator, ait Petrus: Nunquid pulmētarium non habes? Et ille, Inconsultæ, inquit, lucis perfusione stupidus, & expectatione tuî detētus, nihil cepi, sed promissam à te mercedem securus expectaui. Ad hæc Apostolus ait: Laxa nunc retia in capturam. Paruit imperanti piscator, & mox impleuit rete piscium maxima multitudo. Omnes erant eiusdem generis pisces, prȩter vnum miræ enormitatis esociū. Quibus ad ripam extractis, dixit Apostolus: Hunc qui præ cæteris precio & magnitudine prȩcellit, Mellito ex mea parte defer piscem episcopo. Pro nautica verò mercede, cȩtera tibi tolle.

Mellitus Lōdoniēsis episcopus.

S. Petrus dedicat templū, in ipsius honorē extructum.

Huius generis copia abundabis in vita tua, & longo tempore post te progenies tua: tantùm nè vltrà piscari audeatis in celebritate Dominica. Ego sum Petrus, qui loquor tecum, qui cum meis conciuibus constructam in meo nomine Basilicam dedicaui, episcopalemque benedictionem meæ sanctificationis authoritate prȩuéni. Dic ergò pontifici, quȩ vidisti & audisti: tuoq; sermoni signa parietibus impressa testimonium perhibebunt. Supersedeat igitur dedicatione: suppleat, quod omisimus, Dominici corporis & sanguinis sacrosancta mysteria: populumq; sermone erudiens, notificet omnibus hunc locum me crebrò visitaturum, hîc me fidelium votis & precibus affuturum: sobriè verò, piè & iustè in hoc seculo viuētibus cæli ianuam reseraturum. His dictis, confestìm ab oculis eius disparuit. Manè autem facto, episcopo Mellito ad dedicandam ecclesiam procedenti, cum pisce piscator occurrit, & omnia quȩ sibi mandata fuerant, pandit. Stupet antistes, reseratisque ecclesię valuis, videt pauimentum vtriusq; alphabeti inscriptione signatum, parietem bìs senîs in locis sanctificationis oleo linitum, totidem cereorum reliquias duodenis crucibus inhȩrere, & quasi recenti respersione adhuc cuncta madescere. Quod videns episcopus, vnà cum populo Deum benedicebat, & illi gratias referebat. Dat fidem miraculo piscatoris illius tota successio, quȩ sicut à patre acceperat, totius emolumēti, quod ars illa deincèps ei conferret, beato Petro eiq; seruientibus decimas offerebat. Vnus tamen semel fraudem ausus inferre, mox tandiù artis caruit beneficio, donèc confessus reatum, & ablatum restitueret, & promitteret correctionem.

Fraus piscatoris diuinitùs punitur.

Hæc cùm sanctus Eduardus relatione ac scriptis veterum didicisset, ad monasterium illud ædificijs, possessionibus & dignitatibus altiùs extollendum exarsit animus eius, & pro priuilegijs illius loci cæterisq; causis, nuncios Romam transmisit, talem epistolam Papȩ deferētes: Summo vniuersalis ecclesię patri Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorum rex, debitā & subiectionem & obedientiam. Glorificamus Deum, quia curam habet suȩ electȩ Ecclesię, quoniam in loco boni prȩdecessoris vos optimum successorem constituit. Quapropter iustum iudicamus, apud vos velut ad solidam petram acuère & probare omnes bonas actiones nostras, & vestram notitiam atq; societatem in bono habere: quatenùs eas donationes & priuilegia, quȩ obtinuimus apud prædecessorem vestrum, renouetis & augeatis nobis, videlicet vt quod ille iniunxerat nobis

Epistola S. Eduardi ad Nicolaum Papam.

bis sub nomine obedientiæ & pœnitentiæ propter votum, quòd voueram ire Romam, & in remissionem omnium peccatorum meorum, construere cœnobium monachorum in honore apostoli Petri, ratum faciatis, & priuilegia possessionū & dignitatum eiusdem loci confirmetis, renouetis, & decernatis. Ego quoquè pro modulo meo augeo & confirmo donationes & consuetudines pecuniarū, quas habet sanctus Petrus in Anglia: & ipsas pecunias collectas cum regalibus donis mitto vobis, vt oretis pro me, & pro pace regni mei, & continuam ac solennem memotiā instituatis totius gentis Angliæ coram corporibus sanctorum Apostolorum.

Eccè vt sanctus rex libenter persoluit Romano Pontifici quod debet.

Rescripsit autem ei Papa in hunc modum: Nicolaus episcopus seruus seruorū Dei, gloriosissimo ac pijssimo, omnique honore dignissimo, speciali quoquè filio nostro Eduardo Anglorum regi, visitationem omnimodam, salutem mellifluam, & benedictionem Apostolicam. Omnipotenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornauit & decorauit, erga beatum Petrum Apostolorum principem, & nobiscum habere dilectionem, & in omnibus Apostolicis consentire censuris. Literas igitur vestræ nobilitati transmittimus, & per eas sanctorum Apostolorum societatem & nostram vobis damus, orantes misericordiam illius, qui est Dominus omnium, & rex super omnia solus, vt ipse vos participem faciat ex omnibus, si qua sunt coram Deo, bonis operibus nostris, & fratres nos, ac socios in sua dilectione constituat in omni tempore ampliùs, ac non minorem partem obsequij nostri vobis in suo regno reconsignet, quàm nobismetipsis prouenire optamus. Erimus etiam deincèps pro vobis sine dubio orantes assiduè, vt ipse Deus subijciat hostes & inimicos, qui contra vos voluērint insurgere: & confirmet vos in paterno solio & propria hæreditate, ac beatus Petrus sit vobis custos & adiutor in omni tribulatione. Renouamus ergò, & confirmamus, ac augemus vobis priuilegia vestra, scilicet vt absolutus sitis ab illo voto quod timebatis, & ab omnibus alijs peccatis & iniquitatibus vestris authoritate illius, qui me, licèt indignum, suæ sanctę præesse voluit Ecclesiæ.

Literę Nicolai Papę ad Eduardum regem.

Prætereà illi loco, quem sub nomine sanctę pœnitentię construēdum & meliorandum suscepistis, quoniam, vt fertur, primam antiquitùs consecrationem à beato Petro accepit, cuius, licèt indigni, Vicarij sumus, & quia regia antiquitùs sedes est, ex authoritate Dei & sanctorum Apostolorum atque huius Romanæ Sedis & nostra concedimus, permittimus, & solidissimè confirmamus, vt ampliùs in perpetuum regię constitutionis locus sit, atque repositorium regalium insignium, & habitatio perpetua monachorum, qui nulli omninò personæ nisi regi subdantur, habeantque potestatem secundùm regulam sancti Benedicti per successiones eligere ex se idoneos abbates, neque introducatur per violentiam extranea persona, nisi quam concors congregatio esse prælegerit. Absoluimus etiam eum locum ab omni seruitio & dominatione episcopali, vt nullus episcopus illuc introëat ordinaturus aut precepturus aliquid, nisi ex petitione & consensu Abbatis & monachorum. Et habeat idem locus liberum procinctum, id est, ambitum & cœmeterium mortuorum circa se, absque episcopali vel cuiuslibet respectu, vel exactione: & omnia, quę ad libertatem & exaltationem illius loci ad honorem Dei pertinentia, per nostram authoritatem accedere possunt, hilari & promptissima voluntate concedimus. Possessiones autem, quas antiqui reges, seu quicunque alij homines, vos quoquè & vestri barones ad eundem locum contulistis, & chartas, quę ex eis factę sunt, diuina & nostra authoritate roboramus, & ratas ac stabiles esse decernimus, & infractores earum, vel inuasores, aut diminutores, aut dispersores, venditores etiam, æterna maledictione cum Iuda proditore damnamus, vt in beata non habeant partem resurrectione, sed à beato Petro Apostolo se iudicandos sciant, quando sedebit cum suis coapostolis, iudicans duodecim tribus Israël. Vobis verò & posteris vestris regibus committimus aduocationem & tuitionem eiusdem loci, & omnium totius Anglię ecclesiarum, vt vice nostra cum consilio episcoporum & abbatum constituatis vbiquè quę iusta sunt, scientes pro hoc vos recepturos dignam mercedem ab eo, cuius regnum & imperium non desinet, nec minuetur in seculum.

Cōfirmatio priuilegiorum Vuestmonasterij.

Exemptio eiusdē monasterij.

Matt. 19.

Sanctus autem Eduardus tributum illud grauissimum, quod tempore patris sui classi Danicę pendebatur, & postmodū fisco regio inferebatur, regia liberalitate remisit, & ab hoc onere importabili in perpetuum Angliam absoluit. Cùm enim collecta illa pe-

Eduard⁹ remittit tributum Danicum subditis suis.

pecunia ante illum delata esset, diabolum super cumulum sedentem & ludentem vidit, & nè ampliùs exigeretur, præcepit. Cùm in palatio iuxta ecclesiam beati Petri rex aliquando moraretur, superuenit quidam vir mirabilis, Hybernicus genere, pedis vtriusque priuatus officio: (Nerui enim in poplite cōtracti, ad posteriores corporis partes crura retorserant, tali natibus inhæserant, immersique carnibus pedum articuli, à lumbis eius & deorsùm corpus omne peruerterant. Porrectis ad terram manibus, & scamnis suppositis repebat, & factus sibimetipsi grauis, trahebat se post se.) Hic videns regis cubicularium, ait ad eum: Hugoline, non me respicies, nec misereberis, nec mouebit te mea tanta calamitas? Et ille: Quid me vis facere? Cui pauper: Sexiès, inquit, Apostolorum limina repens (vt cernis) visitaui, & sanitatem necdùm promerui. Quam tamen mihi Apostolorum princeps non negauit, sed distulit, socium in hoc miraculo habere volens Eduardum, quem sibi nouit in omnibus esse deuotum. Ab ipso enim Apostolo in mandatis accepi regem adire, vt me suo sacro subuectum dorso ad ecclesiam eius, quæ palatio vicina est, perferat, recepturum, si id fecerit, membrorum meorum integram sanitatem. Hęc vbi nunciata sunt regi, gratias agit Deo, & citatus mox æger, accessit. Rex verò, vt spiritalis ille asinus fortis, accubans in terminis, supposuit humeros suos ad portandum. Pendet de humero tanti principis plenus sordibus pauper, squalidis manibus, brachijsque squamosis regium illud pectus collumque complectitur. Intereà ex assistentibus ridebant nonnulli, alij à paupere regem delusum iocabantur, alij simplicitatem iusti, fatuitatem iudicabant. Cùm itaq; rex paululùm processisset, subitò nerui extenduntur, rigantur ossa, carnes marcidę recalescunt, emergunt à carne articuli, pedes à natibus soluuntur. Distendit homo crura, poplite iam flexibili, & sanie cum sanguine profluente, vestis regia ornatur potiùs, quàm fœdatur. Iam tunc satìs esse clamant omnes, sanatum languidum, onus ob sordes vlcerum deponendum. Ille verò memor præcepti quod susceperat, Syrenarum cantus obturata aure pertransijt: ingressusque ecclesiam, ante sanctum altare holocaustum, quod detulerat, Deo ac beato Petro resignat, incolumemque dimisit. Suscepto autem à rege itineris viatico, acturus gratias Deo & sancto Petro, Romam profectus est.

Gen. 49. Nota tanti regis humilitatem.

In monasterio autem beati Petri ante altare sanctę Trinitatis, Missarum solennijs sanctus rex vice quadam cum comite Leofrico assistebat. Et ecce speciosus ille forma præ filijs hominum CHRISTVS IESVS in ara consistens, oculis vtriusque visibiliter corporalis apparuit, sacraque dextera super regem extensa, signum sanctæ crucis eum benedicendo depinxit. At rex, demisso capite, diuinæ maiestatis adorabat pręsentiam. Comes verò quid in animo regis ageretur ignorans, volensque regem tantæ visionis esse participem, cœpit velle ad ipsum vsq; procedere. Verùm rex quid in mente comitis voluebatur, intelligens: Sta, inquit, Leofrice, sta: quod vides, video & ego. Post Missam verò dixit rex ad comitem: Per eius, quem vidimus, maiestatem mi Leofrice te obtestor, nè, quoadusquè vixerimus, sermo iste proferatur in publicum, nè vel nos in perniciem nostram ob fauorem vulgi pulset elatio, vel fidem deroget dictis infidelium æmulatio.

Hūc Leofricum quidā summoperè prædicant, q cum coniuge Gothgina sanctè vixerit, & multorum cœnobiorū fundator fuerit.

Sub faucibus autem quasi glandes mulieri cuidam succreuerant, quę totam faciem deformi tumore fœdantes, putrefactis sub cute humoribus, sanguinem in saniem verterant. indè nati vermes, odorem teterrimum exhalabant. Iubetur tandèm in somnis adire palatium, & ex Regis manibus sperare remedium: quibus si lota, si tacta, si signata foret, meritis eius reciperet sanitatem. Cùm autem venisset ad Regem, & oraculum exposuisset, ille nec sordes cauit, nec fœtorem exhorruit: sed loca tumentia manibus contrectans, & aqua lauans, signum sanctę Crucis impressit. Et subitò rupta cute, cum sanie vermes ebulliunt, recedit tumor, & dolor omnis abscessit.

Curat sanctꝰ rex morbidam mulierem.

Cæcus quidam docetur oraculo, lumen amissum sancti Regis meritis se adepturum, si lympha, qua manus ablueret, ipse faciem perfudisset. Cumque id cubiculario, & ille regi retulisset, obstupuit ille plurimùm indignatus: illusum phantasmatibus hominem; nihil tale de peccatore sperandum, Apostolicę id esse virtutis, nec fidem somnijs adhibendam asseruit. Aqua manus lauit, & ad ecclesiam processit. Cubicularius autem cęco receptam in pelui aquam illam tradit, cum qua oculos & faciem lauans, visum confestìm percipere meruit. Ciuis quidam Lincolniensis cæcitate percussus, ad palatium Regis veniens, aqua lotionis manuum eius, faciem & oculos lauat: mox tenebris diuturnis

Cæcus sanatur aqua, qua rex se lauerat.

Item alius.

turnis

turnis optata lux succedit. Quidam cæcus regem adire & visum ab eo percipere monitus, cubiculario, & ille rem regi pandit. Cui rex: Veniat, inquit. Quis ego sum qui contrister, & non potiùs exultem, si meis manibus, licèt indignis, promissum beneficium homini illi pietas diuina contulerit? Vocatus est autem vir, & à rege tactus & signatus, & inter manus eius ab oculis vtrisq; vbertìm sanguis effluxit, pupillas serenauit, & tumorem palpebrarum deposuit. Et dixit homo ille: Video te, domine mi rex, & facies tua tanquàm facies angeli, stantis ante me. Alia autem vice duo cæci, cum vno monoculo, aqua lotionis manuum sancti perfusi, visum percipere meruerunt. *Item alius.* *Item duo alij, & luscus vnus.*

Sedebat aliquandò rex ad mensam, & à latere eius comes Goduuinus. Huius duo filij adhuc pueri, Haraldus & Tostius, ludebant coram eis: cumque vnus ex illis amariùs, quàm expetebat ludi suauitas, insurrexisset in alterum, ludum vertunt in pugnã. Et eccè Haraldus vehementiùs in fratrem irruens, capillis eius vtranque manum inseruit, prostratumque, nisì citiùs eriperetur, virtute superior suffocâsset. Tunc rex versus ad ducem, ait: Nihil aliud, ô Goduuine, nisì simplicem in his vel ludum puerorum, vel pugnam contemplaris? Et ille: Nihil aliud, domine mi. Tunc rex dixit: Longè aliud mea mihi mens loquitur, & his quid futurum sit pueris, per hoc mihi bellum reuelatur. Emensis quippe puerilibus annis, cùm in virum vterque profecerit, tandèm aduersùs inuicèm liuor vtrunque aduret. Et primùm circunuentione insidijsque priuatis quasi ludere videbuntur: ad vltimum fortior infirmiorem proscribet, rebellantem prosternet, & prioris mortem post modicum sequens alterius calamitas expiabit. Quæ omnia sic completa, tota Anglia teste, probatur. Nam Tostius ab Haraldo fugatus, cùm paulò pòst in regnum successisset Eduardo Haraldus, vnà cum rege Noruuegiæ Tostius prosternitur, & totus ferè exercitus deletur. Eodem anno Haraldus ipse regno spoliatus Anglorum, aut miserè occubuit, aut, vt quidam putant, pœnitentiæ tantùm seruatus, euasit. *Pugna filiorum Goduuini quid portenderit.*

Goduuinus cùm in mensa regi assideret, vnus ministrorum in obicem aliquem vno pede immoderatiùs impingens, penè lapsum incurrit. Quem tamen pes alius recto gressu procedens, iterùm in statum suum nihil iniuriæ passum erexit. De hoc euentu pluribus inter se loquentibus, & quòd pes pedi subuenerit gratulantibus, comes quasi ludendo intulit: Sic est frater fratrem adiuuans, & alter alteri in necessitate subueniens. Et ait rex ad ducem: Hoc meus mihi fecisset, si Goduuinus hoc permisisset. Ad hanc vocem Goduuinus expauit, & tristem præferens vultum, ait: Scio ego, Rex, scio: adhuc de morte fratris tui tuus me accusat animus, nec eis æstimas discredendum, qui me vel eius, vel tuum vocant proditorem. Sed secretorum omnium conscius Deus iudicet, & sic buccellam hanc, quam manu teneo, guttur meum faciat pertransire, & me seruet illęsum, sicut nec tuę proditionis reus, nec de fratris tui nece mihi conscius existo. Cumque vir beatus buccellam manu benedicens signâsset, miser ille eam ori inferens, vsque in medium gutturis pertraxit. Tentat interiùs trahere, nec valet: tentat emittere, sed firmiùs hęsit. Mox meatus, quibus ducebatur spiritus, obcluditur, vertuntur oculi, brachia rigescunt. Intuetur infeliciter morientem rex, & vltionem in eum sentiens processisse Diuinam, adstantes alloquitur, dicens: Extrahite canem istum. Et factum est ità. Hic Goduuinus simplicitate regis abutens, multa in regno contra iustitiam & Deum faciebat. Cunctos ferè regis cognatos & amicos, quos de Nortmannia adduxerat, fraude sua, dolo & circunuentione de patria exturbabat, credens sibi cuncta processura pro voto, si rex amicis nudatus, suis tantùm consilijs vteretur. At rex cuncta dissimulans, diuinis vacabat obsequijs, vltionemque Dei sibi futuram multis prædixit. Aliquando etiam ipsi Goduuino idipsum non tacuit. *Vltio diuina Goduuinum proditorem extinguit.* *Goduuini flagitia.*

In die Dominicæ resurrectionis, cùm rex ad mensam sederet, arctiùs solito se collegit ad se: & ponens præ oculis Deum, omnia ista mundana arbitrabatur vt stercora. Et eccè subitò vultus eius plùs solito serenabatur, interiorque lætitia labia soluebat in risum: rursumque solita grauitate resumpta, obscuriorem faciem præferebat. Mirabantur qui adstabant: nemo tamen audebat eum interrogare, quid accidisset. Mensis tandèm sublatis, secutus est ad thalamum regem dux Haraldus, cum vno episcopo & abbate vno: simulque regem super hoc sermone conueniunt. Tunc ille ait: Quantùm se quisque subtraxerit vanis, tantum veris arctiùs adhærebit. Eccè enim ego inter fœcundos calices, & pinguia fercula, ac radiantis metalli splendorem recordatus sum Domini *Visio mirabilis S. Eduardi de septē Dormientibus.*

ni Dei mei,& effudi in me animam meam: dilatatoque mentis sinu, oculus interior spirituali perfusus lumine, radios profectò vsque ad illam Ephesiorum ciuitatem mira celeritate porrexit, & vsque in montem Celion progressus, sanctorum quidem Septem Dormientium, quiescentium in spelunca, proprietatem vultuum, necnō membrorum quantitatem, ac qualitatem vestium expressione manifestissima contemplatus est. Hæc dum, interiorem risu significante lætitiam, corde luminoso conspicerem, subitò, me cernente, à latere dextro, super quod multis quieuerant annis, in sinistrum se latus virtute diuina vertentes, dirum mortalibus omen hac laterum suorum mutatione signârunt. Exhinc enim surget gens contra gentem, & regnum aduersùs regnū, & erunt pestilentiæ & fames, & terræmotus magni per loca. His enim septuaginta annis (tantum enim tempus in sinistro latere repausabūt) visitabit Dominus iniquitatem plebis suæ, tradens eos in manus gentium, vt dominentur eis, qui oderunt illos. Inimici nanque nominis Christi insurgent in Christianos, serui dominis rebellabunt, reges insidiabuntur regibus, & principibus principes, & in omnibus finibus terræ vltor iniuriæ Christi mucro desæuiet. Et exposuit eis rex vitam illorum, & nomina, & passionem, & dormitionis modum. Quibus auditis, inito consilio, vt fidem posteris facerent, ad explorandam sermonis veritatem, dux militem, clericum pontifex, abbas monachum cum literis regijs ad Imperatorem Constantinopolitanum direxerunt. Qui omnia vera reperientes, incolumes ad regem regressi sunt.

S. Eduardi prophetia.

Amor eius erga S. Ioãnem Apostolum.

Sanctus Eduardus nulli petenti in nomine sancti Ioannis Euangelistæ aliquid denegabat: hunc enim post Apostolorum principem arctiùs diligebat. Vndè contigit, quòd quidam peregrinus, absente camerario, in nomine sancti Ioannis Euangelistę importunè à rege eleemosynam postularet. Cui rex preciosum annulum, cùm nil aliud in promptu haberet, dedit. Accidit post hęc, duos Anglicos ad adorandum Saluatoris sepulcrum Hierosolymam proficisci. Qui die quadam à publica strata declinantes, deuia quæque sectati sunt: & Sole ruēte, nox obscura adducta est. Et cùm nescirent quid agerent, quò se verterent, apparuit eis senex quidam venerãdus, qui eos ad ciuitatem reduxit. Susceptis autem hospitio, mensa paratur: lautissimeque refecti, dant membra quieti. Manè autem facto, egressis illis de ciuitate, ait senex: Viri fratres, cum summa prosperitate vos repatriaturos non dubitetis: quoniam prosperum iter faciet vobis Deus, & ego ob amorem regis vestri, in omni via firmabo super vos oculos meos. Ego enim sum Apostolus Christi Ioannes, qui regem vestrum ob meritum castitatis summa dilectione complector. Hunc ergò annulum, quem mihi in habitu peregrino apparenti tribuit, reportate, denunciantes ei obitûs sui instare diem: quem infra sex menses visitans visitabo, vt mecum sequatur agnum quocunquè ierit. His dictis, disparuit: & illi ad patriam prosperè redeuntes, quę viderant & audierant, regi seriatìm retulerunt.

Castitas regis q̃ chara Apostolo.

Ecstasis S. Eduardi.

Cùm autem rex infirmitate graui detineretur, in mentis raptus excessum, biduò ferè iacebat exanimis. Tandèm quasi de graui somno euigilans, aperuit oculos, & sedit, & assumpta parabola, ait: Cùm adolescens in Nortmannia exularem, grata mihi semper extitit bonorum amicitia: & quicunque sacrę religionis meliores videbantur, hi mihi cæteris erant familiariores. Inter quos, duos monachos speciali quadam mihi deuinxerant charitate conuersationis honestas, vitæ sanctitas, suauitas morum, verborum affabilitas. Hos frequentiùs visitabam: quàm dulcia faucibus meis eloquia eorum. Hos ante plurimos annos translatos ad cælum, vidi mihi paulò antè in somnis assistere: quid genti meę post obitum meum sit futurum, ex Dei mandato mihi referentes.

Vaticiniū de cladibus futuris Angliæ.

Impletam dicunt Anglorum nequitiam, & iniquitas consummata iram prouocat, accelerat vindictam. Sacerdotes pręuaricati sunt pactum Domini: polluto pectore & manibus inquinatis sancta contrectant. Et hi non pastores, sed mercenarij, exponunt lupis oues, non protegunt: lac & lanam quęrunt, nō oues: vt detrusos ad inferos mors & pastores depascat, & oues. Sed & principes terrę infideles, socij furum, prędones patrię: quibus nec Deus timori est, nec lex honori: quibus veritas oneri, ius contemptui, crudelitas delectationi. Itaque nec pręlati iustitiam, nec seruant subditi disciplinam. Et eccè Dominus gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Ostendit deincèps populo huic iram & indignationem, immissiones insupèr per angelos malos,

los, quibus traditi sunt anno vno & die vno, igne simul & gladio puniendi. Ego verò ob intentatam meæ genti calamitatem dolens atque suspirans, dixi: O cælestium secretorum conscij, si conuersi egerint pœnitentiam, nunquid non ignoscet Deus, & relinquet post se benedictionem? Pœnitentia certè prolatam Dei ore in Niniuitas suspendit sententiam: quæ etiam imminētem impijssimo Achab, debitam distulit vltionem. Suadebo igitur genti meæ, vt pœniteant de præteritis, & caueāt de futuris: & fortè miserebitur Deus, vt non inducat super eos malum hoc grande: sed qui punire præparauit auersos, recipiat in gratiam solita pietate conuersos.

Ionæ 3. 3. Reg. 21.

Nequaquàm inquiunt, hoc erit: quoniam induratum est cor populi huius, & excæcati oculi, & aures aggrauatæ, vt nec audiant corripientem, nec intelligant commonentem, nec terreantur minis, nec beneficijs prouocentur. His eorum verbis dum mihi maior accresceret solicitudo, dixi: Num ità in perpetuum irascetur Deus, & non apponet vt complacitior sit adhuc? Quando ergò tot tristibus læta succedent, aut tot aduersa qualis consolatio temperabit? Quale sperandum est in his malis remedium, vt sicut illinc terret & contristat futura correptio, ità hinc aliquantulùm mulceat diuinæ miserationis promissio? Ad hęc sancti tale mihi problema proponunt: Arbor quælibet viridis à suo trunco decisa, ad trium iugerum spatium à radice propria separetur. Quæ cùm nulla hominis manu cogente, nulla vrgente necessitate, ad suum reuersa truncum, in antiquam radicem sese receperit, resumptoque succo rursùm floruerit & fructum fecerit, tunc sperandum est aliquod in hac tribulatione solatium, & de ea, quam prædiximus, aduersitate remedium. Hęc cùm dixissent, ipsi calo, vobis ego redditus sum. Assidebant narranti visionem regina, Robertus sacri palatij custos, Dux Haraldus, Stigandus, & qui ascendit cubile patris sui, & maculauit stratum eius, viuente adhuc archiepiscopo Roberto, cathedram Cantuariensem inuadens. Ob hoc à summo pontifice suspensus, paulò pòst crepuit, & effusa sunt viscera eius. Hic ad vocem narrantis obduruit, nec terretur oraculo, nec fidem habuit prophetāti: sed potiùs regem senio confectum delirare submurmurans, ridere mâluit quàm lugere. Cæteri verò, quibus mens sanior erat, flebant vbertìm & suspirabāt, qui nihil secùs quàm ipse dixerat, aut à sacerdotibus, aut à principibus fieri non ignorabant.

Psal. 76.

Obscura diuini in Anglos clementiæ significatio.

Pœna inuasoris alienæ sedis.

Quidam enim præmissam similitudinem dicunt regem pro impossibili statuisse, illi maximè, qui totam Anglorum nobilitatem sic deperîsse lugebant, vt ex ea gente nec rex, nec episcopus, nec abbas, nec princeps quilibet vix in Anglia cerneretur. Mihi sanè alia mens est, consideranti sanctissimum virum Dunstanum, & ipsam calamitatem prædixisse, & consolationem nihilominùs promisisse. Potest proindè sic non inconuenienter exponi: Arbor hæc regnum Anglorum significat, decorum gloria, delicijs diuitijsque fœcundum, excellentia regiæ dignitatis sublime. Radix, ex qua totus honor iste processit, regium semen fuit, quod ab Alfredo, qui primus Anglorum à summo Pontifice vnctus & consecratus fuerat in regem, recta successionis linea vsque ad sanctum Eduardum descendit. Abscissa est arbor de trunco, quando regnum à genere regali diuisum, ad aliud semen translatum est. Ad spatium trium iugerum hęc facta est separatio: quia in trium temporibus regum, nulla fuit nouis cum antiquo semine regali communio. Haraldus enim successit Eduardo, Vuilhelmus Haraldo, Vuilhelmus iunior priori Vuilhelmo. Accessit ad radicem, quando rex Henricus, in quem totum regium decus transfusum est, nulla necessitate cogente, nulla spe lucri vrgente, sed ex infuso ei amoris affectu, abneptem Eduardi Mathildam duxit vxorem, semen regium Nortmannorum & Anglorum coniungens, & interueniente opere coniugali, de duobus vnum faciens. Floruit sanè arbor, quando de vtroque semine Imperatrix Mathilda processit. Tunc verò fructum fecit, quando de ipsa Henricus exoriens, quasi lapis angularis vtrunque populum copulauit. Habet nunc certè de genere Anglorum Anglia regem, habet de eadem gente episcopos & abbates, principes & milites, ex vtriusque seminis coniunctione procreatos. Si autem alicui hæc displicuerit expositio, aut ipse aliter exponat, aut aliud tempus, quo hęc expleantur, expectet.

Visionis regiæ interpretatio.

Sciens itaque rex, quia appropinquauit hora eius, vt transiret de hoc mundo, suum transitum mox in circuitu propalari iussit, nè mortis suę agnitione dilata, orationum quoquè suffragia differentur. Sicque senex, & plenus dierum ac bonorum operum, migrauit ad Dominum. Obijt autem anno Domini millesimo sexagesimo-

De obitu S. Eduardi regis.

 sexto,

ſexto, cùm regnâſſet vigintitribus annis, menſibus ſex, & diebus vigintiſeptem, pridiè Nonas Ianuarij: cum quo tota pariter Anglorum felicitas ruit, perijt libertas, vigor omnis interijt.

Ad eius ſepulcrũ contractus ſanatur.

Contractus quidam ad ſepulcrum eius veniens, membrorum ſanitatem deuotis lachrymis & precibus poſtulabat. Et eccè vis quædam occulta ſubitò neruos extendit, in naturalem ſtatum crura pedesque retorquet, euulſisque à carne articulis, ſanguis profluit, paulatimque ſucco reſumpto, arida priùs oſſa priſtinum robur recipiunt.

Item ſex cæci.

Sex quoquè cæci, vnum monoculum ſecuti, ad ſepulcrum regis properantes, cùm alter ab altero traheretur, & vnus præcedens oculus, viris ſeptem ducatum præberet, ſancto cum lachrymis miſeriam exponunt, opem flagitant, contra diuturnæ caliginis tædium, ſanctiſſimi regis depoſcunt auxilium. Nec mora, beati meritis & precibus viſum oculorumque claritatem percipere meruerunt.

Haraldus occupat regnum.

Intereà Haraldus filius Goduuini, regnum nec iure, nec natura ſibi debitum vſurpans, malum, quod Anglis ſecundùm ſancti regis oraculum Dominus præparauerat, tranſgreſſione pacti cum duce Vuilhelmo & fidei læſione, accelerauit. Vt autem attenuatis viribus faciliùs ab his, quos iniuſtè prouocauerat, hoſtibus vinceretur, ſuſcitauit ei Deus à parte Aquilonis inimicos, ſcilicet Haraldum regem Noruuegiæ, & Toſtium fratrem ſuum, quem de Anglia expulerat ipſe, quiq; tempore Regis Eduardi exulabat in Flandria. Hi cum magna claſſe per Humbriam Eboracum properantes, cùm exercitum Northumbrenſium prælio excepiſſent, potiti victoria, magnam de obſtantibus ſtragem dederunt. His Haraldo nunciatis, exercitum copioſum ex omnibus finibus Angliæ collegit.

Viſio cuiuſdam abbatis.

Apparuit autem tunc ſanctus Eduardus cuidam Alexi, abbati Rameſię, viro religioſo, dicens: Vade, & dic Haraldo, vt homines, qui contra ius & fas regni huius fines inuadunt, aggrediatur ſecurè. Ego enim ero dux & protector exercitûs, quoniam iuſtitię gentis huius deeſſe non poſſum. Per me enim reportabit vice hac de hoſte triumphum. Et nè verbis tuis fidem deroget, ſecretum ei ſui cordis oſtende, vt cùm ei, quæ nullo conſcio mente voluebat, edixeris, non hęc tuæ adinuentioni, ſed meę promiſſioni, adſcribat:

Vident beati mentiũ arcana.

Nocte quidem pręterita, cùm dolore femoris torqueretur, licèt eum non parùm vrgeret imminens moleſtia, ſiluit tamen, reputans apud ſe, ſi publicaret languorem, quòd ſuis eſſet contemptui, & hoſtibus irriſioni. Verùm quia nunc ab illa peſte conualuit, de meo pręſumens auxilio, contra Barbaros iuſtum bellum ſuſcipiat, & ab imminenti periculo ſuos eripiat. Quod cùm abbas Haraldo reſerâſſet, ex cæleſti promiſſione factus audacior, in valida manu progrediens, apud Stamfordbrig hoſtibus occurrit. Conſertoque prelio, dux vterque proſternitur, ſcilicet rex Noruuegię, & frater Haraldi Toſtius, & penè totus eorum exercitus deletus eſt.

Corpus S. Eduardi diù manſit incorruptũ.

Anno triceſimoſexto poſt ſancti Eduardi obitum, cùm corpus eius de terra eleuaretur, integrum, incorruptum & flexibile cum veſtibus recentibus repertum eſt. Quod videns epiſcopus Roffenſis, pilum vnum deuotionis deſiderio accenſus extrahere, ſibique ſeruare conatur. Sed ille firmiùs hęrens, effectum mentis epiſcopi & voluntatem defraudauit. Mulier quędam in feſto ſancti Eduardi operibus vacans, paralyſis morbo correpta, ad corpus ſancti deducitur, & ſanitatem priſtinam ſe recepiſſe lætatur. Tres viri febre quartana vexati, viſitato ſancti ſarcophago, quaſi in momento curati ſunt.

Miraculũ.

DE CANONIZATIONE ET TRANSLATIONE S. EDVARDI REGIS ET CONFESSORIS, EX ANTIquo manuſcripto codice: ſed quædam ante Alexandri Pontificis literas videntur deeſſe, de legatione ad ipſum Pontificem miſſa &c.

ALexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabilibus fratribus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & dilectis filijs, Abbatibus, Prioribus, alijsq; Eccleſiarum Prælatis, per Angliam conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Alexãder 3.

Illius deuotionis conſtantiam & fidei firmitatem, quam circa matrem veſtram ſacroſanctam Romanam Eccleſiam exhibetis, diligentiùs attendentes, in id * poſiti voluntatis adducimur, vt vos ſicut chariſſimos fratres & ſpeciales Eccleſiæ filios, ſyncera charitate in Domino diligamus, propenſiùs honoremus, & poſtulationes veſtras, quãtum cum Deo poſſumus, libenti animo admittamus. Indè vtiquè fuit, quod ſuper petitione, quam de Eduardo glorioſo quondàm rege Anglorum canonizando, & in ſanctorum catalogo adſcribendo, tam chariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus, illuſtris Anglorum rex, quàm voſipſi nobis inſtantiùs porrexiſtis, ſolicitam cum fratribus noſtris deliberationem habentes, libro miraculorum inſpecto, quæ, dum in carne mortali viueret, & poſtquàm de præſenti ſeculo eſt aſſumptus, omnipotens Dominus per ſuam miſericordiam declarauit: viſis etiam literis anteceſſoris noſtri, piæ recordationis Innocentij papæ, veſtris quoquè teſtimonijs indè receptis: quanuìs negocium tam arduum & ſublime non frequenter ſoleat in ſolennibus concilijs de more concedi, de communi tamen fratrum noſtrorum conſilio, iuxta votum & deſiderium prędicti filij noſtri regis ac veſtrum, corpus ipſius Cõfeſſoris ità glorificandum cenſuimus, & debitis pręconijs honorandum in terris, ſicut eundem Confeſſorem Dominus per ſuam gratiam glorificauit in cęlis: vndè videlicet inter ſanctos Cõfeſſores decęterò numeretur, qui hoc ipſum apud Deũ ſignis meruit & virtutibus obtinere. Quia igitur decet honeſtatis veſtræ prudentiam eum piè colere, & toto ſtudio venerari, quem authoritate Apoſtolica venerandum veſtra poſtulauit deuotio & colendum: vniuerſitatem veſtram per Apoſtolica ſcripta monemus, & exhortamur in Domino, quatenùs eum ità deincèps ſtudeatis debitis obſequijs honorare, vt ipſius interceſſionibus apud diſtrictum iudicem mereamini veniam obtinere, & glorioſum in æterna beatitudine pręmium inuenire. Datum Anagniæ, 7. Idus Februarij.

Deuotio eccleſię Anglicanæ erga Sedem Apoſtolicã

Innocentius 2.

Nuncijs itaque ab Apoſtolica ſede regreſſis, ſæpedictus Abbas, conuocatis venerabilibus perſonis, tam epiſcopis quàm abbatibus, in Eccleſia Vueſtmonaſterienſi, primò coram omnibus recitari fecit literas Apoſtolicæ authoritatis de beati regis canonizatione: ſicque vniuerſis applaudentibus, aſſentientibus, & Deum magna voce laudantibus, de glorioſo Domini confeſſore Miſſa ſolenniter celebrata eſt: quam tamen dominus Papa primò in Eccleſia Romana fecerat per vnum de Cardinalibus honorificè, ſicut dignum fuerat, decantari. Sed quia cauſis exigentibus, rex adhuc in tranſmarinis partibus agebat, iuxta mandatum ipſius & deſiderium dilata eſt vſque in reditum ſuum, & eidem ſeruata ſacri corporis reuelatio. Decurſis verò ferè duorum annorum curriculis, rege à Normannia in Angliam iam regreſſo, cupiens Abbas ſuſceptum negocium ad effectum perducere, & illud ſacrum corpus, quod iam diù in terra latuerat, in eminentiori & honeſtiori loco collocare, cum rege ſecretum & diligentem de celebranda beati Regis tranſlatione tractatum habuit, poſtulans vt bono principio manum debitæ conſummationis adhiberet, præſertim cùm ex eius mandato acceperit, præſentiam ipſius huic negocio eſſe expectandam. Annuit rex iuſta poſcenti, diemque certum, iuxta quod vtrique videbatur opportunum, indixit. Interìm verò accepto Abbas à prudentioribus viris conſilio, beati corporis glebam primò ſecretiùs inſpicere decreuit, vt ſic expeditiùs ad ſolennem tranſire poſſet reuelationem. Sed quia opus hoc ſanctum & dignum eſſe ſciebat, ſuam formidans indignitatem, ſemel & iterùm acceſſit & tentauit: ſed totiès conſcia ſibi mens infirmitatis ſuæ, manũ pia quadam hęſitatione trepidantem retraxit.

At crescente timore, creuit & deuotio: crescente deuotione, adfuit confidentia cum amore, qui sæpè forâs mittit timorem. Ex ipso itaq; timore confidentior effectus, & minùs timidus, tempus obseruauit, quo tam secretum negocium opportunè tractaret.

Abbas cum suis reuerenter se præparat ad aperiendū sarcophagū S. Eduardi.

Quadam itaque nocte fratribus post matutinas vigilias ad strata reuersis, ianuis ecclesiæ clausis, seruientibusque laicis exclusis, remansit in ecclesia solus Abbas cum Priore, & quibusdam de fratribus ad hoc delectis, qui se ex mandato Abbatis ieiunijs & orationibus ad tam sanctum opus tractandum deuotiùs præparauerāt. Quibus omnibus albis indutis, & nudis pedibus, præmissaque oratione, & cum psalmis decantata litania ante altare, processit ad tumulum Abbas cum Priore & duobus fratribus, cęteris ante altare in lachrymis & oratione persistentibus. Cumq; lapidem, qui sarcophago superpositus fuerat, sustulissent, admotis propiùs lucernis, conspexerūt virum iacentem in vestitu deaurato, calceatum caligis purpureis & calceamentis preciosis, caput & faciem cooperta mitra rotunda, auro satìs operosè intexta: barbam etiam niueam & prolixam, modicumque crispantem, super pectus decēter ordine suo iacentem. Accitis itaque fratribus, qui in oratione ante altare remanserant, & ad tam desiderabile spectaculum admissis, facta est lætitia magna cum gratiarum actione inter illos. Non tamen adhuc stetit, nec sic quieuit vehemens ille spiritus deuotionis, & ardens desiderium inspiciendi, tractandi, & interiùs perscrutandi thesaurum illum preciosum, quem se magna iam ex parte vidisse gratulabantur. Apponentes itaque manus debita cum deuotione & reuerentia, vestes, capitis operimentum, tunicam & caligas pia quadam inquisitione tractabant, tentantes, si quam fortè, sicut dictabat ratio, expetebat natura, admisissent corruptionem. Et eccè omnia ea reperiunt integritatem pristinam retinuisse: ex parte tamen obfuscatum aduertunt colorem & decorem eorum, tum ex diuturna lapidis contiguitate, tum ex puluere & cæmento, quod in sarcophagi apertione introrsùm ceciderat: quod tamen linteo, sicut poterant, amouentes, materiam, opus & colorem facilè deprehendere potuerunt. Suppositis itaq; manibus cum reuerentia & timore, corpus illud gloriosum alij ad caput, alij ad pedes, quidam ad humeros & per medium leuantes, & super extensum tapetum in panno serico precioso inuoluētes, in cista lignea ad hoc præparata incluserunt, omnia, quæ cum eo inuenta fuerant, intùs relinquentes, excepto annulo aureo, quem in digito regis inuentum, Abbas propter deuotionem retinuit, & ad huius memoriam satìs prouidè reseruare decreuit.

Vestes iāpridèm defuncti, incorruptæ inuentæ.

Transferūtur sacrę eius reliquiæ valdè honorificè.

Adueniente itaque die, quem rex celebrandæ translationi præfixerat, omnibus paratis, quæ tantæ rei necessaria videbantur, veniens in ecclesiam cum magno procerum & illustrium virorum comitatu, primò cistam, in qua preciosus ille thesaurus cōtinebatur, recludi fecit, assistentibusque archiepiscopo Cantuariensi & episcopis quamplurimis, abbatibus quoquè & alijs venerabilibus personis, præsentem illam regiæ personæ maiestatem oculis vidit, manibusque, quantùm timor & reuerentia permisêre, tractauit, omniaque ità se habere gauisus est, sicut ei ab Abbate primò fuerat intimatum. Facta igitur, sicut diei solennitas expetebat, processione, preciosoque incorrupti virginis corpore per claustrum monasterij regijs humeris præcipuorumque totius regni procerum manibus reuerentissimè deportato, posita est super candelabrum pręclara illa lucerna in domo Domini, vt qui ingrediuntur, lumen videant, & illuminētur ab ea. Sicq; illud vas insigne castitatis, & vniuersæ virtutis domicilium in feretro precioso, quod ei ex auro & argento construi fecerat illustris rex & cōsobrinus eius, strenuus Anglorum debellator, Vuilhelmus, regijs manibus honorificè collocatum est, laudantibus cunctis voce lætabunda & benedicentibus Deum, qui in sanctis suis semper est gloriosus, & in omnibus operibus suis mirabilis.

S. Eduardus in cōiugio permansit virgo.

Celebrata est autem translatio ista anno ab incarnatione Domini millesimo, centesimo sexagesimotertio, 3. Idus Octobris, die Dominica, ab excellentissimo Anglorum rege Henrico, assistentibus venerabilibus viris Thoma archiepiscopo Cantuariēsi, Gileberto episcopo Londoniensi, Henrico Vuintoniensi, Nigello Heliensi, Roberto Lincolniensi, Vuilhelmo Noruuicēsi, Iacelino Salesberiensi, Vualtero Roffensi, Hilario Cicestriēsi, Bartholomęo Exoniēsi, Richardo Cestrēsi, Godefrido Episcopo sancti Asaph: & de Normānia episcopis, Lexoniensi Ernulpho, Ebroicēsi Rotroto, Abricēsi Achardo. Abbatibus, Hugone sancti Edmundi, Roberto sancti Albani, Rogero Radingensi, Gregorio Malmesberiensi. Comitibus etiam, Roberto Legerceestriæ, Hugone Comite de

Sub hoc Henrico 2. cæsus est S. Thomas Cantuariēsis Archiepiscopus.

de Nottsule, Galfrido Comite de Essexia, Vuilhelmo Comite de Arundel, Reginaldo Comite Cornubiæ, Patritio Comite de Salesbiria, Vuilhelmo Comite de Albamara, Richardo Comite de Penbroch: & procerum, militum, cæterorumq; diuersi ordinis & officij innumera multitudine: summi Pontificatûs arcem regẽte sanctissimo Papa Alexandro 3. huius beneficij authore pariter & largitore, anno eiusdem Papæ 4. regnante pijssimo & glorioso Anglorum rege Henrico 2. anno regni eius nono, pręsente & huic operi accuratissimè pręsidente iam dicto eiusdem loci reuerendo patre Laurentio.

DE EPIPHANIA DOMINI MVLTAE EXTANT SANCTISsimorum Patrum Homiliæ & Sermones, qui ob Tomi huius molem commodè huc adscribi non potuerunt.

VITA B. ERMENOLDI, PRIMI ABBATIS MONASTERII S. GEORGII IN BRVNFENINGEN, SCRIPTA *iussu Vdalrici XVI. Abbatis eiusdem monasterij Anno Christi 1281. Stylum mutauit F. Laur. Surius, & historiam contraxit. est enim plerisque locis verbosior.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

EXtremis his diebus, quibus proh dolor defecit sanctus, & diminutæ sunt veritates à filijs hominum, eorũ qui nos antecesserũt, sanctitatem & res pclarè gestas literis mãdare tam ratio nos impellit, quàm inuitat vtilitas. Cùm enim sanctus sanctorum, à quo ceu fonte in sanctos omnes promanat, quicquid in eis est virtutis & gratiæ, in eorũ puritate cognoscitur & laudatur, salutarẽ sui sitim & desideriũ excitat in eis, qui ab eo deriuatã suauitatẽ in sanctis eius, dum eorũ legũt historias, degustant & experiuntur. Nos etiã, qui hîc manentẽ nõ habemus ciuitatẽ, sed futurã inquirimus, dum eorũ & cõtemplamur & sectamur vestigia, qui tã aduersantis mũdi sinistrã, quàm malè blandientis dexterã cõtemnentes, via regia ingressi sunt, non abducimur ad auia & tortuosa multorũ itinera, quę perducũt ad dolores sempiternos. Huc accedit, ꝙ Sanctorũ cõmemorandis & cõscribendis virtutibus, eorũ nobis patrocinia cõciliamus, dum gratiæ & gloriæ cõgratulamur, & lectores ad virtutis studiũ eorum exẽplis incitamus, atq; à Domino certã expectamus remunerationẽ. Atq; his nos permoti, animũ adiungimus ad cõscribendam B. Ermenoldi primi Brunfeningẽsis Abbatis vitã, q nos, vt aries insignis & pastor fidissimus, ad caulas summi pastoris antecessit. Nec id facimus nostris freti viribus, quę nullę sunt: sed eius subnixi ope, sine quo nec inchoari aliquid boni potest, nec absolui. Animat etiã nos volũtas & iussio venerabilis patris Vdalrici, decimisexti Abbatis Brunfeningẽsis, qui tãti decessoris sui gratulãs virtutibus, atq; eoipso se declarãs haudquaquàm virtutis inopẽ, anno salutis millesimo ducẽtesimo octogesimoprimo, sui aũt regiminis primo, hoc nobis onus imposuit: qui etiã authoritate sua aduersùs obtrectatores tueri nos poterit. Nihil aũt rebus gestis beati viri vel addituri, vel ad empturi sumus, cùm Deus nostro mendacio non egeat: sed vt à patribus fideli narratione accepimus, historiam bona fide conscribemus, porrò stylum adhibebimus aliquanto comptiore, nè res ipsæ ob incultum sermonem contemnantur. Sæpè enim crater tornatilis & elegans potum efficit bibenti gratiorem: deformis verò, etiam nectaris parit fastidium.

Quid cõferant sacræ historiæ.

Vdalricus Abbas XVI. Brunfeningensis.

HISTORIA.

POstquàm Apostolicæ prædicationis sonus in omnẽ terram exiuit, & ex omni natione, quæ sub cælo est, cæli horrea fidelium fertili messe compleri cœperunt, etiam Germaniæ deserta multos habuêre viros illustres: Augusta Vindelicorum sanctum Vdalricum, Conradum Constantia, alium Vdalricum Brisgauia, Henricum & Cunegundem atq; Othonem Babenberga: aliaq; Germaniæ loca permulta tam multis ornata sunt egregijs viris, vt taceamus eos, qui vel hominũ incuria, vel temporis longa intercapedine in obliuionẽ abiêre, licèt eos habeat vitæ liber ascriptos, vt si eos omẽs commemora-

IANVAR. 6.

Multi sancti in Germania.

memorare velimus, quorum videmus res gestas scripto compræhensas, vel solis eorum pertexẽdis nominibus magnos possimus codices efficere. Quod idcircò dixerim, vt sciamus terram nostram, olìm incredulitate sterilem, multos nobis peperisse germanos Samueles: qui tametsi diuersis extitêre locis, at tamen vno spiritu, singulis prout vult sua dona diuidente, vt quondàm Samuel, Domino seruiêrunt in iustitia & sanctitate. In quibus numerari debet etiam beatissimus Ermenoldus, primus Abbas Brunfeningẽsis, qui non mediocriter Brunfeningensem illustrat ecclesiam, præcipuis Germaniæ monasterijs comparandam.

1.Cor.12.

Is aũt beatus vir in Sueuia habuit parentes genere claros: qui cùm eum sibi à Domino datum accepissent, eius gratiæ non ingrati, in Hirsaugiense monasterium Domino seruiturũ adduxerunt, quemadmodùm olìm Anna suum Samuelem Heli sacerdoti obtulit. Erat aũt puer magno ingenio, & optima indole, quorũ altero multam sibi pa- rauit eruditionem, altera virtutes eximias. Non deerant aũt Christi tyroni malignorum dæmonum infestæ tentationes, sed ille Christo capiti inhęrens, & eius armis se communiens, vicit tentationes, vt coronã victoribus promissam adipisceretur. Porrò beati Benedicti regulam, ceu regiam amplectens viam, tam exactè viuendo sectari conatus est, vt ex discipulo magister, ex monacho Abbas fieri promeruerit. Erat tum Hirsaugiæ Abbas beatus Vuilhelmus, cuius vitam & mores egregiè in se exprimere studuit, vt illum planè repręsentare videretur, nec ambigi posset Eliæ spiritũ in Eliseo requieuisse. Fuerat is venerabilis Vuilhelmus in monasterio S. Emmerammi martyris, quod est Ratisponæ, sub Ramuuoldo sancto Abbate Prior, atq; illic nõ fama fallaci, sed vera sanctitate longè lateq; clarescens, dignus visus est, qui Hirsaugiensi monasterio pręficeretur. Sub eo aũt intantùm excreuit fama virtutum beati Ermenoldi, vt & monachorum electione, & Henrici Imperatoris eius nominis V. consensu & fauore, creatus sit* Laurishaimẽsis monasterij Abbas: quæ quidẽ est Abbatia regalis, & per id tempus abũdabat rebus temporarijs, & multis dignitatũ prærogatiuis. Vbì sanè B. Ermenoldus fratribus illis nõ tam præesse studuit, quàm prodesse, nihil illis faciendũ imponens, quod ipse præbendi exempli causa nõ priùs effecisset. Portauerat enim iugũ Domini à teneris annis, & Maiorum exequendis mandatis, didicerat quemadmodùm sua ipse minoribus iussa temperaret: longè alienus ab illa pharisęorũ & scribarũ nota, qui alligãt onera importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito aũt suo nolunt ea mouere. Non sic, inquã, Ermenoldus, sed forma factus gregi suo ex animo, creditas sibi ouiculas pauit verbo, pauit exemplo, pauit etiam subsidio temporali. Vndè factum est, vt non parùm grex ille excreuerit & numero & merito: nec tamen animum sancti viri vel subditorum multitudo, vel copia facultatum, vel honoris culmen inflare potuit: quãdoquidem plùs ille delectabatur sanctitate & profectu discipulorum, quàm magisterij & officij dignitate.

Patria & parentes S. Ermenoldi.
1.Reg.1.
Fit monachus.
De hoc Vuilhelmo multa præclarè scribit Abbas Spanhemẽsis in Chronico Hirsaugiẽs.
*Lorsacẽsis Creat Abbas Laurishaimensis.
Matth.23.

Erat autem beato viro frater & nobilitate generis, & diuitijs pollens: qui cùm aliquando cum alijs venisset ad Imperatorem Henricum, ille subridens ait ioco fortassis ad eum: Fratrem tuum regali Abbatiæ præfecimus, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat inter illos. Quid tu huic maiestatis nostræ munificentiæ rependes? Respondit ille: Scio vera dicere serenitatem tuam, planeque dignum reor, vt tantæ benignitati gratum me declarem. nec diù pòst munera non contemnenda dedit Imperatori, Ermenoldo interìm prorsùs nesciente quid vel dictum, vel factum esset tum ab Imperatore, tum à fratre suo. Vbì autem percepit rem gestam, Abbatiam illam resignauit, nè vel leuissima Simoniacæ labis in ipso nota hæreret. Quæ res abundè testari potest, quàm ille ab hoc crimine valdè abhorruerit, cuius nec tenuissimam opinionem ferre sustinuit, vltrò se abdicans Abbatis dignitate, quam tamen sine vllo munere gratis erat adeptus, & frater eius cùm iam collata ei esset, gratitudinis ergò munera quædam Imperatori dedisset.

Abdicat se Abbatis functione.

Ea igitur relicta administratione, tanquàm bonæ famæ & existimationis diluuio, ad arcam suam, id est, Hirsaugiense monasterium, & ad suum Noë beatum Vuilhelmum instàr illius columbæ se recepit, non tamen sine ramo virentibus folijs vestito. Sequebantur enim illum discipuli eius ampliùs quadraginta, quos vno illo anno, quo fuit Abbas, Deo collegerat: ità vt qui solus ad illud monasterium Laurishaimense profectus fuerat, iam cum turmis discipulorum Hirsaugiam rediret, veræ illius vitis, quæ Christus est, valdè fœcundum palmitem se ostendens. Non enim sustinebant isti ab illo

Gene.8.
Ioan.15.

illo separari: itaq; ad Hirsaugiam vsq; eum secuti sunt. Vbi ille sanè, tanquàm angelus Domini honorificè exceptus, humanissimè tractatus est, vtpotè cuius sanctitas illos minimè lateret. Factum est autem hoc propter salutem nostram, qui hũc locum incolimus, vt hęc oliua fructifera indè ablata, hîc trãsplantaretur in hac vinea Domini Sabaoth, quam Deus prępotens per sanctum Othonem Babenbergensem Episcopum tunc plantauerat, vt sub tam industrio cultore mitteret altiùs radices, rigante beato Ermenoldo, quod sanctus Otho plãtârat, & Domino propter vtriusq; preces & merita dante incrementum. Ea enim tempestate Otho Deo dignus Episcopus Babenbergensis, monasterium Brunfeningense recèns fundauerat, eius fundo iusto precio comparato. Vt id autem faceret, diuina reuelatione permotus fuit.

S. Otho episcopus Babenbergẽsis cõdit Brunfeningense monasterium.

Indixerat enim conuentum principum omnium Ratisbonæ Henricus Imperator, quem diximus. Cumq́; principes eò properarent, venit cum illis etiam Otho venerabilis antistes ecclesiæ Babenbergensis: cui tamen intra vrbem cõmodum non erat diuersorium ob innumeram hominum, qui eò cõfluxerant, frequentiam. Itaq; ille turbas vitans, in agro vrbis fixit tentorium, vbi nunc nostrum est monasterium, idq́; inter duas nucum arbores, è quibus etiã longè antè tinnitus & clangor campanarũ crebrò auditus fuit, nõ sine multa vicinorũ admiratione, futuri illic quandoquè cultûs diuini celebritatem pręsignificans. Ibì ille tunc cęteris dormientibus, quieti se tradẽs, vidit visionem admodùm consimilẽ illi, quę olìm oblata fuit patriarchæ Iacob. A lecto enim suo visa illi est scala ad cęlum vsq; se porrigere, per quam angeli descenderent & ascenderent: quod nos sic possumus interpretari, non defuturos huic loco, qui ad subleuandos proximos cum Martha pia commiseratione descendant, & cum Maria ad contemplandam diuinæ maiestatis celsitudinem ascendant. Indè vir Dei euigilans, & prudenter intelligens quæ viderat, ad construendum hoc monasterium animum adiecit.

Nota rem miram.

Gene. 28.

Cumq́; illud iam exædificatum esset, virũ idoneum ardenti desiderio expetebat, qui ei pręesset, & fratres illic Christo seruituros doceret ascẽdere de virtute in virtutẽ, donèc viderẽt Deũ deorum in Sion. Non est aũt quisquam illi visus magìs idoneus beato Ermenoldo, qui huius cœnobij nouitiam ruditatem, intellectu etiamnùm cæcutiẽtem & affectu torpentem, sanctitate vitæ accenderet, exemplorumq́; & doctrinæ splendoribus illustraret. Misit igitur literas tum ad Abbatẽ Hirsaugiensem, tum ad ipsum Ermenoldum, & quod voluit, ab vtroq; impetrauit. Itaq; missus est huc beatus Ermenoldus, primus huius cœnobij Abbas, & ad eius introitũ benedixit nobis Dominus, multis cum eo fratribus pariter huc se conferentibus. Cura aũt regiminis suscepta, studuit seipsum omnibus exemplũ exhibere, nè alios docẽs, ipse reprobus inueniretur. Valdè ei familiare fuit, vigilijs, precibus & ieiunijs incũbere, verbũ Dei pręd icare, regnũ Dei & iustitiã eius feruenter inquirere, temporariã gloriã fugere, expetere sempiternã. Qua aũt animi cõstantia fuerit in cõtemẽndis mũdi huius fauoribus, id quod dicturi sumus, declarabit.

S. Ermenoldus præficitur monasterio Brũfeningensi.

Henricus Imperator ob culpas suas à Romano Põtifice anathemate plexus aliquando fuit. Interìm tamen non infimi Ecclesiæ proceres & quidam alij ob Imperatoriam dignitatem, solitam ei pręstabant reuerentiam. Porrò is honoris & amoris causa, quo non mediocri prosequebatur S. Othonem Episcopum fundatorem nostrum, cum eodem venit ad nouellam eius plantationẽ inuisendam, multa nobilium & magnatũ turba vallatus. Putabant omnes S. Ermenoldum Abbatẽ loci, tum ob Imperatoriæ celsitudinis maiestatẽ, tum ob B. Othonis reuerentiã, obuiàm ei processurũ cum fratrũ collegio, cum cãticis & hymnis, campanarumq́; clangoribus, cum vexillis & sacris reliquijs. At ille multùm diuersus ab eis, qui consuunt puluillos sub omni cubitu manûs, & peccati parietem suis liniũt adulationibus, atq; ea causa in domibus regum mollibus vestiuntur: tanquàm columna immobilis nec metu impellebatur, nec flectebatur gratia aut fauore, vt illi honorificè obuiàm veniret, aut blanditer illum salutaret, quem sciebat à Pontifice Maximo Ecclesiastica communione priuatum. Sed cùm per nuncios didicisset aduentare Imperatorem, iussit omnia monasterij ostia obserari, seuereque prohibuit, nè quis eum salutandi aut excipiendi causa foràs exiret. Interìm ipse tamen exijt ad Imperatorem, nè putaret id fastu quodam aut contemptu fieri, aitque ad eum: Equidem libens tibi, ô Imperator, itã vt par esset, honorificè & reuerenter occurrissem, nisì te scirem anathematis nexibus implicatum. Tum Imperator ira inflammatus, existimans eum nõ iustitię zelo, sed odio permotũ, quòd à fratre eius munera accepisset, ità

Ezech. 13.

Vide vt se gesserit erga Henricũ Imperatorem excõmunicatũ.

ità se erga ipsum gerere: Inconsultè ac temerè, inquit, tanto te honore priuâsti, qui tibi à nobis delatus fuit. At vir Dei, Nouit, inquit, omnipotens Deus, me illius iniuriæ memorem non esse, sed quod facio, eò me facere, vt Pontificis maximi præcepto morem geram. Tum beatus Otho Episcopus sequestrum se interponēs, ait ad Abbatem: Non est, ait, necesse cum vitare, quem nos ignoramus communione priuatum. Sed contrà vir sanctus fortitudinis spiritu roboratus, Non possum, inquit, eam ignorare sententiam, quam me scio ore meo pronunciâsse. Cernens igitur Imperator non nisi bono animo id fecisse Abbatem, reuerenter cum suis abscessit, nec læsæ maiestatis, vt quidam è suis interpretabantur, vltus iniuriam, licèt Pontifici Maximo non pepercisset: sed magìs etiam venerans eius iam sibi compertam sanctitatem.

Imperator vetat, nè quisquam lædat fratres ei° monasterij.

Cùm autem nō multò pòst idem Imperator monasterium beati viri cum multa militum frequentia præteriret, & fratres in horto laborarent, qui tunc infirma sepe munitus erat, quidam cum odio Abbatis in illos incitârunt verbis aculeatis, vt vlcisceretur sui contemptum, ab illis cucullatis, vt aiebant, eius maiestati irrogatum. Nec longè abesse videbatur, quin in eos impetum facerent: sed mandauit Imperator, nè fratres illos quisquam vel verbo vel facto lędere ausus esset. Colligi indè potest, meritis beati Ermenoldi quanuìs absentis corpore, at spiritu præsentis, protectos fuisse filios eius. Dixerat enim tunc Imperator militibus suis: Nolite contingere fratres illos. Nóui enim, apud Deum qua sit dignitate Abbas eorum: qui etsi mihi non detulit zelo iustitiæ, at tamen permultùm confido me eius sanctis precibus adiutum iri.

Cùm recēns adhuc extructum esset Brunfeningense monasterium, multas molestias fratres illic degentes patiebantur ab illis, qui erant in beati Emmerammi monasterio. Excreuit autem vsqueadeò illa æmulatio, vt per quosdam suos operarios fossa quadam excitata, angustiorem fratribus nostris è monasterio egressum efficere molirētur. Exije interim beatus Ermenoldus, vt videret illorum conatus. Iam verò prandendi hora aderat, & illi sub opere desudabant. Id ille vir pius conspicatus, orabat eos, vt sumpturi cibum, in monasterium venirent. Non recusabant illi: tamque benignè & hilariter accepti sunt à fratribus, vt Abbatis & illorum charitate magìs delectarentur, quàm epulis quæ apponebantur. Vndè factum est, vt dimissi, sic inter se loquerentur, vt tam fratrum, à quibus missi erant, inuidiam & rancorem detestari, quàm sancti Abbatis & fratrum eius benignitatem & mansuetudinem eos admirari satìs appareret. Pręclarè igitur pręstitit vir Dei, quod Dominus admonet: Diligite, inquiens, inimicos vestros, benefacite his, qui vos oderunt: itemque illud Apostoli, Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potū da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Et habuit ea charitas effectum suum. Terram enim, quam egesserant illi, in locū suū reposuerunt, nec deindè quippiam nobis molestiæ attulerunt.

Obserua sancti viri humanitatem.

Matth. 5. Rom. 12.

Studiū eius & charitas erga peregrinos & inopes.

Inter alias virtutes, quibus ornatus erat vir Dei, pręcipua illi cura inerat & studium recipiendorum peregrinorum & pauperum, quibus adeò benignum & humanum se præbuit, vt inopes, vsu & consuetudine adducti, tam securè & fidenter ab eo poscerent opem, vt non tam beneficium petere, quàm debitum reposcere viderētur, perindè àc si ab œconomo suo exigerēt res, quibus habebant opùs. Videbant enim eum instàr Apostoli, cùm esset liber ex omnibus, omnium se seruum fecisse inopia laborantium. Vt autem eius liberalitas omnibus innotesceret, fames dira totam oppressit Bauariam, ità vt non pauci pauperes inedia interirent. Confluebant verò omnes ad beatum Ermenoldum, isque iussit è granarijs omne frumentum expromi, atq; distribui in pauperes: nec priùs cessatum est elargiri, quàm compertū est nihil prorsùs relictum esse monasterio. Cumque ministri dicerent nec tantillum superesse, quod ad vnum prandium posset sufficere, ille nihil de Dei benignitate hæsitans, totum se contulit ad deprecandum Dominum, & sanctum Georgium martyrem eius, monasterij sui patronum. Et ecce altera luce adest vir quidam nobilis & diues, honoransque Dominum de substantia sua, abundè fratrum supplet inopiam.

1. Cor. 9.

Obserua liberalitatē.

Huic id subiungere visum est, quod quidam narrauit senex fide dignissimus, tāti miraculi testis & conscius. Stabat aliquando beatus Abbas ad fores ecclesiæ clausas. Erat tum res quædam necessaria, ob quam vellet in templum ingredi. Aderat ei custos templi, abijtque properè, vt fores reseraret. Sed cùm esset intrò ingressus, videt Abbatem, quem foris reliquerat, iam intrâsse, stareque coram altari sanctæ Crucis, obnixeque deprecari

precari

precari Dominum, non tamen aperto ostio. Valdè igitur ea re obstupefactus, stat attonitus. At vir Dei postquàm preces absoluit suas, seuerissimè illi interdixit, nè cuiquam, dum ipse esset in viuis, id quod viderat, indicaret. Clauso ostio, intrat in templū.

Veniendum nunc est ad beati viri decessum, illi quidem optatum, quippe qui semper cupierat dissolui & esse cum Christo, nobis verò luctuosum. Solebat ille, vt verus pater & pastor, solicitè inuigilare commisso sibi gregi, diligenterque in id incumbere, nè quid maneret incorrectum, quod contra monasticæ vitæ leges ac instituta admissum esset. Etsi autem in spiritu lenitatis corriperet delinquentes, at tamen improbi quidam (semper enim ferè bonis admixti sunt mali) videntes sibi non licere suis indulgere voluptatibus, acerbissimo illum odio persequi cœperunt, atq; eò amentiæ progressi sunt, vt iam cultris acutis armati, necem ei ad certum diem molirentur, idque loco illo, quò eum sciebant transiturum. Indicauit autem hoc quidam viro Dei, sed ille nihil territus, Absit, inquit, vt perdam mihi paratam à Domino coronam. Immò verò proficiscar obuius. Et planè sic fecit. Tum illi conspicati eius constantiam, timore & terrore correpti, nihil ausi sunt facere. Volebat Dominus fidelem seruum suum adhuc manere in corpore in bonorum consolationem, & meritorum eius augmentationem. Quidam ei necem moliuntur. Contemnit mortem.

Vbi autem venit tempus, quo Dominus illum ad se accitum, felicissimè in cælis coronare statuerat, filij nequam & tanto patre prorsùs indigni, in eius rursùs conspirârunt necem, atque ex ijs vnus (Aaron is dicebatur) locum occupauit, qui necessariò erat beato viro adeundus, tenensque vtraque manu fustem, tanta vi in illius caput illisit, vt mox humi sterneretur. Indè verò mox cœpit viribus destitui, atque pridiè Epiphaniæ Domini lecto decumbens, aliquandiù sine voce fuit. Paulò pòst ad se reuersus, coniectis in discipulos oculis, hilariter eos intuebatur, at sermone iucundiori omnes, qui tum aderant, exhilarabat. Sciscitantibus autem fratribus, vbì fuisset, respondit: ad thronum Dei raptum se fuisse, bonaque verba & promissiones cōsolationis plenas illic accepisse: putà quòd nunquàm diuinus cultus illo in loco defuturus esset. Ait etiam ostensum ipsi librum vitæ, & in eo se vidisse scripta aureis literis nomina fratrum præsentium & futurorum. Vt autem non ambigerent vera ipsum dicere, addidit se die crastino, cùm in summo Missæ sacrificio illi caniturí essent, Gloria in excelsis Deo, se à corpore discessurum. Videte autem, inquit, cùm signū obitûs mei dabitur, nè quis ea causa error aut negligentia admittatur in officio diuino: sed paucis egredientibus, cæteri cum omni deuotione sacra Missarum solennia peragant. Dixit, & vera eum dixisse, res ipsa postridiè declarauit. Nam in sacra Epiphania hora, qua dixerat, abijt in domum illam non manufactam & æternam, quæ in cælis est. Erat tum annus Christi millesimus centesimus vicesimusprimus, septimus autem electionis eius, qua creatus est mense Augusto Abbas Brunfeningensis: quartus verò ab eo tempore, quo, rogante Hartuuico Episcopo Ratisponensi, ab Vdalrico Patauiensi Præsule solenniter consecratus est. Nemo ausus facilè erit dubitare, alienum eum esse à martyrum gloria, quando propter iustitiam occisus est, idque tanta animi patientia pertulit, vt nihil durum percussori imprecatus sit. Quanta autem conscientiæ puritate fuerit, satìs indè liquet, quòd cùm prædixisset horam obitûs sui, magìs solicitus fuit curare ea, quæ ad diuinū officium, quàm quæ ad illius sepulturam pertinerent. Cæditur à quodam in capite. Visio eius. Ad Christū proficiscitur.

Tu nunc igitur Ermenolde pater, memor esto cōgregationis tuæ, quam possedisti ab initio fundationis eius, & in qua felicem cursum præsentis stadij cōsummâsti. Supplices te rogamus, vt gregem tuum pastor bone non deseras, sed apud beatos ciues tuos continua protectione custodias ouiculas tuas, quas primus in hoc loco pastor pascendas à Domino accepisti, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. Precatio ad S. Ermenoldum.

Scripsimus iam succinctè vitam beati patris nostri Ermenoldi, iubente venerabili patre Vdalrico, qui, vt iam antè diximus, anno salutis millesimo ducentesimo octogesimoprimo creatus Abbas Brunfeningensis, id quod diù optârat, in rem contulit, suo studio efficiens, vt vita beati Ermenoldi à nobis, quanuis parùm idoneis, conscriberetur. Ea enim re existimabat se non mediocrem illi reuerentiam præstaturum. Iussit igitur, vt quæ de tanto viro iam anteà rudi stylo conscripta erāt, nos aliquanto elegantiori calamo pingeremus, vt comptior sermo lectorem alliceret, & qui eius didicissent sanctitatem, incitarentur ad honorandum eum, atque ità cum illo æternos mererentur honores adipisci.

Post obitum beati Ermenoldi quidam ex nostris monachus, prouecta ætate, miraque sanctitate & simplicitate, iam morti proximus, perquirebat ex ministro, qui decumbenti aderat, num quis illic esset. Illo dicente, nullum adesse, Eccè, inquit ægrotus, video cęlos apertos, & beatum patrem nostrum Ermenoldum coram Deo in maxima gloria assistentem. Eius rei certum hoc erit testimonium, quòd iam eccè recedo ab hac vita. Quod vt dixit, confestìm desijt esse in humanis.

Visio fratris cuiusdam sub mortem.

Alius quidam ex nostris in vindemijs missus in Austriam, in monasterium quoddam cum alio monacho ingressus est. Vbì cùm pariter mensæ assiderent, cœna absoluta, varios inter se contulêre sermones. Inter cætera quæsiuit ille monachus ex fratre nostro, fuisset'ne quandoquè apud nos Abbas, Ermenoldus nomine. Fratre dicente & fuisse, & quidem primum fuisse nostri monasterij Abbatem, ille subiunxit: Tametsi nulla mihi eius nominis notitia fuit, at tamen nupèr comperi maximi eum apud Deum meriti esse. Cùm enim adeò laborarem ex fluxu sanguinis, vt de vita desperarem, multosque inuocarem sanctos, nimiùm debilitato mihi somnus obrepsit. Et eccè videbar mihi rapi ad tribunal Christi, & ob culpas meas seueriter castigari: Cumque me asspectante, permultæ animæ pro diuersitate meritorum vel damnarentur, vel in cælo collocarentur à iudice, videbam quendam exhiberi monachum Benedictinum, quamprimùm in tartara relegandum: sed tamen magnum quendam sanctum, mihi quidem ignotum, pro illo deprecari iudicem hunc in modum: Etsi frater iste, Domine Deus, vitam suam satìs egit negligenter, non tamen sinat, oro, tua bonitas abire irremuneratum, quòd nunquàm deseruit locum professionis suæ, nec ad extremum transgressus est votum obedientiæ. Illo sic orante, Iudex absoluit reum, sancti illius meritis placatus. Tum ego scire cupiēs, quis esset hic sanctus, didici à quodam, eum esse Ermenoldum Brunfeningensem Abbatem. Sub his expergefactus, totum me contuli ad illum deprecandum: optabamq; Missæ facere officium, sed verebar imbecillitate virium me præpeditum iri. Interìm adeò me sentio confortari, vt sacris indutus vestibus, Missam de Confessore celebrârim: eaq; absoluta, prorsùs incolumem me sensi.

Alterius cuiusdam visio.

Sanat[illegible]e, dicta Missa.

Multa autem post beati viri obitum diuinitùs sunt miracula declarata, nec hodiè cessat Dominus ijs illustrare sanctum suum. Honesta quędam matrona Ratisponensis prę foribus monasterij eius orans, miram sensit odoris suauitatem. Obstupefacta, petijt sibi templum aperiri: ingressaque, comperit è sancti viri sepulcro eam proficisci. Itaque vouit Deo, se toto anno nudis pedibus illud visitaturam: idque ità præstitit, vt nullis vnquàm neque pluuijs, neque niuibus se passa sit indè reuocari. Cœpêre tum multi alij, eius exemplo prouocati, inuisere beati viri monumentum, & eius in quibuscunque aduersis rebus opem implorare, & feliciter experiri.

Inter alios contigit aliquando cæcum illuminari ad sepulcrum eius. Aderant complures eius miraculi inspectores & testes, qui vno ore gratulabantur homini, Deum & sanctum Ermenoldum pro tanto beneficio laudanti. Eccè autem frater quidam ex ijs, quos barbatos dicimus, malo dæmone impellente, cœpit hominem contumeliosè increpitare, impostorem & mendacem dicere. Ille verò pernegans, recessit indè. Mox importunus frater è virgis confecto flagello, tèr monumentum beati Abbatis verberauit, atque ore sacrilego in hęc prorupit verba: Quiescas Ermenolde, & nobis desine molestus esse. Vix ea finierat, cùm eccè sentit faciem suam tanquàm feruenti perfusam aqua, æstu incredibili ardere. Ilicò è templo se proripiens, abit ad cubiculum suum, & in lecto iacens, expectat aliquod mali eius leuamentum. Sequebatur autem eum famulus eius, qui blasphemas quidem eius voces audierat, sed prorsùs quid accidisset illi, ignorabat: blādè verò obiurgabat eum, q; tam malè locutus esset. At ille surdis auribus id accipiens, cum illo ad fontem venit, vbì iumentis monasterij potus dabatur. Indè hausta aqua faciem perfudit, sed frustrà, ardore potiùs augmenta capiente. Redit ad lectulum, hortantur multi vt agat pœnitentiam, ille prorsùs cum Pharaone induratur: nec dormitat vltio cælestis. Percutitur lepra horribili, separatur ab hominibus, nec tamen vult culpam fateri suam. Accidit indè die quodam, vt illo ad mensam sedente, cui iam panis & potus impositus erat, minister iret cibos allatum. Reuersus autem, videt miserum illum facie in prunas collapsum, planeque extinctum.

Cæcus recepit lumen.

Diuinitùs punitur cuiusdam peruersitas.

Permulta alia recitat miracula author historiæ huius, quæ operis magnitudo huc adscribere non patitur.

VITA BEATI RAIMVNDI CONFESSORIS, TERTII MAGISTRI ORDINIS PRAEDICATORVM, AVthore F. Leandro Alberto Dominicano. *Etsi autem nondùm in diuos relatus est hic Raimundus, at tamen permisit Paulus 3. Romanus pontifex, vt Barchinonenses eius festum celebrent postridiè Epiphaniæ.*

6. IANVAR.

RAimundus de Pennaforti, Cathalanus, originem retulit in Aragonũ reges. Is postquàm adoleuit, missus est ad gymnasium, vt scientiam hauriret. In quo tantum breui admodùm tempore profecit, vt ea tempestate in Pontificio atque Imperatorio iure inter viros clarissimos facilè connumerari posset. Quamobrem ciues nostri Bononienses, tanti viri famam exaudientes, publico stipendio ipsum ad docendum conduxêre. Hanc autem ob causam togam induit religionis. forte dissuaserat cuidam scholastico adolescenti plurimis rationibus sanctæ cõuersationis ingressum. Quapropter deindè conscientia exagitatus, quod illi dissuaserat, ipse amplexus est: videlicet, relictis mundi illecebris, fauore & gloria, cum omnium admiratione ordinem Prædicatorum ingressus est. Simul àc votum emisit anno euoluto, pro more, accitus est in socium à legato Pontificis maximi, in Hispaniam concedente. Demùm cognita eius insigni doctrina, à Gregorio 9. Pontifice iussus est epistolas Pontificum ac Conciliorum Decretales in vnum corpus redigere, (quod hactenùs in vsu habetur in gymnasijs, & adamussìm seruatur) prout dinosci potest in procemio ex eius nominis citatione ab eodem pontifice. Fecit & ipsum pontifex Capellanum suum & pœnitentiarium: quæ dignitas temporibus illis non nisì valdè literatis conferebatur. Factus est etiam inopum causarum expeditor. Post epistolas Decretales in vnum congestas, Summam de casibus conscientiæ edidit, opus insigne, & omni admiratione obseruationeque dignum.

Cur monachus factus sit.

Epistolas decretales Põtificum in vnũ corpus redigit.

Animaduertens Pontifex eius præclarissimam vitam, mores, ingentemque doctrinam & animi probitatem, præsulem ciuitatis Barchinonæ creauit. Qui cernens sub tanto honore maximum latére onus, dicto approbante Pontifice, eamipsam dignitatem missam faciens, ad ordinem Prædicatorum remigrauit, mâlens tunica pallioque rudi & ignobili tegi, atque sub eo egenus Deo seruire, quàm post tantæ dignitatis fastigium, mox rationem tantæ villicationis reddere. Igitur ad ordinem Prædicatorum reuersus humilimus pater, petijt sibi quempiam virum bonum præfici, per quem posset erudiri ea, quę religionis essent: & vt erat mitis, ac naturæ composite, sic religionis moribus ornatus breui admodùm tempore euasit, vt in cõuentu generali duodeuigesimo (quod capitulum generale vocant) Bononiæ anno Domini millesimo ducentesimo trigesimooctauo celebrato, omnium patrũ consensu, pręsidentia (eo absente) totius ordinis Prędicatorum dignus nominaretur & approbaretur.

Fit episcopus.

Se abdicat.

Exordiar ab initio, vt rem seriatìm narrem, placituram, puto, legentibus. Vita functo Iordane viro sanctissimo, totius Prædicatorum familiæ Præsidente, ad interregem, vt veterum more Romanorum loquar, ventum est. Interrex, quem Vicarium generalem totius ordinis Prædicatorum nostri dicunt, Magnus ille Albertus vi & iussu institutionum nostrarum creatus est. Tandẽ indicto conuentu vniuersali duodeuigesimo, Bononiam Electores conuenêre, vt sibi ordinique aliquem præficerent. Huic synodo duo inter cęteros electores, excepto Magno Alberto, viri & moribus & doctrina apprimè pollentes, videlicet Hugo de S. Theodorico, tunc pręfectus Galliæ prouinciæ, postmodùm Cardinalis Ecclesiæ Romanæ, & Iuo pręfectus prouinciæ terræ sanctæ (hos enim pręfectos, appellãt Prouinciales Priores) interfuêre. Ad certam diem omnes electores sub quadam porticu conuenerunt pro Pręsidente eligendo. Datis omnibus suffragijs, pari lance certatum est. Porrò in duas se subdiuiserãt partes: alij quidem Magnum Albertum, vtpotè Germani: & Hugonem prędibatũ Galli elegerãt, cęteris partibus vtrisque fauentibus. Iterùm atque tertiò res incepta, in idem semper recidit. Animaduertentibus patribus electores simul non posse conuenire, orationes indictæ sunt ante parentis Dominici sanctissimum corpus. Sic igitur orantibus fratribus, mox extra se qui-

Albertus Magnus.

dam positus, videbat omnes electores cubiculum exeuntes, in templo maximam columnam erigere, guttulis sanguineis purpuratam, à summo vsque deorsùm attingentem. Verùm cùm intuens frater lætaretur, extemplò signum electoribus datur, vt denuò ad electionem præsidentis conueniant.

In primo itaque scrutinio, cùm Barchinonæ esset, patres ipsum vnanimiter & concorditer elegerũt, cùm priùs antehàc nulla prorsùs illius mentio fieret. Timentes verò, nè oblatam Præsidentiam dictam aspernaretur, pari consilio miserunt patres Hugonem, Bonisium Placentinum, Pontium de Sperra pręfectum Galliæ Narbonensis prouinciæ, Philippum olim pręsidẽtem Syriæ, sed exauthoratum in dicta synodo, Stephanum Hispanum quondàm Lombardiæ prouinciæ pręfectum, cum nonnullis alijs patribus Barchinonam, vt suaderent Raimundo, vt accepearet oblatam præsidentiam. Vt verò conuenerunt, virum Dei apprimè rogabant, vt ceruicem flecteret: sed is secum magis exoptans habitare, quàm tam grandem subire prouinciam, inexorabilem sese pręebat. Tandèm tantorum virorum authoritate & rationibus suasus, inclinato capite, tantum onus subijt. Verùm biennio duntaxàt hoc officio functus est: quippe in synodo prima generali, quæ sub ipso celebrata, quæ decimanona fuit, anno Domini 1239. edidit legem, vt pręsidens totius ordinis Pręedicatorum, posset officio renunciare coram patribus, quos dicimus Diffinitores, & isti obligarentur cessionem acceptare. Id quod tunc facere adnixus est, sed minimè potuit, eò quòd patres admittere cessionem noluère. Tandèm in sequenti anno, videlicet 1240. in synodo vigesima Bononiæ celebrata, cessionem petijt, corporis valetudinem allegans, & nonnulla alia. & cùm plurimùm hoc efflagitaret, tandèm voti compos factus est ob dictam legem, in præcedente anno editam.

Creat magister generalis Ordinis Prædicatorum.

Quamobrem animaduertentes patres ingentem perturbationem, quæ defacili suboriri posset in Ordine, si pro volũtate huiusmodi pręsidentes seu Magistri generales ordinis vulgò dicti, officio renunciare possent, & ipsi eorũ vota admittere tenerẽtur, lege sancitum est, nè in posterum eorũ cessio admitteretur, ní propter impedimenta perpetua: sicq; illa abrogata. Raimũdus igitur voti compos factus, lęto animo Barchinonam redijt, ibiq; vitam egit sanctissimam, & in studijs assiduis meditationibusq; occupatam. Edidit, vt pręmisimus, plura opera, & Institutiones ordinis fratrum Pręedicatorum miro quodam ordine distinxit, quę priùs indistinctę erãt. Superuixit, postquàm pręsidentię ordinis renunciauerat, annis quinque & triginta. Vita functus est in die Epiphanię, 8. Idus Ianuarij, anno 1275. Ipsius sanctitatem crebra miracula, ad inuocationem eius nominis per Deum facta, protestantur. Porrò dum viueret, & post mortem maximis claruit miraculis. Inter cętera enim legitur, quadraginta mortuos eum suscitâsse. Rex autem Aragonum, visis miraculis tam insignibus, plurimùm apud Pontificem institit, vt inter diuos connumeraretur: sed nescio quo accidente tam egregium opus omissum est: sicq; manet. Hęc sunt, quę ad manus meas de tanto viro peruenère.

Ei9 scripta.

Eius miracula.

VITA S. ANDREAE EPISCOPI FESVLANI, ORDINIS CARMELITARVM, DOCTE ET ELEGANTER *conscripta: sed codex Authoris nomen non habebat.*

6. IANVAR.

ANDREAS Corsinus Florentię ex Corsinorum nobili familia natus fuit, patre Nicolao, matre verò Peregrina. His, postquàm in vnum matrimonium conuenerunt, nihil fuit antiquius, quàm vt religionis pręcepta in omnibus obseruarent. Itaque libidine terrenorum posthabita, ijs quę Dei erant, studentes, sępiùs domum Domini visitabant. Cùm verò, quod in Exodo legitur, audirent, primitias videlicet Deo offerendas esse: vt Deo eiusque genitrici gratam oblationem facerẽt, admodùm cupiebant ex se filios procreare, vouentes primogenitum suum Marię religioni tradere. Quorum precibus beata virgo annuens, diuinitùs eorũ votum adimpleuit. Post paucos dies cõcepit Peregrina mater: cumq; iam tempus pariendi immineret, in somnis sibi visum est lupum peperisse pro homine: qui cùm ecclesiam intrâsset,

Exod. 22. 23. &c.

Votũ parentum S. Andreæ.

traſſet, paulatìm immutatus, in agnū ſe vertit. Quam rem expergefacta tacitè conſiderans, nec viro quidē, quid in ſomnis viderit, eſt auſa cōfiteri. Proxima verò nocte, id eſt, pridiè Calendas Decembris puer naſcitur: qui cùm luſtraretur baptiſmatis ſacramento, Andreas nomē accepit, quòd eo die natus ſit, quo Chriſtiana religio beati Andreæ Apoſtoli ſolēnia celebraret. Puer educatus ingenuè, creſcit, ſtudijs literarum traditur. Cùm autem admodùm ſcitus puer eſſet & forma pręſtante, vtriq; parenti plurimùm charus erat. Poſtremò factus adoleſcēs, canes alere, equos mercari, ſodalitates parare, tractare arma, lites gerere cœpit, & ad hęc, omnia diuina pariter & humana promiſcua habere, parentibus non ſolùm inobediens, ſed nec eos ſe caſtigantes perferre poterat.

Naſcitur Andreas.

Adoleſcentia ei⁹ malè morata.

Parentes verò vbì intellexerūt, quantum periculum adoleſcenti imminebat, timentes nè ob eius facinora per dedecus vitam amitteret, à tam peſſimis moribus illum iam ætatis ſuæ quintumdecimum annum agentem reuocare ſtatuerunt. Igitur nacti opportunitatem, Andream ad ſe acceſſiri iubent. Qui cùm iuſſa parentum negligeret, contumelioſa verba reſpondens, ab eorum conſpectu improbè diſcedebat. Quem mater, id iniquè ferens, animo cōcitato alloquitur: Tu profectò, inquit, lupus es, quem in ſomnis mihi viſa ſum peperiſſe. Quibus verbis perterritus adoleſcens, retrò ferens pedem, matrem orauit, vt qd ſibi vellent ea verba, ſignificaret. Tunc mater inquit: Audi fili mi verba mea, neq; matris tuæ dicta contemnas. Ego vnà cum genitore tuo ſterilis annos plurimos vixi, tantusq; ſobolis amor fuit, vt etiam pro habendis filijs vota ſuſceperim. Itaq; primitias vteri mei Deo Mariæq; matri eius offerendas conſtantiſſimè voui. hoc idem Nicolaus pater tuus communi voto promiſit. Factum eſt, vt Mariæ precibus conciperem: & cùm iam pariendi tempus aderat, in ſomnis viſa ſum lupum parere: qui cùm ingreſſus eſſet eccleſiam, lupi formā deſerēs, agnus effectus eſt. Poſtridiè verò te peperi: qualis ſuperiorem ætatem vixeris, non te latet. non enim vt homo ratione vtens, ſed vt rapaciſſimus lupus. Nunc iam tempus expoſcit, vt in agnū te vertas, & quæ pro te vota ſuſcepimus, velis pia mente perficere. Nam non nobis, ſed Marię virgini natus es. Expergiſcere igitur fili, nec velis longiùs per ſocordiam atq; malos mores vitam inficere.

Mater eum caſtigat.

Poſtquàm mater loquendi finem fecit, Andreas huiuſmodi oratione percul ſus, ſuperiorem vitam ſuam tacitus conſiderans, pœnitētia motus, multis lachrymis Virginem precabatur, vt pro ſe ad filium preces fundere dignaretur, nè iuuentutis ſuæ delicta cognoſceret. Poſtridiè verò manè ad Carmelitarum eccleſiam profectus eſt, ibiq; orando diù ante aram Virginis glorioſæ, lachrymis faciem irrigauit, rogitans vt ſe lupum in agnum conuerteret. Tandèm ab oratione ſurgens, Hieronymum Melioratum, qui ea tempeſtate, videlicet anno ab incarnatione Domini milleſimo trecēteſimo decimoſexto, prouinciæ Tuſciæ curam gerebat, proſtratus orauit, vt eum intra religionem acciperet. Quod cùm audiret vir præſtans, miratus ingenuum adoleſcentem, ſummo loco natum, multiſq; educatū delicijs, cupere ſacris initiari, ſeruitutemq; religionis ſubire, miſit ad eius parentes, qui referant Andream filium habitum religionis petere. Parentes vbì cognouerunt per nuncios, in filio ſuo Spiritum ſanctum tam citò mirabiliter operatum, ſtupore gaudioque repleti, eò, vbi Andreas erat, properè conceſſerunt, atque vnanimes filium, quem orantem inueniunt, ſicut vouerant beatæ Virgini offerentes, ſuſcepti voti officia perfecerunt. Ità Andreas in agnum verſus, ad religionis obſeruantiam admittitur. Huic, vt eius animi firmitatem experirentur, cuiuſlibet viliſſimæ cōditionis ſeruitia demandabant: ædes verrere, oſtij curam gerere, interdùm etiam patinas purgare iubebant. Quæ omnia ità libenti animo perferebat, vt mirum ſit eius & obedientiam & humilitatem referre.

Andreas ſe colligit, & reſipiſcit.

Carmelitanū amplectitur inſtitutum.

Accidit, vt prandētibus cæteris, Andreæ ianuæ cuſtodia mandaretur, qui neminem, quoàd fratres cœnauiſſent, intrare permitteret. Diabolus verò tantæ humilitati inuidens, adoleſcentem ſubuertere conatus, prædiuitis viri formam accepit, & comitatu ingenti ante monaſterij portam aſſiſtens, ſibi fores reſerari iubet. Andreas hominis importunitatem miratus, quid ſibi vellet, interrogauit. Cui ille inquit: Nónne me nôſti? ex cognatione enim tua natus ſum: qui cùm audirem te religionem ſubijſſe, iniquo animo ferens huc acceſſi, vt ex tam turpi vitę conditione ad priſtinas delicias reuocarem. Itaque iam citò aperi, vt mecum domum pariter reuertaris. Iam tibi virginem ex nobilitate ingenti dote deſponſauit pater. Cui Andreas: Nec vos cognoſco, nec noſtro quidem ſanguine nati eſtis, qui me quæritis à tam ſalubri officio reuocare. Paren-

Malignitas dæmonis.

tes enim antè, quàm natus essem, huc me genuerunt, vbi humilitatem amplexus, obedientiam sponsam accepi. Ità hostis ille ianua pulsus, atq; deuictus constantia puerili, tantum facinus frustrà suscepit.

Facit professionem.

Postquàm fratribus Andreæ humilitas & obedientia satis exploratæ sunt, de more professus est, & in verba Prouincialis, religionis solennia vota suscepit. His exactis, animus adolescentis in dies magìs ac magìs in diuino amore atque virtute flagrabat, ieiunijs & abstinentia atque corporis flagellatione terrenorum cupiditates superabat: tantusq; silentij amator factus est, vt non nisì vbì maximè opùs esset, loqueretur. Diebus tribus in hebdomada ieiunabat, in quibus nihil cibi, præter panem & aquã, sumere consueuit. Obedientiam adeò obseruabat, vt nihil magìs cupere videretur, quàm vt sibi aliquis imperaret, non secùs, àc si intrâsset religionem ob id solùm, vt seruiret. Orationibus atque sacris literis incumbens, nullum tempus conterebat incassùm. Corpus suum assiduis flagellationibus macerãs, in seruitutem redigebat, domabat cilicio, ieiunio castigabat. Appetens solitudinem, delicias fugiens, à iocis & ludis plurimùm declinabat. Obturabat aures suas, nè audiret verba detrahentium sibi. Nam, vt moris est mendicantium, sabbato pro accipiendis eleemosynis ciuium domos adire, Andreas ob humilitatem officium huiusmodi plurimùm exercebat, & cùm à suis, qui in via maximas ædes haberent, eleemosynam peteret, multis iniurijs ab eorum domibus pellebatur, nanque illis inuitis Andreas habitum religionis acceperat. Irridebatur à notis, à sodalibus spernebatur, & tanto tamque salutifero labori inertiæ nomen imponebant. Huiusmodi omnia Andreas ingenti patientia tolerabat, àc si religionis perfectio in tolerandis iniurijs haberetur.

Progressus eius in vitæ sanctitate.

Irridetur à suis & repellitur.

Ea tempestate Ioannes quidam Corsinus ex cognatione sua, lupum morbum patiebatur in crure, quæ ægritudo per dies noctesque hominem plurimùm cruciabat. Et vt huiusmodi cruciatum mitigaret, quocunque genere ludorum vtebatur, ità vt eius domum, lusorum porticum appellarent. Hunc vir Dei aggressus, sic alloquitur: Ioannes, si meis consilijs acquiescas, pristinæ te saluti restituam, & ab hostium tuorum insidijs diuino munimine liberabo. Ille vix credens Andream in conspectu Dei talem gratiam inuenisse, vt morbos auerteret, tamen recuperandæ sanitatis desiderio pollicitus est se facturũ, quicquid optimus adolescens imperaret. Cui Andreas, Est, inquit, opùs inprimis, vt omnes has lusorũ cõsuetudines abijcias: post hæc, vt vacando ieiunijs, virginem Mariam summis precibus dies octo flectere nitaris. Ioãnes simplicitate verborum motus, statìm vota suscipiens, quicquid sibi ab Andrea iussum fuerat, mira deuotione perfecit, & meritis eius est solitam valetudinem consecutus. Ità vir Dei ardens in virtutibus, & in dies magìs sanctitate pullulãs, ad sacros ordines admittitur. Corsini omnes statuunt, vt primam Missam Andreas cantaturus, oblationem magnis apparatibus ingentique pompa celebraret. Sed ille vbì hoc audiuit, habita priùs licentia à Prouinciali, secessit septimo milliari ab vrbe in Conuentum Syluarum, ibique deuotissimè sacerdotij sui primitias offerenti, beata Maria virgo cum comitatu angelorum apparuit, dicẽs ei: Seruus meus es tu: quia ego elegi te, & in te gloriabor. Et hæc dicens, paulatìm in auras se eleuauit. Andreas stupore perculsus, non elatione extollitur, sed magìs per humilitatem nitebatur se dignum seruum efficere, humanas laudes fugiens, studio bonarum artium sibi immortalitatem parabat.

Curat hominẽ morbidum.

Declinat pompã in celebrandis primitijs.

B. Maria illi appáret.

Erat ea tempestate vir nobilis, cuius filia, quam vnicam habebat, morbo hecticæ febris languens, nulla poterat medicorum arte curari. Hæc cùm prodigia, quæ per virum Dei in dies fiebant, perciperet, sperabat proculdubiò sanitati restitui, si manibus suis vir Dei sibi pabulum ministraret. Quod pater intelligens, à beato Andrea summis precibus impetrauit, vt filiam suam ægram inuisere dignaretur, quæ in se vno omnem spem salutis posuerat. Ille vbì puellæ fidem cognouit, diutina oratione præmissa, eam visens, cibumque ministrans, pristinæ restituit saluti.

Claret miraculis.

Post paucos annos Pisis Capitulum celebratur, Andreas Parisios literis imbuendus mittitur: indè post tres annos in prouinciam reuocatur. Dum itaque in patriam reuertitur, per Diuionem iter faciens, patruum Cardinalem, ibidèm eo tempore legationis officio functũ, visitat. Dum ibidèm apud Cardinalem aliquot dies esset, cæcum quendam, qui ad portam templi sedens, à prætereuntibus eleemosynam petebat, inuenit: à quo cùm cæcus stipem peteret, lumen recepit. Post paucos dies Florentiam redijt, vbi tunc

It Parisios.

Cæco visum restituit.

tunc Capitulum Prouinciale fiebat, in quo Andreas conuentui Florentino præficitur. In qua administratione tanta vitæ sanctimonia claruit, vt narratu difficile foret. Venturam, Carmelitam Pisanum quendam, ab hydropis morbo curauit. Fit Prior.

Rogatus à quodam familiari, cui puer natus erat, vt eundem puerum baptizaret, nõ recusauit. Sed dum infans illustraretur, vt moris est, aqua & chrismate, Andreas, cui Deus futura reuelauerat, mirum in modũ lachrymis irrigabatur. A quo cùm pater pueri lachrymarum causam quæreret, Andreas inquit: Hic puer sibi ac familiæ suę excidio natus est. Pater verò præsagium huiusmodi paruifaciens, viri DEI verba contempsit. Puer autem crescens, non secùs àc Andreas prædixerat, flagitijs atque facinoribus coopertus, cum multis contra Remp. coniurauit. Qui in iudicium vocatus, tanti sceleris pœnas soluit, ómnesque cognati eius ab omni administratione Reip. fuerunt abdicati. Claret spiritu prophetiæ.

Non longè pòst, vbì Deo obedientia serui sui satìs probata fuit, illum ad maiorem curam voluit accersiri. Nam factum est, vt Fesulanus antistes extremum diem clauderet. Postquàm illi pontificio more magnificè fecerant obsequia, Canonici cęterique, apud quos ius erat, conuenerunt in vnum, vt inter se de eligendo põtifice tractarent, à quorum vnanimi consensu Andreas Corsinus Carmelita designatur. Ea cùm Andreæ nunciarentur, timens nè sub tanto onere premeretur, tertio milliario ab vrbe apud Carthusienses latitauit. Canonici verò illum per omnem prouinciam quęri iubent: sed vbì nequeunt eum inuenire, iterùm congregatis de renouanda electione decernitur: & dum illorum vacillantia corda in ambiguo versarẽtur, spiritus sanctus per os infantis locutus est, dicens: Elegit Deus Andream in sacerdotẽ sibi: eccè enim apud Carthusienses orat. ibì eum inuenietis. Quibus verbis omnes stupore repleti, quicquid actum priùs fuerat, confirmant. Igitur decernitur, vt ad Carthusienses legati mittãtur, vt episcopum ad susceptionem põtificatûs hortarentur. Dum hæc Fesulis gerebantur. Andreæ oranti puer in veste candida apparuit, nuncians ei hoc diuino numine factum, vt episcopus crearetur, neque laborem subterfugeret. Nam datus erat ei custos angelus, qui eius vestigia in Dei voluntate perficeret. Andreas itaque angeli visione perterritus, ab oratione surgens, Fesulanos se quęrentes offendit. Qui episcopum salutantes, hortantur vt gregem suum & oues pascuæ suæ non contemnat. Andreas Deo gratias agens, onus, quod paulò antè excutere nitebatur, constanti mente suscepit. Creatur Episcopus Fesulanus. At ille latitat.

Igitur factus episcopus anno ętatis suę 58. incredibile effatu est, quanta sanctitate floruit. Omnes terrenorum cupiditates subiecit pedibus: tantę fortitudinis factus, vt cunctas animi perturbationes facilè superaret. Mulierum colloquia, tanquàm semina vitiorum, magno studio fugiebat: temperantiam amplexus, nulla concupiscentia carnis premebatur. Macerabat corpus, sobriè cibum sumendo: subter tunicam super nudo corpore catena ferrea cingebatur. Sarmenta vitium, membris suis requiem nocturnam præstabant. Pacis seminis præcipuus seminator, bella intestina, seditiones ciuium & discordias plurimorum extirpabat. Diuinæ contemplationi intentus, nihil humanum, aut quę ad scurrilitatem pertinerent, loquebatur. Quãto enim dignitate sublimior, tanto humilitate submissior videbatur. In ædificijs sacris plurimùm intentus, cathedralem ecclesiam Fesularum, quæ ruinam vndiquè minabatur, sumptibus datis muniri fecit. Eius eximia virtus in Episcopatu.

Quid de eius commiseratione erga pauperes, quid de pietate eius in populum suum referam? Non modò affectos egestate videre, sed nec audire quidẽ sine lachrymis poterat. Tantæ enim liberalitatis fuit in pauperes, vt omnes egenos, qui tunc Fesulis essent, literis mandaret, quibus clanculùm præbebat eleemosynã. Nemo vnquàm egens sine eleemosyna ab eo recedebat. Quinetiam cùm annonæ magna penuria esset, & pro eleemosynis ad eum confluerent plurimi, ipse omnem panem in sua domo repertum pauperibus erogauit: & cùm tantæ multitudini minùs sufficeret, iussit sibi vltrà panes adferri. Ministri verò, qui sciebant, ne panem quidem vnum in arcula se dimisisse, defecisse panes episcopo narrauerunt. Qui iussit, vt in arca attentiùs quærerent. Illi autem nè viderentur episcopi iussa negligere, in penum reuertentes, panes in magno numero repererunt. Quam rem mirati, detulerunt ad episcopum. Ille verò panes accipiẽs, pauperibus erogauit, vt in omnibus Saluatoris vestigia imitaretur. Eius liberalitas in pauperes. Diuinitùs augẽtur panes.

Consueuerat vir Dei qualibet quinta feria, in memoriam Dominicæ humilitatis pau- Lauat pedes pauperum.

pauperibus pedes lauare. Accidit vt quidam ex mendicis illis episcopo resisteret, nè pedes eius ablueret. A quo cùm causam Andreas peteret, inquit ille: Crura mea morbo in putredinem versa, timeo nè excellentiæ tuæ stomachationem inferrent. Cui ait episcopus: Confide fili in Dominum Iesum Christum. & infusa aqua in peluim, pauperis crura lauare cœpit. O rem mirandam. ille crura lotus, statim morbo solutus est.

Consueuerat noctù post matutinale officium, vno tantùm ministro comite, visitare ædem siue ecclesiam, quæ vulgò Abbatia dicitur, non longè à metropolitana ecclesia. Factum est dum redirent, parietem ex transuerso in via ædificatum inuenerunt. Quarè perterritus minister, dixit: Pater reuerende, quis hîc tam citò parietem construxit? Cui inquit Andreas: Oremus, nè intremus in tentationem. Et prostrati in terram, cantauerunt psalmos, Deus in adiutorium: &, Domini est terra &c. Et oratione facta, paries euanuit.

Psalm. 69. Psal 23.

Cùm Bononiæ discordia ciuilis orta esset, adeò vt tumultus ille nullius authoritate posset sedari, Vrbanus quintus Pontifex maximus, qui etiam ob vitæ merita signis claruit, audita Fesulanum episcopi probitate, eum legatum Bononiam mittit, vt dissidentia pectora mitigaret, flecteretq; feroces animos ciuium. Andreas pontificis iussa perfecit, Bononiam profectus est. Ciues vbi præsulis authoritatem ac verborũ suauitatem perceperunt, mox depositis animis reconciliantur: pauci verò, qui huic rei aduersabantur, atroci morbo percussi sunt. Qui tandem meritis beati Andreæ liberati, deposita animi feritate, pacificantur. Ità vir Dei perfecto negocio, vna omnium commendatione Fesulas regressus est. His artibus atque studijs ad maturam ætatem peruenerat.

Bononienses redigit in concordiam.

Anno igitur ætatis suæ septuagesimoprimo, in nocte natiuitatis Domini in ecclesia cathedrali dum solẽnni pompa rem diuinam faceret, ei Virgo gloriosa apparuit, nuncians ei obitûs sui diem in proximo mense, videlicet octauo Idus Ianuarij: quo die Epiphania Domini celebratur. Qua quidem reuelatione tanto gaudio atque lætitia repletus est, vt qui priùs ob victûs parcitatem macilẽtus atque squalore perfusus erat, Seraphico penè colore perfusus sit. Non secùs, vt beata Virgo prędixerat, morbo correptus diuus antistes, eo die naturæ concessit. In cuius transitu multa diuinitùs prodigia facta, illum ad superos euolâsse testantur. Ea nocte, qua vir beatus è vita decessit, multæ virgines visiones viderunt. Nanque, vt fertur, puella decem annorum in somnis vidit reseratum cælum, atque scalam, quæ ad cælum vsq; pertingebat, per quam episcopus pontificali veste indutus ascendit. Hunc alij duo episcopi hinc & indè comitabantur. Quam rem cùm matri indicaret, Andreas Corsinus, ait illa, conscendit ad superos. Et pòst cognouit beatum Andream eadem hora transîsse, qua virgo ad cælos ascendisse episcopos in somno viderat. Ea nocte alia virgo nobilis, cui Andreas, cùm adhuc viueret, diem mortis prædixerat, moriens, alta voce clamauit: Eià Christi prę sul, expecta me, vt vnà cælestem patriam ingrediamur. His dictis, ad cęlum supplices manus extendens, ab hac luce migrauit.

B. Maria illi denunciat obitum suum.

Moritur.

Sed quid ego narrem, quę circa huius beati viri obitum gesta sint: quæ verba, quę præcepta vitæ, quas traditiones religionis dederit, quæ lux circunfulserit moriẽtem, quantę suauitatis odor à defuncti corpore spirauerit: quàm multi ex diuersis languoribus ac morbis, tactu sacri corporis, mirabiliter sanitati restituti sint? Mortuus est diuus Andreas anno ætatis suę 71. Pontificatûs anno 12. ab incarnatione verò Domini anno 1373. octauo Idus Ianuarij: cuius anima cum beatis spiritibus superni regis faciẽ contemplatur. Corpus eius de more funebri pompa Fesulis in ecclesia cathedrali lapideo busto conditur, licèt testamento reliquerit, corpus suum apud Carmelitas Florentię sepultum iri. Oppidani verò, ob miram viri sanctitatem, corpus Florentiam deferri non permiserunt. nanq; in eo protectionis plurimum fore sperabant. Carmelitę autem opportunitatem temporis nacti, noctù clàm corpus sublatum, Florentiam deferunt, vbi ex eo tempore multis miraculis coruscauit.

Miracula post obitũ.

Post multum verò temporis, anno videlicet incarnationis Dominicæ 1440. Eugenio 4. Pontifice maximo, Philippus Maria Mediolanẽsium dux, Ecclesię Florentinisq; vltrò bellum intulit, ac per Nicolaum Piceninum, prę̈fectum militię suæ, Florẽtinorum oppida multa cepit, multaque vastauit, Itaque exercitus hostium iam loca vrbi propinqua occupauerat: Florentinos, Cardinalesque, qui Florentiæ cum Eugenio summo

Philippus Maria vexat Florentinos.

Ponti-

Pontifice erant, metus inuadit: res omnes turbulentæ asperæq; videbantur. His rebus permota ciuitas, trepidare, festinare, armisque diffidere cœpit, & suo quisque metu pericula metiri. Decernitur, vt Decemuiri belli gerendi crearentur, qui darent operam, nè quid mali Resp. pateretur, quibus legiones parére, bellum gerere, cohortari ciues atque socios permittitur. In quibus fuit Cosmas Medices, Nerius Caponius, Angelus Acciarolus eques, Iohannes Scodellarius. Hi in vnum conuenientes, de tutanda Repub. tractare cœperunt: tanti belli discrimine, eorum animi in ambiguo versabantur: eorum Remp. imparatam, magnas fortesque copias hostium, deniq; euentus belli cogitabant. Dum hæc sic agebantur, diuus Andreas Corsinus multis miraculis coruscabat. Cùm verò ex maxima deuotione vniuersa ferè ciuitas conflueret ad ecclesiam Carmelitarum, vbi huius antistitis corpus requiescit, adolescens quidam præcipua deuotione, vnà cum cęteris aduenit. Appáruit autem ei beatus antistes, dicens: Adolescens, maturè propera ad Decemuiros belli præfectos, meaque hęc verba refer: Deus qui Israël de manu Pharaonis eripuit, ipse confringet aduersarios eorum: nè timeant cum hoste cōgredi. nam Deus dissipabit omnes vires illorum. Itaque audacter cum hoste rem gerant armis: quinto die à proximo festo S. Iohannis Baptistæ, quod hinc ad dies octo celebrabitur, de hostibus victoriam reportabunt. Adolescēs etsi visione numinis perterritus extiterit, præfatos tamen viros adiens, quę sanctus appárens dixerit, nunciauit. Quibus auditis, magistratus visioni fidem adhibentes, animæquiores effecti sunt. Exercitum itaque parant, 4. Calendas Iulij cum hoste confligunt: sed vbì multum vtrinquè pugnatum est, hostium copię fusę sunt. Quod sine nutu & ope diuina factum non creditur, quòd ingēs multitudo manu parua sic pulsa sit, vt vix pauci ex tam ingenti multitudine fuga euaserint. Piccininus postquàm suos deficere, resq; suas attritas videt, rebus suis diffidens, in Burgum sancti sepulcri cum paucis aufugit. Postquàm de huiusmodi victoria Florentię nunciatum est, subitò ciuitas tota gaudio magno persultat: indictę ferię, ludi instituti, atque alia id genus lætitiæ signa edita. Et nè pietatis viderentur immemores, decreto fit, vt omnis Clerus, omnisque magistratus vnà cum populo in Cathedrali ecclesia conuenirent: ex quo loco solenni processione, vt moris est, ad ecclesiam Carmelitarum pergerent, vbì diui pręsulis corpus iacet, ibidemque Missam in honorem sanctissimę Trinitatis solenniter canerent, corpusque beati Andreæ Corsini vniuerso populo cum funalibus atque thure multo ostenderetur. Ac vbi hec, quę ad cultum beati viri pertinerent, non possent fieri, quin priùs consulerent Apostolicam Sedem, supplicatum est Eugenio Pontifici per Cardinales reuerendissimos, Columnensem, Andegauensem, Placentinum, S. Crucis, sanctę Marię nouę, quòd huic corpori quotannis legitimè huiusmodi honores exhiberi possent. Eugenius tametsi multa priùs intellexerat de sanctitate viri, tamen rumoribus nouis permotus, atque tantorum virorum supplicatione, legitimè fieri cōcessit, quod à Florentinis petebatur. Hęc vbì impetrata sunt, munus religionis, vtì statutum erat, mira populi deuotione perficitur. Decretum item fuerat, vt omnes magistratus vrbis Florentię de more solenniter visitarent Carmelitarum ecclesiam, eo videlicet die, quo ipsi Carmelitæ annua huius beati viri solennia celebrarent. Quod quidem vsque hodiè maxima deuotione obseruatur.

Florentini cædunt Mediolanēses.

Festū S. Andreæ instituitur Florentiæ.

Petrus Victorius ingenuus adolescens, cùm auunculum, qui Prati, quod oppidum decimo milliario est ab vrbe Florentia, prætor erat, visitaret, vnà cum sodalibus suis oppidi mœnia conscendens, ex alta turri incautè cecidit. Qui cùm rueret, se beato Andreæ Corsino commendans, ex tanto vitę periculo illæsus euasit. Fecit & alia permulta miracula, quę breuitatis studio prætermus.

VITA

VITA ET MARTYRIVM SACROSANCTI MARTYRIS LVCIANI, AVTHORE SIMEONE METAphraste. *Habet autem de hoc martyre quædam Eusebius Cæsareen. Histor. Eccle. lib. 9. & diuus Hieronymus in lib. de Viris illustribus.*

7. IANVAR. Samosata, Syriæ vrbs.

Luciatius puer omnia sua largitur pauperibus.

SAMOSATA est ciuitas Syriæ, quã præterfluit Euphrates. Ea ciuitas fuit patria Luciani, vbi fuit honesto loco natus, vt hæc docebit, quæ de eo tractabit, oratio. Parẽtes eius erant Christiani. Magnum autem studium fuit parentibus, vt Lucianũ ab ineunte ætate in religione, & erga Deum pietate instituerent. Ambo verò è viuis excedẽtes, eum relinquunt puerum duodecim annos natum. Is autem, hac sola veluti consolatione inuenta, propter iacturam parentum, confugit ad diuinum quoddam templũ, omnibus suis diuitijs distributis pauperibus, & in prima ætate cum Macario, qui habitabat Edesam, & sacros libros interpretabatur, congressus & versatus, quicquid erat in eis pulcherrimum, pauco tempore collegit.

Fit monachus.

Semel in die vescitur

vacat precibus & lachrymis.

Item silẽtio & meditationi.

Et cùm primùm quidem accessisset ad lauacrum regenerationis, per aquam & spiritum regeneratus, declinauit ad vitam monasticam: Deindè cùm ei visum esset, à vino & obsoniorum esu omninò abstinere, statim tanquàm ex carceribus depugnabat aduersùs omnes carnis voluptates. Seipsum autem formans ieiunijs, se ad hãc firmam & stabilem deduxit consuetudinem, vt nona hora semel in die comederet. Erãt autem ei etiam quidam certi dierum ambitus, in quibus tota hebdomada permanebat ieiunus. Plurimum autem vitę suæ tempus impendebat precibus & lachrymis. A scurrilitate & risu tantum aberat, quantum iudicabat ea esse verè ridicula. Contrà autem, eos qui lugebant, studebat imitari, & existimabat esse dignos beatitudinibus. Silentium autem amplexus, & assiduæ deditus meditationi, videbatur semper cogitabundus & tristitia plenus ijs, qui ad eum accedebant, etiamsi spiritu in se perpetuò exultaret & lætaretur. Si quando autem verbum ei ex ore visum esset emittere, diuinę scripturæ erant id, quod loquebatur. Tantus enim earum diuinus amor ipsum ceperat, vt vix somnum vellet capere propter continuam earum meditationem. Si quando autem corpus volebat modicum requiescere, non absque intensa oratione, nec sine calidis lachrymis & genuum flexione, somnum sumẽbat. Sed hęc quidem, dum puerilem adhuc ageret ætatem, à sancto rectè gesta sunt.

Mira abstinentia.

Postquàm autem ab ea iam excessit, & cœpit esse adolescens, carnem quidem nullam cum spiritu agitantem seditionem reddidit per sancti spiritûs operationem. Quibusdam autem, quę sunt ad esum valdè exilia, corpus reficiebat, adeò vt multos dies solo pane vesceretur, & ne pane quidem pluribus, sed ijs, quę eo erant ad alendum magìs exilia. Aqua autem erat ei potus suauissimus. Nonnunquàm autem abstinebat etiam ab vsu ignis. Cumque sic peruenisset ad omnem humanam virtutem, fuit citò clarissimus omnium sui temporis. Seipsum ergò tradit ecclesię Antiochenæ: & cùm processisset ad Sacerdotium, constituit illic maximum ludum literarium, ijs, qui vbiq; erant studiosissimi, aliundè ad ipsum accedentibus. In celeriter autem scribendo erat exercitatus, & quod ex eo acquirebat, simul quidem & sibi ad alimentũ, & pauperibus suppeditabat. Etenim nisi, priusquàm ipse cibum sumeret, alij victûs, quem manibus quęrebat, essent participes, iniquum esse ducebat. Is ergò cùm vidisset sacros libros esse valdè adulteratos, cùm & tempus multa in eis corrupisset, continuaq; ab alijs in alia trãslatio, & quidam homines sceleratissimi, qui gentilitati pręerant, conati essent peruertere eorum intelligentiam, ipse omnes rursùs sumpsit, & ex lingua renouauit Hebraica, quam ipsam quoquè sciebat accuratissimè, in eis corrigendis plurimùm laboris conferens. Porrò autem diuinorum quoquè dogmatum puritatem quis ab alio ex ijs, qui fuerunt illo tempore, meliùs quàm ab ipso fuisse seruatam inuenerit?

Constituit scholã Antiochiæ.

Eusebius & D. Hieron.

Cùm autẽ * Maximianus Imperator maxima quadã rabie esset percitus aduersùs Christi Ecclesiam, conareturq; Christianum nomen delere ex hominibus, eos, q erant summi

summi inter omnes, longissimè remouere studens, de illo quidem audijt, vt de quo magna fama peruaderet in omnes partes: magnum verò eum incessit desiderium, illum in suam redigendi potestatem. Mittit igitur, qui eum comprehenderent. Ille verò cùm id rescíuisset, non se sua sponte coniecit in periculum, sed diligenter cauebat, quantùm in eo situm erat, nè videretur temerè adire pericula, neque Ecclesiæ propter se magnã afferre tristitiã. Sibi ergò cauebat pro viribus, vtpote quòd hoc quoq; Dominus fecisset, & dixisset, & eius discipuli similiter. E ciuitate itaque excedens, in agro quodam latebat. Pancratius autem quidam Antiochenus, qui presbyteri quidem erat honorem assecutus, idem verò sentiebat quod Sabellius, iamdiù antè illius gloriæ inuidẽs, ipsum prodit ijs, qui quærebant. Et ille quidem Nicomediã ducebatur moriturus. Illic enim erat Maximianus, qui magnam & omne genus cædem faciebat eorum, qui Christum non volebant negare. Nam & Anthimum, qui erat episcopus eiusdem Nicomediç, interfectum igni tradidit, & Petrum antistitem Alexandriæ, & multos alios pręclaros & fortes viros. Quinetiam ad tantam processit sæuitiam, vt ne infantibus quidem parceret, sed ipsos quoquè interimeret, quoniam nec poterat quidem eis persuadere, vt gustarent ea, quę sacrificabantur dæmonibus. Non enim persuadebat, sed resistebant pueri, apertè corroborati à quodam, quod sub adspectum apertè nõ cadebat, auxilio, ad magìs arguendam dæmonum, & eorum qui eis inseruiunt, non solùm improbitatem, sed etiam imbecillitatem: siquidem apertę erat imbecillitatis, non posse firmam ac validam suam reddere sententiam, maximè cùm omnia cuperent, & omnia experirentur. Fuit aũt maximum auxilium ijs, qui considerate & ex iudicio decertabant, puerorum ad mortem vsq; fortitudo & constantia, vt qui erubescerent, si cernerentur pueris inferiores, rebus grauibus & asperis illatis, sicut illi, non resistentes. Quicunque autem rursùs frangerentur periculis, ijs puerorum perpessiones afferebant reprehensionem, quòd non tam propter malorum grauitatem, quàm propter animi mollitiem, eos victos fuisse appareret. Sic nihil temerè, nec absque optima ratione, neque est, neque fuit, neque vnquàm fuerit eorum, quę à Deo conceduntur & eius prouidentia: quomodò tunc multa quidem varia & multiplicia euenerunt in pueris. Ex quibus omnibus vnum narrabo, quod est maximè dignum vt mandetur memorię. Sic enim habet:

nymus Maximinum habent. *Matth. 10.* *Maximini sæuitia.* *Infantium virtus.*

Maximianus cùm duos quosdam pueros genere fratres, illustri loco natos, curâsset sistendos, primò quidem conabatur eos quibusdam promissis inescare, quibus existimabat pueros maximè illiciendos. Posteà iussit eis afferri ex ijs, quę erãt apud ipsum, sacrificijs, & quę videntibus pueris, sacrificauerat, vt & gustarent, & nullis malis afficerentur. Illis autem auersantibus, & deflentibus, & vt poterant, lingua eis balbutiẽte dicentibus, quòd non sic didicissent à parentibus: sed alius esset modus, quo ij vtebantur, minatus est, ab ira mutatus: quinetiam varijs eos affecit verberibus. Cùm verò pueri fortiter resisterent, & nullo modo cederent, eos vtiquè diuina roborante virtute, quidam è Sophistis, qui illic aderat simul cum Imperatore, & ad hæc eum maximè incitabat & inducebat, pollicitus est se statim effecturum, vt ipsi comederent. Ridiculum enim esse dicebat, si à pueris adhuc balbutientibus viderentur superari Romanorum Imperatores. Tale quid ergò machinatur: Cùm sinapij quandam acutissimam & toleratu difficillimam excogitâsset confectionem, eorum quidẽ capita pilis nudauit. Cùm autem medicamenti id, quod erat crassissimum, illiuisset, vt ex maiore materia, repentina & maior simul virtus profundum penetraret, in igne accensum eos intulit balneum. Hoc in loco pueri, cùm velutì quodam fulmine icta essent eorum capita, hac ipsa hora fuerunt inclinati ad solum vsque. Nec multò pòst cadens eorum ętate minor, prior est mortuus, cùm non potuisset resistere magnitudini flammę accensæ in caluaria. Cùm autem alter vidisset fratrem cecidisse, quàm maxima potuit voce bona verba est effatus, fratris exultans victoria, eumque amplexus est & osculatus, & eum proclamauit victorem, assiduè exclamans: Frater mi vicisti: donèc hoc dictum eloquens, eumq; complectens & osculans, ipse quoquè expirauit & iacuit, fratrem iam vlnis tenens. Accidit autem illo tempore hęc perpessio maxima & ijs, qui videbant, maximè miserabilis, ipsa quidem certè ætate attrahente plurimorum animos ad misericordiam. Et eos quidem ij, qui ad ipsos genere attinebant, cùm sustulissent, sepeliêrunt cum alijs pueris, propter causæ communitatem. Et hoc est martyrium circa Nicomediam, quod nominatur martyrium infantium, vsque in hodiernam diem.

Mira duorum infantium constantia. *Nota Sophistæ crudele inuentum.*

Cùm

Lucianus confirmat milites euersos.

Cùm autem Lucianus, dum duceretur, venisset in Cappadociã, & conuenisset quosdam illic milites, qui erant quidem Christiani, coacti autem fuerant abnegare, eorum mentem reuocauit, ostendens & exponens, quòd sit omnium turpissimum, viros eosq; milites, videri ignauos ac pusillanimes, & ad mortis adeũdum periculum timidissimos, quibus quædam iam fœminæ, atque adeò pueri, fuêre superiores. Quomodò autem vos inquit, pro Rege caduco & terreno pericula adibitis, qui cælestẽ tam citò pdideritis? Quod autẽ erit vobis munimentum aut præsidiũ salutis, si ille vos mox hinc accersierit? Nõ cogitatis eum hoc vniuersum & regere, & administrare? illumq; & vitę esse dispensatorẽ, & mortis Dominũ? Est ergò longè melius, præsentem vitã minùs curantes, consequi, quę apud illum nunq̃ desinit, beatitudinem, q̃ vitam, quę hîc est, amplectẽtes, ab hac nihilo seciùs excidere, vt qui fortè sitis & hac priuãdi ab hostibus, & illã non assecuturi, & prætereà daturi pœnas puniẽdi immortales. Illi ergò cùm hæc audiuissent resipuerunt, & eos pœnituit se negâsse. Et cùm rursùs ad se rediissent, & liberè essent locuti, plurimi propter Christum mortẽ subiêrunt, cùm essent non pauciores numero q̃ quadraginta: nõnulli autẽ cùm decertâssent aduersùs omnia genera suppliciorũ, vixerunt adhuc, cùm nihil turpe & ignauum præ se tulissent in secunda experientia, sed prius quoquè iudicium negationis, inuicta deincèps pro pietate constantia deleuissent.

Perducitur Nicomediã.

Lucianus autẽ, cùm in trãsitu itineris hæc, & plura huiusmodi effecisset, delatus est Nicomediam. Huius autem viri fuêre multi familiares, & ex ijs nonnulli cum eo aderant decertante Nicomedię. Ex quibus aliqui cùm ad eos accessissent ij, qui cogebant Christianos ritum sequi gentium, primùm quidem cesserunt, vt qui non possent tormentis sufficere: at cùm diuinus Lucianus (adhuc enim viuebat) eos ad se accersiuisset, & omne genus sermonibus eorum animos correxisset, & quantum sit transgressionis periculum, ostendisset, & q nemo eorum, qui suam prodiderit in Christum confessionem, effugiet flammam gehennæ, quæ non potest extingui, ducti pœnitentia, ab eo reducti sunt in ecclesiam. Ex ijs autem, qui ad Lucianum venerant Nicomediam, erat etiam Antoninus, discipulorum suorum dilectissimus: quo, postquàm venit, vsus est ministro ad scribendas epistolas, vt ipse quoquè ostendit Lucianus in vna epistola. Ex ijs autem, qui aberant, erant quidem plures viri, ex mulieribus autem Eustolia, & Dorothea, & Seuera. Aiunt autem Pelagiã quoq; fuisse ex eius discipulis, quæ Antiochiæ Syriæ vixit: quæ etiam dicitur seipsam è tecto altissimo deiecisse, cùm accessissent, qui eam erant comprænsuri, timens nè abominãdum quid per vim sustineret, (erat enim virgo) & eo modo esse mortuam: quam etiam in hodiernum vsque diem honorãt, tanquàm martyrem, qui sunt amantes martyrum.

Lapsos quosdam erigit.

Pelagia martyr.

Reuerentia vultùs S. Luciani.

Porrò autem cùm de Luciano à multis audiret Maximianus, tantam in eius facie insidere reuerentiam, vt si eum solùm vidisset, veniret in periculum nè fieret Christianus, postq̃ iussit, vt ille adduceretur, timens nè sibi tale quid accideret, velo interiecto, separat sermonis congressionem, & verba procùl ad eum emittebat, intermedio vtens sermonis ministro. Et primùm quidem pollicebatur se innumerabilia ei esse largiturũ, & rerum gerendarum habiturum eum esse consiliarium, & patrem Imperatorię dignitatis, & socium solicitudinis, quæ pro summa rerum suscipitur, & plura alia huiusmodi: pro quibus omnibus vnum solùm dicebat se petere, nempe vt dijs sacrificaret. Cùm autem ille, audita donorum magnitudine, quę de eis dicebãtur, nihili fecisset, & ne vniuersum quidem mundum esse cum pietate in Deum conferendũ dixisset, tunc iam mutatus Imperator, minatus est se ad supplicium ei esse intentaturum, quicquid longum tempus inuenisset, & si quid ipse posset inuenire nouum & inauditum. Illo autem aduersùs hęc interritam opponente audaciam, & parato prodire in aciẽ, valdè indignatus Imperator, eum quidem noluit quamprimùm tollere de medio: putabat enim se sic ei gratificaturum, vt qui eum ilicò liberaret à malis: sed iussit in carcerem coniectum torqueri varijs modis.

Blanditiæ satanæ.

Diris afficitur cruciatibus Lucianus.

Cùm eum ergò accepissent ij, quibus hoc erat imperatum, eum multis & varijs affecêre cruciatibus, quibus erat quidem grauem accepturus dolorem, lõgo autem tempore in pœnis duraturus. Et nunc quidem in cippum (est autem hoc tormẽti genus oblongum) ambos eius pedes immittebant, ad quatuor distrahentes foramina: quod quidem est in hoc supplicio grauissimum, cùm vtrinquè coxendices violenter è suis moueantur articulis: nũc autem in toto dorso graues testarum aculeos, densos & cõtinuos mali-

maligno animo ſubſternebant: & vt ne liceret quidem viro iuſto ſe vertere, & ne moueri quidem, dum talibus ſauciaretur aculeis, eius manibus extenſis, eas vinciebant in quodam ligno, quod erat poſitum ſuper eius caput. Quinetiã alijs quoquè multis eum afficiebant probris ac contumelijs, & eum etiam arcebant ab omni cibo, niſi vellet veſci ijs, quæ ab ipſis ſacrificabantur: ea enim affatìm porrigebant. Ille autem maluiſſet ſubire mortes vel innumerabiles, & lubentiùs manens ieiunus, paulatìm à fame eſſet conſumptus, quàm vel illorum ſolùm paſſus eſſet conſpectum. Sic igitur permanſit Chriſti ſeruus, qui à fame conſumebatur, totos quatuordecim dies, faciens conſueta, & verbis doctrinæ animum addens ijs, qui pro Chriſto erant incluſi in carcere, & eos confirmans conſtantiſſimis & perpetuis precibus.

Cùm autem aliquot iam dies tranſiſſent, ex quo eo modo, quo diximus, affligebatur, & iam appropinquaret quidem dies feſtus Theophaniorum, diſcipulos autẽ (iam enim ei plures aderant ex Antiochia, & ex alijs locis congregati) ſubijſſet triſtitia, reputantes fore, vt eis ſtatìm relictis, abeat quidem magiſter, non valens reſiſtere diuturnę illi fami: ipſi autem nequaquàm digni cenſeantur, qui Theophanię diem feſtũ cum eo celebrẽt: videbatur enim eis eſſe adhuc valdè remotus, & non poſſe magiſtri corpus vſq; ad eum diem ſufficere, vtpotè ꝙ inedia illud iam magna ex parte conſumpſiſſet, vir ille inclytus eos cõſolans, iubebat eſſe bono animo. Ero enim, inquit, vobiſcum, & diem feſtum Theophaniorum vobiſcum celebrabo: recedam autem poſtridiè. Ad effectum autem deductum fuit id, quod dixerat, apertè diuina in hoc oſtenſa virtute. Cùm ergò aduenisſet dies feſtus, qui expectabatur, deſiderabant quidem diſcipuli hanc vltimam à magiſtro conſequi myſterij diuini celebrationem. Videbatur autem eſſe dubium, quonam modo menſam quidem in carcerem inferrent, aut laterent impiorũ oculos, cùm multi quidem tunc partìm illic adeſſent, partìm autem accederent. Ille verò, Menſa quidem, inquit, erit vobis hoc meum pectus, non, vt arbitror, Deo futura minùs honeſta eà, quæ fit ex inanimâ materiâ. Templum autem ſanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circundantes. Et ſic hæc facta quidem ſunt hoc modo. Iam enim, vt ꝙ eſſet ſanctus in fine vitæ, & remiſſi erant cuſtodes, Deo, vt ego quidem arbitror, qui martyrem honorare volebat, & ſuorum diſcipulorum non ſuſtinebat inconſolabile videri deſiderium, efficiente, vt citra impedimentum fierent ea, quæ erant propoſita. Nam cùm omnes eos martyr feciſſet in orbem conſiſtere, vt inter ſe inuicèm alter prope alterum ſtantes, eum tutò comprehenderent, iuſſit ſuo pectori imponi ſigna diuini ſacrificij. Poſtquàm autem hæc feciſſent, & in cælum protinùs ſuſtulit obtutũ, cùm iam vix poſſet extollere, & preces peregit conſuetas. Deindè cùm diuina plurima eſſet effatus, & ſacro ritu omnia peregiſſet propoſita, ipſe & fuit particeps ſacramẽtorum, & tranſmiſit ad eos, qui aberant, vt ipſe quoquè oſtendit in vltima ad eos epiſtola. Et hũc quidem diem cum eis tranſegit, ſicut erat pollicitus.

Dies feſtus Theophaniorum.

Prophetia S. Luciani.

Poſtridiè autem cùm veniſſent quidam ab Imperatore, viſuri an adhuc viueret, (videbatur enim eis valdè mirandum, ꝙ vitam hucuſq; produxiſſet) poſtquàm prope ſe ſtantes adſpexit eos, qui aduenerant, cùm ſe, quantùm poterat, extendiſſet, & ter dixiſſet: Sum Chriſtianus, ſimul cum vltima voce emiſit ſpiritum. Sunt autem, qui dicãt eum adhuc ſpirantem, proiectum fuiſſe in profundum maris. Maximianus enim admiratus eius perpetuam ad finem vſque conſtantiam, iuſſit ijs, qui in eiuſmodi rebus inſeruiũt, ipſum in mare iacere, cùm magnum lapidem appẽdiſſent brachio eius dextero, vt ſubmerſus nuſquàm appareret, & corpus eius nullam aſſequeretur ſepulturam, nec iuſta ei fierent. Atq; fuit quidem in profundo quatuordecim dies, nempe totidem, quot in carcere decertârat aduersùs varias corporis perpeſſiones. Quintodecimo autem delphinus in ſiccum eum hoc modo extulit: Cùm eius diſcipuli circa ripas & litora, alius alibì verſarentur, vt viderent, ſi quo modo poſſent eum è mari eiectum inuenire, tempore autem hyberno id valdè eſſet turbatum: diuturnum tempus effecit, vt planè deſperarent ſe poſſe id inuenire.

Reddit Domino ſpiritum.

Corpus eius diù in mari poſitum, indè effertur.

Interim verò adueniente quintodecimo die, martyr in ſomnis apparẽs cuidam Glycerio, germano ſuo diſcipulo, qui tunc verſabatur in regione aduerſa continenti Nicomedię, dicit ei: O tu, cùm primùm manè ſurrexeris, abi in hunc locum, oſtendens locum litoris. Te enim, inquit, conueniam, cùm illuc véneris. Ille autẽ, cùm primùm ex magna euidentia & admiratione eorum, quę oſtenſa fuerant, eum ſomnus dimiſiſſet,

& iam dies illucesceret, surgens, & quosdam alios ex pijs secum assumens, cum eis venit in locum, qui fuerat ei significatus. In eo autem ingens delphinus ascendebat è mari, iam ex eo emergens: qui cùm esset extensus super aquæ superficiem, valdè spirabat, & ad terram contendebat: eratque circa ipsum multa spuma, & murmur fluctuum, qui ab ipso scindebantur. Ferebat autem extensum mortuum, tanquàm in lecto iacentem. Eratque spectaculum admirabile, super corpus adeò lubricum & rotundum quietè manens mortuus, & nec à suo pondere, neque à vi fluctuũ deuolutus ab eo, quod ipsum portabat, vehiculo. Cùm autem delphinus fuisset prope continentem, fluctu sublimè fuit sublatus, & terræ id appulit. Atque ille quidem statim expirauit.

Delphinus illud effert.

Mortuus autem, statim in arenam delatus, iacebat saluus & omni ex parte integer, nisi ꝙ manus dextera, cui lapis fuerat appensus, non est corpus quoquè reliquum consecuta. Et sunt quidem qui dicunt, eam nec posteà quidem fuisse è mari emissam, sed mansisse in profundo, effectam id, quod Deo visum fuit. Nonnulli autem dicũt, eam quoquè non ità multò pòst fuisse redditam, cùm effluxisset ei vinculum, eamq; in terram delatam, cùm sustulissent ij, qui aderant, restitutam fuisse rursùs in eandem compagem corporis. Hoc autem accidit manui, cùm Deus, vt arbitror, eam seorsùm voluisset honorare, vt qui acceptum habuisset laborem, qui per eum fuit susceptus in corrigendis scripturis. Nam in perpessionibus, quas pro Christo susceperat, in maiori honore fuit ea, quę erat grauior. Non autem existimabit quispiam, corpus mortuum à delphino casu fuisse allatum, neque id factum fuisse fortè fortuna. Nam ꝙ reuerà quidẽ delphinus eum eo modo, qui dictus est, exportârit, videtur esse manifestissimum, cùm multi, qui fuerunt illo tempore, huius fecerint mentionem. Quinetiam ipse quoquè scio ab ineunte ætate de illo cani solitum hoc, cuius hęc est pars extrema:

Corpus illęsum & integrum, dempta manu, visitur.

In terram dorso portansque ex æquore delphin, Expirauit.

Quòd autem non factum sit casu, vel maximè quidem ostendit ipsa magnitudo miraculi, quod factum est. Somnium quoquè, quod propter id euenit. Quinetiam ea quoquè, quæ posteà sunt ostẽsa. E mari enim exportatum corpus, erat insigne miraculum ijs, qui contẽplabantur, vt quod pręter id, quod in mari acciderat, illæsum alioquì maneret, & nec mare tam multis diebus ei nocuisset, neque vlli pisces id tetigissent, neq; vllus malus odor illinc emitteretur: adeò vt esset omni ex parte manifestum, fuisse diuinum id, quod factum est.

Neque verò priùs aliquo contemptu, neque ꝙ eum non posset defendere, siuit Deus tanta pericula adire martyrem. Neq; nunc sine iustissima causa siuit ei disiungi manum à reliquo corpore is, qui in eo tam multa fecerat miracula. Sed & tũc vniuersam ornaturus eius virtutem, vocauit ipsum ad societatem passionum sui filij, optimã & iustissimam ei præbens occasionem ad hoc, vt ipsum quoquè illius impertiret gloria. Et hæc est mihi communis ratio in omnibus martyribus, id est, testibus veritatis. Nunc autem volens confirmare studium, quod contulit in sacras scripturas, esse opus plurimi faciendum, manum, quæ ei propriè hac in re inseruijt, voluĩt etiam proprijs honorare passionibus: quomodò etiam, vt arbitror, solent spectatores sertis redimire brachia athletarum. Quòd si quis etiam crediderit eam in mari mãsisse, ei licet & hęc considerare, & ꝙ Deus miraculis sępè etiam admiscet ea, quę procedunt à natura: vt per illa quidem ostendatur virtus effectrix miraculorum, per hęc autem fides quoq; habeatur naturæ. Sed hęc quidem, & propter quam causam vnumquodq; cõtingit, purè demùm sciat is, qui hęc administrat. Quinetiam in singulis eorum, quæ ab ipso admirabiliter fiunt & geruntur, didicerit quisque aliam quoq; esse arcanam, & quę sit supra nos rationem, optimamque, & quæ compręhendi nõ potest, administrationem, neque temerè aliquid fieri aut fortuitò.

Tunc ergò sic à Delphino exportatum corpus, delatum est in arenam. Concurrentes autem discipuli, primùm quidem, vt decebat, id salutabant, alius aliundè veniẽtes, & osculabantur, & amplectebantur, vnusquisque pro viribus, ob promptum & alacre animi studium. Deindè verò cùm id sumpsissent, & proprijs manibus extulissent, & ei iusta omnia de more fecissent, in loco insigni deposuerunt. Et tunc quidem illi sepulcrũ, quale potuerunt, prout tempus vrgebat, statuerunt. Posteà autem, quę nobis salutarem Domini restituit crucem, & magnum inter claros Imperatores genuit Constantinum, veneranda Helena, quando reuertebatur Hierosolymis, locum honorans, & in

Conditur in sepulcro.

eo condidit ciuitatem, conuocatis habitatoribus ex ijs, quæ circuncircà erant, regionibus, & effectis operis participibus, & validis eam cinxit mœnibus, & martyri templum ædificauit maximum: quod nunc quoquè insigne & pulchrè extructum cernitur ab ijs, qui & terra, & mari ingrediuntur ac nauigant: Ad gloriam Domini nostri JESV Christi, & eorum, qui propter ipsum decertauerũt: Quoniam eum decet gloria in secula seculorum, Amen.

Helenopolis.

S. Helena martyri Luciano templum maximum ædificauit.

VITA S. SEVERINI, NORICI APOSTOLI, PER EVGIPPIVM ABBATEM EIVS CONTEMPORANEVM:

quanquàm non dubito quædam hîc omissa ab eo, vndè nos hæc descripsimus.

8. IANVAR.

TEMPORE, quo Attila rex Hunnorum defunctus est, in vtraque Pannonia, cæterisque confinijs Danubij, res turbabantur ambiguæ, ac primùm inter filios eius de obtinendo regno magna sunt exorta certamina: qui morbo iniquæ dominationis inflati, materiam sui sceleris accepêre patris interitum. Quibus diebus sanctissimus Dei famulus Seuerinus de partibus Orientis in Pannoniam veniens, morabatur in oppido, quod Casturis dicitur: vbì secũdùm Euangelicam & Apostolicam doctrinam viuens, omni pietate præditus, in confessione Catholicæ fidei venerabile propositum sanctis operibus adimplebat. Dum ergò talibus exercitijs roboratus, palmam supernæ vocationis sequeretur, & quodam die ad ecclesiam ex more processisset, cœpit presbyteris & clero atque omnibus ciuibus tota mentis humilitate prædicere, vt hostium insidias imminẽtes, orationibus & ieiunijs ac misericordiæ fructibus inhiberent. Sed animi contumaces ac desiderijs carnalibus inclinati, viri Dei talia prædicentis oracula, infidelitatis suę reprobauerunt crimine. Famulus itaque Domini reuersus ad hospitium, quo ab ecclesiæ fuerat custode susceptus, diem & horam imminentis excidij prodens, De contumaci, ait, oppido & citiùs perituro, festinus abscedo.

S. Seuerinus venit in Pannoniã.

Hortatur homines ad opera pietatis.

Indè abiens, ad proximũ, quod Comagenis appellatur, oppidum declinauit: quod videlicet hostium intrinsecùs consistentiũ custodia seruabatur arctissima, nullique ingrediendi aut egrediendi facilè licentia præstabatur, inita tantùm cum solis Romanis pace stabili, ac fœdere fidei. A quibus tamen famulus Dei, cùm esset ignotus, nec interrogatus est, nec expulsus. Itaque mox ingressus ecclesiam, cunctos de salute propria desperantes, ieiunio & orationibus ac eleemosynis hortabatur armari, proponẽs antiquę salutis exempla, quibus diuina protectio populum suum contra opinionem omnium saluâsset mirabiliter. Cumque salutem omnium in ipso discriminis articulo promittenti credere dubitarent, senex, qui dudùm in Casturis ciuitate tanti hospitis susceptor extiterat, aduenit, atque à portarum custodibus solicita interrogatione discussus, interitum sui oppidi habitu verboque monstrauit, adijciens eodem die, quem homo Dei prędixerat, Barbarorum vastatione deletum. Quo audito, custodes soliciti respõderunt: Putas´ne ipse est, qui desperatis rebus, Dei nobis auxilia pollicetur? Mox igitur in ecclesia Dei famulo recognito, senex eius pedibus prostratus, aiebat ipsius se meritis liberatum, nè cum cæteris oppidanis subiret excidium. His auditis, habitatores memorati oppidi incredulitatis suæ veniam postulãtes, iuxta monita viri Dei operibus sanctis insistere cœperunt, ieiunijsque dediti & in ecclesia per triduum congregati, præterita errata castigabant gemitibus atque lamẽtis. Die autem tertio, cùm vespertini sacrificij solennitas impleretur, facto subito terræmotu, ità sunt hostes intrinsecùs habitantes exterriti, vt exeuntes, fugam velociter inirent, æstimantes se quamuicinorum hostium obsidione vallatos: auctoque terrore diuinitùs, & noctis errore confusi, mutuis se gladijs cõciderunt. Tali ergò aduersarijs internecione cõsumptis, diuino plebs seruata præsidio per sanctum virum, armis didicit pugnare cælestibus.

Ieiunijs & eleemosynis docet armari.

Ità placatur iratus D[eus].

Hostes e vrbe fugiunt.

Eodem tempore ciuitatem, Fabianis nomine, sæua fames oppresserat: cuius habitatores vnicum sibi remedium adfore crediderunt, si à supradicto oppido Comagenis hominem Dei Seuerinum religiosis ad se precibus inuitarẽt. Quos ille ad se venire prę-

Fabiana, vrbs est, quę nunc Vienna Austriæ appellatur.

 noscens,

noscēs, cùm hæsitaret, vtrùm pergeret cum eis, nec'ne, admonetur à Domino, vt pergeret cum illis. Veniens igitur ad prędictam ciuitatem, cœpit suadere, dicens: Pœnitentię fructibus poteritis de tanta famis pernicie liberari. Qui cùm talibus proficeret institutis, beatissimus Seuerinus diuina reuelatione cognouit, quandam viduam nomine Proculam, fruges plurimas occultâsse. Hanc nimirùm productam in mediũ, arguit vehementer. Cur, inquit, tam nobilissimis orta natalibus, cupiditatibus te præ-

Ephe.5. bes ancillam & auaritiæ mancipium, quæ est, teste Apostolo, idolorum seruitus? Ecce Domino famulis suis misericorditer consulente, tu quid de malè partis facias, non habes, nisi fortè frumenta diù denegata, in Danubij fluenta proijciens, piscibus exhibeas, quæ hominibus denegâsti. Quamobrem súbueni tibi potiùs, quàm pauperibus, ex his, quę adhuc te ęstimas, Christo esuriente, reseruare. Quibus auditis, magno mulier pauore perterrita, cœpit seruata libenter pauperibus erogare. Nec multò pòst naues de partibus Rhetiarum, mercibus onustę quamplurimis, insperatè videntur in litore Danubij, quę multis diebus crassa fluminis glacie fuerant congelatę: sed Dei tunc imperio solutæ, ciborum copias laborantibus illis detulerunt. Cœperũt igitur omnes Deum, insperati remedij largitorem, continua deuotione laudare, qui se tabe diuturnę famis interire crediderunt, fatentes euidentiùs, extra legitimum tempus, glaciali solutas frigore, serui Dei precibus aduenisse.

Viennēses fame laborantes, releuantur.

Irruptio Barbarorũ.

Per idem tempus inopinata subreptione prędones ac barbari, quęcunq; extra muros hominum pecudumque repererant, duxerunt captiua. Tunc plures è ciuibus ad virum Dei cum lachrymis cõfluentes, illatæ calamitatis exitium retulerũt, simul ostēdentes indicia recentium rapinarum. Ille verò Mamertinum tribunum percontatus est, vtrùm aliquos secum haberet armatos, cum quibus latrunculos persequeretur instantiùs. Qui respondit: Milites quidem habeo paucissimos, & ideò non audeo cum tanta hominum multitudine confligere. Quòd si tua veneratione pręcipis, quanuis auxilium nobis desit armorum, credimus tamen tua nos fieri oratione victores. Christi famulus ait: Etiamsi inermes sint tui milites, nunc ab hostibus armabuntur. Neque enim numerus aut humana fortitudo requiritur, vbi Deus pugnator comprobatur. Tantùm in nomine Domini perge velociter, perge confidēter: nam Deo misericorditer pręeunte, debilis quisque fortissimus apparebit. Dominus pro vobis pugnabit, & vos tacebitis. Hoc vnum ante omnia seruabis, vt ad me, quos ex Barbaris ceperis, incolumes perducas. Exeuntes igitur, in secundo milliario super riuum, qui dicitur Taguntia, prędictos prędones inuenerunt: quibus in fugam repentè conuersis, arma omnium sustulerunt: cæteros viros ad Dei famulum, vt pręceperat, captiuos adduxerunt. Quos absolutos vinculis, ciboque ac potu refectos, paucis alloquitur, dicens: Ite, & vestris nunciate complicibus, nè auiditate prędandi vltrà huc audeant propinquare, nam certè statim cęlestis vindictę iudicio punientur, Deo pro suis famulis dimicante.

Fugiunt Barbari, relictis armis.

Rugiorum rex consulit S. Seuerinũ.

Rugiorum rex, nomine Flacitheus, in ipsis regni sui cœpit nutare primordijs, habens Gotthos ex inferiori Pannonia vehemēter infensos, quorum innumerabili multitudine terrebatur. Is ergò beatissimum Seuerinum in suis periculis tanquàm cæleste consulebat oraculum. Siquidem dum vehementiùs turbaretur, veniens ad hominem Dei, deflebat se à Gotthorum principibus ad Italiam transitum postulâsse, à quibus se non dubitabat, quia hoc ei denegatum fuerat, occidendum. Respondit ei vir Domini Seuerinus: Si nos omnes vna fides Catholica annecteret, magìs me de vitę perpetuitate consulere debuisti: sed quia de pręsenti tantùm salute solicitus es, ausculta quę dico: Gotthorum aduersitate non turbaberis: immò discedentibus eis, quantocyùs tu desiderata prosperitate regnabis: humilitatis tamen meę monita noli contemnere. Non te pigeat pacem expetere etiam minimorum: nunquàm de proprijs virtutibus confidas. Maledictus, inquit scriptura, qui cõfidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. Disce igitur insidias cauere, non ponere. in lectulo quippe tuo pacifico fine transibis. Tali animatus oraculo rex prædictus, dum lętus & alacer absceederet, perlato sibi, quòd turba latrocinantium Barbarorum aliquos captiuâsset ex Rugijs, ad virum Dei protinùs misit consulendum. Qui sanctis cum mandatis, nè prędones sequeretur, Domino reuelante pręmonuit, dicēs: Si eos secutus fueris, occidéris. Caue, nè amnem trãseas, & insidijs, quę tibi tribus in locis paratę sunt, improuida mente succumbas. Citò enim nuncius aduenict, qui te de his omni-

Prędicit illi futura, eũq; optimè instituit.

Iere.17.

Detegit positas regi insidias.

omnibus efficiet certiorem. Duo deindè captiuorum ab his hostium sedibus fugientes, ea per ordinem retulerunt, quæ beatissimus vir prædixerat. Igitur frustratis insidijs aduersantium, Flacitheus incrementis auctus prosperioribus, vitam rebus tranquillissimis terminauit.

Intereà Odoacer, qui posteà regnauit in Italia, vilissimoq; tunc habitu iuuenis statura procerus aduenit: qui dum se, nè humilimę tectum cellulę suo vertice contingeret, inclinâsset, à viro Dei gloriosum se fore cognouit. Cui etiam valedicenti, Vade, inquit, ad Italiam, vilissimis pellibus nūc coopertus, sed multis citò plurima largiturus. Odoacri quæ prædixerit.

Feletheus quoquè rex, memorati Flacithei filius, paternam secutus industriam, sanctum virum pro regni sui cœpit frequentare primordijs. Hunc coniunx eius feralis & noxia, nomine Gisa, semper à remedijs clementię retardabat. Hæc enim inter cætera iniquitatis suę contagia, etiam rebaptizari debere catholicos aliquos conata est, sed ob sancti reuerentiam Seuerini non consentiente viro, à sacrilega quantocyùs intentione defecit: Romanos tamen duris conditionibus aggrauans, quos etiam Danubium vsque iubebat abduci. Nam cùm quadam die in proximo Fabianis vico veniens, aliquos ad se trāsferri Danubium pręcepisset, vilissimis illic ministerijs seruitutis damnādos, dirigens ad eam vir Dei, vt eos dimitteret, postulabat. Verùm illa facibus furoris exæstuans, mandata iussit reportari asperrima: Ora tibi, inquiens, serue Dei, intra cellam tuam delitescens: liceat nobis de seruis nostris ordinare, quod volumus. Audiens autem hęc homo Dei, Confido, ait, in Domino meo Iesu Christo, quia necessitate cogatur explere, quod praua despexit voluntate. Et continuò velox secuta correptio, prostrauit animum arrogantis. Quosdam enim aurifices barbaros pro fabricandis regalibus ornamentis clauserat arcta custodia. Ad hos filius memorati regis admodùm paruulus, nomine Fridericus, eodem die, quo regina seruum Dei contempserat, puerili leuitate concitus introiuit. Tunc aurifices pectori infantis gladium imposuêre, dicentes, quòd si quis ad eos absque iuramenti pręsidio ingredi conaretur, moreretur, paruulumque regium primitùs transfigentes, semetipsos posteà trucidarent: quippe cùm nullam spem vitæ sibi promitterent, macerati diuturnis ergastulis. His auditis, regina crudelis & impia, vestibus præ dolore conscissis, talia clamitabat: O serue Dei Seuerine, sic illatę vindicantur iniuriæ? Hanc mei contemptùs vltionem effusis precibus postulâsti, vt in mea viscera vindicares? Itaque multiplici contritione ac miserabili lamentatione discurrens, fatebatur se pro scelere contemptûs, quod in seruū Dei commiserat, plagę pręsentis vltione percelli. Confestimque directis equitibus veniam poscens, Romanos, pro quibus rogantem contempserat, transmisit, & abiēs ad ergastulum, vbì aurifices operabantur, dato eis sacramento euadendi mortem, sospitem suum recepit infantem. Mox etiam & illi dimissi, abiêrūt in sua cum gaudio magno. His auditis, reuerentissimus Seuerinus gratias creatori referebat immensas: qui ob hoc interdùm differt vota poscentium, vt fide, spe, & charitate crescente, dum minora petuntur, maiora concedat. Deniquè id egit omnipotentis Saluatoris misericordia, vt dum liberam mulierem, sed nimiùm crudelem, subiecit seruituti, seruientes cogeretur reddere libertati. Quibus itaque impetratis, regina tamen ad seruum Dei properās vnà cum marito, monstrat filium, quem fatebatur illius orationibus de mortis confinio liberatum: promittens, se nequaquàm vltrà iussionibus eius obuiare.

Hunc Crātzius vocat Phelteum. Gisa crudelis fœmina. Dat pœnas contemptûs sui in S. Seuerinum.

Dum hæc agerentur, nuncius sancti viri, quem pro deferendis reliquijs sanctorum martyrum Geruasij & Protasij direxerat, eius se conspectibus pręsentauit. At ille condigno honore suscipiens allata munuscula, in quadam basilica collocauit officio sacerdotum. Quo videlicet in loco plurimorum martyrum congregauit reliquias: quas tamen semper, pręeunte reuelatione, emeruit accipere, sciens aduersarium sępè sub nomine sanctitatis subrepere. Reuerente accipit & colligit sanctorum reliquias.

Episcopatûs plerunquè honorem vt susciperet, postulatus, præfinita responsione conclusit, sufficere sibi dicens, quòd solitudine desiderata priuatus, ad illam diuinitùs venisset prouinciam, in qua turbis tribulantium frequentiùs interesset. Daturus nihilo minùs formam monachis, solicitus admonebat beatorum patrum vestigijs inhęrere, quibus sanctę conuersationis acquireretur instructio: adhibendamque operam ei, qui parētes reliquit & seculum, nè pompę secularis illecebras, respiciendo retrorsùm, cuperet, quas vitauerat: & ad hoc, vxoris Lot exemplum terribile proponebat. Episcopatus oblatos recusat. Docet monachos optimè. Gen. 19.

Memorabat etiam, timore Domini mortificanda esse incentiua libidinum: nec aliter superanda corporeæ delectationis asserebat incendia, nisi fuissent per Dei gratiam lachrymarum fonte restincta.

Quidam nomine Maurus, monasterij, cui beatus Seuerinus præerat, fuit ædituus, quem & ipse vir Domini redemerat de manu Barbarorum. Huic quadam die præcepit, dicens: Caue, nè alicubì hodiè digrediaris: alioquin imminenti periculo nō carebis. At ille cōtra præceptum tanti patris, secularis cuiusdam hominis persuasu, meridie ad colligenda poma in secūdo à prædicta ciuitate Fabianis milliario egressus, mox à Barbaris Danubium trāsuectus est cum suo persuasore captiuus. Eadem hora vir Dei dum in cella legeret, clauso repentè codice, Maurum, ait, citò requirite. Quo nusquàm reperto, ipse quantocyùs fluēta Istri prætermeās, latrones properanter insequitur. Cuius venerandam præsentiam latrones minimę ferentes, supplices quos ceperant, reddidêre captiuos.

Prædicit cuidam futurum periculum.

Dum adhuc Norici ripensis oppida superiora constarent, & penè nullum castellum Barbarorum intraret incursus, tam celebris S. Seuerini flagrabat opinio, vt certatim eum ad se singula castella pro suis munitionibus inuitarent, credentes quòd eius pręsentia nihil eis deueniret aduersi. Quodam tempore in confinio castelli, quod dicitur Cocullis, locustæ frugum consumptrices insederant copiosæ, noxijs morsibus cuncta vastantes. Tali ergò perculsi peste presbyteri, cæterique mansores, sanctum Seuerinū summis precibus adiêre, dicentes: Vt tantę plagę auferatur atrocitas, orationum tuarum experta suffragia postulamus, quę magno dudùm miraculo in accensis cælitùs cereis multùm apud Dominum valere conspeximus. Quos ille religiosiùs allocutus: Non legistis, ait, quid diuina authoritas peccanti populo præceperit per prophetam, dicens: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu. & post pauca: Sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate ecclesiam, &c. Explete itaque dignis operibus, quę docetis, vt malitiam præsentem facilè euadatis. Nullus vestrûm ad agrum exeat, quasi humana solicitudine locustas vetiturus, nè diuina ampliùs indignatio prouocetur. Nec mora, omnibus in ecclesia congregatis, vnusquisque in ordine suo psallebat & more, omnis ætas & sexus. qui enim voce non poterāt, preces Deo fletibus offerebant. Eleemosynę verò fieri non cessabant, & quicquid bonorum operum præsens necessitas exigebat, sicut famulus Dei pceperat, implebatur. Omnibus ergò huiuscemodi studijs occupatis, quidam pauper opus Dei cœptum deserens, & agrum propriæ segetis inuisens, pro causa, quæ parua inter aliorum segetes iacebat, egressus est, totoque anxius die locustarum nubem impendentem, qua potuit, exturbauit industria, moxque ecclesiam communicaturus intrauit. Sed segetem eius exiguam, multis vicinorum circundatam frugibus, locustarum densitas deuorauit. Quibus ea nocte ab illis finibus exterminatis imperio diuino, probatum est, quantum valeat fidelis oratio. Manè quippe sancti operis temerator atque contemptor, rursùs ad agrum suum malè securus egrediens, cum locustarum pernicie funditùs inuenit abrasum, & omnium circunquaquè sationes integras vehementer admirans, ad castellum luctuosa vociferatione reuertitur. Cumque hoc quod acciderat, indicâsset, ad huiuscemodi videndū cuncti exiêre miraculum: vbi quasi ad lineam regularem, contumacis hominis segetem locustarum morsus ostenderāt. Tunc omnium vestigijs prouolutus, intercessionibus eorum delicti sui veniam fusa lamentatione poscebat. Ob quam rem monendi occasionē homo Dei reperiens, docebat vniuersos, vt omnipotenti Domino discerent obedire, cuius imperio obediūt & locustæ. Prædictus verò pauper flebiliter aiebat, posse se mandatis decęterò obedire, si vlla sibi spes, qua viueret, remansisset. Tūc vir Dei cęteros allocutus, Iustum est, inquit, vt Deo omnipotenti gratias agatis, qui de proximi supplicio, humilitatis & obedientiæ vobis dedit exemplum.

Celebris eius fama.

Ioel. 2.

Contra locustarū infestationē quid agendum docuerit.

Orationis quanta vis.

Quintanis appellatur secundarum Rhetiarum municipium, super ripam Danubij situm, cui ex alia parte paruus fluuius, cui Quintanica item nomen est, propinquabat. Is crebra inundatione Danubij superfluentis excrescens, nonnulla castelli spatia, quia in plano fundatum fuerat, occupauit. Ecclesiam etiam extra muros ex lignis, loci eius mansores habuêre constructam, quę pendula extensione porrecta, defixis in altum stipitibus sustentabatur & furculis: cui ad vicem soli, id est, pauimenti, tabularum erat leuigata coniunctio: quam quotiès ripas excessit, aqua superfluens occupabat. Quintanensium

Quintanorū Colonia.

nensium itaq; fide sanctus Seuerinus illuc fuerat inuitatus, vbi cùm tempus siccitatis venisset, interrogat, cur tabulata, nudatis obstaculorum tegminibus, apparérent. Accolæ responderunt, quòd frequenti fluminis alluuione, quicquid fuisset superstratum, continuò laberetur. At ille: Sternatur, inquit, super tabulata nūc in Christi nomine pauimentum. nam videbitis fluuium amodò cælesti iussione prohibitum. Pauimento igitur perfecto, ipse vir Dei accepta securi, facta oratione, postes percussit, atque ad aquā fluminis venerandæ crucis expresso signaculo, dixit: Non te sinat Dominus meus Iesus Christus hoc signum crucis excedere. Ex eo tempore cùm ex more fluuius creuisset in cumulos, & ambiuisset viciniam quam solebat, ità spatijs ecclesiæ erat inferior, vt nunquàm sanctæ crucis signaculum, quod impresserat homo Dei, prorsùs excederet. Signo crucis reprimitur vis fluminis.

Talibus S. Seuerinus pro CHRISTI gratia ditatus muneribus, captiuorum, egenorumq; tantā curam ingenita sibi pietate susceperat, vt penè omnes per vniuersa oppida vel castella pauperes, ipsius industria pascerentur. Quibus tam læta solicitudine ministrabat, vt tunc se crederet tantummodò saturari vel abundare bonis omnibus, quando videbat egentum corpora sustentari, & cùm hebdomadarum sępè continuatis ieiunijs minimè frangeretur, tamen esurie miserorum se credebat afflictum. Cuius largitionem tam piam in pauperes plurimi contemplātes, quanuis ex duro Barbarorum imperio famis angustiam sustinerent, deuotissimè frugum suarum decimas pauperibus impendebant. Quod mandatum licèt cunctis ex lege notissimum, tamen quasi ex ore angeli pręsentis audirent, grata deuotione seruabant. Frigus quoquè vir Dei Seuerinus tantùm in nuditate pauperum sentiebat. Siquidem specialiter à Deo perceperat, vt in illa frigidissima regione, mirabili abstinentia castigatus, fortis & alacer permaneret. Pro decimis, vt diximus, dandis, quibus pauperes * Norici, populum missis hortabatur epistolis. Ex qua consuetudine cùm ad eum nonnullam erogandarum vestium copiam direxissent, interrogauit eos qui venerant, si ex oppido quoquè * Tigurinæ, similis collatio mitteretur. Respondētibus autem illis, etiam protinùs indè adfuturos, vir Dei nequaquàm eos venire signauit, sed dilatam eorum oblationem, prædixit Barbaris offerendam. Itaque non multò pòst ciues * Tigurinæ, vario cum obsidentibus Gotthis certamine dimicantes, vix inita fœderis pactione, inter cætera etiā largitionem vestium iam in vnum collectam, quam mittere famulo Dei distulerant, hostibus obtulerunt. S. Seuerinus captiuorum & inopum patronus præcipuus. * deest, fustētaretur, aut aliqd eiusmodi.

Paulinus quidam ad S. Seuerinum, fama eius latiùs excurrente, peruenerat. Hic in consortio beati viri d[...]ous remoratus aliquantis, cùm redire vellet, audiuit ab eo: Festina venerabilis presbyter, quia citò dilectionem tuam populorum desiderijs, vt credimus, obluctantem dignitas episcopatûs ornabit. Remeante presbytero ad patriam, sermo in eo prædicentis impletus est. Nam ciues * Tigurinæ, quæ metropolis est Norici, coëgerunt eundem presbyterum summi sacerdotij suscipere principatum. Prędicit Paulino, quòd futurus sit episcopus.

Basilicæ extra muros oppidi Patauini in loco, nomine Boiorro, trans * Rhenum fluuium constitutæ, vbi paucis monachis Cellulam ipse construxerat, martyrum reliquiæ quærebantur. Ingerentibus ergò se presbyteris, vt mitterentur ad sanctuaria deferenda, hæc beatus Seuerinus monita præbebat: Quanuìs cuncta mortalium opera prætereāt, hæc tamen ædificia præ cæteris celeriùs relinquenda sunt. Et ideò pro reliquijs sanctorum nullum laborem suscipite, quia vltrò eis S. Iohannis benedictio defertur. Dum igitur S. Seuerinus in monasterio Fabianis euangelium legeret, oratione completa consurgens, scapham sibi iubet ilicò præparari. Admirantibus autem his qui aderant, ait: Sit nomen Domini benedictum: sanctuarijs beatorum martyrum oportet nos occurrere. Nec mora, transmeato Danubio, inueniunt hominem in ripa vlterioris fluminis considentem, & multis eos precibus postulantem, vt ad seruum Dei, ad quem fama vulgante olim venire cupiērat, duceretur. Mox itaque Christi famulo demonstrato, suppliciter S. Iohannis reliquias obtulit, multis apud se seruatas temporibus. Quas Dei famulus debita veneratione suscipiens, basilicam, sicut prædixerat, vltronea benedictione collata, sacrauit officio sacerdotum. for. * Œnū. En quàm vicēter currit sacris reliquijs.

Post hæc leprosus quidā Mediolanensis territorij ad S. Seuerinū, fama eius inuitante, peruenit. Quem sanitatis remedia suppliciter implorantē, monachis suis indicto ieiunio cōmendauit. Et continuò, Dei gratia operāte, mundatus est homo, & gratias egit Deo. Leprosum mundat.

Iisdem temporibus Odoacer sancto Seuerino familiares literas direxit, rogans, vt quicquid ab eo vellet, peteret, memor illius præsagij, quo eum quondàm expresserat Odoacer Italiæ rex, illi scribit.

 regna-

regnaturum. Quibus sanctus alloquijs inuitatus, Ambrosium quendam exilio damnatum rogabat absolui. Cuius precibus annuens deuotè rex, præfatum virum absoluit. Quondàm dum memoratum regem multi nobiles, coram sancto viro humana, vt solet fieri, adulatione laudarent, interrogat, quem regem tantis præconijs prætulissent. Respondentibus illis, Odoacrem: inquit vir Dei, Odoacer integer erit inter tredecim & quatuordecim annos, videlicet integrum regnum eius significans.

Ab oppidanis Comagenensibus, apud quos primùm innotuerat beatus Seuerinus, suppliciter rogatus aduenit. Cuius comperta præsentia, quidā optimatum Felethei regis, filium suum adolescentem, diuturno languore vexatum, cui iam parabat exequias, traiecto Danubio, pedibus eius apposuit: & lachrymans, Credo, inquit, homo Dei, te filio meo velocem impetrare posse diuinitùs sanitatem. Tunc data oratione, qui semiuiuus allatus fuerat, statìm incolumis, patre mirante, & perfecta reuertitur sospitate.

Sanat periculosè laborantem.

Elephantiosus quidam, Thegio nomine, de longinquis regionibus, S. Seuerini inuitatus virtutibus, venit, rogās se eius orationibus mundari. Susceptus itaq; à viro Dei consuetæ sibi more benignitatis, iubetur Deum, totius gratiæ largitorem, sine cessatione lachrymabiliter exorare. Quid plura? Precibus beati viri idem leprosus opitulatione diuina mundatus, dum commutauit mores in melius, mutare meruit & colorē, regis æterni magnalia tam suis, quàm plurimorum vocibus longè lateq; denuncians.

Item leprosum.

Bonos, monachus S. Seuerini, Barbarus genere, qui responsis eius inhærebat, oculorum imbecillitate plurimùm prægrauatus, medelā sibi præstari eius orationibus poscebat, dicens, Aduentitios & externos salutaris gratię sentire pręsidia, sibi verò nullam remediorum opem aliquatenùs exhiberi. Cui sanctus Dei, Non tibi, inquit, expedit, fili, corporeis luminibus aciem habere perspicuā, & exterioris oculi pręferre conspectum. Ora magìs, vt obtutus vegetetur interior. Talibus igitur monitis informatus, dedit operam corde magìs videre quàm corpore, meruitque absq; vllo fastidio in oratione effici iugitate continuus, & quadraginta ferè annis in monasterij excubijs perseuerans, eodem quo conuersus est fidei calore, transiuit ad Dominum.

Quibusdā sanitas perniciosa est.

In loco Barotro quosdam tres monachos sui monasterij doctor humilis, superbiæ fœditate respersos, dum singulos pro suis excessibus durare in pernicie probâsset, orauit vt eos Dominus in adoptionem filiorum recipiens, paterno dignaretur flagello corripere. Priùs ergò quàm orationem effusis lachrymis terminaret, vno momēto ijdem monachi dæmone corripiente vexati, contumaciamq; suam pectorisque fastum ac superbiam cordis miserabilibus vocibus confitebantur. Absit, vt cuiquam hoc crudele videatur aut noxium: quia traditi sunt huiusmodi homines satanæ in interitum carnis, sicut beatus docet Apostolus, vt spiritus saluus sit in die Domini: cùm beatus Ambrosius Mediolanensis episcopus seruum Stiliconis, authorem falsarum epistolarum depręhēsum, dixit oportere tradi satanæ, nè talia in posterum auderet admittere: quem etiam eodem momento, cùm adhuc sermo esset in ore sacerdotis, spiritus immundus arreptum cœpit discerpere. Seuerus quoquè Sulpitius refert ex relatione Posthumiani, virum quendam magnis virtutibus signisque mirabilem, ad expellendam de corde suo iactantię vanitatem, quam incurrerat, exorâsse, vt permissa in se mensibus quinque diaboli potestate, similis his fieret, quos ipse curauerat. Idemq; post pauca: Itaque correptus à dæmone, tentus est in vinculis, & omnia quæ energumenis solent inferri, perpessus, quinto mense curatus est, nō tantùm à dæmone, sed quod illi erat vtilius atque optatius, ab elationis vanitate. Prædictos itaq; monachos vir Dei delegatos fratribus, per dies quadraginta arduis abstinentiæ remedijs mancipauit. Quibus expletis, data super eos oratione, à potestate dæmonis & mentis fastu liberauit: & non solùm corporis, sed & cordis sanitatem restituit. Quo facto miraculo, sancto viro reuerentia ac terror accreuit, ità vt cæteros fratres maior disciplinæ metus obtineret.

Tres superbos monachos vt petierit castigari à Domino.

1. Cor. 5.

Marcianum monachum, qui posteà presbyter effectus, monasterio ante me præfuit, ad Noricum cum Renato fratre direxit: & cùm dies tertius laberetur, ait fratribus: Orate charissimi: grandis enim hac hora tribulatio Marcianum comprimit & Renatum, de qua tamen citiùs Christi liberabuntur auxilio. Tunc monachi quæ ab eo dicta sunt, protinùs annotantes, illis post menses plurimos reuertentibus, diem horamq; periculi, qua Barbaros eua serunt, indicantibus, sicut signauerant, approbauerunt.

Hic author huius historiæ seipsum indicat.

Iste beatus Seuerinus vni ex fratribus, nomine Vrso, repentè præcepit, quadraginta

En vt vult ieiūio auer-

dierum districtiori ieiunio venturæ calamitati occurrere, dicens: Imminet tibi corporale periculum, quod Dei præsidio parui panis & aquæ remedijs expiabis. Quadragesimo deindè die, mortis papula in brachio ieiunantis apparuit, quam ipse mox ad venerabilem patrem ingressus demonstrauit. Cui sanctus Dei famulus: Noli, inquit, metuere prænunciatum tibi ante dies quadraginta discrimen. Statimque propria manu signo crucis obducto, mirantibus vniuersis, papula lethalis euanuit. Hoc vnum de domesticis sanitatibus narrâsse sufficiat, prolixa operis fastidia declinando. Nam sępiùs suorum ægritudines monachorum, Christo sibi reuelante, prę̨nuncians ijsdem, quibus prę̨uidebat, muneribus & sanabat. *ti imminēs periculum.*

Deindè post multos agones & diuturna certamina, cùm se beatus Seuerinus de hoc seculo transiturum Domino reuelante cognouisset, memoratum Rugiorum regem Feletheum cum vxore eius crudelissima, nomine Gisa, ad se venire commonuit. Quos cùm salutaribus esset exhortatus affatibus, vt ità cum sibi subiecto agerent populo, quô se iugiter cogitarent pro statu regni sui rationem Domino reddituros: alijsque verbis intrepidè monuisset, protenta manu regis pectus ostendens, reginam his interrogationibus arguebat: Hanc, inquit, animam Gisa, an aurum argentumque plùs diligis? Cumque illa maritum se diceret cunctis opibus anteferre, vir Dei sapienter adiecit: Ergò, inquit, desine innocentes opprimere, nè illorum afflictio vestram magìs dissipet potestatem. Etenim mansuetudinem regiam tu sępè conuellis. At illa: Cur, inquit, nos sic accipis serue Dei? Cui ipse: Contestor, ait, vos ego humilimus iam profecturus ad Dominum, vt ab iniquis actibus temperātes, bonis operibus insistatis. Hucusquè regnum vestrum ab omnipotente Domino prosperatum est: iam ex hoc vos videritis. His monitis rex cum coniuge sua sufficienter instructi, valedicentes ei, profecti sunt. *Regem Rugiorū vt instruxerit.*

Tunc sanctus Seuerinus non desinebat de suæ migrationis vicinia sibi subiectos fratres alloqui dulcedine charitatis, quodque facere nec antè cessauerat: Scitote, inquit, fratres, sicut filios Israël constat ereptos esse de terra Aegypti, ità cunctum populum terræ huius oportet ab iniusta Barbarorum dominatione liberari. Omnes nempe cum suis facultatibus de his oppidis emigrantes, ad Romanam prouinciam absq; vlla suî captiuitate peruenient. Sed mementote pręcepti sancti Ioseph patriarchæ, cuius vos ego indignus & infimus attestatione conuenio: Visitatione visitabit vos Dominus: tollite ossa mea hinc vobiscum, quod non mihi, sed vobis erit profuturum. Hęc quippe loca nunc frequentata cultoribus, in tam vastissimam solitudinem redigętur, vt hostes æstimantes auri se copiam reperturos, etiam mortuorum sepulturas effodiant. Cuius vaticinij veritatem euentus rerum comprobauit. Leuari verò suum corpusculum sanctus pater ideò iussit, vt dum generalis populi transmigratio prouenisset, indiuisa fratrum, quam acquisierat, congregatio proficiscens, obtentu memoriæ eius, in vno sanctæ societatis vinculo permaneret. Diem etiam, quo transiturus esset sanctus Seuerinus è corpore, ante duos seu ampliùs annos hac significatione monstrauit. Epiphaniorum die, cùm sanctus se Lucillus presbyter ad beatissimi Valentini Rhetiarum quondàm episcopi, diem depositionis annua solennitate in crastinum celebrandum solicitus pręparâsset, & hoc sancto patri intimâsset, ille respondit: Si beatus Valentinus hęc tibi solennia delegauit celebranda, ego quoquè tibi in eodem die vigiliarum mearum studia derelinquo. His ille sermonibus tremefactus, cùm se magìs, vtpotè homo decrepitus, enixiùs commendaret, quasi primitùs transiturus: Hoc erit, inquit, sancte presbyter, quod audîsti, nec Domini constitutum humana voluntas pręteriet. *Prophetia morituri.* *Gene. 50.* *Diē obitûs sui lōgè antè indicat.*

Nonis itaque Ianuarij cœpit tenuiter lateris dolore pulsari: quo durante per triduum, medio noctis tempore fratres adesse præcepit. Quos de corpore suo commonens, & paterna informatione corroborans, instanter prosecutus talia, aiebat: Filij in Christo charissimi, scitis quòd beatus Iacob de seculo recessurus, conditione mortis instante, filios suos adesse præcipiens, propheticæ benedictionis affatibus singulos quosque remunerans, mysteriorum arcana prodidit futurorum. Nos verò infimi & tepidi, tantæque impares pietatis, hanc prærogatiuam nostris vsurpare viribus non audemus. Vnum tamen, quod humilitati congruit, non tacebo, mittens vos ad exempla Maiorum, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Abraham nanque vocatus à Domino, fide obediuit in locum exire, quem accepturus erat in possessionem: & exijt, nesciens quò iret. Huius igitur beati patriarchæ imitamini fidem, imitamini sancti- *Oratio eius iam morituri, ad fratres.* *Gene. 49.* *Gene. 12.* *Hebr. 11.*

sanctitatem: terrena despicite, patriam cęlestem semper inquirite. Confido autem in Domino, quòd indè vobis æterna lucra prouenient. Video enim vos gaudium meum feruore spiritûs ampliâsse, amare iustitiam, fraternæ charitatis vincula diligere, castitati operam dare, humilitatis regulam custodire.

Post huiusmodi ædificationis alloquium, cunctos per ordinem ad osculum suum iussit accedere, & sacramento cõmunionis accepto, fleri se penitùs prohibet: totumq; corpus signo crucis extensa manu consignans, vt psallerent imperauit. Quibus mœroris suffusione cunctantibus, ipse psalmum protulit ad cantandum, dicens: Laudate Dominum in sanctis eius: &, Omnis spiritus laudet Dominũ. Sexto itaq; Iduum Ianuariarum die in hoc versiculo, nostris vix præ fletu respondẽtibus, quieuit in Domino. Quo sepulto, credentes omnimodò seniores nostri, quæ de trãsmigratione prædixerat, sicut multa alia, infecta præterire non posse, locellum ligneum parauerunt, vt cùm prænunciata populi transmigratio prouenisset, prędictoris imperata complerent.

Totũ corpus suũ signo crucis munit. Psal. 150.

Reddit animam.

Fridericus verò quidam, sancti Seuerini morte comperta, pauper & impius, barbara cupiditate semper immanior, vestes pauperibus deputatas, & alia nõnulla credidit auferenda. Cui sceleri sacrilegium copulans, calicem argenteum cæteraque altaris ministeria præcepit auferri. Quæ cùm posita essent in sacris altaribus, nec auderet directus villicus ad tale facinus suas manus extendere, militem quendam Anicianum nomine, compulit diripere memorata. Qui quanuìs inuitus pręcepta perficiens, mox tamen incessabiliter vexatur omnium tremore membrorum, dęmonioque corripitur. Is autem velociter consilio meliore correxit errata. Suscepto nanque professionis sanctę proposito, in insulæ solitudine armis cęlestibus mancipatus, militiæ commutauit officium. Fridericus, vt iam dicere cœpimus, immemor contestationis & præsagij sancti viri, abrasis omnibus monasterij rebus, parietes tantùm, quos Danubio transferre non potuit, dimisit: sed mox in eum cælestis vindicta peruenit. Nam intra mensis spatium à Friderico fratris sui filio interfectus, prædam pariter amisit & vitam. Quapropter rex Odoacer Rugijs intulit bellũ: quibus deuictis, & Friderico fugato, patrem eius Feletheum regem captiuum duxit, atque ad Italiam cum noxia coniuge, suprà memorata, videlicet Gisa, transmisit. Audiens verò posteà idem Odoacer Fridericum ad propria reuersum, misit ilicò cum multis exercitibus fratrem suum Onulfum: ante quem denuò fugiens Fridericus, ad Theodoricum regem, qui tunc apud Nonas ciuitatem prouinciæ Mœsiæ morabatur, profectus est. Onulfus autem, secundùm quod ei præceperat frater suus, vniuersos populos illic habitantes iussit ad Italiam migrare. Tunc omnes incolæ, tanquàm de domo seruitutis Aegyptiæ, ità de quotidiana barbarie frequentissimæ prædationis educti, sancti Seuerini oracula cognouerunt. Cuius præcepti non immemor venerabilis presbyter noster Lucillus, dum vniuersi per Comitem Pigerium compellerentur exire, præmissa cum monachis vesperæ psalmodia, sepulturæ locum imperat aperiri. Quo patefacto, tantæ suauitatis fragrantia omnes nos circunstantes accepit, vt præ nimio gaudio & admiratione prosterneremur in terram. Deindè humaniter æstimantes ossa funeris inueniri disiuncta, (nam annus sextus depositionis eius effluxerat) integram corporis compagem reperimus. Ob quod miraculum immensas gratias retulimus omnium conditori, quia cadauer sancti viri, in quo nulla aromata fuerant, nulla manus accesserat condientis, cum barba pariter & capillis vsque ad illud tempus mansisset illæsum. Linteaminibus igitur immutatis, in loculo multo iam tempore præparato, funus includitur, & carpento trahentibus equis impositum mox euehitur, cunctis prouincialibus idem iter agentibus: qui oppidis super ripam Danubij derelictis, per diuersas Italiæ regiones, varias suæ peregrinationis sortiti sunt sedes. Sancti itaque viri corpusculum ad castrum nomine, Montem * Feletem, multis emensis regionibus, apportatum est.

Calix argẽteus altaris.

Vide pœnas sacrilegij.

Odoacer expugnat Rugios.

Aperitur sepulcrum S. Seuerini.

Corp⁹ eius integrum inuenitur.

Per idem tempus multi varijs occupati languoribus, & nonnulli à spiritibus immundis oppressi, medelam diuinæ gratiæ sine vlla mora senserunt. Mutus etiam quidam ad id castellum perductus, dum in oratorio, in quo sancti viri corpus carro adhuc impositum iacebat, vtpotè clauso oris sui ostio, in cordis cubiculo supplicaret, ilicò lingua eius in oratione soluta, laudem dixit altissimo. Cumque reuersus ad hospitium, interrogatus fuisset ex more, nutu signoque pulsatus, & orâsse & laudem Deo obtulisse se clara voce respondit. Quo loquente, pauefacti qui eum nouerant, ad oratorium cum clamore

Fiũt miracula ad corpus sancti viri.

clamore cõcurrentes, sancto Lucillo presbytero, simulque nobis, qui cum illo eramus, ignorantibus quod euenerat, indicauerunt. Tunc omnes exultantes in gaudio, diuinæ clementiæ gratiarum retulimus actionem.

Igitur illustris fœmina Barbaria beatum Seuerinum, quem fama vel literis cum suo quondàm iugali optimè nouerat, religiosa deuotione venerata est. Quæ post obitum eius audiens corpusculum sancti viri in Italiam multo labore perductum, & vsque ad illud tempus terræ minimè commendatum, venerabilem presbyterum nostrum Marcianum, sed & cunctam congregationem literis frequentibus inuitauit. Tunc sancti Gelasij sedis Romanæ pontificis authoritate, & Neapolitano populo exequijs reuerendis occurrente, in castello Lucullano per manum sancti Victoris episcopi in mausoleo, quod prędicta fœmina condidit, collocatur. Qua celebritate multi diuersis languoribus afflicti, quos recensere longum est, receperunt protinùs sanitatem. Inter quos quędam venerabilis ancilla Dei, Processa nomine, ciuis Neapolitana, cùm grauissimum ægritudinis pateretur incommodum, sancti viri prouocata virtutibus, in itinere properanter occurrit: & ingressa sub feretro, quo corpus sanctũ portabatur, statìm caruit omnium languore membrorum.

Trāsfertur eius corpus.

Laodiceus etiam quidam cęcus, inopinato psallentis populi clamore perculsus, solicitè adstantes, quid hoc esset, interrogauit. Respondentibus autem illis, quòd cuiusdam sancti Seuerini corpus transiret, compunctus, ad fenestram domûs, in qua manebat, est perductus, de qua poterat à sanis eminùs multitudo psallentium atque vehiculum sancti corporis contemplari. Cumque fenestræ enixiùs incumberet & oraret, protinùs vidit, singulatìm demonstrans omnes notos atque vicinos. Quo facto, cuncti qui viderãt & audiërant, gratias Deo lachrymantibus oculis retulerunt.

Cæcus illuminatur.

Marianus quoquè primicerius Cantorum sanctæ ecclesiæ Neapolitanæ, cùm sanitatem post immanissimum languorem recipere pro ineffabili capitis dolore non posset, caput vehiculo credens apposuit, & mox dolore liberum subleuauit: memorque beneficij, semper in die depositionis occurrens, deuotum sacrificium Deo cum gratiarum actione reddebat. Monasterium igitur eodem loco constructum ad memoriam beati viri, hactenùs perseuërat: cuius meritis multi obsessi à dæmonibus, curati sunt, & diuersis obstricti languoribus, receperunt & recipiunt sanitatem, Dei gratia operante, cui est gloria & honor in secula seculorum, Amen.

Monasterium S. Seuerini post obitũ eius constructũ.

VITA S. GVDILAE VIRGINIS APVD BRABANTOS CELEBERRIMAE, EX PERVETVSTO

manuscripto codice transscripta, passim modicè emendata phrasi per F. Laur. Surium.

S. IANVAR.

IGitur Sigeberti regis temporibus, qui fuit Dagoberti regis filius, extitit quidam comes Vuitgerus in pago Bracbantensi, probabilis moribus, cuius thalamis inhærebat coniunx dignissima, nomine Amelberga, Maioris domûs Pipini inclyta sorore progenita: qui vterq; diuinis parili modo obtemperabant monitis. Quibus in seculo piè degentibus, sanctum & iustum contulit germen Dominus: vtpotè beatum Emebertũ, Cameracensium præsulem gloriosum, vita admirabili & meritis insignem: cuius etiã extitêre sorores, simili sanctitate probabiles, Reinildis sanctissima, & Pharaildis moribus egregia. Horũ ergò genitricẽ, tam felici prole pollentem, omnipotẽs Dominus etiam alia fœcundauit prole dignissima: & iam more parturientium anxietatis fluctuantem procella, qui in seruis suis cõsolatur, huiusmodi refocillatioue recreare dignatur. Nox erat, & in terris mortales somnus habebat, cùm eadẽ materfamiliâs sopori dedita, angelũ adspicit, hęc sibi proferẽtem verba: Solue metum corde, vtpotè fœcũdata precioso germine. Ipse enim rex cæli ferre iubet hęc solamina tibi. Cõcepisti fideliter, paries feliciter, venerabilis filiæ clarissima mater, q̃ ab ipsa puellari ętate diuinis adhęrebit cęremonijs: in q̃bus perseuërãs vsq; ad metas ęui breuis, palmam

Genus S. Gudilæ.

Pagus Bracbãtens. pr Brabantia

Mater eius per visum admonet.

palmam capiat vitæ perennis. Tali ore locuta visio angelica, eam cõpleto reliquit sermone, & in tenues euanuit auras. At illa talibus exhilarata visis, corpus è stratis corripit, & ad cęlum manus cum voce tendit, & parans cęlitùs delatis credula corda responsis, largitori omnium bonorũ gratias reddidit. Orta est sanè hæc virgo Bracbantẽsium finibus, vt prædictum est, à parentibus tam religiosis quàm nobilibus, eo tempore, quo beata Gertrudis vixit celeberrima in Dei rebus.

S. Gertrudis eam è sacro fonte suscipit. Cùm ergò prædicti parentes virginis, filiam suam sacro fonte regenerare decernerent, pręsentiam huius virginis expetunt, & vt eius regenerationis fieret testis, in omnes preces descendunt. Beata autem Gertrudis tam pię preci assensum prębuit, virginisque Gudilæ regenerationi non solùm interfuit, sed etiam manuum suarum munditia eam sanctificauit, & de sacro fonte leuauit. Vndè factum est, vt virgo virginis mater per spiritum fieret, atque vlteriùs ad vbera doctrinarum suarum educandam suspenderet.

Aldegũdis. Vualdetrudis. In monasterio instituitur. Huius etiam sanctæ virginis neptes, extitêre sanctæ sorores Aldegundis atq; Vualdetrudis, vbertìm bonorum operum flore fulgentes. Ergò cùm iam beata virgo Gudila intra monasterij claustra sacræ scripturæ lacte aleretur, & à sua sancta cõsanguinea, necnon spirituali matre pasceretur, Euangelicis sententijs non absurdè auditis, mentem ad cęlestis patriæ desideria cœpit erigere, & ad beatam atque æternam vitam mirificè exardescere. Beata siquidem Christi virgo Gertrudis, eius animum incessanter incitabat, vt sacræ virginitatis inuiolatam palmam seruaret, vt veniẽte sponso, pulsans, nõ cum stultis ad ostium remaneret, sed cũ prudentibus cęlestẽ gloriã feliciter possideret. Matth. 25. His nanque atque alijs huiuscemodi quamplurimis beata virgo accensa monitis, huius seculi pompam respuens, moribus ætatem superans, & sanctam mentem suspendens ad astra, totam se mirum in modum in Dei redigebat famulatum, à quo perenne flagitabat præmium. Vndè contigit, vt semper in dies melior se fieret, ætatulamque sensu præcelleret: quia secundùm illud Sapientis, doctrinam, & non pecuniam, disciplinamque magìs elegit, quàm aurum. Prou. 8. Virtutes S. Gudilæ. Crescente verò de die in diem ætate, crescebat morum probitate, vtì Dei famulæ congruebat. Erat sanè corpore incorrupta, mente casta, amabilis cunctis, affabilis vniuersis, prudentia solers, fortitudine ingens, studio temperantiæ serena, iustitiæ zelo seuera, patientia laudabilis, mansuetudine insignis, pietate ineffabilis, feruens charitate bìs tincta, stabilis fide robusta, longanimis spe inconcussa. Harum nanque omnium virtutum ornamenta augebat in eius animo cuncta disponens sapientia.

Postquàm ergò spiritualis eius genitrix, sanctissima videlicet Gertrudis, de huius mũdi peregrinatione transiuit ad patriam, & ab eiulatu & conualle lachrymarum ad cæli regiam, vbi desiderati sponsi facie perfruitur, pijssima Christi virgo Gudila tantæ cognatæ solatio destituta, redit ad parentes suos, referens pectus sitibundum, potu sapientiæ refertum, parentibus deincèps subiecta, iuxta Apostoli pręceptum. Ephes. 6. Coloss. 3. Erat autem in cõfinio villa, Morsella vocabulo, distans ab eorum mansione duorum milliariorum interstitio, in quo ædificatum fuit oratorium in honorẽ sancti Saluatoris. Hũc locum deligens Dei virgo, crebrò expetijt remota à suis, vitans eis esse molestiæ in omnibus etiam modicis rebus, atque appetens vacare contemplationi solius diuinitatis. Exercitia S. Gudilæ, apud parẽtes manentis. Orationibus prolixis deputabat dies, continuabat & noctes, pernox in vigilijs, strenua in psalmodijs, exercitata in ieiunijs, mactabat se holocaustum Christi conspectibus, cui se totam deuota tradiderat ab annis puerilibus. & cùm solo hic esset corpore, quotidiè animo ad æterna transibat. Coloss. 4. Sermo quoquè illius erat, iuxta Apostolum, sale conditus: sæpissimè genuum flexionibus accommodata, cum lachrymis & compunctionibus cordis Dominum obsecrabat, vt quęcunque meditaretur vel ageret, conspectui eius accepta forent. Quantos autem pro huiusmodi facto aduersùs virginem Dei fraudum suarum diabolus laqueos tetenderit, explicare quis poterit? Sed virgo Dei tot tegebatur diuinis adminiculis, quot contra se omnium hostis vsus est tendiculis: tantoque ei obnixiùs resistebat, quanto ad insidiandum instare ipsum videbat.

Quadam igitur nocte, dum ad idem oratoriũ sancti Saluatoris, quod diximus, declinaret, vt in cõtritione spiritûs sui ad cęlestia suspirãdo illic pernoctaret, eccè hostis, q primæ parentis Euæ calcaneo insidiabatur, huic virgini fraude, qua potuit, insidias moliebatur. Gene. 3. Atitur infestationes dæmonis. Nam quia nox lumen negabat, secum virgo DEI lucernam habebat, quam pedissequa eius tunc fortè ferebat. Hanc non sine detrimento sui inimicus extinxit, si fortè

si fortè virginem fraude sua præoccuparet, eandemque à cœpto itinere reuocaret. Sed elusit fraudem inimici in virgine virtus Christi. Nam virgo Domini, vt diabolicæ fraudis dissiparet laqueos, orationum clypeum assumpsit: vtque lucerna per diabolum extincta, reaccendatur, flexis genibus Deum deprecatur.

Exaudiuit Deus preces virginis, quas pro receptione fudit luminis: & tenebras quas ingessit princeps tenebrarum, dispulit luce miserationum suarum. Videres itaque lucernam sine manibus accendentis reaccendi, & in obsequium virginis, velut in nictu oculi, lumen extinctum restaurari. Cœptum ergò læta peregit iter, & ad oratorium, quò tendebat, peruenit, reliquumque noctis obsecrationibus & vigilijs transegit. Cumque aurora in matutinam lucem prorumperet, rebusque vultu suo colorem redderet, preces vigiliasque, in quibus hęc virgo totam noctem pernoctârat, longis suspirijs iam in diem continuabat. Nam pro carnis spiritusque sui contritione, & pro declinando populari fauore, sola, propria comite famula, pedibus nudis sanctorum loca sub nocturnis horis frequētare erat solita. Diebus verò, vt humanum vitaret fauorem, quasi dimidijs vtebatur calceis, vt superior pars pedum videretur tecta: sicque Dei feruens amore incedebat, inferiore nuda relicta.

Est pernox in precibus.

Nudis pedib' noctu sacra inuisit loca.

Sed dum id, quod piè egit, homines latére vult, fit res palàm, quam innotescere nolebat. Nam solo prostrata, & spe atque animo in cælos erecta, plantas quas nudas videri noluit, prætereuntiū obtutibus non sine obliuione videndas reliquit. Sacerdos etiam id vidit, qui celebraturus Missam aduenerat, & quid ea res sibi vellet, satis superque mirabatur: atque horrore tanti facti perculsus, eiusque algori condolens, diutissime præstolabatur. Postquàm autem illa ab oratione surrexit, continuò chirothecas de manibus suis extraxit, eiusque vestigijs supposuit, vt tam illustris meriti puellam religioso officio honoraret. Quas in manus humiliter virgo accipiens, & recedente sacerdote in alteram partem se vertens, longè à se proijcere voluit: sed diuina operante clementia, ferè vnius horæ spatio in aëre mansêre suspensæ. Quo stupendo rursùs animata miraculo, immensas retulit gratias omnipotenti Deo: non suo imputans merito, sed illi qui suis semper adest fidelibus.

Expletis tandèm à sacerdote Missarum solennijs, in quibus sancta virgo suum spiritum contribulatum Deo sacrificium immolauerat, ad proprij limina domatis remeat. Iam ferè medium iter emēsa fuerat, & eccè cuidam mulieri venit obuiàm, quam longus mœror & diutina calamitas torquebat. Gestabat siquidem filium suum in humeris, qui cum languore natiuo ab aluo ipsius malefœtæ parētis deciderat in hanc lucem: iamq; sol nonum voluebat annum, ex quo eundem puerum triplici malo debilitatum viderat. Etenim erat contractus, incuruus, caducis vultibus, & solam terram despectans cernuus. Organa etiam vocis erant impedita, & obmutuerat lingua. Quinetiam dira chiragra contuderat manuum articulos, intantùm vt ori non ingereret cibos, nisi adiutorio alienæ manûs. Tanta igitur eius calamitate permota virgo Dei, & ex visceribus misericordiæ in lachrymas est soluta, ità vt ex lachrymarum indicio eum genuisse, & per omnia mater illius videri posset. Accessit ergò, & in humeros suos cū accepit, atq; pro sospitate eius coram Domino aliquantulùm fleuit. Cuius preces mox in aures Domini Sabaoth peruenerunt, effectumq; suî celerem inuenerunt. Iam enim puero vocis membrorumq; retinacula laxabātur, & ad officium suum penitùs excitabantur: membra in vsum mouendi roborabantur, atq; lingua ad officium distinguebatur loquendi, primumq; sermonem hunc habuit, quo matrem lætus sic inclamauit: Mater veni, mater veni. Mirabatur beata Gudila virtutem Dei ostensam per se: gaudebat etiam mater pueri, misericordiam Dei per beatam virginem declaratam erga se.

Curat puerum valde morbidū.

Ambæ gaudebant, ambæ stupebant, Dominiq; misericordiam semper superexaltare iudicium perpendebant. Sed hoc factum humilis virgo nube silentij appetens obumbrari, interdixit mulieri, nè id per eam aliquando ad aliorum notitiam deduceretur. At illa longè aliter agitabat, quàm virgo Dei iusserat: quia pro inopinata salute filij sui, pietatem nequibat tacere filij Dei: non vt verborū virginis Dei aspernatrix, sed vt deuota beneficiorum Domini veneratrix. Perlatum est igitur huiuscemodi miraculum ad populum circunquaquè manentem, & celebre factum vsque in præsentem diem.

Iacob. 2.

Est adhuc quod in virgine Dei miremur, quod per eam de excelso cælorum habitaculo patratum fide fateamur. More suo, quodam die in cella sua orationis pensum

peragebat, & in cælesti contemplatione spiritum suspendebat suum: cùm ecce quædam mulier leprosa accedit, non sine fide sospitatis suæ mox futuræ illò adueniens: cuius carnem ex diutina infirmitate putredo penè in vermes conuerterat, & ad mortem vsque perduxerat, nisi iam ex pietate diuina preciosa per virginem succurreret medicina. Porrò pro deformitate suî, à præsentia & consuetudine hominum intantùm (vt ità dixerim) exulauerat, vt vix vlla cum quoquam ei esset familiaritas. Sed beata Gudila spiritu contrito & humiliato intrinsecùs persusa, præ commiseratione sermone cum illa satìs multo est vsa, atque ex nomine sic inclamauit, & pro sospitate suî, nè diffideret, admonere curauit: O Herenfrida, inquit, mens tua fidei suæ ancoram in eum figat, qui sanat contritos corde, & alligat cõtritiones eorum. Preces proindè ingeminat solitas, suspiriorum atque gemituum accessione munitas: vt quidecem leprosis mundatis, vnius tantùm alienigenæ fidem inuénit, & pro gratiarum actione reuertentem laudauit, huius etiam mulieris fidem inspiceret, & eidem misericordiæ suæ antidoto consuleret. Cuius preces Dominus exaudiuit, omnemq; lepram miserationis suę manu detersit, vt nec cicatricum signa in ea relinquerentur, quibus leprę indicia notari possent. Quantis verò pro subita incolumitate sua gaudijs indulserit, facilè ex similibus quisque colligere poterit.

Psal. 146. *Luc. 17.* *Precibus suis sanat leprosam.*

Hæc & alia innumerabilia, & plura certè, quàm possit humana colligere scientia, per famulam suam operata est virtus diuina: quæ ideò notitiam mortalium fugerunt, quòd ex iudicio diuino publica non fuêre. Ea tamen, quæ sciri contigit relatu antiquorum, suisque scriptis fides Maiorum præstitit, fideli sufficiant, atque pro sanctitate virginis illi satisfaciant. Voluit autē eam Dominus coruscare miraculis, quoniam in vita sua iustè & irrepræhensibiliter viuere ei concessit. Igitur in eius præsenti & inimitabili vita, qualis esset meriti, crebrò diuina declarabant miracula: quæ ad scribendum nimiùm multa sunt, sed ex his paucis etiam eius cætera cognosci queunt. Soluta autem ab ergastulo corporis, multa prioribus ampliora & admiranda edidit miracula: quia etsi non viuit corpore, viuit tamē cum illo spiritu, qui est gloriosus in sanctis suis, & magnificus in omnibus operibus suis. O verè beata & multis præconijs digna, in qua dolus non fuit: neminem iudicans, neminem condemnans, nulli malum pro malo reddens, sed coram Deo & hominibus iustè ac sanctè viuens. In hac itaque constantia animi perdurans, nedùm per singulos dies, sed etiam per singula horarum momenta feruebat flagrantia interni desiderij videndi Deum deorum in Sion cælesti: quo quidem desiderio suo, & petitione, qua petijt, vt in domo Domini habitaret omnibus diebus vitæ suæ, non est fraudata.

Miraculis post obitũ mirificè coruscat.

Nam felici & vltimo eius præsentis vitæ termino accedente, Dominici sacramenti sese viatico circunquaquè vallans, iturum ad cælos spiritum roborans, Pipino seniore principatum obtinente, sexto Idus Ianuarias, flentibus fidelium cateruis, supernorum ciuium gaudentibus turmis, illa sancta anima sanctorum cœtibus socianda, de mundi ludibrio migrauit ad Christum, ab ipso perceptura æternæ felicitatis palmam, cui est honor, virtus & gloria in secula seculorum. Administrata autem sunt honorificè corporis ipsius funebria, & vt tantæ nobilitatis puellam decuit, ex concursu plebis non parùm celebria fuêre: vbì virtutes eius, quibus plurimùm vsa est quoàd vixit, etiam ab inuitis lachrymas extorquebant, & ab ipsis vix quenquam abstinere permittebant. Lugebant certè hanc nobiles quique, qui affuêre, quibus humilitas & summa eius subiectio exemplo erant. Lugebant etiam orphani & pauperes, ostendentes tunicas & vestes, quibus illos hæc altera Dorcas vestierat, & quotidianis alimoniarum stipendijs sustentârat. Sepulta est autem in villa Ham, quam hodieque eo ipso vocabulo constat nominari. Neque ad tumulum eius diuinæ glorificationis defuêre magnalia, quæ viuenti ei semper præsentia fuêre. Nam vno eodemque die ipsius sepulturæ, sole in Capricorni sidere posito: nunc quippe brumam facit deflexus ad austrũ: arbor, quam ferunt pópulum, visa est subitò ibidèm virescere, & quod natura temporis non habuit, in propagines formari & frondescere, in testimonium eiusdem virginis, in domo Domini vt palma florentis. Tanta nanque hincindè frondium seu ramorum iucunditate diffundebatur, vt omne æstiui temporis nemus vicisse putaretur. Magnus proindè in ore omnium super hoc miraculo rumor, & duplex in omnes permiscetur stupor, arborem & insperatè & intempestiuè creuisse. Vtrunque enim non satis quisquam admirari

Sanctũ Domino spiritũ reddit. *Act. 9.* *Pópulus arbor hyeme ad eius tumulũ viret mirabiliter*

mirari potuit. Mirum nanq; fuit, arborem subitò pullulâsse: sed mirabilius extitit, eam hyemis tempore, quod natura (vt prædictum est) non habuit, vernâsse.

Fecit autem Deus hęc consilio, quo nouit & voluit: fecit etiam potestate, qua valuit, qui in principio creaturarum terram iussit germinare herbam virentem, semenq; iuxta genus suum facientem. Deindè pro miraculi huius admiratione plebs vndecunquè accurrit cum exultatione, Deoque in tam præclara virgine supplices offert preces, & miraculum, quod vidit, vbiquè gentium explicat. Contigit autem dum humaretur corpus sanctissimum, furem quendam exequijs eius interesse, & videre ornamenta, cum quibus sepulturæ tradebatur. Tertia verò nocte, nefas quod corde conceperat malitiosè, mortifero debriatus veneno auaritiæ, opere festinabat adimplere. Proh nefas: Ad sepulcrum accessit, gloriosam margaritam detexit, & vt lupus ad prædam, ità impudens furcifer gloriosum irruit deprædari sepulcrum. Nobilis ergò cùm esset virgo, atque inclyta prosapia, & præpotentibus ac ditissimis parentibus, vt diximus, orta, non sua voluntate, sed fidelium potiùs amicorum apparatu, eius sacrosanctum corpusculum auro & argento, vesteque preciosa honorificè fuerat redimitum. Qui omnia secum absportans, diripuit, solo relicto sarcophago cum sacra virginis gleba. Quo facto, illius nutu, cui nuda & aperta sunt omnia, statìm vltio subsequitur diuina. Nam eiusdem scelesti furis filia non multò pòst fœminarum choreis se admiscens, quum per plateas decantando, & huc atque illuc saltando cum cæteris discurreret, quædam illic adfuit mulier, sanctissimæ virginis familiaris & amica: quæ eam diligenter intuens, easdem armillas, quas in brachijs sacrę virginis, dum sepeliretur, reliquerat, in eius lacertis esse certissimè recognouit. Tanta ergò admiratione commota, hoc illic adstantibus denudauit celeriùs.

Sacrilegus fur eius sepulcrum diripit.

Heb. 4.

Quibus admirantibus, confestìm ea ad sanctissimæ virginis fratrē, Emebertum scilicet, delata fuêre. Hic itaque pro atrocissimi immanitate sacrilegij dolore tactus cordis intrinsecùs, quandoquidem ille locus, in quo furtum factum fuerat, suæ diœcesi erat attributus, totus authoritate canonica in reos furti insurgens, maledictionis iaculū in eos vibrauit, & à sanctæ Dei Ecclesiæ gremio atque fidelium consortio sequestrans, damnauit. Quibus tam meritò mulctatis, velutì arbor quædam si à proprio sit abcisa stipite, continuò vniuersi rami à priori arescunt atque destituuntur viriditate: ità omnis illa progenies, tam detestabili profluens stirpe, graui & varia postmodùm est infirmitate vexata. Nulla enim huius generationis persona extitit, quin clauda vel aliqua pedum debilitate detenta, vel etiam gutturosa, præteritum luat facinus. Atque ità vsque in præsens huiusmodi in illis perseuérat infirmitas. Vndè datur intelligi, sacra virgine intercedente, illis temporaliter pœnitere à Deo concessum esse, nè igni inextinguibili (quod multo constat esse deterius) æternùm cruciarentur.

Sacrilegiū illud, horrendum in modum punitur.

De sacri corporis eius eleuatione.

CVM igitur ex signis ad tumbam èius quotidiè crebrescentibus, odorem virtutum eius fama adspiraret omnibus, ex consilio & dispositione altissimi, placuit fidelibus de loco sepulcri eam leuare, & in locum honori ipsius magìs congruum transferre. Factumque est, vt ex consensu pariter & conuentu probabilium vtriusque sexûs personarum, certus præfiniretur dies transferendarum beatæ Gudilę reliquiarum, quas ad Niuellense visum est transferre cœnobium ex consilio eorum, qui conuenerant, quandoquidem indignum censebatur thesaurum tanti precij occuli angulo humilimi viculi, quem loco celebri reponi oporteret. Sed consilium humanum, diuino non roboratum, in ipso suo conatu frustratum est. Nam cùm feretrum, recipiendis reliquijs præparatum, mouere tentarent, vt eò, quò prædictum est, transportaretur, tanto pondere ibidèm fixum est, àc si catenis insolubilibus teneretur adstrictum. Itaque quid agere debeant, præ stupore & solicitudine vtrobiquè hęsitant: nec enim videbant quid agerent, vbì de occulto Dei iudicio quicquam præsumere non audebant. Venit proindè in mentem quibusdam religiosis consanguinitas beatæ Gudilæ, Aldegundis atque Vualdetrudis virginum Christi: si fortè hæc virgo illuc membra sua transferri vellet, vbì altera harum virginum sedem suæ quietis haberet.

Corpus S. Virginis moueri loco non potest.

Obtinebat autem tunc reliquias earundem virginum Christi beatæ quidem Alde-

Iterùm manet immobile. gundis Malbodium, sanctæ verò Vualdetrudis Castrilocus. Destinabant ergò animo nunc huc, nunc illuc transferre: at similiter in mouēdo vires perdidére. Nam & huius rei adinuentio, per omnia in nihilū redacta est. Fatigari poterant, sed sanctā glebā mouere non poterāt. Singulis verò huic pōderi frustrà succedentibus, & in ipso conatu deficientibus, pietas diuina diutiùs suspensos tenere noluit, quos ad id operis inspiratione sua excitârat. Nam reuerendæ huic eleuationi quidam prouectæ, immò decrepitæ ætatis intererat, qui vsque ad id temporis longum duxerat senium, solusque à diebus sanctæ Gudilæ superstes, cæterisque natu & industria prouectior erat. Huius spiritum diuina inspiratio mox excitauit, & quò virgo Dei transferri deberet, edocuit: Nanque in hæc verba prorumpens, Videtur, inquit, mihi eam quietis suæ sedem in oratorio sancti Saluatoris iam elegisse, in quo eam, quoàd vixit, assiduis suspirijs spiritū suum claruit vouisse Deo. Tunc ad nutum senis intuitus omnium pendebat, eiusque sententiæ eorum, qui aderant, consensus se accommodauit. Et accedentes ad feretrum, tanta Fit facilè mobile. mox facilitate vsi sunt in ferendo, quanta priùs difficultate frustrà laborauerant in mouendo.

Deportatum est ergò ad prædictum locum, putà Morsellam, illud venerabile corpus, populis promiscui sexûs cum laude & tripudio comitantibus, miraculisque ex glorificatione diuina prosequentibus. E quibus ea, quę fidelium relatu didicimus, vt posteris nota sint, narrabimus. Cùm à plebe, sanctum corpus in hymnis prosequente, dimidium itineris emensum fuisset, & iam ecclesiæ, ad quam festinabat, cantantium populus propinquâsset, ecce surdus quidam, cui longa infirmitas aurium meatus clauserat, pro incommoditatis suæ remedio ad corpus sacrum propiùs accessit, & vt fide- * id est, reliquias. libus in deportandis sanctorum corporibus moris est, propè * lipsana sacræ virginis ex pietate ire voluit. Cuius fidem euestigiò sanitas repentina consecuta est, quam meri- Surdus recepit auditum. torum beatæ Gudilæ præstitit medicina. Haurit aure sonum, chorus indè stupet populorum. Tum verò pro receptæ sanitatis commodo gratias Deo sanctæque virgini agit, atque sacrum corpus ipsius sequendo, reliquum itineris peragit, & cum populis, pro nouitate rei voces in altum dantibus, ad definitum sancti corporis locum peruenit. Vbi in Basilicam sancti Saluatoris sancta ossa introduxêre, & cum magna lætitia post sacrum deposuêre altare, & nomen sanctum eius iustè in aliorum sanctorum seriē adscripserunt. Cumque Missarum celebrâssent solennia, perfecto honore, læti redeunt domum, prædicantes sanctę virginis nomen famosissimum, ac in sanctis suis mirabilem magnificantes Deum.

Hoc verò die, quo translatum est corpus virginis in basilicam Morsellensem, virtus altitonantis ad nominis sui laudem, & suę virginis ampliandū honorem, patefecit suæ omnipotentiæ vim in transferenda illa arbore, cuius superiùs fecimus mentionem: quæ videlicet in vico Ham cœperat crescere ad vestigia sanctæ virginis, depositionis Stupēdum diuinitùs translatæ arboris miraculum. eiusdem die. Hæc enim arbor olìm apposita custos fidissima sanctarum reliquiarum, non defecit à suo obsequio etiam in translatione earum. Nam altera die eiusdem translationis in Morsellam, ea arbor sacrę virginis membra est subsecuta, & è priori loco tam mirificè eradicata, atque ità conuenienter transplantata ante prędicti oratorij fores, quasi ibidèm à primordio germinare cœpisset àc crescere, cùm vtraq; villa à se inuicèm decem absit milliarijs. Neque paruum erat spectaculum videre arborem ex eo loco, vbi olìm sine manibus creuerat putantium, etiam sine manibus subitò transisse eradicantium. Quod ad iussum Dei omnipotentis actum angelico ministerio intelligit, qui diuina prouidentia disponi omnia fideliter credit. Huius autem rei rumor circunquaquè per cunctorum ora volitans, ad palatium vsque peruenit. Ea tempestate Romani Imperij habenas Carolus moderabatur, qui à tropheis frequentibus cognominatus est Magnus. Itaque fama volucri peruulgante, certatìm studebant illuc aduentare tam longinqui quàm proximi, & miraculum, quod Christus ad gloriam suæ virginis monstrauerat, ardebant intueri. Rex autem Carolus tam mirificis auditis miraculis, illuc deuotus aduenit, vbi ex miraculo prędictę arboris nouum spectaculum si- Carolus Magnus prędicatur. bi iniecit, & ex spectaculo compunctionis gratiam persensit. Qui vt ecclesiarum Dei amator semper extitit, defensorque strenuus, in cunctis deuotissimus, eandem villam Morsellensem sacrę virgini testamentis donauit legalibus, & prędictum prędiolum Ham, vndè arbor aduenerat, sub pluribus ac idoneis tradidit testibus: vt ei loco tota villa

villa deincèps subiecta maneret, vbì primùm arbor diuinitùs processerat. Atque idem rex eo in loco sanctimonialium instituit collegium, decretisque regalibus facultatem illis famulandi Deo attribuit satìs opportunam. Quæ singula testamento mandauit, subscriptis testibus assignauit, & ecclesiæ, in qua sancta iacebat, in perpetuam hæreditatem delegauit. Quæ quidem traditio vsque ad Vuenemarum rata permansit: cuius vsurpatione iniusta, ad posteros suos eadem villa non sine offensa diuina pertransijt.

Post hæc memoratus rex Carolus, venationi pro more deditus, locis vicinis venationi aptis exturbabat rabidas feras à suis saltibus: inter quas miræ magnitudinis vrsum insequitur, qui iam multo spatio victus, cùm nullum esset effugium, vndiq; campis latè patentibus, ac mortem imminentem iamiamq; capiendus, crebris differret flexibus, properè cursu recto tendit Morsellam, & in sancti Saluatoris irrumpit ecclesiam: vbì tum res contigit, quam facilius sit admirari, quàm eloqui. Nam Deus, qui, vt scriptum est, homines saluat & iumenta: bestialem quodammodò vrsi sensum permutauit, rationemque quandam intelligendi in eo formauit. Erat nanque cernere, prope lipsana sacræ virginis eum se inferre, & sub tanta protectrice, à strepitu insequentium iam securum, procumbere. Deindè oblitum feritatis suæ, flexa ceruice, submissoque humiliter capite, Sanctimonialium aduenientium vestigia lambere, ac more lasciuientium catulorum omnibus blandiri, & hoc ipso satìs indicare, se fuisse defensum patrocinio famulæ Dei, eiusque deincèps paratum esse deseruire obsequijs. Quod vbì nunciatum est regi, cum suis rem, quæ in bestia diuinitùs agebatur, intellexit, Deique magnalia in virgine venerans, recessit, sine eiusdem vrsi quidem læsione, sed non sine rei, quam viderat in vrso, admiratione. Idem verò vrsus è syluestri, cœpit esse domesticus, & in reliquum apud eiusdem loci sanctimoniales non aliter vixit, quàm ab illis iussus esset. Psal. 35.

Operæprecium mihi videtur non prętermitti silentio, vtì eandem famulam suam clarificauerit opifex rerum per fines transmarinos. Rex quidam regebat populos sub placida pace, qui susceperat filiam ex legitima coniuge. Huic autem prima natiuitatis dies dedit initium vitæ cum membrorum labe, quippe quam languor coæuus debilitate contraxerat. Cui in visu persona muliebris, vultu & statura spectabilis apparuit, eamque ad tumulum virginis Gudilæ iam breuì sospitẽ fore prædixit. Expergefacta autem, patri & matri quę viderat, retulit, stuporemque ipsis ea re attulit: quibus pro visione gaudium quidem creuit, sed quia locum ignorabant, solicitudo tristitiam auxit. Tunc nocte sequente eadem visio puellæ apparuit, vtque bonis esset operibus intenta, admonuit. Quæ somno excitata, noctem illam diemque sequentem lamentationibus transegit, donèc tertia se nocte eadem, quæ antè apparuit, mulier pręstò dedit, & consolationis viam primùm ingressa edocuit, quo beata Gudila pago orta, vbì post mortem sepulta, & ad quem locum posteà esset translata: adijciens etiam sanctimonialium collegium illic institutum, quæ in ipsius obsequijs versarentur, Christo desponsæ. Manè ergò his, quę viderat, publicè enarratis, patreque & matre in gaudium excitatis, naui vnà cum militum manu imponitur, emenso mari ad locum, vbì virgo Dei sedem suæ quietis elegerat, aduehitur. Vbì à sanctimonialibus suscepta, ac prope lipsana sacræ virginis posita, orationis instantia ab eisdem per triduum fouetur: tandemque sospitatem, quam per visum accepturam se didicit, adipiscitur. Sicque pro membrorum officio restituto, incredibili affecta gaudio, licèt adhuc paganis esset detenta ritibus, Deum in tanta virgine miraculis coruscantem confitetur: ad patriam repedat, Deumque Christianorum publicè prædicat. Cuius incolumitas stuporem, gaudium, & fidem regi suisque attulit: stuporem, rei nouitate: gaudium, in filiæ recuperatione: fidem, in vnius Dei confessione. Tandèm & ipse ad cœnobium sacræ virginis, satis terrarum marisque emensus, vnà cum plurimis regni sui viris est adductus, baptismumque, quibusdam suarum rerum copijs ibidèm oblatis, est adeptus. Post cuius perceptionem eidem beatæ virgini vas argenteum donauit, quod in deferendis ad Ecclesiam oblatis longo pòst tempore ibidèm manentium conseruauit ætas. Indè patriam cum suis reuisit, edictumque proposuit, vt omnes sui regni homines baptismi fonte abluerentur, quod latè diuulgatum, in vnum credere Deum fecit. Postremò, nullum

De cuiusdã regis filia.

 lum

lum permisit regno militare suo, qui per paganismum rebellâsset Christi regno. Sic per salutem vnius, multis prouenit animarum salus. Facilè autem colligi hinc potest, quanta inter circummanentes signorum gloria fulserit, quæ longè etiam remotos populos illustrauit miraculis. Magna verè in cælis & in terris eius gloria, magna æquè ipsi apud Deum obtinendi, quæ postulat, efficacia: cuius meritis veri notitia Dei transmarinis data est gentibus: non illis, quos vocant Anglos: iam enim illi, docente Augustino, in Christum crediderant, quem, admirabili viro Gregorio authore, doctorem acceperant: sed longè nimirùm remotioribus, in infidelitatis cœno tūc temporis sordescētibus. Constat verò, sanctimonialium inibi floruisse collegium vsq; ad Hunnorū irruptionem. Vt autem cum illo sanctimonialium collegio actum sit, sequens sermo declarabit.

Augustinus missus à S. Gregorio Papa, eius nominis I. in Angliā.

Post multa & magna miracula ostensa Morsellæ, dispensatione Domini collocata illic sanctimonialium congregatione in honorem dilectæ Deo Gudilæ virginis, multiplicata populorum malitia, læta & prospera diaboli versutia perturbauit. Ipse quippe aduersarius noster, qui bonis inuidet, & malis lætatur, tanquàm leo rugiens circuit, quęrens quem deuoret, & si qua adhuc virtutum vestigia remanserunt in terris, ea nititur omni impietatis abolere molimine. Vt ergò iacula atrocitatis suæ in corpora liberiùs contorqueret, heu dolor & facinus, primò venena sua in animas diffudit, tanto grauiùs, quanto abundantiùs. Indè ascendente ad Dominum clamore nequitię Christianorum, vt similem inuenirēt pœnam, fines Lotharingię gens inuadit Danorum. Sanctuaria vertebantur in derisum, in prædam substantiæ incolarum. Ità pace turbata, res cœnobij Morsellensis paulatìm diripit aduersariorum insatiabilis cupiditas.

1. Pet. 5.

Barbari populantur regiones Christianorum.

Qua tempestate, metu paganorum agente, sacratissimæ virginis Gudilę corpus à supradicto cœnobio in locum, qui dicitur Capræmons, deportatur. Intereà pagani impietatis suę funiculos latiùs protendentes, atque rapinæ vastationisque fomitem magìs ac magìs sitientes, quæcunque poterant, planè euastârunt, nec etiam à cœnobio Morsellensi abstinuêre manus. Nam igni ab eis vsqueadeò concrematum est, vt nulla nostro tempore eius vestigia supersint. Sed sicut nobis Dominica vox testatur, omne regnum in se diuisum, desolabitur: Ludouicus rex Austrasiorum, fines Francorum iniustè inuaserat contra fratres suos. Facta indè pace inter eos, datisque sacramentis, cum reuerteretur, Nortmannis, qui erant progressi vsque ad Carbonariam, in loco, qui dicitur Thimnim, obuiàm venit, & cum illis absque mora conflixit, & Deo propitio, ex eis maximam partem gladio strauit: reliqui in fugam dilapsi, in fisco regio se communiunt: deindè noctù ad classem se recipiunt. Posteà Vuahalim fluuium ingressi, Nouiomagi ad regium palatium applicuerunt, ibique castra posuerunt. Quod cùm ad notitiā Ludouici perlatum esset, absque dilatione cum exercitu venit, & munitionem obsidione cinxit. Conserto cum eis nonnullis diebus prælio, non adeò præualuit: quòd palatium ingentis magnitudinis miríque operis, hostibus tutissimum prębebat receptaculum. Postremò rex accepta pollicitatione, quòd si ab obsidione cessaret, Nortmanni continuò de regno eius discederent, cum omnibus copijs recessit. Illo recedēte, Pagani palatium vnà cum munitione exurentes flammis, nauibus ascensis, maiori numero congregato, cum inęstimabili multitudine peditum & equitum consederunt in loco, qui dicitur Haslon iuxta Mosam. Et primo impetu finitima loca depopulantes, Leodium ciuitatem, Traiectum castrum, Tungrensem vrbem incendio cremant. Altera incursione Ribuariorum finibus effusi, cædibus, rapinis ac incendijs cuncta deuastant. Coloniam Agrippinam, Bonnam, ciuitates cum adiacentibus castellis, Tulpiacum, Vulpiacum, & Nouesium igne comburunt. Post hęc Aquisgranense palatium, indè & Malmundariense & Stabulense monasteria in fauillam redigunt. Arduennam percurrentes, Prumiense cœnobium ingrediuntur ipso die Epiphanię Domini: Interfectis omnibus, quos ibì inuenerunt, monasterium igne consumunt: & onerati pręda, ad castra redeunt.

Lucæ 11.

Nortmanni Nouiomagum obtinent.

Multas vrbes flāmis exurunt.

Dum hæc aguntur, Ludouicus rex apud Franconofort moritur. Nortmanni audita morte regis, nimio exultabant tripudio: & iam non de conflictu, sed de præda cogitabant. Igitur cum omni festinatione exeunt, & Treuirorum ciuitatem nobilissimā die sacratissimo Cœnæ Domini occupant: In qua vsque ad sanctum diem Paschæ fessa ab

ſa ab itinere corpora recreantes, omne tentorium vrbis circunquaquè vſque ad ſolum demoliti ſunt. Deindè ciuitatem flammis exurentes, ad Mediomatrices dirigunt aciem. Quod cùm comperiſſet eiuſdem vrbis antiſtes, adiunctis ſibi alijs epiſcopis vel comitibus, vltrò illis obuiàm ad pugnam procedit. Inito certamine, Nortmanni victores extiterunt, & epiſcopo interfecto, cæteri fugerunt. Pagani iter, quod cœperant, deſerentes, cum ingenti præda ſumma celeritate ad claſſem reuertuntur. Iiſdem verò temporibus Carolus, huius nominis & dignitatis tertius, licèt grauibus & multimodis regni negocijs occupatus, tamen aduerſantes Nortmannos, Deo auxilium ferente, regno depulit. Treuiris cōburitur. Alij habēt, quòd data pecunia, è regno deceſſerint.

Poſteà verò gens Hungarorum finibus ſuis egreſſa, regnum Bauarorum ac Lotharingiæ occupat, cædibus, rapinis ac incendijs omnia vaſtat, & vſque ad Carbonariam ſyluam igne & præda demolitur. Sed Otho ſenior tunc temporis Imperator, multimodis regni & ſuorum procerum impeditus incommodis, dum aduerſantes non cohibet hoſtes cenſura regiæ ſeueritatis, maiorem licētiam iniuſtè agendi tribuit etiam domeſticis. Bellum tamen contra Hungaros ſuſceptum, Deo miſericorditer diſpenſante & pro ſuis pugnante, ſatìs feliciter peractum eſt. Rex ipſe Hungarorum cum ſuis principibus captus eſt: cæteri verò interfecti, & funditùs ſunt extincti.

DE RELIQVIIS S. GVDILAE.

Igitur poſt tanta flagitia recedentibus paganis, beatæ Gudilæ corpus ad prædictum cœnobium, ab Daniſiam in nihilum redactum, redijt. Quod quanquàm hoſtium irruptione ſuique deſtructione vileſceret, beatæ tamen virginis corpus ibidem ſeruabatur, eaque reuerentia, qua loci eiuſdem tulit paupertas, illud venerabantur, donèc Vuenemarus quidam ſubintrauit, qui vt altera peſtis eundem locum iniuſto poſſidendi deſiderio vſurpans, omni crudelior belua, ſpecie Chriſtianus, non opere, paganos ipſos nimia vicit crudelitate. Bona eccleſiaſtica in vſus ſuos & ſuorum ſtipendia ſatìs audacter præſumpſit vendicare, & ancillas Chriſti iniurijs & egeſtate afflictas, compulit fugere, & vt oues ſine paſtore circunquaquè vagantes, errare. Si quam autem è numero DEO ſeruientium mors occupabat, locum eius auaritia Vuenemari ſupplere nolebat: ſed non mirum erat, quippe qui & viuentibus ſua negabat. Hoc tandèm iuſto Dei iudicio tam animæ quàm corporis morte damnato, dolet eccleſia ipſum reliquiſſe filios. Quorum vnus Hermenfridus res eccleſiæ ſupradictæ inuaſas iniuſtè, non timuit mortuo patre ſuſcipere, & quidem per aliquot annos ſine alicuius contradictione vel defenſione. Vuenemarus bona eccleſiaſtica ſibi ſceleratè vendicat.

Hoc enim tempore, vt clamat veritas ſcripturæ, neque rex, neque dux in Iſraël erat: ſed vnuſquiſque in via cordis ſui ambulabat. Tanta nanque aliorum malorum pericula, tanta vndiquè aduerſitatum creuerant incommoda, tanta inſupèr principum erat negligentia, vel defenſorum impotentia, vt res eccleſiarum minui vel diripi in his finibus ab aliquo, iam eſſet pro minimo. Poſt hæc Ottone ſecundo tenente imperium, Carolus frater Lotharij regis Francorum, in regno Lotharienſi adeptus eſt ducatum. Qui ſtatum imperij dolens perturbari multipliciter, ad melioranda negocia multorum animum ſolerter aduertit. Vndè inter cætera res ablatas eccleſiæ Morſellenſi inuaſorum partibus niſus eſt ſubtrahere, & ſanctæ Gudilæ famulantibus reſtituere. Sed quiuis ſcire facilè poteſt, quàm difficilè corrigantur, quæ in conſuetudinem venerunt diutina dilatione. Sua loco ſancto volebat reddere induſtria Caroli Ducis, ſed obſtabat audacia peruaſoris, nec Deum timentis, nec hominem reuerentis. Inſurgunt teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi. Hermenfridum omnes ſuæ partis clamant eſſe patris ſucceſſorem, & paterni boni hæredem. Ducis autem præualente potentia, Hermenfridus ſuique complices, amantes terrena, paruipendentes cæleſtia, inito conſilio inuaſas terras retinent ſibi, & precioſam margaritam, omnibus datis comparandam, corpus ſcilicet ſanctæ Gudilæ, dant bono negociatori, Carolo videlicet glorioſo duci. O miſeros & miſerandos, qui inſtàr brutorum animalium terram reſpicientes prono pectore, ac ventri obedientes, non Deo, ipſi ſe indignos iudicant tanto dono. Et ſicut paternam rapacitatem eis hęreditate ceſſiſſe gauiſi ſunt, ſic quaſi æterno mucrone perfoſſi, paternæ necis exitum ſibi cōtigiſſe triſtati ſunt. Nam vniuerſos eiuſdem Iudic. 17. 18. 21. Carol⁹ frater Lotharij, fit dux Lotharingiæ. Vltio diuina in vſurpatores.

Patores rerum ecclesiasticarũ. possessionis cohęredes, inaudita miserabilique nece notum est finiri ad extrema venientes.

Carolus verò dux pro nihilo ducens damna terrarum, felici commercio gaudet se cęlestem accepisse thesaurum. Quem cum debito honore in ecclesiam sancti Gaugerici Bruxellas intulit, & quid sibi cessisset boni, volens probare oculis, temerè, quanuis deuotè, aperuit thecam virginis: sed mirum dictu, ecclesiam totam derepentè nebula circunfundit, omnemque diurni luminis adspectum in nocturnas tenebras permutans, oculos præsentium caligo retundit, atque sic prouidentia Dei omnes ab incepta temeritate retraxit. Saniori interim dux innitens consilio, se vnà cum aliquanta fidelium plebe in contritione carnis ac spiritûs coarctauit triduo, vt quod faciendum incauta persuasit temeritas, summa, quę omnia vincit, humilitas impetraret. Et iam tertia dies illuxit, memoratusque princeps ad loculum beatæ virginis cum sacerdotibus ac thymiamate accessit, aperuit, & quod desiderabat vidit, inuocataque Dei maiestate occlusit, ac sigillo obsignauit. Posteà verò partem quandam villæ, quæ vocatur Molenbecca, sanctæ Gudilæ tradidit, & sex familias addidit, & alia complura altaris vestimenta donauit. Illic non sine magna veneratione quieuit vsque ad tempora comitis Baldrici, nepotis Caroli ducis. Millesimo quadragesimoseptimo anno incarnationis Dominicæ, XV. indictione, Damaso summo Pontifice Apostolicæ sedi præsidente, Henrico II. regnante, dedicatum est in monte Bruxellis templum XVI. Calend. Decemb. ad laudem nostri redemptoris, in honorem sancti archangeli Michaëlis à Gerardo Cameracensi episcopo. Lambertus verò, qui & Baldricus comes, Henrico fratri succedens, cuius præsentia tunc omnia illic congruenter erant ordinata, eodem die illud corpus sanctissimum de ecclesia sancti Gaugerici cum episcopo cæterisque sacris ordinibus leuauit, atque cum summo honore in ecclesia sancti Michaëlis reposuit. Et annuente in omnibus vxore sua Oda, quæ fuit Gozelonis ducis filia, ad seruiendum Deo sanctęque Gudilæ virgini, ibi clericos constituit, & ad vsus eorum ipsam ecclesiam cum decimis, & alia plura legaliter contulit. Ibi nunc quoquè, ad ostendenda gloriosæ virginis merita, multa & magna fiunt miracula. Hæc de virgine Dei pauca tantùm è multis in nostrã venêre notitiam, omissis proculdubiò plurimis, quæ nos præteriêrũt. Sed hîc nostra de virgine claudatur oratio, eiusdemq; nobis non desit intercessio, quę & me scribentem, & te Christiane respiciat legentem, Amen.

S. Gudila transfertur Bruxellas.

Carolus dux quę sit largitus ecclesię eius.

S. Gudila ad S. Michaelis ędē transfertur.

BERNARDI IVSTINIANI ORATORIS EXPOLITISSIMI, IN BEATI LAVRENTII IVSTINIANI *Venetiarum protopatriarchæ vitam, ad monachos Carthusienses Præfatio.*

ETsi non dubito, venerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicuti viuens solebat, ità etiam vita functus excipietur à vobis omni pietatis officio: iucundiorem tamen eius aduentum esse existimaui, si rationem, qua suauissimus gratissimusque hospes ad vos veniat, cognoueritis. Nam quum eum à teneris annis dilexissem, plùs etiam quàm parentem, atque illius discessu mœrens, desiderarem aliquid solatij, optabam (vt amantium mos est) aliquam illius imaginem, non Lysippi quidem manibus, aut Apellis, sed quæ potiùs exprimeret & mores illius, & actiones, & verba: quæ nisi literarum viua (vt ità dixerim) pictura fideliter atque perfectè repræsentari non possent. Illud igitur vnum cupiebam, illud optabam, singulares illius cælestesque virtutes, & cuiuis pontificum veterum merito non impares, præstantis alicuius ingenij literis illustrari. Quod cùm ipse mecum sæpiùs agerem, sępè etiam cum his venerabilibus patribus vestris, qui apud nos sunt, & præsertim cum angelici spiritûs viro Francisco Taruisano, præfecto vestri cœnobij, accidit inter nos officij quędam & pietatis plena contentio. Quum orarem ego illum, & ille contrà me, vt aliquid de vita nostri pontificis scriberem: dicebam esse illi authoritatẽ, esse doctrinam: consueuisse per multos annos cum Laurentio, multa vidisse, multa cognouisse: singulari charitate ac reuerentia ei fuisse deuinctum: Vereri me prętereà dicebam, nè si ego scribe-

Franciscus Taruisanus.

scriberem, sanguinis propinquitas obesset fortasse Laurentij causæ, & (velut in foro solet) testimonium nepotis in causa patrui suspectius haberetur. At ille eisdem contrà me rationibus vrgebat enixiùs, & facultatis, & consuetudinis, & amoris: atque (vt est præstanti doctrina & vsu rerum) intueri iubebat Ambrosium, qui Satyri fratris laudes duobus libris complexus est: adspicere Bernardum, qui Gerardo fratri, inter cæteras nobilissimas super Cantica homilias, locum præcipuum eius laudibus inseruit. Neque Latinos solùm memorabat, sed Græcos etiam. Nam & Chrysostomus parentis, & *Basilius sororis vitas & laudes, quemadmodùm noster Aurelius Monicæ matris, prosecuti sunt. An (prætereà dicebat) si quotidiè vides alienos & externi generis homines concurrere ad illius sepulcrum, qui aut statuas, aut flores, cereósve in testimonium venerationis apportent: quid tandèm tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficijs obstricto agendum est? Te certè audiui, quum diceres illum tibi sæpè magnis in laboribus præsenti adfuisse numine, quemadmodùm promisit ipse tibi, dum migraret è vita. Nónne igitur ad illius honorem & gloriam, (nisi ingratissimus esse vis & haberi) quicquid in te est aut facultatis & ingenij, aut deniquè studij & diligentiæ, conferendum? Hęc igitur ille quum diceret non minùs prudenter quàm amicè, certè in memoriam redigebat, idipsum vsu accidisse ferè per omnes ętates. Omitto enim priscos illos gentiles, vt Catonem, vt Cæsarem, vt Thucydidem & Xenophonta: quorum hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauêre suas: adeò non de amicis aut propinquis, sed de seipsis scribere non dubitârunt. Dicam de nostris. Certè Athanasius Antonij, Martini Seuerus, Bernardus Malachiæ, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysostomus scripsêre vitas, aut discipuli omnes, aut amicissimi. Itaque refragari iamiam poteram summæ authoritatis exemplis: sed illa præcipuè ratione non poteram, quam de illius erga me memorauerat beneficijs. Abijt enim optimus pater ea maximè tempestate, quum me familiamque meam turbulentissimi fluctus & procellæ varijs modis impeterent, vt mergi penitùs necesse fuerit, (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper à me benignissimus pater, in tantis malis atque periculis opem tuam impetrauisset. Vt extaret igitur aliquod grati animi officium, quod profectò ab nepote erga patruum sine scelere omitti non potuit, appuli animum ad scribendum. Quę autem narrabimus, verè possumus dicere cum Apostolo, quia non solùm à fidissimis testibus audiuimus, sed pleraque ipsi vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt: pręsertim cùm ab initio pontificatûs ad vltimum vsque vitæ diem, ab illius (vt aiunt) latere nunquàm ferè discesserimus. Placuit autem vobis potissimùm inscribere, clarissimi athletę Christi. Nam quum Leonardi parentis cineres atque ossa, meî, apud vos habeam pignus eximiæ erga vos familiæ nostræ obseruantiæ & pietatis: cur germanos optimos atque dulcissimos, qui se incredibili pietate dilexerunt, quantùm in me est, pari quoquè contubernio non donem? Venit igitur ad vos Laurentius, pater & vita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans: quibus quidem ornamentis quid accedere possit, non video. Sunt autem summa omnia hęc, & habitant adhuc in oculis omnium: ex quibus & voluptatem in legendo, & fructum in imitando percipere possitis.

Serm. 26. in Cantica.

for *Gregorius Nazanzenus.

Nota quid cōferat pia inuocatio Sanctorum.

1. Ioan. 1.

QVO GENERE, QVIBVS PARENTIBVS SIT ORTVS, ET QVO PACTO ADOLESCENS AD DISCIplinam monasticam sit profectus. *Cap. I.*

NAtus est igitur Laurentius Venetijs, Bernardo Iustiniano patre, matre verò Quirina. De vtriusque familiæ nobilitate neque multa dicere, neque omninò silere licet sine illius iniuria. Nam sicut his fortunæ donis gloriari, superbæ leuitatis est: ità fortiter contempsisse, quod Laurentius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorum monumentis extat, Iustinianam familiam à Iustiniani posteris defluxisse: tres fratres Constantinopoli pulsos per seditionem, venisse in Italiam, atque Venetijs consedisse. Huius familiæ virtus cùm multis in bellis, tum in eo maxi-

8. IANVA. Genus S. Laurentij.

Familia Iustiniana.

maximè claruit, quod à Vitali Michaële duce Veneto aduersùs Emmanuelem Imperatorem Constantinopolitanum feliciori initio, quàm euentu, gestum est. Classem nobilissimam centum triremium, & viginti nauium dux Venetus centum diebus confecit, & in altum deduxit: quæ quum omnem oram Illyrici maris, portus deindè Epiri atque Achaiæ, & deindè maris Aegæi insulas penè omnes recepisset, captaque deniquè ac spoliata Chio, ad insulam, quæ nunc dicitur sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descendisset aquatum, (seu pestis illa fuit, corrupto cæli tractu, seu, quod magìs creditum est, infectæ ab hostibus veneno aquæ) sanè incredibili lue vastata est. Iustiniani quicunque per ætatem potuerant capere arma, classem eam conscenderant, quasi patrias sedes bello repetentes: sed tãtum conatum infelix exitus excepit. Nam ad vnum omnes, sic volente Deo, aut ferro, aut morbo extincti sunt domì, præter aliquot senes, sufficiendæ soboli frigidiores. Fortè euenit, vt vnus tantùm superesset adolescens, Nicolaus nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quàm remige vacuam classem trahens, in patriam reuersus: & cùm prçter alia publica incommoda, tum etiam quasi excidij illius familiæ causa fuisset, quæ toti ciuitati fuerat charissima, incidit in populi odium. Et vt quoquomodò posset, reconciliaret, statuit non solùm restituere illam in lucem, sed copulare etiam sibi sanguine. Impetrat ab Alexandro tertio pontifice maximo, vt liceat adolescenti monacho soluere vinculum religionis, ad reparandam sobolem suæ gentis: eique vnicam filiam despondet, Annam nomine. Faustç fuêre nuptiæ. Donauit illos Dominus maribus sex, & tribus fœmellis. Lætus tam prospera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens, voti veteris religionisque non immemor, ad monasterium reuersus est: ædificato priùs apud Amianum cœnobio virginum sub nomine sancti Adriani: in quo vxor ipsa Anna quoquè monasticam cepit vitam. Multis miraculis ambo claruerunt, atque eorum imagines apud ædem sancti Nicolai, in testimonium sanctitatis ad nostram vsque çtatem perstitêre. Quod, nè cui fortè mirum videatur, iisdem temporibus idem Alexander pontifex Constantiam, Gulielmi Siciliæ regis filiam & monacham, & plùs quàm quadragenariam Henrico Imperatori, Frederici Barbarossæ filio, nuptui concessit, ad sobolem Gulielmi patris, qui Siculis fuerat charissimus, suscitandam. Ex hac igitur sanctitatis propagine Laurentius ortus. Bernardus pater iuuenili ætate è medio magnorum honorum cursu surripitur. Quirina mater, & ipsa clarissimo genere, anno ætatis quarto supra vigesimum, amisso viro, & quinque susceptis liberis, reliquam ætatem cælebem duxit, domum suam regens, vt Apostoli verbis vtar, & filios in timore Dei & mandatis instituens, instans orationibus die & nocte: & nè in delicijs mortua esset, cilicium & catenam æream, quoàd vixit, circa lumbos gestauit, ieiunijs & vigilijs florentem ætatem castigans: præcipuè autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad eleemosynas filios semper & verbo instrueret, & exemplo. Accessit ad eximium Laurentij ornamentum, germanorum fratrum par memorabile, Marcus & Leonardus: quorum necessaria mentio me diù tenuit ancipitem, scriberémne hîc aliquid de illorum vita moribusque: sed quum magni res operis videretur, mâlui nunc soli Laurentio dare operam. Vnum tamen illud non silebo, cum bona venia legentium, tres eiusmodi fratres tanta virtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium sciẽtia præditos (quod quidem scriptorũ monumentis extet) vix vlla vnquàm secula tulisse. Nec falli me amore, neque fallere prorsùs scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuensis illius maximi & periculosissimi: & natus, quo die pro insigni apud Clodiam victoria, vniuersa ciuitas supplicationibus & omni lætitiæ genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lætitia pareret, gaudio quodam animi perfusa, Deo primùm gratias egisse, quòd eum partum, quem tantis in laboribus periculisque gestâsset, in lucem ederet cum tanta ciuitatis lætitia: deindè Deum suppliciter orâsse, vt hostibus aliquando formidini esset, & saluti ciuibus: quod certè vidimus euenisse bello Mediolanensi, sicutì suo loco dicemus. Statìm autem primçua ætate declarauit morũ elegantiam singularem. Nihil illo venustius, aut amabilius: cum maioribus natu libenter esse, cum çqualibus facilis, minores ãplecti. Cçterũ excellẽti videbatur animi magnitudine, & ad summas res semper intẽta. Nihil illũ ludicri delectabat, vt solet cæteros iuuenes: sed ad magnas res diuina sapientia rapiebat, vt aliquando Quirina mater metuens, nè aliorsùm erũperet ille ardor animi, & mũdi honores amplecteretur plusq̃ par esset: Quin tu, inq̃t, hanc

Margin notes: Venetorum clades. — Redit ad monasteriũ Nicolaus Iustinianus. — 1. Tim. 5. — Nota sanctitatem nobilis matronç. — Mores adolescentis S. Laurentij.

hanc mi fili insaniam mittis? Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurentius veluti per iocum, Noli timere, ait, mater: magnum me Dei seruum adhuc videbis. Hoc de se ipso puerile præsagium haud multò pòst Dominus impleuit. Annũ erat natus vndeuigesimum, eius scilicet ętatis, in qua carnis illecebrę ancipitẽ facere solent humanæ vitæ viam. Dominus autem Iesus manum illi adhibere volens, apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui Fasciculus amoris inscribitur, meminit. Ipsius verba subijciemus: Erã vestrì similis, quęrens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inueniebam. Tandèm quędam virgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hæc propiùs accedens, venusto vultu placidoq; affatu: O iuuenis, inquit, dilecte, cur effundis cor tuũ, & pacem sectando per multa variaris? Quod quęris, penès me est: quod concupiscis, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere volueris. Quum verò nomen ipsius, & genus, & dignitatem scire peroptarem, se ait sapientiam Dei esse, quę propter hominum reformationem humanã formam suscepit. Assensi igitur, & dato pacis osculo, læta discessit. Hac igitur visione perculsus, rem detulit ad Marinum, Quirinę matris consobrinum, qui fuit tam vita quàm doctrina sanctissimus. Is quanquàm magnũ aliquid portenderet, & ardentẽ iuuenem ad omnem altissimæ vitæ rationem intelligeret, perspicere tamen penitiùs illius animum, & corporis firmitatem experiri màluit. de vestitu nihil mutauit, nè cultus sordidior proderet animi propositum: sed matri nimiùm amanti secretum esse non potuit. Quæ quum præter suspiciones alias, ligna quædam rudia super lectum sternere, superq; his lignis cubitare filiũ depræhendisset, (vt est matrum natura mollior) metuens nè filius nõ satìs difficultates religionis intelligeret, induxit in animum tentare illius propositum, & nuptias apparare. Et quidem virgo offerebatur, forma, nobilitate & amplis diuitijs pręstans, quã ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurâsse perspiceret, fugam maturauit, atq; ad Marinum auunculum se contulit in religionem canonicorum collegiatorum, qui S. Georgij in Alga nuncupantur. Dicebat autem initio conuersionis proposuisse animo, hinc omnia bona fortunæ, nobilitatem, magistratus, honores, vxorem, liberos, pecuniã, & omnis prætereà generis voluptates: illinc inedias, vigilias, æstus, algorem, seruitutẽ: sedisse deindè quasi iudicem inter ista, & ab sese ità exegisse: Considera nunc etiam atq; etiam Laurenti, quid agas: Putásne hęc perferre poteris, aut illa contemnere? Tum sese ad Domini crucem conuertisse: Tu es Domine spes mea: ibì posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo, relicta matre, fratribusque calcatis, prætereà opibus & honoribus, & florentis ætatis illecebris, ad cælestem militiam profectus est.

Christus illi apparet.

Nota stratũ sancti adolescentis.

Spernit nuptiarũ voluptates.

De siti, fame, vigilijs, & omni corporis attritione, de dolorum tolerantia per omnem ætatem declarata. Cap. 2.

PRimum igitur sibi certamen instituit cum corporeis illecebris, cuius viã breuissimam iudicauit, si nihil illis molle concederet, sed bellũ gereret quasi cum hoste capitali. Nihil dicam de cibi parcitate, quem nunq̃ saturitate, sed vix vltima necessitate definiret: nihil de sitis tolerantia, qua nunq̃ sic torreri visus est, vt vel per ieiuniũ, vel manuũ operationem, vel peregrinationem, vel valetudinẽ adduci potuerit, vt potum deposceret: quin si inuitaretur à fratribus, dicebat: Quo igitur pacto feremus Purgatorij calores, si paruam hanc sitim ferre non possimus? Vigilias à patribus institutas, non solùm ità seruauit, vt ad matutinum primus veniret, vltimus discederet: sed quum omnium monachorũ mos sit, post matutinum ad somnum redire, donèc sol illucescat, Laurentius per omnem vitam nunq̃ de ecclesia discessit, donèc ad Primam fratres conuenirent. Rigente hyeme, accedere ad ignem nunq̃ visus est: quod fuit admirabilius propter corporis imbecillitatem. Accidit autem, vt pater quidam ad ignem inuitaret: recusante illo, palpauit pater illius manum, quumq; obrigentem frigore sensisset, admirans, inquit: O fili, magnus calor est, quo intùs ardes, si frigora ista non sentis, quibus obriguisti. Quid illud, vt ne in hortum quidem remittendi animi causa vnq̃ accesserit, quod vnum solet esse monachorum remedium? Stabat gradu nixus, dum diuina canerentur officia: non dextra, nõ lęua sedilibus hęrere: quẽ statũ semper in psallendo seruauit. Videtur hęc fortasse minùs admirabilia his, qui nũquàm experiuntur. Vos aũt nobiles Christi athletę, qui quotidiè facitis harũ rerum periculũ, scio facto

Pugnat aduersùs voluptates fortiter.

Vigiliæ eius.

Tolerantia frigoris.

Statio eius in templo. abærebat:

ctu difficiliora quàm dictu iudicatis. Huius propositi atq; constantiæ perseuerauit vsq; ad vltimam senectutem, vt in ipsis ægritudinibus vix vlla corpus remissiori ratione foueret. Nam quum medicus eum laborantem iam fermè septuagenarium ad edendas carnes inuitaret Quadragesimę tempore, & quò faciliùs suaderet, afferret exemplum sancti cuiusdam ex his recentioribus, qui ob ęgritudinem haud maiorem die Dominicæ passionis pulpā phasiani comedisset, petiuit primùm Laurentius, an abstinere posset sine vitę periculo. quū ille non negâsset, Vnusquisque, inquit, abundet in sensu suo: sed vt verum fatear, valdè me delectant veterum exempla sanctorum. Video autem confessores per carnis macerationem, martyres autem per sanguinis effusionem ad cælestem patriam contendisse. Itaque vt ad priores annos redeam, quum factus esset ętate vergente debilior, cogebant eum patres ex capituli decreto, vt cibo & somno, & veste moderatiùs vteretur. Quod ille ægrè ferens, quasi ad delicias compelleretur, Iubete, dicebat, vt lubet, parebo iussis: scire tamen vos velim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiendi viam non defuturam. Quęrebam ab eo patre, qui hęc narrabat, quid his verbis significare voluisset: Disciplinas credebat, id est, verbera & plagas, quibus solebat affligi vehementiùs. Notas quippe & sanguinis maculas sępissimè apparuisse. Non solùm autem euicit has communes naturæ necessitates, sed dolorum patientiam admirabilem vbiq; pręstitit. Incidit initio religionis in morbum fistularū, quas medici appellare scrophulas solent. His omne collum repletum est. Desperabant medici de iuuenis salute. Vnum remedium dabant, si setis equinis per transuersum collum sępè deductis, corrupti humores educerentur: adurerentur deindè ferro candenti. Verùm timebant, nè dolorem ferre non posset. At Laurentius vultu, quo semper erat, æquali, Quid dubitatis, ait, fratres? secet & vrat medicus, vt libet: an non poterit Dominus mihi dare fortitudinem, qui tribus pueris dedit in fornace candenti? Traiectus itaque, & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignum, quòd pręter vnam vocem Iesu semel emissam, ne minimum quidem gemitum edere deincèps auditus est. Cęterùm hoc nobis incredibile fuisset, nisi oculis nostris vidissemus, in vltima ętate, quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumuisset maiorem in modum, ac resolutio tardior appareret, eademq; difficilis, angeretur autem animi pijssimus pater, domì atq; in cubiculo inclusum vacare non posse ouibus suis, ad ictum ferri stetisse penitùs immobilem, quum timenti medico diceret, Incide audacter. neque enim laminas martyrum nouacula tua superabit.

Obserua iter in cælos.

Patientia eius eximia.

Dan. 3.

De humilitate & mansuetudine, de contemptu ignominiæ, de paupertatis amore, de dono orationis & constantia. Cap. 3.

HAEC de corporis attritione, & quidem pauca de multis: sed veniamus ad animū, vbì plus negocij videtur. Incipiemus aūt ab humilitate, quam ipse cęterarum virtutum reginā appellabat. Si rector erat monasterij, velut id sibi muneris contemptui potiùs esset, q̄ honori, infima queq; ministeria diligere, quæ relatu etiā sint indigna: nihil nisì de peccatis suis loqui, sua detestari, cōtemni ac despici cupere, semper de humilitate Domini Iesu, aut beatissimę virginis loqui. Sed omissis quotidianis istis, videte patres, quomodò cōtumelias tulit. Quū de monasterij negocijs aliquando in capitulo ageretur, frater quidā simplicioris ingenij, accusauit nescio quid à Laurentio factū. Laurentius aūt quanuis intelligeret hominis ingeniū, & purgare facilè posset quod obiecerat, substitit primū, quasi non audiret: tandèm leni gradu in mediū procedens, genibus flexis: Ignoscite, inquit, patres: peccaui in cęlum & coram vobis. eccè pœnitentiā, quam dederitis, agam. Tactus pœnitētia frater ille, ad Laurentium accurrit, & veniā petens, eius pedibus aduolutus est. Iterùm aūt quū simile quippiam falsò obijceretur, compressa Laurentius mordicùs lingua, nihil respondit: scilicet, nè aut mendax confessio malū exemplum proderet, aut negatio contentionem gigneret: loquendi & tacendi tempora prudentissimè discriminans. Mundi verò fastus atq; superbiā quàm magnificè perdomuit? Non dico, vt opes reliquerit & honores: Neq; enim tantę virtutis est, honores contemnere, quàm contemptū appetere. Plus est enim, vt male affici negligas, quàm vt benè affici non cupias. Cęterùm illud summę perfectionis, vt malè affici desideres. Itaq; nō silebo, quod Maphæus patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nam quum de more exîssent, ad petendum panem,

Eius insignis humilitas.

Cōtemptus superbiæ & fastùs mundani.

panem, fortè accidit, vt frequentiora vrbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate,& declinare homines cupientem: Maphæe,inquit,quid moueris? Vadamus constanti gradu. Nihil enim profecimus, si reliquimus verbo mundum, nisi etiam opere declaremus. Eamus cum saccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodiè de seculo triumphum referamus. De paupertatis aũt amore quid dicã? Accidit fortè,vt tectum monasterij igni cõflagraret,vbi fratres omne penu in spem anni reposuerant. Aberat eo die Laurentius. Aduenienti verò mœsti fratres triste nuncium cùm attulissent,hilari vultu Laurentius: Eià filij,quid mali actum est nobis? Nónne paupertatem vouimus? Benedictus Deus,qui nos voti compotes facit. Ipse qui dat semen serenti,panẽ etiam ad manducandum præstabit: tantùm nè amittamus confidentiam nostram filij: quę,vt inquit Apostolus,magnã habet remunerationem. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebrę viluerãt, ità vna illi voluptas erat, ex ecclesia aut cella non discedere. Et orationis quidẽ & contemplationis gratia eum nemo superauit. Qualis enim veneratio subibat animũ, cùm illum ad altare conspiceres? quę corporis immobilitas,quę vultûs intentio,quę lachrymæ? Ex fratre quodã audiui,illius inprimìs familiari, dum celebraret Missam nocte Dominicæ natiuitatis,post cõsecrationem Eucharistiæ solutum in mẽtis excessum. Cumq́; diutiùs perseueraret,accedit diaconus semel atq; iterùm. Ille persistit immobilis. Tandèm casulam tractus à fratre, velut à somno euigilans, Eccè prosequor,inquit,frater. Sed quid de infantulo isto tam pulchro faciemus? Quomodò solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Constantia autem fuit admirabili. Postq̃ Deum secutus est,maternam aut fraternã domum ingressus non est. Memini puer adhuc cùm essem,videre eum ad domûs nostrę ianuam pulsantem, panes petere,domum tamen aut limen non ingredi, sed forìs stantem panes opperiri. Mater autem filium ægrè ferens tanto onere grauem diutiùs per vrbem vagari, iubebat ministris,vt saccũ illi panibus implerent. Recusare semper Laurentius,& panibus duobus contentus discedebat, vt operam nauaret humilis mendicationis, & non domestici quæstûs. Matris dormitioni interesse,pietatis esse putauit: Ibique noctem egit, vt materni amoris præceptum adimpleret. Dignum illud memoria, quòd matrem, quã vnicè dilexit, morientem videre potuit sine lachrymis: & plorantibus alijs, ipse siccis oculis vltimum persoluit officium. Idem vbiquè erat,nunquàm eum quisquam aut lætitia exhilaratum,aut ira commotiorem, aut solutiorem remissione animi videre potuit. Non vllum deniquè vestigium metûs, cupiditatis,doloris,voluptatis.

Amor paupertatis. — *2. Cor. 9.* — *Heb. 11.* — *Mentis excessus in Missa.* — *Eius constantia.* — *Affectus vt edomitos habuerit.*

De dono & efficacia verbi: quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetiæ, & de vocatione illius ad pontificatum. Cap. 4.

ERat autem illius constantia (quod raro solet accidere) mira simul humanitate & veneratione condita. Sermone fuit suaui,breui,& pondere pleno: &(vt scriptum est) verbum quod ex illius ore egrediebatur,vacuum non redibat. Fuit illi pręcipuus in adolescentia socius, tam genere quàm diuitijs clarus. Is fortè aberat, & in Oriente negocia gerebat, quando Laurentius Dominum Iesum secutus est. Hoc cùm accepisset & iuuenis & ignarus, quid esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasterium cum cantoribus & citharœdis, & cum aliquibus armatis, planè non dubitans socium ad reditum pellicere: & si fratres fortè negarent,tum vi & armis vsurus,accersit Laurentium: quem cùm vidisset non tam habitu vestis mutatũ, quàm oris & gestûs & incessûs,obstupuit. Laurentius benignè salutatum, incipit illius animum blando priùs sermone tractare: tum paulatìm à mundi rebus ad cælestia deducere. Quid multa? Impulit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in rete improuisus incidit. Respondens autem Laurentio,inquit: Frater,verba æternæ vitæ habes: & quoniam frustrata mea spes est, teque ex hoc loco educere non possum, tu sanè ex hoc seculo me ad te deducere poteris. statutum est tecum viuere, tecumque mori. Prædicationis facultas ad populum ei defuit: quia nec spiritu,nec lateribus esset benè firmis: sed nihil fuit suauius,quàm sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei vos inprimìs,venerandi patres,optimi testes estis,à quibus vocari sæpè solebat. Vbi aliquando audiui à fratribus vestris, cùm sedissent ad vmbram patulæ fagi, & dicere aliquid pararet, extemplò nimbis & tonitruis incredibili cum fragore misceri cælum visum esse. Cùm verò fratres hinc pluuiam grandinemque metuerent, hinc ęgrè ferrent

Eius sermo qualis. — *Esa. 55.* — *Est frequẽs apud Carthusianos.*

concupita prædicatione fraudari, subridere cœpit Laurentius, & manu monere: Quiescite, inquiens, fratres: hęc sunt satanæ ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in veritate non stetit. Nunquid verbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonem instituit, & eccè cęlum visum est aperiri, diesque lętissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum præbuit officium. Non minori pręterea cura fratribus aderat: Mœstos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere. Vexabatur frater (vt mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquotiès à Laurentio confirmatum, non cessabat diabolus instigare. Ferre ille ampliùs tentationem non poterat. Ad Laurentium autem se conferens, Succumbo pater, ait, fer opem. Eccè nisì adiùueris, ad seculum redeo. Tum Laurentius: Sine modò, mi frater, & tantùm hodiè nè abeas. Cràs, vt libuerit, deliberato. Nox vna in orationibus ac lachrymis absumpta, sic diabolum fugauit, vt nunquàm deincèps eum sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilius: quod quidem narrare dubitarem, nisì accepissem à patre venerandæ fidei & authoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opem recurrisset, accepit Laurentius lauri ramusculum, qui decoctus aqua, relictus erat in vasculo. Ad fratrem autem conuersus, Accipe, inquit, frater, & in horto planta: & si quidem reuirescet, securus esto de perseuerantia tua. Abijt ille & plantauit, & reuiruit: & de miraculo gaudens, memoriam virgæ Aaron, & palmę Macarij reuocauit. Cęterùm prophetiæ spiritu vberrima quadam mensura Dominus eum donauit: & hoc ità celebre & diuulgatum fuit, vt non aliter ad eum, quàm ad oraculum concurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsìm, vbì res postulabit. Intereà vnum eligemus è multis, vel homine in quo accidit, vel multiplici varietate, vel certitudine rei præstantissimum. Fantinum Dandulum scio cognouistis, genere, dignitate, vita & doctrina clarissimum: qui fuit nupèr episcopus Patauinus. Hic dum secularis esset adhuc, & primarium in nostra Republica locum teneret, primo die Quadragesimæ ad suscipiendum de more cinerem accedit. Suscepto cinere & benedictione, Laurentius ait: Memento frater, quia futuro anno tu alijs horum cinerum officium impendes. Quod vt audiuit homo secularis, & plùs quàm quinquagenarius, surrexit admirans: neque aliud tamen ibì percontatus est propter loci maiestatem, sed in claustro prætereuntem expectat. Factus autem ad illum propior, rogat quid illis verbis significare voluèrit. Laurentius substitit aliquantulùm cogitabundo similis, deinde subiecit: Dico tibi frater, quòd cinerem quidem non impones, sed certè populo distribues ramos oliuarum. Fantinus quanuìs maiori adhuc admiratione teneretur, quonam modo hoc posset accidere, tamen aliud sub his verbis latére dubitans, discessit. Eccè autem haud multò pòst Martino defuncto, Eugenius Venetus pontifex eligitur. Ad eum Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscipit eum Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Deniquè ante vertentem annum legatum Apostolicum Bononiam mittit: quò cùm venisset, & primo die Quadragesimæ imponere cinerem populo necessè esset, inuitatur legatus ad id muneris. Ille recusat, quòd ab alio, quàm sacerdote, fieri non liceret. Instant enixiùs illi, dicentes id muneris à Legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atque id officij non paruo tandèm labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij verbis aduertens. Die verò Palmarum, cùm similis contentio oriretur, & canonici peterent, vt oliuæ ramos populo distribueret, ille autem ex humilitate eadem sacerdotij excusatione vteretur: tandèm canonici summis precibus postulant, vt si in cineribus Legatum sese gerere noluit, saltem non recuset oliuarum officium. Quid multa? Victus Fantinus, illud officium, vt prædixerat Laurentius, proprijs manibus absoluit. Has autem sancti viri virtutes Eugenius pontifex cùm audiret, animum induxit Venetis episcopum dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi cepit impetum, & in abdita aliqua loca secedendi: bis restitit, & stare demùm in patrum suorum sententijs deliberauit. Erant autem ex ijs qui suaderent, non esse summo pontifici obluctandum, sed parendum Christi vicario. Nonnulli verò, vt nullo modo susciperet, suadebant, mundi fastus, onera insueta, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuère etiam, qui suaderent vt fugeret: & afferebant singuli exempla sanctorum, qui vel suscepissent, vel renuissent, vel incogniti profugissent. Indicto tamen ieiunio & oratione solenni, decreuerunt patres conari apud Eugenium & literis & nuncijs, nè sibi patrem ducemq; suum aufer-

Ioan. 8.

Confirmat fratrē de instabilitate vexatum.

Admirabile quiddam. Num. 17.

Abundat prophetiæ spiritu.

Fantinus Dandulus episcopus Patauinus.

Abhorret ab episcopatu.

auferret, sine quo societas illa planè periclitaretur. Bis misére, bis rescripsit Eugenius: & extant duæ illius epistolæ, quibus dulcissimis verbis patres illos consolatur. Rationibus prætereà grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, nè diuinæ voluntati aduersentur. Non parére igitur non potuit Pontifici ter iubenti.

De assumptione pontificatûs, familia, veste, victu & pecuniæ contemptu. Cap. 5.

ANno ętatis quinquagesimoprimo inijt episcopatum, & quidem nulla pompa aut comitatu, vt fratres etiam germanos adesse noluerit, & aduenisse priùs nouum præsulem omnis vicinia cognosceret, quàm penè intelligeret aduenturum. Eam noctem duxit insomnem, Deum precatus orationibus & lachrymis, vt si id muneris ad ipsius honorem suscepisset, nolens alioquin & inuitus, nè se desereret: scire se quantum negocij susciperet, nôsse populi multitudinem, ordinum varietatem, amplitudinem principatûs secularis: quales & quàm crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis: contrà verò, vires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquàm nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum hęc & pleraq; alia cum lachrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, vt non aliter deincèps illius episcopatûs, quàm alicuius monasterij, munera obiërit. Familiam sic instituit. Elegit duos de suo cœtu fratres: quorum altero vtebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores. Quinque pretereà ministros habuit per tres & viginti annos, quibus fuit in eo pontificatu: quanquàm per liberalem iocum dicere solebat, familiam sibi grandem esse, cuius cura premeretur: pauperes Christi significans. Veste vsus est colore, quem dicunt, cęlestino, iusta longitudine. Tapeta, & aulæa, & cętera ornamenta ędium omninò spreuit. Mensa non sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur: nihil omninò argenti. Vescebatur in vitreis & fictilibus: cibo vulgari semper vsus, amauit oua, quòd & stomacho amica essent, & voluptatem non iritarent. Nihil appetere, aut damnare: Quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, vt pincerna deceptus colore, acetum pro vino apponeret. Cùm Laurentius admouisset ori, vt acetum esse sensisset, nihil vltrà questus, prandium exigebat sine potu. Pincerna vt aduertit, veniam supplex errori deprecatur. Cui Laurentius placido vultu: Eià, inquit, curato diligentiùs deincèps officium tuum. Cubile habuit vix sex pedes protensum, tomento paleari, & opertorio, quod veteres centonem, nostri sclauinam vocant: exclusis semper de thalamo omnibus, vt liberiùs vacaret lachrymis & orationi. Statìm autem operam dedit, vt pontificalis ecclesia, superiorum episcoporum aut incuria aut auaritia neglecta, pro dignitate sedis excoleretur. Canonicorum ordinem, ad nihilum redactum, restituit, addidit sacerdotes, cantores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, vt plurimæ, in quibus vix Missa dicebatur, nunc videantur esse pontificales. Mores deindè cleri castigare adortus, deque ijs edidit pulcherrimas constitutiones. Sed nihil erat, quod non facilè impetraret liberalitate & bonitate naturæ. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerum suis fructibus patiebatur, vt nihil illi oneris imposuerit vnquàm. Pari cura prosequebatur monasteria, præcipuè sacrarum virginum ob sexûs infirmitatem, quibus nihil deesse pateretur, vel ad corporis necessitates, vel ad regulares etiam disciplinas. Collapsa restituit, noua construxit. Pulchrum huius rei testimonium, quòd cùm initiò viginti aut circitèr obseruantia suscepisset, moriens reliquit quinque supra triginta. Non minori studio aliarum etiam ouium curam gerebat. Non fuit credibile, quantus quotidiè concursus fieret mœstorum & laborantium, qui consolari cuperent, qui iuuari ope, oratione, consilio. Ad eum omnes confluere. Plebanos quidem sedulò monere, reddituros aliquando proprij officij rationem. Cęterùm pecuniam contempsit, vt neminem vnquàm magìs contempsisse crediderim. Domus erat aperta omnibus, omne penu pauperibus patebat. Si procurator rationes afferret, nihil accepti vel expensi videbat ampliùs, quàm quid deesset aut superesset: indignũ omninò ratus, vt qui animarum quæstui præfectus esset, sederet ad calculos. Primum illi de pecunia institutum fuit, vt nullum penitùs sibi cum fratribus esset commercium: quia nihil existimauit ad amorem suæ plebis conciliandum, fidemque comparandam efficacius, quàm si tolleret prorsùs omnem ex animis omnium de hac re suspicionem. A qua vt longiùs abesset, cùm Leonardus frater aliquando pauperem eleemosynam petentem Laurentio commendâsset: Vade, inquit ille, & responde Leonardo meis verbis,

Fit episcopus sine vlla pompa.

Familia eius qualis fuerit.

Eius vestis.

Mensa.

Cubile.

Ecclesiam cathedralẽ instaurat

Item cæteras.

Clerum reformat.

Item monasteria.

Cõtemptor pecuniæ quantus fuerit.

bis, vt tibi ipse subueniat, postquàm à Domino habet, vt de suo dare possit. Illud in amoris fraterni signum retinuit, vt in Paschate, & in natiuitate Domini, & festo Apostolorum Petri & Pauli, eos donaret duobus panibus, ex farinæ flore confectis. Post mortem autem fratrum, idem tributum mihi semper pendit: quin potiùs & à fratribus iuuatus ipse est pecunia grandi in bullis Apostolicis episcopatûs, & à me deincèps non minori, præsertim cùm ad patriarchatum euectus est. In cognoscendis autem penurijs hominum adhibere solebat viduas aliquot spectatæ virtutis & fidei, quòd & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiæ opera feruentior, aptior etiam ad indagandas paupertates occultas, eorum præcipuè, qui ex opibus in inopiam decidissent, quorum generi hominum maximè miserabatur. Mâlebat autem aliquandò decipi, quàm nimius esse in examinando: vt si in alterutro esset offendendum, mâllet, cui non oporteret, dare, quàm non dare cui oporteret. Libentiùs dabat res humano vsui necessarias, quàm pecuniam: & plures libentiùs summas, quàm maiores, vt esset communior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquandò Laurentium consanguineus eius non ità pauper, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem. Respondit Laurentius: Considera, quęso, frater, si parùm dedero, non est quo opùs habes: si multùm, defraudabo multos, vt vni satisfaciam: &ettereà quicquid illud est, quod est, ad cibos potiùs pauperum, quàm ad intortos crines aut margaritas, ab Ecclesia traditum est. Igitur ignosce, si dare non possum. Sed nihil fuit ciuitati gratius, quàm lignorum naues onustæ, quas sequiente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniæ ad eum quotidiè confluebant, vndè non crederes. Vidi aliquandò, cùm ab eo eleemosyna peteretur, quòd pecunia non posset, promissione satisfacere: sæpè, quum domì nihil reliquisset, æs alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum, qua spe faceret, Domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere facilè poterit. Nec spes illum fallebat. Nam continuò submittebat illi Dominus pecuniam insperatò multis de locis. His moribus & disciplina incredibile est, quantum beneuolentiæ & authoritatis apud omnes ordines comparauerit.

Benignitas eius in pauperes & calamitosos.

Eius in Deum fiducia.

De gratia verbi, consilio, sapientia, prudentia, iustitia, conscientia, & infusa scientia. Cap. 6.

HAbuit autem hoc donum diuinitùs collatum, vt omnes, cum quibus esset, lætos semper placidosque dimitteret, omnibus satisfaceret. Boni iuxtà malique, modesti, facinorosi sine vllo penè discrimine illum colebant. Sic verba, & oculi, & motus, & omnia quæcunque aut diceret, aut faceret, (tanta erat virtutis & gratiæ vis) rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pontificatûs, quum de mulierum ornatu decretum edidisset, vxorijs quibusdam maritis ingratum, dux noster illorum querelis deceptus, quasi libertati seculari metuens, accersiri eum iubet. Queritur ea de re verbis acrioribus: vt fuit natura vehementior. Tum Laurentius pater mansuetè simul grauiterque respondens, sic illius animum demolliuit, vt dux conuersus ad adstantes, neque lachrymas continens, Angelus, inquit, non homo, locutus est: Vade pater, & fungere officio tuo. Illum deincèps velut Apostolum veneratus est, vt aliquando per iocum dicere soleret, præter Laurentium neminem esse mortalium, cum quo animam commutaret. Consulebatur autem dubijs in rebus, & quanquàm irent quasi ad hominem diuino potiùs quàm humano spiritu respondentem, res tamen humanas, tam publicas quàm priuatas, quas nondùm illi experiri contigerat: (siquidem ante vigesimum annum confugit ad solitudinem, primo & quinquagesimo redijt) sic callere videbatur, perindè àc semper tractauisset: vt dicere non verear, nihilo mihi minùs prudentiorem esse visum, quàm meliorem: si tamen prudentia, bonitatis pars non sit. Iam verò in iure dicendo sapientiam illi dicant, qui viderunt, & præsertim curia Romana: quæ nihil vnquàm ab eo iudicatum rescindi passa est. Sententiæ illius inappellabiles habebantur: & quanquàm in irrogandis pœnis clementior est habitus, iustitia tamen fuit, quæ neque precibus, neque lachrymis frangi posset. Nulli illius cœnaculum vel cubile non patuit. Non causarum multitudine potuit, non proteruitate litigantium defatigari. Stabat velutì rupes immobilis ad turbines causarum, quibus nulla ferè, vt opinor, in orbe ecclesia magis agitatur, propter amplitudinem ciuitatis & cleri. Gratissima inprimìs fuit breuitas respondendi, qua & paucis absoluebat, & cæteris

Omnibus est gratus & venerabilis.

Etiam humanarum rerum fuit callentissimus.

Aequitas in iure dicendo.

ris adeuntibus satisfaciebat faciliùs. Sed qua iustitiæ luce afflatus ad iudicandum veniret, præsertim maioribus in causis, erit satis apertum testimonium, quod referemus. Matrimonij lis orta Paduæ est inter haud vulgares familias. Ad Fantinum episcopum, de quo dixi, defertur. Ille causa cognita, quum leges fauere mulieri *, quæ virgo asserebatur, pro muliere pronunciat. Iuuenis, qui sponsionem factam pernegabat, innocentiæ conscius, aduersùs tantæ authoritatis iudicem Laurentium pro secundo impetrat. Laurentius autem quum videret à sapientissimo & optimo alioquin iudice secundùm mulierem iudicatum, tamen lachrymis iuuenis permotus, opem implorantis causam non suscipere non potest. Ad orationem autem se confert, quam grauioribus in causis habebat pro fidelissimo consiliario. Hac diligentiùs facta, iudicat secundùm virum. Propinqui mulieris nihilo segniùs tertium iudicem petunt, & impetrant episcopum Taruisanum. Is quoquè pro muliere pronunciat. In discrimine videbatur Laurentij sententia duabus aduersis, & expectabant omnes attentiùs tantæ contentionis exitum: quum iudex æquissimus Deus ipse se pro quarto gerere voluït, & litem omnem dirimere: in lucem producit incæstum mulieris, quæ ex consobrino & eodem clerico grauida, quum partum ampliùs differre non posset, amisso pudore & patefacto flagitio, diuinam fuisse, non humanam, Laurentij sententiam confessa est. Conscientia autem fuit explicata, pura, integra, quæ omnia dirigeret æquitate: scientia verò potiùs diuinitùs infusa, quàm humanitùs acquisita, videri posset. Vix enim elementa prima didicit à præceptore, & tamen nihil est in sacra scriptura disputatum, de quo non posset grauissimè respondere. Dicam, quod accidisse memini. Venit ad eum theologus, qui audierat de illius doctrina, & præsertim quòd didicisset sine doctore. Audire voluït & periculum facere. Mouet illi quæstionem de diuinis relationibus. Respondet Laurentius. Ille responsum laudans, reperit adhuc, velut cum circulatore sophista sibi res esset. Tum Laurentius: Scriptum est, frater: Contentiones & pugnas legis deuita: sunt enim inutiles & vanæ. Dixi quid sentirem: si satisfeci, placet: sin minùs, quære qui tibi respondeat sapientiùs. Compunctus ille & gratias agens, perita benedictione discessit. Scripsit autem volumina quindecim, & sermones quadraginta. Crebra illius scripturarum vsurpatio, deuota traditio, stylus redundans & copiosus: qui si gentilium literis dedisset operam, potuit inter scriptores elegantes annumerari. Voluminum tituli, hi sunt: Lignum vitæ De disciplina monasticæ professionis. De spirituali & casto connubio verbi & animæ. De humilitate. De spirituali interitu animę. De triumphali agone mediatoris Christi. De interiori conflictu. De complanctu Ecclesiæ. De corpore Christi & sanguine. De vita solitaria. De contemptu mundi. De sermone Domini in cœna. De officio pastorali. De obedientia. De gradibus perfectionis. Sermonum autem titulos apponere, operæpretium non iudicaui.

*deest, vide rentur, aut tale quippiam.

Oratio illi pro optimo consiliario est.

Eius conscientia.

Scientia.

Theologus quidã eius tentat doctrinam.

Tit. 3.

Eius lucubrationes.

De mansuetudine & dono lachrymarum, & corporis figura. Cap. 7.

QVanto aūt magìs authoritate & gloria crescebat, eo in dies fiebat humilior. Audite mansuetudinē. Nam quum pręlatus magnę, plùs ob pecuniam q̃ vitã, authoritatis ductus inuidia, varijs eū quotidiè calumnijs laceraret: vt expleret animi malitiã, indicit conuentum plurimorū pręstantium & doctrina & dignitate virorum, quasi de theologica aliqua quęstione disputaturus. At conclusiones quasdam proponit, decretis illis contrarias, quę Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierum. Ridere partìm qui aderant, partìm mirari, quam ad rem essent conuocati. Qui verò grauiùs sentiebant, indignè admodùm pati, quòd illud spectaculum nō honor Dei, sed maledicēdi cupiditas coëgisset. Tandèm bonus pastor manu silentio indicto, longam pro mulieribus orationem habet: cuius epilogo quum misericordiam & lachrymas mouere vellet, pluribus simul locis excitatus risus est. Gratiæ ijs, qui venerant, actæ: Disputatores ad cœnam vocati, atque ità discessum. Affuit quidam, patris nostri dilectus in spiritu filius, qui huiusmodi re mirificè commotus, quòd homo petulans sanctissimum virum huiusmodi contumelijs incessisset, accurrit ad Laurentium. Aderam tum ego fortè, quum hic & ira & via fessus, Et quid, inquit, pater? Patieris'ne honorē tuum ab ijs improbis lacerari? Tum Laurentius: Quid est, fili? Ille rem omnē, vti se habet, narrat, non verbis solùm, sed & ore & oculis & manibus sic indignantibus,

Eius eximia lenitas & tolerantia iniuriarum.

vt non eum solum in quem essent illa iactata, sed quenuis alium immunem ab iniuria, facilè commoueret. Quid tum Laurentius? Putatis'ne aliquod irati animi signum protulisse? Testor Dominum Iesum, quum intentos in eum ad id vnum coniecissem oculos, nihil mutationis in eo vultu perspicere potuisse. Nihil indoluit, aut questus est: immò noluit scire, quis affuit, quis dixit: non fronte aut vultu aut signũ aliquando vel minimum edidit animi cõmotioris. Vt autem mœrentẽ filium solaretur, placido vultu: Noli, inquit, te affligere fili: Dominus Iesus, cuius negocium est, ipse aderit honori suo. Neq; sanè in eo falsus est. Nam paucis pòst mensibus dux ipse cum satellitibus suis partìm exilio, partìm vinculis, morte nõnulli affecti sunt. Quanquàm autem nihil videtur addi posse ad hanc mansuetudinem, nescio tamen an id, quod accidit iterùm in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa Eucharistiæ sacramentũ festo corporis Christi circunferretur, comitatu (vt solet) totius populi frequentissimo, heluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudentiùs defenderat, ante ostium propriæ domûs consistens, dum indè Laurentius transit, Deum nihil veritus, qui ante oculos eius incedebat: En, inquit, qui pro sancto colitur O insani, qui talem hominem adoratis. Audit Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo vadebat, perseuérat: non vultum, non oculos deflectit ab Sacramento: & quum aliquot pij homines commoti rei indignitate, cum facibus ad illius domũ vellent concurrere, vix à me qui tunc aderam, repressi sunt. Quod tamen facinus vindicauit paulò pòst Senatus, maiori Laurentij gloria, illa præter cæteros inflicta pœna, vt perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publicè mendacium fateretur. Certauit autẽ Dominus cum Senatu nostro in pœna supplicioq; miseri. Nam paulò pòst pulsus vrbe est, profugusq; nunc errat procùl à domo liberisq;, inops atq; mendicus. Sed penè infinita sunt talis mansuetudinis testimonia. Erat autem verborum actionumq; tanta mensura, vt si inferiora hæc cælestibus conferri fas est, (cælestis enim certè animus esset) vix ego motus cælorũ & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atq; mensura crediderim. Ipse quidem discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, vt quouis loco aut tempore se colligere vellet, & in cælum mẽtem erigere, semper posset. Quòd si fortè aliquibus, vt solet, imaginibus turbaretur, nõ aliter abigere se diceret phantasias illas, quàm si muscas oberrantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarũ actionumq; turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceres: quasi in cælo esset animus, corpus in terris. Rursùs autem, si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur, vt sępè fit, ab aliquo eum adeũte, videres sine vlla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ociosum iucundo vultu veniente excipere, quoàd vellet, audire: tanta profectò animi pace, vt angelica interdùm videretur potiùs, quàm humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuinæ bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superiùs, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lachrymam non emisisse. Videte patres, vbì lachrymæ profluerent. Donum enim habuit lachrymarum, vt nemo ferè alius. Quum post prandium aliquando sederet, & de diuinis, vt solebat, sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, feruentiori quodam mentis affectu, Quid, inquit, agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid egi miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisì quòd ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluar & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lachrymas est: quas cùm profusiùs emisisset, & erectus vidisset nos, qui aderamus, compungi, & illas lachrymas admirari, veritus nè quid ex his laudis humanæ surreperet, Videtis'ne, inquit, has lachrymas? Affectûs cuiusdam sensualis fuerunt, non veræ deuotionis, à qua absum longissimè. At quàm pulchrè diuina bonitas conuenientem illi animo sedem tradiderat. Omittite virtutes aut sanctitatis nomen: facite vos tunc primùm eum videre: angelum, non hominem. credideritis. Fuit proceritate corporis altiore quàm iusta, gracilioribus membris, colore candido, statu erectus & celsus, omni facie admodùm decora. Oculis verò vniuersum corpus ità moderantibus, vt venerationem & sanctitatem vndiquè spirare videretur.

Vltio diuina in eius obtrectatores.

Dictorũ factorumque eius moderatio.

Donũ sine gratia lachrymarũ.

Extenuat lachrymas suas.

Figura corporis egregia.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione dæmoniorum, de misericordia, & moniali, cui per spiritum Eucharistiam communicauit.

Cap. 8.

Sed

Sed quia de Marco & Leonardo fratribus nihil hactenùs dixi, nolim aliquis existimet, vllos vnquàm sese maiori charitate dilexisse. Visebatur ab his quotidiè; ad eum publica omnia & priuata deferebant: sed omnes ferè illorum sermones erant de æterna vita. Cæterùm quàm diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, vltimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus valetudine diuturna, domo per annum non exiêrat: cupiebat fratrem videre, quo nihil in terris charius haberet. Recusabat Laurentus venire. Domo enim fraterna, sicutì materna, vt anteà diximus, semper abstinuit. At ille orare enixiùs, & obsecrare per fraternæ iura pietatis, vt mori eum nō vellet sine sua benedictione. Solabatur eum, & promittebat venire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes vt veniret, si quidem viuum reperire vellet. Dicebat, bono animo essemus: venturum sese, quum tempus exigeret: & certè aliquotiès videbatur meliùs habere. Quum autem apparuit hora, quam expectauit, fallere charissimum fratrem noluit. Eccè venit ad eum, quum minimè expectaremus. Iam propinquus emissioni spiritûs. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutat eum dulcissimis verbis, quasi promissum persolutum venisset. Marcus hilariori vultu conuersus, significato gaudio de illius aduentu, inter eius amplexus lætus & voti compos, in Domino requieuit. Nè tamen aut fortè, aut casu hoc accidisse aliquis existimet: idem penitùs nono pòst anno in Leonardo fecit. Quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium videre non potuit. Ibam aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritum agere. At ille reddebat, horam adhuc non esse. Sic per multos dies rem duximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea, qua promiserat, venit: quumque summa cum lætitia eum pater excepisset, vespera eius diei inter illius brachia spiritum feliciter emisit. Addam illud etiam ad eius gloriam & solatium meum. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentissimis: & quum post aliquot dies ad eum venissem, afflictus mœrore adhuc recenti, post prima verba salutationis, Gaude, inquit, Bernarde fili: Leonardus pater tuus saluus est. Hoc ego quum ingenti gaudio excepissem, Et quomodò, inquam, scis pater? Saluus, inquit, est: & aliud nè cures. O lachrymas dulces, plenas lætitiæ & pietatis, quas ibì fudi ante pedes illius, quum tantæ lætitiæ nuncium nuncius tam fidelis attulisset. Quid autem alia innumerabilia consecter de spiritu prophetiæ? Vitam sanctissimæ Abbatissæ à medicis derelictam, dilatam à Domino, dixit: & paucis diebus liberata est. In eodem monasterio sororem miræ sanctitatis comploratam, & iam penè exanimem, lugentibus alijs, bono animo esse iussit: & illo triduo omninò libera euasit. Propinquum suum, qui triremem conduxerat ad cōuehendas ex Ponto merces, cauere iussit, nè triremem in Ponto dimitteret. Ille verò non solùm triremem dimisit, sed maximo etiam fortunarum naufragio est affectus. Cæterùm & filiorum orbitates, & lucra, & damna, & honores repulsasque, ægritudines & incolumitates, aliaque tum prospera, tum aduersa, quæ quotidiè accidunt, innumerabilia antè dicebat. Filium meum desperatum à medicis, extremum spiritum agere ad eum detuli, vt consulerem de loco sepulturæ. Ille suspenso aliquantulùm & vultu & sermone, respondet tempus adhuc non esse talis consilij. Ego quia ex peste familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiusmodi responsum, Quonam, inquam, modo potero pater tempestiuè deliberare, quem iam expirâsse existimo? Rursùs ille: Redi bono animo: tempus adhuc non est. Reuersus igitur domum, reperi puerum pręter omnem spem meliùs habere. Neq; tempus illud benignitate Dei ad hunc vsque diem apparuit: & spero filium potiùs de mea, quàm me de filij, sepultura cogitaturum. Sanè ipse suum obitum prædixit virginibus sanctæ Crucis per dies aliquot antèquàm accideret. Neque minor in eo fuit dęmoniorum pellendorum, & discernendorum gratia spirituum. Qui affuit & vidit, mihi narrauit mulierem ad eum deductam, spumantem ore & dentibus frendētem. Quod ille videns, Attulistisne, inquit, mihi hunc dęmonē, tanquàm ad apostolum? Ite fratres, & quęrite qui sit me sanctior: sum enim homo peccator.

Charitas erga germanos fratres.

Salutē fratris indicat nepoti.

Eius prophetiæ.

Facultas pellendi dęmones, & discretio spirituum.

Enimuerò illi magìs orabant, genibus prouoluti. Agè, inquit, valeat fides vestra, quæ Chananææ profuit & centurioni. Imposita arreptitij capiti manu, Quid, inquit, male dęmon venisti pauperculam hanc vexare? Vbi nūc superbia tua, quum de cęlo decidisti? Non te pudet depugnare cum muliercula? Agè, dimitte illam: Dominus Iesus te præcipitem agit. Signaculo suo insignita est. Videres inter hæc verba illam

Mat. 15. & 8.

Esa. 14.

contumaciam, atque oris distorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremque in naturalem verti faciem. Admirantibus omnibus, & omnipotenti Deo gloriam reddentibus, liberata est.

Spirituum verò cogitationumque discretio vbinàm maior apparuit? Decreuerat monasterium monialium reformare: quod vt faciliùs assequeretur, assignare volebat illis in confessorem virum fidelem & sanctum. Is autem, vt erat bonus & simplex, recusabat, timens cum mulieribus implicari. Postquàm negauit, tactus pœnitentia est: deliberat redire. Hunc autem cùm Laurentius procùl venientem conspexisset, priusquàm verbum presbyter ille faceret, aut diceret, ad quid veniret, dextra cingulum tenens, Benè facis, inquit, frater: nóui ad quid venias. Velim autem scias, veluti cingulum istud, (manu siquidem cingulum suum tenebat) sic à Deo te mihi esse permissum. Admirans ille, & magis corde compunctus: Accipe pro seruulo me, inquit: nunquàm mandata tua relinquam.

De Plebano non tacebo, adulterio, simonia, furto, & omnibus probris infami: qui ad vltimam inopiam redactus, vt omninò neque se, neque filios posset alere, quos occultos alebat, impias sibijpsi manus afferre statuerat. Hoc quum cognouisset in spiritu Laurentius, accersit illum, dicit quid cognouerit: solatur eum verbis charitate plenis. Tum declarat, accidisse hoc, permittente Domino, propter eius flagitia: & nisi resipiscat, maiora minitatur: Misereri tamen illius inopiæ: Dat illi deindè aliquot aureos. Quum eximiam charitatem miser ille vidisset: quippe qui vitæ malè actę conscius, pœnas potiùs aliquas, quàm eleemosynam expectaret: prócidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lachrymas, non poterat diuelli, promittens & iureiurando contestans vitam reformare: & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem posteà aliquot annos, timens Dominum, & in mandatis illius incedens, magna cum admiratione hominum, qui eum antè cognouerant.

Consolatur hominem iam planè desperatū.

Statueram, optimi patres, delibare potiùs miracula, quàm narrare. Mores etenim & angelicam in terris conuersationem describēdam præcipuè susceperam: sed veluti incurrens in hæc, silere non potui. Posteà verò quàm necessè fuit, non omittam hoc, quod est genere præclarum, & magnitudine rarum, & fama notissimum. Sacra quædā virgo erat magnæ sanctitatis. Hęc per multos annos abstinētia, vigilijs, orationibus steterat ante Dominum. Accidit autem, vt solennitate corporis Christi, neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysterijs possent: & quum ægrè ferrent, & illa inprimis sanctissima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope esset monasterium, vt si gratiam communicandi eo die habere non possent, ipse saltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis suis orare. Promittit Laurentius. Quum autem celebraret ad populum, post eleuatum sacramentum factus extra seipsum est: detulitque eum spiritus ad illam mulierem in cella clausam, & contemplationi vacantem: quæ fortè tunc miro quodam desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit: siue in corpore, siue extra corpus, Deus scit. Ab oculis quidem totius populi non discessit, donec ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio, reliquum Missæ peregit. Quum autem virgo illa quod acciderat, sacerdoti nunciâsset, sacerdos patriarchæ, iussit ille, vt gratias omnipotenti Deo agerent, non sibi: & vt nunquàm, donèc viueret, manifestarent. Hęc ego, Patres, & huiusmodi alia multa à Laurentio fieri optimum Deum crediderim voluisse, siue vt suam bonitatem atque potentiam nec temporum edacitate consumi, nec immutari malignitate morum, nec fidei nostræ tepiditate imminui crederemus: siue vt ea etiam, quæ sacris literarum monumentis edita sunt, & alioquin videri solent impossibilia, faciliùs crederentur à nobis: quippe cùm legerimus Ambrosium, cùm esset Mediolani, Martini exequijs interfuisse apud vltimas Gallias: Seuerum item Rauennatem episcopum, ad Geminiani exequias Mutinam in spiritu concessisse. Increbrescere tanti viri fama quotidiè, & latiùs atque latiùs diffundi cœpit. Habere eum sæpè apud se Eugenius Pontifex voluit: semper excusauit, metuens nè quid ei noceret curia Romana. Cùm autem Eugenius vrbe pulsus, Bononiam venisset, efflagitatus ab eo, refragari non potuit, quòd ampliùs neque alpes, neque itineris longitudinem, sicut anteà fecerat, causari posset. Exceptus est à summo Pontifice, frequentibus cardinalibus, his verbis: Salue decus & gloria præsulum: ab vniuersa autem curia, maxima veneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud se retinere, sed

Nota admirabile quiddam.

Excipitur à Pontifice honorificè admodùm.

sed imbecillitatē corporis excusans, paucos ibì moratus dies, rediјt indè lætior, quàm ierat. Reliquit ibì maximum odorem sanctitatis. Pari amore seu maiore etiam Nicolaus quintus Pontifex nobilissimus eum dilexit, vt in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nam sicut ille episcopum, cùm primùm potuit, fecit: ità hic patriarcham, cùm primùm oblata occasio est, creauit. Gradensi siquidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado, nobili quondàm vrbe, transtulit Venetias, idque nec cognita, nec postulata Senatûs nostri voluntate: quippe qui non minùs hominem, quàm ciuitatem, eo facto exornare cuperet. Allata res haud satis placuit Senatui, verenti nè spiritualis & ecclesiastica dignitas, aucta opibus & authoritate, veteres, quas cum superioribus episcopis discordias habuerant, renouaret: beatissimi tamen patris mansuetudo diremit facilè dubitationem. Adijt enim cōtinuò ducem & collegium, sese dixit abhinc duodeuiginti annos inuitum episcopum factum, & à quiete sua in hos turbines seculares iniectum: desiderare nunc quietem, & minui magìs pondus præsulatûs quàm augeri, sibi esse in animo, hoc oneris quibuscunque posset modis deprecari, nisì ipse dux, ad quem ciuitatis suæ dignitas pertineret, fortè sentiret aliud: pro cuius honore, quoniam ità de se merita ciuitas esset, nullum laborem recusare deberet. Excitauit omnium lachrymas sanctissimi patris mista charitati humilitas. Dux, qui rem hanc ægerrimè antè tulerat, & ab Eugenio tentatam semper impugnauerat, statìm ex sua totiusq; collegij sententia enixè eum rogare cœpit, vt libenti animo id muneris susciperet. Sic quod inuidiosum fuerat in dignitate, ex mansuetissimis sancti viri moribus gratissimum factum est.

Nicolaus V. fecit cū Patriarchā.

Patriarchatus Venetias transfertur.

De dictis ab eo memoratu dignis, & summa nominis eius celebritate. Cap. 9.

SED quia mores & actiones illius hactenùs prosecuti sumus, subijciemus etiam de dictis aliqua memoratu digna, quantùm meminisse ex domestica consuetudine potuimus. Dicebat, serui Dei non esse, à magnis peccatis cauere: id enim esse secularis hominis: sed parua vitare, nè charitas refrigesceret. Non simul àc corpus extenuatum fuerit, de abstinentia remittendum: propterea enim abstinendū. Tribus monacho opùs esse: desiderio, moderatione, & gratia. Nam vbì horum aliquid desit, ibì perseuerantiam esse non posse. Humilitatem esse torrenti similem, qui æstate tenuior, quasi serperet: hyeme verò atque vêre, inundaret. Sic humilitas in prosperis quidem exigua, in aduersis magnanima esse debet. Minimè sibi placebant in monasterijs ampla ædificia: & cùm videret latiora cellásve ampliores, caput quassans, dicebat: Nō sic patres nostri, non sic. Dormitorium ipse fecit apud Leonicū ex sepe & creta, cùm tamen lateritiū facere facilè posset propter monasterij facultates. Dicebat enim, nullam rem monachum adspicere debere in hoc seculo, quæ desiderium illius teneret. Maximè pensanda esse eorum proposita, qui se conferrent ad religionem, nè, dum ineptus suscipitur, ab eo aptus corrumpatur. Dicebatque, cùm augeretur nimiùm numerus, rigiditatem vitæ atque monasticum vigorē diutiùs non posse consistere. Raram siquidem esse perfectionem. Memini adolescentem nobilem ad monasterium confugisse; quem cùm intellexisset fratrum nimijs suasionibus pellectum, patri flagitanti reddidit, dicens: Accipe filium tuum. religionis propositum à sancto spiritu est, non ab humana suadela: & est longè deterius, ab religionis vita deficere, quàm eam nunquàm suscepisse. Ex quo die factus est sacerdos, quotidiè Missam celebrauit, nisì valetudine impediretur. Dicebatque, qui, cùm posset Domino suo frui, non frueretur, facilè se declarare, Domini sui curam non habere. Pudicitiam cum carnalibus blandimentis, nihil aliud esse, quàm ignem extinguere velle, & ligna superinijcere. Paupertatis donum quantum esset, neminem nôsse, nisì qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consultò Deum gratiam religionis hominibus occultâsse: nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem benè scire quid esset humilitas, nisì qui à Deo accepisset, vt esset humilis. In nullo enim tam falli homines, quàm in vera humilitate cognoscenda. Veram scientiam esse, scire hæc duo: Deum esse omnia, & se nihil. Sæpè monebat, nunquàm amittendam de Deo fiduciam. Illam esse, in qua animæ vita consisteret. Diuitem dicebat non posse saluari, nisì per eleemosynam. Tanto facilius esse munus Imperatoris aut ducis, quàm episcopi, quāto difficilius esset, quæ nō videas regere, quàm quæ videas. Inter labores publicos bellorū, quæ eius

Eius sententiæ memorabiles.

Quotidiè sacrificat.

Religionis monasticæ felicitas.

Vera scientia.

ætate

ætate plurima fuêre, dicebat senatoribus nostris: Si vultis Dominum vestrî misereri, nihil vos ex vobis aut esse, aut posse iudicetis. Bonum principem assimilabat capiti: quia sicut caput & lingua implorat auxilium pro reliquo corpore se non mouente, ità principis oratio potest placare Dominum, quanuìs populus alijs intendat. Vitanda monebat, quę multis obstaculis impedirentur: quia opera spiritussancti facilia essent & ęquabilia, diaboli aspera & plena sentibus. Et cùm de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorum laboribus condolens, non sine clementia Dei fieri putabat, vt virtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarumque delinimentum aliquod: tantispèr autem gloriæ cupiditati ignoscendum, dum virtutem velut ancilla sequeretur, non autem quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit, & sensit, quę quidem referre, infinitum est. Cęterùm iam plenus erat dierum, nomenque illius & fama latiùs quotidiè fundebatur. Nemo veniebat ad hanc vrbem, qui non vel in primis spectaculis appeteret hunc patrem videre. Taceo vulgus & turbam sine nomine, qui, quâcunque incederet, ad eum visendum, velutì ad angelum de cælo demissum, per vias & compita concurrebant. Cardinales omnes, duces & principes domì eum inuisere, vitam inuestigare, thalamum, cubile, cœnaculum, omnia lustrare oculis & venerari. Franciscus Sfortia Mediolani dux & Blanca vxor, Galeatium maiorem natu & magnę spei filium adhuc impubem, Venetias cùm misissent, illud inprimis mandauêre, vt puerum ad sanctum virum deducerent, vt imponeret illi manum, & eius orationibus commendarent. Bartholomęus Collionus, clarissimus hac ętate dux, magnam ad eum vim auri detulit, quam in pauperes dispertiret. Quod fuit & in militari viro propter deuotionem, & in patre nostro propter opinionem, rarum & singulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannones, Germani, Galli, Hispani, vel qui Romã ad limina Apostolorum, vel qui in Orientem ad Dominicũ sepulcrum pergerent, tum felices auras sperabant, si benedictione huius patris accepta discederent. In maximis verò patrię periculis dux noster atq; senatus non aliter ad illius orationem confugêre, quàm ad oraculum quoddam. Quantùm autem illius oratio proficeret, vnum aliquid priùs, quàm partem hanc claudam, in testimonium referemus. Est prope Corcyram locus asper & incultus, vbì vir habitauerat eremita triginta & ampliùs annos, vitę abstinentia & orationibus, & quod primum ferebatur, prophetię spiritu insignis. Gerebat fortè Corcyrę negocium vir quidam de nostris, tam genere quàm moribus pręstãs: qui cùm arderet bellum, quod cum Philippo Mediolani duce gerebamus, & afflictiores viderentur esse res nostræ, adijt virum Dei: rogat eum, nunquid Veneta respublica, vt ferebatur, deplorata esset. Ad quem eremita: Commotus est furor Domini, inquit, contra vos, quia verbum Domini proiecistis: & nisì põtificis vestri lachrymę interpellarent pro vobis, iamdudùm quasi Sodoma perijssetis. Tale de Laurentio testimonium retulit eremita in medijs Corcyrę rupibus & speluncis. Cui non solùm Laurentius, sed omnes ferè mortales incogniti erant & inauditi.

Celebritas nominis sancti viri.

Efficacia precũ eius.

Porrò charitas illa, qua suas oues prosequebatur, vix animo concipi posset, nedùm verbis explicari. Totus illi pontificatus inter grauissimorum temporũ maximorumq; bellorum turbines consumptus est. Non erat contentus propria oratione: animabat hortando, monendo, obsecrando, iubendo, vt profectò tantæ charitatis & ardoris vel minima pars vim cælo inferre potuerit. Et hoc, si mihi liceat, proculdubiò dixerim fuisse Quirinæ matris suæ præsagium, quod filio nascenti precata est: ijs præcipuè temporibus, quibus ter quatérve in præcipiti fuit Venetum imperium.

Charitas erga oues ipsi commissas.

De vltima ipsius valetudine, & quæ in ipsa dixit aut fecit. Cap. 10.

AGebat annum quartum supra septuagesimum, corpore quidem imbecillo & tenui, sensibus autem integris, & sine vllo vitio valetudinis: nisì quòd ingrauescens ætas, additis inediæ, vigiliæ, algorisque ab ipsa adolescentia susceptis incommodis, totum corpus pariter attriuerat. Nos aũt de eius vita plusquàm de nostra soliciti, hortabamur vt audiendi onera deponerer. Quibus ille, vultisne locum, qui mihi commissus est, deseram? Nam quòd ad ieiunia, vigilias & castigationem carnis attineret, senescere corpus, spiritus iuuenescere videbatur: & aut Paulum referebat, qui nonagenarius vescebatur palmulis: aut Hilarionem, qui octogenarius farinula, aut alium de patribus antiquis. Vt autem nihil ad cumulatam gloriam deesset, perseue-

perseuerauit scribere vsque ad eam diem. Fortè tunc librum de gradibus perfectionis absoluit. Dum autem post cibum mecum de more ambularet, Quàm libenter abirem, inquit, si Domino placeret. Neque enim melior sum, quàm patres mei: sed tu bone Iesu obsequi non debes voluntati meæ, sed vtilitati populi tui. Voluit autem Dominus preces eius audire. Febri post paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus: ille commotior & indignanti similis, Mihíne plumam paratis? Qui mollibus sternuntur, in domibus regum sunt. Non in pluma Dominus meus, sed in durissimo ligno cubitauit. An non meministis, quid beatus Martinus in re simili responderit, nō decere Christianum hominem mori, nisi in cinere & cilicio? Nihil igitur tunc profecimus, victique ad eius mattam detulimus inter brachia. Cùm autem neque medicis, neque pecuniæ parceretur, & ministrantium circa se studium videret, compungebatur animo: En quanta, dicebat, ob huius sacci vilis sanitatem parantur? quanta perduntur? cùm intereà pauperes Christi non panem, non stratum, non ignem habeant, vbi calefiant. Intellexit aūt vir sanctus migrationis diem aduenisse. Hactenùs, inquit, filij per iocum res acta est, seriò nunc agitur. Propè est sponsus: eundum ei obuiàm. Et sublatis in cælum oculis, Venio, inquit, ad te bone Iesu. Obseruatum est autem ab ijs, qui ministrabant ei, quòd aliquando plenus animi, ardore quodam spiritûs in cælum ferri gestiebat: interdùm verò in profundum sese humilitatis abijciens, pertimescere videbatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum non sine lachrymis dicerem, Quàm læto animo migrare debes, ó pater, cui palma cælorum parata est: Decerni, inquit, fili fortibus solet hęc palma, non ignauis meique similibus. Hæc humilitatis: illa verò quàm plena fiduciæ? Nam cùm nos lachrymari videret, Abite, ait, hinc cum vestris lachrymis: tempus lætitiæ est, non lachrymarum. Sic in fiducia Macarium, in timore Arsenium referens: inter vtrunque incedens, vt cum fiducia metueret, nec sine timore confideret. In campum igitur cum morte descensurus, armari se sacramentis Ecclesiæ, & ad sacellum inter manus deferri postulauit. Et cùm è strato subleuatus, innixus humero meo, labantia membra regere non posset, paululùm resedit. Effundebar totus in lachrymas. Quod ille aduertens: Quid ploras, inquit, Bernarde fili? Da mihi dexteram. Quam quum ambabus suis tenuisset, Confide, inquit, & bono animo esto: nunquàm enim te deserā. O vocem dulcem pariter & acerbam. Nescio quomodò non elanguit cor meum: nisi quòd temperata fuit tam certa promissione mœstitia. Certè illius diei, illius loci, patres clarissimi, debeo nimìs crebrò meminisse. Legatum, quod à dulcissimo patre mihi relictum est, omni fide & spe velutì brachijs amplexabor, quasi obsignatū ab angelis, subscriptum à beatis spiritibus: quorum gloriosam & innumerabilem multitudinem ad suscipiendam fidelis conserui animam cubiculum illud compleuisse non dubito. Quam verò supellectilem creditis fuisse compertam in his ędibus? Putatísne aurum aliquod aut argētum? Illud admirabilius, quòd nullum omninò librum possederit. Cùm quotidiè legeret aut scriberet, librum tamen vllum possidere noluit. Testamētum omne, quod fecit, efferri sese iussit nulla pompa ad monasterium suum, quod abest duo millia passuum extra ciuitatem, ibiq; in sepulcris fratrum reponi. Neq; semel pręcepisse contentus, quasi diuinaret, quid cōtentionis de illius sepultura esset futurum, vocari nos iterùm iubet: Scitis, inquit, quæ de sepultura mandaui? Facite quod iubeo: nolite pompam parare. Neq; enim is sum, quem fortè existimatis: Antonium imitatus & Hilarionem, qui in locis obscuris sepeliri voluērunt, nè colerentur à vicinis.

Cupit dissolui, & esse cū Christo.

Correptus febri, omnē mollitiem respuit.

Vult muniri Ecclesiæ sacramentis sub mortem.

De oratione, quam habuit antè quàm migraret è vita, & de duobus miraculis. Cap. 11.

SVscepta verò paulò ante diem sacri olei vnctione, sermonem habuit de mortis vtilitate ac de cælesti vita, miro quodam sensu ac grauitate verborum. Nam vt erat supinus, aliquandiù tenuit in cęlum oculos. Tum denuò semiclausis, in hanc sententiam fari cœpit: (verba etiam, quantùm potuimus tenere, subijcientur) Videtis, ó filij, horam meā aduenisse: benedictus Deus, qui eam tandèm venire voluit, cùm nulla sit alia via, quę ducat in cęlū. Ille enim venit nobis via, veritas & vita, vt eiectis de paradiso miseris exulibus, viam signaret in patriam redeundi. Si enim in hac vita tantùm sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Sed absit à nobis tam stulta cogitatio. Quid enim vita hæc, nisi lanugo quædam (vt ille inquit) & velutì

Ioan. 14.

1. Cor. 15.

Sap. 5.

1. Cor. 15. & velutì memoria hospitis vnius diei prætereuntis? Christus pro nobis mortuus est primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cùm Dominus noster propter nos mori voluërit. Hunc diē semper ante oculos habui: tu scis Domine: quanquàm dum vitam meam considero, confusio sit mihi potiùs appellanda, quàm vita. Sed in spiritu humilitatis suscipe me, bone Iesu, vita & salus animæ meæ. Neque enim in iustificationibus meis prosterno preces meas ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Illa ego ouis amissa, ad te pastorem redeo. Vocem tuam nóui, non alienorum: peto Domine, vt ad ouile me reducas. Potésne spernere vocem clamantis & confugientis ad te? Nónne tu ille, qui dixisti, Clamabit ad me, & ego audiam eum: cum ipso sum in tribulatione? Eccè clamo plùs corde, quàm ore, Domine: eccè tribulatio proxima est, & non est qui eripiat, nisì tu bone Iesu. Sed neque felicium spirituum sedes affectare ausim, qui speciē intuentur sanctissimæ Trinitatis. Portio tamen aliqua creaturæ tuæ, postulat micas suauissimæ mensæ tuæ. Nimium mihi fuerit, & heu quàm nimium, si subtus calceos infimi electi tui loculum aliquem huic pusillo tuo seruulo non negaueris. Conuersus deindè paululùm ad adstantes, ait: Vos intereà fratres, seruate Domini præcepta. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius tanquàm flos fœni. Contemplamini me: Eccè aruit fœnum, & flos eius cecidit. Horam hanc quis poterit euadere? Sed mihi credite, filij, nihil est præstantius, quàm seruire Domino. Hæc cùm dixisset, sublato paulisper brachio, quod denudatum tenebat, caligantibus oculis, vt Isaac illum antiquū videre te diceres, adstantibus crucis signo, Benedicat, inquit, vobis Dominus Iesus, fratres & viscera mea, & benedicat filijs meis qui absunt, quos in Domino parturij. Det vobis cor, vt colatis eum: aperiat animum in lege sua, neque vos deserat in tempore malo. Benedicat principi nostro, & vniuerso senatui, vt sortem cōmissi sibi principatûs, ad honorem Dei & commune omniū ordinum bonum, sibi traditam recordentur. Benedicat deniquè populo meo, cuius amorem, pacem, cōcordiam Dominus in dies magìs atque magìs conseruare & augere dignetur. Dilucescere cœperat, & iam anteà percrebuerat viuere diutiùs eum non posse. Mota igitur vniuersa ciuitas est. Canonici quidem primo diluculo sunt ingressi: quos dulcissimè recognoscens, ab his veniam petebat, si muneri suo non satisfecisset. Diuinum honorem commendabat & ecclesiæ cultum: tum vt mutuam inter se charitatem seruarent. Postremò rogabat, vt in diuinis officijs suî meminissent. Quid ibì rursùs lachrymarum, bone Deus, quid clamorum edebatur? Illum patrem, illum dominum, præceptorē, ducem. Paulò pòst procuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi viri. Nullus deniquè ciuitatis ordo arceri foribus potuit. Loquebatur vnicuique aliquid ad salutem. Procuratoribus & principibus pauperes, iustitiam: sacerdotibus honorem Dei, negociatoribus charitatem, aduocatis pauperum causas, singulis deniquè officiorum suorum munera commendat: vt admirabile fuerit artus illos penè exanimes, intento semper spiritu laborem loquendi, benedicendique per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse. Nusquàm magìs enituit illa puritas & altitudo animi. Neminem respuit, omnes pari fronte suscepit: vt neque pauperis, neque diuitis, neque secularis vlla apud eum videretur esse distinctio. Plura intereà tum prędixit, tum fecit digna memoratu: quorum duo tantùm subijciemus, vt appareat, omnem huius sanctissimæ vitæ partem, signis atque portentis, sicut cæteris claruisse virtutibus. Erat ei charissimus in Christo filius Marcellus nomine, clarus genere, sed vita clarior, vir bonus & iustus. Laurentium autem sic diligebat, vt palàm diceret, si quid de eo accideret, se nullo modo superuicturū. Cùm audisset igitur de illius valetudine, continuò accurrit: introducitur ad eum: cui ad eius osculum inclinato Laurentius submissa voce: Marcelle, inquit, quid de discessu meo cruciaris? Ego quidē præcedo, sed tu me propediem sequéris. Sic Domino placitum est, vt hoc Paschate nos iterùm mutuò amplexemur. Lætior ille huiusmodi verbo, quàm tristior, initio Quadragesimæ acri valetudine corripitur, & in Paschate, vt prædixerat, ad sepulturam elatus est. Dilectissimo autem filio Hieronymo, grauiter laboranti, salutem & prędixit, & reddidit. Nam cùm destitutus à medicis pro mortuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisì in patris huius orationibus haberent, misit ad eas sanctus hic pater, qui dicerent, bono animo essent: neque enim illa ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ità factum est. Paulò enim pòst reliquit eum febris, & pristinæ valetudini restituitur.

Dan. 9.

Psal. 90.

Esa. 4. & 40

Gene. 27.

Benè precatur moriturus omnibus suis.

Singulis ad ipsum accedentibus optimas tradit institutiones.

Prædicit obitū Marcelli.

Alia prophetia.

Deuota

Deuota spiritûs emissio, & inhumati corporis diuturna permansio. Cap. 12.

SED iam dissoluebantur sanctissima illa vincula carnis & spiritûs, & quę indissolubili pace per tot annos atq; concordia vixerãt, iubente Deo, illa terræ, spiritus cælo reddẽdus erat. Claudere paulatìm cœpit oculos facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore ad requiẽ transiturus. Quas ibì cater nas angelorũ aduenisse vidissemus, si corporeis oculis potuisset videri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum cælestes voces & cantus felicissimus ille spiritus, velut igniculus in cælũ emicuit. Hic finis sanctissimi patris verè felix, verè beatus. O si mihi nunc liceat laxare habenas lachrymis, & liberiùs lamentari. Vim facio mihi, patres. Erumpunt lachrymæ, nec cohibere me possim: sed non est huius loci: secretum cubiculum aptius est: ibì promissa tua, optime pater, quũ necesse fuerit, repetã: ibì dexteram tuam testabor, præsertim cùm sæpè aliâs in maximis periculis inuocatus, me miris modis adiuueris. Orta altera luce, effusa incredibili concursu tota ciuitas est: vi penè fores effractæ, vt in ecclesiã subitò deferri necesse fuerit ad oculos populi depascẽdos. Tanta autem continuò circunstetit feretrum multitudo, vt à gradibus chori, vbì positus fuerat, raptus deindè sit, non hominum manibus, sed sola sese comprimentium atq; impellentiũ turba, vsque ad valuas ecclesiæ. Discissæ vestes, sublati calcei, omnia ad venerationẽ direpta. Cæterùm vt primitiæ aliquæ sanctificationis, & publicum iam apparere testimonium inciperet, scholæ illæ quatuor celeberrimæ (sic enim eas appellamus) nõ quasi ad mortuum, sed ad viuentem & sanctum, & viris frequentissimæ, & ornatu ac pompa, non quidem lugubri aut funebri, vt solent in mortuorum elationibus, sed vt in processionibus ac supplicationibus, quum gratiæ publicè Deo redduntur: sic nullo publicè aut priuatìm iubente suadentéve, sed ipsæ per sese sic instructæ auratis cereis, & omni honoris ac lætitiæ significatione accurrẽre. Quale illud etiam testimonium, quòd bini ex vestris fratribus, quum ad illud officium, vt cæteri, adijssent, audire sibi visi sunt suauissimos quosdam cantus & inauditas modulationes? Redeuntibus autem ad monasterium, & illis non cessantibus, tum alter ad alterum, Audísne frater has melodias? Quídni audiam, inquit alter: angelicus planè mihi videtur iste concentus, non humanus. Idem affirmare alius cœpit. Vtrisque igitur admirantibus, nunquàm illi cantus, quoadusq; ad monasteriũ peruenerunt, cõticuère. Expletis officijs, quũ efferendi tempus aduenisset, eccè quo pacto, præcipuo quodam Dei iudicio, tunc quidem occulto, sed paulò pòst aperiendo omnibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos, & fratres sancti Georgij: Hi quum ex pręcepto patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepulturæ: illi sacros canones afferrent, vt prælati in proprijs ecclesijs sepelirẽtur: neq; semper defunctorum ordinationibus parendum, ex Marcellini Pontificis exemplo: qui quanq̃ corpus suum inhumatũ sub anathemate permanere iussisset, visum esse tamẽ sanctis patribus non tã hominis, q̃ pontificis habere rationem. Interìm autem sacrum illud corpus in ecclesiæ sacrario reponitur, quasi litis euentum expectaturum. Accidit autem res omnibus retrò seculis inaudita: pace dixerim sanctorum aliorum omniũ: quod quidẽ extet ex eorum monimẽtis. Nam ibì corpus illud dum reponitur, altero ac tertio die, nec corruptionis aliqd, nec fœtoris apparet. Itemq; & quinto & sexto nihilominùs integrũ perseuérat. Tantæ rei miraculo excitata, accurrit vniuersa ciuitas: vident & exquirunt diligentiùs, nunquid sit delibutum vnguentis: omnia membra contrectant. Nihil pigmenti aut artis, nihil rigoris in membris, fœtoris longè minùs: quin potiùs odorem suauissimum membra illa spirare videbantur. Additur miraculum miraculo. Nam post biduum rubescere genæ, & viuus per membra sanguis conspici cœpit. Et iam capere non poterat sacrarium illud concurrentem turbam, & sese inuicèm comprimentem: vt octauo tandèm die necesse fuerit in ecclesiam publicè deferri, ad oculos populi exatiandos. Tum verò & admiratio, & stupor, & clamores. Igitur qui litigant, & hi instantiùs postulant, & hi custodiunt diligentiùs. Reponitur iterùm in sacrarium, vbì per dies quadraginta perseuerauit incorruptus & integer. Omnibus illis diebus nunquàm non visitatus est: nunquàm sacrarium illud non apertum omnibus fuit, videre & venerari volentibus, donèc septimo supra sexagesimum die, quum alioqui satìs cõmodè seruari posse non videretur, sepulturæ traditus est officijs & honoribus, non quibus cæteri solent, de quorum virtute & meritis ambigatur: sed quasi sancti

Reddit spiritũ S. Laurentius.

Publicũ eius sanctitatis testimoniũ.

Carthusiani duo audiũt angelicas cantiones.

Contentio de eius sacro corpore.

Insigne miraculum.

Diebus 67. manet corpus incorruptum.

cuiusdam reliquiæ, sic cum omni honore collocatæ, decimo sexto videlicet Calendas Apriles, quum sexto Idus Ianuarias migrâsset ad Dominum. Multi non solùm ex Italia, sed Illyrico etiam atque Epiro, ad id ostentum domo profecti. Medici omnes, & præsertim Gerardus Veronensis, medicus ætate nostra omnium nobilissimus, qui eum in hac ægritudine visitauit, naturæ nulla vi fieri posse testati sunt, præsertim cùm putrida febri laborâsset. Diffusus enim per venas putridus & corruptus humor, corruperit necessè fuit reliquum corpus: vt impossibile penitùs extiterit, absente calore naturali, vel paruum aliquid temporis integrum incorruptumq; manere. Quantum igitur, quamq; admirabile spectaculum fuerit, aliorum sit iudicium. Nam si beatissimo Bernardo honori datum est, vt dandum erat, quòd corpus eius triduo inhumatum substiterit: quid Laurentio nostro tribuendum, qui tot dies & penè menses integer & incorruptus euasit? Mota ciuitas tantæ rei miraculo, dare operam voluït, nè eiusmodi ornamento, vel primi scilicet, vel sanctissimi patriarchæ reliquijs, patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc facto relatũ in memoriam illud beatissimi Martini Turonensis episcopi: qui quum apud Condatensem Pictauorum vrbem diem obijsset, & Pictaui, apud quos obijsset, retinere vellent: Turonenses autem repeterent proprium antistitem, tandiù in contentione res illa versata est, donèc à Turonensibus furto sublatus, propriæ ecclesiæ restitueretur. Quæ autem miracula deincèps acciderint, quæq; accidant quotidiè, ad sepulcrũ illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi satiùs existimaui: quippe quæ innumerabilia sunt. Inquirentur fortasśis aliquando diligentiùs ab ijs, quorum sicutì authoritas maior est & officium solennius, ità vix crediderim fieri posse, vt tanti luminis splendorem Deus iacere diutiùs in tenebris patiatur.

Miracula creberrima ad eius sepulcrum.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS POLYEVCTI, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

IANVAR 9. Beda & Vsuardus hunc habent Idibus Februarij.

Si est vlla alia pulcherrima narratio, pulcherrima quoquè est narratio admirabilis martyris Polyeucti. Nam cum vtilitate, magna quoquè est coniuncta iucunditas. Huius autem rei potest ea non falsam testem adducere experientiam. Dicatur ergò, & à nobis in medium proferatur pijs Deique amantibus auditoribus, vobis quoquè pro viribus quæ vestra sunt afferentibus, aures orationi attentas exhibentibus, promptumque & alacrem animum præbentibus narrationi.

Nearchus & Polyeuctus milites amicissimi.

Tempore Imperatorum Decij & Valeriani, erat quidam Nearchus & Polyeuctus, studio quidem milites, amicitia autem ità inter se deuincti, vt longè magis, quàm si inter eos intercessisset sanguinis & cognationis necessitudo, summo suî inuicèm desiderio & insigni concordia ac consensione coniuncti essent eorum animi, & vterque in alterius corpore se putaret viuere & spirare. Erat autem Nearchus quidem Christianus & fidelis, pietateq; ac vera religione perfectus. Egregius autem Polyeuctus, gentilis quidem religione, & veritatis luce nondùm illuminatus, alioquì se Christianum accuratè conseruans, & omni virtute exornans: & erat quidem olea frugifera, hoc autem solùm ei deerat, quòd nondùm erat in domo Dei. Quoniam autem Decius ille & Valerianus non rectè vtebantur imperio, nec eum, qui illud eis dederat, agnoscere & colere volebant, immò verò manum impiam & cum Deo pugnantẽ, in ipsum erexerant: & non solùm eum negabant, sed omnes quoquè subiectos scriptis edictis incitabant, & omnibus modis arcebant à Dei cognitione: & deos proh dolor falsos & vanos, in veri Dei locum constituebant, & illos colere & adorare cogebant, qui minùs habent sensûs, quàm lapides & statuæ.

Quoniam ergò hæc ità habebant, & proposita erant supplicia & præmia: ijs quidem qui parebant, honores, dona, & pecuniæ: ijs autem, qui non parebant, minæ, pœnæ, & vltimum malum mors: amico timuit Nearchus, & putauit hoc esse tempus, quod effecturum esset, vt dissensio in religione, eorum quoquè dissolueret amicitiam. Hæc cùm in ani-

in animo haberet & apud se versaret, apertè ostendebat se cruciari animo, magnisque agitari fluctibus, & occultè deflere amicum. Præstantissimus autem Polyeuctus cùm videret sic se habere amicum, pungique aculeis doloris, & qui verbis explicari nequeunt, gemitibus conari leuare magnam animi ægritudinem, & vestigia lachrymarum indicare oculis: amicè ad eum accedens interrogat, & causam quærit discere, cur ità se habeat. Nam ipse quoquè nihilominùs dolebat, cùm eum videret sic affectum, qui erat eiusdem cum eo animi. Ille autem volebat quidem dicere, & significabat se nihil posse celare amicum: esse autem aliquam causam, propter quam, etiamsi velit dicere, necessè habeat tacere, & amici consolationem hac in re minimè consequi. Cùm autem valdè diuinus vrgeret Polyeuctus, & postularet vt ei secretum aperiret, & ei exprobraret contemptum amicitiæ, & mutatam affectionem, Nunquid, dicens, aliquid offendimus? Quanam in re tibi molesti fuimus? Quænam res tam dira & tam atrox facta est, vt Polyeuctum tuum à venia arceas? Cruciatur Nearchus Polyeucti errore.

Hæc cùm diceret & animo angeretur, non ferens Nearchus, oculos suffusus lachrymis, & profundo suspirio internam cordis flammam significans: Cùm, inquit, ô amicissime, nostræ consensionis & dilectionis apud me cogito separationem, necessè quoquè habeo animum abrumpere. Hæc postquàm ille audijt, corde grauissimè perculsus, Quomodò hæc, inquit, Nearche, quomodò? & cur hæc verba dicis præter spem? & vndenàm hæc erit nobis separatio, quam statuimus ne mortem quidem posse nobis facere? Hoc est, inquit, ô amicissime, quod me propemodiùm suffocat, & ipsum comprimit spiritum & animam, quoniam hæc, quam dixi, separatio est nobis humana morte validior & grauior. Cùm autem nondùm, quid sibi vellet oratio, intelligeret Polyeuctus: statìm surgens, & amicum complexus, & ei ità vt eum tenebat, ardentissimè circunfusus: Sed dic, inquit, mihi, ô Nearche, dic apertè, & explica quemadmodùm hæc sit futura separatio. Non enim fero ampliùs hoc minimè amicum silentium. Sin minùs, videbis iam tuum Polyeuctum in terra iacentem mortuum & exanimem. Atque videbatur quidem Nearchus velle dicere, sed victus ab animi perturbatione, vinctam habebat linguam: & solùm mœstus ac conturbatus, amicum fixis adspiciebat oculis, & immoderatum significabat dolorem. Postquàm autem vidit Polyeuctum mœrore confectum, abiecisse animum, & humì procidere, & esse iam à dolore omninò superatum, cogitur in hanc vocem erumpere: Valdè vrget Polyeuctus, vt dolorem suum Nearchus indicet.

O amicissime, inquit, Polyeucte, hoc edictum Imperatoris nobis separationem afferet & disiunctionem. Postquàm autem hanc vocem sapientissimus audijt Polyeuctus, statìm conijciens quid sibi vellet, quod dixerat Nearchus: Cogitauit enim, quòd amborum in religione dissensio iam examinanda, & acerbitatem subitura iudicum, coget eos à se inuicèm disiungi: conuertit eum ad diuiniorem quandam cogitationem, & reuoluens animo quam viderat visionem, & eam iudicans tempori conuenientem, cœpit repleri gaudio & voluptate: & quemadmodùm hæc fuerit visio, communicauit amico, Est aliquid, dicens, ô Nearche, quod prohibebit nobis hanc fieri separationem.

Vidi enim ego Christum, quem tu adoras, ad me accedentem, hac sordida, qua sum indutus, veste me exuisse, alia verò valdè preciosa (ô quis illius pulchritudinem dixerit & splendorem?) induisse, cuius humerum fibula cõstringebat aurea. Deindè verò mihi quoquè equum tradidisse alatum. Atque talis quidem fuit visio, quam vidit diuinus Polyeuctus: eius autem nequaquàm fuit vanus exitus, sed pręclarè expressit id, quod erat futurum. mutata quidem illa vestis pulcherrima, mutationem in melius ex eo quod est deterius: nempe, vt ex terrena militia in cælestem & diuinum militum referretur numerum, per quem erat in chorum martyrum cooptandus. Alatus autem ille equus quid aliud possit significare, quàm illius celerem à terra in cælos ascensum? Visionem suam Nearcho narrat Polyeuctus.

Hæc cùm audijsset Nearchus, lætatus est, hilarisq; effectus, ei dixit: Christum cognouisti? Christum, ô Polyeucte, qui verè est Deus? Ille verò ei dicit: Quando autem eum ignoraui? Num, cùm tu de eo diceres, tremor meũ subibat animum? aut cùm legeres, non eius admirabar sermones? solum enim mihi nomen deerat: alioquì enim eram affectione Christianus, & studebam me Domini Christi mancipare seruitio, multùm valere iubens cultus inanes simulacrorum. Quid ergò facimus, ô Nearche: Cur non apertè ostendimus nostram in Christum confessionẽ? Cùm hæc autem lubenter

Animus Nearchi verè Christianus. accepiſſet Nearchus,dixit, ſe veluti nudans & aperiens : Mihi, ô Polyeucte,non diuitiæ, non gloria, nec omninò dignitas militaris,nec aliquid aliud ex ijs,quæ ſunt huius mundi,præfertur vitæ,quæ eſt in Christo. eam enim ſolam deſidero : alia autem ſunt apud me parua & nullius precij. Deindè rurſus diuinus Polyeuctus eius animi veluti faciens periculum: Quid verò,inquit,an non concupiſcis hanc,quæ adeſt tibi,dignitatem? Nearchus autem exiſtimans hæc ab eo dici ex animo, & non eius tentandi gratia, Vidêris, inquit,mihi ô Polyeucte, ignorare veram in Chriſto dignitatem,& eam quæ eſt apud illum gloriam,& quæ nunquàm ceſſat, beatitudinem. Sic quidem inter ſe conferebant ſermones, & ſibi inuicèm ſuam aperiebant ſententiam.

Egregius autem Polyeuctus iucundè & lepidè volens aliquid amico dicere : Tu quidem ſuſpicaberis, inquit,me ignorare eam, quæ eſt in Chriſto, gloriam,& quæ eſt apud illum,beatitudinem. Ego autem, ô Nearche,videor te præceſſiſſe, & imperatoriam, vt ſcis,& cæleſtem chlamydem accepiſſe per reuelationem. Sed tamen volo ex te ſciſcitari aliquod caput ſpiritale. Vereor enim, nè, ſi abſque ſacramentis & myſterijs acceſſerim ad Seruatorem, ei videar minimè acceptus, & indignus qui referar in numerum eius militum. Poſtquàm hæc audiuit Nearchus, ſtatìm ſurgit, & euadit animo acrior & vehementior: & amicum incipit recreare, promptiorique & alacriori animo eum reddere ad Chriſti fidem, dicens : Nulla, ô amiciſſime, ſit tibi de hac re dubitatio. Scriptum eſt enim, poſſe Deum vel ex his lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. Quod quidem quid eſt aliud,quàm hoc,poſſe etiam gentiles ex inſperato ſalutem aſſequi,& eſſe milites Chriſti? Nam omnibus, vt ſemel dicam, aperta eſt porta cæli : nulli omninò ex omnibus occluſus eſt ſalutis aditus. Quamobrem is quoquè qui credit, magnam recipiet mercedem paruæ illius fidei. Propterea enim ijs quoquè,qui prima & tertia & nona hora acceſſerunt ad vineam, æqualis merces decernitur. Quamobrem,etiamſi ipſe tardus acceſſeris, eadem quæ primi,præmia conſequêris. Ad hæc D.Polyeuctus tanquàm eius ſubijſſet animũ recordatio, Per veritatem,inquit,Nearche amiciſſime,audiui aliquando latenter te aliquid eiuſmodi legentem ex diuina ſcriptura, quòd eos, qui vnam horam eſſent operati,æquali Chriſtus honorâſſet portione ijs, qui ſuſtinuiſſent totũ æſtum diei. Nearchus autem, Multa quoquè, inquit, ô vir egregie, inuenies eiuſmodi exempla. Eccè enim,inquit,latro,qui fuit cum Chriſto crucifixus,cùm innumerabilium reus eſſet criminum, pro modico & breui verbo magnas inuenit remunerationes : & quæ multis emitur ſudoribus in paradiſo conuerſatio,admodùm facilè ab eo paratur. Nam vel parua fides poteſt magnos montes transferre.

Polyeuctus cupit baptizari.

Matth. 3.

Matth. 20.

Ibidem.

Luc. 23.

Hæc cùm diuinus audîſſet Polyeuctus, animo ſtatìm in altum extollitur, & vt corporeorum & terrenorum omnium planè oblítus, Paciſcamur, dicit Nearcho, nos firmiùs & ſtabiliùs eſſe ſeruaturos ea, quæ viſa fuerint. Ego enim rebus humanis decætero renunciaui. Quodnam autem de Chriſto nos oporteat ferre teſtimonium,planum fecit, quæ id præſciuit, diuina Domini clementia. Eccè enim,ô Nearche, eam quæ eſt in cælis, pulchritudinem mihi viſione appræhendit cogitatio : quam quidem aſſiſtere, & Chriſtum video ante oculos, & ſplendore eius viſionis mihi vultus illuminatur. Sed iam tempus eſt legere impium edictum Imperatorum, & rectè ſcire,quidnam velit nos facere. Sic dixit : cumque id accepiſſet, perlegit,inter legendum conſpuit : & cùm id in fruſta minuta confregiſſet, ventis mandauit. Deindè ſic conuerſus, videt idola quæ portabantur,& à ſtultis adoranda deducebantur ad aras. Quæ cùm iucundiſſimè & vehementiſſimè riſiſſet, priùs quidem ſimulat ſe prompto & alacri animo ad ea accedere. Deindè illorum ſingula accipiens,& protinùs humì allidens, ſimul contriuit omnia,& redegit in ſubtilem puluerem.

Polyeuctus conſpuit & confringit edictũ Imperat.

His ergò factis,cùm eius ſocer veniſſet Felix : fuerat enim iam conſtitutus perſecutor ab Imperatoribus : & vidiſſet quæ fecerat Polyeuctus,admodùm ægrè ferens, Heu, dixit, Felix eſt priuatus liberis : & qui priùs eram inſignis, & ſuſcipiebar propter filios, repentè me affligit filiorum orbitas. Nullus deorum nec hominum poteſt miſereri Polyeucti,qui talia eſt auſus,& noſtros deos contriuit. Adhæc D. Polyeuctus,eo quod factum fuerat, veluti magis glorians, tantum aberat vt reformidaret aliquid & extimeſceret : Nunc quidem,inquit,ego eos contemnens, re ipſa oſtendi quàm ſint imbecilli. Quòd ſi ſunt tibi alij,ij quoquè in medium adducantur. Hinc enim ſcies, quemadmo-

admodùm nos Christi seruos ea conspuere oporteat. Felix autem cum humana & miserabili quadam affectione de sancto cogitans & loquens, Si velis, inquit, ô Polyeucte, aliquantispèr viuere, donèc tuam videas vxorem. Quænam autem adhuc, inquit sanctus, vxoris mihi cura est & filiorum, qui ex rebus humanis nihil omninò curo, cùm in solis cælestibus mens versetur, & ijs in quæ non cadit interitus? Tua autem filia, si me quidem sequatur, beata erit propter suum animum & institutum: sin minùs, ipsa quoquè cum vestris dijs mala malè peribit. *Admirabilis animi fortitudo.*

Post hæc Felix profundebat lachrymas, vt qui spem omnem abiecisset. Qua de re dupliciter cæcutiens, nempe & ex ægritudine animi, quæ eum angebat, & ex insania, qua laborabat in simulacra, loquebatur verba digna tantis tenebris & tanta dementia: Hei mihi, dicens, te quoquè, ô Polyeucte, Christi artes fefellêre magicæ? Martyr autem admodùm prudenter & fortiter, Non per sacra, inquit, martyrum certamina. Non nego, inquit, me ab illo esse vocatum ad cognitionem veritatis. Ipse enim est, inquit, qui cùm suis manibus meam demulsisset animam, à tenebris ad lucem, & ab errore deduxit ad veritatem, & dignum censuit, qui essem & nominarer eius miles. Cùm autem hæc dicerentur, accedentes sanctorum persecutores, cùm martyrem compræhendissent, sacrum os eius pulsabant, verè odio habentes confutationem, quæ erat in foribus, & malis auribus non valentes ferre vim veritatis. Præclaro autem Polyeucto eæ quidem plagę nullo modo erant curæ. Videbat enim Christum, qui pro eo erat passus, prope ipsum assistere. Quem cùm suum posuisset refugium, nec pro malis habebat ea, quæ ipsum inuadebant: nec scuticam, quæ eius corpus cædebat. *Os S. Polyeucti verberatur.*

Has ergò plagas, vt dictum est, parùm curabat Polyeuctus: luctabantur autem aduersùs aliam diaboli maligni artem. Nam cùm ille ad eum adduxisset socerum & vxorem lachrymantes, & miserabiliter eiulantes, sic conabatur eius animam suis decipere præstigijs, & pro viribus dissoluere eius robur & constantiam. Is autem non ignorans maligni insidias, cùm seipsum valdè vtiliter conturbâsset, animæq; fortitudinem & iram excitâsset, & quæ ex lachrymis oritur, effœminatę mollitiei eam opposuisset, grauiter admodùm & fortiter: O scelerate, inquit, & profanorum mystagoge simulacrorum, cur me insidiosis tuis & vxoris lachrymis studes abducere à confessione in Christum? Cur autem defles Polyeuctum, cùm teipsum multo magìs deflere & lugere oporteat, proptereà quòd cùm principibus, qui sunt ad tempus, seruiêris, igni sis æterno tradendus? Et hæc quidem dixit socero Felici. Postquàm autem vidit vxorem quoquè suam Paulinam miserabiliter lachrymantem, & dicentem, Quid tibi accidit, ô Polyeucte? Quomodò autem fraude es inductus, vt duodecim deos nostros confringeres? Eam suauiter irridens sanctus, Si solus, inquit, ego duodecim deos tuos vici & contriui: eccè deorum es omninò egena. Adesdum ergò, inquit, Paulina, & faciam vt verum Deum cognoscas, quem ipsa stude diligenter adorare, & hac breui vita æternam commutare. Cùm hęc sic dicerentur, & multi infideles per ipsum ad fidem in Christum cōuerterentur, & omnes persecutores simul congregarentur, & partìm quidem promissis, partìm verò etiam minis sanctum studerent in contrariam traducere sententiam: quoniam nulla via & ratione id effici poterat, nec eius rei vlla erat spes reliqua, fertur in eum sententia, vt ense statìm mortem subeat. *Diabolus ei insidias tendit per vxoris lachrymas.*

Cùm autem ei iam res fuisset aperta, erat videre Polyeuctum nihil mœstum, nihil triste, nihil omninò, quod esset effœminati & pusilli animi, aut dicentem, aut pati prę se ferentem: quod quidem accidisset alicui alij, qui ab hac iucunda luce & vita separaretur. Immò verò tanquàm ex tenebris & afflictione ad gloriā transiret & delicias, magnam ostendebat lętitiam & animi alacritatem, vt qui iam frui inciperet ea, quæ est illic, beatitudine. Nam ijs quoquè, qui aderant, affirmabat se quendam accedentem videre adolescentem, & secū eloquentem, & omnibus modis efficientem, vt obliuisceretur omnium terrenorum. Sed quis, ô diuine Polyeucte, hoc vel tuî solum laudandum assumens, te dignam possit laudem contexere? Nam cùm iam esses cōsummandus, & per sacrum tuum sanguinem, diuinum baptismū & in Christo signaculum accepturus: ô generosam animam, ô mentem firmam & stabilem, & à mendacio alienam: nec sic amicitiæ Nearchi es oblitus, sed eum adspiciens, Vale, inquis, Nearche, & pactorum conuentorum recordare. Hanc cùm tu vir fortis vocem, tanquàm vltimum aliquod donum, amico reliquisses, ad ensem processisti, & per eum illatam mortem prompto & alacri animo subijsti. *Cæditur gladio.*

Cùm sic autem fuisset consummatus Polyeuctus, preciosum quidem eius corpus,
qui ex fratribus erant studiosiores, deposuerunt in Melitene ciuitate Armeniæ, æter-
ἀμφῶν τε- nam hæreditatem sic sibi acquirentes. Fuit autem dies quartus, qui vidit finem Polyeu-
τρας. cti & corporis depositionem. Inseruijt autem hîc quoquè Nearchus, qui accepto san-
guine martyris, cùm eum in nitido imposuisset linteo, portauit in ciuitatẽ Cananæo-
tarum, donans eis arma salutis, & verè beatam hæreditatem.

Hæc gesta sunt tempore Decij & Valeriani in prima Orientis persecutione. Nam
fuit quidem primò martyr Hierosolymis sacratissimus Stephanus, secundò autem Phi-
loromus in Alexandria ciuitate Aegypti, & tertiò D. Polyeuctus in Melitine Arme-
Sancti curãt niæ 4. Idus Ianuarij. Is sæpè se magnam curam agere Christianorum, etiam post mor-
res nostras. tem, non leuiter & obscurè, sed apertè & euidenter ostendit. Quidni enim faceret, qui
talis erat, & genus illinc ducebat, & eiusdem fuerat sodalitatis? nobilium, inquam, & il-
lustrium ex fide in Christum: qui sequebantur quidem Marcum Imperatorem, bellum
Vide Ter- gerentem aduersùs Barbaros, aquæ autem penuria laborabat Romanorum exercitus,
tulliani apo tristisque erat Imperator, cùm hostes quidem valdè inualescerent, sitis autem inter cæ-
logeticũ, & tera nostros vexaret. Ij autem Christi fortes milites, qui eandem implebant legionem,
Euse. Cæsa. quam hic venerandus martyr, cùm se separâssent, & procùl ab exercitu remouissent,
histor. Eccl. lib. 5. cap 5. manus quidem pias ad Deum tollunt, piam, quæ ab eis honorabatur, fidem acerrimè
proferentes. Rogant autem Dei miserationes, vt eos benignis oculis adspicerent, &
hanc soluerent necessitatem, quæ opprimebat multitudinem. Cùm illi sic orâssent,
suis non sunt fraudati precibus. Nondùm enim precationibus finem imposuerant; &
densa nubes cælum subiens, aërem quidem impleuit tonitru: fulgura autem elisa mi-
cabant, & multa erupit pluuia, adeò vt dum sic ferrentur fulmina & imbres, recreati
quidem sint Christiani, plurimi autem barbari interiërint, & ex eo sit legio nuncupata
Alij vertũt, κεραυνοβόλος, id est, Fulminũ iaculatrix, hucusq; cognita ex hac magni miraculi effectio-
Fulminea. ne, ad gloriam Patris & Filij & Spiritûs sancti, vnius & consubstantialis diuinitatis: Cui
conuenit omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTORVM IVLIANI MARTYRIS CVM RELIQVIS, AC BASILISSAE VIR- *ginis, ex Simeone Metaphraste.*

9. IANVAR. SANCTORVM martyrum Iuliani, Basilissæ, & reliquo-
rum certamina hæc sunt, quæ pro religione perpessi, sem-
piternum post suum hinc excessum, nobis hoc beneficium
reliquerunt: sua enim facta, & quæ ipsi pro Christo perpes-
si sunt, ad eos, qui posteà certare vellent, certissimum ex-
emplum transmiserunt. Itaque errantibus viam monstrâ-
runt, & cæcorum oculi, infirmorum fides, omnium deni-
què hortatores fuerunt, qui suarum virtutum specimen ad
alios transmiserunt, & splendore sancti Spiritûs homines
illustrârunt. Ex hoc iustitiæ thesauro nemo est, qui hau-
rire non possit, vel errare queat, nisì qui velit perfidiam re-
Matth. 17. tinere. Vos autem, qui hæc auditis & legitis, nobiscum vnà credite, omnia possibilia
esse credenti, ob idque sine aliqua hæsitatione bonam hanc hæreditatem, quam nobis
Martyres imitandam reliquerunt, accuratè & diligenter persequamur. Peto igitur à
vobis, qui hæc lecturi estis, vt attentis animis audiatis, quàm gloriosum sit terrena hæc
derelinquere, quò per angustam sanctorum hominum viam contendentes, illorum in-
stitutionem assequi possimus. Illud igitur, vt dixi, vos rogatos velim, vt cùm eorum
Ioan. 20. facta legitis, vera esse credatis. Nam beati quidem sunt qui viderunt, & crediderunt:
En se vidis- sed longè beatiores, qui non viderunt, & crediderunt. Nos, qui nostris oculis vidimus,
se aiũt mar- Martyrum facta conscribimus: quamobrem exiguam beatitudinis partem nobis fore
tyrũ gesta. credimus. Vobis verò necessariò maior quædam gloria futura est, qui auditis, & cre-
ditis, Deum in sanctis suis perfectissima quæque opera implere posse. Huius igitur san-
ctissimi martyris Iuliani certamen, quod ille perpessus est, in medium afferam: neq; si-
lentio

lentio prçteribo, quemadmodùm ab ipsa pueritia vitam Deo gratam exercuerit. Velim fidem nostris verbis habeatis, vt id facientes, discatis, qualis merces fidelibus hominibus parata sit.

Beatus hic Iulianus claris fuit parentibus, quòd ad mundi huius splendorem pertinet. Illum parentes vnicum habebant suorum viscerum ac generis pignus, quem omni eruditione & sapientum virorum disciplina instituẽdum curauerunt. Nulla enim Dialecticæ, aut Rhetoricæ artis pars eum fugiebat: ità ingenij acrimonia prçstans erat. Ille verò non aliter mundi sapientiam, quàm vt bonum Christi athletam decet, exercebat: mundo autem ipso sic vtebatur, tanquàm nõ vsurus esset: legerat enim apud omnium Christianorum magistrum Paulum: Præterit figura mundi huius. Ità deniquè seipsum Deo charum prçbebat, vt mundi huius sapientiam stultitiam duceret: semper enim in votis habebat, mundi huius memoriam nullam habere, sed cum Christo esse. Fidei verò, quã sancta mater Ecclesia tenet & obseruat, amator erat ardentissimus, quotidiè sanctorum virorum ianuas frequentans: neq; diem vllum intermittebat, quin ad eos iret, & tanquàm bonus aliquis operarius, thesaurum in corde suo reponebat, omniumque sanctorum & electorum Dei virorum facta imitans, & ad vniuscuiusq; virtutes properans, Christi gratia florebat.

Genus Iuliani.

1. Cor. 7.

Fidẽ colit S. Ecclesiæ, & sanctorũ facta imitatur.

Inerat in eius visceribus perfectus quidam amor, timorem eijciens. ità enim seipsum ab huius carnis & mundi affectibus atq; infirmitatibus remouit, vt rectè illud Domino Deo confiteretur: Quandiù in hoc mundo sum, peregrinor à Domino. Ille & homines latére cupiebat, quoniam Christo ipsi placere studebat, quamobrem suum propositum & sanctissimum desiderium occultabat. Hunc cùm parentes viderent tanta attentione animi Christianæ fidei exercitationem sequi, iuuenem ad se vocârunt, & his verbis hortati sunt: Suauissime noster fili, audi parentum tuorum sanas admonitiones. Quoniam in sanctissima Christi lege à beato Apostolo, omnium Christianorũ magistro, spirituali doctrina instructi sumus filios gignere, familiam regere, nullam occasionem inimico relinquere: propterea te hortamur, vt non tantùm nobis placeas, quantùm Domini Iesu Christi legibus fidelem te prçbeas. Ad hçc beatus Iulianus dixit: Neq; propositi mei ratio, neq; ætatis tempus postulat, vt ea faciam, quæ adhortamini. Tum parẽtes: Annos decem & octo natus es: quî potes igitur recusare, quin cõiugem ducas? Nolumus ætatem excuses, sed facere studemus, vt vxorem habeas, quô liberos gignere possis, & puerum aliquem Deo ipsi offeras. Verùm quo tempore corporis libidines deferbuerint, tu & vxor concordi animo & voluntate in castitate viuentes, salutarem Christi doctrinam attendere poteritis.

2. Cor. 5.

1. Tim. 5.

Hæc parentes agebant, vt semen propagare possent, quod finem habiturum credebant, nisi generis succe ssione renouaretur. Ille verò cùm parentum verba molestè ferret, neque illis acquiesceret, cumq; tam cõsanguineorum, quàm eorum, qui patris amicitia vtebantur, consilia execraretur, illis responsum hoc dedit: Neque vxorem ducere in animo habeo, neque licet recusare, quod vos cupitis: quocirca septem dierum tempus à vobis peto, & quale consilium Deus ipse per Spiritum sanctum mẽti meæ suggesserit, tale vos à me responsum referetis. Hæc cùm parentes audiuissent, multis cogitationibus solicitabantur, quoàd definitus ille dies præteriret, quo audire possent, quid filius responderet. Adolescens autem ille honestissimus septem dierum spatio, quod à parentibus impetrauerat, diurna & nocturna tempora in precibus transigebat, à Deo petens, nè pateretur virginitatem, quam illi seruandam promiserat, quauis causa violari. Cùm igitur septimi diei nox aduenisset, & eius corpus ieiunio extenuatum esset, cumque somnum cepisset, præstò fuit illi Dominus, & fidelem seruum consolatus est, ac eius mentem confirmauit, iubensque facere, quod parentes admonebant: Surge, inquit, nè timeas, neque parentum tuorum consilia, vel* propositum metuas: duces enim coniugem, quæ te non maculabit, neque à meipso segregabit, sed tua causa virginitatem etiam seruabit. Itaque & te & illam virgines in cælum recipiam: multa enim castitas per vos propagabitur, multique iuuenes & puellæ per vestram doctrinam cælestis vitæ ciues fient. Ego tibi præstò ero, in te habitans, vt omnes corporis libidines & carnis bellum expugnem: quin etiam illam ipsam virginem, quæ tecum copulata fuerit, talem efficiam, qualem ipse volo. Faciam igitur, vt ipsa institutum tuum sequatur, & illic quidem in thalamo vobis præparato me cum angelorum choro videbitis, &

Virginitatem Deo promiserat.

Christus ei apparet.

cum innumerabilibus vtriusq; sexûs virginibus, quos natura quidem ipsa dissimiles fecit, at fides, quæ in me habetur, similes facit: quorum & tu imitator esse agnosceris.

Hęc cùm dixisset Dominus, & illum tetigisset: Viriliter, inquit, age, & cōfortetur cor tuum. Hac Dei virtute confirmatus admirabilis ille adolescens, surrexit, & ait: Gratias ago tibi, Domine Deus, qui es cordis & renum scrutator, quiq; mundi huius delicias ac voluptates procùl à me remouisti, ità vt corde firmo castitatis meæ te adiutorem mihi futurum sperem, eaque te daturum confidam, quæ neque oculus vidit, neq; auris audiuit, ea scilicet, quæ pręparâsti his, qui ex toto animo te secuti fuerint. Tu dignum me fecisti, qui possem in via tua ambulare: vel potiùs tu, quęso, mihi sis bona illa via, & his, qui castitatem amant, & animæ integritatem, corporisque munditiam amplectuntur. Nouisti tu Domine, quemadmodùm ex eo die, quo * genitus sum, vsq; ad hanc horam, qua me vocare dignatus es, nihil mihi optandum, nisì teipsum proposui: idque solum in votis habeo, vt quod ab ore meo exijt, tu confirmes. Tunc enim meipsum credam cœpisse id exequi, cùm ea, quæ dixero, re ipsa pręstabo.

Sentit à se ablatas mūdi voluptates.

** in te renatus sum.*

Exijt igitur è cubiculo ità hilaris, vt sui adspectûs hilaritate omnem parentum tristitiam ademerit, quibus ait: En ego, vt optabatis, nuptias ipsas, rectam quādam viam, non peccati, sed gaudij, mihi futuram esse cognoui: itaq; iam faciam, quod vos adhortamini. Ea re parentes valdè lętati sunt, futurum sperantes, vt ab eo prolem susciperent. Quid multa? Dabant parentes operam, vt fœmina inueniretur, quæ similis ei foret tum moribus, tum generis nobilitate, quęq; ad filios procreandos fœcunda iudicaretur. Diuina igitur prouidentia factum est, illius, inquam, Dei, qui ex eo coniugio tantum boni futurum prouiderat, vt virgo quędam inueniretur, quæ multarum possessionum facultatibus abundaret, generis splendore par, cui nomen erat Basilissa, parētibus suis etiam ipsa vnica. Cumque, vt hominibus mos est, nuptiarum tempore aduentante, parentes consensum puellæ habuissent, nuptiarum tempus definitur, omniaq; illa confecta sunt, quæ consueuerunt in eorum, qui nuptijs copulantur, sponsionibus contineri. Beatus verò Iulianus ità nuptiarum diem expectabat, tanquàm bonus aliquis athleta, qui, superata corporis libidine, cęlesti Deo gratus esse studeret.

Quæritur ei sponsa.

Cùm igitur dies constitutus aduenisset, finitimarum vrbium ciues conuenerunt, multa & varia oblectationum genera secum afferentes, quibus delicatæ & elegantioris ætatis mentes ad amoris illecebras excitarentur. Itaque plateæ musicis omnium generum vocibus resonabant, virginum multitudo illic aderat, aureis vittis crines contextos habentium, quæ suauissimis canticis vel constantes & fortes viros ad intemperantiæ illecebras prouocare poterant. Inter eiusmodi barbaricas nationes Christi athleta Iulianus constanti & forti animo versabatur, nulli occulta cordis sui consilia patefaciens, nisì Domino ipsi, à quo victoriæ spem certam expectabat. Prolatam igitur è thalamo spōsam hilari vultu accepit, cum qua & exultauit in Domino: & ijs quidem, quorum multitudo illic aderat, hilarem vultum ostendebat: in animo autem Deo ipsi illud cum timore canebat: Domine, vre renes & cor meum, nè vetus ille draco contra me bellum exuscitet. Cùm verò hora illa propè esset, qua sibi & virgini secum copulatæ thalamus nuptialis adeundus erat, religiosus ille adolescens à Domino communitus, thalamum securo animo ingressus fuit: quo loco cùm primùm preces ad Deum misisset, tantus liliorum & rosarum odor emissus est, vt virgo ipsa eo in loco sibi esse videretur, qui verno tempore varijs & suauè redolentibus floribus abundaret. Nocte verò intempesta virgo iuuenem, cui fuerat copulata, sic allocuta est: Mirum est, quod sentio, valdè certò mirandum, quod velim mihi dicas, an & tu sentias. Ad hæc beatus Iulianus: Narra, inquit, fideliter, quæ sentis. Tum virgo: Cùm sit hyemis tempus, & terra ipsa nullos habeat flores, ità in hoc meo thalamo omnes flores odorum suauitatem emittunt, vt iucunditate hac suauissima vndiquè perfusa, tota certè obstupescam, neq; omninò cubilis copulationem appetam. Tum illi beatus Iulianus dixit: Suauissimus odor iste, quem sentis, non temporis, sed ipsius Christi castitatem amantis opus est, qui corporis castitatem intactam seruantibus, æternam vitam largitur. Si Christi ipsius pręcepta mecum vnà seruare voluēris, vt eum tota animi attentione diligamus, vt virginitatem ingenti pręmio remunerandam conseruemus, vt deniquè in hoc seculo vasa ipsius electa efficiamur, in his ipsis in futuro illo æuo habitabimus, cum Christo ipso regnabimus, & nunquàm disiungemur. Ad hęc beata virgo Basilissa: Et quęnam, inquit,

Iulianus nō afficitur mundi oblectamētis.

Psalm. 25.

Vide miraculum.

Encomiū castitatis.

Inquit, alia tam necessaria salus est, quàm vt virginitatem seruemus, & vitam æternam consequamur? Idq; ità esse credo, vt dicis. Itaque cupio tecum vnà cōcordem animum habere, vt sempiternam mercedem Christum Dominum meum possidere valeam.

Hęc cùm virgo illa dixisset, beatus Iulianus in solo prostratus, Dei adorandi causa iacebat, ità clamans: Confirma hoc, Domine, quod operatus es in nobis. Id cùm virgo ab adolescente sponso factum vidisset, ipsa etiam idem fecit: & eccè subitò fundamenta cubiculi, in quo erant, commota sunt, & lumen, quod verbis exprimi non potest, ità effulsit, vt lumē, quod in eo thalamo erat, illius lucis magnitudine obscuratum sit: impletumque tunc illud est: Spectaculum facti sumus & angelis, & hominibus. Maximum profectò & diuinum spectaculum in cubiculo illo tunc erat. Ex vna parte æternus ille rex Christus sedebat cum innumerabili quorundam candidas vestes habentium multitudine: Ex altera parte innumerabilium virginum cœtus, quarum primas tenebat gloriosa Mater & Virgo illa Maria. Ex æterni Regis parte summis vocibus illud canebatur: Vicisti, Iuliane, vicisti. Quæ verò cum Virgine illa Regina Maria erant, clamabāt: Beata es Basilissa virgo, quę salutaribus admonitionibus obtemperâsti, & mundi fallacias respuens, ad sempiternam gloriam percipiēdam teipsam pręparâsti. Rursùs ex æterni Regis parte clamabatur: Milites mei, qui veteris serpentis voluptatem expugnârūt, surgant è terra, & attento corde librum æternæ vitæ recitent. Liber autem ipse propositus erat in cubiculo ipsis pręparato.

Orat Sāctus in solo prostratus.

1. Cor. 4.

Hac voce audita, qui erant ex vtraque parte sedentes, responderunt, Amen. Venerūt autem duo quidam viri candidis vestibus induti, quorum pectora zonis aureis cincta erant: & singuli singulas coronas in manibus gestantes, illosque erigentes: Surgite, inquiunt, quoniam vicistis, & nostro numero ascripti estis. Videte, quod in pręparato vobis cubiculo propositum est. Legite & cognoscite, quoniam fidelis est Dominus in verbis suis. Cumque illorum manus tenerent, eas coniunxerunt. Erat autem illic positus quidam liber argento septiès purgato splendidior, aureis literis conscriptus. Circa cubile verò quatuor senes erant, qui habebant in manibus phialas aureas plenas aromatibus varijs, multi odoris suauitatem emittētibus, è quibus senibus vnus dixit: Eccè in his quatuor phialis cōtinetur perfectio vestra: ex his enim quotidiè ante faciem Dei odoris suauitas ascendit. Quamobrem beati estis, qui plurimas huius seculi voluptates deuicistis, ad illas properantes, quas neq; oculus vidit, neq; auris audiuit, quæq; in cor hominis non ascenderunt. Abi nunc, Iuliane, & lege, quod vna sancta Trinitas iubet.

Psalm. 144.

Esa. 64.
1. Cor. 2.

Accessit multa cum fide Iulianus, & cœpit legere, quæ in hanc sententiam scripta erant: Quisquis meî desiderio detentus, mundum hunc contempserit, in eorum numero erit, qui mulieribus non sunt coinquinati. Basilissa verò, quæ animo syncero atq; intacto est, in ordine virginum numerabitur, quarum vera mater Domini Iesu Christi Maria primas partes obtinet. Hæc cùm dixisset, librum complicuit, & rursùs multa ista millia dixerunt, Amen: & multa illa alia millia eandem dictionem vna voce repetentes, hilaritatem simul præ se tulerunt. Rursùs ad illos senex dixit: In hoc libro, vt videtis, scripti sunt casti homines, sobrij, veraces, misericordes, humiles, mites, qui non fictam charitatem habuerunt, qui res aduersas atque acerbas sustinuerunt, qui calamitates & ærumnas perpessi sunt, qui deniquè suæ in Christum charitati nihil prætulerunt, non patrem, non matrem, non vxorem, non filios, non agros, non diuitias, non reliqua omnia, quæ in hoc seculo humanos animos impediunt. Illi deniquè in hoc libro sunt scripti, quine suas quidem animas Christi causa in mortem tradere cūctati sunt, è quorum numero & vos esse digni habiti estis. His dictis, statìm visio ab illorum oculis ablata est. Tunc beati virgines, Christi visione gaudentes, reliquum noctis spatium vigilantes, in hymnis & canticis transegerunt.

Quid plura? Cùm dies illuxisset, frequens hominum multitudo lętabatur, & eiusmodi copulationem se visuros existimabat, quali homines ipsi solēt inter se copulari, cùm non intelligerent neque sentirent, totam illam diuinam fuisse copulationem. Illi enim beati homines cœperunt spiritu, non carne, diuinæ gratiæ mysterium copulare: quod in se occultantes, dabant operam, vt quod faciebant, tantùm à Christo Domino, & eius angelis cognosceretur. Quoniam verò Deus ipse non destituit eos, qui cordis & animi synceritate vitam agunt, ità diuinæ gratię dona progressum habuerūt, vt breui tempore vtriusque parentes ex hac vita decesserint, & idoneos hęredes eos reliquerint, per quos

Tegunt suam continentiam.

quos cęlorũ regno non priuarentur. Erãt autem & ipsi Christiani fidelissimi. Tunc beatus Iulianus & Basilissa hilares, libertatis occasionem sibi datam arripuerunt, præmium se accepturos sperantes, quo possent per fragiles mundi huius facultates, sedes illas cęlestes habitare. Quoniam verò laboriosum est, religiosæ illorum vitæ facta singulatim narrare, ex tot tantisque pauca quędam percurremus.

Beatus Iulianus & Basilissa concordem sententiam in ea quoquè re habuerũt, vt non solùm essent soliciti de salute sua, sed etiam multarum animarum curam haberent. Diuiserunt igitur sibi domicilia, & super duo illa candelabra duæ lucernæ altæ effulgebant: æternusque ille rex immensam gratiæ suæ misericordiam ignotis etiam hominibus impartiens, per ardentem illorum hominum orationem, tribulos & peccatorum spinas comburebat. Potens quoquè Christi Domini vox, per ora sanctorum Iuliani & Basilissæ in omnes partes transcurrens, hęc dicebat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Constituerunt igitur monasteria, in quibus animarum messem ex huius mundi spinis atque ærumnis abreptam, colligerent: neque erat quisquam, qui audiens sancti Iuliani sermonem, aliqua re detineretur, quo minùs ad Dominum conuerteretur. Relinquebant igitur viri mulieres, filij parentes, sponsi suas sponsas, & paternas facultates, & propter sempiternam illam vitam ingentes diuitias pauperibus largientes, angustam viam arripiebant: neque quisquam illorum imponens manum aratro, respiciebat retrò. Erat autem beatus Iulianus sacri illius gregis, ferè decem millium monachorum, pater. nam quicunque ad cęlestem vitam animos suos conuertebant, apud Iulianum ipsum ad Deum se transferebant, adeò vt nemo posset enumerare animarum multitudinem, quæ per sanctum Iulianum conuersa, & ad cælum traducta est. Eodem modo & beata mulier Basilissa, virginum & mulierum animas ab huius mundi sordibus liberatas, ad cælum dirigebat. Itaque à beato Iuliano sancta illa virorũ mercatura tractabatur: per sanctam verò Basilissam, inter virgines & mulieres castitatis victoria effulgebat.

Dant operã saluti animarum.

Matth. 11.

Multi ad illos confluunt, relictis omnibus.

Quoniam verò planum omnibus factum est, qualis fuerit sancta illorum institutio atq; vita: cùm, inquam, Deo adiuuante, id per nos planum factũ sit, nunc ad illud tempus oratione nostra progrediemur, quo martyrium assecuti sunt, eorumque gloriosa facta & victoriæ pręmia declarabimus. Temporibus Diocletiani & Maximiani, persecutionis furor & impetus vndiquè feruescebat. Eius autem rei fama per omnem Orientis regionem peruagata erat. Tũc sanctus Iulianus cum sancta Basilissa in ieiunio & precibus perseuerantes, tales orationes in conspectu Dei effundebant: Domine, qui es occultarum rerum cognitor, humanarum mentium testis, cordis & renum perscrutator, te obsecramus, vt tranquillo vultu tuo nos illumines, & aures verbis tuis obedientes nobis prębeas: non enim dormis, neq; dormitas tu, qui vtriusq; nostrûm castitatis propositum ac studiũ custodis. Hoc studio tu Domine Iesu Christe vides nos lętari: nè permittas igitur gregis tui simplicitatem corrumpi, neq; insatiabilis lupus, qui semper nobis aduersatur, potestatem habeat, vt aliqua in re fidei tuæ murum ac signum dissoluat, quod signum in seruos tuos & seruas per nos abiectos contulisti. Et illos igitur, & nos Christe protegas: plùs enim potest dextera tua nos erigere, quàm persecutoris potentia opprimere. Cognosce & perscrutare singulorum vires, & pro tuæ prouidentiæ & pręnotionis gratia omnes ad illos viuentium choros perducas, vbi nulla ampliùs mortis suspicio reliqua est: sed in secula omnia regnandum erit, vt die illo, quo venies magnus & terribilis, concedas nobis Domine, vt serui tui & seruæ, te authore, per nos in militia tua versantes, integri atque intacti in conspectu tuo stare possint, nosq; hilares dicamus: Eccè nos & filij, quos dedisti nobis: nemo ex illis perijt.

In ieiunio & precibus perseuerãt.

Esa. 8.

Cùm orationi finem imposuissent, in domos suas reuersi sunt, eodemque illo tempore nocte intempesta Dominus ipse in somnis ità beatam mulierem Basilissam allocutus est: Basilissa nomine tuo digna, scito, quęcunque optâsti, ea me firmare decreuisse, vt vasa illa vniuersa, quę per tuam ipsius operam mihi purgaui, tu viuens ad cęlestia regna pręmittas, & habeas dimidium annum, quo possis ex omni loco, vbi tritici sementem fecisti, colligere, & laboris tui messem tutò reponere. Itaque & ipsa posteà sequêris, vt horrei bonarum animarum pleni claues accipias: ex hoc enim quotidiè odor suauitatis in conspectum angelorum ascendit. Iulianus verò pugnabit & vincet: neque enim vnquàm vinci poterit is, in quo regnat castitas: multa verò mihi per ipsum animarum

Christ. apparet S. Basilissæ.

marum

marum copia conciliabitur. Itaque oportet illum pro nomine meo multa pati. Verùm ego multa prodigia ac signa in conspectu inimicorum ipsius ostendam, & priusquàm me ille inuocauerit, dicam, Ecce adsum.

Hæc cùm audîsset sancta Basilissa, experrecta gaudebat valdè, quòd Domini Iesu Christi vultum & characterem splendidum, & instàr solis exorientis effulgentem vidisset. Ordine igitur Iuliano rem omnem narrauit. Cumque sanctam virginum multitudinem conuocâsset: Agitè, inquit, sanctæ virgines, gaudium meum & corona capitis mei, agitè, ad Deum preces mittamus, & sacrificium laudis corde contrito & humili offeramus Deo ipsi, quandoquidem dignatus est nobis reuelare mysteria occulta, viamque & tempus definiuit, quo animas nostras purgatas habentes, illius sigillo imprimamur: vt singulæ proprij cordis occulta considerantes, in hoc mundo benè peregrinemur, & ad æternam illam vitam transmigremus: vt nihil proprium in nobis inueniant potentiæ illæ, quæ animas in cælum proficiscentes impediunt: vtque dæmones ipsi nihil in nobis inuenientes, timeant, cùm sanctum illud præsidium nobiscum vnà venire, & castitatis spiritum nobiscum esse viderint. Considerate, & mentium vestrarum occultissima quæque inquirite, vt quoàd tempus nobis suppetit, animas nostras ab omnibus vitijs ac peccatis purgemus pura illa aqua: & actionibus bonis insistentes, Deo ipsi tales nos offeramus, (hoc autem si cum fide petierimus, à Domino impetrabimus) vt peccatorum maculis purgatæ, ad cælestia illa regna peruenire possimus, vbi est sponsus noster Dominus Iesus Christus. Quamobrem vos hortor, sanctæ meæ sorores, nè aliquod fermentum malitiæ in corde vestro resideat, sed omnes vicissim vobis veniam detis: & si quid mutuò contra vos habetis, vicissim vobis remittatis, vt à Domino mercedem reportetis: si quid, inquam, aliæ aduersùs alias commiserunt, læto animo vobis condonetis, vt perfectam animæ & synceri corporis coronam accipiatis, & me matrem vestram Deus ipse victricem vnà cum vestro grege incorrupto efficiat. Illudque scitote, nihil valere corporis virginitatem, vbi cordis ira & simultas habitauerit. *Oratio S. Basilissæ ad virgines.*

Hæc cùm narrâsset beata Basilissa, locus ille, in quo erant, commotus est, & illis adspicientibus, columna ignea visa est, auream habens inscriptionem: ex qua columna vox quædam emissa est multo cum splendore & odoris suauitate: illincque & Crucis signum effulsit. Vox illa hæc dixit: Basilissa, quæ nomine tuo digna es, lege quod scriptum vides. Inscriptionis autem sententia talis erat: Hæc dicit primus & nouissimus: Omnes virgines, quarum tu dux es, vasa pura sunt, & oculis meis gratissima: nequeenim aliquid reprobatum in illis inueni, quas tu iustitiæ purgatione & igne probationis, tanquàm aurum purum effecisti. Venite igitur ad regna vobis præparata. Hæc cùm legisset Basilissa, visio ab oculis earum ablata est. Tunc omnes illæ virgines gratias egérunt Deo, qui diuinitatis suæ testimonio animas illas sanctas esse comprobauerat. Beata verò Basilissa animo & vultu hilari, Gratias, inquit, ago tibi Domine Iesu Christe, qui corporeas pugnas deuicisti. Addidit autem & illud: Nihili façio te, diabole: quinetiam cōtemno, quippe qui fraudum tuarum fructum perdidisti. Despicio te, serpentis voluptas, quæ vasa Deo segregata & electa, nullis artibus subripere potuisti. Nihil te curo, mendacij magister, quoniam de grege mihi commisso nulla est, quæ tecum vnà periérit. Nihili fácio te, & ebrietatem tuam, quòd sobrias pectorum nostrorum cogitationes vincere non potuisti, neque tu amator mundi huius animas nostras, Dei seruitio intentas, ad tuam libidinem reuocare valuisti: non artibus, non machinis, nō tuis laqueis nos irretire aut detinere potuisti. Tu igitur tua confusione contentus sis, tu solus tuo supplicio læteris: vides enim prædam è manibus tuis abreptam, & regna cælestia, è quibus tu excidisti, hominibus patefacta. Gaudete mecum, sorores, quoniam regnant in vobis virtutum signa: & mundi contemptio, cæleste regnum percepit: parentum abnegatio, angelorum cohæredes vos fecit: abiectio & frugalitas, tanquàm cedrus in Libano, & cupressus in monte * Ebron, erecta est: deuicta voluptate, temperantia cumulata est. Nulla ab hostibus nostris vis ampliùs metuenda est, neque dubitatio aliqua superest, quòd animæ nostræ detineri possint, quo minùs ad genitorem suum ascendant. Omnes inimici nostri erubescant, quòd nihil de suo in nobis inueniant. Hæc cùm læto animo Virgo diceret, cœpit vitis illa Domino consecrata, iustitiæ florem producere: & ità diuina prouidentia completa fuit, vt intra promissum tempus omnes illæ virgines ad Deum commigrauerint. *Insultat Basilissa diabolo.* ** Hermon.*

Cùm

Cùm igitur sancta Basilissa de illarum animarum, quę illius fidei, vt depositum quoddam, cōmissæ fuerant, oblatione & fructu non esset ampliùs solicita, hora diei sexta orationi & precibus incumbens, sopore correpta, vidit omnem chorum sanctarum virginum, quæ erant ferè mille, splendidis stolis indutas, & regalibus zonis cinctas, quæ regiam Crucem baiulantes, vna voce beatę virgini Basilissę dicebant: Hoc responsum accepimus, vt tecum vnà Dominum & regem adoremus. En teipsam expectamus, vt tu nos offeras Christo illi, cui nos conciliâsti. Experrecta verò beata Basilissa, gauisa est gloria illa, quam futuram audiuit, & sancto Iuliano rem omnem significauit. Dei verò prouidentia ità factum fuit, vt dum precibus & orationibus vacarent, sancta Basilissa ad Deum migraret. Quam beatus Iulianus meritò sepulcri honore prosecutus est, dies & noctes spiritales vigilias ad eius memoriam adhibens.

Migrat ad Dominum, & Iulianus ad eius sepulcrū vigilat.

Ipse verò cum choro sanctorum hominum versabatur, quibus talis gratia data est, vt alius alio nō esset inferior, sed virtutibus inter se certarent. Multa enim curationum signa per ipsum & eius discipulos Deus efficiebat. Neminem sol ipse iratum vel inuénit, vel dereliquit. Si quis verò aliquo modo in aliquem se arrogantem & superbum ostendisset, cibum non sumebat, in humilitate & fletibus perseuérans, quoàd charitatem fratri restituisset. Eiusmodi studio ità laborabant, vt sanctarum orationum fructus sacrificium laudis Deo ipsi offerrent. Gaudebat pater ipse filiorum studio. Tunc singuli dicebant se incipere, quando finiebant. In hac sancta congregatione nunquàm diabolus aliquem suis laqueis irretire potuit.

F. LAVRENTIVS SVRIVS CANDIDO LECTORI.

HVcusquè reuerēdißimus Aloysius Lipomanus, vir sempiterna memoria dignißimus, in septimo Tomo Vitarum Sanctorū, hanc Iuliani & Basilissæ historiam, ex Græcis ipsius hortatu Latinè conuersam, ponit, tantùm nō persuasum habens, nihil eius hactenùs Latinè extitisse. At nos, totam historiam, cum Græco Aloysij exemplari ferè vbiquè consentientem, quamq́ antiquißima etiam allegent martyrologia, in manuscriptis codicibus inuenimus, libenterq́ ea, quæ in Græco exēplari desiderari testatur Aloysius, his, quæ ille elegāter curauit Latinè transferri, adiecimus, vt habeat lector integram totius rei gestæ narrationem. in quibus tamen interdùm stylum absque sententiæ damno mutauimus.

HAEC agebantur Antiochiæ, quæ est metropolis Syriæ. Quid multa? Vis persecutionis incubuit, sed Dominus non dereliquit sanctos suos, conseruans eos etiam in confessione martyrij, cuius regnum permanet in secula seculorum, Amen. Adueniente autem Martiano pręside in vrbem Antiochiam, adeò furor sacrilegus exarsit, vt non villa, non vicus remaneret, vbì non idolum statueretur: vt si quis aut emere aut vendere voluïsset, priùs idolis immolaret. Antiocheni aūt iussu præsidis compellebantur singuli in suis ædibus simulacrum Iouis collocare: & ipse quidem pręses Martianus, author erat perditionis cum coniuge & vnico filio suo. Perfertur autem ad illum Iuliani fides, & quòd multos secum in hac religione socios haberet, qui se pararent ad mortem potiùs, quàm idolis sacrificarent. Iratus itaque Martianus, accito ad se assessori suo pręcipit, vt beatum Iulianum & eius socios omnes conueniat, horteturque ex decreto inuictissimorum principum dijs immolare, nè cum contemptoribus diuersis subdantur pœnis. Assessor verò vnà cum Corniculario & principe ac primarijs viris ciuitatis, pergit ad eum locū, vbì sanctus Iulianus Domino vacabat: quò permulti sacerdotes & diaconi & ministri Ecclesiæ se receperant, rabiemque persecutionis declinantes, parati erant ad necem. Nunciatur igitur Iuliano, assessorem iudicis cum principe & primoribus vrbis præ foribus adesse. Ille igitur sic alloquitur eos, qui illic erant congregati: Iam, fratres, oremus: quandoquidem iuxtà sunt persecutores nostri, qui instàr aquæ absorbere nos volunt. Videamus ergò, quid nobis responsuri sint.

Dira Christianorum persecutio.

Hęc dicens, armat frontem crucis signo, & scuto fidei communiens pectus, iubet eos ingredi: & quia erat primarij viri eius vrbis filius, pro dignitate ei à magistratu ciuitatis honor exhibebatur. Porrò iudicis assessor in has prorupit voces: Puto non te latére, Iuliane,

Armat frōtem crucis signō.

liane, sacratissimorum principum decreta, quibus orbi cõsulunt, vt vna sit apud omnes deorum cultura. Nam dominus meus Martianus pręses, audiens nobilem generis tui stirpem, hoc pro sua sapientia decreuit, vt secũdùm moderationem legum, cum gratia conueniaris: quam legem dominorum principum præ manibus habeo, tibi recensendam: ex quibus salutiferis dictis veritate comperta, reddas te generi tuo, & proprijs bonis vtaris, & amicitiam consequaris principum. Cui beatus Iulianus sic respondit: Sapientiam tuam non credo fugere, quia non serpens mouetur ex propria sede, nisi ex ore incantantis verborum cognouerit carmina. Nam sicut non proficit, nec valet mouere serpentem, qui carmina nescit: ità nec decreta principum, nec philosophia iudicis, quæ in te cognoscitur, Christicolas mentes ad dęmonum poterit inclinare culturas. Assessor dixit: Ergò cõtemnis ac despicis, & indignum ducis audire principum iussa? Sanctus Iulianus dixit: Audiant principum iussa, qui ipsis militant: nos autem, qui regem habemus in cęlo, terrenum principem non audimus. Assessor dixit: Et hoc potes gestis edicere? Iulianus sanctus dixit: Gestis aliquid prosequantur, qui in hac vita spem habent: nobis autem, quibus mundus crucifixus est, quid cum foro? Assessor dixit: Vt video, desperâsti de te, vt non viuas: vel istius multitudinis, quã tibi aggregâsti, miserere. Sanctus Iulianus dixit: Multitudinis huius voluntas simul mecum ex Dei pendet arbitrio. Nam qualem me vides loquentem, tales sunt & isti tacentes. Vnùs est Dominus, quem confitemur, qui est Christus filius Dei. Assessor dixit: Hęc quæ prosequeris, renũcio domino præsidi. Sanctus Iulianus dixit: Quod in nobis cognouisti, occultari non sinas. Nos potiùs parati sumus nũc temporalem mortem suscipere, vt inæternùm viuamus, quàm viuere temporaliter, vt æternis pœnis mancipemur. Assessor dixit: Audio etiam, quòd episcopos & omnem clerum tecum aggregâsti. Nunquid & ipsi discipuli tui effecti sunt? Sanctus Iulianus dixit: Discipuli nõ sunt, sed patres. Per ipsos enim veram natiuitatem suscepimus. Pro qua re satìs dignum est, vt filij cum patribus, & patres cum filijs pergant ad regna cælorum.

Episcopos & Cl[illegible] di[illegible]t [illegible]res [illegible] quidem [illegible] [illegible].

Rediẽs igitur assessor, pręsidi Martiano omnia nunciauit, quę fuerãt gesta. Tũc Martianus pręses cõsilio diaboli armatus, hãc dedit authoritatẽ, vt Iulianus solus obtutibus suis suæ audientię reseruaretur: multitudinem verò sanctorũ in eodẽ loco, quo agebant & Dei laudibus vacabant, iussit ignibus cõcremari. Quod & impletum est, & omnes ibidèm igne consumpti sunt. Huic ergò loco talis diuinitùs gratia collata est vsq; in hodiernum diem, vt omnes prętereuntes, vbi tempus psallendi certissimũ venerit, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, & nocturno tempore ità audiant psallẽtium multitudinem, vt si quis his temporibus aduenerit, quacunque fuerit infirmitate detentus, sanus abscedat. Nunciatur Martiano impletum fuisse quod iusserat, & beatissimum Iulianum sub custodia degere. Tunc exarsit inimicus, & sequenti die tribunal sibi pręparari iubet in foro. Illicò igitur pręsidis iussio impletur. Cucurrit vndiquè omnis ætas, omnisque sexus, vt beatum Iulianum, cuius amore tenebantur, viderent cum diabolo dimicantem.

Martyres cõburuntur.

Tunc præses sub voce terribili iubet beatum Iulianum suis adspectibus præsentari. Quem cùm offerrẽt iudici, intuitus in eum Martianus pręses, dixit: Tu es Iulianus, pręceptis principum rebellis, & diuinorum numinũ contemptor contumax? Tu es, qui innocentem multitudinem magicis artibus aggregâsti, & omnium mẽtes immutâsti? Ad hęc beatus Iulianus studebat silentio. Ad quem iterùm Martianus ait: Video te sceleribus tuis oppressum, nihil ad ea, quę interrogo, respõdere. Sanctus Iulianus dixit: Ego nec rebellis, nec sacrilegus vnquàm fui: sed legi diuinæ, in qua regalia vitæ cõtinentur mandata, parco. Nam quòd me studentem silentio miraris, tecum colloqui sanè erubesco, quem video fallacia & mendacijs armatum. Nam horum Imperatorum iussio quomodò potest esse sacra, quæ sacrilegium imperat? Martianus dixit: Doleo vicem tuã, quòd sic magicis artibus occupatus es, vt non intelligas, quantam vim habeãt principum iussa: per quæ obediens consequitur laudem, & principum meretur amicitias: inobediens autem, qualis tu esse dinosceris, pœnis subiacet, & mortis hęres efficitur. Nam audio te tam nobili familia exortum, vt adhuc Imperator natalibus tuis parcere velit. Itaq; hortor te quasi filium meum, vt ad laudem generis tui, dijs thura offerre lętus properes.

Iulianus sistitur ad tribunal pręsidis.

Hęc audiens beatus Iulianus, dixit: Pręses spiritu malitiæ cęcate, nõ recto ordine prosequeris, vt intelligere possis, quæ sit laus generis mei. Tu mihi suades, vt dijs quos colitis, thura offeram, vt gloriam & amicitias principum merear adipisci. Vos dinoscimi-

ni multorum deorum dearumq; esse cultores: nos autem Trinitatis vnicæ veri esse cultores manifestamur. Dij vestri lapidei sunt, aut ærei. Si ærei sunt, satis eis meliores sunt cucumę, quę ad vsus hominum ex ipso metallo fiunt. Si lapidei sunt, respuēdi sunt, quia ex ipsis sternuntur plateæ ad euadēdum lutum: & cùm sint omnes, quos colitis, ex quolibet metallo, aut cōflatili, aut sculptili, dicitis eos sacrificio & thure placari, vt per hęc sint propitij his, qui eos colunt. Nos autem, qui vnum Deum, qui est in cęlis, colimus, dicitis magicis artibus occupatos: pro qua re torqueri nos iubetis, verum Deum cōfitentes. Vndè debes scire quod nescis: quia sicut non est societas luci & tenebris, nec firma habitatio agni cum lupo: ità non poterit fides nostra subiugari imperio vestro. Martianus dixit: Mihi iussum nō est verbis agere tecum: sed audi, quod iubent inuicti principes, vt ex eorum lege cognoscas, quid te agere oporteat. Sanctus Iulianus dixit: Quid iubeant, audiui: quid autem me oporteat facere, cōsilio salutari definiui. Nefas est enim, grege pręmisso, pastorem minimè sequi. Martianus dixit: Illi mortem dignam pro errore suo consecuti sunt: tu verò vt euadas tormenta, quæ contemptoribus debentur, & vt generi tuo & natalibus restituaris, hoc elabora. Sanctus Iulianus dixit: Labora pro te, vel pro tuis, quos diabolus sibi fecit esse hęredes: pro me autem ille solicitus est, qui me ex limo terræ formauit. Martianus pręses dixit: Sic tecum debeo agere, quasi cum infirmo cardiaco medicus, quoadusquè sanitatem recipias. Quòd si te sanum reddidero, & diuinorum numinum cultorem effecero, magnum mihi honorem apud principes conflauero. Nam & ipsi domini rerum, multùm tuæ insaniæ condolent. Sanctus Iulianus dixit: Nunquàm auditum est, vt cęcus illuminet vidētem, aut morbidus curet sanum, aut errās corrigat recto itinere gradiētem. Martianus dixit: Ergò vt dicis, cęcus sum, morbidusq; & errans, qui saluti tuæ consultum esse cupio: & tu solus plenam obtines sanitatem? Sanctus Iulianus dixit: Hęc omnia in te dominium obtinēt. Quòd si velles te cognoscere, vt toto pectore salutem inquireres tuam, nō te horreret medicus noster, per quem omnes Christiani verissimam obtinent sanitatem. Quos aūt vos colitis, dęmones esse manifestum est: qui perdere possunt sibi credentes, liberare verò non possunt.

Irridet falsos deos.

Hęc audiens Martianus, exclamat tortoribus suis: Extendatur ad verbera, vt vel sic stultitia eius omnibus innotescat. Beatus Iulianus dixit: Non est stultitia Deum nôsse, sed gloria: tu verò secularibus oppressus illecebris, quid sit congruum, non agnoscis. Martianus dixit: Extēdite eum, & fustes rigidos & nodosos afferte, & omnia eius membra fortiter dissipate. Cùm hęc facerēt, vnus de cędentibus ictu percutiēs oculum amisit: & is erat de necessarijs pręsidis, qui etiam Imperatoribus notissimus fuit. Hęc videns Martianus, fremuit, dicens: Tantum valuit magica ars tua, vt tu nihil sentias, & aliorum oculos euellas? Sanctus Iulianus dixit: Martiane vides, quia hoc est verum, quod superiùs dixi: cęcus es, & morbidus, & errans. Sed tādèm amota sęuitia tua, qua in me baccharis, audi quę propono. Martianus dixit: Si pro salute tua, audiam te libentissimè. Sanctus Iulianus dixit: Cōuoca omnes, quos habes, deorum & dearum probatissimos sacerdotes, & inuocent nomina deorum suorum super oculum euulsum, & restituant cultori suo visum. Cùm autem non valuerint, ego Domini mei Iesu Christi nomen inuoco, & non solùm euulsum oculum corporalem ei restituo, sed & cordis oculos illuminabo.

Cædit nodosis fustibus atrociter.

Tunc Marianus tam vera ratione confusus, iubet omnes pontifices adesse, dicens ad eos: Ite, & immortales deos sacrificijs optimis honorate, vt huic rebelli suo Iuliano ostendant virtutem suam, & homini meo necessario oculum reformantes, ipsum culturę suę inclinent. Ingrediuntur lapides ad lapides, lapidum iussa complentes. Qui cùm ritu illo nequissimo dęmonia appellarent, hoc accipiunt in templo responsum: Discedite à nobis: nos igni perpetuo mancipati sumus. Nam tantū valet deprecatio Iuliani ad Dominum, vt à quo die compręhensus est, nobis pœna centuplicata sit. Et cùm tenebris clausi retineamur, quomodò huic visum reddimus, quem ipsi non habemus? Hoc responsum accipientes in templo, egrediuntur falsa promittentes. Beatus verò Iulianus, quem nihil latebat, oratione facta, dicit ad pręsidem: Martiane, festina celeriter ingredi templum: vocāt te dij tui. Et licèt nō volūtate parērer, sed inuitus, tamen paruit. Cumq; ingrederetur ianuam templi, vidit omnia simulacra ærea, crystallina, electrina, aurea, vel ex omni metallo sculpta, quę fuerant ampliùs quinquaginta, ità comminuta & in puluerem esse redacta, vt quid fuissent, penitùs non apparēret. Tunc Martianus pręses cęcatus à diabolo, clamare & dicere cœpit: O maleficia sic pręualentia: ô apodixes carminum,

Dęmonum simulacra destruūtur.

minum,vt & vires deorum superent,& preciosa numina in puluerem redigant.Sed hæc deorum sapientia laudabilis est: qui adhuc iniurias sibi irrogatas sustinent, vt rebelles suos patiendo subiugent. Ipsum autem videamus, si pollicitationis suæ impleat effe-ctum, vt oculum ictu percutientis extinctum, sola inuocatione nominis Dei sui valeat reformare. *O cęcas hominū mentes.*

Tunc Martianus pręses ad beatum Iulianum dixit: Patientissimos deos te superâsse gloriaris,quorum circa te pietatem minimè cognoscis. Nunc autem promissum tuum imple,vt in Christi nomine,quem colis, oculum restituas extinctum. Sed nè hoc magicis artibus exerceas,lotio te perfundi iubeo,per quod maleficia omnia profligãtur.Beatus Iulianus dixit: Hoc quod facturus es,non ad iniuriam meam, sed ad laudem Domini mei proficiet:vt & oculum pristinæ sanitati restituat,& putens lotium in odorem conuertat nectareum. Cumque eum perfunderent, ità completum est, vt à sancto Iuliano antè prędictum fuerat,vt non lotio,sed balsamo putares esse perfusum. Ad quod miraculum pręses,licèt incredulus,tabescebat. Tunc sancto Iuliano super oculū extinctum crucem Saluatoris faciente,& nomen Domini inuocante,statìm ità restitutus est oculus,quasi nihil fuisset passus. Sed hęc omnia non Dei virtute, sed magicis artibus credebat fieri Martianus.Ille verò,qui oculum recepit,clamabat,dicēs: Verus Deus est Christus, & ipse solus est colendus, ipse solus adorandus. Quem talia prosequentem pręses gladio animaduerti iussit: sicq; roseo sanguinis sui rubore perfusum, Christus sibi martyrem consecrauit. *Fœtor lotij in gratissimos mutat odores.* *Cęcꝰ videt.*

Sanctum verò Iulianum impijssimus Martianus diuersis pœnis afflictum,& vinculis ferreis per omnes artus oneratum,sub voce pręconis circuire ciuitatē pręcepit, dicendo: Hęc merentur rebelles deorum,& principum cōtemptores.Cumq; venissent ad locum,vbì filius pręsidis literis studebat,puer ait ad condiscipulos suos:Rem video inauditam.Qui dixerunt: Quam?Et ait: Eccè video reum illum Christianum, quem milites ducunt,& multitudinem candidatorum,cum illo loquentem, & coronam ex lapidibus preciosis & auro super caput eius.cuius fulgor aëris huius obscurat lumen: & alios tres viros albescentibus comìs aureoq; vultu,in similitudine aquilarum,super eum excubias celebrantes. Et hoc mihi videtur,quia dignum est huic tali Deo credere, qui sic suos tuetur cultores,& tali decore circūdat. Nam credite mihi fratres,in eius cōfessione delector,& talia pati desidero,si velit eius Deus esse Deus meus.Hęc audientes cōdiscipuli eius & magister, turbati sunt,cumq; blādo sermone corripiētes,ab intentione reuocare volebant.Timebant enim,quia vnicus erat patri.Et adiecit puer: Verè magnus est Deus Christianorum,in quem credere cōsilio salutari decreui.Ipse est verus Deus,qui credentes in se non deserit.Quæ est enim gloria huius vitæ? Sicut vento vter distentus plenus appàret oculis,& intùs est vacuus:ità & huius seculi gloria,in qua nos temporalem habemus lętitiam,& æternam Dei potentiam non cognoscimus.Volumus dominationem exercere, & dominatorem rerum, qui est in cęlis, corde incredulo volūtariè non agnoscimus.Quanto meliora sunt nobis pecora & iumenta,vel canes, qui vocem vel iussum dominorum suorum agnoscunt : iniuriam verò eorum, morsibus vindicant & calcibus.Nos autem rationales facti, creatorem nostrum dimittimus, & colimus lapides & ligna.Sufficiat mihi hucusquè errâsse:iam non errabo,quod mihi defuit,ostensum est.Tempus acceptum inueni: quarè non elaborem,vt adquiram tempus sine tempore, fruar luce sine fine?Contemno diuitias labiles, vt ęternas adquiram. Nam impedimenta huius mundi separant à Deo:potestas verò temporalis successione finitur,& vita ipsa à morte separatur.Illi credere debeo Deo sancto,in cuius regno si militem, nullus venit mihi successor:cuius æternitati si sociatus fuero,mortem nūquàm pertimesco. Hęc est vera gloria & nobilitas generis, pro eo pati : quem, cùm torqueor, nunquàm amitto : quem cùm confiteor,nunquàm derelinquo. *Visio filij Præsidis.* *Gloria huius vitę prorsùs inanis.* *Spiritꝰ Dei loquitur in puero.*

Hęc dicēs pręsidis filius,proiecit volumina doctorū, & ipsas vestes,quas indutus erat, abiecit à se,dicens: Polluta vestimenta mea ad Dei hominem properantem,necesse est abijcere. nudū me maternus vterus huic seculo fudit:ideoq; quod mundi est,mundo relinquam.Et hęc dicens,per plateam ciuitatis cursum arripuit, quousquè ad locum,vbì sanctus Iulianus torquebatur, veniret. Ità enim iusserat iniquissimus Martianus, vt per omnes plateas & vicos ciuitatis diuersis pœnis affligeretur.Tunc puer prostratus pedibus sancti Iuliani martyris, clamabat, dicens: Te desidero patrem secundę natiuitatis, *Mira conuersio filij Præsidis.*

quem Christus Dominus adeò clarum exhibet. Martianum verò genitorē meum, iniquum veridicorum omnium veritatisq; persecutorem, abnego & despicio: tibiq; adhærens, opto pro Christo Domino & Saluatore meo, quem vsq; in hunc diem ignoraui, similia tibi pati. Hęc vidētes ministri pœnarum & milites, tabuerunt admirantes, stupore perterriti, nec sermonem edere potuerunt. Doctores verò atq; magistri fugam meditabantur, totaq; ciuitas ad spectaculum tantæ rei concurrebat. Omnes hęc audientes & videntes tremor inuasit, cognoscentes pręsidis filium sancto Iuliano sic adhęrētem, vulnera eius osculantem, taliaq; proclamantem: Vniuersi populi, qui conuenistis, cognoscite me: quia ego sum filius pręsidis, qui cum impio meo patre sanctorū veneranda corpora, licentia paternæ potestatis elatus, dissipabam: Et hęc ignorans, contra Deum feci. At vbì Deum cognoui, immò cognitus sum ab eo, dijs abrenuncio, patrem & matrem abnego, diuitias superfluas respuo, Christum confiteor, beati Iuliani me sectatorem profiteor. Quid tardatis ministri & milites? Ite, renunciate parentibus meis, me verum Deum cognouisse: & huic adhęrere, quem veri Dei verum cultorem cognoui.

Innotuit res toti ciuitati, totamq; prouinciam fama peragrauit. Nunciantur hęc patri eius & matri: at illi audientes, vt cera ab igni tabescebant: & quia innumerabilis venerat multitudo populi, iubent filium à Iuliano segregatum, sibi restitui. Domini verò misericordia ità adfuit precibus sancti martyris sui, vt si quis vellet extendere manum, vt eum separaret à cōplexu sancti Iuliani, statìm contraherentur manus & brachia illius. Resciscēs id pater, iubet eos ad se simul perduci. Cumq; eius adspectibus sisterentur, ait ad beatum Iulianum: Spei meæ fructum magicis artibus auferre conaris, & tenerum pectus illicitis carminibus genitorum affectus negare compellis? Hęc dicente pręside, aduenit mater eius cum innumerabili familia vtriusq; sexûs, crineq; soluto & vberibus nudatis laceratoq; pectore, vocem dabant in cęlum. Tunc pręses videns hęc, scissis vestibus, lacerata facie, dicit ad beatum Iulianum: Iuliane crudelissime, adspice dolorem patris & matris: adspice tantæ familiæ planctum, & magicis artibus solue innocentiam, vt nobis vnicum reddas filium, & huic tantæ familiæ restituas dominum: vt & ego pro te Imperatoribus suggeram, vt culpa tua neglecta, sanus abscedas. Sanctus Iulianus dixit: Suffragio tuo opùs nō habeo, nec ab Imperatoribus tuis dimitti quęro: sed hoc rogo Dominum meū Iesum Christum, vt me vnà cum isto agno, de luporum visceribus nato, & omnes qui credituri sunt, martyrio impleto, in eorū numero, quos tu in innocentia viuentes, igne consumpsisti, computare dignetur. Nam eccè adest, qui ex te natus est, & modò mecum credendo renatus est. Aetatem habet: ipse tibi responsum det, ipse genitricis adspiciat lachrymas, ipse vbera, quibus nutritus est, doleat morsibus fœdis esse consumpta.

Parētes eius mirè cruciātur eius cōuersione.

Ad hęc venerabilis puer dixit: Cōtingere solet, vt de spinis rosæ nascantur, nec amittit odorem suauissimum rosa nata de spinis: neque frutex, qui genuit rosam, spinarum suarum amittit aculeos. Vt igitur consueuistis, pungite, & me odorē suauitatis credentibus permittite propinare. Vobis obediant, qui perire parati sunt: me imitentur, qui de tenebris ad lucem transire contendunt. Ego pro Christo Iesu Domino meo vos parentes abnego: vos propter deorum vestrorum cultum, filium vestrum tormentis affligite. Per istam enim temporalem mortem, vitam acquiro æternam: nec possum in vos pius esse, & in me crudelis existere: nec vestrum amorem præpono æternæ lætitiæ. Quid moramini? Quasi incredulus & crudelis pater, non quasi verus Abraham, appręhende gladium, & Christo filium victimam offer. Sed si te viscera pietatis vincunt, dirige me ad sęuissimos principes, vt & ego pro Domino meo Iesu Christo ornamenta martyrij pœnis adimpleam. Nam vani & inanes sunt luctus vestri, falsæ lachrymæ: me verò ab hac confessione pietatis non valebunt disiungere nec definitiones omnes philosophorum. Discedite ergò à me, quia paternum nomen & maternum Christi nomini posthabeo. His auditis, exclamauit Pręses: Custodia priuata asseruentur, & opes necessariæ eis subministrentur. Tum verò sanctus Iulianus, Opes, inquit, quas nobis præberi iubes, tibi consentientibus largiaris.

Oratio Celsi pueri ad parentes suos.

Hęc audiens Martianus pręses, fremuit vt leo: Et existimās pœna terrere, quos blandimentis obtinere non potuit, iubet eos in carceris ima retrudi, vbì damnatorum membra, diuturno tempore tabefacta, horribilium vermium examina exhalabant: & fœtor teterrimus sentiebatur. Introducuntur eò sancti martyres: quos pręcedens gratia Dei, locum

locum horrendum illum delectabilem eis reddidit, tenebrasq; conuertit in lucem, exhibens cereorum officia, nectareumq; spirans odorem, ità vt pœna euanesceret. Hęc videntes milites circiter viginti, qui eos custodiæ mancipandos adduxerant, cōuersi, adinuicèm dicunt: Non pudet nos ferreo esse pectore? Nunquid iustum est, vt ab hac tali luce ad tenebras reuertamur, à vita ad mortem, ab odore nectareo ad horrendas effusiones sanguinis, à tali patre sic nos monente ad iudicem irascentem, à veritate ad mendacium, à sobrietate ad ebrietatē, à castitate ad libidinem? Turpe est reuerti & esse quod fuimus, & negligere salutem quam inuenimus. Hęc dicētes, ad pedes se aduoluunt sancti Iuliani, laudantes & confitentes nomen Christi. Tunc beatus Iulianus cum venerabili puero, Deo gratias referūt. Audiens hęc Martianus pręses, pręponit custodiæ crudelissimos custodes, donèc tormentis pręparatis, omnibus pœnas inferret. Beatus verò Iulianus solicitus de salute eorum, quos Christo acquisiĕrat, orabat Deum, vt baptismi gratia eos faceret confirmari.

Horridus carcer fit martyribus delectabilis.

20. milites credunt.

Nec hoc silebitur, aliud insigne donū in eadem ciuitate cōcessum. Ante tempus enim persecutionis, Imperatores Diocletianus & Maximianus primarium virum ciuitatis illius vnicè diligebant, quòd ex genere Carini Imperatoris descendisset. Hic defunctus cum vxore sua Christiana, septem filios perfectos Christianos superstites reliquit, quos Imperatores retinentes amore patris eorū, iusserunt eos sine aliqua persecutione Christianæ religioni deseruire. Hi habuerunt secum presbyterum, qui eis sancta mysteria celebrabat. Visitantur ergò à Domino, & iubentur vnà cum presbytero carcerem petere, vt venerabilis puer & milites gratiam Baptismi perciperent. Statìm igitur sancto pręcepto obediunt: cumq; ad carcerem venirent nocte, viderunt angelum Domini ante se pręeuntem: qui vt tetigit ianuas carceris, statìm omnia claustra aperta sunt. Et orantes simul cum beato Iuliano, Deo vota persoluunt. Tūc illi septem fratres vnà cum sancto presbytero Antonio videntes tantum splendorem gratiæ, clamabant, dicentes: Eccè adsumus: Huc nos Dominus direxit vnà cum sacerdote suo, vt omnes hi gratiam baptismatis consequantur, & nos omnes per te pater Iuliane, verax Christi miles, in agone martyrij Christo pleniùs militemus. Hęc audiens beatus Iulianus, dixit: Gratias tibi Iesu bone refero, qui dignatus es ità implere desiderium meum, vt hi, quos per me tibi acquisisti, per baptismi gratiam vera fidei membra confirmentur, & quos impietas Imperatorum quasi agnos paruulos inter tanta agmina luporum reliquerat, ad tui sancti nominis confessionem aggregentur.

Presbyter sancta mysteria celebrat, id est, Missam.

Nunciātur interìm hęc impio Martiano, cumq; comperit septem germanos sine aliqua persecutione Iuliano sociatos, & optare mori pro Christo, contremuit: Et educēs eos de custodia, sic alloquitur: Quid vobis contigit, infantuli, quos ità principes tuentur & diligunt, vt ipsi arbitrij vestri essetis, & fidei vestræ cultores? Quid patimini, vt sine aliqua persecutione optetis mori, quibus concessum est viuere? Si ego maleficijs amisi filium, & militum mentes nescio quibus carminibus immutatæ sunt, cur ità vos, vestro permissi arbitrio, vltroneos offertis neci? Audite me, & estote securi, vt fuistis. Ad hęc senior frater venerabilis ait: Pręses, audi quæ à me dicuntur. Pręses dixit: Dic, & libens audiam. Puer dixit: Massa auri naturæ suæ obtinet claritatem: sed nisì per manus artificis, igne & malleis & limis in partes dissecetur, diadema indè in capite regis non perficitur. Vt verò ex ipso metallo auri, industria artificis diuersarum adhibito ordine margaritarum & lapillorum, preciosum componitur diadema, ità vt omnes qui vident, mirentur, & vt auro, natura sua splendido, diuersarum margaritarum & lapillorum natura adhæret: ità sumus & nos, nati de Christianis parentibus, & facti Christiani: sed nisì natiuitas hęc in publico omnibus fuerit manifestata, in occulto non coronatur: & nisì beati Iuliani vestigia immaculato calle secuti fuerimus, in diademate regis æterni Domini nostri Iesu Christi esse non possumus. Satis abominabilis est illa arbor, quę folijs vernat, & creatori suo melliflua poma non exhibet. Hęc audiens Martianus, iubet eos in custodiam recipi: in qua pro eis beatus Iulianus & omnes sancti Dominum deprecabātur, nè per serpentis falsa blandimenta innocua pectora declinarent ad verba maligna: suscipiuntque sancti lętos, quos antè suspectos habuerant.

Septē fratres cùm possent viuere, vltrò se pœnis offerunt.

Tunc Martianus pręses suggestionem fecit Imperatoribus, dicēs: Pijssimi principes, subuenite legibus vestris, & diuinis numinibus, quæ remanserunt, prębete munimina: & magnum Iulianum vestris cōspectibus præsentate, qui magicis artibus ampliùs quin-

Præses refert ad Imperat.

quaginta deorũ ſimulacra, per quos mũdus florebat, cõminuit, filiumq́; meũ vnicũ à me ſeparauit, & militũ mẽtes, neſcio qua magica arte immutauit: quin & ſeptẽ germanos, quos clemẽtia veſtra legis ſuæ iuſſit eſſe cultores, ſua magica arte ad ſe allexit, & beneficijs veſtris fecit eſſe ingratos. Quid ergò iuſſu veſtro definiatis, decernite. Hęc audiẽtes Imperatores impijſſimi, hãc dederũt ſentẽtiã, vt ſi Iulianus cũ ſocijs ſuis in hac confeſſione permaneret, ad exemplũ cęterorũ, cõgregata omni prouincia, vniuerſo vulgo expectãte, ſingulis ſingulas cupas iuberet pparari, & in eas picẽ, bitumen & ſulphur mitti, & ſingulos in eaſdẽ deponi cupas, & igne ſuppoſito cõcremari. Quòd ſi aduersùs hęc magicæ artis præualeat carmen, haberet poteſtatem qua vellet eos pœna affligendi.

Siſtuntur martyres tribunali præſidis.

Accepta hac authoritate, pręſes iubet ſibi in foro ſedem pręparari. Alia verò die cùm conſediſſet, iubet ſanctum Iulianum cum ſocijs eius ſuis adſpectibus ſiſti. Et cùm ſiſterentur, in hanc vocem ſerpens prorupit: Nihil de veſtra ſalute in tanti temporis ſpatio cogitâſtis? Sanctus Iulianus reſpondit: Cogitatus noſter qui eſt ab initio, in quo cœpit, in hoc & finit: tu verò ſi aliquid cogitâſti pœnarũ, exerce. Martianus pręſes dixit: Quod cogitaui, hoc implebo. Et adiecit: Audîſtis, quid de vobis ſtatuerint inuictiſſimi principes? Venerabilis puer reſpondit: Audîſti & tu nec nominande, nec dicende, nec vidende pater, pœnã, quam pręparauit Deus diabolo & vobis, qui effecti eſtis angeli eius? Subſecutus ſanctus Iulianus, dixit: Quod iuſſerunt, imple. nam nos quidem te audire non delectat. Cùm iſta dicerentur, eccè corpus ferebatur exanime per plateam, ſepulturæ mancipandum. Tunc Martianus pręſes cęco corde iubet corpus reduci. Cumque hoc factum fuiſſet, iubet illud in medio foro deponi. Omnes ergò hęc videntes, vehementer obſtupeſcũt. Et ait ad ſanctum Iulianum: Magiſter veſter Chriſtus dicitur antequàm crucifigeretur, mortuos ſuſcitâſſe. Hîc iam patebit, ſi verè Deus eſt, ſi vos, ſicut & magiſter veſter, mortuum ſuſcitaueritis. Sanctus Iulianus dixit: Quid prodeſt cęco, quòd hic ſol oritur? Martianus dixit: Hîc nunc parce fabulis, & ſi aliquid pręuales, aut Deus tuus, ſicut ſuperiùs dixi, hunc mortuum ſuſcita. Beatus Iulianus dixit: Licèt infidelitas veſtra hoc non mereatur à Domino, tamen quia tempus eſt, vt virtus eius manifeſtetur, & nè hoc impoſſibile putetis, fidele habeo promiſſum Domini mei, credens quicquid eum petiëro, non me fraudatum iri. Tunc verò Iuliano oculorum intentionem in cęlum defigente ferè vnius horæ ſpatio, ſubitò immutata eſt facies eius, & facta eſt vt nix: & his verbis coram omni populo, audientibus cunctis, fudit orationem ad Dominum, dicẽs:

S. Iuliani precatio.

Domine Ieſu Chriſte, qui es verus filius Dei, qui in principio natus es de patre ſine tempore, & in nouiſſimo mundi carnem de Virgine ſumpſiſti ſine ſemine: adſpice in hac hora de ſummitate cęlorum ad confuſionem inimicorum tuorum, & ad corroborandam fidem credentium in te hęc, quæ operatus es poſitus in terris: exaudi nunc de cęlis, & ſuſcita hunc mortuum, vt viui non moriantur, ſed mortui reuiuiſcant. Et hęc dicẽs, ait ad corpus: Tibi dico, terra arida, in ipſius nomine, qui quarto die Lazarũ ſuſcitauit, ſurge & ſta ſuper pedes tuos. His dictis, ſurrexit qui erat mortuus, & voce magna clamabat: O acceptabilis oratio, ô immaculata virginitas, quãta meretur? Quò enim ego ducebar, & vndè reductus ſum?

Mortuus excitatur.

Tunc Martianus cęcatus à diabolo, irridendo dicebat: Vndè redîſti? Tunc ille, qui fuerat mortuus, dixit ad pręſidem: Permitte me ordine proſequi. Martianus iterùm ridẽs, dixit: Proſequere. Ad hęc ille, q fuerat mortuus, dixit: Ducebar neſcio à quibus Aethiopibus, quorum ſtatura erat vt gigantũ, adſpectus horrendus, oculi vt fornax ignis, dentes vt leonum, brachia vt trabes, vngulæ vt aquilæ: in quibus nulla miſericordia erat. Hi me lętantes ducebant in infernum, & iam propè ad os putei cùm eſſem, hoc expectabatur, vt caro mea redderetur terræ, ex qua ſumpta eſt. At vbì tu pręſes corpus meum feciſti reuocari, & beatus Iulianus orationem fudit ad Dominum cælorum, infernus omnis conturbatus eſt, & audita eſt vox de throno Dei, dicens: Propter dilectum meum Iulianum reducatur anima. In nullo enim volo eum contriſtare, in quo ſic pater & ego & ſpirituſſanctus lętamur. Poſt hanc vocem venerunt duo viri albis induti, & auferentes me de damnatione impiorum, huic luci reddiderunt, vt per eum qui me ſuſcitauit, cognoſcam eum poſt mortem, quem antè viuus negabam. Hęc audiens pręſes, turbatus eſt: & nè diſſenſio fieret inter tantas multitudines, iubet eum cum ſanctis in cuſtodiã retrudi, & clauſtra annulo ſuo ſignari. Quem beatus Iulianus fecit baptiſmi gratiam conſequi: atque itá cum illis cœpit martyrij agonem ſubire.

Mortui ſuſcitati oratiuncula.

Iubet

Iubet autem impius Martianus præparari pœnam, quam Imperatores decreuerant. Cumque parata fuisset, illuxit dies altera, & populi vtriusque sexûs currebãt ad spectaculum circi. Sedit autem pro tribunali præses, & vniuersa ætas concurrit: & qui nolebant, à ministris vrgebantur. Statuuntur cupæ per ordinem triginta & vna: terror verò intolerabilis inuasit homines: implentur cupæ ad medium vsque pice, bitumine & sulphure: aggregatur copia lignorum & sarmentorum, iubetque impius Martianus sanctos produci de custodia. Sanctus verò Iulianus & puer vno vinculo tenebantur: cæteri autem onerati diuersis vinculis catenarum, trahebantur ad spectaculũ, hymnum Domino vna voce cantantes & dicentes: Bonum mihi Domine, quia humiliâsti me, vt discam mandata tua. In quorum adspectu nouam pulchritudinem omnis ætas mirabatur, & eorum mentes ad fletum conuersa pietas inclinabat. Clamabant omnes confusè, Viri dicebant: O iniustitia, & nos filios habemus. Mulieres, solutis crinibus, clamabãt: O fletus felle acerbior, cur talis iuuentus igne crematur? O potestas cæca, quæ nec viuis parcit, nec resurgentibus credit. Tunc sanctus Iulianus silentium petens, ait ad populum: Nè prohibeatis auro, quô minùs per ignem transeat: scientes visuros omnes & credentes & incredulos, igni consumpto, illæsos nos permanere. *Producũtur iterũ martyres ad supplicium.*

Iussit autem præses ad suum illos conspectum adduci, quibus sic ait: O desperata voluntas, per quam decus iuuentutis ad interitum quasi ad epulas properat. Nescio quo carmine sic alienatæ sunt istorum mentes. Conuertimini, & licèt tardè, pro vestra salute immortalibus dijs, qui pro vobis laborant, ceruices flectite. Quòd si voluëritis, ego obtinebo ab Imperatoribus, vt sine aliqua persecutione religionis vestræ sitis cultores: tantùm, nè vnicus filius meus in ipso flore vernantis ætatis crudeli incendio concrémetur. O insanabilis dolor pectoris mei, quem primùm plangam? Cùm omnium decora sunt corpora, at filij mei dulcissimi vultum considero elegantiorem. Væ tibi Iuliane, omnium malorum architecte: quàm multa bona tecum trahis ad mortem, vt vnicus filius me neget patrem, nec matrem velit agnoscere. Vel antequàm pereas fili, ex ore tuo dulcissimo verba audiam tua. Eccè venit & mater tua, quæ partûs sui dolores, quos non sperabat, inuenit: Eccè & innumera familia, quæ te sibi futurum dominum sperabat, tibi valedictura aduenit. Venerabilis puer Celsus dixit: Lugeant te & se, quos fallacia dæmonum blandimenta decipiunt: nos autem quos conspiciunt ad regna cælorũ contendere, cur lugent? Nam nos transibimus per ignem istum, & illæsi tibi apparebimus, & huic tanto populo, qui agonem nostrum expectat. Dæmones verò quos colitis, & illos, quos Imperatores pijssimos dicitis, ceu quædam purgamenta despicimus. Præses dixit: Ipsa est contumax audacia vestra, quæ vos viuere non permittit. Beatus Celsus dixit: Per ipsam vanitatem quam colis, te obtestor, vt præstes quæ te postulo intrepido corde, & petitioni meæ tribuas effectum. Præses dixit: Quicquid voluëris, pete. Puer dixit: Cùm me víderis illæsum post ignem, permitte ad me venire matrem meam, & habebo cũ ipsa consilium, tridui dilatione concessa. Si verò mihi illa vnam rem, quam voluëro, concesserit, nec me, nec ipsam amittes. Mater hæc audiens, vrgebat fieri. Tunc impius Martianus cæcatus à diabolo, dixit: Si ex igne illæsus exiëris, (quod fieri posse non credo) faciam quæ desideras. *Celsi pueri egregia constantia.*

Tunc præses non sustinens videre incendium filij, assessorem reliquit, qui principum iussa impleret: ipse autẽ scissis vestibus eiulans, cum vxore iam propè mortua domum reuertitur. Exurgit verò luctus immanis, plangentibus cunctis: lugebantque parentes filium, familiæ multitudo dominum: nec erat, qui consolaretur. Quid multa? Assessor munus sibi iniunctum adimplens, iubet sanctos singulos in singulas cupas deponi. Sanctus verò Celsus, qui nunquàm à sancti Iuliani latere fuit disiunctus, dans pacem patri, ad præparatum supplicium ibat intrepidus. Et cùm singuli à ministris appræhenderentur, & deponerentur in cupas, sicut superiùs contexuimus, pice, bitumine & sulphure impletas: aggregata copia lignorum, sarmentorum & stupæ, iubet assessor ignem supponi. Quod vt factum est, erupit flamma triginta cubitis excelsior. De medio verò ignis ità multitudo psallentium resonabat, quasi vox aquarum multarum. Consumptis autem omnibus, igneq; sopito, cunctis mirantibus apparent sancti vt aurum vel argentum mirificè rutilans, hac modulatione hymnũ Deo canentes: Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos Deus in refrigerium. Et iterùm: Ignis ardens & coruscans, vim naturæ suæ oblitus est. *Deponũtur martyres in cupas.* *Psal. 65.* *Sap. 16.*

Nunciantur hæc præsidi, Dei sanctos illæsos omnibus apparére, & cum vxore ad spectaculum properat, exitum rei volens agnoscere. Tunc in hanc vocem prorupit: Iuliane, te obtestor per Deum tuum, vt mihi dicas, vndè tantam virtutem maleficiorum didiceris. Beatus Iulianus dixit: Quia me per Deum meum obtestatus es, qui est horum mirabilium author, referam quomodò possint mereri, qui talia desiderant nôsse maleficia, vt, sicut & ego, huius carminis efficiantur authores. Si quis primùm elaborauerit, vt se ab omnibus actionibus huius seculi faciat alienum, & solam vocem Domini audiat, imperantis & dicentis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: ità vt nihil amori Christi præponat, nihiliq; aliud desíderet, nisi quod ipse Dominus promittit: non consíderet patrem aut matrem, non vxorem, non filios, & cætera, quæ in hoc mundo impedimenta sunt animæ: qui ante omnia pauperum curam solicitè gerit, qui contentus est esurire, vt alij reficiantur: quia satis Deo acceptum est munus, quo indigens saturatur, & nudus vestitur: quando ira non perficitur: qui malum pro malo non reddit, qui iracundiæ tempus non reseruat, qui impatientiam patientia superat: & qui non dicitur sanctus, antequàm sit, sed elaborat, vt sit. Multi enim dicuntur, quod non sunt, & ipsa spe securi, quia dicuntur quod non sunt, segnes efficiuntur. Elaborare autem debent, vt quod de eis dicitur, non verbis tantùm, sed etiam operibus comprobetur. Et multi sunt, qui verè sunt sancti, nec tamen de eis dicitur quod sunt: sed humilitate & gratia pleni, ab hominibus audire nolunt, quod sunt: vt ab illo recipiant mercedem, qui nouit, quid sint. Hi tales hanc artem, quam ego didici, scire possunt: & non solùm in hoc corpore degentes hanc merebuntur gratiam, sed etiam æternam Christi sibi conciliant amicitiam, qui docti à Christo, alijs communicant donum ipsis collatum: qui illatas sibi iniurias pro laude deputant, qui sibi iniuriæ tempus non reseruant, qui reconciliant se proximo, & proximum sibi, & sic offerunt munera Christo: deniquè qui humilitatem obtinent, quæ est culmen omnium bonorum.

S. Iuliani aureæ institutiones. *Luc. 9.* *Humilitatis laus.*

Martianus præses dixit: Et quis tam sit insipiens, qui huius vitæ lætitiam fugiat, & ad istam tantam iniuriam & indignitatē semetipsum abijciat? Sanctus Iulianus dixit: Deus noster omnibus paratus est dare, sed pauci digni sunt, qui mereantur accipere.

Martianus præses dixit: Ad te, Iuliane, meus sermo iam finem accepit. Sanctus Iulianus dixit: Hoc & ego semper optaui. Tunc præses ad filium suum ait: Eccè mater tua, vt postulâsti: triduo cum ea habebis inducias. Hæc enim ad omnia parata est tibi consentire: tantùm, nè te vnicum solatium dolorum suorum amittat, & dulcissimum filiū. Sanctus Celsus dixit: Hoc triduo mihi matre concessa, nulli licebit tuorum interesse.

Præses dixit: Sicut vis, ità concedo. Et adiecit: Recludantur simul priuata custodia. Impletur iussio præsidis. Tunc sancti martyres recluduntur in custodia vnà cum matre pueri. Ingressi verò sancti, hanc orationem fuderunt ad Dominum: Domine Deus, qui præscius es futurorum, qui transacta velut præsentia conspicis, qui mentes magis comprobas quàm ætates: tu Domine oculos cordis huius aperire dignare, & acceptabilem tibi fac terram, ex qua suscepisti fructum, in quo lætari cognosceris. Statim ergò commotus est locus, in quo erant sancti orantes, & fulgor argento septiès splendidior emicuit: nec odor consuetus sanctis defuit, & vox psallentium in aëre sonabat: Verè pius es Deus, qui iustificas sine operibus animas peccatrices. Hæc videns mulier & audiens, clamabat: Nunquàm in diebus vitæ meę tantum odorem comperi. Nam sicut in amœnissimis hortis liliorum & rosarum, & crocei, & nectarei, & balsami, & nardi redundat odor: ità his donis sum refecta, vt omnium dolorum meorum oblita sim: nec aliud cordi meo remanere sentio, nisi vt illum verum Deum esse confitear, pro quo filius meus agonizat.

Oratio sanctorū martyrum pro matre Celsi. *Mater Celsi conuertitur.*

Hæc audiens beatus Iulianus cum omnibus sanctis, talem fertur matronæ illi tradidisse doctrinam: Beata tu, credens quæ sit spes fructûs tui: meritò animæ & corporis medicinam celeriter consequêris. Nam talis est medicus, qui tuā suscipit infirmitatem, vt non secando curet vulnera tua, sed semel probando fidem tuam. Venerabilis verò puer Celsus subsecutus, dixit: Verè te nunc veram matrē confiteor, verè genitricem meā agnosco: nec tu amittis filium, nec ego matrē, si vnà mecū ad illud contendas donum, pro quo omnes sancti tanta in hoc seculo patiuntur. Venerabilis autē matrona, cuius intima pectoris diuina gratia iam illustrauerat, respondens filio, dixit: Cognósce

me,

me,fili,nihil amori eius præponere, quem tu sic diligis: pro qua re quicquid necessarium saluti meæ cognoscis, exerce. Venerabilis puer respondit: Corde creditur ad iustitiam,ore autem confessio fit ad salutem. Itaque hoc tibi deest, vt purificationem baptismi accipias,per quam possis effici habitaculum spiritussancti. Matrona respondit: Eccè nos omnes claustra obtinent, & militum custodiæ circunuallant, nec introitûs nec exitûs licentia permittitur: & quomodò hîc inuenimus talem hominem, qualem mihi proponis? Cui sanctus Iulianus dixit: Hîc habemus sanctum & venerabilem virum Christi sacerdotem,qui te purificet: tantùm,vt tu ex corde abneges deos patrios, & in vnum Deum credas, qui regnat in cælis,in Trinitate vnus,& in vnitate trinus: sub cuius imperio imperant principes,cuius gratia confirmantur duces,cuius timore contremiscunt gentes, cuius sapientia prudentes fiunt homines, cuius imperio operiuntur cæli nubibus,cuius voluntate dantur terræ pluuiæ, cuius dono terra fœcundatur, cuius voluntate quæ necessaria sunt hominibus,gignit,cuius dono manant fontes: ipse est Dominus Iesus Christus,æternus autem pater cum filio & spiritusancto. Illius splendore illuminātur cæci, tenebræ incredulitatis fugantur: illius nutu gubernantur vniuersa, quia eius voluntate creata sunt cuncta. Hæc audiens matrona, dixit: Qui hæc ità esse non credit,ferreum habet pectus: nec hominum gerit sensum,sed pecudum. Rom. 10.

Tunc omnes sancti gratias referunt Domino, qui dignatus est de luporum faucibus ouem perditam liberare. Ad quam iterùm beatus Iulianus conuersus,ait: Itaque credis,vt audîsti,vnum Deum verum esse in cælis? Matrona respondit: Ipsum verum credo esse Deum, quem per tuam prædicationē esse cognoui creatorem omnium, qui certis limitibus fixit mare, qui ei posuit terminum,quem non transgreditur, qui cælum suspendit,& illud diuersarum stellarum splendoribus adornauit: qui perpetuum solis ardorem fundauit,& lunæ initium & finem constituit: ipse est Dominus Iesus Christus, cui,relicta omni vanitate,credo, cupiens hac vita, quam temporalem esse cognoui, carere,vt ad illam vitam æternam vobiscum merear pertingere. Hæc dicente matrona, locus in quo stabant,cōtremuit,& audita est vox in aëre,dicens: Credidi,propter quod locutus sum. Et post hanc vocem dixerunt, Amen. Tunc beatus Antonius presbyter baptizauit eam: quam venerabilis filius eius Celsus suscipiens, pater eius in baptismi gratia factus est. Cumque de eius salute omnes lætarentur, audita est vox in aëre,dicens: Viriliter agite,& confortetur cor vestrum in Domino. Post huius verò concessæ gratiæ munus,ait beatus Iulianus ad sanctos: Vox,quæ intonuit auribus nostris,prænunciat nobis futuras passiones & genera tormentorum, quæ aduersùm nos cogitat inimicus. Pro qua re,sancti martyres, fidei nostræ cursum ei commendemus,qui potest fidem nostram conseruare,& cursum consummare,vt repositam iustitiæ palmam & coronam mereamur percipere. Mater Celsi confitetur Dominum Iesum. Psal. 115. Psal. 30.

Quid multa? Cognoscit impius Martianus, vxorem suam martyrum prædicatione conuersam,atq; in Christi fide & amore esse confirmatam, & iubet intra domum suam martyres priuatìm exhiberi. Cumq; eius adspectibus præsentarentur, ait ad venerabilē puerum Celsum: Matrem tuam sub hab[i]tatione postulâsti, vt tibi consentiret: sicque nostræ acquiesceres voluntati. Itaque quid gestum sit, nunc edicito: cognoscere enim cupio. Venerabilis puer dixit: Gratias ago Deo meo, qui voluntatem meam ità perfecit, vt in æternum eam possideam matrem, & ipsa me filium. Tu verò scito nos pro Christi amore in hac vita spem penitùs non habere. Pro qua re nec ego te nóui patrem, nec illa maritum. Tunc ira repletus præses, iussit matronam compræhendi, & domo teneri. Ad quam cùm appropinquarent ministri,volentes eam contingere,cæci efficiebantur.

Hæc videns Martianus,cæcatus à diabolo,iubet omnes in ima carceris recludi. Alia verò die sedens pro tribunali, iubet viginti milites illos, qui in agone certabant pro Christi nomine, decollari: septem verò germanos,igni tradi præcepit. Quod cùm fuisset factum in atrio illius, consummauerunt martyrium suum in pace. Iulianum autem cum Antonio presbytero, matrem & filium cum illo, qui à mortuis erat excitatus, iudicio suo reseruari iussit. Et cùm sederet pro tribunali in foro, iubet beatum Iulianum, & reliquos sanctos,quos memorauimus, exhiberi. Ex officio ergò dictum est: Adstant. Tunc Martianus sic erupit: Tecum loqui,Iuliane,penitùs dignum non censeo. Et adiecit: Tu es Antonius,quem papam suum isti testantur? Constat te huius magicę artis 20. milites & 7. fratres perimūtur.

esse

esse authorem. Beatus Antonius presbyter respondit: Gratias ago Domino meo Iesu Christo, qui benignitatis suæ me voluit esse ministrum. Præses dixit: Vel tu mihi dic Antoni: Quæ est ars magica vestra, vt sic separetis coniugia, & filios à parentibus disiungatis, & immortales dij per vos blasphementur? Quæ sit ergò hæc audacia vestra, edicito: nam scire cupio, vt ex ore tuo recognita, videam quale vobis & magicis artibus vestris nomen imponam. Tantum enim præualuistis ad decipiendum populum, vt gloriemini vos mortuum suscitâsse, per quod tot innoxia pectora irretijstis.

Ad hæc beatus Antonius presbyter dixit: Optaueram quidem, vt ducem huius agonis nostri Iulianum tibi prouocares, & ab eo responsum acciperes: sed quia vnus est Dominus noster Iesus Christus, qui tangit organa cordis nostri, quandoquidem tu interrogâsti quem voluisti, audi à me quæ inquiris. Magister & author huius magicæ artis, quam nos dicis exercere, hoc nobis dedit præceptum, nè margaritæ preciosæ à nobis porcis mittantur. Qui etiam dixit: Non véni pacem mittere, sed gladium: Véni enim separare filium à patre, filiam à matre, &c Qui & alio loco consequenter dicit: Qui amat patrem aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut aurum, aut argentũ, aut domos, aut agros plùs quàm me, non potest meus esse discipulus. Hanc vocem audiens filius tuus, non pluris fecit te carnalem genitorem, quàm Christum creatorem suum. Similiterque illa, quam dicis tuam vxorem, hac voce Domini comperta, contempsit vitam temporalem, vt Christum immortalem, & requiem consequatur æternam. Et adiecit: Nihil verius, nihil dulcius, modò id cognoscere posses. Hæc audiens Martianus, iubet eos in custodia recludi, dicens: Excogitabo pœnas, quibus isti intereant.

(Matth. 7. Matth. 10. Luc. 14. sententialiter.)

Alia die conuocans ad se sacerdotes templi, dixit ad eos: Ornate venerandum templum Iouis, quod pro consuetudine semel in anno solet patefieri: vbì habentur veneranda numina, id est, Iouis, Mineruæ & Iunonis ex electro puro confectæ imagines, quibus suauissimus Cupído delectamenta ministrat: simulque libamina & sacrificia præparate. His illi auditis, solitas instruunt hostias. Quid multa? Illuxit dies, patefactoque templo, vniuersa multitudo conuenit, admirans templum patefactum, quod vix semel in anno in principum natalicijs patesceret. Tale enim erat opus fabricæ illius, vt non marmore, sed tabulis aureis parietes & pauimentum instructum splenderet, auroque purissimo & margaritis vel lapidibus preciosis crisparent cameræ. Cumque omnia pararentur, ingressus præses templum, iubet Dei sanctos adduci. Quibus præsentatis dixit: Eccè nunc Iuliane & tu Antoni tempus aduenit, in quo vos & consortes vestri salutem consequamini. Hoc enim elegi pro vestra salute, vt in isto terribili templo deorum, thura immortalibus numinibus offeratis. Quòd si verò adhuc in ista contumacia perstiteritis, abnegantes deos, pro quibus hucusquè vobis peperci, diuersis tormentis in vos debacchabor. Tu itaque Iuliane, quem constat esse authorem sceleris huius, accedens, concilia tibi deos immortales, per quorum diuinitatem generi tuo restituaris. Beatus Iulianus respondit: Iam quidem Præses definieras, nullum deincèps mecum habere sermonem: sed quia tempus illud aduenit, quod tu ipse dixisti, quo nos salutem consequamur: vt numina à nobis hon[illegible]entur, fac omnes sacerdotes deorum intùs adesse, vt cognoscant quale sacrificium offeramus. Præses ait: Benè sit tibi: optimè locutus es.

(S. Iulianũ falsò putat Pręses sacrificare velle.)

Sanctus Iulianus dixit: Quandoquidem multam nos laudem reportaturos dicis & gloriam, hortarisque vt omnibus in vnum conuenientibus, dijs vestris immolemus: id quidem facere non piget. Nam ideò semper distulimus, vt in hoc templo mirabili magnum sacrificium cunctis cernentibus immolaremus. Tunc enim lætatur qui conuiuium parat, si omnes adfuerint inuitati, vt nullum prætereat epulum, quod paratur, nè posteà sit qui succenseat. Tunc Præses non intelligens, qua ratione hæc prosequeretur, dixit: Gaudeo de vobis: qui etsi tardè, tamen cœpistis dulcissimam hanc lucem, omnibus bonis redundantem, dijs immolando non amittere. Deindè iubet vincula ab omnibus auferri, dicens: Turpe est vinculis adstrictos teneri, quibus cœperunt dij esse propitij. Cumque exonerarentur ferro, quo erant constricti, dixit ad venerabilem puerum & matrem eius: Accedite, & placate deos, quibus hucusquè seruîstis. Cui venerabilis matrona hoc solum dedit responsi: Non permittat verus Deus, quem cognoui, vt vltrà tecũ colloquia misceam. Et per ignorantiam quidem feci quæ dicis: sed iam cognoui veritatem, à qua nunquàm recedam. Tunc præses conuersus ad beatum

Iulianũ, ait. Eccè omnia parata sunt: implete quæ spopondistis. Sanctus Iulianus dixit: Iam est tempus & hora, in qua gloriemur, vt omnibus vidêtibus gloriosi appareamus, noueritq; omnis posteritas, quale sacrificium hodiè Deo obtulerimus. Præses pręcedit, & iubet sanctos de priuata custodia venire, æstimans esse certum, quod volebat.

Ingressi verò sancti in templum, vexillo crucis armant frontem. Tunc ait beatus Iulianus ad præsidem: Quid præcipis præses? Omnibus dijs offeremus sacrificium? Præses dixit: Omnes quos conspicis, immortales sunt, pares virtute, æquales in gloria: nec inuident sibi in cultoribus suis, præcipuè in vobis, qui tam tardè cognouistis. Hæc dicente præside, fixit genua sua sanctus Antonius presbyter, & beatus Iulianus cum socijs suis. Ait autem sanctus Iulianus: Deus qui es sine initio, sine fine, sine tempore, & æternum possides nomen: qui non in manufactis habitas, quem non capit mundus, sed requiescis in corde mũdo: qui per sanctum prophetam dixisti, Omnes dij gentium dæmonia: tu autem solus Deus Abraham, Isaac & Iacob: qui per tuam sapientiam fecisti cęlos, fundâsti terram, congregâsti maria, terminum eis ponens, quem non transgrediuntur, quem murmur aquarum sua voce collaudat, quem diuersarum volucrum garrulæ voces suauiter collaudantes, suum creatorem agnoscunt, qui arbitrio CHRISTI creâsti vniuersa: adspice nunc in subuersionem templi huius, & has dæmonum imagines, easq; colentium frange audaciam, vt ad nihilum redigantur hęc omnia, in quibus gloriantur hi: & te solum cognoscant verum esse Deum, & glorientur in te, qui credunt nomini sancto tuo, & Iesu Christo filio tuo, quem cognoscimus tibi coęqualem & coęternum in vnitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum. Et cùm dixissent omnes sancti, Amen, omnia sculptilia illa ad nihilum redacta sunt, & templum ità subuersum est, vt quid fuerit, penitùs non pateret. Multi quoquè sacerdotum, circiter mille, cum templo subuersi sunt, & alia multa paganorum turba simul interijt. Ignis autem eructat in eodem loco vsque in hodiernum diem.

Signo crucis frontes suas muniũt sancti martyres.

Psal. 95.

Templum corruit funditùs cum simulacris dæmonum.

Tunc beatus Iulianus dixit ad præsidem: Præses, vbì sunt manufactæ imagines dæmonum, in quibus gloriabaris? Vbì electrum, vbì aurum, vbì argentum, vbì templi pulchritudo, vbì parietes & pauimentum aureũ, vbì metalla preciosa? Inuocato nomine Domini nostri Iesu Christi, in terram conuersa sunt, vndè assumpta erant. Sicut autem illa omnia vterus suscepit terræ, ità vos & Imperatores vestros, & omnes cultores dæmonum perpetuus accipiet infernus: vbì ignis edax non extinguetur, & vermis deuorans non morietur: vbì corpus semper reparatur ad pœnam, vbì misericordia quæritur, & non inuenitur. Hic vos talis locus expectat, & scelerum authorem diabolum. Tunc Martianus ingemiscens, aiebat: O virtus magica: ô carmen inauditum, sic præualens, vt etiam terræ sinus aperiat, & tanta bona ab oculis piè fruentium auferat. Iam non miserebor, iam non parcam, donèc eos gladio feriri iubeam, & eorum pœnis me exatiem. Iubet ergò sanctos in imo carcere includi.

Esa. vltimo.

Ea nocte cùm in Dei laudibus versarentur Iulianus & socij eius, in ipso mediæ noctis silentio adest multitudo sanctorum cum sacerdotibus, qui iam martyrij palmam retulerant, omnes stolis albis induti: inter quos viginti milites & septem illi fratres glorificati aduenerunt: adest & beata Basilissa cum omni choro virginum, in qua multitudine sola vox Alleluia resonabat. Tunc beata Basilissa ità alloquitur sanctum Iulianum: Regna cælorum tibi patefacta sunt: & hoc præceptum accepimus à rege æterno, Domino nostro Iesu Christo, vt die apparitionis suæ te cum comitibus ad se recipiat. Omnis patriarcharum & prophetarum & apostolorum gloriosus vobis occurret numerus, in quorum vos sanctorum numero Dominus Iesus Christus perpetua lætitia sibi sociabit: sicq; visio ab oculis eorum ablata est. Alia die iubet Martianus præses in medio foro tribunal sibi præparari, & adduci sanctos Dei, excogitans nequissimus serpens noua & exquisita genera tormẽtorum. Deindè præcipit ministris, vt manuum & pedum digitos licinijs oleo madentibus colligent, & ignem supponãt. Cumq; factum fuisset, licinijs consumptis, illæsa permanebant sanctorum corpora. Videns hoc inimicus, iubet à sancto Iuliano & venerabili puero cutem capitis auferri: sancto verò Antonio presbytero & Anastasio, qui resuscitatus fuerat, clamantibus & dicentibus, Gloria tibi Christe, iussit oculos vncis ferreis effodi. Sanctam verò Marionillam matrem pueri, quam Dominus præscierat pœnas tolerare non posse, cùm eam iuberet eculeo applicari, si quis ex ministris eam voluisset contingere, cæcus efficiebatur,

S. Basilissa cum multis appáret S. Iuliano &c.

Noui cruciatus martyrum.

Marionilla mater Celsi à pœnis pęseruatur.

ciusq;

eiusq; nerui adeò contrahebantur, vt manus suas ad se reducere non posset. Sanctos verò suos Dominus ità curauit & illuminauit, vt omnibus quasi nihil passi viderentur.

Tunc exclamauit Martianus: Heu me, vincimur: sed adhuc vnum superest. Iubet ergò amphitheatrum præparari: in quod ingressus, iubet in sanctos omne genus ferarum immitti. At feræ laxatæ, nihil læserunt sanctos, immò verò illorum pedes lingebant. Hæc videns præses, conuocans omnes magistratus ciuitatis, iubet omnes custodias perscrutari, & personas iam morte dignas in amphitheatrum intromitti: atq; sanctos Dei inter diuersorum criminum reos & sacrilegos decollari præcepit. Tunc sanctus Iulianus cum socijs suis dixit: Gloria tibi Christe, qui nos ad hanc horam salutis perduxisti. Tunc venerabilis puer cum sancta matre sua dixit ad præsidem: Nota tibi facies nostras, quas in hoc seculo gratia Christi sic vides immutatas. Tua enim perfidia conabatur fœditatem nobis imponere: gratia verò & pietas Domini nostri Iesu Christi induit nos magna gloria & decore: vt in illa die cognoscas nos in gloria, cùm tu fueris in pœna. Ità ergò sancti martyres capite plexi sunt. Cumq; hoc factum fuisset, statim terræmotus extitit ingens, vt propè tertia pars ciuitatis à fundamentis subuerteretur, nec locus aliquis perstitit, in quo idolum fuisset: accesserunt quoquè fulgura & tonitrua & grando, quæ maximam partem incredulorum consumpserunt. Ipse autem præses Martianus semiuiuus euasit: verùm non post multos dies vermibus scatens expirauit.

Sancti martyres decollantur.

Ea nocte venerunt sacerdotes ac religiosi viri, vt sanctorum reliquias colligerent, sed præ multitudine cadauerum, sanctorum corpora non agnouerunt. Positis ergò genibus, oratione completa, apparuerunt eis in specie virginum animæ sanctorum, & vnaquæque suo corpori insedit: sicque sanctæ reliquiæ collectæ sunt. Domini verò gratia ità ordinauit, vt sanguis eorum, quasi lacteus panis, circa vnumquenque eorum congelaret: vt nec terra auderet os suum aperire ad sanctorum cruorem recipiendum, quia sceleratorum sanguine iam fuerat satiata. Sanctorum igitur corpora auferentes sacerdotes, sepeliêrunt in ecclesia sub sacrosancto velamine altaris: vndè Domini pietas indeficientem fontem prodire iussit, cuius vndis sacrosanctum baptisterium inundatur. In quo loco ea diuina beneficia credentibus tribuuntur, vt si quis adueniat fide & credulitate plenus, cuiuslibet morbi statìm consequatur medicinam. Nec silebo miraculum, quod ibì Dominus ad fidelium confirmandam fidem operari dignatus est: nec quisquam debet ambigere, quin idem hodieque efficiat. Decem leprosi iam excesis & putrefactis carnibus, ad fores adducti sunt, vt in die passionis eorum baptismi gratiam consequerentur. Completo igitur in eis sacramento, cùm eos baiularent, quia manibus tangi non poterant, eam sunt adepti corporis sanitatem, vt vix quisquam mortalium pulchrior videretur. Simul autem etiam vox audita est: Iuliani dilecti mihi fides hæc omnia promeruit, & his maiora merebitur. In eodem venerabili loco cæci illuminantur, & dæmones profligantur: neque ibì duntaxàt, sed vbicunq; in nomine Domini Iesu Christi, & sancti eius Iuliani basilicæ constructæ sunt. Gloria ergò Christo, qui est fidelis in verbis suis, & tantam gloriam præstat sanctis suis, regnans cum Deo patre in vnitate spiritussancti, Amen.

X. leprosi sanantur.

I. Tomo Epistolarũ.

VITA S. PAVLI PRIMI EREMITAE, AVTHORE D. HIERONYMO.

10. IANVAR. alij 15. Ianuarij.

Monachorum institutum antiquissimum.

INTER multos sæpè dubitatum est, à quo potissimùm monachorum eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altiùs repetentes, à beato Elia & Iohanne sumpsêre principium: quorum & Elias plus nobis videtur fuisse, quàm monachus, & Iohannes antè prophetare cœpisse, quàm natus est. Alij autem in quam opinionem vulgus omne consentit, asserunt Antonium huius propositi fuisse caput: quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas verò & Macarius, discipuli Antonij, quorum superior magistri corpus sepeliuit, etiam nunc affirmant, Paulum

Paulum quendam Thebæum, principem istius rei fuisse: quod non tam nomine, quàm opinione nos quoquè comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout voluntas tulit, iactitant, subterraneo specu crinitum calcaneo tenùs hominem fuisse, & multa, quæ persequi ociosum est, incredibilia fingentes: quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur. Igitur quia de Antonio, tam Græco, quàm Romano stylo, diligenter traditum est, pauca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodò autem in media ætate vixerit, & quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominum compertum habetur.

Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, & Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati sunt, multas apud Aegyptum & Thebaidam ecclesias tempestas sæua populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verùm hostis callidus tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat iugulare, non corpora: & vt ipse, qui ab eo passus est, Cyprianus ait, volentibus mori, non permittebatur occidi. Cuius vt crudelitas notior fiat, duo memoriæ causa exempla subiecimus. Perseuerantem igitur in fide martyrem, & inter eculeos, laminasq; victorem, iussit melle perungi, & sub ardentissimo sole ligatis manibus post tergum resupinari, scilicet vt muscarũ aculeis cederet, qui ignitas sartagines antè superâsset. Alium iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci, ibique inter lilia cãdentia & rubentes rosas, cùm leni iuxtà murmure aquarũ serperet riuus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari, & nè se indè posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cùm, recedẽtibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus, &, quod dictu quoquè scelus est, manibus attrectare virilia: vt corpore in libidinẽ concitato, se victrix impudica superiáceret. Quid ageret miles Christi, & quò se verteret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandèm cælitùs inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantis se faciem expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit.

Exẽpla duo atrocissimę persecutionis.

Inuicta martyris virtus.

Per idem ergò tempus, quo talia gerebantur, apud inferiorem Thebaida, cum sorore iam viro tradita, post mortem amborum parentum, in hæreditate locupleti Paulus relictus est annorum circitèr quindecim, literis tam Græcis quàm Aegyptiacis apprimè eruditus, mansueti animi, DEVM valdè amans: & cùm persecutionis procella detonaret, in villam remotiorem & secretiorem secessit. Verùm quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Sororis maritus cœpit prodere velle, quem celare debuerat. Non illũ vxoris lachrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus, ab scelere reuocauit. Ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem videbatur imitari. Quod vbi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit, ac paulatìm progrediens, rursusque subsistens, atque hoc idem sæpiùs faciens, tandèm reperit saxeum montem: ad cuius radicem haud procùl erat grandis spelunca, quæ lapide claudebatur. Quo remoto, (vt est cupiditas hominum occulta cognoscere) auidiùs explorans, animaduertit intùs grande vestibulum, quod aperto desupèr cælo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens: cuius riuum tantummodò foràs erumpẽtem, statìm modico foramine, eadem quæ genuerat, aquas terra sorbebat. Erant prætereà per excisum montem haud pauca habitacula, in quibus scabræ iam incudes & mallei, quibus pecuniæ olìm signatæ, visebantur. Hunc locum Aegyptiorum literæ ferunt furtiuæ monetæ officinam fuisse ea tempestate, qua Cleopatræ iunctus est Antonius. Igitur adamato, quasi quod à Deo sibi offerretur, habitaculo, omnem ibidèm in orationibus & solitudine duxit ætatem. cibum & vestimẽtum ei palma præbebat. Quod nè cui impossibile videatur, Iesum testor & sanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidisse me monachos, de quibus vnus per triginta annos clausus, hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit: Alter in cisterna veteri, quam gentili sermone Syri cubam vocant, quinque caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur his, qui non crediderint, quia omnia possibilia sunt credentibus.

Aeneid.3.

Affinis vult Paulũ prodere.

Vide hic mirã Monachorum abstinentiã & ciborum delectum.

Marc.9.

Sed vt ad id redeam, vndè digressus sum, cùm iam centum tredecim annos beatus Paulus vitam cælestem ageret in terris, & nonagenarius in alia solitudine Antonius

moraretur, vt ipse asserere solebat, hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum vltra se perfectum monachum in eremo consedisse. At illi per noctem quiescenti reuelatum est, esse alium vlteriùs multò se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Ilicò erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire velle, quò nesciebat. Et iam media dies, coquente desupèr sole, feruebat: nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meũ, quòd seruum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum indidit. Quo viso, salutaris impressione signi armat frontem, &, Heus tu, inquit, quanam in parte hîc seruus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens, & frangens potiùs verba, quàm proloquens, inter horrentia ora senis blandum quęsiuit alloquium, & dexterę protensione manús cupitum indicat iter: & sic patentes campos volucri transmittens fuga, ex oculis mirãtis euanuit. Verùm hęc vtrùm diabolus ad terrendum eum simulauerit, an (vt solet) eremus monstrosorum animalium ferax, istam quoquè gignat bestiam, incertum habemus.

Signo crucis armat frontem.

Stupens itaque Antonius, & de eo quod viderat, secum voluens, vlteriùs progreditur. Nec mora, inter saxosam conuallem haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei & loricam spei, vt bonus prœliator arripuit: nihilominùs memoratum animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides, afferebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius, & quisnam esset, interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosque & Incubos vocans, colit. Legatione fungor gregis mei: precamur, vt pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mũdi venisse cognouimus, & in vniuersam terram exijt sonus eius. Talia eo loquente, longæuus viator vbertim faciem lachrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ, indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ: simulq; admirans, quòd eius posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, aiebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris. Væ tibi ciuitas meretrix, in quam totius orbis dæmonia cõfluxêre. Quid nunc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portẽta veneraris. Necdùm verba compleuerat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc nè cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constãtino, vniuerso mundo teste, defenditur. Nam Alexandriam istiusmodi homo viuus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & posteà cadauer exanime, nè calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, vt ab Imperatore videretur, allatum est.

Monstrum.

Ephes. 6.

Sed, vt propositum persequar, Antonius cœptam regionem pergebat, ferarum tantùm vestigia intuens, & eremi latam vastitatem, quid ageret, quò verteret gradum, nesciebat. Iam altera effluxerat dies. Restabat vnum, vt deseri se à Christo non posse, considerет. Pernox secundas in oratione exegit tenebras, & dubia adhuc luce, procùl intuetur lupam, sitis ardoribus anhelantem, ad radicem mõtis irrepere. Quam sequutus oculis, & iuxta speluncam, cùm fera abijsset, accedens, intrò cœpit adspicere, nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus visum. Verùm (vt scriptura ait) perfecta dilectio foràs mittit timorem: suspẽso gradu, & anhelitu temperato, callidus explorator ingressus, ac paulatìm progrediẽs, sępiusq; subsistens, sonum aure captabat. Tandèm per cæcæ noctis horrorem procùl lumen intuitus, dum auidiùs properat, offenso in lapidem pede, strepitum concitauit: post cuius sonitum beatus Paulus ostium, quod patebat, occludens, sera obfirmauit. Tunc verò Antonius præ foribus corruens, vsque ad sextam, & eo ampliùs horam, aditum precabatur, dicens: Qui sim, vndè vel cur venerim, nôsti. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen nisi videro, non recedam. Qui bestias recipis, hominem cur repellis? Quęsiui, & inueni: pulso, vt aperiatur. Quod si non impetro, hîc moriar ante postes tuos: certè sepelies vel meum cadauer.

S. Paulus in spelunca degit.

1. Iohan. 4.

Talia perstabat memorans, fixusq; manebat.

Ad quem responsum paucis ità reddidit heros:

Nemo sic petit, vt minetur: nemo cum lachrymis iniuriam vel calumniam facit. Et miraris si non recipiam, cùm moriturus adueneris? Sic arridens Paulus, patefecit ingressum. Quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, proprijs se salutauêre nominibus:

Admittit Antonium Paulus.

bus: gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctum osculum residens Paulus cum Antonio, ità exorsus est:

En quem tanto labore quæsisti, putridis senectute membris operit inculta canities. En vides hominem, puluerem mox futurum. Verùm quia charitas omnia sustinet, narra mihi, quæso, quomodò se habeat humanum genus: an in antiquis vrbibus noua tecta consurgant: quo mundus regatur imperio: an supersint aliqui, qui dæmonum errore rapiantur. Inter has sermocinationes suspiciunt alitem coruum in ramo arboris consedisse: qui indè leniter subuolans, integrum panem ante mirantium ora deposuit. Post cuius abscessum, Eià, inquit Paulus, Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors. Sexaginta iam anni sunt, quòd accipio dimidij semper panis fragmentum: verùm ad aduentum tuum militibus suis Christus duplicauit annonam. Igitur, Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei marginem fontis vterque consedit. Hic verò quis frangeret panem, oborta contentio, penè diem duxit in vesperum. Paulus more cogebat hospitij, Antonius iure refellebat ætatis. Tandèm consilium fuit, vt apprahenso eregionè pane, dum ad se quisq; nititur, pars cuique sua remaneret in manibus. Dehinc paululum aquæ in fonte prono ore libauerunt: & immolantes DEO sacrificium laudis, noctem transegêre vigilijs. Cumque iam esset terræ redditus dies, beatus Paulus ad Antoniũ sic loquutus est: Olìm te frater in istis regionibus habitare sciebam: Olìm te conseruum mihi promiserat Deus: sed quia iam dormitionis meæ tempus aduenit, & quòd semper cupiebam dissolui, & esse cum Christo, peracto cursu superest mihi corona iustitiæ, tu missus es à Domino, qui humo corpusculum meum tegas, immò terræ terram reddas.

1.Corin.13

Coruus panem adfert Paulo.

Philip.1. 2.Tim.4.

His Antonius auditis, flens & gemens, nè se desereret, atque vt comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille: Non debes, inquit, quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena. Expedit quidem tibi, sarcina carnis abiecta, agnum sequi: sed & cæteris expedit fratribus, vt tuo instituantur exemplo. Quamobrem, quæso, perge, nisì molestũ est, & pallium, quod tibi Athanasius episcopus dedit, ad inuoluẽdum corpusculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogauit, non quòd magnoperè curaret, vtrùm tectum putresceret cadauer, an nudum, (quippe qui tanto temporis spatio, contextis palmarum folijs vestiebatur) sed vt à se recedenti mœror suæ mortis leuaretur. Stupefactus ergò Antonius, quòd de Athanasio & pallio eius audiërat, quasi Christum in Paulo videns, & in pectore eius Deũ venerans, vltrà respondere nihil ausus est: sed cum silentio lachrymans, exosculatis eius oculis, manibusq;, ad monasteriũ, quod posteà à Saracenis occupatum est, regrediebatur. Neque verò gressus sequebantur animum, sed quanuìs corpus inane ieiunijs, seniles etiam anni fregerant, tamen animo vincebat ætatem. Tandèm fatigatus & anhelus, ad habitaculum suum confecto itinere peruenit. Cui cùm duo discipuli, qui ei longo iam tempore ministrare consueuerant, occurrissent, dicentes: Vbi tandiù moratus es pater? respondit: Væ mihi peccatori, qui falsi monachi nomen fero. Vidi Eliam, vidi Iohannem in deserto, & verè vidi Paulum in paradiso. Et sic ore compresso, & manu verberãs pectus, ex cellula pallium protulit: rogantibusq; discipulis, vt pleniùs quidnam rei esset exponeret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquẽdi. Tunc egressus foràs, & ne modicum quidem cibi sumens, per viam qua venerat, regressus est, illum sitiens, illum videre desiderans, illũ oculis ac mente contemplans. Timebat enim, quod euenit, nè se absente, Christo debitum spiritum redderet.

Obserua, vt per spiritũ didicerit absentia.

Eccl.3.

Cumque iam dies alia illuxisset, & trium horarum spatio viam remeauisset, vidit inter angelorum cateruas, inter Prophetarũ & Apostolorum choros niueo Paulum candore fulgentem, in sublime conscendere. Et statìm in faciem suam procidens, sabulum capiti superiaciebat, ploransque & eiulans, aiebat: Cur me Paule dimittis? Cur insalutatus abis? Tam tardè notus, tam citò recedis? Referebat posteà beatus Antonius, tanta se velocitate, quod reliquum erat viæ cucurrisse, vt instàr auis peruolàsset: nec immeritò. Nam introgressus speluncam, vidit genubus complicatis, erecta ceruice, extensisq; in altum manibus, corpus exanime. Ac primùm & ipse viuere eum credens, pariter orabat. Postquàm verò nulla, vt solebat, suspiria precantis audiuit, in flebile osculum ruens, intellexit quòd etiam cadauer sancti Deum, cui omnia viuunt, officioso gestu precabatur. Igitur obuoluto & prolato foràs corpore, hymnos quoquè & psalmos de Christiana traditione decantans, contristabatur Antonius, quòd sarculum, quo terram

Anima eius in cęlos proficiscitur.

En vt corpus exanime Deũ flexis genibus precatur.

foderet, non haberet. fluctuansque vario mentis æstu, & secum multa reputans, dicebat: Si ad monasterium reuertar, tridui iter est: si hîc maneam, nihil vltrà proficiam. Moriar ergò, vt dignum est, & iuxta bellatorem tuum, Christe, ruens, extremum halitum fundam.

Talia eo animo voluente, eccè duo leones, ex interioris eremi parte currentes, volantibus per colla iubis, ferebantur: quibus adspectis, primò exhorruit. Rursusq; ad Deum referens mentem, quasi columbas videret, mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu, ad cadauer beati senis substiterunt, adulantibusque caudis circa eius pedes accubuêre, fremitu ingenti rugientes, prorsùs vt intelligeret eos plangere quomodò poterant. Deindè haud procùl cœperunt humum pedibus scalpere: arenamque certatim egerentes, vnius hominis capacem locum foderunt: ac statim quasi mercedem pro opere postulantes, cum motu aurium, ceruice deiecta, ad Antonium perrexerunt, manus eius pedesque lingêtes. At ille animaduertit, benedictionem eos à se precari: nec mora, in laudationem Christi effusus, quòd muta quoquè animalia Deum esse sentirent, ait: Domi-

Matth. 10. ne, sine cuius nutu nec folium arboris defluit, nec vnus passerum ad terram cadit, da illis, sicut tu scis. Et manu annuens eis, vt abirent, imperauit. Cumq; illi recessissent, sancti corporis oneri seniles curuauit humeros, & deposito eo in fossam, desupèr humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquàm autê alia dies illuxit, nè quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi vendicauit, quam in sportarum modum de palmę folijs ipse sibi contexuerat. ac sic ad monasterium reuersus, disci-

Dies solennes Paschæ & Pentecostes etiam Antonij têpore. pulis cuncta ex ordine replicauit, diebusque solennibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, q̃ sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiũt, qui vno filo villarum insuunt prædia, huic seni nudo quid vnquàm defuit? Vos gemma bibitis, ille naturæ cõcauis manibus satisfecit. Vos in tunicis aurum texitis, ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipij vestri. Sed econtrariò illi quidem pauperculo paradisus patet, vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licèt, tamen seruauit: vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo puluere coopertus iacet, resurrecturus in gloriam: vos operosa saxi sepulcra premunt, cum vestris opibus arsuros. Parcite, quæso, vobis, parcite saltem diuitijs, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obuoluitis vestibus? cur ambitio inter luctus lachrymasque non cessat? An cadauera diuitum nisì in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicunque hæc legis, vt Hieronymi peccatoris memineris: cui si Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicã Pauli cum meritis eius, quàm regum purpuram cum pœnis suis.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI MARTIANI PRESBYTERI, QVI FVIT OECONOMVS MAGNAE *Ecclesiæ Constantinopolitanæ, authore Simeone Metaphraste.*

IANVAR. 10. SVNT quidem multa quoquè alia, quæ hanc regiam exornant ciuitatem, Imperatorum sedes & opes, & omne genus pulchritudo, situsq; & magnitudo, & mœnia, quæ sunt hostili manu potentia. Nihil autem ei adfert æquè magnum decus & ornamẽtum, atquè vita virorum bonorum & virtutis amantium. Ij enim maiorem quidem adferunt delectationem, & maiorem etiam admirationem: quinetiã maiorem pariunt vtilitatem. Propterea maior est gloria ciui-

Ornamenta vrbium. tatis, ornari potiùs viris pijs & religiosis, quàm murorum propugnaculis. Atq; ea quidem multos viros tulit præclaros, qui eam decorant varijs virtutis ornamentis: ex quibus si quis primos accuratè elegerit, & ijs vitam Martiani conferre, vel etiam præferre voluèrit, is mihi non videatur à recto excidere iudicio. Quòd autem sit non mala de eo nostra, sed recta sententia, ipse, vt aiunt, ostendet, eritque procedens fide digna oratio.

Martiani patria, Parentes. Hîc ergò Martianus floruit quidem tempore eius, cui fuit idem nomen, nempẽ Martiani, qui tunc erat dominus Romani imperij. Patriam autem suam veterem Romam ab alto repetens à parentibus, (illi enim ex ea profecti, in hanc Constantini ciuitatem,

quæ erat recentior, migrârunt) consequenter erat & illustri natus genere, insigniq; opibus & dignitate, & quòd nobilitatem referebat ad splẽdorem Imperatorium. Tanta autem gloria insignes nactus parentes, pietate autem & religione longè insigniores, ipse quoquè educatur liberaliter, & eruditionem pulchrè docetur, nostram, inquam, & externam. Deindè sicut Moses quoquè ad Aegyptios, ità etiam Martianus optimè ventitat ad Byzantinos, & ad maiorem & perfectiorem sapientiam, eam, inquam, quæ est ex spiritu, conuertitur. Qua quidem ex re & vitæ splendor, & sermonis gratia illi accedens, nomen ei peperit, & insignem fecit inter omnes laicos: Paulò pòst autem etiam cooptat in clerum ecclesiæ: & cùm sacris esset dignus, deducit ad gradum sacerdotum. Qui autem ei ad hoc vim attulit, fuit huius ciuitatis Patriarcha. Nam illum quoquè cepit siren illius virtutis, & plenæ erant aures ijs, qui de illo spargebantur, sermonibus & laudibus. Cùm ergò gradus, qui inter sacerdotium intercedũt, nihil esset quod prohiberet, sed multò magis, vt ad maiora procederet, inuitaret: cùm omnes breui tempore peruasisset, vocãte tempore, refertur etiam in numerum sacerdotum. Deindè etiam fit Oeconomus maximæ ecclesiæ communi suffragio, non vim afferens, sed inuitus, & non tam honoratus, quàm eos honorans, qui eum prætulerant. Sed hæc quidem posteà. Promouetur ad sacerdotium.

Modò autem cùm ei admodum iuueni creditum esset sacerdotium, & eius parentes è vita iam excessissent, & vtriusq; facultates, quæ erãt luculentæ, accepisset, eum iuuentutem quidem moderatè, sacerdotium autẽ honestè, opes verò piè regere & administrare fuit cognitum: vt qui egenos suæ hæreditatis assumeret cohęredes, & eis maiori parte cederet: vel vt hoc potiùs dicam, cum eis quæstuosam exerceret negociationem, & in paruis suppeditandis maxima vicissim acquireret. Atque alias quidem voluptates magno quodam & excelso animo apparuit eum despicere, & eis minimè vti: ab vno autem solo victus fuit amore, à verbis, inquam, diuinæ scripturæ: & ad illa oculos perpetuò conuertebat, & eis perpetuò assidebat. quo fiebat, vt nihil esset in eis adeò occultum & inuentu difficile, quod non manifestum & notum euasisset laboriosæ eius diligentiæ. Ventri autem & oculis fortiter imperabat, vt qui sciret florem & robur iuuentutis per ea facilè impelli ad lapsum. Sunt autem casus, qui ex ijs oriuntur, multi & difficiles. Precibus autem & vigilijs se dedebat plurimùm, & valdè pueros edocebat, quod ad virtutis rationem attinet, non solùm eos, qui erant relati in numerum sacerdotum, sed, vt semel dicam, quotquot in canitie erant pij & religiosi, & curam gerebant philosophię. Illo autem suo præclaro boni & honesti amore, valdè quoquè amabat sacras ædes Christi Martyrum, & ex eis alias quidem, quæ laborabant, & ruinam minabãtur, reficiebat: alias autem, quæ nondùm factæ fuerant, excitabat. Quod autem ardentissimè amabat, & sui desiderij finem existimabat, hoc erat, vt pręclaræ & insigni inter martyres Anastasię pręclarum templum extrueret. Laborabat autem in loco inueniendo, in quo opportunissimè sacram ei ædem extrueret. Precibus & vigilijs sese dedit. Templa instaurat & extruit.

Cùm de eo autem esset solicitus, mulier quædam, quæ genus ducebat ex Syrorũ Antiochia, Nico nomine, cùm paulò antè coniugem amisisset, insignem domũ, quæ ei hæreditate obuenerat, posita autem erat in medio Constantinopolis foro, volebat vendere, vt cùm eius precium accepisset, ad sua reuerteretur. Hæc cùm resciuisset hic ardens amator martyris, & locum vidisset conuenientem, & situm esse aptum suo proposito, pro lucro rem esse ducit: & ad mulierem veniens, loquitur de precio, & numeratis bis mille aureis, persuadet ei domum vendere. Cùm sic fecisset, planum erat eum iam velle opus aggredi. Sed qui bonis omnibus aduersatur, ne hîc quidem ostẽdit se suæ artis oblitum, neque omninò cessare aut cessaturum esse malefacere: sed se mulieri astutè insinuans, & ei grauem immittens pœnitentiam, eius mentẽ validè oppugnabat: tanquàm aliquas machinas ei pudorem admouens, quòd scilicet à vulgo haberetur ludibrio, quæ sic pulcherrimas consumeret possessiones. erat enim domus antiqua & magnifica, & cui longo antè tempore, magni scilicet Constantini, contigisset ædificari: locari autem mercedibus & annuis possessionibus, satis magnum commodũ afferebat. His mulier, vt mulier, labefactata, cõtractum soluere conabatur. Martianus autem, qui nulli volebat esse molestus, nec cogere vt aliquid faceret quod nollet, suo iure cessit, & possessionem dimisit mulieri, quæ rẽs actionis sacrum esse fundamẽtum, & nihil volens offerre sanctæ martyri, quod non prompto & alacri daretur animo, aut quod esset coactũ. Ex hoc ergò videbatur malignus victoria potitus: sed fuit illud principium, quo factum est, Maligni dæmonis fraus.

vt maximè vinceretur. Nam Deus, qui ſcit omnia traducere ad id quod eſt conducibile, is prouidet, vt huius rei exitus ſit longè melior & præclarior.

Hic enim Martianus cùm hoc amore teneretur, & aliquando verſaretur in legendis orationibus eius, qui & ſermone & moribus & theologia præclariſſimè refulſit, ſapientis, inquam, Gregorij, & de huius martyris templo cognouiſſet, vt ille dicit, quòd poſitum quidem eſſet in ijs, quæ Domini Roſtra vocabantur: erat autem tunc veluti quædam ſedes Orthodoxis aduersùs Arrianos. Cùm ergò cognouiſſet, quæ ille de eo templo prædixerat, ſuum gregem incitans, & ei addens animum: Hanc Anaſtaſiam, hanc, inquam, quæ cognomen accepit ex reſurrectione, videbitis (ſat ſcio) ampliorem & maiorem. Cumque didiciſſet non ſine Dei numine nec temerè prædictum fuiſſe à magno illo viro: etſi non magìs prædictum fuiſſet de templo, quàm de populo: &, vtpotè quòd is, qui per illum hæc prædixiſſet, poſſet quoquè verba in opus deducere, neque reputans impenſarum multitudinē, neq; quòd maior eſſet conatus, quàm qui eius viribus conueniret, ei, quæ omnia poteſt, fidei rem credens, opus cœpit vrgere: & illud quidem minus & vetus templum relinquit in priori figura, vt ſic omnibus ad ſpectandum propoſitum, apertiùs quàm lingua prædicaret Theologi prophetiam: alterum autem ei excitat maximum & pulcherrimum, in orbem quidem varijs porticibus atrijsque & veſtibulis, quæ vel ante templum elegātem præ ſe ferunt ſpeciem, comprehendens: id autem veluti quandam magnam ſtellam vel lunā, à multis ijsque pulchris ſtellis circundatam, in medio erigens. Qualis enim id complexa ſit pulchritudo, columnarum ſplendores, & colores, & magnitudo, lapidumq; fulgor, & claritas materiæ, aurū tectū ſuprà illuſtrās, & vbiquè picturæ, quæ artis quidē perfectione mentes obſtupefaciunt, oculos autē demulcent varietate materiæ. Iam verò domum venerandæ illuminationis, aut eam quæ eſt conſtituta ad reponenda ſacra vaſa & donaria, quomodò quis dicens, non minus dixerit, quàm poſtulet operum dignitas? Ipſorum autem vaſorum multitudinem, aut materiam, aut artem qui volet oratione perſequi, ſciet omninò, ſe ea ſolùm mirari poſſe, non lingua exprimere. Adeò ſunt omnia æquè excellentia, vt etiam ſi nemo prædixerit, vel ex hoc poſſit eſſe manifeſtum videntibus, quòd ea mente diuina proceſſerunt, & manu diuina opem ferente è ſuperis.

Vaticinium S. Gregorij Nazanzeni

Templum S. Athanaſiæ cōdit S. Martianus.

Omnibus autem conuenientibus, noui quidem templi, vt par eſt, encænia celebrabantur, & dies quoquè, quo ipſa martyr certamen conſummauit, ipſo, inquam, Decembre. Vocabant autem encænia & fideles Imperatores & ſacrum Senatum, & vniuerſam (vt ſemel dicam) ciuitatem. Oportebat autem, qui latebat, Martianū eo die videri, qualis eſſet moribus, qualis virtute, & quantum ſe vltra mandata extendebat. Nam cùm tota concurreret ciuitas, & egentes vnà cum ea quodam pacto attraherētur, pauper quidam accedens ad hunc virum egregium, (ij enim exquirunt ac diſcunt benignas & clementes animas, non ſecùs atquè ij, qui laborant, medicos) accedēs ergò, reſpexit ad eius dexteram, & petijt vt acciperet aliquod medicamentum famis. Ille autem (tunc enim nihil geſtabat in ſinu, ſed reuerà habebat intra animæ ſinum benignitatem multam & clementiam, cùm remotus fuiſſet ab omnibus, & locum adſpexiſſet valdè latētem, nullo autem alio, niſi vna tegeretur tunica, quod quidem fuit ei tota vita familiare, vt duabus non vteretur tunicis: cùm ſic ſe haberet vir diuinus, etſi facile erat excuſando egeſtatem, repellere ſupplicationem: nam quòd nihil portabat, teſtes habebat omnia intuentes oculos. Ille, perindè àc, ſi non daret, fieri non poſſet, vt non Deo afferret moleſtiam, cùm ſe ea ipſa, qua ſola indutus erat, veſte exuiſſet, dat egenti prōpto & alacri animo: & decæterò habebat ſolam veſtem ſacerdotalem, & penulam, quæ corpus contegebat, quam etiam vndiquaquè contrahens, cupiebat quantùm fieri poterat, latére, & id quod factum fuerat, omnium celare oculos.

Dedicatio templorū, & natalitia martyrum etiam olim celebrata.

Nota inſignem liberalitatem in pauperē.

Poſtquàm autem fuerunt intra ædem ſacram, ei autem diuinum celebrare ſacrificium iuſſit primus ſacerdotum: ille quidem penulam ſimiliter contrahebat & complicabat, cupiens, vt diximus, rem latére. Qui autem aderant, & vnà cum eis Pontifex, cùm oculos in eum defixiſſent, vidēt quoddam nouum & arcanum miraculum, & propemodùm ijs ſolùm credibile, qui adſpexerunt: vident eum intùs indutum eximia quadā veſte regia, & auro nitenti intertexta, quæ tunc etiam magìs apparebat in manibus, quando eos qui accedebant, diuino corpore impertiebat. Hæc videntes, alij quidem apud ſe mirabantur: alij autem alijs quoquè enunciabant, nonnulli quidem vt admirātes, nonnulli

nulli verò, vt est verisimile, etiam inuidentes. Qui etiam ad ipsum pontificem Gennadium accedentes, tanquàm existimantes eum nescire, quæ eum scire maximè volebant, ei renunciant. Deindè ei etiam conabantur detrahere, & mouebant calumnias aduersùs beatam illam animam. Et ille seipsum quoquè dicebat vidisse, modum autẽ ignorare, & se re vera de eo dubitare. Habet virtus semper æmulos suos.

Postquàm autem à Martiano fuit impositus finis sacrificio, eum accersit Patriarcha, & eum seorsùm conueniens, de veste repręhendit, dicens eam magìs Imperatoribus conuenire, quàm sacerdotibus. Ille autem magìs animi dubius, quàm is qui dubitabat, prócidit ad pedes illius, & in eos multas fundens lachrymas, negabat omninò id quod dictũ fuerat, & dicebat deceptos fuisse eius oculos. Tale quid enim vel solùm cogitâsse, aperta est insania. Adhæc Patriarcha (stultum enim existimabat & à ratione apertè alienum, proprijs non credere oculis) manu propria statìm tangens, relaxat ipse penulam simul cum veste sacerdotali, & decæterò miraculum videbatur & dicebatur. Nam illa quidem aurea, quę paulò antè videbatur, tunica, nusquàm erat: nudus autem sanctus videbatur sicut erat, exceptis his indumentis sacerdotalibus: nudus, inquam, qui verè aureis virtutis tunicis, quę sub adspectum non cadunt, tegebatur. Hoc Pontificem quidem adducit in admirationem: in admirationem autem adducit etiam Imperatores, cùm iam fama ad eos peruenisset: clarum autem erigit trophæum simul & aduersùs malignam & sceleratam Arrij insaniam, quæ, proh dolor, vsque ad id tempus defendebatur ab aliquibus. Fidelium enim multitudo, cùm miraculo ei esset velutì additus animus, & in recta esset confirmata sententia, Arrij quidem dogmata respuebat tanquàm nugas: ipsi autem perindè àc quędam amnium fluenta, prompto & alacri animo ad templum confluebant, partim quidem contemplaturi eius pulchritudinẽ, partim autem rectos quoquè audituri sermones. Tanta autem & tam innumerabilis cõfluebat multitudo, vt vel solùm accessisse prope ambitus, esset præmium multorum sudorum, & à multis existimaretur dignum, de quo acriter contenderent. Arrianismus necdùm extinctus.

Conueniebãt ergò, diem vnum festum frequenti deincèps tempore celebrãtes. Nam ab eo quoquè frequentia fiebant miracula. Ex quibus, nè in multis dicendis immorer, aliquod vnum accipiens narrabo, quod satìs est & ad ostendendam Magni Martiani gratiam, & quòd hoc sacrum templum Dei voluntate factum sit: Incẽdium, quod non multa habuit similia, exitio dabat Rostra Domini. Nam cùm ignis appręhendisset loca, quæ sunt ad mare boreale, totam vrbem cingebat, & sic serpens ferociter, vsque ad mare, quod est in meridie, depascebat omnia quę intercedebant. Consequenter ergò hanc quoquè sacram ædem ignis compræhendebat impetus. Vnusquisque ergò proprijs neglectis calamitatibus, ad templum acriter procedebant, igni qui non cernebatur, eorũ inflammatis animis. Homo autem Dei nihil perterritus, & ne si quidem eum in orbem circunsidéret ignis, nihili faciẽs, sed fidei in Deum credens omnia cedere, sacris acceptis Euangelijs, in summum tectum ascendit, & stans in medio flammæ, & se conuertens ad preces: Christe Deus, dicebat, Deus patrum nostrorum, qui Abrahæ sacrificiũ suscepisti, & quem ei ex promissione præter spem præbuisti filium, præter spem à cæde liberâsti: qui etiam in fornace Babylonica tres pueros captiuos eo effecisti potẽtiores: ipse nunc quoquè Domine hãc tuam domum cõserua, nè lædatur ab igne: & nè concedas, vt opus tuum quod nos multo labore & tanto perfecimus desiderio, ignis destruat, nè adhuc pergat inimicus in nos insolenter gloriari, nec ora Arrianorũ, qui sunt nobis propinqui, nos probris appetant: sed nunc quoquè ostende aliquid dignum tua benignitate & maiestate, ad gloriam tui nominis, & ad nostram, qui veritati credimus, glorationem & exultationem. Claret miraculis Martianus. Gen. 22. Dan. 3.

Hæc cùm ille diceret, vnà cum verbis effluebant lachrymæ, & ostendebant eum intùs extabescere. Deindè cùm subiunxisset, Amen, videbant omnes ferè qui aderant, primùm quidem ignem sibilantem circa totam ædem, & in illam velutì facientem impetum: deindè verò recedentem, & velutì repressum à quadam inexpugnabili & fortissima virtute. Certè hæc quoquè sacra ædes, quomodò diuinorum puerorum aliquando corpora tota illæsa, tota intacta, in tanto, ô Christe Seruator, igne est conseruata. Nec hoc solùm, vt iam antè diximus, sed plurima quoquè alia admirabilia in hoc templo ostenduntur: multa quidem & tunc per Martianum, multa autem post illius Precibus incendium auertit.

quoquè mortem, partìm quidem magna inter martyres Anastasia: partìm autem ipsa

Miracula.

quoquè communi omnium regina, intemerata, inquam, Deipara operãte. Quę quidem euidentissimè apparens ijs, qui in eo sunt paulò meliores, cum figura & forma consueta, nõ solùm in somnis, sed reuerà, causa est vt fugentur dæmones, morbi & ægritudines: veneficijsque & alijs malis medicamentum verè est inexpugnabile. Sed hæc quidem dicere certamẽ est non facile, & enumerare perindè est, àc mare metiri cyatho.

Quòd autem non solùm viui, vt rectè viuerent, sed etiam iam mortui, vt viuerent, in hoc templo acceperunt, iam volens declarare oratio, inueniat eorum, qui adsunt, aures paratas ad accipiendum miraculum. Mulier quędam ex superiori porticu dexteræ partis despiciens, & plùs, quàm tutum esset, se in altum extollens, simul & cadit ex alto: & sibi quidem mortem affert, affert autem, proh dolor, mortem quoquè fœtui, qui in ea habitabat. Quod quidem cùm vidissent diuinus Martianus & populus, id ferre non poterant: sed in medio festo erat lamẽtatio & lachrymarum occasio id quod acciderat. Verumenimuerò is qui est natura bonus, non sinit diù dominari illam affectionẽ: sed antequàm è templo exirent, qui congregati fuerant, (oportebat enim simul & Dei clementiæ, & in eos, qui ipsum amabant, gloriæ opus conspici) cùm in altum manus sustulisset Martianus, & communiter oraret cum populo, & mulier surrexit pręter opinionem, & intùs motus est infans admirabiliter. Sed de miraculis quidem satis sit in præsentia.

Insigne miraculum.

Oportet autem omninò alia quoquè templa complecti orationẽ, quę ille piè ac religiosè ædificauit: Irenes, inquam, quę est inter martyres admirabilis, quod est ad mare positum: & eius, quod est illi continens, diuini scilicet Theodori. Hoc enim templũ martyris Irenes, erat quidem in principio, neque propter magnitudinem, nec pulchritudinem, nec vllum alium ornatum aut magnificentiam, dignũ quod spectaretur. Sed Deo omninò curæ fuit id excitare in eam, quæ nunc cernitur, magnitudinem & pulchritudinem. Quamobrem Gennadio quoq; Patriarchæ diuina quędam apparet visio. Dicebat autem visio: Solue hoc templum: tempore enim tui successoris sum id rursùs excitaturus. Atq; ille quidẽ simul iussum impleuit, & vitam finijt. Martianus autem ille admirabilis, cùm ad eius aures peruenisset hæc visio, atque ei etiam fuisset tradita magnę ecclesiæ dispensatio, existimans somnium id ad se deferre, varias apud se versabat cogitationes, quonam modo fieri posset, vt ei succederet hoc opus ex sententtia. Inscientibus itaq; ferè omnibus, cum paucis aliquot illuc venit. Deindè etiam cùm ipsos iussisset recedere: iam enim erat nox: solus & genu & anima Deo inclinata, vbi nunc sacra ara est posita, Deus, orabat, dicens, qui execranda templa simulacrorum tuo nutu & salutari voluntate euertisti, ab eorum autem deceptione opus tuarum manuum liberâsti: ædes autem sacras & templa sancta excitari iussisti, in quibus tu quoquè semper diuina multa signa peragis: ipse nunc quoquè conuenienter tuo diuino promisso, ad hunc locum respice, & eum sanctifica tua ineffabili gratia & virtute: per nos Domine excitans iam tibi pręcognitam domum ad tuam gloriam, ad nostram exultationem, ad multarum animarũ salutem, quę tuum nomen inuocant. Certè Deus & rex omnium, cuius voluntati cedũt omnia, & cuius verè est opus cogitatio. Cùm sic orâsset, eius oculis somnum immittit Deus, & statìm ei ostendit in somnis, & templi situm, & magnitudinem, & aliam omnem ædificationem. Deindè etiam diuinam tanquàm in somnis audit vocem: O Martiane, fieri possunt omnia credenti.

Tẽplũ Irenes & Theodori.

Deus vult templa extrui.

Visio S. Martiani.

Cùm itaque surrexisset, metu & gaudio plenus, accedit ad archiepiscopum, & exponit visionẽ. Illius autem gratum assensum assecutus, ad opus aggreditur, & vt, prout ei ostensum fuerat, ædem faceret magnificam, cùm proximum mare, quod tuuc templi fores propemodùm alluebat, labore & magnis sumptibus effodisset, templi sic iacit fundamentum: adeò vt huic quoquè templo conueniat, quod dictum est: Ipse super maria fundauit eam, omnium scilicet opifex. Iactis autem fundamentis, reliqua quoquè pergit ędificare. Magnificas enim columnas per seriem vtrinq; statuens, deindè alias ijs supernè imponens, effecit inferiores & superiores porticus. Deindè cùm totam ędem omni ex parte compræhendisset ὑπαίθροις, ità tectum imponit, maximis id complexus trabibus. Quid autem dixerit quispiam, quàm sint validi parietes, quàm sit amœnum pauimentum, quàm sint alia omnia ornata, accurata & elegantia?

Psal. 23.

Templi mira elegantia.

Nam

Nam vbicunquè quispiam oculum defixerit, existimās se immorari in eo quod est pulcherrimum, deindè rursùs aliud attenderit: cum pœnitebit moræ, quam in priore traxerit: & sic omnia peruadens inueniet, cùm semper id quod præcessit, videatur vinci ab eo quod adest. Cuiusmodi autem inuasit quoquè dæmon, hoc præclarum opus impedire aggrediens? Nam cùm duę magnæ columnæ, quę staturę erant ante arā venerandam, iam essent erigendæ, altera ex ijs manibus hominum diù parére noluit, vixque contineri poterat, & à statu concinno diuertebat, & instrumenta continenter dirumpebantur: ijsque, qui ad hoc ministrabant, defatigata iam erat industria. Tandèm cùm fieri posse velutì desperâssent, ad sanctum vno consensu accedūt, & id quod factum fuerat, renunciant. Is autem non statuit se dédere ocio & socordiæ. Neque verò afferendi remedij spem abiecit, respiciens imbecillitatem cogitationum & manuum humanarum: sed spei in Deum vniuersum permittens, venit ad locum. Et cùm primò manus extendisset, & se totum contulisset ad precationem, & figuram crucis signâsset, increpauit dæmonem, qui erat causa impedimenti: Inimice, dicens, & hostis omnis boni, cessa inuidere & ea impedire, quæ fiunt ad Dei gloriam. Deindè ipse quoquè cum alijs, manibus iam senio affectis, opus vnà attingens, magnū attulit momentum, ex spiritu potiùs, vt ità dicam, quàm ex corpore: & protinùs moueri cœpit columnę status, & cessit manibus. Appáret autem in hodiernum vsque diem in columna miraculū, per hoc quòd à recto paululùm declinauerit. Hanc autem dicimus columnā, quæ posita est à sinistris aræ sacræ ijs, qui adspiciunt ad Orientem.

Precibus & signo Crucis dæmon eneruatur.

Sed quomodò pulcherrimi quoquè ab eo cōstructi illuminatorij, quod quidem solemus vocare baptisterium, paucis explicare quis possit pulchritudinem, quod videntibus cum admiratione magnam profundit voluptatem? Compręhensum enim est à quinque porticibus, sicut Probaticam quoquè aiunt piscinam, quæ est in Hierusalem. Sed hîc quoq; maiora, quàm illic, videntur fieri miracula. Nam in illa quidem erat qui accedebat angelus, & vno die vnus assequebatur curationem. Hîc autem non est seruus qui ministrat, sed aduenit quidem Dominus. Curatio autem nō vno fit die, sed assiduè: & non solùm corporum, sed etiam apertè animarum. Ostendit autem diuinus Martianus hac quoq; figura baptisterij, se vniuersum fecisse ad formam huius, quę sermone celebratur, piscinæ. Cùm enim tectum tholis diuisisset, & aureis lapillis quæcunque erāt illius ornâsset, & ægrotorum figuras descripsit ad vnguem, & ipsum etiā Christū ęgrotos curantem: vt non solùm eos qui laborant, sed medicum quoquè videre liceat. Optimum autē fuerit, non ità valdè indigendo pręsenti oratione, ea quę dicta sunt, ipsis oculis appræhendere. Nam quę illic sunt, maiora esse existimo, quàm vt ea possimus oratione consequi, & quæ possit solus visus compręhendere. Quamobrèm ea quidem statuo prætermittere. Quæ autem sunt his germana, & simul propinquo tempore perfecta fuêre, ea dicam vtiquè: & quod iam mihi fuit in memoria, diuini Isidori templum, adhuc magìs literis memorię mandabo.

Baptisteriū mirifici operis. *Iohan. 5.*

S. Isidori templum.

Cùm diuinorum oratoriorum ędificationis quodam vehementissimo teneretur amore bonus re verà Martianus, nec magnum quoquè neglexit Isidorum: sed vt eius sacras afferret reliquias, & magnificentissimam ei ædem extrueret, magno sibi duxit studio contendendum. Nec cessabat omnem locum considerare ac contemplari. Et ideò adhuc quidem differebatur ędificatio. cùm autem eius collegisset reliquias, & in loculo deposuisset, eas statuit in pręsentia seruare in hoc templo martyris. Vbi autem breui aliquo pòst tempore aggressus est eas transferre, accidit ibì aliquid admirabile & arcanum. Neque enim ipse, nec alia multa manus hominū potuit thecam ampliùs mouere. Diuinam ergò aliquam rem esse arbitratus, & cùm alioquì ei in somnis ipse significâsset martyr, se loco delectari, neque velle hinc suas transferri reliquias, deincèps párens visioni, construxit hāc ędem, quę sita est prope templum martyris Irenes. Quòd hæc ędes autem sit grata martyri, per multa hoc signa significat, euidenter appárens, & magna miracula assiduè efficiens, & à dęmonibus quidem liberans eos qui ab eis detinentur: naufragis autem fluctus sedans, & ventorum sęuitiam increpans: eos qui molestia afficiuntur, consolans, & tristitię causas eis adimens, & alioquì ęgrotantibus aut egentibus ea, quæ sunt grauia, cessare faciens: & quę bona sunt, præbens. Hæc cùm magnus perfecisset Martianus, & his velutì alijs muris aureis, ornatûs gratia & securitatis, ciuitatem decorâsset, dissoluit vitam in profunda senectute, priusquàm maximo

Nota mira de sacris martyris reliquijs & miraculis.

S. Martiani obitus.

ximo templo Irenes celebraret encænia: hoc velutì excedenti appositum quidpiam elocutus: Hæc ambo in manus tuas commendo Domine, nempe animam quam ipse creâsti, & templum quod ego tua voluntate construxi. Quæ cùm dixisset, decessit decimo mensis Ianuarij.

Celeberrima eius sepultura.

Concurrit autem vniuersa ciuitas, deductura reliquias, ipseque qui tunc erat pontifex, & quicunque erant sortis Ecclesiasticæ, & multitudo monachorum, & cœtus honestarum mulierum, & ex magistratibus, quotquot erant pij ac religiosi. Atq; sacras quidem eius reliquias Iohannis Baptistę monasterium, quod etiam dicitur Danielis, suscipit: quod situm est prope diuinũ templum præclari martyris Mocij: quod ipsum quoquè fuit opus illius manùs, vel, vt veriùs dicam, propositi. Quo quidem in loco in hodiernum vsque diem præclarè & piè eius memoria celebratur. Aedis autem magnæ Irenes, quam ipse fuerat fabricatus, maximè pia Verina (ea autem erat vxor Magni Leonis) curam suscipit. Quæ quidem, quæ ei ad ornamentum deerant, implet diligentissimè, auroque tectum ornat magnificè. Hæc autem declarat, quæ illic est inscriptio.

Templi dedicationis anniuersaria etiam apud antiquos.

Templi verò encænia quotannìs peraguntur vicesimo Ianuarij. Quo tempore magnus quoquè est concursus multitudinis, & frequens in ore omnium decantatur Martianus, tanquàm illius filias hęc duo templa vidente multitudine, & eius memoriam per ea renouante: adeò vt nonnulli inter se lepidè dicant cum voluptate: Eccè hæc quoquè est alia filia magni Martiani, pulchritudine & magnificentia soror magnæ Anastasiæ. Quod certè ille quidem ipse solummodò de diuina dixit Anastasia, quemadmodùm censuerit quispiam esse prætermittendum? Nam cùm quidam ex eius familiaribus magnam miraretur impensam: Si desponsurus essem, inquit ille, meam filiam, non quæ ad eius decorem pertinerent & ornatum, statuerem mihi esse præbenda quàm possem magnificentissimè? Nunc autem cùm impensas statuerimus facere in templum sponsæ CHRISTI, & sponsę adeò pulchrę, & quę pro ipso sanguinem non parsit fundere: non longè ampliùs & alacriùs sumus sumptus facturi, nullumque ornamentum speciemque & elegantiam prætermissuri? Tam splendidus & magnificus erat Martianus in ijs, quę DEO grata erant, operibus: neque vllis parcebat sumptibus.

Etenim non harum solùm fuit conditor, sed multarum quoquè aliarum ędium non tantùm se pręstitit opificem, verùm etiam refectorem atque reparatorem. Vt magni quoquè martyris Theodori, qui fuit in Tænaro: & Stratonici martyris, qui fuit Rhegij. Et quod est magis admirabile, cùm in sacris ędibus eius esset manus tam liberalis, ea erat multo magis profusa in cura gerenda pauperum. Quod quidem nunc vult cursim persequi oratio, adeò vt non solùm manifesta fieret illius in egenos benignitas, sed hæc ipsa quoquè beneficentia qualibus donis dignaretur illius amatores. Noctù vir ille admirabilis obiens plateas & ciuitatis angiportus, huius quoquè curam gerebat. Sicubì inuenisset mortuum prę nimia paupertate abiectum, & cuius nemo curam gereret, & quem talem vidisset, tanquàm magnum aliquod lucrum assecutus, eum lubenter videbat: cumque eum diligenter lauisset & induisset, & alia iusta pro more ei fecisset, deindè etiam mortuum tanquàm viuum alloquebatur: Agedùm, dicens, sis quoquè nobiscum particeps eius, quę est in Christo, charitatis. Quę cùm sic diceret, habebat eum qui iacebat, audientem. Surgebat enim, (ô miraculum, quod verbis non potest explicari) & bonum amplectebatur Martianum, curam quę eius gerebatur, nõ illum, sed Christum potiùs ostendens suscipere. Deindè sic mortuus, rursùs erat mortuus: & talis videbatur ab ijs, qui erant superstites. Hoc autem fuit aliâs quoquè cognitum: sed ex hoc euasit manifestius.

Studiũ eius erga sepeliendos mortuos.

Moneta ænea.

Media noctè, quãdo maximè putabat fore vt à nemine videretur, vẽtitabat ad quendam argentarium sibi familiarem, vt aurum permutaret: & accipiens multum minutæ monetæ æneę, vt haberet quod posset distribuere pauperibus, statim reuertebatur. Argentarius autem accipiens noctem intempestiuam ad lucri occasionem, iniqua trutina ponderabat aureos. Ille autem nihil contradicens, nec omninò accuratè considerans, apertè ostendebat se omnia permittere conscientię eius qui ponderabat. Cùm autem hoc sæpè fieret, & Martianus simulans se non intelligere, nequaquàm insimularet argentarium, eum magna subijt admiratio: & simul tempus considerans, nempe medium noctis, ad meliorem venit cõsiderationem: cœpitq; suspicari id, quod erat veritati pro-

propius, & Martiani vitæ conuenientius. Vnum certè ex suis pueris iussit eum sequi egredientē, vt sciret, quidnam ab eo illa minuta fieret pecunia. Neque enim ab argentario cognoscebatur Martianus, vt qui aptè vultum celaret, quando ad ipsum ingrediebatur, vt illam minutam acciperet pecuniam. Atque puer quidem sequebatur. Postq̃ autem incidit vir diuinus in quendam pauperem mortuum in lecto iacentem, & acceptum ex quadam cauponis domuncula, lauit & induit: & cùm surrexisset, est amplexus, & eo deindè reclinato, rursùs abijt: puerum, cùm hæc vidisset, horror inuasit, & conuersus, quàm citissimè fieri potuit, omnia declarat ei qui illum miserat. Illum autem subijt pœnitentia eorum, quæ fecerat: & quòd se iniquissimè in sanctum gesserat, deflebat, & pœnas sumebat de sua conscientia. Certè cùm is rursùs venisset, vt faceret similia, prócidit ei ad pedes, & confessus est ea, quæ malè fecerat: & quicquid per fraudem lucratus fuerat, enumerauit. Ità bona tacens actio plura potest facere, quàm verborum multitudo: & quibus nihil prosunt reprehensiones & suasiones, ijs opus laudabile procedens silentiò, & latenter transmissum ad eorum conscientiam, meliores reddidit, & effecit vt bonum sua sponte discerent. Diuinus autem Martianus cùm dixisset se fuisse nulla affectum iniuria, ab eo quod dabatur, & eo qui dabat, se deincèps abstinuit: non tanquàm improbū aliquem auersans: illi enim non solùm ignouit, sed etiam professus est se eum habere amicissimum: sed toto pede fugiebat eram ben, ex vana gloria proserpentem, & non volens sua alicui homini fieri manifesta, sed ea apud Deum solum reponens. Licet ergò ei qui velit, considerare, quidnam priùs possit admirari, insignéne miraculum, an beneficētiæ studium, an in vniuersa machinatione eius animi libertatem. Verumenimuerò de illius beneficentia oratio aliud quoquè bonum mihi reuocat in memoriam.

Mortuum Martianus lauit & induit.

Fugit vanā gloriam.

Hæc virtus ei tantæ erat curæ, vt propter eam ne in meretricum quidem domos venire dedignaretur, neque eam rem esse turpem existimaret: sed ad illum ipsum, quē diligebat, Christum adspiciens tanquàm ad exemplar, qui cum publicanis & peccatoribus propter eorum salutem sæpè habuit consuetudinem, & malis suaderet mulieribus, quę erant salutaria: quibus nonnunquàm inopia erat causa sui interitûs, dum vellent, proh dolor, suo corpore quæstum facere. In eas ergò magìs erat profusus, & dextera magìs promptus optimus Martianus: & maximè si contigisset festum agi die sequenti. Tunc enim erat paratus plura eis præbere, quàm illæ erant accepturę ex abominanda nequitia: persuadebatque eis & vti lauacro, & se in sequētem diem seruare impollutas, & ad ecclesiam deindè accedere, & recordantes eorum quę præcesserant, horribilis gehennę metum sibi incutere, & Deum placare lachrymis. Quod quidem cùm sæpè factū esset, nonnullas boni vincebat consuetudo, diuinusque eis ingruens metus efficiebat, vt non solùm stupris, sed omni etiam ornamento valedicentes, ad monasteria & ascéteria, id est, loca in quibus se exercerent, prompto & alacri venirent animo. Multę quoq; ex ijs statuerunt ire Hierosolyma, cùm ab illo accepissent sumptus, qui sufficerent ad viaticum. Quę cùm vitam maximè puram & priori ex diametro oppositam ostendissent, ne boni quidem spiritûs donorum fuère expertes: sed alię quidem ex ipsis morbos soluerunt oratione, aliæ autem dæmones quoquè, quos priùs diligenter coluerant, facilè eiecerunt ex hominibus. Hęc ille, non vt faceret aliquis ex ijs, qui magnis affluunt opibus, id quod redundat exinaniens, sed propter magnum quod egentibus afferebat auxiliū, ne ipsis quidem parcens necessarijs. Sed nōnunquàm cùm omnia etiam extulisset & erogâsset, quæ habebat in manibus, sibi solam spem bonā & ad Dei solùm manus adspicere, relinquebat: adeò vt cum alijs, quę habebat bonis, etiam quod ad nihil possidendum attinet, primas partes nulli cederet.

Meretricib⁹ quoq; præstat beneficia, vt resipiscant.

Quædā ex ijs, ad bonā frugem se recipiunt.

Huius autem quod dico, signum est. Dicitur enim, quòd à festo sanctorum reuertens aliquando: nam nec ijs, nec Domini, quę fit in medio multorum, laudationi deerat diuini cultûs & religionis gratia. Reuertens ergò, quoniam pluuiam erumpere contigerat, madefactus & domum ingressus, cùm se inclusisset & vestem exuisset, paucis exiccabat carbonibus. Accidit autem, vt Dei amantissimus pontifex tunc eum accerseret. Qui autem missi fuerant, cùm domum inuenissent clausam, pulsabant ostium, & iubebant egredi. Illum verò pudor, nè nudus videretur, cogebat intùs manere, quoniam ne alia quidem ei vestis aderat, vt posset indutus progredi. Et ideò renunciauit quidem se venturum, sed tamen adhuc differebat, donèc vnus ex ijs qui aderant, se gerens

S. Martiani magna paupertas.

rens paulò curiosiùs, cùm vni foramini oculum admouisset, & contemplatus esset id quod fiebat, & ipse repletus fuit admiratione, & effecit vt alijs vteretur huius rei testibus, dum suis cernerent oculis. Postquàm itaque id quod visum fuerat, omnes obstupefecisset, reuersi sunt, & Patriarchæ cum admiratione omnia aperuêre. Illi autem nō modò venit in mentem admirari, sed potiùs eos increpare, quòd ex adeò paruis statuerint magnum iudicare Martianum, cùm liceret ex multis alijs, & quæ nullus posset alius facilè efficere, illum existimare admirandum & beatum.

Est apud omnes in magna veneratione.

Quanta autem fuerit ex æquo omnium in hunc magnū reuerentia, populi, inquam, & Senatús, & ipsius Imperatoris, testatur quidem fama: testantur autem etiam, qui tunc fuêre potentissimi Aspar & Ardaburius. Qui etsi essent mala opinione præditi, & ijs qui rectè sentiebant, inimicissimi, diuinum tamen Martianum ne facilè quidem intueri poterant, insignem eius virtutem reuerentes: & ideò illi magnum honorem tribuebant, & templum magnæ Anastasię, quod ab illo fuerat conditum, preciosis vasis ex auro & argento factis decorauerunt. Ille autem donum remunerans, decreuit vt diebus solennibus, patria eorum lingua (Gotthi enim erant) diuinitùs inspiratæ scripturæ in eo templo legerentur. Sed Byzantinis quidem erat Martianus adeò venerandus. Vocabat autem fama eas quoquè, quę procùl sitæ erant, ciuitates, & vndiquè confluebant: alij quidem percepturi peccatorū curationem, alij verò morborum: & nec deerant quidem, qui à Roma veteri veniebant. Inter quos alio quoquè, quod factum est dignum memoratu, non par esse arbitror fraudare vestras aures.

Morbida mulier curatur ab eo.

Quædam enim mulier laborans diuturno fluxu sanguinis adeò grauiter, vt omnis medicinæ, quòd ad eam attinebat, vanum existimaretur studium & superuacaneum. Ea, Roma relicta, (eam enim vocabant diuina signa Martiani, quę canebantur ab omnibus) peruénit Constantinopolim. Neque verò eam tantum iter confecisse pœnituit, vt quę tanta vexatione nihil dignum consecuta sit: sed simul vt ad iustum accessit Martianum, & morbum significauit, curata est mulier. Talis enim fuit hic vir diuinus, vt nec tactu quidem sæpè, sed sola precatione & nudo adspectu liberaret eos qui accedebant, & ei exhibebant negocium. Tantus quidem fuit Martianus miraculis. Talis autem ijs quoquè, quæ rectè & ex virtute gesta sunt, conuenienter diuinæ promissioni, quæ dicit: Eos qui me glorificāt, glorificabo. Cuius intercessionibus nobis concedatur, illius esse bonorum participes, in Christo IESV Domino nostro, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

1. Reg. 2.

VITA S. GVILHELMI, ARCHIEPISCOPI BITVRICEN. ORDINIS CISTERTIENSIS, PRAECIPVE QVAM

gessit toto illo tempore, quo fuit pontifex: scripta ab eius quodam contemporaneo, & qui satis indicet, se res compertas & sui temporis conscribere: qui tamen quòd in plerisque verbosior esse videatur, per F. Lauren. Surium, mutato stylo, in compendium redactus est.

10. IANVAR. Henricus Archiepiscopus Bituricensis.

CVM ex hac luce migrâsset felicis memorię Henricus Bituricensis Archiepiscopus, qui inter nos degens, erga clerum & populum summa semper vsus est mansuetudine & humanitate: paucis pòst diebus Ecclesię illius Clerici ad eligendum idoneū successorem cōuenêre: sed cùm primùm inter se non concordarent, tandèm ex instinctu spiritûs sancti in eam pariter iêre sententiam, vt ecclesię Parisiēsis antistitem, qui ex illorū collegio ad id erat dignitatis assumptus, accersirent, eius in Episcopo eligendo consilio & prudentia vsuri. Erat enim vir magnus, & cunctis venerabilis, consilijs prouidus, iustus ac timēs Deum: cumq; erga alias Galliarum ecclesias multa vteretur solicitudine, æquum esse existimabant, vt matri suæ, id est, ecclesię desolatæ, in qua à teneris annis fuisset enutritus, tam necessario tempore minimè deesset. Ille verò nullas nectens moras, tāquàm deuotus filius afflictę matri omnibus quibus posset modis consulturus, vocatus mox aduenit. Itaq; vbi ad præ-

fixum diem conuentum est iterùm ab eius ecclesiæ clericis, post multam deliberationem, id tandèm omnibus vnanimiter placuit, vt ex ordine Cistertiensi, cuius tum erat in ecclesia Dei eximia sanctitas, Abbas aliquis in pontificem deligeretur. Ibi tum inter cæteros quos morum sanctitas commendabat, crebrò nominatus est Guilhelmus, id temporis Caroliloci religiosissimus Abbas: qui postquàm arduum illud amplexus fuerat institutum, in dies ad perfectiora contendebat, & sicut generis nobilitate, ità vitę sanctimonia cæteris antecellere videbatur. Tandèm ex compromisso & hūc & alios, ab ipsis nominatos, ad Parisiensem episcopum detulerunt, ex eius arbitrio procul dubiò suum antistitem habituri, quem ipse esset indicaturus: quippe qui illorum omnium mores probè cognitos haberet. Sed quia iam hora tardior erat, vir ille prudentissimus noluit in re tanti ponderis præcipitare sententiam: sed negocium omne in diem alterum distulit. Etsi autem inuitus admodùm eam in se prouinciam recepit, nulla ratione recepturus, nisì schismatis certa discrimina impendére vidisset: at cessit tamen, decreuitque ea nocte solitis vigilijs & precibus incumbere, & diuinum implorare auxilium, vt Dominus destitutę ecclesiæ pastorem idoneum daret.

Ordinis Cistertiensis sanctitas

Sequenti indè die in beatissimæ Mariæ virginis templo manè sacrificium Missę cum ingenti deuotione obtulit. Aderant verò illi duo eximię sanctitatis & prudentię viri, quorum vnus posteà Turonensi, alter Meldensi ecclesię pręfectus est: Sub horū conspectu schedulas, quibus cera obsignatis Abbatum nominatorum erant inscripta nomina, sub altaris palla reposuit, penitùs ignorans, quę cuius nomen haberet. Absoluto autem sacrificio, cum lachrymis & multo gemitu humì prostratus, orat Dominum Iesum & eius sanctissimam genitricem, vt qui solus corda nósset omnium, ostendere dignaretur, quem vellet eius ecclesiæ pastorem constitui. Expleta oratione, nihil iam hæsitans de misericordia Dei, surrexit, & ex omnibus schedulis vnam solam appræhendens, nomen inuenit domini Guilhelmi Carolíloci Abbatis: moxq; rem duobus illis socijs suis indicauit: atque vnà cum illis properat ad clericos congregatos, & ipsius aduentum pręstolantes. Interìm rem apud se & duos illos tacitam habet, dilaturus eius propalationem, donèc certius aliquod diuinitùs indicium apparéret. Et eccè non minima pars eorum, qui cōuenerant, obuiàm illi procedit: vna voce clamitāt omnes Guilhelmum Abbatem, vtpotè virum religiosum, iustum, sanctis moribus conspicuū, sacris instructum literis, illustri ortum prosapia, reliquis omnibus debere anteferri. Ità Dominus Iesus, quem ipse iam designâsset pontificem, illorum quoquè animis inspirauit. His verò auditis, & lætitia & admiratio cepit Episcopum, ità vt lachrymas tenere non posset, videns rem diuinitùs geri, exclamauitque: A Domino factum est istud: simul Deum benedicens, mox properat cum illis ad reliquos paucos, qui in electionis loco permanserant: atque indè cum omnibus ad beati Stephani metropolitanam accessit ecclesiam: vbì ante aram prostrati cùm preces Domino fudissent, ex omnium fratrum voluntate & consensu, ipso die S. Clementis Guilhelmus Abbas in archiepiscopum & totius Aquitaniæ primatem eligitur. At illum quidē res tota latebat: postquàm verò illi innotuit, nō est superbia elatus: immò verò dolere cœpit & mœstus esse, quòd à sublimi diuinarum rerum contemplatione animus ad tractanda secularia & temporalia deincèps auocandus esset. Hinc ergò gemitus, hinc eximo pectore ducta suspiria. Sed quanto ille à tanti honoris dignitate magìs abhorrebat, tanto honor ipse eum arctiùs complexus est, vt possit de illo quoquè dici, quod de S. Paula D. Hieronymus ait: Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ virtutem quasi vmbra sequitur, & appetitores suì deserens, appetit contemptores.

Petitur in episcopum Guilhelmus abbas.

Eligitur ab omnibus.

In vita S. Paulæ.

Intereà positus in deliberatione, quid potissimū sequi deberet, reciperéne tam molestum in se onus, an fugere potiùs: videt solennes ad se venire nuncios ecclesiæ Bituricensis, obnixè rogātes, vt vocationi diuinę obsecundet, & electioni de ipso factę assensum prębeat. Et hi quidē, licèt cum veneratione multa suscepti, passi fuissent hauddubiè repulsam, nisì maior authoritas obstitisset. Accessit igitur ad has preces Cistertiensis Abbatis mandatum, cui iam reluctari, nisi suę professionis vellet esse transgressor, nō poterat. Et nè posset vlla ratione effugere, addidit grauius pręceptū etiā Apostolicę sedis legatus, qui id tēporis in Gallijs erat. Scripserat autē vterq; epistolā ad illum, plenam ponderis, admonentem illū, nè se diuinæ voluntati pręberet refractariū: cogitaret verò quandoq; reuersurum Dominum, & talenta collata repetiturū cum vsuris.

Compellitur electioni assentire.

Ità igitur ille compulsus, licèt valdè initiò reniteretur, seque indignum clamitaret, velle tandem cogitur, quod nolebat, sciens meliorem esse obedientiam quàm victimam. Valedicens verò fratribus, quibus præfuerat, nec sine multis lachrymis multoq; cordis gemitu, singulorum se precibus commendans, recessit ab illis corpore tantū, non animo. Porrò festinus iter habuit Bituriges: quò cùm peruenisset, à populo & Clero, illi procedente obuiàm, inprimìs reuerenter acceptus est: deindè ab episcopis ritu solenni consecratus, curam commissi sibi gregis, non vt mercenarius, sed vt verus pastor suscepit. Et nè sibi deesset, suique ipsius curam neglexisse videretur, omnes animi motus ità studuit rationis continere imperio, adeoque omnia quæ sunt mūdi huius contemnere, vt nihil in ipso repræhensione dignum animaduerti posset à subditis, quibus seipsum virtutis & sanctitatis atque bonorum operum exemplar præbere volebat: non ignorans, quòd semper componitur orbis Regis ad exemplum: nec sic inflectere mentes humanas edicta valent, quàm vita Regentis. Domabat carnem, vt & anteà consueuerat: & qui cunctis animi perturbationibus & affectibus à puero bellum indixerat, nunc acriùs indicit, vt posset ex sententia dicere cum Apostolo: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: nè fortè, cùm alijs prędicauerim, ipse reprobus efficiar. In opibus & copijs, in honore & dignitate eximia, quę solent permultos euertere, pauper esse spiritu studebat: inter lautas epulas & in ciborum apparatu nouerat esurire: inter vestitos mollibus asperrimo cilicio terebat corpus, monastico retento habitu, vt non tam pontifex quàm monachus videri posset. Vestes habebat, quæ corpus tegerent, non quæ luxum & pompam præ se ferrent: neque his quicquam aut aspera hyeme adijci, aut feruente æstate detrahi siuit: pondere illarum pressus potiùs, quàm adiutus. Ab eo tempore, quo, relicto seculo, monasticum vitæ genus amplexus est, nunquàm carnibus vesci voluit: licèt ob gratiam hospitum, tam ex aucupio quàm venatione apparata fercula iuberet mensæ suæ inferri, cùm id ratio postularet. Inter mundanos strepitus & aulę tumultus, inter litigantium rixas & controuersias pacem pectoris ità coluit, vt etiam cum his qui oderant pacem, foris pacis studiosum se exhiberet.

1. Reg. 15. Eccle. 4. *1. Cor 9.* *Non deponit habitū monasticū.* *Nunquàm vescitur carnibus.*

Cùm sciret autem non posse eum incendere alios, qui ipse non ardeat, igne sancti spiritûs inflammatus, subditos quoquè suos accendebat sanctæ conuersationis exemplis: non modò nulla admittens illicita, sed à multis etiam licitis vltrò abstinēs. Si qua autem ab alijs essent mala perpetrata, ea haud secùs atquè propria lugebat: vt è diuerso bonis alienis non aliter quàm suis delectari videbatur. Interioris hominis sui maculas, si quas inuenisset, lachrymis compunctionis diluebat: ità vt deindè faciliùs non modò festucas, sed etiam ingentes vitiorum trabes, ab aliorum oculis verbo sanctæ prædicationis & irrepręhensibilis conuersationis exemplis amoueret. Cauebat enim, nè si proprijs scateret morbis, audiret illud sibi obijci: Medice, cura teipsum. Qui enim apud Deum pro alijs intercessor est, non debet suis offendere culpis, quem pro alienis deprecatur. Verumenimuerò cùm sanctus pontifex nihil sibi malè esset conscius, at tamen seruum se putabat inutilem, semperque sibijpsi suspectus & pauidus, ibi etiam culpam agnoscebat, vbì non erat, clamās cum Propheta: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.

Luc. 4. *Psal. 18.*

Porrò non ignorans virtutum omnium custodem fidissimā, esse humilitatem: tum quoquè vnigenitum æterni patris filium, cùm Dominus esset omnium, non tamē venisse vt ipsi ministraretur, sed vt ministraret, ad illius se componens exemplum, omnibus humilem & benignum sese exhibuit: quantoque maior erat ex dignitate pontificia, tanto se gerebat summissiùs, humiliabatque in omnibus, memor illius apostolicæ sententiæ, Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis. Valdè autem dabat operam, vt nec integram vitam peruersa doctrina, nec sanam doctrinam vita improba deturparet. Agebatque diligenter apud subiectos, vt ex animis eorum tribulos & spinas vitiorum extirparet, & virtutum semina insereret: sciens non ad ocium, sed ad immensum negocium à Domino se esse vocatum, cui quandoquè administratæ tam amplæ prouinciæ rationem esset exactissimam redditurus.

Humilitati præcipuè studet. *Matt. 20.* *1. Pet. 5.*

Etsi autem ob patientiæ & humilitatis studium, quas in virtutum structura fundamenti loco posuerat, quibusdam videretur iustitię censuram nonnihil negligere, ab ijsque propterea temerè remissus & tepidus diceretur: at Cleri tamen & ecclesiæ

iura

iura atque libertatem, in nullo passus est violari. Visus quidem fuit indulgentior erga delinquentes: sed pius pastor sua patientia illos prouocabat ad pœnitentiam: quos si vidisset ea humanitate fieri obstinatiores, iam zelo accensus iustitię, ad castiganda & vindicanda flagitia commissę potestatis gladium exerebat: nihil ea in re nec minis principum, nec tyrannorum sæuitia absterritus, nec amicorum blandis precibus fractus aut delinitus. Cur erga lapsos fuerit lenior.

Non se sinebat instàr Heli sacerdotis falsa superari pietate, qui quòd in corrigẽdis filijs esset remissior, cum illis pariter extinctus est. 1. Reg. 4. At tamen contemplàns humanæ conditionis fragilitatem, & ex natura vitijs deprauata semper in deteriora procliues hominum animos, in alienis culpis propriam attendebat infirmitatem: sicq; seipsum considerans, libenter veniam dabat peccata sua lugentibus ex vera cordis contritione: ità maternis eos fouens complexibus, vt tamen, vbì res posceret, etiam paternę virgę adhiberet disciplinam: seuerus in vitia hominum, benignus erga naturam. Erga peccantes vt se gesserit. Itaq; nec in misericordia remissus, nec in humanitate mollis & effœminatus, nec in rigore iustitię sęuus & crudelis, nec in pietate plùs ęquo indulgẽs fuit, sanandis peccatorum vulneribus & vinum & oleum prudenter infundens: vt vini acrimonia vulnerum saniem abstergeret, & olei lenitas dolorem temperaret. Luc. 10.

Quàm autẽ circa misericordiæ & benignitatis opera sedulus & intentus fuerit, non est silentio tegendum. Benignitas in pauperes. Miseris & egenis prętabat alacriter eleemosynam, sciens scriptum esse, quòd hilarem datorem diligit Deus: 2. Cor. 9. quosque abiectiores nouerat, eos sua liberalitate solitus erat anteuertere ac præuenire: debiles & claudos reficere, maximè à quibus nullam expectaret beneficij compensationem, hospites & peregrinos non modò tecto recipere, sed compellere etiam vt intrarent. Eos verò duntaxàt admittebat ad familiaritatem, quos sanctitatis opinio commẽdabat: à quibus vt magìs magisque disceret esurire & sitire iustitiam, crebris eorum collocutionibus frui volebat: illis planè à familiaritate exclusis, quos vel sciret notatos infamia, vel quibus ipsa familiaritas causa esset eius contemnendæ dignitatis & functionis.

Neque tamen quenquam non amabat in Christo: immò verò prodesse cupiebat omnibus. Nudos pro cuiusque conditione, paucis admodùm conscijs, vestiebat: non ab hominibus gloriam quęrens, sed mercedem expectans à Domino: Aegrotos & carceribus inclusos & visitare & consolari studuit, aduersùs desperationem & impatientiam, scripturę diuinæ sententijs & exemplis eos confirmans. Erant in ijs tertiana & quartana febre vexati, qui concepta in Deum fiducia, quòd per sancti viri preces & merita curari possent, rogabant eum, vt manu ipsis imposita, febrem discedere iuberet. At ille molestissimè fęrens se sanctum vel appellari, vel existimari, eos silere iussit, & ad diuinam poscendam opem se conferre. Illis autẽ cum ingenti gemitu in sua prece persistentibus, vt erat mitis & humilis corde, manus illis imponebat: & alij quidem quamprimùm, alij paulò pòst integram recepêre sanitatem. Ex ijs sanè quosdam nos vidimus bonæ existimationis viros, qui hæc nobis ità, vt diximus, gesta testarentur. Hinc potest colligi, authorē huius historiæ res compertas scribere. Et quia vitę sanctitas studiosè occultata, per miracula se solet prodere, libet hîc quędam sancti viri miracula commemorare, quæ per eum Dominus efficere dignatus est, dum adhuc in carne degeret.

Cùm more solito vir sanctus diœcesin suam circumiret, & gregem sibi creditũ paterna solicitudine visitaret, Miracula eius. suumque munus fideliter exequeretur concionando, sacros ordines conferendo, templa & aras consecrando, discordes conciliando, baptizatos sacro chrismate confirmando: puer quidam continuo capitis tremore iam menses tres & eo ampliùs agitatus, apud montem Falconis illi à parentibus offertur: quem cùm vidisset vir pius, manus illi imposuit, & intra triduum ille se sensit incolumem.

Capellanus S. Germani de Podio, cuius ecclesia duobus à nostra vrbe milliaribus abest, dimidio ferè anno sinistrę manûs officio priuatus, Missas celebrare non potuit. Ea re non mediocriter ille afflictus & confusus, à medicis petijt tanti mali medicinam, sed frustrà. Tandèm ad virum Dei venit, manum illi propè aridam ostendit. Susceptus ab illo benignè, hoc responsi accepit, vt humiliter peccata sua cõfiteretur. Abijt ille, accepta priùs sancti patris benedictione, & paulò pòst reddita sanitate, die tertio Missæ sacrificium obtulit. Consecrauerat quodam die vir sanctus ecclesiam quandam, & tanto defatigatus labore, cum clericis & alijs indè reuertens, in prato consedit, paulùm

lùm ibi cibi sumpturus. Illi prato coniuncta domus erat, ex qua egressa mulier, Huberta nomine, iam partui vicina, sanctum virum alloquitur, eique cum multis suspirijs infelicitatis suæ pertexit historiam, quòd iam quartò aut quintò peperisset quidē, sed non nisi fœtum mortuum: se verò eo nomine accusans, sua culpa id fieri aiebat. Cernens pius pastor calamitatem ouiculæ suæ, blādis eam verbis consolatur, simulq; iubet sacerdoti sua peccata confiteri, ac deindè bono esse animo. Deniquè extensa manu benedixit illi, & de cibo ac potu suo præbuit. Vbi illa cibo sumpto confortata est, abijt, & adueniēte partûs tempore, prolem saluam & incolumem enixa est, nec vnquàm posteà abortum fecit, licèt crebrò deindè pepererit.

Nō temerè ad faciendā confessionē hortatur.

Si quos vir sanctus cōperisset in Ecclesiastici iuris & libertatis iniuriā carceri mancipatos, tandiù ante fores carceris sub dio persistebat, donèc ei essent redditi illæsi. Exemplo autem Tobię prouocatus, non tantùm mortuos sepulturæ mandabat, sed etiam sine personarum acceptione fratrum funera prosequebatur, pauperum & peregrinorum humandis corporibus libens necessaria præbebat. Intererat autem huiusmodi tristibus spectaculis, vt indè in memoriam rediret conditionis humanæ, extremorumque suorum, & hac cogitatione aduersùs peccata se muniret.

Opera misericordiæ spiritalia.

Eadem autem misericordiæ opera etiam spiritaliter suis impendebat. Esuriētes pane verbi Dei pascebat, sitientes aqua sapiētiæ salutaris & doctrinæ cælestis reficiebat, nudos secundùm animam, ac bonorum operum indumentis destitutos, verbis & exemplis optimis communiebat, ad charitatis studium eos prouocans, quę est vestis nuptialis: Christum Dominum ad sui cordis hospitium inuitabat, cælestibus cogitationibus intentus, nè quid intrà ipsum, tantum hospitem offenderet. Infirmos & in carcere detentos visitabat: vitiorum æstu tanquàm quibusdam febribus exagitatos, saluberrimarum admonitionum medicamentis fouens & curans, & peccatorum nexibus constrictos & vinctos absoluens. Mortuos sepeliebat, peccata mortifera oris confessione docens explicanda. Cùm enim sponte hìc nostra in confessione peccata detegimus, id efficimus, vt in suo iudicio Christus ea tegat.

Crebræ eius preces. 1. Thess. 5.

Crebras ad Deum fundebat preces, idque & secretò & prolixè, sciens dictū ab Apostolo, Sine intermissione orate. Sub ipsis autem precibus & Missæ sacrificio mirabili afficiebatur gratia compunctionis. Vidisses ex oculis, tanquàm ex fonte quodam indeficienti, vbertìm manare lachrymas, pia quadam dulcedine & sanctę deuotionis ardore conditas. Si quę se animo illius voluissent peregrinę cogitationes ingerere, cum S. Abrahamo eas abigebat, nostrę redemptionis mysteria in tanto sacrificio nō sine maxima spiritûs delectatione reuoluens, nec aliter illud peragens sacrificium, quàm si Christum Dominum coràm cerneret pati & crucifigi. Erat eius animus totus in cęlis, ardēti desiderio cupiens ad illam beatam patriam pertingere: sed interìm tamen non sic vni vacabat sibi, vt suarum ouium obliuisceretur. Ab illis sublimibus animi exercitijs, ab illa cælestium sublimi contemplatione dimittebat se ad consulendum subditis suis, ad defendēdos pupillos & viduas, ad subueniendū oppressis, ad tractāda multiuaria negocia crediti sibi gregis. Itaque & diuinis sic inhærebat studijs, vt curam populi sui non negligeret: sicque vacabat suorum procurādę saluti, vt à cælestibus appetendis & consecrandis non auelleretur.

Gen. 15.

Videns autem serpens tortuosus, antiquus nostrę salutis aduersarius, virum sanctum multiplici gratia & varijs virtutum vernare floribus, multas, easdemque occultas, cōtra eū instruit machinas: modò generis nobilitatem, modò functionis excellentiam, modò ordinis Cisterciēsis pręstantiā, modò vitam in eodē ordine ab adolescētia innocenter transactam ob oculos illi statuens, vt tam multis vanę glorię incitamentis, ad animi tumorem & fastum eum impelleret, hortareturque præ se alios contemnere, nec omninò suî ferre contemptum, subditis imperare seueriter, immorigeros punire atrociter, cūcta sibi licita arbitrari, plùs omnibus sibi sapere videri. At verò hostis versuti fraudes intelligens vir sanctus, doctus ad prælia spiritûs, inexpugnabili humilitatis scuto se munit, & superbi hostis callida machinamenta in illius caput retorquet, sicque fraus in se conuersa, eliditur. Nam quæ ille ad commouendam superbiam adhibuerat, vir sanctus scripturæ diuinę & sententijs & exemplis facilè profligauit. Simul autem ad fortissimum sanctarum precum præsidium confugiens, ità Dominum orabat: Domine IESV CHRISTE, qui ad te clamātes, à tua misericordia non repellis,

Tentatiōes dæmonis.

Precum fortissimū præsidium.

pellis, quique dixisti, Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, Iohan. 8.
sed habebit lumen vitæ: illumina oculos meos, nè vnquàm obdormiam in morte, nè quando dicat inimicus meus, Præualui aduersùs eum. Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui. Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me.

Postquàm autem virulentus serpens suis se artibus nihil in sancto episcopo profecisse vidit, etsi turpiter pudefactum se doluit, at nec sic tamen à nocendi studio cessauit. Suggerebat animo illius, vt quos ob illorum scelera communione priuâsset, illis ex more totius ecclesiæ Gallicanæ mulctam pecuniariam irrogaret, præter illam satisfactionem, quam pro qualitate criminum imposuerat: vt vel sic à similibus admittendis coërcerentur. Nec hîc deerant viri magni nominis, qui dicerent eiusmodi pecuniam posse eum in suos vsus conuertere, aut certè, si id mâllet, pauperibus erogare. Sed hac in re vir sanctus admirabili vsus est moderatione & discretione, vt nec Deum offenderet, cui soli placere cupiebat: nec proximis scandali materiam offerret, quos videbat non ità subitò ab hac consuetudine posse reuocari, nec æquo laturos animo, si ea pecunia priuarentur: immò potiùs hac occasione maioris quæstûs rationes & vias meditaturos in suæ salutis perniciem. Itaque media quadam incedens via, morem patriæ nec damnare planè voluit, nec approbare: sed accepta cautione de soluenda mulcta pecuniaria, congrua satisfactione, pro criminum ratione imposita, excommunicatos clementer absoluit, gratias agens Deo, quòd rebelles filij ad sinum matris Ecclesiæ se recepissent: pecuniam verò posteà nullam ab eis accepit, licèt ob incutiendum salubrem timorem, sæpiùs se accepturum minaretur. Omnes enim mundi huius opes haud secùs atquè stercora aspernabatur, thesauros suos in cęlis collocans, vbi tota animi eius intentio versabatur.

Vt se gesserit erga excommunicatos.

Eundem in modum cùm illi persuaderetur, vt in malitia obstinatos & incorrigibiles collecto exercitu debellaret, quô illis profligatis, tranquillitate & pace Ecclesia frueretur, & liberiùs diuinis officijs vacaret: quam ad rem confirmandam itidèm adducebantur patrum exempla, mos regionis à patribus institutus, à posteris obseruatus: nè quid pręproperè vir sanctus ageret, ad deliberandum, Deumq́; obsecrandum temporis spatia accepit. Valdè enim ab effundendo abhorrebat sanguine, nec libebat militaribus accingi armis, hostilesque vastare terras & prędas agere. Nè tamen vel ritum patrię temerè damnare, vel Maiorũ instituta explodere videretur, promisit quidem se facturum, quę illi suasissent: sed hostes non ferro aut igni, sed spiritaliter oppugnandos suscepit. Obduratos igitur & peruicaces seorsùm ad se euocat, acriter obiurgat, gladio spiritûs, quod est verbum Dei, prosternit: adhibet cõminationes æstuantis gehennę, illam fornacem pice & sulphure semper arsurã ob oculos ponit: & nè parùm efficax sit sermo, assiduis & quotidianis se macerat ieiunijs, orationibus & vigilijs, vt Deus illorum duritiam emolliat. Nec est spe frustratus sua. non sine stupore & admiratione multorum, subitò ex lupis agni, ex persecutoribus amici, ex alienis amici & familiares fiunt: & quibus anteà contemptibilis & vilis habebatur, iam non modò archiepiscopum, sed sanctum vocant archiepiscopum: párent subditi suo pastori, ad votum celeriter iussa capessunt. Si qui autem necdùm obtemperare volunt, ab alijs non alio, quàm ethnicorum & publicanorum, loco habentur. Felices putantur, quibus imperare dignatur, quibus obuiàm procedentibus benè precatur, quibus vel fimbriam vestimenti eius contigerit attigisse. Sancta conuersatio eius omniũ animos illi conciliabat, præsertim quòd ex signis haud obscuris animaduerterẽt eum esse apud seipsum humilem, quod meritò deberẽt imitari: nec deesse illi authoritatem, quam non immeritò formidarent.

Præfractos & obstinatos vt correxerit.

Ephe. 6.

Humilitas eius omnes illi conciliat.

In ipsis sanè pontificatûs sui initijs multas persecutiones & infestationes pertulit: quibus etsi fortassè concuti potuit, deijci tamẽ aut euerti nequaquàm potuit. Regem Francorum, alioquì Christianissimum, ob causas quasdam, quę in Ecclesiastici iuris detrimentum cederent, diù iratum patienter sustinuit. Non deerant ęmuli, qui regis ex ignorantia peccantis iram, admotis facibus, magìs magisque inflammarent. Videre tum licuit multos ex ijs, qui sereno tempore amici putabantur, inimicorum induisse animos, & quidẽ regni optimates. Erant & satrapę regis, plùs homini quàm DEO placere appetentes, qui improbis sermonibus hortarentur eum, vt regem iniustè, vt

Persecutiones patitur.

mentiebantur, offensum sibi reconciliaret: quòd si cũctaretur, se illius facultates minarentur in fiscum regium redacturos, & illum tanquàm læsæ maiestatis reum, proscripturos. Sed ecclesiæ columna nec blanditijs eneruatur, nec terroribus concutitur, sciens, Deo magìs oportere, quàm hominibus, obedire.

Actor. 5.

Extiterunt autem, sua zizania seminante omnis dissensionis satore diabolo, etiam discordiæ grauissimæ inter ipsum & clericos metropolitanæ ecclesię, adeò vt quidam ex illis, non leuibus eum contumelijs & probris afficerent: quorum sanè ille furori cedere mâluit, quàm maledictum reddere maledictis, & liti atque contentioni inseruire. Verùm omnipotens Deus quorundam bonorum virorum opera & intercessione, & regem pontifici, & filios patri conciliauit, omni illa tempestate sedata. Sanctus autem pontifex ex vtraque hac infestatione creuit existimatione & gloria, vbi robustę mentis eius constantia & pręclara apud Deum merita, quę priùs homines latuerant, sese declarare cœperunt. Rex enim, auditis sanctitatis eius testimonijs, suo illum fauore complexus est: & clerici puncti pœnitẽtia, patrem suum & amare ardentiùs, & maiori prosequi reuerentia student. Ille è diuerso rebelles priùs filios ampliùs & veneratur & diligit, & alijs, qui nunquàm eum offenderant, etiam præfert & anteponit. Nulla postmodùm in illa Ecclesia extitit rebellio, omnia pro suo arbitratu statuit: cuius rei nos testes sumus oculati. Tam enim certis indicijs plenum eum esse spiritu sancto crebrò comperimus, vt aliquid illi statuere volenti si quis eo absente resistere deliberâsset, illo præsente non posset: immò verò, quod plus habet stuporis & admirationis, votis omnium non sine miraculo in id consentientibus, vt ius conferendi sacerdotia, quæ vulgò Præbendas vocant, in illum, & eius gratia in successores illius trãsferrent, quod anteà semper ad totum illorum collegium pertinuerat: ille hoc præsentiens ad Ecclesię damnum quandoquè cessurum, spontè & liberaliter hanc oblatam donationem nullo pacto admittere voluit.

Vides hinc quoq; autorē huius historiæ res cognitas scribere.

Interìm verò nè deesset sancto viro satan suus, qui eius patientiam exerceret, erat quidam vir dolosus, qui sicut eius antecessores, ità & illum pertinaci odio infestabat. Cernens enim sanctum episcopum mansuetum, modestum, simplicem, cõfidentiùs iura ecclesiæ violare tentauit, & toto malignitatis spiritu debacchari in hominem Dei. At ille hominis versuti fraudes non ignorans, columbæ simplicitatem serpentis prudentia temperat, minimeque patitur ab impio ecclesiam ipsi creditã opprimi: sed opponens se murum pro domo Israël, quantùm exigere iustitia videbatur, eousq; humiliter restitit illi persecutori, donèc ex hac luce migraret.

Defendit Ecclesiæ iura.

Extitit autem alia quædam longè grauior persecutionũ procella, & pugnandi magna necessitas, vt victori sua gloria & præmia cumularentur. Eo nanque tempore in Aquitania, in extremis regni finibus hæretici Ecclesiam Dei adeò exagitârunt, vt penè mergi videretur. Soluebatur ab illis catholicę fidei vnitas, & iam in eam euaserãt multitudinem, vt instàr locustarum operirent terræ superficiem, non occultantes, sed palàm prædicantes perfidiam suam. Cumque scripturę diuinę sententias prauè interpretarentur, vinum sibi vertebant in venenum, & ex lumine sibi faciebant materiam cęcitatis. Iactabant miseri licere ipsis omnia, sectatoribus suis impunitatem promittebant flagitiorum, cæci duces cęcorum. Ea autem proposita impunitate, facilè homines, alioquì nimiùm in vitia procliues, sibi alliciebant plurimos. Vtque apud vulgus imperitum scientię sibi existimationem pararent, summoperè in eam curam incumbebant, vt ab alijs rectè intellecta corrumperent, & prauas suas opiniones falsis assertionibus communirent. Iam cultus diuinus illis locis maxima ex parte erat abolitus, & templa haud secùs atquè iumentorum stabula vilescebant, dum nemo parietes ruinam minitantes instauraret, & brutis animantibus in ea pateret aditus, quę locũ baptisterij & altaria tua Domine cõtaminabãt: atque etiam sordes & immũditię in conspectu introëuntium hominum ante fores iactarentur, vt pollueret sanctuarium Dei.

Hæretici grassantur in Aquitania.

Ad horum indoctam doctrinam confutandam, sanandamque insaniam, missi sunt à sanctissimo Pontifice Innocentio viri religiosi Cistertiensis ordinis, multa sanctitate conspicui: qui cùm eò venissent, cum magna humilitate verbum Dei seminaturi, inuenerunt terram prorsùs sterilem & inutilem: planeque derisi sunt & contempti ab illis superbis hæreticis, nec fructum apud illos facere potuerunt. Ea re comperta, & animo & corpore à deploratis hominibus recesserunt, excusso in illos puluere pedum suo-

storum. Verùm nè modicum fermētum totam massam paulatìm corrumperet, visum est summo Pontifici, vt funestæ arbores, non nisi acerbos & exitiosos ferentes fructus, nè latiùs suos propagarent ramos, radicitùs succiderētur. Mittit igitur literas ad prouincias omnes, vt arma capessant ad edomandam hæreticorum peruicaciam, abolendumq; eorum nomen in terris, quorum iam nomina de libro vitę deleta erant. Dignum enim erat, vt qui à capite Christo se separauerant contumaciter & obstinatè, nec vllis admonitionibus ab errore poterant reuocari, meritas pœnas luerent. Pontificis acceptis literis, omniũ animi accensi sunt ad capiendas & profligandas vulpeculas, vineam Domini Sabaoth demolientes. In ijs autem facilè primus fuit beatissimus Primâs noster Guilhelmus, qui non sine lachrymis multis magnoq; animi mœrore, lectis publicè sanctissimi Pōtificis literis, instàr Phinees zelo inflammatus est, crucemq; vesti assuēs, eam voluit virtutum suarum quasi coronidem vel consummationem relinquere, vt Ecclesiasticæ vnitatis perturbatoribus eliminatis, pacem Ecclesiæ restitueret. Etsi autem esset imbecillis corpore, non tamen illi deerat animi constantia & fortitudo: nec tam erat senio fractus, quàm ieiunio assiduisque vigilijs confectus. Igitur conuocatis subditis suis, exponit illis Christi Saluatoris beneficia, humano generi collata, crucis mysteria explicat: in ea sola eos gloriari docet, & vt se gratos declarēt, hortatur vt cruce se signari sinant contra crucis irrisores: profert illam Christi sententiam: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. His alijsque eius sermonibus egregiè animati, pollicentur se quocunque intendere velit iter, illum alacriter secuturos. Et illi quidem promissis stetēre suis: at sanctus episcopus priùs è viuis excessit, quàm posset voto suo satisfacere. At nec sic tamen putandus est sacræ militiæ non interfuisse. Cùm enim in Domini exercitu Abbas Cistertiensis dux & præceptor esset constitutus, sub cuius ille magisterio in habitu monastico diu Christo militauerat, quonam pacto in re tanti momenti illum deserere potuit? Etsi igitur corpore absens, sed præsens erat spiritu. Nam visi sunt multis militiæ cælestis exercitus, præcedente crucis signo, quo etiam illi signati erant. Hinc illa insignis victoria Christianorum Catholicorum, qui illos impios mirabiliter debellârunt, neque ætati parcentes, neque sexui. Capta est velut momento temporis populosa vrbs, quam Biteres vocant, quæ iam non exigua scelera meditabatur, sed in id vsque amentiæ prorupit, vt magnam sibi videretur assumpsisse religionem, quòd nullam respuisset falsitatem. Inter vbera matrum paruuli quoquè cæsi sunt, & neque ecclesiæ, neque monasteria tueri eos poterant, qui Ecclesiæ sciderant vnitatem. Indè itum est Carcassonem munitissimam vrbem, ex eaque perfidi omnes eiecti sunt. Tandèm etiã terræ princeps compręhensus est, genere quidem spectabilis, sed moribus ac religione degener, qui illam hominum fæcem susceperat fouendam atque tuendam. Detentus autem est in vinculis, donèc miserandum in modum spiritum exhalauit. Contritis igitur & exterminatis impijs, expiantur altaria, extruuntur templa, ecclesiæ dirutę instaurantur: in ijsq; constituuntur sacerdotes, diaconi & clerici, qui diuina celebrent officia, cultumq; diuinum reparent.

Literę Pontificis cõtra hæreticos.

Cruce signati cõtra crucis irrisores.

Luc. 9.

Hæretici à Catholicis profligantur.

Sed vt ad narrationis ordinem reuertamur, cùm beatus Guilhelmus audiuisset migrâsse ex hoc seculo venerabiles antistites, Turonensem & Parisiensem, valdè quidem contristatus est, & planxit planctu magno. Erant enim illi quasi duæ oliuę speciosæ & fructiferæ in domo Dei, & velut lucernæ supremo ardentes lumine, quas verus Oriens miserat ad Occidentis regiones illustrandas. Expectabant autem mox ipsos secuturum Bituricensem Pontificem, vt qui in vita se eximiè dilexerant, in morte quoquè non separarentur. Fuerat enim inter illos syncera quędã familiaritas, & cùm se animi causa inuicèm inuiserēt, de his, quæ ad animarum & ecclesiarum ipsis commissarum curam, administrationē & salutem pertinerent, inter se secretò conferebãt, suaq; inter se arcana sibi mutuò cõmunicabant. Illis igitur vita functis, paucis mēsibus noster episcopus superuixit. Cupiebat enim dissolui, & esse cum Christo, & licèt obitûs sui diem ex diuina reuelatione præsciret, tamen longa illi omnis mora videbatur. Intereà sic vixit in carne, vt quasi carnis sarcinam exuïsse videretur: adeò iam consumptis carnibus, pellis ossibus adhęrebat, & artus admodùm cõfecti atq; extenuati visebãtur: nec tamen cessabat exigere à carne, vt spiritui seruiret. Porrò cùm non parùm vereretur, nè post ipsius obitũ gregem suũ lupus rapax ceu pastore orbatũ dissiparet & discerperet, valdè

Obitus episcoporum, Turonēs. & Parisiēs.

Phil. 1.

cœpit animi esse dubius, quid potissimùm eligeret. Nam nec à beata illa supernorum ciuium iucundissima societate diutiùs abesse, nec gregem volebat desolatum relinquere: sed inter hæc totum se diuinæ permisit prouidentiæ & voluntati.

Iam Saluatoris natalem diem, Circũcisionem quoquè sanctus præsul cum fideli populo solenniter celebrauerat: porrò pridiè Epiphaniæ Domini sentiens adesse tempus migrationis suæ ab hoc exilio ad patriam diù concupitam, populi multitudine congregata in ecclesia protomartyris Stephani, cœpit ad illos concionari, vtì sæpiùs consueuerat: nec ab hoc officio, neq; à laudibus Dei se retrahi passus est febre acutissima, qua tunc laborabat. Nam etsi vi morbi corporis vires tabescerent, at spiritu roborabatur, vt posset dicere cum Apostolo: Cùm infirmor, tunc potens sum. Interioris enim hominis vires ipsa firmat corporis infirmitas. Sumpserat autem sibi Thematis loco illud Apostolicũ, Hora est iam nos de somno surgere, &c. Nimirùm pastor bonus iam propediem discessurus ab ouibus suis, exhortabatur ad vigilandum, nè intrarent in tentationem: & nè improuisa illis subreperet mors, admonebat vt semper essent parati, & id genus alia multa, tanquàm vltimum Vale illis dicens, proponebat. Sermone absoluto, & data populo benedictione, ex imbecillo imbecillior factus abscessit. Sæuiebat tum solito acriùs hyemis frigus, & ille nihilo minùs caput habebat nudũ, membris febrili languore fatiscentibus. Locus enim ille, in quo sermonem habuit ad populum, omni ex parte vento erat expositus, quod sic affecto corpori non potuit nõ esse incommodissimum. Et tamen perindè àc si opùs non haberet, nullius poscebat auxilium, & sine adminiculo domum reuertebatur. Creuit in dies febris, & sanctum Pontificem egregiè exercuit. Deindè quinto Idus Ianuarij, cùm iam omnibus ritè peractis, etiam testamentum, multis assistentibus religiosis & prudentibus viris, condidisset, fratribus conuocatis, extremę Vnctionis sacramentum humiliter ac deuotè percepit: eo percepto, etiam sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi instantissimè postulauit, vt tanto itineris duce munitus, posset securus hostium cuneos penetrare. Vt autem Dominum & Creatorem suum ad se venisse cognouit, ilicò resumptis viribus, de stratu prosiliens, tanquàm iam febris omnis abscessisset, non sine stupore circunstantium, maximè quòd iam ferè in supremo spiritu positus videretur, & vix aliquid liquoris posset in os admittere, concito gradu procedit obuiàm suo Saluatori, vires certè subministrante charitate, flexisq; genibus, totus lachrymis diffluens, illum adorat: vtq; sæpiùs genua possit flectere, crebrò prostratus erigitur, illique suum agonem tota deuotione commẽdat, orans vt quicquid purgandum superest, ipse purgare dignetur, nè quid funestum in ipso possit inuenire inimicus.

Fuerat autem biduò ferè maxima ex parte loquendi priuatus facultate, ità vt extremas vocum partes tantummodò exprimeret, quas nos coràm positi ægrè possemus intelligere: sed interim tamen nutibus & signis euidentibus declarabat, integrã ipsi semper permanere memoriã. Porrò coram Domino sic prostratus, prolixè orauit, sed eius verba ad plenũ intelligi non poterant, linguæ, vt diximus, impedimẽto obstante. Deindè expassis in crucis formã manibus, & oculis in cælum sublatis, carnẽ Saluatoris non sine lachrymis, corde contrito & humili, manducauit. Hoc facto, lætior effectus, confortatur in Domino, sciens se fortissimum in illo supremo certamine habere adiutorem, ducem itineris, præmij largitorem. Mox ad stratum rediens, subleuantium illum manibus adiutus, cùm paululùm respirâsset, cœpit nutibus indicare, velle se vt corpus ipsius defuncti apud Carolilocũ humaretur. Illi enim monasterio diù præfuerat, nec immeritò locum illum præ cæteris amare visus est. Aderant autem etiam illi morienti aliquot eius monasterij fratres, nec deerant, qui putarent, illis petentibus, hoc ità illum constituisse.

Verùm initiò ab omnibus ibì coràm positis reclamatum est, ità dicentibus: Absit à nobis, pater sancte, vt corpus tuum nostræ ecclesiæ subtrahi patiamur. Corporis tui præsentia carere nolumus, quæ nobis boni pastoris memoriam iugiter refricabit. Obnixè oramus, vt sicut hactenùs plebem tuam ab imminentibus malis protexisti viuus, ità tuearis & vita functus: quosque in vita varijs malorum casibus sæpè eripuisti, etiam sepultus apud nos, tuis meritis & precibus eripere digneris. Ille verò nulla ratione se passus est à sentẽtia deduci, sed cum lachrymis obsecrabat, vt quod cuiuis catholico licet, liceret etiam ipsi, nempe sepulturæ locum sibi deligere. Cedũt igitur qui aderant,

Marginalia: Concionatur ad populum. — 2. Cor. 12. — Rom. 13. — Extremam vnctionem accipit. Item Eucharistiam. Nota reuerentiam. — Hic iterùm author satis se prodit certa scribere.

rant,& nè patrem affligerent,coguntur velle quod nolũt. Sacrilegum enim putabant, ea præſertim hora,eius ſupremę reſiſtere voluntati. Ea re ab inuitis impetrata, omnes oſculatus eſt,nutibus orans,vt pro ipſo Dominum deprecarentur, & ceu filij pacis pacem inter ſe amarent & colerent. Illi verò omnes ſe eius precibus commendabant, & cùm viciſsìm petijſſent omnium,ſi quæ interceſſiſſent,offenſionum veniam,veriti nè multorum pręſentia illi eſſet oneroſa,accepta ab eo benedictione & licentia diſcedendi,non ſine lachrymis domum abiérunt. Manſerunt autem apud illum pauci familiares & domeſtici,ſecretorumq; eius cõſcij. At ille nihil à morbo impeditus,vt erat ſemper orationi intentus,totus in Dei opere verſabatur. Labia diuinis aſſueta laudibus, ſine intermiſſione moueri ad preces videbantur:& vt ſanus conſueuerat,temporibus & horis congruis diuina coram ſe officia celebrari voluït, & quos ore promere non poterat pſalmos, patulis auſcultare auribus, & animo altiùs affigere ſtudebat. Ità omni tempore aut vacabat precibus,aut raptus in ſpiritu,cæleſtia contemplabatur:nec iam de præmio hæſitabat,qui ſe angelicorum ſpirituum viſionibus ſentiebat confirmari.

Oſculatur oēs, & petit veniam, ſi quem offēderit.

Perpetuò orat.

Nocte verò ſubſequente(ſolet autem nox exaggerare vim morbi)vir ſanctus acrioribus cœpit vrgeri doloribus: & iam præſentiens extremam ferè adeſſe horam, iuſſit ſub adſpectum ſuum è ſcrinijs proferri veſtes pontificales. Ex ijs quaſdã minoris precij ad ſe adduci voluït,quibus etiam tunc vſus fuerat,quando eſt conſecratus antiſtes: quas immutabili animi propoſito ad ſuam ſepulturam diligenter curârat aſſeruari. Eas verò omnes cuidam è ſuis familiaribus, cuius fidem habebat exploratã, ad breue tempus ſeorsùm ſeruandas tradidit.

Solitus erat vir ſanctus circa noctis medium ſurgere ad preces nocturnas, hymnos, pſalmos,& alia à ſanctis patribus inſtituta, cum omni deuotione, & qua par erat ſolennitate decantare, illud obſeruans propheticum, Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Ijs verò omnibus ritè peractis,inuictum ab oratione ſpiritum non relaxans, nunquàm dabat membra ſopori, nunquàm defatigata ſinebat quietē capere: ſed tandiù manebat in oratione proſtratus, donèc illuceſceret dies. Sed nunc morbo magis magiſque inualeſcente,cùm ſtatutum tempus expectare non poſſet,quo,vt diximus,ad perſoluendas noctis preces ſurgere ſolebat: nè illis nondùm abſolutis hinc fortaſsìs abſcederet,horam ſolitam voluit anteuertere,nè mors ipſum anteuerteret. Signo itaque dato ijs,qui ipſi aderant,fratribus,vt laudes Domini inchoarent,ipſe prior labijs & pectori ſuo ſigno crucis impreſſo,hęc duo verba,Domine labia,vtcunquè pronũcians, reliqua formare non potuit.

Pſal. 118.

Præuenit nocturnas preces iam moriturus.

Illi verò mente eius perſpecta,finem illius impendére, ex precum anticipatione veriſimilibus coniecturis didicerunt.Itaque vnus ex ijs,ſacerdos religioſus,admodùm illi familiaris,à memoratis verbis preces auſpicatus eſt,& cętera omnia,quæ ſequuntur, alijs adiuuantibus,debito ordine ad finem vſq; perduxit,viro ſancto mente eaſdem preces perſoluente. Quibus completis,voce & manu ſignificauit,ſe velle in terram deponi. Pârent illi iuſſis eius: & quia non decet Chriſtianum niſi in cinere & cilicio mori, in ſparſos humì cineres eum deponunt,cilicio ſemper indutum,licèt pauci admodùm eius rei eſſent conſcij: quod etiam nunquàm ſibi paſſus eſt ab aliquo detrahi. Cumque paulo ſpatio temporis ſic iacuiſſet,benedicens fratribus,ſpiritũ ſuo reddidit conditori.

Vult deponi in terrã.

Perpetuò vtitur cilicio.

Moritur.

Audito autem pijſſimi patris obitu, vniuerſa ciuitas commota eſt: paſsìm omnis ætas & vterq; ſexus cum cereis & luminaribus properant ad eccleſiam beati protomartyris Stephani, quò corpus exanime cum hymnis & canticis pſallentium deferebatur. Videre illic multos licebat,qui nullam viuo reuerentiam præſtare voluërant: & eam nunc defuncto exhibent, ſeque hominem ſanctum aliquando contempſiſſe,aut dictis vel factis afflixiſſe,ducti pœnitentia, palàm lugere non erubeſcunt, & ad ſanctum corpus proſtrati,adorare non deſinunt. Deniquè tota illa nox ab alijs in pſalmis & iubilo, ab alijs in planctu & mœrore exacta eſt. Illuceſcente altera die, ſparſo iam circũquaquè rumore de morte ſancti viri, ex locis vicinis multitudo populi haud aliter atquè ad feſtum confluxit diem, domus & tuguria cuſtode vacua relinquuntur. Vidiſſes ibì fœminas,dum ſe verentur ad pij patris exequias tardiùs venturas, relinquere in cunis vagientes paruulos, & non obſeratis domorum foribus, properare ad funus. At eædem,cùm quid egiſſent, & quo in periculo paruulos reliquiſſent,ſecum poſteà perpenderent, conſternatæ animis, quòd metuerent nè infantes à feris beluis deuorarentur,

cum

cum multo eiulatu accedentes ad corpus sancti pontificis, illi suas proles commendabant: quas deindè, domum reuersæ, non sine magna admiratione saluas repererunt: sicut etiam illi, qui ostijs apertis, præ sancti patris amore, discesserant properè ad exequias, postquàm domum rediêre, nullum penitùs alicuius detrimentum se passos admirati sunt. Diem autem illum omnes habuêre festiuum & solennem, nec vllo admonente, omnes ab omni seruili opere spontè abstinebant. Erat sanè & iucundum, & admiratione dignum spectaculum, videre omnis generis & ætatis homines ad sanctum corpus vndiquè confluere, vt vultum intueantur angelicum, & manus ac pedes deosculentur: quos tamen semel exosculari non fuit satis, sed crebrò reuertebantur, vt oscula denuò infigerent.

Vultus angelicus defuncti.

Eodem autem die circa horam vespertinam, cùm vniuersus clerus & populus ad celebrandas pastoris sui exequias conuenisset, quasi globus igneus in aëre suspēsus, supra sancti protomartyris Stephani ecclesiam instàr stellæ coruscantis apparuit: quem non solùm illi qui aderant, sed etiam nonnulli aliundè ad nostram vrbem properantes, dimidiæ ferè horæ spatio se vidisse, cunctis admirantibus, nunciabant. Interim parabatur cum multa festinatione feretrum, quo sacrũ corpus ad Carolilocum, quemadmodùm sanctus vir decreuerat, deportaretur, populo hanc eius volũtatem adhuc penitùs ignorante. At postquàm rei veritas innotuit, subitò commoti sunt vniuersi: & sole iam ad occasum inclinante, omnes vnanimiter statuerunt, vt omni studio, adhibitis custodibus, valuas & omnes aditus templi etiam armata manu obseruarent, nè quis sacrum corpus per vim posset auferre: neque illorum pars minima intra Ecclesiæ parietes tota illa nocte egêre excubias. Manè autem alterius, id est, Dominicæ diei, iuxta altare sancti martyris humo altiùs effossa, & omnibus ad sepulturam necessarijs celeriter præparatis, nè quod posset impedimentum incidere, sanctum corpus etiam ante sacra Missarum solennia sepulturę mandare constituerant. Verùm ille moderator & rerũ & temporum, qui serui sui gloriam nulla ex parte minui, sed augeri potiùs voluit, nihil absq; ratione & ordine fieri permisit.

Globus igneus videtur.

Celebrato igitur priùs Missę solenni sacrificio, stabant seorsùm fratres Caroliloci, animi dubij, quid agerent: & neq; propiùs audent accedere, neq; vt supremę sancti patris voluntati fiat satis, postulare. Iam enim turbæ conspirauerant, vt si alienę manus auferendo sancto corpori admouerentur, aut si qui aduenę vel ignoti illud appręhendere conarentur, repentè trucidarentur. Et quidem ex senioribus & maioribus Ecclesię nonnulli, nè fidem datam sancto episcopo infringerent, liberam illis fratribus tollendi corporis fecêre potestatem: sed id eo & libentiùs & liberiùs, quòd satìs scirent ne seipsos quidem, etiamsi vellent, cęteris fratribus Ecclesię illius non consentientibus, & turbis renitentibus, sacrum corpus indè posse amouere. Ità ergò fratres Caroliloci videntes se nihil posse proficere, Cleri & populi mirantur deuotionem: ceduntq; turbis, spe & expectatione sua frustrati, præsertim cùm ipsis præsentibus cum honore debito sacrum corpus beatissimi viri sepulturę traderetur.

Turbæ pertinacia in asseruando sacro corpore.

Nec defuerunt miracula, quę illius sanctitati illustre redderent testimonium. Nam eo ipso die per merita illius, necdùm humato eius corpore, inter cętera insigne quoddam contigit miraculum, quod noluimus silentio pręterire. Puer quidam non omninò decem annorum, toto curuatus corpore, cęlum intueri non potuit, sed prono semper vultu terram spectabat. Iam triennio id incommodi pertulerat, manuum ac pedum officio penitùs destitutus. Cibus aliena manu eius ori inferebatur, & ad naturę necessaria à matre portabatur, quæ sic languente filiolo suo, ipsa pariter languebat, eiusq; afflictione acriùs affligebatur. Vt autem percepit hic puer sanctum episcopum è corpore excessisse, multa instantia obsecrat matrē, vt ipsum perferre non grauetur ad Ecclesiam, quò possit sancti patris corpus exosculari. Acquiescit tandèm mater eius crebrò repetitis precibus, eumque suis complexa vlnis, difficulter in templum inferre potuit præ turba. Vt autem propiùs accessit, constanti animo prostrauit se cum paruulo suo coram sacro corpore, & ambo osculati sunt eius manus & pedes. Ea ipsa hora audit mater quasi fragorem quendam & commotionem ossium filij sui, quæ (vt ipsa testabatur) potuisset etiam audiri à multis, si non obstitisset circunstantis populi strepitus & tumultus. Redit mater cum illa sua sibi multùm chara sarcinula, & cùm iam procùl à turba recessisset, exclamat filius, & dicit: Sine me, mater, meis

Miracula.

meis ingredi pedibus: eccè enim per merita sancti Episcopi sentio me redditum sanitati.

Quibus auditis, mater illum deponit, & consolidatę sunt bases eius & plantæ, & sine vllo adminiculo, cunctis admirantibus, iter capessit. Stupet mater, stupēt vicini omnes, qui nouerant puerum triennio tam malè affectum fuisse. Timens autem mater puero ob recentem adhuc curationem, nisì ad ecclesiam reuersa, gratias ageret omnipotenti Deo, & eius gloriosissimo confessori Guilhelmo, illuc redire statuit post turbæ discessum. Sed dum illa expectat, & miranda Dei opera secum admiratur, eccè Dominus volens clarificare sanctum suum, ad eius tumulum cateruatim confluentibus populis, antiqua potentiæ suæ innouat miracula, signisq; alijs alia succedunt. Igitur nolens expectare diutiùs, appręhensa manu pueri, non obstante populi concursu, ad ecclesiam properat, & cum alijs sanitati restitutis, atque ea causa gratias agentibus, ipsa quoquè pro filij sui salute gratias agit totius gratiæ largitori.

Eodem Dominico die, cùm turbæ recessissent, multi & nostræ vrbis homines, & locis finitimis degentes, varijs afflicti morbis, qui præ populi frequentia ingredi anteà non poterant, humiliter ac deuotè ad sancti tumulum accesserunt, sperantes in eo, qui sanat contritos corde, vt per eiusdem beati patris merita, optata potirētur sospitate. Sed quia nimis longum est, immò impossibile, non ea modò, quæ ad sancti viri sepulcrum, sed etiam in diuersis regionibus ad eius inuocationem quotidiè eduntur miracula, singulatìm commemorare, dicemus in summa duntaxàt: nempe, videre cęcos, claudos ingredi, hydropicos curari, surdos audire, loqui mutos, dæmoniacos liberari, aperiri carceres, vincula solui, sanari lethaliter saucios, mortuos ad vitā reuocari: atque adeò etiam bruta animantia non vno morbo liberari: multos iam penè desperatione obrutos, ad sancti patris recordationem mirificè releuari: deniquè quacunq; vel ægritudine correptos, vel periculo expositos, à malis omnibus eius intercessionibus ereptos, sentire pręsentem virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen. *Multi varijs affecti morbis, curantur.*

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI THEODOSII COENOBIARCHAE, AVTHORE SImeone Metaphraste.

INter tempora quidem ver est iucundissimum, inter stellas autem sol est pulcherrimus: inter vitas autem optima quoquè est vita magni Theodosij. Theodosij, inquam, qui nomen non solùm esse nomen ostēdit, sed id ad rerum perduxit veritatem, vt qui verè conspectus sit hominibus θεοῦ δόχοσ, id est, donum Dei, & vniuersæ vitæ, quæ virtutis amore tenetur, exemplar commune. Qua quidem de causa eum iustius fuerit nuncupare Cœnobiarcham, quàm quòd cœnobio præfuerit. Nam hoc quidē est magìs eius proprium: alterum verò, multorum quoquè aliorum: & hoc quidem ostendit imperij beatitudinem, sicut re vera fuit: alterum autem finem habet incertum, & nondùm manifestum euērum. Is autem quisnam fuerit ab initio, & ex quibusnam ortus sit parentibus, & quemadmodùm ad spiritalia aggressus sit certamina, priùs oportet persequi: deindè verò dicere de eius monasterio, quod ab omni lingua communiter decantatur, & de alijs rebus illius dicere pro viribus, nec aures grauando immoderata oratione, neq; rursùs nimia breuitate in ijs quę sunt opportuna, dando damnum egregijs animis. *IANVAR. 11.*

Beatum Thèodosium tulit quidā vicus, nomine Magariassus, situs in regione Cappadocum: qui tunc quidem erat multis ignotus & obscurus: nunc autem ferè omnibus propter ipsum cognitus. Oportebat enim eum esse potiùs causam splendoris patriæ & parentibus, quàm illa vitæ Theodosij decus afferre & gloriam. Erant autem ei parentes & vero Dei cultu religiosi, moribusque pij & Deo grati: qui vel ex ipsis nominibus bonam vitam & mores ingenuos optimè significabant. Vocabatur enim pater qui- *Theodosij patria.* *Parentes.*

ter quidem Proæresius: Eulogia autem, quæ eum genuerat. Quæ quidem posteà quoquè vitam amplexa monasticam, vt quæ boni huius instituti occasionem inuenisset ex bona vita filij charissimi, eum patrem habuit spiritalem, cuius ipsa fuerat mater secundùm carnem: pro carnali generatione rectè accipiens spiritalem regenerationem. Et si difficile est filio, dignas gratias referre parentibus, qui vt sit, sunt authores: cur non hic quoquè est superior, qui fuit causa matri, vt benè esset?

Mater eius fit monacha.

Ex his ergò ille ortus, generosa & beata planta, piè ac religiosè nutritur & augetur, simul in corporea & spiritali ætate, & quomodò omninò oportebat eum, qui ex talibus quidem esset natus, & talis quoquè esset euasurus. Cùm autẽ eam iam attingeret ætatem, quæ prouidet & discernit, statìm ostendit, ad quænã esset eius propensus animus: non amans pecunias, non corpora, quæ quidem sunt exultationes & germina non generosæ & non rectè eductæ iuuẽtutis: tanquàm equi, qui fręno minimè assueuit, & terræ, cui non obrigêre manus & labores agricolæ: sed vitę philosophicę amorem parturiens, & loca sancta videre cupiens, in quibus omnium opifex & Deus, toti mundo salutares sustinuit passiones: has ipsas Christi vtiquè reueritus passiones, si illas ipse tam parui faceret, vt propter corporis laborem cedens ocio ac socordię, ad sancta illa loca non veniret: pręterea autem volens etiam accipere solitudinem, adiutricẽ egregiam ad philosophiam, & amplecti vitam planè solitariam & quietam. Non enim cupiebat nomen, quod eam, quæ est in rebus, mentitur veritatem. Quænam autem fuerit ei occasio huius peregrinationis, vult iam persequi oratio.

A puero Deo bus deditus fuerit.

Dexter erat ad diuinas legendas scripturas pręclarus Theodosius, si vllus alius. Lubenter enim audiebatur, non solùm quòd hac in re pulchrè esset eruditus: sed etiam, quòd acre inijceret omnibus desiderium, & ex morum moderatione & verecũdia, qua nihil aliud magis decet iuuenes. Propterea ergò ei mandatum fuerat, vt sacros libros legeret populo. Quos quidem concinnè & numerosè legens, cùm aliquando quidem Deum Abraham præcipientem, vt exiret è terra & cognatione: aliquando autem & patriæ derelictionem, & domûs, & parẽtum, & fratrum, quę fit propter ipsum, ijs qui sic fecerunt, esse causam vitæ æternæ. Hæc legens, & ea quæ sunt his similia, & in mẽtis sinus immittens, ità vt par erat, accendebatur animo, & sequẽdi Christum magno tenebatur desiderio, per viam angustam & asperam. Cumq; has assiduè versaret animo cogitationes, preces fundit, quæ vitæ pulcherrimæ fuêre procemium: Deduc me Domine, dicẽs, in via tua, & ambulabo in veritate tua. Deindè diligenti studio init viam, quæ ducit Hierosolyma: illo quidem tempore, quo Martianus Imperator erat in vitæ occasu: Chalcedonensis autem synodus (eam autem esse quartam & sanctã cognoscimus) congregabatur aduersùs * Nestorium & alios hæreticos.

Lectoris fungit officio.
Gen. 12.
Mat. 19.
Psal. 85.
* Eutychen

Cùm autem iam venisset Antiochiam omni ex parte bonus Theodosius, nõ statuit oportere eam transire, nisi ad insignem Simeonem, Simeonem, inquam, Stylitẽ, id est, in columna stantem, priùs veniret, & eius vultum contemplaretur, & sermones audiret, & ex his veluti viæ solatium caperet, orationisque & benedictionis eius esset particeps, quę simul & virtutis viam, quam habebat in animo, & eam quę cernebatur, leuem facilemque redderet. Cùm ad eum autem abiret, statìm non contemnendum nec leue signum accipit illius apud Deum fiducię & familiaritatis, priusquàm ad sacram accederet columnam & vocem emitteret, ipse desupèr illum audiens clamantem, & ipsum nominatìm vocantem. Vox autem ità habebat: Benè venisti homo Dei Theodosi. Ille autem obstupefactus, & ei genu inclinat, & se humì prosternit, gloriosiorem appellationem specie humiliore respondens. Deindè ad ipsum lætus ascendit, cùm ille iussisset, & amplectentem est complexus: hoc quoquè magni faciens, membra attingere venerabilia, & illius complexum suscipiens tanquàm diuinum aliquod signaculũ, confirmantem ei gressus ad virtutem. Ille autem ei omnia diuinissimè prædixit, & qualemnam sit huius vitæ finem inuenturus, & cuinam sit gregi posteà præfuturus, & quòd multas pecudes ratione præditas abrepturus sit à lupo, qui percipitur intelligentia: & alia, quę paulò pòst finem singula accepêre: quæ etiã per vnumquodque tempus procedens dicet oratio.

Simeonem Stylitem inuisit.
Simeon illi futura prædicit.

His ergò adhuc magis animo confirmatus, cùm preces admirabilis Simeonis tanquàm duces quasdam & custodes accepisset, alacriùs quàm priùs iter persequebatur, & peruenit ad sanctam ciuitatem, cùm Iuuenali tunc esset commissus archiepiscopatus

tus Hierosolymorum. Cùm autem totum illum diuinum locum obijsset, & sancta sanctè adorâsset, apud se in animo versabat, quomodò inciperet philosophari, & vtrum ex duobus vitę institutis eligeret: id'ne, quod est planè solitarium, & quod non habet aliquam cum vllo consuetudinem: an quod agitur cum alijs pijs, & qui eundem scopum persequuntur. Cæterùm separatìm silere, & quietem agere, nō probauit in præsentia, id nequaquàm tutum esse iudicans ei, qui nondùm esset expertus per se luctari cum spiritibus nequitiæ. Si enim ex ijs qui in mundo militant, nemo, inquit, est tam inuicta audacia, & tā insigni stultitia, vt si sit planè rudis & in re militari omninò inexercitatus, à linea in medios statim hostes irruat: quomodò ego, cui manus non sunt eruditę ad prę- lium, nec digiti ad bellum, neq; superna sum accinctus potentia: idq; cùm sit conflictus longè periculosior, aduersùs principatus, aduersùs potestates, aduersùs mundi principes tenebrarum huius seculi, aduersùs spiritalia nequitiæ, possem in acie consistere? Restat ergò, vt cùm ego à sanctis Patribus didicerim, qui se in his priùs rectè exercuerunt, & satis ab eis fuerim institutus ad decertandum contra hostes, qui percipiuntur intelligentia, deindè in tempore percipiam fructus, qui colliguntur ex quiete & silentio. Inuisit reuerèter sanctam ciuitatem.

Hæc cùm sapientissimè cogitâsset: erat enim ei inter alia, perfecta quoquè intelligentia: statìm se conuertit ad eos quærendos, qui bonum cum labore meditātur, vt qui sciret, quòd patiendo tutiùs docetur & discitur. Longino itaq; beato seni, qui erat excellētissimus patrum sui temporis, seipsum tradit: vndiquè cum eo & degit & habitat, illius moribus admodùm delectatus, & ideò totus ei veluti inhærens, &, vt dicam cum diuino Dauide, anima post eum agglutinatus.‡ Nam cum quo quis versari delectatur, talis etiam esse creditur: & id pulchrè dicitur ab antiquis. Admirabilis autem hic Longinus se in quadam domuncula turris diuini Dauid: hoc enim perhibet longi temporis traditio: incluserat, & illic dulce mel virtutis laboriosè conficiebat. Apud quem cùm omnes sensus pius Theodosius, ità vt oportebat, exercuisset, & in ijs quæ sunt expetēda & fugienda, discernendis summè elaborâsset, in veterem sedem (cum enim locum ità vocāt: est autem in via publica, quæ tendit versùs Bethleem) commigrat, inuitus quidem, sed cedens paternæ voluntati, cui potiùs quàm sibijpsi morem gerebat. Quænam autem fuit causa migrationis? Mulier quędā admodùm pia & honesta, nomine Icelia, diues facultatibus, sed virtute ditior. Ea cum aliquo quidem priùs cohabitauit: posteà autem Christi fit ministra propter pietatem. Etenim templum quoquè, quod illic est, dicitur posuisse omnium Dominæ & Deiparæ. Cùm ea ergò tunc seni magnoperè supplicâsset, vt in templo, quod ipsa condiderat, collocaret Theodosium: ille quidē páret inuitus: persuadet autem multo magìs nolenti Theodosio, vt admittat translationem. Cui enim iucundum erat simul habitare, consequens est, vt ei quoquè molesta fuerit separatio: maximè cùm beatus Theodosius mâllet parére, quàm imperare, sicut declarabit oratio. Præfert initiò vitā cœnobiticam anachoreticæ. Psal. 62.

Cùm itaq; persuasus & translatus esset, & diuinum illud templum habitâsset, eius deindè fama ad omnes peruadente: solet enim virtus non minùs eum, qui possidet, ostendere, quàm eum, qui illam fert lucerna: non ferens illic versari diutiùs, transit in hunc sacrum montem & hanc speluncam: ex qua facit ille vnam solā eam, quæ est ad Deum, transitionem, illic relicto corpore. Tribus autem de causis piè fit eius in montē translatio. Primùm quidem, vt præfecturam tanquàm magnum aliquod onus fugeret, quam illi erāt impositurì Patres, vel potiùs eius virtus eximia. Secundò, vt loci quoquè translationem, ad excelsioris vitę institutum translationem efficeret, hominum solitudinem multiplices virtutis fructus producere arbitrans. Tertiò autē, quòd non à se, sed à Deo motus fuerit, vt ei Christi phalanx ducenda committeretur, vbì tot militum, vel fortissimorum potiùs hominum millia, erat communi Domino oblaturus. Sic ergò pia mente commotus, accedit ad verticem montis, & in hac spelunca perpetuò habitat, quæ etiam hucusquè eius sacris diues est reliquijs. Recedit à Lōgino inuitus. Spelunca, eius sacris diues reliquijs.

Quædam autem fama ab alto à patribus tradita, ad nos vsque peruenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethleem venerunt ab Oriente, cùm Deo, qui ex superna specula in Occidentem huius mundi venerat, aurum, thus & myrrham piè admodùm obtulissent, deindè ab angelo responsum accepissent, nè eandem viam rursùs inirent, sed per aliam potiùs redirent in suam regionem: Hos, inquam, dicit Magos in hac spelunca in reditu fuisse diuersatos: cumque hîc noctù dormijssent, manè ingressos esse viam, quæ Matth 2.

X ducebat

ducebat in patriam. Et tale quidem est id,quod dicitur,& fortasse eam nulla labefactat improbabilitas. Nam primùm quidem, cùm statuissent ingredi iter per Hierosolyma, non est admodùm facile,vt ij alia ex Bethleem domum reuerterentur. Sicut etiã nunc videmus eos,qui à Bethleem,vel ab ea quæ est circuncircà regione,transeunt,per hanc proficisci. Prętereà autem multa ex ijs,quæ olìm quidem facta sunt,sita autē non sunt in diuina scriptura, sola scriptis non mãdata traditio, efficit vt in hodiernum vsq; diem pro certis habeantur. Qualia sunt ea, quæ dicuntur de loco cranij, quæ sunt, inquam, tractata à magno Basilio.Ille enim dicit in quadam sua oratione,(oportet enim ea tanquàm condimentum aliquod addere orationi) non scriptam nobis exponens traditionem: Adam,inquit, primus noster parens in hoc, qui nunc dicitur cranij, loco dicitur esse sepultus: vbì meus quoquè Christus pro nobis crucem & mortē suscepit, propter eam,quæ verbis explicari non potest,benignitatem. Et hæc quidem sic.

Traditiões sine scripto, pro certis habentur in Ecclesia.

Sapiens aūt Theodosius cùm fuisset in hoc loco,& semper cuperet excelsiora,diuino Apostolo sibi veluti exemplari ꝓposito,euasit illius imitator,omnia quidē sacra amans mandata similiter: pręcipuè aūt captus amore diuinę dilectionis. Eius enim suaui iaculo sic erat illius sauciata anima, & ità eius insolubilibus adstringebatur vinculis,vt excelsum illud & diuinū pręceptum, Diliges Dominū Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,& ex tota mēte tua,re ipsa ab eo impleretur:quod quidē non aliter fieri potuerit,nisì oēs naturales animę facultates ad nihil aliud,quod adsit,cōtendant, nisì ad solum creatoris desideriū.Has,inquam,intelligentes animę operationes,vt qui musicę esset peritus,pius Theodosius cōcinnè & numerosè mouēs ad ea,quę oportet,& quando & quantùm oportet,& vt par est,vnamquanq; coniungens,omniū harmoniarum numerosissimā & iucundissimam effecit suæ vitę temperaturā, vnum solum scopum sibi proponēs,vt ex Deo à se omnia fierent, & nihil ab eo dissentiret & discreparet.

Charitati præcipuè studet. Matt.22.

Quis enim in ijs,quæ pro Deo suscipiuntur, periculis æquè excelsi & fortis animi visus est atquè ille, qui neq; vincebatur à minis potentiorum,neq; illiciebatur inducebatúrve blanditijs, quando de Deo fortasse,sed non ex Deo,erat quod iubebatur? sed de ea re quidem differatur oratio. Quis autem significauit iudicare cordis cogitationes, & accuratè eas examinare,& maligni nôsse artes,quæ suffurantur per dexteras,sicut ille? Quis sic animam quidem comprimere,spiritum autem conterere, omnem autē intelligentiam & altitudinem deprimere, quæ extollitur aduersùs Dei cognitionem? & vt semel dicam,Quomodò quis res illius imitatus fuerit,quas ne dignè quidem laudare potuerit? ieiunij constantiam,vigilandi perseuerantiam,orãdi assiduitatem, pulchrum psalmodię ordinem, oculorum in lachrymas innatam profusionem,vt priùs spes esset sisti perennia fluuiorum fluenta, quàm fontes illius lachrymarum: per totas noctes stationem, illa quæ occultè suspendebantur, propter quæ, eô quòd in somnum diffflueret & resolueretur, dolor incumbebat in inguinem: humilitatem spiritûs, mansuetudinem, animum vtplurimùm cogitabundum & attētum,acre ingenium,& quod admodùm facilè rectà ad cælos vsque volabat? Hęc optare quidem possunt etiam alij: sunt autem ad imitandum omninò difficilia.

Ecce sancti patris sancta exercitia.

Quis ventri ità imperauit, aut eum abstinentię legibus magìs habuit obedientem? Qui eo vtebatur non secùs àc ancilla,cibū sumente quando ipse iuberet.Sumente autem cibum, non quantum ipse vellet, sed quantum sufficeret ad continendum vinculum naturalis coniunctionis. Alimētum autem erat fructus palmæ, aut paucæ siliquæ, aut legumen aliquod aqua madefactum,aut etiam quæ ex agrestibus herbis erãt esculentæ.Quòd si horum quoquè,quæ dicta sunt,erat penuria propter summam solitudinis inopiam,ossa dactylorum madefacta,erant illi lautum & splendidum nutrimētum propter necessitatem,& famis scitum solatium. Perpetuis autem triginta annis panis nihil gustauit penitùs. Sed etsi ità parcè & strictè se gerebat in ijs, quæ pertinebant ad vsum corporis,non ità tamen se habebat in ijs,quæ pertinebant ad animam: sed illam contrà abundè & copiosè noctū diuq; alebat: vt qui in lege Domini quotidiè meditaretur,& sacris elogijs quotidiè rigaretur. Quo factū est,vt visum sit tanquàm lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, & fructum dedit in tempore iucundissimum & copiosissimum. Atque corporis quidem in iuuentute ad libidines incitationem sic pulchrè effecit conquiescere. Hanc autem abstinētię legem non statuit simul abijcere cum flore iuuentutis,neque eam repulit tanquàm adhuc inutilem & minimè neces-

Sancti viri abstinentia & victûs austeritas.

Psal.1.

necessariam: sed conseruauit vsque ad profundissimam senectutem, augens & non remittens: & non secùs àc quendam socium nauigationis, qui vnà nauigauit in hyeme & tempestate, multorumq; laborum & ærumnarum fuit particeps, cùm iam fuerit in portu, erubescens amandare.

Amplectebatur itaq; labores, sicut alij voluptates: remissiones autem & delicias repellebat vt hostes, cùm longa cõsuetudo ei talem impressisset habitum. His non secùs àc stella iucundissima, splendidissimè ac pulcherrimè micans radijs, iam etiam procùl apparebat. Nam ciuitatem quoquè sitam supra montem, est celari difficile. Ergò nec latuit, etiamsi illud ipsum perpetuò fugeret. Cùm non lateret autẽ, consentaneum erat omninò, vt boni & honesti studiosas animas ad se traheret, non secùs àc magnes ferrum: aut potiùs vt bonas quasdam apes, iucundum illud mel virtutis. Ad illum itaq; iam ventitabant quidam ex ijs, qui erant amatores virtutis, & mâlebant cum eo incolere solitudinem, quàm cum Imperatoribus præclaras ciuitates. Qui vim afferentes, vix quidem, sed tamen persuadent, nè sua solùm consideraret, sed ea etiã, quæ sunt proximorum: & eius, quæ est ex Deo vita, eum accipiunt veluti pædotribam. Et tunc quidem sex vel septem numero erant chorus, qui erat circa ipsum. Cùm autem sciret ille magnus, ijs qui ex Deo viuere elegerint, nihil æquè conducere ad parandam virtutem & ad partam conseruandam, àc mortis memoriam: quę etiam vera philosophia & dicitur & creditur: quid facit? Sepulcrum iam cõstruere his suis iubet discipulis: simul quidem vt eius esset monimentum finis, sicut etiam vocatur: & sic eos magis excitaret ad decertandum, & diligentiùs stimularet ad virtutem: & simul etiam, & mortuos acciperet: quin etiã ille ex futuris aliquid pręuidens & pręsagiens, iam enim hæc charismata & gradus attigerat, in luce gratiæ lucem videns. Quid autẽ erat quod pręsagiebat, iam declarare aggreditur oratio.

Labores appetit, spernit voluptates.

Quidam se illi adiungunt.

Mortis memoria vera philosophia.

Paratum enim erat sepulcrũ, & adstabat quidem ipse desupèr: discipuli aũt ipsum circunsistebant. Ille autem acuto mentis oculo intuens id, quod erat euenturum, sic lepidè dicit, eos adspiciens: Sepulcrum quidem est paratum: quisnam autem ex vobis est encænia eius celebraturus? Et ille quidem sic, lepidæ & vrbanæ orationi miscens seria. Solebat enim ipse quoquè inter alia tempus nôsse, austeritatemque & tristitiam gratia moderata soluere. Quidam autem Basilius, dignitate quidem sacerdos; propter rerum autem bonarum desiderium, expressos apertè seruans paternos characteres: & eum qui ipsum genuerat spiritaliter, non minùs referentes similitudine virtutis, quàm carnales patres ij, qui ex illis nati sunt. & alioquì sciens quæstionem non frustrà dictam esse propositam à magistro, primus arripiens sermonem, erat prompto & alacri animo ad mortem eligendam, tanquàm rem non repudiandam, sed valdè vtilem & conducibilem. Protinùs ergò genibus flexis, cùm se humì proiecisset, Benedic mihi, inquit, Pater. Ego autem, inquit, huius sepulcri primus celebrabo encænia. Hic ergò petijt, ille verò dedit. Et ipsum quidem habuit sepulcrum. Iubet autem pater omnia ipsi fieri, quę lex vult fieri mortuis, tertianas, inquam, & nouenas, & consequenter etiã quadragenas. Cùm autem iam finẽ acciperent quadragenę, ô quomodo explicauerit oratio id, quod est valdè quidem verum, sed est valdè creditu difficile, propterea quòd modũ exuperat? Basilius neq; à febre arreptus, nec capitis dolore vexatus, nec vllum dolorem sentiens in vlla parte corporis, tanquàm molli quodam & suaui somno sopitus, excessit ad Dominum, pręmiũ virtutis, & quòd prompto & alacri animo illinc trãsire voluerit: quod quidem apertè significauit eum eorum, quę hîc sunt, nequaquàm affici voluptate: vt qui primus vt ante Deum sisteretur, & primus coronaretur, tulerit: adeò vt ipse hac in re laudem magistri superauerit, nisi fortè nimis videatur curiosum id, quod dictum est. siquidem magna res est, Dei facies benignè & beneuolè adspiciens.

Obserua hîc vsum antiquum tertianarũ, &c. pro defunctis.

His sic perfectis, miraculum consecutum est miraculum. Quadraginta enim deincèps dies, in canticis vespertinis inter sacrum chorum discipulorum hic diuinus quoquè stans Basilius, & vnà cantãs videbatur & audiebatur à magno Theodosio. Et ex alijs quidem nullus alius, neq; vocem audiebat, neq; illius formam cernebat. Solus autem quidam Aëtius, vir qui ipse quoquè magistri sequebatur vestigia, & volebat esse discipulus Theodosij: non ex eo solùm, quòd res illius & sciret & narraret, sed cum etiam imitaretur, ipsum quidem videre non poterat, sed vocem audiebat. Rogauit autem magistrum, an ipse mortui quoquè vocem audiret. Ille verò dixit se & videre & audire:

Res mira.

&, si vellet, se ei esse ostensurum eo tempore, quo apparuerit. Atq; nox quidem successit, & peragebatur conuentus, & homo Dei rursùs planè videbat Basilium cum ijs, qui stabant & canebant, simul stantem & canentem, eumq; digito ostendens Aëtio, preces quoquè addidit: Aperi Domine, dicens, huius quoquè oculos, & videant hoc quoquè magnum tuorum operum mysterium. Cùm is autem statim vidisset & agnouisset, atq; etiam accurrisset, & præ desiderio eum complecti voluisset, Basilius non solùm appræhendi non potuit, sed etiam euanuit, cùm dixisset alijs audientibus, Salui estote, ô patres & fratres, salui estote: me autem decætero non videbitis ampliùs. Quamobrem id quod à Christo dictum fuit in Euãgelijs, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: ostendit id quod factum fuit, esse verissimum & fide dignissimum.

Iohan. 11.

Hoc fuit primum testimonium virtutis Theodosij. Secundum autem mea iam vult persequi oratio, quod priori nullo modo est inferius: Dies erat festus, & festorũ omniũ primus & præcipuus: ipsum, inquam, Pascha, mei Christi, vel mea potiùs resurrectio & reformatio. Sacræ autem noctis aderat quidem vespera: ijs autem, qui ad eum ventitabant, nihil erat ex ijs, quæ sunt ad vescendum necessaria: non panis, non oleum, nõ aliquid aliud ex ijs, quæ sunt esculenta. Atq; chorus quidem discipulorum ægrè ferebat, vt est verisimile, qui iam erant numero duodecim: ægrè ferebant autẽ non pro se tantùm, sed quòd cùm iam nõ adesset panis, qui offerretur ad sacrificium, erat eis futurum pascha absq; sacrificio, & absq; corpore Christi dies festus celebrandus. Circunsistentes itaq;, aduersùs magistrum murmurabant, cùm causam rationi consentaneã veluti ex re cepissent. Ille verò cùm tantùm dixisset, Parari oportet sacrã mensam: reliquorum autẽ, inquit, nihil vlli curæ sit. Nã qui olìm tot Israëlis millia in solitudine, deindè etiam non paruam multitudinem aluit ad satietatem: hic ipse nostri quoquè curam gerens, nec est viribus imbecillior, nec ad prouidendum debilior. Hæc ille quidem dixit: sed quemadmodùm eius verba effectum sint quamprimùm consecuta, nec spe fraudauerint discipulos, iamiam dicet oratio. Quomodò enim olìm ouis in planta Sabec adfuit parata ad holocaustum, ità etiam huic quoq; beato, sole iam terram relinquente, accedit par mulorum, per quos afferebatur sarcina variorum alimentorum, conuenientium hominibus, qui se exercent: & nec aberat quidem ipse sacræ mensæ, qui videtur, & intelligentia percipitur, panis: sed erat vnà cum alijs. Propter quod magis lætati sunt Theodosij quidem discipuli, Christi autem cultores. Et hoc quidem donum, fuit donum illius precum, quod non ex cælo descenderat, vt priùs manna: sed ex terra scaturierat nutibus cælestibus: & aluit non solùm sensiliter, sed etiam spiritaliter, quòd ad panem quidem attinet, qui fuit oblatus sanctificationibus. Sic ergò cùm simul terrestribus bonis & cælestibus se iucundè satiâssent, qui apud ipsum erant, vsque ad sanctam Pentecosten, paulatìm discebant, qualis esset illorum Doctor. Et hoc quidem ità se habuit.

Sãctum Pascha festorũ præcipuum.

Gen. 23. iuxta 70.

Ab inspera to alimenta affertutur S. Theodosio.

Quod autem consequitur, illius dico esse fraternũ, & similis fidei & spei fœtum germanissimum. Vir quidam, cuius erant magnæ opes, bonis aũt operibus laudem assequi statuerat, suas facultates distribuebat in benedictionibus, & pecuniæ materiã efficiebat animæ salutarẽ. Is, inquam, cùm omnibus alijs, & præcipuè ijs, qui viuebant ex Christo, & se à mundo remouere, ad Deum aũt propè accedere rectè cogitabant, dextera apparuisset iucũdissima, vt diuina dicit scriptura: aut rursùs, vt cum scriptura magìs dicam, hortus eius non conclusus, & fons conspectus esset non signatus, solis Theodosij discipulis, per obliuionem aut ignorationẽ non impertijt beneficentiam: aut fortè etiã Deo in his sanctum probante aut glorificante. Atq; discipuli quidẽ accedentes, ei exhibebãt molestiam, vt & se & illos manifestos redderet diuisori, & magno studio instabant: neq; enim se habere, quo deinceps alantur: qui paucas quidem habebant siliquas, & cùm eæ nonnunquàm deficerent, ea quæ restabant ossa, coquebant, vt iam dictum est, & eis vtebantur ad famis solatium. Sic ergò illi hominem, qui semper latére studuerat, manifestum fieri cogebant propter pusillum suum & abiectũ animum: & eum, qui ad Deum oculos conuertere consueuerat, vrgebant, vt turpiter manus porrigeret hominibus, relicta manu, quæ est aperta, & implet omne animal benedictione, vt qui eam esse angustam vel parcam ac sordidam iudicâsset in præsentia. Atque illi quidem erant tristes. Is verò eos sensìm admonens: Quis, aiebat, ex ijs qui in Deo confisi sunt, omninò est derelictus? Aut quis, qui ipsum ad finem vsq; sustinuit, non accepit consolationem?

Verus diuitiarũ vsus.

Cant. 4.

Psal. 144.

Qui

Qui inebriat omnem sitientem animam. Hæc nobiscum dicat diuinus Hieremias: Et omnem esurientem implet animam. Qui præparat coruis cibum, & pullis coruorum: vt Iob quoquè & diuinum Dauid introducam simul loquentes. Cognoscamus quantum intersit inter humanum studium & diuinam prouidentiam, quæ pertingit vsq; ad extrema: & sciemus, quemadmodùm ijs etiam, quę propter Christum lubenter reliquimus, diuina rursùs prouidentia abundè & copiosè fruimur.

Ierem. 31. Psal. 146. Iob 39.

Hæc dixit, & paulò pòst apparuit quidam, ducens animal onustum. Ibat autē non ad magni Theodosij monasterium: sed scopus quidē erat ei id transire, onus autem in aliquo alio loco deponere. Postquàm verò fuit iam prope monasterium, vel inuitum virum sistit iumentū: cumq; ei flagello multas plagas incuteret, illud erat immobile, non secùs àc si esset saxum. Cùm homo ergò rectè existimâsset id nō fieri sine Dei numine, mox conuerso ordine, animali vtebatur tanquàm duce, & laxato fręno, ei permittebat ire, quò cum ferret impetus. Cùm homo sic fecisset, animal cōfestim nusquàm quidem aliò, sed perindè àc si aliquis fręnum, cùm à nemine videri posset, traheret & dirigeret, rectà vadit ad monasterium. Quò cùm vir esset ingressus, & inopiam, quæ eos vrgebat maxima, didicisset, & Dei prouidentię arcanū esset admiratus, quemadmodùm scilicet effecisset, vt inopię molestia eis esset occasio coronarum, & vt ipse eam solueret molestiā: & quòd ea de causa non parebat animal, eum diuina vocante prouidentia ad alendas animas, quæ Deo quidem ministrabant, ministrantis autem corporis laborabāt imbecillitate. Hęc cùm ille didicisset, duplum præbuit eius eleemosynę, quam primus diuisor dederat. Decętero ergò eius discipuli cessantes ei exhibere molestiam, & esse pusillo & abiecto animo, studebant potiùs eum imitari, beatumq; eum ducebant propter firmam spem & fidem in Deum. Sed hæc quidem hucusquè.

Nota mirā Dei prouidentiam.

Quoniam autem ei quotidiè accedebant discipuli: fontes enim illius gratiarum, vocabant bonas & virtutis studiosas animas: ceruas rationis compotes dixerit aliquis, aquas amantes spiritales: alijq; plurimi accesserunt, & non pauci ex ijs, quorū magna erat authoritas & opes. Et iam magnus quidem erat numerus discipulorū, spelunca autem exigua & planè minor, quàm vt eos posset capere: ipsi autem accedentes solicitabant, vt excitaret monasterium, & ampliorē eis faceret mandram ouium spiritalium: dicentes, nihil oportere eum curare sumptus faciendos ad ædificationē. Nam & sumptu, aiebant, qui ad eam sufficit, manus, & manu nobis ea animus largior. Sic cùm maiori gregi cogeretur præesse verè bonus pastor, dici non potest, quātis iactaretur curis, & quàm varijs distraheretur cogitationibus. Quando enim ad bonum quietis & silētij respiciebat, & ad puram & tranquillam mentē, ab hac chara quiete tanquàm à matre se auelli dolebat. Quando aūt considerabat, curam esse gerendam eorum qui ventitabant, & non oportere sibi soli viuere, sed multo magìs etiā proximis, & eius rei ipsum Dominum fuisse nobis ab initio exemplar propositum, qui & sibi congregauit discipulos, & conspectus est pastor ouium rationis compotum, & pro eis emisit animam.

Augetur in dies numerus discipulorum eius.

Hæc ergò quando per ocium considerabat, & in contrariam partē trahebatur animus, neq; sciebat cuinam purè adhęreret. Nam quietis quidem & silentij fructus non ignorabat. Rursùs autem sciebat, quinam essent fructus curæ, quæ gereretur fratrum: & ideò vtrisq; adhęrebat, & neutrius erat penitùs: & ab vtroq; recedebat, & cum ambobus rursùs cōueniebat. Quid ergò facit? Deo permittit vniuersum, qui vel solus potest miscere, quę misceri non possunt: & illius auxilio credit posse fieri, vt & conseruetur bonū quietis & silentij, & non priuetur mercede præfecturæ. Non enim in eo, quòd sit corpus solitarium, sed in eo, quòd sit cor benè compositum & tranquillum, vitam rectè geri monasticam, vt à diuino Dauid est definitum. Certè etiamsi ità se haberet, iudicium tamē Deo permittit, & ei supplicat, si omninò ei gratus esset conatus: (ei enim in mēte versabatur, quod olìm diuinus Simeon de eo prædixerat) si ergò omninò Deo placeret, vt hoc signo declararet, & locum apertè indicaret, in quo erat monasterij iacturus fundamenta.

Corporis sola solitudo nō facit monachū.

Cùm ergò in manus sumpsisset thuribulum, & implêsset carbonibus, & deindè absq; igne imposuisset suffitum, peruasit solitudinem, labris preces decantans. Preces autem ità habebant: O Deus, qui per multa & magna miracula fecisti Israëlem fidelem, qui famulo tuo Mosi multis & varijs prodigijs persuasisti, vt eos regendi onus subiret: & virgam quidem in serpentem, in alborem autem leprosam manum mutâsti, & deindè

Exod. 4.

Exo.4. & 7. ei rursùs priorem restituisti colorem. Qui aquam quidem mutas in sanguinem: ipsum Iudic.6. autem rursùs facilè in aquam restituis. Qui Gedeoni signum victoriæ vellus exhibes, & Esai.38. quæ ad vellus pertinēt. Qui omnia fabricaris & contines. Qui Ezechiæ vmbræ graduum 3.Reg.18. retrò reuersione descripsisti vitæ additamentum. Qui etiam Eliæ preces priùs exaudijsti, ignemq; de cælo demisisti: & propter eorum, qui se impiè gerebant, ad te conuersionem, ligna & holocausta & aquam vnà cum ipsis lapidibus combussisti: ipse etiam nunc es Domine, ipse quoquè exaudi me seruum tuum, & ostende vbì tibi placeat, vt templum quidem tuæ potentiæ, tuis autem seruis & meis discipulis habitaculum ædificem. ostendes autem omninò, vbì iubebis accendi hos carbones, ad gloriam quidem tuam, multorum autem agnitionem, & veritatis confirmationem. Hæc & his similia decantans, obibat loca, quæ nouerat alijs aptiora.

Cùm autem solitudinis multam terram peruasisset vsq; ad locum, qui dicitur Cutilla, & ripas lacûs Asphaltidis, sic mortuis & minimè ignitis carbonibus: cùm vidit eos minimè accendi, neq; conatū ei ex animi sententia succedere, constituit reuerti. Cùm hoc autem fecisset, & parùm esset remotus à spelunca, (ô quis tuam dignè laudârit potentiam, ó rex immortalis) fumus repentè asscendit ex carbonibus, fumus benè olens, cùm ignis modo ineffabili percurrisset carbones, & eos latenter suscitâsset. Cùm itaq; ignis meliùs quàm lingua locum significâsset, & iacta sunt fundamēta, & templum extructum est, & ædificatum est monasterium, vel, vt meliùs dicam, virtutum habitaculum, aut tabernaculum in terra, quod est re vera terrâ superius & cæleste: quod quidem est & magnitudine maximum, vt quod paulatìm creuerit ijs, quæ factę sunt, accessionibus: & abundat bonis omnibus, non ijs solîs, quæ sunt ex spiritu & virtute, sed ijs etiā, quæ sunt ad vsum corporis. Nam eis quoquè erat illis opùs, cùm essent homines: non lautis quidem & superuacaneis, sed quorum est necessarius vsus & ineuitabilis. Quomodò enim in pręclara ciuitate & populo frequenti, ità etiam hîc quoquè licet videre omnigenas artiū officinas, quæ communi fraternitati omnia prębent citra laborem, & ab externis, quæ eos auellant, curis liberant.

Monasteriū vocat virtutum habitaculum, &c.

Iam verò habitationum varietas & diuersitas quemnam oculum quidem non mouet ad contemplandum? quamnam autem non linguam ad laudandum? Quam enim omninò animam, aut quod corpus eorum, qui diuersantur, non curat? Hæc est monachorum, illa eorum qui promiscuè vitam agunt: alia egenorum, alia eorum, qui aliàs peregrinantur. Et vt in summa dicam, vnicuiq; eorum qui accedunt, & locus quo excipiantur, & modus quo curentur, alius alij est attributus. Vnū est, quod ex æquo omnibus exhibetur, nempe summa hospitij hilaritas & benignitas. Cæterùm pauperū quidem magnam curam gerebat Theodosius: quorum ille egestatem vincens suppeditatione, eam rursùs habebat voluntate inferiorem: quomodò etiā voluntatem semper victam à liberalitate & munificentia spiritûs, vt paulò pòst ostendetur. Hoc autem est ipsis rebus consentaneū & valdè cōsequens. Si enim ipse cùm esset homo, studebat hominum egentium superare cupiditates volūtatis magnitudine: quomodò non humana rursùs voluntas superanda erat ab opibus diuinis & benignitate?

Commēdat cœnobium Theodosij.

Benignitas eius in pauperes.

Cùm autem in omnes, qui egestate premebātur, ità esset misericors, eius magìs augebatur misericordia in eos, in quibus rursùs erat malū grauius, & cum egestate erat pręterea morbus, aut membrorum mutilatio, eaq; sacra, quod est grauissimum, excrucians. Ea ratione erat etiam oculus quidem cęcorum, pes verò claudorum, indumentum autem nudorum: eorum qui tecto carebant, tegumentum: ægrotorū medicus, largitor, administer, famulus: omnibus omnia factus propter excellentem benignitatem: sanguinem abluens, vulnera mundans, labra admouens labris eorū, quorum erat caro mutila, & ità eos sapienter consolans, & persuadens vt moderatè ferrent calamitatem, cùm scirent eos, qui sapiunt, non modò ipsos non aduersari, sed eos potiùs beatos ducere & amplecti. Non autem se superbè & inhumanè gerens, vt complures: quos cùm oporteret miserando fratrum, in eos benignitatem exercere & clementiam, illi, ó inhumanitatē, adeò sunt elati & sublimis animi, aut (vt veriùs dicam) nimìs suî amātes, & tam pusilli & abiecti animi, vt non solùm eos non admittant, sed eos etiam videre non inducant in animum: perindè àc si nolint meminisse neq; omninò scire, quòd ipsis quoquè sunt carnes subiectæ talibus affectionibus. Sed non sic hic beatus, sed fuit magno (sicut diximus) & generoso animo. Et sunt huius quidem multi oculi testes: maxi-

Item ægrotos.

maximè autem ex ijs, qui hoc ministerium vnà cum eo obibant: qui cùm primò hanc insignem benignitatem & commiserationem similiter atquè alij auersarentur, illius deindè egregiam reueriti moderationem, persuasi fuerunt rectè sapere, &, vt par est, imbecillitatem humanam & humilitatem.

Quamobrem si quis eum dixerit communem portum, & communem medicinæ officinam, communem domum, commune penarium, rectè dixerit & congruenter veritati, ægrotantium, esurientium, algentium, peregrinantium. Eorum enim omnium ea, quam par erat, cura ab eo gerebatur. Qui autem contemneretur aut despiceretur propterea, quòd esset vilis & humilis, si quęsiuisses, illic inuenisses neminem: sed propter hoc ipsum, quòd esset, inquam, vilis & minimus, maiorem consequeretur curationem. quoniam Christus quoquè est inter minimos, & quæ sunt illorum, apertè sibi tribuit. Quarè eorum qui expellerentur, nulla illic habebatur ratio. Nullus despiciebatur, nullusque indignus reputabatur commiseratione. Quod quidē patrum quoq; nonnullis non est admodùm facile seruare in filios. Sed alijs quidem vestes quoq; dabantur, quibus ijs erat opùs: omnibus similiter dabantur alimenta. Atque meminerunt quidem, qui ad hæc ministrabant, se vno die plusquàm centum mensas paràsse. Et humanus quidem misericordię fons erat huiusmodi, & tam abundè scaturiens: DEI autem fons qualis? Num est manifestum, quòd multis atque adeò infinitis partibus superabat? Nunc autem declarabit oratio, quibusnam indicijs, & finem imponet ei, quod est pollicita. *Neminem quàmuis humilem despicit.* *Vno die plusq̄ 100. mensæ parantur.*

Castigabat aliquandò terram Deus, castigabat autem fame: erat autem non breuis aliqua fames, neque in hos quidem dominabatur, in alios verò nō: sed ex æquo omnes inuaserat flagellum. Cùm sic autem affligerentur homines, vt eorum, quæ scelerate fecerant, pœnas darent: malorum enim studiorum hæc esse fructum dicit diuinus Micheas: & adesset dies festus Palmarum, quo pauperum & agrestium multitudo, festi accepta occasione, in eo loco versabatur, iam hoc quidem pro more facientes, sed tūc magìs à fame iussi. Qui itaque ad parandum prandium inseruiebant, ad tantam caligantes multitudinem, conabantur quibusdam libris & trutinis alimentum distribuere, vt hac accurata subtilique ratione & parcitate posset pluribus alimentum sufficere. Pondus autem eis ad libram, vt dixerit quispiam vtens lingua Romanorum, redibat. Accedens autem magnus ille Theodosius, cùm id quod fiebat, visu appręhendisset, & à magna multitudine vim afferri ianuis, & idem quod Iob, didicisset sentire & diceret: Forìs non diuersabatur hospes, & patebat ostium omni viatori: iubet portas aperiri, & permittere, vt omnes volētes possent ingredi: & hominibus mensas consuetas apponere, quos difficile erat vel numerare, non solùm eos cibo satiare. Quicunque ergò ei erant inseruituri, quandò ad solam tantummodò adspiciebant multitudinem, non credebant: tantum abest, vt aliquid facerent, propterea quòd modum iussus exuperabat. Postq̄ autem adspexerunt ad virtutem & gratiam eius, qui iubebat, ab humanis destiterunt, & altiùs adspexerunt, & portas statìm aperuerunt, & lubēter admiserunt eos qui veniebant: & deindè etiam parandis mensis dabant operam, & hilariter ea etiam apponebant, quę habębant. Quid ergò Deus admirabiliū? Rursùs quoq; suffecit ad paucis alendam magnam multitudinem, sicut etiam priùs quinque panibus quinque millia. Simul ergò & eorum impleti sunt ventres, & arcæ panarię ostendebantur plenę panibus: & illi quidem existimabant fore, vt omnia deficerent: eæ verò erant plenæ, & plura tenebant quàm præbuerāt, & per orationem veluti ad replendos ventres pauperum plurimum fructum produxerant. Sic pro eius proposito Deus ipsum est remuneratus, & pro eius beneficentia in pauperes, non solùm abundè desupèr pluens propter eius munificam voluntatem: sed etiam efficiens, vt vir ille in admiratione haberetur & celebraretur, propterea quòd sit minimè falsum promissum. Promisit enim eos glorificare, qui eum sciunt glorificare per opera. *Mich. 6.* *Dies festus Palmarum.* *Iob 31.* *Praeclarum miraculum* *Iohan. 6.* *1. Reg. 2.*

Post hoc autem aliud quoquè dicatur, quod est similis munificentię & virtutis in faciendo miraculo. Rursùs erat dies festus, & festus virginis Dei matris: in quo, proptereà quòd erat valdè insignis ac solennis, tam magna conuenerat multitudo (oportebat enim & festi causa esse multos celebraturos, & eius qui festi celebritatem peragebat, dexteram, aut vt potiùs dicam propositum, habere etiam conuenienter multos qui alerentur) vt ne sufficerent quidem ad faciendum accumbere eos, qui accedebant, *Valdè insignis festus dies S. Mariæ.*

debant, illi quibus hoc commissum fuerat: tantum abest, vt haberent quod satis esset ad eos alendos, nisi in vna mensa oporteret vnum panem apponere. Qui autem arcas panarias antè impleuerat Dominus, larga & copiosa dextera, quæ aperitur & nutrit, quicquid ab ipsa est creatum: is tunc quoquè mensas impleuit, vel vt potiùs dicam, ventres: adeò vt cùm innumerabilis ille hominum conuentus, fuisset plenus ad satietatem, tot essent sportæ reliquiarum, vt ipsi quoquè, qui accubuerant, multa domum tulerint, & ijs qui seruiebant, ex ijs sint opiparæ posteà mensæ appositæ. Videntur autem hæc esse difficilia non solùm ad imitandum, sed etiam ad laudandum, & ad rectè explicandum oratione. Quis enim adhuc videns Aegyptios cōfluentes ad magni Theodosij monasterium, non existimauerit vel puteos esse tantæ multitudini defecturos ad solum potum? Illi autem ità ad satietatem fruuntur appositis, vt ijs etiam, qui post ipsos veniebant, sufficerent quæ remanserant, ad secundum cōuiuium. Quis ergò videns, quæ in hodiernum vsque diem fiunt in solitudine, non statìm est habiturus fide dignum testimonium, quòd qui per Mosem in solitudine mirabile priùs pluit Hebręis nutrimentum, hic ipse nunc quoquè per Theodosium (etenim in Christo viuere creditur) hoc quoquè magnum & diuinum efficit, & tot viris nutrimētum copiosè suppeditat? Proptereà ergò multos quoquè videris ad hunc locū festinantes, hunc ipsum reuerà esse illum existimantes, propter quem Seruator & quinq; priùs panes benedixit, & tot hominum millia aluit ad satietatem. Sed hęc quidem ità se habēt. Nobis autem redeundum est ad ea, quę consequuntur.

Esca diuinitùs augetur.

Nota miracula, quæ in Theodosij fiebant monasterio.

Exo. 16.

Quoniam enim pręcipuum indicium charitatis in proximum, est cura quę geritur ægrotorū: quę etiam maximè nouit purgare patibilem nostrę animæ facultatē: quoniam non sufficit ad perfectionem, fratrem nutrire esurientem, & potum dare sitienti, eumque qui est hospes & nudus, in domum introducere & cōplecti: sed oportet prætereà eius etiam cum mutuo quodam sensu misereri, vt non sit solummodò bonū, sed etiam benè fiat, ex animę scilicet affectione: vt nō manu solùm, verùm etiam anima ostendat misericordiā. Qualis autem ille esset in ea re, iam vult declarare oratio. Cùm tres domos ędificâsset, vnam quidem ijs, qui propter Christum erant seiuncti, & toti mundo crucifixi, tribuit ad curam corporis in infirmitatibus. Deindè duas permisit ijs, qui in mundo viuebant & versabantur: & ex ijs ipsis vnam quidem ijs, qui erant insigniores & honestiores: alteram verò ijs, qui erant viliores & pauperiores, & qui opùs habebant alterius auxilio. Quinetiam suis monachis, quorum propter senium & labores longę exercitationis soluta erat vis membrorū, (Oportebat enim ne hoc quidem effugere Theodosij solicitudinem) ijs cùm in loco separato aptum extruxisset gerontocomion, id eis permisit ad recreationem diuturnę afflictionis, tanquàm bonis viatoribus, longa via & aspera defessis, accommodatum diuersorium. Pręterea autē aliud quoq; ab eo constructum est nosocomium, nempe ad opera commiserationis verè misericordi & clementi animę: quod etiam erat donum mulieris verè honestę, moribusque piæ & religiosæ: quæ quidem eius admirans bonitatem, domumque & seipsam cum filijs ei largitur: mundo quidem renuncians, Deo autem totam seipsam permittens, & volens vt sui filij sub illo viuerent.

Tria valetudinaria extruit.

Quinetiam, quod maius est signum clementię & benignitatis, quicunque in montibus & speluncis degere quidem propter Christum, sed non ex Christo, elegerant, inconsiderato & non stabili calore secuti exercitationem: & humanę quidem imbecillitatis, & Christi verborum, quòd absque illo nihil possumus facere, obliti: inani fastu & vana persuasi arrogantia, & quæ rectè gesserant, miseri sibi adscribentes: ô mea mala, ô grandem insolentiam, vel potiùs amentiam. Quid enim boni fecerit humana natura, tuo, ô Seruator, nudata auxilio? qui me doces per linguam Prophetę, dicētem: Remissi manus, & aruērunt: & facti sunt tanquàm fœnum siccum super domos, tanquàm gramen. Quid verò per hęc significat? Quòd amisso flore virtutis, quem qui tuam habēt manum opem ferentem, amplexi sunt, deindè exiccati defectu tuę pinguedinis, dedecus deformitatis miserabiliter induerunt. Qui ergò sic stultè senserant, & ideò tradiri erant satanę ad interitum carnis, vt ait Paulus, vt saluus fiat spiritus: aut alioqui mente erant lęsi & malè affecti, & pœnas dederant in eo, quod peccauerāt, vt discerēt cùm in honore essent, effecti rationis compotes, intelligere ac noscere opificem & auxiliatorem, & non esse ingrati in eum, qui eis dederat gratiam: ij experti sunt eum valdè beni-

Ioan. 15.

Esa. 37. iuxta 70.

1. Cor. 5.

benignum, & paternè in ipsos se gerentem. Pro eis enim accendebatur, tanquàm pro filijs proprijs, & alioquì beneuolè in eos afficiebatur: cumque eis constituisset locum quietum & tranquillum, permisit vt in eo agerent: vt esset ei quodammodò alterum monasterium, & ob multitudinem eorum, qui erant congregati, & ob ordinem ministerij, & ob statum eorum qui ministrabant, & ob sumptum eorum, quæ suppeditabantur. Magìs ergò quàm aliorum, homo Dei, sicut diximus, vincebatur ipsorũ commiseratione, & in eis recreandis magnam adhibebat curam & diligẽtiam, & eos consolabatur verbis aptis ad persuadendam tolerantiam:

Nequaquàm ô filij, dicens, nequaquàm resoluamini & eneruemini hac temporali afflictione. Neque hoc vobis videatur optandum, à Deo omninò non corrigi. In laboribus enim, inquit, & in flagellis castigare Hierusalem. Sic dicit Deus per Hieremiam: Anima mea nunquàm à te deficiat. Castigat enim, sed benignè: & castigat omnẽ filium, quem recipit, possum dicere ex diuina scriptura, adeò vt disciplina eius & castigatio non sit iræ, sed dilectionis, ad correctionem peccatorum, inducta propter benignitatem. Bonum est ergò, ô fratres, & valdè bonum, cùm hîc spiritaliter castigati fuerimus, illic Dominicas plagas non experiri: & cùm hîc ad tempus afflicti fuerimus, quæ finẽ non habent, tormenta effugere. Hîc enim nihil pati, longè est grauius, quàm pati: & excedere è vita absque tentationibus, vt cuius nõ fuerit purgata materia peccatorum multis afflictionibus, quod est apertum indicium terribilium afflictionum, & nothorum potiùs, quàm germanorum filiorum signum euidens. Quanquàm ne illud quidem omninò conturbabit animum eorum, qui sapiunt, si figmenti diuini dæmon euadit dominus. Nam datur quidem eis potestas ab eo, qui creauit, tãquàm quibusdam punitoribus, hei mihi, ad castigationem filiorum qui declinârunt. Datur autem, quantùm ille nouit sufficere ad castigationem, non quantùm ipsi volunt. Vix enim parcerent hominibus, qui ne brutis quidem pepercerunt, vt sacra docent Euangelia. Conspiciamur ergò per hanc disciplinam sensum accipere peccatorum, & non egere alijs plagis grauioribus, quòd incorrecti maneamus post plagam. Efficiamur probati per afflictionem. Quod contra nostram voluntatem est illatum, fiat etiam proprium voluntatis, in eo quòd moderatè feramus ea, quæ contigerunt, & gratias agamus ei, qui intulit disciplinam legibus benignitatis. Ipse percussit, & ipse nos sanabit. Et hoc habeo à Propheta: Percutiet, & alligabit, & non tardabit ad curationẽ. Hæc dicens admirabilis Theodosius, omnibus quidem procurabat consolationem, & nonnullis etiam à morbo liberationem: alios admonens, vt forti & magno animo ferrent ea, quæ sunt grauia: & persuadens esse vtilius ea tolerare, quàm ab eis liberari. Hac ratione plurimùm studij ponebat Theodosius, non vt eos qui malè habebant, liberaret ab eo, quod erat eis molestum: sed vt potiùs eis persuaderet, vt ea forti & magno animo ferrent.

Adhortatio ad patientiam.
Ierem. 6.
Heb. 12.
Cur diabolus sinatur obsidere homines.
Matth. 8.
Oseæ 6.

Sed enim quomodò aliorum illius bonorum epulis auditores excipiemus? Quid enim, perinde ac si desint res præclarè ab eo gestæ, excogitabimus, quemadmodùm possimus immorari in oratione? Quis enim cùm eas, quæ hîc fiunt, audierit hymnodias, non demulcetur quidem auribus, lætatur autem animo, corde autem vehementer exilit, promptoque & alacri animo labra mouet ad laudandum eum, qui fecit: ꝙ diuersis quidem linguis, vna autem mente & sententia canãtur piè & religiosè? Quomodò enim in lyra, ea quæ fit vicissìm pulsatione, contemperatur vocum diuersitas numero admirabili: ità etiam hîc quoquè diuersis linguis, quidã varius & valdè concinnus cantatur hymnus. Hic enim vir sapiens, sicut olìm Beselcel diuini architector tabernaculi, sapientissimè & pulcherrimè dispensat & administrat in hoc sancto monasterio, & quatuor ædes intra id ædificat. Ex quibus vnam quidem dimisit ijs, qui lingua Græca vtuntur: in qua ipsa aliorum quoquè patrum choro hymnus canebatur. In secunda autem genus Bessarum sua voce communi, Domino fundebat preces. Tertiam autem sortita fuit gens Armeniorum: in qua quidem ipsi quoquè lingua patria Deo hymnos emittebant. Vltimam autem & quartam seorsùm ab alijs ij, qui vexabantur à dæmone: Qui cùm erant alioquì furiosi & emotæ mentis, vt antè meminimus, cùm ipsi ad se reuersi, erant compositæ mentis, cum ijs, qui eis ministrabant, in ea preces emittebant altissimo. Ità ab eis peragebatur hymnodię regula, quæ (vt dictũ est) septiès in die offerebatur DEO vniuersorum. Sed hęc quidem alio tempore.

Etiam antiquis patribus hymnodia & cantus fuit in vsu, tam in die, q̃ in nocte.
Ecce septẽ horæ cano-

Nam

nicæ etiam à priscis monachis frequẽtatæ. Nam quando oportebat venerãda participare sacramenta, lex erat apud eos pulchrè admodùm constituta, vt vsque ad diuinitùs inspirata Euãgelia vnusquisque in sua Ecclesia simul & lingua diuinam audiret vocem: posteà autem omnes congregarentur in vna, exceptis dæmoniacis: in magna scilicet Græcorum Ecclesia. Quod quidem in hodiernum vsque diem faciunt: & illic sunt participes sanctificatorum.

Et quid opùs est omnia recensere, illius, inquam, sacri pastoris & gregis: & vtrùm eorum magìs admiretur virtutem, an multitudinem? Nam quos tota quidem sua vita parturijt spiritaliter, paternè autem nutrijt, & deindè etiam ad Deum emisit, cùm pulchrè suam vitam finijssent, fuerunt numero sexcẽti & nonagintatres. Quos autem præfectus, qui post illum successit monasterio, fuerùnt plusquàm quadringenti, spiritalis virtutis apertum seruantes characterem, filij patrem amantes, & filij, qui insigniter amabantur à patre. Causa autem amoris, qui erat in vtrisque, erat non natura, Eius discipuli quales extiterint. quæ est res laude carens & mercede: sed bona voluntas & bonum animi institutum, amans id quod bonum est & honestum: & ideò laudem omninò meretur. Et possem quidem dicere cum magna voluptate, quot pastores, quot Episcopos protulerit eius educatio, & quot ex eius ouibus fuerunt pastores aliorum, & præfuerunt sacris monasterijs: non ipsi amantes imperium, sed potiùs iudicati digni qui imperarent, & digni quibus crederetur præfectura animarum: & quorum multi per se vixerunt, propter quietis ac silentij desiderium, & cupiditatem maiorũ certaminum: quorũ nonnullis producta fuit exercitatio vsque ad octoginta annos, & eis annorum multitudo congregauit multitudinem diuitiarum spiritalium: per quę omnia cognoscebatur & prædicabatur Theodosius, & ei aureum cõseruabatur genus, quod honore, inquam, antecellit. Per quæ ei implebantur fructus & manipuli, & merces augebatur. De vnoquoque ergò eorum libenter meminisset oratio, nisi produceretur ad immoderationem. Oportet ergò paucis dicere, nullum fuisse relictum locum, qui non commodi & vtilitatis aliquid ex eo sit consecutus.

Postquàm ergò huius viri diuini fama per vniuersum orbem terræ iam peruasisset, Multi se in eius tradũt disciplinã. & virtutis studiosas ad se attraxisset animas, multi quidem ex militibus bella multùm valere iubentes, referebantur in numerum eius phalãgis: multi autem ex ijs quoquè, qui valebant dignitate, & honores fuerant consecuti, hæc nõ secùs atquè somnia despicientes, aut potiùs vt alias Sirenes, quæ demulcent ad eorum, qui eas attendunt, exitium, dimittentes, toto pede ad ipsum contendebant: propter Christum ignominiam, veram esse gloriam, & ipso etiam regno meliorem credentes. Multi autem ex ijs quoquè, qui erant insignes eruditione, libros quibus adhærebant, tanquàm aliquibus vberibus aut fontibus, vel tanquàm iucundissimas voluptates, vel tanquàm pulcherrima spectacula despicantes, màluerunt attingere institutiones elementorum vitæ, quę ex Christo agitur: relictisque plausibus & laudibus ciuilibus, humanæ sapien- In illis instituendis eius prudẽtia. tię prętulerunt eam, quæ est propter Christum, stultitiam. Quibus admodùm aptè vsus fuit hic bonus pastor: imbecillioribus quidem labores alleuans, augens autẽ robustioribus: adeò vt neq; imbecillitas opprimeretur immoderatione, neq; vires insolescerent si non comprimerentur: erga omnes seipsum varians & mutans spiritali sapientia: Nõ virga castigans, sed sermone instituens, sermone sale condito, & qui persuadebat vsque ad profundũ motuũ mentis, vt qui vim haberet ex ipsa operum fiducia. Ea ratione & consolans, erat multis terribilis: & increpans, desiderabilis, & iucundus in omnibus. Quis ità fuit, & cum multis conuersans, vtilissimus, & ad sensus colligendos, & ad efficiendum vt intrò conuerterentur, aptissimus? adeò, vt is in maiori esset trãquillitate in medijs tumultibus, quàm ij, qui sunt in solitudine: & idem simul esset & cum multitudine, & separatus: & illud quidẽ alijs, hoc verò sibi afferret vtilitatem: vel suam potiùs per vtrunque. siquidem iuuare proximum, est apertè iuuare seipsum.

Lectio scripturæ assidua. Quod autem & permansit cum eo toto vitæ suę tempore, & est velutì necessariũ aliquid & semper consequens, erat diuinorum lectio eloquiorũ: quam non tempus, non morbus, non senium, non aliquid aliud ex ijs, quę accidunt, interrupit. Quinetiã cùm iam esset imbecillus, & iam ad extremam venisset senectutẽ, nec decæterò posset ampliùs progredi, liber erat in manibus, & vincebantur labores à laboribus: à meditationis, inquam, laboribus, labores senectutis & imbecillitatis. Ad quos cùm dies non sufficeret, illius lucem lucerna supplebat in noctibus.

Quo-

Quoniam autem cùm esset homo, oportebat eum esse multis defessum & exhaustum laboribus, non poterat quidem noctù vnà esse cum fratribus canentibus, & admonere quę oportebat: ministro autē tanquàm lingua vtens, qui ei fundebat aquam manibus, per eum significabat fratribus, & quisnam esset canticum incepturus, & quisnam facturus lectionem sedentibus, & quis chorum ducturus. Hæc autem faciebat his duabus de causis, & sibi quidem prouidens, vt assiduè vigilaret: & illis, vt regulam spiritalis officij seruarent citra vllam repręhensionem. Sed noctù hęc quidem illi magno erant præcepta ecclesiastica: interdiù autem ad eum accedentes, qui erant ex spiritu ei geniti filij, eum seorsùm interrogabant propter cogitationem, quæ eis afferebat molestiam, Apertè autem ea suadebat, quæ pertinebant ad eorum vtilitatē, non sermone solùm docens, sed etiam vita ea, quæ dicebantur, cōfirmans. Quo quidem tempore erat, quod fiebat, non procùl à miraculo. Nam vir ille, qui externam negustauerat quidem sapientiam, & in libris gentiliū ne linguam quidem exercuerat, tanta verborum copia faciebat admonitiones, vt nullus eorum, qui in his libris consenuerant, & arte dicendi linguam satis acuërant, facilè possent cum eo contendere. Docebat itaque non ex humana sapientia, sed ex gratia boni spiritûs, qui ad eum veluti dixerat: Eccè dedi verba mea in os tuum, sicut olìm Hieremiæ sapienti: ex seipso quidem multa dicens, eaque elegantia: multa autem etiam ex dictis Apostolicis. Maximè autem crebrò recordans salutarium constitutionum & sermonum, qui instruūt ad exercitationem, Magni, inquam Basilij: cuius etiam vitam imitans, & eius orationis magno captus amore, studebat animam quidem illius moribus, linguam autem eius ornare eloquentia. Certè per ipsam quoquè proferebat ea, quæ sunt rerum illius pulcherrima, meditando assumens, & conseruans memoria, quę possent prompti animi studium inijcere vel socordioribus. Bonū autem fuerit illorum ipsorum quoq; meminisse verborum, quæ memoria tenere curæ erat Theodosio:

Singularis eius copia in adhortando.

Ierem. 1.

Constitutiones monasticæ Basilij Magni.

Rogo, fratres, per charitatem Domini nostri IESV Christi, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, aggrediamur aliquando curam gerere nostrarum animarū: dolore afficiamur ob vanitatem vitæ nostræ præteritæ. Decertemus pro futuris ad gloriam Dei & filij sui. Nè remaneamus in hac socordia & mollitie, præsens quidē semper ociū admittentes, in crastinum autem diem & perendinum, principium operum differentes: Nè si compręhensi fuerimus ab eo, qui nostras animas decipit, nequaquàm instructi operibus, excludamur quidem à thalamo gaudij: frustrà autem & incassùm defleamus, despectui malè habitum vitę tempus lugentes, tunc quando nihil iuuabit eos, qui agent pœnitentiam. Nunc est tempus acceptabile, nunc est dies salutis. Hoc est tempus pœnitentiæ, illud remunerationis: Hoc est tempus operādi, illud verò dandæ mercedis: Hoc est tolerantiæ, illud consolationis. Nunc Deus est adiutor eorum, qui conuertuntur à mala via. Tunc erit terribilis, & qui decipi non poterit, examinator rerum & verborum & cogitationum. Nunc fruimur patientia: tunc iustum cognoscemus iudicium, quando resurrexerimus, alij quidem ad æternum supplicium, alij autem ad vitam ęternam, & recipiet vnusquisque congruēter suę operationi. In quod tempus Christo obedire differimus, qui vocauit nos ad regnum suum cæleste? Non expergiscemur? Non nos reuocabimus à vita consueta, ad perfectionem Euāgelij? Quomodò oculis appræhendemus illum terribilem & insignem diem Domini, in quo eos quidem, qui dexteræ Domini per bonas appropinquant actiones, excipiet regnū Domini: eos verò, qui ad sinistram sunt abiecti, propterea quòd à bonis deserti sint operibus, abscondet gehenna ignis, & tenebræ æternæ, & stridor dentium? Nos autem dicimus quidem nos cupere regnum cælorum: ea autem non curamus, quibus id possimus assequi, sed pro præcepto Domini nullum laborem suscipiētes, in vanitate mentis existimamus nos esse æquales honores consecuturos ijs, qui vsque ad mortem resistunt contra peccatum.

Eius exhortationes ad fratres.

2. Cor. 6.

Iohan. 5.

Matt. 25.

Aduertant hæc, qui solam fidem iactitant.

Deindè cùm hucusquè perfecisset orationem, nonnunquàm ea etiam, quæ sua erant, addebat: & quæ excitabant ad obedientiam, & parabant ad tolerantiam, & vnibant ad concordiam. Addebat autem sua, non vt quispiam se iactans & glorians: sed qui seipsum ostenderet eadem sentire. & simul ea quidem, quæ iam dicta sunt à veteribus, propter breuitatem verò vel sententiæ magnitudinem, vulgi captum excedūt, ipse suis additamentis reddens apertiora, manifestaque & clara reddens omnibus.

Atque

Atque sic quidem vtebatur sacer Theodosius ea, quę ad docendum comparabatur, oratione: ea verò, qua traduntur dogmata, quomodò se habebat? & quis erat eius in ijs sermo & zelus? An'ne de hoc quidem est sciscitandum, vtpotè quòd res omnes loquantur quauis voce apertiùs, & eius zelum pro pietate prędicent? Illud autē est potiùs diligenter quærendum, quęnam lingua sit erudita & facunda, vt possit rectè explicare illius linguę trophęa. Nam is quidem in alijs quidem omnibus erat mansuetissimus & promptissimus, vt honestè potiùs vinceretur, quàm non laudabiliter vinceret. Vbi autem erat in pietate & vera religione periculum, erat illic stabili & forti sententia Theodosius, & nullius cedebat obiectioni: vt qui cerneretur acri & inuicto animo, ignis comburens, aut securis scindens, aut rhomphęa pugnatoris, vt dicam quæ diuinæ sunt scripturę. Eius autem, quod dico, argumenta sunt multa quidem alia, mihi autem sufficiet vnum reducere in memoriam.

Zelus pro pietate & religione.

Tulit aliquandò nostrum quoquè tempus Imperatorem, qui priùs quidem fuerat, quantùm apparebat, paradisus voluptatis: postremò autem rebus fuit cognitus campus destructionis, & vnus scilicet ex ijs pastoribus, qui sui gregis oues dispergunt & perdunt, & eas turbida potant subuersione. Et vt reliqua illius pręterm ittam, hoc quidem accipiet, quod post nos sequetur, tempus. Neque enim par est, vt id mandetur obliuioni propter eos, quorum est scelus insigne: qui, vt dicit Esaias, concipiunt laborē, & pariunt iniquitatem. Heu mihi, impius, siue ab alijs ad hoc motus, siue hunc sceleratum foetum ex se produxerit: (Stultus enim, inquit, stulta loquetur, & cor eius vana cogitabit) Patrum, qui Niceæ fuerunt, sacra dogmata, tanquàm montem Sion & turrim fortitudinis scilicet aggreditur, illa quidem volens abrogari, valere autem sententiam Acephalorum, quam à ratione alienam, & verè ἀκέφαλον, hoc est, carentem capite, iure quis dixerit. Potentiæ autem admiscet improbitatem, vt hac quidem deciperet, illa verò effectum redderet quod contendebat: vt neque vis, si esset immixta & persuasione minimè contemperata, molesta videri possit, & planè violenta, vt quę robur accepisset ex sola occasione. Neque rursùs persuadere, si impotens sit, sit imbecillum, & quod possit pauca & apud paucos efficere. Hinc alios quidem ex Episcopis adoriebatur minis & exilijs, alios autem honoribus & assentationibus: & nonnunquàm etiam corrumpere pecunia, & suum malum aliorum quoq; efficere, & morbū cōmunicare contendebat, mutabilis non minùs quàm Proteus, vt Græci dicunt, & non minùs mente, quàm ille adspectu, varius. Postremò autem hanc quoq; magnam turrim aggreditur. Machinæ autem erant aurum, idque non paucum, vt posset cōtemni, sed quod redibat ad summam triginta librarum: eratque donum non nudè & apertè donum, nè non acciperetur, vt quod suspicionem pareret auaritiæ: sed id quoq; occultabat pretextus speciosus & valdè probabilis, nempe pauperes, & quę erant necessaria ad vsus fratrum ęgrotantium. His virum conabatur ingenuum redigere in seruitutem. Et si bonum existimas & gratum piorum animis id, quod à te, ô vir egregie, innouatur, ego illi dixerim, cur non ab eo ipso finis trahi amatores, & propria vinci pulchritudine eos, qui sunt pulchri amatores: sed id pecunijs ornas & muneribus, quod solet fieri turpibus & deformibus, vt quæ sint aliena ornamenta & artificia?

Esa. 59.

Esa. 32.

Acephali hæretici.

Auro oppugnatur vir sanctus.

Cùm ergò cognouisset ille magnus id, quod fiebat ab illa pusilla & abiecta anima, temerè aduersùs se cōparari, erat, vt vulgò dicitur, aquila in nubibus: vt qui nec posset capi, nec vinci: sed reuerà potiùs eum capit, qui simulabat. Nam aurum quidē non repellit, nè fortè videretur temerè suspicari, & offensionis aliquam præberet occasionem: sed duplici damno afficit aduersarium: simul quidē priuans pecunijs, cùm esset alioquì auarus: & simul etiam spem vanam & inanem ostendens, qua ducebatur, & quę scopo nihil habebat consequens. Sed quem leonem existimabat se iam habere in pedicis, eum cùm in se concitâsset vehementissimè, præclarè ostendit, vt est in prouerbio, capream inijsse pugnam aduersùs leonem. Nam cùm iam tempus aduenisset, & ille ab eo petijsset confessionem, & adessent qui ea de causa missi fuerant, hîc mihi considera eius animi virtutem & fortitudinem. Nam cùm omnes simul congregâsset ciues solitudinis, & dixisset esse tempus, vt finem acciperet dictum illud Propheticū, quod iubet mitem fieri pugnatorem, & eos instruxisset ad suscipienda pro pietate certamina, se ostendit esse ducem, se militem, se virum strenuum & fortem, & primum in omnibus, & cum Imperatore per literas est congressus. Et lubētissimè quidem meminissem

Egregiè eludit artem hæretici Imperatoris.

nissem illarum ipsarum probationum, quibus Theodosius apertas nugas esse ostendit ea, quæ ex propositis videbantur esse validissima: sed propter prolixitatem, & ea spectans, de quibus agitur in præsentia: multis enim manibus opùs esset & libris: solùm meminero eius dicendi libertatis, qua vsus est in fine. Sic enim paucis ostendetur, quàm esset homo liber, & qui nequaquàm deijci deprimíve poterat. Sic autem habent ea, quæ scripta sunt:

Cùm hæc duo sint nobis proposita, ô Imperator, vel turpiter & illiberaliter viuere consentiendo Acephalis, vel honestè mori sequendo recta Patrum dogmata: scito mortem à nobis esse præferendam. Tantum enim abest, vt hęc noua sequamur dogmata, vt non solùm in loco mansuri simus, præcedentes Patrum leges sequentes: sed eos etiam, qui præter hæc alia tueri sustinuerint, piè abdicabimus, & subijciemus anathemati: sed nec vllum ex Acephalis ordinatum, per vim suscipiemus. Absit vt hoc fiat, ô rex Christe. & si tale quid contigerit, veritatis Deum præsidem testantes, vel potiùs illum ipsum, qui nunc ab ipsis, maledictis & blasphemijs appetitur, vsque ad sanguinem resistemus: & quomodò pro patria, ità pro recta fide lubenter animas profundemus, etiamsi ipsa sancta loca igne perdenda visuri sumus. Quid enim opùs est solo nomine, quando ipsa sacra, reuerà afficiuntur contumelia? Nos ergò nequaquàm admittemus aliquid sentire, tantum abest vt dicere, quod discrepet à sanctis & œcumenicis concilijs. Ex quibus primum quidem ornatur trecentis & octo Patribus, qui cùm aduersùs Arrium in sancto spiritu Niceæ conuenissent, anathemati miserum subijciunt, & à corpore abscindunt Ecclesiastico, alienantem à patris essentia eum, qui est natura filius, & introducentem dogmata aliena à recta fide. Secundum autem impulsu diuino congregatum aduersùs Macedonium, qui ipse quoquè sceleratè loquebatur aduersùs bonum Spiritum, eum abdicat. Tertium autem aduersùs prophanam & execrandam linguam Nestorij, qui ipse quoquè absurda erat locutus aduersùs Christi carnis susceptæ consilium, pulchrè Ephesi conuenit. Post hæc, quod fuit etiam Chalcedone sexcentorum & triginta diuinorum Patrum: qui cùm etiam ea dixissent, quæ conueniebant prioribus, & quæ illi dixerant, adhuc accuratiùs exposuissent, infelicem & execrandum Eutychen vnà cum Nestorio abscindunt à corpore Ecclesiæ, & fidem confirmant Apostolicam: & quicunq; non ità sentiebat, decernunt esse alienum ab Ecclesia. Aduersùs hæc & ignis accendatur, & ensis acuatur, & mors quoquè nobis acerba adferatur: immò verò, si fieri possit, pro vna innumerabiles: nos verò nunquàm prodemus veram religionem, neq; ea quæ rectè placuerunt Patribus, ea abrogando probro afficiemus. testes sint eorum sudores, quos pro fide susceperunt, & multæ dimicationes: sed ea manebunt firma & immobilia, & apud nos, & apud eos, quos fas est & Deum & nos sequi. Pax autem Dei, quæ superat omnem mentem, sit custos & dux tuæ potentiæ.

Epistola eius ad Imperatorem. *Quatuor Concilia œcumenica.* *Nicenum.* *Constantinopolitanū.* *Ephesinum.* *Chalcedonense.* *En quàm constanter vir sanctus Conciliorū decretis censuerit inhærendum.*

Cùm hanc Imperator accepisset epistolam, mittens & vim afferre, & conari persuadere, se potiùs submittens, aggressus est se de ijs excusare, quorum accusabatur, & sic composuit epistolam: Huius innouationis, ô homo Dei, nos non sumus authores. Testem confidenter inuocamus, qui omnia cernit, Dei oculum: sed ab illis oritur hic motus, quos plùs, quàm alij, oportebat hæc honorare silentio. Nunc autem cupientes singuli primi videri & dicendi facultate & dignitate, seipsos feriunt, & nos ad se inuicèm attrahunt. Quid nos ergò aliud oportet facere, quàm dum ij mouentur, nos non simul moueri, sed quietem amplecti: vt sic persuadere possimus eis, qui hîc mouere statuerint, dimissa tali contentione, vnà nobiscum quiescere? Omninò enim tuam non latet pietatem, quòd quidam monachi & clerici, qui rectam fidei sibi vendicant sententiam, hæc mouere scandala, seipsos, vt diximus, studentes ostendere primas obtinere partes in harum rerum cognitione: & quòd mysterium & fidem in ore suo circunferant. Quæ quidem cùm non possint compræhendi ab hominibus, nihil aliud quàm illos mendaces ostendunt & sycophantas. Ex quo etiam proficiscitur magna Dei in nos indignatio, eò quòd existimamus mysterium non esse mysteriū, nec ex sola fide consistere, sed ex absurdis nugis: & condemnamus eos, qui nos docuerunt Deum fide & mysterio colere. Vos ergò nunc quoquè oportet, si vnquàm, orare pro Ecclesia, vt nos benignis oculis adspiciat, & pacē suis conciliet ecclesijs, quę tam malè sunt diuisæ propter studia ipsorum Præsulum. Quæ autem à vobis missæ sunt eulogiæ, nobis admodùm lubenter

Epistola Imperatoris ad illum.

ostensæ sunt: nostrum autem quale sit institutum, annunciabunt pij monachi, qui à vobis missi sunt. Et hoc quidem modo se habuit epistola.

Sed qui hæc quidem scripserat, Imperatorem, & tunc de furore paululùm remiserat, & bellum, quod aduersùs rectam opinionem, vel suum potiùs caput gerebat, repressserat: non multo interiecto spatio, grauis subit pœnitentia: & perindè àc si eum pœniteret, quòd omninò parùm esse pius statuisset, & se facilitatis nimiæ condemnaret, ad priora est reuersus. Difficile enim est, vt est in prouerbio, asinum confricantem auertere. Rursùs ergò edicta aduersùs pietatem, rursusque hic egregius martyr citra sanguinem: siquidem consideranda est voluntas, & non rerum exitus. Nam cùm omnes essent planè consilij inopes & dubij quid agerent: & alij quidem blasphemiam defenderent, alij autem vererentur vel solummodò contradicere: fortassè autem etiam hac in re communi Patri, dicendi libertate cederent, & veluti ducis signum expectarent: tūc tunc euadit manifestum, qualis etiam senectus, quando zelo cōfirmatur, se fortiter & iuueniliter gerit aduersùs ea, quæ pro bono & honesto suscipiuntur pericula. Contemptis enim illis scriptis & decretis, minisq; innumerabilibus, turbaq; quæ Imperatorem & Deum ex æquo reuerebatur, militibusq; qui eos obseruarent, qui essent tale quid dicturi: Illis omnibus contemptis, tanquàm vanis strepitibus, & dicens non esse suum, sed puerorum talia horrere tonitrua, leonis suscipiens imperium, cùm Dei templum esset ingressus, & suggestum conscendisset, in quo solent legere Sacerdotes, manu populo significans silentium, Si quis, inquit, quatuor sanctas synodos non tanti esse existimat, quanti quatuor Euangelia, sit anathema. Hæc cùm dixisset, & tanquàm angelus populum adduxisset in admirationem, & vocem omnibus ademisset præ miraculi magnitudine, per silentium procedit per medium eorum tanquàm dormientium, & existimantium se in somnis videre, non autem verè, id quod fiebat. Et fuit hoc quidem viri stratagema, ex quo dictas quoquè sanctas synodos in sacris diptychis collocare statuerunt.

Constantia Theodosij.

Eccè quāta sit quatuor Conciliorū generalium authoritas, quæ etiā D. Gregorius vt quatuor Euangelia amplectit.

Cùm post hæc autem nihil esset cunctatus, & nec parùm quidem substitisset, obijt ciuitates quæ erant circuncircà, discipulos & alios suos sectatores ex solitudine, veluti quidam dux exercitûs, eos qui sub se erant, inducens: primus canos, primus etiam ostendens promptum animi studium. Omnes obiens, factus omnia omnibus, certiores reddens eos qui dubitabant: adhuc confirmans eos, qui erant stabiles: eos excitans, qui erant socordiores: eorum, qui erant prompto & alacri animi studio, augens diligentiam: addens animum ijs, qui extimescebant: adhortans eos, qui decertabant: terrens aduersarios, quòd tam esset magno ac generoso animo, vt ad eum non pateret aditus: medicinæ celeritate omnem morbum præueniens, docens omnes, quòd Dei verbum esset quidem idem simul Deus & homo, vna autē hypostasis siue persona, vtrunq; eorum habens natura, diuinitatem scilicet & humanitatem. Ad ea autē, quæ dicta sunt, probanda adduxit illam sanctam synodum œcumenicam, quæ ipsa quoquè de Christo sic agit, & ea ratione effugit declinationes hæreticorum, quæ fiunt in vtranq; partem. Nam eo, inquit, quòd vnam confiteatur personam, repellit impiam Nestorij hæresim: eo autem, quòd non neget duas naturas, Eutychetis & Dioscori magìs impiam exturbat hæresim: neq; similiter vt Nestorius, Christum vnum diuidens in duos filios & hypostases: neq; similiter àc Eutyches & Dioscorus & etiam Seuerus, in vnam confundens naturam, vnius scilicet Christi diuinitatem & humanitatem. Nam plus, quàm par sit, habet vnusquisq; eorum: vnus quidem fugiens diuisionem, alter verò contractionem: ille quidem ad hoc, vt duos diceret filios: alij verò, vt ne vnum quidem propriè filium faterentur, miserè exciderunt. Nam Nestorio quidem, quoniam vtiquè timebat confusionem, venit in mentem, vt diceret habitudine solùm & dignitate seu authoritate factam esse diuinitatis vnionem humanitati: adeò vt cum naturis duas quoquè valdè impiè defenderet hypostases, & duos introduceret filios: vnum quidem Deum, genitum ex patre seorsùm & separatìm: alterum verò, qui ex sancta Virgine, per gratiam solùm ei tribuens dignitatem adoptionis.

Error Nestorij.

Eutyches autem & Dioscorus, & etiam Seuerus, qui se eis nupèr adiunxit, & impietatis elegit esse particeps, vt qui vellent absurdissimam Nestorij tollere diuisionem, malum malo medicantur: & ipsi quoquè rursùs stultè audent introducere confusionem, vnam & eandem nominātes naturam diuinitatis & humanitatis, & ad passionem, quantùm

Eutychetis, Dioscori & Seueri.

quantùm ad eos attinebat, non verentes deducere impatibilem diuinitatem. Si enim ex eorum sententia vna est Christi natura, is autem est reuerà Deus & homo: fuit ergò diuinitas mortis quoquè particeps. Sed scelerata his ora obstruantur, & mali malè cum suis pereant dogmatibus. Eos autem increpet beatus quoquè Petrus, Christo passo pro nobis carne, dicens, sed non etiam diuinitate. Nam etsi quòd attinet ad essentiam, vnita erat Christi diuinitas carni patienti, non fuit tamen ipsa socia passionis. Nam quomodò esset? est enim diuinitas omninò impatibilis. Rectè ergò & sęcurè prædicatum est ab hac sancta synodo, duas naturas diuinitatis & humanitatis, inconfusè, immutabiliter, citra diuisionem, in vna honorari persona: eundem ante secula quidem genitum ex patre, quòd attinet quidem ad diuinitatem: in extremis autem rursùs temporibus natum ex sancta Virgine, recentiori lege humanitatis: patri & matri similem essentia, eundem sine patre & sine matre: vt qui illud quidem pulchrè esse cognoscatur ex ea, quæ infernè fuit, generatione: hoc verò ex ea, quæ supernè, vnigenitum & primogenitum. Illud quidem, quòd attinet ad naturam diuinitatis: neque enim, quòd ad eam attinet, est ei frater: hoc verò, quod attinet ad essentiā humanitatis. Multi enim post eum fuerunt à patre in filios adoptati per baptisma. *1. Petri. 4.*

Hæc ergò & his similia docens ille lingua libera, & quā acuerat confidenter loquendi audacia: quoniam Imperatorem ad iram magìs prouocauerat, ab eo perpetuo damnatur exilio: ab eo, inquam, qui iam ineuitabilem suam exterminationem, & quæ hinc erat futura, venientem ignorabat migrationem. Et ideò ipse quidem à vita tunc præsente, hic autem vir diuinus liberatur statim ab exilio, & vehemens ille fluctus sedatur ecclesijs, nutu eius planè facit iudicium ijs, quibus fit iniuria, & diuiniore decreto. Et qui in eam quidem prædonum instàr impetum fecerant, quod facturi erant, ipsi passi sunt: & testa, vt est in prouerbio, conuersa, damnati sunt exilio. Qui autem expulsi fuerant è suis sedibus, in eas gloriosè sunt restituti, & gregi suo vnusquisq; redditus est mirabiliter. Sic ille conseruatus, non ijs solùm, qui aderant & spectabant certamina, sed ijs ètiam, qui omninò longè erant remoti, fuit admonitio & zelus ad virtutem. Nam cùm de eo intellexissent, & qui veteris Romæ sedem pulchrè tenebat, (is autem erat Agapitus) & qui Antiochenam sedem regebat Ephraim, ipsi quoquè literis rectam fidem prædicabant. In quibus multa quòquè sunt ad laudem huius beati composita, quæ non minorem afferebant gloriam ijs, qui scripserant, quàm ei qui laudabatur: ꝙ non ad gratiam, sed planè ad veritatem fieret laudatio. Quoniam autem difficile est, recensere omnia eius certamina pro fide orthodoxa, oportet illud in summa dicere, quòd ipsi quoquè cum Propheta inimicos Christi odisse mirabiliter inerat: maximè autem ostendebat se auersari Origenem, qui existimauit suum in hoc ponendum studium, vt diuinæ apostolorum prædicationi nugas contexeret gentilium, & luderet in rebus minimè ludicris. *Ab Imperatore damnatur exilio.* *Restituitur.* *Restituūtur etiam alij.* *Psal. 138.* *Auersatur Origenem.*

Sed tempus est transeundi ad ea, quæ deincèps sequuntur, & huius viri miraculis piorum ac religiosorum auribus gratificandi. Nam cùm Imperator impius edicta in omnes partes misisset, vt omnes, per cognationem, inquam, & sodalitatem, in eundem locum conuenirent: congregatus quidem est hic quoquè sacer cœtus, senum qui erant in solitudine, insignis canities, circa locum qui dicitur Hieratheon, cum communi patre & filiorum amante. Est autem hoc, locus cathedræ: quod fama est excitâsse Constantinum, magnum inter Imperatores: in quo mos est, qui perpetuò seruatur, vt crux veneranda quotannìs exaltetur. Quædam autem mulier, quæ morbo laborabat in mamilla: cancrum eum solent nominare medici: Ea autem cùm iam longo tempore ab eo premeretur, & à nulla quidem abstinuerat medicina: ex ea autem nullum adiumentum ceperat, nisì quòd in Deo magìs sperabat, quòd humana desperaret remedia. Ea cùm ingressa esset per Angelicam, quæ dicitur, portam, tristis stetit prope chorum, qui erat circa ipsos: & ad vnum ex ijs (is erat religiosissimus Isidorus) adspiciens, qui postremò præfuit sancto Sucelauræ monasterio, cùm & figura & adspectu & lachrymarum fluxu significâsset dolorem, qui eam vehementer cruciabat, & deindè propiùs eum accessisset, (neque enim sinebat dolor eam seruare illum pudorem, qui decet mulieres) rogauit an cū sacra hac multitudine magnus quoquè esset Theodosius, & qualis is esset adspectu. Viri enim fama ad eam satìs peruenerat. Is autem cùm didicisset causam, propter quam eum quærebat, & simul morbum vidisset, & quàm vel solo adspectu esset *Crux quotannis exaltatur.*

molestus, auertens oculos ab acerbo spectaculo: deindè etiam sciens, quòd illius fuerit, & eius qui est in eo spiritûs, hæc potenti soluere medicamento gratiæ: quoniam nec ipse erat ignarus illius in Christo virtutis, mulieri medicum ostēdit digito, & signis eum accuratè describit.

Matth. 9. Illa verò sensìm & sine vllo strepitu accedit, eum valdè sitiens, & in animo habens illam, quæ laborabat profluuio sanguinis. Deindè cùm propè esset, mamillam sensim aperuit, fecitque vt cucullam attingeret, & rursùs sicut illa, suffuratur curationem, & à magnis doloribus citra laborem inuenit solutionem. Simul enim àc pannum attigit, eius dolor recessit: perindè àc si tenebræ aliquæ solutæ essent aduentu luminis, aut fœnum ignis irruptione. Ille autem (nullo enim modo poterat ignorare, quòd ea tam pulchrè & ex fide fuerat suffurata) protinùs est conuersus, & cùm vidisset mulierem, soluit timorem, qui eam inuaserat, in magnum gaudium curationis: Esto, dicens, bono animo ó filia. Meus enim dixit Dominus: Fides tua te saluam fecit. Diuinus autem Isidorus confestìm currens ad mulierem, (cupiebat enim oculos quoquè suos pascere adspectu miraculi) cùm ad eam peruenisset, & curiosiùs adspexisset, videt mamillam planè sanam, & omnis morbi adeò expertem, vt nec cicatrix, nec vllum in eo esset impressum vestigium grauis, quod paulò antè fuerat, vlceris. Ità Deus aperit eam, quæ latet, virtutem, & eos, qui illius solùm oculis volunt manifesta fieri, quæ ab eis rectè geruntur, non sinit abscondi, nec relinquit in angulo: nec vt prædicentur, eis solummodò reseruat in futurum: sed eos quoquè, qui hic sunt abditi, producit in lucem & prædicat: & eos, qui sunt sæpè obscuri & inglorij, claros facit & illustres, & sedere facit cum populo potentum. Verumenimuerò hoc quidē est eiusmodi. Oportet autem alia quoquè persequi.

Etiam prisci monachi cucullа vtebantur.

Insigne miraculum.

Matth. 9.

Postquàm enim tyrannum quidem falx mortis abstulit, patribus autem certè successit id, cuius studio tenebantur, & vnusquisq; ad suum redierat monasterium, modò quidem ibat Bethleem hic vir præclarus: modò cùm orâsset, reuertebatur. Magnum autem laborem itineris recreans, diuertit ad Martianum. Cùm autem venissent ad amplexus, & se inuicèm spiritali impertijssent osculo, cum eo anima quoquè congrediente, primùm quidem fuit eis apposita mensa sermonum, quibus pręclarè suos pascebant animos, se oblectantes sanctorum eloquijs, & senum narrationibus, cum quibus intercedebat eis morum cognatio. Cùm autem tempus inuitaret, vt meminissent etiam alimenti corporis, non aderat quidem frumentum, vt panis apponeretur: lentem autem discipulis iussit coquere Martianus. Et illa quidem fuit apposita sine pane: Cùm autem cognouisset magnus Theodosius tam apertam inopiam, qui egens erat, fuit diues in inopia, ipseq; magnoperè studebat, vt lautiori conuiuio exciperentur hospites. Iussit ergò discipulo, vt è pera proferret panes, quos parauerat ad viaticū. Et illi quidem producti sunt & appositi. Ij verò propter charitatem, quæ lætificat, non minùs lautum celebrârunt conuiuium ex ijs, quæ erant necessaria, quàm si prolati essent cibi superflui.

Mensa sermonū optimorum.

Nota lautitias sanctorum patrū.

Vt solet autem fieri, sermones quoquè admiscentur conuiuio, & complures ex ijs lepidi & iucundi. Hilariter autem diuinus eum rogabat Martianus, dicens: Noli ægrè ferre tanta fame laborans hospitium, nec conqueri quòd panem vobis non apposuerimus, cùm frumentum nobis admodùm turpiter defecerit. Cùm hoc dixisset, admirabilis Theodosius defixis oculis in barbam Martiani, vidit granum frumenti, quod nescio vndè ceciderat, & illinc sustulit hilari & cauta dextera, & dixit: Eccè frumentum. Quomodò autem dicitis vos egére frumento? Et hoc quidem ab eo dictum vel etiam factum fuerat lepidè & iucundè. Ille autem cùm granum, tanquàm egregiam aliquam & præstantem sementem, supinis manibus accepisset, id ponit in horreo frumenti, credens eam sine labore multum fructûs allaturam, & esse superaturam agricolarum industriam. Id autem ei accidit longè ampliùs & copiosiùs, quàm sperabat. Nam cùm sequenti die esset horrei ostium aperturus, (ô arcana tua Domine miracula) videt quæ intùs erant plena fructibus: qui reuerà prouenerant absq; agricultura, aut potiùs cum agricultura solius orationis. Cùm ergò nihil esset in hoc cunctatus Martianus, statìm mittit vnum ex suis discipulis ad magnum Theodosium, ei significans mirum & ineffabilem rei euentum, & simul ad admirabilis spectaculi societatem eum vocans. Postquàm ergò is quoquè venit, ostium quidem erat parùm apertum, frumentum autem à seipso extrudebatur, cùm non posset horreum capere multitudinem, & sic ex eo permultum

Nota eximium miraculum.

multum foràs effundebatur. Hoc est prioribus quoquè simile,& miraculo de panibus nihil dissimile,quod olìm meus effecit Christus. Nam vna omninò est in vtrisque operatio: nisì quòd illic quidem ipse erat præsens & administrans: hìc autem suo famulo vtēs ministro miraculi,sicut priùs quoquè Apostolis. Post hoc autem oportet illius quoquè meminisse. Matth. 14. & 15.

Mulier quædam, cui insignis patria erat Alexandria, ingentibus autem abundabat opibus: dicatur id etiam, quod erat in ea multo melius, & dignius quod committatur auribus, nempe quòd & diues erat bonis moribus, & curam gerebat vitæ piæ ac religiosæ. Ea cùm accepisset filium, (erat autem hic ei vnigenitus, & solus in se rectè seruans semina generis) ventitabat ad monasterium, & adducebat eum ad pedes magni Theodosij. Puer verò etiam antequàm adduceretur à matre,vbì procùl vidit Theodosium,protinùs illum esse exclamauit,qui eum super puteum sustinens conseruauit. Rogata autem mulier,quidnam sibi vellent ea,quæ dicebantur à puero,dicebat eum quidem lusisse vnà cum æqualibus: cùm autem ludo esset intentus, & non præuideret,quæ erant in pedibus, deiectum fuisse in puteum, eumq; profundissimum. Et qui aderant quidem,immaturam & acerbam mortem pueri deflebant. Nemo enim erat, qui non existimaret puerum fuisse statìm ab aqua suffocatum.Quid enim ex ea re poterant aliud suspicari? Deindè etiam se humanè gerentes,seipsos statìm demittunt in puteum: non vt eum acciperent antequàm moreretur: (Quo modò enim eius esse posset vel spes minima?) sed vt antequàm corrumperetur, eius corpus attraherent,matri donum calamitatis, & acerbum oculis spectaculum, & stimulum doloris, tanquàm ex naufragio conseruatum,simul & fugiendum & desiderandum matris oculis. Postquàm autem descenderunt,& eum inuenerunt sedentem super aquas, & nec tantillùm quidem madefactum, sed qui sustinebatur veluti ab aliquo solido, ore aperto manebant,mirabantur, dubitabant,nesciebant quidnam cogitarent de eo, quod cernebant. Sed cùm eum ex aquis extraxissent,& non absque diuina prouidentia rem factam fuisse iudicâssent, eum rogabant: is dixit,quendam adstitisse Monachum, tali habitu, amictu & forma præditum: dicens omnia insignia, quæ erant patris Theodosij longè similima. Et huius, inquit,mihi manus causæ sunt,nè in aquis interiērim,quę me rectè sustinebant,& efficiebant vt essem aquis superior. Matronæ ditissimæ & religiosæ filius mirè seruatus.

Hæc mater & narrabat,& adijciebat: Ego,inquit, cùm ex illo tempore filium accepissem, vrbes obeo & vicos & montes & præcipitia,labores subiens, multos quidem, sed non iniucundos,vt liceret mihi incidere in eius seruatorem. Nunc autem cùm eminùs eum agnouisset filius,mihi quoquè matri dedit vt agnoscerem: & cum apertè prędicat libera lingua, & quæ suspicionem omnem superat & mendacium,meque gaudio repletam & admiratione, & velutì quodam diuino furore percitam, non sinit quiescere. Hæc cùm dixisset,ad opus quoquè accessit,vt quæ protinùs ad genua patris aduolueretur, & illius poplites ambabus prensaret manibus, & complecteretur labris simul & animo,calidas in eos lachrymas effundens: & seruatorem,& vitæ authorem, non solùm filij, sed suæ quoquè magnum vocans Theodosium. reuerà enim ei fuisse futuram deincèps vitam non vitalem,aut vel ipsa morte longè amariorem, si tam intempestiuè, inquit, & miserè ei filius interijsset. Is agnoscit S. Theodosium, à quo fuit seruatus.

Potest autem oratio quoquè aliquid aliud dicere,simile præcedenti. Nam quædam alia mulier, quæ in partu quotannìs grauiter laborabat, & nec ex eo aliquam capiebat vtilitatem. Priusquàm enim infans editus esset in lucem, è vita excesserat, & labores luctus,& mors partum excipiebat. Hæc ergò quæ sic & multos pariebat filios, & erat orba filijs, cùm iam longo tempore eo malo esset vexata, vix tandèm inuenit mali medicamentum: & cùm ad sanctum confugisset, eique affectionem suam dixisset & calamitatem, lachrymis potiùs quàm verbis virum orat vehementer, vt malum ei sisteret, nè ampliùs progrederetur. Sistetur autem,inquit,non aliter, quàm solo tuo nomine, si permiseris id quod nascetur,sic vocari. Et hoc erit,inquit, mihi & solutio calamitatis, & filio causa vitæ. Hæc cùm petijsset, & annuentem magnum nacta esset Theodosium, & quod deindè natum est, Theodosium nominâsset,vehementi quoquè fide dignam inuenit mercedem. Non ampliùs enim partûs labores ei peperêre lachrymas, sed apertè lætitiæ occasionem, cùm eum, qui inter viuos erat primogenitus, Theodosium adhuc videret superstitem, & complentem chorum monachorum eius, qui illum genuerat Mulier post crebros abortus saluā edit prolē.

secundùm spiritum: & orationis fructū potiùs, quàm alui, conspici ex operibus: quandoquidem hæc quidem morientium, illa verò viuentis mater fuit: & ideò adductus est ad monasterium ab ea, quæ genuit, & vicissìm Deo est redditus: vt, sicut præsentem, ità etiam manentem vitam consequeretur. Multa alia eiusmodi posset quispiam illius recensere.

Item alia. Quædam itaq; alia mulier, profecta quidem ex ciuitate Bethleem, quæ similiter in partu laborabat, æquè autem infelix erat eius euentus, & in pariendo grauiter affligebatur, & in magnum vocabatur periculum, eadem quoquè impetrat à magno Theodosio, eodem medicamento vsa ad curationem, & filio suo eodem, quo ille, vocato nomine. Quem non solùm vidit grandem, & qui iam ad virilem ætatem peruenerat: sed manuum quoquè artificio præstantem, & qui fuit ædificator optimus sui temporis. Sunt admirabilia, quæ dicta sunt: sed quæ restant, sunt ijs longè admirabiliora.

Cùm bruchus aliquando & locusta terras depopularentur, ineuitabilibus senectutis vinculis vinctus magnus Theodosius, & qui nec liberis quidem pedibus vti poterat, saluti multorum postponens omnia, ità vt erat affectus pedibus, & baculo more senum supplens quod sibi deerat, viam peragit: vt sic magìs Deum quoquè traheret ad misericordiam, vt qui adspecturus esset necessitatem eius profectionis. Discipulis ergò manus sustinentibus, & omnibus modis eius ingressum adiuuantibus, peruenit ad locum eis innixus, vbì bruchorum & locustarum multitudo ingens, agros non minùs quàm hostes, populabatur & deuastabat. Cùm ergò sanctus illic staret, & manus sustulisset Deo supplices, & deindè horum bruchorum & locustarum vnum in manus sumpsisset: & partìm quidem cum vilissimis & breuissimis animalibus, tanquàm cum conseruis, disseruisset: partìm autem iussisset, vt labori pauperum & agriculturæ parcerent: hoc enim vobis, inquit, communis quoquè præcipit Dominus. Cumque cum eis ità placidè locutus esset, tanquàm cum animatis, ea quæ dicta fuerant, consecutum est miraculum. Tantum enim examen deincèps mansit in regione, & nec transiuit aliò, nec damnum dedit ijs locis, in quibus versabatur: sed velutì fœdere inito cum agris, decæterò circunuolabat quidem, & arrodebat spinas: amicitia autem & pax ei intercedebat cum fructibus, & ab eis omninò abstinebat.

Bruchos & locustas, nè noceant, coërcet.

Sed hæc quidem per se: alia autem rectè quoquè gessit per alios. Nam cùm aliàs flagellum simile terram premeret, & videbatur fore, vt mox ei vico incumberet, ex quo & vicini omnes parabant commeatum, & qui multis benignè communicabat ea, quibus opùs habebant: cùm vas quoddam implesset oleo, & hoc inuocatione diuina sanctificâsset, id mittit in vicum: & cùm viris tradidisset fidelibus & pijs, hoc solum suffecit, vt esset tanti mali solutio. Tunc enim repentè de medio sublatum est id, quod lædebat, & vicus conseruatus est illæsus.

Oleo benedicto arcet noxia animantia.

Vestimentis aliquando fuit opùs fratribus: & illi quidem ei exhibebant molestiam, vt aliquid præberet ad emendum: quoniam si velle & commiserari tolleretur, nihil erat: Sed tamen confidens veridicæ Domini promissioni, ea tunc apud eos est vsus, dicens: Nolite esse soliciti de crastino. Sequenti autem die effectum sunt consecuta ea, quę promissa fuerant. Protinùs enim quidam alicundè adueniens, centum dedit aureos: qui quidem dati, ad vsum vestimentorum seruiêrunt fratribus.

Matth. 6.

Iulianus quidam, qui ab ineunte quidem ætate ventitauit ad magnum Theodosium, posteà autem fuit ipse quoquè cognitus Pastor optimus, ecclesiæque, quæ est in Bostra, fuit ei credita administratio. Is ergò de ipso quoquè hæc narrabat, quòd cùm fuissent in ciuitate Bostrenorum: semper enim magnus Theodosius eum habebat socium vitæ ex Christo agendæ, volebatque cum eo philosophari, & esse socius solitudinis. Cùm ergò fuissent in dicta ciuitate, primùm quidem mulier quędam insignis & vitio nobilis, cùm sanctum dixisset planum & impostorem, in oculis eorum dedit pœnas, intemperantis linguæ acerrimum subiens supplicium, cùm graui morte eius erupisset anima. Deindè autem, inquit, nos quidem ciuitate egressi, proficiscebamur ad Apostolorum templum, quod est propinquum. Monachi autem quidam ex monasterio propinquorum, qui morbo Seueri laborabant, cùm nos vidissent accedentes, lignum quod conuocat ad ecclesiam, pulsabant ante horam consuetam, & synaxim significabant fratribus. Magnus autem Theodosius, intellectis insidijs, cùm diuino zelo accensus esset eius animus, verbis Domini opportunè est vsus: & eos, qui ipsi insultabant, iustè est vltus, lapidem

Mulier atrocis conuicij in sanctum, diras luit pœnas.

Luc. 21.

lapidem non esse mansurum supra lapidem in eo loco, ipse quoquè minatus. Porrò autem minas consecutus est effectus. Breue tempus intercessit, & quędam Agarenorum multitudo, nocturna facta incursione, illud quidem igni mandant monasterium, & diripiunt etiam quęcunq; illic erant: & abducunt captiuos monachos, & nunc proponitur locus, acerbũ oculis spectaculum, qui non magis meretur videri, quàm defleri. Sed hęc quidem narratio apertè est disciplinæ & castigationis. Alteram autem, quæ est planè gratiæ particeps & vtilitatis, vult addere oratio.

Dux Romani exercitûs, (mos est autem eum vocare Comitem Oriẽtis) nomine Cericus, in bello audax, in Deum autem pius. Is iam incursionem facturus contra Persas, existimauit oportere se primùm currere Hierosolyma, & illinc aduersùs hostes assumere auxilium. Cùm aũt statuisset in transitu ire ad hominem Dei: cum enim valdè trahebat illius fama, & virtutis illecebræ: dum abiret, & multa alia licuit ei audire ex sacra illa lingua, & hoc inter cætera, Nè, quomodò diuinus Dauid, in arcu speraret, nec poneret salutem in gladio: sed nec in multorum hominum confideret millibus: vnum autem sciret adiutorem, vim inexpugnabilem, cui est facile, vt vnus mille persequatur, & decem millia profligentur à duobus. Hęc cùm Comiti sanctus disseruïsset, ità fuit ille captus ab eius admonitionibus, & ità flagrare cœpit eius desiderio & ardenti fide, vt ipsum ciliciũ, quo magnus ille interiùs induebatur, loco cuiusuis alterius rei arma peteret, quibus se conseruaret. Quod quidem cùm accepisset & induisset, & consueta aggressus esset certamina, paulò pòst victor redijt, cùm & animi & manûs pclara ostendisset facinora, & digna quæ commemorentur. *Psal. 43.* *En quanti fit cilicium sancti viri.*

Cùm rebus ergò fortiter in bello gestis, insignis & clarus esset reuersus, nequaquàm ingratus fuit in benefactorem, neque vt multi, qui postquàm sunt cõsecuti, obliuiscuntur beneficij: sed se similem cõseruans in omnibus, rursùs venit ad sanctum cum vehementi cordis exultatione, & gratias agens, & ei vniuersam adscribens victoriam. Dicebat enim: Illo ipso tempore pugnæ, mihi quidem cùm pro thorace tuum induissem cilicium, veniebat in mentem confidere, & in hostes irruere. Cùm autem manus conseruïssemus, magnæ exoriebantur tenebræ, tanquàm in densa caligine: & ab alijs quidem omnibus ea etiam, quæ propè erant, cerni non poterant: ego autem te solum mihi videbar videre me pręcedentem, & manu significantem, & admonentem vt has quidem pręlij partes dimitterem, in has autem pugnarem: & te duce equum agere, donèc conspectus terribilis & intolerabilis inimicis, vehementi terrore omnibus iniecto efficerem, vt se conijcerent in pedes, & turpem fugam lubenter eligerent. Et hæc quidem ille, qui etiam dignus est habitus diuina hac apparitione. *Obserua victoriam admirandam.*

Non ad illum autem solùm, sed etiam ad alios magnus Theodosius, ad multos quidem inter nauigandum, ad multos autem in faciendo itinere, & ad alios quidem, qui cum furenti mari & vi ventorum colluctabantur, ad alios autem qui in ora ferarum inciderant, & ad alios quidem in somnis, ad alios autem videntibus reuerà eorum oculis accedens, liberauit à periculis. Non hominibus autem solùm adeò acris fuit adiutor, sed bonæ huius quoquè animæ benignitatem vel in bruta animantia, parata est ostendere oratio. Viatori enim aliquando asinum deducenti, sæuus leo occurrit, qui viatorem quidem neglexit, in asinum autem irruit. Atq; viatorem quidem, vt accidit ijs malis, quæ pręter spem eueniunt, stupor inuasit & metus: temporis autem velocitas effecit, vt vnum solum inueniret medicamentum ad ferendam opem, nempe nomen sancti Theodosij. Quod quidem cùm dixisset, statìm cessauit & ira feræ, & repressus est vehemens eius impetus. *Nota quàm multis adhuc in corpore positus appareat.*

Iam verò qualis fuit in futurorum præscientia? Oportet enim paucis quæcunque sunt illius ostendere, & velutì eorum gustum prębere: vt sit etiam manifestum omnibus, quòd quomodò nullius ex ijs, quæ ex virtute geruntur, ità nec charismatum seu gratuitorum donorũ fuit expers. Iussit aliquãdo, vt pręter solitam horam pulsaretur lignum: nondùm enim erat hora secunda diei: & pręcepit, vt fratribus significaret synaxim. Illi autem conuenerunt quidem: neq; enim poterant contradicere, vt qui optimè didicissent obedientiam. Cùm autem fuissent congregati, rogabant curnàm conuenissent ante tempus. Ille verò (ô puram animam: ô oculum, qui procùl omnia adspicis) flebiliter lugens & miserabiliter, Orandum est, inquit, ô patres, orandum est. Video enim iram Domini, quæ iam mouetur aduersùs Orientem. Hæc ille quidem dixit. *Claret spiritu Prophetiæ.*

Illi autem tunc quidem neque videbant aliquid, neque vnà cum eo dolorem accipiebant: quoniam nõ ijsdem, quibus ille, intuebantur oculis. Sexto autem aut septimo die, postquàm prædixerat, auditum est, Antiochiam fuisse magno terræ motu euersam, illo tempore, quo iam prędixerat ille magnus: totque ornamenta, tantamque cecidisse speciem & pulchritudinem, & in vilem puluerem redactam iacere ciuitatem: quæ neque tanto casu dignas consecuta est lachrymas, neque luctum, qui exæquaretur calamitati. Atque talis quidem fuit eius pręscientia. Res autem multas pręclarè ab eo gestas, præcedens ostendit oratio.

Antiochia corruit.

Oportet autem hoc quoquè addere, ad quantam humilitatis altitudinem peruenerit. Contendebant & depugnabant inter se aliquando duo ex fratribus. Is autem suadebat, vt componerent inimicitias, & odium commutarent amicitia, quæ decet omnem Christianum: multo autem magìs monachos. Quoniam autem dicens non persuadebat, videbat autem illorum esse maiores inimicitias, quàm vt suis verbis placari possent: fit supplex protinùs pastor, ouium: magister, discipulorum: pater, filiorum: & illorum bonum postulabat ipse, tanquàm proprium beneficium: eorumque morbum & vulnus medicus rogabat vt sanaret. Rogabat autem non leuiter nec contemptim, sed magnoperè & vehementer, sed magnam moderationem afferens & humilitatem. Se enim humì deijciens iacebat, aperta figura humilitatis mollire se credens duritiem inimicitiarum: nec priùs destitit rogare, quàm eorũ odium mollièrit, & eos, qui à se inuicèm malè erant diuisi, amicitiæ vinculis colligârit.

Nota eximiam humilitatem.

Segregauit aliquem ex fratribus, iustè se gerens, cum iusto scilicet cõiuncta clementia. videbat enim morbum egére tali medicamento. Ille verò bona malis commutans, simul & ordinem transilijt, & eandem rursùs intulit pœnam ei, qui nihil habebat simile, perindè àc si quis iuberet sanos ea tolerare, quę tolerant ęgroti: adeò vt sit manifestum, fratrem quoquè alio morbo laborare grauiori, nempe impudentia. Quid ergò magnus Theodosius, moderatione & humilitate valdè excelsus & cęlestis? Pœnam quidem suscipit, tanquàm quæ rectè fuerit imposita, & vt quæ in ipso locum habeat: neque priùs diuinis communicauit sacramentis, donèc ipse, qui ligauit, induxit ipse quoquè solutionem. Erat enim Mosis euidenter imitator, terribilis quidem & inexorabilis ijs, qui in Deum peccabant: valdè autem mitis & mansuetus ijs, qui ipsum offendebant. adeò vt nec veniret in cõtemptum propterea, quòd esset mitis & mansuetus: nec grauis ac molestus propter nimiam austeritatem, & vt qui solùm corporibus imperaret, non animis. Voco enim, quod ex metu quidem solùm est imperium, imperium corporum: id autem quod desiderium quoquè habet contemperatum, etiam animorum.

En, vt etiã iniustè excõmunicatus nõ contempserit.

Non solùm autem Mosis, sed etiam cuiusuis alterius in virtute excellentiam imitabatur: vtpotè Abrahæ, quòd Deo paréret in omnibus, & omnia propter illum contemneret: non solummodò pecuniam aut patriam, aut familiares & cognatos, sed ipsam quoquè naturam & vitam. Ijs enim, qui genere attinebant, non Deum solùm, sed eos etiam, qui ex Deo viuebant, putabat esse pręferendos, & eos magìs attrahebat ad cognationem, propter virtutis rationem & studij & volũtatis, quæ in idem confertur. Isaac in spiritales Patres vsque ad mortem obedientiam, & eius corporis gratum & acceptum sacrificium: Iacob perfectam sinceritatem & libertatem ab omni improbitate. Huius autem sunt fide digni testes, qui cum eo consuetudinis & familiaritatis fecère periculum. Ioannis solitudinem & inediam: Petri, cum exacta fide, vehementiam & ardorem: Pauli, pro eo quod est honestum, perpetuam actionem, afflictionem & diligentiam: & quòd propemodùm vniuersum orbem terræ, sicut ille, partìm quidẽ pedibus, partìm verò sermonibus, partìm verò fama peruaserit: & vt semel dicã, quomodò quis pictor præstantissimus, qui præstantissimos virtutis colores vndiquè collegit & rectè miscuit, is velutì quoddam exemplar suam vitam, laudatu quàm imitatu faciliorẽ, proposuit virtutis studiosis.

Virtutes Patrum vt in se expresserit.

Neque verò Iob admirabilis erat extra chorum eorum, qui sumpti sunt ad imitandum: sed eius etiam tolerantiam, semper quidem, in fine autem apertiùs est imitatus. Nam cùm iam esset è vita humana excessurus, & pro ijs, quos tulit, laboribus mercedes & remunerationes, quas sperauit, accepturus, postremò eum inuadit morbus diuturnus, & propemodùm ne iuueni quidem & florenti corpori tolerabilis, nedùm tanta senectute confecto, & quam virtutis causa susceperat, afflictione. Ea de causa & toto

* animo

animo iacebat in lecto, cum inexpugnabilibus colluctans doloribus, & talibus dilatatus afflictionibus. Tunc enim attractam habens ilium pellem, & vt dicitur, vmbræ simulacrum effectus, adeò vt nihil ei pręter ossa relinqueretur: nihil tamen molle, nihil illiberale, nihil indignum aut fecit, aut est locutus eo spiritu, qui tali vitæ conuenit. Quinetiam cùm quidam senex intensam ac vehementem vim morbi adspexisset, & ei dixisset, Roga Deum. fortè enim malum sic sistetur: non amico nec benigno, vt solebat, eum adspectu intuēs: Nè tu mihi, inquit, ô pater, quidquam de eo dixeris. Nam cùm me sępe tales subijssent cogitationes, arbitratus has esse potiùs maligni insidias, quàm consilium, eas toto studio repuli: vt qui illud apud me reputauerim, quòd pręsentis quidem vitæ bonorum satìs magnum fructum ceperimus, vt qui gloriā scilicet & nomen simus consecuti. Oportet ergò omninò affligi, & mala perpeti, & aliquam habere partem, quæ digna sit ea, quæ est illic, consolatione: nè nobis quoquè meritò illud dicatur, quod diuiti dictum est: Pręcepisti bona tua in vita tua. His auditis, se abscondit senex: & nec habebat quidem omninò, quod sancto responderet. for.* anno Ei inuicta patientia. Lucæ 16.

Cęterùm illius patientiæ & tolerantiæ multa quidem sunt alia quoquè signa: testes autem sunt ij quoquè, qui in tempore infirmitatis ei inseruiēre, quòd nihil ex animæ operationibus à morbo fuerit ei surreptum, nec in amore diuinorum eloquiorum ipse omninò seipso visus sit inferior aut frigidior. Est aūt hoc quoquè signum vehementis illius rerum diuinarū meditationis. Nam etsi illius oculus somnum sępè gustauit, vtpotè flexus ab ea, quæ omnia vincit, natura: at eius quidem certè labra faciebant, quod consueuerant. Quocirca etiam interìm, dum à somno surgeret, canticum ad Deum compręhendebat labris: adeò vt, quod dicit diuinus Dauid, in eo impleretur: Et noctù canticum eius est apud me. Porrò aūt multa quoq; dicunt eum in morte diuinâsse: multa aūt etiam prędixisse de futuris, per spiritū qui in ipso cohabitabat. Nam cùm eum circunsistens totus cœtus fraternitatis, specie quidem illum, reuerà autem seipsum vnusquisq; deflebat, vt qui talem patrem amitteret, qui eos in Christo genuit, ex Pauli sententia, quiq; carnalium Patrum viscera longè vincebat sua in illos affectione: & cum quo vnà maluissent deficere, si fieri potuisset, quàm eum videre excedentem. Etiam dormiens orat. Psal. 41. Moriens multa prædicit. 1. Cor. 4.

Is autem cùm eos satis esset adhortatus, vt in loco permanerent, & vt ingruentes tentationes ad finem vsque fortiter ferrent, & vt eis obedirent, qui post ipsum pręfuturi essent monasterio, & prędixisset omnia, quæ erant euentura, dat eis illud signum, quòd finem essent acceptura ea, quæ dicta sunt. Si enim post meum, inquit, decessum videritis mihi gregem augeri, & quo magìs tempus processerit, tanto se maiorem euadere & meliorem, tunc dico vos de alijs quoquè bonam spem oportere cōcipere. Quòd si non sint hęc hoc modo se habitura, clarum est, fore vt nec reliqua finem sint acceptura. Quæ quidem an euenerint, sicut ille prędixit, & finem acceperint, ipsa ante alia testantur, quæ videntur, magnitudo quidem ædificiorum monasterij, & multitudo eorum, qui inhabitant, & eorum virtus eiusmodi, vt cum eis nemo possit contendere. Viuam autem illius post mortem quoquè gloriam, & quanta ei fuerit apud Deum fiducia, quinam alij apertiùs ostēderint, quàm oculi quidem cęcorum, pedes verò claudorum, & manus eorum, qui erant manci ante illius preces: ex quibus illę quidem vt mouerentur, hi verò vt currerent, oculi autem vt viderent, per eum acceperunt: & ante hęc ipse loculus reliquiarum, qui vnguenti fons esse cognoscitur? Cœnobiū eius & structuris & monachis auctum.

Sed hîc quidem oratio, quæ nos portat tanquàm fluentum aliquod, admonet me, vt in eius morte ampliùs immorer, & tractem quemadmodùm excesserit, & ea etiam, quæ post ipsam sunt consecuta, apertiùs eloquar. Postquàm enim vidit Magnus illam appropinquare, & sciuit futurum, vt post tresdies ad communem patrem & cęlestem trāsmitteret: cùm tres solos Episcopos accersijsset, perindè àc de re aliqua communi cum eis tractaturus: turbam enim & tumultus vitabat ille maximè: & simul etiā, vt dierum numerum per ipsos ostenderet, quòd scilicet plusquàm tres non viueret: Cùm eos ergò accersijsset, salutat lętus tristes, lachrymantes non lachrymans, animo anxios ipse hilaris, sicut etiam erat consentaneum. Nam illi quidem priuabantur eo, qui desiderabatur: Hic verò deducebatur ad eum, quem magìs desiderabat. & illi quidem se patre priuari ægrè ferebant, hic verò proficiscebatur ad Patris tabernacula. Hic quidem videbat finem eorum, quæ ei afferebant molestiam: illi verò ducebant illius mortem esse rerum molestarum principium. Deindè cùm manus sustulisset ad orandum, & labra

sensìm

ſensìm mouiſſet, ità vt ijs qui adſtabant, relinqueret cogitandum, quòd extremi ad Deum exceſsûs verba loqueretur, & poſt oratione͂ eas decorè pectori impoſuiſſet, generoſam illam & verè dęmonibus terribilem & inexpugnabilem animam commendat in manus Dei, cùm omnes annos vixiſſet centum & quinque, & paulo ampliùs. Deus autem eius mortem ſtatìm honorat diuino miraculo. Hoc autem fuit:

Morit vir ſanctus 105. annorum.

Vir quidam nomine Stephanus, genere Alexandrinus, qui iam lõgo tempore vexabatur à maligno ſpiritu: & Magnum quidem priùs rogârat Theodoſium, vt eum curaret, & ideò vſque ad extremum eius ſpiritum permanſerat, non autem impetrauerat, quodam diuiniori omninò conſilio, vtpotè quòd poſt vinculi ſolutionem, & beati Patris dimiſſionem, maligni quoquè ſpiritûs reſeruaretur dimiſſio. Hic ergò cùm fuiſſet prope lectum, qui corpus ferebat iam mortuum: tunc enim erat ſanæ & compoſitæ mentis, quod maiorem quoquè ei dolorem afferebat, vt qui poſſet conſiderare, in qualem incidiſſet infelix calamitatem, & quòd quam ſolam habebat ſpem liberationis, ea quoquè ſit priuatus, manſurus ſit autem perpetuò hanc grauem ſuſtinens tyrannidem, & ferens motum dæmonis, ſecretos illos impetus, furorem horribilem, & quæ dici nequit, agitationem, caſusque miſerabiles, qui ex eis oriuntur, & inenarrabilem apud homines ignominiam. Hæc cùm in animo verſaret, & rectè intelligeret, quòd nulla ſpes decæterò, & nulla ab eis relicta eſſet liberatio, graui dolore cor ei feriebatur, igne viſcera incendebantur, grauiſſimo luctu anima tenebatur: quid non dicens, quid non faciens miſerabile? capillos acerbè vellens, pectus valdè feriens, fronte miſerè ſolum pulſans, longùm & acutùm eiulans, pedes rigans lachrymis, eum qui iacebat, tanquàm mortuum alloquens: Qui ſolus erat ſpes, ſolus ſeruator recedit, reliquit nos deditos dæmoni. Quodnam eſt adhuc refugium? Quænam eſt adhuc expectatio? Nunc enſi melius eſt ſua ſponte incumbere: nunc ignem, nunc mare ingredi, & ſic dæmonis inſultus effugere.

Hæc deflens infelix, ſe in lectum deiecerat, amplectebatur reliquias: mâlebat vnà cum eo ſepeliri, quàm lucem adſpicere, tali tyranno ſeruiens. Quid ergò Deus rerum admirabilium? Mouet quidem dæmon interìm, dum flet, hominem, & cùm eum humì deieciſſet, & totum ipſum in oculis omnium dilacerâſſet, vt vel ſic inuoluntarium ſignificaret receſſum, quamque ſit hominibus infeſtus, & quanto in eos cieatur furore, eum relinquit: aut potiùs ipſe exturbatur, motus flagello diuiniore. Sic ergò ei & viuo & poſt mortem ceſſit terra, & cęlum, & mare, & aër, & dęmones. Terra quidem à feris, cęlum verò à ſiccitate, mare autem à periculis, aër verò à locuſta & brucho, dęmones autem à plagis homines liberantes: & nihil fuit, quod non deincèps eius teſtaretur virtutum apud Deum fiduciam.

Dæmoniacus ad eius corpus exanime liberatur.

Cùm autem fama repentè in omnem locum peruaſiſſet, quòd & magnus Theodoſius ad ſuum Dominum iam exceſſiſſet, & magnum de dęmoniaco miraculum eſſet à non paucis auditione acceptum, Petrus ille magnus, qui tunc Apoſtolicam ſedem tenebat Hieroſoſymis, ille, inquam, Petrus, cuius magna quidem fuit fama, famam autem ſuperabat virtus: accedit cum multis alijs Epiſcopis ad ſepeliendas reliquias. Vndiquè autem concurrebat, & multitudo monachorum ſimul, & eorum qui ſimul promiſcuè verſantur cum alijs. Omnes autem multùm ponebant ſtudij, vt & partem aliquam attingerent, aut ſanctorum illius capillorum, aut ſacræ veſtis, aut certè vt vel ſolùm appropinquarent, & beatum illum vultum viderent: & de eo tanta certabatur contentione, vt ne diù quidem permitteretur ſepelire reliquias, ſed melius exiſtimaretur, prætermittere iuſta quæ fiunt mortuis. Deindè verò tandèm permittente multitudine, honorificè ſimul & ſplendidè illud venerandum & cælis dignum corpus terræ mandatur & contegitur: non vt quod oporteret quidem abdi & latére, ſed quod ſeruabatur potiùs pijs, tanquàm opes & theſaurus: Ad gloriam Domini noſtri Chriſti, ſimul cum Patre & ſancto Spiritu, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Petrus Epiſcop. Hieroſolymorum.

Eccè quibus encomijs ſancti viri corpus celebret.

VITA

VITA SANCTI ARCHADII MARTYRIS, PER DIVVM ZENONEM EPISCOPVM VERONENSEM

scripta, sed nunc demùm locis non paucis emendata & aucta.

DVm beati Archadij martyris gesta, fratres chariſſimi, cæleſtis triumphi honore ſublimia, fidei annalibus recenſenda mandamus, in agone immortalis laudis Chriſtianus ſemper ardor animatur, fit geminum de religioſitate commercium, cùm ad cęleſte præmium populus accenditur, & de martyris meritis non ſiletur. Sed quis illuſtris martyrij palmiſeram tot trophęis coronam competenti valeat ſermone diſſerere, cùm in ſpiritali palęſtra multiplex luceat ſuî numeroſitate victoria, cùm in vno corpore tot martyria videantur eſſe, quot membra? 12. IANVAR. Eſt ſermo 49. inter ſermões eiuſdem libr. 3.

Armauerat diabolus ſatellites ſuos in Dei populum, veterano odio deſertor antiquus, & totam familiam Chriſti impaſtæ feritatis graſſatione turbabat. Indixerat in homine Deo bellũ, & infauſtæ ſuperſtitionis buſto in nefas conſcium toto mundo funereum fecerat rogum. Scatebat per tecta culminum publicum ſcelus, nec fuerat locus, in quo non erat pro religione ſacrilegium. Cogebatur Chriſti populus * vanis ſuperſtitionibus intereſſe, atq; in cultûs nefandi ritus, nunc aut libamina inceſta profundere, aut ornatas ſertis victimas trahere, aut grauia nidoribus thura ſuccendere, aut inter fumidos ignes pallenti aruina funeſto ſanguine prolitare, vt illicita adminiſtratione miniſterij Chriſtianis mentibus Deus poſſet expelli. Sæua perſecutio. * varijs

Sed dum bellum duri certaminis geritur, & familia Domini cęlo ſpectante probatur, Archadius beatiſſimus martyr, huius inopinati nũcij horrore perculſus, paululùm diſtulit pugnam, iam debitus ad coronã. Nam poſteaquàm turbari vrbem funeſta conuentione cognouit, ac ſingulos quoſq; ad funebre illud ſpectaculum trahi, cõtemptis vniuerſis facultatibus ſuis, amputatis radicibus ſeculi, deliteſcens, ſeceſſionis ſe commendauit vmbraculo: vtrunq; Chriſtiano explicans voto, vt & non longiùs videretur à prę lio, & ſecedendo Euangelicæ iuſſionis animaretur exemplo. Archadius primò latitat. Matth. 10.

Ecce itaq; in eius hoſpitium, velut in hoſtilem prędam, graſſantium ſatellitum præceps irruit manus, ſperans occupatione feſtina Dei famulum poſſe depręhendi. Quem beati propinquus martyris, qui in eius fortè degebat habitaculo, abſentem eſſe aſſiduis vocibus inclamabat. Hunc verò profitentem, ad nefandam cuſtodiam noxiè mancipes rapuerunt. Quem oblatum ſibi, iubet crudeliſſimus rector acri obſeruatione detineri. Ad futuræ gloriæ teſtimoniũ, tale beatus Archadius debiti martyrij quodammodò ſequeſtrauerat pignus, in quo nec Chriſtum relinqueret, nec propinquum. Statim itaque beatiſſimus martyr ſe latére non paſſus eſt, ſe vltrò offerens iudici, moram ſuam voluntarię oblationis pręiudicijs excuſauit. Cui cùm prouincię rector, priſtinę eius fugę veniam ſub pactione promitteret, ſi ſe vel ſerò nefandis ſuperſtitionibus immiſcuiſſet, talibus in eum ſanctiſſimus martyr vocibus exilijt: Prodit in publicum.

Quid (inquit) vaniſſime omnium iudicum? putáſne, aut de lucis iſtius incõgruis vſuris, aut de properæ mortis ſubitis damnis familiã Dei poſſe terreri, cùm ſciamus Apoſtolica fide eſſe perſcriptum, Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum? Excogita quibus potes ſupplicijs tormẽta grauiora: maioribus te furoris ſtimulis accende: cuiuſuis cruciatûs exerce molem: nos à Deo non poteris ſeparare. Eius egregia cõſtantia. Philip. 1.

Statìm igitur crudeliſſimus rector, viperei veneni felle commotus, iubet noua & inuſitata animaduerſione pœnarum, nec vſuali in reos lege, carnificum manus in martyris membra ſęuire. Viluërunt vngulæ, inutiles ictus viſi ſunt plumbatarum, ſtetit contemptus eculeus, crebri fuſtium imbres, maioris pœnæ contemplatione neglecti ſunt.

Excogitatur nouum ſtupendumq; ſuppliciũ, quo ſe in homine vincere crederet Deum. Iubet ſanctiſſimum martyrem furoris ſui conſcijs tradi: quibus nihil aliud imperat mandatorum, niſi vt non prępropero diſceſſu martyris ſpiritus migraret ad cęlum. Expectet, inquit, mortem ſuam, & per membra diſtentus, proprij corporis laniatione viuum cadauer adſpiciat. Incidãtur (ait) ab articulis manus, à cruribus pedes. O inſane hominum, fraudauit te furor tuus: Adhuc erat in victima Domini, quod poſsit offerre. Nota inhumanitatem ſęui iudicis.

Ampu-

Amputādam linguam mandare neſcîſti, quæ in colluctatione martyrij prior ſolet Domino confiteri. Ductus eſt tandèm beatus Archadius ad exoptatum iuſtis orationibus locum. Et intuens cęlum, ſtetit Deo ſpectante ſecurus. Parauerat extenſa futuris ictibus colla, nudauerat gladijs venientibus iugulum, putauerat ſe feralem iudicis amentiam citæ mortis ſorte ſatiare, dum ſubitò manus iubetur extendere, ac ſuper ceſpitem nudus proiectus in faciem, pedum extrema nudare. Eccè inter ipſa ſupplicia vacare non ſinitur, ſed orationis inſtàr per carnificis tormenta meditatur.

Erexerat ſecurim percuſſor inſanus, & ſignans oculis vulneribus lineam, feralis ictus aſſidua contemplatione vibrabat. Hęſerant confeſſionis ſuæ glutino intrepidæ martyris manus, nec ſalientes digiti futuræ mortis exitio palpitabant. Tanta fuit in martyris

Horrendō in modum ſanct⁹ martyr excruciatur.

deuotione conſtantia, vt omni corpore paratus veniret ad gloriam. Mox itaque vt deuotum vulneribus corpus carnifex vidit, ſtatìm cadentis ſecuris ictu neruorum connexa diſſoluit, & cunctas compage diſcuſſa iuncturas corporis rupit: exiliêrunt ſectæ manus, & redeūte in ſe venarum meatu, paululùm ſtupore fugitiuo, rursùs in ſe riuos ſanguinis, ruens vnda cruoris effudit. Dehinc poplitibus ſurisque porrectis, à germana coniunctione naturæ, gladio ſęui latronis plantarum limes inciditur, & obſequio pedum corpus martyris viduatur.

Numerent martyria, qui poſſunt numerare ſupplicia: & in vno corpore quātum diabolus publicatus eſt furere, tantum cognoſcatur Dominus triumphâſſe. Sed durat inter hęc martyris ſpiritus, & morarū numeroſitate ſeruatus perſtat viuus, parte ſui corporis iam ſepultus: remoratur in luce detentus, cuius membris iam plenus eſt tumulus.

O dignus glorioſi exitûs finis. Aſſcēſurus altitudinem cęli, corporis ſui impedimenta pręmittit, & exequias funeris ſui ipſe pręcedit. Cui hęc eſt cōparanda confeſſio? Machabęorum iungenda eſt numero, Eleazari eſt adæquāda propoſito, comparanda conſilio. Archadius beatiſſimus martyr adhuc demoratur in ſeculo, & iam martyr recitatur in cęlo: vt ſit nomen Domini benedictum, qui regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

2. Mac.7. 1. Mac.6.

DE S. BENEDICTO ANGLO, ABBATE MONASTERII SS. PETRI ET PAVLI, HOMILIA.

partìm hiſtorica venerabilis Bedæ presbyteri. Extat Tomo 7. Operum eius in Homilijs hyemalibus de Sanctis.

In illo tempore, dixit Simon Petrus ad Ieſum: Eccè nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, &c. Matt. 19.

12. IANVAR.

AVdiens à Domino Petrus, quia diues difficilè intraret in regnum cęlorum, ſciensque ſe cum ſuis condiſcipulis ad integrum mundi fallentis ſpreuiſſe delicias, voluit agnoſcere, quid vel ipſi, vel cęteri mundi contemptores, pro maiore mentis virtute, maioris pręmij ſperare deberent, & reſpondens Domino, ait: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Vbì ſolerter intuendum, quòd non ſolùm ſe omnia reliquiſſe, ſed & Dominum ſequi gloriatur: quia ſtultum profectò eſt, iuxta Platonē & Diogenem, & quoſdam alios philoſophos, vitæ quidem huius diuitias calcare, & hęc non pro æterna adipiſcenda vita, ſed pro inani agere mortalium laude captanda: ſtultum, pręſentes labores vltrò, abſque ſpe futuræ ſubire quietis & pacis. Perfectus autem ille eſt, qui abiens vendit omnia quæ habet, & dat pauperibus, ac veniens ſequitur Chriſtum. Habebit enim theſaurum non deficientem in cęlis. Vndè benè interroganti Petro, dixit talibus Ieſus:

Matt.19.

Amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. In hac quippe vita pro eius nomine laborantes, in alia pręmium ſperare docuit: id eſt, in regeneratione, cùm videlicet in vitam immortalem fuerimus reſurgendo regenerati, qui in vitam caducam mortaliter eramus geniti. Et iuſta prorsùs retributio, vt qui hîc pro Chriſto humanæ gloriam celſitudinis neglexerūt, illic à Chriſto glorifi-

Labores huius vitæ, præmium habent in cælis.

glorificati,iudices singulariter cum eo humanæ conuersationis assideant: & quia à sequendis vestigijs eius nulla ratione poterant auelli. Nemo autem putet duodecim tantùm Apostolos, quia pro Iuda præuaricante Matthias electus est, tunc esse iudicaturos: Act. 1. sicut nec duodecim solæ sunt tribus Israël iudicandæ. Alioquin tribus Leui, quæ tertiadecima est,iniudicata recedit: & Paulus,qui tertiusdecimus est Apostolus, quia pro Iuda prǫuaricante Matthias electus est, iudicandi sorte priuabitur, cùm ipse dicat,Nescitis quoniam angelos iudicabimus,quanto magìs secularia? 1.Cor. 6.

Sciendum nanque est, omnes qui ad exemplum Apostolorũ sua reliquerunt omnia, & secuti sunt Christum,iudices cum eo venturos,sicut etiam omne mortalium genus esse iudicandum. Quia enim duodenario sæpè numero solet in scripturis vniuersitas designari,per duodecim sedes Apostolorum,omnium numerositas iudicantium:& per duodecim tribus Israël,vniuersitas eorum,qui iudicandi sunt,ostenditur.Vndè notandum, quòd duo sunt ordines electorum in iudicio futuri: vnus iudicantium cum Domino, de quibus hoc loco memorat, qui reliquerunt omnia,& secuti sunt illum. Alius iudicandorum à Domino, qui non quidem omnia sua pariter reliquerunt, sed de ijs tamen,quæ habebant,quotidianas dare eleemosynas Christi pauperibus curabant. Vndè & audituri sunt in iudicio: Venite benedicti patris mei, possidete præparatum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim,& dedistis mihi manducare: sitiui,& dedistis mihi bibere, & cætera, quorum & in superioribus huius lectionis Dominus meminit,cùm principe quodam interrogante,quid boni faciendo vitam possideret ǫternam, Si vis,inquit,ad vitam ingredi,serua mandata.Non homicidium facies,nō furtum,non falsum testimonium dices: vel, honora patrem & matrem, & diliges proximum tuum sicut teipsum.

Cum Christo qui sint iudicaturi.

12. Sedes Apostolorũ,& 12. tribus Israel.

Matt.25.

Matt.19.

Exod.20.

Ergò qui mandata Domini seruat,ad vitam ingreditur æternam: qui autem non solùm mandata seruat, verumetiam consilium Domini, quod pro contemnendis diuitijs mundi & luxibus tribuit, sequitur, non tantùm vitam ipse percipiet, sed etiam de vita aliorum cum Domino iudicabit.Atque ità fit,vt in iudicio,vt diximus, duo sint ordines bonorum. Sed & reproborum duos ibì futuros ordines, Domino narrante, comperimus:vnum eorum ,qui Christianæ fidei mysterijs initiati, opera fidei exercere contemnunt,quibus in iudicio testatur:Discedite à me maledicti in ignem æternum,qui prǫparatus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, &c. Alterum eorum, qui fidem & mysteria Christi vel nunquàm suscepêre, vel susceptam per apostasiam deseruêre,de quibus ait: Qui autem non credit, iam iudicatus est,quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Qui quoniam nec verbotenùs Christum colere voluërunt,nec verba saltem eius, quibus coarguantur in iudicio,merentur audire: sed ad hoc tantùm veniunt in iudicium,vt cum eis,qui iudicantur, peccatoribus,in damnationem mittantur æternam. Verùm his cum timore & pauore debito paulispèr commemoratis, ad lǫtissima potiùs Domini & Saluatoris nostri promissa conuertamus auditum. Videamus quæ tantæ gratia pietatis, non æternæ tantummodò vitæ præmia suis sequacibus,sed & prǫsentis munera pollicetur eximia.

Matt.25.

Ioan.3.

Et omnis,inquit,qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem,aut vxorem,aut filios,aut agros propter nomen meum,centuplum accipiet,& vitam æternam possidebit. Qui enim terrenis affectibus siue possessionibus pro Christi discipulatu renunciauerit, quo plùs in eius amorem profecerit, eo plures inueniet, qui se interno suscipere affectu, & suis gaudeat sustentare substantijs: eius nimirùm professionis vitæque consortes, qui se pro Christo pauperem factum in suis domibus agrisq; suscipere, & maiori prorsùs quàm vxor, parens, frater aut filius carnalis deuotione charitatis refouere delectentur. Centuplum nanque,quod ait, non numerum amantium in Christo, & seruiëtium pro Christo fidelibus, sed vniuersitatem perfectionemque, qua per charitatem inuicèm seruiunt,ostendit.

Centuplũ à Christo promissum.

Cuius rei & in nobisipsis, fratres charissimi,sæpè exemplum sumpsimus,cùm alicubi pro rerum necessitate digredientes, cuncta nobis monasteriorũ habitacula quasi propria patére cognouimus,cunctos in nostrum obsequium syncerissima deuotione pronos adspeximus: & maximè in beatæ memoriæ patre nostro beato Benedicto,cuius hodiè venerandam assumptionis diem debita solennitate recolimus,totum lectionis huius tenorem videmus perfectissimè compleri.Derelictis enim omnibus,secutus est Christum,

Historiola S.Benedicti Angli.

stum, quando spretis ijs, quæ in ministerio regali acquisierat, vel acquirere valebat, cùm esset nobilis natu, ad beatorum Apostolorum limina peregrinaturus aduolauit: vt quia rudis adhuc in gente Anglorum fides & ecclesiarum institutio florebat, ibi potiùs perfectam viuendi formam sumeret, vbi per summos Christi Apostolos totius Ecclesiæ caput eminet eximium. Ibi ergò eruditus in Christo, illis in partibus attonsus, ibi est monasterialibus imbutus institutis: ibidèm totum vitæ suæ tempus erat exacturus, si non Apostolica domini Papæ prohiberet authoritas: qui cum propter ducendum in Britanniam sanctæ recordationis Archiepiscopum Theodorum, in patriam redire præcepit.

S. Benedictus fit Romæ monachus.

Nec longo pòst tempore etiam reges seculi, cognito virtutum eius studio, locum ei construendi monasterij, non ab aliqua minorum personarum oblatum, sed de suis proprijs donatum dare curabant. Quem ille acceptum, mox perfectissimè iuxta regularem disciplinam interiùs exteriusque constituit, non pro suo captu decreta nobis statuens, sed antiquorum statuta certissima monasteriorum, quæ peregrè didicerat, sibi suisque obseruanda proponens. Nec cuilibet vestrûm, fratres, graue debet videri, si nota loquamur: sed delectabile potiùs æstimare, quia vera loquimur, quando patris nostri spiritalia gesta narramus, cui manifesto miraculo Dominus, quod fidelibus suis promisit, adimpleuit: quia omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, cẽtuplum accipiet in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam.

Construit monasteriũ in Anglia.

Reliquit quippe cognatos, quãndo patriam deseruit: accepit verò centuplum, quia nõ solùm à cunctis in hac terra, pro virtutum industria merita veneratione habitus est, sed & in Gallia atque Italia, Romæ atque in maris insulis, ab omnibus qui eum nósse potuerũt, dilectus: adeò vt ipse Papa Apostolicus ad profectum monasterij huius, quod illum nupèr fundâsse gaudebat, Iohannem illi Abbatem atque archicantorem Romanæ Ecclesię, sicut charitas vestra benè meminit, in Britanniam Roma deducendum prętaret, per quem idem monasterium morem canendi ac ministrandi canonicum, iuxta ritum sanctæ Romanæ atque Apostolicæ Ecclesię perciperet. Reliquit domos & agros, quos habuerat, pro Christo, de quo agrum semper virentis paradisi, & domum non manufactam, sed æternam in cęlis accipere sperabat. Reliquit vxorem & filios, non quidem vxorem acceptam, & filios ex carne natos: sed vxorem prorsùs accipere, ex qua filios habere posset, castitatis amore cõtempsit, mâlens ad illa centum quadragintaquatuor millia electorum pertinere, qui cantant canticum nouum ante sedem Dei & agni, quod nemo potest dicere, nisi illi: Hi enim sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, & sequuntur agnum quocunquè abiërit. Et accepit centuplum, quando non in his solummodò, sed & in * mariniseum partibus plurimi in domos suas recipere viantem, suorum fructibus agrorum reficere desiderabant, quando * patronum perplures illi, quando viri Deo deuoti pro animi constantis excellentia, non minori quàm coniugibus aut parentibus proprijs, dilectionis instantia seruiebant.

Apoc. 14.

* transmarinis, legendũ videtur.
* vt patrono

Accepit centuplum domos & agros, quando hæc, in quibus monasteria construeret, adeptus est. Vxorem nanque dimittere pro Christo, & in hoc centuplum accipere est: quia animarum centuplum, maius esset tunc meritum charitatis inter continentes propter fructum spiritûs, quàm inter lasciuientes quondàm propter desiderium carnis: filios, quos carnaliter habere despexit, centuplùm accipere meruit spiritales. Centenarius quippe numerus, vt sæpe dictum est, perfectionem figuratè significat. Nos nanque sumus filij eius, quos in hanc monachiam demùm pius prouisor induxit: nos sumus filij eius, si iter virtutum eius imitando tenemus, si non à semita regulari, quam docuit, torpendo deflectimus. Meminimus nanque, fratres, qui illum nósse potuimus, dicere crebro auditu, quos post obitum illius in nostræ fraternitatis consortium pietas superna congregauit, quia quandiù sospes erat corpore, pro gloria sanctæ Dei Ecclesiæ, & maximè pro huius monasterij pace, honore & quiete semper laborare perstabat: totiès mare transijt, nunquàm, vt est consuetudinis quibusdam, vacuus & inutilis redijt: sed nunc librorum copiam sanctorum, nunc reliquiarum beatorum martyrum Christi munus venerabile detulit, nunc architectos ecclesiæ fabricandæ, nunc vitrifactores ad fenestras eius decorandas ac muniendas, nũc cantandi & in ecclesia per totum annum ministrandi secum magistros adduxit, nũc epistolam priuilegij à domino Papa missam, qua

Locus deprauatus.

Multis bonis auxit monasteriũ suum.

qua nostra libertas ab omni extrinseca incursione tutaretur, apportauit, nunc picturas sanctarum historiarum, quæ non ad ornatum solummodò ecclesiæ, verumetiam ad instructionem intuentium proponerentur, aduexit, videlicet vt qui literarum lectione non possent, opera Domini & Saluatoris nostri per ipsarum contuitum discerent imaginum. Vide vsum sacrarum imaginum.

Qui in his & huiusmodi rebus ideò tam plura laborare studuit, nè nobis sic laborandi remaneret necessitas: ideò totiès transmarina loca adijt, vt nos omnibus scientiæ salutaris dapibus abundantes, intra monasterij claustra quiescere, & cum secura libertate Christo seruire queamus. Qui etiã cùm corporis infirmitate corriperetur, premereturq; acerbiùs, semper interim debitas gratiarum actiones, de monasteriorum, quas didicerat, docueratque, regulis seruandis, semper de Ecclesiasticis obseruationibus, quas per omnes ciuitates & maximè Romæ viderat, semper de locis sanctis, quæ se lustrâsse iuuenem meminit, loqui & iterare, delectabile habebat. Sic longis virtutum studijs exercitatus, longo insupèr anno semper infirmitatis martyrio excoctus, post centupla gratiæ presentis munera ad vitam transiuit æternam. Feliciter exit ex hac vita.

Vndè necessè est, fratres charissimi, vt tanquàm boni filij, & tanto parente digni, exempla ac precepta illius in omnibus seruare curemus, neque vlla nos à vestigijs tanti ductoris sequendis animæ vel carnis illecebra reuocet: quatenùs & ipsi, qui carnales affectus substantiamque reliquimus terrenam, qui vxores ducere ac filios procreare, angelicæ conuersationis amore fastidiuimus, augente spiritalium virtutum merito, & in præsenti centuplum accipere de societate sanctorum, & in seculo venturo vitam possidere mereamur æternam: Præstante gratia redemptoris nostri, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritussancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM CHRISTI MARTYRVM HERMYLI ET STRATONICI, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

Impio imperante Licinio, & magnum adhibente studium, vt idola honorarentur sacris & sacrificijs, impendebat mors grauis omnibus Christianis, ciuitatesque propter ipsos indagabantur, & regiones viciq; & agri curiosè perquirebantur: & quicunque Christianum vnum deferebat ad Imperatorem, videbatur is esse ei beneuolus, & dignus maximis honoribus. Quocirca & ipse, & quicunque ei suberant, hac in re magna vtebantur diligentia: cùm ille quidem varijs dijs, hi verò Imperatori gratificarentur impio & scelerato. Ad hunc ergò Licinium aliquãdo in sublimi sedentem tribunali, accedit quidam ex ordine militari, diuinum deferens martyrem: Est, dicens, vir quidam Hermylus nomine, qui ordinem obtinet diaconi: qui diù quidem abhinc obseruat & colit ritus Christianorum: deos autem & te subsannat & nihili facit ô Imperator. Hęc cùm audijsset Licinius, non distulit nec protelauit: sed ijs, qui aderant, statìm iussit, vt eum vbicunquè esset comprehenderent, & ad tribunal adducerent. Atque illi quidem cùm in omni loco scrutati essent, & eum alicubì orantem, & sanctas manus tollentem comprehendissent, ei significãt iussum Imperatoris. Is verò statìm alacer alacres est secutus, nihil ignauum nec molle adspectu præ se ferens: quibus ex rebus manifesta fit animæ affectio: sed gaudens potiùs & magna repletus lętitia, quòd est propter Christum passurus.

13. IANVAR. Persecutio atrox sub Licinio. Hermylus comprehenditur.

Ille verò, Responde, inquit, & apertè significa, an te Christianum fateris esse, sicut audiuimus. Hic verò, Non solùm hoc, inquit, cum pręclara sententia & voce confiteor: sed etiam, quòd Deo, qui sub visum non cadit, sum consecratus: & ei assisto, vt qui illius factus sim Diaconus. Imperator autem volens se ostendere vrbanum, & valdè ingeniosum, Ergò te, inquit, dijs diaconum, hoc est, ministrum exhibe. Martyr autem in risum vertens eius promptum & versatile responsum: Videris, inquit, mihi esse surdus ô Imperator, aut etiam stultum agere. Dixi tibi me ministrare Deo, qui non cadit sub adspectum: Non autem horum, qui videntur, aut potiùs ne vident quidem, esse Diaconum,

Eius præclara confessio. Irridet Tyrannum.

quos ipse, vt qui fallaris, perindè àc deos colis: cùm sint lapides & ligna omninò inanima, & surda opera manûs humanæ, & quæ ijs, qui sapiunt, sunt potiùs ridenda quàm adoranda. Non tulit Imperator dicendi libertatem, sed statìm quibusdam instrumentis æneis, ad sumendum supplicium cõfectis, iubet genas quidem verberari martyris, præconem autem hęc proclamare: Nè sis lingua nimiùm profusus, ô Hermyle: honora Imperatorem, dijs sacrifica, & liberare à supplicio. Is autem, etiamsi sic verberaretur, perindè àc si nihil subiret molestum, contrà Tyranno etiam exprobrabat imbecillitatem, vt qui dubij perplexiq; esset animi, & planè victus: & ideò non secùs àc ij, qui sunt pusilli & abiecti animi, ex ira inferret supplicium. Deindè etiam clariore voce vtens: Plagas, inquit, quæ nunquàm desinunt, & diuinas manus experieris, quòd eo, qui te fecit, relicto, surdis & mutis dijs attendis: & quod est grauius, aliorum velutì saluti inuidens, contendis ad eundem trahere interitum.

Magna eius in supplicijs libertas.

Traditur in carcerē.

Postquàm autem visum est Imperatori sufficere supplicium, & ira aliquid remisit de nimia acerbitate, tradit martyrem carceri, & tres dies iussit in eo manere, Fortassè, dicens, ducetur pœnitentia vanæ suæ pertinaciæ. Martyr itaque abiens in carcerem, psallebat: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi caro. Iam autem ingrediens custodiam, Qui pascis Israël, dicebat, attende, qui deducis tanquàm ouem Ioseph: Qui sedes super Cherubim, manifestare, & veni ad nos seruandos. Sed sic quidem martyr, & sic quæ erant grauia & molesta, propter Christum pati voluit. Christus autem quomodò se habuit? Num famulum contempsit? Num illo patiente, neglexit ipse consolationem? Et quomodò fuerit hoc nostri Dei, benignitatisq; & clemētiæ, quæ omnem superat cogitationem? Non ergò defecit opem ferens, sed etiam incitauit ad animi fortitudinem, & ad eum Angelum mittit consolatorem, dicentem: Hermyle, esto bono animo, & noli timere: loquere, & noli tacere. Decerta, & noli timere. Mox enim vinces tyrāni machinas, & desupèr feres pręclaram coronam martyrij. Sic Deus armat potiùs aduersùs tyrannum, qui nō apparet. Sic accingit virtute, & docet quidē manus ad bellum, dat arcum autem æneum: Ponit brachia & clypeum salutis.

Psal. 117.
Psal. 79.
Angelus eū confortat.
Psal. 17.

Post tertium certè diem, cùm tribunal ascendisset Licinius, protinùs diuino adducto Hermylo, Num modò, inquit, statuisti dijs sacrificare, & ab imminentibus terroribus, minisque & periculis liberari? An adhuc, inquit, ferris per præcipitium, & eadem rursùs te cepit amentia? Ad hæc fortiter admodùm Christi miles, & pro dignitate eius, qui illum armauerat: Semel, inquit, dixi tibi, ô Imperator, & oportet contentum prioribus, de ijsdem non mouere ampliùs. Est enim mihi Deus in cælis, cui soli viuo, & cui mox meipsum hostiam offerre propero: & à quo spero maximum venturum auxilium. Videā ergò, inquit Imperator, an is, qui cęlos habitat, satìs tibi afferet auxilij. Statimq; iussit, & viri sex raptìm, quod iussi fuerant, exequentes, viri manibus robusti, immites & crudeles animo, cędem & furorem spirantes, cùm humì martyrem extendissent, virgis cędebant crudelissimè. Atque illi quidem sic faciebant, mortali regi seruiētes. Martyr autem perindè àc si nihil haberet commune cum carne, quæ sic patiebatur, neq; dolorum vllum sensum caperet, quietè perseuerabat in oratione, & Deo attendebat. Hęc autem erat oratio:

Constantia eius.
Cæditur virgis.

Domine Deus meus, qui propter me sub Pōtio Pilato flagella & plagas tolerâsti, ipse me rursùs propter te patientē confirma, vt possim cursum pręsentem perficere, vt cùm socius fuero perpessionis, dignus quoquè sim, qui splendoris efficiar socius. Et talis quidem fuit eius oratio, vox autem protinùs audita est desupèr, dicens: Amen, Amen Hermyle, Post tres dies liberaberis à pręsentibus molestijs: Pręclaras autem & magnificas accipies pręsentium laborum remunerationes. Et vox quidem martyri magnam attulit audaciam & animi fortitudinem: lictoribus aūt magnum incussit timorem: omnesq; repentè in terram procidentes, tremebant & trepidabāt, adeò vt nec ipse Imperator, nec vlli alij fuerint immunes ab animi perturbatione, sed omnes ex æquo moti fuerint: etiamsi ille præ impietate cęcutiēs & grauissimè furens, noluerit intelligere vt benè ageret: nec vitium est auersatus, vt dicam cum diuino Dauide, nec vllam eius, qui hęc faciebat miracula, vel minimam acceperit notitiam: sed in carcerem rursùs obscurum & tenebricosum lucisque expertem tradidit martyrem.

Cælitùs cōfirmatur.
Psalm. 35.
Reducitur in carcerē.

Sed mentem adhibere oportet orationi, & Dei sapientiæ arcanum intelligere. Hinc enim

enim proficiſcitur id, quod eſt orationis iucundiſſimum, & eſt athletæ coniuncturum commilitonem. Is enim, cui in cuſtodiam fuerat ſanctus creditus, & qui curam gerebat carceris, erat ei valdè amicus & familiaris. Quis hic eſt? Stratonicus ille ſapiens, qui videbatur quidem eadem ſentire quæ amicus, & eſſe in religione eiuſdem ſententiæ: nondùm autem audebat pietatem liberè profiteri. Neque Ioſeph occultam ſuperauerat diſciplinam: ſe amici tamen miſereri, & eius ægrè ferre cruciatus, oſtēdit multorum oculis. Sed de Stratonico quidem in præſentia dicere differamus. ea enim perſequitur oratio, quæ ad diuinum pertinent Hermylum, nec patitur eorum abrumpi conſequentiam. Martyri ergò Hermylo ingredienti carcerem, hæc opportunè canebantur & prudenter: Dominus illuminatio mea & Saluator meus: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Dum appropinquant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas. Qui tribulant me & inimici mei, ipſi infirmati ſunt & ceciderunt. Si conſiſtant aduersùs me caſtra, non timebit cor meum. Si inſurgat aduersùs me bellum, in hoc ego ſperabo. Sic dixit: & ſtatìm lux mirabilis deſupèr in ipſum erumpit ad confirmandum id, quod canebatur: & vox rursùs illinc eſt audita, iubens athletam bono eſſe animo: & pſalmum ſimiliter confirmans, & ſicut erat ei pollicitus, poſt tertium diem finem eſſe venturum.

Stratonicus clàm Chriſtianus. *Pſalm. 26.* *Iterùm diuinitùs animatur.*

Sequenti autem die cùm procedendum eſſe ſignificâſſet Licinius, & præſediſſet in tribunali, proclamari iuſſit per præconem, vt duceretur Hermylus. Ille verò læto animo ductus eſt, lætis oculis, & cor habens plenum lætitia. externus enim adſpectus hoc apertè ſignificauit. Subridens autem & caput mouens Licinius, & veluti ſanctum apertè ludificans, Agè, inquit, quàm tibi conducibilis fuit illa obſcura cuſtodia? Quomodò hoc, quod interceſſit, ſpatium tibi reuerà attulit aliquam ſententiæ mutationem, & perſuaſit iuſſis cedere Imperatoris, & dijs reddere ea, quæ debentur: an adhuc nobis opùs erit tormentis aduersùs tantam tui cordis duritiem? Martyr autem, Mihi quidem, inquit, tetrum illud & tenebricoſum domicilium magnam lucem conciliauit: & nunc mea verſatur anima in tranquillitate, & voluptate, & inexplicabili illuminatione, quæ futuri mihi ſpem bonam porrigit. Ego autem valdè miror, quemadmodùm quæ in te habitāt tenebræ, nullam ſuſcipiunt mutationem: ſed ſemper profundæ & cōcretæ inſident tuis animæ oculis, quæ nequaquàm ſinunt adſpicere veritatem. Cùm tam apertè impietatem Imperatori exprobrâſſet, Licinius illi vehementer & cum magna reſpondens acerbitate: Nihil aliud, inquit, vt videtur, didiciſti, niſi ſolummodò appetere contumelijs: quod quidem eſt linguæ intemperantia, & animæ audacia, & vt ſemel dicam, amentia. Sed tamen reſponde, & dic apertè: Dijs'ne ſacrificabis, & nobis cedes ſic imperantibus, an te vti oportet vt mereris? Chriſti autem martyr Hermylus: Habes, inquit, reſponſa ô Imperator. & nihil ex ijs à nobis amplius audiueris. fac deinceps quod velis, & exequere ea quæ ſtatueris.

His ira percitus Licinius, iubet eum porrectū ſupinū virgis figura triangulis in ventre verberari. Et erat quidem hoc graue tormētum, & corporibus humanis minimè tolerandum. Anguli enim virgarum, non ſecùs àc quidam enſes, carnes vehementer tangebant. Sed athletæ, etiam cùm verberaretur tam immiſericorditer, vnum erat ſolatium, nempe Chriſtum fixis oculis adſpicere. Vnum benignum medicamentum preces, quas ad illū fundebat, quibus plagas iucundè adſpergebat, dicens: Domine, ad adiuuandum me feſtina. Ille verò citò ei adfuit, & faciens vt ferret dolores faciliùs, & annuncians eius conſummationem. Imperator igitur, vt qui eſſet iritatus eò quòd non parēret, & egregiam illam athletæ pro pietate conſtantiam, exiſtimaret eſſe ſuæ contemptum potētiæ, manebat adhuc puniens, & vi eum eſſe perſuaſurum arbitrans. Quocirca iuſſit eius ventrem perfodi aquilarū vnguibus, donèc ſuis, inquit, oculis ſua videat inteſtina. Propter quæ dixit martyr: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Sicut ex adipe & pinguedine repleta eſt anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Et hęc quidem ſic. Quæ autem ſunt deincèps conſecuta, quomodò?

Crudele martyris ſuppliciū. *Preces, medicina dolorum.* *Pſalm. 83.* *Pſalm. 62.*

In animo quidem habebāt tyrānus eum rursùs dare in cuſtodiam, vt eum rursùs puniret acerbiùs. Egregius autem Stratonicus (iam enim poſtulat oratio, vt ad finem deducam promiſſum) cùm videret Hermylum ſic patientem, nec ei poſſet omninò opem ferre, faciebat id quod poterat: amici miſerebatur, & acerbum dolorem capiebat, vultusque eius conciderat, & ex eius oculis guttatìm profluebant lachrymæ. Quo factum

Stratonicus multùm dolet eius cruciatu.

 eſt,

est,vt cùm sic se haberet,nō potuerit latére: sed cùm quidam ex commilitonibus eum tristem vidissent & mœrentem, & causam rei deprehendissent, ad Imperatorem accedentes, Stratonicus, inquiunt, ô Imperator, Stratonicus custos carceris, apertè ostendit se erroris & Christianismi societatem habere cum Hermylo. Videtur enim eius misereri,& eius causa in animo magnum dolorem concipere. Ille verò cùm statim accersiuisset Stratonicū, rogauit an esset amicus Hermyli. Discipulus autem veritatis, minimè est mentitus, nec sustinuit ignauam & pusilli abiectique animi pietatem apud se occultare. Sed tempus esse arbitratus, vt hæc Dei ociosa cognitio prodiret ad opus,& magnum sibi pararet fructum per confessionem, se esse amicum Hermyli & Christianum protinùs est confessus,& eos,qui colunt simulacra,magnę condemnat ignorationis. Timeo enim, inquit, ego solum Deum, qui fecit cęlum & terram.

Stratonic° liberè Christum profitetur.

Ad hæc mouetur Imperator, & iubet eum grauissimum subire supplicium. Id autem erat, vt ex illis virgis plagas nudo toto corpore acciperet: atque adeò eousquè, donec ipsa vox eum deficeret. Et sic quidē Licinius. Martyr aūt etsi esset tot malis implicatus, amicum fixis adspiciebat oculis, & eum vocabat, eoque vtebatur ad Christum intercessore, dicens: Hermyle, ora pro me Christum, vt cùm erga ipsum firmam ac stabilem seruauero confessionem, possim facilè superare Tyranni insidias. Interìm autem ipsum quoquè ludificabatur Licinium, cæcis ijs sacrificare prohibens, & veri Dei vindictæ ei terrorem incutiens: in cuius manus incidere, verè terribilem habet & ineuitabilem perfectumque interitum. Licinius autem cùm vidisset sanctum Stratonicum satis saucium, parsit eum ampliùs punire: non quòd humana mens & clemens animus eum moueret ad misericordiā, sed vt ei locum daret pœnitentiæ, cùm eum priùs tormento terruisset. Et ideò eum in præsentia tradidit in custodiam. Ille verò etsi esset in custodia, Iesum ducebat suam esse consolationem, & cum eo per preces colloquebatur: Domine, dicens, nè memineris nostrarum antiquarum iniquitatum. Fer nobis opem, Deus seruator noster: propter gloriam nominis tui. & simul vox diuina est consecuta, dicens: Cursum consummauistis, fidem seruâstis. De cæterò vobis est reposita corona iustitiæ, quam cràs accipietis.

Flagellatur atrocissimè.

Ducitur in carcerem. Psal.78.

Cùm autem iam esset dies, adductum Hermylum rursùs interrogauit Licinius, an dijs sacrificaret. Ille autem: Eadem quę priùs, inquit, ô Imperator, do tibi nunc responsa. Quamobrem vre, puni, scinde, fac quicquid tuo insederit animo. Didici enim non timere ab ijs, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Hęc cùm audiuisset Imperator, & desperâsset fore omninò, vt sanctum in aliam traduceret sententiam, eum suspendit in ligno.& iubet eum vehementer scindi. Sed etsi eius carnes tam acerbè scinderentur, non ignorabat, vndenàm esset salus iustorum, nempe quòd à Domino, & quòd est eorum defensor in tempore afflictionis. Et ideò esto mihi adiutor Domine & redemptor, dicebat assiduè, & perindè àc si videretur aliquem desupèr audire dicentem, Noli timere: sum enim tecum, & Deus tuus ego sum. Veritus ergò Licinius,& ex auditione veluti conturbatus, ex ligno deducit martyrem,& eum cōdemnat, vt in Istro fluuio intereat, iubens vt in eum iaceretur: stultus fortassè arbitratus, quòd sic passus Hermylus omninò interiret, & nec venerabilis quidē eius corporis futura esset inuentio. Ad ipsum autem adducto Stratonico, visus est suggerere & admonere ea, quę essent vtilia. Crede, inquit, mihi ô miser, crede,& dijs velis sacrificare, nè tu eadem quoquè patiaris, quæ amicus, & ambo subeatis eandem pœnam inobedientiæ. Respondens autem Stratonicus, Reuerà, inquit, miser fuerim, si tibi pàrens, cùm ille sit mortuus propter Christum, ipse velim viuere. Licinius autem, Quid ergò? Vis mori cum Hermylo? Maximè quidem, inquit diuinus Stratonicus. Etenim, inquit, si oportet amicos communes habere calamitates, oportet omninò eos quoquè bonis frui communiter. Quid autem nobis fuerit iucundius aut preciosius, quàm pati propter Christum? Propter quæ cùm desperâsset Imperator fieri posse, vt persuaderet Stratonico, similem quoquè in eum fert sententiam, & eodem fine vtrunque condemnat: quos etiam reuerà par finis excepit, communisque beatitudo & exultatio.

Hermyli corpus scinditur. Psalm.36.

Constantia inuicta Stratonici.

Ad mortem itaque ducebantur martyres, dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas: qui quidem est hymnus conueniens ijs, qui sunt bonum aliquod consecuturi: non eorum, qui deducuntur ad mortem, aut ad aliquam aliam causam tristitiæ. Postquàm autem iam peruenissent ad fluuium, in rete iniecti

Lucæ 2. Merguntur in flumen martyres.

ab

ab ijs, quibus hoc datum erat negocium, transmittuntur in profundum. Cùm suscepisset autem fluuius corpora sanctorum, & quanto oportuit fluctu esset sanctificatus, ea rursùs tradit manibus fidelium: vt qui talem, vt arbitror, thesaurum apud se diutiùs abdere non sustinuisset, & tanti boni iactura afficere Christianos, cùm prima eorum non apparuisset bonitas. Tertio ergò die posteà, visa sunt corpora martyrum: in quæ cùm incidissent quidam viri pij, & quorum erat officium venari corpora sanctorum, & ea optantibus manibus piè ac religiosè suscepissent, & sacros hymnos cecinissent, & quæcunq; mos est Christianis, peregissent: in quodam loco, qui octodecim stadijs abest à ciuitate Singedone, ea simul deponunt, vt eis essent omnia communia & amica: in Christũ confessio, in carcere habitatio, in flumine demersio, supernæ gloriæ cõsecutio, in vno loco corporum depositio: gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, potentia, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

Nota hic Ecclesiasticos erga sua acra ritus.

VITA S. HILARII PICTAVORVM EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO, TVNC ADHVC PRESBYTERO. *Præfatio.*

DOmino sancto, & meritis beatissimo patri, Pascentio papæ, Fortunatus. Religiosi pectoris studio solicitante commonitus, papa beatissime, diuinis in actibus cùm sacri conuersatione propositi iugiter exercitaris intentus, & intendis exercitandus: vt facile sit perspicuum, ad culturam Ecclesiasticæ disciplinæ & fuisse te genitum, & esse prouectum, cùm irrefragabiliter veteris dispositionis catholici dogmatis fundamenta custos obseruas, & ad ædificationem plebis amantissimæ, veluti bonus instructor, adijciendo aliquid, culmen fabricæ continuare festinas, non sine timore diuino. Cuius operis amore præuentus, me dignatus es perurgere, quò de actibus sacratissimi viri Hilarij confessoris, qui te ab ipsis cunabulis ante sua vestigia, quasi peculiarem vernulam, familiariter enutriuit, vt impensi muneris vel verba rependerem, & si non plenè, vel quędam ex parte complexa perstringerem: quatenùs dum gregis auribus vox quodammodò & vita pastoris antiquissimi resonaret, & ille probaret ministerium, & ipse tuum non celares affectũ. Sed cùm mei ingenij breuitatem mensuro, adeò beati Hilarij immensitatem fortem cognosco, vt penè mihi videatur æquale, tam istud posse dicere, quàm digito cælum tangere: præsertim quod etiam beati (vt audio) Hieronymi torrens illud eloquium recusauerit attentare, qui huic materiei se imparem eatenùs iudicauerit, vt taceret. Ego verò, cui nullius scientiæ irrigua fluenta succurrunt, quem vix stillicidij pauperis attenuata gutta perfundit, nihil proprio de fonte respirans: qua temeritate inter ingentia flumina, Euphratem beati Hilarij, & Nilum Hieronymi, siccos velim cursus extendere, cùm de illo etiam doctissimi viri quicquid dicere potuerunt, minus est quàm meretur? Et cùm virum sanctissimum consultius mihi sit mirari quàm loqui, æquabilius fuerat hęc beato Ambrosio de fratre scribenda mandare, cui verba virtutibus coniuncta florebant. Tamen etsi cum mea verecundia vobis quidem obedientiam, & illi impendo, de quo non dignè loquor, fortassè iniuriam: sed concedi per veniam credimus, quod deuotione peccatur. Et nè protracta pagina fastidium potiùs generet, quàm prouocet auditorem, nunc de eius vita proponamus.

Pascentius à S. Hilario enutritus.

VITA B. HILARII EPISCOPI.

13. IANVAR. Patria. Genus. IGITVR beatus Hilarius Pictauorum vrbis episcopus, regionis Aquitaniæ partibus oriundus fuit: Quæ ab Oceano Britannico ferè millibus nonaginta seiungitur: apud Gallicanas verò familias nobilitatis lampade non obscurus, immò magis præ cæteris gratia generositatis, nitore pectoris addito ornatus, quasi refulgens lucifer inter astra processit. Cuius à cunabulis tantæ sapientię primitiua lactabatur infantia, vt iam tunc potuisset intelligi, Christum in suis causis pro obtinenda victoria, necessarium sibi iussisse militem propagari. Coniunx & filia Hilarij. Deniquè coniugem habens & filiam, ità plenitudine Domini venerabiles animos, ecclesiasticę regulæ tradidit informandos, vt adhuc in laicali proposito constitutus, diuino nutu pontificis gratiam possideret: ità seipsum propria disciplina coërcebat intentus, quasi futuram speciem indicans, vt irrepræhensibilis in templo Christi præpararetur sacerdos. Hæreticos quàm sit auersatus adhuc laicus. Nam quod inter mortales adhuc valdè videtur difficile, tam cautum esse quenquam, qui se à Iudæis vel hæreticis cibo suspendat: adeò vir sanctissimus hostes catholicæ religionis abhorruit, vt non dicam conuiuium, sed neq; salutatio fuerit cum his prætereunti communis. Psalm. 67. Vitabat hæc Dauidico suffultus exemplo, nè cum hæreticis mensam participando, fieret illi in scandalum. O quàm perfectissimum laicum, cuius imitatores ipsi etiam esse desiderant sacerdotes: cui non fuit aliud viuere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. Cuius sequaces, currunt ad gloriam: diuertentes, ad pœnam: credenti succedunt præmia: recusanti, tormenta. Qui omnes de piæ religionis opere commonens, nunc alios de confessione inæstimabilis sanctæ Trinitatis informans, nunc reliquos promissione regni cælestis inuitans, non cessabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, seminare. Quo cognito de sancto Hilario, quoniam tantum lumen, & si voluisset, latére non potuit: quippe necessarium, vt alienas tenebras in lucem transferret: Eligitur in Episcopum. concordante fauore populi, aut potiùs Dei spiritu proclamante, vir olìm mysterijs deputatus, aliquando sacris altaribus sacerdos electus est. Crescebat in eo quotidiè opinio, famulatrix virtutum: nec erat fama eius contenta, circumiectas tantùm Gallias illustrare, sed exteras nationes & regiones implebat, meritorum gratia percurrente: idque actum est, vt in toto orbe velociter beati pontificis gloria militaret.

Igitur Constantij Imperatoris tempore, cùm Arriana hæresis, venenata de radice, flore toxico pullularet, tunc sanctissimus timore nudus, fidei feruore vestitus, quasi Arrianorũ validissim. oppugnator est. signifer belligerator per medias acies inter hostiles fremitus, inter hæreticos gladios se ingerebat, Christi charitate securus: nihil de sua morte formidans, illud solùm metuebat, nè præiudicium religioni, quod absit, illatum præualeret. Hinc à Valente & Vrsatio episcopis, qui praua credulitate Ecclesiam Dei turbare pertinaciter insistebant, Imperatori persuasum est, vt virum eruditissimum, de quo loquimur, & Dionysiũ Mediolanensem, & Eusebium Vercellensem exilio condemnaret. Hæreticorũ versutia. Nihil enim poterat ante insuperabilem sancti Hilarij facundiam hæreticus obtinere. sperabat enim hostis fidei, aliquas se nebulas splendori catholico posse prætendere, si retrusus exilio, vir talis à certamine defuisset: quoniam si quis peruersus voluit cum illo confligere, àc si mutus & claudus, nec verba poterat proferre, nec responsionibus currere: sed quasi natans in Cõdemnatur exilio. pelago, ante fluctum eius eloquentiæ mergebatur. Itaq; in Phrygiam Asiæ regionem missus exilio, ad augmentum virtutis gratias egit: quia quantum pro nomine Christi longiùs discedebat de solo proprio, tantum merebatur fieri vicinior cælo. Qui dum ad locum peruenisset optabilem, nobis tacendũ non est, quod illi diuinitùs concessum est. Nam eo tempore, sancto sibi spiritu reuelante, cognouit, quòd beatissimã Abram filiam suam, quam cum matre Pictauis reliquerat, quidam iuuenis nobilissimus, prædiues, pulcherrimus, coniugij vinculo sibi quæreret adnectendam. Sed ipse interuentu orationis assiduæ, cælestem illi sponsum sine contaminatione prouiderat. Epistola illius ad filiã Abram. Mox opportunitate reperta, manu propria subscriptam filiæ direxit epistolam, sufficienti sale condítam, & velut aromaticis vnguẽtis infusam, quæ tenetur Pictauis pro munere conseruata: indicans ei, quòd talem sponsum pater anxius prouidisset, cuius nobilitas cæ-

los asscenderet, pulchritudo rosarum & lilij comparationem præcederet, oculi gemmarum lumine luminarent, vestis candorem niuis opprimeret, ornamenta inæstimabili fulgore vernarent, diuitiæ intra se regna concluderent: eius sapientia incomprahensibilis emanaret, dulcedo faui mella postponeret, pudicitia incontaminata persisteret, odor suauitate fragraret, thesauri sine defectione constarent. Addit ergò monitis, vt filia nulli se priùs à matre diuisa coniungeret, quàm vt patrem expectaret sibi pollicitum, & sponsum pariter cum promissione venturum. Quod Abra dulciter excipiens, & quasi sponsum futurum in epistola patris amplectens, admonitionem secuta est, nulli se in coniugio resoluens. Sed qualiter ad illum sponsum peruenerit, locus in sequenti seruátur.

Intereà cùm toto orbe Arrianæ hæresis peruersitas pullularet, dato generaliter Imperatoris edicto iussum est, vt omnes orientales episcopi apud Seleuciam Isauriæ oppidum conuenirent, disceptaturi quid sentirent de fidei veritate. Tunc inter reliquos, quarto iam exilij anno, de Phrygia sanctus Hilarius in prædicto loco data sibi pergendi euectione, ad synodum venire compellitur. Qui quoddam castellum dum adisset, die Dominico ingressus est templum: moxq; Florentia puella gentilis, irrumpens multitudinem populi, voce magna seruum Dei illuc aduenisse testata est: & ad pedes eius accurrens, non cessauit petere, nisi signum crucis ab ipso sibi fieri, fideliter impetrâsset. Quam Florentius pater secutus & cuncta familia, in nomine Domini meruerunt pariter baptizari. Quæ Florentia, relictis parentibus, vestigijs eius inhęrens, vsq; Pictauos perducta est. Patrem verò se habere, non à quo generata est, sed per quem regenerata est, prædicabat. Cumq; Seleuciam peruenisset, magno fauore à cunctis exceptus est, eò quòd diuina misericordia tam prudentissimum virum, & singulari eruditione compertum, in spectaculum mundi produxerit, vbi erat de fide censendum. Hinc post examinationem agnitis hostibus & oppressis, decretis in scripto conditis, prospera gerens synodi ad Imperatorem dirigitur legatio: cum qua perrexit sanctus Hilarius, quanuìs ei non fuisset iniunctum, metuens nè adhuc contra religionis dogmata respiraret damnata perfidia.

Synodus apud Seleuciam.

Hilarius venit Seleuciã ad Synodũ.

Sed disserere longum est, qualiter in Ariminensi synodo, composita mentione, aliud ex alio referens, fraus hæretica serpentino lapsu subrepserit, & quomodò posteà legatis Seleucensibus per Imperatoris impietatem ipsa est illata calumnia. Quod tamen Athleta Christi beatus Hilarius agnoscens, grauiter dolet apud Ariminum diaboli præualuisse mendacium: intantùm, vt orientales partes simili composito prauitatis fuco inficeret. Imperatori autem tribus libellis oblatis, preces effudit, vt in eius conspectu collectis aduersarijs, esset ei contra hæreticos disceptandi de religione licentia, nè veritatem falsitas obnubilaret, nè iniquitas æquitati præualeret, nè Imperator Deo resisteret, nè Trinitatis fidei, iniquitatis perfidia rebellaret. Vndè Valens & Vrsatius, conscientiæ reatu perterriti: quoniam si daretur facultas certandi, mox se recognoscebant Hilarij contentione prosterni: solicitant Imperatoris animum, iam magna ex parte captiuum, vt ipsum Dei virum ad Gallias redire perurgeret, dicentes, illo præsente hæretica non posse machinamenta proficere. Quo obtentu, ad Gallias compulsus reuertitur, putans ampliùs se pati exilium, quòd illuc perturbationem Ecclesiæ relinquebat, termino disceptationis non consecuto. O beatum pontificem, qui in summo discrimine, inimico etiam sibi iudice, adijt tribunal Imperij, sine timore tormenti. Verè totis visceribus diligebat Christi regnum, qui non formidabat in principatu Constantium. Nam quòd se pro Domino sic ingerebat aperto periculo, optabat martyrium, si non deesset percussor: & tamen animus sumpsit gloriam, etsi tempus non intulit pœnam. Sed hunc ipsum diuino nutu seruatum testificor pro correctione multorum. Nam penè totum mundum graui errore confusum, factis sæpiùs in Gallia synodis, per Hilarium fuisse ad viam veritatis adductum, confitetur lingua multorum. Quid autem interest, vel sibi pro æterna vita factum fuisse martyrem, vel ampliùs vixisse, reliqui nè perirent? Igitur sanctissimam animam etsi gladius persecutoris non abstulit, ipse tamẽ palmam martyrij non amisit. Itaq; dum regrederetur Hilarius ad propria, tunc beatus Martinus, æquè meritorum lumine non absconsus, qui ab eodem sancto Hilario exorcista est posteà constitutus, cognito aduentu eius, Romam festinanter occurrit. Quem cùm iam præterisse cognosceret, est vsque ad Gallias prosecutus. Neque enim Martinus,

Synodus Ariminẽs.

Nota artes hæreticorũ.

Crebræ in Gallia Synodi.

S. Martinus prædicatur.

Martinus,qui adhuc catechumenus Christum chlamyde sua tectum videre meruit, illi deuotus occurreret, nisi per omnia mysterijs plenum in eo spiritum præuidisset. Nec mirum, si ille,qui Deum priùs vidit in paupere, postcà illum habitare cognosceret in doctore.

Illud etiam nobis non conuenit tam nobile præterire miraculum. Nam cùm circa Gallinariam insulam propinquaret,relatione agnouit vicinorum,ibidèm ingentia serpentium volumina sine numero peruagari: & ob hoc quanuis illis hæc insula videretur vicina, propter inaccessibilem tamen locum longiùs illis videbatur esse, quàm Aphrica. Quo audito,vir Dei sentiēs sibi de bestiali pugna venire victoriam,in nomine Domini, præcedente crucis auxilio, descendit in insulam. eoque viso, serpentes in fugam conuersi sunt, non tolerantes eius adspectum. Tunc baculum figens in terram, quasi metam,quousquè deberent excurrere, virtutis potentia designauit. nec ampliùs libertas est illis occupare, quod vetuit:& tanquàm hæc insula non sit terra,sed pelagus, qui dum semper illam partem verentur attingere,facilius est illis mare transire, quàm vocem. O immutabilem terminum,de sermone plantatum.Appáret,quantùm est melior Adam secundus antiquo. Ille serpenti paruit: iste seruos habet,qui possunt serpentibus imperare. Ille per bestiam de sede paradisi proiectus est: iste de suis cubilibus serpentes exclusit. Deposuit anguis antiquum mendacium, qui didicit implere mandatum. O Hilarij dulce medicamentum & meritum,ante quem sine mora venena fugata sunt: addidit terram hominibus, quia in loco beluæ incolæ transmigrant. Sed reuertamur ad ordinem.

Fugat serpentes ex insula S. Hilarius.

Gene. 3.

Cùm de exilio regressus, introiuit Pictauis, summo fauore plaudebant omnes pariter,eô quòd ecclesia recepisset Pontificem, grex pastorem: & acsi omnes cum ipso tunc redîssent ad patriam, ità sine illo se exules fuisse deflebant. Itaque beatum Martinum in vico Tegiaco nomine dum præcepisset consistere,virtute diuina meruit ibì beatus Martinus mortuum suscitare. Deindè post aliquot dies infans sine baptismi regeneratione defunctus est,duplici morte damnatus: præsentem amiserat lucem, & pœna futuri seculi non carebat. Tunc mater extincti, quæ iam mater non erat, dum filium non habebat,prouoluta ad pedes sancti Hilarij,præcedentibus lachrymis, nati sui corpus effudit,exclamans: Martinus adhuc incipiens, catechumenum mortuum reuocauit: tu pōtifex redde,rogo,filium aut mihi,aut baptismo. Qui populi pater agnosceris, vt ego mater vocer,quæso obtineas.Sic illa plùs lachrymis petente,quàm verbis,commotus pietate vir Dei & spectante populo, ad consueta arma recurrens, in terram prosternitur. Mox paulatim defuncti pallor in ruborem conuertitur, frigida membra reuocato spiritu intepescunt,oculorū apertis ianuis palpebræ, peregrinum lumen agnoscunt: vox adducto aëre de pectoris domicilio conflata profertur,gressus suis vestigijs rediuiuus extenditur, in anterioris fundamenti statum tota fabrica renouatur. Quid plura? Tandiù iacuit sacerdos in puluere, donèc pariter surgerent, senex de oratione, infans de morte.Eccè vita laudabilis,quę de alterius corpore necem precibus fugauit: spoliauit tartarum, spem habens in Christo. Mors ibì iura non tenuit,vbì Hilarius vim orationis ingessit. Sed tanta res non potest nostris verbis plùs ornari, quàm ipsius meritis. Nunc verò memorandum est,quod suprà prætermisimus, qualiter miracula reliqua hoc subiecto miraculo cumulauit.

Pictauorum summa gratulatione excipitur.

S. Martinus mortuū excitat.

S. Hilarius itidē suscitat defunctum.

Deniquè cùm beatissimam Abram filiam suam,ad quam de exilio destinauit epistolam, incolumem inuenisset, alloquitur eam, quomodò dulcedo poterat patris, & facundia oratoris. Quid dicam? Alloquitur illam Hilarius, cuius eloquentiæ post ipsum, comparare aliquem vix audemus, nisì qui fuerit spiritu diuino, vt ille, repletus: tentat eius animum, si vellet attingere sponsum, quem patris gratia prouiderat. Tunc libenter ac desideranter, vt celeriter ei iungeretur, optabat. Quam voluntatem pius pater agnoscens, intentus orationibus, non cessauit, donèc sine dolore, sine contagio, se præsente, de mundi ludibrio migraret ad Christum: quam proprijs manibus, vt decuit, venerandæ tradidit sepulturæ. O funeris gloria, quæ melior habetur quàm vita: quia quod terræ subripuit, in cælum transmisit. Verè,vt ego considero,plus fuit,quàm resuscitari, sic mori. Certa enim salus est, non contaminari peccatis. Quanti cuperent, rebus cum vita traditis, talem transitum comparare, si mercatorem forsitan inuenirent? Quid distat inter viuificati infantis,& filiæ mortificatæ mysterium,nisì quòd illum

Filiæ mortē suis precibus obtinet.

illum resuscitauit ad baptismum, hanc prædestinauit ad regnum? & quòd in illo adhuc spes peccandi restabat, hæc immaculata finierat? Quod cùm vidisset mater beatæ Abrę, à pontifice postulat, vt & ipsa, si mereretur, erepta de mundi crimine, cum filia præsentaretur ad regnum. Cuius vota considerans, assidua oratione & ipsam ante se transmisit ad gloriam. Quis æstimaturus est, talem virum ità dilexisse Dominum, coniugis & filiæ affectu contempto? Tamen in hoc magìs illas amâsse cognoscitur, cùm per ipsum lumini perpetuo transferuntur. Itidèm coniugis quondam suæ.

Quis verò abundantiam rigantis ingenij contendat euoluere, aut eius verba verbis valeat exæquare? Qualiter ille indiuisæ Trinitatis libros stylo tumente contexuit, aut scripta Dauidici carminis sermone cothurnato per singula reserauit? Quàm fuit in discretione prouidus, in tractatu profundus, per literaturam eloquens, per virtutem mirabilis, in complexionibus multiplex, in resolutione subtilis, astutus, iuxta prophetam: Matth.10. immò prudens, iuxta Domini vocem, vt serpens, columbæ simplicis gratiam non amittens. Ipse conditi sal ingenij, fons loquendi, thesaurus scientiæ, lux doctrinæ, defensor Ecclesiæ, hostium oppugnator. Cuius dicta qui legit, non credit dicere, sed tonare. Hoc fuit vltra homines sapere, tam cautè de religione censere. Sed qui vult ipsum agnoscere, eius exilia memoret, merita respiciat, volumina relegat, dicta perpendat, signa quotidiana percenseat. Qui dum superstes fuit in hoc seculo, aut scripsit Ecclesiasticæ fidei documenta, aut pugnando calcauit hæretica crimina, aut petenti tribuit miraculorum suffragia: quæ, volente Domino, vsque in hodiernum diem eius orationibus perseuerant. Sed mea lingua non sufficit singula de spiritu sancto, qui per eum operatus & locutus est, sicut illi dignum est, proferre. Det mihi pius veniam, quia multa prętериui, qui vix pauca conscripsi. Ità beatissimi Hilarij de præsenti seculo vita, Valente & Valentiniano regnantibus, cum gloria migrauit ad Christum, terra plorante, cælo gaudente, Amen. Abitè vita.

PRAEFATIO FORTVNATI IN LIBRVM SECVNDVM DE MIRACVLIS S. HILARII.

Domino sancto, & meritis beatissimo patri, Pascentio Papæ, & in Christo florigera perenniter charitate vernātibus Ecclesię Pictauensis habitatoribus, Fortunatus. Cùm veteres & infideliū conditores voluminum, eloquentiæ suæ pompam cunctis ostendere, causa prouocauerit opinionis inflatæ: dum inter regum vota seu funera, id est, prospera vel aduersa confuso vocis ordine, quodammodò nisi sunt cantare pariter & plorare: vt hi qui dixerunt, vel de quibus locuti sunt, saltem in libris viuerent, & si vacuis actibus inaniter defecissent: cur ego melioris spei solicitatus instinctu, patiar reticere summi confessoris viuentia merita & victorias, non sine, quod absit, vindictæ cælestis incursu: cùm vix debita soluerem, si de beati Hilarij indeficientis lampadis splendore, infatigabili voce, die continuata cum nocte pariter decantarem? Qua verò vel irretitus inscitia, vel impulsus offensa, in ea voluntatè sub graui torpore persisterem, vt cùm illi plurimo decepti tractatu, de resoluta vmbrarum imagine nonnulla conficerent, & in puluerem redacta cadauera, falsis quasi laudibus animarent: ego de sanctis permanentibus, & quod est felicius, in regno Christi quotidiè florentibus, nihil referrem: præsertim vbì diuersa diuersarum partium videtur esse causa mercedum: quòd gentiles fructum laboris sui, inani tantùm fauore voluërunt consistere: nos autem oporteat in beatorum virorum intercessione plantare? Quibus hîc si verba soluimus, illic gaudia comparamus. Idcircò reddat illi mobilis lingua præconiū, à quo priùs pectora hunc conceperunt affectum. Nam bonis eius apertè creditur inuideri, si quæ de illo cognouimus, silentio videantur abscondi. Beatorum intercessio ambienda.

Meritò itaque cum cæteris & me de se loqui compellit, qui etiam mutos, vt loquantur, absoluit. Sed quàm plura superstes in corpore fecerit, vel quanta operatus sit, postquàm æterna in requie, plaudentibus angelis, ad Christum victor de mundi certamine transmigrauit, & si non potui, annorum vetustate subripiente, contingere: attamen vel quæ præsenti tempore miracula misericors præbuit, cupio indigenti memoriæ non fraudare: vt quisquis hæc fideli, sicut condecet, auditu perceperit, & præteri-

præterita se cognoscere gaudeat, & similia fieri virtute confessoris in futuro confidat.

LIBER SECVNDVS, QVI EST DE MIRACVLIS S. HILARII.

IGITVR Probianus cùm dubio iam vitæ penderet in fine, & spem conualescendæ infantiæ mors inuida parentibus subripere festinaret: nec paruuli funus acerbum considerans, nec desideria ingemiscentis senectutis spectans, auida quicquid inuenit extra sortem cuncta concludens, sola tamen intercessione beati Hilarij restiterat moribundo salutis occasio. Quem Franco suus genitor, & Periculosa mater, quæ magìs conuerso nomine, filij periclitabatur in nece, iam quasi defuncti præmeditantes exequias, cum ingenti fletu in confessoris tabernaculum detulerũt. Tunc sanctus Hilarius ab authore suo secretæ artis exhibens medicinam, consuetus de dispendio funeris reddere compendia sanitatis: subitò membrorum fluentem fabricam, verbo operante erexit, & in statum pristinũ, tanquàm si nihil in ea fuisset solutum, reformauit: Moxque parentum lachrymas, lætitiæ mole superueniente, siccauit, gemitus voto succedente præclusit: vbì iam per dolorem non erat, sed per gaudia, quod plorarent. Quas pœnas, quæ tormenta mors ipsa tunc pertulit, quando illud, quod credebat inuadere, sic amisit? Profectò quando alterum victrix ferire non potuit, sese ipsam victa percussit. Qui tamen Probianus posteà apicem promeruit obtinere pontificis, & vsque in hodiernum diem ad luminaria sui medici, singulis annis vitæ debitor tributa persoluit.

S. Hilarius sanat puerũ moribundum.

Probianus Episcopus.

Illud quoque nobis est tam singulare miraculum, pro gloria collatoris, ad memoriam populi reuocandum. Nam cùm à Cadurcis venissent duo homines, lepre maculis immutati, spem suæ salutis in sancti intercessione fundantes, de puluere, qui ab eius sepulcro abstergebatur, sua lauantes capita, & membra reliqua perungẽtes: tam diù sibi talem curam fideliter impẽderunt, donèc infirmitatis ipsius vlcerosa varietas de corpore, quod captiuauerat, captiua migraret: vt decepta suis solatijs, colorem, quem inuaserat, inuiolatum relinqueret, & quam secum attulerat, turpitudinis speciem non teneret. Post innumerabilia itaque vulnera, membris omnibus instaurata est cutis vna. Vultus ille diuturna deletus sorde, sua cœpit in ambobus repingi imagine, nec agnosci potuit, qualis fuerat per infirmitatem. Per fidelissimum nanque pulueris lauacrum, Pictauis illis purificus Iordanis inuentus est: & non ipsi ad fluuium, sed ipsis fluuius hìc occurrit: ex quo tam prædicabilis patuit miseratio confessoris, quòd & laborem eis longinqui itineris abstulit, & salutis vota porrexit. O quàm inæstimabilium claruerunt documenta virtutum, vbì sepulcri immunditiæ, mundauerunt maculas lepræ. Cuius hoc facere cura potuisset artificis, qui de tali puluere, ferret beneficia medicinæ? Ex quibus Castorius, diaconus: & Crispus, subdiaconus institutus, ad eius obsequium vsq; in finẽ suum, per quem sanati sunt, adhæserunt. Et meritò illius elegerunt sustinere iuga Domini, à quo à pœna liberi sunt effecti.

Leprosi duo curantur puluere sepulcri S. Hilarij.

Quædam puella in hanc vitam veniens, dextram mortuam traxerat, natura formante, & debilem manum in speciem globi collegerant neruorum fila contracta, fluxa suo stamine digitorum tela marcebant. Tunc occurrens ad beatissimi sepulturam, intercessione eius viuacibus est officijs ordinata: Paulatìm mobilis vigor articulos stupentes & vngues irrepsit. Post longa tempora manus illi tunc nata est, cùm sensit munera confessoris: extincta manus venit ab vtero, viua redijt de sepulcro. Eccè quàm larga remuneratoris est pietas, vt quæ natura non genuit, hic membra suppleret.

Aliud miraculum.

Nec illud quidem præterire conuenit, quod cæco post vota felici successit. Nam cùm ad beati Martini limina pro recipiendo lumine intentus properaret, in sancti Hilarij præteriens templum ingressus est. Quo dum vigilias officio solito Cleri celebrarent, manè facto, apertis oculis, ipse diem cœpit alijs nunciare, qui semper egebat audire. Apud quem vna semper nox erat, tenebras illa nocte purgauit. Qui nunquàm viderat orna-

Cæco redditur oculorum lumen.

ornamenta diei, cœpit illi nouus sol nasci. Tunc illi fabricata sunt omnia, quando eorum meruit videre facturam, &, vt ità dicam, quodammodò illi post se mundus est natus, cùm factus est agnitus. Cæcus ad beati Martini Ecclesiam festinabat accedere: iste hunc in suo templo dignatus est illuminare. Quanta micat gratia donatoris, qui præuenit desideria supplicantis?

Quid dignum etiam referam de tam regali mysterio, quod ab ipso est in regem collatum? Deniquè Clodoueus rex dum contra hęreticam gentem pugnaturus, armatas haberet acies, media nocte meruit de basilica beati viri lumen super se veniens adspicere, admonitus vt festinanter, sed non sine venerabilis loci oratione, aduersùs hostes conflictaturus descenderet. Quod ille diligenter obseruans, & orationi occurrēs, tanta prosperitate, altero pro se pugnaturo, processit ad bellum, vt intra horam diei tertiam, vltra humana vota sortiretur à Domino victoriam. Vbi multitudo occisorū cadauerum tanta iacuit in loco, vt collis ipse ob hoc visus sit se erexisse in altum. Eccè terribiliter formidanda prodigia, & delectabiliter amplectenda miracula. Parùm illi fuit pro solatio regis, signum ostendere luminis, nisì apertè monitus addidisset & voce. Simile quoddam contigit Israëliticæ gentis tempore huius causa virtutis. Nam ibi columna ignis populum pręcesserat: hîc figura lampadis admonebat. Vellem nôsse, cur fuerit tanti ardoris secretum mysterium, & tam manifestè prolatum. Sed quātùm ipso inspirante videor agnoscere, non tacebo. Contra hęreticas acies, sicut olim in corpore, non cessauit spiritu dimicare. Quanta fuit illi semper pro cultu catholicę religionis auiditas, cùm in requie posito, adhuc solicitudinis nō desit vbertas? Nam qui tunc in synodo ad confundendum hostem verba fidelia protulit, hic in campo nūc arma tractauit.

Clodouei regis visio & victoria.

Exo. 13.

Mulier in vico Tonaciaco, dum aquam ad opus suum deportaret die Dominico, (non est meum nôsse, quo pręuenta peccato) manu attracta est, venarum arefacto discursu. Tunc reuelatione commonita est, vt ad sancti limina, si vellet salua fieri, properaret. Quo illa fidens nuncio, tanquàm cum ipso sanitatis suæ præuiatore, læta pręcucurrit. Et dum in Ecclesia psalleretur, similiter in absolutione, die Dominico, quo pręcesserat pœna, secuta sunt gaudia. Eccè consuetudinem patroni singularis amabilem, qui vt inueniat cui pręstet, & causas exquirit. O beate Hilari, omnium corde, ore, voce canende: Cuius tam larga benignitas, non solùm se alicui non abscondit, sed vltrò ingerit. Veniamus ad alios venerandi fructus miraculi.

Mulieris manus contracta sanatur.

Quædam paralytica, annis adulta puella, non merito, sine vitę viuebat officijs. Cui In funus extincti corporis tantùm superstes anima palpitabat, & in toto cadauere lumina quasi sola vigebant: velut mortua in se membra vigilantes oculi custodiebant. Non lingua torpens intra palati cameram, volubilis excurrebat, nec imo ducta de pectore, vox collata poterat per verba disponi: non manus, cùm soluta languesceret, naturæ debita seruitia dissoluebat: neque pes instabilis, membrorum ruinas sustinebat. Adhuc totius corporis infabricata massa torpebat. Quæ in eius solennitatis die, intra Ecclesiam posita, cum ingenti fauore, spectantibus omnibus, est erecta: sicque in vnius debilis corpore miracula plura compleuit: Attenuata genuum vestigia roborauit, linguam rigentem flexibilitate & facilitate vocis aptauit, ad vsum lanificij debiles quondàm palmas armauit, lineamenta viscerum, gratia pij muneris animauit. Aliquandò igitur vetus infans in verba prorupit, & quod est conspicuum, voce prima lactis alimenta quęsiuit. Ergò, vt talis cibus inter omnes posceretur, quid aliud datur intelligi, nisì quando sanata est, tunc priùs credidisset se nasci?

Puella paralysi liberatur.

S. Hilarij solennitas.

Nec illud tam fidele mysterium obliuione noxia subtrahatur. Itaque cùm duo negociatores ad beati basilicam occurrissent, habentes formam cerę quasi socialiter in commune, quidam ex his alloquitur alterum, vt eam, etsi tam paruam rem, tamē tanto confessori vel libenter offerrent. Sed incassùm sua verba in animo socij nolētis expendit. Ipse tamen cum collega suo in oratione prosternitur, ceram illam occultè ante tremendi sepulcri cancellos exponit. Mox ad omnem æqualitatem cerę ipsius forma se diuisit, & parte illius fidelis oblatoris accepta, pars altera, videntibus plurimis, voluendo vsque ad alios cancellos, nutu diuino cum omni contumelia est repulsa: quasi nollet sanctus inuadere, quod alter illi deuotus non obtulit: & quoniā semper abhorruit, quod ex fide non venit: tam certus in iudicio, quàm misericors est in voto. O

Repellitur munus nolentis offerre.

quàm incorruptibilis arbiter claret: cautior est iste in examinatione iudicij, quàm in electione florum illa, quæ ceram casta producit. Tunc itaque ille, qui offerre noluit, admissi criminis se teste confusus, & immensi pudoris reatu perculsus, postquàm vidit sibi à radice suæ conscientiæ tantę turpitudinis opprobria pullulâsse, & in faciē suam occultę cogitationis facinora reuelata adspexit: considerauit, ingemuit & defleuit: vt saltem lachrymarum fonte rigante dilueret, quod corde delinquēte fœdauit. Qui posteà maiora obtulit dona exactus, ceræ iudicio castigante.

Item cùm iuxta consuetudinem, quadam nocte cereus illuminatus fuisset, casu super sepulcrum eius, qui intercessione sua mortuos viuificat, ardens corruit: ità vt super mafortem, quò cecidit, sine læsione aliqua perarderet. Nam inquantùm fuit cerei longitudo, cera iacens inuenta est, papyro consumpta: tanquàm si confinium cera ipsa fecisset inter ignem & pallium, vt ab ipsa inueniretur defendi, per quam potuisset exuri. Attendit beneficium, vt obediret pręcepto. Quam semper scit subindè consumere, hîc ceram ignis expauit: quam ad ardendi auxilium sumpserat, ipsa ei visa est repugnare. Sed inter hæc illud potiùs admonet, vt dicatur, In virtute confessoris, quas deducit cera flammas, extinxit, & conuerso ordine illud, à quo vorari potuit, præfocauit. Diuersæ species suam visæ sunt naturam mutâsse. Nè quid enim hîc incendia læderēt, pallium pro marmore, cera fuit pro flumine. Sed quantum est apud illum cerei lumē extinguere, qui cæcorum lumen accendit? aut cùm ad alterius cadaueris sepulturam oculorum ignem redintegrat, quàm facilè credimus de sepulcro proprio vt flammas expellat? Vellem adhuc insatiatus sacratissimi viri miracula quasi peculiariter decantare: sed vereor, nè vndè meam cupio deuotionem ostendere, auditoris animum, fastidio nascente, videar obturare. Da mihi pie veniã de textûs huius paruitate: da casui culpam, de quo exiguum dicerem, si libros implerem: nè, dum hominis cupio vitare fastidia, videar incurrere confessoris offensam. Sed præsumo plurima de te minùs dicere, vt de te legere populum breuitas plùs inuitet.

Ignis nihil lædit operimentum sepulcri eius.

VITA S. REMIGII, RHEMORVM ARCHIEPISCOPI, SCRIPTA AB HINCMARO, AEQVE *Rhemensi Archiepiscopo. Claruit is circa annum Domini 850.*

PRAEFATIO.

HINCMARVS nomine, non merito, episcopus, ac plebis Dei famulus, dilectis fratribus ac comministris nostris, huius sanctę Rhemensis ecclesię filijs.

Sicut à senibus, & iam ætatis prouectæ viris religiosis, qui de tempore Tilpini vrbis huius præsulis adhuc viuebant, quando in seruitium istius sanctæ ecclesiæ, authore DEO, fui electus atque prouectus, & posteà per aliquot annos vixerūt, fideli relatione didici, à suis Maioribus audierunt narrari, eos vidisse librum maximę quãtitatis, manu antiquaria conscriptũ, de ortu ac vita ac virtutibus atq; obitu beati Remigij, sanctissimi patroni nostri. Qui hac occasione deperijt: quoniam Aegidius, post beatũ Remigium quartus istius ciuitatis episcopus, quendã virũ religiosum, Fortunatũ nomine, metricis versibus insignē, qui à multis potentibus & honorabilibus, in his Gallicis & Belgicis regionibus, per diuersa loca tunc vitę ac scientiæ suę merito inuitabatur: petijt de eodē libro, cothurno Gallicano dictato, aperto sermone aliqua miracula, quæ in populo recitarētur, excipere, quatenùs ea sine tædio audire & mente recōdere, atq; per ea ad amorē & honorem atq; deuotionem Dei & ipsius protectoris sui idem populus excitari valeret. Quod & in eadem excerptione lector potest aduertere, vbi scriptũ est: Studeamus pauca differere, plurima præterire. Et cùm ipsa excerptio cœpit lectione in populo frequentari, & à multis propter breuitatis suæ facilitatem transscribi, ipse magnus codex à negligentibus negligentiùs cœpit haberi: vsque dum Caroli principis tempore, quando propter discordiam & contentionem de principatu, inter eum & Ragenfridum, frequentia ac ciuilia, immò plùs quàm ciuilia, quia intestina & parricidalia bella in Germanicis & Belgicis ac Gallicanis prouincijs religio Christiani-

Liber ingēs de vita S. Remigij vt perierit.

Fortunati laus.

Carolum Martellum dicit.

tatis penè fuit abolita: ità vt episcopis in paucis locis residuis, episcopia laicis donata, & per eos rebus diuisa extiterint: adeò vt Milo quidam, tonsura clericus, moribus, actu, & habitu irreligiosus laicus, episcopia Rhemorum ac Treuirorum vsurpans insimul, per quadraginta circiter annos pessumdederit. Cuius infelici tẽpore, de ista Rhemensi ecclesia non solùm preciosa quæque ablata fuerunt, sed & ecclesiæ atque domus religiosorum destructæ, & res ab episcopio fuêre diuisæ. Illi quoquè pauci, qui erant residui, clerici negocio victum quærebant, & denarios, quos mercimonio conquirebant, in chartis & librorum folijs interdùm ligabant. Sicque præfatus liber cum alijs partìm stillicidio putrefactus, partìm à soricibus corrosus, partìm foliorum abscissione diuisus, intantùm deperijt, vt pauca & dispersa indè folia reperta fuerint. Cùm verò tempore Pipini regis, prædicti Caroli principis filij, reuelatio ostensa Eucherio, Aurelianensis ciuitatis episcopo, de damnatione æterna eiusdem Caroli, qui res ecclesiarum diuiserat, fuit: idem Pipinus, sicut & aliarum ecclesiarum episcopijs, huic Rhemensi episcopio partem de rebus ecclesiasticis reddidit, & Tilpinum in hac vrbe Rhemorum episcopum ordinari consensit. Hoc enim in hac ecclesia Rhemensi nouissimo seculi tẽpore de libro memorato, sed & de alijs accidit, quod antiquo tempore de authenticis scripturis euenisse sanctus Ioannes Chrysostomus in Homilia 9. Euangelij secundùm Matthæum, memorat, dicens: Multa enim ex propheticis periêre monimentis, quod de historia Paralipomenon probare possibile est. Desides enim cùm essent Iudæi, nec desides modò, sed & impij, alia quidem perdiderunt negligenter, alia verò tum incenderunt, tum conciderunt profanè. Et de prophanitate quidem tali Ieremias refert. De negligentia verò in quarto Regum libro legimus, quomodò post multum temporis vix Deuteronomij sit volumen repertum, defossum quodam in loco, ac penè deletum. Sed & plura de scripturis in his, quæ habemus, memorata legimus, quę non habemus: sicut est liber iustorum, qui commemoratur in libris Regũ: & sicut est liber bellorum Domini, cuius in libro Numerorum mentio est: neq; Carmina Salomonis, neque Disputationes eius sapientissimas de lignorum natura herbarumque omnium, itemque iumentorum & volucrum, reptilium & piscium: vel quod in libro, Verba dierum, dicitur: Reliqua verò operum Salomonis priorum & nouissimorum, scripta sunt in verbis Nathan prophetæ, & in libris Ahię Silonitis: in visione quoquè Addo Videntis contra Ieroboam filium Nabath, & multa huiusmodi volumina, quę scriptura quidem fuisse probat, sed hodiè constat non esse. Vastata nanque à Chaldæis Iudæa, vt in patrum literis legimus, etiam bibliotheca, antiquitùs congregata, inter alias prouinciæ opes, hostili est igne consumpta: ex qua pauci, qui nunc in sancta scriptura continentur, libri postmodùm Esdrę pontificis & prophetæ sunt industria restaurati. Vndè scriptum est de eo: Ascendit Esdras de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi. Velox videlicet, quia promptiores literarum figuras, quàm eatenùs Hebręi habebant, repererit. Et in epistola regis Persarum: Artaxerxes rex regum, Esdrę sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem.

Rhemensis ecclesia valde afflicta.

Iere. 36.
4. Reg. 22.
2. Reg. 1.
Num. 21.
3. Reg. 4.
2. Par. 9.
1. Esd. 7.
Ibidem.

Quocontrà & nos, multis alijs perditis, plura in quibusdam historijs & diuersis pitaciolis, ac vsitata relatione, à præcedentibus relicta posteris, de ortu & vita, seu virtutibus & obitu domini & sanctissimi patris ac protectoris nostri Remigij habemus, quę in memorata excerptione non continentur. Vndè bonis vestris desiderijs placuit, vt illa mea seruitus ad ignorantium & subsequentium notitiam in vnũ colligeret. Quod & iam diù fecissem, nisi me spes vana deluderet, quibusdam dicẽtibus, quia in illo & in illo loco magnum librum de virtutibus & vita ipsius domini & patroni nostri reperire valerem. Ad quæ mittens, quæ mihi promissa fuerunt, penitùs falsa inueni. Nũc autem, opitulante Domino, qui in se confidenti, & opera sua, qui mirabilis est & gloriosus in sanctis suis, volenti loqui, promittit: Aperi, inquiens, os tuum, & ego adimplebo illud: meritis ipsius sancti Francorum apostoli & patroni nostri, vestrisq; adiutus orationibus, aggrediar quæ diù distuli, à progenitoribus & ortu eius incipiens, & sic tam ea, quæ in historijs, à Maioribus editis, de illo inueni, quàm & illa, quæ in diuersis schedulis dispersa reperi: verùm & illa in serie digerens, quę vulgata relatione percepi: quia vt longè ante nos dictum est, & etiam in sanctis scripturis, sed & in euangelica veritate comperitur: vera est lex historiæ, simpliciter ea, quæ fama vulgante colliguntur, ad instructionem posteritatis literis commẽdare. In quibus omnibus lectorem diuersitas

Psal. 67.
Psal. 80.
Remigius Francorum Apostolus.

uersitas styli non perturbet: quoniam ea, quę de historijs Maiorum adsumam, & ea, quæ in antiquis schedulis reperiam, ità vt inuenta fuerint, ponam.

Illa verò, quæ ex antiquis vulgata relatione percepi, & quę ad instructionē legentium vel audientium addam vel eorum verba, de quorum dictis mutuabor, ponere procurabo, vel meo sermone dictabo: volens quiddam debiti mei obsequij in laude, qua non indiget, offerendo, ipsi benefactori meo retribuere pro omnibus, quæ indigno mihi gratis potiùs tribuit, quàm meritis vllis retribuit. Deniquè in descriptionibus virtutum eius ordinem, quo per illum eas Dominus dignatus est operari, seruare non potero: sed sicut eas vel scripto vel auditu accepi, describam. Sic enim saluo altiore propheticæ inspirationis munere, diuino allatę mysterio, & psalmos sanctus Hieronymus dicit in ordine digestos, non sicut fuerunt editi, sed sicut ab Esdra diuersis temporibus fuerunt inuenti. Veruntamen prout notitiam temporum inuenero, vel ordini gesta congruere videro, ea digerere procurabo. In his autem, quę descriptis virtutum miraculis, à Domino per beatissimum patronum nostrum operata sunt, ad exhortationem legentium siue audientium, pro modulo intellectûs mei, de catholicorū dictis subiungere studebo: vestigia beati Gregorij, licèt non valeam, prosequi moliar. Qui describens sanctorum actus, prauorumque casus, exhortatione indè assumpta, secundùm sapientiam sibi à Deo datam, multa necessaria & vtilia legētibus ac audientibus interposuit. Verùm & non ab re agere à quoquam videri puto, si ea, quę de ortu, & actu, atque obitu domini & patroni ac protectoris nostri in schedulis, vetustate propè deletis, inuenta sunt, reparo, & de abditis ad lucem reduco: & ea, quæ veterum certa relatione cognoui, literis commendare procuro: cùm, sicuti præmisi, sancti Esdræ pontificis studio sacras scripturas, desidia & prophanitate impiorum Iudęorum abolitas, noscamus fuisse restauratas, & non solùm euangelicam & apostolicam historiam, ab euangelistis sacratissimè conditam, sed & plurimorum sanctorum gesta plurimos Ecclesię magistros, ad instructionem multorum, & etiam historiographos agones secularium, ad posterorum memoriam descripsisse, gentiles quoquè poëtas sua figmenta grandisonis pompare modis, studuisse legamus.

In lib. Dialog.

VITA S. REMIGII RHEMORVM ARCHIEPISCOPI.

13. IANVAR.

POST vindictam scelerum, quæ facta est à Domino cæde Galliarum, prosequente Vuandalorum crudelitate, misericordiam cęli distillârunt: cùm ad mitigandam, gentis Francorum barbarica ferocitate superuenturam, diuinæ animaduersionis propter iniquitates perseuerantes vltionem, mundo præsulem à Deo prędestinatum, Remigium pontificem hoc ordine protulerunt.

Montanus monachus insignis.

Erat quidam venerabilis, ac dignus professione & nomine, Montanus monachus, in reclusione solitariam vitam ducens, ieiunijs, vigilijs, atque orationibus continuè vacans, necnon cęterarum virtutum insignibus adeò diuinitati se commendabilem reddens, vt angelicis sępè frueretur alloquijs, & frequenter cęlęstibus visionibus ac reuelationibus interesset. Is ergò cùm peruigil in oratione pro pace sanctę ecclesiæ, quæ multis ac diuersis afflictionibus apud Galliarū & Belgicarum prouincias vexabatur, Dei omnipotentis clementiam indefessis precibus exoraret, nocte quadam plùs solito orationem protelans, vsque lucis crepusculum in contemplatione permansit. Qui cùm, lassitudine ac fragilitate carnis compellente, paululùm membra sopori dedisset, subitò per diuinam gratiam angelorum choris & animarum cœtibus, beatissimorum hominum iam cum Deo regnantium, & immortalitatem adhuc corporum expectantium, spiritibus interfuit, & familiarissimū cœpit audire colloquium. Inter cætera igitur, quę in conuentu illo cælico audiuit, etiam illi sancti spiritus, humanæ salutis auidi, queritari cœperūt de Gallicanę deiectiōe ecclesię, & qd facto ad talia opùs esset, crebro versare sermone, dicētes, quia iam tēpus esset

Eius ecstasis.

miserendi.

miserendi eius. Duplicia enim receperat pro omnibus peccatis suis, quanquàm fæx eius non sit exinanita. His ità inter se conferentibus, subitò vox adfuit, à superioribus atque secretioribus adytis saluberrimè atque suauissimè intonans, quæ & pręsentium solaretur spirituum mœstitiam, & quod futurum erat, gratulabũda promulgaret sententia, ità dicendo: Dominus prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cęlo in terram adspexit, vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum: vt annuncietur nomen eius in gentibus, in conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant ei. Cilinia in vtero concipiens, filium pariet nomine Remigium, cui à me saluandus populus committetur. Beata siquidem Cilinia, intenta pijs operibus, licèt corpore teneretur in mundo, mente conuersabatur in cęlo. Quæ in flore iuuentutis pepererat de vnico viro suo Aemylio Principium, Suessionum ciuitatis posteà sanctum episcopum, & fratrem eius, patrem beati Lupi episcopi eiusdem Principij successoris, qui vsque ad vltima gloriosi Remigij tempora, sacerdotio est functus, sicque defunctus. Psal. 101. Ciliniæ laus. Principius Suessionũ Episcopus.

Vir autem ille venerabilis, inter illius temporis innumera pericula, tanta consolatione accepta, Ciliniæ diuinum oraculum, gratia Dei perceptum, innotuit. At illa dixit ad Mõtanum: Quomodò fieri potest, vt anus lactem filium, cùm mihi à temporibus diù transactis muliebria defecerint, & vir meus Aemylius vetulus sit, ac in ęuoso eius corpore frigidus extet circũ pręcordia sanguis, & voluptatis opera in eo penitùs emarcuerint? Erant enim ambo generę nobiles, & gratia inter suos nominatissimi. Et quia liberorum parentes processerant in diebus multis, effœti, & carne iam infœcundi, coniugale commercium non quęrebant, nec eis spes vltrà vel appetitus generãdi sobolem inerat. Cui beatus Montanus respondit: Scias, quia cùm ablactaueris puerum Remigium, de lacte tuo perunges oculos meos, & recipiam lumen. Nam vt merita illi accrescerent, sicuti & sancto Tobiæ, iuxta diuinum sermonem, vt iustus iustificetur adhuc, idem beatus Montanus lumen corporalium oculorum amiserat. Tandèm credẽtibus parentibus verbis viri Dei, fit gaudium, quòd talem suscepturi essent prolem, in cuius conceptione non foret ardor explendæ libidinis, sed amor generandæ iuxta diuinum pręsagium sobolis. Concipitur ergò futurus Christi pontifex, & Christi adminiculante misericordia, mater beatissima, quem auspice Deo concepit, feliciter filium genuit, cui Remigij secundùm Domini dictum, in baptismate nomen imponi fecit. Et ablactatus, sicut suus pręnũciator pędixerat, lacte matris oculos sui vatis, matre obstetricante, perungens, lumen illi gratia diuina restituit. Nec incredibile videri debet, si puer iste, antequàm per ætatem corporis sciret vocare patrem & matrem suam, virtutes munere diuino operatus est: qui etsi vt homo in iniquitatibus cõceptus est, contra morem tamen humanæ conditionis, non in delictis eum pręuaricationis, sed in gratia remissionis, mater sua peperit. Neque enim dubitandum est, quia spiritussanctus, qui eum talem futurum pędixit, & cuius munere cõceptus fuit, etiam à peccatis absoluit. Constat quippe veridica patrũ sententia, quia lege non constringitur spiritussancti donum. Et proptereà qui Cornelium ac domum eius ante perceptionem baptismi sua gratia consecrauit, ipse vtiquè beatum Remigium non solùm ante baptismum, sed etiam ante natiuitatem eiusdem gratiæ munere perfudit. Ortus est autem ex anu & vetulo diù sterilibus per repromissionem, vt Isaac & Iohãnes, vir iste, sanctus, antequàm natus: nomine designatus, antequàm mundo cognitus, in pago Laudunẽsi, alto parentum sanguine: vt monstraretur in ortu, qualis futurus erat in actu. Tob. 2. Apoc. 22. Montanus recipit visum. Psal. 50. Act. 10. Gen. 17. Luc. 1.

Singularis autem meriti indicium datur, quotièshominibus à Deo vel imponitur nomen, vel mutatur. Sic Abram, quia pater multarum gentium erat futurus, Abraham est vocatus. Sic Iacob, quia Deum vidit, Israël appellari meruit. Sic Iosias rex, ob eximiæ virtutis culmen, nominatus à Deo est multò antè quàm natus. Sic Iohannes, eò quòd diuina sibi gratia adminiculante, plus esse meruit, quàm propheta, & quòd nemo inter natos mulierũ maior illo surrexit: & Petrus à firmitate & stabilitate petræ sumpsit cognomen. Et qui antè Saulus, posteà nominatus est Paulus, quoniam legis zelo contra Christum erectus, ab eo, quem in membris suis persequebatur, de cęlo in terrã prostratus, apud se factus est Paulus, id est, paruus, modicus & humilis: demùm gratiæ Dei magnus defensor & vas electionis effectus, atque totius est Ecclesiæ magister & pędicator egregius. Et filij Zebedęi, eò quòd verbum Dei terribiliter mundo peccanti intonuerunt, filiorum tonitrui assumpserunt cognomen. Et Dominus ac redemptor noster, Ie- Gen. 17. Gen. 32. 3 Reg. 13. Luc 1. Matth. 11. Matth. 16. Act. 13. Act 9. Marc. 3.

Matth.1. ſus, id eſt, Saluator eſt cognominatus antè, quàm carne natus, eò quòd ſalutem facturus eſſet populum ſuum à peccatis eorum. Ità ergò & beatus Remigius ab eo, quòd eccleſiam ſibi credendam, inter fluctiuagos mundi recturus eſſet anfractus, Remigij cognomen à Deo aſſecutus eſt. Seruorum nanque Dei proprium eſt, à Deo nominatim ſciri.

Exod. 33. Vndè vni eorum dicitur: Nóui te ex nomine. & beato Ieremiæ, ad verbi diuini prędicationem ituro, dicitur: Priuſquàm te formarem in vtero, nóui te, & in ventre matris tuę ſanctificaui te. Ieremias enim ab idolorum cultu populum reuocaturus, in ventre ſanctificatur: Iohannes populum ſuo illuminaturus alloquio, in vtero materno propheticam ſuſcepit gratiam: & beatus Remigius gentem Francorum à tenebris ignorantiæ ad lucem perducturus euangelij, itidèm diuina donatus eſt gratia, vt quod perfecturus erat miniſterio, cum participibus ſuis pari clareſceret munere: & qui, vt dictum eſt, Eccleſiam Dei, ſpeciali autem cura Rhemorum ciuitatem atque prouinciam, remigio alarum ſanctarum, ſcilicet verbo & exemplo, meritis & orationibus erat Dei prędeſtinatione recturus, & perfecto certamine, ſpiritu cęleſtia regna petiturus, angelorū vtiquè ſubuectus auxilio, Remigius eſt iure Dei pręceptione vocatus.

Iere.1.

Luc.1.

Remigius, aliàs Remedius dictus.

Nec illud ſilendum eſt, quia in chartis recēti tempore poſt illius óbitū, ſed & poſt plura annorum curricula factis, de rebus Rhemēſi Eccleſiæ traditis, Remedium fuiſſe nominatum legimus. Quod qui merita & acta illius attendit, congruè hoc eum nomine appellatum fuiſſe intelligit. Qui mitigator furoris Domini, in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio, & magnificatus à Domino in conſpectu regum, in verbis ſuis, ſicut in ſequentibus oſtendemus, monſtra, videlicet paganos feroces, placauit. Meritò igitur eum Remedium fuiſſe nominatum in baptiſmate crederemus, niſi in emendatioribus geſtis illum oraculo diuino per ſanctum Montanum, Remigium vocari debere, cognoſceremus. Sed & in verſibus metricis ab ipſo cōpoſitis, & iuſſione illius in quodam vaſe ab eo conſecrato ſculptis, ità legimus:

Carmina S. Remigij.

Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro,
Iniecto æternus quem fudit vulnere Chriſtus.
Remigius reddit Domino ſua vota ſacerdos.

Quod vas vſq; ad noſtra tempora perdurauit, donèc fuſum, in redemptionem datum eſt Chriſtianorum, vt à miniſtris diaboli Nortmannis redimeret precium argentei calicis, quos de poteſtate tenebrarū redemerat effuſus ſanguis calicis, Chriſti videlicet paſſiōis.

Traditur literis.

Traditus autem à parentibus ſcholæ literis imbuendus, in breui coęuis & etiam natu maioribus ſuis doctrina excellentior eſt effectus. Studebat quoquè teneros annos morum maturitate vincere, & beneuolentiam cordis, charitatis melle condíre, turbas frequentium populorum vitare, & vt præconem ſuum feciſſe didicerat, vita ſolitaria in reclusione Domino ſeruire: qui locus in caſtro Lauduno hactenùs deſignatur, & venerabiliter colitur. In qua recluſione ſecundis ſucceſſibus certatim ſanctæ conuerſationis ſtudijs iuſtus adoleſcens Domino militauit. Et cùm ad viginti & duos ætatis ſuæ annos peruenit, defuncto Bennadio archiepiſcopo in hac vrbe Rhemenſi, omnium generaliter votis ad pontificij culmen raptus fuiſſe dinoſcitur potiùs, quàm electus. Fit ergò concurſus populi, diuerſi quidem ſexûs, conditionis ac dignitatis, necnon & ætatis: ſed vnius atque eiuſdem ſententiæ cuncti hunc verè Deo dignum, & qui populis pręfici deberet, acclamabant. Vir autem beatiſſimus his anguſtijs depreſſus, nimijs afficiebatur angoribus: quia nec fugæ locus vſquàm patebat, nec populo, vt ab intentione cœpta reſipiſceret, vllo modo ſatisfacere poterat. Diuinæ nanque erat voluntatis, vt qui omnium ſaluti proſpecturus erat, omnium acclamationibus eligeretur: & qui vnitati fidei cum iam fidelibus, & futuris fidelibus erat prouiſurus, vnione cuncti populi ad ſedem eueheretur ſacerdotalis honoris. Sanctiſſimus quidem vir cùm his acclamationibus ſe vrgeri conſpiceret, de infirmitatis & ætatis ſuæ tempore conqueri cœpit, & quia Eccleſiaſticus ordo infirmam ætatem ad hanc non reciperet dignitatem, voce publica fatebatur. Timebat enim, nè immatura ætas inimici verſutijs impugnata, aliquid contraheret ſiniſtri. Sed diuina gratia, & vocem populorum conſtantiſſimè in ipſius perdurare fecit electione, & ſanctum virum ab antiqui hoſtis protexit malignitate. Et cùm populi acclamaret frequentia, & ſanctiſſimus vir magna reniteretur conſtantia, placuit omnipotenti Deo ei manifeſtiſſimis monſtrare indicijs, quod ipſe de eo haberet iudicium.

Puer degit ſolitarius.

Adoleſcens rapitur ad pontificatū

Etenim

Etenim cùm modo prædicto reniti conaretur, videntibus cunctis qui aderant, descendit subitò radius noui luminis super ipsius viri sancti verticem, àc si ipse sol de cælo motus, super eum ceciderit: & quia illuminandarum lux parabatur animarum, ipse quoquè, cùm ad hoc opus adsciseeretur, lumine debuit declarari visibili. Ipse nanq; erat lucerna, quæ non sub modio curæ corporeæ, sed super candelabrum purissimæ ac Deo dilectæ conuersationis erat ponenda: quatenùs his, qui in domo sanctæ Ecclesiæ futuri erant, lumen optimæ institutionis præberet. *Eius electio diuinitùs approbatur.*

Placuit etiam omnipotentiæ diuinæ, huic miraculo aliud addere, ad ostensionem meritorum beatissimi viri. Etenim radio supradicto se illustrante, sensit capiti suo vnguinis sacri infusum liquorem, quo totum eius delibutum est caput. Et meritò: vt qui oleum spirituale populis, quo eorum quidem capita visibili, mentes autem prædicatione, sancto spiritu in se loquente, vncturus erat chrismate inuisibili, id est, gratia eiusdem spiritussancti, ipse quoquè priùs tali vnctione insigniretur. Acceptis autem talibus ac tantis auspicijs, diuinis timuit contraire statutis. Neque enim tutum illi videri poterat, tot signis præcurrentibus, diuinæ contradicere iussioni, præsertim cùm luce & vnctione sancti spiritûs, quæ oleo visibili designatur, interiùs illustratus atq; perunctus, vt & sanctus Esaias, admittendum se in diuinum ministerium, debere se potiùs offerre, quàm excusare, didicerit. *Diuinitùs vngitur.* *Esa. 6.*

Posthabita ergò omni dubitatione, atque ancipiti submota sententia, vnanimitate episcoporum Rhemensis prouinciæ, infulis induitur sacerdotalibus, benedictione consecratur episcopali, atque in sede præsulatûs collocatur huius ciuitatis Rhemorum. Vbì statìm sic apparuit aptus & deuotus, tanquàm si officio, ad quod nouiter asscenderat, iugiter præfuisset. Fuit itaq; in eleemosynis largus, in vigilijs sedulus, in oratione deuotus, in humanitate profusus, in doctrina præcipuus, in charitate perfectus, in sermone paratus, in conuersatione sanctissimus. Synceritatem mentis, vultûs sui serenitate monstrabat: & pietatem clementissimi cordis, ostendebat in lenitate sermonis. Quicquid ad salutẽ posset pertinere æternam, non minùs implebat beatissimus opere, quàm sermonis prædicatione docebat. O virum, per omnia Deo dignum. Eminebat in ipso habitu, animi pulchritudo: in specie exterioris hominis, ipsam putares expressàm imaginem sanctitatis. Erat irreuerentibus terribilis adspectu, reuerendus incessu, metuendus seueritate, venerandus benignitate. Censuram authoritatis, temperabat mansuetudo humilitatis. Delinquentibus quidem minabatur frontis austeritas, sed blandiebatur cordis serenitas. Erga benè agentes, Petrus apparebat in vultu: erga delinquentes, Paulus in spiritu: ac sic conueniente in vno diuersitate gratiarum, illius pietatis, huius erat æmulator districtionis: ità vt cùm præsentiam eius quisquam vix sustineret, absentiam ferre non posset. Internorum autem bonorum suorum formas ac species, sicut nemo ad plenum potuit inspicere, ità nemo sufficit explicare: Quas sicut ille studuit excolere, ità & laborauit occulere: & cùm hæc vellet augeri, nolebat agnosci. Sed quia hæc est natura iustitiæ, vt quanto studiosiùs abscondi optat, tanto clariùs innotescat, & occultatio ipsa, prædicatio sit: per populos tantorum bonorum fama volitabat. Eminebat in admiratione omnium, velutì ciuitas super verticem montis exposita, nec iam lucerna poterat latére sub modio. Gloriosa illa anima aperuit latentes in se diuitias cælestium munerum, & de armario suaueolentium virtutum, aromata sanctificationis & gratiarum suarum supra omnem hanc ecclesiam effudit. Neglector quietis, refuga voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia. Sic in se excoluit diuersas gratiarum virtutes, vt vix pauci tenerent singulas, quomodò ille impleuit vniuersas. Semper in operis exercitio, semper in compunctionis affectu. Nulla illi ex omnibus propensior cura, nisi vt aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur. Qui contrita continuatis ieiunijs ossa studebat de persecutore inimico, longo triumphare martyrio, pro cibo ac potu hoc secum incessanter ruminans: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Defecit in salutare tuũ anima mea. Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Et consolando se dicebat: Quarè tristis es anima mea, & quarè conturbas me? Spera in *Eius consecratur in episcopum.* *Eius virtutes.* *Iustitiæ indoles.* *Nota eximia ornamenta.* *Psal. 41.* *Psal. 83.* *Psal. 118.* *Psal. 62.* *Psal. 41.* *Ibid.*

Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultûs mei & Deus meus. Satiabor, dum manifestabitur gloria eius.

Psal. 16.

Nam quia specie sui conditoris ad quam anhelabat, necdùm satiabatur, continuis suspirijs atq; gemitibus, diurnis atque nocturnis lachrymis illum desiderans, pio luctu ad superna gaudia subleuata, flendo se anima sancta pascebat: & intùs quidem doloris sui gemitum tolerabat, sed eo refectionis pabulum percipiebat, quo hîc vis amoris per lachrymas emanabat. Præter vitam auidè nihil esuriebat, prçter iustitiam nihil delectabiliter sitiebat. Præsentia tanquàm inania atque transacta, absente spiritu non videbat, & in futuro reposita quasi oculis subdita concupiscebat. Et verè felix terra, quę talem genuit, ac de alumno nobis patronum, de homine angelum ac doctorem nobis emisit. Benè igitur & congruè, secundùm prophetam, de illo dicamus: In memoria ęterna erit iustus. Dignè enim in memoria versatur hominum, qui ad gaudia transijt angelorum. Qui ideò gratiam Dei glorificatus inuenit, quia mundi gloriam, adiutus Dei gratia, non quæsiuit. Qui gubernaculum fidei viriliter tenens, ancoram spei tranquilla iam in statione composuit. Qui contra impetum diaboli, scutum Dei ità infatigabiliter tenuit, vt ad victoriam perueniret. Habemus in eo medicum è cælo, cum quo sanctitas, immò ipse sanctitatis author ciuitatem nostram intrauit. Quantis cæcis, à via veritatis errantibus, visum quo Christus videtur, aperuit? in quantorum auribus, sermonibus cælestium mandatorum, preciosum infudit auditum? Quantos intrinsecùs vulneratos, angelici oris arte & orationis virtute curauit? quantorum animas, peccatis iam in corpore defunctas, ad emendationem tanquàm ad lucem vocando resuscitauit? Docebat quotidiè filios suos, nè res alienas concupiscerent, nè eis coniuges extraneæ pulchræ essent, nè peccati venenum per adspectum animam penetraret. De quantorum cordibus ille, quos iniquitas & impietas possidebat, fugauit luxuriam, remouit iram, restrinxit inuidiam, reuocando illuc fidem & castitatem atq; misericordiam? Quantos vir ille Apostolicus pœnitentiæ medicamentis à peccatorum morte resuscitauit, custos animarum, cupiditates resecans, iram comprimens, malitias extirpans? His magìs vir ille temporibus necessarius fuerat, quibus tanta iniquitas sumptis quotidiè, deficiente iustitia, viribus, cōualescit. Et quidem ille in hac peregrinatione seculi solo corpore constitutus, cogitatione tamen in illa æterna patria conuersatus est. Qui huic mundo crucifixus ac mortuus, quicquid laborauit, de hac vita ad illam transtulit, & de sinistra semper transmisit ad dexteram, atque in cælo suos reposuit sudores. Et inter hæc omnia intendebat vir beatus iactantiam virtutum fugere, in quo non poterat gratia excelsa latére: adeò vt non solùm corda hominum, beluina feritate crudelia, ad mansuetudinem Christi domaret fidelis seruus eius & prudens, sciens conseruis eius dare in tēpore tritici mensuram, id est, pro captu audientium mensuratè & opportunè diuini verbi pabula ministrare: verumetiam aues, vt innocentia & potestas primi Adæ, antequàm peccaret, cui omnia irrationalia subiecta fuerunt, vt scriptura demonstrat, in isto sancto viro per secundum Adam, Dominū nostrum Iesum Christum, reformata intelligerentur.

Psal. 111.

Beneficia per S. Remigiū hominibus præstita diuinitùs.

Iactantiam deuitat.

Gen. 1. Psal. 8.

Cùm enim inter domesticos suos contingebat illum secretius habere conuiuium, & delectaretur in hilaritate charorum, descendebant ad eum intrepidi passeres, & in manu eius, mensæ reliquias colligebant. Discedebant alij saturi, accedebant alij saturandi. Sic mansuescebat feritas auium, in operatione virtutum. Delectatio nanq; illius talis erat in hilaritate charorum, sicut de beato Iob legimus, quoniam nō cadebat lux vultûs eius in terram: quia nimirùm in tāta grauitate vultū tenere consueuerat, vt nunq̄ contemptibili lætitia resolueretur: sed quotiescūquè hilariorem se pręsentibus exhibebat, certa semper hoc causa vtilitatis eorum faceret. Ità & hic sanctus, religiosa grauitate discretus in omnibus, nō vanitatis iactantia hæc vel dissolutione agebat: sed vt Dei ostenderetur collata sibi gratia, & ad eius amorē & fidem, qui mirabilis in sanctis suis, seruos suos multis modis cōsolari ac mirificare dignatur, suorū corda excitarētur, & illius seruituti se propensiùs manciparent. Sed & nō sine consideratione videtur prętereundum, cur iste sanctus in iocunditate charorū, ampliùs in mā suetudine ac pastione passerum, quàm aliarū auium delectabatur. Et vt primò dicamus simpliciter, solent homines alias aues domesticas habere in domibus suis, passeres autem, licèt in tectis, sicut legimus, & videntes scimus, solcāt habitare, humana gaudentes vicinitate, intra domos tamē suas domesticos habere nō solēt. Vndè cōstat quia si aues, quę in domibus domesticę haberi solent,

Iob. 29.

solent, in manu pasceret, pro nullo haberetur miraculo, nec esset, vndè conuiuantibus iocundatio proueniret. In domum quoquè secretiorem alijs auibus, quæ intra cubicula domesticæ haberi non solent, nisi passeribus, qui in tectis, humana vicinitate gaudentes, habitare solent, ad hanc seruo Dei diuinam collatam gratiam demonstrandam, facultas non erat conueniendi.

Sed si altius aliquid in hoc sancti Dei facto pscrutari volumus, intelligere possumus, quia nullæ aues tam sępè in scripturis cõmendantur, sicut passer, colũba & turtur. Columba quippe & turtur, quę gemitus pro cãtu edere solẽt, quia luctus sanctorũ in præsenti sęculo, & superna desideria per secretas orationũ lachrymas, & * cantus ecclesiæ publicos designẽt. Passer verò auis corpore parua, sed maxima sagacitate solicita, quæ nec facilè laqueis irretitur, nec per ingluuiem vẽtris, escarũ ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatẽ suam, nè aut ipsa à suo insidiatore capiatur, aut fœtus eius serpentinis deuorentur insidijs, ad domorum fastigia celsa concurrit. Huic meritò prudens & humilis quisq; cõparatur, qui diabolicę calliditatis fraudes fugiens, vigilijs & orationibus ac pœnitentię lachrymis intra sanctæ ecclesiæ septa se munire festinat. Redemptor etiam & Saluator noster se passerẽ dignatus est designari, Psalmista teste, qui dicit: Etenim passer inuenit sibi domũ. Iam quippe passer domũ sibi inuenit, quia ęterni cęli habitaculũ noster redemptor intrauit: vbi factus est sicut passer solitarius in tecto, quia solus inter mortuos liber, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differẽtius præ illis nomen hæreditauit, vt sit & vocetur filius Dei. Hic est verus Deus, & vita æterna. Ad quẽ in hac peregrinatione positi anima cuiusq; fidelis suspirans, sic iocundatur, dum per fidem rectã & sancta desideria ac per bona opera, in cælorum regno mansionem suam sentit esse pręparatã: sicut passer in foramine parietis exultat: id est, etiã veraciter fidelis in foramine macerię, scilicet in vnitate ecclesiæ, quę de perforato in cruce Christi latere, lauacro rigatur & poculo, à maligni spiritũs & membrorũ eius malignitate protectus, exultat: & qui ex sanguinibus, & volũtate carnis, & volũtate viri natus, sed sanguine Iesu filij Dei de potestate tenebrarũ redẽptus, & ex aqua & spiritu, quo idẽ Dominus Deus noster ex gloriosa semper virgine Maria Domina nostra est natus, & ipse à virgine matre Ecclesia, immaculato diuini fontis vtero est renatus, ac Christo incorporatus, gaudio inenarrabili & exultatione exultat.

* Ita legendũ videtur: nam dictio erat oblitterata.
Passer mysticè.
Psal. 83.
Psal. 101.
Heb. 1.
1 Iohan. 5.

Sunt & alia, quæ de hoc beati Francorũ apostoli facto (Signa enim apostolatus eius, Franci sunt, sicut in processu monstrabimus) ad nostræ vtilitatis augmentũ considerantes trahere possumus, cõparantes illud actioni Iohannis apostoli. Fertur enim relatione Maiorũ, quia cùm B. Iohãni apostolo auis, quę perdix vocatur, viua & sana à quodam oblata fuisset, cœpit eam leni manu demulcẽdo tractare. Quod videns quidã adolescentũ ad coæuos suos ridendo dixit: Videte quomodò ille senex cum auicula, sicut & puer, ludit. Beatus verò apostolus ista per spiritũ cognoscens, vocauit ad se iuuenem; interrogãs quid manu teneret. Cui iuuenis, Arcũ, inquit. Et B. Iohannes: Quod habet officiũ illud, quod in manu tenes? Et iuuenis: Sagittamus, inquit, indè bestias, siue aues, vel alia quæq;. Et B. Iohannes, Quomodò, inquit, vel quali ordine? Et iuuenis curuato arcu tetendit illũ, & tensum in manu tenuit. Sed cùm B. Iohãnes nihil ei subsecutus loquẽdo fuit, post aliquod spatiũ iuuenis arcũ distendit. Cui B. Iohãnes, Cur, inquit, arcũ distendisti? Ad quẽ iuuenis: Quia si diutiùs tensus teneretur, infirmiùs tela iactaret. Et ad hæc sanctus apostolus: Sic & humana fragilitas si semper in rigore contemplationis persistat, & sibi nõ condescendat, minùs necessariò valida contemplationis penna subleuatur. Quod pia prouisione cõditoris & saluatoris nostri agitur, vt per collatam gratiam crescamus in profectu virtutũ, & per infirmitatis nostræ recognitionem, discamus humilitatis custodire virtutem. Quo facto & sermone audientibus magnam instructionis ædificationem & præsentibus contulit, & futuris seq; sequentibus dereliquit. Sic & de hoc beati Remigij facto maximam instructionis ædificationem, & in charorũ chara dilectione, & in fragilitatis nostrę discreta condescensione, nobis valemus assumere, si vt ille passeribus subministrans, qui non serunt, neq; congregãt in horrea, sed Deus pascit illos, alijs saturatis, alios saturandos suscepit, nos qui res & facultates, vel cognationis successione, vel fidelium collatione suscepimus, fratribus, qui non præparauerunt sibi, (quia hilarem datorẽ diligit Deus) cum gaudio bona, quæ possumus, ministrantes, alios quibus bona ministremus, adsciscimus: plùs gaudentes de bono opere, quàm

Remigius, Francorum apostolus.
Similia Cassian. habet Collatione 24. cap. 21.
Admittenda nõnunquã animi relaxatio.
2. Cor. 9.

quàm de bona possessione: vt & Deus collętetur bono operi nostro, qui operarijs pietatis se in iudicio dicturum prędixit: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Matt.25.

Accidit autem quodam tempore, cùm pastorali solertia ex more parochias circuiret, vt si negligenter aliquid in diuinis cultibus ageretur, fidelis Christi seruus agnosceret, & vt bonus agricola, quę inculta erant, ad bonæ operationis fructus proferendos excoleret, vt ad vicum, cui vocabulum est Calmaciacus, perueniret. Vbi dum quidam cęcus, per interualla temporum occultâtis se dęmonis inuasione possessus, ab eo opem misericordię postulâsset, quoniam ante ipsius sancti viri pręsentiam occultari non potuit, (erat enim illius generis, de quo Dominus in Euangelio dicit, quod nō eijcitur, nisi in oratione & ieiunio) cœpit, qua dudùm captus fuerat, dęmonis infestatione idem cęcus corporis vexatione torqueri. Tunc B. Remigius in oratione, qua semper animo ad Dominum intendebat, corpore, quod ieiunijs & bonorum operum exercitio incessanter afficiebat, se humiliter ad terram prostrauit, statimq; lumen pristinum cęci oculis reddidit, & ab eo pestem immundi spiritûs effugauit, & nè vltrà cum vexare pręsumeret, in nomine Christi pręcepit, opemq; victûs petitã pauperi tribuit. O ineffabilis gratia pietatis, à quo dum sola substantia petitur, triplex remedium obtinetur. Victu pauit egenum, munerauit visu cęcatum, reddidit libertati captiuum. Atq; ità contigit per hoc insigne miraculum sanctæ Trinitatis mysterium, vt cùm apparuit vnus in paupere, Trinitas se ostenderet in salute.

Mar.9.

Cæci dæmoniaci curatio.

Intercessio sanctorum q̃ efficax.

Qui ergò tentationibus, siue occultis in mente, siue apertis in corpore, antiqui hostis sentit se infestatione vrgeri, opem intercessionis eius obnixè deposcat: & si fideliter petierit, ab infestatione immundi spiritûs se ipsius meritis & orationibus à DEI gratia liberari non dubitet. Qui supernę lumen contemplationis ignorat, qui præsentis vitæ tenebris pressus, dum venturam vitam nequaquàm diligendo conspicit, & quò gressum operis porrigat, nescit: lumen intelligentię ac contemplationis, atq; necessariam cordis compunctionem, per intercessionem eius apud Domini pietatē expostulet, nihil hęsitans, quia pro certo accipiet. Qui paupertate spiritualis victûs atq; vestitûs, fidei videlicet, spei & charitatis, ac cęterarũ virtutũ se arctari cognoscit: vel etiam temporalibus necessitatibus ac tribulationibus sentit affligi, eius intercessionũ solatia gemitibus & lachrymis expetat, & quod pauper, cęcus atq; dęmoniosus per illum obtinuit, se solatio consolationum obtinere confidat. Verùm si ad primas rogantis lachrymas Dominus precibus huius intercessoris nostri respondere, id est, erranti sospitatem mentis dare, vel opem ferre necessitatem patienti distulerit: nec sic quidem à petēdo, quærendo, pulsando desistendum est, neq; impetrandi subeunda desperatio: sed tanta potiùs perseuerandum instantia, tam obstinato frequentandus est, cum intercessionibus huius protectoris & adiutoris nostri, clamore Saluator, donèc & ipse de cęlis Domino pro supplicatore suo supplicet: sicq; fiet, vt si mentē ab intentione proposita non mutauerit precator, nequaquàm fructu pię petitionis fraudetur. Sed & si pro sua fragilitate quis, seu pro alijs interuenerit, desiderati potietur effectu: nisi fortè petentē cor in petitione repręhenderit, cùm resistere se præceptis eius meminit: quia dignum profectò est, vt ab eius beneficijs sit quisq; extraneus, cuius nimirùm iussionibus non vult esse subiectus. Qua in re hoc est salubre remedium, vt cùm se mens ex memoria culpæ repræhēdit, hoc priùs in oratione defleat, quòd errauit: quatenùs erroris macula cùm fletibus tegitur, in petitione sua cordis facies ab authore munda videatur. Curandum est etiam, nè ad hoc rursùs proruat, quod se mundâsse fletibus exultat: nè, dum plorata iterùm culpa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiam lamenta leuiētur, & cor iterùm præterita in petitione repręhendant. Grauiter nanq; vnusquisq; confunditur, quando mandata Dei vel legendo vel audiendo respicit, quæ viuendo contempsit: & indè dubitatione confusus, se ad orandum Deum conuertit. Vndè Iohannis voce dicitur: Si cor nostrum non repręhenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimus ab eo, accipiemus. Ac si diceret: Si id quod pręcipit, facimus: id quod petimus, obtinemus. Valdè nanque apud Deum vtraque hęc sibi necessariò congruit, vt & oratione operatio, & operatione oratio fulciatur. Hinc etenim Ieremias ait: Scrutemur vias nostras, & quęramus, & reuertamur ad Dominum: leuemus corda nostra cum manibus ad Deum in cęlos. Vias etenim nostras scrutari, est, cogitationũ interna discutere. Cor verò cum manibus leuat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quis-

Virtutes, victus & vestitus animi.

Oranti Deũ quid agendum.

1. Iohan.3.

Oratio & operatio.

Thre.3.

quisquis orat, sed operari dissimulat: cor leuat, sed manus nō leuat. Quisquis verò operatur, & non orat: manus leuat, & cor non leuat. Iuxta Iohannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cùm sibi vitæ prauitas nulla contradicit.

Erat enim hic præsul beatissimus, internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentiam in interiorum solicitudine non relinquens. Vigilantia pastoralis. Cùm ergò circumiens parochiā solicitudine pastorali, transiret per* condumam episcopij villæ, cuius vocabulum est Tudiniacus, adspexit messores messem secantes: accedensq; ad eos, cum verbo prędicationis exhortatus est eos, dando cibum & potum in consolationem laboris. Et dum hæc agerētur, accidit, sobrinam illius, nomine Celsam, Deo sacratam, proindè transire, & villam suæ proprietatis, nomine Celtum, adire. Quæ cùm cognouit sanctum Remigium iuxta transitús sui viam esse, venit ad eum, & benignè, vt par erat, ab illo suscepta, petijt eundem virum sanctum, vt vnà cum illa domum suam, quò ibat, dignaretur adire. Idem vir sanctus, vt erat præstabilis super iustis petitionibus, ipsius sobrinæ suæ postulationi præbuit assensum. Et cùm pariter ad domum peruenissent, & inter se familiaria & spiritalia haberent colloquia, venit minister ipsius Celsæ, ad auriculam eius, dicens, quòd villicus eius vinum, quod in eadem villa fuerat, venditum iam habebat, excepta paruula quantitate, quam pro saluando vasculo reseruauit. Cuius vultum sanctus Remigius videns rubore perfusum, interrogauit quid ei suus minister in auriculam dixerit. Quæ illi promptè respondit, quoniam non tantum pro eo de ipso nuncio verecundabatur, quantum pro eis, qui cum eo aduenerant. Cognita verò causa, beatus Remigius hilari vultu consolatus est eam, dicens: Pro hac re, filia, noli contristari: dabit enim indè Dominus largitate pietatis suæ solitam consolationem, qui per prophetam suum se timentibus nihil deesse promisit. Et dixit eidem sobrinæ suæ, audientibus illis qui aderant, vt alia illa curaret: ipse aūt vellet interim hortum & viridarium atq; domos illius circumire, & videre qualiter illa maneret. Et sic de industria priùs alia circumiens, peruenit vsq; ad cellarij ostium. Et interroganti, quid in illo tecto haberetur, respondit minister, cellarium esse. Idem autem vir sanctus dixit, se illuc introire velle. Cui cùm nemo auderet contradicere, interrogauit cellarium, si haberet in aliquo de ipsis vasculis vel aliquid vini. Et designato vasculo, in quo aliquid vini remanserat, dixit: Claude ostium, & sta de ista parte, vsquedùm ego ad te reuertor. Et pergens ad alteram frontem vasculi, quę erat iuxta parietem, fecit crucē super idem vasculum, quod erat non modicæ quantitatis: & genua flectens ad orationem, orauit diutiùs: & cœpit vinum per foramen superius, per quod eidem vasculo infusum fuerat, adeò redundare, vt super pauimentum ipsius domûs largiter inundaret. Et viro sancto adhuc decumbente in oratione, cellarius timore perculsus exclamauit, dicens: In nomine Christi, quis vnquàm tale vidit? Quod cùm audiuit sanctus Remigius, surrexit ab oratione, & præcepit illi, vt nemini hoc indicaret, sed diceret dominæ suæ ministris, impetratum vinum se habere, vndè ministrare valerent. Sanctus verò Domini rediens ad præfatam sobrinam suam, consolatus est eam, dicens: Filia, noli contristari, sed spera in Domino, & fac bonitatem, & pascéris in diuitijs eius. Habes nunc vinū: lætemur & exultemus in Domino. Quod factū cùm ipsa & homines eius per cellarium cognouissent, quia, vt scriptum est, opera Domini narrare honorificum est, dixit ad eum sobrina sua: Nunc cognoui sancte pater, quia diuina inspiratione ad hanc domum hodiè te vocaui: propterea de hac villa te & ecclesiam tuam perpetuò hæredem esse faciam. Et præsentialiter ipsam villam ad Rhemensem ecclesiam tradidit, & eidem sancto præsuli indè chartam & vestituram secundùm morem legalem fecit.

[Margin notes: Psal. 38. — Crucis signo edit, & orat, vinūq; abundat in vase penè vacuo. — Psal. 36. — Tob. 12.]

Miramur, quia iuxta verbum Elisei, paruo olei liquore magna vasa infusa, oleo fuēre repleta. Miremur, quia benedictione & oratione Domini & patris ac patroni nostri Remigij, vas non modicæ quantitatis, de paruo liquore, quod in eo erat, vinum superfusum etiam in pauimentum cellarij redundauit. Et nos qui carnis * voluntatibus debriati, alios etiam peccare facientes, peccatis inebriauimus, & ad peccandum nostro vel exemplo vel verbo illeximus, euacuati à Christo, vasa donis spiritualibus vacua, si ad memoriam huius beati Pontificis à fundo cordium nostrorum, venenum iniquitatum nostrarum, quod delectabiliter vt vinum nos ingurgitando bibimus, per puram confessionem cum contritione & cordis rugitu euomuerimus, euacuantes nos felle peccatorum, quo repleti sumus, & lachrymis nos eluerimus, leuātes corda nostra

[Margin notes: 4. Reg. 4. — for. * voluptatibus — Confessio peccatorū.]

cum

cum puris manibus sine ira & disceptatione ad Deum, meritis eius & precibus obtinere nos posse credamus, vt repleamur abundante gratia Dei, & fiat in nobis fons vitæ, ac in eius lumine videamus lumen.

Summaria explicatio fidei Christianæ. Ioan. 16.

Tunc ad iustitiam credentes corde, & ad salutem confitẽtes ore, quia in patre totus est filius, & in verbo totus pater: in patre simul & filio, totus est sanctus spiritus: à patre simul & filio totus idẽ procedit spiritus sanctus, Quod in futuro specie videbimus, quãdo secundùm promissionem suam Dominus noster Iesus Christus nobis palàm de patre annunciabit: quia per patefactam tunc maiestatis suæ speciem, & quomodò ipse gignenti non impar oriatur, & quomodò vtriusq; spiritus vtriq; coęternus procedat, ostendet. Apertè nanq; tunc videbimus, quomodò hoc quod oriendo est, ei de quo oritur, subsequens non est: quomodò is, qui processione producitur, à proferentibus non pręitur. Apertè tunc videbimus, quomodò vnum indiuisibiliter tria sunt, & indiuisibiliter tria vnum. Credamus igitur & confiteamur sanctam & inseparabilẽ Trinitatem, patrem, & filium, & spiritum sanctum, coæternam & consubstantialem ac coæqualem sibimet esse, vnius diuinitatis, essentiæ, omnipotẽtię, glorię, magnitudinis, maiestatis, & quicquid ad se, id est, substantialiter dicitur: relatiuè autem tres personas, patrem & filium & spiritum sanctum, & quòd inseparabilis naturę vnitas, non possit separabiles habere personas. Quod & in hoc ostenditur, personas non posse diuidi in Trinitate, quia cuiuslibet personę nomen, semper ad alteram respicit personam. Si patrem dicis, filium ostendis. Si filium nominas, patrem prędicas. Si spiritum sanctum appellas, patris & filij esse spiritum necessè est intelligas. Et hoc regulariter sit tenendum, quòd omnia naturę nomina vel essentiæ, sicut in vna persona singulariter, sic etiam in tribus semper singulari numero sit dicendũ, & in Deo nihil secundùm accidens sit dicẽdum, quia nihil in eo mutabile est. Et qualis ac quantus sit pater, talis ac tantus sit filius, talis ac tantus sit spiritus sanctus: nec aliquod maius sit, tres simul dictæ personę, quàm singula quæq; persona: quia eadem magnitudo est in vnaquaq; persona semel dicta, quæ est in tribus personis simul nominatis.

Personę inseparabiles.

Sola filij persona incarnata.

Vna verò tantùm ex eadẽ sancta Trinitate persona filij, per quem omnia facta sunt, operatione spiritûs sancti ex immaculata carne perpetuę virginis Marię, nostræ carnis substantiam, animatam nostræ naturę anima rationali & intellectuali, de incompræhensibili nobis virtutis suæ opere, totum scilicet hominẽ, vt totum saluaret hominem, assumpsit in vnitate personæ diuinitatis suæ. Natiuitas enim Domini secundùm carnem, quanuìs habeat quædam propria, quibus humanę conditionis initia transcendit, siue quòd solus ab inuiolata Virgine sine concupiscentia est conceptus & natus, siue quòd ità visceribus matris est editus, vt fœcunditas pareret, & virginitas permaneret: non alterius tamen naturę erat eius caro, quàm nostra est, nec alia illi, quàm cæteris hominibus, anima est inspirata principio, quæ excelleret, non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis. Nihil enim carnis suæ habebat aduersum, nec discordia desideriorum gignebat compugnantiam voluntatum. Sensus corporei vigebant sine lege peccati, & veritas affectionũ sub moderamine Deitatis & mẽtis, nec tentabatur illecebris, nec cedebat iniurijs. Verus homo vero vnitus est Deo, sed secundùm existentem priùs animam deductus è cælo, nec secundùm carnem creatus ex nihilo. Eandem generis in verbi diuinitate personam, & tenens communem nobis in corpore animaq; naturam. Non enim esset Dei hominumq; mediator, nisì idem Deus idemque homo, in vtroque & vnus esset & verus. Quam seruilem formam, à solo filio Dei susceptam, tota sancta Trinitas, cuius vna est voluntas & operatio, in vtero gloriosę ac semper virginis Marię fecit, sicut euangelizauit ei archangelus: Spiritus sanctus, inquiens, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Quæ tota sancta Trinitas, scilicet Deus pater, nuncupatione altissimi designatus: & eius virtus & sapientia, quę ædificauit sibi domum, vnigenitus videlicet filius, ipse author operis, ipse opus authoris, cooperante spiritu sancto, eiusdem Saluatoris nostri humanitatem, corpus nimirùm & animam, cõdidit in visceribus virginis, quę facta est ancilla hominis, per diuinitatem: & mater verbi, per carnem. Non autem priùs in vtero Virginis caro concepta est, & postmodùm diuinitas venit in carnem, sed mox verbum venit in vterum, mox verbum, seruata proprię veritate naturæ, factum est caro. Et perfectus homo, id est, in veritate carnis & animę rationalis, natus est per vterum

Luc. 1.

Prou. 9.

Humanitas Christi, opus totius Trinitatis.

Psal. 44.

Virgi-

Virginis filius Dei, vnctus oleo lętitiæ, id est, dono spiritûs sancti, præ consortibus suis, Psal. 44.
scilicet præ cæteris hominibus. Nos priùs homines peccatores efficimur, & postmodùm per vnctionem sancti spiritûs sanctificamur: ipse autem existens Deus ante secula, per spiritum sanctum in vtero Virginis homo conceptus est in fine seculorum. Ibì ab eodem spiritu vnctus est, vbì conceptus, nec antè conceptus, & postmodùm vnctus est: sed hoc ipsum de spiritu sancto & carne Virginis concipi, à spiritu sancto vngi fuit. In Colos. 2.
quo complacuit inhabitare omnem plenitudinẽ diuinitatis corporaliter, id est, substantialiter: quia verbum per omnipotentiam suam, voluït hunc perfectũ hominem, quem assumpsit, hoc fieri ex tempore, quod ipse semper fuit sine tempore, id est, proprium filium Dei: vt non possint dici duo filij Dei, alius ante tempora genitus, & alius factus ex tempore, nè quaternitas (quod absit) pro incarnatione ipsius in sancta Trinitate dicatur: quoniam Deus, Dei filius humanam assumpsit naturam, non personam, in æternam suscipiens personam diuinitatis, temporalem humanitatis substantiam. Homo transiuit in Deum non vertibilitate naturæ, sed propter diuinæ vnitatem personæ. Nam sicut in sancta Trinitate alia est persona patris, alia filij, alia spiritûs sancti: sed non aliud est pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus: ità in Dei filio Domino nostro Iesu Christo, aliud est diuinitas, aliud anima, aliud corpus: sed non alia est persona diuinitatis, & alia humanitatis, sed vna eademque persona. Ideò non sunt duo Christi, nec duo filij: sed vnus Christus, & vnus filius, Deus & homo, iuxta Euangelistam, plenus gratia: quia plenitudo humanitatis, anima & corpus, assumpta est à verbo in vnitate personæ suæ diuinitatis. Plenus veritate, quia in plenitudine humanitatis, inhabitat plenitudo diuinitatis: quem beata virgo Maria, salua integritate sui corporis, Deum & hominem, vnicum filium edidit, quemadmodùm salua virginitate concepit, creatorem corporum & animarum humanarum, quæ ab eodem opifice suo Deo incorporantur, & priusquàm suis inspirentur corporibus, non fuerunt. Sed quia per primi hominis præuaricationem, tota humani generis propago est vitiata, nemo potest à conditione veteris hominis liberari, nisì per sacramentum baptismatis Christi, in quo nulla est discretio renatorum: quia quos aut sexus in corpore, aut ætas discernit in tempore, omnes in vnam parit gratia mater infantiam, dicente Apostolo: Quicunque enim in Christo baptizati estis, Gal. 3.
Christum induistis. Non est Iudæus & Græcus, non est seruus neque liber, non est masculus neque fœmina: omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. Cuius humanitatem in nulla proprietate operum, quæ naturas in eo distinguunt, diuinitas deseruït, postquàm eam assumpsit, nec in ipsa etiã passione, quanuìs ipsa diuinitas impassibilis semper in sua permanet natura.

Christ. Deus & homo, nõ nisi vnus Dei filius.

Et quoniam Iohannes Baptista eidem Domino nostro Iesu Christo singulariter ac Ioan. 3.
sine mensura datam spiritûs largitatem, dixit, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat, cuius anima & caro, cũ verbo vnus est Christus, & vnicus filius, anima eius plenam in se diuinitatis habuit semper, & habet notitiam, cum qua naturaliter vnam creditur habere personam. Ipse est enim, qui dat sanctis spiritum, ipse est, qui accipit: æqualis patri secundùm diuinitatem, minor patre secundùm humanitatem. Et quia potens est ad mensuram dare, ideò non debuit ad mensuram accipere. In forma enim Dei manens, spiritum dat: formam serui accipiens, spiritum accepit. Ipsum enim, quem ad mensuram dat, totum accepit. Idem sacerdos & sacrificium, veniens ad nos offerre pro nobis, quod assumpsit ex nobis, vt auferret à nobis, quod inuenit in nobis, id est, peccatum, meditator Dei & hominum, habens cum patre eandem diuinitatis naturam, & humanitatis eandem cum matre substantiam. Habens ex nobis, vsque ad mortem, nostræ iniquitatis pœnam, habens incommutabilem de Deo patre iustitiam. Propter nostram iniquitatem temporaliter mortuus, propter iustitiam suam & ipse semper viuus. Qui Dominus & rex gloriæ crucifixus est ex infirmitate nostra, sed viuit ex virtute sua. Psal. 23.
Idem Deus, qui in cruce homo factus pependit, & in sepulcro idem Deus homo factus 1. Cor. 13.
iacuit: sed in sepulcro secundùm solam carnem idem Deus iacuit, & in infernum secundùm solam animam descendit, & resurrexit tertia die carne: quia peccatum non fecit, à quo resurgeret anima. Ipse Deus & homo ascendit in cælum, & sedet ad dexteram patris, venturus iudicare viuos & mortuos. Quicquid enim in Christo factum esse legitur, ab vno Christo & ab vno Dei filio gestum est. Hæc verò personaliter totus Christus dignatus est agere. Ipse quippe suas passiones inuenitur operatus, qui nihil

Christus sacerdos & sacrificium.

habuit, quod pateretur inuitus. Cuius anima tantæ sanctitatis & iustificationis est, vt omnes in se credentium animæ, per eam sanctificari & iustificari queant. Et caro tantæ munditiæ & libertatis est à peccato, vt omnes in se confidentium carnes, diuina in eo operante gratia, purgari & liberari possint: quia sanguis, qui de eadem carne lancea militis vulnerata fluxerat, precium est salutis humanę. Per cuius effusionem, extincta est flammea illa paradisi custodia, & via fidelibus aperta est ad lignum vitæ, quod plantatum est secus decursus aquarum viuentium. Cuius ligni sapientissimus Salomon, cùm de laude sapientiæ multa dixisset, recordatus est, ità dicens: Beatus homo, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia. Et paulò post: Viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitæ eius pacificæ. Lignum vitæ est his, qui appræhēderint eam: & qui tenuerit eam, beatus. Quem scilicet Christum Dei virtutem & Dei sapientiam videns Iohannes Baptista & præcursor suus venientem ad se, populis, quibus diù illum prædicauerat, digito demonstrauit, dicens: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi. Eccè agnus Dei, eccè innocens & ab omni peccato immunis, vtpotè qui os quidem de ossibus Adam, & carnem de carne Adam, sed nullam peccatrice de carne traxit maculam culpæ. Eccè qui tollit peccatum mundi, eccè qui iustus inter peccatores, mitis inter impios, hoc est, quasi agnus inter lupos appárens, etiam peccatores & impios iustificandi habet potestatem.

Ioan. 19.

Prou. 3.

Ibidem.

Ioan. 1.

Quomodò autem peccatum mundi tollat, quo ordine iustificet impios, apostolus Petrus ostendit, qui ait: Non corruptibilibus argento vel auro redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi. Et in Apocalypsi Iohannes Apostolus: Qui dilexit nos, inquit, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Non solùm autem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum dedit in cruce pro nobis, vel quando quisque nostrûm in mysterium sacrosanctę passionis illius baptismi aquis ablutus est: verumetiam quotidiè tollit peccata mundi, lauatque nos à peccatis nostris quotidianis in sanguine suo, cùm eiusdem beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cùm panis & vini creatura, in sacramentum carnis & sanguinis eius, ineffabili spiritûs sanctificatione transfertur: sicque corpus & sanguinis illius, non infidelium manibus ad perniciem suam funditur & occíditur, sed fidelium ore sumitur in salutem. Cuius rectè figuram agnus in lege paschalis ostendit, qui semel populum de Aegyptiaca seruitute liberans, in memoriam eiusdem liberationis per omnes annos immolatione sua populum eundem sanctificare solebat, donèc veniret ipse, cui talis hostia testimonium dabat. Oblatusque patri pro nobis in hostiam odoremque suauitatis, mysterium suæ passionis, ablato agno, in creaturam panis viniique transferret, sacerdos factus in æternum, secundùm ordinem Melchisedech, qui per proprium sanguinem semel introiuit in sancta, æterna redemptione inuenta. Quia verbum, quod erat in principio Deus apud Deum, cibus sempiternus sanctorum angelorum, vndè viuunt supernæ virtutes, caro factum est: id est, idem Deus verbum, quod erat apud Deum, homo factus est, sicut dictum est, & semper credendum atque dicendū est. Quo authore & redemptore, nunc in cęlo viuunt cibo sempiterno beatorum spiritus, ac perpetuò omnis viuet Ecclesia sanctorum. Et nos vera eius carne de cruce pascimur, & sanguine vero ac vino, qui de latere eius in cruce manauit, potamur: qui manducatus & potatus, integer perseuérat & viuus, quia surrexit occisus. Et in hac mystica distributione spiritualis alimoniæ, hoc impartitur, hoc sumitur: vt accipientes virtutem cælestis cibi, in carnem eius, qui caro nostra factus est, transeamus, & in quo crucifixi, cui commortui, & consepulti, & conresuscitati, ipsum per omnia carne & spiritu gestemus. Nam aliter in sancta Ecclesia, quæ corpus eius est, nec rata sacerdotia, nec vera sunt sacrificia, nisì in nostræ proprietate naturæ, verus nos pontifex reconciliet, & verus immaculati agni sanguis emundet. Qui licèt in patris dextera sit constitutus, in eadem tamen carne, quam assumpsit ex Virgine, sacramentum propitiationis exequitur, dicente Apostolo: Christus Iesus qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

1. Pet. 1.

Apoc. 1.

Transsubstantiatio in Eucharistiæ sacramento.

Exod. 12.

Heb. 5. & 6.

Vera caro, verus sanguis in Eucharistia.

Rom. 8.

Huius siquidem fidei gratia repletos, & in ea vsque ad excessum vitæ perseuerantes, poscamus nos istius patris nostri meritis ac precibus multiplicari, à fructu frumenti & vini & olei Dei, id est, doctrina sancta, sapientia superna, diuinæ gratiæ misericordia, vt in-

vt inebriati ab vbertate domûs eius, ac pinguedine, videlicet gratia sancti spiritûs, qua repletur Catholica Ecclesia, quæ est domus & corpus eius, flumina de ventre nostro fluant aquæ viuæ, de mentibus scilicet nostris spirituales doctrinæ, quæ sunt animæ vita: & quos per baptismum ab omnibus mundauit sordibus peccatorum, per lachrymas pœnitentiæ, à cunctis ablutos facinoribus, in vitæ conseruet mũditia, & ad vitam mundos perducat æternam.

Quia humani generis aduersarius non desistit ostendere nocendo malignitatis suæ potentiam, immissione sua surgẽtibus subitò flammarum globis, hanc ciuitatem Rhemorum succendit. Et nimia vastatione oborta, iam partem ferè tertiam fauillis extantibus, concrematio peracta consumpserat, & quod residuum erat, victrix flamma lambebat. Cuius rei nuncius cùm ad beatissimi Remigij antistitis peruenisset auditũ, ilicò ad orationem in basilica beati Nicasij vrbis huius pontificis & martyris (nam ibi tunc morabatur) se prostrauit: & surgens ab oratione, suspiciens in cælum, ingemuit & dixit: Deus Deus meus, adesto voci meæ. Et concito cursu per gradus, ante ipsam ecclesiam petris compositos, egressus ciuitatem petijt. In quibus petris, ac si super molle lutum, impressa eius fuerunt vestigia, quæ hodieque ibi ad memoriam diuini miraculi demonstrantur. Et sic celeri velocitate cucurrit, atque se igni opposuit. Statimque vt extensa dextra contra ignem, cum inuocatione Christi nominis signum sanctæ crucis fecit, totum illud incendium, velut quodam reatu cognito, fracta & concisa atque in sese relisa virtute, cœpit ante viri Dei præsentiam fugere. Quod vir Dei semper insequebatur, & inter ignem, & ea quæ adhuc erant residua, cum signo sanctæ crucis & inuocatione Christi se opponebat. Sicque totum flammarum globum, ante se fugientem, per Patentem portam (sic enim tunc temporis vocabatur, quia portis alijs clausis ob ciuitatis custodiam, pro exeuntium & introëuntium commoditate in die patebat) diuina potentia expulit, & alia porta ad hoc officium deputata, præfatam portam clausit, & vt nunquàm ab aliquo aperiretur, cum interminatione vindictæ, quisquam præsumeret aperire, prohibuit: sicut & Iosue imprecatus est vltionem de eo, qui muros Hiericho, Dei virtute deiectos, denuò restauraret. Post quosdam verò annos, ciuis quidam nomine Fercintus, secus illam portam manens, pertusum in maceria, qua eadem porta obstructa fuerat, fecit, per quem fimum suæ cortis eijceret. Quem mox tanta est vindicta secuta, vt non homo, non pecus clade superueniente in eadem domo remanserit. In quo miraculo omnibus gratia Dei declarauit, quòd vir Dei plenus fide, plùs igne diuini amoris caluit, qui sæuitiam tantæ indignationis meritis sanctis eiecit, expulit & extinxit. In eo enim, quia in silicibus eius fuerunt impressa vestigia, & beati Petri in elemento instabili soliti gressus iussione Domini extiterunt, licèt diuerso modo, non tamen diuersa fide ac gratia, operationem Christi conspicimus. Nam & in veris historijs legimus, quia in sancta ciuitate Ierusalem seruatur lapis durissimus, in quo monstrantur pia redemptoris vestigia, quando ante Pilatum iudicem stetit, cuius cordi saxo duriori, exigentibus culpis, eius verba imprimi nequiuerunt.

Incendium Rhemorum.

Signo crucis profligat incendium.

Iosu. 6.

Matth. 14. Ioan. 21.

Et silicibus impressis vestigijs serui sui Remigij, contra malitiam diaboli, cuius membrum Pilatus extitit, pugnaturi, dignatus est demonstrare, quia dedit ei, sicut discipulis suis in carnis præsentia dixerat, potestatem calcandi supra omnem virtutem inimici. Verùm & in hoc facto gratia suæ potentiæ voluit demonstrare, quàm speciosi sunt pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona: per quem auferebat à duris corde, & ablaturus erat ab infidelibus Francis corda lapidea, & dabat pertinacibus atque daturus erat infidelibus corda mollia, ad recipienda diuini verbi semina, vt per patientiam referrent fructum in tempore suo. Sed & per se Dominus, qui perforato in cruce latere suo ædificauit Ecclesiam, profundens aquam & sanguinem, quibus eadem Ecclesia lauacro rigatur & poculo: & per hunc seruum suum, cui regendam suam commisit Ecclesiam, impressis in petra vestigijs, quando robustiora saxis vestigia, & molliora vestigijs saxa ostensa sunt: demonstrare figuraliter voluit, quòd de eadem Ecclesia per Moysen figurata locutione prędixit: Ferrum & ęs calceamentum eius. Calceamentum quippe in scriptura sancta, munimen prædicationis accipitur, sicut scriptum est: Calceati pedes in præparatione euangelij pacis. Quia ergò per ferrum virtus, per æs autem perseuerantia exprimitur, ferrum & æs calceamentum eius dicitur, dum prædicatio illius acumine simul & constantia munitur. Per ferrum enim, mala aduersantia

Luc. 10.

Esa. 52.

Deut. 33.

Ephe. 6.

penetrat: per æs autem, bona quæ proposuit, longanimiter seruat. In eo quòd inter ignem, & ab incendio necdùm tacta stans, cum signo crucis & inuocatione Christi nominis iste vir sanctus, qui cum suis collegis dicere poterat, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, se transgredi flammas prohibuit, Dei miraculum fuit repræsentatũ, quando Aaron pontifex, vt iram Domini placaret, thuribulum cum incenso odorifero sumpsit, atque inter mortuos & viuẽtes stetit. Cuius meritis & precibus postulemus in nobis extingui flammas vitiorum, nosque liberari ab igne perpetuo intolerabilium tormentorum. De eo, quòd præfatus ciuis contra vetitũ beati Remigij, quod ille clauserat, aperire præsumpsit, & vltione non caruit: nos quoque pertimescamus sanctorum verba & præceptiones paruipendere: quia Deo in se loquẽte, sine mutabilitate manentes sententias exprimit eorum sermo, qui transit.

2.Cor.2. Num.16.

Quædam puella ab vrbe Tolosa, præclaris orta natalibus, ab infantia maligni spiritûs tenebatur obsidione captiua. Quã cùm tenero amore diligerẽt pijssimi genitores, ad sancti Petri sepulcrum in Romanam vrbẽ cum plurima multitudine & multa deuotione duxerunt. In ijsdem namq; partibus erat tunc vir vitæ venerabilis, gratia & nomine Benedictus, plurimis effulgens virtutibus. Cuius famam audientes ipsius puellæ parentes, ad eũdem Dei seruum illam perduxerunt. Qui multis ieiunijs & orationibus pro ipsius emundatione ab infestissimo dæmone laborans, Domini potentiam studuit exorare. Quã cùm nulla potuisset intercessione curare, nec ab ipsa callidi dæmonis virus valuisset expellere, multis ac validissimis exorcismis adiuratus, hoc respõsum antiquus hostis reddidit, diuini nominis obtestatione constrictus, quòd nunquàm alterius de eodẽ habitaculo, nisi huius beati S. Remigij antistitis orationibus posset expelli. Tunc parẽtes eius cum ipsius viri Dei Benedicti literis hanc Rhemorum ciuitatem adire cœperunt. Et quoniam apud Alaricum regem Gotthorum, qui in Tolosana ciuitate sedẽ suam cõstituit, & vnà cum regno Gotthico magnam partem Galliarum sibi obtinuit, prędictę puellæ parentes valdè honorati ac familiares, &, vt ferebatur, carne propinqui eius erãt, cum literis ac legatis ipsius ad beatum Remigium pro emũdatione sępedictę puellę ab antiquo hoste, in hanc vrbem, illã secũ vinctam adducẽtes, venerunt, vt Christi per eum virtutem agnoscerẽt in purgatione sobolis, quam pręscierant confessione latronis. Beatus autẽ Remigius cùm diuturna reluctatione se non esse ad tantum opus dignũ assereret, & consueta patientia repugnaret, precibus est populi supplicantis euictus, vt orationem pro ea funderet, & parentum lachrymis condoleret. Tunc meritis sanctitatis armatus, verbi pręcepit imperio, vt iniquus pręda per quod ingressus fuerat, discederet, & Christi famulam relaxaret. Itaq; cum nimio vomitu & obscœno fœtore per os, quo intrauit, egressus est. Sed paulò pòst discedente pontifice, sub ipsius tamen horę spatio, dum nimio labore fessa nutaret, vitę calore decepta, spiritum salutis amisit. Iteratis ergò precibus supplicãtium turba recurrit ad medicum. Vir autem sanctus se accusat potiùs perpetrâsse facinus, quàm sanitatis pręmiũ indulsisse: & extitisse homicidij reum, non contulisse remedium. Ad basilicam igitur sancti Iohannis Baptistę, vbi corpus iacebat exanime, populi obtentus deprecatione, regreditur, ibique sanctus Remigius cum lachrymis ad pauimenta sanctorum in oratione prosternitur, & reliquos vt ità facerent, adhortatur. Et effuso lachrymarum imbre, consurgens suscitauit mortuam, quam priùs sanauit ęgrotam. Appræhendens namq; manum eius, dixit: Puella, in nomine Dñi nostri Iesu Christi surge. Quæ mox cum integra incolumitate, sicut ipsa posteà fatebatur, ab ipsis inferni claustris surrexit, & ad propria feliciter remeauit.

S. Benedictus claret miraculis. Nota humilitatẽ S. Remigij. Curat dæmoniacam. Excitat mortuam.

Potest enim fragilitate carnis exutus, & choris angelicis sociatus, plebem suam & quemlibet cum fide petentem, de casu cuiuslibet periculi imminentis, meritis & precibus suis eripere, & quemcunq; à malis ad bona conuersum, de cuiuscunq; peccati morte resuscitare, sed & de futura perpetua morte liberare, qui adhuc in ergastulo corruptibilis carnis positus, vitam mortuę valuit restaurare. Propterea quoniam duę mortes sunt in vnoquoq; nostrũ, vna videlicet animę per peccatum, & altera corporis propter peccatum ad pœnam peccati: quia mors est animę, quando Deus eam deserit ob magnitudinem peccatorum: & mors est corporis, quando ab anima deseritur: & duę sunt resurrectiones, nunc animę in Ecclesia per filium verbum Dei, quãdo per gratiam eius resurgit à morte iniquitatis: & hęc est prima resurrectio, quam qui habet, & in secunda, quę est corporis, feliciter resurget in vitam ęternam, per verbum Dei carne factum filium ho-

Duæ mortes. Duplex resurrectio. Iohan.5.

um hominis, qui potestatem accepit iudicium facere: quod iudicium in fine erit seculi: & ibi non erit resurrectio animarum, sed corporum. Petamus igitur corde contrito, cum lachrymis, bonis operibus suffragantibus, per huius patroni nostri intercessionem nos resuscitari à morte animę in pręsenti vita, vt viuamus in Christo: & vt resurgentes corpore in fine seculi, æternaliter viuamus cum Christo: credentes firmiter, nos per eius intercessionem hoc apud Domini misericordiam obtinere posse, si fideliter petierimus: qui in curatione priùs à dæmone, & pòst in resurrectione corporis à morte pręfatæ puellæ, certissimum pignus de meritis eius accepimus.

Habeamus seduli ante mentis oculos horam exitûs nostri de corpore: præueniamus faciem Domini in cōfessione peccatorum nostrorum, & lachrymis ac bonis operibus: indulgentes his, qui in nos peccauerunt, vt indulgentiam peccatorum nostrorum obtinere possimus apud Domini misericordiam: & non negligamus bona, quæ nunc agere possumus: quia exuti corporibus, posteà nec mala nec bona agere poterimus: sed pro his, quę in isto seculo egimus, condignam remunerationem in illo seculo accipiemus ab eo, qui, vt scriptum est, reddet vnicuique secundùm opera sua. Nam vt taceamus de apostolis, martyribus, confessoribus, & cæteris arctioris ac perfectioris vitæ viris, qui mox corruptione carnis soluti, cælos penętrant, & quem in sua cognouêre carne mortalē, iā in natura diuinitatis patri & spiritui sancto videre possunt ęqualem: quorum vnus, certaminum suorum conscius, non dubitauit de seipso testari, Cupio dissolui, & esse cum Christo: sunt plures in Ecclesia iusti, qui post carnis solutionem, continuò in beata paradisi requie suscipiuntur, expectātes in magno gaudio, in magnis congaudentiū choris, quando recepto corpore veniant & appareant ante faciem Dei. At verò nonnulli propter bona quidem opera ad electorum sortē præordinati, sed propter aliqua mala, quibus polluti de corpore exierunt, post mortē seuerè castigādi, excipiuntur flāmis ignis Purgatorij: & vel vsq; ad diē iudicij, lōga huius examinatione, à vitiorū sorde mundātur: vel certè priùs amicorū fideliū precibus, eleemosynis, ieiunijs, fletib9 & hostię salutaris oblationibus absoluti pœnis, & ipsi ad beatorū perueniūt requiē. Vndè pensandum est, ꝙ tutior via sit, vt bonū, quod quisq; post mortē suā sperat agi ꝑ alios, agat, dū viuit, ipse ꝑ se. Beati9 ꝗppe est, liberū exire, ꝙ̄ post vīcula libertatē quęrere.

Rom. 2. *Philip. 1.* *Sancti mox euolant in cælum.* *Ignis Purgatorius.*

Deniquè cùm quidam ægrotus familię non ignobilis, necdùm baptizatus, se à sancto postularet Remigio visitari, & iam velut in vltimo spiritu positus, credere se fateretur & baptizari deposceret, ęgroto abrenunciante, & benedicto fonte, sanctus Remigius à presbytero loci illius exorcizatum oleum & chrisma quęsiuit. Qui simplex oleum se habere, sed oleū exorcizatum & chrisma in ampullis, in quibus fuerat, iam penitùs defecisse respondit. Sanctus autem Remigius ipsas ampullas sibi afferri præcepit: quas vacuas super altare misit, & se in orationem prostrauit. Surgens autē ab oratione, ampullam, in qua breuis habebatur olei exorcizati: & alteram ampullam, in qua breuis continebatur sacri chrismatis, plenas inuenit. Sicq́; infirmum, qui antè abrenunciauerat, post abrenunciationem oleo exorcizato perunxit: demumq́; baptizatum, secūdùm traditionem ecclesiasticam, chrismate sacro liniuit. Qui mox animę sanitate recepta, etiam corporis incolumitatē promeruit. Quem, fratres charissimi, quem imitatū atq; secutum in hoc miraculo beatū Remigium debemus aduertere, nisi eū, qui in nuptijs, ad quas venire, & eas sua pręsentia dignatus est sanctificare, hydrias vacuas aqua impleri pręcepit, & eandē aquam nutu suo in vinū cōuertit? Et quidem Dominus potuit implere vacuas hydrias vino, qui in exordio mūdanę creatiōis cūcta creauit ex nihilo: sed mâluit de aqua hydrias impleri, & de ipsa aqua facere vinū: vt ministrorū obsequio hydriæ aqua replerentur, & benedictionis suę nutu aqua verteretur in vinum: vt patenter ostēderet, quia sicut omnia fecit ex nihilo, ità & naturas rerū sanctificatione sua mutat, vt ipse volet. Et beatus Remigius, seruus & amicus sponsi ecclesię, credentē per diuina mysteria socians eidē corpori eius, verbis solēnibus poterat simplex oleū exorcizare, & sanctū chrisma, sicut & fontē, sacrare: sed mâluit, vt Dominus singulatìm de sacramentis sanctificatis ampullas, in quibus fuerāt, benedictionis suę potētia repleret, & se fidelem in verbis suis, quibus dixerat, Si quid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis, ad confirmandā fidem neophyti credētis obsequio famuli sui, ostenderet. Certū est, quoniam qui in exordio creationis, creaturis singulis benedixit, & eas semper ipsa benedictiōe in vsus hominū crescere & multiplicari fecit: & de creaturis panis ac vini aqua mixti, sed

Precibus impetrat sacrum chrisma. *Nota hic Ecclesiasticā Traditionem.* *Iohan. 2.* *Iohan. 16.* *Gen. 1.*

& olei, secundùm suã traditionem, ad inuocationẽ sacerdotis semper bona creat: nõ faciendo, quod iã erant: sed sacrosancta mysteria faciẽdo existere, quod nõdùm erãt, corpus videlicet & sanguinem suũ, & chrisma salutis ęternę: idẽ ampullas singulas oleo repleuit, & ad inuocationẽ sacerdotis sui, sanctificatiõis benedictionẽ singulatim infudit.

Transsubstantiatio.

Cùm gentis Francorum, vt historiæ produnt, de Troia ciuitate, impugnantibus & expugnantibus Gręcis, pars cum Aenea in Italiam perrexit: pars eorum, videlicet duodecim millia in finitimas Pannoniæ partes secus Mæotides paludes peruenerunt, ibiq; ciuitatem aduenientes ædificauerunt, quam ob suam memoriam Sicambriam vocauerunt: in qua multis annis habitauerunt, & in gentem magnam vsq; ad tempora Valentiniani Imperatoris creuerunt. Et ità sub principibus crinitis, iuxta morem gentis subindè succedentibus, per Thuringiam regionem Germaniæ à castello Dispargo, in quo diù habitauerunt, ad Belgicæ prouinciæ Tornacum atq; Cameracum ciuitates aggressi sunt. Indéq; vsq; ad Sommam fluuium partem Belgicæ prouinciæ occupauerunt, vbi plurimis tẽporibus degerunt sub Clodoueo & Meroueo rege vtili, à cuius nomine celeberrimo, Franci vocati sunt Merouingi: sicut à Valentiniano Imperatore Attica lingua vocati sunt Franci, hoc est, feroces. Cui Meroueo in principatum successit Childericus, qui de * Basina regina Thuringorũ habuit filium Clodoueum, qui fuit rex magnus super omnes ante se reges Francorum, pugnator bellicosissimus atq; egregius. In illis diebus vel temporibus ceperunt Franci Agrippinam ciuitatem super Rhenum, quam Coloniam vocauerunt, & Treuirorũ ciuitatem super Mosellam, quę ab Hunnis anteà diruta & afflicta fuerat, succendẽtes ceperunt. In illo tẽpore in his partibus circa Rhenum vsq; Ligerim fluuiũ habitabant Romani, quorũ princeps erat Aegidius. Vltra Ligerim autem dominabãtur Gotthi, quorũ princeps erat Alaricus. Burgũdiones quoquè Arriani, vt & Gotthi, habitabãt iuxta Rhodanum fluuiũ vsq; ad ciuitatem Lugdunum, & ei confines vrbes, quorũ princeps erat Gundebaldus. Eo tempore mortuus est Aegidius, & successit in principatum Romanorum, qui habitabant in Gallijs, filius eius Syagrius. Mortuo autem Childerico, qui Aurelianum & Andegauos ciuitates cum suo exercitu Francico occupauit atque vastauit, Clodoueus filius eius sagaciter Francorum regnum suscepit. Anno quinto, Clodoueo regnante, Syagrius filius Aegidij dux Romanorum, qui in Gallijs habitabant, in Suessionis ciuitàte, quam pater eius tenuerat, residebat: super quem Clodoueus cum hoste aduenit atque deuicit: quemque ab Alarico, apud quem in Tolosa, fugiens Clodoueum, aliquandiù habitauit, sibi transmissum recepit, & occidi præcepit, & omnia, quæ illius erant, suæ potestati subegit.

Vide librũ 1. Pauli Aemylij de gestis Francorum.

Aemylius * Bissinam vocat.

Eo tempore multæ ecclesiæ à Clodouei exercitu deprædatæ sunt. Erant autem, sicut & rex illorum, fanatici & pagani. Attamen audientes miracula, quæ fiebant per beatum Remigium, reuerebantur eum: & licèt pagani, diligebant illum, in quo lux cælestis gratiæ omnibus resplendebat: & rex illorum libenter illum audiebat, & audito eo, multa faciebat, & à multis nequitijs se cohibebat. Erat enim sanctus Remigius vir sapiens atque sanctissimus, egregius rhetoricus, præclarus in virtutibus, cæcis visum restituens, mortuis vitam reparans, dæmonia eijciens, omniumque infirmitatum languoribus medelam præbens.

Etiã ethnici Franci reuerentur S. Remigium.

Transitum autem rex faciens secus ciuitatem Rhemorum per viam, quæ vsque hodiè, propter Barbarorum peream iter, Barbarica nuncupatur: noluit eandem ciuitatem introire, nè ab exercitu suo aliquod malum ibì fieret. Sine voluntate autẽ & conscientia ipsius, pars quædam indisciplinatorum, quoniam non erat potestas temporalis inhabitantium, quæ eis resisteret, eandem ciuitatem intrauit, & quædam ornamenta atque sacra vasa indè rapientes, vt prædones solent, absportauerunt. Inter quæ vrceum miræ magnitudinis atque pulchritudinis rapientes tulerunt. Sanctus autem Remigius missos suos ad regem Clodoueum direxit, deprecans, vt si aliud de sacris vasis ecclesiæ recipere non mereretur, vel illum vrceum missis suis reddere iuberet. Hęc audiens rex, ait ad missos ecclesiasticos: Sequimini nos vsque Suessionum ciuitatem, quia ibì cuncta, quæ acquisita sunt, diuidenda erunt. Cumque ille vrceus mihi in partem obuenerit, quæ episcopus postulat, adimplebo. Veniens autem Suessionum ciuitatem, cunctam prædam, quæ absportata vel acquisita fuit, rogat afferri in medium. Cumque omnia fuissent in præsentiam regis allata, dixit: Rogo vos, ô fortissimi pugnatores, vt mihi dare vrceum istum non negetis. Hoc rege dicente, Franci illi, qui bono animo fuerunt,

Clodouei humanitas

erunt, aiunt: Omnia, gloriose rex, quæ cernis, tua sunt, & nos tuo dominio sumus subiecti. Quod tibi bonum videtur, hoc fac: nullus enim tuæ potestati resistere audet. Cumq; hęc illi benignè dixissent, vnus Francus leuis, cum vociferatione eleuata bipenni, quæ alio nomine vocatur Francisca, percussit vrceum illum, dicens: Tu nihil hinc accipies rex, nisi quod tibi sors vera donauerit. Obstupefactis omnibus, rex iniuriam suam patienter sufferens, acceptum vrceum nuncio ecclesiastico reddidit, seruans iram in corde absconsam. Transacto anno Clodoueus rex, vt omnium armorum nitorem videret, omnem exercitum iussit cum armorum apparatu venire secundùm morem in campum Martium. (sic enim conuentum illum vocabant à Marte, quem pagani deum belli credebant, à quo & Martium mensem, & tertiam feriam, diem Martis appellauerunt: Quem conuentum posteriores Franci Maij campum, quando reges ad bella solent procedere, vocari instituerũt.) Verùm vbi rex cunctum exercitum circumiuit, venit ad hominem illum, qui vrceum pręterito anno cum bipenne percusserat, & ait ad eum: Nullus hîc tam inculta & sordida habet arma, sicut tu: quia neque clypeus, neque lancea, neque bipennis est vtilis. Accepit autem rex Franciscam eius, quæ vocatur bipennis, & proiecit in terram. Cùm autem ille se inclinâsset eam recolligere, rex statim eleuata manu Franciscam suam in caput eius defixit, & ait: Sicut tu in Suessionum ciuitate superiori anno in vrceo illo fecisti, sic & facio tibi. Mortuoque illo, exercitum rex de ipso campo iussit ad propria in pace discedere. Grandis pauor & timor pro hac re in Francorum populo surrexit.

Militis cuiusdam temeritas.

Nota supplicium hominis sacrilegi.

Clodoueus decimo anno regni sui, commoto exercitu, sibi Thuringiam prouinciam subiugauit. Indè Gundebaldi regis Burgundionum neptim, filiam videlicet fratris sui Chilperici, quem gladio interfecerat, nomine Crotildem, pulchram satis puellam & verè Christianissimam, interueniente Aureliano cõsiliario ac legatario suo, nutu diuino in coniugem sumpsit, sicut lector in suo loco pleniùs legere potest. In diebus illis dilatauit rex Clodoueus regnum suum vsq; Sequanam: sequẽti tempore vsq; fluuium Ligerim occupauit. Accepitq; Aurelianus castrum Milidunẽse, quod & in ducatũ obtinuit.

Clodoueus Crotildem ducit vxorem.

Concepit deniquè ac peperit filium Crotildis. Quem cùm sacro baptismate consecrari vellet, rex non acquiescebat ei. Necdùm enim credebat in Dominum Deum cęli. Regina autẽ quotidiè illi prędicabat eum: at ille nolebat eam audire. Intereà regina parat filium ad baptismum, ornat ecclesiam velis atque cortinis, vt regis cor ad credendum compungeret. Baptizatus est puer, quem Ingomirum vocauit, quique in Albis decessit. Vndè rex nimìs contristatus, reputabat reginæ, increpando dicens ad eam: Quia si in nomine meorum deorum puer dedicatus fuisset, vtiquè incolumis diù vixisset. Quia verò in nomine Dei vestri baptizatus est, viuere non potuit. Regina verò dicebat: Deo gratias ago, qui me non duxit indignam, vt de vtero meo primogenitum in regno suo recipere dignatus sit. Ego autem nullum dolorem in corde meo pro hac causa retineo. Posteà verò genuit filium alium, quem in baptismo Clodomirum vocauit. Et hic cùm ægrotare cœpit, dixit rex: Non potest aliud, nisi de isto sic fiat, quomodò fuit de fratre eius, vt baptizatus in nomine Christi vestri, citò moriatur. Sed orante regina, & Domini misericordia præcurrente, recepit sanitatem. Regina quoquè non cessabat regi prædicare, vt Deum verum coleret, & idola, quæ colebat, vana relinqueret: sed nullo modo animum eius ad credendum poterat commouere, donèc tandèm aliquando bellum contra Alemannos Sueuosque moueret, in quo compulsus est Deum confiteri, quem anteà negauerat.

Nota, in Albis.

Clodomirus nascitur.

Factum est autem bellantibus inter se, Francis videlicet & Alemannis atque Sueuis, vt Clodouei exercitus nimìs corrueret. Aurelianus consiliarius eius intuens regem, ait: Domine mi rex, crede modò Deum cæli, quem domina mea regina prædicat, & dabit tibi ipse rex regum & Deus cæli atque terræ victoriam. Ille verò eleuatis in cælum oculis, commotus in lachrymas, ait: Iesu Christe, quem Crotildis regina mea prędicat esse filium Dei viui, qui subuenis in tribulatione, qui das auxilium in te sperantibus, tuum adiutorium deuotus postulo: vt si mihi victoriam super hos hostes dederis, & expertus fuero virtutem illam, quam de te populi prædicant, credam tibi, & in nomine tuo baptizabor. Inuocaui enim deos meos, &, vt experior, elongati sunt ab auxilio meo. Vndè credo eos nulla potestate esse præditos, qui sibi credentibus non succurrunt. Te Deum verum inuoco, & in te credere desidero: tantùm vt liberer ab aduersarijs meis.

Clodouei ad Christũ preces.

Cumque hęc orans clamaret, Alemanni in fugam versi, terga dederunt: & videntes regem suum interfectum, Clodouei potestati se subdunt, dicentes: Parce, precamur, Domine rex, nè pereat plùs populus: iam tui sumus. Tunc iussit rex imminentem plagam cessare, & Alemannos cepit, ipsosque ad terram eorum sub iugo tributario constituit. Sicque facta victoria, reuersus est in Franciam ad reginam suam, & narrauit ei qualiter per inuocationem nominis Iesu Christi victoriam meruit obtinere. Acta sunt hęc anno decimoquinto Clodoueo regnante.

Victoria Clodouei.

1.Cor.7. Tunc regina, vt impleretur dictum Apostoli, Saluatur vir infidelis per mulierem fidelem: vocauit sanctum Remigium, vrbis huius Rhemensis antistitem, deprecans eum, vt regi salutis viam prędicaret. Quem sanctus sacerdos per multam salutaris vitæ doctrinam ad baptismum venire prędicabat. Et ille ait: Libenter te audiam, beatissime pater: sed vnum restat, quia populus, qui me sequitur, non vult deos suos relinquere. Vadam autem adhortari eos, iuxta verbum tuum. Et veniens rex ad populum, cœpit hortari eos, vt Deum, qui eis victoriam dederat, crederent, quoniam dij eorum in tribulatione sua nihil eis prodesse potuerunt. Acclamauerunt autem omnes, pręcurrente misericordia & potentia Dei: Mortales deos relinquimus, gloriose rex, & verum Deum immortalem, quem Remigius prędicat, credere parati sumus. Nunciantur hęc sancto Remigio. Ille quoq; gaudio magno repletus, regem & populum, qualiter diabolo & operibus ac pompis eius abrenunciare, & in Deum credere deberent, apertis & breuibus verbis instruxit. Et quia dies sancti paschæ imminebat, ieiunium secundùm Christianorum consuetudinem eis indixit.

Franci credunt.

Die verò passionis Dominicæ, quem parasceuen vsus Ecclesiasticus vocat, pridiè scilicet antequàm baptismi gratiam rex & populus eius percepturi erant, cùm sanctus Remigius & venerabilis coniunx regis Crotildis, pro regis & populi eius salute in oratione pernoctarent, episcopus ante altare sanctæ Mariæ multas effundens lachrymas, & regina in oratorio sancti Petri, iuxta domum regiam: expleta oratione, pontifex ad ostium regij cubiculi pulsaturus accessit: vt videlicet per alta silentia noctis alijs curis regi absoluto, liberiùs posset committere sacra mysteria verbi. Quem ostijs apertis cubicularij regis reuerenter suscipiunt, & cum honore debito vsq; ad penetralia regis introducunt. Sed & rex alacriter ei obuiàm prosiliuit, eumque amplexus, cum ipso & venerabili coniuge in oratorium beatissimi Petri principis Apostolorum, quod, vt diximus, cubiculo regis contiguum erat, processit. Cumque illi tres, pontifex scilicet, & rex, atque regina, dispositis sedilibus consedissent, circunstantibus quibusdam clericis, qui cum pontifice venerant, & familiaribus regis atq; reginæ, & sanctus pręsul regem monitis instrueret salutaribus, ac euangelicis disciplinis imbueret: ad confirmandam verę fidei prędicationem, per sanctum deprompta pontificem, etiam visibiliter ostendere Dominus voluit, quod cunctis fidelibus promisit: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibì sum in medio eorum: Repentè nanque lux tam copiosa, totam repleuit ecclesiam, vt claritatem solis euinceret: & cum luce vox pariter audita: Pax vobis: ego sum. nolite timere. manete in dilectione mea. Et post hæc verba lux, quæ aduenerat, recessit, & incredibilis suauitatis odor in eadem domo remansit: vt patenter ostenderetur, illuc authorem lucis & pacis atque suauitatis venisse. Quem nemo eorum, qui aderant, præter episcopum, propter fulgorem luminis timore perculsi, intueri valuerunt: tantaque claritatis gloria pontificem sanctum perfudit, vt splendor ex eo procedens, plùs conspicuam domum, in qua sedebant, reddiderit, quàm lucernarum lumina ibidem lucentia.

S.Remigij ad regem oratio catechistica. Matth.18. Lux. Vox. Odor.

Rex itaque & regina pedibus sancti se prosternunt sacerdotis, & cum magno pauore ac gemitu consolationem eius requirunt, & quid sibi ad vtilitatem atque salutem pertinens esset agēdum, cum magna expetunt deuotione, parati audire & opere complere, quæ à sancto pontifice discerent. Nam lumen, quod eos exteriùs perfudit, etiam interiùs illuminauit, & ad quęrendum salubre consilium incitauit. Delectabantur nanque in verbis illis, quæ audierant, licęt exterriti essent de luminis claritate. At verò vir sanctus, sancta repletus sapientia, cœpit eos instruere, hanc esse visionis diuinæ atque angelicæ consuetudinem, vt in aduentu suo terreant corda mortalium, sed subsequenti consolatione demulceant præcedentem timorem: instruens eos ex authoritate sanctarum scripturarum, quomodò singulis, qui bus apparuerant, & in primordio

Nota reuerentiam.

mordio apparitionis incusserint videntibus se timorem, sed pòst per gratiam consolationis, gratissimam eorum cordibus præbuêre lętitiæ hilaritatem. Cumque vir sanctus de talibus eos sufficienter instruxisset, prophetico repletus spiritu, cuncta quæ eis vel semini eorum euentura erant, prædixit: qualiter scilicet successura eorum posteritas regnum esset nobilissimè propagatura atque gubernatura, & sanctam Ecclesiam sublimatura, omnique Romana dignitate regnoque potitura, & victorias contra aliarum gentiũ incursus adeptura: nisì fortè à bono degenerantes, viam veritatis reliquerint, & diuersos vitiorum fuerint secuti anfractus: quibus negligi Ecclesiastica solet disciplina, & quibus Deus offenditur: ac per hoc regna solent subuerti, atque de gente in gentem transferri. Quod de Moyse scriptum legimus, quia splendida facta est facies eius, dum respiceręt in eum Dominus: hoc & in beatum Remigium luce splendida illustratum, factum fuisse audiuimus: quoniã sicut Moyses legislator populi veteris erat à Domino constitutus: ità & beatus Remigius euangelicæ gratiæ lator populo, in proximo per fontem baptismatis innouando, extitit munere Christi electus. Exod. 34. 2. Cor. 3.

Intereà eundi via ad baptisterium à domo regia præparatur, velis ac cortinis depictis ex vtraque parte protenditur, & desupèr adumbratur, plateæ sternuntur, ecclesiæ componitur baptisterium, balsamo & cæteris odoramentis conspergitur: talemque gratiam Dominus subministrabat in populo, vt æstimarent se paradisi odoribus refoueri. Sicque præcedentibus sacrosanctis euangelijs, & crucibus cum hymnis & canticis spiritualibus atque litanijs, sanctorumque nominibus acclamatis, sanctus pontifex manum tenens regis, à domo regia pergit ad baptisterium, subsequente regina & populo. Dum autem simul pergerent, rex interrogauit episcopum, dicens: Patrone, est hoc regnum Dei, quod mihi promittis? Cui episcopus: Non est hoc (inquit) illud regnum, sed initium viæ, per quam venitur ad illud. Cùm verò peruenissent ad baptisterium, clericus, qui chrisma deferebat, à populo est interceptus, vt ad fontem venire nequiuerit. Sanctificato autem fonte, nutu diuino chrisma defuit. Et quia propter populi pressuram vlli non patebat egressus ecclesiæ vel ingressus, sanctus pontifex oculis ac manibus protensis in cęlum, cœpit tacitè orare cum lachrymis. Et eccè subitò columba niue candidior attulit in rostro ampullulam, chrismate sancto repletam, cuius odore mirifico super omnes odores, quos antè in baptisterio senserant, omnes qui aderant, inęstimabili suauitate repleti sunt. Accipiente autem sancto pontifice ipsam ampullulam, species columbæ disparuit. De quo chrismate fudit venerandus episcopus in fontem sacratum. Cruces & litaniæ &c. Chrisma cęlitùs adfertur.

Viso autem rex tanto miraculo, abnegatis diaboli pompis & operibus eius, petijt se à sancto pontifice baptizari. Procedit nouus Constantinus ad lauacrum salutiferum, in quo delendi erant lepræ veteris morbi, sordentesque antiquæ peccatorum maculæ diluendæ, diuino muneri obsequente beato Remigio, in quo apostolica doctrina & virtutum gratia alter repræsentari videbatur Sylvester. Ingresso autem in fontem vitalem Clodoueo, sanctus episcopus dixit ore facundo: Mitis depone colla Sicamber: adora quod incendisti, incende quod adorâsti: præceptis salutaribus illum instituens, humili deuotione venerari ecclesias, ad cultum religionis ædificatas, vt Deum adoraret in eis, quas rigida profanitate incendere consueuerat: & idola, quæ in asylis suis pro deo adorare solebat, fidei ardore succensus, deijciendo incenderet. Cuius sapientia miranda est in breuitate sermonum, quibus discretionem ostendit inter illam adorationem & seruitutem, quam sæpè à sanctis viris honore venerationis & amore obsequij, angelis & hominibus exhibitam legimus: & illam adorationem & seruitutem, quam cultu diuinitati debito, Deo soli iuxta præceptum ipsius, non autem vlli creaturæ exhibendam, sanctæ scripturę lectione cognoscimus. Et sic post confessionem orthodoxę fidei, ad interrogationem sancti pontificis secundùm Ecclesiasticum morem, baptizatus est trina mersione in nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis, patris & filij & spiritussancti. Et susceptus ab ipso pontifice de sancto fonte, perunctus est sacro chrismate, cum signo sanctæ crucis Domini nostri Iesu Christi. Baptizantur autem de exercitu eius tria millia virorum, exceptis paruulis & mulieribus. Baptizantur sorores eius Albofledis & Landehildis, & factum est gaudium magnum in illa die angelis sanctis in cęlo, & hominibus deuotis in terra. Multi deniquè Francorum exercitus, necdùm ad fidem conuersi, cum Raganario vltra Sommam fluuium aliquandiù degérunt, Abrenūciatio regis. Adoratio duplex. Deut. 6. Matth. 4. Rex baptizatur. Vngitur chrismate.

Clodoueū alij annotārunt in baptismo dictum esse Ludouicū.

runt, donèc Christi gratia cooperāte, gloriosis potitus victorijs, eundem Raganarium, flagitijs turpitudinum inseruientem, vinctum à Francis, sibi traditum rex Ludouicus occidit, & omnem Francorum populum per beatum Remigium ad fidem conuerti & baptizari obtinuit.

De miraculo siquidem, quod Dominus dignatus est ostendere per columbæ speciem in allatione chrismatis, sicut & de alijs, rata est Catholicorum Patrum sequenda sententia, qua dicitur: Diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis: nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Baptizatus aūt rex cum gente integra, plurimas possessiones per diuersas prouincias sancto Remigio tam ipse quàm Franci potentes dederunt: quas ipse per diuersas ecclesias tradidit, nè Franci eum rerum temporalium cupidum esse, & ob id ad Christianitatem eos vocâsse putarent, & fidem Christi ac sanctum sacerdotium vilipenderent.

De quibus rebus in Orientalibus Franciæ partibus, petentibus traditoribus, portionem quandam episcopio Rhemensi adiunxit: & de his quæ in Rhemensi prouincia illi fuerunt traditæ, non modicam partem ecclesiæ sanctæ Mariæ in castro Lauduni clauati Rhemensis parochiæ, vbi nutritus fuerat, tradidit: ibique Genebaldum, virum carne nobilem, & tam in scripturis sanctis, quàm & in secularibus literis eruditum, qui relicta cōiuge, nepte scilicet ipsius beati Remigij, vitam religiosam expetiĕrat, episcopum ordinauit, & parochiam ipsius comitatûs Laudunensis præfato castro subiecit. Qui Genebaldus plùs quàm necessè fuerat, de anteacta vita & gradûs sublimitate confidens, cùm debuerit cogitare, quia nec Dauid sanctior, nec Salomone sapientior esset, qui mulierum delinimentis periclitati sunt: incautè suam vxorem, quam relinquens mutauerat in sororem, quasi pro instructione salutari, frequentiùs se visitare permisit, oblitus scripturæ, dicentis: Lapides excauant aquæ, & alluuione terra consumitur, & rupis transfertur de loco suo. Vndè contigit, vt crebræ visitationes, & blanda ac frequentia mulieris colloquia, durum contra luxuriæ mollitiem cor episcopi emollirent, & quasi rupem saxeam de loco suæ sanctitatis ad luxuriæ inquinamenta transtulerint. & item contra scripturam, dicentem: Quis alligabit ignem in sinu suo, & vestimenta eius non comburentur? admota igni palea, id est, muliebris carnis materia, libidinis ignem suasione diabolica, quasi vento vehementi, exagitante, ardor luxuriæ in flammas erupit, & concūbente eo cum eádem, quondàm vxore sua, mulier concepit: & post partum mandauit episcopo, filium se peperisse. Genebaldus verò confusus & dolens, nuncio dixit: Quia latrocinio, vt latéret homines, quod Deum latère non potuit, in cubiculi absconso generatus est, rectè vocabitur Latro. Sic ei nomen imponat. Et quia culpa hominibus non innotuit, nè suspicio indè procederet, si se à solita visitatione fœmina illa subtraheret, cœpit vt anteà domum frequentare episcopi. Sicque factum est, vt tecta hominibus culpa, & in cordibus tam episcopi quàm fœminæ tectus luxuriæ ardor, quoniam, vt notum est, quo magìs tegitur, tectus magìs æstuat ignis: contra culpam compunctus episcopus, post fletum ad culpam redijt, & oblítus est quod planxerat, cùm extinguere noluit, quod per desiderium ardebat. Iterauit peccatum, quod egerat. Concepitque iterùm mulier, & misso nuncio, mandauit episcopo se fœminam peperisse: quam iussit nominari Vulpeculam. Quod, cur ità eam nominari voluërit, qui fraudes & significationes in scripturis ipsius animalis cognoscit, quas ad dolos ac versutias deceptoris diaboli, & ad carnis petulantis illecebras & anfractus retulit, facilè satìs aduertit. Tandèm Domino, qui beatum Petrum respexit, & negationem amarissimè fleuit, illum respiciĕte, Genebaldus in se reuersus, ad sanctum Remigium misit, petens vt Laudunum veniret: quia tales causæ ibì emerserant, quas per se diffinire non posset. Beatus autem Remigius, sicut Genebaldus petijt, Laudunum peruenit. Et susceptus cum debita reuerentia, ac secreta cubiculi petens, Genebaldum interrogauit, pro qua causa illum vocauerit. Genebaldus verò cum maximo fletu & eiulatu volens tollere stolam de collo suo, & procidere ad pedes sancti Remigij, cum magna virtute à beato Remigio est detentus, nè stolam de collo suo tolleret. Et postquàm diutiùs ambo fleuerunt (intellexerat enim beatus Remigius Genebaldum admisisse crimen, pro quo stolam vellet deponere) vix singultibus & lachrymis Genebaldus per ordinem omnia retulit, quæ commiserat. Quem sanctus Remigius videns contritum & penè desperatum, blandè consolatus est, dicens: Non tantùm doleo de admisso à te crimine, quantùm quòd sic malè

Nota casum sancti viri, & caue peccādi occasiones.

Iob 14.

Prou. 6.

Matth. 26.

sentis

ſentis de Domini bonitate,cui ſecundùm Euangelicam veritatem, non eſt impoſſibile omne verbum.Ipſe de nihilo cuncta fecit, primumque parentem,in quo omnes peccauerunt,gratia ſaluum fecit: nullumque peccantem ad ſe reuerſum deſpicit,qui peccatores ſanguine ſuo redimere venit. Quatriduanum etiam fœtẽtem Lazarum,lachrymis ſororũ,quæ ſignificant ſolicitas ac flebiles pœnitentium cogitationes,compatiendo,fleuit & à mortuis ſuſcitauit, ſuſcitatum cõuiuio ſuo admiſit. Mulieris etiam ipſius, quæ fuerat in ciuitate peccatrix,manibus iniquitate pollutis,ſanctiſſimos pedes ſuos is, qui ſuper angelorum omnium verticem ad patris dexteram conſidet, attrectari non renuit. Nunquàm vlli quantiſcunque vel qualibuſcunque peccatis mortuo, ſeu mole ac ſcelerum enormitate ſepulto,gratiam reſuſcitationis à peccatis denegat.Dignè pœnitentem,atque peccata ſua deflentem, per ianuam reconciliationis communioni altaris ſacroſancti reſtituit. Luc. 1. Iohan. 11. Ioan. 12. Luc. 7.

Et vt erat doctiſſimus, ac orator eloquentiſſimus, teſtimonia de latitudine ſanctæ ſcripturæ, & exempla pœnitentium in vnum colligens, ad animandum eum illi propoſuit,& exhortato pœnitentiam indixit.Factaque manſiuncula cum lecto in modum ſepulcri, & paruiſſimis feneſtellis, ac oratorio, quæ hodieq; manent ſecus eccleſiam ſancti Iuliani,Genebaldum in ea recluſit,& clerum ac parochię ipſius populum per ſeptem annos,vt & propriam parochiam, gubernauit, & vnam diem Dominicam Rhemis,alteram apud Laudunum celebrauit, In qua recluſione pœnitentiæ, quantæ contritionis & continentiæ idem Genebaldus fuerit,diuina miſericordia demonſtrauit. Nota pœnitentiam tanti viri.

Septimo ſiquidem anno in vigilia cœnæ Domini,cùm idem Genebaldus in oratione pernoctaret:& ſeipſum defleret,quoniã is,qui ad hoc ordinatus fuerat,vt in illa die pœnitentes Deo reconciliaret, ipſe ſuis criminibus exigẽtibus, nec inter pœnitẽtes in eccleſia merebatur cõſiſtere: circa mediam noctem angelus Domini cũ magna venit luce ad eum in oratoriũ, vbi pronus iacebat,& ait ad eum: Genebalde,exauditæ ſunt pro te orationes patris tui Remigij: ſuſcepit quoquè Dominus pœnitentiam tuam, & dimiſſum eſt peccatum tuum. Surge,& hinc egredere, facque miniſterij epiſcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes de criminibus ſuis. Genebaldus autem nimio terrore perculſus, reſpondere nil potuit. Tunc angelus Domini confortans eum, & nè timeret, hortatus eſt, ſed gauderet in miſericordia Domini ſibi collata. Qui animatus, dixit ad angelum:Non poſſum hinc egredi,quia dominus & pater meus Remigius clauem huius oſtij ſecum habet.quod & ſigillo ſuo ſignauit.Et angelus ad eum: Vt nõ dubites,inquit,me à Domino miſſum, ſicut patet tibi cęlum,ſic & oſtium iſtud patebit.Et ſtatim ſaluo ſigillo ac ſera,oſtium illud apertum eſt. Tunc Genebaldus in modum crucis ſe iactans in limine, dixit: Etiamſi ipſe Dominus Ieſus Chriſtus dignatus fuerit ad me venire peccatorem, hinc non egrediar, donèc ille venerit, qui me in eius nomine in iſta recluſione conſtituit. Et ſtatim angelus Domini diſceſſit ab eo. O eximium cordis contriti exemplum.

Beatus quoquè Remigius in crypta, quæ retro ſedẽ erat eccleſiæ ſanctæ Mariæ Rhemis, pernoctabat in oratione, & quaſi dormiens, in exceſſum eſt raptus: Et vidit angelum aſſiſtentem ſibi,qui ei omnia,ſicut dicta & geſta fuerant,narrauit,& iuſſit vt quantocyùs Laudunum peteret, & Genebaldum ſedi epiſcopali reſtitueret, & coram ſe miniſterium epiſcopale agere perſuaderet. Mox ſanctus Remigius,nihil dubitãs, cum ſumma celeritate Laudunum petijt, & in limine oſtij, ſaluo ſigillo & ſera reſerati, Genebaldum iacentem reperit: quem extenſis brachijs cum gaudio & lachrymis laudans Domini miſericordiam eleuauit, eumque ſedi & officio epiſcopali,velutì angelus Domini pręceperat,reſtituere maturauit,& Rhemos cum gaudio repedauit. Genebaldus itaque in ſanctitate & iuſtitia poſteà omnes dies vitæ ſuæ gratia Dei peregit, prędicans cunctis, quanta illi fecerat Dominus. S. Genebaldus reſtituitur ſedi ſuæ &c.

Ludouicus rex ſedem ſuam in Sueſſionum ciuitate, vndè Syagrium expulerat, cõſtituens, delectabatur præſentia & colloquio beati Remigij. Sed quia villas, quas ſibi rex & Franci in Pagis,Sueſſonico videlicet & Laudunenſi,dederunt,vt ſupradictum eſt,epiſcopio Laudunenſi & alijs caſis Dei donauerat, nõ habebat in vicinitate ipſius ciuitatis Sueſſionum,niſi vnam villulam,quæ ſancto Nicaſio data fuerat. Vndè ſuadẽte religioſiſſima regina, & petentibus locorum incolis, qui multiplicibus xenijs erant grauati, vt quod regi debebant, eccleſiæ Rhemenſi perſoluerent, rex ſancto Remigio conceſſit, vt quantum circumiret, dum ipſe meridie quieſceret, totum illi donaret. Sanctus Liberalitas regis erga S. Remigiũ.

autem

autem Remigius per fines, quæ manifestissimè patent, pergens, signa sui itineris misit. In quo fine quidam homo habens molendinum, repulit sanctum Remigium, nè intra illos fines ipsum molendinum concluderet. Quem beatus Remigius blandè alloquens, dixit: Amice, nō sit tibi molestum, vt simul habeamus hoc molendinum. Ille autem reiecit eum. Et statìm rota molendini verti in inuersum cœpit. Idem autem homo clamauit post beatum Remigium, dicens: Serue Dei, veni, & habeamus simul hoc molendinum. Cui sanctus Remigius: Nec mihi, nec tibi. Et sic talis fossa in eodem loco deuenit, vt extunc & nunc vsque in perpetuum molendinum ibì esse non potuerit. Et quia repulsus est à quibusdam hominibus, nè syluulam quandam intra terminos suos concluderet, dixit vt nec folium vnquàm de ipsa sylua intra terminos suos, cùm esset contigua, euolaret, nec fustis versùs illos terminos indè caderet. Quod & obseruatum est, quandiù illa sylua mansit. Abindè quoquè procedens, venit ad villam, nomine Cauiniacum. Quam concludere intra fines illos volens, ab hominibus eiusdem villæ reiectus est. Tum ille hilari vultu modò reiectus, modò repropinquans, signa per suum iter misit, sicut loca demonstrant, per quæ reiectus & per quæ propinquans perrexit. Tandèm reiectus, dixit illis: Semper laborate, & egestatem sustinete: sicut hodieque manentis sententiæ verborum illius virtus ostendit. Surgente intereà rege à somno meridiano, reuersus est ad eum sanctus Remigius, & omnia, quę ambitus circumitionis illius continuit, ei pręcepto suæ authoritatis rex donauit: quæ vsque hodiè Rhemensis ecclesia, quarum rerum capita sunt Iudiacus & Ociliacus, iure quieto possidet.

2. Reg. 1. Legimus in sacra & antiqua historia, sanctum Dauid montes Gelboë maledixisse, vt nec ros nec pluuia veniret super eos, neque essent agri primitiarum. Habemus sanctum Remigium ore prophetico maledixisse insensibilibus creaturis, vt possessores earum, sterilitatis damno in vindicta retributionis ferirentur.

S. Remigi Eulogium seruat. Eulogius quidam vir prępotens, conuictus apud regem Ludouicum de crimine regiæ maiestatis, cùm se purgare non posset, ad Ecclesiam sanctæ Mariæ, & ad intercessionem beati Remigij confugium fecit. Cui sanctus Remigius & vitam & rerum suarum apud regem obtinuit possessionem. Idem autem recompensationis gratia sancto Remigio Sparnacum villam suam in proprietatem dare voluit. Sanctus autem Remigius retributionem temporalem pro intercessionis suæ beneficio recipere noluit. Sed quoniam idem Eulogius verecundiæ confusione addictus, quia contra natales suos vita donari per alterius indulgentiam meruit, in seculari habitu stare non voluit, sanctus Remigius ei dixit, vt si perfectus esse vellet, venderet omnia sua, & daret pauperibus, & sequeretur Christum. (Matt. 19.) Et sic de thesauro ecclesiastico taxatum precium, quinque scilicet millia argenti libras, Eulogio dedit, & eandem villam in possessionem ecclesiæ comparauit: bonum exemplum omnibus episcopis, tam suo tempore in carne viuentibus, quàm post eum in ordine succedentibus derelinquens: vt pauperibus, aut viduis, aut pupillis, vel pro his, qui ad misericordiam Ecclesiæ confugiunt, qui iniuriam patiuntur, aut qui peccantes, in exilio aut in insulis damnantur, aut certè quamcunque sententiam suscipiunt, iuxta sacros canones subuenientes, vel quæcunque agentes bona, pro temporali retributione non faciant: sed iuxta Dominicam vocem, Gratìs accepistis, gratìs date: (Matth. 10.) quod Dei gratia, id est, gratìs data acceperūt, gratìs etiā, id est, sine retributione temporali proximis largiantur. Vndè benè, cùm virum iustum describeret, propheta ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. (Esa. 33.) Neque enim dixit, munere, tantùm: sed adiunxit, Ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. (S. Gregori Papa Homilia 4. in Euangelia.) Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebitè impensa: Munus à manu, pecunia: Munus à lingua, fauor. Qui ergò sacros ordines tribuit, vel quodcunque bonum, vndè retributionem à Deo sibi in futuro seculo reddi cupit, tunc ab omni munere manum excutit, quando in diuinis rebus non solùm vllam pecuniam, sed etiam gratiam non requirit.

Partem etiam maximam syluę in Vosago precio comparauit, & mansioniles ibidèm constituit, qui ab aquis, super quibus constituti sunt, Cosla & Gleni vocantur: hominesque in eisdem mansionilibus de vicina episcopij villa, quæ Berna dicitur, à Francis sibi data, manere disposuit, vt picem annuatìm religiosis locis ecclesię Rhemensis administrarent: quibus & Pensam dedit, quæ vsque hodiè ab incolis ipsorum locorum habetur, cum qua debitum suum exoluunt. Ipsius quoquè comparationis suæ fines per gyrum

rum adeò exterminauit, vt & omnibus videntibus pateat ipsa exterminatio, & à progenie in progenies hactenùs ipsæ exterminationes, ab eo factæ, nominetenùs vocitentur ac designentur. In quibus exterminationibus quodam loco in fuste cauo manu sua petram misit, quam omnes, qui volunt manum in cauerna, in qua petra posita est, ponere, possunt & ipsam petram voluere, & eam à cauerna nullo ingenio valent extrahere. Post quædam verò tempora quidam inuidens, quòd multi ad laudem sancti Remigij hoc pro religione tenebant, manu ipsam petram de cauerna extrahere voluit. Quod nõ valens, securi ipsum pertusum ampliare tentauit: & eleuante eo securim, vt fustem percuteret, dextera manus illius exaruit, & oculorum lumen amisit: & qui famam sancti Remigij extinguere voluit, laudis venerationem adauxit. In hac solicitudine, quam sanctus Remigius de pice locis religiosis Rhemẽsis ecclesiæ, suo vel successorum suorum tempore consulturus sategit, rectoribus Ecclesiæ patenter ostendit, quia internorum solicitudinem non relinquentes, externorum prouidentiam non debent minuere: nè aut exterioribus dediti, ab intimis corruant: aut solis interioribus occupati, quæ foris debent, proximis non impendant. Sed sic sibimet ad spiritualia vacent, vt exteriorum administrationem non relinquant: nè, cùm curare corporalia iam funditùs negligunt, subditorum necessitatibus minimè concurrant: & si eis necessaria præsentis vitæ nõ tribuunt, neque eos libenter audiant. Egentis etenim mentem doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud eius animum manus misericordiæ non commendat. Tunc autem verbi semen facilè germinat, quando in audientis pectore pietas prędicantis rigat. Vndè rectorem necessè est, vt interiora possit infundere, cogitatione innoxia etiã exteriora prouidere. Hanc pastorum solicitudinem Paulus excitat, dicens: Qui suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Quæ beati Remigij solicitudo quantùm Domino placuerit, miraculo ostenso in eo, qui eius bonis operibus inuidebat, euidenter ostendit.

Inuidiæ grauis vindicta.

1. Tim. 5.

Ludouicus rex cum Dei benedictione per sanctum Remigium accepta, de victoria sibi ab eo prędicta securus, & in mandatis accipiens, vt tam diù ad dimicandum pergeret, quàm diù illi benedictum vinum, sibi ab eo datum, in quotidiano vsu potatum sufficeret: iter arripuit contra Gundebaldum & Godeglislum fratrem eius, commoto exercitu maximo: & Burgundiones cum ingenti multitudine venerunt contra eùm super Oscharam fluuium secus castrum, quod Diuion dicitur: ibique inter se atrociter confligentes, Gundebaldus ac Godeglislus cum Burgũdionibus terga verterũt, & vix fuga lapsi euaserunt. Ludouico, vt solebat, existente victore, Gundebaldus se in Auinione reclusit, & per Aredium consiliarium suum pacem à Ludouico expetijt. Ludouicus verò, ablatis thesauris, cum pręda maxima & Francorum exercitu ad propria est reuersus. Et mittẽs legatum, nomine Paternum, virum industrium, ad Alaricum regem Gotthorum, de amicitiæ inter eos cõditione mandauit. Alaricus verò cùm per Paternum vellet Ludouicum decipere, à Paterno exploratis, quæ circa eum erant, & thesauris eius ingenio subarratis, illusus est.

Prælių cum Burgundionibus.

In diebus illis rex Ludouicus cùm venisset Parisios, vbi sedem suam constituit, ait ad reginam & ad populum suum: Satìs mihi molestum est, quòd Gotthi Arriani partem optimam Galliarum tenent. Eamus cum Dei auxilio, & eijciamus eos de terra ipsa, nostrisque ditionibus, quia valdè bona est, eam subijciamus, habentes iustitiam aduersùs Alaricum, ad quem pro amicitiæ conditione legatum direximus, per quem nos decipere voluit. Placuit hoc consilium proceribus Francorum. Tunc per consilium reginæ suæ fecit Ecclesiam in honore Apostolorum Petri & Pauli in Parisiorũ ciuitate, & per consilium beati Remigij in Aureliano ciuitate Episcoporum synodum conuocauit: in quo conuentu multa vtilia constituta fuêre. Rex quoquè deuotissimus, pergens cõtra Alaricum Arrianum, benedictionem petijt à sancto Remigio. Cui & benedictionem dedit, & victoriam in verbo Christi spopondit: deditque illi plenum vas, quod vulgaris consuetudo flasconem appellat, de vino quod benedixit: sicut & fecerat, quando post baptismum contra Gundebaldum perrexerat, præcipiens illi, vt tam longè ad bellum procederet, quàm diù illi & suis, quibus indè dare vellet, illud vinum de prædicto flascone non deficeret. Bibit ergò indè rex, ac regalis familia, & numerosa turba populi, & exindè vberrimè satiantur: & vas vini detrimentum non patitur, sed benedictione Dei, per sanctum Remigium indita, more fontis inundatione repletur. Mouit autem rex

Synodus Aurelianensis.

Insigne miraculum.

cunctum exercitum suum de populo Francorum, versùs Pictauos ciuitatem: ibi enim tunc Alaricus rex Gotthorum commorabatur: & sic per pagum Turonicum pergens, & reuerentiam sancto Martino atque beato Hilario exhibens, sicut locis suis lector inueniet, cum Alarico rege Gotthorum in campo Moglotinse super fluuium Glinno, milliario decimo ab vrbe Pictauorum, bellum conseruit. Illisque inter se compugnantibus, Gotthi cum rege suo nimis collisi, terga verterunt. Ludouicus sicut solebat, victor extitit.

Nota reuerentiam erga sanctos. Aemylius habet, in câpis Vogladêsibus.

Cumque Alaricum interficeret, duo Gotthi cum contis eum ex aduerso in latere feriunt: sed propter loricam, qua indutus erat, lędere nequiuerunt. Magis autem lorica fidei indutum Dominus per orationem sancti Remigij, patris & patroni sui, adiuuit eum. Patrata siquidem victoria, & multis ciuitatibus suæ ditioni subiugatis, vsque Tolosam perrexit: & thesauros Alarici accipiens, per Engolismam ciuitatē, cuius muri ante conspectum eius corruerunt, interfectis Gotthis Arrianis, qui ibi erant, cum gloriosa victoria de multis ciuitatibus, ad propria redijt.

Alarici cædes.

Per idem tempus ab Anastasio Imperatore codicillos Ludouicus rex pro consulatu accepit. Cùm quibus codicillis etiam illi Anastasius coronam auream cum gemmis & tunicam blatteam misit: & ab ea die consul & augustus est appellatus. Sed & Hormisda Romanæ Sedis pontifex sancto Remigio, antiquæ metropolis episcopo, quæ tunc temporis habebat sub se duodecim ciuitates & totidem Episcopos eisdem præsidentes, vices suas in regno Ludouici regis, nupèr cum integra gente ad fidē conuersi per sanctam eius prædicationem, Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis, commisit hoc modo:

Ludouicus Consul salutatur. Blattā pro purpura ponit Sidonius.

Epistola Hormisdæ Papæ ad Remigium.

Dilectissimo fratri Remigio Hormisda. Suscipientes plena fraternitatis tuæ congratulatione colloquia, quibus nos germanæ salutis tuæ lætificauit indicio corporali cum spiritualibus officijs incolumitas subnixa: congruum esse perspeximus, hanc ipsam, quam mente gerimus, verbis aperire lætitiam. Agis enim summi documenta pontificis, dum & prædicanda facis, & ea insinuare non differs. Prærogatiuam igitur de nostri sumpsimus electione iudicij, quādo id operatum te esse didicimus, quod cæteris agendum obnixiùs imperamus, vt in prouincijs tanta longinquitate disiunctis, & Apostolicæ sedis vigorem, & patrum regulis studeas adhibere custodiam. Vices itaque nostras per omne regnum dilecti & spiritualis filij nostri Ludouici, quem nupèr, adminiculante superna gratia, plurimis & Apostolorum temporibus æquiparandis signorum miraculis, prædicationem salutiferam comitantibus, cum gente integra conuertisti, & sacri dono baptismatis consecrâsti, saluis priuilegijs, quæ metropolitanis decreuit antiquitas, præsenti authoritate committimus: augentes studij huius participatione ministerij dignitatem, releuantes nostras eiusdem remedio dispensationis excubias. Et licèt de singulis non indigeas edoceri, à quo iam probauimus acutiùs vniuersa seruari: gratius tamen esse solet, si ituris trames ostenditur, & laboraturis iniuncti operis forma monstratur. Paternas igitur regulas, & decreta sanctissimis definita concilijs, ab omnibus seruanda mandamus. In his vigilantiam tuam, in his curam & fraternæ monita exhortationis ostendimus. His ea, quanta dignum est, reuerentia custoditis, nullum relinquit culpæ locum sanctæ obseruationis obstaculum. Ibi fas nefasque præscriptum est: ibi prohibitum, ad quod nullus audeat adspirare: ibi concessum, quod debeat mens Deo placitura præsumere. Quotiès vniuersale poscit religionis causa concilium, te cuncti fratres euocante cōueniant: & si quos eorum specialis negocij pulsat intentio, iurgia inter eos oborta compesce, discussa sacra lege determinando certamina. Quicquid autem illic pro fide & veritate cōstitutum, vel prouida dispensatione præceptum, vel personæ nostræ authoritate fuerit confirmatum, totum ad scientiam nostram instructa relationis attestatione perueniat. Eo fit, vt & noster animus officij charitate dati, & tuus securitate perfruatur accepti. Deus te incolumem custodiat, frater charissime.

Apostolica signa S. Remigij. Conciliorū decreta seruanda. Nota Rom. Pontificis authoritatem.

Huius sancti Hormisdæ pontificatûs tempore, sępè fatus Ludouicus rex gloriosus coronam auream cum gemmis, quę regnum appellari solet, beato Petro, sancto Remigio suggerente, direxit. Hic beatus Hormisda Papa misit Constantinopolim ad Iustinum

Nota de corona Pontificis.

num Imperatorem in legatione Germanum Capuanum Episcopũ, cuius animam vidit ab angelis in cælum deferri sanctus Benedictus, qui pro curatione puellæ dæmoniacæ, ad beatum Remigium literas suas direxit.

Post hęc omnia mortuus est Ludouicus rex in pace, & sepultus est in basilica sancti Petri Apostoli, quam ipse & regina sua ædificauerunt. Mortuus est autem anno quinto, postquàm cum Alarico rege Gotthorum pugnauit. Regnauit quoquè simul annis triginta. Et eodem momento, quo mortuus est Ludouicus Parisijs, reuelante spiritu sancto beatus Remigius, cùm esset Rhemis, defunctum fuisse cognouit, & sibi assistẽtibus indicauit. His ità gestis, filius Clodomiri, filij Ludouici regis, nomine Clodoaldus, interfectis fratribus suis, quos vnà cum eo post patris obitum Crotildis regina nutriebat, in clericum se totondit, & processu temporis, vitæ ac religionis suæ merito, partem hęreditatis à patruis regibus obtinuit: de qua Duziacum villam in pago Mosogamensi, cum appendicijs suis, sancto Remigio & Rhemensi Ecclesiæ tradidit, & villam Riuiliacum in pago Biturico sancto Dionysio delegauit. Villam quoquè Nouientum in pago Parisiaco, cum omnibus ad se pertinentibus, matri Ecclesiæ Parisiensis ciuitatis, vbì presbyter extitit ordinatus, donauit: In qua villa, plenus virtutibus, migrans ad Dominum, in Ecclesia, quam ipse ædificauerat, corpore fuit in pace sepultus.

Ludouici regis mors.

Clotarius hos occidit

Cùm Episcopi demùm Galliæ ac Belgicę prouinciarum, causa fidei ad synodum conuenerunt, beatum Remigium vndecunquè doctissimũ, & in scripturis sanctis eruditissimum, ac in Ecçlesiasticis dogmatibus exercitatum, ad idem concilium venire petiẽrunt. Cui synodo Arrianus quidam hęreticus, acerrimus disputator, & dialecticis propositionibus ac conçlusionibus confisus, & indè nimis elatus, intererat. Ingrediente autem sancto Remigio Episcoporum concilium, à multitudine fratrum expectantium, assurgentibus omnibus, reuerenter sicut angelus Dei suscipitur. Superbus autem hęreticus, & malè de viro Dei sentiẽs, dedignatus est ei assurgere. Qui protinùs, cùm sanctus Remigius ante eum transijt, ità obmutuit, vt nec verbum quidem vllum effari potuerit. Expectantibus autem omnibus, vt post allocutionem sancti Remigij hęreticus ille aliquid diceret, nihil potuit loqui: sed ad vestigia sancti Remigij pronus cadens, nutibus veniam petijt. Cui sanctus Remigius dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi, veri filij Dei viui, si ità de eo rectè sentis, loquere, & de illo, sicut catholica credit Ecclesia, crede & confitere. Ad cuius vocem antè superbus hęreticus, humilis iam & catholicus, catholicam fidem de sancta & inseparabili Trinitate, & de Christi incarnatione catholicè confessus est, & in eâdem confessionis suæ fide se permansurum professus est. Sicq́; anima per infidelitatem perdito, & corporali voce propter superbiam cõdemnato, virtute diuina sanctus Remigius & animæ & corporis reddidit sanitatem: cunctis, qui aderant, seu hęc audituri erant, sacerdotibus patenter ostendens, de malè sentiendo peccante in Christum, qui per humanitatẽ proximus & frater nobis fieri dignatus est, quomodò erga peccantes in se vel in Ecclesiam, atque rebelles, & erga pòst recognoscentes & pœnitentes debeant agere.

Synodus alia.

Eruditio eximia S. Remigij.

Hæreticus obmutescit

Senescente autem sancto Remigio, & DEI spiritu sibi reuelante, quoniam abundantiam ipsius anni secutura esset fames: secutus sancti Ioseph prouidentiam, de annona, quæ in villis Episcopij nata fuerat, vel quam ab alijs comparauerat, aceruos, quos metas dicimus, fecit, vt populo, fame postmodùm laboraturo, indè subuenire valeret. Vndè & in villa, quæ Celtus dicitur, plures metas fieri iussit. Ipsi autem homines Celtenses, semper rebelles & seditiosi fuerunt. Qui quadam die Dominica inebriati, cœperunt inter se dicere: Quid ille Iubileus (sic enim appellabatur propter ætatis prolixitatem sanctus Remigius) facere vellet de illis metis, quas congregauerat? an ciuitatem indè facere vellet? quia sicut turres per muros ciuitatis, ità per circuitum cortis, metæ habebantur. Et suadente diabolo, se mutuò adhortati sunt, vt focum in eas mitterent. Quod cùm sancto Remigio in propinqua villa, quæ Basilicæ cortis dicitur, consistenti, celeri nuncio est delatum, ascendit equum, vt ad tantam præsumptionem compescendum, ad Celtum veniret. Quò cùm peruenit, iam ipsæ metæ ardebant. Beatus autem Remigius & ætate & vespertino frigore, sicut in autumno solet fieri, frigidus, de equo descendit, & à longè se calefacere cœpit, tranquillo corde & ore dicens: Semper bonus est focus, si non super potest. Veruntamen omnes, qui hoc egerunt, & qui de eorum germine nati fuerint, viri ponderosi fiant, & fœminæ gutturnosæ sint. Quod ità

Fami futuræ prospicit S. Remigius.

Vltio diui na in homines improbos. compleium est. Nam vsque ad tempora Caroli Magni Imperatoris, qui eosdem homines de Celto, quoniam Vicedominum in eádem villa morte crudelissima occiderunt, exterminauit, & authoribus interfectis, consentientes per diuersas prouincias dispergi, atque perpetuo exilio cōdemnari fecit, & de cęteris villis Episcopij Rhemensis eandem villam restaurari præcepit: ità viri & fœminæ mulctati permanserunt, sicut sancti viri sententia promulgauit. Quosdam etiam de eorum progenie, qui tunc fuga lapsi, cùm alij dispergebantur, remanserunt, & ad eandem villam redierunt, nos hanc
4. Reg. 5. vindictæ sustinentes sententiam vidimus, sicut & Giezi cum domo sua, maledictione Elisei, lepra mulctatus est.

Aptè quidem sententia viri Dei, spiritu eius repleti, quo sicut pręsentes vidit, ità posteros eorum rebelles ac seditiosos pręuidit: vindictam huiusmodi pręsumptores non solùm in se, verùm & in genere contraxerunt: vt sicut peccato primi parentis, per traducem seminis, cuncti ex eo geniti peccatum eius & mortem corporis pro peccato illatam traxerunt, ità & genitalibus eorum pręsumptorum generati, vindictam illatam generantibus sustinerent. Et quia in fœmineo sexu nō erat, vbi vindicta similis in membris similibus monstraretur: sicut per guttur primæ matris gustu illicitus transiens, ad pręuaricatricis sobolem deriuauit culpam, sic & ad genitas de hac stirpe propagaretur
Exod. 34. ignominiosa hęreditas: veluti per Moysen Domino dicitur: Qui reddis iniquitatem patrum filijs ac nepotibus.

Post pręmissas autem & alias multas virtutes, quas Dominus per hunc sanctum suum operari dignatus est, gemitus & suspiria illius exaudiens, quibus dicebat: Quando
Psalm. 41. Psalm. 16. veniam & apparebo ante faciem Dei: &, Satiabor, dum manifestabitur gloria tua: reuelauit ei Dominus, consolans eum, imminere diem obitûs sui: Qua de re, secundùm sacros canones, testamentum rerum suarum condidit, ad hęreditatem illam festinans, de
Psalm. 126. qua Propheta dicit: Cùm dederit dilectis suis somnum, hęc est hęreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hęreditatem. Sed cùm dederit dilectis suis somnum, hęc est hęreditas Domini: quia electi Dei postquàm peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hęreditatem. Sic sanctus Remigius terrenam derelinquens hęreditatem, accepit æternam: quia oliua fructifera per lucida misericordiæ opera extitit in domo, vi-
Psalm. 41. delicet Ecclesia Dei. Vndè sperauit iure in misericordia Dei sui, veraciter dicens: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: quia sicut corpus satiatur pane, ità de lachrymis reficitur anima, quoniam exindè sperat remissionem peccatorum habere. Dies verò & nox, pro seculi diuersitate ponuntur: quia siue in prosperis rebus, siue in ad-
Psalm. 126. uersis, desiderij sui lachrymas Deum desiderans anima fundit, sciens scriptum: Vanum est vobis ante lucem surgere. surgite postquàm sederitis, qui manducatis panem doloris. Ante lucem quippe surgere, est, priùs quàm claritas æternæ lucis & retributionis appareat, in pręsentis vitæ nocte gaudere. Sedendum ergò priùs est, vt pòst rectè surgamus: quia quisquis nunc se spontè humiliat, hunc sequens gloria exaltat. Manducat autem panem doloris: qui gemit in hac peregrinatione, & cælesti desiderio ad æternam anhelat patriam. Condito siquidem testamento, & dispositis omnibus, quia
Iohan. 15. vt scriptum est, verus agricola omnem vitis veræ palmitem fructum ferentem purgat,
S. Remigius fit cæcus. vt fructum plùs afferat: oculorum corporalium lumine aliquandiù est priuatus, quatenùs mentis oculis intentiùs quæ superna sunt, ad quæ toto desiderio anhelabat, contemplari valeret. Studebat autem in suæ probationis tentatione semper gratias agere, hymnis Dei & laudibus diebus ac noctibus vacans, & fideli mente intelligens, quoniam qui humiliter flagella suscipiunt, post flagella sublimiter ad requiem suscipiuntur. Quod & in eo Dominus in pręsenti volens ostendere, quasi pignus æternæ lucis ante-
Recipit visum. quàm decederet, visum ei restituit: Vndè, sicut & de amissione luminis, nomen Domini benedixit. Et non post longum spatium sciens adesse diem sui transitûs, per Missarum celebrationem ac sacræ communionis largitionem, valefaciens & dans pacem fi-
Episcopus fuit annis 74. Moritur. lijs suis, postquàm per viginti & duos annos in clericali ordine: in Episcopatu verò septuagintaquatuor continentissimè ac religiosissimè fidelis seruus & prudens Domino ministrauit, nonagesimosexto ætatis suæ anno, Idibus Ianuarij, sancti certaminis cursu consummato, fide seruata, cum multiplici bonorum operum fructu & animarum lucro, vt diù desiderauit, anima cælos penetrans, terræ corpus reddidit: accipiens stolam albam, animę scilicet beatitudinem sempiternam, donec in resurrectione alteram

acci-

accipiat stolam, beatam videlicet vnà cum anima resumpta glorificandi corporis immortalitatem.

Beatus igitur athleta Dei, confessor officio, martyr quoquè studio, inuictus certamine, palmam quærens sanguine. Quem quia diù contigit in corpore viuere, necesse fuit etiam longiora carnis & diaboli & prauorum hominum tentamenta tolerare. Quia enim, adiuuante se Domino, virtutem patientiæ fortiter seruare contendit, & in pace Ecclesiæ vixit, & tamen martyrij palmam tenuit. Consummato ergò feliciter cursu, ad sanctorum Apostolorũ ac martyrum consortium, confessor Domini preciosus Remigius post mortẽ corporis gloriosè peruenit, sicut attestatur Apostolica illi gratia collata, gens videlicet Francica, ad fidem Christi per eum conuersa, & baptismi gratia consecrata: martyrij palma, longanimitas patientiæ in longęuitate ipsius vitæ: confessionis gloria, orthodoxæ fidei prędicatio, & virtutum tam in vita ipsius corporis, quàm & post obitum pręclara ostensio.

Cæterùm cùm funus sanctissimum deferretur ad sepulturam versùs Ecclesiam sanctorum martyrum Timothei & Apollinaris, secus Ecclesiam sancti Christophori martyris, in loco, vbì extunc & nunc crux est posita, & vbì multa miracula Deus posteà pro sancto Remigio ostendit: itá feretrum est aggrauatum, vt nullo modo quocunque ingenio, vel à quantiscunque hominibus posset moueri. Et stupentibus omnibus, & petentibus Dei omnipotentiam, vt dignaretur ostendere, in quo loco eiusdem sancti sui corpus vellet reponi: designauerunt ad basilicam pręfatorum martyrum, & feretrum moueri non potuit. Proposuerunt, vt ferretur ad Ecclesiam sancti Nicasij, & moueri non potuit. Proposuerunt, vt ferretur ad Ecclesiam sanctorum Sixti & Sinicij, & nec sic moueri potuit. Tandèm coacti, quoniam parua ecclesiola erat in honore beati martyris Christophori, sed nullũ corpus nominati sancti in ea iacebat, & in qua eique circuniacentibus atrijs ex antiquo erat cœmeterium Rhemensis Ecclesiæ: petiêrunt vt Dominus declararet, si in eádem ecclesiola vellet illud corpus sanctissimum poni. Et sic tanta facilitate motum est feretrum, vt nullum onus portantes sentirent: Sepultum est autem illud venerabile corpus in eádem ecclesiola, vbi altare est in honore sanctæ Genofeuæ, quæ familiarissima extitit beato Remigio. Quod manifestum est actum fuisse diuina dispositione, atque ipsius voluntate, vt sicut res suo nomine adquisitæ, iuxta sacras leges episcopio Ecclesiæ Rhemensis erant vnitæ: itá & quæ ipsius meritis erant decæterò acquirendæ, Rhemensi Ecclesiæ, in cuius iaceret territorio, vnirentur.

Feretrum immobile.

Tãdèm mouetur feretrum.

Post cuius obitũ cùm lues inguinaria populũ primæ Germaniæ deuastaret, & omnes Rhemensis prouinciæ incolæ huius cladis terrerentur auditu, concurrit Rhemensium populus ad sancti sepulcrũ, congruum huius causæ flagitare remedium. Accensis quoquè cereis, lychnisq; non paucis, hymnis psalmisq; cęlestibus per totã excubat noctem. Manè autem facto, quid adhuc precatui desit, in tractatu rimatur. Repererunt etenim, reuelante Deo, qui sanctum suum mirificari voluit apud homines, quem apud se mirificatum habebat, qualiter oratione pręmissa, adhuc maiori propugnaculo vrbis propugnacula munirẽtur. Assumpta igitur palla de beati sepulcro, cõponunt eam in modum feretri: accensisque super cruces cereis atque super ceroferarijs, dant voces in canticis: circumeunt vrbem cum vicis, nec prętereunt vllum hospitium, quod non hac circumitione concludant. Quid plura? Non post multos dies, fines huius ciuitatis Rhemensis lues aggreditur memorata. Veruntamen vsque ad eum locum accedens, quo beati pignus accessit, àc si constitutum cerneret terminum, intrò ingredi vllo modo non est ausa: sed etiam quæ in principio peruaserat, huius virtutis repulsũ reliquit. Qui beatissimus pontifex & in vita corporis, & post obitum, sicut infirmis sanitatum gratiam reddidit, sic & in peruasores sępissimè vltor extitit.

Psalm. 4.

Nota populi deuotionem.

Eius deuotionis effectus.

Erat enim haud procùl à basilica campus tellure fœcundus, (Tales enim incolæ oleas vocant) & hic datus sancti basilicæ fuerat. Quem vnus è ciuibus peruadit, despiciens hominem, qui eum sancto loco contulerat. Qui cùm ab Episcopo ac loci pręposito crebrò conuentus fuisset, vt quæ iniustè peruaserat, redderet: paruipendens verba, quæ audiebat, pertinaci direpta defensabat intentione. Deniquè causa extitit, & non deuotio, vt properaret ad sancti basilicam. Arguitur iterùm à loci pręposito pro peruasione campi, sed nihil dignum ratione respondit. Explicitisque negocijs, ascenso equo ad do-

mum redire disponit: sed obstat nisui eius sacerdotis iniuria. Nam sauciatus à sanguine, diruit in terram. Obligatur lingua, quæ locuta fuerat campum tollere: clauduntur oculi, qui concupierant: manus contrahuntur, quæ rapuerant.

Nota cælestem in sacrilegũ vltionem.

Tunc balbutiens, & vix sermonem explicare valens, ait: Deferte me ad basilicam sancti, & quantumcunque super me auri est, ad sepulcrum eius proijcite: Peccaui enim, auferendo res eius. Adspiciens autem dator campi hunc cum muneribus deferri, ait: Nè accipias, quæso, sancte Dei, munera eius, quæ nunquàm cupidè accipere consueuisti. Nè sis, deprecor, adiutor eius, qui inflammante cõcupiscentia, rerum tuarum nequam possessor extitit. Nec distulit sanctus audire vocem pauperis sui. Nam homo ille licèt iussisset dari munera, ostendit sanctus Domini, se illa non acceptâsse. Vndè rediens peruasor domum, amisit spiritum, recepitque ecclesia res suas.

De Translatione S. Remigij.

Sepulto siquidem, vt prędiximus, corpore beati Remigij in ecclesia sancti Christophori, cùm multa & stupenda miracula in eádem Ecclesia per merita eius, Domini gratia fierent, ampliata & exaltata est ipsa Ecclesia. Et facta crypta retro altare, in quam trãsferretur corpus sanctissimum, effossum est de loco, in quo erat, vt in fossam, factam in memorata crypta, deponeretur, sed nullo modo moueri potuit. Superueniente autem nocte, & pernoctantibus fratribus in hymnis & canticis, multis accensis luminaribus, circa mediam noctem sopor in omnes irruit. Et euigilantibus eis, Calendis Octobris cum sanctissimo corpore sepulcrum inuētum est, angelicis manibus positum, in fossa cryptæ, retro altare factæ. Tantaque euigilantes odoris suauitate repleti sunt omnes, qui adfuerunt, vt humana lingua hoc effari non valeat: & sic per totam diem & in crastinum ipse odor in eádem Ecclesia perseuerauit. Ipsaque die translationis eius, cum diuinis laudibus sumptæ sunt reliquiæ à corpore illius, de capillis videlicet eius, & casula ac tunica ipsius: & inuolutum est corpus illius integrũ, sed exiccatum de brandeo rubeo.

Corp⁹ moueri non potest.

Processu deniquè temporis Pipinus rex, Caroli Magni pater, volẽs Episcopij Laudunensis villam, quæ Anisiacus dicitur, accipere quasi sub censu, sicut & alias quasdam fecerat, venit in ea manere. Vbì cùm dormiret, venit ad eum sanctus Remigius, dicens: Tu quid hîc facis? Quarè intrâsti in hanc villam, quam mihi te deuotior homo dedit, quamque ego Ecclesiæ Dominæ meæ sanctæ Dei genitricis donaui? Et flagellauit eum satis duriter, ità vt liuores posteà in corpore eius parérent. Et cùm disparuit beatus Remigius, Pipinus surrexit, ac valida correptus febre, quantocyùs ab ipsa villa recessit. De qua febre non paruo tempore laborauit. Et deincèps princeps regni, vsque ad moderna tẽpora, ibì nõ mansit, sicut nec in Codiciaco vel Iuliaco, nisì Ludouicus rex Germaniæ, quando super fratrem suum Carolum regnum eius inuasit, in Iuliaco mansit, & in die crastina turpiter ante ipsum fratrem fugiens, vix euasit.

Pipinus rex flagellatur à S. Remigio.

Nostra ætate colonus quidam villæ Rhemensis Episcopij, quæ Plumbea Fontana dicitur, manebat iuxta fiscum regiũ, qui Rosetus vocatur, & nec peculium, nec messem, vel pratum propter fiscalinorum infestationem quietè habere valebat. Vndè sępè iustitiam apud regios ministeriales petijt, quam obtinere non potuit. Tandèm inuenit sibi salubre consilium. Nam coxit panes & carnes, & accepit ceruisiam in vasculis, prout potuit. Quæ omnia in vase, quod vulgò benna dicitur, collocauit, & carro superposuit: sicque iunctis bubus, candelam in manu habens, ad basilicam sancti Remigij properauit. Quò perueniens, de pane & carne ac ceruisia matricularios pauit, candelam ad sepulcrum sancti posuit, & eius auxilium contra opprimentes se fiscalinos expetijt. Puluerem quoquè de pauimento Ecclesiæ, quantùm valuit, collegit, & in panno ligauit, & in prædictam bennam misit, & desupèr linteum, sicut supra corpus mortui affectari solet, composuit, & cum carro suo ad propria remeauit. Quicunque autem de obuiantibus eum interrogabant, quid in illo carro duceret, respondit se sanctum Remigium ducere. Et admirabantur omnes in dicto & facto illius, putantes illum esse amentem. Perueniens autem cum eodem carro in pratum suum, in eo pastores pascentes diuersi generis animalia de fisco Roseto inuenit: & inuocato sancto Remigio, vt eum contra oppressores suos adiuuaret, cœperunt boues & vaccæ cum maximis mugitibus inuicèm se cornibus impetere, hirci hircos, capræ capras cornibus impu-

Nota plam rustici simplicitatem.

Vide cælestē animaduersionem.

impugnare, porci cum porcis confligere, verueces cum veruecibus se collidere, pastores se fustibus & pugnis mutuò percutere. Et leuato maximo turbine, pastores eiulantes, animalia secundùm genus suum cum maximo sonitu & strepitu ità cœperunt versùs Rosetum fugere, àc si maxima multitudo insequentium eos cum flagellis persequeretur. Quod videntes & audientes fiscalini, nimio terrore perculsi, non putauerunt se vel vna hora viuere posse. Vndè correcti à præsumptione sua, ab afflictione pauperis sancti Remigij adeò cessauerunt, vt postmodùm idem pauper homo pacificè & sine inquietudine possideret sua. Et quoniam iuxta fluuium Saram in loco lutoso manebat, maximam molestiam in suis habitaculis à serpentibus sustinebat. Qui accipiens puluerem, quem de pauimento Ecclesiæ sancti Remigij colligens secum detulit, per sua habitacula sparsit, & posteà serpens in eis locis, in quibus puluis sparsus fuerat, non apparuit. Quibus ostensis miraculis, certo indicio colligere possumus, quia si non hæsitantes in fide, in tribulationibus nostris auxilium sancti Remigij ex corde petiērimus, & ab angelorum satanæ, qui in serpente matrem humani generis allocutus deceperat, infestationibus, & à prauorum hominum improbitatibus, eius meritis & intercessionibus liberabimur. *Nota lector miraculum ex puluere.* *Gene. 3.*

Tempore Ludouici Imperatoris, duo fratres Franci forestarij eius, inuaserunt partem de sylua, quam in saltu Vosagi, vt suprà ostendimus, sanctus Remigius in vita sua precio comparauerat, intra fines eius, dicētes quòd plùs pertineret ipsa sylua ad fiscum Imperatoris, quàm ad partem sancti Remigij. Contradicentibus autem hominibus de potestate Rhemensis Ecclesiæ, vnus eorum altercando venit ad porcos suos, quos in eandem syluam ad pastionem miserat, inter quos lupum inuenit. Quem, ascendens equum, velociter est insecutus. Et volens eum percutere, equo expauescente, collisit caput ad vnum fustem de ipsa sylua, ità vt cerebrum illius in terram defluxerit: & mortuus est. Frater verò eius concitè pergens in partem alteram, peruenit ad quandam petram, & dixit: Omnibus notum sit, quia vsque ad hanc petram est ista sylua Imperatoris. Et cùm percuteret eandem petram dolatoria, quam in manu portabat, exiliērunt ab illa particulæ in oculos eius, & excæcatus est. Sicq; ambo receperunt mercedem præsumptionis & mendacij sui. *Pœna vsurpantium res ecclesiasticas.*

Quidam vir nobilis de territorio Niuernensi, obtentis reliquijs beati Remigij, oratorium in eius honore in proprietate sua ædificauit: vbi Dominus multas virtutes per merita ipsius sancti sui ostendit. Cùm autem defuncto Ludouico Imperatore, Aquitani gentilicia mobilitate absque iugo principis, prout quisque poterat, se efferre, & ad inuicèm pugnare, ac per contiguos pagos debacchari cœperunt, pauperes homines substantiolas suas in Ecclesijs reponere studuerunt. Vndè confisi opinione virtutū, quę ibi fiebant, ad saluandum sua in eodem oratorio quique poterant, certatim reposuerant. Audientes autem prædones idem oratorium multis plurimorum opibus refertum, aggressi sunt eas diripere. Quorum vnus obseratum ostium pede percussit, vt seram effringeret, & mox eidem ostio pes eius adhæsit, & resupinus præsumptor in terram cecidit. Quod videntes alij, aufugerunt. Ipse autem miser cruciatu cogente, cum maximo eiulatu cœpit culpam suam fateri, & cum lachrymis amarissimis profiteri, quòd si Deus per merita sancti Remigij pedem illius ab ipso compede solueret, nunquàm vlteriùs de ipsa vel de alia Ecclesia quicquam tolleret, vel tolli, quantùm in ipso esset, vllo modo consentiret. Caballum quoquè suum cum sella, & alia, quæ potuit, ad eandem Ecclesiam donauit: sicque post confessionem & lachrymas atque professionem & votum, pes eius ab ostio, cui inhæserat, est solutus. Veruntamen posteà de ipso arido pede claudus remansit, vsquedùm computrescente crure ac femore, post diutinum laborem mortuus fuit. *Nota vltionem diuinam.*

Quando tres fratres reges, Clotarius, Ludouicus, & Carolus, regnum post patris sui obitum inter se diuiserunt, episcopium Rhemense, quod tenebat Folco presbyter, Carolus inter homines suos diuisit, villam Iuliacum Richuuino in beneficium dedit. Cùm autem vxor illius, nomine Berta, in cubiculo villæ ipsius iaceret, venit ad eam sanctus Remigius, dicens: Non est iste locus tuus ad iacendum. Alterius meriti & officij debet esse, qui hanc villam habere, & in hoc cubiculo iacere debet. Surge quantocyùs, & hinc abscede. Quod illa paruipendit, putans se visum inane videre. Altera vice venit ad eam sanctus Remigius, & dixit ei: Cur hinc non abscessisti, sicut tibi pręcepi?

Vide nè ampliùs te hîc inueniam. Quod illa, vt priùs, pro nihilo duxit. Tertiò vt venit ad eam sanctus Remigius, dixit: Nónne iam semel & secundò tibi præcepi, vt hinc abscederes? Sed quia contẽpsisti hinc pergere, aliorum deportatione abscedes. Et percussit illam virga, quam tenebat in manu. Quæ toto corpore in maximum tumorem conuerso, quod vidit, viro suo Richuuino & alijs quàm plurimis dixit, & per aliquantos dies seuerissimè cruciata, vitam finiuit. Cuius corpus vir eius in Ecclesiam sancti Remigij deportari, eamq́ue ibidem sepeliri fecit. Mirantur quidam, quòd cum vindicta mortali illam de prædicta villa expulit, & corpus eius in Ecclesia sua sepeliendum recepit. Quod nemo mirabitur, si perpenderit, qua intentione sancti vindictas in delinquentes exerunt: Videlicet vt si se recognouerint, hîc recipiant quod merentur, nè post mortem æternis supplicijs crucientur, sicut in libro Regum legimus de propheta illo, qui inobediens ori Domini extitit, & à leone percussus interijt: & post vltionem perceptam, à leone corpus illius intactum permansit. Si autem hîc se non correxerint, in quos vindictæ procedunt, vt alij de flagellis eorum emendentur, & metuentes corrigantur, sicut scriptum est: Mulctato pestilente, sapientior erit paruulus. Causantur etiam aliqui, quoniam sanctus Remigius nunc in rerum suarum inuasores, & familiæ suæ oppressores non vindicat, sicut præcedentibus temporibus egerat, vsurpantes Psalmi versum: Signa, inquiunt, non videmus, iam non est propheta, & nos non cognoscet ampliùs. Sed non hinc causandum, verùm dolendum atque timendum est, quia impletur nostris, quod prædictum est antiquis temporibus. Scriptum est enim in Apocalypsi: Factus est sol vt saccus cilicinus. In extremo quippe nostro tempore sol quasi cilicinus saccus ostenditur: quia fulgens vita prædicantium, ante reproborum oculos aspera & despecta probatur, & sanctorum miracula per contemptum peccantibus, iusto iudicio subtrahuntur, sicut scriptum est: Nè quando conuertantur, & sanem eos: quatenùs pleniùs obruantur supplicijs, qui nunc gaudent etiam in delictis. Veruntamen hic sanctus imitator Domini sui, qui non omnia vindicat, vt eius ostendatur patientia: nec omnia inulta dimittit, vt eius probetur prouidentia: licèt non tam frequenter exerat in perniciosos vindictam, non vsquequaquè inulta nostris temporibus deserit præsumptorum piacula.

[Margin: Aliud horrẽdum supplicium. — Cur sancti sese vlciscãtur. — 3. Reg. 13. — Prouc. 21. — Psalm. 73. — Apoc. 6. — Esai. 6.]

Nam Blithgarius quidam nupèr mansum de thesauro Ecclesiæ in villa Tenoilo precio apud Bernardum custodem obtinuit, vndè famulos sancti Remigij cum flagellis eiecit. Conclamantibus autem eis sanctum Remigium, vt eos adiuuaret, idem Blithgarius cum irrisione illis respondit: Modò parebit, qualiter vos sanctus Remigius adiuuabit. Videte, quomodò in adiutorium vestrum venit. Et inter hæc verba cum maximo clamore ingemuit, & incredibiliter inflando intumuit, sicq́ue medius crepuit & mortuus est. Quibus auditis, diuinam in nobis vindictam pertimescentes, blasphemiam in Deum & sanctos eius magnoperè caueamus, studentes nè ecclesiasticam familiam crudeliter tractemus, & nè contra mala proximi, pertrahamur ad retributionem mali, vel ad liuorem odij: nè per tentamenta diaboli, ad delectationem vel consensum peccandi: nè contra flagella summi opificis, proruamus in excessum murmurationis. Licèt enim non fiant nobis tam frequentia ac reuerenda per hunc seruum suum miracula, tamen certi esse debemus, quia non subtrahit ciuitati suæ, ac nobis ciuibus suis continua intercessionis suæ auxilia, sicut de Ieremia legimus: Hic est, inquit, fratrum amator, & populi Israël: hic est, qui multùm orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate Ierusalem.

[Margin: Nota horrendum irrisoris supplicium. — 2. Mach. 14.]

De secunda S. Remigij Translatione.

ANNO incarnationis Dominicę octingentesimo quinquagesimo secundo, nupèr adhuc ampliata ipsa Ecclesia, cùm de loco cryptæ prioris, sepulcrum vnà cum beati Remigij corpore translatum est in cryptam, maiori & pulchriori opere factam, ipsum corpus sanctissimum, sicut & in anteriori translatione, ab Episcopis Rhemorum dioeceseos integrum inuentum est, & brandeo rubeo inuolutum. Et cùm de ipso sepulcro in locello argenteo est transpositum, pars de ipso brandeo cum sudario, quod fuerat super caput eius, assumpta in scriniolo eburneo, secus altare sanctæ Marię in ciuitate honore debito veneratur. Locellus autem argenteus, cum

[Margin: Corpus S. Remigij integrum inuentum.]

cum corpore ipsius sancti, sepulcro marmoreo, in quo antè iacuerat, superpositum fuit, & reliquiæ, quæ ad caput illius extra sepulcrum repertæ fuerant, in sepulcro, in quo iacuerat, à præfatis Episcopis fuerunt positæ Calendis Octobris: Quo Calendarum die & altera eius translatio ante plures annos fuerat celebrata. Cùm autem sanctissimum corpus eius de sepulcro in prædictum locellum argenteum translatum fuit, Rado tunc subdiaconus Ecclesiæ Suessonicæ, qui cum episcopo suo Rothado illuc conuenerat, iam per annum integrum dolore dentium adeò die noctuque vexabatur, vt sensum præ nimio dolore metueret perdere. Qui, dum Episcopi in compositione sancti corporis intenderēt, maxillam in qua dolore vexabatur, loco in quo corpus sanctum iacuerat, apposuit: & mox ab ipso dolore liberatus, deinceps dentium dolorem nō sensit, sicut post viginti quinque annos idem referre curauit. Et ipso die in quodam oratorio, vbi memoria beati Remigij colitur, in pago Ribuario, duo contracti sanati fuerunt. Ex tempore quidem primæ ac secundæ translationis, sicuti & antè, multę & insignes virtutes in eodem loco per ipsius sancti merita ex diuersis infirmitatibus sunt operatæ. Quas quidem habemus descriptas, sed hîc propter pluralitatem, & quia sæpiùs ibidèm ostenduntur, omisimus ponere. Miraculā. Item aliud.

Quia ex digestis virtutibus abundantissimè claret, quàm insigni illum Dominus gloria & honore dignatus sit coronare, &, vt erat in cōspectu eius, mirabilem hominibus demonstrare: de quibus, fratres charissimi, breui epilogo quædam commemoremus, vt contemplemur, qualiter hic beatissimus patronus ac protector noster, sanctorum, tam veteris quàm noui Testamenti, patrum spiritu, scilicet diuersitate operationum, vnius eiusdemque spiritûs à diuersis accepta, viuens in corpore plenus fuerit, & post obitum consors miraculis claruit. In eo nanque, quòd cælitùs prænunciatus, & ex nomine designatus extitit, repræsentatos nobis Isaac patriarcham & Iohannem Baptistam videmus: In eo, quòd sanctificatus necdùm natus, & ab adolescentia in reclusione, populi deuitauit præsentiam, item Ieremiam & Iohannem Baptistam: In eo, quòd ab Episcopis prouinciæ Rhemensis & clero ac populo electus, & signis super eum diuinitùs ostensis est ordinatus Episcopus, Matthiam, qui ab apostolis & cæteris fidelibus electus & oblatus Domino, diuina est sorte ordinatus Apostolus: In eo, quòd inter amarissimos huius seculi fluctus, meritorum atque virtutum, orationum ac prædicationum remigio sanctam Ecclesiam ad portum æternæ lucis gubernauit, Noe, qui arcam, præsignantem Ecclesiam, in diluuio erexit. In eo, quòd splendida facta est eius facies de præsentia Christi, Moysen. In eo, quòd inter flammas & residua, quæ necdùm ignis vorauerat, stetit, & incendium se transire prohibuit, Aaron. In eo, quòd rebus insensibilibus maledicens, cultores earum damnauit sterilitate, Dauid. In eo, quòd tria millia virorum, prædicatione sua conuersorum, vigilia sancti Paschę baptizauit, & puellam à morte resuscitauit, beatum Petrum, qui in sancta Pentecoste totidem millia Iudęorum ad fidem conuertit, & baptizari fecit, & Dorcam à morte resuscitauit. In eo, quòd ferocissimos Barbaros à feritate sua mitigauit, & Rhemis ad baptizandum conclusit, quibus post sacrum baptisma panem cæli & spiritualem potum dedit, Eliseum, qui hostes venientes in Samaria conclusit, quibus cibum & potum dari pręcepit. In eo, quod paruissimos liquores superabundari fecit, Eliam & item Eliseum. In eo, quòd regi Ludouico prędixit prophetico spiritu, quæ sibi suisque postęris erant ventura, Esaiam, qui regi Ezechiæ, quæ illi suisque erant futura, prædixit. In eo, quòd longè positus corpore, præsens spiritu, obitum regis cognouit, itidèm Eliseum, cuius cor præsens erat, quando Naaman in occursum Giezi de curru suo descendit. In eo, quòd reuelante sibi sancto spiritu famem futuram pręnoscens, prouidentiam, quomodò laboraturo fame populo subueniret, adhibuit, Ioseph. In eo, quòd vt iustus iustificaretur adhuc, corporalium lumen oculorum aliquandiù amisit, & posteà visum recepit, Tobiam. Sed & quia vitis verę palmes fructum ferens, purgatus est, quò fructum plùs afferret, cùm oculorum mentis lumine, quod non amiserat, lumen corporalium oculorum, quod aliquandiù amiserat, in tentatione patiens & laudes referens, post tentationem autem probatus, lumine corporalium oculorum recepto, vt in amissione, Dominum benedixit, Iob consideramus: qui patiens in tentatione, nomen Domini benedixit, & post tentationem probatus, duplicia sua possedit. In eo, quòd die sui recessûs cognito, per Missarum celebrationem suis

Gene. 17. Luc. 1. Ierem. 1. Luc. 1. Acto. 1. Genes. 7. Exod. 34. Num. 16. 2. Reg. 1. Act. 2. & 9. 4. Reg. 6. 3. Reg. 17. 4. Reg. 4. 4. Reg. 20. 4. Reg. 5. Genes. 41. Tob. 2. & 11. Iob 1. & 42.

valesce-

valefecit ac obijt, beatum Iohannem Apostolum & Euangelistam. In eo, quòd palla
Act. 19. sepulcri cladem inguinariam restrinxit ac repulit, egregium Paulum, cuius sudario ac semicinctijs sanabantur ægroti. In eo, quòd zelo iustitiæ & viuens in corpore, & post obitum in delinquentes vindictas exercuit, item Moysen, Phineen, Iosue & Eliam,
Act. 5. & 13. Petrum Simonis Magi, Ananiæ & Sapphiræ percussorem, & Paulum Elymæ magi excæcatorem. In eo, quòd sanctissimum corpus eius priùs in designata nutu diuino Ecclesia sepultum, & posteà angelico ministerio de loco ad locum est deportatum, Abacuc
Dan. 14. Prophetam, qui manu angeli de Iudæa super lacum Babylonis est deportatus, indeque in Iudæam reuectus: & Moysen qui à Domino, angelico vtiquè ministerio, fuit
Deut. 34. sepultus: cuius sepulcrum sicut nemo vsque in præsens nouit, ità cuiusmodi ordine sepulcrum istius sancti translatum fuerit, nemo cognoscit.

VERSVS INSCRIPTI SEPVLCRO S. REMIGII.

HIC famulus Hincmar Domini, sacra membra locauit,
Dulcis Remigij, ductus amore pio.
Qui priùs est sanctus, mundo quàm matre creatus,
Et magnus dictus cælitùs ore Dei.
Bis denos binosque gerens feliciter annos,
Sorte Dei sumpsit pontificale decus.
Sexaginta simul bis septem manserat annis
Istius vrbis honor, præsul, & orbis amor.
Vitam defunctis reddens, quoquè lumina cæcis.
Egerat & viuens plurima mira satis.
Nam domuit fera corda animo pius, ore profusus,
Sicambræ gentis regia sceptra sacrans.
Nonaginta quidem sex cùm compleuerat annos,
Splendida lux nostras deseruit tenebras.
Idus iam plenas cùm Ianus mensis haberet,
Emeritus miles præmia digna capit.
Isdem Hincmarus priùs hac in sede sacerdos,
Post triginta loco constitit & numero.
Cui sextusdecimus sub hac radiante lucerna.
Remigio, Rhemis munia chara dedit.
Annis septenis, quinis ac mensibus egit
Pastoris curam, hæc recolenda patrans.
Octingenteno quinquagenoque secundo,
Quo Deus est anno virgine natus homo:
Tertius & Carolus regni componeret actus,
October primam cùm daret atque diem.
Ac ter centenus octauus tangeret annus,
Hic iustus Domini quo petit astra poli,
Ter centum fuerant tres & deni quatuor anni,
Quo vitæ Francos gurgite lauit ouans.
Ipsius is precibus cælesti in sede locetur,
Quem terris coluit verus amator, Amen.

F. LAV-

F. LAVRENTIVS SVRIVS LECTORI.

AD calcem vitæ huius beati Remigij ab Hincmaro conscriptæ, quędam deerant in exēplaribus MS. quę nos habuimus: quæ cùm posteà ab alijs accepissem, animaduerti nihil habere historicum, sed pleraque penè ad verbum descripta ex Gregorio Romano Pontifice, eius nominis primo, itemq; Hilario Pictauorum Episcopo, alijsq; patribus. Itaq; omittenda putaui, nè Tomi huius moles nimiùm excresceret.

DE S. PONTIANO MARTYRE, EX LIBRIS PERANTIQVIS MANVSCRIPTIS. EX *hac historia petita sunt, quæ in antiquißimis Martyrologijs leguntur. Stylum aliquot locis nonnihil mutauimus in gratiam lectoris.*

TEMPORIBVS Antonini Imperatoris excitata est persecutio in Christianos, vt cōpellerentur idolis immolare. Insidiabantur autem infideles fidelibus, & Christianorum nomen haud secùs, atquè inquinamentum quoddam, abominabantur. Porrò iubente Antonino Imperatore, Fabianus quidam ad vrbem Spoletanam profectus est, vt eius loci Christianos ad idolorum culturam adigeret. Is ergò cùm eò peruenisset, sedit pro tribunali, omnemque ad se populum conuocari iussit. Qui cùm aduenisset, his verbis allocutus est: Pijssimus Imperator Antoninus ablegauit me ad hanc vrbem, vt, si quis eius pręceptis nolit obtemperare, capitali sententia puniatur. Itaque multi de populo ei consentientes, idolis sacrificârunt: multi verò in fide Domini nostri Iesu Christi permanentes, multas tolerauerūt afflictiones & tribulationes, vt, animas suas Domino per martyrium consecrarent. Impius nanque iudex Fabianus Christianos multis modis persecutus est. 14. IANVAR. Alij habent cū 19 Ianu.

Erat tunc temporis quidam Pontianus nomine, in Dei timore firmus & stabilis, qui noluit idolis offerre sacrificium. Iussu igitur Fabiani à satellitibus eius compræhensus est, & ad illius tribunal adductus. Cui sic ait Fabianus: Quis vocaris? Respondit Pontianus: A parentibus quidem meis nomen mihi Pontiani impositum est: sed ego aliud maius & pręclarius habeo, nempe Christiani. Dixit ad eum Fabianus: Iuuenis benè nate, abijce animi tui incredulitatem. Error enim te inuasit, quo fit, vt derelinquas pijssimos deos nostros, & colas hominem, quem Iudæi persecuti sunt de ciuitate in ciuitatem, & tandèm cruci affixerunt, qui te adiuuare non valebit. Accede ergò, & adora misericordes deos, & noli seduci hominum maleficis artibus: quia Deus tuus, in quem tu credis, non poterit te liberare è manibus meis. At sanctus Pontianus in illum respiciens, ait: Non poteris me seducere impuris sermonibus tuis: neque Imperator tuus me abstrahere valebit à Domino meo Iesu Christo, vt adorem idola surda & muta, quæ non possunt liberare cultores suos. Pontianus compręhēditur. Constantia martyris.

Tunc iratus Fabianus iudex, sanctum Pontianum vestibus nudatum, iussit virgis cædi, nec cessari à verberibus, donèc sanguis eius largiter in terram difflueret. Cùm autem huic operi instarent ministri, sanctus Pontianus dixit iudici: Horribilis vultu, & abominabilis cum dijs tuis, non te pudet tuî, cùm cernas me non sentire pœnas, quas mihi inferri voluîsti? Credo enim in Dominum meum Iesum Christum, quòd ille te pudefaciet, quemadmodùm solet confundere patrem tuum diabolum. Iratus Fabianus, præcepit vt super prunas nudis plantis ingredi cogeretur. At sanctus Pontianus signum Christi in frōte sibi fecit, & super ardentes carbones nudis pedibus ambulauit, dicens ad iudicem: Eccè ego in nomine Domini mei Iesu Christi nudis plantis ardentes calco carbones: tu quoquè, si ausus es, mitte manum tuam in aquam calidam in nomine Iouis tui, & vide num te seruare possit illæsum. Tunc Fabianus ira inflammatus, iussit eum suspendi in eculeum. Vbi cùm à carnificibus torqueretur, illi viribus destituti, clamare cœperunt: Væ nobis, quia nos maiori afficimur cruciatu, quàm iste. Virgis cæditur. Signū crucis sibi imprimit. Torquetur in eculeo.

Manus

Manus nostræ iam elanguērunt, & vnci fracti sunt, nihilque possumus efficere. Tum verò impius iudex præcepit, vt in ima carceris conijceretur. Venerunt autem ad eum omnes religiosi, confirmabantque animum eius, vt in agone martyrij constantem se exhiberet.

Audiens hoc impius Fabianus, iussit eum è carcere educi, & adduci in amphitheatrum, duosque leones sæuos in eum dimitti, vt ossa eius comminuerent. Bestijs autem corrixantibus, sanctus Pontianus ità Dominum orauit: Domine Iesu Christe, salua me de ore leonum, vt enarrem nomen tuum fratribus meis. Et cùm orationem complésset, venerunt ad eum leones rugientes, illoque viso, adeò sunt mansuefacti, vt demissis ceruicibus beatum Pontianum adorarent. Quod cùm vidisset omnis populus, exclamauit voce magna, dicens: Verè magnus est Deus Christianorum: dimittatur sanctus Dei. At Fabianus cernens in populo seditionem oriri, iussit eum iterùm in carcerem retrudi, & ibì duodecim dies sine cibo potuque relinqui, vt fame confectus, spiritū exhalaret. Sed cùm ille in carcerem inclusus esset, circa noctis medium angelus Domini apparuit ei in imo carcere, cibum cælestem adferens, eumque confortans his verbis: Forti animo esto. Elapsis indè diebus duodecim, venerunt ministri vt tollerent corpus eius: putabant enim famis nimietate iam extinctum eum esse. Et eccè inuenerunt illum psallentem atque dicentem: In Domino confido: non timebo quid faciat mihi homo. Renunciauerunt ergò Fabiano, quòd nihil mali passus esset Pontianus. Præses ergò Fabianus è carcere produci eum mandat, plumboque liquefacto dorsum eius perfundi. Ministri his auditis, æneum adferunt cacabum, plumbumque feruenter liquefaciunt. Deindè annunciant præsidi paratum esse supplicium: Tum ille iussit sanctum virum in lecto ferreo extendi, plumboque feruente perfundi, vt perterritus pœnæ acerbitate, dijs sacrificaret. Itaque ministri arrepto æneo cacabo, infuderunt plumbum in dorsum martyris: sed sicut enatat aqua in marmore, ità de eius dorso plumbum enatauit. dixitque sanctus martyr ad Præsidem: Eccè Deus meus ex omnibus supplicijs tuis me eruit, & necdùm erubescis? Fabianus respondit: Audi me Pontiane, & sacrifica dijs, & serua animam tuam. Sanctus Pontianus dixit: Obmutesce infelix, & noli auribus meis hanc iniuriam irrogare: quoniam dij tui dæmonia sunt surda & muta, quæ te non possunt adiuuare.

Leones mansuefiunt.

Psal. 55.

Plumbo liquefacto perfundit.

Audiens hæc Fabianus iudex, ira feruescens, ità dixit: Contemptor deorum Pontianus, qui dijs sacrificare noluit, spiculatori tradatur, & caput eius amputetur. Quo dicto, adduxerunt eum vt decollaretur. Ille verò positis humì genibus, sanctas preces obtulit Domino, dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus, qui me ad hanc horam perduxisti, vt per agonem passionis diabolum confunderem in tuo sancto nomine: & nunc Domine suscipe spiritum meum in pace. His dictis, percussit eum spiculator, & sanctus martyr consummauit agonem suum decimonono Calendas Februarias. Porrò Christiani noctù abstulerunt corpus eius à ponte sanguinario, & sepeliērunt eum in pace non longè à muro vrbis Spoletanæ, in fundo qui appellatur Lucianus. Sepultus verò est 15. Calendas Februarij, dederuntq; omnes gloriam Deo, qui vincit inimicos, & coronat sanctos suos. Ipsi honor & gloria in secula, Amen.

Capite plectitur.

PROLOGVS BEDAE IN VITAM S. FELICIS NOLANI, CONFESSORIS.

FELICISSIMVM beati Felicis triumphum, quem in Nola Campaniæ ciuitate, Domino adiuuante, promeruit, Paulinus eiusdem ciuitatis Episcopus versibus hexametris pulcherrimè ac plenißimè descripsit: qui quia metricis potiùs, quàm simplicibus habiles sunt lectoribus, placuit nobis, ob plurimorum vtilitatem, eandem sancti Confessoris historiam planioribus dilucidare sermonibus, eiusque imitari industriam, qui martyrium beati Caßiani de metrico opere Prudentij, in commune apertumque omnibus eloquium transtulit.

Quære Tomo 4.

VITA

VITA S. FELICIS NOLANI, CONFESSORIS, AVTHORE VENERABILI BEDA *presbytero.*

IGITVR Felix natus est in Nola quidem Campaniæ, sed patre Syro, nomine Hermia, qui de Oriente Nolam veniens, ibidemque quasi indigena inhabitans, genuit filiũ Felicem: eique defunctus reliquit hæreditatem substantiæ locupletis, cui tamen ipse promissæ in cælestibus hęreditatis dona præposuit. Habuit autem & fratrem cognomine sui patris, id est, Hermiam, cum quo patrimonium diuideret terrenum. Qui longè à Felicis moribus agens, atque ideò felicitate indignus perpetua effectus est. Nam terrena solummodò bona diligere studuit, & Cæsaris potiùs, quàm Christi, esse miles elegit. At contrà Felix, nominis sui mysterium factis exequens, mox à puero se diuino famulatui subiecit, & crescente gratia virtutum, primò Lectoris officium in Ecclesia suscepit, ac pòst ad Exorcistæ gradum prouectus, immundos ex obsessis corporibus spiritus eijcere cœpit. Cumque & in hoc ministerio virtutibus clarus extitisset, non mora, condignum meritis Presbyterij gradum subijt: nec minor gradu, mente & opere remansit, sicut etiam adueniens tentationum turbo probauit.

14. IANVAR. Patria & pater Felicis. — Hermias frater eius. — Felix fit presbyter.

Nam tempore eodem exorta infidelium persecutio, graui Ecclesiam certamine pulsauit: nec tamen portæ mortis, portas filiæ Sion, vt non nunciarent laudem sui creatoris, auertere potuerunt. Cumque magistri authoresque perfidiæ primum suæ vesaniæ conflictum contra ipsos veritatis ac fidei Dominicæ magistros intendissent, primosq; episcopos vel presbyteros ecclesiarum, ad terrorem minorum, aut morti tradere, aut ad negãdam fidem cogere conspirâssent: factum est, vt ministri erroris & infesti furoris, Nolam quoquè peruenientes, episcopum vrbis illius, nomine Maximum, virum doctrina, pietate atque ætate venerabilem, ad tormenta quærerent. Quod ille animaduertens, memor Domini præcepti, quo dictum est, Cùm vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam: petit ad tempus secessum loci remotioris, relicto ad tuitionem ciuitatis Felice presbytero, quem filij loco complectebatur, atque hæredem suæ sedis accipere desiderabat. At persecutores vbì episcopum inuenire nequiuerunt, nihil morati, manus in Felicem mittere contendunt, cumque primùm quasi maximam post episcopum vrbis arcem, à constantia famosæ suæ virtutis deijcere, vel blandiendo promissis, vel pœnis terrendo satagunt. Compręhensus ergò Felix ab aduersarijs furentibus, sed ipse multùm de interna spiritûs sancti consolatione confisus, mittitur in carcerem tenebrosum: vbì manus simul & collum ferrea vincula stringunt, neruo pedes arctantur. Fragmenta quoquè testarum subter eum sternebantur, nè inter horrorem & frigora longę noctis ligatus, vel somnum vel requiem capere aliquam, continuo horum acumine compunctus, sineretur.

Maximus Nolæ Episcopus. — Matth. 10. — Felix comprehenditur. — Mittitur in carcerem.

Intereà Episcopus, qui ad montium latibula hostem fugiendo secesserat, & ipse non minore martyrium passione gerebat, quàm si ferro vinctus, aut testîs superpositus, vel flammis esset vrendus. Vrebat nanque animum illius cura maxima sui gregis, vrebat & corpus fames, vnà cum gelidæ rigore hyemis: qui inter spineta sine tecto & alimento iacens, noctem vnà cum die peruigil, solicitis continuabat in precibus. Nec difficilè membra senilia, & longis exhausta ieiunijs, tanta vis malorum comprimens, vel ad mortem vsque coëgit. Sed vt superna pietas apertissimè, quanta suî cura vir ille dignus esset, ostenderet, mittitur è cælo angelus, qui beatum Felicem confessorem vinculis exemptum, ad quærendum recreandumque ac domì reuocandum antistitem ocyùs venire præciperet. Erant autem plures eodem in carcere clausi: sed angelus adueniens, soli Felici, qui pietatis gratia vinctus erat, apparuit, luce splendens corusca, & ipsam quoquè domum gratia lucis adimplens: cuius voce simul & luce Felix motus intremuit, ac primùm quidem se somnij imagine illudi putauit. At angelus surgere illum, & se sequi exeundo pręcepit. Qui stupens ad imperium iubentis, causabatur se exire non posse, quia & vinculis, & claustro carceris, & custodum diligentia teneretur.

Episcopi afflictio. — Angelus Felicem vinculis absoluit.

Porrò angelus iterata voce surgere illum properè, nihil obstantibus vinculis, iussit: & dicto citiùs catenæ de manibus & collo eius, compedesque cecidêre de pedibus. Eduxit autem illum foràs miro rerum ordine, aperta sibi quidem ianua carceris, sed cæteris clausa: ità vt per ipsos custodes, quibus claudebatur, ignaros rerum iter agerent, ipso angelo instàr columnæ Mosaicę, & ducatum Felici & lumen, vsquedùm hostium manus euaderet, præsentiæ suę fulgore prębente. Vt autem peruenit beatus Felix confessor ad locum deserti, quò episcopus secesserat, inuenit eum ægra suspiria tenui flatu trahentem. Et quidem gauisus, quòd eum viuentem inuenerit: contristatus verò est multùm, quòd inuentum morti proximum vidit. Itaque complexatus & osculatus est patrem, cœpitque tentare, si fortè crebro anhelitu sui oris, & sui fotu corporis aliquid caloris posset gelidis eius artubus adferre. Cùm verò diù laborans, neque clamando, neque tangendo aliquid sensûs vitalis in eius posset vel animo excitare vel corpore, sed neque ignem aut alimentum in proximo, quo eum rigentem ac tabescentem recrearet, haberet: tandèm inuento salubri consilio, flectit genua sua ad patrem Domini nostri Iesu Christi, suppliciter obsecrãs, vt ipse cælitùs eum iuuaret, quò ministerium pietatis, quod iussus erat, erga patrem suum explere valeret. Nec mora: exauditus vidit pendentem vicinis in sentibus vuam, & illius esse munus agnouit, qui naturarũ conditor atque author omnium, & aquam de petra produxit arida, & ipsam cùm voluit in vinum conuertit. Lætatusque multùm hoc munere diuinæ pietatis, tulit racemum, atq; ad os episcopi morientis admouit. Sed quia ille strictis dentibus instàr mortui, vtpotè omni sensu & cordis & animæ carens, oblatum sibi gustum prorsùs accipere nesciebat: tandèm sanctus presbyter Felix, felici manuum suarum luctamine aperuit arida eius labia, & sic ori eius, resoluta vua, quantum potuit succi salutaris infudit. Quo gustato, mox pater sensum & animæ recepit & corporis: aperiuntur deindè oculi, linguaque, quę siccis hærebat faucibus, ad loquendum soluta est. Et vbì plenè reuiuiscens, Felicem esse, qui ad se quærẽdum venisset, agnouit, paterna illum pietate complexus, & quarè tam serò veniret, conquestus est: Vbì, inquiens, tam diù demoratus es fili? Nam te iamdudùm Dominus ad me venturum promiserat.

Felicis erga episcopum charitas

Num. 20. Iohan. 2.

Episcopus penè exanimis redit ad se.

Vides autem, quia & si fragilitate victus corporis, ad horam cessi, solidam tamen animi fidelis constantiam seruaui, sicut etiam loci huius, ad quem successi, status indicat. Poteram quidem ad vicum aliquem, siue aliam vrbem, vbì ab hostibus essem tutus, intrare, si mihi vilis fides, & cara hęc vita fuisset. Nunc autẽ cuncta hominum refugia declinans, ad deserta verò montium confugiens, diuinæ tantùm me gratiæ tuitionique credidi, vt videlicet me ipse quocunque modo vel ordine vellet, aut in hac vita conseruaret, aut in futuram transferret. Neque verò me spes, quæ in Deum erat, fefellit, sicut tuo manifestè probatur aduentu, per quem ab ipso, vt ità dixerim, limine mortis sum reuocatus ad vitam. Vndè, nate mi, complere festinus cœptum pietatis opus curato, & impositum me humeris tuis, domum reportare satage. Quibus dictis, Felix celerrimè quod iubebatur expleuit, reuectumque humeris antistitem, suam ad domum retulit, quam vnica seruabat anus.

Portatur à Felice domum.

Intantùm autem antistes venerabilis à mundi erat rebus alienatus, vt illi de omni turba domûs & summa censûs, anus vna superesset. Pulsatis ergò foribus, hanc suscitauit Felix, surgentique ac ianuam aperienti dedit & commendauit episcopum. Tunc episcopus pro impenso sibi officio pietatis, beato Felici debitam gratiarum retulit actionem, & imposita capiti eius dextera, paterna illum benedictione donauit. Qui egressus indè, paucis diebus & ipse in domo sua, donèc persecutionis turbo cessaret, delituit. Quod dum fieret, deseruit latebram, & lętantibus de suo aduentu ciuibus, sese lætum reddidit, ac per omnia digrediens, solabatur & confortabat verbo exhortationis animos singulorum, qui acerbitate prę missæ tempestatis non modicùm fuerant conturbati. Nec solùm verò verbo, sed & suo illos docebat exemplo & prospera mundi & aduersa despicere, sola æternę patrię gaudia quęrere, solam superni iudicis iram formidare. Rursùm mota persecutione, quęritur Felix, veniuntque hostes vsque ad habitaculum eius, illum ocyùs rapere ac morti tradere sitientes: qui tum fortè ab ędibus suis absens, in medio ciuitatis cum amicis consistebat, & more sibi solito verbum fidei circunstantibus turbis prædicabat. Quem eo loci esse audientes aduersarij, mox strictis gladijs accurrunt: sed peruenietes ad eum, mutato diuina prouisione aut vultu ipsius, aut corde illo-

Felix latitat in domo sua.

Noua persecutio.

de illorum, nequaquàm eum, quem optimè nouerant, agnoscere valebant. Interrogantibus ergò ipsum, vbì esset Felix, intellexit vir prudentissimus diuinitùs actum esse, nè eum agnoscerent, ridensque inquirentibus: Nescio, inquit, Felicem, quem quęritis. nec prorsùs fefellit: nemo enim seipsum facie nouit. Qui statim relinquentes eum, diuerterunt aliò, & quos fortè obuios habebant, interrogabant vbì esset Felix: è quibus vnus, prorsùs causæ ignarus, & furere eos credens, cœpit obiurgare eos dementiæ, qui pręsentem non possent agnoscere eum, cum quo loquebantur: pariterque eis quò discederet ille, quem quęrebant, ostendit. Qui grauiùs furentes, statìm vestigia beati Felicis insequuntur. At ille appropinquantibus eis, admonitus tumultu pręcurrentis ciuitatis, & clamoribus attoniti aduentu hostium vulgi, secessit locum in secretiorem, qui nil quidem munimenti firmioris habens, semíruti tantùm muri erat fragmine pręseptus. Sed mox vt virum Dei recepit, miro eum diuinæ manûs est opere tutatus. Repentino enim rudere concreuit ibidèm agger, qui eundem locum præcluderet: sed & aranea diuino nutu, cui omnis creatura deseruit, confestim nutantes ipso in loco telas suspendit. Quò cum peruenissent, obstupuerunt hostes, & presso gradu, loquebantur mutuò, dicentes: Nónne stultum est nos huc hominem quærendo ingredi, cùm liquidò appareat neminem hîc præisse? quia si quisquam intrâsset, nequaquàm hîc aranearum fila integra remanerent, quę etiam muscę perrumpentes minimę, nonnunquàm scindere solent. Constat ergò quia qui huc secessisse Felicem dixit, astu fecit, vt nos ab eius inuentione longiùs abstraheret. Ergò recedamus, ac omittamus hîc hominis latebras scrutari, vbì ipsa loci facies neminem intrâsse præmonstrat. Sic delusi, discedunt properè, frementes, & non minùs, quàm in Felicem, rabida mente frendentes in eum, qui se in loca talia suis dolis induxerat. *Felicem nō agnoscunt persecutores.* *Nota miraculum.*

Vbì multa claruit sapientia pij conditoris ac protectoris nostri. Certè nonnunquàm muri vrbium altissimi ac munitissimi, ciues suos obsidentibus aduersarijs produnt magis, quàm liberant: & humilem Christus famulum suum à persequentibus armatis hostibus, tremulis aranearum cassibus, nè inueniri vel capi posset, abscondit. Verè, vt venerabilis pater Paulinus de his loquens ait, vbicunquè Christus adest nobis, & aranea murus fiet: at cui Christus abest, & murus aranea fiet. Discesserunt ergò, incũbente iam vespera, hostes, & Felix, illis abeuntibus, liberiùs alias petit latebras, gaudens de adiutorio diuinæ protectionis, secumque decantans: Nam etsi ambulem in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Die autem facto, secessit in locum inter ipsa ędificiorum tecta secretiorem, vbì sex mensibus continuis ab hominum quidem notitia omnium segregatus, sed diuinæ gratiæ præsentia fruitus, manebat absconditus, videlicet iuxta vocem Psalmistæ, in abscondito vultûs eius à conturbatione hominum: qui etiam miro illum atque hominibus inusitato ordine tanto temporis spatio pauit. *Si Christus pro nobis, quis contra nos?* *Psal. 22.* *Psal. 30.*

Manebat nanque in vicinis ædibus quædam mulier Deo deuota, cuius ministerio nescientis scienter ipse, qui est totius scientiæ fons & origo, Dominus vtebatur. Coquebat enim panes mulier, coquebat alias escas in cibaria domûs suæ, & facta in excessu mentis, eo loco inferebat has, vbì Felix confessor latebat, ibique sumendas illi ponebat, ità vt neque huc se intrâsse, neque redîsse vnquàm scire posset: sed præparatas escas domì se posuisse credens, ità semper abibat, ponendæ memor, & mox positæ immemor escæ. Et sic beatum Felicem ferunt sex, vt dixi, mensibus in ijsdem latebris obscuri & angusti tecti mansisse, ab humana quidem societate seiunctum, sed nunquàm ciuium supernorum præsentia desertum: & parco nimirùm victu, sed cælitùs ministrato, vitam duxisse felicem: quo tempore perhibetur etiam diuinę collocutionis dono sæpiùs dignus fuisse habitus. Erat autem ijsdem, in quibus morabatur, habitaculis cisterna vetus, de qua ipse inprimìs pauperem potum hauriebat: sed hæc cùm nimio æstatis esset siccata calore, non tamen beato confessori, vndè viueret, defuit. Etenim pius conditor ac prouisor salutis nostræ, qui quondàm sicco aëre cætero, vnum solummodò vellus pluuia cælesti perfudit: ipse suo confessori silenti prorsùs ac sereno aëre, prout opùs habebat, occulti roris gratiam, qua sitiens recrearetur, ministrauit. *Insigne miraculum.* *Iudic. 6.* *Item aliud.*

Completo autem hoc tempore, admonitus est oraculo diuino procedere de latebris, eò quòd iam persecutionis turbo pertransisset. Qui vt repentinus apparuit in publico, gratissimè ab omnibus, quasi à paradiso veniens, susceptus est. Cœpit autem ex

tempore fidem confirmare omnium, quę sæuitia tempestatis erat non minimùm conuulsa. Intereà Deo dilectus antistes Maximus, longa prouectus ætate, diem clausit vltimum: nec mora, Felix in episcopatu omnium iudicio eligitur, qui & confessor existens inuictissimus, & doctor suauissimus, quęque bona ore docebat, ipse cuncta opere compleflet. Verùm Felix, vt etiam humilitatis quantam in corde haberet sublimitatem, insinuaret, verecunda se voce, nè hunc gradum suscipere deberet, excusauit, dicens compresbyterum suum Quintum, multo digniùs honorem præfati gradûs posse subire, eò quòd is septem diebus antè, quàm ipse, ad ordinem presbyterij fuisset promotus. Quod ità, vt postulabat, expletum est, susceptumque episcopatûs officium ità idem Quintus administrauit, vt humiliter beatissimo confessori submissus, illum pro se sermonem ad populum facere iuberet, & ipse plebem officio, Felix doctrina regeret.

S. Felix recusat Episcopatum.

Qui videlicet Felix, cum constantia confessionis & virtute humilitatis, etiam summus voluntariæ paupertatis amator extitit. Possederat nanque ex paterna hæreditate prædia multa, domosq; ac diuitias plurimas, sed tempore persecutionis proscriptus, cuncta amiserat. At verò pace ecclesijs reddita, cùm posset iura sua repetere, nequaquàm vltrà volebat: sed amicis suadentibus, vt debita sibi iura reciperet, quæ recepta cum fœnore magnæ mercedis dispergere ac dare pauperibus posset, nullatenùs id facere consentiens, forti sententia suggestiones eorum repellebat, dicens: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Absit enim, vt res, quas causa confessionis perdidi, repetam: absit, vt terrenas opes, quas cælestium bonorum contemplatione semel contempsi, quasi hęc minùs sola sufficiant, vlla ratione reposcam: quin potiùs pauper spiritu sequar Iesum, quô opulentiùs regni cælorum dona percipiam: nec diffidendum quin ille, qui me & vinculis tenebrisque diri carceris eripuit, & ab hominibus secretū tanto tempore pauit, etiam cætero vitæ meæ spatio iactantem in se cogitatum meum enutriet. Hunc retinens animum beatus confessor, tria tantùm iugera ruris modici, & hæc conducta, & vnum hortulum proprij iuris, vndè viueret, habuit. Sed & vtraque, ne vno quidem famulo adiutus, propria manu coluit: fructum autem eiusdem suę messis vel hortuli adultum, cum pauperibus semper communicare gaudebat. Eandem autem & in habitu parsimoniam vir beatissimus sectabatur, ità vt simplici tantùm vestimento, & quod nunquàm vel sibi sufficeret, esset contentus: si quid verò superesset, pauperibus erogaret: & si fortè aliundè contingeret, vt geminum haberet indumentum, mox nudum meliore refouit.

Amator voluntariæ paupertatis.

1. Cor. 6.

Eius vestitus.

Tali ergò viuens pietate, vir & nomine & merito Felix, plenus dierum atque operum bonorum defunctus est, ac viam patrum secutus, æterna est receptus in gloria: sicut etiam signa, quæ in ecclesia, in qua sepultus est, sunt facta perplura, testâtur. Erat enim ibì quidam rusticus, pauper rebus, sed fide integer: qui angustam pauperiem duorum solummodò boum possessione sustentabat, vel ipse videlicet his vtens, vel vicinis vtendos pacta mercede commodans: quos cùm multa inops cura diligeret atque seruaret, quadam nocte furto ablatos perdidit. At manè facto cùm eos furatos certissimè comperisset, amissa omni spe suæ quæsitionis vel inuentionis, petit rapido cursu ecclesiam sancti Felicis: ibidemq; adueniens, ante fores domûs sanctæ prosternitur, fixoque in terram vultu, implorat & obsecrat sanctum Felicem reddere sibi boues quos perdiderat, testatus multùm cum lachrymis, nunquàm se indè, nisì boues receperit, exiturum. Quod cùm die toto voce quidem rustica, sed fidelissima mente fecisset, superueniente vespera eiectus est violentia turbæ, & sacris propulsatus ab ædibus, venit ad suā domum, nec omittit continuis in lamentis noctem ducere peruigilem. Verùm quia omnis qui petit, accipit: & qui quęrit, inuenit, & pulsanti aperietur: &, sicut Psalmista ait, desiderium pauperum exaudiuit Dominus: medio noctis tempore, cùm cæteris hominibus quiescentibus, ac rebus omnibus quietis, ipse solus, excitāte se suo dolore ac paupertate peruigil iacéret, mirū dictu, contigit venire subitò ad eius ostium boues, quos quęrebat: diuino videlicet nutu, & prędonibus erepti, & ad domū domini per loca auia inter tenebras noctis erroresque reuocati, pulsantesq; cornibus ostia eius, in quo manebat, tugurij, iam sese aduenisse signabant. Sed ille multùm tremens, non iam boues suos, sed fures sibi rursùs adesse credens, diutiùs fores aperire tardauit, donèc ijdem boues, quasi causam tardantis domini intelligentes, per mugitus quoquè emissos, se esse, qui ad ostia domestica pulsarent, demonstrarent. Receptis aūt bubus, rusticus non rusticè, sed doctè ac fide-

Miraculum post obitū S. Felicis.

Luc. 11. Psal. 9.

ac fideliter agens, festinauit primo manè debitas redditori suo gratias rependere. Assumens enim secum boues, venit ad ecclesiam sancti Felicis, omnibus & illò iter facientibus, & ibidèm perueniens, beneficia quæ à sancto percepisset, lætabunda voce replicans & ostendens. Et quia multùm plorans, vel inquirendo suos boues, vel in recipiendo præ gaudio, oculorum quoquè aciem non minimùm læserat, & huius detrimenti solatium à beato Felice quærens accepit: sicque domum redijt, duplici gratiæ cælestis munere lętatus. Aliud miraculum.

Cumque in honorem eiusdem beati confessoris augustior ecclesia ædificaretur, erant in proximo ipsius ecclesiæ duo rustica ędificia, importuna situ, simul & deformia visu, quæ omne decus ecclesiæ non parùm sua obscuritate fœdabant. Volens autem venerabilis ac Deo dilectus antistes Paulinus tolli hęc ædificia, & emundari loca, in quibus sita erant, postulabat eos, ad quorum possessionem pertinebant, hanc beato Felici præbere reuerentiam, vt ad illustrandum decorandumque locum ecclesiæ eius, priuata sua tecta paterentur auferri. At illi preces eius rustica obstinatione spernentes, magis se animas dare, quàm suas possessiones relinquere posse dicebant. Cumque episcopum tæderet rusticos rixa vincere, victi sunt potentia manûs diuinæ. Nam nocte quadam quiescentibus cunctis, subitus ignis ex vna cellarum earundem exoriens, vicina paulatìm ædificia petere cœpit, ità vt magìs magisque suis incrementis adauctus, & propè & longè posita habitacula cuncta consumpturus esse videretur. Tunc tantis excitati fragoribus & globis ignium, ciues accurrerunt, vt vel incendium, si possent, omnes aquam fundēdo restinguerent, vel de suis singuli domibus quæcunq; possent igni præripientes auferrent. Cumq; se nil valere posse conspicerent, cœperunt quærere diuinum, vbì humanum cessabat, auxilium. Aduolant ergò, duce episcopo, ad ecclesiam sancti Felicis, flectuntque genua, supernæ auxilia protectionis implorātes, diuertuntq; indè ad ecclesiam beatorum Apostolorum, quæ continua erat ecclesiæ beati Felicis, & indè per intercessionem apostolicam cęlestis præsidij dona flagitantes. Vbi postquàm oratum est, redijt domum episcopus, sumptamque de ligno Dominicæ crucis non grandem astulam, misit in medium incendij furentis: statimque immensa illa volumina flammarum, quæ tanta virorum manus aquas spargendo extinguere nequiuerat, ipse lignum addendo restrinxit. Tanta etenim sanctæ crucis erat virtus, vt sese natura relinqueret, & ignis, qui omnia solet ligna vorare, ipse ligno Dominicæ passionis velùt exustus absumeretur. Vbì verò tempestas tanta sopita est, & manè redeunte, ciues dira noctis opera considerare venerunt, credentes se non parua tantis incendijs damna esse perpessos, inuentum est nihil prorsùs exustum, nisi quod debebat exuri. Ex illis etenim domibus duabus, de quibus prędiximus, quas & homines consumere atque auferre disposuerunt, vnam flammis absumptam videbant. Quo facto, multùm erubuit rusticus ille, qui sua tecta contra decorem sanctorum ædificiorum stolida obstinatione defenderat, cernens se inuitum nulla mercede perdidisse, quæ in gratiam sanctorum spontè nolebat amittere. Et mox ipse, quod igni superfuerat de suis ędibus, propria cœpit manu abolere, quatenùs ocyùs omnis circa ecclesiam beati confessoris locus congrua sanctis claritate ac luce redderetur insignis. Ablata autem omni ruderum fœditate ac sordium earundem, perstabat beatus antistes Paulinus ecclesiam, quam cœperat, ad perfectum deducere: cuius ædificium omne tribus annis perfecit, & in picturis atq; omni ornatu suo debito fine conclusit: in qua felicissima beati Felicis vita & passio, in ęternum memorabilis celebratur: qui die quartadecima mensis Ianuarij, consummato cursu certaminis gloriosi, percepit coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Explicit liber de vita & confessione sancti Felicis, quem ego famulus Christi Beda, de metrico opere beati episcopi Paulini, simplici sermone transtuli.

S. Paulinus Episcopus.

Nota vim particulæ crucis Christi.

Nota de picturis templi.

NILI MONACHI, DE INTEREMPTIONE SANCTORVM PATRVM, QVI ERANT IN SINA & Rhaiti regione: ex Simeone Metaphraste.

IANVAR 14.

Eremiticæ vitæ commendatio.

Summum bonum.

CVM post incursionem Barbarorum errarem ego, veni in Pharan. Quidam autem ex ijs, qui aderant, cùm audijssent me laudare vitã eremiticam, ipsi quoquè ex se multa adijciebant encomia, dicentes eam esse plenam tranquillitate, liberam ab omni perturbatione: vt quę animæ statum, quę in ijs, quæ non videntur, philosophatur, silentio & quiete amplificet, & per hæc, via progredientem ducat propè Dei cognitionem: quam quidem esse extremum expetendorum, & extremam beatitudinem, omnes qui fuerunt à seculo sapientes, tanquàm vna lingua & vno animo opinantur. Cùm lachrymantibus autem defixisq; oculis eos attenderem, & miserabiliter admodùm eiulâssem: sedebã enim valdè conturbatus propter eas, quę mihi acciderãt, molestias, ipsoq; vultu manifestè annunciabã meam calamitatem.

Postquàm illi hæc viderunt, adhuc fortassè volentes producere seriem orationis, cùm à recta paululùm declinâssent, & simul in orbem circunsedissent, & deindè paululùm siluissent, rursùs loqui aggredientes, diligenter & cum quadam commiseratione me rogârunt causam, cur sic essem perturbatus. Vbi autem ad eorum rogatum fleui adhuc lamentabiliùs: maiorem enim mihi commouit animi perturbationem interrogatio eorum, quæ acciderant, & rursùs coëgit cogitatione res tanquàm præsentes intueri: illi rursùs statim, Nunquid, dixerunt, ó senex, eorum quę à nobis dicta sunt, aliquid fuit tibi causa doloris? an errorem nostræ deflens sententiæ, nos dicere falsum depræhendisti? Non paruam enim intrinsecùs tristitiam ostendit & ipse adspectus, & lachrymæ oculorum. Sed sic illi quidem: Ego autem eis dixi:

O patres & fratres, quid vobis primùm dicam? Ad quid autem respondebo, cùm iam nubes mœroris, menti meæ offundat tenebras? Nam sum quidem ipse quoquè vestræ, vt videtis, sententiæ. Solitudinis autem sciens quanta sit vtilitas, eam olìm sum admiratus: & cùm propter eius desiderium statuissem omnia relinquere, domum, patriam, cognationem, amicos, consanguineos, facultates, totum illi me dédidi: sed ea mihi eum perdidit, qui erat omnium charissimus, & solum, vt videre licet, reliquit, desertum ab omni consolatione: & propterea eam non sinit omninò laudare animi perturbatio, cùm desiderij velutì tyrannidem vicerit graue malum, quod accidit. Sed ó stultitiam, progressus sum ad philosophandum, relicta filij lamentatione, & mihi inuenit ocium cogitatio, quæ nunc quoquè nihil aliud suscepit cogitandum, pręter cędem Theodosij. Mihi enim perpetuò eius remanet simulacrum, aliâs aliter visione appræhendens, varijs modis factam fuisse interemptionem, & flebilem vocem mihi audire videor: & cum ob ictum humì se temerè volutantem adspicio, illa mente appræhendens, quæ par erat pręsentem eum visu didicisse: Hei mihi, miserande fili, etiamsi adhuc vixisses, esses mortuus: O acerbam seruitutem, etiamsi mortem effugisses: O insepultam sepulturam, si barbaricus ensis te confecisset. Quid seruitutem lamentabor? Quid mortem deflebo? Nam si viuis superstes, (quod non sinit, vt existimem, probabilitas: quandò enim non fuit manus barbarica prompta ad occidendum, inseruiens iræ, quæ semper sitit humanum sanguinem?) quis est tuus vitæ status? flagella omninò quotidiana, & iussa planè inhumana, minæq; citra veniam, & violentia. His quoquè accedunt opera grauissima, quę tuas vires excedunt: & custodia, quæ caueri non potest: & libertas, quæ omninò est à spe aliena: immò verò metus quoquè mortis quotidianus, qui propè habet ensem, eo enim scit barbarus metiri suam iram, vt qui non loris, nec viminibus vti solet ad verbera, sed paruis & magnis delictis vnam pœnam imponat, mortem: quando etiam absq; peccato, aut ebrietate debacchans, aut temerario cedens impetui & inconsideratæ appetitioni, facilè aliorum ludere interitum didicit consuetudine.

Nilus dat se solitudini.

Plangit Theodosij cædem.

Immanis crudelitas barbarorũ.

Sin autem es mortuus, vbinàm accepisti occisionem corporis? vndenàm processerunt

ferunt fluenta tui sanguinis? Quomodò palpitâsti atro cruore conspersus, & miseris pedibus mortiferam saltans saltationem? Quomodò supplex fuisti ei, qui te interimebat, barbaro, eius sęuitiam volens emollire miserabilibus gestibus? Nam alter alterius vocem minimè intelligebatis: in qua quis aptè & concinnè componens precationem, iratam animam sępè flectit ad misericordiam. Quisnam locus tuum cepit corpus? Quænam feræ tuum corpus dilaniârunt? Quænam aues repletæ fuerunt tuis carnibus? Quodnam sidus oriens vidit tui ventris mysteria, & adspexit tua effusa viscera? Quidnam feros ferarũ vicit dentes, vt quod vel fuerit reliquum satietati, aut propter duritiem manserit non confectum? quod quidem aprico est Soli expositum, & propter solitudinem, sepulturam minimè est consecutum. Si quis hoc allatum mihi dedisset, aut me duxisset & iuxta id statuisset, haberem saltem aliquam paruam doloris cõsolationem, tanquàm viuum & sentiens relictum membrum alloquẽs, seu os, seu caro, seu pilus esset id, quod visum fuisset. Nam quorum in calamitatibus moderatæ sunt res aduersæ, habent magnum vt in malis commodum: & se reuerà secunda quadam explent voluptate, dum eos, qui ad ipsos attinent, in morbo diù curant, & vidẽdi satietatem tempore accipiunt, eisque assident, dum deficiunt & agũt animam, & extrema verba audiunt, eosque, dum efferuntur, sequuntur, & sepulcro vident extremum impositum signaculum. Quæ quidem omnia ei, qui luget, magnam afferunt consolationem: deductio, inquam, & sepultura, & amicorum commiseratio, leuantia animi ægritudinem.

Ego autem quonam horum consolabor dolorem, qui nec sciam quidem quomodò sit mortuus, neque mortui habeam simulacrum visione expressum, quale esset in fine? Quorum enim adspectus memoriæ non mandauit figuras, eorum sunt formæ instabiles & minimè terminatæ, & aliâs aliter expressæ, & simulacrorum varietatibus deceptam cruciantes cogitationem. O malorum incertitudinem: O dubiam & inopem calamitatem. Nescio quid primùm defleam, quid conquerar ignoro: mortuum lugebo, an viuum? vinctum, an omninò sublatum de medio? acerbam tolerántem seruitutem, an qui cædem subiérit miserabilem? Captiuus enim, est obnoxius & subiectus omni contumeliæ, pœnisque ac supplicijs vel inuitus submittitur, vtpotè quòd sit in eius domini potestate, quam velit ferre sententiam. O qui mihi in hodiernum vsque diem fuisti omnium, quæ erant in vita, socius, & solus captiuus seruitutis fecisti periculum. Fuisti socius longæ peregrinationis, sensisti mecum ærumnas in terra aliena, fuisti in solitudine particeps afflictionis. Isaac in ijs, quæ patri videbãtur, imitatus es obediẽtiam. Quomodò ergò nunc solus subijsti extremam calamitatem, & solus exantlas mala captiuitatis? Cur ergò propter clementiam ensis euasi periculum? Cur nõ me alijs quoquè mortuis adiecit crudelis dextera? Sed mihi parsum est, vt mala fortasse maiora experirer: & quòd meæ breui inuideretur liberationi, vt modò longum de te luctum sentirem. Sed magna quidem animi ægritudo hęc mihi præbet dicenda. Quoniam autem vos quoquè video mecum tangi misericordia, & non aliter esse affectos, quàm ipse, qui est passus: eius autem, quod dico, signum est & intensa auditio, & continui luctus, omnia mea vobis singulatim, vt se habent, narrabo: & maximè, si vos ad me audiendum breue ocium accommodaueritis, & nulla res necessaria vos vocet ad propria. Nam ipsi quoq; scitis, grauem esse narrationem, si distrahatur animus, atque adeò tędium præbere & molestiam.

Captiuorũ infelix conditio.

Gen. 22.

Hęc cùm ex illo audiuissent, & vultu & voce ostendentes se ęgrè ferre quòd rogâsset, Quod aliud, dixerunt, est ocium prestabilius, quàm curare cor excruciatum, & exinanire dolorem animæ, quæ molestia afficitur? Leuatur enim anima ægritudine, cùm narratione eorum, quæ sunt molesta, velutì exinanitur animi ægritudo. non secùs àc nubes aliqua, à qua distillant guttę pluuiæ, vtpotè quòd caligo paulatim expurgatur: sicut rursùs feritur silẽtio, perindè acsi pus aliquod humidum inflammaret, & in vulnere saliret & palpitaret, & nesciret quonam modo posset egredi & exinaniri. Visi sunt itaq; dicere probabilia. Cùm illi certè sic dixissent, ego sic promissum exequi incipio, sic dicens:

Doloris leuamentũ.

Mihi misero, ó àmici, fuére duo filij: & hic, qui mihi modò fuit luctuum occasio: & alter, qui remansit apud matrem. Post hos susceptos, dissolui cum mea vxore consuetudinem, siue ad successionem generis, siue ad curã gerendam senectutis, arbitratus hos sufficere. Me autem traxit quoddàm vehemens desideriũ, vt huc venirem: eramq; toto animo erectus ad quietem & silentium, neque aliud poteram animo cogitare aut adspicere, pręter hoc. Quando enim cuiuslibet rei desiderium animum inuaserit, ab omnibus

rebus per vim abstrahit, etiam à rebus bonis, & in quas est studium conferendum: & fert ad id quod desideratur, propter nullum laborem aut defatigationem desistens ab appetitione. Cùm ergò iuberet mihi, vt peregrinarer: nec liceret repugnare sic iubenti tyrannicè, accepi filios: erant autem paruuli & planè infantes, & adduco ad matrem: & vnum quidem ei trado, alterum autem apud me detineo: & dixi quod constitueram, & constanter asserui fore, vt nequaquàm ab hac traducerer sententia.

Potiùs speciali spiritûs sancti instinctu, post matrimoniũ per carnalẽ copulam consummatũ, potuit sanctus religionẽ ingredi, vxore id concedente inuita, q̃ ex iure communi.

Illa autem priùs quoquè erudita minimè cõtradicere, & tunc meum videns vultum rogari minimè ferentem, vim non ferens, sed nec omninò valens continere lachrymas, permittit vt peregrinarer, potiùs cedens necessitati, quàm voluntate consentiens. Cùm enim videret firmum ac stabile iudicium, & apud se consideraret dolorem separationis, eo neglecto, quod sibi esse posset molestum, id spectabat, quod mihi futurum esset gratum: mâlens vinci in ijs, in quibus, etiamsi vellet, nõ poterat vincere. Scitis autem omninò, quanta res sit disiunctio eorum, qui fuerunt vniti coniunctione legitimi matrimonij, & qui facti sunt corpus vnum, arcano eius qui coniunxit, consilio. Non minùs enim in his molesta est separatio, quàm si corpus secaret gladius. Ego autem virtutem sum admiratus cupiditatis, quãdo vidi eam vicisse & naturam, & diuturnum habitum. Quanta enim esset, coniectabam ex eo, quòd vincula soluit insolubilia, quæ sola mors nouit soluere, quæ propterea quòd desit sensus, efficiat vt careatur molestia. Sensus autem vis vehementiorem, atque adeò intolerabilem immittit dolorem, vt qui & consuetudinem reuocat in memoriam, & naturalem affectionem, cuius ego, propter maioris boni desiderium, nullam ducebam rationem, vt qui magìs proposito festinarem ad secessum. Ea me fecit amatorem huius quietis & silentij, & deduxit ad eam quæ desiderabatur, solitudinem: effecitque, vt diù iucundè viuerem, magna fruens tranquillitate, & secundo vento ad scopum tenderem: donèc procella, quæ nescio vndè & quomodò spirauit, illam inuexit tempestatem, quæ sanctorum corporum vexauit cateruas innumerabiles, etiamsi non profundo obruit. Solùm enim contriuit, neque tamen eos vllo damno affecit eorum, quæ exportabãtur. Nam cùm totum onus mercium in se recepissent gubernatores, & proram ad cęlum erexissent, ijs, quæ solutæ erant, tabulis relictis prędonibus, ad Dei portum appulerunt.

Illi autem rursùs excipientes: Et quonam modo, dixerunt, ô frater, fuerunt sancti interempti? & quomodò, qui Deo seruiebant citra repręhensionem, traditi sunt impijs & scelestis hominibus, & fuerunt dexteræ ludibrium barbaricæ: & cessauit virtus prouidentiæ in tali actu silens, neque insultum prohibere aggrediens, neque rursùs impudentès ferire cęcitate: aut etiam iniquas exiccans dexteras, quæ aduersùs pios extollebantur, qualia beatis viris sępè facta esse narrant scripturæ? Babylonij enim, aiebant,
4. Reg. 19. Esa. 37. qui aduersùs Ezechiam aliquando iniustè bellum mouerunt, reuersi sunt re infecta: & nec potuerunt iniuriam facere ijs, quos populabantur, & pręterea amiserunt multos ex suis copijs: vt qui omnes cum toto fuerint exercitu sopiti, exiguus autem viuorum numerus manè fuerint inuenti. erant enim interemptorum centum & octogintaquinque millia. Quomodò autem fuerint interempti, aut quis interemerit, non poterant omninò dicere: sed in vna nocte vnius angeli opera fuit tãta cędes facta per silentium, & iacebant omnes, existimabanturque potiùs dormire, quàm esse mortui: vt qui nec ictum haberent gladij, animæque eis simul totæ ablatæ fuerant. verè mortui, & nullum habentes vestigium occisionis: & diù dubium fecerunt id, quod acciderat. Proximum enim pungebat vnusquisque à somno excitans: vocabat, & mutus manebat: scrutabatur corpus, & non erat saucium: in naribus quęrebat spiritum, & non inueniebatur in loco, in quo quęrebatur, donèc sol manè illucescens, ostẽdit quid accidisset, colore eorum, qui interempti fuerant, ostendens signa mortis.

4. Reg. 6. Gen. 19. Et rursùs qui Eliseum inuaserant Assyrij, & sanctum quærebant ad cędem, & qui Lot obsidebant Sodomitæ, ab angelis in domo percussi sunt cęcitate, in irrisionem & ludibrium dati ijs, quos quærebant, quoniam eos omninò volebant afficere iniuria. Nam hi quidem, solutis membris, contrectando quærebant ostium: illi autem nesciebant, quonàm tenderent, fortè propè habentes eum, qui quærebatur: sed eis non permittebatur ad eum accedere. Atq; vnum quidem inermem tanta hostium captiua sequebatur multitudo, quæ fossis & pręcipitijs facilè poterat deleri, si is qui ducebat, voluisset: quæ tunc demùm fuit salua, quãdo visum recepit prophetæ prouidentia, & potuit videre viam,

am, quæ eos ad sua ferebat. Neque verò hæc solùm, sed etiam cùm propheta aliquando regem impium argueret iniquitatis, quoniam à ratione aliena ira motus, armauerat dexteram ad illius cędem, sic nutu Dei mansit dextera omninò sublata & planè immobilis, perindè àcsi esset statuæ potiùs, quàm hominis: non aliam ob causam, nisì vt prophetæ corpus maneret illęsum. Quomodò ergò, qui nupèr morte fuêre affecti, mortui sunt citra auxilium: & eorum, qui interemerunt, animus rem facilè confecit, cùm nihil graue vlla ex parte occurrisset? 3.Reg.13.

Ego autem rursùs loqui aggrediens, Sed quid vobis opùs est, inquam, rationes mouere prouidentiæ? Quis est autem idoneus ad compręhendendum arcana Dei iudicia, vt in tanta rerum difficultate ius ostendat Domini dispensationis? Imbecilla enim est humana ratiocinatio ad ea perscrutanda, & décidit superata, propterea quòd non pateat via compręhensioni: vt quæ non inueniat causam rationi consentaneam, quam accommodet ijs quæ fiunt. Multa enim sępè eiusmodi facta sunt: & finem acceperunt malorum insidiæ: cùm interim iustitia silentiò pręterierit vltionem eorum, quæ fuerũt perpetrata: quandoquidem omninò tempus iudicij expectat talium rerum inquisitionem. Quomodò enim Abelem, cui Deus dedit testimonium pietatis, inuidia motus interemit Cain, qui primus parentes affecit tristitia, cùm nunquàm vidissent mortuum, nec omninò mortis fecissent periculum? Quomodò ergò is absque supplicio præteriẽrit, qui Deum sic ad iram prouocauit ob primam cędem perpetratam, & in noua creatione minuit genus, quod modò cœperat crescere: & neq; eius, vt fratris, est misertus, qui ortûs & educationis ei fuerat socius, & in tanta terræ amplitudine conuersaturus, erat vnà cum parentibus, & eis ablaturus molestiam solitudinis? Quomodò autem Nabuthen lapidibus obrui iniquè se gerens iussit Iezabel, quòd ei non cessisset possessione vineæ? Quomodò autem vna Doëg rhomphęa ceciderũt sexcenti & trigintasex sacerdotes: aut rursùs infinita iustorum multitudo de medio sublata fuit in Hierusalem, ferisque & volucribus excdenda est exposita? Quorum etiam Psalmographus contexens lamentationes, Posuerunt, inquit, morticina seruorum tuorum escas volucribus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ. Effuderunt sanguinẽ ipsorum tanquàm aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Quomodò autem prophetarum quoquè sunt mortui & apostolorum chori violentis & iniquis manibus? secti, occisi, lapidibus obruti: qui non solùm nihil morte dignum fecerant, sed multi quoquè ex ijs beneficio affecerant eos, qui interemerunt? Mitto enim dicere de ætate infantium, qui mala non fuerant experti, quemadmodùm alij quidem iussu Pharaonis in fluuij aqua fuerunt suffocati, alij verò iussu Herodis gladio crudeliter periérunt: qui priùs quàm quæ erant vitæ iucunda gustâssent, mortalis doloris fecêre periculum, nè omninò lateret educatus is rex, quem suspicabatur.

Iudicia Dei temerè non sunt discutienda. — Gen.4. — 3.Reg 21. — 1.Reg.22. — Psal.78. — Exod.1. — Matt.2.

Et in his quidem omnibus quieuit Iudex, relinquens impunè ferri & citra vllum impedimentum parricidarum insolentiam. Diem enim iudicij posuit terminum remunerandi ea, quæ facta fuerint. Et ideò intereà est patiens, vt qui legum transgressionem & vitæ actæ rationem in illud tempus reseruet. Sed hæc quidem nec sunt præsentis temporis, nec meæ dicendi facultatis, vt dixi anteà, & magno tempore & cognitione indigent, vt ea diuinæ iustitiæ, vt par est, exæquentur. Quæ autem vrgent, vt eloquar id quod mihi accidit, ea iam dicam: & fortasse leuiùs me habebo, dolore parùm remisso. Non fero enim memoriam illius, quod re ipsa vidi: vt qui nescio, quomodò illius rei fecerim periculum, cuius ne recordationem quidem possum facilè sustinere. propemodùm autem ipsis quoquè succenseo oculis, qui mihi causæ fuerunt figurarum, ad quas dum cogor adspicere, habeo dolorem perpetuò pungentem, & noctù quidem in somnijs, interdiù autem vexantem cogitationibus. Neque enim me dormientem cura omninò remittit: neque sinit dormire absque solicitudine: sed tunc quoquè me quædam conturbat visio eorum, quæ facta sunt, & ostendunt simulacra recenter occisum & palpitantem: & velutì propter casum recentem rursùs dolorem renouant. Necessè est ergò, cùm consequentia hoc postulet orationis, narrare priùs vitam sanctorum, qui erant in illis locis, & exponere vitam barbarorum, qui inuaserunt: vt concinnè compactum, vt par est, sit corpus historiæ, nullo prætermisso ex ijs, quæ debeant cognosci à studiosis.

Atque gens quidem, quę dicta est, habitat solitudinem, quę ab Arabia vsque ad Aegyptum

Homines feri & barbari.

gyptum rubro mari & Iordane hincindè terminis distenditur, quę nõ artem, non mercaturam, non agriculturam vnquàm exercet: sed solùm habet gladiũ, quo sibi victum suppeditet. Aut enim feras venantes solitudinis, viuunt vescentes carnibus: aut prædas agentes de ijs, qui incidunt in eas vias, quas insident, quæ sunt ad vsum necessaria, sibi quomodocunquè comparant. Quando autem eis vtraque defuerint, & rerum necessariarum laborârint inopia, tunc iumentis (sunt autẽ ea cameli dromades) pro cibo vtuntur, beluinam & sanguinariam vitam omninò eligentes. Per cognationes enim aut per contubernia ipsi vnum occidentes, & modico ignis calore carnium mollientes duritiem, vt solùm cedant eorum dentibus, ità, vt semel dicam, aluntur instàr canum, Deum non cognoscentes, nec qui intelligentia appręhenditur, nec qui fuerit fabricatus manibus: astrum autem adorantes matutinum, & orienti ei sacrificantes ea, quæ meliora iudicant ex spolijs, quando ex incursione, quæ fit pro prędis agendis, ad eos peruenerit aliquid aptum ad occisionem. Pueros autem offerre, est eis magnum studium, qui præstant & specie, & vigore ætatis. In quibusdam autem cõgestis lapidibus eos manè sacrificant. Quod quidem, ó amici, me valdè cõturbat & angit, nè fortè forma pueri habens aliquid, quod sceleratos moueret & alliceret ad impium cultum de more faciẽdum, ad id quod videbatur, visa fuerit vtilis: & castæ corpus animæ ab impuris oblatum, sit hostia sęuis & qui cęde delectantur dęmonibus. Quamobrem qui hęc offerunt sacrificia, nulla solent moueri misericordia puerorum qui occiduntur, & si omnia faciant, etiamsi rogantes lamententur vel Sirenum vocibus. Quòd si quãdo eis ad sacrificium tale corpus defuerit, camelum colore album & minimè vitiosum, in genua inclinantes, ter circumeunt, iacentem cum tota populi multitudine in orbem obeuntes. Præit verò & circuitionem & canticum, quod ab eis in astrum factum est, aut ex regibus quispiam, aut ex sacerdotibus, qui sunt senectute venerabiles. Qui post tertiam circuitionem, cùm nondùm canticum finiërit populus, & extremam hymni partem adhuc in lingua habeat, stricto ense valdè percutit eundem, & primus magno studio gustat sanguinem: & sic reliqui cum gladijs accurrentes, alij quidem aliquam paruam pellis partem excindunt cum pilis: alij autem quodlibet rapientes, ex carnibus abscindunt: alij autem vsque ad viscera procedunt & intestina, nullam hostiæ partem relinquentes non confectam, quæ possit deindè videri à sole apparente. neque enim abstinent ab ossibus & medullis, perseuerantia vincentes fortitudinem, & tandèm diuturnitate superantes repugnantiam. Atque hic quidem est barbarorum ritus vitæ & religionis: & sic viuentes in solitudine, loca locis commutant, illic castrametantes, vbì iumentis luxuriantia inuenerint pascua & aquam copiosam.

Horrenda illorum sacrificia.

Ritus planè barbari.

Qui autem vitam solitariam exercent & quietam, cùm pauca quędã loca elegerint solitudinis, vbì possint necessitatem corporis vtcunquè recreare aquæ abundantia: alij quidem fixis tugurijs, alij verò absconsi in antris & speluncis, sic viuunt virtutem persequentes. Et pauci quidem nôrunt alimentum ex frumento, nempe quicunque sterilem solitudinem possunt cogere studio & diligentia, vt producat frumẽtum: qui paruo quodam ligone parùm terræ, eiusque malæ, operantur, & quantum cogit vsus ad viuendum cum egestate. Multi autem vescuntur crudis oleribus & baccis, mensam minimè artificiosam & nullis cõdimentis instructam amplectentes, eorum qui obsonia condiunt, & panem conficiunt, curiositatem multùm valere iubentes: nè si in curando corpore multum temporis ponerent, negligentes essent in eo, in quo oportet perseuerare: sed pura mente Deum colerẽt, nec carnium crapula grauatam habẽtes cogitationem, neque ciborum varietate ventris voluptati blandientes. Ij enim non solùm renunciârunt omni qualitati iucundorum: sed etiam, propter redundantem quandam abstinentiam, rursùs quoquè ad quantitatem, suam extendunt contentionem: tãtum sumentes ex rebus necessarijs, quantum sufficiat ad viuendum, & nè qui viuunt, violẽta morte interempti, priuẽtur mercede rerum bonarum & honestarum operationis. Propterea alij quidem cibum capiunt die Dominico, totos septem dies ieiuni permanentes. Alij verò tempus dimidiant, bis in hebdomada alimenti recordantes. Alij verò post vnam diem. Et hi quidem omnes per hoc studium abstinentiæ ostendunt se id diligere, quod nullius indiget, & propemodùm se contendere cum vita angelorum. seruiunt tamen legibus naturæ, & flectuntur corporis necessitatibus, sed vix tandèm, quãdo senserint suas vires defatigari magnis virtutis laboribus.

Crudis oleribus & baccis vescunt eremitæ.

Abstinent à pane & à carnibus.

Mira eremitarũ abstinentia.

In

In his nummus Cæsaris nec ad auditionem quidem vsque est cognitus. Nam neque venditionem sciunt, nec emptionem. Vnusquisque enim vnicuique gratis præbet id, quod est ei opùs: gratis vicissim accipiens id, quod sibi deest. Olerum autem & baccarum fructus,& rarus panis,est inter se inuicèm liberalitas, quæ ex eo, quod adest, ostendit signa charitatis, & animi munificentiam vel in his paruis donis abundè indicat. Sed nec inuidia, quæ bona opera maximè sequi est solita, illic vnquàm locum habuit: nec eum, qui bonis minùs abundabat, eius qui magis resplendebat, excellentia incitauit ad inuidiam. Sicut nec hunc aduersùs illum extulit arrogantia, ad gloriosam de se persuasionem seducens,vt res rectè ab eo gestæ, magnos ei facerent spiritus. Qui enim virtute præstabat, non proprijs laboribus, sed Dei virtuti adscribens vniuersum, poterat se moderatè gerere: vt qui sibi persuaderet, non se esse rerum bonarum & honestarum per se opificem: sed esse instrumentum gratiæ, quæ in ipso operatur. Et qui rursùs in his erat inferior, fortè propter imbecillitatem corporis, vel lubens seipsum demittebat, humilemque reddebat, animi socordiæ, non naturæ imbecillitati, defectum attribuens. Sic ergò alius alio, & omnes omnibus sunt moderatiores, non in magnifica de se persuasione, & in ingentibus spiritibus, sed in copijs virtutis studentes excellere. Ideò enim fugientes terram, quæ habitatur, incolunt solitudinem, non hominibus, sed Deo ea, quæ à se rectè geruntur, volentes ostendere: à quo etiam eorum, quæ rectè gerunt, sperant remunerationem. Hominibus enim manifestas reddere, quæ ex Deo fiunt, actiones, simul promptum perdit animi studium & mercedem: illud quidem emolliens arrogantia, hanc verò minuens laudibus, quæ proficiscuntur ab hominibus. Qui enim ob ea, quæ facit, quærit humanam gloriam, accepta quam quærebat mercede, ab ea quæ est, excidit, vt qui superatus sit ab humana gloria, & ideò vera priuatur.

Nota insignē & humilitatē & modestiā.

Faciunt autem suas habitationes nō sibi inuicèm propinquas, sed satis procùl distantes: vt qui viginti & eo ampliùs stadia absint alius ab alio: non propter odium,(quomodò enim, qui sic inter se affecti sunt, vt dictum est?) sed in magna quiete & silentio volentes mores instituere ac formare ad id, quod Deo placet, & studentes cum Deo indiuisam habere consuetudinem. Quod quidem vt in turba ac tumultu rectè fiat, aut est difficile, aut nec omninò quidem potest fieri. Diebus autem Dominicis ad vnam veniunt ecclesiam,& inter se conueniunt post vnam hebdomadam: nè rursùs perfecta separatio disrumpat vinculum concordiæ, paulatim inducens obliuionem suorum inter se officiorum. Solet enim quæ est nimis intensa, solitudo mores efficere ingratos & agrestes,qui longa consuetudine dediscunt charitatis societatē & communionem. Diuinis itaque communicant sacramentis,& se inuicèm excipiunt conuiuio exercitationis eorum,quæ conuenit,eloquiorum,& se inuicèm instruunt adhortationibus,quæ ad mores pertinent.

Viuunt solitarij.

Dominicis diebus cōueniunt.

His enim maximè opùs habet vita studiosa virtutis aduersùs certamina, aduersariorum latentes artes publicans: nè ijs capiatur aliquis, qu ignorat erroris insidias. Quibus enim non adsunt rerum materiæ & imagines, ijs ociosum quidem est peccatum ad operationem. Quibus autem bellum in mente consistit, hîc mors est vtplurimùm facilis & incerta ijs, qui cernunt quæ sunt intrinsecùs: vt quæ constet in assensione voluntatis, quæ caret testibus: & ideò imperitos, & qui * adductam nunc primùm adgrediuntur, pulchrè instituentes qui ad certamen rectè sunt instituti, per abstinentiam quidem fortiter consulunt resistere vitio gulæ. Nam qui ciborum se dedidit voluptati,facilè prosternitur ab eo, quod est sub ventre, vitio, eô quòd à minore vincatur, maiorem casum pollicens. Et hæc quidem,vt diximus, suadent ijs, qui sunt adhuc recentiores, ij, qui iam sunt prouecti, & longo tempore & exercitatione consecuti sunt satis magnam earum rerum experientiam. Sibi autem & inter se inuicèm prohibent perfectiores vanam simul gloriam & superbiam, iubentes eas cauere non secùs àc petras quæ latent in mari prope portum: vt quæ post multum laborem nauigationis, ferunt ad extremum & graue periculum eos,qui in maximis vitiorum fluctibus,& tempestate immundarum cogitationum,nauem nequaquàm fregerunt. Multi enim, qui nequaquàm fracti fuerant insultibus tentationum, sed totum cursum illæsi confecerunt, cùm sæpè post victoriam confidissent habitui eorum, quæ rectè gesserant, aut in eos, qui se videbantur negligentiùs gerere, se erexissent, ceciderunt casu valdè lachrymabili.

**luctam, legēdum videtur.*

Gula cauenda.

Item vana gloria.

mabili. Nam priuat quidem fortasſè vana gloria ijs mercedibus, quæ dantur propter laborem, & facit operationem ijs, qui laborant, inutilem. Eſt autem cum damno arrogantia ac ſuperbia, & nouit magnum conciliare periculum, vt quæ Deum inficietur eſſe honeſtarum rerum cooperatorem, & rerum rectè geſtarum ſibi adſcribat poteſtatem. Atque de illis quidem ſic dicit Propheta: Qui congregat mercedes, congregat in dolium perforatum: vt quæ nondùm inijciantur, & iam effluant: quæ non diù maneant in dolio, ſed mox è dolio prętercurrant. Talis eſt enim vana gloria. habet interitum, qui cum lucro concurrit: vt quæ in ipſo opere deleat id, quod ex eo redit. Dicit autem de alijs is, qui ſcripſit Prouerbia: Dominus, inquit, ſuperbis reſiſtit, infenſum hoſtem exhibens eum, qui fuit contemptus ijs, qui contempſerunt. Et ideò animo cogitantes ciues illius ſolitudinis, Moſem, inquam, & Eliam, magno ſtudio contendunt exercere illorum à faſtu & arrogantia alienationem: æquum eſſe arbitrantes, vt quorum incolunt regionem, eorum quoquè imitentur virtutem. Neq; enim Moſem extulit ad arrogantiam magnitudo imperij: neque enim Eliam tumefecit miraculum ſacrificij. Manſerunt autem ſemper ſeruantes eundem ſtatum in omni tempore, & non cum rerum mutationibus ſuos vnà mutantes ſpiritus. Moſes quidem Aegyptiorum fugiens inſidias, dum paſceret oues Iethro, fuit ſpectator admirabilis illius viſionis: vt qui tunc didicerit rubi fruticem eſſe edaci igne potentiorem, & in media flamma viride germen florere viderit. In hoc monte legiſlator, tunc quidem ſolius Iudaicæ, nunc autem omnium gentium conſtituitur, cùm per naturæ cognationem in totum genus gratia peruaſerit. Fulſerunt enim ſuper candelabrum poſitæ vitæ degendæ leges, etiamſi fuerunt aliquando abſconſæ ſub modio dictionis, antequàm aperirētur. Porrò autem inclytus quoquè Elias huc venit fugiens Iezabel: & cùm in hac terra dormijſſet, experrectus inuenit panem ſubcineritium & vas aquæ. Hanc ille habitauit ſpeluncam, ouilla veſte corpus indutus, antiquo ſuorum Maiorum indumento: & ſic vidit Deum in aura tenui, & vocem audiuit decernentem ea, quæ viſa fuerant. Eſt autem hoc poſtremum & primum indicium virorum fortitudinis. Illam per totam vitam habitāt ſolitudinem, quam Iſraëlitæ cùm ſolùm tranſijſſent, murmurârunt, cùm parato è cęlo diuino alerentur nutrimento, & de menſa conquerentes illi, quadraginta dies non tulerunt abſentiam eius, qui illis præerat. Neque verò ſtatuerunt ità, vt oportet, liberum ſuum adminiſtrare arbitrium: ſed ſtatim defecerunt, ad impietatem libertate abutentes. Ij toto tempore philoſophantur in ſolitudine, egentes rebus neceſſarijs: & ſunt ſibi magiſtri pietatis. Sed quid opùs eſt plura dicere?

Agg. 1. — Iaco. 4. — 1. Pet 5. — 3. Reg. 18. — Exod. 3. — Exo. 20. etc. — 3. Reg. 19. — Exod. 32.

Ijs ſic affectis, & ſic Deum colentibus, repentè inſperata veluti procella, eis alicundè phalanx ingruit barbarica, & ſummo manè cùm paulò antè deſijſſent hymnos canere, pios inuaſerunt impij. Ego autem tunc quoquè illic aderam cum filio. à ſancto enim monte deſcenderam, viſitaturus ſanctos, qui erant in rubo, quod iam diù antè facere conſueueram: & ſtatìm inſtàr canum rabidorum irruentes, inconditis vocibus & nihil ſignificantibus aërem repleuerunt, & rapuerunt quæcunq; hyeme ſanctis parata erant ad cibum. Frigunt enim illi ex fructibus, quicunque ſunt vtiles, & poſſunt omninò permanere: & eis cōſolantur naturæ neceſſitatem. Cùm ergò noſipſos eos feciſſent afferre, educunt omnes ex eccleſia: & cùm exuïſſent centonibus, nudos ad occidendum per ſeriem ordinant eos, qui ætate pręſtabant. Deindè verò circunſiſtentes, ſtringunt enſes: & cùm oculos ira replêſſent, & ardentem adſpectum obliquè quodammodò circumagerent, & ſancti loci Sacerdoti iuſſiſſent primùm collum porrigere, inferunt, non ambo (Duo enim erant circa eum) ſed alius poſt alium, vtrinquè enſes in eius tergum infligentes, cùm is neque præ dolore eiulâſſet, neque vultum auertiſſet, & nec vel paruum doloris oſtendiſſet veſtigium: ſed ſe tantùm ſignâſſet, & oris ſuſurro dixiſſet, Benedictus Dominus. Atque peruaſit quidem vnus ictus à dorſo vſque ad maxillam, cùm per aurem tranſijſſet: alter verò ab humero peruenit ad mamillam. Et ſic vir diuinus ſenſim conuerſus, honeſtè ac decorè cecidit, nihil nec interfectionis, nec nuditatis, quod turpe eſſet, oſtendens. In eius autem corpore florebat quędam gratia, & nuditatis tegebat deformitatem. Hoc autem veſperè & rebus & verbis propemodùm prędixerat vir ille admirabilis, eos, qui in cœna aderant, benigniùs quàm conſuéſſet alloquens, & dicens: Quid enim ſcimus, an rurſùs ante mortem nos ſimul congregatura ſit menſa & conuiuium? Deindè poſt illum capiunt & interimunt eum, qui vnà cum ſene habitabat: qui ipſe

Barbari monachos ſanctos trucidant.

Ipse quoquè erat & senex tempore,& satis afflictus laboribus exercitationis: & rursùs puerum,qui eis ministrabat.Hic autem fuit modus interfectionis:

Iubebat vnus ex barbaris colligere aliquem ex ijs, qui erant effusi, fructibus. Ille autem vt placebat ei qui iusserat, diligenter terræ assidens, sinum relaxabat, manibus attrahens ea,quæ erant apposita:vt ei qui iusserat,videretur aptus ad ministerium,& ideò vita ei concederetur. Sed nihil profuit: neque sic barbaricam emollijt impudentiam. Alius enim,qui ponè stabat, ensem è vagina clàm streinxit. Ille verò siue eum trahi sensisset, siue etiam cædem habuisset alioquì suspectam, tanquàm perterritus vultum paruumpèr circumagit. Qui autem adstabat,eum terruit & clamore barbarico, & contortis oculis. Et sic quidem cùm is rectum ensem in iugulum defixisset, magnis viribus eum ab hepate adegit ad thoracem. Ille verò, priusquàm is reuelleretur, iacebat mortuus, vt qui vel timore perijsset, aut propter certitudinem & opportunitatem vulneris non peruenisset ad mortis cognitionem: quæ à vasis corporis citò exemit animam, & eam repentè liberauit à vinculis, à quibus vix recedit, vt quæ sit colligata violẽtis nexibus creatoris. Reliquos autem nos,nescio quanam re impulsi,abigunt, gestu manûs fugere permittentes. In ea autem cruentos adhuc enses gestabant. Et alij quidem currebant per conualles,festinantes ad montem peruenire. Eis enim ad illum nõ patebat aditus,propterea quòd Deus super ipsum stetisset,& populo aliquando respondisset. Non flectitur barbarica crudelitas. Quidã monachi sinũtur abscedere.

Ego autem ore aperto planè hæseram obstupefactus,vt quem retineret inopia consilij, & ab adolescentis victus essem visceribus, & nec omninò poteram recedere, nec volebam omninò conseruari:vt qui constrictus essem firmo naturę vinculo,donèc puer annuens oculis,& vt recederem,hei mihi significans,vix persuasit vt abirem.Et pedes quidem anteriùs processerunt, & eos nescio quomodò sequebatur corpus,quod ferebatur: cor autem nolebat recedere, vultum ad puerum assiduè conuertens, & iactum oculorum ad se minimè valens congregare, qui non ad iter ingrediendum erat attentus, sed ad tergum conuertebatur miserabiliter. Perrexi itaque ego quoquè ad montem, sequens eos qui præcedebant: & è specula contemplabar infelicem puerum, qui abducebatur, qui ipse quoquè non liberè circunspiciebat, sed clandestina ad me conuersione furtìm fallebat eos,qui abducebant. Tale enim est naturæ vinculum. Non soluitur separatione corporum, sed intenditur vehementiùs, cùm hoc quoquè in brutis animantibus similiter fieri cernere liceat. Et vacca quidem,quæ abducitur, miserabiliter mugit & frequẽter, assiduè cõuersa ad vitulum, qui est abstractus, & habitu oculorum indicans doloris magnitudinem. Quinetiam equus quoquè priuatus eo,qui vnà pascebatur: quoniam caret sermone, hinnitu dolorem significat, amicum frequenter reuocans. Vinculum naturæ.

Ego aũt cùm nescio quomodò peruenissem ad montis cacumen, etsi non haberem mentẽ,quæ vnà cum corpore ambularet,volens videre filium velutì è specula,non poteram ampliùs adspicere, vt qui propter longum interuallum absconsus esset à meis oculis. Restabat itaque mihi deincèps perplexus & anceps animus: & à me ad Deum verba fiebant, & filium deflente captiuum, & sanctos interemptos vehementer deplorante: O beati,dicebam, & ter beati, vbì tandèm nunc sunt labores vestræ abstinentiæ? Vbì sunt perpessiones tolerantiæ? Multorum´ne vtiquè certaminum coronam accepistis? Hæc´ne sunt vobis reposita præmia longæ decertationis? Num iustitiæ est vanus cursus? Num temerè suscipitur pro virtute perpessio? Quòd vos interficiendos absque auxilio reliquit prouidentia: nec iustitia restitit interimentibus.sed vires habuit manus iniqua aduersùs sancta corpora, & gloriatur vitium se aduersùs pietatem victoria esse potitum, omninò fremens & gestiens tanquàm aduersùs superatam veritatem. Quomodò veterem flammam non nunc quoquè accendit rubus? Quomodò non sceleratos exussit incendio? Quomodò autem non eos dehiscens terra accepit,vt cùm aliás simul cum tabernaculis & cognationibus totam Core deuorauit synagogam? Quomodò autem Sinæi montis siluẽrunt prodigiosi terrores, tonitruum sonitu, & tristitia caliginis,& innumerabilibus fulgurum coruscationibus impios non terrefacientes? Sed ociosa fuit vltrix potentia, nec eos, qui iniuriam faciebant, fulminibus & procellis rectè puniens: neque eos valida manu liberans, quibus fiebat iniuria: vt cùm ipsi postremò docti experientia vim animaduertissent miraculorum, cognoscerent robur admirabile virtutis inexpugnabilis. Sed in ipso rubo & in monte, in quo fuit lata lex, ceci- Num.16. Exod.19.

E c derunt

derunt pij absque vllo auxilio, perindè àc hostiæ expertes rationis.

Exod.14. Iosu.10. Vbinàm tandèm fuit potentia, quæ in mari submersit Aegyptios, & profundum eis effecit sepulcrum? Vbì autem, quæ grandinis percussit lapidibus alienigenas, qui bellum gerebant aduersùs Israëlitas, & sine sanguine & labore victoriam dedit suo populo? Judic.7. & quæ rursùs aliquando eis terrorem incussit, cùm aggrederētur terram sanctam, & eos inter se conuertit ad pugnam, nescientes, vt qui versarentur in tenebris, se alterum alterum occidere, & non posse suos qui interficiebantur, agnoscere? Vbinàm tandèm suum occultauit auxilium, non protegens eos, quibus parabantur insidiæ? sed sæ- Dan.3. uorum quidem leonum iram aduersùs eos, qui ipsis obiecti fuerāt, & ignis inexpugnabilem refrenauit potentiam, efficiens vt eos reuererentur, & ostendens eos esse pietate claros: horum autem quomodò dubiam fecit virtutem, eos relinquens omni defectos auxilio, & efficiens vt omninò existimarentur indigni auxilio? Sed hæc quidem dicere nos fortassè persuasit animi ægritudo & dolor, & ab eo, quod erat decens, nos exturbauit. Danda est autem venia dolori, qui persuadet ei, cui ægrè est, multa loqui præter animi sententiam, victo fortassè à rerum aduersarum magnitudine. Nam iustos quoquè sæpè diuinum reliquit auxilium, eos tradens Tyrannis varijs tormentis cruciandos, & impia morte afficiendos: vt eorum, qui decertabant, virtutis ostenderetur spectata probitas, & eorum fides tanquàm fax resplenderet, de fiducia nihil remittens vsque ad mortem, sed totam esse vanam Tyrannorum insaniam patiendo arguens. Nam ij quoquè, qui nunc remanserūt sancti, à solitudine minimè volunt recedere, ei, quæ promiscuè & indifferenter in vrbibus agitur, vitæ mortem præferentes. Quod ipsum quoquè visum est ijs, qui sunt interempti, vt potiùs morerentur, quàm sustinerent vitium, quod versatur in ea parte orbis, quæ habitatur. Sciebant enim mortem animæ, esse Mors animæ peccatū morte corporis grauiorem: & eam, quæ est in peccato, apertè esse magìs periculosam ea, quæ affertur gladio: quoniam hæc quidem habet paruum, & qui est ad tempus tantùm, dolorem: illa verò longum supplicium, & quod nunquàm desinit. Et ego quidem hæc dixi.

Barbari autem cùm multos alios interemissent, & depopulati essent in solitudine, satìs magnam viam confecerunt: & cùm die iam inclinato præbuisset nobis nox decętero potestatem ambulandi sine metu, de monte descendentes, conuersi sumus ad sepelienda corpora. Et alios quidem inuenimus diù antè mortuos: sanctum autem Theodulum adhuc spirantem, & qui posset vtcunquè loqui. Ei itaque assidentes, & quæ acciderant deflentes, pernoctauimus: rogante nos sene, nè hęc nobis viderentur aliena. Sata- Iob 1. næ enim esse morem, eos qui tententur, à Deo expetere. Quàm multos Iob filios interemit, alios quidem igne, alios verò ense, alios autem euersa domo perdens? Sed nè vos, inquit, ea quæ fiunt, conturbent. Scit enim agonotheta, quo iudicio tradat athletas aduersario: vt qui pręclara pręmia & brauia proposuerit ijs, qui plagas æquo animo accipiunt, eaque talia, qualia ostendit magnus Iob, qui omnia accepit duplicia, quæ iam vi- Iob 42. 1.Cor.2. sa fuerant perijsse, vel potiùs longè maiora, & quæ citra vllam excedunt comparationem. Quæ enim oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, ea Deus parauit ijs, qui pro ipso decertàrunt, & pietatis pręmijs suam vitam gloriosè coronârunt. Sic enim Deum decebat munificum superare labores remuneratio- Nota quod vita æterna, quæ retribuitur fidelibus, est merces & gratia. nibus, & coronis superare certamina, & illa præbere athletis, quæ neque sperabantur, neque expectabantur ab ijs, qui ea quæ dantur accipiunt, vt & reddat mercedem quæ debetur, & gratiam efficiat remunerationem, propter insignem honorem. Hæc dixit, & præsentes salutauit osculo, quandiù loqui & linguam mouere ei virtus præbuit. Mortuum autem nos multis lachrymis prosecuti, terrę cum alijs mandauimus: & cùm tenebrę adhuc incertum ad vos facerent aditum, huc venire potuimus.

Ex ijs autem, qui fuerunt interempti, duo quidem vocabantur Paulus & Iohannes: Presbyter autem, Theodulus. Mortui autem sunt consummati septimo die post Theophania, qui est quartusdecimus mēsis Ianuarij. Omninò enim viris pijs ac religiosis ipsa quoquè temporis & nominum cognitio digna est magno studio, qui memoriæ sanctorum volunt esse participes. Interempti verò sunt quoquè alij multis antè temporibus, quorum ipsorum quoquè commemorationem, propter viæ longitudinem, & eorum qui congregantur multitudinem, eodem die peragunt.

Vnus effu. Nobis hęc adhuc loquentibus, nūciatur quidam saluus euasisse è castris: & paulò pòst

ad

ad nos accedit, timoris vestigijs nondùm ex oculis depositis: nec animi perturbationem adhuc valens reprimere: & magno adhuc cursu & animi angore anhelans & conturbatus, perindè àc si propè essent, & futurum esset vt assequerentur ij, qui persequebantur. Deindè rogatus, quomodò effugisset: Me, aiebat, & tuum filium in cœna loquẽtes denunciabant fore, vt diluculò astro sacrificarent. aramque excitârunt, & ligna apposuerunt, ignorantibus nobis, cur hęc fierent. Mihi autẽ hęc dixit clanculùm vnus ex concaptiuis, qui eorum vocem intelligebat. Ego autem illi significaui consilium barbarorum, & quòd nisì nobis fuga salutem pepererimus, non nobis viuis manè sol illucesceret. Ille autem veritus nè compręhenderetur, remansit, dicens: Quod Deo visum fuerit, vbicunquè sit, non effugiet aliquis, etiamsi lateat in adytis. Ego autem in tenebris cùm vidissem omnes somno grauatos, (torpefecerat enim eos nimia ebrietas) humì pronus primùm serpens, nè, si quis vigilaret, me recta corporis vmbra proderet: deindè à castris parùm remotus, cursu ad hunc scopum contendi, timoris pennis portatus velociter, quæ apud illos statuta erat cędem vel me ratus fuga euasurum, vel si etiã compręhenderer, constituta morte me nihil grauius passurum esse ratiocinatus, & alioquì certo malo pręferens spem incertam. Quod enim, si manerem, non licebat omninò effugere periculum, verisimile erat posse me euadere, si pedum auxilio meam salutem credidissem. Accepi enim, multos sępè à pedibus plus esse auxilij consecutos, quàm à plurimis defensoribus. Eccè ergò me mea non fefellit opinio, sed eis quibus post Deum credidi, sum seruatus, & adsum apud vos, vt videtis, nullo malo affectus. *git manus barbarorũ.*

Meis autem oculis adhuc insidet metus crudelitatis barbarorum, & eorũ facta scelerata me in stuporem adducunt, & impleor horrore, propter ea quæ ab eis facta sunt. Cùm dominum enim meum, vnà cum Prætore munus obeũtem reipublicæ, & ad vos reuertẽtem offendissent in solitudine, ad se abduxerunt cum omnibus eorum facultatibus: & alium quidem, qui restiterat, cum famulis membratìm discerpunt: meum autem vnà cum filio (erat autem is valdè iuuenis) sequentem abduxerunt. Sole autem iam appropinquante horizonti occasùs, figunt tabernacula, vbì eos vespera appræhenderat: & cùm ex nostris spolijs magnum fecissent conuiuium, eum & filium adhibẽt conuiuam, iubentes eum bono esse animo & nihil extimescere. Saluus, enim, aiebant, & illęsus domum reuerteris cum filio, cùm sufficiant alij, vt sint duarum animarum precium redemptionis: & videbãtur paulò pòst impleturi promissum, permittendo vt ad sua redirẽt: aquam autem portari, & ad viaticum panes afferri iubebãt, ad hoc vt commentum videretur probabile: vt spes vitæ ex viatico apud eos fraudem haberet fide dignam, dolusque barbaricus & scena, videretur esse vera cura, quæ eorum gereretur. Duos autem ephebos iuuenes, procurantes scilicet, vt eis esset iter securum, vnà emittunt, qui eos deducerent. Quibus iusserunt clanculùm, vt cùm essent aliquantulùm remoti à castris, eos conciderent. Cùm eos ergò circunstitissent, qui eo modo, quo dictum est, deducebant, ilicò ij, qui esse videbãtur seruatores, & si alij inuasissent, eorum, vt par erat, propugnatores, ij ipsi fiunt pręter spem occisores: & mactant quidem filium ante patrem, vt videndo mortem sui filij, & suæ mortis faciendo periculum, ei dolorem duplicarent. Protinùs autem illum quoquè multis interimunt vulneribus, eorum infidelitatem & insidias magna voce deflentem. Audiui enim alterum quidem flentem miserabiliter, alterum verò valdè clamantem, & ad vnumquenque ictum grauiter eiulantem, & velutì laboribus concedentem, vt plagas dimetirentur. Atque ipse quidem bonis promissis sic deceptus, miserabilem passus est interitum. Oportebat enim ipsum ex aliorum malis sua diuinare, quòd scilicet mors quidem minimè vitari posset, esset autem potiùs toleranter ferenda cùm expectaretur. Malum enim quod venit pręter expectationem, omninò perturbat cùm aduenerit. Quod autem est expectatum, cùm ad id experiẽdum paratam inuenerit rationem, existimatur leuius, vt quod iam sit meditatum, & effecerit, vt eius aduentus nequaquàm sit nouus & alienus. *Nota barbaricam ferocitatem.* *Mira fraus barbarorũ.* *Iacula prouisa minùs feriunt.*

Vespere enim in cœna, in qua eum præbibendo inuitabant poculis & benignis verbis, volentes ludere ludum sibi consuetum & gratum, (erat autem id, quod ad delectationem agebatur, hominis cædes) mittũt ad eum calicem, vt * bibat vni ex suis filijs, cùm alterum paulò antè mactâssent. Ille autem vix quidem accepit inuitus, vt cuius appetitus esset metu mortuus ante corpus. Accepit tamen metuẽs. Bibens enim, significabat se necessitate adductum id facere, vt qui violẽtis ostenderet sonis, id à se fieri præter ani- *for. * præbibat*

mi sententiam. Non enim quietè fauces permeabat potus, sed in genis quodammodò restagnans, ad mentum veluti ad vallem aliquam asperam, cum maximo sonitu deuorationis vix peruasit thoracem. Cùm sic ergò tandèm per vim potum accepisset, mittunt, qui eum interficeret. Erat autem is iuuenis. Nam eis quoquè cędes committunt, ab incunte ætate prouocãtes eos ad crudelitatem. Ille autem ob ebrietatem bacchico furore percitus, ad tam inhumanum opus magno cõtendit studio, quam ex actione capiebat voluptatem, risu indicans: & ad iacentem accedens, primùm quidem eum ferit in colli vertebris, & cùm propter ossium duritiem parùm scidisset, protinùs illinc quidem tollit ensem: per iacentis autem latus eum transadigit. Deindè cùm rursùs in prima vertebræ sectione certiùs & opportuniùs percussisset, reuertitur exiliẽs, manu ensem in aëre quatiens. Puer verò præ dolore diù quidem palpitauit & subsultauit, & eiulans volutatus est in sanguine. Tandèm autem cùm in spiram conuolutus, caput inclinâsset ad ventrem, & pedes ad eum contraxisset, vt qui vellet erigi, illa conuersione ad prunas appositas se deuoluit. Cùm verò maiorem, vt est consentaneum, ex igne sensisset dolorem, rursùs quidem pedibus & manibus necessariò instàr piscis subsiliebat, assiduè erigens partem quæ torrebatur. Cùm verò non posset ampliùs sibi ipsi opem ferre, vtpotè quòd vnà cum sanguine excretæ essent vires, rogo liquefactus interijt, duobus simul affectus supplicijs, nempe ensis & ignis.

Iuuenes exercentur ad cædes faciendas.

Crudelissima pueri cædes.

Die autem sequenti postquàm hoc fecissent, ambulantes in solitudine, non recta via, sed aberrante, locaque aspera & difficilia, modò hìc, modò illic obeuntes, altosq; & arduos montes circumeuntes, & per non tritas & confragosas & propemodùm inuias valles pedibus ingredientes, lõgo remotum spatio vident locum paulatìm herbescentem: & cùm ex viriditate cõiectâssent esse locum aptum ad diuersandum, aut etiam existimâssent illic aliquos habitare monachos, scopum suum eò conuertunt, tanquàm à mari ad portum iter iumentis dirigentes. Cùm autem venissent, vident locum, qui nihil erat deterior quàm putârant, nec falsa visione eorum spem fefellerat. Nam & erat aqua in eo copiosa: & antequàm gustaretur, sua visum delectabat puritate. Ori autem allata, paruam arguebat esse visûs delectationem, si conferretur cum voluptate gustûs: eratq; fœnum aptum ad pascendum animalibus. Cùm ergò camelos exonerâssent, illos quidem liberè dimittunt ad pascendum: ipsi autem statìm currunt ad aquam, eam bibentes, se adspergentes, lauantes, & nescientes, vt semel dicam, quomodò vterentur illa liberali & profusa aquæ abundantia.

Dum autem ad eam choros ducerent, & fontem laudibus celebrarent, vident in latere montis quoddam paruum domunculæ vestigium, omnesque vno spiritu eò currunt, cursu alius alium superare contendentes. & cùm appropinquâssent, circunfusi sunt speluncæ. Ea autem erat in ostio paucis extructa lapidibus, nè, si esset nimis magnus hiatus, feris facilem præberet ingressum. Deindè cùm intrò accurrissent pauci & singuli, (non capiebat enim multos) virum educũt specie & habitu venerandum: eumq; ducebant trahentes, nihil omninò conturbatum, & qui neque expalluerit, neque illiberale aut triste aliquid ostenderit aut locutus sit. & cùm eum supra quandam petram posuissent, lapidibus (non enim habebant enses) interficiunt scelerati, ridentes & sua voce pæana decantantes. Deindè rursùs parùm progressi, alterum comprænhendunt adolescentem, pallidum, macilentum, & qui adspectu aperta præ se ferebat vestigia abstinentiæ: & ipsum similiter lapidibus interficiunt, multas voces emittentem, quibus agebat gratias, & fatentem se eis debere, quòd qui virtutem sequebatur, è vita eduxissent. Dicebat enim se non parùm timere finis incertitudinem, nè mentis fortis lapsus, aut quædam externa necessitas liberæ animi voluntatis mutaret constantiam: vt quæ vel esset persuasa aut coacta alia sentire, quàm quæ apud Deum sunt certa & extra controuersiam.

Cædes venerandi eremitæ.

Item alterius.

Non multùm illinc processerant: & eccè apparet locus quidam herbidus, & multis comatus arboribus: & rursùs quàm maxima potuerunt barbari celeritate ad ipsum cucurrerunt. Cùm autem appropinquâssent, in paruam quandam incidunt domunculam, in qua exercebatur adolescens, cuius magnus & excelsus animus, existimatus est vel ab ipsis barbaris dignus admiratione. Neque enim his ostendere latentia quædam monasteria, & ea ratione mortem effugere, sustinuit. Hoc enim ei polliciti erant barbari. Sed neque in hoc, vt exiret è domo, neque vt omninò tunicam exueret, obediuit: indica-

Adolescentis eremitæ insignis cõstantia.

indicare quidem eos, qui poterant latére, dicens proditionem: omninò autem obedire, quicquid per vim cogeretur, pusilli & abiecti dicebat esse animi. Ijs enim qui exercentur, dicit oportere adesse magnum & excelsum animum, & non fas esse cedere aut metui, aut minis, etiamsi id videatur magnum habere periculum. Consuetudo enim fit via ad maiora: & timiditas, quæ semel didicit dominari, iubet etiam magna bona contemnere, atque adeò ipsam etiam pietatem postremò prodere, quãdo metus malorum, timiditate confectum animum inuenerit.

Si enim nunc, inquit, facilè prodidero liberum mei animi arbitrium, timens nè breuì moriar; quomodò si proponantur supplicia, & minæ intententur tormentorum, ad impietatem non facilè transfugiam, cùm doloris vacuitatem assueuerim vtili præponere? Quocircà cùm vobis planè denegetur ea, quæ speratis, consequi, nè cunctemini ea, quæ vultis, facere. Neque enim loca, in quibus viri pij habitant, etsi sciam, indicabo: sed nec extrà ostium vobis iubentibus egrediar, neque vestem exuam, vt me quis adhuc sentientem, & mei liberi arbitrij compotem, cernat nudum, & contueatur corpus, quod in hodiernum vsque diem meis non est conspectum oculis. Post mortem autem in me non sentientem faciat deincèps vnusquisque, quod velit. Eorum enim qui faciunt, crudelitatis, sed non eius qui patitur, animi est ea repræhensio. Intùs enim moriar indutus, vt constitui, neque faciam quidquam præter sententiam, meipsum prodens vt mancipium: & in hac cauea, in qua decertaui, potiùs interficiar. & erit mihi sepulcrum hæc domuncula, quæ priùs virtutis sudores, & strenuitatis ac probitatis nunc accepit sanguinem. Sic eum liberè loquentem cùm non tulissent scelerati, sed aduersùs generosum eius animum essent acerrimè commoti, tot eum plagis interficiunt, quot potuit eius corpus capere. Vnusquisque enim volens suam iram in eum re ipsa ostendere, non existimabat priorum enses sufficere ad vindictam, nisì cùm ipse quoquè suum gladium sua manu tinxisset, sic indignationem suam posset consolari. Cùm plures itaque mortuum quàm viuum illum magni & excelsi animi virum iam sauciâssent, ità recesserunt, animis ægrè ferentes, quòd non ad maius supplicium eis suffecisset corpusculum.

Item pudicitia admirabilis.

Cędes atrocissima.

Post eum autem tres nobis occurrunt, ingredientes per solitudinem, qui adhuc feruentem eorum iram paululùm sedârũt: vt qui eorum in illum furoris defectus suppleuerint. Quomodò enim agrestes feræ, aut canes venatici, si ostensa solùm fuerit pręda, & euaserit, ad maiorem prouocantur insaniam, quòd eam non fuerint consecuti, & quod rursùs inciderit, maiori studio persequuntur, secunda cautione priori medentes ludibrio: ità ad eos, qui apparuerant, currentes, cędem spirantes scelerati, cùm enses strinxissent priusquàm appropinquarent, cum tanta in ipsos processerunt crudelitate, cum quanta si ipsum accepissent, qui eos iritauerat. Cùm autem nondùm enses in vaginas misissent, sed nudos manu tenerent, calidoque & exhalanti sanguine inquinatos, in eo loco, in quo ambulabãt, vident posita duo monasteria, non ex aduersò quidem itineris, sed ex oblíquo ad alteram manum. Erat autem, quod inter se inuicèm quidem intercedebat, spatium, triginta stadia: inter eum verò locum, in quo eramus, quindecim. vnumquodq; tanquàm à centro ad circuli lineas, quæ sunt in circunferentia, pari mensura distantia. Diuisi itaque processerunt, dimidia pars ad vtrunque eorum, tota præda, quam collegerant, in regione relicta cum iumentis. Et eos quidem, qui erãt ad austrum, quomodò interfecerint, aut quosnam, nequaquàm cognoui. Ex ijs autem, qui erant ad clima boreale, postquàm iam propè accessissent illum, qui ex multo cursu tela in pharetris sonantia senserat, & fugere cœperat, ipsi arcus intendentes multis iaculis transfixerunt. Deindè cùm ipsum, qui pronus ceciderat, compræhendissent, non sinunt eum mori cum ijs solìs, quæ priùs acceperat, vulneribus: cùm tot haberet plagas, quæ ad id sufficerent: sed cùm adhuc spirantem & animam agentem supinum conuertissent, statìm dissecant à pube ad thoracem: respirantia autem per dissectionem viscera, & lateribus circunfusa, contis vtrinquè conturbabant, donèc ea quoquè dilacerauerint priusquàm recederent.

Aliorũ trium trucidatio.

Itẽ alterius cuiusdam.

Post hæc autem ego quidem aufugi, vt priùs dixi: filio autem tuo quidnam factum sit, nescio. Nam eum quidem viuum reliqui, sed qui de vita nequaquàm bonam spem conceperat propter mortem, de qua susurratum fuerat. Cùm hæc ego audiuissem, & nocturnam haberem visionem in auribus resonantem, (In somnis enim legebam episto-

lam, quæ ab aliquo ex familiaribus nupèr mihi data fuerat. Quæ quidem priusquàm explicaretur, ità habebat in plicatura: Domino meo post Deum & patri, beatus Theodulus) quonam modo oportebat meam tunc affectam esse animam, ô fratres, si modò adhuc habebam animam? Cor mihi desiderabatur, viscera diuellebantur, vires dissoluebantur: sudor, vt semel dicam, distillabat totis membris, cùm audiuissem nuncium somnio conuenire, qui mihi non ampliùs faciebat dubiam aut ancipitem mortis suspicionem: sed potiùs confirmatam duobus testimonijs, somnio, inquam, & significationibus eius, qui fuerat conseruatus. Quid deindè sequitur? Cùm ipsa vox iam mihi esset extincta, neque flebam, neq; poteram lamentari, sed ad eum solum fixis adspiciebam oculis, donèc quędam mulier ex ijs, qui illic erant, cuius etiam filius ab eis fuerat interfectus, (Is autem erat, quem quæ pręcessit oratio, significauit fuisse insignem, propter magnum excelsumque animum) me recreauit, & vt me à vehementi dolore colligerem, effecit. Postquàm enim illa intellexit interfectum esse filium, & aduersùs eos, qui interemerant, strenuè decertâsse, actione ipsa quoquè in eum suam ostendit cognationem, vt quæ vera ac germana illius mater apparuerit: & cùm se splendida veste protinùs induisset, & ad lętitiam totum mutâsset habitum, manus in cęlum extendit, & ad Deum Seruatorem tales voces emisit:

Exēplū admirandę in fœmina cōstantiæ.

Tibi Domine commendaui filium, & est mihi saluus nunc & vsque in secula. Tibi credidi adolescentem, & mihi fuit custoditus verè saluus & inuulneratus. Non enim quòd sit mortuus, neque quomodò vitā finiērit reputo: sed considero, quòd omnis peccati effugit periculum. Non quòd corpus sit sauciatum, & mortem acerbam sustinuit: sed quòd puram animam & nulli repręhensioni affinem illinc tulit, & spiritum immaculatum tuis commēdauit manibus. Ego cędes, brauia numero: ego plagas, tot esse coronas censeo. Atque vtinàm tuum corpus plures plagas cepisset, ó fili, vt tibi ex eo plures accederent mercedes. Hinc quòd te conceperim, reddidisti mercedem. Hinc me remuneratus es propter dolores, quos ego sensi in partu. Hinc mihi dedisti honorem propter educationem. Quid ergò: Non me quoquè es accepturus participem pręmiorum? Communis enim fuit labor vtrisque. Tu decertâsti, & ego sum quoquè tibi particeps certaminis. Tu certâsti, & ego tuo gratulor certamini. Tu iræ restitisti barbaricæ: ego autem resisto naturæ tyrannidis. Tu mortem videlicet contempsisti: ego autem viscera despicio. Tu cędis dolorē tulisti tolerabiliter: ego cùm mihi lanientur viscera, fero tormenta. Mea, quæ sunt tuis æqualia, & non inferiora, tu vincis acerbitate doloris: ego autem supero longitudine temporis. Nam etsi tibi valdè magnum dolorem mors attulerit, vna tamen hora mors pręterijt. Ego verò longum traho dolorem, & eum moderatè fero, philosophans & certò sciens te apud Deum vitam viuere, in quam nullus cadit interitus. credo fore, vt mea illic curetur senectus, quādo mihi quouis modo confractum fuerit hoc vas testaceum, & ad id, quod illic est, æuum profecta fuero. Beata ego in matribus, quæ Deo talem exhibuerim athletam. Rursùs quoquè ego beata. verè confido enim fore vt deincèps glorier, cùm tu in Christum fueris resolutus, & vnà cum eo futurus sis perpetuò, & deliciarum, quæ nunquàm desinunt, sis particeps.

Hæc ego audiens, erubescebam quòd tam molliter & tam pusillo animo ferrem casum pueri, & mihi esset minor virtus animi, quàm fœminæ, & eorum qui aderant, me mouebat verecundia. Deindè illam quidem admirabar: meipsum autem irridebam, vt qui egregię illius mulieris verba acciperem, perindè àc meî sugillationes: & illius moderationem, meam iudicarē insaniam. Nam cùm existimâssem me iure posse cum Deo conqueri propter ea, quæ passus fueram: tunc rectè cognoui me esse passum, quòd mulieris exemplo didicissem, esse cuiusuis mali insultum tolerabilem. Visum est autem consilio eorum, qui Pharan incolebant, postquàm audijssent, quæ renunciata fuerant, non præterire silentio, id quod ausi fuerant, sed hoc significare Regi Barbarorum. Et ad eum quidem mittunt duos ex ijs, qui apud ipsos vocantur Hemerodromi, accusantes quòd inita infregissent fœdera. Sunt autem adolescentes, ephebis paulò ætate maiores, barbæ propemodùm primam emittētes lanuginem, qui his rebus inseruiunt, & nihil ferunt præter arcus telaque & iacula & silices. hęc enim eis in via sunt ad vitam vtilia: illa quidem venationem, hi verò ignem præbentes ad coquendum. lignorum enim & stipularum est eis vtiquè magna in omni loco copia, cùm nullus, quæ nascebantur, secaret in solitudine.

Hemerodromi.

Cùm

Cùm ij autem illam viam conficerent, nos egressi sumus ad efferenda corpora: & cùm accessissemus, inuenimus eos, qui quinque antè diebus interempti fuerant, nihil passos ex ijs, quæ verisimile erat passurum esse mortuum, qui vno antè die esset mortuus: non malè olentes, non putrefactos, & nihil læsos ab ijs, quibus innatum est vt perdant, à carniuoris, inquam, auibus, aut feris agrestibus. Tanto autem antè tempore eos fuisse interfectos, dixit filius Megadonis. hoc enim erat nomen Senatori, qui à Barbaris fuerat interemptus. Erat verò, qui occisus erat in Bethrambe quidem, Proclus: Hypatius autem, qui in Geth. Isaac verò, qui in monasterio Salaël. Macarius autem & Marcus, qui fuerunt occisi in ea, quæ est extrinsecùs, solitudine. Beniamin verò in ea, quæ est extra Elim. Eusebius autem in Thola, & Elias in Aze. Porrò autem ipsorum quoquè duorum alterũ inuenimus, qui multa vulnera habebat lethalia: sed adhuc viuebat & spirabat. Quem quidem cùm portâssemus, in cella deposuimus, conuersi ad sepulturam aliorum corporum. Cùm autem ad ipsum redijssemus, viuum quidem non ampliùs offendimus: apud hydriam autem inuenimus iacentẽ iam mortuum. Nam cùm omninò siti laborâsset propter inflammationem vulnerũ, postquàm bibit, cecidit pronus in genua, in hoc habitu eum mortuum relinquente anima. Cumq; ei vt cæteris iusta fecissemus, egressi sumus, vt sciremus quidnam significaretur à principe Barbarorum.

Corpora sanctorum extincta prorsùs illæsa.

Nomina occisorum.

Jam autem nobis Pharan ingredientibus, aderant qui missi fuerant, ab eo afferentes literas, quæ & pacem confirmabant, & ad se venire iubebant eos, qui affecti fuerant iniuria: & maximè eos, qui attinebant ad captiuos adhuc viuentes. Quòd si quis etiam vellet sumere pœnas de ijs, qui occisi fuerant, dicebat se esse paratum dare authores ad supplicium. Quinetiam se profitebatur omnia daturum spolia ijs, ex quibus prædæ actę fuerant. Nolebat enim soluere leges pacis, vt qui lubenter esset cum eis confœderatus, propterea quòd ex ijs vtiquè accepisset solatiũ. agnoscebat enim eis non paruum afferre emolumentum, quod cum eis intercedebat commercium, vt qui in suæ egestatis necessitatibus apertè adiuuarentur eorum abundantia. Cùm dona itaq; parâssent, & legatos constituissent tanquàm ad renouandam pacem, quæ iam dissoluta fuerat, die sequenti & ipsos emittunt, & nos qui bona vtiquè spe eramus venturi. Octauo autem die ambulantes (duodecim enim diebus iter conficiebatur) aquæ penuria laborauimus, magnaque nos sitis vrgebat necessitas: morsque deincèps sperabatur, quæ semper assidet inopiæ. Dicebant autem vtiquè propè esse fontem ij, qui locorum habebant experientiam: idque multos solabatur laborantes, futuri expectatione, quæ malo præsenti medetur. Currebant itaque multi ante multitudinem, properantes inuenire illud quod quærebatur, & desiderantes eo securè frui, cuius laborabant inopia, alius aliò conuersi, prout vnumquenque ducebat spes assequendi. Deindè etiam oculis considerantes, firmo fixoque obtutu procùl intuebantur, oculorum lumine tanquàm lucerna id, quod latebat, indagantes. Ibam autem ego quoquè, paulatìm sequens eos, qui præcurrebant, vt alij quidem fortasè dixerint, qui prę senectutis imbecillitate non possem eos assequi, qui magìs valebant viribus: vt ego autem dico, qui nollem nimiùm inordinato pede facere iniuriam honestati & grauitati morum. Adhuc enim valebam viribus, necessitate ad id quod vrgebat, magìs animi impetum impellente, quàm natura ei insitum fuerat.

Princeps Barbarorũ paratus est vlcisci necem sanctorum virorum.

Exaduersò autem mei itineris erat fons positus: latebat autem in medio cuiusdam collis. Ijs itaque, qui ex vtraque eius parte dispergebantur, semper relictis, pergebam in medio eius, quæ hîc aut illic futura erat, inuentionis, coniectans me non procùl abfuturum. Cùm verò me paululùm inclinâssem, quando accessi ad dorsum collis, & primus vidi fontem, & barbaros multos ei circunfusos: & cùm sic in immanes incidissem hostes, neque conturbatus sum eo quod acciderat præter expectationem, neque magno fui timore affectus. Sed cùm essem medius inter timorem & gaudium, de eo quod euenerat, me tali solabar consideratione. Aut enim, dicebam, me apud ipsos inuenturum filium, & prompto & alacri animo cum ipso seruiturum, seruitutis molestiam leuans voluptate adspectûs: aut omninò esse interimendum, & sic esse liberandnm à graui, quæ me prēmebat, molestia. Sed ij quidem exiliẽtes, ad me permixtìm accurrerunt: cumque me compræhendissent, qui tanquàm mutus stabam, vtpotè cogitabundus, inhumanè trahebant. Qui autem ad inquirendam aquam mecum missi fuerant, cùm se

vidissent ab ipsis nondùm fuisse conspectos, sensìm conuersi, clàm statìm rediêrunt, pronos non secùs àc serpentes se per terram trahentes,& sic se fuga subripientes. Ego verò etsi ab eis vincirer,traherer,conuellerer,(Quid enim non graue patiebar?) eorum quidem neque vllam ducebam rationem, neque vllum sensum accipiebam: sed tota mente versabar in inquirendó filio, illumque oculis scrutabar, in omnem partem circunspiciens, sicubì viderem eum qui desiderabatur.

Barbari vertuntur in fugam.

Cùm hæc autem fierent, non multum tempus pręterijt, & eccè ex nostris copijs aderant viri bellicosi. Qui cùm super tumulum sublimes apparuissent, magnam perturbationem attulerunt barbaris. Postquàm enim clamore significârunt aduentum, nullus fuit qui in loco manserit: nudus autem totus locus repentè ostendebatur, qui paulò antè plenus erat corporibus. Saluti enim consulere festinans fugiebat vnusquisq;, secum nihil valens accipere: tantusq; timor eorum, qui apparuerant, ex tanta securitate eis irruit, vt nec ad persequentes quidem se omninò conuerterint, dubitantes nè compræhenderentur: putarent autem se habere, qui retrò semper sequerentur, & qui strictos haberent gladios,& verberarent aliquos,& multos de medio sustulissent,& suam perturbationem esse existimarent aduentum aduersariorum: donèc longum fugæ spatium eis concessit, vt respirarent, præbens facultatem circunspiciendi, & videndi eos qui persequebantur. Efficit enim metus, vt quæ sunt continentia, putentur semper maiora,& plura visione appræhendantur, quàm rei habeat veritas, plus quàm capere possint eorum vires, res velutì augente timiditate. Atque illi quidem sic soli fugiebant, illic relictis omnibus, quæ habebant, impedimentis. Qui autem accesserant, cùm ex ijs, quæ inuenerant, magnam accepissent vtilitatem, illic reliquum diei transegerunt. Deindè cùm sequenti die cœpissemus ambulare, & quatuor dierum iter confecissemus, in castra peruenimus. Cumque significatum esset aduenisse legatos, ij vocati sunt, vt conuenirent Amanem. hoc enim erat nomen Regi Barbarorum. Ad quem cùm attulissent munera, benignum responsum nacti sunt, & acceperunt prope illum tabernaculum, benigneq; & comiter ab eo sunt tractati: donèc diligens & accurata perscrutatio omnia manifesta reddidit, quæ ad illam iam factam pertinebant incursionem. Atque illa quidem ab eis breui peracta sunt tempore.

Effectus timoris.

Amanes, rex Barbarorum.

Mihi autem cor vehementer palpitabat,& ad nuncium suspenso animo erigebar: omnis autem sonus cuiuslibet rei, mihi videbatur susurrare famam eius, de quo eram solicitus: erantque aures paratę vocum sonis, & mens attendebat eos tanquàm nuncios: spectans, quisnam esset mihi renunciaturus aut vitam, aut mortem filij. Quando autem veniebant non admodùm læto vultu, mœstum significari nuncium eorum tristitia coniectans: Non opùs est, aiebam, vt loquamini. Calamitatem enim visus nobis renunciat, & etiam ante linguam clamat animi motus, quod dicendum erat sermone, gestu priùs eloquens. Non fallar ergò orationibus, neq; decipiar verbis compositis ad persuadendum. non enim attendam sermones, qui possunt omninò figurari ad probabilitatem, cùm in ipso vultu videam animi perturbationem. Hoc est enim aperta illius imago, vt quod exprimat internam eius affectionem, non secùs àc speculum. Neque enim potest ille vultus lætitiam ostendere, qui cóncidit mœrore, & plenus est tristitia. Aut ergò citra fictionem dicite verum mihi roganti, aut scitote vos hoc vestris iam dixisse vultibus, sicut etiam dixi anteà. Quid enim prodest verbis paululùm consolari eum, qui cruciatur: posteà autem maiori afficere molestia, quando quod angit, verum depræhensum fuerit?

Vultus, animi imago.

Cùm itaque iureiurando frequenter affirmâssent, non esse mortuum Theodulum, viuere autem venundatum cuidam in ciuitate Eluza, consulebant vt irem in ciuitatē. dicebant enim me illic inuenturum filium. Sed ne sic quidem dolorem vel modicè curârunt. Quid tum enim, cogitabam, si viuit, & maior quidem metus mortis est dissolutus: seruit autem venundatus, & nè mecum viuat, est prohibitus? Non facit enim omninò purā voluptatem necessitas, quę impedit appetitionem liberi arbitrij, & animi libertatem retinet aliena voluntate. Posteà tamen profectus sum ad eam, quæ mihi significata fuerat, ciuitatem, cum duobus, quos mihi dederant, vię ducibus. In via autē quidam nobis occurrit adolescens, qui sequebatur animalia, quæ onera portabant. Is autem me priùs viderat in castris, & quæ ad me pertinebant omnia, accuratè didicerat. Is cùm fuisset Eluzæ, & quæ de filio meo dicebantur, audijsset, quòd scilicet captiuus

Eluza ciuitas.

Liberum arbitrium.

abductus

abductus esset à barbaris, ei de me significauit: acceptisquè literis, veniens eas afferebat tanquàm bonum nuncium. Cùm autem me vidisset eminùs, cœpit accedere subridens: & ego quoquè, cùm virum agnouissem. vbì verò propè fuimus, ipse quidem me læto vultu alloquitur, & dexteram extendens, eam ponè diuertit, & volam manûs applicans humero, epistolam summis digitis extrahit ex pharetra, & eam mihi reddit, filium meum nuncians viuere, & hortans vt essem bono animo, & non perindè, àc si esset seruus, spem haberem bonis vacuam. Nam is qui emit, inquit, est sacerdos Christi sacramentorum: & filius cœpit quidem ipse quoquè esse in ordine sacro, vt cui sint credita prima munera æditüorum. magnam autem mox futuri profectûs spem ostendit, vt qui breui tempore magnam virtutis dederit periclitationem, & morum bonitate effecerit, vt hòc omnes statuerent. Ego autem, vt qui essem & inops & domo carens, eum benignis verbis sum prosecutus, & ei bona multa sum precatus: quoniam nihil habebam, quo hominis bonum honorarem ministerium: vniuersum autem permisi Dei prouidentiæ, & pro inexpectata lætitia ei cum lachrymis egi gratias, qui mihi, vt erat versimile, cœpisset soluere ingentem calamitatem, & veterem reddere prosperitatem.

Postquàm autem véni in ciuitatem, primùm quidem sanctum templum quæsiui, tanquàm causam bonorum, & ei eum, quem par erat, honorem tribui, solum rigans lachrymis, & implens Dei ædem vocibus lamentationum. & illinc deductus, véni in domum, in qua manebat filius, multis præcedentibus, & mei aduentûs felicem nuncium significare studentibus. Nouerant enim omnes ex fama, quæ præcesserat, me esse, qui vulgò iactabar, patrem pueri, qui apud ipsos fuerat venundatus: nec vllus erat, qui non vultu signa gaudij præ se ferret. Vnusquisque autem cùm tanquàm suum vidisset, de quo omnis spes periërat, hilari vultu exilientes, se mei animi affectioni cōsentire ostendebant. Postquàm autem ianuæ appropinquauimus, cùm eum vocâssent, & me venire dixissent, ducunt salutaturum. Cùm nos verò alter alterum ego & ille vidissemus, neq; lætari, neque admirari primùm cœpimus, sed ambo potiùs lamentari, vultus lachrymis inquinantes, & similiter vestes, quæ tegebant pectora. Et ille quidem accurrit non admodùm cognoscens: eram enim & capillis & veste sordidatus, ità vt nō possem facilè cognosci. Ijs tamen qui renunciauerant, vt videtur, potiùs credens quàm oculis, venit passis manibus, vt mihi vehementi animi impetu circunfundendus. Ego autem, etsi multi essent circa eum, ipsum agnoui protinùs, vt qui adhuc eandem haberet vultûs figuram, quæ assidua eius meditatione apertè erat meæ impressa memoriæ: & cùm non potuissem continere gaudium, mihi repentè dissolutum fuit robur corporis: & cùm cecidissem, hianti ore humì iacebam, existimatus à nonnullis esse mortuus. Diuturno enim mœrore, nisì quòd respirabam & videbam, à mortuo nihil omninò differebam. Cùm me autem compræhendisset & esset complexus, qui defecerat, animum vix mihi restituit, fecitque vt cognoscerem quis essem, & vbì essem, & quemnam meis cernerem oculis. Eum ergò vicissim complexus, eisdem excepi nexibus, insatiabiliter diuturnum explens desiderium.

Obserua' Christianū morem primò templum adeundi in itinere.

Deindè ad loquendum conuersus, ego me excusabam, & persuadere volebam, me fuisse authorem omnium, quæ senserat, malorum: vt qui eum eduxissem extra patriam, & eum fecissem incolere regionem, quę continenter diripitur: & verè erat ità, vt dicebam. Quando enim vnquàm eam, quæ genuerat, incolens, aliquid deprecandum sensisset, cùm ex omni parte in pace ageret, & nullum haberet eiusmodi metum insidiarum? Valeant, qui, quæ sunt in fatis, opinantur esse ineuitabilia, & ex fato ijs, qui patiuntur, imponunt necessitatem. Post hæc rogabam, vt mihi narraret quæ ei acciderant eo tempore, quo fuit apud barbaros. Neque enim ampliùs molesta erat enunciatio, cùm præterijsset iam periclitatio. Nam quomodò post morbum sanitas, & curatio post vulnera lætificat, & non afficit molestia: ità etiam rerum tristium narratio post liberationem, vel maximam habet voluptatem, quantum priùs dolorem habuit experientia.

Ipse autem cùm grauem è profundo gemitum edidisset, Quid iuuat, inquit, ô pater, eorum quæ sunt molesta, reminisci? Solet enim officere recordatio, vt eius qui passus est, recrudescant vulnera, etiamsi auditorum aures fortè demulcet, alienis alioquì malis delectationem afferens. Sed quoniam scio fore, vt nequaquàm cesses, donèc ea, quæ desideras, tibi scire licuerit: admirabilem enim euentum meæ salutis, vis efficere argumentum

De rebus omnibus Deo gratias agere. mentum glorificationis, quomodò soles de rebus omnibus Deo agere gratias, audi, magni animi virtute tuos implens spiritus, nè ad asperos & difficiles casus eorum, quæ euenerunt, ipse quoquè miserabiliter fractus paternis visceribus, me quoquè flectas ad luctum & lachrymas, & eiulatibus lamentationis confundas orationem: vtpotè quòd luctus sæpè vocem interrumpat, & non sinat quempiam ea, quæ vult, lingua narrare libera. Atque magnam quidem actûs partem omninò vobis apertè narrauit post fugam filius * Medagonis. Illa ergò rursùs referre, simul & superuacaneum fuerit, & molestū. Quę autem post fugam illius euenerunt, necessè est, quoniam tu hoc mihi iubes, dicere.

* Megadonis.

Narrat Theodulus quid de ipso barbari deliberauerant. Visum fuerat barbaris, vt dixit, (omninò enim dixit ille) nos mactare: & quę pertinent ad sacrificia, iam vesperè parata erant omnia, ara, ensis, libamen, phiala & thus. Summo ergò manè certa erat mors, nisi Deus erat prohibiturus, sicut certè prohibuit. Postquàm autem ille, cùm me suam non celauisset fugam, aufugit, & propter longum viæ spatium, & quòd incerta esset persecutio, dubium esset an eum possem assequi, quòd non solùm tempus (erat enim vespera) vsque ad manè, esset sufficiens terminus ei, qui fugeret: sed etiam itineris incertitudo faciebat, vt nescirem quonam modo possem eum persequi. Quis enim est tam egregius simul inuestigator, & tam bona coniectura præditus, vt in tanta latitudine solitudinis, itineris inueniat vestigia? est enim tota aspera & lacunosa, & quæ nullum omninò ostendat vestigium quod acceperit. Cùm hæc ità se haberent, ego pronus iacebam, vultum quidem humì defigens, propter angustias autem afflictionis mentem sursùm erigens, & sic Deum vniuersum sensìm & apud me rogans, vtpotè quòd nihil ex ijs, quæ ad hanc vitam pertinent, ad nullam rem vtilem me posset deducere & attrahere, propter celerem necessitatem: sed efficeret, vt essem potiùs sobrius & vigilans, & soli Deo mentem adhiberem, & à spe in eum, penderem.

Precatio eius ad Deum. Quocirca dicebam: O Domine & Deus, qui solus es opifex vniuersæ, quæ cernitur & quę mente intelligitur, creaturę: habes in manu tua corda eorum, quæ es fabricatus, & conuertis sæpè ad misericordiam, ferociam impetûs alieni à ratione, quando volueris iusto & rationi consentaneo iudicio, eos qui tuæ potestatis sententia morti traduntur, conseruare: qui sedas iras ferarum agrestium, quæ prosiliunt ad humana corpora deuoranda. Qui vim ignis hebetâsti, & solo nutu tuo pueros tuos illæsos conseruâsti, & eorum pilos & colorem arcana tua & admirabili potentia flamma reddidisti potentiora: tu me quoquè serua rex Christe, qui nulla spe nitor auxilij, qui mox inimicorum iudicio sum vita priuandus, qui (vt est verisimile) iam sum mortuus: & nè permittas ô Domine, vt meus sanguis sit libamen dæmonibus, neque mearum carnium nidore lætificentur mali spiritus. Statuerunt me astro sacrificare matutino, quod cognomen accepit ex vitio libidinis. Sed nè permittas Domine, vt corpus meum, quod in hodiernum vsque diem castum est conseruatum, sit hostia dæmonis, qui cognomen accepit ab intemperantia. Muta autem cor ferinum ferarum verè immanium ad clementiam & mansuetudinem, qui mutâsti iram in Esther inflammatam Assueri regis Mediæ, & eius immitem animum conuertisti ad misericordiam. Serua animam, quę tibi seruire proposuit. Redde me patri seni & tuo famulo, filium rudem malorum, & qui, quòd ad propositum attinet, sum pius Dei cultor futurus. Non enim propter metum periculi hanc nunc incipio confessionem, vt videatur promissum rependi pro salute. Certaminis enim necessitatem anticipaui libera mea cogitatione. Ostende fidem esse ad salutem pedibus perniciorem, & tuam spem esse quauis fuga tutiorem. Effugit mortem is, qui mecum erat manè sacrificandus, & fuga sibi salutem peperit. Ego autem mansi, expectans quod tibi videretur, & sum in manibus inimicorum, tuo confidens auxilio. Ille suis pedibus, ego tuæ credidi potentiæ. Nè sit diuina expectatio ad salutem infirmior spe corporis. Conseruatus est ille, qui tenebris vsus est ad fugam, & rectè quidem sic conseruatus. Ad me iam peruenit lux diei. Tu deincèps me conserua tua sapientia, qui viuis lucem largiris ad tua exequenda præcepta.

Dan. 3.

Esther 15.

Me sic orantem cum acerbis lachrymis, manè insomnem occupauit. Cumquè respexissem, vidi iam luciferum prodeuntem ex horizonte. Surgens autem ab eo loco, in quo iacebam, sedi, manus meas complicans genibus, & faciem super ea inclinans, sinum implebam lachrymis: & rursùs corde clamabam ad eum, qui me poterat eximere, intensa vi spiritûs: Mirifica, dicens, mecum Domine tuam misericordiam, qui

solus

solus habes vitæ & mortis potestatem, sicut mirificâsti cum sanctis, qui olim constituti fuerunt in necessitate, & liberati fuerunt ab omni afflictione: vt nos habeamus fiduciam te inuocandi, & confidendi, fore vt liberemur ab ijs, in quibus sumus malis, cùm illos habeamus tui exemplar auxilij. Tu redemisti Isaac qui iacebat ad ipsam aram occisionis, & patrem, qui tincturus erat ensem sanguine, sono vocis retraxisti. Tu Ioseph eripuisti à fratrum dextera, quæ cædem moliebatur: & rursùs cùm ei paratæ fuissent insidiæ, ab iniustis liberâsti vinculis & custodia, & post longum luctum patri reddidisti regnantem. Tu huius patrem Iacob redemisti à necessitatibus, cui frater similiter inuidebat, seruans in Mesopotamia. Vbi etiam custodijsti Mosem, qui Aegyptiacam fugiebat tyrannidem. Tu cùm duos pueros mortuos oratione prophetica è lecto fecisses surgere, præbuisti viduis matribus. Tu ipse, ô Domine, in quem non cadit mutatio, qui hæc diuina virtute fecisti admirabilia: Tu quoquè me nunc exaudi, & largire viuum patri eum, qui te altissimum suum duxit esse refugium, & solue luctum, qui superat omnem consolationem: & da ijs, qui norûnt nomen tuum, vt admirentur vim tuæ potentiæ, ô rex maximè celebrande.

Gen. 22. Gen. 37. Gen. 41.46. Gen. 28. Exod. 2. 3 Reg. 16. & 4. Reg. 4.

Cùm ego autem in his essem, surgunt repleti tumultu, vtpotè quòd sacrificij tempus præterijsset: iam enim sol lucebat super terram: & cùm non inuenissent alterum, neque scirent quidnam eo factum esset, me interrogârunt. Postquàm autem respondi me nescire, cùm essem apud eos, siluerunt, & neque minati sunt, neque ostenderunt vlla signa iracundiæ. Tunc quietus ac compositus fuit mihi spiritus, & Deo benedixi, qui non despexerat meî humilis orationem. Me autem deincèps subijt audacia & fiducia, cùm Deus omninò hæc mihi concessisset; cumque iuberent vt nefarijs vescerer, contradixi: & luderem cum mulieribus, non paruî imperantibus, donèc venimus prope terram, quæ habitatur. Tunc enim cùm nescio quid communiter consultâssent, introducunt in vicum, qui dicitur Subaita, & ijs qui illic erant, significant se me velle vendere. Cùm autem nihil agerent, sed re infecta sæpè reuersi essent, vtpotè quòd nullus vellet dare plùs quàm duos aureos, tandèm vbi eduxissent, & vt mos illis erat, nudum ante vicum statuissent, ensem collo meo imponunt, si nullus me emat, dicentes se me statìm interfecturos. Ego autem ijs, qui ad emendum veniebant, supplex eram, manus extendens, vt darent quantum petebant barbari, & nè viderentur parci, cùm precium darent humani sanguinis, dicens me esse precium propedièm redditurum, & ei qui emisset, lubenter, si vellet, esse seruiturum, confitens eum esse dominum etiam post redditum precium, qui meam vitam emisset. Quidam itaque meî misertus clamantis & lachrymantis, vix tandèm me emit: & ex eo hic, vt vides, emptus sum, vt multa dicam breuiter. Video enim te perturbatum, & non longè abesse à lachrymis, & esse planctu confusurum gaudium. Hæc quidem sum passus, pater, & passus, fui liberatus. Te autem deincèps Deum glorificare conuenit pro mea hac inopinata, & quæ præter spem & expectationem reddita est, salute.

Vide morem barbaricum.

Sed tu quidem, dixi, ô fili, innumerabilia tolerâsti pericula, & multas sustinuisti mortes expectatione, etiamsi Dei gratia eius effugeris periclitationem. Idem enim est, mortem verè sperare, & eam discere experientia: mitto dicere, quòd etiam grauiorem.

Non enim tantum affert dolorem dissectio, quantum, quæ eam præcedit, expectatio, quę sensum doloris longo quodam metu extendit, & facit vt verè maneat, quę speratur, molestia. Ego autem in tempore illius afflictionis os meum ad Dominũ aperui, & continentiæ & alterius malorum perpessionis professus sum austeram seruitutem, si te viuum solũmodò reciperem, & audiui vocem dicentem: Stabiliet Dominus, stabiliet verbum quod egressum fuit ex ore tuo. Non oportet autem, ô fili, transgredi professionem, nec eum fallere, qui diuino responso confirmauit promissum.

Votum sub conditione.

Cùm sic bonum finem votum acceperit, ego quoquè ô pater, inquit puer, tecum prompto & alacri animo laborem suscipiam, & promissi ero socius, quandoquidem fui gratiæ quoquè particeps, & beneficij maximum percepi fructum. Nam tu quidem luctum, ego autem mortis euasi periculum: cùm etiam vniuersum à Deo in tuam gratiam factum sit. Si enim Iepthe, qui pro consequenda in bello victoria votum fecit, inseruijt filia, suî cæde & sacrificio, dans seipsam futuram hostiam propter conseruandam patris existimationem: quisnam ego fuerim, si non velox & præcurrens sim debiti paterni exolutor? idque cùm sim Deo redditurus debitum, qui scit exolutionem

Iudic. 11.

rursùs

rursùs secunda rependere gratia: & quod redditur debitum, non accipit tanquàm debitum: sed hoc accipit fœnori, & se confitetur debere exolutionem in remunerationem grati animi debitoris: qui semper quidem profundit gratias, & se semper scribit esse debitorem ijs, qui fœnori accipiunt beneficia: & eorum omninò redditionem, reputat liberalitatem & munificentiam: vt & semper incipiat benefacere, & tanquàm debitor referat gratias. Quamobrem cùm me in exoluendo promptum socium habeas pater, incipe reddere. Omninò autem Deus, qui nostras nouit vires, conuenienter eis exiget debitum: nec maiores postulabit labores, quàm possit robur præstare, naturæ sciens imbecillitatem. Ego autem his quoquè verbis sum precatus: Os, ô fili, detur exire ad opus, & in rebus conspici: vt & promissum suum finem accipiat, sitque votum efficax, & merces consequatur labores. Hoc est enim finis & terminus vniuersi operis, quod fit ex Deo, vt obsignentur actiones remunerationibus, & certamini coronæ ferant testimonium: quandoquidem quæ digna datur merces, solet esse argumentum, quòd sit opus probatum, & sunt præmia certum testimonium decertationis. Sed hæc quidem sic habent.

Non exigit Deus labores supra vires.

Humanitas episcopi.

Eorum autem, qui illic erant, verè pius & religiosus Episcopus cùm nos diù curâsset, & à priori afflictione nos non parùm recreâsset, rogabat vt nos apud eum maneremus, benigneque pollicebatur, se nostri curam habiturum in omnibus. Nè videretur autem vim afferre, quòd reputaret precium datum pro filio, nec nimis iure domini exigere vt maneremus, permisit vt faceremus quicquid videretur ex nostra animi sententia: in hoc solo in nos exercens tyrannidem, quòd sacri ordinis iugum vel inuitis nobis imposuerit. Nos enim reputantes onus ministerij, ægrè ferentes deflebamus, vt quod nostris esset viribus superius, & vix solis sanctis cõueniret, quòd ad vitæ gerendæ rationem attinet. Nam illis quoquè visum est graue, & vocati, confessi sunt dignitatem esse maiorem, quàm vt eis conueniret: & Deo contradicebant, producentes suam indignitatem, & recusabant ordinationem, causantes imbecillitatem, etsi omnibus, qui nunc sunt, essent ad munus aptiores, & ex rerum honestarum exercitatione maiorem in colendo possent habere ad Dominum fiduciam. Ille autem dicebat munus conuenire laboribus, & certaminis perpessionibus dabat mercedem, vt putabat, dignitatem. Volentes autem discedere, & domum proficisci, liberali viatico prosecutus, vtpotè quòd longa esset via, & vt Dei gratia nos comitaretur, precatus, quæ deincèps nobis pacẽ conciliaret, sic dimisit: cùm nec de dominio se arroganter iactâsset, vt aliquis fortassè alius, eius quem emerat, authoritatem prædicans: sed etiam quod videbatur fuisse infortunium, leuâsset multa consolatione: & opinionem insolentiæ, vitâsset moderatione. Mihi autem hìc desinat oratio, vbì rerum grauium cessauit periclitatio, quæ Dei gratia post multam afflictionem, lætioris vitæ præbuit principium: Qua detur nobis omnibus frui & nunc, & in futuro seculo, virtute & bonitate sanctæ & consubstantialis Trinitatis, Amen.

Sancti viri vt se sacerdotio indignos putãtur.

VITA, ET INSTITVTIO SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS CALYBITAE, HOC EST, *qui sub tugurio habitabat: Authore Simeone Metaphraste.*

15. IANVAR.

VIRI iusti & perfecti vitam, honestè, purè & cum virtute actam, vobis qui concordes in hunc locum cõuenistis, narrare in animo habeo. Vixit enim ille temporibus nostris. Qui cùm huius vitę negocia singulari sapientia, & in Christum fide ac pietate contempsisset, cælestia bona consecutus est. Res ipsa cuiusmodi sit, narratione hac explicabitur.

Iohannis Calybitæ parentes & patria.

Fuit in vrbe Roma vir quidam valdè diues, & dignitate illa pręditus, qua ij sunt, qui exercitus ducunt. Nomen viro illi erat Eutropius: eius autem coniunx, Theodora vocabatur. Is habuit tres filios, è quibus duo ciuilibus magistratibus ab ipso occupati erant. Qui verò natu erat minor, Iohannes

hannes appellabatur. Eum ad literas discendas pater magistro tradidit. Itaque cùm primas eruditionis literas didicisset, ad Rhetoricos & Philosophicos libros cognoscendos se traduxit. Cùm verò duodecimum annum ageret, & omnia ferè perfectè didicisset, eò quòd boni & elegantis ingenij esset puer, cumque Christi fidem seruaret, præter cætera, sanctis ecclesijs vacabat, neque horam vnam à libris discedebat, ità vt Grammatici homines adolescentuli perseuerantiam obstupescerent. Quodam autem die Abbas quidam è superioribus partibus ex venerabili eorum monasterio, qui vocantur Acœmeti, eò quòd nunquàm cubare soliti sunt, cùm votum fecisset, vt Hierosolymam proficisceretur, venit in eam domum, in qua Iohannes docebatur, & eos qui illam habitabant, exorauit, vt apud ipsos diuersari posset. Eius viri habitum, & exercitationis institutionem cùm beatus Iohannes vidisset, à sancto spiritu inflammatus, cœpit ab eo quærere, vndenàm esset, quò iret, & quænam foret exercitationis ratio, quam monasterium illud, è quo discesserat, teneret. Monachus igitur ille à puero interrogatus, omnem vitam & exercitationis regulam enarrauit. Patefecit autē & res suas, quòd scilicet deuotionis causa Hierosolymam proficisceretur, vt illic Deum oraret, & sancta loca veneraretur, ac rursùs in sanctum monasterium, è quo discesserat, rediret.

Felicitas ingenij eius.

Monachi Acœmeti.

Hæc cùm Iohannes audiuisset, manu appræhendit monachum illum, & seorsùm duxit, ac iureiurando valdè horribili eum adstrinxit, vt postquàm iter illud perfecisset, ad eum rediret, vt secum vnà ipsum ad sanctum illud monasterium duceret. Tunc dicebat illi beat⁹ Iohannes: Audi, quæso, mi Abba, & meî commiseratio te tangat. nam parentes mei, cùm me præter cæteros fratres, & alios omnes domesticos diligant, & eruditionis ac doctrinæ literis plurimis me instituendum curent, cogitant ad magnum aliquem dignitatis gradum me extollere. Vt enim dicit dominus & pater meus, vult me prouehere ad dignitatem aliquam, quæ maior sit, quàm gradus ille est, quem Tribuni militares obtinent. Post hęc omninò me nuptijs copulare in animo habet. Sed ego partìm in sanctam ecclesiam veniens, partìm ex ijs, quæ legi, & mecum ipse cogitaui, res omnes, quę in hac vita sunt, vanas esse cognoui, & illum solum saluum esse, qui huius vitæ rebus contemptis, constanter in isto vestro habitu Christo seruit. Quamobrem à te supplex peto, domine, vt me ducas, & in illo sancto monasterio connumeres. Hæc cùm audiuisset monachus ille, iureiurando se rediturum promisit, & eum secum vnà in monasterium ducturum.

Peregrinatio ad Hierosolymā religionis ergo.

Cùm ità igitur inter se conuenissent, vterque in suam viam abijt. Cùm verò monachus ille discessisset, hæc secum beatus Iohannes dicebat: Intereà hoc primùm faciam: à meis parentibus sanctum Euangeliorum librum petam, ex quo Christi traditiones ediscam, & quomodò possim ea facere, quę Christo grata sunt. Itaque parentes adiens, Non possum, inquit, præ pudore in gymnasium ire, cùm omnes, qui mecum vnà literas discunt, postquàm res illas expedièrint, quę in gymnasio exercētur, secum habeant Euangelia, & sedentes ea legant: at ego talis sum, quasi vnus ex ijs, qui parentes non habent, cùm Euangelijs caream. Itaque supplex à vobis peto, domini mei, vt mihi quoquè iubeatis Euangelium dari, quô & ipse illud in manibus meis habens ediscam. Hęc cùm eius mater audiuisset, valdè lætata est, quòd eius filius tanto discendi studio teneretur: & cum viro collocuta, Agè, inquit, domine mi, cura, vt talis Euangeliorum liber conscribatur, & filio nostro detur, qui non solùm literarum figuris, & his, quæ intùs scripta habuerit, desiderium filio commoueat, sed etiam ipsius conglutinatione & exteriori specie ità pulcher sit, vt eius desiderium magìs excitet. Statim verò eius pater iussit aurificem vocari, eique dixit, vt tantum pecuniæ sumeret, quantum satìs esset ad Euangeliorum librum filio conglutinandum. Aurifex igitur cùm quingenta numismata, & preciosos lapillos ac margaritas sumpsisset, librum Iohanni conglutinauit. Cùm verò Euangelium ipsum Iohannes accepisset, & in manibus teneret, studiosè illud didicit, expectans quoàd monachus, de quo suprà dictum est, reuerteretur.

Futurus monachus Euangelium lectitat, vt ei conuenienter viuat.

Magni precij codex ei datur à patre.

Interuallo temporis monachus ille reuersus est, quemadmodùm se facturum promiserat. Quem cùm vidisset Iohannes, valdè gauisus est, & occurrens animo admodùm læto, eum amplexus, his verbis affatus est: Domine mi, parentum meorum affectum, & nimiam ipsorum in me beneuolentiam nemo scit, vt ego ipse. Nòui enim matrem meam præcipuè talem in me esse, vt si quid huiusmodi præsenserit, lachrymis suis propositi mei cursum impediat. Itaque te precor, vt tacitè discedamus, nè quis id sciat, quod

 facimus.

facimus. Tum monachus: Faciamus, inquit, fili, quod vis: votis enim tuis Deus satisfaciet. Itaque Iohannes secum ducens monachum illum, ad fluminis ripam accessit, & nauclero quodam inuento, ait: Rogamus te, frater, vt liceat nobis nauigium tuum conducere, quo ad eorum monasterium, qui Acœmeti vocantur, nos vehas. Quibus ille: Ego, inquit, propterea hîc sedeo, vt onus aliquod capiam, & nauigium meum impleam, centumq; nummi sunt ipsius merces. Tunc Iohannes dixit: Expecta, frater, vsq; ad tertium diem, & à me nauigium conducetur. Cùm ità inter se conuenissent, discesserunt. Tuncq; Iohannes dixit monacho: Multa erit merces, qua nauigium hoc conducitur: illud autem consilium valdè placet, vt rationem ineamus, qua parentes discessum meum non impediant. Ibo igitur, & aliqua ficta excusatione à parentibus meis petam, vt mihi pecuniam largiantur: ea verò nauigium conducemus. Tum monachus: Vade fili: Dominus dirigat omne tuum consilium bonum.

Venit igitur Iohannes, & matri suæ dixit: Mater mea domina, quæ ab initio ità me educâsti, vt paucę admodùm matres filios suos educârunt, & propter summam tuam in me beneuolentiam, quicquid ipse optaui, mihi præstitisti: vnum est, quod præterea ego à te ac patre meo peto, idque vestræ gloriæ causa exopto. Ad hæc mater: Pete, inquit, fili, quicquid vis. Tum Iohannes: Mater mea domina, omnes pueri qui sunt in gymnasio, non semel tantùm atque iterùm, sed sæpiùs me in conuiuium vocârunt: ego cùm illos similiter accipere non valeam, in gymnasium ire non possum: ità pudore multo perfundor. At illa: Expecta, fili, hodiernum diem, & ego patri tuo persuadebo, vt tibi det pecuniam, qua inuitare possis, quoscunque velis. Hæc dixit mater, & absente filio, singula viro suo narrauit, quę à Iohanne acceperat. Cui vir: Demus, inquit, illi centum aureos nummos, & puerum, qui eum custodiat & obseruet, nè quo modo adolescens procliuior euadat, & in sordidum ac turpem aliquem vsum pecuniam conferat atq; consumat. Placuit vtrique consilium illud. Cùm igitur Iohannem accersiuissent, dederunt illi pecuniam, & puerum custodem. Iohannes verò, acceptis centum illis aureis nummis, ea re valdè gaudens, ad monachum venit vnà cum puero illo, & ait: Mi domine, hic homo meus est: ipse tecum hîc manebit: ego verò ad socios meos adibo, vt ab ipsis audiam certum diem, quo illos in conuiuium accepturus sim. Abijt igitur, & secum habens pecuniam, nauigij dominum adijt, ac dixit: Rogo te, frater, vt mihi & monacho tantùm nauigium loces. Cui nauigij dominus: Dixi, inquit, tibi multa mercede nauigium conduci: quòd si expectetis, vos vnà cum reliquis oneribus accipiam. Tunc illi Iohannes: Accipe à me mercedem tuam, modò nos saluos peruehas. hoc cùm dixisset, centum nummos aureos ei numerauit: Quos cùm daret: Rogo, inquit, te frater, vt cælum ipsum benè inspicias, cumq; is ventus flare incipiat, qui ad nos vehendos idoneus esse possit, tunc in nauigio tuo stans, nosipsos nutu voces: suspectos enim habemus quosdam homines, & fuga vti volumus. Tum ille centum aureis nummis acceptis, valdè lætatus, dixit: Vade, domine mi, & securus esto, quòd vos incolumes perueham. Abijt igitur Iohannes, & monacho rem narrauit clam puero illo, quem pater custodem apposuerat.

Dantur etiam centum aurei.

Illis conducit nauigium.

Post aliquod temporis interuallum, Iohannes monacho & puero dixit: Eamus ad fluminis ripam, eò quòd intra duos dies futurum est, vt ego sodales meos in conuiuium accipiam, vndè boni alicuius piscis obsonio indigemus. Cùm igitur eò venissent, Dei voluntate factum est, vt ventus nauigationi accommodatus flare cœperit. Itaq; nauclerus ē nauigio ipso crebris nutibus illos vocabat. Cùm verò puerum ipsum, si ibi maneret, latére non possent, ei dixerunt: Abi, puer, in gymnasium, & vide, quid adolescentes illi faciant, & redi huc, vbì nos inuenies. Abijt puer. Iohannes verò & monachus nauigium conscenderunt, & illinc nauigantes, ad sanctum illud monasterium incolumes vecti sunt. Narrauit autem monachus ille fratribus totum id, quod verum erat, & quanta esset pueri fides. Quem cùm Archimandrita inspexisset: Nimiùm, inquit, adolescens es, ô fili: nobis autem mos est, vt qui monasticam vitam profiteri velit, quadraginta dies apud monasterium maneat, & cùm exercitationis nostræ regulam considerauerit, ità tondeatur. Ad hæc Iohannes: Obtestor te per purissimam Trinitatem, vt hodiè me tondeas, quoniam isto angelico habitu indui vehementer cupio ac studeo. Tunc Archimandrita puero illi benedixit: cumq; eum totondisset, habitu induit. Ipse verò multo studio & animi alacritate, exercitationi monasticæ vacabat, Deum ipsum nocte & die

Clàm fugit è patria.

Tondetur & habitu monastico induitur.

& die precans. Mansit autem annis sex in monasterio illo,& omnibus qui illic erant, exemplo fuit,quo pacto humilitatem exercere,ac Deum ipsum orare deberent. Talem autem continentiam sibi præscripsit, vt nihil aliud gustaret,nisi preciosum Christi corpus & sanguinem, ità vt Archimandrita ille miraretur, ac diceret: Tu quidem adhuc puer multum laboris tibi ipse imposuisti:itaq; corpus tuum imbecillius efficitur,quàm vt diuinæ gloriæ ministerio sufficere possit: Continentia enim, ieiunium, & vigiliæ multæ ipsum corrumpunt. Mira eius abstinentia.

Iam verò bonarum rerum hostis diabolus,cùm adolescentis illius studium multum, & sancti propositi cursum intentum videret, vehementer contra illum furere cœpit. In quem cùm acerbissimè affectus esset,& generosam eius mentem & cogitationes superare, & à Christi spe remouere non posset, talem mœrorem,& tantum parentum desiderium in eius adolescentis mentem iniecit, vt nocte & die de illis cogitaret, & ante oculos haberet,quanto comitatu ac seruorum ministerio parentes vterentur: deniquè omnem vitæ huius fallaciam ac vanitatem propositam habebat. Itaq; multis ieiunijs, vigilijs,& nimio parentum desiderio factum est,vt eius corpus non caro, sed instàr vmbræ tenue videretur. Archimandrita verò cùm adolescentem ità extenuatum atq; afflictum vidisset,vt iamiam è viuis excessurus putaretur: An non tibi dixi,inquit,fili Iohannes, Deum ipsum hoc tantùm à seruis suis postulare,vt eum pro viribus colant? Tu verò supra vires tuas ista exercitatione vtens, teipsum nimìs extenuatum & gracilem reddidisti. Ad hæc Iohannes: Scito,pater,non ieiunijs me domari,sed peccata mea impedimentum mihi afferre. Multis enim ab hinc diebus bonarum rerum inimicus diabolus cor meum conturbauit, & parentum ac videndæ familiæ meæ desiderium animo meo suggessit: neq; perditus hic hostis illud videt,quòd, Deo meo volente, & vestris precibus mihi opitulantibus,quanuìs ad videndos parentes meos profectus fuero, ipsum tamen conculcabo,& eius conatum imbecillum atque inanem esse ostendam. Tum illi Archimandrita: Nonne,inquit,fili,tibi dixi,cùm primùm monastica professione initiari voluisti, nostræ huius exercitationis certamen magnum, & laborem multum esse? Hæc cùm dixisset,& adolescentis causa lachrymatus esset,ei benedixit. Tentatur immodico parentum desiderio.

Postero autē die Iohannes Archimandritam adijt, cumq; ad eius pedes se abiecisset, ipsum rogauit,nè sibi succenseret,sed pro se Deum precaretur,& concederet, vt sibi liceret abire,& parentes videre,eaq; ratione diabolum,Domino adiuuante, conculcare. Archimandrita cùm omnes fratres,qui erant in monasterio illo, congregâsset,& attentis precibus pro adolescente illo Deum orauisset, cum gemitu & lachrymis: Vade, inquit,fili,in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti,& tecum vnà venientem habeas Dominum Iesum Christum, qui te ducat in via ista, prout ipse vult. Iohannes verò cùm è terra surrexisset,fratres omnes obeūdo, genibus flexis, petijt à singulis, vt extensis manibus illi benedicerent: & ità eos salutans, Salui estote, inquit, omnes patres & fratres:salua esto laudabilis & sancta societas,quæ me benè suscepisti: ego omninò vestro tecto indignus sum.

Cùm igitur à sanctis illis patribus Deo commendatus esset, exijt à monasterio illo, & ab eius ianua longiùs progressus,se conuertens,& sanctum monasterium adspiciens, tristem atque acerbum gemitum emisit,& flexis genibus,Deum ipsum sic orauit,vt eius lachrymæ in terram defluxerint: atque ità finitimam illam regionem salutauit,& lachrymas non intermittens,discessit,iterque suum fecit. Cùm verò dimidium itineris confecisset, vidit inopem quendam hominem lacera veste indutum,cui dixit: Salue, frater,& viæ comes. An placet,vt vnà iter faciamus? Maximè, inquit ille, gratum mihi hoc est. Cùm verò vnà iter facerent, Iohannes ait: Video te,frater,vestem tam laceram habere,vt illam ferre non possis: te igitur rogo, vt veste ista te exuas, & meam capias: ego autem tua me induam. Cumq; ad locum quendam venissent, vicissim se salutantes,singuli viam suam aggressi sunt. Cùm verò Iohannes eò venisset, vndè parentum suorum ædem eregionè prospiciebat, seipsum in terram deiecit, & Deum ità precabatur: Domine Iesu Christe,nè derelinquas me. Cumque ad multam noctem parentum suorum ianuam adijsset, rursùs in terram prostratus ac lugens, Deum ità precatus est: Domine Iesu Christe,en parentum meorum domus,quam mihi ostendisti: sed nè à gratia tua décidam,da mihi, quæso, vt superato diabolo, hoc in loco benè moriens, non ampliùs tentationem aliquam patiar. Mansit itaque illic tota nocte illa. Abscedit à monasterio cū bona venia præfecti. Venit ad ædes parentum.

Vt verò dies illuxit,atrij fores patefactę sunt,vt solebant,eò quòd eius parentes paulò pòst egressuri essent. Exijt autē familiæ Pręfectus,qui cùm ipsum lacera veste indutum vidisset: Quis,inquit,tu es,& vndenàm,& quarè cùm talis sis,huc accedere ausus es? Discede isthinc,quoniam domini mei egressuri sunt. Tum Iohannes: Quęso,domine, vt misericordia me prosequaris: sum enim homo pauper. Sine igitur me in hoc angulo manere, (nihil enim mali facio) atque huius rei mercedē à Deo ipso expecta, si me pauperem ad huius atrij fores manere permittas. Permisit ille,& abijt. Exiérunt autem eius parentes in atrium. Quos cùm Iohannes vidisset,totus lachrymis repletus est,ac secum dixit: En diabole,& parentes meos, Deoità volēte, adspexi,& sagittas tuas ardentes contēno, Christi ope adiutus. Ac rursùs dixit: Domine Iesu Christe,nè derelinquas me. Et manebat in illo angulo. Cœpit autem eius pater è mensa sua cibum illi mittere, dicens: Huius pauperis patientia multa est: quippe qui in tantis pluuijs,& multa glacie tam patienter ac fortiter in hoc atrio commoratur. Potest Deus ipse per hominem hūc nobis salutem afferre. Omninò enim proptereà huc missus fuit homo iste, vt & nos per illum salutem assequamur. Exiens autem domo quodam die mater illius,cùm eum ità abiectum vidisset,indignans substitit, quòd tanquàm horrendum aliquid videre sibi visa esset,& ad pueros suos cōuersa: Auferte,inquit,isthinc hominem istum, quòd non possum, illo sic iacente,transire. Statìm igitur serui hominem illum vi pertraxerunt. Cùm verò aliquantulùm à foribus illis longè abesset,manebat illic,neque aliquò discedebat. Egredienti autem aliquando familiæ Præfecto: Rogo te, inquit Iohannes, vt quemadmodùm initiò misericordia me prosecutus es, ità & nunc paruum aliquod tugurium mihi construas,vt à glacie defendi possim,neque à vestra domina vnquàm videar. Hęc cùm ille audiuisset,nihil moratus, paruum quoddam tugurium ei composuit: in quo manebat,Deum orans.Ei autem pater quotidiè cibum mittebat. Verùm quæ à patre mittebantur, pauperibus ipse distribuebat, ex eis non edens, neque bibens, ità vt omnes pauperes ad eum currerent,& ab illo nutrirentur. Itaq; eius corpus sic extenuatum erat,vt ossium compages numerari possent: tanta continentia se afflixerat.

Moratur in angulo quodam patiētissimè.

Item in tugurio.

Tertio autem pòst anno, cùm benignus Deus multum eius laborem adspexisset, cumq; virtutis exercitatione perfectum vidisset, apparuit ipsi & dixit: Salue Iohannes, qui reuerà hoc nomine appellaris: eo enim,quod fecisti, te illi Iohanni, qui virgo fuit, similem ostendisti: nam cùm omnia dereliqueris,me secutus es. Tuæ igitur exercitationis tempus,& laborum tuorum certamen completum est. Post tres dies ad me venies, ad illam iustorum hominum requiem. Experrectus autem Iohannes,flere cœpit, & Deum ità precari: Ago tibi gratias,Domine Deus,quòd me indignum hominem illa iustorum requie dignum facere velis: sed memento, quæso, & parentum meorum, & ipsos misericordia prosequere,illorum peccata non reputans, sed delens, quoniam solus tu clemens es & misericors. Cumque has preces compleuisset, prædictū familiæ Pręfectum ad se accersitum, sic affatus est: Quèmadmodùm ab initio vsq; ad hanc horam misericordia me prosecutus es,ità,quæso,& nunc facias. Vnum est,quod à te peto, vt meis verbis,dominæ vestræ significetur. At ille: Agè,inquit,dic,si quid vis. Tum Iohannes: Eas igitur,& illi hæc dicas: Pauper ille,quem ad fores iacentem expelli iussisti, per me à te petit, nè superbo animo pauperem & inopem despicias, Iesum Christum Dominum respiciens, sed patienter digneris ad eum accedere, quippe qui habet quædam tibi dicere. Abijt ille, & dominæ suæ nunciauit, quæ à Iohanne acceperat. Tum illa: Num,inquit,aliquid est,quod pauper iste mihi habeat dicere, quæ non possum ad eum accedere,neque ipsum adspicere? Virum autem suum adijt,& ipsi hæc significauit. Cui ille dixit: Abi vxor mea,& pauperem nè despicias: pauperes enim Deus elegit. At illa adhuc iter suum differebat. Rursùs Iohannes ad eam misit, qui eius verbis diceret: Post tres dies ego moriar: at tu si huc venire, & me videre nolueris, postremò teipsam pœnitebit. Illa cùm de eius morte audiuisset,exijt,& pueris suis præcepit,vt pauperem illum ad se ferrent.

Christus ei appàret.

Ille verò cùm esset contectus,agnosci non poterat, sed hæc dixit: Merces tua, ô domina,completa est, sicut Dominus dixit in Euangelijs suis, quo loco ait: Quæcunque feceritis vni ex istis fratribus meis minimis,& mihi fecistis. Ego verò, vt pauper & nihil habens, benedictionem quandam tibi volo derelinquere: sed iureiurando promittas velim, te facturam quæ dixero,& ità benedictionem accipias. Iurauit illa se obseruatu-

Matt. 25.

uaturam quæ audiret. Tum ille: Per eum, inquit, ipsum te obtestor, per quem & tu iurâsti, nè iubeas me alia veste tectum sepeliri, nisi hac ipsa, quam nunc habeo: & in hoc ipso loco, vbi tugurium meum est, facias me humari: quoniam neque alijs vestibus, neque nobiliore aliquo loco ego dignus sum. Hæc cùm dixisset, illi Euangelium tradidit, ac dixit: Hoc tibi in hac vita propugnaculum, & illius futuri æui bonum tam tibi, quàm domino meo viro tuo sit viaticum. Illa cùm Euangelium accepisset, vndiquè illud versans, ait: Simile Euangelium hoc illi est, quod olim dominus meus filio nostro dedit. Cucurrit igitur, & viro suo librum ostendit. Quem cùm ille agnouisset: Verè, inquit, Euangeliũ illud hoc est, & non aliud. Sed vndenàm ipse hoc habuit? Par est illum interrogare, vbinàm sit filius noster Iohannes. Cùm igitur ad ipsum venissent, dixerunt: Obtestamur te per purissimam Trinitatem, vt nobis verè dicas, vndenàm Euangelium hoc habueris, & vbi sit filius noster Iohannes. Ille cùm lachrymarum vim ferre non posset: Ego, inquit, sum Iohannes filius vester: ego sum multarum lachrymarum vobis causa. Euangelium hoc illud est, quod vos mihi dedistis. Sed Christum meum desiderans, suaue illius iugum portaui. Hæc cùm parentes audiuissent, ad filij collum se abiecerunt, & ab hora prima vsque ad sextam ità fleuerunt, vt omnes, qui vrbem habitabant, vnà cum illis filium agnitum fleuerint.

Vide sancti viri humilitatem.

Confitetur parentibus quis sit.

Vt verò eius recta & sancta institutio, nulla vitæ huius perturbatione macularetur, illius Spiritûs, quem loquentem in se habebat, ope adiutus, animam suam Deo reddidit. At eius mater oblita quod iurauerat, laceratis vestibus illum exuït, & aureis induit: quibus cùm ille indutus esset, repentè mater paralytica effecta est. Cùm verò eius pater verba illius memoria repeteret: Seruetur, inquit, quod sancti nostri filij voluntas postulauit. Cùm igitur aureis vestibus eum exuissent, laceris illis induerunt, quas antea habere solitus fuerat. Quo facto, statim eius mater sanata est. Illius autem sancti viri reliquias in tugurio illo parentes condiderunt, & sacram ædem illic ei construxerũt, omniaque bona sua sacro illi tẽplo dedicârunt. Cumque multas pecunias in peregrinorum ministerium contulissent, in pace diem suum obiêrunt. Hæc fuit Iohannis institutio, hæc vita, & sanctæ ipsius exercitationis ratio. Hic, inquam, cùm diabolum conculcâsset, supernæ vocationis brauio dignus effectus est, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria sit & imperium in secula seculorum, Amen.

Excedit è vita.

Boni parentes sancto filio templum construunt, omniaq; sua bona illi dedicât, ei⁹ reliquijs ibidèm collocatis.

VITA S. MAVRI ABBATIS, PER FAVSTVM EIVS CONDISCIPVLVM SCRIPTA.

PROLOGVS.

FAustus, famulorum Christi famulus, omnibus monachis, qui sunt in Oriente & Occidente, meridie & septentrione, & fidem, quę secundùm pietatem est, vnà nobiscum in Deo retinent, gratia, misericordia, pax, & propitiatio à Deo patre omnipotente, conditore omnium: & ab Iesu Christo vnico filio eius, Domino, Redemptore ac Saluatore nostro: atque à Spiritu sancto, illuminatore & viuificatore animarum nostrarum.

Cùm à parentibus meis omnipotentis Dei seruitio nutriendus, secundùm regularis normam institutionis, septennis beato Benedicto in eius sanctissimo cœnobio, quod idem totius sanctitatis vir in Cassino ædificauerat castro, traditus fuissem iuxta miserentis Dei voluntatem, qua & velle & operari in nobis perficit pro bona voluntate, gratuita nos & omnipotemtissima miseratione vt velimus præueniẽs, ac misericordissima gratia, nè frustrà bona, quæ inspirare dignatur, aggredi conemur, subsequens: quin magis, vt recta in illum fide credentes, atque in bonitate & simplicitate cordis de illo sentientes, pro his quæ ipse tribuit & immittit, præmia nos æternorum ab eo recipere speremus gaudiorum, si tamen propositi nostri & fidei rigorem ad finem vsque firmum ac inconuulsum seruemus: Postquàm, vt ipsi superno placuit opifici, annos puerilis ætatis emensus sum, & vti iam liberæ facultatis cœpi permissione, ex integro me pro

Faustus puer septennis fit monachus.

Phil. 2.

viribus & scire, monasticæ mancipaui obseruationi: adeò vt ne momento quidem à visione beatissimi ac sanctissimi Benedicti disiungi vllo modo vellem, sed semper eius Deo placita, & hominibus imitanda instrui doctrina, ac radiantibus ædificari exemplis, ardentissimo desiderabam amore.

Multis modis probari solent monachi. Cernens itaque beatissimus Pater me per omnia saluti propriæ, & regulari institutioni operam dare, multis sæpissimè argumentationibus propositum animi mei nisus est experiri, etiam de his, quæ ipse homini impossibilia ac importabilia esse sciebat. Sed vbi per gratiam omnipotentis Dei, qui omnes homines vult saluos fieri, me paratissimum atque promptissimum ad omne, quicquid illud erat, aggrediendum ac tentandum, siue etiam perferendum esse peruidit, ilicò specialiùs præ cæteris obsequiorum meorum vti seruitijs cœpit, meque arcanis quibusque, & nulli penè ab eo, vt asserebat, antè prorsùs creditis, paterno affectu instruere, ac contra tentantia præmunire vitia. Vndè factum est, vt cum beatissimo Mauro discipulo suo, qui ab eo religiosissimè nutritus & eruditus fuerat, quique vitæ merito & perfectione virtutum magistri cooperator extiterat, me ad partes dirigeret Galliarum, quò illi aliquod solatium mea præberet cohabitatio. (ego quippe ex prioribus, qui ab eo educati primi fuerant, solus superstes eram tyronibus) Gratia siquidem fundandæ cœnobialis religionis, ad tam longinquas exterasque ab eo transmissus est regiones.

1. Tim. 2.

Denique diuinitatis maiestas omnipotentissima, quæ omnia circumplectens & penetrãs, intelligit cogitationes à longè, & nouit omnia nouissima & antiqua, & omnes vias singulorum præuidet: cùm eidem sanctissimo patri, suum monasterium in loco, superiùs iam dicto, ab ipso constructum, occulto suo iudicio destruendum euertendumque prodidisset, & vir Domini inconsolabili pro hoc afflictione fletûs indesinenter afficeretur, reuelatio illum cælestis tali releuare ac confortare est dignata oraculo: Noli, ait, probatissime ac electissime Deo Benedicte, pro his, quæ huic euentura didicisti loco, mœstum vllo modo gerere animum, quoniam quod semel præfixum atque decretum est inscrutabili summæ Deitatis consilio, intransibile atque irreuocabile, sine dubio patrabitur, solis tibi tuo merito cunctorum concessis habitantium animabus. Sed aderit omnipotentis quamnuperrimè diuina propitiatio & consolatio, quæ & locum hunc in pristinum, immò in ampliorem, quàm nunc videtur, tuis nihilominùs meritis restituet gradum, & alijs perindè nationibus huius lumen religiositatis de hoc eodem irradiabit loco. Pro quo vt interpellatus, vel potiùs efflagitatus fueris, extemplò quos probabiliores in huius grege sanctæ habes congregationis, quò depósceris, mittere maturato, sciens proculdubiò, quoniam laboris eorum fructus vberrimus, & tibi ad cumulum recipiendorum augmentabitur præmiorum, & illos ad habitationem perennis introducet beatitudinis.

Psal. 138.

Diuinitùs reuelatur S. Benedicto destructio monasterij sui.

Hoc ergò sanctissimus Deoque charissimus pater certior factus responso, mox vt legatione Cenomanici antistitis conuentus & exhortatus est, continuò summæ religionis virum euocans Maurũ, cum consilio totius congregationis, legatis eum ipsius assignauit præsulis, dans illi socios & cooperatores, Simplicium, & Antonium, ac Constantinianum: me quoquè laboris eorum & peregrinationis, non dico operum perfectorum, comitem deputans. Ego itaque cùm longè post transitum egregij confessoris Christi Benedicti magistri nostri, operum mirabilium patratoris, sepulto iam beatissimo Mauro, & duobus comitibus nostris, Constantiniano scilicet & Antonio, ad nostrum monasterium vltimam iam penè agens ætatem, vnà cum Simplicio, iuxta mandatum beati Mauri fuissem regressus, compulsus ab omnibus fratribus congregationis Cassinensis cœnobij, de quo profecti fueramus, & præcipuè à religiosissimo viro, ac cum honore nominando Theodoro, qui tertius post sanctæ memoriæ Valentinianum prolixiori tempore Lateranensis congregationem rexit monasterij, historiam de vita & conuersatione, siue etiam de profectione eiusdem beatissimi Mauri, necnon etiam de constructione cœnobij, quod, Deo se iuuante, strenuè atque comptissimè ædificauit, quin & de miraculis, quæ per illum Dominus ad laudem & gloriam nominis sui operari dignatus est, quæ & nos ipsi coràm positi, oculis nostris inspeximus, altiùs & ab ipsa eius repetens natiuitate, scribere sum aggressus, ad omnium ædificationem monachorum. De veritate porrò gestarum rerum & narrationis, neminem ambigere suadeo, quia multo melius esse de toto silere scio, quàm aliquid mendosum effictumque narrare.

Monasterium Lateranense.

narrare. Deniquè hoc opusculum beatissimo Papę Bonifacio ostendi. Quod ipse sanctissimus Pontifex approbans, laude dignum duxit, suaque sancta authoritate roborauit. *Historia hæc à summo Pontifice approbata.*

Deprecor autem eos, qui hoc ad legendum sumpserint, nè rustico incultoque conscripta stylo fastidiant, sed potiùs veniam mihi tribuant: qui quanuìs imperitus existerem, ac nullius prærogatiua literariæ artis, qua inniti valerem, essem instructus, ea tamen, quæ per seruum suum Dominus operari voluit, & quibus ipse interfui, silentio nō sum passus abscondi: præsertim cùm ad hęc exaranda, quoquo modo possem, tam fraterna charitate & deprecatione, quàm nō paruipendendo sanctorum virorum sim prouocatus imperio.

VITA SANCTI MAVRI ABBATIS.

BEatissimus igitur Maurus, clarissimo senatorum genere, patre Eutychio, matre verò Iulia exortus, duodennis sanctissimo Benedicto, omnipotenti Deo sub regulari nutriendus institutione, à parētibus est traditus. Qui cùm adhuc iunior bonis polleret moribus, sicut etiam ipsi vidimus, & frequenter experti sumus, magistri cœpit adiutor existere, ac eius miraculorum cooperator esse. Hunc sanctissimus Benedictus prę omnibus semper chariùs dilexit & instruxit, atque ità in omnipotentis Dei informauit seruitio, vt nemini post ipsum in cœnobiali sacrosancta obseruatione fuerit secundus. Quis enim vnquàm austeriùs corpus proprium ieiunijs, abstinentia ac vigilijs, squaloribus quoquè & nimijs edomuit frigoribus? Frequenter enim eum vidimus in diebus sanctæ Quadragesimæ nec tunica, nec cuculla, nisì solummodò sacco vti cilicino, & duabus tantummodò vicibus in hebdomada parnissimum potiùs pręgustare, quàm sumere, cibum. Iste quippe mos in omni vita sanctissimo fuit Benedicto: cuius ille exemplo prouocatus, afflictione perualida carnem macerabat, inquantùm illi eiusdem patris sui permittebat licentia. Nam reliquo totius anni tempore, sub monachali tunica, semper asperrimo à scapulis vsque ad renes induebatur trogulo, eiusdem subtegminis in stratu, super aggestum calcis & sabuli, tantummodò excepto Quadragesimali tempore, vsus est cilicio. Tunc enim, inquantùm poterat, solicitè satagebat, non iacendo, sed potiùs stando, vel cùm nimia eum lassitudo compulisset, sedendo somnum capere. Nemo illum vnquàm vidit de lectulo cum cęteris surgere fratribus, sed semper nocturnos vigilando pręuenire hymnos attentiùs procurabat, plerunquè quinquagenos, sępè etiam centenos psalmos: nonnunquàm verò totum ex ordine Psalterium ante nocturnalem cōsummans synaxim, exceptis duntaxàt horarum spatijs, quibus orationum, lachrymarum, ac creberrimorū profundebat preces singultuum. Silētio verò ac lectioni ità assiduè vacabat, vt pro hoc etiam ipsi sanctissimo Benedicto admirabilis haberetur.

15. IANVAR. S. Mauri parentes. Duodennis traditi monasterio. Nota vestē & abstinentiam sancti viri. Item S Benedicti. Item stratū & somnū. Itē vigilias & preces. Silentium & lectionē.

His ergò alijsque, quas enumerare longissimum est, eo succrescente virtutibus, sanctissimus de illo Benedictus plerunquè in conuentu fratrū, suppresso eius nomine, quasi de alio loquebatur, iunioribus & negligentioribus illum proponens sequēdum. Vidimus, aiebat, nostra ætate quendam strenuissimæ nobilitatis iuuenem, infra annos adolescentiæ, ità omnis monasticæ religionis subitò arripuisse perfectionem, vt alicui ex prioribus similis, immò æqualis per omnia dignissimè iudicetur. Sed licèt hęc beatissimus, Deoq; dilectissimus Maurus, ac nonnulli ex fratribus, de eo sanctissimi ore Benedicti proferri scirent, nūquàm tamen ille pro hoc, vitio succubuit iactantiæ, ardua semper & sanctiora appetens, ac toto conamine de virtute in virtutem proficere studens. *Humilitas S. Mauri.*

Dum quodam tempore sanctissimus Benedictus, à quodam nobilissimo secundùm seculi dignitatem viro, exoratus fuisset, vt ad domum eius dignaretur per semetipsum accedere, quò vxorem eius & filium, quem nupèr enixa fuerat, à dęmonio, quo grauissimè pariter vexabantur, suis sanctis meritis & orationibus liberaret, & sanctus Domini pro eo, quòd ei familiaris pro aliquibus operibus, ab eo religiosè gestis, existeret, ire non distulisset: beatissimus Maurus, qui tunc in monasterio nostro, imperio sanctissimi Patris nostri, præpositi ac totius cœnobij procuratoris & administratoris post

ipſum fungebatur officio, cum fratribus ad fruges colligendas, longiuſculè à monaſterio eſt egreſſus: A quo opere dum ad ſextam refectionis horam cum eiſdem fratribus rediret, antequàm ad portam ventum fuiſſet monaſterij, claudum quẽdam & mutum puerulum inuenit in itinere. Cumque pater & mater pueri, eius pedibus prouoluti, & cum clamore valido & lachrymis terribile nomen Dei obteſtantes, vt filium ſuũ eis ſanum redderet, genua eius firmiſſimè vtriſque conſtringentes manibus, precarentur, refugit pauore nimio tale attentare miraculum, ſe peccatorem eſſe, nec talis vllo modo operis effectorem vociferans poſſe fieri: maximè, inquit, cùm hæc ſanctorum Apoſtolorum ſint opera, aliorumque perfectorum, qui eorum exempla credendo & imitando ſectantur.

Nos ergò hæc ab eo dici audientes, ſimul & perfectiſſimam Deoque acceptiſſimam ad talia peragenda eius vitam & meritum ſufficere cognoſcentes, iuncti parentibus pueri, pro reſtitutione ægroti eum rogare cœpimus. At ille, vt erat pijſſimus, lachrymis perfuſus, atq; in oratione proſtratus, poſtquàm diutiſſimè orauit, ſtolam cum qua eodem anno, iubente Benedicto, beato magiſtro ſuo, ordinatus ad miniſterium fuerat Leuiticum, & quam iuxta morem, gratia ſanctitatis primo indeſinenter ferebat anno, de ſanctiſſimo collo ſuo protulit, & ſuper caput infirmi, crucis ſignum faciens, poſuit, & ad cælum oculos erigens, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui diſcipulis tuis polliceri dignatus es, dicens: Amen dico vobis, quia omnia quæcunq; orantes petieritis, credite, quia accipietis, & venient vobis: oſtende etiam nunc, quia nos ſerui tui, exigui licèt & peccatores, in te & in verbis tuis ſanctis, prout ipſe largiri digneris, eandem fidem habemus. Et hęc dicẽs, ait ad debilem: In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, adiutus meritis ſanctiſſimi magiſtri noſtri, ſta ſanus & incolumis ſuper pedes tuos rectus. Et continuò ſoſpitati redditus, cœpit rectiſſimè ante nos pergere, ac Dominum voce exultationis & laudis benedicere, dicens: Benedictus Deus creator omnium, qui me redintegrare dignatus eſt meritis ſanctiſſimi ſerui ſui Benedicti, per beatiſſimum diſcipulum eius Maurum.

Nota quod hic de ſtola dicitur. *Marc. 11.* *Curat claudum et mutum puerũ.*

Perfectiſſimus ergò Benedictus, cùm reuerſus ad monaſterium, ſanatis, pro quibus ierat, fuiſſet, nobiſque narrantibus & laudantibus Dominum, ea quæ contigerant, comperiſſet, in magna deinceps admiratione ac veneratione beatiſſimum Maurum habere cœpit: nec iam loco diſcipuli cenſebat æſtimandum, quem ità Deo proximum iam videbat effectum. Per idem tempus legati ad noſtrum aduenerunt monaſterium, miſſi à beatiſſimo Bertigramno, Cenomanicæ ciuitatis Epiſcopo. Nam idem ſanctiſſimus Pontifex, audita fama ſanctitatis eximij Patris noſtri, Flodegarium Archidiaconem, & Harderadum Vicedominum ſuum, ſtrenuiſſimos ſcilicet atque clariſſimos viros, à latere ſuo cum magnis xenijs ad eundem Patrem noſtrum tranſmiſit, omnibus eum exorans precibus, vt illi perfectiſſimos dirigeret fratres, qui monaſterium illi ſecundùm regularis ordinem obſeruationis in fundo eccleſiæ, quam regebat, ædificare deberent. Perfectiſſimus verò Pater noſter, iuxta rationem & reuelationem, quæ in præfatione huius operis à nobis pleniter eſt expoſita, quanquàm finem dierum ſuorum iam iamque ſciret imminere, ſecundùm quod ſpiritu ſancto didicerat reuelante, legatis ſupradicti Antiſtitis tam beatiſſimum Maurum, quàm nos quatuor, quorum nomina proœmio inſeruimus, aſſignauit, præcipiens nobis, vt non minùs ipſi beatiſſimo Mauro, quem nobis magiſtrum conſtituebat, quàm ei catenùs, in omnibus pareremus.

Bertigramnus Cenomanenſis Epiſcopus. *Maurus mittitur in Gallias.*

Iam verò quis dignè explicet, quantus mœror, quantuſque luctus totam ſanctiſſimam noſtram ſubitò corripuit congregationem? Quia enim ſanctus pater eis iam obitûs ſui reſerauerat diem, ſpes & conſolatio totius congregationis in beatiſſimo Mauro pendebat, illum ſe patrem, illum ſe gaudentis poſt eius tranſitum habere rectorem. Sanctiſſimus autem pater noſter tantis fletibus & ſuſpirijs motus, omnem euocans congregationem, talem ad eos protulit orationem: Si triſtandum, dilectiſſimi fratres ac filij, pro tali eſſet negocio, mihi magìs, quàm vobis hinc eſſet mœrendum, qui quantùm ad præſens, magnis videor deſtitui ſolatijs. Sed quia dicente Apoſtolo, Charitas benigna eſt, benignitatem charitatis noſtræ omnimodìs impendere debemus his, quos aliquo modo ea indigere cognoſcimus, nec noſtra tantùm, quàm aliorum, quærere. Quapropter vos amoris paterni ſolicitudine à fletibus & mœrore tem-

Oratio S. Benedicti ad fratres. *1. Cor. 13.*

temperare depoſcimus, quia potens eſt Deus meliores nobispoſt huius depoſitionem corporis,huic ſanctæ immittere congregationi, quorum meritis & exemplis lõgè pręſtantiùs, quàm noſtris,ædificemini. Sed & illud ſummoperè nobis eſt procurandum,nè verſutia antiqui hoſtis, vndè alijs ſalus acquiritur, indè nobis triſtitiæ malo detrimentum in aliquo ingeratur.Nos etenim,quos vnitatis ſemel in ſancta charitate iunxit concordia, nunquàm vel longiſſima diuident terrarum ſpatia : quoniam ſemper interioris hominis adſpectu,qui renouatur ſecundùm imaginem eius, qui creauit eum,nos quoàd vixerimus tempore,inuicèm intuebimur. Vos autẽ fratres chariſſimi, quos ad opus Domini conſtruendum ad illas dirigimus partes, viriliter agite,& confortetur cor veſtrum in ſancto propoſito & religione: proculdubiò ſcientes, quia quanto auſteriora, cauſa ſalutis aliorum,in huius via ſeculi pertuleritis,tanto maiora à Deo recipietis cæleſtium gaudia prędmiorum.Nec vos vllo modo reſolutio huius noſtri mœſtificet corpuſculi,quoniam prędſentior vobis,carnis depoſito onere,ero,veſtrique, Dei per gratiam,cooperator exiſtam aſſiduus. Nota Lector.

Et hęc dicens,dans oſculum nobis,proſecutusque nos cum omni congregatione vſque ad oſtiũ monaſterij, oſculatis rursùm nobis, ac benedictione ſuper nos tradita, dedit ſanctiſſimo diſcipulo Mauro librum regulæ, quem ipſe ſanctus manu ſua ſcripſerat, proferrique iuſſit pondus libræ panis,& vaſculum æneum,vini heminam capiens,& ità nos ſiuit abire:dans mandatum miſſis ſupradicti Pręſulis ad eundem Pontificem,vt ſua vice paterno affectu nos ſuſcipiens tractaret, ac nobis aptum locum ad ædificandum, ſicut pollicebatur,cœnobium traderet. Regula S. Benedicti.

Igitur nos quinta Epiphaniorum ſabbati iter arripientes, primam manſionem in poſſeſſione noſtri monaſterij in villa, quæ * Eucheia nuncupatur, habuimus. Quò aduenientes,honorificè ſatìs à duobus fratribus noſtris,Probo videlicet & Aquino,ſuſcepti ſumus,quos ſanctus pater noſter huius rei gratia pridiè illuc direxerat.Ea nocte celebrantibus nobis nocturnale officium, aduenerunt illuc duo nihilominùs ex fratribus noſtris,Honoratus beatæ recordationis vir,ac Feliciſſimus egregiæ indolis adoleſcens, conſobrinus ſancti Mauri,miſſi à ſanctiſſimo Patre noſtro Benedicto. Quos vt vidimus, gaudio non modico gauiſi ſumus, certum tenentes apud nos, aliquid magni de parte eiuſdem Patris noſtri nos ab eis vel audituros,vel percepturos. Nec noſtra fruſtrati ſumus æſtimatione. Nam vt completis hymnis matutinalibus in vnum conuenimus, Honoratus monachus magnifica à pectore ſuo beato Mauro protulit munera, capſulam ſcilicet eburneam, & paginulam Epiſtolæ, breuia quidem continentem verba, ſed amore prophetiæ, & ſanctæ charitate dilectionis grauida ſatìs ac deſiderabilia, quæ idem ſanctiſſimus Benedictus ipſi deportari antequàm de loco egrederemur, perniciter iuſſerat.Siquidem tres portiunculas ligni ſalutiferæ Crucis,& reliquias ſanctæ Dei genitricis, ſanctique Michaelis Archangeli, ex palliolo ſanctæ ſcilicet eius memoriæ, Stephani quoquè protomartyris, ac beati confeſſoris Chriſti Martini, in ipſa poſuerat capſula. *Euchelia Preces nocturnæ. Nõ temerè vir ſanctus ſuis mittit reliquias.

Textus verò Epiſtolæ, quam & conſepelire ſibi amore Patris ſui beatus iuſſit Maurus,hęc continebat: Accipe,dilectiſſime, extrema inſtitutoris tui dona, quæ & longum noſtrum teſtentur amorem, & tibi ac commilitonibus tuis contra omnium perpetìm munimen præbeant impedimenta malorum. Poſt expletam enim totam trinam vicenorum decurſionem annorum,ex quo monaſterialem adiſti perfectionem, in gaudium Domini tui es introducendus,vt nobis Dominus heſterno die,poſtquàm à nobis digreſſus es,oſtendere eſt dignatus. Prædico etiam tibi, moram vos in eundo eſſe paſſuros,ac cum difficultate habilem locum inuenturos pro his, quæ & Deo ordinate perficientur, & quæ inimicus humani generis molimine calliditatis ſuæ in vos concitabit.Nuſquàm tamen benignitas miſericordis Dei vobis deerit,ſed potiùs,differendo licèt, ac deſiderium animi veſtri in longum experiendo,aliorsùm quàm ſperauimus,aptiſſimam dignabitur largiri manſionem.Iamque valeas felix in profectione,felicior futurus in peruentione.His beatus Maurus recitatis,& abundantiſſimè pro his,quæ & merebatur,& pręmonebatur,hilaris effectus,ad Patris Benedicti prędſentiam eoſdẽ cum gratiarum actione remittit fratres,adoleſcenti iam dicto Feliciſſimo,quinquiès ſiue ſeptiès perfectioris normæ religionis operam dare inculcans. Nota vim ſanctarũ reliquiarum. Prophetia S.Benedicti.

Porrò nos cœptum iter carpentes,quinquageſimoquinto die Vercellas aduenimus.

Quo

Quo in loco dum biduo ab ipsius ciuitatis clericis detēti fuissemus, qui nos plenissima receperant charitate, prophetia sanctissimi Patris nostri impleri iam in nobis cœpit. Supradictus enim Harderadus per gradus cuiusdam altissimæ ac mirificæ turris deambulans, ac impediente satana deorsùm pręceps ruens, ità toto corpore debilis, immò penè exanimis, ad nostrum nō aliter, quàm in linteo, deportatus est diuersorium, vt omnes de eius vita desperare cogeremur. Quæ res grauissimam nobis, & præcipuè Flodegario Archidiacono, tristitiam intulit. Nam quatuordecim dies ibì morati sumus, in quibus irremediabili ac deteriori semper idem vir attritus est dolore, adeò vt dextera scapula eius cum brachio & manu, inflatione nimia intumesceret, & medicus iam ad secandum eum sollicitè inquireretur. Illucescente ergò crepusculo tertiædecimæ diei, quo ibidèm adueneramus, Flodegarius nullo modo se ferre posse vt secaretur, affirmās: oratorium, in quo beatus Maurus orationi vacabat, concitus irrupit, pedesque eius vtraque constringens manu, ac lachrymis vbertim perfundens, osculaque figens frequentia, deprecari eum & obtestari cœpit, vt suis precibus infirmo subueniret, opem sui adiutorij illi ferendo, nec sineret eum ferro sectionis, & igne vstionis, acerbissimo cruciatu tormentari, quem sciebat eius interuentu facilè posse saluari.

Beatus verò Maurus tam miseratione infirmi, quàm profusione deprecantis lachrymarum, quamque etiam itineris retardatione ad fletum vsque permotus, ante altare in orationem se dedit, & diutissimè orationum precibus, suspirijs ac singultibus aures vicinæ sibi supernæ pietatis pulsans, cùm à loco, quo in modum crucis prostratus iacuerat, surrexisset, accipiens de super altare capsulam reliquiarum, quam illi beatus magister suus direxerat, assumptis etiam nobis, ad lectum pergit ægroti. Ibique rursùm oratione præmissa, salutiferum retegit lignum, & de eo à scapula vsque ad vngulas manuum ex omni parte signum crucis faciens, dixit: Deus omnium conditor creaturarum, qui ad restaurationem humani generis vnicum filium suum, operante spiritu sancto, ex Maria semper virgine incarnari constituit, qui per hoc sacrosanctum ac gloriosum viuificæ crucis lignum, vulneribus & languoribus animarum nostrarum, nos redimendo, subuenire dignatus est, ipse te per virtutem vitalis ligni huius ad pristinam reducere dignetur sanitatem. Hæc cùm beatus oràsset Maurus, continuò per tria loca omnis excoctio sanguinis, qua brachium totum intumuerat, vehementer decurrere cœpit. Erat autem ipse Harderadus nobilis quidem secūdùm seculi dignitatem, sed nobilior, prout seculari possibile erat, in omni religione.

In modum crucis prostratus orat.

Eccè quātæ virtutis est gloriosum lignū viuificæ crucis.

Flodegarius denique viso tanto miraculo, nullo modo se à fletibus præ gaudio poterat temperare, Deum assidua magnificās collaudatione, & sanctissimum patrem nostrum Benedictum frequētissima extollens veneratione, qui tales habere ac nutrire dignus fuerit discipulos, per quos talia Domino operari sit placitum. Fit continuò concursus totius suburbani populi, felicem se vnusquisque fore existimans, si beatum Maurum vel videre contigisset. Ipse verò non suam, sed patris, qui in cęlis est, semper gloriam quęrens, adspectus se videre quęrentium fugiebat, dicens: Hoc quod per lignum redemptionis nostræ diuina perficere voluit maiestas, redemptori magìs omnium est asscribendum, quàm homini: quanquàm sanctissimi patris nostri Benedicti merita, vt id efficeretur, obtinuisse nulli dubium esse possit. Aeger igitur noster penè iam incolumis effectus, beatum deprecatus est Maurum, vt sequenti etiam die ab ipsa non egrederemur vrbe, quousquè ille per omnes orationis domos, quæ ibidèm constructæ erant, vota piæ laudationis & sacrificium veræ confessionis, pro reddita sibi persoluere Domino posset sospitate. Quod beatus libētissimè annuit Maurus: valdè enim eum diligebat, pro eo maximè, quia religionem ordinis nostri ab eo pręferri videbat.

Quintodecimo demùm die vrbem illam relinquentes, ac dispositum iter accelerare festinantes, cùm iuga alpium media ferè trāsiremus die, famulus noster nomine Sergius, de equo, cui insederat, super immane sinistrorsùs cadens saxum, pedem sibi concitè resurgere volens, ità atterens extorsit, vt ossa omnia in vnum coadunata, non iam speciem pedis, sed similitudinem alicuius præfigurarent teretis. Qui nimio affectus cruciatu, cùm frequenter vitali quasi carere videretur flatu, beatissimus Maurus ad eum accedens, sinistraque manu collisum eius appræhendens pedem, & dextera super eum signum crucis faciens, ait: In nomine Dei omnipotētis, qui sua virtute soluit compeditos, surge sanus, & prouide ministerium obsequij seruorum Dei, ad quod peragendum

Signo crucis manu impresso, collisum pedem Sergij Maurus sanat.

dum à beatissimo patre nostro nobis es assignatus. Qui ilicò sanissimus effectus, gaudium nobis lętitiamque suscitauit non modicam.

Exindè cùm ecclesiam preciosorum martyrum Christi Mauricij & sociorum eius gratia orationis omnes simul fuissemus ingressi, cęcus quidam ex matris vtero, pro foribus eiusdem basilicæ sedens, & ab intrantibus ac egredientibus quotidianum mendicando victum deposcens, comperit à socijs itineris nostri illic Maurum aduenisse discipulum sanctissimi Benedicti, cuius fama sanctitatis iam vbiquè percrebuerat. Cumq; oratione completa ostium basilicæ egressi fuissemus, cæcus idem in pauimento toto prostratus corpore, deprecari & obtestari beatum Maurum cœpit, dicens: Adiuro te Maure serue Dei per hos preciosissimos Thebææ legionis martyres, & per venerabile magistri tui nomen Benedicti, vt sanctis tuis precibus oculorum mihi lumen conferri obtineas à Domino. Sanctus ergò Domini hoc audito, parumpèr figens gradum substitit, eumque de pauimento surgere pręcepit. Cumque stetisset ante illum, interogauit eum, dicẽs: Dic mihi homo, quantũ temporis iam emensum est, ex quo hæc sancta sanctorum adisti limina? Qui respondit, dicẽs: Vndecimus penè iam elabitur annus. Et sanctus Domini ad hęc ait: Nunquid si voluissent hi sanctissimi, ac Deo charissimi martyres, qui corpora sua sancta pro Christo gladiatoribus perimenda exposuerunt, vt animas pro ipso ponerent, lumen oculorum tibi à Domino dari impetrare nõ potuissent? Istos itaque attentiùs exorando deprecare, quorum magìs hęc quàm nostra sunt opera, & quorum ipsi non minùs cęteris indigemus suffragijs. Et hæc dicens, cœpit abire. Cęcus verò quędam horrenda & pauenda vociferãdo inclamare sacramẽta non intermittebat, vsquequò sanctus vir, nobis etiam compellentibus, sedibus oculorum eius, quibus eatenùs lucicomi solis non splenduerat claritas, lachrymis madefactis, dexteræ manûs suæ impressit digitos, cæloque aliquantispèr intendens, ac super eos signum nostræ redemptionis edens: Dominus, ait, & Saluator noster Iesus Christus, qui est vera lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ipse te per inuocationem sui nominis, & merita horum beatorum sanctorum, ac magistri nostri Benedicti, illuminare dignetur, vt vidẽs mira opera altissimi, quibus distinguere mundanæ voluit formam creationis, ipsum cõditorem horum ac restauratorem nostrum voce exultationis, & opere veræ credulitatis collaudes.

Sanctorum suffragijs indigemus.

Signũ nostrę redemptionis edit in oculos.

Hæc cùm orâsset sanctus vir, statìm sanguis vbertìm ab oculis eius defluere cœpit, & continuò clarissimis luminibus sphæram solis respectans, hymnum trium puerorum ex ordine decantare clara voce cœpit. Vocabatur autem vir ipse Linus: qui, vt ab ipso comperimus, tam psalterium, quàm omnia & diurna & nocturna audiendo didicerat officia. Habitatores autem loci illius, videntes tale miraculum, per beatum Maurum celebratum, simul in vnum conglobati, deprecabantur eum, vt benedictionem suam super eos daret. Quibus ipse hac tantùm respondit voce. Benedicat vobis Dominus Deus vester, qui habitat in Sion, vt videatis bona eius, quæ sunt in Hierusalem, omnibus diebus vitæ vestrę. Deditque mãdatum illi, qui illuminatus fuerat, vt nunquàm iam ab ipsa ecclesia discederet, sed iugiter ibì Domino ac sanctis martyribus deseruiret. Quod ipse posteà deuotissimè impleuit. Cùm enim post transitum beati Mauri ad nostrum reuerteremur monasteriũ, clericatûs eum functum officio in ipsa inuénimus ecclesia, & decrepitam iam agentem senectutem.

Cęcus videt.

Indè igitur egressi, cœptum iter exequi attentiùs conabamur. Cumque nocte quadam iuxta ecclesiã sanctæ Dei genitricis & semper virginis Mariæ, iam in locis hospitaremur virentibus, & mulier quædam vidua Remeia nomine, quæ in contigua nobis manebat domo, filium suum iam adolescentem, quem ex defuncto nupèr viro suo susceperat, quique iam vltimum trahens flatum, vicinam in lecto iacens opperiebatur mortem, insomnem plangendo & eiulando duceret noctem, vir Domini Maurus more sibi solito, nobis quiescentibus, ipsam ecclesiam, vota Domino precum ac supplicationum vt redderet, ingressus est. Cùm verò iam vigilia propinquaret matutina, & mulier nec momento quidem à plangoribus & eiulatibus cessaret, vir Domini tenerrimè motus ad pietatem, se cum lachrymis Domino prostrauit, & vt miseræ muliercülæ misereri dignaretur, filium suum illi restituendo incolumem, precabatur. Cumque ab oratione surrexisset, cellulam in qua dormiebamus, latenter introïens, Simplicium monachum cautè tetigit, annuens illi, vt cautiùs surgens se sequeretur. Ille autem

mox eum in ecclesiam sequutus, attonitus quid ei vellet iubere, expectabat. Sanctus verò Domini accedens ad illum, ait: Doloribus huius infelicis mulieris animus meus nimia compatitur teneritudine. Quapropter plena fide ad lectulum simul accedamus iacentis: forsitan recuperabit illum superna dignatio. Veniens ergò ante stratum penè iam exanimis cadaueris beatus Maurus vnà cum Simplicio, ait: Christus Dominus & Saluator noster, vnica spes & cõsolatio dolorem patientibus & perferentibus, qui misericordia motus super viduam, filium eius extra portam elatum, intuentibus populorum exuscitauit turbis, eâdem nunc pietate & huic adesse dignetur mulieri, filium eius restituendo incolumem. Et hęc dicẽs, abscessit. Ille verò, qui duobus iam diebus sine sensu & voce iacuerat, matrem suam vocare ac consolari cœpit, dicens: Noli mater flere, quia lachrymis cuiusdam serui Dei, quas fudit tuo compatiens dolori, vitę ac sanitati ab ipsis Auerni faucibus redditus sum. Cui cùm illa diceret, Eccè in hac nostra basilica cum alijs eiusdem habitûs viris matutinos decantat hymnos: ille àc si nihil incommodi pertulisset, de lecto cõtinuò surgens, ecclesiam intrauit, & absque hęsitatione sanctissimum adijt Maurum, vociferans & dicens: Verè tu idem ipse es, qui me tuis lachrymis & meritis à tribunali, de quo tristem exceperam sententiam, qua iam incendiosis deputatus eram locis, ad superos reuocâsti. Fama huius facti totam continuò repleuit regionem. Ruunt præcipites nobis obuiàm viri cum mulieribus, senes cum iunioribus, laudes Domino vndiquè cõcrepantes, qui taliter mirificat sanctos suos. Vocabatur autem idem adolescens Eligius, qui posteà (vt nobis relatum fuit) in monasterio Lirinensi monachus est effectus.

Luc. 7.

Eccè hora matutina in obseruatione etiã apud antiquos.

Paschalis solennitas.

Nos itaque cùm iam appropinquante solennitate Paschali, quotidiè profectionem acceleraremus, eo die, quo Dominica celebratur cœna, in pagum deuenimus Antisiodorensem. Audiẽs autem beatus Maurus opinionem sancti Romani monachi, qui beatissimo patri nostro Benedicto in initio adiutor & cooperator extitit, vt in historia vitæ eius plenissimè inuenitur, quique per reuelationem Gallias petens, cœnobiolum in eodem pago, in loco, qui Fons rogi nuncupatur, ædificabat, petijt duces itineris nostri, vt eò diuertentes, ibidèm sacrosanctum Pascha celebraremus. Hoc autem beatus Maurus maximè idcircò expetebat, quia & sequẽti die transitũ sanctissimi magistri nostri complẽdum esse sciebat, & colloquio beati Romani monachi desiderabiliter frui cupiebat. Ductores verò itineris nostri, petitionibus viri Dei libenter annuentes, cõcito gressu illuc tendere festinârunt.

Parasceue, eius solen. ne officiũ.

Die itaque parasceue hora illuc sexta peruenientes, deuotissimè à beato Romano suscepti sumus. Cumq; omnes nos, qui cum beato Mauro pergebamus, ad ea, quæ opùs ad diem festum erant, pręparanda vel emẽda occupati essemus, ipsi sanctissimi viri dulcia inuicèm perennis vitæ serebant colloquia. Et cùm iam vespertina hora post solenne officium, quod specialiter, vtpotè annuatim, eo celebratur die, appropinquaret, vir Dei sanctus Maurus beato Romano dixit: Crastina die beatissimus Pater noster Benedictus, terreno deposito corporis onere, cælestem gaudens & hilaris scandet ad patriam. Quod audiens sanctus Romanus, ilicò in lachrymas resolutus, flere inconsolabiliter cœpit. Quem beatus Maurus cõsolari cupiens, aiebat: Gaudere potiùs, quàm flere ideò de eius migratione debemus, quia & patronum magnum pręmittimus, & pręsentiorem cum nunc, quàm si carne viueret, sumus habituri. Hęc tamen dicens, nec ipse à fletu se poterat cohibere. Noctem verò illam, quæ duodecimo Calẽdarum Aprilis habebatur, & qua sacratissimum vigiliarũ Paschæ illucescebat sabbatum, tam beatissimus Maurus ac nos, qui cum eo ibamus, quàm sanctus Romanus cum aliquibus discipulis suis, ieiuni peruigilem duximus vnusquisque nostrûm secretò apud se, vt in illis diebus in Ecclesia Romana mos erat, psalmos & orationum preces deuotè pro exitu eiusdem patris nostri Deo dilectissimi Benedicti consummantes.

Nota de sanctorum præsentia.

Item antiquũ ecclesię ritum.

Cùm verò transacta iam hora quasi tertia ipsius sacratissimæ diei, beatissimus Maurus in ecclesia consisteret, vt transitum eius, qualicunque eueniret hora, orando & psallendo pręmunire, longè licèt positus, satageret, seque pauimento in orationem dedisset, raptus spiritu, subitò se transpositum in loco, de quo egressi fueramus, vidit, conspexitq; viam pallijs stratam, ac innumeris coruscam lampadibus, recto Orientis tramite, ab eius cella in cælum vsque tendentem. In qua etiam visione duos congregationis nostræ fratres socios habuit, cum quibus simul eandem visionem conspexit. Itaq; cùm viam, quam

Visio S. Mauri.

quam cernebant, mirarentur attentiùs, venerando habitu vir desupèr clarus assistens, cuius esset via, quam cernerent, inquisiuit. Quod illi se nescire professi sunt. Quibus ille ait: Hęc est via, qua dilectus Domino cęlum Benedictus ascendit. Hanc visionē vnus ex illis duobus fratribus nostris, qui eam simul cum beato Mauro viderunt, in nostro morabatur cœnobio: alter verò, vt beatus Gregorius scripsit, longiùs positus vidit. In Vita S. Benedicti.

Mox verò vt beatus ad se reuersus est Maurus, ocyùs sanctum Romanū ac nos euocans, cuncta quæ viderat, lucidè nobis per ordinem retulit. Diem illam, & sequentem Dominicam, qua specialiter resurrectionis Dominicæ celebratur dies, solēnem & celebrem cum omni gaudio ac lętitia peregimus. Secunda autem feria festiuitatis ipsius, antequàm proficisci cœpissemus, sanctus Romanus beato Mauro dixit: Si absque animæ periculo locum hunc deserere potuissem, meliùs tecum, amantissime frater, cuperem habitare, quàm alicubì finē vitæ terminare. Sed quia & hos deserere periculosum est, & vltimus mihi iam iamque imminet dies, perge felix, quò mitteris, ac prosperè felici vtere sorte: Deus autem omnipotēs semper sit tecum, & cum fratribus, qui tecum pergunt, & recto itinere perducat vos ad veram repromissionis terram, quam omnibus electis suis polliceri est dignatus: vbì pręparauit eis, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, nisì in illorum, qui terrena omnia amore eius proterentes, ac desiderio cęlestium abdicātes, dicere cum Apostolo valent: Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. 1. Cor. 2. Ibidem.

Ex eo loco recto calle Aurelianis cùm venissemus, grauissimus duces itineris nostri mœror inuasit. Audierūt siquidem, certis deferentibus nuncijs, beatum Bertigramnum Episcopum iam migrâsse ad Dominum, aliumque in loco eius iam substitutum pontificem. Hoc autem cùm beato Mauro ac nobis intimâssent, magno tędio deficere cœpimus, nescientes quid facere deberemus. Sed beatus Maurus, memor prophetiæ sanctissimi patris nostri, qua nos, cum difficultate licèt, aptum locum inuenturos esse prędixit, deiectos animos blandis consolationibus ac promissionibus roborabat, dicens: Nolite, fratres dilectissimi, in prę senti afflictione animos ità tristitiæ subdere: quoniam & Deus tribulationem patientibus eos releuando, præoccurrere consueuit, & precibus beatissimi patris nostri adiuuabimur, qui se nobis semper præsentem & cooperatorem adesse pollicitus est. Nam & Abraham patriarcha imperio Dei egressus de domo & de cognatione sua, terram peregrinationis suæ posteà in posteris accepit in hereditatem. Itaque & nos nostræ congaudentes peregrinationi, expectemus, vt deuotissimi serui, consolationem Domini, & per omnia vestigia patris nostri sanctissimi Benedicti imitari satagamus, qui relicta domo & rebus patrijs, & ad vltimum nutricem suam occultè fugiens, ac soli Deo placere desiderans, tantam à Domino promeruit gratiam, vt nemini post beatos & primos Apostolos vnquàm fuerit secundus: sed potiùs, Deo se iuuante, tot sanctorum extiterit fundator cœnobiorum, tantaque Domino acquisierit millia perfectorum monachorum. Gen. 12. Excellentia S. Benedicti.

Hac itaq; exhortatione beati Mauri aliquo modo confortati, tractare simul cum ductoribus nostris cœpimus, quid potissimùm nobis esset agēdum. Tunc nobilissimus vir Harderadus cùm ad latus beati resideret Mauri, ità exorsus, talia proferre cœpit: Dignū mihi atq; conueniens, pater sancte ac religiosi fratres, esse videtur, vt nos, qui legatione huius rei functi sumus, propter quam tot ac tanta perlustrantes terrarum spatia, laborem hunc iussu nostri pontificis assumpsimus, istum nouum atque incognitum nobis adeamus antistitem, & causam itineris nostri notam illi ex ordine facientes, voluntatem eius super tali negocio rescire valeamus: simul etiam & nostrî solicitudinem apud eum gerere nos oportet. Tu verò pater venerande cum fratribus, quos tecum habes, nostrum ad vos hîc expectare reditum debes, qui infra octo, vt reor, cōsummabitur dies. Etenim si ille hoc, quod beatus decessor suus implere cupiebat, facere renuerit: alia proculdubiò reperietur via, quô id, ad quod missi estis, cum superno adiutorio perficere valeatis, nè frustrà tanti laborem itineris assumpsisse videamini.

His dictis, aptissimam mansionem nobis in eadem vrbe iuxta ecclesiam beati Petri Apostoli assignauerunt, deputatis ad custodiam nostrî, quos honoratiores in suo habebant famulatu: simul pręcipientes eis, vt nō minùs obsequijs tam beati Mauri ac nostris, quàm illorum solicitè inuigilarent. Hęc itaque honorificè cùm ordinâssent, cum benedictione sancti Mauri profecti sunt. Cumq; Cenomanis venissent, & Episcopo nunciati S. Maurus cum socijs suis hæret Aureliæ.

 fuissent,

fuissent, honorificè ab eo suscepti sunt, atque in proprijs restituti officijs, amplificatis sibi etiam ab eodem præsule priorum possessionum honoribus. Sed cùm causam legationis suæ ei narrâssent, ac quid ipse super hac re vellet, inquirerent, respondit se proprijs magìs, quàm aliorum, velle insistere cœptis, nè super alienum videretur ædificare fundamentum: præsertim, inquit, cùm incumbat nobis nunc ordinatio ac dispositio tam propriorum negociorum, quàm & ecclesiarum peruigil solicitudo. Hoc autem agebatur secundùm dispositionem occulti consilij Dei, qui locum, quem beati Mauri magisterio, atque institutione doctrinæ regularis sublimandum esse decreuerat, nullo modo obtentu alterius differri vel ad modicum volebat loci. Siquidem locus ille, qui à beato Bertigramno ad construendum cœnobium prouisus ac delegatus fuerat, non admodùm aptus vel congruus regulari erat religioni, vt nobis nostri dicebant ductores: nam ex ipso nomine, quo Rumpiacus vocabatur, deformis à nobis & scabrosus æstimabatur. Harderadus proindè certissimè comperiens, quòd Domnolus episcopus nihil de hac re facere vellet, lætissimus effectus, licentiam ab eo ad nos reuertendi petijt. Qua sibi concessa, nepotem suum strenuæ iuuentutis virum, nomine Hademarum, beato transmisit Mauro, mandans illi, vt nullo modo mœstum gereret animum, sed quantocyùs posset cum omnibus, quos cum eo dimiserat, ad Andegauensem ire festinaret regionem, quò ille nobis se occurrere per nuncium designauerat. Cùm itaque tam beatus Maurus, quàm & nos omnes, qui cum eo remanseramus, alacriores tali effecti nuncio fuissemus, decimo die, postquàm Aurelianis ciuitatem fueramus ingressi, iter arripientes, tendere quò iussi fueramus, summoperè certabamus. Quinto tandèm die ad locum, qui Restis nuncupatur, peruenientes, honorabilem virum Harderadum, & vxorem eius ac filios, aduentum nostrum iam per biduum ibì præstolantes, inuenimus. Qui cùm honorificè nos recepissent, post abundantissimam, quam nobis præparauerant, refectionem, supradictus vir Harderadus cum coniuge sua, Cæcilia nomine, secretiorem expetens locum, adscito beato Mauro, omnia illi, quæ cum suo inuenerat episcopo, per ordinem nunciauit. Et cùm beatus ei diceret Maurus: Quid nobis nunc agendum vir illustrissime, vel potiùs eligendum esse decernis? Ille amabiliter, vt vir iucundissimi erat vultûs, respondit:

Domnolus Episcopus Cenomanensis.

Est mihi consobrinus, nomine Florus, magnis tam in his, quàm in alijs regionibus possessionibus pollens, qui primus inter primos totius regni Francorum proceres, decentissimè omnia iussus à Rege palatina disponit moderamina. Hic itaque ab ineunte ætate in seculari licèt habitu cõstitutus, omnipotenti Deo solicitè placere studuit semper. Cui ex amissa cõiuge, quam vt acciperet, inuitum eum tam rex, quàm nostri coëgêre parentes, vnus tantummodò superest filius, qui si alicubì perfectos in hac religione posset inuenire viros, in sua propria possessione, quæ ei de paterna euenit hęreditate, monasterium construere desiderat, filiumque suum ibidem Deo offerre cupit: ac sic demùm relictis omnibus, quæ sunt huius mundi, negocijs, Deo in eodem seruire liber ex omnibus, optat cœnobio. Ad hunc ergò missum nostrum directum habeo, qui illi aduentûs vestri causam pleniter enarrare valeat, vel si in deliberatione animi sui perseuérat, explorare. Nos tamen, si placet, vsquedùm aut ipse, aut ille, quem ei direximus, reuertatur, locum ipsum, de quo loquimur, inspicere & considerare habeamus. Hoc beatus Maurus audiens, gaudio gauisus est magno, & statim altera die cum eodem honorabili viro pergit ad considerandum locum.

Flori insignis viri encomion.

Eo tempore Theodebertus rex nobiliter regni Francorum apicem gubernabat. Cui supradictus clarissimus vir Florus ità familiaris & charissimus in omnibus erat, vt quicquid in omni ditione eius facere vellet, absque alicuius contradictione permissus à rege obtineret. Qui cùm relatu nuncij, quem ei Harderadus direxerat, tam beatum Maurum, quàm & nos cognouisset aduenisse, & quia Cenomanicus antistes nos recipere noluisset: ilicò accedens ad regem, causam ei aduentûs nostri pleniter narrauit, ac voluntatem suam, quam de ædificando cœnobio habebat, ei aperuit: petijtque ab eo, vt nos eius permissu suscipere mereretur, quatenùs ei monasteriũ, sicut desiderabat, construeremus. Cui Theodebertus rex respondit, dicens: Non ità nobis hactenùs seruîsti, vt aliquid tibi negare, aut contradicere possimus. vndè perge quantocyùs, & nostra comitatus gratia, ac roboratus authoritate, eosdem sanctissimos viros omni suscipe reuerentia, peragens cum eis desiderium, quod animo tuo superna inspirauit dignatio, simulque

Theodebertus Frãcorum rex.

Eius erga sanctos monachos beneuolentia.

mulque deprecare illos, vt pro nobis ac liberis nostris, populoq; totius regni, à Deo nobis collati, ipsius assiduè exorare dignentur misericordiam: Paratissimos etenim nos atque promptissimos in omni suo inuenient obsequio, si formam huius religionis ità ab eis obseruari compererimus, sicut iam fama vulgante, ab eorum magistro arduè satìs eam traditam audiuimus. Tuum verò erit, artifices illuc ad operandum, vbicunquè eos in omni nostra inueneris potestate, adducere & adunare, vt opus ipsum celeriùs possit expleri: nec nostra, iuxta voluntatem & cōsilium tuum, regia loco illi deerit largitas, si aptè eum constructum, & conuenienter perspexerimus ordinatum.

Talibus ac tantis regis promissionibus nobilissimus vir Florus roboratus, concitus ad prædium possessionis suæ, quod Glannafolium dicebatur, aduenit. Cuius aduentu Harderadus audito, cum beato Mauro ante fores portarū in eius pergit occursum. Videns verò Florus beatum Maurum humilimo monachali indutum habitu stantem, de equo, cuius tergo insederat, perniciter desiliuit, ac tertiò antequàm ei appropinquaret, toto corpore in terram se prosternens, cùm ab eo humiliter receptus, ac modestè, vt dixerat, eleuatus fuisset, diutiùs se inuicèm complexantes, ac alterutrùm constringentes, lachrymas quoquè præ gaudio inuicèm effundentes, immorati sunt. Tunc deindè prędictus vir, osculatis nobis omnibus, appręhendēs iterùm dexteram beati Mauri manum, & strictìm eam exosculās, ait ad illum: Benè te venisse gaudemus serue Dei excelsi, & discipule sancti viri Benedicti, cuius honor & nomen, quod in sancta emeruit seruitute, penè iam omni seculo innotuit: & benedictum nomen Domini gloriosum, qui te ac commilitones tuos, istos reuerēdos viros, ad adiutorium nobis in istam misit prouinciam. Et hęc dicēs, ducebat eum ad domum, pręcedēte nos Harderado, & filijs eius.

Nota reuerentiam viri erga S. Maurum.

Die verò alia cùm post matutinale officium in vnum conuenissemus, aperuit beato Mauro voluntatem suam, quam de constructione cœnobij habebat, simul & referens regis promissionem ac deprecationem, qua eum & pro se ac filijs, omniq; populo Dominum attentiùs implorare expetebat. Tunc beatus Maurus ait ad illum: Obseruatio ordinis nostri summā deposcit quietem & securitatem. Quapropter si nobilitati generositatis tuæ videtur non esse cōtrarium, primùm omnium res, quas Deo, eiusq; famulis tradere pro remedio, vt asseris, animæ tuæ desideras, simul perlustrantes inspicere debemus. Indè verò facto testamento, te tradente nobis coram testibus, recipere eas conuenit in nostram dominationem. Cui cùm assensum suum Florus præbuisset, ascensis equis post diem tertium, inspectis omnibus, ad supradictum reuersi sunt locum.

Tunc clarissimus vir Florus scripto, iuxta consilium beati Mauri, testamento, tradidit ei omnia, & de suo iure in eius delegauit potestatem atq; dominium. Obtulit etiam ipso die Domino filium suum, nomine Bertulfum, puerulum octo circitèr annorum, nutriendum & instituēdum doctrina & magisterio beatissimi Mauri, sicut & ipse à sanctissimo magistro suo Benedicto educatus in omni nostra fuerat obseruatione. Post cuius oblationem ait beato Mauro: In hoc sanctissime vir, & te, & qui tecum sunt, certos tam de hoc loco, quàm de rebus ibì à me collatis esse cōuenit, cùm & filium meum seruiturum Deo per vestrum obtulerim magisterium: & meipsum, si vita comes Deo propitio fuerit, opusque perfectum, relictis omnibus, quæ sunt huius mundi, in hoc eodem diuinis mancipandum seruitijs polliceor loco. Congregatis igitur plurimis artificibus & operarijs, iactisq; fundamentis, opus cœptum quotidiè certatìm accelerabāt. Sèd quia paruus deorsùm super ripam fluminis erat locus (ex vna enim parte obiectu montis, ex altera verò Ligeris alueo angustabatur) in deuexo ipsius montis latere fabrica omnis ædificari cœpta est. Primùm ibì vnam non admodùm magnam ædificauerunt orationis domum, quam beatus Maurus in honorem sancti Martini confessoris Christi consecrari fecit: In qua etiā Dei dispositione, & sua electione eum sepeliuimus. Nam sicut sanctissimus Benedictus in oratorio eiusdem beatissimi Martini, in quo destructa ara Apollinis, eius memoriam posuerat, se sepeliri iusserat: sic perfectissimus eius discipulus, nè vel in sepultura ab eius videretur discrepare qualitate, in domo eiusdem orationis se præcepit tumulari.

Puerulus octēnis offertur religioni.

Cōstruitur monasteriū S. Mauri.

Prædictus deniquè vir Florus, cùm Theodeberti regis in omni regnò summam obtineret potestatem, ac vice Comitis in Andegauensi eo tempore fungeretur pago, peritissimos vndiquè illuc conuenire fecit artifices, tam lignarios, quàm cæmentarios, quàm etiam in alijs doctos artibus.

Cumque die quadam cum beato Mauro operarios inspiciens resideret, & vir Domini lectioni ecōtrà operam daret, ac interdùm ea, quæ legebat, ipsi Floro exponeret: quidam Clericus, qui cęmentariæ arti pręerat, & quem idem Florus de palatio regis ob hoc adduxerat, de altissimis gradibus, in quibus operarij stantes, altiùs iam porrectam ædificabant maceriā, retrorsùm corruēs, super deportatum illuc montem lapidum cecidit. Cumque cum omnes mortuum crederēt, ac de sola eius sepultura tractarent, pro eo maximè, quia per omnes corporis meatus sanguis vndatìm profluens egrederetur, vir Dei cum Floro aduenit, eumque continuò ad ostium ecclesiæ beati Martini deportari fecit. Cumq; omnes abscessissent, ipse in terram se ante altare orationi dedit. Qua completa, egrediens & super collisa membra signum crucis faciens, ait: In eius nomine, qui corpus hominis de limo terræ formauit, & spiraculum vitæ ei inspirauit, surge sanus Langise, & perfice opus tuum quod cœperas. At ille statìm velut à somno surgēs, mirari cœpit, quando illuc aduenisset. Sanctus verò Domini ad eum ait: Non tuis huc pedibus, sed aliorum delatus es manibus. Sed perge quantocyùs, nè fortè tua absentia opus intermittatur. Illo itaque egresso, Florus, qui in parte cum Simplicio monacho stans, cuncta quæ vir Dei egerat, vidit, concito cursu adueniens, seq; ad pedes eius proijciens, clamare cœpit: Verè discipulus es, sancte Maure, beati Benedicti, de quo talia narrare frequenter audiuimus. Ex illo die idem Florus ità eum in maxima habuit admiratione, vt nunquàm propiùs ei accedere auderet.

Oratione & signo crucis Maurus collisum sanū reddit.

Nota reuerentiam.

Itaq; cùm clericus, qui sanatus fuerat, ad opus suum fuisset reuersus, quidam ex operarijs beato Mauro detrahere cœperunt, dicentes eum non religionis obtentu, sed gratia cupiditatis, quô honoratior in alijs esset regionibus, suum reliquisse monasterium, & tam longinquas adisse terras, & hæc quæ faciebat, non virtute Dei, sed potiùs quibusdam obtinere præcantaminibus. Cùm ergò hæc inter se sermocinarentur, malignus spiritus tres ex illis subitò inuasit, & ità grauissima vexatione atterere cœpit, vt vni ex illis, nomine Flodegiso, animam extorqueret. Quod vbì vir Domini, quid euenisset, agnouit, vehementer flere cœpit: iterumq; oratorium beati Martini ingressus, attentiùs Dominum tam pro his qui torquebantur, quàm & pro illo, qui mortuus fuerat, deprecabatur. Et cùm per tres continuas horas orationi incubuisset, ad eos qui vexabantur, & se inuicèm dentibus lacerabant, accessit, & signum crucis tertiò contra eos faciens, dixit: Filius Dei vnigenitus Dominus noster Iesus Christus, qui discipulis suis potestatem dedit calcandi supra serpentes & scorpiones terræ, & super omnem virtutem inimici, ipse vos absoluat ab hac dæmoniaca vexatione. Et cùm adhuc dentibus frenderent, puluereque se conspergerent, vir Dei propiùs accedens, digitos vtriusque manûs illis in ora misit. Spiritus verò immundi, fœtida relinquentes vestigia, ventris egestione fugati sunt.

Pœna detrahētium miraculo.

Et hic oratione & signo Crucis dæmones expellit. Luc. 10.

Iussit deindè vir Domini corpus defuncti tolli, & in porticum ecclesiæ deferri. Noctem illam ieiunus totam duxit insomnem, assiduis Dominum exorans gemitibus, vt animam in corpus defuncti reddere dignaretur, nè diutiùs de ea diabolus, qui illam extorserat, triumpharet. Manè autem primo Simplicium presbyterum adsciscens, vt sacrificium nostræ redemptionis pro eâdem Deo anima offerret, imperauit. Quod dum ille deuotissimè consummâsset, cum ipso Simplicio vir Domini ad locum, in quo mortuus iacebat, accedens, ait: Domine Iesu Christe, qui quatriduanum Lazarum de monumento suscitâsti, & ad preces serui tui Eliæ, filium viduæ vitę restituisti: adesto & nūc nobis famulis tuis, & redde in hoc defuncti corpore animam, quam te permittente, hostis humani generis cruciando de eo effugauit. Et cùm hęc dixisset, cōtinuò corpus defuncti totum concussum est. Ilicoque consurgens, ab eo mandatum accepit, vt si viuere vellet, quandiù in hac vita esset, in locum ipsum iam non introiret. Hoc autem sanctus pro sola imperauit humilitate, nè scilicet pro tali facto plausum & fauorem hominum quærere, ac delectari videretur.

Sacrificiū Missæ pro defuncto.

Iohan. 11. 3. Reg. 17.

Igitur octauo anno, postquàm ibidèm adueneramus, monasterium omne satis conuenienter in omni constructione consummatum, atque ab Episcopis prouinciæ ipsius dedicatum est. Regebat autem per idem tempus Andegauensem ecclesiam vir sanctissimus Eutropius. Porrò in ipso monasterio, ecclesiæ quatuor ædificatæ sunt. Quarum maior, in qua fratres tam ad diurnum, quàm ad nocturnū conueniebant officium, consecrata est in honore beati Petri Apostolorū principis. Secunda (vt dictum iam superiùs est)

Monasterium ab episcopis dedicatur.

est)in honore beati Martini. Tertia verò, quę & minor erat cęteris, in veneratione sancti Seuerini. Quarta aût, quæ in modum turris quadrifidæ, in ingressu monasterij altissimè ædificata est, benedicta fuit in honore sancti archangeli Michaëlis. His itaque expletis, prędictus vir Florus non immemor promissionis, quam Deo vouerat, pergens ad Theodebertum regem, licentiam ab eo expetijt, vt ei regularem liceret suscipere habitum, & peccata sua, quæ plurima in seculari contraxerat conuersatione, ieiunijs & orationibus, cęterisque spiritûs fructibus redimere. Quam cùm ei rex negare nequiuisset, tristis licèt & mœrens, pro eo quòd ab eo separari nollet, permisit illi, quæ deposcebat implere, cumque aliquãtis diebus secum in palatio retinens, de virtutibus, quas per beatum Maurum fieri audiebat, interrogare cœpit, vel qualiter ipse cum discipulis suis in sancta viueret religione, seu quantus iam fratrum numerus ibì adunatus esset. Quæ cùm illi omnia Florus enarrâsset, prout ea certissimè sciebat, rex dixit illi: Si placere hoc ipsi Dei seruo scirem, multùm tam eum, quàm locum illum, videre cuperem, eumque nostro regio honorare munere. Cui Florus respondit: Quæratur primùm, si vestræ placet celsitudini, super hoc viri Dei voluntas: & tunc demùm, sicut ipse ordinauerit, ea quæ vultis, implere poteritis.

Dimittẽs ergò rex eum, cùm in eius osculis diutiùs immoratus fuisset, dixit ad illum: Quæ cum viro Dei de nostra ad locum illum inueneris profectione, citiùs nobis remandare satage. Multùm enim vellem, si possibile esset, die quo capitis comam deposueris, ibì præsens adesse. Veniẽs ergò ad monasterium cum multis optimatibus ac nobilibus viris, qui eum de palatio regis fuerant secuti, viro Dei voluntatem regis aperuit. Qui cùm ei respondisset, nil loco officere, sed potiùs in meliorationem eius, ipsius ad eum aduentum, quantùm ipse intelligere poterat, proficere, certum diem regi Florus, quo ad monasterium venire deberet, mandauit. Quò cùm venisset, & magnificè, vt regiam decebat sublimitatem, à beato Mauro, & congregatione, cuius sanctissimus grex iam quadragenarium excesserat numerum, susceptus fuisset, post orationem in conuentum fratrum pergens, regiamque dignitatem paruipendens, beato se Mauro ac congregationi, regali indutus purpura, humiliter prostrauit, & vt pro illo Dominũ exorare dignarentur, lachrymis perfusus precabatur. Cumq; vir Dei à pauimento eũ eleuâsset, rex ait ad eum: Celebre nomen magistri vestri Benedicti, ad nostram olìm delatum fuerat notitiam: cuius sanctitatis & virtutis opera insignia, quæ de illo audiuimus, per vos quotidiè fieri, gaudio non modico lætamur.

Quicunque monachus fiebat, comam capitis depone- bat.

Rex humi prosterni- tur coram conuentu monacho- rum.

Tunc rex beatum Maurum petijt, vt fratres eum in suam recipere dignarẽtur societatem, & nomen eius inter sua nomina scribere: Filiumque suum Theobaldum sancto viro ac fratribus commẽdabat attentiùs, pręcipiens ipsi, vt semper deuotus erga locum illum esset, ac in omnibus sanctæ illi congregationi adiutor & defensor existeret. Interrogauitque virum Dei, quinam illi fratres essent, qui venerant cum illo. Cui cùm nos digito ille designâsset, in parte nos stare præcipiens, intuebatur attentiùs, nomen vniuscuiusque ab eo sciscitans. Quæ cùm didicisset, osculatus est nos, deindè omnem congregationem. Videns autem Bertulfum adolescentem inter reliquos fratres stantem, interrogabat quis esset. Cui beatus Maurus cùm hunc esse Flori filium indicâsset, vocans eum ad se rex, atque ad pectus suum amplexando stringens, beato Mauro eum attentiùs, amore patris eius, commendare cœpit, & vt charissimè ab eo nutriretur, deposceret.

Indè cùm omnia habitacula monachorum circumiens perlustrâsset, ac conuenienter cõstructa esse laudâsset, ingressus iterùm ecclesiam sancti Petri, dedit ad ipsum locum fiscum regium, qui Boscus vocatur, cum omnibus villis & reditibus, qui ad eum pertinebant. Vocansque Ansebaldum, qui scriptoribus testamẽtorum pręerat, pręcepit ei, vt, antequàm de ipso monasterio egrederetur, testamentum de eisdem scriberet rebus, ac de anulo eius regali firmaret more: concessitque beato Mauro, vt, si quid ex illo die apud eum obtinere vellet, ipsumque ei adire placuisset, liberam haberet facultatem introëundi, quocunque eum sciret. Posuit quoquè super altare beati Petri pallium preciosissimum, & Crucem auream cum lapidibus valdè preciosis.

Rex liberaliter donat monasterio fiscũ regiũ.

Itẽ Crucem auream.

Florus autem accedens ad regem, deprecatus est eum, vt pręceptum regiæ dignitatis facere iuberet super testamentum, quod ipse de proprijs rebus, quas loco illi tradiderat, scribere rogauerat. Quod rex libentissimè annuit. Tunc in conspectu regis allata

 sunt

sunt munera non modica in auro & argento, gemmis quoquè & diuersarum vestium multiplicitate, quæ idem vir eo die Domino & sanctis eius obtulit. Dimisit etiã viginti ex seruis suis liberos, priùs eos ditans magnis donis. Deindè veniẽs ante sacrosanctum altare, adstante beato Mauro & omni congregatione, rege quoquè ex altera parte cum populi numerositate, quæ cum illo venerat, ac cingulum militiæ, quo eatenùs vsus fuerat, deponens, super altare misit. Cui, iubente viro Dei, rex primus post eum de coma capitis eius totondit, deindè quicunque ex optimatibus eius voluit. Rex verò præ gaudio lachrymas fundebat, congaudens deuotioni animi eius: vocansque ad se nepotem ipsius Flori, nomine Landramnũ, dedit per sceptrum regale, quod manu gestabat, quæcunque Florus patruus eius ex regali possederat dono.

Flori tõdetur caput.

Post hęc sanctus Domini deprecatus est regem, vt domũ, quæ hospitibus suscipiendis aptissimè omni compendio ac decore constructa fuerat, intrare dignaretur. Quam cùm ingressus fuisset rex, antequàm vir Dei pedibus eius toto corpore prostratus fuisset, ab eo cum nimio eleuatus pauore, ac inquisitus quid vellet, respondit, dicẽs: Hęc est petitio, qua vestrã vice omnium seruorum Dei, qui in hoc degunt cœnobio, exposco sublimitatem, vt veniat rex cum seruis suis, & alimẽta cibi ac potûs, quæ ei deuotione & seruitute sunt pręparata monachorum, percipiat cum gratiarum actione. Quod cùm rex renuere cœpisset, seque, nè id fieret, humiliter vellet excusare, vnus ex cõsiliarijs eius, vir sapientissimus, nomine Ebbo, dixit ei: Perpéndere te domine mi rex conuenit, quorum deprecatione istam sumere depósceris refectionẽ: si enim hi, qui ità Deo, sicut tua conspicit celsitudo, deseruiunt, tua aliquo modo tristes effecti fuerint contradictione, Deũ propitium habere non poteris. Quod Rex audiẽs, ilicò quod petebatur annuens impleuit. Cumq; abundantissimè cum suis omnibus, qui cum eo venerãt, refectus fuisset, antequàm egredi à monasterio cœpisset, Florum amantissimũ sibi virum ad se adduci pręcepit. Qui cùm ei monachali iã indutus habitu, adductus fuisset, rex vsq; ad suffusionem vultûs lachrymis permotus, ait illi: Gratias omnipotenti Deo pro tua referimus conuersione: sed tibi solicitè procurandum, ac summoperè peruigilandum est, vt sicut in seculari constitutus habitu, strenuè semper ac nobiliter absq; dedecore conuersatus es: ità nunc quoq; in hac sanctissima, quã expetîsti, religione, sine repręhensione Deo semper placere satagens, proficias quotidiè de virtute in virtutẽ, quousquè Deum deorum in Sion felici cernere possis exultatione. His dictis, diutiùs in osculis eius immoratus, ac benedictione, quã expetierat, beati Mauri roboratus, Andegauis ipso die reuersus est.

Obserua hanc regis adhortationem.

Rex à S. Mauro benedictionẽ expetit.

Beatus verò Maurus altera die ad inuisendum recipiendumque fiscum, quem idem rex ad ipsum contulerat monasterium, est egressus. Cumq; per biduum ibì commoratus fuisset, paralyticus quidam, qui in eadem villa per septem iam annos toto corpore destitutus, in lecto absque sensu iacebat, ei deportatus atque oblatus est. Super quem cùm vir Dei benedictionem suam dedisset, ità sanus effectus est, àc si nihil vnquàm mali de ipsa pertulisset destitutione. Indè reuersus ad monasterium, solicitè more magistri sui singulorum secum habitantium mores & vitam perscrutans, ac verbum vitæ publicè & priuatìm eis annuncians, atq; antiqui hostis versutissimas & multiplices insidias detegens, proficere eos ad meliora quotidiè hortabatur. A secundo siquidem aduentûs nostri ad eundem locum anno, nobiles ad eum viri conuenire vndiquè cœperant, ac se in omnipotentis Dei seruitio tradentes, eius cohabitationem expetere: nonnulli verò filios suos Deo per eius magisterium instituendos offerre. Vndè factum est, vt vigesimosexto anno fundationis ipsius cœnobij, congregatio centum quadraginta fratrum illic adunata esset. Qui numerus tunc à beato Mauro scriptus, & authoritate tam eius, quàm totius congregationis pręfixus atque statutus est: vt nemo deincèps existeret, qui hunc numerum vel excedere, vel minuere vnquàm in ipsius cõgregatione cœnobij ausus fuisset: quoniam eæ res, quæ ibì tum delegatæ erant, tanto fratrum numero in his, quæ necessaria erant, sufficiebant: & si amplior esset numerus, occasionem patiendæ necessitatis fortè inferre potuisset.

Paralyticus curatur.

Nobiles cõfluunt ad vitam monasticam.

140. monachi.

Sed vt ad id redeã, vndè digressus sum, cùm prędictus Florus annis duodecim, mensibus tribus, ac diebus totidem sanctissimè, vt nobiliorem decebat, nobilissimus in omni vixisset religione, duodecimo Calendarũ Septembrium feliciter migrãs ad Dominum, diem clausit vltimum. Filius verò eius Bertulfus quàm perfectus in omni sacrosancta fuerit obseruatione, sequens lectio demonstrabit.

Theode-

Theodebertus igitur rex, cùm quatuordecim annis strenuè ac nobiliter Francorum gubernâsset regnum, Theobaldo filio suo sedem regni post se dereliquit. Qui iuxta patris sui imperium, non minùs quoàd vixit tempore, tam beatum Maurum, quàm nostram dilexit congregationem. Hic itaque Patris sui sequens vestigia, qui nobiliter locum congregationis huius, cùm ibidèm, ordine, quo suprà inseruimus, aduenisset, honorauit: cùm & ipse post mortem patris beatum Maurum, ac ipsum locum aliquando venisset inuisere, contulit & ipse nihilominùs ibidèm, vt magnificentia regia dignum erat, testamētaria authoritate villas duas: quarum vna vocabatur villa Fabrensis, altera verò Vosda. Sed & hic cùm paruo tempore regni apicem honorificè cum pace obtinuisset, immatura præuentus morte, Clotario principatûs dimisit monarchiam. Qui Clotarius, audita fama beati Mauri, frequenter eum ad se euocans, eius sapientissimis vtebatur consilijs. Deniquè cùm aliquando beatus Maurus duos ex fratribus pro aliquibus necessitatibus ad eum transmisisset, ac ipse benignissimè omnia, pro quibus iērant, annuisset, inquirere ab eis solicitè cœpit, quid vel qualia reges decessores sui nostro contulissent loco. Quæ cùm ab eis rescîsset, ait: Et nostra, Deo propitio, largitas ipsi non deerit loco, præsertim cùm & ampliorem illis tam regni quàm diuitiarum obtineamus potestatem, & bona operandi à Domino perceperimus voluntatem. Clotarius solus regnat.

Huius temporibus dum beatus Maurus villas ac prædia, monasterij curam gerendo & disponendo, circuiret, quadam die in possessione monasterij, cui Gaudiacus nomen est, ingressus refrigerandi gratia, secretiorem locum petijt. Quo cùm sederet, & cum duobus monachis, qui cum eo venerant, psalmos decantaret, nunciatur illi, Ansegarium archidiaconem ecclesiæ Andegauensis stare pro foribus, & cum eo colloqui desiderare. Cumque vir Dei vt ingrederetur iussisset, & ille ea, pro quibus venerat, perorâsset, vir Domini sanctus Maurus Simplicium vocans monachum, ait illi: Virum hunc, qui nobis pro sua reuerentia & affabilitate dudùm familiaris effectus est, poculo charitatis potare, ac vino sanctæ dilectionis inebriare, vt spiritales, spiritaliter debemus. Cui cùm Simplicius dixisset: Non est quicquam vini nobis, nisi tantummodò in vno paruissimo vasculo, quod ad sellam pendére consueuit, sanctus Domini Maurus dixit illi: Defer illud huc. Cumque allatum fuisset, adiecit: Panem etiam huc deferte. Et cùm coram eo panem quoquè attulissent, signum Crucis contra paruissimum vasculum faciens, dixit: Potens est Deus, qui mensam populo suo in eremo parauit, & aquam in abundantia de petra produxit, etiam nobis seruis suis de hoc paruulo vasculo sufficienter vini ministrare affluentiam. Mirum dictu, penè & incredibile facto, opus est sequutum. Cùm enim sexaginta & eo ampliùs homines ibi adessent, qui tribus vicibus de ipso biberunt vasculo, ità plenum semper repertum est, àc si intactum post primam permansisset impletionem. Hoc miraculum nobis Simplicius, cùm ad monasterium cum ipso beato Mauro reuersus enarrâsset, Eliseo eum similem decreuimus æstimandum, qui paucis de cibarijs plurimos in longum pauit artifices. Ex eo loco cùm ad monasterium reuerteretur, obuium habuit in media via quendam virum plebeium, cui cancri vlcus superius òccupans labrum, tam nasum, quàm maiorem genarum absumpserat partem. Cuius calamitatem vir Domini miseratus, decontrà signo Crucis edito, pristinæ eum restituit sanitati. Signo crucis S. Maurus vinum parui vasculi mirè auget. 4. Reg 4. Miraculū.

Per idem tempus Clotarius Andegauis veniens, viro Dei ad monasterium se ire velle mandauit. Cui cùm à viro Dei vt veniret, remandatum fuisset, paucis secum assumptis, ire perrexit. Cumque venisset, tradidit ad ipsum locum fiscum regium, qui Blazon nuncupatur. Villam etiam quæ Longus campus dicitur, authoritate regia ibi delegauit. Quem etiam beatus Maurus deprecatus est, vt regali edicto firmare dignaretur, quatenùs congregationi loci illius electionem propriam per succedentia liceret habere tempora. Quod cùm præcepto regiæ potestatis iuxta petitionem viri Dei rex libenter annuisset, comitatus eius benedictione, profectus est. Vide regiam libertatem in monasterium. Rex à beato Mauro benedicitur.

Ex eo tempore beatus Maurus non facilè iam de monasterio egredi vspiàm volebat: sed ordinatis Præpositis, ac reliquis administratoribus, ipse soli Deo, orationi quotidiè ac lectioni vacans, feruentiùs multo quàm cœperat, deseruire in sancto procurabat proposito. Cumque gregi suo de die in diem incrementa sanctæ religionis in melius augmentari conspiciens, omnipotenti Deo labijs exultationis sacrificium offerret deuotissimæ laudationis, trigesimooctauo à fundatione ipsius monaste-

rij anno, cùm & ad perfectam iam venisset ætatem, & iuxta prophetiam beatissimi magistri sui, qui post consummatam trinam vicenorum annorum decursionem, mercedem operum suorum à Domino ei recompensandam esse prædixerat, finem vitæ suæ iam propinquare cognosceret, ædificata sibi domuncula iuxta beati Martini ecclesiam, remotiorem delegit vitam sumere. Sed quia grex sanctæ congregationis sine rectore, qui super eum solicitè intenderet, esse non poterat, conuocans omnem congregationem, de substituendo sibi Abbate solicitè pertractabat. Cumque omnis congregatio cœnobij hoc in eius posuisset deliberatione, vtpotè qui omnes meliùs, quàm se vnusquisque eorum cognosceret, ipse pater sanctissimus Bertulfum, nobilissimum ac perfectissimum in omni religione virum, quem ipse sanctissimè edocuerat, ad tale onus suscipiendum idoneum esse iudicauit. Cui cùm omnis congregatio in tali electione assensum præbuisset, ipse pater sanctissimus in loco eum sessionis suæ sedere constituens, ac singula ei, in quibus tanti gregis curam gerere deberet, paterno insinuans amore, intra domum, quæ ei, vt diximus, prope ecclesiam sancti Martini constructa fuerat, se recepit, duobus tantummodò ad sibi cohabitandum & seruiendum, ipsius congregationis electis fratribus, Primo scilicet, atque Aniano. Nobis enim, qui cum eo veneramus, Bertulfo, quem Abbatem constituerat, solicitè adesse ac inuigilare præcepit, nè fortè in aliquo à rectitudine regularis tramitis deuiaret.

Bertulfum sibi successorem accipit S. Maurus.

Cumque duos ac dimidium taliter in contritione spiritûs & corporis maceratione complêsset annos, quadam nocte cùm more sibi solito ecclesiam beati Martini intrare vellet, & vota precum ac lachrymarum Domino persoluere, diabolus magna obsequentium constipatus caterua, ab ingressu eum prohibuit basilicæ, dicens: Eià Maure, qui nos à proprijs deturbare speras sedibus, tam longissimas tibique hactenùs incognitas adîsti regiones, nunc videndo ac experiendo nostræ perferes immissionis destituendissimam populationem. Ego enim, prout libuerit, strages diuersarum mortium inferendo, de tuis nunc debacchans triumphabo, ità vt vix aliqui de tanta istic adunata remanere videantur congregatione. Cui cùm vir Domini respondisset: Increpet Dominus in te satan & in verbis tuis, quibus mendax es & pater tuus: statìm inimicus velut fumus euanescens, strepitum immanissimum ac terrificum dedit, ità vt etiam ipsi viro Dei monasterium omne funditùs contremuisse fuerit visum. Quo sonitu fratres expergefacti, ingentique pauore perculsi, stratis ilicò exilientes, signa pulsare cœperunt, ac synaxim cantare nocturnam.

Diabolus S. Mauro insultat.

Fugit cum ingenti strepitu.

Intereà cùm vir Dei, nimia afflictione ac tædio pro his, quæ audierat, mœrens, ingressus ecclesiam beati Martini, Dominum precaretur, quô illi certiùs ea, quæ malignus spiritus ei dixerat, reuelare dignaretur: angelus Domini ei continuò, candidissimo amictus habitu adstans, dixit: Quid, dilectissima Deo anima, tanto mœrore pro his, quæ à Deo agi disposita sunt, afficeris? Nam diabolus, licèt totius caput obtineat mendacij, multa tamen conijciendo, de ijs pręcipuè quæ frequenter est expertus, prænoscit. Vndè scias eum non sua voluntate, sed imperio Dei ea quę tibi prodidit, reserâsse: nam aliquo modo verum est, quod audîsti. Pars enim huius congregationis maxima, infra breue tempus colligetur ad Dominum, vt ab ipso præfixum atque præordinatum est. Sed non propter hoc ipse, vt asseruit, de aliquo istorum vel ad modicum triumphabit: Tuis enim admonitionibus & exhortationibus instructi, paratus vnusquisque, vocationis suæ diem expectabit gaudens. Quos cùm omnes moderno obeuntes tempore pręmiseris felix, vt promeruisti, felicior subsequéris.

Angelus Domini S. Maurum consolatur.

His dictis, visio angeli adstantis & colloquentis ablata est. Sanctus autem Domini facto manè, omni congregationi cuncta, quæ viderat, per ordinem enarrauit. Deindè paterna erga eos vsus solicitudine, taliter illos allocutus est: De his, quæ serui Dominum velle cognouerint, si aliquo modo tristari cœperint, voluntati Domini contraire ipsa sua videntur tristitia. Et ideò quia ipse mortalibus terminum finiendæ istius posuit vitæ, qui præteriri à nullo natorum valet: sed ex eo quo primis hominibus mortem minatus est, ira eius in hoc irreuocabili permanet sententia: nos, quibus quo voluit ordine dies huius vitæ in proximo finiendos esse patefecit, maculas commissorum facinorum lachrymis pœnitentiæ, & maceratione tergamus corporis: & sicut propheta admonet, scrutantes solicitè vias operis nostri, præueniamus faciem Domini in confessione, vt atria supernæ ciuitatis in hymnis valeamus intrare confessionum,

Thren. 3. Psal. 94.

num, eiusque claritatem cum sanctis omnibus reuelata facie perpetuò contemplari digni inueniamur. Et quia, dilectissimi fratres, nunc tempus adesse cognouimus, vt incipiat iudicium de domo Domini, iudicia eius, quæ aliquando quidem occulta, nunquàm tamen sunt iniusta, reuerenter, vt seruos boni Domini decet, suscipientes ac perferentes, sursùm erectis adoremus cordibus, summoperè procurantes, nè qua minùs perfecta nos accuset actio, ac attentiùs inuigilantes, nè calcaneo nostro tentator insidians, muscipula nos deceptionis in via hac, qua iam vndecima ingredimur hora, illaqueare possit.

Hac exhortatione & admonitione sancti viri, ità omnis congregatio ad horam vltimam liberè expectandam, pręparare sese cœpit, vt omnes, qui illo tempore ab hac vita de ipso loco migrauerunt, cælestem ascendisse ad patriam, nulli dubium sit. Factum est autem, vt infra quinque menses, centum & sexdecim ibì morerentur fratres, nec plus de tanto grege, quàm vigintiquatuor remanerent monachi. Inter quos etiam tūc Antonium & Constantinianum comites & socios nostros sepeliuimus. Expleto autem tanto numero, eo tempore, in eodem loco mortuorum, dolor lateris grauiter beatum inuasit Maurum. Qui languore ingrauescente, quadragesimoprimo aduentûs sui ad eundem locum anno, octauodecimo Calendarum Februariarum die, ante altare beati Martini, super cilicium stratûs sui decubans, cùm exitum suum viuificorum munisset perceptione sacramentorum, adstantibus qui relicti fuerant discipulis, migrauit feliciter ad Dominum, sepultusq; est in eadem basilica ad dexteram partem altaris. In quo loco, meritis & orationibus eius, multa magnifica & admiranda operatur Deus ad laudem & gloriam nominis sui.

Permulti fratres intra menses 5. moriuntur.

S. Maurus exit è corpore.

Post obitum deniquè ipsius sancti viri, cùm ego vnà cum Simplicio, sicut ipse nobis ipso die depositionis suæ præceperat, ad nostrum decreuissem reuerti monasterium, vir Domini Bertulfus nos obtestando deprecatus est, nè illum quo aduiueret, desereremus tempore. Quem cùm offendere pro sua sanctitate ausi non fuissemus, per biennium, quo superuixit, cum illo morati sumus. Quo defuncto, cùm Florianus totius religionis vir, ac filius ductoris nostri Harderadi, qui à beato Mauro nutritus fuerat, ei in monasterij regimine successisset, ac nos multis precibus retinere voluisset, reuersi ad vos, ô sanctissimi Patres, Deo gubernante sumus: atque hæc vestris obsecundantes imperijs, de vita & cōuersatione seu virtutibus beati Mauri, imperito licèt sermone cōscripsimus. Dies autem vitæ B. Mauri ità supputantur: Oblatus est Deo ac traditus beato Benedicto, cùm duodecim esset annorum: Habitauit cum eo viginti annis: Commoratus est in monasterio suo, quod ipse ædificauit, annis quadraginta, diebus quatuordecim. Qui simul fiunt anni septuaginta & duo, dies quatuordecim. Per omnia benedictus Deus, qui regnat in secula, Amen.

Bertulfus moritur.

VITA S. BONITI ARVERNORVM EPISCOPI, SCRIPTA AB EIVS AEQVALI AD BEATISSIMOS PAtres *Adelphium & Eucherium, illis ità iubentibus. Qui autem historiæ huius author est, nomen quidem suppressit suum, sed in prologo testatur, quandoquidem Illidij & Galli Aruernorum episcoporum & confessorum luculento stylo vita esset exarata, doluisse Adelphium & Eucherium Boniti vitam non extare. Ea verò in gratiam lectoris nunc demùm paraphrasticôs reddita est per F. Laurentium Surium.*

ORIGINEM traxit Bonitus ex inclyta Aruernorum stirpe: patre Theodato, matre Syagria, qui ad Romanos Senatores suos referrent natales. Priùs autem quàm in hanc esset lucem editus, sacerdos quidam, Fregio nomine, fertur ad eius parētum venisse ædes, atque à genitrice illius cum magno acceptus gaudio, & pro more rogatus, vt ipsi benè precaretur, his verbis esse vsus: Tu mihi benedic Dei

15. IANVAR. Genus Boniti.

sacer

sacer ac venerabilis Domine: Quæ verba tacitè secum expendens Syagria, tandèm ex sacerdote percontatur, quid illa sibi vellent. Tum Fregio: Non equidem, vt tu putas, à te petij benedictionem, sed ab illo, quem gestas in vtero: quippe quem diuinitùs video ad summum vocari sacerdotium. Illa his exhilarata, Quæso te pater, inquit, vt tuis precibus eueniat, quod dicis. Posteà vbì natus puer adoleuit, in Aruernorum vrbe traditur literis imbuendus, subindè etiam iuri ciuili dat operam: facileque cæteros condiscipulos ipsi coætaneos eruditione antecellit. Porrò eius parente defuncto, non absque Dei voluntate & prouidentia, in regis aulam & ministerium se contulit: cui cùm inprimis charus esset, ab eo pincernarum princeps institutus est: nec multò pòst à regis manu accepto annulo, illud est officij adeptus, quod Referendarijs, vt vocant, attribuitur. Quo ille quidem tam accuratè & splendidè functus est, vt & principi & cunctis proceribus gratus atque præcipuè charus haberetur. Erat autem eleganti corporis forma, sed mente pulchrior, & castitate conspicuus. Nec multùm intercessit temporis, cùm illi à rege magnus delatus est honor & gratia. Eo autem rege defuncto, apud eius quoquè successorem in tanta fuit gratia, vt præfecturam Massiliensem primæ prouinciæ illi demandârit: vbì sanè causas ipsi commissas ea ratione perorauit, vt non tam iudex, quàm sacerdos esse videretur. Neque enim, vt more illic comparatum erat, homines venundari, aut exilio mulctari, vel captiuos detineri vnquàm iussit: sed potiùs, si quos reperire posset venditos, vtì semper consueuerat, redimere atque ad sua remittere studuit. Inter hæc autem vacabat ieiunijs, vt iam non vni, sed plurimis summo sacerdotio dignus videretur. Erat sermone lenis, inter discordes mansuetus, pacisque conciliandæ studiosus.

Fregionis vaticiniū. *Post studia literarum venit ad aulam.* *Fit præfectus Massiliæ.*

Per idem tempus eius germanus frater Auitus pontifex, vir & humanioribus & sacris literis instructus, & omnibus diuinis officijs præpotens, quindecim ferè aut eo ampliùs annis præclarè Aruernensem gubernauit ecclesiam: tandemque correptus morbo, cùm extremum cerneret aduentare vitæ suæ diem, consentiente ipsi ecclesia, Bonitum virum Dei cumprimis idoneum successorem, sedisque suæ dignissimum iudicauit sacerdotem. Missa autem ab illo ad regem legatio est, vt is authoritate regia electioni Boniti [illegible] um quoquè calculum adijceret. Eo tempore sub Theodorico rege Pipinus, magist[illegible] equitum, curam palatij & regni gerens, cuncta ferè pro suo moderabatur arbitratu. Non defuit hac in re consensus regis, Domino illius cor permouente, qui ecclesiæ suæ opportunum pastorem, & aduersùs immanis beluæ rabiem defensorem parabat. Reuersis itaque legatis cum gaudio, vir Dei Bonitus summa omnium voluntate, lætitia & fauore, in cathedra est collocatus. Ille verò suscepto episcopatu, cùm esset vir prudens, non honorem, sed onus impositum sibi arbitrabatur. Itaque non ocio se dedit, sed cursûs sui auxit laborem: ieiunijs, orationi, vigilijs incumbens: lectioni quoquè & silentio atque remotioris loci solitudini, idque Quadragesimæ præsertim tempore, ità studens, vt nō modò episcopus dignissimus, sed etiam monasticæ vitæ professor iure dici posset. Ieiunabat biduo, triduoque, interdùm verò etiam quatriduo cum mansisse ieiunum comperimus.

Designatur Aruernorū antistes. *Is Pipinus fuit Caroli Martelli pater.*

Quodam tempore cùm nimio æstu populum suum defatigari cerneret, maximè quòd etiam magna flumina calor vehemens torreret: timens nè ciuitati suæ periculum crearetur, tanquàm pastor bonus ab omnipotenti Deo remedium poposcit: simul admonens suos, vt ad ecclesiam omnes conuenirent, & instàr Niniuitarum pro viribus quisque biduano aut triduano se ieiunio afficerent, Deique misericordiam supplices postularent: si qui verò id non possent, in pane & aqua, vel saltem ad Solis occasum vsque cum cordis contritione ieiunarent. Non est autem vir sanctus suo fraudatus desiderio. Cùm enim iuxta morem crux è templo sacerdotis manu efferretur, & beatissimi leuitæ ac martyris Laurentij ecclesiam essemus ingressi, peractis à sancto episcopo, quæ ad Dei pertinent ministerium, repentè Austro flante densissimę nubes cælum omne operuērunt, eademque nocte tanta vis imbrium è nubibus sese effudit in terram, vt postera luce ægrè potuërit vir Dei cum plebe indè procedere. Cumque tantas conficiendi itineris difficultates sibi obiectas videret, sacerdotum ipsi adstantium fidem explorare volens, Quid vobis, inquit, videtur? Cernitis nimirùm, quàm sit præ imbre difficilis egressus. Quibusdam autem respondentibus, satius esse citra laborem intra templi ambitum psalmodię & hymnorum modulationi immorari, quàm ea plu-

Ionæ 3. *Processionū vsus antiquiss.*

ea pluuiæ tempestate madefieri: vir Dei ad Bobonem virum reuerentissimum & Magnilocensis monasterij abbatem conuersus, Tu quidem, inquit, nobis quid sentias, depromere nè graueris. Tum ille, vt semper erat solitus, reuerentissimè atque constantissimè sic respondit: Quandoquidem Dominus etiam immerentibus nobis tantam impendit misericordiam, æquum est, nos in cœptis non modò persistere, sed susceptos etiam cumulare labores. Hoc responso exhilaratus vir sanctissimus, quòd rectè consuluisset, tam per seipsum, quàm eundem Abbatem magis magisque plebem adhortatus est, vt inchoato operi perseueranter insisterẽt. Ipse verò pro more suo, quatriduano se ieiunio afficiens, in oratione pernoctabat, idque tãta cum humilitate, vt posset ei aptari illud Psalmographi: Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum: & si quis rei ignarus, in templum esset ingressus, episcopum minimè crederet illic adesse, & quidam etiam in psallentis pedes impingerent. Magnilocẽsi monasterium. Quatriduo ieiunat. Psal. 83.

Lachrymarum tanta ei gratia aderat in diuinis officijs, vt capitis tegmen ex earum infusione madére quadam suî parte videretur. Peregrinos lætissimus excipiebat conuiuio, nec, iuxta Apostolicam admonitionem, pauperi præponebat diuitem, sed sordidis indutum vestibus, annulos gestanti anteferebat: nec quenquam omninò mendicum, quantùm quidem in ipso erat, à se vacuum discedere patiebatur. Sacerdotes & fratres feruenter amabat in Domino, eisque crebrò sacrorum canonum decreta proponebat, adhortans, vt castè & dignè Deo viuerent. Curabat etiam, vt presbyteri idonei ad populum sacras haberent conciones, eumque docerent & formidare gehennæ supplicia, & ad cælestem patriam adspirare. Interim verò maiori inflammatus feruore spiritûs, timens nè propter sacerdotium à germano fratre, vt suprà dictum est, ipsi delatum, graue quandoquè apud Dominum iudicium experiretur: cupiensque sanctorum Apostolorum insistere vestigijs, qui relicto patre cum retibus & naui, Dominum Iesum secuti sunt: adijt quendam celeberrimum Dei famulum Tillonem, cognomento Paulum, vt cum illo communicato consilio, animi sui propositum posset explere. Cumque ad eius monasterium peruenisset, cum ingenti gaudio atque officiosissimè à fratribus susceptus est. Deindè perductus ad Tillonem hominem Dei, post longa colloquia ad id deuoluti sunt, quod cum illo tractare constituerat sanctus episcopus. Ambo igitur facta inquisitione, & sancto inflammati spiritu, Nihil, inquiunt, melius, quàm quod temerè contra sanctorum Canonum instituta vsurpatum est, abdicando reijcere. Nec immemor sanctus episcopus euangelicæ illius sententiæ, Omnis qui reliquerit domum, aut agros, & cuncta quæ possidet, propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit: apud se planè deliberauit, non modò sedem, sed & patriam & parentes spontè exulando deserere: quod quidem vt ab illo gestum sit, suo loco referemus. nunc paucis annotanda sunt miracula, quæ illo in loco Dominus efficere dignatus est. Gratia lachrymarũ. Iacob. 2. Sacri canones. Matth. 4. Matt. 19.

Resurrectionis Dominicæ illucescente die, rogârunt illum fratres, vt Missarum solennia apud illos perageret. Cùm igitur ex more ad aram manus aqua ablueret, & venerabilis pater Adelphius, tunc adhuc Leuita, sed postmodùm antè dicti Bobonis viri Dei in Magnilocensis monasterij regimine successor, id temporis ad altare viro Dei assistens, Diaconi fungeretur officio: quidam frater non commoda affectus valetudine, Audemarus nomine, petijt à Leuita, vt aquam, qua sacerdos Domini manus abluerat, ipsi potandam præberet. Qua hausta, ilicò se sensit pristinæ redditum incolumitati, seditque lætus ad mensam cum fratribus. Alium quoquè eiusdem monasterij fratrem, Natholenum nomine, eâdem aqua vtentẽ, quamplurimi asseuérant febris ardoribus leuatum. Et hæc quidem, quæ suprà commemorauimus, ex venerabilis patris Adelphij relatione didicimus, cæteraque nostro studio in his paginis exarata, illo rogante & approbante conscripsimus. Vis aquæ, qua manus abluerat.

Cùm autem ex illo monasterio sacerdos Domini ad sua remearet, quidam in itinere claudus, quo poterat conatu à tergo illum subsequens, his vocibus compellabat: Expecta Domine, expecta. At vir Dei illius calamitatis misertus, paululùm substitit, nesciens, quid sibi vellet homo. Claudus autem, Quæso, inquit, Domine, vt impositione manûs tuæ sanes hunc morbum meum. Ille verò subridens, Non quidem recuso, inquit, facere quod petis: sed perindè ex meo contactu es salutẽ consecuturus, ac si bos te pede attingat. His dictis, locum morbidum signo Crucis munit, & æger sospes mox Claudus sanat.

& in-

&incolumis discedit. Hæc autem quę iam diximus, vir fidelissimus, sancti episcopi cubicularius, Donno nomine, se vidisse testatus est: Bonitus quoquè vir industrius, & in antedicta ecclesia sacrarij custos atque presbyter, curiosiùs posteà inquirens, comperit hominem illum Dei gratia illo incommodo liberatum.

Item duos dæmoniacos.

Alio die cùm vir Dei iter ageret, duo dæmoniaci obuiàm illi venêre, obsecrantes eum, vt ipsis, confirmandi eos gratia, manus imponeret. Ille autem ignarus dæmoniacæ occupationis, qua tenebantur, orans & manus eis imponens, cœpto perrexit itinere. Porrò qui cum illo erant, post tergum respectantes, atque accuratiùs rem explorantes, vident illos, misso sanguine, à dæmonum infestatione absolutos.

Præclarum in cęca miraculum.

Per idem tempus fama viri Dei intantùm iam increbrescente, vt non in vicinas duntaxàt vrbes, sed etiam ad mare vsque in insulam Britannorum sese diffunderet, mulier quædam in eàdem insula, Blada nomine, quæ iampridèm vtroque orbata lumine, & manuum ac pedum officio destituta fuerat, cùm die quadam peregrini gentis suæ in eius domum hospitij causa diuertissent, eamque tam malè affectam cernerent, ab eis his verbis appellata est: O mulier, si nostris dictis fidem accommodes, & Boniti Aruernorum episcopi intercessionem apud Deum ambias, nos sine vlla ambiguitate credimus, sanctum virum posse hisce tuis incommodis mederi. Illa verò huiuscemodi exhilarata sermonibus, educi sese in locum remotiorem iussit: ibique orationi incumbens, simul vt è terra surrexit, & oculorum lumen, & membrorum aliorum se sensit recepisse integram sanitatem. Tum illa ob viri Dei merita hęc sibi beneficia diuinitùs contigisse intelligens, relicto proprio solo, relictis parentibus suis, ad beatum virum properauit: cumque iuxta vrbem Aruernorum iam peregrina incederet, virum Dei pręter omnem expectationem, ad Rubiacense monasterium tum visendi, tum consulendi causa euntem, obuium habuit. Situm illud monasterium est intra montes, haud procùl ab vrbe, patetque ad illud aditus ab Oriente. Videns autem illum mulier, humili & submissa voce eum compellat, seque peregrinam & eius fama permotam eò aduenisse dicit. At vir sanctus vt eam aliundè eò accessisse animaduertit, paululùm substitit, & quid sibi vellet perquisiuit. Tum illa ex ordine aduentûs sui causam explicat, cumque apud præpotentem Deum salutis suæ authorem proclamat. Episcopus verò eius fidem & deuotionem miratus, iussit eam secum ad monasterium abire, ipsiusque monasterij matri, suæq; nepti eam in cœtu virginum commendauit: vbi illa quidem aliquandiù morata est, sed post discessum beati viri, in Britanniam reuersa est.

Nodobertū sibi substituit.

Ea tempestate sanctus episcopus virum Dei Nodobertum cumprimìs excellentem & industrium, genere nobilem, ingenio valdè perspicacem, obsecrauit, vt ipsi successor, & plebi ipsi commissæ rector, patriæque defensor esse vellet. Missi autem sunt ad regem legati idonei, qui illud negocium agerent, putà, Cantinus archidiaconus, & aliquot eius comites benè digni. Illi vbì ad virū Dei, re confecta, sunt regressi, cum magno omnium fauore Nodobertum sua in cathedra reposuit.

Fit monachus.

Indè verò ad Magnilocense profectus cœnobium, in sanctæ religionis habitu, sicut semper optauerat, illic aliquandiù permansit. Locus autem ille tam est ab hominum consuetudine remotus, tamque ad vacandum veræ philosophiæ accommodus videtur, vt omnes eum sui nominis vindicem affirment. Nam vndiquaq; collium præsidio munitus, & nemoribus amœnis est obsitus, amneque rigante herbæ comantes germinant, & contra cœnobij hortulum prata viridi facie læta patescunt: quem largum ab Austro aditum triplici itinere portæ communiunt. Sole autem suos spargente radios, sanctorum martyrum aulæ splendescunt. Insignis emicat beatissimæ semperq; virginis Mariæ turris, cæteris celsior, Apostolorum quoquè ædes fulget eximiè, sanctorum nitent aræ, columnę prisco sculptæ more sese subrigunt, miroq; artificio camerę ligna celata visuntur: pluraque illic habentur alia, locum omnem mirificè exornantia. Vndè tibi gratias agimus omnipotens pater, quem cum filio & spiritu sancto vnius substantiæ confitemur. Hunc autem locum iam pridèm Genesius nobilissimus pontifex in solo proprio voluit esse monasterium, eiq; patrem pręposuit venerabilem virum Euodium:

Hęresis Nouati & Iouiniani apud Aruernos.

qua tempestate hæresis Nouatiana, siue incuria, siue ignorantia quorundam, in Aruernorum irrepsit vrbem, impurum quoq; Iouiniani dogma illic extitit. Contra quas hęreses in eodem Magnilocensi monasterio edita extat Epistola, quam fortasśis operæ precium fuerit quandoq; in lucem proferre. Vt enim ex parte iam cernimus, ante aduentum

uentum immanissimi illius Antichristi, multas oportebit hęreses emergere. Nam quod de duabus gentibus Gog & Magog illum antecessuris scripta diuina pronunciant, B. Hieronymus non ità vult accipi, tanquàm hæ speciales quædam gentes futuræ sint: sed per Gog, hęreticorum principes: per Magog, eos qui illorum suscepêre doctrinam, vult intelligi. Sicut autem catholicis & benè fidelibus ad summam quandoq; cedet gloriam inuicta in fide constantia: ità illi, qui hęresibus se sinunt deprauari, in ęterna æstuantis gehennę supplicia protrudentur. Sed his obitèr insertis, ad narrationis ordinem reuertamur. Apoc. 20. In 38. cap. Ezechielis.

Cùm Dei sacerdos aliquantispèr illic demoratus fuisset, relictis patria & parentibus, rebusque omnibus per monasteria & ecclesias distributis, Romam iter intendit, sacra Apostolorum visitaturus limina, & pauperem Christum sectaturus. Relicto igitur Aruernorum solo, Lugdunum peruenit, solitisque insistens pietatis operibus, Lugdunensem Pontificem & Burgundionum principem adijt, illosque ad pacem & concordiam reuocauit. Hærebat interìm ad tempus aliquod in monasterio, quod Barbaræ Insulam vocant, quędamque illic memorabilia atque iucunda miracula effecit. Nam die quodam proficiscente illo per Ararim fluuium, qui cum illo erant, mœsti inter se conferebant, quòd pro illo die nihil escarum ipsis suppeteret. Quod vt vir sanctus audiuit, diffidentiam illorum arguens: Si fidem, inquit, haberetis, non difficile esset præpotenti Deo citra moram vllam nobis præbere res ad victum necessarias. Necdùm ille sermonem absoluerat, & eccè è flumine piscis in nauim pręter omnium expectationem insiliens, illo die sufficiens eis exhibuit alimentum. Quadam etiam nocte cùm ad nocturnas vigilias surrexisset, lumen in ea basilica, vbì solitus erat sacris incumbere vigilijs, extinctum est. Eius autem ministro ignem quærente, vndè lampadem rursùs accenderet, nec tamen inueniente, sacerdos Domini ad lampadem accedens, lumen restituit: atque ità omnibus, qui illi aderant, lætitia perfusis, vnà cum illis ad Dei cultum pertinentia peregit. Et hęc quidem audiuisse se testatus est reuerendus Abbas Arnoldus, qui hoc in itinere sancti viri comes fuit. Miraculum haud vulgare.

Alio quodam tempore pueri sancti pontificis piscatum iuêre, & tota die omni frustrati spe sua, nihil capere potuerunt. Itaque ad monasterium reuertentes, obuiàm sibi conspiciunt venerabilem Abbatem Adelphium, cuius est iam antè habita mentio, quique id temporis virum Dei ex deuotione hactenùs erat comitatus, eiusque se ministerio tradiderat. Is ergò ait ad illos: Cur adeò mœsti reuertimini, nec quicquam vobiscum adfertis? Respondentibus illis, se nullum omninò piscem compręhendere potuisse, ille rursùs ait ad eos: Ite ad fluuium, & in fide beati viri mittite rete. Credo enim per eius merita mœrorem vestrum, præstante omnipotente Deo, in gaudium mutatum iri. Obtemperant illi continuò, & ad flumen pernici cursu reuertuntur: missoque in aquam reti, piscem attrahunt, eumq; cum ingenti gaudio deferunt ad episcopum. Miraculū.

Posteà vbì ad Agaunense monasterium vir Dei peruenit, sanctorum implorauit patrocinium: fratrum quoquè orationibus se commendans, non paruam illis contulit eleemosynam. Id verò non ibì duntaxàt, sed vbicunquè toto illo itinere sacrum aliquod reperisset monasterium, ità præstitit. Deniquè in Italiam ingressus, à rege Longobardorum & deuotè & amanter acceptus est: qui cùm viri Dei colloquijs frueretur, audit ad se referri, vrbem ab exercitu obsideri. At ille mox exiliens, iubet suos arma capessere, secumque contra hostes dimicaturos, esse paratos ad pugnam. Conuersus autem humiliter ad virum Dei, Quæso te pater, inquit, vt pro me Domino preces offeras. Nam mihi res est cum hostibus meis. Liceat mihi tua intercessione ex illis palmam referre. Mox indè vrbem egressus, prælium cum hostibus inijt. Adeò verò partibus Ariperti (ità enim ille rex Longobardorum vocabatur) fauit victoria, vt multis cæsis atque prostratis, rege quoquè in inguine vulnerato & capto, cum magno tripudio ad virum Dei redierit, eique pro precum illius suffragijs gratias agens, denuò se eius orationibus commendârit multa cum humilitate, & in regno suo res necessarias illi præberi curauerit. Implorat sanctorum patrocinia. Is regnauit circa annū Christi 706.

Indè autem profectus vir Dei, vbì ad maris litora accessit, nauim conscendit: feruescente autem mari, cùm fluctus tumescentes quibusdam comitibus mortis terrorem incuterent, maximè quòd aliæ naues iam disiectæ essent, ità vt vix pauci mortales li-

tus possent attingere: blandè suos consolari cœpit. At illi nihilominùs partìm mortis metu in naui se pronos prosternebant, partìm res quas intulerant, pro exoneranda naui in mare iactabant. Sed opposuit se vir Dei, Nolite, inquiens, isthuc facere: præstat has res vel nobis egentibus, vel pauperibus conseruare: simul autem ad cælum attollens oculos, & tacitus imbrem lachrymarum effundens, pro salute omnium Dominum obsecrauit. Eodem autem temporis puncto, vndarum impulsu nauis à litore longiùs protracta est. Ità ergò Romam tandèm perueniens, & sanctorum Apostolorum martyrumque loca circunquaq; perlustrans, eorum sibi patrocinium atque suffragium supplici & inæstimabili deuotione poposcit. Ad extremum non paucos captiuos redimens, secum reduxit.

Sacra Romæ loca inuisit.

Cùm autem ex Vrbe discessisset, & Clusinam peruenisset, cæca quædam mulier ab eius ministris petijt, vt aquam, qua eius essent lotæ manus, sibi darent, quô illa suos remedij causa posset oculos abluere. Et illi quidem eius precibus cupiebant satisfacere: sed eccè vir Dei aquam, qua erat ablutus, in terram effundi iubet, ità vt vix guttam indè suffurari possent. At eam ipsam tamen mulieri porrigentes, hortabantur vt in basilica S. Petri, quæ in vrbe illa erat, postera nocte cum ea aqua vigilaret, atque manè indè oculos cum fide, sicut petiërat, contingeret. Credimus enim, aiebant, id tibi salutem allaturum. Abijt mulier, & vt iussa erat, faciens, lucem optatissimam sanis iam oculis adspexit. Itaque ad comites viri Dei cum multa annona venit, gratam se exhibere volens reddita sanitate, & Deum pro sancti viri meritis laudans ac benedicens. Porrò sanctus episcopus videns illius erga peregrinos beneuolentiam ac liberalitatem, eius deuotionem probauit, suaque eam benedictione impertiuit: qua percepta, mulier ad suas ædes abijt. Nemo enim ex viri Dei comitibus miraculum, quod illo ignorante contigerat, ei ausus fuit indicare. Cùm autem multa infirmorum turba eum vbiquè prosequeretur, ille vbicunquè poterat, in hospitiolum sese abdidit, iactantiæ virus summoperè deuitans: ægros autem oleo, quod ex beati Petri sepulcro pro benedictione assumi iusserat, vngi mandauit. Mox autem percepta salute, cum Dei laudibus illi ad propria discedebant. O beatum sancti viri commercium. Dedit terrena, & recepit cælestia: pauper rebus, sed virtutibus locuples.

Cæca videt miro modo.

Aegros oleo iubet vngi.

Per id tempus nihil iam illi supererat, quod posset pro eleemosyna elargiri, adeoque iuxta Euangelium sese expoliârat, vt ne duas quidem, quibus posset indui, tunicas haberet: liceretque ei dicere cum beatissimo Apostolo: Argentum & aurum non est mihi. sed interìm diuinis diues virtutibus, curationis beneficium multis impendebat. En quod à Saluatore in Euangelio promittitur: Qui reliquerit omnia propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Centuplum accepit, qui in sanctitate & diuina charitate firmus atque fundatus, ad perfectionis culmen ascendit, vt posset dicere cum Apostolo: Nostra autem conuersatio in cælis est: non sicut plerique solent interpretari, cum qui reliquerit omnia, etiam in hoc seculo centuplum recepturum in honoribus aut rebus terrenis, & posteà vitam habiturum æternam. Neq; tamen id ità dictum quis putet, quasi ignorem etiam sanctos viros in hoc seculo ad honores & dignitates esse prouectos. At illi id non arbitrantur retributionis præmium, sed officium & dispensationem: quemadmodùm neque hic sanctus Domini sacerdos, qui multa pro Christi amore reliquerat, terrenum aliquid posteà vel expetijt vel obtinuit: sed centuplum accepit, quandoquidem perfectionis gratiam adeptus est, vitamq; modò sempiternam possidet cum beatis omnibus in gloria patriæ cælestis. Post hæc autem vir Dei Lugdunum reuersus, quatuor annis illic permansit, in sanctis operibus iugiter perseuerans.

Luc. 10. Acto. 3. Matth. 19. Philip. 3.

Diù hæret Lugduni.

Cùm autem obitûs sui diem ex diuina reuelatione iam impendére cognosceret, cum successore suo, & quidem æmulo, pacem fecit: neque post multos dies lecto decumbens, podagræ molestia increscente, ad extrema perductus est. Adspirans autem ad cælestia, antequàm Domino redderet spiritum, fenestram cellulæ, in qua quiescebat, iussit patefieri, & solito oculos lachrymarum imbre perfundens, psalmum, qui ea hora iuxta morem canendus erat, inchoauit, atque in Domino feliciter obdormiens, cælorum arcana penetrauit, in omnem æternitatem eorum consortio fruiturus, quorum vitam & mores expressit in terris.

Domino spiritum reddit.

Paralyticus sanatur.

Porrò cum ex more ad sepeliendum alijs deducentibus, quidam paralyticus accessit,

sit, atque ex sacri corporis præsentia integram sibi sensit corporis reformatam sanitatem. O virum beatum, qui eximia Dei ornatus gratia, & hîc præclara nobis ad imitandum virtutis reliquit exempla, & illic apud Deum pro culpis nostris perpetuum præstat patrocinium. Reliquit in terris omnia, vt tanquàm nihil habens, in Christo omnia possideret. Luxit in hac vita temporaria, vt sempiterna cum angelis lætitia perfrueretur. Parentum nobilium aliorumque sodalium adspectu & consuetudine, pro Christi amore sibijpsi vltrò interdixit, vt in beatorum omnium iucundissimam sodalitatem recipi mereretur. Hîc ad tempus voluntariam complexus paupertatem & inopiam, & in ipsa egestate laudans nomen Domini, deincèps & hîc & illic diues est: hîc coruscans miraculis & virtutum signis, illic immortali affectus gloria. Hunc sibi proponant imitandum proceres, ad huius exempla se componant Christi sacerdotes. Huius beati viri mortificationem spontaneam, & frugalitatem atque parsimoniam, etsi fortassìs imitari non possumus, omnes tamen suspiciamus, & cum lachrymis ad memoriam reuocemus. Mirentur alij sanè in eo virtutes & signa, quæ per eum Dominus dignatus est ostendere: ego quidem nihil tam puto admiratione dignum, quàm eius longanimitatem & inuictam constantiam atque patientiam: maximè cùm Dominus noster Iesus Christus suos discipulos à se discere iubeat, vt sint mites & humiles corde. Atque vtinàm hanc gratiam suis ille nobis precibus apud Dominum impetret, & quod nostris meritis non valemus, eius patrocinio assequamur.

Magna patientia Boniti.
Matth. 11.

Iam verò in Lugdunensi territorio sacris beati viri ossibus in arca conditis, illius successor Nodobertus præsul, eius vel exilij, vel erga se beneuolentiæ contemplatione permotus, legatos ad beatissimum virum Godinum Lugduni episcopum misit, qui sacrum corpus repeterent. Legati postquàm mandata sua exposuerunt, tale ab episcopo responsum tulêre: Mihi sacrum beati viri corpus à Deo commendatum est: non patior me meosque tanto munere priuari. Illi igitur non sine magno animi dolore passi repulsam, ad suum antistitem redeunt, & quid Lugdunensis pontifex responderit, exponunt. Quos ille blandè consolans, Et mihi, inquit, eâdem nocte, qua vos Lugdunum estis ingressi, vir Domini per visum apparuit, veste, qua aliquando, vti solebat, indutus, meque his compellauit verbis: Quid agis frater Nodoberte? Putas'ne idoneam te tui gregis curam gerere? hisque subiunxit: Noli meam modò interpellare quietem. Nam vbì mihi redire visum fuerit, ego id significabo. Ex his ergò verbis certior factus fui, vos nullum petitionis vestræ effectum esse consecutoros.

Godinus Lugduni Episcopus.

Posteà verò iam ad Aruernensem episcopatum promoto venerabili viro Proculo, dignum ille suo munere suscepit opus. Nam B. Mauricij ædem cernens omni ex parte deformem, quædam etiam illius diruta, miro modo non solùm in priorem illam restituit statum, sed etiam ad eius splendorem non parùm adiecit: Simul etiam cum clero & populo communicato consilio, denuò mittendos decreuit, qui B. Boniti corpus repeterent, vt eius præsentia vrbs muniretur, & S. Mauricij templum magìs etiam nobilitaretur. Eodem autem tempore cuidam sanctus pontifex in eâdem S. Mauricij ecclesia in somnis apparuit, dicens: Vade, & dic confratri meo Proculo episcopo: Hoc atq; hoc in loco (simul indicans, qua via esset sacrum corpus eius inferendum in templum) ità se gerat. Quibus auditis, nihil iam hæsitans Proculus antistes, ad sancti Boniti reliquias repetendas dignos ablegauit presbyteros, putà reuerendum Adelphium, monasterij Magnilocensis abbatem, Eualdum Volnicensis cœnobij patrem, Moderatum Teclatensis monasterij rectorem, vnà cum reliquis sacerdotibus & monachis, quos tali exequendo negocio idoneos est arbitratus. Qui vt ad Fulcoaldum, virum industrium, tum temporis Lugdunensem episcopum, peruenêre, eique sui aduentûs causas exposuêre, ille ait: Diuinam imploremus voluntatem, cui nemo potest resistere: & si ille vestris precibus propitius fauet & annuit, ego sanè vobis reluctari non potero. Hoc vbì nostris responsum est redditum, indicto ieiunio, sanctorum circunquaq; ecclesias adiêre, illisq; intercessoribus, à Deo, vt voti sui compotes fierent, cum magna cordis contritione obsecrârunt: veriti scilicet haud parùm, nè spe frustrati sua, casso labore ad sua vacui redirent. Die illo ità transacto, optabamus in illo monasterio, vbi sancti viri corpus quiescebat, nocturnas celebrare vigilias, sed id monasterij mater non sinebat, ne aditum quidem nobis ad illud patefaciens. Itaque habito consilio, statuimus in ecclesia beati protomartyris Stephani vigilias agere. Vnde cùm admodùm manè in vr-

Vrbes muniûtur sanctorum reliquijs.
Fulcoaldus Lugdunen Episcopus.
Ambiunt legati sanctorum suffragia.

 bem

bem essemus ingressi, præter spem duo ad nos ab episcopo missi sunt, qui nobis plùs satis optatum attulêre nuncium, licere nobis sine mora reliquias sancti episcopi leuare è tumulo. Eam enim esse Dei voluntatem, literis allatis nobis indicârunt. Vbi igitur ad sacrum corpus peruentum est, & reuerendus Domini sacerdos Adelphius ad altare sacrificium offerret, coram omnibus duo edita sunt, nequaquàm silentio tegenda, miracula. Nam cùm eiusdem vrbis sacerdotes cum clero & cantu, ex more crucis prælato vexillo, aduenissent, adeò mox ecclesia contremuit, vt à summo vertice vsque ad fulcra parietum planè collapsura videretur. Ea autem basilica, coniuncta erat templo S. Petri Apostoli, in qua vir Domini quiescebat. Itaque dubium non est, sanctum antistitem, cum alijs sanctis illuc aduenientem, se indicâsse fauere ciuibus suis, atque hoc miraculo alios deterrere voluisse, nè illis se præberent difficilos & refractarios: id quod magìs etiam sequens declarabit miraculum.

Duo miracula.

Quædam enim Deo dicata puella, paralysi vexata, reptando cunctis videntibus ad viri Dei sepulcrum peruenit: quæ somno oppressa, ab vno ex nostris, vt citò surgeret, admonita est. Quæ è somno surgens, mox suis constitit pedibus, membrorumque, quo fuerat destituta, officium sibi sensit restitutum, ad matremque monasterij regressa, sic locuta est: Ego vidi beatum antistitem, meque ille hunc in modum suæ voluntatis indicia perferre iussit: Vade, inquit, & dic Abbatissæ Didæ, vt partem tegminis, quo caput meum opertum est, sibi retineat. Quæ idcircò vir sanctus dixit, vt & illa & cæteri omnes luculenter agnoscerent, velle ipsum ad propriam reduci vrbem, & plebem, quam viuens reliquerat, suarum reliquiarum aduentu consolari. Atque hæc res magnam nostris attulit sacras leuandi reliquias fidutiam: moxque omnes nostrarum partium studiosi, magna nobis præbuêre adminicula & solatia, donèc Aruernorum sumus fines ingressi.

Paralytica curatur.

Reliquiæ sanctorum solatia viuentium.

In illo autem itinere quàm multi ægri ad illud sacrum corpus, tanquàm ad probatissimi medici scholam, confluxerint, dici vix queat. Et reuerà bonus ille medicus, qui cùm sit naturaliter bonus, nec potest vnquàm non esse bonus, tales habet discipulos, qui non modò in corpore degentes, sed etiam iam exuti corpore, & corporum & animarum morbis medicinam facere nouerunt. Multi verò in eodem itinere curati sunt, qui tamen nostram effugerunt notitiam. Vt enim viuus erat solitus, ità & nunc defunctus efficit miracula. Nam si quis sanitatem, sancti viri meritis ipsi collatam, alijs indicare velit, mox in pristinam relabitur ægritudinem. Et ego quidem, quæ vel oculis conspexi meis, vel à fidedignis viris accepi, refero. Sed quid opùs est multis immorari? Cui enim pauca non sufficiunt, illi nec multa satisfacient. Certè cùm humeris sacræ reliquiæ gestarentur, vbicunquè illæ depositæ fuêre, mox vexillum crucis apparuit, & rarò accidit, vt non illic sacræ ædes ædificarentur.

Nota sancti viri humilitatem.

Porrò vbì sumus Aruernorum solum ingressi, permulti accurrêre nobiles sexûs vtriusque, qui suis humeris cum multa & deuotione & alacritate sanctas reliquias deportandas exciperent: eratque inter eos pia altercatio, quis vel prior, vel crebrior eo in officio suum studium declararet. Et vt propiùs ad vrbem ventum est, magìs magisq; suæ ad virum sanctum confluebant ouiculæ, & plerique præ nimio gaudio flentes, ità dicebant: Recognosce Domine vrbem, quam reliquisti, gregem tibi commissum tua intercessione defende. At postquàm sacræ reliquiæ ad oppidum accessêre, dici non potest, quanta cum deuotione & apparatu episcopus ei processerit obuiàm. Nam ex vtroque latere tanta erat Cleri & populi multitudo, vt aut exercitum collectum, aut nundinas celebrari facilè crederes. Procedebat episcopus sanctorum pignora humeris deferens, idque tam accuratè & reuerenter, vt se corporaliter venienti sancto sacerdoti occurrere putaret. Indè cùm sacræ reliquiæ ab eodem episcopo ad ædem S. Mauricij deportarentur, in ipso templi aditu claudus quidam, nomine Valdinus, iacens, sancti episcopi in ecclesiam inferendi præstolabatur aduentum: moxque vt viri Dei corpus super eum pertransijt, sanus effectus, in hunc vsq; diem eiusdem ecclesiæ custos permanet.

Eius reliquiæ honorificentissimè excipiuntur.

Claudus sanatur.

Condita autem sunt ossa beati viri iuxta altare beatorum Petri & Pauli atque Andreæ Apostolorum, quorum reliquias ille curârat ex Vrbe adferri, & magna cum deuotione locum illum consecrârat. Dignum autem erat, vt quorum flagrabat amore, sancti spiritûs igne accensus, eorum etiam sacræ aræ eius monumentum coniungeretur.

Porrò

Porrò beati viri monumentum auro& argento mirificè ornatum eſt,ad quod etiã multa ægrotis & malè affectis diuinitùs conferuntur beneficia: è quibus vnum in prǽſens commemorâſſe ſufficiat.

Cæcus quidam ex Burgundionum prouincia, Ceronius nomine,ad viri Dei acceſſit ſepulcrum, ſibique lumen reſtitui petijt: & eccè nobis cernentibus,viſum recepit: neque ille duntaxàt, ſed etiam quotquot prætereà ex ea prouincia morbidi aduenerunt, incolumes ſunt regreſſi. Cæcus viſum recuperat.

Inſigne & indubitatæ fidei miraculum de S. Bonito.

Sanctus Aruernorum antiſtes Bonitus, cùm ſe totum contuliſſet ad perfectè amandum Chriſtum & eius ſanctiſſimam genitricem, quodam tempore cum turbis ingreſſus templum S. Michaëlis, in angulum ſe abdidit. Peractis myſterijs,alijs abſcedentibus,ille in ſuo permanſit latibulo. Et cuſtodes quidem more ſuo circunſpexerunt, num quis adeſſet: ſed nutu Dei factum eſt, vt ad eius latebram non pertingerent. Obſeratis indè foribus,ſanctus vir tanto liberiùs,quanto ſecretiùs, coram Domino effudit animam ſuam, taliſque ei prolixè oranti viſio oblata eſt: Repentè è cælo inſonuit vox tanquàm ſuauis melodiæ, & micantibus luminaribus vir ſanctus quaſi multitudinem quandam conſpexit eò aduentantium. Ingreſſa autem in templum eſt virgo mater Maria cum candidiſſimo angelorum & ſanctorum hominum cœtu, tanquàm regina circunſtante exercitu. Cantabant autem omnes illi laudes Chriſto & matri eius: atq; ipſa etiam ſanctiſſima virgo in laudibus filij ſui vocem exercebat ſuam. Procedebant autem per medium templi chorum, cumque ventum eſſet ad altare, quæſitum eſt à ſanctis nonnullis,quiſnam Miſſam celebraret. Tum virgo beata,Eccè,inquit,adeſt hic Bonitus præſul verè bonus, & benè dignus, cui hoc muneris demandetur. Audiens hoc ille, extimuit, ſeque ſubducere conabatur: cui ſanè lapis ceſſit,in quo hodieque eius rei appárent veſtigia. Tandèm quæſitus & inuentus, ad illum beatiſſimum conuentum perductus eſt, ſanctiſque miniſtrantibus, veſtibus ſacris indutus eſt, & diuinæ aræ applicatus. Conſummato autem ea, qua par erat, ratione ſancto illo opere, beatiſſima virgo valefaciens dilecto ſuo, pro munere cæleſtem illi veſtem largita eſt. Res eſt nota ſatis,& apud Aruernenſes celebris, maximè in ipſa Aruernorum vrbe, vbi vſque in præſentem diem populis illa veſtis oſtenditur: cuius quidem materia & textura à nullo mortalium poteſt dinoſci. Eſt autem candoris eximij, miræque tum lenitatis, tum leuitatis. Alius deindè ad eam euectus cathedram, ſed non eâdem morum honeſtate præditus, ſe quoquè par beneficium conſecuturum arbitrabatur, ſi in illa S. Michaëlis æde quieſceret. Venit igitur procax & temerarius, ingreſſuſque in illam ſobrietatis officinam benè ebrius, mox graui correptus ſopore obdormiuit. Interìm verò non exarſit in illum impudentem furor Domini, ſed ſine flagellis eum dimittens,procùl à ſanctificationis ſuæ domo iuſſit exportari. Nam facto manè, in ædibus ſuis, adeoque in ipſo lecto ſuo ſe inuenit iacentem. Indè progreſſus ad famulos ſuos, confeſſus eſt mentis ſuæ maleſanam arrogantiam,nec tacuit,quàm eſſet ignominioſè repulſus. Itaque iam ſummiſſiùs ac modeſtiùs de ſe ſentiens, didicit in cordis ſimplicitate quærere Deum.

Viſio S. Boniti.

Miraculum inſigne.

Veſtem mirificam B. Virgo S. Bonito largitur.

GESTA S. MARCELLI PAPAE, QVAE IN ANTIQVISSIMIS MARTYROLOGIIS CITANTVR, GRAuiter & fideliter conscripta, vt docti viri censent, à Romanæ Ecclesiæ Notarijs.

16. IANVAR.

TEmpore illo, quo Maximianus redijt de partibus Aphricæ ad vrbem Romam, volens placere Diocletiano Augusto, vt in nomine eius thermas ædificaret, cœpit ob inuidiam Christianorum, omnes milites siue Romanos, siue alterius gentis, ad afflictionem laboris compellere, & per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fodiendam damnare. In ipso tempore erat vir Christianus, nomine Thrason, vir potens & facultatibus locuples, & vita fidelis. Hic cùm vidisset affligi Christianos fatigatione & labore, de sua facultate sanctis martyribus alimoniam & victum ministrabat per viros Christianos, Sisinnium, Cyriacum, Smaragdum & Largum. Hoc audiens beatus Marcellus, vrbis Romæ Episcopus, gaudio repletus est: cumq; ab illis ad se accersitis, rem omnem didicisset, inito consilio, consecrauit Sisinnium & Cyriacum diaconos ecclesiæ Romanæ. Factum est autem, vt vna nocte, dum deferrent humeris suis sanctis martyribus victum, quem Thrason ministrabat, tenti sint à militibus paganis, & perducti ad tribunum Spurium. Suscipiens autem eos tribunus, retrusit in custodiam publicam. Post diem verò tertium nunciauit Maximiano Augusto. Qui iussit, vt sub custodia foderent arenam, & humeris suis portarent vsque ad locum, vbi thermæ ædificabantur. Erat autem vir senex inter eos nomine Saturninus, qui iam senectute maceratus fuerat, & cœperunt eum ad portandum iuuare. Hoc cùm fieri viderent custodes, quia Sisinnius & Cyriacus diaconi & suas & aliorum sarcinas cum adiutorio Christi portarent, mirati sunt, & nunciauerunt tribuno Spurio. Qui etiam nunciauit Maximiano Augusto, dicens, quòd cum hymnis & laudibus Dei & omni veneratione Christo gloriam redderent.

Thrason alit sanctos martyres.

Cyriacus cum socijs mittitur in carcerem.

Eodem tempore misit Maximianus Augustus, & iussit sibi Sisinnium præsentari. Qui cùm præsentatus fuisset, dixit ad eum Maximianus: Quis vocaris? Respondit: Ego peccator, seruus seruorũ Domini nostri Iesu Christi, Sisinnius vocor. Maximianus Augustus dixit: Quæ carmina sunt vobis? Respondit Sisinnius diaconus, dicens: Si cognosceres, quę sunt carmina fidelium, scires creatorem tuum. Respondit Maximianus, dicens: Et quis est creator, nisi inuictus Hercules? Respondit Sisinnius diaconus: Nobis turpe est vel nominare, vel audire illum. Maximianus dixit: Vnũ tibi è duobus elige festinus: Aut sacrifica deo Herculi, aut carnes tuas ignibus cremabo. Sisinnius diaconus dixit: Ego quidem semper hoc optaui, si tamen meritus fuero, vt coronam desideratam accipiam. Iratus Maximianus Augustus, tradidit eum Laodicio præfecto. Qui retrusit eum in custodia Mamertini, & fuit ibi in custodia diebus septendecim.

Sisinnius sistitur Maximiano.

Sisinnij fortitudo.

Post hos dies, iussit Laodicius præfectus adspectibus suis Sisinnium præsentari. Qui cùm præsentatus fuisset ab Aproniano Commentariensi, subitò lux de cælo facta est, & vox de luce exijt, dicens: Venite ad me benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Tunc Apronianus tremefactus, cecidit ad pedes Sisinnij diaconi, dicens: Adiuro te per Christum, quem confiteris, nè tardes me baptizare, & facias me tecum pertingere ad coronam. Eádem hora allata est aqua, & catechizauit eum, & benedixit fontem, & deposuit eum nudum in peluim, dicens ei: Credis in Deum patrem & filium & spiritum sanctum? Et ille respondit: Credo. Et Sisinnius diaconus dixit ei: Illuminet te Christus. Et eleuauit eum de pelui, & duxit eum ad sanctum Marcellum episcopum, qui eum chrismate consignauit, & post hæc altare consecrauit. Tunc participati sunt omnes corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi.

Matth. 25.

Apronianus credit in Christum.

Chrismate consignatur.

Eodem die post meridiem iussit sibi Laodicius præsentari Sisinnium diaconum. Veniens autem cum Sisinnio Apronianus Commentariensis iam baptizatus, cœpit clamare & dicere: Quid vos coarctat diabolus in Dei seruos tanta mala exercere? Præfectus autem dixit Aproniano: Quomodò video, & tu Christianus effectus es. Respondit

dit Apronianus: Væ mihi infelici, qui perdidi dies meos. Præfectus dixit: Verè modò perdes dies tuos. & iussit eum capitalem subire sententiam, dicens: Si hic extinctus non fuerit, multi per eum peribunt. Qui ductus in viam Salariam, milliario secundo capite truncatus est sub die quarto Nonarum Februariarum. Aproniani cædes.

Tunc iussit retrudi in custodiam Saturninum senem & Sisinnium diaconem, dicens: Si non immolauerint dijs, diuersis eos pœnis interficiam. Cumque essent in custodia, veniebant ad eos multi gentiles, & baptizabantur cum omni fiducia. Audiens hoc Laodicius præfectus, iussit sibi tribunal parari in Vrbe in Tellure. Et post dies quadragintaduos, misit & exhibuit Saturninum & Sisinnium. Qui vincti catenis, adducti sunt in cōspectu Laodicij nudis pedibus. Quibus dixit Laodicius: Quid est? Deposuistis vanam superstitionem, & adoratis deos, quos Imperatores adorant? Respondit Sisinnius diaconus: Nos peccatores adoramus Dominum Iesum Christum, filium Dei. Nam dęmonibus & lapidibus nunquàm humiliamur. Laodicius dixit: Deferatur tripoda, & thurificent maiestatibus. Saturninus dixit: Conterat Dominus deos gentium. Et continuò soluta est tripoda ærea velut lutum. Quod videntes duo milites Papias & Maurus, cœperunt clamare & dicere: Verè Deus est Dominus Iesus Christus, quem colunt Sisinnius & Saturninus. Papias & Maurus milites credūt.

Iratus itaque Laodicius, iussit eos in eculeo leuari. Et cùm traherentur neruis, fustibus & scorpionibus cęsi sunt. Illi autem clamabant, dicentes: Gloria tibi Domine Iesu Christe, quia meruimus socij fieri seruorum tuorum. Tunc Papias & Maurus clamabant, dicentes: Vt quid vos coarctat diabolus in seruos Dei ista exercere? Iratus Laodicius, iussit ora eorum lapidibus contundi, & retrudi in carcerem, Saturnino autem & Sisinnio flammas ad latera poni. Et cùm in eculeo pendentes, vultu alacri gratias Deo agerent, iussit eos capitalem subire sententiam. Et depositi de eculeo, ducti sunt in viam Numentanam milliario secundo ab vrbe, & ibì capite truncati sunt. Eorum autem corpora collegit Thrason cum Iohanne presbytero, & sepeliuit in prędio suo via Salaria tertio Calend. Decembris. Sisinnius et Saturninus decollātur.

Post dies verò duodecim, iussit Laodicius pręfectus Papiam & Maurum milites, qui baptizati fuerant à beato Marcello episcopo, sibi præsentari in circo Flamineo. Quos cùm vidisset, dixit ad eos: Nunc cognoui, quòd & vos Christiani sitis. Papias dixit: Verè Christiani. Dixit ad eos Laodicius: Deponite vanam fallaciam, & adorate deos, quos principes adorant. Respondit Maurus, & dixit: Adorent eos, qui desperauerunt de animabus suis, vt in æternum pereant. Laodicius præfectus dixit: Modò vos desperatis de animabus vestris, si non sacrificatis dijs immortalibus. Audite & facite quæ dico, & viuite. Respondit Papias: Sacrifica tu, & viue in tormentis æternalibus. Tunc iussit eos sterni in terram, & fustibus cædi. Et cùm diù cæderentur, nulla vox ex eis audita est, nisì tantùm, Christe adiuua nos seruos tuos. Tunc iussit eos leuari de terra, & plumbatis cædi. Et cùm diù cæderentur, emiserunt spiritum. Quorum corpora collegit noctù Iohannes presbyter, & sepeliuit in via Numentana sub die quarto Calendarū Februariarum ad * Lymphas beati Petri, vbì baptizabat. Post dies autem multos, narrauit omnia Laodicius præfectus Augustis Diocletiano & Maximiano de militibus, & de sanctis, quos interfecerat: & gauisi sunt Diocletianus & Maximianus Augusti. Deindè post paucos dies nunciatum est Diocletiano Augusto, quòd filia eius Artemia à dæmonio vexaretur. Vndè grandi afflictione contristatus est, & die præsenti noluit comedere cibum. Et dum multo tempore esset in custodia beatus Cyriacus, & iam de eo obliuio esset facta, multi Christiani pergebant ad eum in custodiam, & cæci illuminabantur, atque infirmi salui fiebant à languoribus suis. Intereà cœpit vrgeri Artemia Diocletiani filia à dæmonio. Hoc cùm nunciatum fuisset Diocletiano Augusto, intrauit ad eam in cubiculum: & eccè ipse dæmon clamare cœpit per Artemiam præsente Diocletiano: Nisì venerit Cyriacus diaconus, non exeo. Confestim autem misit Diocletianus ad eum in custodiam, vbì erat inclusus & constrictus cum Largo & Smarago, & eiecit eum de custodia. Et cùm præsentatus ei fuisset, rogabat eum, vt intraret ad filiam eius. Papias & Maurus pe imuntur. * Nymphas

Cumque intrâsset ad eam Cyriacus, dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi præcipio tibi, vt exeas ab ea. Dæmon autem respondit per os Artemiæ, dicens: Si vis vt exeam, da mihi vas, vbì ingrediar. Dicit ei Cyriacus: Si potes, eccè corpus meum ingrede-

re. Respondit diabolus: In vas tuum nō possum ingredi, quia vndiquè clausum & signatum est. Dicit ei Cyriacus: In nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi, exi, vt fiat vas mundum superuenienti spiritui sancto. Et dixit ad Artemiam: Filia, crede in Deum patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicum, Dominum nostrum. At ille exclamauit, dicens: O Cyriace, si hinc me eijcis, in Persidem te faciam venire. Dicit ei Cyriacus: In nomine Domini nostri Iesu Christi, exi. Tunc exclamauit Artemia, dicens: Per ipsum nomen te coniuro, vt me baptizes: quia video de longè Dominum, quem tu prędicas beate Cyriace. Et tenentes manum eius beatus Largus & Smaragdus, leuauerunt eam. Altera autem die secundùm consuetudinem catechizauit eam, & allatam aquam benedixit sanctus Cyriacus, & baptizauit eam præsente matre sua Serena Augusta. Ab eodem die semper dicebat Serena filiæ suæ, vt fideliter amaret religionem Christianam. Post menses verò decem & annos duos, explicata fabrica thermarum cum gloria, cœpit Diocletianus Augustus benè habere Cyriacum diaconum, & donauit ei domum, & pręcepit, vt securus viueret in vrbe Roma, faciente Serena vxore sua.

Artemia fit Christiana.

S. Cyriacus securè degit Romæ.

Post paucum verò tempus, venit legatio à rege Persarum ad Diocletianum Augustum, vt Cyriacum diaconem ad eum dirigeret: quia filia eius à dęmonio vexabatur. Diocletianus verò videns tantam supplicationem Saporis regis Persarum, pręcepit vxori suæ Serenæ, vt rogaret ad se venire Cyriacum diaconem. Et cùm venisset Cyriacus ad Serenam Augustam, dixit ei legationem Saporis regis Persarum, sicut dixerat ei Diocletianus Augustus maritus suus. Dixit ei Cyriacus diaconus: Cum auxilio Domini mei Iesu Christi Saluatoris, vadam securus. Itaque Serena Augusta Christianissima dedit ei vehicula, vel necessaria quæque in naui, & cum Largo & Smaragdo perrexit vsq; in Persidem: milites verò cum veredis ibant. Beatus autem Cyriacus cum baculo suo pergens, iugiter psallebat Domino, vsquedùm perueniret ad Saporem regem Persarum. Cumque pręsentati fuissent regi Cyriacus diaconus, & Largus & Smaragdus, dixit ad eos: Quis ex vobis dicitur Cyriacus diaconus? Et vt cognouit, quis esset diaconus, adorauit eum, rogauitque vt introiret in cubiculum ad filiam eius, nomine Iobiam. Eadem hora exclamauit diabolus ex ore puellæ, & dixit ad Cyriacum: Quid est Cyriace? Respondit Cyriacus: In nomine Domini mei Iesu Christi pręcipio tibi immunde spiritus, exi, & iam vltrà non reuertaris in eam. Respondit diabolus: Fatigatus es. Respondit Cyriacus: Ego huc véni in nomine Domini mei Iesu Christi, cuius auxilio non sum fatigatus, sed in omnibus gubernatus. Dicit ei diabolus: Tamen ego te perduxi, ad quod volui. Cyriacus autem diaconus cùm vidisset puellam fatigari, proiecit se in pauimentum, orans & flens & dicens: Imperat tibi Dominus meus Iesus Christus, quem cōfessus es, vt exeas. Respōdit diabolus: Da mihi vas, quod ingrediar. Sanctus Cyriacus dixit: Dominus Iesus Christus, Deus de Deo, imperat tibi vt exeas. Et eccè cū vlulatu magno exiens, clamabat in aëre, dicēs: O nomē terribile, quod me coarctat exire. Et ab eádem hora salua facta est Iobia. Tunc beatus Cyriacus dixit ei: Filia, crede in filium Dei, & semper sana eris. Respondit Iobia: Ego credo in Dominum Iesum Christum, quem prædicas. Et fecit eam catechumenam more solito, & catechizauit eam. & allata aqua, deposuit eam nudam in concham argenteam: & benedixit aquam, & dixit ei: Iobia, credis in patrem & filium & spiritum sanctum? Respondit: Credo. Et dixit ei: Credis carnis resurrectionem? Respondit: Credo: Et leuata de concha, cœpit dicere Iobia: Verè Dominus Iesus Christus, quem prædicat beatus Cyriacus, ipse est Deus. Eádem hora omnes affines eius baptizati sunt, & ipse rex baptizatus est, & alij promiscui sexûs, numero quadringenti & viginti. Tunc rex multa dona vel pecunias obtulit beato Cyriaco. Cui sanctus Cyriacus dixit: Nos gratiam Domini nostri Iesu Christi precio non offerimus, sed fide æstimamus. Et nihil accepit, sed tantùm pane & aqua cum Largo & Smaragdo vsus est.

Serena Augusta Christianissima.

Cyriacus expellit dęmonem à filia regis Persarum.

Iobia baptizatur, & pater eius &c.

Post dies autem quadragintaquinque ascendentes nauim, cum commendationibus epistolarum reuersi sunt Romam. Quem cum grādi honore suscepit Diocletianus Augustus cum vxore sua & filia: & cœpit habitare cum Largo & Smaragdo in domo, quam ei donauerat Diocletianus iuxta thermas Diocletianas. Hinc post menses duos ambulauit Diocletianus Augustus ad Dalmatiam: ibiq; ægritudine fatigatus, per testamentum fecit cohæredes filios suos, & mortuus est. Hoc audiens filius eius Maximianus

Diocletianus moritur.

nus Augustus, pręcepit vt Christiani, vbicunquè inuenti fuissent, punirentur. Et zelo ductus propter sororem suam Artemiam, misit & tenuit Cyriacum diaconum, posuitque in custodia, & pręcepit, vt in die processionis suæ, ad exemplum Christianorum, Cyriacus nudus & catenis obligatus ante rhedam eius traheretur. Veniēs autem in die processionis suæ Marcellus episcopus, obtulit se Maximiano Augusto, dicēs ei: Pietati tuæ suggero, seruos Dei, qui orant pro regno tuo & pro Rep. quarè trucidas? Tunc iratus Maximianus Augustus, pcepit vt fustibus cęderetur & expelleretur ab Vrbe Marcellus episcopus. Et Carpasio vicario mandauit in hęc verba: Audi Carpasi: Cyriacum sacrilegum, qui carminibus & incantationibus magicis suadet hominibus Christum confiteri, diuersis pœnis afflige, si non libamina dijs obtulerit.

Mittēs autem Carpasius vicarius ad custodiam, adduxit Cyriacum diaconum, Largum, Smaragdum & Crescentianum, & iussit eos in Tellure præsentari. Quibus & dixit: Quarè non obauditis pręceptis principum, & offertis libamina dijs immortalibus? Respondit Cyriacus cum Largo, Smaragdo & Crescentiano: Nos Domino Iesu Christo libamina offerimus. Carpasius vicarius dixit: Quod vobis iubetur, facite. Senectus tua alba facta est Cyriace, sed modò eam iuuenem faciam. Et iussit picem liquari: & cùm liquata fuisset, pręcepit vt in caput beati Cyriaci diaconi funderetur. Ille autem clamabat, dicens: Gloria tibi Domine, qui nos seruos tuos dignatus es cęlestis regni portas facere introire. Dicit & alijs Carpasius: Num sacrificatis, aut peribitis sicut perfidus Cyriacus? Dixerunt: Nos peccatores Domino Iesu Christo nosmetipsos sacrificium offerimus. Tunc Carpasius vicarius adduxit in conspectum suum eculeum, & iussit suspendi in eo Crescentianum, in conspectu Cyriaci, Largi & Smaragdi. Et cùm diù traheretur neruis, & fustibus & vnguibus raderetur, voce magna clamauit, dicens: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui nos ad gratiam tuā dignatus es euocare. Carpasius dixit: Date flammas ad latera eius. Et cùm diù incendio cōstrictus vreretur, emisit spiritum. Cuius corpus iussit iactari ante cliuum vrsi, in platea ante templum Palladis. Ipsa nocte venit Iohānes presbyter, & collegit corpus eius, & sepeliuit in cœmeterio Priscillæ, in arenario via Salaria, octauo Calend. Decembris.

Pix liquida funditur in caput S. Cyriaci.

Crescentianus reddit animam.

Post mortem autem Crescentiani, retrusit in custodiam Largum & Smaragdum & Cyriacum. Post dies verò quatuor resedit in eodem loco in Tellure, & præcepit sibi pręsentari Cyriacum diaconem, cui sic dixit: Quarè dies senectutis tuæ cum tormētis ad inferos deducis? Cyriacus respondit: Ego semper pro Christo mori optaui. Dicit ei Carpasius: Sacrifica dijs immortalibus, & viues. Cyriacus respondit: Sacrificent eis, qui non cognouerunt creatorem suum Dominum nostrum Iesum Christum. Tunc iussit eum in catasta extendi, & attrahi neruis, & fustibus cędi. Cyriacus autem clamabat, dicens: Miserere mihi peccatori Domine Iesu Christe. Eodem die nunciauit Carpasius vicarius Maximiano Augusto omnia, quæ exercuerat in sanctos Dei. Iratus ergò Maximianus, iussit omnes vinctos, qui erant in custodia, vnà cum Cyriaco capite truncari. Et data sententia, ducti sunt cum Cyriaco diacono promiscui sexûs viginti & vnus, & decollati sunt via Salaria intra thermas Salustij foràs muros. Quorum corpora collegit nocte Iohannes presbyter, & sepeliuit alios in eàdem via: sanctum verò Cyriacum collegit, & commendauit sub die xvij. Calend. Aprilis. Ipso tempore Maximianus interfecit sororem suam Artemiam. Post dies autem octo, veniens Marcellus episcopus cum Lucina matrona Christianissima, condiuit corpora sanctorum cum aromatibus & linteaminibus, & imposuit noctù in pauone cum eunuchis suis: & sustulit indè, vbì commendata fuerant, & transtulit cum sancto Cyriaco in prędium suum via Ostiensi, milliario ab vrbe Roma septimo, vbì requiescunt in sarcophagis lapideis, quos manu sua recondidit beata Lucina in pace, vj. Idus Augusti.

Cyriacus capite plectitur cum alijs 22.

Artemia necatur.

Eodem tempore beata Lucina fecit donationem de facultate sua & ex omnibus quę habuit, ecclesiæ catholicæ. Hoc audiens Maximianus Augustus, indignatus proscriptione eam damnauit. Illa aūt rogauit sanctum Marcellum episcopum, vt domum eius ecclesiam consecraret. Quod cum omni deuotione fecit Marcellus episcopus: At vbì frequenter in eàdem domo Missas celebrâsset in media ciuitate via Latina, & audiret hoc Maximianus Augustus, iratus pręcepit, vt in eàdem ecclesia plancæ sternerentur ad animalia stabulāda, & eundem Marcellum episcopum ad seruitium animalium deputauit cum custodia publica. Vbì etiam post multos annos seruiendo emisit spiritum, septimo-

Nota de Missarū celebratione.

decimo

Marcelli Papæ felix obitus.

decimo Calend. Februarij. Cuius corpus rapuit Iohannes presbyter noctu cum beata Lucina,& condiuit cum aromatibus,& sepeliuit in cœmeterio Priscillæ via Salaria,nō longè ab vrbe Roma,milliario tertio,vbi requiescit in pace.

Eodem tempore Maximianus Augustus præcepit ad se venire Carpasium,& interrogauit eum de discussione & nece sanctorum. Et cùm vidisset Carpasius placatum sibi Maximianum,petijt ab eo domū beati Cyriaci. Qui confestim quod petebatur,ei concessit: Et cùm introîsset in eādem domum, quam donauerat beato Cyriaco Diocletianus Augustus,inuenit locum,vbì sanctus Cyriacus fontem ædificauit, quem consecrauit beatus Marcellus episcopus, vbì frequenter baptizabat sanctus Cyriacus venientes ad fidem. Tunc Carpasius vicarius paganus crudelissimus,cùm in eádem domo inuenisset baptisterium, fecit in loco eodem balneum,quasi ad deridendam legem Christianorum. Vbì frequenter meretrices & scenici lauacra sibi exhibebant, turpi lucro gaudentes in loco sanctificato.Et cùm frequēter ista fierent ab impijs & sceleratis, quadam die cùm se lauissent, & exhiberent sibi epulas, exeunte Carpasio de balneo cum multis sceleratis, decem & nouem cum Carpasio vicario subitò ceciderunt, & mortui sunt. Ab eodem die clauserunt balneum,& factus est timor magnus in eádem regione vsque in hodiernum diem.Sanctorum verò corpora,hoc est, Cyriaci, Largi, Smaragdi, Crescentiani, Mamiæ & Iulianæ, sepulta sunt in via Ostiensi milliario ab vrbe Roma plùs minùs octauo: vbì orationes eorum florent nunc & semper, & quousquè mundus iste voluitur,regnante Domino nostro Iesu Christo,cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Vltio diuina in Carpasium & alios prophanos.

SERMO SANCTI HILARII EPISCOPI ARELATENSIS, DE VITA ET MORTE BEATISSIMI *Honorati, Patris præcipui monachorum Lirinensium, & Episcopi Arelatensis.*

16. IANVAR. * memorijs

*& dignitatis

AGnoscitis, dilectissimi, diem publicis fidelium * mœroribus consecratum : Qui mihi quandiù caducos vitæ huius dies Dominus indulserit, semper quidē acerbitatibus grauis, plenus tamen * consolatoria laude adueniet. Hodiè enim ille sanctæ recordationis,ecclesiæ huius Antistes,virtute,' sacerdotio, nomine Honoratus, corpore exutus: quicquid ad clausulā elocutionis adiecero, absurdū poterit iudicari : Si enim dixero, Ad astra migrauit : ille etiam dum in terris moraretur, inter splendidissima regni Dei astra numeratus est: Addam, Christo adstat? Quando autem ei in vita sua ille non adstitit, cui omnis vita illam Eliæ vocē habuit, Viuit Dominus,cui adsto hodiè? Dicam,Terrena deseruït,cuius, vt Apostolus ait,cōuersatio semper in cęlis fuit? Similiter itaque, quātum certò animus meus habet,quicquid de tali viro dicendū occurrerit, ipsa sui magnitudine cōgruo exitu caret.Cōpugnant mœroribus gaudia: Talem reminisci,dulce est : Tali carere,suppliciū.

3. Reg. 18.

Philip. 3.

Duplex itaq; materia me prouocat : illic me laudum suarū gratia ad sermonem trahit,hinc ad singultus retrahunt damna communia.Ignoscite itaque, si diripientibus sibi duobus his affectibus mentem meam, oris mei officium,tanquàm duobus dominis famulatum congruum negat. Quicquid recordatio in laudis partibus suggerit, totum hoc sibi inter damna numerans dolor vendicat : Quanquàm,etsi adesset mihi serenitas mentis, & famulatu idoneo menti lingua seruiret, num abundantiùs laus eius proferri sermonibus meis poterat,quàm in vestris sensibus manet?Nemo est,vt puto,cui non illius viri gratia maior occurrat, quàm possit opulentissima cuiuslibet proferre facundia.Quia ergò,vt Scriptura loquitur,Iustorum memoria cum laudibus semper est, nec potest quisquam meritorum illustrium viros non cum laude memorare: proferam, vt facultas datur,aliqua ex his,quæ de illo dilectionis vestræ corda meditātur. Adiuuabūt vtiquè sensus vestri conatus meos,& quod sermone meo expediri difficile est,vestra sibi pectora proprijs cogitationibus eloquentur:

Prou. 10. Viri illustrium meritorum.

Scriptura

Scriptura quodam loco continet: Sapientia in exitu canitur. hoc est dicere: Sapientis conuersatio in conuersationis fine laudatur. vndè & in alio loco: Nè laudes, inquit, hominem in vita sua. & iterùm: Ante mortem nè laudaueris quenquam. tanquàm si dicerct: Lauda post mortem. in viuentis enim laudibus, & laudato, locus vanæ exultationis offertur, & laudatori maximè nota assentationis affigitur. Multis autē modis vtile est laudare defunctum: primùm, quia dum abest, cui gratificari laudatione possimus, necessè est, vt ad largitorem gratiæ Deum laus tota referatur: deindè, quia sola virtutis admiratio residet, vbì suspicio assentationis aufertur. Defuncti itaque laus in sancta fidelium congregatione prolata, plena est ædificationis, vacua iactantiæ: merita quoquè eius, qui laudatur, in hoc accrescunt, quia plures sua laude proficiunt. Nec verebor, nè nimis forsitan fauorabiliter de meo loqui credar: quia præterquàm quòd nihil non inferius dici suis virtutibus potest, nemo est qui non illum suum computet, suum senserit, suumque crediderit. Non tamen ego ingenij fiducia, neque fretus eloquio ad attingendam tanti viri vitam manum mitto: quam si quis priscæ eloquentiæ author attingeret, non solùm facundia non ornaret, sed victus materiæ mole succumberet. Vester me amor prouocat, vester affectus de illo loquendi fiduciam subministrat. Animabitur ipsius, vt credimus, merito sermo, quanuìs * tepentis ingenij, & quod iacet verbis, eleuabitur rebus, & effusa in illum charitate vestrorum pectorum condietur.

Eccli. 11.

Laudare defunctos, multis modis vtile.

*repentis

Est illud notum omnibus oratoriæ disciplinæ, quorum laudandam receperint vitam, patriam priùs & originem prædicare: vt quod in proprijs virtutibus deest, in patrū gloria præcessisse videatur. Nos autem in Christo vnum sumus omnes, & fastigium est nobilitatis, inter filios Dei computari: nec addere nobis quicquam ad dignitatem terrenæ originis decus, nisì contemptus suî potest. Nemo est in cælestibus gloriosior, quàm qui repudiato parentum stemmate, elegit sola Christi paternitate censeri. Prætermitto itaque commemorare auita illius secularium honorum insignia, & quod concupiscibile, ac penè summum mundus habet, vsque ad consulatùs prouectam familię suę nobilitatem, maiore generositate pectoris fastiditam, nec placuissè illum sibi de superuacuis suorum honoribus, qui pro amore veritatis iam non suos optabat. Ad illud potiùs meus sermo festinat, qua fide baptismum, in adolescentiæ annis proprio concupierit arbitratu, quàm maturo consilio sanus mortem expauerit, qui eam ante baptismum vita carituram esse perspexerat: Qua siti vitam suam desiderauerit vitali fonte renouari, quàm dulcis ei infantia, quàm modesta pueritia, quàm grauis adolescētia fuerit, quàm omnes etiam ætatum gradus, gratia semper & virtute transcenderit, maiorque se semper inuētus sit, vt prorsùs diuino quodam pędagogio educatū putes. Eruditur sine aliqua suorum instantia, seruat, iuuante Deo, baptismum præter vllam hominum solicitudinem, &, quod his maius est, recenti adhuc & illibato nitore fontis, sine admonitore conuertitur: sine admonitore dixi? & vbì est illud, quòd patria obstabat? quòd obluctabatur pater? quòd propinquitas tota renitebatur? Intrauerat enim gratia sua omnium sensus, & cùm eum sibi Christus assumeret, certatìm in suis omnibus mundus tenebat: alios dulcedo ipsius obligauerat, alios collegij blandimenta deuinxerant, alios in varijs iuuenum exercitijs admiratio secularium virtutum tenebat. Quot illi vitę prioris gratiæ fuerant, tot à conuersione vinculis retrahebatur. Commune quoddam familiæ decus pręripi omnes timebant: Et verè quis vnquàm illum habitus non quasi proprius accepit? quos aliquando amictus non ornauit? Itaque velut splendidissimā gemmam, & commune omnium decus eripi sibi simul patria, simul familiares, simul parentes putabant. Neque enim immutanda hęc omnia, & reformāda in melius, vt vidimus, sed quasi moritura esse credebant.

Summa nobilitas, in filijs Dei numerari.

Expetit baptismum adolescens Honorat⁹.

A baptismo dat se vitæ religiosæ.

Et indè illud erat, quòd quia omnia, quæ adorsus erat, strenuè eum pater agere perspexerat, à baptismate, quandiù potuit, auertit: timens, nè totus simul, sicut consecutum est, religionis amore raperetur. Inualuit tamen desiderium & amor Christi, & baptismum, discussis patris dissimulationibus, pueritia fidelis inuasit: ità enim adhuc se catechumenus inter prima fidei rudimenta formauerat, lasciuiam pro reuerentia accipiendi quandoquè baptismatis respuens, clericos vt patres honorans, & puerili interdùm censu pauperem iuuans. quicquid habere adhuc illa ætas, & plus vtiquè pro nouitate habendi amare poterat, miseratione prodigus offerebat, iamtunc in paruo pręmeditans cuncta contemnere, & sua simul vniuersa largiri, His itaque & talibus exerci-

Catechumenus adhuc, viuit admodùm piè.

tijs

tijs ad baptiſmum ſe fides catechumeni robuſta proripuit: hinc iam prouidus pater, & teneræ pietatis ſuſpicione ſolicitus, varijs eũ oblectationibus prouocare, ſtudijs iuuentutis illicere, diuerſis voluptatibus mundi irretire, & quaſi in collegium cum filio adoleſcente iuueneſcere: venatibus, ludorumque varietatibus occupari, & tota ad ſubiugandam illam ætatem, ſeculi huius dulcedine armari. Nec immeritò eum ſecularis pater ſibi à Chriſto præripi timebat, quem inter reliquos ornatiſſimos iuuenes velut vnicum complectebatur.

Pater eum nititur mũdi vanitatibus implicare.

Verùm illi maior inter hęc omnia erat cuſtodiendi baptiſmatis cura: faſtidiebat adoleſcens, quo grandęuus oblectabatur pater, tali ſe ſemper adhortatione compellans: Delectat hęc vita, ſed decipit: alia in eccleſijs pręcepta recitãtur: alia ibì in auribus meis mandata ſonuerunt: illic modeſtia, continentia, & pudor traditur, hîc effręnata luxuria nutritur: ibì pietas viget, hîc exercitatio corporalis: illic ad æternum Chriſtus inuitat, hîc diabolus ad temporale ſolicitat: Omne quod in mũdo eſt, vanitas eſt, & cõcupiſcentia oculorum: & mundus tranſit, & concupiſcentia eius: Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, ſicut & Deus manet in æternũ. Feſtinemus ergò erui ab his laqueis, dum adhuc minùs tenemur: difficilè diù illigata ſoluũtur: facilius eſt tenera euellere, quàm robuſta ſuccidere: In monte ſaluam fac animam tuam, nè fortè appręhendãt te malæ cogitationes: citò ſerpit voluptatis venenum. Seruanda eſt Chriſto per Chriſti gratiam ſumpta libertas: alij aurum, argentumque mirentur: dominantur, vt video, metalla dominantibus. Alij prædia atque mancipia non ſine animi ſui captiuitate poſſideant, & honorem diuinæ in ſe imaginis premant: Mihi ſatis eſt, mancipium non eſſe vitiorum: mihi ſalus, gaudium: mihi coniunx, ſapientia: mihi in virtutibus, voluptas: mihi Chriſtus theſaurus ſit. Qui penſabit gaudia caduca melioribus: dabit & in hac vita ſtudijs diſciplinæ me oblectari & ornari, & inter hęc dignum fieri cęleſtibus regnis.

Ille omnia contemnit.

1. Ioan. 2.

Alludit ad id, quod eſt Gen. 19.

Nec longas talis meditatio moras pertulit, ſed ilicò in flamma conuerſionis nutrita huiuſmodi fomentis ſcintilla prorupit. Iugum Dominicæ ſeruitutis ſubdita ceruice ſuſcipiens, iugum libertatis excuſſit, intelligens ſummum eſſe captiuitatis genus licentiam iuuentutis. Rediguntur ad breues capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis veſtium ſplendor, ceruicis lacteæ decus pallijs rigentibus occupatur, tranſit lętitia in grauitatem: membrorum vigor, animi vigore mutatur: virtus corporis, in virtutẽ ſpiritûs migrat, palleſcit ieiunio ſpecioſa facies, & priùs ſucci plena, fit plena grauitatis. Et quid plura? itá repentè totus alius ex alio oſtenditur, vt non aliter genitor ipſius, q̃ orbatus filio pater lamentaretur. Et verè plena mortificatio corporis, ſed vita illic ſpiritûs erat. Tota hinc parentum perſecutio inſinuatur, & ſuſcitatur: tunc ſolùm & primùm patri contumax fuit, cùm Dei patris filius eſſe contendit, ordinata iam tunc in Deo, ſicut Salomon pręcepit, charitate. Itá enim propheta memoratus ſub Dei voce pronunciat: Ordinate in me charitatem. Ordinauit planè eam ille, & ſub charitatis diſpoſitione, perſpexit primò Deum, tum proximum diligendum. Condemnari itaque ſe ſenectus patris, ætatis illius cõuerſatione credebat: occurrit, renititur, comminatur: nec tamen vllo horum pueritia Deo freta, concutitur.

Summum ſeruitutis genus, licẽtia iuuentutis.

Cant. 2.

Adſiſtit tyroni ſuo Dominus conſolator, nec diſtulit vnum ei ex germanis in collegium ſuſcitare: qui exemplo ipſius ad conuerſionem vocatus, & ſenior iuniorem ſecutus, in ipſo breui quo vixit tempore, ſicut collegio illum, itá etiã virtute comitatus eſt. Hinc iam inter illos certamina grata propoſiti, cuius mens ad pietatem mollior, cuius cibus durior, cuius ſermo blandior, cuius amictus aſperior: Quis loqui rariùs, quis orare crebriùs poſſet: Quem minùs detineret lectus, quem magìs lectio: quem minùs moueret inuidia, quem magìs miſericordia: Quis daret promptiùs, quod ſibi detraxiſſet, quis libentiùs hoſpiti ſtratum cilicij, & ceruical illud cõſueti lapidis offerret. Quis peregrinum promptiùs ante eleemoſynæ diſpenſationem lachrymis foueret, & affectu priùs Chriſtum, quàm aduenam cõuiuio paſceret: cui in ore rarior mundus, cui frequentior Chriſtus. Quis in illa ſublimitate virtutum ſibimetipſi minor videretur, & quo magìs merito aſſcenderet, eo magìs compunctione deſcenderet. Priuatus quidam tunc iam in conuerſatione eorum epiſcopatus gerebatur. Mentior, niſì plurimi epiſcoporum didicére ab illis, dum excipiuntur, excipere: nam ſi qui rigorem illum propoſiti non expauerunt, plus illinc humanitatis animo, quàm refectionis corpore ſecum tulerunt. Ornabant itaque omnem patriam, & quantum apud animos multorum manet, cuſtodieban-

Frater S. Honorati, eius exẽplo cõuertitur.

Certamen virtutum.

Lapis illis pro ceruicali.

diebantur aliorum ab illis corpora, aliorum spiritus: prout quisque indigens erat aut vestimentis, aut doctrina, aut sumptibus, vestiebantur, instruebantur, alebantur. Nullus illuc peregrinationis labore defessus, non tanquàm ad patriam & patrimonij sui rura peruenit. Nullus illinc ad vlteriora discedens, non tanquàm iterùm à domo sua pedem mouit, & iterùm sibi relinquere ciues suos visus est, iterùm propinquos.

Magnum hospitalitatis studium.

Intereà amor in illos omnium crescebat, multiplicabatur, disseminabatur, & fama in vlteriora quæque ferebatur: Totaq; iam erga illos patria, obsequijs & amore ac honore certabat: peruenire illis ad ignobilitatem & paupertatem nō licebat. Quanto magìs eorum vita abscondebatur, tanto magìs fama emicabat, & alter alterum laudi objicere, & gloriæ exponere, & ad vnum communem virtutum apicem referre. Sed dum vnusquisque sub vmbra alterius obscurari volebat, tanquàm repercussa claritas vtrinquè radiabat. Iam quæ illorum grauitas, quàm senilis maturitas, quàm rara fœminarum visitatio, etiam proximarū, & quæ inter tot virtutes totius vanitatis fuga, quàm blanda consolatio, & quàm solicita custodia erga eorum salutem, qui se eorum doctrinæ mancipauerant? Angelica ab illis vita in terris ducebatur, in multa patientia, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in virtute Dei. Pauebāt intereà illi gloriam suam, & odorem bonæ conuersationis longè lateque diffusum, licèt ad Dei laudem referrent, sibi tamen vanitatis periculum inferre metuebant: Percepisse se in vita sua mercedem suam reputabant: humanam conuersationem & gratiam fastidientes, eremi amore flagrabant.

Crescit fama eorum, dum latere cupiunt.

Dolent se ab alijs laudari.

Inito itaque consilio, & quodammodò passi honoris sui persecutionem, ad peregrina contendunt. Iterùm patria consurgit, iterùm propinqui reluctantur: Spoliari sese hoc simul lumine metuunt omnes. Quod illic, Iesu bone, certamen fidei atque amoris fuit? qui tunc consiliorum, qui precum, qui lachrymarum ambitus? quis non illic sibi officium propinqui vendicauit? aut cuius lachrymæ, non cum lachrymis patris certauerunt? Amittere enim se omnis patria in iuuenibus illis patres sentiebat: & verè erat in illis senectus, non annis cana, sed gratijs: non cariosa artubus, sed moribus vetusta. O quāta, Domine, dispensatio procurationis tuæ, qui lampadas tuas, fidei igne fulgentes, non loco fixas stare pateris, sed præfers eas illuminationi diuersorum locorum, inspirans migrandi voluntatem, & fugiendi gloriam: quæ vtiquè multiplicāda erat ipso per susceptam peregrinationem virtutis augmento. Diripitur itaque dudùm quidem vario misericordiarum opere vexata, adhuc tamen larga substantia, & æqualiter ad patrimonium propinquus atque extraneus auctionator admittitur. Ità nullus in lucris duntaxàt parentum respectus est, àc si rem non suam vendant: Possessio quæ pauperibus, ex quo ab ipsis fuerat possessa, seruierat, pauperibus nunc distribuenda distrahitur. Excepit patria effusam misericordiam, & fletibus effusis repensat.

Distrahunt res & facultates suas.

Dant pauperibus.

Exeuntes de terra, & de domo, & de cognatione sua, exemplo pares, verè Abrahæ filij demonstrantur. Nè quid tamen iuuenili ausu temerè ab ipsis inceptum putaretur, assumunt senem perfectæ consummateq; grauitatis, quem semper in Christo patrem computantes, patrem nominârunt, Sanctum Caprasium, angelica adhuc in insulis conuersatione degentem: Cuius quanquàm dilectio vestra nomen hactenùs ignorauerit, & adhuc nesciat vitam, amicis eum suis Christus annumerat: hunc tanquàm ordinatorem in Domino atq; custodem suæ ætatis assumūt, quos iam custodes sibi plurima iuuentus elegerat. Quæritur ergò peregrinatiōis latebra, fugitur fama virtutis: at vbicūquè itur, ibi alia, velint nolint, fama pariebatur. Felices terræ, & portus beati, quos cęlestem patriā sitiens peregrinus illustrat. Alij Orientis oras, & quæcunq; alia plena sanctis loca, accipiendi exempli gratia, accedunt: hi quicquid adeunt, exemplis bonis suscitāt; Spargitur vbiquè substantia, & in omni accessu eorum bonus Christi odor fragrat: ex[...]unt litora, quibus barbara esset etiam illa, quæ plurima in ipsis erat, Romana eloquentia. Longum est percurrere, quem ab illis profectum vnusquisque locus traxerit, quam salubritatē ecclesijs, sine vllo clericatûs actu inuexerint, quot magistris magistri in silentio fuerint. Illud commemorâsse sufficiat, intrepidè ab illis, pro Christi desiderio, maris reuma toleratum, squallorem ac sterilitatem Achaici litoris expetitam, & tam delicatè, tam molliter educatos, contra tantas aquarum & aurarum varietates decertâsse. Quod quàm graue, quàm intolerabile illi teneritudini fuerit, excessus illic germani sui beatissimi in Christo viri Venantij, & infirmitatis suę, suorumq; protestabātur. Iam quid in illo

Gen. 12.

Caprasium sibi patrem adsciscunt.

Venantius frater S. Ho

norati, Metone decessit. funere Metona aut extulisse se, aut percepisse crediderit, multiplicibus psallentium indicauit agminibus: hinc Hebręus, hinc Gręcus, hinc Latinus exultāt: Iudęus ipse Christum respuens, fidelem Christi seruum admiratur. Astra ipsa feruētes chori pulsant, &, vt credimus, cum humanis vocibus angelici chori concinunt: fideli famulo suo Christus occurrit: Eugè Venanti, serue bone & fidelis: & dum audis, Intra in gaudium Domini tui, memento nostri, quos adhuc seculi gaudia impugnant. Accipiunt finem carnis animæque certamina, sumit principium vitæ perennis gloria.

Matth.25.

S. Honoratus redit in Italiam. Hinc iam vobis Honoratum vestrum Christus reducit, & occulta manu salubritatem regressus sui temperat. Nam quicquid præterfluens tangit, illuminat: huius Italia benedici gaudet introitu, hunc Tuscia veneratur, complectitur, & blandissimas per sacerdotes suos moras nectit. Porrò Dei prouidentia nobis prospiciens, cuncta disrumpit, & quem è patria eremi desideria prouocârant, hunc in eremum huic vrbi propinquam, Christus inuitat. Vacantem itaque insulam ob nimietatem squalloris, & inaccessam venenatorum animalium metu, Alpino haud longè iugo subditam petijt, pręter secreti opportunitatē, sancti ac beatissimi in Christo viri Leontij episcopi oblectatus vicinia, & charitate constrictus, plurimis à nouo ausu retrahere illum conantibus. Nam circuniecti accolæ terribilem illam vastitatem ferebāt, & suis illum occupare finibus fidei ambitione certabant. Verùm ille humanæ conuersationis impatiens, & circuncidi à mundo, vel obiectu freti concupiscens, illud corde & ore gestabat, nunc sibi, nunc suis proferens: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Et in euangelijs Christi ad discipulos factam promissionem: Eccè dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones. Ingreditur itaque impauidus, & pauorem cęterorum securitate sua discutit. Fugit horror solitudinis, cedit turba serpentium. At quæ non tenebræ illud lumen refugerunt? quæ non illi medicamento venena cesserunt? Inauditum verè illud, & planè inter miracula ac merita illius mirandum reor, quòd tam frequens, vt vidimus, in illis ariditatibus serpentium occursus, marinis præsertim æstibus excitatus, nulli vnquàm non solùm periculo, sed nec pauori fuit.

Leontius Episcopus.

Psal.90.

Luc.10.

S. Honoratus ingreditur in Lirinensem insulā.

Insigne miraculum.

Quid longiùs morer? Cooperante, vt ità dicam, Christo, omni quæ priùs deterruerat aduersitate superata, Honoratus vester castra illic quædam Dei collocat, & qui locus dudùm homines à sua commoratione repulerat, angelicis illustratur officijs: Illuminatur latibulum, dum ibi lumen occulitur: Cedit ignoti priùs exilij obscuritas, voluntarij exulis claritati. * Quis ergò mendacio illud conferat? Quocunquè Honoratus accesserit, adesse illic etiam honorem necesse est. Hîc primùm illigatur, diù euitans, clericatûs officio: hîc refugam suum sacerdotalis infula nectit, & qui venire ad dignitatem detrectauerat, ad ipsum dignitas venit. Apparuit illic presbyter, non duplici tantùm, sed multiplici honore dignissimus, coram quo nullam sacerdotij distantiam, nullum nominis priuilegium episcopatus agnosceret. Nemo vnquàm episcoporum sibi tātum vsurpauit, vt se presbyteri illius collegam computaret. Verùm ille tam integram in sacerdotio monachi humilitatem conseruabat, quàm planè monachus sacerdotij merita possederat. Industria * illic sua sufficiens electis Dei ecclesiæ templum excitatur, apta monachorum habitaculis tecta consurgunt, negatæ à seculis aquæ largiter fluunt, in vno ortu suo duo veteris testamenti miracula præ se ferentes. Nam cùm è saxo erumperent, in media maris amaritudine dulces profluebant. Certatìm iam illuc omnis regio quærentes Deum dirigebat: Honoratum expetijt, quisquis Christum desiderauit: & planè Christum, quisquis Honoratum expetijt, inuénit. Ille enim illic totus vigebat, pectus eius, quasi præcelsam arcem, & splendidissimum templum insederat: Illic castitas, fides, sapientia, & virtus habitauit: Ibì iustitia fulsit & veritas. Itaque velut vlnis eff[illegible], * protensisque brachijs, in amplexum suum omnes, hoc est, in amorem Christi inuitabat: Omnes vndiquè ad illum certatìm confluebant.

* Quid ergò emendatio illa

Initiatur sacerdotio.

* ilicò

Cōstruitur Lirinense monasterium.

* patentibusque

Etenim quæ adhuc terra, quæ natio in monasterio illius ciues suos non habet? quam ille barbariem non mitigauit? quotiès de immanibus belluis quàm mitis fecit columbas? quàm amaros interdùm mores Christi dulcedine aspersit? & quorum prauitas sibimetipsis priùs pœnalis fuerat, eorum postmodùm gratia oblectamento omnibus erat: degustata deindè boni suauitate, non potuerunt non magìs odisse quod fuerant. Nam velut educti in nouam lucem, antiquum illum diù insidentium errorum carcerem detestabantur. Pulsa est per exhortationes ipsius varia pestis animorum: amaritu-

Monachos suos pręclarè instituit.

do, asperitas, rabies locum dabant libertati, quam Christus obtulerat, & delectabat requies post longam & grauem Pharaonicam seruitutem. Stupenda & admirabilis permutatio: non Circéo, vt aiunt, poculo ex hominibus feras, sed ex feris homines, Christi verbum tanquàm dulcissimum poculum, Honorato ministrante, faciebat. Quid enim non extunderet illa instantia cum alacritate coniuncta? Aut qui lapides non in Abrahæ filios verterentur, vbì tanta erat in expoliendis mentibus officina virtutum? Quòd si minùs hominem ad salutem suam viuidis exhortationibus permoueret, Deum oratione constringeret. Omnium ille passiones, suas credidit, & tanquàm suas fleuit: profectus laboresque omnium, suos computauit, sciens gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, simul & vitia & virtutes omnium, in meriti sui cumulum transferebat. Sicut enim virtus ad virtutem excitat, ità miseratio miseris impensa, fructificat. Metet enim in singulis plus, quàm sibi * singuli. singulorũ enim salus vnam illi gloriam instruit. Impiger, festinus, infatigabilis perseuérat: prout cuiusque naturam, moresque perspexerat, hunc secretò, illum palàm: hunc seuerus, illum blandus aggreditur, & ad castigandi immutationem, ipsam plerunquè faciem castigationis immutat. Indè illud erat, quòd non facilè quenquam tantum vel amari vidimus, vel timeri. Ità enim duos hos affectus suî, in vnoquoq; suorum collocabat, vt & amor suus delicti metum, & timor disciplinæ amorem introduceret.

Deprauatos multorum mores egregie corrigit.

* singulo

Incredibile est, quantæ illi curæ fuerit, nè quem tristitia affligeret, nè cogitatio secularis vrgeret: Quàm facilè perspexerit, quid quenque vetaret, tanquàm singulorum mentes mente gestaret: Quanta præterea pietatis dispensatione prouiderit, nè quem nimius labor grauaret, nè quis nimia quiete torperet: Ipsos, si dici potest, singulorum somnos pio pensauit affectu: valentes corpore, à desidia semper excutiens: feruentes spiritu, cogebat ad requiem. Omnium vires, omnium animos, omnium stomachos instinctu, credo, Dei nouerat: verè seruus omnium factus propter Christum Iesum. Mirandum est, quomodò vnus tot simul officia compleuerit, tam varia præsertim infirmitate vexatus: fortissimos quosque & recenti adhuc conuersatione præualidos, in ieiunijs vigilijsque, impar viribus, pari lege comitatus est. Infirmos ipse infirmior visitauit: Refrigeria animarum simul prouidit & corporum, & nè quid cuiquam minùs fuisset impensum, animo semper recurrebat: hic alget, hic ægrotat: illi hic labor grauis est, huic hæc esca non conuenit: ille ab alio læsus est: graue quòd hic intulit, nec minùs graue, quòd hic sensit iniurias: Orandi instantia opùs est, vt offensi gratiam hic consequatur, & hic sibi illatam contumeliam aut leuem, aut nullam computet: hic autem se grauissimam intulisse suspiret. Hæc illius iugis opera, iugis intentio erat, leuigare omnibus iugum Christi, & quicquid diabolus iniecisset, auertere: discusso culparum nubilo, virtutum serena reuocare, amorem Christi & proximorum amando inserere, & mentes omnium, tanquàm pectus suum excolere, innouare gaudia, & ad Christi semper desiderium tanquàm primo conuersionis die inardescere.

Insignis eius moderatio.

Magna vitæ eius seueritas.

Quæ illius cura perpetua.

Hinc illud erat, quòd omnis congregatio illa, diuinæ cupida seruitutis, ad nomen ipsius ex diuersis terrarum partibus collecta, tam moribus quàm linguis dissona, in amore illius conspirabat: Omnes dominum, omnes patrem vocabant, in illo sibi patriam, propinquos & omnia simul reddita computantes. Didicerant omnes, ipso sibi compatiente, dolores illius, suos computare, vt non immeritò egregius, & in Christo beatissimus vir Saluianus presbyter, charorum ipsius vnus, in scriptis suis dixerit, quòd sicut cæli faciem pro sua sol aut obscuritate, aut serenitate mutaret: ità congregatio illa cælum sitiens, & cælestibus studijs mancipata, ab ipso vel nubila, vel serenitatem mentium quasi à peculiari in Christo sole susciperet, ipso quoquè & afflicto affligaretur, & respirante reualesceret. Hinc illa erat, & adhuc orationibus eius permanet diffusa in monasterio ipsius sancti spiritûs gratia, tanti doctoris & exemplo & admonitione firmata, in varijs charismatum donis, in humilitate & mansuetudine, & in charitate non ficta, & vna capitis gloria, in diuersitate membrorum.

Monachi eius omnes mirè eum amant.

Saluiani pclarũ de eo testimoniũ.

Magna illi inter hæc omnia erga aduenas & hospites cura. Quis enim illum aliquando præteriret? quis non quanlibèt prosperam nauigationem, & quantunlibèt secundos ventos, pro tanti viri desiderio, commodi sui contemptor, abrupit? Aut si insulam tenere non licuit, violentum secundæ nauigationis obsequium, acerbissimam tempestatem computauit? Nemo illuc non festinus accessit, nemo illic moras suas

Magnũ eius erga peregrinos studium.

ſenſit, nemo illinc non ſecuriſſimus ſoluit, proſequente ipſo amore vota illorum. Et tunc primùm agnitis, tanquàm dudùm ſuis, enitentes in ſquallore eremi delicias conſpectu ſuo miniſtrabat, cum tanto omnes gaudio & alacritate ſuſcipiens, tanquàm expectâſſet. Aderat præterea munificenti animo par ſubſtantia, pari fide miniſtrata. Nam qui libenter audierat, Vende omnia tua, & da pauperibus: & veni, ſequere me: huic libentiſſimè vnuſquiſque, ſi quid munificentiæ animo deuouerat, diſpenſandum ingerebat: ſecurus illi ſua committens, cuius in relinquendis omnibus ſecutus fuerat exemplum. Hinc ad eum frequens ille ex diuerſarum regionum vaſtitate concurſus: & verè is ille erat, qui non vt parcus diſpenſator aut timidus, reſpectu ſibi creditæ & creſcentis quotidiè congregationis aliqua tribueret, plura ſeruaret: ſed quid quotidiè in alieno non faceret, quod in ſuo ſemel fecerat? hoc eſt, nihil ſibi, nihil ſuis, præter præſentium dierum victum & veſtimentum reſeruaret. Exhauſta eſt aliquando diſpenſationis ſubſtantia, fides nunquàm.

Matt. 19.

Quadam enim vice, cùm vnum iam ex multis millibus aureum nummum proflua ad munificentiam arca retineret, hunc etiam ipſum in multarum rerum defectu conſtantiſſimè pauperi prætereunti dedit, & mihi atque alijs adſtantibus dixit: Certum eſt iam appropinquare qui deferat, ſi iam non habet munificentia noſtra quod proferat. Vix trium aut quatuor horarum ſpatium, die fluente tranſierat, & continuò qui verbis ſuis fidem faceret, occurrit. O felix munificentia, cui fides miniſtrauit: ô felix fides, cui munificentia nunquàm moram fecit. Et verè quantum fides ſua ſuppetebat, diſpenſare ſua tantum manu non occurrit: Plurimos multis locis probatiſſimos viros habuit, quorum ſemper manibus, quod ſibi deferebatur, expénderet. Sic vnius diſpenſatoris gratia diſpenſatores multos habebat, & fides ſua, quaſi communis quidam fons, & dantibus & accipientibus plurimis profluebat. Nullius penè anguſtiæ ad ipſum peruenerunt, quæ non vltra ipſum protenderentur, aut non in ipſo metam reperirent. Hinc iam certatim ad illum, vt putabat, aut certè vt optabat, latentem vndique literarum officia perlata ſunt: Quibus ille quàm nouis affectibus variata reddebat, quàm grauia, quàm blanda, quàm dulcia? Vndè pulcherrimè ſplendidus mundo, ſplendidior Chriſto, æmulus virtutis eius, beatus Eucherius, cùm in eremo in tabulis, vt aſſolet, cera illitis in proxima ab ipſo degens inſula literas eius ſuſcepiſſet, Mel, inquit, ſuum ceris reddidiſti. Quis itaque non beatum ſe, beatam domum, beata ſcrinia ſua credidit, in paruo ex ore ipſius munere, magna benedictione ditatus? Et ſanè tantum in ſcriptis illius ſalis, tantum dulcedinis erat, vt non ſcrinijs aut armarijs, ſed arca pectoris condi mererentur. Indè eſt, quòd plurimi ea inſcripta mentibus ferunt, & libentiſſimè ad teſtimonium amoris ipſius proferunt. Deniquè quis vnquàm tantos ſibi amicos præſentibus illigauit officijs, quantos ille qui ſe diligerent, & auidiſſimè deſiderarent, habuit ignotos?

Eximia eius liberalitas & fiducia in Deũ.

Multos habet diſpenſatores.

Is Eucherius fuit Epiſcopus Lugdunenſis.

Intereà ego dum multimodam eius in omnes gratiam memoro, in me infinitam curam prætermitto, cùm ipſius vtiquè mihi cura non minùs in Chriſto ſalutis attulerit, quàm amor inter vos ornamenti & honoris reliquit. Meî enim gratia, quod ad meritum eius, & iudicium meum pertinet, patriam quam faſtidierat, non dedignatur accedere, nec refugit laborem tanti itineris, ſuis præcipuè multis iamdudùm infirmitatibus grauem: Venit, meque in illis iam annis nimis amicum ſeculo, & contumacem Deo, vt ſeductor, & verax, ad amorem Chriſti blanda manu tentat. Longum eſt intromittere illam in exhortationibus ingenij ſui violẽtiam, quibus cùm iam ante propoſitum acerrimos ſibimetipſi ad conuerſionem ſtimulos admouere potuiſſet, hauſtis diù ſapientiæ fontibus multipliciter diffundebatur: ſed cùm parùm in aures noſtras pietatis illius verba deſcenderent, ad ſolita orationis præſidia conuertitur, & affectùs ſui clamor repulſus duritia mea, pijſſimas Dei vſque ad miſericordiam pulſauit & penetrauit aures. Et verè obluctanti mihi, & per ſecularem illam nimis periculoſam conſuetudinem, obſtinationem interdùm meam ſacramento obſtringenti, prophetico (vt ità dicam) ſpiritu antè iam præmiſerat, Hoc (inquiens) quod mihi tu non præſtas, Deus præſtabit. Et ô, quàm diù mollire duritiam meã nixus eſt imbre lachrymarum? quàm pijs mecum pro ſalute mea amplexibus oſculiſque certauit? Ad præſens tamen, vt ille ait, vici peſſimam victoriam. Exagitandum me illinc & edomandum dextera Dei ſuſcepit; illi enim me oratione tradiderat. Qui tunc in corde meo fluctus, quæ tempeſtates diuerſarum, & inter ſe compugnantium voluntatum excitatæ ſunt? Quotiès ſibi in animo

Hilarij lucrandi gratia quæ fecerit.

Quas in animo ſuo pugnas ſen-

mo meo velle & nolle successit? Et quid plura? Absente illo, partes in me suas Christus exequitur, & post biduum orationibus illius per miserationem Dei mea contumacia subiugatur: fugauerat enim somnium cogitatio, & inuitante me pio Domino, totus eminùs cum voluptatibus suis mundus adstabat: Quid expetendum, quid relinquendum suaderet animus mecum meus, tanquàm collatis apud amicum tractatibus ventilabat. Gratias tibi, bone Iesu, gratias tibi, qui dirupisti vincula mea, famuli tui Honorati pia supplicatione permotus, & iniecisti mihi vincula amoris tui, quibus si tenear, nunquàm peccati vincula recalescent. Occurro itaque subditus, qui superbus abscesseram, & omni contradictione deposita, nouus precator accedo. Sic sic sancti oratio fugitiuos suos reducit, sic contumaces subiugat, sic expugnat rebelles. ferit Hilarius, illi nõ acquiesces. Tãdẽm obtemperat eius adhortationibus.

Iam quibus ille tunc lachrymis ariditatem meam irrorauit? quàm pio fletu me quoquè traxit in lachrymas? Tali me humilitate & blandimento, tanquàm si ipse à me exciperetur, excepit: ablata est ilicò causa remorandi: Tum primùm illam patriam, quam fugiendam dudùm crediderat, agnouit. Educit me secum suam prædam: gaudet, triumphat, exultat. Eremo me iam * tamen exemplo suo secreti cupidum festinat includere. Alit primùm lacte, & postmodùm cibo. Potat me profluo illo, qui in se erat, cælestis fonte sapientiæ. Atque vtinàm tantum angustia spiritûs mei recepisset, quantum ille studebat infundere: præparâsset me profectò vobis, & desiderio vestro dignum dedisset, & successorem sibi idoneum nesciens erudîsset. Iam verò proflua illius in omnes charitas, quod sine inuidia dixerim, quantum in me adiecerat, & leue illud Christi iugum quantùm mihi leuius blandimentis suis fecerat? Quotiès mentem meam, quotiès animum, quotiès linguam nominabat? Quàm impatiens absentiæ? quàm semper indignissimi cõspectûs mei cupidus erat? Quid de his omnibus dicam, nisi propheticum illud, quòd Dominus retribuat pro me? fort. *tum

Intereà ego, dilectissimi, strictìm contingens potiùs cuncta, quàm referens, de solertissimo pastore vestro ea, quæ alijs potiùs quàm vobis erant nota, refricaui. Sacerdotium quippe illius in ecclesia hac nomine auctum vidimus: sanctimonia verò & actibus iam priùs summum. Sed vndè illud, quæso, quòd tam è longinquo, tam ignotus expetitur? Quis illam absentis, nec priùs visi gratiam vestris pectoribus affixit? quis illud desiderium suscitauit, vt orbatis ijs, quibus à Domino apud eremum indultus erat, vobis nasceretur? Ille vtiquè, qui cuncta dispensat: ille qui eum & patriæ suæ quandiù congruum videbat, indulsit, & per maria & per terras ad vtilitatem videntium, hanc tantam cultoris sui gratiam circumegit. In summa verò ex illo breui, quo vobis indultus est tempore, facilè metiri datur, quid plus de illo in his, quid minus dixero. Vidistis enim, dilectissimi, illam solicitudinis vigilantiam, illud disciplinæ studium, illas pietatis lachrymas, illam iugem ac perpetuam mentis serenitatem, cuius testimonium vultus immutabilis erat. Audistis quoquè os illud congruens vitæ, in quo erat consentanea puritati pectoris, sermonis luculentia. Vidistis illam latitudinem charitatis, quæ tanta in illo fuit, vt non immeritò de illo sanctus, cuius proximam sententiam proposui, dixerit: Quòd si arbitrio hominum charitas exprimenda esset, Honorati potissimùm pingi vultu debere videretur. Quis itaque illum vnquàm sufficienter vidisse sibi visus est? Cui non loco omnium affectuum fuit? Quis ità blandimentum cum seueritate coniunxit? Quis ità mixtam lętitiæ disciplinam propinauit? Quem non cum ipsius gaudio, qui corrigebatur, correxit? Quando lætitia eius quicquam lasciuiæ redolens? Quando tristitia non salubris? Quando gemitus, nisi de peccati alieni mœrore descendens? Quis eum non * auctiorem inuénit, quàm priùs viderat? Semper in summitate virtutum positus, semper quo crescere posset, inuénit. Expetunt Arelatẽses Honoratũ Episcopũ. Mira vultûs eius cõstantia. * altiorem

Iam verò sub exhortatione ipsius quis anxius non dolorem suum spreuit? Quis feris moribus, non insaniam suam execratus est? Quis arrogans, non plùs quàm omnes, superbiam suam ipse abominatus est? Quis lasciuus luxuriam non detestatus? Et quid plura? Omnibus omnia, vt Apostolus ait, factus, communis omnium medicina erat. Nullam penè gratiam non in se tam plenam habuit, vt ipsam specialiter excolere & possidere tanquàm vnicam putaretur. In nullo vitæ ordine non ità viguit, vt ipsi specialiter aptus videretur. Deniquè vt primùm sanctæ huius ecclesiæ regimen accepit, prima ei cura concordiæ fuit, & pręcipuus labor fraternitatem, calentibus adhuc de assumendo episcopatu studijs, dissidentem mutuo amore connectere. Tanquàm probatus Israëlis Vis & efficacia exhortationum eius. 1.Cor.9. Abũdat cælestibꝰ charismatis. Studium concordiæ.

agitator probè nouerat, non facilè quicquam discordantibus imperari. Studebat prætereà amore potiùs regere, quàm terrore dominari: vt voluntaria magìs, quàm coacta correctio hunc quoquè subditis adijceret ornatum, nè ad officium suum compulsi putarentur. Confestim itaque exclusa discordia, illi, quæ virtutum omnium mater, charitati locum præbuit. Floruit igitur sub illo Christi ecclesia, sicut monasterium antè floruerat: creuit gratijs, decreuit metallis. Ingressa videlicet disciplina, tanquàm domum suam domina, mammona iniquitatis exclusit, & quæ ociosè diù congesta fuerant, dignis tandèm vsibus deputauit: dudùm defunctis thesauros suos misit: iterumq; qui obtulerant, oblationum suarum refrigeria senserunt. Hoc solum quod ministerio sufficiens erat, reseruauit: sed si exegisset vsus, nec ministerio, vt reor, pepercisset. Alieni tēporis vota dispensationem suam fecit.

Liberaliter distribuit pecunias congestas ab alijs.

Operari etiam inter extrema non destitit: multos in lectulo suo verbi dispensatione ditauit. Sed quādiù illum lectulus tenuit, cui etiam superare vicinas morti lassitudines iam in cōsuetudinem venerat? Vltimum, doloribus iam reluctantibus, Epiphaniorum die in ecclesia sermonē habuit, nesciens vnquàm, colluctante cū infirmitatibus fide, dolori magìs corporis, quàm spiritûs feruori acquiescere, seruiuit desiderijs vestris super vires suas. Non illū siquidem aliqua extrinsecùs superueniens ægritudo, non subitus febriū æstus absorbuit: sed diù dilata infirmitas, nimio dudùm propositi rigore cōtracta, & adhuc remissioni parùm acquiescēdo ingrauescens, octauo eum vel nono die à solennitate prędicta paulatim extenuādo confecit. Vix quatriduò tamen nobis suam in officijs charitatis debitis pręsentiam denegauit, timens vtiquè, nè suos vicinia transitûs sui cōtristaret. Nulli vnquàm grauis inter grauissimas ægritudines fuit: nulli, vt assolet, vllum infirmitates eius horrorem intulerunt. Et quidem hoc ordine illud sancti spiritûs receptaculum conquieuit.

Insignis feruor spiritûs eius.

Cęterùm impollutæ illius mentis vigorem incredibile est quàm integrum vsq; in extrema seruauerit: Ac primū semper vberrimè suos consolatus est, ac nihil magìs timuit, quàm nè diutina nos desperatiōe cōficeret, intelligēs penè faciliùs ferri extrema, quàm dubia. Abstersit semper sermone cōdito circunstantiū lachrymas: quas tamen quo magìs abstergit, irritat. Inde grauiorē suo, dolorē nostrū computabat. Non facilè quisquam tam forti pectore inter quęlibet aspera, & diù tolerata, nec optauit aliquādo mortem, nec expauit. Nam is, quem viuere inter quęlibet grauia in Christi seruitute nō piguit, ad nouam vitā per cōmunem illam nouæ vitæ ianuam transire nō timuit. Pręmeditata enim illi vltima omnium necessitas, nō repētina aduenerat. Itaq; sub ipso iam finis aspectu, tanquàm emigraret, tanquàm valediceret, nè quid imperfectū derelinqueret, nè quid minùs plenè quàm ꝓposuerat, ordinaret: interrogare singulos nostrûm, & ad suggerendum, si quid memoriam suā subterfugisset, hortari: omnia interìm subscriptione firmare, & parcentes nos fatigationi suæ, ad omnia quæ agenda erant, cogere: cogere aūt blando illo, sicut semper, imperio. Quadam aūt vice, cùm cōprimere lachrymarum mearū tempestatē, & abrumpere riuos fletuū laboraret, Quid, inquit, fles ineuitabilem humani generis necessitatē? Imparatū ergò te inuenire meus transitus debuit, cùm me nō inuenerit imparatū? Cumq; ego impedita singultibus vtcūquè poterā verbis ipsius verba subnectere, ꝙ iā nō destitutionē eius dolerē, quippe q mihi orationū suarū patrocinia nunq̄ defutura confiderē, quin & post transitū suū validiora ꝑsumerē: vno me dolorū suorū vulnere, & difficiliū inter extrema luctaminū grauiter affligi. Et qd ego, inquit, minimus omniū fero ad ea, q̄ sanctorū plurimi in supremis suis acerbissima pertulerunt? & commemoratis aliquot, adiecit, quod credo alicubi legerat: Magni, inquit, viri multa patiuntur, & vt alios pati doceant, nati sunt in exemplum.

Mentis eius vigor.

Sub mortē quàm fuerit religiosè solicitus.

Patrocinia sanctorum.

Magni viri multa patiuntur.

Confluentibus autem ad se potestatibus, pręfecto, & pręfectorijs viris, quàm feruentia sub mortali iam frigore mandata deprompsit, ab ipso exitu suo sumens acerrimum exhortationis exordium? & dignum planè erat, vt qui vitæ semper exempla prębuerat, etiam mortem suam in exemplum aduocaret: Videtis, inquit, quàm fragile habitamus hospitiū: Quantunlibèt vinculo ascenderimus, illinc morte detrahemur: ab hac necessitate neminē honores, neminē diuitiæ liberāt: hęc iustis & iniustis, hęc potentibus humilibusq; cōmunis est. Magnas Christo debemus gratias, q morte & resurrectione propria, mortē nostram spe resurrectionis animauit, æternā vitam offerēs, discusso æternæ mortis horrore. Sic ergò vitā agite, nè vitæ extrema timeatis, & hoc quod mortē appellamus,

Oratio eius ad præfectum &c.

lamus, quasi cōmigrationē expectetis. Mors pœna non est, si non ad supplicia deducit. Dura quidem est carnis animęq; diuisio: sed multo durius in gehennæ flammis erit carnis animæq; consortium, nisi in omni vita generositatem suam spiritus recognoscens, bellum corpori, & corporalibus vitijs certamen indixerit: & felici discretus à carnis colluuione diuortio, æternę paci impollutam seruet vtranq; substantiam, illic feliciter copulandam, vbi exultabunt sancti in gloria & lætabuntur in cubilibus, hoc est, in corporibus, tanquàm in receptaculis suis, cùm ea quę iustitiæ dedicauerant membra, socialia, tanquàm consueta hospitia recognoscēt. Hoc itaque agite: hanc vobis Honoratus vester hęreditatem relinquit, supremo halitu suo ad hęreditatem vos regni cælestis inuitat. Nullus nimiùm mundi huius amore teneatur: optimum est, vt voluntate fastidias, quo te vides necessitate cariturum. Nemo opibus * defluat, nullus pecuniæ deseruiat, neminem diuitiarum pompa corrumpat: Scelus est, precium salutis in materiam perditionis assumere, & illo capi quenque, quo redimi potest. Plùs intereà vultu, plùs oculis emicante in cælum sensu monebat. Impar est quidem ignito sermoni eius, sermo referentis, sed non minùs imparia spiritui suo verba erant morientis. Tali itaq; exhortatione, & insolito quodam motu oratione perfusa, inusitatum quoddam munus benedictionis impendit.

Bellum perpetuū carni & vitijs indicendum. Psal. 149.

Præclara sententia.

* diffluat.

Opes, si benè vtaris, precium salutis sunt.

Deficiente membrorum ministerio, noua semper mentis gratia pullulabat. Ordinatis itaq; omnibus, (neq; enim multa in actibus suis minùs plena restabāt) cùm omnes charos suos mente percurreret, quantos nominatìm proferre lassitudo non vetuit, missa per eos qui adstabant salutatione ditauit: Mihi verò in aurē, Excusa, inquit. Sic sancto illi fieri non potuisse quod voluit, cognoui. Magna & admiranda solertia, inter graues illas mortis angustias prouidisse, nè cuius tristitiam non, quantùm in se erat, abstergeret, nè quid certè inexcusatum relinqueret. Quid illud, quęso, quòd cùm omnes suos, quos ad hanc vrbem amor suus traxerat, vtiquè inter peregrina desereret, nullum vlli reditum, nullam societatem commendauit, non loca viuendi certa distribuit, tanquàm verè pręscius, nullam suorum dispersionem futuram, nisi eorum, qui iam & se superstite animi diffinitione migrâssent? Et verè non facilè quenquam à societate nostra abesse nouimus, nisi quem absuturum ipse pręmonuit: qui aut chariorē conspectu suo patriam, aut grauiorem senserat disciplinam. Intereà grauior illum somnus vrgebat: quem cùm interdùm pauidi interpellaremus, Miror, inquit, in tam graui mea lassitudine, post tam longa insomnia, quæ præcesserunt, grauem vobis meum somnum videri. Et cùm suspectis omnibus sedere eum in vltimo prohiberemus, ioculari, vt erat solitus, blandimento, & consuetudinaria mentis serenitate, respondit, quòd molestos nos in hac solicitudinis parte pateretur. Ità penè antè vita eius, quàm dulcedo, consumpta est.

Sub mortem graui somno premitur.

Somno deindè vltimo exceptus, in mortis quietem dormiens transijt, sine vllo, vt sese habent extrema, luctamine, nullas difficiles obitûs moras sensit. Angelicis choris anima illa sancta, generosa, sincera, & ab omni contactu mundi incontaminata suscipitur. Multorum intereà varijs visionibus somnus incutitur, quarum tamen vna omnium facies erat, quòd scilicet sancto illi occurrerent officia sanctorum. Et verè ilicò in eodem mediæ noctis puncto ecclesiam in occursum sancti corporis conuentus compleuit, vt non nisi angelicis nuncijs suscitatus putaretur. Relinquitur vegetatum semper spiritu, plenum gratiæ corpus exanime: integrum siquidem vultûs decorem facies omnibus grata seruabat. Probè vos ista nôstis, & multo pleniùs vos vobis, quàm sermo sufficit is: qui animorum meditatione describitis. Neq; vllus non magno sibi damno affici visus est, si conspectu corporis ipsius caruit, si non vt quenq; aut reuerentia, aut amor suaserat, osculum aut ori, aut quibuscunq; membris ipsius impressit, aut feretro, in quo sanctum illud corpus, magna fidei ambitione vestitum, maiore postmodùm sepulcro admouetur penè nudatum. Nec enim pepercit sanctitatis amictu eius pallijs fides, quæ preciosissimi muneris loco habuit, aliquam de velaminibus illius fimbriam decerpsisse. Certauit in exequijs illius vester affectus: refecistis in funere suo latentē adhuc inter vos peregrinationem meam: pauistis me tā effusa in ipsum animi charitate. Quem enim illo die sua tecta tenuerunt? Aut quem non tanquàm peculiari luctu obrutum basilicæ huic mœnia vrbis huius dederunt? Pro magno munere habitum

Suauiter & feliciter obdormit in Domino.

Multorum visiones de illo.

Corpus eius examine plenum gratia.

Auidissimè decerpuntur fimbriæ velaminū eius.

Exequiarũ eius mira religio. bitum est, lecticæ manum admouisse, aut ceruicem subiecisse. Vidistis non sine gloria vestra, gloriam eius. Nam & illa exequiarum religio, fidei deuotio erat, & tam læ-
Patrocinia sanctorum. tum erat habuisse talem, quàm graue, talem amisisse: nec parùm fiduciæ dat sepulcri sui gratia. nam cuius hîc ossa condidimus, in cælo vtiquè patrocinia * præmisimus.
* præsumimus. Prælata tunc ante feretrum ipsius aromata & incensum vidimus: sed maiora de vestris mentibus Deus in tanto erga tantum pastorem affectu vestro odoramenta suscepit. Exultauit in gloria illius Dei gloria, & in dissonis diuersarum linguarum choris amor consonus.

In eius locum substitutus Hilarius. Pius Dominus, qui stimulando animos vestros ad electionem paruitatis meæ dedit, nè à sepulcro illius longè abessem, illud etiam vobis orantibus dabit, nè à vijs illius longè recedam: sed vt quicquid illum egisse cognouero, id sine expostulatione aliqua aut disceptatione factorum agere festinem. Vobis enim me, vt video, iam tunc per illum Deus genuit: vobis, licèt indignum præparauit: vobis ille me nesciens tanto labore quæsiuit: vobis tam propensa solicitudine & cura vtcunquè erudiuit, quærens in me fidei sicut sanguinis sui venam: vobis me tanto labore per literas, tanto per excursum suum ambitu ab insula, cui me, derelictis episcopatûs eius principijs, secreti amore redddideram, non audeo dicere nesciens, fortasè præscius amouere satagebat, vt mihi iuxta sepulcri sui sedem in amore vestro patriam collocaret. Sed quid agimus, quòd immaturum me maturo excessu tradidit? Non est nostrum, secretum æterni regis in vllo vel leuiter culpare iudicio. Non facilè sentiretis, quantum amisissetis
Vita eius sanctissima, perpetui instar miraculi fuit. boni, si redintegratum vobis bonum vestrum fuisset. O magna & inclyta, Honorate, tua gloria: non indiguit meritum tuum signis probari. Ipsa enim conuersatio tua plena virtutibus & admirationis nouitate præcelsa, perpetuum quoddam signum ministrauit. Multam quidem tibi diuinitùs signorum speciem indultam nouimus, quicunque propiùs assistebamus: sed in his tu minimam partem tuam computabas, maiusque tibi gaudium erat, quòd merita & virtutes tuas Christus scriberet, quàm quòd signa homines notarent. Et tamen quod maius signum virtutis es-
Quanta ei cum Christo familiaritas. se potest, quàm signa fugere, & occultare virtutes? Et verè tam familiaris quodammodò oratio tua Christi auribus erat, vt efficacissimis precibus impetratum putem, nè virtutem tuam signa clamarent. Habet & pax martyres suos: Christi enim per-
Fuit martyr Christi perpetuus. petuus, quàm diù in corpore moratus es, testis fuisti. Illud enim stupendum quondàm adolescentiæ tuæ robur, perpetuo abstinentiæ rigore tenuatum, & in illam quam vidimus, adspectûs licèt decore seruato, exilitatem redactum, crux vtiquè quotidiana consumpsit: quam tamen sine vlla semper notabili superstitione seruâsti, omnes semper nimietates, & cognatum nimietatibus gloriæ fugiens appetitum.
Fructus spiritûs. Nunquàm in tuo ore, nisì pax, nisì castitas, nisì pietas, nisì charitas: nunquàm in corde, nisì horum omnium fons Christus habitauit. Qui tibi, & per te plurimis charitatis, gaudij, pacis, longanimitatis, bonitatis, benignitatis, fidei, modestiæ, continentiæ fructus ministrauit exuberantes in multiplicem copiam, & multorum salutem &
Psal. 118. gaudia: vt non immeritò illi cantaueris: Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur: Cui semper omne conuersationis tuæ bonum asscripsisti, illud assiduè tibi ac tu-
1. Cor. 5. is ingerens: Quid enim habes, quod non accepisti? Aut si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Sed hoc magìs tuum erat vitæ tuæ bonum, quo magìs tuum negabas.

In te commune omnium Deum desiderantium solamen fuit. Quidam gloriantur in huius vitæ prosperis: tu econtrà in Deo exultare suadebas, resonantem affectum tu-
Psal. 104. um voce blandæ modulationis immurmurans: Lætetur cor quærentium Dominum. Nulla tibi maior, quàm in orationibus & psalmis, voluptas. Tuis intantùm medullis Christus insederat, vt interdùm, quod expertus loquor, membris tuis placido sopore
Etiam dormiens, sæpè exhortationis & orationis verba fudit. deuinctis, illum etiam in somnis officio solito tua lingua resonaret. Sæpè dormiens sanissimę exhortationis, sæpè orationis affectu officiosissimo verba fudisti. Agebatur quippe in lectulo corporis requies mentis in Christo. Et quidem, prout quiq; affuimus, experti sumus: tu verò vnica semper omnium requies, quãm alacer sępè referebas somnia, non aliquid præsagientia, neq; aliqua in futurum anxietate solicita, sed inquietis animæ desiderijs excitata, martyrium scilicet, quod semper meditatione gestabas, credo,

credo, interdùm alludente, & prouocante cupiditatem tuam Domino, tanquàm excitata in fidem tuam persecutione peragebas. Et verè puto neminem diffiteri, tibi ad martyrium tempus, non animum, defuisse. Quotidiana siquidem in sincerissimis tractatibus confessione patris & filij & spiritús sancti testis fuisti: nec facilè tam exertè, tam lucidè quisquam de diuinitatis trinitate disseruit, cùm eam in personis distingueres, & gloriæ æternitate ac maiestate sociares. Memento itaque amice Dei, memento iugiter nostrî: Deo incoinquinatus assistis, canens illud canticum nouum, & sequens agnum quocunquè vadit. Tu illi pedisequus, tu pro nobis patronus, orationum nostrarum interpres acceptabilis, & fortis assertor. Profusas ad sepulcrum tuum alumni gregis preces perfer: Impetra, vt conspiratione communi Sacerdos & populus, quæ iussisti, quæ docuisti, aliquatenùs obtinere mereatur: Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui te in gloriam suam assumpsit, atq; cum patre suo sanctoque spiritu, viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Quàm fuerit martyrij cupidus.

Apo. 14.

VITA S. FVRSEI, CVIVS PRAECLARE ET PROLIXE MEMINIT BEDA VENERABILIS LIB. 3. *Cap. 19. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum: vbi etiam multa ad verbum ex hac recitat vita. Extat in egregijs M S. codicibus.*

FVIT vir vitæ venerabilis, Furseus nomine: nobilis quidem genere, sed nobilior fide: seculi dignitate inter suos clarus, & in diuinorum gratia munerum præcipuus. Huius viri infantia, claris quibusdam miraculorum præsagijs apparentibus, pollebat. Summis etiam sacerdotibus per diuinam prouidentiam commissus, sacris literis & monasticis erudiebatur disciplinis. Crescente verò ætate, gratia prouidentiæ erga illum bonorum affectuum quotidiè crescebat. Erat forma præcipuus, corpore castus, mente deuotus, affabilis colloquio, amabilis adspectu, prudentia præditus, temperantia clarus, in interna fortitudine firmus, censura iustitiæ stabilis, longanimitate assiduus, patientia robustus, humilitate mansuetus, charitate solicitus, & ità eum decor sapientiæ adornabat, vt secundùm Apostolum, sermo illius semper in gratia sale esset conditus. Bonorum ergò operum gratia plenus, patriam parentesque relinquens, sacræ scripturæ studijs aliquot vacabat annis: instructusque, monasterium in quodam construxit loco, vbi vndiquè religiosis confluentibus ad eum viris, aliquos etiam parentum suorum pia solicitudine euocare curauit.

16. IANVAR.

S. Fursei egregię virtutes & dotes.

Coloss. 4.

Condit monasterium.

Hac ex causa dum patriam parentesque visitare properaret, vt inter illos sacri verbi semina spiritualibus seminaret eloquijs, quadā die corporis ęgrotantis molestia corripitur, ac deindè ad paternam, amicis suggerentibus, commigrauit domum. Ille verò malè habens, superq; alterius manum innitens, quò volebat, perrexit: & haud longè à domo vespertinalem exorsus psalmodiam, & orationi intentus, tenebris subitò circundatus stetit. Nec enim pedes mouere infirmatus valebat, sed quasi iam mortuus, ad proximam deportatus est casam. Et cùm se tenebrarum caligine circundari vidisset, quatuor manus desupèr ad se extensas conspexit, quæ tenentes illum per brachia, niueis subuolabant pennis. Manus quippe sub pennis erant, quę illum ex vtraq; parte sustinebant, & quasi per caliginem angelica cernebat corpora. Altiùs verò perueniens, mirifico splendentes fulgore, facies sanctorum cernebat angelorum: vel, vt certiùs dicam, claritatem eximiæ lucis ex ipsis angelicis intuebatur conspectibus, nec aliquid corporeum, nisi luminis claritatem potuit videre. Tertium quoq; angelum, armatum scuto candido, & fulgureo gladio, claritate præcipuum se pręcedere conspexit. Hi tres cęlicolæ, splendentes pari fulgore, miræ suauitatis dulcedinem alarum sonitu, carminum modulamine, conspectús pulchritudine, illius animæ inferebant. Canebant aūt vno incipien-

Visio mirabilis.

Psal. 83. cipiente: Ibunt sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Eratq; in carmine eleuatio, & ad finem positio. Audiebat quoquè aliud quasi ignorum canticum multorum millium angelorum, vndè pauca vix poterat intelligere: hoc est, Exiêrunt autem obuiàm Christo. Facies verò omnium, inquantùm intelligere potuit, erat lucida, angelorumque parem similitudinem videbat: quanuis propter claritatem luminis, perspicuè distinctionem corporeæ non posset videre formæ.

Tunc vnus ex supernis agminibus armatum præcedentem angelum iussit ad corpus venerandum reducere virum, suamq; secum deferre debere solicitudinem. Protinùs ergò sancti obedientes angeli, quò venerant, iter repedârunt. Tunc primò vir sanctus se corpore exutum cognoscens, à sanctis comitibus, quò se deferant, inquirit: sanctusq; angelus à dextris consistens, dixit eum oportere proprium corpus suscipere, quoadusq; debitam reportaret solicitudinem. Tuncq; vir sanctus tædio affectus separandi à societate angelica, dixit se ab eis separari noluisse. Angelus verò Domini sanctus respondit: Ad te, completa prędicta solicitudine, suscipiendum reuertemur, cantabantq; dimidium versiculum, Videbitur Deus deorum in Sion. Tunc autem qualiter anima corpus intrauerit, huius carminis suauitate lætificata, intelligere non potuit. Tuncque in pullorum cantu, rosei coloris vultu perfusus, in momento temporis, angelicis cessantibus carminibus, audiuit verba admirantium plangentiumq;, qui vestimenta superposita remouentes, denudauerunt faciem eius. Tunc vir Domini circunstantibus dixit: Quid, stupentes, sonos inquietos emittitis? At illi respondentes, omnem rei referebant ei ordinem, qualiter vespertinali hora transisset, & quomodò vsque ad gallorum cantus corpus exanime in medio seruâssent. At ille sedens, angelicamque claritatem ac dulcedinem mente reuoluens, de quali solicitudine admonitus fuisset, pertractans, mœstus iam erat, quòd non habebat ibidèm sapientem hominem, cui ea, quę viderat, clarè exponere potuisset, nè reuertentibus angelis, eum inuenirent imparatum: petijtque & accepit sacri corporis & sanguinis communionem, vixitque infirmus ipso die & altero.

Anima eius corpori restituitur.

Psal. 83.

Media verò nocte tertia feria, parentibus & cognatis, multisque vicinis illustrem virum visitantibus, tenebris irruentibus, pedes eius frigore ingrauati duruerunt, manibusq; in oratione extensis, lætus excepit mortem. Recordabatur enim iucundissimæ visionis, quam per eadem signa viderat anteà: décidensque in lectum, quasi somno grauatus, audiuit horribiles magnæ multitudinis voces, clamantium atque illum exire compellentium: apertisq; oculis, nullum nisì tres supradictos sanctos vidit angelos, duos vtroque latere positos, tertium verò armatum ad suum stetisse caput. Mirumque in modum humanis conspectibus ac vocibus priuatus, sanctos angelos vidit, ac illorum cantica cum omni suauitatis dulcedine audiebat. Tunc angelus Domini, qui à dextris eius erat, consolans eum, dixit: Noli timere, defensionem habens. Leuantibusque eum angelis, nihil tecti aut domûs adspiciens, vlulatusque & clamores dæmoniorum transiens, audiuit vnum ex illis dicentem: Antecedamus, ante faciemque illius bella commoueamus.

Rursùs missa ei offertur visio.

Tunc vidit nigram nubem, à sinistra parte crispantem, ante faciem illius bellicam aciem constituentem. Corpora dæmonum, inquantùm animæ illius apparére poterant, plena deformitate & nigredine erant, collo extēto, macie squalentia, ac omni horrore plena, capite in similitudinem cacabi intumescente. Quando verò volabant, vel quando pugnabāt, nullam corporis formam, nisì horribilem & volaticam vmbram videre poterat. Sed quis prudentium lectorum ignorat, hæc etiam de immundis spiritibus ad terrorem videntis animę fieri? Et facies eorum nunquàm potuit videre propter horrorem tenebrarum, sicut nec sanctorum angelorum propter nimiam claritatem. Bellicantia verò dæmonia ignitas sagittas iactabant contra illos, sed angelico scuto omnia tela nequissimi extinguebantur. Cadebant verò aduersarij ante conspectum pugnantis angeli, qui quasi rationem posuit cū eis, dicens: Nolite tardare iter nostrum, quia hic homo non est particeps perditionis vestræ: contradicente aduersario ac blasphemāte, iniustum esse Deo, hominem peccatoribus consentientem, nihil damnationis habere, cùm scriptum sit: Non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. Pugnante verò angelo, existimabat vir sanctus, clamorem pugnæ & vociferantium dæmoniorum in omni terra audiri.

Dæmones cum angelo pugnāt.

Rom. 1.

Nota improbas dæmonum accusationes.

Cumq;

Cumq; victus satanas, sicut contritus coluber, caput releuâsset venenosum, dixit: Ociosos sermones sæpè protulit, non debere eum illæsum vita perfrui beata. Sanctus angelus dixit: Nisi principalia protuleritis crimina, propter minima non peribit. Accusator antiquus dixit: Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Sanctus angelus respondens, ait: Vbi se vindicauit, vel cui iniuriam fecit? Diabolus dixit: Non est scriptum, Si vindicetis: sed, Si non remiseritis de cordibus vestris. Sanctus angelus excusans, dixit: Indulgentiam in corde habuit, sed consuetudine humana continuit. Diabolus respondit: Sicut accepit malum ex consuetudine, ità accipiet vindictam à superno iudice. Sanctus angelus dixit: Iudicemur ante Deum. Ter victus inimicus, viperea restaurat venena, dicens: Si iustus est Deus, hic homo non intrabit in regnum cælorum. Scriptum est enim: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Hoc verbum minimè impleuit. Sanctus angelus dixit: Iudicemur ante Dominum. Præliante sancto angelo, contriti sunt aduersarij. Matth. 6. Matth. 18. Ibidem.

Tunc sanctus angelus, qui à dextris eius erat, dixit: Respice mundum. Tunc vir sanctus respexit, & vidit vallem tenebrosam sub se in imo positam, & vidit quatuor ignes ibidèm in aëre, aliquibus spatijs à se distantes. Dixitque rursùm sanctus angelus: Qui sunt hi ignes? Vir Domini se nescire respondit. Cui angelus sanctus dixit: Hi sunt quatuor ignes, qui mundum succēdunt, postquàm in baptismo homini omnia peccata dimittuntur, per confessionem & abrenunciationem diabolo, & operibus eius & pompis. Vnus est mendacij, cùm hoc, quod in baptismo abrenunciare satanæ & omnibus operibus eius promiserunt, minimè implent. Alter cupiditatis, cùm mundi diuitias amori cælestium præponunt. Tertius dissensionis, cùm animos proximorum etiam in superuacuis rebus offendere non formidant. Quartus impietatis, cùm infirmiores spoliare & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis verò crescens in maius, effectus est vnus, & illi appropinquabat: timensque ignem minacem, sancto angelo secum loquenti ait: Ignis mihi appropinquat. Cui respondit angelus: Quod non accendisti, non ardebit in te. Licèt enim terribilis sit & grandis iste ignis, tamen secundùm merita operum singulos examinat: quia vniuscuiusq; cupiditas in isto igne ardebit. Sicut enim corpus ardet per illicitam voluptatem, ità & anima ardebit per debitam pœnam. Tunc vidit sanctum angelum præcedentem ignem, flammamque diuidere in duos muros vtroque latere: & duo sancti angeli erant vtroque latere, ab igne qui defendebant eum. Quatuor ignes, mundum inflammantes.

Vidit quoquè quatuor dæmonia immunda, per ignem volantia, bellum horribile in medio ignis construentia. Et dixit vnus ex illis: Seruus, qui scit voluntatem domini sui, & non facit digna, plagis vapulabit multis. Sanctus angelus respondit: Quid enim iste de voluntate Domini sui non adimpleuit? Satanas respondit: Dona iniquorum recepit. Sanctus angelus respondit: Credidit enim quòd vnusquisque eorum egisset pœnitentiam. Diabolus dixit: Antè debuit probare pœnitentiæ perseuerantiam, & sic fructus suscipere. Munera enim excæcant oculos sapientium, & peruertunt verba iustorum. Sanctus angelus respondit: Iudicemur ante Dominum. Fallax diabolus succumbens, in blasphemias contra authorem erupit, dicens: Vsq; nunc æstimauimus Deum esse veracem. Sanctus angelus respondit: Quid enim aliud est? Procacissimus dæmon dixit: Quia omne delictum, quod non purgatur super terram, in cælo esse vindicandum promisit, per Esaiam prophetam clamans: Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos. Hic homo non purgauit delicta sua in terra, nec vindictam hîc recipit: vbi est ergò iustitia Dei? Sanctus angelus increpans in eos, dixit: Nolite blasphemare, dum nescitis occulta Dei iudicia. Diabolus respondit: Quid enim hîc occultum? Sanctus angelus dixit: Quandiù speratur pœnitentia, comitatur hominem diuina misericordia. Satanas respondit: Sed nullus tamen hîc est locus pœnitentiæ. Angelus respondit: Profunditatem mysteriorum Dei ignoratis: fortasse etenim erit. Diabolus dixit: Discedamus ergò, dum iudicandi ratio non est. Luc. 12. Deut. 16. Esa. 1.

Alius verò satellitum eius dixit: Adhuc restat illi angusta porta, per quam nisi pauci non intrant: ibi illum superare poterimus: Diliges proximū tuum sicut teipsum. Sanctus angelus respōdit: Vir iste in proximos suos operatus est bona. Aduersarius respondit: Non sufficit operari bona, nisi etiā sicut semetipsum proximū dilexerit. Sanctus angelus respōdit: Fructus dilectionis, est bona operari: quia Deus reddet vnicuiq; secūdùm Rom. 2.

opera

opera sua. Improbus dæmon dixit: Sed quia verbũ Dei diligendo non impleuit, dãnandus est. Pugnãte turba nefanda, sancti angeli victores fuêre. Victus sex vicib⁹ diabolus, more suo in blasphemiam erupit, dicens: Si Deus iniquus non est, & si mendacium, & verborum illius transgressio ei displicet, vir iste pœnarum expers non erit. Promisit enim seculo abrenunciare, & econtrariò seculum dilexit, contra Apostoli præceptum,
1. Iohan. 2. dicentis: Nolite diligere mundum, neq; ea quę in mundo sunt. Virum ergò hunc neč propriæ sponsionis sermo, nec Apostoli prohibuit sententia. Sanctus angelus respondit: Non sibi soli ea, quæ sunt seculi, sed omnibus indigentibus dispensanda dilexit. Nefandissimus diabolus dixit: Qualicunq; modo diligatur, contra pręceptum diuinum est, & contra sponsionem Christianitatis in baptismo. Victis aduersarijs, angelis vin-
Ezec. 3. centibus, rursùs diabolus ad callidas cõuertitur accusationes, dicens: Scriptum est, Nisì annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius requiram de manu tua. Hic non annunciauit dignè peccantibus pœnitentiam. Sanctus angelus respondit: De hoc
Amos 5. enim tempore scriptum est: Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus pessimum est. Quando enim auditores despiciunt verbum, lingua etiam doctoris loqui præpeditur, dum videt quòd audita prædicatio despicitur. Accusator antiquus respondit: Ille tamen vsq; ad passionem annunciare debet, nec consentire, nec tacere.

In omni verò contradictione dæmonum præualida nimìs extitit pugna, donèc iudice Domino triumphantibus eius angelis, contritis deuictisque aduersarijs, immensa claritate vir sanctus circunfulsus est, sanctorumque angelorum choris concinentibus:
Sententia memorabilis. Nullus labor durus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria æternitatis acquiritur, quæ lætitia simul & dulcedine completur. Tunc sursùm adspiciens, vidit immensa agmina, eximia claritate fulgentia, angelorum præcedentium, sanctorumq; hominum aduolantia, quasi alìs immensæ coruscationis circundantia eum, omnemq; formidinem ignis ac deformium spirituum terrores procùl abijcientia. Conspicit verò duos venerabiles viros illius prouincię, in qua ipse vir Domini Furseus notus erat: quos videns obîsse credebat. Hos præsules cunctorum memoria vsq; ad nostra tempora ce-
Boëanus & Meldanus Episcopi cũ eo loquuntur. lebrat: propiusq; ad se accedentes vidit, ac familiariter propria dicentes nomina: qui vocabantur Boëanus & Meldanus: & loqui cum eo cœperunt. Tunc adspiciebat magnam cæli serenitatem, & duos angelos proximam cæli iucunditatem repetentes, quasi per ostium intrantes æthereum, ac repentè circa illos magnitudinem claritatis, & quasi per quatuor choros cantantium multitudines angelorum ac dicentium: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Tunc anima illius dulcedinem supernæ modulationis ac sonitum ineffabilis lætitiæ, intra cælum sonantis intendente, circunfunderunt eam agmina angelorum, stantia à dextris eius, de quibus vnus ait: Scis, vbì agitur hæc lætitia & gaudium? Illo respondente se nescire, sanctus angelus respondit: Apud supernum conuentum, vndè & nos sumus. Tunc mens omnem laborem tribulationis obliuiscens, immensa complebatur lætitia: quia superna audiens carmina clariùs & modulatiùs resonare, pro se sola decantari computabat, admiransq; ait: Magnum est gaudium, hæc auscultare carmina. Cui dixit angelus Domini: Hoc auditu nos pro ministerio dispensationis humanæ sæpè priuamur, & quod nos annunciando laboramus, dæmonia humana corrumpendo corda dissipant.

Rursumque angelus Domini beato viro, ad carmina cælestia audienda intento, loquitur: In hoc cælesti regno nulla vnquàm tristitia, nisì de hominum perditione fieri potest. Tunc prædictos sacerdotes cum ingenti claritate à secreto cæli procedere, angelica forma radiantes, & ad se venire conspicit, ac sibi ad seculum redire præcipiunt. At ille tacẽs, & huius nuncij tristitia stupefactus, in momento reuersus est, sanctis angelis eum reportantibus: præfati verò viri venerabiles spatium poscunt cum eo loquendi, & dicunt: Quid times? Vnius diei iter est, quo laboraturus es. Prædicans ergò, omnibus annuncia, quia in proximo est vindicta. Beato autem Furseo interrogante de mundi fine, aiunt finem creaturæ etiam tunc non esse, quanuìs in proximo sit: sed famis & mortalitatis plagis humanum genus esse vexandum: quod etiam signo Solis, cùm radios suos præterito anno abscondisset, in modum lunę iugiter splendente significatum
Famis duo genera. est. Duo verò genera sunt famis: vnum in abundantia sapientiæ intelligendi verbum Domini, & non implendi: aliud verò, tenacia mentis in abundantia diuitiarum: sed de vna radice amaritudinis generantur. Sicut enim auarus non impletur pecunia, quia qua-

auaritiæ amaritudo non sentit dulcedinem de perceptis bonis, inhiando ad ea, quæ illicita sunt: sic etiam sermonis Domini dulcedinem, malitiæ amaritudine occupatæ & detentæ non sentiunt animæ. Mortalitas verò propter Dei patientiam, modicùm quidem detenta est: sed quicunque hæc signa videt, vel monita sanctæ scripturæ despicit, si non egerit pœnitentiam, mors illius proxima est.

Et quāuis omnibus diuina monita contemnentibus superni iudicis ira iamiàm immineat, maximè tamen super doctores ecclesiæ ac principes furor illius iratus est: quia pereunt animæ fidelium per huius mundi illecebrosa vitia, per suggestionem militantis diaboli, per negligentiam Doctorum, per mala exempla prauorum principum. Doctores nanque, prophetarum libros considerantes, intelligant, & quale sit hoc tempus, cognoscant. Viri nanq; dimidij operis sunt: quia per omnipotentis Dei misericordiam alij largitatis gratiam sunt adepti, sed carnis incontinentia sunt lubrici: Alij verò corpore quidem sunt casti, sed auaritiæ æstibus sunt cupidi. Alij quoquè habent gratiam lenitatis, sed rancore animi sunt pusillanimes. Alij autem non recordando iniurias suas, citò ignoscunt: sed minùs cor cautè custodiendo, citiusq; irascendo, rixas prouocant. Alij quod Deus singulis largiendo donauit, in hoc illi, quasi proprio labore acquirentes, gloriantur. Alij verò dum qui impugnabant, eos deuicerunt, corde vigili & bonorum operum econtrà instantia eos vincere omittunt. Sunt quoq; nonnulli, qui spiritalibus vitijs impugnantur: sed his omissis, corpus in abstinentia affligunt, Verbi gratia: Nocturnas illusiones pati, magnum crimen existimant: superbiam verò quę angelos de supernis deiecit, pro nihilo computant: auaritiam, quę primum hominem de paradisi expulit amœnitate, nō execrantur: nec inuidiam, per quam parricida Cain fratrem suū Abel interfecit: Falsum quoquè testimonium, per quod Saluator damnatus est, aut blasphemiam non execrantur: non considerant, quales vel quantæ vindictæ super eos, qui talia egerint, venturæ sunt. Multi enim cibis, quos Deus ad percipiendū cum gratiarum actione creauit, abstinentes, hęc nefanda quasi licita sumunt: hoc est, superbiam, auaritiam, inuidiam, falsum testimonium, blasphemiam: per quę detrahendo, quasi carnes proximi cum sanguine illius comedunt: & quę leuiora sunt in Dei iudicio, grauiora iudicant: grauia verò, leuiora putant. Omnis ergò doctor singulis vitijs congrua debet opponere medicamenta. Nam qui hęc vitia leuiora esse aut gula aut fornicatione existimat, animarum inimicus potiùs, quàm doctor, iudicandus est.

Bona sua qui vitijs corrūpant.

Gen. 4.

Vitia contrarijs curanda virtutibus.

Curatio ergò superbiæ, est increpatio coram omnibus, humiliatioq; crebra in luto & cinere. Auaritiæ verò medicamentum, est largitatis dispensatio in vniuersos per beneuolentiam & benignitatē. Medicinam autem facit falso testi, humiliter confiteri ei, in quem falsa congessit verba, & ab eo indulgentiam supplicare. Blasphemiæ quoquè malum, medicamento sanatur per humilitatem subiectionis, & per linguæ ab omni inutili locutione refrænationem, atq; per orationis instantiam. Contraria enim vitia, contrarijs virtutibus curātur. Nec satis est corpus affligere, si animæ à malitia & nequitia non curantur. Principes ergò & doctores ecclesiæ Christi, animas fidelium ad pœnitentiæ lamentum post culpas prouocent, & eas spiritali pastu doctrinæ, ac sacri corporis & sanguinis participatione solidas reddant. Nolentes verò excommunicent, nè reatum damnationis de neglectis sustineant, vlmum pro vite, & alnum pro oliua plantantes, dum plùs terrenum & infructuosum laborem diligunt, quàm charitatem, quæ omnium radix est & culmus esse dinoscitur bonorum operum.

Contra doctores iratus est Dominus, eò quòd diuinos libros negligentes, curas huius mundi cum omni dilectione gerunt. Si enim legentes prophetarum dicta intelligerent, contingeret, quòd nec is, qui à mortuis resurrexit, plus timoris atq; compūctionis, quàm illa, audientibus inferre posset. Sed nemo est qui prohibeat, aut qui propellat. Rex enim & sacerdos, vnusquisque secundùm quod rectum sibi videtur, hoc facit. Causa verò & radix omnium malorum, est superbia. Populus enim contra regentem erigitur, clerus contra sacerdotem, monachi contra abbatem, filij contra parentes, iuuenes contra seniores superbiendo dissentiunt. Sed sicut vnusquisque eorum subiectus, prælato sibi non didicit obedientiam humilitatis exhibere: sic iusto Dei iudicio agitur, vt illi cæteris prælato nullus humilietur: & quod ab illo superbiente alius iniustè sustinuit, ille ab alio per districti iudicis iustitiam dolens sufferat. Malum ergò superbiæ, quod supernam angelorum curiam destruendo corruperat, præsens quoquè seculum inor-

Superbia, malorum omnium causa.

dinatè peruertendo destruit. Conuersus quoquè ad beatum Furseum præfatus sacerdos Boëanus, qui hæc diligenter perorabat, ait: Vitam tuam, creaturis Dei vtendo, serua: omne quod malum est, abnegando respue. Esto sicut fidelis dispensator, nihil tibi præter victum & vestitum vendicans, sisque in offerendo lucro, sicut in augendo, temperatus. Qui enim sic libenter donat, sicut donatum suscipit, os mutorum aperire poterit, nihil mendicans, nulli negans. Deo odibile est, aliena petere, & propria retinere. Pauperibus enim & vinctis conuenit petere: habentibus autem, egenis dispensare. Eleemosynę verò, nullo rogante, dispensandę sunt pauperibus. Bona quoquè in omnes homines operanda sunt, maximè in domesticos fidei. Iniquorum verò dona in pauperes & omni solatio destitutos impertienda sunt. Nulla ergò discordia in ecclesia Dei sit, sed qui in plebe sunt, apostolico ordini & doctrinæ sanctę insistāt. Qui verò in monasterijs degunt, cum silentio operantes, suum panē manducent. Sunt verò nonnulli, qui à doctrinæ officio se excusant, & propter curas seculi in publicum prosiliunt. Bonum igitur quod agunt, in occulto ponentes, lucem boni exempli proximis abscondunt: seculi verò causas seu contentiones in publico agentes, mortiferæ cupiditatis venenum publicè eorum cordibus infundunt. Te ergò ipsum nec semper remotum, nec semper in publico decernas: sed quando te remotum esse volueris, omni custodia teipsum serua, omnia diuina obseruando præcepta. Et quando in publicum processeris, ad animarum salutem, non ad huius mundi inhianda lucra, animum intentum adhibeto. Sed & si quis tibi prima hora diei dona contulerit, & ante vesperum pœnituerit, sicut libens suscepisti, ità hilaris ei restitue. Nullam quoquè patrimonio custodiam, nullam curis huius seculi intenti cordis diligentiam adhibeas: sed omnibus aduersantibus vel contrarijs, puri pectoris indulgentia, bona pro malis rependas, pro inimicis summum supplica Deum. Qui enim cordis lenitatem contrarijs & sibi resistentibus illęsam seruauerit, omnium ferarum & bestiarum ferocitatem in mansuetudinem conuertit. Nullum enim boni operis sacrificium sic Deo acceptabile est & probatum, quàm patientissimi cordis contra omnes iniurias lenitatis mansuetudo, pro qua omnia aduersa ac damna, quasi lucra & prospera, spe futurę remunerationis lætus, Domino iuuante, suscipit.

Suo quisq; munere vt fungi debere.

Deo gratissimum boni operis sacrificium.

Duo enim humanę animę inimici esse probantur, diabolus & mundus: & vnusquisque eorum vicissìm alterius dilectionem insinuat, vt per hoc, quòd anima mundi huius illecebris substernitur, ab aduersario vincta & possessa teneatur. Vade ergò, terræ huius Hyberniæ principibus verbum Dei annuncians, vt relicta iniquitate, per pœnitentiam ad salutem perueniant animarum. Tum deindè excellentioribus sanctæ ecclesiæ sacerdotibus hæc ipsa annuncia, quòd omnipotens Deus zelotes est, si plùs amant seculum, quàm ipsum. Negligentes enim animarum vtilitates, lucris huius seculi deseruiunt, & ad mortem seram prædicant pœnitentiam: & tunc eorum dona suscipientes, ignem de illorum tormentis perferunt.

His dictis, supernum illud angelorum cælo receptum est agmen, beatoque Furseo cum tribus angelis solis ad terram reuersuro, maximus appropinquabat ignis. Sed angelus Domini, sicut antè, medium diuidens findebat ignē, virumque vnum ex igne prosilientem vidit, dæmonibus illum proijcientibus: qui veniens super humerum eius, maxillam maxillæ eius impressit. Cognoscebat autem virum, quia ei vestimentum proprium moriens perdonauit, humerumque eius ac maxillam incendens, ab angelo sancto in ignem, vndè exijt, proiectus est. Angelo autem, qui à sinistris volabat, inter beatum virum & ignem stante, dexter illum virum angelus in flammas proiecit. Tunc diabolus antiquas repetens fallacias, dixit: Nolite repellere, quem antè suscepit: & sicut eius bona suscepit, sic de pœnis eius particeps esse debet. Angelus Domini respondit: Non propter auaritiam, sed propter animam eius liberandam suscepit. Cessauitq; ignis. Tunc dixit angelus Domini: Quod incendisti, hoc arsit in te. Si enim huius viri, in peccatis suis mortui, vestimenta non suscepisses, nec pœnæ illius in corpore tuo arderent.

Pœnitentia agenda.

Prædica ergò omnibus, quòd pœnitentia agenda est, & à sacerdote suscipienda vsq; in extremam horam: sed tamen nisi pœnituerit, nihil substantiæ eius suscipiendum, nec corpus eius in sancto sepeliendum est loco. Viuo tamen prædicetur acriùs, quatenùs cor illius amaritudo compunctionis tangat, tangensque purget, omnibusque pristinis renuncians iniquitatibus, eleemosynas vbertìm pauperibus distribuat. Nihil tamen exindè

exindè à sacerdote ei prædicante suscipiatur, sed iuxta sepulcrum eius bona illius pauperibus diuidantur, nè in aliquo iniquitatis illius particeps sit. His atque alijs sanctæ exhortationis sermonibus instructus, super tectum ecclesiæ inter sanctos constitit angelos, suumque corpus considerans, nec parietes domûs, nec turbam lugentium, nec ipsa corporis indumenta videre potuit: iubeturque ab angelo proprium cognoscere & resumere corpus.

Tunc ille quasi ignotum cadauer timens, noluit illuc appropinquare. Cui respondit angelus: Noli timere hoc suscipere corpus, quod sine vlla repugnatione infirmitatis vel vitiorum expugnantium, quanuis inualidum, sanum tamen habere poteris. Concupiscentias enim illicitas in hac tribulatione superâsti, vt vetera contra te non præualeant. Tunc vidit pectus illius corporis aperiri. Dixitque ei angelus: Reuiuiscens corpus tuum, aqua fontis superfundatur, & nullum dolorem, nisi tantùm concremationis, sentire poteris: Benefacientemque te omnem gressum tuum vsque in finem videbimus, & sic te lætum beneque operantem suscipiemus. Exurgens autem vir sanctus quasi ex profunda mortis quiete, conspiciensque parentum multitudinem vel vicinorum, siue etiam clericorum, ingemiscensque magnitudinem humanæ stultitiæ, arduumque & difficilem trãsitum admirans, magnitudinem quoquè remunerationis peruenientibus ad beatas sedes, singulis per ordinem annunciabat: cumque viua superfusus esset aqua, incendium inter scapulas illius, quod de iniquo sumpsit viro, & in facie eius apparuit, mirumq; in modũ quod anima sola sustinuit, in carne demonstrabatur. Egressus indè, verbum Dei prædicabat, & ea, quæ viderat vel audierat, omnibus populis Scotorum annunciabat. Reducitur anima Fursei ad corpus.

Erat verò in illo incomparabilis gratia, nihil terrenum vsquàm petente, omnipotentique Deo se tribuente: Prælatis & subditis, æqualibus & minoribus, magnatibus & regibus timendo: humilibus & contemptoribus seculi imitando, omnibus bonis amabili, iniquis & peccatoribus terribili, diuinisque virtutibus claro. Ex obsessis corporibus dæmonia fugabat, & pauperes recreabat. Dumque vnius anni spatio Hyberniæ insulæ populos per doctrinæ studium circumire studuisset, instabat dies anniuersarius, quo visionem à corpore sublatus viderat, memorans semper vnius diei iter sibi fuisse iniunctum. Multis deniquè sapientibus ac religiosis eum comitantibus viris, eádem nocte molestia corporali correptus est, in soloque tantùm pectusculo vita palpitãte, vidit angelum Domini ea, quæ ad opus prædicationis sunt congrua, sibi annunciantem, & vnius diei iter exponẽtem, ac duodecim annos in opere prædicationis completurum prædicentem: quod & ità factum est. Completis verò annis decem, omnibus sine personarum acceptione verbum Domini annuncians, & irruentium populorum multitudines non ferens, aliquantorum etiam animos inuidia stimulante contra se commotos esse depræhendens, relictis omnibus, quę habere videbatur, paucis cum fratribus ad insulam quandam paruulam in mare profectus est, atque exindè non multùm pòst de Hybernia peregrina litora petens, per Britannias in Saxoniã transuectus est: vbi honorificatus à Sigeberto rege & susceptus, verbo Domini Barbarorum mitigabat cor. Incomparabilis in Furseo gratia. Angelum videt. Hanc Saxoniam, vocat Beda prouinciam Orientalium Anglorum.

Completis verò duodecim annis, quos angelus prædixerat sanctus, quadam infirmitate correptus, angelica fruitur visione: vbi etiam de prædicationis instantia admonitus, nullum viuendi finem audiuit: tertiumque diem peregit tacendo, euangelicum prçceptum admonens: Vigilate, & orate: quia nescitis diem neque horam. Quod vir Deo plenus intelligens, locum monasterij à prædicto rege sibi traditum accelerauit construere. Quod monasterium in quodam castro constructum, syluarum & maris vicinitate amœnum, rex gentis illius Anna, ac nobiles quiq; tectis & muneribus adornârunt. His ritè gestis, vir sanctus ab omni seculi, atque ipsius monasterij cura alienare se cupiens, cum sapientibus fratribus hoc tractauit. Habuit enim secum reuerentissimos & spiritales viros, qui exemplo tanti viri, & in monasterij probatione, & in diuersis laboribus vitæ, ad humilitatis & charitatis gratiam profecerant, inter quos etiam germanos proprios habuit, Foillanum, sanctum admodùm virum, cui etiam sancti monasterij & animarum dereliquit curam: alterũ verò Vltanum, diuturna monasterij probatione ad eremitalem vitam instructum, multis iam annis ab eodem electam: qui derelictis omnibus curis & rebus, nudus ad fratrem suum, qui iam theorica pascebatur vita, solus profectus est. Labori hi duo quotidiano & orationibus continuis deseruientes, annum Matth. 25. Anna, rex Orientaliũ Anglorum.

 inte-

integrum ibidèm philoſophabantur. Tunc quibuſdam cauſis ingruentibus, à populo & rege altioris ingenij ad conſilium vocatus, immò etiam compulſus, deſideratum ſibi eremi dereliquit locum, omniaque animo peruigili tractans, ac turbatam eſſe prouinciam gentilium incurſione proſpiciens, nec ibi diuturnum monaſterialem ordinem perpenſans, ad Galliarum litora dimiſſus, ordinatis omnibus, cauſa viſendi Romam nauigauit: ibique à Francorum rege Clodoueo & Patritio Erchenaldo honorificè ſuſceptus, monaſterium in loco, quem nuncupant Latiniacum, conſtruxit. At non multò pòſt fratribus ordinatis, cum rege & Patritio iter agens, infirmitate corripitur. Ibique illo diù iacente, & virorum nobilium, vel ipſius reuerentiſſimi regis viſitatione frequentato, ab ore illius ſermonis gratiam & condimentum vitæ aſſumebant æternæ. Et ſic præſentia relinquens, ad æterna migrauit regna. Corpus verò illius ab illuſtri viro Erchenaldo Patritio retentum cauſa eccleſiæ, quam ſibi magno opere conſtruxerat, in villa, cui Perona vocabulum eſt, ponitur. Et quia ipſius eccleſiæ dedicatio intra triginta parabatur dies, in quodam loco in porticum interim corpus ſanctum ſumma cum diligentia cuſtoditur, ac poſt tot dies ità illæſum inuenitur, àc ſi eadem hora de hac luce fuiſſet egreſſus. Reuerenter ergò iuxta morem prope altare reconditur, ibique annis ferè quatuor demoratur. Conſtructa verò ad orientalem partem altaris domuncula, ibì poſt tot annos immaculatum corpus à reuerendiſſimis ſubuectum epiſcopis Eligio & Autberto, transfertur ſine vlla putredine. Vbì etiam recta fide petentibus, merita illius clareſcunt diuinis virtutibus, adiuuante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Furſeus in Gallijs condit monaſterium. *Obitus S. Furſei.* *Corpus eius poſt 4. annos adhuc incorruptũ.*

PASSIO BEATORVM MARTYRVM, BERARDI, PETRI, ACCVRSII, ADIVTI ET OTTONIS, *diſcipulorum beatiſſimi patris Franciſci.*

16. IANVAR.

SAnctorum martyrum Berardi, Petri, Accurſij, Adiuti & Ottonis feſtiua gaudia nobis, fratres chariſſimi, celebrantibus, ipſorum quoquè ordinem martyrij breuis ſermo perſtringat: vt quò illi per lucis vitæque contemptum, terrena quæque calcauerunt, eò mens noſtra ad ſublimiorem virtutum palmam ſe erigat. Beatus nanque Franciſcus, Minorum pater & fundator inclytus, cùm diuina cerneret reuelatione ſe & ſuos pro aliorum ſalute vocatos, etiam impiæ Mahometicæ legis obſeruatores pro poſſe deducere ad lucem fidei cupiebat. Vndè anno à ſua conuerſione vndecimo multis cum periculis iter aggreſſus, vt Sulthani adiret præſentiam, ad Miramolini regnum præſentes deſtinauit ſanctos, vt ipſe Orientis, illi Occidentis populis Mahometicis ſalubre Chriſti prædicantes euangelium, quaſi totum ad Chriſtum conuerterent mundum. Hos autem potiſſimè pater beatus diuinitùs reueſatos elegit, in quibus diuina virtus, rerum geſtarum gloria, & ſplendidiſſimis actionibus illuſtrata clarebat. Quibus vt itineris laborem cum obedientiæ merito ſuſciperent, fratrem Vitalem, virum vtiquè omni ſanctitate & diſcretione pręcipuum, in prælatum præfecit.

S. Fràciſcus proficiſcitur ad Sulthanum.

At illi omnem ſpem & cogitatum in Dominum iacientes, & beati Patris pijs ſermonibus & orationibus confortati, iter aggreſſi, tandèm in Aragoniam peruenerunt. Vbì pater eorum Vitalis, diutini languoris morbo præuentus, diuina putans voluntate ſuum iter impediri, cæteros abire permiſit. Haud multo pòſt interiecto tempore, Colimbriam Portugaliæ regni vrbem deuenientes, ad reginam Oracham nomine ſe contulerunt. Apud quam per aliquot dies commorati, ipſius precibus deuotiſſimis victi, vt ipſius vitæ terminum demõſtraret, ſuppliciter Dominum rogauerunt. Factùmque eſt, vt primò martyrij ſui ordinem, & deferendas ſuas Colimbriam reliquias, ac ab ea honorificè ſuſcipiendas, & pòſt vitæ ipſius exitum reuelarent: quod & rei demonſtrauit euentus. Siquidem poſt eorum ſacra oſſa, ab eàdem regina in monaſterio ſanctæ Crucis de Colimbria condita, paucis euolutis diebus, matutinali hora juxta ſanctorum vaticini-

Veniunt in Luſitaniam.

ticinium,deuota regina debitum humanæ carnis exoluit. Hora verò eádem Petrus,ordinis Canonicorum monasterij sacrista,& reginæ confessor,vir omni sanctitate præclarus, prefatos quinque martyres indicibili claritate circundatos, & Minorum fratrum multitudinem numerosam matutinales Horas in ipso sanctæ Crucis templo decantantes vidit. intellexitque quòd ibì conuenerant, vt exequiarum cultum debito honore prefatæ reginæ impénderent. Et miranti de reginæ transitu,vnus eorum dixit: De reginæ transitu nihil dubites. nobis enim egredientibus, nũcius tibi aderit. Quod & statìm factum est: vt in hoc vno simul appareret, quòd prælibati sancti prophetiæ spiritu pleni fuerant,& præmonstrata visio authentica redderetur. *Visio Petri reginæ Lusitaniç confessarij.*

Igitur apostolici viri ab ipsa regina recedentes, Alanquearium ad Sanctiam, Sanctij regis filiam,reginam vtiquè Deo deuotam,peruenerunt. At illa secularibus vestibus superindutos, quia aliter non erat ipsis transeundi facultas, Hispalim quæ nunc * Sibilia dicitur,transmisit. Vbì secularibus abiectis indumentis, ad infidelium Mesquitam, vt prędicarent, accesserunt. Impetu autem facto, repulsi & verberibus pluribus laniati, non à concepto spiritûs feruore deficientes, aulam ingressi, fidem Mahometicam damnantes,Christum corã rege prædicauerunt. Rex verò in futrorem versus,eos decapitari præcepit. Filius autem regis naturali quadam pietate illis compatiens,paterni furoris ardore compresso, vt maturiùs in his ageretur obtinuit. At rex seniorum habito consilio, post publicam Christiani nominis ex alta turri, vbì primò retrusi sunt, prædicationem, post etiam squalidi carceris oppressionem, ad se vocatos, misericordiam pollicens,auertere nitebatur à Christo. Cui illi: Vtinàm tibi rex misericordiam,quam nobis præstare niteris, maturiori vsus consilio ipse tibi præstares. Age,quod malueris. Corpora eripere potes, siderea loca animas detinebunt. Stat nobis firma promissio,& pro prẹsenti morte immortalitatis dono fouebimur. Tunc rex eorum immobilem animum cernens, Marochium cum quibusdam Christianis destinauit. ** Sibiglia* *Concionãtur ad Mahometanos.*

Inter cæteros verò,qui Marochij morabantur,Christianos erat dominus Petrus Infans Portugaliæ regis frater,& regis Marochiorum ductor exercitûs. Hic siquidem in sua fratres recipiens domo,pio venerabatur affectu. At illi quod facturi venerant cogitantes,omni sublato timore,vbicunquè collectos Saracenos videbant, Christum prædicabant. Contigit autem semel regem Miramolinum ipsos in legis suæ authorem conuicia iactantes audire. Qui nimio furore succensus, iussit cum impetu eos expelli, & ad Christianorum terras,datis à domino Petro Infante comitibus, deduci. Verùm illi martyrij desiderio flagrantes, dimissis in via comitibus,iterùm Marochium reuertuntur. Quo audito, rex ira vehementer efferbuit, præcepitque vt teterrimo carcere conclusi,fame sitique interficerentur. Stant igitur beati vinculis innodati,& diuina super infideles manus aggrauatur. Nam intensi vltrà,quàm humana patitur natura,calores & aëris intemperies sic infirmos affecit, vt iam clarè cernerent, quòd pro sanctis suis sit diuina vltio insecuta. Ex quo rex perterritus, à vinculis absolutos, illæsos abire permisit. Mirabile dictu: Cùm per viginti dies fuerint sine aliquo corporali cibo carceribus inclusi, sola diuina virtutẹ refecti, sic inuenti sunt fortes & alacres, vt meritò in stuporem conuerterent se videntes. *Diuina vltio in Mahometanos.* *20. diebus manent ieiuni.*

Iterumque ad Christianorum plagas missi,relictis comitibus,secundò Marochium rediêrunt. Interìm contra sibi rebelles rex exercitum mittit, & dominus Petrus Infans secum fratres adducit. Redeuntes autem cum victoria Marochium Saraceni simul & Christiani, per triduum aquam non reperientes, nimio sitis ardore cruciabantur. At Berardus, sanctę Trinitatis cultor, tanto compatiens hominum labori, oratione cum cęteris præuia, breui paxillo terram fodiens, aqua à Domino impetrata, iumentorum sitim extinguit & hominum. In ipso verò loco nec fons antè visus fuerat,nec pòst. Reuersi autem Marochium, seruabantur nè prædicarent: sed illi quadam sexta feria in publicum proruperunt. At iussu regis cuidam principi, qui aquæ miraculum viderat, decapitandi traditi sunt. Quos præcepit carceri mancipari. Ad locum igitur carceris adducti,alapis à ministris & varijs sunt opprobrijs saturati. Post triduum verò de carcere tracti, nudi & manibus post terga ligatis, durissimis flagellis afflicti, tandèm impio iudici sunt præsentati. At ille cernens eorum in fide constantiam nulla posse ratione mutari,iterùm iussit durissimè tandiù virgis & fustibus cædi, donèc penè viscera apparerent & ossa. A ministris etiam feruente oleo & aceto vulneribus infusis, per totam *Impetrant diuinitùs aquam.* *Immaniter flagellãtur.* *Horrendis*

 sequen-

afficiuntur pœnis. sequentem noctem super testas volutati sunt, & à pluribus sibi inuicem succedentibus acerbissimè afflicti. Nocte verò illa custodes magnam de cælo lapsam lucem videntes, & præfatos sanctos cum innumerabili multitudine sublimari, putauerunt diuinitùs fuisse liberatos: sed in carcere inuentos, suis fecit rex tribunalibus præsentari.

Ministri verò illos nudos trahentes, continuis flagris terga eorum & corpora nouiter flagellabant. Occurrit autem illis quidam princeps, Mahometicam suadens fidem, Otto verò illius persuasionem confutans, etiam in contemptum prophanæ legis in terram spuens, graui ab ipso alapa percussus est. At ille verborum Domini non immemor, alteram præbuit maxillam, dicens: Ignoscat tibi Deus, quia nescis quid facis. Ad impij demùm regis conspectum adductis, sic ad eos exorsus est: Estisne vos impij illi, qui fidem veram vituperantes, ad tantam etiam insaniam adducti estis, vt Dei nuncium blasphemetis? At illi: O rex, fidem veram minimè spernimus: tuam autem falsam, & eius iniquum conditorem, omninò abhorremus: pro vera autem & pati & mori parati sumus. Tunc rex eos delicijs & voluptatibus à Christiana veritate existimans posse reuocari, pecunias & formosarum mulierum, quæ aderant, delicias repromittit, si Mahometi perfidiam reciperent, aliâs suo gladio trucidandi. Sed viri Dei immobiles animo, conuersi ad regem: Sint tibi, inquiunt, mulieres & pecuniæ: nobis autem sit Iesus Christus. Adhibe vincula, carceres, ignes, tormenta & mortem: omnis nobis leuis est pœna, cùm de cælesti gloria cogitamus.

Matth. 5.

Dei nuncium, vocat impurum Mahometem.

Trucidantur sancti viri. Tunc rex tantam cernens in sanctis constantiam & immobile propositum, arrepto gladio, minister iniquitatis effectus, capita eorum per medium frontis amputauit. Et illi quidem optato iam potiti, post maximos persecutionum aculeos, post ingentissimas ærumnarum moles, æternæ vitæ adepti brauium, martyrij corona dotati sunt. Passi sunt verò beati martyres anno Domini 1220. decimoseptimo Calendas Februarij, ante mortem beati Francisci anno sexto. Qui illorum vt audiuit martyrium, tanto gestiuit gaudio, tanta perfusus est lætitia, quòd facilè exprimi non posset. Corpora autem eorum iussu regis extra palatium proiecta, à Saracenis ligatis pedibus extra vrbē varijs ludibrijs circa mœnia tracta, tandèm penitùs in partes conscissa, in campo relicta sunt, vt bestijs essent in cibum. Christiani verò nocte sequenti ad colligendas sacras reliquias exeuntes, lapidibus à Saracenis sunt repulsi. Sequenti verò die, quorundam consilo, nè reliquiæ venerarentur à Christianis vt sanctæ, rex igni comburendas decreuit. Sed igne copioso accenso, cùm in eum sanctorum corpora iactarentur, hinc-indè flamma declinans reliquit intacta: immò (quod dictu mirabile est) cùm vnum de capitibus in ignem pluriès proiectum esset, diuina faciente virtute, de igne semper exiliens, nec in capillis est læsum: & nunc cum pelle & capillis integrum demonstratur. Posteà verò Saraceni precio sumpto, sanctorum Christi martyrum reliquias Christianis vendiderunt. Dominus autem Petrus Infans Capellano suo & quibusdam iuuenibus tradidit eas desiccandas, aromatibusque condiendas. Cùm autem quidam fornicarius eò vellet accedere, immobilis factus, in medio scalæ vt sibi succurreretur, exclamauit. Qui confessione præmissa de scala descendens, loquelam amisit, nec priùs recuperauit, quàm voto facto, super pectus eius vnum de sanctorum capitibus positum est.

Illustre miraculum.

Nota hic reuerenter habendas sanctorum reliquias. Sanctorum autem reliquię dum sic exiccarentur, quodam appropinquante, vt eas solito more contingeret, sic in aëre cum vmbone sunt eleuatæ, vt non possent humano subsidio contingi. Qui stupefactus, & de fornicatione contritus & confessus, statim valuit de sublimi demissas reliquias contingere. Vndè factum est, vt in maiori reuerentia habitis, nonnulli à facinoribus abstinerent, nè depræhenderentur. Demùm eorum capitibus cum carnibus in quadam theca argentea depositis, ossibus verò in alia, in sua capella collocatis, præfatus Petrus Infans anxiè sanctos precabatur, vt redeundi in Portugalliam aditus Christianis concederetur. Quorum meritis factum est, vt rex ei ad Portugalliam redeundi cum vniuersa familia licentiam daret, tametsi consultius illi fuisset, vt eum occideret. Ipse verò reliquias, super mulos positas, læto gradu insequens, liberè ac sine periculo de Saracenorum terra exiuit. In itinere autem positus ad quendam locum peruenit, vbi immani atrocitate leonibus auditis, non paruus cunctis terror ingeritur: sed sacris reliquijs interpositis, omnis profectò mugitus & timor abscessit. Indè solitaria & penitùs inuia loca peragrantes, quà sibi pergendum foret, ignorabant.

Reliquiæ eorum trāsferuntur.

rabant. Nec defuit diuina pietas humiliter supplicantibus, qui errantibus, sanctorum meritis viæ ducatum præbuit. Siquidem iumentum, cui sacræ insidebant reliquiæ, Infans præire, & alios sequi iussit: nulloq; ductore precedente, Saracenorum insidias per inuia & aspera euadentes, ad Septam vrbem, vbi ad transfretandum parata erant nauigia, peruenerunt. Igitur naues conscendentes, cùm sequenti nocte sanctorum patrocinio, lumine de cęlo delapso, naufragium euasissent, Hispalim deuenerunt. Et vix ventis vela commiserant, cùm eccè regis nuncij, vt eos captiuos reducerent, ad litus applicuerunt: sed his euasis, secundis ventis Colimbriam tandèm appulerunt. Ad sacras autem reliquias suscipiendas regina Orocha & populus vniuersus cum iubilo exeuntes, in monasterio S. Crucis Regularium Canonicorum, cum maximis, quæ longũ foret narrare, solennijs sepeliêrunt: vbì multis coruscant miraculis. Ad eorum enim mirificam inuocationem cęci vident, claudi ambulant, muti loquuntur, leprosi mundantur, paralytici curantur, obsessi à dęmonibus liberantur, & varijs infirmitatibus detenti, desideratam obtinent sanitatem. Ex ipsis quoquè reliquijs vsque hodiè liquor sanguineus & odoriferus manans, multis confert integram sanitatem. *Miracula ad eorum sacras reliquias.*

Nec tacendum puto grauem super Saracenos diuini iudicij vindictam. Nam ab eo anno, quo sancti palmam meruêre perennem, omnium penè rerum sterilitas & sęua pestis per quinquennium sic in eos debacchata est, vt morbo incurabili inualescente, maxima pars gentis illius fuerit crudeli morte deleta. Ipsius quoquè impij regis brachium dextrum & dextrum latus totum vsque ad pedes, eo anno, quo sanctos interemerat, aridum sic factum est & siccum, vt nulli deincèps vsui fuerit. Horum sanctorum felici audito martyrio & visis reliquijs, inclytus Christi confessor Antonius, tunc quidem illius monasterij canonicus, fidei feruore succensus & amore martyrij, ad Ordinẽ se transtulit Minorum. Gaudeat igitur Ecclesia, cęlestium militum illustrata natali. Gaudeat & sacra Minorum religio, sanctorum martyrum virtutibus laureata, & nouis micãs sanctorum splendoribus, gratiarum Christo referat actiones, & sanctorum martyrum sectetur vestigia: ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi. *Diuina vltio in Saracenos.* *S. Antonius de Padua.*

Bulla Sixti 4. Pontificis Maximi, de illorum Canonizatione: quæ etiam facit ad historiæ huius confirmandam veritatem.

SIXTVS, seruus seruorum Dei, vniuersis fratribus Ordinis Minorum, dilectis filijs vbicunquè morantibus seu commoraturis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm aliâs animo reuolueremus merita beatorum martyrum Berardi, Petri, Ottonis, Accursij & Adiuti, qui ex Ordine fratrum Minorum, sub quo & nos coaluïmus, fuerunt: qui post multa tormenta sub rege Marochiorum pro Christo mortem subiêrunt, & martyrij palmam gloriosè promerentes, plurimis miraculis in ipsa morte & pòst claruerunt. Ex quo incensus beatus Antonius de Padua, ex Ordine Canonicorum Regularium in quo tunc erat, ad Ordinem ipsum fratrum Minorum se legitur transtulisse: Concessimus ex Apostolica dignitate viuæ vocis oraculo, vt fratres prædicti Ordinis Minorum possent publicè & solenniter celebrare in suis ecclesijs Missæ & Horarum officium de suprà memoratis sanctis martyribus. Verùm cùm frequenter aduersarius humani generis, nitatur bona & sancta opera perturbare, nè tam diuinum & pium opus posset aliquis in posterum impedire: tenore præsentium, ex certa nostra scientia, Authoritate Apostolica concedimus, quòd prædicti fratres MINORES vbique solenniter & publicè officium plurimorum martyrum pro ipsis Berardo, Petro, Accursio, Adiuto & Ottone, sub officio duplici maiori, ac etiam 16. Ianuarij, qua die ab hoc seculo per martyrium decesserunt, liberè ac cum sana & serena conscientia dicere & celebrare *: Inhibentes præfata Apostolica authoritate, nè quis huic nostræ concessioni audeat se opponere: non obstantibus in contrarium facientibus quibuscunque. Prætereà quia difficile esset, præsens Breue ad omnia loca deferri, volumus * vt illius transsumpti, alicuius publici notarij subscripto, & sigillo generalis dicti Ordinis, vel vicarij generalis fratrum Minorum de Obseruantia, non immeritò ea prorsùs fides adhibeatur, quæ adhiberetur, si idem præsens Breue originaliter ostenderetur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 7. Augusti, Anno Domini 1481. Pontificatûs nostri anno XI.

**deesse videtur, queant, aut aliquid eiusmodi.*

**legẽdũ apparet, vt illius transsumpto, alicuius publici notarij manu subscripto.*

PASSIO SANCTORVM MARTYRVM SPEVSIPPI, ELEVSIPPI ET MELEVSIPPI: SED IN GRAtiam *Lectoris passim stylo mutato.*

PROLOGVS VVARIHARIL

Cerannius Parisiensis Episcopus circa annũ Christi 600

SAncto & à me pontificali apice præferendo Cerannio papæ, Vuariharius. Præcipuis beatissimorum personis episcoporum assiduè coæquari meritis non desistis in omni conuersatione sacerdotij, sancta quotidiè exornari religione festinans, diuinarum scripturarum legendi studio vniuersa dogmata peragrâsti. Nunc sanctorum martyrum gesta, ad laudis tuæ cumulum, pro amore religionis congregare in vrbe Parisiaca deuotus intendis. Vndè sancto Eusebio Cæsareensi in æmulationis studio coæquandus es, & pari gloriæ dono perpetualiter memorandus. Da veniam nostræ imperitiæ, quoniam te laudare tantum non sufficimus, quantum es cordis facundia succurrente præferendus. Gesta sanctorum geminorum, qui in suburbio Lingonicæ ciuitatis preciosam adepti sunt consummationem martyrij, vel beatissimi Desiderij martyris & Antistitis ipsius ciuitatis sicut deuotionis studio imperâstis, ità desiderantissimæ famulationis obedientia descripsisse cognoscatis.

PASSIO PER NEONEM PRIMùM CONSCRIPTA.

IANVAR. 17.

Tergemini fratres.

S. Polycarpus mittit suos ad diuersa loca.

GLoriosa martyrum certamina studiosiùs reserare Christo authore cõpellimur, pro cuius fidei amore suscepta fuisse proculdubiò confitemur. Igitur sancti tergemini fratres, Speusippus, Eleusippus & Meleusippus cũ quãtis ad martyrij dignitatẽ pręmijs peruenerint, explicare potiùs, quàm silentio pręterire, rectæ rationi consentaneum est. Admirandum satìs id est, & ad Dei omnipotentis prędestinationem multipliciter referendum. Ergò huius rei ordinẽ prosequentes, & gratiarum largitoris beneficia accuratè pensantes, rem totã à principio explicemus. Itaq; sanctus Polycarpus Smyrnęorum vrbis antistes, doctrina beatissimi Iohannis Apostoli & Euangelistæ perfectè instructus, spiritu sancto repletus, fideli ducatu cupiens Christi militiam amplificare, per diuersas mũdi partes suos dimisit discipulos, Verbum Domini Iesu Christi gentibus cum fiducia prędicaturos.

Audiens itaq; crudelissimam denuò suscitatam persecutionẽ, & principem successisse in regno, qui in Galliarum prouincijs coram se suisq; pręsidibus Christianos diuersis interimeret supplicijs, generali etiam proposito apud omnes de illis trucidandis edicto: beatissimus Polycarpus sanctos Dei sacerdotes, Andochium & Benignũ, & Thyrsum diaconum illuc prędicationis studio destinauit, viros scilicet virtutibus pręstantissimos, in Dei amore diffusos, ad certaminis agones festinos, ad suscipiendos pro Christi amore itinerum labores omninò deuotos, ad pericula maris adeunda non tardos, peregrinationes cupidè amplectentes, parentes pro religione Christi libenti animo relinquentes, pœnarum supplicia vel beatæ mortis passiones expetentes potiùs quàm timentes. Qui viri tres obedientes sanctis monitis, nauiculam ascendunt: sanctusque sanctis valedicens Polycarpus, hęc eis mandata dedit: Ite, inquit, viri fortes, in fortitudine Christi fortiter dimicantes: per sanctam Christi cõfessionem plures commilitones acquirite, cum quibus de victoria triumphantes, nomen & dignitatis gloriam possitis adipisci sempiternam. Fructus laboris vestri multiplici opulentia cumulentur, iustorum paradisi sedes per vos de sanctarum animarum acquisitione eximiè lętentur. His & alijs multis eos prosequitur sanctus Polycarpus orationibus.

Benè precatur ad Gallias euntibus.

Illi verò nauigantes feliciter, gubernatione diuina ad Massiliensium litora celeriùs peruenerunt. Egressique ad terras, DEI angelo præcedente, prosperum iter agentes, * Eduam ciuitatem ingrediuntur: ibique DEI prouisione reperto Fausto, nobilissimæ familiæ viro, senatoria dignitate conspicuo, & prætorianis fascibus sublimi,

mi, gratissimè ab eodem hospitio sunt recepti. Quos cùm perdidicisset esse presbyteros, suppliciter postulauit, vt amicos vel familiam suam per ablutionem baptismatis efficerent Christianam. Ille autem propter imminentem persecutionem Christum colebat occultè. Obtulit verò etiam & filium suum Symphorianum adolescentem, sanctorum prædicationibus diuinaq; prędestinatione successuris temporibus pręclarum martyrem futurum: sanctorumque eum tradens manibus, vt à sancto Benigno baptizaretur, atque de sacro fontis lauacro à sancto susciperetur Andochio, attentiùs deprecatus est. Illi verò opus, ad quod venerant, alacriter peragentes, & tanti viri obtemperantes precibus, per baptismi gratiam voluntatis suæ desiderio in omnibus satisfecerunt. Post hęc cùm idem Faustus causam aduentûs eorum ex mutua cum illis collatione diligentiùs explorâsset, sororem nepotesque eius in memoriam pietas diuina reduxit, aitq; ad illos: Est mihi germana soror, nomine Leonilla, illustris matrona, ciuis vrbis Lingonicæ, cui sunt nepotes ex filio tergemini fratres, vno partu simul editi, literis liberalibus eruditi, paterna tamen traditione adhuc gentili errore viuentes, quos desiderat Christi militiæ mancipare. Subuenite, sanctissimi sacerdotes, eius deuotioni, & nobilissimam nobilitate familiam, vt cœpistis. *Baptizātur quidā à S. Benigno.*

His dictis, sancti viri rem, cuius causa eò venerant, attentiùs pertractantes, inter se pariter constituunt, vt sanctus Benignus ad territorium Lingonicum illustrandum ex Dei sentētia properarẹt: sancti verò Andochius & Thyrsus in Augustudunēsi villa plurimos suis diuinis prędicationibus ad religionem Christianam traducentes, non post multum spatium sub Aureliano principe felici sunt martyrio coronati. Sanctū autem Benignum iam dictus Faustus sorori suæ pro munere diuino, sicut erat, transmisit, quæ eum velut manna de cęlo descendens, cum omni veneratione suscepit. Eodem die memorati nepotes eius in agro, cui Pasmasius nomen est, ad simulacrum deæ Nemesis ritu solito prophana sacrificia offerebant, & de superstitiosis libaminibus auiæ suæ reliquias reseruauerant. Quam inuitantes ad conuiuium, seruata protulerunt. Illa verò omnia proijciens canibus, respuit tanquàm stercus.

Tunc accedens ad eos, coram S. Benigno, talia cœpit verba proferre: Charissimi nepotes, cognoscite Dominū nostrum Iesum Christum, Deum verum & viuum esse, cui angeli & omnis creatura iustam exhibent seruitutem, qui mundum omnem constituit, omnemq; rerū materiam libratā subita verbi dispositione cōposuit, cęli altitudinem eâdem iussione extendit, terrarū spatia dilatauit, immensum abyssi pelagus congregari, & litoribus coarctari firma sententia ordinauit: pinxit cęlum stellis, & duo luminaria pręcipua constituens, vt omnia ab ipso facta, sua vicissitudine exornarent, vestitaque lumine cuncta detegerent, omninò decreuit. Mare omne piscium habitationi concessit: diuersis arboribus & herbis tellurem omnem vestiuit, cunctaq; orbis animantia, qualiacunque demùm ea sunt, sua volūtate creauit. postremò hominem ad imaginem & similitudinē suā formare dignatus est: quē ad hoc sapientiæ, sciētię & intelligētię singulari dono locupletauit, vt tam immēsę fabricæ Dominū, omniaq; q̄ patrauit, diligētiùs perquirat: nō per ignorātię desidiā postponat authorē: vt discernat bonū à malo: vt simulacra hominū manibus facta ex diuersis metallis, sensu carentia, & omni vitali spiramine destituta, ad homines fallēdos diabolica adinuētione effīcta, nō solùm nullo venerationis studio colat, verumetiā ceu immūda & omni abusione despecta defugiat. Illius enim peruersa adinuētio in hoc mūdo idola figurauit, qui Adā primum hominē in paradiso constitutum, per pręuaricationē decepit. Derelinquite ergò, dulcissimi nepotes, omnia idola dęmonibus cōsecrata, & creatorē omniū rerū Dominū nostrū Iesum Christū, sine vlla ambiguitate cōfitemini. Hūc virū sanctū Benignū, quē stantē corā vobis cernitis, de lōginqua regione ad vos pietate diuina fuisse credite trāsmissum. Attēdite ad verba oris eius. Dei enim sunt pręcepta, quæ de ipsius ore procedunt. Discite ab eo sanctam doctrinā, plùs omni munere copiosam, & vestrę saluti præ omnibus opportunam. *Leonillę ad suos nepotes oratio.* *Hinc perspicuū fit, de quibus simulacris loquatur.*

Dum hęc saluberrima monita cum sancto Benigno beata Leonilla suis nepotibus prędicaret, & in corda corū iam inspirata gratia diuinitùs conualesceret, miro pariter adstiterunt stupore defixi: & se inuicèm intuentes, considerantesq; omnia, quæ eis dicta fuerāt, cōuersi ad auiam suā, vna voce dixerūt: Quarè tantā & tam pręcipuam rem tandiù tectam silentio tenuisti? Cur nobis veritatis viā & lumen pręclarum tantis temporibus occultâsti? Quibus illa blando sermone respondens, eleuansque oculos, & manus

ad

ad cælum expandens, Deoque gratias agens, ait: Filius meus, pater vester, in tanta cordis perseuerauit duritia, in tartaream iam sedem demersus, scelerum obumbratus caligine, omnis expers sapientiæ & intellectûs, cæcatus peruersitatis consilio, vt Christum Deum nec crediderit, nec vnquàm voluërit confiteri. Quid ergò prodesse illi poterat sermo diuinus, cuius interiora cordis incredulitatis malitia adintegrùm possidebat, quique lumen verum, circunseptus idolorum caligine, videre nō poterat? Ipse verò me fecit hactenùs intra taciturnitatis silentium contineri, dum timui, nè sua inimica suasio faceret vos à recto tramite perpetuò deuiare. Voluntate autē Dei eo deficiente, omnia impedimēta sublata sunt. Eccè nunc tempus acceptabile. Aperite oculos cordis & corporis, cęlum potiùs intuentes: idolorum inimicam vestræ saluti culturam, Domini nostri Iesu Christi repleti gratia, ab animis vestris radicitùs extirpate, vt possitis ad æterna gaudia peruenire. Post hęc cùm & alia multa Leonilla cùm sancto Benigno nepotibus suis narrâsset, vt credulitatis indicia diuina pietas in eisdem patefaceret, visiones, quas nocte pręterita viderant, in memoriam reuocârunt.

Visio Speusippi. Primus Speusippus visionem suam narrauit, dicēs: Videbam me in sinum auiæ meæ receptum, mammillæ suæ plenitudine, lactis abundantia satiari, quæ compellebat me etiam suis monitis, dicēs: Speusippe, bibe lac salutiferum magìs, vt plùs bibendo, meliùs possis summa virtutis cōstantia, in certamine positus cōtra aduersarios gloriosam promereri victoriam. Finita primæ visionis sentētia, Eleusippus ait: Credite & me huiuscemodi visionem vidisse. Vidi in cęlo super sedem magnam sedentem, quasi ex electro & gemmis, maiestatis potentia radiantem: cuius splendor immensus meum obumbrabat adspectum, & ob stuporem nimium pauor cordis mei terruit intellectum. Tunc vultu sereno me vocans ad se, ait: Noli timere. coronam victoriæ promereberis. Tertio loco Meleusippus visionem suam exposuit. Vidi & ego, nescio quem, regem magnum, satìs singularia sceptra tenētem, qui nos tres pariter ad suam militiam prouocabat, pręclaris balteis accingebat, magnò nos precio à captiuitatis vinculis redimebat, perpetua libertatis nostræ pręmia literis aureis scribebat, donis nos indeficientibus simul remunerabat. Super his ad me exhortandum addidit, dicens: Meleusippe, vos tres fratres in meo palatio collocare decreui, & æternis præmijs pariter coronare. Auia vestra perpetìm diebus ac noctibus pro vestra salute supplices preces effundit, vt recto tramite gradientes, liberati de tenebrosa caligine, verum lumen contemplari possitis, & de condemnatione mortis, ad vitam perueniatis perpetuam. Hęc & alia plurima adhortationū verba mihi rex, quem dixi, narrauit in visu. O quàm admiranda, quàm cōcordantia & vnius rei indicia designata, vel sempiterna memoria retinenda. In noctis tenebris adhuc positi, illuminati iam prędestinatione, ex pari gratia sancti gemini videre meruerunt visiones. His tribus pueris obtentu auiæ antè est Trinitas reuelata per gratiam, quàm plenam Christi perciperent disciplinam.

(Item Eleusippi. — Item Meleusippi. — marginal notes)

Viderunt, obumbratis ex parte oculis, priùs Dominum Deum, quàm per oris cōfessionem pleniùs cognoscerent Saluatorem. Pensantes deniquè sancti tergemini intra se de concordia visionum, prędicationibus sancti Benigni, ac beatæ Leonillæ orationibus incessanter instructi, cogitabant attentiùs, quid agere curarent: desiderātes, vt detersa nube caliginis, purum claritatis lumen in visu lucidiùs visibiliter contemplarentur, & Deum viuum & verum sine vlla ambiguitate cognoscerent. Tunc dixerunt ad auiam suam: Indica nobis quid faciamus, vt prędicatio vestra, omnibus erroribus effugatis, nostram possit proficere ad salutē. His dictis, cum sancto Benigno beata Leonilla exultans de sancta confessione nepotum suorum, & Deo gratias agens, dixit ad eos vnà [illegible] Benigno: Custodite omnia mandata diuina, & regē regum Christum Deum [illegible]bio credite: separati à nefandis idolis, vosmetipsos creatori vestro Deo offerte. [illegible]ocuit autem eos sanctus Benignus omnem sanctam doctrinam, & vt perfectos in fide Christi, confessionem credulitatis veram & manifestam per infusionem sancti spiritûs eos cognouit adintegrùm recepisse, baptismatis ipsos gratia cōsecrauit. Deindè S. Benignus ad castrum Diuionem perrexit, vbì plures laboris sui fructus cōgregans, non post multū tempus pro multis meritis condignam martyrij coronam promeruit.

(Obserua hæc. — Tergemini fratres baptizantur. — marginal notes)

Sancti verò tergemini fratres confirmati in omni fide Christi, seruis suis pręceperunt, vt simulacrum Nemesis frangerent, duodecim fana, quæ in domo eorum constituta erant, funditùs euerterent, ipsas etiam idolorum statuas, simul in fragmenta redactas, protinùs

protinùs dissiparent. Feceruntque serui omnia, quæ à dominis fuerant imperata. Intereà fama velox cunctos ciuitatis Lingonicæ fines peruasit, tergeminos fratres, nepotes Leonillæ, illustribus ortos natalibus, ad Christi cultum deuotionis studio manifestissimè declinâsse, & Iesu Christi omnipotentis Dei fidutia, deorum simulacra pro nihilo habentes, & omni abusione despicientes, à fundamentis euerti iussisse. Crescit rumor immensus in populo, excitantur in iracundiam primates, iudices & sacerdotes idolorum, & nimio furore succensi, ad Dei pueros vndiquè conueniunt. Congregatique in vnum, dixerunt primores ad eos: Quæ vos tam repentina inuasit temeritas? Quis vobis persuasit deorũ nostrorum culturam relinquere, quam nostri vestriq; Maiores ab antiquis temporibus coluisse noscuntur? Itáne decretum principum cõuellitis? Christum, quem pro Deo adoratis, Iudęi morti adiudicatum cruci affixerunt. Tunc sancti tergemini repleti spiritu sancto, dixerunt ad eos: O obcęcati corde, in profunda demersi caligine, perpetuis tenebris obumbrati, nimiùm pondere peccatorum depressi, pœnis indeficientibus & morti perpetuæ addicti, antiqui hostis errore decepti, qui nos saxa & cętera metalla in humanas formas ab hominibus redacta adorare cõpellitis, quæ nullum vitæ spiraculum habent, quæ nihil sentiũt, prorsusq; pro nihilò à stultis coluntur. Dominus noster Iesus Christus, ipse est Deus viuus & verus, cũ Patre & Spiritusancto, vnius in Trinitate deitatis, & trinus in maiestatis vnitate credendus: Deus de Deo, lumen de lumine, splendor à splendore procedens, qui semper est, semperq; fuit, semper etiam & sine fine manebit. Ipse fecit omnia, quæ in mundo sunt. *Tergeminorum fratrum constantia.*

Permoti sunt his auditis populi, primates, iudices ac sacerdotes, qui ad spectaculum venerant, nimia iracundia in Dei famulos. Exurgens autem Quadratus ira repletus, Speusippum & Eleusippum pugno percussit in faciem. Ipsi duo tantùm locuti fuerant. Condolens Meleusippus exclamauit, dicens: Cur me istius beneficij, ictûs, inquam, huius, cum fratribus meis nõn fecisti participem? In illos declarâsti optabile passionis principium, me autem quasi incredulum cum tuis incredulis honorans, à sancto consortio exclusisti. Vnanimes in Christi confessione sumus, æqualiter per vestram perfidiam de Christi remuneratione congratulamur. Quadratus respondit: Hodiè vos pro cõtemptu deorum nostrorum diuersis cruciatibus punire constituimus. Eleusippus dixit: Quanto nobis maiora tormenta parabitis, tanto ampliùs nos de Dei gratia confirmatis. Palmatus dixit: Nisi linguas eorum radicitùs amputemus, non cessabunt loqui in iniuriam nostram, vel deorum nostrorum. Speusippus respondit: Si linguas nostras crudelitas vestra carnales absciderit, in interioribus nostris magnalia Dei narrabimus, & de sancta in Christum fide nunquàm nos vestra malitia separabit. Iterùm Palmatus & Hermogenes dixerunt: Infelices, vnanimiter ad mortis vestræ interitum festinatis. Speusippus respondit: Mori pro Christo, gloriosum est: indè ad vitam celeriùs peruenímus æternam, vbi nulla tristitia est, sed gaudia, quæ nullo tempore finiuntur. Videntes autem eos Palmatus, Quadratus & Hermogenes in Christi confessionis cõstantia perdurare, cogitabant attentiùs, quibus eos grauissimis tormentis excruciarent, & quo genere mortis propter metum eorum, qui aduenerant, crudelissimè perimerent. Dum hæc diligentiùs pertractarent, beatam Leonillam ad se accersiri præcipiunt, si forsitan per eius blandimenta sermonum & suasiones reuocari possent ad simulacrorum culturam: sicque Christi maiestatem ac diuinitatem per omnia abnegarent. Cùm ergò beata Leonilla ad eos peruenisset, dixerunt ei iudices: Perge ad nepotes tuos, & si eos seruare desideras, & à pœnarum supplicijs mortisque interitu liberare, suade eis, vt fana restituant, quæ destruxerunt, deosque nostros adorantes, consueta ijs offerant sacrificia. *Vide egregiã S. Meleusippi virtutem.* *Mori pro Christo, gloriosum est.*

Hęc & alia illis dicentibus, ait ad eos Leonilla: Ibo, & suadebo eis, quæ mihi ad eorum videbuntur pertinere salutem. Veniens deniquè beata Leonilla ad nepotes suos, cùm cognouisset eos in sancta confessione perseuerare, multa exultatione gauisa est: & prębens singulis dulcia oscula, lachrymansque præ gaudio, & multas Deo omnipotẽti preces effundens, Christoque gratias agens, dixit illis: Nullus vestræ stirpis nobilior, nullus ditior, nullus melior, nullus Deo gratior inuenitur. Omnem familiam vestram præclara Christi confessione illustratis: in tenera ætate positi, cunctos Maiores generis vestri sapientia præcessistis: thesaurum immensum, nulloque precio æstimandum, per Christi militiam acquisistis. Estote ergò in sancta CHRISTI religione constantes, & perseue- *Leonilla suos confirmat nepotes.*

perſeuerate fortiter. Nulla vos frangat aduerſitas, nullæ minæ, nulla tormẽtorum ſupplicia veſtros terreant animos, viriliter Chriſti fide armatos. Regna huius mundi, quæ videntur, & cum vita hac temporaria finiuntur, nihil ſunt. Regnum autem Dei inuiſibile & ſempiternum concupiſcere, perpetua eſt atque perfecta, & ſuper omnia opportuna ſapientiæ plenitudo. Per hos momentaneos labores & celeriter tranſituras pœnas ad æterna gaudia peruenietis.

His dictis, vt vidit eos plenos gratia Chriſti in ſua ſtabilitate permanere, & datã Deo fidem præſtare fortiter, Chriſto illos cum integra deuotione commendans, diſceſſit ab eis. Interrogati autem à iudicibus, ſi vellent ipſis conſentire, & deorum ſuorum ſimulacra adorare, iubentur id publica voce confiteri. Sed cùm illi pertinaci ſententia in Dei fide & amore perſiſterent, nec vlla ratione aſſenſum præberent petentibus, ligatis ſurſùm manibus, pedibus verò deorsùm, in arbore vna ſuſpenſi ſunt. Tanta verò tormentorum adinuentione ſunt extenſi, vt penè putarentur ab ipſa membrorum compage ſeparari. Confortati tamen à Chriſto, & virtutis tolerantia interiùs diuinitùs miniſtrata, in confeſſione & fide Chriſti viriliter permanebant. Et in ipſis tormentis, ſuſpenſus cum fratribus Meleuſippus iudicibus inſultabat, dicens: Dominus noſter & Saluator Ieſus Chriſtus clauis cruci affixus, pro noſtra redemptione ſancto pependit in ligno, vndè crucis ſignum obtinere meruimus. Nos quoquè tres eius famuli, in vno hoc ſtipite pendentes, pro eius nomine efficiamur martyres glorioſi. O beatum fructum ipſius arboris, quæ tres portauit martyres, Trinitatis nomini conſecratos. Videntes autem iudices eos confortari, non contriſtari in ſupplicijs, dixerũt ad eos: Non in hac arbore, ſicut vos velle dicitis, moriemini, ſed igne vltore peribitis. Meleuſippus iterùm reſpõdens, ait ad eos: Maior erit nobis beatitudinis augmentatio, ſi per ignem probati tranſierimus ad Deum, & de tenebris per hunc ignem perpetuam peruenerimus ad lucem. Tunc deniquè iudices propter metum, qui aderant, populorum, congregari iuſſerunt ligna, & cętera, quæ ſolent igni fomenta præbere.

Crudeliſſimè ſancti martyres cruciantur.

Ignis itaq; copioſus accẽditur, ligatis manibus & pedibus ſancti tergemini in ignem pręcipitantur. Affuit Chriſtus Saluator in medio, & diruptis vinculis, ſancti gloriabantur in igne, nec vllum ex eis contingebant incendia. O beatum ignem, qui tantùm originale purgauit peccatum, & nullum ſanctorum membris de incẽdio intulit detrimentum. Adiuuit potiùs ignis ſanctos, per quem eis nocere voluit, at non potuit, inimicus. Ignis interim ab incredulis acriùs accẽditur, vt ſanctorum corpora ſine mora comburantur: ſed vertens illud diuina miſericordia in melius, indè ſanctis lumen inextinguibile pręparauit. Flammæ ardentes altiùs quidem eleuatæ ſunt, ſed Chriſti voluntati obſequentes, ſanctorum pręcipuam gloriam oſtendebant, quæ in exitioſam à perſecutoribus ruinam erant pręparatæ. Ignis ad ſanctorum membra conſumenda vires proprias habere nõ potuit, quoniam Dei potentia caloris æſtum ſuis ſanctis pro ſua benignitate temperauit. Viderunt impij & iniqui perſecutores inter immenſas flammas exultare ſanctos tergeminos, perſeuerare illęſos, quos putauerunt per tantum incendium, quod illis admouerant, ſubitò conſumptum iri. Ambulandi verò etiam in igne ſanctis tergeminis eſt à Chriſto data facultas, vt maior incredulis accederet, myſteria diuina inuidentibus, de confuſione triſtitia. Defecerunt itaq; ligna, & omnia ignis fomenta: ſancti verò tergemini, deficientibus flammis, in medio ſtantes, perſecutorum malitiam irridebant, dicentes: Data nobis eſt, ſi volumus, de pręſenti ad Chriſtum migrandi poteſtas: at ſi adhuc deliberamus veſtræ dementiæ viuentes in ſeculo inſultare, conceſſum eſt. At verò melius nobis eſt, ad eius epulas feſtinare, vbi fœneratio non deficit largitoris. Poſt ſopitum ergò ignem, cùm increduli ad ſanctos tergeminos propinquâſſent, nullas quanuis curioſi videre potuerũt in ſanctorum membris de incendio cicatrices.

Indè in ignẽ iactãtur, ſed manent illæſi.

Ambulant in igne.

Sed vt maior non fieret deſiderantibus mora martyrij, & vt pręparatas dudùm, iam acciperent immarceſcibiles à Chriſto coronas, vident choros angelorum ad ſe excipiendos ante oculos ipſorum ſtare paratos: Flectenteſque genua in terra, in oratione proſtrati, felici euocatione Chriſti inuitati, ſancti ſimul emittentes ſpiritum, pariter emigrâſſe noſcuntur ad cęlos. Delata ſunt autem ſanctorum corpora ac ſepulta à deuotis ſecundo milliario ab vrbe Lingonica in vico, qui vocatur Vrbatum, vbi ſe duæ viæ maximæ coniungunt, & aliæ ante has à diuerſa parte ſubiunguntur, vt ibi & expedita voluntatis deuotione, & iter agẽtium opportuniùs ſubiuncta collectione, ſemper frequens

Sancti martyres ad cęlos migrãt.

assit populorum ad eorum limina orationis causa vndiquè concursio. Ibì sanè quicquid cum deuotione petitur, obtentu sanctorum tergeminorum quotidiè, Deo largiente, præstatur. Sanitatum ibidèm suffragia per eosdem sedulè infirmantibus ministrantur, mœrentibus confortationis cõsolatio sine mora conceditur, & pręcipuus basilicæ eorum semper additur cultus, & opum largitas in melius à deuotis quotidiè augetur. Illud etiam rationabiliter videtur annectendum, quod ad laudem sanctorum tergeminorum augendam, vel cultum religionis dinoscitur pertinere: quoniam per eorum sanctam acquisitionem numerus est martyrum, inspirante Domino, augmentatus.

Videns deniquè Iouilla quędam mulier tam preciosam sanctorum tergeminorum martyrij consummationem, spreto maritali consortio, paruuli & vnici filij dulcem derelinquens amplexum, inter incredulas turbas, adhuc in persecutionis ardore commotas, veloci cursu properans, exclamauit, dicẽs: Et ego ancilla Christi sum: Christum Deum viuum & verum sine vlla ambiguitate pronuncio. idola vestra ignominiosa & vana omninò adorare despicio. His dictis, continuò compręhensa, & propter metum circunstantium populorum à capillis suspẽsa, multisque afflicta supplicijs, cùm Christum negare coacta nullatenùs voluisset, vnà cum beata Leonilla auia sanctorum, ad locum deducta martyrij, ad memeratum videlicet vicum Vrbatum, à persecutoribus cum eâdem gladio est perempta. Iouillę egregia fortitudo & martyrium. Item Leonillæ.

Neon quoquè, textor historiæ huius atque scriptor, tradens Turboni codicem, inter medias turmas persecutorum ingressus, cupiens sanctorum tergeminorum militię beatissimæ sociari, Christi nomen confessus, tantis est patienter ictibus mactatus, vt vita temporali expoliatus, martyrij palma continuò meruerit coronari. Turbon autem non post multum tempus, doctrina beatissimorum tergeminorum perfectè instructus, à persecutoribus captus, & ipse est martyrij remuneratione locupletatus. Acta sunt hęc sub Aureliano principe, Palmato, Quadrato & Hermogene præsidibus, sub die xvj. Calend. Februar. At inuentio sanctorum corporum tergeminorum, vel dedicatio ipsius basilicæ, est colenda xiiij. Calend. Octobr. regnante Domino nostro IESV Christo, cui est cum Deo patre & spiritu sancto honor, virtus & gloria in secula seculorum, Amen. Itẽ Neonis. Item Turbonis.

Candido Lectori F. Laurentius Surius.

IN hãc sanctorum tergeminorum martyrum historiam aliquot mendæ neutiquàm tolerabiles irrepserant. Nam Polycarpum MS. codices pleriq; habebãt Ephesi episcopum. Item Aurelianum Imperatorem successisse Seuero patri, quorum neuter fuit Polycarpi ætate: falsumq; est, Seuerum hũc fuisse Aureliani parentem. Et quantùs etiam antiqua typis excusa Martyrologia Aurelianum legunt, tamen propter Polycarpum, qui sub Antonino Vero, qui etiam Aurelius Verus appellatur, passus est, planè arbitror pro Aureliano Aurelium esse legendum. Intereà nihilominùs reliqui Aurelianum, nè quid temerè mutâsse viderer: vno dempto loco, vbì scriptum erat, temporibus Polycarpi Aurelianum sęuissimam in Christianos excitâsse persecutionem, quod librarij alicuius imperiti incuria vel inscitia ità perperàm scriptum fuisse apparet. Facilè autem in nominibus principum fit lapsus aliquis, dum exemplaria negligenter describuntur: nec tamen propterea statìm historiæ fides detrahenda est. Vale.

S. Athanasij episcopi in vitam S. Antonij monachi præfatio.

ATHANASIUS episcopus ad peregrinos fratres. Optimum, Fratres, inijstis certamen, aut æquari Aegypti monachis, aut superare nitentes virtutis instantia. Etenim apud vos iam plurima sunt monasteria, monachorum quoquè nomen est celebre, & hanc voluntatẽ iustè quisq; mirabitur, orantibusq; vobis optatum Deus tribuet effectum. Quoniam igitur exegistis à me, vt vobis scriberem de conuersatione beati Antonij, volẽtibus discere quemadmodùm cœperit, quidve fuerit ante sanctum propositum, qualem etiam habuerit terminum vitæ, & si vera sunt ea, quæ de ipso fama dispersit, vt ad eius æmulationem atque exemplum vos instituere possitis, magna cum lętitia suscepi vestræ charitatis imperium. Etenim mihi ingens lucrum est, atque vtilitas hoc ipsum, quòd recordor Antonij, & vos cum admiratione audientes, scio eius propositum cupere sectari. perfecta est siquidem ad virtutem via, Antonium scire quid fuerit. Ergò, vt breuiter dicam, ex omnibus, quæ de eo referentium sermo iactauit, Perfecta est ad virtutẽ via, scire Antonium quid fuerit.

credite,& minima vos existimate audîsse de maximis: quia nō ambigo nec eos omnia potuisse cognoscere, [illegible]tùm & ego rogatus à vobis, quantacunque per epistolam significauero, non æqua[illegible] sim eius meritis narraturus. Sed & vos omnes hinc nauigantes studiosè percontamini, quô singulis quæ nôrunt referentibus, congrua dignaque tanti nominis relatio compleatur. Disponebam itaq; post lectionem literarum vestrarum aliquos ad me monachos inuitare, & maximè eos, q crebrò ad eum ire consueuerāt, vt pleniùs aliquid addiscens, munera vobis maiora transmitterem. Sed quoniam & nauigationis tempora labebantur, & literarum portitor vehementissimè festinabat: ideò ea quæ & ipse noueram, (frequenter enim eum visitaui) & quæ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam non paululùm temporis cum eo feci, dilectioni vestræ indicare properaui: vtrobiquè curam veritatis habens, vt neque plùs aliquis audiēs, miraculorum congestionem non credat: nec rursùm meritis eius inferiora cognoscens, non putet dignū esse miraculo pro tanti nominis viro.

VITA S. ANTONII ABBATIS, AB ATHANASIO EPISCOPO ALEXANDRINO CONSCRIPTA, *& ab Euagrio presbytero è Græco in Latinum translata.*

17. IANVAR. — Antonij genus & patria. — Psal. 100. — Sancta pueritia.

ANtonius nobilibus religiosisque parentibus natus, in Aegypto oriundus fuit, tanta suorum nutritus cura, vt nihil aliud prẹter parentes, domumq; cognosceret. Et cùm iam puer esset, non se literis erudiri, non ineptis infantium iungi passus est fabulis: sed Dei desiderio flagrans, secundùm quod scriptum est, innocenter habitabat domi. Ad ecclesiam quoquè cum parentibus sẹpè cōueniens, nec infantum lasciuias, nec puerorum negligentiam sectabatur: sed tantùm ea, quæ legebantur, auscultans, vtilitatē prẹceptorum vitæ institutione seruabat: nō suis, vt solet illa ætas, pro varijs & delicatis cibis vnquàm tẹdio fuit: non escæ mollioris blandimenta sectatus est, his solùm, quæ dabantur, contentus, nihil ampliùs requisiuit.

Post mortem autem parentum, annorum circiter decem & octo, seu viginti, cum sorore admodùm paruula derelictus, & domûs, & sororis honestam curam gerebat. Necdùm verò sex fluxerant menses, quibus ad ecclesiam (vt solebat) accurrens, recordabatur, quomodò & Apostoli omnibus spretis, secuti fuissent Saluatorem, & multi, vt legitur in Actis Apostolorum, facultatibus suis venditis, precia ad pedes eorum detulissent egentibus partienda: quæ ve aut quanta spes ijsdem reposita esset in cẹlis. Talia secum voluens, intrauit ecclesiam: & accidit vt tunc legeretur euangelium, in quo Dominus dicit ad diuitem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua quẹcunque habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cẹlo. Quo audito, quasi diuinitùs huiusmodi antè memoriam concepisset, & velutì propter se hẹc esset scriptura recitata, ad se Dominicum traxit imperium: statimque regressus, possessiones, quas habebat, vendidit. Erant autem ei trecentæ palmæ vberes, & valdè optimæ, quas vicinis largitus est, nè in aliquo aut sibi, aut sorori molestia gigneretur. Cẹtera verò, quæ in mobilibus possidebat, vniuersa vendidit: & aggregato non exiguo precio, indigentibus dedit: paucis tamen ob sororem reseruatis, quæ & sexu, & ætate videbatur infirmior. Rursùm autem ecclesiam ingressus, cùm audisset Dominum in Euangelio dicentem, Nolite cogitare de crastino: reliquam quoquè portionem pauperibus distribuit, neque se versari passus est domi. sed sorore fidelibus ac notis virginibus commēdata, vt earum nutriretur exemplo, ipse iam omnibus seculi vinculis liber, asperum atque arduum arripuit institutum.

Matt. 19. — Acto. 4. — Matt. 19. — Vēdit possessiones suas. — Matt. 6.

Necdùm autem tam crebra erant in Aegypto monasteria, neq; omninò quisquam auiam solitudinem nouerat: sed quicunque in Christi seruitute sibimetipsi prodesse cupiebat, nō longè à sua villula separatus instituebatur. Erat igitur in agello vicino senex quidam, vitam solitariam à prima sectatus ætate: hunc Antonius cùm vidisset, æmulatus est ad bonum. Et primò quidem incipiens, etiam ipse in locis paululùm à villa remotioribus manebat: exindè autem si quem in hoc studio vigilantem compererat, procedens

Degit solitarius.

cedēs quęrebat vt apis prudentissima, nec ad habitaculum suum antè remeabat, nisi eius, quem cupiebat, frueretur adspectibus: & sic, tanquàm munere mellis accepto, abibat ad sua. Tali ibidèm institutus exordio, cùm per dies singulos ità animum roboraret, vt nec opum paternarum, nec suorum meminisset affinium, omne etiam desiderium & solicitudinem erga id, quod cœperat, exerceret, operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui non operatur, non manducet: mercedem sanè operis sui, precio panis excepto, egentibus largiebatur. Orabat frequenter, quippe qui didicerat, quòd oporteret sine intermissione Dominum orare. Auditioni etiam scripturarū ità studium commodabat, vt nihil ex eius animo laberetur: sed vniuersa Domini pręcepta custodiēs, memoriam pro libris haberet. Sic suam vitam instituēs, ab vniuersis fratribus puro diligebatur affectu, & omnibus, ad quos studio discēdi pergebat, obediens, proprias singulorū gratias hauriebat. Huius continentiam, iucunditatem illius sectabatur: istius lenitatem, illius vigilantiam, alterius legendi æmulabatur industriam: istum ieiunantem, illum humi quiescētem mirabatur: alterius patientiā, alterius māsuetudinem pręd icabat: omnium quoquè vicariam erga se retinens charitatem, atque vniuersis virtutum partibus irrigatus, ad sedem propriam regrediebatur. Ibì secum vniuersa pertractans, omnium in se bona nitebatur exprimere. Neque verò aduersùm coæuos aliquando mouebatur, sed ea tantummodò flamma egregio viro crescebat in pectore, nè secundus cuiquam in prędictis operibus inueniretur. Et hoc ità faciebat, vt cùm omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus esset. Nam & vicini & monachi, ad quos sępè veniebat, Antonium videntes, Deicolam nuncupabant, indultisque naturæ vocabulis, quidam vt filium, alij vt patrem diligebant.

2. Thess. 3.

1. Thess. 5.

Aliorum in se virtutes exprimit.

Dum hęc gereret Antonius, quibus omnium in se prouocaret affectum, inimicus nominis Christiani diabolus, impatienter ferens tantas in adolescente virtutes, veteranis eum aggressus est fraudibus. Et primò quidem tentans, si quo modo posset ab arrepto eum instituto detrahere, immittebat ei memoriam possessionū, sororis defensionem, generis nobilitatem, amorem rerum, fluxam seculi gloriam, escæ variam delectationem, & reliqua vitæ remissioris blandimenta, postremò virtutis arduum finem, & maximum perueniendi laborem, necnon & corporis fragilitatem suggerebat, & ætatis spatia prolixa, prorsùs maximam ei cogitationum caliginem suscitabat, volens eum à recto proposito reuocare. Postquàm autem diabolus orationibus eius ad Deum per passionis fidem se intellexit elidi, consueta aduersùm omnes adolescentes arma arripiens, nocturnis eum inquietabat illecebris. Et primùm noctibus infesta multitudine, & horribili metu sonitus eum exagitare conabatur. Per dies etiam tam apertis in eum telis irruebat, vt nullus ambigeret, quin Antonius contra diabolum dimicaret: nam & ille cogitationes sordidas conabatur inserere, & hic eas oratu summouebat assiduo. Ille titillabat sensus naturali carnis ardore: hic fide, vigilijs & ieiunijs corpus omne vallabat. Ille per noctes in pulchræ mulieris vertebatur ornatū, nulla omittens figmenta lasciuiæ: hic vltrices gehennæ flammas, & dolorem vermium recordans, ingestæ sibi libidini opponebat. Ille lubricum adolescentiæ iter, & ad ruinam facile proponebat: hic æterna futuri iudicij tormenta considerans, illęsam animæ puritatem per tentamenta seruabat.

Diabolicis infestatur insidijs.

Vigilijs & ieiunijs corpus omne vallabat.

Ista autem omnia ad confusionem diaboli fiebant. Qui enim similem se Deo fieri posse existimabat, nunc ab adolescente, vt miserrimus, deludebatur: & qui contra carnem & sanguinem sęuiebat, ab homine, qui carnē portabat, elisus est. Adiuuabat enim seruum suū Dominus, qui nostrì gratia carnem suscipiens, victoriam corpori cōtra diabolum largitus est, vt singulis ità certātibus, Apostolicum liceret proferre sermonem: Non autem ego, sed gratia Dei, quę mecum est. Postremò cùm nec hoc argumēto destruere posset Antonium draco deterrimus, & videret se semper ab eius cogitatibus repelli, secūdùm quod scriptum est, stridens dentibus, & vlulans, qualis est merito, talis apparebat & vultu: puer horridus atque niger, ad eius se genua prouoluens, humana voce flebat, dicens: Multos seduxi; plurimos decepi: nūc autem vt à cęteris sanctis, ità & tuo sum labore superatus. Quem cùm interrogaret Antonius quisnam esset, qui talia loqueretur, ait: Ego sum fornicationis amicus, ego multimoda aduersùm omnes adolescentes turpitudinis arma suscepi, hinc & spiritus fornicationis vocor. Quantos pudicè viuere disponentes fefelli? quot tenuiter incipientes, ad sordes pristinas redire persuasi? Ego sum, propter quem Propheta lapsos increpat, dicens: Spiritu fornicationis seducti

1. Cor. 15.

Matt. 8.

Turpissima specie videt dæmonē.

Osee 4.

ducti estis: & reuerà per me illi fuerant supplantati. Ego sum, qui teipsum sępè tentaui, & semper repulsus sum. Cùm hoc Christi miles audisset, gratias agens Deo, & largiore aduersùs inimicum confortatus audacia, ait: Multùm ergò despicabilis, multumque cōtemptibilis es. nam & obscuritas tua & ætas, infirmarũ signa sunt rerum. Nulla mihi iam de te cura est: Dominus mihi adiutor est, & ego exultabo super inimicos meos. Et statìm ad vocem cantantis phantasma, quod videbatur, euanuit.

Psal.117.

Hæc autem Antonij contra diabolum fuit prima victoria, immò virtus in Antonio Saluatoris, qui peccatum in carne condemnauit, vt iustificatio legis, in nobis compleretur: quia non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum. Sed neque Antonio securitatem dedit hîc vnus triumphus, nec diabolo semel fractæ defecêre vires. Nam & iste, vt leo rugiens, quęrebat aditum, per quem posset irrumpere: & ille scripturarum doctus eloquio, non ignorabat multas esse dęmonum captiones. Propter quod solerti propositum labore seruabat, considerans quia posset satanas in carnis colluctatione superatus, nouarum aduersùs se artium machinas acriùs commouere. Idcircò magìs ac magìs subiugabat corpus suum, nè victor aliorum, in alijs vinceretur. Disponens igitur duriori se vitæ lege constringere, cùm omnes infatigabilem adolescentis mirarentur instantiam, sanctum toleranter ferebat laborem, & voluntariæ seruitutis longum in Dei opere studium, consuetudine in naturam vertebat. Inediæ autem & vigiliarum intantùm patiens erat, vt credulitatem viribus vinceret. Pernoctabat in oratione sæpissimè, edebat semel in die post solis occasum: nonnunquàm biduo, triduoque sic permanens, quarta demùm die reficiebatur. Sumebat verò panem & sal, potumque aquæ perparuum. de carnibus verò & vino tacere melius puto, quàm quicquam dicere: quoniam nec apud plurimos quidem monachorum istiusmodi escæ in vsu haberentur. Quieti autem membra concedens, iunco contexto atque cilicio vtebatur: nonnunquàm etiam super nudam humum iacebat, vnguenta penitùs repudians. Dicebat enim minimè posse vtentium, & pręcipuè iuuenum, corpora roborari, si olei essent lenitate mollita: oportere verò asperos carni labores imperare, secundùm Apostoli præceptum, dicentis: Quando infirmor, tunc fortior sum & potens. Asserebatque sensum sic animi posse reuiuiscere, si corporis fuisset impetus fatigatus. Vndè nec temporum longitudine laborum merita pensabat, sed amore & famulatu spontaneo semper tanquàm in principijs constitutus, ad profectum diuini metûs desiderium concitabat: nouisque cupiens augeri pręterita, supramemorati doctoris sermonum recordabatur, qui ait: Pręterita obliuiscens, & in futurum conualescēs. Meminerat quoquè Eliæ prophetę, dicētis: Viuit Dominus, cui adsto hodiè ante ipsum. & differebat, cur Hodiè esset appositum, quia non computabat Elias pręteritum tempus: sed tãquàm quotidiè in certamine cōstitutus, talem se præbere cupiebat, qualem sciebat dignum Dei esse conspectibus, purum corde, & paratum obedire voluntati eius.

Rom. 8.

Inediæ, vigiliæ & orationes Antonij.

Lectus eius

2. Cor. 12.

Philip. 3.

3. Reg. 17.

Igitur sanctus Antonius secum reputans, oportere Dei famulum ex instituto magni Eliæ exemplum capere, & ad illud speculum vitam suam debere componere, ad sepulcra non longè à villa constituta secessit, vni de cognitis mandans, vt statutis diebus sibi alimēta deferret. Et cùm in vna marmoraria supradictus frater eum clausisset, solus ibidèm morabatur. Metuens ergò diabolus, nè accessu temporis eremum quoquè habitari faceret, itàcum aggregatis satellitibus suis varia cæde lacerauit, vt doloris magnitudo & motum auferret, & vocem. Nam & ipse posteà referebat, vulnera fuisse tam grauia, vt vniuersa hominum tormenta superarent: sed Dei prouidentia, quæ nunquàm in se sperantibus deest, conseruauit eum. Alio die is, quem supradiximus, frater aduenit, cibos deferens assuetos, atque eum iacentem in terra semimortuum, fractis foribus, inuenit. Quem impositum humeris, ad villulæ domicilium reportauit. Quo audito, ingens vicinorum atque affinium multitudo concurrens, tristi in medio positi funeri debitum reddebat officium. Et iam media noctis parte transgressa, grauis peruigiles omnium oculos vicerat sopor: Antonius, anima paululùm redeunte, suspirans eleuauit caput: cęteris verò alta quięte prostratis, eum, à quo delatus fuerat, vigilare conspexit, eumque nutu aduocans, obsecrauit, vt nullo penitùs excitato, ad pristinum se referret habitaculum.

Atrocissimè verberatur à dęmonibus.

Relatus ergò, iuxta consuetudinem solus iterùm permanebat: & stare quidem propter recentes plagas non poterat, orans verò prostratus, post orationem clara voce dicebat:

cebat: Eccè ego hic sum Antonius: non fugio vestra certamina, etiam si maiora faciatis: nullus me separabit à charitate Christi. Psallebatque dicens: Si consistant aduersùm me castra, non timebit cor meum. Talia eo dicente, bonorum hostis diabolus admiratus, quòd post tot verbera fuisset ausus reuerti, congregatis canibus suis, & proprio furore se lanians: Videtis, ait, quòd nec spiritu fornicationis, nec corporis doloribus superatus, insupèr audacter lacessit nos. Omnia arma corripite, acriùs nobis impugnandus est. Sentiat, sentiat: debet scire, quos prouocet. Dixit, & in adhortantis vocem audientium turba consentit: quia innumeras diabolus habet artes nocendi. Sonitus igitur repentinus increpuit, ità vt loco funditùs agitato, & parietibus patefactis, multifaria dæmonum exindè turba se effunderet: nam & bestiarum, & serpentium formas induentes, omnem protinùs locum repleuêre phantasijs leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentium, scorpionum, necnon & pardorum atq; vrsorum. Et hæc singula secundùm suam fremebant naturam. Rugiebat leo, occidere volens: taurus mugitu & cornibus minabatur: serpens sibilo personabat: luporum impetus inhiabat: pardus discolor à tergo, authoris sui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus, & vocis horridæ dirus auditus. Antonius flagellatus atque confossus, sentiebat quidem asperiores corporis dolores, sed imperterritus, durabat mente peruigili. Et licèt gemitum vulnera carnis exprimerent, sensu tamen idem permanens, quasi de inimicis luderet, loquebatur: Si virium aliquid haberetis, sufficeret vnus ad prælium: sed quoniam Domino vos eneruante frangimini, multitudine tentatis inferre terrores: cùm hoc ipsum infirmitatis indicium sit, quòd irrationabilium induitis formas bestiarum. Rursùmque confidens aiebat: Si quid valetis, si vobis mei potestatem Dominus dedit, eccè præstò sum: deuorate concessum: Si verò non potestis, cur frustrà nitimini? Signum enim crucis, & fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus est. Multa contra sanctum Antonium minantes, fremebant dentibus suis, quòd nullus eorum tentamenta sequeretur effectus, sed maximè econtrariò gigneretur illusio.

Psal. 26.

Varia dæmonum procacium terricula menta.

Signum crucis & fides ad dominũ, murus inexpugnabilis.

Non oblitus Iesus colluctationis serui, eidem protector factus est. Denique cùm eleuaret oculos, vidit desupèr culmen aperiri, & deductis tenebris, radium ad se lucis influere. Post eius splendoris aduentũ, nec dęmonum aliquis apparuit, & corporis dolor extemplò deletus est. Aedificium quoquè, quod pauloantè dissolutũ fuerat, instauratũ est. Ilicò pręsentiam Domini intellexit Antonius, & ex intimo pectore trahens longa suspiria, ad visionẽ, quę ei apparuerat, loquebatur, dicens: Vbì eras, bone Iesu? vbì eras? Quarè non à principio affuisti, vt sanares vulnera mea? Et vox ad eum facta est, dicens: Antoni, hîc eram, sed expectabam videre certamen tuum. Nunc autem quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, & faciam te in omni orbe nominari. His auditis exurgens, intantùm roboratus orabat, vt intelligeret se plus recepisse tunc viriũ, quàm antè perdiderat. Erat autem tunc Antonius annos natus trigintaquinque.

Exindè cùm voluntati promptæ merita religiosa succrescerent, vadens ad supradictum senem, precabatur vt in deserto pariter abirent. Causante illo senile æuum & rei nouitatem, solus contendit ad montem, & eremi adhuc monachis ignotæ vitæ, rupto metu, viam conatus est pandere. Sed nec tunc cessauit infatigabilis aduersarius: nam impedire eius propositum volens, argenteũ discum in itinere proiecit. Quo viso, Antonius callidi artificis agnouit astutiam: stansque intrepidus, & discum toruis intuens oculis, doli authorem in phantasmate obiurgabat argenti, talia secum reputans: Vndè hîc in deserto discus? auium hoc iter est: nulla sunt vestigia commeantium: lapsus de sarcina, præ magnitudine latére non potuit: sed & qui perdiderat reuersus, ob solitudinem locorum inuenisset profectò, quod ruerat. Hoc artificium, diabole, tuum est: non impedies voluntatem meam: argentum tuum tecum sit in perditionem. Hęc illo dicente, discus, vt fumus à facie eius euanuit. Dehinc non vt antè in phantasmate, sed ingentem auri massam in itinere conspexit. Verùm hanc vtrùm diabolus simulauerit, an ad Antonium comprobandum, quia nec veris opibus inescaretur, virtus cælestis ostenderit, ignoratur: hoc tamen agnouimus, quia quod visum est, aurum fuit. At ille magnitudinem admiratus radiantis metalli, rapido cursu, quasi quoddam vitaret incendium, ad montem vsque perrexit: ibique flumine transuadato, inuenit castellum desertum, plenum ob tempus & solitudinem venenatorum animalium, in quo se constituens nouus hospes habitauit. Statìm ad eius aduentum ingens turba serpentium, quasi per-

Petit eremum.

Insidię maligni dęmonis.

Fugit auro conspecto.

 secu-

secutorem passa, profugit. At ille obstructo lapidibus introitu, panes mensium sex, vt Thebęis mos est, secum recondens: nam crebrò per annum incorrupti durare solent: necnon & exiguum habens aquæ, solitarius perdurabat, nusquàm indè procedens, nunquàm aliquem suscipiens: intantùm, vt cùm bis in anno per tectum desupèr panes acciperet, nullum cum deferentibus haberet alloquium.

Dæmones infestant Antonium. Multis igitur videndi eum desiderio, & studio requirendi ante ostium eius pernoctantibus, audiebantur vt vulgi voces aduersùm Antonium, tumultusque dicentium: Quid te nostris ingeris habitaculis? quid tibi & deserto? Abscede à finibus alienis: non potes hîc habitare, non nostras insidias sustinere. Et primò quidem, qui foris erant, existimabant aliquos homines scalis positis introîsse, ibique contendere. Postquàm autem per cauernam introspicientes nullum viderunt, dæmones intellexerunt contra eum contendere: & nimio metu perterriti, Antonij auxilium flagitabant. At ille ostio propinquans, ad consolandos fratres, nè timerent, atque vt indè recederent, precabatur: trepidantibusque asserebat à dæmonibus incuti metum: Signate vos, inquiens, & abite securi, ipsosque semetipsos finite deludere. Itaque illis reuertentibus, hîc remanebat illęsus, nec vnquàm in certamine lassabatur. Accedentium autem augmentum profectuum, vel debilitas repugnantium, maximum eius contentioni leuamen addiderant, tum eius animo constantiam suggerebant. Rursusque ad eremum venientibus turbis, Psal. 67. quidam mortuum eum se existimauerant reperturos: ille psallebat intrinsecùs: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius: sicut deficit fumus deficiant, vt liquescit cera à facie ignis, ità pereant peccatores à facie Dei. Et Psal. 117. iterùm: Omnes gentes circundederunt me, & in nomine Domini vindicaui in eis.

Sic Antonius annis viginti solitariè transactis, atque ab hominum segregatus conspectibus, perdurauit. Cùm ergò multorum, & propositum imitari cupientium, & notorum multitudo ad eum concurreret, necnon & patientium infinita se caterua con- * adyto glomeraret, tandèm penè iam per vim foribus euulsis, quasi ex aliquo cælesti * aditu consecratus apparuit. Obstupuerunt vniuersi & oris gratiam, & corporis dignitatem: Antonij eximiæ virtutes. quòd nec per inquietem intumuerat, nec ieiunijs dæmonumq; certamine faciem eius pallor obsederat: sed econtrariò quasi nihil temporis egisset, antiquus membrorum decor perseuerauit. Porrò quanta miracula, quæ in illo animi puritas fuit? Nunquàm hilaritate nimia resolutus in risum est: nunquàm recordatione peccati tristia ora contraxit: non magnis stupentium se elatus est laudibus. Nihil in illo indecens solitudo, nihil asperum quotidiana cum hostibus bella contulerant: sed temperata mens æquali Item miracula. ad cuncta ferebatur examine. Plurimos igitur ab immundis spiritibus, & infirmitatibus varijs Dei gratia per Antonium liberauit. Sermo eius sale conditus consolabatur mœstos, docebat inscios, concordabat iratos, omnibus suadens, nihil amori Christi anteponendum. Proponebatq; ante oculos bonorum magnitudinem futurorum, & Dei clementiam & beneficia retexebat indulta, quòd proprio filio suo non pepercerit Deus, sed pro nostra omnium salute eum tradiderit. Nec mora, plura audientium corda ad humanarum rerum contemptum hæc eius suasit oratio, & habitandæ eremi istud eius exordium fuit. Quid sanè & Arsenoitarum oppido gestum sit, non transibo silentio. Nam cùm fratres vellet inuisere, & riuulum fluminis Nili, qui crocodilis & multis eiusdem fluminis bestijs plenus erat, transuadare esset necessè, tam cum comitibus suis transiuit illæsus, quàm indè redibat incolumis. Rursusque in pristinis laboribus perseuerans, multos magisterio suo fratres confirmauit, ità vt breui tempore plurima fierent monasteria: nouos, antiquosque monachos pro ætate vel tempore, paterno moderabatur affectu.

Concio S. Antonij ad discipulos. Quadam autem die cùm sanctus Antonius congregatis fratribus rogaretur, vt eis institutoria largiretur præcepta, cum prophetica fiducia exaltans vocem, aiebat: Ad omnem quidem mandatorũ disciplinam scripturas posse sufficere: sed & hoc optimũ fore, si mutuis se inuicèm Fratres sermonibus consolarentur. Et vos ergò, inquit, vt patri referte, quę nôstis: & ego, quæ per longam ætatem consecutus sum, quasi filijs indicabo. Hoc sit autem primũ cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere: sed quasi incipientem augere semper debere quod coeperit, pręsertim cũ humanæ vitæ spatia ęternitati cõparata, breuissima sint & parua. Ità exorsus, paululùm siluit, & admiratus nimiùm Dei largitatem, rursùs adiecit, dicens: In pręsenti hac

hac vita æqualia sunt pro rerum commutatione commercia, nec maiora recipit ab emente, qui vendit. Promissio autem vitę sempiternę vili precio comparatur. scriptum est enim: Dies vitæ nostræ, septuaginta anni: si autem in potentatibus, octoginta anni: quicquid reliquum est, labor & dolor est. Quando ergò octoginta, aut centum, aut multos annos laborantes, in Dei opere vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro: sed pro annis prædictis omnium nobis seculorum regna tribuentur. Non terram hęreditabimus, sed cælum: corpus quoquè corruptum relinquentes, idipsum cum incorruptione recipiemus. Ergò, filioli, non vos aut tædium defatiget, aut vanæ glorię delectet ambitio. Non sunt enim condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Psal. 89. Rom. 8.

Nemo, cùm adspexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia: quia omnis terra ad infinitatem comparata cælorũ, breuis ac parua est. Si ergò nec vniuerso orbi renunciantes, dignum aliquid habitaculis possumus compensare cælestibus: se vnusquisque consideret, & statim intelliget, paruis thesauris & parietibus, vel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit: nec tædere, quasi parua sit recepturus. Vt enim contemnit aliquis vnam æream drachmam, ad drachmas centum aureas conquirendas: ità etiam qui totius orbis dominium dereliquit, centuplum de melioribus præmijs in sublimi sede recipiet. Ad summum, illud perspicere debemus, quòd & si nostras velimus retentare diuitias, cùm lege mortis ab ipsis diuellamur inuiti, vt in libro Ecclesiastes scriptum est, Quia nescit homo, quid sit post eum in labore suo. Cur ergò non facimus de necessitate virtutem? Cur non ad lucranda regna cælestia vltrò relinquimus, quod lucis istius fine perdendum est? Nihil eorum curę sit Christianis, quæ secum auferre non possunt: illud potiùs debemus expetere, quod nos ducat ad cælum: sapientiam scilicet, castitatem, iustitiam, virtutem, sensum peruigilem, pauperum curam, fidem in Christo robustam, animum iræ victorem, hospitalitatem. Hæc sectantes, mansionem nobis in terra quietorum secundùm Euangelium, præparabimus. Consideremus Domini esse nos famulos, & seruitutem debere ei, à quo creati sumus. Vt enim seruus pręteriti gratia famulatûs, præsens aut futurum non contemnit imperium, nec audet asserere, quòd ex labore transacto instantis operis habere debeat libertatem, sed iugi studio (vt in Euangelio scriptũ est) eandem semper exhibet seruitutem, vt & domino placere possit, & metũ lucretur & verbera: Sic & nos diuinis congruit parére præceptis, scientes quòd æquus ille retributor, in quo quenque inuenerit, in eo sit iudicaturus, quod prophetica per Ezechielem voce testatur. Nam & infelix Iudas, propter vnius noctis impietatem, omni pręteriti temporis labore priuatus est. Eccles. 2. Iohan. 14. Luc. 11. Ezech. 33.

Idcircò tenendus est continuus instituti rigor, habentibus Deum auxiliatorem, sicut scriptum est: Quia omni proponenti bonum, Deus cooperatur. Ad inertiam autem calcandam, Apostoli præcepta replicemus, quibus se mori quotidiè testabatur: similiter & nos humanæ conditionis vitam ancipitem retractantes, non peccabimus. Cùm enim excitati à somno, ad vesperam nos peruenire dubitemus, & quieti corpora concedentes, de lucis non confidamus aduentu, & vbiquè naturæ ac vitæ incertæ memores, Dei nos intelligamus prouidentia gubernari: Hoc modo non delinquemus, aut aliqua fragili cupiditate raptabimur: sed nec irascemur quidem aduersùs aliquem, nec terrenos congregare thesauros ambiemus: quin potiùs metu quotidiani recessûs, & seiungendi coporis iugi meditatione, omnia caduca calcabimus. Cessabit mulierũ amor, libidinis extinguetur incendium: inuicèm nobis debita nostra donabimus, ante oculos semper habentes vltimæ retributionis aduentum: quia maior formido iudicij, & pœnarum timor horridus, simul & lubricæ carnis incentiua dissoluit, & ruentem animam, quasi ex aliqua rupe, sustentat. Ideoq; precor, vt ad finem propositi omni labore tendamus. Nemo post tergum respiciens, Lot imitetur vxorem, præsertim cùm Dominus dixerit, nullum ponentem manum super aratrũ, & respicientem retrorsùm, dignum esse regno cælorum. Respicere autem retrorsùm, nihil aliud est, quàm in eo pœnitere, quod cœperis, & mundanis rursùs desiderijs obligari. Rom. 8. 1. Cor. 15. Gen. 19. Luc. 9.

Nolite, queso, virtutis, tanquàm impossibile, nomen pauere: nec peregrinum vobis, aut procùl positum videatur hoc studium, quod ex nostro, Dei gratia pręcedente, pendet arbitrio. Huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi res est, quæ nostram tantummodò expectat voluntatem. Græci studia transmarina sectentur, & in alieno

orbe constitutos, inanium literarum quærant magistros: nobis verò nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet: in omni sede terrarum constituta
Luc. 17. sunt regna cælorum. Vndè Dominus in Euangelio ait: Regnum Dei intra vos est. Virtus, quç in nobis est, mentem tantùm requirit humanam. Cui enim dubium est, quia naturalis animæ puritas, si nulla fuerit extrinsecùs sorde polluta, fons sit & origo omnium virtutum? Bonam necesse est esse eam, quam creauit bonus creator. Quòd si fortè
Iosu. 24. cunctabimur, audiamus Iesum filium Naue, populo dicentem: Rectum facite cor vestrum ad Dominum Deum Israel. Nec Iohannes dissonam tulit de virtute sententiam,
Luc. 3. prędicans: Rectas facite semitas eius: siquidem hoc est rectam esse animam, cùm eius principalis integritas nulla vitiorum labe maculatur: si naturam mutauerit, peruersa tunc dicitur: si conditio seruetur, virtus est. Animam nostram commendauit nobis Deus. seruemus depositum, quale accepimus. Nemo causari potest extrinsecùs situm, quod in se nascitur: facturam suam, qui fecit, agnoscat: opus suum inueniat, vt creauit. Sufficit nobis naturalis ornatus: nè deturpes, homo, quod tibi largitio diuina concessit. Opera Dei immutare velle, polluere est.

Illud etiam solicitè prouidere debemus, vt tyrannicam iræ superemus insaniam:
Iac. 2. quia scriptum est, Iracundia viri iustitiam Dei non operatur. Et iterùm: Desiderium
Iaco. 1. concupiscens parit peccatum: quo perfecto, mors gignitur. Diuinæ vocis pręceptum
Prou. 4. est, vt iugi custodia tueamur animam nostram: quia exercitatos ad supplantandum habemus inimicos, dæmones scilicet, contra quos nobis, secundùm Apostolicam conte-
Ephe. 6. stationem, pugna sine intermissione est. Ait enim: Non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem: sed aduersùs principatus & potestates huius mundi, aduersùs spiritalia nequitiæ in cælestibus. Ingens eorum turba istum peruolat aërem: non procùl à nobis hostium caterua discurrit. Et diuersitatem quidem eorum non est meę paruitatis exponere, sed hanc maioribus concedo rationem. Quod autem in promptu est, & ignorare non expedit, dolos scilicet eorum aduersùs nos compositos, breuiter indicabo. Hoc primùm debemus mentibus affigere, nihil Deum fecisse, quod malum est, nec ab eius institutione dæmonum cœpisse principia. peruersitas ista, non naturæ, sed voluntatis est vitium. Boni etenim, vtpotè à Deo conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruêre de cælis; ibique in cœni sordibus volutati, gentilitatis impias constituêre culturas: & nunc de nobis torquentur inuidia, atque vniuersa mala commouere
Diuersa dæmonum nequitia. non cessant, nè pristinis eorum sedibus succedamus. Diuersa autem eorum & partita nequitia est. Quidam enim ad summum nocendi verticem peruenêre: alij ex comparatione peiorum, videntur esse leuiores: atque omnes pro possibilitate virium, diuersa contra singulas causas sumpsêre certamina. Idcircò necessarium est, donum spirituum discernendorum à Domino petere, vt possimus tam fraudes eorum, quàm studia pręuidentes, aduersùm disparem pugnam vnum Dominicæ crucis eleuare vexillum.
2. Cor. 2. Hoc munere Paulus accepto, docebat, dicens. Non enim eius ignoramus astutias. Ad cuius exemplum etiam nos oportet ex his, quæ passi sumus, mutuis nos inuicèm instruere sermonibus.

Hostile illis contra omnes Christianos, maximè verò contra monachos & virgines Christi, odium est. Eorum semitis laqueos tendunt, eorum mentes impijs atque obscœnis cogitationibus nituntur euertere: sed nihil vobis in hoc terroris incutiant. Fidelium enim orationibus atque ieiunijs ad Dominum, statim corruunt: nec tamen, si paululùm cessauerint, prorsùs plenam putetis esse victoriam. Solent saucij grauiùs assurgere, & mutata arte pugnandi, cùm cogitatione nihil egerint, pauoribus terrent, assumentes nunc mulierum, nunc bestiarum, nunc serpentium formas, necnon & ingentia quædam corpora, & vsque ad tectum domûs porrectum caput, infinitas speci-
Nota vim signi crucis Christi. es & militum cateruas. Quæ omnia ad primum quoquè crucis signum euanescunt. His quoquè agnitis fallaciarum modis, incipiunt præsagire, & futurorum dierum euentus velle prædicere. Cumque & in his contępti fuerint, ipsum iam suæ nequitiæ principem, ac totius mali summitatem, ad subsidium sui certaminis vocant. Crebrò deniquè
Iob 41. Antonius talem à se visum diabolum asserebat, qualem & beatus Iob, Domino reuelante, cognouerat. Oculi eius ac si species luciferi: ex ore eius procedunt lampades incensæ. Crines quoquè incendijs sparguntur, & ex naribus eius fumus egreditur, quasi for-
Ibidem. nacis ęstuantis ardore carbonũ. Halitus eius, vt pruna, flamma verò ex ore eius glomeratur.

ratur. Cum huiusmodi terroribus visus est princeps dæmonum, inquit Antonius, & ingentia sæpè, vt dixi, promittens, impietatis suę desinit lingua magniloqua, de qua Dominus triumphauit, ad Iob dicens: Arbitratur enim ferrum, vt paleas: æramentum, vt lignum putridum: maria, vt sata crasa: tartara profunda, tanquàm captiua æstimabit: abyssum, vt deambulatorium. Per prophetam quoquè increpat, dicens: Persequens compræhendam, & omnem orbem terrarum manu mea vt nidum tenebo, & vt oua derelicta auferam. Ibidem. Esa. 10.

Sic iniquus funereas euomens voces, benè viuentium aliquos frequenter illaqueat, sed nos nec eius pollicitationibus credere, nec minas formidare debemus. fallit enim, nihilque verum semper promittit. Nam si non mendacia cuncta loqueretur, quomodò talia & tam infinita promittens, hamo crucis vt draco aduncatus à Domino est, & capistro ligatus vt iumentum, & quasi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omninò fidelium deuorare permittitur? Nunc miserabilis vt passer, ad ludendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorum substratus gemit. Ille, qui vniuersa maria à se deleta plaudebat, ille, qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, eccè à nobis vincitur, eccè me aduersùm se prohibere non potest disputantem. Contemnenda est, filioli, penitùs cum inanibus verbis superba iactantia: fulgorque ille, qui lucere se simulat, non veri splendor est luminis, sed quibus arsurus est, indicat flammas. Nam dicto citiùs recedens, suarum secum refert simulacra pœnarum. Solent etiam cum modulatione nonnunquàm apparentes psallere. Proh nefas, ad hęc & impuro ore sacra scripturarum eloquia meditantur. Frequenter enim legentibus nobis, quasi Echo ad extrema verba respondent. Dormientes quoquè excitant ad orandum, vt totius noctis somnum eripiant: plerosque etiam, dum se in monachorum nobilium habitu transferunt, monachos coërcent, & pristina, quibus conscij sunt, peccata imputant: sed spernendæ sunt eorum increpationes, & admonitiones ieiunandi, vigiliarum quoquè fraudulenta suggestio. Ob id enim familiares nobis species assumunt, vt affinitate virtutum nocentes, faciliùs virus interserant, & innocentes quosq; per speciem honestatis elidant. Impossibile posteà, durumque hoc studium prædicantes, vt dum onerosum esse videtur quod cœptum est, ex desperatione tædium, & ex tædio succedat ignauia. Idcircò propheta missus à Domino, luctuosa denuncians, sublimi voce dicebat: Væ qui potat proximum suum subuersione turbida. Huiusmodi enim exhortamenta deprauatoria sunt itineris, quod ducit ad cælum. Iob 40. Fallacia dæmonum. Habac. 2.

Idcircò cùm venisset Dominus ad terras, & vera de eo dæmones prædicarent, (verè enim dicebant, Tu es Christus filius Dei viui) vociferantium ora claudebat, qui vinctas hominum linguas soluebat, nè cum præconio veri, peruersitatis venena miscerent, & vt nos eius exemplo, etiam si profutura suaderent, in nullo his commodaremus assensum: quia profectò non congruit, nos post libertatem à Domino concessam, & scripturarum præcepta vitalia, à diabolo viuendi capere exempla, qui suum deserens ordinem, sacrum Christi temerauit imperium. Propterea etiam Dominus eum de scripturis loquentem iubebat tacere, quia peccatori dicit Deus, Quarè tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Omnia dæmones simulant, colloquuntur sæpè cum fratribus, & eos sæpè conturbant, sæpè inconditos excitant sonitus, manus appræhendunt, sibilant, insipienter cachinnant, vt vel in puncto peccati Christianum pectus introëant. Cumque ab vniuersis fuerint repulsi, ad extremum debilitatem suam lamentatione testantur. Et Dominus quidem quasi Deus, & suæ conscius maiestatis, obmutescere his imperabat: nos autem vestigijs sanctorum inhærentes, eandem gradiamur viam, qui memoratas subtiliùs fallacias peruidentes, canebant: Cùm consisteret aduersùm me peccator, obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Et iterùm: Ego verò tanquàm surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum: Et factus sum vt homo non audiens. Christus silentium vt Dominus imperauit: nos diabolo nihil credamus, & vincimus. Si orare compellunt, si ieiunia suadent, non ex eorum nos monitis, sed ex nostra consuetudine id agamus. Deniquè etiamsi irruentes mortem nobis intentare videantur, ridendi potiùs sunt, quàm timendi: quia cùm sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Luc. 4. Nec vera dicenti dæmoni credendum. Psal. 49. Psal. 38. Psal. 37.

Equidem de istis iam transitoriè me dixisse memini, tamen eadem nunc explicanda sunt latiùs, quia non mediocrem affert repetitio medelam. Adueniente Domino, de-

structus

structus est inimicus, & omne penitùs eius robur clanguit. Propter quod pristinæ virtutis memor, quasi tyrannus iam senescens, cùm ruisse se videat, in perniciem grassatur humanam: nec tamen potest firmum Deo pectus, cogitationum & cęterarum arte fraudum peruertere. Nam luce clarius est, cùm aduersarij nostri nec humana carne sint septi, vt causare valeant, idcircò nos à se non posse superari, quia clauso ostio interiore, intrare non valeant. Et reuerà si fuissent hoc fragili corpore colligati, obserato introitu, ijsdem negaretur accessus. Cùm autem (vt diximus) hoc impedimento sint liberi, & obstructa penetrent, atque in omni licenter volitent aëre, manifestum est ob eneruationem eorum permanere Ecclesiæ corpus illæsum. Deniquè satellites impij cum principe suo diabolo, quem Saluator in Euangelio homicidam & patrem malitiæ ab initio fuisse firmat, nobis aduersùm se dimicantibus fortiter nullo modo cessissent, si potestas eorum non fuisset ablata. Nam si mentior, cur nobis, satanas, parcis, qui vbiquè discurris? Cur qui nullo clauderis loco, aduersùm te benè viuentium & disputantium non potes labefactare constantiam? Sed fortasè nos diligis, quos quotidiè conaris obruere: aut credibile est te esse bonitatis magistrum, & fauere magis optimis, quàm nocere? Et quid tam charum tibi esse potest, quàm lædere, maximè eos, qui tuis sceleribus viriliter repugnant, secundùm quod scriptum est, Quia abominatio est pietas peccatori? Quis tam fœcundum ad malitiam possidet pectus? quis tam meditatas implere conatur insidias? Scimus te impurissimum cadauer, scimus quia idcircò viuimus Christiani, & contra te nobis est secura congressio, quia infirmatus es à Domino. Ideò de tuis confoderis iaculis, quia minationem tuam non sequitur effectus: Quòd si fallimur, cur cum terrore simulato, cur magnitudine corporum nostram aggrederis fidem? Si voluntatem sequitur possibilitas, tantùm tibi velle sufficiat. Is enim potentiæ mos est, non extranea fallaciæ adiumenta conquirere, sed sua virtute implere quod cupiat. At nunc dum theatrali mutatione formarum, quasi rudem infantiam scenica niteris simulatione deludere, exhaustas vires manifestiùs probas. Nunc quidnàm verus ille angelus, contra Assyrios missus à Domino, aut populorum eguit societate, aut sonitus quęsiuit, aut plausus: & non potiùs tacitam exercens potestatem, centum octogintaquinque millia hostium sermone velociùs iuxta iubentis Domini prostrauit imperium? Vos ergò cùm fragiles sitis viribus, perpetuus vos consequitur interitus.

Iohan. 8. · *Eccl. 1.* · *Imbecillitas satanæ.* · *4. Reg. 19.*

At dicet aliquis: Cur diabolus egrediens, beati Iob omnem in ruinam impulit domum? cur eius opibus penitùs dissipatis, parietum quoquè fundamenta subuertens, vnum numerosæ sobolis coaceruauit sepulcrum? cur ipsum ad extremum diri vulneris nouitate percussit? Qui hoc opponit, audiat è diuerso, non diabolum potuisse hoc, sed Dominum, à quo potestas aduersùm nos dupliciter datur, vel ad gloriam, si probamur: vel ad pœnam, si delinquimus. Quin potiùs ex hoc animaduertat, ne contra vnũ quidem hominem diabolum quicquam potuisse, si non potestatem accepisset à Domino. Nullus enim, quod suæ ditionis est, ab alio deprecatur. Sed quid Iob memoro, quem nec expetitum potuit vincere? sed nec contra iumenta quidem eius, nec contra oues, nec contra sues sine concessu Dei propriũ robur exercuit, sicut in Euangelio scriptum est: Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Quomodò igitur qui porcorum expetunt mortes, imaginem Dei hominem, & tam charum conditori animal, suo valebunt iure peruertere?

Iob 1. · *Iob 2.* · *Matth. 8.*

Magna, dilectissimi, aduersùm dæmones arma sunt, vita syncera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto: pertimescit satanas rectè viuentium vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, irę dominatum, & pręcipuè purum cor erga Christi amorem. Nouit deterrimus coluber, ex pręcepto Domini sub iustorum se iacére vestigijs, qui ait: Eccè dedi vobis potestatem calcare super serpẽtes & scorpiones, & super omnẽ virtutem inimici. Si autem & diuinationem se habere simulantes, venturos fratres nunciauerint, & affuerint quos venire prædixerant, nec sic fides est commodanda mendacibus: ob id enim præcessêre venientes, vt credulitas sibi paretur ex nuncio, & posteà aditus ex credulitate fallacię. Verùm in hoc nullũ Christiano debet esse miraculũ, cùm non tantùm, qui leuitate naturę per cuncta discurrũt, valeant pręuenire gradientes, sed homines quoquè equorum velocitate præuectos, nuncient affuturos. Non enim ea,

Nota quid satan reformidet. · *Luc. 10.*

quæ

quæ nondùm fieri cœpta sunt, referunt: quia Dominus solus conscius est futurorum: sed quorum conspiciunt in actu initium, eorum sibi tanquàm apud ignaros vendicant de futuris notionem. Nam quantos nunc putatis velocitate pernice istum cœtum, nostrosq; contra se sermones, ante relatum alicuius hîc positi, longè manentibus indicare? Hoc quod dico, vobis perspicuum fieri potest exemplis. Si quis à Thebaide aut alicuius regionis oppido cœperit proficisci, & hunc dæmones viderint in itinere ambulantem, pernicitate memorata possunt prædicere venientem. Ità & de Nili inundatione solenni, cùm multas in Aethiopia viderint pluuias, è quibus fluuius intumescens, vltra alueum effluere consueuit, præcurrentes ad Aegyptum, nunciant amnis aduentum. Hoc autem & homines, si illis celeritas esset tanta naturæ, facilè nunciarent. Vt enim speculator beati Dauid ad verticem loci celsioris ascendens, prior, quàm hi, qui in terra erant, prospiciens venientes, non quædam incerta de futuris, sed de his, qui venire cœperant, nunciabat: sic & dęmones, cura peruigili omnia considerantes, rapido cursu sibi inuicèm nunciant. Sed si fortè contigerit, vt Dei nutu ad finem cœpta non veniant: hoc est, si aut viator è media regrediatur via, aut suspensis nubibus, aquæ ad altum cæli cardinem deferantur, tunc decipientium vnà cum credentibus error aperitur. 2. Reg. 18.

Hæc gentilitatis fuère principia, his præsagorum dolis apud delubra dæmonum quondàm credebantur oracula, quę aduentu Domini nostri Iesu Christi, indicto sibi silentio, obmutuerunt, suosque perdidêre captiuos. Quis (rogo) medicum ex obseruatione membrorum, cùm animæ æstuantis incendia, venarum pulsu, leniquc digitorum attactu scrutatur, diuinam arbitratur habere notitiam? Quis gubernatorem, nauigationis suæ viam inter cæli sidera requirentem, maiestatis honore veneratur? Quis agricolam de aridis æstatis feruoribus, aut de hyemali aquarum largitate, vel frigore disputantem, non potiùs de experientia laudat, quàm Dei consecrat nomine? Verùm vt concedamus paulispèr vera dæmones nunciare: respondete mihi, quis fructus est nôsse venientia? Nunquid aut sciens hæc aliquando laudatus, aut punitus est nesciens? In hoc vnusquisque sibi præparat seu tormenta, seu gloriam, si vel negligat scripturarum mandata, vel faciat. Nullus ob id nostrûm hanc arripuit vitam, vt habeat præscientiam futurorum, sed vt pręceptis Domini obediens, amicus esse incipiat de seruo. Curandum est non pręscire quæ veniunt, sed implere quæ iussa sunt: nec instituti boni hanc flagitare mercedem, cùm magis debeamus victoriam contra diabolum ab auxiliatore Domino postulare. Sed si fortè aliquis hoc libenter assumat, vt futura cognoscat, habeat purum cor: quia credo animam Deo seruientem, si in ea perseuerauerit integritate, qua renata est, plùs scire posse, quàm dęmones. Talis erat anima Elisei, quæ alijs incognitas virtutes faciebat.

Nunc iam cæteras vobis dęmonum explicabo fallacias. Solent nocte venientes angelos Dei se fingere, laudare studium, mirari perseuerantiam, futura pręmia polliceri. Quos cùm videritis, tam vos, quàm domos vestras crucis armate signaculo, & confestìm soluentur in nihilum: quia metuunt illud trophæum, in quo Saluator aëreas expolians potestates, eas fecit ostentui. Solent etiam varijs simulationibus membra torquere, & nostris procaciter offerre se visibus, vt mentem pauore, & corpus horrore concutiant. Sed & in hoc fides Deo tuta & immota, fugat eos quasi infirma ludibria. Crucis signaculum quàm reformident dęmones.

Non est autem difficilis bonorum spirituum malorumque discretio, quę sic, Deo tribuente, panditur: Sanctorum angelorum amabilis & tranquillus adspectus est, quia non contendunt, neque clamant, neque audiet aliquis vocem eorum: verùm tacitè leniterque properantes, gaudium, exultationem, fidutiam pectoribus infundunt: siquidem cum illis est Dominus, qui est fons & origo lætitiæ. Tunc mens nostra non turbida, sed lenis & placida, angelorum luce radiatur: tunc anima cælestium pręmiorum auiditate flagrans, effracto (si posset) humani corporis domicilio, & membris exonerata mortalibus, cum his, quos videt, abire festinat ad cælum. Horum tanta benignitas est, vt si quis pro conditione fragilitatis humanę, miro fuerit eorum fulgore perterritus, omnem continuò ex corde auferant metum. Ità Gabriel, cùm Zachariæ loqueretur in templo, & angeli, cùm diuinum virginis partum pastoribus nunciarent, & qui Dominici corporis agebant excubias, securis videntium se mentibus ostendentes, nè metuerent imperabant. Metus enim non tantùm ex pauore animi, quantùm ex magnarum Boni à malis spiritibus vt queant internosci. Luc. 1. 2. Matth. 28.

rerum sæpè incutitur adspectu. Pessimorum verò vultus truces, sonitus horridi, sordidi cogitatus, plausus motusque indisciplinatorum adolescentum, vel latronum: è quibus confestim timor animæ, sensibus stupor incutitur, odium Christianorum, monachorum mœror tædiumque, suorum recordatio, metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo virtutis, cordis hebetatio.

Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium, & ad Deum fiducia, atque ineffabilis charitas, venisse sciamus auxilium: quia securitas animæ, præsentis maiestatis indicium est. Sic nanque & Abraham Patriarcha videns Deum, gauisus est: & Iohannes cùm Mariam superuenisse sentiret, quæ in sacri ventris hospitio vniuersitatis gestabat parentem, exultauit needùm natus in gaudium. Si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur, quoniam nec refouere nouit: vt Gabriel pauentem virginem, nè metuat, iubet: & sicutì pastores nuncio consolati sunt: quinimmò pauorem duplicat, & vsque ad profundam impietatis foueam, vt sibi homines prosternantur, impellit.

Johan.8. Luc. 1. Ibidem.

Exindè misera gentilitas, Dominicæ interdictionis ignara, falsò dæmones deos opinata est. Christianorum autem populos his fallacijs irretiri non passus est Dominus, qui diabolum in Euangelio, audacter sibi principatum omnium præsumentem, repulit, dicens: Vade satanas. scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Horum verborum etiam nobis licentia est tributa, quia idcircò locutus est talia, vt similitudo tentamentorum, authoris nostri frangatur eloquijs. Illud, mei quoquè charissimi, admoneo, vt vitæ magìs sit vobis, quàm signorum, solicitudo. Nullus ex vobis hæc faciens, aut ipse superbia intumescat, aut despiciat eos, qui facere non possunt. Conuersationem magìs scrutamini singulorum: in hac vita & imitari vos quæ perfecta sunt, conuenit, & implere quæ desunt. Nam signa facere non est nostræ paruitatis, sed Domini potestatis, qui ad discipulos gloriantes in Euangelio ait: Nè gaudeatis quia dæmones vobis subiecti sunt, sed quòd nomina vestra scripta sunt in cælis. Nominum enim in libro vitæ conscriptio, testimonium est virtutis & meriti: expulsio autem satanę, largitio Saluatoris est. Vndè his, qui non in vitæ laboribus, sed in prodigijs exultabant, dicentibus: Nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? respondebit Dominus: Amen dico vobis, Non nóui vos. Discedite à me operarij iniquitatis. Non enim nouit Dominus vias impiorum. Hoc ergò magnoperè postulemus, vt donum spirituum discernendorum mereamur accipere: quò, secundùm sententiam scripturarum, omni spiritui non credamus.

Matth.4. Deut.6. & 10. Luc. 10. Matth.7. 1. Ioan.4.

Voluëram quidem iam finire sermonem, & silentio premere, quæcunque meæ acciderant paruitati: sed nè putetis me frustrà commemorâsse, quæ euenire non possint, idcircò licèt insipiens fiam, (tamen Dominus, qui secretæ mentis est inspector, nouit non me causa iactantiæ, sed vestri gratia profectûs hoc facere) pauca replicabo de plurimis. Quotiès me nimijs laudibus efferre conati sunt, cùm à me in nomine Domini maledicta reciperent? Quotiès augmenta Nili fluminis futura dixerunt, cùm à me audirent, Et hoc ad vestram quid pertinet curam? Quotiès minitantes vt milites armati, scorpionibus, equis, beluis & varijs serpentibus circundederunt me, & domum, in qua eram, repleuerunt, cùm ego econtrà psallerem: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur? & statìm misericordia Christi fugabantur. Quodam autem tempore cum ingenti luce venientes, dixerunt: Venimus, Antoni, nostrum tibi præbere fulgorem. Et ego clausis oculis, quia lucem diaboli dedignabar adspicere, orabam: & dicto citiùs impiorum lumen extinguebatur. Post menses autem paucos cùm coram me psallerent, & de scripturis sibimet sermocinarentur, ego tanquàm surdus non audiebam. Commouerunt aliquando monasterium meum, & ego mente immobili Dominum deprecabar. Sæpè strepitus, sæpè saltationes, sæpè sibilos ingesserunt, & me psallente, sonus eorum in voces flebiles vertebatur. Credite mihi, filioli, quod dicturus sum vobis: Vidi aliquando diabolum excelsum corpore, qui se Dei virtutem & prouidentiam ausus est dicere, & ait ad me: Quid vis, vt à me tibi donetur, Antoni? At ego sputum vi maxima in os eius ingeminans, totum me in eum Christi nomine armatum ingressi: Et statìm ille procerus adspectu, inter medias manus exiliuit.

S. Antonius vt à se dæmonum tentationes repulerit. Psal. 19.

Ieiunanti etiam mihi visus est vt monachus, & panes offerens, his sermonibus suadebat

bat vt vescerer, & huic aliquid indulgerem corpusculo: Et tu, inquit, homo es, & humana fragilitate circundaris: labor paululùm conquiescat, nè ægritudo subrepat. Ilicò luridam faciem serpentis agnoui, & cùm ad consueta Christi munimenta confugerem, tanquàm per fenestram fumus laberetur, euanuit. Auri quoquè decipulam mihi in deserto frequenter tetendit, quod ideò offerebat, vt aut visu irretiret me, aut tactu commacularet. Cùm vapularem autem, (nam sæpè me à dæmonibus nō denego verberatum) canebam: Nullus me separabit à charitate Christi. Ad cuius vocis auditum in se inuicèm desurentes, non meo, sed Domini fugabantur imperio, qui ait: Vidi satanam quasi fulgur cadentem de cælo. Hæc ego, filioli, Apostolici memor eloquij, in me transformaui, vt propositum vestrum nec dæmonum terror, nec aliqua lassitudo dissolueret. Sed quoniam ob vestram vtilitatem multa memorando insipiens factus sum, & huius rei vobis impertiri cupio notionem, quam veram esse nullus ambigat audientium.

Sæpè cum dæmones verberatum. *Luc. 10.*

Pulsauit aliquando dæmon monasterij ostium: Egrediens video hominem enormi sublimitate, porrectum caput vsque ad cælum. Cùm ab hoc quisnam esset, inquirerem, ait: Ego sum satanas. Et ego, Quid, inquam, hîc quæris? respondit: Cur mihi frustrà imputant monachi? cur mihi omnes Christianorum populi maledicunt? Et ego: Iustè faciunt. tuis enim frequenter molestantur insidijs. At ille ait: Nihil ego facio, sed ipsi se inuicèm conturbant. Nam ego miserabilis factus sum. Rogo, Nónne legisti, Quia defecerunt inimici frameæ in finem, & ciuitates eorum destruxisti? En nullum iam habeo locum, nullam possideo ciuitatem: iam mihi nulla sunt arma: per omnes nationes cunctasque prouincias Christi personat nomen: solitudines ipsę quoquè monachorum stipantur choris. Ipsi se, quæso, tueantur, & me sine causa non lacerent. Tum ego Dei gratiam cum alacritate miratus, sic ad eum locutus sum: Non tuæ veritati, quæ nulla est, tam nouam & tam inauditam adscribo sententiam: nam cùm fallaciæ caput sis, hoc sine mendacio coactus es confiteri. Verè enim Iesus tuas funditùs subruit vires, & honore nudatus angelico, volutaris in sordibus. Vixdùm verba compleueram, & ille sublimis, Saluatoris deletus est nominatione. Quæ ergò iam, ó filioli, poterit residere cunctatio? quæ trepidatio manebit vlteriùs? Quis nos eorum turbo poterit conuellere? Securæ sint animæ singulorum: non sibi fingat cogitatio vana discrimina: non aliquis timeat à diabolo sublatum, ad præcipitia se posse deferri. Pellatur omnis anxietas: Dominus enim, qui nostros prostrauit inimicos, manens, vt promisit, in nobis, à varijs nos satanæ muniuit incursibus. En ipse diabolus, qui huiusmodi cum suis satellitibus exercet astutias, nihil se posse contra Christianos fatetur.

Psal. 9. *Christus satanæ contriuit vires.* *Iohan. 14.*

Iam curæ Christianorum & monachorum sit, nè per eorum inertiam vires dæmonibus præbeantur. Nam quales nos & nostras repererint cogitationes, tales se nobis * prestare cōsueuerunt. Et si quod in pectoribus malæ mentis & pauoris semen inuenerint, quasi latrones, qui deserta obtinent loca, cœptos cumulant timores, & crudeliter imminentes, infelicem puniūt animam. Sin autem alacres fuerimus in Domino, & futurorum bonorum nos cupído succenderit, si semper omnia manibus Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere: magis enim cùm munita in Christo corda cōspexerint, confusi reuertentur. Ità & Iob firmatum in Domino diabolus refugit, & infelicissimum Iudam expoliatum fide, vinculis captiuitatis innexuit. Vna est ergò ratio vincendi inimicum, lætitia spiritualis, & animæ Dominum semper cogitantis iugis recordatio, quæ dæmonum dolos, quasi fumum expellens, persequetur aduersarios potiùs, quàm timebit. Non est enim inscius satanas ignium futurorum, & æstuantis gehennæ copiosa nouit incendia. Sed vt mea iam claudatur oratio, illud in fine commemoro: Cùm aliqua se vobis obtulerit visio, audacter inquirite, quis sit ille, & vndè venerit: ac sine mora, si sanctorum fuerit reuelatio, angelica consolatione timor vertetur in gaudium. Si verò diaboli fuerit oblata tentatio, fidelis animæ percontationibus euanescet: quia maximum est securitatis indicium, interrogare quisnam sit & vndè. Sic & Iesus Nauæ filius auxiliatorem suum interrogando cognouit: nec Danielem percontantem latére potuit inimicus.

** immittere* *Arma contra dæmones.* *Iosu. 5.*

Postquàm Antonius dicendi finem fecit, lætantibus cunctis, in alijs virtutis cupído exardescebat, in alijs infirma refouebatur fides, ex aliorum mentibus falsæ opiniones pellebantur, ex aliorum sensibus inanium terrorum pellebatur accessio: simulq; vniuersi

uersi cùm iam dęmonum insidias contemnerent, mirabantur in Antonio tantam gratiam spirituum discernendorum, quam, Domino tribuente, perceperat. Erant igitur in monte monasteria, tanquàm tabernacula plena diuinis choris psallentium, legentium, orantium: tantumq; ieiunandi & vigiliarum ardorem cunctorum mentibus sermo eius afflauerat, vt futurę spei auiditate ad charitatem mutuam, & misericordias indigentibus exhibendas, iugi studio laborarent: qui infinitam regionem quandam, & oppidum à mundana conuersatione seiunctum, plenum pietatis & iustitiæ videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmen adspiciens, quis virilem illum concordiæ cœtum cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio susurronis, sed multitudo abstinentium, & certamen officiorum erat, non in hanc statìm erumperet vocem? Quàm bonę domus tuę Iacob, tabernacula tua Israel? tanquàm nemora obumbrantia, tanquàm paradisus super fluuios, tanquàm tabernacula, quæ fixa sunt à Domino, tanquàm cedri Libani circa aquas.

Encomion monasteriorum.

Num. 23.

Dum hęc ità geruntur, quibus indiès beatę vitę studium succresceret, Antonius mansionum in cælo positarum recordans, & pręsentis vitæ despiciens inanitatem, quasi parua essent quęcunque iam gesserat, separatus à fratribus instituebatur. Cumque eum siue cibum, siue somnum indulgere corpusculo, aut alias naturæ necessitates cogeret humana conditio, miro afficiebatur pudore, quòd tantam animæ libertatem modici carnis termini coërceret. Nam frequenter cum fratribus sedens, à cibo, qui fuerat appositus, memoria escæ spiritalis abstrahebatur. Edebat tamen, vtpotè homo, sępè solus, sępè cum fratribus. Et cùm hęc mira (vt prędixi) ageret, cum confusione tamen animę adhibendam magnoperè corpori diligentiam persuadebat, dicens, nec corpus esse penitùs enecandum, nè operatio contra voluntatem creatoris dissolueretur: & ob id omne studium animæ conferendum, nè vitijs superata corporeis, ad æternas inferni tenebras truderetur: quinimmò indultum sibi in carne imperium vindicans, domicilium suum, vt Apostolus Paulus, ad tertium cælum subleuaret. Asserebatque hoc à Saluatore præceptum, in quo ait: Nolite soliciti esse animæ vestrę, quid manduceris, aut quid bibatis: nec corpori, quid vestiamini: quia hæc gentes quærunt: vester autem pater nouit, quòd indigetis his omnibus. Quærite ergò primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hęc omnia adijcientur vobis.

S. Antonius viuit separatim.

2. Cor. 12.

Matth. 6.

His rebus itaque transactis, cùm persecutio impijssima Maximiani furore vesano vastaret ecclesiam, sanctis quoquè martyribus Alexandriam perductis, relicto & ipse monasterio, secutus est futuras Christi victimas, dicens: Pergamus ad gloriosos fratrum triumphos, vt aut ipsi congrediamur, aut spectemus alios prælíantes. Et amore quidem iam martyr erat: sed cùm tradere se vltrò non valens, administraret confessoribus in metallis vel in carceribus constitutis, magna cum libertate & cura intrantes ad iudicem exhortabatur, nè terrore impiorum subacti, Dominum negarent. Iamque sententia coronatos exultans, quasi ipse vicisset, vsque ad locum felicis sanguinis prosequebatur. Quamobrem commotus iudex Antonij sociorumque eius constantia, præcepit nullum penitùs monachorum aut obseruare iudicium, aut in ciuitate versari. Et cæteris quidem omnibus in illa die placuit abscondi: Antonius autem impauidus, neglecto persecutoris imperio, lauit ependiten suam. Et alia die stans in quodam eminenti loco, candente præcinctus veste, procedentem iudicem suo prouocabat adspectu, flagrans cupiditate martyrij: ostendebatque nobis, contemptorem pœnarum & mortis Christiani animum perseuerare debere, intantùm vt contristaretur, quia volenti pati pro nomine Christi, martyrium non dabatur. Sed Dominus, qui suo gregi parabat magistrum, seruauit Antonium: vt institutio (sicutì factum est) monachorum, non solùm oratione eius, sed & conspectibus firmaretur. Nunquàm tamen à sanctorum confessorum vestigijs separatus est: quin anxia circa eos cura, & charitatis vinculis colligatus, magìs carcerem patiebatur exclusus. Postquàm autem persecutionis turbo defluxerat, & beato episcopo Petro iam ob martyrij gloriam coronato, ad pristinum monasterium regressus, quotidianum fidei ac conscientiæ martyrium merebatur, acrioribus se ieiunijs vigilijsque conficiens, vestimento cilicino intrinsecùs, desupèr pelliceo vtebatur: nunquàm corpus lauans, nunquàm à pedibus sordes abluens, nisì cùm per aquas necessitas transire compulisset. Nullus deniquè Antonij corpus nudum, antequàm moreretur, vnquàm vidit.

Antonius auidus martyrij.

Seruit officiosè martyribus.

Ieiunia, vigiliæ, vestes Antonij.

Quo-

Quodam autem tempore, cùm ab omnium se remouisset oculis,& clauso monasterio neminem omninò susciperet, Martinianus militum præpositus, cuius filia immundi spiritûs infestationibus quatiebatur, pulsans ostium, obsecrabat, vt suo pignori subueniret, & exiens, Dominum pro filia deprecaretur. Tum ille aperire quidem minimè voluit: prospiciens verò desupèr, ait: Homo, quid meum poscis auxilium? mortalis & ego sum, & tuæ socius fragilitatis: si autem credis in Christum, cui deseruio, vade, & secundùm fidem tuam ora Deum, & sanabitur filia tua. Confestim ille credens abijt, & inuocato Iesu, filiam reduxit incolumem. Multa & alia mirabilia per eum Dominus operatus est, & meritò. Qui enim promisit in Euangelio, Petite, & dabitur vobis: inuento, qui mereretur accipere, suam potestatem non negauit. Nam plures vexatorum ante monasterium eius, clauso introitu, dormientes, fusis per eum ad Christum precibus, purgabantur. Hæc illi multitudo venientium, desideratam solitudinem auferens, tædio fuit. Metuens itaque, nè signorum copiosa concessio aut suos animos extolleret, aut alios plùs de se, quàm videbant in ipso, cogeret æstimare, ad superiorem Thebaidem pergere cogitauit, vbì nullus eum agnosceret. Et à fratribus acceptis panibus, sedebat super fluminis ripam, transitum nauis obseruans. Illo talia cogitante, vox ad eum desupèr facta est, dicens: Antoni, quò pergis, & quarè? At ille intrepidè, quasi consuetam vocem loquentis agnosceret, respondit: Quoniam non sinunt me quiescere populi, idcircò ad superiorem Thebaidem ire optimum duxi, præcipuè quia & ea exigor, quæ virtutem meæ possibilitatis excedunt. Et vox ad illum ait: Si ad Thebaidem vadas, & ad pastoralia (vt cogitas) pergas, maiorem ac duplicem sustinebis laborem. Si autem verè quiescere cupis, vade nunc ad interius desertum. Cumq; Antonius diceret, Quis mihi locum auium poterit ostendere? ignarus enim sum locorum: confestìm ei qui loquebatur, Saracenos indicauit, qui mercandi gratia ad Aegyptum venire consueuerant. His appropinquans Antonius, rogauit vt & se pariter adducerent in desertũ. Nullus obnixus est, sed tanquàm à Deo missum comitem suscipientes, amplexi sunt eius societatem.

Dæmoniaca sanatur.

Matth. 7.

Tribus autem diebus & noctibus itinere confecto, inuenit montem valdè excelsum, ad cuius radices fons aquæ dulcis labebatur, & campus haud magnus totum ambiens montem, qui palmulis perpaucis, & his neglectis, consitus erat. Hunc Antonius locum, quasi à Deo sibi offerretur, amplexus est. Is enim erat, quem sibi ad fluminis ripam sedenti, qui loquebatur, ostenderat. Et primò quidem accipiens à comitibus panes, solus remansit in monte, nullo alio cum eo conuersante. Quasi enim propriam domum agnoscens, habebat locum illum. Saraceni quoquè videntes eius fiduciam, optato per eum transitu, panes eidem cum lætitia deferebant: necnon palmarum, licèt mediocri, attamen aliquanto solatio refouebatur. Exindè cùm fratres agnito loco, tanquàm ad patrem filij, solicitè alimenta transmitterent, videns Antonius quòd ob suum refrigerium multis onerosus labor indiceretur, & parcens etiam in hoc monachis, rogauit vnum de aduenientibus, vt sarculum sibi bìs acutum cum frumento deferret. Quibus allatis, circuiens montem, haud grandem culturæ aptum reperit locum, ad quem deriuata desupèr aqua poterat influere: ibique seminauit, atque exindè annuum sibi panem elaborans, gaudebat, quòd sine cuiusquam molestia ex proprijs manibus viueret in deserto. Sed cùm rursùs etiam illuc quidam venire cœpissent, misertus est lassitudini eorum, & olus in paruo terræ cespite coluit, vt post asperũ iter aliquo venientes solatio refouerentur. Hoc fratrum refrigeriũ, & paruulam messem bestiæ, propter aquas illuc conuenientes, depastæ sunt, è quibus vnam appræhendens, dixit omnibus: Cur me læditis nihil à me læsæ? Abite, & in nomine Domini nè huc appropietis vlteriùs. Quis non credat post hanc denunciationem, quasi timentes, nunquàm illuc bestias appropinquâsse? sic Antonio impenetrabilia montium & deserti interiora captanti, orationibus etiam dedito, introeuntes fratres magnis vix precibus extorserunt, vt oliuas & legumen & oleum, quod post menses aliquot ministrabant, dignaretur accipere, & senili modicum laxaret ætati.

Antonius ad montẽ se recipit.

Verbo abigit bestias olus depascentes.

Proh quantas ibì conuersans expertus est luctas? Verè, secundùm quod scriptum est, non illi aduersùs carnem & sanguinem fuisse colluctationem, sed aduersùs principatus & potestates, ab his, qui ad eum veniebant, agnouimus. Illic enim tumultus & voces populi, armatorumque sonitus, prorsùs plenum montem dæmonum multitudine se vidisse

Ephe. 6.

disse referebant, ipsum etiam quasi contra inimicos palàm resistentem, & fortiter colluctantem. Qui tamen & aduenientes suo refouebat hortatu, & flexis genibus, armis quoquè orationum omnem satanæ prosternebat exercitum. Admiratione planè dignum est, in tam immani solitudine vnum hominem nec dæmonum quotidianas expauisse congressiones, nec tantarum bestiarum, quadrupedum, siue reptilium diuersę cessisse feritati. Iustè Dauid cecinit: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, non commouebitur in æternum. Immobilem & tranquillam retinens animi firmitatem, & dæmones fugabat, & feras (sicut scriptum est) secum pacificabat. Sed & diabolus, vt supradictus propheta ait, obseruans eum, frendebat dentibus suis: Et ille Saluatoris auxilio ab vniuersis tutus perseuerabat insidijs. Quadam ergò nocte, cùm peruigil Antonius obsecraret Dominum, tantos in monasterium eius bestiarum greges coaceruauit, vt omnes eremi beluas circum se adspiceret. Quæ cùm rictu oris morsum corpori minitarentur, intellexit hostis astutias, dixitque: Si aliqua à Domino in me vobis est tributa licentia, deuorate cōcessum: Sin autem dęmonum huc venistis impulsu, quantocyùs abite, quia Christi famulus sum. ità factum est, & ad iubentis vocem omnis beluarum multitudo, quasi maiestatis verbere cæderetur, aufugit.

Pugnat cum dęmonibus. — *Psal. 124.* — *Iob 5.* — *Psal. 36.*

Non multi post hęc fluxerant dies, & alia oritur cum eodem hoste certatio. Operante illo (nam semper, vt venientibus pro his, quę sibi detulerant, aliquod munusculum repénderet, laborabat) traxit quandam sportellę, quam texebat, * tritiam siue funiculum. Ad cuius motum exurgens, vidit bestiam pubetenùs humanam faciem præferentem, quæ exindè in asinam finiebatur. Post cuius adspectum vexillum crucis in fronte sua pingens, hoc tantùm ait: Christi seruus sum: si ad me missa es, non fugio. Nullum in medio spatium, & statìm informe prodigium quantocyùs cum satellitum turba fugit, & in medio cursu ruens, extinctum est. Ista autem explosi mors atque enecati prodigij, dęmonum erat communis interitus, qui omni studio laborantes, Antonium à deserto deducere non valuerunt. Mirandis plùs miranda succedunt. Non grande post ista tempus excesserat, & tantarum victoriarum homo, fratrum precibus vincitur. A monachis enim rogatus, vt eos dignaretur inuisere, vnà cū his profectus est, impositis camelo aqua & panibus: quia nusquàm præter monasterij locum, ex quo hauserant, potabilis aqua per arentem viam reperiebatur. Verùm in medio itinere bibendi subsidia defecerunt: Ardor nimius, æstus intolerabilis, mortem cuncta minantur. Circuēunt, & quęrunt saltem collectam pluuijs lacunam: nihil prorsùs remedij, nihil occurrit penitùs ad salutem. Camelus quasi periturus & ipse ęstuans, dimittitur, æstuantis pectus exuritur, & sitis desperatione feruescit. Mouit senem fratrum commune discrimen, & vehementissimè contristatus ingemuit. Dehinc ad solita precum auxilia confugiens, paululùm ab eis secessit, ibique genibus flexis, supplices manus tetendit ad Dominum. Nec mora, & ad primas rogantis lachrymas, in orationis loco fons ebulliens erupit: ibique extincta siti, & arentia membra refecta sunt, & plenis vtribus inuentum potant camelum. Ità enim casu euenerat, vt camelus errans per eremum, dum funiculum trahit, in quodam lapide eiusdem funiculi alligatione teneretur.

** triciam* — *Monstrosa bestia.* — *Fratres, eorum victus precibus, inuisit.* — *Fons erumpit ad eius preces.*

Tandèm confecto itinere, ad monachos, qui eum inuitauerant, peruenit. Tunc verò quasi Patri omnes obuiàm occurrerunt, honorifico salutatu in oscula eius & amplexus certatìm ruunt. Proposito feruenti gaudet Antonius, & lætantibus de aduentu suo cunctis, quasi xenia de monte portans, spiritualia impartitur alimenta. Laudat veterum studia, hortatur nouorum. Sororem quoquè iam vetulam virginem videns, & aliarum puellarum magistram, mira exultatione sustollitur. Exindè quasi diù abesset ab eremo, rursùm festinauit ad montem: plurimis iam ad illum venientibus, cùm etiam vexati à dęmonibus, malo necessitatis coacti, auderent deserta penetrare, quos ille consolans, & monachis in commune pręcipiens, aiebat: Credite in Iesum fideliter, mentem à cogitationibus sordidis, carnem ab immunditijs seruate puram, & iuxta eloquia diuina, nè seducamini in saturitatem ventris: odite vanam gloriam, orate sæpissimè, psallite vesperè, manè, & meridie, mandata scripturarum reuoluite: Recordamini gestorum, quæ sancti quiq; fecerunt, vt exempli memoria animā incitet ad virtutem, refrenet à vitijs. Suadebat etiam iugi meditatione retinendum Apostoli sermonem, quo ait: Sol non occidat super iracundiam vestram. Non tantùm autem super iracundiam solem occidere non debere interpretabatur, sed & supèr omnia delicta hominum, nè peccatorum

Ephe. 4.

rum vnquàm nostrorum aut in nocte luna, aut in die sol testes abscederent. Illius quoquè admonebat præcepti memores esse, quo dicit in alijs: Dijudicate vosmetipsos, & probate, vt rationem diei noctisque facientes, si in se delictum depræhendissent, peccare desisterent: Sin autem nullus error decepisset, perseuerantes instarent potiùs incepto, quàm arrogantia tumidi aut alios contemnerent, aut sibi iustitiam vendicarent, iuxta supradicti doctoris eloquium, dicentis: Nolite iudicare ante tempus: magìs debere eos Christo, cui soli occulta patent, reseruare iudicium. Multas esse (vt scriptum est) vias, quæ videntur hominibus iustæ, sed fines earum ad profundum respicere inferni: sæpè nostra non posse nos intelligere peccata, sæpè falli in ratione gestorum: aliud esse Dei cuncta cernentis iudicium, qui non ex superficie corporum, sed ex mentium iudicaret arcanis. Aequum autem esse nos nobis compati, & inuicèm onera nostra portare, vt concesso examine Saluatori, proprias conscientias nosmetipsos dijudicantes intueremur. 2. Cor. 13. 1. Cor. 4. Prou. 14. & 16.

Necnon dicebat, magnam esse ad virtutem viam, si singuli vel obseruarent quid gererent, vel vniuersas mentium cogitationes fratribus referrent: Non enim posse aliquem peccare, cùm relaturus esset ad alium quæcunque peccâsset, & subire pudorem in publicum turpia proferendi. Deniquè nullum peccantem coram alio audere peccare: etiam si peccet, tamen testē vitare peccati: mentiri magìs & negare ei, & vetus delictum nouo inficiandi augeri delicto. Igitur quasi sub oculis, aiebat, nostris & cogitatu confundimur, & actu, si omnia referenda faciamus: multò autem magìs, si peccata nostra fideliter describentes, digeramus in ordinem. Tunc verò annotatio delictorum, fratrum videbitur oculis: timebimus peccati ceras conscias, ipsi nos arguent apices: & quomodò meretricibus membra miscentes, confunduntur ad prę́sentiam cæterorum, ità nos erubescemus ad literarum scripturas. Hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam, & corpora mentibus subiugantes, perniciosas diaboli conteramus insidias. Talibus sermonum hortamentis & venientes ad se monachos incitabat ad studium, & patientibus condolebat, pluresq; eorum Dominus per Antonium liberauit. Nunquàm tamen aut de incolumitate curatorum est inflatus ad gloriam, aut contristatus de obsessis adhuc corporibus, murmurauit. Magìs autem eodem semper animo & vultu manens, gratias Deo referebat: suadens occupatis, vt correptionem, qua vexabantur, patienter ferrent: Non enim Antonij aut cuiusquam omninò hominum hanc esse medicinam, sed Domini solius, qui consueuit & quibus vellet, & quo vellet tempore, dare sanitatem. Ità consolatione sua, & vexatos æquanimiter ferre tentationem, & iam liberatos non sibi, sed Domino gratias referre docebat. Multi curantur obsessi.

Fronto autem quidam vir ex Palę́stinis, qui infestissimo dæmonio vexabatur, (nam & linguam eius laniabat dentibus, & oculorum nitebatur lumen extinguere) perrexit ad montem, rogauitq; beatum senem, vt pro se Dominum rogaret. Orauit Antonius, dixitq; ad eum: Vade, & curaberis. Illo incredulo sibi, & violenter ibidèm contra præceptum remoranti, eadem geminans Antonius, dixit ad eum: Hîc curari non poteris. Egredere, & calcata Aegypto, statìm te misericordia Christi consequetur. Tandèm credidit, & profectus est, ac visa Aegypto, secundùm promissionem senis, quam ei Dominus oranti reuelauerat, infestatio cessauit inimici. Virgo quædam, quæ à Tripolitanæ regionis ciuitate * erat, inauditis ac flebilibus doloribus laborabat. Etenim narium purgamenta, oculorum lachrymæ, aurium putridus humor in terram cadens, confestìm in vermes conuertebantur. Augebat calamitatem corpus paralysi dissolutum, oculos quoquè peruersos contra naturam habens. Huius parentes cùm ad Antonium monachos ire didicissent, credentes in Domino, qui pertinacem sanguinis fluxum in Euangelio tactu fimbriæ stare præceperat, rogauerunt, vt miserabilem filiæ comitatum susciperent. Illis renitentibus eam vsq; ad Antonium perducere, remansêre parentes eius foris cum filia debili apud beatum confessorem & monachum Paphnutium, qui effosso pro Christo oculo sub Maximiano persecutore, tali dehonestamento corporis plurimùm gloriabatur. Peruenerunt autem ad Antonium monachi: Cumq; de puellæ morbo referre disponerent, relationem eorum senis sermo prę́uenit, & omnem debilitatis & itineris vsque ad sanctum Paphnutium causam, quasi ipse interfuisset, exposuit. Rogantibus autem monachis, vt parentibus cum filia permitteretur ingressus, non concessit, sed ait: Ite, & inuenietis puellam, si non est mortua, curatam. Et adiecit: Nul- Fronto dæmoniacus liberatur. * deuenerat. Matth. 9. Paphnutius monachus & confessor.

lus debet ad meam humilitatem venire, quia largitio curationum non est humanæ miseriæ, sed Iesu Christi misericordiæ, qui vbiquè in se credentibus præstare consueuit auxilium. Quamobrem & illa, pro qua petitis, suis precibus liberata est: & cùm ad Dominum orarem ego, mihi præscientia sanitatis eius indulta est. Dixit, & verba eius puellæ incolumitas secuta est. Nam exeuntes foràs ad beàtum Paphnutium, & filiam sospitem, & parentes lætos repererunt.

Vide sancti viri humilitatem.

Non multos autem post illos dies cùm duobus fratribus euntibus ad Antonium aqua in itinere defecisset, & vno siti mortuo, alter iacéret in terra mortem expectans, Antonius sedens in monte, celeriter ad se duos monachos vocat, qui fortè ibidèm sunt reperti, & festinatò præcepit, vt lagenam aquæ assumentes, inuaderent iter, quod ducit ad Aegyptum, dixitque: Vnus è fratribus huc aduenietibus modò migrauit ad Dominum: alter, si non succurreritis, addetur: hoc enim mihi nunc oranti reuelatum est. Sic ait, & iuxta præceptum eius monachi festinantes, extinctum corpus inueniunt, terraq; illud operientes, alterum refocillatum, suo iunxerunt comitatui: erat autem spatium itineris vnius diei. Fortasse hìc aliquis quærat, cur non antequàm moreretur homo, Antonius dixerit. Incongruo prorsùs Christianis argumento vtitur: quia non Antonij, sed Dei fuit iudicium, qui & de recedente, quam voluit, sententiam tulit, & de sitiente reuelare dignatus est. Hoc tantùm in Antonio mirabile est, quòd in monte remotissimo sedens, corde peruigli cuncta procùl posita, Domino indicante, cognosceret. Alio rursùs tempore cùm sederet in monte, & oculos subitò tetendisset ad cælum, vidit nescio quam animam, lætantibus in eius occursum angelis, ad cælum pergere. Cuius spectaculi nouitate stupefactus, beatum dixit sanctorum chorum, orauitq; vt sibi rei præsentis agnitio panderetur. Et statìm vox ad eum facta est, inquiens, istam esse Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur. Erat Ammon vir grandæuus, qui perseueranter à pueritia vsque ad senectutem in sanctitate vixerat. Itinere quoquè dierum tredecim à Nitria, locus, in quo sedebat Antonius, diuidebatur. Videntes ergò eum monachi admirantem, qui venerant, deprecati sunt, vt causam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modò Ammonem quieuisse, quem propter frequentem eius ad Antonium commeatum, & propter celebritatem indultorum ei à Domino signorum, optimè nouerant: de quibus etiam hoc vnum dicendum est. Necesse ei fuit aliquando flumen nomine Lycum, subitis aquis inundatum, transuadare, rogauitq; Theodorum, qui cum ipso erat, vt paululùm à suo separaretur adspectu, nè nuditatem inuicèm corporis vterq; conspicerent. Recessit Theodorus: nihilominùs ille seipsum cùm vellet nudare, erubuit. Cogitantem autem eum in alteram ripam virtus diuina transposuit. Rursusq; Theodorus cùm videret hoc, & ipse Deo deuotus, transiens ad senem, mirari cœpit, quòd tam velociter fluuium transuadâsset. Cumq; nihil humoris in pedibus, nihil in vestibus eius aquæ conspiceret, rogauit eum, vt tam incredibilem translationem quasi filio pater exponeret. Nolente illo dicere, quæ acciderant, amplexus est pedes eius, iurauitq; non se priùs dimissurum, quàm sibi id, quod celabat, referret. Videns ergò senex contentiosè vincere volentem fratrem, exegit vicissìm ab eo, vt nulli hoc ante suam mortem indicaret: atque ità confessus est, se subitò in alteram ripam fuisse transpositum, neque omninò vndis impressisse vestigia, Dominici corporis hoc tantummodò priuilegium asserens, & eorum, quibus ipse, vt Apostolo Petro, donauerit, vt aquarum leuitati humanum corpus insisteret. Hæc autem Theodorus promisso tempore post eius mortem retulit. Monachi verò, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis, notauerunt diem, & venientibus de Nitria fratribus post dies triginta, sciscitantes repererunt illo die, illaq; hora dormisse Ammonem, qua animam eius ferri senex viderat. Vtriq; igitur puritatem mentis in Antonio mirati sunt, quomodò rei tam longè gestæ statìm ad eum fuisset perlata cognitio.

Multa cognoscit ex diuina reuelatione.

Ammonis anima it in cælum.

Obserua pudicitiam & miraculũ.

Matth. 14.

Archelaus quoq; comes cùm eum inuenisset in exteriori monte, rogauit vt oraret pro Polycratia Publij filia, quæ in Laodicea erat, admirabili & Christo dedita virgine. Patiebatur enim pessimos stomachi & lateris dolores, quos ieiunijs nimijs, vigilijsque contraxerat, & erat penitùs toto debilis corpore. Orauit Antonius, & diem, quo fuerat oratio facta, annotauit Archelaus. Redit Laodiceam, & inuenit virginem incolumem. Percontatus diem sanitatis, reperit tempus medelæ cum annotatione congruere. Et omnes admirati sunt, agnoscentes eo tempore illam fuisse à doloribus liberatam à

Polycratia virgo curatur.

Domino, quo orans Antonius pro ipsa bonitatem Saluatoris inuocauerat. Sæpè etiam ad se venientium turbarum ante dies & menses, & causas prædixit, & tempora. Nam quosdam videndi eum tantùm desiderium, alios imbecillitas, nonnullos obsessa à dæmonibus corpora pertrahebant: nemo tamen vnquàm vexationem aut detrimentum laboris itineris conquestus est: regrediebantur omnes spiritali cibo pleni. At ille pręcipiebat, non suæ laudi hanc admirationem ab eis applicari debere, sed Domini, qui suî notionem hominibus pro capacitate mortalitatis indulserit.

Quodam autem tempore cùm exisset ad exteriora monasteria, & rogatus esset à fratribus, vt in naui quadam cum monachis proficiscentibus oraret, ascendit, & solus ex omnibus odorem sensit teterrimum: Asserebant cuncti piscium salsorum, & caricarum in naui positarum hunc esse putorem. At ille alterius rei se fœtorem sentire affirmauit. Adhuc loquente illo, adolescens quidam possessus à dæmone, qui præcedens iuxta carinam se nauis absconderat, repentè exclamauit. Quo statìm per Antonium in nomine Domini nostri Iesu Christi curato, intellexêre vniuersi, illum diaboli fuisse putorem. Alius quoquè ad eum, vir inter suos nobilis, dæmoniosus adducitur, tanta oppressus insania, vt non sciret se esse apud Antonium, necnon & corporis sui superflua comederet. Quamobrem rogatus senex ab his, qui eum adduxerant, vt pro illo Dominum oraret, intantùm iuuenis miseriæ condoluit, vt tota nocte peruigilans cum eo, aduersùs patientis insaniam laboraret: Sed cùm iam lucesceret, & obsessus, impetu in Antonium facto, vehementer eum impulisset, irasci cœperunt qui eum adduxerant, cur seni fecisset iniuriam. Quibus Antonius ait: Nolite alienam culpam iuueni misero adscribere: furor iste obsidentis est, non obsessi. Idcircò autem in hanc prorupit dolens hostis audaciam, quia Dominus ad aridam regionem ire eum iussit: & expulsi satanæ indicium, iste aduersùs me impetus fuit. Nulla post verba mora: adolescens recepto sensu, & gratias agẽs Deo, & locum vbì esset, agnouit, & totum Antonium complexans, deosculatus est. Innumera & alia istiusmodi signa sunt, quæ monachorum concordi sępè relatione cognouimus.

Dæmonis fœtorē solus sentit Antonius.

Sanatur obsessus.

Verùm non tantùm his adhibendus est stupor, quia multo plùs, quæ sequuntur, conditionem nostræ fragilitatis excedunt. Hora circiter nona, cùm ante cibum orare cœpisset, raptum se sensit in spiritu, & ab angelis in sublime deferri. Prohibentibus transitum aëris dæmonibus, cœperunt angeli contradicentes requirere, quæ esset causa retinendi, nullis existentibus in Antonio criminibus. Illis verò ab exordio natiuitatis replicare peccata nitentibus, calumniosa angeli clauserunt ora, dicentes, non debere eos à natiuitate eius delicta narrare, quæ iam Christi essent bonitate sopita: si qua autem scirent ex eo tempore, quo esset factus monachus, & Deo se consecrâsset, licere proferri. Accusabant dæmones, multa procaciter mentientes, & cùm deessent probamenta fallacibus, liber Antonio consensus aperitur. Et statìm rediens in se in eo loco, quo orare cœperat, hoc se rursùm vidit esse quod fuerat. Tunc verò oblitus escæ, ex illa hora noctem gemitu ac lamentatione transegit, reputans secum humanorum hostium multitudinem, & colluctationem tanti exercitûs, & laboriosum per aërem iter ad cælum, & hoc Apostoli dictum, quo ait, Non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem, sed aduersùs principem potestatis huius aëris. Qui sciens aëreas potestates ob id semper tentare, luctari, contendere, nè nobis liber transitus esset ad cælum, hortabatur monens, Assumite arma Dei, vt possitis resistere in die malo: vt nihil mali habens, quod de vobis dicere possit, inimicus confundatur. Nos autem Apostolici sermonis recordemur, dicentis: Siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit. Et Paulus quidem vsque ad tertium cælum raptus est, ibique auditis verbis ineffabilibus descendit: Antonius autem vsque ad aërem sublatus, post colluctationem liber apparuit.

Antonius accusatur procaciter à dęmonibus.

Ephe. 6.

Ibidem.

Tit. 2.

2. Cor. 12.

Habebat etiam istiusmodi donum: si cuius rei sedens in monte ignarus fuisset, & eius secum inquireret notionem, oranti ei à Domino reuelabatur, & erat, secundùm quod scriptum est, à Deo doctus. Deniquè cùm à fratribus haberetur iste tractatus, & ab eo sedulò sciscitarentur, quemadmodùm se post corporis sarcinam anima gereret, quíve ei locus post exitum concederetur, proxima nocte vox desupèr inclamitans nomen eius, ait: Antoni, exurge, exi & vide. Qui exurgẽs, egressus est, sciebat enim, quibus

Iohan. 6.

Esa. 54.

Visio S. Antonij. respondere deberet. Et eleuatis ad cælum oculis, vidit quendam longum atq; terribilem, caput vsque ad nubes attollentem: vidit etiam pennatos quosdam volare cupientes ad cælum, atque illum extensis manibus prohibere transitum: è quibus alios apprehensos, elidebat ad terram: alios frustrà retinere contendens, dolebat super se ad cælestia transuolare: & maximum gaudium mixtum mœrore, victi victoresq; tribuebant. Statimq; ad eum vox facta est, dicens: Animaduerte, quod vides. Et tunc cœpit illuminato corde intelligere, animarum esse conscensum, & diabolum prohibentem: qui & sibi retineret obnoxios, & sanctorum, quos decipere non poterat, cruciaretur volatu. His visionum exemplis incitatus, quotidiè ad meliora crescebat. Neq; verò id, quod sibi reuelatum fuerat, causa iactantiæ fratribus indicabat: sed cùm orans iugiter, Dei laudaret auxilium, interrogantibus compellebatur edicere: nec spirituales filios pura in Christo anima celare quicquam volebat, præsertim cùm huiusmodi signorum relatio, & amorem ministraret proposito, & fructum laboris ostenderet.

Nunquàm ille aut ira subita concitatus, patientiam rupit, aut humilitatem erexit in gloriam. Nam omnes clericos vsq; ad vltimum gradum ante se orare compellens, Episcopis quoquè atq; presbyteris, quasi humilitatis discipulus, ad benedicendum se caput submittebat. Diacones verò, quia ad eum vtilitatis causa veniebant, cùm pro adiutorio eorum eis præsentibus disputaret, ad orandum Dominum sibi præponebat, non erubescens & ipse discere. Nam & interrogabat eos frequenter, cum quibus erat, & si aliquid ab eis necessarium audièrat, se fatebatur adiutum. Habebat autem & in vultu magnam gratiam, & admirabile à Saluatore etiam hoc munus acceperat. Si quis enim ignarus eius, inter multitudinem monachorum eum videre desideràsset, nullo indicante, cæteris prætermissis, ad Antonium currebat, & animæ puritatem agnoscebat ex vultu, & per speculum corporis, gratiam sanctæ mentis intuebatur. Nam semper hilarem faciem gerens, liquidò ostendebat, se de cælestibus cogitare, sicut scriptura ait: Corde lætante vultus floret, sed in mœrore continuò tristatur. Ità & Iacob agnouit Laban socerum suum insidias sibi machinantem, dicens ad filias eius: Non est facies patris vestri, sicut herì & nudiusteriùs. Sic Samuel agnouit Dauid: lætificatos enim habebat oculos, & dentes sicut lac candidos. Similiter agnoscebatur Antonius, quia semper eandem faciem inter prospera & aduersa retinens, nec secundis extollebatur, nec frangebatur aduersis. Erat enim & in vultu amabilis, & in fidei puritate mirabilis.

Defert clero Antonius.

mira gratia in Antonij vultu.

Prou. 17.

Gen. 31.

1. Reg. 16.

Nunquàm schismaticorum se miscuit communioni, antiquam eorum sciens prauitatem atque transgressionem: Nunquàm Manichæis aut alijs hæreticis saltem amicabilia verba largitus est, nisi tantùm ea, quę eos possent ab iniquitatis errore reuocare, denuncians talium amicitias atque sermones perditionem esse animæ. Sic etiam Arrianos detestabatur, vt omnibus diceret, nec iuxta eos quidem esse accedendum. Nam cùm venissent quidam Arrionitæ, reperit post eorum examinationem infelicissimam sectam, & fugauit eos de monte, dicens, multò serpentibus deteriores horum esse sermones. Mentientibus autem Arrianis aliquando, Antonium ità vt se credere, admiratus eorum audaciam, & iusti doloris ira commotus, rogatusque ab Episcopis atque vniuersis fratribus, Alexandriam descendit, ibique Arrionitas publico sermone condemnauit, vltimam hanc esse hæresim, & Pręcursorem Antichristi affirmans, prædicauitq; in populo filium Dei non facturam, non ex vllis extantibus, sed proprium, & vnius cum Patre substantiæ: nè creatura potiùs, aut adoptio, aut appellatio videretur: impium esse dicens vel mente concipere, Erat, quando non erat, cùm verbum Dei Deus, qui est semper, Patri sit coæternus: quia ex eo natus est Patre, qui semper est. Vndè aiebat: Cum Arrianis vobis nulla sit coniunctio. Quæ enim societas luci ad tenebras? Vos fideliter credentes, Christiani estis: illi verbum, id est, filium, qui ex Deo Patre est, creaturam docentes, nullo interuallo à gentibus separantur, qui seruiunt creaturæ potiùs, quàm creatori qui est benedictus in secula. Ipsa (mihi credite) irascuntur elementa, & omnis contra Arrianum furorem, secundùm Apostoli dictum, ingemiscit creatura, quòd sibi Dominum suum, per quem omnia, & in quo omnia facta sunt, videat aggregari.

Hæreticos vitat & detestatur.

Antoni⁹ palàm dãnat Arrianos.

Rom. 1.

Rom. 8.

Hæc tanti viri prædicatio exprimi non potest, quantùm ad fidem populos roborauerit. Lætabantur quippe hostilem & Christo inimicam hæresim anathematizari ab

Ecclesiæ

Ecclesiæ columna. Nulla tunc ætas, nullus sexus domi remansit. Taceo de Christianis. Pagani quoquè, & ipsi idolorum sacerdotes, ad Dominicum imperium conuolabant, dicentes: Precamur, vt videamus hominem Dei: quia hoc apud vniuersos conspicuum erat nomen Antonij. Ambiebant quoquè saltem fimbriam vestimenti eius attingere, multùm sibi & tactum prodesse credentes. Quot tunc diabolica obsidione, & varijs infirmitatibus liberati? quot simulacris erepta sunt spolia? quanti etiam ab errore gentilium retracti, nostro iuncti sunt gregi? Tanti certè, vt paucorum dierum spatio, ex idolorum superstitione conuersio, omnem per annum credentium vinceret turbam. Præterea cùm irruentem multitudinem comites repellerent, æstimantes illi tędio conuentum populi fore: ille tranquillo animo dicebat: Nunquid hic cœtus, dęmonum maior est turbis? nunquid obsequentium multitudo, colluctatorum in monte nostrorum cateruis est numerosior? Accidit etiam, vt cùm eum redeuntem circa portam prosequeremur, à tergo quędã mulier clamitaret, dicens: Expecta homo Dei, filia mea atrocissimo vexatur dęmonio: expecta, obsecro, expecta, nè & ego corruens interea m. Hoc audito, mirabilis senex à nobis admonitus, volens tamẽ & ipse, paulùm substitit. Cumq; appropinquante muliere puella iacéret explosa, orauit tacitus Dominum Iesum, & ad comminationem eius statim spiritus impurus egressus est. Puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit. Ipse autem lętabatur, quia ad desideratam solitudinem repedabat. Erat autem valdè sapiens, & hoc in se mirabile habebat, quia cùm literas non didicisset, ingeniosissimus & prudentissimus erat. *Permulti ab eo curantur.* *Dæmonem eijcit.*

Aliquando enim Philosophi duo gentiles venerunt ad eum, putantes Antonium se posse decipere: erat verò in exteriori monte. Quos cùm vidisset, paganos intellexit ex vultu: & procedens ad eos, per interpretem ità cœpit loqui: Quarè tam longè ad stultum hominem sapientes se vexare voluerunt? Illis dicentibus, non esse illum stultum, sed & nimiùm sapientem, vigilanter respondit: Si ad stultum venistis, superfluus est labor vester: si autem putatis me sapientem esse, & sapientiam habere, bonum est: imitamini quod probatis, quia bona conuenit imitari. Si ego ad vos venissem, vos imitarer: sed quia vos ad me, quasi ad sapientem venistis, estote, sicut ego sum, Christiani. Abscesserunt Philosophi, vtrunque mirantes, & acumen ingenij, & dæmonum expulsiones. Alios quoquè similiter mundi sapientes, qui eum irridere cupiebant, quia literas ignoraret, tali disputatione colligauit, dicens: Respondete mihi: quid prius, sensus, an literæ? & quid cuius exordium? sensus ex literis, an literæ oriuntur ex sensu? Illis asserentibus, quòd sensus esset author atque inuentor literarum, ait: Igitur cui sensus incolumis est, hic literas non requirit. Quis pręsentium post hanc colluctationem non exclamauerit, cùm obstupuerint & ipsi, qui victi sunt, tantam in imperito literarum, sagacitatem animi admirantes? Neque enim vt in solitudine & montibus versatus, atque omnem ibidèm exigens vitam, agrestis & rudis erat: sed iucundus atq; affabilis, sermonem, secundùm Apostoli pręceptum, diuino cõditum sale proferebat, ità vt inuidia careret, & amore omnium potiretur. *Philosophi tentãt Antonium.* *Itèm alij.* *Coloss. 4.*

Inter hæc, quasi parùm esset bìs gentilitatem fuisse superatam, & tertiò venerunt viri ad eum, omnis secularis prudentiæ nube cęcati, atque vniuersis philosophiæ studijs artium suarum æstimatione doctissimi. Hi cùm rationem ab eo exigerent fidei, quam in Christo habemus, & niterentur arguta sophismatum interrogatione de diuina cruce eum illudere, in silentium paulùm voce compressa, primùm eorum miseratus errorem est: deindè per interpretem, qui eius verba diligentissimè in Græcum solebat exprimere sermonem, ità exorsus est, dicens: Quid pulchrius est, quid ve honestius, crucem colere, an adulteria, parricidium vel incestum his assignare, quos colitis? cùm in altero sit contemptus mortis, insigne virtutum: in altero turpis religio, obscœnitatis magistra? Quid melius est dicere, quòd Dei verbum manẽs vt erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, vt societate mortalitatis nos eueheret ad cælum, participesque naturæ cęlestis efficeret: an, vt ipsi asseritis, diuinæ mentis haustum ad terrena veneranda caput submittere, & pecudum atque serpentum formis cęleste * nomen includere? Quo ore Christianorum credulitatem audetis irridere, dicentium Christum filium Dei, sine suî detrimento & cœpisse esse quod non erat, & mansisse quod fuerat: cùm ipsi animam de cęlestibus detrahentes, non tantùm hominum, sed & pecudum soleatis sepire corporibus? *Rursùs alij, ijque doctissimi.* *Nota acumen sancti viri.* ** numen*

Chri-

Christiana credulitas pro salute mundi Dominũ suũ venisse testatur: vos verò innatam animã prędicãtes, vltrò citroq; transfertis. Christiana fides, quæ omnipotentiã Dei clementiamque veneratur, consequenter incarnationem dicit Deo fuisse possibilem: ità tamen, vt non euacuauerit dignatio dignitatẽ: vos qui ex splendidissimo Dei fonte manantem, turpiter decidisse iactatis, qui mutabilem atque conuertibilem eam post suî diminutionem audetis asserere, iam illam quoquè naturam, dominam seculorum, per animæ contumelias impia lingua temeratis. Imago enim, quæ secundùm vos naturalem similitudinem sui retinet authoris, cui vna est, ex quo defluit, eademq; substantia, humilitates proprias & iniurias consequenter ad suam originem remittit. Igitur animaduertite, cõtumelias animarũ ad patrẽ (vt appellatis) earũ per vestrã blasphemiã redundare. Crux Christi Domini nostri hîc nobis ingeritur. Rogo, quæ hęc est religionis obscœnitas? Nónne potiùs est crucem attollere, aut alicuius generis mortẽ ab iniquis hominibus illatam patienter sustinere, quàm Isidis plangere post Osirim vagos incertosque discursus? Pudeat vos, quęso, insidiarum Typhonis, pudeat Saturni fugæ, & deuorationis crudelissimæ liberorum: Erubescite parricidium Iouis & incestum, erubescite raptum eius & coitum mulierum atque puerorum. Ille, sicut vestri fingũt Poëtæ, ad explendum immanissimæ libidinis furorem, molles dedit in amore vagitus, ille in Danaæ fluxit sinus, ipse amator & precium: ille modulatus ales Ledæos petiuit amplexus: ille in proprium sęuiens sexum, regium puerum ministris auibus polluit. Hęc vos creditis, hęc colitis, hęc sunt vestrorum ornamenta templorum. Aequo, deprecor pro vestra salute, nostra dicta pensate iudicio. Cuncta, an nihil, in libris credenda sunt Christianis? Si nihil, nec crucis quoquè, cui detrahitis, nomen agnoscetis. Si vniuersa credẽda sunt, cur, cum in ijsdem libris Cruci resurrectio copuletur, passionem diuinam stolido laceratis eloquio, & nõ statìm iungitis cęcorum visum, surdorum auditum, claudorum gressum, lepræ emundationem, seruiens ambulanti Deo suo mare, dęmonum fugas, resurrectionem mortuorum, & defunctorum ab inferis reditus? Hęc omnia scripturis diuinis, quas interpellatis, inserta sunt, & ijsdem voluminibus continentur pręconia maiestatis & mortis. Quamobrem odio, quo imbuti estis, abiecto, inuenietis ilicò & Deum verum esse IESVM, & salutis humanæ gratia fragilem assumpsisse naturam.

Perstringit falsorum deorũ flagitia & turpitudines.

Vestram tamen nobis, si non pudet, narrate religionem. Sed quas error infelix poterit referre culturas de tanta rerum fœditate atque vecordia? nisi fortè (vt audio) fabulas afferatis deorum vestrorum, & obscœnitates, & crudelitates, & vanitates, & mortes, tegentes eas allegoricis velaminibus: Liberum vinum, terram Proserpinam, semiclaudum Vulcanum & debilem ignem, Iunonẽ aërem, Apollinem solem, Dianam lunam, Neptunum maria, & libidinum principem Iouem ætherem interpretantes. Nec post hanc excusationis procacitatem Deum, sed creaturas, contempto creatore, suscipitis. Quòd si pulchritudo vos elementorum ad suam traxit venerationem, modum fas erat custodire, & oportebat mirari tantùm, nec colere, nè facturæ veneratio creatoris esset iniuria. Nam istiusmodi, quam vos sequimini, ratio est præpostera atq; peruersa, & architecti honor migrauit ad domum, & medici scientia ad remedia confertur, omnium quoquè artificũ merita vel laudes ad opera transferuntur. Quid ad hæc dicitis, vt agnoscamus quæ sit Crucis ridiculæ vobis ignominiosa confessio?

Elementorum mirãda pulchritudo, non colenda.

Hac disputatione conuertentibus inter se philosophis oculos, simulque mussitantibus, subridens Antonius, rursùm per interpretem ait: Prædurum nanque cuncto videtur operi, quotiès iusto vniuersæ rei tenore calcato, laboris merita factis magìs quàm factoribus adstruuntur. Elementa quidem, vt memoraui, ex ipso conspectu suam comprobant seruitutem. Sed quoniam vos obseruatione dialectica necessaria, vt putatis, quęque colligitis, hoc quoquè artificio etiam nos nostram religionem compellitis affirmare. Respondete mihi: Cognitio Dei quemadmodùm manifestiùs approbatur? per lectionem verborum, an per operationem fidei? Et quid antiquius est, operatio fidei, an disputatio per argumenta procedens? Illis respondentibus firmiorem sermonibus operationem esse, & hanc liquidam de Deo cognitionem, benè eos & ipse dixisse consensit: quia operationem quæ ex fide descendit, animi generat affectus, dialecticam verò ex artificio componentium sumpsisse oppositionis exordia. Cùm ergò, ait, operationem fidei animo insitam quis habuerit, superflua erit verborũ compositio, per quã cõceptam sensu nostro credulitatẽ tẽtatis euellere, & tamẽ sępè vos vestras explicare intelligẽtias non

Oppugnat Philosophos ratione dialectica.

non valetis. Ità solidiora sunt mentis opera, quàm sophismatum fraudulenta cõclusio. Nos Christiani mysterium vitæ nostræ non in sapientia mundi habemus repositum, sed in virtute fidei, quæ nobis à Deo tributa per Christum est.

Hanc orationis meæ veritatem, rerum quæ geruntur quotidiè, ordo commẽdat: nobis imperitis, & literarum vestrarum ignaris, ad Dei cognitionem eius sola verba sufficiunt. Eccè nos tot gentilitatis gregibus abstracti, in vniuersum orbem quotidiè propagamur: vobis verò post aduentum Domini nostri nodosæ sophismatis defecêre versutiæ. Eccè nos simplicem Christi fidem docti, idololatriam debellauimus, & per prędicationem ignominiosæ crucis aurata templa ceciderunt. Vos, si potestis, ostendite, qua contextione verborum gentilitatem Christo pręponere suaseritis. Per omnes iam terras Deus Dei filius Christus est agnitus: nihil eloquẽtia sophismatum, nihil disputatio philosophiæ multitudini potest obesse credẽtium. Crucifixum nominamus, & vniuersi dęmones, quos vos vt deos colitis, rugiunt, atque ex obsessis corporibus ad primum Dominicæ Crucis signum fugantur. Vbì sunt illa fabulosa oracula? vbì Aegyptiorum incantationes? quò magorum profecêre carmina? Certè tunc vastata sunt omnia, cùm de sua cruce mundo Christus intonuit. Nihilominùs vos, pretermissis debilitatorum cateruis, gloriosam Iesu mortem irridere conamini. Illud autem quale est, quòd nunquàm infestatione regali cõcussa gentilitas, immò verò seculo chara, & hominum pręsidijs fulta, iam corruit? Nos famuli Christi, quo plùs premimur, eo magìs assurgimus & floremus. Vestra simulacra, ornatis quõdàm septa parietibus, iam vetustate collapsa sunt: Christi verò doctrina, quę vobis stultitia videtur & ludus, licèt tyrãnica persequentium principum tentamẽta pertulerit, licèt varijs sit incursata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo gentium barbararum fine prohibetur. Quando tot simul in se conuenêre virtutes? continentia in matrimonio, virginitas in Ecclesia, floret martyrum pro Domino suo gloriosa constantia: quorum omnium crux Christi principium est. Cùm interìm vos, inter tãtos virtutum choros, syllogismorum retia tenditis, & veram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obuoluere. Eccè nos, vt dixit doctor noster, non in gentili persuasione, sed in fide apertissima suademus, quæ verborum affirmationem pręuenire consueuit.

Crucis signum pellit dæmones.

1. Cor. 1.

Adsunt quippe patiẽtes, à dęmonibus vexati: quos cùm in medium produxisset, verba repetiuit, dicens: Nunc vos collectionibus vestris, & quo vultis malefico carmine deos vestros, quos putatis, expellite: sin autem non potestis, victas submittite manus, & ad Christi trophęa confugite, & statìm crucifixi credulitatem maiestatis potentia prosequetur. Dixit, & inuocato nomine IESV, cùm vitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frõtibus, vnà cum expulsis dęmonibus vana pręsentium philosophorum confutata sapientia est. Expauerunt enim stupentes hominem, cui post tantum ingenium affluerет signorum diuina largitio. At ille vniuersa Christo, qui curauerat, adscribens, vsus est affatu reciproco, & ait: Nolite me putare his sanitatem dedisse: Christus per seruos suos facit ista miracula. Credite & vos, & videbitis, quia deuota Deo fides, non eloquentiæ vanus tumor, talia signa mereatur: confugite ad Crucifixi legem, vosque eius imitamini famulos, & hoc scientiæ fine contenti, nulla deincèps secularis imprudentiæ argumenta quęratis. Hactenùs Antonio dicente, miro philosophi stupore perculsi, cum honorifico salutatu ab eo recedẽtes, multùm eius sibi fatebantur profuisse conspectum.

Signi Crucis mira vis

Hoc in eo viro mirabile est, vt hominem in extremo mundi limite conditum, & fauor principum, & omnis celebraret aula regalis. Nam & Constantinus Augustus, & eius liberi Constans atq; Constantius, talia cognoscentes, crebrò ad eum, quasi ad patrem, missis literis obsecrabant, vt reciprocis eos scriptis hilararet. At ille eiusmodi manens, qualis & antè, quàm literæ ad eum venirent, fuerat, nec salutatione principum mouebatur, & tanquàm non acceptis literis, conuocatis monachis aiebat: Reges seculi ad nos miserunt epistolas: quæ hìc Christianis adhibenda miratio est? Licèt enim diuersa sit dignitas, attamen eadem nascendi moriendique conditio est. Illa sunt omni veneratione percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quòd hominibus Deus legem scripserit, quòd per filium suum proprijs Ecclesias ditauerit eloquijs. Quæ monachis est ratio cum epistolis Regum? Cur accipiam literas, quibus consueta nesciam reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab vniuersis fratribus, vt Christianos

Antoniũ & Imperatores & aulici celebrant.

reges

reges suis literis refrigeraret, nè scilicet per silentium eius exasperarentur, ad susceptas Epistolas conuenientia rescripsit: Laudauit primùm, quòd Christum colerent: deindè salutaria persuasit, nè magnam putarent Regiam potestatem, nè pręsenti carnis imperio tumentes, se homines esse nescirent, & iudicandos à Christo obliuiscerentur. Ad postremum, clementiæ circa subiectos & iustitiæ, curæ quoquè inopum admonuit, atque vnum sempiternum esse regem omnium seculorum Iesum Christum epistolis testatus est. His Principes susceptis, vehemētissimè lętabantur. Sancta quoquè apud cunctos Antonij flagrabat opinio, ità vt eius se filios cuperent nominari. Magna etenim cum aduenientibus affabilitas, omnium in se studium conuerterat.

Postquàm ergò gentiles confutati, reges admoniti, fratres ab eo sunt consolatione releuati, ad interiorem montem, & ad rigorem solitum regressus est: ibiquè sæpè cum
Dan. 8. introëuntibus deambulans, ac residens stupebat, sicuti in Daniele scriptum est: & interiectis horarum spatijs, consequentia respondebat, vt intelligeretur aliqua reuelationis vidisse secreta. Nam in monte positus, ea, quæ in Aegypto longè gerebantur, præuidēs, Episcopo Serapioni ibì cōstituto narrauit. Lamentabilis sequitur visio, & omni lachrymarum fonte plangenda. Cùm enim fratribus circa se sedentibus operáretur, intentè fixit oculos in cęlum, gemens atque suspirans: & post aliquantum spatium reuelationis inceptæ, nimio dolore contremuit, & statìm fixis genibus, ante Dei vultum prouolutus orauit, vt clementia sua futurum scelus auerteret. Succeduntorationi lachrymæ, metus ingens inuadit pręsentes: obsecrant, vt tantæ calamitatis exponeret visionem. Singultus occupant vocem, lingua fletibus pręperditur, & in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Vix tamen cum vociferatione luctuosa ait: Melius erat, ô filioli, impendens piaculum cita morte lucrari. Sic incipiens, rursùm lachrymis vincitur, & inter ægra suspiria tandèm pectori commodans vocem, Magnum, inquit, quoddam & vniuersis seculis inauditum imminet nefas. Magno fides Catholica turbine subuertetur, & homines iumentis similes, Christi sancta diripient. Vidi enim altare Domini mulorum circundatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant. Hęc est causa gemituum meorum, quos audístis. Et facta est vox Domini, dicens: Abominabitur altare meum, nec mora, visionem sequitur effectus. Nam post annos duos sęua Arrianorum erupit insania. Tunc ecclesiarum fuerunt rapinæ, tunc diuinorum temeratio vasorum: tunc pollutis ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria: tunc paganorum opificum pręsidia, aduersùs Christum cōparata, cum assumptione palmarum, quod idololatriæ apud Alexandriam insigne est, ad Ecclesiam pergere compellebantur Christiani, vt Arrianorum populi crederentur. Proh scelus, horret animus replicare quę gesta sunt. Virginum, matronarumque ereptus pudor, sanguis ouium Christi in Christi templo effusus, veneranda respersit altaria: Baptisterium pro voluntate gentilium pollutum est. Nihil defuit, visionis veritatem monstrauit effectus, quòd calcitrantium mulorum indisciplinatio, Arrianorum esset impietas.

Visio tristissima S. Antonij.

Nota, et cōfer cum nostris temporibus.

Sed istam tristitiam consequentis reuelationis prosperitate consolatus est, & ait: Nolite, filioli, mœrori vos penitùs dare: vt enim iratus est Dominus, sic rursùm miserebitur, & suum citò Ecclesia recuperabit ornatum, eosque, qui in persecutionibus fidem Domini seruauerint, solito videbitis fulgore relucētes. Reuertentur ad foueas suas serpentes, & religio longiùs propagabitur: tantùm videte, nè fidei vestræ synceritas Arriana labe sordescat. Non Apostolorum, sed dęmonum, & patris eorū diaboli ista doctrina est: ob id per insipientiam iumentorum, similis pecudum eorum expressus est animus. Hucusquè Antonius. Sed nos minimè conuenit diffidere, tam grande miraculum per
Matth. 17. hominem potuisse ostendi. Saluatoris enim promissio est, ità dicētis: Si habueritis fidem vt granum sinapis, dicetis huic monti, Transfer te, & transferetur, & nihil impossibile
Iohan. 14. erit vobis. Et iterùm: Amen amen dico vobis, omne quod petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Petite, & accipietis. Ipse enim suis discipulis, & vniuerso credentium gregi nunc subiectionem dęmoniorum, nunc variarum infirmitatum pollicens curati-
Matth. 10. onem, aiebat: Gratìs accepistis, gratìs date. Nunquid suæ virtutis imperio curabat Antonius? nunquid suæ possibilitatis arbitrabatur esse quod fecerat? orationibus, non pręceptis, dęmones morbiquè cesserunt, & ad Christi Dei nostri nominationem semper vniuersa perfecta sunt. Nemo sapientum, sanitatum admirationem adscribat Antonio, sed Domino Iesu, qui solitam erga creaturas suas exhibens beneuolentiam, nunc quoq; per

per electum famulum suum indulgenter exercuit. Antonius tantùm orabat,& ob vitæ eius merita,cuncta Dominus largiebatur.

Sæpè autem & cõtra voluntatem ad exteriorem montem à fratribus perducebatur. Et cùm iudices,qui ad interius archisterium propter asperitatem itineris,& obsequentium multitudinem, & horridam solitudinem ire non poterant,precariò quæsiêrunt, vt eius fruerentur adspectibus, vt impetrare possent, quia molestissimè ferebat vexationem discursuum:ipsos catenatos,quos aut noxietas,aut vigor publicus constrinxerat, ad eum destinabant, scientes tales ab Antonio non posse contemni: quorum fletibus superatus, pertrahebatur ad exteriorem montem, agnoscens laborem suum vtilem miseris fore: suadebatque iudicibus,qui eum inuitauerant, vt in sententia proferenda, & odio & gratiæ,Dei timorem anteponerẽt,nec ignorare eos debere,quod scriptum est: Quocunq; iudicio iudicaueritis, in eo iudicabitur de vobis: attamen inter medios sermones charæ sibi solitudinis recordabatur. Post coactam itaq; pręsentiam, quam Ducis preces, & quod verius est, miserorum fletus extorserat, post salutaria monita, post reorum commendationem,quorũdam etiam absolutionem, postulanti Duci,vt paulò largiùs eidem suam pręsentiam indulgeret,ait,non posse se diutiùs ibidèm morari,grato vsus exemplo, quòd sicutì pisces ab aqua extracti, mox in arenti terra morerentur, ità & monachos,cum secularibus retardantes,humanis statìm resolui confabulationibus. Ob id ergò, inquit, conuenit vt pisces ad mare, ità nos ad montem festinemus, nè tardantibus nobis aliqua propositi succedat obliuio. Pro tanta hominis sapientia Dux miratus,iustam de eo tulit veramque sententiam,dicens: Verè istum esse Dei famulum agnosco, nec in rustico homine potuisse tantam aliquando inesse sapientiam,nisi diuino amore regeretur.

Match. 7.

Pręterea cùm Balatius,qui sub Nestorio pręfecto Alexandriæ, dux Aegypti fuit,homo Arrianæ iniquitatis studiosissimus fautor, ità Christi Ecclesiam persequeretur, vt animo vesano virgines monachosque verberaret in publico, ad eum Antonius literas misit, quarum ista sententia est: Video iram Dei venientem super te: desine persequi Christianos,nè te ira occupet,quæ proximum iam tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam & irrisit,atq; in eam expuens,proiecit in terram: portitores quoquè multis afficiens iniurijs, Antonio talia renunciari pręcepit: Quoniam cura tibi tantoperè monachorum est,etiam ad te mei vigoris transibit disciplina. Sed confestim minitatorem oppressit supplicium.& post quinque dies os effrenatum vltio diuina compescuit. Egreditur enim ad primam mansionem Alexãdriæ,quæ appellatur Chęreum,cum supradicto Aegypti pręfecto Nestorio, vehuntur equis, quos inter omnes Balatius, cuius erant,mansuetissimos nutrierat. Cùm ergò pariter solito sibimet equi alluderent,mitior, quo Nestorius vehebatur, morsu repentino Balatium decussit in terram, ac sic in eum inhians, femora eius lacerauit atque corrosit, vt statìm relatus ad ciuitatem, post tertium diem moreretur, vniuersique agnoscerent minarum ab Antonio prędictarum effectum quantocyùs consecutum,digno persecutoris fine completo.

Nota odiũ in monachos &c.

Epistola Antonij ad Balatium Arrianum.

Balatij interitus.

Cæterùm ad se venientes mira cum modestia Antonius admonebat,vt oblita seculi dignitate, remotioris vitæ beatitudinem appeterent. Si qui autem maiori potestate premebantur, nec poterant obtinere iustitiam, ità eos obnixè defendebat, vt ipse pro illis pati videretur iniuriam. Multis vtilis fuit præclari senis oratio : multi magnis diuitijs,& altiori militiæ gradu derelicto, eius adhęrere cupiebant curriculis. Et vt infinita breui sermone compræhendam, bonum Aegypto medicum Christus indulserat. Quis non tristitiam apud Antonium mutauit in gaudium? Quis non iram vertit in pacem? Quis orbitatis luctum non ad eius temperauit adspectum? Quis non mœrore paupertatis, quo premebatur, abiecto, statim & diuitum despexit opulentias, & in sua lætatus est paupertate?Quis post lassitudinem monachus,non eius iuuatus est hortatu?Quis adolescentiæ ætatis accensus ardoribus, non ex eius admonitu pudicitiæ amator fuit? Quis vexatus à diabolo,sine medela redijt?Quis inimici cogitationibus distractus,cæca tempestate sopita, sereno non regressus est animo? Sciebat enim quo quisque laboraret incommodo,& ex vitæ meritis discretionem spirituum agnoscens, adhibebat morborum, prout erant vulnera, sanitatem. Vndè effectum est, vt post eius disciplinam omnes diaboli panderentur insidiæ. Multæ quoquè desponsatæ puellæ ad eius conspectum ab ipso penè thalamo recedentes, in Ecclesiæ matris gremio consederunt. Quid

Bonus Aegypti medicus Antonius.

Ex toto orbe ad eum confluunt.

plura? Totius orbis homines ad eum confluebant, & vniuersarum gentium varietas bellicosissimum contra dęmones virum conspicere gestiebat. Nullus se frustrà illuc venisse conquestus est: omnibus delectabile atque iucundum laboris commercium fuit. Fatigatio enim itineris, emolumentum viatici reportabat, sicut rei probauit effectus. Nam post resolutionem eius, quasi communi vulnere orbitatis excepto, proprium singuli parentem luxerunt.

Suprema S. Antonij ad fratres oratio.

Quis autem finis vitæ eius fuerit, dignum est & me commemorare, & vos cum desiderio audire, quia & hoc imitabile in eo cunctis fuit. Iuxta consuetudinem ad visendos fratres, qui in exterioti monte erant, venit, ibique à diuina prouidentia de sua morte condiscens, ità exorsus est: Vltimam, filioli, pàtris audite sententiā: non enim arbitror, quòd in hoc seculo iterùm vos visuri simus. Cogit cōditio naturæ, vt post centenarium numerum, quem annis quinque supergredior, iam resoluar. Ità locutus, audientium pectora contristauit: gemitus lachrymæque dicta mœrentia consecutæ sunt. Amplexabantur eum vniuersi, quasi iam de seculo recessurum. At ille tanquàm aliena deserens, ad propriam patriam profecturus, magna cum lętitia pręcipiebat, desidiam instituto nō debere subrepere, sed tanquàm quotidiè morituros, vt antè prædixerat, à sordidis cogitationibus animam custodire, & omnem æmulationem ad sanctos quosque conuertere: ad Meletianos verò schismaticosque, ne propè quidem accedere. Scitis enim, aiebat, eorum antiquam peruersitatem: neq; cum Arrianis communione iungamini, quia impietas eorum iam omnibus manifesta est. His etiam illud addebat, nullum debere Christianum, cùm seculi viderit potestates pro Arrianorum & Meletianorum pugnare nequitia, à Christi territum discedere veritate: mortalium illam esse defensionem, nec diù fallacem permanere posse phantasiam. Quapropter, aiebat, custodienda est pia fides in Christo, & patrum religiosa traditio, quam ex scripturarū lectione, & crebro meæ paruitatis didicistis admonitu.

Vitandi hæretici.

Traditio Patrū seruanda.

Finito sermone, fratres eum vehementissimè retardabant, glorioso patris cupientes termino decorari. Sed multas ob causas, quas & silentio demonstrabat, pręcipuè tamen ob pręsumptam Aegypti consuetudinem, contradixit. Mos etenim Aegyptijs est, nobilium & pręcipuè beatorum martyrum corpora linteamine quidem obuòluere, & studium funeri solitum non negare, terra verò non abscondere, sed super lectulos domì posita reseruare. Hunc honorem quiescentibus reddi, inueteratæ consuetudinis vanitas tradidit. De hoc Antonius sępè & Episcopos deprecatus est, vt populos Ecclesiastica consuetudine corrigerent, & laicos viros ac mulieres rigidiùs ipse conuénit, dicens: Nec licitum hoc esse, nec Deo placitum: quippe cùm patriarcharum & prophetarum sepulcra, quæ ad nos vsque perdurant, hęc facta conuincerent. Dominici quoquè corporis exemplum oportere intueri iubebat, quod in sepulcro positum, lapide vsque ad resurrectionis diem tertium clausum fuerit. Atque his modis vitium circa defunctos Aegypti, etiam si sancta essent corpora, coarguebat, dicens: Quid maius aut sanctius corpore potest esse Dominico, quod iuxta consuetudinem gentium cæterarum, humo conditum esse scimus? Hæc iusta persuasio multorum insitum euellit errorem, & repositis in terra cadaueribus, Domino gratias pro bono magisterio retulerunt. Metuens ergò consuetudinem supradictam, nè eodem etiam circa se laberentur errore; celeriter valedicens monachis, qui confluxerant, ad amicum virtutis habitaculum repedauit.

Verba S. Antonij extrema ad duos discipulos.

Post menses autem paucos, cùm non mediocre incommodum senilia membra turbâsset, vocatis ad se duobus fratribus, quos ibidèm ante quindecim annos modico interuallo seiunctos instituerat, quique etiam ei iam seni cœperant ministrare, ait: Ego quidem, filioli, secūdùm eloquia scripturarum, Patrum gradior viam. iam enim Dominus me inuitat, iam cupio videre cęlestia: sed vos, ô viscera mea, admoneo, nè tanti temporis laborem repentè perdatis. Hodiè vos religiosum studium arripuisse arbitramini, & cœptæ voluntatis fortitudo succrescat. Varias dęmonum nôstis insidias, vidistis eorum & impetus feroces, & vires effœminatas: Iesum suspirate, & credulitatem nominis eius vestris figite mentibus, & à certa fide vniuersi dęmones fugabuntur. Mementote etiam admonitionum mearum, & incertæ conditionis vitam ancipitem quotidiè pertractate, & cęleste vobis pręmium sine cunctamine tribuetur. Schismaticorum quoquè & hęreticorum venena vitate, meumque circa eos odium sectamini, quia Christi sunt inimici.

Cauēdi hęretici.

Scitis

Scitis ipsi, quòd nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquãdo fuerit, propter prauam eorum voluntatem, & pertinax contra Christum bellum. In hoc autem magis estote soliciti, vt Domini pręcepta seruetis, vt post mortem vestram sancti quique, quasi amicos & notos, in æterna vos recipiant tabernacula. Hęc cogitate, hęc sapite, hęc retexite: & si qua meî vobis cura, si qua Patris memoria est, si mihi vicarium repręsentatis affectum, nullus ad Aegyptum meas perferat reliquias, nè vano corpus honore seruetur, nè vituperati ritûs à me, vt nôstis, etiam circa me seruentur obsequia: huius enim rei gratia maximè huc sum regressus. Vos igitur humo tegite, vos patris operite corpusculum: & illud quoquè senis vestri custodite mandatum, vt nemo præter vestram dilectionem locum tumuli mei nouerit. Confido in Domino, quia necessario resurrectionis tempore, hoc corpusculum resurget incorruptum. Vestimentorum autem meorum sit ista diuisio: Melotem & pallium tritum, cui superiaceo, Athanasio Episcopo date, quod mihi nouum ipse detulerat: Serapion Episcopus aliam accipiat melotem: vos cilicinum habetote vestimentum, & valete viscera mea: Antonius enim migrat, & iam non erit in pręsenti seculo vobiscum. *Eccè qualis Antonij vestitus.*

Verba finierat, & osculantibus se discipulis, extendens paululùm pedes, mortem lętus adspexit, ità vt ex hilaritate vultûs eius, angelorum sanctorum, qui ad perferẽdam animam eius descenderant, præsentia nosceretur. Hos intuens, tanquàm amicos videret, animam exhalauit, & additus est patribus, secundùm ordinem scripturarum. Seruauerunt mandata discipuli, inuolutum, vt pręceperat, corpus humo operientes: & nemo interim vsque ad hanc diem, pręter eos, vbi sit conditum, nouit. Legatarius autem Antonij benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio eius meruerat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur, & tanquàm magna hęreditate ditatus, lętanter per vestimentum recordatur imaginem sanctitatis. Hic Antonio vitæ terminus fuit, ista principia meritorum: quæ licèt parciori, vt pręedixi, sermone narrauerim, tamen ex his potestis aduertere, qualiter homo Dei à pueritia ad senectam vsq; peruenerit: & quòd omni semper dubitatione calcata, nec languori, nec longæuæ quicquam ætati aliquando concesserit. Magìs autem ęqualitatem propositi tenens, nec vestimentum mutauit, nec pedes lauit, nec escam sectatus est molliorem: oculorum quoquè aciem, & numerum dentium, licèt paululùm ob ætatem viderentur attriti, necnon & pedum incessum, totius etiam corporis firmitatem, ità & contra iura naturæ meritorum gratia custodiuit, vt lauatorum corporum, quæ balneis atque delicijs confouentur, hilarior eius caro videretur. *Firmitas corporis vsque ad obitum.*

Hoc etiam fratres, quòd per omnes prouincias amor eius famaque volitauit, quem nec librorum disseminatorum oratio luculenta, nec mundanę sapientiæ disputatio, nec nobilitas generis, nec opum infinita congestio commendauit, cui omnium ore est adscribendum, nisi Christo, cuius hoc donum est? qui deuotos eius animos erga suam pręuidens maiestatem, hominem alio pene orbe celatum, & inter tantas positum solitudines, Africæ, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi etiam, quæ vrbium caput est, Romæ, vt in exordio promiserat, demonstrauit. Creatoris est ista benignitas, qui famulos suos, licèt nolẽtes, nobilitare consueuit, vt virtus possibilis, nec vltra humanam esse naturam, sanctorum doceatur exemplis, & ad beatæ vitæ imitationem, ex fructu laboris optimus quisque impellatur. Hunc itaq; fratribus librum magnoperè perlegere curate, vt agnita fideli vita sublimium monachorum, sciant quòd Saluator noster Iesus Christus glorificantes se glorificat, & seruientibus sibimet non tantùm regna cęlorum, sed etiam hîc in ipsis montium secretis latére cupientibus, famæ tribuit nobilitatem: scilicet vt & ipsi fruantur laude meritorum, & cæteri eorum prouocentur exemplis. Si autem necessarium fuerit, & gentibus legite, vt vel sic agnoscant, quia Dominus noster Iesus Christus, non solùm est Deus Dei filius, sed etiam his, qui eum solicitè colunt, & in eum fideliter credunt, hanc dedit potestatem, vt dæmones, quos illi deos esse arbitrantur, conculcent atque eijciant, deceptores scilicet hominũ, & totius corruptionis artifices. *Christi benignitas in seruos suos.*

DE INVENTIONE SANCTORVM DIODORI, MARIANI, ET ALIORVM INNVMERABILIVM MARtyrum historia, grauiter & eruditè conscripta circa tempora Caroli Crassi, vel Arnulphi Imperatoris. Habetur in vetustis manuscriptis codicibus.

PRAEFATIO.

GLoriosissimos martyrũ triumphos venerari, piæ deuotionis est, quatenùs & eorum suffragijs muniri, & exemplis accendi vnusquisq; fidelium studeat, qui Christi sanguine lotus, ad illam conscendere Ierusalem festinat, vbi angelorum frequentia Deo gaudet assistere, vbi Cherubim & Seraphim nimio ardore intuẽdi ineffabilem claritatem diuinæ dulcedinis inflammascunt: vbi throni Apostolici inenarrabili fulgore coruscãt, vbi martyrum legiones cum coronis exultant, vbi virginum chori byssino candore nitescunt, vbi diuersi sanctorum ordines indesinenter sine vlla tædij lassitudine cum tripudio iubilare gloriantur: cui agnus ille immaculatus pręsidet, qui æreas portas & ferreos vectes confregit inferni, qui crucis cuspide draconis illius antiqui, qui humanum genus absorbebat, perforauit maxillam, ac suo fulgore omni solis radio incomparabiliter splendidiùs eam illustrat: quem videre, gaudere est: cui assistere, regnare est: cuius conspectibus adstare, feliciter est viuere. Solennitas enim martyrum, euidens exhortatio imitationis est: quam hi solummodò celebrare ritè censentur, qui eos imitari pro viribus satagunt, & eorum sequi vestigia delectantur. Ineffabilis enim pietas Dei nostri in suorum martyrum triumpho, cùm sit multiplicis bonitatis, artificiosum nostræ saluti prospexit cõmodum: quatenùs dum illos mundus conterit, nos erudiat: & cùm eos cruciatus afficit, nos ab horrore perpetui cruciatûs absoluat. Verùm quia, quantum oportet, dicere nequimus, à laude tamen Domini linguam cõpescere, & eius miracula tacere nullo modo debemus: quia licèt secretum regis celare bonum sit, mirabilia tamen Domini & laudes eius prędicare laudabile est.

Cęlestis Ierusalem.

Iob 40.

Martyrum certamina quid nobis conferant.

Tob. 12.

NARRATIO.

EO itaque tempore, quo beatus Stephanus Romanæ præerat Ecclesiæ, qui beato Petro Apostolorum principi vicesimusquartus in Apostolica Sede successit, grauis persecutio in Christifideles exarsit. Is cùm plurimos quotidiè persecutionibus Christianos affici conspiceret, & ipse ad subeundum pro Christi nomine martyrij agonẽ proximus esset, duos presbyteros, testimonio fidei probabiles, instituit, * Varinum videlicet & Armenium, qui sanctorum passiones, quos assiduè pati videbant, conscriberent, & per quatuor mundi climata diuulgarent ad instructionem fidelium, sanctorumque memoriam, & ad laudem illius, qui in sanctis suis mirabilis est, & eis post mortem fluctiuagi seculi coronam confert felicitatis perpetuæ. Quæ ergò tantorum virorum testimonio tũc facta didicimus, & nostris reuelata temporibus videmus, inuocato Domini Iesu Saluatoris nostri nomine, aggrediamur ipso adiutore dicere.

17. IANVAR.

* Viridianũ

Psal. 67.

Temporibus ergò Numeriani impijssimi Cæsaris, dum in Romana vrbe idolorum cultura à sacrilegis haberetur, in Christi cultores grauis persecutio exarsit impijssimi Cæsaris iussu. Beatus igitur Chrysanthus & Daria virgo, plurimis iam martyrijs affecti, gratia Christi cùm victoriæ coronam in omnibus consequerentur, eiusdem Imperatoris furia extra portam Romanæ vrbis via Salaria in arenario depositi, terra & lapidibus obrui iussi sunt viui. Cumque omnipotens Deus multa fidelibus præstaret eorum interuentionibus beneficia in loco eodem, euenit vt die natalis eorum infinita populi multitudo inibi conueniret, viri simul ac mulieres, pariter & infantes, & innuptæ puellæ & iuuenes. Hoc igitur cùm fuisset Numeriani auribus intimatum, iussit vt in introitu cryptæ paries leuaretur. Quod cùm fuisset impletum, montem qui cryptæ imminebat,

Martyriũ Chrysanthi & Dariæ.

super eos deiecit: & ità factũ est, vt omnes pariter, dum diuina perciperent sacramenta, & martyrum gloriam celebrarent, ipsi quoquè ad gloriam martyrij pertingerēt. inter quos erant Diodorus presbyter, & Marianus diaconus, & plurimi venerabiles clerici. Populi autem multitudinis numerum, & nomina vtriusque sexûs & ætatis ipse solus nouit, qui eos in cęlestibus sedibus collocauit. O quantus angelorum exercitus adfuit, qui tot millia sanctarum animarum cum iubilo ad mœnia Ierusalem deportauit. O quanta in cęlis exultatio, cùm tot millia sanctorum vno Christus momento coronauit. O mira Apostolorum lętitia, cùm eorum numero tot millia fidelium Deus simul adiunxit. Iubilent throni Apostolici, tantorum sacerdotum & clericorum conuentu. Gaudeant sancti martyres, tantorum virorum & iuuenum coronatorum contubernio. Lętentur virgines, tantarum innuptarum & matronarum consortio. Innocentes, plaudite (qui non loquentes, sed morientes confessi estis Christum, & induti stola gloriæ, agnum sequimini immaculatum) de tantorum puerorum collegio. Diuersi sanctorum ordines, immensis laudibus Christo confitemini, qui vno momento vestris choris tantos pręuidit martyrum addere socios.

Innumeri Christiani dum martyrum celebrant gloriam, necantur.

Hic thesaurus in paradiso collocandus, iniquissimi Cęsaris perfidia montium ruina absconditus, per plura latuit tempora: & licèt à plurimis sit exquisitus pontificibus, à nullo tamen reperiri potuit. Sed omnipotens Deus, qui immutabilis perseuérans, mutabiliter dispensat tempora, suorum martyrum gloriam reuelare voluit suis fidelibus. Vndè sanctum Stephanum suæ sanctę pręfecit Apostolicę Ecclesiæ, cuius ad hoc inspirauit animum ardore mirabili, vt tantorum sanctorum quęrere aggrederętur thesaurum, ruina obrutum. Hic igitur fossores aduocat, & benedictione munitos, vbi & qualiter fodere debeant, instruit. Reliquit fossas, quas prędecessores sui plurimi plures fecerant, & ostendit eis locum, vbi fodere debeāt, quem ei reuelatum diuino affamine non ambigimus. Incipiunt fossores terram egerere, sed plùs omnibus ipse insistit Deo digno operi. Nam illi fodiunt manibus, hic Deum dignis orat precibus. Illi quęrunt fodiendo, hic orando inuenit. Hoc quis ambigat diuina factum prouidentia? Circa primi nanque Stephani martyris tempora, cùm ipse Romanam gubernaret Ecclesiam, hęc in Christi martyribus persecutio exorta est, & sexto Stephano Romanæ pręsidēte Ecclesiæ, ipsorum facta est inuentio. Ille itaq; martyrij coronatus est gloria, hic omnium virtutum redimitus est diademate. Circa illius tempora cœtus sanctorum per diuersa tormenta ad cęlorũ gaudia angelicis choris aggregatus est: huius temporibus per eius sacræ doctrinæ documenta plurimi quotidiè eruditi, ad virtutes cōuertuntur à vitijs. Illius, inquam, exemplo plures coronam consecuti sunt martyrij: istius exemplo plures bonis operibus locupletati, ad paradisi mœnia festinant, diuersis virtutibus adornati. Ab eo constituti sunt, qui sanctorum triumphos scribendo innotescerēt posteris: ab hoc statuti sunt, qui quęsitos & inuentos prodant venerationi fidelium.

Stephanus Pontifex quærit eorũ corpora.

Innotescerēt, pro, facerent innotescere.

Inuento igitur sacratissimo thesauro, nullis copijs coæquando, ipse prior accinctus cryptam ingreditur, & stipatus diuersis venerabilis sacerdotij gradibus, ac cœtu populi orthodoxæ fidei, Deo dignas laudes cum exultatione referēs, inter ruinas & lapidum congeriem, proprijs cœpit manibus omni mũdo venerabiles margaritas legere de sanctorum corporibus, nec cessat suo sancto studio, donèc omnia fragmina artuum à ruinæ segregaret congerie. Collectis itaque artubus per dies aliquot, propter maximam ruinæ montium congeriem, tanti odoris nectar inerat loco, vt omnes reficeret qui aderant. Quamobrem fossores magìs ac magìs labori operam dare exardescebant, lassitudinis & corporei alimenti immemores. Nocturno siquidem tempore angelicæ voces in crypta audiebantur, & psalmodiæ hymnizantium, tantusque splendor illam illustrabat, vt nullus auderet nocturno tempore accedere. Peracto autem opere, idem sanctissimus Papa litaniam indixit, & congregato omni cœtu Cleri & populi Romanorum ciuium, discalceatis pedibus, cum lampadibus & crucibus, omnique apparatu ecclesiastico adueniens, in feretris cum psalmis & canticis spiritalibus, sanctorum corpora introduxit in Vrbem: ipseque prior incedens, & feretrum proprijs gestans humeris, cum exultatione & iubilo, sub die decimosexto Calendarum Februariarum, anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi octingentesimo octogesimo & sexto, Pontificatûs verò sui anno primo, Imperij autem domini Caroli excellentissimi Augusti anno quinto, Indictione quarta: quorum in Lateranensi palatio aliquos apud ecclesiam, quam ipse

Odor mirificus ex reliquijs.

Is est Carolus Crassus.

idem iam ruinæ proximam, à fundamentis renouauerat, quæ ad Apostolos dicitur: alios per diuersos cardinales titulos condidit digna honorificentia: alios etiam circunquaquè per diuersa largitus est monasteria, vbì plurimis hodieq; coruscant miraculis, ad laudem & gloriam Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, cui est honor & gloria in secula, Amen.

De miraculis, quæ in horum martyrum inuentione facta sunt.

SAnctorum Diodori & Mariani, sociorumq; suorum reuelationis tempore, quæ Deus dignatus est miracula ostendere, operæprecium dicere duxi. Erat igitur vir quidam illustris, genere & nomine Franco, quem dominus Stephanus sanctissimus Papa fossoribus præesse instituit: vt & operi admoniti attentiùs insisterent, & de inuento cælesti thesauro, ipsius solicitudine vel quippiam fraudare nequirent. quo narrante sub protestatione diuina, didici quæ dico. Cùm propter inęstimabilem scopulorum ruinam, sanctorum fragmina graui labore legerentur, per dies plurimos tanta inibì fragrantia inerat, acsi lapidum congeries in rosarum flores & liliorum inęstimabilem multitudinem verteretur. Hic prudentiori consilio lampadem aqua plenam, desupèr oleo modico misso vix ad crassitudinem vnius digiti, accendi in crypta præcepit, quatenùs lumine locus non indigeret, qui tanto odore fragrabat. Accensa igitur lampas, continuis septem diebus ac noctibus semper arsit, vt nec oleum deficeret, nec eius flamma vllo ventorum flamine extingueretur. quibus indicijs manifestè datur intelligi, quanta gloria digni habeãtur in cęlis, quorum fragmina artuum inter ruderum cœnum talibus virtutibus coruscant.

Miraculum insigne apud reliquias.

Prędictus autem vir cùm die quadam opportuno commodo aliquantùm decreuisset abesse, quem fidelem sibi arbitrabatur, Adalfredum quędam sua vice, donèc rediret, operi pręfecit: sed hic sacerdotis cuiusdam, nomine Albini, exhortationibus suasus, de inenarrabili thesauro, sanctorum artuum partem quandam furatus est, non ob sanctitatis venerationem, sed pro lucri venalis amore, prout res gesta demonstrat. Hic redeunte domino, licentiam petijt propriam domum reuisendi, volens furtum, quod fecerat, suo domino nesciente, abscondere: sed domum veniens, scrinio furtum reposuit & celauit. Nocte autem eádem graui lãguore percussus, cœpit tremere, & toto corpore emortuo acerrimè vexari, & quantùm poterat balbutire, reum se in sanctos clamabat, nullum cibum, nullumque potum appetens, somni nunquàm sopore vel ad momentum quiescens. Cumque per aliquot dies semiuiuus commissum lueret, & omnibus horis mortuus crederetur, tandèm clamare cœpit seniorem ex nomine. Cui cùm nunciatum fuisset, compassione motus, ad visitandum eum profectus est suprà memoratus Franco. Venit igitur ad domum, in qua semiuiuus iacebat languidus. Quam cùm ingressus fuisset idem Franco, mox vt eum æger conspexit, qui ab omnibus exanimis putabatur, sub celeritate surgẽs, prostrauit se ad pedes eius, & furtum, quod de sanctorum artubus persuasus fecerat, anxius prodidit. Cumque interrogaretur, an se cõualescere posse speraret, ait: Ad hoc mihi aliquantæ induciæ cõcessæ sunt, & spatiolum vitæ pręstitum, vt tuis reddam manibus, quod furari reus ausus sum. Nam duos reuerendissimos viros in vestibus albis vultu terribili ad me venisse conspexi, & vt eorum corpora redderem, aut quomodò ea auderem contingere, acerrimè cœperunt exigere. Quod cùm nimio terrore emortuus negare vellem, & eorũ nunquàm me corpora tetigisse assererem, his qui adstabant, dixerunt: Findite eum à vertice vsque ad pedes, & de occultis ipsius abditis ossa nostra abstrahite. At ij euaginato gladio imminentes, caput, gulam, pectus, ventrem & ilia findentes, hincindè trahere me cœperunt: sola dorsi spina cum ceruice & occipitio scissa non est. Tenuerunt etiam cor, & stringentes illud, acerrimè me cruciabant. Quotiès autem cor quantulumcunquè relaxabant, anhelitus reddebatur, & respirare mihi modicùm dabatur: quotiès verò cor tenebatur, moriebar inter manus eorum, & de pectore meo ossa, quæ malesanus rapui, omnium gemmarum fulgore splẽdidiora, trahebantur: & ità per continuos hos septem dies punior, similiter & per noctes. Modò verò priori fissura vincta, retrò per occipitium, & ceruicem, & dorsi spinam findendus sum. quamobrem nullo modo me euasurum scio, quia ad hoc tantummodò relaxatus sum, vt hæc proderem, & quod furto rapui, reddam. Hæc dicens, accessit ad arcellam, in qua sanctorum pignora absconderat, quam ità clausam reperit, vt nisi securi incisa, nullo modo

Vltio cęlestis in furẽ reliquiarũ.

Non sunt temerè cõtrectandæ sacræ reliquiæ.

modo aperiri posset. Quod ideò factum credo, nè vas, in quo sanctorum pignora celata fuerant, alio vsui deincèps habile aptaretur. Reddito igitur furto, & impetrata à seniore venia, cœpit cum lachrymis & graui gemitu coram ipsis pignoribus petere indulgentiã, & vt citissimè de domo eius deducerentur, obnixè poposcit. Quæ cùm educta essent, ille ad lectũ redijt, continuò se findendum expectans. Sed omnipotentis Dei Psal. 67.
misericordia, qui in sanctis suis mirabilis est, & neminem perire, sed omnes vult saluos 1.Tim. 2.
fieri, vltrà eos, quibus ad puniendum datus fuerat, non vidit: sed ab ipsis venerabilissimis viris commonetur, vt hęc palàm nunciet, & vlteriùs de eorum corporibus nihil pręsumat attingere. Post hæc ergò cœpit cibum quærere, qui continuos septem dies nullo alimento percepto, continuatim sub tanta angustia languerat, & post paucos dies pristinæ est sanitati redditus. Verùm nè quis hæc me arbitretur fingere, in veritate fateor, ipso Francone sub protestatione Domini Iesu Christi nominis narrante didici.

VITA S. SVLPITII, COGNOMENTO PII, BITVRICENSIS ARCHIEPISCOPI, AB EIVS AEQVALI

scripta optima fide, sed stylo rudi ac simplici, eáq; causa in Lectoris gratiam mutato per F. Laurentium Surium.

ORtus est beatus Sulpitius claris parentibus, inter ciues penè primarijs, & in castris regijs alitus. Idem autem ipse in ipso primæ ætatis flore, ruptis seculi laqueis, Christi militiam sic complexus est, vt in ea cõstanter perseuerare, immutabili animi proposito constitueret. Et erat sanè in illo adhuc valdè tenero ea religionis capessendæ cupido & feruor spiritûs, vt eius causa, si oblata fuisset à persecutore occasio, vltrò se supplicijs omnibus obiecturus videretur. Cœpit interim diuinarum sese tradere lectioni scripturarum, & in ijs, quæ ad fidei eruditionem pertinent, non segniter exercere: & vt ætatis feruescentis illicitas edomaret cupiditates, & in sapientiæ studijs quotidianos faceret progressus, sedulis ad Deum orationibus & abstinentiæ laboribus incumbebat. Ità ille ab ipsis propè incunabulis adeò fuit disciplinæ Ecclesiasticæ studiosus & obseruans, vt permultos tum senes, tum iuuenes ad ipsum confluentes, & quæ nostræ religionis sunt, ab ipso percontantes, non solùm ad fidem conuerteret, sed etiam perfectæ vitæ institutionibus imbueret. Aderat enim illi haud obscurè gratia spiritûs sancti, qua fretus, innumeros ad suî in fide Dei imitationem permouebat. Præcepta euangelica & doctrinam Saluatoris ante omnia summo studio exequendam dicebat. Etsi autem iuuenis esset, at tamen erat continentissimus, & hanc virtutem castitatis quasi fundamenti loco reponens, cæteras porrò superstruere perrexit virtutes. Itaque quod Dominus in Euangelio dicit, Sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei, id ità ille complexus est, vt spretis nuptijs, virginitatis propositum obtinuerit.

Ianvar. 17. Eius genus. Feruor spiritûs. Egregia continentia. Matt. 19.

Quantùm autem eorum relatione didicimus, qui ei ab ipsa pueritia ad nostra vsque tempora comites vel ministri fuère, in seculari adhuc habitu positus, magnam nauabat operam construendis monasterijs, basilicis à fundamento nouis exædificandis, dirutis verò instaurandis, ope & auxilio subleuandis miseris, in pauperes conferendis eleemosynis, in vincula coniectis non solùm sermone & exhortatione, verùm etiam sua opera & officio ex carcerum squalore liberandis. Templum quoddam haud procùl paterna eius domo aberat, ab hostibus vastatum & destructum, adeò vt nulla ibi cleri vel populi frequentia cerneretur. Eò se crebrò conferre solebat orandi causa: sed vt inanis gloriæ flatus vitaret, intempestæ noctis captans silentia, vestes clàm assumebat, quibus ex more pœnitentes vtuntur, atque ità diuinis vacabat meditationibus, donèc reuertente sole, iterùm seculari se habitu tegeret. Hæc eius pueritiæ fuère studia & exercitia, quibus eius in DEVM animus accendebatur. Accidit autem, vt cùm nocte quadam in eo templo cum duobus puerulis precibus insisteret, & delectaretur in

Optima studia.

Domino, duo teterrimi & immanes spiritus appræhensos pueros per vim extrahere niterentur. Sensit tandem à tergo clamantes & eiulantes pueros, coniicit oculos in illos nigerrimos spiritus, sublata manu incipit crucis exprimere signum, & eccè repentè illis disparentibus, pueri manent incolumes.

Crucis signo pellit dæmones.

Ex illo verò tempore damnatus & inuidus satan machinas suas omnes admouit ad euertendum hominem Dei, & cuius mentem corrumpere non potuit, cum minis & terroribus phantasticis conatur in ruinam impellere: sed de hoc suo dicemus loco fusiùs. Intereà cœpit coruscare signis & miraculis, adeò vt in ipso etiam seculari habitu dæmones fugaret verbo, & ægros suis precibus curaret. Valdè autem modis omnibus cauebat, nè quid sancto eius proposito, quod celatum volebat, humanus fauor & aura popularis gratiæ, detrimenti adferret, seque arrogantiæ vitio contaminaret. Cumq; ea quæ diximus, ab eo fierent, & ipse operum atque virtutum splendor ceu tacita quadam prædicatione, pijs diuinæ veritatis inferret lucem, impijs & obtrectatoribus perfidiæ tetram caliginem offunderet: perindè vt olim apud Aegyptios tenebræ erant densæ & horribiles, quæ palpari possent, porrò apud filios Israel lux: perrexit omnipotens Deus magnificari in sancto suo, & cœptum virtutis opus magis magisque prouehere. Iam enim fama sancti viri longè lateque diffusa, Austregisilus Bituricensis antistes à Theodorico principe obtinuit, vt liceret ipsi sancto Sulpitio docendi in ecclesia munus deferre: videbat enim doctrinæ gratia multos ad eum confluere. Annuit sine mora rex, vt tonsis capillis, in Clerum ille transiret. Itaque per gradus ad altiora promotus, etiam Leuiticum est adeptus ministerium: seruiebatque in Ecclesia, & in dies maiori signorum copia illustrabatur. Suggerentibus autem quibusdam, Clotarius rex petijt ab Episcopo, vt pro sua & exercitûs sui salute permitteret virum beatum in ipsius castris Abbatis fungi officio: cumque in eius & omnium, qui cum illo erant, sumptus ea essent collata, quæ in triduum sufficerent, illis duntaxàt seruatis, quæ ad vnius diei expensas essent satis, reliqua egenis elargitus est. Quæ res malè habuit ipsius familiares, quòd metuerent victum necessarium defuturum. Ad quos vir sanctus: Oculos, inquit, vestros, filioli, ad Deum referte, eiusq; regnum & iustitiam primùm quærite, & omnia apponentur vobis. Recordamini illius propheticæ sententiæ: Inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Et eccè subitò ad virum Dei tanta annonæ copia à fidelibus hominibus transmissa est, vt non absurdè ea, quæ erogârat, centuplicato fœnere, quemadmodùm Dominus suis promisit discipulis, se recepisse citra iactantiam gloriaretur.

Coruscat miraculis. Exod. 10. Fit Leuita. Magna in Deum fiducia. Matth. 6. Psal. 33. Matt. 10.

At non post multos dies, sæuissimo rex correptus morbo, ad extrema tendebat. Regina repentino luctu obruta, monilia abijcit, vestes lacerat, euellit capillos, genas discerpit, regemque haud aliter atquè iam extinctum plorat. Turbatur omnis regia domus, iunguntur dominæ lachrymis planctus aulicorum: fit concursus omnium ad virum Dei, eius amplectuntur genua, infundunt lachrymis: obsecrant, vt pro salute regis, in supremo discrimine constituti, preces DEO offerat. Permotus vir sanctus, faciem lachrymis rigat, tundit pectus, alta trahit suspiria, producit vigilias, conficit se ieiunijs, perpetuis Deum precibus pulsat. Exactis indè diebus quinque, regis fit etiam deploratior salus. Tum verò orant aulici virum sanctum, vt desinat se inedia conficere, paulumque cibi accipiat. At ille, Non comedam, inquit, donèc salutem principi obtineam à Christo, cui seruio. Illis contrà asserentibus, principem iam penè exhalâsse spiritum, nec debere eum frustrà se inedia tabefacere: vir Domini respondit: Vbì septem dies ieiunus permansero, vnà cum principe sanitati restituto cibum capiam. Aduenit dies cunctis optatissima, implentur sancti sacerdotis dicta, regi salus repentè redditur, omnium ore sacerdos prædicatur, & ad regis conuiuium honorificentissimè euocatur. fecerat enim hæc res charum eum omnibus & gratum. Hactenùs ea diximus, quæ à Maioribus nostris, sancti viri æqualibus siue contemporaneis accepimus: nunc porrò ea commemoraturi sumus, quæ partim ipsi vidimus, partim à nostris condiscipulis didicimus.

Regem suis precib. reddit incolumem.

Cùm igitur eius virtutum floribus, signorumque gemmis & gratia multiplici, regis aula ergregiè vernaret, odorisque sui fragrantia passim omnia complêsset, accidit vt sacer episcopus, cuius antè meminimus, feliciter migraret ad Dominum. Vbì autem ad noui pontificis electionem ventum est, & è populo alij alium, vt solet fieri, nominatur,

Austregisilus Episcopus obit.

rent: pars etiam quædam insanioris vulgi, primoribus nonnullis consentiret in cuiusdam simoniacam electionem, regisque consensus, magna vi auri oblata, ad id impetratus esset: nostri verò, quibus Saluator dicit, Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum: ab omnipotente Deo peterent beatum virum sibi dari Episcopum, mitterentque ad regem paucis verbis compræhensam legationis formulam, eamque per vnum ex ijs, de quibus dicitur, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum, regijs auribus insinuarent: tametsi rex tam copiosæ pecuniæ desiderio nonnihil inescatus teneretur, at tamen eius coniunx, diuino amore succensa, admonebat eum, post tanti pontificis è vita excessum, eum iure meritoque illi substitui debere, qui & meritis & miraculorum signis, & virtutum oramentis illi par esset: simul etiam ei in mentem reducebat, quòd eius precibus paulò antè ab ipsis mortis ianuis ad vitam esset reuocatus. Itaque rex maturiori omnia iudicio perpendens, spretoque malesuadæ cupiditatis consilio, repudiatis malorum consultorum persuasionibus, absque vlla dilatione iussit impleri, quod diuina erat prouidentia constitutum. Ità vir sanctus, Deo volente, primam obtinuit Aquitaniæ sedem, eodemque fauente & efficiente, vulgi inter se discrepantes animi in mutuam sunt concordiam redacti, pontificemque Sulpitium pariter amore complexi sunt.

Luc. 12.

Matt. 5.

Fit Bituricen. episcopus.

Ille verò iam factus pontifex, non honori, sed oneri suas supposuit ceruices. Deniquè omnibus omnia factus, non quæ sua sunt quæsiuit, sed quæ aliorum, vt salui fierēt. Vidisses ibi sanctum sacerdotem, velut lampadem diuinitùs accensam, tradere se ieiunijs multis, immò perpetuis, & vigilijs propè continuis, adeò vt si naturæ necessitas somnum interdùm exigeret, cum non in molli strato, quo nunquàm vsus est, sed humi, substrato cilicio & mattula, parcè captaret: Erat in eo insignis vitæ puritas & animi virtutes eximiæ: nec magnoperè curauit sermonis phaleras, sed cùm esset tot clarus virtutum charismatis, & signorum quoquè gloria illustris, disseminabat quotidiè verbum Dei per omnem regionem: breuiq; spatio tantum profecit apud populum, Iudaica perfidia contaminatum, vt quasi nouam veritatis lucem sibi adspicere viderentur: cumq; multa verbis, plura exemplis & factis doceret, nec imperaret alijs, quod non priùs ipse fecisset: nullum sanè non salutari expiatum lauacro, in ea vrbe Iudæū habitare permisit. Orabat autem iugiter Dominum pro illorum conuersione, docebatque eos per baptismum habere peccatorum veniam, nec sine illo posse eos saluos fieri.

Viuit in Episcopatu sanctissimè.

Ità factum est, vt eius sermonibus permoti, verique Solis iam illustrati radijs, planè obstupescerent, & veterum errorum ducti pœnitentia, cum fideli confessione accederent, & à sancto pontifice baptizarentur. Sic ille bellator egregius, diuina fretus ope, prædam ex inimici faucibus eripuit, & suo restituit authori, pulso ab animi penetralibus infidelitatis squalore. Ex ijs plerique in nostra religione hodieque superstites degunt. Iam verò ità cœpit in eo signorum gratia augeri, vt haud secùs, atquè olìm apostoli, miraculis coruscaret. Nam cùm paulò suprà dixerimus, dæmones eum verbo fugâsse, & ægros curauisse precibus: iam Deus noster hanc in eo gratiam ità cumulauit, vt processu temporis etiam cæcis lumen, surdis auditum, mutis loquelam, vitam mortuis, mancis manuum, claudis pedum officia restituerit: pluraque alia, quæ nimis longum sit explicare singulatìm, mira effecerit: è quibus tamen volumus in præsens saltem pauca referre.

Iudæos multos conuertit.

Gothaldus quidam filium suum, annorum circitèr decem, adeò ex linguæ impedimento propè mutum, vt sermo integer ab eius ore nunquàm prodiērit, ad pedes sancti viri deposuit, & filij morbum simul indicauit. At ille motus misericordia, suspirans, ad cælum oculos manusque sustulit, Christique clementiam plena fide cum lachrymis implorauit: deindè facta prece, in linguam pueri signum crucis impressit: moxque linguæ laxantur vincula, & in hunc vsque diem promptè expediteque loquitur.

Sanat elinguem.

Eo tempore, quo dira fames prouincias omnes obtinuerat, puer quidam ex inedia ferè extinctus, ad sancti pontificis genua aduoluitur, orans vt suî velit misereri. Respiciens ergò vir pius ad domûs suæ Præfectum, Hunc, inquit, puerum summo studio tibi noueris commendatum. Pollicetur ille se, quod erat iussus, diligenter curaturum. At interìm varijs ille negocijs distractus, cœpit puerum habere negligentiùs. Itaque frigore & inedia confectus, in fornacem se iactauit, cumque deficiente spiritu fessa membra iam trahere non posset, exanimatus est. Inquirit deindè Episcopus de puero,

perlustransque loca omnia pręfecti domûs suæ, cùm nulla de puero indicia reperiret, ab illo reposcit commendatum. Ille ad eius se abijciens pedes, eum se perdidisse fatetur. Protinùs vir Dei in suum se cubiculum recipit: humi prostratus, vbertim lachrymatur, crebrò suspirat, Dominum Iesum obnixè rogat, vt reddat ipsi puerum. Intantùm enim amissi pueri interitu cruciabatur, vt haud aliter coram Deo lugeret & plangeret, tanquàm apud Christi tribunal de ipsius manibus anima pueri esset requirenda. Intereà is, cui hoc ex officio incumbebat, ad fornacem inflammandam properat: visoque puero, rigida membra trahere conatur: sed sentiens exanimem, beato pontifici renunciat. Tum ille rursùs in terram prosternitur, fundit preces, prolixè suspirat. Deindè caput súbrigens, iubet cadauer pueri calida aqua perfundi: precesque sine intermissione continuans, pectusque verberans, Dominum Iesum interpellat. Et eccè sensim mouentur membra pueri, atque ad pedes orantis episcopi adrepit, ijsque contactis, pristinas recuperat vires, crediturque in pręsentem vsq; diem superesse. Nam multo posteà tempore apud nos demoratus est.

Extinctum suscitat puerum.

Gurges erat in Virisionensium agello, adeò copiosus aquis, & quidem dæmonibus consecratus, vt si quis qualibet ex causa in illum esset ingressus, ilicò demergeretur, pręfocatus à dęmone. Sed Dei benignitate contigit, vt illuc quandoquè adueniret sanctus Sulpitius: ad quem eius loci habitatores accedunt, supplices orant, vt ipsis velit opitulari, quandoquidem multos iam in eo gurgite & propinquos, & famulos amisissent. Ille solita pietate iussit chrisma cum oleo & aqua parumpèr commisceri, idque cùm benedixisset, tradidit discipulo, præcipiens vt his Elisei prophetæ verbis vteretur: Sanaui aquas has, & non erit in eis vltrà mors, neque sterilitas. Quod cùm ità factum fuisset, confestim malignus dæmon adeò loco pulsus est, vt deincèps feliciter omnes illic egerint, & sine periculo pisces frequentes in litus trahantur.

4. Reg 2. Profligat dæmonem ab aquis.

Breui interiecto tempore, rusticus quidam, ob æstatis temperandos ardores, vltrò se in flumen misit: sed repentè dæmonis laqueis constrictus, necatur. Non longè aberat is locus ab ædibus basilicæ, vbì in quadam exhedra vir Domini cum fratribus cibum sumebat. Anus autem quædam eminùs posita, vt vidit hominis interitum, manu innuit ministris, qui in sancti pontificis conspectu adstabant. Illi vnum è suis mittunt, qui ex muliere, quid sibi velit, sciscitetur. Audit is à fœmina, quendã illic in aquis petijsse. Euocat ergò socios, & res ad pontificis notitiam perfertur: qui extinctum corpus iubet ex aquis extrahi, & in nonam vsque horam seruari. Peracto prandio, ad locum orationis se confert: & quidem mox pro voto obtinuit extincti reditum ad superos: sed idcircò à sexta ad nonam, id est, tribus horis voluit differri, vt nulli posset ambiguum videri, hominem illum verè fuisse defunctum. Tandèm ab oratione surgens, iubet ad se adduci cadauer: cui vt signum crucis impressit, cœperunt membra agitari, rursusque iubente antistite, ilicò surgit homo incolumis, suisque pedibus abscedit.

Alium defunctum vitæ restituit.

Quidam ex optimatibus, Theodegesilus nomine, visendi gratia accessit ad sanctum pontificẽ, qui ea qua solebat, humanitate & beneuolentia eum excepit: & quia hyems erat & ingens frigus, focus instruitur. Ministri nescio quibus alijs intenti rebus, non magnoperè habebant ignis curam. Erumpit interìm flamma vorax, & tectorum fastigia vastat: sequitur ædium concussio, & igne crescente, iam cuncta ruinam minantur. Omnes igitur animis consternantur, & cùm difficultate rei absterriti, non auderent tectum conscendere, cuncti in fugam vertũtur. At sacerdos Domini manum eleuat, opponit flammis signum crucis, & è vestigio, cunctis stupentibus, priusquàm manum ille deponeret, adeò ignium globi extincti sunt, àc si densissimi imbres è cælo delapsi essent.

Signo crucis flammas extinguit.

Intra vrbis mœnia quædam illustris matrona frumentis plenum habebat horreum grande. Intempesta nocte quidam furcifer clàm in illud ignem conijcit, & subitò flammæ vndiquè erumpunt. Fit communis omnium luctus & tumultus. Porrò vir sanctus insolito tum somno depressus, tandèm ex discipulo, quid acciderit, cognoscit. Currit igitur festinus ad ignem, eumque cum canticis spiritualibus circumit: certosque cum baculo igni limites præscribit, quos non debeat prætergredi. Cùm igitur omni ex parte vicinas contiguasque ædes flammæ voraces attingerent, indè reiectæ & repulsæ, in seipsasq; reuersæ, & extinctæ sunt. Lætus vir Dei, pergit ad ecclesiam, matutinas preces & laudes Domino persoluturus.

Item aliud sopit incendium.

In

In eádem vrbe vir ſanctus monaſterium Virginum magno ſtudio conſtruxerat, in quo Virginum & Continentium fœminarum agmen incluſerat. Ibi cuiuſdam negligentia ignis correpto pariete, in flammas ſe diffudit. Nox erat, & periculum etiam vicinis ædibus intentabatur, igne iam inſtàr montis intumeſcente. Tum verò Dei ſacerdos ouicularum ſuarum interpellatus precibus, ad locum feſtinat, contra immenſæ altitudinis flammas crucis ſignum obijcit: ſtatimque adfuit auxilium è cęlo in columbæ ſpecie, in qua ſpiritus ſanctus olim ſuper Dominum baptizatum deſcendit: ſimulque compreſſæ flammæ, non audent alias contingere domos. Hoc periculo liberatas ouiculas illas ſuas pius paſtor ſalutaribus monitis inſtituit, eiusque doctrina effectum eſt, vt apud illas hodieque caſtitatis propoſitum eniteſcat: quæ dum diuinæ ſapientiæ ſtudio deditæ ſunt, & mentes & corpora virginitati & integritati conſecrant, ſeipſas ſapientiæ vaſa munda exhibentes, nec ſponſi alicuius mortalis & corruptibilis, ſed diuini verbi caſtiſſimos & immortales concubitus expetentes, vndè ſuccedat poſteritas nequaquàm corruptioni obnoxia. Quanta etiam apud eas abſtinentiæ, ſobrietatis & honeſtatis ſtudia & exempla præclarè emineant, nos pro dignitate explicare nequimus. Sed his obitèr dictis, ad narrationem redeamus. *Signo crucis rursùs extinguit ignem. Matt. 3.*

Erat procùl ab vrbe in loco, qui Auatra dicitur, arbor immanis, quam vir ſanctus ſecuribus iuſſit ſuccidi. Ea cùm iam laberetur, puerum ſibi non proſpicientem penè oppreſſiſſet. Sed vir ſanctus extenſa protinùs manu, ſignum crucis edidit contra cadentem arborem: qua modo admirabili in aliam ſe partem reflectente, puer præſentiſſimum mortis periculum illęſus euaſit. *Signi crucis virtus.*

Cùm hunc in modum vir beatus, inſtàr clariſſimorum ſiderum, innumeris fulgeret miraculis, & omnes in Dominum Ieſum crederent, totius boni inimicus diabolus malignos quoſdam viros, apta ſuæ nequitiæ organa, commouet ad infeſtandam inteſtinis bellis eccleſiam, eiusque plebem, iam tranquilla pace fruentem. Incitat quendam Galliarũ principem, admotis ei prauæ cupiditatis facibus, occultisq; perſuaſionibus, vt à Bituricenſi clero & populo pecunias per ſcelus extorqueat. Miſit ille quendam ex amicis & fautoribus ſuis, hominem duplici ſibilantem ore, geminaque lingua virus exitiale vibrantem, vt is populum iam dictum exagitet. At quia non deſerit ſuos clementia Dei, præſertim vbi diſcrimen præſens imminet, cùm nefarius ille regiæ crudelitatis adminiſter multitudinem illam Chriſtianæ plebis, quæ ſemper libera fuiſſet, in ſeruitutem non ferendam redigere conaretur, omnes ad paſtorem ſuum confugiunt, ſublatisque cum ingenti planctu & clamore vocibus, Pie paſtor, inquiunt, fer opem gregi tuo, quem hucuſquè paterno fouiſti affectu: nè patiaris commiſſos tuæ fidei perire: defende nos à lupo, qui rabido nos dente diſcerpit. His auditis, vir pius toto animo ad miſericordiam commotus, indicit omnibus ieiunium, agitque cum principis nuncio, vt impiam deſiſtat exequi iuſſionem. Sed cùm ille ſuperbia tumidus nihil hac ratione moueretur, ſpretisque ſancti viri ſermonibus, magis etiam inſoleſceret, ille ſe in cellulam recipit, humi abijcit, pectus crebris ictibus tundit, petit à præpotenti Deo, quod à præſide obtinere non potuit: nec tamen inimicorum perniciem, ſed conuerſionem potiùs petit. Erat enim erga ſuos aduerſarios mitis ſemper & pius. Intereà quendam è ſuis ſolitarium virum, Ebregiſilum nomine, qui cunctis abdicatis, propudiatoq; mundo & operibus eius, vita & ſermone cæteris excellentiùs ad viri Dei imitationem totum ſe compoſuerat: ad ſe accerſit, mittitque ad regem, vt eius arguat crudelitatem, indicetque, ni vitam corrigat ſuam, repentinum illi impendére interitum. Is vbi ad regem venit, dixit quæ iuſſus erat: inſupèr etiam de perpetratis facinoribus eum admonuit, ſi fortè poſſet duci pœnitentia, flere admiſſas iniquitates, & vltrices æſtuantis gehennæ flammas lachrymarum imbre extinguere. Non enim vult Deus mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Rex vbi hæc audiuit, adeò totus eſt timore correptus & fractus, vt abſque mora ſuam agnoſcens culpam, in lachrymas erumperet: ſpretoq; regali faſtigio, ageret pœnitentiam, libenterque executioni mandaret, quæ per diſcipulum ſuum beatus antiſtes illi indicârat. Confeſtim igitur inſolita illa abrogatur exactio, impia conſcriptio abolentur, populo ſalus reſtituitur: & ſicut poſt horribilem tempeſtatem ſole iterùm ſuo ſplendore terras illuſtrante, mortalium hilareſcunt animi: ità pace eccleſijs reformata, ſacerdotum gaudia cumulantur. Addidit verò hanc rex conſtitutionem, nè futuris temporibus aliquid eiuſmodi attentaretur. *Dæmon nititur eius perturbare ſubditos. Indicit ieiunium cõtra vim. Ezech. 33.*

Diuinitùs punitur exactor insolens.

Porrò ille vir crudelis, quem rex negocij huius conficiendi causa ablegârat, cùm nollet regi in melius mutato subscribere & assentiri, diuinitùs percussus, cum ignominia vitam dignè perdidit, qua fruebatur indignè. Non enim potuit tanti facinoris administer impunè euadere. O verè beatum antistitem, qui aduersùs hostiles inimicorum furores nunquàm se vel armis vel manu defendit sua, sed ieiunijs & vigilijs continuis, & sub ara prostratus, feruentibus orationibus defensorem sibi atque ecclesiæ suæ Deum parabat. Ecquis verò vllis vnquàm machinis aut infestationibus eum deijcere & debellare potuisset, qui auxiliante Christi dextera, semper tutus inuictusque manebat?

Per idem tempus cùm vir Dei signis & omnigenis virtutibus mirificè esset ornatus, & in verbo Dei disseminando Apostolicam æmularetur simplicitatem, essetque iam in omnibus perfectus Dei sacerdos & hostia, pauperum quoquè curam solicitam gereret, & impositum sacerdotij munus strenuè exequeretur: ætate iam ingrauescente, & in decrepitam propendente senectutem, cernens omnibus se non posse sufficere, & neque in rerum diuinarum sublimi meditatione atque sanctæ orationis studijs, vti optabat, iugiter permanere, neque eorum, qui quotidiè ad nostram religionem traducebantur, institutioni posse vires adferre necessarias: quæ quidem adeò illum solebant habere occupatum, vt vix horæ vnius spatio respirare permitteretur, dum à prima luce vsque in profundam vesperam, ab alijs semper ad alia auocaretur: hoc nimirùm illi consultissimum fore visum est, vt vni ex primoribus regionis illius, Vulfelento nomine, viro iam exactè & accuratè instructo, partem sui demandaret officij, diuinique verbi committeret ministerium. Iam verò quis dicendo consequi possit, qua humilitate, beneuolentia, charitate erga ministros suos & pauperes deincèps vsus sit? Semper enim illud Euangelicũ & mundissimo ruminabat ore, & totis viribus exequi conabatur: Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Et quia mentis oculos semper habebat in Deum defixos, perpetuoque contemplabatur Dominum nostrum Iesum Christum, propter nos hominem factum, id nos docere voluisse, vt vsque ad supremum spiritum aduersùs peccatum decertemus: nam & ille non rapinam arbitratus est, esse æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & habitu inuentus vt homo, humiliauit seipsum, factus obediens vsque ad mortem crucis: hac de causa labores omnes, mentisque & corporis cruciatus vltrò suscepit, nè fidei propositum peccati conscientia violaret.

Multi ab eo conuersi.

Adiungit sibi coadiutorem.

Matth. 20.

Philip. 2.

Verùm si nos eius porrò virtutes mentisque inuictam constantiam commemorare velimus, nec præ sermonis inopia id poterimus, nec fidem dictis nostris habituri sunt, nisi qui suis ea oculis perspexerint. Malumus igitur quædam eius narrare miracula, quę ab eo fecit tempore, quo sibi laborum suorum socium adiunxit.

Alia eius miracula.

Quadam nocte homo scelestus, sed inops, in penu beati viri se per vim ingessit, furtoque indè quędam auferre nitebatur. Sed cùm celeriter indè vellet abscedere, omnem sibi exeundi copiam ablatam, & tanquàm carcere vndiquè conclusum se vidit. Tota igitur nocte multùm frustrà desudans, qui facilem sibi aditum parauerat, exitum inuenire omninò non potest. Sole interìm suos radios spargente, vir Dei vnum è custodibus ad se accitum, iubet adire cellam penariam, & si quem illic offenderet multa lassitudine defatigatum, & quasi nexibus quibusdam irretitum, eum indè educere. Abijt ille è vestigio, sociumque sibi adiungens, hominem nequam in penario inuenit: cumque eum vellent ambo comprǽhendere, ille instàr anguillæ ex eorum manibus mira lubricitate elabitur: sed cùm in flagranti facto deprǽhensum, turbisque vndiquè vallatum se cerneret, malletque repentina morte perire, quàm acerbas flagitij pœnas luere, in puteum se dedit præcipitem, qui octoginta ferè erat cubitos altus, interìm nihilominùs in ipso puteo beati antistitis suffragia implorans. Mox igitur vir sanctus eò aduolat: puerum funibus ligatum, ad miserum illum demitti iubet, præcipiens vt diligenter apprǽhensum, secum faciat educi. Clamantibus verò cunctis, eius vitam iam planè esse deploratam, qui in tam profundam esset putei voraginem demersus: vir sanctus pergit vrgere, vt puer ipsius iussa sine mora capessat. Descendit igitur famulus in puteum, signo ab Episcopo ipsi impresso munitus, cernitque incolumem, quem iam omnes extinctum arbitrabantur: iniectisque illi funibus, sursùm vnà secum attrahit. Accurrit ad huius rei spectaculum penè vniuersa ciuitas: fit vnus omnium plausus & gratulatio, miranturque sospitem, quem in tantam profunditatem per pręceps collapsum,

In puteum altissimum iniectus, manet incolumis.

pſum, omni vitali ſpiritu prorſus deſtitutum exiſtimauerant. At miſer ille ſui ſceleris conſcientia confuſus, ad ſancti pontificis ſe pedes proſternit, petit maleficij veniam. Ille verò pietatis viſceribus affluens, ignoſcit celeriter: addit etiam vitæ ſuſtentandæ neceſſaria, crebroque admonet, vt petere mâlit quam rapere, & ex beneficio potiùs alieno, quàm furto ſuo ſibi parare vitæ ſubſidia. Diſcimus ex his ſancti viri perfectam humilitatem, procliuem miſericordiam, ſanctam ſimplicitatem. Neque minor in eo fuit patientia & longanimitas, vt ſequentia declarabunt.

Vnus ex eius diſcipulis diaconus, copiam ab illo petijt ad patriam redeundi. At vir Dei, metuens nè ex occaſione longinqui itineris in aliquod periculum incideret, noluit ei facere diſcedendi poteſtatem. Ille verò ſpiritu ſuperbiæ agitatus, in ipſa nocte arrepto vehiculo, celeriter fugam arripit, nec tamen cæcitate percuſſus, poteſt iter inceptum proſequi, ſed tota nocte vltrò citroq; ſe transferens, vbi terris lux reddita eſt, poſt multos fruſtrà exantlatos labores, in eodem loco, vnde primùm aufugerat, ſe cernit conſtitutum. Deniquè à ſacerdote ſanctiſſimo, quem nihil horum latuiſſe puto, veniam ſupplex petit, eiusque adhærens genibus, totam rei geſtæ ſeriem exponit. Vir piiſſimus, nihil eius iritatus peruicacia, libenter ignoſcit culpam agnoſcenti. *Inobedientia caſtigatur.*

Multas vir Dei pertulit ab antiquo hoſte infeſtationes, & præ cæteris Chriſto ea tempeſtate militantibus, cum vniuerſo exercitu ſuo illi moleſtus fuit: id quod pauca è pluribus teſtabuntur, quæ huc ſumus adſcripturi. Iam antè dictum eſt, ſanctum virum nocturnis vigilâſſe horis, & in preces peruigilem incubuiſſe. Cùm igitur nocte quadam in baptiſterio pſalmodiam abſoluiſſet, paucis ſibi adhibitis, ad beati Martini baſilicam proceſſit, vt quod noctis ſupererat, ibidèm in precibus & laudibus Dei exigeret. Vt autem puer lucernam ferens ad baſilicæ fores propè acceſſit, in formam auis horribilis & teterrimæ ſe transfigurat ſatan: primò nititur lucernam extinguere: mox in faciem oculoſque beati antiſtitis cum magno impetu ſe ingerit, atque hac & illac circunuolitans, ridiculis ambagibus ludens, identidèm violentus in ſanctum virum irruit. Cernens autem vir Dei, improbi malignas machinationes: Scio, inquit, quis ſis: nec te ſinis latere eum, cui penè ſemper perſecutorem nequiſſimum te exhibes. Deindè eleuata manu ſignum crucis pingens, improbum illum repentè in fugam compulit, ità vt cum ſuis ludibrijs planè euaneſceret. *Infeſtationes dæmonum.* *Signo crucis abigit dæmonem.*

Vnus ex pueris, mente & moribus ſimplex, Anſulphus nomine, à ſancto Epiſcopo ad locum quendam pro fratrum & pauperum victu neceſſario parando quandoquè miſſus eſt. Is poſtquàm iuſſa perfecit, domum feſtinus redire contendit: & ecce obuiàm illi venit ſæuiſſimus dæmon cum grege ſuorum ſatellitum, exturbat eum è curru, & flagris peſſimè mulctatum relinquit: quem fratres ſemiuiuum domum reportârunt. Sed cùm ea res ad iniuriam ſancti pontificis pertineret, nemo ei voluit, quid actum eſſet, indicare. Tandèm diuinitùs edoctus (habebat enim etiam prophetiæ gratiam) animaduertit, miniſtrum continuis decem diebus cæcum mutumque permanere, membris omnibus iam præmortuis, itaque obſtructo compreſſis dentibus ore, vt nec aquæ gutta illi poſſet inſtillari. Exponit ergò fratribus rei geſtæ ſeriem, non ſine lachrymis ex pietate & commiſeratione erga afflictum profluentibus: dolet ſua cauſa ouiculam tam acerbis doloribus cruciari: ſimul autem humi ſe proſternit, & completa oratione ſurgens, iubet panis buccellam cum vino offerri iam propè animam exhalanti. Abeunt miniſtri, viſque ore illius patefacto, vinum ab Epiſcopo miſſum inſtillant: ille ſibi redditur, vigoremque priſtinum membra præmortua recuperant. Id verò nos ab illo ipſo, cui id accidit, percepimus, & eſt etiam aliorum fidedignorum hominum teſtimonijs confirmatum. *Curatur propè extinctus.*

Non multò pòſt iterùm vir Dei poſt ſolis occaſum in Eccleſiam cum paucis abijt, ibi pernoctaturus in precibus. Adeſt tortuoſus ſerpens, tenui primùm ſibilo lenes demulcet auras: deindè in ipſis tranquillæ noctis ſilentijs cum magno ſe impetu intra templi parietes infert: teſtudinem, aras, lucernas, cæteraque omnia adeò concutit, vt diſcipuli eccleſiam omnem è fundamentis euerti putarent: nimiumque pauidi, intermiſſo cantu, in terram ſe abijciunt, tanquàm repentè perituri. At vir beatus in diuinis canticis permanſit intrepidus, floccipendens nequiſſimi ſerpentis præſtigias, ità vt ne in proſperis quidē ſucceſſibus conſtantior vnquàm fuiſſe videretur. Tandèm tota illa dæmonum turba in vnam ſe molem colligit, ſperanſq; atrociori ſonitu & ſtrepitu inui- *Conſtantia ſancti viri in dæmonum ſpernendis terriculamentis.*

O o ctam

ctam illius animi constantiam frangi posse, cum immenso tumultu coram sancto pontifice, pauimentum cædens, præceps collabitur, adeò vt discipuli illum in frusta discerptum existimarent. Et illi quidem diù mansêre attoniti, at eximius Christi sacerdos diuina in hostem tela vibrans, in canticis spiritalibus perpetìm immorabatur: obiurgauitque posteà discipulos, quòd omissis sacris hymnis, phantasticis inimici terroribus cessissent. Optabat sanè diabolus extinctum virum Dei, quippe quem videret tam præclarum esse ducem & pastorem populi Dei: & quia sine intermissione malitia bellum gerit aduersùs virtutem, & seruos Christi totius boni æmulus satan persequitur, non sat habuit iniquus ille sanctum Sulpitium infestâsse, sed etiam gregem ipsius curæ commissum, atroci furore sibi sumpsit oppugnandum & diuexandum: idque tam multis modis, vt illis commemorandis sufficere non possimus: vnum tamen eius malignitatis exemplum, quod in quendam sancti præsulis seruum sub multorum testimonio edidit, non volumus taciti præterire.

Quidam Leguntius, ex eorum numero, ad quos pertinet iugiter in templo laudes Deo canere, properabat ad ecclesiam, nocturnas illic vigilias celebraturus. Occurrit autem illi satan furibundus, volens eum ab opere pietatis retardare. Itaque multis eum verberibus affectum, penè exanimem relinquit. Manè facto, inuenitur homo prostratus humì, & omni penè sensuum officio destitutus. Fortè id temporis procul vrbe aberat vir Dei. Vt est autem triduo pòst reuersus, eumque flagris laceratum & iam semiuiuum inuenit, iuxta eum se in terram deijcit, fortiterq; ingemiscit. Deindè diducto eius ore, sacrificium (sic habet historiæ huius textus) in illud suis manibus infundit: mireq; cunctis rei euentum sustinentibus, cùm eius manum sacerdos sanctus appræhendisset, mox adeò surrexit incolumis, acsi nihil illi incommodi anteà accidisset.

Diabolus cędit Leguntium.

Non multum intercessit temporis, & ecce rusticus quidam arrepta securi, nefario opere sanctissimum Resurrectionis Dominicæ diem polluit. sed non est lenta Dei vindicta. Ilicò manus sacrilega aruit, cuteque & neruis tabescentibus, adhęsit manui securis. Sentiens miser plagam numinis, festinus abit ad virum Dei, ad eius se vestigia deprimit, opus temerè admissum manus arida prodit. At sanctus episcopus lugentem illum iubet ad ecclesiam secum ire. Ibì sub ara prostratus sacerdos Dei, preces iungit precibus, vt possit reo Christi conciliare misericordiam. Deindè more suo ad cellulam suam se confert, conspersusque cinere, cum lachrymis noctem in oratione transmittit: cumque manè debitas Deo persoluturus laudes, ad templum venisset, promiscuum cernit vulgus hominem illum cum securi intuentem: at ipse pronum se abijcit ad obsecrandum pro illo Dominum. Tum verò miser ille non ferens doloris acerbitatem, immaniter vociferatur, vt locus ille concussus videri posset, cunctosque pauor immensus corriperet. Interìm verò sacrilega manus restituitur: ossa, cutis, & nerui succos priores obtinent, securis indè miro resilit modo, fundit reus vberes lachrymas, peccatum confitetur & absoluitur, domumq; repetit suam, & corporis & animi nexibus expeditus. Ità nimirùm immensa Dei misericordia animę morbis corporis afflictione medetur, conuenienter illi propheticæ sententiæ: Visitabo in virga iniquitates eorum: misericordiam autem meam non dispergam ab eo.

Pœna violantis diem Dominicæ resurrectionis.

Psal. 88.

Cùm autem dixerit in Euangelio Dominus: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: vsqueadeò tandèm fidei feruor in sancto viro excreuit, vt si quis aquam, qua manus abluerat, clàm subriperet, & cuiuscunq; ægroti corpus ea contingeret, cõfestim morbi pellerentur: maximè verò tertianis & quartanis febribus vexati, admirabiliter pristinæ redderentur virium integritati. Et multa sanè ad extremum stupenda per eum Dominus miracula designauit, quæ fidem excedere viderentur, nisi essent conspecta oculis. Et quia iam cum angelis potiùs in cælis, quàm cum hominibus in terris degere visus est, omnia huius mundi blandimenta & fallacias adeò protriuit & respuit, vt cum Apostolo diceret ex sententia: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Optabat enim cum eodem dissolui & esse cum Christo, nisi eorum causa adhuc vellet viuere, pro quorum salute etiam mori non dubitaret. Pompas huius seculi ceu stercus quoddam spreuit: aurum & argentum non alio quàm luti habuit loco. Coëgit etiam episcoporum concilia, in quibus crebrò illos admonere solebat, vt memores essent præcepti illius Domini Saluatoris, Nolite possidere aurum, neque argentum, &c. atque secundùm Apostolum, habentes, inquiebat, victum & quibus tegamur,

Ioan. 14.

Nota.

Philip. 1.
Ibidem.

Matth. 10.
1. Tim. 6.

mur, his contenti simus. Et ipse quidem vir sanctus alijs se virtutis præbebat egregium exemplum, castigabatque corpus suum & in seruitutem redigebat, nè fortè alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur. Multo sanè tempore neque vasa argentea habere voluit, neque illis vsus est, contentus ligneis, fictilibus, & marmoreis. Cumque alios ea doceret, quę priùs opere ipse implêsset, dubiũ non est ex sententia Saluatoris, quin magnus sit in regno cęlorũ: & quia crucifixit in seipso corpus propriũ cum vitijs & concupiscentijs, nouũ adeptus est, non moriendo corpore, sed carnẽ mortificando, martyrium. 1. Cor. 9. Matth. 5.

Construxit quoquè vir sanctus ecclesias, monasteria & cellas, innumerabiliumque clericorum ac monachorum pater effectus est. Multi enim, immò quamplurimi renunciantes rebus & facultatibus suis, eiusmodi se philosophiæ dedidêre, vt omnibus suis in egenorum vsus distributis, curisque huius vitæ procùl abiectis, extra vrbem in hortulis, vel exiguis agellis degerent: vel etiam, quod in Actibus Apostolorum de illis annotatum est, qui primi ex Iudæis in Dominum Iesum crediderunt, possessionibus prædijsque distractis, precia eorum ponerent ante pedes aliorum, vndè singulis diuidebatur, prout cuique opùs erat. Atque ij omnes spiritalibus disciplinis plenissimè instituebantur, & studijs Christianæ philosophiæ, exemplo beati viri, adeò erant dediti, vt nonnulli etiam post triduum demùm cibum caperent, non tam escæ desiderio, quàm vt naturæ necessitati satisfacerent. Plerique enim in diuinæ scripturæ altiori haurienda intelligentia, tanquàm in ditissimis & lautissimis sumendis ferculis ità diuersabantur, vt famem suam explere non possent, scripturasque contemplando, acriori desiderio inflammarentur: perpetuoque studio ità aduersùs carnem decertarent, vt nulla ex parte eius libidini prauisque cupiditatibus indulgerent: porrò animam sapientiæ & scientiæ dapibus magìs magisque opimãdam curarent. Eiusmodi autem filiorum studijs pater sanctus mirificè lętabatur. At cùm iam optaret dissolui & esse cum Christo, non distulit pius Dominus fidelem seruum ad requiem tandèm euocare. Multa condit loca sacra. Act 4. Nota hanc abstinentiam.

Aderat iam beatæ consummationis diù optatum tempus: & quanuis graui senecta vires exhaustæ deficerent, at tamen propè emortuum corpus ipsum abstinentiæ onus confirmabat & roborabat: quodque natura non potuit, meritorum gratia concessit. Deniquè plenus iam dierum, multoque insignium meritorum splendore coruscans, terreno terræ relicto corpore, spiritu sublimes cælorum petit sedes. Tum verò, eius audito decessu, ex locis omnibus oppidi Bituricensis populus innumerabilis certatìm accurrit: mœnia, atria, plateæ omnes complentur, idque adeò, vt nisi sancti pontificis preces intercessissent, pars maxima populi contrita pedibus, spiritum fuerit exhalatura. Erat autem omnium planctus immensus, dolor intolerabilis, tamque gementium tristis & lugubris vox, vt etiam saxea pectora in lachrymas soluerentur: atq; haud scio, num tam adamantinum cuiquam possit inesse pectus, vt se illo loco à lachrymis continere valeret. Cumque esset omnium mœror inæstimabilis, Clerici præ nimijs singultibus hymnos canendos vix explere potuerunt. Inter ipsos singultus, hæc verba dolor immodicus extorquebat: Heu grex desolate, quid agis? En amisso pastore dispergéris: & quis te à rabidorum luporum dentibus tuebitur? Deniquè in obitu tuo omnes nos, ô pastor bone, interijsse quis ambigit? Obitus sancti viri. Luctus omnium.

Ventum tandèm est ad basilicam, vbi nunc sacerdos eximius, extremum illum futuræ resurrectionis diem expectans, decenter admodùm conditus iacet: quam quidem basilicam ipse iampridèm summo studio construxerat. Vbi autem corpus illatum sepulcro est, plebs vniuersa non ferens optimi pastoris absentiam, humì prostrata, vltra humanum modum mugitus edebat tristissimos, ità vt ecclesiæ ministris copia non daretur officij persoluendi. Et illi quidem lugebant eum quasi absentem, quem tamen non amiserant, sed ante se præmiserant: nescientes planè, aut certè non considerantes, quòd legatione pro illis apud Dominum functurus, ad cælos properârat, vt ibi precibus suis obtineret, quod illis hìc petentibus impénderet. Sed neque vir sanctus se diù passus est tanquàm absentem desiderari. Quos enim corpore reliquerat, spiritu mox inuisit, varijsque morbis præsens adferendo remedium, se præsentem declarauit. Vndè factum est, vt quemadmodùm in messe solent innumeræ segetes cumulatè inferri in horrea: ità ad ecclesiam populorum turmæ ex vicinis vrbibus & vicis confluerent: & ipsa quidem basilica nisi aucta fuisset, morbidorum hominum multitudinem haudquaquàm capere potuisset. Creuit eius rei fama, nec in propinquas modò diffundebatur Miracula post obitũ eius.

 ciuita-

ciuitates,sed etiam per regna terrarum mira celeritate peruasit. Quòd si Dominus me propitius adiuuare dignabitur, quandoquè breui sermone explicare tentabo,quæ verè sanctus,triumphator egregius etiamnùm efficit.

Et à Maioribus quidem nostris iam olìm locus,vbì hæc fiunt,Nauis dictus est ob nauium stationem: quod mihi non sine quodam futurorum præsagio factum videtur. Huic enim nostræ naui qui adhęrent, per huius seculi procellosum transeunt mare, & ad patriam claritatis æternæ,iam omnibus malis liberi, perferuntur. Hoc in loco tanquàm portus quidam offertur omnibus contra imminentes tum visibilium, tum inuisibilium malorum procellas: ad quem liceat tutò confugere, & euadere seculi fluctus

Sanctorum intercessio. & tempestates. Ibì per intercessionem beati patris nostri æternus & inuisibilis medicus gratìs confert malè habentibus medelam: & exules atque naufragi ad patriam reducuntur. Verùm cæteris interìm prætermissis,de quibus aliâs me dicturum suprà testatus sum,pauca hîc de lampade ad viri Dei sepulcrum pendente, referam: Fertur ea

Insigne miraculum. semel à ministris oleo impleta, adeò posteà sancto redundâsse liquore, vt iugiter indè se effundat,eiusque vnctione plerosque varijs liberatos esse ægritudinibus.

Lampas cęlitùs accenditur. Contigit etiam quandoquè vespertino tempore, quod sine admiratione neque dici, neque audiri potest,vt Clero in ecclesiã diuinę laudis cantica depromente,subitus quidam tanquàm fulminis ictus, lampadis ellychnium percutiens,cunctis cernentibus miro quodam modo illud accenderet: nec vnquàm deincèps lumen illud extinctum est, quandiù fomenta ministrorum opera adhibentur. Hucusquè,etsi nequaquàm pro dignitate,de clarissimi viri rebus gestis dixisse in præsens sufficiat. Nos iam intra silentij portum recipere, & introrsùs ad conscientiam redire maturamus: & quia virum sanctum ob vitæ excellentiam imitari non possumus, vt nobis apud Deum patronus esse velit, obnixè precamur: vt cuius natalitia celebramus, eius quoquè meritis adiuuemur,præstante Domino nostro Iesu Christo,qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita secula, Amen.

VITA S. LEOBARDI, RECLVSI IN MAIORI MONASTERIO PROPE TVRONES, AVTHORE GREgorio *Turonensi Episcopo, lib. de vitis Patrum, Cap. vltimo.*

IANVAR. 18. ECclesia fidelis ædificatur,quotiescunquè Sanctorum gesta deuotissimè replicantur: & licèt teneat maximum gaudium,quòd hi, qui ab initio ætatis religiosam vitam duxerũt, peruenire meruerunt ad perfectionis portum: tamen & de his,Domino iubente, lætatur, qui conuersi à seculo, opus inchoatum valuerunt perducere,diuina opitulante miseri-

Genus Leobardi. cordia,ad effectum. Igitur beatissimus Leobardus Aruernici territorij indigena fuit,genere quidem non senatorio, ingenuo tamen:qui ab initio Deum in pectore tenens,cùm non floreret natalibus gloriosis,meritis præfulgebat. Hic

Adhibetur literis discendis. tempore debito cum reliquis pueris ad scholam missus, quempiam de psalmis memorię commendauit, & nesciens se clericum esse futurũ, iam ad Dominicum parabatur innocens ministerium. Sed cùm ad legitimam peruenisset ætatem,cogentibus iuxta consuetudinem humanam parẽtibus,vt arrham puellæ,quasi vxorem accepturus,daret,impellitur. Illo verò respuente,ait pater: Cur,dulcissime fili,voluntatem paternam respuis,nec te iungere vis connubio, vt semen excites nostro de genere,seculis sequentibus profuturum? Casso enim labore exercemur ad operandum, si possessor deerit ad fruendum. Quarè implemus domus opibus,si de genere nostro non processerit,qui vtatur? Quid mancipia dato precio nostris ditionibus subiuga-

Ephe. 6. mus,si rursùm alienis debent dominationibus subiacére? Obedire filios debere voci parentum,scripturæ testantur diuinæ: sed tu cùm inobediens esse parentibus probaris, vide nè te cælestibus eruère nequeas ab offensis. Hæc pater loquens,facilè tali ętatulæ persuasit,voluntati suæ non contraire. Deniquè dato sponsæ annulo, porrigit osculũ, præbet calceamentum,celebrat sponsalium diem festum.

Intereà

Intereà genitor genitrixque, mortis somno sopiti, migrauerunt à seculo, vitæ præsentis curriculo iam peracto. Hic verò, tempore luctûs expleto, oneratus donis nuptialibus, fratris pergit ad domum: quem intantùm reperit vino madidum, vt nec cognosceret, nec recipere vellet propria in domo germanum. Ille verò suspirans & lachrymans, secessit in partem: venitque ad tugurium, in quo fœnum fuerat aggregatū, atque ibì colligato præbens equo pabulum, decubuit super fœnum ad quiescendum. Expergefactus autem media nocte, surgit de strato suo: erectisq; ad cælum manibus, gratias agere cœpit omnipotenti Deo, quòd esset, quòd viueret, quòd aleretur donis eius, & alia multa huiusmodi prosecutus. Cumque suspiria longa protraheret, atque lachrymis crebris genas vbertìm rigaret, Deus omnipotens qui illos, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, compunxit cor eius, vt relicto seculo, manciparetur ad cultum diuinum. Tunc ille quasi iam sacerdos animæ suæ, prædicare sibi ipsi exorsus est, dicens: Quid agis anima? quid in ambiguo suspensa teneris? Vanum est enim seculum, vanæ sunt concupiscentiæ eius, vana gloria mundi, & ea, quæ in illo sunt, omnia vanitas. Melius est igitur relinquere eum, & sequi Dominum, quàm ad eius opera præbere consensum.

Eius parentes moriuntur. *Rom. 8.* *Seipsum excitat ad mundi contemptum.*

Hæc effatus, cùm diem terris reddere lux diurna cœpisset, ascenso equo, cœpit ad hospitium suum reuerti. Cumque per viam iam alacris pergeret, voluere intra se cœpit, quid ageret, quò abiret: dixitque, Expetam Martini beati tumulum, vndè procedit virtus alma super infirmos. credo enim, quòd & mihi eius oratio iter referet ad Deum, qui deprecatus ipsum Dominum, mortuos reduxit à tartaro. & sic viam carpens, oratione comite, sancti Martini basilicam est ingressus. Circa quam paucis diebus commoratus, transito amne, ad cellulā maiori monasterio propinquam, de qua Alaricus quidam recesserat, deuotus accessit: ibiq; se, proprijs manibus membranam faciens, ad scribendum aptauit, atque, vt scripturas sanctas intelligeret, ac Dauidici carminis psalmos, qui dudùm exciderant, memoria retineret, exercuit. Sicq; diuinarum scripturarum lectionibus eruditus, cognouit verum esse quod ei Dominus priùs inspirauit in corde. Sed nè hæc cuiquam fabulosa videantur, quæ retulimus, testor Deum, quia ab ipsius benedicti hæc ore cognoui.

Is verò interposito pauci temporis spatio, humilem se tantùm præbuit, vt honoraretur ab omnibus: acceptoque sarculo, cellulam, in quam ingressus fuerat, incidens lapidem, ampliauit: in qua cellula delectabatur ieiunijs, oratione, silentio, lectione: nec vnquàm à diuinis officijs & oratione cessabat. Scribebat interdùm, vt se à cogitationibus noxijs discuteret. Intereà verò, vt se tentator manifestaret Dei seruis semper inimicum ac inuidum, cùm quidam de sanctis monachis litem quandam cum vicinis habuisset, immisit ei cogitationem, vt relicta cellula illa, ad aliam transmigraret. Cumq; ibì ad orationem solitam deuenissemus, dolum nobis veneni grassantis aperuit. Ego verò suspirans non minimo dolore, increpare hominem cœpi, asserens diaboli esse calliditatem, librosq; ei & vitas patrum, ac institutionem monachorum, vel quales, qui recluduntur, esse debeāt, vel cum quali cautela monachos viuere oporteat, abscedens ab eo, direxi. Quibus relectis, non solùm cogitationem prauam à se discussit, verumetiam tanto sensum acumine erudiuit, vt miraremur facundiam locutionis eius. Erat enim dulcis eloquio, blandus hortatu, eratque ei solicitudo pro populis, inquisitio pro Regibus, oratio assidua pro omnibus ecclesiasticis Deum timentibus. Veruntamen nec sibi, vt quidam, demissis capillorum flagellis, aut barbæ demissione plaudebat: sed certo tempore capillum tondebat & barbam. In qua cellula viginti & duos annos in hoc opere degens, tanta Domini gratia confortatus est, vt pustulis malis saliua oris sui perunctis, vim veneni sæuientis opprimeret. Frigoriticis verò per poculum vini, charactere Crucis beatæ sanctificatum, frigus accedens, æstumque restinxit, non immeritò discutiens incommodas febres ab alijs, qui in se extinxerat incentiua criminis noxialis.

Vide sancti viri exercitia. *Potione vini Cruce signati, morbum curat.*

Quodam autem tempore cæcus ad eum veniens, ærumnas doloris sui humiliter deplorabat, ac deposcebat, vt tactu dextræ suæ sanctus lumina clausa palparet. Quod ille diutissimè renuens, tandèm fletibus hominis victus, misericordia motus, cùm per triduum orationem pro eo fudisset ad Dominum, quarta die imponens manum super oculos eius, ait: Domine omnipotens, fili vnigenite Dei Patris, qui cum eo ac spiritu sancto regnas in secula, qui homini à natiuitate cæco reddidisti lucem beati oris sputo, tu red-

Iohan. 9.

tu redde & huic famulo tuo luminis visum, vt cognoscat quia tu es Dominus omnipotens. Et hęc dicens, vt Crucem super oculos cæci depinxit, mox pulsis tenebris, lucem de præsenti restituit. Huius virtutis testimonio Eustachius Abbas adstipulator assistit.

Cæco lumen restituit.

Deniquè hic de labore lapidis submontani, quem assiduè cædebat, confractus, ieiunij austeritate confectus, oratione indesinenti debilitatus, cœpit paulatim corporis firmitate destitui. Quadam autem die, dum nimiùm fessus haberetur, nos aduocari præcepit. Ad quem accedentes, postquàm funeris sui necessitatem defleuit, eulogias à nobis peccatoribus flagitauit. Quibus acceptis, hausto mero, ait: Tempus meum iam impletur, vt me Dominus ab huius corporis vinculis iubeat relaxari: sed adhuc paucis diebus erit spatium: veruntamen ante diem sanctum Paschæ vocandus sum. O beatum virum, qui sic seruiuit creatori omnium, vt suum obitum reuelatione diuina cognosceret. Erat enim mensis decimus, quando hæc est effatus. Duodecimo autem mense cœpit iterùm grauiter ægrotare. Aduenit dies Dominica, vocat ministrum suum, & ait: Præpara quiddam cibi, quod accipiam, quia valdè defessum me sentio. Illo autem respondente: Præstò est, Domine. ait ad eum: Egredere foràs, & adspice si iam celebratis solennibus, populus de Missis egreditur. Hoc autem dicebat, non quòd cibum capere vellet, sed transitûs sui nullus testis adesset. Ille igitur egressus, ac postmodùm reuertens, cùm ingressus fuisset cellulam, inuenit virum Dei extensum corpore, clausis oculis, spiritum exhalâsse. Vndè factum est manifestum, cum ab Angelis susceptum, qui hominem adesse noluit suum ad transitum. Hæc cernens minister ille, eleuauit vocem in fletu, sicq; concurrentibus reliquis fratribus, ablutus, ac vestimentis dignis indutus, in sepulcro, quod ipse sibi in antedicta cellula sculpserat, reconditus est. Quem in consortio sanctorum adscitum, nulli fidelium haberi reor incertum.

Nota laborem, ieiunium & orationem.

Decedit è vita.

VITA S. LAVNOMARI ABBATIS ET CONFESSORIS, AB EIVS QVODAM AEQVALI CONSCRIPTA, *sed per F. Laurentium Surium reddita paraphrasticôs.*

IANVAR. 19.

CVm Franci Gallias occupâssent, abiectoque teterrimo dæmonum cultu, Christiana religione initiati essent, ea tempestate, qua Clotarius, filius magni illius Clodouei, qui primus ex regibus illius gentis in Christum credens, à beato Remigio Rhemorum episcopo baptizatus est, regnum obtinuit, intra Galliam Lugdunensem Launomarus apud Carnotenses parentibus est Christianissimis editus in hanc lucem. Qui cùm etiamnùm puerulus in paternis ædibus versaretur, demandata illi cura est pascendi pecoris: id quod sedulò fecit, instâr Iacob aut alicuius è cæteris patriarchis. Interìm verò pius puer iam bonæ spei præ se ferebat initia, virtutisque haud obscura argumenta: quandoquidem ex victu quotidiano, quem parentes illi suppeditabant, liberaliter impertiebatur vel egenis, vel peregrinis, aut certè coætaneis pueris, in pascendo pecore occupatis: cumque necdùm præceptorum Dei haberet notitiam, diuina in eo relucens gratia id illi contulit, vt in tenera ætate & puerili corpusculo pectus senile circunferret. Et quia ea, qua diximus, erga consodales pueros & inopes, ardebat dilectione, in ipsa pueritia iam cœpit se parsimoniæ studijs accommodare, vt illis posset benignè facere ac opitulari. Faciebat enim charitas, qua iam tum sic affluebat, vt pauperum iuuãdorum pia quadam teneretur solicitudine, licèt interìm corpusculum illud suum in tantilla ætate ieiunijs afflictaret, atque sibi ipsi rigidus esset & parcus. Socijs verò suis non se asperum, non incommodum, non durum & tetricum, sed sermone affabilem, moribus suauem, vultu iucundum & alacrem, beneuolentia & amore, pro eius & ætatis & facultatis captu, præstantissimum exhibebat. Euangelium quidem nondùm didicerat, sed in corpore delicato crucis mortificationem perferre gestiebat, ad solis vsque occasum sæpè ieiunus permanens.

Patria S. Launomari.

Pietas & liberalitas puerilis.

Ieiunijs se macerat adhuc puer.

Sed cùm parentes in ipso primæ ætatis flore illum viderent corporis curam negligere,

gere, lubricæ voluptatis illecebras rigore abstinentiæ conterere, nō sine stupore & admiratione cogitare cœperunt, vndè in illa tam imbecilla pueritia, tanta morum grauitas subitò extitisset: tacitè verò paulatimq; pueri vitam & viuendi rationem explorantes, cùm illum mundi huius impuram colluuionem excelso animo fastidire & respuere viderent, eius profectus non solùm non retardare, sed longè potiùs vrgere voluërunt. Itaque in ipsa adhuc agentem pueritia literarum studijs admouerunt, & cuidam vitæ venerabilis sacerdoti Cherimiro instituendum commendârunt: qui id temporis in Carnotensi vrbe degens, ob vitæ integritatem celebris habebatur. Is verò in suam curam susceptum puerum tenerè fouebat, sensimque tum ad literarum cognitionem, tum ad veræ sanctitatis studia incitabat. Sed diuina gratia, quę membris puerilibus iam maturæ ætatis animum indiderat, egregiam quandam discendi industriam illi cōtulisse videbatur. Cernens autem presbyter ille, cum ætatis incremento simul in puero etiam religionis & pietatis crescere desiderium, animumque capessendæ doctrinæ magis magisque fieri idoneum & opportunum, intra se lętabatur, bonæ spei permotus indicijs, sperans talem eum quandoquè fore, per quem multorum posset salus promoueri: quod quidem non multò pòst re ipsa comprobatum est. *Adhibetur literis.*

Porrò simul atquè ad eam peruenit ætatem, qua iam posset sapere, vbì vocem Saluatoris Christi & corporis & cordis auribus accepit, nihil à parentibus admonitus, sed diuina intùs gratia instigatus, omnibus suis renunciauit rebus & facultatibus, vt in illa beatè viuentium terra portionem posset obtinere hęreditatis nunquàm amittēdæ. Neque deindè ad mundanos voluït redire strepitus, sciens dictum esse à Domino: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei: sed doctrinæ sacræ verborumq; cęlestium pabula ardenti desiderio hauriens, illorum iugi meditatione adolescentis ætatis annos castis moribus ornabat. Eodem tempore diuini amoris flammis incensus, captandæ solitudinis magno feruebat desiderio: sed ad tempus animi propositum celans, cùm adhuc in Carnotensi vrbe degeret, ad presbyterij gradum Dei benignitate promotus est: nec multum intercessit temporis, cùm à fratribus, apud quos versabatur, & cum quibus pariter ad cælestia anhelabat, rei familiaris dispensator est institutus. Quo in officio cunctam substantiam, omnemque penum solicitus curabat, summaque prudentia & moderatione paternoque affectu cunctis fratribus ità subministrabat res necessarias, vt nec quicquam ex illis subtraheret, nec cuiquam prodigum se præberet. Erat iam longa spiritalium exercitiorum eruditione firmatus, & in sacerdotio suo ità studuit se gerere, vt dignum Deo ministerium exhiberet: Apostolico quoquè doctus exemplo, ad primæ Ecclesiæ formam se componere nitebatur, de qua scriptum est: Diuidebatur autem singulis, prout cuique opùs erat. Deindè verò aliquot iam elapsis annis ab eo tempore quo hoc ei fuerat munus delatum, cordis sui desiderium tandiù celatum, Domino authore & cooperatore in opus contulit. Intempestæ enim noctis captans silentia, cunctisque alto pressis sopore, scipionem appręhendens, posthabito rerum temporalium curandarum officio, ad optatam se eremum contulit. Non defuissent illi, si priori in loco hærere voluïsset, quibus se posset oblectare, sibique indulgere: sed sancto quodam impatientis erga Deum amoris zelo permotus, mundum spreuit cum vniuersis oblectamentis & voluptatibus eius, fortiterque calcatis fluctibus illius, ab hominum se frequentia subduxit, vt angelico posset frui consortio per sublimem rerum cęlestium contemplationem: quemadmodùm Elias quondàm propheta in illa deserti spelunca degens, cùm Dominum transeuntem vidisset, sensissetque spiritu grandi subuerti montes & petras conteri, & post spiritum commotionem, atque post commotionem ignem, nec tamen in his omnibus Dominū esse didicisset: tandèm in sibilo auræ tenuis, id est, subtili contemplatione supra se eleuatus, raptìm illum sentire potuit. *Matt. 19. Relinquit omnia sua. Luc. 9. Fit presbyter. Item fratrum œconomus. Act. 4. Eremum petit. 3. Reg. 19.*

Locus aūt, in quem se vir sanctus recepit desiderio viuendi & vacandi soli Deo, procùl ab vrbe fuit in abditissima solitudine syluæ illius, quæ Pacticus appellatur. Ibì tota animi intentione & ab ipsis intimis cordis medullis Domino familiariùs inhęrebat. Construxit aūt eodem in loco ex frondibus tuguriolum, & cùm nocte quadam diuinis hymnis & sanctæ meditationi insisteret, à latronibus diù laboriosissimè quæsitus est spe prædæ, quòd putarent eum apud se habere aliquam auri copiam: & tandèm post longos totius noctis errores, manè ab illis conspectus & inuentus est: nimioque timo- *Latronum errores.*

re eos corripiente, sic ab eis compellatus est, cùm ad eius pedes corruissent: Parce nobis, vir Dei, parce: facinus nostrum agnoscimus, veniamque precamur. At ille obstupefactus, Quid est, inquit, fratres, quid est, quod à me petitis? aut quæ vos ratio ad nos vsq; accedere compulit? Tum illi, quid contra illum cogitâssent, quidve moliti essent, ei confessi sunt. Quibus vir sanctus ità respondit: Et ego machinationes vestras, filij, nõ ignorabam. Misereatur vestrî clemens & benignus Deus. Abscedite hinc cum bona pace, & tandem à vestris flagitijs animum reuocate. Facessant cædes & latrocinia, manus à rapinis ferientur, vt quandoquè possitis diuinam experiri misericordiam. Mihi quidem nihil nummorum est: sed diuitiæ meæ, Christus est. His illi beati viri sermonibus ad meliora prouocati, ab illo recesserunt, & vix post triduum ad sua domicilia sunt reuersi. Cœ-
Multi ad eũ confluunt. pit autem sancti viri iam nomen celebrari, & ad eum frequentes confluxêre, qui eius exemplis & institutionibus cuperent renouari secundùm animum & hominem interio-
Ephe.4. rem, & spiritu mentis suæ, sicut dicit Apostolus, & induere nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est. Itaque breui tempore instàr monasterij cœperunt in illa va-
Multis claret miraculis. sta solitudine habitacula cõstruere, vbì sanè etiam multa viri sancti miracula coruscârunt. Multi enim ad eius preces ab ægritudinibus corporum se sensêre liberatos: multi etiam interioris hominis, quod longè præstantius est, sanitati sunt restituti, qui ad Dei castra se conferentes, didicerunt contra antiqui hostis tela ignita scutum fidei obijcere, & eius insidijs fortiter reluctari.

Quodam die claudus illi oblatus est in ipsis monasterij foribus, idque ab illius ægri parente, qui ad eius genua se demittens, cum lachrymis dicebat: Homo Dei, miserere meî, & huic puero tuis precibus redde pristinam sanitatem: aut certè donèc erit in viuis, tuo sumptu hîc illi victus quotidianus ex officio misericordiæ subministretur. Ait autem ad illum vir Dei: Vndè mihi hęc virtus, vt tuo possim filio salutem restituere? Creatoris hoc opus est, non creaturæ. Interìm verò potens est Deus, nec difficile illi est pręstare fidei tuæ hoc quod petis. Sustine parumpèr, & vnà cum filio tuo accipe benedictionẽ: ac deindè recipere te licebit ad locũ, vndè huc venisti. Itaq; sancto viro Missę sacrificium offerente, & sub ipso sacrificio pro pueri salute Dominum obsecrante, solenni peracta
Claudum sanat. prece, fragmento panis benedicti (sic enim loquitur historiæ huius author) & patrem refecit, & puerum debilem curauit, simulque ambos ad propria dimisit.

Agebat quandoquè sacerdos venerabilis cum monachis suis de sylua succidenda, vt posset aliquã efficere planitiem, capiendis seminibus aptam. Casu verò accidit, vt ostiarius clauem perderet oratorij. Abijt ergò vir Dei, ministro illius illum comitãte, ad oratorium, vt ibì preces Domino offerret: & cùm non inueniret clauem, ante fores se pro-
Fores templi vltrò ei patent. strauit, & orationi aliquandiù incubuit. Mox illi vltrò patent ostia, ingressusque oratorium, preces suas absoluit. Vt autem ab oratione surrexit, ministro pręcepit, nè cuiquam
Matt.8. in illius vita id quod viderat, indicaret: secutus exemplũ Dei ac Domini sui, qui sua virtute sanitate donatis prohibuit, nè beneficij accepti authorem alicui proderent.

Per idem tempus in monasterio viri Dei quiddam non absimile accidit. Cùm enim post frugum sectionem, manipuli in horrea cõdendi essent, necessitate compulsi monachi, ex viminibus confectæ machinæ segetes, quas messuerant, imposuêre, ignemque adhibuêre: qui paulatìm vires capiens, omnibus in res alias intentis, nec quicquam de
Signũ crucis opponit flammis, & eas extinguit. igne solicitis, subitò & fruges & domum peruasit. Cernẽs isthuc vir Dei, totum se & animo & corpore contra ignis vim & impetum opponit: editoque signo crucis, & fusis ad Dominum precibus, omnem nocendi vim ab igni extorsit, cumque iam sæuientem atque grassantẽ, haud secùs atquè imber largissimus extinxit. Porrò nocte proxima cùm ante tempus ad orationẽ surrexisset, inter ipsas sacras vigilias inuidus satan virum sanctum infestare cœpit: & quia ab illa luce sempiterna miser in æternas tenebras corruit, ter lampadis lumen tanquàm lucis inimicus extinxit. Sed sensit militẽ Christi suis machinis & insidijs superari non posse. Nam quotiès ille malignus lucem extinxit, non intermisit vir Dei officium suum: immò verò Dominum obnixè deprecans, per veram
Miraculũ. atque sempiternam lucem, quæ Christus est, lampadem extinctam rursùs accendit. Animaduertimus hinc, quàm eximia fide noster hic confessor fuerit, cuius hodiè natalicia deuotis mentibus excipimus: quippe cui diuinitùs id collatum sit, vt quemadmo-
Heb.11. dùm sancti plerique per fidem vicerunt regna, ità & ipse per fidei firmitatem creaturis imperaret. Sic enim Dominus virtutum suos consueuit glorificare sanctos, qui ei toto corde

corde famulantur, vt ipſius virtute freti, de illo poſſint glorioſiſſimè triumphare, qui olim in illis beatis ſedibus facilè primam obtinuit, & præterea etiam pro voto exercere dominium vel imperiũ in creaturas. Ità nimirùm Launomarus, pater venerabilis, modò flammarum extinxit globos, modò extinctam crebrò lampadem rursùm accendit: atque hunc in modum vtrobiquè ille ſpiritus tenebrarum pudefactus eſt, & vir beatus, qui iam vita & conuerſatione erat eximius, etiam ſignorum potentia oſtenſus eſt venerabilis & admirandus. Quod vt poſſit etiam conſtare euidentiùs, aliud referam, quod poſteriori tempore ab illo geſtum eſt.

Vir quidam, Sicaptus nomine, genere nobilis, prædiorum ampla poſſeſſione valdè locuples, dęmone infeſtante miſerè exagitabatur, adeò vt ſi vel telum, vel fuſtem poſſet appręhendere, mox vel in ſeipſum, vel in alios quoſcunque obuios impetum faceret. Cumque diù hoc furore & vecordia fuiſſet debacchatus, & ſatanæ furijs atrociſſimè agitatus, ſerui illum conſtrictum vinculis, ceruici etiam & collo iniectis catenis, ad viri Dei pręſentiam frementem & vociferantem perducunt. Viſo autem Dei homine, confeſtim furere & fremere cœpit, ſtridereque dentibus & ore atque vultu palleſcere. Cernens hoc vir Dei, & antiqui ſerpentis machinamenta animaduertens, ingemuit, ſtatimque ad vſitata ſanctæ orationis pręſidia cõfugit. Expletis autem precibus, miſerum hominem conſignans, totum olei vnctione perfudit, manusque illi imponens, malignum dęmonem abſcedere coëgit: aitque ad viros, qui eum adduxerant: Tollite ab illo pondera catenarum, & liberum abire ſinite. poteſt enim Deus, cuius figmentum eſt & plaſma, excludere ab illo ſatanam, miſeramque animam ex ſęuiſſimi carnificis poteſtate liberare, vosque his leuare moleſtijs. Ilicò ſanus factus, ſana mente horridos vultus & dentium fremitus ad placidam manſuetudinem compoſuit: & quaſi à graui mortis excitatus ſomno, dixit ad ſuos: Quid me hiſce vexatis vinculis? ſoluite me, & abite ad ædes veſtras. Ego verò aliquantiſpèr hìc hęrebo apud hominem Dei, qui me curauit. Soluerunt igitur illum, & domum abiêrunt. Beatus autem Launomarus retinuit eum apud ſe, & hortabatur vt ieiunijs & orationibus daret operam. Libẽter ille ſancti patris admonitioni paruit, ac deindè poſt dies aliquot ſoſpes & incolumis ſe recepit ad ſuos. Eiuſmodi autem pietatis officia nõ ſolùm hominibus ille tribuit, ſed etiam feris ac brutis animantibus.

Dæmoniacum oleo perfuſum ſanat.

Arma aduersùs ſatanam.

Ambulabat quãdoquè in ſolitudine iuxta monaſterium ſuum, & ſecum neſcio quid de ſcripturis ruminans, in occurſum ſuum properantem cõſpicatus eſt ceruam, luporum infeſtam rabiem pennigero volatu effugere cupiẽtem. Vt vidit autem lupos illos, miſertus ceruæ, exclamauit: Ceſſate immanes & cruẽtæ beſtiæ ab infeſtatione animantis huius, & ad deſerta loca diſcedite. addiditque: En peſſimum & crudele beluarum genus lupos iſtos, qui ſemper diripiẽdo & deuorãdo inhiant pecori, nec vnquàm deſinunt ſuam ingluuiem alienis explere carnibus, expreſſamq; gerunt ſimilitudinem illius lupi rapaciſſimi, quotidiè circumeuntis & quęrẽtis, quos de Chriſti Eccleſia abſtrahat, perdat & deuoret. Ad has viri Dei voces ilicò ſubſtiterũt lupi, miſſaq; ceruæ inſectatione, in ſuas latebras aufugerunt. Cerua autem illud, quo venerat, iter repetere reformidans, liberatorem ſuum comitata eſt, pręceſſitq; illum in oratorium: cumque eam vir ſanctus blandè palpâſſet manu ſua, poſt duas ferè horas dimiſit eam in ſolitudinem.

1. Pet. 5.

Lupi fugiunt eo iubente.

Alio tempore quidam Laudocramnus, ſtirpis nobilitate clarus, grauiſſima paralyſis moleſtia adeò vexabatur, vt membra omnia vigore deſtituta, ſuum nollẽt officium facere. Itaque ſeruulorum manibus in lecticam impoſitus, ad hominem Dei perlatus eſt. Iacebat miſer homo iam toto penè corpore pręmortuus, niſi quòd ſolo pectore ſpiritum haurire videbatur. Eum vir ſanctus cruce conſignat, & ſacro perungit oleo. Vt autem illum manu ſua attigit, repentè, ſicut vir ille ſub teſtificatione referre ſolebat, tanto tamq; acri algore à ſummo vertice vſq; ad ima pedum correptus eſt, vt ipſe apud ſe miraretur, quid ſibi accidiſſet. Subito enim horrore totus concuſſus, nihil niſi præſentem mortem cogitabat, maximè cùm vitalis calor omnis propè in illo extinctus eſſet. Deindè verò ſenſim caleſcẽtibus membris, celeriter paralyſis profligata, ſalus ægro inſtaurata eſt, multosq; poſteà ſuperuixit annos. Deniquè cellę illi, quã Carbonariam vocant, præfectus fuit, & ipſe hoc miraculum diuulgauit.

Cruce & ſacro oleo pellit paralyſim.

Poſt annos aliquot, fama virtutum eius longè lateq; iam increbreſcente, vir ſanctus humanas laudes & fauores refugiens, cupiensque neſciri & latére homines, illa relicta

cellula,

cellula, cum socijs suis ad alium commigrauit locum, quem iam olìm alij construxerāt & incoluerant, & nunc planè incultus, sentibusq; & virgultis vastisq; arborum frondibus obrutus visebatur. Id temporis in ea prouincia vir erat illustris, opulentus & latissimorum fundorum dominus, nomine Ragnofointhus. Is vt conspexit Christi militem in eo, quem diximus, incondito & horrido loco aliquid moliri velle, quod futuris temporibus alijs quoquè vtilitatem esset allaturum, explorata eius sanctitate, & indefesso in diuinis rebus studio ac labore, cœpit venerari illum & toto desiderio complecti: accensusq; flamma amoris illius, quem in Dei homine comperit & arctiùs amplectebatur, locum hunc illi donauit, iusq; suum omne in illum eiusq; posteros transtulit, vt perpetuis temporibus illum occuparent, certis vndiquaquè descriptis accuratè limitibus: quemadmodùm, si quis id nôsse velit, ex scrinijs huius sancti cœnobij abundè doceri potest. Cœpit igitur eo in loco vir Dei ad laborem se accingere, Deoq; iuuante illum repurgare, * Turbionis pristino permanente vocabulo: statuitq; ibì oratorium, instarq; cœnobij cellulas ædificauit, in ijs cum suis habitans. Factum hoc est anno secundo Chilperici regis, qui fuit filius Clotarij supradicti.

*Corbionis

Construit monasteriū.

Die quadam monachi venerandi patris vetustam quercum amputârunt, cessuram in structuram oratorij: Vbì autem hora cibi capiendi aduenit, vir Domini illos iussit abscedere: ipse verò cum suo ministro in opere permansit. Erat arbor illa loco importuno sita, vt à fratribus neq; securi, neq; dolabris aptari posset ad vsum ædificij. Itaque seruus Dei ad solitum prǽsidium recurrens, precibusq; pulsans Dominum, illius virtute & ope fretus, arborem immēsæ molis & roboris, quò illi collibitum fuit, transposuit. Ità vbì ab hominibus non suppetebat adiutorium, non deerat fideli seruo manus auxiliatrix præpotentis Dei. Fertur autem ea arbor tantę fuisse vastitatis, vt vix quadraginta viri illi deportandæ sufficerent. Pręcepit aūt vir sanctus ministro suo, vt venientibus fratribus diceret, à prętereuntibus allatā fuisse opem. In cūctis enim operibus suis valdè id studebat, vt hominum fugeret notitiam & spiritum vanitatis atque iactantiæ, admonebatque vt omnis laus vni Deo transcriberetur, cuius etiam reuerà totum esset, quicquid fecisset boni. Atque idcircò iure tu Domine Deus fideli seruo tuo requiem contulisti, in cęlis repositam diligētibus te, qui ex virtute signorū nihil tribuit sibi, sed semper te admirabilem, te omnis gratiæ fontem & authorem prędicauit.

Immanem quercum precibus transfert.

Fuit post hęc vir quidam nobilis, Ermoaldus nomine, qui iam ad extrema perductus, mortis angoribus premebatur. Misit igitur ad virum Dei solidos quadraginta, obnixè rogans, vt ipsi iam in supremo constituto spiritu velit benignus opitulari, & suis apud Deum precibus efficere, vt spes obtinendæ sanitatis ipsi præstetur. Illam pecuniam vir sanctus prorsùs recipere noluit: at tamen vrgēte latore, tandèm accepit illam quidem, sed ingressus in oratorium, fudit preces ad Deū, vt accepta foret in conspectu illius oblatio hominis: imponensque altari pecuniam, & multo studio singulos appendens solidos & manu reuersans, crebroque flectens genua & orans Dominum, ad extremum non nisi vnum ex omnibus sibi retinuit solidum, quem per spiritum cognouit non rapina, sed iure partum esse. Reliquos autem restituens illi, qui eos attulerat, ait: Hæc pecunia per iniquitatem conflata est, nec potest mutare sententiam Dei, nec vitæ spatia producere, nec peccatorum veniam impetrare. scriptum est enim: Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota iustorū placabilia. Hinc est illa prophetæ exprobratio: Sacrificate de fermento laudem. De fermento quippe laudem immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Tu ergò frater celeriter annuncia domino tuo, vt pro animæ suæ salute sit solicitus, iniusteque alijs ablata restituat, noueritq; hoc morbo vitam se amissurum temporariam. Nos verò, Christo propitio, bonis omnibus abundamus, nec quidquam nobis in Christum firmiter credentibus poterit deesse. Dominus tecum sit, fili: vade in pace. Ille his auditis, abijt ad dominum suum: quem tum quidem adhuc viuentem reperit, sed idem tamen, inualescente morbo, excessit è viuis.

Pecuniam malè partā respuit.
Prou. 15.
Amos 4.

Venerunt aliquando fures ad sancti patris cellam, ingressique nocte, quæ semper id genus maleficis hominibus amica est, bouem à pręsepio abduxerunt. Id vbì ad monachorum notitiam maturè perlatum est, ad sanctum virum querelas detulerūt. Ille verò timens, nè ab accepto temporali incommodo animi eorum à suo statu nonnihil dimouerentur, & quadam impatientia perturbarentur, ait ad illos: Patientes estote, fratres, & propter iacturam rei caducæ, nolite Dei in vobis similitudinem corrumpere.

Memo-

Memores estote illius beati Iob, qui cùm res & facultates omnes repentè perdidisset, filijs quoquè omnibus vno momento orbatus, atque insupèr sęuissimo vulnere percussus esset, ità de illo scriptura loquitur: In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, neq; stultum quid contra Deum locutus est: sed potiùs ait: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ità factum est. sit nomen Domini benedictum. Neque igitur res prosperæ, si adsit copia eorum quæ ad vitam degendam sunt necessaria, nos debent animis extollere, nec dispendia terrena perturbare vel deijcere, vt possimus ad eius quandam accedere similitudinem, de quo psalmographus dicit: Sicut tenebræ eius, ità & lumen eius. Interìm verò fures illi, qui bouem tulerant, magno labore tota illa nocte & sequenti die se miserè confecère, nusquàm valentes inuenire viam, per quam extra illam solitudinem se proriperent. Altera iam nox aderat, & immodica fatigatione exhausti, post tot exantlatos labores cernunt se illum in locum redactos, vndè bouem abstulerant: cumq; monachorum psallentium audirent voces, versi in stuporem, Quid, inquiunt, accidit nobis? En in eo iam consistimus loco, vndè hoc animal abegimus. Itaque sua se spe frustratos, conatumque improbum malè sibi cedere conspicati, statuunt secum restituere ablatum bouem.

Iob 1. Psal. 138. Fures non possunt eius bouem abigere.

Porrò nocturnis expletis hymnis, vir sanctus pro consuetudine sua exijt, vt in circuitu lustraret Cellulam. (ità enim vocatur ab illo, qui scripsit hanc vitam) Et eccè obuios se illi prębent infausti pręd ones, scelusque suum & verbis confitentur, & manibus produnt. At vir pius libenter illis culpam omnem condonauit, aitque ad illos: Rectè facitis filij, quòd tandèm post multos sudores crimen vestrum agnoscitis. Deincèps, quęso, ab huiusmodi maleficijs abstinete: & quia multos sanè tulistis labores, venite & cibum sumite, vt possitis celeriùs ad vestra redire. Cauete autē, nè vel monachi, vel pastores vos videant. Posteà cùm illi iam abijssent, reddidit fratribus bouem, quem solicitè perquisierant: dissimulansque se nôsse quæ gesta essent, non illis indicauit rem totam, sed quasi pastorum negligentia bos aberrâsset, dicebat se illum errabundum præ foribus offendisse: verùm post eius felicem obitum minister eius, cuius fidei multa familiariter committebat, rei exposuit veritatem.

Eius humanitas in fures.

Quædam nobilis materfamiliâs, Vulphrada nomine, in adolescentia sua morbo grauissimo, membra omnia tabefaciente, adeò laborabat, vt vitalis calor in solo pectusculo palpitare videretur, atque, vt ipsa referre solebat, iam penè exanimis, nō in pedes erigi. Ea igitur famulorum manibus, obtinendæ salutis causa, ad sanctum Dei hominem adducta est: qui chrismate eam perungens, & signum ei crucis imprimēs, sanam à se dimisit. Multis ea posteà annis vixit in pace, & post venerandi patris decessium, eius cellulam suis muneribus pręclarè auxit & fouit. Dedit enim consentiente marito Cramnulpho, de pręd io suo Lontuei villam & Britnogilum, ea mente ac desiderio, vt illic monachi & serui Dei collocarentur, qui laudes Domino cantarent: quod etiam ità factum est. Habuit enim Launomarus pater in ouium Christi regimine successorem Ragnobertum, virum modestissimum, qui ex eius collegio misit eò fratres benè idoneos, effecitque vt supradictæ Vulphradæ eiusque mariti votis fieret satìs: qui etiam pro suo erga virum sanctissimum amore villam Togiam trans Ligerim sitam, alijs donis suis addidère, vt per sancti viri intercessionem possent apud Deum obtinere peccatorum veniam & remedia sempiterna.

Cruce & chrismate curat penè mortuam.

Et ille quidem beatus pater, virtutibus & gratia locuples, gregem monachorū, quos Domino lucratus erat, in diuturna pace rexerat: sed ad alia iam mentis desiderio festinans, & de sua emigratione solicitus, hortabatur eos quotidiè, vt ad diuina exequenda mandata semper promptiores se exhiberent, nec inertię & ignauię dediti, à cœpto cursu se sinerent retardari: sed vigilarent omni tempore, vt digni haberentur fugere venturam iram extremæ damnationis, & stare ante filium hominis. Id genus sanctis exhortationibus, inuicta animi constantia & paterna solicitudine, oues sibi creditas contra luporum insidias communire non destitit.

Adhortationes eius ad monachos. Luc. 21.

Per id tempus ecclesiæ Carnotensis pręsul erat Malardus: qui comperta fama viri Dei, & eius meritis & sanctitati cōgratulans, optabat eius sanctis colloquijs crebrò frui. Eo nomine ab illo accersitus vir Dei, cùm etiam non ignoraret propinquum esse vitæ suæ terminum, iam grandęuus ad Carnotensem vrbem properauit: vbì aliquot moratus dies, febris molesta exagitatione laborare cœpit. Audiens verò episcopus cum

Malardus Episcopus Carnotensis.

graui

grraui teneri morbo, festinus venit ad illum, animique sui dolorem lachrymis prodens, Heu me, inquit, venerande pater & præcipuo affectu colende, cur amicum & in fide Christi socium, inter huius mundi procellosi naufragia solum deseris? Magna mihi sanè erat ex te consolatio, ingens me obtinuit amor tuî, à quo me leuatum iri sperabam inter curarum & solicitudinum irruentes fluctus ac tempestates, cuius iucundis & suauibus colloquijs me sentiebam ad cælestia appetenda incitari & instaurari. Cui vir sanctus ità respondit: Cessa à lachrymis, pater beatissime. hæc est rerum conditio humanarum. hanc vitæ metam prætergredi nemo potest. Ego quidem lætissimo animo ineffabilem Dei mei misericordiam appello, vt ianuam pietatis suæ mihi velit patefacere, meamque spem & expectationem certa promissionum suarum remuneratione solari. Psal. 83. Quàm sunt enim dilecta tabernacula tua Domine virtutum, rex meus & Deus meus? Cõcupiscit & deficit anima mea in atria Domini: quia melior est dies vna in atrijs tuis Psal. 41. super millia. Sitiuit anima mea ad Deũ fortem, viuum: quando veniam & apparebo ante faciem tuã Domine, spes & fortitudo mea, vita & salus mea? Quòd si verò etiam optio mihi detur, liceatque hîc adhuc permanere, scias reuerende pater, amarum esse hîc viuere, huiusque regionis clades & excidia videre, ciuium neces & cruciatus cernere, sacrorum locorum ab hostibus impendentes prophanationes intueri. Atq; hęc quidem omnia huic loco euentura sunt, & sola vexatio hostilisq; vastitas intellectum dabit auditui. Nam propter immania hominum facinora, Deo permittente, crudeles dominos patiẽtur. Satius igitur est iam Domino reddere spiritum, quàm propinquam videre vastationem & populationem prouinciæ huius. Est autem certè dulcis illa mors, per quam ad immortalem gloriam nos peruenturos speramus. Tu verò homo Dei, nè timeas. non enim visurus es mala, quæ Dominus in terræ huius habitatores immissurus est. Antè enim, quàm vrbs hęc hostium obsidione prematur, tu militiæ tuæ cursum feliciter absolues, & ad patres tuos adiungéris. Qui autem manserint superstites, totam hãc ciuitatem & loca adiacentia vastari videbunt. En egregium Christi confessorem, qui diuina plenus gratia, quo spiritu homĩni, argentum offerenti, indicauit illud malè partum, ipsumq; moriturum: eodem, hostiles incursiones posteà futuras, lõgè antè & præuidit, & prænunciauit. Spiritus enim Christi sicut illi rei pręteritæ notionem, ità etiam imminentium è longinquo calamitatum pręnotionem contulit.

Predicit futuras clades.

Postquàm igitur Episcopo hæc locutus est, illeque abijsset, vir sanctus obitum suum, in Dei misericordia confidens, intrepidus expectabat: cumque incrementis quotidianis aucta febris eius vires cõtereret, in eâdem vrbe iam senex & plenus dierum, vita functus est, eiusque spiritus ad cœnam nuptiarum agni vocatus, recumbit cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum. Bonum enim certamen, Christi miles inuicte, certâsti, Christũ semper portâsti in corde & corpore tuo: iam frueris corona iustitiæ & gloria sempiterna. O te verè beatum Christi confessorem: cui ad patriam felicissimè reuertenti cum palma victoriæ, lętissimi angelorum chori occurrũt. Dominus tecum erat: itaque securus hinc excessisti, & vsque ad solium beatæ & indeficientis visionis penetrâsti. Illinc nos perpetuis foue & adiuua patrocinijs, vt in hoc ouili, quod exẽplis optimis illustrâsti, & virtutibus luculenter ornâsti, sit iugis pax, optata peccatorum remissio, & Christianæ pietatis atque religionis perẽnis cultus & exercitatio: pręstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita secula seculorum, Amen.

Obitus sancti viri.

Inuocat author S. Launomarum.

Aliquantò pòst etiam vrbis eius episcopus viam vniuersæ carnis ingressus est. Tum verò, vt erat prædictum à sancto viro, regionis populatio secuta est: cumque barbari obsiderent vrbem, per occultos meatus aquam ad se ciues adducebant. Id vbi sensit hostis, eam aliò auertit. Itaque aquæ penuria adacti, vltrò se dedidẽre, hostili gladio prędæ futuri. Obijt sanctus Launomarus 14. Calend. Februarij, & conditus est in basilica sancti Martini, vbi etiam sanctus Labinus eiusdem vrbis antistes humatus est.

DE SANCTO VVOLSTANO, VVIGORNIENSI EPISCOPO ET CONFESSORE: CVIVS VITAM SCRIPSIT

Brauonius quidam, monachus Vuigorniensis: quanquàm ignoro vtrùm hæc sit, vel eius vitæ potiùs quædam epitome.

19. IANVAR.

AMabilis Deo Vuolstanus in prouincia Vuarevuicensi oriundus, & in monasterio de Burgo literis & officijs ecclesiasticis instructus, Missam morosè cantabat, aliasque orationes adijciens, solis fidelium oblationibus contentus erat. Hic virgo existens, superflui potûs semper expers, esui carnium indulsit: quibus tamen spernendis occasio talis fuit. Die quadam cùm ad placitum quoddam exiturus, Missa celebrata cibum sumere statu..., apposita igni auca, nidor adustæ carnis nares celebrantis oppleuit, odor mentem auocauit. Sed cùm diù reluctans, cogitationem auertere non posset, iuramentum ad sacramēta, quæ tractabat, fecit, nullo se amplius pacto id genus cibi comesturum. Completa verò Missa, ieiunus ad negocium discessit. Seculo tandem relicto, in monasterio Vuigorniensi, in quo pater suus seruierat, monachus effectus, per omnia penè loci officia gradiens, ad Prioratum ascendit. Ieiunijs, vigilijs & orationibus iugiter indulsit: super scamnum in ecclesia, libro, in quo orabat, capiti supposito, dormire consueuit.

S. Vuolstanus virgo fuit.

Renunciat esui carniũ.

Fit monachus.

Nocte autem quadam ante altare in ecclesia orans, dæmonem ad luctam eum importunè prouocantem, quanuis passione fatigatus, illum ter complectens prostrauit. Apparuit autem illi in forma seruientis cuiusdam de curia, quem postmodùm quotiès Vuolstanus videret, expalluit, ad cætera semper timore vacuus. Affirmabat enim se nescire, quid esset timor. Pro fractura pontis equum nunquàm descendit: quin etiam in summitate fabricarum angustarum securus incederet. Cùm matrona quædam pulcherrima, nobilis ac diues, in concupiscentiam eius insano amore ac illicito decepta, intantùm vexaretur, vt tentationi resistere non valeret, desiderium suum ei aperit, suspirando rogat & orat, vt cubile suũ, paululùm rigore postposito, ingredi dignaretur. Ille verò vocem funestam vlteriùs non ferens, sermone loquentis interrupto, & facto fronti crucis signaculo, dixit: Fuge fomes lasciuiæ, mortis filia, vas satanæ: alapamque mulierculæ tanto nisu impegit, quòd crepitus illisæ palmæ circunquaquè auditus fuit. Sicque alter Ioseph muliebrem lasciuiam animo respuens, manu compescebat.

Contemnit mulierẽ nobilem, ad scelus inuitantem.

Solebat autem sedula deuotione omni Dominica populo verbum Dei prædicare: quem frater quidam increpans, solius asseruit esse pontificis prędicare: monacho silentium & claustrum competere. Cui sanctus respondit: Verbum Dei nō est alligatum, nihilque Deo gratius, quàm Christum annunciare, populumque ab errore viæ suæ reuocare: ideoque se non omissurum. Nocte sequente frater ille ad tribunal ignoti iudicis in visione ductus, & cur seruum suum obiurgâsset, redargutus, in pauimentum iussus est sterni & cędi. Lachrymæ verò in maxillis, & liuores euidenter in scapulis euigilantis apparuerunt. Cuius calamitate motus vir Dei, benedictionem ei dedit, & statìm sanitas ei redijt, omneque doloris vestigium conquieuit. Cùm quidam de campanili præceps rueret, Vuolstanus eminùs stans & intuens, condoluit, & signum crucis opposuit: casusq; ruentis corpus non solùm non attriuit, sed nec animum frigente sanguine, vt solet, hebetauit. Surrexit incolumis, suæ temeritati imputans, quòd cecidit: & Vuolstani sanctitati, quòd euasit. Tribus in hebdomada diebus omnis cibi abstinens, perpetuo linguam cohibuit silentio: reliquis tribus porros vel caules elixos & panem hordeaceum comedebat.

2. Tim. 2.

Nota vim crucis.

Mira eius abstinẽtia.

† Cumque electioni de se factę ad consentiendum minimè flecti posset, à viro Dei Vuolsino, per quadraginta annos incluso, acriter pro obstinatia correptus, diuinoque oraculo perterritus, electioni consensit. Cùm autem Vuilhelmus rex literaturæ insufficientiam & Gallici sermonis imperitiam pretendens, Vuolstanum officio priuare niteretur, conuocato concilio, iubet Lanfrancus archiepiscopus venerabilem virum baculum resignare cum annulo. Vir autem Dei nec vultu mutatus nec animo, erexit se, &

† Hic omissum est, q fuit creatus Episcopus.

virgam pastoralem manu tenens, dixit: Verè domine archiepiscope, verè scio, quia nec hoc honore dignus sum, nec huic aptus oneri, nec sufficiens labori. Sciebam enim hoc, cùm me clerus eligeret, cùm episcopi cogerent, cùm me dominus meus ad hoc officium inuitaret. Ipse authoritate sedis Apostolicæ in meos humeros hoc onus refudit, & per hunc baculum, me episcopali gradu inuestiri præcepit. Nunc tu pastoralem virgam exigis, quam non tradidisti: officium adimis, quod non contulisti. Et ego quidem insufficientiam meam non ignorans, & huic sanctæ synodi sententiæ cedens, resignabo quidem baculum, sed non tibi: sed potiùs ei, cuius eum authoritate suscepi. His dictis, accedens ad tumulum sancti Eduardi, & stãs ante sepulcrum, dixit: Tu scis domine mi, quàm inuitus hoc * opus susceperim, quotiès subterfugerim, quotiès me, cùm quærerer, absentauerim. Fateor, insipiens factus sum: sed tu me coëgisti. Nam licèt non deesset fratrum electio, plebis petitio, episcoporum voluntas, gratia procerum: his tamen omnibus præponderabat tua authoritas, tua magìs vrgebat voluntas. Et eccè nouus rex, noua lex, nouus pontifex, noua iura condunt, nouas sententias promulgant. Te erroris arguunt, qui iussisti: me præsumptionis, qui consensi. Et tunc quidem falli potuisti, vt homo: sed nunquid modò coniunctus Deo? Non igitur illis, qui exigunt, quod non dederunt: qui cùm sint homines, fallere possunt & falli: sed tibi, qui dedisti, & iam deductus in ipsam veritatem, ignorantiæ vel erroris tenebras euasisti, tibi resigno baculum, tibi curam eorum, quos mihi commendâsti, dimitto. Tibi securè eos committo, cuius ego merita non ignoro.

*onus puto legendum

Sancti in cælis coniuncti sunt Deo.

Hæc cùm dixisset, eleuata paululùm manu, in lapidem, quo sanctum corpus tegebatur, baculum infixit, dicẽs: Accipe domine mi rex, & cui libuerit, trade illum. Et exutus põtificalibus, inter monachos ipse iam monachus simplex resedit. Admirabãtur omnes, cernentes virgam lapidi immersam, & quasi radicibus vteretur, non moueri. Cumque baculum tentantes, nulla ratione euellere possent, res defertur in synodum, & Gundulfus Roffensis episcopus, à Lanfranco missus est ad sepulcrum: qui cùm baculum nullatenùs mouere valeret, Lanfrancus nouitate miraculi stupefactus, vnà cum episcopis & rege ad tumulum properans, facta oratione, manum frustrà ad eruendum baculum apposuit. Exclamat rex, orat pontifex, & ad sanctum ait: Verè iustus Dominus, & cum simplicibus graditur, & cum humilibus sermo eius. Derisa est à nobis, frater, tua sancta simplicitas: sed eduxit quasi lumen iustitiam tuam. Errauit in te iudicium nostrum, & simplicitatem Deo gratam omnibus propalauit. Authoritate proindè, qua fungimur, immò diuino iudicio, quo conuincimur, curam, qua te inconsultiùs exuïmus, iterùm tibi committimus & imponimus. Ille autem impossibilitatem suam, & onus supra vires prætendens, asserit in loco sancto ministrum sanctum statuendum. Victus tandèm precum instantia, coram omnibus ad sepulcrum accessit, virgam manu tetigit, & mox manum eius secuta, acsi in molli luto fuisset impressa, desilijt. Lanfrancus ergò ad pedes eius prouolutus, fatetur delictum, veniam implorat, dicens simplicitatem eius Deo acceptam & beneplacitam, qui sapientiam huius mundi stultam facit, vt fortia confundat, & gratiam infundat humilibus.

Insigne miraculum.

Gundulfus Roffensis Episcopus.

1.Cor.1.

Mulierem quandam à dæmonio vexatam, per camporum deuia spiritûs impetu vagantem, sua benedictione valetudini pristinæ restituit, ac præcepit, vt nõ Vuolstanum, sed Deum benediceret, virtutes amaret, pudicitiam non perderet, nè deterius ei aliquid contingeret. Mulier eius monita sequens, in sanctimoniali habitu placentem Deo vitam egit. Dæmoniacus quidam, ferreis catenis posti alligatus, tanta vocum variarum confusione locutus est, vt ex vno ore quasi exercitum loqui crederes. Viso autem pontifice, totis intremiscens membris, stridebat dentibus: patulo rictu sputa euomens, magno hiatu obstrepere cœpit. Tanto incommodo sacerdos impalluit, & expansis in cælum manibus, orauit, & infirmus statìm cõualuit. Leprosus quidam visu horridus, carne maculosus, aqua lotionis manuũ sancti viri in balneo posita se lauit, & pustularum continuò tumor resedit, mortiferum virus effluxit, omnisque caro in puerilem puritatem breuì refloruit: & impetigine & scabie capitis abolita, cæsaries succrescentibus capillis reformatur. Gunnildis sanctimonialis, regis Haraldi filiæ, tumor infestus oculos inuasit, & moles palpebrarum visum obducens, massa carnea oppleuit. Suscepta verò episcopi sancti benedictione, deiectis & erectis palpebris, lucem serenam virgo consequitur.

Sanat dæmoniacã.

Item dæmoniacũ.

Leprosus mundatur.

Elsinus

Elsinus regis Eduardi quondàm minister, ad consecrandam ecclesiam episcopum precibus aduocauit. Erat autem in cœmeterio arbor nucea, patulis frondibus vmbrosa, quæ luxuriante ramorum amplitudine, luminibus officiebat ecclesiæ. Solebat autem vir ille aleis & epulis sub eádem arbore vacare: & cùm iussisset eam episcopus abscindi, mâluit ecclesiam non dedicari, quàm arborem indè penitùs deponi. Vir ergò sanctus maledictionis iaculum in arborẽ offensus intorsit, & illa quasi vulnerata, paulatìm sterilescens, radicitùs exaruit, & fructu caruit. Exacerbatus indè dominus, eam abscindi iussit, & dixit: Nihil Vuolstani maledictione amarius, nihil eius benedictione dulcius poterit inueniri.

Cùm quidam de Anglia versùs Hyberniam nauigarent, mutata cęli clementia, flauit spiritus procellæ, inhorruit fragor ventorum, factaque est tempestas valida. Diruptis rudentibus & málo effracto, inuocato sancti Vuolstani suffragio, quidam in eius effigie appárens, armamenta consolidat, rudentes coaptat, & vt animos reuocarent exhortãs, erigerent antennas, quia tranquillitatem daturus esset Dominus. Et confestim serenitate reddita, mare tranquillum efficitur. *Absens inuocatus, & fit quod petitur.*

Vilioribus indifferenter vtebatur pellibus, magìs tamen agninis, frigus depellens, vndè & cuidam suggerenti, vt pelles saltem catinas admitteret, ait: Crede mihi, cantari non audiui, Catus Dei: sed, Agnus Dei: ideò agno volo calefieri. Legebantur ad mensam eius ædificationum libri, cunctis interìm summum pręstantibus silentium. Quiete verò epulis data, vt cælestem impartiret alimoniam, quibus ministrauerat corporalem, lectionem patria lingua exponebat. Cùm verò post prandium secundùm morem potus porrigeretur, ipse aquam puram, solo ministro conscio, sumere consueuit. Primis quidem annis meram hauriebat aquam: confectus senio, vino vel ceruisia mixta. Disciplinam domûs suæ tam in laicis quàm in clericis seuerissimè exercens, legem statuit, vt omnes tam Missæ quàm omnibus Horis interessent. Custodes ad hoc constituit, vt nullum impunè ridere sinerent: alioquì aut potu eo die caruit, aut palma ictum ferulæ excepit. Laicum nullum de suis quoquàm misit, cui non preces septiès in die dicendas iniungeret: hoc asserens, vt sicut clerici septem Horas, ità laici septem orationes Deo libarent. Si quis ante eum iuraret, statìm ferulæ vindicta sequebatur. Indignè ferebat, si quis coram eo aliorum vitam roderet, vel carperet mores: quoniam hoc summæ malitiæ deputabat. *Lectio ad mensam eius.* *Disciplina domûs eius*

Noctibus autem post modicum somnum surgens, psalterium dicebat, nonnunquàm solus, nè aliorum quietem impediret: quandoquè cum socio, quem cęteris vigilantiorem deprehendit. Et cùm somnolentiam cuiusdam fratris nutu nocte quadam arguerct, & ille oscitabundus & inuitus resideret, cùm corpus quieti daret, magna vi per visum concussus, flagris cęsus, inconsultæ temeritatis pœnas pertulit. Dat postremò fidem, quòd nunquàm vlteriùs virum DEI à bono opere impedire præsumeret. Missas duas ad minus quotidiè audire, & ipse tertiam cantare solebat. Assenso equo, psalterium incipere, nec pausam, nisi ad finem, facere consueuit. Eius cubicularius præstò eleemosynam deferebat, nulli egenti denegãdam. Vbicunquè iacéret, staret vel ambularet, semper in ore psalmus, semper in corde Christus. In singulis villis suis habebat ædiculas, in quibus se à manè post Missam inclusit, donèc clericus pulsatione ostij, tempus prandij vel Horarum nunciaret. Quando erat Vuigorniæ, Missam maiorem loco hebdomadarij quotidiè ferè cantabat, à quo, vt dixit, officio pro episcopatu resignando noluit absolui. Collationi monachorum interfuit, & confessione dicta, & benedictione data, ad sua redijt. *Eius nocturnæ preces.*

Dum quadam vice monachi sui ad maiorem ecclesiam migrarent, quã ipse construxerat, & videret ecclesiam antiquam destrui, quam sanctus Osuualdus construxerat, lachrymas fudit. Super quo modestè redargutus, quòd potiùs gaudere deberet, quòd se superstite tantus honor ecclesiæ suæ accidisset, quòd multiplicatis monachis ædificia augerentur, dixit: Ego longè aliter intelligo, quòd nos peccatores & miseri opera sanctorum destruimus, vt nobis laudem comparemus. Non nouerat illa ætas pompatica construere, sed sub qualicunque tecto seipsos Deo immolare, subiectosque ad exemplum attrahere. Nos econtrà nitimur, vt curam animarum negligentes, cumulemus lapides. *Nota sancti viri eximiam humilitatem.* Dum tempore quodam sanctus Vuolstanus sermonem de pace faceret, & multi ad concordiam redirent, vnus inter eos nullo suasu, nec etiam episcopi rogatu, pro fratris ne-

ce homicidæ veniam petenti indulgere voluit. Huic in medium adducto, dixit episcopus: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Constat ergò, quòd pacifici, sunt filij Dei & beati: & discordantes, sunt miseri & filij diaboli. Illi igitur, cuius es, te committo, & trado carnem tuam satanæ. Statim ille mancipium hostile effectus, dentibus stridere, spumas iacere, caput rotare cœpit. A Vuolstano demùm sanatus, cùm pacem adhuc repudiaret, iterùm & tertiò arreptus est, quousquè ex corde iniuriam & offensam remitteret. Ailuuinus quidam apud saltum Maluerniæ anachoreticè degens, desiderio Hierosolymitani itineris sępiùs afflatus erat. Quod cùm Vuolstano panderet, dissuadēs episcopus, dixit: Desiste sodès Ailuuine: crede mihi, mirareris, si scires quæ per te Deus facturus sit. Acquiescens ille, in loco illo ad numerum tricenarium monachos congregauit, & Maluerniæ monasterium fundauit.

Matt. 5. Vltio terribilis in hominē ignoscere nolentem.

Quidam nomine Feuolfus, dum sæpiùs eadem peccata episcopo panderet, ait episcopus: Opportunitas, vt video, latronem facit: ideò consulo, vt monachus fias: & sic vitiorum importunitate carebis. Cùm verò ille pro rigore ordinis hoc renueret, Vade, inquit, monachus fies, velis nolis. Tandèm ille senescens, & apud Malmesbiri tonsuratus, quotiès dictum Vuolstani menti ingessit, mitiùs se habuit.

Dum alumni sui Nicolai caput palparet, qui iā iuuenis caluescere cœpit, ait ad eum: Puto fili, quòd citò caluus eris. Et ille: Quarè pater non tenes crines meos? Cui episcopus: Crede fili, quandiù vixero, residui non deficient. Et factum est ità. Hebdomada namque illa, qua episcopus obijt, omnes capilli eius ità euanuerunt, vt quasi nudam cutem relinquerent. Anno autem Domini millesimo sexagesimoseptimo, episcopatûs sui tricesimoquarto, ætatis suæ octogesimoseptimo, quartodecimo Calend. Februarij defunctus seculo, viuere cœpit in Christo. Annulus autem, quem in consecratione acceperat, multis annis digito eius hęrere non potuit, & crebrò lapsus, nunquàm amissus fuit. Quippe caro digitorum ità exinanita fuerat, vt vix pellicula ossibus inhęreret. fertur enim sępiùs ipsum dixisse: Annulum, quem sine ambitu suscepi, inseparabilem mihi in humum portabo. Post obitum eius quidam annulum digito subtrahere inuanùm tentauerunt. ità enim pellis plena, protuberantes articuli, neruorum integritas restituta videbantur mortuo, quæ præ abstinentia, exinanita fuerant viuo. Elapsis autem post obitum eius annis centum, dum transferretur corpus eius, & in scrinio precioso collocaretur, repertum est vnà cum vestimentis pontificalibus integrum & incorruptum.

Res mira. Mors sancti pōtificis. Corpus eius post annos centum mansit incorruptum.

Miracula.

Inter multa verò miracula pro famulo suo à Deo patrata, mulierem quinque annis incuruatam ac inclinatam, humique accliuem curauit, linguam pueri à nouerca abscissam reparauit, cęcos quinq; illuminauit, dęmoniacos quinq; sanauit, mutis quatuor loquelam reddidit, mortuos tres resuscitauit, leprosos duos mūdauit, & hydropicis duobus sanitatem contulit. Infra triduum vice quadā trigintaquinq; varijs morbis oppressi, salutem consecuti, gratias Deo & sancto eius referebant.

Oculos iuuenis cuiusdam, ab æmulis effossos, & in campum proiectos, sanauit. Non autem illi proprios restituit, sed nouas & modicas in fossarum profunditate pupillas tanquàm duas posuit prunulas, & quas varias habuit à natura, nigras recepit ex gratia. De die autem in diem vsque ad quantitatem competentem creuerunt. Testiculi eiusdem iuuenis ab eisdem æmulis à follibus suis eruti & præcisi, longiusque proiecti, eidem sunt restituti, vulneraque omnia, diuersis corporis locis accepta, in momento sunt curata. Iuuenis iste Thomas nomine, cùm pecuniam multam congregâsset, quædam domina mutuò pecuniam ab eo recepit, & tandèm ad fornicandum cum ipsa allexit. Qui tandèm compunctus, cùm dignè pro commisso satisfecisset, illa contemptam se dolens, & repulsam erubescens, quendam iniquum & malefactorem in maritum assumpsit, & ad supradictum opus nefarium eum instigauit.

GESTA BEATI SEBASTIANI CLARISSIMI MARTYRIS, GRAVISSIME CONSCRIPTA, E QVIBUS BEda & Vsuardus multa non vno loco descripserunt, & in sua martyrologia transtulerunt: habenturq́; in antiquis manuscriptis codicibus. Est autem passim nonnihil mutatus stylus, sed modestè per F. Laurentium Surium: quòd alioqui stylo eleganti maxima ex parte scripta sint.

SEbastianus vir Christianissimus, Mediolani eruditus, ciuitate Narbonensi oriundus, Diocletiano & Maximiano Imperatoribus ità charus erat in omnibus, vt principatum ei primæ cohortis traderent, & suo eum conspectui iuberent semper adstare. Erat enim vir totius prudentiæ, in sermone verax, in iudicio iustus, in consilio prouidus, in commisso fidelis, in interuentu strenuus, in bonitate cōspicuus, in vniuersa morum honestate pręclarus. Hunc milites quasi patrem venerabantur, hunc vniuersi, qui præerant palatio, summo amoris studio complectebantur atque colebant. Erat enim verus Dei cultor, & necessè erat, vt quem Deus larga perfuderat gratia, is ab omnibus amaretur. Et quotidiè ille quidē sedulum Christo exhibebat officium, sed tamen dabat operam, vt id sacrilegis regibus esset incompertum: non passionis timore perterritus, nec patrimonij sui amore constrictus, sed ad hoc tantùm sub chlamyde terreni imperij, Christi militem tegebat absconditum, vt Christianorum animos, quos inter tormenta videbat deficere, cōfirmaret, & Deo redderet animas, quas diabolus conabatur auferre. Deniquè postquàm multas martyrum mentes à timore passionis eripuit, & ad capessendam coronam perpetuæ vitæ incitauit, ipse quoquè quis esset aperuit, quia lumen latére in tenebris non potuit.

IANVAR. 20.

Virtutes S. Sebastiani.

Celat religionē suā.

Clarissimis igitur viris Marcelliano & Marco, duobus geminis fratribus, pro Christi nomine in vinculis constitutis, quotidiè solatium exhibebat, & tam ipsis, quàm etiam seruis eorum, cum quibus tenti fuerant, salutaria fidei consilia ministrabat, vt fugitiua seculi blandimenta respuerent, & momentaneos corporum cruciatus non timerent. Qui cùm sanissimis consolationibus acquiescerent, & verbera carnificum constanti animo perferrent, capite damnati sunt: idq́; hac conditione, vt si eo temporis puncto, quo gladio feriendi essent, sacrificare vellent, & parentibus & coniugibus & liberis & facultatibus suis redderentur. Erant enim non solùm, vt diximus, genere clarissimi viri, sed etiam facultatibus locupletes: patre Tranquillino, matre Martia progeniti, qui illos sequebantur cum vxoribus eorum & filijs, quos illi, vtpotè nepotes suos, ingenti sanè amore prosequebantur. Vndè factum est, vt ab Agrestio Chromatio, vrbis Romæ pręfecto, triginta dierum inducias impetrarent: quo temporis spatio ageretur cum illis, vt ad sacrificandum idolis accederent.

Marcus & Marcellianus, insignes martyres.

Accedentes itaque amici eorum ad illos, ità eos compellare cœperunt: Vndè vobis tam dura mens, tamq́; ferreum pectus, vt neque patris canitie permoueamini, & matri iam decrepitæ nouos partûs dolores afferatis? Olìm quidem illa partûs sui dolores his consolationibus superabat, quòd vno cruciatu duos filios pareret, & geminum patri filiorum affectum funderet: at nunc insanabilis dolor, pœna incurabilis, immedicabilis cruciatus, incomparabilis parturitio est, dum spes & gaudium eripitur, vita contemnitur, respuitur gloria, & proculcatis omnibus pietatis affectibus, mortis atrocitas appetitur potiùs quàm timetur. Obsecramus vos, ô amici charissimi, tandèm hisce finem date calamitatibus, & vos patres esse dulcium filiorum vel admoniti mementote. Hæc & his similia amicis dicentibus, miseram se clamitans mater aduenit, solutisque crinibus, canos suæ senectutis ostentans, in conspectu eorum vestem, qua tegebatur pectus, scidit, & cunctis lachrymantibus, ostendebat eis, laxis iam pellibus marcidas, quas suxerāt mammas, & blandimenta, quæ illis adhuc infantibus exhibuisset, multùm eiulans commemorabat, ità inquiens:

Tentatio vehemens SS. martyrum à cognatis.

Tu mihi semper plùs blanditus es fili, & tu ampliùs verecūdatus ès. In illo imaginem *A matre.*

meam peperi, in te paternos vultus effudi: tu patri vtilior, iste similior. Heu me, heu me miserã: circũuallat me ex omni parte incomparabilis luctus, inaudita miseria & geminata orbitas, nullis penitùs calamitatibus æquiparanda. Amitto filios ad mortem vltrò properantes: quos si mihi hostes auferrent, per medias sequerer acies bellatorum: si iudicia violenta concluderent, carcerem simul irrumperem moritura. Nouum hoc pereundi genus est, in quo carnifex rogatur vt feriat, vita optatur vt pereat, mors inuitatur vt veniat. Nouus hic luctus est, noua miseria, in qua natorum iuuentus sponte sua interit, & miseranda parentum senectus compellitur vt viuat.

A patre. Hęc & his similia prosequente matre, infirmus pater & iam senio grauis, manibus seruulorum adducitur, qui cygnæum caput puluere conspergens, huiusmodi dabat voces ad cælum: Ad mortem vltrò proficiscentibus filijs valedicturus aduéni, vt vniuersa, quæ à filijs sepulturæ meæ exhibenda paraueram, ego infelix filios sepulturus expendam. O filij mei, baculus senectutis, & geminum viscerum meorum lumen, nati feliciter & prosperè educati, excellentissimæ memoriæ & ingenij singularis, omniumque liberalium peritia literarum imbuti, quæ ista repentè insania, vestra voluntate suscepta, mortis vos fecit esse amantes? quæ sanè vita prędititis nunquàm grata fuit, nunquàm ne morituris quidem suî amorem attulit: ad quoscunque autem peruadere potuit, violenter admissa est, nec mortalium quisquam sua eam voluntate excepit. Quòd si hanc nudus debitor, sub auaro fœneratore positus, nulla potest ratione diligere, immò non solùm non diligere, sed timere etiam illam cōspicitur: qua ratione eam appetit, qui & bonis omnibus exuberat, nec vlli quicquam debet? Venite, quęso, huc iuuenes, & plorate iuuenes sua sponte pereuntes. Venite senes, & mecum meos plangite filios, quotquot vos paterna habere viscera sentitis. Huc accedite patres, & cauete, nè similia etiam vos patiamini. Deficite plorando oculi mei, & caliginem obducite, fundentes flumina lachrymarum, nè videam cædi gladio, quos dum virga leuis tangeret, tremui: dum mœrentes leuiter viderem, expaui. Dum hæc & eiusmodi senior pater ageret, en amborum quoquè coniuges cum liberis adueniũt, & eorum adspectibus offerentes infantulos, in has voces cum multo eiulatu prorumpũt: Quibus nos seruituras relinquitis? quibus coniugij nostri traditis charitatem? Qui, putatis, erunt horum infantium domini? qui vestrarum ædium auidissimi inuasores? qui vestræ occupatores familiæ? qui sibi diuisuri vernaculos, quos nutriuistis? Heu quàm ferreo, heu quàm impio crudelitatis genere parentes despicitis, amicos respuitis, vxores abijcitis, filios abdicatis, & vosipsos carnifici vltrò iugulandos exhibetis. Intereà dum hęc dicuntur & fiunt, inter vxorum lachrymas & suspiria filiorum, cœperunt milites Christi mollescere, & animi dolore permoueri.

Memoria, ingenium, eruditio eorum.

A coniugibus & liberis.

Mollescunt animi martyrum.

Huic autem spectaculo, vt antè diximus, intererat sanctus Sebastianus, vir per omnia Christianissimus, quem occultabat militaris habitus, & chlamydis vsus celabat: cumque cerneret athletas Dei immenso certaminis pondere fatigari, in medium eorum se inferens, ait: O fortissimi milites Christi, ô instructissimi diuini prælij bellatores, per eximiam animi virtutem fortiter peruenistis ad palmam, & nunc per misera blandimenta coronam deponitis sempiternam? Discat per vos nunc Christi militum fortitudo fide potiùs armari, quàm ferro. Nolite victoriarum vestrarum insignia per mulierum blandimenta abijcere, & subiectas pedibus vestris hostis deuicti ceruices, ad rediuiua iterùm bella laxare: cuius quanuis sæua contra vos extiterit & periniqua instantia, sæuior tamē efficitur ira repetita. Erigite igitur à terrenis affectibus gloriosum vestri certaminis trophæum, & nolite illud amittere ob fletus paruulorum. Isti, quos plorantes attenditis, gauderent hodiè, si possent scire quæ nôstis. Putant enim, quòd hęc vita sit sola, quæ vbì finem acceperit, nulla vitalis animę, corpore deficiente, valeat portio remanere. Si enim scirent esse aliam vitam, ignaram mortis, tristitiæ nesciam, in qua regnat immortalitas, & perpetua gaudia commorantur, profectò vobiscum ad illam festinarent pertingere: & hanc vitam pro nihilo putantes, illam appeterent, quæ in iugi exultatione permanet, & penitùs finiri non nouit. Hęc autem pręsens vita fugacissima est, & vsqueadeò infida, vt nec suî amatoribus fidem seruare potuerit vnquàm. Ab ipsa enim mundi origine in se fidentes fefellit, omnes suî cupidos delusit, cunctos de se præsumentes irrisit: & ità nullum omninò certum reddidit, vt omnibus probetur fuisse mentita.

Insignis oratio S. Sebastiani.

Vitæ huius fallacia.

Atque

Atque vtinàm solius mendacij culpæ esset obnoxia, & non per flagitia omnia suos cogeret peruagari amatores. Ipsa edacitatem suggerit voracibus, ebrietatem temulentis, naufragium pudoris adulteris, execrabilem peruersitatem incestis: ipsa furem instigat vt capiat, iracundum vt sæuiat, mendacem vt fallat. Ipsa inter coniuges diuortia seminat, inter amicos discordias, inter pacificos lites, inter iustos iniustitiam, inter fratres scandala. Ipsa iudicibus eripit iustitiam, castis pudicitiam, artificibus peritiam, moribus disciplinam. Et vt immaniora, quæ suis amatoribus ingerit, crimina memoremus, si fratrem aliquando germanus frater occidit, si filius necauit patrem, si interemptus est ab amico amicus: cuius hæc instinctu perpetrata sunt scelera, cuius intuitu, cuius vel spe vel fiducia hæc nefanda admissa sunt facinora? An non præsentis huius vitæ amore ducti, dum hęc committunt, illamq; plùs æquo diligunt, iniquo homines odio prosequuntur? Cur enim pirata iugulat nauigantem, cur latro viatorem interficit, diues opprimit pauperem, superbus humilem, & nocens omnis quęcunque potest infestat innocentem? Certè hæc mala omnia illi designant, qui huic vitæ obsequi cupiunt, sibiq; persuadent, se eius in amore posse per longa temporum spatia durare. Non ergò alterius rei causa fiunt scelera, nisi vt infelicissimæ huic carnali vitæ à carnalibus inseruiatur. Ipsa est, quæ eis crimina imperat, iubet facinora, suadet iniusta: & posteaquàm omni est crudelitate omniq; spurcitia saginata, seruiẽtes sibi tradit filiæ suæ morti sempiternæ. Ex ipsa enim, & ex eius vtero nata est mors æterna, quando gulæ suę & libidini & oculorum oblectamentis primi homines obsecuti sunt: atque ideò qui ad æternam capessendam vitam conditi erant, in hanc mortis regionem sunt detrusi, atque hinc porrò ad inferos deuoluti, nihil secum absportantes. *Vitæ amor scelerum omniũ incentiuum.*

Hæc ergò vita est, quæ vos fallit, amici charissimi, vt amicos vestros ad vitam euntes sempiternam, iniusto consilio reuocetis. Hæc vos instigat, ô parentes sanctissimi, vt filios vestros proficiscentes ad cæli comitatum, ad honorem incorruptibilem, ad amicitias Imperatoris æterni, stultissimis lamentationibus retrahatis. Hęc est, quę vos ô castissimæ coniuges beatorum, sub pietatis prætextu ad impietatem mentes martyrum fecit impellere, & mortem pro libertate illis adferre. Si enim consensissent persuasionibus vestris, pauco quidem tempore vobiscum esse poterant, at posteà necesse esset illos à vobis separari: &ità separari, vt non nisi inter tormenta perpetua mutuò vos iterùm conspiceretis, vbi edax flamma incredulorum animas deuorat, vbi dracones tartarei blasphemorum labia comedunt, vbi serpentes morsibus suis incredulorum pectora lacerant: vbi vlulatus, gemitus & mugitus horrendus personat, confususq; clamor, quem vis tormentorum excitat, & incendij ardor intolerabilis extorquet. Hæc autem calamitas, quæ illic infideles excipiet, nullo vnquàm termino definitur, nullo fine concluditur: sed flammarum atrocium combustione miseri illi corroduntur, & ad rediuiua incendia iterùm qui adusti fuerant, reparantur. Has igitur pœnas & hos sinite euadere, & vosmetipsos ab illis eripere conamini: permittite interim hos ad coronam pertingere ipsis præparatam. Nolite timere, non separabuntur à vobis, sed vadunt vobis pręparare in cælo sidereas mansiones, in quibus vnà cum illis & cum filijs vestris sempiterna felicitate perfruamini. *Pœnæ inferorum.*

Si ergò vos domus vestræ ex lapidibus constructæ delectant, quanto magis illarum vos debet pulchritudo inuitare domorum, vbi sunt triclinia auro puro radiantia, quæ ex gemmis & margaritis habent Zetas instructas? Ibi flos rosarũ purpureus nunquàm marcescit, ibi nemora floribus amœna, perpetua viriditate vernant: illic prata ridentia mellifluis semper scatent riuis, illic croceis gramina floribus redolent, & albescentes campi odores spargunt suauissimos. Ibi auras vitales nares hauriunt, lumen illic perpes vmbræ nescium: ibi serenitas sine nubilo, & absque noctium alternis tenebris die oculi sempiterno perfruuntur. Nulla ibi interpolatione abrumpuntur delicię, nulla prorsùs solicitudine securitas interturbatur. Mugitus, vlulatus, gemitus, lamenta, luctus procùl illinc absunt: nihil vnquàm fœdum, deforme, tetrum, horridum, sordidum in illic degentium incurrit oculos. Pulchritudine in amœnitate nemorum, splendore in iucundo aëre, & omni elegantia sine intermissione suauissimè oblectantur oculi: nec quicquam omninò, quod perturbet mentem, ingeritur auribus. Sonant ibi iugiter organa hymnos concrepãtia, quos ad laudem regis immortalis angeli & archangeli concinunt. Amaritudo & fellea acerbitas ibi locum non habẽt, tonitrua nunquàm illic *Gaudia & felicitas cælestis paradisi.*

 audita,

audita, fulgura & coruſcationes nunquàm viſæ. Cinnamomum illic virgulta gignunt, & in balſamum arbuſta proficiunt. Odor inæſtimabilis membra omnia mirè afficit, nec eſca in fæces mutatur. Sicut enim bono nuncio aures, & bono odore nares, & grato adſpectu oculi recreantur, & eiuſmodi oblectatio non poteſt ad malam ſtomachi concoctionem prorumpere: ità illius vitæ beatæ refectio melliflua, vniuſcuiuſq; palatum pro ſuo deſiderio afficiet: moxq; votis ſuis omnibus perfruetur anima, cunctis illi ad ea obſequentibus, & delectationibus omnibus paratiſſimus ſeruiet effectus.

Voluptatũ contẽptus quid præſtet.

Quiſquis ergò in hac mortali vita concupiſcentijs & delectationibus ſuis bellum indixerit, nec ijs ſeſe permiſerit, illic à creatore ſuo integras conſequetur. Deus enim ità creauit hominem, vt viueret: porrò iuxta delectationis introitum mortem poſuit, vt quibus in hac vita libet viuere, & mortis timore abſolui, vitam aliam inquirant, & dum præter hanc mortalẽ, aliam eſſe didicerint, explorent num & illa poſſit ſenectute intercipi, aut morte finiri: cumq; immortalem eſſe cognouerint, inueſtigent itidèm, vtrùm poſſit illa æternitas vel honore iuſtos, vel iniuſtos pœna afficere. idq; vbì ſpeciatìm didicerint, conſequenter inquirant, cur à creatore diuitię ſint collatę, ſi ex eius legis pręſcripto ſunt contemnendę: cur item quadrupedum, & volucrum atq; repentium tanta varietas ab illo condita ſit, ſi gulæ renunciandum eſt: cur deniq; ille naturalem illam corporibus indiderit delectationem, quæ ad libidinem incitat, ſi eius vſus nõ ſolùm culpæ reum facit, ſed etiam æternis tradit incendijs?

Diuitiæ cur collatæ à Deo.

Si igitur quęrat, cur à creatore diuitię ſint conceſſę, ſi ſunt contemnendę, ità reſpondemus: Diuitiæ à Deo conditæ, ſuos amatores hoc ferè pacto alloquũtur: Sic nos amate, vt nos à vobis nunquàm ſeparemur. ſequi vos morientes non poſſumus, antecedere autem vos viuentes poſſumus, ſed ſi ipſi iubeatis. Auarus fœnerator & cupidus agricola exemplo vobis ſint. Ille aurum tradit homini, quod duplicatum recipiat: hic diuerſa terræ ſemina committit, vt, ſi poſſit fieri, quod ſimplum tradidit, centuplũ referat. Debitor ergò creditori aurum reddet duplicatum, & terra ſemen centuplex. Proh nefas, poteſt & debitor reddere fœneratori, & terra agricolæ: Deus verò diuitias ſuas, ſi eas à te accipiat, amplificatas & auctas reſtituere tibi non poteſt? Si roges, cur diuitias tibi dederit, ſi ſint illi reddendæ: certè tradidit ille eas tibi, vt ſcias, quanta in eis requies, quanta voluptas, quantus luxus, quantæque in eis poſſint eſſe deliciæ, vt his cognitis, ſi verè amas diuitias tuas, ipſi eas tradas cuſtodiendas: quas ſi tu illi nolis credere, aut edacitas gulæ inuadit eas, aut luxuria libidinum mater tibi eas eripit, aut ſine dubio, quod nôſti optimè, mors de improuiſo aggrediens, ità tibi illas extorquet, vt tu illas deincèps nec habere, nec videre queas. Quæſo te, ſi tranſires per medias acies barbarorum, & inuenires fortem virum qui te ſemper dilexiſſet, qui tibi crumenam pecunijs plenam donâſſet, diceretq; tibi, Da mihi pecunias cuſtodiendas, quas dedi tibi, quia hi barbari inſidiantur, vt eas tibi auferant, quas cùm abſtulerint, ſuis te gladijs laniabunt: an non pedibus eius aduolutus, rogares vt ipſe eas reciperet, nihil ambigens, quòd & ampliora quàm acciperet, ſit redditurus, & te ab hoſtibus liberaturus?

Voluptates reſpuendæ.

Reſtat nunc, vt diuitijs veſtris in tuto repoſitis, ad delicias veniamus: quas, qui habet aures audiendi, audiat eas dicentes ſibi: Si verè amatores noſtri eſtis, illi nos commendate, qui nos vobis integras illibataſq; in illa regione reſtituat, in qua vobiſcum iugiter manere poſſimus. In hac enim vita caduca ſi nos vobis obſequi voluĕritis, quaſi hîc expenſæ & exhauſtæ, ibì vobis omninò negabimur. Dimittite nos interìm ſeruire morituris: quia idcircò breuiati ſunt dies mortalibus, vt immortalibus perpetuò famulemur. Sic enim propter electos breuiabũtur dies, vt ſeruitute noſtra diù frui non poſſint iniuſti. Seruìmus interìm feſtino curſu impijs, ſceleratis & turpibus: at non ſpontè, ſed propter eum qui nos ſubdidit: liberabimur tamen à ſeruitute corruptionis, & reuocabimur ad libertatem gloriæ filiorũ Dei. Omnis itaque delectatio futuræ vitæ ſeruata, nequaquàm perditur. Neque enim repoſiti theſauri exiſtimantur ab eo, qui eos abſconderit in terris, interîſſe: ſed magìs tanto ſecuriùs eos habere ſe confidit, quanto eos occultiùs & tutiùs collocârit. Sint ergò repoſitæ omnium deliciarum affluentiæ, vt non contingantur in hac vita quæ præterit: quia ſi hîc in vſu fuerint, in illa vita, quæ nunquàm præterit, amittuntur. Eſto, quòd vita hæc per centum tendatur annorum ſpatia: an non, vbì extremus aduenerit dies, ſtatìm videbitur quaſi non fuiſſe, & tanquàm hoſpitis, vno die apud nos manentis, veſtigia reliquiſſe? Illa autem vita manet iugiter, perſeuérat

Vitæ huius breuitas.

seuérat constanter: annisq; labentibus iuuenescit & pullulat, & indè renouationis sumit initium, vndè finis accipitur. O verè illum degenerem & omnis boni expertem, qui huius tam formosæ vitæ amore non capitur, qui timet hãc perituram perdere, & illam accipere, quæ perire penitùs non nouit: in qua deliciæ, delectationes, diuitiæ & gaudia sic semper inchoant, vt terminum ignorent: sic principium capiunt, vt finiri prorsùs non queant. Nam qui huius tam præclaræ vitæ amator esse noluerit, non solùm hanc mortalem perdit, & illam sempiternam non inuenit: verùm etiam, vt dixi, à morte perpetua capitur & tenetur: in qua est iugis flamma, perseuérans tribulatio, & pœna indeficiens: in qua atroces spiritus commorantur, quorum brachia, capita draconum sunt: quorum oculi igneas ex se sagittas iaculantur: quorum dentes sicut elephantis prominent, & stimulant ad tormentum velut caudæ scorpionum: quorum voces ceu leonum fremitus sonant: quorum adspectus tremorem incutit, pariter & dolorem, & mortem. Atque vtinàm mors posset in his angustijs constitutis occurrere: sed, quod est acerbius, ad hoc viuitur, vt cruciatibus subdantur: ad hoc redintegrantur, vt exesa serpentum morsibus membra, iteratis subindè & iterùm reparatis morsibus dilacerentur. Hæc est omnis causa certaminis, quæ pœnas martyrij quantumuìs atroces, æquo docet animo tolerari debere. Dæmonum truces species.

Nolite ergò, ô amici, ô parentes, & ô coniuges venerandæ sanctorum, nolite à vita ad mortem, quos diligitis, reuocare, à gaudio ad luctum deducere, à lumine ad tenebras trahere, & ab æterna requie ad pœnas sempiternas accersire. Hoc est enim cum diabolo quasi piscibus hamum tendere, & illicere ad exiguam hauriendam suauitatem, in qua intùs lateat dirus cruciatus viscerum, & mors interiorum tormentis extorta. Est hoc planè æternarum compensationi deliciarum fugitiua gaudia anteponere, & pro paruo risu æterna lamenta adsciscere. At hoc profectò etiam in gladiatoribus, qui se vltrò neci offerunt, nemo est qui non damnet: qui vnius anni voluptates attendunt, nec considerant quis fructus ex illis delicijs oriatur. Posteà enim cruciãtur ictibus gladiorum, & alterna cæde intima viscera, scisso ventris tegmine, in conspectum proferunt populorum, vt pinguedo, quam inconsulta sagina attulerat, diabolo voranda offeratur. Hoc nimirùm maligni dæmonis consilio, quo gladiatores isthuc faciunt, martyres Dei ad vitam æternam proficiscentes reuocantur, quando, vt paucorum dierum vitam viuant, docentur perpetuos sibi conciliare cruciatus, & mortem æternam, quę vel maximè metuenda est, non timere. Sed fortasis opponitur nobis, quam ob rem Christianus tormenta non metuat, & præsentis non terreatur pœna tortoris. Nimirùm idcircò non frangitur metu, ideò dolores non pertimescit, quia scit se per breuis cruciatûs precio perpetuæ salutis & sanitatis gaudium emere, & per momentaneam tribulationem ad perennem felicitatem & sempiternam lætitiam peruenire. Gladiatorũ amentia. Christiani cur pœnas cõtemnant.

Sed si tamen omninò timendus est dolor, timendus est carnifex, timenda est noua & exquisita pœna tortoris: quę magìs metuenda, quæ horrẽda & fugienda magis? ista'ne, quę hodiè exardescit, & cràs refrigescit: quę sub vna hora inducitur, & sub hora vna excluditur: an illa potiùs, quæ nullo fine cõcluditur, nullo tẽpore extinguitur, nulla prorsùs consumitur vetustate? Nam præsens dolor aut leuis est, & potest tolerari: aut grauis est, & citò glorioso certamini adfert finem. Ille autem pœnarũ dolor, & cruciatus incendij, qui huius vitæ amatores manet, cùm sit quouis tormentorum genere vehementior, nunquàm finiendus aggreditur, & acriùs subindè quàm inchoauerit, sæuit, & terminus sæuiendi nullus, nullus omninò finis occurrit: sed habens secum vniuersa suppliciorum genera, subindè renouatur vt sæuiat, augmẽtatur vt exurat, inflammatur vt duriùs excruciet. Ab hoc ergò interitu hortemur euadere quos amamus, & nosipsos ad euadendum fortiter pręparemus: nec timeamus vna hora ferre dolorem in corpore, qui optamus æternum gaudere cum Christo. Permittamus animas nostras cum palma ex hoc egredi corpore, vt possimus pœnas æternas effugere, & ad possessiones sidereas, plenas delectationibus, peruenire. Lachrymas nostras mutemus in gaudium, nec quasi morituros plangamus, quos cum Christo credimus sine fine regnaturos. Congratulemur potiùs victoribus hostium, conculcata eorum ceruice: congaudeamus martyrij prætexta indutis, & cæli designatos consules gloriemur. En dies, in quo vincere se tyrannus existimabat: qui dum capit, captus est: dum tenet, vinctus est: dum torquet, tortus est: dum insultat, irrisus est: dum iugulat, occisus est. Nunc porrò in amorem Stultitia dęmonum.

martyrij etiam nostros excitemus affectus, vt illum, qui de nostra captiuitate voluit triumphũ agere, fortiter capiamus, & quasi à graui somno expergefacti, aperiamus oculos animorum, vt videntes foueas, quas in nostrî perniciem inimicus aptauerat, nos quidem auxiliante Deo euadamus: & ipso diabolo cum satellitibus suis in ipsam, quã parauerat, foueam incidente, nos cum propheta dicamus: Foderunt ante faciem meam foueam, & ipsi inciderunt in eam.

Psal. 56.

Hæc cùm beatus Sebastianus, indutus chlamyde, accinctus balteo, ex suo ore proferret, subitò per vnam ferè horam splendore nimio, de cælo veniente, perfusus est, & sub ipso splendore pallio candidissimo ab angelis septem clarissimis amictus: apparuitque iuuenis iuxta eum, dans ei pacem, & dicens: Tu semper mecum eris. Hęc autem gerebantur intra domum protoscriniarij (quem primiscrinium author vocat) nomine Nicostrati, apud quem custodiebantur Marcellianus & Marcus: qui Nicostratus habebat vxorẽ nomine Zoën, quæ ante annos sex nimia morbi infestatione facta erat muta: facultatem tamen audiendi & intelligendi non solùm non amiserat, verùm etiam meliùs quàm priùs, obtinebat. Hæc itaq; cùm intellexisset omnia, quę beatus Sebastianus dixerat, & tantum lumen circa eum vidisset: cumq; omnes tremefacti, miraculi stupore tenerẽtur, innuebat manu omnibus, quòd magno illis probro futurũ esset, si tam euidenti assertioni non crederent. Deindè genibus eius aduoluta, rogare eum cœpit quibus potuit manuum indicijs. At beatus Sebastianus videns eam animi sensa linguæ expressione declarare non posse, causam eius silentij percontatus, didicit sermonis copiam nimia illi vi infirmitatis ereptam. Itaq; dixit: Si ego verus Christi Iesu seruus sum, & vera sunt omnia, quæ ex ore meo hæc mulier audiuit & credidit, iubeat Dominus meus Iesus Christus, vt redeant ad eam officia labiorum: & aperiat os eius, qui aperuit os Zachariæ prophetę Domini. Et fecit crucem in os eius. Statim ergò ad hanc vocem sancti Sebastiani exclamauit mulier voce magna, dicens: Beatus es tu, & benedictus sermo oris tui: & beati, qui credunt per te Christo filio Dei viui. Ego enim vidi oculis meis angelum ad te venientem è cælo, & librum ante oculos tuos tenentem, ex cuius lectione vniuersa sermonis tui oratio decurrebat. Benedicti ergò, qui omnibus, quæ locutus es, credunt: & maledicti, qui dubitauerint vel in vno verbo ex his omnibus, quæ audiêrunt: quoniam sicut aurora superueniẽs vniuersas noctis tenebras excludit, & omnium oculis lumen, quod nox cæca negauerat, reddit: ità lux sermonũ tuorum omnem caliginem omnemque ignorantiæ meę cæcitatem extersit, & oculis rectè credentium serenum post noctis tenebras diem reddidit. A me autem non solùm incredulitatis tenebras expulit, verùm etiam sermonis mei ostium, sex annis ex infirmitate clausum, patefecit.

Cælesti luce perfunditur S. Sebastianus.

Lucæ 1.

Muta loquitur, cruce signata.

Videns autem Nicostratus vir eius tãtam Christi virtutem in sua vxore declaratam, cœpit eius pedibus aduolui, petijtque veniam, quòd Imperatoris & prætoris iussu sanctos Dei Marcum & Marcellianum habuisset in vinculis: & auferens à manibus illorum ferreos nexus, genua eorum amplexus, rogare cœpit, vt dignarentur abscedere, dicens: O quàm beatus essem, si pro vestra possem salute constringi: forsitan sanguinis mei effusione abluerentur peccata mea, vt mortem illam pœnarum æternarum euaderem, & ad illã vitam pertingerem, quam nobis Deus per os domini mei Sebastiani manifestare dignatus est. Cumq; rogaret sanctos martyres, vt abscederent, dixerunt ei: Si tu fidei gloriam, quam nunquàm habueras, accepisti, quomodò nos, quã semper ab infantia habuimus, relinquentes, tibi passionis nostrę calicem dabimus, quem tibi nos propinare possumus, dare non possumus? Diues enim in omnibus Christus est, & larga vbertatis suæ affluentia omnibus ad se venientibus meliora præstat quàm rogetur. Si ergò cùm essetis increduli, donatum vobis est lumen veritatis agnoscere: quanto magìs credentibus vóbis, omnia quæcunq; poposceritis, donabuntur? Diuina enim clementia semper parata est votis omnibus gratìs pręstare, & cunctis gratiæ suæ dona eo magìs multiplicat, quo mens eorũ altioris fidei susceperit normam. Fides igitur vestra à magisterio sumpsit exordium, & omnia quæ eruditio annosa vix confert, spatio vnius horę vos cepistis. Nulla parentũ memoria vos impedit credere, nullus erga tenerę ętatis filios reuocat nutritus affectus: contẽnitis subitò, quod semper amâstis, & quæritis quod nunquàm sciuistis. Per ignotas ingressi vias, repentè peruenistis ad Christum: & animo iam intrâstis cælũ, qui nullũ in terra solatium quæritis. O quàm incomparabilis præ-

Nicostratus credit in Christum.

Mira gratiæ vis.

præconij facinus, ô quàm imitabile virtutis exemplum. Nondùm vos ad Christum sacri baptismatis vnda perduxit, nondùm per tyrocinij rudimenta, militaria saltem signa sumpsistis: & iam pro vero rege arma corripitis, & eius milites à vinculis ferreis soluentes, vosipsos intrepidos optatis pro occidendis morti offerre.

Cùm hæc audientes, omnes pariter lachrymis pœnitentiam præteritæ persuasionis ostenderent, Marcus ait: Discite parentes charissimi, & vester, ô coniuges, discat coniugalis affectus, aduersùs pugnam diaboli & contra omnes carnalium desideriorum sagittas clypeum virtutis opponere, atq; inter acies tyrannici exercitûs hosti non cedere, dimicare, acriùs gradum figere, & ad regem fortiter peruenire. Insurgant quantùm volunt, & sæuiant satellites dæmonum, & quibus volunt pœnis corpora nostra dilaniant: corpus occidere possunt, sed animam vincere non possunt pro fidei veritate pugnantem. Gloriosiores faciunt milites vulnera, pro imperatore suscepta. Idcircò enim diabolus, tyrannidis suæ furore percitus, nunc sæuit, quòd præuidet perseuerantiæ nostræ trophæo se posse torqueri: & ideò tormenta infert, nè spes eius pereat: mortem minatur, vt terreat: vitam promittit, vt eripiat: securitatem pollicetur, vt tollat. Hæc tota belli calliditas, hoc fraudis consilium: à supplicijs corpus eripere, & vitijs animam subiugare. Nos contrà contendimus hosti non cedere, corpus contemnere, animæ subuenire. Cur enim fortissimi ducis milites misertimis terga vertant, & in eo bello deficiant, in quo possunt esse victores? vel qua ratione mortem timeant, qui sciunt hanc hominis naturam esse, non pœnam? Cur, inquam, mori timeant, qui credunt hanc vitam falsam esse, & veram vitam inuenire non posse nisi eum, qui ab amore suo falsam hanc & caducam abijciat? quæ suis amatoribus non nisi peccata imperat, suadet facinora, ingerit crimina, atq; hoc vnicè hortatur, vt de vita æterna ne cogitent quidem, futurumq; Dei regnum desperent? Videamus, oro, quibus casibus subiaceat, quibus periculis seruiat ancilla: vt cùm didicerimus eam nec seipsam posse regere, seruitia nostra eius dominio subtrahentes, aliam cui meritò seruiẽdum sit, inquiramus. O quàm multos eius amatores subitò grauis ruina oppressit, fulmen perculit & incendit, perdiderunt naufragia, Charybdis vorax absorbuit, gladius iugulauit? Et hanc miseri cum dolore amittentes vitam, illam penitùs inuenire non possunt. Ad illam enim vitam non pœna perducit, sed causa. Vno deniquè eodemq; pœnarum genere, & innocentibus salus æterna confertur, & delinquentibus pœna irrogatur.

Marci præclara adhortatio.

Cur sæuiat diabolus in pios.

Fallacia vitæ huius.

Hæc & his similia cùm Marcus persequeretur, cœperunt omnes, qui aderant, Deo gratias agere, fundentesque lachrymas, pœnitentiam præ se ferre, quòd charitati Dei carnis amorem prætulissent, atque ab agone martyrij ausi fuissent animos reuocare sanctorum. Cumq; omnes, qui ad decipiendos sanctos venerant, vnanimiter crederent Christo, Nicostratus cum coniuge sua vrgebat, dicens: Non capiam cibum neque potum, nisi mysterium Christianæ religionis mihi fuerit traditum. Cui sanctus Sebastianus dixit: Muta dignitatem tuam, & incipe magis Christi esse protoscriniarius, quàm præfecti. Audi itaq; consilium meum, & omnes quos carcer inclusit, & vincula tenent atq; ergastula conficiunt, in vnum redige. Quod cùm feceris, antistitem sacræ legis adhibebo, vt cum omnibus, qui credere voluerint, mysteria sancta suscipias. Si enim diabolus Christo sanctos suos auferre conatus est & conatur: quanto magis nos pietatis argumento hos, quos diabolus iniustè lucratus est, curare debemus, & suo restituere creatori? Ad quæ Nicostratus ità respondit: Quomodò iniquis & criminosis possunt sancta committi? Sebastianus ait: Saluator noster propter peccatores suam dignatus est mundo exhibere præsentiam, ostenditq; mysterium, per quod peccata & crimina omnia hominibus auferantur, & virtutes Domini conferantur. Inter initia igitur conuersionis tuæ hoc munus primum si tu Christo præstiteris, aderit tibi remunerationis eius premium, corona martyrij, habens secum virtutũ omnium immarcescibiles flores, æternæ vitæ gaudijs profuturos. His auditis, Nicostratus protoscriniarius abijt ad Claudium Commentariensem, iussitq; vt reos omnes in vinculis detentos, ad domum suam adduceret, dicens: Proxima sessione omnes discutiendi sunt, & volo, vt cum illis Christiani, qui apud me sunt, præstò sint, nè quisquam discussioni prętoriæ desit. Igitur cùm omnes ad domum protoscriniarij perducti adstarent catenarum nexibus vincti, hoc modo eos vir Dei Sebastianus alloquitur:

Martyrum cognati credunt in Christum.

Crimina diabolica si diuinis virtutibus cedent, reatus vester immunis à mortis supplicio.

Sebastiani sermo ad vinctos.

plicio, ad gaudia votiua reuocatur. Egit enim per suos satellites hostis iniustus, vt animos militum Christi, ad virtutum culmen erectos, euerteret: & in ipso perfectionis fastigio positos, in cœnum conabatur demergere inferorum. Hac de causa incaluit animus, hostium dimicatione prouocatus, vt vos, quos iam lucratus fuerat inimicus, de eius captiuitate tollentes, vestro creatori reddamus. Diabolus enim nec dominus vester, nec creator, nec pater esse dinoscitur: Deus autem, & pater, & Dominus, & conditor vester esse comprobatur. Itaq; si hunc relinquentes, ad illum abijstis, qui vester est atrocissimus hostis, adeò vt ad mortis æternæ pœnas vos adducere, & ad hunc lethalem exitum impellere conatus sit: quanto magis ad eum redire iam debetis, qui vnicum filium suum passioni & morti tradidit, vt nos ab æternis pœnis & morte liberaret? Hæc & id genus alia dicente sancto Sebastiano, illi se cum lachrymis in terram prostrauerunt, & flexis genibus cœperunt cordis mugitum edere, seque peccâsse & impiè egisse pœnitentiæ vocibus confiteri: atque amaras fundentes lachrymas, Christo se velle credere magnis clamoribus personabant. Tunc beatus Sebastianus iubet eos omnes à catenarum vinculis absolui.

Deindè abijt ad sanctum Polycarpum presbyterum, vbi ille persecutionis causa latitabat, & narrauit ei omnia quæ gesta erant. Quibus auditis, sanctus Polycarpus gratias egit Deo, & vnà cum eo venit ad domum Nicostrati protoscriniarij: vidensq; turbas credentium, salutauit eos cum omni gaudio, dicens: Beati vos omnes, qui audîstis vocem Domini nostri Iesu Christi, dicentis: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego vos requiescere faciam. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Itaq; vobis fratres nostri, quos baptismatis vnda diluet, & consecrando Deo omnipotenti charissimos filios faciet, hanc ob causam, quòd à proposito suo sancto reuocare conati estis beatissimos milites Christi, opùs erat pœnitentia, vt per ipsam ad indulgentiam veniretis. Nunc autem quando ad tantam gloriam accessistis, vt etiam ad passionem, à qua alios reuocare voluïstis, vosipsi desideretis gratis & libentibus animis properare: sciatis vos & obtinuisse veniam, & palmam esse adepturos. Vetus hoc artificium Christi est. Nam ille, qui vas electionis eius est, & quem voluït magistrum esse gentium, non solùm credentium animos à fidei proposito retrahebat, sed etiam volentes ad Christum accedere lapidibus obruebat. Atque hunc ipsum nobis Dominus Apostolum donauit, tribuitq; nobis ex Saulo Paulum, ex apostata fecit Apostolum, atq; ex persecutore suæ Ecclesiæ doctorē dedit. Idemq; amator passionis effectus est, qui persecutionis author extiterat: & qui in alienis afflictionibus priùs gratulabatur, in suis postmodùm persecutionibus gloriatus est. Qui ergò hanc in Apostolo suo virtutem tum exercuit, ille nunc quoquè vos de inferorum penetralibus, & ex ipsis draconum faucibus captiuas animas vestras eripuit, vobisq; à tenebris ad lucem remeantibus, æternæ vitæ ianuam patefecit.

Matth. 11. Oratio S. Polycarpi ad baptizandos.

S. Paulus ex persecutore Apostolus.

Quia ergò dæmones omnes, qui filij tenebrarum sunt, contristantur, & omnes sancti Angeli, qui sunt lucis filij, gratulantur: accedat vnusquisq; & det nomen suum, hodierna die vsq; ad vesperum præcurrente ieiunio, vt festinum baptismatis sacramentū, opportunum tempus inueniat. Iustum est enim, vt luce mortali à mundo abscedente, ad nostras mentes lux immortalis accedat, & in huius seculi cœno volutatos, & cæcæ noctis caligine iacentes in loco tenebrarum, nos aqua sanctificationis ablutos sanctificet, qua mundati iam & synceritatem induti, alacres pergamus ad Christum.

Hęc & his consimilia pertexente sancto Polycarpo, omnes gauisi sunt, & vnusquisq; nomen suum etiam priùs, quàm interrogatus esset, festinabat offerre. Cumque hęc agerentur, venit Claudius Commentariensis ad Nicostrati domum, dixitq; ei: Vehementer præfectura commota est, quòd personas reorum tuæ domûs custodiæ tradi iussisti: hac de causa suis te adspectibus iussit præfectus præsentari: tu videris, quale illi interrogatus sis responsum redditurus. Ingressus itaque Nicostratus ad præfectum, cùm interrogatus fuisset, cur eas personas, quas carceris claustra retinebant, suæ voluērit domûs mancipari custodiæ, respondit: Amplitudinis vestræ iussu Christianorum intra domum meam custodiendas suscepi personas: quibus vt terrorem passionis incuterem, reorum illos feci sociari personis, vt si iussioni vestræ, nostręque persuasioni sua sponte consentire nolint, saltem alieno experimento consentiant, metuantque nè similis eos

Multi dant Christo nomina sua.

Nicostratus adit præfectum.

pœna

pœna concludat. Libentiſſimè hæc audiens præfectus, dimiſit eum à ſe, dicens: Magno te à parentibus eorum munere affici curabo, ſi per te illis filij incolumes fuerint reſtituti. Reuertens itaque ad domum ſuam Nicoſtratus cum Claudio Commentarienſi, cœpit ei referre omnia, quemadmodùm ſanctus Sebaſtianus cùm ſit amicus Imperatorum, ſit etiam Chriſtianiſſimus, & in eruditione diuina perfectus, & vt animos Chriſtianorum ſua exhortatione corroborârit, ſatiſque idonea perſuaſione docuerit vitam hanc fugitiuam & imaginariam eſſe, ità vt vbì teneri putatur, abſcedat. Narrauit prætereà, quomodò veniens repentè lux è cælo, perluſtrârit eum, vtque vxorem eius, quæ ſex annis muta fuerat, loqui fecerit. Cùm hæc exponeret Nicoſtratus Claudio, corruit ad pedes Nicoſtrati Claudius, dicens: Ex amiſſa coniuge duos filios habeo, quorum alter hydropis morbo fatigatur, alter diuerſis vulneribus opprimitur: rogo te, vt illum iubeas eos viſitare. Non enim dubito, quin ille, qui potuit facere, vt poſt ſex annos loqueretur vxor tua, efficere etiam poſſit, ſi voluërit, vt ad filios meos ſanitas redeat. His dictis, proripuit ſe domum, fecitque inter manus adduci filios ſuos, & introducens eos in ædes, vbì erant ſancti Dei, proiecit ſe ad pedes eorum, dicens: Nulla penitùs dubitationis ſigna in corde meo reſident, ſed toto pectore credens Chriſtum, quem vos colitis, eſſe verum Deum, attuli huc duo pignora mea, nihil hæſitans, quin poſſint per vos à mortis periculo liberari. Dicũt ei omnes ſimul viri Dei: Omnes, quos hîc hodiè aliqua tenet infirmitas, mox vt Chriſtiani fuerint facti, ſanabuntur. Cumq; clamaret Claudius, credere ſe & deſiderare fieri Chriſtianum, iuſſit ſanctus Polycarpus presbyter, vt darent vniuerſi nomina ſua. Primus itaq; omnium dedit nomen ſuum Tranquillinus, pater Marcelliani & Marci. Poſt hunc ſex amici eorum, Ariſton, Creſcentianus, Eutychianus, Vrbanus, Vitalis & Iuſtus. Et poſt hos Nicoſtratus cum fratre ſuo Caſtorio, & Claudius Commentarienſis: & poſt hos filij Claudij, Feliciſſimus & Felix. Indè Martia, mater Marcelliani & Marci, & Symphoroſa vxor Claudij, & Zoë Nicoſtrati coniunx. Poſt has familia omnis, quæ erat in domo Nicoſtrati, animæ promiſcui ſexùs & ętatis trigintatres. Poſtremò vincti omnes, è carceris ſqualore adducti, numero ſexdecim.

Claudius Commentarienſis credit.

Dant ſua nomina baptizandi.

Igitur omnes iſti, ſimul animæ ſexagintaquatuor, à ſancto Polycarpo presbytero baptizati, & à ſancto Sebaſtiano ſuſcepti ſunt. Fœminarum autem matres ſpiritales factæ ſunt Beatrix & Lucina. Primos itaq; Claudij filios, hydropicum vnum & alterum vulneribus plenum, mox vt in nomine Trinitatis intinxit, ità ſani de fonte leuati ſunt, vt nec ſignum in eis alicuius morbi præteriti remanſerit. Poſt hos autem infantulos Tranquillinus adductus eſt, adeò podagra & chiragra conſtrictus, vt vix, ſicut ſuprà dictum eſt, manibus portaretur. Hunc cùm exuerent indumentis, & ille intolerabili ſe diceret torqueri dolore, interrogauit eum Polycarpus presbyter, num ex toto crederet vnigenitum filium Dei, Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, poſſe ipſi ſalutem cõferre, & omnia condonare peccata. Si ità credis Tranquilline, inquit, ore proprio edicito. Tranquillinus reſpondit: Ego indulgentiam ſolam peccatis meis dari & deſidero, & opto, & credo. Cæterùm ſi poſt baptiſmatis huius ſanctificationem in doloribus permanſero, non potero tamen de fide Chriſti vlteriùs dubitare. Probaui enim, & ex toto corde credens, in mente mea conſenſi, quòd filius Dei ſit Dominus Ieſus Chriſtus, qui poteſt & animabus & corporibus ſalutem tribuere, & à morte perpetua ad vitam æternam reuocare. Hæc cùm dixiſſet voce magna, omnes ſancti præ gaudio lachrymas fuderunt, rogantes Dominum, vt fidei eius fructus oſtenderetur. Sanctus igitur Polycarpus confeſſor & presbyter, mox vt eum Chriſmatis liniuit vnguento, interrogauit eum, ſi crederet in patrem & filium & ſpiritum ſanctum. Statimq; vt reſpondit, Credo, reſolutæ ſunt manus eius, quę erant nodoſæ: & genua ſimul, plantæq; pedum eius ità ſunt incolumes redditæ, vt velut paruulus renouatis pedibus ſuis in fontem deſcenderet, clamans ac dicens: Tu es Deus vnus & verus, quem miſer iſte mundus ignorat. Hoc itaq; ordine ſuo baptizato, vniuerſi, prout congruum erat, baptizati ſunt, & per decem & ſex dies, qui ſupererant dilationi, quam meruerant, in Dei laudibus perdurantes, ducebãt dies & noctes in hymnis & canticis: & quaſi fideles milites parabãt animos ſuos ad dimicandum pro Chriſti nomine, in martyrio bellaturi, ità vt & mulieribus & infantulis amor ferueret martyrij, & inuicèm ſe ad confeſſionem ſancti nominis contra diabolicas acies communirent.

64. baptizantur.

Præclara miracula ex baptiſmo.

Chriſma iſ olìm adhibitum in baptiſmo.

Diebus itaq; acceptæ dilationis expletis, Agrestius Chromatius, vrbis Romæ præfectus, ad se Tranquillinum, Marcelliani & Marci patrem, venire iubet: quem cùm de suorum sententia filiorum inquireret, Tranquillinus respondit: Ad referendas beneficijs tuis gratias, nullus mei oris sermo sufficit. Nisi enim currentem sententiam frena vestri moderaminis tenuissent, & ego filios amisissem, & me patrem filij non haberent. Congratulantur mihi omnes, quos paternus tenet affectus, & pungit charitatis stimulus, etiam tua, nî fallor, mihi congaudet celsitudo, quando morituris vita collata est, anxijs lętitia reddita, solicitis securitas restituta. Tunc præfectus existimans filios eius suis velle idolis inclinare ceruices, ait: Venite ergò postero die, vt debita numinibus thura ponant filij tui, per quæ & tu filijs frueris incolumis, & tibi illi condonentur. Audiens hæc Tranquillinus, dixit: Illustrissime virorum, si examinis tui erga me & filios meos libram æqua velis lance expendere, agnoscere poteris hoc Christianum vocabulum magnæ esse virtutis. Præfectus ait: Insanis Tranquilline. Tranquillinus respondit: Hucusquè insaniam passus sum & animi & corporis: sed statìm vt credidi CHRISTO, & animi mei & corporis recepi sanitatem. Præfectus dixit: Vt ego video, ad hoc inducias sceleratis filijs tuis dedi, vt non solùm tu illos ab errore non reduceres, sed illi te suis erroribus irretirent. Tranquillinus respondit: Per gloriam tuam, nomen ipsum erroris discute, & vide quę opera erroris nomine appellanda sint. Pręfectus dixit: Tu dic potiùs, in quæ opera nomen erroris competat.

Tranquillinus agit cū præfecto.

Tranquillinus respondit: Primus error est, viam vitæ relinquere, & per viam mortis ingredi. Præfectus dixit: Et quæ est mortis via? Tranquillinus respondit: Non tibi videtur via mortis esse, mortuis hominibus deitatis nomen imponere, & figuras eorum in lignis & lapidibus adorare? Pręfectus ait: Ergò non sunt dij, quos nos colimus? Tranquillinus respondit: Certè pro dijs habendi non sunt, de quibus in publicis codicibus legitur, & quàm malè nati sint, & quàm iniquos, crudeles, sceleratos parentes habuerint, & quàm flagitiosè, iniustè, fraudulenter vixerint, & quàm deniquè miserabiliter mortui sint. Num antè quàm Saturnus Cretensibns imperaret, & filiorum suorum voraret carnes, Deus in cælis non erat? An verò Creta insula suum habuit regem, & cæli non habebant Deum? Nimiùm profectò errant, qui putant Iouem filium eius ciére tonitrua, imperare fulminibus homuncionem, in quo malitia & libido regnabant. Quem non ille persecutus est, qui patri suo non pepercit? aut quibus sordibus pollutus non est, qui germanam sororem suam accepit vxorem? In foro, in plateis, in domibus & vbiuis locorū quotidiè legitur iactare se sordidissima Iuno, quòd Iouis & soror & cōiunx sit: rapti quoq; Ganymedis turpissimus atque incestissimus honor ab ipsis Iouis cultoribus non negatur. Non igitur errare te credis, vir clarissime, qui tales colis, quales Romanæ leges pro ratione criminum iubent pœnis subdi: & relicto Deo omnipotente, qui in cælis regnat, lapidi dicis, Deus meus es tu: & ligno dicis, Adiuua me?

Insignis cōfutatio falsorum deorum.

Præfectus dixit: Posteaquàm cœpistis deos blasphemare, & à cultura eorum recedere, diuersis cladibus Romanus orbis opprimitur. Tranquillinus ait: Non ità se res habet. Nam si Liuij Decades recenseas, inuenies illic dæmonibus sacrificantis vna die amplius quadragintaduo Romani exercitûs millia cecidisse: nec illud te fugit, vt Galli etiam Capitolium ferè occupârint, & omnem Romanam manū suis ludibrijs subiecerint. Multiplices fames, & inenarrabiles diuersasq; captiuitates, varias cædes Romana vrbs perpessa est antè, quàm homines vnum colerent Deum. Nunc verò quando inuisibilis & verus Deus cœpit à credentibus coli, aucta pace Romanum exultat imperium: sed interìm tamē, quod peius est, Deus qui hoc præstat, non agnoscitur, & creaturæ adscribitur, quicquid à creatore præstatur. Præfectus dixit: Si ille colendus est, qui hominibus multa largitur commoda, nemo sole iustiùs pro Deo habebitur: qui suo adspectu terræ viscera vegetat, vt semina suscepta parturiat, & genuinæ sobolis grana in culmen producat: idemq; cunctis nostræ salutis vsibus & vtilitatibus & lumen, & instaurationem, & vigorem tribuit. Tranquillinus ait: Et in hoc quoq; error est infinitus. Nam si quisquam hodiè per seruum suum clientibus suis conferat quod rogatur, infinita stultitia est, si neglecto illo, qui pręstitit, seruus honoretur, per quem pręstitit. Et vt aliquam huius dicti adhibeamus similitudinem, num tibi nauibus alimenta aduehentibus gratiæ potiùs referendæ videntur, quàm regibus? Si igitur non nauibus, sed regibus annona apportata adscribitur: quanto magìs vni Deo nostro gratiæ agendæ sunt, cuius nutu & clemen-

Ethnicorū in Christianos calumnia.

elementa hæc nostris vsibus inseruiunt, & sol ipse quotidiè terræ marique & occumbit & oritur? Præfectus ait: Si ergò vnus idemq; inuisibilis est, quem colitis: Christũ, quem Iudæi crucifixerunt, non colitis? Tranquillinus respondit: Rectè hæc inquireres, si credere constituisses. Incredulis autem vanum videtur omne, quod nolunt. Semel etenim in præceps lapsa voluntas mortalium, quicquid ipsa vituperat, ab alijs quoquè vituperari vult: laudari item ab omnibus, quod ipsa probat: sed sapientes pro merito suo vnicuique rei aut vituperationem aut laudem adhibere nituntur.

Præfectus dixit: Ego de Christo vestro interrogo: Quod ergò hisce oculis non videtur, si id solum à vobis colitur, cur Christum colitis, qui & visus, & auditus, & interrogatus est, & omnia quę humanę fragilitati competunt, in eius passione legũtur esse completa? Tranquillinus respondit: Audi tu similitudinem, & intellige veritatem. Si hodiè annulum tuum, gemma preciosa insignitum, videas in cloaca aut sterquilinio volutari, & ad eum extrahendum mittas seruos tuos: illi autem non modò illum non queant apprehendere, sed & seipsos intereà inquinent: posteà verò tu ipse positis sericis, quibus indutus es, vestibus, seruilem te tunicam induas, & descendens in cloacam, mittas manus tuas in stercus, vt annulum aureum vnà cum gemma recuperes: an non illo recepto præ gaudio amicos tuos inuitabis ad epulas, & ob extractum è cloaca & sordibus annulum gemmamque lætaberis? Elegans similitudo.

Præfectus dixit: Cuius rei causa hãc adduxisti similitudinem? Tranquillinus respondit: Vt ostenderem tibi, vnum Deum inuisibilẽ nos colere. Pręfectus dixit: Et quid sibi vult annulus, quid aurum, quid gemma in stercore volutata? Tranquillinus respondit: Aurum, corpus hominis: gemma verò, anima quæ in ipso inclusa est corpore. Corpus ergò & anima vnum hominem faciunt, sicut aurum & gemma vnum efficiunt annulum. Sed quemadmodùm tibi preciosus & charus est annulus, ità vel centuplo preciosior est Christo anima hominis. Tu misisti seruos, vt annulum è sordibus leuarent, nec eum tamen vlla ratione extrahere potuerunt: ità & Deus misit prophetas suos, de cælo loquens ad eos, vt humanum genus è cœno huius mundi educerent: at nullo pacto, nulla id instantia facere potuerunt. Tu posuisti vestes aureas, & seruili sumpto habitu, descendisti in cloacam, manusque tuas misisti in sordes, vt annulum indè eriperes: sic & diuina Maiestas suo se splendore exuit, non tamen superna deserens, & induit se seruili nostri corporis indumento, atq; huc in cloacam huius mundi è cælo descendens, misit manus suas in sordes passionum nostrarum, & passionem, quæ nostris debebatur meritis, in se suscipiens, gloriæ nos suorum reddidit digitorum. Nam qui per incredulitatem volutabamur in squaloribus mundi, per fidem abluti à sordibus, diuinis sumus manibus, vt ille tuus annulus, restituti. Intereà verò, si qui serui tui, dum te in seruili cernerent habitu, suum negâssent dominum, an non iure vt rebelles occidi potuissent? Ità nimirùm, qui negant Christum Dominum suum, propterea quòd à Maiestate sua se exinaniuit, formam serui accipiens, haudquaquàm poterunt æterni ignis pœnas euadere. Atque ideò nobis, qui in eum credimus, æterni fontis vnda subuenit, vt ignis sempiternus à fonte perenni vincatur, & infidelitatem fides superet. Anima hominis Christo charissima.

Præfectus dixit: Vt video, non vt filios tuos ab hac intentione tolleres, poposcisse probaris inducias, sed vt has aniles fabulas ad nostra tribunalia meditatas adferres. Tranquillinus ait: Non meditantur discipuli Christi, quid in conspectu iudicum prosequantur. Sic enim pręmonuit nos Dominus, dicens: Quando potestatibus huius mundi vos causa mei nominis trademini, nolite cogitare, quomodò aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora diuinitùs, quid dicatis. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Dei, qui loquitur in vobis. Non ergò meditando ego, sed credendo inueni creatorem meum: & qui eram podagrico & chiragrico dolore contractus & constrictus, mox vt in Christum credidi, instàr pueruli omnium membrorum meorum recepi sanitatem. Constat ergò apud animum meum, illum me creâsse, qui me renouare dignatus est: & sicut mihi dedit restaurationem corporis, ità quoquè animæ post hanc vitam se daturum promisit, si tamen non dubius vel timidus hominum terroribus frangar, sed in eius confessione perdurans, fidem integram, quam ille mihi præstitit inuenire, conseruem. Præfectus dixit: Ignoras Tranquilline, quàm atrox inuictissimorum principum in Christianos ira sæuiat: & ideò quasi securus, quod tibi videtur, prosequeris. Tranquillinus respondit: Stultus timor est, quo plus humana timetur quàm diuina indigna- Matth. 10.

Qq 2 tio.

tio. Quæso te, si in medium canum latrantium vehiremus, qui nos vano furore perciti morsibus appeterent, possent'ne illi ex animis nostris tollere hocipsum, quòd homines sumus rationales, cùm sint canes insani & nulla ratione præditi? Ità ergò etiam illi, qui nobis rectè credentibus irascuntur, sęuire quidem possunt & inferre iniusta supplicia, at nunquàm tamen de cordibus nostris id auferre possunt, quòd Dominum Iesum Christum & creatorem nostrum esse credimus, & redemptorem ac instauratorem nostri generis esse gaudemus.

Tranquillinus nocte reuocatur ad præfectum.

Tunc præfectus iussit eum recipi à commentariensibus, dicens: Proxima te audiam sessione. Post hæc mittens clanculò, iussit eum nocte ad se adduci, & offerēs ei immensum pondus auri, dixit: Indica mihi medicamentum, vndè tibi sanitas comparata est. Tranquillinus ait: Scias grandem iram & furorem Dei illis impendére, qui gratiam eius vel vendi, vel emi debere existimant. Itaque si vis podagræ absolui dolore, crede Christum filiū Dei esse, & liberaberis, & sicutì me vides, ità tu quoquè saluus eris. Ego quidem vix manibus deferebar, & vndecim annis per omnes neruorum iuncturas in corpore meo dolorum nodis constrictus, alienis manibus cibum ori meo admotum ægrè capiebam. Ilicò autem, vt Christum verum Deum esse credidi, salutis meæ gaudia recepi: & sum nunc incolumis, quia verum Saluatorem agnoui. Tunc præfectus dimisit eum, dicens: Adduc eum ad me, qui te sanum fecit, vt si mihi promiserit salutem, possim & ego fieri Christianus. Mox itaque Tranquillinus veniens ad sanctum Polycarpum presbyterum, dicta gestaque omnia illi enarrauit: ducensque illum in domum præfecti, occultè eum eius adspectibus præsentauit. Cui Præfectus ait: Licèt grauis animaduersio principum Christianis infesta sit, tamen spe recuperandæ salutis offeram vobis, quicquid illud est, vsque ad dimidium bonorum patrimonij mei, si ab hac nodositate condylorum corporis mei mēbra fuerint soluta. At sanctus Polycarpus subridens, ait: Potens est Deus & Dominus Iesus Christus, & ignorantiæ tuę veritatis valuas aperire, & ostendere tibi, quòd ipse sit corporis tui instaurator. Nam pecuniam qui vel offerunt, vel oblatam accipiunt, non solùm nullam dolentibus conferunt medicinam, sed etiam sibi ipsis morbum insanabilem adducunt.

Præfectus fit catechumenus.

Dicit ei Præfectus: Dic ergò mihi quid faciam, vt consequi valeam quod spero. Respondit Polycarpus: Si credideris ex toto corde tuo, vt credidit Tranquillinus, saluus eris. Dicit ei Præfectus: Quo ordine debeam credere, explicato. Tunc sanctus Polycarpus catechizauit eum, indixitque ei triduanum ieiunium: & accito ad se sancto Sebastiano, tribus diebus & noctibus cum eo ieiunauit: orabantque pariter cum lachrymis, vt fidem nominis sui in salutē volentis credere Dominus demonstraret. Igitur cùm dies tertia, quæ constituta erat, aduenisset, ad domum sustinentis Præfecti veniunt simul properantes, eamque ingressi, dixerunt: Pax fidei tuæ. At ille resalutauit eos officiosissimè, & hortatus iuxta se sedere, dixit: Ex ore Tranquillini egressa oratio, oculorum meorum assertione declaratur. Vidi enim hunc sanissimū, quem podagrico noueram dolore contractum: à quo genus medicamenti, vndè curatus esset, inquirens, tale ab eo responsum accepi: Dum fidem meam in idolis ponerem, debilis effectus, & nimia sum infirmitate contractus: at vbì vnum Deum in cælis didici ostensione Christianorum, abnegaui vniuersa, quæ sine causa coluĕram, & fidem animi mei Christo tradidi. Mox autem vt vnum & verum Deum in cælis regnare confessus sum, statìm omnis, qua vndecim annis caruĕram, ad me reuersa est sanitas, & infirmitas omnis à me separata. Hæc ego audiui auribus, probaui oculis, corde credidi: superest, vt quod fecistis Tranquillino, etiam mihi pręstetis, vt possim corporis recipere sanitatem. Polycarpus presbyter dixit: Si transeuntes dolores anima hominis non suffert, quid de illis doloribus actura est, quibus nullus vnquàm accedet finis, nulla datur omninò successio? Nam hi dolores momentanei illorum dolorum quandam referunt imaginem: & quantum interest inter ignem viuum & pictum, tantum distat inter dolores quos nunc patitur corpus, & illos quos anima passura est, si ignara creatoris sui, præsentis vitæ munus expleuerit. Age ergò nobiscum priùs de illis doloribus, & esto de illa pœna solicitus, quę habet ignem semper ardentem, & vermem perpetuò rodentem.

Acerbitas pœnarum apud inferos.

Pręfectus & eius filius dant nomina sua.

Tunc Chromatius Vrbis præfectus cum vnico filio suo Tiburtio dedit nomen suum, dicens: In hoc de fide mea certos vos esse conuenit, quòd etiam filium meum vnà mecum Christianum fieri expopto. Cui Sebastianus dixit: Vide nè sola recuperandę sanitatis

nitatis ſpe ductus, te Chriſtianum cupias fieri: ſed potiùs ſpe vitę æternę mentem tuam expurges ad intuendam veritatis rationem. Niſi enim agnoueris, quis ſit creator tuus, non poteris ſalutem inuenire quam quæris. Chromatius dixit: Ergò ruſticos & ſimpliciſſimos homines non videmus eſſe Chriſtianos, ità vt inter mille viros vix vnum reperias, qui ſit vel dicendi arte inſtructus? Num hi omnes ad hanc veri inquiſitionem pertingere potuerunt, cùm fierent Chriſtiani? Sebaſtianus ait: Hoc reſponſum tuum affirmat noſtrę partis aſſertio. Nam ab origine mundi cum ruricolis & paſtoribus ouium Deus ſermonem habuit, & in fine ſeculorum non elegit Grammaticos & Oratores, ſed ſimplices & piſcatores, eiſque tradidit ſuî notitiam. Chromatius dixit: Cur ergò me dicis priùs debere agnoſcere, quis ſit creator meus, quem niſi cognouerim, ſalutem inuenire non queam? Sebaſtianus reſpondit: Quia multos deos deaſque coluiſti: quos niſi à corde tuo excluſeris, & imagines eorum confregeris, vnumque verum Deum cognoueris, vitam & ſalutem conſequi non poteris. Chromatius dixit: Indica ergò mihi, quis eſt vnus & verus Deus?

Sebaſtianus ait: Si ſeruum tuum ad hauriendam aquam miſeris, dum ad fontem venerit, adſpicit priùs, nè quæ ſordes intùs lateant in lagena, nec eſt auſus aquam in eam mittere, niſi mundatam à ſordibus viderit. Nos igitur quo pacto veritatis fontem tibi trademus, niſi priùs ab omni idolorum ſqualore & ſpurcitia te feceris alienum. Chromatius dixit: Et quo ordine ab his potero alienus effici? Sebaſtianus ait: Fac nobis poteſtatem idola omnia, quæ intra domum tuam inuenerimus, lapidea quidem confringendi, lignea comburendi, ærea, argentea & aurea conflandi, & precium eorum pauperibus diſtribuendi. Chromatius dixit: Et cùm hæc feceritis, quis mihi indè fructus accedet? Sebaſtianus reſpondit: Omnium neruorum tuorum, quorum nodoſitate conſtringeris, mox conſequéris ſanitatem, & quaſi nihil vnquàm doloris ſenſeris, ità pedibus currere incipies, & agnoſcere, quòd inimicos ſalutis tuæ deos dilexeris: tuum verò parentem hunc eſſe, qui te ſtatìm vt eum nôſſe & colere cœpiſti, inſtaurârit & ſaluum reſtituerit. Chromatius dixit: Nolite voſipſos ad hanc iniuriam deponere, Sed ſeruis meis præcipiam, vt ipſi vniuerſa confringant. Sebaſtianus ait: Dubij, & timidi ac infideles ſi ea confregerint, inuenit facilè diabolus per quacunque negligentiam eorum, occaſionem lædendi eos: porrò ſimul atque læſi fuerint, dicent infideles propterea læſos eos eſſe, quòd idola confregerint. Non poteſt ſe tueri contra ictus ſagittarum, qui lorica munitus non eſt. Galea enim & ſcuto & haſta vtitur docta manus in prælio, vt ex armorum munimine ſumat audaciam, quæ neſcit terga vertere. Ità etiam illi, qui fidei ſcuto protecti ſunt, & lorica tegminis Chriſti muniuntur, habentes galeam ſpei & ſalutis, tutò in certamen deſcendunt. Pugnant enim acerrimè, & fortiter vincunt, quia contra inuiſibilem hoſtem die noctuque infatigabiliter præliantur, & ſunt membris omnibus tecti, fideque potiùs armantur quàm ferro. Chromatius dixit: Fiat voluntas Dei & veſtra.

Pulchra ſimilitudo.

Idola Præfecti confringuntur.

Tunc ſanctus Polycarpus preſbyter & ſanctus Sebaſtianus præcingentes ſe, orauerunt, & poſt orationem pluſquàm ducenta idola confringentes, gratias egerunt Deo. Poſt hæc acceſſerunt ad Chromatium, dicentes ei: Confringentibus nobis idola, tu debuiſti ſanitatē recipere, niſi fortaſsis aliqua in animo tuo infidelitas inhæſit. Nos enim hoc apud nos indubitatum habemus, aut reſtare quippiam etiamnùm, quod necdùm fractum ſit: aut ſi omnia fracta ſint, aliquid hærere in animo tuo: quod nobis, quæſumus, euidentiùs manifeſta. Tunc ille ait: Habeo cubiculum ex toto vitreum, in quo omnis diſciplina ſtellarum ac matheſis mechanica eſt arte cōſtructa, in cuius fabricam pater meus Tarquinius ampliùs ducenta auri pondera dinoſcitur impendiſſe. Cui Sebaſtianus reſpondit: Si tu hoc integrum habere volueris, teipſum integrum non habebis. Chromatius dixit: Quid enim? Matheſis'ne aut ephemerides aliquo ſacrificiorum ritu coluntur, in quibus menſium & annorum curſus certo numero per horarum ſpatia diſtinguuntur, & lunaris globi plenitudo vel diminutio, digitorum motu, rationis magiſterio & calculi ſupputatione præuidentur? Polycarpus reſpondit: Illic ſignati ſunt, quorum conſiderandorum ars inimica eſt Deo, cuius artis fallacis conſultor atq; conciliator, diuinæ veritatis remedia nulla conſequitur: illicque ſigna ſunt leonis, & capricorni, & ſagittarij, & ſcorpionis, & tauri. Illic pleraque dæmonum monſtroſa figmenta, ex quibus illa ars Deo inuiſa cognoſcitur. Hæc enim qui non ità recuſant, vt

non solùm ipsi ea non audiant, non colant, non credant, non teneant: verumetiam nec illos amicos habere velint, qui his nugis suum occupant pectus, Christiani non sunt. Omnia enim hæc vana, ac deceptionis ministeria sunt: similitudo quædam veritatis in eis est, non ipsa veritas.

Contra mathematicos validissimę rationes.

Chromatius dixit: Quid quòd nonnunquàm futura prænunciant? Sebastianus respondit: Hæc omnia esse vanissima & falsa, Christo reuelante, cognouimus, quę tibi nunc manifestiùs aperiemus. Pręcipe nunc venire ad te Matheseos doctorem, eíq; dicas illo tempore te asperis laborâsse casibus, & inquiras quæ stellæ id tibi creârint mali. Responsa eius proculdubiò erunt talia, quòd tempus illud à maligno Marte susceptum fuerit, aut Saturnus apostaticus regnârit, aut annus tuus ex diametro susceptus sit, aut climacterica tibi in centro sint nata, reditúsve fuerit cum malo, aut inuisibilis deniquè, aut in stigmate, aut immobilis circa te extiterit cursus stellarum. Hęc & his similia cùm dixerit, quædam verisimilia & rationi quasi consentanea, quibus ea probet, adferre conabitur. Tu verò etiam alium consulas mathematicum, cui easdem ipsas horas idemq; tempus tibi bonis exuberâsse rebus dicas. Ilicò sanè videbis etiam eum tibi rationabilia infinita proferre schemata, quibus doceat, illo tempore hæc tibi bona euenire debuisse. Circulum enim tenet ex omni parte collectũ, in quo multiplices ac varias causas contemplatur, ex quibus occasionem capiat dicendi ea, quæ vult. Nam futura dum penitùs pręuidere non possunt, climactericas dicet, id est, naturæ incerta perfugia. Etenim coniecturis quibusdam mendacissimæ artis suæ, hominibus propria vota pronunciant, eaque confundunt per callidas verborum ambages: vt, si ab eis prædicta euenerint, sibi arrogent præscientiam: sin minùs, ignauiam suam diuersis rerum necessitatibus excusare nituntur. Nam penitùs, vt dixi, futura præuidere nequeunt.

Mathematicorum fallaces coniecturę.

Diuersis enim temporibus nati, vno naufragio periêrunt: & vna hora diei vel noctis exorti, alter ad mendicitatem deponitur, alter ascendit ad regni gubernacula. In vno prælio innumerabilis multitudo prosternitur, & vno die, immò eádem puncti atomo duæ natæ si sint fœminæ, altera pudicissima, altera impudica euadit. Vtrisque igitur si stellæ meritum contulerunt, nec meretrix vituperanda est, nec casta laudanda. Certè legumlatores & principes, scitorum suorum præuaricatores puniunt: & ideò forum, ideò iudex, ideò iura, vt iusti rectè laudentur, & iniusti meritò puniantur. Sed nec hoc quidem ociosum existimes, quòd teipsum necdùm saluum cõspicis. Nam si ex toto inimici humani generis superstitiones & cæremonias abijceres, in teipso quod verum est didicisses. Audiens hęc Chromatius, dixit: Verus est Deus ille, qui vos tales probatur habere cultores. Nam omnis sermo vester ità rationibus affluit, vt & pecudum mentes ad assentiendum permouere possit. Itaque nè saluti meæ impedimento sit, etiam hoc ipsum, quod ad ornatum domûs meæ visus sum excepisse, prorsùs dissipetur. Credo enim, & hæc fides mea est, quòd ijs omnibus, quæ lex Christiana abominatur ac prohibet, à me penitùs segregatis, & præsentem salutem consequi merear, & futuram. His auditis, filius eius Tiburtius dixit: Nulla patior ratione hoc opus præcipuum & incomparabile destrui: nè tamen paternæ saluti videar esse contrarius, adferantur duo clibani, & accensi ante ianuam cubiculi præparentur, vt vbi dissipatum ab eis fuerit, & pater meus non receperit sanitatem, ambo in singulos clibanos demergantur. Audiens hæc pater, prohibebat fieri: sancti verò non solùm non metuebant intentatum exitium, verumetiam præparari clibanos constanter hortabantur. Deindè accesserunt ad vniuersa idola crystallina & vitrea, & omne illud opus affabrè elaboratum confregerunt.

Atq; eccè repentè inter frangendum apparuit ante oculos Chromatij iuuenis, cuius facies flammeo radiabat adspectu, & dixit ei: Misit me Dominus Iesus Christus, in quem credidisti, vt omnium membrorum tuorum recipias sanitatem. Ad hanc vocem sanissimus redditus, cœpit currere post iuuenem, vt eius pedes oscularetur. At ille dixit ei: Vide nè contingas me, quia nondùm baptismatis sanctificatio te à sordibus abluit idolorum. Videns hęc Tiburtius, aduoluitur pedibus sancti Polycarpi. Ipse autẽ Chromatius stringebat pedes sancti Sebastiani, & ambo vna voce clamabãt: Vnus verus Deus Dominus Iesus Christus, omnipotentis Dei vnigenitus filius, quem prædicatis boni ministri eius. Tunc beatus Sebastianus dixit Chromatio: Sicut ipse nôsti, principatum primæ cohortis ago: sed vtrùm sit militia hominis, nec scire velle iam olìm decreui.

Pręfectus & animo & corpore fit sanus. Credit etiam Tiburtius.

Ad

Ad hoc tantùm sub chlamyde latére volui, vt nutantium animos erigerem, & vacillantes confirmarem, nè pœnarum doloribus cederent, quos fides fecerat Christi bellatores. Tu autem amplissimæ potestatis apicem tenens, non potes teipsum vel à spectaculis subducere, vel à iudicandis negocijs absentare. Simulans igitur ægritudinem, postula tibi successorem, vt liber à mundi occupationibus, possis futuræ vitæ rudimenta suscipere, & secunda natiuitate regeneratus, æterni parentis proles effici. Eodem itaque die misit ad amicos suos in palatio positos, per quos testimonialia scripta recipiens, tyrocinium diuinæ militiæ, antequàm baptizaretur, suscepit. Quid hîc ego commemorem, quàm plenissimæ fidei fuerit, quamque acri ingenio cõtra infidelium assertiones conflixerit? In ipso sanè initio, priùs quàm sacrosancti fontis vnda esset perfusus, mentis eius fides euidenter enituit.

Interrogatus enim si crederet, respondit, Credo. Item interrogatus, vtrùm renunciaret omnibus idolis, respondit: Abrenuncio. Rursùs sacerdote interrogante, num renunciaret peccatis omnibus, ille ait: Isthuc primùm inquirere debuisti, antequàm has aulas regis cælorum intrarem. Nunc autem reinduam me non baptizatus, vt priùs omnibus ignoscam, in quos cõmoto fui animo, vt debitoribus meis Chirographa restituam, & si cui quicquam vi abstuli, integrè reddendum curem. Tum quoquè duæ mihi post vxoris obitum concubinæ fuère, quas dotabo & maritis tradam, & omni seruitutis nexu expeditas, ingenuas efficiam, atque ità tum priuatìm, tum publicè actuum meorum nodos dissoluam, sicque demùm promittam me renunciaturum cunctis diaboli peccatis, & mundi voluptatibus. Dicit ei Polycarpus presbyter: Beatiorem te cælestis vnda perfundet, quum ea, quæ arbitratu tuo te dicis esse facturum, tota festinatione compleueris. Nam & Quadragesimæ tẽpus ideò baptizandis iniungitur, vt omnibus illis diebus discant renunciaturos se esse omnibus artibus inimici, mundique commercijs hi, qui verissimè volunt effici Christiani. Tunc Tiburtius iuuenis sapientissimus dixit: Pater, si tu tibi abdicandis negocijs tempus flagitas, ego qui adhuc suscepturus eram negocia fori, soli suscipiendorum voluntati renuncio: & qui futurus eram aduocatus ad agendas causas mortalium, amplectar Christianismum ad exercendas angelicas actiones, cùm vnus esse cœpero ex eorum numero, qui æternam percipiunt vitam, & efficiuntur causidici sanctitatis. Tum complexus est eum beatus Sebastianus, cumque eum baptizâsset sanctus Polycarpus, ipse pater susceptionis vel susceptor eius est factus.

Quadragesimę tẽpus.

Igitur dum pauci admodùm transacti essent dies, omnibus à Chromatio mundi negocijs ritè abrenunciatis, suscepit etiam ipse sancti baptismatis nouitatem, & cum eo de familia eius promiscui sexûs mille quadringenti serui, quos omnes manumittens, donis egregijs instruxit, dicens eos, qui Deum incipiunt habere patrem, seruos hominum esse non debere. Erat id temporis Papa vrbis Romæ Caius nomine, vir magnæ prudentiæ & eximiæ virtutis. Imperantibus autem Carino & Diocletiano, primò remissior fuit in Christianos persecutio, quòd Carinus haberet quosdam in amicitia, quos huius confessionis titulus decorabat. Porrò occiso Carino ad Margum, consulibus Maximo & Aquilino tam immanis orta est persecutio, vt nulli quicquam vel vendere vel emere liceret, nisì paruis quibusdam statuis, positis eo in loco, vbi emendi gradiere conuentum esset, thura incenderet. Tunc etiam circa insulas, vicos & aquas positi erant compulsores qui neque molendi, neque aquas hauriendi potestatem facerent, nisì qui idolis libâssent. Itaque ex sancti Caij pontificis consilio, Chromatius vir illustrissimus Christianos omnes in domum suam recepit, cunctosque ità fouit, vt nullus omninò sacrificandi necessitati succumberet. Verùm quia tanta persecutionis extitit vis, vt opinio Christianæ religionis ab eo susceptæ celari iam non posset, meruit ex sacro rescripto Chromatius, vt medelæ gratia in Campano litore, vbi lati cespitis erat dominus, demoraretur. Fecitque copiam Christianis omnibus, cum ipso ire volentibus, eò commigrandi ad persecutionis rabiem declinandam. Tum verò orta est pia contentio inter sanctos Polycarpum & Sebastianum, quis in vrbe remaneret, & quis iret cum Chromatio, qui tam multos ad se receperat Christianos. Quibus ità altercantibus, venerabilis Papa Caius dixit: Dum ambo coronam passionis appetitis, populum Domini solatio destituitis. Vndè mihi videtur, vt tu frater Polycarpe, qui & sacerdotij rectum tramitem tenes, & scientiæ Dei repletus es donis, proficiscaris simul ad

Præfectus cum 1400. seruis baptizatur.

Sæua persecutio.

confortandas credentium mentes, & animos dubios confirmandos. Quibus ille auditis, acquieuit, & blandum Papæ imperium æquanimiter tulit. Venit itaq; dies Dominica, in qua Caius pontifex agens quæ Dei sunt intra domum Chromatij, omnibus aggregatis, cunctos hac voce alloquitur: Dominus noster Iesus Christus præscius fragilitatis humanæ, duos credentibus in se gradus constituit, confessionis scilicet, & martyrij: vt qui martyrij pondus se non posse ferre verentur, confessionis gratiam teneant, & concedentes laudem bellaturis Christi militibus, ac pro eius nomine pugnaturis, illorum soliciti curam gerant. Pergant itaque qui volunt, vnà cum filijs nostris Chromatio & Tiburtio, & mecum in hac vrbe qui voluerint, remaneant. Non enim nos terrarum spatia diuidunt, quos Christi gratia nectit: nec absentiam vestrā sentiunt oculi nostri, qa interioris hominis vos intuemur adspectu. Hęc & his similia dicente Papa Caio, exclamauit Tiburtius voce magna, dicens: Obsecro te pater, & episcoporum episcope, nè me patiaris terga persequentibus dare. Mihi enim valdè iucundum est & optabile, pro vero Deo milliès, si possim, occidi: tantùm vt illius vitæ dignitatem appręhendam, quam nullus mihi successor eripiat, & cui nulla tempora finem imponant. Tunc sanctus Caius, congaudens fidei eius, lachrymas fundebat, orabatq; vt omnes qui cum ipso remansissent, certaminis victores existerent, triumphum martyrij assecuti.

Cōfessores & martyres.

Papa, episcoporum episcopus.

Remanserunt autem cum venerabili Papa, Marcellianus & Marcus, & pater eorum, vir clarissimus, Tranquillinus, itemque beatus Sebastianus, & iuuenis corpore pulcherrimus, sed pulchrior mente sanctus Tiburtius: tum quoquè Nicostratus protoscriniarius, cum fratre suo Castorio & coniuge Zoë, & Claudius etiam cum fratre suo Victorino & filio Symphoriano, qui fuit ab hydropis morbo liberatus. Hi soli, reliquis omnibus cum Chromatio proficiscētibus, in vrbe cum Caio pontifice remanserūt: qui Marcum & Marcellianum diaconij honore sanctificauit, Tranquillinum verò patrem eorum fecit presbyterum, & beatum Sebastianum, qui ad multorum profectum sub specie militiæ latebat, Ecclesiæ defensorē constituit: cęteros verò, subdiaconos fecit. Sed quia tutus nullus inueniri poterat locus ad latebram cōfouendam, morabantur omnes apud Castulum quendam Christianum, zetarium palatij, qui eiusdem palatij altissimo loco commanebat. Ea verò mansio idcircò idonea visa est, quòd & Castulus ipse cum omnibus suis Christianissimus esset, & lex de sacrificijs lata cùm vbiquè suo feruore sęuiret, in illos, qui palatio adhęrebant, quia nec suspicio de illis esse poterat, minimè executioni dabatur. Morabantur ergò hi omnes, vt diximus, cum sancto Papa Caio apud Castulum, & diù noctuque gemitibus, fletibus, ieiunijs & orationibus occupati, orabant Dominum, vt digni haberentur tolerantia cōfessionis eius, & in numerū sanctorum martyrum admitti mererentur. Ascendebant autem ad eos occultè religiosi viri & fœminæ, quippe qui à sanctis diuersas sanitatum gratias impetrarent. Nam & cęcorum oculi illuminabantur eorum precibus, & salus reddebatur ægrotis, & de obsessis corporibus dęmones pellebantur.

Aliquot martyres Romæ permanent.

Alij abeūt.

Vide exercitia futurorū martyrum.

Intereà dum hæc agerentur, transiens beatus Tiburtius, occurrit homini, qui de alto lapsus fuerat, & caput membraque omnia ità quassauerat, vt parentes eius non nisì de sepultura illius cogitarent: quibus ille flentibus dixit: Permittite me verbo vno illum alloqui: forsitan recuperabit sanitatem. Cumque omnes dedissent spatium, accessit iuxta eum, & dicta tractìm oratione Dominica & symbolo super vulnera eius, adeò solidata sunt ossa eius, caputque & viscera omnia, adeoque factus est incolumis, quasi nihil mali passus esset. Hoc facto, cœpit abire Tiburtius. Tenebant autem illum parentes eius, dicentes: Veni, & habe eum seruum, & omnia bona nostra tibi trademus cum eo, quandoquidem cùm esset nobis vnicus, tu eum nobis ex mortuo viuum reddidisti. Quibus beatus Tiburtius respondit: Si ea quæ vobis dixero, feceritis, magni pendam mercedem sanitatis huius. Dicunt ei illi: Nosipsos si seruos habere voles, contradicere non valebimus: immò verò optamus etiam, si ipse dignum iudicaueris. Tunc appręhensa illorum manu, duxit eos seorsùm à turba, & indicauit eis virtutem nominis Christi: vidensque animos eorum firmos in timore Dei, perduxit eos ad Caium pontificem, dicens ei: Venerabilis papa ac diuinæ legis antistes, ecce quos per me hodiè Christus lucratus est, in quibus fides mea velut arbuscula nouella primum prorupit in fructum. Tunc sanctus Caius baptizauit iuuenem cum parentibus eius, gratias Deo referentem.

[illegible]

Verùm

Verùm quia prolixi nimis operis est prosequi ea omnia, quæ per illos Christus fecit, ijs omissis, quomodò singuli ad palmam martyrij peruenerint, explicemus. Itaque beatissima Zoë cùm in Apostolorum natali ad confessionem sancti Petri Apostoli oraret, ab insidiantibus paganis arctata, ducitur ad patronum regionis Naumachiæ, & compellitur Martis paruæ statuæ, quæ illic erat, thura incendere. Cui illa respondit: Mulierem Marti sacrificare compellis, vt ostẽdas Martem vestrum fœminis delectari. At verò si ille impudicissimæ Veneri potuit pudorem eripere, mihi certè, trophęum fidei in fronte gestanti, non poterit præualere. Non enim ego contra eum luctor meis viribus: sed Domini mei IESV Christi freta virtute, & vos & illum pariter contemno. Tunc patronus regionis misit eam in custodiam obscurissimam, fecitque vt diebus quinque nec lumen videret, nec cibum potumque caperet: intentabat quoquè illi minas famis & cęcitatis, nisì dijs libaturam se promitteret. At qui eam clausam tenebant, vocem illius audiebant, Deum interìm laudantis & benedicentis. Cùm autem sex transissent dies, suggesserunt de ea Pręfecto sęuienti: qui iussit eam à collo & capillis in arbore excelsa suspendi, & sub ea fumum è sterquilinio excitari. Statìm ergò vt suspensa est, in confessione Domini emisit spiritum. Illi autem tollentes corpus eius, grandi alligatum saxo in Tiberim demerserunt, dicẽtes, nè Christiani corpus eius tollant, & faciant eam sibi deam.

Zoë orat ad confessionem S. Petri.

Dirè cruciatur.

Migrat ad Dominũ.

Eius igitur celebrato martyrio, apparuit illa in somnis beato Sebastiano, indicans ei suum pro Christo susceptum martyrium. Quod cùm Sebastianus alijs narrâsset, in has Tranquillinus voces prorupit: Fœminæ nos ad coronam pręcedũt: vt quid viuimus? Et octaua Apostolorum die ad beati Pauli confessionem accedens, sensit etiam ipse paganorum insidias, & à populo lapidibus obrutus, mortuus est, & corpus eius in Tiberim iactatum est.

Tranquillini cædes &c.

Nicostratus quoquè & Castorius vnà cum Claudio & Victorino & Symphoriano, dum corpora sanctorum per ripas Tiberis quærunt, tenti sunt, & ad Vrbis Præfectum Fabianum perducti: qui eos hortabatur vt sacrificarent, diebusq; decem minis & blanditijs cum illis agens, nihil prorsùs mouere eos potuit. Suggessit igitur de illis Imperatoribus, qui iusserunt eos tertiò torqueri: cumque nulla ratione tormentis cederent, lata sententia est, vt in medium mare pręcipites mitterentur. Immensis itaq; constricti ponderibus, pelagi fluctibus dati sunt, vt in loco mundo inter aquas coronam martyrij reportarent. Atq; ità fidelibus infideles insidiabãtur, & iniquo furore eos persequebantur; adeò vt nec videre æquo eos possent animo, nec eorum ferre nomen.

Alij 5. torquentur.

Intereà sancto Caio episcopo Torquatus quidam se simulata fide sociauit, dicens se esse Christianum. Erat autem apostata, & homo fraudulentus in omni sermone, & callidus in omni commisso. Quid multa? Cùm à beato Tiburtio viro nobili, erudito & sancto frequenter argueretur, quòd capillos super apicem frontis, tonsoris arte componeret, quòd assiduè commessaretur, & ludendo pranderet, quòd fœminarum adspectu delectaretur, quòd à ieiunijs & orationibus se subduceret, quòd somno deditus, non interesset peruigil hymnos Deo noctù dicentibus: cùm propter hæc inquam, à beato Tiburtio acriùs obiurgaretur, se eius monita simulat libenter accipere, egitque arte, vt orantem sanctum Tiburtium infideles compræhenderent, in qua compræhensione se quoquè fecit teneri, & simul perduci ad secretarium iudicis sæuientis. Quò cùm perducti fuêre, Fabianus præfectus dixit ad eum, qui se arte tradiderat: Quis diceris? At ille respondit, Torquatus. Fabianus dixit: Quid profiteris? Torquatus dixit: Christianus sum. Fabianus ait: An ignoras iussisse inuictissimos principes, vt qui sacrificare dijs nolint, diuersis supplicijs macerentur? Torquatus ait: Hic magister meus est, & ipse me semper docuit. quod eum videro facere, me quoquè facere necessè est. Fabianus conuersus ad Tiburtium, dixit: Audisti quid Torquatus asserat? Quid ad hæc respondes? Tiburtius ait: Diù est, quòd Torquatus se Christianum esse mentitur. Virtus enim ipsa sancti nominis grauiter fert & molestè, suum nomen à non suis amatoribus vsurpari. Reuerà enim, vir illustrissime, hoc Christianum nomen diuinæ virtutis est, sectatorum scilicet Christi, qui verè philosophati sunt, qui ad obterendas libidines fortiter dimicârunt. Credisne vir illustrissime, hunc esse Christianum, qui in sui lenocinio moliendo capitis fimbrias admittit, qui tonsorem diligit, qui scapulis molliter gestit, qui fluxum gressum improbo nisu distendit, qui neglectis viris, fœminas curiosiùs intuetur? Nun-

Torquatus, homo fraudulentus.

Vide fraudem apostatæ.

Obserua quos Christus nolit habere seruos.

Nunquàm tales pestes Christus dignatus est habere seruos suos. Verùm quando hic se imitaturũ me asseruit, iam tuipse coràm eum probabis esse mentitum. Nam qualis semper fuerit, nunc euidenter ostendit. Fabianus dixit: Consultiùs feceris, si saluti tuæ prospiciens, principum decreta nõ spernas. Tiburtius ait: Ego verò saluti meæ meliùs non consulo, quàm vt deos deasque contemnens, vnum Dominum Iesum Christum Deum meum esse confitear. Torquatus dixit: Non solùm ipse Christianus crudelis est, verumetiam decipit alios, persuadens & docens deos omnes esse dęmones: ipse autẽ cum socijs suis, cum quibus magicas artes exercet, diù noctuque incantationibus occupatur. Tiburtius dixit: Falsus testis non erit impunitus. Hic, quẽ vides, vir illustrissime, malitiæ suæ curis exęstuans, nullam aliam ob causam Christianis se adiunxit, nisi vt nobis Christianum se fingeret, & alijs fidelissimum mentiretur. At ego repręhendebam in eo Cycoplęam edacitatem, emergentem è vino putorem, & sepultam diuini nominis sanctitatem. Ebrius patiebatur sitim & esuriem vomens: nec vt Christianus, sed vt Antonianus quondàm ille conuiuator, edebat, potabat, vomebat: & nunc Christianos arguit, Christianosque accusat, & in eos mitem iudicem incitans, gladium nolenti porrigit, vtque dęmonibus ceruices inclinemus, hortatur.

Prou. 19.

Egregia Tiburtij constantia.

Videmus votum tuum, videmus cruenta consilia, & scelerata arte verborum conflata tui pectoris venena intuemur. Accingere ergò crudelissime, & vtere carnificis officio. Vindica tibi ipsius iudicis vocem, applica equuleos, suspende Christianos, damna, percute, incende: vniuersa denique supplicia adhibe. Si exilium minaris, hoc philosophantibus totus est mundus: si mortis supplicium, euadimus mundi carcerem: si ignes, maiora his incẽdia in cupiditatibus vincimus. Decerne quicquid libet: omnis nobis vilis est pœna, vbi pura comes est conscientia. Fabianus dixit: Restitue te generi tuo, & hoc esto, quod natura dictauit. Nobiliter enim natus, ad eam deuolutus es fęcem, vt possis & supplicium & infamiam, & mortem perpeti. Tiburtius dixit: O prudentissimum virorum, & Romanis iudicem cõstitutum. Quia meretricem Venerem, incestum Iouem, Mercurium fallacem & Saturnum filiorum occisorem colere nolo, generi meo dedecori sum, & infamiæ mihi notam inuro. & quia vnum verum Deum, qui in cęlis regnat, adoro & veneror, supplicijs me macerandum minaris. Non abnuimus, non renitimur: non negamus Christum filium Dei ad hoc descẽdisse de cęlo ad terras, vt à terris homo ad cęlos possit ascendere. Ideoq; istas vanas effigies omnes, quas colitis sine causa, proculcans pedibus meis, Deo me omnipotenti subieci.

Tiburtius illęsus calcat pedibus prunas.

Tunc Fabianus iussit ante pedes eius carbones ardentes effundi, & ait ad eum: Elige tibi vnum è duobus: aut thura his carbonibus impone, aut pedibus super eos nudis incede. Tiburtius itaque faciens crucis Christi signum, constanter super eos nudis ingressus est plantis, dixitque pręfecto: Depone infidelitatem, & disce quia hic solus est Deus, quem confitemur creaturis omnibus dominari. Tu verò, si potes, mitte manũ in aquam calidam in nomine Iouis tui, & si potest Iupiter deus tuus, faciat te non sentire ardorem. Nam mihi quidem in nomine Domini mei Iesu Christi videtur, quòd super flores roseos gradiar, quia creatura ipsa creatoris sui famulatur imperio. Fabianus dixit: Quis ignorat artem magicam vos docuisse Christum vestrum? Tiburtius ait: Obmutesce infelix, & noli auribus meis has irrogare iniurias, vt audiam te rabido ore latrantem, vel nominare sanctum & mellifluum nomen. Tunc iratus Fabianus, hanc in eum dictauit sententiam: Blasphemator deorum, & reus atrocium iniuriarum, gladio animaduertatur. Ductus est igitur in viam Lauicanam tertio ab Vrbe milliario, & effundens orationem ad Dominum, vno gladij ictu cæsus decessit, & in eodem loco apparente quodam Christiano sepultus est: quo in loco plurima semper beneficia præstat Christus ad laudem nominis sui vsque in pręsentem diem.

Capite truncatur.

Castuli martyriũ.

Post hęc Torquatus egit, vt Castulus palatij zetarius, sanctorum hospes, appræhenderetur: qui tertiò appensus, & tertiò auditus, cùm in Domini confessione perseueraret, missus est in foueam, demissaque super eum massa arenaria, etiam ipse cum palma martyrij migrauit ad Christum. Tenentur deindè Marcellianus & Marcus, & ambobus ad stipitem ligatis, in pedes eorum claui acuti infixi sunt: dixitque ad eos Fabianus insanissimus iudex: Tandiù ità confixis stabitis plantis, donèc dijs debitum reddatis officium. At illi ad vnum confixi lignum, psallebant dicentes: Eccè quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Ad quos Fabianus, Deponite, inquit, amen-

Item Marci & Marcelliani.

Psal. 132.

tiam

tiam infelices & miseri,& liberate vos à tormentis imminentibus.Cui ambo responderunt:Nunquàm tam benè epulati sumus:quia modò cœpimus esse fixi in amore Christi.Vtinàm nos sic esse permittas,quandiù huius corporis tegimur indumento. Cumq; transisset vnus dies & nox,& illi in psalmis & hymnis perseuerarent, iussit ambos vbi stabant,lanceis per latera verberari,atque ità etiam ipsi cum martyrij gloria ad siderea regna migrârunt: sepultiq; sunt via * Appia,milliario secundo ab Vrbe,in loco qui vocatur Ad arenas,quia cryptæ arenarum illic erant,ex quibus Vrbis mœnia struebantur. *Alij habēt, Ardeatina.

His igitur expletis,beatus Sebastianus conuentus est: & quia,vt diximus, videbatur sub chlamyde latére,cùm Christi esset dignissimus miles, suggessit de eo præfectus Diocletiano Imperatori.Eum itaque ad se vocans Diocletianus,ait illi:Ego te inter primos in palatio meo semper habui,& tu contra salutem meam in deorum iniuriam hactenùs latuisti? Sebastianus dixit: Pro salute tua Christum semper colui,& pro statu orbis Romani illum, qui in cælis est, semper adoraui, considerans à lapidibus auxilium petere, insani esse & vani capitis. Tunc iratus Diocletianus, iussit eum duci in medium campum,& ligatum ibì,perindè vt signum, sagittis peti à sagittarijs. Posuerunt ergò eum milites in medio campo, & hincindè iaculis adeò repleuerunt, vt instàr hericij ex sagittarum densitate hirsutus videretur. Existimantes autem illum mortuum,abiérũt.Tunc relicta martyris Castuli Zetarij, nomine Irene, abijt noctù, vt corpus tolleret & sepeliret: & inueniens eum viuentem, per scalam excelsam adduxit eum in domum suam,vbì manebat, in palatium: vbì intra paucos dies membrorum omnium integerrimam recuperauit sanitatem. Cumque Christiani omnes ad eum conuenirent, hortabantur eum abscedere. Ille autem oratione facta descendit, & stans super gradus Heliogabali, venientibus Imperatoribus dixit:Iniquis surreptionibus animos imperij vestri templorum pontifices obsident, suggerentes de Christianis falsa commenta, tanquàm illi sint Reip.aduersarij,cùm illorum orationibus Resp. in melius proficiat & crescat. nõ enim cessant pro imperio vestro & pro salute Romani exercitûs orare. Cùm hæc & id genus alia diceret, Diocletianus ait: Tu'ne es Sebastianus,quem nos dudùm sagittis iusseramus interfici? Sebastianus dixit: Ad hoc me Dominus meus Iesus Christus resuscitare dignatus est, vt conueniam & contester vos coram omni populo, iniusto iudicio persecutionem vestram in Christi famulos ebullire. Tunc iussit eum in hippodromum palatij duci,& tandiù fustibus cædi,donèc exhalaret spiritum. Tulerunt autem corpus eius noctù,& in cloacam maximam miserunt,dicentes,Nè fortè Christiani eum sibi martyrem faciant. Porrò beatus Sebastianus apparuit in somnis matronæ religiosæ, Lucinæ nomine,dicẽs ei:In cloaca illa,quæ est iuxta Circum,quære,& ibì inuenies corpus meum pendens in vnco: quod cùm leuaueris, perduces ad Catacumbas, & sepelies me in initio cryptæ iuxta vestigia apostolorum. Itaque beata Lucina cum seruis suis media nocte abijt,& eleuans corpus eius, posuit in pilento suo: perductumque ad locum, vbì ille imperauerat, cum omni diligentia sepeliuit, perque dies triginta à sancto loco illo non recessit. Post aliquot autem annos, pace Ecclesiæ reddita, domum suam mutauit in ecclesiam,omnes opes suas pro Christianorum consolatione illi derelinquens,& ecclesiam earum hęredem instituens in Christo, qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum,Amen.

Sebastiani insigne martyriũ.

Sagittis cõfectus sanatur diuinitùs.

Fustibus cęsus reddit spiritum.

VITA S. MAVRI EPISCOPI CAESENNATIS,

Authore D. Petro Damiani, Episcopo Ostiensi.

PRAEFATIO.

CVpientes aliquid scribere ad gloriam Dei nostri de beato Mauro Põtifice, sic auditorum desiderio satisfacere cupimus, vt iuxta digestæ relationis modum,veritatẽ per omnia consulamus.Contemnendus quippe pincerna est,qui dum vini copiam iactat, fęcem quoquè punienda temeritate propinat.Improbus opipator est,qui tanta ambitione alijs conuiuium præparat,vt in semetipsum ęstuantis famis incendiũ sęuire permittat.Temerarius nihilominùs narrator est,qui dum laudum pręconijs alios extollere nititur, ipse mergi in falsitatis barathrum non vere-

veretur. Nonnulli enim Deo se deferre existimāt, si ad deferenda laudis eius insignia, falsitatis argumenta componant. Qui nimirùm si egregij prędicatoris verba diligenter attenderent, talia non sentirent. Ait enim Corinthijs: Si autem Christus non resurrexit, inanis ergò est prędicatio nostra, vana est fides vestra. Inuenimur autem & falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus aduersùs Deum, quòd suscitauerit Christū, quem non suscitauit. Secundùm hæc ergò Apostolica verba falsus testis DEI meritò dicitur, qui indiscretè eum cupiens laudare, mentitur: & aduersùs Deum proculdubiò perhibet testimonium, quisquis in eius laude peruersa molitur arte commentum. Propheta quoquè terribiliter intonat, dicens: Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium: nimirùm manifestè declarans, quia sicut leuius est odire, quàm perdere: ità etiam tolerabilius est, iniquitatē ex infirmitate perficere, quàm ex studio mendacia fabricare. Hinc est quòd per Ieremiam de mendacibus dicitur: Docuerunt linguas suas loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt. Qui enim simplicem veritatem vltrò oblatam proferre poterant, satagunt vt mendacia cum labore confingant. Hîc si quis nos longæ præfationis fortè redarguat, atque id, quod in Machabæorum libro scriptum est, austerus censor opponat, Stultum est, inquiens, ante historiam profluere, in ipsa autē historia succingi: Hanc reddimus rationem, quia vbì materiæ abundantia suppetit, ipsa styli prolixitas prohibet in talibus immorari. Hîc autem, vbì de beati viri virtutibus pauca quæ scribi debeant, pręstò sunt, vtilius arbitramur ad ædificationem audientium, ad quam omnis ecclesiastica intēdit scriptura, in proœmio contra mendacium scribere, quàm pro narrationis inopia ipsam historiam mendaciorum finibus protelare. Igitur quæ de vita vel miraculis beati Mauri ad nostram notitiam peruenire potuerunt, secundùm quod iuxta quorundā monachorum non omninò contemptibilium, conijcere narrationē potuimus, fidelibus Christi fideliter intimamus.

1.Cor.15.

Falsus Dei testis, laudator eius mendax.

Psal.5.

Ierem.9.

2.Macha.2.

HISTORIA.

IANVAR.20.

Cæsenna sub ditione Romanæ Ecclesiæ.

EO itaq; tempore, cùm adhuc Romana Ecclesia spatiosiùs multo iura protenderet, & inter cętera Cæsennate etiam oppidum possideret, contigit vt eadem Cęsenna suo priuaretur Episcopo. Cumq; Romanus Pontifex cerneret nepotem suum, beatum videlicet Maurum, virtutum gradibus ad alta conscendere, & in sanctę conuersationis studio non segniter vigilare, congruum duxit, vt talem virum ad sacerdotalis officij apicem promoueret, quatenùs lucerna spiritussancti non sub modio delitesceret, sed super candelabrum posita, omnes qui in domo Dei sunt, sacrę doctrinę radijs illustraret. Quid per plura? Tandèm beatus Maurus Cęsennatis ecclesiæ cathedram, diuina prouidentia disponēte, suscepit. Idcircò autem vel Regis qui tunc imperabat, aut ipsius Apostolici p̄sulis hîc interponere nomina prętermisimus, quia cum ipsis, qui nobis reliqua dictant, hęc pariter ignoramus. Eorū nanque vocabula in antiquis quidem codicibus se vidisse commemorant, sed cùm ciuitas ante hęc flammis fuisset exusta, monumenta quoquè perhibent simul fuisse cōsumpta. Cùm igitur vir Dei Maurus tam arduæ curæ sibi conspexisset onus impositum, sicut de B. Paulo legitur, nequaquàm acquieuit carni & sanguini, sed cœpit se in diuinis obsequijs tanto vigilantiorem reddere, quanto sibi nouerat & tot subditorū custodiam iminére. Perpendens nanq; quia ars est artium, regimen animarū: congruum iudicabat, nec internorū curam, exteriorū occupatione minuere, nec rursùs exteriorū prouidentiam, internorū solicitudine funditùs declinare, nè videlicet aut exterioribus deditus, ab intimis omninò corrueret, aut solîs interioribus occupatus, quæ forìs debebat proximis, negligentiùs exhiberet.

S. Maurus Cęsennæ p̄ficitur Episcopus.

Galat.1.

Sępè nanq; nonnulli velut oblíti, quòd fratribus animarum causa prelati sunt, tanto cordis annisu secularibus curis inseruiunt, quòd has, cùm adsunt, se agere exultant: ad has etiam cùm desunt, turbulentis cogitationū æstibus anhelant. Cumq; ab his, cessante forsitan opportunitate, quieti sunt, ipsa deteriùs sua quiete fatigantur. Voluptatem nanq; decernunt, si actionibus deprimantur: laborem putant, si in terrenis negocijs non laborant. At contrà nonnulli gregis quidem curam suscipiunt, sed sic sibimet vacare ad spiri-

In quosdā nimiùm de ditos exterionis occupationibus.

spiritualia appetunt, vt rebus exterioribus nullatenùs occupētur. Qui cùm curare corporalia funditùs negligunt, subditorum necessitatibus minimè occurrunt. Quorum nimirùm prędicatio plerunquè despicitur: quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria præsentis vitæ non tribuunt, nequaquàm libenter audiuntur. Egentis etenim mentem doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud eius animum manus misericordiæ non commendat. Tunc aūt verbi semen facilè germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Hæc aūt idcircò de diuersis pastorum moribus loquimur, vt, quàm prudens, quàm moderata in B. Mauro fuerit discretio, demonstremus. Qui nimirùm dum neque contemplatiuę vitæ ocium sectando, actiuā omninò deseruit, neq; per actiuę latitudinem liberè discurrendo, à contemplatione recessit, vt ità dixerim, per auream viam cęlestis regni celsitudinem penetrauit. Magna B. Mauri moderatio.

Deniquè dum in Episcopio suo degeret, & commissam sibi ecclesiam strenuè gubernaret, cœpit talem locum solicita mētis indagatione perquirere, vbì ad tempus & à secularium turba secedere, & soli Deo posset speciallùs adhęrere: Domini sui non segnis imitator, qui per diē in vrbibus prędicabat, noctù verò, in monte orationibus insistebat. Luc. 21. Dumq; in dies huius anxietatis magìs ac magìs cura succresceret, tandèm adiecit oculum ad breue quoddā promōtorium, quatuor ferè stadijs ab exigua vrbe semotū. Vocabatur autē saltus Spatiani, locus scilicet nec prępruptis cacuminibus subliims ad alta porrectus, nec omninò depressus in ima, ad arualem videbatur planitiem coęquatus. Sed ità erat congruo tenore in quodam meditullio constitutus, vt & super se positis liberā visendæ totius penè diœcesis facultatē tribueret, se autem ascendētes nequaquàm excellentior decliuis processibus fatigaret. Erat enim mons ille nemorosa diuersarum arborum densitate vestitus. Hic itaque mons beati viri adspectibus placuit, àc si montem Oliueti adiacere vrbi Hierusalem cerneret, atque hunc Psalmum non immeritò cum Propheta concinere potuisset: Memor, inquit, ero tuî Domine de terra Iordanis, & Psa. 41. Hermonij à monte modico: quem videlicet montem priùs à Romano Pontifice, sub cuius iure detinebatur, petijt: deindè cellulam sibi illic cum exigua ecclesia fabricauit, vbì quadragesimali tempore perseuérans, ieiunijs & orationibus operam dabat. Et si quando de ecclesiasticis negocijs furari poterat, ad eandem cellulam velut ad dulcium epularum conuiuium recurrebat. Construit sibi cellulā & ædiculā in colle. Illic deniquè fluentum diuinæ contemplationis auidis mentis suę faucibus hauriebat, vndè postmodùm arentia proximorum pectora sanctæ prædicationis poculo recreabat. Illo planè loco quasi pro balneo vtebatur: ibì enim curabat abluere, si quam ex secularium hominū collocutione aut verbi aut cogitationis maculam contraxisset, & puluerem mundanę conuersationis, sine quo hæc humanę mortalitatis via non carpitur, crebris illic lachrymarum fontibus expiabat. Ille igitur locus, qui sancto viro in vita tam dilectus & familiaris extitit, post mortem quoquè eius sepultura meruit insigniri. Nam corpus eius in saxea arca reconditū, iuxta paruam basilicam, quam ipse construxerat, est collocatum. In ea conditū est corpus eius.

Hæc igitur sunt, quę de vita beati viri ad nostram potuerunt peruenire notitiā, non quòd sunt à nostris relatoribus visa, sed succedentium generationum celebri memoria diuulgata. Quidam autem antiquus admodùm senex, & corpore marcescente iam tremulu, snostris nupèr temporibus extitit, qui se vidisse huius beati Mauri nepotem, Constantium videlicet nomine, Episcopum Cęsennatis ecclesiæ testabatur. Sed quoniam de vita beati Mauri ea, quæ nobis audire contigit, stylo currente digessimus, nunc qualiter omnipotens Deus ad gloriam sui nominis eius merita reuelauerit, breuiter explicemus. Est autem nunc celebre monasterium in prędicto monte, in quo vir Dei orare consueuerat, ad honorem beatę Dei genitricis & virginis cōstitutum, vbì mons Mauri ex antiqua populi consuetudine dicitur, quia locus ille non immeritò sancti viri vocabulo decoratur. Mōs Mauri.

Cùm igitur arca illa, vbì beati viri corpusculum claudebatur, iuxta pręfatam ecclesiam, terræ vndiquè crescente congerie, delitesceret, & vix saxi ipsius summitas solotenùs emineret, contigit vt homo quidam cum litanijs aduenieēs, soluta caligæ ligula, repentè illic pedem poneret, & nil tale existimans, securè ligaret. Vincto igitur talo, cùm iam vellet abscedere, pedem nullo modo potuit amouere. Cumque diù conaretur, & omnia tentans, huc illucque se verteret, pes nihilominùs stabat immotus, & velut quibusdā clauîs saxo tenebatur affixus. Stabat miser ignoti criminis reus, & qui sibi cor- Vide miraculum.

 rigiam

rigiam ligare voluerat, semetipsum potiùs saxo ligâsse dolebat. Volebat stare, sed vna innixus planta, non poterat. Optabat iacére, sed à suo pede corruere non valebat. Tandèm repentino populi aduentante concursu, alij malleis, alij securibus gestientes, partem lapidis præciderunt, & post multa vix hominem de saxo exculpere potuerũt. Mox lætantis turbæ clamor exoritur, mira Dei virtus attollitur, & beati Mauri tumulus dignus reuerentia indicatur.

Tumulus sancti viri innotescit.

Itèm prædicti cœnobij monachus, Tenzo videlicet nomine, grandæuus iam & ipsa canitie venerandus, cuius hoc relatione didicimus, aliud miraculum retulit, quod nequaquàm silentio præterimus. Aliquando ipse prædictus frater acerrima vi febriũ vrgebatur, Cumq; nulla medicinali cura, nullo prorsùs humano studio ad incolumitatis statum redire potuisset, cuidã suæ matertere, religiose videlicet sanctimoniali, nocturno silentio beatus Maurus apparuit, eiq; dixit: Si vis, inquit, nepotẽ tuum ex ea, quam patitur, ægritudine conualescere, denũcia ei, vt super sepulturam meam signum sanctæ crucis infigat, omniq; anno solennitatẽ mihi celebrare deuoueat. Cumq; ille beati viri oraculum, quod sanctimoniali referente cognouit, gratanter impleret, mox ferreã crucem super tumulũ fixit, deindè commotis visceribus præcipitàter euomuit, atq; ità protinùs omnẽ ignei languoris molestiã velut ipso vomitu egerente proiecit. Iamq; pristinæ sanitati integriter restitutus, dignas Saluatori Deo gratias retulit, & B. Mauri miraculum, quod in se expertus fuerat, ad gloriã nominis Dei multis indicare curauit. Iam igitur celebri vtriusq; signi fama volitante per populũ, cœperunt multi ad sacras beati viri reliquias deuotè cõcurrere, pijsq; eius meritis suas animas attẽtiùs commendare. Nõnulli etiã diuersis valetudinũ incommoditatibus laborantes, dum vel detritã sepulcralis marmoris limaturã biberent, vel beati confessoris misericordiã fusis tãtummodò precibus implorarent, sani & incolumes ad propria sunt reuersi, quocunq; fuissent vinculo ægritudinis obligati. Videres miserabilium languidorum soluta cadauera alieno priùs adminiculo sustentante deferri, qui mox cum magna exultatione atque tripudio remeabant, saluti pristinæ reparati.

Liberatur febricitans miro modo.

Multi curãtur morbidi.

Cumq; tot miraculis coruscãtibus magìs ac magìs preclara B. Mauri fama crebresceret, & virtutes, quas per eum Dominus ostẽdebat, nõ solùm cõtigua quæque, sed & remotiora locorũ spatia personarẽt, tandèm conuocatis Episcopis vicinarum vrbium, multisq; populorũ turbis vndiquè cõfluentibus, certatìm arca illa, in qua beati viri patrocinia recondũtur, effoditur, & terebrato pariete ecclesiæ, inter absidã & altare cum hymnis & laudibus summa diligẽtia collocatur. Processu verò temporis eadem basilica maior facta est, atq; vt inpræsentiarũ cernitur, festiuiùs decorata, vbi ad declarãda beati cõfessoris merita, multa fiunt vsq; in præsentẽ diem, Domino operãte, miracula. Ex quibus nos pauca perstringimus, quæ nimirũ hi, qui nobis referunt, se vidisse testãtur. Papa Gerbertus iuxta Cæsennã castra metatus erat, eiusq; oppidũ circunfusi exercitûs obsidione vallabat. Tunc temporis ad B. Mauri tumulum delatus est quidã rusticus, gemina morborũ passione depressus, cõtractus videlicet ac cæcus: sed postquàm esset oratũ, & lux amissa ad oculos redijt, & rigida membra fugatus languor absoluit. Protinùs vidẽs se homo sanitati tam mirabiliter redditũ, vtpotè quas valebat gratias agens, beato se in eius seruum perpetuo iure cõtradidit, mãsurumq; se in eius obsequio, donèc aduiueret, deuotauit. Qui perceptæ salutis munere penè per decennium fruens, postmodùm fragilitati carnis eneruiter cessit, vxoremq; sibi non fausto coniugio copulauit. Mox enim vt luxuriandi voluptate potitus est, oculorum lumen funditùs perdidit, & quàm diù vixit, in eadem cæcitate permansit. Et certè dignum fuerat, vt quia iuri B. Mauri, cui se mancipauerat, † libidinis iugo turpiter colla supposuit, dono, quo ab vno Domino fuerat ditatus, amitteret, & qui interiores spontè inciderat, inuitus exteriores tenebras incurrisset.

Sanatur contractus, idemq; cæcus.

Vide vltionem in vofistragum.

Videtur deesse, † se subtrahẽs, aut aliquid simile.

Alio quoq; tempore dæmoniaca quædã ad altare beati viri deducta est, quã tanto pestifer spiritus furore repleuerat, vt eam sibi quasi organũ faciens, multa per os eius sacrilega insania proferret, diras voces emitteret, & velut canis rabida crebris naubatibus clatraret. Triduo aũt postquàm illuc perducta est, vehemẽti quodã impetu sanguinem vomuit, & ità malignũ spiritũ, à quo tenebatur, eiecit. Alia quædã mulier necessitati rei familiaris plusq̃ deberet, intenta, in festiuitate S. Zophili triticum purgare non timuit: sed dum beato Cõfessori digni honoris reuerentiã nõ exhibuit, dignæ animaduersionis

Liberatur dæmoniaca

uersionis sententiam non euasit. Nam ilicò diuino percussa iudicio, brachijs attractis obriguit, & eodem modo àc si capistrum adhuc ventilare videretur, tremere infeliciter cœpit. Hęc itaq; ante B. Mauri altare deducitur, & in prędicta solennitate nunquàm se vlteriùs quippiā tale facturam instantissimè pollicetur. Mox largissima omnipotentis Dei misericordia clemēter adfuit, & stupida mulieris brachia ad libertatem proprij vigoris pleniter reformauit. Rursùs alia mulier profluuiū sanguinis patiebatur: quę cùm insanabili plaga iugiter vexaretur, & hæc atq; illa tentans, nullū salutis potuisset inuenire remedium, tandèm in extremis angustijs cōstituta, reperit necessitas ipsa cōsilium. Nitido itaq; iuxta possibilitatem suam linteo B. Mauri mausolcum cooperuit, & ità diuinitùs liberata, omnem prorsùs molestiā luridi languoris euasit. Enimuerò cùm Apostolus dicat, fide mundans corda eorum, quia mundo corde, vtpotè, plena fide beati viri tumulum tetigit, dignè promeruit à profluentis sanguinis immunditia liberari.

Punitur festum diem violans. — Sanatur. — Itèm alia morbida. — Act. 15.

Itèm alia mulier ità erat violentissimi languoris immanitate cōtorta, vt soluto naturæ ordine, ora teneret post se, ceruicē faceret ante se. Quæ similiter super B. Mauri memoria linteum posuit, & protinùs sanitate recepta, quibusq; membris ius suum natura restituit, & ad tenendum vigorem proprium arteriarū organa temperauit. Alia quoquè mulier, amisso lumine, de Aquitaniæ finibus deducta est, quæ Gallicæ animositatis genium seruans, & ex more patriæ verba violenter infringēs, obstinatissimè testabatur, quòd nunquàm indè recederet, nisi per B. Mauri merita lumen, quod amiserat, recepisset. Sicq; magno fidei feruore succensa, breue tuguriolum iuxta ecclesiæ parietē compilauit, vt quodammodò potiùs habitaculum, quàm præparare videretur hospitium. Cumq; per octo dies instantissimè fuisset oratum, lumen quod quærebat, diuina gratia largiente recepit, & dignas illuminatori suo Deo & Mauro eius famulo gratias retulit. Popiliensis diœcesis turba ad beati Arduini limina orationis causa tendebat, cumq; per oratorium B. Mauri transitū habuissent, contigit vt quædam ex illis fœmina, genu Abbatis ipsius monasterij humiliter osculata, commeandi licentiam peteret: Quæ vix vnius sagittæ emissione progressa, arrepta mox à dęmonio, in terram proijcitur, concutitur, volutatur, & multa cōuicia aduersùs eundem Abbatem inordinatè euomebat. Hæc itaq; ante B. Mauri altare deducta, † multò pòst diuinæ virtutis est imperio liberata, ità vt redeuntibus socijs, iam sibimet reddita, simul cum eis sana & incolumis reuerteretur ad propria.

Rursùs alia — Caeca restituitur lumen. — † non multò, legendū puto.

Hæc igitur fratres charissimi de virtutibus, quas omnipotens Dominus per beatum confessorem suum Maurū operari dignatus est, pauca perscripsimus, vt ad glorificandā diuinæ maiestatis potentiā vestrę charitatis studium incitemus. Qui dum nobis adhuc in via positis miraculorum suorum dignatur exhibere virtutem, per hæc nos ad capessendam cælestis patriæ inuitat & prouocat hęreditatem, testante Psalmista, qui ait: Virtutem, inquit, operum suorum annūciauit populo suo, vt det illis hęreditatem gentiū: quatenùs dum ipsa sanctorū sepulcra tot miraculis radiare conspicimus, de immensa eorum gloria qua iam cum Christo regnant, minimè dubitemus: vt despectis terrenis, illuc se noster animus iam per desiderium transferat, vbì se gaudere in perpetuum sperat: illuc se liberè spiritus dirigat, vbì imperator cęli Christus cum supernę curiæ senatoribus ineffabiliter regnat: Cui sit gloria & imperium cum coæterno patre & sancto spiritu per omnia secula seculorum, Amen.

Psal. 110.

VITA ET RES GESTAE S. PATRIS NOSTRI, MAGNI ILLIVS EVTHYMII ABBATIS, AVTHORE

Cyrillo monacho. Fortaßis autem tota historia à Metaphraste paraphrasticōs reddita est.

CViuslibet quidem rei exercitatio, ęgrè absq; exemplo & difficiliter rectè geri potest: multò magis autem virtutis operatio, quo est difficilior & laboriosior, & perpetuo labore & tolerantia indiget. Idcircò multis quidem exemplis, multa autē eorum, quę ab alijs in vita gesta sunt, historia opùs est ijs, qui hanc vitam asperā ingredi constituerūt: quæ quidē & viam faciunt planiorem, nec sinūt eos defatigari, qui, quàm ea sit aspera & ardua, respiciunt. In ijs enim inueniens, quibus-

20. IANVA. — Sanctorum exempla quid conferant.

 nam

nam modis, monitis & preceptis, & quanā deniq; ratione res eis rectè successerit: quin etiam quasnam ipsi rursùs consecuti sint & cōsequentur remunerationes, etiamsi eius hebes sit & obtusus animus, etiamsi ignauus & supinus: volet tamen aliquando excitari, & ad parem accendi æmulationem, & aggredi ad imitationem. Qualis quidem mihi videtur esse vita magni patris Euthymij, simul & iucūdissima, & laboriosissima, & aptissima ad lętificandos & demulcendos eos, qui eam legerint, & ad rerum similiū studium excitandos: adeò vt si quis eum voluerit imitari, is & viuus & mortuus fuerit clarissimus. De eius itaq; rebus incipiendū est mihi ab alto dicere, & ea narrandę sunt auribus, quàm fieri potest, maximè pijs.

Valentis imperium. Cùm impius paulò antè Iulianus miserè cum imperio vitā quoq; amisisset, & deindè paulò pòst imperium delatum fuisset ad Valentem, bella difficilia propter acerbam Arrij communionem circunsistebant omni ex parte ecclesias: & cùm cessâsset paganismus, Arrianismus admodùm inualescebat, & apertè laborabant ecclesiæ. Arrianismus grassatur. Erat autem Melitenæ, quæ est vrbs Armenię ad Euphratem, quidam nomine Paulus, cui vitę consors erat cōiunx nomine Dionysia, ambo clari & virtute & genere. Cùm esset verò sterilis & careret liberis, id ducebat non moderatum esse infortunium, neq; parua dignū solicitudine: sed grauibus curis agitabatur, & doloribus lacerabatur: eiusq; cor & viscera propter liberorum egestatem igne quodammodò accendebantur, vt quæ fructus ventris desideraret. quæ quidem res est pluribus mulieribus vel maximè optāda, & quæ sit oculis iucundissima, & quę potest eis afferre gloriam, & efficere, vt non sit humilis & abiectus earum obtutus, neq; fiducia & libertate priuentur in maritorum oculis. Cùm sic ergò se haberet, & tali premeretur calamitate, ad propinquū diuini Polyeucti martyris templum veniens cum coniuge, (eum enim accepit voti quoquè sociū, quem necessariò habuerat anteà tristitiæ) in eo perseuerârunt multis diebus in oratione. Polyeucti martyris templum. Petebant autem, vt sibi soluerentur vincula sterilitatis: & rogabant, vt fructum ex se natum viderēt. Noctù autem eis aliquando seorsùm orantibus, diuina quædam apparet visio, dicens: Estote, estote bono animo. Dat enim vobis Deus filium, qui à bono & trāquillo animo, nempe euthymia, nomen accipiet, & eo dignos mores est habiturus. In illius autem ortu animi quoquè tranquillitatem dat Deus suis ecclesijs.

Atq; illi quidē cùm tempus signâssent visionis, propterea quòd esset admirabile spectaculum, domum redièrunt: & se, quod natum fuerit, Deo esse dedicaturos professi sunt. Euthymius nascitur. Paulò pòst autem vteri quoquè tumor conceptum confirmabat, & Dionysię animus implebatur lętitia. Deindè cùm eis natus esset puer quarto cōsulatu Gratiani, eum quidem congruenter visioni nominant Euthymium. Visionem autem res quoquè est consecuta, & componi cœpit bellū aduersùs Orthodoxos, & à difficili tempestate iam respirabant ecclesię, & vis illucescebat pietatis: & ad animi tranquillitatem res tristes eis cōuertebantur. Nam cùm tempore Constantij ecclesias vexâsset persecutio, & tempore Iuliani Tyranni, vt iam priùs diximus, & Valentis, qui fuit Imperator Orientis, nō minùs quàm quadraginta annos Arriani ingentes efflâssent spiritus aduersùs pietatem, Ecclesiæ pax. Euthymio iam nato, cui à tranquillitate nomen est impositū, compositæ & sedatæ fuerunt res omnes tristes ecclesiarum. Valens enim, cùm nōdùm aduenisset quintus mēsis post ortum Euthymij, exercitum ducens aduersùs barbaros, qui securè vexabant & populabantur Thraciam, cæsis copijs, ipse quoquè eas posteà luit pœnas, quas eius merebatur impietas. Valētis interitus. Ad quendam enim vicum fugientem, qui erat circa Adrianopolim, incursiones facientes Barbari, eum turpiter capiunt, & vnà cum vico incēdunt, hîc ignē, qui est ad tempus, accipientem, velutì procemium ignis, qui est illic futurus.

Tertio autem pòst anno, Paulus quidem Euthymij pater è vita excedit: Sola verò cum filio mater viduaque relicta, accedit ad fratrem Eudoxium, filium adducens: quem quidem Otreius, qui Melitenensi præerat Ecclesiæ, suum fecerat confessorem: & cùm ante eius genua posuisset puerum, vehementer orabat, lachrymas emittens ex oculis, & eas esse credens validum medicamētum persuasionis. Rogabat autem, vt & infantis & suî misereretur, & ad Otreium puerum adduceret, & ei pro patre dedicaret. Atq; mater quidem videt suam petitionem sibi successisse ex sententia, & puer fuit dedicatus Otreio, & per eum Deo, sicut diù antè ab Anna Samuel. 1. Reg. 1. Cùm autē vidisset Otreius, non solùm adspexit, sed etiam animi profundum simul subijt, quasdam etiam eius paulò secretiores motiones, quoàd eius fieri potuit, acutissimè cōiectans. Cùm verò de matris sterili-

sterilitate audiuisset, & de diuina apparitione, & quemadmodùm opus precationis fuerat eius conceptio, & quòd antequàm nasceretur, parentes eum Deo dedicauerāt, fuit futuri verus propheta: & re vera, inquit, requiescet spiritus Dei super hunc puerum. Deindè cùm eum baptizâsset, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondisset, in gradum Lectorum eum cooptat. Atq; matrem quidem Dionysiam, vt quæ diuinis vacaret assiduè, Diaconissam ordinat suæ ecclesię. cùm autem puerum adoptâsset, non solùm ei fuit nutritor & pędagogus, sed etiam pater & mater, quòd attinet ad affectionem: non eo nomine magìs puero quàm sibi gratificans, & talis pueri curam gerere cupiens. *Euthymius fit lector.*

Cùm itaq; Euthymius sic ab ineunte ætate Deo fuisset dedicatus, & in ecclesiasticū catalogum cooptatus, statìm consequenter Theodosius ille Magnus potitur imperio: & sic vno & eodē tempore, Deus admirabiliter & pręter opinionem, tam ciuilibus rebus quàm Ecclesiæ pacem conciliat: illis quidem præbens Theodosium, his verò largiens Euthymium, adeò vt in eis consequenter res quoquè conuenirent nominibus. Procedente autem tempore, cùm iam excessisset ex infantia, literarum magistris eum tradit episcopus. Illi autem erant Acacius & Synodius, qui propter nobilitatem & prudentiam & moderationem clari erant in choro Lectorum, & in diuinis scripturis rectè exercitati, & neque externam neglexerant eruditionem: qui post multa propter Christum suscepta certamina, Melitenensis ecclesię administrationi seorsùm & suo tempore ambo præficiuntur: quorum multarū rerum gestarum pręclaris narrationibus in hodiernum vsque diem iucundissimè recreatur ciuitas Melitenensis, vt quæ & ecclesiæ præfecturæ, & animarum curæ verè cōueniant. Puer itaq; his traditus, cùm vberem doctrinæ sementem in animi sinus accepisset, breuì fructûs plurimum & supra ætatē produxit. Nam in diuinis quidem versabatur scripturis, studioseque ac diligenter eis dabat operam. Quando autem alicuius ex viris antiquis & diuinis virtutis eos inueniebat facere mentionem, eum venabatur Euthymius studiosissimè & diligentissimè, ipsumq; eius viri statìm tenebat desiderium, & ad illius similem accendebatur æmulationem. Talis est bona anima & honesti studiosa, si vel virtutis modicam acceperit occasionē, nempe id quod nouacula ad cotem, torris ad ignem, equus in campo, vt vulgò dicitur: adeò, vt omni tempore Euthymio opus adesset, cuius magno studio tenebatur: nempe vt perlegeret libros diuinarum scripturarum, & vim eorum, quæ eis insunt, mandaret memoriæ. *Theodosij imperium.* *Traditur literis Euthymius.*

Porrò autem fuit etiam æmulator morum Acacij pręceptoris, & eos imitabatur pro viribus: vt non solùm eius doctrinæ, sed etiam factorum se esse ostenderet discipulum: & quomodò sermocinanti aures, ità etiam facienti pulchrè ac studiosè oculos accommodaret: cibo quidem vtens, non vario & composito & superuacaneo, sed minimè curioso, & necessario & simplici: lautas autem & magnificas delicias animæ apponebat in eloquijs spiritûs. Et diuinum quidem Ecclesiasticæ regulæ officium, attenta mente & cum cordis contritione præfinitis peragebat temporibus: non risui & susurris, sicut multi, animum adhibens, sed vt qui adstaret ante oculos communis Domini & regis omnium, & coràm cum eo loqueretur. Eo autem tempore quod intercedebat, domì ocium agens, non ocioso alicui sermoni & vanæ meditationi erat intentus: sed Dei legem diù noctuq; meditabatur, & fructū suo tempore afferebat, sicut arbores, quę sunt plantatæ iuxta aquas, vt habetur in psalmis. Erat itaq; tempus iræ & excandescentię: Ille autem mansuetudinem producebat & charitatem. Aderat rursùs tempus gulæ & deliciarum: Illi autem fructus egregius erat continentia. Et inanis quidem glorię cogitationes, animi moderatione: multarum autem rerum cupiditatem, voluntaria paupertate vincebat. & sic vnaquaque virtute contraria fundebat & profligabat vitia. *Eius cibus.* *Officium ecclesiasticū vt persoluerit.* *Psal. 1.* *Pugna contra vitia.*

Cùm sic autem fuisset educatus & institutus, & processisset per omnem graduum consequentiam, ab eo qui tunc erat episcopus Melitenes, inuitus, eum tradēte virtute, ordinatur, & eius fidei committitur cura monasteriorū, quæ erāt in ciuitate. Sed quoniam quietis & silentij eum ab ineunte ætate magnum tenebat desiderium, veniebat assiduè ad diuini martyris Polyeucti monasterium, & trigintatriū sanctorum martyrū, & longissimo tempore in eo versabatur. Porrò autem ab ipsa quoquè ciuitate omninò secedebat, & honoratos dies ieiuniorum in monte propinquo transigebat: qui tunc quidem erat solitudo, & mons Assumptionis vocatus fuerat ab accolis. Nunc autem est monasterium non citra admirationem, quod est ædificatum proximè ciuitatem. Cùm *Cura monasteriorum ei committitur.*

hęc ità se haberēt, & ità diù antè erat quietis amator Euthymius, quod eius intùs compositum & tranquillum indicabat animum: ratus curam monasteriorum ei ad virtutē afferre impedimentum, fugę ità, vt erat, se mandat, & clàm ex vrbe egressus ætatis suæ anno vicesimonono, ad adoranda sacra & veneranda loca prompto & alacri animo vadit Hierosolymam. Cùm autem conuenisset patres, qui erant in solitudine, & didicisset institutum vitæ vniuscuiusq;, euadit eius impetus acrior, & quodammodò pennis in altum tollitur: & similis vitę degendę vehementiori punctus stimulo, illinc peruenit ad Pharam lauram, quæ sex milliaribus distat Hierosolymis. Et cùm extra lauram inuenisset quandā cellam, quę erat valdè apposita ad quietē & silentium, illic decæterò versabatur, palmarū quidem ramos in ea texens, sibi & egentibus suos labores cōmunes efficiens: vt non solùm neminem grauaret, ad aliorum manus non respiciens: sed etiam Deum coleret, & cùm ipse esset potiùs manus alijs, ab omni autem cura rerum terrestrium animum liberâsset, se ità comparat, vt omninò dependeat à spe futurorum bonorum.

It Hierosolymam religionis ergo.

Degit in cella solus.

Erat autem quidam ex eius vicinis, nomine Theoctistus, qui eandem vitam quam ille, exercebat, & idem sibi vendicabat institutum. Amor verò rerum similiū, & laborum societas, ità eos colligauit vinculo charitatis, & vsqueadeò sunt inter se contemperati dilectione spiritûs, vt vterq; eorum esset positus in anima alterius, & quæ alter eorum sentiret, ea etiam cordi essent alteri. Cùm ergò esset tam fraternus inter eos consensus, in Catilæ solitudinem peruenerunt, octauo die post festum luminum: separati quidem ab omni humana consuetudine: cum Deo autem solo versantes per precationem, & totum tempus, quod intercedebat, transigentes in solitudine, donèc aduenisset dies festus Palmarum. Tunc enim vterq; reuertebatur in cellam, magnas virtutis afferētes diuitias, quas erant oblaturi Christo qui resurrexerat, auro longè preciosiores, quod ei qui natus erat, Magi obtulerunt. Morum autem benignitate & simplicitate & insigni humilitate magnus excellebat Euthymius: & ideò in dies ei crescebat ad Deum fiducia, & abundantiorem gratiam euocabat spiritus.

Post festum luminum, id est, Epiphaniarum.

Matth. 2.

Cùm autem quinque annos transegisset in Pharam, illinc recedit cum Theoctisto, consueto eis tempore secessûs: & accedentes per solitudinem ad pręcipitem quēdam & profundum torrentem, offendunt magnam quandam speluncam ad boreale torrentis præcipitium, velutì tracti à quadā manu deducente. Ea ergò dei causa lætat animis, & rati non hoc eis ostendi sine Dei numine, illic suam faciunt habitationem. quod quidem cùm esset priùs ferarum refugium, sacrum templum posteà factum est & sanctorū habitaculum. Atq; diù quidem latuerunt in spelunca: nec vllus ad eos accedebat, nec aliquid eis impertiebat, quod esset ad vsum necessarium: sed solis, quæ propè natę erāt, herbis, vt licebat, alebantur. Cùm autem celari illorum virtutem Deus nō ampliùs sustinuisset, (quomodò enim, cùm nec horti clausi, nec fontis signati ad multos redeat vtilitas?) sed vellet potiùs eos quoquè esse alijs causam salutis, & copiosum aliquod bonum & in commune vtile, hoc in eos vtitur consilio & prouidentia.

Mirares: solis tantùm herbis alebantur.

Quidam pastores Lazarij adducunt aliquando oues ad torrentem, & cùm obtutum in speluncam immisissent, vident eos imminentes capiti. Repentino autem & non solito territi spectaculo, ij quidem se protinùs in pedes conijcientes, fugiebant: illi verò eis timorem dementes appositissimè, voce quàm potuerunt benignissima & lenissima: Nè timeatis, ó fratres, dicebāt, nè timeatis. Nam nos quoquè ipsi sumus homines, etiàsi propter peccata nostra præsentem locum habitare constituimus. Tunc autem pastores ausi ad eos ascendere: & ingressi speluncam, quam ipsi habitabant, cùm nihil inuenissent eorum, quæ sunt vtilia corpori, reuersi sunt valdè admirantes, & suis singula aperuerunt. Deindè verò nō cessârunt decętero incolę Lazarij eis ministrare, quę sunt necessaria, Deo sic sapienter & benignè dispensante, vt ipsi quoquè ea haberent, quibus opùs habebant ad vsum corporis, & ijs, qui ea impertiebant, darēt id quod est longè melius, nempe salutem animæ.

Cùm autem de ijs quoquè quæsissent Pharę habitatores, & didicissent vbinàm habitarent, assiduè ad eos ventitabant. Et primùm quidem duo ex fratribus ad eos accedentes, Marinus & Lucas, non sunt ampliùs reuersi: sed à verbis eorum & virtute capti, tanquàm ab aliquibus Sirenibus, se ipsis tradunt tanquàm patribus & animarū curatoribus. Quos cùm supinis manib⁹ magnus excepisset Euthymius, exercitationis monasticæ in-

Marinus & Lucas se adiungunt Euthymio.

cæ institutum eos tam pulchrè docet, vt ijdem quoquè tempore, quod est cōsequutum, in locis, quæ sunt circa vicum Metopa, clari extiterint, & monasteria construxerint: & magnum illum Theodosium, qui fuit princeps & author cœnobiorum, quæ sunt in solitudine, ad monasticam perduxerint perfectionem. Cùm talis fama Euthymij breui tempore in omnem partem peruaderet, multi ad ipsum, tāquàm ab aliquo vnguenti odore moti, quotidiè confluebant: & rogabat vnusquisque eorum, vt cum ipso habitaret, & sub eo duce viueret, & animam componeret, & doceretur ea, quæ sunt spiritalia. Sed ille volens habere purum & immixtum bonum quietis ac silentij, omnem eorum, qui adueniebant, curam beato commisit Theoctisto. Ille autē, qui ei nunquàm recusabat parére, protinùs quidem mandatum accipit: omnia verò administrabat ex sententia Euthymij.

Deindè autem in loco quoquè ad habitandum construendo occupabantur, & in animo habebant in spelunca constituere lauram, ad figuram Pharæ: sed quæ loco inerat asperitas, & quòd is esset propemodùm inuius, non sinebat in eo aliquam constituere lauram: sed in ipso aditu præcipitij cœnobium ædificant fratribus, & sibi speluncam transmutāt in ecclesiam: in qua in quiete & silentio magnus assidens Euthymius, erat curator animarum, & earum, quas à vitijs accipiunt, plagarum, & vulnerū, à quibus sæpè malè afficiuntur, medicus peritissimus. Quotidiè enim ad eum accedentibus fratribus, & ei cogitationes aperire non verentibus, dabat vnicuique conueniens malo medicamentum. Quæ quidem experientia & prudentia & egregia discernendi scientia apud se collegerat, adeò vt in eo propemodùm impleretur illud diuini Hieremiæ: Probatorem te dedi populi mei: & dum tu probas, cognosces viam eorum. Construit cœnobium. Ierem. 6.

Certè sæpè etiam admonebat paternè, & cōmuniter cum eis disserebat, dicens oportere quidem eos, qui mundo renunciant & ijs quę ad mundum pertinent, vbique curam gerere obedientiæ & humilitatis, & propriam non sequi voluntatem, & in votis semper habere mortem: & supplicium quidem perhorrescere, regnum autem cælorum desiderare: & se omni tempore dédere laboribus, manuuḿque artificio & operationi: & maximè quidem, si is est iuuenis, & cuius appetitio & impetus moueatur ab ætate. Tunc enim oportet præter aliam eius custodiam, corpus quoquè exercere multa afflictione, vt pareat rationi, & feruor flaccescat iuuentutis: & vt Pauli imitatores, & diuinarum eius legum simus adimpletores, non ocij crimen solummodò vitantes: siquidem ne alimento quidem eum dignum iudicat, qui est adeò hebes & negligēs. Ociosus enim, inquit, nè comedat quidem: sed easdem quoquè, quas ille, manus habentes. Manus enim, inquit, hæ mihi suppeditârunt, & ijs qui erant mecum. Est enim absurdum, homines quidem, qui in mundo versantur, vxorem & filios & totam familiam alere labore suarum manuum, & annuum ab eis solui tributum: quinetiam suorum quoquè laborum Deo dare primitias, & benefacere pro viribus: nos autem ne aliosquidem impertiri fructu nostrarum manuum. Monachis quæ sectanda. 2. Thess. 3. Acto. 20.

Porrò autem hęc quoquè ex illius pręceptis digna sunt, quę mandentur memoriæ. Suadebat enim honestum amplecti silentium in templo Domini, & in synaxi fratrum nihil omninò loqui, cùm sacra peraguntur mystéria: sed nec in cœnaculo ad cœnam collectis fratribus, linguam laxare, sed in vtrisque manere in eodem silentio. Ei autem displicebat, quòd nonnulli ex fratribus, & maximè iuuenes, reliquis maius & publicum ostenderent ieiunium, & communem soluerent fratrum regulam, suam sequendo voluntatem & legem. Neq̀ue enim ille bonum tuba cani, neque apertum esse ad publicum, sed quammaximè fieri poterat, latére volebat. Et ideò dicebat eam esse optimam abstinentiam, quę pręuenit satietatem, & indigentibus adhuc nobis reprimit alimentū: quod quidem est propemodùm minus alimenti sumere, quàm sit opùs. Clàm autem resistere carnis affectionibus, esse verò armis monachorum omni ex parte securè communitum. ea autem sunt, humanitas, modèratio, meditatio, discretio, & quę est ex Deo obedientia, & re vera virtus, quæ Deum imitatur. Atque tali quidem à suauissima illa lingua fratres quotidiè fruebantur doctrina. Nobis autem iam deinceps incipit pergere oratio ad res veteris Terebonis: quę omnes quidem, qui sunt seniores ex Patribus, mihi narrârunt: accuratiùs autem ille Terebon, qui fuit nepos huius veteris Terebonis, & præfuit tribui apud Saracenos, & in eis maximum nomen reliquit ad In tēplo nō loquēdum. Arma monachorum.

claritatem. Oportet autem ab alto ordiri principium narrationis, vt sic faciliùs possit à nobis perspici oratio.

Christianorũ persecutio apud Persas.

Erat apud Persas quidam Græcus, nomine Aspebetus, qui fuerat dux tribûs Saracenorum. Cùm autem circa finem regis Isdigerdis mota esset à Magis persecutio aduersùs Christianos, illi ducentes hoc sibi esse magno studio contendendum, vt omnes venarentur Christianos, omnes quotquot erant tribuum apud se præfectos, quinetiam ipsum quoquè Aspebetum, vt omnes vias diligenter custodirent, constituunt, vt nullus Christianus posset clanculùm confugere ad imperium Romanorũ. Is itaque Aspebetus, videns tantam in Christianos incursionem & insaniam, & motus misericordia eorum calamitatis, non solùm non prohibuit quò minùs fugerent, sed eis quoquè manum præbuit adiutricem. Qua de causa accusatus apud regem Isdigerdem, & illius veritus crudelitatem, acceptis protinùs suis facultatibus, cognationeque & puero Terebone, transfugit ad Romanos. Quos cùm accepisset Anatolius, (is enim tunc erat vnus ex præfectis Orientis) eum collocat in Arabia, & quæ illic Romanis suberat, Saracenorum præfecturam tradit in manus Aspebeto: sic apertè ostendens synceram & omnis doli expertẽ fuisse eius acceptionẽ. Cùm is ergò sic ad Romanos accessisset, eius quidem filius Terebon, cùm esset adhuc impubes, atque adeò verè puer, percussus erat flagello dæmonis, vt qui dexteram partem corporis ex dimidio haberet siccam mortuæque similem, & quæ minimè operari poterat. Hoc autem ei ità se habebat à capite vsque ad pedes, adeò vt cùm pater magnã partem facultatum cõsumpsisset in medicos, Terebon ex arte illorum nullum acceperit adiumentum.

Aspebeti humanitas.

Visione Terebon iubetur ire ad Euthymium.

Postquàm verò migrârunt in Arabiam, videt puer in somnis aliquid: & ad visionem expergefactus, eam patri narrat. Ille autem cùm statìm puerum accepisset, & multos ex ijs, qui eius imperio parebant, barbaris, venit ad spelũcam huius Euthymij & Theoctisti. Nam vt eò veniret, præcipiebat quæ ei apparuerat visio. Atque fratres quidem cùm tantam vidissent multitudinem, inuasit animi angor & metus: neque sciebant, quidnam se fieret. Sed beatus Theoctistus cùm illum timorem eiecisset ex animo, audenti animo accedit ad barbaros, & rogat, cuiusnam rei opus eos huc adduxisset. Illi autem, Venimus, dixerunt, ad videndum Euthymiũ. Beatus verò Theoctistus, At ille, inquit, nunc quiescit & silet, & neque vsque ad sabbatum venit in alicuius conspectum, neque ad colloquium cum aliquo. Tunc Aspebetus manus accipiens, ostẽdit ei filium, qui erat semiaridus, & cuius pars dextera erat velutì mortua. Deindè etiam filio annuit supercilijs. Ille autem incipiens, rem omnem narrat ordine:

Cùm ego, inquit, in Perside hanc plagam accepissem, multis & medicinæ & magicæ artibus contritus, nihil ampliùs ex ijs fructûs percepi, nisì quòd eas solùm damnaui, & in illis nequaquàm possim magnam habere fidutiam. Deindè postquàm in hanc Arabum venimus regionem, hîc quoq; rursùs cum priori luctabar calamitate, & malis vexabar similibus. noctù autem apud me aliquando cogitans, & considerans an vsquàm ab hoc morbo aliquam inuenirem liberationem: quoniã ab ijs, qui erant apud nos, nullam videbam mali curationem: ipse sic mecum colloquebar: O Terebon, vbi nunc sunt, quę apud Græcos & Persas feruntur medicinæ artes & magicæ, & quæ sunt in his nugæ, & quę earum vulgò iactatur vtilitas? V bì sunt autem præstigię astrologorum & fabulę nostrarum superstitionum, & inutiles inuocationes? Sunt omnia re vera fraudes & risus manifestus: quę nihil, inquam, possunt efficere absque vniuersorum opifice & Domino. Cùm hęc ergò apud me dixissem, & disseruissem, Deum rogaui vehementissimè, & ab eo petij à morbo liberationem, & me ei vicissim esse relaturum vitę mutationem, & me Christianum futurum sum pollicitus.

Visio Terebonis.

Intereà autem dum hæc fierẽt, & Deo hoc modo essem supplex, paulatim in somnũ deductus, mihi videbar videre quendam monachum, cui barba propendebat hispida, quique iam senescebat, & canis erat conspersus, me rogãtem quisnam esset morbus, & sciscitantem quidnam mali nobis incubuisset. Cùm ego autem ei morbum ostendissem, ille, Implebísne, inquit, quæcunque Deo es pollicitus? Deindè cùm ego rursùs promisissem, me prompto & alacri animo omnia impleturum: Ego sum, inquit, Euthymius, qui ad Orientalem solitudinem habito in torrente, qui est prope viam, quæ tendit versùs Hiericho, decem millibus distans Hierosolymis. Si vis ergò inuenire mali solutionem, veni ad me, & te Deus per nos sanabit. Hæc cùm in somnis vidis-

vidiſſem, & eſſem excitatus, Patri ſtatim narraui. & ecce omnibus poſtpoſitis, vt iuſſit viſio, huc nunc venimus: teque valdè & enixè rogamus, vt nobis oſtēdas eum, qui per viſionem nobis fuit indicatus, verè diuinum & admirabilem medicum.

Hæc cùm beatus audijſſet Theoctiſtus, & viſionem vt apertum Dei gratiæ indiciū eſſet admiratus, Euthymio interrumpit quietem ac ſilentium, & ei omnia recenſet ordine: pueri morbum, egeſtatem eius, qui illum eſſet curaturus, eius promiſſa, quę fecit communi Domino, ſomnum illum, viſionem quæ apparuit: & vt ſemel dicam, narrat ſingula. Ipſe autem cùm ſibi quoquè perſuaſiſſet eam rem diuino quodam geri conſilio, ſtatim deſcendit ad barbaros: cumque vehementer oràſſet pro puero, & ei figuram crucis impoſuiſſet, nō aliquo opùs habuit tempore, neque vt in oratione diutiùs perſeueraret: ſed eum valentem & omninò ſanum ſtatim efficit. Stupent barbari id quod factum fuerat, & citiùs quàm eius, qui laborabat, corpus, eorum quoq; curantur animæ: vel potiùs animæ ſanitatem communiter accipiunt, & fiunt ſtatim fideles. Quocircà proni humi cadentes, rogant illam ſanctam animam, vt Chriſti obſignentur ſignaculo, & partem Chriſtianorum conſequantur & nomen. Oratione & ſigno crucis ſanatur Terebon.

Non erat omninò viri pij & Deum amantis, cunctari in rebus huiuſmodi. Neque ergò fuit Euthymio in his rebus vlla cunctatio. Sed cùm vidiſſet eos corde potiùs quàm ore ſacrum baptiſma poſtulantes, iubet paruam piſcinam fieri in quodam angulo ſpeluncæ: quæ quidem conſiſtit vſque in hodiernum diem. Cumque dixiſſet preces, quæ dici conſueuerunt, & quæ lex in his poſtulat, feciſſet omnia, primùm quidem baptizat Aſpebetum, eum Petrum nominans. Deincèps autem Marin, fratrem vxoris Aſpebeti, ambos claros genere, & inſignes diuitijs, vel diuitias potiùs ornantes prudētia & virtute, vel potiùs ipſis diuitijs vtentes pro cauſa & inſtrumento exercendæ virtutis. Deindè autem Terebonem, & poſt ipſum reliquos. Quos cùm quadraginta dies apud ſe detinuiſſet, & monuiſſet, pietatemque ac religionem accuratè docuiſſet, & omnibus modis ea firma ac ſtabilia reddidiſſet, quæ pertinent ad ſalutem, eos dimittit in pace: ſed non ampliùs Agarenos, nec Iſmaëlitas: ſed à Sarra oriūdos, & certos hæredes promiſſionis per diuinum baptiſmum. Maris autem, qui fuit Terebonis auunculus, non ampliùs voluit retrò adſpicere, neque ampliùs omninò ſuſtinuit diſcedere à monaſterio. Sed cùm ei omnes conſecràſſet facultates, & parui feciſſet quæcunque ſunt in mundo, nec generoſo & excelſo animo dignum eſſe duxiſſet deſiderium, quod in ea confertur, ſoli Deo adhæret, & per totam vitam ſub eo viuere ſtatuit, magno duce & præceptore vtens. Barbari baptizantur.

Cùm autem miraculum eſſet diſperſum per multas partes ſolitudinis, multi, qui morbis laborabant & ægritudinibus, ad diuinum Euthymium vndiquaquè confluebant: & ſic ſine mercede, promptamque ac facilem colligentes curationem, læti reuertebantur. Quamobrem ſic breui per totam clarus euaſit ſolitudinem, vt nec eius quidem nomen tota caperet Palæſtina: ſed tranſiret etiam ad eas, quæ erant circuncircà, Præfecturas, & in eis valdè celebraretur. Quod alij quidem fortaſsè fuiſſet voluptati: Euthymio autem valdè veniebat in mentem ſuccenſere & ægrè ferre: non ſolùm quòd humanam auerſaretur gloriam, ſed etiam quòd prioris meminiſſet quietis & ſilentij, & quemadmodùm in eo eſſet indiuulſus, & ab omni tumultu alienus. Et ideò ſtatuit ad Ruban ſecedere clanculùm. Sed diuinus Theoctiſtus cùm eius rei, quam cogitabat, ſenſum neſcio quomodò accepiſſet, & hoc fratribus ſignificàſſet, & omnes congregat, & preces adhibet communes & vehementes, vt miſereatur eorum orbitatis: & non ſic deſpiciat gregem, quem ipſe conſtituit, qui poſt eius receſſum erat miſerè dilacerandus à communi hoſte omnium. Hæc dixit, & perſuaſit, nè in præſentia diſcederet, nec eos relinqueret. Multi curantur ægri.

Sed cùm poſteà eum vehementiùs inuaſiſſet amor quietis & ſilentij, nec ſciret quid ageret, quodam ſecum aſſumpto, cui nomen quidē erat Domitianus, qui erat quidem genere Melitenus, virtutis autem amator non negligens: vnà cum eo egreditur, cùm id nemo ſenſiſſet, & in ſolitudinem Rubę, quę vergit ad Auſtrum, venit iuxta mare mortuum: & deindè in altum quendam montem & remotum ab alijs montibus aſcendit, qui appellatur Marda, tranſmigrans in montes ſicut paſſer, vt ait diuinus Dauid, & arcus fugiens peccatorum. Quo quidem in monte cùm inueniſſet puteum, & humi iacta ędificia, templumque excitàſſet & erexiſſet altare, quę quidem adhuc ſtant in ho- Fugit in aliam eremum. Pſal. 10. Degit in monte.

benter & vidisset & visus esset, & spiritaliter cum esset complexus, nolebat ab eo disiungi, amoris ineuitabilibus alligatus vinculis, & à non fallacibus Euthymij Sirenibus adstrictus. Rogabat ergò, vt ad cœnobium & fratres descenderet, & communem cum eis vitam ageret, & communiter se exerceret. Ille autem cùm quietis & silentij magno amore teneretur, in hoc quidem non annuit Theoctisto: sed pollicitus est se singulis Dominicis ad eum accessurum, & se quoquè synaxi adfuturum. Cùm autem eius aduentus nescio quomodò fuisset significatus Aspebeto, qui fuit posteà cognominatus Petrus, licebat statim videre congregatam Agarenorũ multitudinem. Nam cùm ille multos eorum ex omni genere & omni ætate congregâsset, vt qui ipse primus bonum gustâsset, & studeret vt illi quoquè essent participes dulcedinis, accedit ad Euthymium. Ille autem, quòd eos adduxisset valdè lætatus, cùm & hilaribus eos vidisset oculis, & eis de more benè esset precatus, adducit ad fratres & monasterium. Deindè cùm eos illic baptizâsset & instituisset, & ex illo tempore septem dies cum eis esset versatus, cum multis habitare non sibi ampliùs ducebat tolerabile: sed quietis & silentij, sicut diximus, magno captus desiderio, ad consuetam rursùs redit solitudinem. *Agareni baptizantur.*

Cùm ergò Petrus eum vidisset & domo carentem, & inopem sedentem in solitudine, pro maximis beneficijs mediocrem vtiquè referens gratiam, ædificatoribus magna mercede accersitis, magnam cisternam, & quæ duo habebat ostia, fodit in horto, quæ in hodiernum vsque diem fossa remanet: & panis faciendi officinam apud cisternam ædificat, & tres cellas construit Euthymio. Inter eas autem excitat etiam oratorium, adeò vt nullius eorum, quæ ad vsum pertinebãt, egeret Euthymius. Agarenorum verò multitudo, quæ, vt priùs dixi, fuit ab ipso baptizata, suauissimum fluentum semper bibere desiderans, quod quidem apertè erat lingua Euthymij, non ampliùs ne minimùm quidem ab eo discedere sustinebat: sed vehemẽter contẽdebat, vt apud ipsum maneret, & delicias & aquam vitæ, nempe eius perciperet orationes. Ille autem sibi conseruans indiuulsum bonum quietis & silentij, eos quidem nõ sinit hîc versari: sed cùm eos aliò duxisset, & eis templum & tabernacula circũscripsisset, (est autem locus inter duo monasteria) iubet vt ea extruant, prout se habet descriptionis figura & magnitudo, & in eis habitẽt. Quo quidem in loco cùm sibi & domos ædificâssent, & in eis deincèps perseuerâssent, assiduè magnus ventitabat Euthymius, & quemadmodùm se haberent, semper visebat. Sciebat enim, quantum ex eo lucrifaceret: nec priùs destitit hoc facere, donèc illorum animas purgauit & exercuit, & effecit vt presbytero subessent & diaconis. Quamobrem illic lubenter manserunt non ij soli, qui fuerunt priores baptizati: sed etiam multi alij ex ijs, qui quotidiè ad eum veniebant & baptizabantur. *Ingens silentij & solitudinis studium.*

Cùm ergò vsqueadeò multiplicarentur filij Agar, & ad veram traducerentur nobilitatem, & in diuersas excrescerent copias, mittit diuinus Euthymius ad Iuuenalem Patriarcham Hierosolymitanum, postulans vt eis ordinaretur Episcopus. Ille verò mittit ad eum Petrum patrem Terebonis, vt qui esset idoneus præesse animabus, & deducere ad salutem. Petrus ergò sic quidem primus ordinatur episcopus copiarum, quę erant in Palæstina. Saracenorum autem multitudo, non secùs àc fluuiorum fluenta, affluebat perpetuò: & qui nunc accedebant, adijciebantur prioribus: & ij omnes signati baptismi signaculo, connumerabãtur cum grege Christianorum. Sed de his quidem ea, quæ dicta sunt, sufficiunt. Nobis autem deincèps eò conferenda est oratio, vndè ad hæc dicenda digressi sumus. *Petrus fit episcopus Agarenorũ.*

Non habebat magnus Euthymius in animo, nec cœnobium, nec omninò Lauram in illo loco construere. Propterea quando aliqui ad eum venerant, siue mundo renunciantes, siue aliqua afferentes, quæ ad vsum corporis essent necessaria, ab eo rursùs transmittebantur ad beatum Theoctistum. Cùm autem iam supernè diuina sapienter statueret prouidentia, vt hæc habitaretur solitudo: vt quę pulchrè sciret id, quod erat futurum: nempe quòd ea res esset futura multis causa salutis: ad eum accedunt quidam numero tres, fratres secundùm carnem: qui germina quidem erant Cappadociæ, educati autem in Syria, & in virtute & doctrina se illic exercuerant, Cosmas, Chrysippus, & Gabrielius. Is autem faciens vt consueuerat, nec eos etiam admisit, & ætatem causans iuuenilem, & mutuum naturæ desiderium, quod etiam nouit

uit vt plurimùm labefactare constantiam exercitationis, & maximè, quòd adhuc esset Gabrielius adolescens & imberbis. Eos ergò his de causis nolebat omninò admittere. Ea autem nocte venit ad eum in somnis aliquis, mandans vt & fratres exciperet: Sunt enim, inquit, ab ipso Deo missi: & vt deincèps esset paratus accipere quemlibet accedentem & volentem. Manè ergò cùm pulchram illam accepisset fraternitatem & cognationem, vt ei iusserat visio, dicit Cosmæ: is enim erat primus ætate inter fratres: Sic ego quidem feci, vt mihi à Deo iussum fuerat, & vos hîc introduxi. Nunc autē par est, vt tu iuniorem ex fratribus Gabrielium intra cellam contineas, & nequaquàm ei exire permittas. Est enim res valdè periculosa & insidiosa aliorum oculis muliebris adspectus, qui est adeò leuis & politus. Deindè nonnulla quoquè ei aperuit ex ijs quæ erant euentura: Non arbitror, dicens, te longo tempore hîc vitam acturum: sed tibi propedièm committetur præfectura ecclesiæ, quæ est Scythopoli. Sed hæc quidem facta sunt propter eorum susceptionem.

Tres fratres veniunt ad Euthymiū, & fiūt monachi.

Post eos autem seipsum permisit omnibus ingredi volentibus, & erat ad excipiendū deincèps paratissimus. Nam excipit quidem quendam Domnum, ex Antiochena quidem ciuitate profectum, patruelem verò Iohannis, qui illi præerat ecclesię. Suscipit autem tres quoquè alios, fratres genere, patria Melitenos, consobrinos illius Synodij, qui cum Acacio nutrierat Euthymium. Erant autem eis nomina, Stephanus, Andreas, & Gaianus. Post eos verò Iohannem quoquè ex Raitho Presbyterum, & Anatolium, & Thalassium. Deincèps autem Cyrionem quoquè quendam ex Tiberiade, qui ipse quoquè erat Presbyter templi, quod Scythopoli martyri positum est Basilio. Cùm eos ergò suscepisset, Petrum adhortatur Episcopum, vt eis paruas quasdam cellas construat, & eis templum scitè adornet: & sic breui illic Lauram constituit, quæ ea, quæ est in Pharam, nihilo erat inferior. Deindè verò ipse quoquè Iuuenalis Patriarcha cùm sanctum Passarionem, qui tunc erat Chorepiscopus, & Hesychium accepisset Presbyterum, accedit ad Lauram, & templum, quod est illic, dedicat, cùm natus esset Euthymius duos & quinquaginta annos. Diaconos quoquè ordinat Domitianum & Domnum, cùm iam in presbyterorum sortem relati essent Iohannes & Cyrion. Propter hæc magnus gaudebat Euthymius, & animi tranquillitate plenam habebat animam: & maximè quòd Passarionem cum Patriarcha, & diuinum Hesychium, qui in reliquo eorum, qui se exercebant, choro erant insignes, in Laura degentes cerneret. Sed sanctus quidem Passarion, cùm nondùm septimum mensem ab illo tempore transegisset, è viuis excedit in profunda senectute.

Item complures alij.

Lauram condit.

Templum dedicatur.

Cùm hic autem magnus & admirabilis Euthymius, & qui cum eo erant fratres, in illa Laura premerentur magna rerum necessariarum inopia, Dei prouidentia non abiecit curam suorum: & manus, quæ aperitur & implet omne animal benedictione, admirabili cura tunc quoquè aperta est. Accidit enim, vt multitudo Armeniorum, quæ non erat pauciorum quàm quadringentorum numero, ad Iordanem à sancta ciuitate descendens, dextera de via declinaret, perindè àc aliquo eis iter præeunte, & ad Lauram illam accederet: hoc, vt arbitror, sapienter dispensante & administrante prouidentia, vt magna illius Patris virtus adhuc clarior euaderet. Quos cùm magnus ille illuc vidisset diuertisse, vt se à labore itineris aliquantispèr recrearent, vocat Domitianum, cui ab eo fuerat credita illius Lauræ dispensatio, & iubet vt eis mensam apponat. Cùm is autem proferret egestatem, & respondisset se ne vnius quidem diei fratrum habere alimentum, ille eo fretus, qui viduæ copiosum suppeditauit nutrimentum propter abundantiam bonæ eius voluntatis, iubet Domitianum ire ad arcam panariam. Scies enim, inquit, quid sibi quidem volunt humanę cogitationes, quid autem diuina possit gratia dispensare ac prouidere præter opinionem. Ille verò cùm statìm cessisset & accessisset, (ô inexplicabilia tua Christe miracula) inuenit diuina quadam & sapiente prouidentia domum pane adeò plenam, vt ne facile quidē esset parùm aperire ostiū, vt quod prohiberetur propter eam, quę intùs erat, multitudinem.

Psal. 144.

3. Reg. 17.

Panes diuinitùs aucti.

Cùm ergò alios quoq; fratres vocâsset, & vnà cum eis ostiū euertisset, videt ea quæ erant intùs, nempe quandam, quæ narrari non potest, panum multitudinem, & magnam quoquè vini & olei copiam, & omninò conuenientem Euthymij egregiæ in dando beneficentiæ. Hęc cùm vidisset Domitianus, & coniecisset id esse diuinæ gratię operationem, prócidit ad pedes magni Euthymij, petens ab eo veniam, sordesque & par-

Præclarum sanè miraculum.

& parcitatem vehementi rependens pœnitentia. Ille autem cùm Domitiano beneuolam & mentem & manum porrexisset, ô fili, inquit, Qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus quoquè metet. Qui itaque accedentibus commune tectum præbent & salem, imprudentes sibi potiùs comparant copiosam suppeditationem: vt qui non tantum dent, quantum accipiunt. Quod quidem à vobis quoquè est seruandum, ô fratres, si Deo estis gratificaturi, & rerum necessariarum vobis benignè suppeditatam copiam consecuturi, Hinc constitit bonorum, vt dicitur, cumulus: cœpitque prospera & felix esse Laura, & eius amplificari multitudo: & deductus est fratrum numerus ad quinquaginta, & vnicuique eorum fuit ædificata cella, & quotidiè sacra peragebantur mysteria.

2. Cor. 9.

Missa quotidiana

Cùm autem animo agitaret is, cui credita fuerat dispensatio, tantæ fratrum multitudini magno quoquè opùs fore ministerio, Lauræ quoquè mulos parauit. Erat autem quidam in ea, genere Asianus, nomine Auxentius, qui erat aptus ad seruiendum mulis. Is cùm ab hoc Oeconomo rogaretur, vt hoc subiret ministerium, differebat, & non obediebat. Cùm res verò esset necessaria & vtilis, Iohannem quoquè secum accipiens & Cyrionem presbyteros Oeconomus, rursùs rogabat cum eis Auxentium. Cùm autem sic quoq; minimè audiret, & iam aduenisset sabbatum, quo tempore licebat magnum conuenire Euthymium, omnia de Auxentio ei refert Oeconomus. Et ille quidem fratrem statìm accersit: suadet autem vt obediat, & nè sit vsqueadeò contumax & inobediens, & propriam sequens voluntatem, & quod est communiter fratribus vtile, recusans ministerium. Cùm is autem nec adhortationem, nec talem eius adspectum esset reueritus, sed sic quoquè apertè recusaret, & quem non prætextum afferret, vt solam voluntatem in sua esse potestate ostenderet: & nunc quidem causaretur, se esse alienigenam, nec peritum sermonis illius regionis: Nunc autem carnis insidias & varias maligni artes: nè si fortè, inquit, me à vestris oculis remotum inuenerit, supplantet, & exerceat suæ opus malitiæ: & prætereà, nè assuefactus curis & tumultibus, permaneam decæterò discrepans & alienus à quiete & animi tranquillitate. Cùm hæc diceret, & animæ damnum, vt quod ad mouendum satis esset, proferret: magnus rursùs Euthymius, Sed Deum, inquit, rogabimus ô fili, vt propter tuam obedientiam à nullo ex ijs, quæ lædunt, capi possis. Eius enim vox est: Non véni ministrari, sed ministrare: &, Non facio voluntatem meam, sed eius, qui misit me, Patris.

Matt. 20. Ioan. 5.

Cùm ex his autem adhuc magìs irritaretur Auxentius, & nequaquàm cederet, grauiùs in eum inuehens diuinus Euthymius, Nos quidem, ô fili, inquit, quod tibi ipsi quoquè esse conducibile videbatur, consuluimus: tu autem in eàdem manens inobedientia, mox scies, quisnam sit fructus inobedientiæ. Eorum, quæ dicta sunt, nondùm finem fecerat, & agitationem motumque corporis nescio vndenàm passus Auxentius, miser in terram decidit, solis dignus lachrymis propter calamitatem. Qui verò aderant ex fratribus, fractis eorum animis ex eo, quòd is esset tam miserè affectus, rogabant Euthymium, supplicabant, obsecrabant, vt iacenti opem ferret, & qui satìs graues pœnas luerat inobediẽtiæ. Is autem, vt erga adeò contumacem & inobedientem eis obediret, præstò fuit: & cùm suis accepisset manibus, adhuc tremebundum facit surgere Auxentium, & pendentem pœnas per omnia ferè membra corporis. Deindè cùm etiam veluti quoddam medicamentum crucis signum ei immisisset, soluit hominem ab ea affectione, & eum reddit sanum protinùs. Cùm itaque ad se redisset Auxentius, & ei in mentem venisset inobedientia, & affectionem quoquè intellexisset, quæ ei incubuerat, & non ignoràsset id esse opus solius inobediẽtiæ, maiores luebat pœnas à conscientia, & eum vehemens quædam subijt pœnitentia: certè ad pedes quoquè prócidit Euthymij, partìm quidem petens veniam eorum, quæ fecerat, partìm autem in futurum securitatem. Cùm is verò ei statìm ignouisset (Nam qui vix tandèm ad iram conuersus fuerat animus, quemadmodùm non erat promptè cursurus ad commiserationem, & ei in futurum cauturus per orationem?) ille lubenter promptoque & alacri animo suscipit mulorum ministerium. Ità disciplina Domini, vt dicã cum diuina scriptura, & aures aperit, & planè adijcit intelligentiam: & qui deliquerat, priusquàm deprimeretur humilisque redderetur, inobedientia, post humilitatem & disciplinam, acceptam, cognitus fuit promptus ac paratus ad obedientiam.

Pœna inobedientis monachi.

Crucis signo sanatur.

Facit iubẽs quod iubetur.

Esa. 28.

Hæc mihi narrauit Cyriacus Anachoreta: ille, inquam, Cyriacus, qui ab ineunte

Cyriacus ab ineunte ætate monachus.

quidem ætate tonsus fuerat in cœnobio Euthymij: postquàm autem cum eius successoribus satìs longo tempore esset versatus, & ab eis omnem eius exercitionem & vniuersum eius vitæ institutum accuratè didicisset, posteà in Laura veteris Sucæ septuaginta ferè totis annis se exercuit, omni virtute & honestæ vitæ rectè factis illustris. Illud autem ipse quoquè mihi narrauit, quòd duo quidam ex fratribus, Maro & Clematius, asperam illam & difficilem in Laura agendo vitam defessi, inter se conuenerunt, vt illinc clanculùm effugerent, & se noctù furtìm subriperent. Hæc illi quidem inter se loquebantur, & apud se cogitabant. Sed qui secreta aperit, & ijs, qui sunt sibi dedicati, dicit per Esaiam: Non erit tibi ampliùs sol in lucem diei, neque ortus lunæ illuminabit tibi noctem: sed erit tibi Dominus lux æterna: ipse hoc quoquè suo aperit famulo. Sic autem facit: Silenti enim ac quiescenti aliquãdo huic magno & admirabili Euthymio, visus est malignus, Maroni & Clematio, tanquàm sancti oculis subiectis, frænum inijcere, & eos in laqueum trahere grauissimum. Is verò cùm statìm coniecisset insidias, accersit fratres Maronem & Clematium, eis suadens, admonens, rogans, docens, disserens, prolixam orationem habens de tolerantia, & quòd vbiquè opùs sit diligenti custodia & cautione. Deindè eis etiam Adæ & Iobi exemplum adducens: ex quibus alter quidem in paradiso præceptum non seruauit, alter verò omne genus virtutis ostendit in sterquilinio. Neque hæc prętermittens, quòd oportet monachum non admittere cogitationes, quę à maligno suggeruntur: siue ille tristitiam, siue odium, siue iniustitiam, siue in alium locum migrationem subijciat: & nec ab initio ei omninò animum adhibere, sed ea tota manu repellere & reijcere, nè fortè nos imprudentes per insidias supplantet, & in casum præcipitet lachrymabilem. Si quis autem hìc fortè non possit virtutem exercere, nè existimet, si aliò transiuerit, id cuius studio tenetur, alibì posse faciliùs & rectiùs gerere. Non enim ex loci natura, sed ex libero nostri animi instituto boni fit operatio. Contrà autem hoc est & periculosum monachis, & quod eos potest reddere imbecillos & virtutum carentes fructibus. Nam nec planta quidem potest ferre fructus, quæ assiduè transplantatur.

Esa. 60.

Visio S. Euthymij.

Genes. 3. Iob 2.

Ad maiorem verò fidem eorum, quæ dixerat, eis quoquè narrabat de quibusdam senibus Aegyptijs. Dicebat ergò, fuisse quendam fratrem in Aegypto, qui in quodam residebat cœnobio. Is cùm ad iram assiduè moueretur, efferabatur & conturbabatur, acerbitateque & indignatione os eius implebatur. Cùm eum autem quædam subijsset pœnitentia, quòd propter hanc iram & facilitatem ad perturbationem secum bellum gereret: & si quid boni iam antè acquisijsset, id quoquè perderet: ei persuadet, vt recederet à cœnobio, & solus per se quietè viueret, vtpotè quòd solitudo ei multùm conduceret ad tranquillitatem, & ad vacuitatem perturbationis. Existimabat enim, quòd si nullus esset cui irasceretur, & in quem vti posset indignatione, omninò sensìm extingueretur vehemens ille & qui citissimè accenditur ignis iracundiæ: futurusque esset deincèps mitis & mansuetus, & tranquillitate omni plenus & quiete. Cùm ille autem hæc apud se esset ratiocinatus, discessit deincèps à cœnobio, & solus vitam egit in quiete & silentio: & cùm aliquando propter vsum aliquem aqua implêsset poculũ, & id humì aliquantispèr voluïsset deponere, arte quadã maligni id est euersum. Quod quidem cùm non semel, sed bis & ter deincèps factum esset, & iratus est frater, & cùm ab iræ impetu victus esset, statìm ità vt habebat, humì deiecit poculum, & confregit: & sic ab inimico maiori & vehementiori habitus est ludibrio.

Exemplum iracundi monachi, & locũ temerè mutantis.

Ad hæc ridet quidem Clematius, vt cuius delectatus esset animus lepida narratione. Cùm id autem diuinus animaduertisset Euthymius, Nunquid, ait, tu quoquè frater, motus es à malo aliquo dæmone, quòd tam inuerecundè rides & tam impudenter, cùm oporteret potiùs deflere eum, qui illius admittit suasionem, si verum dicit, qui tũc noster est iudex futurus, Beatos quidem appellans, qui lugent, quoniam ipsi quoquè, inquit, accipient consolationem: miseros autem eos qui rident, & sibi non adhibent animum? Et alioquì apertæ est inscitiæ, & quòd disciplinæ sit ignarus, argumentum, si monachus loquatur supra modum, aut ad quodlibet moueatur, aut etiam in loquendo nimìs profusa vtatur licentia. Patres etiam vocant licentiam planè matrem omnium vitiorum. Cùm ille sic quidem increpâsset Clematium, ingressus est in interiorem cellam: eum verò euestigiò persecuta est vltio, pronusque in terram cadens, agitabatur tremore & horrore. Domitianus autem cùm sic iacentem vidisset Clematium, & simul

Matth. 5. Lucæ 6.

Loquacitas in monacho vitiosa.

quidem

quidem Euthymij mansuetudinem & austeritatem esset admiratus, quòd scilicet in eo optimè essent contemperatæ: & simul etiam misericordia esset ductus eius, quod fratri acciderat, congregat aliquos ex patribus, qui pro eo essent intercessuri, & eos vnà cum Marone introducit ad Euthymium. Ille autem cùm & suapte natura esset propensus ad misericordiam, & illorum intercessionem minimè despiceret, vnà cum eis accedit ad iacentem Clematium, eiusque horrorem extinguit signo crucis, & statim sistit tremorem, & præbet perfectam ab illa affectione liberationem, Attende tibi ipsi, dictitans, & noli contemnere patrum doctrinam & admonitionem: sed efficere totus oculus, sicut de Cherubim audiuimus, teipsum omni ex parte circunspiciens, vt qui semper trãseas in medio laqueorum. Hęc cùm suasisset & suggessisset Clematio, & eius exemplo alios fecisset cautiores, eum dimittit in pace. Sed hoc quidem est eiusmodi. non minus est autem id quoquè, quod deincèps sequitur: si non sit multo etiam maius & lepidius. Signo crucis sistit tremorem Clematij.

Cùm magna & œcumenica Synodus Ephesi tunc primùm congregaretur, Synodius, qui cum Acacio fuerat magister huius magni Euthymij, cùm esset adhuc puer, postquàm venisset in Palæstinam ad adoranda loca venerabilia, accedit etiam ad Lauram quinquagesimo & quarto anno ætatis magni Theodosij: partìm quidem illum ipsum visurus Euthymium, partìm autem suos quoquè consobrinos, Stephanum, Andream & Gaianum salutaturus. Cùm autem vidisset Euthymium, ei quidem narrauit de valdè impia hæresi Nestorij, qui impiè (ô iustitia & pudor sacerdotum) paruo tempore præsedit Constantinopoli, & prophanis suis & corruptis dogmatibus totum ferè orbẽ terræ conturbauit. Exposuit verò ei quoquè de Cyrillo Alexandrino, & Acacio Meliteno, quemadmodùm acrem & vehemenrem zelum ostenderent pro fide orthodoxa: & quòd œcumenica Synodus esset mox Ephesi congreganda aduersùs illum impium. His ergò sic dictis à Synodio, animo lætatus est Euthymius, cùm talia audiuisset de Acacio, ad quem vẽtitabat cùm esset puer, & à quo fuit institutus in literis. Deindè verò cùm ei vale dixisset Synodius, discedit è Laura, assumens Stephanum consobrinũ, & abit in sanctam ciuitatem, & persuadet ei, cui commissa fuerat ecclesiæ administratio, vt Stephanum quoquè cooptaret in numerum suorum Diaconorum. Ille autem vnà cum eo ordinat etiam Cosmam Cappadocem, & vtrunque refert in catalogum chori Diaconorum. Nestorij hæresis.

Cùm autem iam vndiquè congregarentur Episcopi ad Synodum, & illuc quoquè mox conuenturi essent Episcopi Palæstinæ, iubet magnus Euthymius Petro Episcopo Saracenorum, vt accederet Cyrillo Alexandriæ & Acacio Melitenes Episcopis, & quę eis viderentur, se quoquè illis assentiri. Ille verò peracta Synodo reuersus ad Euthymium, ei omnia singulatìm exponit, quæ in ea euenerunt, & quonàm processerint. Is autem cùm & alia didicisset ex ijs, quæ facta fuerant ab Episcopis Orientis, & quòd Iohannes, qui præerat Antiochiæ, cùm esset Orthodoxus, inductus esset, vt eadem sentiret quæ Nestorius, fuit graui tristitia cor eius sauciatum. Eodem modo affectus fuit etiam Domnus, illius consobrinus. Rogauit itaque Euthymium, vt ei permitteretur ire Antiochiam, vt auunculum suum, qui supplantatus fuerat, restitueret, & iam velutì iacentem erigeret. Ille autem cùm præuidisset non futurum illuc tutum aduentum, sed ei potiùs inutilem & minimè conducibilem, Nequaquàm, inquit, ô fili: non oportet te à Laura recedere. Neque enim ille tua opùs habet præsentia. Sed etsi paululùm à recta fide declinauit, Deus tamen, qui nouit cor illius rectè se habere, ipse ipsum conuertet, & reducet ad id, quod benè erit. Et tu quoquè ô fili, si quidem in quo vocatus es loco, in eo perpetuò manseris, proficies & gloriam adipiscéris, veram, inquam, gloriam, & quæ ex Deo est, & quæ nunquàm éxcidit. Sin autem his neglectis, & tolerantiæ contemptis cogitationibus, à Laura tentabis discedere: obtinebis quidem administrationem, quam tuus habet auunculus: sed eam rursùs tibi auferent mali homines & præstigiatores, cùm ab illis priùs seductus fueris ignoratione. Et hæc quidem, qui est in sanctis, Euthymius. Synodus Ephesina cogitur. Vides non debere monachum institutum suum desere-rere.

Domnus autem cùm hæc mandata non multùm curâsset, proficiscitur Antiochiam, & nec vale quidem dixit sancto, & nec ei vllo modo suum significauit recessum. Cùm illic verò fuisset, omnia quæ ei prædicta fuerant, effectum sunt sortita: illeque posteà magna ductus pœnitentia, quòd non obedijsset, ad ipsum reuertitur, graui do-

lore visceribus cruciatus, & acerbè deplorans. Iuuenalis autem Stephanum quidem Melitenum ordinat Ismeniæ Episcopum: Cosmam verò Cappadocem refert in ordinem Presbyterorum, & ei cruces tradit custodiendas. Hæc autē de eo relata sunt monacho Cyriaco à familiaribus eius & successoribus. Nobis autē Cyriacus omnia aperuit, quòd nemo eum vnquàm viderit comedentem, nisi Sabbato aut die Dominico, non cum aliquibus colloquentem,& nullo modo quempiam conuenientem,nisi fortè vsus aliquis postularet, vt eum conueniret: nunquàm super latus cubantem,sed nūc quidem sedentem & parùm oculis conniuentem,nunc autem funem,qui ab aliquo angulo tecti cellæ dependebat, ambabus tenentem manibus,& sic somnum aliquem moderatè gustantem,illud fortè magni Arsenij, ei dicentem: Adesum serue nequam. Affirmabat enim eum quoquè fuisse æmulatorem Arsenij: Arsenij,inquam, qui in patris quibusdam moribus educauit & instituit Archadium & Honoriū Imperatores:& ideò Patris appellatione,à sanctis scilicet patribus,est appellatus: posteà autem in solitudine Aegypti fuit insignis virtutibus.

Arsenius Abbas.

Hunc ergò diligenter admodùm imitabatur Euthymius,& ijs, qui ex Aegypto veniebant monachis, & de illius vitæ instituto aliquid referebant, animum lubenter adhibebat, & suæ animæ quibusdam veluti tabulis bona illius curabat inscribere, illiusque quietem & humilitatem & eius imitabatur silentium: prætereà autem vestitûs quoquè humilitatem,& ventris abstinentiam, vigilantemque & attētum eius animum & sobrium, & illud, quod ab eo dicebatur, Arseni,cur egressus es? Compunctionem autem quomodò? Lachrymas, nocturnasque vigilias, illumque amorem solitudinis, & cum nullo conuersationem,& prætereà commiserationem,discernendi potestatem, in precatione alacritatem & constantiam, & eius in omnibus insignem fortitudinem? Num autem, cùm sic illius vitæ imitaretur institutum, nō etiam fuit dignus illius charismatibus? Aut fuit quidem, sed non paribus? Nequaquàm: sed etiam illum re vera superauit in aliquibus. Verumenimuerò alijs interim omissis, quēadmodùm futura cognouit & prædixit, veridicè ostendemus.

Euthymius in se exprimit virtutes Arsenij.

Eum videre valdè desiderabat Anastasius,cuius fidei credita erat custodia sacrorum vasorum sanctæ resurrectionis, eratque Chorepiscopus, fuitque simul discipulus & imitator sancti Passarionis. Cùm ergò teneretur tanto eius videndi desiderio, Phido Ioppes episcopo,& Cosmæ,cuius munus erat custodire cruces, illam pulchram communicat cupiditatem. Cumque eos assumpsisset, quinetiam alium quoquè Phidum, Phidi episcopi nepotem, (erat autem is adhuc ætate iuuenis, & in chorum Lectorum cooptatus,qui etiam Cyriaco hæc tradidit & narrauit) cum eis proficiscitur ad magnū Euthymium. Postquàm autem fuerunt iam propè Lauram,ab alijs quidē,cùm nondùm peruenissent, ignorabantur: Euthymio verò arcano quodam modo eos aperuit spiritus. Cùm ergò statìm vocâsset Lauræ œconomum Chrysippum, Sint, inquit,tibi parata,quæ sunt ad accipiendos hospites necessaria.Eccè enim simul cum fratre tuo ad nos venit etiam patriarcha. Cùm autem ipsi iam aduenissent, diuiniore quadam contemplatione magnus correptus Euthymius, colloquebatur & differebat cum Anastasio, tanquàm cum Patriarcha Hierosolymorum.Atque qui aderant quidem omnes admirabantur: Chrysippus verò ipse quoquè obstupefactus, & ad aurem se inclinans Euthymij, Sed non est apud nos,inquit, Patriarcha ô venerande pater: Hic autem est sacrorum vasorum custos Anastasius. Vides quisnam sit eius vestitus? ostendens eius vestes. eæ autem erant splendidæ & sericeæ: quas quidem,inquit,non est fas Hierosolymorum Patriarcham induere. Cùm aliquo autem tempore se repressisset senex, & veluti ad se redijsset, Sed mihi crede,fili,inquit: Hunc vidi candida veste indutum, & quali decet indui Patriarcham, & existimo me non esse deceptum. Sed quod Deus præsciuit, id ad finem quoquè deducet. Sunt enim eius charismata minimè pœnitenda. Ille ergò hęc quidem dixit multis audientibus,& consecutus fuit rerum euentus.

Anastasius custos sacrorum vasorum.

Euthymius spiritu prophetico vētura indicat.

Terebon ille, qui erat genere Saracenus,cum vxore habitans sterili,non gignebat liberos. quod quidem planè efficiebat vitam ei minimè vitalem, eratque causa doloris minimè tolerabilis. Accedit itaque aliquādo cum vxore ad admirabilem Euthymium, rogans, supplicans, quid non faciens ex ijs, quę possunt mouere ad misericordiam, vt is ex natura solueretur defectus, & ei aperiretur matrix ad pariēdum. Ille autem cùm ter eis iniecisset signum crucis, & deindè lapideum illum ventrem tetigisset, Abite, inquit,

Vide crucis signi efficaciam.

quit, læti in Domino. Is enim vobis concedit, vt cernamini patres trium filiorum. Illi verò in sermone, tanquàm in re ipsa collocantes fiduciam, recesserunt pleni gaudio. Iam autem partûs quoquè tempus aduenerat, & primùm quidem parit Petrum quendam, patrem Terebonis, qui Euthymij familiaribus hæc verè & apertè narrauit. Cùm verò post hæc multum intercessisset temporis, veridicum Euthymij promissum alios quoquè duos fratres præbuit Tereboni.

Frater erat in Laura, Romanus genere, nomine Aemilianus, qui bonam vitam exercebat, modestiamque ac moderationem vel maximè ex ipsa amplectebatur adolescentia. Ei noctù aliquando, cùm esset dies Dominicus, inimicus ex carne bellum graue commouit. Cui cùm desperâsset se posse perpetuò resistere, cessit & succubuit cogitationibus. Cùm ità se haberet, & ab ea perturbatione animi obsideretur, manè fit obuius sancto, venienti ad synaxim. Ex eo autem quidam teter odor exibat, qui grauem illam animi perturbationem illi magno significabat. Cùm eũ ergò diuinus esset odoratus Euthymius, & cognouisset insidias, increpat malum dæmonem, qui ei exhibebat molestiam. Et statim frater quidem humì iacebat, seipsum conuellens, lacerãs & agitans, & spumam ore expuens. Ad eum autem multi quoquè conuenerunt monachi. Cùm itaque lumen magnus iussisset afferri Euthymius, propterea quòd esset locus obscurus & tenebrosus, Videte fratrem, ô patres, inquit eis, quemadmodùm cùm ab ineunte ætate in virtute viueret, & temperantiæ curam ageret, nunc vexetur propterea, quòd parùm cesserit impudicis carnis cogitationibus. Efficiamini ergò illo meliores, & ex supplicio illius lucrifaciatis. Cæterùm Deum, inquit, rogemus, vt is à talibus liberetur insidijs. Et ille quidem statìm pro fratre est precatus. Locus autem fuit statìm totus tetro odore plenus, velutì ardentis cuiusdam sulfuris, & tetrum illum odorem vox est consecuta: Ego sum, dicens, spiritus fornicationis. & deindè surrexit frater temperans & sanæ mentis, vt qui ex illo tempore sit ipse factus, sicut diuinus Apostolus vas electionis.

Aemilianus infestatur à fornicationis spiritu.

Circa illud autem tempus cùm terra laboraret siccitate, propterea quòd non plueret, adeò vt esset quidem cælum super caput prout dictum est, æneum, terra autem subtùs ferrea: & quæ erãt in Laura cisternæ, essent intùs aridæ & plenæ puluere: valdè affligebantur fratres, & cum magno accedentes Theoctisto, magnum rogabant Euthymium, (sciebant enim, quanta eius esset apud Deum fiducia) vt cælum per preces aperiret, & illinc aquam ad eos deportaret, qui siccitate mirandum in modum laborabant. Ille autem id non in animum inducebat, eam rem vocans Dei disciplinam & inflammationem inuectam propter peccata. Viæ enim tuæ, inquit diuinus Hieremias, & tua studia hæc tibi fecerunt. & propterea fortè ne me quidem exaudiet rogantem eius benignitatem. Nè ores enim, inquit rursùs idem Propheta, pro hoc populo, & nè roges pro eis, quoniam te non exaudiam. Et hæc quidem D. Euthymius, differens de eo Deum rogare, propter suam insignem modestiam. Cùm autem intenderetur flagellũ, siccitasque & pluuiæ inualesceret defectus, & deindè etiam vici, qui erant circuncircà, grauiori premerentur necessitate: quoniam erat dies octauus sanctorum Theophaniorum, & iam aduenerat dies præfinitus, quo is exibat in vastam solitudinem, innumerabilis quidem ad eum confluit multitudo, cruces habens in manibus, & Kyrie eleison, id est, Domine miserere, de more, non ore solùm, sed labris quoquè cordis inuocans. Ille autem illorum flexus precibus, ad eos egreditur. Mihi quidem, dicens, ô filij, nulla est ad DEVM certa fiducia, & cum liberè alloquendi audacia, vt qui sim peccator, & plùs quàm vllus alius, eius opùs habeam clemẽtia: & maximè tali eius in nos iræ tempore, nimiæ fuerit meæ audaciæ, Deo preces offerre, qui, vt ait diuinus Esaias, dat panem afflictionis & aquam angustam: Qui aperiet, & nõ erit qui occludat: & claudet, & non erit qui aperiat. Peccata enim nostra inter ipsum & nos separant. Inquinauimus eius imaginem, templum polluimus, seruímus libidinibus & varijs voluptatibus, inuidię & auaritiæ hæremus: ei exosi euasimus, dum alter alterũ odimus. Verumenimuerò quoniam benignus & clemens est nobis Dominus, qui sola indiget occasione, & abundè protinùs omnem effundit misericordiam, supplices ei procidamus, & eum vehementer oremus: & scio fore, vt nobis ignoscat, & quod suum est faciat, & nobis decernat irrigationem, & nostrî paternam curam gerat. Est enim propè Dominus omnibus inuocantibus eum, inquit diuinus Dauid, in veritate. Eo autẽ adhuc loquente,

Deut. 28. *Magna terræ siccitas.* *Ierem. 4.* *Ierem. 7.* *Nota hic antiquitatẽ litaniarũ.* *Esa. 30.* *Esa. 22.* *Esa. 59.* *Psal. 144.*

te,illi velutì vna lingua & voce respondentes,Ipse,dixerunt,ora pro nobis ô pater. Voluntatem enim eorum, qui ipsum timent, facere nouit omninò Dominus.

Cùm hęc & quæ sunt eiusmodi, non posset diuinus despicere Euthymius, & populo quidem præcepisset, vt intensè orarent, ipse autem assumpsisset ex monachis eos, qui erant præsentes, ingreditur cum ipsis oratorium: cumque seipsum humì proiecisset, Deum orabat cum lachrymis. Deus verò exaudijt orationem, statimq; audiebatur quidem sonus vehementis spiritûs, & aër implebatur nubibus, & erumpebant tonitrua, vehemensque magno impetu cadebat pluuia, & affluentibus aquis, terra inebriabatur. Cùm ille ergò humo surrexisset, & se turbis ostēdisset, Eccè, inquit, Dominus vestris precibus exauditis, visitauit terram sua visitatione, & eius sulcos inebriauit, & vt eam ditaret, multiplicauit. Benedicet autem coronam anni huius supra alios, & implebuntur quidem campi pinguedine: pinguescent verò speciosa deserti, & valles multiplicabunt frumentum, & accingentur colles exultatione. Ille autem cùm hęc dixisset, dimittit multitudinem. mox verò secutus quoquè est euentus prædictionis, & terra lætata est, in suis visceribus germinans. Illa certè vehemens pluuia vsqueadeò deorsùm cecidit, vt eum diù prohibuerit, quo minùs secederet in solitudinem. Quid ergò? Hæc'ne sufficiunt ex bonis Euthymij? an pijs damnum animis afferemus, si bonorum illius factorum reliqua prætermiserimus? Sunt ergò illa quoquè narranda, quę mihi Iohannes, silentiarius, inquam, & Episcopus, & Thalelæus presbyter (ij autē adhuc in Laura beati Sabæ se exercentes adsunt) tradiderunt.

Precibus impetratur diuinitùs pluuia.

Psalm. 64.

Dicebant enim, quòd & multis alijs, & ipsi quoquè diuino patri Sabæ hic vir admirabilis fuit admirationi: quòd scilicet cùm tanta esset eius moderatio & lenitas, pro rectis Ecclesiæ dogmatibus tantum zelum attulerit, vt idem re vera esset mitis & pugnator: & vt semèl dicam, aduersùs omnes quidem, qui non rectè sentiunt, magno erat & ardenti zelo: maximè autem Manichæos, & eos qui nugas tuentur Origenis. Qui cùm multi tunc essent in locis, quæ sunt circa Cæsaream, & ad ipsum etiam venirent pietatis prætextu, erat tanquàm leo aduersùs vulpes, sermone inexpugnabilis, & qui sustineri non poterat: quæ ex diuinis scripturis sumebantur demonstrationibus, eos validè comprimens & suffocans: & vt ait Hieremias, vt ipsi ex gloriatione afficerentur pudore, efficiens, quæ apud eos fabulis iactatur, præexistentiam & restitutionem omnibus viribus euertens & deprimens. Quinetiàm aduersùs eos, qui Arrij & Sabelli laborabant insania, ingentis erat spiritûs, & eos, vt ait Propheta, perfecto persequebatur odio. Septuagesimo autem & quinto anno ætatis magni Euthymij, congregata fuit Synodus Chalcedone, in quam omnes ferè totius orbis terrarum vndiquè conuenerunt Pontifices. Eos enim ad conueniendum vocabant, quæ Ephesi scilicet innouata fuerant, à Dioscoro, inquam, Alexandrino, quem simul cum ijs, qui illius tuebantur dogmata, è sacris eijciunt catalogis, & accuratum fidei decretum exposuerunt. Ei autem synodo insignis quoq; Euthymij discipuli intererāt, Stephanus Iamneæ, & Iohannes Episcopus Saracenorum, cùm Petrus quidem iam è vita excessisset: qui cum autem secutus est Auxolaus, Dioscoro accessisset, & ideò magno, proh dolor, Euthymio inuisus vitam finijsset. Ij ergò, Stephanus scilicet & Iohannes, cùm Synodo interessent, quoniam fidei decretum iam erat mandatū literis, ad statim arripiētes, quàm potuerunt celerrimè accedunt ad Euthymium. Quanam de causa? Volentes scire, an ipse quoquè consentiret ijs, quæ scripta fuerant. Non mediocriter enim eos terrebat id, quod Auxolao acciderat: neque sciebant an assentirentur, an differrent, priusquàm scirent illius sententiam. Postquàm autem ille legisset, & quæ scripta erant, rectè se habere inuenisset, & concinere rectæ regulæ veritatis, peruasit repentè fama totam solitudinem, quòd magnus quoquè Euthymius sequatur Synodum Chalcedonensem.

Manichæos & Origenistas auersatur Euthymius.

Psal. 138.

Synodus Chalcedonensis.

Hoc autem omnes propemodùm monachos ad eam attraxisset, nisì quidam Theodosius, habitu quidem monachus, moribus verò præstigiator importunissimus, & mente corruptissimus, veniens in Palæstinam, cùm de dicta Synodo quædam improbè confinxisset, quòd euerteret quidem dogma rectæ fidei, introduceret autem vel potiùs reuocaret dogmata Nestorij, cepisset Eudociam, quæ tūc versabatur in Palęstina. Per ipsam autem induxit omnes monachos: & deindè etiam sedem Hierosolymitanam inuerecundè, ô iustitia, & impudēter inuadit, & cùm ex potestate accepisset facultatē, bellum

Theodosius pseudomonachus oppugnat Synodum Chalcedonensem.

bellum gerit aduersùs diuinos canones & leges: hincque factum est, vt homines probi & moderati, à sedibus & sacris expellerentur, & nonnulli etiam ab eo interimerentur, & manus sceleratas Pontificum sanguine proh dolor pollueret: malefici autem & præstigiatores, & pestes, & carceribus potiùs digni quàm sedibus, sacrorũ interpretes crearentur & sacerdotes, & apud hunc sceleratum & exitiosum hominem magnã assequerentur potentiam. Cùm verò ipse sic haberet omnes monachos à se pendentes, & eos duceret quò vellet, ij soli, qui erant magni sectatores Euthymij, fugiebant eius communionem, tanquàm aliquod scelus & piaculum. Quoniam autem eum quoquè tentabat impius Theodosius, & ad se accersebat, illo ne ipsius quidem sermonẽ audire sustinente, rursùs ad eum mittit legationem, Elpidium & Gerontium: quorum vnus quidem magni Passarionis, alter autẽ beatę Melanes erat successor, rogãtes vt si ad ipsum nollet venire, conuenirent tamen vterque in locum aliquem, & de ijs, quæ vterq; haberet, inter se dissererent. Ille verò ad hæc grauiter exclamans, Absit, inquit, vt aut iniustè fuso sanguini sacerdotum, aut hæresi communicem cum Theodosio. Illi autẽ, sed necessè est, inquiunt, vt tu communices Nestorio, quoniam & is duas tuetur naturas: quod quidem ne in hodiernum quidem diem ab aliquo accepimus, & eum secuta est Chalcedonensis Synodus. Nota calumniam.

Magnus autem respondens Euthymius, Quæ ab ea quidẽ Synodo sunt statuta, nondùm, inquit, singulatìm consideraui omnia: sed quod attinet ad decretum ab eis expositum, non possum ea, quæ illi visa sunt, repræhendere. Statuit enim ipsa quoquè sequi sententiam trecentorum decem & octo sanctorum patrum, qui Niceæ conuenerunt: & suadet amplecti Synodum centum & quinquaginta patrum, qui congregati fuerunt Constantinopoli: & iubet eos sequi, qui Ephesi conuenerunt aduersùs impium Nestorium. Cyrillum autem Alexandriæ Episcopum sibi adiungit, tanquàm qui sit eiusdem sententiæ, & rectæ sententię fatetur esse magistrum. Deiparam sanctam virginem libera lingua nominat, & vnigenitum Dei filium ex ea natum esse asserit: sine tempore quidem & sine corpore ex patre, in tempore autem & secundùm carnem ex matre, vnum Christum, qui à nobis inconfusè, immutabiliter, citra diuisionem in duabus naturis cognoscitur: & propter eos, qui audent quandam inducere diuisionem in inexplicabili & arcana vnione, quæ in hypostasi seu persona facta est in vtero: & eos, qui per conuersionem dicunt carnem factam esse Dei Verbum, & vnigeniti carnem asserunt esse eiusdẽ essentiæ cum diuinitate: & alioquì propter eos, qui non confitẽtur verbi factam esse carni vnionem in hypostasi, sed per confusionẽ, & coalescentiam. & deindè etiã συνουσίωσιν, hoc est, simul iunctam essentiam, impiè & prodigiosè affirmant. qui quidem diuinitatis & carnis dicunt vnam fuisse naturam, adeò vt si ea spectẽtur, quæ ab illis dicta sunt præter rationem, non possit seruari id, quod est Christi patibile, propter diuinitatis impatibilitatem: neq; id quod est impatibile, propter patibilitatem ipsius humanitatis. Conuenienter ergò instituto huius rectæ sententię, illud, In duabus naturis, decreto additum est à Synodo: non tanquàm seorsùm & per partes Christum diuidens, sed eundem in vtroque confitens, & vtrunque in eodem. Quatuor primariæ Synodi vniuersales.

Hæc persequẽte Euthymio, laudabat quidem Elpidius, & fatebatur rectè habere, quę dicta fuerant, etiamsi non recesserit à communione Theodosij, & statìm ostendit mutationem: Gerontius autem manebat in eàdem sententia: & sic reuersi, minimè inter se consentientes, Theodosio responsa annunciant. Cùm ille verò hæc audijsset, quoniam in Palæstina iam omnia obtinebat, maius studium adhibebat, vt eum in suam nassam traheret: magnoque Euthymio assiduè tendebat laqueos, & eum inescabat, & quotidiè aliquos ad eum mittebat, qui bona scilicet suaderent & vtilia, nempe vt discederet ab ijs, quæ rectè & piè sibi visa fuerant: Theodosio autem assentiretur, & amplecteretur illius communionem. Ille verò, quòd ij quotidiè venirent, ægrè ferens, quid facit? Cùm qui sub ipso erant, omnes fratres conuocâsset, & eis pręcepisset, vt diligenter cauerent, vt nullo modo cederent, nec assentirentur malę Theodosij sentẽtiæ: sed potiùs ora obstruerent eorum, qui sic sentiunt, & pro viribus deducerent ad veritatem: nunc quoquè recedit in vastam solitudinem, cùm effecisset, vt multi quoq; alij imitarentur secessum. Erat autem illic quidam magnus Anachoreta, qui nupèr quidẽ venerat è Lycia, vocabatur verò Gerasimus: qui cùm omne vitę institutũ, quod Monachos decet, in patria ostendisset, multos quoq; passus erat sudores aduersùs spiritus nequitiæ. Is ergò cùm Theodosius impius venatur Euthymium. Euthymius discedit in solitudinẽ.

cùm pulchrè exerceretur in ea, quæ est ad Iordanem, solitudine, & sępè dęmones percuteret, pulsatur ipse quoquè, vel potiùs supplantatur ab eorum improbitate, & abducitur ab hęreticis. Cùm autē ab omnibus ferè Anachoretis audiret de Euthymio, ijsq; quæ de eo sermone celebrabātur, aures haberet oppletas, aliquādo ad eum venit in Ruban: cumq; cum eo diù esset versatus, & illius linguæ bibisset fluentum suauissimum, velutì quendam morbum euomit hęresim, & ad sanam fidem reuertitur, quòd deceptus esset, magna ductus pœnitētia, & cor vanis corruptum sermonibus, doloris stimulo castigans & puniens. Hunc autem ipsum alij quoquè consecuti sunt Anachoretæ, Petrus cognomine Gurnitis, & Marcus, & Iulon, & Syluanus: & ipsi quoquè Theodosij noxiam sectabantur communionem.

Gerasimus Anachoreta post errorem redit ad sanam fidem.

Cùm autem secundus post hæc annus intercessisset, ex hominibus quidem excedit Theodosius: à Ruban verò ad Lauram redit magnus Euthymius. & aliquando quidem vno sabbatorum, ille quidem Deo ministrabat, & ei incruentum obtulit sacrificiū: Domitianus autem adstabat ad dexteram cum mystico illo ventilabro, cùm iam esset peragenda ter Sancti glorificatio, Tereboną; Saracenus, & Chrysippi frater Gabriëlius, alter quidem propè, alter verò stans intra aram, (ó magnam Christe tuam in Euthymiū gratiam) vident ignem, velutì in quodam diffusum linteo, desupèr descendentem, quinetiam ipsum magnum Euthymium, & cum eo Domitianum intùs complexum, sic circa ipsos permansisse ab initio ter Sancti vsq; ad completum sacrum ministerium. Terebonem autem ait metu correptum & exterritum ab ara recessisse, & non ampliùs audacter & temerè esse ingressum adyta: sed in templi constitisse vestibulo cum magna in synaxi reuerentia, vt mihi posteà narrauit Cyriacus Anachoreta, qui hęc audiërat à Terebone & Gabriëlio qui viderant. Non hoc autem solùm, sed hęc quoquè mihi retulit de Gabriëlio, quòd esset quidem natura eunuchus. post viginti verò & quinque annos accedebat tunc primùm ad synaxim fratrum. Prætereà hoc quoquè renunciatum est à Patribus, à Deo datum esse Euthymio, vt internos animi motus ex externo adspectu velutì per quoddā speculum intelligeret, & accuratè cognosceret, & cum quibusnam decertaret cogitationibus, & quasnam quidem superaret, à quibusnam autem maligni instinctu superaretur.

Incruentū Missæ sacrificium.

Euthymius videt secreta mentiū.

Aiunt verò eum quoquè aliquando dixisse quibusdam fratribus, qui cum eo seorsùm versabantur, quòd sæpè videret terribilem Angelorum visionem, vnà secum Deo ministrantem & sacra contrectantē, & quòd in Dominici corporis sumptione, aliquos quidem ex ijs qui accedebāt, videret ab ipsa illuminari, aliquos autem velutì obscurari & morte affici, quicunq; scilicet erant indigni ea luce & splendore. Quamobrē non cessabat testificari fratribus, & illud Apostoli optimè admonere, vt vnusquisq; attendat & seipsum probet, & sic cum tremore sumat panem & calicem, cùm benè sciat is, qui accedit, quòd iudicium sibi comedit & bibit, qui ea indignè sumit. Proptereà enim statìm quoquè, cùm hoc primùm offert sacerdos sacrificium, multitudinem velutì præmunit & iubet vt caueat, Sursùm habeamus corda, eis acclamans: & cùm ab illis promissum acceperit, sic audet deincèps offerre oblationem. Qua etiam perfecta, ille etiā rursùs manus in cælum tollens, & ostendens esse dispensatum pro nostra salute mysterium, clara voce sic dicit: Sancta sanctis. perindè àc si dixerit quispiam: Quandoquidē ego sum homo, ęquè àc vos patibilis, ignorans quemadmodùm vnusquisq; vixerit: proptereà hoc antè apertè testificor, & hanc communē probationem vestræ suggero conscientiæ: Si quis captus fuit ab odio, & iniuriæ acceptæ recordatione: Si quis ab inuidia, aut ira, aut superbia: Si quis à maledicto, aut à turpi sermone, aut ab improba cupiditate, aut ab aliquo alio vitio fuit cōpręhensus, nè priùs accedat, quàm per pœnitentiam à scelere fuerit expiatus. Hæc enim sancta, inquit, non prophanis, sed sanctis exhibentur. Quicunque ergò vestræ confiditis conscientiæ, ad eum accedite, & illuminemini, & vestri vultus nequaquàm pudore afficiantur. Sed nescio, quomodò dulcedo doctrinæ Euthymij me vel nolentem assumens, præcedentium abrupit consequentiam, & vt induceretur perturbatio, propemodùm effecit. Necessè est ergò, vt vos narrationem reuocetis rursùs in memoriam.

1. Cor. 11.

Ante eucharistiæ sumptionem agenda pœnitentia.

Psal. 33.

Capta ergò fuit, vt iam antè ostendimus, improbi Theodosij laqueis beata Eudocia, & à catholica communione sciuncta, & decętero toto studio contendebat aduersùs Orthodoxos. Induxit autem omnes quoquè Monachos, qui habitabant in solitudine

& in

& in sancta ciuitate, & persuasit vt eadem, quæ illa, tuerentur & probarent. Postquàm verò iustitia aggressa est Theodosium, & ille quidem procùl abest, Iuuenalis autē suam sedem recipit, & ea dissoluuntur, quæ ecclesijs afferebant molestiam, Valerij fratris & Olybrij generi sæpè mittuntur literę ad Imperatricem hac de causa, vt Eutychianistarū relicta communione, sequatur ea, quę decreta fuerūt ab Ecclesia catholica. Illa autem primùm quidem cunctabatur, & differebat mutationem: neq; sciebat, quemadmodùm dimitteret ea, quę sibi visa fuerant. Postquàm verò intellexisset suum generum fuisse in Thracia interemptum, filiamq; & eius filias esse in potestate hostium, & captiuos abduci Carthaginem: corde valdè sauciata, & rerum chàrissimarū amissione ea esse repensa arbitrata, inuenit calamitatem magistram eius quod rectè habet, (Ipsa enim, inquit, tua disciplina me docebit:) & ad rectam & veram fidem per illam deducta, statuit deinceps viris diuinis vacare, ab eis instructa, & vtens ducibus ad salutem. Et ideò Anastasium Chorepiscopum cum quibusdā alijs, qui ei inseruiebant, mittit Antiochiam ad Simeonem κιονίτην, id est, in columna habitātem, qui erat multo altiùs sublatus virtute, quàm columna, & verè totius orbis miraculum: ei scopum cordis per literas significans, rogansque vt ab illo rursùs acciperet, quænam sua esset sententia. Quidnam autē respondit? Scias, inquit, quòd malignus videns opes tuarum virtutum, expetiuit te vt cribraret sicut triticum, & per pestiferum illum Theodosium piam ac religiosam tuam corrupit animam. Sed esto bono animo. Non enim defecit fides tua. Mihi autem succurrit hoc valdè admirari, quòd cùm sit tibi fons propinquus, ipsum quidem despicis, procùl verò quęris eandem aquam haurire. Habes autem diuinum Euthymium, cuius sequens doctrinam, non aberrabis à salute.

Gensericus capta Roma id fecit.

Simeō monachus scribit Imperatrici.

His auditis, non fuit negligens Eudocia, neque supina in boni inquisitione. Sed cùm statìm de viro inquisijsset, & intellexisset ei esse prohibitum ad ciuitatē aliquam accedere, turrem in solitudine, quæ vergit ad Orientem, in altissimo ædificat promontorio, quod non plùs quàm triginta stadia distat à Laura. Et illa quidē in eam ascendit, vt nullo prohibente, frueretur ad satietatem doctrina Euthymij. Statìm autem mittit ad eum quęrendum Cosmam crucis custodē, & qui à me superiùs dictus est, Anastasium Chorepiscopum. Illi autem cùm ardenti mandato æquè vehemens ad parendum studium attulissent, in Lauram quidem protinùs perueniunt. Cùm verò accepissent eum non adesse, sed iam diù antè transijsse ad Ruban, ne sic quidem à cœpto destiterunt: sed cùm simul beatum accepissent Theoctistum, ad eum abeunt, & eum vehementer simul orāt & obsecrant, & tandèm persuadent, vt ad turrim veniat, vbì nunc est ædificatum Scholarij monasterium. Cùm eum autem vidisset Imperatrix Eudocia, non leuiter adspexit, sed vt qui æstate aquam sitit, & ad illius pedes præ gaudio procidens, Nunc cognoui, inquit, quòd Deus me visitauit. Ille autem cùm eam solita impertijsset benedictione, Sed oportet, inquit, ô filia, te tibi deincèps attendere, & in futurum diligenter cauere. Nam quoniam vel parùm abducta fuisti vnà cum Theodosio, propterea tibi molesta euenerunt in rebus charissimis. Sed vt per totā vitam abstineas ab hac à ratione aliena contentione, oportet te pręter tres sanctas & œcumenicas Synodos, nempe Nicenam, quæ conuénit aduersùs Arrium, & Constantinopolitanam, quę ipsa quoquè cōgregata fuit aduersùs Macedonium, & Ephesinam priùs aduersùs Nestorium, accipere etiā decretum, quod fuit editum ab ea, quæ nunc fuit congregata Chalcedone: & cùm te separâris à communione Dioscori, Iuuenali Hierosolymitano Archiepiscopo omninò communicare, & cum eo omninò consentire.

Eudocia ad se accersit Euthymiū.

Prosternitur ad pedes Euthymij.

Cùm hęc quidem dixisset, & precatus esset pro Imperatrice, & deindè ei vale dixisset, recedit. Illa autem statìm re ipsa est executa ea, quæ mandata fuerant: sanctamque ingressa ciuitatem, Iuuenali & catholicę communicat ecclesiæ, magnamq; & frequētem inducit multitudinem Monachorum & laicorum, vt quæ sicut dissensionis, ità etiam communionis optimum fuit exemplum. Quorum fuit etiam vnus Archimandrita Elpidius. Nam Gerontius cùm in malo maluisset consenescere, non sibi solùm, sed multis quoquè alijs fuit causa interitûs. Cui viam similem & similiter ducentem ad exitiū duo quidam ingressi sunt Elpidij conuentus Marcianus & Romanus, & construxit vterque monasteria: Vnus quidē circa sanctam Bethleem, alter verò in vico Theocorū. Et beata quidem Eudocia accersit è Laura fratres custodis crucis, nempe Chrysippū & Gabriëlium, & efficit vt ordinentur Presbyteri. Et Chrysippus quidem cùm fuisset in presbyteratu

Redit ad Ecclesiam.

ratu insignis, reliquit scripta digna, quę mandentur memoriæ. Gabriello autem committit præfecturam monasterij Stephani protomartyris. Bassa autem pia & Dei amans, cùm Andream fratrem Stephani & Iamneæ Episcopi è Laura accersiuisset, eum pastorem efficit & præfectum monasterij, quod ab ea fuerat ædificatum: ædificatum autem fuerat in nomine Menæ martyris.

Sabas venit ad Euthymium. Octogesimo verò & secundo anno ætatis Euthymij, accedit beatus Sabas, cùm adhuc esset iuuenis, & nec barbæ quidem primam haberet lanuginem, quæ genas contegeret, rogatque vt sub eo maneret, & sub eo se in virtute exerceret. Ille autem primùm quidem accipit, Domitiano verò tradit discipulo. Deindè cùm eum accessisset, Non oportet, ô fili, inquit, te, cùm sis adeò iuuenis & imberbis, in Laura versari. Magìs enim expedit, vt qui tales sunt, vitam degant in cœnobio. Cùm hæc dixisset, per quendam ex fratribus eum transmittit ad beatum Theoctistum, dicens: Accipe adolescentem, & diligenter sub te simul exerceatur & educetur. Nam vt mihi videtur, in exercitationis instituto & in rectis factis erit insignis. Atque ille quidem hæc de Saba prædixit, prædictionem autem congruens quoquè consecutus est exitus. Non est enim nunc, non est, non vrbs, non regio, non solitudo, in qua illius diuini viri res non celebrentur, & simul ei qui dicit, & ijs qui audiunt, voluptatem afferant. Quorum quidem non par est in transitu meminisse inter res gestas Euthymij: sed si Deo placuerit, de ijs opus integrum conscribemus, quandoquidem neque pium est, neque sanctum, gentilium quidem vitam apud externos columnis honorari & scriptis: nos autem tam pręclara facta virtutis digna iudicare silentio, & æterna damnare obliuione. Oportet autem etiam de magno tractare Gerasimo, & quales ipse dederit regulas & formas ijs, qui sub ipso exercebantur, & velutì condimentum adtexere narrationem, quę magnam vtiquè habet vtilitatem.

Laura & cœnobium Gerasimi. Hic ergò magnus Gerasimus, qui Iordanis solitudinis ciuis fuit simul & patronus, cùm maximam illic Lauram, quę non pauciores quàm septuaginta Anachoretas habebat, construxisset, & pręthereà cœnobiũ in medio eius optimè collocâsset, curabat vt, qui introducebantur quidem Monachi, manerent in cœnobio, & vitam monasticã exercerẽt: Qui autem crebris & longis se laboribus exercuërant, & ad perfectionis mensuras iam peruenerant, eos in ijs, quę vocantur, cellis collocans, sub hac iubebat viuere regula, vt quinq; dies hebdomadæ vnusquisq; in sua cella sileret, nihil gustans quod esset esculentum, nisi panem & aquam & dactylos. Sabbato autem & Dominica veniẽtes in ecclesiam, cùm participârint sanctificata, cocto vterẽtur in cœnobio, & sumerẽt parùm vini. In cella verò nulli permittebatur aut ignem accendere, aut coctum gustare. Nihil autem possidere tantæ erat eis curæ, quantę nihil aliud: & humilitate maximè ornabantur. Vnusquisq; verò laborem suarum manuum, qui per hebdomadam ab eis factus fuerat, sabbato ferens in cœnobium, circa crepusculum Dominicę, hebdomadæ sumptus rursùs accipiens, panes, inquam, & dactylos & aquam in vase aliquo & palmas, rursùs redibat in cellam. Erant autem adeò remoti ab omni solicitudine, & à negocijs humanis ità disiuncti, vt nihil haberent pręter ea, quibus induebantur, adeò vt non esset secundus amictus. Stratum autem quid erat aliud, quàm storea? & quæ solent appellare centonium & embrymium, & vas fictile ad aquam: quod quidẽ simul sufficiebat ad potum & ad palmas irrigandas.

Nota abstinentiã, &c.

Item stratum.

Hæc lex autem eis est optimè tradita à Gerasimo, vt exeuntes cellas, dimitterẽt apertas, vt liceret ei, qui vellet, ingredi, & quod vellet, accipere ex illis vilibus & ad vsum necessarijs, nemine prohibente, quinetiam ipsi quoquè cernerentur viuẽtes Apostolicè, & esset eorum quoquè, qui habitabant in solitudine, eis consimiliter cor & anima vna: quandoquidem nemo ex ijs, quæ habebat, iudicabat esse aliquid proprium, sed omnia eis ex æquo esse communia. Porrò autem hoc quoquè dicitur de Anachoretis, quòd cùm quidam ad eum accessissent, & peterẽt vt sibi liceret aquam calefacere, & coctum sumere, & ad lucernam legere, magnum respondentem Gerasimum, dixisse: Si sic vultis viuere, multò magìs expedit, vt vos viuatis in cœnobio. Ego enim nequaquàm permittam toto meæ vitæ tempore hoc fieri apud Anachoretas. Adeò vt cùm Hierichuntini audirent eorum, qui erant apud Gerasimum, esse adeò arctum & omnis solatij expers vitæ institutum, esseque admodùm asperum & violentum, hanc sibi legẽ tulerint, vt Sabbato & die Dominico ad eos abirent, & eis non modicam afferrent consolationem.

Act. 4.

nem. Sed hoc quidem est laus Hierichuntinorum, & euidens argumentum animarum virtutis amantium.

Cùm autem multi ex ijs, qui sub hoc magno Gerasimo erant, decertatoribus, viderent multos mundanos cum hoc proposito & scopo ad se venientes, tantũ abest, vt eis gratus & iucundus esset eorum aduentus, vt nec eos quidem in regione omninò videre aut tolerare possent: sed potiùs, vt valdè læsuros, eos fugerent & declinarẽt. Illi enim pulchrè sciebant, perfectæ temperantiæ matrem esse abstinentiam, vt quę possit & turpes expellere cogitationes, & somni leuare grauitatem: Vt qui non solùm verbis, sed etiam factis hoc à patre optimè didicissent. Hi enim illum dicebant tanti fecisse abstinentiam, vt quadraginta ieiunij dies ieiunus transigeret, contentus sola sacramentorũ participatione. Cùm sic vixisset Gerasimus, & ijs, qui sub eo erant, fuisset exẽplar virtutis & occasio salutis, communis aduenit finis * quinto mensis Martij, indictione tertiadecima, in cõsulatu Zenonis Augusti secundo. Nobis autem rursùs redeundum est, vndè digressi sumus. Abstinentiæ vis. Mira abstinentia Gerasimi. for. * quarto

Cùm iam tunc Leo pius & Christi amãs, Marciani successisset imperio, Timotheus quidam cognomine Aelurus, totam concutiebat & conturbabat Alexandriam. Deindè autem cùm ipsum quoquè Patriarcham ciuitatis (ô iniquas & impias manus) in diuini baptismatis piscina interfecisset, sedem audacter & impudenter inuadit. Cùm ergò in Aegypto omnia essent plena turba & tumultu, duo quidam Anachoretæ, quibus nomen erat Martyrius & Elias, vnus quidẽ Cappadox, alter verò Arabs, profecti ex monte Nitriæ, ad magnum illum veniunt Euthymium, & vnusquisque eorum in cella separata apud ipsum lõgo tempore sunt versati: quos quidem hic vir diuinus amplectebatur lege amicitiæ, & assiduè inuitabat ad collocutionem, & ad Cutilam & Ruban secessũs & descensũs, eos quoquè similiter faciebat participes. Cum quibus & vnà cum Gerasimo & alijs deincèps Anachoretis, sanctæ illæ manus vnaquaque Dominica intemerata sumebant sacramenta. Præuidit autem magnus Euthymius perspicaci oculo animæ ea, quæ erant euẽtura Martyrio & Eliæ, nempe fore, vt Iacobi, qui clarus erat in choro Discipulorum, vnusquisque eorum sedis sit successor futurus. Proterij episcopi Alexandrini cædes.

Post hæc verò Elias quidem cùm descendisset in Hiericho, ędificat sibi cellã ante ciuitatem: quæ accessionibus ab eo factis paulatìm dilatata, transmutata est in ea, quæ nunc cernuntur, monasteria. Martyrius autem speluncam quandã ad Occidentem, quæ quindecim stadijs distat à Laura, ingreditur: & cùm satis temporis in ea permansisset, magnum quoddam & insigne is illic quoquè construit monasterium. Sequenti autem anno Iuuenalis quidem Patriarcha quartodecimo anno eius patriarchatûs ex hac vita excedit: Anastasius verò communi omniũ suffragio ad sedem illius promouetur, de quo Euthymij fuerant prędictiones, & de eo verę promissiones. Quarum is statìm recordatus, Pheidum, qui in Lauram cum ipso accesserat, & illas audiuerat prędictiones, ordinat Diaconum, & rursùs ad magnum illum mittit Euthymiũ vnà cum custode crucis, & prophetię significans euentum, & rogans vt sibi permitteretur ad eum descẽdere. Is autem dat hęc responsa: Ego quidem semper desidero vestram videre perfectionem, & sic lucrum consequi spiritale. Sed prior quidem vester aduẽtus erat ab omni turba remotus, & separatus ab omnibus negocijs. Nunc autem vestri magistratûs magnitudo dat vobis alium locum & ordinem, Deo ità volente. Quamobrem longè meam superat imbecillitatem vestra scilicet præsentia. Rogo ergò te, nè ampliùs vexeris huc iter suscipiendo. Sin minùs, ego quidem te venientem prompto & alacri animi studio accipiã, & deindè necesse erit, vt non possim alios ampliùs repellere, nec potero deincèps ampliùs hìc versari, vt qui ab eorum, qui accedunt, sim opprimendus multitudine. Sed quę ad magnum quidem spectant Patriarchã, sic habent. Vult autem nunc oratio, vt reuertamur ad Terebonem. Iuuenalis episcopi mors. S. Euthymius non vult vt Episcopus ipsũ inuisat.

Hic ergò Terebon pręfectus Saracenorum, cùm aliqua de causa venisset Bostras, & à quodã suo collega per calumniã esset accusatus, ab eo, cui commissa fuerat regionis administratio, compręhensus fuit & coniectus in carcerem, in quo habitare fuit longo, quod intercessit, tempore condemnatus. Cùm autem sycophantiæ actum magnus cognouisset Euthymius, scribit ad Antipatrum, qui tunc regebat ecclesiam Bostrenorum, vnà cum literis mittẽs Gaianum fratrem Stephani episcopi Iamneæ, vt omnem adhiberẽt diligentiã, vt Terebon liberaretur à vinculis. Ille verò cùm accepisset literas, & excepisset Terebon episcopus cõpræhenditur.

pisset Gaianum, & liberâsset quidem Terebonem ab omni accusatione, & sumptum, quo erat ei opùs ad iter conficiendum, ei suppeditâsset, ad magnum mittit Euthymiũ: Gaianum autem, velutì quasdam scintillas virtutis Euthymij, statuit retinere, cumque Medaborum ordinat Episcopum.

Eudocia multa condit templa, &c.

Beata autem Eudocia cùm quàm plurima templa Deo ædificâsset, Gerontocomiaq́; & Ptochotrophia, & monasteria, quæ ne facilè quidẽ possunt numerari, piè construxisset, iussit in quodam ex ijs templis, quæ erant ab ea ædificata, quod est sacrũ Petro principi Apostolorum, situm autem est è regione Lauræ Euthymij, non distans minùs quàm viginti stadia, cisternam valdè profundam simul & latam fodere gratia alicuius vsûs necessarij. Cùm autem aliquandò venisset ad eam spectandam, videt Lauram Euthymij positam in media solitudine, & quemadmodùm cellę fratrum erant à se inuicèm seiunctę: & cùm illud scripturę apud se cogitâsset, Quàm pulchri sunt pedes Iacob, tabernacula Israel: & ex eo anima esset valdè compuncta, ad eum statìm mittit Gabriëlium, rogans vt sibi permitteretur ad eum accedere, & frui illius sermone & doctrina, & simul etiam Lauræ, eique dare reditus, habebat in animo. Causa autem erat, vt fratribus daretur decętero sufficiens necessariarũ rerum suppeditatio. Ille verò eam sic priùs compellat: Cùm tuus decessus sit in foribus, cur solicita es, ó filia, & distraheris circa plurima? Illa sint tibi solũ parata, quę pertinent ad excessum ex hac vita. Nostrì autẽ nè memineris, quantùm ad redditus & pecunias: sed communis Domini memineris, apud quem rogamus, vt tu nostrì potiùs recorderis.

Num. 24.

Euthymius Eudociæ obitũ prædicit.

His illa auditis, his duabus affectionibus bifariàm diuisum habuit animum, admiratione & animi ægritudine: illud quidem magni Euthymij tribuens præscientię, & quemadmodùm quod ipsa de ipso animo agitabat, ille longo antè spatio intelligat: hoc autem propterea, quòd ipsa à sua spe excidisset. Volebat enim ei pecunias relinquere & redditus, vt diximus. Hinc verò venit ad sanctam ciuitatem, & cùm Anastasium accersiuisset Patriarcham, & ei exposuisset, quæ à diuino audijsset Euthymio, ea fecit, quæ illi priori cogitationi respondebant, & erant planè fraterna. Et primùm quidem Stephani Protomartyris Christi templum, quod nondùm erat plenè constructum, dedicat quintodecimo mensis Ianuarij. Deindè cùm ei etiam multum tribuisset reditum, & eius curam dedisset Gabriëlio, neque alias quoquè neglexit ecclesias, quæ ab ea ædificatæ fuerant: sed eas quoquè valdè diligenter obibat, & dedicans & sufficientem redditum vnicuique attribuens. Cùm quatuor autem menses iam præterijssent post dedicationem, ipsa quoquè, humana vita relicta, excedit ad Dominum.

Ecclesiæ S. Stephani dedicatio & reditus.

Longo autem post tempore, cùm esset Euthymius iam nonaginta annos natus, in grauem morbũ incidit sanctus quoq; Theoctistus: qui erat adeò morti vicinus, vt ipse quoq; se mox esse decessurum significârit, vt cuius iam esset senectus profundissima, & humanorum esset plenus dierum. Cùm ergò ad eum visendũ magnus venisset Euthymius, & adspexisset eum versari in magno periculo, statuit paucos aliquot dies cum eo manere, vt cùm iam eius sancta ad Dominum excederet anima, ipse iusta corpori faceret, & ea omnia, quę mos est, in eo impleret. Cùm autem cognouisset Patriarcha apud Theoctistum assidere Euthymium, & id existimâsset satìs opportunam ad eum veniẽdi occasionem, cùm beatus Theoctistus iam ad Deũ excessisset, tertio die Septembris ad eum accedit, & communiter ab eis facta reliquiarum sepultura, deindè & quę erga Euthymium vehemẽs iubebat desideriũ, fecit Patriarcha, & cùm sacras illas manus suauiter pręhẽdisset, & eis esset circũfusus, & vehementer est amplexus, & inter amplexus dixit verba testantia desiderium: Iandiù ab hinc ego sanctas has manus desiderabam, & eccè Deus mihi impleuit desideriũ. Sed rogo te venerãde Pater, & valdè rogo, primùm quidem, vt Deum preceris, vt tuæ in me perpetuò conseruentur prædictiones: Deindè, vt ad me etiam assiduè scribas de ijs, quæ videntur, quæcunq; lex præcipit filio.

Anastasij patriarchæ studium erga Euthymium.

Hæc cum Euthymio benignè admodùm colloquebatur, & quæcunque alia tempus postulabat, & post longum tempus cum eo congressio reuocabat in memoriã. Is verò cum solita illa sua moderatione, Hoc ego, respondit, potiùs peto à tua beatitudine, vt in tuis ad Deum intercessionibus & supplicationibus nostrì quoq; recorderis. Ille verò respondens: Nequaquàm, inquit, ó pater, hanc tibi concedã petitionẽ. Hoc enim, inquit, rogo, vt à te primus accipiam. Pulchrè enim iam sum expertus diuinorum charismatum, quæ in te est, operationem & virtutem. Ille autem placidè admodùm & leniter,

S. Euthymij humilitas.

Con-

Concede, inquit, venerande pater, & exorare, vt præsentis monasterij, mea & tua causa, & ipsorum etiam fratrũ curam geras, eiq; vt par est, prouideas. Ad hęc patriarcha, Cùm, inquit, adhuc sanctus esset superstes Theoctistus, tu huic pręfuisti solitudini, eamq; effecisti ciuitatem insignem multitudine & virtute eorum, qui inhabitant, & reddidisti velutì quandam aliam Christo Hierusalem: & nunc rursùs cùm ille è vita migrauit, sua tibi relinquit. Ille ergò cùm hęc dixisset, & sancto vale fecisset, reuersus est ad suam habitationem. Magnus autem Euthymius, cùm Marin patruum Terebonis, ex virtute viuentem, & iam ætate prouectum, monasterij pręfectum cõstituisset, reuertitur ipse quoquè in suam Lauram. Cùm ipse autem in monasterij pręfectura duos annos vixisset, & deindè è vita migrâsset, descẽdens rursùs magnus Euthymius, sacrum quidem eius corpus in Theoctisti magna theca piè deponit: cuidam autem Longino, propter vitam laude digno, committit curam monasterij.

Statim autem post magni Theoctisti decessum, cùm Olympius Scythopolis Episcopus vitam reliquisset, Cosmas quidẽ custos crucis pro illo ordinatur Episcopus: Chrysippo autem custodis crucis committitur ministerium, & nec in eo excidit prędictio Euthymij. Sed beatus quidem Cosmas cùm totos triginta annos mansisset in eo munere, in secunda Palęstinæ prouincia magnis claruit pulchrisque rebus ex virtute gestis. Chrysippus autem, qui erat illius quoquè frater, cùm duodecim annos obijsset munus custodiendæ crucis, scriptis relictis & numero multis, & propter ea quæ tractant, laude dignis, vita excedit. Horum verò frater Gabrielius, cùm fuisset, vt priùs diximus, Presbyter & Pręfectus vigintiquatuor annos, ædificauit sibi breue quoddam monasterium in valle venerabilis templi ad Orientem, quod nominatũ fuerat sanctæ Assumptionis. In quod quidem, ad imitationem beati Euthymij, post diuinorũ Theophaniorum octauum diem secedens, in eo morabatur vsque ad festum Palmarum. Cùm autem esset studiosus, habuit ingenium quoquè ei opem ferens. Quo factum est, vt linguam exerceret & ad Gręcorum sermonem & Romanorum & etiam Syrorum. Moritur verò octogesimo ætatis anno in monasterio, & fit illic viro sepulcrum, qui signis maximis est insignis. Atque quæ ad Euthymij quidem pertinẽt discipulos, ea sunt huiusmodi, & fuit talis vniuscuiusque decessus. *Theophania & festũ Palmarum*

Ego autem ad ea, quæ consequuntur, eius rectè facta reuertor. Nam hęc quoquè mihi cum alijs Iohannes silentiarius & Episcopus, & Thalelęus Presbyter narrauerũt. Dicebant enim, quòd versantibus aliquando ipsis in solitudine, in eos incidens beatus Saba colloquebatur, dicens, quòd cùm adhuc esset in cœnobio, ascendisset post mortem Theoctisti simul cum Longino Pręfecto ad magnum Euthymium. Cùm autem aliquot dies morati essent circa Ruban cum Martyrio & Elia, & vnà cũ eis adesset sanctus Gerasimus: Quoniam, inquit, prompto & alacri animo videt magnus Euthymius me & Domitianum, vtroque assumpto, transibat per interiorem solitudinem. Cibus autem nobis erant radices melagriorum. Deindè peruenimus ad quandam terram admodùm incultam, siccamque & omninò aquæ expertem. Ego autem, qui planè eram rudis & imperitus conuersationum, quæ fiunt in solitudine, vehementissima siti oppressus deficiebam animo, & nec pedes quidem habebam, qui possent itineri conficiendo sufficere. Conuersus verò, inquit, magnus Euthymius, cùm me sic iam deficientem & defessum adspexisset, mea causa est animo commotus: & cùm se paululùm à nobis seiunxisset, & ad terram prostrauisset, orabat, dicens: Domine, da aquam in terra sitienti, fratris sitim consolans. & post preces surgens, appręhendit ligonem, quo herbarum excindentes radices, alimentum nobis comparabamus, & solum parùm scindit, & statim aqua è terra scaturit, & bibere permittit. Cùm ergò bibisset, & sitim quæ eum premebat, depulisset, Deo egit gratias, qui pręter opinionem per suos seruos talia facit miracula. *S. Euthymius precibus aquam impetrat à Deo.*

Cùm ergò apud Deum tantam haberet Euthymius fiduciam, & tantam spiritûs gratiam è superis attraxisset, ne communis quidẽ mortis ei tempus est celatum, nec quęcunque euentura erant in eius Laura, sicut diuini Patres de ijs mihi narrârunt. Dicunt enim, quòd octauo quidem die post festum luminum, quo solebat ad interiorem proficisci solitudinem, conuenerunt quidem ij qui erant ipsum deducturi, & quicunque eius peregrinationis omninò volebant esse socij: inter quos erat etiam Martyrius & Elias. Cùm autem nihil parati inuenissent, neque quod esset secessui conueniens, quinetiam cum omninò offendissent imparatum, rogârunt an non esset crâs profecturus. Ille verò, *Festum luminum.*

Tota; inquit, hebdomada ero vobiscũ in Laura, & sabbati media nocte à vobis separabor Hoc autem dixit, priùs significans se tunc esse moriturum. Tertio itaque die, qui est posteà consecutus, cùm aduenisset dies festus diuini Antonij, præcipit vt vigilent in templo per totã noctem: & nocturnis illis hymnis ab eo peractis, cùm assumpsisset Presbyteros in eo, quod Diaconicum appellatur, Nullas, inquit, ó fratres, vobiscum ampliùs peragam vigilias. Me enim iam vocat Deus à vita pręsenti. Sed nunc quidem exite, & accersite mihi Domitianum: manè autem patrum velutì quidam cœtus conueniat. Manè ergò magno studio omnes ad eum conuenerunt, & cùm se parùm retinuisset, itá eos cœpit alloqui:

Nota, dies festus S. Antonij.

Patres mei & fratres dilecti in Domino, & filij, ego quidẽ iam postremam viam meorum patrum ingredior. Vos autem oportet vestrum in me amorem in custodiendis pręceptis ostendere: ex quibus pręcipuè est charitas, quæ est vinculum virtutum perfectionis. Quod enim sal pani, hoc est charitas virtutibus. Nec sine ea fieri potest, vt se virtus rectè gerat: quandoquidem vniuersa virtus per charitatem & humilitatem firma & stabilis cognoscitur. Nam humilitas quidem nouit eum, qui ea vtitur, ad summum rectè factorum extollere: Charitas verò & firmiter continet, nec sinit, vt cadat ab illa altitudine. Est autem charitas maior humilitate: quod quidem manifestum est ex ipso exemplo Domini & opificis. Nam propter suam in nos charitatem seipsum suą sponte humiliauit, & factus est sicut nos. Oportet ergò ei perpetuò confiteri & hymnos offerre. Nam hęc quidem omnes, vt semel dicam, homines honestum est exercere. Nos autem præ cęteris, & propter pacta conuenta cum eo inita, & quòd ab omni perturbatione liberi, & à negocijs, quæ ad victum comparãdum pertinent, minimè diuulsam & distractam vitam nostram agamus, & soli nobis ipsis seorsùm attẽdamus. Et corpora & animas, ó fratres, semper castas conseruare oportet, & consueta in synaxi glorificatio, & quæ nobis desupèr tradita est, regula conseruanda est à vobis omni diligentia. Eorum, qui affliguntur, cura est gerenda pro viribus. Qui ex fratribus colluctatur cum improbis cogitationibus, is semper à vobis confirmetur, & perpetua fruatur admonitione & doctrina & pręceptione, nè imprudens paulatìm supplantetur, & casu graui à diabolo prosternatur. Porrò autem hoc quoquè vobis vltimum adijcio mandatum: Nunquàm ijs, qui adsunt, occludatur ianua: sed sit semper aperta cuiuis viatori, & ad excipiendum velutì paratissima. Quinetiam ipsum tectum sit vobis commune hospitibus atque transeuntibus, & ea, quæ habetis, egentibus proponantur communia. Sic enim copiosam suppeditationem à superis consequemini.

Suprema oratio Euthymij ad suos.

Humilitatis & charitatis encomium.

[illegible] aduenientes.

Hęc cùm eis mandâsset, deindè etiam eos interrogauit, quemnam eis vellent imperare & præesse. Illi autem vno velutì consensu responderunt omnes, Domitianum. Ille verò, At hoc, inquit, nequit fieri. Domitianus enim non hìc lõgo tempore post me manebit: sed cù m septimũ solùm diem transegerit, sequẽti, me consequetur. Hoc omnes, qui aderant, obstupefecit, cùm tam apertè & tam liberè dictum esset. Cùm de Domitiano itaque spem perdidissent, petunt quendam Eliam, œconomum inferioris monasterij, genere Hierichuntinum. Ad eum ergò protinùs conuersus magnus Euthymius: Eccè, inquit, omnes patres te sibi pastorem & præfectum eligunt. Tu autem vide, vt tibi ipsi attẽdas & tòti gregi. Oportet verò te hoc quoquè scire ante alia, quòd Deo visum sit, haud ità diù abhinc hanc Lauram fieri cœnobium. Deincèps autem & vbinàm ædificari cœnobium, & quemadmdù m construi oportet, & de hospitum exceptione, psalmodiaque & studio in regula adhibendo pręcepit Eliæ, & de non negligendis fratribus, & maximè ijs, qui improbis grauantur cogitationibus. Deindè verò hoc postremò dixit omnibus: Si inuenerim aliquam ad Deum fiduciam, hanc primam petam à Deo gratiam, vt vobiscum & cum vestris posteris sit semper simul spiritu in seculum.

Prædicit mortem Domitiani

Hæc cùm dixisset, dimisit quidem omnes pręter Domitianum: & cùm tres posteà dies mansisset in diaconico, sabbato noctù dormit in pace, & ad eam quæ illic est, transit beatitudinem, re vera senex & plenus dierum, vicesimo die mensis Ianuarij: in anno quidem à mundi creatione, conuenienter temporibus scriptis ab Hippolyto, qui fuit antiquus & ipsis notus Apostolis, & ab Epiphanio Cyprio, & ab Herone philosopho & confessore, quinquiès millesimo quingentesimo & sexagesimo, Domini autem nostri Iesu Christi in carne aduentùs quadringẽtesimo & sexagesimoquinto. Sciantur autem hęc quoquè de Euthymio, quòd habitu quidem erat minimè fictus & mitissimus: adspectu

Obitus S. Euthymij.

ctu autem teres & albus, valdeque lætus & iucundus ad videndum, omninò canus propter ætatem, paulò breuior, densa barba & vsque ad zonam promissa, membris sanus & integer, vt cui non digitus, non vnguis, non dens, non parua nec magna pars abesset corporis. Atque natus quidem fuit, vt superiùs dictum est, ex reuelatione. Tres autem annos natus, Deo fuit consecratus, in principio scilicet magni Theodosij. Cùm verò transijsset per omnes ecclesiasticos ordines, venit Hierusalem circa viginti & nouem annos vitæ propriæ. Cùm verò sexaginta & octo annos transegisset in solitudine, nonagesimo quidem & nono anno suæ ætatis, decimo autem sexto imperij Leonis, excedit è vita. Ei° effigies. Mira res in tanta vitæ asperitate.

Cùm autem fama celeriter per omnem sparsa esset regionem, Monachorum & laicorum congregata est multitudo, quæ non poterat facilè numerari. Quinetiam Anastasius Patriarcha Hierosolymitanus, cùm simul assumpsisset examen Clericorum & militum, accessit. Cum eo autem aderat Chrysippus & Gabriëlius, & Diaconus quoq; Pheidus: Anachoretæ quoquè, qui erant in solitudinibus, vndiquè conuenerunt: Quorum erat vnus quoquè Gerasimus. Omnes autem in stuporem adducebat continuatio miraculorum. Cùm ergò conuenisset multitudo propè innumerabilis, prohibebatur sacrum illud corpus à sepultura, cùm iam esset hora nona, donèc milites, vt eis iussum fuerat à Patriarcha, repellunt multitudinem: & sic vix tandèm datur aditus diuinis patribus, vt corpori illi, quod tam strenuè decertauerat, & multa passum fuerat, iusta peragerent, & cum ijs, quos decet, hymnis in locupleti loculo deponerent. Atq; dolor quidem Euthymij priuationis, multis erat causa lachrymarum: Martyrium autem & Eliam longè tangebat vehementiùs, & ij valdè lachrymabantur. Sed cùm illos quidem consolatus esset Patriarcha per Chrysippū crucis custodem, & cùm ijs, quibus opùs erat, vsus esset admonitionibus, hortatus est vt frequentiùs ad eum accederent. Cùm autem reliquisset Pheidum in Laura Diaconum, ei ædificandi committit negocium: & cùm esset in sanctam reuersus ciuitatem, mittit opifices ad opus & materiam, vt beatę illę Euthymij reliquiæ in apto & conuenienti loco deponerentur. Miracula. Honorifica admodùm sepultura.

Domitianus verò, qui magni erat verè magnus & germanus discipulus, vt qui esset eius vitæ imitator accuratissimus, cùm plusquàm quinquaginta annos sancto inseruijsset, à loco non recessit: sed permansit deincèps ad sextum vsque diem ab illo tempore, vt qui statuisset non esse sibi viuendum decæterò, nec ferendum esse, vt hanc lucem omninò adspiceret. Cùm septimus autem iam dies aduenisset, ei lętus noctù apparet Euthymius: Veni huc, dicens, tibi paratam gloriam consecuturus. Eccè enim, inquit, Deus tibi concessit, vt nos quoquè hîc degamus communiter. Hęc Domitianus annunciat fratribus, cùm venisset ad synaxim. Sicque ipse in gaudio & spe bonorum futurorum, è vita excedit. Obitus Domitiani.

Diaconus autem Pheidus, multis collectis operîs, & magno adhibito studio, speluncam, quæ in principio tenuit silentem diuinum Euthymium, pulcherrimam & maximam ædem efficit: cuius cùm medium attribuisset thecæ magni illius patris, ex vtraque parte elaborat thecas Presbyterorum, Pręfectorum, & reliquorū sanctorum virorum. Postquàm autem perfecta iam fuissent omnia, tabulam, quæ erat sepulcro imponenda, & argenteum vrceum, & cancellos Patriarcha statìm mittit Hierosolymis. Deindè ille ipse quoquè descendit ad Lauram, cumq; sanctum illud beati viri corpus cum lampadibus & hymnis proprijs credidisset manibus, transfert ad eam ædem, quam ipse recenter fuerat fabricatus, & in sacro suo deponit loculo, vt nunquàm posset ampliùs aperiri, & nec vel vllæ paruæ possent illinc eius auferri reliquię. Cùm tabulam autem imposuisset, vrceum desupèr quasi circa pectus defigit. Illa verò ab eo tempore in hodiernum vsq; diem omne genus gratiæ dat ijs, qui ad eum accedunt fideliter. Atque cùm sic quidem pręclarè fecisset reliquiarum translationem septimo die Maij, adsumpto secum Martyrio & Elia, rursùs reuertitur in sanctam ciuitatē, & eos ordinat Presbyteros, & refert in catalogum cleri sanctæ resurrectionis. Et hęc quidem sic habent. Spelunca mutatur in templum. Tràsfertur corpus S. Euthymij. Miracula.

Restat autem nunc, vt persequamur quanam de causa, & quemadmodùm Euthymij Laura transmutata sit in cœnobium. Necessè verò est orationem paulò altiùs repetere, vt sic apertam & dilucidam faciamus narrationem. Cùm vnus iam præterijsset annus post mortem magni Euthymij, Leo ille magnus & Christi amans Imperator excedit è vita, relicto Leone suo nepote planè infante successore imperij. Ei autem, cùm pa-

rùm in imperio vixiſſet, ſuccedit pater Zeno, ſed ille quidem, cùm ex inſidijs Baſiliſcus quidam inuaſiſſet imperium, fugit in Iſauriam. Cùm verò Baſiliſcus occupâſſet imperium, facit conciliabulum aduersùs diuinam Synodum Chalcedonenſem: quo quidem nitens pars eorum, qui erant ſchiſmatici in ſancta ciuitate, cùm ſibi Gerontium quendam præfeciſſet Archimandritam, multa innouat aduersùs Eccleſiam, nec minora ijs, quæ priùs auſus fuerat Theodoſius. Quinto autem anno poſteà moritur quidem Anaſtaſius Patriarcha, iam incipiente menſe Ianuario. Zeno verò reuerſus ab exilio, vincit quidem Baſiliſcum, qui adhuc tenebat imperium: rursùs autem recuperat imperium, quod amiſerat. Et ſedi quidem Hieroſolymitanæ ſuccedit Martyrius, de quo mihi ſuperiùs ſæpè facta eſt mentio, qui ad ipſum Imperatorem Zenonem & Acacium Epiſcopum Conſtantinopolitanum ſcribit de ſchiſmaticis & illorum blaſphemia & vitanda hæreſi: & cùm Pheido Diacono dediſſet literas, mandat ei quoquè non pauca ore dicenda.

Cõciliabulum contra Concilium Chalcedonenſe.

Ille autem cùm Ioppen perueniſſet, & quoddam aſcendiſset nauigium, quod proficiſcebatur in Corycium, vbì fuit in ipſo mari Parathenico, in magnam incidēs procellam & tempeſtatem, media nocte patitur naufragium. Cùm verò iam demergeretur, nec ſe ſupra fluctus poſset omninò tollere, ſed propterea quòd in medio mari eſset, & quòd nox eſset obſcura & incerta, periret, in quoddam lignum ex inopinato, vel potiùs quòd Deus id dediſset, incidit: & cùm in quendam locum enatâſſet, & à tanta calamitate ſe paululùm recreâſſet, venit ei in mentem admirabilis Euthymius, & ſtatim illius implorabat auxilium aduersùs periculum, & ambas ei manus tendebat, & illius nomen ſępè inuocabat. Cùm ſic ergò laboraret, ei alicundè magnus appâret Euthymius, per mare tranſiens, & ſecurè in ipſis fluctibus inambulans. Quem cùm repentè vidiſſet Pheidus, adductus eſt in admirationem. Eum autem ab animi angore & timore volens rursùs ſtatim liberare, ea qua priùs quoquè ſolebat allocutione: Noli, inquit, timere. Ego ſum Euthymius, Dei ſeruus. Scias non eſſe bonum hoc iter in conſpectu Dei. Neque enim afferet vtilitatem aliquam matri eccleſiarum. Et ideò oportet te reuerti ad eum, qui te miſit, & ei meo nomine iubere, nè ſit ſolicitus de diſiunctione ſchiſmaticorum: haud enim ità diù abhinc, ſed illo Pontificatum obtinente, futuram vnionem, & omnes, qui ſunt Hieroſolymis, futuros vnum gregem, & ſub vno paſtore. Te autem oportet venire ad meam Lauram, & fratrum quidem cellas diruere ab ipſis fundamentis, cœnobium verò ædificare illic, vbì meum ædificâſti cœmeterium. Nō enim Lauram, ſed cœnobium potiùs eſſe locum Deo placet. Hæc ille quidem mandat Pheido, & ſuo eum pallio induit. Ille autem re ipſa, & non in ſomnis protinùs raptus, nō diſſimili fortè modo ei, quo Abacuc, ità facilè & momento temporis ſtatuitur in litore, & perindè àc ſi è ſomno ſurrexiſſet, ó diuinam prouidentiam, in ſancta inuenitur ciuitate. Sic autem pręter opinionem in domo conſeruatus, deponit quidem illud diuinum Euthymij pallium, quod tantum pelagus tranſuolare penna citiùs effecit & tutiùs, conſueto autem induitur veſtimento: illud verò, (ſed eſt attendendum: miraculo enim cognatū & conſimile ſequitur miraculum) à quadam veluti manu abreptum, euaneſcit & tollitur de medio. Cùm ad ſe ergò rediјſſet Pheidus, & quęnam eum mala oppreſſiſſent cōſiderâſſet, vndæ, fluctus, nox, deſperatio, & quęcunque ſunt mala tempeſtatis: deindè verò animo agitâſſet repentinam huius inexpugnabilis calamitatis ſolutionem, magnumq; Euthymium, & quemadmodùm cùm iam eſſet defeſſus, & grauiter ſuffocaretur, ei appâret pedibus ingrediens in fluctibus, & veluti manum illam porrigens hilarem, vultumque vnà & vocem, & ei mandans ea, quæ dicta ſunt, & tandem imponens pallium, & tantum mare veluti alatum per aërem tranſmittens, & domi ſuæ reddens inſenſiliter. Hęc cùm apud ſe conſiderâſset Pheidus, emiſit illas voces cum magna admiratione: Nunc ſcio verum eſſe & germanum Dei ſeruum magnum Euthymium, ab eoque miſsum, me liberâſse à calamitate.

Obſerua de inuocatiōe Sanctorū.

Matrem eccleſiarū dicit Hieroſolymitanam indè, ortæ ſint ecclesiæ.

Dan. 14.

Inſigne miraculum.

Deincèps autem hęc quoquè matri narrauit. Illa verò eis aures lubenter accommodans, (amabat enim non ſolùm filium, ſed etiam Deum) & propterea tam eius, qui ſeruat, quàm eius qui ſeruatur, delectata narratione, & etiam lachrymas profundens ex oculis, cōſuluit filio omnia impleret. Deindè autem ad Patriarcham quoquè tranſiens, ei Pheidus renunciauit omnia. Ille verò admiratus narrationem, quæ omnem rationem ſuperat & opinionem, Reuerà, inquit, Dei Propheta eſt magnus Euthymius, magnaq; eſt

est & quæ dici non potest apud illũ fiducia. De ijs enim, quę Lauręe euentura essent, cùm nos omnes essemus testes, prędixit iam in Christo consummandus. Hęc cùm dixisset, ipso quoquè Pheido permittit, vt ædificet cœnobium, & cõcedit, vt ad id proficiscatur: simul professus, se quoquè omnibus viribus opùs vnà esse aggressurum. Cùm aũt Pheidus magnam manum accepisset ministrorum & domùs ædificatorum, & vnũ ex mechanicis, descendit in Lauram, & cùm ædificâsset cœnobium, sepiq; & fossa esset complexus, vetus quidem templum attribuit fratribus ad cœnaculum: alterum autem templum superiùs ædificat. Intra cœnobiũ verò excitat turrim, quæ esset apertè velutì propugnaculum totius solitudinis, & eam collocat in medio cœmeterio. Loci verò posituram, in qua hoc sacrum collocatum est cœnobium, & esse pulchram propter æqualitatem, & Monachis esse aptam ad exercitationem propter aëris maximè temperationem, oratione describam & ostendam, quantùm potero. *Aedificatur cœnobium ex diuina reuelatione.*

Est quidam collis admodùm breuis inter duas valles, quæ ex Oriente & Occidente simul paulatìm coëunt, & ad Austrum inter se commiscentur. Ad Boream autem patet pulcherrima campi planities circiter tria stadia, quàm fieri potest optimè excogitata ad voluptatem & delectationem. Per eam autem mediam torrens persluit, qui ex alto descendit ex colle, qui est ad Orientem, fitque loco veluti quædam zona. In ipsa verò collis in planitiem inclinatione, & eorum eleganti mixtione & coniunctione, exurgit turris veluti quidam vertex & arx quædam: & turrim deincèps consequitur porta, quæ est versùs planitiem, quæ cum voluptate transmittit eos, qui exeunt, velutì à quadam specula despicientes pulchra illa planitiei spectacula. Sed quid loci naturam recenseat aliquis, quemadmodùm est quidem mitis & fertilis: quali autem super caput est aëre contemperatus: & neque maiore quàm opùs sit calore, neq; frigore vtatur: sed cùm ex ambobus fugerit ea, quæ molestiam afferunt, vniuscuiusque pręclarè tenet medium: & est frigidioribus quidem calidior: calidioribus autem rursùs sensìm frigidior, & cõsequenter valdè humidis siccior, & immoderatè siccis humidior, cùm ea, quæ vnicuique congruit, commoderatione? *Situs cœnobij.*

Cùm ergò totum eiusmodi cœnobij ædificium simul & ornatus, non opùs habuërit plus quàm tribus annis propter multas manus, vehemensque & intensum ministerium, volebant quidem diuini Patres illud cum alio ornatu & artificio ecclesię reddere & dedicare: eos autem arcebat rursùs aquæ penuria. Nam in illa quidem solitudine pluit sola hyeme. Cùm ea autem fuisset magna ex parte sicca & aquæ expers, eis aqua defecerat, maximè circa vernam conuersionem: nisi fortè in aliquibus cõcauis cisternarum consisterẽt aliquæ breues aquæ reliquiæ. Quod quidem eos valdè reddebat animi dubios & perplexos, vt qui premerentur inexorabilibus naturæ necessitatibus. Significant certè præfectus Elias & Diaconus Pheidus Longino præfecto inferioris monasterij, & Paulo præfecto monasterij Martyrij, vt suis iumentis aquam curent ad eos transferendam ex Pharis. Sequenti autem nocte eis paratis ad iter, cùm iam congregata essent iumenta, illa nocte apparet beato Eliæ magnus ille Euthymius, Quid hoc sibi vult, rogans, quòd hodiè iumenta congregetis? Cùm is verò respondisset, Vt aquam afferamus ex Pharis: proptereà quòd ea nunc nobis omninò defecerit, increpauit illum, dicens: O vos modicæ fidei, quanam de causa Deum non rogauistis? Num is, qui ex prærupta petra inobedientem potauit populum, & aquam ex asini maxilla Samsoni aliquando fecit scaturire, non poterit vobis quoquè ad vsum suppeditare, si solùm cum fide offeratis petitionem? Deindè eis etiã prohibuit iter ad Pharas, vt minimè necessarium. Aqua enim vobis implebuntur vel maximæ cisternæ, si ne tres quidem horas expectaueritis. *Pluit hic sola hyeme.* *S. Euthymius apparet Eliæ.* *Num. 20. Iudic. 15.*

Cùm ad hanc visionem è somno excitatus fuisset beatus Elias, & statìm eam Pheido & reliquis annunciâsset, iumenta quidem à proposito soluit ministerio: cùm nox autem iam transijsset, & sol quantam videt terram suis illustraret radijs, nubes nescio vndè aërem, qui erat super cœnobium, repentè complexa, protinùs erupit in pluuiam. Et omnia quidem circuncircà simile adhuc puniebat flagellum siccitatis: ij autem soli, qui erant in cœnobio, præter opinionem aquam erant adepti, perindè ac si aliquis pluuiam circunscripsisset, & rursùs vlteriùs non sineret progredi. Postquàm autem & cisternæ fuerunt aqua plenæ, & non erat ampliùs opùs imbribus qui è cælo descendunt: dissipata est statim nubes, & vehemens imbrium procella rursùs reducta fuit ad serenitatem. Cùm verò miraculum breuì totam peruasisset solitudinem, & peruenisset iam etiam *Pluuia diuinitùs data.*

ad ipsum Archiepiscopum Martyrium, descendens ille multis copijs ad cœnobium præclaram quidem egit synaxim & vigiliam cum multis lampadibus & suffitibus. Splendidam autem & magnificam facit dedicationem, deponens sub ara quasdam partes reliquiarum martyrum Tarachi, Probi & Andronici septimo mensis Maij. erat verò iam duodecimus annus post decessum Euthymij. Cùm aliquod autem tempus transijsset, Diaconus quoquè Pheidus suscipit Episcopatum ciuitatis, Doron quæ vocatur.

Nota antiquos ritus dedicationum.

Sed cùm ego in hunc locum venerim, mihi venit in mentem, vt de schismaticis illud addam, quod mihi etiam dignum videtur, de quo dicatur: vt quæ in mari fuit diuini Euthymij prophetia, euidentiùs hinc ostendatur. Nam cùm iam quidem Patriarcha Martyrius, fidem tribuens Phidei visioni admirabili, & ijs quæ in mari prædixit ille magnus, de his quidem schismaticis cessauit cogitare. Non multum autem temporis intercessit, & veluti ex diuiniore quadam visitatione Marcianus, cuius paulò antè memini, omnes ipso conuocat in cœnobio, quod ab ipso constructum fuerat in sancta Bethleem, &, Quousquè tandèm, inquit, ó fratres & patres, contendimus corpus Ecclesiæ diuidere in partes, idque cùm nec nobis quidem constet, quæ sit Dei voluntas, sed rem sic credamus proprijs cogitationibus? Est ergò nobis considerandum, nè fortè existimantibus recta via ingredi, in auia cõtingat incidere. Sunt enim incertæ hominum cogitationes, sacra aiunt eloquia, & si videtur, sequentes illud Apostolicum, & veluti exemplo vtentes, iaciamus sortes in conspectu Episcoporum & Monachorum: & si sors quidem venerit ad Monachos, oportet omninò perseuerare in ijs, in quibus nunc manemus, & quæ nobis placent. Sin autem ad Episcopos, cum ipsis communicare. Cùm hanc attulisset sententiam Marcianus, nullus erat ex ijs, qui aderant, qui non laudaret. Iactam itaque sortem Monachi quidem eam habuerunt: omnes autem ei statim communicabant, tanquàm ex Deo esse cognitam arbitrati, prçter Gerontium solum & Romanum: & omnes seipsos præbent * ferentes vnioni Ecclesiæ, eique deinceps germanam ac synceram faciunt communionem. Cùm eos autem Patriarcha pulchrè non solùm supinis, vt quis dixerit, manibus, sed etiam cordis sinibus excepisset, præclarum & celebre festum agit. Admodùm enim pulchrè ciuitati exortum est bonum pacis, & lætatæ sunt plateç Hierusalem, & per omnia Deus glorificabatur. Gerontius autem & Romanus, alter quidem cùm quadragintaquinque annos præfuisset beatæ Melanæ monasterijs, alter verò in Theocorum, vt suprà diximus, regione monasterium construxisset, & deindè ex ipsis quoquè turpiter fuissent expulsi propter eorum, quæ ipsis visa fuerant, impietatem, mali malè huc & illuc obeuntes recesserunt. Sed hçc quidem facta sunt temporibus Zenonis.

Sap. 9. Act. 1.

for. * ferueates

Pax ecclesiæ Hierosolymitanę reformata.

Sequentibus verò annis, cùm Anastasius post ipsum accepisset imperium, incursionem autem fecissent barbari, & magnam partem solitudinis vastâssent & depopulati essent, euerterunt ipsa quoquè Agarenorum tabernacula, quæ eis nupèr magnus fixerat Euthymius. Deindè qui ex his quidem erant insigniores, alia sibi excitant in Martyrij Monachi monasterio, & templa erigunt. Barbari autem cùm rursùs eos essent aggressi, alios quidem interimunt, alios verò captiuos abducunt: aliquos autem in alios vicos compellunt, nempe eos, qui ex inopinato hoc periculo euasêre superiores, cùm magna & grauissima fuisset hæc illic barbarorum incursio. Beatus autem Elias, qui Euthymij rectè præerat ouibus, cùm triginta & octo totis annis administrâsset præfecturam, multaque præclara & egregia in ea fecisset opera, & magnum suî amorem reliquisset fratribus, qui in eis viget vsque in hodiernum diem, ipse quoquè feliciter excedit ad Dominum. Cùm quidam autem Simeon Apamensis post illum suscepisset administrationem, & in ea tres tantùm annos vixisset, Stephanus Arabs genere ei succedit: qui cùm mortuus esset, * ei frater Procopius sexcentos aureos ex bonis paternis tribuit monasterio.

Irruptiones Barbarorum.

for. * eius

Sub eadem autem tempora Cæsarius quoquè quidam Antiochenus, qui in ciuilibus magistratibus sæpè bonam erat assecutus existimationem, cùm ad sanctam venisset ciuitatem, & satìs longum esset illic tempus moratus, incidit in quandam corpoream valdè grauem affectionem. Quoniam verò deerat manus, quæ eum curaret, & omnem superabat tolerantiam & amicorum consolationem, cùm non haberet quidnam deinceps faceret, confugit ad sepulcrum admirabilis Euthymij, & quod ex illo fluebat oleum, fit statim ad liberandum hominem remedium, cùm solùm morbus fuit inunctus.

Oleum è sepulcro S. Euthymij sanat morbum.

Is

Is autem referens gratias pro beneficio, pecunias sancti monasterio alias quidem iam præbuit splẽdidè ac magnificè, alias autem etiam quotannis præbiturum esse promisit. Domum verò reuertens, cùm ad Tripolitanum Episcopum accessisset, quomodò solet animus in rebus huiusmodi lubenter rerum meminisse grauium, quæ iam præteriêrunt, narrauit ei singula, quemadmodùm malum quidem eum inuasisset, & manus medicorũ & præsentia familiarium, illæ quidem ad curationem, hæ verò ad consolationem nihil valebant: & quemadmodùm omnibus desperatis, venerit ad sepulcrum Euthymij, & quemadmodùm illic solùm vnctus oleo, protinùs & citiùs, quàm quis sperare atq; adeò optare ausus fuerit, inuenit curationem.

Hæc ille quidem singulatim narrabat Episcopo. Quidam autem Leontius, illius consobrinus, cùm esset ætate valdè iuuenis, contigisset verò eum interesse narrationi, animo protinùs, vt audiuit, incitatus, & maius aliquid animo agitans, quàm pro ætate, cùm quæcunq; sunt mundana condemnâsset, à quibus vtplurimùm facilè decipi & capi potest iuuentus, rectà venit in magni Euthymij monasterium, & vitam suscipit monasticam. Quem vtiq;, cùm virtute euasisset insignis, accersens Stephanus Episcopus, ei tradit curam monasterij, quod conditũ fuit in honorem magni martyris Leontij. Paulopòst verò cùm sedis etiam reliquisset successorem, excedit è vita vicesimosecundo mensis Ianuarij, cùm annos viginti & vnum integros præfuisset cœnobio. Porrò autem Leontius quoquè, huius consobrinus, Nilum quendam cœnobij presbyterum euntem Antiochiam, & ab eo hospitio exceptum, cùm ex ijs quæ aderant, satìs accepisset, Orestiadis ordinat Episcopum. Et hæc quidem ità se habent. *Leontius valdè iuuenis fit monachus.*

Reuertendum est autem ad magni Euthymij monasterium, & quæ deincèps consequuntur, ea sunt addenda narrationi. Post Stephani Episcopi consummationem, Thomas, qui genus trahebat ex Apamea, cùm id felix & florens accepisset, minuit & circuncidit. Quo autem tempore is administrationem tenebat monasterij, ad eum rursùs venit Antiochenus Cæsarius, & ab illo humanè & benignè acceptus, cùm in eodem cum eo accubuisset conuiuio, deindè vt solet inter eos agitati essent sermones, & audiisset quòd in Diaconico essent illius ligni partes, in quo Dominus illo suo admirabili consilio fuit crucifixus: petit ab eo, vt liceat sancta illa ligna adorare, & eorum exiguam aliquam partem accipere. Cùm ergò annuisset is, qui præerat monasterio, eâdem quidem hora ei aperit ambas fores Diaconici, reserat autem thecas rerum preciosarum, aliquid ardentiùs faciens & amantiùs: & ingressus est Cæsarius cum ijs, qui erant circa ipsum. Cùm autem adorâssent & complexi fuissent, aliquam quoq; partem accipiunt illius salutaris & venerandi ligni. Deindè etiam ingressi interiorem cellam Diaconici, rursùs conuertuntur ad se reficiendos. *Lignum S. Crucis adoratur.*

Theodotus autem Galata quidam, qui eis ministrabat, frequenter exiens per Diaconicum, & ad eos ingrediens, sacris illis thecis apertis, sexcentos illos surripit aureos, de quibus antè diximus, qui positi erant in tribus crumenis. Et Præfectus quidem, Cæsario & suis mentem adhibens, non sensit quod factum erat. Manè autem surgens Theodotus, simulabat se irasci, & præ se ferebat se valdè indignari, quòd non liceret ei frui quiete & silentio. Quocircà recedit ex monasterio, specie quidẽ quòd desideraret locum vacuũ à tumultu: re vera autem, quòd cuperet latére, & aurum abscondere. Cùm ergò ad sanctam ciuitatem iter esset ingressus, vbi fuit exaduersò monasterij Monachi Martyrij, & sensìm sedens, & genibus crumenas imponens, aureos quinquaginta numero ex vna harum sumpsisset, ponit reliquos sub magno quodam lapide: & cùm locum signâsset, & sibi notum, quoàd eius fieri posset, fecisset, rectà profectus est Hierosolyma: illinc verò Ioppen. Cùm equos autem conduxisset, & arrham dedisset, reuertitur ad lapidem, sub quo latebat aurum: & cùm iam propè fuisset, (ô oculum qui omnia intueris, ô iustissima iudicia) videt quendam magnitudine maximum & adspectu terribilem serpentem, qui è lapide prorepserat, & erat veluti collocatus ad seruandos aureos, conari arcere eum à re aliena. Ille ergò timore affectus, tunc quidem vacuis manibus reuertitur. Sequenti autem die rursùs redit, & rursùs inuenit terribilem illum auri custodem adeò diligenter vigilantem ad auri custodiam, vt ne liceret quidem omninò accedere ad lapidem: quinetiam cùm aggredi perrexisset, diù serpens ità est eum persecutus, vt satìs habuerit illinc saluus recedere. Postridiè autem venit rursùs ad locum, & protinùs aduolans quædam virtus aërea, cùm veluti quandam clauam incussisset *Vide rem admirandam.*

Nota diui nam vltionem in sacrilegum.

Theodoto,& certam ei plagam inflixisset,illum quidem euertit & propè exanimatum humì deijcit. Quidam autem Lazariotæ cùm transeundo aduenissent,& tam miserè iacentem inuenissent,accipiunt & deferunt in Nosocomium,quod est in ciuitate.

πανδοχεῖα

Cùm illic autem diù iaceret, videt in somnis quendam senem eum acriter corripientem,& dicentem: Non aliter tibi licet surgere, nisi surreptas pecunias priùs reddas Euthymij monasterio. Cùm itaque exindè accersijsset eum,qui accipiendis præfectus erat egrotis: & furtum confitetur, & dolum aperit, & causam,quæ tunc latebat, cur è monasterio recesserit, propalat & profert in lucem veritatis: & quemadmodùm sub quodam lapide aurum deposuerit,& quemadmodùm cùm sępè accessisset & conaretur tollere, primùm quidem serpens & magnitudine & adspectu terribilis, qui è lapide prorepserat, eum expulerit admirabiliter & præter opinionem: deindè autem quędam virtus, quæ alicundè aduolauit, eum sic affecerit. Hæc cùm accepissent Præfectus Thomas & Leontius, statìm ascendunt ad sanctam ciuitatem,& cùm Theodotum in quodam vehìculo imposuissent,vt eis ostenderet locum,in quo aurum erat abditum: ipsum quidem inueniunt sub lapide positum, formidabilis autem illic custos (ô miraculum) nusquàm aderat: vt qui velutì veris dominis thesauro cessisset. Atq; illi quidem statim tollunt aureos,parùm curantes eos,qui consumpti fuerant à Theodoto. Ipse autem nihil ampliùs mali sentiebat, & erat sano corpore.

Author historiæ huius fuit monachus.
Psal. 27.3.

Atq; Thomam quidem, qui octo annos Euthymij præfuerat monasterio, vicesimo quinto mensis Martij, septuagesimo anno post discessum Euthymij, benignus & clemens Dominus hinc euocat. Leontius autem post eum suscipit præfecturam monasterij,à quo ego,qui hęc scriptis mãdaui,referor in catalogum fratrum illius gregis. Quæ ergò de hoc diuino & admirabili Euthymio Patres mihi narràrunt, vt dicam sicut diuinus Dauid,non abscondi à filijs eorum in generationem & generationem. Oportet autem omninò ea,quæ meo tempore facta sunt,non despicere,cùm qui sunt affecti beneficio, sint adhuc superstites, & intersint ijs quæ gerũtur, & sui intuitûs vtantur testimonio: sed & in hodiernum vsq; diem ea,quæ sunt præter opinionem, fiant miracula,quæ sunt eorum quæ præcesserunt,probatio & perfectum signaculum, quòd de illis nihil sit omninò dubitandum.

Decimosexto itaq; anno, cùm Monachorum suscepissem habitum,vehementique quietis ac silentij tenerer desiderio & habitandæ solitudinis,quærebam honestam alioquì occasionem, vt ea consequerer. Cùm nullam autem aliam inuenirem,prę me tuli magno me teneri desiderio videndæ dedicationis ecclesiæ Hierosolymitanæ, & petij vt illuc ire liceret. Dimissus autem à Præfecto, cùm iam essem recessurus à Metropoli Scythopolitarum, mater hoc mihi dat mandatum, vt nihil ex ijs, quæ pertinent ad animam, ex me facerem absq; admonitione & consilio Iohannis silentiarij: Nè fortè, inquit,statim ab initio imprudens irretiaris errore Origenistarum. Cùm ergò venissem in sanctam ciuitatem,& sacra quidem loca adoràssem, in quibus Dominus popter nos moras traxit salutares, & cùm diuinæ quoq; crucis lignum adoràssem, deindè ad eum me confero. Is autem cùm & mihi alia monita dedisset & consilia, tandem hoc quoq; mihi pręcipit: Si vis, inquit,saluus esse, vade ad magni Euthymij monasterium,& in eo habita. Hæc cùm ego audiuissem, venio per solitudinem quamcitissimè ad Iordanem: & cùm satis longum tempus cum ijs, qui illic erant, patribus essem versatus, in illius magni monasterium delatus,sum susceptus. Leontius autẽ erat, cui & suscipiendi cura,& monasterij præfectura fuerat credita.

Nota adorationem.

Dæmoniacus curatur ad sepulcrũ S. Euthymij.

Cùm illic ergò versarer,video ea æstate quendam genere Cilicem,habitu monachũ, Paulum nomine, ex Martyrij monasterio profectum, quem malus quidem possidebat spiritus: ab ijs autem, qui ad ipsum attinebant,adducebatur ad monumentũ Euthymij. Cùm positus ergò fuisset monachus ad thecam reliquiarum, apparens paulopòst magnus Euthymius,media nocte fugat dęmonem. Fuit autem hoc certum curationis testimonium. Nam cùm ipsa nocte ascendisset Paulus ad horam nocturnæ Psalmodiæ, fit vnus ex ijs, qui canebant: & nobis omnibus præsentibus, se fatetur fuisse à Deo curatũ. Cùm autem quod factum fuerat, didicissent monachi Martyrij monasterij, veniunt vt eum rursùs reducerent in suum monasteriũ. Sed ille cùm vellet ostendere, se esse grato animo,& apud se scriptã conseruaret gratiã,mansit deincèps in cœnobio,omnemq; laborem & ministerium alacri animo vnà subijt cum fratribus.

Cùm

Cùm nos autẽ aliquando colligeremus alimentum in solitudine, id verò erat quod vulgò solet nominari Manuthia, in colligendo rogauimus Paulum, qui ipse quoq; aderat, quidnam ei accidisset, & quanam de causa venisset in cœnobium, & quamnam curationem esset consecutus apud thecam reliquiarum. Ipse autẽ, vt qui iam esset nobis familiaris, & apud nos nõ posset quidquã fingere, omnia apertè recenset. Ego, inquit, cùm mihi Diaconatûs munus esset creditum in monasterio Martyrij, nescio quomodò laboraui auaritia, & captus sum amore pecuniæ. Cùm autem essem inops, & nescirem vndè vel mihi drachmam pararem, venit mihi in mentẽ ex sacris vasis aliqua surripere, & vnumquodq; eorum precio vendere, & sic aliquo modo mihi parare possessiones. Cùm verò victus essem ab his improbis cogitationibus, & Dei timorem excussissem, surripio claues ex ara: & cùm locum aperuissem, in quo erant reposita vasa sacra, ex ijs alia quidem mihi vsurpaui, alia autem alijs quoq; contemptìm distribui. Deindè cùm illo Diaconatûs munere functus essem, claues quidem reddo rursùs ad aram referens. Cùm autem ad cœnam venissem cum quibusdam fratribus, & me vini potione exatiâssem, in strato miser recumbo. Protinùs verò omnis intemperantiæ cogitatio in meam diffunditur animam, perindè àc si omnes simul concurrissent. Ego autem, cuius animus erat adhuc corruptus à temulentia, me lubenter tradidi his cogitationibus: quę me assumptum sic affecerunt, vt viderer sentire fœminam, quę vnà mecum esset, & vnà cum ea iacére. Protinùs ergò ad me venit obscura quędam nubes & caliginosa: ea autem erat sceleratus dæmon, qui me inuaserat: à quo victus tanquàm ab aliquo hoste captus, mansi ab eo longo tempore cruciatus, & quid non graue patiens? Vbinàm enim malefaciendi satietatem hostis ceperit, quandò hoc facere fuerit in eius potestate? donèc fratres mei ducti misericordia me tollunt, & ad sancti capsam adducunt: & statìm perindè àc si resipuissem, & ad me essem reuersus, cum calidis orabam lachrymis, vt meî magnus misereretur Euthymius, & me ab hac scelerati dæmonis liberaret contumelia: & vesperè proptèr eam iacebam supplicans, & non intermittebam orare.

Iam autem circa mediam noctem videbar mihi versari in quodam loco diuino & admirabili, cuius posituram, pulchritudinem, gratiã optauerit quidẽ videre quispiam, sed verbis nequaquã poterit exprimere. Videbatur autem mihi nigra quoq; quędam cuculla & lana plena esse meo capiti imposita: ea autem lana (ô malorum depulsor Dei serue Euthymi) absit vt vllis alijs imponatur. Nam intrinsecùs quidem pro lana, ornata erat spinis, ijsq; non tolerabilibus vtiq; aut mediocribus, sed stylorum stimulis magnitudine longitudineq; similibus. Caput autem meum valdè pungebat, & nec omninò quidem hiare sinebat aut respirare. Cùm tali ergò malo premerer, lingua mihi videbar versare nomen Euthymij, & eum orare. Ille autem statìm mihi appáret, multa luce circuncircà refulgẽs, pilis canus, grauis adspectu, lætus oculis, statura breuis, promissa barba, nigra veste indutus, & virgam manu tenens. & quanam re, inquit, tibi opùs est? Quid autem vis tibi faciam? Cùm ego autem timidè & subtremebundè respondissem, Miserere meæ calamitatis, & à graui me libera dæmon: ille verò austeriùs respondens, Sed est'ne tibi, inquit, persuasum ex ijs quę fiunt, nihil Deum latére? Didicisti ex ijs quę passus es, quantum malum sit, res ecclesię aut Dei potiùs despicere, & inconsideratè ac temerè profundere? Nam quomodò rerum ecclesijs cõsecratarum gratia apertè transit ad Deum, ipse autem rursùs scit ex alto prębere remunerationes: ità qui eis malè vtuntur, non in alium, sed in illum ipsum sunt contumeliosi, & ei meritas luunt pœnas: Si enim olìm Ananias cum vxore, cùm ex ijs quæ ipsi obtulerant, surripuissent, tantas dederunt pœnas, vt ipsi vnà cum furto morerentur: quamnã veniam consequetur, qui ne alienæ quidem parcit oblationi? Verumenimuerò, inquit, si pactum conuentum feceris, te non ampliùs rebus sacris manus iniustas immissurum, nec te malas admittendo cogitationes, suauiter oblectaturũ, te, inquit consolabitur Deus, & te curabit. Est enim benignus & clemens, & non vult mortem peccatoris, vt diuina docent eloquia, sed vt ipse conuertatur & viuat. Proptercà enim tibi mala euenerunt pręsentia, quòd cùm tibi rerum sacrarum creditum esset ministeriũ, non tamen teipsum Deo conseruâsti fidem: sed statìm ad dolum respexisti, & furtum metens, vt verè dicam, vbì non seminâsti, & colligens vbì non dispersisti. Hinc proficiscitur, quæ fit ab ipso, derelictio: hinc insultus carnis & intemperantia, & hic grauis dæmonum fluctus hinc in te inundauit.

Hęc cùm ego audiuissem, ei polliceor me in posterum cautionem esse adhibiturum.

Et

[Marginalia: μανουθία | Et hic habes vindictam cœlestem in sacrilegum. | Implorat S. Euthymiũ. | S. Euthymius ei appáret. | Notent hęc vsurpatores rerũ ecclesijs consecratarum. | Actor. 5. | Ezec. 18. & 33.]

Et tūc,inquit,cùm in sceleratum dæmonem infremuisset, & manu meam cucullam apprehendisset, vix, inquit, & vi eam aufert capiti, ea autem statìm mutauit formam, & mihi in sancti manu breuis quidam videbatur Aethiops,habens oculos igni similes. Visa est autem ante eius quoq; pedes defossa esse fossa profundissima: & illum quidem deiecit in fossam: ad me verò rursùs conuersus,illud dicit,quod Christus paralytico: Eccè sanus factus es, noli ampliùs peccare: sed attende tibi ipsi,nè quid contingat deterius. Ab ea autem liberatus affectione,ardentiùs Deo actis gratijs, ab illo tēpore sum conseruatus,vsq; in hodiernū diem nullo malo affectus. Hæc cum mihi Paulus narrauerit, ego omnibus communem adieci narrationem. Verumenimuerò nunc mihi rursùs incitatur oratio ad rebus alijs pascendas vestras aures. Non sinit enim cessare miraculorum cōtinuatio,semper magìs prouocans orationem,& vehementi semper studio contendens progredi ad anteriora, quę sunt pręstantiora atq; iucundiora, velutì ipsa secum certans,& ea quæ præcesserunt ijs,quæ sequuntur,volens vincere.

Iohan. 5.

Duas enim cisternas, quas fama est ab initio fodisse Amorrhæos, distantes duobus stadijs à cœnobio, renouat quidem,cùm adhuc esset super terram magnus Euthymius, vt iam antè declarauimus: & cùm alterius ori imposuisset ostium, tribuit Lauræ ad aquationem. Alteram autem ijs,qui ab ipso baptizati fuerant,Agarenis,certo concedit tempore. Cùm sic ergò haberent cisternæ,& vna quidem Lauræ, altera verò attributa fuisset Agarenis,solitudinem illam,quæ erat alioquì arida, & propemodùm aquæ expers, pluuiæ inuaserat penuria. Qui Lauram itaq; incolebant, aquæ veriti inopiam, cisternæ quidem ostium clauìs & vectibus communiunt. Cùm verò Præfecti, qui Romano suberant imperio, Aretha & Asuades, contra se inuicèm arma & bellum suscepissent, per solitudinem sæpè dispersi barbari, & pecunias diripiebant, & domos euertebant, & quæcunque alia in his rebus violenta solent & tyrannica contingere, faciebant. Cùm nos autem aliquando sederemus ante aditum cœnobij, accedunt quidam duo barbari:cum eis verò aderat quoq; Christianus quidam,Thalamas nomine,qui erat cognatus Agarenorum,qui fuerant olìm baptizati ab Euthymio. Adducebant autem vnum ex sua multitudine barbarum, qui ipse quoq; à quodam sæuo possidebatur dæmone. Cùm ergò accessissent,exposuit nobis causam Thalamas,nempe quòd cùm aliquando barbari venissent ad Lauram,vt potarent suos camelos, & cisternæ impositum inuenissent ostium,hic quem possidet dæmon,paulò magìs barbaricè commotus,graui quidem lapide illud confringit: eum autem statìm vicissìm longè grauiùs ferit dæmon,& deincèps iacebat tortus ac dilaceratus,& os habens spuma oppletum. Ego verò,inquit,accedēs,& quòd ità se haberet barbarus animo fractus, vnà cū his viris eum tollo,& ad sancti capsam affero, vt vndè accepit calamitatē,illinc inueniat mali quoq; medicamentum. Eiusdem enim est & castigare propter audaciam, & curare rursùs propter clementiam. Cùm ergò ad loculum positus esset is,qui laborabat,& non multum deincèps tempus mansisset, curationem inuenit maiorem quàm petierat: non liberatus solùm ab affectione, sed etiam diuiniore luce animum habens illuminatum, & non multis posteà diebus baptizatus.

Barbarorū incursiones.

Dæmon inuadit barbarum.

Curatur obsessus ad reliquias.

Huius autem ipsius quoq; Thalamæ sororis filia, immundi dæmonis dominatu tenebatur. Ea igitur à Lazario (illic enim habitabat Thalamas) portata ad capsam reliquiarum, nullum quidem aliud medicamentū applicatum, nisi huius loculi sanctificatio: dies autem non plures quàm tres, ad perfectam sufficiunt liberationem ab eo, qui opprimebat. Quid verò de filio dixeris Agareni Argobi? (hoc enim erat nomen patris) Quem cùm pascentem greges in solitudine,quidam execrādus inuasisset spiritus, non solùm mente,sed adspectu & oculis quoq; erat peruersis. Delatus autem ipse quoq; ad capsam reliquiarum,breui omninò erigitur,& omnia suo loco restituta habēs,patri redditur. Multa quis posset alia eiusmodi recensere, atq; adeò innumerabilia. Quandam enim mulierē,quę in vico Betabudison cum marito habitabat,meridie domì aliquando sedentem grauis inuadit dæmon: & totos quidem sex menses cum eo colluctabatur,& marito morte grauiorem vitam efficiebat. Cùm itaq; is eum casum ferret intolerabiliter, & nullam posset molestiæ inuenire consolationem, constituit ad magnum confugere Euthymium: & cùm sic furore percitam accepisset coniugem, cum ea venit ad monasterium. Quoniam verò non licet introire mulieribus,assidebat in vestibulo, faciens quæ poterat, ieiunio vtens & oratione, & singulis vesperis bibens ex capsæ sancti-

Item obsessa.

Alij innumeri sanantur.

sanctificatione, cum oleo lucernæ. Tertia autē consequenti nocte ei magnus apparens Euthymius, ei dicit: Eccè sana facta es, vade in domum tuam. statimque & morbus est dissolutus, & cessauit insania, & domum mulier sana mente reuertitur. Ab illo autem tēpore, vtpotè memor beneficij, quod à sancto acceperat, quotannis veniebat ad monasterium, ipsumq; limen & solum, quod est ante ingressum, & puluerem ipsum complectens, osculabatur, fratresq; inuitabat ad conuiuium, & quàm humanissimè poterat, accipiebat. Et hoc quidem est eiusmodi, & quod nulli priorum cedit magnitudine. Eccè mirā curationē.

Illud autem ipse quoq;, qui subijt calamitatem, & ad sancti sepulcrum consecutus fuit curationem, cùm sit adhuc superstes in monasterio, & vnus ex ijs, qui in eo sunt Monachis, sua lingua & voce testificatur. Est enim quidam frater in monasterio, genere Galata, nomine Procopius. Hic ergò Procopius cùm adhuc in ciuilibus versaretur tumultibus, occupatus fuit à malo dæmone, & eum habuit diù simul habitantem, & ea, quæ intùs erant, opplentem strepitu, sicut ipse mihi narrauit. Postquàm autem mundo relicto accessit ad monasterium, & à conuentu fratrum fuit acceptus, & adorauit capsam reliquiarum, malus statìm dæmon est conuictus tanquàm lux à tenebris, & in apertum productus, & esse dæmoniacus cognitus est Procopius, omnia illa patiens, quæ sunt propria ijs, qui sic sunt affecti: vt qui crebrò disrumperetur, & humi prouolueretur: & vinctam prætereà haberet linguam, & nec sineretur quidem loqui, vt consueuerat: quem ipsum quoquè magnus curat Euthymius, & ab affectione simul & insania liberat, & à linguæ vinculis: sicut in hodiernum vsq; diem ostenditur præsens in monasterio, non solùm sanus & liber ab omni affectione, sed omni temperantia & tolerantia insignis, & in eo suaue Christi iugum trahens pro viribus. Adorauit, pro, veneratus est.

His consequens fuerit ea persequi, quę illi Xenico euenerunt. Nobis enim aliquando sedentibus in ingressu monasterij, & ligonem quendam in manu habentibus & purgantibus, aduenit hic cum magno tumultu, tanquàm procella quædam à malo actus dæmone, & clara voce exclamans: Quid mihi & tibi, Dei serue Euthymi? Quò me violenter trahis? Non exeo. Deindè eum ante fores proijcit malus dæmon, ceciditq; casu ijs, qui videbant, miserabili. Cùm ergò cum ianitore Babyla surrexissemus, & vix eum sustulissemus, ad reliquiarum capsam eum deducimus. Ille autem adhuc similes quoq; voces vsurpabat, sic clamans: Cur me per vim diuellitis & distrahitis? Cur me ad meum hostem ducitis? Cur me ad eum vehementer trahitis, qui me semper incendit? O violentiam. Non ambulabo vobiscum, sed egrediar, & non manebo ampliùs. Postquàm autem ad ipsum sancti sepulcrū cum Xenico multùm defessi peruenimus, eum rursùs quoq; deijcit dæmon: & cùm totam illam noctem mutus omninò transegisset, manè surgit moderatus & sanæ mentis, ne minimas quidem habens priorum reliquias. Cùm itaq; cum eo inijssemus conuiuium, inter cœnandum eum interrogauimus, quidnam heri ei accidisset, & quemadmodùm huc venisset, & quidnam clamaret. Ille verò dicebat, se omnia ignorare, & neq; quemadmodùm venisset, neq; quid clamaret, se omninò sciuisse. Hæc autem cùm sint eiusmodi, & quòd ad miraculorum rationem attinet, nihil relinquunt, quod ea superet, ijs solis cedunt, quæ facta sunt in vico Betagabæorum: ad quæ nostra nunc conuertitur oratio. Nota, dæmonem incendi à S. Euthymio.

Erat enim quidam Presbyter in monasterio, ex eo vico ortus, nomine Achthabius, qui quadragintaquinq; annos in eo peregerat, & Christi mādata se probè exequi ostenderat. Erat autem ei quoq; quidam frater genere in vico Tagabæorum: qui quidem ad duodecimum lapidem distat à Gaza, nihil fratris similia aut cognata faciens, Romanus, (ità enim vocabatur) sed delicatè viuens & ociosè. Cùm verò ei quidam inuidisset facultates, ei per scelus parabat insidias, & eas conabatur auferre. Cùm autem à scopo aberrâsset, & vehementiori inuidiæ stimulo esset consauciatus, venit Eleutheropolim, & aduersùs eum quendam accipit pręstigiatorem, alterius damnum miser magno comparans. Atq; ille quidem vsus est ijs, quas sciebat, artibus: Romanus autem, vt qui nihil præuidisset eorum, quæ gerebantur, in agro degebat, nihil omninò cauens ea, quæ per ipsum struebantur, maleficia, & laborans quodam veterno corporis, (vtpotè quòd Deus eius magnam interrumperet socordiam, & eius animum ad studium reduceret & diligentiam, & ideò permisisset, vt aliquantùm vinceretur à maligni insidijs, vt paulopòst ostendent ea, quæ subiungentur) domum refertur. Deindè cùm malum vehementiùs incubuisset, ille quidem iacebat hydropicus, & planè erat desperatus ab

arte

arte medicorum. Qui autem ad eum attinebant & amici, circunsidebant, vltimas separationis lachrymas propter eum emittentes.

Cùm hic ergò ità esset grauissimè affectus, & ipsam mortem expectaret, cùm vix & obscurè admodùm, vt vix cerni posset, oculos aperuisset, orat eos, qui aderant, vt paululùm secederēt: ipseq́; solus relictus, & ad parietē conuersus, sicut ille magnus aliquando Ezechias, in cōtritione cordis talia est precatus: Deus exercituū, qui dixisti, Quando conuersus ingemueris, tunc eris saluus: ipse respice super me, & ab hac, quę me comprimit, necessitate & calamitate eripe. Intereà autem cùm in mentem venisset, magnum vocabat Euthymium aduersùs hanc affectionem, & eum Deo offerebat intercessorem, & per ipsum rogabat vt liberaretur. Deindè cùm fuisset veluti in ecstasi, videt quendam vestitu monachum, pilis canum, adstantem & dicentem: Quid vis tibi faciam? Et ille quidem metu, inquit, & gaudio diuisus, interrogauit: Quis tu es Domine? Euthymius autem dixit: Quem ipse nupèr vocâsti: neq; meum adspectum quidquam extimescas, sed videam quid patiaris, & quænam pars corporis acceperit calamitatem. Cùm autem ostendisset ventrem, ipse cōiunctos suos erigens digitos, & his vtens tanquàm gladio, scindit id quod ventris intumuerat, & affectionem illam excernit & diffundit, & ex ventre educit veluti quandam laminam ex stanno factam, quæ quosdam habebat characteres, eamq; in mensa subijcit eius oculis. Deindè cùm manu coniunxisset scissuram & inunxisset, integramq; partem effecisset & sanam, deincèps ei totum actum refert: ex opibus exortam inuidiam, malefici conductionem, dæmonum inuocationem. Te autem ne sic quidem, inquit, vicissent hostis machinationes, nisi ipse ansam præbuisses. Eccè enim, quantum est tempus, ex quo nec ad ecclesiam venire curâsti, nec ad intemerata accedere sacramenta: sed vixisti sine cura & solicitudine, quòd ad tuam quidem pertinebat animam? Quoniam ergò tuî Deus motus est misericordia, deincèps attende tibijpsi, & nè tuæ salutis curam ampliùs negligas. Hæc vbì audijsset Romanus, & statim surrexit sanus, cùm tumor, qui erat in ventre, iam esset perspiratus: & conuocatis suis necessarijs, eis & sancti aduentū, nouamq́; illam & alienam per digitos dissectionem, & totam, vt semel dicam, renunciauit visionem. Deindè verò ad nos quoq; transijt, & præfecto monasterij, & fratri Achthabio, & nobis omnibus hæc narrauit. Eo autem die, quo factum est miraculum, maximum in hodiernum vsque diem festum celebrat, & quotannìs sancto agit gratias. Sed hoc quidem est huiusmodi.

4. Reg. 20.

Inuocat æger S. Euthymium.

Eccè quantam habent potestatem sancti post mortem.

Quod autem iam dicere aggreditur oratio, vereor nè videatur multis incredibile, eiusq́; moribus & clementiæ non satis congruere, tantum ostendit ardorem & tam perfectum zelum in eos qui peierant. Est enim quidam vicus ad solem orientem, à Laura Pharanum distans decem stadia, qui ipse quoq; vocatur Pharan: qui quidem non cognomen, vt arbitror, accepit, sed ipse nomen potiùs Laurę dedit. Vir autem quidam nomine Cyriacus ex eo ortus, pascebat gregem: & cùm gregem pasceret per illas solitudines, à quodam, qui erat ortus ex eodem vico, qui ipse quoq; erat pauper, eius fidei credūtur oues aliæ decem numero, vt eas vnà cum suis pasceret. Cùm autem aliquantum temporis intercessisset, redactus est pauper ad necessitatem adeò inexorabilem, vt cùm nihil haberet aliud, ad gregem statìm respiceret, & necesse haberet eum vendere. Cùm verò mali esset animi, vt videtur, Cyriacus, & nec paruo quidem lucro præferret veritatem, octo solas reddebat, & tot se ab initio accepisse asserebat. Cùm is autem duas alias vltra eas peteret, inficiabatur Cyriacus, & res eis tendebat ad contentionem, & ambo inter se magnam agitabant seditionem. Quidam verò arbitri inter eos accepti, ei qui vellet iurare, detulêre iusiurandum, vt ea ratione inter eos componeretur controuersia. Cùm autem statuisset iurare Cyriacus, pauper ab eo exigebat iusiurandum per capsam reliquiarum magni Euthymij: & iam fuerat eis quidam dies præstitutus, & per illam ipsam iuraturus vel potiùs peieraturus, descendebat cum paupere ad monasterium. Cùm verò ea via ingrederentur, quæ ab Hierusalem fert in Hiericho, & iam ab ipsis videretur monasterium, videns pauper Cyriacum totum periurio deditum, & veluti in summa lingua habentem iusiurandum, & timore affectus, perindè acsi ipse esset iuraturus aut peieraturus, Age, inquit, frater, reuertamur. Nobis enim ad fidem faciendam sufficit vel sola ad iurandum propensio, nec oportet aliquid ampliùs adijcere. Hæc cùm ille quidem dixisset, rogabat eum nè iuraret. Is autem non ferebat, sed nisì etiam periurium re ipsa perficeret, putabat se rem absurdam facere.

Vide pauperis religionem & animum bonum.

Post-

Postquàm ergò ingressus est monasterium, & graue illud perpetrauit aduersùs capsam reliquiarum, & ad finem deduxit periurium: ille quidem, vt qui esset reuerà insipiens, dixit in corde suo, Non est Deus: vel potiùs ipse Dei oblitus, existimabat fore vt eum quoquè latéret. Et domum quidem tunc est reuersus, velutì quadam accessione stultè lætus lucro, quod fecerat ex periurio. Postridiè autem ipse quidem in lecto iacebat vigilans circa mediam noctem: Ei verò videbatur, ostio domûs sua sponte aperto, accedere quidam senex Monachus cum quinq; iunioribus, manu quidem dextera virgam tenens, plurima autem luce totam domum illustrans, terribiliq; cum adspectu intuens, austera voce dicere: Quidnam ergò, ô stolide, ausus es aduersùs capsam Euthymij? eum autem, cùm illi esset os obstrictum, & nihil inuenire posset, quo se excusaret, sed perindè àc surdus lingua esset impedita, ijs qui circa se erant, iussisse tradi puniendum. Deindè cùm quatuor eum distendissent, quinto virgam in manum tradidisse, & mandâsse vt eum validè verberaret, vt non esset Dei contemptor, nec periurus, neq; fraudator alienorum. Postquàm verò visus est habere satìs plagarum, cùm manum repressisset adolescentis, eum appræhendit capillis, & ait: Num nôsti, ô impie, esse Deum, qui hęc in terra iudicat? Eccè autem hac nocte à te animam petunt. Quæ [illegible]erò improbè abstulisti, cuius erunt? Propterea autem hoc tibi intulit supplicium, vt ex eo euadant alij meliores, & id, quod ex periurio imminet, periculum fugiant, vel potiùs ipsum omninò iuramentum, & si vera sint dicturi. Psal. 13. & 52. Egregiè flagellatur periurus.

Hæc cùm ille Cyriaco minatus esset & dixisset, statìm recessit cum ijs, qui erant circa ipsum. Ipse autem & visione conturbatus, & alioquì cùm ferre non posset dolores allatos ex plagis, voce visus est acutiore, & vocauit eos, qui propè erant, & plagas ostendit, & periurium planè est confessus, & apud eos suam defleuit calamitatem. Deindè eos rogauit, vt ferretur ad sancti capsam: Fortè, dicens, is qui hâs plagas inflixit intolerabiles, faciliùs curauerit, cùm sit illius discipulus, cui est innatum benefacere potiùs, quàm punire. Nam aduersùs tales dolores medicorum manus vix suffecerint. Illi autem cùm hæc audiuissent, & quàm graues etiam plagas accepisset spectâssent, & ipsi quoquè non leui essent metu affecti, eius tamen cedentes desiderio, eius exportandi sic rationem ineunt. Implent duos saccos palea, cumque eos cuidam asino ex transuerso rectè imposuissent, eum deindè imponunt medium, & ad monasterium & ad capsam deferunt. Qui cùm omnia, quæ ei euenerant, nobis narrâssent, & quas in tergo acceperat plagas ostendissent, tantum fratribus metum immittunt, vt nullus exhinc neque ipse sineret aliquem iurare per sancti capsam, neque quantùm in eis esset, alij iusiurandum deferret. Illi autem cùm tunc apud nos diem vnum transegissent, cùm vidissent Cyriacum vel tenui & imbecilla spe vitæ esse priuatum, & ad mortem spectare, cùm venter eius defluxisset, & os ne tantillum quidem posset vomitum reprimere, eum tollunt, & domum rursùs referunt. Is verò cùm illa vix nocte vixisset, mortuus est postridiè. Orat se adduci ad reliquias S. Euthymij. Eccè vltionem.

Illo autem tempore externus quoq; quidam peregrinus, in monasterio hospitio acceptus, cùm precandi gratia in templum accessisset, & quæ in eo erant, omnia esset contemplatus, media nocte sepulcrum sancti subiens, quæ supra id stabat χώνη argenteam, non illotis solùm, vt dicitur, sed etiam profanis reuerà aufert manibus, noctuq; clàm à nemine conspectus egreditur. Ex ijs autem omnibus, qui erant in monasterio, nullus dolum depræhendit, sed ignorabatur id, quod factum fuerat. Manè verò, qui ianuæ præerat Procopius, qui etiam à sancto consecutus fuerat magnam priùs curationem, ab aditu parùm progressus, inuenit externum illum, (ô miraculum) quodam modo instàr columnæ affixũ. Animo itaq; perplexus, & nesciens quid ageret, aperit arcanum ianitori. Ille autem introducit quidem eum in monasterium: efficit verò, vt omnibus fratribus præsentibus fateatur miraculum. Narrabat autem aliquid nouũ & propè non credendum. Dicebat enim, se circa mediam quidem noctem argenteam illam χώνη surripuisse: statìm verò egressum esse cum bestijs monasterij, & noctù quidem deinceps celeri pede iter esse ingressum non minùs quàm triginta stadia, nequaquàm autem transijsse fines monasterij, sed diluculò ante ipsum fuisse inuentum tanquàm vinctum, & qui ne minimũ quidem moueri poterat. Furem enim quodammodò vinxerat id, quod furto surreptum fuerat, & faciebat manere eos, qui furtum sustinuerant. Nos omnes propter hæc obstupuimus, & hanc sancti magnam virtutem mirati sumus. χώνη Sacrilegus fur non potest aufugere.

mus. Cùm ergò sacram χάριν accepissemus, & viro (pauper enim erat) quod satis erat viatici dedissemus, dimisimus eum domum discedere.

Hæc sunt magni Patris Euthymij pauca ex multis, quę & ipsi vidimus, & quæ auditione accepimus: vt nec vita, quam egit in carne, nec quæ post decessum facta sunt ab eo miracula, ignota sint posteris: quoniam vtraq; inter se conueniunt, & pulchrè inter se cohærent. Res enim eiusmodi factæ post mortem non possunt esse alterius, nisi eius, qui talem vitam ostendit super terram. Neque alius talem vitam egisset, nisi is, qui post mortem talibus est clarus miraculis. Ego enim, qui ipse quoquè sum ab eo multas consecutus gratias, & multis ab eo beneficijs affectus in corpore & anima, cùm viderem eius capsam assiduè multis scatere miraculis, & apud me semper mirabar, & cogitabam, quomodò ad Deum tantam assecutus sit fiduciam, & incitabatur animus vehementi desiderio accuratè sciendi, quænam fuisset eius vita, & quænam in virture fuisset exercitatio, & vndenàm ei tanta fuisset cum Deo familiaritas & coniunctio. Cùm autem incidissem in multos ex patribus, qui erant in solitudine, qui partìm quidem rectè audierant res Euthymij, partìm autem cum ipso quoq; beato Saba conuersati fuerant: quæcunq; vnusquisq; eorum de vtrouis eorum mihi narrauit, omnia quidem conscripsi accuratissimè, confusè tamen & inordinatè.

Vitam miracula, miracula vita commendat.

Cùm procedente autem tempore posteà congregata fuisset Constantinopoli quinta sancta Synodus, & Origenis & Nestorij dogmata fuissent ab ea percussa anathemate, & qui nouam Lauram tenuerant Origenistæ, illinc essent expulsi, & fideles & Orthodoxi patres rursùs in eam migrâssent, permittente mihi admirabili Iohanne Silentiario, eo, inquam, qui erat Episcopus, discedo à cœnobio, & ipse quoquè versor in hac Laura. Cùm autem ad eam transissem, secutus paternas literas, quæ à me portabantur, vt componerem historiam beatorum Euthymij & Sabæ, duos quidem annos deincèps continuos quieui in Laura, & cœptum opus sum persecutus. Cùm verò non possem orationis facere principium, vt qui non sim in externa versatus eruditione, non cessabam lachrymari, & vehementissimè rogare & precari. Iam autem cogitabamus desistere à cœpto adeò difficili, & quod nostris erat viribus superius.

V. Synodus œcumenica.

Cùm itaque essem aliquando animi dubius & perplexus, & sederem in solita cathedra, habens chartam in manu, & cogitabundus, circa secundam horam diei me somnus opprimit, & statìm magnus Euthymius & diuinus Sabas apparent, vestiti ità vt consueuerant, & mihi videbar eos audire differentes, venerando Saba primùm incipiente sermonem, & dicente magno Euthymio: Eccè Cyrillus quidem tuus manu quidem tenet chartam commentariorum: cùm autem magnum adhibuerit studium & diligentiam, nondùm potuit orationi ne principium quidem imponere. Cùm autem dixisset Euthymius: Et quomodò hæc potuerit facere, si non eum superna adiuuerit gratia? Diuinus Sabas, At tu ei da gratiam sancte pater, respondens, inquit. Et simul diuinus Euthymius annuenti similis, cùm manum suam in sinum immisisset, argenteam quandam mellis pyxidem illinc sumit, in qua cùm scalpellum intinxisset, in os mihi ter immisit. Illius autem species quidem erat similis oleo, gustus verò (ô quæ illic sunt gratiæ) re vera explicari & verbis exprimi non potest: & id quidem cum melle conferre, esset planè eam rem afficere iniuria. Nam mihi etiam expergefacto propter voluptatem, quæ narrari non potest, eius adhuc in ore remanebant reliquiæ, & sic expletus diuina hac suauitate, præsens opus sum aggressus, in alio quoquè opere conatus Sabæ res gestas scribere. Eorum aũt intercessionibus magna ad auditores redeat vtilitas, in gloriam Patris & Filij & Spiritûs sancti, vnius & inseparabilis Trinitatis, quam decet gloria, honos & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

Hic habes nomen authoris huius historiæ.

Idem scripsit vitam Sabæ.

VITA

VITA SANCTAE VIRGINIS ET MARTYRIS AGNETIS, PER D. AMBROSIVM EPISCOPVM *Mediolanensem scripta.*

Est sermo 91. in ordine sermonum eius.

21. IANVAR. Tēpore D. Ambrosij. celebrabatur festum S.Agnetis.

SERVVS Christi Ambrosius Virginibus sacris: Diem festum sacratissimæ virginis celebremus. Hinc psalmi resonent, indè concrepent lectiones. Hinc populorum turbæ lætentur, indè sustententer pauperes Christi. Omnes ergò gratulemur in Domino, & ad ædificationem virginum, qualiter passa sit Agnes beatissima, ad memoriam reuocemus. Tertiodecimo ætatis suæ anno mortem perdidit, & vitam inuénit, quia solum vitæ dilexit authorem. Infantia quidem computabatur in annis, sed erat senectus mentis immensa: corpore quidem iuuencula, sed animo cana: pulchra facie, sed pulchrior fide.

S. Agnes petitur à Præfecti filio.

Dum à scholis reuertitur, à præfecti Vrbis filio adamatur. Cuius parentes dum requisisset & inuenisset, cœpit offerre plurima, & plura promittere. Deniquè detulerat secū preciosissima ornamenta, quæ à beata Agne veluti quędam stercora sunt recusata. Vndè factum est, vt iuuenis maiori perurgeretur amoris stimulo. Et putans eam maiora velle accipere ornamenta, omnium lapidum preciosorum secum detulit gloriam: & per seipsum, & amicos, & notos, & affines cœpit aures virginis appellare, diuitias, domos, possessiones, familias, atq; omnes mundi huius diuitias repromittere, si consensum suum eius coniugio non negaret.

Nota constantiam tenerrimæ virginis.

Ad hæc beata Agnes tale fertur iuueni dedisse responsum: Discede à me fomes peccati, nutrimentum facinoris, pabulum mortis: discede à me, quia iam ab alio amatore præuenta sum, qui mihi satìs meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarrauit me, longè te nobilior & genere, & dignitate. Ornauit me inæstimabili dextrocherio. Dextram meam & collum meum cinxit lapidibus preciosis. Tradidit auribus meis inæstimabiles magaritas, & circúndedit me vernantibus atq; coruscantibus gemmis. Posuit signum in facie mea, vt nullum præter ipsum amatorem admittam. Induit me cyclade auro texta, & immensis monilibus ornauit me. Ostendit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi se daturum, si ei perseuerauero, repromisit. Non ergò potero ad contumeliam prioris amatoris vel adspicere alium, & illum derelinquere, cum quo sum charitate deuincta. Cuius generositas celsior, possibilitas fortior, adspectus pulchrior, amor suauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus collocatus est, cuius mihi organa modulatis vocibus cantant. Iam mel & lac ex ore eius suscepi: iam amplexibus eius castis adstricta sum: iam corpus eius corpori meo sociatum est, & sanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo est, cuius pater fœminam nescit. Cui angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, cuius odore reuiuiscunt mortui, cuius tactu fouentur infirmi, cuius opes nunquàm deficiunt, cuiusq; diuitiæ non decrescunt. Ipsi soli seruo fidem, ipsi me tota deuotione committo. Quem cùm amauero, casta sum: cùm tetigero, munda sum: cùm accepero, virgo sum. Nec deerunt post nuptias filij, vbì partus sine dolore succedit, & fœcunditas quotidiana cumulatur.

Audiens hęc insanus iuuenis, amore carpitur cæco, & inter angustias animi, anhelo cruciabatur spiritu. Inter hæc lecto prosternitur, & per alta suspiria amor medicis aperitur. Fiunt nota patri, quæ fuerant inuenta à medicis, & eadem paterna voce, quę fuerant iam dicta à filio, ad petitionem virginis reuoluuntur. Abnegat Agnes beatissima, & se nullo pacto prioris asserit sponsi fœdera violare. Cumq; pater diceret, in fascibus præfecturæ se agere, & idcircò non sibi quenuis illustrissimum virum etiam posse præferri: cœpit tamen vehementissimè inquirere, quis esset sponsus, de cuius se Agnes potestate iactaret. Tunc extitit quidam ex parasitis eius, qui diceret hanc Christianam esse ab infantia, & magicis artibus ità occupatam, vt dicat Christum suum sponsum.

S. Agnes sistitur ad tribunal.

Audiens hæc præfectus, lætus efficitur, & missa apparitione, cum ingenti strepitu suis eam tribunalibus præcipit sisti. Et primò quidem blandis eam sermonibus secretiùs prouocat, deindè terroribus pulsat. Sed virgo Christi nec blandimentis seducitur, nec terrore concutitur: sed eodem vultu, eodem animo perseuérans, & terrentem simili-

ter,ſicut blandientem,animo deridebat. Videns itaq; Symphronius pręfectus tantam in puella conſtantiam,parentes eius alloquitur. Et quia erant nobiles,& vim eis inferre non poterat,titulum eis Chriſtianitatis oppoſuit. Sequẽti nanq; die Agnen ſibi pręſentari iubet, & iterùm iterumque repetens,replicare cœpit de iuuenis amore ſermonem. Cumq; omnis ſermo eius caſſo labore deficeret, ſiſti eam iterùm ſuis tribunalibus iuſſit: cui & dixit: Superſtitio Chriſtianorum,de quorum te magicis artibus iactas, nisì à te fuerit ſegregata,nõ poteris inſanias abijcere pectoris,neq; æquiſſimis conſilijs prębere conſenſum. Vndè te ad venerandam deam Veſtam properare neceſsè eſt,vt ſi perſeuerantia virginitatis placet, eius die noctuq; ſacrificijs reuerendis inſiſtas.

Sapienter Præfecto reſpondet. Ad hęc beata Agnes dixit: Si filium tuum, quanuìs iniquo amore vexatum, tamen viuentem hominẽ recuſaui,hominem vtiquè,qui eſt rationis capax,qui & audire,& videre,& palpare, & ambulare poteſt, & flore lucis huius cum bonis frui: Si ergò hunc cauſa amoris Chriſti nulla poſſum ratione reſpicere, quomodò poſſum idola muta, & ſurda,& ſine ſenſu,& ſine anima colere,& ad iniuriam ſummi Dei, ceruicem meam vanis lapidibus inclinare? Audiens hæc præfectus Symphronius,dixit: Cupio conſultum infantiæ tuæ, & adhuc te deos blaſphemantem idcircò differo, quia annos tuos infra ſenſum adſpicio. Noli ergò temetipſam ità deſpicere, vt motus deorum incurras. Beata Agnes dixit: Noli infantiam corporalem ità in me deſpicere,vt putes me te velle habere propitium. Fides enim non in annis, ſed in ſenſibus inuenitur: & Deus omnipotens mentes magìs comprobat,quàm ætates. Deos autem tuos, quorum motus me incurrere non vis,ipſos iraſci permitte: ipſi loquantur,ipſi hoc mihi præcipiant,ipſi iubeant ſe coli,ipſi iubeant ſe adorari. Verùm quoniam ad hoc video te tendere, quod impetrare non poteris, quicquid tibi videtur,exerce. Symphronius pręfectus dixit: Vnũ tibi è duobus elige: cum virginibus deæ Veſtæ ſacrifica, aut cum meretricibus ſcortaberis in contubernio lupanaris. Et longè erunt à te Chriſtiani,qui te ità magicis artibus imbuerunt,vt hanc calamitatem intrepido animo te poſſe perferre confidas. Vndè, vt dixi,aut ſacrifica deæ Veſtæ ad laudem generis tui, aut ad ignominiam natalium tuorum,eris publicæ abiectionis ſcortum.

Tunc beata Agnes cum ingenti conſtantia dixit: Si ſcires quis eſt Deus meus, non Contemnit minas iudicis. iſta ex ore tuo proferres. Vndè ego quia nóui virtutem Domini mei Ieſu Chriſti,ſecura contemno minas tuas, credens quòd neq; ſacrificem idolis tuis, neq; polluar ſordibus alienis: Mecum enim habeo cuſtodem corporis mei,angelum Domini. Nam vnigenitus Dei filius,quem ignoras,murus eſt mihi impenetrabilis, & cuſtos mihi eſt nunquàm dormiens,& defenſor mihi eſt nunquàm deficiens. Dij autem tui, aut ærei ſunt, ex quibus cucumæ meliùs fiunt ad vſus hominum: aut lapidei, ex quibus ſternuntur plateæ. Diuinitas ergò non in lapidibus vanis habitat, ſed in cælis: non in ære, aut aliquo metallo,ſed in regno ſuperno conſiſtit. Tu autem & ſimiles tuî, nisì ab iſtorum cultu receſſeritis, ſimul vos pœnæ concludent. Sicut enim illi igne conflati ſunt, vt funderentur: ſic colentes eos, perpetuo incendio conflabuntur: non vt fundantur,ſed vt confundantur in æternum,& pereant.

Nudatur S. Virgo, & ad lupanar ducitur. Ad hęc inſanus iudex iuſſit eam expoliari,& nudam ad lupanar duci ſub voce pręconis,dicentis: Agnen ſacrilegam virginem,dijs blaſphemiam inferentem,ſcortum lupanaribus datam. Statìm autem vt expoliata eſt, crine reſoluto, tantam denſitatem capillis eius diuina gratia cõceſſit,vt meliùs videretur fimbrijs eorum,quàm veſtibus tecta. Ingreſſa autem turpitudinis locum, Angelum Domini ità præparatum inuénit, vt Vide miraculum. circundaret eam immenſo lumine, ità vt nullus poſſet eam præ ſplendore reſpicere. Fulgebat enim tota cellula illa,quaſi radians ſol in virtute ſua: Et quanto quis curioſior oculis eſſe voluiſſet,tanto ſibi viſûs aciem obtundebat. Cumq; ſe in orationem Domi- Accipit cælitùs veſtẽ. no proſtrauiſſet, apparuit ante oculos eius ſtola candidiſſima. Et appræhendens eam, induit ſe,& dixit: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui me in numero ancillarum tuarum computans,veſtem hanc mihi largiri præcepiſti. Ità nanque ad menſuram corpuſculi eius aptum erat indumentum, & ità nimio candore conſpicuum, vt nullus dubitaret hoc angelicis manibus præparatum.

Intereà lupanar efficitur locus orationis: In quo omnis,qui fuiſſet ingreſſus, adoraret & veneraretur,dans honorem immenſo lumini,& mũdior egrederetur foràs, quàm fuerat intùs ingreſſus. Cumq; hęc agerentur,præfecti filius, qui author erat huius ſceleris,

leris, venit ad locum cum ſodalibus ſuis iuuenculis, inſultaturus puellæ, cum quibus libidinis ſuę ſe poſſe credebat ludibrium exercere. Et ingreſſos ante ſe furentes pueros, & turpiter ſæuientes, cum omni veneratione & ingenti admiratione egreſſos cœpit impotentes arguere, atq; vanos, & molles, ac miſeros iudicare. Et irridens, locum, in quo virgo orabat, audacter ingreſſus eſt. Et videns tantum lumen circa eam, non dedit honorem Deo: ſed irruens in ipſum lumen, priuſquàm vel manu eam contingeret, cecidit in faciem ſuam, & præfocatus à diabolo, expirauit. Videntes autem ſocij eius, quòd moras intùs faceret, putabant obſcœnis eum operibus occupari. Et ingreſſus eſt vnus ex iuuenibus, qui ei familiarior erat, vt congratularetur inſultationi eius: & mortuum eum inueniens, exclamauit voce magna, dicens: Pijſſimi Romani, ſuccurrite. Magicis artibus iſta meretrix præfecti filium interfecit. *Præfecti filius à diabolo præfocatur.*

Fit repentè concurſus populorum ad theatrum, & varia furentis populi acclamatio. Alij dicebant magam, alij innocentem, alij ſacrilegam conclamabant. Præfectus aũt audiens filium ſuum interîſſe, cum ingenti tumultu venit ad theatrum. Et ingreſſus locum in quo corpus filij eius iacebat exanime, cum ingenti clamore dicebat: Crudeliſſima omnium fœminarum, ad filium meum voluiſti apodixen tuæ artis magicæ demonſtrare? Et cùm talia, atque alia huiuſcemodi verba repeteret, & cauſas mortis eius ab ea vehementer inquireret, ait ad eum beatiſſima Agnes: Ille, cuius voluntatem volebat perficere, ipſe in eum poteſtatem accepit. Quarè autem omnes, qui ad me ingreſſi ſunt, ſani ſunt? Quia vniuerſi dederunt honorem Deo, qui miſit Angelum ſuum, & induit me hoc indumento miſericordiæ, & cuſtodiuit corpus meum, quod ab ipſis cunabulis Chriſto conſecratum eſt & oblatum. Videntes ergò ſplendorem angelicum, adorabant omnes, & abſcedebant illæſi. Hic autem impudens ſtatìm vt ingreſſus eſt, ſæuire cœpit & fremere: cumq; manum ſuam ad me contingendam aptaret, dedit eum Angelus Domini in reprobam, quam conſpicis, mortem. Dicit ei præfectus: In hoc apparebit, quia non magicis artibus iſta geſſiſti, ſi deprecata fueris ipſum Angelum, vt reſtituat mihi filium meum ſanum. Cui beata Agnes dixit: Licèt fides veſtra hoc impetrare non mereatur à Domino, tamen quia tẽpus eſt, vt virtus Domini mei Ieſu Chriſti manifeſtetur: egredimini omnes, vt ſolitam ei orationem offeram. Cumq; vniuerſi fuiſſent egreſſi, proſternens ſe in faciem planam, rogare cœpit Dominum, vt iuuenem ſuſcitaret. Orante autem illa, apparuit Angelus Domini, qui eleuauit eam flentem: & confortans animum eius, iuuenem ſuſcitauit. Qui egreſſus foràs, cœpit voce publica clamare & dicere: Vnus Deus in cælo, & in terra, & in mari, qui eſt Deus Chriſtianorum. Nam omnia templa vana ſunt: Dij qui coluntur, omnes vani ſunt, & penitùs nec ſibi poſſunt, nec alijs aliquod auxilium exhibere. *Redit ad vitã precibus S. Virginis.* *Chriſtum palàm confitetur.*

Ad hanc vocem omnes aruſpices, & templorum pontifices conturbabantur, & fit per eos vehementior, quàm fuerat, ſeditio populorum. Atque omnes vna voce clamabant: Tolle magam, tolle maleficã, quæ & mentes mutat, & animos alienat. Pręfectus autem videns tanta mirabilia, obſtupuit. Sed veritus proſcriptionem, ſi contra templorum pontifices ageret, & Agnen contra ſuam ſententiam defenſaret: vicarium ad ſeditionem populi iudicem dereliquit. Ipſe autem triſtis abſceſſit, quòd eam non potuit poſt reſurrectionẽ filij ſui liberare. Tunc Vicarius, Aſpaſius nomine, iuſſit in conſpectu omnium ignem copioſum accendi, & in medio eam præcepit iactari flammarum. Quod cùm fuiſſet impletũ, ſtatìm in duas partes diuiſæ ſunt flammę, & hinc, atq; illinc ſeditioſos populos exurebat: ipſam aũt penitùs in nullo contingebat incendium. Eo magìs non hoc virtutibus diuinis, ſed maleficijs reputantes, dabãt fremitus inter ſe populi, & infinitos clamores ad cęlos. Tunc beata Agnes expandens manus ſuas in medio ignis, his verbis orationem fudit ad Dominũ: Omnipotens, adorande, colende, tremende Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, benedico te, quia per filium tuum vnigenitũ, euaſi manus hominum impiorum, & ſpurcitias diaboli impolluto calle tranſiui. Eccè & nunc rore cęleſti perfuſus per ſpiritum ſanctum focus, iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ardor incendij huius ad eos, à quibus in me miniſtratur, effunditur. Benedico te, pater prędicande, qui etiam inter flammas intrepidã me ad te peruenire permittis. Eccè iam quod credidi, video: quod ſperaui, iam teneo: quod concupiui, complector. Te confiteor labijs & corde, te totis viſceribus concupiſco. Eccè ad te venio viuum & verum Deum: qui cũ Domino noſtro Ieſu Chriſto filio tuo, & cum ſpiritu ſancto viuis & regnas in cuncta ſecula ſeculorum, Amen. *S. Agnes iniectatur in ignem.* *Orat in medijs flammis.*

Vv 3 Cumq;

non sum passus infructuoso silentio tegi. Ad honorem igitur tantæ martyris, sicut gesta eius agnoui, conscripsi: & ad ædificationem vestram, ô Virgines Christi, textum passionis eius credidi destinandum, obsecrãs charitatem Spiritûs sancti, vt labor noster in vestra imitatione fructum in conspectu Domini valeat inuenire, Amen.

Extat de hac sanctissima Virgine etiam Hymnus elegantissimus Prudentij, quem ob vitandam prolixitatem huc non adscripsimus.

MARTYRIVM S. PATROCLI MARTYRIS, ELEGANTI STYLO IAM OLIM CONSCRIPTVM:

quod nos ex vetusto manuscripto codice descripsimus, qui plerisque locis ob characteres penè abolitos difficulter legi potuit.

GLoriosum pro patria mori, beatum in patria viuere, iucundum & delectabile est post bella benè gesta, pace demùm frui perpetua. Hoc sapientes mundi laudant, fortes desiderant, rerum gestarum scriptores magnificant. Omnes quidem currũt, sed vnus accipit brauium, qui in vnitate fidei & agnitiõis filij Dei abnegat seipsum sibi, vt sequatur Christum. Hęc est nanq; via salutis, veritas singularis, vita perennis, vt lux lucens in tenebris, quam abscondit Deus à sapientibus & prudentibus, & reuelauit eam paruulis, videlicet humilibus, quos testes suos esse voluit, incipientes ab Hierusalem, vt per mundi huius contemptibilia cõfunderentur fortia. Talibus enim, quia superbi sunt, resistit Deus, humilibus aũt dat gratiam. Verè vtiquè sapiẽtes, verè fortes erant, quibus viuere Christus, & mori pro Christo lucrum fuit. Verè nimirùm beati sũnt, qui sic imitatores Christi extiterãt, vt quemadmodùm sunt illi commortui, ità potestatem acciperent conregnandi. *31. IANVAR.* *1. Cor. 9.* *Matth. 11.* *Iaco. 4.* *1. Pet. 5.*

Ex huiusmodi ergò coniuratis in Christi sacramenta militibus, Patroclus in magnificæ sanctitatis, velut quoddam luminare in mundo, in medio nationis prauæ & peruersæ, verbum vitæ continens effulsit. Et quoniã lux fuit in Domino, fructum lucis ostendit in semetipso. Fructus enim lucis, vt ait Apostolus, est in omni bonitate, & iustitia, & veritate. Hic in Trecassinæ vrbis territorio, ducentis fermè ab eadem vrbe passibus, relictam sibi à parentibus suis domum & prædia satis ampla possedit. Nobiles enim erant, & rebus secularibus locupletes. Sed vir Dei generositatis suæ claritatem totam introrsùs traxit: meditans animæ dignitate sic tantummodò seruari posse suam nobilitatem, si solùm supra se suum semper attenderet creatorem. Scripturæ sacræ studiosus lector inuigilauit: ibi quicquid de fide catholica, quicquid de regula præceptorum Dei, quicquid de dulcedine promissionum eius audierat, sicut ipsum Dominum Deum, delectabiliter amplexatus est. Non enim his solummodò aures corporis, sed multo magìs aures cordis adhibuit. Verbum nanque Dei lucerna pedibus eius, & lumen fuit semitis eius: proptereà odiuit omnem viam iniquitatis. Abstinẽtiæ & frugalitatis operibus ità deditus fuit, vt cibum potumque modicum hora diei tantùm vltima, sibi sumendum arbitraretur. Continentia siquidem in eo regnabat & castitas. Facultates verò suas velut non proprias, sed ad hoc sibi solummodò creditas, indigentibus solicitè ministrauit. Singulorum necessitatibus iuxta vires succurrit, prodesse etiam vltra vires concupiuit. Proindè omnibus omnia factus est, secundùm Apostolum, non quærens quid sibi vtile fuit, sed quid multis, vt salui fierent. Ità factũ est, vt Christianis illius prouinciæ, dispensator cęlestis & pater ciuium diceretur. *Ephe. 5.* *Patrocli opes.* *Psal. 118.* *Eius abstinentia.* *Continentia.* *1. Cor. 9.*

Signa etiam & mirabilia per eum frequentiùs facta sunt, ità vt dæmonia ab obsessis corporibus per virtutem spiritûs fugaret, & infirmis quibuslibet remedium sanitatis optatæ conferret: vt inuisibilis sapientia semetipsam in eo quasi in templo suo habitare per visibilia miracula demonstraret. Sic in pace Ecclesiæ degens, religiosam admodùm vitam duxit, fugitans gaudia seculi, expectans regnum Dei. Orta aũt persecutionis tempestate sub Aureliano principe, qui vicesimusnonus à Cęsare Augusto, Romano pręsidebat imperio, cùm manifestare vellet iudex omniũ, quæ essent cõsilia cordium, cœpe-

perunt vsquequaquè cultores peruersorum dogmatum vrgere plebem Christi ad sacrificia idolorum: Sed, sicut per Sapientem dictum est, simplicitas iustorum direxit eos, & supplantatio peruersorum vastauit illos. Nam frustratis insidijs inimici, perstiterunt fortiter in agone castra Dei, illustriumque virorum animi, per virtutem elabi ad gloriam nitebantur.

Prou.11.

Eodem tempore Aurelianus, immanissimus Christiani nominis persecutor, de partibus vrbis Senonicæ, zelo feruens amaritudinis, Trecassin Galliarum oppidum veniebat, ibique audiens de vita, fide & gestis beati Patrocli, quomodò ex voluntate Dei sui Iesu Christi possessa negligeret, transitoria & momentanea cuncta despiceret, idola vana & nullo vsui apta clamaret, confestìm eum diligentissimè inquiri fecit. Et cùm sibi præsentatus fuisset, ait illi: Audiui te per ignorantiam falli, ità vt superstitiosam sectam inducere audeas, & ad deorum nostrorum iniuriam, quendam qui ab hominibus cæsus est alapis, adorandum esse contendas. Sanctus verò Patroclus insipienti eius propositioni nihil respondit. Aurelianus dixit: Cuius nominis, cuius've religionis es? ille respondit: Patroclus vocor, & Christianus sum. Adoro Deum viuum & verum, qui in altis habitat, & humilia respicit, & omnia scit antequàm fiant. Aurelianus dixit: Inepta sunt & vana, quæ loqueris. Recede ergò ab hac stultitia tua, & adora deos nostros inuictissimos, à quibus ditari poteris & honorari. Patroclus respondit: Ego non nòui alium Deum, nisì vnum, solum verum Deũ, & quem ipse misit Iesum Christum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, visibilia & inuisibilia. Aurelianus dixit: Disputa, & proba vera esse quæ dicis. Patroclus respondit: Vera quidem & probabilia sunt, quæ ostendo: sed quia mendacium inualuit, veritas odium parit. Hanc tu, nisì credideris, nunquàm intelliges. Verbis enim Domini nostri Iesu Christi interdicitur, nè sanctum detur canibus, nec ante porcos margaritæ mittãtur. Tunc Aurelianus ira permotus, dixit: Nisì ad hoc mihi citò consenseris, vt sacrificium dijs omnipotentibus offeras, igni te cõsumendum tradam. Sanctus Patroclus ad hęc verba hilari vultu & lęto corde respõdit: Ego semper immolo sacrificium laudis Domino Deo meo. illic enim iter est, quo ostendat mihi salutare suum.

S. Patroclus sistitur Aureliano.

Esa 7. iuxta LXX. Matt. 7.

Psal. 49.

Aurelianus non ferens diutiùs constantiam loquentis, sic erupit in vocem: Statis, & ministratis? Adhibete catenas ignitas & compedes, vt vinctis post tergum manibus & alligatis pedibus, mittatur rebellis iste in custodiã, donèc pertractem, quomodò eum ad exemplum suî similium perdam. Sic sanctus vir & iam electus Domini martyr, strictus vinculis, traditus est Elegio vni de adstantibus ministris, qui custodiret eum vsque in diem tertium. Sanctus verò Patroclus cùm esset in custodia, orauit Dominum, dicẽs: Fiat misericordia tua Domine, vt consoletur me, secũdùm eloquium tuum seruo tuo. Sic enim lætabor & exultabo in misericordia tua Domine: quia respexisti humilitatem meam. Cumque post diem tertium eductus fuisset in publicum, iudex dixit: Veni contemptor deorum nostrorum, redime te tandèm aliquando, & sacrifica dijs. Beatus Patroclus respondit: Redimet Dominus animas sanctorum suorum, & non delinquent omnes qui sperant in eum. Tu verò miser & infelix es, qui non desideras ab æterna miseria liberari, & indignum te facis gratia & beneficio creatoris tui, thesaurizans tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij eius. Qui licèt iam salutis dona refugias, nec pensare velis, quòd thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis: vellem tamen adhuc tibi aliquid largiri de thesauro Domini mei, quia te egenum & pauperem video. Aurelianus dixit: Quomodò pauperem me dicis, qui tam multis abundo diuitijs? Beatus Patroclus respondit: Habes quidem terrenas & citò perituras diuitias: pauper tamen es, nec teipsum habes: quia fidem Domini nostri Iesu Christi in arca cordis tui recludere noluisti. Ideoque ipse cùm iudex venerit, te cum diabolo patre tuo, in æternum damnabit. Aurelianus dixit: Multas mihi per audaciam tuam iniurias infers, ità vt iam tuî ampliùs non miserear. Sanctus autem Patroclus confortatus in Domino, dixit: Miserebitur meî Deus meus, cui seruio à iuuentute mea. Tu autem vanum & superstitiosum hunc honorem tuum, quo tumes, & temporalem atque caducam gloriam, qua ab hominibus honoraris, in puncto temporis perdes. Et væ tibi, cùm veneris ad locum illum, vbì te sempiternus cum diabolo cruciatus expectat.

Traditur in custodiã.

Psal. 118.

Psal. 33.

Prouer. 21. iuxta LXX.

Aurelianus dixit: Ego quid dicas, nescio: Tu autem, velis nolis, in potestate mea eris: nec est qui te eripiat de manibus meis. Beatus Patroclus respondit: Si corpus meum in pote-

potestate habes, animam meam certè lædere non poteris: quia eam in potestate nemo habet, nisi solus Dominus & creator meus, qui nobis hanc securitatem dedit, dicens: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hęc non habent ampliùs quid faciant. Sed illum potiùs timete, qui postquàm occiderit corpus, habet potestatem animã mittere in gehēnam. Aurelianus dixit: Habent potestatem dij nostri, qui vera nobis responsa canunt, & te adhuc viuere permiserunt. Sanctus Patroclus respondit: Qui sunt dij tui? Aurelianus dixit: Apollo optimus & verus deus, Iupiterque summus deus, & Diana, quæ est mater deorum. Beatus Patroclus respondit: Apollo, quem dicis tuum esse deum, audiuimus à maioribus nostris, quòd Admeti regis pecora pauerit, ibique non solùm gregis detrimentum perpessus sit, sed etiam ipsa tela perdiderit. Et Iouem, quem adoras, hominem fuisse nequissimum, raptorem & adulterum, comperimus, qui cum vicinis suis seditiosus semper extitit, ipseque nullius criminis expers, alios secum viuus æquè & mortuus ad scelera traxit. Et cùm ipse simul cum diabolo torqueatur in inferno, non cessat adhuc colligere cōdemnandos. Dianam nanque, quam dicis esse matrem deorum, quis nesciat esse dęmonium? O miseranda dementia hominum, qui vanitates has frustrà colunt, quæ nec sibi, nec alijs prosunt. Aurelianus dixit: Magna patientia mentis meę: iandiù retineor ad auscultandã audaciam tuam. Sed nunc nisi Apollinem, & Iouem, & Dianam matrem deorum adoraueris, diuersis hodiè pœnis te interficiam. Sanctus Patroclus respondit: Execrabilis & quilibet peruersus latro, etsi innocentem aliquem occidere potest, corpus tamen eius deuorare non potest. Tu verò, qui corpus meum occidēdum in potestate te habere iactitas, licèt deuores illud, animæ tamen meæ nocere non poteris.

Luc. *Proscindit falsos deos gentilium.*

Et cùm hoc beatus Patroclus locutus fuisset, Aurelianus Cæsar, furore repletus, talem dedit sententiam: Patroclus obnoxius & detestabilis & reus maiestatis, qui nobis confusionem intulit, & deos nostros iniuriosè fœdauit, gladio feriatur, vt verbositatis eius nequitia conquiescat. Ducite iam illum in locum limosum & palustrem, ibiq; eum decollatũ dimittite, nè saltem corpus eius in arido requiescat. Sic beatus Patroclus traditus carnificibus ad decollandum, exultans ibat cum eis ad ripam Sequanæ. Tunc vir sanctus orauit Dominum, dicēs: Domine Iesu Christe, nè patiaris corpusculum meum in hoc aquoso loco demergi: sed da gloriam nomini tuo, vt magnificetur in conspectu inimicorum tuorum, nè vnquàm dicant in gentibus, Vbi est Deus eorum? Exaudi Domine orationē meã, qui exaudisti Moysen & Aaron orantes pro populo tuo, & diuisisti mare rubrũ, & eduxisti per siccum. Sic ergò Domine permitte mihi transire hoc flumen in nomine tuo. Eripe me de luto, vt non inhæreã: libera me à persequentibus me. Et cùm oràsset sanctus Patroclus, obscurati sunt oculi tenentis eum. Ille verò ingressus flumen, pertransijt, & illæsus exijt in aliam ripã, ità vt genua eius non tangerēt aquã, quę tamen rapax & inundãs erat multùm eodē tempore. Cumq; egressus esset, pergebat in aridum locum, vbi erat mons idolorum, ità cantans & laudans Dominum: Custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberauit eos. Illi verò qui tenuerunt eum, obstupefacti propter metum Cæsaris, dicebant: Quàm magnus est Deus, quem adorat iste? Eccè quomodò liberauit eum. Alij autem dicebant: Non, sed phantasma fuit. Hoc modo altercabantur, & schisma erat inter eos. Illis verò ità contendentibus, adueniens quędam mulier seditiosa & ipsa gentilis, dixit: Hominem Christianum, quem quæritis, vidi nunc in monte vltra flumen, prostratum in terra, & sic orabat Dominum suum.

Sentẽtia in Patroclũ. *Exod. 14.* *Flumen transit illæsus.* *Psal. 96.*

At illi, qui veloces habebant pedes ad effundendum sanguinem innocentem & iustum, cùm hoc audìssent, statìm perrexerunt ad eum. Et cùm peruenissent ad locum, vbi erat prostratus, inuenerunt eum orantem. Tunc vnus ex illis, qui erat prior, ait illi: Tu iam reus es, quia effugisti nos, & eccè es in manibus nostris, & non discedes à nobis, donèc moriaris, aut certè immoles dijs nostris. Beatus Patroclus respondit: Ego dæmones immundos nunquàm adorabo, sed vnum verum Deum, qui est in cælis. Carnifex dixit: Ergò deus noster qualis est? Natus, an factus? Beatus Patroclus dixit: O errorem vanissimum, ô incredulitatem fallaciæ, ô sermonem superstitiosum. De Deo quomodò loquitur homo: Generationem eius quis enarrabit? Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt, quæcunque sunt. Ipse misit pro redemptione generis humani filium suum Dominum Iesum Christum, qui pro nobis sanguinem suum fudit, vt nos

Esa. 53. *Psal. 148.*

de

de interitu & morte liberaret æterna. Tertia post hęc die resurrexit à mortuis: deindè videntibus discipulis suis, ascendit in cælum, & misit illis promissum à se spiritum sanctum. Quod ipse docuit, hoc mundus rectè credit. Qui autem hoc non credit, non videbit vitã, sed ira Dei manet super eum. Siue ergò viuimus, siue morimur, Domini sumus, & dignum est vt pro nomine eius nos patiamur. Quicunq; autem sacrificauerit dęmonibus, cum eisdem mergetur in ignem æternum.

Ro. 1.14.

Loquente hoc beato Patroclo, Elegius furore commotus, dixit: Stringantur pedes eius vinculis, & manus eius catenis, & sic prostratus in terram, gladio feriatur, quia tantas dijs nostris cõtumelias irrogauit. Tunc Patroclus genua flectens in terram, percussus est à carnifice. Qui dum percuteretur, dixit: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. tu enim scis Domine; quòd propter nomen tuum has patior pœnas. Sic gladio percussus atque decollatus est. Caput verò eius longè proiecerũt à corpore, perfusum sanguine. Factum est autem hoc xij. Kalend. Februarij, vj. feria. Post passionem ergò hoc modo cõsummatam, carnifices redeuntes ad Cęsarem, corpus solum sine custodia reliquerunt. Quod audientes duo senes, qui & ipsi eleemosynam à sancto viro, dum adhuc viueret, expectabant, acceperunt corpus eius cum tremore & metu magno, & custodiêrunt illud vsque ad vesperam. Eusebius autem, qui erat archipresbyter in eodem loco, cum Liberio diacono venit nocte sequenti, & accipiens corpus sancti viri, inuoluit illud in linteaminibus, & paucis accensis luminaribus, propter turbam gentilium, sepeliuit eum. Duo autem illi senes, vigilias ducebant ibì solennes ad memoriam martyris, dicentes: Quàm preciosa est in conspectu Domini, mors sanctorum eius? Et alia multa per totam noctem, in laudem Domini & venerationem martyris concinebant. Post non multum temporis persecutio conquieuit. Nam ipse, qui hanc cõcitauerat, Imperator, dum iter faceret denso stipatus agmine, fulminis ante se vehementissimi terrorem sentiẽs, obstupuit: deindè pręmisso hoc infausto omine, in eodem itinere à suis interemptus est: & qui paulò antè putabat se diuini nominis gloriam inter homines extinguere posse, nomen, familiam, vitam, ipsamque salutis spem perdidit, quæ credentes in Christum, nec in morte relinquit. Tunc Eusebius ædificauit super corpus sancti viri, paruam parua facultate ecclesiam, ibique iuxta corpus sanctum, sibi etiam sepulturam poposcerat affuturam, vt cõfessor Domini vicinus esse mereretur sanctissimo martyri. Ex illo tempore continua illic dignè petentibus præstantur beneficia, & optatæ sanitatis remedia. Martyr enim, qui pro testamẽto Dei vitam temporalem amisit, iam cum Domino sine tempore viuit.

Cæditur gladio.

Vigiliæ solennes ad Martyris memoriã.

MARTYRIVM SANCTORVM FRVCTVOSI EPISCOPI, AVGVRII ET EVLOGII DIACONORVM: *quod etiam luculentis versibus conscripsit Prudentius. Quædam ex hac historia ad verbum citat B. Augustinus in Sermone de natali horum martyrum.*

21. IANVAR.

DIE Dominico compræhensus est Fructuosus Episcopus, Augurius & Eulogius Diacones. Reposito autem Fructuoso episcopo in cubiculo suo, direxerunt beneficiarij in domum eius, id est, Aurelius, Festucius, Velius, Pollencus, Donatus & Maximus. Qui cùm sensisset pedibulum ipsorum, confestim surrexit, & prodijt ad eos vbì sedebant in solijs. Cui milites dixerunt: Veni, præses te accersit cum diaconibus tuis. Quibus Fructuosus episcopus dixit: Eamus quò vultis: calceo me. Cui milites dixerunt: Calcea te ad animum tuum. Qui mox vt venerunt, recepti sunt in carcerem. Fructuosus autem certus & gaudens de corona Domini, ad quam vocatus erat, orabat sine cessationę. Erat autem & fraternitas cum ipso refrigerans, vt illos in mente haberet.

Martyres in carcerem truduntur.

Alia verò die baptizauit in carcere fratrẽ nostrum Rogatianũ, & fecerũt in carcere dies sex, & producti sunt duodecimo Calẽdas Februarij, feria sexta, & auditi sunt. Aemilianus

lianus itaque dixit: Fructuosum episcopum, Augurium & Eulogium, meis conspectibus presentare. Ex officio dictum est: Adstant. Aemilianus Fructuoso episcopo dixit: Audîsti quid Imperatores praeceperunt? Fructuosus episcopus dixit: Nescio quid preceperunt. ego Christianus sum. Aemilianus dixit: Preceperunt deos coli. Fructuosus episcopus dixit: Ego vnum Deum colo, qui fecit cęlum & terram, mare & omnia, quae in eis sunt. Aemilianus dixit: Scis esse deos? Fructuosus episcopus dixit: Nescio. Aemilianus dixit: Scies posteà. Fructuosus episcopus respexit ad Dominum, & orare cœpit intra se. Aemilianus dixit: Qui audiuntur, qui timentur, qui adorãtur, si dij non coluntur, nec Imperatorum vultus adorantur? Aemilianus Augurio Diacono dixit: Noli verba Fructuosi imitari. Augurius diaconus dixit: Ego Deum omnipotẽtem colo. Aemilianus Eulogio diacono dixit: Nunquid & tu Fructuosum colis? Eulogius diaconus dixit: Ego Fructuosum non colo, sed ipsum colo, quem & Fructuosus. Aemilianus Fructuoso episcopo dixit: Episcopus es? Fructuosus episcopus dixit: Sum. Aemilianus dixit: Fuisti. Et iussit eos viuos ardere. *Sistuntur iudici.*

Et cùm duceretur Fructuosus episcopus cum diaconibus suis ad amphitheatrum, populus Fructuosum episcopum dolere cœpit, quia magno eum amore prosequebantur nõ tantùm fratres, sed etiã ethnici. Talis enim erat, qualem spiritussanctus beatum Paulum Apostolum, vas electionis & doctorem gentium debere esse declarauit. Propter quod etiam fratres, qui sciebant illum ad tantam gloriam pergere, gaudebant potiùs, quàm dolebant. Cumque multi ex fraterna charitate eis offerrent condimentum, vtì permixtum poculum sumerent, ait: Nondùm est hora soluendi ieiunij. Agebatur enim hora diei quarta. Siquidem in carcere quarta feria stationem solenniter celebrauerunt. Igitur sexta feria laetus atque securus festinabat, vtì cum martyribus & prophetis in paradiso, quem Dominus praeparauit amãtibus se, persolueret stationem. Cumq; ad amphitheatrum peruenissent, statìm ad eum accessit Augustialis nomine, lector eiusdem, flens & deprecãs, vt eum discalcearet. Cui beatus martyr respondit: Missum fac, fili: ego me discalceo, fortis & gaudens & certus de Dominica promissione. Qui cùm se discalceâsset, accessit ad eum commilito frater noster, nomine Felix, & apprehendit dexteram eius, rogans vt suî meminisset. Cui Fructuosus episcopus, cunctis audientibus, clara voce respondit: In mente me habere necessè est ecclesiam catholicam, ab Oriente vsque in Occidentem. *Fructuosus episcopus etiã ethnicis charus.* *Statio solennis in carcere celebrata.*

Igitur in porta amphitheatri cõstitutus, cùm iam propè esset, vt ingrederetur ad coronam immarcescibilem potiùs, quàm ad pœnam, obseruantibus licèt ex officio beneficiarijs, quorũ nomina suprà memorata sunt, ità vt ipsi audirent fratres nostri, monente pariter ac loquẽte spiritu sancto, Fructuosus martyr ait: Non deerit vobis pastor, nec deficere poterit charitas & repromissio Domini tam hîc, quàm in futurum. Hoc enim quod videtis, vnius horae videtur infirmitas. Consolatus igitur fraternitatem, ingressus est ad salutem: digni ipsi martyrio, felices, qui sanctarum scripturarum fructus ex promissione senserunt, similes Ananiae, Azariae & Misaëli: steteruntque, vt etiam in illis tribus diuina miracula cernerentur: sic quidem in igne iam constituti, vt pater non deesset, & filius subueniret, & spiritussanctus in medio ignis ambularet. Cumq; exustae fuissent fasciolae, quibus manus eorum fuerant colligatae, Fructuosus episcopus orationis diuinae & solitae consuetudinis memor, gaudens positis genibus orabat, de resurrectione securus, in signoque trophęi constitutus, Dominum precabatur. Hîc solita Domini non defuêre magnalia, apertumque est cęlum, videntibus Babylone & Mygdonio fratribus. Ex familia autem Aemiliani pręsidis, filia eius dominae suę carnali ostendebat Fructuosum episcopum cum diaconibus, adhuc stipitibus, quibus ligati fuerant, permanẽtibus, in cęlum ascendentes coronatos. Cumque Aemilianum vocarent, dicentes, Veni, & vide quos hodie damnâsti, quẽadmodùm cęlo & spoi suae restituti sunt: Aemilianus veniens, videre eos non fuit dignus. *Ingrediuntur in rogũ sancti martyres.* *Dan. 3.* *Animae eorum in caelos eunt.*

Tunc igitur, velut derelicti sine pastore, tristes fratres solicitudinem sustinebãt, non quòd dolerent Fructuosum, sed potiùs desiderarent. Porrò fidei & agonis memores gaudentesque, superueniente nocte ad amphitheatrum cum vino festinauerunt, vt semiusta corpora extinguerent. Quo facto, cineres eorum collecti sunt, & prout quisque potuit, sibi vendicauit. Sed nec in hoc Domini & Saluatoris nostri defuêre magnalia, vt credentibus fides augeretur, & paruulis ostenderetur exemplum. Oportebat enim *Colliguntur eorũ cineres.*

Fru-

Fructuosum martyrem, quod per misericordiam Dei docendo pręmiserat in Domino & Saluatore nostro, in sua posteà passione & resurrectione carnis comprobare. Igitur post passionem apparuit fratribus, & monuit, vt quod vnusquisque per charitatem de cineribus vsurpauerat, restituerent sine mora, vnoque in loco simul condendos curarent. Aemiliano etiam, qui eos damnauerat, Fructuosus pariter cum diaconibus suis ostendit se in stolis repromissionis, increpās pariter & insultans, nihil illi profuisse, quòd frustrà exustos corpore in terrā crederet redactum iri, quos cerneret gloriosos. O beatos martyres, qui igne probati sunt vt aurum preciosum, vestiti lorica fidei & galea salutis: qui coronati sunt diademate & corona immarcescibili, eô quòd diaboli caput calcauerunt. O beatos martyres, qui meruerunt dignam habitationem in cęlis, ad dexteram stantes Christi, benedicentes Deum patrem & Iesum Christum filium eius. Suscepit autem Dominus martyres suos in pace per bonam confessionem, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Appárent pręsidi, eiq; insultant.

Libet huc adscribere elegantißimos versus Prudentij, quibus ille totam hanc historiam claudit:

O triplex honor, ô triforme culmen,
Quo nostræ caput excitatur vrbis,
Cunctis vrbibus eminens Iberis.
Exultare tribus libet patronis,
Quorum præsidio fouemur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.
Circunstet chorus ex vtroque sexu,
Heros, virgo, puer, senex anicla,
Vestrum psallite ritè Fructuosum.
Laudans Augurium resultet hymnus,
Mistis Eulogium modis coæquans:
Reddamus paribus pares Camœnas.
Hinc aurata sonent in arce tecta,
Blandum littoris extet indè murmur,
Et carmen freta feriata pangant.
Olim tempus erit, ruente mundo,
Cùm te, Tarraco, Fructuosus acri
Soluet supplicio, tegens ab igni.
Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, prosperante Christo
Dulces hendecasyllabos reuoluens.

Nota patrocinium et pręsidium sanctorum.

VITA ET PASSIO S. MEINRADI, EREMITAE ET MARTYRIS, LECTV DIGNA.

21. IANVAR.

DIcturo mihi venerabilis viri Meinradi Eremitæ & martyris passionem & obitum, libet parumpèr reflectere stylum, atque quo tempore, vbì & vndè, quò vel cui traditus primùm ad discendas literas, sub quo abbate monasticam vitā complexus sit, qualiter etiam à fratrum cōuentu discedens, singulare certamen eremi adiêrit, paucis pręmittere. Temporibus Caroli gloriosissimi Imperatoris, qui primus inter Francos Cęsaris nomen accepit, pręditus vir in Alemannia natus est in pago, quem ex villa Sulichgevue vocauit antiquitas. Parentes verò eius ex Alemannis fuerunt, morum nobilitate magìs conspicui, quàm diuitijs perituris. Qui cùm iam eam attigisset ætatem, qua aptari posset literarum studijs, à patre ducitur ad insulam, quam veteres Sindles Augiam vocabant, in qua sanctus Pirminius construxit monasteriū ordinis sancti Benedicti. Huc ergò puer iam dictus à patre ductus, commendatur viro per omnia honestissimo Erlebaldo monacho: qui etiam pręditco puerulo

Meinradi patria.

Institutio.

lo propagine carnali affinis erat. Is cùm infantulum bonæ indolis conspiceret, gratanter nutriendum suscepit, studiosè docuit, atq; cousquè imbuendo perduxit, vt sanctarũ etiam scripturarũ scientiam adeptus videretur. Nam puer à primæua ætate iocos atq; errores, quibus tenerior ætas implicari solet, vitauit, mentemq; occupauit meditandis illis, quę magister docuerat.

Cùm autem vicesimumquintum ætatis annum attingeret, ad diaconatûs officium, & non multò pòst ad gradum presbyterij, faciente eodem magistro suo, sublimatus est. Fuit autem tunc temporis, regnante Ludouico Cæsare, filio Caroli, in ipsa insula abbas, nomine Hatto, vir valdè doctrina & operibus bonis, morumque nobilitate spectabilis, qui & Basileensis ecclesiæ præsul extitit. Quo actuosæ vitæ negocia respuente, atque ad contemplatiuę vitæ pulchritudinem se transferente, prædictus Erlebaldus cum licentia Ludouici Imperatoris electus ab omnibus, prędictæ insulæ fratribus pręficitur, atq; in abbatis officiũ substituitur. Qui hac potestate accepta, Meinrado mox author & suasor fuit, vt regulę iugum susciperet, normamq; monasticę vitæ sectaretur. Consensit ille salubri consilio, & professionem fecit, atq; omni intentione studuit promissa seruare, promptus semper ad obediendum, in ieiunando strictus, in oratione assiduus, in misericordiæ operibus largus, & maximè in humilitate cunctis substratus. His dum polleret moribus, ab abbate mittitur ad cellulam quandam, ad iam dictum monasteriũ pertinentem, iuxta lacum Tigurinũ sitam, quem interfluit Lindemacus fluuius, vt ibidèm scholę præesset, & talentũ, quo ipse ditatus erat, ad lucra Dominica in plurimos dispergeret. Aliquantulum temporis fluxerat, eo in his detento.

Hatto Abbas, & Episcopus Basileensis.

Meinradus fit monachus Augiensis.

Quadam verò die accepit secum nonnullos scholasticos, quos nutrierat, & prædictũ lacum transnauigans, intrauit in eremum, quæ ipsius laci litori adiacet, & vsq; ad Alpes Apenninas tendit, atque ad villam Chama, causa piscationis & loca eremi intuẽdi. Perueniunt itaque ad fluuium quendam, qui in ipsam decurrit solitudinem: ibiq; vir beatus, ad piscandum occupatis comitibus, in consideratione solitudinis solus spatiabatur. Accensus enim erat nimiùm amore solitariæ sedis. Qua consideratione dum mentem diù pasceret, redijt ad socios, inuenitq; non parua pręda piscium oneratos, quos taliter affatur: Gratias largitori, qui nos suis misericorditer ditauit donis. Iam filij, si placet, tempus est proprios inuisere lares. Regrediuntur itaque, & ad villam perueniunt, non longè à litore sitam. Ibì cuiusdam matronæ hospitium intrantes, paululùm quieuerunt, reficientes se cibo & potu. Vir autem Dei cernens matronam timore Dei plenã, & ad obsequendum hospitibus promptissimam, ardorem sui animi occultũ ei aperuit, his verbis incipiens: O chara Christo fœmina, si velles audire, secretum cordis mei tibi manifestarem: sed antequàm id agam, posco, vt verba mea atq; voluntatem occultes, quousquè cernas, si possit opere cõpleri, quod credo me deuota mente concepisse. Habitatione huius eremi vltra omnes diuitias delector, cuperemque iam in ea collocare mansiunculam meam, vt familiariùs possem precibus vacare, si quempiam reperirem, qui necessaria corporis mihi ministrare ob Dei amorẽ vellet. Sed quia adhuc solatio hoc defraudor, posco interìm occultari, quod cupio. Illa autem à Deo inspirata (vt credo) respondit: Secretum nulli, nolente te, reuelabo: nóueris autem, si in cœpto persistere voles, me necessaria tibi propter Deum ministraturam, & quantùm possum, tuo voto satisfacturam. Ille promissis gratias rependens, redijt ad cellam, vndè egressus fuerat: ibiq; ieiunijs & orationibus continuis à Deo poposcit, vt si illi animi sui propositũ non displiceret, illud sua ope confirmare dignaretur.

Feruet amore vitę solitariæ.

Tandèm confortatus diuina inspiratione, reliquit cellam scholamque, cui præerat, & reuisit hospitam suam, explorare volens, vtrùm promissis stare vellet, nec'ne. Quam vt in præbendo solatio promisso perdurare sensit, non longè ab ipsa villa, in qua eadem fœmina commanebat, in eremo sibi habitaculum construxit, atque ibidèm in ieiunijs & orationibus indefessus creatori seruiuit, necessaria præbente ei prædicta matrona, necnon & alijs religiosis viris. Ibì dum per septem annos superni regis militiam exegisset, multitudinem populi ad se venientis ferre non valens, mutauit locum, atq; à prędicti laci litore quatuor millibus distantem reperit inter montes planitiem, accessu valdè difficilem. Ibì adiuuantibus viris religiosis, & maximè quadam abbatissa, Heiluuiga nomine, necessaria voti sui construxit habitacula, atq; in eodem loco, quod reliquũ erat vitę, peregit, maximis sese macerãs ieiunijs, & quantùm humana fragilitas permisit, sine cessatione

Petit eremũ & in ea sibi cõstruit domicilium.

Xx satione

satione orans, atque ea, quę à fidelibus viris vel fœminis mittebantur, cuncta ad se venientibus benignè & comiter impartiens. Accidit autem inter hęc, vt quadam die, eo orante, tanta multitudo dæmonum circa illum vndiquè diffunderetur, vt nec ipsam lucem diei, illis tenebrarum ministris tetram caliginem offundētibus, cernere posset. Qui cùm minis terribilibus & horrore nimio eum fatigarēt, in orationem prostratus, vt res poscebat, omni studio se pio Domino commendabat. Quod cùm diù ageretur, cernit ab Oriente lucem: Quam lucem secutus angelus, ad ipsum, vbi in oratione iacebat, in medio malignorum spirituum peruenit: magna authoritate agmini nefando pręcepit vt discederent, nihilque terroris & tentationis ei vltrà inferre auderent. Discedentibus itaque hostibus, prædictus angelus postquàm amanter eum consolatus est, abscessit atque ab illo die (vt vir venerabilis referebat) nil terroris vltrà à malignis spiritibus sustinuit.

Dæmones ei infesti sunt, sed ab angelis repelluntur.

Accidit etiam posteà, vt quidam frater de monasterio illius eum visitationis gratia adiret. Quem benignè suscipiens cum socijs, qui cum illo venerant, eis cuncta, quæ hospites decebat, quātùm facultas tulit, exhibuit. Cùm verò vespertinum tempus iam venisset, & sidera splendentia suaderent somnos, refecerunt se dulcibus collationum colloquijs, atque post Completorij, vt vocant, preces ierunt dormitum: in loco quidē separato frater, qui venerat: seorsùm etiam comites eius: necnon & ipse venerabilis vir in priuata mansiuncula. Paululùm autem corpusculum reficiēs somno, vir Dei surgit, atq; assuetis incumbit peruigil precibus. Prædictus etiam frater, licèt in strato conquiesceret, penè insomnem duxit noctem. Dum autem curiosè huc atq; illuc verteret oculos, cernit puerum in vestibus albis ab ipso oratorij loco progredientem, miræ pulchritudinis, vt ei visum est, ætatis septem annorum, qui ingreditur ad virum Dei, & cum eo orante orabat, & varia cum eo miscebat colloquia: quæ licèt prędictus frater audiret, sensum tamen eorum, quæ dicebantur, non percipiebat. Qui etiam puer ipsi fratri plenè vigilanti adstitit, atque de quibusdam monuit, quæ omninò frater ille sibi, nè in publicum proferret, interdicta dicebat. Equidem breuitati studens, multa, quę de eo miranda plurimorum narratio certa demonstrat, pertranseo.

Cùm autem in illa eremo vicesimum sextum ageret annum, seruiens Domino in ieiunijs & abstinentia rerum omnium mundi huius, illo inspirante, qui serpentem intrauit, & per os eius protoplastum decepit & de paradiso eiecit, duo scelerati homines causa occidendi eum ad Cellam illius properârunt. Qui cùm venissent ad villam quādam, in Tigurini laci litore sitam, rogauerunt sibi monstrari, quæ pars perua esset ad cellulam eius.

Gen. 3.

Quod cùm monstratum eis fuisset, maturè per noctem surgentes, ingressi sunt monstratum sibi iter, agitante, qui eos impleuerat, teterrimo spiritu. Diù tamen erronei à recto tramite, ducente ad ipsam cellam, tandèm vexati, quò volebant, peruenerunt, maxima iam parte diei elapsa. Ille verò, solitis orationibus incumbens, Missarum deuotè solennia libabat creatori. Priùs autem, quàm in ipsam cellam maligni illi intrâssent, (quorū vnus vocabatur Richardus, eratq; genere Alemannus: alter verò Petrus, Rhetianorum natione procreatus) pulli, quos vir venerabilis eodem in loco nutrierat, eos in proximo venire conspicientes, quasi à vulpe insequente per eremum diffugerūt, clamore insolito & strepitu inaudito syluam, resultante echo, complentes, ità vt etiam ipsi latrones hac de re multùm mirarentur & obstupescerent, atq; ad prodigium hoc pertinere, propriæ mentis decernerēt iudicio. Attamen à cœpto non distracti, aggrediūtur sacellum, in quo vir Dei, vt prędictum est, orationibus Deum sibi placabat profusis, corpusq; Dominicum, vt præscius futurorum, ad viaticum obitûs sui puro corde & deuota mente susceperat. Vt autem sensit adesse peremptores suos, non statim se eis pręsentauit, sed modicum adhuc differens, clausum sacelli ostium non aperuit, vt aliquantispèr in oratione adhuc demorari posset. Strenuè ergò orationem compleuit, capsasq; singulas reliquiarum manu suscipiens & deosculans, commendabat agonem suū Domino & sanctis, quorum reliquias complectebatur reuerenter. Hoc, qui aduenerant, maligni per foramen quoddam parietis eum agentem inspiciebant.

Latrones ad eum accedunt.

Iamq; athleta fortis, Deo confortante, pugnaturus egreditur, pręsentiamq; suā non negat sicarijs illis. Ac primùm salutationis verba ad eos proferēs, pòst intulit: O socij, cur iā serò venistis? Quarè nō maturâstis venire ad audiendā paruitatis meę Missam, vt

pro vobis communem Dominum deprecarer? Sed vel nunc intrate, posciturι, vt placabilem se vobis præstet Deus & sancti eius, ac posteà reuertimini ad me, vt quod donante Deo vobis benedictionis præbere possum, eius amore impertiar: sicq; complete opus, ad quod agendum venistis. Intrantes igitur oratorium, non ad id, quod suadebantur, intenti, sed ad malum ad quod venerant perpetrandum, continuò regrediuntur ad eum. Quibus vir Dei cucullam & tunicam suam dedit, panem insupèr ac potum addidit, dicens: Hæc de manibus meis percipite. Postquàm verò compleueritis id, quod facere constituistis, potestis ex his, quæ adsunt, per vos tollere, quod cupitis. Scio enim, quòd ad occidendum me intrâstis. Sed vnum à vobis exposco beneficium, vt dum præsentis vitæ cursum in me terminaueritis, candelas, quas inspicitis, quas etiam ad hoc ipsum formaui, vnam ad caput meum ardentem, & aliam ad pedes ponatis, & citò posteà ab hoc loco discedatis, nè à superuenientibus, qui me visitare solēt, constringamini, pœnas luituri sceleris vestri. Præsciuit eos venisse ad ipsum occidendū.

Confestim igitur prędictus Richardus pollutis manibus beatū virum medium comprehendit, maceratumq; ieiunijs corpusculū fortiter brachijs strinxit, socioque minaciter iussit, vt sanctum fuste percuteret. Qui cùm diù eum feriendo circa latus & suras, debilitâsset, sancto extendente palmas ad Deum, alter subintulit, dicens: O segnis, cur eum in caput non percutis, vt plagam mortalē accipiat? Quam si tu tardas inferre, ego citissimè illaturus sum. Confestimque fuste apprehenso, ictum librabat in caput vehementissimè. Hoc modo vir sanctus semiuiuus in terrā corruit: & illi continuò in eum irruentes, guttur eius suffocant manibus, donèc exhalaret spiritum. Egrediente autem iam anima, in ipso tractu nouissimæ adspirationis, tantæ suauitatis odor prorediēs totum cellulæ locum haud aliter peruasit & compleuit, quàm si omnium aromatum odoramenta ibì fragrarent. Posteà verò nudauerunt eum veste, qua erat indutus, & portantes eum, posuerunt in lectulo, in quo vir Dei quiescere solebat, & nudo imposuerūt pannum rudem, atque etiam stramenta quædam, & vt viuens rogauerat, candelas sumpserunt, vnam ponentes ad caput, & cum alia currentes ad sacellum, lumen indè allaturi, quod in eodem oratorio iugiter ardebat. Regressi verò ad corpusculum defuncti, inuenerunt clarè ardentem candelam quam posuerant ad caput. Tantus autem eos continuò inuasit timor, vt nihil contingere de rebus ad altaris officia pertinentibus auderent. Vestes verò ac stramenta quædam lectuli eius rapientes, festini eò properârūt, vndè regressi fuerant. Eis autem indè fugientibus, corui, qui more solito ad famulū Dei viuentem venire consueuerant, & annonam de manibus eius accipere, quasi vindicare cupientes extinctum, sequebantur latrones, vocibusque grandisonis replebant syluas, & quàm proximè poterant, capitibus eorum aduolantes, prodebant perpetratum facinus. Non multò pòst maligni illi compręhensi sunt, & quod occultè perpetrauerant, patefactum est scelus, nolente Deo differri tantæ atrocitatis pœnam, quam in sanctum virum exercuerant. A iudicibus enim & populo Christiano sub comite Adelberto lata in eos sententia, viui incensi sunt. Candela autem, quam ad caput viri Dei posuerāt, & quæ cælitùs accensa est, ardebat vsque ad stramenta, quæ imposita fuerant defuncto corpusculo. Quorum etiam partem ipse ignis inuasit, & peruenit vsque ad membra defuncti. Quæ vbì attigit, sicut diuinitùs accensus fuerat, ità Dei nutu extinctus est. Ilicò autem diffamatur cædes eius. Qua comperta, venerabilis Abbas Vualtherus, & fratres ibì degentes, corpus viri Dei ex eremo auferentes, atque ad monasterium Augiæ deferentes, ibì digno condiderunt cum honore.

Vir sanctus à scelestis latronibus interimitur.

Præclarum miraculum

Flammis comburuntur eius percussores.

Trāsfertur corpus ad Augiam.

Passus est autem sanctus martyr duodecimo Calend. Februarij, Anno ab incarnatione Domini octingentesimo sexagesimo, Ludouici regis anno quarto.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM SANCTI APOSTOLI CHRISTI TIMOTHEI,

Authore Simeone Metaphraste.

IANVAR. 22. MAgnum Timotheum tulit quidem Lycaonia, aluit autem & instituit, quę olim inter ciuitates fuit inclyta Lystra: non tantùm sibi placens de vbertate & abundantia rerum necessariarum, quantùm de hac planta longè suauissima, & de ijs, quæ in eo efflorent, virtutis ornamentis, etsi ne puras quidem & synceras generis habuerit radices: sed ex spinis quoquè infidelitatis plurimum habuerit admixtum. Nam erat quidem ei auia Lois, mulier pia, & quæ re vera curam gerebat virtutis: mater Eunica, quæ & Iudęis quidem olim fuerat insita in pietatem, & in integris virtutum hortis re vera floruerat. Pater autem gentilis, & in gentilium rebus maximè insignis, velutì quoddam in frumento lolium, nempe honesto & præclaro Timothei genere, & rosis spina adnatus, & vitio tantùm insignis, quantùm fuit illius filius pietate clarus & virtute incomparabilis.

2. Tim. 1. Genus Timothei.

S. Timotheus adiungit se B. Paulo. Act. 14. Cùm esset autem adhuc infans Timotheus, & à matre Eunica institueretur, gentiliū & Iudæorum errorem simul ex æquo declinauit: & tunc accedit ad Paulum, præclaram Ecclesiæ tubam, simul cum Barnaba Christi discipulo & Apostolo, sicut diuinus Lucas dicit in Actis: cùm is venisset in Lycaoniam, quę est finitima quidem Iconio & Derbæ: ex Pauli verò aduentu magnum erat consecuta miraculum, & claudum ab ipso ortu (O diuinam visitationem, ô admirabile spectaculum) sanum effectum illius præsentia, & pedibus suis absque molestia & securè vtentem. Qui quidem eos, qui erant in ciuitate, in tantam adduxit admirationem, vt esset eis id, quod factum fuerat, supra fidem, & suos deos existimarent forma hominibus assimilatos obire ciuitatem, & eorum esse opus claudi curationem. Postquàm autem, quisnam esset, cognouerunt, & quòd Dei viui esset potiùs Apostolus, & horum qui falsò dicuntur, deorū aduersarius, ad hoc ipsum missus, vt ab eorū errore liberarentur homines, & quòd prædicat Deum, qui non solùm potest corrigere tales corporum mutilationes, sed etiam suscitare mortuos: multi ab errore deficientes, accesserunt ad pietatem. Opus illius miraculi, fuerūt etiam huius admirabilis discipuli & Apostoli parentes, quę magno studio & liberalitate Paulū domi suæ acceperunt: & pietatis quidem lucem ab eo habuerunt, pium autem & Dei amantem Timotheum velutì vicissim reddiderunt, qui erat adhuc iuuenis & tener, & aptus ad suscipienda semina pietatis: quod quidē licet apertiùs discere ex libro Actuum Apost.

Act. 16. Nam cùm Paulus, inquit, obiret Lystram & Derben, erat illic discipulus quidam, nomine Timotheus, filius mulieris Iudeæ fidelis, patris autem gentilis. Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.

Ibidem. Cùm sic ergò Paulo traditus fuisset Timotheus, patri spiritali filius magìs proprius, quàm eius qui erat pater secundùm carnem, & ex ciuitate vnà esset excessurus, ab eo circunciditur propter quosdam Iudæos, quibus plena erat ciuitas, & omnia circuncircà: quoniam omnes sciebant illum esse natum patre gentili. Atq; ciuitates quidē obibat Paulus, seminans prędicationem, veritatemq; annuncians, & omnes spiritu regenerans. Eum autem consequebatur sicut stella solem Timotheus: deductus quidem à parentibus, eorum autem cor non obscurè saucians propter separationem. Quidni enim, cùm essent parentes talis filij, & qui scatebat tam suaui flore virtutis? Ipse verò ex eorum seiunctione nihil visus est affici, sed quodammodò Pauli desiderio contegere suam in parentes affectionem, & ostendere id naturali necessitate longè esse valentius. Hinc in literarum disciplina ab illo instituitur, fitq; ei contubernalis, & omninò simul cum eo viuebat. Deindè eius quoquè Diaconus constituitur, & ad Apostolatum confirmatur, periculorum atque laborum effectus socius, & nihil omninò impeditus ab ętatis teneritudine, quò minùs resisteret laboribus: sed generosam inducens voluntatem, quæ ætate plus poterat: adeò vt boni eius animi & piorum operum testē ipsum

Timotheus ab Apostolis literis imbuitur.

1. Cor. 16. habuerit magistrum, sic dicentem: Videte, nè quis ipsum contemnat. Opus enim Domini operatur, sicut ego.

Cùm

Cùm autem ad tantam peruenisset virtutem, & tantum eis testem adhibuisset, non hîc solùm, sed etiam in multis alijs locis. Nam modò quidem, inquit, scribẽs ad Corinthios Paulus: Misi ad vos Timotheum fratrem meum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriã rediget vias meas in Christo. Et rursùs: Si venerit Timotheus, videte vt sine metu sit apud vos. Modò autẽ ad Philippenses quoquè scribens, adsciscit socium inscriptionis: Paulus & Timotheus serui Iesu Christi. Et deincèps consequenter in epistola: Spero autem in Domino me Timotheum citò ad vos missurum, vt & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. Neminem enim habeo tam vnanimem, qui syncerè pro vobis sit solicitus. His verò congruentia scribit etiam ad Thessalonicenses: Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, eum hîc quoquè honorans societate inscriptionis: Misi ad vos Timotheum fratrem nostrũ & ministrum Dei, & cooperatorem in Euangelio Iesu Christi, ad confirmandos vos & exhortandos pro fide nostra, & nemo moueatur in istis afflictionibus. Et alibi: Probationem autem eius cognoscitis, quòd sicut filius patri, mecum seruijt in Euangelio: illos quoquè assumens, veluti testes virtutis Timothei. Deindè verò etiam ad Colossenses: Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater.

1. Cor. 4. 1. Cor. 16. Phil. 1. & 2. 1. & 2. Th. 1. 1. Thes. 3. Philip. 2. Colos. 1.

Porrò autem cùm à pręceptore tantum ferret testimonium, & modò quidem filius in Domino fidelis & dilectus: modò autem eius frater & Euangelij cooperator vocari dignus haberetur: & susque deque tot & tam magna consequeretur encomia: tamẽ ne sic quidem sibijpsi cõfidere & non timere poterat: sed tam accuratè viuebat, & tam diligenter se exercebat, & tam acriter se affligebat, vt eum etiam exhortaretur præceptor, suadens discipulo, nè aquam ampliùs biberet, sed vino modico vteretur: Propter stomachum tuum, inquit, & frequẽtes tuas infirmitates. Sed quanuis sic laboraret eius corpus continua infirmitate, & haberet deiectam stomachi facultatem, generosus resplendebat animus. Non poterat enim corporis infirmitas deprimere tam generosum animum: sed celeri zeli penna omnem in partem peruolabat, & modò quidẽ Ephesum, modò verò Corinthum illius linguæ Sirenes demulcebant. Macedoniam quoquè sæpè & Italiam & vniuersam terram cum præceptore complectebatur prædicatione. Quid autẽ dixeris, quàm multos cupiditatibus à ratione maximè alienis & absurdis sermẽtes, ab hoc graui liberauit ministerio? Rectè nouit, quod dico, is, qui eius, qui Corinthi est fornicatus, non ignorauit delictum. Erat enim diuinus Timotheus non ad intelligendum solùm acutissimus, sed ad dicendum etiam promptissimus, & ad facundia egregiè vtendum dexterrimus, & in diuinis exponendis iucundissimus, & ad Ecclesiam componendã & custodiendam vel maximè idoneus. Nam & copiosiorẽ consecutus est gratiam, & doctrinæ fontibus vsus est duplicibus: non Pauli solummodò admirabili lyra spiritûs se oblectãs, sed etiam versans cum Iohãne eximiè dilecto discipulo, & ab eo pręfectus administrationi sedis Ephesiorum, cùm ab eo audijsset & didicisset, quę ille rursùs à bono spiritu.

1. Tim. 5. Timotheus versatur cũ Iohanne Apostolo.

Nam cùm Nero, qui malè ad imperium, malè (ô iustitia & Dei tolerantia) accesserat, fini martyrij principes Apostolorũ, Petrum, inquam, & Paulum, subiecisset, & alij, qui cum ipsis erãt, discipuli se aliò cõuertissent, accidit vt hic magnus Euãgelista & Theologus Ephesi consisteret, à tempestate & naufragio eiectus, vt & referunt, quę ab Irenęo Lugdunensi scripta sunt, & fama tradit. Ex discipulis autem ij, qui secuti sunt alios Euangelistas & Apostolos, ea quæ ab illis diuersa lingua composita fuerant, (nondùm enim vnius vocis sermone vsi fuerant) cùm ad Ephesiorum ciuitatem detulissent, ei tradunt. Illum verò, vt etiam videtur Eusebio Pamphili hęc tractanti, aiunt ea quidem, quæ scripta fuerant, admisisse, de eorum veritate ferendo testimonium: animaduertisse autem in eis solam restare narrationem de ijs, quæ in primis & in principio prędicationis à Christo facta fuerant. Et vera quidẽ est oratio. Inuenies enim, si diligenter consideraueris, tres Euangelistas ea solùm conscripsisse, quæ vno anno à Seruatore gesta sunt, postquàm Ioannes Baptista fuit coniectus in carcerem: idque eos rectè significare in principio suę historiæ.

Hist. Eccle. lib. 3. ca. 18.

Nam post ieiunium Christi quadraginta dierum, & eam quæ in ipso fuit tentationem, Matthęus quidẽ significat tempus suę scriptionis, dicens: Cùm autem audiuisset, quòd Iohannes erat traditus, à Iudæa recessit in Galilęam. Lucas quoquè, priusquàm inciperet narrare facta Iesu, similiter ostendit, dicens, quòd adijciens Herodes ijs, quæ fece-

Matth. 4. Luc. 3.

vt sicut eis omnia fuêre communia, mores, disciplina, prædicatio: commune quoquè esset sepulcrum, quoniam eis quoquè est illic quies communis.

Templum autem Iustinianus, cum manu posteà magnificentiori quoquè arte adhibita, splendidè ędificat & transformat, & ei pulchritudinem & magnitudinē, quæ nunc est & cernitur, exhibet: præterquàm mysticam & diuinam mensam. Ab ea enim sola abstinuit, hoc pulchrè & sanctè faciens propter depositionem sacrarum reliquiarum. Quocircà posita est in medio templo vsque in hodiernum diem, cùm mensam ex purissimo argento construxisset, & cum magna sui in Christum amoris significatione, sanctorum Christi Apostolorum sancta corpora recondidisset.

Cùm autem impius Domitianus sceleratissimè quidem imperâsset, miserrimè autem vitam finijsset, Nerua suscipiēs imperium, & statim post ipsnm Traianus quoquè, cùm se & quàm fieri posset clementissimos & æquissimos vellent ostendere, cum multis alijs Euangelistæ quoquè & Theologo dissoluunt exilium. Ille autem cùm Ephesum (ô cum quanto dixerit quis gaudio & honore?) redijsset, & diuinum iam Timotheum ad Iesum, quem desiderabat, excessisse didicisset, & fine martyrij cursum Euangelij obsignâsse, & esse Ecclesiam Præsule defectam inuenisset, eam rursùs suscipit: adeò vt idem & sedem Timotheo præbuerit, & ei successerit. Quæ quidem vtraq; sunt eius zeli in Deum, magniq́ue illius studij & ardoris in pietatem. Qui quidem longo posteà tempore perpetuò curam gessit ecclesię, & veritatis annunciauit prædicationem, ad augmentum pietatis, ad salutem animarum, ad gloriam Domini nostri Iesu: Cum quo Patri vnà cum sancto Spiritu est omnis honor nunc & semper & in secula seculorum, Amen, S. Iohannes redit Ephesum.

MARTYRIVM SANCTI VINCENTII, LEVITAE ET MARTYRIS, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

VIctoriam, quam sanctissimus martyr Vincentius de hoste reportauit, maximè probatā fuisse ex hoc ipso intelligi potest, quòd bonarum rerum inimicus diabolus eorum certaminum, quæ martyr ille sustinuit ac perpessus est, venerandam memoriam silentio interìm obruendam curauit. Sed nos ordine singulas res, vt gestæ sunt, in apertum proferemus, certissimamq́ue earum rerum fidem sequentes, inuiolatam Martyris confessionem, & tolerātem constantiam, vsque ad extremum spiritum seruatam, simulq́ue incredibilem Iudicis immanitatem narrabimus. IANVA. 22.

Is cùm Christianorum vastationem, vt quiuis alius, sitiret, in Hispaniam profectus est, vt illius prouincię administrationem gereret, quę à Romanis Imperatoribus commissa ei fuerat. Erat iudex ille Gręcus, scelere, furore & diaboli peruersitate arteq́ue compositus, & malitię illius minister valdè idoneus: vocabatur autem Datianus. Cùm igitur ad eius regionis vrbem omnium primam venisset, cui nomen erat Augusta, tanquàm lupus quidam vorandi sanguinis multùm appetēs, simplicissimas Christi oues adortus est. Nam etsi earum synceritas, constantia & firmitas Christianæ fidei testimonium præberet, ab illis tamen furorem suum non temperabat: sed cùm esset sacrilegus, & Græcæ superstitionis amantissimus, summam in Christianos acerbitatem exercebat. Itaque cùm magistratum inijsset, se omnia ex animi sententia consecuturum arbitrabatur, si furoris & insaniæ, quæ illum exagitabat, manifesta indicia ostenderet: nefariæ enim crudelitatis, & noui furoris rabie accendebatur. Quamobrem sui spiritûs fœditatem ac vehementiam, quamprimùm potuit, effundere cœpit, Episcopos ac omnes clericos, ac viros sanctos iniqua diaboli tentatione inuadens: quanquàm potiùs factum id fuit, vt qui probati essent, manifesti fierent. Iudex Datianus atrocissimus.

Hæc cùm ità se haberent, Vincentius in Leuitarum ordine constitutus, sub Valerio Episcopo magnæ existimationis & modestiæ viro, animi alacritate multa erectus, ad celeberrima illa & salutaria certamina properabat. Eiusmodi autem tentatio multis quidem videbatur perniciosa, sed non viris Deum verè amantibus: quippe qui futurum Vincentius Leuita.

turum ſperabant, vt tali certamine propoſito beati efficerentur, ſi quidem rectè factis conſecrati, fidei coronam aſſequerentur. Itaque artificioſus ille, & animo ac ſententia multiplex Datianus, exiſtimans fieri poſſe, vt Chriſtiani homines, quos non poterat cruciatibus ad ſententiam ſuam perducere, itineris longitudine, & corporis ærumnis defatigati afflictique, eius voluntati ſe ſubijcerent, mandauit ſanctos viros Valerium Epiſcopum, & Vincentium Diaconum, multis cum iniurijs duci in vnam quandam illius prouinciæ vrbem, Valentiam nomine, quos ſtatim iuſſit in carcere quodam obſcuro & malè olenti concludi, maximiſque cruciatibus affligi, fame, inedia & catenarum anguſtijs, & ferreis quibuſdam ponderibus à collo ad manus vſque protenſis, toto (vt ſummatim dicam) eorum corpore mortiferis calamitatibus afflicto. Sed quanuis tot tantæque calamitates illorum corporibus adhiberentur, omnia tamen viri ſanctiſſimi tormenta, vt res leuiſſimas, perferebant, ad futura illa bona, quibus compenſandi eſſent, animos erectos intentoſque habentes.

Mittitur cum Epiſcopo Valentiam.

Cùm verò peruerſus ille & deprauatæ mentis homo Datianus exiſtimaret, eos viros defatigatione atque ærumnarum iugo nimiùm grauatos eſſe, ac vereretur, nè fortè, ſi eorum res obliuiſceretur, anteà mortem illi obirent, quàm ipſe propriam in illorũ ſanguine fundendo, & membris lacerandis ſæuitiam exerceret, iuſſit illos educi è carcere. Opinabatur enim, eò quòd diuturno carcere vexati, & à lumine communique hominum conſuetudine remoti fuiſſent, nihil virium ampliùs reliquum habere. Nolebat autem illos mori, priuſquàm cruciatibus afflicti eſſent: quandoquidem futurum ſperabat, vt multiplici ac diuturno cruciatu eos flecteret. Cùm igitur viri illi ſancti educti è carcere, ante tribunal iudicis ſtetiſſent corporibus & viribus integriores, adſpectuque ipſo multò hilariores, quàm anteà fuerant, Datianus præſes amens factus, & ſtupore perculſus, atque inſania excæcatus fuit, eorum videlicet, qui à Deo ſeruati fuerant, robur & vires obſtupeſcens.

Nota Dei erga ſuos martyres amorem.

Inſania iudicis.

Cùm verò ab illis ſe vinci non pateretur, & ab impuri ſpiritûs peruerſitate agitaretur, ad carceris cuſtodem conuerſus: Curnam, inquit, cibo & potu homines iſtos recreâſti? Cur ità pingues fieri curâſti? Mox feroci quadam voce fremens, & orationem ſuam ad ſanctiſſimum Epiſcopum conuertens, ait: Quidnam tu de reipſo dicis, Valeri, qui per religionis ſpeciem ac ſimulationem Imperatoribus aduerſaris? Opinabatur enim impius ille, facilè fieri poſſe, vt ſi caput ipſum, hoc eſt, Epiſcopum, abſcinderet, reliqua etiam membra, clerum videlicet & populum, facilimè demoliretur. Sed beniginiſſimus Deus, qui ſuperbos homines ex alto & ſublimi gradu in imum præcipites detrudit, & humiles infimo in loco iacentes in altum extollit, voluït ſuperbum & nefarium illum hominem non ab Epiſcopo, ſed ab inferioris gradûs illius cleri viro ſuperari, vt ſe imbecillum eſſe cognoſceret, neque quicquam ſe contra Epiſcopum facere poſſe, quippe qui à Leuita longè inferiore, tum ordine, tum dignitate, victus proſtratuſque fuiſſet.

Etenim beatus martyr Vincentius ſancto ſpiritu plenus, excitatuſque & victoriæ coronam iamiam comprehenſam habens, dum Epiſcopus Valerius quieto & ſedato animo reſponderet, Vincentius ſic eum allocutus eſt: Curnam, ô pater, ità ſuſurras, vt qui metu detenti ſunt, & contra canem iſtum ſic muſſitas? Clama voce magna, & Chriſti potentiam adiutricem implora, vt huius Tyranni rabies voce libera, & cum authoritate prolata refrenetur, & eius contra ſancta Chriſti myſteria ferocitas comprimatur. Hic enim ille eſt, ô pater, peſtifer ſerpens, qui aduersùs hominis primò formati gloriã, quæ in omnes homines tranſitura erat, inuidia excitatus ſe armauit. Nam cùm ea gloria ipſe frui non poſſet, ſtatim inſatiabili quadam perdendorum hominum cupiditate accenſus eſt, & cõtra illos maximè inuidiam exercuit, quos benignus Deus mori ſempiterna morte prohibuit. Hic ille eſt, quem diuini nominis inuocatione ſæpè ab humanis corporibus nos expulimus. Itaque ſi viribus ſuis confidit, omnes pugnæ machinas in me commoueat: videbit enim me tormentis cruciatum, plùs quàm ſe cruciantem, valere: & quo magìs putabit me afflictũ iri, eo grauiùs ipſe affligetur. Quamobrem omnino gaudeo exultoque, quòd diabolus maximis de rebus cõuincendus ſit.

Inſignis conſtantia Vincentij.

Inuidia diaboli.

Ad hæc ille diaboli miniſter Datianus, aduersùs Chriſti fidem magìs magiſque inflammatus eſt, quippe quòd ſeipſum valdè contemni animaduerteret. Itaque diaboli miniſtros ſic affatus eſt: Abducite hinc Epiſcopum: at iſtum qui ad iudicij & Imperato-

ratorum contumeliam huc venit, ante nos ſiſtite, & ad ipſius durum ac pertinacẽ animum reprimendum tormenta & cruciatus adhibete. Hæc cùm diceret, maxima quæque ſupplicia contra martyrem excogitabat quidem, ſed illud tamẽ ſecũ animo reuoluebat, quòd quicquid, quanuìs aſperum & acerbum inferret, fortis ille martyr pro nihilo facere videretur. Fortaſſe, inquiens, futuræ gloriæ cauſa omnia ſibi perferenda propoſuit. Excogitauit igitur tormentorum machinas diabolus: ſed quas in viros illos iuſtos pœnas ſe illaturum cogitabat, eas ipſe, vt nolebat, paſſurus erat. Sed quídnam ait iniquus ille? Agitè, inquit, ſuſpendite hominem iſtum in ligno, eiuſque membra diſcerpite, ac totum corpus contundite, vt priuſquàm alijs cruciatibus affligatur, ſe laceratum & conſumptum videat.

Datian fu ror in [illegible] in centiu[illegible].

Laceratur corpus S. Vincentij.

Cùm igitur Martyr ipſe multis horis dilaniaretur, ſic eum Datianus alloquebatur: Quid ais, Vincenti? An non vides, quàm miſeris modis corpus tuum miſerabile dilaniatum ſit? Tum illi ſubridens Vincentius: Hoc, inquit, eſt, quod ipſe toto animo expetebam: itaque nemo mihi vnquàm, credas velim, optabilior teipſo fuit, neque animæ meæ beneficium maius contulit: nam licèt hoſtili animo id facias, tamẽ ſummum beneficium in me confers. En vt ad ſublimiora aſſcendo. En vt cæleſtes res attingo. En vt Imperatores tuos magìs contemno. Tu igitur ab iſta tua crudelitate nè deſiſtas: mihi enim eò cumulatiorem victoriam afferes, quò maiora tormenta perferendo, teipſum ſuperabo. Eſto, quæſo, in me magìs magiſque concitatus, & nefarij tui ſpiritûs peruerſitate, quantùm vis, debacchare, nè quo modo gloriam meam imminuas, & noſtris laudibus damnum afferas. En ego Chriſti ſeruus paratus ſum omnia ſuſtinere pro nomine eiuſdem Domini mei Ieſu Chriſti. Quibus autem minis & cruciatibus me vexandum eſſe opinaris, illis tu ipſe acerbiùs vexaberis.

Irridet tyrannum.

His verbis auditis, Datianus furore quodam & rabie inflammatus, & clamores præ inſania tollens, lignis ac virgis carnifices verberabat, quòd ſegnes eſſent in Martyre cruciando, magiſque contra carnifices, quàm contra virum illum ſanctum excandeſcebat, domeſticos & familiares ſuos priùs, quàm martyrem verberans. Cùm autem iudex ipſe in ſuos magìs fureret, tunc athleta Vincentius, (Eius autem nomen, ſi quis Græcè interpretetur, inueniet idem valere, àc ſi Niceten, hoc eſt, Victorem, dicat) in ligno pendens, ſceleratum iudicem ſic affatus eſt: Quid ais, Datiane? En pœnas recipio ab his, qui me cruciant, & tu contra tuos homines vltorem te mihi præbes.

Iudex cædit carnifices.

Hæc cùm Martyr diceret, iudicem ipſum magìs magiſque crucia[illegible] Quamobrem cœpit plùs furere, & clamare, & dentibus fremere, vltra modũ ſe magis quàm Martyrem crucians. Ad hæc carnifices ipſi, cùm in eo lacerando eſſent defatigati, tanquàm exanimati iam torpuerant, eorumque manus, tanquàm mortuæ, circa Martyris latera obriguerant: cumque expalluiſſent, ſudore multo totum eorum corpus irrigabatur: omnibus deniq; membris diſſoluti erant. Itaq; eos videre licebat cruciatibus magìs affectos, quàm Martyrem, ac propemodùm mortuos: quinetiã Datianũ ipſum ore pallido exanimem, trementem, oculis caligantem, & tanquàm morte correptum, atque immobilem factum, rursùs incompoſitum, inſanientem, & cõtra carnifices vociferantem: Quidnam vos agitis? An non mihi notæ ſunt manus veſtræ? Sæpè homicidarum ſæuitiam à vobis proſtratam cognoui. Frequenter latronum & parricidarum ferocitatem manibus veſtris expugnâſtis, & veneficorum arcana, in intimo eorũ corde latentia, ſæpenumerò extraxiſtis: quique nefariè intemperantiam ſuam effuderunt, eorum inteſtina dilaniâſtis: atque (vt ſummatìm dicam) quisnam ità inexpugnabilis fuit, qui cùm in manus veſtras inciderit, non facilè interfectus fuerit? Quid igitur eſt, milites mei, quòd hominem iſtum ſceleſtum, magna cum temeritate Imperatores noſtros contemnentem, reprimere non poſſumus? Saltem nos moueat dedecus & turpitudo, nè quid grauius dicam. Alios negantes crimina, & mortem ipſam irridentes, nondùm morte illata, perterrefecimus, & iſtius debacchantis, atq; Imperatores ipſos, leges & deorum iura reprobantis, linguam procacem continere non poſſumus?

Inſania iu[illegible] dicem exagitat.

Ad hæc hilari vultu beatus Vincentius ſubridens, reſpondit: Hac in re diuinum illud oraculum impletur: Videntes non vident, & audientes non audiunt. Túne omnium hominum crudeliſſime Tyranne, cogis me illum Deum negare, quẽ vniuerſarum rerum opificem, ac Saluatorem eſſe teſtor? Hunc ego verum Deum eſſe confiteor. Atquì meritò cruciatibus afficiendus eſſem, ſi vanum aliquid, aut falſum dixiſſem, ſi Impera-

Eſa. 6. Matt. 13.

S. Martyr verberat lingua ſua tyrannum.

titer perferens, robuſtior efficiebatur, idq; nō immeritò: diuino enim præſidio, quod humana cogitatione comprehendi non poteſt, vndiquè cōmuniebatur. Datianus verò inſania multa & furore agitatus, pergebat illam tormentorum copiam inferre, nimirùm expectans contrariam martyris confeſſionem audire.

Intereà cohors militaris, conſtantia martyris perculſa, retulit Datiano carnifices ipſos defatigatos eſſe, & in tormentis infligendis ad extremum ſpiritū redactos: athletam verò illum multiplicem tormentorum copiam, ac certamen egregiè ſuperâſſe. Tunc Datianus ſpe deceptus, & tenebris mentis oppreſſus: Heu, inquit, victi ſumus: ſed quāuis tam multis cruciatibus eius mens victa non ſit, cùm fortiter corpus ipſius flammas pertulerit, nihilominùs tamen demus operam, vt eius animus talibus crucietur pœnis, quibus nullum remedium adhiberi poſſit. Exquirite igitur locum omni ex parte obſcurum ac tenebricoſum, vt ſempiterna quadam nocte puniatur. Locum verò illum, in quo eius corpus conſtituendum eſt, teſtis fractis ſternite, ex vtraque parte acutiſſimis, & aculeatos angulos habentibus, vt compungatur, & in quācunque partem latera ſua conuerterit, dilaceretur. Poſt hęc, vt membrum nullum remiſſionem habeat aut recreationem, ſed totum eius corpus aſſidua tormentorum renouatione affligatur, ſuper huiuſmodi teſtas hominem iſtum proſternētes pertrahite, vt membratim variè laceretur, & animam ac ſpiritum emittat is, qui contra noſtros Imperatores certamen ſuſcepit. Deniquè concludite ipſum in loco illo tenebricoſo, & illic derelinquite, vt ne minimam quidem lucis partem oculis ſuis adſpiciat, neque quiſquam illuc accedat, omniſque conſolationis ratio ac ſpes ab eo remoueatur. Ianuas ipſas vndiq; claudite, & vectibus eas communite: hocque diligenter curate, vt, quamprimùm animam efflauerit, mihi referatis. *Carnifices cruciando defatigantur.*

His ità factis, vt nefario impij Datiani edicto præſcriptum fuerat, & eo in loco martyre incluſo, aduentante nocte, ſtatìm cuſtodes ipſi alto ſopore oppreſſi ſunt. Itaque quod Datianus contra ſanctum martyrem excogitauerat, id ipſum in ſanctiſſimi viri iucunditatem ac gloriam conuerſum fuit. Terribilis enim & illuſtris angelorum cohors illuc acceſſit, athletam curans, & à languoribus eripiens ac recreans, ità vt locus ille obſcurus, & nocturnæ tenebræ nouo quodam & admirando lumine illuſtratæ ſint. Repentè igitur cuſtodes experrecti, exiſtimabant martyrem ipſum è carcere aufugiſſe. Itaque illis valdè perturbatis ac metuentibus, dixit vir ſanctiſſimus: Nolite, quæſo, milites, turbari, neque clamare, aut metu aliquo affici: nūquàm enim ego aufugerem, neque repoſitas mihi coronas amitterem. Sed quàm celerrimè poteſtis, huc introite, & videte ſeruum Dei per angelicum miniſterium admirabili quadam conſolatione recreatum, vt quo loco vos obſcuriſſimas tenebras reliquiſtis, illic cæleſte lumen adſpicientes, gaudeatis. *Includitur in carcerem obſcuriſſimum.* *Viſitatur ab angelis.*

His verbis athleta ille vſus eſt. Poſteà verò, quàm Datiani ſatellites ingreſſi ſunt, eos adhortatus: Abite, inquit, & domino veſtro renunciate, quali & quanta luce ego hîc perfruar. Itaque ſi quid poteſt, acerbius excogitet, & ad meas laudes illud accumulet. Cùm igitur cuſtodes omnia, quæ in carcere viderant, Datiano retuliſſent, repentè ille exanimatus expalluit, & ſecum peſſimè agi animaduertit: quandoquidem martyris lacerationes & vulnera in eius ipſius ignominiam ac dedecus conuertebantur. Quamobrem acerbitate quidem magna contra Chriſti athletam Vincentiū commouebatur, ſed mitiùs tamen ſe gerere ſimulabat. Itaque dicebat: Quid eſt, quòd ampliùs pugnemus, cùm maximè ab hoc homine victi ſimus? Geſtetur igitur in lecto aliquo, & ſtragulis delicatiſſimis: non enim patiar, vt in cruciatibus moriatur. Tollant ipſum in lecto poſitum homines aliquot hilares & exultantes. Sint & alij, qui eius veſtigia & dilaniatum corpus totum exoſculentur: quinetiam ſanguinem ex vulneribus defluentem colligentes, ad ſuæ valetudinis recuperationem illum adhibeant. Talium virorum ſatellitio vtatur probatiſſimus Chriſti miniſter Vincentius: dignus certè, qui ab amicis etiam colatur, non ſolùm ab inimicis & Chriſtianis obſeruetur. *O ſatanæ verſutiam.*

Hæc verſutæ mentis homo Datianus faciebat, multùm animo perplexus: quippe qui modò infirmitatem ſuam confitebatur, modò glorioſi martyris Vincentij tolerantiam ac fortitudinem laudibus extollebat. Quandiù verò doloſo animo talia machinabatur, prouidit Deus, cuius bonitas omni ex parte perfecta eſt, vt Tyrannus ille omni ſpe deceptus ſuperaretur. Ipſius enim martyris animam victricem, ex caduco & fragili *Moritur fortiſſimus Chriſti miles.*

fragili corporis tabernaculo ad cælestem regionem traduxit. Qua re diabolus valdè confusus fuit. Equidem non temerè factum arbitror, vt sanctissimus vir eo tempore mortem obiret, quo Datianus ipse curatione illa, vel insidijs potiùs martyrem aggredi volebat. Dicturus enim fuisset, eius cura & studio athletam Vincentium seruatum esse. Cùm igitur Victorem martyrem obijsse Datianus accepisset, cœpit vltra modum insanire, & ait: Si viuum hominem istum superare non potui, saltem mortuum superabo. Non ampliùs superest in eo spiritus, qui mihi aduersetur, neque hominis mortui membra mecum ampliùs pugnare poteruut. Proijciatur igitur in campũ eius cadauer, neque arborum folijs, aut alia re contegatur: sed feris & volucribus in escam propositum sit. Quicquid enim contra mortuum istum efficere potero, non omittam, vt careat funere ac sepultura.

Itaque preciosissimæ martyris reliquiæ nefario Tyranni edicto proiectæ sunt, illis assidente, easque custodiente carnifice, pessimiq; illius Datiani amicis quibusdam. Nemo autem Christianorum religiosi martyris corpus à Tyranno petere audebat, vt scilicet optabilem illum martyrem secum habere posset. Coruus autem quidam, ales, inquam, ille ignauissimus & maximè segnis, è propinquo loco aduolauit, & sanctum illud corpus custodire cœpit: qui nigris pennis & colore atro, tanquàm pulla quadam veste indutus, quodammodò luctum præ se ferebat, aliasque volucres grãdiores, volatu magno illuc irruentes, impigrè persequens, è loco illo facilè abigebat. Quinimmò lupum quendam repentino cursu eò venientem ità repulit, vt ille terga vertens, non corui quidem impetum, sed iacentis illius sancti corporis adspectum extimescere præ se tulerit, ac stupore perculsus, repentè subterfugerit. Equidem feram illam Angelica præsentia perterrefactam illinc aufugisse arbitror. Vetere historia nobis traditum est, beatum Eliam Israëlitarum impietatem fugientem, cum desertis locis & speluncis prauam eorum hominum, qui tunc erant, consuetudinem permutâsse, eoque tempore quotidiè manè ac vesperì prophetam illum à coruo sibi oblatum cibum accepisse. Et nunc igitur diuino iussu, quemadmodùm & olim, coruus excitatus, Vincentio martyri congruentem operam curamque adhibebat.

Coruus tuetur corpus exanime.

3. Reg. 17.

Quo miraculo perculsus Datianus, clamare cœpit: Heu quidnam hoc est? Ne mortuum quidem hominem istum superare possumus. Quinimmò quô maiore acerbitate in eum vtimur, eô efficitur gloriosior. Quoniam igitur fieri non potuit, vt in terris consumeretur, in altum mare demergatur, vt huius victoriæ magnificentiam mare ipsum obruat, nè quotidiè omnibus ridiculus fiam. Deijciatur autẽ, quemadmodùm parricidæ solent, in vtre ex bouis pelle confecto inclusum, saxisque magnis illigatum, eius cadauer in altum mare demergatur: cumque nautæ ipsi multum maris spatiũ tranârint, in vndas profundissimas istius hominis cadauer deijciant, vt si quod Vincentij membrum reliquum est, illud pisces consumant & deuorent. Itaque preciosæ martyris reliquiæ, sicut Datianus iusserat, conclusæ sunt.

Cùm verò athletę & martyris corpus ità conclusum fuisset, mox venit cum nautis homo quidam, Eumorphius nomine, pessimis moribus, & animo sacrilego, qui promiserat Tyranno illi nautas se adhibiturum, qui ad execrabile scelus committendum idonei, eius volũtati facilè obtemperaturi essent. Itaque nautæ illi preciosissimas Vincentij martyris reliquias in scapham coniecerũt, & eousquè in altum mare nauigârũt, vt litora & montes oculorum aciẽ fugerent: cumque id facere vellent, quod iussi fuerant, sanctas reliquias in mare proiecerunt, & hilari vultu ad Datianum reuertebantur, quasi læti illius nuncij præmium relaturi essent, impijs & incompositis vocibus atque irrisionibus vtentes, exultantesque, eô quòd Vincentij corpus perditum fuisset. Sed priusquàm in aridam terram reuersi essent, qui Martyris corpus in mare proiecerant, illud ipsum, quod proiectum fuerat, Christi manu ad terrã appulsum fuit, quodq; arbitrabantur in altum & immensum pelagus demersum fuisse, illud cùm ante oculos suos expositum vidissent, quasi debitum sepulcri honorem postularet, stupore & metu correpti, illis ipsis reliquijs derelictis, abiêrunt.

Iactatur corpus in mare, sed mox enatat.

Iam verò sanctus martyr Vincentius viro cuidam in somnis reliquias suas ex alto mari in terram expositas esse significauit: quinetiam locum, in quo reliquię ipsæ positæ erant, eidem patefecit. Quoniam verò Præsidem timens vir ille, ad martyris reliquias inquirendas segnem & parùm alacrem se præbuit, ille ipse martyr in somnis apparuit

paruit fœminæ cuidam viduæ, quæ vt ætate prouecta, ità morum sanctitate prędita erat. Illam cùm similiter admonuisset, eidem signa quædam eius loci patefecit, in quo Ia-ctum illud corpus iacéret, quòd videlicet lateret sub arena, quam lenis & trãquilla vn-da in reliquias illas sanctas sic infuderat, quasi arena ipsa martyris sepulturę deseruiret.

Sepultus igitur fuit generosus Christi athleta primùm in litore sub arena. Mox anus illa, fœmina valdè religiosa & vidua, quam supradiximus, perlustrabat litora, inquirẽs signa illa, quæ in somnis ei patefacta fuerant: cumque inuenisset, quod quærebat, & martyris reliquias in ædem illis dignam tulisset, eas sanctè ac religiosè condidit. Itaq; sumptuosis exequijs adhibitis, sacræ illæ reliquiæ Deo ipsi dicatæ sunt in illius templi ara, quod sancti martyris Vincentij appellatum fuit. Hæc est sanctissima martyris confessio, hæc illius certamina, qui martyrium suum compleuit in gloriam Christi Dei nostri, nunc & in secula, Amen. *Conditur sacrum corpus.*

VITA ET MARTYRIVM SANCTI PATRIS NOSTRI ANASTASII PERSAE, AVTHORE SIMEONE

Metaphraste. Testatur verò etiam Beda in fine historiæ Anglorum, se librum vitæ & paßionis S. Anastasij malè de Græco translatum, & peiùs à quodam imperito emendatum, ad sensum, prout potuit, correxisse.

CVM magna ciuitas Hierosolymorum capta fuisset à rege Persarum, & sacra illa loca, quæ mei Christi vidêre conuersationem, & cruci affixionem, & resurrectionem, Medorum lanceæ & igni ijs, quos ipse nouit, modis essent tradita, & multa alia capta sunt cum ciuitate, & salutis quoquè nostræ trophæum, mortis solutio, peccati internecio: lignum, inquam, viuificæ crucis, illinc trãslatum est in Persidem: quod quidem mihi videtur diuinioris esse gratiæ, & eius, qui est crucifixus, solius dispensationis, quæ sæpè nouit etiam per aduersarios ea contexere, quæ sunt meliora & vtiliora. Postquàm enim salutaris crux Domini hostilibus capta fuit manibus, & in Persidem, vt diximus, in ea captiuitate captiua abducta est à Barbaris, imitatur eum, qui in ea fuit affixus, Christum: vel potiùs ipsa Persicã euertit & spoliat falsam religionem, & quę se dignæ erant, captiuas abducit animas, verè laudabili & longè pulcherrima captiuitate: aut, vt magìs propriè dicam, à captiuitate reuocat, & eis rursùs primam restituit libertatẽ. Simulàc enim ingreditur Persidem, eam statìm totam illustrans radijs suæ gratiæ, ferit quidem animas infidelium, non secùs àc sol, qui laborantem oculum ingreditur: fideles autem non secùs àc fulgur quoddam apparens in tenebris, reuocat. Ex quibus fuit vnus is, qui nobis nũc est propositus Anastasius, & si nondùm quidem cultu, sed iam moribus & instituto: qui processit quidem è vico, qui vocabatur Rasnuni: est verò regionis Razech, quæ sita est in Perside. Erat autem nomen eius moribus conueniens, & ex re ipsa magìs cognitum. Is enim vocabatur Magundat. Erat enim illius Bau filius, qui erat in re magica præstantissimus & eruditissimus. Qui cùm præesset communi ludo literario, & multos haberet adolescentes ad eum ventitantes, captos amore præstigiarum, & cùm in hoc solùm omne suum studium poneret, nempe in rei magicæ exercitatione, in filio maximè arte vtitur, & rem magicam eum tam diligenter docet, vt in eius cognitione patri nihil esset reliquum, quod non notum quoquè esset filio. *IANVA. 22.* *Crux sancta in Persidem transلata.* *Patria Anastasij.* *Parens.*

Cùm adolescentiæ autem ætatem iam attingeret, & rex Chosroë nouum exercitũ in Perside colligeret, ipse quoquè cum alijs refertur in numerum tyronum. Quoniam verò venerãda crux Domini totam agitabat & perturbabat Persidem, infidelibus quidem horrorem & terrorem incutiens, fidelibus autem suauiter admodùm & placidè illucescens: de ea quidẽ fama quędam per omnes peruadebat, fama, inquam, quę paulò crassiùs & indoctiùs prędicabat, Christianorum Deum adesse Persis. Ad quam hic adolescens repentè fuit accensus animo. Iam enim occultè eum tangebat ille ignis, *Vide efficaciam crucis Christi.*

m Christus venit iacere super terram: qui quidem nō sinebat quiescere pulchram adolescentiam, sed statim omnes obibat partes, de eo sciscitans quàm vehementer poterat & diligentissimè. Cùm audiret autem ab omnibus, eam esse crucem, in Christus Dei filius, qui à Christianis adoratur, fuit crucifixus, veluti ignem igni adt, & quæstioni coniunxit quæstionem, & ex responsione accepit occasionem alteinterrogationis, & multò magis sitiebat discere, quemadmodùm ex cælo quidem cenderit, cùm sit Deus: & quemadmodùm etiam factus sit homo, & cur etiam sit rucem condemnatus, & à quibus, & an sit ad cælum reuersus, vndè descenderat. m autem ei à pijs annunciaretur carnis susceptę diuini consilij mysteriū, aures quin pietatis semina lubenter suscipiebant: anima verò producebat sensìm spicam fi, & ei desiderium paulatìm innascebatur, subibatque æmulatio eius perpessionum: c cùm in eius anima aucta & amplificata essent, eum informant & instituunt ad optimum vitæ genus, clarumque & insignem testem, Martyrem, inquam, efficiunt, vt iam procedens declarabit oratio. Erat enim ei quidam frater genere & commilito: ambo autem relati in numerum exercitûs Sain, veneruntque vsque ad inclytā Chalcedonē. Cùm autem diuinus Heraclius irruptione facta in Persidem, contra Sain retraxisset, rursùs Persa reditum aggressus est, & in suam regionem vehementi studio est reuersus. Exercitum autem Persicum relinquit Anastasius, & refertur in alium multò meliorem & diuiniorem. Relinquit verò suum fratrē & commilitonem, vt ei placeret qui exercitum collegerat, & eum solum posset semper sequi, & conserere manus cum solis eius hostibus.

Heraclius inuadit Persas.

Et primùm quidem cùm venisset Hierapolim, diuertit ad quendam Persam Christianum, arte argenti conflatorem: & cùm artem conflandi argenti exercuisset, manus quidem habebat intentas operi, animus autem semper & cogitatio in Dei amore versabatur & alebatur: cumque sibi adhuc magìs accendebat, & ab ipso rursùs inflammabatur vehementiùs. Quamobrem eum rogabat ille beatus, vt diuinum baptismum consequeretur, & omninò à prioribus sordibus expurgaretur, & ab illa labe præstigiarum: vt non solùm voluntate & electione, sed anima quoquè & corpore esset purgatus, & fieret Christi partis, quam desiderabat, illius signatus signaculo. Cùm ille autem ex Persis timeret periculum, & ideò morando rem differret in futurum, interìm quidem ad diuina templa aditione magnum suum solabatur desiderium, & cum argenti conflatore, ad ipsa adeunte, ipse quoquè simul adibat, & cum orante simul orabat, & cùm sanctorum miracula & certamina videret descripta in parietibus, de ijs admodùm diligenter rogabat. Cùm verò audiuisset, qualis eis vita, mores, virtus, & qualia propter Christum certamina, & qualem apud ipsum rursùs fiduciam eis liceret consequi, non poterat ampliùs continere id, quod eius parturiebat animus: sed statuit proficisci Hierosolyma, & baptismum illic consequi. Cùm ergò in sanctam peruenisset ciuitatem, & accessisset in domum cuiusdam, qui ipse quoquè argenti conflandi exercebat artem, ei aperit causam sui aduentûs, nempe quòd vellet traduci ad pietatem & verum Dei cultum, & ad Christum adduci per baptismum. Ille autem eum adducit ad Eliam, sanctæ resurrectionis sanctissimum presbyterum: qui cùm supinis, vt dicitur, manibus iuuenem accepisset, de eo refert ad Modestum, qui sedi præerat Apostolicæ: & sic diuinum baptismum assequitur, & venerandæ crucis verè pulcher fructus ostēditur, & Anastasius nomine transmutato appellatur, sumpta denominatione à reuocatione & ad meliora mutatione à priori infidelitate & præstigijs. Vnà autem cum eo baptizatur quoquè quidam alius, qui erat eiusdem etiam patriæ & regionis, cuius Anastasius: qui fuit eius quoquè socius in ferendo pro Christo martyrio, & easdem est Edessæ coronas consecutus.

ἀργυροχόπος

Picturarum sacrarū antiquitas.

Anastasius baptizatur.

Cùm autem mansisset Anastasius octoginta dies apud presbyterum, quibus non licet egredi eos, qui modò fuêre illuminati, rogauit eum diuinus Elias, quidnam de se deincèps velit. Ille autem rogauit, vt habitum consequeretur monasticum. Cùm verò ad hoc quoquè annuisset presbyter, (iam enim veluti ex quadam pellucida veste, & ex decoro habitu & statu ostendebatur nobilitas animæ, & quali virtute futurus esset Anastasius: & ideò ipse facilè cessit eius precibus) venit cum eo post diuini mysterij celebrationem ad monasterium sancti Anastasij, vt eius quoquè fieret mansionis particeps, cuius futurus erat virtutis socius, sicut etiam nominis. Atque monasterium qui-

Fit monachus.

quidem ad quartum lapidem erat remotum à sancta ciuitate: ei autem præerat Iustinus, vir & alioquì clarus, & boni spiritûs varijs donis ornatus. Quem cùm simul cum multis quoquè alijs rogâsset presbyter, in monasterium admissus est Anastasius, anno decimo imperij Heraclij illius egregij & fidelis. Tradit verò Iustinus Anastasium vni ex suis discipulis, viro valdè prudenti & virtutis amanti. Qui cùm eum & Græcas docuisset literas & psalterium, eiusque institutionem animaduertisset iam rectè se habere ad vitam monasticam, tonsis statim eius capillis, & in eo factis omnibus, quæ lex postulat, eum habitu induit monastico, & ex habitu hoc facit Anastasium, quod priùs re erat & moribus: vel potiùs moribus conuenientem & cognatum tradit habitum, & in eum deincèps erat affectus, vt in filium è suis genitum visceribus. Adeò pulchra res est virtus, vt quæ cum alijs & virtutis studiosos in amore coniungere, & tantam possit ingenerare beneuolentiam, quantam nulla omninò alia cognatio. *Tondetur & induit habitũ monasticum.*

Ex illo tempore apud monasterium vitam cum conuentu egit Anastasius. Porrò autem ei quoquè fuerunt diuersa credita ministeria: nec erat solùm in eis vtilissimus, sed etiam in actione virtutis diligentissimus. Nam cùm & culinæ & horti ministerio suam daret operam, & rectè se gereret in labore manuum, à fratrum synaxi nunquàm aberat, & ante alios sacrorum mysteriorum celebrationi intererat. In diuinarum autem scripturarum lectione, & maximè vitæ sanctorum Patrum, totus erat affixus, & aures, vt dicitur, arrigebat ad audiendum, eratque mente vigilans, & omnia memoria colligebat: vt etiamsi quid diceretur, quod ingenij eius captum superaret, non negligeret, neque lucrum per socordiam amitteret: sed potiùs accederet ad fratres, qui eum doctrina superabant, & qui possent talia explanare, & lubenter cum eo inquirere, & sic meditando venari, quidquid eum latebat. Cùm autem apud se legeret victorias insignium Martyrum, trophæa & certamina, libros asspergebat lachrymis, significans suum in patiendo consensum, seque cum eis molestia affici & zeli esse socium: & beatos quidem sanctos pronunciabat propter finem: mirabatur verò eorum tolerantiam. Deindè id, quod erat ei ab initio congenitum, desiderium martyrij & zelum ardentiorem efficiebat, vt qui accenderetur sua cum prioribus conuersatione, & orabat, vt ipse quoquè tales pro Christo subiret perpessiones. Quocirca nulli rei alteri sibi vacandum esse censebat, nisì soli eorum lectioni. Cùm ergò septem annos in monasterio transegisset Anastasius, videre eius in virtute augmentum non ferens pater inuidiæ, sed tantum & tam constantem ardentemque eius impetum & studium volens omni ratione retardare, ei paternam doctrinam reuocauit in memoriam, & fœtida illa verba præstigiarum, & eiusmodi insultibus eius animæ turrim conabatur labefactare. Is autem illius non ignorans insidias, aduersùs eum supernum inuocat auxiliũ turrem fortitudinis, vt dicam cum diuino Dauide, à facie inimici. Deindè etiam cum calidis lachrymis magistro significat maligni iniuriam & petulãtiam. Ille verò cùm ex eo, quod esset passus, posset etiam tutò docere, vbì pulcherrima ei dedisset monita, & deindè etiam fudisset preces in toto conuentu fratrum, & rogâsset pro discipulo, liberauit eum à graui illa impulsione. *Vita eius in monasterio.* *Infestas patitur dæmonis tentationes.* *Psal. 60.*

Fit autem aliud quoquè dignum, quod mandetur memoriæ & scriptioni. Noctù dormienti Anastasio in somnis ei tale quid apparet. Videbatur montem quendam excelsum asscendisse, ad eum autem accessisse quispiam porrigẽs vini poculum, auro ornatum & gemmis, & dixisse: Accipe, bibe. cumque id accepisset, statim bibisse. Potus autem eius animæ latenter instillauit dulcedinem, adeò vt vel in somnis intelligeret Anastasius, somnum significare desideratum à se finem martyrij. E somno itaque protinùs excitatus, alacris & lætus venit ad ecclesiam, vt qui ea, quæ sperabantur, haberet in manibus. Iam enim vocabat tempus congregationem pro dicendis hymnis nocturnis, & celebrando venerabili festo Christi resurrectionis. erat enim dies Dominicus, primus omnium & maximus. Cùm sic ergò venisset ad congregationẽ, & suum accepisset magistrum, & solus cum ipso esset ingressus in id, quod dicitur Diaconicũ, procidit ad eius pedes, profusis eos lachrymis irrigans, & eum rogans in contritione cordis, vt pro ipso communem omnium rogaret Dominum, vt qui esset propediem ad illum recessurus. Deindè etiam ea loquitur, quę dici solent ab exeuntibus & ijs, qui peregrè proficiscuntur: Scio, dicens, sancte pater, quòd pro me misero labores sustinuisti, & quòd sæpè & in multis molestia affeci tua in me paterna & amantia visce- *Visio eius.* *Festum resurrectionis Dominicę.*

 ra,

expectatione. Cùm autem iam redijsset Marzabanas ex peregrinatione, (neque enim tunc erat Cæsareæ) & de Anastasio significâsset Sellarius, vinctus statìm adducitur martyr in prætorium. Interìm verò dum Marzabanas erat in aliquibus alijs curis occupatus, agnoscit aliquis ex pijs Anastasium, qui eum in venerando templo Deiparæ adspexerat. Cùm ergò sic eum agnouisset in prætorio, & cum interrogâsset, quanam de causa illic adesset, eius scopum & institutum laudans, & eum eo nomine beatum pronuncians, eius promptum & alacrem animum magìs confirmat in rebus grauibus & asperis, vt neque propter Christum timeret vincula, nec tormenta, nec mortem: sed Marzabanæ responderet strenuè & iuueniliter. Certè etiam cùm fuit ad Tyrannum introductus, nec genu quidem flexit, vt semper mos est Persis adorationem reddere maioribus: sed generosum, & qui in seruitutem redigi non poterat, animum per externa significabat.

Templum Deiparæ.

Sistitur Marzabanę

Cùm ergò fixis oculis eum satis esset intuitus Marzabanas, partìm quidem, vt constanti adspectu ei terrorem incuteret, partìm autem, vt eum consideraret diligentiùs, rogauit eum quisnam esset & cuiàs. Ille verò, Verus sum Christianus, respondit. Quòd si velis etiam scire, cuiâs sim, Sum quidem Persa genere, ex regione Razech, vico autem Rasnuni: qui ipse quoq; fui aliquando Caballarius, & in rebus magicis exercitatus: cumq; sic essem minister tenebrarũ, potui, vt vides, transire ad lucem è tenebris, & discere veritatem. Marzabanas autem cùm nōdùm fecisset periculum, quàm esset generosus athleta: sed putaret rem esse facilem & expeditam, eum à sua traducere sententia, cœpit illius mentem non secùs àc parui alicuius pueri paruis tentare promissionibus, ille verè parui & abiecti animi: Desiste, dicens, ab hoc errore ad patriam religionem. Si enim sic feceris, dabo tibi equos & nummos, & multa alia bona. Martyr autem cælum intuens, Absit, inquit, rex Christe, vt beatam tuam fallam confessionem. Propter quæ eum tanquàm volens pudore afficere Marzabanas, Quid autem, Placet'ne tibi, inquit, hoc habitu indui, quo nunc es indutus? Ille verò, Non minoris, respondit, eum facio, quàm tu hanc tuam dignitatem. Quāobrem ille ira commotus, Certè tu, inquit, vteris cohabitãte dæmone, neque aliud per teipsum loqueris, quàm quod ipse tibi suggesserit. Ad ea martyr: Quando erã, inquit, in errore, malè honorans impietatem, aut potiùs ab illa affectus ignominia, tunc grauis dæmon mecum cohabitabat. Nunc habeo ipsum Christum cohabitantem, qui tuos expellit dæmones. Cùm autem adiecisset Marzabanas, Quid ergò, Non times, inquit, nè hæc ad regem referantur, ille verò te acerbè cruci affigat? Quomodò, inquit, hominem timuerim, qui est patibilis & in quem cadit interitus? Nam & si corpus superauerit, capi tamen non potest anima, & ei non possunt omninò parari insidiæ.

Eius constans vox.

Hæc ergò non ferens Marzabanas, iubet ferreis collaribus collum & alterum ex pedibus subiectum, & ductum ad ergastulum, illic lapides cogi ferre grauissimos. Quod quidem cùm eius iussu factum esset, & ad ferendos lapides semper sanctus manus afferret, manus sanctas, manus quę multùm poterant apud Deum, corporeis laboribus plura erãt, quę extrinsecùs ei afferebãtur. Multi enim ex Persis ad eũ accedẽtes, & maximè ex ijs, qui orti erant ex eodem vico, ex quo Anastasius, velutì proprium reputantes dedecus, quæ in illum fiebant, exprobrationem aduersùs proximum, vt cùm diuino Dauid dicam, sumebant: Cur hoc fecisti, dicentes? Cur antiquam nobilitatem generis affecisti contumelia, effectus Christianus, & tantam nobis inussisti ignominiam, propterea in vincula coniectus, & maleficorum damnatus supplicio? quod quidem nostri ferre non possunt oculi. Cum his autem grauibus linguę verberibus, manuum quoq; beato verbera infligebant, vehementer verberãtes, atq; barbã vellentes, & eius vestimẽta lacerantes, & lapides, quos quatuor simul coniũcti ferebant, eos soli Anastasio ferendos imponebant: adeò vt ipse rursùs loqui visus sit cum Dauide: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. idq; cùm ne ferre quidẽ per se posset ferrum, quod erat collo & pedi eius impositũ: sed sub eodem ferro alius quoq; cum Martyre pedem haberet vinctũ. Quæ quidẽ ei nectebant omninò multiplicem coronã martyrij. Habes, si vis, alios quoq; dolores, & occasiones aliarũ coronarũ: hoc ipsum, inquam, ꝙ in cõspectu eorum, qui ipsum nouerant, hæc & multa alia ꝓbra ab eis pateretur, quę iam priùs dicta sunt: à quibus adeò mãsit nihil affectus, vt ea putaret potiùs encomia ꝑpter Christũ, quàm cor eius ab eis morderetur aliquid.

Damnatur ad saxa ferenda.

Psal. 14.

Affligitur valdè à suis.

Psal. 128.

Egregia eius patiẽtia.

Marzabanas ergò (redeundum est enim ad orationis consequentiam) ratus fore, vt Martyr aliquid remitteret de magna illa constantia propter eam, quæ intercesserat, afflictionem, cùm eum rursùs ad se produxisset: Si verè es, inquit, mago patre natus, (hoc enim ipse de teipso significâsti) & linguam illorum libris satis exercuisti, nobis quoquè loquere aliquid ex magicis, vt nos quoquè de tua scientia feramus testimonium. Ille autem & os & labra & mentem maculari & pollui existimans, si horum alicuius meminisset: O Seruator, inquit, qui es meus Dominus, & communis omnium opifex, nè mihi des omninò, vt tale quid aut loquar, aut audiam. Quæ cùm peruersus ille ægrè tulisset, & planè desperans, ex se nihil haberet quod faceret, Martyri rursùs veluti quandam laruam regem intentat. Et cur tu, inquit, in eisdem persistis? Ad priorem conuertere religionem. Scias enim fore, vt de te ad regem referatur. Ille autem sciens nihil referre, an ab ipso, an à rege puniretur, quandoquidem ambobus inhumanitas vna est & sæuitia: Fac, inquit, quod vis. Fortè enim iam scripsisti, & responsum accepisti. Is verò existimans se ipsum ità esse perterriturum, Ego quidem, inquit, nihil de eo adhuc scripsi, sed iam, vt vides, scribere aggredior. Hoc Martyri nullam omninò attulit curam aut solicitudinē. Quomodò enim, cùm potiùs gauderet se pati propter Christum, & plagas quidem remunerationes, damnum autem putaret remissionem, & eorum, qui castigabant ipsum, misericordiam? Quid autem oportebat eum talem regem curare, qui ad Christum solum adspiciebat, & eum verum esse regem & Deum crediderat? Ille ergò, sicut dixi, nihil ambigēs, Qualescunq;, inquit, volueris, & quomodocunq; de me scribe literas. Christianus enim ego: & rursùs fateor, sum Christianus.

Marzabanas ei minatur.

Ille verò contemnit.

Quamobrem cùm Dux spem abiecisset omnium, quæ possent illum persuadere, ad vim rursùs reuertitur, iubetque humì extensum Martyrem tandiù verberari, donec profiteretur facere, quod iuberetur. Ille autem quod iubebatur quidem, æquo animo & lubenti suscepit: solummodò lictorum manibus, vt ab illis extenderetur, teneri non sustinuit. Sinite me, dicens: Non opùs habeo vllo, qui me teneat. Nam hoc ipsum, Pati scilicet propter Christum, nequaquàm est inuoluntarium: sed quod ego non minùs, quàm aquam æstate sitio, & quod magìs, quàm vllas voluptates & delicias amplector. Cùm ergò pronus humì cecidisset, & ipse seipsum sensìm extendisset, tam crebris & tam continentibus verberabatur clauæ ictibus, quàm imber deorsùm cadit: cùm ab inimicis solam illam petijsset gratiam, vt exueret venerādum monachorum amictū, & nudis verberaretur carnibus. Nè is, inquit, vnà cum meis membris probro afficiatur. Sic ille non solam vitæ ex Deo institutionem, sed etiam eius signa omni honore afficiebat. Sed ille quidem diù tam crudeliter torquebatur, cùm nec ab vllo omninò teneretur, nec premeretur, & non se transferre aut omninò mouere prohiberetur: sed ipse seipsum validè teneret & immobiliter, non vi manuum, sed animi, & naturæ necessitatem vincens necessitate liberi arbitrij, & acres corporis dolores acri vincens Dei desiderio, & præsentes molestias consolans spe futurorum.

Dirè verberatur clauæ ictibus.

O insignem Christi martyrem.

Cùm aduersùs hæc stultus ille Dux nihil sapiētiùs posset excogitare, quod tantę fortitudini opponeret & tolerantiæ, ei rursùs quoquè regem intentabat & rogabat, vt persuaderetur athleta. Nam de te, inquit, ipsi regi significabo, perindè àc si vni puero vtre terrorem afferret, vt dicitur. Ille autem eadem quæ priùs, respondit, & quod eius animo placeret, iussit facere. Quocircà ille quoquè rursùs rogabat similiter. Deindè dicens, Non times regem? Quamobrem, inquit Martyr, & quid eiusmodi sum ab eo passurus? An non, inquit, ipse quoquè homo est, in quem idem interitus cadit & mors eadem? Quemnam ergò me oportet magìs timere, cúmne qui æquè atquè ego interit: an eum, qui semper est, & qui cælum & terram, & quæcunque sub adspectum cadunt & percipiuntur intelligentia, ad hoc vt essent, produxit? Cùm ergò vidisset Dux rursùs inutilem fuisse suum conatum, cùm in constantia pro pietate nulli cederet Anastasius, rursùs athletam transmittit in custodiam. Quomodò autem solet quis, quod vult, facilè expectare, post aliquot dies rursùs sanctum educit è carcere, adhuc aliqua ei spe blandiente: & acceptis, inquit, magicis sacrifica, nè te stultè hac luce priues. Martyr autem, Quibus, inquit, me iubes dijs sacrificare? Ille verò, Igni, inquit, & Soli, & Lunæ. Ergò etiam montibus, inquit Martyr, & collibus, & pecoribus, & omni seruituti hominum, quibus imperare iussi sumus ab opifice, non autem eis potiùs parere, vt vos vultis: non tanquàm propter nos factis vtentes, sed perindè acsi nos propter

Floccipendit minas tyranni.

Reducitur in custodiā.

Ridet tyrannum.

ptet ea producti essemus, ità ea honorantes, & deos turpiter nominantes. Cùm his verbis Martyr Ducem obstupefecisset, rursùs abductus est in carcerem hoc prętextu, quasi deesset quod responderet, damnatus ad carcerem. Abductus est ergò, & decore confessionis glorians, & vinculis propter Christum.

Cùm autē de eo resciuisset is, cui in monasterio fuerat credita eius animæ cura: qualem, inquam, productus ad Præsidem sępè ostendisset confessionem, & quemadmodùm ipse constituisset omnia pati pro pietate, ipse quoquè cum alio cœtu monachorum repletus est lætitia: ipse etiam putabat se esse vnà cum Anastasio, & in membris illius decertare: & cùm non posset opem ferre sua præsentia, opem ferebat precibus & atramento. Et partìm quidem Deum vehementissimè rogabat cum tota fraternitate, vt pulchrè per martyrium ei perficeretur stadium: Partìm autem duobus quoquè missis fratribus, promptum & alacrem eius animum magìs auxit. Intereà verò dum Martyr custodiebatur in carcere, diuinis verbis & sententijs se oblectabat assiduè, & neque nox eius ad Deum hymnos, neque grauium illorum vinculorum & reliquę afflictionis labores eos interrumpebant. Quinetiam cùm quidam iuuenis, qui captus fuerat propter aliquod maleficium, cum Martyre haberet collum & pedem colligatum, noctù surgēs sanctus, vt Deo consuetas redderet glorificationes, & ei nollet afferre molestiam, sed vt dormiret & quiesceret curam gereret, collum ad iacentem inclinabat, & pedem illius pedi admouebat, nè extensis catenis iniucundum & molestum ei somnū efficeret. Vnà autem nocte aliquando cum psallentem quidam ex ijs, qui erant vincti in custodia, exaudijt, Hebræus quidem religione, isq; valdè insignis: mitis verò ac mansuetus, & valdè bonis moribus. Qui cùm beatum illum vidisset interdiù quidem vexari portandis lapidibus, noctis autem quietem rursùs interrumpi stando & orando, & nihil omninò remittere de sua constantia, neque defessa membra paululùm recreare, cogitabat apud se, quisnam hic esset, & quænam ei obtigisset adeò robusta natura, tamq; firma ac valida, laboribusque minimè cedens & inexpugnabilis.

Exercitia S. martyris in carcere.

Nota martyris virtutem.

Ille itaq; fixis oculis adspiciens Martyrem matutinos hymnos decantantem, & tota mente ad Deum peregrinantem, & qui vel ante martyrium rapiebatur cum corpore, videt quosdam repentè candidatos, & pallio sacraq; illa omninò veste, & venerādo indumento Pontificum amictos, velutì quandam ex se lucem emittere, lucem visu quidē iuçundissimam, ad explicandum autem non facilem, vel potiùs ad videndum quidem maiorem, quàm vt ea humanus possit cōspectus assequi, aut quàm vlla quod viderit referre narratio: idq; obscura nocte, cùm luna non luceret, sanctum virum in orbē circundantes. Quos cùm angelos esse putâsset, sicut erant re vera, paulò pòst videt etiam martyrem, qui eundem splendorem & similem illis habebat amictum. Deindè etiā quidam adolescens, specie & pulchritudine eximius, suspensum dextera gestans thuribulū, in magna, quæ erat circa ipsum, gloria angelorum, stabat ante martyrem suffumigans. Cùm ille ergò hæc videret, & cor haberet perculsum nouitate spectaculi, erat quidem perplexus animo, adeò vt eum etiam excitârit, qui propè dormiebat, (erat autē is Christianus, cui fuerat commissa præfectura Scythopolis) & socium tanti fecerit spectaculi. manus autem nequaquàm sequebatur, sed attenta quidem mente & fixis oculis attendebat ijs, quæ videbantur: erat verò corpore immobilis & mutus, siue repētina illa admiratione eum reddente immobilem, siue Deo etiā aliquid aliud dispensante & prouidente sapientiùs & occultiùs. Cùm tamen is, qui erat propinquus, se vix tandèm proximè admouisset, (non poterat enim vti pedibus & manibus) conturbatus ille, ex eo causam rogat. Ille autem timore perculsus, ei visionē indicans: &, Vides, dicens, vides? non priùs verbum absoluerat, quàm visio euanuerit. Atq; Præsidi quidem, cùm ad videndū spectaculum totos defixisset oculos, nihil licebat videre: vinctus autem ille, omnia singulatìm ei narrabat cum voluptate & admiratione. Et hæc quidem, nè piæ animæ tanto priuentur miraculo. Nobis autē rursùs quoquè via procedat oratio martyrij, suam seruans consequentiam.

Hymni matutini.

Visio angelica.

Visio euanescit.

Postquàm enim videns Marzabanas esse planè Martyrem immobilem, & non solùm vnam mortem, sed etiam, si fieri posset, plures paratum esse pro pietate alacriter suscipere, ad regem Chosroën de eo retulisset, & quemadmodùm esset is tractandus, ab illo didicisset, cùm ipsum è carcere accersiuisset, eum suo adspectu nō dignatus, significat per eum qui dicitur Meizoteros, id est, maior: Eccè, inquit, rex tibi imperat, vt quoniam

Regis fraudulenta iussio.

fieri non poteſt, vt ſis omninò impius, verbo ſolùm abiures Chriſtianiſmũ, & ſtatìm ſoluéris è carcere & à vinculis: & decæterò ſiue velis eſſe Monachus, ſiue Caballarius, hoc ſitum erit in tuo arbitrio. Martyr autem rursùs reſpondẽs, Abſit, inquit, ô Chriſte ſeruator, vt negem tuam pro Trinitate confeſſionem, neque animo, nec labris. Poſtquàm autem poſt multas alias Pręſidis machinationes, ne ſic quidem pulchram illam remitteret conſtantiam & dicendi libertatem, hanc ei poſtremam adhibet periclitationem. Hęc cùm per Maiorem rursùs ſignificâſſet: Scio, inquit, quòd cùm te multorum pudeat intuitûs, & maximè eorum, qui ſunt ex eadem regione & tribu, ea de cauſa in eorũ oculis ne hoc quidem facis leue & expeditum, vt verbo ſolùm tuã inficieris religionẽ. Quid enim, inquit, ea ex re detrimenti accipitur, cùm cor non ſimul loquatur? Quoniam verò de iuſſu regis hîc agitur, quem non licet cuiquam omninò repellere: ſi, quod eſt hoc multo leuius, hoc dixeris in meo conſpectu & quorundam duorum Sellariorum, liber eſto à carcere & ſupplicijs. Quæ cùm ille dixiſſet, fudit preces Anaſtaſius prioribus ſimiles, dicens: Neque tu me videris, neque vllus alius: non ô rex & Deus, ne ſpecie quidem tuum nomen, neque in ſomnis aut vllo alio modo negantem.

O linguam ſubdolam diaboli.

Cùm ergò videret Præſes, quòd aduersùs tam fortem & tam excelſum animũ nihil per ſe efficeret, resq; ea & ſuas vires ſuperaret & modum dignitatis, cùm beatum in ſuũ conſpectum adduxiſſet: Eccè iuſſus ſum, inquit, in ferreis vinculis te in Perſidem tranſmittere ad regem. Martyr autem, Ego, inquit, ſi mihi à te permitteretur, etiam abſque vllis vinculis illuc accederem. Quid enim in me opùs eſt vinculis, qui lubenter patior propter Chriſtum, ad quem ſcilicet mittor? Cùm eum ergò tunc quoq; Iudex ſic vidiſſet affectum, & neq; minis cedentem, neq; ineſcatum blanditijs, planeq; inſuperabilem & inexpugnabilem, cùm ei & duobus alijs ex pijs inieciſſet ſignaculũ, tradit in carcerẽ publicum, vt qui poſt quintum diem iter eſſent inituri. Cùm interìm autem veniſſet feſtum venerabile, viuifici, inquã, ligni exaltationis, & ipſe admirabilis Anaſtaſius & duo ex fratribus, qui ad eum acceſſerunt, & qui eandem, quam ille, notã Iudicis acceperant, & quidam alij viri pij, qui erant in ciuitate, cùm totam illam noctem celebrâſsent precibus & pſalmodijs, effecerunt, vt qui erant in carcere, omnium ſuorum malorum obliuiſcerentur: perindè àc ſi verſarentur in domo eorum qui feſtum celebrarent, nõ in carcere. Manè verò ad Marzabanã ingreſſus Comerciarius, vir pius, & qui ſciebat miſereri animarum affectarum moleſtia, & conſolari in afflictionibus, rogat Pręſidem, vt ex carcere ſoluatur Anaſtaſius, vt ipſe poſſit intereſſe feſto Chriſtianorum.

Nota feſtũ Exaltationis ſanctæ crucis.

Cùm ille autem hoc conceſſiſſet, & veniſſet martyr in eccleſiam, conſolatio, gaudium & lętitia circunfuſa fuit piorũ animis. Eos enim nupèr inuaſerat triſtitia & mœror, propterea quòd quæ dici nequeunt, ei infligerentur moleſtię. Multi aũt iam erant ſocordes in pietate, & veniebant in periculum, nè ſtatìm caperentur miſerabiliter laqueis inimici, cùm non eſſet qui redimeret, nec qui daret ſalutem, ſeu erigeret cadentes & victas eorum animas. Cùm verò ſacer Anaſtaſius tunc eſſet ingreſsus eccleſiã, tantus eos zelus ſubijt pro pietate, & vel ex ſolo eius adſpectu ſic eſt cor eorum inflammatum, vt non ſolùm ipſi parati eſſent ad mortem pro Chriſto & pietate ſubeundam, ſed eius etiam vincula deoſcularentur: & deſiderij lachrymas eis inſtillantes, ei animũ adderent laudibus & adhortationibus, eiusq; magìs accenderent & inflammarẽt amorem martyrij. Et hæc quidem aliqui, qui iam erant labefactati tempore & contumelijs, & iam ſpectabant mutationẽ, & eius quod eſt honeſtum proditionem, non ſolùm viri, ſed etiam mulieres. Naturæ enim non eſt hîc differentia, propterea quòd ſit communis electio & inſtitutum. Sic tunc fuit populo feſtum duplex: Vnum quidem diei præfiniti: alterum autem aduentûs Martyris. Nam poſtquàm ſacrum quidem fuit celebratum myſterium, Comerciario non dimittente, ſed Martyrem vehementer vrgente & rogante, vt ad illius domum veniret: putabat enim vel ſolum illius aduentum impertiri poſſe ſanctificationem: partìm quidem ille cedens, partim autem coactus, cum duobus monaſterij fratribus illuc accedit. Vbì cùm ſe inuicèm in conuiuio accepiſſent & lętificâſſent, in cuſtodiam lubenter reuertuntur.

Nutantes eius conſpectu confirmantur.

Sacrũ myſteriũ, Miſſę ſacrificium nuncupat.

Cùm iam autem dies veniſſet pręſtitutus, egreditur è ciuitate Cæſareę cum duobus illis viris Chriſti amantiſſimis, qui ipſi quoquè aliqua de cauſa fuerãt appetiti calũnijs: lachrymis, adhortationibus, eiulatibus, gratiarum actionibus, lamẽtationibusq; & precibus multis eum proſequentibus, non ſolùm ex Perſis, qui cũ Anaſtaſio ſcilicet communem

munem habebant patriam & sanguinem, sed etiam ex nostratibus & alienigenis. Communem enim esse orbitatem, illius ducebant separationem: sicut rursùs etiam propriũ vnusquisq; honorem, adijciam autem gloriæ quoque coronã, eius pro pietate constantiam & confessionem. Quocircà vtraque tunc conueniebant: & ciuitati diuisi erãt animi duobus animi motibus. Alter autem ex fratribus vnà cum Martyre profectus est in Persidem, & est vnà peregrinatus: quoniam ità iusserat Præfectus, partìm quidem, vt ei subministrarentur necessaria, & vt eius consolaretur animum, qui premebatur tanta malorum perpessione: partìm autem, vt cùm apud hunc virum præclarum semper adesset, & eius videret omnia, posset illa posteà apertè Præfecto narrare & fraternitati, non quæ ab alio audiuisset, sed quæ ipse vidisset, & quorum haberet testes suos oculos. Atq; qui viæ quidem erant continentes vici & ciuitates, per quas ille obiens trãsibat, ità eum venientem excipiebant, & discedentẽ prosequebantur ac deducebant, & vtrunque cum tanta pietate & reuerentia, vt ipse suspectum habens nimium honorem, nè de ea, quam illinc à Deo expectabat, gloria aliquid detraheret, scripserit Hierapoli ad Præfectum monasterij, vt pro eo Deum rogaret, vt pro his conseruaretur non condemnatus in eo, quod illic est iudicio: & scripserit etiam apud Tigrim fluuium, rogans similiter, vt pro eo oraret, vt inflexibiliter & citra vllum lapsum ab eo martyrij cursus consummaretur. *Veretur vir sanctus oblatum sibi honorem.*

Cùm iam autem peruenisset in Persidem, datur in custodiam, sitam in quodam prædio, quod vocatur Betsaloë, quæ ad sextum lapidem distat à Discartha, in quo rex versabatur Chosroë. Qui verò cum eo erat frater, in domo Cortacti, qui erat illius Iesdin filius, fuit hospitio acceptus. Et carcer quidem martyrem habuit cum maleficis. Cùm autem post aliquot dies de eo fuisset relatũ ad Chosroën, ille misso vno ex magistratibus, eum rogauit quisnam esset, & cuiâs, & quidnam eum mouisset, vt patriam relinqueret religionem. Is verò per quendam respondet interpretem. Nam ne voce quidem Persica volebat vti ampliùs, vt qui eam abiurâsset linguã vnà cum religione, aut linguæ potiùs esset infensus propter falsam religionem. Respondet ergò, Quoniam, dicens, vester deorum cultus est manifestũ exitium & error dæmonũ. Quem quidem cùm ipse aliquãdo sequerer, nupèr luce commutaui tenebras, & die noctem, & sole obscurã caliginem, illi Deo me dedicans, qui est cæli & terræ & omnium, quæ videntur & mente percipiuntur, opifex. Cui magistratus: Miser, inquit, Non eum, quem vos Christiani colitis, cruci Iudæi affixêre? Quomodò ergò Persicæ religioni Christianorum res prætulisti? Martyr autem, Quòd fuerit quidem, inquit, à Iudæis crucifixus, ipse quoquè assentior: sed sua sponte, & pro nobis ingratis, & qui sumus beneficij accepti immemores. Eius enim benignitatis & clementiæ est hoc vel maximè admirabile, quòd cùm esset Deus & Seruator omnium, & opifex huius vniuersi, nõ solùm propter nos serui formam accepit, cùm de cælo descendisset: sed etiam pro nobis crucem volens subijt & mortem, vt nostrum peccatum tolleret, quod ex maligni insidijs & fraudibus inflictum erat hominibus. Vos autem inimicum prætulistis, qui stultè illius fraudes in hodiernũ vsque diem sequimini, & Soli sacrificatis, & igni, & lunæ, nullam ne Christi quidem cædis, si non alterius, ducentes rationem. *Ingenua martyris confessio.*

Respondens autem Magistratus, Quid tibi, inquit, cum his stultis verbis & superuacaneis? Eccè enim tibi à rege insignes dignitates, & zonę aureæ, & equi, & quæcunque illustria & gloriosa, sunt parata. Agedùm ergò, patriam suscipe religionẽ. Ad hęc Martyr: Mihi, inquit, ô Præses, quæ hîc sunt iucunda, valdeq; expetenda & inuidiosa: nomen scilicet, delicię & diuitię, & splendor, iam sunt diù abhinc contemptui, vt qui vitã susceperim monasticam, & à sola spe, quam hinc concepi, pendeam. Huius rei etiã antequàm loquar, hic venerandus Monachorũ habitus, & hic vilis pannus est certus nũcius. Quomodò ergò ea, in quę omne studium omnemq; meam curã contuli & solicitudinem, ea nunc habebo contemptui, regis qui est ad tempus, & in quem cadit interitus, inductus promissionibus? Ad quę cùm nõ haberet magistratus quid diceret, reducit ad eum, qui miserat è custodia, ei lingua omnia significans. Qua de causa ille nõ leuiter indignatus, iubet cum suasione vim quoq; adhibere, & verbis etiam miscere supplicia. Sequẽti autem die, cùm rursùs magistratus venisset ad custodiam, ea quæ imperata fuerãt, cœpit reipsa exequi, & iussit vt per vim protrusum illinc athletã abducerẽt: ipse quoq; multas minas intentans, vehementiq; insultu & tumultu se fortem & strenuam illam animam perter- *Blanditur ei diabolus per suos administros.* *Venerãdus monachorum habitus.*

perterrefacturum existimans. Ille verò nihil effœminatum, nihil quod sit pusilli & abiecti animi, & nihil quod sit indignum ijs, quæ præcesserant, præ se ferens, cum illa consueta & iucundissima morum simplicitate, Nè labores, inquit, neque defatigeris domine Præses. Mihi enim, qui sum mei Christi gratia cõfirmatus, non persuadebis vt à pietate deficiam. Fac ergò quæcunque vis, à nullo abstinens.

Cæditur virgis atrociter. Hanc Anastasij cum prudentia constantiam nulla moderatio excepit aut humanitas: sed vinctus, more Persico virgis cædebatur crudeliter. Cùm is autem verberaretur, hæc decantabat Magistratus: Cùm maximis regis donis & honoribus persuaderi non sustinueris, ad hęc sis deincèps paratus. Sic enim te quotidiè verberans, cõsumam plagis. Ille autem cùm eum iuberet rursùs, quæ vellet facere, iubet Martyri relaxato à vinculis, cùm extensus esset supinus, lignis medias intercipi tibias, vtraque autem eorũ extrema premere viros aliquot robustos, qui & corporũ magnitudine & ætatis vigore præstarent. Premuntur eius tibiæ horrendum in modum. Martyr autem cùm sic eius tibiæ premerentur vsque ad ossa, magno & excelso animo & planè philosophico tolerabat. Quod quidem cùm vidisset Magistratus, & cognouisset se ex eo magis augere eius patientię & tolerantiæ constantiam, rursùs in tutissimam eum tradit custodiam, vt de eo rursùs referret ad regem. Cùm is autem, cui erat commissa cura carceris, Sellarius, esset religione Christianus, & ideò eorũ misereretur, qui pro pietate laborabant & eo quod est bonum & honestum, & eis, qui vellẽt ex Christianis, concederet ingressum, interdiù ingrediens sine vlla prohibitione frater monasterij, qui cum martyre soluerat ex Cęsarea, cõsolabatur illam asperam & tetram in carcere habitationẽ, & quos ex plagis senserat dolores, & quas ex vinculis & alia malorum perpessione acceperat molestias. Multi quoquè alij viri pij, cum quibus illius quoquè Iesdin filij ad eum ingredientes, ad speciosos eius pedes, & bona apertè euangelizantes, procidebant, & vincula deosculabantur, & rogabant, vt ab eo aliquas consequerentur preces & benedictiones. Cùm is autem hæc omninò minimè admitteret, (Ille enim toto semper animo & mente, humanę gloriæ, huius, inquam, vanæ & infidæ & fallacis, & quæ nihil habet firmum ac stabile, resecabat occasiones) ipsi vinculis cerã immittẽtes, quæ ex illis exprimebatur effigiem, tanquàm maximum aliquod remediũ & salutare ad omnem morbum & dolorem soluendum efferebant. Contemnit inanem gloriam.

Non multum temporis intercessit, & rursùs veniẽs ille Magistratus in custodiam, an iussis cederet regijs, frustrà interrogabat, aut potiùs quęrens occasionem gratificandi animo crudelissimo, qui pœnas cupiebat sumere. Cùm is autem non parùm ęgrè tulisset interrogationem, & magna contentione & motione capitis id quod sępè dixerat, nunc quoquè respondisset, Scito me Christo & pietati nihil esse prælaturum, iubet eum rursùs quoquè clauis verberari, sicut priùs. Iterùm verberatur clauis. Cùm verò viri statuam potiùs quàm virum visi essent verberare, quãtùm licuit cõijcere ex eo, quòd esset eius animus planè inflexibilis, eo quidem relicto in custodia, recedit magistratus, & aliquot interiectis diebus ad eum reuertitur, varias artes & rationes excogitãs: & nunc quidem minis & promissis, nunc autem minis & supplicijs eum reuocans ad negandam pietatem. Cùm autem idem esset Anastasius, & nec his inclinaretur, nec illis deliniretur, prioribus vinculis & plagis est traditus. Atrox supplicium. Deindè cùm fuisset relaxatus à vinculis, ex altera manu suspenditur, cùm lapis grauissimi ponderis esset alligatus alteri ex pedibus. Cùm eum ergò sic pendentem & sic diuulsum duabus horis reliquisset magistratus, videretque robur ac firmitatem minimè dissolui martyri, illum quidem remittit: ad regem autẽ reuersus, immutabilem eius mentem significat & summam animi fortitudinem. Ipse quoquè ei consulit, nè ampliùs periculum faciat in Anastasio, nec permittat vt tanta altitudo & magnitudo imperij ab vnius viri constantia videatur superata.

Hinc cùm omnẽ spem superandi martyris rex abiecisset, mittit post decimumquintum diem, & dictum magistratum, & quosdam alios ex subditis, vt nõ solùm sanctum, sed multos quoquè alios Christianos cum eo interimerent. Illi autem cùm venissent in carcerem, expellunt Christianos captiuos non pauciores, quàm septuaginta, vnà cum martyre: cum quibus erant ij quoquè, qui cum Anastasio Cæsareę damnati fuerant ad custodiam, signaculiq; & vinculorum fuerant ei socij: quos cùm eduxissent ex prædio Bersaloës, in quo fuerat carcer ædificatus, & ad fluuium statuissent, eos singulatìm diuidentes, & eorum collo funem inijcientes, & miserabiliter ante oculos martyris suffocantes, sancto in vnoquoque submergendo dicebant: Cur vis, sicut vnus ex his, violenter Multi martyres suffocantur.

ter tolli de medio,& non potiùs regi parére,& priorem consequi felicitatem? Ille autem cùm his mentem adhibuisset,& in cælum oculos sustulisset,& Deo ingentes egisset gratias,quòd iam pro ipso mortem videret esse subeundam: Deindè ad illos quoquè conuersus: Ego,inquit,pro Christi mei charitate, ardentique & vehementi in eum amore, expectabam omne membrum minutatìm conscindi,expectās nouam aliquam & inauditam mortem. Quoniam autem hæc est ea, quam vos mihi minamini, ago tibi gratias soli Deo meo & Seruatori Christo, quòd morte, quæ vsqueadeò vacat omni labore & molestia,quam quidem paulopòst ipsa quoquè attulisset natura,me voluisti emere honorem martyrij. Cùm hæc dixisset,& hæc vltima verba præclarè esset locutus, æquali morte sic quoq; est consummatus. Item S. Anastasius.

Carnifices autem cùm sacrum illud caput amputâssent,vt eum esse interfectū ostenderent,ad regem deferunt,Sellariū verò,qui pręerat custodiæ carceris, cùm esset Christianus,& sciret martyrum honorare corpora, vellet autē sancti tollere reliquias, & eas separare ab alijs,nè tantum lateret bonum,permixtum cum cæteris corporibus,prohibuère carnifices. Cùm filijs autē Iesdin annunciata fuisset viri consummatio,ad quam euntem Martyrem illorum pueri consequebantur,& illi seruiebāt,ij pecunia corrumpunt carnificum diligentiam, & vt corpus sibi liceret in loco separato deponere, non paucis emūt pecunijs. Deindè is quoquè Monachus,qui cum Martyre excesserat è Cęsarea,& cum decertante ad finem vsq; manserat, cuius etiam sæpè fecimus mentionē, cùm & pueros filiorum Iesdin,& quosdam ex ijs, qui illic erāt, Monachis in noctem sequentem assumpsisset,& vt martyris corpus piè & sanctè componeret,venisset, (ó quomodò,ó Christe laudabo miraculorū tuorum magnitudinem?) inuenit canes alia quidem corpora toto ore exedentes, ab hoc autem solo se abstinentes, vt quod non subijceretur ampliùs legibus corporis. Iam enim erat pulchritudinis corona in manu Dei, (diuinus dixit Esaias) & diadema regni in manu Dei eius. Cùm sustulisset ergò corpus Martyris,& mundis linteis,quæ dedêre filij Iesdin pro vltimis corporis exequijs, mundas illas & sanctas inuoluisset reliquias, in Sergij Martyris monasterio, quod ad vnum lapidem distabat à vico,deponit,decimoseptimo quidem anno imperij pij Heraclij, vicesimo autem secundo mensis Ianuarij. Is enim fuit dies,qui vidit decessum martyris. Eius corpus canes non attingunt. Esa. 62.

Sequenti autē die duos ex ijs,qui erant in custodia, licuit audire hæc inter se narrantes. Dicebat enim vnus alteri: Vidisti quemadmodùm canes,qui herì venerūt, reliquis quidem corporibus se cupidè impleuerunt,abstinuerunt autē à solo corpore illius monachi: & quemadmodùm postquàm se alijs exatiâssent, prope illud sedentes,visi sunt potiùs esse custodes, horis deincèps duabus neque recedentes, neque corpus tangentes? Alter autem rursùs excipiens orationem,Ego verò,inquit, cùm vespere ex specula in domum reuerterer, videbar mihi videre stellam quandam terram tangentem, iucundum quendam & perspicuum splendorem emittentem. Spectaculi itaque nouitate obstupefactus,quòd scilicet nō sicut aliæ, sed humiliùs & terrę viciniùs resplenderet,vado vt videam,quidnam sit illud quod apparuerat. Cùm autem fui propè illum locum,illam quidem stellam videre non poteram,sed solum corpus monachi,quod iacebat super terram. Hęc cùm narrarent & mirarentur milites, quidam ex Christianis captiuis,qui exercitati erant in lingua Persica, qua tunc illi inter se vtebantur, intellexerunt ea,quæ dicebantur. Ex quibus duo quidam relaxati à custodia post interemptum regem Cosroën, vnà cum multis alijs venerunt in sanctam ciuitatem, quibus quidem martyr cùm vnà cum eis esset in carcere,de sua consummatione,& de eorum liberatione,& de sæui persecutoris,& tyranni potiùs quàm regis interfectione, verissimè pręd͡ixerat, sic apertè dicens: Sciatis fratres mei, me boni quidem Dei gratia cràs esse consummandum: vos autem paucis pòst diebus liberandos,quādo rex iniquissimus & sceleratissimus fuerit interemptus. Cæterùm vobis,cùm Deo omninò regente & ducente in sanctam fueritis reuersi ciuitatem,curæ erit ad Abbatis Anastasij vos cōferre monasterium,& eos nostro nomine salutare, & omnia annunciare patri meo & fratribus. Has prædictiones cùm illi non solùm audiuisent, sed effectum etiam vidisent consecutas, vltima mandata martyris non neglexêre: sed venire ad monasteriū,pluris quàm ipsum facientes reditum,& ità vt erant fessi ex itinere, cum suo viatico venie͂tes in monasterium,exposuerunt omnia fraternitati. Stella videtur ad corpus martyris. Chosroës rex interemptus.

Frater autem, cuius sæpè facta est mentio, (ad eum enim ex consequentia nos rursùs Honor & reuerentia

debetur sacris reliquij

sùs reducit or[illegible]o) cùm corpus martyris piè,& cum eo, quo par est, martyrem honore & reuerentia deposuisset in magni Sergij monasterio: ipsè quidem aliquantùm temporis ibi est moratus, quẽadmodùm ad eũ, qui misit,& fratres saluus & sine periculo perueniret, considerans. Decimo autem die, postquàm depositæ fuerunt reliquiæ, eò venit cum exercitu rex alius, nõ qualis is, qui priùs dictus est, persecutor & religioni infestus, & in scelere eximius & planè profligatus: sed valdè æquus & mansuetus, pietateque & humanitate illi planè contrarius. Quos cùm lubenter vidisset monachus in externa regione, tanquàm quasdã lucernas in tenebris, à cura de reditu & ægritudinis onere mox respirans, & veluti animi pondere leuatus, vt qui fraternitatem & monasterium se esse propediem visurum speraret, lingua eos Græca alloquitur, ea ratione sui notitiam aperiens. Illi autem cùm nouissent eum esse Christianum, quod quidem rarum est apud Persas, (hoc enim & monachorum significabat indumentum & sermo) rogârunt illũ, cur illic moraretur. Cùm is verò eis singulatim de beato exposuisset Anastasio, illi partìm quidem desiderio martyris, partìm autem monachi moti misericordia, cùm virum in sua accepissent tabernacula, tectiq; & mensæ socium eum deinceps fecissent, & vt decet Christianos & martyrum amantes, in eum affecti essent, eduxerunt ipsum per Armeniam. Qui cùm post annum peruenisset ad monasteriũ, præfecto & fratribus iucundissimum lautumq; & magnificum exhibuit epulum, nempe de S. Anastasio narrationem, vt qui etiam attulerit monasticum illius colobium, quo indutus erat in ipsa resolutione: nec attulerit solùm, sed simul etiam mira quędam narrauerit.

Rari apud Persas Christiani.

Habitus monasticus pellit dęmonẽ.

Dicebat enim, fuisse quendam fratrem in monasterio, in quo positę erant reliquiæ, ætate iuuenem, qui à maligno spiritu detinebatur. Cùm autem præfectus à me sępè petijsset colobium, & hoc simul atquè accepisset, iuuenẽ induisset, (ò celerem visitationem, ò promptissimum auxilium) statìm exuit dæmonem, vt qui sicut frigus calori, vel luci tenebræ, huic martyris panno facilè cessisset: in gloriam Domini nostri Iesu Christi, quem decet omnis honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

VITA S. BLESILLAE VIDVAE ADOLESCENTIS ROMANAE, A D. HIERONYMO AD *Paulam scripta.*

Tom. 1. epistola 25.

22. IANVA. Ierem. 9. Luc 19.

QVIS dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontẽ lachrymarum, & plorabo, non, vt Hieremias ait, vulneratos populi mei: nec vt Iesus, miseriam Hierusalem: sed plorabo sanctitatem, misericordiam, innocentiam, castitatem: plorabo omnes pariter in vnius morte defecisse virtutes? Nõ quòd lugenda sit illa, quæ abijt: sed quòd nobis impatientiùs sit dolendũ, qui talem videre desiuimus. Quis enim siccis oculis recordetur, viginti annorum adolescentulam tam ardenti fide crucis leuâsse vexillum, vt magìs amissam virginitatem, quàm mariti doleret interitum? Quis sine singultibus transeat orandi instantiam, nitorem linguę, memorię tenacitatem, acumen ingenij? Si Græcè loquentem audisses, Latinè eam nescire putares. Si in Romanum sonũ lingua se verterat, nihil omninò peregrini sermo redolebat. Iam verò, quod in Origene quoquè illo Græcia tota miratur, in paucis, nõ dicam mensibus, sed diebus, ità Hebręæ linguæ vicerat difficultates, vt in discendis canendisq; psalmis cum matre contenderet. Humilitas vestium non (vt plerisque solet) tumẽtes animos arguebat, sed cùm interiori se mente deiecerat, inter ancillarum virginum cultum dominamq; nihil medium, nisì quòd in eo faciliùs dignoscebatur, quòd neglectiùs incedebat. Vacillabant ægrotatione gressus, & pallentem ac trementem faciem vix collum tenue sustinebat: & tamẽ aut prophetam, aut Euangelium semper in manibus tenebat. Lachrymis ora complentur, singultus occupat vocem, & hærẽtem linguam, viscera commota non laxant. Cùm sanctum corpusculum febrium ardor excoqueret, & semianimę lectulum vallaret circulus propinquorum, hęc in extrema verba mãdabat: Orate Dominum Iesum, vt mihi ignoscat, quia implere non potui, quod volebam. Secura

Humilitas vestium.

cura esto mi Blesilla: confidimus: probas vera quæ dicimus. Nunquàm est sera conuersio. Vox hæc primùm dedicata est in latrone: Amen dico tibi, hodiè mecum eris in paradiso. Luc.23.

Postquàm autẽ, sarcina carnis abiecta, ad suum anima reuolauit authorem, & in antiquam possessionem diù peregrinata conscendit: ex more parantur exequiæ, & nobilium ordine præeunte, aureum feretro velamen obtẽditur. Videbatur mihi tunc clamare de cælo: Non agnosco vestes, amictus iste non est meus, hic ornatus alienus est.

Sed quid agimus? Matris prohibituri lachrymas, ipsi plangimus. Confiteor affectus meos: totus hic liber fletibus scribitur. Fleuit & Iesus Lazarũ, quia amabat illum. Non est optimus consolator, quem proprij vincunt gemitus, cuius visceribus emollitis, fracta in lachrymis verba desudant. Testor mi Paula Iesum, quem Blesilla nunc sequitur: testor sanctos angelos, quorum consortio fruitur, eadem me dolorum perpeti tormenta, quæ pateris: patrem esse spiritu, nutritium charitate, & interdùm dicere: Pereat dies illa, in qua natus sum. Et, Hei mihi mater, vt quid genuisti me virum, qui dicerer discrimen omni terræ? Et illud: Iustus es Domine, veruntamen iudicia loquar ad te. Quid est, quòd viæ peccatorum prosperantur? Et: Mei quoquè penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Et dixi: Quomodo cognouit Deus, & si est scientia in excelso? Eccè ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias. Sed rursùs illud occurrit: Si narrauero sic, eccè generationem filiorum tuorum prȩuaricatus sum. Iohan.11. Iesum nũc seqtur Blesilla, & angelorum consortio fruitur. Iob 3. Iere.15.12. Psal.72.

Nunquid & in meam mentem, non hic sȩpiùs fluctus illiditur? Quarè senes impij, seculi diuitijs perfruuntur? quarè adolescentia rudis, & sine peccato pueritia, immaturo flore metitur? Quid causæ est, vt sȩpè bimuli trimulique, & vbera materna lactentes, à dæmonio corripiantur, repleantur lepra, morbo regio deuorentur? & econtrariò, impij, adulteri, homicidæ, sacrilegi, vegeti atque securi de sua sanitate, in Deum blasphement? Prȩsertim cùm iniustitia patris non redundet ad filium: & anima quȩ peccauerit, ipsa moriatur. Aut si manet vetus illa sententia, peccata patrum in filios oportere restitui, iniquum sit, longȩui patris innumera delicta in innocentem infantiam repensare. Et dixi: Ergò sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & factus sum flagellatus tota die? Sed cùm hȩc cogitarem, statìm didici cum propheta: Et suscepi, vt cognoscerem, hoc labor est in conspectu meo, donèc ingrediar sanctuarium Dei, & intelligam in nouissima eorum. Iudicia enim Domini abyssus multa. Et, O profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Bonus est Deus, & omnia quæ bonus facit, bona sint necesse est. Ezech. 18. Exod. 20. Psal.72. Psal.35. Rom.11.

Mariti orbitas irrogatur: plãgo, quod accidit: sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat. Si cæcus fuero, amici me lectio consolabitur. Si auditum quoquè surdæ aures negauerint, vacabo à vitijs: nihil aliud, nisì Dominum cogitabo. Imminebit super hȩc & dura pauperies, frigus, languor & nuditas: extremam expectabo mortem, & breue putabo malum, quod finis melior subsequetur. Consideremus quid ethicus ille psalmus sonet: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Hoc non potest dicere, nisì ille, qui ad vniuersa quæ patitur, magnificat Dominum, & suo merito imputans, in aduersis de eius clementia gloriatur. Exultauerũt enim filiæ Iudæ in omnibus iudicijs Domini. Si Iuda confessio interpretatur, confitens autem omnis anima credentis est: necessè est, vt qui se credere dicit in Christo, in omnibus Christi iudicijs gaudeat. Sanus sum, gratias refero creatori. Langueo, & in hoc laudo Domini voluntatem. Quando enim infirmor, tunc fortis sum, & virtus spiritùs in carnis infirmitate perficitur. Patitur & Apostolus aliquid, quod non vult, pro quo ter Dominum deprecatur. Sed dicitur ei: Sufficit tibi gratia mea, quia virtus in infirmitate perficitur, & ad reuelationum humiliandam superbiam, monitor quidã humanæ imbecillitatis apponitur, in similitudinem triumphantium, quibus in curru retrò comes adhȩrebat, per singulas acclamationes ciuium, dicens: Hominem te esse memento. Cur autem durum sit, quod quãdoquè patiendum est? Et cur dolemus quenquam mortuum? Ad hoc enim nati sumus, vt maneamus ȩterni? Abraham, Moyses, Esaias, Petrus, Iacobus, Iohannes, Paulus electionis vas, & super omnia filius Dei, moritur: & nos indignamur, aliquem exire de corpore, qui ad hoc forsitan raptus est, nè malitia mutaret intellectũ eius? Placita enim erat anima eius Psal.118. Psal. 96. 2.Cor.12. Ibidẽm. Sap.4.

Deo. Propter hoc properauit educere eam de media iniquitate, nè longo vitæ itinere deuijs oberraret anfractibus.

Lugeatur mortuus, sed ille, quem gehenna suscipit, quem tartarus deuorat, in cuius pœnam æternus ignis æstuat. Nos, quorum exitum angelorum turba comitatur, quibus obuiàm Christus occurrit: grauemur magìs, si diutiùs in tabernaculo isto mortis habitemus. Quia quandiù hîc moramur, peregrinamur à Domino. Illa illa nos cupido teneat: Hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata est à me, habitaui cum habitãtibus Cedar, multùm peregrinata est anima mea. Si Cedar tenebræ sunt, & mundus iste sunt tenebræ, quia lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt: faueamus Blesillæ nostræ, quæ de tenebris migrauit ad lucem, & inter fidei incipientis ardorem, consummati operis percepit coronam. Reuerà si seculare desiderium: &, quod Deus à suis auertat, delicias vitæ huius cogitantem, mors immatura rapuisset, plangenda erat, & omni lachrymarum fonte ploranda. Nunc verò, cùm, propitio Christo, ante quatuor fermè menses, secundo quodammodò propositi se baptismo lauerit, & ità deincèps vixerit, vt calcato mundo, semper monasterium cogitârit, non vereris, nè tibi Saluator dicat: Irasceris Paula, quia tua filia, mea facta est filia? Indignaris de iudicio meo, & rebellibus lachrymis facis iniuriam possidenti? Scis enim, quid de, quid de cæteris tuis cogitem?

2.Cor.5. Psal.119. Iohan.1. Semp. monasterium cogitauit.

Cibum tibi denegas, non ieiuniorũ studio, sed doloris. Non amo frugalitatem istam. Ieiunia ista aduersarij mei sunt. Nullã animã recipio, quæ, me nolente, separatur à corpore. Tales stulta philosophia habeat martyres, habeat Zenonem, Cleombrotum, vel Catonem. Super nullum requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietũ, & trementem verba mea. Hoc est, quòd mihi monasterium promittebas? quòd habitu à matronis cęteris separato, tibi quasi religiosior videbaris? Mens ista, quæ plangit, sericarum vestium est. Interciperis & emoreris, & quasi non in meas manus ventura sis, crudelem iudicem fugis. Fugerat quondàm & Ionas animosus propheta, sed in profundo maris meus fuit. Si viuentem crederes filiam, nunquàm plangeres ad meliora migrâsse. Hoc est, quod per Apostolum meum iusseram, nè pro dormientibus in similitudinem gentium tristaremini. Erubesce, ethnicæ cõparatione superaris. Melior diaboli ancilla, quàm mea est. Illa infidelem maritum translatũ fingit in cęlum, tu mecum tuam filiam commorantem, aut non credis, aut non vis.

Esa.66. Ion.1.2. 1.Thes.4.

Sed dicis: Quomodò lugere me prohibes, cùm & Iacob Ioseph in sacco fleuerit, congregatisque ad se omnibus propinquis noluerit consolari, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum? Et Dauid Absalon cooperto capite planxerit, repetens: Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis dabit, vt moriar pro te fili mi Absalon? Moysi quoquè & Aaron, cęterisque sanctorum solennis sit luctus exhibitus? Perfacilis ad ista responsio est: luxisse Iacob filium, quem putabat occisum, ad quem & ipse erat ad inferos descensurus, dicens: Descendam ad filium meum lugẽs in infernum, quia necdùm paradisi ianuam Christus effregerat, necdùm flammeam illam rompheam & vertiginem præsidentium Cherubin, sanguis eius extinxerat. Vndè & Abraham, licèt in loco refrigerij, tamen apud inferos cum Lazaro fuisse scribitur. Et Dauid iustè fleuisse filium parricidam, qui alium paruulum, postquàm vt viueret impetrare non potuit, quia sciebat non peccâsse, non fleuit. De Moyse verò & Aaron, quòd eis ex veteri more sit planctus exhibitus, non mirandum est, cùm & in Actis Apostolorum, iam Euangelio coruscante, Stephano fecerint Hierosolymæ fratres planctum magnum: Et vtiquè planctus magnus, non in plangẽtium exanimatione, vt tu putas, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus sit. Deniquè de Iacob scriptura sic loquitur: Et ascendit Ioseph sepelire patrem suum, & ascenderunt cum eo omnes pueri Pharaonis, & seniores domùs eius, & seniores omnis terræ Aegypti, & omnis domus Ioseph & fratres eius. Et post paululùm: Et ascenderunt cum eo quadrigæ & equites, & facta sunt castra grandia nimìs. Ac deindè: Et planxerunt eum planctu magno & forti nimìs. Planctus iste solennis, non longas Aegyptijs imperat lachrymas, sed funeris monstrat ornatum. Iuxta quem modum Aaron quoquè & Moysen fletos esse, manifestum est.

Gene.37. 2.Reg.18. Deut.34. Num.20. Gene.37. Luc.16. Act.8. Gene.50.

Nequeo satìs scripturæ laudare mysteria, & diuinum sensum, in verbis licèt simplicibus, admirari, quid sibi velit, quòd Moyses plangitur, & Iesus Naue vir sanctus, sepultus refertur, & tamen fletus esse non scribitur. Nempè illud, quòd in Moyse, id est, in lege veteri

Ios.24.

teri sub peccato Adam omnes tenebantur elogio, & ad inferos descendentes, consequenter lachrymæ prosequebantur, secundùm Apostolum, qui ait: Et regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen, etiam super eos qui non peccauerunt. In Iesu verò, id est, in Euangelio, per quem paradisus est apertus, mortem gaudia prosequuntur, flentesq; hodiè Iudæi,& nudatis pedibus in cinere volutati, sacco incubant. Ac nè quid desit superstitioni, ex ritu vanissimo pharisæorum, primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdiderint. Sed meritò,quia in resurrectionem Domini non credentes, Antichristi præparantur aduentui. Nos verò,qui Christum induimus,& facti sumus,iuxta Apostolum,genus regium & sacerdotale,non debemus super mortuos contristari. Et dixit, inquit, Moyses ad Aaron & Eleazar & Ithamar filios eius,qui relicti erant: Caput vestrum non denudabitis, & vestimenta vestra non scindetis,nè moriamini,& super omnem synagogam veniat ira.Nolite,inquit,scindere vestimenta vestra, & luctum exhibere gentilem, nè moriamini. Mors nostra, peccatum est: Et, quod forsitan crudele alicui videatur, sed fidei necessarium est, in eodem Leuitico scribitur:quomodò sacerdos magnus ad patrem, matrem fratresque, vel liberos mortuos prohibeatur accedere:nè videlicet anima Dei sacrificijs vacans,& tota in illius ministerijs occupata, aliquo impediatur affectu. Nónne alijs verbis idipsum in Euangelio præcipitur,vt non renunciet domui discipulus? vt mortuo patri non exhibeat sepulturam?Et de sanctis,inquit,non exiet,& non contaminabitur sanctificatio Dei eius,quia sanctum oleum vnctionis à Deo super eum est.Certè postquàm credimus in Christum, & oleo vnctionis eius accepto, illum portamus in nobis, non debemus exire de templo,id est,de proposito Christiano: non foràs egredi, incredulitati videlicet gentilium commisceri,sed esse semper intrinsecùs,id est,voluntati Domini ministrare.

Rom.5. 1.Pet.2. Leui.10. Leui.21. Luc.9. Matt.8. Leui.21. Gene.25.

Hæc idcircò dicimus,nè ignorantia scripturarum authoritatem tibi præberet in luctu, & videreris rationabiliter errare. Et adhuc sic loquutus sum, quasi vnam de turbis conuenerim Christianam.Nunc verò cùm sciam toti te renunciâsse mundo,& abiectis calcatisq; delicijs seculi, orationi,ieiunijs, lectioni vacare quotidiè,cùm ad exemplum Abrahã cupias exire de terra tua, & de cognatione tua, vt & Chaldęis & Mesopotamia derelictis,terram repromissionis introeas,cùm omnem substantiolam,aut pauperibus dilargita sis,aut filijs ante mortem mundo mortua dederis:miror te ea facere,quæ si facerent cęteræ,repręhensione dignæ viderentur. Gene.12.

Redit tibi in memoriam confabulatio eius, blanditiæ, sermo, consortium,& quòd his careas, pati non potes. Ignoscimus matris lachrymis, sed modum quærimus in dolore.Si parentem cogito,non repręhendo quòd plangis. Si Christianam & monacham, istis nominibus mater excluditur. Recens vulnus est,& tactus iste, quo blandior,nõ tam curat,quàm exasperat. Attamen quod tempore mitigandum est, cur ratione non vincitur? Nam & Noëmi famem fugiens, in terra Moab & maritum perdidit, & filios. Et cùm suorum auxilio esset destituta, Ruth alienigena ab eius latere non recedit. Vide quanti meriti sit desertæ pręstitisse solatiũ.Ex eius semine Christus oritur.Respice Iob, quanta sustinuit, & videbis te nimiùm delicatam, illum erectis in cęlum oculis, inter ruinas domûs,pœnas vlceris,innumeras orbitates,& ad extremum vxoris insidias,inuictam tenuisse patientiam. Ruth 1. Matth.1. Iob.1.2.

Scio quòd responsura sis:hoc illi quasi iusto ad probationem euenisse.Et tu è duobus elige, quod velis: aut sancta es, & probaris: aut peccatrix, & iniustè quereris, minora sustinens,quàm mereris.Quid vetera replicem? Præsentia exempla sectare.Sancta Melania, nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, cum qua tibi Dominus, mihiq; concedat in die sua habere partem, calente adhuc mariti corpusculo, & necdùm humato,duos simul perdidit filios.Rem sum dicturus incredibilem,sed, teste Christo,non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, sparsis crinibus,veste conscissa, lacerum pectus inuadere? Lachrymæ gutta non fluxit,stetit immobilis, & ad pedes aduoluta Christi quasi ipsum teneret,arrisit.Expeditiùs,inquit,tibi seruitura sum Domine,quia tanto me onere liberâsti.Sed forsitan superatur in cęteris.Quinimmò qua illos mente contempserit,in vnico posteà filio probat:cui omni,quam habebat,possessione concessa,ingruente iam hyeme,Hierosolymam nauigauit.Parce quæso tibi, parce filiæ cum Christo iam regnanti, parce saltem Eustochio tuæ, cuius parua adhuc ætas & rudis penè infantia,te magistrante dirigitur.Sæuit nunc diabolus,& quia vnam cernit de tuis Melaniæ virtus.

liberis triumphantem, obtritum se esse condolens, quęrit in remanente victoriā, quam in pręeunte iam perdidit. Grandis in suos pietas, impietas in Deum est. Abraham vnicum filium lętus interficit, & tu vnam de pluribus quereris coronatam.

Gen. 22.

Non possum sine gemitu eloqui, quod dicturus sum. Cùm de media pompa funeris, te exanimē referrent, hoc inter se populus mussitabat: Nónne illud est, quod sæpiùs dicebamus? Dolet filiam ieiunijs interfectam, quòd non vel de secundo eius matrimonio tenuerit nepotes. Quousquè genus detestabile monachorum non vrbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? Matronam miserabilem seduxerunt, quæ quia monacha esse noluerit, hinc probatur, quòd nulla gentilium ità suos vnquàm fleuerit filios. Qualem putas ad istas voces Christum habuisse tristitiam? Quomodò exultâsse satanam, qui nunc tuam animam eripere festinans, & pij tibi proponens doloris illecebram, dum ante oculos tuos, filiæ semper imago versatur, cupit matrem simul necare victricis, & solitudinem sororis inuadere relictæ. Non vt terream loquar, sed, vt mihi testis est Dominus, quasi ante tribunal eius assistens, in hæc te verba cōuenio: Detestandæ sunt istæ lachrymæ, plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ, quæ non habent modum, quæ vsque ad viciniam mortis accedunt. Vlulas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantùm in te est, tuî semper homicida es. Sed ad talem clemens ingreditur Iesus, & dicit: Quid ploras? Non est mortua puella, sed dormit. Irrideant circunstantes. Ista infidelitas Iudæorum est. Te quoquè, si ad sepulcrum filiæ volueris volutari, angelus increpabit: Quid quæris viuentem cum mortuis? Quod quia Maria fecerat Magdalene, postquàm vocem Domini se clamantis agnouit, ad eius prouoluta pedes, audit: Nè tetigeris me: necdùm enim ascendi ad patrem meum: id est, Non mereris tangere resurgentem, quem mortuum existimas in sepulcro.

Verba ipsa nostrorum hæreticorū contra Monachos.

Matth. 9.

Luc. 24.

Iohan. 20.

Quas nunc existimas Blesillam nostram pati cruces, quæ ferre tormenta, quòd tibi Christum videat subiratum? Clamat nunc illa lugenti: Si vnquàm me amâsti mater, si tua vbera suxi, si tuis instituta sum monitis, nè inuideas gloriæ meæ: nec hoc agas, vt à nobis in perpetuum separemur. Putas me esse solam? Habeo pro te Mariam, matrem Domini. Multas hîc video, quas antè nesciebam. O quanto melior est iste comitatus. Habeo Annam, quondàm in Euangelio prophetantem: &, quó magìs gaudeas, tantorum annorum labores, ego in tribus mensibus consequuta sum. Vnam palmam castitatis accepimus. Misereris meî, quia mundum reliqui? At ego vestrî sortem doleo, quos adhuc seculi carcer includit, quos quotidiè in acie præliantes, nunc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc variorum incentiua vitiorum, pertrahunt ad ruinam. Si vis, vt mater mea sis, cura placere Christo. Non agnosco matrem, meo Domino displicentem. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te Dominum rogat, mihiquè vt de eius mente securus sim, veniam impetrat peccatorum: quòd monui, quòd hortatus sum, quòd inuidiam propinquorum, vt salua esset, excepi. Itaque dum spiritus hos artus regit, dum vitæ huius fruimur commeatu, spondeo, promitto, polliceor, illam mea lingua resonabit, illi mei dedicabuntur labores, illi meum sudabit ingenium. Nulla erit pagina, quæ non Blesillam sonet: quocunquè sermonis nostri monumenta peruenerint, illa cum meis opusculis peregrinabitur: hanc in mea mente defixam legent virgines, viduæ, monachi, sacerdotes. Breuis vitæ spatium æterna memoria compensabit. quæ cum Christo viuit in cælis, in hominum quoquè ore victura est. Transibit & pręsens ętas, sequentur secula pòst futura, quæ sine amore, sine inuidia iudicabunt. Inter Paulæ Eustochijque nomen media ponetur: nunquàm in meis moritura est libris: audiet me semper loquentem, cum sorore, cum matre.

Luc. 2.

Blesilla rogat Dñm ꝓ matre, & veniā peccatorū impetrat Hieronymo.

Blesilla cū Christo viuit in cælis.

VITA

VITA S. EPIPHANII TICINENSIS EPISCOPI, EDITA AB ILLIVS SVCCESSORE B. EVODIO

Episcopo. In exemplari MS. quod secutus sum, videntur quædam deesse.

VItam beati Epiphanij Ticinensis antistitis narraturus, inuoco spiritum sanctum, testem actuum eius & comitem, vt ipsius auxilio gloriam serenissimæ conscientiæ, quam eidem cessit, tradam chartis victuris in seculo: vt exemplum præbitura virtutum, nunquàm fama moriatur. Igitur vir insignis Epiphanius, cælestis militiæ tyrocinium sortitus, lectoris Ecclesiastici suscipit officium signo antè cælitùs demonstrato. Nam dum esset in crepundijs lactantis infantiæ, fulsisse eius cunabula vidêre quàm plurimi, vt futuræ mentis claritatem lustrans eum & præcedens fulgor ostenderet, secuturumque splendorem in moribus iam tunc typica luce signaret. Cana consilia in annis puerilibus meditabatur, & vernabat in illo præ cæteris mater bonorum operum, verecundia. Accipiebat senes grauiter, iuuenes comiter, & coërcebat iamtunc facinorosos audacter. Erat primis subiectus, prioribus sancta iniungentibus obsecundans, æqualibus blandus atque officiosus, sequentibus mera charitate communis: nulli se præferens, cùm religioso cursu per cælestem tramitem omnibus anteiret. Laudationis amore vacuus, cùm quotidiè in eo laudanda adolescerent. Cùm res gloriæ dignas per horarum momenta cõsummaret, perire fructum gloriæ opinabatur atque mercedem, si prætulissent homines, quod soli Deo exhibebat abscõditè.

22. Ianvar. — Fit Lector. — Eius cunæ fulgent. — Eius verecundia. — Contẽptio laudis.

Ridebant genæ, etiam cùm animus mœstitudine torpuisset: nitida simul labia commendabant dupliciter mella sermonum, necnon quocunquè vertisset oculos, serenitatem mentis nunciabat adspectus. Frons ceręæ pulchritudinis & candoris illius, quæ solis passa radios, colorem traxit ab æthere. Nares in tanto naturaliter splendore formatæ, vt illas nequiret imaginibus corpora repræsentans pictor æmulari. Manus teretes, prolixi digiti, de quibus alienigena aliquid gauderet accipere. Staturæ proceritas decens, quæ eminentiam secuturæ dignitatis præfiguraret in membris. Erat in eodem sermo ad doctrinam congruus, fabricatus ad blanditias. Ad intercessiones iamtunc artifex, ad corripiendos singulos authoritate plenus, ad exhortandos quosque necessario lepóre dulcissimus. Vox sonora, succo virilis eloquentiæ condíta: nec tamen agrestis, nec rustica, nec infracta, gradatimque à mascula soliditate deposita. Talis iam ad octauumdecimum ætatis suæ peruenit annum, in quo in secundo à Leuitis numero dedicatus, senum cœtibus peradiunctus est. Stupuêre quamplurimi, sed externi, qui mores illius cum ætatis immaturitate iungebant. Seram credebant dignitatem hanc redditam esse, qui nouerant.

Forma corporis. — Vox. — Fit subdiaconus.

At ille venerabilis Crispinus episcopus, fauoris nescius, pertinaci tenens districtione censuram, & quem nunquàm nisi bona conscientia duxit ad gratiam, sic eum mulcebat sensibus, vt morderet obtutum: & sub specie frontis rigidæ, clandestinum circa discipulum nutriebat affectum. Pascebatur alumni optabili conuersatione pater, & in omnibus eius actibus oculos amœnabat. In quo tamen ille subdiaconi ordine nihil ampliùs, quàm biennio commoratus, meritorum suorum saltibus euectus exiliuit. Nec se diù intra angustias modici honoris anima est diues passa refrænari. Festinabat ad Leuiticam dignitatem conscientia, quam nunquàm vota præsumpserant: exigebat conuersatio, quod desideria penitùs ignorabant. Turbatur suscepti honoris tyrocinio homo, qui iam ducem poterat implere Christianum. Singulorum pro pudore inclinabat adspectus, quem vniuersa ciuitas quasi salutis signum aliquod attendebat. Intereà supradictus antistes omnem Ecclesiasticæ conuersationis substantiam & diuitias pauperum suorum in eius potestate committit, volens ante episcopatum cognoscere, qualem futuris temporibus præpararet episcopum. At ille quotidianis profectibus, etiam cupidissimi in orationem genitoris vota transcendebat. Erat enim genitor eius, cùm per euangelium conceptum verbi cælestis semine, fœta aluus effuderat. De pudicitia iuuenis mei quid loquar? In eo domum suam constituerat castitas, & continentia radices fixerat in profundis. Virum se esse, nisi per patientiã laboris, ignorabat. Carnem habere, nisi cùm

Fit Diaconus. — Ei⁹ castitas insignis.

moriturum se meminerat, nesciebat. Vtebatur lectione pro requie, librorum venerabilium pro blandimentis instrumēta suscipiens: & nè crederetur tramitem verborum celeritate transuolâsse, pingebat actibus suis paginam, quam legisset. Si propheta fuisset in manibus, prophetantem videres amisso codice lectorem. Si testamenti veteris recensuisset volumina, Moysi dignus æmulator incedebat taliter, acsi illū Israëlitica per desertum agmina sequerentur. Si Apostolicorum lac verborum, & mel Dominicæ passionis, seueritatem legis condiens, scriptura index reuelâsset, cōtinuò ex ore ipsius dulciora fauis verba fluxerunt. Postremò quod libri docuissent, vita signabatur.

Domum taliter regebat Ecclesiæ, vt nec profusione immoderata commissam pecuniam exhauriret, nec odia sordium pietate cōtraheret. Intercessionum etiam tunc certamina præludebat. Nam vbicunque pro remedijs miserorum episcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte supplicandi, vt sentirent sibi in causis profuisse quàm plurimi, ipsum, per seipsum non venisse. Augebatur circa eum per singulos dies popularis affectus, & magnis successibus cumulabatur amor, qui ex iudicio descendebat. Desiderabatur in eo sacerdotiū, cùm nemo nutritoris eius optaret interitum. Postquàm tamē inualida senectus, & semper de infirmitatibus querula, venerabilem virum Crispinum pōtificem occupauit, istius sustentabatur manibus, in huius nitens erigebatur amplexus, cuius ministerio quicquid optâsset fieri, ante iussionē videbat impletum. Præsentiunt enim bonæ mentes eorū desideria, quibus cum integritate famulantur.

Populi erga eum studiū & amor.

Aliquantis verò diebus emensis, morbo regio perfusus, lucem seculi nostri superna habitatione commutauit. Extemplò istorum bonorum omnium in istum cōsensus adducitur, magnus ilicò in tota vrbe concursus: rapitur à lamentatione funebri in gaudiū populi consecrandus antistes. Tantùm magis surgebat in eo dilectio cunctorum, quantùm in multitudine magna solus erat, qui se vocitaret indignū. Exultat mundus de tam sanctæ ordinationis insignibus. Extranearum habitatores vrbium tanto se tripudio iactabant, quasi ipsis propriè profuturum, infula sacerdotalis exciperet. Exacto ergò dedicationis suæ tempore, conuocatisq; vniuersis presbyteris ac ministris, talibus eos instruxit ac cōfortauit alloquijs: Quanuis me, fratres charissimi, inter primordia immatura titubantem, iudicij vestri & susceptæ dignitatis oppresserit pondus, memini tamen, quàm magna vestræ gratiæ debeam, cui maxima contulistis: & licèt vobis parendi magis quàm iubendi habuerim voluntatē, mutaui tamen per officium personam, seruiendi animū non omisi. Estote pacifici, estote vnanimes, onus meū mecum diuidite. Fit enim ad portandum facilis sarcina, quam multorū colla sufferāt. Meam vobis cōmunionem seruandā cum omni humilitate polliceor, neq; futurū esse quenquam, qui me nisi cum Deo meo possit offendere. Et nè iniuriosum putetis, qui grandæuos & presbyteros de continētia & integritate seruāda puer appellat: cōuersatio, nō anni, aut adolescentiam aperit, aut senectā. Speculamini meæ cōuersationis itinera: & si indignū aliquid cognoscitis, coërcete. Nemo ecclesiæ principem admonere timeat, si probat errantem. His ità dictis, conticuit. Surrexerūt omnes, & cōsona quique, ex meditatione pristina, sub momentanea tamen voce, dixerūt: Aue pōtifex singularis: optimū te tua testātur alloquia. Crescis sanctis meritis apud conscientiam nostram, & aperiris luce operū suprà quàm porrigebatur opinio. Quibus breuiter perstrictis, suscepto omnes munere discesserunt.

Inuitus fit episcopus.

Oratio eius ad Clerum.

Mox per vniuersum mundum sanctam illius conuersationem illa, quæ licèt in gloriosis tardior solet esse, fama non tacuit, sed ad aures Recimeris, qui tunc secundus ab Anthemio principe habitus, Rempublicam gubernabat, detulit. Nam Imperatore Romæ posito, seminarium iecit scandali illa quæ dominantes sequestrat, inuidia, & par dignitas, causa discedit. Et lis ipsa, circunstantium cōsilio nutriebatur. Nutabat status periclitantis Italiæ, & affligebatur ipsis discriminibus grauiùs, dum expectabat futura discrimina. Quid plura? Mulcetur Recimer, & velle se reparare concordiam, permotus multorum fletibus, pollicetur. Sed quis, ait, potissimùm huius legationis pondus accipiet? Tunc omnes vno ore responderūt: Nobis est persona, nupèr ad sacerdotium Ticinensis vrbis adscita, cui est vultus vitæ similis, quem venerari possit quicunque, si est catholicus & Romanus: amare certè, si videre mereatur, & Græculus. Iam si ad sermonem eius veniamus, nunquàm sic diras aspides verborum digitis, incantator Thessalus violentis poterit euocare carminibus, quomodo ille effectum petitionis suæ etiam à negaturis extorquet. Pendet in arbitrio eius, cùm loqui cœperit, sententia audientis.

Vide Nice. Hist. Eccle. lib. 15. ca. 11.

Tunc

Tunc Patritius Recimer ità respondit: Detulit ad me hunc hominem fama gloriosum, & in hoc admirationi magìs mihi est, quòd omnes habeat laudatores. Ite ergò, & rogate hominē Dei, vt ambulet: iungite etiam meas preces. Egressi de concilio, statim Ticinum perunt, causam narrant, fusis, vt istum laborem susciperet, B. Epiphanius rogatur lachrymis. Qui nè extenuaret beneficium, si filios diutina supplicatione torqueret, antecessit desideria postulantium. Quos tamen taliter allocutus est: Quanuìs tantæ rei necessitas probatissimæ personæ pondus inquirat, & titubet sub graui fasce portitor immaturus: affectum tamen, quem debeo, patriæ non negabo. Quibus breuiter narratis, quomodò erat loquendi parcus, ad Recimerem patritium perrexit: A quo simul visus & electus est.

Mandato igitur sibi legationis ordine, Romam perijt: perfertur ad principem Anthemium, studio legationis episcopum venisse Liguriæ hominem, quem nullus possit, etiam diues eloquio, sufficienter exponere. Dicit Anthemius: Tales dirigit, qui supplicatione expugnent, quos ille lacessit iniurijs. Perducite tamen hominem: qui si possibilia precatur, admittam: si difficilia, supplicabò, nè excusationem meam grauetur accipere. Dubito tamen, an Recimer apud me, quod poscit, obtineat: quem scio in conditionibus proponendis, rationis terminum non tenere. Sed veniat directus antistes, & laudatam iampridèm præsentet effigiem. At venerabilis & seculis omnibus probatus pontifex, posteaquàm introgressus est, tali narratione incipiens, ianuā oris reserauit. Summa cælestis Domini, venerande princeps, est ordinatione dispositum, vt cui tantæ Reip. cura mandabatur, per catholicæ fidei dogma Deum & authorem & amatorem pietatis agnosceret, per quem bellorum furorem pacis armis cōfringunt, & calcans colla superbiæ, concordia superat, quod fortitudo non præualet. Sic nanque Dauid prædicabilem parcendi magìs inimico animus reddidit, quàm intentio vindicandi. Sic perfecti seculorum reges & domini, supplicantibus indulgere cælesti arte didicerunt. Supernæ nanque dominationis instar possidet, qui imperium suum pietate sublimat. Hoc itaque Italia nostra freta iudicio, vel Recimer patritius, paruitatem meam oratum direxit, indubitanter conijciens, quòd pacem Romanus Deo munus tribuat, quam precatur & Barbarus. Erit enim vestris propriè profuturus triumphus annalibus, si sine sanguine viceritis. Simul nescio, quæ species fortior possit esse bellorum, quàm dimicare contra iracundiam, & fortissimi Getæ pudorem onerare beneficijs. Grauiùs enim percellitur, si postulata impetret, quem puduit hactenùs supplicare. Cogitate, quia benè causæ suæ ordinem dirigit, qui pacem priùs obtulerit. Hactenùs admirandus pontifex prosecutus, loquendi finem fecit.

Suscipit legationem ad Imperatorem.

Oratio ad Anthemiū.

1. Reg. 24.

Tunc princeps erigens oculos, ità orsus est: Quanuìs inexplicabilis mihi, sancte antistes, aduersùs Recimerem causa doloris sit, & nihil profuerit eum fuisse donatum maximis à nobis beneficijs, quem etiam (quod non sine pudore & regni & sanguinis nostri dicendum est) in familiæ stemma copulauimus, dum indulsimus amore Reipublicæ, quod videretur ad nostrorum odiū pertinere: Nesciuimus parcere sanguini nostro, dum seruamus alienum. Benè tamen apud nos compertum est, perire Imperatori laudem suæ virtutis, qui pro aliorum cautela non metuit. Sed vt tuæ venerationi ad liquidum conatus illius aperiamus, quotiès à nobis maioribus donis cumulatus est, totiès grauior inimicus apparuit. Postremò etiam, vbi nocere non potuit, nocendi tamen fomenta suggessit. Huic nos pacem dabimus, hunc intestinum sub indumento amicitiarum inimicum sustinebimus, quem ad fœdus concordiæ nec affinitatis vincula tenuerunt? Grandis cautio est, aduersarij animum cognouisse. Postremò, si solitæ calliditatis astutia etiā te fefellerit, certamenq; iam vulneratus assumat, me tamen statumq; Reipublicę tuis committo & commendo manibus, & gratiam, quam supplicanti & profuso per se Recimeri negare disposuerā, per te primus exhibeo. Quis tibi enim excusare pręsumat beneficium postulanti, cui oportuerat ante preces offerri? Hæc Imperator.

Accusatur grauiter Recimer.

Imperator ei ignoscit.

At venerabilis sacerdos, Gratias, inquit, omnipotenti Deo, qui pacem suam principis menti inseruit, quem ad instar superni dominatùs vicarium potestatis suæ voluit esse mortalibus. Quibus breuiter narratis, discessit, festinans ad Liguriam reuerti, quoniam resurrectionis Dominicæ tempus instabat, per quod maceratis ieiuniorum cruce corporibus, carne frigida, spiritus hilaris recalesceret, dum à redemptore nostro, moriendo mors vincitur, & fidelis spei cibis anima saginatur.

Inuisit loca sacra. De Tholosanis partibus aliquando regrediens, singula sanctarum habitationum loca visitabat, vndè singulos vitæ flosculos decerpsit ex omnibus, quos in se boni germinis fomes insereret, & ad maturitatis tempus grauida pomis cælestibus arbor adduceret. Crescente laudum cumulo, in eo humilitas pariter sentiebat augmentum. Igitur dum talibus se disciplinis & laboribus Christi & Dei nostri operarius exerceret, ecce ille quietis nescius, & scelerum patrator inimicus, magna dolorum incrementa cõglutinat, & inquirit, quibus virum integerrimum passionibus lacesseret. In eiusdem anni periculo, summa dæmonum turba de obsessis cœperunt clamare corporibus, flagris se & cruciatibus nimijs vt fugerent, sacerdote Epiphanio imperante, compelli. Quos ille, Profligat dæmones. modica cum fletu oratione profusa, ad extima terrarum confinia transmittebat, ac diuersis vocibus eiulantes, meritorum suorum vrgebat imperio. Sed cùm talia iugiter per Christi gratiã faceret, nihil sibi de præsumptionum flatibus assumebat. Tollit enim illis boni meriti potentiam, quibus supercilium fidutia benignitatis attulerit.

Sed quid frustrà gestio singulorum species laborũ eius vel formas eloqui, dum quod Feliciter migrat è vita. non explicat possibilitas, præsumit affectus, datque terminum latiora opinantibus sermonis angustia? Cùm autem beatissimus cerneret pontifex, sarcina carnis abiecta, maturiùs se ad purum ætheris euolare fulgorem, læto animo ac vultu sereno, hymnis & canticis resonans, ad sedem suam cælestis anima remeabat. Illud itaq; silentio præterire non debeo, quòd eius sanctæ reliquiæ vsque in diem tertium, quo cum summa veneratione reconditæ dinoscuntur, tanto lumine ac decore vestitæ cunctorum visæ sunt Corpus ex animo mirè splendet. oculis, vt splendorem vitæ vultus signaret defuncti, & depositam gloriam iam tunc percepisse gloriosum vas crederetur, in quo verè fuit thesaurus magni regis inclusus. Quæ fuerunt ibi flumina lachrymarum, qui planctus, silebo, nè post annosa curricula, nouellum dolorem scriptor incutiam. Sed quæso iam temperemus à luctibus, contractam tristitia resoluamus frontem. Excelsa cum Deo possidet, cuius obitum mœremus in terris. Intelligo, quòd nunquàm ad flentem flens benè veniat consolator. Hæc sancto patri & doctori peritissimo, idoneus affectu, non scientia impendi, vt aliquos de conuersatione eius flosculos relegerem, vt est longum iter agentibus in vsu positum, Anima eius præpotens nunc apud Deum. qui non omnes obuios consalutant. Tu mihi anima prępotens apud redemptorem tribue, vt pectore liber, & cura vacuus, munda tibi, sicut debentur, præconia mundus exoluam. Hactenùs Euodius.

CERTAMEN SANCTI PATRIS NOSTRI CLEMENTIS ANCYRANI EPISCOPI ET MARtyris, *authore Simeone Metaphraste.*

IANVAR. 23. POST ducentesimum & quinquagesimum annum Domini nostri Iesu Christi, anno duodecimo Valeriani Imperatoris, Consulibus ipso Valeriano & Luciano, ille verè magnus & admirabilis Clemens, Ancyræ Galatarum Patria Clementis. prouinciæ, tanquàm egregius aliquis palmes, multis boni spiritûs botris erat omni ex parte plenus. Ea enim cùm ipsum tulisset, & multis etiam alijs ciuitatibus misisset præclarum exemplar martyrij, ipsa quoq; collegit pulchros fructus consummationis. Erat autem genere insignis, ex nobili quidem & alto deductus sanguine. Erat enim ei pater Parentes. & mater, hæc quidem ex ambobus parentibus claris & fidelibus: ille autem in religione à Sophia fideli valdè dissidens, & gentili deditus stultitię. Nam cùm eam haberet vitę sociam & habitationis, multa semper dicens & faciens, conabatur eam facere sociam religionis. Ea autem cùm animi magnitudine maritum superaret, hoc maiori studio contendebat, vt si qua ratione fieri posset, eum deduceret ad veram pietatem. Sed ille quidem dormiens in profundis erroris tenebris, erat sua sponte malus, & recusabat adspicere magnam lucem veritatis. Quocircà sic quoq; miser duplici morte moritur, nempe carnis & animæ: Solus autem vxori filius, hic Clemens admirabilis, ex ipso relinquitur, adhuc infans, & quem mater suis tenebat vlnis, & eius alebatur vbere.

Cùm

Cùm sic ergò esset mater marito vidua, labaretque adhuc spes eius de puero, ei tantam dabat operam, & ei tam diligenter attendebat, vt ei esset omnia, & pater, & pædagogus, & mater. Nam primùm quidem eum studiosè alebat, & ea faciebat, quæ par est matrem filio. Cùm autem iam ad eam peruenisset ætatem, in qua sunt pueri capaces disciplinarum, ei rectam pietatis rationem rectè sapiens suggessit, vt quæ eum rectè Clementem nominauerit, vel potiùs propheticè, & vt fini conueniebat. Sciebat enim eum futurum velutì quendam palmitem veræ Christi vineæ, & ei producturum esse fructum multarum animarum, etiamsi multi reges, velutì quidam non boni agricolæ, eum sępè multis totonderint supplicijs, vt deincèps procedens declarabit oratio. Cùm ità se haberet Clemens, & à matre beneuola tam pulchrè aleretur atque educaretur, propinquum illa sentiens decessum, puerum benignè & amanter complexa, qui duodecimum nondùm annum compleuerat, non magìs eum suarum facultatum, quàm thesauri, qui est in cælis, hæredem conabatur facere, hæc cum suauissimis ei mandans amplexibus:

Clemens ἀπὸ τοῦ κλήματος, quod significat palmitem.

Fili mi, fili charissime, fili, qui priùs, quàm tuum videres patrem, vidisti orbitatem, Dei autem patris opibus es locupletatus, & orbitate vsus es ad felicitatem: ego quidem te produxi corpore, Christus autem regnerauit per spiritum. Cognosce tuum patrem, vide nè eius filij denominatio sit tibi falsò imposita. Serui soli Christo, in Christum tuam colloca fiduciam. Is verè est immortalitas, is salus, is qui de cælo descendit propter nos, & nos quoque vnà secum in altum extulit, & filios suos effecit, & deos. Qui ergò huic páret Domino, superabit quæcunq; sunt difficilia, non solùm, qui simulacra honorant, Tyrannos & Reges deprimens & deijciens, sed eos etiam, qui ab ipsis honorantur, dæmones pudore afficiens, eorumq; ducem & Præsidem diabolum. Deindè inter loquendum oculos suffusa lachrymis, & diuina contemplatione impleta à gratia, ea etiam, quę erant euentura Clementi, persequitur vel maximè propheticè: &, Rogo te, dicebat, fili charissime, rogo te, vt mihi des vnam gratiam pro omnibus. Quoniam enim instat tempus difficile, & vehementer spirat impietatis persecutio: es autem ipse quoq;, vt noster dicit Dominus, ad reges propter ipsum Præsidesque ducendus, hunc mihi honorem concede fili, vt pro ipso stes fortis & strenuus, & mihi firmam ac stabilem conserues confessionem: & confido in Christo meo, ô membrum meum, confido, quòd citò in tuo quoquè capite florebit corona martyrij.

Matris morituræ ad eum oratio.

Matth. 10. Hortatur eum ad constantiam.

Para ergò teipsum, & ad magni animi virtutem tuam incita animam, nè te imparatum offendant certamina. Non enim aduersùs hostes contemnendos, neq; de rebus leuibus est decertatio. Sed sunt aduersarij quidem ipse malignus, illusque ministri & satellites: agitur autem de vita æterna & honore, aut rursùs de dedecore, quod nunquàm terminatur & supplicio. Aut ergò te bona adhortentur, aut grauia deterreant. Turpe est, ô fili, milites quidem pro conseruo & mortali rege lubenter mortem oppetere, nos verò non hoc velle similiter subire pro rege immortali. Quanquàm ipsi quidem ab eo nihil accipiunt, quod respondeat meritis tantæ beneuolentiæ. Quod enim donum tanti est momenti, quanti vita? aut quisnam post mortem est sensus eorum, quę donantur? Sed si mortuus fueris pro Christo communi omniũ Domino, pro vita, quæ est ad tempus, habebis immortalem: pro delicijs & gloria & quæ semper fluunt diuitijs, æterna fruéris beatitudine. Quid verò, etsi nunc non moriamur? non paulò pòst omninò moriemur, & omnibus commune reddemus debitum? Et alioquì quæ propter Christum mors suscipitur, ne mors quidem iure existimabitur. Semper enim meliore spe futurorum, eius sensus adimitur.

Merces martyrum.

Ante omnia autem, ô fili, illa sunt consideranda, quemadmodùm ipse effector vniuersæ creatæ naturæ, & nostri generis opifex, propter nos homo factus est: & cùm in terram venisset, conuersatus est cum hominibus. Cur non dico id, quod est maximum; quòd pro nobis quoq; ingratis famulis, Dominus morte est condemnatus, consputus, colaphis pulsatus, & postremò mortuus? Et hæc omnia ipse passus est propter nos & nostram salutem, vt peccati solueretur tyrannis, vt prior tolleretur condemnatio, vt cæli portæ nobis rursùs aperirentur. Quomodò ergò non erimus venia indigni, ô fili, si ipse quidem pro nobis, qui grauissima perpetrauimus, isque cùm sit Dominus, talia passus sit: nos autem ne pauca quidem propter illum sustineamus? Hęc, ô fili, considera, & nihil te separet à charitate Christi, non minæ Præsidum, non tormenta ac supplicia,

Cur passus Christus.

non

non metus regum,qui sunt ad tempus,quorum ira citò décidit cum supercilio, & ignis extinguitur,& ensis rubigine obducitur: sed potiùs te consolentur bona, quæ sunt parata Martyribus,& cælum ipsum, quod est tibi propositum præmium martyrij.

Hæc quotidiè mater ei suggerebat,vt quæ eius,qui verè est sapientia,spiritum haberet per se loquentem, cùm puer iam esset canus prudentia etiam ante ætatem, & profundiore opùs haberet admonitione. In fine autem hęc quoquè adiecit: Hæc mihi tuæ matri redde, ô fili,pro tuî nutritione: hæc sit mihi merces meorum in te pariendo dolorum, ô fili iucundissime, vt ego quoquè mater,ex Pauli sententia,salua fiam per liberorum procreationem,& in membris filij glorificer. Eccè enim,ô fili,ego quidem iam recedo, (senserat enim se morientem, virtute gratiæ) & hæc lux sensibilis mihi manè non illucescet. Tu verò mea in Christo lux & vita, & te rogo mea viscera, nè ea spe fallar, quam de te concepi. Vna mulier Hebræa aliquando septem produxit Martyres, & ipsa in illorum septem decertauit corporibus. Tu autem vel solus mihi sufficies ad gloriam,& beata ego inter matres,quòd per te ero insignis. Eccè vado ante te, ô fili, & deincèps quidem corpore separor hodiè à tuis suauissimis oculis: animam autem meam,postquàm decessero,existima ô fili,à tua semper pendére,cū qua confidenter Christi adorabo tribunal,tuis glorians laboribus, de tuis propter ipsum notis ac stigmatibus me magnificè circunspiciens, & magnificorum illorum præmiorum & lætitiæ futura particeps.

1. Tim. 2.

Prædicit obitum suum mater eius.

2. Mac. 7.

Hæc mater dicebat filio,& simul omnia illius membra deosculabatur:Felix ego,rursùs dicens,quòd membra Martyris deosculor,membra offerenda Christo sacrificium. Sic ergò eum amplectens, & quàm suauissimè disserens, verè beata quiete requieuit, cùm spiritum quidem Deo,corpus autem dulcissimis filij manibus commendâsset. Ille autem,vt qui in beneuolam matrē fuisset semper pius filius, illud quidem sepelit splendidè & magnificè. Ipse verò vitam suscipit monasticam,hoc statìm primùm matris concedens mandatis, vt à mundo propter Christum discederet, qui posteà propter illum à vita quoquè erat discessurus. Atque Clementi quidem sic matre orbato (Deum enim habebat patrem) ille ei rursùs aliam inducit matrem, quæ nec nomine, nec moribus quidquam differebat à priore: ipsa quidem & genere insignis & diues,quæ ipsa quoquè similiter vocabatur Sophia, & noctù & interdiù semper versabatur in orationibus. Cùm esset autem,si vlla alia, filiorum amantissima,carebat omninò filijs. Diuina verò prouidentia,quæ res eorum ex alto administrabat,nec ferens teneram Clementis ætatem esse à matre desertam,& rursùs volens explere Sophię desiderium,Clementem sapienter ad ipsam adducens,vt adoptet efficit. Cùm re vera autem esset sapiens Sophia, in ea quæ est ex Deo sapientia,ipsa eum instituebat,& perindè àc ipsa eum peperisset,in Clementem erat affecta, & summam curam eius gerebat. Neque verò Clemens minùs, quàm par erat in matrem, amorem in eam ostendebat: sed puram quidem ac synceram in eam reuerentiam seruabat & desiderium. Præceptoribus autem plurimum quoquè fructûs mox reddidit, sicut bona quædam terra & pinguis, quæ nequaquàm agricolam propter paucitatem molestia afficit: sed per eorum, quæ nascuntur, multitudinem prouocat potiùs ad alia deijcienda semina: ea quidem,quę habebat,communia proponens ijs, qui egebant, ex æqualibus, suæ autem linguæ eos instituens sapientia, & eos ad agnitionem deducens veritatis.

Obitus matris.

Clemens fit monachus.

Adoptatur à Sophia, optima matrona.

Cùm itaque aliquando fames inuasisset Galatiam,& omnibus similiter hominibus & pecoribus afferret exitium, ipse tollēs infantes gentilium,quicunque relicti fuerant orbati parentibus, & quicunque rursùs propter paupertatem in viam proiecti fuerant, & amictu quo corpus tegerent & alimento egebant necessario, alebat, vestiebat, instituebat, & quod his erat longè maius,ad Deum adducebat: ea quidem, quæ ad corpus pertinebant, ex fidelis Sophiæ pecunijs lætus suppeditans: quæ autem ad doctrinam pietatis, & morum ornamentum, & animæ vtilitatem, à domo ipse proferens ex sapientia spiritûs. Quos quidem,cùm & apud ipsum viuerent,& ab ipso rectè componerentur,& cum eo tecti & salis & assidui essent sermonis participes, & illius doctrina indiès irrigarentur, paulatim virtuti assuefecit, & procedente tempore excitatus est eorum animus, vt cum ipso admirabili Clemente decertarent. Quocircà non solùm multos habebat filios, sed eos bonos & benè educatos, Sophia, quæ priùs carebat filijs, veluti quandam ciuitatem ex his construens adolescentibus, Deo vndiquè circundatam, qui

Eius præclara facinora.

qui est murus longè tutissimus. Clementi autem cum alijs virtutis laboribus, legumina quoquè solùm erant alimẽtum. Ab animatis enim omninò abstinebat, illorum trium semper memor puerorum: quorum corpora cùm acuisset ieiuniũ, effecit vt expugnari quidem non possent ab igne vitiorum, neque fundi flamma fornacis sensilis. Eius victus. Dan. 3

Sed enim oportebat lucernam imponi candelabro, & videri ciuitatem, quę est posita supra montem, & Clementem, qui resplendebat tanta luce virtutis, nancisci sacerdotium, vt sic quoquè pluribus fieret via salutis. Propterea & Dei è superis suffragio, & communi sententia omnium, qui erant in Galatia, primùm quidem sacer præco sacri atrij, deindè etiam paulò pòst diaconus creatur & presbyter. Cùm duo autem deindè anni præterijssent, ad Episcopalem quoquè sedem prouehitur, alius inter sacerdotes hic quoquè exortus Daniel, vt qui etiamsi esset iuuenis, omnem tamen sacerdotis senectutem virtute superâsset, & ostendisset senectutem non esse huiusmodi, vt rerum bonarum omninò certos efficiat possessores: sed nonnunquam etiam rectè institutam iuuentutem, esse virtutis non contemnendam custodem. nam vicesimum quidem annum iam attigerat. Cùm autem ei esset mandatus magistratus, maiorem curam gerebat orphanorum, eos primùm sacras docens scripturas, & deindè etiam diuino eos dignans baptismo, & ad eos, quos par erat, gradus, non omnes, sed dignos referens. Hinc factum est, vt ex locis vicinis omnes confluërent, suos filios ad ipsum ex toto animo ad ducentes. Quos quidem tanquàm germanos suos filios suscipiens, similiter educabat atq; instituebat. Sed sunt hi quidem primi re vera fructus virtutis boni Clementis, & talia præmia sacerdotij. Diaconus & presbyter ordinatur. Anno ætatis vicesimo fit episcopus: sed id sacri Canones iam non sinunt.

Deincèps autem ei finem incipiunt accipere matris prædictiones, & contexi diuina corona martyrij. est autem à nobis oratio ducenda paulò altiùs. Cùm Diocletianus Romanum suscepisset imperium, & in eo primum annum ageret, noua quidem genera tormentorum excogitata fuerant aduersùs Christianos. Nouorum autem mortis generum minæ fuerant intentatæ, & mittebantur literæ per omnem terram, quæ parebat Romanis, quæ magistratibus & præsidibus vicarijsq; & proconsulibus aduersùs pios supplicia & cædes iniustas significabant, & ijs, qui in ijs fuissent negligentes, æquale minabantur periculum: ijs autem, qui diligenter fuissent executi, opes pollicebantur, dona, & esse inter primos amicos Imperatoris: & eum honore omnes esse superaturum, qui in his rebus fuerit studio superior. Qui ergò in vrbibus & regionibus erant impij Præsides, ex obsequio in Principem ducentes suæ fomitem insaniæ, in hoc consentiebant, vt eos, qui in pietate viuebant, conscinderent, & ità omnes delerent & de medio tollerent, vt eorum, qui timebant Dominum, nullus euaderet. Itaque ad Domitianum quoquè, qui Vicarij gerebat magistratum, & versabatur in partibus Galatiæ, referunt de hoc magno & admirabili Clemente, quòd cùm infantium magnam abstraxisset multitudinem, ad Christum qui dicitur, adduceret, & magnorum deorum cultum, quantùm posset, prohiberet: persuaderet autem multis illi animum adhibere, & viuum solum eum Deum prædicare. Sæuitia Diocletiani.

Hæc simul àc audijsset Domitianus, eum iubet adduci. Qui cùm paulò pòst ante eum constitisset, eum blandis & insidiosis verbis ad se attrahere conabatur. Quæ videntur, dicens, nequaquàm conueniunt & congruunt ijs, quæ de te allatæ sunt, accusationibus. Vultus enim & species liberalis, morumque mansuetudo & moderatio, mihi omninò videntur prudentis & ingenui animi. Quæ autem de te dicta sunt ab aliquibus, sunt puerilis potiùs inscitiæ, pusilliquè animi & planè illiberalis. Res verò ipsa id indicabit. ex te enim vera discemus faciliùs, si pauca quędam dederis verba tuæ prudentiæ. Martyr autem, Nostra, inquit, prudentia & intelligentia est Christus, qui est verè sapientia, qui Dei est Patris filius & verbum: cuius verbo producta sunt omnia, à quo ipsum quoquè dicere & sapere nos habemus. Respondens autem Vicarius, Me, inquit, per deos affecisti molestia, cùm has præter omnem spem statim ab initio nugas dicere cœperis. Sed si mihi credas, has longas nugas multùm valere iubens, veni & dijs sacrifica propitijs: eorum quidem, qui eos contemnunt & inficiantur, supplicia: eorum autem rursùs, qui venerantur & colunt, honores reputans. Eorum verò, qui dicuntur, nos tibi sumus exemplum, qui per ipsos ad hunc peruenimus magistratum, & beneficij gratias eis referimus, honorando eos, qui ipsos colunt, & supplicijs afficiendo eos, qui nolunt parére. Sistitur iudici Clemens.

Constantia martyris. Cùm ad hæc ille risisset, vt est consentaneum, quòd donorum, quibus afficeretur, & turpium meminisset honorum, & promptum eius animi studium videretur his dissoluere: Sed nos quidem, inquit, ô Præses, sentimus his contraria, & damnum quidem vestra dona: honorem autem, ignominiam: & magistratum esse putamus seruitutem: contumelias verò rursùs, supplicia, & minas, voluptatē & delicias: & quod est his maius, cum Deo coniunctionem. Hęc cùm tu scias, nec promissis & honoribus, neq; rursùs minis & supplicijs, existimes te posse nos abducere à pietate. Hæc paulatim mouebant animum Domitiano, & sanctum acriùs intuens, Ego te, inquit, omninò feci arrogantiorem, cùm me in te tam leniter gesserim. Non est autem mirum, si cùm tu perpetuò vitam agas cum pueris, non absimilem eis sensum habeas. Cæterùm nisi & deos placâris sacrificijs, & hinc nostrā lucrifeceris beneuolentiam, scias pœnam mortis esse tibi subeundam, eamque, non quæ breuiter & citò afferatur, vt tu fortasse existimaueris: sed multis priùs & varijs affecto supplicijs. Deindè etiam esse grauissimum sustinendum modum mortis, vt & ipse malus malè abolearis, & tuo exemplo castiges multorum arrogantiam.

Blanditiæ iudicis mutantur in minas.

Admirabilis verò Clemens, Quoniam mihi, inquit, pueros obijcis, Ego, inquit, studui pueris eam indere prudentiam, quam ignorant qui sunt apud vos viri, & ex his ipsis qui sunt seniores & sapientiores. Nam quæ est verè Dei sapientia, seipsam abscondit à sapientibus & prudentibus, & reuelauit videlicet infantibus. Glorior autem & prædico me offerre sacrificia, sed Deo meo rationabilia: non, vt ipsi, torrētes sanguinis, fumosq; & nidores, quibus eos, qui sunt apud vos, deos colitis vel maximè præter rationem. Quòd si meū sanguinem pro ipso sacrificauero, ità mihi quoquè aderit, si non ex ęquo, at aliqua ex parte Domino meo vicem rependere. Etenim me Christe rex ipse tuo precioso redemisti sanguine.

Matth. 11.

Hæc cùm Martyr cum magna dixisset fidutia, abiecta persona præses, quam olìm in ipsum parturiebat insaniam, eam produxit in medium: & cùm sublimem super lignum statìm athletam sustulissent qui aderant, quòd is ità iussisset, eius latera laniabant, & acclàmabant, nè iussa contemneret Imperatoris. Profundi itaque sulci secabantur in illius carnibus, & earum magna pars auferebatur, & forma internorum aperiebatur viscerum, vt ne hominum quidem oculis esset tolerandum spectaculum. Ille autem non est animo commotus, non mutauit formam, non vocem, non verbum emisit miserabile, non gemitum eius, qui dolore cruciatur: sed perindè ac si esset securior ijs, qui aderant & contemplabantur, & minùs sentiret, quàm ipsi qui cædebant, magno animo agebat gratias Deo agonothetæ. Cùm verò in eius supplicio multum temporis consumeretur, & remissæ quidem essent manus lictoribus, Martyr autem eundem fortem & generosum ostenderet animum, volens Pręses dissoluere fortis eius animi robur, Noli, inquit, ô tu existimare fore, vt tu me superes fortitudine: sed etsi longum tempus effecerit, vt eorum, qui cædunt, dexteræ sint parùm defessæ, at ego rursùs eorum loco alios ponam recentes, qui non priùs te cessabunt cædere, quàm nuda carnibus ossa tua reliquerint. Statimq; lictores ex successione rursùs Martyrem circunsistentes, ei quoquè similia faciebant prioribus, donèc eis quoquè similiter manus imbecillæ fuerunt & defessæ.

Dirè cruciatur martyr.

Fert patientissimè.

Lictores lictoribus succedunt.

Ille ergò stultus Præses, partìm quidem admiratus Martyris constantiam: partìm autem pudore affectus propter lictorum imbecillitatem, iussit eum deponi de ligno. Ille verò talis erat, qualem nec oculi lictorum adspicere, neque manus sustinebant tangere. erat enim omninò nudatus carnibus, eisq; tanquàm veste erat exutus: solùm autem propterea, quòd essent ossa fixa, homo esse videbatur: quæ ipsa quoquè erant illita sanguine, quoddam nouum & alienum spectaculum, & quod vel ex se possit efficere, vt caligent oculi. Quocircà cùm ille desperâsset se posse ei vim afferre & castigare, vtpotè quòd ei visum esset inutile, persuasione rursùs apud eum vtebatur & lenitate, & duæ tibi, aiebat, ô Clemens, fuêre causæ tantorum malorum, inuidia & contentio: sed ad te quidem à fortuna peruenit inuidia, quæ tibi omninò inuidens, non sinit res tibi succedere ex sententia. A natura autem est tibi contentio. ea enim te ad intempestiuam rursùs litem incitans, prohibet quo minùs nobis páreas: & ideò in mala te coniecit extrema: magnis autem priuauit muneribus, quæ eras consecuturus, si voluisses cedere iussui Imperatoris: vel potiùs tibi quoquè fortuna iniecit contentionem, volens tibi omni

Vide atrocitatem.

Lingua versuta serpentis antiqui.

omni ex parte aduersari,& tua semper labefactare. Sed vel breue aliquod momentum temporis parce misero corpori,& noli, dum in re vana vis ostendere egregiam animi constantiam,immaturam mortem & violentam subire.

Ad hæc Clemens admirabilis,alias illius nugas ne minimùm quidem curans,hoc ei solùm respondit: Quæ mihi à te mors est afferenda,ô Iudex, & corpori interitûs vacuitatem, & animæ efficit immortalitatem. Et hoc, inquit Vicarius, omninò est vestræ stultitiæ, id quod est bonum,vsqueadeò ignorare & negligere,vt & dulcem hanc lucem, benignumq; & lætum illud astrum,nempe solem, quæ ad fruendum & nos oblectandos dij nobis concesserunt,spe alicuius alterius incertæ vitæ amittatis. Etenim si rursùs in eádem permaneas inobedientia, acceperis quidem aliquam breuem à tormentis dilationem,nè tam vehementibus supplicijs tibi corpus defatigetur: sed hęc remissio erit tibi paulò pòst causa maiorum malorum, & cùm te paruo tempore collégeris, magnis rursùs & varijs tradéris supplicijs: quorum,vt mihi videtur, anima quoquè è corpore excedens,sensum habebit acerrimum. Martyr autem,Solis, inquit,minis, vt videtur,& nudis verbis polliceris mihi te impleturum ea,quæ desidero. Cæterùm cùm scias,quęnam sit mihi sententia, noli vsque ad verba solùm sistere, sed tibi ad opus perducantur omnia,& à nulla re abstineas,quæ sit aspera & difficilis. Vox martyre digna.

Tunc ferus ille & immitis ab ira consueta abripitur, & cùm dixisset, Planè contentiosum animal est homo iste,genas & os iubet ei verberari. Nam quoniam, inquit,hęc sola pars corporis remansit minimè affecta supplicio,dicendi vtitur libertate. Patiatur ergò hæc quoquè similiter atquè alię partes corporis: Statimq; ex lictoribus,qui erant quidem paulò humaniores, alij quidem eum solis manibus verberabant: alij autem etiam sustinebant, vt qui lacerationibus iam esset dissolutus, & ad terram diffflueret. Quotquot verò audaciores erant &'crudeliores,lapidibus quoquè in eum vtebantur, & ijs illud veridicum Martyris os pûlsabant. Martyr autem,Magno, inquit, me honore affecisti, ô Tyranne,magno,inquam,affecisti honore, non supplicio. Quomodò enim non est honor seruo, dignum haberi, qui eadem perpetiatur quę Dominus, & primi illi passionis socij & martyres? Colaphis quoquè cæsus est vultus mei Domini,& lapidibus fuit interemptus Stephanus. Hæc quoquè mihi nunc magnum decus & ornamentum afferunt. Leuat mihi laborem passionis imitatio. Sedat mihi dolorem ijs qui sunt me prestantiores,in honore ęqualitas. Hæc dicebat,& ad suum agonothetam frequenter tollens oculos, vehementi studio agebat gratias. Os & genæ eius verberantur. Matth.26. Acto.7.

Domitianus autem cùm omninò animum despondisset, eum rursùs mittit in custodiam. Cùm verò putaret eum non posse ampliùs vti pedibus ad ingrediendum, quòd prioribus supplicijs esset corpus confectum,iubet eum vtrinquè portari: sed qui omnes qui cóncidunt, confirmat, afflictosque & depressos erigit, non sinit eum opùs habere manu, quæ eius gressum fulciret,sed eos repellens, qui accedebant ex gentilibus,& illud sensìm acclamans, Oleum peccatorum non impinguet caput meum,ipsis pedibus ipse illam viam peregit. quem cùm sic abeuntem animaduertisset Vicarius, fortitudinem valdè est admiratus,& conuersus ad eos,qui circunstabant, Papæ,inquit,magnam tolerantiam. Talibus vtiquè militibus opùs esset Imperatoribus,vt essent quouìs periculo superiores, & tam constantem animum & tam magnos spiritus conseruarent in rebus asperis. Cæterùm hic non sistetur ampliùs ad meum tribunal: ipsum autem ad Imperatorem mittam Diocletianum. Ille enim solus eum superauerit. Dixit, & cùm statim significâsset literis,quomodò se res haberent, iussit eum quamprimùm duci Romam. Cùm fuisset ergò Martyr extra ciuitatem, vnà cum corde manibus in cælum sublatis, Domine Deus,inquit, qui omnia facis & procuras pro vniuerso genere hominum,& multas nobis munis vias salutis: hanc tuam ciuitatem,& animas eorum, qui in ipsa crediderunt, conserua, nè implicentur laqueo diaboli, & Tyrannorum capiantur insidijs. Porrò autem nè nos quoquè perpetuò esse sinas alienos ab ea, quæ nos tulit: sed qui Iacob conuertisti in domum patris sui, & eum à manu Esau liberâsti: qui etiam ossa Ioseph vnà cùm populo ex Aegypto extulisti, & ea patrijs restituisti sepulcris, tuæ quoquè placeat voluntati me reducere,& quæ me genuit & aluit, & ad hanc vsque ætatem produxit patriæ,tanquàm aliquod rursùs reddere debitum. Hæc cùm à Deo precibus contendisset, viam confecit alacriter. Psalm.140. Mittitur Romam. Gene.36. Exod.13.

Postquàm autem Romam peruenerunt,vbì tunc quoquè versabatur Diocletianus, Sistitur Diocletiano.

& qui missi fuerant, ei reddunt literas, & Clementem admirabilem, cùm ille iussisset, adducunt in medium. Cùm verò adstitisset, tunc videns Diocletianus iucundum eius alacremque & generosum adspectum, primùm quidem celans, quid in animo haberet, apud se admirabatur, an illa omnia sustinuisset, quæ ei significabant literæ. Deindè eum etiam fixis intuens oculis, & totum considerans, Tu es, inquit, celebris ille Clemens, cuius magnū est nomen propter fortem & generosum animum? Sed oporteret omninò hunc tuum generosum & magnum animum, habere aliquam piam & iustam causam, sed non hanc impiam & iniquam, & hoc ipsum manifestum animæ & carnis exitium. Nunc enim quo est maior, eo est deterior, & nos magìs ad iram prouocat, deos incitat ad vindictam. Verumenimuerò tu animo ad contraria mutato, hunc firmum & constantem animum ostende pro pietate in deos, vt sic quoquè potiùs dignas consequaris remunerationes. Illi enim, vt arbitror, tuî propter hunc fortem & excelsum animum miserti, propterea effecerunt, vt tot & tantis resisteres supplicijs, nec permiserunt, vt tu iam diù malè perires & præripereris, agnitionem & mutationem omninò expectantes. Hęc dixit, & pro oculis sancti statìm proponit, illinc quidem aurum & argentum, & literas imperatorias, quæ Patriciorum illi dabant honorem. Deindè etiam aliorum magistratuum & dignitatum insignia: & præterea vestes floridas & magnificas, & alia quæcunq; rerum pulchrarum cupidos euocant oculos: illinc autem rursùs instrumenta tormentorum, manus ferreas, grabatos, & ipsos quoquè ferreos, rotasque & pectines, craticulas, lebetes, obeliscos, sartagines, & graues catenas, & aliam magnā instrumentorum multitudinem, specie quidem diuersorum, spectaculo verò terribilium, experientiam autem habentium ipso quoquè spectaculo grauiorem. Deindè Martyrem suauiter intuens, & manu ostendens pecunias: His te, inquit, remuneramur, si pius in deos, & in nos sanctus extiteris.

Blanditur ei tyrannus.

Nota artes diaboli: aut terret, vt frangat: aut blanditur, vt illiciat.

Ille autem, cùm sanctus ab eis oculos auertisset, & ea velutì subsannâsset, & propter ea, quæ dicta fuerant, grauiter ingemuisset, Vobis, inquiens, pereant ipsi vobiscum dij: tunc acriter & toruè fortem intuens Clementem, & simul conuertens oculos ad genera tormentorum, Vides, inquit, hæc sunt eorum, qui non parent, & sunt impij. Martyr autem, Si vestræ, inquit, pœnę sunt, sicut existimas, terribiles, & ad experiendum intolerabiles, sicut rursùs dona splendida & magnifica & digna, quæ beata iudicentur: quænam esse existimas ea, quæ cælestis sunt & solius Dei? quænam immortalia quidem supplicia & dolores inexorabiles? quales autem ignis fluuios, qui ne solo quidem sunt adspectu tolerabiles? quænam verò rursùs bona sunt consecuturi, qui eum dilexerint? Scriptum est enim: Talia, vt nec mentę possint compræhendi, nec oculis adspici, aut quę ex his percipitur omninò voluptas conijci. Nam quæ sunt quidem præsentia, hoc argentum & aurum, sunt solùm puluis & lutum, vilis & infrugifera materia, quę turpiter quidem ex terra nascitur: turpiùs autem in eam, quæ videtur, speciem per ferrum & ignem transfertur, latronibus subiecta & furibus: & si non his, at diminutioni saltem & rubigini, vt quæ consumatur atq; diffluat. Vestes autem purpureæ & splendidæ, fila sunt vermium, & inuenta barbarorum hominum. Quamobrem si ea nos reddunt honoratos, vestra quidem sententia homo est verme vilior. Quòd si oportet etiam homines propter hęc habere in admiratione, multò magìs admirarer eos, qui hæc fabricantur, quàm eos, qui propter ex his confecta indumenta gloriantur, & se magnificè circunspiciunt. Nam illi quidem artis solertia transformant naturam ad id, quod est melius, & sensum decipiunt, & ornatum amantibus oculis suaues escas proponunt. Hi autem induti sibi placent, & se magnificè circunspiciunt, de sui animi leuitate ferentes testimonium: & cùm oporteret eos pudere sui erroris, illi potiùs intumescunt, & tollunt supercilia, honorati aliorum operibus, si modò ea omninò honorem vocare oporteat. Sed vestra quidem sunt talia, & eo modo se habent. Quæ autem à bono Deo nostra sunt bona, contrà se habent. Voluptatem enim habent immortalem, splendorem verò perpetuum. Neque enim timent eam, quæ est ex tempore, mutationem. Non suspectam habent conuersionem, senium ignorant, sed semper florent, in æquali decore permanentia, stabiliaque perpetuò & immobilia.

Præclara martyris oratio.

1. Cor. 2.

Ad hæc Diocletianus: Mihi videris, inquit, rectè quidem dicere, ô Clemens, sed malè admodùm sentire. Nam lingua quidem præfers immortalitatem, in mortali autem semper spem tuam collocas: Vestrum, inquam, Christum, quem dicunt à Iudæis mala

passum

passum esse innumerabilia,& tandèm mortem in cruce sustinuisse. Nostri verò dij sunt & semper immortales,& nihil graue nec molestum sustinent. Respondens autem Martyr, De ipsorum,inquit,immortalitate & doloris vacuitate, propemodùm vera dicis, ô Imperator. Quomodò enim morientur, qui ne omninò quidem vixerunt? aut quomodò dolorem senserint, qui ipso quoquè sensu planè carent? Sed & si dolorem non sentiunt, sunt tamen subiecti innumerabilibus plagis & contumelijs. Nam qui facti quidem sunt ex lapidibus,& à manu,quæ sculpit,plagas acceperũt,& ferro sunt leuigati ac politi: & sic cum magno, sed inani labore,formæ humanæ simulacra & statuæ facti sunt. Quibus autem rursùs aurum est materia,siue æs, siue argentum,ij quoquè fusi igne vehementissimo,similiter atquè alij consistunt omninò sensûs expertes: qui tantum abest,vt opem ferant alijs,vt ne ipsi quidem possint facere, quó minùs hæc omninò patiantur. Nequaquàm ergò moriuntur,quoniam nec omninò quidem,vt priùs dixi, vixerunt: diffluunt autem & conteruntur,quomodò quòd sint,à tempore: ità etiam, quòd non sint,accipientes. Non ergò nostra quoquè sunt huiusinodi,sed ipse verus Dominus & opifex omnium,Deus meus,qui est & expers temporis,& immortalis,propter me quoquè fit homo posteà, vt ego fiam propter illum deus, volensque cruci affigitur & sepelitur, & tertio die resurgit, & rursùs in cælum ascendit vndè descenderat: cùm nos vna quoquè fecisset resurgere, & ad priorem reduxisset principatum, à quo malè excidimus propter inobedientiam. In falsos deos.

Propter hæc Imperator ad iram concitatur, & verbis victus,conuertitur ad supplicia, nesciens stultus,se per illa magìs esse vincendum. siquidem apertum est indicium, victum esse eum, qui punit, quòd is, qui punitur, nihil omninò cedat supplicijs. Iubet ergò rotæ alligari Martyrem, & rotam quidem verti magno impetu, Martyrem autem virgis verberari crudelissimis. Statimq; Martyr fuerat alligatus: rota verò vertebatur celeriter: Martyr autem, quando erat quidem in rota sublimi, tradebatur ijs, qui verberabant: Quando verò rota eum sub se ferebat, corpus eius acerbè conscindebatur, & ossa cõterebantur. Cumq; sic laceraretur, Domine mi Iesu Christe,dicebat,veni ad opem mihi ferendam,& leua me hoc pondere supplicij: quoniam circundederunt me dolores mortis,pericula inferni inuenerunt me. Respice ad me, & miserere meî, & ex necessitatibus meis ërue me. Adsis mihi,vt aliquando etiam paralytico, ad gloriam tuam, ad cõfessionem tui nominis, ad dedecus & ignominiam inimicorum,ad maiorum propter te perpessionum tolerantiam. Immanissimũ supplicium.

Hæc cùm dixisset sanctus, statìm & rota à motu, & qui verberabant, cessauerunt à plagis afferendis: & Martyr quidem simul ab omnibus, & à rota, & à vinculis illis sua sponte solutus fuerat, & restitutus in priorem sanitatem: Lictores autem subijt membrorum dissolutio, & multi ex Romanis, qui ad tale spectaculum concurrerant, sanis euaserunt animis,& magnus est Deus Christianorum,magna voce exclamauerũt. Magnus verò Clemens, qui erat verè Christi palmes, cùm veluti pulchros quosdam fructus sua membra Deo obtulisset, Ago tibi gratias, dicebat, ô Deus, quòd voluëris me in hac maxima & frequentissima ciuitate pati pro filio tuo vnigenito, qui ipse quoquè passus fuit pro nobis, & precium nostræ captiuitatis & seruitutis suum effudit sanguinem. Deindè subiũxit etiam seriem sanctorum,qui Romæ erant. Quem Petrus,inquit, docuit colere,& Paulus prædicauit,& qui erat eiusdem,cuius ego,nominis Clemens ille sapiens,adorandum esse decreuit: & diuinus deincèps Onesimus est confessus. Propter quem ipsi quoquè passi,liberè loquendi potestate apud eos valent plurimùm,& adorantur à fidelibus, haud ità multò pòst autem adorabuntur etiam à fidelibus Imperatoribus. Hoc autem dixit,prædicens mox delendam impietatem. Mira vis precum sancti martyris. Adorare, pro honorare & venerari.

Hæc Diocletiani animum acriùs inflammauerunt, iussit autem stylis ferreis illud præclarum Martyris os contundi ac confringi. Quo factum est,vt dentes quidem mox labefactarentur: maxillæ verò contererentur. Vox tamen non ręprimebatur, neq; illi prolixæ loquendi libertati vel minima dabatur remissio: sed etiam lictoribus vt sileret, iubentibus,ipse idem erat, & ne parùm quidem remittebat: sed contrà etiam voce vtebatur maiore,non secùs àc statua quędam ænea, quę icta vehementiùs, maiorem edit sonitum. Quamobrem cùm ipse quoquè Imperator esset defatigatus,vinculis & quæ ex eis oritur afflictione & miseria toti Martyri imposita,tradit eum in custodiam. Multitudo autem eorum, qui rotæ miraculo crediderant,viri, & quæcunq; erant prudentia Os martyris contunditur. Vide miraculum.

præditæ mulieres, inita inter se conuentione, carcerem ingressi sunt. Deindè tangentes illius pedes, valdè acriter rogârunt, vt diuinum baptismum consequerentur. Cùm itaq; precibus tam vehementibus ipse quoquè alacerrimè annuisset, rem statim est aggressus. Cùm itaq; in carcere esset aquæ copia, & ipse quas oportet preces profert, & cũ ipsis pueris omnes sacro dignatur baptismate. Media autem nocte eis diuina quædam apparet visio: nempe lux quædam, quæ neque verbis exprimi potest, & quam humanus non admittit adspectus, totum simul tanquàm fulgur illustrat carcerem. In media verò luce erat vir quidam adspectu valdè alacer, splendida autem veste indutus, qui ipse quoq; erat lux totus quantus, pennis insignis densissimis. Is cùm ad Clementem accessisset admirabilem, ei in manus tradit panem & calicem. Deindè ille quidem euanuit: eos autem ipsa quoquè vox deficit, vt qui spectaculo admirabili essent obstupefacti. Sanctissimus autem Clemens cùm statìm coniecisset ea esse signa Dominici corporis & sanguinis, ea & valdè piè suscepit, & cùm preces dixisset consuetas, ea communicat ijs, qui iam erant baptizati.

Multi ab eo in carcere baptizantur.

Signa dicit panem & calicẽ, quia nondùm erant consecrata.

Cùm ergò complures ad eum vndiquè accederent, & carcerem facerent ecclesiam, & multitudini Christianorum fieret accessio, custodes carceris hæc renunciant Imperatori. Ille autem & eos iubet noctù compræhendi, & nisì pietatem abnegauerint, omnes citra vllam interimi misericordiam. Illi verò compræhensi iussu Imperatoris, inuenti sunt non ignari eius, quod erat bonum & vtile, eligendi: sed ab hac, quæ est ad tempus, vita maluĕrunt recedere, quàm à Christo deficere, qui nos formauit, & dilexit, & mortuus est pro nobis. Quamobrem ante ciuitatem, tanquàm sacras quasdam hostias, seipsos & filios offerunt Domino, cùm nullus tunc remanere sustinuisset præter vnum, cuius quidem erat animus aliquanto iuuenilior. Non enim remanserat, vt certamen effugeret, sed vt cum maioribus potiùs malis colluctaretur, eaq; ei essent coronarum maiorum occasio. Is erat admirabilis Agathangelus, de quo etiam deincèps dicetur apertiùs. Diocletianus autem cùm paulopòst esset magni Clementis recordatus, eum rursùs producit: & primùm quidem, tanquàm abductus pœnitentia, priorem illam abiecisset insaniam, ipsum & laudibus sensim aggrediebatur, & ea ratione conabatur potiùs superare generosum illum & excelsum animum. Deindè cùm vidisset rem sibi esse cum homine cordato, & qui non magìs posset animi fortitudine malorum ferre impetus, quàm prudentia blandis verbis & disertis non succumbere: abiecta statìm persona & ficta illa mansuetudine, repentè apparuit id, quod erat: & rursùs aliquod nouum excogitauit supplicium, quodam Amphione, qui inter suos primum locum obtinebat, ad hoc maximè incitante. Erat autem hoc supplicium, vt sic & à tanta multitudine distenderetur Martyr, vt ipsæ quoquè membrorum dissoluerentur compages, lictores autem quatuor circunsistentes, exiccatis boum neruis eum diù crudeliter verberarent.

Multi occiduntur.

Agathangelus.

Dirus cruciatus.

Postquàm verò ille quoq; fortiter huic restitit supplicio, & perindè àc si alius pateretur, ipse impatibilis mansit & immobilis: Scio, inquit Diocletianus, ô Clemens, te esse animo valdè contentioso, corpus autem illi posse inseruire. Sed ipse ne sic quidem rursùs cedã, sed etiam ferreis te aggrediar vngulis. es enim tu fortè ferreus & torpidus, & nullo ferè sensu præditus: vt videam an te fortè his excitauerim, quem somnus tam profundus inuasit. Martyr autem, Rectè quidem, ait, dixisti ô Imperator. Dormio enim veluti quendam dulcem somnum, me meo Christo ad labores pro eo suscipiendos futurorum spe sopiente: rursùs verò efficiente, vt sim sobrius & vigilans, quando eum prędicare oportet, & liberè loqui pro eius confessione. Hęc ille dixit, & Imperator quidem statìm iubet lictores desistere à verberibus: sublimem autem eum in lignum tollere, & sic eum ferreis carpere vngulis, donèc ei carnes omninò consumptæ essent, sanguis autem exinanitus, & sola ossa relinquerentur. Cùm itaque rursùs lictores ad id magnam adhiberent diligentiam, vt qui etiam ab occulto lictore atque adeò carnifice ad ea incitarentur, Martyr quidem primùm seipsum attendens, deindè etiam ad tyrannum adspiciens, Non est, inquit, meũ corpus id quod adest, quo ego quidem sum indutus, tu autem id nunc ô Imperator laceras. Neq; enim omninò dolore afficior, quomodò me oporteret, dum laceror: sed quod mihi quidem datum fuerat à natura, paulatìm præcedentibus priùs consumptum est supplicijs, & nec parua quidem eius pars mihi est relicta: carne autem, quæ nunc ad ossa mea accurrit, & membrorum continet compagem,

Martyris fortitudo.

Ferreis discerpitur vngulis.

gem, velutì quodam indumēto meus me Christus induit, propter quem priori me exui, eaque nunc erasa, me rursùs induet alia. Neque enim lutum defuerit figulo.

Cùm is ergò hæc & his plura dixisset, cessauit: Diocletianus autem iussit ei ignis faces adhiberi. Ei autem illa quoq; erant voluptati, vt quæ essent tanquàm lux, quæ vim ignis non haberet. Obstupuit decæterò Imperator: & conuersus ad eos, qui circunsistebant: Ego multos quidem punij, inquit, ex miseris Christianis, & multos etiam morte affeci: sed nondùm vidi virum tam magno & excelso animo præditum, sed neque cuiusquam corpus adeò validum & robustum, & cui mortem afferre esset difficilius. Eum ergò transmittam Nicomediam, Maximiano, vt est verisimile, prodigium futurum incredibile. Neq; enim existimo eum vnquàm incidisse in virum tam firmi & tam constantis animi. Hæc cùm mirabundus dixisset ijs, qui aderant, decernit vt Clemens vinctus trans mare mitteretur Nicomediam, examinandus à Maximiano, de eo scribens, & quæ priùs à Domitiano, & quæ à se rursùs passus sit, quæ opinionem & humanam omnem naturam superant: & hoc prætereà significans, quòd si eum quidem, quod est planè desperandum, vincere & in aliam potuerit traducere sententiam, eum rursùs remittat, rem illi gratam futuram, vt argumentum illius maximæ prudentiæ & ingenij solertiæ. Sin minus, eum tradat bestijs, vel etiam acerbis alijs supplicijs ei vitam adimat: nè si ampliùs, inquit, sit superstes, & Christianos & Græcos magnis afficiat incommodis, hos quidem corrumpens & attrahens: Christianos autem efficiens difficiles ad transmouendum, eosque muniens & confirmans. *Etiam tyrannus miratur eius constantiam.*

Roma ergò sanctus est eductus, multis quidem eum deducentibus, multis autem lachrymis quoquè prosequentibus, quibus consolabantur suam ab eo separationem. Quis enim oratione persequi potuerit ea, quæ tunc dicebant quidem fideles, & quæ rursùs propter ipsum fecerint? Nam alij quidem pedes tangebant, & manus amplectebantur: alij verò collum complectentes deosculabantur, & propter separationem amaras effundebant lachrymas. Alij se eius sanguine inungebant, vulnera contrectabant, à vestibus auelli non poterant: Vir præclarus & fortis, strenuus decertator, qui ferro, dicentes, est validior. Qui ipsum autem abducebant, fracti fletibus, & ipsi quoquè affecti animis, constiterunt diù, cedentes animorum perturbationi & spectaculo miserabili. Cùm verò iam tempus vocaret, vt martyr nauem ascenderet, vi & vix tandèm auulsus ab ijs, qui ipsum continebant, & tanquàm membrum commune abruptus ab omnibus, ciuitati ea, quæ par erat, & sibi precatus, nauem ascendit, & cœpit nauigare. Sed quid sapiens gubernator vniuersorum Deus in naue suo prouidet consilio? *Magno piorum dolore abit Roma.*

Is qui priùs solus martyrium effugerat ex ijs, qui sub Clemente crediderant in carcere, de quo paulò antè sumus nos esse dicturos polliciti, cùm esset Romanus quidem genere, Agathangelus autem nomine, hic vnà nauigat cum martyre. Cùm enim peruenisset ad nauem, in qua erat Roma enauigaturus, & cum nautis pauca esset locutus, eis facilè persuadet, cumque sensim conscendisset, in aliqua eius parte delitescebat. Deus autem fuit, qui & nauem ostendit Agathangelo, & effecit vt essent ei nautæ faciles, & citò fuerint ab eo persuasi. Postquàm autem iam martyr quoquè adfuit ipse cum militibus, & nauem sunt ingressi, & distabant à terra circa ducenta stadia, videns Agathangelus milites quidem & inter se & circa nauem esse occupatos, solum verò sacrum Clementem seorsùm Deum orare, à nemine visus nec animaduersus propè eum accedit: cumq; eius pedes præhendisset, ei in memoriam reuocat eius, quæ in custodia facta est, confessionis & dati baptismatis. Deindè etiam narrat, quomodò è cæde effugerit: & quemadmodùm priùs sciuerit nauigiũ, & quemadmodùm sit ingressus, & quemadmodùm in ea delituerit. Martyr autem (quomodò enim par est eum fuisse affectum, cùm agnouit Agathangelum? erat enim primus ex ijs, qui tunc ab eo fuêre baptizati) salutabat, amplectebatur, benignè eum alloquebatur, apertè præ se ferebat, se viscera habere refecta gaudio. Deindè etiam cœpit precari vehementiùs, partìm quidē gratias agens pro Agathangelo, & verba quę animi lętitiam significabnt offerens: partìm autem Deum quoquè inuocans, vt illi ferret auxilium, & rogans, vt is esset sibi socius confessionis: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, dicens, qui mihi es sola & vnica consolatio & auxilium, quòd me neque in terra, neque in mari relinquas à tuo desertum auxilio, sed me per totam viam defenderis & deduxeris, & meum labore defessum animũ recreaueris eo, quem scis modo, eius consolator effectus. Eccè enim nunc quoq; in *Agathãgelus cũ martyre proficiscitur.*

in mari in Agathangelo bono meo fratre mihi es cognitus, qui vel mihi ex ipso nomine tuum spondet auxilium, vt qui Agathangelus, id est, bonorum nuncius, & sit & dicatur. Sed ei quoquè concede ô rex Christe, vt ad finem tuam deducat voluntatẽ, & glorifica ipsum tua confessione, vt tu quoquè rursùs in ipso glorificeris.

Noctu diuq; precantur martyres. Ille ergò cum Agathangelo sic diù noctuq; precabatur, cibum quidem non sumens. nam ne minimum quidem eis cibi vsquàm aderat, vt cuius Clemens nullam curã gessisset omninò: viuum autem panem in corde & viuam illam aquam habentes, quibus obscurè alebantur & potabantur. Diuturnæ ergò illorum, vt videbatur, inediæ miserti milites, motique animo, benigneq; & humanè in eos affecti, eos cibis volebant impertiri. Cibum accipiũt cęlitùs. Illi autem laudabant quidem bonum militum animum, cibum verò non accipiebant, dicentes se eum desupèr à Deo accipere. Quod autem illi dicebant, Deus effectum reddidit, & circa primam noctis custodiam, cæleste alimentum iustis suppeditabatur, & pane angelorum nutriebantur homines. Multi verò dies consumpti sunt ab eis in nauigando: & cùm Rhodum appulissent, alij quidem omnes è naui descenderunt ad quęrendum commeatum: eis autem, qui relicti fuerant pro custodia sanctorum, instabant ipsi vehementer rogantes & orantes, vt liceret eis accedere ad ecclesiam Christianorum, & esse intemeratorum participes sacramentorum. Atque tunc quidem dies celebrabatur Dominicus, & quicunque erant in insula Christiani, pauci autem erant, ad templum concurrebant. Ex his verò cùm quidam accuratè didicisset, quomodò se Photinus Episcopus Rhodi. haberent res sanctorum, Antistiti Rhodi omnia significat. Episcopo nomen erat Photinus. Ille autem nihil ampliùs cunctatus, cùm statìm accepisset multos ex ijs, qui aderant, Christianis, venit ad litus, ad quod appulerat nauis, in qua erant sancti, & custodes vehementer orauit, vt martyres soluerentur à vinculis, & eis permitteretur venire in ecclesiam.

Cùm illi autem cessissent precibus, cum multis hymnis, quibus Deo aguntur gratię, in ecclesiam deducuntur martyres, & consequenter sacro libro proposito, admirabiliter & præter opinionem declarauit vox Euangeliorum illa, quæ & tempus decebant, Matth. 10. & sanctis conueniebant. Quænam autem ea sunt? Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Hoc veluti quandam diuinam dulcedinem sanctorum instillauit animis, oculosque simul & manus statìm ad cælos tollentes, præ gaudio orabant lachrymantes. Aedificatio autem in fide fuit res ea ijs, qui aderant, Clemens Missæ sacrificium offert. omnesq; eos intuentes, ipsi quoquè apertè emittebant lachrymas. Deindè pius ille & Dei amans Episcopus rogabat Clementem sanctissimum, vt sanctæ oblationis peragerent mysteria. Quæ quidem cùm de more ab eo peragerentur, & omnes in contritione cordis, veluti nuda & aperta anima, eis attenderent, vident multi ex ijs, qui aderant, quicunq; scilicet erant digni talia intueri, stupendum ô Domine & mirabile spectaculum, Visio mirabilis. lucis quidem carbonem maximum, in intemerata & mystica mensa propositum, candidatorũ autem multitudinem in aëre superuolantem. Atq; illi quidem cùm visionem ferre non potuissent, & humì pronos seipsos deiecissent, iacebant, vt qui eum, qui ex ijs procedebat, splendorem contrà non possent omninò adspicere. Cùm autem fama breui totam peruasisset ciuitatem, multi etiam ex infidelibus publicè concurrebant: & maximè quicunq; aliquos ex filijs, cognatis vel domesticis habebant laborantes aliquibus morbis immedicabilibus, frequentes concurrebant, secum ægrotos adducentes: & alios quidem ad pedes martyrum proijcientes, alios autem ad beatarum manuum contactum adducentes, eos statìm videbant à morbis expurgatos. Multi ægri sanantur. Multorum quoquè gentilium curatæ sunt animæ, & sanationis ipsorum miraculo deducti sunt ad veritatem.

Hæc milites obstupefecerunt, & cùm viderent ciuitatis magnum in Clementem desiderium, & timerent deindè, nè in eos aliquid innouaretur, & martyr ex eorum manibus effugeret, ei vincula rursùs immittunt, & ad nauem abducunt, illi malè faciendi sumentes occasionem ex insigni eius virtute. Pręcessit autem Agathãgelus, & primus nauem ascendit, vt qui esset primus viam initurus martyrij. Cùm eis itaque ventus S. Clemens venit Nicomediam. successisset secundus, Aegeum mare transmittunt: & cùm appulissent Nicomediam, deducuntur statìm ad Maximianum. Ille autem cùm accepisset literas Imperatoris, & multa quidem etiam ex ipsis didicisset, ea verò vidisset congruere literis, nempe adspectum, qui quam profitebatur virtutem conseruaret, faciem liberalem, morum libertatem,

tatem, nihil seruile, humile & abiectum, neq; quod facilè posset in aliam traduci sententiam. Hęc cùm vidisset Maximianus, vt qui in iudicãdis illis multùm valeret, sibi statìm interdicit eius examinationem, & quasdam bellicas causatus occupationes, præfecto Agrippino committit Clemẽtis cognitionem. Ille verò cùm eum statìm sisti curâsset, hoc ante alia interrogat, an ipse esset ille Clemens, qui vulgò ità iactabatur. Cùm is autem se esse respondisset, & Christi seruum prętereà adiecisset, ira motus Agrippinus, iussit militibus, vt ei in facie colaphum impingerent, dictitantes, se seruum Imperatorum, non autem Christi, vocaret. Martyr autem, Vtinàm, inquit, & domini & Imperatores vestri, vocati essent Christi serui, & aliæ quoquè omnes gentes eis seruirent & parerent: & non eis potiùs improbè imperaret impietas, & stultè nos vincere contenderent. Sistitur prę fidi Agrippino.

Hæc cùm velutì flamma quædam incidissent in animum Agrippini, magìs accenderunt fornacem insaniæ, & Clementi quidem nihil respondit, vt qui ostenderet conceptam in eum iram esse maiorem, quàm vt minis eam significaret. Ad Agathangelũ autem adspiciens, Tu verò quis es? inquit. Neque enim contineris in literis Diocletiani. Ille autem cùm visum suum diuisisset, & simul in cęlum & ad Clementem sustulisset oculos, (vtrinquè enim ad se venturum sperabat auxilium) Ego quoquè, inquit, sum Christianus, per seruum Christi Clementẽ hanc beatam nactus appellationem. Tũc Agrippinus iubet Clementem quidem in altum sublatum cędi ac mutilari: Agathangelum autem boum neruis à lictoribus crudelissimè verberari. Quoniam verò magnus Clemens eiusmodi tormentum tam magno & excelso animo ferebat, & tantum aberat, vt plagarum vel modicam vllam duceret rationem, vt pro se & pro Agathangelo assiduè oraret: Pręfectus hęc parua esse arbitratus, & quæ animum non attingerẽt, in quo hoc adeò fixum & firmum insederat, nè ad contrariam traduceretur sententiam, vtrunque quidem relaxauit à castigatione, & tradidit in custodiam: sequẽti autem die iubet theatrum parari & bestias, & numero multas, & genere diuersas, & crudelitate insignes. Atque sancti quidem relicti in carcere, vehementiùs & intensiùs vigilantes, vacabãt orationi: Angeli autem ad eos desupèr aduolantes, pręparabant & confirmabant ad martyrium. Quicunque verò alij propter alias etiam causas habitabant in carcere, cùm eorum intensam vidissent orationem, & deindè etiam sensissent aduentum angelorum, & illa admirabili obstupefacti essent consolatione, diuino quodam ardore eorum incitatis animis, prócidunt ad pedes sanctorum, & rogant vt ipsi quoq; veniant ad Christi cognitionem, & nè reputentur indigni, qui illum confiteantur. Illi autem cum eis ad mediam vsq; noctem differentes, suadentes, admonentes, docentes, non priùs destiterunt, quàm eos in vera fide instituerint, & diuino baptismo obsignauerint. Deindè cùm magnus Clemens sola oratione eis carceris totam aperuisset ianuam, illos quidem lętus lętos dimisit: ipse autem solus cum Agathangelo mansit in custodia. Cruciantur martyres. Ducuntur in carcerẽ. Oratione patefacit vinctis carcerem.

Hoc Agrippinum valdè magno ciet furore, & cùm eos deduxisset in theatrum, & ipse priùs more leonis in sanctos rugijsset, deindè in eos quoquè leones & multas alias bestias iubet immitti. Illi autem immissi, nihil quidem mali sanctis omninò faciebant: sed blandis potiùs & benignis eos intuebantur oculis, & nunc quidem eorum pedes hilariter lingebant: nunc autem in eos etiam placidè insiliebant, non dissimiliter facientes ijs, quæ canes sæpè faciunt suis dominis, qui post longum tempus redeunt. Atq; sanctis quidem bestiæ nihil mali faciebant: Agrippini verò animum valdè percellebãt, qui erat de tota re mirandum in modum perplexus & animi dubius, &, vt dicitur, ea aggrederetur, quæ non posent effici: quanquàm erroris tenebræ vsqueadeò crassæ eum detinebant, vt nec, cùm ea quidem vidisset, intelligeret, & nec bestiarũ saltem reuereretur illam supra naturam naturæ mutationem. Sanctis autem ea res fuit causa Deum glorificandi, & orantes dicebant: Gloria tibi Christe, quòd feræ quoquè sint nos admirabiliter & pręter opinionem reueritæ, & confirmâsti quæ dicta sunt per tuum Danielem prophetam. Eccè enim & leones & multæ immanes ferę in nos sunt immissę, sed tu omninò fuisti nobiscum, qui es etiam Deus Danielis. Feræ blandiunt martyribus. Dan. 6, 14.

Deindè verè agrestis Agrippinus, cùm nihil, vt priùs diximus, esset mutatus: sed eius, quod admirabiliter fecissent bestiæ & præter opinionem, earum mansuetudinem dixisset esse causam, iubet subulas valdè candentes, eis per medios vtriusque manûs digitos, ad ipsas vsq; vlnas infigi. Atque illæ quidem, vt ille iusserat, athletis adactæ, thea- Acerbissimi cruciatus eis adhibentur.

tro acerbum præbuêre spectaculum, vt multi ne liberè quidẽ intueri possent, sed propter tristitiam eius, quod cernebatur, humanis & clementibus conniuerent oculis effecére. Cùm primùm enim ferrum carnes attigisset, illæ quidem veluti quendã primùm grauem sibilum emisêre: deindè purpurea quędam pinguedo illinc descendẽs cum sanguine, videbatur vim ignis extinguere, nidoreque & fumo implebat aërem. Atque illi quidem, qui aderant, eius quod fiebat ægrè ferentes acerbitatem, & animi perturbationem apertè ostendebant, & vt viri dimitterentur, clamabant. Agrippinus autem magìs accensus, & propter furorem impos mentis, iubet alias subulas & ipsas quoquè vehementer accensas sub eorum axillis vsq; ad humeros transfigi: quod quidem eis quoquè magìs auxit dolorem, & eis sensum longè immisit acriorem. Populus itaque non ferens tam inhumanum spectaculum, sed partìm quidem grauiter ferens magistratûs sæuitiam: partìm autem iudicans admirabile id, quod factum fuerat, quemadmodùm Martyres tantis restiterint insultibus, & nō vnà cum eis protinùs quoquè animas emiserint, iecerunt quidem vndiquè lapides in Magistratum: magnus autem est Deus Christianorum, voce quàm potuerunt clarissima clamauerunt. Cùm magnus itaque, vt est consentaneum, exortus esset tumultus, & pręfectus suæ saluti fuga consuluisset, liberè & securè Martyres in montem Pyramin ascenderũt, in quo & sacrificia fiebant à gentilibus, & deorum apud eos insignium occultabantur simulacra.

Item alij acriores.

Populus iacit lapides in tyrannũ.

Sed ne sic quidem irasci desijt Agrippinus: sed cùm per suos satellites eos multos dies diligenter quæsijsset, vix tandèm inuenit sanctos: & cùm sequenti die iussisset per pręconem conuenire in montem omnes, qui erant initiati dijs & dęmonibus, ipse quoquè in eo pręsidet in alto tribunali: & cùm sanctos in medium produxisset, Cur, inquit, vestris præstigijs & incantationibus in populo seditionem excitâstis: vt manus autem in nos tollerent, & ad deos negandos & maledictis insectandos procederent, persuasistis? Martyres verò, A nobis quidem, dixerunt, ô præfecte, nihil factum est, quo moueretur & ad seditionem concitaretur populus: sed vel nobis silentibus verus eis ex ipsa veritate cognitus est Dominus, & eum magna, vt ipse nósti, voce viuum solum Deũ prædicauerunt. Tu autem si aliquod rursùs nobis velis propter ipsum inferre supplicium, infer nos differens. potest enim is ab eo quoquè nos liberare, & à vestris manibus eripere. Sic à Martyrum anima & sententia turpiter victus Agrippinus, corpora saltem studebat superare: cumque eos extendisset in petra, quæ erat super verticem montis, & crassissimis lignis ossa eorum confregisset, & carnes, proh dolor, conscidisset, deindè inijcit in saccos, & eis maximis alligatis lapidibus, per latera montis deijcit vehementissimè. Atq; eorum quidem, qui aderant, nullus erat cui non esset persuasum, statim morituros martyres, illo vehemẽtissimo impetu discerptos & distractos. Illi autem cùm ferrentur tam celeriter, ne ad extremum quidem montis lateris constiterunt: sed cum ab ipso quoquè litore decidissent, dilapsi sunt in profundum maris.

Nota tyrãni atrocitatem.

Illic itaq; stabant ex pijs aliquot ad Martyrum venandas reliquias, vt si ex eis aliquid à mari eijceretur, id tollerent. Cùm illic ergò satis diù permãsissent, vidẽt saccos è profundo redditos, & sensìm aquis supernatantes. Cùm ergò nauem ascendissent, & prope saccos fuissent, viuentes (ô tua Christe rex potentia) Martyres suscipiunt, ne paruum quidem illarum plagarum vestigium adhuc in se habentes. Media autem nocte magna quoquè lux sanctos è cælo circunfulsit, & angeli apertè manum eis præbuêre: & cùm in terram eduxissent, eos cælesti alimento impertiêrunt, & malis assiduis deiectam eorum virtutem recreârunt. Deindè cùm sic sancti in mediã accessissent ciuitatem, & alijs sanctis Dei narrabant magnalia, & ipsi manus in cęlos extollentes, ei gratias egerunt vehementiùs. Eorum autem in ciuitatem aduentus accessio in transitu, fuerũt duo quidam cęci, stantes in quadam porticu, & alius, cui erant manus torpefactæ, & alius rursùs, cui corpus laborabat paralysi, qui ex beatarum illarum manuum solo contactu, sine labore & mercede inuenerunt curationem. Multi quoquè alij, qui varijs morbis laborabant, cùm ad eum confluxissent, eandem quam illi fidem afferentes, eandem quoquè consecuti fuêre curationem.

O miram Christi potentiam.

Miracula fiunt.

Cùm ergò hæc quoquè didicisset præfectus, & ipsa cognouisset experientia, se non modò nihil proficere, dum puniret martyres, sed suam potiùs lædere religionem, vt qui multos videret ex gentilibus, ijs quæ præter opinionem ab ipsis fiebant miraculis, transfugere ad pietatem, non audet quidem ipse ampliùs certamen suscipere, sed de

eis ad Maximianum refert Imperatorem, qui procùl à Nicomedia cum toto versabatur exercitu: cumque alia singulatìm retulisset, & quòd orti quidem essent in regione Galatarum, patria autem Ancyranorum, cùm eas accepisset Maximianus, & legisset ea quæ continebantur, cum veretur rursùs examinare, hoc prętextu rem volens euitare. Nam cùm eos Ancyræ esse ortos literæ significarent, illuc sanctos ad quendam Ducem transmittit, nomine Curicium, dicens: Aequum est, vt quę genuit, eos & habeat, & alat, & puniat. Tantum solertia & sapientia & excogitandi facilitate valet Dei prouidentia, & in rebus dubijs exitum tam facilè inuenit, & Clemens, qui tantum terræ & maris oberat, & tandiù fuerat peregrinatus, in charissimam & iucundissimam, sicut optabat, patriam reuertitur: Quam cum lęto & alacri animo esset ingressus, Gloria tibi Domine Iesu Christe Deus, dicebat, quòd meas preces exaudieris, patriæque & meorum Maiorum sepulcris me cum pulchra reddideris accessione, cum socio, inquam, certaminis Agathangelo: vt vbì natus sum, illic etiam decedam. Deindè ad Curicium præsidentem in quodam loco, qui vocabatur Cryptos, id est, occultus, vbì etiam parua quędam ædificata fuerat ecclesia, viri sistuntur egregij. Ille autem conans eos inducere, & ad se pellicere ingenij acumine & solertia, eos ità est allocutus statìm in principio: *Sistűtur Curicio duci.*

Cùm accuratè, ô viri, de vobis didicerim, & quantũ terræ obieritis, & quot & quanta subieritis pericula, & quot mortis genera vobis intentata effugeritis, ipse quoquè animo afficior, & vel eorum sola frangor auditione, & efficior vobis quodammodò socius calamitatum: & ideò illa magistratûs deposita seueritate, tam benignè vobiscum & placidè colloquor. Videris enim mihi omninò, ô Clemens maxime & admirabilis, eô quòd ex hac prętantissima natus sis ciuitate, in eaque creueris & doctus sis & educatus, ea de causa ne prius quidem in deos in alia videri voluisse ciuitate, nisi priùs in tuam redijsses patriam, pro alia, vt videtur, remuneratione hoc illi reseruans. Sunt ergò nunc à te ciuitati & nobis agendæ gratiæ. Te aũt consequatur præclarus quoquè Agathangelus. Nolite ergò differre, sed dijs de more sacrificate. Sancti verò, Quomodò, dixerunt, fueris nobis socius afflictionum, quibus sunt voluptati afflictiones? Lętamur enim his perpessionibus, & eò magìs, quòd non talia pati, perpessionem esse ducimus & calamitatem: sicut etiam perpetuam rursùs beatitudinem, si in præsenti Christi fide & in hac consummemur confessione. Quòd si oportet nos esse inter nos socios calamitatũ, oportet nos vestrorum potiùs malorum misereri, qui verum Deum ignorantes, nullo sensu prediitis, proh dolor, simulacris & surdis miserè estis dediti. *Vide sibilos tartarei serpentis.* *Martyrum constantia.*

His grauiter efferatus Curicius, Quoniam, inquit, vt videtur, malarum estis partium, & vt videtur, lætamini dum cruciamini, ego quæ sunt vobis cordi, præbebo liberaliter & magnificè. Cùm itaque statìm ferrum vehementer accendisset, vt etiam ignis scintillas vndequaquàm emitteret, eum subijcit axillis magni Clemẽtis: & deindè cùm lateribus vlnas fortiter alligâsset, vt dolorem sentiret acerbiorem, lignũ magnitudine ei æquale figit in terram: & Clemẽtem quidẽ iubet rectum in eo alligari: Cùm Agathangelum autem sublimem sustulisset, & lictores circa eum omni ex parte statuisset, eorum latera & tibias simul cædebat. Interìm autem eos velutì subsannans, interrogabat an sentirent supplicia. Cui magnus Clemens illud Pauli in tempore respondit: Quantùm externus homo noster corrumpitur, dicens, tantùm internus renouatur. Dux itaque summam illius tolerantiam contendens rursùs summis superare supplicijs, ferream quoquè galeam, cùm eam quantùm potuisset accendisset, ferens posuit supra caput martyris: & statìm fumus quidem mittebatur per os, per nares, per aures. Cùm ille autem profundè ingemuisset, & Deum inuocâsset, O aqua, inquit, viua, imber nostræ salutis, ipse, inquit, tuum instilla mihi rorem. Nos quidem priùs ex aqua eduxisti, & nunc ex igne educ in refrigerium. Hęc dixit, & paulatìm frigida euasit illa machina, & defessi sunt, qui ipsum cędebant Agathangelum. Quod quidem cùm Dux vidisset, eum inuasit tremor & admiratio: & statim iussit sanctos abduci in carcerem, inopiam cõsilij tegens prętextu misericordiæ. *Noua supplicia, eaq; horrenda.* *2. Cor. 4.* *O immanitatem.*

Sapiens autem Sophia, quæ, vt diximus, eius erat & mater & institutrix, & bono Clementi effecta erat omnia, cùm post longum tempus eum vidisset sic redijsse cum ornatu confessionis & splendida stola martyrij, & rursùs in patria euasisse clariorem accessione periculorum, habebat cor plenum lætitia, & sperabat se mox visuram coronas, quæ desupèr mitterentur. Noctù autem veniens in carcerem, complexa Clementem,

tem,& præ gaudio in eum emittens lachrymas,os,manus,lachrymas, & omnia deniquè illius membra germanè & suauiter deosculabatur. Deindè quomodò illinc nauigauerit,quibusnam traditus fuerit, & quænam interìm sustinuerit, & quemadmodùm tanto tempore decertauerit, & quisnam sit, qui cum eo sub hoc duce decertauit, & cum eo rursùs est inclusus, singula apertè interrogauit. Postquàm verò magnus Clemens singulatim omnia,quomodò se haberent,exposuit, cùm eorum abstersisset sanguinem,& mundis linteis mundâsset vulnera, eis apponit alimenta, quibus sciebat Clemētem nutriri ab ineunte ætate.Cùm interìm autem cōsiderâsset Curicius,quòd nihil ab eo posset eiusmodi excogitari ad supplicium,vt virorum tantam superaret tolerantiam, Vicario cuidam, cui tunc Amesenorū data erat administratio: erat autem ei nomen Domitius, de eis mandat cognitionem. Cùm verò ad eum deducerentur martyres, quæ filiorum aut Martyrum potiùs amore tenebatur, ab eis abesse non potuit, sed prompto & alacri animo sequebatur cum ijs,qui ab ea alebātur,pueris: quos quidem,vt priùs diximus,ei Clemens adsciuerat.

Sophiæ matronæ humanitas.

Cùm autem ad Maximianum statim esset relatum de pueris, iubet, vt si voluerint quidem discedere à Clemente,eis permittat domum redire. Sin verò ab eo non facilè recedant, vt eos morti dedat. Cùm hæc ergò in pueros lata esset sententia, eos appræhendentes milites, conabantur eos per vim auellere à Martyre. Cùm ab eo autem disiungi nō sustinerēt, ipsos se humì deijcientes, & ambabus manibus pedes illius amplectentes, non priùs dimiserunt,quàm vnusquisque eorū ense vitæ finem acceperit,cùm cōstantiam & prudentiam supra ętatem ostendissent,& apertè monstrâssent,perfectum hoc donum descendisse desupèr à patre luminum,boni animi & instituti munificentissimam remunerationem. Atque locus quidem,cui puerorum corpora sorte obtigerunt, appellabatur campus. Pia autem Sophia, propter summam suam in eos beneuolentiam, gerebat etiam curam mortuorum corporum, nec se dignum esse existimabat, si ea humì videret iacentia: sed vel inuita à magno Clemente disiuncta est & diuino Agathangelo, cùm eis priùs vale fecisset, & dixisset quòd si Deus daret, ad eos rursùs rediret. Quamobrem cùm illa puerorum corpora manibus sanctis sanctè humo texisset, illa quidem lęta domum est reuersa.

Pueri aliquot necantur.

Martyres verò cùm ad Amesenorum peruenissent ciuitatem, & genua in terram aliquandiù inclinant, & cùm vt Deus eis rursùs adesset ad auxilium, cum calidis inuocâssent lachrymis, à militibus adducuntur ad Domitium.Sed ille cùm esset occupatus in examinandis alijs Christianis, eos in diem sequentem reseruat certis tribunalibus & supplicijs, dicens non esse honestum, vt de eis cognitionem alijs adiungeret. Ad eum ergò adducuntur die sequenti cum generoso & excelso animo, & qui erat expers omnis timoris: qui tantum abest, vt si quid graue paterentur, cederent & pietatem proderent, vt etiam ipsum iudicem magnus Clemens conatus sit in suam traducere sententiam,docens de bonis futuris & de vita immortali, quæ expectant,qui pati propter Christum constituerunt. propter quem nos quoquè, præsentia, dicebat supplicia lubenter sustinemus: & adhuc his plures afficiens admonitiones, & eius aures implens doctrina iucundissima, adeò vt ipse quoquè Agathangelus repletus voluptate, prociderit ad eius pedes,& cùm illinc deindè surrexisset,eum sit complexus,& suaue illud os ardenter deosculatus. Sed Domitius,vt est in prouerbio,erat asinus ad lyram in audiendo: & nec pauca quidem intelligebat ex eis,quæ ab eo dicta fuerant, sed cùm ab errore totus detineretur, arma capit contra Martyres, existimans fore, vt eos à pietate traduceret. Certè & eos à se inuicèm separat, vt etiam sic in eos incideret imbecilliores, & singulos seorsùm ducit ad examinationem. Sed totum euenit contrarium. Nam cùm disiuncti essent corpore,erant omninò colligati spiritu, & reuerentes eas, quæ erant inter se inuicèm factæ conuentiones & confessionem, sic seipsos effecerunt magìs generosi & magìs excelsi animi, eam, quæ erat à se inuicèm, incitationem à se contendens vterque accipere.

Martyres ad Amesenorū vrbē ducuntur.

Mira S. Clementis virtus.

Impius ergò ille iudex,cùm eos ab initio punire statuisset,cisterna quadam calce impleta,sanctos in ipsa defodit.Deindè cùm propè statuisset milites,iussit vt eos diligenter seruarent: nè fortè, inquit, Christiani eos noctù suffurentur. Et hæc quidem ille stultus, & verè stulta aggrediens, vt nouit Deus. Quomodò enim fornax, quæ olim tres suscepit pueros, nullo eos dolore nec vlla affecit molestia, & vt dicam cum diuina scriptura,

Merguntur martyres in calcem.

Dan.3.

ptura, ne vnum quidem eorum pilum læsit: ità etiam in his factum est. Nam cùm hora secúda iacti essent in calcem, toto die (erat autem parasceue) steterunt nullo malo affecti, Deum laudantes: vesperè verò & lux eis desupèr emicuit, & per totam noctem eos circunfulsit. Miraculum autem fructus quoquè est cõsecutus. Duo enim ex militibus, quibus erat eorum demandata custodia, hunc splendorem mirati & hanc alacritatem, & lubenter in calcem insiluerunt, & Christianos se esse confessi sunt. Cùm verò iam dies appareret, eos esse mortuos existimans Vicarius, qui erat impietate mortuus, iubet eorum corpora eijci è cisterna. Et cùm accessissent ij, quibus erat eorũ commissa custodia, vident eos, & milites qui ad eos transfugerant, nihil quidem graue sustinuisse: sed habere diuinam quandam gratiam in suo vultu efflorescentem, & è facie dulcem quendam radium emittere. Cùm eos ergò è cisterna extraxissent, de militibus Vicario renunciant, (erant autem eorum nomina Phengon & Eucarpus) & illo iubente protinùs fuêre crucifixi, clara quoquè ipsi luce confessionis habentes oculos illuminatos, & iam remunerationum fruentes prooemijs. Duo milites credũt, & crucifiguntur.

Clemens verò & Agathangelus adhuc currebant in stadio martyrij: Vicarius autem studebat eis quoquè vitam præsentem adimere, vt qui nec videret eos persuaderi bonorum promissionibus, nec omninò malorum cedere insultibus, plures adhuc & præclariores volens eis coronas contexi. Dehinc certè Vicarius iussit duo lora excindi ex tergis vniuscuiusque: deindè autem ipsos quoq; verberari virgis toto corpore vehementissimè. Illi verò, cùm etiam eis carnes conscinderentur, & ossa contererentur, fortiter tamen & constanter sustinebant præsentia, tanquàm ad impatibilem iam traducti naturam, & nullam sentientes necessitatem corporis. Præclarus autem Clemens tales quoquè voces ad Deum loquebatur, dicens: Domine Iesu Christe, qui quicquid spirat, è luto proprijs fabricatus es manibus, & homini neruos & ossa & aliam cõstruxisti figuram: qui etiam nos sæpè contritos confirmâsti, & concidentes stabilijsti, afflictosque & prostratos erexisti, ipse ossa quoquè nostra nunc contrita erige, & tua imple exultatione. Ipse enim es ô rex inuicte, qui in nobis hoc certamen decertas: vt per nostram imbecillitatem tua apertiùs ostẽdatur potentia. Quomodò enim hoc corpus, in quod cadit interitus, tales vicerit perpessiones? Ità magnus Clemens cum Deo loquebatur. Vicarius autem videns eos superare præsentia, ad alium modum processit supplicij: & cùm duos ferreos candefecisset grabatos, facit vt in altero eorũ alter recumbat. Cùm verò multum ignis inferiùs substrauisset, oleum & ignem & picem & sulfur infundit. Cùm multus ergò, vt est consentaneum, fumus & flamma sublati essent in magnã partem aëris, ij quidem, qui circunsistebãt, quinetiam ipse quoquè cum eis magistratus, id quod erat rei & naturæ consequens, credebant omnes sanctos esse mortuos. Significabat autem iam lictoribus quoquè Vicarius, vt rogo extincto, corpora sanctorum iacerent in fluuium. Eos verò inuaserat quidam dulcis somnus & inexplicabilis. In somno autem visio quoquè accedebat. Visio verò erat ipse agonotheta Christus, qui cum exercitu angelorum apparuit, & dixit: Nolite timere, ego enim sum vobiscum. Illi ergò cùm ab hoc diuino somno essent expergefacti, communicabant sibi inuicèm visionem, tanquàm in herba molli & odorifera, non in media autem flamma, iacentes.

Nota truculentiã tyrannorum.

Candentes grabati eos excipiunt.

Christus eis apparet.

O miraculum.

Cùm eos verò Domitius vidisset ità admirabiliter & præter opinionem ignem superauisse, nec sciret deincèps quidnam eis faceret, remittit eos ad Maximianũ, qui tunc ex Tarso reuertebatur Ancyram. Cùm sancti ergò sub militibus cum multis quoquè alijs Christianis essent iter ingressi, quoniam & vitæ longitudine defessa erant corpora, & alioquì via, qua erant transituri, erat admodùm deserta & planè aquæ expers, sitis eos vrebat vehementissimè. Ea cùm viderent grauiter premi eos, qui vnà iter ingrediebantur, & mox esse defecturos, ad preces cum genibus ipsum cor quoquè inclinantes, Domine Iesu Christe Deus noster, dicebant, qui etiam priùs aquas maris, tanquàm murum firmas effecisti & stabiles, & aquam rursùs eduxisti è petra, ipse nũc quoquè super nos respice, respice, inquã, Rex. valdè enim ardet nostra anima, & currimus in siti æstûs in loco, qui est sine aquis. Te autem volente, omninò & terra aqua, & rursùs aqua terra fiet. Hæc & dicebant, & calidæ lachrymæ eis fluebant ex oculis. Cùm itaque orâssent, & protinùs in cælum suspexissent, purum quoddam & perspicuum fluentum ex illa arida & inculta terra emittitur. Ex quo cùm bibissent, eam quæ eos premebat sitim sedârunt. Exod. 14. & 17. Miraculũ.

Cùm

Cùm huius autem rei fama etiam ad eos, qui procùl erant remoti, peruasisset, ad ipsos confluebant qui circuncircà habitabant, & magna hominũ multitudo, qui multis & varijs morbis vexabantur, ad eos adducebatur. Manuum autem solus contactus fuit vnicuique morbi medicamẽtum. Beatissimus ergò Clemens (ad ipsum enim solum rursùs reuertitur oratio) propter Christum pati adeò sitiebat, vt nec vitæ quidem suæ tempus oraret minui supplicijs, sed eius septa extendi perpetuò, Domine, dicens, qui es solus rex seculorum, nè me abduxeris in dimidio dierum meorum, his quotidianis defessum periculis: sed præbeas mihi peccatori per totã meam vitam omnia pati pro tuo nomine & tua confessione, & vel ipsa tibi membra sacrificare, vt ea rursùs accipiam cum maiori splendore. Hæc simul àc precatus est, visus est sibi vocem audire ex alto, dicentem: Quæ petijsti Clemens, ea nunc tibi data sunt. Te fortiter gere, & tuas vires confirma, & certaminis cursum constanter confice. Vniuersum enim quod tibi restat vitę tempus, cum ijs, quę certando iam à te sunt peracta, numerabitur ad viginti & octo annos martyrij. Sic ergò egregius Clemens, cùm è cælo accepisset certum pignus martyrij, ad Ancyranorum ciuitatem rursùs confidenter procedebat vnà cum Agathangelo. Qui eos autem abducebant milites, audientes Imperatorem adhuc versari Tarsis oppido Ciliciæ, illuc ad eum sanctos ducunt. Ille autem cùm eos statim sisti curâsset, & id quod re vera erat celâsset, simulata benignitate, humanè & placidè eos primùm conabatur inducere:

Nota patiendi desiderium.

Idem habet Nicephor. Eccl. Histo. lib. 7. ca. 14.

Mihi videmini, dicens, ô viri, propterea in hodiernum vsq; diem non induxisse in animum, vt omninò cederetis, sed in eos potiùs, ad quos missi estis, immorigeri fuisse & contentiosi, vt ad nos vsque veniretis, & non priùs in alicuius alterius, quàm in ipsius Imperatoris oculis mutaremini. Scit enim sæpè pręsentia Imperatoris animum quoquè transmutare, & id quod est valdè inimicum, prouocare ad beneuolẽtiam. Eccè ergò nostro adspectu dignati estis in pręsentia, propediem autem digni quoquè nostra censebimini beneuolentia, si priùs deos vt seruatores & communes hominum curatores coluëritis. Præclari autem viri pręclarè admodùm respondentes: Quòd ad tuam quidem potentiam, dixerunt, deducti sumus, ô Imperator, ipsi quoquè lætamur: sed vt qui pro tuo tribunali supplicio propter Christum, non aliquo aũt alio honore, digni simus cẽsendi. Sic enim cum magna fidutia sistemur ad illius terribile, & quod corrumpi minimè potest, tribunal: quam vt consequaris, te quoquè rogamus ô Imperator. Ipse enim est, per quem & reges verè regnant, & tyranni in terra dominatum obtinent. Ipse enim est, qui & destruit omnem gentem, & Romanorum extollit imperium, & adhuc magis extollet, & per ipsum omnibus dominabitur gentibus. Quod quidem Propheta quoquè appellat virgam ferream, Dedi tibi, dicens, gentes hęreditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ. Pasces eos in virga ferrea. Porrò autem Imperatores quoquè, qui vos sequentur, excitabit pios & veri Dei cultores. Nam hoc quoquè priùs elocutus est spiritus.

Fallacia satanæ.

Martyrum inuicta fortitudo.

Psal. 2.

His ergò vehementiùs commotus Maximianus, Quosnam, inquit, ô vos, qui violenta estis morte perituri, legistis libros fatidicos, qui hęc fabulantur? Illi autem, Non fatidicos, sed propheticos potiùs, dixerunt, ô Imperator, in quibus vtiquè hoc quoquè scriptum est: Exurgere faciet Deus in diebus nouissimis reges pios. Maximianus verò, dum ij hęc dicerent, interrumpens orationem, Quid verò, inquit, Non nos ij sumus, qui in deos tanta pietate vtimur, vt eos quoquè qui eis non párent, vt nunc vos, malis afficiamus grauissimis? Quamobrem magnus Clemens, silente Agathangelo, Sed ô Imperator, inquit, si fuisset quidem aliqua mutatio impietatis, ex quo illud prædictum est propheticum, ea quæ à te dicta sunt, aliquam haberent rationem. Cùm autem cultus simulacrorum in hodiernum vsque diem abundet in orbe terrarum, clarum est, futurum omninò aliud tempus piorum Imperatorum. Cùm ex his ira, quæ cohiberi non poterat, esset incitatus Maximianus, loqui quidem desijt: fornax verò, Chaldæorum fornace longè maior, sanctis fuit accensa. Sed eos quoquè in ipsam iniectos, diuina rore perfudit gratia: sicut illic pueros, sic hic conseruans Martyres. Atque totam quidem noctem & diem eos fornax tenuit: illinc verò audiebatur quidam sonus festum celebrantium, suaueque olens & dulcis fumus ex eo sursùm emittebatur.

Iactantur in fornacẽ, sed nihil læduntur.

Hæc significantur Maximiano. Ille autem, cùm iam flamma extabuisset, accedens, videt sanctos in ea saluos, ô miraculum, cùm flamma ne vel solum quidem eorum pilum

lum læsisset: sed manus quidem haberent in cælũ extensas, labra verò mouerent ad glorificationem. Quos cùm curâsset statìm ad suum tribunal sistendos, Vel in hoc, inquit, mihi saltem gratificemini, vt significetis quibusnam incãtationibus igni vim ademitis. Illi autem, Non incantationibus, dixerunt, ô Imperator, sed sola eius, qui dixit, promissione: Etiamsi per ignem transeas, flamma non te comburet. Hæc ergò rursùs mordebant & malè habebant Imperatorem, & eos iussit trahi publicè, & conuelli à lictoribus, & extrema perpeti. Sed hęc quoquè illi malè cesserunt. Nam tunc quoquè multi ex infidelibus, videntes spiritus, qui non poterant redigi in seruitutem, & animum, qui deijci & deprimi non poterat, planeq; fiduciã spirabat & libertatem, & hoc quod est maximũ, homines qui acerbè trahebantur & conuellebantur, & quid non graue patiebantur, & non solùm non cedebant, sed eua serant quodãmodò robustiores & vegetiores, & pleni erant fiducia, & superabant ipsum Imperatorẽ. Hæc videntes, & patriam abiurabant religionem, & eis se adiungebant, & ei, qui ab ipsis pręedicabatur, Christo. Esa. 43.

Multi credunt in Christum.

Cùm itaq; consilij inopia esset planè ex omni parte implicatus Maximianus, Martyres ità vt erant vinctos tradit in custodiam, cùm eos damnâsset quatuor annos habitare carcerem: si fortè, inquit, quod intercedit tempus, sit eorum soluturum constantiam, promptiq; & alacris animi hebetaturum vehementiam. Sed ea contrà atquè sperabat euenerunt. Bono enim & tranquillo animo fuerũt intereà, & cùm iam tempus adesset præfinitum, perindè acsi fuissent inclusi herì & nudiustertiùs, acrem & vehementẽ seruabant zelum ad confessionẽ. Desiderium enim in Christum, & spes futurorũ, efficiebant vt habitarent carcerẽ non secùs, àc magnificas ædes & palatiũ. Maximianus ergò cùm hęc quoquè didicisset, ipse quidem recusat ampliùs suscipere aduersùs eos certamina: deliberabat autem, ad quem eos decętero transmitteret, prætextu quidem, quòd propter insignem impietatem ne Imperatoris quidem essent digni tribunali: Vera autẽ causa erat, quòd cùm eos inuenisset omnibus eos inducendi rationibus superiores, & neq; induci bonorum promissionibus, neq; flecti malorum insultibus, verebatur adhuc manus cum eis conserere, generosum & qui deprimi non poterat eorum spiritum, eius deprimere gloriam & aliquid de magnitudine detrahere existimans.

4. annis sunt in carcere martyres.

Ei autem sic deliberãti, aderant multi quoquè alij simul magistratus & præsides, qui ex multis conuenerant prouincijs. Inter quos erat etiam sacerdos, qui erat quidẽ principatu insignis, sed erat longè impietate insignior, & multos Christianos multis sępè & varijs subiecerat supplicijs. Ei mãdat Maximianus cognitionẽ de martyribus. Cùm aũt persuadendi magna vi esset præditus, & ad alliciendas hominũ mentes artifex egregius, & alioquì studeret ostẽdere, cos qui ipsum præcesserant, non ex Martyrũ animi magnitudine, sed ex sua potiùs simplicitate illis præbuisse victoriam, sedẽs in tribunali effecit, vt viri illi egregij coram se sisterentur, & variè cum eis decertare est aggressus: modò quidem lenitate & pecunię promissione: modò verò acerbitate & minis rerum malarum: nunc blanditijs, nunc indignatione, & partìm quidem asperarũ rerum experiẽtia, partìm autem ijs, quæ pręcesserant, adhibendo medicinam tanquàm ex pœnitẽtia. Cæterùm cùm primùm fecit vt sisterentur Martyres, Adeste, inquit, ad sacerdotem, quem nullus, inquit, effugit ex Christianis, qui Pontum habitant & Galatiam: sed multos quidem persuasos honoribus affeci & muneribus, & dijs, quod quidem est maximũ, reconciliaui & effeci familiares: multos verò ex ijs, qui nõ paruërunt, ferro & igne consumpsi, & morti tradidi acerbissimæ. Cui quidem vos quoquè parentes, sacrificate, vt pro portione tot malorum, quæ tot annos patimini, vos bonis fruamini.

Impijssimo sacerdoti dæmonum traduntur.

Ad hęc dixerunt sancti: Qui nos pro meritis est remuneraturus & honoraturus, est Christus, qui dona habet tam excellentia, vt ne condignę quidem sint huius seculi passiones ad gloriam, quę est in nobis ab ipso reuelanda. Propter quę sacerdos quoq; fecit similiter ijs, qui præcesserant, & eos iussit cędi in humeris, donèc eis ipsa ossa aperirentur. Cùm autem Martyribus pręsentia viderentur esse leuia, spina quoquè similiter cędebatur, donèc à pręsentibus oculis visa est ossium compositio, & tota dimẽsa est compago vertebrarum. Sacerdos ergò tam miserè & tam miserabiliter victus est à Martyrũ fortitudine. Quocircà quę illos pati erat verisimile, ipse potiùs sustinebat. Nam ij quidem, cùm ille iussisset, suis pedibus rediêrunt in carcerem: Ille autem cùm ex pudore & ęgritudine quòd vinceretur, linqueretur animo, & multis portaretur manibus, turpiter recessit à Tyrannico tribunali. Rom. 8.

Rursùs crudelissimè cæduntur.

Interim autem dum sancti irent in carcerem, carnes quæ eis decidebāt cum sanguine, effecerunt vt fideles vndiq; ad eas colligendas concurrerent, tanquàm ad quendam thesaurum bonorum. Quas quidem statim cum ipso puluere tollentes sitientibus manibus, credebant se quandam benedictionem attrahere & gratiam. Postquàm verò sacerdos omni metu intentato, adhibitaq; omni experientia, callidisq; commentis artificijsq; & præstigijs, nihil potuit efficere, sed vt dicitur, in cælū est iaculatus, & hæc reiciuit Maximianus, & risum profudit in sacerdotem: Hic est sacerdos, inquit, qui decantatur ab omnibus. Maximus ergò quidam, qui ipse quoquè erat Dux, cùm esset apud Maximianum, & audiret quæ dicebantur, impletur quodam animi zelo aduersùs sanctos, & Rogo, inquit, ô Imperator, tuam potentiam, vt ij viri mihi quoquè tradantur in manus. In maximis enim dijs habeo fiduciam, quòd vel eis persuadebo, vt mutent omninò sentētiam, vel eis malè vitam adimam. Quamobrem cùm annuisset Maximianus, octauus ipse suscipit Martyres, & nouum quid in ipsos machinatur, vt qui interiecto aliquo temporis interuallo cum ipsis colloqueretur, & se sanctis verum & amicum dare fingeret consilium. Nam eos quidem primùm alloquitur, amicè sermocinās, & quæ iucunda & grata essent, cum eis disserēs. Deincèps verò aliquot rursùs diebus interiectis, eos ad sermonem conferendum vocabat, eosq; admonere & eis consulere, non autem eis omninò vim afferre, neque eos cogere videbatur.

En quanti olim fiebāt sanctorum reliquiæ.

Octauo carnifici martyres traduntur.

Cùm verò sic multum temporis intercessisset, fraus Maximi apertè arguebatur, & aperiebatur causa illius fraudulentæ & simulatæ amicitiæ. Nam cùm sanctos aduocāsset, Saluete, inquit, ô homines, quos similiter amant dij immortales, & ambos habent loco germanorum filiorum. Sæpè enim mihi & responsa dederunt, & in somnis apparuerunt, irā in vos reprimentes, nulla quidem omninò alia de causa, nisi quòd expectāt vestram spontè futuram mutationem, quæ quidē paulò pòst aderit, vt mihi certe præterita nocte magnus inter deos aperuit Dionysius, vt qui nobis mandauerit, dicēs: Adduc viros. Eccè ergò & ara est parata, & parata sunt sacrificia: accedite, & sacrificate eorum beneuolentię. Ad hæc sancti respondētes: Falsum, ô Iudex, apertè dixisti & minimè probabiliter. Nam quę interdiù tui tibi dij loquuntur, ea omninò noctù quoquè. Quisnam enim adest tibi Dionysius? Is enim est duplex, vt videmus: aut quemnā nominas ex his immortalem? æneúm ne, an lapideum? Nam si eum dicis, qui constat ex lapide, videbis paulò pòst hunc tibi deum immortalem vel confractum, vel iniectū in ædificium, vel exustum & in calcem transmutatum. Quòd si tecum disseruit æneus, is quoquè citò pulchrè fundetur in vasa, quę deseruiunt ministerijs, quomodò vnumquodque eorum vsus exegerit. Cùm hæc sancti respondissent, & cognouisset Maximus nihil sibi aliud profuisse omninò simulationem illam & fictionem, quàm quòd suis dijs labem & maculam inusserit, personam deincèps exuens, apertè ostendit Maximum, & id quod erat, protinus apparuit.

Irridēt eum martyres.

Iubet itaq; obeliscos in extremo acutos, vnius pedis magnitudine, supernè habentes cuspides, defigi in terram, & beatum Clementem supinum acubus impositum, crassissimis lignis verberari vehementissimè: Agathangelo autem in caput infundi plumbū igne liquefactum. Cùm ergò iussus effectum celeriter accepisset, magnanimus quidē Clemēs, & in pectore supernè cædebatur, & eius terga infernè obeliscis transfigebantur. Sed ne sic quidē anima huic sancto discedebat à corpore. Verax enim erat, qui fuerat pollicitus, tormenta eum non esse superatura, nec vllo supplicio vitam esse finiturū. Agathangelus verò ipse quoquè similiter admirabilem ostēdit fortitudinem. Maximus itaque hoc præter opinionem miraculo obstupefactus cum ijs, qui circunstabant, propemodùm ne poterant quidem credere suis oculis, adeò inopinatum, & quod erat præter rationem, videntibus miraculum per pectus, cor & totum deincèps corpus, acuto ferro transfixum hominem, & pręterea supernè quoquè vehementer verberatum, non statim emisisse animam, sed viuum adhuc esse & superstitem, & vi illi intolerabili sana mente resistere. Vix ergò tandèm eum detrahit ab obeliscis, non secùs àc vestem vndiquè dilaceratam, & solo sermone persuadentem, se non esse mortuum. Martyr ergò ad Maximum protinùs adspiciens, Modò, inquit, cognouistis, quemadmodùm nō solùm nostrum corpus aduersùs vos decertat, sed Deum habet, qui per ipsum lōgè vestras superat insidias, qui etiam non sinit animā euolare è corpore, eam cohibens & continens arcano quodam consilio, & quæ dici non potest, prouidentia.

Alia adhibētur acerbissima supplicia.

Cùm

Cùm animum ergò omninò despondisset tyrannus, & nulla spe ampliùs teneretur, sacrum quidem Clementem, qui adhuc portabatur, cum Agathangelo includit in carcere: refert autem ipse quoquè singula Maximiano, quænam aduersùs Martyres excogitauerit, & quemadmodùm inuenerit eos nec blanditijs vinci posse, nec tormentis, atque adeò ipsam quoquè ab eis superari naturā. Maximianus verò cùm similiter atquè ipse, nullam posset excogitare rationem, nedùm viros persuadēdi egregios, sed nec eos quidem interimendi, iubet eos relinqui in carcere, nec vllam eorum omninò curam geri, donèc ipsi naturalem mortem sustinuissent. Viri autem impij, cùm eorum tam manifestam accepissent experientiam, (ô amentiam, ô crudelitatem) ne sic quidem poterant quiescere, sed etiam expectabant fore, vt sic vincerent. Certè Aphrodisius quoquè nonus luctam aduersùs ipsos suscipit, genere quidem Persa, qui multa tormentorū genera sępè excogitârat aduersùs Christianos. Erat autem hoc signum euidens, Maximianum eorum magnam habere rationē, & hoc sciebant omnes, quòd qui eos potuisset persuadere, ei esset rem facturus gratissimam, & pro eo maximā accepturus remunerationem. Hic ergò cùm fortè fuisset apud Maximianum, quo tempore de sanctis ei renunciabatur, petit in eos sibi dari potestatem, etiamsi, vt est in prouerbio, exuërit Sicyonium. Cùm autem petijsset & accepisset, domi statìm apponit lautam & magnificā cœnam, & eos inuitat ad conuiuium, vt eis labores sustinendo defessis, res iucūdas præbendo gratificaretur, & eorum ad se animum leniter alliceret. Cùm verò, quæ eis coaluërat, & grata erat, magìs amplecterentur abstinentiam, & adijcerent, Nos pane cæle-stí vescimur, quem qui comederit, non ampliùs esuriet, sed viuet in æternū: illic enim est bonis cœna parata: contumeliam esse ratus Aphrodisius, & in eos commotus vehementiùs, illos quidem tradit in custodiā, dicens: Vestra ergò cœna erit mors cum dolore, quam quidem ego cràs vobis apponam magnificè.

Abducūtur rursùs in carcerem.

Nonus eis accedit tyrannus.

Iohan. 6.

Iubet autē postridiè afferri duos lapides molares: Vtrunq; verò eorū collo vtriusq; alligari, & sic eos lapidibus vndiq; appetitos, trahi per mediam ciuitatem, ijs, qui trahebant, hoc eis acclamantibus: Dijs parēte & Imperatoribus. Qui aliquid decernit præter nostram patriam religionem, fit obnoxius talibus supplicijs. Sed hoc quidem totum faciebat Aphrodisius, vt vel ingentes frangeret eorum spiritus, & efficeret vt cederent, se tam turpiter traduci non ferentes: vel in eos incitaret ciuitatē, & communiter concurrentes omnes, ipsos interimerent. Sed qui quæ sunt profunda & occulta aperit, id euertit, quod is callidè cogitauerat. Nam & Martyres, gloriantes potiùs, quàm pudore affecti, circunducebantur, ciuitasque confluens ad spectaculum, & videns quàm alacres & læti propter Christū obirent, & quàm post tot & tanta supplicia valida essent eis corpora, maximas illas plagas citò repellentia: eos velutì impatibiles existimantes & immortales, illi quoquè verum Deum confitebantur, & lęti accedebant ad pietatē. Cùm sic ergò longè fuisset inferior Aphrodisius, hæc Maximiano quoquè significantur. Ille autem cùm spem omnem abiecisset mutationis, vtpotè quòd fieri non posset, vt à sua sententia traducerentur Martyres, maximè cùm ex eo plures ad eorū traherentur pietatem, ad perpetuum eos condemnat carcerem, vt cùm custodia, à qua nullo tempore egredi liceret, extabuissent, sic è vita excederent, Deo hoc eis prouidēte, vt oratio Clementis eum, quem ipse precatus fuerat, finem acciperet, & essent eis maiores martyrij remunerationes.

Vide supplicium.

Ethnici multi fidē amplectuntur.

Damnātur martyres ad perpetuū carcerem.

Cum longo ergò tempore sic morati essent in custodia, multi alij ex pijs, qui martyrium post eos inchoauerant, acceperunt ante ipsos consummationem. Qui autē Clementis & Agathangeli, pręclarorum athletarum pietatis, erant à Maximiano carceris constituti custodes, defessi diuturna illa carceris custodia, vix tandèm accedunt ad Maximinum, qui tunc susceperat imperiū, & rogant ecquid iubeat de ijs, quos multis annis tenent vinctos, qui Christianæ sunt religionis, qui difficiliter moriūtur, vel sunt potiùs immortales. Sic enim nominabant beatos, propter eà quòd mala sustinuissent, quę ferre non potest humana natura. Maximinus autē, cùm priùs suos deos multis insectatus fuisset maledictis, quòd non potuissent pręsentē illis vitam adimere: deindè etiā quæsiuisset de ciuitate, in qua nati & ex qua profecti fuerant, & cuiusnam essent generis, cùm eos & Galatas esse intellexisset, & ex ciuitate Ancyrana, ad Luciū eos mittit præsidem. Is enim tunc ei præerat. Ità cognoscitur Dominus iudicia faciēs, qui Martyres quoquè post tot & tāta pericula, ei rursùs, quę eos tulerat, ijs quibus ipse nouit modis,

Maximinus proscindit deos suos.

Noua crueciamenta.

restituit. Illi ergò cùm Tarsis egressi essent, alacri pede confecerunt viam, quæ fert in patriam. Cùm primùm autem viderunt Ancyram, sistuntur coram Præside Lucio. Ille verò cùm nec eis quidem priùs loquendi fecisset potestatem, tunc eos quidem validè includit in ligno, lapide vtrique alligato, ità vt nec ipsi quidem possent omninò moueri, nec crura extendere.

Sequenti autem die accersito Agathangelo, Scio, inquit, quòd non propter improbitatem, sed propter animi facilitatem, & morum simplicitatem, deceptus es à tuo familiari Clemente. Quocircà videris multis habere innatum nimium contendendi studiũ. Non est autem mirum, si mala cõsuetudo, quæ velutì morbus quidam tempore callum obduxit, mutauerit sententiam. Nam gutta quoquè aquæ assiduè distillans, petrã quoquè scit cauare, vt dicitur. Sed hanc tuam ad morem gerendum facilitatem nobis quoquè aliquando concede Agathangele, longè vtiliorem & iustiorẽ, & conuenienter tuo nomini, sis nobis bonus nuncius, nuncians conuersionem propriam & pœnitentiã. Ad hęc Agathangelus, Mihi, inquit, hanc constãtiam nec animi fecit facilitas, nec improbitas. Sed quòd non improbitas quidem, ipse priùs es confessus. Quòd autẽ rursùs nec quibuslibet facilè paream, hinc est apertũ. Quomodò enim tam multis restitissem Præsidibus, atque adeò ipsi etiã Imperatori, qui cùm me & cum Clemente & seorsùm rursùs accepissent, nullam non adhibuère machinã, sed & promissis inescare, & minis perterrere, & supplicijs conati sunt in aliam traducere sententiam. Neque ergò facilitatẽ, neque improbitatem, sed sapientiam potiùs & animi fortitudinem hæc nomines: Sapientiam quidem, qua ijs quæ intereunt & citò fluunt, præferimus ea quæ stant & manent: falsosq; vestros deos & adulterinos auersantes, solùm vnum Deum & verum attendimus. Fortitudinem autem, per quam cum tam multis pro Christo colluctamur periculis, & veluti quendam somnum mortem contemnimus. Neque est ergò Clemens, qui mihi persuadet: sed Christus multò priùs, qui me vocauit per Clementem. Neque deceptus sum, sed potiùs discessi ab errore: à quo, rogo, vt vos quoquè recedatis, vt qui vobis quoquè, si vultis, sim nuncius veritatis.

Egregium Agathãgeli responsum.

Hæc cùm dixisset Agathangelus, omni de eo spe concepta Præses frustratus, & ferreas fibulas valdè accensas in illius aures inijcit, & faces copiosum ignem alẽtes vtrisq; admouet lateribus. Cùm acris itaque dolor hinc ex auribus intrinsecùs versaret cerebrum, fumusque & tenebræ id implerent, fortiter id ferebat Martyr, Christum cõfitẽs, & eum solum vocans in auxilium, & clamans: Domine Iesu Christe, nè me priuaueris beato illo fructu bonorum immortalium: sed des mihi patientiam & tolerantiam, & cùm dignatus me fueris perficere cursum tuę confessionis, cum tuo famulo Clemente me connumeres, & cum omnibus, qui pro glorioso tuo nomine decertârunt, quoniã defecit virtus mea: anima aũt mea in te sperauit. Hæc ille quidẽ est precatus, Deus aũt ex alto hæc perfecit. & cùm videret Pręses nihil sibi succedere ex sentẽtia, sed athletam potiùs effici clariorem, abducto illo in locũ, qui Cryptos, id est, abditus, appellatur, ense beatum caput amputat, quinto mensis Nouembris. Atque Martyr quidem, cùm recessisset ab ijs, quæ sunt ad tempus, & à laboribus liberatus fuisset & tormentis, fuit in cælis, & qui staret cum angelis, & cũ superis choros duceret, dignus fuit habitus, cùm certâsset sub Imperatoribus quidem Diocletiano & Maximiano, sub Magistratibus autẽ, Agrippino, Curicio, Domitio, Sacerdote, Maximo, Aphrodisio & Lucio. Pia autem illa & Martyrum amantissima Sophia, materno amore in Agathangelũ quoquè accensa propter magnum Clementem, postquàm vidit eum, vt optabat, consummatum, & ab ijs, quas pro ipso gerebat, curis est exoluta, & cum magna voluptate tollens illud corpus martyricum, & componens, in loco consummationis, in quodam sepulcro profundissimo, in ingressu templi quod illic est, deposuit.

Agathãgelus dirè affligitur.

Necatur.

Præclarus autem Christi athleta Clemens, cùm sui in certamine socij Agathangeli intellexisset consummationem, ipse quoquè voluptate, quæ minimè potest explicari, repletus, in carcere ità vt erat pronus humi extensus (prohibebat enim, nè surgeret, lignum quod habebat in pedibus, & lapis alligatus corpori) emittebat, vt par est, ad Deũ voces, quibus agebat gratias. Sed neque in eum euaserat Præses negligentior, sed præter vincula, & quam perpetiebatur ex illis miseriam, iubebat centum & quinquaginta plagas ei in vultu & in capite infligi quotidiè. Sic ergò quotidiè ex eo fluebant riui sanguinis, vt ipse quoquè lapis, qui erat ei alligatus, & totus subiectus locus fieret purpureus.

Vide iudicẽ sanguinarium.

reus.

reus. Noctu autem rursùs adueniente, & lux circa ipsum veluti eluxit, & angeli adstiterunt, & eius liberalis consecuta est curatio. Cùm ipse ergò & lapidem & vincula & nocturnas illas plagas ferret fortiter iam longo tempore, Christianis quidem iam erant festa aduentura, Seruatoris nostri Iesu Christi Theophania: Pia autẽ & Dei amans Sophia, quę vehementi quidẽ pietatis zelo semper mouebatur, & alioquì ardentiori tunc feruebat spiritu, audet præclarum aggredi facinus & magni animi. Cùm famulorũ accepisset multitudinem, & puerorum, qui ab ea alebãtur, masculos & fœminas, ingreditur carcerẽ, & cùm vinculis soluissent Martyrem, educunt è carcere. Deindè verò cùm Sophia eum veste induisset candida, & superhumerale ei imposuisset, & ei in manus tradidisset Euangelium, eum multis lampadibus & suffitibus circunseptum deducebat ad ecclesiam. Cùm ipsa autem vestem quoquè induisset candidam, & internam propter egregium Clementem ostenderet animi lætitiam, ei in sinistra parte manũ subijciebat, quæ eum sustineret, & ad ingrediendum ferret opem Martyri. Festũ Theophania.

Adhuc autem erant in itinere, cùm Clemens, vt qui iam sensisset, Dominum eum ad se vocantem, in cælum sublata dextera, (altera enim tenebat Euangelium) orauit & pro sua secundùm spiritum matre Sophia, & orauit etiam pro clero & vniuerso grege, & petijt ijs, qui ipsum inuocarent, postquàm hinc excessisset, & eum alioquì honorarent & colerent, Domini defensionem & salutem, & quidquid ad eorum petitionem tributum, futurum esset eis vtile: & sic postremò orans, cum Martyrum amante Sophia, & ijs qui eum deducebant, ingreditur ecclesiam. Atque illi quidem cùm clauibus & vectibus fores munijssent, (timebant enim, nè aliqui ex impijs in eos irruerent) tota nocte canebant. Postquàm autem dies aduenit salutaris, iucundè & suauiter illucescens eorum, qui digni erant, animis, cùm præclarè admodùm Martyr sacrum celebrâsset ministerium, & intemerato & incruento eos, qui aderant, impertijsset sacrificio, eis suauis Christi palmes, Clemens, inquam, eis instillauit dulce vinum doctrinæ. Cùm autem videret perturbatos & timore affectos, vt qui suspicarentur fore aliquam infidelium incursionem, confirmauit eorum spiritus, & cùm quæ futura erant, eorũ subiecisset oculis, Bono, inquit, sitis animo fratres, non peribit vnus ex vobis. Duo autem quidam, & ego tertius cum eis postremò à vobis excedemus. Deindè extinguetur quidem, quę sęuit in Christianos, rabies: orietur verò pax in imperio Romanorum, omnisque ciuitas & regio implebitur Christi cognitione, & aperietur quidẽ omnis ædes sacra, claudentur autem templa gentilium, & fugient, qui in eis adorant, & eo, quo nunc vos, ipsi timore afficientur. Hoc autem tempus propè est, & quidam ex vobis videbunt euersos persecutores. Incruẽtum Missę sacrificium. Prophetia S. Clementis.

Hæc cùm ille tam apertè dissereret ijs, qui aderant, Christi & Martyrum amantissima Sophia, maximo gaudio & lætitia propter Clementem in corde plena, conuocabat viduas & orphanos, panemq; & cibum & vinum eis abundè suppeditabat, & pro viribus eos complectebatur. Atque hæc quidem duodecim deincèps dies facta sunt, & eos, qui accedebant, conuiuio liberaliter accepit Sophia, festosq; dies celebrabant & hilariter transigebant, & Clementis aduentum honorabant. Cùm autem iam dies adesset pręstitutus (erat verò dies Dominicus) à præsenti vita athletam euocans, ille quidem diuinũ celebrat sacrificium. Postquàm autem perfecta fuerant, quæ consueuerant, & participes fuerunt fideles viuifici corporis & sanguinis, diuinis adhuc donis in sacra mẽsa propositis, & ad ea Martyre collum habẽte inclinatum, quidam ex Magistratibus, Alexander nomine, impetu repentè facto cum militibus, iubet vni ex suis amputare sacrũ caput Clementis. Deindè etiam intemeratam oblationem (ô tuam Christe rex patientiã) deiecerunt in terram, & profanis pedibus profani conculcârunt. Atque sic quidẽ magnus ille Clemens sacrificans, acceptum pro aliquo alio sacrificium ipse Deo offertur. Eorum autem qui aderant multitudo, alij quidem recesserunt lachrymantes: duo verò soli ex Leuitis, qui etiam intemerato ministrabãt sacrificio, vnus quidem Christophorus, alter autem Chariton nomine, vt ipse priùs significauit beatus, ad diuinam quidem eius mensam beatum ipsi quoquè finem acceperunt. Caput S. Clemẽti ad aram amputatur.

Fidelis autem Sophia, quę magno Clemẽti fuit ex Deo mater & nutrix & institutrix, cùm in aula tutissima haberet filium repositum, & qui ad supernas transierat coronas, & immobilium illorum bonorum remunerationes, solicitudinem omnem soluens & mœrorem, & lucernarum accendit multitudinem, multaque perpessum & quod multa

 vicerat

Præclara eius cum lucernis sepultura.

vicerat certamina, sui amicissimi mortui tollens corpus, mundis vestibus & linteis inuoluit, & in ipso templo, quod est in loco, qui dicitur Cryptos, præclarum præclarè deponit: vbi etiam priùs deposuerat Agathangelum, vt vni sepulcro crederentur corpora, quorum animas idem cæli suscepit tabernaculum. Prope eos autem, illos etiam sepelit Diaconos, qui cum magno Clemente concertauerãt, quo in loco eorum quoquè parua ædificata est ędicula. Deindè cùm Clemẽtis assedisset sepulcro, hęc præclara humanitateq; & affectione plena verba eloquebatur: Ego quidem vos, ô fili, in Crypto, id est, in abdito, deposui: sed vos omninò Christus in aperto deducet in requiem, propter quem tot & tanta vestra sponte pati delegistis, & vobis dignam ædem excitabit, & vestra corpora in ea reponentur. Porrò autẽ me quoquè iam ad vos vocat senectus, quę proptereà in hodiernum vsq; diem est conseruata, vt vobis communem omninò congerã puluerem, quos ne longum quidẽ tempus martyrij à se inuicèm separauit, & meipsam vobis pulchrum bustum prębeam. Sed orate pro me, ô charissimi, quæ sum mater, & nutrix, & supplex, vt possim sicut hîc, ità etiam illic quoquè esse prope vos, & apud Dominum possim quoquè paruam aliquam habere fidutiam. Atq; illa quidẽ hæc apud sepulcrum loquebatur, & sensìm vnà cum voce etiam effluebant lachrymæ.

Orat Sophia Sanctos, vt pro ipsa precentur.

Pręclarus autem Christi athleta Clemens (nam cùm ijs, quæ dicta sunt, pauca quędam adiecero, finiam orationem) perpetuò quidẽ decertauit sub Imperatoribus Diocletiano & Maximiano: sub magistratibus autem ac pręsidibus Domitiano, Agrippino, Curicio, Domitio, Sacerdote, Maximo, Aphrodisio, Lucio & Alexãdro. Finijt verò certamen 23. Ianuarij, adeò vt totum tempus martyrij ei fuerit viginti & octo anni. Quod quidem nos oportet tenere memoria, vt à nostra excitemur socordia, & hæc tam prolixa reuereamur certamina, qui nec paruum aliquod momentum temporis aliquid molesti propter Christum tolerare sustinemus: & sic nos comparemus, & tantam suscipiamus confidentiam, vt propter ipsum, si opùs fuerit, omnia patiamur, vt ipsi voluntatis subeamus martyrium, & apud Deum fiduciam cum illis consequamur: quam detur nobis omnibus consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, potentia, honor & adoratio, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Nota longissimum certamen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, QVI DICTVS *est Eleemon, id est, Misericors aut Eleemosynarius: authore Simeone Metaphraste, qui videtur illam vitam, quam Leontius episcopus Neapoleos conscripsit, longè meliori ordine digessisse.*

IANVA. 23.

BOnorum virorum scriptis mãdare actiones, & memoriam eorum tradere posteris, conciliat magnam vitę vtilitatem. Quendam enim zeli stimulum immittit animis piorum, eorum quæ ab eis rectè gesta sunt, narratio, & ad similia facienda adhortatur. Quarum vna est ea quoquè vita, quę nunc nobis est proposita ad narrandum, boni, inquam, Iohannis, cuius actioni nomen est conueniens. Vocatur enim Eleemon, id est, Misericors, propter magnã suam ad hoc propensionem & summam bonitatem. Quem tulit quidem insula Cyprus, & aluit tanquàm plantam aliquam florentem & comatam virtutibus: clara autem Alexandria eum sortita est Pontificem & Patronum ciuitatis. Ei pater quidem erat illustris, nomine Epiphanius. Cui etiam virtutis præstantia effecit, vt ei committeretur illius insulæ rectio. Mater autem honesta, & quę tali marito conueniebat, vt quæ resplenderet corporis & animæ pulchritudine. Iohanni cùm tales obtigissent parentes, non affecit genus suum dedecore: sed studuit potiùs id ornare, adeò vt arbor ex fructu fieret manifesta, & nõ ipse ex illis ornamentum acciperet, sed illi potiùs gloriarentur filio, cùm cognoscerentur esse patres talis filij.

Patria S. Iohannis.

Parentes.

Cùm autem rectè educatus peruenisset ad mensuram ætatis, vel inuitus à parẽtibus vxori iungitur matrimonio: cum qua habitare cùm, vt parẽtibus obediret, admisisset, auer-

Ducit vxorem.

auersatus est coniunctionem, temperantiam & continentiam amplexus etiam in matrimonio. Sed magna soceri importunitas coëgit magnum Iohannem cedere naturæ legibus. Ex quo efficitur quidem pater liberorum: Patrem autem vocari, citò ei est ablatum, immatura morte ei præreptis filijs. Postquàm autem cum ramis radicem quoquè simul excidit communis hostis generis, & abstulit ei vitæ sociam, propter omnia quidem agit gratias grata & memor anima Deo, qui dederat & abstulerat: eam autem rem efficit materiam virtutis, & cùm illorum priuationem reputâsset esse curarum depositionem, Deo perpetuò ità assidebat, vt diuelli non posset, & ad Christi portam assiduè pulsanti, ei aperiuntur viscera diuinę benignitatis. Itaque ipse quoquè illa imitans pro viribus, aperit viscera & portas omnes & manum indigentibus, non misericordiæ guttas aliquas parcè præbens, sed emittens imbres benignitatis, & ambabus manibus opes effundens inopibus. Mors liberorum & coniugis. Summa eius liberalitas.

Hinc euadit omnibus manifestus, non priuatis solùm & principibus, sed etiam ipsi Imperatori. Heraclius autem tunc sceptra tenebat Romanorum. Quamobrem cùm ciuitas Alexandrina tunc esset orbata Patriarcha, ad hunc virum toto contendit desiderio, & rogat Imperatorem, nè ipsa à scopo suo excideret, sed ab eo Pōtifice pasceretur eorum ecclesia. Et ille quidem magnum illum accersit protinùs, & omnibus modis conatur ei persuadere, vt ad sedem ascendat. Ille autem strenuè resistit, dicens se timere rei magnitudinem, nec se posse tantam sustinere dignitatem. Cùm verò Nicetas dignitate Patricius, qui tunc multum poterat apud Imperatorem, & beato Iohanni erat frater spiritu, & vinculis amicitiæ erat ei optimè cōiunctus, & alioqui rectè sciebat virtutem eius incomparabilem, & nouerat illum, si vllus esset alius, ea sede esse dignum, vehementer instaret Imperatori, dicens nè eum remitteret, sed vel inuitum ad sedem eueheret: vrgens Imperator maiore impetu & spiritu, persuadet Iohanni, vt suscipiat Pontificatum, vt qui reputauerit non sine Dei numine fuisse tantam Alexandrini populi commotionem & Imperatoris contentionem. Fit itaque sedis Marci successor, tempore quidem nescio quotus post illum, sed non multùm remotus à vita illius & virtute: quomodò etiam possunt ostendere, quæ statim post susceptam rectionem, rectè ab illo gesta sunt. Postquàm enim ascendit sedem, hoc ante alia omnia contendit, vt renouaret Marci prædicationem, & fidem patrum qui præcesserant, & hæreticorum, quæ enata fuerant, zizania euelleret radicitùs. Nam cùm Petrus Cnaphæus blasphemam quandam in diuinitatem additionem hymno ter sancto ausus esset inserere, & ei, quod est, Sanctus immortalis, adiecisset, Qui crucifixus est propter nos: diuinus ille vir, hac blasphemia sublata, impatibilem & immortalem diuinitatem suo dogmate asseruit, & gregem ità sentire docuit. Recusat pōtificatum Alexandrinum. Fit Alexandrinus episcopus.

Cùm autem inuenisset septem sola Orthodoxorum oratoria, ea efficit deciès plura, vt qui ea septuaginta constituerit. Deindè omne confert studium, vt qui capti fuerant omne genus hæresibus, cōuerterentur ad pietatem: fuitque zelus eius vehementissimus in ordinationibus, vt eæ quidem puræ essent à lucris & muneribus: nulla autē earum fieret citra examinationem. Præterea autem maximam adhibebat diligentiam in defendendis ijs, quibus fiebat iniuria, & nè Iudices gratificando personis ius proderent, sed iustitiæ trutina ponderarent iudicia, & nec ad gratiam adspicerent, nec ad odium. Quod autem erat ei maximum & maximè proprium, erat misericordia in pauperes, & in curandis indigentibus insatiabilitas & procliuitas, quæ non poterat comprimi: & nihil omninò parcere pecunijs, adeò vt etiam sæpè ad fundum ipsum perueniret. Cùm itaque præter alia sua beneficia, extruxisset Xenodochia & Nosocomia & Ptochotrophia, eis frumentum attribuit quotidianum: tantæq; hæc erāt ei curæ, vt etiam pauperibus fœminis, quibus ad pariendum non erant habitacula, neque aliquid eorū, quæ sunt apta ad earum curationem, septem domos attribuerit in diuersis locis ciuitatis, effeceritque, vt in eis essent lecti & stragula & suppeditatio alimentorum, qua reficeretur indigentia parientium. Præter hæc pauperibus quoquè Clericis prouidebat, & vnicuique eorum pecuniæ præbebantur annuæ. Non eis autem solis, sed etiam Episcopis, quibus sumptus minimè suppetebant ad victum. Mirè auget sacras ædes. Summa in pauperes misericordia.

Sed quid hęc ad magnum mare eius liberalis voluntatis, & vastum illud pelagus benignitatis? Erat enim alter Nilus copioso fluento eleemosynæ, non solam, vt ille, rigans Aegyptum, sed ipsam vniuersam, vt semel dicam, terram circunfluens. Quis enim

Liberalitas eximia in omnes. ex ijs, qui vndiquè aduentabāt, victu indigens, si ad ipsum accessisset, tristi vultu & vacuis reuersus est manibus, & non est benignitatem abundè consecutus? Immò verò cuinam ex ijs, qui egestate laborabant, vbicunquè terrarum eum esse accepisset, non ea præbuit, quæ ad vsum sufficerent? Nam cùm tunc Persæ populati essent vniuersam Syriam, qui eorum manus potuerant effugere, & laici, tam ij qui magistratum gerebant, quàm priuati, & Clerici cum Episcopis, confugiunt Alexandriam. Quibus omnibus diues ille & minimè angustus conuiuator quotidiè suppeditabat, quæ erāt ad vsum necessaria, non ad indigentium adspiciens multitudinem, vt aliquid faceret, quod esset sordidi & illiberalis animi: sed ad eum, qui aperit manum, & omne animal implet benedictione. Psal. 144. Cùm autem Rasmiszus, dux exercitûs Chosroë, vastâsset & depopulatus esset veneranda loca Hierosolymorū, postquàm hoc audiuit ille homo Dei, & quòd omnia sancta fuissent igni tradita, defler quidem non secùs atquè Hieremias, id quod factum fuerat: non hactenùs autem constitit eius commiseratio, sed mittit etiam Cresippum quendam, virum pium, tradens ei multum auri, frumentumque & alia alimenta & indumenta, & ad ea vehenda iumenta plurima: tum vt adspiceret vastitatem, tum etiam, vt eos qui remanserant ex captiuitate, satìs per ea, quæ dicta fuerunt, recrearet. Multū auri & frumēti mittit Hierosolymā à Persis vastatam. Prætereà autem Theodorum quoquè Amathuntis Episcopum, & Anastasium præfectum magni mōtis Antonij, & Gregorium Episcopum Rinocurorum, emittit ad eos recipiendos, qui abducti fuerant in captiuitatem, vim auri præbens propè innumerabilem.

Quemadmodùm autem hoc quispiam mandârit silentio, & non potiùs misericordum auribus per ipsum fuerit gratificatus, vt quod magìs significet, quàm is in eleemosyna longè diligentissimus fuerit & vehementissimus? Nam cùm primùm eius fidei creditus fuisset pontificatus, ijs accersitis, qui res ecclesiæ dispensabant, ijs etiam simul audientibus, qui erant à secreto, Non est, inquit, iustum ó fratres & in ministerio socij, vllius alterius rei curam gerere priùs, quàm Christi. Euntes itaque per totam ciuitatem, singulatìm describite meos dominos. Cùm autem illi, postquàm hoc dixisset, dubitarent, & quinam essent Patriarchæ domini, interrogarent: Quos vos, dixit ille, pauperes & mendicos soletis appellare, eos ego dominos meos & adiutores nomino. Nam ij soli mihi possunt opem ferre, vt à Christi regno nō éxcidam. Postquàm autem citò factum fuerat quod iusserat, intellexit omnes, qui numerati fuerant, efficere septem millia & quingētos, & iussit vnicuique eorum dari sumptum diurnū. Post hæc suum conuertit studium ad hoc, vt iustis ponderibus & mensuris vterentur, qui vendebant in ciuitate. Quod quidem pulchrè fecit vir iustus publicè præscriptis edictis. Pauperes vocat dominos suos, eosque describi iubet singulatìm. Porrò verò hoc quoquè ab illo factum est, quo magnam curam gerebat eorum, quibus fiebat iniuria. Nam cùm accepisset multos ad eum accessuros, & de ijs, quæ illis factæ fuerant, iniurijs supplicaturos, ab ijs qui ipsum sequebantur, arceri, quid facit? Duobus hebdomadę constitutis diebus, quarto, inquam, die & die parasceues, sedens in templi porticibus, se cuilibet volenti prębebat adeūdum, nonnullos ex ijs, qui erant virtute insignes, habens secum considētes. Quibus sæpè dictitabat illud, dignum quod scriptis & memorię mandetur: Si nobis, dicens, qui sumus homines, licet omninò ad Deum accedere absq; vllo intercessore, & de quibus volumus eum rogare: quomodò non ipsi quoquè nostris cōseruis portas aperuerimus absque vllo impedimento? & non cuilibet, cui est opùs, benignam aurem præbuerimus? Scimus enim, qua mensi fuerimus mensura, eâdem nos esse mensum vicissìm accepturos. Sententia memorabilis. Matth. 7.

Cùm autem, vt consueuerat, aliquando præsedisset & nullus accessisset, surgens vesperè, recessit tristis & lachrymans. Nullo verò audente rogare causam cur esset tristis, diuinus, qui aderat, Sophronius: Quid est, inquit, ó vir diuine, quod te affecit molestia, & animi ægritudine bonam tuam impleuit animam? Ille autem miti & leni voce, Hodiè, inquit, miserandus Iohannes non ab aliquo vllam accepit mercedem, neq; vllum vel minimum piaculum potuit offerre Christo pro multis & magnis suis delictis, quomodò neque aliâs vnquàm. Quid hoc illo minus, nisì etiā maius dixeris, quod dicunt esse cuiusdam Imperatoris Romanorum, qui dixit: Hodiè non regnauimus, quoniam neminem affecimus beneficio? Titus is fuit. Cùm itaq; sacrosanctus intellexisset Sophronius, quid sibi vellet, quod ab eo dictum fuerat, Te potiùs, inquit, lætari oporteret, & non tristitia affici, ô beatissime domine, quòd tibi commissum gregem feceris viuere

in

in tanta pace, vt nullus de re aliqua cum vicino habeat controuersiam: sed tanquàm angeli aliqui, absque vlla lite & contentione homines viuant in terra. Cùm autem verum esse, quod dixerat, inuenisset vir mitissimus, statìm fuit traductus ad animi lætitiam, & pro eo, Deo egit gratias. Hoc dicunt etiam esse imitatum, qui Heraclio in imperio successit, Constantinum, qui etiam huius diuini viri fuit filius secundùm spiritum.

Sed quæ sunt proposita, persequatur oratio, & tradat auribus ea, quæ sunt auditu digna & vtilissima. Tunc autem, cùm ad beatum Iohannem accessissent ij, quibus fuerat commissa distributio eleemosynæ, & tale quid annunciâssent, quòd scilicet puellæ quædam benè ornatæ, & quæ collo gestabant monilia, ipsæ quoq; conueniũt, vt sint participes eorum, quæ dantur pauperibus, & petijssent, an eis quoquè præbere oporteat, mitissimus Iohannes toruè in eos intuens, Si humilis quidem & abiecti Iohannis, vel potiùs ipsius Christi ministri esse vultis & distributores, paréte diuino eius iussui, qui iubet dare cuiuis petenti. Sin autem dicitis vos esse alicuius alterius, qui imperat vt examinetis vitam & statum mendicantium, sciatis quòd neque Christus ipse, neq; humilis Iohannes opùs habet curiosis ministris. Nam si nostra quidem essent, quæ dantur, & ea à nobis illata essent in mundum, fortasè aliqua danda esset venia ei, qui parcè eis vteretur. Si autem Dei sunt omnia quæ sunt, eius omninò iussum in ijs, quæ sunt eius, seruare oportet. Sin autem vos subijt timor ex incredulitate, nè fortè multitudo impensarum superet redditus ecclesiasticos, ego ne tantillùm quidem sustinebo esse socius vestræ modicæ fidei. Persuasum enim habeo, quòd etiamsi cõtingeret vniuersum mundum venire simul Alexandriam, egentem beneficentia, hos Dei thesauros nequaquàm in angustum redegerit.

Nota hanc responsionem.
Luc. 6.
Fiducia eius in Deũ.

Postquàm autem eorum incredulitate admonitionibus curata, eos emisit, ijs, qui considebant, munificum eius animum stupentibus, talem retulit narrationem, dicens: Mihi, cùm essem XV. annos natus, & versarer in Cypro, quadam nocte puella quædam apparet in somnis eximia pulchritudine, & quæ verbis non potest exprimi. erat autem splendidè vestita, & oleagina corona erat ei caput redimitum. Cùm verò prope me stetisset, & manu latus pupugisset, me territum è somno excitat, statimque non ampliùs somnium, sed re vera aderat id, quod apparebat. Rogaui autem eam, quænam esset & vnde veniret, & quomodo ausa esset accedere ad me dormientem. Illa autem subridenti & læto vultu me hilariter & placidè intuens: Sum, inquit, prima ex filiabus magni regis. Si tu me tibi amicam paraueris, potero te ei efficere familiarem. Nulli enim maior est apud eum, quàm mihi, fiducia: quoniam ei, vt è cælo descenderet in terram, & carnem acciperet humanã, ego persuasi. Hæc dixit, & statìm recessit. Ego verò cùm ad me redijssem, & id quod visum fuerat, mente versarem, iudicabam eam esse misericordiam. Propter eam enim & Deus in terram venire, & hominibus similis conspici nõ est dedignatus. Statìm ergò surgens, iui solus ad ecclesiam: manè enim iam illucescebat: & fio obuiàm viro pauperi, qui erat nudus & valdè affligebatur frigore. Ei cùm me exuïssem ea veste, qua eram indutus, trado, apud me dicens: Sciam, an sit verum & non deceptio id, quod à me est visum: & priùs, quàm venissem in ecclesiam, ad me accedens vir quidam candidatus, tradit mihi auri centum nummos alligatos. Hæc accipe, dicens, ô amice. Ego autem etsi eos lubenter accepissem, ductus sum pœnitentia, & quamprimùm conuersus, cogitabam id reddere ei, qui dederat, vt qui non indigerem. Is autem qui dederat, protinùs euanuerat. Tunc intellexi visionẽ non esse phantasiam, sed apertam visionem. Ab illo tempore cùm aliquid aliud præbuissem, Videam, dicebam, an conuenienter promissioni sit mihi Christus centuplum redditurus. Cùm autẽ milliès sic faciens, ipsis factis rem ità esse essem expertus, dixi apud me, Cessa. Quousquè tentabis eum, qui non potest tentari? Cùm ego, inquit, tam euidẽtia accepissem argumenta, isti, inquit, qui sunt sordidi & illiberales, venerunt vt me arriperent, & efficerent socium suæ infidelitatis, & me vocarent ad immisericordiam.

Visio eius.
Misericordia quantũ possit apud Deum.
Vide Dei benignitatem in misericordes.

Huius maximam benignitatem cùm considerâset quidam aduena, cogitauit eum tentare, qui erat superior omni tentatione. Cùm se ergò pannis induisset, accedit ad eum euntem ad visendos eos, qui erant in Nosocomio, (Solebat enim hoc bis & ter facere in hebdomada) & verbis lugubribus, Miserere meî, inquit, domine, qui sum captiuus. Ille autem iubet distributori dare ei sex nummos. Ille verò ijs acceptis & mu-

Aduena quidã tentat eius animum.

tato habitu, per aliam viam accedit rursùs similiter rogans. Beatus autem ei rursùs iubet dari sex nummos. Ad magnum autem virum accedens is, qui dabat, illi in aurem significat eum esse, qui paulò antè alios sex acceperat. Cùm verò simulans tertiò rursùs venisset ad accipiendum, distributor innuit Patriarchæ, eundem esse rursùs significans. Ille autem illud præclarum rursùs dicit & facit, vt qui dixerit: Da ei duodecim nummos. Num ille ipse est Dominus meus, qui me tentat. Sed hæc quidem sic. Oratio autem vult etiam alia plurima tractare, significantia qualis esset vir ille summus circa benignitatem.

Mercator quidam possidens nauem propriam, cùm ei infelicissimè cessisset mercatura, graui premebatur inopia. Ei ergò, cùm accessisset & petijsset aliquid auxilij, beatus iubet dari quinque libras auri. Quas quidem cùm accepisset, & ea quibus opùs habebat esset mercatus, nauigauit. Postquàm autem fuit circa Pharon, vi vētorum vexatus, amitrit quidem ea, quæ vehebat: nauigium verò solum seruat vacuum. Accedit ergò rursùs ad Patriarcham, simul quidem Tragicè deflens id quod acciderat, & eum ad maiorem vocans commiserationem. Ille autem cùm audijsset, hortatur quidem nè animum despondeat, apertè autem subiungit, dicēs: Nisì ijs, quæ tibi reliquę erant ex iniquitate, ecclesiæ quoquè pecunias coniunxisses, non hoc tibi contigisset. Rursùs ergò iubet ei dari decem libras auri, iubens, nè eas inijceret cum alijs. Quamprimùm ergò nauigauit mercator, accidit vt & pateretur priori grauius naufragium, vt qui cum naue onus simul amiserit. Cùm ergò in extremam cecidisset desperationem, & victus esset animi ægritudine, & nec tantillum quidem posset cohibere motum animi, & iam manum sibi esset allaturus: deindè cùm quod factum erat, rursùs resciuisset Patriarcha, eum accersit. Ille autem accessit veste disrupta, coma euulsa, & caput habens conspersum cinere, habitu miserabilis, miserabilior autem grauitate calamitatis, & multis lachrymis lachrymas oculorum attrahens. Quem etiam hic magnus cùm vidisset, Propitius, inquit, sit tibi Deus. Cur propter pusillum & abiectum animum ità es affectus? Confido in Deo meo, quòd decæterò tibi nauis nullum patietur naufragium. Sed scias hoc tibi nulla alia de causa accidisse, nisì quod hæc nauis non iustè, non honestè, à te esset acquisita.

Nota quod ait de pecunijs ecclesiæ.

Hæc cùm dixisset, iussit ei dari vnam ex nauibus ecclesiæ, impletam viginti millibus modiorum frumenti. Qua quidem accepta, nauigauit ex Alexandria: & vento vsus secundo, cùm seipsum tradidisset ei, qui ferebat, ducebatur nihil sciēs vbinàm esset. Nam cùm viginti dies & totidem noctes nauis sic curreret, neque ipse, neque vllus alius ex ijs, qui erant in naue, nec ex astris, nec ex regionis indicijs, vbinàm essent poterāt discernere, nisì quòd soli gubernatori apparebat Patriarcha, cum eo clauū dirigens. Cùm autem præterijsset vicesimus dies, perueniunt ad insulas Britannicas. Quem in locum cùm appulissent, inueniunt famem crudelissimam, famem quę homines illius regionis miserè conficiebat. Cùm autem eorum principem conuenissent, & ab eis cognitum esset, quòd frumentum afferrent, magna animi alacritate impleta est tota ciuitas, & eos cum magna accepit lætitia, non sine Dei numine eos aduenisse reputās. Cùm autem insulares totum frumentum emisent, pro dimidio quidem aurum præbētes, pro reliquo autem stannum, (ità enim inter vtrosque conuenerat) & mercator iam rediret, fit res quædam, quę digna est, si vlla alia, quę memoriæ quidem & scriptis mandetur: admittere autem & credere, nisì fidelissimis auribus, nequaquàm est facile.

Obserua rem mirabilem.

En Dei prouidentiam.

Cùm enim iam Decapolim peruenisent nauigantes, Nauclerus de naue descendens, cùm in quendam incidisset amicum & familiarem arte aurificem, datis ei quinquaginta libris è stanno, quod acceperat, pro eo accepit precium. Ille autem, cùm id vellet igne probare, vt sciret quodnam esset, inuenit argentum probum & purissimum. Arbitratus itaque Nauclerum id magis facere, vt tentaret, quàm quòd verū esse putaret, accedens eum probris est insectatus, dicens: Quid hoc à te factum est? An non sufficit tempus ad fidem faciendam vsque in hodiernum diem, quòd sine dolo versamur in contractibus? Tu autem nunc, vtpotè tentans, argentum deposuisti pro stanno. Protinùs ergò eo, quod dixerat, obstupefactus Nauclerus, Nihil, inquit, per ipsam ô amice veritatem, nihil fecimus vt tentaremus: sed scio me tibi stannum apertè præbuisse. Si autem Patriarchæ precibus mutatum est in argentum, nō est hoc nouum & alienum. Ille enim hæc potest, qui aquam in vinum, & rursùs aliquando id mutauit in san-

Stannū mutatur in argentum.

Iohan. 2.
Exod. 7.

sanguinem. Vt autem vel hinc possis credere, asscende in nauem, & totum disce cuiusmodi sit naturæ. Ille verò ingressus, apertè inuenit ipsum, sicut erat, argẽtum purissimum. Nauclerus autem cùm omnia statìm ab initio vsque ad finem exposuisset, ad gloriam Dei & laudem Patriarchæ, qui fuit ei gratificatus, omnes euocauit auditores. Sed pergendum est ad sequentem narrationem.

Ad magnum, aliquando euntem ad ecclesiam, accedit quidam nobilis, cui fures quas habebat facultates diripuerant, & qui sic erat ad extremam redactus paupertatem. cuius misertus, quæ tam breui tempore acciderat, inopiæ, iussit ei dari quindecim libras auri. Ille autem, qui iussus fuerat dare, partìm quidem cedens inobediẽtiæ, partìm autem suggestioni eorum, qui administrabant res ecclesiæ, tanquàm non essent multa reliqua, vtpotè quòd nesciret magnus Iohannes thesaurũ recondere, præbuit quinque solas ei qui rogauerat. Beato autem Iohanni ex ecclesia egredienti, mulier quædam vidua admodùm diues, ei tradit chartam, in qua scriptum erat donũ quingentarum librarum. Quam cùm legisset, intellexit ex ea, quæ in ipso habitabat, gratia, id quod non fuerat factum prout iusserat, de diminutione, inquam, quindecim librarum auri. Cùm eos ergò, qui id fecerãt, accersiuisset, de eo examinauit. Cùm ij autem de re gesta mentiri conarentur, & non solùm in re priùs, sed etiam mendaces existere in sermone, eo ipso qui rogauerat accersito, cùm resciuisset eum accepisse solas quinque libras auri, ostendens illis chartam mulieris, à vobis, inquit, Dominus est exacturus alias mille. Si enim vos quindecim libras, vt à nobis statutum fuerat, ei qui rogârat præbuissetis, mille & quingentas Deo præbuisset mulier. Vt autem factis fides fiat eius, quod vobis est incredibile, accersite mihi, inquit, hãc piam mulierem. Cùm ea autem accessisset, & aurũ promissum attulisset: Dic mihi, inquit Patriarcha, an tantum pecuniæ statuisses Deo offerre ab initio. Illa verò cùm sensisset, illum non latuisse id, quod seorsùm ab ea factum fuerat, magno metu correpta, vniuersum arcanum enunciauit, dicens: Reuerà, domine, mille & quingentas libras scripseram in charta tibi data. Paucis autem pòst diebus cùm eam euoluissem, inueni mille nescio quomodò sua sponte deletas. Hinc iudicaui Deo omninò non placere, vt plures quingentis libris offerrem. Hæc illis, qui audiuerant, magnum metum iniecerunt: & accidentes simul ad pedes magni Iohannis, periẽrunt vt sibi remitteretur peccatum inobediẽtiæ. Illi autem Christi amanti viduæ multam à Deo precatus benedictionem, dimisit beatus Iohannes, vt abiret in pace.

Itèm res admiranda.

Pœna inobedientiæ.

Huic munifico animo & manu inuidens malignus dæmon, suggerit Patricio Nicetæ, quem ei fuisse amicum & familiarem priùs diximus, vt quiddam sua virtute indignum cogitaret & diceret. Accedens itaque ad beatum, Manus, inquit, Imperatoris eget multis pecunijs, vt quas ad necessarios vsus reipublicæ quotidiè cõsumat. Nam ipse quoquè vides, in quantas angustias redacta sit res publica. Oportet ergò, vt quæ temerè & ad nihil, quod oportet, à te consumuntur, deferantur ad ærarium publicum. Ille autem nihil propterea conturbatus, Non est, inquit, iustum, vt quę regi cælesti sunt consecrata, prodantur regi terreno. Est hoc enim planè sacrilegium, & non paruum in Deum peccatum. Sin autem tibi visum est sic facere, eccè quæcunque sunt ecclesiæ, ea accipe, & fac vt volueris, si quidem te nulla ratio ab hac abducit sẽtẽtia. mea enim voluntate ne obolum quidem dimittam eorum, quę sunt reposita. Nihil ergò, nescio quo modo, ex eo repressus vir ille admirabilis, vocat eos qui sequebantur, & statìm iubet tollere pecunias, nihil aliud relinquens Patriarchę, nisì solas centum libras auri. Interìm autem dum descendebant ij, qui eas portabant, occurrunt quibusdam asscendentibus ad Patriarcham, qui mellis amphoras afferebant ad eum, in quarum nonnullis inscriptum quidem erat, Primarium: in alijs autem, Fumo carens. Postquàm ergò hæc vidit Patricius, & agnouit inscriptionem, significauit Patriarchę, vt ad ipsum mittatur vna ex amphoris. Cùm is autem, cuius fidei hæc commissa fuerant, eorum, vt mos est, fecisset periculum, & deindè intellexisset, quòd in eis factum erat miraculum, & beato Iohanni significâsset, quòd sunt omnia auri plena, ilicò vnum mittit ad Patricium, quod inscriptum erat, Mel primarium. Ad eum autem mittit etiam literas, quarum hæc erat vis: Dominus qui dixit, Non te dimittam, nec te derelinquam: ipse pro ijs, quas tua celsitudo nunc abstulit, pecunijs reddit alias. Id autem tibi declarabit quæ nunc ad te missa fuit amphora, quæ est vna

Nicetas patricius non rectè mouetur.

Patriarcha ei respondet.

Mel in aurum mutatum.

Heb. 13. Iosi. 1.

ex

ex ijs. Scias ergò, quòd Deum, qui spiritum & alimētum omnibus suppeditat, homo, in quem cadit interitus, nequaquàm poterit in angustum redigere. Porrò autē præcepit etiam ijs, qui ferebant amphoram, vt eis præsentibus aperiretur in conspectu Patricij, & ei renunciarent, quòd aliæ omnes, quas vidit, ità se habent, & sic sunt auro plenæ.

Cùm eum ergò inuenissent conuiuantem, ei tradunt epistolam, ostendentes etiam amphoram. Quam quidem postquàm vidit, Irascitur mihi omninò dominus meus, inquit: neque enim vnam mihi solam misisset. Qui autem portabant, quomodò fuerat eis imperatum, cùm in eius conspectu aperuissent amphoram, & pecunias effudissent, annunciabant fuisse reliquas auro similiter repletas. Cùm verò perlegens epistolam, inuenisset quòd homo Deum non potest in angustum redigere, ad se posteà reuersus & timore repletus, (eorum enim, quæ non rectè facta sunt, pœnitentia citò mouetur generosa, virtutis amans, anima) Viuit Deus, exclamauit: Nec humilis Nicetas sustinebit tentare eum in angustum redigere. Cùm statim itaq; surrexisset, & quascunque ex ecclesia sustulerat pecunias, rursùs sumpsisset, & ipsam quæ missa fuerat amphoram, quinetiam è suo libras trecentas addidisset, ascendit ad Patriarcham, veniam petens inconsiderati consilij. Ille autem eum lubenter excipiens, neque ei exprobrauit, neque aliquid locutus est, quod ei afferret molestiam: sed verbis potiùs animum consolantibus & spiritalibus admonitionibus confirmatum amandauit. Ab eo autem tempore tanto fuerunt inter se coniuncti vinculo amicitiæ, vt etiam Patriarcha fuerit eius filiorum susceptor. Vt autem non solùm per vberiorem laxamque & solutam viuendi rationem cognosceretur animus eius incomparabilis, & bona spes eius in Deum fidei: sed etiam per angustiorē, quàm esset probatus, esset euidens: (Clarum est enim, quòd sunt vtraque periculosa, nempe & res secundæ, quę eneruant & emolliunt, à Deique recordatione eijciunt: & res aduersæ rursùs, quæ in arctum cogunt, pusillumque & abiectum animum efficiunt) propterea prouidit Deus, vt is cadat in egestatem. Quonam modo autem id prouisum sit, dicam:

Agnoscit erratum suum Nicetas.

Cùm magna multitudo eorum, qui manum Persicam effugerant, confugisset Alexandriam, & esset magna alimenti penuria, maximè quòd nec illo tempore Nilus ascendisset, vt consueuerat, & pecuniæ ecclesiæ essent consumptæ, coactus est ille magnus mille libras auri mutuas accipere ab aliquibus. Cùm autem eas quoquè consumpsisset, agitabatur magna solicitudine, & Dei orabat benignitatem, vt in rebus dubijs aliquam viam excogitaret. Sed etiamsi ad tantam redactus fuisset inopiam, non fuit tamen victus à calamitate, non diuinas leges & sacras constitutiones affecit dedecore, nec intermisit commissum sibi gregem accuratè regere. Itaque cùm quidam Clericus ex ijs, qui secundas nuptias contraxerant, abundans diuitijs, vellet consequi gradū Diaconatûs, resciuisset autem has Patriarchæ angustias, & arripuisset tempus tāquàm opportunum, si pecunijs leuata inopia assequeretur id, quod desiderabat, chartam tradit beato Iohanni, quæ sic habebat: Cùm accepissem angustias, in quas redacta est munifica dextera mei domini, non existimaui oportere me quidem degere in delicijs & rerum abundantia, dominum autem meū redactū esse in angustias. Sunt apud me frumenti quidem multa millia, auri autem centum libræ & quinquaginta: eas velim per te dare Christo, si tantùm iudicatus fuero dignus eius diaconatu per sanctam tuam ordinationem. Inuentum enim est alicubì quid dictum fuisse apud Apostolum, ex necessitate legis quoquè fieri translationem.

Virtus Patriarchæ in penuria.

Bigami ad maiores ordines non promouendi.

Eum ergò seorsùm accersit Patriarcha, non volens multis præsentibus eum afficere dedecore, & dicit ei: Tua quidem oblatio, ô fili, est magna, & huic tempori necessaria. Sed est vitiosa, & propter hoc ipsum non admittenda. Non ignoras enim, quòd oues, quę ex lege offerebantur, si non essent vitij expertes, etiamsi essent magnę, nō poterant admitti ad sacrificium. Qua de causa nec munera Cain Deo fuerunt accepta. Illud autem, Ex necessitate etiam fieri legis translationem, hoc ab Apostolo dictū esse scimus de lege veteri. Quid enim tibi videtur, quod situm est apud fratrem Domini Iacobum? Sic autem habet: Qui totam legem impleuerit, in vno autem lapsus sit, esse omnium reum. Fratres autem nostros pauperes, etiamsi nos versemur in inopia, at qui aluit Deus vsque in hodiernum diem, ipse eorum quoquè decæterò curam geret, si modò nos eius mādata seruemus immobilia. Quid est enim quod facere non possit?

Leui. 22. Gen. 4. Heb. 7.

Iacob. 2.

sit? aut quid sit difficile ei, qui quinque panes in deserto aliquando multiplicauit, si decem modios, qui sunt in meo horreo, benedixerit, eos in magnam augere multitudinem? Quamobrem tibi, ô fili, conueniet id, quod Simoni dictum est in Actis: Non est tibi pars, neque sors in hac parte. Nondùm ille dimissus domũ re infecta redierat, cùm magno Iohanni significatur duas naues ecclesiæ in portum appulisse, ferentes ex Sicilia multa frumenti millia. Quod quidẽ cùm ille audiuisset, procidens in genua, Deo egit gratias, dicens: Qui te quærunt, Domine, & seruant tua mandata, non minuentur omni bono. Quamobrem magnifico sanctissimum nomen tuum, quòd non permiseris seruo tuo, vt tuam gratiam venundaret pecunia. Sed sic quidem in angustijs dilatatus vir inclytus, non pro vsu rerum necessariarum prodidit accuratam regulæ obseruationem. Iohan. 6. Actor. 8. Psal. 33.

Oportet autem dicere etiam indicium magnæ, quam habuit, tolerantiæ, & narrare, quàm se perfectè gereret in hoc præcepto. Duos quosdam ex suis Clericis, qui inter se inuicèm fuerant debacchati, vir admirandus subiecerat segregationi. Quorum vnus quidem pœnam lubenter subierat: alter autem cùm eam inuenisset tanquàm prætextum suæ socordiæ, precum quidem & congregationum nullam omninò curam gerebat, vacabat autem omninò suis cupiditatibus. Deindè minabatur etiam, se magni illius viri summam illam & sanctissimam simplicitatem calliditate aliqua circunuenturum. Dicunt verò aliqui, hunc quoquè eum esse, qui Nicetæ Patricio suggesserat, vt pecunias tolleret ecclesiæ, dum existimaret se ea ratione Patriarcham affecturum molestia. Cùm ergò hoc magnus cognouisset Patriarcha, timens nè fortè is à diabolo consumeretur, eum erat vocaturus & dignaturus commiseratione: meliore autem prouidentia mandatur obliuioni id, quod animo cogitabat, vt suprema eius humilitas fieret euidens maiori commiseratione. Nam cùm adesset dierum omnium præcipuus, ipse autem adstaret in tribunali, & incruentũ offerret sacrificium, ea ipsa hora, in qua sacrum velum aufertur à sanctis donis, recordatus eius, qui odium in eũm conceperat, & memor præcepti Dominici, quod iubet quidem dimittere donum ante altare, procedere autem priùs ad fratris reconciliationem, & tunc donum offerre: significat diacono, vt connexam resumat petitionem, & sæpè dicat, donèc ipse redierit. Ipse autem ventrem prætexens, egressus est ab altari, & mittit magna celeritate, ad se vocãs illum Clericum: qui quidem mox aderat: Sanctus verò procidit ad eius pedes, nihil omninò auersans oculos eorum, qui aderant, veniam postulans. Deindè ille, qui priùs fuerat insipiens, videns hoc sacrosanctum caput proiectum ad suos pedes, fuit statìm fractus animo, timens ignem de cælo, & quæ illinc mittuntur fulmina. Ipse quoquè pronus cadens, petijt ab eo veniam. Beatus autem Iohannes, Deus ambobus, inquit, ignoscat fili mi. Deindè eum quoquè secum assumit, & cum gaudio & cum quãta dici non potest voluptate aram ingressus, tunc ausus est Deo dicere cum fiducia: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Abhinc ergò fuit hic Clericus adeò modestus & moderatus, vt visus sit dignus, qui ordinaretur Presbyter. Sed hoc quidem, sicut diximus, est indiciũ magnæ illius tolerãtiæ & moderationis. Incruentum Missæ sacrificium. Matth. 5. Nota summam humilitatem.

Aliud autem narrabo, quod est non multùm dissimile ei quod præcessit. Est angelorum, ait quidam ex Patribus, nequaquàm depugnare, sed esse in pace perpetua: dæmonum autem irreuocabiles per totam vitam exercere inimicitias: hominum verò sapientum breuiter quidem fortassè irasci, citò autem & paulopòst currere ad reconciliationes. Cùm ergò huic magno Iohanni accidisset, vt nonnihil esset ira percitus aduersùs eum, cuius sæpè mentionem fecimus, Patricium: illo quidem defendente rem iniustam lucri causa, non patiente autem Iohanne propter zelum iustitię: cùm iam hora aduenisset vndecima, Patriarcha per nuncium primum ex Presbyteris ei significat, dicens: Sol iam est in occasu, ô vir maximè venerande. Ille autem hoc verbo tanquàm stimulo aliquo compunctus animo, statìm surrexit & venit ad sanctum. Quem cùm ille lubens excepisset, & esset amplexus, Crede mihi, inquit, nisì fuisset mihi exploratũ, quòd te molestia affecissem, fortè nihil dubitans aut pensi habens, ipse ad tuam venissem magnificentiam. Quid enim, si communis quoquè noster Dominus non est dedignatus obire ciuitates & vicos, vtilitatis gratia & curationis? Omnibus autem qui aderant admirantibus summam moderationem, dixit ei Patricius: Non ampliùs capiunt aures meæ, inquit, ô domine, delationes eorum, qui criminantur. Cui dixit sapiens Angelorũ & dæmonum discrimen. Non temerè fides habenda delatoribus.

piens Magister: Persuasum tibi sit, inquit, ô fili fidelissime, quòd si simpliciter & absq; examinatione essemus aures præbituri omnibus, pararemus nobis examen deciès mille peccatorum: & maximè nunc in hoc tempore, quando refrixit omnibus charitas: Scio enim ego, quòd propterea quòd credideram aliquibus, quibus obtigerat rectio ciuitatis, & eorum verbis solùm essem inductus, nonnullos cùm minimè oporteret, sæpè affecerim molestia. Quo factum est, vt non paucorum me decætero subiërit pœnitentia. Quamobrem cùm semel & bis & sæpè incidissem in fraudem eorum, qui criminantur, decætero apud me constitui, non ampliùs aliquid pronunciare in aliquem, priusquàm audijssem ius vtriusque partis: & ijs, qui facta ad me deferebant, sum minatus, quòd si deincèps fuissent depræhensi inanes aliquas nugas ad meas aures deferre per calumniam, easdem daturi essent pœnas, quas qui est reuerà calumniator. Ab illo itaque tempore excisa fuit omnis calumnia sycophantarum. Quamobrem tuam quoquè rogo magnificentiam, nè tam simpliciter & tam facilè admittas malignorum hominum calumnias, sed eas priùs diligenter examines. Neq; enim hinc mala nascuntur mediocria: sed & bonorũ publicationes, & verbera, & cædes sæpè per mendacium multi innocentes subiêrunt, & ab ijs propemodùm est euersa vniuersa vita hominum. Has admonitiones cùm tanquàm à Deo accepisset Patricius, pollicitus est se eas esse perpetuò seruaturum.

Aliud addatur ijs, quæ dicta sunt, quod satis potest exprimere eius mansuetudinem atque patientiam. Magni Iohannis consobrinus erat, nomine Georgius. Is contumelia affectus ab aliquo caupone ciuitatis: vehementer fuerat morsus, & id ferebat grauissimè. Id enim faciebat & magnum, quod erat inter eos, discrimen, nempe & eius cum magno affinitas, & nimiæ sordes & humilitas eius, qui fecerat iniuriam. Accedit ergò seorsùm ad beatum Iohannem adolescens, lachrymis & dolore cordis, quo agebatur, deplorans iniuriam. Cùm sic eum vidisset victũ ab omni perturbatione Patriarcha, volens eum demulcere & veluti recreare, &, Ausus est, inquit, omninò os aduersùs te aperire, & omninò contumelia afficere aliquis eum, qui est mihi charissimus? Benedictus Dominus, rem in ipso faciam, vt admiretur omnis Alexandria. Postquàm autem vidit eum propter id, quod dixerat, paululùm remisisse de animi ęgritudine. Fili, inquit, mihi iucundissime, si re vera vis meæ paruitatis esse & nominari consobrinus, para te ipsum non solùm aduersùs contumelias, sed etiamsi sit ampliùs aliquid dicendum, etiam aduersùs ipsa flagra. Vera enim nobilitas non ex sanguine & carne, sed ex virtute animæ accipit formam & characterem. Statìm ergò accersito principe cauponum, ei denunciauit, nè consuetum deincèps vectigal acciperet ab eo, qui suũ consobrinum affecerat contumelia, aut aliquid ex ijs, quæ ab eo de more dabantur ecclesiæ. Propter quæ admirati omnes incomparabilem illius patientiam, intellexerunt omnes hoc esse supplicium, quod erat miratura tota Alexandria.

Vera nobilitas.

Nota incredibilem patientiam & benignitatem.

Sed fortè in ijs quidem, qui ad ipsum pertinebant, tam diligenter cauebat, nè memor esset acceptæ iniuriæ: alios autem negligebat in rebus huiusmodi. Nequaquàm. Cùm enim resciuisset quendam ex Diaconis, nomine Damianum, odio habere propinquum, vt qui recordaretur acceptæ iniuriæ, denunciauit Archidiacono, vt in tempore participationis sacramentorum ei ostenderet eum, qui memor erat iniuriæ. Cùm ergò cognouisset, eum manu accipiens, Vade, dicit ei, & fratri primùm reconciliare, vt vult præceptum, & tunc sumes sacramenta Christi, qui non est memor acceptæ iniuriæ. Ille autem pudore affectus, præsentibus omnibus promisit se hoc esse facturum, & tunc eum impertit sanctificatis. Deinceps ergò inuasit timor non solùm Clericos, sed etiam laicos, & cauebant nè vllum odio haberent, & essent acceptę iniuriæ memores, timentes nè multis præsentibus sic pudore afficerentur. Sed tam accurata quidem & exacta fuit eius vita, tam quòd ad ipsum attinebat, quàm quòd ad eos, qui ab illo pascebantur. Præter alia autem bona, in sacrarum quoquè scripturarũ cognitione summè laborauerat & plurimùm erat meditatus, non sine voluptate & studio acerrimo. Licebat ergò videre quotidiè in congressione, quæ fiebat in secreto, eum nihil ferè aliud loquentem aut quęrentem, quàm narrationes Patrum, qui erant magni nominis, & problemata dogmatica & quæstiones ad scripturam pertinentes. Hæc autẽ maximè propterea, quòd tunc abundabat multitudo hæreticorum, ad quos euertendos adsciuerat eos, qui illis temporibus erant excellentissimi, Iohannem, inquam, & Sophroni-

Matth. 5.

Eius studiũ & eruditio.

phronium. Porrò autem ei quoquè erat studio conseruare consessum, nulli detractioni affinem, & nullo vano sermoni. Quòd si quis ex ijs, qui consideb ant, tale quid proposuisset, ille ingeniosè & aptè id repellebat, inijciens bonam aliquam quæstionem & animæ vtilem. Si is autem esset crassus & plebeius, & qui non recedebat ab ijs, quæ sunt consueta, præsentem quidem non malè tractabat, nec se iracundè & asperè in eum gerebat, præcipiebat verò, nè eum sinerent ampliùs esse è consilio, vt per eum vnum fierent alij cautiores & diligentiores. Detractiones & ociosos sermones non fert.

Vt autem mortis memoriam suæ cogitationi profundè imprimeret, & eam perpetuò haberet præsentem & ante oculos, quid facit? Iubet sibi extrui monimentum: ei autem finem non imponi, sed semiperfectum sic relinqui: Deindè eos, qui præfecti erāt operi, cùm esset festum aliquod insigne, accedentes in conspectu omnium, qui considebant, apertè dicere: Monimentum tuum in hodiernum vsque diem est imperfectum, domine. Iube ergò, vt id finem accipiat. Incertum est enim, qua hora fur ingrediatur, nempe mors. Sed quis illius victûs tenuitatem, & quæ erat circa vestem & stratum vilitatem & mediocritatem, rectè enunciauerit? Cum alijs enim ne hanc quidem neglexit virtutem, adeò vt vulgus & eos qui sunt contempti, in his ne superaret quidem. Quidam certè ex habitatoribus ciuitatis, qui erat ei familiarior, cùm resciuisset quomodò res se haberet, *cilicium emptum triginta sex nummis mittit ad beatum, plurimùm rogans nè id recusaret, sed se eo indueret. Hoc ergò cùm & propter viri fidelitatem, precumque contentionem & ardorem facere voluisset, non cessauit tamen tota nocte lamentari, vt postremò exposuerunt, qui ei assidebant. Quis, dicens, nō condemnârit me miserum Iohannem, si mihi quidem liceat tegi tegumento triginta & sex nummorum, fratres autem mei, proh dolor, secundùm Christum, sub dio perpetuò degant concreti frigore, & nec minimum quidem & vilissimum pannum habeant? quorum plurimi quidem ventre vacuo & incœnati recumbunt, & vel ipsas, hei mihi, quæ à mensa mea cadunt, micas cupiunt, sicut pauper Lazarus. Heu heu quàm multi nunc hospites & peregrini ad hanc venerunt ciuitatem, qui non habent vbi caput reclinent, esurientesque & sitientes iacent in medio foro. Ego autem me delicatè omne genus explens bonis, præter alias delicias hoc quoquè nunc sumptuoso induor tegumento. Quid ergò illo die expecto me auditurum? Quid aliud, quàm, Recepisti bona tua in vita tua, pauperes autem mala: & propterea ipsi quidem nunc accipiunt consolationem, tu autem cruciaris pro meritis? Sed benedictus Deus, non ampliùs eo tegetur humilis Iohannes, sed eius precio induentur pauperes. Mortis perpetuò memor. *Leontius habet, lecti operimentum. Itaque locus hic mihi mendosus videtur. Luc. 16.

Cùm primùm itaque illuxisset, mittit cilicium in forum venundandum. quod cùm vidisset is, qui obtulerat, rursùs emit & ad eum adfert. Ille autem accipit quidem, rursùs verò mittit ad forum. Cùm autem bis & sæpè hoc factum esset, magnus Iohannes significat ei qui offerebat: Videamus, dicens, quis ex nobis priùs defatigabitur: ego quidem ipsum vendens, tu autem emens, & offerens. erat enim valdè diues. Quamobrem dedita opera volebat magnus Iohannes ex eo lucrifacere, vt illius bona ad pauperes affluerent. Dicebat autem etiam tale quid, quòd si quis ab his delicatis & diuitibus, & maximè ijs, qui sunt immisericordes, posset arte aliqua & ratione ad ipsas vsque auferre tunicas, vt benefaceret indigentibus, ab eo, quod decet, minimè aberraret. Sic enim res duas efficiet pulcherrimas: vnam quidem, quòd illorum animis salutē conciliabit: alteram autem, quòd ex rebus alienis non paruam neque leuem sibi parabit mercedem. In testimonium autem eius, quod dicebat, adducebat etiam id, quod magnus fecit Epiphanius, qui effecit, vt pecuniæ Iohannis Episcopi Hierosolymitani pia quadam via & ratione distribuerentur pauperibus. Addebat verò aliud quoquè, quod à fideli quodam & amante veritatis dicebat se audiuisse Cypri, qui sic narrabat, ea quæ dicebat, iureiurando confirmans. Mira contentio liberalitatis inter ipsum & diuitem quendam.

Cùm essem in Aphrica, habitabam apud quendam publicanum, valdè quidem diuitem, sed admodùm immisericordem, & pauperem, quòd attinet ad misericordiā. Cùm autem accidisset, vt tempore hyberno sol luceret calidiùs, pauperes simul congregati calore fruebantur. Vt solet autem in his euenire, domos enumerabāt: illas quidem, quæ erant misericordum & sua communicantium, beantes: eas autem, quæ possidebantur à parcis & nihil elargientibus, miseras dicentes & execrantes. cum quibus, inquit, etiam meum connumerârunt dominum. Sic itaque inuicèm rogabant, an aliquis Exemplum memorabile Petri Publicani.

 vnquàm

vnquàm illinc fuisset eleemosynæ particeps. Cùm verò nullus esset ex omnibus, qui affirmaret se accepisse, vnus ex illis: Sed quid, inquit, mihi dabitis, si ego hodiè recedēs illinc, consecutus fuero misericordiam? Cùm autem de ea re pacta conuenta inter se fecissent, pauper cùm fuisset ex aduerso vestibuli publicani, inuenit ipsa hora pistorem trahentem mulum pane onustum, ipsumque venientem per viam, quæ tendit ad ædes. Cùm itaque pauperem ex aduerso stātem vidisset Publicanus, & solo tristi habitu prouocantem eum ad misericordiam: neque enim vel solam vocem audebat emittere, nè virum iritaret alienum à misericordia: sic quoquè furore percitus, vno pane arrepto, & eo vsus tanquàm lapide, iacit in pauperem. Quem ille protinùs accepit, & abiens ostendit alijs, affirmans quòd accepisset ab ipsis manibus publicani.

Visio publicani. Nōdùm duo dies præterierāt, & publicanus morbo correptus mortifero, cùm mentis subijsset ecstasin, videbat à se exigi rationem suarum actionum. Deindè videbatur etiam adesse trutina, vtraque discernens: in cuius sinistra quidem lance videbat nigros congregatos, & multa eius turpia facta in lance deponentes. In dextera autem, viros quidem candidatos & forma terribiles assistentes: nihil verò boni inuenientes, quod contrà possent in lance collocare, esseque mœstos & tristes, & dicentes: Nihil habemus aliud, quod opponamus, nisì panem illum, quē duobus antè diebus, & nec ipsum quidem spontè, dedit cuidam pauperi. Cùm in altera itaque lance eum imposuissent, fecerunt trutinam ex vtraque parte ex æquo propendentem. Tunc illi Publicano dicūt viri candidati: Recedens adde huic pani, & operare. Nam illi, quos vides, nigri sunt te accepturi. Cùm statìm itaque experrectus esset, & ad se redijsset, agnouit vera esse, quæ visa fuerant. Nam quæcunque ab ineūte ætate ab eo facta fuerant, & quorum iam erat oblitus, videbat illos æthiopes vtiquè congregantes, & in lancem imponentes. Quamobrem sæpè obstupefactus, Papæ, dicebat, quanta est virtus eleemosynæ? Si enim vnus panis, isque per iram pauperi proiectus, tantum potuit: à quàm multis malis se poterit liberare, qui hilariter bonis suis impertitur pauperes? Adeò ergò munificè vsus est eleemosyna, & tam abundè ambabus, vt dici solet, effudit manibus, in ventres pauperum infundens: vt postquàm omnia profudisset, ne suo quidem parceret corpori, sed eo quoquè aleret pauperes, vēdita libertate, vt paulò pòst clariùs ostendemus.

Vis eleemosynæ.

Mutatur in virum longè aliū publicanus. Ei enim eunti in telonium, occurrit nauta nudus ex naufragio. Quem quidem cùm vidisset, veste statìm se exuens, quę erat delicata & sumptuosa, ei donat, multùm precatus, vt ea perpetuò indueretur. Ille autem partìm quidem erubescens vti veste magnifica, partìm verò aliarum quoquè rerū egenus, in foro exponit vt vēderetur. Cùm autem reuertens Publicanus, eam vidit pēdentem, magno fuit affectus dolore, & erat tristis, reputans quòd non ei licuisset relinquere pauperi aliquod monimentum suæ misericordiæ. Hęc cùm cogitaret, ei obrepit somnus. In somnis autem ad eum accedit vir quidam insignis, sole specie alacrior: crucem quidem habens in capite, indutus autem veste, quam ipse dederat nautæ. Qui cùm propè accessisset, Cur, inquit, chare Petre (hoc enim erat nomen Publicano) angeris & cruciaris? Ille autem perindè àc si nôsset, quisnam esset qui loquebatur, Quoniā, inquit, Domine, quæ tu nobis abundè præbes, ea nonnullis sæpè impertientes, non videmus eos rectè vti ijs, quæ data sunt, propter turpe lucrum. Ille nondùm implêrat orationem, & qui apparuerat ostendens ei vestem, Agnoscis'ne hanc, inquit? Cùm is autem affirmâsset, ille rursùs: Eccè, inquit, ex quo tu mihi eam præbuisti, ea perpetuò induor.

Videt Christum.

Obserua Christi bonitatem.

Postquàm autem eum dimisit somnus, hæc mente agitans, Benedictus Dominus, aiebat: Si Christus videtur esse vnus ex indigentibus, non desistam, donèc ipse quoquè sim vnus ex ijs minimis. Statìm ergò vocato Procuratore domûs, qui fuerat ab ipso emptus: Volo, inquit, tibi credere quoddam arcanum, quod si enunciaueris, aut nisì effectum reddideris, quod volo, procùl recedes à meo conspectu, & vendéris in barbara regione. Hæc cùm dixisset, decem libras auri ei tradit, quę erant ei soluendæ ob negociationem. Deindè, Me quoquè, inquit, assume ad hanc negociationem. (Hoc est enim arcanum) & cùm me abduxeris ad partes sanctæ ciuitatis, illic me vende Christiano alicui tanquàm mancipium. Quod autem ad te ex eo redibit precium, quantumcunque fuerit, detur pauperibus. Cùm, postquàm diù institisset, vix tandèm ei persuasisset, venit cum eo Hierosolyma. Quo in loco cùm in quēdam amicum, qui erat quidem arte aurifex, incidisset Procurator, (erat autem ei nomen Zoilus, qui propter aliquem

quem casum redactus erat ad inopiam) Seruus est, inquit, mihi valdè bonus: quem si me audiens émeris, nihil erit impedimento, quo minùs ad pristinã redeas felicitatem. Est enim non solùm bonis moribus, sed etiam in fundẽdo auro summè exercitatus. fuerat enim Petrus huic quoquè arti summè deditus. Ille autem statim in medium adducens paupertatem, cum qua confictabatur, dicebat se non posse eum emere. Sed tamen ille verbis amici persuasus, & auro accepto fœnori, emit zelo feruentem Petrum triginta nummis. Quos cùm accepisset Procurator, iuit Constantinopolim.

Petrus sua sponte venditur 30. nummis.

Licebat ergò videre eum, qui propter Christum volũtariam susceperat seruitutem, diligentissimè domino suo inseruientem in omnibus, quæ ad vsum domús pertinebant, ieiunijsque vacantem & vigilijs: quæ faciebant, vt res domini incremẽtum acciperent, & vt benedicerentur eius vltima, sicut Iobo, magìs quàm priora. Qui etiam summam eius virtutem venerans, cogitabat eum manumittere, etiamsi ille id minimè admiserit, volens potiùs in seruitute propter Christum perpeti, quàm cum libertate quiescere. Sed quis dicere omninò potuerit eas, quæ ei à maligno inferebantur, afflictiones? Quicunque enim erant è familia, tanquàm emotæ mentis quempiam reputantes, aliquando quidem eum irridebant: aliquando autem alapas infligebant, & non desistebant ei omnibus modis adferre molestiam. Quotiescunquè autem contigisset eum, contumelijs à conseruis affectum, dormire cum animi ægritudine, totièsei assistebat in somnis, qui in Aphrica ab eo visus fuerat, ferẽsque eius vestem, & precium triginta aureos habens in manibus, Nè sis tristis, aiebat, frater Petre. Ego enim etiam tuum accepi precium, sicut priùs vestem.

Seruit aurifici.

Iob 42.

Multa patitur.

Intercessit aliquantũ temporis, & quidam, qui erant eiusdem cuius Petrus regionis, arte aurifices, voti causa & adorationis, peruenerunt ad loca veneranda. Quos dominus eius, vt qui essent eiusdem artis, domum ductos accepit omni benignitate. Petrus autem cùm eis ministraret, & viros agnouisset, seipsum celabat pro viribus, & omnibus modis conabatur latére. Illi verò tanquàm per figuram corporis eum indagantes, agnouerunt. Et primùm quidem inter se susurrabant: dubitationem enim eis afferebat similitudo. Postquàm autem illum ipsum esse apertè agnouerunt, cõmuniter cum statìm alloquentes, qui eos inuitauerat, Quid sibi vult, dixerunt, quòd vir talis tibi ministrat, qui est vnus quidem ordinis senatorij, splendore autem nulli est secundus? Is enim, qui nũc nobis seruit in mensa, est Petrus Publicanus, de quo Imperator quidem magnum accipit dolorem, magnum autem Senatus quoquè, vt qui euanuerit. Eos hæc verba dicentes cùm audijsset Petrus, statìm humì quidem iacit discum, quem habebat in manibus: cursu autem descendit ad vestibulum, in quo adstabat quidã adolescens ab ortu surdus & mutus, qui nutu poterat claudere & aperire. Cui Petrus, Tibi dico, inquit, qui es surdus & mutus, In nomine Christi Dei nostri, addi me, & aperi. Ille autem, Sicut iubes, respondit: & statìm aperuit. Ille verò currens, protinùs est egressus. Deindè ascendens ianitor lætus, narrauit quod in ipsum fecerat miraculum. Dicebat enim se vidisse flammam ignis, procedentem ex ore magni Petri, ad aures eius peruasisse. Quæ, inquit, cùm me totum circunfulsisset, repentè fecit audire & loqui. Hęc cùm narraret is, qui priùs erat surdus & mutus, subijt omnes stupor & admiratio, & statìm quàm maxima potuerunt celeritate, aggressi sunt eum persequi. Cùm vbiquè autem scrutati essent, non potuerunt eum, quem quærebant, compręhendere. Quamobrem eos magna subijt pœnitentia, & deplorabant quòd non magìs animum attendissent: quo factum erat, vt Dei hominem tantis afficerent contumelijs, verberãtes & insultantes, & ipsum quotidiè irridentes.

Peregrinatio religionis ergò.

Petrus sanat surdum & mutum.

Tales erant misericordis & clementis Iohannis animæ benignæ & humanæ narrationes. Maxima enim ex parte, quæcunque incitabant ad commiserationem & amorem in pauperes, ea volebat dicere & audire. Assiduè quidem certè inuestigabat vitam eorum Patrum, qui fuerunt celebrati propter eleemosynam, & in hoc per totam vitam magnum ponebat studiũ, vt qui vellet eádem via, qua illi, ingredi. Cùm itaque aliquando incidisset in vitam diuini Serapionis Sidonij, non cessabat virum illum admirari & res illius narrare, quemadmodùm cùm aliquando in egentem incidisset pauperem, se pallio exuit, & ei dedit. Deindè cùm obuiàm factus esset alteri algenti, similiter ei prębuit tunicam: & decæterò sedit nudus, vlnis solum tenens Euangelium. Deindè ab aliquo interrogatus, quis suam eum nudàsset, Hoc, inquit: ostendens Euangelium. Cùm

Serapion Sidonius in pauperes liberalissimus.

Cùm verò eo quoquè vẽdito, pro eo acceptum precium distribuisset pauperibus, cuidam discipulo, qui cum rogauit, Vbi est, pater, paruum Euangelium? Crede mihi, inquit, fili, pàrens ei qui dixit, Vende quæ habes, & da pauperibus: ne ipsi quidem libro in quo hoc scriptum erat, statui parcere. Addatur hoc quoquè ijs, quę dicta sunt, afferens auditoribus non mediocrem vtilitatem.

Matth. 19.

Quidam monachus illo tempore puellam ducens speciosam, obibat ciuitatem. cùm autem quidam ex Ecclesia cum vidissent ad multorum offensionem eam circumagentem, introducunt ad beatum Iohannem. Ille autem verbis illorum inductus, vt qui existimâsset eos zelo diuino illum admonuisse, ipsum & puellam iubet vehementer cędi, deindè eos in diuersis custodijs includi. Cùm autem factum esset quod iusserat, & eos accepissent custodiæ, & nox iam aduentâsset, Monachus ei appàret in somnis, ostendẽs tergum notatum vibicibus & stigmatibus, ei dicens simpliciter & placidè: Quid verò hæc tibi placent domine? Crede, nunc quidem certè semel deceptus es, vt homo. A somno autem excitatus, accersit ilicò Monachum, educens eum è custodia, præ plagis vix valentem ingredi. Deindè cùm in eius vultum coniecisset oculos, agnouit eum esse, qui fuerat ab eo visus. Cumq; vellet scire, an tam multas accepisset plagas, quàm multas habens in somnis apparuerat, iubet eum linteo succinctum aperire dorsum. Cùm diuina autem prouidentia fuisset linteum solutum, apertæ fuerunt partes occultæ, & conspectus est monachus propemodùm exectus & mancus virilibus, etiamsi propter florem ætatis non fuisset priùs immunis à suspicione. Statìm ergò eos qui illos detulerant, è suis gradibus deturbatos, tres annos arcet à communione. Pio verò monacho se, vt par erat, excusauit, & rogauit, vt ei condonaret peccatum admissum per ignorantiam. Sed hoc solum dixit se non laudare, quòd nullo adhibito custode obiret ciuitates, cùm esset monachus, & videretur adeò iuuenis, & traheret secum fœminam, & esset multis causa offensionis. Ille verò cum ea, qua per erat, reuerentia & modestia, Benedictus Dominus, inquit: Domine, non mentior, Non multis antè diebus cùm essem Gazæ, & illinc festinarem ad adorandum sanctos Cyrum & Iohannem, hæc puella mihi vesperè fit obuiàm, & ad meos pedes procidit, rogans vt mecũ iter ingrederetur, eô quòd vellet esse Christiana. erat enim Hebræa. Ego autem Dei veritus iudicium, qui dixit, nè ex pusillis aliquem despiceremus, obediens admisi eam viæ comitẽ, maximè confidens, quòd cùm essent mihi membra ità affecta, non esset facilè inimico struere in me tentationem. Cùm illuc autem venissem, & vota reddidissem, feci eam catechismo instrui & baptizari, & decæterò eam circunduco in simplicitate cordis, & mendicans eam alo, studens, si possim, eam collocare in aliquo monasterio virginum. Hæc cùm audijsset ille beatus, Papæ, inquit, quàm multi sunt occulti serui Dei, etiamsi sint nobis ignoti?? Cùm autem monachum donaret centum nummis, ille nõ accepit, dicens: Monachus si habet fidem, non indiget pecunijs. Sin autẽ omninò amat, est omninò fide defectus. Hæc cùm dixisset & adorâsset, recessit.

Nota hinc, quàm cauenda sint temeraria iudicia.

Matth. 18.

Quàm magnum autem studium poneret beatus, vt mortis meminisset, & quòd plurimi faceret, efficere nè eius recordatio deleretur, dictum quidem est priùs, dicetur autem nunc quoquè. Nam cùm lethalis morbus aliquando inuasisset ciuitatẽ, maximæ illi erat curæ accedere ad ægrotorum visitationem, & eorum qui decedebant, sepulturam. Sæpè autem etiam assidebat ijs, qui emittebant animam, & eorum oculos suis tegebat manibus. Iubebat synaxes quoq; celebrare pro ijs, qui dormierant, asserens & affirmans defunctis multùm prodesse, quæ pro eis fiunt, cõmemorationes & sacra ministeria. Ad fidem autem faciendam eorum, quæ dicebantur, tale quid etiam narrabat, quod factum fuerat non ità multò antè. Dicebat enim, quòd à Persis quidã abductus captiuus, in custodia, quæ appellatur Lethe, asseruabatur vinctus. Lex autẽ erat apud Persas, vt qui coniecti erant in eam custodiam, nunquàm reuocarentur: & ea ratione consentaneum est eam fuisse vocatam Lethen, id est, obliuionem. Illinc autẽ cùm quidam potuissent aufugere, & in Cyprum venire, affirmârunt parentibus adolescentis, eum esse mortuũ in custodia. Illi verò tres quotannis synaxes celebrabant, tanquàm eo mortuo. Quatuor anni præterierant, cùm filius illinc aufugiens, redit domũ. Quem cùm parentes non tanquàm qui fugisset è custodia, sed tanquàm qui surrexisset è mortuis, cum magno stupore adspexissent, & fuissent ineffabili voluptate repleti, & alia faciebant & dicebant, quæ anima, quæ talem vidisset, faceret & diceret: & quemadmodùm

Nota de ijs, quæ fiunt pro defunctis.

dùm ei tanquàm iam mortuo fecerãt iusta, quę fiunt mortuis, & cùm eum docuissent, quinam essent ij dies, nempe dies sanctorum Theophaniorum, & dies salutaris Paschæ, & dies sanctę Pentecostes. Hęc cùm ille audiuisset, & in memoriam reuocâsset, parentibus affirmabat, quòd his ipsis diebus relaxabatur à vinculis aductu cuiusdam, qui gestabat lampadem, & fruebatur omni securitate: diebus autem sequentibus tenebatur vinculis, sicut priùs. Simile exemplum habes apud D. Gregorium Pap. Homil. 37. in Euang.

Talibus vtens factis & narrationibus, fuit multis occasio salutis. Propterea plurimi quoquè imitantes illa, quæ fiebant tempore Apostolorum, & vendentes ea quę habebant, eorum precium afferentes, deponebãt in eius manibus, volentes id ab ipso distribui pauperibus. Act. 4. Cum quibus vnus quispiam accedens, auri septem libras cum dimidia obtulit, affirmans nihil amplius auri apud se remansisse. Petebat autem ab eo, vt duas gratias acciperet: nempe vt & seruaretur quidem eius filius illius precibus: referretur verò nauis absque vllo periculo, quæ quidem emissa fuerat in Aphricam. Cùm aũt post preces triginta dies pręterijssent, moritur quidem filius: tertio verò die post eius mortem, nauis quæ redibat ex Aphrica, cùm fuisset ex aduerso Phari, in graue incidit naufragium, adeò vt vniuersum quidem onus perierit: sola autem nauis fuerit salua cum vectoribus. Grauis tentatio. Cùm autem priùs audito nuncio de filio, adhuc vigente animi perturbatione, accessit de naue tristitia, id eum planè obruit. Quod quidem postquàm cognouisset Patriarcha, id nihilo minorem ei attulit animi ægritudinem. Deum itaq; rogauit, vt inuisibiliter eius animam attingeret, & increparet tempestatem animi ægritudinis, & transmutaret in tranquillitatem. In somnis itaque nocte sequenti illi appáret vir, figura & lineamentis similis Patriarchę, ei dicens: Cur ità victus es à tristitia propter ea, quæ acciderunt? Num tu me rogâsti, vt hęc precibus à Deo postularẽ, nempe vt & tuus saluus esset filius? & eccè eius gratia est saluus, vt qui à vitæ malis dimissus sit illęsus. Si enim vixisset longiùs, nõ bonus, sed improbus erat euasurus, & indignus eo, qui creauerat. Quòd ad nauem autem attinet, nihil dubites, quòd nisi Deus fuisset exoratus à nostra mediocritate, erat cum ipsis viris in profundũ transmittenda, & pręter onus, fratrem quoquè & alios amisisses. Non oportet ergò esse tristem, sed propter hoc ipsum ferenda sunt potiùs, quę accidunt, grato animo. Nihil enim eorum, quę fiunt, fit sine Dei iudicio, etiamsi sint nobis ignota multa ex illius iudicijs. Postquàm ergò eum dimisit somnus, sensit cor suum satìs magnam accepisse consolationem. Statimque profectus, procidit ad beati viri pedes, magnas ei agens gratias, & quam viderat noctù narrans visionem. Ille autem suasit, vt non ipsi, sed Deo, qui omnia dispẽsat ad vtilitatem, acceptam ferat gratiam.

Sed quemadmodùm non eos solùm, qui Christo offerebant, & vt dicit diuinus Apostolus, in benedictione seminabant, ille benedictione dignos duxit & accipiendos: sed eos etiam, qui in ipsum erant parci & illiberales, prudenti ratione studuerit inducere ad eleemosynam, declarant quidem etiam multa alia: declarabit autem etiam, quod factũ est in Troilum Episcopum. 2. Cor. 9. Eum enim, cùm esset auarissimus & parcissimus, statuit traducere ad amorem eleemosynæ hoc modo: In Ptochotrophium, quod ipse construxerat, vt solebat, vadens, assumit etiam Troilum. Curat auarum quendam episcopum. Cuius comitem cùm cognouisset habere in sinu triginta libras auri: Sunt, inquit, à te hodiè curandi, sanctissime Troile, nostri in Christo fratres. Ille autem tanquàm eo sermone pudore motus, & volens non existimari tenax & sordidus, sed potiùs simplex & liberalis, iubet ei, cui creditæ fuerãt pecunię, vnicuiq; eorum, qui illic erant, pauperum, prębere vnum nummum. Cùm verò totum aurum iam fuisset consumptũ, & aduentitius ille & nõ ex affectione ardor ad eleemosynam fuisset refrigeratus, grauis dolor & magna pœnitentia incessit inuoluntariũ benefactorem. Domum itaq; reuersus, inopinato horrore & febre correptus, decumbebat in lecto. Dira pestis, auaritia. Cùm esset autem iam hora prandij, eum ad conuiuium inuitat Patriarcha. Qui cùm accepisset quẽadmodùm se haberet, & causam morbi non ignoraret, non sustinuit eum quidem despicere sic vexari & pati, se autem inire conuiuium: sed statim surgens, ad ipsum venit, & dicit subridens: Nè putes, ó comminister, me tibi verè dixisse, vt è domo tua largireris fratribus secundùm Deum: sed quoniam tunc aurum non habebat ad manum comes meus, accepi à te mutuò. Nunc verò adsum, triginta, inquit, libras ad te afferens, quas etiã saluas reddo tuæ virtuti. Postquàm ergò solùm vidit aurum in manibus Patriarchæ, horrorem vicit, mala febris discessit, vires ei redierunt, &

visus est habens vultum alacrem & viuidum: vt hinc fieret manifestum, quòd omninò redditum, morbum soluit, hoc etiam primùm ablatum, cum vocauit, cùm non esset.

Cùm aurum ergò in illius manus dedisset Patriarcha, postulabat vt literis ei mercede cederet. Ille autem lubenter sua manu conscribit syngrapham, quæ sic habebat: Deus misericordiæ & clementię, ipsam mercedem redde Iohanni, meo domino & Patriarchæ Alexandrię, triginta auri librarum, quæ à me fuerunt distributę pauperibus. Ego enim mea accepi. Patriarcha ergò accepto chirographo, illum quoquè simul accipit, mensæ futurum participem. Quem, cùm comedisset, dormientem volens Deus excitare à graui somno auaritiæ, & efficere vt sciret quanta fuerit priuatus remuneratione, & disceret benignitatem, ei immittit quodammodò ecstasim, & videbatur sibi videre domum quandam pulcherrimam & splendidissimam, & cui elegantia & magnitudine nulla poterat conferri. Supra vestibulum autem inscriptus erat titulus aureis literis: Mansio & requies æterna Troili Episcopi. Postquàm verò his lectis est lætatus, existimās domum sibi datam fuisse ab Imperatore, accedit vir quidam insignis, & qui videbatur esse vnus ex senatu, habitu similis Cubiculario, habens quosdam alios ante se ambulantes. Qui postquàm appropinquauit vestibulo, adspiciens ad fores, iubet quamprimùm deijci titulum: pro illo autem poni alium, quem, inquit, iubet Dominus orbis terræ. Statìm autem fuit positus, hanc habens inscriptionē: Mansio & requies æterna Iohannis Archiepiscopi Alexandrini, empta triginta libris auri. E somno itaque surgens, obstupefactus, exposuit Patriarchę visionē, & ipse suum vitium animaduertit, & mores mutauit, & facere eleemosynam ardenter est aggressus, & pro eo, quòd erat priùs parcus & tenax, ad dandum manum habuit promptissimam.

Visio Troili Episcopi.

Nota præmia bonorum operū.

Iob 1.

Sed Deus, qui permisit Iobi dissipari & exinaniri diuitias ad eius virtutis faciendum periculum, permittit etiā similia accidere huic beato Patriarchæ. Erant enim tredecim naues eius ecclesię, quæ quidem oneratæ cùm essent in mari Adriatico, íncidūt omnes simul in naufragium, peritq; vniuersum onus, quod erat ter mille & trecentarū librarum auri. Ij ergò, quibus fuerant commissæ naues, adducentes has inanes, appellunt in portum Alexandriæ: ipsi autem confugerunt in templum. Quod quidem cùm cognouisset Patriarcha, Deo quidem propter hoc quoquè agit gratias: ad illos verò mittit literas remissionis, ea sola, quæ Iob dixit, dicens: Dominus dedit, fratres, Dominus abstulit. Egredimini ergò, pro hoc nullum timentes periculum. Dominus enim erit solicitus de crastino. Cùm autem multi ex ciuibus venirent ad eum consolandū, prior ipse eis dixit: Non oportet vos, ô fratres, tristitia affici propter periculum nauiū, cuius ipse solus sum causa. Nisi enim magnos & elatos sumpsissem spiritus propter alienorum elargitionem, immò verò Dei ipsius, hoc nequaquàm accidisset. Volēs itaq; Deus meū tumorem comprimere, permittit hanc accidere mihi calamitatem. Est enim Eleemosyna sępè causa superbiæ ei, qui non aduertit. Paupertas autem, sicut scriptum est, virū reddit humilem. Ego sum igitur causa duorum malorum: Vnius quidem, quòd mercede eleemosynæ priuatus sum propter vanam gloriam: Alterius verò, quòd propter eam procuraui amissionem tantarum pecuniarum: & nunc ad me attraho vniuersum iudicium animarum, quæ rediguntur ad angustias. Sed Deus, etiamsi non propter me, sed tamen propter curam, quam gerit eorum qui indigent, suppeditabit ea, quæ sunt ad vsum necessaria. Illud enim, Non te dimittam, neque te relinquam, ab eo dictum est. fidelis autem est, qui promisit. Sic ij, qui venerant ad sanctum cōsolandum, ipsi sunt potiùs ab illo dimissi accepta consolatione.

Insignis patientia in maximis damnis.

Heb. 13.
Iosu. 1.

Non multum temporis prætieriērat, & Deus nouo Iobo duplicat facultates, eratque in egenos liberalior & munificentior quàm priùs, non in egenos solùm abundantiam, sed in eos etiam, quibus fiebat iniuria, ostendens commiserationem. Cùm enim iret aliquando ad diuinos martyres Cyrum & Ioannem precaturus, accessit ad eum quædam paupercula, dicens se fuisse à genero graui iniuria affectam, & se eius indigere auxilio. Cùm ij autem, qui erant eius viæ comites, consulerent vt dum rediret, viseret & consideraret, quę ad eam pertinent, Misericors ille non sustinuit, dicens: Sed quomodò Deus attendet meas preces, si ego differo eius supplicationem? Quis autem fideiusserit, fore vt viuam vsque in diem crastinum, & non, si ante eam moriar, futurum me apud Deum inexcusabilem propter eius supplicationem? Hęc cùm dixisset, minimè recessit à loco, donèc mulieri iustum reddidisset iudicium. Hic ergò, qui summā curam gerebat indigentium,

Nota humanitatem erga pauperculam.

gentium, cùm audiuisset de filio viri misericordis, quòd cùm pater eius decessisset, is magna laboraret inopia, proptereàquòd pater eius quidquid habebat, lubenter consumpsisset in pauperes: cum autem soli Dei parenti commendâsset Mariæ, cuius templo assidebat noctù & interdiù: accersit quendam iuris peritum, & clanculùm iubet, vt in veteri charta conscribat testamentum cuiusdam viri, nomine Theopempti, dicens id ostendere, me & patrem huius pueri esse veros & germanos huius cõsobrinos: & ostendat puero exemplum testamenti, vt certior factus de ea, quę illi mecum intercedit, cognatione, nihil formidet, sed audacter ad meam veniat humilitatem. Facta sunt autem omnia, sicut ei visum fuerat, & cum adolescente venit ad Patriarchã Iurisperitus. Scriptum ostenditur testamentum. Confitetur magnus ille, magnus ille cognationem, amplectitur adolescentem tanquàm germani consobrini filium germanissimũ. Dat ei pecunias, possessiones, alias multas facultates, cõiungit eum matrimonio cuidam illustri fœminæ Alexãdrinæ, & breui eum reddit ex obscuro nobilem, ex abiecto insignem, ex paupere diuitem: studens ostendere esse verissimum diuinum illud verbum, quod dicit se non vidisse iustum derelictum, neque semen eius quęrens panem.

Itẽ erga inopem adolescentem.

Psal. 36.

Alius autem quidam senex Monachus, qui vitam agebat perfectam, nomine Vitalis, volens magni Iohannis facere periculum, num pręter alia, quæ habebat bona, ne esset quidem facilis ad condemnandum, cùm quietem & silentium ageret in monasterio magni Seridonis, venit Alexandriam. Quò cùm venisset, exercet vitæ genus, quod apud homines quidem est valdè probrosum & obnoxium vituperationi, & quod multis afferre potest offensionẽ: Deo autem erat valdè gratũ. Ingressus enim ciuitatem senex, iam sexaginta annos natus & ampliùs, suum in id conferebat studium, vt describeret omnes meretrices, quę erant in prostibulis. Porrò autem incipit etiam seruire mercede, pacto inito, se quotidiè duodecim obolos accepturum, quorũ vno lupinos quidem emens, eos comedebat post occasum solis: reliquos autem vna nocte dabat, vadens ad vnam ex meretricibus, dicens: Hæc accipe, & conserua te mihi hac nocte impollutam. Quod cùm faceret, stabat tota nocte in angulo habitaculi illius mulieris, genu flectens, & linguam psalmis exercens assiduè, & supplices manus pro ea ad illum tendens. Manè autem exiens, eam adigebat iureiurando, se nemini id esse indicaturam. Vnam itaque ex ijs, quę ausa fuerat contemptui habere iusiurandum & aperire arcana, facit senex precibus possideri à dęmone, adeò vt nulla deincèps ausa fuerit eius vitã enunciare. Ipse autem volens effugere gloriam ex hominibus, & animas educere à peccatis, quando erat apud aliquem mercenarius, accipiens quod datum fuerat, cùm esset abiturus, fingebat apud se dicere omnibus audientibus: Abeamus iam infelix senex. Scis enim, quòd illa te expectat: illam significans, ad quam erat diuersurus. Ad eos autem, qui irridebant & eum probris ac maledictis impetebãt, se excusans tanquàm pro mala, quæ fiebat re vera, actione: Quid verò? An non ego quoquè sum ex ijs, qui carnem gestant, & cedunt eius legibus? An solis prohibitum est monachis manere extra corporis voluptates? nõ sunt ipsi quoquè participes naturalium affectionum, similiter atquè alij? Deindè quibusdam consulentibus & dicentibus, Vnam saltem tibi accipe, mutato vestitu, & nè sis tam multis offensioni, vt neque Deus per te blasphemetur, neque monachorũ preciosus habitus probro afficiatur, & omnium iudicium in tuum caput attrahatur. Multis hæc ei dicentibus, ille se simulans irasci & ægrè ferre, Sed non ego, inquit, vos audiã: dicebat cum magno clamore: Quid mea refert, si vos, vt dicitis, offendimini? Discedite à me. Quid rei mecum est vobis? Ex vestro, inquit, consilio cum fœmina coniungar matrimonio, & me inijciã in curas innumerabiles, & de victu solicitudines. Cessate me ludificari & criminari. Non estis enim meî iudices: res meę sint mihi curæ. Est enim alius, qui est iudicaturus orbem terræ, qui etiam reddet vnicuique secundùm opus suum.

Historia memorabilis Vitalis monachi.

Nota rem miram.

Monachorum habitũ preciosum dicunt.

Multi ergò hęc verba audientes cum acerbitate & vociferatione, alij quidem cessabant repręhendere, eius impudentiam timentes & audaciam: alij verò conabãtur eum apud sanctum criminari. Sed ille, vt qui à Deo didicerat, quali virtute esset senex, minimè attendebat ea, quę dicebantur ab ipsis, vt qui ante oculos semper descriptum haberet illud excisi monachi. Suadebat autem omninò vitare accusationes, quę fiebant aduersùs monachos, pręclarum illud verbum Imperatoris Constantini in ore habens, qui in Nicena Synodo libellos accusationum datos aduersùs aliquos episcopos nõ admisit, dicens: Si in Episcopum aut monachum fornicantem incidissem, sustulissem meam chla-

Constãtini Imperat. dictum memorabile.

chlamydem, & ei imposuissem, vt à nullo oculo videretur: vt qui rectè sciret, quòd delicta talium virorum, si multis fiant manifesta, non solùm efficiunt vt contemnātur, quæ sunt honore digna & reuerentia: sed etiam magnum præbent incitamentum & occasionem ad vitium. Sed sic quidem magnus ille repellebat calumnias, quæ intentabantur aduersùs magnum senem. Ille autem non cessabat ab hac operatione: sed etiamsi probro & dedecore à multis afficeretur, ipse vnum solum spectabat, nempe salutē animarum. Ijs verò, qui aduersùs eum linguā mouebant, peccati sui precabatur veniā. Quòd autem hoc studium non fuit ei infrugiferum & inutile, sed multis attulit salutem, hinc est manifestum. Videntes enim mulieres eius per noctem stationem, & linguam diuina perpetuò canentem, & pro earum mutatione & vt seruarentur, assiduam precationem, desistentes à malis actionibus, gerebant curam temperantiæ: & aliæ quidem legitimo coniungebantur matrimonio: aliç autem sic manebant, desistentes à flagitiosis actionibus: aliæ verò mundo perfectè renunciantes, vitam eligebant monasticā. Nemo autem cognouit occultā eius ex Deo vitam, quandiù fuit in vita superstes: nec quemadmodùm simulando nequitiam, à malis moribus traduxit malas mulieres.

Meretrices se recipiunt ad bonam frugem.

Quamobrem cùm aliquando egrederetur ex habitaculo eius, quæ primū locum tenebat inter meretrices, ei occurrit quidam libidinosus, propter hoc ipsum ingrediens, vt data pecunia, expleret libidinem: & sancto impingit colaphum: Quousquè, dicens, ô Christi illusor, non desistes à malis actionibus? Ad hęc homo ille admirabilis, Miser, inquit, est tibi incutiendus colaphus, vt tota ferè Alexandria ad tuos clamores congregetur. Non multum intercessit temporis, & vir ille diuinus migrauit ad Dominū, cùm esset in parua quadam cella, quam construxerat in loco, quæ dicitur porta Solis: in qua quoddam paruum habens oratoriū, faciebat in ea multas synaxes. Quo in loco congregabatur etiam multitudo impudicarum mulierū, quæ consequebantur ab eo curationem, adeò vt qui vitam agebant libidinosam & voluptariam, & irascerentur & succenserent, vt cui propter rem malam scilicet inuiderent, dicentes: Quomodò fieri potuit, vt hic impostor tam multas ad se attraxerit? Cùm dormijsset ergò, sicut dictū est, & nemo sensisset, accedit repentè quidam deformis Aethiops ad virū libidinosum, qui ei colaphum impegerat, & eius genis incutit grauem & validum colaphū, adeò vt eius sonus ad maximum vsque spatium fuerit exauditus. Qui deindè ei dixit: Accipe hunc colaphum, quem ad te misit monachus Vitalis, sicut prædixit. Protinùs ergò miser volutabatur correptus à dæmone, & ad ipsum fuit congregata tota ferè Alexandria, sicut ille vir iustus prædixerat. Cùm itaque vix tandèm post multum tempus ad se redijsset, rumpit vestes, & surgens, cursu contendit ad sancti domunculam: Miserere meį, clamans, serue Dei Vitalis, qui in Deum & in te multùm peccaui. Omnibus ergò videntibus, qui aderant, postquàm domui senis appropinquauit, ipsum iaciens & discerpens dęmonium dimisit.

Obitus S. Vitalis.

Cæditur à dæmone is qui percusserat S. Vitalem.

Cùm ergò hæc vidissent, ingressi domunculam, inuenerunt sanctum, qui genu flexerat, & Deo per precationem animam commendatam emiserat. Deindè humì adspicientes, vident scripturam, quæ sic habebat: Viri Alexandrini, nolite aliquid iudicare ante tempus, donèc venerit Dominus. Confitebatur itaque omnibus præsentibus is, qui liberatus fuerat à dæmone, mala quę sancto fecerat, & quę audiuit prophetice ab eo dicta, quæ etiam passus est. Fuerunt ergò hæc statìm renunciata Patriarchæ, & ipse cùm simul venisset cum toto clero, vbì legit eam, quæ erat humì, scripturam, paulopòst dixit: Si fuissem inductus verbis eorum, qui calumniabantur, fuisset mihi incussus ille colaphus. Tunc etiam congregatur vniuersum agmen meretricum ad iusta facienda venerando corpori. Quæ quidem eum efferebant cum aromatibus & lampadibus, valdè deflentes priuationem eius doctrinæ, à qua ad eas magna manabat vtilitas. & tunc exponebant eius vitam, ijs, quæ dicebantur, fidem omnibus modis facientes, quòd nō ob aliquod malum ad eas ingrediebatur, & nec visus sit vlli earum ne manum quidem admouisse, aut ad latus omninò accubuisse. Ad eos autem, qui illatum reprehendebant silentium, & dicebant eas fuisse multis causam offensionis, illius pręceptum adducebant ad suî excusationem: & quæ à dæmone inflicta fuerat, plagam ad disciplinam ei, quæ non obedierat. Ipse autem, qui colaphum dederat & contrà acceperat, nunquàm intermisit, cùm dæmon eum reliquisset, beati sepulcro assidere, quod effectū est thesaurus multorum miraculorum, & illius commemorationē de more cum psalmis peragere.

Proditur eius sanctissimum studium.

Miracula ad sepulcrū eius.

agere. Deindè paucis pòst annis reponitur in monasterio monachi Seridonis: & cùm illi fuisset tradita beati Vitalis cella propter magnam in ipsum fidem, illic vitam quietã in silentio transegit perpetuò, donèc peruenit ad finem vitæ præsentis. Prętereà autem Patriarcha quoquè magnas Deo agebat gratias, quòd non permisisset, vt aliquid diceret aut cogitaret indignum beata illa & gloriosa anima. Alioquì autem multi quoquè ex ijs, qui habitabant Alexandriam, meliores euaserunt, qui propensi erant ad condemnandum, & hanc malam didicerant consuetudinem. Sed talis quidem erat vir ille sanctus, & res eius hoc modo se habebant.

Sufficiet autem id quoquè, quod est dicendum, ad testandum quàm esset tardus vir ille admirabilis ad condemnationem. Quidam iuuenis impudicus ciuitatem obiens Alexandriam, cùm virginem quandam ex ijs, quæ vitam amplexæ erant monasticam, à via recta abduxisset, & deindè eam suæ libidinis & intemperãtiæ fecisset delicias, paulo pòst cum ea aufugit Byzantium. Quod quidem cùm resciuisset vir diuinus, magno dolore est affectus, &, vt dicitur, omnem mouebat lapidẽ, studens eos à lapsu reuocare. Aliquanto autem tempore interiecto, accidit vt cùm apud quosdam ex clero narraret & beatus quandam narrationem, quæ poterat eorum animę afferre vtilitatẽ, illius quoquè iuuenis, qui hæc recentia fecerat, fieret mentio: quem qui tunc aderant, protinùs condemnabant & abdicabant, tanquàm vno ore omnes dicentes, eum non solùm duas, vt apparebat, perdidisse animas, sed etiam multas alias, quibus hoc malum erat exemplar propositum. Eorum itaque magnus ille nimis facilem repręhendens condemnationem, Nolite, inquit, ó filij, nolite esse lingua tam prompti ad detrahendum proximo. Nam sic quidem futurum est, vt vos omninò in duo mala incidatis: Vnum quidẽ, transgredientes pręceptum illius, qui iubet non iudicare ante tempus. Alterum autem, quòd ignorantes quod hucusquè factũ est, vos magna facilitate constituitis iudices. Est enim omninò incertum, an hucusquè permaneant in peccato: an mutati sint ad correctionẽ. Ego enim, inquit, aliquando legens vitam cuiusdam magni ex Patribus, incidi in talem narrationem plenam vtilitate. Sic autem habebat:

Iuuenis impudicus seducit sancti monialem.

1. Cor. 4.

In Tyrum ciuitatem venerant duo monachi, aliquo fungentes ministerio. Alterum verò eorum, cùm venisset in quendam locum, quędam meretrix, cui nomen erat Porphyria, sequebatur clamans: Venerãde Pater, serua me, sicut olim Iesus Christus meretricem. Ille autem humanarum rerum nihil reputans, ea manu accepta, multis videntibus, egreditur per mediam ciuitatem. Manauit itaque fama in omnes partes, quòd ille monachus in vxorem accepisset Porphyriam. Cum ipso autem obiens meretrix vrbes & vicos, incidit in infantem humi iacentem. Quem quidem cùm benignè sustulisset vt aleret, secum eum portabat. Cùm aliquo autem tempore venissent Tyrij in eum locũ, vbi versabantur, & meretricem vidissent in vlnis tenere infantem, veluti irridentes, & egregium hunc virum ludificantes, Re vera, ei dicebant, à scopo non aberrâsti. Pulcher enim tibi filius natus est ex monacho. Qui etiam Tyrum reuersi, eam rem vbiquè disseminârunt, quòd ea ex monacho peperisset filium, qui illius expressam conseruauit effigiem. Ità ferè sunt homines prompti ad credendum suspicionibus, & maximè, qui sunt mali & flagitiosi, & à se habent acceptam credendi occasionem. Statìm enim tanquàm è propinquo seipsos testes accipientes, alios accusant facilè: simul quidem se volentes explere delicijs talium cogitationum & verborum, & cupientes esse alios similiter improbos: & sic studentes vitare plagas, quæ inferuntur eis à conscientia. Monachus autem cùm totondisset Porphyriam, & ei monasticum imposuisset habitum, vocat eam Pelagiam, & concedit ei, vt in monasterio virginum agat silentium. Cùm verò præsciuisset diem sui decessûs, illa quoquè accepta, redit Tyrum. Eam autem puer quoquè sequebatur, iam septem annos natus. Ad omnes verò peruenit fama eorũ aduentûs, quòd scilicet reuertitur Porphyria cum monacho suo cõiuge. Deindè cùm ęgrotâsset monachus, & ad mortem iam spectaret, plurimi ad eum accesserunt ex habitatoribus, eius visitandi gratia. In quorum conspectu cùm iussisset afferri thuribulum plenum candẽtibus carbonibus, accipit eos carbones, & infundit in sinum, & omnibus audientibus, Benedictus, inquit, Dominus, qui olìm rubum seruauit incombustum, is mihi fuerit testis fidelis, quòd quomodò meas vestes nõ attigit hæc, quæ est in igne, vrendi vis, ità nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ. His auditis, omnes obstupuerunt, Deo dantes gloriã, qui eos, qui ipsum in occulto colũt, scit apertè glorificare. Hęc cùm

Exemplum notabile, nè facilè iudicemus.

Luc. 7.

In suspiciones qui sint maximè propensi.

Meretrix fit monacha.

Exod. 3.

cùm fecisset & dixisset monachus, in manus Dei deponit animā. Proptereà vobis omnibus suadeo, ô filij spiritales, sicut etiam priùs dixi, non esse promptos ad condemnationem. Contingit enim nonnunquàm, vt eius quidem, qui est fornicatus, aut aliquid aliud deliquit, peccatum apertè factum sciamus: in occulto autem factam ignoremus pœnitentiam. Oportet autem Dominicam quoquè timere vocem, quæ dicit: In quo iudicio
Matth. 7. iudicatis, iudicabimini.

Neq; verò suadebat solùm cauere hoc delictum: sed eorum etiam, qui diuina præcepta negligunt, volens corrigere socordiam, tale quid fecit, dignum quod mādetur memoriæ. Cùm enim cognouisset multos negligētiores, post lectionem diuinorū Euangeliorum exire ex ecclesia, & vanis ac ociosis vacare sermonibus, solenni quodam die,
Miro exemplo corrigit populum. relicto sacrificio, ipse quoquè è templo egreditur, & sedet cum vniuersa multitudine. Omnibus autem hoc stupentibus, Non oportet, inquit, admirari. Vbi enim sunt oues, illic omninò oportet esse pastorem. Nam cùm propter vos & vestram vtilitatem soleamus synaxes celebrare, si vos autem foris versemini, cōtingit inutilem à nobis capi laborem, statui cum egredientibus vobis simul egredi, & rursùs ingredi cum ingredientibus. Hoc multos correxit, & à mala abduxit consuetudine. Non illos verò solos studuit corrigere, qui extra congregationem ociosis vacabant sermonibus: sed eos etiam, qui citra rationem intùs inter se conferebant sermones: & maximè eos, qui erāt è suggestu. Si quando autem vidisset quempiam post vnam & alteram admonitionē nequa-
Esa. 56. quàm posse corrigi, eum statim eijciebat, apud eos vocem vsurpans Dominicam, Do-
Matth. 21. mum Dei oportere esse domum orationis. Cōtrà autem eorum, qui in diuinas congregationes erant studiosiores, illi accepta erat pietas, eosq; & laudabat, & ad gradus prouehebat. Quod quidem apertiùs indicabit id, quod iam est dicendum.

Duo Clerici eius ecclesiæ, artem exercentes incidendi corium, erant inter se vicini. Quorum vnus quidem mulieri coniunctus matrimonio, habensque filios, & patrem & matrem cum ipso habitantes, quos quidem alebat omnes suis manibus, non negligebat tamen diuinas congregationes. Alter autē, etsi erat solus, & artis peritior, & in operando diligentior, ne sibi quidem soli parare poterat, quæ erant ad vsum necessaria. Ei itaque, qui erat eiusdem artis, inuidens, & non ampliùs ferre valens quam animo conceperat inuidiam, eum aliquando solum offendens: Adiuro te, inquit, per Deum, nè me celes, sed hoc mihi aperias, quî fit, quòd tu sis semper quidem diues, idq; cùm sis in operando negligens: mihi autem, qui sum diligens & laboriosus, contrà accidit, vt iam redactus sim ad extremam paupertatem. Ille autem volens eum reddere diligentiorem, qui erat negligens in adeundis congregationibus, quæ fiunt sacrorū causa: Mihi quoquè, inquit, ô frater, res erat redacta ad maximas angustias. Ex quo autem mihi persuasi diuinis vacare congregationibus, nonnunquàm eò vadens, aurum in via inuenio, quo factum est, vt mihi sint congregatæ omnes, quas vides, copiæ. Sed si me audias, ipse quoquè me euntem sequere, & hinc non vulgarem habebis consolationem. Páret dictis, & ad singulas diuinas synaxes cum ipso ventitans, sentiebat domui suę factam à Deo
More Orientalis ecclesiæ hūc clericum coniugatum ordinat presbyterum. benedictionem, & bono consultori agebat gratias. Ille autem scena mox aperta, manifestò dicit socio, se nunquàm aurum in via inuenisse: sed volens, inquit, te excitare, vt venires ad diuinas congregationes, finxi hanc auri inuentionem. Hoc cùm peruenisset ad aures beatissimi Patriarchæ, & eius bonum commendat propositum, & eum ordinat Presbyterum.

Matth. 10. Hic reuerà bonus pastor, diuinus, inquam, Patriarcha, credens principi pastorū Christo, qui iubet, si persecuti fuerint ex vna ciuitate, fugere in aliam: cùm esset Alexandria tradenda manibus Persarum, diuina prouidentia illinc quidem recedit, migrat autem in suam patriam Cyprum, suum ei corpus largiturus, vt quæ eum aluërat. Præsciuerat enim iam appropinquare decessum. Is itaque, cuius sæpè mentionē fecimus, Patricius Nicetas, accepta occasione ex eo, quòd Persæ irruperant, obsecrat virum diuinum, vt veniat vsque ad regiam ciuitatem, precibus & benedictione impertiturus Imperatorē. Ille autem cùm sciret, qualis esset fides viri clarissimi, annuit quidē petitioni. Cùm ambo autem naue veherentur, & iam essent in medio mari, incidunt in grauem tempestatem. Cùm verò nauis tam vehementer quateretur fluctibus, & mox esset mittenda in profundum, visus est nocte illa, qua fuerat excitata tempestas, Patricius in somnis videre Patriarcham cum pauperibus, aliquando quidem per totam nauem circuncursantem:

tem: aliquando autem cū ipsis manus extendentem, & è cælis petentem auxilium. Cùm autem iam in Rhodum insulam peruenissent, ille ipse Patriarcha cùm à se discessisset, re vera videt & non in somnis, splendidum virum Eunucho similem, aureū sceptrum habentem in manibus, & ad eum accedentē dicere: Vocat te rex regum. Statìm ergò accersito Patritio, cùm dixisset qualē habuisset visionem: Tu quidem, inquit, ô vir splendidissime, studuisti nos deducere ad eum, qui regnat in terra: Qui autem cælum & terram & omnia sua tenet ditione, prior ad se accersijt. Ille verò hoc dicto tristitia affectus, & dolore repletus, non potuit quidem eum retinere. Sed cùm venerabilium eius precum fructū iucūdè accepisset, quàm potuit officiosissimè eum dimittit in Cyprum. Visio Patriarchæ.

Cùm autem in suam ciuitatem peruenisset Amathuntem, iussit Scribis vt scriberent testamentum, quod sic habebat: Iohannes humilis quidem seruus seruorum Dei, propter autem mihi impositam Pontificatûs dignitatem, gratia Christi liber. Ago tibi gratias Domine Deus meus, quòd me dignum censueris, qui tua tibi offerrem: & quòd ex mundi bonis nihil aliud sit mihi reliquum, nisi tertia pars nummi: quam ipsam iubeo quoquè dari pauperibus, qui sunt mihi fratres in Christo. Quando enim Dei permissione creatus fui Episcopus Alexandriæ, inueni in meo Episcopatu circiter octo millia librarum auri: ex oblatione autem piorum collegi denis millibus plures his pecunias. Quas cùm cognoscerem esse Christi, Christo etiam dare volui, cui nunc quoquè trado animam. Cùm hoc testamentum sui fecisset ille magnus homo Dei, deposuit spiritum in manus Dei viuentis. In eius autem sepultura fit miraculum, quod nulli cedit ex ijs, quæ vnquàm facta sunt mirabilia. Nam cùm esset deponendus in æde oratoria admirabilium operum effectoris Tychonis, in quadam capsa, in qua erant condita duo corpora Episcoporum, videre licebat hæc mortua corpora veluti animata, tribuere cultum beato corpori. Nam à se inuicèm seiuncta, id medium accipiunt. Et hoc quidem, quod euenit in eius sepultura, visum est multorum oculis: alterum autem eo non minus, procedens declarabit oratio. Testamentum eius. Mors misericordissimi viri. Insigne miraculum.

Quædam enim mulier, orta in oppidulo, quod tulerat Patriarchā, postquàm rescinit eum iam esse migraturum ad Dominum, magni & grauis peccati sibi conscia, accurrit ad beatum: & calidis lachrymis profusis, eius pedes tangēs, petebat illius peccati absolutionem. Ille autem, Si credis, inquit, meis precibus te esse ab hoc peccato absoluendam, oportet omninò te id priùs confiteri. Cùm autem dixisset se non posse id labris proferre, iussit id scriptis significare. Cùm verò videret eam id ægrè ferre, iubet vt ipsa id scribat, & suo ipsius sigillo muniat, & sic ei tradat schedulam. Cùm sic ergò factum esset, & in eius manus tradita fuisset obsignata schedula, rogabat mulier eum obtestans, vt nihil eorum, quæ inerant, veniret ad cuiusquam cognitionem. Quinque dies abhinc præterierant: & magnus ille excedens è vita, migrauit ad iustorum tabernacula, cùm nihil de ea re cuiquam dixisset omninò. Cùm autem mulier, diuina quadam fortè prouidentia, non adfuisset illo die, quo excessit è vita, ea accedens ad sepulturam, & dubitans ne fortè quæ eius fidei commissa fuerat schedula, neglecta & in episcopatu relicta depræhenderetur ab omnibus, dolore affecta, à se propemodùm discesserat: sed cùm fide ardentissima se rursùs collegisset, quàm maxima potuit celeritate venit ad illius capsam, & tanquàm eo viuo, clamabat: Quid hoc fecisti, ô vir diuine, mihi peccatrici, vt nunc afficiar ab omnibus probro & dedecore? Quod enim ne tibi quidem potui aperire propter lapsum insignem, hoc erit omnibus manifestum. Vtinàm ne cogitâssem quidem te de hac re conuenire. Existimans enim per te pœnas futuras effugere, & hoc non sum assecuta: & quod ex eo oritur, dedecus mihi conciliaui. Sed enim non recedam à tuo sepulcro, neque omninò hinc surgam, nisi de ijs, quæ petiui, me feceris certiorem. Persuasum enim habeo te non esse mortuum, sed in Deo viuere, & te apud eum posse, quæ vis, facere. Confessio peccatorū. Nota hanc fœminæ cōfessionem.

Hæc dicens, & alia his similia, tribus diebus & totidem noctibus venerandæ eius capsæ assedit, & (ô Dei miracula) vltima nocte egreditur è capsa vir ille admirabilis simul cum ijs, qui cum eo iacebant, Episcopis: (eiusmodi enim erat id, quod apparebat) & ei dixit: Quousquè ô mulier, clamans, es ijs qui hîc sunt, molesta? Nostra enim vestimenta iam tuæ humectārūt lachrymæ, fluentes instàr fluuij. Cùm hęc dixisset, tradit ei schedulam sicut erat ab illa obsignatam. Deindè, Agnoscisne hanc, dixit, ô mulier? Accipe ergò, & eam soluens, vide Dei opera admirabilia. Cùm illa autem surrexisset, & ad se

 redijsset,

rediſſet, videt quidem rurſùs ſanctos ſuam capſam ingreſſos, habens verò ſchedulam in manibus, illæſo manente ſignaculo. Quod quidem cùm ſoluiſſet, priorem quidem ſcripturam inuenit deletam, alienam autem videt poſitam ſubſcriptionem, quæ ſic habebat: Propter Iohannem ſeruum meum deletum eſt tuum magnum peccatum. Declarabit autem id quoquè, quod de eo dicendum eſt, quanta eſſet viri virtus, & quantam beatitudinem ex ea ſit aſſecutus.

Nam vir quidam, nomine Sabinus, temperanter admodùm & è virtute viuens, monaſticam & à negocijs remotam vitam exercens Alexandriæ, hora, qua beatus deceſſit Iohannes, putabat exiſtens in ecſtaſi ſe eum videre egreſſum ex Epiſcopatu cum vniuerſo clero, habentem in manu lampadem, & iter ad regē ingredientem, viro quodam ſplendidiſſimo, habitu cubiculario, eum accerſente: & puella quadam ſpecioſiſſima, vt diceret etiam ipſum ſolem ei primas partes cedere in pulchritudine, cui erat caput oleæ corona redimitum: & aliquando quidem eum præcedente, aliquando autem manum quoquè tangente, & ſimul incedente. Cùm autem diem adnotâſſet is, qui viderat, (Erat verò memoria Menę magni martyris) tunc aūt veniſſent quidā è Cypro, ab ipſis accepit, quòd illo ipſo die, quo hęc viſa ſunt, inclytus Iohannes exceſſit ex hoc mūdo.

Viſio admirabilis.

Vir quidam alius Alexādrinus, qui erat ipſe quoquè ex ijs, qui ſunt pietate inſignes, vidit ea ipſa nocte examen pauperum & multitudinem orphanorum & viduarum, quę numero non poterat comprehendi, habentem in manibus ramos oliuarum, & pręcedentem Patriarcham, euntem ad ſynaxim. Sufficiunt hæc teſtimonia maximæ magni Iohannis ad Deum fiduciæ. Quod autem eſt maximum, & caret omni dubitatione: celebrabantur anniuerſaria magni & admirabilium operum effectoris Tychonis. Deindè cùm perageretur de more hymnodia, & ſimul eſſet congregata populi multitudo, Deus admirabilium, volens apertum reddere, quantam fuerit apud eum gloriam conſecutus is, qui fuerat eius benignitatis, quoàd eius fieri poterat, æmulator, Iohannes, inquam, qui cognomen accepit à miſericordia: voluït vt ex eius diuinis reliquijs copioſa ſcaturirent vnguenta, emittentia ſuaueolentem odorem curationum. Quibus fruentes qui in ea inciderant, communiter Deum, qui ſic eos qui ipſum glorificant, longè ampliùs glorificat, gratis labris glorificârunt. Cui nos quoquè oportet quam conuenit offerre glorificationem, glorificantes patrem & filiūm & ſpiritum ſanctum, vnam in tribus diuinitatem & potentiam, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Eccè quę & quanta ad ſanctorum tumulos Dei virtute appàrent miracula.

Corpus ſanctiſſimi viri adhuc incorruptum, Turcarum tyrannus dono miſit Matthiæ Hungarorum regi, aſſeruaturque honorificè in ſacello regio Caſtri Budenſis, multis illic miraculis coruſcans, vt teſtatur F. Pelbartus de Themeſuuar in Sermonibus de Sanctis.

VITA S. HILDEPHONSI, TOLETANAE VRBIS EPISCOPI, AVTHORE IVLIANO POMERIO, EIVSDEM *vrbis pontifice. Habetur etiam in Tomis Aloyſij, ſed mutila, imperfecta, atque mendis ſcatens.*

Ianvar. 23.

Ildephonſus memoria ſui temporis clarus, & irriguis eloquentiæ floribus exornatus, ſeculo ętatis noſtræ nobiliſſimus Toletanæ ciuitatis adſcitus in cathedra præſul, poſt ſanctum Eugenium in ſacerdotium conſecratur, vir tanta laude digniſſimus, quanta & virtutum gratia numeroſus. Qui ab ipſis cunabulis eunuchus permanens, magnū in ſe Domino habitaculū præparauit: Qui non manubrio materiali, ſed diuino ſecatus eſt gladio. Nec ingenio ferramētorum reſecauit libidinem, ſed munere cęleſti meruit ſanctitatem. Quiq; mellifluas dapes de paradiſo Dei capiens, & per totam Heſperiam diſpergens, inediam noſtram ingenti eloquio ſatiauit. Non impar meritis Iſidori, de cuius fonte adhuc clientulus puriſſimos latices bibit. Nam directus à ſancto Eugenio, venerabili Toletanæ ſedis Epiſcopo, ad ſupradictum doctorem Iſidorum Hiſpalenſem archiepiſcopum, cùm ſibi iam ſciolus videretur, adeò ab eo tentus & elimatus eſt, &, vt ferūt, aliquo ferro conſtrictus, vt, ſi

Ab infantia caſtus vixit.

Iſidori epiſcopi fit diſcipulus.

vt, si quid scientiæ deerat, pleniùs instrueretur. Tandèm ergò optimè informatus, ad pædagogum suum dominum Eugenium remeans, non post multos dies diaconij officium adeptus est. Hic igitur sub rudimentis infantiæ adhuc degens, diuino tactus spiritu, monachorum vita delectatus, contemptis parentum rerumque affectibus, Agaliense cœnobium petijt, monachumque se in eo multis annis decenter exhibuit. Cœnobium quoquè virginum in Deibrensi villa cõstruxit, ac proprijs opibus ditauit. Rector deindè vel Abbas effectus Agaliensis cœnobij, monachorum mores exercuit, rem discreuit, vitamque seruauit. Vbi statim in officio clarens, duas Missas in laudem beatorum Cosmæ & Damiani martyrum, quas in festiuitate eorum psallerent, miro modulationis modo composuit: Quæ Missæ infra annum tenentur notatæ. Deindè post multum tempus, decedente sancto Eugenio, regali violentia Toletum deducitur, atq; ibidèm pontifex subrogatur. Cuius statim virtus enucleata in sede Romulea refulsit, & veluti facula ignea ardens, omnem Hesperiam perlustrauit. Cuius doctrina vsque hodiè fulget Ecclesia, vt sol & luna. Cuius memoria in benedictionem odoris, & compositione incensi habetur.

Fit diaconus.

Monachatum profitetur.

Creatur Abbas.

Cogitur esse episcop.

Fuit deniquè timoris Dei instantia plenus, religione comptus, compunctione probus, incessu grauis, honestate laudabilis, patientia singularis, secreti tacitus, sapientia summus, disserendi ingenio clarus, eloquendi facultate præcipuus, linguæ flumine copiosus: tantoque eloquij decore est celeber habitus, vt disputationum eius profunda oratio dum porrectè dirigitur, non homo, sed Deus per hominem eloqui affatim crederetur. Scripsit sanè quamplurimos libros, luculentiori sermone potissimos, quos idem in tot partibus censuit diuidendos: id est, librum prosapię imbecillitatis propriæ, librum de virginitate beatæ Mariæ contra tres hæreticos, Opusculum pe proprietate personarum patris & filij & spiritussancti, Opusculum annotationum actionis diurnæ, Opusculum annotationum in sacramentis, librum in cognitione baptismi vnum, librũ epistolarum, Missarum, hymnorum atque Sermonum. Scripsit & alia multa, quæ varijs occupationibus impeditus, alia cœpta, alia semiplena reliquit.

Eius virtutes.

Item scripta.

Hic igitur dono afflatus superno, reliquias sanctæ ac Deo dicatæ virginis & confessoris Leochadiæ, adueniente rege in sedem suam regiam ob festiuitatem, omnibus adstantibus præsentauit. Nam ante tumulum virginis orante Hildefonso in genua prouoluto, tumulus, in quo sanctum corpus eius humatum est, exiliuit, & operculum, quod vix triginta iuuenes mouere possent, angelicis manibus eleuatum: velum, quod sanctæ virginis membra tegebat, consurrexit, tanquàm illud ipsa viuens foràs submitteret, & veluti manibus hominum extensum eleuaretur, atque conspectui eius virgo pulcherrima procederet, clamantibus episcopis, principibus, presbyteris, diaconibus, clero ac populo: Deo gratias in cælo, Deo gratias in terris. Ipse verò manibus complectens oblatum, talia promebat vota, vociferans cum populo, & dicens: Deo gratias. Clerus verò vehementer psallebat Alleluia, & canticum, quod ipse dominus archiepiscopus composuerat in laudem eius, Speciosa facta es, alleluia. Sic clero & populo reboante, clamabat episcopus, inter voces populi veluti mugiens, vt aliquod incisorium illi deferrent, vndè quod manibus tenebat præcideretur, & nemo illi occurrebat: quia populus vastis vocibus insistebat. Nam & sancta virgo quod spontè obtulerat, retrahebat. Sed & rex * Recessundus, qui aderat, cultrũ modicum, quem in theca tenebat, episcopo cum lachrymis offerebat, & collo submisso supplices manus à throno suo extendens, deprecabatur, vt episcopus non haberet indignum. Quem ille appræhendens, quod manu læua iam modicum tenebat, dextera præcidit, & cultrum ipsum simul cum ipsis reliquijs in thecis argenteis collocauit, indignum iudicans, vt qui sancta præciderat, polluta vltrà tangeret.

Reliquię S. Leochadiæ diuinitùs declarātur.

* Resisundus.

* Recesuindus.

Alia adhuc miracula spiritussanctus per eum peregit: quæ quia longum est omnia recensere, ex multis pauca aggrediamur. Superueniente nanquę die sanctæ & semper virginis Mariæ, ante tres dies litanias peregit, & Missam, quæ in eius laudem caneretur, composuit. At vbi ventum est ad eius sanctam solennitatem, quæ est Assumptio, tam regem quàm populum ad hanc gratiam solicitabat. Nam seruus Dei Hildefonsus, maiore ad hoc munere fretus, dum dominæ suæ, Deo præsule, seruiens, ouans eius solennitatem susciperet, & in laudem ipsius Dei genitricis summo cordis affectu harmonica modulatione composita carmina aptaret, & libellum virginitatis, more synony-

mo testimonijs veteris ac noui testamenti plenum, comptè edidisset,& digna facundia ac magnificentia iam præfatæ dominæ suæ festum exornâsset: Dumq; ante horas matutinas solito more ad obsequia Deo peragenda consurgeret, vt vigilias suo Domino consecraret,diacono vel subdiacono atq; clero ante eum cum faculis præcedentibus, subitò ostium aperientes,& ecclesiam intuentes splendore cælesti micantẽ,deficientes ad lumen,quod ferre non valuerunt,aufugientesq́; cũ tremore, faculas quas manibus tenebant, reliquerunt, & vestigia, per quæ venerant,repetentes, propè mortui reuersi sunt ad sodales.Solicitè verò omnis cõgregatio requirebat,quid de Dei seruo ageretur cum angelicis choris,quos tam subitò expauerant custodes,vt terga ad ostium dantes, ità aufugerent. At ille benè sibi conscius, ante altare beatæ semper virginis procedens, reperit in cathedra ipsam dominam sedentem,vbì erat solitus sedere & populum salutare: Et eleuatis oculis, vidit in circuitu eius omnem absidem repletam virginum choris, quæ de canticis Dauid modulata suauitate aliquid cantabant. Adspiciensq́ue in eam ipse sibi benè conscius & Deo charissimus, talem nostræ dominæ ad se loquentis vocem audiuit: Propera in occursum serue Dei rectissime, & accipe de manu mea munusculum, quod tibi de thesauro filij mei attuli. Sic enim tibi opùs est, vt benedictione tegminis, quæ tibi data est,in meo tantùm die vtaris. Et quia oculos fidei fixos in meo semper seruitio tenens mansisti, & laudem meam diffusa in labijs tuis gratia, dulciter in cordibus fidelium depinxisti: & vestimentis ecclesiæ iam in hac vita ornatus eris, & in futuro in promptuarijs meis cum alijs seruis filij mei lætaberis. Et his dictis, vnà cum virginibus & luce, quæ venerat, ab oculis eius remeauit. Remansit verò Dei seruus intantùm securus de adipiscenda gloria, quantùm præscius de promissa sibi victoriæ palma. Vestis quoquè,quàm detulerat Dei mater, seruatur in Toletana ecclesia, miræque subtilitatis, mirique candoris. Cathedram autem episcopalem, in qua dignata est residere Dei mater, nullus posteà sedere præsumpsit episcopus, nisì dominus Sigibertus,qui statìm sedem ipsam perdens, exilio relegatus est. Nouem itaque annis & duobus ferè mensibus vir Dei Hildefonsus clarus extitit meritis, & retentatione pontificalis regiminis. Expleto autem xviij. prædicti regis Recessundi anno, die x. Calend. Februarij domicilio carnis exuitur,atque in ecclesia B.Leochadię honorificè tumulatur. Non defuerunt ei promissa à regina cæli, beata gaudia: quinimmò ea suffragante, felix eius anima ad cæli perlata est palatia, vbì filium virginis contuetur in sua gloria, Amen.

Visio admiranda.

Vestem ei mirificam donat virgo Maria.

MARTYRIVM SANCTI BABYLAE EPISCOPI ET MARTYRIS, AVTHORE D. IOANNE CHRYSOstomo contra Gentiles: *omißis quibusdam ob vitandam nimiam prolixitatem. Interpres est Germanus Brixius Altißiodorensis, Canonicus Parisiensis.*

Habetur tomo 3. operum eiusdẽ.

IANVAR. 24

QVod vetera ea, quæ nos auditu accepimus, non minore fide digna sint,quàm quæ præsentia sunt,& quę ipsi videmus, id certè omnes fateantur,nisì si qui fortè stupidi ac delirantes fuerint. Verùm vt victoriam etiam vel ex superioribus facultatibus reportemus, volo & memoriæ nostræ nouum quoddam atq; inopinatum facinus proferre. Enimuerò nè tumultuemini, si miraculum ætate nostra factum dicturum me pollicitus, tamen à veteri historia narrationis exordiũ contexere aggredior. neque enim intra vetera illa tantùm subsistam,neque quæ ego vetera sum huc allaturus, ea à rerum nouarum argumento discrepant: sic enim vtraque inter sese coherent, vt non possis illorum consequentiam alteram ab altera separare. Id quod auditis rebus probè iudicabitis.

Fuit Imperator quidam Maiorum nostrorum temporibus,qui qualis alioquì fuerit, dicere non habeo: verùm vbì scelus ab eodem magna audacia atq; improbitate factũ audi-

Numeri anus is fuit.

audieritis,& reliquam morum illius crudelitatem perspectã habebitis. Quodnam ergò piaculum id fuit? Visum fuerat genti cuidam, cum hoc Imperatore bello decertanti, bellum tandem componere, sic, vt neq; alteros affligerent, neq; ipsi vicissim ab alteris posthàc affligerentur: quin potiùs molestijs, periculis, omni deniquè timore defungerentur, ac partis cõtenti, nihil quicquam prætereà requirerent: præstare enim, timore procùl depulso, mediocribus frui, quàm plura appetentes vbiquè timere, trepidare, atq; adeò malis vltrò citroque datis & acceptis vitam transigere. Itaque cùm constitutum illis esset, bello prorsùs deposito, quietam ac minimè solicitam vitam viuere, visum est commodum, hoc firma aliqua pactione ac stabilibus terminis vinctum confirmare. Tum fœdere facto, dato atque accepto iureiurãdo, & regi prætereà suo suadere conantur, vt is suo ille filio (puer autem is admodùm erat) pro certo pacis pignore deposito, præstaret, tum vt qui priùs hostes erant, bono in reliquum tempus animo essent: tum animi ac consilij sui testimonio prodito indicaret, se, quam pacẽ cum illis faceret, eam citra dolum omnem facere. Qua oratione rex adductus, filium dédidit, vt ipse quidem opinabatur, amicis ac socijs: vt verò rei exitus probauit, beluæ omnium beluarum crudelissimæ. Amicitiæ enim ac fœderis lege regium illum puerulum cùm accepisset, statìm omnia simul conculcauit ac subuertit, iusiurandum, pacta, pudorem eum, qui homini ab homine, religionem, quæ Deo debetur, misericordiam, quam à nobis ætas illa impetrare solet: ac neq; iuuentus feram illam flexit, neq; sanè, quæ huiusmodi sceleribus comes esse solet, vltio agreste illud pectus terruit, neq; patris filium deponentis verba eiusdem animum subière: ea, inquam, quæ ille filium in manum tradens fortassè mandârat, dum postulat, vt illius curam quàm diligentissimè Imperator susciperet, patrem etiam illum filio suo appellans, dum obsecrat, vt quasi ipse genitor foret, sic illum enutriret atque erudiret, perficeretque, vt maiorum suorum nobilitate dignus ille olim euaderet: deniquè dum idem pater inter hæc verba media filij dextram homicidæ dextræ insertat, ac multis etiam cum lachrymis congressum soluit: horum omnium inquinatissimus ille nihil quicquam secum reputãs, quin potiùs omnibus illis vnà ex animo excussis, cædem illam cædium omnium sceleratissimam patrat.

Imperatoris crudelitas & perfidia.

Cædes valdè immanis contra pacta conuenta.

Hoc enim flagitium, filij etiam proprij cæde grauius est, cuius rei testimonium à vobis mutuabor, qui vtiquè non sic, opinor, indoluissetis, (si modò ex animi mei affectibus & vestrorum item affectuum coniecturam facere oportet) si illum audijssetis propriũ filium occidisse. Tum enim vnà cum communibus legibus & naturæ etiam leges subuerti visæ fuissent. Hîc autem plurima simul concurrerunt, quæ numero ipso naturæ necessitudine validiora esse possunt. Quotiès enim mihi ante oculos obuersatur adolescens ille prorsùs innocens, idem à patre deditus, idem à Maiorum suorum regia auulsus, idem domesticas delicias, gloriam, honorem cũ extorri vita, hoc nomine commutans, vt posset impurus Imperator pactis cum hoste fœderibus fidere: idem posteà ab illo miserè confectus, & splendore domûs paternæ per eadem fœdera priuatus, deniquè ab eodem iugulatus: nimirùm secũ pugnans me subit affectus, liquefacto simul atq; exæstuante intùs animo, quorum affectuũ alterum mihi ira, alterum mœstitia parit. Nam dum mecum reputo scelestum illũ armãtem sese, gladium intentantem, pueri collum appræhendentem, qua dextra depositum receperat, hac eadem gladium in illud impellentem, disrumpor, atq; adeò ira suffocor. Rursùs dum intueor iuuenem illum timentem, trementem, ploratus extremos plorantem, patrem inclamantem, hunc ipsum istarum rerum authorem fuisse testantem, cædem non ei, qui gladium in guttur mergeret, sed ei, qui se genuisset, acceptam referentem, neq; fugam adornare, neque sibi auxilio esse valentem, sed quod vnum superest, frustrà de proprio parente expostulantem, deniquè plagam receptantem, palpitantem, calcibus pauimentum ferientem, terram sanguineis riuis inquinantem, ipsa mihi intùs viscera discerpũtur, ipsa mihi cogitatio obtenebratur, ac mihi ob oculos mœstitiæ caligo quædam offunditur. At verò non perindè belluinum illud Imperatoris pectus affectum videas: quin potiùs quasi vel agnum, vel vitulum immolaturus, sic ad scelestam illam cædem animatus fertur.

Mira rei gestæ repræsentatio.

Et puer quidem plaga accepta exanimis iacebat: at percussor admisso sceleri patrocinabatur, posteriori facinore prius illud obscurare laborans. Existimaturus es fortassè, me de sepultura loqui velle, deque Imperatoris impietate, qui à se occiso ne tantillum quidem terræ impertiuerit. Ego verò aliud quoddam facinus, eo quod à me iam

Nefarię cædi adiungitur ingens impudentia & temeritas.

dictum est longè atrocius, indicaturus sum. Nam manus illas impias tam innocenti sanguine vbi conspurcauit atque conscelerauit, nouamque illam tragœdiam peregit, quasi nullo prorsùs à se scelere facto, effrons, & ipsis etiam saxis durior, ad Dei optimi maximi templum festinabundus accurrit. Miraturi fortasse sunt nonnulli, cur factum est, vt qui tam sæuum patrâsset facinus, diuina statim plaga percussus non fuerit, aut quo pacto priùs, quàm introijsset, in illum Deus non continuò fulmen cælitùs contorserit, ità vt eiusdem os impudens cælesti igne mox conflagraret. At ego, si quibus huiusmodi cogitatio in animum descenderit, laudo quidem illos & admiror excandescentiæ istius causa: tamen huic meæ de illis tum laudationi, tum admirationi, nonnihil certè adhuc deesse dico. Etenim iusta quidem illos indignatio subit, tum ob peremptum iniuria puerũ, tum ob diuinas leges tanta cum petulantia atque contumelia violatas: sed ijdem tamen iræ impotẽtia exęstuãtes, rem ipsam totam non perpendunt. Iustitię enim lege hac, alia quædam lex longè sublimior in cælis lata est. Lex verò ea quę tandèm esse potest? Ijs qui peccatum aliquod commisêre, pœnam non euestigiò Deum irrogare, sed tempus delinquenti concedere, ac veluti præscriptũ diem statuere, intra quem peccatũ quum deposuerit, pœnitentiæ beneficio par tandèm ijs euadat, qui nullum prorsùs peccatum admiserunt. Id quod & tunc Deus in miseri ac perditi illius causa declarauit: sed nullus tamen propterea subsequebatur profectus. inemendatus enim persistebat. At Deus, quo est in humanum genus amore, hoc etiam cùm prouidisset, ne sic quidem illum despexit, neque partes ipse suas intermisit: sed & laborantem inuisit, adhibitis etiam ijs remedijs, quæ salutem afferre possent. cæterùm tantum abfuit, vt porrectum ille mediacamentum admitteret, vt vel medicum ad se hoc nomine missum trucidauerit. Medicamentum porrò ac medicinæ item ratio, huiusmodi erat:

Babylas regit ecclesiã Antiochenam.

Fortè fortuna per quod tempus crudelis ac miseranda, quam dixi, fabula licentiosè ageretur, magnus quidam atque admirabilis vir (si modò viri nomine designare illum fas est) nostri huius gregis curam gerebat: Babylas huic nomen erat. Is igitur per eos dies Christi ecclesiam hanc à spiritûs gratia sibi concreditam quum haberet, Eliam atq; huius æmulum Iohannem, non dico præterijt, nè inuidioso admodùm verbo vtar, sed vsqueadeò est assequutus, vt ne tantillum quidem illorum generosorum pectorum libertati concesserit. Neque enim paucarum ciuitatum tetracham, neque gentis vnius regem, sed eum, qui imperio suo plurimam totius orbis partem contineret, ipsum, ipsum hunc (inquam) homicidam, de quo nobis est sermo, eundem multarum gentium, multarum ciuitatum, immensi item exercitûs dominum, eundem, quoquò te vertas, tum ab imperij amplitudine, tum à morum ferocitate terribilem, quasi vile quoddam ac nullius precij mancipium, sic à Dei templo exegit, tanta adeò cum constantia atq; animi præsentia, cum quanta pastor scabiosam ac morbidam ouem ab ouili excludit, dum prohibet, nè laborantis ouis morbus ad reliquum quoquè gregem contagione serpat. Et hæc quidem fecit Babylas, re ipsa seruatoris nostri verbum cõfirmans: Solum illum videlicet seruum esse, qui peccatum facit, vt sexcentas etiam coronas capite gestet, vt omnibus, qui super terram sunt, hominibus imperare videatur: qui autem culpæ nullius sibi conscius est, vt in subditorum classe censeatur, hunc vel regibus omnibus regaliorem præstantioremque esse. Ergò ipsum Imperatorem statìm is, qui illius imperio parebat, rexit, & ei, qui omnium dominator erat, subditus iura dedit, atque adeò aduersùs eum damnations calculum tulit.

Imperatorẽ è templo eijcit.

Iohan. 8.

Tu verò quisquis es, qui hæc audis, noli, quod dictum est, leuiter transmittere. Nam auditus facti huius nuncius, extitisse ex subditis, qui Imperatorem à templi vestibulo exegerit, per se abundè satis est ad commouendos ac perterrefaciendos auditorum animos: qui si vis miraculum totum exactè pernoscere, nè verbum ipsum nudum spectes, sed ponito tibi ante oculos, hinc satellites hastatos, hinc milites scutatos, hinc tribunos, hinc exercitûs duces, hinc permultos in aula regia educatos, hinc eos, quibus ciuitatum administratio credita esset, hinc præeuntium, hinc sequentium fastum, hinc asseclarum seipsos vrgentium turbam, deniquè vniuersum Imperatoris famulitium: secundùm hæc ipsum Imperatorem in medio illo comitatu multo cum fastu ingredientem, eundemque vestium, purpuræ, lapillorum hàc illàc conspersorum, in dextra, in militaris vestis commissura, in capitis diademate refulgentium sumptu sibi placentem: ac ne hoc quidem loci cœptæ semel à te imaginis istius faciem finias, quin

Mira hypotyposis.

candem

eandem proferas ad Dei vsque seruum illum, beatum, inquam, Babylam, eiusdemque humilem habitum, vulgarem vestem, animam contritam, sensum ab omni temeritate alienum: atque his demùm coloribus vtrunque cùm depinxeris, & alterum alteri opposueris, tum certè facti huius miraculum bellè perspicies. Immò verò ne sic quidem id exactè comprehendes. Babylæ enim fiduciam nullius planè sermo, nullius oculorum acies repræsentare queat, sed solùm illius experimentum atque vsus, cuius generosi animi præsentiam solus is possit rectè animo concipere, qui potuerit ad id fiduciæ fastigium pertingere. Quomodò enim senex ille accessit? quomodò prætoriam cohortem dissipauit? quomodò labia diduxit? quomodò verba fecit? quomodò increpuit? quomodò dexteram in pectus impactam firmauit? pectus, inquam, ira turgens, ac cęde feruens? quomodò homicidam exegit? nihil illum eorum, quæ agerentur, deterruit, nihil de sententia deduxit. Constantia Babylæ.

Exclamare hîc libet: O animum imperterritum, mentemque excelsam: ô cæleste pectus, & constantiam angelicam. Quasi enim depictam in pariete videret vniuersam illam speciem, sic omnia intrepidè generosus ille vir peregit. Etenim illum sacræ erudierant literæ, mundi huius res omnes non nisi vmbram esse ac somnium, & si quid his vanius. Propterea Babylam nihil ea omnia terruêre, immò verò magìs animauêre. illorum enim, quæ coràm cõtuebatur, adspectus, eius cogitationem traducebat ad supremum illum regem, sedentem super Cherubin, abyssos contuentem, ad thronum illum gloriosum & excelsum, ad exercitum illum cęlestem, ad angelorum myriadas, ad chiliades archangelorum, ad suggestum terribile, ad tribunal incorruptum, ad flumen ignis, ad iudicem ipsum. Propterea certè se ipse totum à terra in cęlum transferens, quasi iudici ipsi adsisteret, ipsumque audiret iubentem, vt scelestum atque inquinatum illum à sacrosancto grege expelleret, sic eiecit, & à reliquo armẽto separauit, nihil prorsùs respiciens eorum omnium, quæ videbat, quæque terrifica alijs videntur: quin potiùs illo viriliter atque admodùm generosè expellendo, diuinis legibus vim ac tyrannidem patientibus, opem tulit. Atqui quanta Babylas erga ceteros fiducia vsus sit, hinc constare potest. Quemnam enim ex alijs metueret, qui aduersùs ipsummet Imperatorẽ tantam sibi potestatem sumeret? Sententia memorabilis. Dan. 7.

Equidem vir ille qualis fuerit, coniectura quodammodò assequor, seu, vt veriùs dicã, de eo sic mihi ipse persuasi, vt nihil quicquam, vel in gratiam, vel in odium vnquàm vel faceret, vel diceret: sed generoso semper ac forti animo contra timorem, contra item adulationem, quæ timore impotentior est, contra id genus alia (cuiusmodi multa inter homines accidunt) sese opponeret, nec vnquàm ne tantillùm quidem rectum adulteraret iudicium. Si enim amictus, dentium risus, pedis ingressus, hominis naturam arguunt: multò quidem magìs tot ac tanta illius egregia facta omnibus nobis fidem facere possint, quantam ille in reliqua vita virtutem amplexatus fuerit. Integritas S. Babylæ. Eccl. 19.

Neque enim nobis ille ob fiduciam modò, qua præditus erat, admirabilis esse debet: verùm ob id quoquè, quòd eam fiduciam ad hoc vsque loci perduxerit, simul ob id, quòd eam vlteriùs non promouerit. Talis est enim Christi sapientia, quæ permittit, nè quid minùs, nè quid item plùs iusto decertes: sed vt omnia intra modum efficias. Atqui Babylæ licebat, si voluisset, vlteriùs progredi: ei enim, qui vitæ curam semel abiecerat, (prorsùs enim non accessisset, nisi se ipse huiusmodi cogitatione armauisset) omnia liberè agere licebat, & Imperatorem conuicijs adspergere, & diadema capite detrahere, & pugnis os contundere: nam & dextram in pectus iam impegerat. sed tamen ab his omnibus abstinuit: animam enim habebat sale spirituali conditam, quæ res præstabat, vt nihil temerè, nihil stultè, sed omnia recto rationis iudicio ac stato ordine exequeretur: non quemadmodùm gentilium sapientes, qui nunquàm intra modum, sed vbiquè (vt ità dicam) aut maiorem, aut minorem, quàm decet, orationis libertatem vsurpant, idque vt nusquàm fortitudinis, vbiquè affectuum ratione carentiũ opinionem sibi concilient: in ijs, quæ assequi non possent, metûs atque ignauiæ: in quibus excessissent, insolentiæ ac vanitatis apud omnes conuicti. At non sic Babylas noster, qui quod ipsi in mentem venerat, id non inconsultò aggressus est, sed nihil non accuratè perpendens, & animi sui cogitationes diuinis legibus conformans, ità demùm ad opus eas eduxit. Eapropter sectionem ipsam neque per summa tantùm inflixit, vt nè maior membri affecti pars incurata relinqueretur: neque altiorem quàm deceret, vt nè super- Christi sapientia. Immoderatio philosophorum.

uacanea plaga, quod sanum esset, offenderet: sed plaga priùs ad morbum attemperata, medicinam quàm optimam adhibuit. Equidem hinc illum pronunciare ausim, ira, pusillanimitate, arrogantia, ambitione, odio, timore, adulatione prorsus vacauisse: quòd si & maius quiddam atque admirabilius fatendum est, non tam certè miruir [illegible]ihi videtur, eundem aduersùs imperatoriam insaniam tanta fiducia constitisse, quàm vidisse atque intellexisse, quatenùs hoc ipsum facere oporteret, néc quicquam prętereà vel fecisse vel dixisse. Et quidem quòd postremum hoc longè illo admirabilius sit, multos vtiquè inuenias illius compotes euasisse, ab hoc tamen superatos. Vocis enim libertatem vtcunquè vsurpare possunt & ex plebeijs permulti: at illa eadem decenter vti tempore consentaneo, congrua tum mensura, tum prudentia adhibita, magni admodùm animi & admirabilis fuerit. Quando & in beatum illum Dauid magna cum licentia ac contumelia inuectus est Semei, quem & sanguinarium virum appellauit. verùm hanc ego nunquàm dixerim fidutiam ac libertatem, sed linguæ potiùs intemperantiam, mentis temeritatem, contumaciam, dementiam, atque id genus quodlibet vitium. Conuenit enim, arbitror, vt qui alios repræhensurus est, is animum suum quàm longissimè ab omni temeritate ac contumacia asserat, quamque vsurpat agendi vehementiam, eam ex verborum atque rerum natura tantùm demonstret. Etenim medici dum vel putrida membra secare, vel intumescentia comprimere opùs est, non ira priùs animum suum complentes, ità demùm ad curandum accedunt: sed tum maximè decenti in statu animi cogitationem continere adlaborant, vt ne arti ipsi turbati animi motus officiat. Quòd si corpus curaturo tanta animi sedatione opùs est: quo, obsecro, animarum medicum loco habebimus? quantam ab eo sapientiam exigemus? Certè longè maiorem, atque adeò tantam, quantam bonus ille martyr præstitit. Nobis enim quosdam quasi terminos & regulas præscribit, per quas videlicet & in reliquis facta proportione nobis ipsi modum desumamus: sic miserum illum à sacrosanctis claustris summouit.

Vocis libertate vtendum.

2. Reg. 16.

Ac factum quidem hoc videri potest vnum modò esse egregiæ virtutis opus: veruntamen si quis id perpendat, ac tanquàm explicans vndiquè diligenter speculetur, inueniet & alterum, & tertium item emolumentum indè simul enasci, magnumque inibi vtilitatis thesaurum recondi. Siquidem vnus tantùm is fuit, quem à templo expulit Babylas: at multi extitêre, qui lucrum indè reportârunt. Quotquot enim erant, qui fidem suam Christo nondùm obstrinxissent, (de ijs loquor, qui tyranni huius imperio parebant: id autem imperium bonam totius orbis partem occupârat) ij certè omnes obstupuêre, admirati sunt: indè edocti, quantam seruis suis libertatem Christus imperti erit, deriserunt suam ipsorum illiberalem & abiectam seruitutem, perspexerunt quantùm inter se discrepent Christianorum nobilitas, & gentilium probrum. Qui enim apud illos templorum administrationem suscepêre, ij reges suos colunt plusquàm dominos, plusquàm idola etiam ipsa quæ adorant, regumque metu statuis ipsis assident, ità vt maligni illi dęmones, honorem omnē sibi impensum, Imperatoribus solis acceptum referant. Itaq; vbi contingit, Imperatorem aliquem creari, qui cum illorū religione non consentiat, mox ibidèm, si quis in idolorum templa fuerit ingressus, passìm aranearum telas parietibus circunfusas videbit, & tanto situ idoli statuam obductam, vt neque nasus, neque oculus, neque alia quæuis totius oris pars appareat. Ex altaribus autem, aliorum reliquias solùm superesse, maiore parte iam collapsa: alia interìm tam alta vndiquè herba circundari, vt qui altaria ea esse nescit, sterquilinij aceruum aliquem esse putet. Cuius rei causa hæc est: Illis olìm licebat quęcunque vellent suffurari, & per statuarum cultum ventri indulgere: nunc verò quamobrem sese miseri discruciauerint? Accubantes enim, ac seipsi conficientes, ab illis tamen nullam prorsùs expectant retributionem: sunt enim ligna tantùm ac lapides: verùm honore eo, quem Imperatores statuis ijsdem exhibent, adducuntur illi ad huiusmodi cultum simulandum, qui certè tollitur, dum Imperatores sapiunt, Dei optimi maximi filium adorantes. At non ea est rerum nostrarum conditio, sed planè contraria. Quum enim in Imperatorium thronum conscendit, qui nobiscum in fide ac diuinitatis opinione consentit, hìc segniores efficiuntur Christianorum res: tantum abest, vt illæ per humanos honores erectæ consistant. Rursùs cùm impius aliquis Imperator regnat, qui nos vndiquè vrget, qui nos infinitis malis exercet, tum eædem precium accipiunt atque inclarescunt, tum præmiorum

Sacerdotes ethnici q̄ colant reges suos.

Res Christianorū persecutionibus inclarescunt.

rum ac triumphorũ tempus, tum coronarum, pręconiorum ac virtutis omnis ostentandæ facultas.

Quòd si quis dixerit, superesse etiam nunc ciuitates, eandem quam olim superstitionem circa idolorum insaniam præ se ferentes, is primùm admodùm paucas numerabit. Veruntamen ne hac quidem ratione officiet instituto à me sermoni. Eadem enim suppositio adhuc manet. nam pro Imperatore, ciuitatis admnistratores habent parem secum idolis honorem deferentes. Atque huius cultûs causæ hæ existunt, crapulæ, comessationes tum diurnæ, tum nocturnæ, tibiæ & tympana, & quod liberum est, turpia quidem cum omni oris impudentia proferre, turpiora autem factitare, liberum item præ ingluuie disrumpi, præ ebrietate debacchari, & in probrosissimam insaniam dilabi. Id genus indecentes sumptus cõtinent adhuc & fouent intercidentem illum errorem. Nam qui opulentiores inter illos sunt, in ordinem parasitorũ cogunt eos, qui ob ignauiam fame pereunt, quos ipsos tanquàm canes ad mensas suas enutriunt, eorumque impudentes ventres iniquarum cœnarum reliquijs differciunt, ijsdem pro animi arbitrio abutentes. At nos, qui in vniuersum mores vestros iniquos, ac prorsùs ratione carentes abominamur, qui ob propriam segnitiem atque ignauiam esurire cogũtur, eos non pascimus: quin potiùs suadẽdo hortamur, vt & sibi, & cęteris opera sua victum sufficiant: qui verò mutilo sunt corpore, ijs permittimus modò victum necessarium ab ijs, quibus facultates suppetunt, mendicare. At comessationes, ebrietates, & reliqua omnis insania, ac turpitudo à cœtu nostro exacta explosaque est: pro quibus introducta sunt quęcunque grauia, quęcunque casta, quęcunque iusta, quęcunque sunt probata, si qua virtus, si qua laus. Nam cętera illa, quæ Gręci iactabundè efferunt, philosophis suis attribuentes, facilè commonstrârunt vanam gloriam, temeritatem, & puerilis cogitationis opera esse. Neque enim temerè apud nos dolio quis accepto se ipse inclusit, neque vili ac lacero panno obtectus, sic per forum ingressus est. Ea enim admirabilia quidem esse videntur, laboreque multo ac summa ærumna plena: sed indigna tamen sunt, quæ laudem mereantur. Est autem diaboli astutiæ, sibi seruientes laboribus eiusmodi addicere, vndè qui decepti ab illo fuerint, tum diuellantur, tum ridiculi omnibus appareant. Labor enim is, ex quo nullum lucrũ manat, nullam prorsùs laudem meretur. Etenim existunt etiam hodiè perditi quidam homines, nullis non flagitijs pleni, qui multò maiora iactitant, quàm philosophus ille. Alij enim acutos clauos comedunt, alij calceos mandunt & deglutiunt, alij ad alia his longè flagitiosiora malè consulti se conferunt: opera porrò huiusmodi multò sunt admirabiliora, quàm vel dolium illud, vel panni illi viles ac laceri: sed ea tamẽ minimè probamus, sicuti neque illa: quinimmò & istos, & omnes item, qui similibus pręstigijs mirabiles sunt, æquè àc philosophum eundem damnantes deploramus.

Causæ idololatriæ.

Ephe. 4.

Philip. 4.

Labor Philosophorũ inanis.

Nota insaniam.

Dices, Magnam verò philosophus orationis libertatem apud regem præ se tulit. Videamus ergò, quæ sit egregia illa libertas, num etiam ea dolij præstigijs vanior sit. quænam igitur illa? Proficiscenti cum exercitu aduersùs Persas Macedoni, eidemque philosophum magna instantia hortanti, diceret, si qua re indigeret: nulla, ille inquit, nisi quòd regem rogauit, sibi à sole nè obstaret. acciderat enim tum iam, vt philosophus à solis radijs calefieret. Hìc non vosipsos pudore suffundetis? non oculos, frontemque contegetis? non hinc facessentes, terra vos obruetis, ob ea ipsa vobis placentes, ob quæ pudore suffundi oportebat? Quanto enim præstiterat, veste aliqua sumpta, eaque crassiuscula, ad opus aliquod se traducere, neque non à rege quidpiam, quod vsui foret, petere, quàm lacero indutum pallio sedentem ad solis radios calefieri, paruorum lactentiumque puerorũ more, quos nutrices lotos atque inunctos ibì collocant, vbì tum philosophus idem sedebat, infelicis aniculę gratiam flagitans? At admiranda fortassis ea est orationis libertas? immò verò & hac quoquè nihil certè prodigiosius. Bonum enim virum oportet publica vtilitate facta sua omnia metiri, & aliorum vitam emendatiorem reddere. Postulare verò, vt nè sibi à sole obstetur, quamnam id ciuitatem, quamnam domum, quemnam virum, quamnam mulierem conseruauit?

Diogenes perstringit Alexandrũ Magnum dicit.

Agè verò num quoddam lucrum vocis huius libertas peperit? nam lucrum à libera martyris nostri voce natum, iam ipsi demonstrauimus, idque vlteriùs progressi apertiùs detegemus. Tum enim Babylas iniurium Imperatorem, quatenùs sacerdoti fas est, puniuit: principum altos spiritus compressit: diuinis legibus, dum violarentur, opem tulit:

tulit: supplicium pro iniustè occiso exegit, suppliciorum omnium grauissimum, ijs quidem certè, qui mente sana sunt. Meministis quidem omninò, cùm de cæde ipsa verba facerẽ, quemadmodùm vestrûm, qui audiebatis, vnusquisq; intra se afficeretur atq; inflammaretur, percussoremque ipsum in manum capere desideraret, neque non precaretur alicundè apparere, qui cædem vlcisceretur. Hoc ipsum igitur beatus ille præstitit: pœnam enim sumpsit, tum se dignã, tum idoneam quæ illum conuerteret, si modò stupidus admodùm non fuisset: nequaquàm postulando, vt sibi ad solis radios calescenti abscederet rex, neu à sole obstaret: quin potiùs impudenter in templi septa ingredientem, atque omnia confundentem, quasi canem quendam aut seruum improbum, à Domini sui aula excludendo. Vides nunc me non iactabundè, non temerè paulò antè dixisse, philosophorum vestrorum miracula à Babyla puerilis sensûs opera reddita fuisse? At temperans, inquis, fuit, continentéque vitam egit Sinopensis ille, vt qui etiã legitimas nuptias non sustinuerit. Sed adde, obsecro, temperantiæ ac continentiæ illius modum. Tu verò nequaquàm addes, quin libentiùs temperantiæ laudes illi detraxeris, cùm temperantiæ eius modum prodideris. adeò certè ille infamis, ac magno dedecore plenus. Percurrerem hoc loco & cęterorũ nugas, stultum ac vanum studium, deniquè turpitudinem. Vbì enim, quæso, vtile, à seminis humani gustu non temperare? Id quod faciebat Stagirites. Quale commodum, cum matribus ac sororibus misceri? quod quidem philosophus Stoæ pręfectus lege sanxit. Percurrerem etiam Academiæ principem, illiusque discipulum: item & eos, de quibus maior est admiratio, his quos nominaui obscœniores fuisse demonstrarem, obscœnum quoquè puerorum amorem ab illis in honestatis ac philosophiæ parte annumeratum, omni retecta allegoria denudarem, nisì tum nobis ad alia properantibus oratio longior hac ratione fieret, tum omnium illorum risus, vno à nobis detecto, satìs superque redargueretur. Vbì enim is, qui austeriorem philosophiæ partem sequi visus est, quique cęteros & linguæ libertate, & vitæ continentia excelluit, adeò turpis, adeò ineptus, adeò immoderatus fuisse demõstratus est, (nam & humanis vesci carnibus indifferens esse dixit) quorsùm attinet & de reliquis deincèps verba facere, prætertim vbì qui studij ac vitæ instituti excellẽtia cæteris illustrior fuit, omnibus tam ridiculus, tam puerilis, tam delirus apparuit? Itaque eò nostra redeat, vndè aberrauit, oratio.

Philosophos taxat, eorumque nefandas turpitudines.

Ergò Babylas sic, vt dictum est, tum eos, qui nondùm Christi fidem receperant, compescuit: tum eos, qui iam receperant, religiosiores etiamnùm reddidit, non priuatos homines modò, sed & milites, & militum duces, & præfectos: planum faciens, ipsum etiam regem, eumque, qui summus fuerit, apud Christianos nuda tantummodò esse nomina, ac dum vel pœna irroganda, vel honos deferendus fuerit, quisquis etiam diadema gestet, hũc vel infimis quibusque adæquari. Ad hæc eorum certè ora obturauit, qui impudentia quadam abutentes, affirmare vellent, quam Christiani libertatem Apostolis tribuimus, eam non nisì fictam quandam à nobis iactantiam esse: re quidem commonstrans, olìm etiam eiusmodi viros probabiliter extitisse, dum eorum potestatem signorum præstatio maiorem efficeret. Existit & hinc tertium quoddam raræ virtutis facinus atque exemplum. Futurorum enim posthàc & sacerdotum & regum animos, horum quidem demisit, illorum autem extulit: planum faciens, terræ, & eorum, quæ in terra fiunt, curam ac præfecturam veriùs residere penès sacerdotem, quàm penès eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est: necnon oportere de potestatis huius amplitudine sacerdotem nihil detrahere, sed hominem potiùs exuere, quàm authoritatem huic principatui supernè à Deo attributam deponere. Proindè qui sic è vita decesserit, vel mortuus nemini non prodesse poterit: at qui ordinis huiusmodi desertor fuerit, non solùm nemini mortuus vsui est, sed viuentium quoquè, quibus præest, quàm plurimos segniores molliores que reddit, exteris ipse interìm & vituperabilis & ridiculus. Idem etiam cùm è viuis decesserit, multo cum dedecore ac mœrore ad Christi tribunal sistetur, vndè ipsum posteà trahentes, in fornacem ardentem abducent potestates eæ, quibus id negocij demandatum est. Quamobrem sapientis verbum nos monet, Nè personam adsumpseris contra tuam ipsius animam. Quòd si dissimulare tutum non est, dum homini ab homine iniuria infertur: quo tandèm supplicio dignus non erit, qui siluerit ac neglexerit, intuitus diuinas leges iniuriam accipere?

Obserua quam hîc potestatem tribuat Episcopis.

Eccl. 42.

Quin-

Quinetiam & aliud item non minus ijs, quæ dixi, bonum nos Babylas docuit, quòd videlicet vnumquenque oportet suo officio fungi, etiamsi indè nullum lucrum ad alios dimanet. Neque enim ipsi ad Imperatoris quidem emolumentum, libertas profuit: nihilo tamen seciùs suas omnes partes atque officium omnibus numeris impleuit, quum interìm qui morbo laborabat, propria contumacia atque vecordia artificis peritiam offenderit, medicamento à vulnere magna cũ animi indignatione amoto. Quasi enim abundè satis ad impietatem non esset, homicidium patrâsse, & fronte perfricta in Dei templum insilijsse: sic homicidio priori & alterum adiecit homicidium, & quasi simul studeret posterioribus sceleribus priora vincere, nec tamen pręcedentium indignitatem subsequentiũ excellentia obscurare: (ea est enim diaboli insania, vt quæ contraria ac sibi inuicèm pugnantia sunt, adstruat moliaturque) sic vtrique homicidio eximium id largitus est, vt mutuam quãdam inter se congruentiam haberent. Et erat profectò pueri cędes prior posteriori miserabilior, Babylæ autem cędes posterior priori scelestior. Anima enim, quæ peccati gustum semel fecerit, tumque nullius doloris aut pœnitentiæ stimulis tãgitur, magnũ certè auctarium morbo adijcere solet. At quemadmodùm vsu venit, vt scintilla ignis, si fortè immensam materiam corripuerit, statìm obuiam quanq; exurat, nec antè tamen subsistat, quàm quod reliquum est, id omne depascatur, quantoque plura compręhenderit flamma, tanto magìs robur ad alia consumenda concipiat, fitque tum, vt compręhensorum à flamma lignorum cõgeries lignis ijs, quæ mox flamma compræhensura est, quasi insidias struat, flamma eadem sese semper lignorum compræhensorum auxilio contra ea, quæ intacta adhuc manent, armante: sic & peccati natura, vbì animi cogitationem aliquam adorta est, nec quisquam est, qui malum restinguat, procedens vlteriùs, grauior certè ac magìs indomita efficitur; propterèà sępè fit, vt quæ posteriora sint peccata, prioribus grauiora sint, anima semper posteriorum peccatorum accessione ad maiorem contumaciam ac despicientiam sese promouente, & per hęc ipsa suam quidem vim eneruante, peccati autem robur alente: qua vtriquè ratione complures videas in omne peccatorum genus imprudentes prolapsos, quòd flammam initiò exorientem non restrinxerint: sic & infelix ille Imperator peccatis suis prioribus, posteriora grauiora adiecit. Vbì enim iuuenem illum extinxit, euestigiò ab illius cæde ad inferendam templo iniuriam irruit: rursùs ab hac iniuria, tanquàm iter semel cœptum persequens, ad contumaciam temeritatemque suam, sacerdotio contumelia afficiendo se accinxit, vinctumque ferro Babylam, atque in carcerem coniectum, ità tum excruciabat, ab eodem beneficij pœnas exigens, cumque ob quæ officia admirari potiùs, coronaque insignire, ac plusquàm etiam parentes proprios vereri conueniebat, ob ea ipsa cogebat maleficorum hominum vincula, vinculorum calamitates, miserias, ærumnas sustinere. Ità, quod modò dixi, peccatum vbì initium cepit, nec est, qui id vlteriùs progredi impediat, cohiberi posteà ac frenari haud facilè potest, equorum insanientium ritu, qui cùm freno ab ore disiecto, necnon sessore ab armis excusso atque resupinato, neutiquàm tolerabiles occurrentibus euaserint, nemine illos inhibente, immoderato quodam impetu hàc illàc se ipsi præcipites ferunt. Quo fit, vt salutis nostræ inimicus huiusmodi animas ad insaniam impellat, quò eas medicorum præsentia atque auxilio destitutas depræhendens, concídat, & infinitis malis exerceat: Etenim qui corpore laborant, donèc medicos ad se adire patiuntur, in magnam certè salutis spem ingrediuntur: vbì verò mente capti calcitrant, ac se morbo liberare volentes mordent, tum deniquè morbo incurabili laborant, idque non ob morbi ingenium, sed quòd ab ijs destituti sunt, qui insaniam illam sanare possint. In quam insaniam & tyrannus iste sese coniecit. Nam medicum nactus, hunc, vulnus adhuc dum secaret, statìm expulit, & à domo quàm potuit longissimè exegit.

Insania diaboli.

Elegans similitudo.

Peccato in ipsis initijs resistendũ.

Babylas vinct⁹ truditur in carcerem.

Hìc poteras Herodis fabulam, non iam auribus tantùm haurire, sed & coràm maiori sanè cum petulantia atque immodestia spectare: quoniamquidem & maiori certè cum ostentatione atque apparatu diabolus rursùs ipsam fabulam in vitæ huius theatrum agendam introduxit, pro tetrarcha regem substituens, pro vna causa duplex argumentum, idque longè illo inquinatius præbens: vt non numero tantùm, sed & ipsa rerum natura, hæcce tragœdia clarior multò atque illustrior euaserit. Non enim hìc, sicut illic nuptijs iniuria afferebatur, neque ex illegitimo coitu, sed ex scelestiori puerilis cædis inquinamento, ex tyrannide crudelissima, ex legis transgressione, non in vxorem,

Numeriani facinus cum Herodis cõfertur

vxorem, sed in ipsam sanctimoniam præstita, historiæ huius telam diabolus contexuit. Coniectus ergò in carcerem Babylas, gaudebat quidem de vinculis, dolebat autem de eius exitio, à quo vinctus fuerat. neque enim pater, neque pædotriba, quum ille ex filij, hic ex discipuli flagitio aut calamitate celebriores fiunt, celebritatis huius voluptatem mœrore vacantem capiunt. Propterea & beatus Paulus Corinthios alloquens, dicebat: Precamur autem, vt mali nihil committatis, non quo nos probati videamur, sed vt vos bonum faciatis, nos autem tanquàm reprobi simus. Eadem igitur ratione, & admirabili viro Babylæ discipuli salus desideratior erat, quàm expectata ex carcere merces: cui quidem gratius certè accidere nihil potuisset, quàm si per discipulum resipiscẽtem huiusmodi laudibus priuari ipsum contigisset, seu, vt veriùs dicam, si discipulus prorsùs in istam morũ peruersitatem dilapsus non fuisset. Nolunt enim sancti corollas sibi alienis ex malis contexi: quòd si ab alienis malis nolunt, multò minùs ab ijs malis, quæ ipsorum domesticis ac familiaribus obueniunt. Quo nomine & beatus Dauid victoria parta, ac triumpho iam acto, lugebat & lachrymabatur, quòd ad calamitatem, quam ex filio receperat, & hæc item accessisset: qui exeuntibus ad conflictum militibus multa tyranni nomine mandabat, eosque qui ad illius cædem properabant, hac oratione cohibebat: Parcite puero Absalon, quem ipsum & in prælio prostratum lugebat, non sine fletibus lachrymisque amaris inimicum reuocans. Quòd si naturalis pater tam propenso est erga liberos suos affectu, certè multò magìs id de spiritali patre fatendum est. Parentibus enim spiritalibus liberorum suorum maior cura est, quàm naturalibus, Paulo ità attestante: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offendiculum patitur, & ego non vror?

2. Cor. 13.

2. Reg. 18. & 19.

2. Cor. 11.

Sed hoc quidem æqualitatem nobis repręsentat, quanquàm certè vix patres in hanc ipsam vocem erumpant. Veruntamen demus & illos hucusquè affectu accedere posse: nos enim spiritales patres maiora etiam pręstare ostendemus. At hoc ipsum vndè? Ab ijsdem iterùm visceribus, & à legislatoris Mosis verbis. Ille verò quid dicit? Si remittis eis peccatum, remitte: sin minùs, & meipsum ex libro, quem scripsisti, dele. Nullus sanè est pater, cui alioquì bonis infinitis perfrui liberum sit, qui tamen mâlit vnà cum liberis suis pœnis affligi. At Apostolus, vt qui in gratiæ statu versatus fuerat, paterni huius affectûs intentionem addidit, propter Christum. Non enim Mosis exemplo cum illis pœnas dare malebat, sed vt alijs benè esset, sibi ipsi excidium imprecabatur, quum diceret: Optârim anathema esse à Christo pro cognatis meis fratribus secundùm carnem. tanta certè misericordia, atq; affectu olìm sanctorum animi abundabant. Vndè & Babylæ nostri viscera magis excruciabantur, quòd Imperatoris exitium magìs ac magìs inualescere intueretur. Neque enim solùm templi causa stomachatus, sed beneuolentia quadam erga Imperatorem adductus id fecit, quod illum fecisse diximus. Etenim hic dum diuina sacra, contumelia afficeret, illis quidem detrimẽti nihil afferebat: quin potiùs semetipsum infinitis malis implicabat. quapropter pater filij amore tactus, illum intuitus illata sacris contumelia furore percitum pręcipitem ferri, immoderatum illum impetum cohibere conatus est, eundem à se obiurgatum quasi effrenem equum retrò inhibere properans.

Exod. 32.

Rom. 9.

Cruciatur S. Babylas impietate Cæsaris.

At non sustinuit infelix ille: quin potiùs morso freno prorsùs obsistens, seque & furori, & insaniæ, rationis gyro relicto, dedens, in extremi exitij voraginem coniecit, Babylam è carcere eductum, iubens vinctum ad mortis supplicium abduci. Atque hîc quę fierent, ijs, quæ cernerentur, minimè respondebant. Qui enim vinctus videbatur, omnibus simul vinculis solutus erat, tam ferreis, quàm alijs item grauioribus: (curas hîc intelligo ac labores, cæteraque mala omnia, quæ nos hac in mortali vita circunsistunt) contrà, qui solutus ferro & adamante videbatur, alijs quibusdam compedibus longè grauioribus vinctus erat, peccatorum scilicet catenis irretitus. Sanctus igitur Babylas morti se propinquum dum videret, corpus suum vnà cum ferreis illis catenis sepeliendum mandauit, planum faciens, quæ ignominiosa videntur, ea quotiès propter Christum fiunt, honorifica esse ac splendida, eumque qui ea patitur, non solùm non dissimulare, sed indè sibi placere oportere: hac quidem in parte beatum Paulum imitatus, qui sursùm ac deorsùm stigmata, vincula, catenam versabat, ob ea ipsa gloriabundus, ac sibi placens, quorum alios puderet. Quòd autem alios puderet, id ille nobis ea defensione declarauit, qua ad Agrippam vsus est. Nam Agrippæ dicenti, Parùm abest Paule, quin me

Iubetur interfici.

Iubet secũ sepeliri catenas ferreas.

Act. 26.

me Christianum efficias: respondit Paulus, Vtinàm vel paruo, vel multo tempore, non solùm tu, sed & qui hîc circunstant omnes, Christiani fierent, exceptis hisce vinculis. quę vincula nō vtiquè adiecisset, nisi res ea ignominiosa vulgò visa fuisset. Sancti enim Dominum verè quum amarent, afflictiones pro illo magna cum alacritate suscipiebant, per quas etiam clariores euadebant. vndè & hic idem ait: Gaudeo in afflictionibus meis. Lucas autem & de reliquo Apostolorum cœtu eadem hęc testatur: Post multa, inquit, flagella recedebant gaudentes, quòd digni habiti essent pro Christi nomine ignominia notari. Igitur vt nè quis gentilium existimaret, certamina ac dedecora vi ac necessitate à nostris sustineri, ipsa certaminum symbola iubet Babylas vnà cum cadauere suo inhumari, ostendens sibi illa pergrata & peramica esse, pro ea quidem charitate, qua totus in Christum appensus erat. Et extant etiam nunc cum Babylæ cineribus compedes, ecclesiarum pręfectos omnes commonefacientes, vt vinciri, vt iugulari, vt quiduis pati oporteat, certè omnia prompto atque alacri animo, ac magna item cum voluptate sustinenda, vt concreditæ nobis libertatis ne leuissimam quidem partem prodamus aut contaminemus. Et quidem beatus ille in eo splendore atque honore mortem cum vita commutauit. Rom. 5. Coloss. 1. Act. 5.

Enimuerò existimaturus est fortasse quispiam hoc loci orationi nos nostræ finem imposituros: neque enim vita hac finita, laudatorum operum aut virtutis ostentandæ occasiones suppetere, quemadmodùm neq; athletis post ipsum certaminum tempus exactum, corollas contexi conuenire. Verùm ea quidem est gentilium non ab re opinio, quorum spes vltra hāc mortalem vitam haudquaquàm prorogatur. At nos quibus vitæ huius exitus, illustrioris vitæ alterius initium est, ab hac suspicione atque opinione longè absumus, quā sanè opinionem rectam esse, apertiùs à nobis alibì commōstrabitur. Interim & quæ virtutis eximiæ opera post Babylæ generosi martyris obitum obuenêre, talia sunt, quæ magnam orationi nostræ fidē facere possint. Posteaquàm enim pro veritate tuenda ad mortem vsque decertauit, & ad proprij sanguinis effusionem vsque contra peccatum depugnans restitit, atque vt nè ordinem eum, quem à magno rege acceperat, desereret, ipsam etiam animam deseruït, nullo non generoso atque egregio bellatore illustriùs occumbens, animam quidem ipsius cælum habuit, corpus autem (quo tanquàm ministro ad virtutis opera præstanda vsus fuerat) terra, sic vt creatura ipsa athletam diuiserit. Anima Babylæ est in cælo.

Atqui poterat Babylas vel exemplo Enoch transferri, vel Eliæ modo rapi, vt qui vtriusque æmulator fuerat: At Deus, qua est in humanum genus benignitate, inter alias, quas infinitas nobis salutis nostræ occasiones dedit, & hanc quoq; viam nobis à se munitam esse voluït, idoneum ad virtutē capessendam stimulum, relictis scilicet interim apud nos sanctorum reliquijs. Nam post sermonis facultatem, ipsa certè sanctorum sepulcra proximum locum obtinent ad animas hominum, in ipsos sanctos intuentium, ad virtutum earundem æmulationem excitandas. Ac sicubì quis huiusmodi conditorijs adstat, suum statìm sensum ab hac, quā dico, vi correptum animaduertit. capsulę enim adspectus in animam inuadens, ipsam percellit, & exuscitat, ac perindè afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensque adesse cernatur: deindè fit, vt qui se sic affectum sentit, mira alacritate gestiens, aliusque prorsùs quodammodò effectus, ità ex eo loco decedat. Quisquis porrò animum aduertere volet ad eos, qui mortuos luctu prosequuntur, probè indè edocebitur, imaginationem de mortuis conceptam, solere ex ipsis locis in animos insinuare: qui vbì mortuorū sepulcris adstiterunt, protinùs quasi ibidèm sepultos coràm stantes cōtueantur, sic eosdem in ipso statìm vestibulo inclamant: plerique autem intolerabili dolore vexati, reliquum vitæ tempus ad demortuorum monumenta habitare sibi in animum induxerunt. Id quod nequaquàm fecissent, nisi à locorum adspectu consolationem aliquam cepissent. Et quid hîc de locis ac sepulcris verba facio? quum & sępè vestis sola mortuorum visa, & verbum vnum in mentem influens, animum nostrum excitet, & memoriam interlabētem refricet? quibus de caussis ipsas nobis sanctorum reliquias Deus reliquit. Gene. 5. 4. Reg. 2. Sanctorum reliquiæ, stimulus ad virtutem.

Porrò autem quòd hæc dicam non temerariæ cuiusdam iactantiæ caussa, sed quòd idipsum emolumenti nostri gratia factum fuerit, abundè orationi nostræ fidem faciunt, tum quæ quotidiana à martyribus miracula eduntur, magna affatim ad illa hominum multitudine affluente: tum illis, nihilo inferiora Babylæ pręclara post ipsius obitum vir-

 tutis

tutis egregiæ specimina. Vbi enim ità, vt mandauit, sepultus fuit, & tam longum temporis interuallum ab eius sepultura intercessit, vt non nisi ossa ac cinis in feretro superarent: placuit Imperatori vni ex ijs, qui posteà imperârunt, Deo ipsius animum ad id impellente, capsulam in suburbium istud Daphnen abduci. Quum enim Deus vidisset locum illum adolescentium intemperantia, quadam quasi tyrannide obsessum, in periculum venire, nè prorsùs ab ijs desereretur, qui grauiores essent, quique in honestate ac modestia vitam degere in animo haberent, loci incommodum ac noxam miseratus, misit qui contumeliam vindicaret. Etenim ipse Daphnes locus pulcher atque amœnus vt esset, Deus fecit, simul aquarum copia ac pulchritudine, simul terræ ingenio, simul cæli atq; aëris temperie, non quidem vtì solùm indè oblectamentum ac leuamentum captaremus, sed vtì his de rebus se optimum opificem laudaremus. Salutis autem nostræ hostis (cuius ea est natura, vt Dei muneribus in opus contrarium semper abutatur) locum eundem cùm occupâsset, qua corruptorum iuuenum turba, qua malorum spirituum habitaculis, affinxit prętereà & infamem quandam fabulam, per quam suburbij decor omnis ac gratia dęmoni accepta ferebatur. Fabula porrò sic habet:

Transferuntur reliquiæ S. Babylæ à Gallo Cæsare.

Daphnen aiunt adhuc puellam, Ladonis fluuij filiam, (antiquis enim mos is receptus fuerat, vt & fluuij gignerent, & quæ à fluuijs genita essent, in res posteà sensu carentes mutarentur, & pleraque id genus prodigiosa effingerentur) Daphnen, inquam, puellam, forma admodùm præstantem fuisse volunt: quam cùm vidisset Apollo, illius statìm amore deflagrauit. Hæc verò deum cursu se capere cupientem fugiens, in suburbium istud cùm peruenisset, ibidèm substitit: mater porrò vim patienti filiæ opem ferre volens, aperto gremio virginem statim excepit, ac pro puella eiusdem nominis plantulam reddidit. Hìc perditus amator, amoribus suis fraudatus, arborem circunplexus, tum plantam, tum locum sibi vendicauit, propriumque fecit. In quo posteà quum assiduus commoraretur, eum præ alijs omnibus diligere atque amare cœpit: postremò qui tum rex erat, Apollini templum & aram extrui iussit, quò posset dæmon suam insaniam per eum locum consolari. Et hæc quidem vetus fabula, at incommodum à fabula exortum, non iam fabula fuit. Posteaquàm enim iuuenes permulti impudici illuc accedentes, suburbij pulchritudinem contaminârunt, ibidèm in comessationibus atque ebrietatibus victitantes, volens diabolus malum hoc magìs ac magìs gliscere, fabulam eam, quam recitaui, confinxit, dæmonem loci eius incolam esse diuulgans, vt eiusmodi historia maius illis impudicitiæ atque impietatis incendium fieret.

Fabula de Daphne.

Ad tanta porrò isthæc mala tollēda, inuenit Imperator sapientissimum id remedium: Sanctum Babylæ martyris corpus eum in locum si transferretur, existimauit perindè fore, àc si medicus ad laborantes mitteretur. Sin iter id, quod ab vrbe ad suburbium ferret, authoritatis regiæ mandato impediret atq; interdiceret, iudicauit mādatum id omnibus vulgò visum iri tyrannicum quoddam, agreste, ac crudele factum. Quòd si mandato adderet, vt qui honesti ac moderati essent, ijs suburbij adeundi potestas fieret: qui verò incontinentes atque intemperantes, ab eo arcerentur: mandatum perplexum ac difficile fore censuit, vtpotè per quod præuidebat quotidianas censuras in dijudicanda vniuscuiusque vita necessarias. Itaque martyris præsentiam malorum horum omnium finem ac remedium fore existimauit, quem quidem idoneum intelligebat, qui tum dæmonis potentiam antiquaret, tum iuuenum luxum emendaret: qua vtiquè spe nequaquàm falsus est. Nam vbì quis Daphnæ appropinquat, viso statìm martyris monumento, vel ab ipso suburbij vestibulo, compescitur atque emendatur, more adolescentis alicuius in conuiuio accumbentis, ac pædagogum adstantem contuentis, eundemq; vultûs significatione iubentem, vt decenti ordine seruato bibat, edat, loquatur, rideat, cauens necubì modum supergressus, suam ipse existimationem dehonestet. Porrò ab eiusdem monumenti adspectu, tum ab ea, quam de beato martyre concepit, imaginatione factus ille religiosior, ad capsulam ipsam continuò accurrit: ad quam cùm primùm peruenit, maiorem animo trepidationem recipit: mox abiecto omni contemptu tanquàm volatilis effectus, ità ab eo se loco domum recipit. Idem etiam eos, qui ab vrbe in suburbium ascendunt, de via excipiens, huiusmodi cum temperantia relegat ad Daphnes laxamentum, tantumnon vocem illam inclamans: Exultate Domino in tremore. & Apostolicum illud adijciens, Siue comeditis, siue bibitis, siue aliud quoduis facitis,

Quàm mirade sancti episcopi & martyris corpore refert Chrysostomus!

Psalm. 2.
1.Cor.10.

tis, ad Dei gloriam omnia facite. Qui idem si incidat in nonnullos delicijs delibutos, ex suburbio ad vrbem se recipientes, (si quibus fortè vsu venerit, vt quadam quasi animi socordia frenum abijciant, atque in crapulam, in absurdas aliquas delicias præcipites ferantur) hos ebrios in suum diuersorium excipiens, nō permittit ebrietatis noxam gestantes, domum abire, quinimmò timore incusso refrenans, ad eandem reducit sobrietatem, qua prędìti erāt, antequàm ebrietate madefierent. Etenim quasi tenuis quędam aura eos, qui in martyris æde fuerint, vndiquè circunspirans afflat, non ea quidem sensibilis, nec quæ ad augendam corporis vim faciat: sed quæ in ipsum tantùm animum obrepat, eundemque vndiquè decenter compescens, ac terrestrem omnem sarcinam circuncidens reficiat, atque ingrauescentem iam & fractum agiliorem reddat. Et quidem Daphnes forma ac pulchritudo segniores ad se ipsa euocat: at martyr quodam quasi in piscatu considens, & ad se introgressis insidias parans, eos retinet, ac velutì ad normam quandam priùs compositos dimittit, & ità dimittit, vt amata in posterum pudicè ac citra omnem incontinentiam sint vsuri. Dum enim ex hominibus alij socordia adducti, alij mundanis solicitudinibus impediti, sanctorum martyrum monumenta inuisere negligunt, perfecit Deus, vt hocce irretirentur modo, & talem ipsi fructum curationis animæ caperent: ac perindè fit, vt si quis ægroto medicamenta salutifera admittere nolenti, medicamentum dulci quodam condimento oblitum pręparet. Qui igitur inibì tandèm curantur, eò perueniunt, vt iam non deliciæ solùm, sed & visendi sancti desiderium suburbij adeundi occasionem multis afferat: siue, vt veriùs dicam, qui honestioris vitæ sunt, hoc vno nomine illuc ventitant: qui infirmiores illis sunt, vtroque nomine: qui verò infirmissimi, non alio, quàm deliciarum captandarum nomine: posteaquàm autem illuc peruenerunt, eos aduocans ad sese martyr, suis ipsius epulis splendidè exceptos, fortique armatura præmunitos, non patitur in malum aliquod prolabi. Et est perindè mirum, eo in loco mollem aliquem ac socordem resipiscere, & tanquàm è media insania sanum caput attollere, vt si quis in medios ignes coniectus, ab igni dętrimenti nihil accipiat. circunuallata enim rationis arce ab iuuentute, ab effrenata audacia, à vino, à saturitate, molestiùs etiam, quàm à flamma ipsa, beati Babylæ ros inspectantium animam ex obtutu ipso influens, flammam ipsam sopit, incendium sistit, ac magnam certè animi religionem instillat. Atque in eum, quem dixi, modum Babylas intemperantiæ tyrannidem subuertit.

Deus vt inuitet ad visenda Sanctorū monumenta.

At quo idem modo & dæmonis potestatem extinxit? Primùm quidem tum dæmonis inibì habitantis obsidionem, tum fabulæ noxam ijs ipsis, quas dixi, rebus inefficacem reddidit: deindè & dæmonem ipsum exegit. Verùm antequàm ad exactionis modum veniam, illud vos annotare postulo, Babylam non statim vbì aduenit, dæmonem eiecisse, sed manentem eum ociosum, inertem, agendisque rebus ineptum reddidisse. Illi enim os ità obstruxit, vt vel lapidibus ipsis magìs mutus redderetur. Et quidem manentem inibì dæmonem superauisse, non minus fuit, quàm si eundem de loco exegisset, quum qui loci illius accolis omnibus fucum priùs faceret, ne extincti quidem Babylæ cineres contueri sustineret. Ea est enim sanctorum potestas, vt illorum superstitum dæmones ne vmbras quidem aut vestes ferre possint, vita autem functorum & loculos quoquè reformident. Itaque si quis quæ ab Apostolis facta fuisse prædicantur, fidem non habet, is tandèm memoriæ huius miracula intuitus ab impudentia sua desistat. Nam qui de omnibus olìm gentilibus victoriam reportabat, à martyre tanquàm ab hero increpitus, suppressa voce latrare desijt. Ac primùm quidem videbatur mutus esse, quòd sacrificiorum & aliorum id genus cultuum particeps minimè fieret. Dæmonum enim mores ij sunt, vt dum mortales nidore, fumo, sanguine eos inuitant & allectant, tanquàm canes cruoris auidi & helluones, ebibendi absorbendique eius causa præstò adsint: rursùs dum nemo est, qui ea offerat, quasi fame quadam pereant. Quibus certè sacrificia dum fiunt, ac fœda dum celebrantur mysteria, (quæ ipsa nihil certè aliud sunt, quàm amores quidam obscœni, quàm puerorum contumeliæ, quàm adulteria, quàm domorum subuersiones, vt nihil hîc agam de inhumanis cædium generibus, deque nefarijs illorum cœnis) quibus, inquam, fœda dum celebrantur mysteria, statim aduolant & delectantur, etiamsi malefici, etiamsi præstigiatores, etiamsi pestes hominum sint, qui mysteria eadem peragant. Immò verò, vt veriùs dicam, non alios planè habent, quàm quos depinxi, sacrorum suorum administros. Qui enim temperans,

Babylas dæmonis potestatē extinxit præsentia reliquiarum suarum.

Vestes & loculi sanctorum dæmonibus formidabiles.

perans, modestus, castus est, is nec comessationem admittet, nec temulětiam, nec dicta fœdum aliquod verbum ipse proferet, nec alteri cuiquam id genus fœditatibus inseruienti aures suas accommodabit: quanquàm oportebat, si quam illi humanæ virtutis curam gererent, si quam felicitatis assectarum suorum rationem haberent, nihil potiùs requirere, quàm vitam optimam, quàm mores rectè emendatos, prætermissis illis indecoris dapibus, quibus tamen (quādo nihil habent antiquius hominum exitio) magnoperè delectantur, ijsdem coli se profitētes, quibus tum nostra mortalium vita subuertitur, tum honestas omnis radicitùs diuellitur.

Apollo obmutescit, martyris vim non ferens.

Primùm igitur videbatur hic dæmon hac, quam dixi, ratione obmutescere. Pòst autem conuictus fuit, violenta necessitate præpeditus id facere. metus enim, quo quasi indito in os freno cogebatur, impedimento illi fuit, quò minùs solita contra homines impostura abuteretur. Vndè hoc liquet? Sed nè tumultuemini. Id enim commonstrabo, atque ità commonstrabo, vt ne illis quidem, quibus maximæ curæ semper fuit impudenter omnia asseuerare, in posterum ea impudentia abuti liceat, quotiès sermo inciderit, vel de veterum illorum dęmonum, vel de istius dęmonis infirmitate. Neq; enim mihi coniecturis opùs est, neque id attinet planum facere probabilibus quibusdam rationibus, sed ipsum dęmonis hac de re testimonium adhibebimus. Ipse enim letalem vobis plagam inflixit, vestramque omnem fiduciam ac libertatem concidit. At vos nè illi succenseatis: neque enim prudens, sed à maiore quadam potestate coactus, tyrannidem ipse suam deleuit. Id verò qua tandèm ratione factum est?

Impiū Iulianū Cōstātius Cæsarē creat.

Mortuo eo Imperatore, qui Babylæ corpus in suburbium transtulerat, huius fratrem ad imperij administrationem perduxit is idem, qui illum Imperatorem fecerat, atque hic sine diademate imperium accipit. hactenùs enim demortui quoquè fratris potestas præscripta erat. Idem hic Imperator, quum impostor ac scelestus esset, primùm propter eum, à quo principatum acceperat, Christianum se esse simulauit: deindè eo vita defuncto, abiecta statìm persona, fronte perfricta, quam anteà superstitionem intùs celauerat, hanc in medium productam nemini non manifestam fecit, diuulgato per vniuersum terrarum orbem mandato, vt idolorum templa instaurarentur, aræ excitarentur, pristini dæmonibus honores redderentur, magni item illis prouentus varijs ex locis suppeterent. Quo ex mandato magi continuò, incantatores, augures, haruspices, menagyrtæ, hoc est, menstrui viatores, seu præcones, deniquè omnifariæ imposturæ artifices, vndiquè ab vniuerso orbe confluxerunt. Hìc cernere quidem licebat regiam ipsam infamibus, abiectis ac profugis hominibus refertam. Nam quotquot vsquàm fame tabescentes, quotquot ob veneficia ac maleficia conuicti, quotquot publicæ custodiæ addicti, atque ad metalli opus detrusi, deniquè quotquot sordidarum artium artifices vix indè victitare possent, quum se ipsi derepentè sacerdotes esse profiterentur, mirum est quanto in honore, quanto in precio habiti omnes fuerint. Hic Imperator duces ipsos, ac militum præfectos contemnere, assis vnius non æstimare: contrà, mares meritorios, & meretrices è fornicibus suis excitatas, vnà secum per totam vrbem, per angiportus omnes circunducere, quum interim regius quidem equus, omnesque prætoriani ponè multo interuallo sequerentur, lenones autem & meretriculæ anteambulonum loco, & vniuersus meritoriorum adolescentum chorus regem medium stipantes, per forum inambularent, sermones eos proferentes, atque cachinnos attollentes, quos par erat eiuscemodi farinæ homines attollere: quæ ipsa certè non nescimus talia, tamq; absurda fuisse, vt posteris fide maiora futura sint. neque enim priuatorum quisquam, eorum've qui humile pudendumq; viuendi genus instituerint, velit tam turpis, tamque indecens publicè videri.

Instaurat is idololatriā.

Impudētia eius & turpitudo.

Sed ad eos sanè, qui adhuc vita sunt superstite, oratione nulla opùs est. qui enim adfuère, & ea dum fierent spectauère, hi & quæ hìc à me dicuntur, nunc exaudiunt. Proptereà enim superstitibus etiamnunc testibus hæc scribo, vt nè quis vetera recensentem me, inter eos, qui rei ignari sint, magna licentia mentiri existimet. Ex ijs enim, qui ea viderunt, superant adhuc & senes & iuuenes, quos omnes obsecro & obtestor, si quid à me historiæ adiectum fuerit, in medium prodeant, meque redarguant. Sed scilicet tantum abest, vt me de meo adiecisse quicquam sint redarguturi, vt depræhensuri etiam sint, multa certè à me prætermissa. Neque enim fieri potuit, vt oratione turpitudinis illius immensam magnitudinem repræsentarem: posteris verò, qui credituri

ri isthæc non sunt, vnum id dictum esse velim, dæmonem vestrum, quem Venerem appellatis, nequaquàm pudere id genus administris vti. Itaque mirum nemini esse debet, si miser ille, qui prorsùs dęmonum ludibrio sese addixerat, ea minimè dissimularet, propter quæ dij ij, quos coleret, magnoperè sibi placent. Iam verò quis enumerauerit necromantias? quis puerorum cædes? nam victimæ illæ, à quibus homines ante Christi aduentum non abstinebant, post eius apparitionem repressæ, deintegrò renouabantur, non iam quidem in propatulo: nam tametsi Imperator esset, ac licètiosè omnia ageret, tamen tanta erat rerum earum impietas, vt ea imperatoriæ etiam licentiæ magnitudinem superaret: victimæ, inquam, illæ deintegrò tamen renouabantur. Item necromantiæ & puerorum cædes.

Daphnen itaque idem hic Imperator, grauitatem ore præferens, conscendit, multis quidem cum donarijs ac sacrificijs, manante etiam sanguinis torrente, quem mactatarum pecudum cędes effecerat. Tum à dęmone magna instātia oraculum poscit, postulans sibi ille ijs de rebus responsum vt daret, quas animo agitabat. Ibì strenuus ille scilicet, qui pelagique modum, & numerum qui nouit arenæ, qui mutum capit, & surdum qui intelligit idem, vt de se ipse profitetur, bellè admodùm cauit, ne in eum sermonem deueniret, vt aperte testaretur, per sanctum Babylam ac vicinorum virtutem obstructum sibi esse os, ac propterea loqui nequaquàm posse: nimirùm veritus, nè cultoribus suis ridiculus fieret. Cęterùm cùm idem adumbrare vellet virium suarum à Babyla deuictarum conditionem, eum taciturnitatis titulum aperuit, per quem ridiculus magìs reddebatur, quàm si prorsùs tacuisset. Tacens enim, imbecillitatem tātummodò suam detexisset: nūc verò & imbecillitatem, & turpitudinem, & impudentiam declarauit, studens ea adumbrare, quæ adumbrari minimè queunt. Quis enim color hic esse potest? Daphnes, inquit, locus cadaueribus scatet, id quod oraculum arcet. Et quanto præstabat, pessime dęmon, martyris virtutem non dissimulare, quàm titulum tam impudentem pretexere? & hęc quidem dęmon. Iulian' cōsulit Apollinem.

Imperator autem mente alienata cùm esset, perindè vt in scena ludens, fabulamque agens, e uestigiò ad beatum Babylam fertur. Quanquàm ó nequam, ac nequissime, nisi vobis ipsi vltrò mutuò verba daretis, inq; aliorum exitium colluderetis: quam tandem ob causam, tu quidem suppressis nominibus, atque in genere de cadaueribus loqueris, tu verò, quasi certi alicuius cadaueris nomen exaudîsses, alijs intactis, Babylę vnius cadauer mouendum tibi sumis? Oportebat enim iuxta dęmonis sententiam conditória ea omnia, quę in Daphne essent, effodere, & terriculum à deorum adspectu quàm longissimè abducere. At non de omnibus, inquis, mortuis verba dęmon fecit. Cur igitur id non apertè professus est? nempe tibi imposturæ fabulam agenti, ænigma istud reliquit. Equidem cadauera, inquit, tibi dico, vt nè palàm fiat, me victum esse. nam & alioqui reformido Babylam nominatìm designare: at tu intelligito, quod à me dictum est, atque vnum pro omnibus martyrem amoueto. Ille enim est, per quem muti efficimur. Tantæ certè dementiæ dęmon cultores suos à se damnatos esse voluit, vt tam apertam imposturam capere nequirent. nam vt mente alienata atque insana omnes essent, tamen ne sic quidem ignorare debebant, quòd victum sese dęmon fateretur: tam ea res manifesta, tam aperta futura erat. Nam si hominum cadauera inquinatum quiddam (quod tu esse vis) & execrabile sunt, multò magìs brutorum cadauera, ac tanto certè magis, quanto brutorum genus humano genere contemptibilius est. Multorum verò canum, simiarum, asinorum ossa proximè templum defossa sunt, quæ potiùs mouenda fuerant, nisi fortè censes homines simijs esse viliores. Versutia maligni dęmonis.

Vbi nunc sunt, qui solem, bellum Dei opificium, & ad nostrum ministerium creatum, contumelia afficiunt, & dæmoni astrum attribuunt, & hunc illum esse affirmant? Sol enim, in tanta etiam cadauerum in terra iacentium copia, per vniuersum orbem diffunditur, nec vllo loco neque radios, neque radiorum suorum efficaciam propter ipsas locorum inquinationes contrahit. At deus vester impuram hominum vitam, imposturas, cædes non modò non auersatur, aut odit, sed diligit, amplexatur, amat, corpora autem nostra deuitat: quanquàm peccati genus tale esse solet, vt vel apud ipsos authores in summam etiam repræhensionem veniat: corpus autem mortuum, & quod minimè mouetur, omni repræhensione ac criminatione vacat. Sed scilicet istud est vestrorum deorum institutum, vt abominentur, quæ abominanda nequaquàm sunt: colant ijdem & approbent, quæ omni odio & auersatione digna sunt. Et bonus quidem Dęmonum mores.

vir, quisquis est, neque à sano aliquo consilio, vel dando, vel capiendo, neque ab opere necessariò faciundo per mortuum corpus prohibebitur: immò si animo sano est, vel ad ipsa sepulcra inhabitans, & temperantiam, & iustitiam, & omnem deniquè virtutem pręstabit: pretereaque artifex suæ quisque artis opera absque vllo impedimento facturus est, ijsque, qui ipsum rogauerint, præbiturus, non solùm cadaueribus propinquus assidens, sed etiam si ipsa mortuorum monumenta extruere opùs sit, & pictor, & latomus, & faber tam lignarius quàm ferrarius, deniquè omnes sua ipsorum opera conferunt: vnus autem omnium Apollo per cadauera impediri se ait, quò minùs futura prospiciat. Arquì & apud nos magni & admirabiles viri extitêre, qui res futuras quadringentis ac mille etiam antè annis quàm euenirent, prędixerunt: quod dum facerent, nullam prorsùs harum excusationum, vel quęsiérunt, vel causati sunt: neque mortuorum sepulcra perfringi, neque eos qui intra ea iacérent abijci, neq; nouum & impudentem effodiendorum cadauerum modum excogitari iusserunt. Attamen ex eis nonnulli, impijs ac scelestis gentibus vicini cùm habitarent, vel in medijs ipsis barbaris, quorum omnia conspurcata ac polluta erant, verè futura vaticinati sunt, neq; illis ad vaticinationem aliorum obfuit conspurcatio. Quid ità? quòd quæ illi dicebant, ea re vera per diuinæ virtutis opus dicebant. Dęmon autem, cùm prorsùs in eo diuina vis nulla esset, de futuris nihil habuit, quod Imperatori prędiceret. Cęterùm nè hęreat, perplexusque esse videatur, cogitur verisimilia quędam & ridicula simulare. Quamobrem enim, quæro ex te, superiore tempore nunquàm tale quiddam elocutus est? quandoquidem tum velamen hoc prætendere poterat, suî cultum ab hominibus intermissum esse: hac autem idem excusatione sibi adempta, ad cadauera confugit, anxius animi quorsùm euaderet. Nam à decoro ipse suo recedere nolebat. Verùm ipsi vos illum coëgistis, qui cultûs excusationem ei ademistis, neque locum illi fecistis ad sacrificiorum penuriam confugiendi.

Dęmon futura prædicere non potest.

Hæc igitur vbì audiuit fabulæ istius actor Imperator, iubet statìm capsulam deturbari, quo omnibus dęmonem victum esse innotesceret. Etenim si dixisset ille, Per sanctum Babylam loqui impedior, sed hunc tamen nè loco suo moueatis, néve illius capsam vlteriùs conturbetis: nimirùm ea res dæmonis modò cultoribus innotuisset: illos enim puduisset factum id ad alios deferre. Nunc verò, quasi ipsius infirmitatem traducere adlaboraret Imperator, sic nihil non fieri coëgit, quo ne volenti quidem factum adumbrare licebat. Neque enim iam simulatio salua & integra esse potest, propterea quòd non alius mortuus, sed solus Babylas illinc translatus est: nec solùm qui vrbem, & suburbium, & agros item incolebant, sed qui remotissimè etiam habitabant, in rem præsentem cùm venirent, capsulamque non ampliùs illic esse viderent, quæsita causa statìm edocebantur, dæmonem ab Imperatore rogatum vaticinari, respondisse, id se præstare non posse, nisi beato Babyla priùs à se procùl amoto. Quanquàm, ô perridicule dæmon, licebat tibi ad alias confugere excusationes, cuiusmodi multis identidèm vteris, infinita semper rebus in dubijs artificiosè excogitans, aliâs Lydorum regi promittens magni imperij perditionem, Alym fluuium transgresso, hunc ipsum tamen regem posteà super accensam pyram positum commonstrans: aliâs in Salamine hac eadem arte vsus, quum tu perridiculam illam addidisses coniunctionem. Nam quòd dixisti, Muliebria pignora perdes, simile fuit illi, quod Lydorum regi dixeras: quòd autem adiecisti, Vsquàm vel Cerere sparsa, coëunte vel vsquàm: maiore id certè risu dignum fuit, ac prorsùs simile ijs, quæ à circulatoribus in triuijs vulgò iactâtur. At tibi ne istud quidem facere placuit. Licebat & tibi sermonem tuum obscuritate velare: (nam & hoc tibi artificium solenne esse solet) atenim institissent omnes iterùm, non intellectę vocis solutionem quęrentes. Tibi etiam licebat ad astra confugere. id enim tute persæpè nullo rubore, nullo pudore facis: neque enim tibi res est cum viris mente præditis, sed cum pecudibus, atque adeò cum longè crassioribus, quàm sunt pecudes ipsæ. Non erãt vtiquè, qui tum te consulebant, Græcis sapientiores, ancipitia responsa tua audire solitis, ab errore tamen sese non eximentibus. At mendacium intellexissent? Te igitur oportuit vni tuo sacerdoti veritatem aperire, qui quòd victus esses, meliùs, quàm tute, multò adumbrare nôsset. Nunc verò quis te miser adducit, vt te in tam manifestam impudentiam obtruderes? Sed tu fortasse peccâsti nihil: Imperator verò perperàm fabulæ subseruiuit. In genere enim cùm de cadaueribus audijsset, ad Babylam solum adiens, te

Iulian° iubet trãsferri reliquias S. Babylæ.

Fallacia & ambigua responsa Apollinis.

te ille coarguit, & imposturam denudauit. Sed ne ille quidem volens id fecit: neq; enim vnius eiusdemque erat, tot ac tanta tibi donaria honoris gratia offerre, & temet rursùm infamare. Verùm omnium simul oculis martyris virtus tenebras offudit, neque passa est illos ea intelligere, quæ fierent: quæ omnia fiebant quidem quasi contra Christianos: risus autem non in eos qui ea paterentur, sed in eos qui ea facerent, totus vertebatur: quod ipsum vsu venire videmus, quum qui furore correpti sunt, in ipsos etiam parietes calcitrantes, & fanda ac nefanda in præsentes conuicia iactitantes, sibi ipsi videntur proximos bellè vlcisci, quum factis talibus non illos, sed se ipsos dedecorent. Id quod & tum certè euenerat. Trahebatur enim capsula per totam viam, reuertebatur autem martyr athletæ alicuius exemplo, coronam alteram in suam vrbem ferens, in qua & priorem coronam reportârat. Quamobrem si quis est fortè, qui mortuorum resurrectionem neget, quum videat martyris nostri facta illustriora post obitum esse, in posterũ erubescat: qui martyr strenui alicuius bellatoris more trophæis trophæa coniunxit, magnis maiora, & mirabilibus mirabiliora. Tum enim certamen illi cum Imperatore solo fuerat: nunc cum Imperatore pariter ac dæmone. Tum Imperatorem à sacro templi ambitu exegerat: nunc ex omnibus Daphnes locis pestilentissimum humani generis hostem expulit, non manum admouens, quemadmodùm & priùs fecerat, sed virtute inuisibili inuisibilem virtutem debellans.

Martyris virtus.

Ac viuentis quidem liberam orationem non tulit homicida: mortui autem cineres, neque Imperator, neque dæmon sustinuit, quo dæmone authore Imperator hæc agebat. Nam quòd Babylas ambobus istis posterioribus maiorem incusserit timorem, quàm anteà incussisset priori illi Imperatori, indè certè apertè liquet. prior enim ille Babylam captum, eundemque in vincula coniectum interfecit: posteriores autem isti Babylam solùm transtulêre. Cur enim capsulam in mare demergi, neque dæmon iussit, neque posterior hic Imperator voluit? cur non attriuit & exussit? cur non in vastam aliquam solitudinem deferri eam mandauit? Nam si ea piaculum & scelus fuisset, si eam abominans, ac non potiùs reformidans, illinc dimouisset, non intra vrbem piaculum deducere, quin potiùs in montes quospiam, in saltus transferre oportuit. Sed scilicet perdito huic Imperatori æquè atquè Apollini Babylæ virtus, & quam cum Deo haberet fiducia cognita erat: ob id formidabat, si hoc fecisset, nè fulmen diuinum, neve aliquem alium morbum in se ipse prouocaret. multa enim habebat Christi virtutis, tum in ijs, qui ante se regnauerant, tum in ijs, qui vnà secum imperium administrabant, spectatæ argumenta. Nam ex superioribus Imperatoribus ij, qui similia attentauerant, multis ijsque intolerabilibus calamitatibus acceptis, fœda ac miserabili morte interierant, ità vt cuiusdã, dum adhuc viueret, spontè ex oculis pupillæ exilierint: Maximinus hic fuit: alius autem furore, alius alia id genus calamitate vexatus, mortem cum vita commutârit. Cæterùm ex ijs, qui tum cum ipso erant, patruus, quum licentiosiùs insaniam suam contra nos prodidisset, ausus impuris manibus sacra vasa contingere, hoc etiam scelere non contentus, sed contumelia vlteriùs progressus, (vasis enim ijs inuersis, & super pauimentum collocatis atque extensis, ità super ea desedit) è vestigiò illegitimæ huiusce sessionis pœnas luit. Illius enim verenda corrupta, vermiculos generârunt, ità vt morbum diuinitùs illatum constaret: ad quem curandum medici aues pingues, easque peregrinas interficiebant, quibus ad putrefacta membra admotis vermiculos euocabant: illi verò loco quum non mouerentur, mordicùs putridis partibus inhærebant, atque illum ità demùm multis diebus absumptum, perdiderunt. Alius porrò regij ærarij præfectus, antequàm aulę regiæ limen transcenderet, derepentè medius crepuit, & ipse id genus impietatis cuiusdam pœnas luens. Hæc sanè, & his item plura (neque enim omnia enumerare temporis huius est) animo lustrans impius Imperator, verebatur temeritatem suam vlteriùs promouere. Me porrò hæc non ex me enunciare ex eis constabit, quæ ab illo posteà edita sunt. Interim historiæ nostræ tenorem persequamur, quid exindè euenerit recensentes. hoc enim demùm mirum admodùm est, non modò Dei maximi virtutem, sed & inenarrabilem benignitatem patefaciens.

Mortui sancti cineres nec Imperator, nec dæmon sustinuit.

Iuliani, qui fuit apostatæ patruus, (secundùm alios auunculus) in sacra vasa cõtumelia & pœna.

Babylas intra sacrum templi septum erat, intra quod & priùs fuerat, antequàm Daphnen translatus fuisset. At malignus dæmon statìm edoctus est, frustrà sibi fraudis suæ artificia conficta, seque non iam certamen habere cum mortuo, sed cum eo qui vi-

Apollo diuinitùs in cinerem redigitur, ad preces S. Babylæ. uerer, qui efficax esset, quique non se modò, sed omnes quoquè dæmones fortitudine superaret. Is enim Deum precatus, ignem in templum vt cælitùs demitteret, totum illius tectum exussit, ipsoque idolo ad extremos vsque pedes deleto, eodemque in cinerem ac puluerem redacto, ab omnibus parietibus, qui ipsi integri adhuc stant, abstinuit. Ac si quis nunc illò accesserit, nunquàm vtiquè dixerit factum id, ignis opus esse. Neque enim incendium id, non ex composito factum, neque ex materia inanimi natum, sed tanquàm manu quadam ignem circumagente, atque indicante, à quibus abstinere, quæ porrò absumere oporteret, tanta certè concinnitate, tanto artificio ipsum templum detectum est, nec adsimile quidem ijs, quæ casu ac temerè incendio conflagrâsse videmus: verùm ijs, quæ parietum ambitum integrum cùm habent, tecto tamen carent. Cætera enim omnia, & columnæ item omnes, tam eæ quæ templi culmen, quã quæ vestibulum sustinebant, adhuc extant, præter vnam, quæ ad posteriorem templi partem stabat: & hæc tamen non temerè perfracta est, sed ea de causa, quam posteà dicturi sumus.

Hoc incendium vbi accidit, statim dæmonis sacerdos in carcerem rapitur, incendij authorem indicare coactus. Qui vbi non habuit quem accusaret, intortis cubitis, multis flagris vapulauit, in sublime raptus, ac latera vndiquè cæsus: quanquàm ne sic quidem ex eo quicquam didicêre: reique huius euentus similis erat illi, qui in Christi resurrectione accidit. Tum enim dispositi fuêre milites, qui corpus Iesu custodirent, nè qua possent eius discipuli furto illud auferre. cæterùm is fuit rei ipsius euentus, vt nulla vel impudens species ijs relicta fuerit, qui resurrectionis eius fidem eleuare ac calumniari vellent. Atq; hîc distrahebatur miser sacerdos, quo testificaretur factum id non diuina ira, sed humano maleficio accidisse. Is tamen contortus ac fœdè laceratus, quum neminem haberet, quem proderet, ignem è cælo delapsum testatus est, vt maleuolis atque impudentibus nullus iam calumniæ locus relictus fuerit. (Matth. 28.)

Sed quod nos paulò antè dicere volentes, in alium locum reiecimus, id ipsi hîc tempestiuè dicemus. Quidnam verò id esse potest? Certè martyr noster Babylas Imperatorem cousquè terruit, vt furore ille suo supersedêret. Neq; enim ipsum quidem sacerdotem, cumq; quem tanto anteà honore prosequebatur, tot malis tecti exusti causa affecit, & immaniùs quàm fera crudelis dilaniauit, (à cuius etiam vorandis carnibus fortassè non temperâsset, nisi res ea detestanda, omnibusque abominabilis visa fuisset) Babylam autem, per quem dæmon os suum obstruxerat, rursùs in vrbem ea de causa transtulit, vt maior illi honos ab omnibus haberetur. Etenim idem Imperator si minùs priùs, hoc est, quo tempore victum se esse dæmon fassus est, at certè post ipsum incendium omnia subuertisset ac perdidisset, capsulam exussisset, vtrunq; item monumentum, tũ quod Daphne, tum quod in vrbe erat, nisi metus in eo quàm ira maior fuisset, ac nisi eius mœstitiæ timor imperâsset. Solenne enim permultis esse videmus, quum eos ira ac dolor corripuerit, etiamsi affectuũ eorum authores nõ nanciscantur, in obuios quosq; ac suspectos iram effundere. Non procùl autem ab hac suspicione Babylas erat. Nam simul vt in vrbem peruenit, statim ignis in templum inuasit. Sed, quod dixi, affectus cum affectu pugnabat, & iræ metus imperabat. Mihi enim hîc cogita, qualis esse poterat bonus ille Imperator in suburbium ascendens, hinc martyris monumentum stans intuitus, hinc templum exustum, idolum deletum, donaria absumpta, & liberalitatis suæ ac pompæ satanicæ memoriam omnem de medio sublatam. Nam vt concedamus futurum fuisse, vt illum hęc cernentem neq; ira, neq; mœstitia subire posset, ipsum certè dedecus ac risum permultum ferrè minimè potuisset: quin potiùs sacras impurasq; manus in sancti Babylę sacellum intendisset, nisi illum ea, quàm antè dixi, causa prohibuisset. Neq; enim parui momenti ea res esse videbatur, per quam videlicet præcisa ademptaq; erat omnis gentilium fiducia & libertas, lætitia omnis extincta, ac tanta mœroris nebula illorum animis offusa, quanta certè offundi potuisset, si deorum simul omnium templa diruta disturbataque fuissent. (Timet impius apostata cælestem vindictam.)

Cur in solum idolũ cælestis vltio conuersa sit. Cæterùm tempus iam appetere puto, vt ostendamus tum cur iram suam non in Imperatorem, sed in dæmonem conuertit: tum cur factum est, vt ignis totum templum non absumpserit, sed templi tecto statim dissipato correptum simulacrum improbârit, atque refutârit. neque enim ea temerè, neque sine causa contigerunt, sed ab ea Dei benignitate, qua errantes homines tueri solet, facta fuêre. Qui enim res omnes, etiam ante-

antequàm enascantur, nouit, is & hoc item vnà cum alijs nouerat, futurum, vt si fulmen contra Imperatorem contorsisset, qui præsentes rem spectâssent, temporario quodam timore percellerentur: altero autem & tertio vertente anno, rei eius memoria deperiret, multiq; miraculo fidem minimè haberent: sin autem templum flamma correptum fuisset, fore, vt ea res quouis buccinatore clariùs non ijs modò, qui tum superstites erant, sed & posteris quoq; omnibus Dei iram enunciaret: vt ijs quoquè, qui impudentes esse, ac factum id occultare vellent, omnis calumniandi ansa esset prærepta. Quisquis enim in rem præsentem venit, quasi nupèr contigerit incendium, sic animo afficitur, idemq; horrore quodã perculsus, cælum contuitus, statim Dei optimi maximi, incendij eius authoris, gloriam ac virtutem laudibus effert. Vt enim si quis primarij cuiusdam latronis perfracta supernè spelunca ac latibulo, vinctum illum extraxerit, tũ eiusdem supellectile omni ablata, locum illum feris ac monedulis receptaculum esse siuerit, posteà quisquis latibulum huiusmodi fuerit ingressus, simul vt locorum deuastationes ac direptiones contemplatus fuerit, statim secum animo concipit ac reputat, qualis fuerit, qui locum illum priùs inhabitaret: ità & hîc vsu venit. Procùl enim columnas quis intuitus, posteà vbi accessit, ac templi limen supergressus est, effingit sibi dæmonis abominationem, fraudẽ, insidias, ac Dei iram atque fortitudinem admiratus, ità demùm de loco eo decedit. sic quæ priùs domus erroris & blasphemiæ fuerat, nunc diuinæ gloriæ hymnis decantandæ argumentum est: tam ingeniosus, tamque industrius est Deus noster. *Simile.*

Atq; hæc quidem nec opinata non nunc primùm, sed iam indè à superioribus seculis magno ille miraculo edere solet. Omnia porrò recensere, temporis huius non est: commemorabimus tamen factum quoddam huius perquàm simile. Prælio olim in Palæstina à Iudæis contra alienigenas quosdam facto, victoria potiti hostes, captam Dei arcam, tanquàm exuuias & opimum quoddam spolium suo cuidam idolo (huic nomen erat Dagon) donarij loco consecrârunt: ea porrò in idoli eius templum perlata, statim idoli statua delapsa in caput, iacebat. Vbi autem diuinæ virtutis robur hac ruina illi minimè agnoscentes, idolum deintegrò excitatum in sede sua collocârunt, postridiè sub auroræ tempus eò quum accessissent, viderunt non iam collapsum idolum, sed prorsùs diffractum. Huius enim manus ab humeris auulsæ vnà cum pedibus ad templi limen exilierant, reliqua idoli parte, & ea quoquè diuulsa, aliò dispersa. Et Sodomorum item tellus, vt parua magnis conferamus, hac ratione vnà cum ipsis incolis incendio absumpta, sterilis facta est, vt non solùm qui id temporis superstites essent, sed & posteri item omnes locorum vastitate admoniti, continentiores viuerent. Si enim ad homines solos supplicium peruasisset, futurum erat, vt factum id posteà ab alijs minimè crederetur: propterea locus ipse plagam accepit, qui tempore prorogari potest, quique & sequentia omnia secula admonet, lege cautum esse, vt qui similia commiserint peccata, ij similes pœnas luant, etiamsi in præsentia id non fiat: id quod & in templi huius incendio accidisse videmus. Eccè enim iam vicesimus ex eo annus agitur, nec tamen ædificij ab igne relicti pars vlla deleta est: sed quæ partes flammas euaserunt, eæ solidè ac firmiter stant, suntq; etiam nunc sic validæ, vt vel ad centenos, ducentenosq;, & multò item plures annos durare possint. Id verò quî mirum videri debet, si ex columnis nulla prorsùs ab altera auulsa ad solum deciderit? Columnarum enim earum, quę ad posteriorem templi partem erant, vna tantùm tum perfracta: nec ea quidem corruit, sed à sua sede mota, ad murum dum caderet inclinata, sic mansit. Cuius quidem columnę partes sunt duæ, quarum altera à basi ad sectionem obliquè muro incubuit, altera à sectione eadem ad capitulum supina constitit, & ea ab inferiori parte suffulta. Quanquàm autem & venti vehementes loco illi sępè incubuêre, & terræmotibus crebris tellus fuit cõcussa, ignis tamen reliquię inconcussæ manserunt, quæ ipsę firmiter stant, propemodùm clamitantes, sese ad posterorum emendationem asseruatas esse. *1. Reg. 4. & 5.* *Dagon idolum corruit illata arca in templũ.* *Gen. 19.* *Notã de hac columna.*

Et quidem quòd templum ipsum totum non conflagrârit, hanc dicere possis causam esse: quòd autem Imperator fulmine percussus non fuerit, aliam si quæsiêris, causam reperies, ex eodem bonitatis & benignitatis Dei fonte manantem. Propterea enim Deus ignem ab Imperatoris capite defendit, eundemq; in templi tectum eiaculatus est, vt alieno ille malo edoctus, pœnam sibi reseruatam effugeret pœnitentia compũctus, & errore liberatus. Illi enim hoc neq; solum, neq; primum virtutis suæ signum Christus *Sæpè diuinitùs vt ter*

resipisceret, admonitus Iulianus.

stus dedit, sed & alia item multa, hoc ipso non inferiora. Nam & patruus eius, & quęstor ærarius, sic, vt dixi, vterque vitam finientes, pręterea & fames in vrbem statim vnà cum ipso inuadens, & aquarum penuria nunquam antè visa, quàm ab eo sacrificia in ipsis fontibus facta fuissent, & multa prætereà alia, tum ea quæ in ipsius castris, tum ea quę in vrbibus euenerunt, huiusmodi certè fuêre, vt vel saxeam animam flectere possent, non ob id quidem, quòd permulta essent, neque ob id, quòd omnia pariter ederentur, ac deincèps & post ipsa statim scelera perpetrata, vt quondam Aegyptiorum regis tempore: sed quòd, quæ edebantur miracula, per sese talia erant, vt ad eorum, qui ea cernerent, emendationem aliud alio non egeret, verùm illorum vnumquodq; hoc ipsum per se præstare possit. Nam vt cætera prętermittam, quem tandem, qui idem non admodùm stupidus esset, non perterrefecisset editum ad veteris templi Hierosolymitani fundamenta miraculum? id porrò cuiusmodi fuit?

Exo. aliquot capitibus.

Tyrannus cùm videret per omnes Imperij sui fines Christi fidem diffusam, eandemq; ad Persas vsque, aliosque remotiores Barbaros, atque adeò vltra etiam illos peruasisse, breuiter omnem eam, quam sol radijs suis lustrat, regionem occupare, cruciabatur animo atque angebatur, apparabatque sese ad gerendum contra Christianorum conuentus bellum: infelix, vt qui ignoraret se contra stimulum calces. Ac primùm quidem Hierosolymitanum templum, Christi virtute solo æquatum, excitare conabatur, & Iudæorum res, quanquàm Græcus homo, procurabat, virtutis Christi periculum indè facere volens. Hic vocatis ad se Iudæis quibusdam, ijsq; sacrificare iussis, (nam & illorum Maiores dicebat hunc religionis ritum obseruare solitos) vbi Iudæi ijdem eò confugerunt, vt dicerent, fas sibi nequaquàm esse, id, templo collapso, extra veterem metropolim facere, iubet illos pecunia de regali thesauro sumpta, suppeditatisque ijs omnibus quæ ad opus necessaria forent, abire, templum instaurare, & ad pristinam sacrorũ consuetudinem redire. Tum illi dementes planè, à matrisque vtero errantes, atque ad canos vsque eruditione indigentes discesserunt, Imperatoris mandato parituri. At simul vt ędificaturi fossitiam humum euacuare cœperunt, statim è fundamentis ignis exilijt, quo omnes pariter absumpti fuêre. Quę res Imperatori vt renunciata fuit, neque vlteriùs insaniam suam promouere conatus est, (metu enim detinebatur) neque tamẽ dæmonum errore (quorum tyrannide prorsùs premebatur) liberari voluit. Ac tum quidem supersedebat.

Iulianus excitare vult templũ Hierosolymitanum.

Nota miraculum.

Cæterùm non ità multo pòst tempore ad id genus leuitatis redijt, templum quidem non iam ędificare audens, aliundè autem paruulis prælijs ac velitationibus nos petens, aperto enim Marte nos adoriri tum differebat, primùm atq; præcipuè, quòd persuasus planè esset, frustrà se id tentaturum: deindè, quòd nullam nobis ansam relinquere volebat, per quam martyrij corona redimiri possemus. Ferre enim haudquaquàm poterat, idque illi quauis calamitate indignius erat, si quis in medium productus, pro veritate vel ad mortem vsque tormenta sustineret: vsqueadeò ex animo inimicitias se nostras suscepisse declarabat. nouerat enim, nouerat (inquam) apertè, futurum, vt si id ipse attentâsset, omnes pro Christi nomine suas animas proderent. Proindè vafer & callidus cùm esset, quos intelligebat ob peccatum aliquod Christianorum conuentuũ principibus pœnas dedisse, & à præfectura quã gererent amotos, eos omnes liberos esse siuit, hoc modo pessimis quibusque licentiam largiens, Ecclesiæ leges subuertens, deniquè omnes inter se committens. fore enim sperabat, vt posteà minori negocio debellarentur, si priùs bello inter se conflictati fuissent. Quinetiam quendam (huic Stephano nomen erat) tum ob doctrinæ peruersitatem, tum ob vitæ improbitatem ab Ecclesiastico principatu amotum, iubet deintegrò magisterij sedem occupare: atque adeò Christianum nomen tunc vt extingueretur, quoàd eius poterat, elaborabat, Galilæos pro Christianis nos in edictis suis tum ipse appellans, tum principes, vt idem factitarent, adhortans.

Iulianus inuidet Christianis martyrij gloriam.

Iulianus vult Christianorum nomen extinctum.

Inter media autem ea signa, quę per famem atque siccitatem euenisse recensui, à sua ipse impudentia ac duritia minimè desistebat. Idem contra Persas bellum suscepturus, tanto cum fastu cùm descendisset, vt si omnem Barbarorum gentem deleturus esset, identidèm nobis comminabatur, quum diceret omnes se, post suum à Persis reditum, funditùs perditurum. hoc enim bellum sibi esse Persico grauius, atq; adeò oportere minore illo confecto, tum demùm ad hoc, quod maius foret, descendere. & hæc quidem

nobis

nobis annunciabāt, qui illi à consilijs erant. Aestuans porrò ira aduersùm nos, ad maiorem quotidiè insaniam sublatus, in eadem nunquàm sententia persistebat, sed priore illo consilio posito, rursùs nobis persequutionem minabatur. Caeterùm cùm illum Deus inhibere, atque intumescentem sedare vellet, edidit rursùs signum hoc in Daphne, igni in templum immisso. Hic verò ne sic quidem furore suo supersedit, quin potiùs summa depopulandi nostri cupiditate quum disrumperetur, ne ad id quidem tempus, quod minitatus fuerat, sibi temperauit: sed Euphratem traiecturus, militum suorū animos probabat, ac paucos quosdam adulatione quum corrupisset, quos suae voluntati repugnantes inuenit, nequaquàm exauthorauit, veritus si eos à reliquorum coetu segregâsset, nè copias suas contra Persas debiliores redderet.

Quis nobis hîc quae subsequuta sunt enarrabit? quae quidem ijs multò terribiliora sunt, quae tum in eremo, tum in mari, tum in Aegypto acciderunt, quo tempore Pharao ille sensu carens plectebatur, & qui cum eo erant omnes submergebantur. Quemadmodùm enim tum, posteaquàm Aegyptius ob nullum calamitatis genus concedere, ac melior fieri voluit, illum tandèm Deus vnà cum suo exercitu perdidit: sic & nunc posteaquàm ad omnia Dei miracula Imperator hic impudenter cōstitit, nihil fructûs indè percipere volens, animumq; inemendatum ad omnia afferens, hunc ipsum Deus idem extremis malis inuoluit, vt quoniam aliorum calamitatibus edoctus ad frugem bonā redire non sustinuit, eius supplicijs meliores alij euaderent. Qui enim plures militum myriadas secum duxerat, quàm vllus vnquàm ante ipsum Imperator, quique Persidem omnem per incursionem, ac sine puluere, quod aiunt, capturum se sperauerat, huic sic infeliciter ac miserabiliter res successit, vt foeminarum potiùs, ac puerulorum, quàm virorum exercitum illum secum habuisse dicas. Primùm enim imprudentia sua in tantam illos necessitatem adegit, vt equinis carnibus vescerentur, ac partìm fame, partìm siti absumpti perirent. Quasi enim in Persarum gratiam copias ageret, neque illos capere, quin potiùs suos illis prodere studeret, sic eos in locorum difficultates quasdam conclusit, ac tantumnon vinctos hosti tradidit. *Exod. 14.* *Infeliciter bellum gerit aduersùs Persas.*

Enimuerò calamitatum earum genus omne nullus possit, ne ex ijs quidem, qui illas viderunt expertique sunt, recensere: ità omnem modum superârunt. Sed vt summatìm dicamus, illo turpiter ac miserabiliter mortuo, (alij enim illum volunt à lixa quodam, rerum indignitatem non ferente, percussum interijsse: alij autem, ne vidisse quidem se, à quo interfectus sit, sed fuisse tantummodò percussum dicunt, rogâsseque vt in Ciliciam, inibì sepeliendus, portaretur, vbì etiam nūc iacet) illo, inquam, tam turpiter mortuo, quum viderent milites in extremo sese vitae periculo constitutos, cum hostibus pepigerunt: quibus cùm iureiurando recepissent, abscessuros se à loco locorum omnium tutissimo, eodemque regionis nostrae tanquàm muro quodam inexpugnabili, Barbaros humanos erga se nacti, ità euaserunt, atque è multis pauci reuerterunt, & ipsi affectis admodùm corporibus, erubescentes ob foedera cum hostibus pacta, coacti verò illis per iusiurandum paternis bonis cedere. Hîc videre erat spectaculum qualibet captiuitate miserabilius. Nam vrbis illius ciues, à quibus gratiam aliquam expectabāt, quòd suos omnes intùs muri instàr in portu collocârāt, pro omnibus semper ad omnia pericula obiecti, ab ijs hostilia omnia passi sunt, proprijs domibus atq; agris relictis, solum vertere coacti, & à Maiorum suorum possessionibus auulsi. & quidem eam iniuriam à suis acceperunt: hunc nos fructum ab egregij istius Imperatoris operibus percepimus. *Iuliani obitus horrendus.* *Exercitus eius pacem ab hostibus impetrat.*

Hęc porrò temerè à nobis dicta non sunt, sed vt satisfactum ijs esset, qui quaererent, cur non anteà Deus de Imperatore poenas sumpsit. Illum enim rabie percitum saepenumerò reprimere voluit, nè impetu vlteriùs procederet, & alienorum malorum exemplo emendare: verùm vbi restitit, extremis illum malis obiecit, iustam quidem peccatorum eius retributionem in magnum illum iudicij diem reijciens, praesenti autem poena superiores excitans & castigans. Talis est enim Dei lenitas, vt qui eadem non rectè vtuntur, eos grauiore poena afficiat: quae quemadmodùm resipiscentibus vtilis, ità & obstinatis ac peruicacibus maioris supplicij occasio esse solet.

Quòd si dixeris, Quid? nonne prouiderat Deus fore, vt tyrannus hic nunquàm emendaretur? huic ità respondebimus: Praeuiderat quidem, sed tamen ob id, quòd malitiam nostram prospiciat, officium ille suum non intermittit: quin potiùs etiamsi eius non admit- *Cur toleret Deus malos.*

admittamus admonitionem, clementiam tamen in nos suam præstat: qui si posteà ingrauiora etiam nos peccata impingimus, id certè non iam eo authore euenit, qui non propterea lenis longanimisq; est, vt pereamus, sed vt seruemur potiùs: verùm nobis authoribus fit, qui in illius immensam tolerantiam iniurij sumus. Sic autem & infinitam suam in nos benignitatem ostendit. quotiès enim recusamus ab eius prolixa lenitate adiuuari, tum ille in aliorum vsum eam vertit, nusquàm non clementiam erga nos suam simul & prouidentiam solertiamque prodens. Id quod tum præstitum est.

Et tyrannus quidem in hunc, quem dixi, modum è viuis decessit: Rabiei autem eius, ac beati Babylæ virtutis argumenta extant, & templum & martyrij monumentum, illud desolatum, hoc eandem, quam priùs, efficaciam retinens. Cuius capsula non vltrà refertur, Deo rem sic dispensante, quò posteris testatiora sint præclara Babylæ eiusdem facinora. Quisquis enim eò aliundè accedit martyrem requirens, hunc vbi ab eo loco abesse videt, statìm causam sciscitatur, neque priùs de loco decedit, quàm omnem eam historiam perdoctus fuerit. sic & dum ad Daphnes locum accedit, & rursùs ab eodem dum decedit, fructum maximum percipit. Ea est martyrum virtus & viuentium & mortuorum, & ad loca illa vel illa adeuntium, & rursùs ab eisdem aliò migrantium. Etenim ab initio ad finem vsque Babylæ nostri præclara facinora continua quasi serie copulata fuêre.

Virtus martyrum, & in vita, & post obitū.

Rem, quæso, animo lustra: Dei leges ab iniuria vindicauit, pro occiso pœnas sumpsit: qua ex re planum fecit, quanto inter se interuallo sacerdotium & regnum dissideant: mundi fastum omnem soluit, vitæ huius opinionem conculcauit: reges docuit, nihil vltra modum, ipsis à Deo datum, potestatem promouere: sacerdotibus planum fecit, vt principatui huic præesse oporteat. Atque hæc quidem, & his item longè plura, etiamnùm viuens præstitit. Vbi autem hinc emigrauit, dæmonis robur eneruauit, gentilium imposturam coarguit, vaticinij deliramenta dextexit, personā eius contriuit, simulationem omnibus denudauit ac patefecit, eum qui in ea dominari videretur, obmutescere cogens, ac magna vehementia opprimens. Hodiè quoquè templi parietes recti stant, omnibus quasi prædicantes, quà dæmonis impudentiam, risum, imbecillitatem: quà martyris coronas, victoriam, virtutem. Ea sanè est sanctorū fortitudo tam inexpugnabilis & terrifica, tum regibus, tum dæmonibus, tum ipsi etiā dæmonū principi.

Habetur Tomo tertio operum eiusdem.

PASSIO SANCTORVM IVVENTINI ET MAXIMI MARTYRVM, A D. IOHANNE *Chrysostomo conscripta.*

25. IANVAR.

HEri beatus Babylas cum tribus pueris nos hîc congregabat: hodiè verò par sanctorum militum, in acie exercitum Christi ostendit. Herì quadriga martyrum, hodiè biga se ostendit. Impar eorum est ætas, sed par fides. Varia certamina, sed eadem fortitudo. Illi tempore superiores, isti recentiores. Et cùm tantus thesaurus sit Ecclesiæ, nouas & veteres habentis margaritas: sed vna omnium est gratia. Eorum flos neque languescit, neque defluit tempore. Nescit vetustatis rubiginem splendoris istius natura. Temporis accessione opes quę ad corpora spectāt, facilè intereunt, vestimenta absumuntur, domus destruuntur, & aurum rubigine consumitur: & in summa, omnium sensibilium facultatum natura tempore tandèm aboletur & intercidit. At non sic se res habet in spiritualibus thesauris, de martyribus, inquam, qui semper in eodem manent vigore, semper in eodem iuuentutis florę sunt, semper suę gloriæ fulgorem emittunt & radios. Quod scientes, non aliter priscos, aliter recentiores colitis sanctos, sed eadem alacritate omnes.

Colere sanctos alacriter.

Non enim exploratis tempus, sed exquiritis animi fortitudinem, fidem, zelum feruidum, & eas virtutes, quas præ se ferunt sancti, ob quorum honorem hodiè cōuenimus. Hi enim tanto amore Dei flagrabant, vt etiam extra persecutionis tempus, martyrij corona redimiti fuerint, absq; pugna triumphum retulerint, absque prælio victoria potiti sint, absque theatri certamine brauium rapuerint. Et quomodò hoc? Ego dicam: sed ferte me rem paulò altiùs enarrantem.

Iulianū apostatā dicit.

Erat rex quidem etiam nostro æuo, omnes, qui se pręcesserunt, impietate vincens, de quo

de quo & heri à me dictum. Qui cùm videret res nostras martyrum morte clariores fieri, & ea causa non solùm viros, sed & teneros pueros, virginesq; nondùm nubiles, & in summa, ex omni sexu & ætate quosdam pro religione ad mortem prosilire, cruciabatur & dolebat. Ceterùm mouere bellum manifestè nolebat. Omnes enim, dicebat, ad martyrium, quasi ad aluearium apes, volabunt. Hæc autem non à semetipso habebat, sed à progenitoribus suis didicerat. Etenim & illi, vtpotè tyranni, Ecclesiã infestârunt, & populi quoquè in nos insurrexerũt, quũ adhuc parua religionis scintilla esset: eam tamẽ non expugnârunt, neque confregerunt, sed ipsi potiùs confracti sunt. Augebatur quotidiè scintilla hæc, ferebaturque in sublime, & omnem vndiquè orbem inuadebat. Cùm occiderentur, adurerentur, suspenderentur, precipitarentur, bestijs obijcerentur fideles: carbones sicut lutum calcabant, mare & fluctus sicut pratum intuebantur, ad gladium sicut ad diadema & coronam currebant: omniaque tormẽtorum genera ità contemnebant, vt ea nõ solùm generosè & fortiter ferrẽt, sed & alacriter & volupè. Enimuerò sicut plantæ rigatę magìs crescunt, ità & fides nostra oppugnata magìs floret: & seditione agitata, incrementa maiora sumit. Neque horti aquis irrigati ità germinant & fœcundi sunt, vt ecclesiæ, si martyrum irrigentur sanguine. Simile.

Hæc omnia atq; plura cùm rex ille sciret, meticulosior erat, quàm vt manifestè cum nostris confligeret. Non, inquit, triumphos & victorias & coronas mutuò parabimus, Sed quid facit? Vide, oro, malignitatẽ. Medicos & milites & oratores omnes, vel à professionibus suis discedere, vel fidem suam abiurare iubet. Excitauitq; in hunc modum contra nostros bellum, tela eminùs mittens, vt si à fide desisterent, ridiculè vincerentur, vtpotè qui fidem opibus non preferrent: si generosè perseuerarent, & vincerent, neq; sic egregia foret victoria, neq; insignis triumphus. Nihil enim magnum, artem vel professionem pro pietate contemnere. Neque is sæuitię eius finis erat. Nam ad hæc, si quis superioribus annis, cùm adhuc pij reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuisset, vel templa suffodisset, vel oblationes diripuisset, vel aliud tale quiddam egisset, rapiebatur ad tribunal, & occidebatur, etiam insons, & duntaxàt delatus. Fingebat quoquè & alias varias causas, ità vt piè viuentium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, vt obscuraretur contemptaq; esset martyrij corona, & nihilominùs cædes & strages fierent. Nihil tamen arte hac proficiebat. Nam qui ità affligebantur, non ad illius calculũ & malignitatem spectabant, sed ad incorruptum iudicem, à quo & cęlestem coronã accepturos sese confidebant. Versutia Iuliani apostatæ.

Intereà cùm hęc ità sese haberent, & bellũ quidem rex parturiret aduersùs nostros, cessaret autem, veritus nè vinceretur: accidit vt milites quoddam conuiuium haberẽt, in quo & martyres, quos hodiè colimus, erant. Ceterùm, vt conuiuiorum mos est, cùm varij sermones hincindè dicerentur, alijque alia tractarent, martyres nostri mala sui seculi inter se deplorabant, longè feliciora fuisse superiora asserentes, dicebantque & inter se, & ad sodales: Quem iuuaret vltrà viuere, vel spirare, vel solem intueri, sacris legibus ità conculcatis, pietate ità violata, creaturarum omnium Domino ità contempto? Omnia nidore plena sunt & fumo, omnia sacrificijs immundis referta. Proh, neque purum aërem spirare possumus. Dicta hæc nè perfunctoriè transeas, sed considera, quãdo ea locuti sunt, & quanta pietate. Nam si in militari symposio, vbi regnat ebrietas & intemperantia, vbi certatur de prodigalitate, vbi agon est stuporis & insipientiæ, sic ingemiscebant & lugebant: quales erant domi, cùm soli inter se agerent? Quales erãt in precibus & ieiunijs, qui deliciarum tempore, tam humiliati, & tam apostolica præ se ferebant pectora? Gaudebant alij, hi verò lugebant: impiè agebant alij, hi verò zelo vrebantur. Sanè ipsi ob fratrum valetudinem suam sanitatem non sentiebant. Sic dolebãt & lachrymabantur in malis, quæ tunc fiebant, quasi vniuerso mũdo tutores dati essent. Neque clandestinum fuit, talia eos dixisse. Nam ex sodalibus & conuiuis adulator & irrisor quidam, obsequium regi facturus, omnia vt dicta erant, detulit. Rex accepta occasione iam diù quæsita, causatus est ex verbis illis affectatam tyrannidem, vt ità martyrij corona priuaret. Et iussit confiscatis facultatibus eorum omnibus, nudos eos in carcerem conijci. Illi autem gaudebant & exultabant, dicentes: Quid nobis diuitijs, preciosaque veste opùs? Si & indusium intimum, nempe caro, propter Christum exuendum est, non obluctabimur, sed spontè concedemus. Et ocyùs dicto scripti sunt libelli indices, confiscataque omnia. Porrò vt homines in patriam migraturi, substantiam omnem Conquerũtur milites inter se de pietate profligata. Apostata illos propterea persequitur.

in pecuniam commutatam pręmittũt: ità & illis accidit. Quoniã enim in cælos transituri, inimicis ipsis negocium agentibus, & in hoc ministrantibus, opes suas ante se miserunt. Non enim illæ tantùm opes, quas eleemosynę nomine dispendimus, transferuntur in cælum, sed etiam quascunque nobis hostes fidei piorumq; persecutores rapiunt, alibì thesauri erunt. Est enim hoc non minus, quàm illud. De hoc audi, quid Paulus dicat: Et rapinam, inquit, facultatum vestrarum cum gaudio tulistis, scientes vos habere meliorem substantiam, & manentem in cælis.

Heb. 10.

Multi ad eos in carcerem adueniunt.

Vt autem ingressi sunt in carcerẽ, confluxit ad eos omnis ciuitas, tametsi multis terroribus, minis, & periculis interdictum erat, nè quis vel eos accederet, vel eis loqueretur, vel quouis modo communicaret. Atquì timor Dei efficiebat, vt non curarentur ea principis mandata. Vndè multi ob consuetudinem, quam cum martyribus habebãt, facti sunt & ipsi martyres. Multi enim, contempta præsenti vita, frequenter eos visitando, sacras apud eos vigilias continuis psalmis perficiebant. Erant familiaritates illæ spiritualis eruditionis atque cõsolationis plenæ. Et clausa quidem tunc est ecclesia, carcer autem ecclesia factus est. Neque hi solùm, qui eos visebant, sed & qui intùs cum eis tenebantur, meram sapientiam & virtutem à patientia & fide eorum discebant.

Rex vt hęc audiuit, valdè stomachatus est: cupiens tamẽ eos supplantare, & ab alacritate sua destituere, auaros quosdam homines & impostores subornauit, qui si quando priuatum colloquium sese offerret, eos accederẽt: non vt à rege missi, sed quasi singulari compassione & proprio consilio id agentes, & adhortarentur, vt à religione desistant, & ad impietatem transeant. Dicebant enim: Sic non solùm imminens periculũ effugietis, sed maiore dignitate honestati, maiorem quoquè principatũ adepturi estis, regis ira feliciter placata. Nónne vidistis & alios vestri ordinis idipsum fecisse? Quibus illi responderunt: Atquì nos hac potissimùm ratione viriliter stabimus, & pro illorum ruina nosmetipsos in sacrificia offeremus. Benignus & misericors nobis Dominus est. solet etiam vno accepto sacrificio, toti orbi conciliari. At sicut olìm tres pueri dixerũt: Non est in tempore hoc princeps, & propheta, & dux, neque sacrificium, neque incensum, neque holocaustum, neque locus primitiarum coram te, vt possimus inuenire misericordiam: sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur, quasi in holocaustis arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium. Ità & illi videntes altaria subuersa, clausas ecclesias, sacerdotes fugatos, fideles omnes in exiliũ actos, studebant vt pro omnibus offerrentur Domino, relictisque militaribus signis, angelicis sese choris adiungerent. Quocircà & dicebant: Quid? Etiam si nunc non morimur, moriendum tamen omninò est non multò post hàc. Satius igitur fuerit mori pro rege angelorum, quàm pro rege tam impio. Hîc etsi moriatur quis pro rege, nihil accipiet à rege sua dignum fortitudine. Et quid posset defuncto pręstare, si vel maximè vellet? Atquì eis sępenumerò ne sepultura quidem contingit, & non rarò à canibus deuorantur. Quòd si pro rege angelorũ mortui fuerimus, certi sumus, nos accepturos corpus multò gloriosius, maiori gloria conspicui erimus, longè maiora nobis erunt laborum pręmia. Proindè arripiamus arma spiritualia: nõ opùs iaculis & sagittis. sufficit pro omnibus lingua. Sunt enim & sanctorum ora pharetrę, è quibus diabolico capiti continui & crebri ictus inferuntur.

Constantia martyrum.

Dan. 3.

Tyranni fraudulẽtia.

Nunciata sunt & hęc atque similia regi, qui nec sic destitit, sed illecebrarũ escis iterùm atque iterùm illos tentauit. Ità autem mandauit, quòd si cederent victi, sub omniũ oculos producerentur: sin fortes perseuerarent, vtì perduellionis rei educerentur & occiderentur, neque vlla Christianę professionis, ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat profunda & abdita, non permisit vt machinationes illæ occultæ manerent, & ignotæ insidiæ. Nam quemadmodùm olìm mulier Aegyptia Iosephum in lecto appræhendens, licèt speraret factum suum clàm fore omnibus hominibus, non fuit tamen occulta, vel oculo illi soporis nescio, vel posteritati. Quippe quod absque arbitro illa Iosepho dixit, id nunc toto vbiquè mundo canitur. Ità & ea, quę per subornatos illos consiliarios dolosus rex agebat, sperans occulta fore, nequaquàm manserũt occulta. Didicerunt enim posteri omnes & insidias dolosas, & triumphantium victorias. Deniquè cùm multo tempore exacto alacritatem eorum non solùm non frangeret multitudo dierum, sed potiùs studium & ardorem excitaret, æmulatoresque multos faceret, iussit tandem media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaque in densas tene-

Gen. 39.

Plectuntur capite martyres.

tenebras luminaria,& decollabantur. Cæterùm capita detruncata tunc diabolo magis terribilia erant,quàm cùm adhuc vocem darent: Sicut & caput Iohannis non tantum terrebat cùm loqueretur,quantum cùm in disco mutum afferretur. Habet enim & sanctorum sanguis suam vocem,quæ non per aures auditur,sed occidentium conscientiā inuadit & perstringit. Matth.14.

Post beatam autem illam cædem,quidam etiam cum salutis periculo, athletas illos optimos rapuerunt, etiam ipsi viui martyres, vt illorum reliquias curarent decenter. Nam quanuis non occidebantur, optabant tamen mori potiùs, quàm vt corpora illa relinquerent inhumata: ità ad venationem eorum festinabant. Dicunt qui tunc affuēre,& quibus corpora illa recèns occisa videre datum fuit,quòd iacentibus simul illis in sepulcro,talis quędam ex eorum oculis & vultu gratia resplēduerit,qualem in Stephano Iudęis responsuro fuisse Lucas dicit. Neque vllus est,qui non pio quodam horrore illis adstiterit: adeò adspectus ille afficiebat omnes.Quin & omnes clamabant in laudem eorum,id quod à Dauide dictum: In vita sua non sunt separati, & in morte non sunt diuisi. Pariter enim confessi sunt, pariter carcerem inhabitârunt, pariter in barathrū abducti sunt,pariter capite mulctati sunt: & vnus vtriusq; corpora tumulus tenet. Et vnū quoquè tabernaculum in cælis eos excipiet,quando in maiorem peruenturi sunt gloriam,nempe immutandi. Nota miraculum. Act.6. 2.Reg.1.

Illos non indignum fuerit,& columnas,& scopulos,& turres, & candelabra, & tauros simul appellare. Nam Ecclesiam sicut columnę sustinent,sicut turres muniūt,& sicut scopuli omnes vndarum assultus repulerunt, multam interim ipsi seruātes tranquillitatem, sicut luminaria tenebras impietatis discusserunt: & sicut tauri, anima promptitudineque eadem, suaue Christi iugum traxêre. Idcircò sæpè eos inuisamus, tumulos adornemus,magnaque fide reliquias eorum contingamus,vt indè benedictionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites vulnera, in prælijs sibi inflicta, regi monstrantes, fidenter loquuntur: ità & illi in manibus absecta capita gestantes, & in medium adferentes,quæcunque voluĕrint apud regem cælorum impetrare possunt. Proindè magna fide promptitudineque huc veniamus,quò & visis sanctorum monumentis,& consideratis eorum præmijs, indè varios thesauros vndiquaquè colligamus: & per pręsentem vitam ità iuxta voluntatem Dei transeamus, vt in portum æternitatis cum multis mercibus ingrediamur, fruituri regno cælorum in Christo Iesu Domino nostro, cui sit gloria in secula seculorum, Amen. Nota quæ à tanto viro dicuntur de his S. martyribus & eorum reliquijs.

VITA SANCTAE EVSEBIAE, QVAE COGNOMINATA EST HOSPITA, VEL EXTERNA, AVthore *Simeone Metaphraste*.

NOua & aliena vita illius verè admirabilis Hospitę seu Externæ,habet quidem breuissimam, & quàm fieri potest maximè succinctam narrationem, alienam verò, & inprimis honestam. Quanuis autem sit adeò succincta,in certaminibus tamen & laboribus,& ijs,quę rationem habent vtilitatis, omnes ferè aut certè permultos superauit. Hęc enim mulierū beatissima,magnique & maximè virilis animi,erat genere clarissima,si patria & parentes respiciantur.Nam hi quidem fuerunt illustres, non opibus solùm & gloria, sed etiam pietate: illa autem fuit omnium ciuitatum clarissima & maximi nominis, nempe Roma antiqua. Nam cùm ea ex eiusmodi parentibus nata esset prima & sola, generé quoquè dignam habuit educationem, probè & ex virtute educta, & Christianè instituta, & quæ Deo gratam egit vitam. IANVAR.25. Genus eius & patria.

Cùm autem iam esset nubilis,petitur à quodam ex ciuibus,qui ipse quoquè erat clarus,& genere simul & diuitijs sponsę conueniebat. Atque puellę quidem parētes, cùm in nulla re desponsationem possent repręhendere, sed scirēt esse dignam & congruentem alterius cum altero coniunctionem, assensi sunt affinitati, & adspexerunt ad matrimonium,diesque fuit præstitutus,& iam parata erant omnia.Hospita autem illa,quę Quidā eam cupit habere spōsam.

erat magni & excelsi animi, & se dignam censebat præstantioribus, & ad aliũ sponsum intuebatur immortalem: cùm audiret verba fieri de his nuptijs, in quas cadit interitus, putabat esse nugas: & nec, vt eis assentiretur, omninò inducebat in animũ, & nec erat vllo modo affecta muliebriter. Ab illo verò solo sponso eius pendebat animus, eiusque amore & præcordia & cor valdè sauciabatur, & ad ipsum totum conuertebat animũ. Quamobrem statuit se clanculùm subducere, parentibusque & domo relictis, se fugæ committere. Hoc autem versans in animo, alios quidem celauit: quas verò sciebat ex ancillis esse magna in se beneuolentia, & alioqui in multis sui magnam dedisse experientiam, quòd non vt ancillarum, neq; adeò vt fœminarũ, earum facilè caperetur & expugnaretur animus: eas cùm accersijsset & iureiurando adegisset, eis apertè totam rem enunciat, quidnam consilij cepisset, & quemadmodùm omninò constituisset effugere matrimoniũ. Deindè adijcit, quòd si vellent, eas huius boni instituti assumeret socias. Hæc ergò dixit, & simul ea, quæ obstare videbantur, sapienter expurgauit, dicens, Nè de ea cogitarent aliquid, tanquàm de iuuencula & thalamo educata, neque vererentur, nè eam sui pœniteret instituti, & nè ex eo non solùm sibi, sed eis quoquè afferret periculum: sed bono sint animo, & certò credant, quòd & si vis omnis ingruerit, si ensis, ignis & bestiæ, & si aliquid aliud ex ijs, quæ sunt aspera & molesta, inuaserit, non eam ab hoc dimouebit proposito. Cùm sic dixisset, eæ quoquè parent prompto & alacri animo, & assentiuntur eidem instituto: & hoc quoquè ausæ sunt adijcere magno & excelso animo, quòd si tale quid ex ijs, quæ nollent, contigerit, se mâlle cum ea mori, quàm si ab ea separentur, vti rebus secundis.

Respuit nuptias.

Meditatur fugam.

Ancillę aliquot ei se adiungunt.

Cùm sic inter se essent assensæ, & pulchrè coniunctæ animis, tres autem eæ erãt apud dominam, iam erant inter se & honore æquales, & conseruæ, & moribus similes, pari mente vtentes & pari studio, communiter subiectę vni Domino, & ei vnitæ: & tempus quærentes opportunum, quo se expeditæ possent fugę committere, & quę non obseruaretur. Sed neque illos dies interiectos statuerunt oportere in socordia & ocio transigere: sed se potiùs afflictioni dédere & laboribus, se velutì priùs exercentes & assuefacientes virtutis sudoribus. Earum verò domina & princeps huius pulcherrimi consilij, beata illa, inquam, Hospita, vt quæ sibi priùs fugę complanaret semitam, & hoc ageret, vt esset absque vlla offensione, vniuersum mundum muliebrem, qui erat tam in veste quàm in auro & argento, inscientibus parentibus, per illas ancillas ferebat ad pauperes. Cùm autem & hæc illi rectè haberent, & iam tempus adesset nuptiarũ, tunc modum fugæ eis quoquè suggessit Hospita. Mutatis certè vestibus, & vt oportebat eas, quæ erant virili animo, vestibus indutę virilibus, ità clãculùm egressę sunt extra fores: simul flentes & gaudentes, vel potiùs ipsę lachrymæ erant voluptatis & lætitię. Egressæ sunt ergò, Tu sis nobiscum, dicẽtes, ô fili Dei, & significa nobis viam, qua sumus ingressurę. ad te enim totam mentem & animam sustulimus. Eis autem ingredientibus, beata illa rursùs cœpit eas admonere: Nihil ô sorores, (sic enim sum vos deincèps vocatura) nihil, inquam, ex terrenis rebus vos ad se conuertat, nec pulcherrimi cõsilij vos vlla subeat pœnitentia. Hac enim via non inuenerit aliquis quicquam beatius. Nam siue spectamus præsentia, sumus remotę ab omnibus turbis & negocijs: siue velimus considerare futura, neque mens, neque oratio potest ea bona compręhẽdere, quæ eos manent, qui hanc vitã elegerint. Cùm eæ hęc verba audirent in itinere, accẽdebantur animis, & ea spe, quę est ex Deo, magìs confirmabantur.

Res suas pauperibus elargitur.

Capessit fugam.

Cùm autem fuissent prope mare, paratum inueniunt nauigium, & iam enauigaturũ, cùm nec id quidem eis sine Dei numine accidisset. Quod cùm ascendisent, & vẽtum secundum nactę essent, breuì perueniunt Alexandriam. Deindè cùm illinc soluisent, veniunt rursùs in Co insulam. Omnia enim faciebant ad hoc, vt laterent, & vt quæsitæ, minimè agnoscerentur. Quinetiam eis alioquì placuit à via hìc quiescere, & corpora & animos recreare, vtpotè quòd & apta esset insula ad quietem prębendã, & multùm conferret ad hoc, vt non posent deprӕhendi. Postquàm ergò fuêre in tuto, muliebrẽ rursùs habitum suscipiunt. Deindè cùm habitaculum in separato quodam loco mercede conduxisent, illic studiosè diuinæ vacabant philosophiæ. Hoc autem præcipuè magno studio contendebat Hospita, vt nulli esset manifesta, nec ipsa, nec eius vitę institutio, sed omninò ignota hominibus, sic Deo magìs esset cognita. Nam & famam alioqui verebatur, & dubitabat nè sui parentes eam valdè quærerẽt. Sciebat enim non esse rem

Venit cum suis Alexandriam, indè in Co insulam.

Studet soli Deo esse nota.

rem quæ negligatur, nec quæ facilè ferri possit, charissimæ filię amissionem amātibus parentibus, sed cuius inuentionem vel anima lubenter commutarent. Et ideò quotidiè præcipiebat ancillis, vt diligenter cauerent, nè cui arcanum aperirent: & si quis, inquit, de meo nomine interroget, dicite me non Eusebiam, sicut re vera vocor, vocari, sed Hospitam. Sum enim, vt videtis, hospita. Sicq; fiet, vt & vos sitis puræ à mendacio, & vosipsas conseruetis ignotas. Et hæc quidem illis dixit.

Cùm autem studeret inuenire aliquem, qui eis pręesset ad salutem, non aliâs eum, nisi à Deo voluit inuenire. Inclinatis itaq; vnà cum corde genibus, orabat lachrymans: Deus qui vbiquè ades, dicens, & nos sic vides errantes, nè nos despexeris, nè nos reliqueris, propter quem parentibus & domo relictis, peregrè versari delegimus: sed tibi placeat, seruatorem aliquem & tutum viæ ducem, & non errantem, ad nos mittere, sicut olìm Teclæ Paulum: & cuius sequentes vestigia, possimus nos miseræ & abiectę tuam viam ingredi. Ea hęc orante, eis inuentum est illud Oseæ, nempe, Sicut matutinū paratus Deus, noctem dissoluens rerum difficiliū. Protinùs enim visus est eis homo quidam, ascendens è portu, canis capillis, formam præ se ferens monasticā, adspectu præclaro, & vt dixerit quispiam, omni ex parte angelicus. * Et cùm vidisset virgo Christi, & spiritali gaudio est repleta, & currens præhendit pedes: in eos quidē fundens lachrymas: petens autem, vt non eas omninò despiceret: sed desiderantibus salutem attenderet, & non intermitteret docere, admonere, in eam viam, quæ ducit ad Christum, deducere, & vt semel dicam, externis omnia effici.

Osee 6.

Presbyter quidam diuinitùs ad eam mittitur.

*Eum cùm

Cùm autem vidisset monachus sic affectam virginem, & quænam essent interrogauit protinùs, & quemadmodùm sic errarent in insula. Postquàm autem intellexit esse quidem eas genere Romanas, externas verò & errātes propter Christum, & quòd procedere & videri ab aliquibus ex ijs, qui hîc sunt, & turpe est, & non est omninò ferendū. Atquì, inquit, vos quoquè volo eadē de me existimare. Nam ipse quoquè sum hospes, & huius loci omnino ignarus, vt qui è sacris locis modò enauigauerim. Postquàm enim illic fui gratia orationis, ad meam nunc descendo patriam. Eum itaque interrogauit beata, cuiusnam esset ciuitatis, & quanam esset dignitate præditus. Existimabat enim eum esse episcopum, quantùm conijcere poterat ex habitu. Ille autem, Patria quidem, inquit, mihi est Caria: ciuitas verò, Mylassa. est autem mihi talis vestimentorum habitus, quòd sim Presbyter, & paruo cuidam gregi pręsim, magni, inquam, ex Christi discipulis Andreę, nomen autē mihi est (nam hoc quoquè voles fortasè scire) Paulus. Eam verò, cùm hoc nomen, Paulus, audijsset, cepit non parua admiratio, quòd cùm orâsset talem sibi dari magistrum, qualis Teclę apparuisset Paulus, preces Deus celerrimè, vel potiùs ante preces eam exaudijsset, vt illud dicamus Dauidicum, In cordis pręparatione: & hic qui erat ei appariturus Paulus, non solùm rei, sed etiam nominis futurus erat socius. Cùm lachrymis ergò implêsset oculos, Deo quidem magnam gratiarum actionem, Paulo autem obtulit supplicationem, vt esset ei pater secundùm spiritum, & tota penderet ab eius cura & prouidentia. Ille verò, Si hîc quidem, inquit, sitis, nō potero vobis ampliùs prodesse, vt qui ipse quoquè sim hospes, & in vos in trāsitu inciderim: & maximè cùm nec possim quidē ampliùs expectare. Oportet enim, inquit, nos reuerti, gregem nostrum visitaturos. Vos autem, si voletis, abeuntes nos sequemini. Sic enim ipse quoquè pro viribus curæ vestrûm gerendę non deero.

Psalm. 9I.

Cùm eæ autē id, quod dixerat, lubenter accepissent, & se eum esse secuturas significâssent, ijs acceptis, soluit in Mylassam ciuitatē, datq; eis habitacula ad quietē accommodata prope templum: quo in loco domum quoquè oratoriam excitat Hospita Stephano protomartyri. Intra breue autem tempus construit etiam monasterium virginū, id quoquè sacrę Pauli curę committēs. Toto verò tempore eius vitę nemo cognouit, quęnam esset, nec cuias, & propter quamnā causam à suis recessisset, & quomodò vocaretur: sed dicebat omnibus, se vocari Hospitā: & dicebat hoc sibi esse nomē propriū, & dicendo persuadebat. Porrò autem beatus quoquè Paulus dicens interrogantibus se adduxisse illas ex Co insula, nec incredibilia nec falsa videbatur dicere. Quocircà earū quoquè monasteriū dicebatur esse Coorum, sequente scilicet nomine multorum opinionem, & ea quę fama iactabantur. Cùm autem Cyrillus, cui fuerat commissus ciuitatis episcopatus, tunc è vita excessisset, communi ciuitatis suffragio decernitur, vt in Cyrilli sede Paulus succedat: quod quidem & statìm finem accepit, & is fuit ordinatus.

Aedem & monasteriū construit Eusebia.

Fit diaconissa.

Iam verò is creatus Mylassenus Antistes, Hospitæ quoquè persuadet, vt ad sacrum gradum ascendat,& eam ordinat Diaconissam. Quæ quidem,postquàm fuit eius fidei mandatus honor Diaconatûs,quem merebatur quidem,inuita tamen accepit: dici non potest,quantis corpus tradiderit laboribus,& maximè quod erat assuetũ delicijs & lautitijs omnibus,quandam verè nouam & alienam vitam sectata & planè externam,& veluti materiæ expertem & incorpoream: adeò vt austeram eius vitam vel procùl horrerent dæmones,& nec auderent ad eam omninò accedere. Quæ quidem cùm sępè quidem solueret intensam & asperam exercitationem, non intra duorum aut trium dierũ spatium comedebat. Quando autem ad certamina accuratè & exactè aggrediebatur, etiam ad septem vsque dies permanebat ieiuna, pugnans cum naturæ legibus propter legem spiritûs. Quinetiam cùm sic quoquè vix tandèm accederet ad cibum capiendũ, & ad corpus propter vinculũ intueretur, à vino quidem & oleo, & ab oleribus & leguminibus,& à quolibet,vt semel dicã,quo igni admoto vtimur,omninò abstinebat. Porrò autem nullum quoquè fructum omninò gustabat,sed solo pane satisfaciebat necessitati naturæ: & nec eum adeò leuiter & citra laborem admittebat; sed eum lachrymis irrigabat,& thuribuli cinere adspergebat,vt nec ipsum quidem vesci,quod communiter laboriosis solet esse mediocris consolatio, ei esset citra laborem, & liberum à mali perpessione.

Mira eius abstinentia.

Fuit autem Hospitæ hic se nutriendi modus per totam suam vitam,adeò vt ipsa cum diuino Dauide cinerem tanquàm panem comederet, & potũ cum fletu misceret. Hæc autem faciens, & sic panem doloris comedens (vt rursùs dicam, quæ diuinus Dauid) etiamsi alias ex sororibus,eas tamen duas,quę ei assidebant, & fugæ fuerant sociæ,latére non potuit. clàm enim adspiciebant, quę ab ea fiebant, ità vt ipsę videntes, nõ viderentur: immò verò non solùm videbant, sed etiam eam pro viribus studebant imitari. Cùm autem tam parcè & non nisi necessitate compulsa aleretur, num fortasse somno aliter vtebatur,& sic vim consolabatur corporis,idq; multa laborans inedia & velutì concidens,sustentabat & recreabat? Nequaquàm. Sed tam toleranter quidem ieiunabat,vt vel hoc solum sufficeret ad dissoluendũ robur corporis, etsi nihil esset aliud, quod eam affligeret. Plùs autem vigilabat,quàm ieiunabat,& sic carnem affligebat,tota manu ferens opem spiritui. Id verò ex hoc est euidens,quòd cùm se,vt solebat, dederet orationi,sole iam occidente,non priùs quàm venirent sorores ad cantanda matutina cantica, soluebat orationem: sed nonnunquàm deprehendebatur ab eis tollẽs manus. Aliquando autem cùm vesperè humì inclinâsset genua, tota nox eam sic tenebat iacentem & deflentem, & Deum vehementer orantem: & quod est omnium maximè admirandum,cùm illa sic se in vita exerceret,tanta erat eius humilitas,vt nullus ex ijs, qui se gerunt improbissimè,possent ea,qua ipsa erat,esse moderatione.

Psalm. 101. Psalm. 126. Mirabiles vigiliæ. Nota matutina cãtica. Eius humilitas.

Et vt alia omittam,quæ afferrent molestiam propter multitudinem, ea quidẽ certè, quę sunt eius maximè propria & longè apertissima indicia, tradam pijs animis, nempe insignem mansuetudinem,& quòd à nemine vnquàm visa sit irata:charitatẽ,quę sorores summo complectebatur amore, & earum curam gerebat: inanis glorię magnum odium,indumentorũ, quę vel idiotę conueniret, vilitatẽ, & cui nullius æquari posset, frugalitatem. Tales enim erant egregię illius virginis vestes,quales vel ex ijs,qui in foro mendicant,dedignatus esset aliquis videri gestare: cordis summam tranquillitatẽ & serenitatem,quę ad profundum vsque adeo processerat,& eam acceperat qualitatẽ,vt ex externo habitu esset euidens. Postremò id, quod erat pręferendum cęteris, quòd esset semper cogitabunda & attenta,& planè eiusmodi,vt non gaudio diffunderetur. Ex quo hoc consequebatur, vt nunquàm viderentur eius oculi inanes lachrymis: sed semper parturirent aliquid,non secùs àc fontes,ex quibus aqua semper scaturit.

Virtutes. Vestes.

Porrò autẽ cùm ea esset è vita excessura,erat quidem dies festus beati Ephraim, non quem aluit Syria,sed qui erat ciuitati notus & familiaris: qui,inquam,præclarè rexit sedem Mylassenorum. Episcopus autem Paulus cum toto populo ciuitatis, ierat ad vicũ Leucen. Illic enim erat & templum,& diuini Ephraim erant sacræ repositę reliquiæ,& festum celebrabatur splendidè. Illa verò,cùm ad se omnes sorores accersijsset, his verbis apud eas cœpit vti,quę magnam habebat moderationem,& vnà cum moderatione coniunctum amorem in sorores: Dominę meę,dicens,& sorores,ego quidem magnã, quam mei gessistis,curam rectè scio, & quemadmodùm cùm essem externa & errans, meam

Dies festus B. Ephraim episcopi Mylassẽ.

meam suscepistis imbecillitatem, & intra vestra viscera posueritis: meque benignè vobis effecistis familiarem. Sed nunc mihi vobis est opùs, valdè, inquam, est opùs, vt nec cùm recessero, me mandetis obliuioni: sed multò magìs amorē augeatis, & meî memoriam in vestris sanctis animis descriptam & impressam conseruetis: & quando ad Deum accedetis, & sanctas manus ad ipsum tolletis, meæ quoquè humilis & abiectæ, & quid aliud, nisì vestræ ancillæ? sitis memores. Sic ego ero viua & immortalis, & post finem si vllus est sensus, valdè lætabor. Nunc enim quantùm possum videre, mihi finis imminet, & quædam premit molestia, & inexplicabilis metus cor meum agitat, nè sint mihi impedimento multa mea peccata, & arceant ab ea, quæ ad Deum tendit, via: sed inueniam sacras vestras preces bonas duces, & hanc mihi viam reddentes facilem & expeditam. Porrò autem illud quoquè meum non parùm conturbat animum, quòd & à Paulo absum communi nostro patre, qui precatus esset pro meo decessu, & effecisset, vt non bona spe defecta illuc proficiscerer. Sed vos id ei cùm venerit dicite, & pro nobis vehementer orate, nè meî obliuiscatur Hospitæ, quam ipse conuenienter Christi dicto collegit, & in hanc viam deduxit.

Pet. post mortē orad pro se.

Matth. 25.

Hæc cùm ea diceret, omnibus lachrymæ profluebant ex oculis, & dolore, qui dici non potest, earū cruciabatur animus, & graui mœrore affligebantur: & vtpotè communi & filiarum amantissima matre recedente, in orbem circunsistentes, deflebant orbitatem: multò autem magìs duas ancillas, quas & fugæ & vitæ, quæ in externa regione acta est, habuit socias, attigit motus animi. Cùm itaque multus, vt par est, fletus luctusque & tumultus esset excitatus, ei quoq; earum miserenti calidæ decidebant lachrymæ. Cæterùm & ipsa citò ad se redijt, & illas est exhortata, vt relictis fletibus, seipsas componerent, & hoc potiùs considerarent, nè in fine ipsæ essent dignæ, quæ defleantur. Oportet enim, inquit, vos prudentes imitari virgines, & accendere lampades, & hoc curare, vt in vestris vasis accipiatis oleum. Porrò autem diuinorum quoq; verborum meminit, quòd non tardat Dominus. Veniet enim dies Domini sicut fur. Cùm verò post admonitionem lugere magìs pergerent, & lecto hærerent valdè miserabiliter, & nec minimùm quidem ab eo discedere sustinerent, ipsa cùm & manus & oculos ad cælum sustulisset, & oculorum lachrymis internam animi significâsset affectionem: Deus, inquit, qui in hodiernū vsque diem omnia mihi fuisti benignissimè pater & mater & nutrix & patria, solum & iucundum mei hospitæ solatium, ipse quoquè Domine dignare me manè suscipere in supernam patriam, tuam ciuitatem Ierusalem. Memento autem harum quoquè omnium, quæ mihi secundùm spiritum coniunctæ sunt vt sorores, & conserua eas superiores omnibus maligni dæmonis insidijs. Harum quoq; duarum mihi præcipuè conseruarum memento tu, qui bonus es, & quomodò in hac, quæ est ad tempus, vita, & fugæ, & laborum, & aliorum, quæ in externa regione feruntur, malorum fuêre sociç, & à me perpetuò mansêre inseparabiles: ità vt nos quoquè illic simus inseparabiles, & beata tua vita fruamur concede.

Matth. 25.

1. Thess. 5.

Precatio eius ad Deum.

Hæc cùm precata esset, rogauit sorores, vt eam parùm dimitterent. Quod quidem cùm factum esset, & illç essent egressæ, è lecto descēdit Hospita, & venit ad oratorium. Deindè inclusa, cùm genu flexisset in terram, intensè orabat, duabus ancillis extrinsecùs eam contemplantibus. Cùm ea ergò diutissimè produceret orationem, vident repentè lætam & claram lucem domum circunfulsisse: & cùm suauem, qui dici non potest, sensissent odorem, cui nulla possunt conferri, quæ sunt in terra, aromata, statim fores aperiunt: & cùm simul irruissent, (ô diuinam prouidentiam) inueniunt Hospitam feliciter obdormijsse, & ad quem desiderabat Christum esse profectam hora sexta diei sabbati. Egressæ ergò cùm flentes & vociferantes sorores conuocâssent, eam circunstabant, & omnes simul plangebant. Deus autem volens desupèr ostendere, cuiusmodi lux celabatur in occasu huius vitæ, maximo signo eam honorat post mortem. Cùm enim eam iam reliquisset anima meridie, essetque aër serenus, & sol resplenderet clarissimè in cælo apparet velutì quçdam corona, quç stellis circulum circunscribebat: in medio autem coronæ cernitur crux, quç ipsa quoq; erat stellis lucidis figurata. Cùm ergò miraculum sic euasisset manifestum omnibus, episcopus Paulus, qui in Leuce vico adhuc agebat, cùm hoc præter spem spectaculum suis acciperet oculis, diuino spiritu motus, ijs qui congregati erant, dixit: Domina hospita dormijt, & hoc est eius signum coronæ & crucis.

Lux & odor cælistùs sentitur.

Domino spiritū reddit.

Nota miraculum.

Postquàm autem ab eo fuit peractum sacri mysterij ministerium, magno studio illinc recedit: vnà verò cum eo iuit reliquus quoq; populus. Deindè cùm ingressi essent ciuitatem, vident Episcopum nihil esse omninò falsum sua prædictione, sed eadem hora Hospitam à rebus mundanis verè fuisse externam, qua illud signum apparuit, & hic vir diuino spiritu afflatus, de eo est hæc locutus. Cum toto ergò populo concurrebant omnes viri & mulieres, cum magna vociferatione & admiratione dicentes: Gloria tibi Christe, gloria, qui noluisti talem thesaurum latére in terra. Gloria tibi omniũ opifex, quòd paruam nostram & in hodiernum vsque diem obscuram ciuitatem, tam illustrem reddideris, & dedisti, vt posset de tali gloriari thesauro. Et sic quidem omnes communiter, multò autem magìs multitudo mulierum, quæ simul quidem motæ & calore naturæ, & quòd eam, quæ erat eiusdem sexûs, viderent adeò admirabilem, non potentes se continere, magno impetu accedunt ad Pontificem: Nè nos, dicentes, celaueris laudem nostræ ciuitatis, margaritam nè infoderis, hanc communiter deducamus: lucernam feramus publicè. Videant omnes non esse reijciendas fœminas, vt quæ non sint infames. Videant cuius regis sumus ancillæ. Videant gentiles, videant Iudæi, & vultus suos tegant præ pudore: cognoscant quisnam sit ab eis crucifixus, & plangant. Atque sic quidem fœminæ.

Illustrantur vrbes sanctorum reliquijs.

Episcopus autem cùm ad lectum accessisset, & cum quanta dici potest reuerentia ceruicem inclinâsset, corpus adorauit. Quinetiam sacerdotum reliquus chorus & vniuersus clerus eundem iacenti exhibebant honorem. Sicque lectum ferentes, multis comitantibus lampadibus & suaueolentibus aromatibus, per mediam duxerunt ciuitatem. Illarum verò stellarum corona, & quę cum ea erat crux, cùm lectus quidem ferebatur, ipsa quoquè sequebatur: cùm stabat autem, stans quoquè apertè cernebatur: & propemodùm lectum ostendens, & loquens quòd illa sit propter ipsum, & eo duce & stet, & moueatur. Fama verò miraculi citò peruenit ad exteros, omnesque protinùs id visuri concurrebant: vt ciuitas esset propemodũ nimìs angusta ciuitati. Cùm totam ergò illam noctem sic vigilâssent, (erat autem dies Dominicus) cernebant sic quoquè multas fieri curationes. Quicunque enim vel morbo diuturno erat detentus, vel immedicabili aliqua affectione, non multis opùs habebat laboribus, non pecunijs, non tempore & mora: sed satìs erat solummodò ad lectum accedere & tangere: eratque contactus protinùs liberatio à quolibet, quod premebat.

Adorauit, pro, veneratus est.

Res admirabilis.

Multi ægri curãtur tactu lecti eius.

Cùm autem iam dies illuxisset, & esset hora tertia, vbi peruenerunt ad locum, qui vocatur quidem Sycinium: situs verò est ad partem Australem ciuitatis, quo quidem in loco mandârat Hospita vt sepeliretur: eam sepeliunt, vt quæ lege quidem mortis humì sit condita, virtutis autem ratione vbiquè prædicetur. Cernebatur autem rursùs & circulus & crux facere similia, nempe & ingredi cum lecto: & cùm staret, consistere: simul àc verò is fuit terra absconsus, ipse quoquè latuisse, & non apparuisse ampliùs. Cùm eam ergò sic deposuissent, & vt par erat vnxissent, lintea, quæ erant imposita reliquijs, eiusmodi esse duxerunt, vt pro eis depugnarent, Episcopus scilicet & ij qui aderant: & cùm veluti quandam hæreditatem ea inter se diuisissent, à morbis & affectionibus & à quolibet alio, quod ęgrè esset, liberationem per illa se habere credebant, neque spe falsi fuêre. Quinetiam locus quoquè erat plenus curationum, cui obtigit, vt sacrum eius corpus conderet, thesaurum qui exinaniri non potest & consumi. Non multum intercessit temporis, & fideles eius ancillæ, aut Dei potiùs gratæ seruæ, è vita excedunt, & ad pedes Dominę sepeliuntur, ex veritate magìs ostendi volentes, quàm ex eo, quod erat humilitatis legibus dispensatum: & vt per propinquitatem simul cerneretur amor & beneuolentia, & seruitus rursùs & subiectio per ordinem.

Lintea, reliquijs eius imposita, sanãt morbos.

Ex quibus cùm quæ primò erat mortua, de sua fuga nihil aperuisset, quoniam secunda quoquè erat paulopòst moritura, sorores eam sacramento quammaximè horrendo adiurantes, efficiunt vt nihil celet ex ijs, quæ facta fuerant, & statìm omnia verè narrauit: Vndenàm venerit sancta, & quibusnam claris orta sit parentibus, & quænam ei fuerit causa erroris & fugæ, nempe Dei amor inexpugnabilis, propter quem & maximos labores & immodicam sustinuerunt afflictionem: & quodnam esset eius nomen proprium, nempe Eusebia, ità enim nominabatur à diuino baptismate. Imposito autem nomine, maluit illa vocari Hospita, propterea quòd à rebus mundanis esset planè hospes & aliena: & etiam vt magìs lateret, cui latére gratum erat.

Paucis

Paucis verò pòst diebus beatissimus quoquè Paulus emigrat gloriosè, qui fuit re vera bonus pastor, suamque vitam post mortem comprobauit miraculis, & cum alijs eo quoquè diues est Mylassa ciuitas. Templum verò Andreæ Apostoli eius corpus tanquàm sacrum suscipit. Sunt verò nunc ij Mylassæ ornamentum, turres quæ rumpi nequeunt, thesauri sine sumptu, & bonorum omnium suppeditatores: In gloriam patris & filij & sancti spiritûs, nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Nota de reliquijs.

VITA S. PRAEIECTI, ARVERNORVM EPISCOPI ET MARTYRIS, ET SOCIORVM EIVS,

per F. Laurentium Surium reddita aliquot locis Paraphrasticôs.

BEATVS Præiectus claris apud Aruernos ortus natalibus, parentes habuit Gondolenum atq; Elidiam: & quidem cùm needùm in lucem esset editus, cælesti reuelatione indicatum est, quis quandoquè futurus esset. Cùm enim materno adhuc gestaretur vtero, eiusmodi visio genitrici eius oblata est. Videre nãque sibi visa est infantem per ipsius latus egredi, vndæ, instàr sanguinis rubentis, baptismate ablutum. Eam rem mater ad quẽdam Dei seruum retulit, à quo hoc tulit responsi, puerum ex ipsa nasciturum, magnum quandoquè in hoc seculo futurum, & cum palma martyrij ex hac vita decessurum. Deindè natus est puer sanè elegans, & infantiæ annis præteritis, apud Iciodorenses scholæ traditus est, vt literis in illa ætate tenera imbueretur. Nec deerat puero gratia cælestis, cuius beneficio præ cæteris condiscipulis non cõtemnendos faciebat in literis progressus. Vt autem viderunt parentes eius & literis & cantandi peritia eum instructum, Genesio archidiacono, qui posteà factus est Aruernorum episcopus, eum commendârunt: qui cùm animaduerteret præclaro illum ingenio & spectata indole præditum, atque studio accuratiori educatum, primò illius fidei tradidit pecuniam, vndè pauperes sustentabantur. Posteà verò maiori accedente eruditione, non raro etiam suis eum volebat cõsultationibus interesse. Sed quia in aliena felicitate plerunquè liuidis dolent oculi, putantque improbi ipsis decedere, quicquid alijs accedit, Clerici quidam Præiecti prosperis successibus miserè discruciati, arte quadam id efficere conati sunt, vt pudore afficeretur. Itaque cùm adhuc puer esset, Martinum cantorem incitant, vt eius cædendi quandam occasionem captet. Iubet ille, vt puer cantum reddat, quem vix breui temporis spatio illum audierat pręcinentem. Sentiens autem probus & innocens puer structas sibi tendiculas, mentem refert ad Dominum Iesum, diuinam illius implorat opem, simul etiam Iuliani martyris suffragia ambiens animo pio ac religioso. Ibi tum sancti spiritûs adspirante gratia, ea facilitate cantum memoriter reddidit, vt eam canendi haud vulgarem peritiam non nisì diuinitùs illi puero præstitam omnes perspicuè intelligerent: sicque factum est, vt inuidentia rei nouitate obstupefacta, in admirationem verteretur. Sed hæc illius, nullo dubitante, sunt dona & opera, qui armentarium sycomoros vellicantem, prophetica gratia perfudit.

IANVAR. 25. — Visio eius matri oblata. — Traditur scholæ. — Indè Genesio Archidiacono. — Patitur æmulos. — Amos 7.

Porrò autem cùm bonis polleret moribus, ab eo, quem iam diximus, antistite Iciodorensibus præfectus est. Itaque licebat videre eum castitatis studio conspicuum, charitate eximium, incumbentem precibus, ieiunijs deditum, scripturis lectitandis intentum. Ipsis autem sanctæ Quadragesimæ diebus hominum secularium declinabat commercia, & cum domesticis fidei duntaxàt, victûs parsimoniæ, humilitati & eleemosynarum largitati vacabat. Vt autem die quodam multi ad eum eleemosynæ petendæ causa pauperes accesserunt, didicitque vir sanctus ex ministro suo, non nisi duos nummos aureos ipsi superesse: ad se crumenam apportari iubet, Iesumque intra se tacitis pulsans precibus, mox se sensit non frustrà illius benignitatem implorâsse. Nam intra crumenam paucissimi illi nummi cęlesti benedictione vsqueadeò aucti sunt, vt toti ad fores consistenti pauperum cateruæ sufficerent. Et quid mirum ad preces

Præiecti virtutes. — Miraculũ.

preces fidelis serui illum creâsse in sacculo pecuniam, qui sua virtute extendit cælos, manumque aperit, & implet omne animal benedictione?

Psal. 144. Aderant quandoque illi coniuuæ à carnibus abstinentes. Ibi verò ille nonnihil cœpit esse anxius, quòd piscem, quem illis apponeret, non haberet. Fortè autem accidit, vt aqua ad ministerium deesset. Abijt puer cum situla ad fontē, & cùm hauriret aquā, præter omnem expectationem simul piscem hausisse se sensit. Eum verò adfert Præiecto, abundè hospitibus illis suffecturum. Erat hoc quoquè illius munus, qui annis quadraginta populum Israëliticum manna cæli pauit in deserto. Exo. 16.

Iam Paschalis solennitas agebatur, & Præiectus Aruernos properat ad episcopum. Die autem quodam in superiori domûs loco conuiuium instruxerat, cui etiam ab illo inuitati intererant multi laici & nobiles: è quibus tres nolebant vesci carnibus. Et quia semper grauis est prauis mentibus vita bonorum, cœperunt illos irridere viri seculares, probra etiam & conuicia iactare. Admonentur interim à sancto viro, vt quos venerari potiùs deberent, eos desinant indignis modis exagitare & carpere. Illis verò se nihil corrigentibus, subitò pauimentum cum irrisoribus deorsùm fuit, & solus Præiectus cum illis pœnitentibus ad mensam relictus est. Ità temeritas citò pœnas dedit, & pudefacti irrisores, ad suas domos abiêre. Pœna irridentiū quorūdam abstinentiam à carnibus.

Hoc ferè tempore Præiectus Diaconus ordinatus est: eratque cantûs egregiè peritus, sapientia affluens, multa sanctitate clarus & illustris, omnique prudentia ornatus. Et quia non poterat Ecclesiæ lucerna abscondi sub modio, posita super candelabrum, suæ lucis radios præclarè diffudit. Nam certamina egregiorū martyrū Cassij, Victorini, Antoliani, & Austremonij, cæterorumque sanctorū, qui apud Aruernorum vrbem, vt suam in Christum fidem & amorem testarentur, sanguinem suum libentibus animis profuderunt, luculento conscripsit stylo. Ostendit sanè optâsse se participem fieri calicis illius, quem ipsi biberant, qui tam accuratè illorum res gestas scripto voluit comprehendere. Eius quędā scripta.

Aliquanto deindè euoluto tempore, Felix, qui tum Aruernorū erat Episcopus, Candidinensis cœnobij præfecturam Præiecto demandauit. Ibi vir sanctus non negligenter attentus fuit ad disciplinam monasticam, & tam animarum lucra, quàm ædificiorum structuras in melius prouehendas curauit. Erat verò paries domûs cuiusdam quadraginta pedum altitudine: qui cùm instauratione haberet opùs, vir Dei res necessarias parauit, artificesque conduxit: qui cùm iam in machina starent, repentè ab ipsis fundamentis vetus ille paries collabitur, vnumque ex operarijs ità sua mole oppressit, vt inter rudera nusquàm illius quicquam conspiceretur. Ea res virum Dei valdè anxium habuit. Itaque coram Christo magnam lachrymarum effudit vim: deindè iubet amoueri lapidum congeriem, vt posset vel quassatum cadauer tradere sepulturæ. Eccè autem disiectis lapidibus & ruderibus, homo ille adeò inuentus est sanus, & incolumis, acsi procùl ab illa parietis ruina abfuisset. Sed id miraculi satìs superq; declarabat Præiecti virtutem, & quàm grata essent Deo eius opera. Præficitur monasterio Candidinensi. Præclarum miraculū.

Porrò Felice Pontifice vita functo, cùm maxima pars Cleri populique in Pręiectum propensis esset animis, cuperentque illum habere antistitem, Archidiaconus eius ciuitatis Giroaldus, mala cupiditate incensus, contempto clero, laicorum quorundā vsus consilio, ad cathedram illam largitionē sibi aditum parauit: sed non nisì diebus quadraginta tam malè parta perfruitus dignitate, vitam vnà cum cathedra perdidit. Potest hoc exemplum deterrere eos, qui per fas & nefas ad honores & dignitates adspirant. Rursùs igitur Aruerni de eligēdo præsule tractant, virumque inclytum & senatorij ordinis Genesium pastorem sibi deposcunt. At ille non minùs prudens animo, quàm opibus potens, noluit temerè cum honoris gradum appetere, sed coram omnibus illo se indignum ingenuè confessus est: hortatur autem ciues, vt Præiectum sibi à rege Pontificem petant. Ità ille sapienter à suis humeris eam sarcinam auertit. Populo verò eius consilijs obtemperante, omniumque fauore in Præiectum propendente, immò verò Spiritu sancto moderante & agente, communibus suffragijs Præiectus electus est, accedente etiam regis consensu & decreto. Cumque in eo officio & functione sublimi, postquàm consecratus erat, angelica fulgeret conuersatione, gratias agebat DEO plebs deuota, quòd talem haberet ecclesia sacerdotem. Erat enim multiplex in illo gratia, magna morum suauitas, vultus hilaris, illustres oculi, sermo Genesius renuit pontificatum. Creatur episcopus Pręiectus.

blandus,

blandus, virginea corporis integritas, forma præclara, cutis candida, statura elegans, & omnium bonorum multa congeries. Quendam autem virum religiosum, Euodium nomine, sibi adsciuit socium, cuius opera multorum animos sacris cōcionibus ad appetenda cælestia inflammauit.

Cœpit intereà vir Dei Præiectus illum, quem suprà diximus, Genesium adhortari, quandoquidem nullas haberet proles, vt Ecclesiam Dei sibi filiorum loco adoptaret. Cessit tandèm vir nobilis benè monenti, atque in ipsius oppidi suburbio monasterium construxit, in quo ex monasticæ regulæ præscripto sacræ virgines Deo seruirent: reliquas verò amplissimas facultates suas post obitum diuersis est ecclesijs elargitus. Videbas tum, beatissime Præiecte, camelum transire per foramen acûs, & hominem locupletē propemodùm vim cælo inferre, & violentia quadā illud rapere. Exoneratur diues propter eum, qui tulit peccata mundi, gazarum & prædiorum sarcinis, & per te alterum nobis Zachæum repræsentat: immò fortassìs etiam illo non paulò existit sublimior factis, multa laude & prædicatione dignis. Ille vidit quidem Christum oculis carnis, quem tua doctrina & huius & aliorum oculis interioribus visendum exhibuit. Ille munus obtulit Christo, quem coràm intuebatur: Genesius verò & si eum per fidē nouerat, per te tamen & timere & amare eum meliùs spiritu didicit, eumque rerum suarum hæredem ex asse instituit.

Genesius suas facultates largitur ecclesijs.

Luc. 19.

Aedificauit etiam vir Dei aliud virginum cœnobium in Aruernorum territorio: nam anteà quidem in ea regione nulla fuerant virginum monasteria constituta. Nosocomium quoquè è suis facultatibus condidit: medicos egregios illi adhibuit, voluitque viginti morbidos homines illic semper foueri, quibus sanitati redditis, totidèm æquè morbis affecti succederent, quibus curandis medicorum opera inseruiret: sed ad alia veniamus.

Illa ætate, qua in Christi cultores tyrannorum crudelitas grassata est, integram legionem virorum fidelium vnà cum coniugibus ac liberis cruentus carnifex extinxit. Horum sacras reliquias vir Domini Præiectus per certa loca voluït transferre: sed temporum perturbatione & propinqua morte, quam impij homines illi erant illaturi, præpeditus, quod cœperat, perfectè exequi nō potuit, sed partìm etiam suo successori exequendum reliquit. Porrò cùm vnius ex his martyribus corpus transferre cuperet, solito more nocturnis celebratis vigilijs, rastro humum fodere cœpit. Superuenit autem pauper quidam, qui iam annis quindecim aduersa laborabat valetudine, meritisque sanctorum integra se sensit sanitate donatum. Credimus autem hac in virtute etiam S. Præiectum partem quandam obtinere, & quia martyres venerans, eorum semper optabat fieri particeps, cum illis per Dominum huius quoquè miraculi habere consortium. Neque id immeritò, quandoquidem etiam in fundendo sanguine illis sociandus erat.

Transferre vult sanctorum reliquias.

Aderat Paschæ solennis dies, & quidam ex ministris vas argenteum suffuratus est, quod eius fidei creditum erat. Id vbì ad viri Dei notitiam perductum est, lateretq́; huius sceleris author, nocte proxima in preces incubuit, moxque illi diuinitùs & furtum & fur indicatur. Manè verò cùm inquireretur in ministros, & singuli à se eius admissi facinoris suspicionem amolirentur, vir Domini ad locum cælitùs ipsi monstratum quosdam misit, repertumque argentum est. Itaque furem illum cum multa mansuetudine clemēter castigauit, nè similia deincèps attentare ausus esset. Ità ergò vir sanctus in pectore suo discretionis & patientię virtutem seruans, & prodendo vitium, sanauit reū: & illi parcendo, à misericordiæ legibus non recessit. Habes hîc eiusdem spiritûs manifestum argumentum, qui olìm Eliseo ostēdit auari discipuli audax & improbum facinus, tametsi corpore procùl ab illo abesset.

Paschæ solennitas.

4. Reg. 5.

Inciderat quandoquè negocium, cuius causa adeundus esset viro Dei Childericus rex. In ipso autem itinere peruenit ad locum, qui Claroangus dicitur, in Morago, vbì milites Christi studio beatæ paupertatis monasticam degebant vitam: à quibus cùm esset hilariter acceptus, patrem monasterij Amarinum inuenit febre vexatum acerrimè, ità vt nec pedibus ingredi, nec quicquam alimenti præter solam aquam posset admittere. Ibì vir Dei ad solita se recepit arma pietatis, crucisque signum in ægrotum edens, mox pulsa febre, incolumem illum reddidit. Surrexit itaque Amarinus lætus, & noctem insequentem psalmis & hymnis exegerunt. Deindè vbì ad palatium regis

Is est Childericus 2. regnauitq́; circa annū Domini 668.

regis Praiectus peruenit, clementer ab illo susceptus est, & ab eius optimatibus summo honore & veneratione affectus: impetrauitque à rege quæcunque petijt & voluit. Posteà verò regi & reginæ, dignæ Christi famulæ *Blitildi, itemque regni proceribus valedicens, ad Aruernos redire maturauit.

*aliàs Bechildi,

Audiens autem vir Domini Amarinus, cuius paulò antè meminimus, pontificem Praiectum ad sua incolumem reuertisse, ad illum inuitante charitate Aruernos profectus est. Fuit hoc quodam diuinæ prouidentiæ consilio ità dispensatum, vt qui magno inter se amore deuincti, magna erant beneuolentia coniuncti, pariter etiam martyrij coronam perciperent. Cùm autem aliquanto tempore sanctè & religiosè inter se conuersati essent, malignus dæmon antiquæ inuidiæ stimulis percitus, suos ministros in eos concitat. In ijs erat vir quidam primarius Agritius nomine, qui suis persuasionibus Aruernorum proceres in sanctorum virorum necem inflammauit. Erant autem pariter Praiectus & Amarinus in loco quodam, quem Volonicum appellant. Ibì in eos simul irruunt homines nefarij cum multo fremitu & clāgore tubarū. Cumq; id audire cœpissent viri Dei, in terram prostrati, ad excipiendam mortem æquis animis sese præparârunt: at ministri eorum repentino timore perterriti, quotquot euadere potuerunt, fugæ præsidia captârunt: demptis duobus solis, qui sancto Praiecto constanter adhæserunt. Et alij quidem omnes, quos illa perditorum hominum fæx inuenit, ab illis nudi dimissi sunt: porrò Amarinus foràs volebat egredi, & oratione illorū lenire furorem. Id vbì sensit vir Domini Praiectus, eum compescuit, dicens: Noli, pater charissime, præparatam differre coronam: quam si modò nō obtinueris, nunquàm fortaśsis posteà consequéris. His auditis, ille mutata sententia substitit, & duobus sicarijs intrò ingredientibus, primus ab eis interfectus est. Et illi quidem sanguinarij homines se Praiectum trucidâsse putabant, iamque rursùs ad suos socios volebant egredi: at sanctus Praiectus ex loco illo, vbì orationi incumbebat, his vocibus eos compellat: Eccè hic est, quem quæritis: facite, quod optatis.

Amarinus necatur.

Tum verò vnus ex illis, natione Saxo, Radebertus nomine, sanctum virum gladio percussit in pectore. At ille rosea sui sanguinis vnda perfusus, Dominū attentiùs precabatur: Nè statuas eis, inquiens, Domine hoc peccatum, quia nesciunt quid faciūt: præclarè sanè in illo supremo vitæ articulo illum imitatus, qui pro suis lapidatoribus Christum orauit: cuius sanè passionis, atque in ipsa morte eximiæ charitatis tūc egregiè memor erat, non dubitans ilicò cælum sibi patefactum iri, si beatissimo protomartyri Stephano se posset conformare. O insignem patiētiæ & fortitudinis virtutem, quæ sanctorum animis multam in Christo parit lætitiam & iucunditatem. Currebat mente beatus martyr & pontifex noster per florigeros sacri Euangelij cāpos, quando corpus & animam pro vita, quæ Christus est, tradebat. Eo autem sic, vt diximus, orāte, cruentus latro gladium in caput eius vibrans, cerebrum excussit. Ità illa sancta anima, corporeis iam expedita vinculis, Christo remunerante, inter sanctorum angelorum agmina lęta migrauit ad cælos, cum beatis martyribus felicissimè coronata. Impleta est eius matris visio, cuius in ipso historię initio fecimus mentionem.

Praiectus in pectore sauciatur. Act. 7.

Cerebrum ei cum vita excutitur.

Haud procùl aberant, cùm hæc cędes fieret, senatores duo, Bodo & Placidus, qui in sancti viri necem consenserant. Ij deimprouisò tres vident micare stellas supra domū illam, in qua sanctorum corpora iacebant, è quibus vna cęteras claritate anteibat. Animaduertentes autem illi, Dei benignitate id eis videre donatum esse, tum ad sanctorū declarandam gloriam, tum ad ipsorum tanto scelere obstricta pectora ad pœnitētiam excitanda, magno correpti timore & terrore, dolere cœperunt, quòd in tam nefarium facinus consensissent. Satellites autem illi, qui sanctos viros peremerant, eorum corpora inhumata reliquerunt. Porrò scelestus ille Radebertus, qui sanctum Episcopum trucidauit, viuens à vermibus consumptus est, indignamque vitam digna morte finiuit. Aduenerunt autem paulò pòst multi presbyteri, sanctorumque corpora auferentes, summo cum honore & ingenti studio tumulârunt: putà sanctum Pręiectum Episcopum, Amarinum Abbatem, & vnum ex ministris Praiecti Elidium. Vt verò ostenderet Deus, quàm preciosa in ipsius conspectu fuerit mors sanctorum eius, ad illorum sacras reliquias permulta sunt edita miracula. Cæcis amissa reddebantur lumina, claudorum reformabantur gressus, contractis redibat membrorum vsus, leprosi fœdissimam scabiem cum natiuo corporum colore se commutâsse gaudebant, captiuorum solue-

Tres stellæ visuntur.

Radebertū vermes cō-sumunt.

Miracula ad sanctorū reliquias.

ſoluebantur vincula, fugabantur ab obſeſſis corporibus ſpiritus immundi. Quod vbi ad notitiam Auiti Epiſcopi peruenit, in eo loco, vbi ſancti erant perempti, monaſterium extruxit, templum ædificauit, eique monaſterio Godonem præfecit Abbatem.

In eo loco, qui Riomaus dicitur, quidam acerrima febre cruciabatur. Is ergò votũ fecit, ſi ſanctorum ope & interceſſione ab eo morbo liberaretur, de ſua ſubſtantiola ſuis ſe humeris ad iam dictam eccleſiam munus apportaturum. Vbi ergò habuit meliuſculè, & quod vouerat, etiam complere vellet, præ difficultate ferendi oneris ad montis radicem laſſus ſubſtitit: cumque anxius timere cœpiſſet, nè fortè mendax inueniretur, quoſdam conſpicatur aduentare pauperes, quibus impartiebatur vinum, quod in vaſculo ferebat: ſicque reſumptis viribus, ad ſanctorum martyrum limina properauit, ingrediensque intrò, vaſculum iam inane ad templi fores depoſuit. Rursùs autẽ è templo egreſſus, Chriſti operante gratia, vas illud vino plenum inuenit. Itaque per merita ſanctorum martyrum triplex hîc miraculum Chriſtus effecit: Redditæ ſunt vires languido, pauperum turba refecta eſt, vinumque ex voto reddendum, & auctum & ſuſceptum eſt ab illo.

Quidam ex illis, qui authores fuerant necis ſanctorum, Vrſio nomine, venationis cauſa egreſſus, de equo corruit, fractoque brachio dextero, etiam cætera membra ſibi ſenſit debilitata. Adhibebantur medici, immò & incantatores: ſed eorum omnis opera fruſtrà inſumpta eſt. Redijt ergò ille ad ſe, & ſuum facinus agnoſcens, communicato cum vxore conſilio, mittit eam ad ſancti Præiecti ſepulcrum, vt ipſi veniam precaretur, & de oleo, vndè illic lampas perpetuò ardet, quippiam reportaret, vt debilia membra illo perungerentur. Quæ cùm ità ordine completa eſſent, dicto citiùs membra ſunt priſtino reſtituta vigori. Id ille vt vidit, vas argenteum põdere librarum decem miſit ad ornamentum loci illius. Poſtquàm autem iſthuc ad alios quoquè perlatum eſt, qui eius ſceleris erant participes, ad pœnitentię remedia confugerunt, atque aurum & argentum benè multum ad ſanctorum martyrum ſepulcra tranſmiſère. *Vltio diuina in Vrſionem.* *Sanatur perunctus oleo lampadis S. Præiecti.*

Erat in Aruernorum regione locus quidam, quem antiquitùs Verſetonem appellârunt. Ibì diuina maieſtas non paucas dignata eſt virtutes edere, idque ad lectulum illum, in quo ſolitus erat vir Dei Præiectus ſe ad capiendum ſomnum reponere. Acceſſit autem ad eum locum etiam Vrſio antè dictus, præcepitque miniſtro, vt aliquantulum olei in lampadem eccleſiæ infunderet. Totius olei pondus duas libras non excedebat. Páret verò miniſter, adfert vaſculum cum oleo: & eccè Domino benedicente in tantam vbertatem excreuit oleum, vt non modò omnibus templi eius lampadibus implendis ſufficeret, ſed etiam apportatum ſit ad alteram baſilicam, quam Vrſio in S. Præiecti honorem conſtruxerat, & triginta Lampades indè cõpletæ ſint. At nec ſic oleum exhauſtum eſt, ſed ex eo, quod ſupererat, ad alia quoquè ſanctorum loca tranſmiſſum eſt, abundeque ſuffecit. Hæc quidem ex prioribus S. Præiecti miraculis excerpta, hîc commemorâſſe ſufficiat, vt nec prolixitas faſtidioſo lectori nauſeam pariat, & ad laudandum Chriſtum in ſancto martyre incitetur deuotio populorum. Ipſum autem CHRISTVM Dominum oro, (ità ferè loquitur author huius hiſtoriæ) vt mihi det veniam, quòd multa præterij, dum tenui ſenſu vix pauca annotaui. Perſeuerat autem hodieque oſtenſa per martyrem virtus altiſſimi, nec in ſola Aruernorum ditione, ſed etiam vbicunquè illius ſacræ aſſeruantur reliquiæ, multiuaria præſtantur beneficia petentibus, Chriſti operante virtute, cui cum patre & ſancto ſpiritu eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen. *Miracula ad lectulũ eius.* *Oleum mirè augetur.*

VITA S. POPPONIS ABBATIS STABVLENSIS, SCRIPTA AB EVERHELMO ABBATE ALTIMONTENSI.

De hoc S. Poppone vide præclarum testimonium Abbatis Spanheimensis in Chronico Hirsaugiensis monasterij, itémque lib. 3. de Viris illustribus ordinis S. Benedicti: quibus locis ait eius festum agi 8. Calendas Februarij. Sunt tamen alij, qui putent eum necdùm relatum in Sanctos. Stylum aliquot locis modicè correxit F. Laurentius Surius.

PROLOGVS AVTHORIS.

Maioribus præstanda obedientia.

APOSTOLICIS, atque etiam monasticis sanctionibus omnibus iam seculis fama & celebritate sua promulgatis, constat, quòd nemo suorum præcepta Maiorum vel tacito murmurantis animi nutu neglectui habere debeat: sed mox ad iubentis imperium, pronæ mentis intuitu parére: & licèt cum detrimento sui pudoris sit, eum tamen ad iniuncta sibi, obedientiæ bonum debere. Talis ergò sanctionis occasione & ego conuentus, immò eorum, quæ monasticæ professionis sunt, nomine non merito contentus, qui vobis, mi venerabilis pater Euerhelme, iubenti parére ex obedientiæ debito habueram, multò magìs vobis petenti ex charitatis debito annuere debueram. Iussionem certè, qua plurimùm in me potestis, & cui ego, vt vestræ seruus sanctitatis, obtemperare debui, exclusistis, meæq; exiguitati petitionem pro imperio misistis, & vt beati viri Popponis gesta, nostris diebus iustitia & fide latè diuulgati, scriberem humiliter coëgistis. Et quomodò vestram humilitatem, qua in me, vt prædictum est, pro iussione vsus fuistis, laudabo, inscitiamque meam pro negocio, tam humiliter iniuncto mihi à vobis, excusabo? In vtramlibet quippe partem primis agendi conatibus deficio: quia neque vos humilitatis nomine laudare sufficio: neque me quomodò pro fragilitate mea in iniuncto mihi opere excusare possim, inuenio. Seruato tamen propensiùs æquitatis tenore, sic ratio vtrinq; mediè temperata procedat, vt nec vobis quicquam à me, quod absit, denegetur, neque tamen ruinam in tam arduo ac difficili opere fragilitas mea patiatur: hocque fiat labore, de quo dicitur, Labor improbus omnia vincit: & voluntate bona, qua Deo nihil vnquàm ditius offerri contigit. Per has etenim geminas res, laborem videlicet & voluntatem bonam, omnia volenti & currenti fiunt facilia, quæcunque ex immanitate suî videntur difficilia. Sed quia, vt scriptum est, Neque volentis aut currentis, sed Dei est miserentis: voluntati ac cursui meo Dei miseratio ex vestris precibus admisceatur: vt qui dat verbum euangelizantibus virtute multa, det nobis etiam verbum in virtute sua, ad beati patris Popponis virtutes enarrandas. Proindè hęc lecturis summoperè dicendum, nè cum scriptis apocryphis libellum hunc æstiment relinquendum: sed verè, licèt nouum, fidedignis authenticisque scriptis interserendum, cùm penè nihil in eo sit, quod non experientia fidelium, Deo in tanto viro operante, visu didicerit, atque exindè eorum, quæ viderant, fidem nobis præstiterint.

Labor & bona volūtas.

Rom. 9.

Psal. 67.

VITA

CAPVT I.

BEATVS Poppo in diebus nostris Deo & seculis in omni virtute commendatissimus, atque vt alter Nathanaël, verè Israëlita & sine dolo probatissimus, Listrogaugij partibus ab Christianis & ingenuis parentibus editus est hanc temporalem in lucem, ex infusione sancti spiritûs in ipsis crepundijs iam factus iucundus. Natus est verò Tizekino patre atque Adalunif illustrissima matre, septimo conceptionis suæ mense, præter solita nascentium tempora, potitus hac luce. Vndè etiam pro vita eiusdem pueri parentes ipsius diffidentiæ cogitationibus agitantur, ac tam intempestiuæ & fragili infantiæ timentes solicitantur, præsertìm cùm ab ipsis, vt primogenitus, tenerè diligeretur, & obtinendi eius similem, si illum amisissent, vix aliqua spes haberetur. Venit proindè ex consilio, vt credo, altissimi in mentem cuidam matronæ, eiusdem videlicet pueri auiæ, vt in lana suauissima sagaci tandiù foueretur industria, quoadusquè teneræ infantiæ prima valuisset ponere vestigia. Factumque est, vt idem pusio intempestiui ortûs periculum euaderet, parentibusq; suis gaudium & exultatio fieret. Contigit intereà patrem eius, viribus & audacia nulli commilitonum suorum secundum, in bello Hasbaniensi occubuisse, eundemque septimana natiuitatis suæ quinta pupillum cum vidua matre solatio suo destituisse. Et quanquàm maturiùs quàm oportuit paterna amitteret solatia, diuina tamen non est fraudatus clementia, vt verè, si valuisset & nôsset, cantico illo humiliter gloriari haberet, quo dicitur: Pater meus dereliquit me, Dominus autem assumpsit me. Genitrici verò eius, in testimonium veræ castitatis, perseuerantia, vt euangelicæ illi Annæ, laudabilis placuit viduitatis: quæ qualiter laudabilibus ex gestis odorem virtutum sibi adsciuerit, in sequentibus lector animaduertere poterit, vbì nos suo in loco pauca, quæ de ipsa facta sunt, differre nouerit. Ad vitam autem beati viri, quem res nunc obtulit, respectum habeamus, & quæ de ipso sunt, ordine prosequente videamus. Hic nanque ex temporum successibus, adolescentiæ paulatìm crescens processibus, inaniter studuit curis secularibus armari, tum in eis cum cęteris commilitonibus suis appetitu vanę glorie versari. In quibus dum ad tempus, vt sese res militaris tunc habuit, plurimũ ingenio & audacia valeret, postremò tamen periculum & præcipitium pluribus indè detrimento fore videret, eum quem in ingressu mundi posuerat, retrahere pedem voluit, sed militaris negocij occasione prohibẽte, non omninò, quod conatus est, valuit. Fecit tamẽ pro voti sui satisfactione quòd potuit, atque à rapinis importunis opportunè resipuit, tandemq; à desiderio acquisitionis nõ iustæ, illo diuinitùs in se exhausto, abstinuit. Qui ꝓcessu tẽporis semper in dies se melior fiens, consensuque virtutis ac piæ industriæ proficiens, licèt adhuc intonsus sub laicali habitu atque militari tyronem se ostenderet, & sub Theodorico, tunc temporis viro illustrissimo, militiæ arma pretenderet: sub cingulo tamen militiæ armaturam sacerdotalis religionis induebat, monachalisque deuotionis insignia opere exhibebat: vt per omnia futuram speciem pastoris suis pręsignare in gestis crederetur, sacerdosq; in templo Domini iam futurus prępararetur. Ecclesiarum verò Dei limina solicitis precum suarum frequentabat accessibus, & diuinarum scripturarum pabula in secretis suæ mentis ruminabat recessibus: illud nimirùm præcauens, nè semen verbi Dei in agro cordis vitiorum spinis suffocaretur, sed fructu centuplicato in patientia augmentaretur.

[Margin notes: IANVAR. 25. — Ioan. 1. — Eius parentes. — Nascitur mense septimo à conceptu. — Pater eius moritur. — Psal. 26. — Luc. 2. — Dat se militiæ. — In ipsa militia monasticam præ se fert deuotionem. — Matt. 13.]

CAPVT II.

COntigit etiam eum tyrocinij sui diebus, ex inspiratione diuina excitatũ, Dominici sepulcri loca cum pij testimonij viris Rotberto & Lauso ire visitatum: qui pari consensu sibi in idipsum respondebant: iter, quod Hierosolymam respicit, Deo ducente, conficiebant. Illis nanque diebus, quia humana cum confusione sceleris sui promiscua nihil pensi aut moderationis habebant, atque homines peccatis exigentibus offendiculum iræ Dei sibi præ oculis ponebant, summa paganorum violentia & infestatio viam eandem claudebant: neu quis Dominicum

[Margin note: Adit sepulcrũ Domini periculosissimo tempore.]

adiret sepulcrum, vi qua poterant, arcebant: & secundùm illud Esaianum, dissipatæ
Esa. 33. sunt viæ, cessauit transiens per semitam. Hic tamen cum præscriptis viris eandem viam aggredi, & non præter spem martyrij labores & pericula vitæ suæ ausus est ingredi. Sed quantis tam ipse, quàm qui secum itineris socij erant, periculis penè vsque ad internecionem subiacuerint, qualiterque multimodæ plagę, naufragia, paganorum etiam contumeliæ modum in ipsis excesserint, explicare quis poterit? Sed patiētia, quę Iob in multis periclitatum sustinuit, his constantiæ robur fideique murum inexpugnabilem circunposuit, vt etiam non condignas crederent passiones huius temporis ad
Rom. 8. superuenturam gloriam in ipsis reuelandam. Deo tamen ducente, eademque patientia indissociabiliter à dextris & à sinistris comitante, loca itineris, quæ Dominicum sepulcrum respiciebant, cum gaudio non modico, vt prædictum est, conficiebant. Vbi voti sui post desideria inexplebilia compotes effecti, optionisque suæ satietate preces vel suspiria fundendo contenti, paschalis, immò cælestis iubaris lumine, ad idem Dominicum sepulcrum quotannìs descendente, iucundantur, atque amore seu stupore in ipso infatigabiliter excitantur, atque eis secundùm illud sapientis, non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse laudabile fuit. Intereà beatus Poppo quibusdam de sepulcro Domini sumptis reliquijs, itinere, quo venerat, cum sæpè memoratis repedabat viris, & ad locum Hagiospater dictum, quem nos, Ad Sanctos Patres, dicere possumus, peruenit, vbì persecutionis tempore sancti à persequentium se facie declinauerant, & in cauernis petrarum & speluncis montium secesserant, occultoque Dei iudicio agente, ijsdem corporum suorum gestibus, eademque in carne, qua tunc temporis fuerant, immobiles vsque in præsens cernuntur à prætereuntibus. Qui beato viro suique itineris comitibus tam spectaculo quàm reuerentia satìs habiti, orationibusque ipsorum, vt sibi misererentur, humiliter sunt admoniti. Ex quorum reliquijs cum fide non modica prędictus vir Dei Poppo portionem aliquam sibi tulit, eamq; interìm secum & cum viris suprà memoratis Rotberto Lausoq; domum retulit, atq; in oratorio sanctæ Mariæ, in villa Dunsa sito, perpetuò seruandam condonauit. Prædictus autem Rotbertus in cœnobio, Vvasloy seu Beloacus vocitato, monasticę conuersationis habitum sumpsit sub venerando abbate Richardo, omnibus penè seculis iustitiæ & probitatis suæ nomine iam celebrato. Sed & Lausus verè sub laicali habitu monachum se prætendebat, subque eodem proposito æuum suum sine tonsura clericali, sed non præter vitam clericalem, conficiebat, atque Gandaui in Ecclesia sancti Iohannis, quam ipse construxerat, locum sibi funereæ quietis delegerat. Et vt interìm super his, quorum vitam sola Dei scientia meliùs colligit, taceamus, ad beati viri Popponis, quam scribere cœpimus, stylo prosequente redeamus.

Hieronymus Epist. 13.

Lausus extruxit ecclesiam S. Iohānis Gandaui.

CAPVT III.

POST prolixæ peregrinationis laborem non multum temporis intercesserat, cùm eccè ei diuina gratia, vt secundò peregrinaretur, atque vt limina Apostolorum Petri & Pauli, tam animi quàm corporis inuiseret præsentia, inspirauit. Qua inspiratione multo animęquior factus, effectumque desiderij sui, quod dilatione creuerat, tandèm nactus, cum Theodorico nobilissimo, sub quo eum militâsse iam suprà scripsimus, viam est aggressus, atque ad limina Apostolorum Petri & Pauli, diù multumque desiderata, peruectus. Vbì & voti sui satietatem, quæ fastidium non nouerat, adeptus, & ijs, ad quę venerat, ritè peractis, redijt. Contigit intereà, vt occasione diuertendi ad sanctum Theodoricum tunc applicaret, isque, quem antè diximus, Theodoricus vir nobilissimus, sub quo militię se dederat, languore in dies crescente, deficeret, cui etiam de vita iam periclitanti phrenesis, prout temporis accessus habuit, accesserat. Quem beatus vir Poppo per aliquot dies apud eiusdem loci fratres detinuit, atque ipsum non sanæ mentis incommodo liberari obtinuit, hocque orationibus suis, sanctique meritis Theodorici concurrentibus meruit. Memoratus verò Theodoricus pro indulta sibi sanæ mentis, qua diù caruerat, sospitate, in magnas gratiarum laudes subita prorupit hilaritate, filiumque vicino temporis articulo, Deo donante, sibi nasciturum, Deo sanctoque Theodorico se in vestigio vouit daturum. Quod & contigit re ipsa postmodùm ità fieri. Nam filium, quem diuina annuente prouidentia acceperat, sancto Theodorico sibique cognominem fecit, eumque vbì vouit, donatione solenniter facta reddidit. Postquàm verò beatus Poppo, vt in sequentibus

Inuisit limina SS. Apostolorum.

bus luce clariùs constabit, abbas in cœnobio Stabulensi venerando Abbati Bertranno successit, amore eiusdem Theodorici ductus, eum ad se accersiuit, & apud se in omni doctrina & scientia nutriuit, donèc virum perfectum & Ecclesiæ Dei idoneum per omnia efficeret, postremò verò etiam successorem sibi in regimine monasterij S. Maximini apud Treuiros expeteret. Sed quia rationis occasio se ad præsens ingessit, hoc tantùm de venerando abbate Theodorico, beato viro Popponi in regimine succedenti, breuiter intercessit: latiùs suo in loco de reliquis percurrendum, vel qualiter ab eo educatus, vel successor factus, aliâs laxiùs agendum est. Nunc verò operæpretium hîc inserere gesta censuimus, vicinum in beato viro locum habentia, ab his, quæ proposuimus, scilicet mundi huius principem qualiter cum copijs suis eluserit, & ad monasticæ professionis propositum adspirauerit. Bertrannus Abbas Stabulensis.

CAPVT IIII.

ILlis itaque diebus Balduino Marchiso summum in fascibus comitatum agente, Flandriarumque populis iustis cum legibus imperante, beatus Poppo tam apud eundem principem, quàm optimatum suorum primos plurimùm amicitiâ valuit, vtpotè qui religione, iustitia & fide magnificè claveret. Cōtigit etiam inter alios Frumoldum quendam eiusdem principis lateri loco penè proximo adhærere, primisque regni negocijs apprimè consultò incumbere: qui in loco Sithin nominato habitatione morabatur, cuius amicitia præ cæteris ampliùs singulariusque beatus Poppo tenebatur. Tantus etenim eis omnium rerum inuicèm erat consensus, vt idem Frumoldus filiam suam, quæ sibi præ cæteris, quas habebat, præstantior videbatur, eidem viro Dei stabili adiungere connubio moliretur, quibusdam etiam sui iuris rebus ad id opere præscribere satagens, eumque quasi generum sibi futurum in sua adsciscí expetens. Cuius votis vir Dei assensum ad tempus præbuit: sed posteà infusione sancti spiritûs reuocatus, vt id fieret secum, renuit. Deniquè pertæsus repentè nuptiarum, vtpotè iam tacto eius corde intùs diuina inspiratione, per aliquot dies dissimulauit connubium sub incerta responsione. Sed nè ex toto ab incepto resiliret, timebat id amico fideli fore offendiculo, eô maximè, quòd de coniunctione filiæ vterque iam per arrham firmauerat consilium. Indè imminente nuptiarum tempore, vtrobiquè hæsitans pendebat animus in dubio, ad quam partem se verteret, saluo vtrorunque consilio. Tandèm statuit, vt in Sithin ad Frumoldum, secundùm quod diuina prouidentia disponebat, iter dirigeret, quatenùs, vt constitutum erat, familiaris viri gener fieret. Sed vt id quietè ageret absque rumore, respuens quasi non inglorius vti copijs vel apparatu plurimo, viam illam aggressus est sub intempestæ noctis silentio, Nec mora, in eundo per noctis medium lux cælitùs emissa, resplenduit super eum equo insidentem, quæ foris pariter & intùs totum illuminauit hominem. Qua de re inopinata tremefactus, circunfert obtutus non sine admiratione, & videt lanceam, quam gerebat, in modum faculæ nimio fulgore radiantem, quasi inflammata ardere cuspide. Intelligens ergò vir altioris ingenij, respicere se hoc genus prodigij, acclamat viæ suę comitibus, nequaquàm vltrà iam se progredi: Necessè est, inquit, commilitones mei, alia intētione aliaq; via incedere: opportunum video, finem vitijs cum cupiditatibus his imponere, & quò diuinitati placet, toto conatu intendere. Post hæc proiectis armis militaribus, induitur Dei armatura, & mutata mente ad meliora, meliori via redijt ad propria. Nec mora intercessit, sed statim euestigiò ad sanctum Theodoricum, de quo antè scripsimus, vt se monachum profiteretur, conuolauit. Cui Gilbertum quendam, sagacis ingenij virum, obuiàm mox venire contigit, qui domini Gerardi Cameracensium Episcopi carne & spiritu germanus erat, quique quondàm eidem beato viro Popponi, ibidèm vnà cum prædicto domino suo Theodorico diuertenti, notus factus, proq; sanctitate ipsius & vita laudabili summoperè est adamatus. Nam & ipse pridèm à seculi actibus nudus euasit, ibidemque sub monachali tunica se Laicum mutauit, tamque officio quàm nomine monachus iam diù esse didicit. Hic venerabili viro Popponi & ipse nihilominùs venerabilis, obuius, vt diximus, venit, atque psalterium, quod ei plurimùm vsitatum erat, iam in septuagesimumnonū psalmum percucurrerat, manusque sancti spiritûs gratia cor tactus in ipsum iniecit, ac versum in prædicto Psalmo antepenultimum, sic se habentem, adiecit: Fiat manus tua super virum dexterę tuę, & Psal. 79.

Multū pollet amicitia apud magnates Poppo.

Lux eum cælitùs illustrat intùs & foris.

Gerardus Cameracensis episcopus.

super filium hominis, quem confirmâsti tibi. Sed quia non facilè ei ex diuturna ab inuicèm absentia vt eum agnosceret, suppetebat, quem tamen olìm mente & corpore planè cognouerat, primùm ab eo quis esset vel ad quid venisset, didicit, deindè &, Non
Psal.79. discedimus, inquit, à te: viuificabis nos, & cætera in ordinem sese habentia. Tunc laudabilibus ipsius congaudens votis, totisque in ipsum animi intendens medullis, Verè, inquit, te frater Deus ad quod venisti misit, qui te totum hoc pietatis suę oraculo inuisit. Et super prędicti versûs expositione ipsum satìs edocens, animæquioremque exindè pro voto monastico, quo ducebatur, efficiens, causas voti ipsius abbati cæterisq; fratribus intimauit, & quòd verè eum Deus ad hoc misisset, indicijs euidentibus declarauit.
Monasticā cōplectitur institutum, posthabitis nuptijs. Quid igitur? Petenti ei abbas vnà cum fratribus ingressum annuit, & per singula, vt monastica docet norma, probatū sine macula inuenit: Deindè, vt paruulum Iesus, innocentia & mansuetudine plenum, in medium statuit, monasticique vigoris
Matth.18. habitum imposuit. Verè enim eum paruulum quodammodò dixerim, quem sine dolo ex gestorum ipsius attestatione senserim: qui licèt ætate & sapientia indiès fuerit pro-
1.Cor.14. uectus, malitia tamen, vt ait Apostolus, paruulus fuit. Et vt eum verè prioribus ante
Gen.12. legem & sub lege comparem patribus, de terra & de cognatione sua cum Abraham,
3 Reg.19. Deo inspirante & iubente, transiuit, & cum Elia & Iohanne à mundi illecebris solitari-
Luc.1. us esse quæsiuit: Quem, secundùm Psalmistam, Deus in abscondito faciei suæ à pertur-
Psal 30. batione hominum abscondit, & ad hoc totum spiritu sancto inspirauit, vt omnibus
Matth. 19. sui iuris relictis, mundo euaderet nudus, pro his in terra sanctorum duplicia possessurus, & ex promissione euangelica centuplum cum vita, quæ finem nescit, habiturus. Cœpit interim à prædicto Gilberto, Marriliacensium posteà abbate, literis strenuè erudiri, & in omnibus, quæ monasticę institutionis sunt, ad plenum informari: ità vt in breui cunctis, quæ scientię expediêrant, percursis, fastigium monasticæ attingeret perfectionis. Neque mirum, si spiritu sancto, vt verè credimus, donante id valuit, qui omnes ad discendum moras semper ignorauit.

CAPVT V.

SVb sæpè memorato autem piæ recordationis Gilberto, tunc temporis monasterij existente portario, beato Popponi pro recipiendis in xenodochio pauperibus cura ab eiusdem loci abbate est mandata, & vt satìs fideli domûs Dei œconomo siue dispensatori solicitudo commissa. In qua administratione liberalita-
Iob 31. tem cum hospitalitate tenuit, atque verè cum beato Iob dicere potuit: foris nō man-
Ibidèm. sit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Et item: Si comêdi buccellam meam solus, & non comêdit pupillus ex ea. Quadam verò die inter cæteros ab ipso in xenodo-
Charitas eius erga leprosum. chium introducendos simul & alendos, leprosus quidam aduenit, qui pro deformitate suî vix cum aliquibus consortij vestigia vlla inuenit. Quem vir Dei nihil omninò horruit, sed cum reliquis introductum, quàm potuit officiosè accurauit & aluit: postremò verò nocturnis iam tenebris irrumpentibus, apud se detinuit. Sed veritus eum nocturnis frigoribus, vtpotè vestimenti indigum, arctiùs constringendum, primùm solicitus secum cogitat, quid super his esset agendum: deindè verò ex humilitatis consulto viam, qua pauperi misereretur, inuenit. Nam coopertorio, quo ipsemet in stratis recumbens vti solebat, pauperem simul & leprosum, nihil pro deformitate ipsius refugiēs, vt alter Martinus tegebat. Sed hæc humilitas compassioni permixta, non
Nota miraculum. inanis aut irrita in conspectu Dei habita est: quia eam salus in leproso, & magnificentia in beato viro secuta est. Vestimēto certè illo præfatus leprosus coopertus, primùm sudoris guttas emisit, & e uestigiò omni lepra fugata, sanitas eum repentina inuisit, atque manè sancto viro ad eum venienti sanus apparuit, proque duplici pietatis bono sibi præstito gratiarum vota reddidit. Qui venerabili viro stuporem & timorem iniecit: stuporem videlicet, quòd vestimento suo salutem in paupere Deus fecit: timorem, ne pro hoc facto ipse palàm fieret, & ad ruinam suî fauor eum popularis pasceret. Precibus tamen admissis, vt sine publicatione suî discederet, hortatur, Deoque, non sibi, pro hoc facto gratias ageret, humiliter precatur. Postmodùm verò eodem in stratis suis coopertorio vsus est, neque ob id, quòd leprosum eo operuerat, ipse tegi dedignatus est. Sed virum Dei Gilbertum res gesta non latuit, se tamē scire ad tempus dissimulauit, cumque pro vestimento ipsius, pauperi simul & leproso præstito, conuenit, cur suum, & non aliud præstiterit, dissimulando, vt diximus, redarguit. Ille verò

verò humi prostratus, ab eo pro re gesta secreti causas implorauit, sacramentisque maximis ne se publicaret exorauit: imitans certè Dominum, qui humilitate & compassione leprosum, quem lex tangere vetuerat, tetigit & mundauit, cui ipse tamen eiusdē facti manifestationem interdixit. Eccè quantum humilitas beati viri meruit, quæ priùs in vestimentis quàm in ipso, palàm fieri habuit. Neque enim non crędendum, quantū in se remedij habeat, qui in vestimentis suis tantum meritis exigentibus valebat. Proindè nemo Deum sanctorum suorum vestimentis salutem efficere posse dubitet, quem ex vestimentorum suorum fimbrijs mulierem sanguinis profluuio laborantem sanâsse liquidò patet. Hoc autem factum, qui à prędicto Gilberto coràm didicerant, mihi scribenti, Deum testor, intimauerunt, nè cui hoc temporibus nostris fieri incredibile videatur, quod laudabilium personarum testimonio per beatum Popponem factum fuisse probatur.

Vide humilitatē sancti viri.

Matth. 8.

Matth. 9.

CAPVT VI.

SVbsequenti nanque tempore sanctæ recordationis virum abbatem Richardum ad sanctum contigit Theodoricum venire, atque piam viri Dei conuersationem sibi relatam innotescere. Qui in eum dilectionis suę oculos mox conuertit, & vt facilè amborum meritis sibi respondentibus fieri potuit, totus in eum sancti spiritûs igne agente exarsit. Vndè & eum secum abducere voluit, atq; in hoc totius consilij viribus incubuit. Et primùm viri Dei animum super hac re inquisiuit: Deindè verò apud abbatem ipsius preces adhibuit. Quas quidem diù multumque idem abbas humiliter refugiens, abnuit: postremò tamen ipsis defatigatus assensum, licèt serò, præbuit. Ex cuius consensu & decreto vir Dei corpore, non mente, indè discessit, atq; Virdunum cum prædicto venerabili Richardo abbate ire perrexit. Vbì ante omnia, & super omnia, ab eodē abbate pro obediētia seu patientia ipsius comprobanda est exhibitus, & in omnibus obediens, fidelis, patiens ex seruitutis penso inuentus, interimq; inter cæteros adoptionis suæ filios dilectione apprimè est habitus, ità vt sublimiori, quàm fuerat, loco eum promoueret, tum quędam ex primis suarum rerum negocijs administrare iuberet. Quæ quidem tam honestè, quàm strenuè curauit, & in dies melioribus semper auspicijs ampliùs augmentauit.

Mittitur ad Virdunēse monasteriū

CAPVT VII.

INtereà matrem suam, de qua iam suprà etiam diximus, marito iamdiù, non virtutibus, viduatam reuisit, & vt seculo secum abstraheret, cogitatûs sui cōsilia primùm præmisit. Sed quia ipsa, vt erat in cunctis virtutum consilijs tantum semper assentiens, quantum in singulis sine cessatione idonea, filiū suum super persuasione tam amabili laudauit, & ad cœnobiticæ vitæ callem cum eo migrauit, omnibus sui iuris tam liberis quàm mancipijs hæreditarijque cespitis redditibus posthabitis. Quam quique liberorum simul & seruorum, sicut vnicę matris ac dominę solatio destituti, vsqueadeò clamoribus lamentisq; inconsolabilibus sunt prosecuti, vt etiam plerique eorum medios penè se, Scaldem fluuium transuadare simulantes, humectarent, si quo fortè pacto eam compassione compunctam, ad se reuocarent. Sed quia nemo mittens manum in aratrum, & adspiciens retrò, aptus est regno Dei, ex similibus & ipsa viā ad Deum, quam filio ducēte sibi sensit aperiri, non vt vxor Lot obtutibus retrò deflexis, cœpit experiri: Deo tamen eos, quibus timuit, rata fide commisit: ac deindè cum filio suo desiderij sui habenas in incepto itinere laxauit. Quæ in Eluonense monasterium, ad sanctum scilicet Amandum, vnà cum filio peruecta, ibidèm desiderij sui ex cælestis visionis oraculo securitatem est adepta. Nam ante beati Cyrici lipsanas eadem in vigilijs precibusque pernoctante, atque post paululùm ex diutina suî defatigatione semiuigilante, quia eam superna respexerit exauditio, huiusmodi ad se diuinitùs perlata patefecit visio. Noua rerum certè facie complures Christi sacerdotes in consistorijs dealbatos vidit, quos in modum coronę diuina ostensio altrinsecùs positos spectaculo sibi dedit: inter quos etiam beatus Amandus, vtpotè eiusdem loci primus, prę cęteris promotiùs honestiusque residere videbatur, atque ad sententiam ipsius, sicut eum eo loci tunc decebat, omnium intuitus suspendebatur. Sed & beatum Cyricum serico gemmisque totum videbat nitere, elegantisque pueri vultus præ se ferre, tum cum singulis sacerdotum sermonem conferere, proque se ibidèm in medio prostrata preces fundere.

Matrem suam ad vitā cœnobiticā perducit.

Luc. 9.

Genes. 19.

Lipsanas, id est, reliquias.

Visio matris eius.

Cui sanctus Amandus vnà cum pari confidentium sibi consensu, Eià, inquit, bonæ indolis puer, tuum est pietatis dextram cum precibus etiam huic viduę porrigere, quę ante sacrosanctas lipsanas tibi continuas non desinit preces offerre. Qua authoritate venerabilem puerum Cyricum certiorem factum, ad se appropinquâsse, totamq; se quasi de terra vbi iacuerat prostrata, vidit leuâsse. Atque huiusmodi visio hîc finem suum habuit, ipsaque beati Popponis mater mox expergefacta, ad se redijt. Quæ hanc quidē visionem filio retulit, cum quo etiā ipsa super eadem visionis fide animęquior facta, Virdunum se contulit, veloque pię cōuersationis ex consilio beati viri sibi imposito, iustitia & moribus iam cœnobialis vitę arrisit proposito. In quo cùm erga humani generis hostem iam diù virtute sua multimoda bellum conserente didicisset contendere, & velut contra vitiorum torrentem brachia tendere, apud sanctum Vitonem succedente etiam tempore solitaria esse cœpit, ibique reclusa, cursum vitę, diabolo cum viriū suarum copijs triumphato, in pace peregit. Neque enim dubium erit, hanc post conuersionem apud Deum efficiendi, quæ poposcerit locum inuenisse, quam etiā ante conuersionis suę tempus pręstitit id potuisse, vt lucernam extinctam, precibus & non manibus reaccenderet: quod etiam miraculi esset indicio eam similia posse, si occasionis ratio expeteret. Hęc de conuersione & vita matris beati viri dicta sufficiant: quę de ipso sunt, me interim ex relatione Maiorum scriptorem inueniant.

Degit solitaria mater eius.

CAPVT VIII.

EXhinc sępè memoratum abbatem Richardum Balduinus Marchisus apud sanctum Vedastum, Folrado à regimine deiecto, subrogauit, quia animum eius ad hoc cōsilij tam eiusdem viri sanctitas, quàm principum regni sui collatio suasit. Authoritate verò pręfati principis idem Richardus abbas administrationē operis sibi iniuncti suscepit, virumque Dei Popponem, quia rerum gerendarum copia se offerebat, secundum à se eo loci præfecit. Et non tantùm suo, sed etiam omnium fratrum consensu fauente id effecerat: quippe quorū mens venerabilis viri Popponis virtutum conscia iam fuerat, & in eum amoris sui intuitum charitate non ficta conuerterat. Venerabiles prætereà inter eos extitêre viri, quorum dilectione singulari præ cæteris ampliùs beatus Poppo fruebatur, dominus scilicet Fredericus, qui Gozelonem ducem carne germanum habens, venerandum abbatem Richardum ibidèm comitatus fuerat: Liuinus quoquè, qui se laicum eo loci sub monachali proposito mutauerat, succedenti verò tempore, fauore præfati abbatis Richardi poscente, ipsi in regimine successerat. Et quomodò anima Ionathę animę Dauid colligata fuit, ità & affectus horum piæ dilectionis vinculis adinuicèm colligari visus est. Vndè & eū à sæpè memorato abbate Richardo secundum præfici contigit, in quem tam laudabilium virorū vnà cum cunctis ipsius loci fratribus dilectio ferebatur. Sed in administrādis eiusdem loci necessarijs magna tunc extitit difficultas, vtpotè vbì plurima ex parte stipendiorum monasterij deerat facultas, militesque præfati loci res pro beneficio possiderent ipsis indultas. Vndè & eadem causa beato Popponi, licèt pro viribus honestè agenti, mœrorem primò iniecit, quem prudenti, quo plurimùm valuit, consilio à se mox disiecit. Nam annuente prædicto Marchiso, res monasterij à militibus callidè prudenterque repetiuit, atque vt eiusdem loci fratribus permanerent, publicis archiuis stabiliuit. Pro quo etiam insidiarum fomitem ab eisdem militibus sibi comparauit, tantamque inimicitiarū vim apud eos, à quibus res iniustè possessas distraxerat, contraxit, vt viarū septa circunquaquè occuparent, tum etiam ad perimendum eum insidias apparent. Sed vt scriptum est, inuanum quęsierunt animā eius: quia per arma iustitiæ à dextris & à sinistris vallatus, omnes iniquæ coniurationis rupit conatus, mediusque per ipsos incedens, & fraudum copiam elusit, & periculum Deo ducente euasit. Ille nimirùm, qui per medium pharisæorum transiens, oculos eorundem à notitia suî clausit, atque passurus, nominis sui catena retrò eos prostratos ligauit, ad suspendendum etiam serui sui periculum, omnem insidiantium illi ab eo deflexit intuitum.

Nouū Popponi munus demandatur.

1. Reg. 18.

Archiuis, pro diplomatis & instrumentis posuit.

Psalm. 62.

Luc. 4.

Iohan. 18.

CAPVT IX.

ERat intereà viro Dei iter ad Henricum, tam pium quàm magnum Romani potentatûs Imperatorem, primum post Otthonem iuniorem ex principum regni consulto successorem. Nam & Batuam, è vicino Rheno flumini adiacentem, appli-

Henricus Romanorū Imperator.

applicuit, vbi quędam sancto Vedasto redituum suorum possessio fuit, quam etiam ex administratione pręposituręsuæ vsui fratrum pręuidere habuit. Ibi certè quidam consanguinitate familiaritateque beato viro, dum res poscebat, officiosum se prębuit. Nam pręcognito aduentu ad se viri Dei, quæque suis, vt venturum decebat hospitem, mādat apparari, tum in capturam piscium retia studiosè laxari. Sed circa id operis diù instantes, laboris difficultas elusit, vacuosque ad dominum à litore remisit. Omni verò capiendorum piscium spe abiecta, sanctitas beati Popponis, memorato illustri viro iamdudùm cognita, mox ipsi licèt absens sua inspirauit consilia. Nam eo pacto idem paterfamiliâs iterùm eadem mitti mandat retia, vt si beato Popponi sanctitatis suę vlla cum Deo esset gratia, votum suum in capiendis piscibus subita sequeretur efficacia. Quid igitur? Laxantur retia in capturam, non minus pisciū retibus Petri habitura. Nam tantam piscium multitudinem mox collegerunt, quantam ante capturam nullatenùs futuram sperauerunt, vt in argumētum & fidem sanctitatis beati viri, nec numero nec modo possent æstimari. Et eccè beato Popponi apud illustrē, quem diximus, virū diuertenti, quantùm apud Deum meruerit, ille ordine explicauit. Et primùm captura pisciū suos edocuit frustratos fuisse: deindè verò in nomine ipsius retia misisse, sicque tātos, vt sibi prę oculis tunc erāt, cepisse. Pro collato ergò sibi diuinę pietatis beneficio, conditori rerum gratias egit, reliquumque itineris, quod ad Imperatorem, vt diximus, sibi fuit, post alternam cum amico suo verę dilectionis communionem persecutus est. Ab illo verò tam magnificentia quàm honorificentia regia est susceptus, vtpotè qui primum amicitię locum inter cęteros iam apud eum fuerat adeptus: cuius etiam sanctitas humilitatem mansuetudinemque Imperatoris in amorem suî ità accendit, vt etiam reuerentia dictante, magìs parére quasi ad iussa ab eo visus fuerit, quàm rogata ab alio implere voluërit. Contigit etiam ludis histrionum imperiales tunc fores occupari, atq; eo spectaculi genere regem cum suis delectari. Vrsis etiam nudus quidā membra melle perunctus exhibetur, illo plurimùm pro periculo suî timēte, nè fortè ab ijsdem vrsis ad ossa sua, melle consumpto, perueniretur. Porrò rex eiusdem spectaculi amore in oculis suis captus tenebatur, vt malè prouidus pro periculo viri parùm esset solicitus. Vndè super tam iniqua in Christianum illusione regem beatus Poppo redarguit, eumque ab hoc spectaculo suis cum optimatibus mox compescuit: tum etiam à periculo vrsorum virum liberauit, & nè id vltrà fieret, arguendo & obsecrando obtinuit. Henricus enim Imperator tam obsecrationi quàm correptioni eius humiliter paruit: & quē honorificè ad se venientem susceperat, honorificè etiam à se digrediētem dimisit. Qui qua venerat, Atrebatum vsque redijt, sanctęque recordationis abbatem Richardum de imperiali erga se humanitate satìs edocuit.

Iohan. 21.

Capiuntur non sine grandi miraculo pisces.

S. Poppo repræhēdit Imperatorem.

CAPVT X.

Aliquantis deindè euolutis diebus, in quibus plurimùm pro monasterij ipsius elaborauit rebus, quia eodem ex loco iam recedere debuerat, diuinę visionis oraculo antè didicit. Nam casula, quę quasi gratuitę viriditatis elegantiā cernebatur imitari, totum se sicut in agendis Missarum solennijs vidit ornari, sicque demùm inclinato capite coram altari sancti Vedasti assistere, illum ex sexagesimoseptimo Psalmo versiculum, fratrum sibi respondente conuentu, ter repetere: Benedictus Dominus die quotidiè, prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum. Quem postquàm, vt diximus, ter repetiuit, oratorium euestigiò exiuit, atque hìc visio huiusmodi finem suî dedit. Neque enim hoc ociosum aut ab re fuit, quòd hoc vestis sacerdotalis vigore beati viri discessio pręoccupari meruit, qui æternę viriditatis fructu suis in actibus non caruit. Non multò pòst verò effectum suî visio talis inuenit, atque à venerabili Richardo abbate iussus, indè abijt, & Virdunum, pristinum conuersionis suę locum, redijt. Vbì pro comprobanda, post summam præpositurae administrationem, ipsius patientia, onus infimarum rerum monasterij item ab abbate ei iniungitur obedientia, nè pro suî dudùm præ cæteris promotione, spiritu elationis fortè exagitaretur, sicque à pristinis virtutum suarum gradibus deijceretur. Sed memor illius, quod dicitur, Quanto magnus es, humilia te in omnibus: & humilitatem in promotioribus monasterij rebus sibi collatis tenuit, eandemq; in infimis, & in quibus quidā iniuriæ locus videbatur esse, nō perdidit: quia nec in prosperis inflari, nec in aduersis nouerat deijci.

Psalm. 67.

Eius probatur patiētia & humilitas.

Eccle. 3.

Gemi-

Ioel 2. Geminas proindè opere recoluit sententias, quibus dicitur: Ascendet fœtor eius, qui Prouerb. 19. magnificat opera sua: &, Doctrina viri per patientiam noscitur: quia vnam earum ex humilitate timebat, alteram verò ex patientia appetebat. Et quia omne subiectionis onus humilitate & patientia præueniebat, atq; pro superanda ipsius obedientia nihil laboris sufficere Abbas videbat, eum proximo à se loco non incōsultè promouebat, tum etiam in administrandis primis monasterialium rerum causis secundum stare iubebat: Abbatiam insupèr sancti Mauritij, Vuaploi dictam, cum omnibus eiusdē loci appendicibus ei delegauit, vtque ibì in agendis, quæ fieri oporteret, esset sedulus, eum admonere curauit. Qua suscepta, quia eam, quam situs loci iucunditate sua commendabilem reddebat, in officinis monasterijq; breuissimis claustris vilescere inuenit, funditùs monasterium cum adiacentibus illi receptaculis euersum, maiori quàm fuerat elegantia instaurauit, atque pristino nomine mutato, ex honestate suî Beloacum denominari voluit. Atque eo quidem vocabulo iam ad præsens circunquaquè est inuulgatum, nec illo, euolutis ad nos vsque diebus, constat esse priuatum.

[Promo]uetur ad sublimiora.

CAPVT XI.

HEnrico intereà, quem suprà memorauimus, Imperatore apud Argentinam ciuitatem super regni statu agente, proque illo consilijs optimatum suorū priuatim & publicè incumbente, & hunc beatum virum iter ad ipsum quadam contigit occasione denuò arripere, sicque ad Elisgangium vnà cum suis applicare. Cumque quodam in loco, quem grata commendabat amœnitas, pro sumendis cibis diuertisset, iamque cibis coràm positis resedisset, eccè lupum, humanū tunc sitientem sanguinem, è syluarum latebris impetu vidit prorumpere, atque pastorem, è regione greges pascentem, violenter per colli nuda arripere, atque ad loca, nequitiæ suæ desiderijs opportuna, per abrupta locorū pertrahere. Spiritu ergò tam stuporis quàm mœroris vir Domini cor tactus, & vt semper visceribus misericordiarū totus fuerat plenus: Eccè, inquit, ô Deus, hominem, quem ad imaginem & similitudinem tuam fecisti, lupis prædam esse siuisti? Proindè suos, vt misero iam penè absumpto opem tandèm ferrent conuocat, precibusque nomen Domini ipse interim inuocat, protestans lupum prædā illam antè esse amissurum, quàm se quicquam cibi aut potùs gustaturum. Sed quia palustrium locorum prohibente interstitio, non facilis suorum ad ereptionem illius suffocati erat accessio, via in gyrum arrepta, palustria illa loca circumeunt, vbì ex vestigijs effluentis sanguinis, hominem nulla vitæ indicia de se dantē inueniunt, nec vspiàm locorum lupum perspiciunt. Mox omni spe super vita ipsius abiecta, equo impositum in beati viri adducunt præsentiam. Qui de Dei misericordia nihil pro eodem diffisus, apud seipsum collocat, Deumque pro sospitate ipsius tacito mentis nutu inuocat. Benedictionis suæ eum remedio interìm fouet, paulatimque eum exindè mouet: deindè surgendi vires ex sanctificatione tam manuum suarum, quàm precum obtinet, ità vt cum viro Dei cibum caperet, tum vlteriùs de vita sua iam præsumeret. Nullique dubiū, ipsum precibus sancti viri ad vitam seruatum, ex cuius benedictione mensæque communione hi, qui adfuêre, videre curatum. Postquàm verò conualuit, cicatricum suarum spectaculo eos, qui eum viderent, permouit: à quorum etiam fide nos idipsum didicimus, posterisque in argumentum sanctitatis viri Dei commendamus.

Lupus pastorē rapit.

Pastor à lupo præfocatus, à S. Poppone vitæ redditur.

CAPVT XII.

COntigit verò Stabulensis cœnobij abbatē Bertrannum debitū mortis persoluere, atq; alteri succedendi sibi locū relinquere. Vndè & Henrico Imperatori beatū Popponē subrogare animo sedit: quod vt fieret, Richardū abbatem tūc secū in consilijs agentem humiliter conuenit, cui tamen omninò sui consilia animi non patefecit: quia Popponem sibi ab eo tantùm dari postulauit, sed qua ratione postularet, indicare noluit. Venerabili autē Richardo abbate imperiali primū petitioni diù multumque renitente, causasq; permultas, ob quas se tali viro carere non posse dicebat, exponente, sanctum Heribertum, Agrippinæ Coloniæ episcopū, præfatus Imperator euocauit, eoq; sibi adiuncto, apud prædictum abbatem preces adhuc repetere curauit: postremò verò obedientiæ sententiā ex regia authoritate in eum dictauit. Quam nè spreuisse videretur, subiectione, non voluntate, suscepit, & vt ei beatus Poppo in manus cederet, licèt inuitus, annuit. Cui Stabulensis regiminis pedū mox porrexit, vtque

S. Heribertus Coloniēn episcopus.

Poppo-

Popponi pro successionis indicio deferret, indixit: adiuncto illi ad id negocij Vulbodone Leodiensium episcopo, sanctitate & fide ad quęcunque strenuè & piè peragenda illustrissimo. Qui ex edicto regio sibi iussa pergunt implere, memoratumque Dei virum Popponem apud sanctū Remaclum in regimine promouere. Qui promotus, quibusdā eo loci, quorum moribus conuenire non poterat, displicere benè agendo cœpit. Vndè tam ipsi, quàm eis, qui secum eò venerant, fratribus inimicitiarum vis ingens accreuit, & tum manifestis odijs insidijsque, interdùm clandestinis ira laicorum ad hoc coniuratorum desæuijt, vt quadam die monasterij claustra ab eis impetu dato irrumperentur, euaginatisque gladijs Christi greges per Dominica septa persequerentur. Sed, mirum dictu, qui gladijs in se vibratis cædi videbantur, ictibus non humano, sed diuino clypeo clusis, non lædebantur: sicut & ille à Moyse rubus ardere videbatur, qui tamen vstionis molestia nulla afficiebatur. Tanti verò fama mali vbì beato viro Popponi, Malmundarij tunc demoranti, innotuit, cum spiritu contritionis & mœroris pro tam execrabili rerum facie induit: præsertim cùm ex nunciantibus sibi plures suorum acceperit occubuisse, atque exindè his, qui superstites fuerant, metum de reliquo accreuisse. Duo pręterea secum militiæ secularis fuère viri, à quibus etiam quod factum fuerat, contigit sciri, quorum vnus Adalberti, alterque Bosonis vocabula sunt sortiti. Qui summa cum velocitate eò, vbì in tyrones Christi phalanx illa grassata fuerat, ire pergunt, Deiq; non sua administrante virtute, omnem illam multitudinem soli expellunt, capiunt & sternunt, atque omnis pro voto res illis fuit, quorum manibus, beati viri id impetrantibus meritis, ille pugnauit, qui non saluat in millibus, aut curruum & armorum multitudine, sed per vnum mille, & per duos decem valet fugare millia. Diuina deindè actum est animaduersione, vt nullus, emenso iam anno, superstes, ex illa iniquorum cōiuratione cerneretur: sicque omnis erga virum Dei offensio in gratiam redijt, amorq; omnium pari in eum consensu prodijt.

S. Poppo fit Abbas Stabulensis.

Patitur graues infestationes.

Exod. 3.

CAPVT XIII.

Biennium iam effluxerat, Herichoniq; Treuirensium abbati apud sanctum Maximinum, præfato iubente Imperatore, successit: vbì in eum similis, immò grauior quorundam cum insidiandi copijs inuidia processit, eorum videlicet, qui à monasticis regularibusque obseruationibus per abrupta deflexerant. Cumque sibi sub eo illicita iam non licere, & assueta locum apud se non posse habere conspicerent, de eius morte plura machinantur, & quod palàm non poterant, quibusdam præstigiarum suarum insidijs operantur: Atque, nefas dictu, sacrosancta Missarum solennia violando, suis occupant diuinationibus, & quas preces credebant, in immunditia & sanguine manuum suarum execrandis admiscent incantationibus, ponentes, secundùm illud prophetæ, tenebras lucem, & lucem tenebras. Neque hęc eis ad fomitem malorum suorum tantùm suffecère: sed apponentes adhuc peccare, peccatum super peccatum adiecère, tamque execrabili quàm inuidia eousquè perducuntur exagitatione, vt in apponendis beato viro cibis & potibus, venenorum suorum vterentur admixtione. Sed inuidia diaboli, per quā mors primùm subintroiuit in mundum, nulla morte per nequitiæ suæ ministros Dei læsit ministrum: licèt per iniquorum manus dæmon beato viro sæpiùs porrexerit, ipseque totiès gustare non refugit. Ille enim, in cuius oculis hic beatus Poppo obturauit aures suas, nè audiret sanguinem, & clausit oculos suos, nè videret malum: istius etiam à veneni læsione clausit viscera, vt in extinguenda domûs suæ lucerna omnis iniquorum frustraretur industria. Nec ad hoc scelus coniuratis pro seruo suo Dei vindicta defuit, quorum nec vnus eo anno, velut grege in vnum mortis locum facto, superfuit: vt profectò constaret, in viscera eorum per os beati viri venena illa transisse, atq; argumentum malitiæ suæ cæteris ex hoc reliquisse. Quibus tamen, ad inferendam mortem, venenum quidem corporale inefficax fuit, sed in conspectu æterni iudicis, malitiæ suæ venenum ad interitum ipsis fuit. Vndè etiam hi, qui sanioris consilij occasione superstites fuerant, timorē cum amore in eum concepêre, sicque ob sanctitatem suam intimè à subiectis amari, & ex nuperrima in insidiantes ei diuina vindicta cœpit timeri. Sed & ipse dilectionis non fictę seruato tenore, studuit magìs prodesse quàm pręesse, ità vt in omni patientia & doctrina quosque foueret: postremò verò plures illorū in pastores ecclesiarum Dei promoueret.

Fit Abbas S. Maximini.

Esa. 5.

Venenum S. Popponi porrigitur.

Sap. 2.

Nihil eum lædit venenum.

CA-

CAPVT XIIII.

Laborat aduersa valetudine.

ALiquanti intereà temporis diebus emensis, ægritudinibus cœpit fatigari immensis: vndè etiam lecto decubuit, atque vitæ suę desperationem cum mœrore suis incussit. Mirè enim, vt diximus, intima in eum cunctorum feruebat dilectio: ideoque eos de ipso, pro cuius amissione sibi timebant, intolerabilis habuit afflictio. Inter quos quidam Ernestus, ex laico verè tam nomine quàm officio monachus olìm factus, cum cæteris, immò præ cęteris pro ægritudine beati viri dolore cordis intrinsecùs tunc tactus, nocturnis vigilijs precibusq;, quibus plurimùm ex more insudare solebat, tunc pro eadē etiam sancti viri aduersa valetudine fortè detergenda, plùs solito incumbebat. Et primùm coram Domino, quòd tantum talemq; ab ipso meruerit patrem, laudes dicebat: dehinc mœroris timorisque sui stimulos coram ipso ponebat, quibus talem in detrimentum gregis Dominici amittere timebat, nec vllam spem recuperandi similem habebat. Quo in hac spiritûs sui contritione pernoctante, precibusque coram Domino animi sui affectum commēdante, vox ad eum diuino certè oraculo perlabitur, quæ pro mœrore ipsius soluendo in hæc verba distinguitur: Popponi hæc non ad mortem est infirmitas, cui ad augmentum virtutis suę in bis denos annos viuendi adhuc superest spatium. Cuius quidem vocis oraculum eidem pro nouitate suí stuporem iniecit, atque omnem mœroris ab eo detersit caliginē: ità vt qui priùs inter spem & metum pro amissione sibi dilecti patris spiritualis, dubius iactabatur, iam tanto securior non se eum amissurum fieri inciperet, quanto amittere eum magìs anxiè antè timebat. Mirum enim in modum qui ter quinos Ezechiæ ægrotāti addidit annos, huic beato viro bis denos etiam superaddidit annos: illi quidem pro his, quæ coram se fuderat, lamentis: isti verò, quia pro eo ille vsus sit lachrymis, qui ex eo, quòd anteà pastorem talem non habuerit, post amissionem ipsius similem sibi futurum non sperauerit. Et verè vtrorunque sanctitas hoc obtinuit: quia quod hic Ernestus de patre spirituali audire meruit, ille quidem de se, si pro se rogaret, audire similiter ex merito potuit. Sed quia cum Martino nec mori timuit, nec viuere recusauit, hoc alter pro eo obtinuit, quod ipse, vt diximus, ex merito inuenire potuit. Ex diuino itaque oraculo res effectum inuenit, beatusque Poppo mox conualescens, in excubijs gregis Domini viginti posteà annos impleuit.

Vox cælestis auditur, de vitę eius prorogatione.

4. Reg. 25.

CAPVT XV.

Conradus succedit S. Henrico Imperatori

ACcidit intereà, Henricum Imperatorem, cuius sæpè iam meminimus, viuendi finem facere, Conradumque, tam nobilitate quàm armis egregiè commendabilem, in regno habere successorem. Sed quæ nunquàm extinguitur, sitis habendi tunc ampliùs inter principes regni dissidiorum occasionem peperit. Beatus autem Poppo, verè euangelicæ pacis filius, Dei virtute comitatus, illos in pacis redigere gratiam diù multumque laborauit, tandemque desiderij sui satietatem inuenit, omnesque in vnum pacis locum sua mediante sanctitate reuocauit. Sed & ipse animum regis nupèr ordinati, de quo nihil adhuc certi statuerat, prudētia & sanctitate ad amorem suí pertraxit: ità vt dilectio ab Henrico in se quondàm declarata non deperiret, cùm similem, immò maiorem, in successore ipsius inueniret. Et quia ante complures annos Romani imperij cum Francis discordia non minima extitit, ipse inter vtrosq; pacis gratiam labore & industria sua reformauit. Conradumque atque Henricum reges in consensum reuocauit: quorum vnus, id est, Conradus Romanorum siue Orientaliū, alter verò, id est, Henricus Occidentalium populis Francorum imperauit. Erat enim ei cum vtrisque par locus obtinendi, quæ poscebat, vtpotè qui plurimùm amicitia apud eos valeret. ideoque discordia, quæ inter eos quasi quoddam senium longum duxerat, ipso mediante in nihilum redacta est. Vndè & inuidendi sibi occasionem quibusdā tribuit, quia solus id efficere valuit, quod vt fieret, multi iam olìm consequi nulla ratione potuerunt.

Pax inter Conradum Imper. & Henricum Gallorum regem.

CAPVT XVI.

Subterfugit Episcopatū Argentinensem.

ARgentinæ intereà ciuitatis episcopatum, regis Conradi iussione ipsi destinatum, tam callidè quàm humiliter declinauit: quia occasionem declinādi regi hanc opposuit, videlicet se clerici dicens filium, canonicisque sanctionibus huiusmodi fieri obnoxium, si pontificij temerè præsumeret officium. At pro

excu-

excusationis huius fictione aliquantùm tunc rex erubuit, & quasi synodali præscripto conuentus, super hoc ad præsens conticuit. Sed non multò pòst ab Ermengarde, nobilissimi Principis Godefridi filia, didicit, quoniam beatus Poppo non clerici, vt ipse regiæ maiestati finxisset, sed laici, ingenuitate & militia egregij, filius fuerit. Vndè etiam posteà beatum virum conuenit, proque excusatione iussioni suæ callidè obiecta redarguit. Sed ille, vt quem Deus humilitate & subiectione totum perfuderat, regiam illam obiurgationem humiliter amouit, affirmans se ad id negocij minùs idoneum existere, qui se in administrandis, quæ ipsi tunc incumbebant, curis pastoralibus non videbat sufficere. Cuius humilitas quia cæterarum virtutum eius argumentum regi fuit, totius consilij viribus idem mox rex eò incubuit, quatenùs eas regni sui abbatias illum administrare iuberet, quas aliquando pastoribus destitui videret. Quod & factum est. Nam quascunq; rectoribus viduatas percipere potuit, vt ei mox conferret, dilatio nulla prohibuit: licèt ipse ab eis pro humilitate aliquantùm se subduxerit, atq; erga iussionem impossibilitatis excusationibus vsus fuerit. Et primò Lintburg, in Vosago situ, quod hæreditaria sorte sibi iam olìm in manus venerat, probabilium cum adstipulatione testium beato viro delegauit, & pro struendo inibì in honore sancti Iohannis Euangelistæ cœnobio preces intendit. Qui ex regalium precum edicto, eundem locum, ferarum iamtunc cubile, multo cum labore excolens, seruorumque Dei habitacula non vilia extruens, Christi iugum leue sub monastica institutione ipsis iniecit, atque Iohannem nepotem suũ tam illi loco, quàm apud sanctum Maximinum Treuirensibus præfecit. In quamplurimis proindè monastici instituti cœnobijs, à præfato iussus rege, primus successit, rectoresque singulos singulis præfecit: apud Herosfeldiam quidem Ruodonem, * Pathalabornensem posteà antistitem: ad S. Gallum, versùs Alpium iuga, Nortbertum, & in Vuirtzenburg Volmarum: Hasternaco quoquè Humbertum, vita & moribus preclarum. In his itaq; tam consilij quàm impensarum administratione regiminis statum firmauit: tum in singulis omnia, & in omnibus singula, vt oportuit & decuit, augmentauit. Suarum prætereà precum interuentu, Heribrandus in Cella S. Gisleni, Euerhelmus quoquè in Altomonte rector cœpit haberi. Apud Brunuillarium verò, quod ab Ezzone, palatij administrante comitatum suscepit, Ellonem, omnibus eiusdem loci habitaculis à fundamento extructis, præfecit: atque in Bosenthorff, quod largiente sibi Adalberto comite in manus venerat, similiter sub Conone, quẽ rectorẽ illic subrogauerat, monachorum gregem aggregauit. Sed & apud Traiectum, quod Phrisiam respicit, ab Adalbaldo, eiusdem ciuitatis episcopo, cœnobium S. Pauli regendum suscepit, ibiq; Herigerum tam prodesse quàm præesse præcepit: illoq; humanis rebus exempto, duos in regimine viros vicissìm sibi succedere iussit. Non multò pòst verò memoratus antistes Adalboldus hortatu beati viri, ad monastica instituta adspirauit, omnemq; illi in pastoralibus pontificij sui administrationem commendauit, quam tamen ex præscripto B. Popponis iterùm recepit, & in ea, quoàd vixit, sub monastico habitu permansit. In Niuilrario prætereà Theodoricum, & Meti apud S. Vincentium præfecit Heribertum: in Vualciodoro quoquè nihilominùs Lambertum: quę quidem monastici vigoris cœnobia per Theodoricum Metensium antistitem diuina ei indulsit gratia. Apud S. Eucharium etiam Treuiris Bertulfum in regimine promouendo roborauit, quod ei gratia regendi Treuirensium archipræsul Poppo donauit.

Lintburg tradit Imperator Popponi.

for. * Paderbornensem

CAPVT XVII.

IOhanne igitur, nepote beati viri, ab eodem apud S. Maximinum, vt præfati sumus, in regimine iam promoto, ipsoque ab oneris sui pondere paululùm releuato, Stabulaus ire perrexit, vbì se priùs in excolẽdis institutionibus monasticis arctiùs fixerat. Qui in ipso monasterij introitu à quodam Iohanne, nomine, non opere, monacho, cõspectus, cõuicijs & blasphemijs ab illo incredibilibus est proscissus, ità vt mortuum potiùs eò inferri optaret, quàm viuus eius adspectibus præsentaretur. Qui nequitiæ suæ consensum cum blasphemantibus iungens pharisæis, de quibus voce veritatis dicitur, Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magìs domesticos eius? non semel os in virum Dei conuiciando laxauit, sæpiusque mortem ei imprecando, superbiæ verba iterauit. Sed quia beati viri mortem cum vitæ eius fastidio optauit, ipsè mortem sibi non multò pòst ea improbitate comparauit. Nam vt ficus illa in euangelio ex sententia Domini quondàm aruit: ità & hic ex vindicta Dei, serui sui iniurias vlciscentis,

Matth. 10.

Matth. 21.

Vltio diuina in conuiciatorem S. Popponis. tis, totus mox arescendo palluit, atq; eo ipso blasphemiarum in virum Dei momento, eum mors inopinata inuasit, atq; ad vltimum vsque vitæ suæ punctum dolor horrendus occupauit, donèc morte pessima ipse nihilominùs de medio fieret, atq; deincèps conuiciandi alios finem faceret.

CAPVT XVIII.

ALio quoquè tempore post vespertinā synaxim in cella degebat, sermonemq; cum aliquot fratribus, apud illum tunc similiter agentibus, non ab re trahebat: cùm vni eorum, Adalberoni nomine, vt superius cellæ ostium clauderet, mandauit, eidemq; pro nocturnarum horrore tenebrarum sæpiùs refugienti, instare non cessauit. Ille verò, qui inobedientiæ vitium semel atque iterùm admisit, tandèm compulsus, ad sibi iussa tam tepidè quàm trepidè abijt, atque eò, quò ire iussus fuerat, solus peruenit. Quem quia viro Dei non mox parére per inobedientiæ stimulos spiritus malignus suasit, eum euestigiò ipse inuasit, ità vt inconditæ vocis stridore quosque vndecunquè cieret, tamque subito non sanæ mentis suæ spectaculo eos, qui conuenerant, permoueret. Ligatus ergò, in oratorium adducitur, atq; in medio coràm deponitur, vbì à fratribus orationi instantiùs pro eo insistitur, atque etiam in spiritum illum pestilentem exorcismus adhibetur. Neq; verò beatum Popponem causa rerum gestarum latuit, quæ ex prædicti fratris inobedientia ei innotuit. Qui mox summa cum grauitate ad fratrem illum non sanæ mentis deuenit, alapamq; tantùm, vt alter Benedictus, in faciem illi dedit, spiritumq; malignum sine mora eiecit. Nullique dubium sit eum prece non præmissa hoc potuisse, cùm, beato Gregorio in Dialogis suis asseuerante, sanctorum quiq; signa aliquando ex prece, aliquando peragant ex potestate. Et hi, quibus secundùm Iohannem dedit Deus potestatem filios Dei fieri, quid mirum, si per eos signa ex potestate valeant fieri, qui ex potestate Dei sunt filij? Nam & Petrus Tabitham orando suscitauit: Ananiam verò & Sapphiram increpando in mortem strauit: quia vitam, quam illi ex prece contulit, istis mentientibus ex potestate abstulit. His in argumentum huius signi sic se habentibus, cætera, quę de viro Dei sunt, delectamentum porrò præstent legentibus.

Pœna inobedientis monachi. — Alapa eijcit dæmonē S. Poppo. — Iohan. 1. — Actor. 9. Actor. 5.

CAPVT XIX.

INtereà tam Malmundariensium, quàm Stabulensium locorum renouationi operam dedit, in qua affectûs sui effectum, Deò opitulante, tandèm inuenit: Et apud Malmūdarium quidem cryptam, vt facilè cernere est, è fundamentis extruxit: Stabulaus verò, quia omnes cū monasterio officinas pro paruitate suî vilescere vidit, funditùs eas euersum ire cœpit, atque in habitaculis amplioris sitûs extruendis plurimum impensarum absumpsit. Sed quia his humani generis hostis more solito inuidebat, fraudum suarum laqueos adnectebat, si fortè virum Dei in cœpto opere præoccuparet, immò per eorum, qui eidem tunc operi insudabant, offensam retardaret. Nam Hubaldo cuidam, cuius ingenio & labore id opus satìs processit, præcipitium à cancellis suggessit, ità vt toto corpore collideretur, omnisq; virium spes, præter solum suspirare, iam in eo desideraretur. Cuius casu vir Dei comperto, tam pro eo, quàm pro operis destitutione admodùm doluit: sed tamen in hoc solitæ medendi vires ex sanctitate & virtute ipsius ei minimè defuêre. In sua nanque semotiùs eum transferri iussit atq; locari, & ex proprijs, sicut eum oportuerat, in cunctis accurari. Proindè ipsemet quiddam cibi & potûs sibi illati, benedictione etiam addita, illi dirigit, eumque, mirū dictu, saluti mox restituit. Vndè & diabolicæ fraudis subitò machinamenta elusit, omnemq; cum collisione memorati Hubaldi mœrorem detersit: ità vt qui vitæ suæ diffidentiam incussit cernentibus, iam suis omninò ad opus pristinum resumptis viribus iucundum spectaculum econtrariò & gaudium ingereret videntibus. Iamque opus illud in altum processit, omnemq; tam longè quàm latè locum eregionè respexit, atque cooperante septemplici spiritussancti gratia, omnis per septennium illius structura consummata est. Neque enim id fore vir Dei crediderat. In augmentum quoquè decoris, plura ornamentorum pondera addidit. Nam calicem miræ magnitudinis, auro gemmisque egregiè donauit fabrefactum, & in corona auri argentique non modicum expendit apparatum: hisque complura per beatum virum dona adiuncta, addidêre ornatum. Et vt hæc breuiter scripto comprehendamus, quæcunque in tabula, cappis, pallijs reliquoq; ornamen-

Sanat hominē propè mortuum. — Stabulense monasteriū egregiè instaurat.

namento eo loci aut sunt aut fuerant, consilio & opera beati Popponis illic esse cœperunt. Marmoreas proindè columnas ad id similiter opus, diuina reuerà prouisione, inibì inuenit, vbì nulli vnquàm eius natura loci marmor inuenire dedit. Et verè ipso iam olìm iaciente fundamentum, incepti quondàm operis Deus superædificauit prouentum, vt cum Apostolo litera & spiritu illud dicere posset: Secundùm gratiam, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Quis, inquam, superædificat, nisi ille, quo non ædificante, inuanùm laborat qui ædificat? Tam egregiè prætereà, quàm strenuè eiusdem ecclesiæ structura perficitur, proque consecratione illius in honorem sancti Petri, sanctique Remacli, in omne consilium à sancto viro descenditur. Vndè & ad id negocij Hermannum, Agrippinæ Coloniæ archipræsulem, Nizonemque Leodiensem euocauit, quibus episcopos abbatesq; complures eiusdem rei occasio vnà sociauit: tum vt honestiùs hoc commendaretur, imperialem Henrici maiestatem inuitauit, cui post Conradum patrem successio iusta imperium adspirauit. Præfinitus certè dies iam aderat, qui ad eandem domum Domini consecrandam & chrismandam Nonis Iunij illuxit, vbi non modica cum memoratis viris turba confluxerat. Quantos autem impensarum donorumque vsus tam imperiali præsentiæ, quàm reliquis optimatum tunc exhibuerit, quis scribendo facilè explicare poterit? Sed & à præfato Henrico sui iuris in Amblauia cespitem, qui in duodecim ferè mansos extendebatur, testamentis legalibus ad eiusdem loci vsus adstipulabatur: ac deindè eundem encæniorum diem ex concursu populi vlteriùs celebrem decreuit. Vndè etiam vsq; in præsens vndecunq; à populis ad præscriptum diem accurrendi mos inoleuit. Malmundarium insupèr, quod præfato loco tam attinere quàm adiacere semper habuit, vt firmiùs ad eundem locum respiceret, scripti imperialis sententia statuit, confirmatis etiam his, quæcunq; ad eum locum iustè videbantur pertinere, nè quis iniustè appetendi ea facultatem deincèps posset habere. Sed & beatus Poppo, vt Malmundarienses professionis suæ sponsionem apud Stabulaus agerent, perpetua lege ratum stabiliuit: atque exindè in omnes successores ipsorum, huiusmodi sententia manauit. Consecrata autem & chrismata est præfata ecclesia in honorem principis apostolorum Petri, sanctorumq; confessorum Martini & Remacli, anno Domini millesimo quadragesimo, indictione octaua, Henrici quoquè Imperatoris anno secundo.

1. Cor. 3. *Psalm. 126.* *Solennis consecratio ecclesiæ Stabulensis.*

CAPVT XX.

Tempore, quo beatus Poppo Iohanni cœnobium S. Maximini regendum commisit, contigit illum quædam in visione super eiusdem regiminis receptione discere. Vox nanque ad eum oraculo, vt verè constat, diuino aduenit, quę eam certè sententiam illi audire dedit, quæ ad Petrum olìm à Christo prolata passionem ipsius ità pręnunciauit. Cùm esses, inquit, iunior, cingebas te & ambulabas vbì volebas: dum autem senuëris, extendes manus tuas, & alius te ducet, quò tu non vis. Diuinitùs hoc editum oraculum mox intellexit, atque propheticæ oculis aliter id de se, aliter de Petro significatum conspexit. Sermonem intereà super Iohannis sæpè memorati regimine ad fratres habuit, & de venturis, tam in se quàm in illo, verba tanquàm de pręteritis contexuit. Hoc tamen sæpiùs inculcando docebat, quòd eundem Iohannem mortis occasus iam è propinquo respiciebat. Res itaq; post modicũ, vt vir Dei indicârat, effectum inuenit, viuendiq; finem, eodẽ nimirùm anno, ipse dedit. Quo de medio facto, quia cęlestis in se oraculi sententiã pro humilitate aliquantùm declinare contendebat, in regimine Bernardum quendã succedere iussit. Qui similiter annis vix duobus emensis, rebus humanis eximitur, nihilq; exindè quàm metus cum stupore relinquitur. Ante proximam tamen sui exitùs horam in fratribus circunstantibus talem protulit sententiam, nullum, excepto Dei viro Poppone, promouendum in regimine, nè similiter & illum primo successionis vel promotionis suæ aditu perire contingat. Tandèm, nè diuinum vllo modo responsum euacuaretur, beatus Poppo idem cœnobium S. Maximini imperiali maiestate repetere iubetur. Sicque quod frustrà declinare contendebat, licèt inuitus, tunc subijt, atque, vt in visione acceperat, manus suas ad pastoralia extensas præbuit, eoque ab alio ductus est, quò ipse noluit. Sed Lintburg, cui similiter prædictus, dũ aduixit, Iohannes pręerat, Gumbertus, professione & loco sancti viri monachus, regendum susceperat: sed quòd temerè, eodem beato viro non consenti-

Visio S. Popponis. *S. Poppo cogitur rursùs preesse monasterio S. Maximini.*

sentiente Poppone, non suum præsumpserat, cum vita etiam sua non multò pòst amisit, ità vt visceribus paulatìm digestis, diutina cum huiusmodi ad mortē vsq; pestis pertraheret. Post quem Hagano, nihil simile veritus, subintrauit, quem similiter grauis ad mortem casus impulit. Godestenum intereà, cuius vita solitaria sanctitate & fama latè iam percrebuit, à solitario & quodammodò eremitico proposito succedendi amor rapuit, ità vt reclusionis suæ claustra effringeret, solusque quasi ex sanctitate sua, quod priores non poterant, ipse impunè se facturum præsumeret. Sed quia cupiditatis suæ se stimulis nō sensit exagitari, quem fama vsqueadeò hominibus reddiderat venerabilem, in grauem mortis viam ex hoc incurrit, quòd velut suis ex meritis præsumere auderet. Nam tendens in altum, cadit ab alto: quia quadam die in vallium ima à montis vertice casum dedit, mortisq; occasionem indè inuenit. Sicq; omnes, qui aduersùs B. Popponem tam supplantationis quàm concupiscentiæ fraudibus vtebantur, in vnum mortis locum colligebātur, paulatimq; cœnobij illius status deperijt, & vsque in præsens inopiæ suæ vestigia ostentare non desinit.

Godestenus solitarius.

CAPVT XXI.

Residens ergò vir Dei Poppo Stabulaus, vbì stabilis laus à fidelibus perpetuò concinitur, vt hostias & laudes cum eleemosynarum fructibus Deo persolueret, contigit quandam mulierem sensu perdito per montes & valles, campos, & syluas errando & dilacerando semetipsam, ad locum ignoranter deuenire supradictū. Hospitio alioquì vel municipio nullatenùs teneri poterat, sed casu locum tunc memoratum subijt, & vsq; ad secretarium viri Dei peruenit. Hora tunc erat, qua vir Dei Missarum solennia expleuerat, cùm ministri aquā ad abluendas manus vel os porrigerent. Quod videns illa infelix mulier, eandem aquā, in piscinā de more proijciendam, petijt sibi dari hauriendam. Qua accepta, mentis insaniam nō est vlteriùs passa. Monstrauit Deus in hoc facto, quanti meriti apud se extiterit sanctus iste. Quanuis enim dispar sanctitas beati Benedicti patris monachorum fuerit, tamen in hoc opere imitator eius claruit: quia sicut ad illius specū mulier sanata redijt per ipsius merita, ità ad istius cellam per aquam ablutionis manuum vel oris eius, redijt & hæc curata.

Mulier mēte capta, sanatur aqua, qua manus abluit S. Poppo.

CAPVT XXII.

Stephanus quidam vir illustris, familiaritate beato viro coniunctus, deposito cingulo militiæ, in cœnobium supradictum beato viro se obtulit, ac monachum spopondit. Qui quidem senio iam fessus, diem expectabat supremum. Visitatus ergò à fratribus, dixit se velle mori, sed absq; licentia patris non posse. Qui cùm esset aduocatus, benedictionem & viaticum ab eo promeruit: sicque discessum est. Vir Dei ad cellam, vndè digressus erat, redijt, & Stephanus viam vniuersæ carnis ingressus est. Quis non miretur tanti patris authoritatem, & fidem discipuli morientis? Antiquorum patrum gesta, per hunc sanctum renouari videmus.

CAPVT XXIII.

Atrebatensium quoq; rector Iohānes hac de luce subtrahitur, sanctitatisq; beati Popponis mentio Balduino Marchiso pro successione ingeritur. Qui super hoc per internuncios diù multumque laborauit, &, licèt tardè, sancti viri ad id consensum impetrauit. Licentia tamen imperialis, quam in hoc idem Marchisus restare adhuc videbat, non statìm id fieri sinebat: præsertim cùm multa tunc temporis esset dissensio, orientaliumq; atq; suorum valida inter se contentio. Eadem tamen à rege licentia B. Popponi permittitur, atq; ità Atrebatum vsque aduehitur. Et primùm à Nannete ciuitate cum Vuazone episcopo Leodium deuenit, qui spiritualis causa amoris semper animo eius sedit, quem etiā Leodio olìm inuidia pulsum ipse suscepit, & apud se sedulò fouit: tum etiam aliquantis sibi succedentibus diebus, illò, vndè exulauerat, reuocauit, consilioq; & fauore postmodùm ad pōtificium promouit. His verò inter eundum sermo de cælestibus exoritur, animusque ad superna pariter suspenditur: cùm eccè beatus Poppo cursu antè prærepto, Eia, inquit, iam nunc te præeo: aliud videlicet agens, aliud, verò propheticæ spiritu super obitu suo iam imminente significare volens. Susceptis interim à præfato antistite his, quibus se tunc ad præsens opùs habere videbat, Atrebatum vsque, vt prædiximus, peruenit. Vbì pari omniū affectu egregiè suscipi meruit, vtpotè cuius sanctitas olìm ipsis satìs explorata fuit. Singuli deindè dilectioni illius sese accommodant, & quod cuiq; vsq; ad id temporis suum fuerat, corā

Obitum suum S. Poppo prędicit.

illo

illo ponitur, vt verè Apostolica inter eos tempora cernerentur, dum res quæq; ab illis, quibus cor vnum & anima vna erat, ante pedes Apostolorum ponebantur. His itaque magìs prodesse quàm præesse cœpit, & administrandis vtiliter & honestè eorum rebus, Emmelinum virum prudentem præfecit, qui prædicti antistitis Vuazonis carne germanus, sanctique viri cooperator, & vt vulgò dicitur, dextera manus fuit. His absolutis, ad beati viri de hac vita exitum stylum vertamus. Act. 4.

CAPVT XXIIII.

PRæsciens itaque beatus Poppo discessus sui ex hac carne horam haud procùl abesse, iter, quod Stabulaus spectat, perrexit intendere: vt locus ille, qui ipsum arctiùs sub monastica habuisset institutione, in sua ei ex hac luce migratione non deesset. Discedens verò indè, charitatis vestigia suis reliquit, singulisque per tricenos dies singulos dari Biberes præcepit: quod quidem charitatis edictum per totidem dies apud eos inoleuit. Precibus itaq; licentiam Marchisi super hoc obtinuit, sicque reuersionis suæ viam ingredi cœpit. Præfatus tamen Marchisus Martianas cœnobium tutelæ ipsius delegauit, & vt in ipso regressionis suæ articulo singula accuraret, mundauit. Quod quidem oneris magìs inuitus, quàm spontaneus subijt, locumq; illum tam visitatum quàm accuratum adijt. Vbì honestè & cum multa grauitate monachorum illi occurrit processio, quæ indicio videntibus fuit, quanta sanctitatis eius in illis esset dilectio. Cœpit intereà cunctis singula, quæ vsui forent, prouidere, & vt euangelicus ille dispensator, necessaria sine typho præbere. Sed quia multimoda rerum occasio aliò eum trahebat, nec se solum ad omnia sufficere videbat, in administrandis his Balduinum, Atrebatensium posteà abbatem, secundum à se promouit. Et iam vltimo exitûs eius tempore imminente, ipsoque in cella paululùm sopori indulgente, somnia phantasticis, immò diabolicis, impressa illusionibus patitur, dæmonemq; quasi propè adstantem sibi videre videtur: qui minas viro Dei intentans, illo de loco cùm citiùs migraturum adiecit. Cui vir Dei, Deus, inquit, cuius nutu huius loci in me processit administratio, & quando vult & quomodò vult, me hinc iubebit abscedere. Et mox dæmon, impetu dato, ipsum visus est inuadere, grauemque per visum molestiam inijcere. Vndè & phantastica illusione constrictus, versum illum ex centesimo vicesimo tertio psalmo subinferendo exclamauit, Adiutorium nostrum in nomine Domini: eoque clamoris sono tam ipse, quàm qui coram illo obdormiërant, expergefacti, euigilant: lucernamque, quæ ante illum eo quidem noctis tempore lucere solebat, vir Dei extinctam conspexit, hocque inimicum effecisse, euidenti præteritæ visionis indicio intellexit. Nec mirum esse debet, hæc in virum Dei per somnia dæmonem valuisse, quem nec per somnia aut ænigmata, sed facie ad faciem ipsum verum Deum verumq; hominem scimus tentando petijsse, tum de loco ad locum pro nequitiæ suæ voto duxisse. Ipse est etenim, qui humani generis calcaneo insidias tendit, & cum sanctis importuna suæ malitiæ bella intendit: nūc his visibilem quodammodò se præferens, nunc illis phantastico somniorum horrore se ingerens. De quo etiam somniorum genere illud scriptum legimus: Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Et licèt paululùm à proposito degredimur, tamen id quod propositæ rei occasione ingestum est, loquimur. Sciendumque est, secundùm plerosque, sex: secundùm alios, quinque somniorum modos inueniri. Et sex quidem, non ab re hîc interserimus, quæ ventris plenitudine, inanitate, illusione, cogitatione simul & illusione, reuelatione, cogitatione simul & reuelatione eueniunt. Sed duo, quæ prima posuimus, experimento noscuntur: reliqua verò quatuor, attestante beato Gregorio, in diuinæ scripturæ paginis inueniuntur. Et quidem beatum hunc virum Dei Popponem illusione constat tentatum, quem tamen ab eius læsione pro illius sanctitate, Deo illi opitulante, verè conseruatum credimus. Qui verò præfatorum distinctiones somniorum in quinque tantùm modos nôsse desiderant, Macrobium in somnium Scipions legant: nihil diuersum inter vtrosq; reperturi, si intimè eorum significatio inspiciatur. Sed his occasione, vt diximus, rei propositæ intersertis, reliquū de beato viro dicere pergamus, quem Deus à negocio perambulante in tenebris, & ab incursu dæmoniaco defensionibus protexit assiduis. Signo intereà crucis facto, seruitutisq; diuinæ penso, cui reliquum noctis impendebat, absoluto, valida febrium vi cœpit fatigari, atque inexhaustis doloribus

Marcianēs cœnobium.

Luc. 12.

Typhū, pro fastu & superbia.

Psal. 123.

Matth. 4.

Eccl. 34.

Somniorum varia genera.

Dialogi lib. 4. cap. 48.

Lib. 1. cap. 3.

Psal. 90.

iam ad vltima vitæ perurgeri. Vndè & dominum Euerhelmum Altimontensem abbatem, qui secutus eum illuc vsq; fuerat, ceteris vnà cum fratribus euocans, resolutionis suæ diem imminere prędixit: deindè ad visitationem vnctionemq; suî pręfatum abbatē nihilominùs admonuit. Adiecit insupèr eidem, ad pristinum professionis suæ locū Stabulaus se post mortem ab eo deferendum, corpusq; suum à læsione alienum, illic dormitionis suæ locum obtenturum: singulas etiam diuertendi mansiones sibi mortuo pręuidens, quas, si adiuueret, ipse vtiquè ad simile hospitādi opus esset electurus. Expletis deindè pro se omnibus, cilicium, quod sibi sterni fecit, nudis pedibus adijt, terramq; tam corpore quàm pectore prono deosculans, se supinum collocauit: tum responsorium circunstantibus iniūgendo, hoc duntaxàt modo inchoauit: Subuenite sancti Dei, occurrite angeli Domini: quod quidem iniunctum circunstantium caterua fratrū excepit, atq; in finem vsq; cum subiuncta etiam Litania perfecit. Post cuius expletionem ipse mirum in modum ad se rediens, rursùm resedit, initiumq; loquendi ità insupèr dedit: Noueritis certè fratres, quædam in agendis per me rebus restare, Deumq; loquendi adhuc vobis spatium mihi præstare. Nec ab re hęc ad se rediens dixit, quia quæ oportuit fieri, minusq; adhuc impleuerat, dicendo & agendo postmodùm effectui mancipauit. Et primùm de erogandis, quæ sibi eatenùs fuerant, rebus consultans, quasdam ecclesijs Dei in augmentū misit, quasdam verò amicis pauperibusq; Christi in monimentum suî dispersit: itaq; omnem inimico auaritiæ suspicionem ipse præcidit, illud Apostolicum recolens: Nihil in mundum hunc intulimus: sed nec auferre quid possumus. Theodoricum intereà, quem ipse olìm, vt præfati sumus, in omni doctrina nutrierat, adire suos quantocyùs iubebat, vtq; imperialem præsentiam illum suis verbis compellant accedere, atq; in regendo S. Maximini cœnobio pastoralem curam subire. Cui cùm adstantes dicerent, Quid super Stabulaus decernitis agendum? nihil, inquit, aliud mihi vobis super hoc dicendū, quàm quòd soli Deo illud velim esse commendatū. Hoc, vt dixi, soli certè Deo committo, nec alium, quàm ipse prouiderit, rectorem admitto. Sacerdotali demùm authoritate & stola criminum veniam fratribus impendit, orationisq; verba extensis manibus hunc in modū deprompsit: Da Deus immense, ineffabilis & magne, vt si verè conuersus sum, hoc eiusmodi indiciū habeam, quatenùs in S. Pauli conuersione, quæ hac quidē nocte instat, è carne transeam: quod vt fieret, semper optaui, semper te Deum rogaui. Et hæc dicens, se cilicio recolligi præcepit, vltimumque loquendi finem dedit: cùm eccè mediæ noctis articulo mirum in modum manus leuat, atque extremum eo, quo poscebat, tempore matutinali expleto officio, spiritum Deo reddit. Conclamatum subitò est à circunstantibus: Eccè, ô beate Poppo, hæc hora sanctitatis tuæ indicio est omnibus: eccè quantùm bonitatis tuæ gratia meruit, in sapientia sua Deus mundo innotuit. Nec facile erat quenquam sibi à lachrymis tunc temperare, cùm tam feliciter ad eum, cui semper vixerat, meruit hinc egredi: feliciter, inquam, migrauit, qui felicibus semper auspicijs virtutes in se augmentauit. Quas quidē, nè quasi negligentia præterire videamur, in argumentum tam egregij exitûs eius dicere, prout vires suppetunt, aggrediamur. Erat enim ei compunctio cordis ex infusione sancti spiritûs affluens, cuius etiam conuersionis suæ tempore intantùm erat appetens, vt cùm quosdam fratrum in lachrymas excitari videret, seque similia non posse doleret, sumpto lapide, pectus eo contunderet, vt hoc fortè modo vel modica compunctionis stilla sibi afflueret. Cuius desiderij sui compos post modicum effectus, tantam compunctionis à Deo gratiam est adeptus, vt illud, vbì sæpè genu vel milliès flexo, die & nocte orationi incumbebat, omne lachrymis inundaret pauimentum. In celebratione proindè Missarum * casubulam, qua induebatur, lachrymis humectabat, interq; prandendum magìs lectione quàm comestione pasci amabat: & verè pro lachrymis, quas indè fundere solebat, cum Psalmista dicere poterat: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quid verò de corporis sui dicam afflictione, deq; carnis interitu & cōtritione? Quam intantùm ieiunijs flagellisq; atterebat, vt quicquid vitiosum illa aduersùs spiritum cōcupisceret, ipse flagellis, propria sibi manu clàm illatis, extergeret: & pro hoc in seipsum vindictam exerceret. Balnearum verò vsus illi rarus fuit in infirmitate, qua assiduè laborabat: nunquàm verò extra infirmitatem, postq; conuersionem illas admisit, tum etiā à saginatis cibarijs omninò abstinuit. Nec sola ad carnis macerationem huiusmodi abstinentia illi sufficere visa est, sed insupèr ad crucifigendum se mundo, peregrinatio-

Petit extremam vnctionem.

Implorat sanctorum preces.

1. Tim. 6.

Oratio eius ad Deum.

Feliciter migrat è corpore.

Catalogus virtutum eius.

* for. casulā.

Psal. 41.

nationis sibi cruces adiecit, sępè limina adiēs Apostolorū, sæpè etiam atq; vsitatiùs excubias cęterorum frequentans sanctorum. Nec dici potest, quantùm omne suum iudicium discretione temperauerit, quantùm iusta illud miseratione honestauerit: & reuerà cum beato Iob oculus cęco & pes claudo erat, causámque pupilli & pauperis, vt suam, immò magis accurabat: atque excepto, quòd quotidianis eos alebat sumptibus, trecentos singulis calendis Christi pauperes plenè reficiebat. Destinabat etiam plura tam auri quàm argenti donaria eremiticam solitariamque vitam ducentibus, quamplurimisque à regimine deiectis consulendo rectoribus, suis opibus & eos releuauit, & ad pristinū regiminis locum reuocauit. Et vt omnes probitatis eius virtutes compendio referantur, & ex relatione antiquorum fidem legentibus faciant, erat fide firmus, spe longanimis, charitate non fictus, compassione singulis proximus, & ad omne opus bonum mente & vultu semper promptissimus: arguebatque subiectos clementer, tolerabat patienter, & si quem pro quouis crimine vellet corripere, in se priùs descendēs, hoc velut suum plangebat, secundùm illud Apostoli: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, nè & tu tenteris. Et vt vigiliarum orationumque eius prætereatur instantia, (licet enim præterire communia) in carne verè angelum vixit, dum semper in cælestibus, vbì angeli faciem vident patris, animum fixit. Et pro hoc cuique fidelium miracula & quæ diximus, & quæ dicenda sunt, ad fidem faciendam sufficiant, proque sanctitate ipsius, totius diffidentiæ caligine exclusa, satisfaciant. Obijt sanè octauo Calendas Februarij, anno incarnati Verbi millesimo quadragesimo octauo, indictiōe prima, ætatis suæ anno septuagesimo, imperij verò Henrici anno decimo.

Iob 29. | Alius virtutū eius catalogus. | Galat. 6. | Matth. 18.

CAPVT XXV.

SAcerdotalibus porrò infulis, vt sacris adstare altaribus solebat, vestitur: vbì ex sacro corpore eius gratissimæ suauitatis fragrantia sentitur: quæque olìm viuenti in virtutibus ampliùs flagrârat, & nunc in carne ipsius redolere nō cessauit. Alba etiam casubula sanctum illud corpus fratres curabant vestire, cuius anima feliciùs in cælestibus inter amictos stolis albis primam meruit stolam inuenire. Oratorio deindè exponitur, nox illa cum precibus vsque ad lucis ortum pro eo transigitur, cùm eccè apparatis his, quæ ad transferendum eum prouiderant, clàm è patriæ ipsius limine exiêrunt. Et in eisdem certè hospitandi locis manendo, quæ ab illo viuente didicerant, Leodium vsque deuenerunt, præmissoque nuncio, beati viri aduentum Vuazoni, eiusdem ciuitatis antistiti, intimauerunt. At ille viuum eum tunc venire lætus primùm æstimauit: sed cùm ei, vt se res de morte ipsius habuit, nuncius perorauit, clamoribus & lamentis inconsolabiliter se affligere, & quòd talem amisisset virum, incredibiliter dolere cœpit. Postquàm verò lamenta, non dolor, aliquantulùm conquieuêre, eiusmodi fama, quæ omne Leodium iam impleuit, authoritate etiam pontificali hoc vniuersis eiusdem ciuitatis cœnobijs edictum peperit, vt cum crucibus, lampadibus atque thymiamaterijs illud sacrum corpus exciperent, eaque, quę talem Dei deceret seruum, honorificentia prosequeretur. Quod quidem, permixtis sibi cunctis, cum deuotione simul & dolore contigit fieri, nec fuit, quem compunctio cordis pro huiuscemodi rebus intrinsecùs non tetigerit. Et nos quidem, qui de eo hæc scribimus, ipsi similiter toti in funere sumus: quanto magìs hi, qui eius tunc exequijs interfuerunt, dolorem pro amissione tanti talisque viri pertulêre? Sed si ideò est dolendum, quòd eum, quem charum habuimus, amisimus: multò magìs certè gaudendum, quòd in cęlesti cum mansione intercessorem pro nobis præmisimus. Pauperibus prætereà Christi memoratus antistes pro sancto viro eleemosynarum stipem dispendit, & ad Stabulaus vsque cum cæteris exequias illas venerabiles prosequutus est. Nec difficultas itineris aut temporis incedentes vel modicè defatigauit, præsertim cùm brumalis rigor omnem superficiem terræ tunc occuparet: Dei proculdubiò virtute ibidèm operante, seruique sui translationi inuisibiliter fauente. Tandèm ad Stabulaus, vt diximus, peruenitur, omnisque loci illius tam laicorum quàm monachorum turba doloribus eiulatibusque afficitur, ità vt psallentium voces, eiulantium quidem clamor exuperaret, & in paruulis etiam gemitum affectus exprimeret. Sepulcrum mox post Missarum solennia illi in medio cryptę, vbì ipse viuus elegerat, aperitur, atque ibidem id officij non sine

Odor suauissimus ex defuncti corpore. | Honorificè admodùm corpus eius Leodij excipitur. | In monasteriū Stabulense infertur.

Visio angelica. angelica præsentia peragitur. Nam memorato antistiti, cui facile suis pro meritis hoc cernere fuit, visio angelica inter exequias illas apparuit, qui adstantem ipsi ministrum, vtrùm idem videret, sępiùs repetens interrogauit. Sed quod ille pro meritis, vt præfati sumus, videre meruit, non nostrum iudicare est, cur nemo id videre potuit: nisi fortè, quòd nulli circunstantium ad prædictam visionem sanctitas sua sufficeerit, vel quòd nemini, excepto ipso præsule, reuelare Dei gratia voluërit. Et iam sextus circa insepulti corporis funus dies abscesserat, nec tamen pristina in illo fragrātia defecit: vt certè testantur illi, qui adfuêre, quòd velut pulueris pigmentarij suauitatem in ipso persenserint. Quasdam verò literas exhortatorias, à venerando abbate Richardo olìm de charitate ipsi scriptas, vnà cum calice pectori eius superposuêre: quarum etiam literarum exemplar in eodem monasterio posteris reliquerunt, vt ex eo amborum consensus & dilectio perspiciatur, quidque charitatis gratia valeat, à legentibus ibì inueniatur. Hæc nos quidem de obitu translationeque beati viri dixisse sufficiat, de cuius virtutibus & miraculis fides apud lectorem non vacillet, pręsertim cùm testibus, qui ea oculata fide didicerunt, confirmentur, certiusque his scriptis roborentur. Cęterùm cur ad sepulcrum eius miracula crebriùs nòn fiant, nemo miretur, nec propter hoc ea, quæ verè de eo diximus, vocet in dubium, cùm ipse adhuc in carne viuus, plerisque fratrum audientibus, attestatus fuerit, quòd nunquàm delectatus sit miracula facere, nec vnquàm hanc gratiam sibi dari à Deo expetere pręsumpserit. Et quanquàm pro humilitate fauorem erga se populi in vita timuit, non tamen miraculorum gratia mortuus caruit: quia post mortem nequibat latére, cui ante mortem hoc Deus inspirauit, vt vellet latére. Pauca tamen è pluribus hìc inseram, gloriamque Dei in sancto suo, non sine legentum admiratione commemorabo.

Timet humanos applausus.

CAPVT XXVI.

HErimannus, eiusdem monasterij monachus simul & ianitor, tribus fermè post beati viri depositionem mensibus elapsis, infirmitate correptus, ad vltima vitæ suæ peruenit, loquendique finem in agone suspensus fecit, ità vt nec respirare vllo modo videretur, nihilque aliud in eo, quàm ipsa mors conspici putaretur. Qui miro quodam modo post duarum ferè horarum spatium ad se redijt, & quòd ad iudicium raptus fuerit, fratribus sibi adstantibus retulit, singulisque criminum suorum maculis in confessione detersis, pro vno tantùm conuentus fuerit, quod contra beati Popponis statuta admiserit. Aiebat nanque: Noueritis me de singulis criminibus confessionem fecisse, vnum tantùm obliuioni reliquisse: quia agrum pascualem, quem beatus Poppo cuidam crediderat, mea olìm auferre superbia non dubitauit. Pro quo & ego ad iudicium raptus, temeritatisq; erga virum Dei sum incusatus, tandemque eiusdam sancti viri intercessione huc remeare, crimenq; illud tam precibus vestris, quàm confessione permissus sum expiare. Fratribus verò multa de præfato viro Dei rogantibus, id de ipso testatus est, se eum honestate & reuerentia commendabilem inter cælestis aulæ primores vidisse, ibique intercessione ipsius redeundi copiam accepisse, eumq; rursùs videndi spem sibi de reliquo accreuisse, si tamen preces ipsorum pro se ad Deum pręmitterentur, atque ità contra ipsius statutum temerè à se commissa expurgarentur. Deindè adiecit, neminem in virum Dei impunè quid posse admittere, quemadmodùm ipsius exemplo posset facilè doceri. Mox pro eo fratres orationi instant, quodque contra viri Dei statutum deliquerat, precibus expiare contendunt: cùm eccè sine mora vltimum efflauit spiritum, vt profectò intelligi daretur, ipsum ideò in carnem accepisse redeundi facultatem, vt quod in virum Dei deliquerat, hìc detergeretur, verumque de eo, quod dixerat, indicium relinqueretur. Lętare ergò Stabulensium ecclesia, lętare, inquam, ex tanti viri præsentia: quia vt Turonica ciuitas in Martino suo mirabiliter gloriatur, ità etiam in Poppone tuo status tuus magnificatur: dum & ille mortuum viuus suscitauit, & iste monachum, ad iudicium extra se raptum, mortuus ad vitam reuocauit. Magnum quidem est, mortuum suscitare: magnum etiam est, hominem ad iudicium raptum, ad se reuocare: cùm neutrum nisì à sanctis fieri valeat, qui præsentia Dei mirificè perfruuntur. Et verè in hoc patet, beatum Popponem post mortem etiam viuere, curamque suorum apud Deum semper gerere.

Visio de S. Poppone.

Viuût sancti apud Deum.

CAPVT XXVII.

Alio

ALio quoquè tempore puer quidam Gozo, idemq; monachus viri Dei, scholari adhuc disciplinæ subiectus, valida corporis infirmitate correptus est. Qui se mox visitari petijt & vngi, psalmisq; & precibus Deo commẽdari. Quod cùm ageretur, illique à fratribus in prece & infirmitatis eius visitatione adstaretur, exclamauit subitò, dęmonum phalangem, Aeneæ & Turni aliorumq; ex Virgilio virorum vultus imitari, seque ab eis, qui sibi in discendo plurimùm in vsu fuerant, vsque ad animam infestari. Fratribus verò, vt sibi crucis signum imprimeret, hortantibus, seque non posse, illo respondente, mox dominũ abbatem Popponem adesse exclamat, cumq; fratribus ignorantibus quem significâsset, inclinato capite salutat. Quem cùm adstantium fratrum caterua quid videret inquireret, aut quemnam salutaret, Num, inquit, dominum abbatem Popponem in medio vestrî non cernitis, & ad eius pręsentiam omnem dęmonum phalangem effugisse non conspicitis? Adiecit proindè, se eorum manibus, pręfato succurrente abbate, ereptum, securitatisq; remedia de eis porrò adeptum. Quo ista persequente, doloreq; simul cum tremore in ipso conquiescente, spiritum vltimum exhalauit, & tam verum quàm manifestum eorum, quæ dixerat, indicium ostentauit, ità vt cum beato Poppone verè indè migrâsse crederetur, & in eo erga omnes fratres beati viri similis solicitudo intelligeretur. Cuius quidem pueri corpus à coętaneis socijs fauore pariter & dolore circundatum, & ante scholam, licèt quibusdam inuitis, est sepultum: pro quo etiam gemitus ipsorum tanto fuit intolerabilior, quanto erga eum affectus omnium in vita ipsius extiterat propensior. Puer videt S. Popponẽ ipsi apparẽtem in extremis.

CAPVT XXVIII.

EOdem tempore extitit quidam magister carpentariorũ vel latomorum, Thietmarus nomine, qui viro Dei Popponi valdè charus habebatur propter peritiam artis suæ. nam illi Deus inspirauerat, quemadmodùm Beseleel, opus perficere in domo Domini secundùm voluntatem viri Dei, monstrante id videntibus pręsentis basilicæ structura mirabili. Exod. 31. Hic synaxi vespertina expleta, venit ad quosdam fratres in claustrum cum non parua, vt prosequemur, tristitia: & eccè pręsens sedebat nepos sancti viri Euerhelmus Altimontensis abbas. Qui percontari cœpit, quid causæ haberet. Respondit se priuatum esse beneficio, quod sibi iure perpetuo concesserat homo Dei Poppo. Et ille, Non est, inquit, mortuus dominus tuus Poppo, sed verè viuit: perge quantocyùs ad ipsum, & narra ei si quid habes. Credidit homo sermoni, quem audiuit, & præpeti cursu ad sepulcrum viri Dei peruenit, ibiq; amarissimè, quæ sequuntur, clamitando, super corpus sanctum se prostrauit: Heu mi pater & domine, vt quid me diutiùs sinis viuere in hac conualle plorationis? Contestor te per omnipotentem, cui in hac vita fideliter seruîsti, ne me permittas in hac miserabili vita octo diebus viuere. Nota petitionem, & celerẽ impetrationẽ. Vt ergò se exauditum credidit, surrexit, domum redijt, in lectum se proiecit, viaticum petijt & accepit, & sicut à sancto viro petierat, ante octauum diem de hac luce subtractus est.

CAPVT XXIX.

PRæthereà plurima sanitatum beneficia per eum Dominus operatur: Febricitantes, dęmoniaci, alijque languidi ad sepulcrum eius, Deo cooperante, curantur. Vnum tamen præclarum, quod omnibus penè notum est, in medium proferam, vt ex hoc fides credentium incalescat. Aeger quidam diù vexatus hydropico morbo, adductus est ab occidentali plaga, & in basilica sancti & apostolici viri Remacli, mirabilium factoris, & in præsentia corporis eius est collocatus. Qui per septimanam ibidèm diù cupitam salutem pręstolans, tàdèm fessus sopore deprimitur, Et eccè videt sibi sanctissimũ ac Deo dilectũ Remaclum adstare, nimio splendore radiantem, & hęc sibi dicentẽ: Surge, & ad sepulcrum abbatis Popponis, quod est in hac crypta, propera: per eum enim tibi salus proueniet. Expergefactus ęger, surrexit, & vtcunq; potuit, illuc peruenit, seque toto corpore super illius prosternens mausoleum, deuotissimè implorabat eius interuentu Dei adiutorium: cùm subitò virus omne, quod per membra ac vitalia diffundebatur, conglomeratum, vt quondàm attactu S. Martini, immò Deo suum glorificante famulum, quàm grandisque meriti apud ipsum esset ostendente, more torrentis magno vomitu per gutturis prorupit meatum. Statimque homo incolumis surrexit, qui penè desperatus aduenerat: & gratias agens Deo in sanctis eius confessoribus, lętus ad propria repedauit. Quis non stupeat euentu huius inusitati mira- Hydropicus ad S. Popponis locũ curatus.

miraculi, mandans illud stylo memoriæque in profectum posteritatis, vt magnificetur Dominus, qui illum dignatus est per seruum suum curare? Idem prefatus athleta Dei, dum in terris hominem gessit, multa cum deuotione & studio Christo sanctissimoque eis presuli Remaclo seruiuit: vndè & ciuis esse sanctorum domesticusque Dei hoc facto declarari meruit. O felix Stabulaus, tanti pontificis Remacli membra continens, cui ad tutelam loci ipsius adiunctus est famulus Dei Poppo, scutum inexpugnabile contra omnes inimici insidias. Non enim accidentale nomen tibi, sed essentiale adhesit stabilis laus, abiecto vulgari illo, ab ignorantia profecto, Stabulaus: quia tibi stabilis laus perpetuò non extinguetur, sicut luminaria cereorum brumali tempore flantibus ventis sub diuo non quibant extingui, quando susceptum est corpus beati Popponis à fratribus prefati loci.

Cerei non extinguunt vêtis flatibus, ad corpus S. Popponis.

CAPVT XXX.

EGO igitur Euerhelmus, Altimontensis abbas, hunc libellum, positus in cœnobio Blandiniensi, scribendo summatim perstrinxi, non vt omnia, quæ de beato viro dicenda erant, illo comprehenderem. Quem dum deferre ad locum suprà memoratum disposuissem, socios itineris mei assumpsi, Onulfum monachum, qui in prefatiuncula huius libelli scriptus est, & Odulfum capellanũ comitis Lamberti. Qui cùm in via de vita & spe futurorũ sedulò colloqueremur, frequẽter etiam hunc libellum Odulfus reuoluebat mecum, beatum beatificans virum, qui sic presentis seculi euasisset naufragium. Quid plura? Tandèm peruenimus Leodium, vbi tunc temporis sancti Lamberti martyris recolebatur martyrium. Post Missarum solennia indè digredientes, vt ad viri Dei properaremus tumulum, Onulfus, Odulfi consilio deceptus, recusat cœptum iter peragere mecum, nescio quid de viri sancti meritis proferens ad alterum. Aiunt ergò ambo: Iter perage tuum: nos verò in sancti Trudonis cœnobio tuum præstolabimur reditum. Ad hec ego, eorum fidem infirmam considerans, aio, eos propediem dolituros. Et indè progressus, ad beati viri tumulum peruéni, vnius tantùm contentus consortio pueri. Extrahens ergò libellum, de eius gestis editum, non sine contritione cordis super sepulturam pijssimi patris deposui. In crastinum verò ad comites mei itineris rediens, eos tristes mœstosque nimiùm reperi. Nam alter percussi equi sui damno grauiter dolebat: Odulfus autem lurida peste mulctatus, grauiùs gemebat. Quem cùm intuerer, primò exorsus ille, heu me, ait, domine, cur tecum cœptum iter distuli peragere? Eccè nunc morbo dysenteriæ, immò diuina percussus virtute pereo. Quem blandè leniterque consolans, hortatus sum monasticum suscipere habitum. Post hec abij, & ille non longè pòst obijt, exemplum sue preuaricationis relinquens posteris, nè presumant detrahere virtutibus viri Dei Popponis.

Vltio diuina in obtrectatorem S. Popponis.

GESTA QVAEDAM ET ILLVSTRE MARTYRIVM B. POLYCARPI, SMYRNENSSIS EPISCOPI,

ex lib. 4. cap. 13. & 14. Historiæ Ecclesiasticæ Eusebij Pamphili, interprete Iohanne Christophorsono, apud Anglos quondàm Cicestrensi Episcopo.

LIB. 4. CAP. 13.

26. IANVAR.

TEmporibus modò demonstratis, dum Anicetus Romanæ Ecclesiæ præerat, Polycarpum, cui adhuc suppeditabat vita, Romam aduentâsse, & cum Aniceto in congressum colloquiumque de controuersia, quæ fuit de die Paschæ celebrando suscepta, venisse commemorat Irenæus. Aliam item historiam de Polycarpo idem scriptor tradit, quam ex tertio eius libro contra hereses petitam, his, quæ de eo tradita sunt, necessariò putamus adiũgendam, quę ità se habet: Polycarpus nõ solùm ab Apostolis institutus, & cum multis, qui Christum oculis conspicati sunt, familiariter versatus, sed etiam ab eisdem in Asiam delegatus est, quô Smyrnensis ecclesiæ episcopatum capesseret: quem quidem nos ineunte ætate vidimus. Nam diù

Lib. 3. cap. 3.

Irenæus vidit Polycarpum.

diù vitam propagauit, & planè grandis fuit: qui summa cum admiratione & celebritate martyrium perpessus, cessit è vita, eaque perpetuò docuit, quæ ab Apostolis didicerat, quæ ecclesia tradit, quæ deniquè sola vera sunt. Atque ista testimonio confirmant, cùm omnes ecclesiæ Asiaticæ: tum episcopi, qui hactenùs successerunt Polycarpo: qui profectò testis veritatis fuit multò fidelior constantiorque, quàm Valentinus, Marcion, & totum reliquum genus eorum, qui tot & tam pestiferas in Ecclesiam errorum sectas inuexerunt.

Qui tandèm, Aniceto Romanæ Ecclesiæ episcopatum gerente, Romam aduentans, complures ab errore hæreticorum, quos diximus, auocauit, & ad Ecclesiam veramque religionem traduxit, palamque prędicauit, se ab Apostolis accepisse hanc vnam & solam veritatem, quæ est ab Ecclesia tradita. Sunt etiam, qui ab eo audiuerint, Iohannem Domini discipulum, cùm Ephesi ad balnea se conferret, intusque videret Cerinthum hęreticum, se mox è balneo illorũ proripuisse, & eos, qui vnà erant, hoc modo esse hortatum: Fugiamus ocyùs, nè balneum, in quo est Cerinthus veritatis aduersarius, extemplò corruat. Idem Polycarpus Marcioni in eius conspectum venienti, dicentiq; rogantique, Nosce nos, amabò: respondit, Noui equidem primogenitum Satanæ. Talem enim tũ Apostoli, tum illorum discipuli adhibuerũt cautionem, vt ne sermonem quidẽ cum aliquo illorum, qui veritatem fallaciter suis commentis adulterare nitebantur, aliquando conferre vellent: sicut Paulus admonet, Hęreticum hominem post vnam & alteram admonitionem deuita, sciens quòd talis euersus est, & peccat proprio iudicio condemnatus. Est etiã epistola Polycarpi ad Philippenses scripta accuratissimè, ex qua expressam fidei illius notam & veritatis prędicationem hi, quibus libitum sit, quiq; suæ salutis rationem ducant, possunt manifestè perspicere. Hactenùs Irenęus. Polycarpus quidem in ea epistola, quam diximus ad Philippenses scriptam, quæq; adhuc extat, quibusdam prioris epistolæ diui Petri testimonijs vtitur.

Polycarpus venit Romam.

Iohannes apostolus vitârit Cerinthum.

Nota hanc respõsionẽ.

Tit. 3.

Antonino, cognomento Pio, cùm vigesimumsecundum annum imperij sui confecisset, M. Aurelius Verus, eius filius, qui & Antoninus dictus est, cum Lucio fratre successerũt. Eodem tempore Polycarpus, cùm Asia maximis persecutionum procellis turbaretur, martyrio supremum vitæ diem egit. Cuius quidem vitæ exitum, literarum monumentis adhuc conseruatum, in hac nostra historia memoriæ prodere cumprimìs necessarium arbitror. Est autem epistola ex persona ecclesiæ Smyrnensis, cui præfuit Polycarpus, ecclesijs Ponti scripta, quæ ea, quæ ad eius martyrium spectant, perspicuè docet his verbis: Ecclesia Dei, quæ Smyrnam incolit, ecclesiæ, quæ est Philomelij, & alijs omnibus sanctis & catholicis ecclesijs, quæ vbiquè gentium sunt, misericordia, pax, & charitas Dei patris & Domini nostri Iesu Christi affatìm impleatur. Scripsimus vobis, fratres, quæ videbantur pertinere, cùm ad alios martyres, tum ad beatum Polycarpum: qui quidem persecutionis flammam, contra Ecclesiam incensam, sanguine suo copiosè per martyrium effuso penitùs restinxit. Istis deincèps, antequàm in martyrij Polycarpi explicationem ingrediuntur, ea, quæ spectant ad cęteros martyres, ordine narrant, & qualem quamque celsam erectamque animorum firmitatem ad dolorum morsus tolerandos ostenderint, scitè describunt.

Cap. 14.

Epistola Smyrnẽsis ecclesiæ de martyrio S. Polycarpi.

Constantia martyrum.

Nam, vt epistola loquitur, qui vndiquè circunsistebãt, cùm coràm cernerẽt illos partìm flagris ad intimas vsque venas & arterias dilaceratos, sic vt iam viscera aliaque occultiora membra, intimis corporis recessibus abdita, oculis omnium subijcerentur: partìm buccinorum testis, è mari deportatis, & lapillis quibusdam præacutis substratis afflictos, & per quodque suppliciorum ac tormentorum genus raptatos, & bestijs deniquè immanibus ad dilaniandum traditos: cùm coràm, inquã, cernerent illos hæc omnia tam toleranter sustinuisse, incredibili propè admiratione obstupuerũt. Inter quos Germanicum quendam, qui diuina gratia roboratus, imbecillitatem animi naturaliter insitam, quæ efficit vt corporis mortem vehementer extimescamus, erexit recreauitque, propter eximiam & singularem eius cõstantiam, facilè primas tulisse memorant. Nam cùm proconsul illi persuadere conaretur, proponeret ætatem, & magnoperè flagitaret, vt cùm iam adolescens esset, & in ipso ætatis flore constitutus, suijpsius misericordiam caperet: eum illa minimè curâsse, sed abiecta cunctatione, feram parato animo attraxisse ad se, & propè vi in corporis sui laniatum impulisse, quò celeriùs ab hac iniusta & impia vita liberaretur. Verùm quanquàm vniuersa multitudo tum diuini & cælestis

Germanici fortitudo.

lestis huius martyris fortitudinem & constantiam, propter egregiam & generosam mortem, magnoperè admirabatur, tum excelsam vniuersi generis Christianorum virtutem vehementer suspiciebat: tamen subitò vnà omnes hoc pacto cœpisse cõclamare: Tolle impios, Quæratur Polycarpus.

Quinti apostasia. Quinetiam cùm permagna turba istis populi clamoribus de Christianis conquirendis facta esset, Phrygem quendam, nomine Quintum, qui nupèr è Phrygia aduentauerat, simul àc immanes feras & terribiles prętereà cruciatus perspexerat, molli & fracto animo attonitum obstupuisse, & tandèm, salute prodita, manus præ ignauia dedisse. Declarat quidem eadem, quam modò citauimus, epistola, illum non prudenti animi prouisione & consilio adductum, sed temerè & quasi repentino vento incitatum, cum alijs ad tribunal iudicis ruisse: qui simulatquè depręhensus tenebatur, illustre & euidẽs omnibus exemplum proposuisse, nè incosideratè & imprudenter huiusmodi rebus se aliquando obijcerent. Sed isto modo de illorum martyrum exitu à nobis expositum sit. Polycarpus autem, qui maximam omnibus admirationẽ suî excitabat, primùm vt ista de martyribus audiuerat, pacato & tranquillo animo perstitisse, & vultum omnemque Polycarpi eximia virtus. mentis statum, constantem & immobilem conseruâsse. Et quanuis in animo haberet, illic in ciuitate manere, tamen familiaribus petentibus obsecrãtibusque, vt se indè subduceret, demùm morem gessisse, ad villam non longè ab vrbe distantem progressum esse, ibique cum paucis amicorum commoratum, & dies noctesque nihil aliud molitum, quàm preces obnixè & instanter ad Dominum fundere: quibus quidem supplex efflagitabat, (hoc enim erat illi semper in more positum) vt pax tranquilla concederetur ecclesijs. Ac triduo antè, quàm præhendebatur, cùm in precibus attentè positus, somno oppressus esset, noctù in visione secũdùm quietem vidisse dicitur ceruical flamma accensum, derepentè consumi conficique: Qua quidem re è somno excitatum, statìm visum suum ijs, qui aderãt, exposuisse, & quod futurum erat, mente ferè pręsagientem, apertè suis prędixisse, necessarijs se flammarum incendijs corpori circuniectis vitam pro Christo profundere oportere. Visio Polycarpi.

Tandèm igitur cùm illi, qui eum omni cura & diligentia conquirebãt, instarent, iterùm incredibili studio & amore erga fratres compulsum, in aliam villam se transtulisse ferunt: quò quidem non longo tempore pòst, qui illum insequebantur, rectâ peruenisse, duosque illius loci pueros compręhendisse, atque alterius illorum indicio, vbì verberibus eum ceciderãt, ad Polycarpi diuersorium accessisse. Qui sub crepusculum aduentantes, certiores fiebant, eum in superiori conclaui assidere. Ex quo loco licèt perfacilè in aliam domum se recipere potuisset, noluisse tamen, sed dixisse: Fiat voluntas Domini. Quem, vt illos adesse intelligebat, refert epistola descendisse per gradus, & cum illis adeò sereno ac placido vultu collocutũ esse, vt qui virum anteà ignorâssent, cùm oculos in canam eius & ingrauescentem ætatem, in venerandam quoquè & constantem vultûs moderationem coniecissent, viderentur sibi rem permiram videre, rogarentq; ab se ipsi mutuò, Tantáne, quęso, festinatio in tali sene pręhendendo suscipi debuisset? Istum aũt, abiecta cunctatione, primùm mensam illis actutùm apponi iussisse: deindè orâsse, vt cibum largè & affatìm sumerent, vnamq; horam, qua orationi vacaret, postulâsse. Qua ei concessa, surrexisse, & gratia Domini cumulatè repletum, adeò ardenter precatum esse, vt qui pręstò illum audirent orantem, admiratione propè obstupescerent, compluresque illorum tam spectatum, tamque eximia & diuina virtute pręditum senem, morte affici vehementer condolescerent.

Post ista, reliqua illius historia est ad verbum in eadem epistola hoc modo explicata: Vt primùm finem precandi fecerat, & memoria repetierat omnia, quæcunque illi in vita aliquando contigissent, siue magna illa fuissent, siue exigua: siue gloriosa, siue ingloria, & totam deniquè Ecclesiam catholicam, per vniuersum orbem dispersam, precibus Deo commendauerat, cùm iam hora abeundi instaret, satellites eum asino impositum, versùs vrbem die festo magni sabbati deduxêre. Herodes, qui præfectus pacis Nota versutiam diaboli. dicebatur, & pater illius Nicetes, illi obuiàm prodire: qui vbì illũ ad se in rhedam transtulerant, proptèr eum assidentes, ei persuadere conati sunt ad hunc modum: Quid mali est istud, dicere, (domine Cęsar) & illic sacrificare, & sic tandèm saluum euadere & incolumem? Polycarpus primò nullum dedit responsum: sed illis magìs instantibus, sic Itèm martyris constantiam. tandèm locutus est: Non facturus sum aliquando, quod mihi consulitis. Isti igitur spe illius

lius in suam sententiam pertrahendi deiecti, contumeliosa verba in eum iaciunt, & tanta cum celeritate de curru præcipitant, vt indè delapsus, tibiam magnoperè lacerâret, læderetque. At ille de ea re minimè laborans, quasi nihil mali fuisset perpessus, lubenti animo à satellitibus ductatus, satis incitato gradu ad stadium proficiscitur. Polycarpo igitur in stadium ingredienti, vox è cælo demissa, dixit: Fortis esto Polycarpe, & excelso animo rem gere. Eum, à quo esset vox profecta, vidit nemo: vocem autē multi è nostris audiuerunt: sed propter tumultum in stadio concitatum, multitudo omninò eam audire non potuit. Illo igitur ad iudicem deducto, simulatquè intellectum erat Polycarpum fuisse comprehensum, ingens tumultus ciebatur. Præcipitat de curru.

Ex quo proconsul, vbi accessit, sciscitatus est: Túne es Polycarpus? Polycarpus se eundem esse fatebatur. Tum suadere procōsul, vt Christum negaret, sic locutus: Reuerere ætatem tuam, & alia his similia, quæ ab eiusmodi viris dici solent. Iura per Cæsaris fortunam. Resipisce: dic, Tolle impios. Polycarpus graui & constanti vultu in vniuersam multitudinem, quæ erat in stadio, intuens, & manum versùs eos intendēs, cum gemitu oculis in cælum sublatis, dixit: Tolle impios. Præsidi, cùm ampliùs instaret diceretque, Iurato, conuicijs Christum afficito, & te dimittam: respondit Polycarpus: Octogintasex annos illi iam inseruiui, & nullo me hactenùs affecit incommodo: quomodò igitur regem meum, qui me ad hoc vsque tempus seruauerit incolumem, contumeliosis verbis possim afficere? Proconsule denuò vrgente ac dicente, Iura per Cęsaris fortunam: Polycarpus, si, inquit, ad inanem ostentationem requiris, vt per Cęsaris fortunam iurem, (sic enim vocas) & me qui sim, ignorare præ te fers, sic, vt liberè & ingenuè loquar, accipito: Christianus sum. Quòd si placet Christiani professionem cognoscere, da mihi diem, & audies. Tum proconsul, Istud, inquit, persuade populo. Tibi equidem, inquit Polycarpus, rationem & sententiam meam (magistratibus enim & potestatibus à Deo constitutis, eum honorem, qui nostrorum animorum saluti, nostræque religioni nihil afferat detrimenti, pro dignitate tribuere docemur) impertire non grauabor: sed illos non satis dignos existimo, quibus de fide nostra per responsum satisfaciam. Et proconsul, Bestias, inquit, habeo in promptu: istis te obijciam laniandum, nisi te maturè pœnituerit. Accerse, inquit. nam nobis rata ac decreta stat sententia, & multùm ab eo absumus, vt aliquādo animo mutato, nos meliorum pœniteat, quò deteriora sequamur. A sæuitia & crudelitate ad æquitatem & modestiam traduci, est sanè pulchra mutatio. Sistitur ad tribunal. Præclarum responsum.

Ad quem rursùs proconsul: Te, inquit, ardentibus flammarum incendijs domitum & mansuetum reddam, si bestiarum laniatus contemnas, & non resipiscas ocyùs. Tum Polycarpus, Ignem, inquit, mihi minitaris, qui ad tempus exardescit ille quidem, sed paulò pòst penitùs extinguitur. Verùm ignem illum futuri iudicij, ad perpetuum impiorum supplicium & cruciatum reseruatum, omninò ignoras. Sed quid cunctaris? Profer bestias, aut aliud quod iubet. Ista & alia complura locutus, tanto vultús decore & gratia imbutus est, tantaq; animi fidentia & alacritate expletus, vt his, quæ ei essent tam minaciter obiectata, non modò non conturbatus succūberet, sed contrà certè illum ipsum proconsulem admirabili sua constantia & grauitate prorsùs obstupefaceret. Proconsul pęconem mittit, qui in medio stadio istud ter pędicaret: Polycarpus professus est se Christianum esse. Quæ vox cùm esset à pręcone emissa, vniuersa tum gentium, tum Iudęorum multitudo, qui Smyrnam incolebant, animi impetu & bile effrenata exardescens, ita voce clamare: Iste est Asiæ doctor, iste Christianorum pater, iste nostrorum deorum euersor, iste deniquè est, qui adeò multos perdocuit, vt neque dijs sacrificent, neque eos adorent. Quæ cùm essent locuti, vociferari & rogare Philippum munerarium, vt leonem, qui Polycarpum discerperet, emitteret. Hic verò respondere, non esse ei integrum, quoniam iam ferarum certamina confecta erant. Tunc illis visum est, vno consensu clamando instare, vt Polycarpus viuus in rogum conijceretur. Ità enim factum oportuerat, vt visio, quæ de ceruicali illi apparuisset, compleretur. Quod quidem cùm ardens videret, Deum precatus paululùm, ad fideles tandèm, qui cum eo erant, se conuertit, & mente prophetico more futura præsagiens, dixit, me viuum oportet cremari. Ista igitur erant cum tanta celeritate suscepta, vt dicto penè citiùs propterea geri viderentur, quòd cùm frequens hominum turba & ex officinis & ex balneis ligna sarmentaque actutùm coaceruabat, tum maximè Iudæi ad hoc facinus (sic enim illorum Mira vultùs ei gratia inter minas. Clamor gentium & Iudæorū contra Polycarpum.

mos in eiusmodi negocio erat) operam propenso animo conferebant.

Verùm vbi rogus extructus & paratus erat, Polycarpus soluto cingulo & omnibus vestibus exutis, calceos etiam sibi extrahere cœpit: quod quidem anteà non aliquando facere consueuerat, propterea quòd singuli fideles magno studio inter se contendebant, quis primùm ei in eo munere inseruiens, corpus illius posset contrectare. Nam in toto ætatis curriculo, etiam ante canitiem, propter vitam honeste actam probeque moratam, magnoperè colebatur. Paulò pòst igitur instrumenta, quibus in rogo firmò teneretur, apparata, corpori illius circunijciuntur. Et cùm illum clauis vellent affigere, dixit: Sinite me hoc modo. Nam qui mihi patientiam ad ignis flammas sustinendas pro sua clementia largitur, largietur etiam, vt sine commissuris clauorum, quibus me affigere statuitis, constans absque vlla corporis commotione rogo adhęrescam. Idcircò illum non clauis, sed vinculis solùm colligârunt. Qui manibus à tergo circũplicatis constrictisque, tanquàm aries insignis, ex immenso grege delectus, vt holocaustum gratum acceptumque fieret Deo omnipotenti, sic locutus est: Pater dilecti & benedicti filij tui Iesu Christi, per quem tuî cognitionem accepimus: Deus angelorum & potestatum, Deus totius creaturæ & iustorum cuiusque generis, qui viuunt in conspectu tuo: gratias tibi ago, quòd me huius diei & horæ celebritate donâsti, in qua cùm in martyrum numero, tum in calice passionis Christi tui, tormentorum particeps fiam, in resurrectionem vitæ æternæ, tam animæ quàm corporis, per immortalem spiritussancti virtutem: inter quos, quæso, martyres hodiè in conspectu tuo pro hostia pingui & accepta admittar, sicut præparâsti, præsignificâsti, & iam tandem compleuisti, qui verus Deus es, & omnis mendacij expers. Ac propterea præ cæteris omnibus te laudo, te benedico, te glorifico per Iesum Christum dilectum filium tuum, pontificem æternum, per quem tibi cum eo in spiritu sancto gloria nunc & in futura secula seculorum, Amen.

Honestissima Polycarpi vita.

Oratio S. Polycarpi.

Hanc vocem, Amen, vbì emiserat, & orandi finem fecerat, carnifices, quibus ignis extruendi cura imponebatur, rogum incenderunt. Qui vbi ardentem flammam effuderat, miraculum ingens illis, quibus idem videre à Deo concessum fuit, quique ad ea, quæ gerebantur, cæteris fidelibus verè in posterum narranda, erant reseruati, visum est. Ignis enim fornicis speciem gerens, tanquàm velum nauigij, ventorum flatibus turgescens, corpus martyris vndiquè obuallat. Ille in medio constitit, non tanquàm caro exusta, sed tanquàm aurum & argentum, in camino ignis ardore probatum. Quinetiam tantum & tam fragrantem odorem indè hauriebamus, vt idem velut ex thure odorifero, aut alio quouis precioso aromate efflatus videretur. Ad extremum igitur, cùm nefarij & impij homines eius corpus ab igne minimè posse consumi viderent, carnifici mandata dederunt, vt propiùs ad rogum progressus, illum ense stricto confoderet. Qua re confecta, tanta cruoris copia effluxit, vt ignem prorsùs extingueret, & vniuersa multitudo quæreret secum magna cum admiratione, vtrùm tantum esset discriminis inter infideles & electos: ex quorum numero iste Polycarpus vnus erat, vir nostris temporibus omnium facilè præstantissimus, catholicæ Smyrnensis ecclesiæ episcopus, doctor apostolicus, & propheta pius. Nam quodcunque verbum ex eius ore exibat, idem vel iam expletum erat, vel posteà pro certo explendum. Inuidus igitur, odiosus & iustorum hominum generi semper infestus diabolus, cùm martyrij eius amplitudinem, cumque incorruptam & integram vsq; à teneris vnguiculis viuendi rationem immortalitatis corona remuneratam, cumque ipsum propterea stabili & certo pręmio vitę æternę donatum cerneret, omni cura & cogitatione eò incubuit, nè corpus eius à nobis indè auferretur: idque adeò, cùm permulti è nostris permagna cupiditate ducerentur & huius rei efficiendæ, & sanctę illibatęque carnis perfruendæ.

Insigne miraculum.

Item aliud.

Nota quàm cupiât Christiani eius habere reliquias.

Nam certi homines Nicete, patrem Herodis, Dalcę fratrem, submonebant, vt pręsidem exoraret, nè corpus eius cuiquam daret, nè Christiani, inquiunt, crucifixo illo derelicto, hunc venerari incipiant. Atque hęc Iudęis submonentibus, obnixeque instantibus, aggressi sunt. Iudęi autem nos, quibus in animo erat illum ex igne eximere, accuratè obseruabant. At illud quidem miseri penitùs ignorabant, nimirùm nos non aliquando in animum posse inducere, vt vel Christum deseramus, qui pro salute omnium, qui in toto mundo salui sint futuri, crucis tormenta perpessus sit: vel alium quempiam aliquando colamus vt Deum. Illum enim, qui verè Dei filius est, adoramus: Martyres

autem,

autem, vt discipulos & imitatores Domini, propter incredibilem eorum beneuolentiam, quam in proprium regem & magistrum declarauerunt, meritò amplexamur, quorum nos cùm in pietate discipulos, tum consortes in gloria fore optamus. Centurio autem cùm videret Iudęos instare contentiùs, corpus martyris in medio poni, &, vt gentium mos fert, igne comburi iubet. Sic nos posteà ossa eius potiora, lapillis preciosis auroque puriora ex cineribus selecta eo loco reposuimus, qui illis erat decorus consentaneusque. Vbi sanè nobis in vnum aliquando coactis, Dominus pręstabit, vt celebrem eius martyrij diem instar natalis festi cum exultatione & gaudio, quantùm fieri potest, maximo recolamus: idque cùm ad martyrum memoriam, qui anteà tale certamen confecerunt: tum ad eorum exercitationem, mentisque ad talem cõstantiam pręparationẽ, qui posteà Christum eo genere mortis ingenuè cõfessuri sunt. Ista de beato Polycarpo, qui Smyrnæ martyrium obiuit, cum alijs duodecim ex Philadelphia profectis, qui idem genus mortis lubentes pertulerunt, literis mandata sunt. Qui solus præ cęteris multò maxima nominis celebritate apud omnes floruit, vsqueadeò, vt ipsis gentibus vbiquè locorum frequens in ore & sermone versetur. Talem quidem exitum res ab admirabili & apostolico Polycarpo gestæ, tandèm consecutæ sunt. Cuius historiam in ea, quam declarauimus, epistola fratres ecclesiæ Smyrnensis accuratè narrârunt.

Ossa eius reuerenter reponuntur.

Celebris eius martyrij dies.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOlitani, *qui dictus est Chrysostomus, id est, Os aureum: Simeone Metaphraste authore.*

Omnium quidem eorum, qui se ex Deo gessère, vita est pijs vtilissima: vt quæ sit non solùm exemplar & forma, sed etiam adhortatio ad virtutem. Immittit enim stimulum bonæ æmulationis, & accendit piam animam ad imitationem. Vita autem patris nostri Chrysostomi, est auditu quidem alijs iucundior, ad imitandum autem salutaris & vtilis. Nam ille quidem vir non solùm habebat linguam conducibilem ijs, qui audiebant: sed etiam vitam, multò magis vtilem ijs, qui eam imitantur. Immò verò, si verum dicere oporteat, quomodò illam in dicendo habebat inimitabilem: ità etiam hanc, quam in agendo nemo potest assequi. Verumenimuerò res illius sunt omninò narrandæ & imitandæ pro viribus. Nam pictoribus quoquè non sunt despicienda pulcherrima exemplaria, quatenùs non habent facilem imitationem: sed quòd sperent fore, vt si ea tandèm assecuti fuerint, clari & insignes reddantur: id imitatores excitat ad æmulationem. Mihi autem oratio media quadam via est ingressura, vt nec quæcunque ab eo facta sunt, persequatur: neque pręter mittat ea, quæ sunt pręcipua. Nam illud quidem ferè est eiusmodi, vt fieri non possit: hoc verò non est vtile. Sed illa quidem dicat, quæ dicta, auditoribus plurimum afferent vtilitatis: prętermissa autem, damni plurimum: alia verò relinquat alijs.

27. IANVAR. quo die habetur in antiquissimo Romano martyrologio, item Bedæ & Vsuardi.

Hic ergò verus homo Dei, & germanus, si vllus alius, post eum, qui erat eiusdem nominis pręco pœnitentiæ, qui lingua simul & voce & ore & in omnibus aureus, immò verò longè auro preciosior, genus quidem ducebat ex Antiochia: Antiochia, inquam, quæ sita est in Cœlesyria. Cùm tam claram autem haberet patriam, nec parentes quidem habuit minùs nobiles. Fuerunt enim ij quoquè suspiciendi, & splendore vitæ paucis secundi. Erat enim pater Dux exercitûs, & qui multis abundabat opibus. Nomen autem patri quidem erat Secundus, matri verò Anthusa. Qui primùm quidem erant religione gentiles, & tenebantur profundis tenebris ignorantiæ: etiamsi postquàm eis natus esset filius, & diuino baptismate regeneratus, fuerunt ij quoquè veritatis luce illuminati. Ex his ille ortus, cùm esset adhuc puer ætate, nequaquàm habuit puerile ingenium. Neq; enim faciebat aliquid indecorum, neque erat occupatus in ludicris & lusibus: sed qualis procedens futura esset planta, ipsa omninò seipsam indicabat. Deindè diuinum assequitur baptismum, corpore adhuc valdè tenero & molli. Oportebat enim

Patria Chrysostomi.

Parentes.

Baptizatus.

 cum,

eum, cuius vita ad Christum inclinabat, non manere ampliùs Christi signaculo non signatum. Qui eum autem baptismo tinxit, fuit Meletius, qui optimè administrauit sedem Antiochenã, sede virtutis longè altior. Posteà autem eius quoquè parentes diuino tradit lauacro. Neq; enim par erat, vt cùm ad lucẽ gratiæ accessisset filius, qui ei causæ fuerant vt in lucẽ ederetur, non eiusdem, cuius filius, essent splendoris participes. Deindè Grammatico traditus, vt primas disceret disciplinas, erat fax iniecta in ignem: neq; vllo omninò opùs habebat stimulo, nec aliquo, qui eum esset incitaturus. Quanquàm disciplina, & diuturna in vno loco mora, & assidere occupatũ, sunt omninò iuuenibus ingrata & iniucunda: quomodò contrà saltationes & translationes, cursusq; & motiones sunt eis gratissima. Ille autem se totum dedebat disciplinis. Cum bono itaque ingenio simul concurrens studium, effecit vt breuì plurima disceret.

Traditur literis.

Cùm autem ab ineunte ætate tenuitatem amâsset, & à fastu alienationem, erat superior omnibus blanditijs & rebus superfluis, neque comitum multitudinem secum ducens ad ludum literarium, neq; equo vectus, iter ingredi sustinens. Sed nec aliud quidquam delicatum aut splendidum, vt qui esset ex tanta domo, ostentare cõtendens. Itaque cùm parentes quidem valdè instarent, & eam rem esse sibi probro ducerent, nec ij soli, sed etiam pędagogus & condiscipuli eadem facerent, & ei exprobrarent, quòd esset nimìs vilis & abiectus, multum aberat vt ille persuaderetur eorum verbis, & sibi congenitam & gratam repelleret moderationem. Quamobrem cùm eum aliquando conuenirent parentes, & causam rogarent, cur eis dedecori esse vellet tam tenuiter viuens, & instàr cuiusdam plebeij, ille reuerà sapiens, & lingua planè inuictus, ô cur mihi, inquit, frustrà vultis exhibere negocium, perindè àc si nos primi vitæ tenuitatem & moderationem statuissemus colere, ægrè ferentes? Deindè statim adducebatur in exemplum Daniel & tres pueri. Ex quibus ille quidem, inquit, propter animæ contritionem & spiritùs moderationem, abore leonum adiri non potuit. Illi autem coniecti in fornacem ignis, tantum abfuit vt ab ipso vincerentur, vt etiam propemodùm viderẽtur ministro igne vtentes, & in inimicos, qui circunsistebant, eum absque vllo immitterent impedimento. Alioquì autem vbiquè inuenio diuinam scripturam, hanc, quæ apud vos iudices habetur contemptui, humilitatem vbiquè magnifacere, & vt nihil magìs, cõmendare: fastum verò & honoris studiũ repręhendere: idque pusilli & abiecti esse potiùs animi, quàm excelsi & magni, ducere. Quamobrem non ego ignoranter pluris facio hanc mediocritatem: Deum enim didici his delectari, (solet enim simul cum externo habitu affici anima) & gratiam quidem præbere humilibus: ijs autem, qui contrà se habent, aduersari. Hęc illo dicente, parentes obstupuerunt. Consecuta est autẽ omninò, quæ à verbis, vel potiùs quę à factis procedebat vtilitas: adeò vt talem eis daret mercedem suæ in vitam productionis: & qui ab eis quidẽ solùm acceperat, vt esset: vt benè essent, eis munificè redderet. Vix tandèm autem à parentibus persuasus, in hoc eis páret, qui alioquì se in alijs præbebat obedientissimum, vt nequaquàm quidem cum pluribus, sed vno ex famulis eum comitante, iret ad ludum literarium.

Abhorret à fastu.

Dan. 6.

Dan 3.

Abiecti animi, studere fastui.

Iacob 4. 1. Pet. 5.

Non multum interiectum est temporis, & pater quidem excessit è vita pręsenti: mater autem, vt quæ prçmaturam subijsset viduitatem, & propter puerum adhuc teneræ ætatis, vitæ fluctibus agitata, multis & varijs quotidiè vexabatur casibus & molestijs, quas eæ solæ apertè sciunt, quæ illas sentiunt. Quorum quidem paruam illa ducens rationem, duo ex omnibus maximè curabat: nempe vt & post sui mariti decessum nullius amore caperetur: poterat enim eius ętas adhuc capi his laqueis: & filiũ sic educeret, vt nulla alia ostenderetur mater talis filij. Postquàm aũt ille didicisset grammaticam & orbem disciplinarum, deindè etiam peruenit ad summum dicendi facultatis atque philosophiæ: vt qui illam quidẽ quamoptimè acceperit à Libanio, cuius erat insignis fama in arte dicendi: hanc autem ab Andragathio diligenter audiuerit. Quid fit? Desiderium maioris eruditionis (in pluribus enim bonis assequendis laborabat cupiditate) efficit vt veniat Athenas, & illic simul versans cum pręstantissimis Rhetoribus & Philosophis, sic & mentem locupletauit, & linguam summè exercuit, vt nulli facilè concederet, vt esset cum eo conferendus. Hinc factum est, vt breuì esset insignis, non solùm Athenis, sed etiam in vniuersa Gręcia: adeò vt ipsi quoquè pręfecto Pretorio res videretur esse digna magno studio, vel solùm venire in conspectum Athenarum.

Pater eius decedit.

Summus est rhetor & philosophus.

Cùm ergò quodam tempore haberet concionem, & eos conuocaret ex Atheniensibus,

bus, qui & gloria & dicẽdi facultate tenebant primas partes, ei curæ fuit, vt sanctũ quoquè officiosè vocaret & honorificè: statimq; missum fuit vehiculum, & alius, qui ad hoc expedit, comitatus. Sed ille hęc tanquàm superuacanea & inutilia & velutì inane itineris adiumentum repellens, solus viam est ingressus, suis vtens pedibus. quod quidem sibi faciendum constituit is, qui est sanus, & non propter arrogantiam & vanam gloriam ea sustinet facere, quæ ægroti. Quamobrem magis stupẽtes eius moderationem, & eam quæ apparebat constitutionem, ducentes esse imaginem animæ, quæ non apparebat, ipse primus Prætorio pręfectus & qui cum eo aderant, ei accedenti lubenter assurrexerunt, & eum adspexerunt oculis reuerentia plenis & beneuolentia. Deindè etiam vi attrahentes, (resistebat enim propter vehementem amorem moderationis) primo loco eum dignati sunt, publiceque ornârunt eloquentiæ laudibus & alijs priuilegijs. Fieri autem non poterat, vt toleranter hęc ferret inuidia: nec sine dolore hæc adspicerent inuidorum oculi. Nam cùm vanam gloriam summè sibi vendicarent, existimabant illius honorem illorum honori detrahere. Quomodò accidit, vt tunc quoquè afficeretur Anthemius, qui non parui quidem fuit nominis propter studium eloquentiæ, gentilis autem erat religione, & alioquì lingua profusus, & volens ei nimiùm indulgere: qui sancti laudibus non minùs morsus, quàm si ipse fuisset summa affectus contumelia, in eum vehementi spiritu inuehebatur, & iniustum vocabat id, quod factum fuerat, & dicebat esse nefarium, hospitem & aduenam primos sic honores consequi: & maximè, aiebat, eum, qui à nobis plurimùm differt religione. Propter quæ primùm inuidiam ægrè ferens Pręfectus, Quidnam, dixit, fuerit pręter rationem, si vir, qui est & tali genere ortus, tantaq; & doctrina & modestia pręditus, fuerat iudicatus à nobis honore dignus, cùm etiam, pręter alia, ipsum honorem fugere, honorem acquirat apud eos, qui sapiũt & rectè sciunt iudicare?

Vide humilitatem.

Præfectus prætorio eũ accipit honorificè.

Patitur Anthemiũ obtrectatorē.

Deindè autem Iohannes quoquè placidè eius sermonem excipiens, Non oportebat, inquit, ô Anthemi, eum, qui sibi vendicat philosophiam, ità superari ab honore hominum, & eum persequi tanquàm rem magnam & magna contentione appetendam, qui non solùm nobis non prodesse, sed etiam plurimùm potest lędere, quòd attinet ad virtutem. Quid enim fuerit re vera homo ex eo seipso melior? Quòd verò dixisti me esse dissimili vobis religione, erubescerem, si viderer tacere, ducens hoc esse pudendum. Ego enim deos neque noui, nec me eos vnquàm esse adoraturum, professus fuerim. Absit vt adeò desipiam, & sit mihi lingua tam temeraria. Sed vnus mihi Deus est Christus, qui cognoscitur in patre & in spiritu: qui & omnia ab initio produxit ex nihilo, & nunc ineffabili ea virtute continet, & annuos nobis fructus suppeditat, & manum aperiens, omne animal implet benedictione. Sed non Christus, dixit interpellans Anthemius, producit hos fructus annuos, sed elementa mundi suis temporibus producunt, deorum prouidentia. Nondùm finem acceperat eius sermo, cùm à maligno spiritu possessus, & terræ allisus, miserè iacebat rugiens, lachrymarum & timoris simul causa ijs, qui aderant: peruertens quidem oculos, stridens autem dentibus, spumam verò ex ore turpissimè expuens.

Psalm. 144.

Anthemius dæmoni traditur.

Hæc cùm adspexisset Præfectus & qui circa illũ erãt, eos subijt admiratio & stupor, & erant pleni tumultu. Deinde ad beatum Iohannem accedentes, fiunt ei supplices, & rogant vt velit opem ferre affectioni. Ille autẽ (Quis enim fuit illo benignior?) vt qui benigni Christi esset imitator, & calamitatis hominis est misertus, & cùm pro eo rogâsset eum, qui vel solus potest opem ferre, ei qui iacebat, duplicem affert curationem. Nam cùm iste liberatus à dęmone, sensisset in quanto malo esset versatus, arbitratus non sufficientem eam esse curationem, causam quoquè, propter quam venerat ad tantam calamitatem, rogabat curari, ne eadem ei rursùs euenirent. Ille autem (Sciebat enim veri Dei ignorationem, eius esse causam) consuluit, vt prompto & alacri animo quamprimùm adiret Pontificem ciuitatis, & rogaret vt in diuinis catechesi ab eo initiaretur: & quò latentium animæ vibicum veniret curatio, & à dęmonibus, quos colebat, omninò liberaretur, assequeretur lauacrum regenerationis. Páret eius dictis Anthemius, & citò accedit ad ecclesiam: & cùm Domino credidisset, baptizatur, & fit multis exemplum, vt credãt in Christum. Clarorum enim & magnorum virorum in melius aut deterius mutatio, solet multis esse causa ad idem mutationis. Hinc factum est, vt Athenarum Episcopus, cùm adspexisset quantam eius ecclesiæ accessionẽ fecisset Iohannes ille aureus,

Curatur à Chrysost.

Baptizatur.

verbis & monitis crebrò eum sibi insinuaret, & vt sibi esset successor, (iam enim erat grauis ætate) procuraret. Aliter asit Dei prouidentia de eo statuerat, in maiori omninò & excelsiori candelabro magnam illam lucem positura.

Cùm verò in Atheniensium doctrina plurimùm profecisset, viscerum maternorum & patriæ rursùs est recordatus, & rursùs Athenis rediit Antiochiam. Deindè hæc parua esse putans, nempe orationes & conciones, & quęcunque ad superuacaneam pertinent ambitionem, angelicam seu monasticam vitam statuit suscipere, ad hoc consultore & instituti socio vtens Basilio quodam suo familiari, & qui erat vnius animę & fraterni cum eo spiritûs. Non is autem erat ille, qui & patriam & sedem ornauit Cappadocum, vt quidam existimāt, decepti à similitudine nominis. Siquidem ad fidem huius rei faciendam, hic ipse sufficit lingua aureus, qui satìs illud ostendit in libris de Sacerdotio. Dicit enim eum esse ipsum secutum toto tempore, & easdem attigisse disciplinas, & eosdem habuisse pręceptores. Quod autem maximè omnium prohibet, non hunc esse magnum illum Basilium, est, quòd ipsum quidem ostendit eiusdem patriæ, fuisseque & genere pares & diuitiis. Quomodò verò statues hęc esse magno & huic maximo communia, quæ sunt maximè diuersa? Siquidem plurimùm inter se differunt Antiochia & Cappadocia. Sunt autem multa quoquè alia, per quæ conijci potest, non esse hunc magnum Basilium, sed quendam alium, ortum Antiochiæ.

Monasticā vitā appellat angelicam.

Cæterùm ab hoc instituto tunc sapientem abducunt & ciuitas, & mater multò magìs, ad persuadendum efficacia ei temperans lachrymarum medicamenta. Nam ciuitas quidem, tanquàm fœtum proprium & à se educatum, eum amplectebatur, & eum perpetuò volebat retinere: ea enim valdè mouebatur suauitate eius orationum, quarum maximam partem consumebat in iudiciis, assiduè illuc ventitans, & partem defendens inferiorem, & eum, qui habebatur contemptui, recreans: Mater autem, vtpotè mater, magìs germanè eum adiens, doloresque partûs & lactationem ei in memoriam reuocans, & mala viduitatis, & quęcunque poterant attrahere filium, vt matris misereretur, arcebat à proposito. Sed satius est, vt illi ipsi hanc relinquam narrationem. Neque enim omninò fas est, nec conueniens, vt cùm ei liceat sua per se dicere, nos illis relictis, ex nobisipsis faciamus narrationem. Dicit enim ipse in libris de Sacerdotio, innuens amicum, qui eum erat abducturus ad id, cuius studio tenebatur. Deindè matrem, quæ hoc resciuerat, miserabiliter accessisse, & id prohibuisse. Sic autem habet:

Nonnihil retrahitur à vita monastica.

Lib. 1. ca 2.

Postquàm enim sensit consilium, quod à nobis capiebatur, me dextera accepto, & in domo ei attributa ad sedendum collocato prope lectum, in quo nos pepererat, emittebat fontes lachrymarum, & adiungebat verba lachrymis miserabiliora, sic apud nos lamentās: Mihi, inquit, ô fili, virtute tui patris diù frui nōlicuit, cùm Deo ità visum esset. Nam dolores in partu propter te acceptos, mors illius consecuta, tibi quidem orbitatem, mihi autem viduitatē attulit ante tempus, & mala viduitatis, quæ eæ solæ demùm, quæ illa passæ sunt, scire apertè potuerint. Nulla enim oratio potuerit consequi tempestatem illam & fluctus illos, quos subit puella, è domo quidem paterna nupèr egressa, & rerum imperita, & qui cohiberi non potest, repentè luctu oppressa, & necessè habens maiores suscipere solicitudines, quàm pro ætate & sexu. Oportet enim, vt arbitror, famulorū socordiam animaduertere & corrigere, & maleficia obseruare, cognatorum insidias propulsare, publicanorum iniurias & inhumanitatem in exigendis vectigalibus magno & excelso animo ferre. Quòd si relicto etiam infante decesserit, qui est mortuus, si sit quidem fœmina, magnam quidem sic quoquè matri præbebit solicitudinem, à sumptibus tamen & metu liberam. Filius autem eam quotidiè implet timoribus innumerabilibus & pluribus solicitudinibus. Mitto sumptum pecuniarum, quem necesse habet facere, si eum educare cupit liberaliter. Nihil horum tamen mihi persuasit, vt secundum inirem matrimonium, neque alium sponsum introducerem in domum patris tui: sed mansi in tempestate & tumultu, & non effugi ferream fornacem viduitatis, primùm quidem adiuta à superno auxilio: afferebat autem mihi non paruam malorum consolationem, & quòd tuum vultum viderem assiduè, & mortui animatam seruarem imaginem, ad illius effigiem accuratè expressam. Propterea cùm esses adhuc infans, & necdùm loqui didicisses, quando parentes maximè delectant pueri, mihi magnam præbebas consolationem. Atqui nec illud mihi potueris obiicere, quòd viduitatem quidem fortiter tulerimus: patrias autem facultates tibi minuerimus propter necessi-

Matris ad Chrysost. oratio, cum à monastico instituto retardātis.

necessitatem viduitatis: quod quidē scio accidisse multis, qui in orbitatem inciderant. Nam eas quoquè vniuersas reliqui integras, & quæ debebant expendi, vt vir bonus & probus euaderes, non cessaui ea ex meis, & quas domo attuli, expendere pecunijs. Nec existimes me hæc tibi nunc dicere exprobrantem. Sed pro ijs omnibus vnam à te peto gratiam, nè me in secundam inijcias viduitatem. Sed expecta meum decessum. Fortassè breui pòst tempore decedam. Nam spes quidem est, adolescentes esse ad longam venturos senectutem. Nos autem qui consenuimus, nihil aliud quàm mortem expectamus. Quando verò me terræ mandaueris, & cum ossibus patris tui miscueris, longas suscipe peregrinationes, & mare nauiga quodcunque volueris: tunc nullus est prohibiturus. Quandiù autem spiramus, sustineas nobiscum habitare: neque Deum offendas, nos temerè in tanta mala conijciens, quæ te nulla affecimus iniuria. Nam si me quidem potes criminari, quòd te attraho in huius vitæ solicitudines, & cogo te rerū mearum curam gerere: non leges naturæ, non educationem, non familiaritatem, nec aliquid deniquè aliud reueritus, fuge tanquàm hostes & insidiatores. Si autem omnia facimus, vt magnum tibi paremus ocium, ad hoc, vt hoc vitæ iter ingrediaris, si nihil aliud, hoc saltem te nostrum retineat vinculum. Nam & si dicas te amari ab innumerabilibus, nemo tibi præbebit, vt tanta fruaris libertate. Nemo enim est, cui tua bona existimatio sit æquè curæ, atquè est mihi,

Matris erga eum liberalitas.

Hæc refert lingua illa egregia, & quemadmodùm Basilius quidem subijt iugum Diaconatûs, sperans fore, vt eum haberet eius ordinis socium: Ille autem gradum dubitans suscipere, pulchrè eum promisso impellit, tanquàm ipse quoquè iam futurus esset eiusdem particeps. Et tunc quidem recusat ordinationem, victus à sua in eam reuerentia. Cùm aliquanto autem pòst tempore vix suscepisset ordinem Lectoris, non libros sacros legebat solummodò, sed etiam spiritu sapientiæ eos interpretabatur, & magna verbi luce & bono euidentiæ vtebatur in expositione. Quanuis autem tanta esset gratia preditus, & vniuersus populus penderet ab eius lingua, ęgrè tamen ferens tumultus, qui erant in ciuitate, & vitans quidquid facit ad ostentationem, vt qui arceretur à desiderio, quod ab initio animo concipiebat, quod erat sub Deo viuere, & ei soli fieri manifestum, tristitia afficiebatur, angebatur animo, plurimi faciebat solitudinē, & tanquàm illic absconsum inuenturus thesaurum, ad eam festinabat. Cùm hoc ergò animo versaret, opportuno tempore obseruato, iubens omnes valere cognatos, amicos, familiares, plausus ciuiles, ostentationes, quinetiam eorum, quibus fiebat iniuria, defensiones: & nec viduitatem matris cogitans, nec sororis curam reputans, quæ iuuenili corpore subierat iugum virginitatis, opusque habebat, vt ei diligēnter prouideretur: atq; adeò ipsam quoque domum parùm curans, relicta ciuitate, relictis omnibus, toto pede ad vitam quietam transfugit.

Eccl. ordinem lectoratus.

Tenetur magno solitudinis desiderio.

Deindè cùm esset ætas adhuc iuuenilis, & si esset ei corpus natura malè affectum & valetudinarium, se tradit monasterijs, in quibus vita agebatur accuratior & asperior, quàm in alijs: & cùm totam vestem exuisset cum sapientia carnis, aut, vt veriùs dicam, illam priùs exuisset, induit amictum ex pilis contextum, corpus adhuc affligens, & veluti quandam nubem attenuans, & lumini mentis præbens libertatem. Maximum autem ponebat studium in legendis libris diuinarum scripturarum. Quod quidem faciebat tam diligenter, vt vim eorum, quę in eis insunt, nihilominùs in mente imprimeret: deindè manu propria & labore digitorum eas interpretraretur, vt dictum est: & quæ sunt comprehensu difficilia, aperta redderet studiosis: & quam sententiam ipse collegerat cum labore, præberet ijs, qui volebant, accipiendam citra vllum laborem. Si ergò proprijs laboribus panem præbere, conciliat mercedem: esurientes animas sic exatiare, quantæ fuerit causa remunerationis? Sic ergò diuinas scripturas interpretans, deindè etiam eas exornat eo, quod ad mores pertinet: vt illud quidem esset ad mentis illuminationem, hoc autem ad morum curam gerendam: aut, si mauis, illo quidem illustraret solùm diuitias spiritûs, quæ iacent in profundo: hoc verò etiam apertè deduceret, vt eius essemus participes.

Fit monachus.

Induit amictum ex pilis contextum.

In hac grata quiete & silentio componuntur ab eo libri de sacerdotio: in quibus quanta quidem sit dignitas sacerdotij, qualem autem esse oporteat eum, qui hoc est dignatus, accuratè ostendit. Tunc etiam scribit orationem ad quandam illustrem mulierem, quæ paulò antè viderat noctem viduitatis, & magno luctu grauabatur, eam leni-

Libros de Sacerdotio scribit. Item alia.

ter recreans, & ostendens viduitatem non esse rem vilem & abiectam: sed magnam & venerandam esse eius dignitatem, eamq; magnis laudibus esse dignam, quæ suam in defunctum integram conseruauit conscientiam, se secundis nuptijs non reddidit infamem, vt quæ beneuolentiam mentita sit in maritum. Deindè etiam de virginitate scribit alium librum, diuinam eius ostendens pulchritudinem & magnum eius ornamentum. Stagirio quoquè scribit pulchras orationes & valdè præclaras. Hic vir erat ei valdè familiaris: fuerat autem possessus à maligno dæmone, qualia sunt Dei iudicia. Liber verò illum quidem accipit scribendi occasionem: per vniuersam autem procedit philosophiam: cum dixeris esse commune documentum virtutis grati animi & tolerantiæ, vt qui compositus sit tanta in dicendo probabilitate, tam multisque necessarijs Rhetorum argumentis, aut, vt meliùs dicam, diuinis & spiritalibus gratijs, adeò vt hoc ipsum quòd inciderit in dęmonem, existimaretur non esse abominandū nec auersandū, vt quod fuerit argumentum maximæ vtilitatis. Tunc etiam compositi sunt ab eo duo libri de compunctione: quorum vnus quidem fuit inscriptus ad Demetrium, alter autem ad Stelechium: eum, qui est studiosus virtutis, accuratissimè elaborantes, & acrem stimulum compunctionis pijs immittentes animis. Sed hos quidem scripsit libros, nè caderent illi, ad quos scripti fuerant, neque maligni laqueis pius implicaretur, sed staret firmiter in bono proficiens. Alium autem scribit ad eum, qui, proh dolor, iam erat lapsus, seu percussus telo peccati: ei verò, qui lapsus erat, nomen fuit Theodorus: vt non concideret, neque desperaret salutem, tanquàm benignam manum ei porrigens orationem, & iacentem erigens, & nō concedens, vt omninò permaneret in peccato. Sed sic quidem erat eius per libros doctrina, cum voluptate magnam habens vtilitatem.

Libri duo de Compūctione.

Virtutes S. Chrysostomi.

Multò autem magis ex factis adhibuit doctrinam, vt qui perpetuò quidem vacaret orationi, & omnem exerceret virtutē, ad eam futurus alijs tanquàm exemplar. Humilitatem verò ità erat amplexus, tanquàm in ea alio modo vellet primas partes obtinere in eo, quòd nulli alij cederet extremum omnium. Partem quoquè diei sibi deputabat ad visendos ægrotos, è domo quidem omnia illis præbens pro viribus: maximè autem consolationem eis afferens oratione, & omnibus modis eis ostendens benignitatem. Quid autem? Modestia quidem, vt diximus, cedebat nemini: in castitate verò aut continentia aut alia virtute est ex omnibus aliquis, cui cederet? Et quis illum vel adeò non nouit, vel nescit esse verax *, vt ei quod dicitur, assentiatur? Sed sic quidem ille se pulchrè gessit in omni virtute, meliùs quàm vt eum quis posset imitari. Porrò autem hæc quoquè illi tribuunt tanquàm eximia, quòd neque ipse vnquàm iurauerit, postquàm aufugit à mundo: neque vlli iusiurandū detulerit, nulli detraxerit, nunquàm sit mentitus, nulli sit malè precatus, faceta ac scurrilia neque ipse sit locutus, neque alium dicentem sustinuerit. Dicunt autem ipsum quoquè mediocrem somnum sumpsisse, cùm esset opùs: sic autem sumpsisse: Funis ex alto demittebatur, alligatus extremis: cui & manibus & barba ipse innitens, quendam modicum, neque ipsum firmum, sed imbecillum & ementitum somnum gustabat.

** quod dicitur, vt ei non*

Somnū vt ceperit.

Cupit nesciri.

Cùm sic vitam ageret, valdè quidem studebat latere, & neminem habere, qui esset eius conscius. Nulli enim eorum, qui mala fecerant, vt illi, omninò curæ fuit latere. Hoc autem erat difficile, cùm & virtus sic se habeat natura, vt eum, qui ipsam exercet, soleat facere manifestum: & Deus prætereà velit cultorem suum glorificare. Itaque illum quoquè sic in præsentia aperit. Vir quidam genere Syrus, nomine Hesychius, ætate quidem iam prouectus, tempore autem ferè quoquè æqualem habebat exercitationē: qui ipse quoquè erat vnus ex illis, qui in sacro illo exercebantur monasterio: cuius vestigijs insistere cupiebat magnus ille Iohannes, dum nondùm esset virtute summus. Ei nocturnas preces Deo offerenti apparet quiddam diuinum & fortius, quàm vt id intueri humani possent oculi, quod & veretur lingua in medium adducere, & quod est auditu inprimis horribile. Sed est adhibendus animus. Etenim non minùs metu, quàm voluptate mixta est narratio. Viri quidam veste candidi, adspectu terribiles, è cælo quidem visi sunt ad eum descendere: Iohāni verò lingua aureo, qui ipse quoquè noctu precabatur, venire in conspectum. Visi sunt autem, vnus quidem librum, alter autem claues habere in manibus. Deinde Iohannes noua illa eorū forma obstupefactus, timore fuit correptus, & se simul humì deiecit. Illi autem eum manu appræhendentes, erigunt & me-

Visio admiranda.

& metu soluunt,& iubent eum esse bono animo. Cùm verò rogâsset magnus Iohannes, quinam essent, qui cùm tanti essent, ad eum venirent: sed nè timeas, illi dixerunt. Nos enim venimus ad te, missi à Christo. Sic dixerunt,& statìm alter eorum manus porrigens,dicit: Hoc accipe. Id autem erat liber. Ego enim,inquit,sum Iohannes,cui Dei sapientia pectus dimisit & permisit, vt super ipsum recumberem nihil veritus. Quæ tibi quoquè per nos faciet scripturas compræhensu faciles, & deducet ad illius cognitionem. Similiter autem alter quoquè manum porrigens: Accipe,dicit,has claues. Me autem scias esse Petrum, cui eæ fuerunt à Deo traditæ. Quem nunc quoquè crede per me eadem te dignari gratia, adeò vt quæcunque ligaueris aut solueris super terram, ità etiam se habeant in cælis. Ad hæc cùm beatus ille erubesceret, & consternaretur animo, & tanta gratia se esse indicaret indignum, diuini illi viri eum recreant & implent audacia. Deindè cùm eum crucis figura obsignâssent,& visi essent eum osculari,reuolârunt in cælos. Iohan. 13.

Hæc cùm vidisset vir ille insignis, diù mansit plenus metu & stupore, adeò vt cùm monachi eum viderent sic affectum, & rogarent quænam esset causa, vix eam aperuerit, indicens eis silentium: & vt hæc celaretur Iohannes, Nè demus enim,inquit,ei occasionem,vt hinc recedat. Illi ergò his,quæ dicta sunt,obstupefacti,hinc deincèps futuram eius vitam conijciebant,quòd scilicet esset facturus magna & admirabilia. Et facta quidem sunt re vera innumerabilia, Deo glorificante magnum illum in operibus. Nobis autem pauca & paucis sunt narranda pro viribus.

Vir quidam Antiochenus, illustris genere, vita splendidus & magnificus, morbo quodam magnum sentiebat dolorem in media parte cranij. Tanta autem erat vis morbi & adeò intensa, vt oculus sua sede esset emotus, vt qui vi mali non potuisset resistere: & ità videretur omnibus res lachrymabilis. Is cùm venisset ad monasterium,in quo degebat magnus Iohannes,multùm quidē rogabat: multas autem emittebat voces ad mouendam misericordiam,petens curationem. Is verò fuit quidem misertus. Quidni enim,cùm esset omnium hominum clementissimus? Dixit autem,hęc esse præmia sceleratorum factorum,& in Christum incredulitatis. Si ergò,aiebat,toto animo ad eum accesseris, & deindè prioribus relictis studijs, vitæ rationem aggressus fueris ei gratam & mundam, nihil erit quod obstet, quò minùs sequatur curatio eius, quod te cruciat. Cùm is autem & se fateretur credere,& polliceretur vitam mutare in melius,& illius castissimas manus deoscularetur,& dolenti parti vestem admoueret,non solùm fuit caput liberatum à dolore,sed etiam oculus,qui vi ab eo fuerat exturbatus,fuit loco priori restitutus. Satìs erat hoc,quod dictum est,vt esset signum euidens fidei sancti,& vt significaret magnum gratiæ adiumentum,quod à Deo erat affatìm consecutus. Curatur laborans ex capite & oculo.

Vult autem oratio alterum quoquè adijcere, nihilo minus præcedente, quod nequaquàm se patitur mandari silentio. Cuiusmodi enim fuerit id, quod Archelao acciderit, scitis vtiquè, & quodnam in eum factum fuerit miraculum: qui erat quidem Præses Antiochiæ, & obtinebat primas partes in ciuitate: arcano autem casu lepra quædam, quæ in eius fronte effloruerat, eum magna afficiebat molestia, vt quæ eum pudore afficeret, & efficeret vt omnium vitaret oculos. Cùm itaque multùm vsus esset medicina, vt quæ posset ei opem ferre, nihil aliud fructûs ex ea accepit, quàm vt spe blanda illuderetur,donèc constitit eam esse fallacem. Cùm autem sanctus vix tandèm ei venisset in mentem, & ad eum venisset feruentiori spiritu, tetigit sanctos illos pedes, & morbum ostendit,& petijt vt consequeretur curationem eius, quod illum malè habebat. Is autem & misertus calamitatis,vt qui esset clementissimus, & flexus fuit precantis vocibus. Deindè cum eo pactus est,vt à malis declinaret operibus decæterò,petens etiam,vt priora peccata corrigeret. Quod quidem cùm esset pollicitus,præbuit ei curationem,dicens: In nomine Christi laua te aqua, vbì fratres solent bibere. Sanat leprosum. Quod cùm factum esset, fecit similiter atquè Siloë, & consecuta est lepræ sanatio adeò purè, vt nec morbi quidem remaneret vestigium. Quanta Archelaum propter hoc Iohan. 9. incessit lætitia? Quantum perfudit gaudium? Quantas effecit hoc vt Deo ageret gratias? Quid non dico,quod est maius & perfectius? Quanti fuit ei studij causa, vt ad animæ adspiceret curationem? Sancti enim verbis adeò fuit captus, & adeò studuit re vera exequi id, quod ei promiserat, vt nihil differret, neque rei daret vllam moram temporis: sed ijs, quæ habebat, statìm distributis pauperibus, aliorum deincèps esse statueret

eret versari in ijs, quæ ad hanc vitam pertinent: & eius sectari somnia, ex ijs stultè illudi: ipse autem veniens ad monasterium, in quo erat illius medicus, voluerit esse in numero illorum, qui illic exercebantur: & sub eo præceptore vitam eligens perfectissimam, illic vsque ad finem studere placere creatori.

Archelaus amplectitur monasticę.

Hoc multos ex ijs, qui erant illustres Antiochiæ, excitauit ad similem æmulationem, & adiunxit numero eorum, qui salui fiunt. Similiter enim Deo suas propter egentes dedicantes facultates, alij quidem relati sunt in numerum huius sancti monasterij, quomodò etiam aiunt illum Theodorum, qui fuit vnus ex valdè illustribus: alij verò ventitabant ad alia, quæ in ciuitate erant, monasteria. Omnes autem intuebantur ad vitam Iohannis, tanquàm vnum exemplar. Nam etsi erant apud singulos, qui vita & ordine præstabant alijs, is tamen erat omnium primus eruditor & magister.

Itèm multi nobiles.

Verumenimuerò vult oratio aliorum quoquè meminisse eius miraculorum, & ea non dari obliuioni, quæ reuerà non sunt digna quæ dentur. Nam vir quidam nomine Eucleus, cui inuidia dæmonis excisus erat oculus, statuit vitam suscipere monasticam in eo monasterio, in quo erat sanctus: cumq; accessisset, & habitum mutâsset & vitam, magnum Iohannem attrahit ad misericordiam. Audit itaque illum sic ad verbũ orantem, & magno feruore commiserationis sic animum inflammantem: Deus, ô frater, tibi medebitur, & illuminabit tuos oculos & cordis & corporis. Simul cum hoc dicto concurrit etiam curatio, & illuminatus erat oculus, & eo vtebatur similiter atquè alio. Simpliciter & leniter à me narrantur miracula, dum ad orationis adspicio longitudinem, & nihil volo fusè ac prolixè persequi. Sed nullo opùs est ornamento externo, & ijs quæ ea possunt extollere, sed sufficiet eis sua pulchritudo & magnitudo. Quocircà sunt etiam mihi alia eodem modo narrando.

Semper nouus monachus cũ vita & habitum mutat.

Mulier quædam, ciuis Antiochena, nomine Christina, profluuio sanguinis septem iam annos grauiter laborabat. Cùm ea ergò diù vsa medicis, agnouisset eos vana spe ducere & mora inutili, vehitur à iumentis, & viro sequente, defertur ad hoc sanctum monasterium, & proijcitur in vestibulo. Ille aũt ad sanctum ingressus, cùm dixisset caussam aduentùs, à sancto repræhenditur, quòd non fecerit vt erat consentaneum, & quòd ignoraret id, quod erat sibi futurum conducibile. Cùr enim, inquit, eo prætերito, qui hæc potest curare, accessisti ad virum, qui est obnoxius ijsdem affectionibus, ab eo postulans ea, quæ facere non est in eius potestate? Sed tamen hæc dic vxori: Si asperis & peruicacibus his moribus eiectis, te moderatam & benignam ancillis præbueris: & manum quidem largam & diuitem pauperibus aperueris, precationemque & continentiam obliuioni non mandâris, animæ curationem citò consequetur curatio corporis. Accipit hęc mulier, & significat se nihil omissuram eorum, quæ iusserat. Postquàm autem audiuit ille à marito vxoris promissionem: Abite, inquit, iam enim curata fuit à Christo vxor tua. Hoc cùm ipse abiens, reuerà ità esse vidisset, statìm cum vxore linguam quidem mouit ad gratiarum actionem, pedes autem ad iter. Cùm vnum ijs, quæ dicta sunt, adiecero, aliorum rursùs suo tempore faciam mentionem.

Morbidam sanat mulierem.

Leo magnitudine maximus, & cuius vires sustineri non poterant, & qui erat visu maximè terribilis, & ad inuadendum acerrimus, illo tempore versabatur in locis, quæ sunt circa Alexandriam. Is erat agricolis quidem malus vicinus, viatoribus autem graue spectaculum & occursu formidabile. Magno enim impetu in eos irrumpens, plurimos occidebat, & simul in ventrem transmittebat: eratque ex æquo & damno perniciosissimus, & ad eum de medio tollendum difficilimus: & cùm magna & viuida manus eorum, qui propè habitabant, in ipsum inuasisset, agnouit se suo malo hoc esse ausam. Celerrimè enim in omnes incurrens, alios quidem solo rugitu loco motos, vertit in fugam: alios autem ore discerptos exedit: aliorum verò cùm corpus dilacerâsset vnguibus, reddidit miserabiles. Quid enim aliud, nisì sauciatos à leone? Hinc quid accidebat? Neglectos quidem agros relinqui ab agricolis: ad loca autem inuia diuertere viatores, propterea quòd bestia sustineri non posset. Postquàm autem iam ad extremam redacti dubitationem, vix tandèm recordati fuerunt hominis Dei, frequentissima multitudine ad ipsum venientes, narrabant ipsa mala, quibus leo eos affecerat, & ab ipso petebant, vt eos solueret hac calamitate. Ille verò cùm paucam fidem eis priùs exprobrâsset, & quòd eis visa esset bestia inexpugnabilis, causatus esset contemptionem diuinorum præceptorum: Vobis quidem, inquit, omnibus est Deus placandus, in templum

Leo immanissimus.

plum

plum simul conuenientibus: id autem, quod do vobis, (erat verò crux) ponendum est in ijs locis, per quæ transit leo; & absit quidem omnis metus: sit autem perfecta fides, & haud ità multò pòst manifesta vobis quoquè erit mei Christi virtus. Cùm hanc illi crucem accepissent, & sicut eis fuerat imperatum fecissent, & die sequenti illuc venissent, ô Domine & Deus omnium, & admirabilium operum effector ineffabilis, belluã vident iacentem mortuam ad ipsam basim Crucis. Sed missis in præsentia quidem miraculis, transeamus ad orationis seriem. *Vide mirã virtutem signi sanctissimæ Crucis.*

Cùm ille ergò beatus sic quatuor annos vixisset in hoc monasterio, partìm quidem ijs, quæ dicebat, partìm autem & magis, ijs quæ faciebat, inducens ad virtutem, euasit clarus & omni ex parte celebratus, omnibusq; & linguis & auribus magnam afferebat voluptatem: alijs quidè dicere, alijs verò ea quę dicebantur, attendere ex æquo amantibus. Cùm hæc illi non modò grata non essent, sed ea etiam ægrè ferret, (Non minùs enim, quàm ex Deo viuere, studebat sic viuendo latére, vt anteà diximus) rursus constituit aufugere, & se oculis hominum subducere. Cùm itaque clanculùm aufugisset, & seorsùm viuere statuisset, totos duos transegit annos, viuẽs solitariè, & soli Deo apparens. Non erat ei lucerna, non lectus, non mensa, neque aliquid huiusmodi, quod faciat ad ministerium corporis. Solùm autem erat ei parùm panis, quod præbebatur ab aliquo ex vicinis: algori verò & æstui, & omnibus iniurijs aëris erat expositus, & cum eis contendebat. Quoniam autem oportebat ipsum quoquè, cùm esset homo, ostendi esse obnoxium naturæ infirmitatibus, quid fit, & quomodò res illius dispensantur, & qualibus sæpè solet Dei sapientia vti occasionibus, alia per alia contexens & varians, facileque & magno artificio dispensans? In imo ventre accipit sensum doloris, & eius renum soluuntur vires, vt qui fuisset superatus à nimijs frigoribus. *Viuit solitariè.* *Eius paupertas, abstinentia & patientia.*

Compulsus ergò ab hac necessitate, vel potiùs deductus ab eo, quo ducebatur, spiritu, vt esset multis causa salutis, ad ecclesiam præter spem venit eius luminare: & cùm omnibus quidem, præcipuè autem magno Meletio, fuisset causa magnę lætitiæ, & ab eo fuisset iucundissimè acceptus & recreatus, deindè etiam ab eo accipit ordinem Diaconi. Cùm autem in hoc gradu pulcherrimè, & vt Deo gratum erat, totos quinque annos se gessisset, tam eius orationibus, quas propter summam ingenij copiam habebat ex tempore, quàm ijs, quas per ocium componebat, & meditatione maiori elaborabat aurea lingua, imbris instàr effundens, pulchrè rigabat faciem ecclesiæ. Cùm posteà autem Meletius venisset ad Episcoporum synodum, quæ congregata fuerat Constantinopoli, vt eos quidem deponeret, qui cum spiritu sancto pugnabant nõ in spiritu Dei: Gregorium autem illum Theologum in sede collocaret: & illic quæ sunt caduca & ad tempus, permutâsset manentibus: hic verè aureus, simul quidem vitans omnem excellentiam, & bonum amplectens silentij & quietis, reuertitur in primum monasterium. Sed cùm illinc rursùs recessisset, reuertitur Antiochiam, non migrans temerè, nec sine Dei numine, vt alius duce vtens sua ratione: sed Deo eum mouente & vocante, modo quodam diuiniore & præstantiori ratione. Magno enim Flauiano, qui Meletio paulò antè in sede successerat, Deo in aurora canenti sacros hymnos, apparens angelus, in monasterium, in quo erat Iohannes, iussit ire quàm citissimè, & eum ducere ad Ecclesiam, & consecrare sacerdotem, futurum ei vas electionis quomodò Paulus, & verbo comprehensurum vniuersum orbem terræ. Eadem autem hora ad Iohannem quoquè venit similis visio. Nam illi quoquè oranti adstans angelus cum magna gloria & splendore, iubet apertè Flauianum sequi ad Ecclesiam, & accipere ordinem Presbyteratûs. Ille autem cùm non ignorâsset quidem visionem esse diuinam, reuereretur autem alioquì & dubitaret facere, quod ei fuerat imperatum, propter moderationem, dicitur vocem audiuisse diuiniorem: Quæ Deus statuit, quis poterit vitare? Cùm sic responsum accepisset beatus, & simul intellexisset esse grati & prudentis famuli, non repugnare Domini voluntati, accersit monachos: & cùm eis dixisset se esse abscessurum, affert eis dolorem, qui non potest verbis exprimi. Postquàm autem eos verbis satis est consolatus, deindè de eo quoquè, quod erat illis vtile futurum, solicitus, electis duobus ex omnibus, qui erant & vita & sermone reliquorum omnium prestantissimi, fratrum curam eis committit. *Fit diaconus.* *Synodus Constantinopolitana.* *Actor. 9.* *Angelica visio.*

Interìm autem, dum hæc fierent, accedens Flauianus, cum maxima voluptate beatum allocutus: Diù quidem, inquit, desideraui te conuenire, ô vir sapientissime & in

primis

primis venerande: non licuit autem vsque in hodiernum diem, cùm vacarem curis ecclesiasticis. Nũc verò cùm Deo ità visum sit, ad te venimus charissimam animam. Deindè cùm ei etiam diuinam aperuisset visionem, quoniam statuerat magnus Iohannes, sicut diximus, Dei nutui omninò non repugnare, & maximè cùm diuina visio per vtrunq; fuisset confirmata, rogat illum ipsum Pontificem, vt illo ipso die sacrum peragat mysterium, vt sint omnes participes sanctificatorum, & ij, qui fratrũ curam susceperunt, consequantur illius benedictionem. Post hęc autem, inquit, quò Deo visum est, sequar ipse quoquè prompto & alacri animo. Facta sunt hæc, & cùm sequenti die esset abiturus simul cum Pontifice, fit res lachrymabilis pijs animis, si vel solùm audiatur. Eum circunsistens vniuersus chorus monachorum, perindè ac si eò, quòd ille simul cum eis esset, viuerent, & diuisione simul quoquè essent eis auferendæ animæ, quid ad mouendam misericordiam non dicebant & faciebant? Quam non vel summam edebant lamentationem? Eum demulcebant, amplectebantur, se membris illius implicabant. Desipere eos faciebat animi perturbatio: existimabant se, cùm liceret, vel ipsa esse corpora coniuncturos, reditu sibi interdicebant, fugiebant monasterium, tanquàm fieri non posset, vt ampliùs suis adspiceretur oculis. Cùm autem secante oratione, partìm quidem magni Iohannis, partìm autem Pontificis admonentis, & aliquando etiam acerbiùs increpantis, sunt ab eo auulsi, alij quidem inuiti redierunt, crebrò ad eum se ipsorum conuertentibus oculis, & pedum iter interrumpentibus, quòd diuisio esset inuoluntaria: alij cum magno Iohanne iter ingressi sunt, rectà contendentes ad ecclesiam. Omnes autem vndiquè confluebant & currebant, vt ei fierent obuiàm. Non minùs ad ipsum Antiochia, quàm priùs ad Baptistam in Iordanem Israel.

Eius abitu mirè cruciantur monachi.

Luc. 3.

Cùm autem eum ordinaturi essent, vt Deus iusserat, & dies adesset præstitutus, aderat quidem omnis cœtus fidelium, & simul etiam aderat vniuersus chorus Pontificum. Cùm ad aram verò sacram accessissent, & ipse quidem, vt fas exigit, caput Pontifici submisisset: ipsi autem eius manus fuissent impositæ, miraculum quoddam hîc quoquè facit Deus, & ostendit eum, qui initiabatur, esse dignum, & ex sua sententia illum dignatum fuisse sacerdotio. Columba enim & colore alba, & specie valdè pulchra, templum superiùs conuolans, ilicò descendit & insidet capiti eius, qui ordinabatur. Superuacaneum esset omninò immorari in interpretandis ijs, quæ sunt manifesta. Cui enim non est manifestum, hoc esse signum sancti spiritûs? Cùm itaque copiosè ad eum affluxisset spiritus sapientiæ, licebat quidem videre frequentiores congregationes, & populum ad eum audiendum conuenientem: eius autem linguam, quæ mouebatur assiduè, & orationis fluento inundabat. Quo tempore cùm sermonem extolleret altiùs, quàm vt id vulgi ingenium caperet, mulier quædam, quæ prompto quidem & alacri animo concurrerat, eorum autem, quæ dicebantur, altitudinem assequi non poterat, ne dubitauit quidem eius orationem apertè reprehendere, & eam vocare infrugiferam, propterea quòd non adepta esset id, quod desiderabat. Hoc cùm ad aures illius peruenisset, efficit vt intellectu faciliorem & apertiorẽ componeret orationem. Tunc autem quidam ex ijs, qui tenebantur amore eloquentiæ, valdè delectati melle illius linguæ, considerantes illius orationes esse & vtiles & veras, sensisque diuinis plenas, clarasq; & apertas, & cum quanta gratia & quanto dicendi flumine, quantoque artificio & quàm pulcha compositione proferrentur, alij quidem eum os Dei & Christi: alij autem, quod magis inualuit, eum Chrysostomum vocabant, id est, os aureum.

Columba eius insidet capiti, dum ordinatur presbyter.

Post hæc Flauianus quidem, arbitrans fore, vt eum post se haberet Antistitem ecclesiæ Antiochenæ, eum ad hoc inducebat, & rerum curam ei volebat tradere. Cùm autem turba solicitudinum, & in eiusmodi rebus distrahi animum, ei minimè esset gratum, id quidem lubenter repulit: soli verò doctrinæ & infirmorum visitationi vacandum esse censuit. Quo quidem factum est, vt Christi, quod omnia potest, nomine, ab infirmitate multos liberauerit. Eum enim rursùs insignem voluit reddere spiritus. Satiùs autem fuerit iterùm paucorum meminisse, sicut sum pollicitus. Illustri cuidam mulieri Antiochiæ nomen erat Euclia. Ei verò erat dilectus filius, qui ardenti febre laborabat, & veniebat in mortis periculum. Quid igitur? Mater imitatur Chananæam, & non minùs, quàm filius, suis inflammata visceribus, accedit ad beatum, emittens voces illi similes: & non similiter vt illa in filia, sed in filio miserabiliter rogans, vt consequeretur misericordiam. Sed oportet animum attendere & considerare, quemadmodùm

Multos curat ægrotos.

Matth. 15.

dùm egregio illi viro erat animus animas etiam curare, illasq; multò magìs, quoniã vt malè paterentur corpora, has inueniebat causas. Et hoc quidẽ iam euasit manifestũ per ea, quæ præcesserunt: à nobis autem rursùs quoquè ostendetur. Videntur enim pueri parentes fuisse in vita agenda socordes & negligentes. Cùm enim concitatè & insanè admodùm ferretur mulier ad supplicandum, (habebat enim maximam lamentandi occasionem, vt quæ post quatuor filios iam mortuos, ipsum quoquè visura esset mori) ille cùm spiritu in eo habitante vidisset ea, quæ latebant, & cognouisset, quòd peccata parentum filijs mortem conciliauerant, cùm ea publicè accusâsset, Hunc quoquè, inquit, quintum, nisì eorum, quę fecistis, vos subiërit pœnitentia, videbitis euestigiò mortuum & exanimem. Cùm autem parentes his auditis veram & synceram promisissent pœnitentiam, & quæ facilè moueri poterat, animam incitâssent ad misericordiam, ille misertus calamitatis, aquam iubet adferri. Quam cùm ter quidem signâsset in nomine sanctę Trinitatis, & ter ea adspersisset illum, qui ægrotabat, sanum & à morbo liberum reddidit ei, quæ genuerat. Atque ij quidem, vt qui vellent referre gratias ei qui curauerat, magna vi auri sanctum donabant. Cùm autem dixisset, se ne minimum quidem velle accipere eorum, quæ dabãtur, dicens se nolle Dei donum pecunijs venale proponere: Sed si, inquit illis, vobis curę sit, manifestum reddere quòd Deo verè agitis gratias pro curatione, ostendite esse veram promissionem, & relicta omni improbitate, bona opera exercete. Sic ei, qui vestrî est misertus, referetis gratiam. Sed hoc quidem est huiusmodi. Quod autem nunc est dicendum, nihilo est eo minus & ad animæ vtilitatem, & ostendendam gratiam, quæ in magno Iohanne habitabat.

Aqua ter signata aspergit febricitãtem puerum, & eum sanat.

Qui illo tempore erat Præses ciuitatis, laborabat morbo dogmatum Marcionis, & fauebat illius sectatoribus: & ideò parti orthodoxæ erat causa malorum innumerabilium. Huius vxorem is, qui arcanè & benignè hęc variat, dimisit laborare morbo torminis intestinorum. Illa autem à malo superata, omnem quidem refellit medicinę artẽ: omnes verò, qui eadem sentiebant, vocantes ad orationẽ, non eam meliùs affecerunt, immò verò deteriùs, mali tempus ei producentes vana spe curationis. Vix tandèm autem Iohannis gratię recordati, cùm hoc apud se statuissent, quòd si per ipsum fieret à morbo liberatio, simul etiam desisterent à morbo dogmatis, qui est longè grauior. Cùm sic sibi persuasissent, in lecto decumbentem adferunt mulierem, & eam statuũt pro foribus templi, desiderantes inuenire Flauianum & beatum vultum Iohannis. Sancti ergò ad eos egrediuntur. Neque enim par esse neque honestum censebant, vt eis templum pateret, quorum anima non patebat dogmatibus pietatis. Primus autẽ eis dixit verus ille homo Dei, beata, inquam, illa & suauis lingua: Quid vos mouit, vt statueritis venire ad templum Christianorum, qui Christum quidem auersamini: Marcionem autem plurimi facitis, & habetis in magno honore? Quod quidem planè satis ostendit, quòd illius cultores conuocaueritis ad morbi aut alicuius molestię liberationẽ, & quòd cùm illi precati essent, non asseculi sitis curationem: quod quidem vobis accidit præter expectationem. Discedite ergò ab hoc sacro templo, quoniam nec vos poteritis omninò Christum tentare: nè hoc stultè putetis. Illi autem dicebant se parentum errore esse captos, & vsque in hodiernum diem fuisse superatos à mala consuetudine. Sed per Christum, aiebant, vos rogamus, miseremini pœnitentiũ. Sic enim cum eo, quòd corpus rectè afficietis, efficietis etiã, vt sana sit anima. Sciatis enim fore, vt nos nequaquàm ampliùs abstineamus à communione vestra, quæ est ex vera pietate.

Etiã olim hæretici ab ingressu Ecclesiarũ repellebantur.

His flexus magnus Iohannes, iussit aquam adferri: cui cùm diuinum signaculũ iniecisset Põtifex, (sic enim illic ei persuasit) mulieri infudit in Christi nomine. Quod quidem cùm factum esset, quę in lecto decumbebat, statìm surrexit sana, & cum marito & ciuibus vna voce vnanimes Christum magnificabant. Deindè etiam ad sanctorum genua procidentes, petierunt veniam prioris ignorantię, & domũ rediẽrunt: & cùm multas quidem pecunias egenis distribuissent, triginta verò libras auri, partìm quidem ad sumptum peregrinorum, partìm autem ægrotorum, partìm verò egentium Xenodochio tradidissent, & ab illo tẽpore à Marcionistarũ communione omninò abstinuissẽt, insaniam & amentiam res illorum vocantes, Christi sacrosanctę assidebant ecclesiæ. Cùm autem illi omni adhibito studio, & omni, vt dicitur, rudente moto, nihil omninò perfecissent, & desperâssent fieri posse, vt ipsi ad eos redirent, præstigiatorem & Magum Iohannem appellabant, & pluribus alijs contumelijs ciuitatem obeuntes, eum

Aqua ab episcopo crucis signo signata, sanat intestinorum dolorem.

afficiebant. Ille verò tantum abfuit, vt vel minimùm curaret contumelias, vt eis potiùs similiter atquè Dominus gloriaretur. Alioquì autem diuinitùs immissam calamitatem ad eos mox esse venturam ille prędixit. Paucis enim pòst diebus, cùm magnus terræmotus fuisset Antiochiæ, ipsa domus, quę Marcionistarum susceperat congregationem, corruens, & domus quoquè plurimę cum ijs, qui eadem sentiebant, labefactatæ, perdiderunt quandam incredibilem eorum multitudinem, & quod est maximè admirabile, & quod apertè ostendebat eam diuinitùs immissam fuisse calamitatē, cùm tanta perijsset multitudo eorum, qui malè sentiebant, nullus ex ijs, qui rectè sentiebant, simul cum ijs perijt.

Nota rem memorabilem.

Hoc cùm ità factum esset, & pios corroborauit, & correxit multos ex ijs, qui malè sentiebant: & licebat videre in vniuersa regione ciuitatis, domos quidē oratorias Deo excitari, templa autem simulacrorum, si quod remanserat, dirui funditùs & in terrā deijci: viros autem, qui philosophiæ curam gerebant & virtutis, magnaque ornati erāt intelligentia & acumine ingenij, à magni huius viri prouidentia emitti ad multorū salutem. Certum autem eius, quod dicimus, testimonium sunt ea, quæ facta sunt in monte Ammano: vbi eos qui habitabant, qui erant impij & immansueti, & nihil differebant à bestiarum immanitate, ille ad tantam mansuetudinem deduxit & pietatem, vt à patribus quidem datam neglexerint religionem, rem valdè difficilem, & quæ, si vlla res alia, multos vincit absque ratione: prompto autem & alacri animo transfugerint ad lucem veritatis, & nec hactenùs stiterint, sed etiam multi ex ijs pietate vsi munificentiùs, viri, inquam, & mulieres, illi quidem monachorum, hę virginum iugum subierint. Quæ autem in Casio monte & in templo, quod illic erat, gētilium ab illo viro facta sunt, quis est adeò inuidus aut negligens aut deses, vt id sustineat prętermittere? Quo in loco cùm tantus error priùs esset diffusus, & multitudo quidem assiduè veniret innumerabilis, fieret autem immensum animalium sacrificium propter cultum, proh dolor, dęmonum, perierunt illa omnia & extincta sunt zelo illius magnæ & quę à Deo mouebatur animæ. Neque hęc sunt digna, quę mandentur silentio, quę facta sunt in fastigio ciuitatis, in templo Veneris: & quòd non solùm studuerit, vt id dirueretur: sed etiam vt in eo loco viri sancti habitarent, terribiles ijs, qui eò subibant, dęmonibus: adeò vt illi quidem procùl expulsi fuerint, tanquàm armis quibusdam terribilibus intentatis, eorum virorū precibus: homines autem, qui circuncircà habitabant, non solùm à læsione illorum liberarentur, sed etiam maximam acciperēt vtilitatem, cùm possent versari cum monachis, qui perfecti erant in Dei timore. Illius mentis & studij etiam est opus, quę fuit in arce Beli, qui dicitur, profani templi destructio, & ad solum vsque demolitio. Potest etiam quæ circa Seleuciam habitatur regio, gloriari pręclaris factis illius viris. Nam & simulacrorum templa illic diruta, & diuinas ædes extructas, & viros virtutis studiosos illic ad habitandum collocatos inuenies. Quis enim zelum singulatim enunciauerit illius apostolicæ & solicitę animæ?

Impij multi resipiscūt

Eius gesta præclara in conuertēdis ethnicis.

Ne ergò in immensum nobis crescat oratio, reliquis omnibus prætermissis, quæ rectè gesta sunt in hoc presbyteratu, ea procedet ad tempus Episcopatûs. Non multum enim intercessit temporis, & Nectarius quidē pręsul Constantinopolis, migrat ad Dominum. Protinùs autem quærebatur quispiam, qui esset dignus ea sede. Cùm alij ergò alijs, vt fieri solet in eiusmodi rebus, primas partes tribuerent: (Fit enim in ijs maxima ex parte examinato, non ex virtute eorum, qui adsciscuntur, sed ex eorum, qui sunt potentes, in eos beneuolentia, quæ vel est pura ac syncera, vel accessit muneribus) oporteret autem sanctum spiritum vincere, & eum præfici, qui ad hoc ipsum erat ab eo prædestinatus, & superari omnes ab Iohannis virtute & eloquentia, & ei primum locū cedere in ecclesia: & alioquì eius fama plenę essent omnes aures, adeò vt etiam bona illius auditione accepisset Imperator: is verò erat Archadius. Cùm hęc ità se haberent, tandèm cùm & qui ecclesiam regebant, & qui rempublicam administrabant, cum Imperatore in vnam conuenissent sententiam, mittūtur literæ ad Flauianum Pontificem Antiochiæ: quę simul quidem & Nectarij mortem ei significabant: & aureum Iohannem, quod terram & mare continet miraculum, atq; adeò ipsum etiam cęlum tangit, ad ipsum accersebant. Pontificem autem, cùm in manus sumpsisset epistolam, & eam perlegisset, aiunt tradidisse Iohanni: eum verò, cùm legisset, multum quidē ingemuisse propter ea, quæ scripta fuerant: & multas etiam lachrymas emisisse ex oculis propter

Nectarius pręsul obit.

contri-

contritionem spiritûs, dicentem se esse indignũ, & qui longè abesset, vt tanta rectionis cura debeat ei cõmitti. Nam paruæ naui, aiebat, non est tutum magnum onus imponere. Cùm sic diceret, eum consolabatur Flauianus, & aptè erigebat, verbis, pro medicamentis, spargens eius animi ægritudinem. Ciuitas autem postquàm sensit hoc damnũ, (damnum enim non ferendum iudicabat vnusquisque Iohannis priuationem) id ægrè & intoleranter ferebant. Deindè etiam tanquàm violentum aliquid & tyrannicũ passuri, & alijs cessuri ea, quę ad ipsos pertinebant, clamabant aduersùs eum qui misit: Quid verò, adeóne est infelix Constantinopolis, iactantes, adeóne expers virorum bonorum? Ad tantam'ne virtutis inopiam venit vrbs maximè regia? Est'ne adeò inops in ijs, quæ sunt principalia, quam oportebat in omnibus superare, vt à nobis opùs habeat eo, qui sit illorum pręfuturus ecclesiæ? Sed nos nec tam stulti, nec tam negligentes, nec tantoperè erimus proditores, vt eis nostro bono tam facilè cedamus. Caput priùs nobis auferent, quàm illum à volentibus nobis sint accepturi. Hæc dicentes, deindè etiam suum consilium confirmant iureiurando, non permittere ijs, qui missi fuerãt: sed esse potiùs paratos ad patiendum, si quid essent facturi. *Vide exlemiam tanti viri humilitatem.*

Cùm itaq; Episcopus habuisset concionem, & verba fecisset apta ad persuadẽdum, vt efficeret, nè populus contradiceret, illis ea erant inanis strepitus, & vana aurium molestia. Quid enim dicendo posset persuadere, cùm eos lingua esset priuaturus: lingua, quæ tam pulchrè quidẽ canebat, & cuius cantus erat adeò vtilis & salutaris? Quam non audire, damnũm est non mediocre, sed vel ad ipsam vsque peruadens animam. Deindè cùm qui missi fuerant, pararent vim adferre & trahere Iohannem, ipse ingressus, emissis ijs, qui erant præcipui ciuitatis, rogabat plebem, nè quid noui moliretur, neq; res aggrederetur nimìs acriter & inconsideratè, affirmans se nõ sua sponte se traditurum ijs, qui missi fuerant. Cùm sic dixisset, vix magnum repressit eorum impetum. Neque enim se cura omninò liberârunt: sed etiam per vices custodiam adhibebant, nè aliqua in eum fieret proditio. Hæc Imperatori significantur literis, & qui missi fuerant, affirmabant Antiochenorum constantiam se nihil remittere. Ei ergò & ciuibus vehemẽtiùs accensus fuit amor in Iohannem. Solet enim negligi, quod facilè capitur. Quod autem aliquam moram adfert & dilationem, prouocat desiderium. Cùm ergò apud se considerâsset, quemadmodùm posset & id quod desiderabat assequi, nec ideò res esset in vllum ventura periculũ, scribit per arcana ad comitẽ Antiochiæ. Ipse aũt cùm Iohannem accersiuisset extra ciuitatem, tanquàm de quibusdã rebus necessarijs cum eo communicaturus, eum licèt valdè reluctantẽ & repugnantẽ mulis, quos habebat paratos, imposuit, & sic nullo omninò animũ aduertente, ipsum ijs qui missi fuerant, traditũ emittit. *Antiocheni nolunt illũ à se dimittere.* *Callidè extra Antiochiam euocatur.*

Cùm ergò ille verus homo Dei, toto illo confecto itinere, iam esset prope vrbem regiam, hoc primùm honore afficitur in ingressu voluntate Imperatoris: Quidquid erat clarum & illustre, non solùm in ecclesia, sed etiam ex magistratibus, sex milliaria progressum extra ciuitatem, ridentibus oculis & lęto vultu significantes animę lætitiam, ei fiunt obuiàm, & eum splendidissimis afficiunt honoribus. Sic & ijs, à quibus discessit, ardens immisit desiderium illa desiderabilis & maximi facienda anima: & ijs, ad quos accessit, maximam attulit voluptatem. Erant autem vtraque multiplicis Dei sapientiæ & benignitatis, quæ omnem intelligentiam vincit & orationem: vt & illius ostenderet virtutem & quàm sit amabilis: & efficeret, vt ipse vtrisque mercedem conciliaret. Ambos enim honesti amore tenéri fuit cognitum: illòs quidem, quòd cum dolore dimiserint: hos autem, quòd cum lętitia exceperint. Cùm verò esset ingressus & intercessisset paruum spatium temporis, aderat dies consecrationis: & cùm adessent quidẽ Episcopi prouincię, adesset autem etiam Theophilus Alexandriæ, qui primus ex alijs festinauit, vt interesset beati Iohannis consecrationi: & esset quidem Februarij dies vicesimus-sextus: liceret autem conijcere, quòd cùm simul lętaretur chorus sanctorum, ne angeli quidem abessent ab hoc diuino festo, qui erat in terra angelus, sacro chrismate consecratur, & in excelso loco ecclesiæ collocatur, qui erat reuerà stella lucidissima, & iucundiori luce hominum illustrabat animas: qui & habebat vitam orationi conuenientem, & orationem, quæ decebat talem vitæ puritatem: cui persuadere non minùs erat facilè, quàm cuiuis alij solummodò dicere. Cuius vox quidem erat lenis, lenis autẽ congressio: oratio verò, quę adeò placidè & iucundè fluebat in animam, & tam benignè eam attingebat, vt nullum esset eiusmodi medicamentum corporis, quod cùm iuuaret *Metropolitan' adstãtibus Episcopis suæ prouinciæ consecrari solet.*

 pluri-

plurimùm,nihil adferret in vtendo molestiæ: quomodò illa absque vllo morsu maximam adferebat vtilitatem. Deindè die sequenti ipse Imperator, & quicunque erant in ciuitate honorati & alijs superiores,ad beatum virum accedentes, (hoc enim omninò volebant) eius préces & benedictionem iucundissimè sunt consecuti. Deindè ille,inie-cta oratione,sic dixit:

Oratio eius ad Imperat. Cùm is laudabilis,qui priùs me inuasisset metus,& essem summus imitator Iesu humilitatis,terribilis mihi visa est,ô Imperator,terribilis,& maior quàm vt meę vires ferre possent,insignis dignitas huius pontificatûs:quod me etiam reddebat timidum cunctantem ad eius susceptionem: quòd & ad meam intuerer abiectionē, & ad magnitudinem eius,quod meæ fidei cõmittebatur: Quo est enim dignitas sublimior,eò magis opùs habet ijs,qui sunt excelsi viribus,& qui confidere possunt in ministerio. Cùm aũt nos etsi indignos & abiectos,ijs quibus scit ratiõibus, is cuius iudicia sunt abyssus multa,ad hanc deduxit speculam, & ratione præditi sui gregis Pastorem constituit, rogo ô Imperator,per eam spem,quam omnes habemus (neque enim mihi tutum fuerit deinceps silere,neque quod meum est solùm spectando, mercenarium esse, & non pastorē) rogo ergò, vt principaliter quidem vos Dei verbis aurem prębentes attentam, super fundamentum fidei,aurum & argentum & lapides preciosos,bonas, inquam, actiones, ædificetis. Si qui autem pręoccupati fuerunt,aut quod absit, sint pręoccupandi humanis delictis, ea sunt pœnitentia & studio expurgãda. Ad eam sit nobis pulchrum exemplum magnus ille Dauid. Qui cùm in peccatũ vt homo incidisset, & ab homine fuisset repręhensus,non vt hòmo solummodò,neq; similiter ac vulgus se gessit gratissima illa anima,neq; contumelia repręhẽsionem pauperis rex repulit: sed magna moderatione & animi contritione ipsam tulit repręhensionē,& cùm se peccâsse non esset inficiatus, citiùs quàm fecerat,consecutus fuit remissionem. Atquì labi quidem est facile: surgere autem,& in statum priorem restitui, est operosum ac difficile. Adeò erat mitis, adeò moderatus: tam magnum fructum fuit consecutus ex diuina humilitate. Et nos ergò, qui ineffabilibus Dei rationibus ideò ad vos venimus, vt volũtatem eius testificemur, hoc primùm verbum à Christo & diuino eius pręcursore accipientes, vobis annunciamus & suademus: Pœnitentiam agite: propè est enim regnum cœlorum. Hæc autem non dubitabo vobis assiduè reuocare in memoriam: vobis autem timendum est, nè, si fueritis contemptores Dei testimoniorum, ab eo rei deprahendamini in die visitationis. Nihil enim nostrum, neque ex nostro ventre seu cogitatione annunciabimus,sed quę hausimus ex diuino fluento scripturę diuinitùs inspiratæ. Hæc aũt,neminem reuerentes,neq; dies,vt hoc dicã diuini Dauidis,timentes,ad vos loquemur. Si vos ergò intelligatis,& aures attentas verbo doctrinę prębeatis,vobis quidem ipsis salutis, gaudij verò angelis,qui sunt in cęlis, magnæ aũt meo quoquè spiritui causæ eritis lætitię. Sin autē mea verba neglexeritis,& doctrinæ non patuerint aures cordis vestri,quod absit,molestia quidem afficietur spiritus sanctus: molestia afficietur meus quoquè spiritus. Quod autem restat,auditu quidem est molestum, sed tamen est verum, nempe me quidem futurum vobis ad conturbationem, aut, vt apertiùs dicam, ad condemnationem: vos verò mihi,proh dolor,ad luctum & animę dolorem ineffabilem & immedicabilem.

Psalm. 35. 2. Reg. 12. & 11. Exemplum pœnitentię Dauidis. Matth. 3. Psalm 48. Vide sancti viri cõstantiam.

His lætati Imperator & qui cum eo erant,& testimonio conscientiæ credentes,quòd quæ dicta fuerant, rectè se habebant, Deo magnas agebant gratias, quòd à tali patre & pastore ei placuisset pasci suum gregem rationis participem. Sancto autem adhuc suauissimam contexente doctrinam, aureaq; ac musica lingua canente pulchrè ac modulatè, Deo volente ipsum glorificare, vir quidam repentè possessus à maligno spiritu, seipsum intrudit in mediam ecclesiam,spumam ore emittens,& linguam adeò,vt visu esset tetrum,demittens. Omnibus ergò rogantibus sanctam illam animam, vt misereretur calamitatis, & vt oraret pro curatione eius, qui patiebatur, ipse cùm eum iussisset propiùs accedere,& benignè appropinquãs vir benignus,manu eum obsignâsset, & effatus esset nomen sanctę Trinitatis,malignum dęmonem iubet egredi. Protinùs autē licuit videre,factum consequi orationem, & hominem momento temporis fuisse liberatum à tam graui afflictione. Deindè cùm magnus eum fecisset surgere, admonuit vt vacaret ecclesiæ,& sanctificatorum diuinæ communioni, & operã daret ieiunijs & orationibus. Si enim,inquit,sic feceris,non te ampliùs capere poterit inimicus, neque eius irre-

Signo sanctę crucis & inuocatiõe sanctæ Trinitatis dæmoniacum curat.

irretitéris laqueis. Hinc animæ incipit curationem, qui hac arte alios longè antecellebat. Melle autem miscens orationẽ, & mitioribus medicamentis, vt iam antè diximus, si quid aliquando iniecisset amari & pungentis, quòd morbi vsus ità postularet, tunc ostendebat quantùm esset artis peritus. Nam sic sępè mordens & incidẽs oratio, & vrẽs ea, quæ non apparent, non modò nõ fit molesta ei, qui ęgrotat, sed etiam auditu potiùs iucunda & suauis, auresque deliniens & demulcens.

Primùm ergò aduersùs eos, qui prętextu cognationis mulieres introducebãt, acutam & musicam mouet linguam: & ostendit eos longè grauiùs peccare, quàm eos, qui apertè exercent quæ sunt flagitiosa: quandoquidem illi quidem soli & per se sunt impudici, & suam corrumpunt animam: hi autem, qui in clero versantur, totum corpus corrumpunt Ecclesiæ, verberantes, vt dicit Paulus, eorum conscientiam, & se præbentes commune monimentum intemperantiæ. Sed vel absq; his, quantũ illi damnum afferant cohabitatione harũ, quę introducuntur, mulierum, rectè sciet, qui eam orationẽ legerit vt oportet. Deindè aduersùs iniustam plura habendi cupiditatem, & eos qui grauem manum immittunt alienis, & effundunt in dolia, vt dicitur, inexplebilia, grauiùs inuehitur: planè maiorem curam gerens eorum, qui faciunt iniuriam, quàm eorũ, qui patiuntur: quandoquidem illis quidem damnum affertur in aliquo eorum, quę intereunt: ipsis autem, qui faciunt iniuriam, in anima, quę est punienda immortaliter. Deincèps vitam repræhendit prodigorum, qui in mensis, in ędificijs, in tali fastu, & in talibus delicijs gloriantur, & vt vulgò dicitur, seipsos melle adspergunt. Nunc accusat superbiã, nunc vanam gloriam insectatur: nunc expellit calumniam, tanquàm dignam quæ vituperetur. Vaniloquium rursùs tollit de medio pro viribus. Periuriũ adeò prohibet, vt nec solùm iurare, etiamsi verè, dimiserit absque repręhensione: sed etiam aduersùs id multas easque præclaras habuerit orationes, ità elaboratas, vt mixtæ essent vero & probabili: & ità studuerit id de medio auferre, tanquàm manifestã in Deum contumeliam, & omnibus ineffabilis & venerandi nominis coinquinationem.

1. Cor. 8.

In Homilijs ad populum Antiochenũ sunt aliquot tales.

Quomodò enim præstantissimus & diligentissimus quispiã agricola, qui vult de virtute seminare orationes, statuit priùs oportere excindere radices vitij & semina maligni, & nihil dimittere eorum, quæ possent omninò lędere aut offendere. Deindè cùm terra sic fuerit complanata & mansuefacta, quod quidem est humanarum animarum, virtutis & philosophię deponere semina: post hęc de eleemosyna orationes, tanquàm imbres aliquos opportunos effundit in animas hominum: & vsq; adeò colit benignitatem, vt multorum quidem dexteram promptam reddiderit & alacrem ad succurrendum pauperibus, quę priùs erat parca & illiberalis, nè dicam auida rapiendi aliena: & alios quidem effecerit essę munificos & sua lubenter communicantes, ex pleno, vt dicitur, in inane vtrisque effundentes manibus: alios autem pręferre nihil habere, & cùm omnes suas diuitias pauperibus magnificè pieque diuisissent, vitam monasticam & separatam eligere. Ex quo omnia habere alio modo ad eos redijt, vt qui Deo pro omnibus ijs ditati fuerint, à quo dependebat tota spes eorum vitæ, & ad quem solùm dilexerunt intueri: ex quo factum est, vt cor diuitijs non apponerent, neque omnibus rebus materialibus. Humilitatem autem & moderationem adeò extulit, & tantam eius esse ostendit in humili excellentiam, vt nulla alia virtus possit cum ea cõferri: sed ea sit mater & custos aliarum omnium: immò verò sine qua aliæ nihil habent, quod sit certum & fide dignum: sed sint, proh dolor, vanus quidam labor & inanis. Temperantiam autem & verè pulchram virginitatem quis sic vel amauit, vel alios, qui sunt honestiores, magnique & excelsi animi, ad eius insignem incitauit pulchritudinem: vt eam propemodùm ostenderit esse maiorem & sublimiorem, quàm vt ad eam possit humana natura peruenire, & superare ipsam legem: liberalitatisque & magnificentiæ potiùs locum tenere, quàm pręcepti? Charitatem verò, quę est omnium virtutum maximè regia, quis illo magìs amauit aut laudauit: vt dubitetur maior'ne fuerit laudatio, an eius in eam amor? Quis est enim adeò planè lapis aut ferro in corde frigidior, vt audiens eius de illa orationes, non fiat mitis & hilaris, & ad dilectionem proximi excitetur, & non Pauli expressam effigiem putet esse illius animam? Quòd si Paulus optauit, vt vel à bonis quæ illic sunt, excideret: & apertè ostendit, se hoc magìs velle, quàm eos, qui sunt ex Israel, esse extra partem Christi: & ei cor omninò vrebatur aliorum offensionibus: ipse quoquè Iohannes nihilo minùs inflammabatur amore in proximum, & fratrum sa-

Humilitatis pręstãtia

Item virginitatis.

Rom. 9.

2. Cor. 11.

lutis ardebat desiderio, si illi ipsi est credendum, in morali 24. in Actus Homilia sic dicenti:

Eximia eius charitas erga sibi commissos.

Vellem, si fieri posset, vestris oculis ostendere, quam in vos habeo charitatem. Nihil est enim mihi vobis iucundius & desiderabilius, ne hęc ipsa quidem lux. Milliès enim optarem ipse esse cæcus, si per hoc liceret vestras animas cõuertere. Adeò ipsa luce mihi est vestra salus iucundior. Quid enim me iuuant solares radij, quando, quæ propter vos accipitur, animi ægritudo oculis meis magnas offundit tenebras? Lux enim tunc est bona, quando apparet in lætitia. Animam enim, quæ mœrore est affecta, videtur etiã molestia afficere. Quòd autem non mentiar, absit quidem, vt vnquàm faciam periculũ. Sed si quando contigerit ex vobis peccare aliquem, accedite ad me dormiẽtem. Si non sum similis paralyticis: si non ijs, qui à se discesserunt: & vt dicam cum propheta, Et lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum: & nisi iudicaret quispiam, me esse supra modum ambitiosum & laudis cupidum, videres me quotidiè fontes lachrymarũ emittentem. Horum autem est mihi conscia domuncula & solitudo. Credite enim mihi, spem quidem abieci meæ salutis: dum verò vestra defleo, nunquàm est mihi ocium mea mala deflendi. Adeò mihi omnia vos estis. Si sensero vos proficere, prę gaudio mea mala non sentio. Si videro non proficere, præ animi ægritudine rursùs mea dimitto: vt qui lętus sim vestris bonis, etsi mala habeam innumerabilia: tristis autem propter vestra mala, etiamsi innumerabilia sint mihi rectè facta. Quęnam enim nobis est spes, si vos non proficiatis? Quænam autem tristitia, si vos rectè geratis? In altũ extolli videor, quando aliquid boni de vobis audiuero. Implete gaudium meum: liceat vobis salutem assequi, me autem propter vos reddere rationem: Vobis dari salutem, me verò accusari, quòd meum munus nõ impleuerim. Non enim curo, vt per me salui sitis: sed vt solùm salui sitis, quacunque ratione. Hoc solùm in votum cõtuli, quòd vestrum profectum desidero, quòd vos amo, quòd vos complector, quòd vos estis mihi omnia, & pater, & mater, & fratres, & filij: & si liceret cor nostrum rumpere, & vobis omnibus ostẽdere, videretis in magna latitudine intùs esse & vxores & filios & maritos. Eiusmodi enim est virtus charitatis, facitque animam vel cælo ipso latiorem.

Psal. 37.

In Pauli egregium imitatorẽ.

Hæc autem non solùm faciebat in vrbe regia, neque eos solos exercebat ad virtutẽ: sed per omnem terram extendebatur, & illi curæ erant omnes ecclesię, eiusq; curę vnus finis erant terræ termini. Iohanni enim curæ non erant mensę & epulæ, agrosq; possidere & crumenas replere, & si quid est aliud, quorũ studio vulgus tenetur: sed hoc erat ei cura, quæ extingui non poterat, & ossium tinea, œstrumque, quod eius cor subibat, perpetuum eius bellum aduersùs hostem nostrum, & vt suis ad nos orationibus, & frequentibus admonitionibus arceret eius insidias, & insultus prohiberet, & quãtùm quidem ad ipsum spectaret, nullum fineret ex vocatis, non ex ijs, qui tunc erant, non ex ijs, qui posteà, excidere à sorte electorum, & esse partis sinistræ. Propter hæc sermones perpetuò habebat & docebat, & nunquàm cessabat diserta illa & modulata lingua nostras incantare animas. Propterea sunt pulchræ illæ verborum Sirenes, innumerabilium illud mare bonorum, animarum lautissimæ, quæ consumi minimè possunt, epulæ, panis angelorum, mensæ totius orbis. Quòd si ij, qui alimentorum sensibiũ curam gesserunt, quę possunt longo tempore sufficere egentibus, quę appellare solent Gerontocomia, ipsi existimant se opus fecisse laude dignum, & ità reputantur ab alijs: qui hoc diuturnum & permanẽs nutrimentum, suauissimas, inquam, orationes, assiduè suppeditabat, vt non solùm cùm esset superstes, sed etiam cùm sursùm esset translatus, sitientes impleret animas, & ineuitabilia per ipsos solueret vincula, & à manu tyrãni captiuas liberaret animas, & ijs, qui salui fiebant, magnam adferret accessionem: qui hęc abundè præbebat & liberaliter & in vniuersum tempus hoc donum extendebat, quamnam potuerit assequi linguam, quę ei dignam contexat laudationem? Immò verò quasnam & quot linguas? Sed tali quidem anima & lingua ne ipse quidem est dignus mundus, vt dicam cum diuino Paulo.

Cura eius perpetua.

Heb. 11.

Quòd autem non ij soli, qui habitabãt Constantinopolim, illi essent curę, sed omnes ferè, quos sol intuetur, hinc potes intelligere. Cùm intellexisset Phœniciam simulacris adhuc & dęmonibus & sceleratis templis esse deditam, regiam manum habens adiutricem, & magnam aliam manum, cui persuaserat, vt in id quod oportebat impenderent, secum ducens, execranda quidem illa templa humi euertit: eorum autem loco sacras

Apud Phœnices euertit templa gentilium.

ædes excitat, & immittit monachos, qui feruentem zelum quodammodò spirabant, & fidem tenebant optimè & accuratissimè. Præterea cùm audijsset Celtas implicatos esse laqueis Arrianismi, ille aduersùs improbitatem contrà sic machinatur: Presbyteros simul & diaconos, & eos, qui diuinos libros legunt, qui similem quidem & cognatã habebant linguam, sana autem erant fide, accipiens, & eos velutì quendam, vt aiunt, magnetem ijs, qui se non rectè habebant, admiscens, sic illos quoquè comiter attrahit ad pietatem. Cùm autem aliud quoque genus Scytharum, qui habitabant ad fluenta Danubij, accepisset sitire quidem fluentum pietatis, opùs verò habere eo, qui esset potaturus, hæc significat Leontio Ancyræ Episcopo: & quoniam ille opùs habebat viris ad hæc idoneis, cùm tales illinc accepisset, & ad eos, quos diximus, Scythas, velutì quasdam stellas misisset ad occidentales, deducit ad veritatem. Præter hæc cùm Marcionis hæresim resciuisset serpere in quosdam vicos Orientis, & multos corrumpere, non tulit toleranter, neque dilationibus & temporibus protraxit correctionem: sed statìm simul quidem regia potentia, simul autem sua quoquè vsus authoritate, & literis ad hoc simul vicinos excitans Episcopos, tãquàm morbum aliquem pestiferum, qui poterat non mediocre importare detrimentũ, efficit abesse procùl ab ecclesia. Sed quemadmodùm ille quidem, sicut diuinus Paulus, erat solicitus de omnibus ecclesijs, sicut à nobis mediocriter, ità etiam verè fuit ostensum. Oportet autẽ aliorũ quoq; meminisse, in quibus ille, lingua eius tacẽte, erat occupatus, & quænã aggrediebatur opera.

Celtas Arrianizantes conuertit.

Item Scythas.

2. Cor. 11.

Cùm considerâsset impensas ecclesiæ, & inuenisset earum plurimas nequaquàm consumi in ea, quæ oportebat, eum quidem sistit sumptum, tanquàm motum quempiam inconsideratum, & traducit ad vsum verè pium & humanum: & cùm peregrinis ædificâsset nosocomia is, qui Deo appropinquabat, effecit vt illic etiam affluerẽt, quæ sunt necessaria: eis Presbyteros præficiens valdè pios & coniugij expertes, & medicos quoquè probatissimos ad curam gerendam ægrotorum. Erat autem hoc quoquè eius opus & cura nõ mediocris, nempe ordo viduarum. Nam cùm eas vidisset vir præclarus non rectè & ordine, sed prauè se gerere, pulchrè quidem diuidit, non minùs autem piè dispensat & administrat id, quod ad eas pertinebat. Quæcunque enim ex ijs erant ætate iuuenes, & ideò propensæ ad voluptates, iubet secundis vti nuptijs: melius esse arbitratus id, quod est in tuto, humile, quàm sublime, quod non est sine metu. Ijs autem, quæ erant vitæ melioris, & ætatis alijs prouectioris, vt quæ non essent natæ minùs quàm sexaginta annos, eis suadet vt vacent ieiunijs & precibus: abstineant autem à lauacris & maximè conuiuijs, & à sumptuosis vestibus. Habes studiose auditor aliud quoquè, cuius studio tenebatur, quod non est vile nec mediocre: nempe ad sacram synaxim aduentum virorum & mulierum. Nam nec hoc quoquè relinquit inordinatum, nec in periculum adductum, nec defectum dispensatione, quæ fit ex ratione. Sed hîc quoquè pulchrè & tutò distribuit pro viribus: & viros quidem iubet noctù simul ventitare & in multitudine, vt voluerint: mulieres verò noctù quidem seruare domum: interdiù autem venire prompto & alacri animo. Sic faciens, & in talibus versans operibus & solicitudinibus, studebat, sicut Paulus, esse omnibus sine offensione, & sicut ille omnibus sine sumptu præbebat Euangelium: sic autem ipse quoquè nullo ex ijs, quæ erant ecclesiæ, & quibus securè licebat omnibus Episcopis, nullo modo est vsus, vt qui nunq̃ adspexerit ad delicias & recreationes. Quomodò enim, qui vix solum attingebat nutrimentũ, cõuiuia autẽ & cõpotationes ità fugiebat, sicut priùs diximus, vt cum nullo vesci induceret in animũ? Quamobrem? Satiùs enim fuerit dicere causam. visum est enim hoc multis asperũ & ingratũ, & affine repræhẽsioni.

Hinc constat Orientalis Ecclesiæ presbyteros fuisse calibes.

1 Cor. 10.
1. Cor. 9.

Primùm quidem, quòd cùm ab ineunte ætate assueuisset ieiunio, idque esset ei velutì coalitum & vsitatum, à vinoq; & quouis alio, quod est vẽtri gratum, omninò abstinuisset, adeò vt solo hordei succo viueret, & carne superior, cibique & potûs expers propemodùm videretur: cùm ille stomachum hac aspera & quę nihil hilare habebat, viuendi ratione valdè corrupisset, & effecisset vt ad nullum aliud sumendũ nutrimentum esset idoneus, ægrè poterat aliquid admittere ex ijs, quæ alijs sunt grata & solida. Et ideò non lubenter adspiciebat aliquid, quod esset gratum gutturi & cum voluptate sumeretur. Atque hæc quidem est vna causa, cur fugeret mensas, & cum alijs nõ iniret conuiuia. Deindè etiam, quòd cùm apud se iudicâsset, quòd si induxisset in animum, vt communiter vesceretur cum ijs, qui vel amicitia antecellunt aut dignitate,

Cur conuiuia vitârit.

necesse habebit id etiam facere cum aliis. Nam quomodò conseruari potuerit, vt nulli sit offensioni, neque cuiquam adferat molestiam? Sicque res ad multos trāsiens, nō solùm illi futura esset laboriosa & molesta, vt qui non esset versatus in rebus huiusmodi: sed etiam interruptura esset necessariò & ea, quibus ipse vacare consueuerat, orationem, inquam, & meditationem & rerum honestarum doctrinam: quibus adeò erat deditus, vt hoc sæpè paruum negligeret nutrimentum: tantum aberat, vt posset vacare mensis & aliis inutilibus & superuacaneis. Quamobrem satis aptè poterat dicere illud Apostolicum: Non licet nobis, relicto verbo Dei, ministrare mensis. Alioquì autem si visum ei esset hoc facere, necesse erat omninò, vt duorum alterū eueniret: nempe vt aut cōsueto alimento relicto, cogeretur vesci crassioribus & iis, quibus vescebantur conuiuæ: quod quidem non modò ei non conueniebat, sed nec omninò id facere poterat, cùm malè, vt diximus, esset ei affectus stomachus: aut si hoc fugeret & tenui victu vteretur, iis qui conuiuabantur, grauis videretur & molestus: & quid aliud existimaretur, quàm hoc facere superbię causa & vanæ gloriæ? Sed de his quidem satis: oratio autem deinceps reliqua ordine persequatur.

Orationi & doctrinæ quàm fuerit deditus. *Actor. 6.*

Maximum ergò in hoc ponebat studium, vt assiduè versaretur in oratione & meditatione, & rerum honestarum doctrina & Dei laudatione. Sed neque communes negligebat congregationes, & ea, quæ tempus habent constitutum. vtpotè nocturnam, & matutinam, & quæ fit vesperè, glorificationem. Quinetiam contendebat Iohannes noctù procedens alios præuenire, & templi portas primùm aperire. Hęc autem cuiusmodi? Erat enim egregius Iohannes acutissimus, non solùm ad intelligendas scripturas, quæ à vulgo non possunt compræhendi, & ad dicti conijciendam germanè sententiam ingeniosissimus: & vt dicit Salomon, ad cognoscenda dicta sapientū & ęnigmata: sed etiam ad id, quod intellexerat, facilè interpretandum & illustrandum, & vt dicitur, ad id vel cæco apertè ostendendum, eorum, qui fuerunt ex omni seculo, facundissimus & maximè idoneus. Eius erat quidem magnus amor in omnes, qui cum eo, quòd pii fuerunt, ex Deo etiam vitam egérunt: Prophetas, inquam, & Apostolos, & quibus oratio per spiritum promanauit: in eorùm certè libris versabatur assiduè, & in eorum verbis maximam capiebat voluptatem. Simile enim, vt aiunt, simili delectatur. Paulo autem præconi totus adhærescebat, & ineffabili quodam desiderio ei erat coniunctus, & viuebat illius sermonibus. Nam apertè multis in locis verborū eius meminit, idque magnas ducit esse delicias & internæ flammæ consolationem. Propter quam causam ille quoquè similiter atquè ii qui amāt insane, & sunt valdè inflammati, fatetur se ab eo esse superatum, & non posse ab eo diuelli: & alicubì quidem in ipso impetu orationis, cùm ille ei venisset in mentem, captus fuit velutì à quibusdam vinculis, & plurimùm cum eo morari magnifacit, & non facilè potest ab eo discedere. Tam magnus & tam ineffabilis fuit eius amor in Paulum, vt qui sic dicit, verè dicat, hoc Iohanni esse Paulum, quod Paulo fuit Christus: immò verò Iohanni quoq; fuit Christus, sicut Paulo. Nam tantus quoquè illius propter Christum fuit amor in Paulum.

Eius præclara studia & exercitia. *Prou. 1.* *Paulo plurimùm delectatur.*

Cùm eius autem epistolas legeret hic magnus Iohannes, & in earum conuenienti meditatione magnum studium poneret, quinetiam quoàd eius fieri posset, qualis esset animus Pauli, scire cuperet: eum subiit desiderium earum explicandi intelligentiam, & efficiendi, vt perueniri posset ad eius profundum, quod à multis nondùm rectè cognoscebatur. Rem itaque aggressus, & illas ad verbum interpretans, apud se quodammodò dubitabat & differebat. Id autem ex eo oriebatur, quòd illum valdè diligeret, & ei vellet omninò placere. Id verò, de quo dubitabat, erat, num Paulo gratus esset eius labor: an rectè assequeretur mentem eius, quem diligebat, & num longè à veritate abesset & à scopo. Hoc cùm in mente versaret & dubitaret, & Deum valdè rogaret, vt id, de quo dubitabat, ei notum fieret, non diù abfuit solutio. Modus autem qualis? Est enim reuerà Deo dignus & illius sapientia. Sed est attendendum. Habet enim varium quiddam & admirabile. Vir quidam, qui magistratū gesserat & erat mundi splendore insignis, inuido oculo conspectus & per calumniam delatus ad Imperatorem, (ô acerbam inuidiam & inimici improbitatem) à regia simul & honore expellitur. Cùm autem vidisset se magna laborare inopia eius, qui esset opem laturus, intelligens se esse infelicem & dominum habere aduersum, & se ideò nemini curæ futurum, quoniam amicos nihil esse dicit tragœdia, si sit infelix quispiam, pręterquàm beatæ illi animæ, &

Exponit Apostoli epistolas.

& quæ huiusmodi casuum moueri solet misericordia: & nulli alij similiter atquè illi, liberè loqui apud Imperatorem, neque largiri mores, nec ipsam dignitatem: petit per aliquem intermedium, venire in beati conspectum. Quod cùm resciuisset, noctù permisit vt veniret, vtpotè quòd interdiù non futurum esset tutum alloqui. Iussit autem Dei cultori Proclo, qui erat ad hoc cõstitutus, vt cùm venisset, ad eum facilem illi præbeat aditum. Sed enim rursùs est attendendum. adferet enim oratio voluptatem simul cum admiratione.

Cùm ille venisset & esset portas ingressus, vadit Proclus annunciatum. Cùm autem iam accessisset ad cubiculũ, in quo labori magnus vacabat Iohãnes, & attentus erat interpretationi, ostio statìm admouens oculos, & vt licebat per foramen adspiciens, videt Iohannem, qui pergebat quidem scribere, & in eo erat diligenter occupatus, virũ autem quendam, capite caluum, qualis est Elisæi effigies, cui densa quidem erat promissa barba, super humeros sensim cum beato cõgredi, & cum illo loqui in aurem. Hæc cùm vidisset Proclus, existimabat aliquem, se non sentiente, esse ingressum, & ipsum esse, qui cum sancto loquebatur. Cùm itaque illi significâsset id quod fuerat suspicatus, rogabat vt expectaret. Cùm autem multum intercessisset temporis, & is, cuius præstolabatur exitum, nondùm adesset, rursùs vadit Proclus, eum vrgente homine, vt si vidisset cessare colloquium, statim annunciaret. Cùm verò ille rursùs per foramen adspiciẽs, vidisset esse attentam & seriam collocutionem, importunum & impudens esse arbitratus interpellare orationem, reuertens dubitabat quisnam esset qui loquebatur, & quonam modo esset ingressus, cùm non fuisset ei priùs annunciatum. Cùm autem parùm substitisset, vadit rursùs: & cùm rursùs vidisset tam diligentem & tam seriam collocutionem, lignum verò iam pulsatum vocaret ad congregationem, accedens ad hominem, dixit eum de cæterò non posse ipsum conuenire vsq; ad finem matutinæ glorificationis: & protinùs eum emittit, iubens eum redire postridiè. Venit itaque homo ille, & Proclus statìm vadit nihil cunctatus, & eadem rursùs vidit, nihil cessante illa collocutione. Proptereà ergò nõ ausus illũ adhuc admonere, reuertitur: tristis tristi verò apparens, & qui hoc nomine meritò esset accusandus, quòd homini, qui in mala talia inciderat, & tam graue tempus erat perpessus, nõ se benignum præbuisset, neque quam poterat opem ferre, ei tulisset: sed alijs potiùs ad magnum Iohannem præbens aditum, dilationibus cum sic protelaret. Proclo autem affirmante, nihil esse huiusmodi: sed se non sentiente nec sciente hoc accidisse, cùm iam magna pars noctis esset transacta, nequaquàm autem minueretur illa collocutio, lignum rursùs pulsatum, plenum dolore & animi ægritudine amandat hominem, non tamen ità, vt futuri reditùs spem abijceret. Proclo verò admirari quidem, vt par erat, veniebat in mentem: sed neminem habebat, quem reprehenderet: sed de se potiùs querebatur, vt qui sua negligentia hoc putaret accidere. Quamobrem apud se omninò constituit, non cibum sumere, nõ somno ne minimùm quidem cedere, neque à foribus omninò discedere, donec vel ipse primus homini daret aditum: aut saltem sciret, quisnam is sit, qui præcedentibus diebus clanculùm fuit ingressus.

S. Paulus adest illi eius epistolas interpretãti.

Cùm autem arrectis oculis & auribus staret pro foribus, & totum animum adhiberet, hæc quidem erat nox tertia, & homo iam aderat. Statìm ergò Proclus ei factus obuiàm: Esto, inquit, bono animo: ego enim modò tibi fui custos diligens, neque vllus hucusquè ad magnum ingressus fuit: sed tibi primo & soli ad eum erit ingrediendum, & cum per ocium conuenies, quantùm voles. Hoc cùm dixisset, accedit quãprimùm, & cùm foramini oculum admouisset, & vidisset similia prioribus: illum quidẽ os admouentem alteri ex auribus, & tanquàm arcanum quodpiam ei communicantem & submurmurantem: hunc autem chartam habentem in manibus, & qui videbatur scriptis mandare ea, quæ dictabantur, intellexit Proclus non sine Dei numine hanc fieri visionem: neque humanum quidpiam esse, quod apparebat, sed rem diuinam & quæ sit supra hominem. Conuersus ergò, homini dixit: Abi, & mane apud te, Deum rogans. Consentaneum enim est eum nolle, vt tu ingrediaris, & te ideò prohiberi. Hoc enim pro certo habeas, nullius omninò ex ijs, qui sunt corporati, sed diuiniorẽ quandam & quę est supra nos, esse sermocinationem. Habet enim rursùs se similiter, sicut duæ præcedentes noctes iam mihi ostenderunt. Et ille quidem sic abijt, graui dolore oppressus, & plenus dubitatione. Cùm autem iam esset dies, (neque enim fuit ille bonus

Obseruat re admiratione dignã.

nus conturbatum animum sic manere absque consolatione) recordatus sanctus, iubet accersiri Proclum, &, Vbi est ille, inquit, qui tribus antè diebus ad nos cupiebat accedere? Quod quidem à nobis haud grauatè impetrauit. Ille autem, Ter, inquit, tribus deincèps noctibus accessit, & permansit vsque ad matutinum. Sed quoniã alius tecũ loquebatur, existimauimus futurum esse nimiæ arrogantiæ, si accedentes interrumperemus tuam collocutionem. Is autem admiratus, Et quis, inquit, noctù ad nos accesserit, & quis nos conuenerit? Deindè Proclus, Est quidem, inquit, omninò mihi ignotus: qui autem te alloquebatur, inquit, erat huic similis: ostendens Pauli imaginem, quæ perpetuò stabat ante Iohannem, & quam solebat assiduè intueri: qui etiam videbatur tibi sedenti & scriptioni incumbenti sensìm in humeros inclinare, & tecùm loqui in aurem. Vt autem ego opinor, erat ille ipse re vera. Cognouit itaque magnus Iohannes se à Deo fuisse exauditum de ijs, quæ cupiebat scire, an Paulo grata esset epistolarum expositio: & ideò ostendisse illum ipsum Paulum, qui cum eo versabatur, & ei tanquàm discipulo opem ferebat in oratione: immò verò, qui nihil ampliùs adserebat, nisì quòd ijs, quæ dicebantur, solùm seruientem porrigebat dexteram.

S. Pauli imaginem semper sibi propositã habet.

Cùm sic sibi persuasisset Iohannes, iussit quidẽ Proclum parùm recedere. Ille autem inclusus, procidit in genua, & lachrymis plenos habẽs oculos, Deo magnas egit gratias, quòd soluisset ea, quę erant dubia Deindè iussit Proclo, nè eum negligeret, qui pet(e)rat vt eum conueniret: sed iuberet, vt nocte sequenti accederet. Dicit enim nihil tale ampliùs ab eo visum iri. Is autem vocatus accessit, & rogauit de ijs, quæ erant proposita. Deindè Iohannes nihil differens, (Quomodò enim, qui in talibus erat igni ardore similis?) Imperatori quidem de eo significat: & ille quidem statìm cessit: hic autem fuit reuocatus, & priorem honorem rursùs fuit assecutus. Aureus verò Iohannes prómpto & alacri animo repletus ex eo, quòd illam diuinam accepisset visionem, & tanquàm discipulus in magistro haberet fidutiam, cùm quæ restabant sacrarum illius epistolarum, ad finem deduxisset & explicâsset, dat Ecclesiæ diuitias, quæ nunquàm consumuntur.

Restituit hominem calamitosum in pristinum gradum.

Hæc ergò insignis & clara stella Ecclesiæ, & doctor accuratus, virtutis accensus zelo pro Ecclesia, & arguens sacerdotes, qui iniquè se gerebant: quin etiam eos, qui non admittebant correctionem, à sacris arcens vestibulis, & non solis verbis castigans, sed etiam canonibus Ecclesiasticis in tempore puniens improbitatem, visus est aliquando grauis, qui erat valdè mitis & clemens. Quid enim si mel quoquè mordet vulnera, in quibus inest vlcus? Visus est autem ijs, qui erant omninò immedicabiles, & quorũ curatio erat omninò desperata. Nam quis aut curãdarum animarum peritior, aut in medicamentis, quæ pertinent ad curationem, nempe in oratione & in modis administrationis ac dispensationis, mitior ac benignior, sicut etiam iam anteà ostendimus? Cæterùm quandiù circa solum quidem clerum consistebat repræhensio, & erat intra ecclesiam, quę videbatur, grauitas, non erat nimius dolor, nec in eum erat odium agreste & furiosum, sed remissum & tolerabile, nec procedebat extra labra concepta molestia. Cùm autem in multos quoquè, qui gerebant magistratus, processisset repræhensio, (Oportebat enim propter splẽdorem personarum, & quòd & se & alios posset valdè lædere, vt non esset remissa improbitas, tanquàm impetus aquę facilè fluentis, & quæ fertur per plana, eam eius verbis tanquàm propugnaculis interrumpi: nè si esset absque vllo metu & liberè se iactaret, fusè per omnia procederet, & multos induceret ad ęmulationem propter libertatem eorum, quę perpetrabantur.) Cùm sic faceret, & studeret, vt ij vitam suam corrigerent, quę malè & nequiter se habebat: partìm quidem rapina & auaritia, partìm autem alijs quoquè affectionibus & vitijs maximis, non erat ampliùs tolerabilis: sed lingua acerbus & mordax, & planè non ferendus non sua natura, (quomodò enim, qui vel melle erat dulcior?) sed ex morbo & malignitate eorum, qui repręhendebantur. Porrò autem quędam etiam causa opem tulit ijs, qui temerè volebant ei esse inimici.

Veritas odium ei parit.

Eutropius enim, qui tunc pręerat cubiculo Imperatoris, volens suo arbitratu iram exercere in quosdam, qui eum quidem offenderant, ad ecclesiam autem confugerant, pro lege habet suam animi perturbationem: & Imperatori persuadet, vt legem ferat, non licere vlli reo confugere ad ecclesiam: aut si confugiant, licere eos securè expellere. Hæc ille studens statuere, ignorabat se gladium in seipsum acuere, & legem ferre de ve-

de venia ei non danda, & portum claudere, quo ipse magis opus erat habiturus, quàm alij. Diuina enim iustitia, & si magna ex parte soleat differre, sequens leges benignitatis, & quòd quærat pœnitentiam: at in hoc quidem certè rectè faciens, cum inuasit è uestigio. Etenim ille non multo interiecto tempore cùm offendisset Imperatorē, solam ecclesiam, quā affecerat iniuria, agnouit auxilium, & ad eam confugiens, & tanquàm sacram ancoram apprehendens, ab ea quærebat salutem, quam ipse stultè seruare prohibuerat. Quis ergò sanæ mentis & sciens benignitatis tempus & iustitiæ, eum indicauerit dignum misericordia, qui, vt dicitur, captus erat suis pennis, & bos ex se præbebat flagellum? Nec ergò ille magnus homo Dei, qui & sciebat misericordiam tribuere vbi oportet, & sustinere quando oportet, & differre commiserationem. Sciebat enim eò apertè spectare illud diuini Esaiæ: In stateris & mensuris sitam esse apud Deum iustitiam.

Malum cōsilium consultori pessimum.

Esa. 28.

Cùm is ergò iaceret ad aram, & timore propè esset moriturus, hic vir diuinus zelò motus pro ecclesia, quam omninò videbat fuisse affectam contumelia ab illius legibus, ad id vocante occasione, conscendens suggestum, vt esset omnibus manifestus, eum opportunè arguit, & iussit præclaræ suæ legis facere periculum. Cur autem hoc faciebat vir sapientissimus? Simul quidem, vt extolleret Dei iustitiam & leges prouidentiæ, & audacium hominum frangeret arrogantiam, & vt illum in tempore admoneret, quantum hominibus bonum sit clementia. Hæc nō bonis ratiocinatoribus & qui eius spiritum non nouerant, videbantur extra tempus cecidisse: & importunus, proh dolor, existimabatur, qui erat mitissimus: & accusabatur sæuitiæ, qui erat omnium humanissimus. Id autem erat omninò humanitas, & pro ea zelus vel opportunissimus, vt cognoscerent, qui erant omninò duri & crudeli animo, se homines, vel ab humana victi infirmitate: & cùm in fratrum delictis ignorârint benignitatem, eam discerent in suis: & cùm dedicissent, quidquid est inhumanum & immisericors, & benigni & misericordes fierent per pœnitentiam. Sic ergò paulatìm in nōnullorum animis non rectè in eum versabatur odium. Sed de hac re quidem & de exilio, quod omnem superat iniustitiam, expectate paululùm. Nunc autem, quæ id præcesserunt, & quæ nec sunt quidem prætermittenda, mandet auribus oratio.

Zelum eius quidā sinistrè interpretantur.

Sanctum virum eo tempore res quædam afficiebat molestia, & igne zeli implebat eius animam. Etenim permissum erat Arrianis intra ciuitatem habere conciliabulum: quod quidem fuerat multis causa, vt eodem, quo ipsi, laborarent morbo malæ opinionis. Opportunum itaque tempus nactus, quando Imperator venit ad sacrum, festo eum ad id vocante: (erat autem dies Epiphaniorum) Dic mihi, inquit, ô Imperator, Si quis huic pulchræ & preciosæ (ostendens coronam, quam habebat in capite) quosdam abiectos & obscuros lapides inseruisset, videretur'ne tibi hoc esse tolerandum, & non tanquàm vniuersa per illos afficeretur contumelia, ægrè tulisses? Cùm is autem veritati sermonis annuisset, Quid verò, inquit, non existimas vniuersorum regem irasci, si in pia ciuitate & quæ omninò rectè se habet, pars quæ malè sentit, sinatur habitare, cùm oporteat vel ab ipsis exigere, vt conuertantur: vel si perseuerent, protinùs expellere? Hæc cùm audijsset Imperator, non distulit, nec est cunctatus: sed primos eorum statìm accersijt, & ex eis scire voluit, an in animum inducerent à fugienda desistere opinione, minatus exilium & bonorum suorum priuationē ijs, qui non parêrent. Cùm autem vidisset eos esse immedicabiles, minas deduxit ad effectum, & iussit eos expelli è ciuitate. Hoc effecit, vt multi errorē dediscētes, se rectæ adiungerent opinioni, quòd nollent corporis sustinere afflictionem, animæ vitium eijcientes: & quòd laboriosum fugerent exilium, se improbi potiùs dogmatis laudabili exilio condēnantes, & vtraque rectè fugientes. Quicunque autem fuerunt omninò incurabiles, ij perpetuo damnati exilio, versabantur extra regiam ciuitatem, suæ animæ morbo se oblectantes, & eum deponere, non autem habere, miserabiliter erubescentes.

Festus dies Epiphaniorum.

Arriani nō sinitur degere Constātinopoli.

Deindè cùm tempus aliquod effluxisset, ab ijs, qui intra aulam Imperatoris eadem sentiebant, latenter congregati, sic eis paulatìm aperta dicendi libertate, ausi sunt illi in quibusdam diebus insignibus, in quibus solent cœtus conuenire, ipsi quoquè ingredi ciuitatem & cogi in porticibus, & liberè quędam antiphona ipsi canere cantica, composita conuenienter eorum opinioni: & quod quæuis pia auris abhorruerit, paulatìm processerunt eò impudentiæ, vt etiam Orthodoxis psallentibus expro-

Arrianorū impudētia.

probrarent homousion, & id execrandi in cantico ponerent: Vbi sunt, dicentes, qui tria vnam defendunt esse virtutem? Hæc cùm audijsset ille magnus, eum pietatis zelus magis incendit. verebatur enim nè malum, sic rursùs loquendi libertatem assecutum, esset alijs causa exitij. Machinatur itaque virtus contra vitium, & cùm ipse antiphona composuisset cantica, & dedisset populis canenda in matutino, effecit vt sic euanescerent inanes voces hæreticorum. Quid deindè consequitur? Fuit accensa hæreticis inuidia & ira agrestis, ex qua lis orta est: ex ea autem pugnę, & præter eas plagę: deindè insidiæ, & postremò cædes ex vtrisque, adeò vt vnus quoquè ex Eunuchis Imperatricis, nomine Bryson, fauens cantoribus Orthodoxis, in fronte fuerit percussus lapide. Quod quidem cùm peruenisset ad aures Imperatoris, vetuit hæreticis, nè ampliùs hymnos publicè facerent. Satiùs autem fuerit de antiphonis quoque canticis dicere, quisnam fuerit author eorum inuentionis. Dicunt enim diuinum & martyrem Ignatium hoc tradidisse primùm Antiochenis, nō domi suæ & à se inuentum, sed diuiniori quadam visione, vt ille cum Deo magnam habebat familiaritatē, acceptum: vt qui viderit angelos sic inter se contrà psallentes, & hymnum offerentes adorandæ Trinitati.

Antiphonarum vsus antiquissimus.

Porrò autem ex ijs, quæ de Iohanne traduntur, hoc minimè est prætermittendum. Dicitur enim & multorum sermone celebratur, quòd cùm diuinum panem consecrans extolleret, totus à Deo afflatus, (Quid autem horum est incredibile in tam sancta anima?) quibusdam signis videbat Dei spiritum ad dona proposita descendere. Cùm autem vnus ex ministris, qui ei assistebant, in quandam mulierem ex ijs, quæ desupèr solebant despicere, (ô tuam omnia peruadentem, ô maligne, improbitatem) oculum coniecisset & eam curiosè adspiceret, sic quidem magno Iohanni fuit depulsa visio sancti spiritûs. Ille autem non ignorauit, sed ministrum quidē statìm mouit è sua statione: ipse verò consueta visione ne sic quidem est frustratus. Deindè futuri quoquè curam gerens, iussit velis superiora muniri tabulata. Quomodò autē iustum fuerit hoc quoquè præterire, quod est quidem vnum ex ijs, quæ de eo dicuntur, piæ verò animæ potest esse valdè gratum, & eam accendere ad hymnum creatoris? Sic autem habet:

Eucharistię eleuatio in Missa.

ὑπερῷος, Superiora tabulata, in quibus sunt mulieres in ecclesia separatę à viris.

Vir erat quidam illo tempore, qui ipse quoquè idem sentiebat cum Macedonistis, & habebat vxorem, quę eādem, quam ipse, habebat opinionem. Eum magnus Iohannes sapienter & artificiosè aggressus, sua lingua ceperat & adiunxerat Ecclesiæ fidelium. Deindè ille rursùs conabatur persuadere eius vxori, vt eandem teneret sententiam. Mulier autem, vt quæ esset mulier & attēderet magìs falsum, quàm veritatem, dicebat se quidem eadem sentire quæ maritus, & ea, quæ Orthodoxi similiter atquè ille, tenere: cor autem minimè habebat idem loquens, quod lingua: nolens sicut priùs cum marito errori, ità veritati postremò cōmunicare. Cùm itaq; à quodam ex Pneumatomachis panis partem accepisset, eam quidem latenter credit ancillæ fidei: ad fidelium autem sacrum accedit cum marito, præ se ferens se participem fore sanctificatorum. Deindè cùm panem diuinum accepisset, eum quidem rursùs latenter tradit ancillæ: eius verò loco accipit eum, quem habuerat ab hæreticis. Postquàm autem eum ori admouit, (ô stupendum miraculū, ô quàm aperta & expressa fuit imago mentis eorum, qui dederant) vidit eum mutatum in naturam lapidis. Atque ipsa quidem cùm enunciâsset id, quod factum fuerat & credidisset, ipsa quoquè fit è numero piorum. Lapis autem reponitur in quadam domo ex ijs, quæ sacra seruant.

Nota miraculum.

Aggreditur nunc oratio res Gainæ, quemadmodùm se habeant, tradere auribus fidelium: qui erat quidem genere Gallus, nihilominùs autem mente quoq; barbarus. Cùm esset verò Romanis subiectus, & relatus in numerum exercitûs, & deindè paulatìm progrediens, maiores gradus esset assecutus, postremò creatur etiam Dux exercitûs Romanorum, tam equestrium, inquam, copiarum quàm pedestrium. Is cùm acriter defenderet opinionem Arrianorum, ausus est ab Imperatore petere vnū templum ijs, qui erant eiusdem cuius ipse opinionis, ex ijs templis, quæ erant in ciuitate. Archadius ergò protinùs, (ille enim tunc tenebat sceptra Imperij Romanorum) Dei homine accersito, rogabat vt petitio eius exaudiretur, eius virtutem illi reuocans in memoriam, & tacitè significans tyrannidem, quam ipsum videbat affectare: vt sic, aiebat, barbari mansuescat animus. Et sic quidem Imperator. Ille autem lingua planè aureus, statìm ostendit se etiam habere aures, quę linguæ nihil cederent, & quę possent iudicare, quibusnam orationibus parére oporteat, & quibus non. Statìm ergò renuit, diuini

Theodoretus Scythā fuisse ait.

Gainas Arrianus petit templū pro suis.

nini metûs non oblítus & eius, quàm habebat, dignitatis: & dicit se non esse id permissurum, quodcunque acciderit. Quomodò enim sustinuerit, qui non & à mente & à pietate procùl discesserit, vt qui ingrediuntur rectum tramitem veritatis, & Christum defendunt esse vnum venerandæ illius Trinitatis, amandentur extra sacra vestibula: ij autem, qui se magnificè iactantem & audacem linguam in eum mouent, ij, inquam (ô profanos pedes) intra domum illius introducantur? Sed si quid eum vereris, ô Imperator, cùm tu mihi eum deduxeris in conspectum, omnẽ curam depone, ea solùm quæ dicuntur auscultans. Ego enim cum eo differens persuadebo, nè ille velit ea à te petere, quæ non est fas omninò præbere. Chrysosto. mus negat.

Lætatus est his auditis Imperator, & die sequenti, cùm simul etiam adesset vir diuinus, accedit quoquè Gainas, ipse quidem sicut heri & nudiustertiùs petens ab Imperatore vnam ex sacris domibus; Iohannes autem dixit, non licere Imperatori audere aliquid in rebus Ecclesiasticis, si velit omninò esse pius. Quid verò, non mihi quoquè, inquit barbarus, vna ædes oratoria permittetur ad precandum? Nullum est templum, inquit magnus Iohannes, quod non tibi pateat: nec est quisquam te prohibiturus, si velis orare. Sed sum, inquit, alterius sectæ: & ideò volo seorsùm cum ea versari in ecclesia. Non est mea petitio reprænhendenda, & quæ non iustam habeat occasionẽ, cùm belli pericula quotidiè adeam, & reipublicæ vtilitatem vitæ meæ præferam. Sed habes, ô optimè, inquit sanctus, laborum non minores remunerationes: siquidem es Dux exercitûs, & consularem honorem es assecutus. Satiùs autem fuerit hoc quoquè considerare, quàm anteà quidem esses obscurus & ignobilis, quantus verò sit nunc tuus splendor & quanta gloria: & quanta quidem esset anteà paupertas, quantis autem nũc abundes diuitijs. Hoc te cogitantem, oportet esse beneuolum, & nõ esse ingratum in imperium, quod te sic honorauit, & non ab eo petere quæ non licet. Cùm ad hæc nihil haberet Gainas, quod aptè responderet, prætulit silentium: vt qui pulchrè re ipsa didicisset, se in virum incidisse, qui non minùs posset versare linguam, quàm ipse gladium. Admiratus est autem Imperator & qui aderant, quòd tam paucis barbaricæ temeritatis refrenata fuisset loquacitas. Nota quod hic dicit de Imperatore. Gainæ os obstruit.

Cùm autem aliquantum effluxisset temporis, Gainas quam iam diù parturiebat tyrannidem, apertè edens in lucem, in Thracia & Macedonia faciebat incursiones eas populares & prædas ex eis agens. Aduersùs quem cùm nemo auderet nec bellum fortiter suscipere, nec apud eum fungi legatione, generosa illa anima & diuino metu armata, neque timens priorem illius cum ipso contentionem, neque quidquam eorum, quæ solent animum frangere & perterrere, ad eum statuit proficisci: homo in summa quiete educatus, & qui nullum vnquàm tale viderat periculum, nec talem perturbationem. Atque egreditur quidẽ valdè alacri animo, ipse legatione functurus pro omnibus. Cùm verò iam accederet, ambularet autem terram intuens, gestu quidem graui & honesto, incessu verò tardo & tranquillo, manifesta virtutis vestigia in vultu significans, Barbarus hoc adspiciens, non ampliùs erat barbarus: sed statim & iram remisit, & placidè adspexit, tumore animi ei quodammodò compresso tam moderato & tranquillo spectaculo. Quinetiam eum quoquè inuasit timor, recordatum illius dicendi libertatis, & qui perterreri minimè potest spiritûs, & verborum quę vires habent ex veritate, & quę valdè possunt animum sauciare. Propterea ergò ei processit obuiàm, & ad pedes procidit: & assumens eius dexteram, imponebat oculis tanquàm sanctificaturam. Pręterea autem filios quoquè fecit procidere ante sanctos eius pedes. Deindè cùm verba & valdè suauem audijsset admonitionem, facilè persuadetur: & sublatis inimicitijs, fit Romanis, sicut priùs, fœderatus & amicus. Ità sæpenumerò venerandus vultus, & opportunitas & prudentia orationis, quæ vis belli non potuit, facilè effecerunt, & visa est plus potuisse oratio, quàm gladius. Sed nunc quidem sic victus à virtute & lingua Iohannis, depositis armis, pacem est amplexus. Suscipit legationem ad Gainã. Gainas placatur.

Non multò pòst autem illa valdè dulcia & aurea verba, erant, vt cum diuina scriptura dicam, inaures aureæ in aure porci, & Aethiops quidem non mutauit pellem, & felis crocoti oblita, persecuta est ea quæ consueuerat: & ipse quoquè priorem complectens improbitatem, rursùs cum alijs obibat Thraciam, res nouas moliẽs: donèc in Romanorum exercitum incidit cum alijs seditiosis: & sic malus ille malè perit. Sed res quidem Gainæ sic se habuerunt. & hęc quidem diximus pauca ex multis, quantùm satìs Prou. 11. Gainæ interitus.

satis fuerit ad significandam eius peruersitatem, & magni illius viri virtutē. Similiter autem pro Ecclesiasticis quoquè regulis studium,& quem pro ipsis habebat zelum,singulatim quidem nemo potest explicare. Sed tamen hoc quoquè paucis, quoàd eius fieri potest, conabimur ostendere, tanquàm vniuersam aquam fontis per modicū fluentum. Cùm enim Cōstantinopoli Asiani Episcopi numero vigintiduo cum hoc magno Pontifice considerent, repentè vno sabbatorum Episcopus quidam Valentinopolis,nomine Eusebius, ex odio ad illum accedens,porrexit libellos Synodo, qui erant aduersùs Antoninum, qui tunc Ephesinam sedem administrabat. Deindè etiam maximo sacramento adigit magnum Christi Pontificem, ea quæ data fuerant, non leuiter & in transitu tractaturum: sed ad examinationem quamprimùm deducturum. Septem autem capitibus compræhensa erat tota accusatio. Sic autem habebat:

Crimina intentata Antonino episcopo Ephesino.

Sacris vasis preciosis transmutatis, eorum materia vsum esse ad vasa, quæ eius & filij sui fuerunt nuncupata. Marmor rursùs accepisse ex aditu baptisterij,& audaci manu & mente in balneo suo deposuisse. Columnas,quæ longo antè tempore intra templum fuerant repositæ, in suo collocâsse triclinio. Suum filium cædis reum, non diuina nec humana reueritum, cum sua nimia authoritate conseruare adhuc immotum in Diaconatu. Prædia, inquit, à Basilina,quæ erat mater Iuliani abominandi Imperatoris, ecclesiæ consecrata vendidisse, & precium sibi vsurpâsse. Cùm vxori sua spōtè priùs renunciâsset, cum ea rursùs coiuisse, & ex ea filios suscepisse. His omnibus malis accedebat hæc coronis, quòd tanquàm sit licitum & permissum, auro vendat Episcoporum ordinationes, adeò vt maiores fiant, qui plus præbent pecuniæ. Ad hæc homo Dei placidè admodùm & tranquillè: Frater, inquit, Eusebi, ijs, quæ propter animi dolorem fiunt, accusationibus maxima ex parte non sunt faciles probationes. Mittamus ergò in scriptis accusare Antoninū, cùm doloris causas possimus curare faciliùs. Cùm is autem repentè verbis vteretur acrioribus, & impudentissimè affirmaret se nulla animi perturbatione motum, sed veritate omnia accusare, dat beatus Iohannes locum iræ, arbitratus inimicitias esse causam accusationis: & cùm Paulum Heracleæ episcopum (videbatur enim is benè velle Antonino) rogâsset, vt inter vtrunque pacē conciliaret, surgens ingressus est in templum: tempus enim vocabat celebrādi diuini mysterij. Sed hæc ne minimùm quidem placebant Eusebio, neque cessabat ab inimicitijs: sed vehementer inuehebatur in Antoninum, & magno in eum ferebatur impetu. Incertum autem, quomodò fuisset in eum motus, & quonam animi motu fuisset incitatus. Itaque accedens, alterum magno Iohanni tradit libellum, cuius erat eadem cum priori sententia. Præterea autem rursùs quoquè horrendis adigit sacramentis; ipsam etiam adiungens salutem Imperatorum: non hoc quidem Episcopaliter, sed fortasse ciuiliter, nè id præteriret citra examinationem.

Ad eare- spondet Chrysostomus.

Cùm ergò vidisset illius impetum minimè posse cohiberi, & eam rem ad omnium aures iam peruenisse, alios quidem iubet diuina dona offerre, non iudicans esse sanctū, cùm aures incubuerint in talium rerum cogitationem, assistere sanctificatis: Ipse autem libello in manus sumpto, egreditur. Deindè tanquàm volens Eusebij impetum reprimere, Nè existimes, inquit, postquàm lecta fuerint ea, quæ sunt in manibus, & tradita auribus omnium, te facilè posse effugere eorum probationem. Neque enim nos eum, qui potest probare, arcemus: neque eum, qui non potest, vi trahimus. Cùm ille autem acerrimè instaret & vrgeret, vt statìm legeretur, præbuit legendum. Cùm verò omnia visa essent grauia, ij ex Episcopis, qui erant ætate prouectiores, ab eo, quod eis iudicatum fuerat esse deterius, (id autem erat venditio ordinationum) statuerunt esse faciendam examinationem. Sic enim dicebant sibi facilem & breuem futuram esse diiudicationem. Si enim ostensum fuerit hoc esse verum, superuacaneum fuerit alia examinare. Qui enim sancti spiritus gratiam non est veritus venalem proponere, is vix preciosis vasis aut lapidibus aut prædijs ecclesiæ pepercerit. Hęc sancto quoquè visa sunt. Cùm ergò interrogatus is, qui accusabatur, negaret: & qui aurum insimulabātur prębuisse, ipsi quoquè se dedisse inficiarentur, sic mansit & producta est quęstio vsque ad diem iam inclinantem.

Cùm ergò, quę mota fuerant, solui aliter non liceret, nisi testes producerētur, quibus præsentibus datum fuit & acceptum, quoniā accusator quidem dicebat esse, sed non adesse, neque in ea versari regione, intuens beatus ad difficultatem inuentionis, &

considerans quàm arduum futurum esset opus, & quàm multorum dierum, productio testium,(ô Apostolicam illam animā, & quæ propter socordiā nihil omittebat eorum, quæ erant necessaria) statuit ipse venire in Asiam,& ea, quę mouebantur, suę ipsius fidei credidit examinanda: in corpore tam liquefacto & immēsis laboribus cōfecto, tantam afflictionem subire constituens propter negocia ecclesiastica. Antoninus autem cùm animaduertisset non rectè ei cessurum Iohannis in Asiam aduentū,(Sciebat enim, quomodò seipsum planè esse reum, ità illum posse apertè omnia conuincere) persuadet Imperatori, quodam ex magnis viris adiutore ad hoc vsus, cuius agrorum ipse curam susceperat, vt sisteretur Iohāni exitus, prætextu Gainæ tyrānidis, quę adhuc conturbabat: propter quam causam necessariam esse eius præsentiam. Et sic quidem arcetur beatus ille à suo exeundi proposito: sed ne sic quidē desistit à perscrutatione eorum, quæ dicta sunt: sed accito vno ex illis vigintiduobus Asianis Episcopis, qui erant in synodo,& tribus ex ijs, qui erant apud se, Metropolitanis, eos mittit in Asiam, quæsituros de Eusebio,& de eo quem ipse accusabat Antonino: cùm hoc apertè dixisset & in actis posuisset, vt qui nō ad locum præstitutum intra duos menses peruenisset, cum ijs, quæ vterque habebat ad sua confirmanda, esset excommunicatus.

Statuit, licèt debilis, proficisci in Asiā ob Ecclesiastica negocia.

Cùm ergò, qui erant iudicaturi, essent in regione, qui iudicio contendebant, priusquàm venissent in iudicium, cùm inter se dedissent, alter quidem aurum, alter verò iusiurandum, se effecturum vt bono esset animo, dilatione temporis cogitabant iudices fallere. Nam cùm accusatori visum esset tempus producere,& sic eis afferre tædium, maximè cùm eis anni tempus posset satìs magnam afferre molestiam, (erat enim æstatis calor vehementissimus) dixit se non posse producere testes intra quadraginta dies. Cùm sic dixisset, ipse quidem productionem testium nihili faciens, venit Constantinopolim. Iudices autem cùm præter quadraginta, alios non pauciores quàm triginta expectâssent, neque adesset vllus eorum, quos sperabant, sed res esset fraus manifesta: Eusebium quidem, scribentes ad eos, qui vbiquè sunt in Asia Episcopos, denunciant excommunicatum. Ipsi autem post hæc ad sanctum reuerti decreuerūt. Quo in loco cùm in Eusebium incidissent, accusabant quòd pactis conuentis non stetisset. Ille verò causatus corporis valetudinem, adhuc pollicebatur se esse testes producturum: ludens ille in ijs, in quibus non est ludendum, & nec manum reueritus, quam graui affecerat iniuria, & quam habebat consciam eius improbitatis. Sed interìm, proh dolor, Antoninus excedit ex hac vita: & sic quidem præsens effugit iudicium, quomodocunquè potuit: futurum autem omninò expectat, & quod non potest circunueniri. Quid post hæc est consecutum?

Deus non irridetur.

Literæ mittuntur ad sanctum, quæ etiam erant preces ex Asia cōmunes, tum omnium Episcoporum, tum etiam Presbyterorum, qui etiam eum rogabant &. ei valdè supplicabant, ne eum quidem in scriptis parcentes adiurare, quó suam vehementiorem redderent petitionem, vt ad eos veniret, excogitaturus aliquod remedium eorum Ecclesijs, quæ & ab ijs, qui partes sequuntur Arrij,& ab ijs, qui plura habendi tenentur cupiditate, pessimè diuexantur. Dei itaque homo & pastor bonus, non corporis imbecillitatem, non viæ longitudinem, non hyemis difficultatem, (erat enim tunc eius tempus) non aliquid aliud reputans ac formidans, violenta illa & acerrima propter Christum anima, sed hæc omnia parua & nihili ducens pro cura Ecclesiarum, nauem conscendens, tribus diebus venit Apameam. Quo in loco Paulus quoquè & Quirinus & Palladius Episcopi eum expectabant,(eos enim statuerat secum ducere in peregrinationem) cum quibus pedibus sine mora iter conficiens, venit Ephesum. Omnes ergò Lydorum & Phrygum, quinetiam Carum Episcopi, non pauciores quàm septuaginta, & quicunque ex Asiæ populo erant insignes, læti ocyùs confluebant, vultum illū videre cupientes, in quo florebat magna virtutis gratia, & linguam audire cupientes, quæ pulchrè & suauiter influebat in animas.

Proficiscitur hyeme in Asiam.

Simul autem aderat etiam ille Eusebius accusator Antonini, rogans vt absolueretur à segregatione, & vt admitteretur deincèps ad communionem. Cùm episcopi autem contradicerent, dicentes non oportere admittere calumniatorem, ipse dicit se nō esse calumniatorem: sed affirmabat se & momento temporis testes esse producturum, & eos qui auro fuerant ordinati. Visum est itaque synodo, etiāsi è vita excessisset is, qui pecuniam acceperat, satiùs tamen esse propter eos qui dederant, rem deduci ad exa-

Eusebius petit absolui ab excōmunicatione.

 minati-

minationem. Productis itaque actis, quæ iam fuerant composita, sistuntur quidem Episcopi, qui accusabantur: sistuntur autem etiam testes consequenter, quibus notum erat arcanum nefariæ propter pecunias factæ ordinationis. Atque primùm quidem perfecta negatio eorum, quæ objiciebantur, & quòd res esset aperta calumnia, (ità enim dicebant ij, qui accusabantur) quæ nihil habebat sani nec firmi ex veritate. Cùm autem probationibus eos testes assiduè impeterent, eis loca & tempora reuocantes in memoriam, & quantitatem eorum, quæ soluta fuerant: quinetiam species eorum, quæ data sunt, referrent: Cùm hæc ità essent valida, reueriti illi apertam eorum, quæ dicebantur, veritatem: & deindè ineuitabilem iudicem pulsantem non ferentes conscientiam, persuadentur & fatentur rem verè ità se habere, subiungentes: Existimauimus talem esse consuetudinem, vt liberaremur, aiebant, à curia, cui eramus obnoxij. Nunc autem si fas quidem sit, vt simus ex ministris Ecclesiæ: Sin minùs, aurum saltem, quod soluimus, velitis nobis reddere, Nonnulli enim dicebant id, quod solutum fuerat, esse ex bonis vxorum. Ad hæc magnus ille: Ego, inquit, dabo operam, vt vos à curia liberemini, pro ea re petitione oblata Imperatori, Vobis autem curæ erit omninò, dixit conuersus ad synodum, vt eis conseruentur, ex Antonini scilicet hæredibus, ea quæ ipsi soluerunt. Protinùs ergò decretum est, vt aurum quidem illis redderetur: priuarentur autem sacerdotio. Hoc solùm eis datum est, vt altare ingressi, participes essent sanctificatorum: nè res longè pessima veniret in consuetudinem, vel sacerdotium, quod Dei donum esse dicimus, esset venale pecunijs, & Iudaicè eius fieret cauponatio.

Simoniacè ordinati, priuantur sacerdotio.
2. Mach. 11.

Cùm hæc pluribus diebus canonicè iudicâssent, & scripta in acta retulissent, eorum loco constituunt in Ecclesijs viros verbo & vita ornatos. Non hos autem solùm, qui erant sex numero, sed alios quoquè totidèm cùm magnus ille inuenisset pecunijs inuasisse in Ecclesias, eos Ecclesiastica regula deposuit. Erat enim ille cùm in cæteris quidem rebus Ecclesiasticis cautus & diligens, tum in ordinationibus diligentissimus & accuratissimus, & diù producens examinationem: adeò vt qui coaptabantur, non solùm essent puri, sed auaritia quoquè superiores, & vt semel dicam, nulli affines repræhensioni. Cùm autem esset adeò diligens & accuratus, adhuc tamen abundantiorem adhibens cautionem, muniebat eos, qui ordinabantur, & eis suadebat id, quod rectè dictum est ab Apostolo, vt nemini manus citò imponerent, neque alienis peccatis communicarent. Et hæc quidem ità se habebant.

1. Tim. 5.

Cùm autem Antoninus, vt diximus, è vita excessisset, in eius sedem magnus ille (ea autem erat Ephesus) ordinat Heraclidem, genere quidem Cyprium, suum autem Diaconum. Deindè cùm multorum quidem vitam sermone expurgâsset, multis verò Nouatianorum ecclesijs, & eorum, qui dicuntur Tessarescadecatitæ, persuasisset à priori recedere opinione, & transire ad orthodoxam, & alia fecisset plurima & maximè Apostolica, dignaque eius mente & lingua, ad vrbium reginam reuertitur ille aureus, eratque sicut priùs orationum cælesti nutrimento nutriens, & consuetorum operum curam gerens. Ea autem erant, cura viduarum, defensio orphanorum, eorum, qui erant neglecti & iniurijs facilè patebant, auxilium: & quod erat omniũ maximum, vitæ deductio ad virtutem & cura animarũ, ad quod egregia illa lingua non tanquàm minutas roris guttas verba emittens, sed totos fontes aptè & numerosè effundens, populum incitabat. Verumenimuerò cùm tam pulchrè se haberet ecclesia, & in magna ageret tranquillitate, grauis irruens procella, magnos ei fluctus excitauit. Nã cùm ille homo Dei & vitiorum animę medicus artificiosissimus, & alia quidem studeret magnoperè curare: maximè autem pessimum & illiberalissimum, & aliorum omnium ferè vitiorum causam, nempe auaritiam, & in eam quotidiè vehementer inueheretur, non æquo animo tulerunt, qui huic vitio seruiebant, suam & solius plagam eam rem esse vnusquisque existimans, etiamsi illa non vllam personam priuatìm perstringeret, sed communiter & obscurè inferret repræhensionem.

Heraclides fit Ephesi Episcopus.

Auaritiam insectatur assiduè.

Prima autem ex alijs, & prima ex ijs, qui eius amore tenebantur, Eudoxia, quam ex auditu quidem omnes scitis, cùm esset (ô dedecus) pecuniæ ancilla, Imperatrix. Sedenim re vera magnas ad feriendum vires habet conscientia, cùm etiamsi nullus alius moueat, ipse quidem vnusquisque per se, nõ possimus ferre illius plagas. Hæc ergò tam miserè affecta, communes illas repræhensiones, suã esse solius, vt iam diximus, & non ali-

Eudoxia Imperatrix, ancilla pecuniæ.

alicuius alterius, esse existimabat. Accidit autem aliquid eiusmodi, quod ei materiam præbuit vlciscendi eum, qui repræhendebat. Id verò sic habebat: Erat vir quidã Constantinopoli, nomine Theodoricus, dignitate Patricius, diuitijs autem valdè abundans. Eius ergò diuitias illa liberalibus oculis non intuens, easque suas facere valdè cupiens, quærebat modum, per quem posset assequi quòd desiderabat. Cùm ea autem dubia esset animi, (ille enim nullam dabat ansam) quid facit? Publicãdi quidem eius bona capit consilium: sed cùm hoc studeret facere non apertè, significat ei, qui possidebat. Cùm cõmuni, inquit, dare possis mutuas pecunias, nè differas, quod propter multas, inquit, causas eis nunc opùs habet. Ille autem nõ ad id solùm, quod dicebatur, sed ad id etiam, quod prætexebatur, intuens, & intelligens eam velle ipsum priuare bonis, quærebat aliquem, qui susciperet eius defensionem. Is autem quisnam esset alius, nisì homo Dei? Ad quem quidem cùm protinùs accessisset, eum nequaquàm suæ spei pœnituit. neque enim eum inuenit solùm socium curarum, sed promptissimum etiam curatorem. Ille nanque nihil cunctatus, scribit ad ipsam quomodò oportebat, & quę scopus requirebat propositus. Ipsa autem statìm mota ijs, quę scripta fuerant, statuit abstinere & desinere eum afficere molestia. *Chrysostomus eam reuocat à Theodorici vexatione.*

Cùm res ergò ei tam leniter processisset, dixit ei sanctus: Si Imperatrix fecisset quod animo agitabat, ipse & bonis esses priuatus, & Deo nullam habuisses gratiam. Cùm autem ipse obstiterit ijs, quæ cogitabat, quid est consequens, nisì vt non videamur omninò esse ingrati & immemores accepti beneficij? Cùm sic dixisset sanctus, is ità illum cepit, vt omnes diuitias, ijs solis exceptis, quibus ipse & filij viuerent, consecrârit pandocheo Ecclesiæ. Hæc cùm ad Eudoxiæ venissent notitiam, eius animum vehementer sauciârunt. Cùm ex præsentibus certè coniecisset, quòd & quæ priùs scripta fuerant, è magna cura quã gerebat Theodorici, ex auaritia potiùs existerent, quàm ex humanitate, & quòd vellet fieri dominus pecuniæ, significat sancto quæ in animo habebat: & acri spiritu ei exprobrat, quòd accepisset pecunias, dicens: Oportebat te omninò, sicut nos, abstinere ab ijs, quæ pertinebant ad Theodoricum. Eam enim grauiter versabat & conturbabat cupiditas pecuniæ, magnaque ducebatur pœnitentia, quòd eorum, quæ scripta fuerant, cedens reuerentiæ, tam magnas non esset assecuta diuitias. Cùm hæc autem audijsset beatus, ei literis significauit ea, quę par erat eum, qui veritatis curã simul gerit & pietatis. Sic autẽ habebãt ea, quę ad ipsam scripta sunt.

Existimo, ô pia filia, te non ignorare, quòd si ipse voluissem habere pecunias, nihil mihi obstitisset. Habui enim parentes, qui & multùm poterant, & multa possidebant: sed diuitias lubens cessi egentibus, existimans eas esse rem non dignam, in quam meam curam conferrem. Quomodò ergò, quas & ipse magno studio deposui, & quas omnibus communiter consulo despicere, eas nunc non erubui videri concupiscere? Pecunias autem Theodoricus mihi quidem non præbuit, sed nec ipso præbente ipse accepi: Christo verò fœneratus est, eas præbens pauperibus, ille quidem rectè faciens & sibi vtiliter. illinc enim multiplices habebit remunerationes. Si autem tuus sit scopus hæc Christo auferre, nos quidem nullo damno afficies: nec ideò nos vlla afficies molestia, sed Christum potiùs, cuius eæ sunt: & illi curæ erit earum ablatio. Hoc Eudoxię existit primum semen concepti in eum odij: hinc paulatìm in illum furorem parturijt, habens multos quoq; alios, qui iram accendebant, & inimicitijs eius opem ferebãt. Quòd autem ille periculi nullam ducebat rationem, & in se iritandi crabrones, & mouendi eos, qui ipsum essent lęsuri, in ijs, in quibus aliquid negligere, erat Deũ ad iram prouocare, & excidere ab eius beneuolentia, iam est tempus docere: immò verò quomodò ira in eum eruperit ab ijs, qui oderunt repręhendi, & quos auertere est difficile, vt qui lubenter, vt dicitur, se affricant. *Literæ eius ad Eudoxiam.*

Mulier quædam vidua, nomine Callitrope, habitans Alexandriam, defertur ad Paulacium Ducem exercitûs, qui tunc quidem Alexãdrię Augustalem administrabat magistratum: pecuniæ verò magno amore tenebatur. Defertur autem, quòd illa abundaret pecunijs, & esset valdè diues: & ideò quingenti aurei à misera exiguntur: quos non vt quæ posset dare, sed vt quę magno metu afficeretur, illi dat sitienti, omnibus bonis suis datis pignori, ab ijs, qui habebant mutuata. Cùm autem duo anni præterijssent, finemque eius accepisset magistratus, & ageret ipse in vrbe regia, & ab eo exigeretur ratio suæ administrationis: mulier, quę inuenerat tempus eam adiuuans, as- *Callitrope vidua vexatur à Duce exercitûs*

ſcendit eueſtigiò, & accedit ad Imperatorem, in eum qui iniuriā fecerat, vociferans, & iniuſtam annuncians ablationem. Cùm verò cauſa fuiſſet commiſſa Præfecto prætorio, & Imperator iuſſiſſet reddi mulieri, quod non fuerat rectè ablatū : ille ſiue personas peccatorum acciperet, vt dicit diuina ſcriptura, ſiue nō rectè ſe gereret manus, neq; liberaliter, malè affecit viduam: & non vindicem, ſed aduerſariū potiùs ſe prębuit iudicem. Cùm ergò ab eo mulier deſperâſſet auxilium, accedit ad Imperatricē : mulier à muliere, quæ malè affecta fuerat, ab ea, quæ poterat opem ferre, ſe conſecuturā eſſe miſericordiam, vt par erat, iudicans. Eudoxia ergò, vt quæ inueniſſet venandi occaſionem, & muſtela, vt dicitur, odorata fuiſſet pinguedinem, quāprimùm accerſit eum, qui fecerat iniuriam. Deindè cùm quæ viduæ feciſſet, ei dixiſſet, & eum eſſe iniuſtū arguiſſet, eum quidem mulctat centum libris auri : trigintaſex autem ſolis numiſmatibus datis Callitropæ, iuſſit eſſe contentam. Hæc auara illa & illiberalis, & auro viuens, & aurum omnia videns, ſicut Midas ille in fabulis, aurū noctù & interdiù viſione appręhendēs : cuius in manibus iniquitas, vt dicit beatus Dauid, & dextera plena iniuſtitię.

Pro.18.

Eudoxię illiberale facinus.

Pſal.25.

Quid ergò miſerabilis illa vidua, & reuerà calamitoſiſſima, quæ talia quidem paſſa fuerat ab ea, à qua non debebat, vt à qua ſperâſſet potiùs defenſionem? Ipſa ergò cùm omnem ſpem abieciſſet, vno vtitur refugio, communi illo viduarū defenſore. Cui cùm rem renunciâſſet, & qualia pateretur à fœneratoribus, & quòd ſit vſuris omninò opprimenda. Hæc dicens, & lachrymas, quæ ad perſuadendum magnam vim habent, effundens, euocat ad miſericordiam eum, qui ad ipſam erat propenſiſſimus, & qui non minùs erat promptus ad eos defendendos, qui paſſi fuerāt iniuriam, quàm Eudoxia ad faciendùm. Quamobrē nec ei quidem licebat cunctari : ſed protinùs quidem accerſit eum, qui læſerat : forti autem & generoſo animo ei exprobrat & arguit iniuſtitiam, & aurum ab eo requirit, non quomodò Eudoxia, ſuum morbum, nō autem alienam plagam curans : ſed libera & quæ odio malos habet, mente mulierem defendens.

Cùm is autem adduceret mulctam centum librarum, quibus eum mulctauerat Imperatrix, & ſic non reddendæ rationis quæreret ſubterfugium, beatus, Pro delictis, inquit, publicis facta eſt illa exactio. Tu verò non aliter effugies, niſi mulieri quingenta priùs numeraueris. Cùm primùm autem hoc veniſſet ad aures Eudoxiæ, illa mittit ad illum magnum, iubens eum, qui detinebatur, abſolui à crimine, vt qui ſe ſatis defendiſſet. Ille verò leonis pellem ſtatìm induens : Immò verò non dimittam, inquit, quoniam nec iuſtum eſt (ô Dei leges & præcepta) cùm ante noſtros oculos ſit ea, quę fuit affecta iniuria, eaque mulier externa & vidua, quę lachrymis operit, ait Malachias, altare Domini, indigens eo, qui ſit opem laturus. Quænam autem ſunt Deo tantæ curæ, quantæ hęc? Quòd ſi me iubes eum dimittere, at tu redde mulieri debitum ex ijs, quæ illius pętextu abſtuliſti ampliùs. Hæc quidem magnus ille.

Eudoxia infeſta eſt ſancto viro

Malac.2.

Cùm autem illa ſemel & bis miſiſſet, neque quicquam proficeret, cùm ipſe minoris faceret homines quàm Deum offendere : & cognouiſſet rem ſibi eſſe cum homine, qui non cedebat temporibus, minas non formidabat, nec timebat ab vlla excidere rectione, quę quidem ſunt magna ex parte terriculamenta ijs, qui ſunt parui & abiecti animi : ſed conſtanti & generoſo ſpiritu fortiter vſque ad mortem reſiſtebat peccato, & magìs cauebat malè facere, quàm pati. Cùm, inquam, cognouiſſet cum eiuſmodi viro rem eſſe ſibi futuram, ira plena (videbatur enim minimè ferendum, vt quę multos ſuperabat, videretur vno longè inferior : eſt enim eiuſmodi res mulier, nempe leuis, & quę facilè mouetur, & planè inanis glorię ludibriū) iubet extemplò, & duo quidē Cēturiones, eos ſequente quę ſub eis erat manu, quamprimùm mittūtur : quibus fuerat imperatū, ſtatim tēplum ingredi, & eū qui detinebatur, vi illinc eripere. Et ſic quidē Eudoxia: ignorabat autē ſe ea aggredi, quę fieri nō poterant, & bellū aduerſùs Deum ſuſcipere. Nam cùm illi veniſſent, & iam eſſent in foribus, & irrupturi eſſent, (ô diuinum ſpectaculum, ô rem planè nouam) vident Dei angelū ſpecie admirabilem, formā terribilem, qui ſtrinxerat rhompheam, & horribiliter arcebat ab ingreſſu. Hoc illi malum cùm vidiſſent, metu repletę fuerunt illis animæ, & protinùs nihil ampliùs facere decreuerunt: ſed quamprimùm reuerſi ad eam, quę miſerat, ſtupendū hoc ſpectaculū cum ſtupore narrârūt. Illa autē ſtupuit quidē ipſa quoquè, cùm audiJſſet, & de ſuo cœpto aliquid remiſit protinùs. Solet enim, quod mētis leuitate celeriter ſuſcipitur, celeritate quoq; ſimili excidere. Deindè paulopòſt ad ſcopū priorē reuertitur, & Frumentio quo-

Vitia mulierum.

Nota rem admirabilē

quodam ad eum misso, (neque enim tam esse negligẽtem sinebat amor pecuniæ) iussit persuasione potiùs aggredi propositum. Magnus autẽ minimè parens eius blanditijs, dixit: Non quòd delecter litibus, neq; quòd Imperatrici resistere statuerim, vobis videar esse supra modum contentiosus, non per sacras leges & diuina eorum, qui præcesserũt, dogmata & disciplinas: sed simul quidem iniuria affectam defendens viduam, & quæ omni egebat auxilio, & Imperatricis animæ salutẽ procurans, sic videar contradicere.

Cùm sanctus talem dedisset responsionem, & ostendisset se nihil esse cessurum, qui autem fecerat iniuriam, vidisset omnem spem esse sibi irritã, & Imperatricis, quam somniabat, opem nihil habere momenti, & esse planè ficulneum, vt dicitur, auxilium, domum mittens, aurũ ex se soluit mulieri: & sic liberatur ab obligatione. Paulopòst aũt Eudoxia (quærebat enim faciendi, quæ vellet, libertatem, seu benè seu secùs se haberẽt, & neminem esse, qui contradiceret) mittens ad sanctum, & partìm quidẽ minis, partìm autem blanditijs eum aggrediens, suadet vt desinat velle ei resistere, dicens: Sed oporteret te esse contẽtum ecclesiasticis: ciuilia verò omninò non subire, sed eis cedere Imperatoribus: quomodò ipsi tibi rursùs ecclesiasticis: cessare autem contra me conciones habere in ecclesijs. Nam ego quidem hucusquè te obseruaui vt patrem, & paternum, vt sciunt omnes, honorem tibi tribui. Tu autem nisi decæterò in nos fueris melior, scias me non esse toleraturam. His magnus Iohannes magna affectus tristitia, (videbat enim cor eius parturire iniustitiam, & laborem improbè concipere, & iniquitatem, vt dicit diuinus Dauid, parere) dixit ijs, qui missi fuerant: Iubet me abscedere à rebus ciuilibus. Tantum autẽ abest, vt res attingam mundanas & ciuiles, vt sim ab eis tam alienus, quàm ij, qui diù antè sunt mortui, remoti sunt à rebus, quæ ad victũ pertinent: Sed cùm sim Episcopus, & mihi commissa sit cura animarum, apertum scio esse periculum, non arguere iniquitatẽ. Vereor enim, nè de nobis quoquè dicatur illud Oseæ: Celauerunt sacerdotes viam Domini: si nos, cùm iniustè aliquid admittatur, id feramus silentiò. Sed eum quoquè, qui peccat, iubet rursùs diuinus Paulus coram omnibus arguere: vt reliqui, inquit, timorem habeant. Nos autem nihil illam in ecclesijs, neque nominatìm, neq; apertè arguimus. Quocircà nobis temerè succenset Imperatrix. Sin autẽ oratio, quæ inuehitur in eos, qui sunt obnoxij auaritiæ & alijs vitijs, nonnullorum mordet conscientiam, non illi nos, sed seipsos potiùs meritò reprehendant.

Viduæ læsæ restituitur pecunia.

Psalm. 7.

Oseæ 6.

1. Tim. 5.

Hæc & alia his similia cùm audijssent ij, qui missi fuerant, scriptis mandârunt quæ dicta sunt: & reuersi, dixerunt se nihil efficere, conantes in cælum iaculari, & radere leonem, & aduersùs stimulos calcitrare, nebulasque cædere, & tumulo prædicare: & alia, quæ dicuntur de ijs, quæ non possunt fieri. Ille enim homo est metu superior & minis, & aduersùs ipsam quoquè mortem erigitur. Vnum solum timet, nempe peccatum, & nè Deum per ipsum vel modicùm offendat. Parua visa sunt hæc Eudoxiæ, acrique & effreni eius auri cupiditati. Quamobrem ab ira & furore non desistebat, sed apud se habitantem magìs versabat iram, expectans tempus & occasionem eius, qui ipsam despiciebat, vlciscendi vsq; ad satietatem. Cùm ergò rectè se haberet ecclesia, & ædificaretur in dies ad pietatem: & respublica rigaretur quotidiè ab eius lingua, & vitam, quæ est ex Deo, suauissimè produceret: etenim cum alijs malis, hæc etiam, quæ erant vsitata & familiaria, incepit contemnere: nempe equorũ cursus & theatra, cœtusq; & orationes, quæ nihil habebant vtile aut necessarium: & quod in ea ponebat studium, conuertit ad currendum ad ædes orationis, & ad templa Domini: adeò vt inter se contenderẽt, quis veniret prior in templum Domini, & in eo versaretur diutiùs, & maiorẽ perciperet vtilitatem. Hæc quæ adeò pulchrè & piè se habebant, inuidiam magna afficiebãt molestia: & ideò vehementem quidem & periculosam aduersùs ecclesiam excitat tempestatem: grauem autem & profundam ei offundit noctẽ, magno illo, proh dolor, luminari & sole animarum, procùl ab ea amandato & misso in exiliũ. Sed cupitis scire, sat scio, quosnam habuerit grauis inuidia, qui celeres pedes ad hoc intulerunt.

Inuicta animi eius fortitudo.

Fructus concionũ eius.

Mouit quidem & alios ex episcopis & Clericis, quorum animus erat aptus, vt maligni susciperet semina: Qui fecerunt consiliũ, & non per me: (hæc dicit Esaias, differens in persona Domini) & pacta conuenta, & non per spiritum meum: & nonnullos etiã, qui erant ex ipsa aula Imperatoris. Ne mulieres quidẽ se ab hoc iniquo cœtu abstinuerunt, sed eæ quoquè maligno fuerunt pars germana. Erant quædã mulieres, quæ mundo delectabantur & erant obnoxiæ vitijs. Quæ quidem, quòd ab illius lingua sauciatæ

Esa. 30.

Aduersarij præcipui sancti viri. fuerant, in eum vehementes concipiunt & effundunt spiritus. Quos autẽ habuit acriores alijs aduersarios, ij fuerunt, Alexandriç Theophilus, Berrhoeç Acacius, Seuerianus Gabalorum, & Antiochus Ptolemaidis. Præter hos, duo Presbyteri, & quinque Diaconi simul eruperunt. Cercopum improbum quendam cœtum eos dixerit quispiam, aut viros sanguinum & fraudis, vt è diuina scriptura aliquid dicatur potiùs. Sed satiùs fortasse fuerit ostendere, vndenàm bellum cœperit in Ecclesia. Psalm. 54.

Erat Alexandriç presbyter quidam nomine Petrus, qui in presbyteratu suæ ecclesiæ primas partes obtinuerat. Is cùm nescio quomodò in odium venisset Theophilo, quoniam ad machinandum aliquid & struendam calumniam, erat eorum, qui ex toto seculo fuerunt, ingeniosissimus, non parua labe per fraudẽ eum adspergit, nempe quòd mulierem quandam hęresis Manichęorum, cùm eam execrãdam nondùm repulisset opinionem, admisisset ad communionem. Eo autem asserente, & ipsam priùs illam abiurâsse opinionem, & admissam esse è sentẽtia eius qui nunc est accusatoris, tanquàm hoc non sufficeret ad fidem faciendam, ab eo quoquè adductus est testis Isidorus Pelusiota, vir & vita & dicendi facultate vnus ex pręstantissimis, & pręterea ab ipso quoquè magno Athanasio relatus in numerum presbyterorum. Atque ipse quidem, tanquàm ab Isidoro extrema affectus iniuria, & vt ab illo conuictus, propterea quòd ostendisset veritatem, Petrum quidem pręter rationem expellit è sacerdotio, nõ propter aliam causam, nisi propter inimicitias. Deindè etiam quęrebat occasionẽ, per quam suæ improbitatis trophęum ipsum quoquè erigeret Isidorum. Quod etiam facit paulopòst, aliundè ad iram incitatus. Hinc autem fuit commotus: Theophilus Alexandrinus taxatur

Isidoro dantur mille aurei à Theodote, quę fuit vxor Theodori pręfecti prætorio. Ea verò mandauit Isidoro, vt pauperibus, quę erant Alexandriç, mulieribus emeret indumenta. Hoc Theophilo non communicatum, in eum peperit iram minimè tolerandã. Causa autem erat, Nè si ille, inquit, acceperit, cõsumat in lapides, vt solet, & in ædificia. Cùm autem interrogatus Isidorus confessus esset, & dixisset se id fecisse, quod volebat quæ dederat, tunc quidem nequaquàm ostendit se fuisse iratũ, sed sub Plutonis, vt aiũt, galea celat iram, in cordis penetralibus Pontifex fouens ęmulationem. Paulopòst autẽ eam aperit, & grauissimam machinatus calumniam, (sciebat enim ille, sicut priùs diximus, optimè dolos struere & machinari insidias) cùm illam mandâsset literis, & ordinẽ deindè sacratum vocâsset ad concionẽ, ipso pręsente, in quem erat ordinata calumnia: Hanc, dixit, ô Isidore, ostendens schedulam quam habebat in manibus, ante decẽ & octo annos contra te mihi traditam, quoniã in alijs occupatus, victus fui ab obliuione: nunc rursùs propter alia fortè perscrutans, inueni. Agebat autem tunc Isidorus annum vitę octogesimum, vir qui exercitatione & laboribus longis iam consenuerat, & ipsum habebat vultum nuncium virtutis, & qui eorum, qui videbant, animis poterat magnam afferre reuerentiam. Theophilus persequitur Isidorum.

Cùm ergò postquàm hoc sic dixisset, peteret vt protinùs de obiecto crimine causam diceret, (id autem erat Sodomiticæ libidinis) Isidorus statìm placidè, & vt se dignum erat, Esto, inquit, chartam tunc datam latuisse: quomodò non rursùs processit is, qui dedit? attamen si ne tunc quidem aderat, at nunc adsit: & ostẽdens quisnam ipse sit, dicat in nos. Cùm ergò nihil haberet, quo posset calumnia videri fide digna, quid facit? Quodam adolescente corrupto pecunijs, cum pulchrè instruit ad sycophantiã. Deindè ille abiens, rem matri communicat. Illa autem partìm quidem Deum timens, partim autem suspectum quoquè habens, quod erat in præsentia, iudicium, nè fortè manifestũ redderet id, quod erat compositum, Isidoro rem significat: & quòd quindecim aureos accepisset eius filius: quos ei dicebat dedisse sororem Theophili, mercedem comparatæ in illum sycophantiæ. Hæc cùm audijsset quidem Isidorus, egit silentium, soli Deo relinquens vniuersum: vt qui laudes quidem celare potiùs didicisset, non autem vituperationes. Adolescens verò ratus sic sibi rem in tuto magìs futuram, in diuinum templum accedens, confugit ad altare. Cùm autem sic magìs in dubiũ veniret Theophilus, abdicat, proh dolor, ob tam leuem calumniam Isidorũ, & arcet ab ecclesia. Deindè ille cùm hoc pro lucro habuisset, & id ex eius successisset sententia, dans nullã rei dilationem, venit ei in mentem ad montẽ Nitriç proficisci, vbì priùs ab ineunte ætate egerat pulchrã vitam exercitationis. Illic ergò rursùs vacabat, cum Deo solo congrediẽs. Sed ne sic quidem ei concedebatur esse extra teli iactum, neque erat euitaturus Theophili Eum per calumniã abdicat.

phili

phili laqueos, vel potiùs communis omniũ hostis, qui hæc mala Isidoro intulerat, eius virtuti inuidens: & Theophilo author fuit, vt Deum offenderet, illum oppugnãs per ea, quæ se offerebant. Tunc enim mota erat quæstio in monasterijs, quæ erant in Aegypto. Vult autem oratio nobis rem paulò altiùs repetitam declarare.

Quæstio autem erat, cùm alij quidem corpus Deum esse dicerent, planeq́; indutum figura & persona & forma hominis, ij scilicet, qui erant paulò rudiores & crassiores: alij verò eum omninò ponerent incorporeum, ab omniq́; similitudine & forma hominũ liberum. hoc autem dicebant, qui erant doctiores, & acutioris ingenij. In hac verò sententia cùm esset Theophilus, eos, qui Deũ dicebãt humanæ formę similem, nõ leuiter, sed admodùm vehementer abdicabat. Quod quidem cùm compertum habuissent, qui erant in Aegypto monachi, minùs participes rationis, id in eos immisit tumultum, & illum de medio tollere, vt qui esset blasphemus, & non sanę opinionis, putabant esse maximum Dei cultum. Ille autem callido inuento rem, quæ aderat, aggrediens, Sic ego, inquit, vos intueor, tanquàm Dei faciem. Hoc cùm illi audijssent, repressérunt quidem protinùs illum cædis impetum: ej autem dixerunt: Si eadem, quæ nos, germanè sentis, vnum tibi solũ deest, nempe vt libros Origenis subijcias anathemati, qui maximè Deum esse corpus & faciem habere homini similem, ne sinunt quidem in aures cadere. Ad hæc Theophilus: Quid autem, inquit, prohibet, quo minùs hoc faciam, qui ab Origene maximè dissideo, & cum eo acriter bellum gero? Hæc cùm dixisset, & esset pollicitus, iram sedauit monachorum. Sic ille semper anceps, & facilè ad vtrunque annuens, & se temporibus accommodãs, cùm oporteret eum, vt qui esset Episcopus, & cui commissæ erant animę populi, non vti figmento & scena ad decipiendum, & sic illos relinquere ægrotantes: sed quàm fieri posset optimè distinguere, & verbum veritatis rectè administrare, & vtrique parti componere seditionem, paternè docentem, sed nõ artificiosè diuersum persuadentem: dicere ipsum quidem per se Deum esse incorporeum & figuræ expertem: corpus autem & faciem & formam humanam vnigenitum Dei verbum accepisse, arcanis rationibus suæ benignitatis. Deindè cùm etiã rursùs surrexisset post mortem pro nobis susceptam, in simili scilicet figura carnis humanę, sic in cęlum esse assumptum. hoc enim esse summę vnionis & ineffabilis in suum figmentũ beneuolentię: & sic manere sedentem ad dexterã patris. Nondùm euasit manifestum, quod dictũ est: sed alia luce adhuc indiget oratio ad apertè declarandum id, quod est propositum.

Monachos in ipsum commotos vt sedãrit.

Acriter perstringitur.

Erant quatuor monachi fratres corporibus, fratres animis, monachorum omnium, qui erant in Aegypto, & doctrina & vita longè excellentissimi. Eis erant nomina, Dioscorus & Ammonius, Eusebiusque & alius Euthymius: quos etiam Longos vocabant ob staturę fortè proceritatem. Hi non solùm ab Alexandrinis plurimi fiebant ob mores & vitæ probitatem: sed Theophilo quoquè erãt chari, & in magno apud eum precio habebantur, & eos amabat æquè àc suos oculos, & in medio cordis sui habitabant. Hæc autem ità se habebant, quandiù fuit ille Deo amicus, adeò vt persuasum Dioscorum (vix enim attrahit honorem virtus) constituerit episcopum Hermopolis, Ammonium autem & Euthymium honorârit sacerdotio, & eis tradiderit ecclesię administrationem, & fecerit œconomos. Cur non dico, quod eius in ipsos maximã significat beneuolentiam? Elegit eos, qui cum ipso habitarent, & essent toto tempore vitę ei conuictores, vt eos nec à corporis, nec ab animę oculis pateretur discedere. Sed hęc quidem, quandiù Theophilus erat, vt diximus, verè Theophilus, id est, pius ac religiosus. Cùm autem eum vidissent declinâsse ad auaritiam, & magna ex parte aurum magìs amare quàm Deum, & vt pararet pecunias, acerrimum ponere studium, tanquàm noxiam recusantes cohabitationem, (solet enim vitium mutare facilimè) elegerunt solitudinem, & illic, vbi priùs, versari.

Longi fratres monachi.

Dioscorus Episcopus Hermopolis.

Hanc ille disiunctionis causam cùm intellexisset esse sui condemnationem, valdè ægrè tulit, ipsosq́; manibus & pedibus, vt dicitur, cœpit molestia afficere: primùm quidem illos criminans apud Anthropomorphianos, dicebat eos cõuenire cum Origene, & eandem quam ille tenere opinionem, & decernere Deum esse incorporeum: & ideò dicit oportere eos tanquàm malè sentientes, & quid aliud quàm hęreticos, expelli. Deindè finitimis quoquè iussit Episcopis, nonnullos monachos, qui eadem quæ ipsi sentiebant, & in ima habitabant solitudine, cùm non priùs significâsset, cur hæc & quidnã fecerant, è monte quamprimùm deturbari præcipites. Monachi ergò illi fratres venientes

Longos fratres infectatur Theophilus.

nientes Alexandriam, conuenerunt Theophilum, & causam rogârunt, propter quam eos ille sic condemnâsset. Ille autem protinùs ira plenus & instàr ignis micātibus oculis (natura enim subito mouebatur impetu, nec poterat vllo modo suis manibus temperare) Ammonij collum pallio compræhendit: deindè etiam suis pugnis eius maxillas contundens, acclamat: Anathemati subijce Origenem. Erat autem Origenes quidē planè Patroclus: & eadem quæ ille sentire, quęsitus prætextus. Vera autem causa apertè erat in illum & fratres odium. Sic extrema contumelia affectos, viros magno honore dignos & reuerentia, dimisit cum dedecore. Deindè vicinis, cùm nihil opùs esset, accersitis Episcopis, illos sanctos, cùm nec adessent, nec suam causam defenderēt, quòd prauum & corruptum dogma tenerent criminatus, ipsos simul & diuinum Isidorum datos anathemati abdicat. Erat autem non extremè malum, neque sic, vt non esset pię & religiosæ animæ, si hactenùs repressisset impetum. Ille verò minimè: sed cùm quosdā abiectos & nullius nominis homunculos quinque numero, alium aliundè ex tenebris & angulis quomodocunquè coëgisset: & alium quidem ex his, propter defectum ciuitatis, in viculo constituisset Episcopum, in quo ne priùs quidem erat nomē Episcopatûs: alium autem presbyterū, alios verò Diaconos, eis tradit libellos aduersùs diuinos hos viros compositos: quos ille (ô diuina iustitia & Dei omnia intuentes oculi) latenter composuit: iubens eos sibi dari, quando concionabatur.

Contumelia eos afficit.

Acceptis ergò libellis, quorū ille erat pater, cùm processisset, & Augustali eos communicâsset, ab eo petit manum militarem, vt sanctos viros, vt qui malam tenerēt opinionem, procùl à tota Aegypto expelleret: & accipit quidem ad quingentos. Cùm autem ipse quoquè manum non paruam adiecisset, viros audaces & ad nouandū aliquid egregios, & deindè etiam eorum impetus dato vino incitâsset, vir ipse acerrimus & cuius impetus non poterat cohiberi, noctù ducit exercitum in monachos, contendēs erigere trophęum. Quod quidem nescio an vlli alij, qui esset quidem Pontifex, vel minimùm cōueniret. Alioqui autem si nulla alia de causa, & suæ quidē certè honestatis gratia, à re tam vituperanda debebat abstinere. Aut enim pręcedentem, quæ ei cum viris intercessit, amicitiam, dixeris esse animi leuitatem, quę eligit ante probationem: aut quod posteà exortum est odium, euidentem improbitatem, cui est etiam hoc magìs adscribendum. Est enim virtus eorum manifesta, & eius qui illos oderat malignitas. Atq; primùm quidem Dioscorū expellit è sede per quosdā suos famulos Aethiopes. Oportebat enim illum vti talibus ministris. Deindè etiam tyrannicè & per vim ei aufert suæ ecclesię diœcesim, & montem spoliat, tanquàm Imperator quispiam electus & præfectus bello gerendo contra monachos: & eorum domos diripit, tres illos miser diligenter perscrutans, Ammonium, inquam, cum alijs, quos ne Momus quidem repręhendisset, & qui erant omni ex parte fratres. Cùm aūt non posset omninò inuenire, (se enim ipsos in puteum demiserant) viros nō assecutus vir pusilli & abiecti animi, se protinùs conuertit ad materiam: & tanquàm insaniæ nimiam ostentans abundantiam, in eam effundit iram, domos illorum & omnem supellectilem (erant autem nonnulli quoquè libri studiosorum) omnia simul igni mandans.

Ducit exercitū in monachos Theophilus.

Longorum fratrū domos & res comburit.

Accidit huic improbo imperatori aliud quoquè facinus, quod omninò quidem illi satìs congruit, nec est eo indignum: est autem dignum non paucis lachrymis. Infans enim, qui incidit, & sacra quædam signa sacramentorū, ea quoquè ab igne consumuntur. Cùm vix tandèm ab ira cessauisset, reuertitur Alexandriam Pontifex cum talibus victorijs. Illi autem vix tandèm securi & à metu liberi, nudi exeunt è puteo, pudēda solùm succincti linteis: & obibant simul Alexandriam fugitiui, pręda, quam non potuerat assequi Theophilus & illius insania, miserabile ijs, qui videbant, spectaculū, etiamsi virtute erant induti splendidè, & ab illa pulchrè ornati. Eos cùm agnouissent Alexandrini, zelo & ira statìm repleti, vt sunt acres & vehementes, lampades in manus sumentes, & Theophilum vbicunquè eum esse putabant, publicè circunsistētes, nonnulli quibem cœperunt incendere, alij autem bona diripere. Cùm verò iam ad sacra vasa essent venturi, Præses timens periculum, accessit eos leniens, & humanitate eorum iram volens sedare. Illi autem magìs efferebantur, Theophilum tanquàm venatici quidā canes naribus indagantes, & vltricem in eum manū cupientes immittere. Atque Pręsidi quidem suadebat metus eum iam tradere, propter concitatam illam eorū, qui ipsum quęrebant, incursionem. Sed ille cùm solìs pedibus sibi quęsijsset salutem, in quodam loco secre-

Alexādrini vlciscuntur Longos fratres.

secretò se infodit, timidus repentè apparens, qui tanta erat audacia, & mus modò picē gustans. Deindè cùm Pręses accepisset monachos, & eos induisset vestibus, (sic enim studebat populum sedare, sicut diximus, & impetus eorum reprimere) ostendebat præsentes. Cùm autem nihil proficeret, timens nè ipse fieret iræ trophæū, & lueret pœnas furoris in Theophilum, accedens iurat Theophilū nequaquàm ei ostēdisse causam, cur eos viros quęreret; sed dixisse, quòd essent corrupti in religione, & quòd non satis ducerent, si ipsi soli ęgrotarent: sed alios etiam conarentur inducere ad suam communionem. Si enim sciuissem, inquit, quod animo agitabat, non modò non prębuissem milites, sed nec illum ipsum quidem siuissem egredi. Cùm sic dixisset, vix tandèm eis persuasit vt recederent. Posteà autem Theophilus, cùm & ipsum Pręsidē, & quidquid erat clarū & illustre in ciuitate, (erat enim res pecuniaria eis in magnas adducta angustias) donis explēsset ad satietatem, in suam sedem, quod vtinàm non factum esset, restituitur.

Atque alij quidem ex his sanctis viris alibì sunt dispersi: Dioscorus autem, & plures alij ex melioribus, non solùm ex monachis, sed etiam ex sacerdotibus, eum secuti, accedunt ad Syluanum Episcopum Hierosolymitanum. Sed ne sic quidem eos siuit quiescere illa omni tumultu plena semper anima, sed scribēs ad Syluanum, Non oportebat, inquit, omninò præter meam voluntatem meos excipi fugitiuos. Ignorantiæ autem est ignoscendum, si deincèps isti non ecclesiastici, non priuati loci fuerint omninò apud te participes. Sic cùm animo omni ex parte dubij & perplexi essent monachi, necessario quod intercedebat itinere confecto, veniunt Constantinopolim: & ad bonū hunc (ad quem enim alium possent?) pastorem accedentes, qui erat lingua quidem dulcis, magna autem misericordia animam habebat exhilaratam, rogabāt vt eis ferret auxilium, qui in malum virū inciderant, & ab eo ea passi sunt mala, quæ nullus ferè homo ab homine: &, quid enim aliud, inquiunt, vel ipsam modò inuidet vitam? Hæc cùm attendisset vir beatus, & vidisset viros numero quinquaginta, vultu moderatos, sermone eruditos, magna membrorum maceratione latentem magnam ostendētes virtutem, misertus est eorum calamitatis. Quidni enim misereretur sic affectorū, qui erat humanissimus? Et quam domi habebat consolationē, ante omnia eis prębuit, lachrymas, & apertè ostendit, se ex eorum malis simul cum eis dolorem accipere. Deindè cùm quemadmodùm res eorum se haberent didicisset, eos quidem habuit in honore, & iussit eos in pręsentia manere in templo, quod vocatur Anastasię: iussit autem eos linguam continere, & nemini causam aperire cur venissent: communione verò eos non impertijt, dicens non oportere, quousquè de eis scripsisset ad Theophilum.

Longi fratres veniūt Constantinopolim ad alijs.

Cùm autem contigisset quosdam ex familia Theophili adesse Constantinopoli, eos accersitos interrogat, an cognoscant eos, qui nunc accessēre, monachos. Illi autem dixerunt se & nósse, & se scire eos esse grauissima passos à Theophilo. Ad ipsum ergò scribit ille vir magnus, & rogat vt his viris irasci desinat, eosq; accipiat, & eorum conspectum admittat, qui nihil habet, quod ei afferat tristitiam. Ille autem simulat quidem se exaudijsse: sed cor eius nequaquàm consentiebat cum labris. Accersit enim illos circulatores, quibus Episcopatum & sacerdotium indignè crediderat: & eis traditis libellis, quos ipse aduersùs eos viros composuerat, mittit ad Imperatorem, in eos ementitus hęresim & præstigias, qui erat ipse valdè peruersa & ementita conscientia. Cùm ergò his viris bonis esset euidens, odiū, quod in ipsos conceperat Theophilus, minimè posse curari, illi pręsentem necessitatem adhibentes in consiliū, magno Iohanni tradunt scripta, in quibus sita erant multa Theophili facta minimè honesta. Ille autem eos quidem rursùs admonet, vt eum nihil accusent: ad ipsum verò scribit, consulēs vt eis quamprimùm ignoscat, vt qui iam vincantur & aduersùs eum dicere propositis scriptis sint incitati. Quod ergò tibi videtur, quamprimùm significetur. Non possunt enim persuaderi, vt à scopo desistant. Atque sic quidem se habebant literæ. Eum autem protinùs inuasit furor, non in illos, sed in eum potiùs, qui curam gerebat vtriusque. Ei enim dabat nimium repræhendendi studium, vt aduersùs omnes contenderet. Protinùs autē scribit in hunc modum: Existimo te non ignorare, quæ decreta fuerūt à Patribus Niceæ, qui pronunciārunt nō oportere Episcopū iudicare extra terminos suæ diœcesis. Sin autem ignoras, inquit, disce, & abstine ab ijs, quæ ad me pertinēt. Nam si iudicari oporteat, erit hoc apud Aegyptios, non apud te, qui à nobis abes tam longo interuallo.

Chrysosto. scribit Theophilo pro illis.

Theophilus acerbè respondet.

Cùm tam acerbè scriptę essent literę, viri illi desperantes se posse à magno Iohanne conse-

fine accepto in itinere. Eius autem vxor, (quid enim aliud nisi esset lapis, nisi ferrum?) afflicta & perdita concursu malorum innumerabilium, mariti priuatione, priuatione bonorum, tam graui eius, qui simul habitabat, exilio, non à domo solùm, sed etiam à vita separante, non poterat sedare luctum, nec vnquàm cessabat à lachrymis. Vnum ergò ipsa quoquè nouit solatium, nempe ad magnum illum virum refugium: & cùm accessisset, & quomodò res suæ se haberent renunciâsset, inuenit ipsum diuinum medicamentum dolorum suorum longè acerbissimorum, non verbis tantùm medicans, sed factis, vt oportebat, curans indigentiam. Quantum enim satis erat frumenti, ei tribuit ex xenodochio ecclesiæ. De cætero autem expectabatur tempus, quo pro ipsa intercederet apud Imperatorem. Moritur.

Sed quales sunt inuidiæ insultus, vitæq; iniqui & graues casus? Nam cùm illa à prioribus malis nondùm respirâsset, rursùs opprimitur pondere alterius calamitatis, adeò vt vna quidem effunderetur, vt aiunt, altera verò influeret. Sic autem se habebat: Tempus erat vindemiæ. Eudoxia verò ipsa quoquè egressa è ciuitate, ambulabat in quodam agro Imperatoris: erat autem situs non procùl à vinea viduæ. Cùm autem botrum ex vinea viduæ sumpsisset Imperatrix, eo vsa est. Cùm quidam autem dixisset, vineam esse alienam: Sed ipsa quoquè, inquit Eudoxia, iam relata est in numerum agrorum Imperatoris. hęc enim in vsu erat consuetudo longè improbissima, auaritia ne, an execranda adulatio hanc induxerit incertum, vt quemcunque agrum Imperator ascendisset, & de eius fructu gustâsset, is statim recenseretur inter agros Imperatoris: agri verò dominus vel eum cum alio permutaret, vel iustum precium assequeretur. Cùm ipsa quoquè hanc attendisset consuetudinem, & maximè eius moribus conuenientem, & iudicaret esse imperij proprium, facere iniuriam, & non posse aliter ostendi quid ipsa posset, aufert agrum, simul etiam studens eam afficere molestia, (acceperat enim, ipsam ad beatam illam animam confugisse) & illum è sede deponendi quærens occasionem: sciebat enim, ipsum non esse toleraturum, si venisset ad eius cognitionem, sed omni ratione ei opem esse laturum. Quid ergò consequitur? Ille quidem ab hac miserabili vidua miserabiliter eiulante inflammatus visceribus, scribit ad Imperatricem, mouens ad misericordiam, patrum pietatem reuocans in memoriam & Dei timorem, terribilisq; tribunalis cogitatione commouens eius animam.

Nota morem deterrimum.

Eudoxia sibi vendicat vineam viduæ.

Sed incuruum lignum nunquàm feceris rectum, nec asperum herinacium vnquàm leuem reddideris: nec effeceris, vt cancer rectus ingrediatur. Mala enim consuetudo, cùm apprehenderit animam facilem ad improbitatem, facilè imprimitur & inuritur, neque vllam audit omninò rationem: sed vix fieri potest vt deleatur, vt quæ tantum possit, quantum natura immutabilis. Ipsa ergò dura & graui corde, & quid aliud, quàm mala mulier? non solùm nihil, non literas, non ipsam eius, qui scripserat, reuerita est omninò dignitatem: sed visa est magnam acerbitatem celare in animo. Fuit enim hoc euidens ex ijs, quæ rescripsit, magnum Iohannem vocans insolentem & linguæ intemperantis, & qui eum, quem par est, honorem ei minimè tribuit: & qui ignorat eas, quę latæ sunt, leges: ex quibus dicebat hanc vnam esse admirabilem & longè iustissimam, quæ prodigioso quodam modo agrum, quem solùm ingressi fuerint Imperatores, eum protinùs facit illorum, etiamsi is fuerit peregrinus & planè alienus.

Vis malæ consuetudinis.

Hæc cùm legisset homo Dei, non fuit retardatum eius promptum animi studium, cùm statim primùm facto periculo non esset assecutus: neq; quod suum erat, à se non esse censuit faciendum, aut aliquam attulit excusationem, interiecto tempore aliquo & dilatione, vt in rebus huiusmodi solet multis euenire, dum aut cedũt dubitantes, aut tempora reformidant: sed nihili faciens quicquid posset arcere eius impetum, vt qui paratus esset toto pede currere, ille ipse accedit ad Imperatricem: & cùm multa dixisset, & omnem lapidem, vt aiunt, mouisset, eam autem vidisset minimè cedere, sed improbam hanc consuetudinem, tanquàm inexpugnabilem & immobilem aliquã legem proferre, opùs habet austeriore medicamento propter morbi repugnantiam. Redde ergò, inquit, mulieri, quod suum est. Quid enim te vxori Achab studuisti comparare? Hæc postquàm audiuit Eudoxia, ira magna incensa, ignem spirabat: & veluti semiinsana & emotæ mentis, ne poterat quidem omninò contineri: sed clamabat & domum implebat vociferatione, dicens: Ego me vlciscar, nec diù patiar, me tanquàm infamem fœminam affici contumelia. Viduæ autem non modò vinea, sed nec pro precio quidem ei

3. Reg. 21.

Eudoxia insanit præ ira in Chrysostomum.

Mmm quid-

quidquam omninò soluetur. Sic magnus Iohannes reuersus è regia, præcipit templi ianitoribus, vt si accessisset Eudoxia, ei fores protinùs obserarent, neque eam ingredi sinerent.

Interdicit ingressum ecclesiæ Imperatrici. Chrysost.

Parùm temporis intercessit, & aderat dies festus, quo diuinæ crucis lignum in altum tollitur. Vniuersus itaque populus confluebat in templum, neque vllum genus aut vlla ætas aberat. Neque enim dies festus solùm eis causa erat, vt venirent: sed multò magis linguę Iohannis auditio. Omnibus enim iniecerat tam vehemens audiendarum orationum suarum desiderium, vt sæpè cùm concionaretur, essent à Deo afflati auditores, & ab eius lingua quodammodò penderent, eisque in sublime tollerentur simul animæ & corpora: eiusque attenderent labra quæ mouebantur, non tanquàm dicentis, sed emittentis quid poculentum nectareumque & perspicuum. Ea de causa studio erat omnibus, nè abesset quisquam ab auscultatione: quinetiam vt ipsa quoquè verba non semel audita negligerent, sed omni studio ea per veloces scriptores exciperent, & tanquàm thesaurum reponerent. Cùm ergò hæc ità se haberent, & Imperatrix veniret cum omnibus cum magno comitatu & cum fastu regio, ianitores steterunt in foribus, & fecerunt id quod eis fuerat imperatum. Quod quidem ferens ægerrimè Eudoxia, cælum terræ miscebat, & valdè vociferabatur, & populum, qui aderat, vocabat in testimonium, vt conscios ei factæ iniuriæ. Deinde etiam cùm fores vi truderentur, quidam ex ijs, qui aderant, audacius aliquod factum volens ostendere, strictum gladium intendit in sacram illam portam. Diuina autem fuit consecuta iustitia, non vt sæpè solet lento passu, sed euestigiò. Nam cùm ille ensem sustulisset, simul quoquè temeraria dextera exaruit & extitit otiosa. Terret miraculum Eudoxiam. Quinetiam quicunque eam circunsistebant, magno timore sunt affecti. Quod enim à diuina lingua Iohannis fuerat imperatum, non temerè factum erat, neq; dependebat ab aliqua mente humana: sed diuino zelo apertè fiebat ad Dei gloriam. Quanam de causa, dices? Nè sancta despicerentur, neque multis sic paterent, aut potiùs indignis. Quomodò enim digna (ô Dei rationes & leges) quæ pecunijs furebat & rapinis, & rerum alterius tanto amore tenebatur, vt non verbis, non admonitionibus, maximè tanti viri, cederet: & non solùm nō desisteret facere iniuriam, sed etiam insurgeret in eos, qui volebant corrigere? Quid aliud faciens, quàm quod planè solent furiosi, qui & medicis & eorum, qui alioquì ipsorum curam gerunt, non solùm sæpè graues manus, sed sæuos quoquè dentes immittunt?

Nota vindictam in sacrilegum.

Atque sic quidem Eudoxia à sacris exclusa vestibulis, cùm nihil ampliùs facere, nec se vlcisci potuisset, immò nè melior quidem euadere voluisset, reuertitur. Qui autem in manu acceperat disciplinam, cùm, vt videtur, non esset tam obtuso ingenio, neque similiter atquè illa, malitiæ immedicabilis: sed simultaquè plagā accepit, euasisset cordatus, & ostenderet latentem animæ nobilitatem, accedit ad magnum Iohannem, & in conspectu omnium confessus est se peccâsse, & ostendit magnam pœnitentiam. Ille autem cum benignis oculis intuitus, & acceptiorem præsentem habens pœnitentiam, quàm propter priorem iratus fuerat impudentiam, vt qui esset promptior ad beneficium humanè conferendum, quàm ad iustè puniendum: iubet ad templi lauacrum, volens imitari Christum etiam in miraculis, abluere dexteram, quæ fecerat iniuriā. Quod quidem cùm factū esset, eam statim habuit sanam & robustam, & ad Deum se pulchrè extollentem in confessione gratiæ.

Restituitur manus arida pœnitenti.

Non multopòst autem Epiphanius, cedens non honestis Theophili impulsionibus, ascendit è Cypro, libros, quos aduersùs Origenem conscripserat, secum afferens. Cùm verò è naue descendisset, & appulisset in templum Præcursoris, quod septem milliaribus ad occidentem abest à ciuitate, sacrā peregit synaxim: & cùm diaconi secùs atquè oportebat fecisset ordinationem, ingreditur ciuitatem. Deindè Theophilo agens gratias, hospitio quidem accipi apud beatum declinat tanquàm nefarium: priuato autem quodam habitaculo non honestè acceptus hospitio, & illuc peregrinos, qui in ciuitate versabantur, aduocans, eis legebat libros suos in Origenem. Quorum alij quidem, illius gratia, persuadebantur ea vel manu defendere, alij autem hoc facere recusabant. Homo autem Dei Iohannes, Epiphanio nihil infensus, quòd intra terminos suæ ecclesiæ non abstinuisset ab ordinatione, hoc solùm rogabat, vt cum alijs, vt par erat, Episcopis ad ipsum diuersaretur. Is verò respondit, se nec simul quidem esse precaturum, nisi

Epiphanius vitat Chrysost.

nisi ipse priùs Dioscorum expelleret è ciuitate: & libris, quos scripserat aduersùs Origenem, sua esset assensus subscriptione. Ad hæc dixit Patriarcha: Non oportet nos, priusquàm accuratè discernamus, aliquid temerè facere aut dicere.

Eudoxia cùm primùm intellexisset hanc inter eos esse veluti dissensionem, & hanc quasi arripuisset occasionem, accersito statim Epiphanio, Vides, inquit, ô pater, quemadmodùm omnia quidem Romanorum sceptra mihi cedunt, & meæ subiecta sunt potestati: Iohannes autem est adeò mihi infestus, & tanta est in me arrogantia, vt vel extrema afficiat contumelia. Dicitur autem etiam quandam tenere opinionem, quæ discrepat ab Ecclesia. Tu verò (ego enim tibi do imperium in omnes ecclesias, vt nihil tibi sit impedimento) vide vt aduersùs eum congreges synodum, & eum, vt iustum est & honestum, è sede deponas. Hæc & dicebat, & vultu apertiùs ostendebat iræ in sanctum vestigia: & manifestè præ se ferebat, se graue & non cessaturum virus spirare in illum sapientem, nec extincturam priùs iracundiam, quàm quod animo agitabat, deduxisset ad effectum. Hæc cùm admirandus audijsset Epiphanius, non statuit ijs, qui rerum potiebantur, in ijs, quę non oportebat, gratificari: nec tanti esse faciendum eis inseruire, vt aliquid fiat præter id, quod Deo videtur. Et ideò ad eam propiùs accedens, Non irato animo, sed benignè ac placidè, ô filia, à te audienda sunt, quæ à nobis dicuntur. Si accusetur quidem Iohannes alicuius hæresis, & non accedat vocatus, vel se purum ostensurus, vel pœnitentia correcturus ignorantiam, is mihi quidem videtur indignus sacerdotio, & quod est imperatum, quamprimùm fiet à nobis. Sin autem, quòd vobis maledixit, propter hanc solam causam visum est abdicatum esse Iohannem ab Ecclesia, Epiphanium non habebitis assentientem. Est enim maximè Imperatorum, propter nihil eiusmodi meminisse acceptæ iniuriæ, sed se bonos & benignos in omnes ostendere: siquidem vobis quoquè est alius rex in cælis: quem, cùm vt homines peccatis, opùs habetis benignum habere & propitium, propter suam mansuetudinem in eos, qui sunt eiusdem generis.

Eudoxia apud Epiphaniū accusat Chrysost.

Epiphanius præclarè respondet.

Hæc verba cùm audijsset Eudoxia non ex sua sententia, inconsideratum quiddam planeque, quod nimiam arguebat vecordiam & præcipitationem, propter nimium dolorem, vel, vt veriùs dicam, propter summam improbitatem, stolidè est elocuta, dicens: Nisi Iohannes fuerit è sede depositus, & exilio (ô audacem linguam) fuerit condemnatus, ipsa permittam aperiri templa simulacrorum: nec erit, qui nobis volentibus, sit impedimento, quô minùs illa à quolibet adorentur. Quidnam habuit ampliùs Herodias, quo eam in vitio superaret, quæ magno studio contendit, vt fieret cædes eius, qui erat eiusdem nominis? Nisi quòd non erant vtrique eadem vitia: quandoquidem illa quidem insigni libidine, hæc autem immoderata laborabat auaritia. Ambæ autem, quòd effugere vellent repræhensiones, ab ambobus sitiêrunt magnoperè liberari. Diuinus autem Epiphanius perculsus absurditate eorum, quæ dicebantur, cùm dixisset, Ego iudicij, quod sic habet, sum insons: protinùs est egressus. Quædam autem falsa fama, quę ex hoc ad omnium aures peruasit, quòd ipse quoquè Epiphanius huic depositioni Patriarchæ sit assensus, ad magnum vsque Iohannem peruadit. Ille verò aut verum ignorauit, fortasse quòd Deus eum celâsset, diuina quadam prouidentia, vt alio modo efficeret ambos, quæ vtrisque euênerunt, prædicere: aut sciuit quidem Iohannes non esse verum, quod fama ferebatur: lubens autem assensus est multorum existimationi, vt sic Epiphanio futurum prædiceret. Fertur ergò Patriarcha sic post hæc scripsisse ad Epiphanium: scripsit autem simpliciter & familiariter. Frater Epiphani, Audiui te consensisse meæ relegationi. Scias autem nec teipsum tuam sedem visurum esse ampliùs. Ad hæc sacrosanctus Epiphanius simplicibus rursùs verbis rescripsit, quibus ipse quoquè vtar: Athleta Iohannes, feri & vince: sed nec ipse peruenies ad videndum locum exilij. Vera autem fuerunt, quæ dicta sunt ab vtrisque. Nam & Epiphanius cùm statuisset nauigare in Cyprum, decedit in nauigatione: & admirabilis Iohannes priusquàm perueniret ad locum secundi exilij, migrauit ad Dominum. hoc autem procedens oratio ostendet apertiùs

Eudoxiæ teterrima vox.

Propheticæ sententiæ Chrysost. & Epiphanij.

Non multum intercessit temporis, & statim cum pluribus Episcopis Theophilus venit Constantinopolim, eum vrgente Eudoxia, & ei præbente ingressum liberum ab omni metu. licebat autem tunc videre malorũ examen, quod congregabatur & Theophilo opem ferebat ad sapientis Iohannis depositionem. Quinam verò ij & vndenàm ad

Theophilus cum multis improbis venit ad depositurus Chrysost.

ad hoc fuêre commoti? Quædam animæ non paucis peccatis obnoxiæ, & quæ erant planè incurabiles, de quibus priùs quoquè diximus: quos cùm incorruptus Iohannis calculus, veluti lapis quidam Lydius, probâsset esse indignos suggestu, mouerat sacerdotio. Cùm multis ergò, vt dictum est, Episcopis Theophilus conuenisset Eudoxiam, seorsùm cum ea collocuti, ab ea in secretum admittuntur, muneribus donantur, aduersùs sanctum virum linguæ eorum conducuntur: se omnibus sententijs iustum esse condemnaturos pollicentur. Cùm tam iniquam conuentionem inijssent egregij pastores, & innocenti sanguine animas potiùs quàm manus intinxissent, exeunt, cùm nihil horum adhuc venisset ad notitiam Archadij. Sed rursùs quoquè dantur occasiones ijs, qui eas quærebant, & parturiebant improbitatem: sed quæ ne vmbram quidem habebant veritatis: materiam tamen præbebant igni malarum actionum.

Non multum enim intercessit temporis, cùm partem quandam libri Regum, diuinę scilicet scripturæ, cùm vsus ità postularet, contexens magnus Iohannes institutæ orationi, concionatus est in ecclesia. Ea autem ità se habebat: Congregate ad me sacerdotes dedecoris, qui comedunt mensam Iezabel, vt dicam eis sicut dixit Elias: Quousquè claudicabitis vtrisque poplitibus vestris? Si Baal est Deus, ambulate post ipsum. Si autem Iezabel quoquè mensa ipsa est Deus, comedentes euomite. Hinc illi sapientes in malitia, cùm verba quædam tanquàm arma appræhendissent & validum auxilium, accedunt ad Archadium, duce huius improbæ synagogę Theophilo, alia quidem addentes, alia autem perperàm exponentes. Dicebant verò viri egregij & facilè persuadebāt, se quidem dictos fuisse sacerdotes dedecoris: re vera enim erant: Imperatricem autem esse apertè Iezabelem. Hinc factum est, vt Imperatoris quidem in magnum Iohannem cederet reuerentia, & desiderium transiret in dolorem: daturq; præda viris improbis. Eiusmodi enim res est simplicitas, nè dicam leuitas & facilitas. Est facilis quidem ad ędificandum: quæ autem sunt iam ædificata, sunt facilima ad destruendum, & vt semel dicam, est omninò valdè infidelis & ad ducendum facilis, vento campus, vt aiunt, & res optāda sceleratis. Sic Eudoxia ex episcopis quidem, qui de Theophilo priùs malè dixerant, alios quidem bonis oblatis, alios autem illatis malis arcet à dicendo.

3. Reg. 18.

Archadij ira aduersùs sanctū virum.

Theophilus autem liberatus ab accusatoribus, ei quæ priùs non iusto ipsum affecerat beneficio, voluit parem atq; adeò maiorē referre gratiam: & cùm alios quidem donis, alios verò minis, alios autem alijs modis, quos scit inuenire malitia consecuta potentiam, persuasos ad suam traduxisset voluntatem, & effecisset vt toti à sua penderent sententia, ille tanta improbitate permiscuit & confudit omnia, vt qui rerū potiebantur, ei permitterent congregare synodum maximam aduersùs Iohannem. Cùm inuenisset autem duos diaconos, quorum alter quidem erat reus adulterij, alter verò cædis, & ideò à magno Iohanne fuerant depositi: eos vir ille egregius cùm magna authoritate (ô sacræ leges) absoluisset, libellos, quorum ille rursùs fuerat opifex, exhibere facit aduersùs sanctum: libellos, qui erant pleni quidem calumnijs, nullum autem habebant vestigium veritatis: nisì quòd hoc solùm moderatè attingebant, etiamsi non ab eis eadem diceretur intelligentia, quòd aquam vel vinum vel pastillum suadebat gustare post communionem ijs, qui communicabant. Quid tum? erat enim hoc eius, qui statuebat vt adhiberetur cautio, & qui accuratè tenebat ea, quæ sunt nostrę fidei, nè cuipiam contingeret cum ijs, quæ expuuntur, etiam ex sanctificatis aliquid excidere.

Calumniæ in sanctissimum virū.

Cùm itaque nugaces hos libellos accepisset is qui dederat, & Acacium & Seuerianum, & præterea Antiochum, inuictos, vt ità dicam, vitij propugnatores, citò in suam adsciuisset societatem, extra ciuitatem (erat autem ager Ruffini, nomine Quercus, situs sub Chalcedone) de sancto deponendo execrandi conferebāt & contexebant consilia. Ipse verò versans simul cum quadraginta Episcopis, valdè mirabatur, quemadmodùm talibus criminibus obnoxius Theophilus, & deindè adesse iussus & reddere rationem, tam repentè eorum, qui rerum potiebantur, animos potuerit capere, vt non solùm de suis causam non diceret, sed aliorum etiam propemodùm esset iudex, indicta ab eis omninò causa. Deindè hortabatur, nè essent paruo & abiecto animo, nec tristitia afficerentur, nec hoc, quod erat præsens, quidpiam magnum esse ducerēt, cogitātes quòd per multas afflictiones sit intrandum regnum cælorum ab ijs qui ipsum diligunt. Deindè rogabat, nè quis sua causa vellet suam relinquere ecclesiam: sed si vultis mihi, aiebat, gratificari, mementote nostrî in vestris orationibus. Hæc dicens, postquàm vidit

40. Episcopi sunt cum illo.

Actor. 14.

cos

eos vinci lachrymis,ecclesiam autē,vt magis ità dicam, deflere, eos recreabat spiritaliter,& indice sinistrę manûs volam pulsans,vt solebat facere in curis animi: Satis,inquit, lamentationum. Quid enim vultis cor mihi frangere? Sed videte,nè relinquatis ecclesias. hoc enim,sicut priùs dixi,volo à vobis,si quid aliud,fieri. Cùm autem dixisset quidam: Sed necessè est nos manentes in ecclesijs,communicare cum insidiatoribus & dare manum ijsdem subscriptionibus: Beatus autem protinùs: Sed permitto quidem,inquit,vt communices,te omninò abstinens ab Ecclesiæ schismatibus: nequaquàm autem subscribas. nullius enim rei mihi sum omninò conscius,cur deponar. Consolatur eos flentes.

Cùm ij sic communiter colloquerentur,accedunt quidam afferentes literas à Theophilo, quarum erat inscriptio: Sancta synodus in Quercu congregata, Iohanni: illum quidem adeò nudè & tam ignominiosè, vt ne nomen quidem darent Episcopi, suam autem re vera improbam synagogam, vocantes sanctam synodum. Videbantur enim eum condemnâsse vel ante dictam causam,infames scilicet & execrandi eum,in quem non cadit repræhensio,estque purus & mundus. Quidnam autem continebant eæ literæ? Libellos accepimus,qui erant pleni multis contra te accusationibus. Oportet ergò te venire,de eis redditurum rationem. Ad hæc Christi discipulus & imitans illius mansuetudinem,tres Episcopos cum duobus Presbyteris mittit ad eos, ipsum defensuros, sicut ille ipse scribit in epistola ad Innocentium: (is autem erat Patriarcha Romanus) Misimus ad ipsum,dicens,Episcopum Pessinuntis Demetrium, Apameæ Eulysium, & Apiareæ Lucipinum. Presbyteros autem Germanũ & Seuerum,cum ea,qua nos oportebat,moderatione respondentes,& dicentes nos non recusare iudicium, sed apertum inimicum & hostem manifestum. Qui enim nondùm libellos acceperat,& talia ab initio fecerat,& se ab Ecclesiæ communione & precatione absciderat,accusatores adornabat,clerum transmouebat,& desertas reddebat ecclesias: quomodò is iure potuerit ascendere sedē iudicis,quę ad eum minimè pertinet? Neque enim erat consentaneum, vt qui ex Aegypto erat profectus, esset iudex ijs, qui erant in Thracia, & qui ipse erat reus,hostisq; & inimicus. Sed tamen nihil horum reueritus, sed implere studens ea,quæ statuerat, cùm nos significâssemus esse paratos diluĕre crimina vel mille & centum præsentibus Episcopis,& nos puros esse ostendere,sicut nunc sumus,non passus est: sed nobis absentibus & synodum inuocantibus, & iudicium requirentibus, & non auditionem fugientibus,sed apertas inimicitias,admisit accusatores,& eos qui excommunicati à me fuerant,absoluit,& ab ijs ipsis, qui nondùm crimina diluĕrant, accepit libellos, & exegit commentarios: quæ quidem erant omnia præter canonum consequentiam. Sed hæc quidem & quæ deincèps sequuntur, egregia illa lingua recenset: & ideò non opùs est,vt ea nos dicamus,cùm illam audire liceat. Ex epistola Chrysost. ad Innocentium Papã. En quales ei adhibentur accusatores.

Verumenimuerò renunciata defensione ijs, qui erant cum Theophilo, ipsi non ferentes veritatem eorum, quæ dicebantur, (Quomodò enim,qui spem posuerant mendacium, vt ait beatus Esaias,& expectabant fore,vt eo tegerentur?) iram effuderunt in eos,qui missi fuerant: eosque appræhensos,vehementer verberârunt,& eorum tunicas disruperunt: quinetiam ferro, quod tunc parârant in Patriarcham, collum vnius circundederunt: quinetiam cùm malignus eorum corda sic affecisset, eum mittunt in exilium, in quendam locum obscurum & occultum, ferro sic circundatum. Illo ergò eos, vt diximus, recusante, tanquàm apertos inimicos, canonicum autem inuocante Concilium,qui erant veloces ad effundendum sanguinem, etiam non præsentem aut aliquid respondentem condemnant, cùm imbecilla quædam maledicta in vitam congessissent angelicam,visi potiùs ludere,quàm seriò agere,& quę longo tempore instructa & ordinata fuerat,malitiã vno die temerè studentes effectam reddere. Res est enim timida mendacium, & quæ facilè potest terreri: & ideò actionum executionem nouit accelerare,fugiens omninò, nè conuincatur. Deindè cùm considerâssent fore sibi vtile,si haberent Imperatorem suæ defensorem sententiæ,vt quod improbè faciebant,redderent validius,ad eum mittunt literas in hanc sententiam: Quoniam accusatus Iohannes,& sibi cùm aliorum plurimorum conscius,tum etiam,quòd sit reus læsę maiestatis (læsam planè maiestatem nominantes,quæ ei cum Imperatrice fuerat controuersiam) non potuit sibi persuadere,vt veniret ad synodum,propterea si exactè considerentur canones, iam est depositus, & nihil restat, nisì vt vestra iubeat potentia eum vel inuitum mitti in exilium. Esa. 28. Damnatur vir sanctus iniquissimè.

Hęc sunt egregiorum illorum sacerdotum, qui debebant quidem esse tardi ad iram incitandam, vrgere autem ad benignitatem: quibus ira ad similitudinem serpentis, & lingua (rursùs enim nobiscum loquatur diuinus Dauid) gladius acutus. Deindè cùm iussisset Archadius (eis enim credebat tanquàm sacerdotibus, nesciens eos in interiori homine, non esse sacerdotibus, sed potiùs sacrilegis similes) quid fit? Mouetur quidem vniuersus populus, vt qui sensisset id, quod erat faciendum, & repentè in magnam accenditur seditionem: & partìm quidem vociferatur aduersùs Imperatorem, partìm autem Theophili quoquè & multò magìs arguit improbitatem. Multi enim etiam ex ijs, qui erant ei infensi, iam mutati, dicebant fuisse sanctum temerè accusatum, incorruptum testem habentes omnes conscientiam, apertamque & euidentem reuerentes veritatem. Tandèm autem cùm plus valuisset improbitas, immò verò cùm iustus Iohannes hoc voluisset, nè aliquod oriretur periculum, vt solet accidere in talibus seditionibus, profundo vespere expellitur, sicut ipsam linguam auream licet audire in epistola ad Innocentium, quæ sic dicit: Quid enim multa opùs est dicere? Non destitit omnia facere & moliri, donèc nos cum multa potestate & authoritate, è ciuitate eiecit & ex ecclesia, & profundo vespere, attracto omni populo, tractus à Magistratu ciuitatis, per mediam ciuitatem, & per vim deductus sum in nauem immissus, & noctù nauigaui, quoniam inuocabam synodum ad iustam auditionem. Quis hæc audiuerit sine lachrymis, etiamsi cor habuerit lapideum?

Psalm. 57. & 56. — *Populus eũ vult tueri.* — *Expellitur vir sanctus.*

Sed sic quidem expulsus, appellit ad os Ponti, quod vocant sacrum. Deindè etiam transit Prænetum, aut ab ijs potiùs, qui agebant, transmittitur. Bonus autem Theophilus, postquàm euenit, vt ex animi sententia fierent que volebat, mittit etiam literas ad Innocentium Romanum Episcopum, ei significans Iohannis depositionem. Qui cùm legisset literas, & in eis vidisset multam insidere peruersitatem, ne voluit quidẽ respondere, vt qui eum magnæ temeritatis damnâsset & arrogantiæ, quòd & solus scripsisset, & quòd non apertè scripsisset, quanam de causa & cum quibus eum deposuisset. Hinc causam Heraclidis, quem magnus ille Iohannes Ephesi cõstituerat antistitem, tractans Theophilus, & ex eo illi beato tentans labem inurere, ipsum etiam iudicauit non præsentem, dicens, quòd aliquos iniustè verberâsset, & per medium forum vinctos catena circunduxisset. Ciuibus autem contrà dicentibus, non oportere absentes iudicare, volentibus verò Alexandrinis attendere accusatores Heraclidis, ex eo orta est seditio: ex seditione autem ventum est ad manus: ex eo verò ad vulnera. ea autem mors quoquè est consecuta, quorum omnium Theophilus dictus est & fuit causa. Hæc summè irritârunt Byzantinos, & eum quærebant perdere, & in profundum maris mittere eum, qui erat dignus. Ille autem postquàm sensit persequentes, fuga statìm sibi consuluit, & penetralia subijt Aegyptia.

Theophilus scribit Innocentio. — *Byzantini volunt perdere Theophilum.*

Quòd autem neque priùs perturbator iure Dioscoro irascebatur, neque veram & accuratam defendens pietatem erat infestus libris Origenis: sed hinc captabat occasionem deponendi Iohannis, ostendit id, quod est posteà consecutum. Nam simul atquè perfecit quod studebat, cum monachis statìm fœdus inijt: libros autem admisit, quos priùs abdicârat synodicè. Sed vult etiam reliqua persequi oratio. Interìm enim, dum hæc fierent, Deus terræmotu terrefecit ciuitatem, communesque eam agitabant conquassationes, & graues terrores imperatorio imminebant cubiculo: adeò vt populus tumultu impleretur, & magna voce clamans, reuocaret sacerdotem. Quinetiam ipse quoquè Imperator vehementi stimulo tristitię in corde sauciatus, mouetur pœnitentia, & literis imperatorijs quamprimùm magnum illum reuocat. Brison autem erat, cui datæ fuerunt literæ, vnus ex Eunuchis, qui ministrabant Eudoxiæ. Qui cùm peruenisset ad sanctum, qui Præneti asseruabatur in custodia, rogauit vt veniret & ciuitatem liberaret à periculo. Sed non ad Brisonem vsq; constitit eius reditùs studium & acceleratio: sed post ipsum alij, & post illos alij. Sicq; fuit Bosphorus plenus eorum, qui mittebantur. Cùm itaq; eum redire agnouisset ciuitas, (erat autem decimustertius Nouembris) quemadmodùm enumerârit quispiã multitudinem eorũ, qui exibant? quomodò explicârit studiũ in egrediendo? Quomodò expresserit voluptatem? Planè enim imitabantur fluenta fluuiorũ, cùm alij alijs agminatìm succederent. Et erat quidẽ mare plenum nauigijs, plenũ autem sonitu, canticisq; & hymnis, qui Deo cum magna voluptate canebantur. Hoc potest insidens animæ viri desiderium, qui virtute quidem est ornatus,

Diuina vltio grassatur. — *Redit vir sanctus Cõstantinopolim.*

natus, est autē sortitus populi administrationem, & eum amat paternè. Hoc est euidens argumentum voluptatis, qua tunc fruebantur, qui iucundis se explebant fluentis aureæ huius linguæ. Quòd enim, qui eum exceperunt, adeò sunt læti, id ostendebat priuationem fuisse causam magni doloris. Magnus autem dolor, post priuationem, testatur omninò fuisse parem anteà voluptatem.

Cùm ergò reuertens, esset proximè ciuitatem, nolebat priùs ingredi, quàm maiori iudicio res eius committeretur: sed populus ægrè ferebat, & ad audendum iam se parabat, & eos, qui rerum potiebantur, insectabatur maledictis, donèc omnes in idem conuenientes, & partìm quidem vtentes precibus, partìm autem vim afferentes (audaciæ enim aliquid habet desiderium) vix tandèm persuadent ascendere ciuitatem. Cùm verò essent eum in sede collocaturi, ipse rursùs resistit vehementiùs, dicens oportere ea, quæ priùs sunt decreta, examinari, & omninò magìs generale assequi iudicium. Sed vicit populi iudicium, quod erat fortius omnibus: & sic eum rursùs in sedem reducunt patriarchalem. Ille autem & omnes lubenter adspexit, &, vt mos est, pacem eis est precatus. Et sic quidē ecclesia cùm suum sponsum accepisset, & quæ eam circunsistebat, tunc soluisset tristitiam, florebat & germinabat irrigata suauissimis verborum eius fontibus. Sed ô inuidia malum inuictum, malum, quod semper bonis insidiatur. Tibi enim omninò non licebat quiescere, neque vlla te cepit satietas continuorum insultuum, donèc ô sęua & agrestis, eum valuisti omninò abrumpere & procùl à grege remouere, heu heu bonum pastorem, & qui vigilantibus oculis ei pręerat. Sed quonam modo hęc euenerunt, & vndenàm rursùs inuidiæ tanti mali occasio? *Restituitur in sedem suam.*

Statua quædam argentea Imperatricis prope templum, cui cognomen est Sophia, erat super columnam. In ea de more fiebant ludi quidam publici. Quod quidem cùm magnus ille rectè reputâsset esse templi cōtumeliam, (Ad sacros enim, qui canebantur hymnos, confusæ & inordinatæ voces contrà resonabant) sæpè autem adhortatus, non potuisset facere vt cessarent, linguam laxat in eos, qui hęc iubebant fieri. Itaque Eudoxia rursùs ad se trahens ea, quæ dicebantur, & existimans omnia ad se referri, grauiori telo iræ sauciata, erat intolerabilis, nec poterat cohiberi, quātùm efficere poterat, vniuersum euertere aggrediens, & nihil aliud effectum reddere machinans, quàm opportunè eum vlcisci, qui visus fuerat eam afficere iniuria. Rursùs ergò statìm congregabatur synodus, & literæ mittebantur imperatoriæ, quæ & alios episcopos & eos, qui nupèr accusatores fuerant, euocabant. Cùm autem non esset eis honesta causa mouendi ea, quorum iam fuerat accusatus, ars tamen non defuit malitiæ. Ad eum enim, qui in rebus eiusmodi erat ingeniosissimus, & ad hęc cōstruenda solertissimus, nempe ad Theophilum, statuerunt scribere, vt vel veniret quamprimùm, vel modum eis rursùs suggereret, per quem possent aduersùs Iohannis summam contendere veritatem. Ipse autem, vt qui quomodò fugisset esset memor, venire quidem ad eos recusauit, vt quòd non esset sibi conducibile: mittit autem tres ex suis Episcopis, eis dato canone ad accusationem, quem priùs proposuerunt Arriani aduersùs validum Ecclesiæ propugnaculum, nempe Athanasium, qui dicit: Si quis Episcopus aut Presbyter iustè aut etiam iniustè depositus, per se redierit absque synodo Ecclesiæ, ei non detur ampliùs locus defensionis. Atque sic quidem is, cui nullus erat par improbitate, cochlear Ecclesiæ, Lybica planè fera, ex Aegypto Proteus, iussit eos dicere qui ab ipso missi fuerāt, nihil aliud volens efficere, quàm vt sic sua esset firma ac rata sentētia: & nec viro egregio daretur locus diluendi calumnias, quæ ei obiectæ fuerant. *Iterùm cogitur Synodus contra virum Dei.* *Σοῦδιξ*

Sed ille non vulpinam, sed leoninam potiùs pellem induens, nempe veritatem, dicit nec se in iudicio fuisse, neque accusationem audiuisse, neque omninò habuisse tempus ad defensionem: ab Imperatore autem fuisse expulsum, & ab illo rursùs vel inuitum introductum: alioqui autem se scire hunc canonem fuisse compositum ab Arrianis: & quoniam non rectè se habebat, à Sardicensi synodo fuisse abrogatum. Deindè cùm simul cum Acacio & Antiocho & alijs calumniatoribus ex parte quoquè Iohannis decem ingressi fuissent ad Imperatorem: & illi quidem affirmarent, dictum canonem esse firmum & validum, vt qui apertè factus esset ab orthodoxis: hi autem dicerent, eum esse & mentis & linguæ hæreticæ, & malignè ab eis esse inuentum. Quamobrem sæpè ab ecclesia iniustè expulsus Athanasius, deindè occasionem nactus, per se redijt: & quòd Iohannes ne priùs quidem fuerit depositus, & neque per se rursùs esset ingressus: *Defendit se vir sanctus p seipsum.* *Per suos.*

 sed

sed tuo cedens imperio, aiebant, ô Imperator, immò verò per vim coactus. Postremò inscribantur, dicebant, ij qui sunt Iohannis & Dei partis, & isti, Acacium dicētes & Antiochum, qui orthodoxum affirmant esse canonem: & fateantur se esse eiusdem fidei, cuius ij, qui ediderunt: & sic soluitur id, de quo dubitatur: laudauit quod dictum fuerat Imperator, vt quod rectè se haberet, & sic iussit eos facere. Illi autē se facturos quidem sunt polliciti, præ se ferentes, se confidere: destiterunt verò, vt qui sint suspicati rem minime esse tutam.

Cùm res ità se haberent, & ille quidem anno integro optimè administraret ecclesiam post reuocationem: isti autem, quæ sibi erant propria, facerent: ea verò erant artes & imposturæ: & quid non mouerent, vt sanctum è sede deponerent, etiamsi nō potuerint eius spiritus deijcere? cùm adesset festus dies Paschæ, à multis molestijs, quas ei exhibuerūt isti, victus Imperator, significat Patriarchæ, vt excedat ex ecclesia, vt qui iam à duabus synodis sit cōdemnatus. Ad hęc magnus ille Iohānes: Ego, inquit, cui Deus & Seruator ecclesiam tradidit regendā, ab ea mea sponte vereor recedere. Sin autem hoc ità tibi videtur, ô Imperator, at me ex ea vi expelle, vt me possim omninò defendere, quòd ordine vel vi deseruērim. Ad eum itaque mittentes, prohibent quidem sacrificare: concedunt autem, vt in pręsentia quidem versetur in Episcopatu: timētes, vt opinor, nè Deus rursùs desupèr ferat sententiam in eorum audaciam, & vt propè eum habentes, Dei iram per ipsum reprimant. Sic ergò seorsùm interìm egit vir ille magnus, cessans à sermonibus & pulchris linguæ fluentîs.

Iubetur cessare à sacrificio.

Cùm autem esset dies magni sabbati, Imperator fecit quod nō rectè se habebat, nec animi erat imperatorij. Accersitis Acacio & Antiocho, rogauit quidnam oporteret facere. Sed oportet, inquit, considerare, an Deo grata sint, quæ à vobis fiunt. Illi autem, (Quid enim erat eis Deus curæ?) In nostrum, inquiunt, redeat caput Iohannis depositio: similia ijs, qui dixerunt: Sanguis eius super nos, & non procùl ab eorum sententia, elocuti. Sic absentem condemnant virum iustum, cùm nec de ijs, quorum accusabatur, dicendi potestatem ei permisissent, quod est commune omnibus, qui iudicāt sine vlla animi perturbatione: neque ab illo vllam accepissent defensionem.

Nota, cùm esset dies magni sabbati, hoc est, sabbatū sanctum. Matt. 27. Denuò cōdemnatur.

Cùm hæc autem audiuissent, qui erant à partibus Iohannis, Episcopi quidem se animi ægritudini dedentes & lachrymis, in angulis latebant & silentium agebant in habitaculis: Sacerdotes autem & quicunq; erant ex clero, congregabātur ad quasdam ædes oratorias: vocatur autem locus Constantianæ: & cùm magna concurrisset multitudo, ijs omnibus curæ erant sacri hymni & cōsueta glorificatio: prætereà verò eos quoquè, qui accedebant, diuino dignabantur baptismo. Timentes ergò, qui erant improbi concilij, nè si in templum, vt solebat, venisset Imperator, & vidisset id vacuum populo, hinc quidem sentiret populi in magnum Iohannem beneuolentiam: eorum autem, vt erat consentaneum, condemnaret inuidiam: efficiunt vt quidam Lucius dux militum numeri grauis armaturæ, quem etiam fama erat esse gentilem religione, vadens conuocaret populum ad ecclesiam, māsuetudine primùm vtens & persuasione, lege, vt aiunt, Bœotia. Sin minùs, vim etiam inferret, lanceam miscens cum caduceo. Ille autem cùm statìm cum ijs, quos habebat, quadringentis vesperè irruisset, illa fecit, quæ par erat eos solos pati, qui fecerant: dicere autem & explicare non nos oportet, sed id concedere illi linguæ omnium pulcherrimæ, & eam audire narrantem. Ipse enim sicut fortiter sustinuit, ità etiam verè narrauit quod accidit. Scribens enim ad Innocentium, & quæ ausi fuerant, oratione persequens, eum autem anteà diximus Romanum fuisse Episcopum, sic rem tractauit:

Quomodò quæ hîc facta sunt deincèps, narrauerim, quæ omnem superāt tragœdiam? Quænam ea explicârit oratio? Quænā aures ea absq; horrore acceperint? Nam cùm nos eadem sicut priùs proponeremus, repentè multitudo militum in ipso magno Sabbato, die iam inclinante ad vesperam, in ecclesias irruens, vniuersum clerum, qui erat nobiscum, expulit, armisque circundedit: & mulieres, quæ se ad baptismum exuerāt, ex ædibus oratorijs nudæ eo tēpore euaserunt, metu grauis huius irruptionis, ne eum quidem, quem decet mulieres, pudoris ornatum induere permissæ: multæ verò etiam acceptis vulneribus expulsæ sunt, & lauacra sanguine sunt impleta, & sacra fluenta sanguine euaserunt purpurea. Et nec hîc quidem malum constitit: sed ingressi milites, vbì sancta erant reposita, quorum, sicut cognouimus, nonnulli non erant mysterijs initiati,

Horrēda facinora eorū, qui sanctum virū persequebantur.

quæ

quæ intùs erant omnia viderunt,& sanctissimus Christi sanguis,vt in tanto tumultu,in prędictorum militum vestes fuit effusus, & tanquàm in barbarica captiuitate ausi sunt illa omnia,& populus eiectus fuit in solitudinem, & vniuersus populi cœtus versabatur extra ciuitatem:& in tali festo ecclesiæ erant inanes populo,& plùs quàm quadraginta Episcopi,qui nobiscum communicabant,cum populo & clero temerè expulsi sunt,gemitusque & planctus erat in solitudinibus,& quęlibet pars ciuitatis erat plena his calamitatibus. Nam propter insignem iniquitatem, non solùm qui patiebantur,sed etiam qui nihil tale sustinebant, per consensum nobiscum dolorem accipiebant : non solùm qui erant eiusdem opinionis,sed etiam hęretici,& Iudęi,& gentiles:perindè acsi vi capta esset ciuitas,sic in tumultibus,perturbationibus & gemitibus erant omnia.Et hęc facta sunt pręter sententiam pij Imperatoris,noctù hęc comparantibus Episcopis, & multis in locis exercentibus munus Ducis exercitûs,qui non erubescebãt pro diaconis campi ductores habere pręcedẽtes. Cùm autem fuisset dies, tota ciuitas migrauit extra mœnia,sub arboribus & nemoribus sicut dispersæ oues festum celebrantes. Sed sic quidem lingua illa aurea.Hęc autem in festo Paschæ egregij Pastores & quibus animarum cura erat credita,obtulerũt ei,qui surrexerat. Hinc etiam in omnem partem missa sunt edicta,quæ prohibebant ab Iohannis communione : quæ tantam vim habuerunt,perindè ac si pręcepissent contrarium:& eos,qui oppugnabantur,magìs sic cõfirmârunt:quem quidem modum solet tenere Deus in huiusmodi temporibus.ecclesiæ certè & numerus crescebat assiduè eorum,qui illi adijciebantur.

Interim autem dum iam venisset Pentecoste,quoniam fieri non poterat,vt occulto inimico hęc essent tolerabilia, accedentes ij, quos ille inspirabat,& à quibus ipse valdè obseruabatur: Tibi quidem,dixerũt Imperatori, rerum humanarum data est à Deo potestas,sed ecclesiarum res sunt nobis commissæ. Itaque nec sacerdotibus sanctior, nec canonibus volẽs maiorem habere authoritatem,hęc relinque Episcopis. Tibi quidem priùs quoquè diximus,ô Imperator,In nostrum redeat caput Iohannis depositio.Vide ergò,nè vnum sic complectens,omnes pergas afficere tristitia. Non ampliùs hæc sustinere poterat Imperator,sed protinùs apertè mittens,significat Patriarchę in hunc modum: Accusatores tui iudicium tuum,quomodocunq; se habeat, & quam depositionis tulerunt sententiam,trahunt in suum caput.Rem itaque tuam Deo committens,recede ab ecclesia. Quid hoc, ô virorum longè mutabilissime, & Imperatorum in administrando imperio ignauissime, quomodò cui tantum adhibuisti studium,eum accersens Antiochia, & Christi ei credens ecclesiam, cuius virtutis nõ paruum fecisti periculum, cum non solùm eiecisti ex ecclesia: sed eum etiam virum turpiter damnâsti exilio,Christi gregem damno afficiens : quo quidem viro,vt cum magno dicam Paulo, ne dignus quidem erat vniuersus mundus? Sed te quoquè omninò cepit mulier. Eua rursùs tuas aures, quæ sunt faciles, decepit miserabiliter: quomodò per illam serpens, ità ipsa per non bonos pastores cordis virus euomens.

Imperator iubet sanctum virũ recedere ab ecclesia.

Heb. 11.

Gene. 3.

Hæc cùm magnus ille audiuisset, nullo mœrore aut tristitia nec in corde affectus, nec vultu præ se ferens : sed virum ostendens in tentationibus, sicut in tempestate gubernatorem: Adeste,inquit,suis Episcopis,iam valere iubeamus angelum ecclesiæ.Deindè post factas,quas conueniebat, preces, de fide orthodoxa multa testificatur, & hortatur,vt eam sequantur immutabiliter. Prætereà verò eis quoquè prohibet omnes hæreses.Cùm hæc autem verba faceret, accedit quidam, nuncians Deo inuisum Lucium cum suo exercitu accedere ità paratum, vt si qua fiat in exitu dilatio, non sileat omninò nec mitigetur: sed manum quoquè protinùs afferat, & cum contumelia expellat ex ecclesia. Porrò autem commouetur quoquè populus, qui ferre non potest suî priuationem.Expedit ergò accelerare exitum,nè fortè te nimiùm defendens populus,quod absit vt videamus,manus conserat cum militibus,& inducatur vt aliquid faciat nimìs pręceps & periculosum. Hęc cùm magnus audijsset Iohannes,Episcopisque aliquot porrecta dextera (neque enim,vt omnibus porrigeret,concedebat tempus) & osculo miserabiles miscuisset lachrymas propterea quòd separaretur à familiaribus,deindè etiam iussisset valere reliquos,pręcepit vt ibì vtiquè manerẽt,donèc cùm paululùm abscessisset, reuerteretur.

Hæc cùm dixisset, sacrum ingreditur baptisterium, & sanctam vocat Olympiadem : est autem omninò clara mulier vel solo nomine. Sed non fuerit fortasè deterius permittere

Olympias, pręclara fœmina.

mittere orationi, vt se paululùm recreet eius bonorũ delicijs. Ea cùm & genere & diuitijs & specie corporis & alijs huiusmodi valdè resplenderet, cum viro quidem iungitur matrimonio, sed non amittit virginitatem: sed cùm sic cũ eo vixisset circa viginti menses, ille autem excessisset ex hominibus, & si non ea esset ætate, cui pudori essent secundæ nuptiæ, pulchram reuerà amplexa temperantiam, per totam vitam eam amare voluit: & licèt Imperator eam vocaret ad matrimonium suorum cognatorum, & eam magnis afficeret honoribus, illa omnibus relictis delicijs, vt quæ cum ingenuis nihil haberent commune, se oblectabat ieiunio, non solùm cibi, sed etiam somni, pulchrè exercens corpus, & id studens habere opem ferens, non autem insidians ad virtutem: temperantiam ac pudicitiam complectens vsque ad cogitationem, non solùm vsque ad cõtactum. Postquàm autem omnium bonorum fuit domina, ea in vsus sanctorum studuit effundere: fuitq; Diaconissa totius ecclesiæ, propter insignẽ eius pietatem & hospitalitatem. Eos enim maximè, qui virtutem exercebant, hospitio magnificè excipiebat, & quocunque poterat officio hilariter prosequebatur. Quæ etiam Theophilum, tanquàm Dei amicum obseruans, suam in eum ostendit magnificentiam, etiamsi eius linguæ impudentiam & maledicentiam ne ipsa quidem omninò potuit effugere, data ei occasione, quòd quos ille fuerat persecutus, Ammonium scilicet & Isidorum, viros Deo charos, exceperit. Atque omnium quidem, sicut dixi, virorum virtutis amantium magnam curam gerebat, & eis omnibus modis prouidebat: huic autem viro beato fuit etiam familiaris, quomodò Tecla Paulo, ab eius lingua tota vita dependens. Quoniam verò cum ea aliæ quoquè erant Diaconissæ, Procula & Pentadia & Syluana, quę bonam partem elegerant cõuenienter diuino Christi verbo, cùm ipsas quoquè tunc magnus ille cõuocâsset, Adeste huc, inquit, filiæ, animum mihi adhibete. Res enim nostræ vtiquè iam tendunt ad finem, nec me ampliùs videbitis in hoc mundo. Hanc autem à vobis extremam rogo petitionem, vt de vestra in Dei templum assiduitate & fide nihil remittatis, & quicunque hanc sedem ascenderit, (fieri enim non poterit, vt ecclesiâ omninò careat episcopo) ei vos sicut mihi capita inclinetis, & meî dilectionis in precibus memineritis. Post hęc cùm eas dolor vehementer inuasisset, & protinùs fuissent confusæ lachrymis, & dicerent eius priuationem non futuram eis tolerabilem, & eius pedes prensarent, eiulantes miserabiliter, ille, nè si populus id sensisset, afferret tumultũ, annuit vni ex presbyteris, vt eas abduceret: & iumentum quidem, quod solebat ascendere, (volebat enim latére) iussit statui ad portas Occidentales: ipse autem per portam Orientalem simul est egressus, & cum paucis ad litus deductus nauigauit.

Ei^a honesta exercitia.

Luc. 10.

Abit in exilium vir sanctus.

Sed qualem rem, & quàm dignam, quæ commemoretur ad planè arguendam improborũ malitiam, festinans oratio propemodùm pretermisit? Improbum enim illud concilium, cùm oporteret cum alijs malis, quæ sancto intentabant, ne ipsos quidem à cæde abstinere, sed etiam iniquè gladio cędem in eum parturire, famulus cuiusdã ex presbyteris, nomine Elpidius, quinquaginta nummis, proh dolor, ab illis conductus, erat viro iusto paraturus insidias. Qui quidem deprehensus (Neque enim quibus nouit rationibus, siuit eum latére Dei prouidentia) nonnullos ex ijs, qui eum comprehenderant, ijs, quos habuit, ensibus interfecit: alios autem grauiter vulnerauit. Sed ille quidem magnus sic nauigabat & abibat in exilium. populus autem partìm lætitia, partìm dolore afficiebatur: Dolore quidem pij, qui priuati erant suauibus illius orationibus cum venerando adspectu: Lętitia verò Iudęi & Gentiles, quibus hęc res dies erat festus, vt qui illius linguæ reprehensiones omninò effugissent: reprehensiones, inquam, quæ tãquàm tela in manu potentis, vt cum diuino dicam Dauide, in corda eorum immittebãtur: qui & irridebant, & ludificabantur, & in Principum stultitiã risum effundebant maximum, vt Christianorum calamitatis propemodùm etiam misererentur.

Insidiæ illi parabãtur.

Psal. 126.

Fit autem statim res quędã terribilis, si vel solùm ad aures perueniat, Deo hęc prouidente, sicut etiam priùs terręmotum, ad gloriam quidem suorum famulorum, metum autem & conscientiæ terrorem eorum, qui sunt audaces & temerarij: qui etiam propemodùm emittebat vocem Dauidis, Qui exacerbant, nè extollantur in seipsis. Eo enim die, quo magna illa stella ecclesiæ, veluti ad quendam occasum ibat in exilium, ignis diuinus ex illa sede, in qua assidens sacram effundebat doctrinam, à nulla manu accensus, per sacras catenas serpit in altum. Deindè cùm tectum exedisset, processit per summam superficiem venerandarum ædium. Hinc cùm vehemens ventus flammam inuasisset,

Psal. 65.

Ignis vlciscitur S. viri iniurias.

eam

eam in domum senatûs euocat, quæ sita erat longo abhinc spatio. Erat autem res valdè admirabilis, quemadmodùm flamma tanquàm animatum quidpiam, ijs, quæ erant intermedia, pepercerit & ea transilierit: nè posset aliquis id, quod factum fuerat, adscribere vicinitati, & tam magnũ opus & tam diuturnũ, materia quidem preciosissimum, pulchritudine autem speciosissimum, exustum trium horarum spatio, redactum sit in nihilum. Sic autem ignis serpens & in orbem depascens, soli rursùs parcit domunculæ, in qua seruabantur vasa sacra. Quod quidem non absque Dei numine nec casu factum est: sed nè sycophantis præberet occasionem, èx sacrorum vasorum interitu, sancto viro inurendi calumniam.

Quid ergò? cùm hinc oporteret improbos, tãquàm percussum, vt aiunt, piscatorem sapere, illi malè faciendi hinc maiorem sumentes occasionem, pergebant ea persequi, quæ solebant: & multos quidem ex Episcopis & sacerdotibus: multos autem ex alijs quoquè, qui fauebant partibus Iohannis, vehementer puniebant, dicentes ab ijs ignem fuisse iniectum, dum vellent facere rem gratam Patriarchæ. Sed persequatur oratio ea, quæ consequuntur, & quomodò se habuerit exilium, singulatìm declaret. Sic ergò magnus homo Dei & fortissimus athleta veritatis, à sæuis militibus ducebatur in quoddã desertum Armeniæ oppidulum nomine Cucusum, multis tunc & assiduè Isauris id depopulantibus, & incursiones facientibus. Fuit autem hoc factum consultò, vt arbitror, vt cum alijs malis, inimicissimis quoquè eorum manibus traderetur. Quæ verò ille in via passus sit, & cum quàm multis decertans malis, nec sic quidem abiecerit curam Dei ecclesiarum, quemnam alium aut iucundiùs aut apertiùs aut veriùs dicentem audiemus, quàm illum? Hęc enim in vna epistola, quæ ab illo statìm Niceæ scripta est ad Constantium presbyterum, tractat lingua illa aurea.

Amici eius affliguntur.

Deportatur Cucusum.

Quarto mensis Panęmi Nicea soluturus, has scribo literas ad tuam pietatem, adhortans ad id, quod nunquàm cessaui te adhortari, etiamsi hac, quæ nunc est, orta fuerit tempestas grauior & maiores excitentur fluctus, vt non cesses ea, quæ tua sunt, implere, ad ea administranda, quæ ab initio es aggressus: ad destruendam, inquam, gentium superstitionem, ecclesiarum ædificationem, animarum curam gerendam. Nè te supinum reddat rerum difficultas: neque enim gubernator videns mare sæuiens, & agitatum, recedet à clauo. Sed nec medicus ægrotum videns morbo teneri, relinquet curationem: sed tunc vnusquisque eorum arte vtetur maximè & animi alacritate. Nè te supinum faciant, quæ contingunt. Neque enim pro malis, quæ alij nobis faciunt, reddemus rationem, sed etiam mercedem accipiemus. Si autem ipsi, quæ nos oportet, non ex nobis attulerimus, sed pigri & socordes fuerimus, nihil nos ad hoc defendet rerum tumultus. Nam Paulus quoquè, cùm habitaret in carcere & ligno esset alligatus, quæ sua erant faciebat: & Ionas, qui ferebatur in mari ventre piscis: & tres pueri, qui versabantur in fornace: neque vllum eorum fecerunt pigriorem hi varij carceres. Hæc ergò cogitãs, Domine mi, & Phœniciæ & Arabiæ, & earum, quæ sunt in Oriente, ecclesiarum nè cesses curam gerere, sciens, fore vt maiorem accipias mercedem, cùm etsi sint tam multa obstacula, tu quæ tua sunt conferas. Porrò autem noli esse in scribendo ad nos negligens: sed scribe ad nos frequentissimè. Nam vt nunc cognouimus, non ampliùs Sebastiam, sed Cucusum abire iussi sumus: quem in locum erit tibi facilius ad nos dare literas. Scribe ergò, quot ecclesiæ hoc anno fuerint ædificatæ, & quinam viri sancti migrârint in Phœniciam, & an maior factus fuerit profectus. Etenim cùm ex Nicea inuenissem quendam monachum inclusum, persuasi ipsi vt veniret ad tuam pietatem, & abiret in Phœniciam. An ergò accesserit, velis mihi significare. De fundo Salamis, qui situs est in Cyro, qui obsidebatur ab hæresi Marcionistarum, conueneram quos oportebat, & vniuersum effectum reddideram: sed fui priùs expulsus. Si ergò scieris Dominum meum Quiriacum Episcopum agere Constantinopoli, de hac re ad eum scribe: & poterit vniuersum efficere. Omnes, & eos maximè, qui habent ad Deum fidutiam, roga vt multis & intensis contendant precibus, vt cesset hoc naufragium orbis terræ. Mala enim intolerabilia & Asiam inuaserunt, aliasque ciuitates & ecclesias: quæ quidem nè videar esse molestus, mittẽs singula dicere, illud solùm dicam, multis opùs esse & intensis precibus.

Ex Epistola eius ad Cõstantium.

Acto. 16. Ion. 2. Dan. 3.

In alia rursùs epistola sic scribit: Si enim carcerem habitaris, & catena vincti estis, & cum squalidis & sordidis inclusi estis, propterea quòd nõ assentiamini eorum iniquitati,

ti, exultate & lætemini, coronemini & choros ducite, quòd hæc sint vobis occasio copiosarum mercedum. Nam nos quoquè tabefacti & consumpti sumus: mortes passi sumus innumerabiles. Hęc autem possunt meliùs renunciare, qui vel breui temporis momēto nobiscum sunt versati: cum quibus ne potui quidem loqui, cùm oppressus essem assiduis febribus. Quibus cùm laborarem, & noctù & interdiù cogebar iter ingredi, & æstu obsessus, & vigilia perditus, & solitudine necessariorum, & egestate eorum, qui meî curam gererent. Ijs enim, qui metalla fodiunt, & carceres habitant, grauiora passi sumus & patimur. Vix tandèm autem perueni Cęsaream, tanquàm qui venissem à tempestate in portum. Sed nec hic portus potuit recreare mala fluctuum, adeò nos omninò prius tempus confecerat. Sed tamen cùm venissem Cæsaream, non parùm respiraui, quòd aquam bibi puram, quòd panem sumpsi non olentem nec durum, quòd non ampliùs fui ablutus fragmētis doliorum, sed inueni balneum qualecunque, quòd tunc mihi cōcessum fuit lecto affigi. Poteram his plura dicere: sed nè nimiùm sim molestus, hucusquè sisto: illud addens, quòd non cessetis exprobrare ijs, qui nos diligūt. Nam cùm tam multos habeamus, qui nos amant, & quorum est tanta potentia, ne ea quidem assequimur quę condemnati, vt in mitiorem & propinquiorem aliquem locum relegemur: sed cùm & corpus nobis sit defessum, & metus Isaurorum omnia obsideat, hāc paruam & vilem gratiam non sumus assecuti. Deo propter hoc quoquè sit gloria. Non cessāmus enim eum glorificare in omnibus. Sit nomen eius benedictū in secula seculorū. Apertè enim scitis, omnia esse plena tumultibus & perturbationibus. Nec oportet solùm rogare pro Constantinopoli, sed pro vniuerso orbe terrarum: quandoquidem malum, quod hinc cœpit, sicut dictum est, vbiquè terrarum perdit ecclesias. Cùm septuaginta itaque dies consumpsissemus in itinere, vix tandèm venimus Cucusum, totius orbis terræ locum desertissimum. Quamobrem licet hinc vestræ amplitudini ratiocinari, quàm multa mala passi simus, & cum febribus luctantes intolerabilibus, & obsessi metu Isaurorum. Et hæc dico, nō volens rogare aliquem, vt nos hinc trāsmoueat. Perfecimus enim, quod erat grauissimum, nempe viæ molestiam. Sed hanc à vobis peto gratiam, vt assiduè ad nos scribatis, & curam geratis ecclesiarum. Et rursùs sic dicit. Nam nos quoquè, qui tertium annum versamur in exilio, fame, peste, bellis, frequentibus obsidionibus, solitudine, quæ verbis explicari non potest, morte quotidiana, gladijs Isauricis, non leuiter consolatur perpetua vestra & stabilis affectio, firmaque & immota fiducia. Quamobrem etiamsi à solo & mœnibus ciuitatis expulsi sumus: ab ea tamen, quæ est propriè ciuitas, non migrauimus. Si enim vos estis ciuitas, nos autem semper vobiscum & in vobis: clarum est, quòd hic quoquè degentes, illam habitamus ciuitatem. In vestris enim degimus animis, & vbicunquè fuerimus, omnes vos, qui vehemētes estis nostrî amatores, in cogitatione circunferentes abimus. Sed enim reuertendum est, vndè discessimus.

Grauissimę sancti viri afflictiones in exilio.

Atque sic quidem, cùm, vt diximus, duceretur Cucusum, quod est oppidulum solitudinis, eum excipit Adelphius, qui erat Episcopus Anabisi, non casu, sed diuina quadam visione iussus eum excipere. Sed nec hoc erat extra diuinam prouidentiam, quòd magnus ille exilio illic esset condemnatus. Nam cùm post illa, ex hominibus, qui impietate & ignorantia omninò laborabant, simulacra autem & arbores & nemora per summam colebant inscitiam: qui autem paulo plùs sapiebant, sol ab eis adorabatur: ex ijs ergò quidam (de magno enim Iohanne acceperāt auditione) cùm quendam adduxissent paralyticum in lecto decumbentem, rogabant vt eum curaret. Is verò cùm tempus rogâsset morbi & religionem, vbi audiuit tempus quidem esse octo annorum: ab eo autem coli solem, Oportet ergò solem tibi mederi, dixit, parùm subridens, si hic est deus tuus. Sed nec ipse potest, inquit ille, absque Deo, quem habet. Audimus enim soli quoq; esse Deum, quem colit. Quid ergò, dixit respondens sanctus, non illum potiùs Deum colitis, quem sol quoq; colit? Sed nos, inquit ille, non audemus. Ille enim, inquit, est magnus, & qui potest solo nomine horrorē afferre: & si quis non fuerit eo dignus & liber à peccato, simulatquè accessit ad adorandum, igne diuino comburitur. Cùm autem sanctus hęc dixisset esse fabulas & artem maligni, qui ijs, qui pârent, mercedem conciliat interitum: & Deum huius solis, esse Deum eorum, quæ sub adspectum cadunt & quæ non cadunt, nec vllum ex ijs, qui ad eum accedunt, reijci, etiamsi sit peccator, modò eum subierit pœnitentia eorū, quæ pręcesserunt. Solùm itaque, inquit, crede: & statim cum curatione corporis, sequetur etiam curatio animæ. Cùm sic dixisset sacrosancta

Diuinitùs admonetur Adelphius episcopus excipere Chrysost.

illa

illa lingua, dixit ægrotus se credere, & se nullum alium ampliùs Deum esse culturum. Tunc ergò beatus, cùm membra eius obsignâsset, Domine, inquit, qui paralyticum, quem per tectum cum ipso lecto tibi demiserunt, solo verbo curâsti, hunc quoquè ad gloriam tuam & agnitionē tuo nutu cura. Hęc cùm dixisset, statim surrexit, qui ægrotabat, & stetit sanus, vt qui fructum pietatis accepisset robur corporis: aut potiùs per morbum corporis deductus fuisset ad sanitatem animæ, aut etiam vtriusque. Luc. 5. Paralytic⁹ curatur.

Hoc miraculum facit regionem cum toto cœtu credere, & innumerabiles accedere ad baptismum. Cùm ergò septem episcopos cum presbyteris & diaconis sufficientibus multitudini eorum, qui crediderant, eis ordinâsset, inuenisset autem quosdam ex eis benè scire Gręcum sermonem, eis tanquàm lingua vsus, diuinum Dauid & totum nouum testamentum per ipsos Gręcè interpretatur: & formam quidem tradit incruenti sacrificij: docet autem ea quoquè, quæ sunt noui testamenti. Deindè tradit etiam eis regulas psalmodiæ & orationum. Cùm ergò paucis diebus vidisset hanc recèns structam ecclesiam multiplicari, quinetiam Christi pręceptorum non paruum in eis fieri incrementum, Deo magnas agebat gratias & exultabat spiritu, ijs, qui ex eis erant infirmi, medicas manus imponens, & id quod est omnium pulcherrimum, gratis largiens. Sed ille quidem in his: eorum autem, qui inimicitias temerè exercebāt, aut eorum, qui Deo & Iohanni adhęrebant, res quomodò? Quicunque ei communicauerant Episcopi, vt semel dicam, & sacerdotes, qui propter pro Christo zelum odio habebant ecclesiam malignantium, ij omnes bonorum publicationes, relegationes, mortes, & varia supplicia subiērunt. Etenim oportebat hîc quoquè, cùm bonus Pastor ad imitationem primi venisset in manus impiorum, dispergi quidem oues, eas autem esse quoquè cum magistro molestorum participes. Licebat ergò videre alios quidem implere, quæ propè erāt, custodias: alios autem cōdemnari habitare terras & insulas procùl sitas, multis & grauibus tormentis priùs confectos. Nota de Missę sacrificio. Fautores Chrysost. dirè mulctantur. Zacha. 13.

Quæ autem fiebant in itinere, ea erāt alia quędam tragœdia & planè Ilias malorum. Nam cùm nacti essent sęuos & improbos eos, qui ducebant, eis nihil omninò parcebatur, neque in eos vlla ostendebatur clementia & benignitas: nec cum eis ità agebatur, tanquàm fuissent homines commissi hominibus, sed tanquàm feris potiùs aut dæmonibus immanibus & homicidis, & ideò ducebantur acerbè & immisericorditer: alij quidem sic vexati in itinere, alij autem nudis & non stratis mulis iniecti, non secùs quàm si essent onera inanima. Sed quis insignem eorum dixerit insolentiam? quis probra, ludificationem, subsannationem, irrisionem, quæ plagis & flagris animam tangunt vehementiùs, & efficiunt, vt mors acerba sit magis optanda ijs, qui patiuntur? Vt autem illorum dedecus haberent pro delicijs, non in domos orationum, non in aliqua alia habitacula in diuersorijs eos introducebāt: sed in fornicibus & prostibulis eos execrandi & scelerati includebant. Hęc autem omnia, parua ducebant viri egregij, & malebāt quidlibet potiùs pati, quàm ab Iohannis parte & communione (hoc enim erat eis grauissimum) excidere. Quicunque verò potuerunt effugere manus persecutorum, ipsi quoquè nihilo seciùs fuerunt sibijpsis tortores, vt qui se solitudine & extremis quibusdam finibus condemnârint, vt qui magìs elegerint habitare cum feris, quàm viuere cum hominibus, feris longè agrestioribus. Vide insignem nequitiam.

Non multi dies præteriērunt, & Arsacij fidei † committitur, qui ordinatur Patriarcha Constantinopolitanus: proh dolor, quis post diem? Qualem virum qualis annosus, vt ità dicam, truncus excipit, facilitate eorum, qui rerum potiebantur? Vir qui vixerat plusquàm octoginta annos, loculo magìs aptus quàm throno: delirus & emotæ mentis, in dicendo quidem minimè facundus: ad aliquid autem, quod oporteat, excogitandum ineptissimus: ad agendum verò ignauissimus, inanimis non multùm dissimilis, lecto dignus & angulo. Qui cùm ex se esset inutilis, deindè etiam ex alia parte accepisset aduersariam populi in Iohannem beneuolētiam, erat planè omnibus inuisus & contemptus. Cùm itaque quatuordecim menses vixisset in sede, præ ipsa quidem naturæ hebetudine ignauiaque & quasi torpore, non minùs, quàm si naturalis finis ei euenisset, præmortuus, neq; vllum, vt ità dixerim, viui opus interìm effecisset, excessit. Post eum autē, viro cuidam educto ex presbyteris, nomine Attico, traditur clauus ecclesiæ. Quo quidem tempore Ephesini, cùm nullo coërcente metu licentiam arripuissent, omnia mouere & transmutare, sicut eis videbatur, studebant: eos quidem, qui rectè & vt Deo † vide sedes esse, sedes Arsaci⁹ succedit Chrysostomo. Arsacius obit, & substituitur Atticus.

placebat, in sedibus erant collocati, expellentes: quosdam autem sceleratos & profanos ad animarum exitium collocantes. cùm ordinationem nulla perscrutatio præcessisset aut examinatio: sed perindè, ac si esset res leuis & facilis, qui voluerat aut potiùs qui dederat, ad sedem perueniebat. Quo tempore qui ab illa quoquè beata anima iustè eiecti fuerant ab ecclesijs, rursùs non difficiliter fuerunt introducti: sed hos contemptores aptè aggredientes, eas emerunt pecunijs. Qui quidem Heraclidem quoquè, cui ab illo & septuaginta scilicet episcopis, dignè commissus fuerat thronus Ephesi, cùm inclusissent & ab ecclesia expulissent, Tribuni Victoris Eunuchum in sede virginis, malè (ô iustitia & Dei patientia) malè & indignè collocant, cùm non esset semimalus nec tolerabiliter improbus, sed apertè cinædus & execrandus.

Porphyrij autem audaciam & insignem illam rei impudentiam, quis lubens silentio prætererit? Is senex, & in improbitate, vt qui in ea ab ineunte ætate esset eductus, accuratè versatus: præter temporis autem longitudinem nihil remisisset de intemperantia, sed contendisset vel natura videri superior in rebus turpissimis, postquàm magnum iam Flauianum eorum, qui in cęlis festum agũt, tenebat chorus, captus desiderio in ecclesia Antiochena exercendi tyrannidem, cùm obseruâsset tempus, in quo vniuersa ciuitas exierat, vt est mos ei antiquus, ad spectacula, quæ fiunt in Daphne, Antiochum habens & Seuerianum & Acacium, qui erãt apertè inimici veritatis, opem ferentes eius cupiditati, (est enim simile simili amicum) inuadit sedem, vt qui esset fur & non pastor, & ab his execrãdis ordinatur: qui ei rei tantam adhibuerũt celeritatem, vt nec quæ de more quidem solent fieri, locum habuerint. Sed isti quidem consecratores, cùm hæc facta essent in tenebris, se statìm in pedes conijcientes, fuga sibi consuluerunt, astris viam notãtes, & montibus inuijs se committentes. Ciuitas autem cùm quod iam factum fuerat sensisset, publicè omnes conuenientes, sarmentaque & ignem tenentes in manibus, ipsi quoquè zelo non minùs inflãmati, irruperunt ad Porphyrium, (Sciebat enim, qualis esset eius vita, quàm insolens & quàm execranda) cũ ipsa domo Episcopatûs eum volentes comburere. Is autem cùm sensisset conceptum in se odium, Duce exercitûs corrupto pecunijs, persuadet aduersùs zelum fidelium pro pietate iram armare dęmoniacam. statimque fuit congregatus in eos exercitus sęuus & immanis, & quem ne facilè quidem potuissent aggredi, qui aciem instruxissent.

Porphyrius senex impius occupat sedem Antiochenam.

Persecutio magna ecclesiarum.

Deindè excitata est magna persecutio aduersùs ecclesias, & imperatoria edicta & decreta, suggestione Attici (nullus enim pius ei volebat communicare) proponebantur per ciuitates, quæ dicebãt. Si quis Episcopus Theophilo nolit communicare, Atticoq; & Porphyrio, eijciatur ex ecclesia, & priuetur bonis: ex laicis autẽ, qui magistratus quidem gerunt, ab honore excidant: militibus verò auferantur cingula: communis autem multitudo & quæ est occupata in artibus, auro mulctata, damnetur exilio. Hæc faciebant multos vel inuitos communicare, à quibus iudicabatur quid magnum & minimè tolerabile, excedere à pecunijs, & priuari gloria. Multi autem cùm voluntarium elegissent exilium, elegerunt potiùs solitudinem & monachorum tuguria habitare, quàm ciuitatem Sunt etiam, qui ex animi magnitudine omne periculum subire satiùs esse duxerunt, quàm facere aliquid, quod discreparet & esset indignum pio ac religioso vitæ genere.

Hæc cùm ità se haberent, nonnulli Episcopi & clerici, qui stabant à partibus Iohannis, pro Iohanne & quæ malè se habebat ecclesia, zelo instincti, (quomodò enim non oportebat eos, qui vel mediocriter Dei metum in vtero concipiebãt & parturiebant?) ad veterem Romam veniunt: & cùm ipsi Imperatori Honorio & Innocentio Papæ in conspectum venissent, & illam grauem explicâssent tragœdiam: quinetiam tres reddidissent epistolas, quarũ vna quidem erat egregiæ illius animæ & linguæ, apertè omnia singulatim persequens: altera autem communis cleri Constantinopolitani, tertia verò erat quadraginta Episcoporum, qui cum Iohanne communicabant. Quas quidem cùm communiter tradidissent, effecerunt, vt qui eas acceperant, tantoperè perturbarentur, & eorum animis tantum zelum immiserunt, vt ambo statìm scriberent ad Imperatorem Archadium, profundi somni eum arguentes in ijs, quæ ab ipso gerebantur, & quòd non honestè nec iustè, sed planè nefariè fuit decretum Iohannis secundum exilium, & quòd oportet omninò, si est ei aliqua honesti ratio & pacis ecclesiarum, Patriarcham quidem rursùs restitui Ecclesiæ, & Episcoporum synodum fieri Thessalonicæ, vt quæ sita sit

Innocẽtius & Honorius repræhẽdũt Archadium.

ta sit in medio eorum, qui ab Oriente veniunt & ab vrbe Roma: adesse autem etiam Theophilũ, vt qui fuerit pręcipua causa eorum, quæ improbè facta sunt in hac relegatione: & sic causam Iohannis ab animi perturbatione alieno & iusto iudicio decidere. Propterea enim, aiebant, aliquot Italiæ Episcopos, qui recta incedunt conscientia, & sunt acres iustitiæ defensores, propter hoc ipsum emittere statuimus.

Cùm has itaque literas cum actis, quæ propter hanc causam facta sunt à synodo Episcoporum Italorum, sanctus accepisset Aemilius, (erat autem is Episcopus Beneuenti) Cathegiusque & Gaudentius cum Valentio & Bonifacio presbyteris, Roma inierũt iter versùs Byzantium, sequente Quiriaco & Demetrio simul cum Palladio & Eulysio Episcopis, qui cum Iohanne communicabant. Ij enim priùs descenderant, & Romanorum auribus omnia apertè exposuerant. Cùm autem iam in Græciam nauigâssent, comprehensi fuerunt à quodam tribuno militum, mente valdè corrupto & deprauato. Qui cùm eos cuidam ex suis tradidisset, non concessit vt viderent Thessalonicam, cùm vellent illuc priùs proficisci, & Anysio Episcopo tradere missas à Papa literas. Cęterùm hoc quoquè erat inuentum & artificium mulierum omnium sceleratissimæ Eudoxiæ. Nam cùm ipsa accepisset fuisse missos Episcopos Italos, & quanam de causa venirent, hęc priùs est machinata, & obstitit menti eorum, qui miserant. In duas itaque naues diuisi ab eo, qui acceperat, decimo die appellunt in quendam locum, non multùm distantem à ciuitate, qui erat prope suburbana Victoris. Deindè cùm illinc quidam alius, nomine Marianus, eos accepisset, nec ille quidem sine arte & malitia, sed ad hoc missus ab Imperatrice, e uestigiò eos duxit, & in custodia Thraciæ, quæ vocatur Athyras, violenta mente & manu eos inclusit.

Episcopi & presbyteri Itali crudelissimè vexantur.

Seorsùm ergò Romani & Quiriacus Episcopus cum suis inclusi, acerbè torquebantur, grauiter examinabantur, afficiebantur malis innumerabilibus, & ab eis exigebantur epistolæ. Cùm autem dicerent se non daturos, nisi vidissent Imperatorem, cùm essent legati, primùm quidem vno misso ex patricijs, deindè alijs quoquè viris illustribus & epistolas exigentibus, tandèm quidam Valerius nomine, genere Cappadox, moribus belluinus, ex re impudentissima & violenta volēs sibi nomen comparare, vnius ex Episcopis, apud quem erant literæ ad Imperatorem & ad alios, fracto pollice, eas aufert, & pugillares, & sacra vasa, & quidquid argenti erat eis vsui. Quod ipsum quoquè malo consilio factum est, vt cùm eis deessent quæ sunt ad vsum necessaria, cogerentur aliquid facere præter sententiam. Die autem sequenti, incertum an ex ijs, qui erant Imperatricis, an ex ijs, qui erant Attici, quidam accedentes, volebant eos non gratis nec paruo precio, sed acceptis tribus millibus aureorum, cum Attico quidem communicare, Iohãnis verò causam negligere. Cùm ij autem id passi non essent, (nam aliquid quoquè acciderat diuinitùs: Aemilij enim diacono, Paulo nomine, qui erat moderatus & temperans, diuinus Paulus in somnis apparens, Videte, inquit, vt cautè ambuletis. dies enim mali sunt: tacitè significans fraudem, ad quam muneribus & blanditijs eos studebant inducere.) Cùm ergò non passi essent, sed hoc solùm peterent, vt liceret redire ad eos, qui miserant, Valerius iste, cuius insanum & violentum facinus fuit fractio pollicis, cùm non solùm esset audax & violentus, sed etiam ad maleficium, vt res ipsa indicabit, callidissimus, naui iã vetustate fatiscenti & putridæ, vt eos apertè perderet, committens, sceleratus iussit eos abire. Cùm ergò parùm abfuisset, quin inciderent in periculum, vix tandèm euenit, vt appellerent Lampsacum: & cùm illic mutâssent nauigium, post quatuor menses venêre Romam. Innocentio itaque narrant, quæ acciderant Quiriaco & Palladio, an aliquid eis factum esset, ignorantes: sed nec de Iohanne valentes scire, quid accidisset. Quæ quidem omnia obrusum latebant Archadium, vt posteà scire licuit.

Valerij nefarium facinus.

S. Paulus apparet cuidam.

Sed enim rursùs redeat oratio, vndè est digressa, & narret ea, quæ restant de illo magno Iohanne. Admirabilis ergò ille Iohãnes cùm Cucusum venisset, & in ædibus Adelphij, vt iam diximus, degeret, (illic enim eum reliquimus) multos quidẽ pauperes aluit pane terrestri (tunc enim grauissima fames eum locum inuaserat) longè autem plures nutrimento, quod à lingua suppeditabatur, quod & cor confirmat & mentem illuminat. Quàm multas autem de multis necessarijs habuit orationes? Quid enim ex ijs, quæ contingunt aspera & molesta, potuit linguam sistere, quæ fluebat instàr fluminum? Habuit etiam non paucas de patientia, & quòd non solùm oporteat non esse socordes,

Chrysostomi in exilio res gestæ.

sed nec offendi molestijs, quas contingit perpeti. Multæ quoquè ab eo diuinæ scribuntur epistolæ ad sanctam Olympiadem, in quibus sępenumerò vnum dicit esse terribile, nempe peccatum: & ei recenset molestias, quæ euenerūt in itinere, & eam mœrentem propter eius priuationem studens recreare, efficit vt non sit desperandum, fore vt eum rursùs conueniat. Quinetiam quemadmodùm cùm via molestè in summo ęstatis vigore peageretur, & vehemens eum febris inuasit & mala stomachi, & qui his longè erat grauior sceleratus Gallus, cui fuit adducendum vir ille iustus commissus.

Multæ eius Epistolę ad Olympiadem.

Prætereà autem, quemadmodùm cùm ad quoddam venissent diuersorium, omnia illis molesta acciderunt, eorum, qui ipsorum curam gererent, solitudo, inopia rerum necessariarum. (Vtor enim illis eisdem verbis aureis) nullum adesse medicum, metus irruptionis Isaurorum, & spes, fore vt mox in eorum manus deuenirent. Quid verò, qui præter omnem bestiarum feritatem in eum furebant monachi, minantes se eum combusturos esse cum ipsa domo, & quemadmodùm à febre malè affectum, & de itinere valdè fessum, qui eum abducebant, non modò eum nulla dignati sunt misericordia: sed eos etiam, qui volebant, prohibebant, minantes eis extrema & omnium maximè terribilia? Pręter hęc autem, qualem viam peregit, nempe arduam, lapidosam & difficilem, idque cùm ægrè posset ingredi, vtpotè quòd ei esset malè affectum corpus, quantùm ex eo scribente sciri potest, quando etiam rogat beatam, vt ei curæ sit, vt non sit relegationis via longior, dicens: Mihi mille exilijs est ingredi difficilius. Hęc & alia his plura, quæ facta sunt post relegationem, inuenerit quispiam has epistolas referentes.

Abducitur Arabissum.

Sed illuc rursùs reuertor. Cùm enim magnus ille Cucusi, & corporis nutrimēto non paucos, & plures nutriret pane animæ, accensa ex eo inuidia, facit eum rursùs migrare Arabissum. Volebant enim illi scelerati & planè deploratæ improbitatis, cùm ei malefaciendi nondùm ipsos cepisset satietas, eum tam frequētibus cedentem afflictionibus, vitam sic amittere. Sed illuc quidem abductus, maioribus afficitur vexationibus: sed apertè ostendit se à philosophia effectum superiorem quolibet, quod possit accidere, & ex his maioris virtutis sumere occasionem, & per ipsa lętus resplendere, perindè atquè in igne lucem ei suggerente maiore materia. Sic ille, qui erat re vera inuictus, & nec ab afflictione, neque ab vlla alia molestia superatus, sic affectus afferebat potiùs molestiam sycophantis, eiusque laus & fama valdè angebat eorum animos. Quàm admirabilis res est virtus, magnique facienda & beata iudicāda ab ijs, qui sapiunt? Nam ille quidem tot malis appetitus, manebat inuictus & inexpugnabilis, & re quæ intentabatur qualibet superior. Ij autem, in quorum potestate erat hęc facere, erant miseri & timidi, & quo non miseriores? pauperem, erronem, exulem formidantes, & licèt tanto esset interuallo disiunctus, efficiētes vt pluribus remoueretur finibus: vt nec eius quidem fama eò perueniēs, inuidos eorum animos sauciaret. Hinc Pityuntem, cùm sic eis esset imperatum, traducitur ab ijs, qui eum custodiebant. est autem id oppidulum validè desertum, situm quidem ad dexteram in fine maris Pontici: est verò finis Romanorum imperij, contiguus barbaris & crudelibus gentibus.

Eius inuicta patientia.

Traducitur Pityuntē.

Cùm ergò iam esset in itinere & ad hoc vltimum duceretur exilium, iam ad Deum potiùs profecturo & cessaturo ab his magnis laboribus, paucis antè diebus noctù precanti, Petrus ille magnus & Iohannes, quos etiā viderat in principio vitæ ex Deo agendæ, rursùs ei apparent, & lubenter eum alloquuntur, recreantes à laboribus, & victoriam aduersùs dæmones suauissimè annunciantes. Deindè cùm ei gratum excessum prædixissent, & quæ eum quidem bona mox essent exceptura, mala autem Eudoxiam eius persecutricem, Comede, dicūt, quendam ei cibum ostendentes: quem cùm comederis, non erit tibi opùs alio, donèc eum sumes nobiscum, in quem non cadet interitus. Hæc & illi dixerunt, & ipse sumens comedit. & sic illi quidem recesserunt: ipse autem satìs recreatus, lingua læta & florida, Christo, qui eum tam pulchra impertijt consolatione, egit gratias. Sed quis est, qui hæc in lucem protulit? dixerit quispiam acrioris ingenij. Clarum est enim quòd non ille, qui res suas valdè celare sciebat. In promptu est, quod respondeatur. Duo enim presbyteri & quidam ex diaconis, qui magno capti eius desiderio, elegerant peregrè cum eo proficisci, laborumque & dolorum eius esse perpetuò participes, oculisq; & auribus hęc diuina acceperant, & hęc alijs similiter tradiderunt.

Petrus & Iohannes apparent ei.

Cùm autē quatenùs iam finis appropinquabat, oporteret cœpta magìs attolli conuenienter animi alacritati athletæ, cùm duceretur in exilium, ij quibus commissus fuerat,

O crudelitatem plus.

rat, eum tam longis & tam vehementibus vexabant ambulationibus, vt vellent eum morti tradere, nimia celeritate victum & afflictione. Itaque cùm & imbres deciderent vehementes, & sol vreret ardētissimè, tunc & prolixior erat eius deductio, & ab eo postulabatur vt intensè ingrederetur. Vbi autem erat ciuitas aut locus aliquis, aut corporis defessi recreatio, aut lauacri solatium, aut aliqua alia breuis laborum remissio, ne parùm quidem eum volebant illic manere, cùm sic eis fuisset imperatum. Merces enim crudelitatis eis promissa fuerat, maiorum honorum consecutio. Sed cùm ille hāc viam difficilem perageret ieiunus, vultum habuit longè lętiorem ijs, qui assiduè vacant delicijs & compotationibus. Atque Pityuntem quidem definitum ei locum exilij, vt ei Epiphanius prędixerat, non peruenit. Sed cùm esset prope Comanos, & diuersati essent in martyrio Basilisci, quem aiunt quidem fuisse Episcopum: tempore autem Maximiani in ciuitate Nicomediæ subijsse certamē martyrij & vicisse, & corona fuisse redimitum, ei apparens in somnis Basiliscus: Bono animo esto, inquit, ô frater, & lętare. ambos enim coniunget dies crastinus. Dicitur autem æditu o quoquè martyrij die pręcedenti apparuisse, & dixisse: Para locum fratri Iohanni. venit enim. quàm barbaricam.

S. Basiliscus ei apparet.

Cùm autem simulatquè illuxisset, viam rursùs essent ingressuri, diem sciens magnus Iohannes tanquàm ex responso, rogabat eos, qui abducebant, vt sinerent eum manere in loco. Cùm illi autem non concessissent, sed instàr volucris triginta stadia confecissent, ipse, cuius voluntate omnia administrantur, ipse (ô miraculum) effecit vt errorem subeuntes, redirent in illum locum, eosq; rursùs habebat ædes martyris Basilisci. Cùm autem & tempus vocaret, & iam adesset hora eius ad Deum migrationis, & egregia illa lingua esset tacitura, & claudendi essent oculi nuncij puræ illius animę, & insignis temperātiæ summa pulchritudine, omnem quidem, quam secum attulerat supellectilem, diuisit ijs qui aderant. Deindè etiā cùm exuisset ea, quibus erat indutus, ea quoq; donat: & cùm se ad calceos vsque lætiùs & alacriùs composuisset, vt etiam ijs, quæ apparebāt, liceret cū ijs, quæ erāt intùs, celebrare diem festum eius excessûs & migrationis, & cùm sic ornatus diuina sumpsisset sacramenta, & cōsuetam effatus esset precationem, Gloria tibi Domine propter omnia: quinetiam se signâsset signo crucis, cum qua vixerat, & pedes extulisset, pedes, inquam, illos speciosos & verè Apostolicos, beatum illud iter inijt, vt Christum videret, cum Christo versaretur, Christi perpetuò exultaret pulchritudine: sibi quidem felix ob decessum & migrationem: magnam autem afferens tristitiam ijs, qui res illius pulchrè nouerant, & quibus vel modicum sui mellis gustum præbuerat. Fuit autem dies eius decessûs, qui fuit viuificæ Crucis, quam ex re ipsa solemus vocare Exaltationem, quę, vt omnes sciunt, celebratur quartodecimo Septembris. Oportebat enim eum, qui se nulli rerum pręsentium dediderat, sed se totum mundo omninò crucifixerat, & in nulla re alia gloriatus fuerat, q̃ in cruce Christi, eo ipso die festo Crucis, cum ipsum quoq; deponere puluerem, quem habebat ex hac materia, & mundum peruenire ad eam, quæ est in cęlis, conuersationem.

Percipit diuina sacramēta, & felicissimè abit è vita.

Festū Exaltationis S. Crucis.

Tunc autem existit quoddam manifestissimū indicium omnium amoris in sanctum. Nam cùm iam ad multorum aures peruenisset eum decessisse, & communis iactura in omnem partem peruaderet, multitudo innumerabilis, multitudo incredibilis virorum simul & mulierum, quæ piè exercebantur, ex ipsa Syria & Cilicia, ex Ponto & Armenia confluebat ad adorandum beatum tabernaculum. Quod quidem, cùm ei de more sacri dicti fuissent hymni & psalmodia, & vix effugisset eorum manus, qui ipsum tanquàm viuum accipiebant & cum gaudio complectebantur, & id contendebant, quidquid fieret, non dimittere, deponitur prope Basiliscum martyrem, re vera dignum omnibus laudibus, vt quod tali fuerit animæ coniunctum, & talium laborum fuerit ei socium, & ministerij grati ei, qui ipsum creauit: Ad laudem ipsius boni Dei nostri, ad cuius gloriam ipse omnia faciebat, & vnigeniti eius filij, & viuifici spiritûs: quæ est beata & principalis Trinitas, quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

LEONIS, IN CHRISTO AETERNO REGE IMPERATORIS, ORATIO ENCOMIASTICA DE *magno Dei Pontifice & communi orbis terræ portu, Iohanne Chrysostomo. Habetur in Metaphraste.*

VIRI virtutem laudare iussus, viri, inquam, cui cognomen est Os aureum, puto à me exigi, vt flammeos currus ascendam, aut miracula ostentē Mosaica. Perindè est enim, vt ego sentio, illa quempiam audere aggredi, & lingua laudare linguā illam verè auream, & quæ vniuerso mundo seipsam præbuit precium redemptionis. Sic autem mihi cœpti audaciam cogitanti, cùm res videatur eiusmodi, prohibita est omninò obedientia, arbitranti tutius esse præponere inobedientiam, cùm formidabilis sit obedientia, periculosaq; & supra vires. Quid verò, quoniam est periculosum, an ne eousquè quidem tacendum est, vt nō dicamus, quàm multorum causa cernatur obedientia: an iuueniliter ab initio aggredientem dicere, propter fidei ardorem, aut illius viscerum benignitatem, immittere se oportet in mare encomiorum? Et quisnam cernitur virum illum adeò ignorare, qui non solùm vt mutus & surdus sit loquacissimus, sed etiam vt lapides clamorem emittant, creditur posse efficere? Horum enim fidem faciunt flammæ desiderij, quas spes in altum sublata cōciliat: quomodò etiam magnus Apostolus præcipit, scribens: Multùm valet iusti oratio operans: hoc est, Quæ operationem consequitur ex eo, quòd non dubitāt qui accedunt. Quamobrem mittenda quidem est periculosa existimatio: paternum autem iussum curare oportet, ei, qui ante omnia omnium est bonorum causa, patri luminum, ex quo omnis datio bona hominibus, vt sacris scribitur literis, & omne donum perfectum, mētem dedicando, & sic incipiendo.

Iacob.5.

Iacob.1.

Atque si magno quidem Chrysostomo videretur deesse vitæ splendor, dogmatum cælestium tonitru, miraculorum terribilium fulgur, & alia omnia, quibus vir diuinus in terra, etiam priusquàm hinc migret, describitur & exprimitur, opùs haberet, conuenienter legi encomiorum, cerea claritate, diuitijs, inquam, & patria, & gloria, & alijs omnibus, quæ in bonam adducunt existimationem, quibus eius parentes in Antiochia Cœlesyriæ insignes, omnes illo tempore facilè superārunt. Quoniam autem magnitudo eorum, quæ illi insunt, bonorum, non minùs tegit ea, quæ sunt corporis, quàm emissio radiorum solarium fulgorem astrorum pulchritudinis, cauendum est, nè propter rei humilitatem & abiectionem, in eiusmodi argumentis versetur oratio: & ad ea eundum est, ad quæ cupio pro viribus. Par est autem mihi animum adhibere, dicenti eius honestos & compositos mores in tenera ætate, de his audire maius esse putantes, quàm cuiuis alij, quæ expetitur, se dédere operationi. Nam hoc quoquè est expetendum, nôsse motum communis luminaris.

Puer vt se gesserit Chrysost.

Is cùm adhuc ventitaret ad eos, qui Antiochiæ pueros erudiebant & exercebant, erat magister virtutis, nō solùm æqualibus, sed etiam ipsis magistris, & viris & patribus & seruis, moribus inimitabilis, in consuetudine moderatus, quæ excelsum reddit, humilitate ornatus, ludos suorum æqualium ludum planè existimans, & ab alijs sordibus expurgatus, etiam ante diuini lauacri expiationem. Post diuinum autem lauacrum, quod Meletius magnus Pontifex Antiochenus, primùm quidem dat magno Iohanni, posteà verò eius quoquè parentibus (nondùm enim eis illuxerat lux diuina, vt qui paternarum traditionum, quomodò magnum quoquè Paulum audimus, essent æmulatores) ad solidiorum eorum, quæ sunt ex verbo, alimentorum participationem Iohannes adducitur, ingenij dexteritate se illis conformem reddens, quibus diuinus qui inest timor, scit largiri præceptorum obseruationem, carnis purgationem, diuinam illuminationem, & quem diuinæ dicunt literæ finem desiderij. Ante omnia autem imitans Iesu humilitatem: cuius breuis quædam detur narratio ad id, quod dicitur, cognoscendum. Audite vos pueri qui vos iactatis parentum gloria, fastu & diuitijs: & imitemini. Curæ erat parentibus, vt ei esset equus, famuli, & magnus comitatus eunti ad disciplinam. Ille autem omnia contemnebat. Persuadebat omnibus, vt imitarentur Iesu humilitatem, speciosos pedes pręparans, vt leuiter currerent ad Euangelium: Danielem, pueros, Daui-

Galat.1.

Humilitatis studiosissimus est.

Dauidem, verbis exemplum proponens. Illos quidem, quòd per ipsam ab eis ea preclarè gesta sunt, quæ sunt supra hominem: Hunc verò, quòd cum alijs est etiam disciplina Dei iustificationum, dum dicit: Bonum mihi quòd humiliâsti me, vt discam iustificationes tuas. Psalm. 118.

Cùm ipse in his resplenderet, breue effluxit tempus, & Secundo (hoc enim erat nomen patri) contigit vitæ exitus. Quid verò mater, ætate florens & nomine? (Anthusa enim dicebatur, quod est florens) Simul florens, & simul oriens, habebat ipsa id, quod erat omnium bonorum speciosissimũ. Ipsa cum alijs solicitudinibus, quæ sunt multæ, viduitatis, magno amore curam gerebat, vt filius incrementum acciperet, vt quæ verè esset illius mater, ipsa quoq; illi rursùs se formam præbens & resplendens. Qua ratione speciosè quoquè fructus præbent conijciendam causarum nobilitatem. Cùm autem teneretur amore philosophiæ & dicendi facultatis, ventitat ad primos doctores ex ijs, qui erant Antiochiæ. Libanius autem tunc erat, & Andragathius. Qui breuissimo tempore ea percepit, quæ lõgis annorum & noctium curriculis alij vix tandèm percipiunt, sedens optimus iudex eorum, quæ percipiuntur intelligentia: & ea quidem, quæ erant vtilia, sua confirmans sententia: quæ autem à nugantibus aut oscitantibus fabulosè conficta fuerant, iubens multùm valere. Post eos, quoniam satietatem non poterat capere ingenium, quod tenebatur amore contemplationis meliorum, migrat ad magistros, qui erant Athenis matre doctrinæ. Quo etiam in loco cùm quæ sunt optima capacissimo ingenio, citiùs quàm spongia humorem, hausisset, erat magnæ omnibus admirationi. Hinc aduersùs eum locum occupat inuidia, excitata eius bonis excellentibus. Modum autem significet oratio, etiamsi maximè curet vt vitet satietatem. Proficiscitur Athenas discendi studio.

Anthemius sacerdos quidam Mineruæ, tunc Athenis in tanta habebatur admiratione, vt etiam ei fecerint statuam, quæ omnes trahebat ad admirationem. Sed is quidem celebratus euadit arrogantia, Iohannes autem mansuetudine & humilitate & moderatione spiritûs. Veniunt hæc ad aures Demosthenis, qui erat Præfectus vrbis: &, vt fit in rebus eiusmodi, capitur Præfectus amore faciendi periculum, vt cognosceret eũ, qui excellit virtute. Congregat omnes, accersit Iohannem. Curru, eum honorans, iubet venire. Ille verò hoc quidem recusat, venit autem suis pedibus. Hoc efficit, vt Iohanni quidem cresceret honor cum admiratione, & in gradu & in honore cathedræ: Anthemij aũt aperiretur, quæ latebat, inuidia. Nam cùm ipse vidisset honorem, quem adeptus erat Iohannes, & quòd in cathedra esset ei superior, cùm se non posset ampliùs continere, hęc quidem dixit: Ciuitatis mores sunt, vt video, innouati: nouæ leges sunt propositæ. Quæ sunt antiquorum, quæ sapientum, quæ familiarium priuilegia, ea tradita sunt hospitibus & aduenis. Non animaduertit autem se per hæc seipsum veteri honore priuare, cùm venisset omnibus in suspicionem, quòd hæc dixerit propter inuidiam. Has iure pœnas de eo sumit iniustissima inuidia, quòd eam genuerit, ei reddens alimentum. Vide autem quæ consequuntur. Non oportebat te, inquit Præfectus, qui te iactas de philosophia, tanquàm vnum ex vulgo aut ex agro feras venantem, aut aliquem ex ijs qui latrocinantur, ità clamare & tumultuari. Nam multa sunt, propter quæ Iohannes dignus est qui honoretur: Nempe quòd & sit filius Secundi, magni Ducis exercitûs, & quòd canos homines superauit disciplinis. Quinetiam quòd à nobis coactus accepit hunc honorem: & ante omnia, humilitas est ei horum causa & conciliatrix. Sed hæc quidem Præfectus. Miraculũ 1. Vide modestiam. Anthemius torquetur inuidia.

Quid verò Iohannes, qui mansuetudine contemperauit iustitiam? Primùm quidem respondet ijs, quæ ei obiecit Anthemius. Deindè se Iesu disciplinæ & ijs, quę illa liberè profitetur, se totum esse deditũ, paucis ostendens, plausu omnium excipitur. Licebatq; videre oculis, orationem Iohannis refulsisse illuminatione sancti spiritûs, adeò vt diceret hoc videns vrbis Pręfectus: Reuerà Gręcorum disciplinæ cum doctrina Christianorum nihil omninò conuenit: cùm illi quidem laborent insana gloriæ cupiditate, hi autem ingrediantur via illis contraria. Post hęc sequitur Iohannes, & ardore mouentis eum spiritûs, publicè liberè profitetur pietatem: in gentes inuehitur, eorumque deos & dæmones, Saturnum, & Iouem, & Mineruam, & Apollinem, & reliquam deorum gentilium seriem, serpentesque & bestias, quæ ab eis coluntur, qui eis debetur, honore afficiens. De quibus ij etiam, qui habentur sermones, aiebat, ętherem inficiunt. Quid pręterea? veram etiam lucem pergit pręducare sanctę Trinitatis, quę in patre & filio Inuehitur in falsos deos Chrysostomus.

& sancto spiritu in vna diuinitate & tribus personis, sine principio & sempiternè, à Christianis contemplatione cernitur & adoratur. Hęc quidem Iohannes. Lætata est autem vniuersa turba, quæ sequebatur partes Christi: dolore autem affecti gentiles, ira fuêre perciti.

Vt paucis absoluam, vnà cum eis mouetur quoquè Præfectus, iubens Iohannem cessare deos ludificari: Anthemio rursùs datus est dicendi locus: & primùm quidem se blandis verbis insinuat Præfecto: valdè autem & prolixè nugatur in Iohannem & eius religionem, illa blaterans, quæ consentaneum est eum, qui colit talia. Sic dixit. Sed ex quo Imperatores, contrà dixit Præfectus, Christo nomen dederunt, in altum sublatum est eorum imperium, cùm vbiquè Christiani longè lateque creuissent, cum quibus fui ego quoquè societate coniunctus, & in hunc locum sum deductus. Rursùs ergò Anthemio iniectus est camus & tristitia. Eius autem orationem excipit Iohannes, & hæc adijcit, dicens: Vera dicit Præfectus, ô viri. Nullus est enim locus ab extremis vsq; ad extrema orbis terrarum, vbì Christus non honoratur & colitur: & si quis studiosus hæc velit discere, sciat de Iudæis, qui exiliêrunt ab Hierusalem, quòd postquàm Christus reuixisset à mortuis, à Romanis bello obsessi, ad tantas redacti sunt angustias, vt suorum infantium carnes pro pane comederint. Qui ergò mihi creditis, eccè Episcopus: accedite ad ipsum, & baptizemini. Quoniam autem diuinum zelum solet etiam metus quidam consequi, (Quibus enim animi socordia obsidetur à molli & eneruato spiritu, vtiliter eis metus obijcitur) eos ergò terret zelo percitus ille Elias. Quid dicens? Nisì mihi paruëritis consulenti, quæ dant salutem, eccè vos deferam ad Imperatores, & statìm moriemini. Est enim mors melior, quàm vita, quæ blasphemijs & maledictis incessit vitæ datorem, & minus habere sensûs, quàm canes & volucres & feræ, quæ ijs cedunt, quæ eas mansuefaciunt, mitesque reddunt & cicures. Cùm hæc liberè diceret Iohannes, Anthemius grauiter quidem insurgit aduersùs Christum, cadit autem grauiùs. Iam enim os sceleratum nondùm cessârat Christum maledictis incessere: & protinùs ab immundo spiritu correptus Anthemius, afficiebatur sicut dæmoniaci, horrorem & fugam immittens ijs, qui adspiciebant. Deindè quid? Misericordia mouetur Iohannes, & Anthemium, & si malo adhuc vexaretur, magnis clamoribus confessum, non esse alium Deum nisì Christianorum, à malo liberat. Cumque esset redactus in ecstasim, omnes quidem afficit admiratione, propter repentinam mutationem: repentè autem baptizatur cum tota domo: & sic confirmata baptizatur multitudo. Nec hoc solùm, sed etiam ex ijs, qui audiêrunt, omnes filij lucis regenerantur diuino baptismate. Communis hinc omnibus gaudij & lætitiæ exultatio: adeò vt re ipsa liceret intueri quod canitur, Lætantium omnium habitatio est in te.

Anthemius blasphemãs arripitur à dæmone.

Fit Christianus.

Psal. 86.

Huius lætitiæ causam ignorabat antistes Athenarum. Deindè cùm intellexisset, eum statuit adducere ad ordinationem. Quod cùm resciuisset Iohannes, clàm aufugit, & se reddit patriæ. Hinc vbiquè terrarum fama & sermone erat celebratus Iohannes, cùm ad illud tempus venisset, quo lanugo solet genas vestire, vt qui annos ageret decem & octo. Quo tempore cùm insignem esse Iohannem magnus animaduertisset Meletius, persuadet vt ad se veniat frequentiùs. Quo tempore dicitur sus condiscipulis Theodoro, qui fuit posteà Episcopus Mopsuestiæ, & Maximo Seleuciæ Isauriæ, persuasisse, vt relicta vita augendæ pecuniæ dedita, vitam eligerent tenuem & solitariam. Hinc cũ magno Basilio, qui ab ipso Meletio diaconus fuerat ordinatus, magna iungitur amicitia, & tanta, vt mutuo amore nullus ei esset æqualis ex ijs, qui à principio fuerant ei familiares. Quomodò enim ab artificibus coniunguntur harmoniæ: aut cum ijs, quæ in cęlo ęquali celeritate mouentur, luminaribus inconfusus ordo coniungitur coitionum: aut, vt meliùs dicam, quomodò lux visui, & visus luci coniunctìm præbet vt videatur: aut quomodò mentis cum anima, & animæ cum mente nota est cognatio: aut, vt dicam conuenientiùs, quomodò spiritus ignis in specie linguarũ, cum verbi discipulis cognoscens coniungitur: ità etiam in his. Homines enim spiritus, sancto spiritu coniuncti, vnam in Christo charitatis perfectam effecerunt conspirationem. Quodnam autem esset amoris inter eos vinculum, sic ostendit oratio:

Amicitia eius cum M. Basilio.

Acto. 2.

Basilius, qui iam vitam susceperat monasticam, secum attrahebat Iohannem. Eum autem contrà attrahebat materni rursùs amoris plena lachrymis oratio. Cùm verò clementis & misericordis Iohannis non esset animæ & sapientię, tam multas matris lachry-

lachrymas, prolixamque orationem & viduitatem despicere, tunc retrahitur, & matri se inuitum tradidit, persuasus non tonderi ante eius exitum. Cùm materna ergò cura & prouidentia insignis esset Iohannes, Zeno Episcopus ascendit ex Hierosolymis, & populo Antiochenæ ecclesiæ Iohannem constituit lectorem. Tunc autē dicunt eum composuisse sex libros aduersùs Iudæos, perpetuum recti sui ad meliora cursús tenorem vita & oratione conseruantem. Post hæc cùm mater in Dei manus suum tradidisset spiritum, sacrosancto filio concedit libertatem. Atque magnus quidem Dauid in his virum iustum exprimens, dicit: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum. Iohannes autem cùm matri, vt decebat, iusta fecisset, non solùm omnes diuitias, partìm quidem pulchrè dispergit, partìm autem Deo pulcherrimè consecrat: sed etiam suum in notos & amicos, & alioquì familiares amorem postponens, à vero & qui solus non diffluit, pendet amore: & cùm vitam suscepisset monasticam, qui etiam antè, si vllus alius, erat solitarius, tanquàm tunc incipiens dat se monasterijs, quotidiè ad anteriora, sicut Paulus inquit, se extendens. Cùm talis autem cerneretur, rogatur quidem, vt fratrum suscipiat præfecturam: sed minimè id sustinet: Decreta autem & ordinem omnis bonæ monasticæ exercitationis diuinus hic zelotes conscripta eis tradit. Sed quid hæc, etsi magna sint, si conferantur cum futuris?

Psal. 111.

Monasticā vitam amplectitur.

Philip. 3.

Quæ de eo quidem spargebatur fama, cogebat omnes lubenter ad eum confluere. Ipse autem tanquàm fons quidam perennis, discernendarum scripturarum aquam effundens minimè perturbatam, eam affatìm suppeditabat omnibus. Licebatque videre omnes, qui æstu & egestate & siti diuinorum exiccabantur eloquiorum, ex eius libris tanquàm ex vasis, eius claras & perspicuas haurientes interpretationes, & lætos reuertentes in patriam. Cùm ad hunc locum peruenerim, statui silere. rerum enim mearum testis est conscientia. Quænam est autem ratio silentij? Quòd hinc rerum magnarum exoritur narratio, quarum admirabilitatem narrare, aut laudibus, vt par est, celebrare non possum. Sed quod mihi in principio procemij, id rursùs quoquè venit in mentem. Et mihi primùm quidem ignoscat hic vir diuinus, diuinæque clementiæ imitator & fideiussor. Ignoscite autem ex vobis quoquè, quicunq; eius philosophiæ laudatores estis, & in ea vos oblectatis. Beatus es Simon, dicitur in Euangelijs. hęc autem vox est Christi ad magnum inter Apostolos Petrum. Alium quoquè Apostolum testatum est super Christi pectus recubuisse: & quæcunque fuerunt vtriusque post hæc beatitudines & reuelationes, & postremò claues regni cælorum. Num ergò si eodem honore & gloria cerneretur hic quoquè Iohannes dignatus, ei deesset aliquid, quó minùs & esset & nominaretur par beatæ illi dignitati & ordini Apostolorum? Nequaquàm. Quomodò autem & quanam ratione, iam dicam:

Permulti ad eum confluunt.

Matth. 16.

Ioan. 13.

Cum Iohanne versabatur Syrus quidam senex, nomine Hesychius, virtute tantus, vt is quoquè dignus sit habitus, qui assequeretur magnum donum præscientiæ: cuius conuersationis & vitæ agendæ honestatem imitabatur Iohannes. Huic seni aliquando oranti apparent duo senes, induti cādidis vestibus, adstantes vbi precabatur Iohannes. Quorum vnus quidem librum scriptum, alter verò gestabat claues. Licebat autem videre Iohannem, cùm eos vidisset, adorare: illos autem dicere: Confide, & noli timere. Illum verò verbo rogâsse, quo appellamus dominos, quinam essent, quòd dignati essent venire ad suam humilitatem: & eos rursùs dicere: Nè timeas vir desideriorum, noue Daniel, in quo habitat spiritus sanctus. Rex magnus Christus, noster magister, nos misit ad te nuncios gaudij: gaudij, inquam, quo per te fruentur omnes Dei ecclesiæ. Hęc dixisse, & ei tradidisse, alterum ex his quidem librum, alterum verò claues, subiungendo: Ego quidem Iohannes, qui in mystica cœna super Christi pectus recubui, & illinc hausi fluēta Theologiæ: Ego autem sum Petrus, qui Christum Dei viui filium sum confessus. Deus verò tibi quoquè dat meam potestatem. Fac ergò omnia, quęcunque tibi iubemus. & cùm in diuinorum pręceptorum mysterijs eum instituissent, & futurorum ei bellorum & afflictionum, quæ iustis hîc multæ esse solent, prædixissent, euentum, tandèm cùm vniuersa eius membra obsignâssent, eumq; amplexi essent, bonoque & forti animo esse iussissent, recedūt. Hęc cùm ille verè admirabilis vidisset & audijsset senex, apud se mirabatur. Ijs autem, qui eum sic videbant, causam rogantibus, dixit: Regis, ô fratres, arcana propalare, & Dei aperire miracula, par atque adeò maius affert periculum. & incipiens, totam narrauit visionē. Cui cùm data esset fides, non sciturum id

Visio oblata Hesychio.

Iohan-

Iohannem, is mentes omnium impleuit admiratione. Iohannes autem tunc scripsit libros de monastica exercitatione.

Hinc ei ascendenti ad fastigium inprimis regiæ virtutum contemplationis, & subijcienti audaciam animi perturbationum, diuinitùs in eas datur potestas, quæ principatum obtinet mente supernum adiuuante auxilium, & subiugante illarum feritatem. Operæprecium est autem de omnipotentis quoquè in eum in his munificentia, contrahendo orationem, quoàd eius fieri poterit, breuiter disserere. Dominicam fimbriam, sicut audiuimus, necessitate morbi adacta illic quidem mulier fide tangens, accipit tactu salutem. Ergò hîc quoquè imitatur magistrum. Hîc enim vir quidam laborabat tanto dolore hemicranij, vt mali vehementia exiliens eius oculus, cerneretur pendere à maxilla. Is cùm incassùm in medicos suas omnes consumpsisset facultates, accedit aliquando ad diuinum Iohannem, rogans vt sanaretur. Ille autem dicit ei: Hūc morbum tibi conciliârunt tua animi peruersitas, & pauca fides in Christum Seruatorem. Ille verò, qui laborabat, simul atquè hoc dixisset Iohannes, se totum traducens ad firmam & infractam fidem Christi, tangit Iohannis tunicam: & cùm eam locis affectis imposuisset, dicto citiùs fuit curatus.

Matth. 9. — *Mirac. 2.* — *Tactu tunicę Iohānis, illaq; locis affectis imposita, infirmus statim curatur.*

Post hunc quidam facie leprosus, qui erat ex proceribus, nomine Archelaus, accessit ad Iohannem, & quomodò Zachæus ille, ad Dominum magnanimo motu fidei, hic quoquè dicens & accedens, cùm leprosæ animæ deformitatem Iohannes eloquiorum, quæ maximè expurgabat, abluisset aqua, iubet eum quoquè aqua putei, qua fratres vtebantur, lauari: & cùm lauâsset, eius quoquè corpus mundatur protinùs. Deindè propter summam in Christum fidem, quam ei conciliârat illud os verè aureum & sanctum, tondetur, & cùm sanctè fuisset monachus, insignis euadit & consummatur. Multi ex ijs, qui tunc erant, fuerunt eius imitatores, varia quidem cogitationum vulnera medico aperientes, simplicem autem & facilimam & copiosam assequentes curationem. Vbiquè tunc decæterò monasteria charitatis abundantia, duplicitatis expulsio, redundantia humilitatis, diluuium superbiæ, vita in virtute se exercens, oratio pacifica, ciborum contemptio, doctrina verorum dogmatum. Non licebat tunc videre compotationum temulentiam, non risûs insolentiam, non lites, non æmulationem, non aliquam aliam nubem, quæ obstat, quô minùs videatur splendor solis. Quorum omnium est caput vnum, benigna cura Iohannis prouidentiæ. Quid alia miracula? Nunc quidē Eucleus ille, qui inuidia diaboli, alterius oculorū lucem dicitur perdidisse, credit Christo: accedit, tondetur, tandèm Iohannis precibus lucem rursùs accipit. Nunc autem illa, quæ laborabat sanguinis profluuio, septem annos sic affecta, persuadet coniugi, & per eum rogat quidem Iohannem: ab eo autem docetur causam, quòd propter peccata permissum fuit, vt puniretur. Quænam autem ea? Summam inhumanitatem, pauperum contemptionem, ingluuiem, & omnem nugacitatem. Ad hæc, quid opùs est dicere multiplicia medici medicamenta, quæ in mulierem excogitauit? Quæ cùm omnia per coniugem didicisset, & se ea omnia esse correcturam fideliter promisisset, celerrimè accipit sensum curationis. Quid verò de immani quoq; illa fera, quæ multos quidem deuorauit ex ijs, qui transibant, ex finitimis autem multos egit in fugam? Dominica arma diuinus ille imperator obijcit belluæ: & cùm decreuisset vt ea figerentur ante speluncam, facit vt ille terribilis & sæuus hominum occisor leo, ante preciosam crucem manè humì inueniretur morte affectus.

Mirac. 3. — *Mirac. 4.* — *Mirac. 5.* — *Aduerte virtutem preciosæ Crucis.*

His armis & moribus liberat quidem eos, qui capti erant à captiuitate cultûs simulacrorum: animum autem confert ad alia Deo grata consilia & contemplationem. Nam quoniam illud diuini Dauidis singulariter & solū esse valdè amplectebatur, aduersùs id autem contendebat benignitas voluntatem reprimens: optimo & prudenti consilio vtrunq; rectè administrat. Nam cùm sciret, seorsùm quidem esse, esse tutius & magis vacuū perturbatione: à multis aūt id existimari non carere fastu & arrogantia: vti aūt multorū consuetudine & se eis communicare, turbulentum quidem & periculosius, sed non carere mercede & vtilitate, sapientissimè vtraq; cōmiscet: aliquando quidē versans cum omnibus, vt omnes lucrifaceret Paulus hic nouus, aut complures: aliquando autē seorsùm latens in caligine, & purus cum puro versans, nouus Moses, animarū, & mentium, quę Deum vident, legislator & dux. Hinc cùm amor diuinus superâsset, is magnum hunc decertatorē deducit ad quandā speluncam habitandā, in quo biennium insomnis

Psalm. 54. — *1 Cor. 9.* — *Exod. 20.* — *In spelunca habitat.*

ferè

ferè peragens, diuinæ scrutabatur scripturę, tam veteris quàm nouæ, quæ sunt profundissima. Cùm autem robur corporis voluntati animę non sufficisset, imus venter morte afficitur: & cùm haberet renes frigore consauciatos, tanquàm in portum venit ad ecclesiam Antiochenam. Deindè ordinatur diaconus. Quo in ordine se quinque annos præclarè gerens, scripsit sex libros de Sacerdotio, tres ad Stagirium, eos, qui sunt inscripti de incompræhensibili & dissimili: & sex prætereà de introductitijs.

Sed iam magni Iohannis in Presbyterum ordinationem nos vocans oratio, modum enunciet. Cùm Constantinopoli mortuus esset Nectarius, qui eò venerat ad constituendum magnum illud luminare, nempe Gregorium cognomento Theologum, Flauianus Meletio succedit Antiochiæ. Is autem cùm vigilaret, vt consueuerat, quadam nocte videt diuinum accessisse angelum, qui ei iubebat ordinare Iohannem, dicens futurum Iohannem nouum vas electionis: Ecce, dicens, ego ei de hoc mandatum dabo, & obediet. Ad quem quidem cùm accessisset angelus, ei mandauit: priùs narrauit futura, & quæcunque par est facere eum, qui diuinus sit futurus minister. Et vt pluribus prætermissis veniat oratio ad id, quod est maximè mirabile, hoc faciat. Cùm magnus & hostia & Pontifex Iesus Christus filius Dei aquis mihi purgaretur, pater apparet, ab alto voce testificans eum germanum esse filium, & spiritus in columbæ specie vocem illam confirmat: & licèt alicui audax videatur oratio propter ea, quæ audet dicere iuueniliter, illa proponimus ad recordationem. Quænam? Illud, Ego dixi, Dij estis. & illud rursùs, si vultis: Et filij altissimi omnes: & ante ea, verbum quod est, Ad imaginem & similitudinem: & quæcunque ad honorem eorum, qui seruant quæ sunt imaginis, copiosa prouidit gratia. Mihi autem hîc quoquè considera. Cùm adesset hora ordinationis, & incruentum perageretur sacrificium, & inferiùs assisteret multitudo innumerabilis, & angeli desupèr intuerentur, manum imponente Episcopo & preces dicente consuetas, dicitur factum esse illud maximè nouum spectaculum. Alba columba repentè deuolans, quomodò illic supra Iesum meum & Deum, in honorem eius, cui manus hîc imponebatur, stetit supra eius caput. Hoc admiratione quidem afficit & stupefacit eos, qui tunc aderant: simul attrahit autem eos quoquè, qui audiunt. Admiratur vniuersa, non solùm quæ circuncircà sita est, regio, sed etiam vniuersa, quæ extra fines procùl remota est, Syria. Sic omnes apud se cogitabant: Quidnam ergò erit Iohanni, quòd ab initio ei apparuit gloria Domini? Atq; ex ijs quidem, quæ dicta sunt, rerum est demonstratio admirabilis, eò quòd suum ministrum honorat rex cælestis, qui facit admirabilia, ad honorem & gloriam suorum ministrorum.

Matth. 3.

Mirac 6.
Psalm. 81.
Genes. 1.

Columba insidet eius capiti.

Cùm hîc autem orationis cursum propter satietatem parumpèr stiterimus, ea quæ deincèps consequuntur, peragemus alacriùs. Quoniam orbis terræ creandus erat magnus antistes & iudex, his quoquè bonis & honestis priùs exercetur. Nam cùm duodecim annos transegisset presbyter in ecclesia Antiochena, puritate vitæ decorat sacerdotium, eorum qui videbant, animas expurgans, & verbi splendore mentes omnium illustrans & sanctificans, multus in docendo, magnus ad vtilitatem eorum, qui audiebant, morum potiùs seueritati quàm pudori seruiens, leonis fiduciam ostendens in iustitia. Qua de causa hebetioribus existimabatur arrogans & insolens. Quæ mens, quę oratio, ostenderit vias, quæ ab illo inuentæ sunt ad salutem omnium? Quarum plurimam partem dicunt in hodiernum vsq; diem seruari Antiochiæ. Cogitur aliquando ab antistite Flauiano ascendere suggestum, & ex tempore populo exponere: & vix tandèm quidem, sed vi persuasus, cùm dicendi cepisset argumentum, Cùm nunc primùm mihi sit dicendum, & Episcopi loco, cuius est munus, num vera sunt, quæ mihi acciderunt? affecit omnes admiratione. Ab eo tempore omnes propterea attrahebat, omnes affluebant, relinquebant agriculturam, artes, potestates, omnes administrationes, quas multas adfert hominibus laboriosæ vitæ varia & multiplex conditio. Ad Archadij Imperatoris aures peruenit etiam eius fama, & tenetur eius animus magno illius videndi desiderio. Sed inter hæc breui oratione assumatur, quæ ex magna cautione emersit castigatio: communis quidem omnibus, maximè autem animis eorum, qui sunt sub iugo. Operęprecium autem est attendere:

Magnus fit ad eum hominum concursus.

Mulier quædam prima ex ijs, quæ erant Antiochiæ, filium vehementer febricitantem, & planè deploratum adducit ad hunc sapientem medicum, instans vt eum curaret. Ille autem dixit: Hoc quidem est Dei viuificantis. Tu verò ô mulier, abstine à tuis prio-

Mirac. 7.

prioribus delictis. Scias enim cæteros quoquè tuos quatuor filios, propter peccata tua & mariti tui, esse mortuos ad vestram disciplinam. Erat autem hic quoquè moriturus. Sed surgite & resipiscite, & non solùm filium viuum, sed etiam cælorum regnum accipietis. Hæc cùm taquàm ex ore Dei accepissent, & se esse correcturos sanctè essent polliciti, protinùs filium quoquè sanum accipiunt, & effectum reddunt quod promiserant. Sed huc usq; quidem procedat cursus orationis. Hinc autem eorum, qui Marcionis morbo laborabant, dicatur quodnam diuinum fuerit iudicium. Atque qui hoc quidem morbo tunc laborabant, quanam quidem fidutia freti multos attraherent, iamiam dicetur. Quomodò autem à via, quæ tendit ad mortem, liberata sit tota ciuitas, restabit dicendum ad Verbi gloriam.

Mirac. 8. Eodem morbo, quo ciuitas, laborabat etiam Præses ciuitatis: & hęc erat causa, quòd malum cresceret. Quid ergò facit Deus, qui animarum semper saluti prouidet? Vxorem Præsidis ferit morbo dysenteriæ. Et ea quidem omnes accersit, nihil autem ei prodest, sed omni ex parte auxilio deficitur. Deindè quid? Confugit ad hæreticos. Ij quoquè aggrediuntur ad trium dierum vsque precationem, nec quidquam proficiunt. Nescit rursùs quid agat mulier: tandèm statuit ad virum diuinum confugere. Deindè id dicit suo marito, persuadet. Postremò venit ad Dei seruum. Iohannes de his disceptat cum Episcopo, eis procedit obuiàm, ex ecclesia arcens tanquàm indignos, arguit hæresis: petunt ipsi veniam, assentiuntur veritati, maximè autem mulier. Cùm sanctus aquã attulisset, rogat Episcopum, vt facto signaculo mulieri aquam adspergat. Hoc cùm factum esset, statìm mulier accipit sanitatem, reuersa suis pedibus, & pulchrè effecta reddens, quæcunq; erat pollicita. Hoc fuit hæreticis dedecori, probro & afflictioni, & causa vt virum diuinum maledictis incesserent. Ille autem omnia quidem despiciebat, vni solùm rei intentus, nempe illorum saluti. Sed non persuadebat. Dolore autem affectus propter vniuersam ciuitatem, lamentabatur, dicens: Si Seruator maledictis incessebatur, idque cùm Deus esset, ab ingratis: quî hoc magnum in nos seruos? Spero tamen fore, vt illorum casu Deus vniuersam castiget ciuitatem. Nondùm autem nox præterierat, & terræmotu tota concutitur ciuitas. Tenebris inuoluitur concilium hæreticorum, ad solum vsque deijcitur, & quæuis domus hæretici, & domus eorum fiunt eorum sepulcra, nulla læsa domo orthodoxorum. Propter hæc confirmabatur ciuitas, & augebatur fides, & Deus laudabatur. Quid præterea?

Aqua cruce signata curatur fœmina.

Mirac. 9.

Grauis vltio Dei in hæreticos.

Post hanc admirabilem omnipotentis prouidentiam & iudicium, non longum effluxit tempus, & decessit Nectarius, antistes Constantinopolitanus. quærebat autem quilibet eum, qui esset dignus. Cùm alius verò ab alijs præferretur, aut etiam intruderetur, Imperatori visum est post longam de reconsultationem, Iohãnem deduci Antiochia, omnibus cõmuniter suffragantibus & rei & literis. Hæc cognoscit Antiochia, & quæ deincèps quidem sequuntur, aggredi veretur oratio: aggredietur tamen, quoàd eius fieri poterit. Cùm cogitaret vnusquisq; se sui boni facere iacturam, ad tantam excitantur seditionem, vt timore affectus Antistes, dato iureiurando persuaserit omnibus, se rem esse prohibiturum. Sicque vix tandèm sedat seditionem: ad Imperatorem autem scribit de seditione. Diuini itaque stimuli & miraculi desiderio feritur cor Imperatoris & senatûs, cùm hæc audiuissent, & erecto trophæo, sacrum illud bellum declinantes, cùm rem quę desiderabatur, planè aureã ex Antiochena ciuitate surripuissent, donant Constantinopoli. Quomodò? Comiti Antiocheno iubet Imperator, vt ignorantibus omnibus Iohannem ad se accerseret. Quod cùm fecisset Comes, & vsque ad martyria, quæ sunt extra ciuitatem, sapienter admodùm traxisset Iohannem, & equo impositum celeri cursu abduxisset, dedit ijs; qui desiderabant. Cùm autem multi conuenissent Episcopi, Imperatoris parati solicitudine, cum Episcopis erat etiam Alexandrinus ille Theophilus, qui inuidia motus, conabatur Iohannis gloriæ detrahere, quòd nulla in eum caderet repræhensio, tabescens, & eum recusans manu imposita consecrare. Vincitur tamen vel inuitus. Semper enim vincit spiritus sanctus. Sic autem vincitur:

Arte quadam constantinopolim mittitur.

Multi ex ijs, qui diuino erant zelo incensi, Theophili malorum Iliadem scriptis satis pulchrè mandârunt. Quam quidem tunc manu tenens, qui in Imperatorio primas partes obtinebat gynecæo: is autem erat Eutropius: Theophilo ostendit, dicens: Alterum duorum elige, vt vel horum conuincaris, vel impositis manibus Iohannem consecres.

Aduer-

Aduersùs eum ergò,qui talia ausus fuerat,Eutropij verborum producta acies, vi expugnat maleficum periculoso & pręcipiti studio.Quo quidem cùm in Theophilum acres iam fierent incursiones,in triuio cogitationum,vt est in prouerbio,telis appetitur:& ad manuum quidem impositionem,cùm esset tempus,extendit manus,ad quas posteà extendendas in eum,cui eas imposuerat, minimè obtorpuit. Deindè post consecrationem,benedicitur à Pontifice fidelis Imperator simul cum suis omnibus,qui in maximo honore & verbis & modis omnibus habebat Pontificem. Ille autem piè,vt solebat, sentiebat & disserebat: qui etiam hanc vltimam tunc dedit admonitionem. Aliæ quidem administrationes,dicens,ô Imperator & omnes qui adestis,proportione conuenientia habent & pręmia & pericula: Sacerdotum autem & pastorum quantum sit periculum,& quanta pręmia eorum, quę benè vel malè gesserint in administratione,plena est vniuersa scriptura & noua & vetus. Si quis ergò quotidiè opùs habeat curatione, non parcam. & his adijciebat, quæ scriptura dicit de Dauide & Nathan, in exemplum. Ea lubenter audit Imperator fidelissimus, grataque fuerunt toti cateruæ Imperatoris. Tunc autem, tunc in docendo prolixa vtebatur oratione, quonam modo oporteret omnes omnia aggredi: & proferebat historiam dignam,quæ & in admiratione haberetur,& mandaretur memorię,dicens: Titus Imperator Romanorum sępè tale quid apud se dictitabat: Hodiè non imperauimus,seu non viximus,vt qui nihil fecerimus dignum Imperatore.

Imperator benedicitur à Chrysost.

2. Reg. 12.

Cùm autem adhuc verba continuaret Pontifex, eccè vir quidam dæmoniacus illa faciebat & clamabat in medio omnium, quę vexans cogit genus dæmonum: rogatur medicus,vt curet laborantem. Quem quidem curat signo preciosę crucis,& inuocatione sanctę & viuificę Trinitatis,ei dicens: Eccè sanus factus es: nè Deum ampliùs blasphemes,nè deterius quid tibi contingat.Hoc ille,qui erat omnibus perfectū ornamentum confessionis & fidei in Christum. Sed hęc quidem sunt,quæ auditorem deducunt ad tantam admirationem. Ostendet autem procedens oratio his quoquè magìs admirabilia. Cùm iam nauis orbis terrę clauum accepisset, à spiritu sancto motus gubernator,& aduersas consideraret tempestates,quę multæ exoriebātur in mari mirabili Ecclesię,quid non facit,quam non salutis excogitat machinā,donèc perueniretur ad portum superiorem,qui est tranquillus & valdè expetendus: vt qui hominum omni genere morborum laborantium esset medicus admirabilis?

Mirac. 10.

Dęmoniacum sanat signo crucis,&c.

Agè verò animę antidotorum,quę sunt ab illo sapienter excogitata, dicatur breuis quædam particula. Fuerit enim ea ijs,qui opùs habent medicis,non contemnēda quædam causa salutis. Ille repręhensionum antidoto (sic enim cōuenit dicere) inprimìs vtitur aduersùs eos,qui mulieribus vtuntur introductitijs,qui in electione aut comparatione malorum sunt omninò deteriores lenonibus. Nam his quidē morbus procùl est ab officina medici: illis autem intra officinam salutis, & sibi & ijs, qui sunt sani, multò magìs augetur morbus. Quos sapientissimus medicus, vtens repræhensione sicut magnus,qui erat eiusdem nominis,pręcursor,validissimę orationis viribus à tali liberauit pernicie. Deindè aduersùs arcem vitiorum, auaritiam inquam, dirigit aciem. Deindè procedit aduersùs eos,qui secant crumenas,quibus compręhensa est etiam helluonum & assentatorum lues.Et ijs quidem se applicat oratio,vt par est eius,qui medetur.Quorum autem Deus est venter & gloria, quomodò sanari potuerint cura verborū humanorum? Non solùm certè non sanantur, sed etiam ab eis aduersùs medicū excogitantur accusationes. Visitat libidinosos & intemperantes oratio medici, adeò tangēs primùm affectam mentem eorum,qui sua spontè laborant libera sui arbitrij voluntate, vt idem nequaquàm vllo modo permiserit (Quis enim cōuenienter Paulo, magìs honorauit honestum & venerandum matrimonium?) ab eo abstinere multas propter insignē animaduersionem & obedientiam. Ante omnia autem docendo alendos esse pauperes, alebat eorum, qui ipsos nutriebant, animas, nouus ille frumenti dator: vtpotè quòd omnium bonorum operationem contineat & compræhendat eleemosyna, quæ etiam docuit: Quod vni horum fecistis: sic omnia compręhendens.Diuini itaque viri audientes orationem,adeò trahebantur omnes ad ea obseruanda,vt in dispergendis opibus ij,qui eis abundabant, fierent pauperiores ijs,qui erāt olim pauperes: perfectè autem fierent in Christo diuites,& thesaurum cælestem acquirerent. Propter quæ is, qui hæc bona introduxerat,nominabatur Iohannes eleemosynæ.

Matth. 3.

Auaritia, arx vitiorū.

Heb. 13.

Eleemosynæ laus.

Matth. 25.

Quid verò sycophantis & calumniatoribus? Quid autem ijs, qui insolescunt fastûs elatione & inani superbia? Quid verò ijs, qui prodiga & luxuriosa vita grauiter peccant in corpus proprium, aut etiam mentis inopia animę suę adferunt exitium? Quid ergò his ille magnus excogitauit medicus? multiplicia opem ferentia medicamenta, à perturbationibus animi liberationem, per pœnitentiam salutarem operationē. Mitto dicere fructum charitatis & hospitalitatis: quo effecit, vt omnes onerati pinguescerent, suaui rore suorum verborum, pro musicis canticis, in omnibus operibus, ad quæ hæc vita cogit homines, diuinum canticum iubens canere. Sed fortè hæc solùm faciebat in sua ecclesia & ciuitate & finitima regione: earum autem, quæ procùl erant remotæ, nullam gerebat curam, satìs habens dare salutem propinquorum multitudini. Mente mihi persequere totius Thracię, Asiæ, Ponti, Phœnicię, Celtarum latitudinem, & Scythas Nomadas, qui sunt vltra Danubium. Quis locus fuit absčōsus à radio eius verbo-
Psalm.18. rum? Reuerà nullus. Sol quidem à magno Dauide laudatur, & in admiratione habetur, propter magnitudinem, illuminationem, egressum, occursum: quòd nō sit absconsus locus aliquis ab illius calore & splendore. Bona autē eius eximia, sunt solari radio operatione longè pręstantiora, nempe quantùm pręstant ijs, quę aliter illustrantur, ea quæ ratione illuminantur. Prætereà hoc dicam:

Densa caligo Marcionis exhalationum tegebat Orientem. Cùm eam autē, Dei gratia, suorum verborum splendore sol noster dissipâsset, extendit album diem orthodoxæ fidei. Quid opùs est vt ea dicam, quæ sunt procùl remota? Scrutatur quantum frumenti redderet Episcopatus ad victum sustentandum, & ijs, quę redundabant ad sumptus, supplet defectum nosocomiorum. Se autem volens posteris pręberé exemplar, sua
Act.20. mercede, sicut Paulus, contendebat viuere. Sed tamen necesse est eum ali ijs, quę sunt
1.Cor.4. ecclesię: idque est consentaneum. Dignus est enim operarius sua mercede. Quis verò
Luc.10.
1.Cor 9. pascit ouem, & non lacte eius nutritur? aut quis, qui plantauit vineam, fructûs eius non est particeps? Ille autem cum nemine comedebat, & inuitatus recusabat. Quanam de
Conuiuia cur fugerit. causa? Quòd primùm quidem vinum bibere renuebat, prætexēs calorem capitis. Nonnunquàm enim vtebatur solùm æstate eo, quod dicitur Diarodon. Secundum autem, quòd ex quadam imbecillitate eum malè habebat stomachus, & nequaquàm suo fungebatur munere: adeò vt sępè cùm cibum sumeret, propter stomachi fastidiū, minimè omninò aleretur. Non ea autem solùm, sed hęc quoquè efficiebāt, vt cibi omninò obliuisceretur. Quænam ea sunt? studium doctrinę, in spiritu contemplatio, verbi curatio, scripturarum cognitio, cura viduarum, aliorum, quibus sacerdotum corona contexitur, meditatio perpetua & solicitudo. Erant tunc quædā viduæ carnis amantes, quibus assiduè suadens, studet vt alterum eligant è duobus: vt vel vitam agant, quam decet viduas: vel se ad secunda conferant matrimonia, vel lex diuina maneat illęsa & inuiolata.
Nota, suadebat vigilare noctù & interdiù in precibus & supplicationibus. Ijs qui erant ex populo, suadebat noctù & interdiù vigilare in precibus & supplicationibus: fœminis, quibus non licet foràs progredi, domi precari. Diuites apostolicè admonebat, nè nimìs altos spiritus conciperent: neque in incertis instabilibusque & diffluentibus diuitijs omninò spem haberent. Sed hæc quidem pauca ex multis volubiliter recensuit oratio. Hinc autem aliud quoddam existit, in quo sumus, principium.

Eum quidem qui manu & imagine Dei primùm fuerat honoratus, nō ferens aduersarius videre ità frui nullo labore partis delicijs & victu, effecit vt à Deo, paradiso & ho-
Gen.3. nore expelleretur, serpente, & cibo, & muliere & dolo, ignominiosam vitam & mortem
Iob 1.& 2. ei machinatus. Ille etiam aduersùs Deum se impudenter gerit, Iob postulans. Idem nō ampliùs sustinēs videre Ecclesiam, quę erat speciosa instàr paradisi, & suorū fructuum, nempe filiorum, resplendebat pulchritudine: & agricolam, qui & pręcepti & imaginis conseruabat dignitatē, rebellibus quæ sub ipso sunt potestatibus eum curat compræhendendum machinis & insidijs, suscitans bellum aduersùs bonum agricolā & pastorem. Quomodò autem, narrabo, ab alto repetens: Quidam nomine Serapion, qui erat diaconus sub hoc egregio pastore, inuidia diaboli & mulieris impulsu, (indicabit autem eam quoquè oratio) cùm esset callidus & malitiosus, pastori verò familiaris, mouet omnem, vt dicitur, lapidem, vt odium & offensionem excitet aduersùs diuinum Pontificem. Et primùm quidem hoc facit, cum Seueriano Episcopo colloquens, aut aliquid eorum dicens, quæ dicuntur quotidiè, fretus ea, quę apud Pontificem ei erat, fiducia & loquendi libertate, sedens cum eo disserebat. Vt autem solet in his accidere, quodā die

non ferens dedecus Seuerianus, suam attendens dignitatem & gradum diaconi, dicitur aliquando tale quid dixisse: Si Serapion mortuus fuerit Christianus, Christus non fuit homo. Hoc cùm audiuisset vafer ille & planè factus ad malitiam, cùm dictum diuisisset, apud sanctum accusat Seuerianum, vt eius & Christi inimicum, vt qui dixisset, Christus non fuit homo, è sua caterua huius dicti testes producens.

Quid ergò oportebat facere zelotem illum Eliam, ô per ipsam iustitiã? (Detur enim, sic inter laudes dicere) dimittere id, quod sibi fuerat renunciatum? non credere ea, quę dicta fuerant à testibus? procùl amandare eos, qui loquuntur pro Christo? Et quis non ægrè tulisset, & repręhẽdisset Pontificem, cùm callidus horũ artifex, etiamsi tunc ignoraretur malitia, propterea quòd actus esset peruersus, esset clamaturus aduersùs iudicẽ & pastorẽ? Sed sicut audio, iudico, inquit Christus, cùm adhuc esset in hac vita & carne. Cuius discipulus, iustam sic ferens sententiam, è ciuitate expellit Seuerianum, vt qui blasphemauisset. Quem cùm, quæ tunc imperabat, (erat autem Eudoxia) hæc audiuisset esse passum, tollens filium Theodosium planè adhuc infantem, eum ponit ante sancti pedes, & plurimis adacto sacramentis persuadet Pontifici, vt cum Seueriano ineat amicitiam. Seuerianus verò amicitiam quidem simulat: belluam autem inimicitiarum agni pelle contegit, & aduersùs pastorem facta conspiratione, non leues apud populum dispergit calumnias, de omnium amore in Pontificem moliens plurimùm detrahere. Ille autem calumnias quidem, quæ in eum struebãtur, parùm aut nihil omninò curabat: fama verò suæ in dicendo gloriæ & alterius vtilitatis, efficiebat, vt totæ ciuitates & insulæ confluerent & conuenirent. Nam nec Romæ quidem magnus Episcopus Innocentius, erat bonorum eius ignarus: sed eum in magna habebat existimatione, ad eum scribens & literas vicissìm accipiens. Volo paululùm immorari in iucunda narratione, quomodò Paulus, qui est & mysta & eruditor arcanorum mysteriorum, Pontificem initiârit in mysterijs.

Iohan. 5.

Seuerianus infestus est viro Dei.

Cùm diuinas eius epistolas earum interpres & expositor percurreret, erat, vt est verisimile, dubia & suspensa cogitatione, dicens: Quis scit, an Deo grata mea sit interpretatio? Hęc cogitans, rogabat vt de ea re à Deo fieret certior. quod etiam citò hoc modo factum est. Quidam ex ijs, qui Imperatori erant familiarissimi, offendit Imperatorẽ: qui mortem minatur, & mittitur, qui apud diuinum Pontificem intercederet, vt noctù ad eum veniret propter metum Imperatoris, & sua ei exponeret. Quibus assentiẽs sanctus, per Proclum iubet vt veniat. Nox aderat, & simul etiam aderat is, qui erat supplex. Vt eum admoneat, dat operã Proclus. Deindè primùm adspicit per quoddã foramen, & videt Pontificem, vt consueuerat, in sede sedentem & scribentem. Ea autem erat interpretatio diuinarum epistolarum. Tunc autem, tunc illo terribili dignus habetur spectaculo. Videt enim Proclus diuinum apostolum Paulum inclinatum post sedem ad caput Pontificis, & os admouentem auri eius dexteræ, & cum eo colloquẽtem. Proclum incessit stupor & admiratio, quanam ingressus esset qui cernebatur. Ignorabat enim quis esset, & rogat hominem, vt parùm expectet. Rursùs paulopòst adspicit & semel & bis, & erat idem spectaculum. Repræhenditur Proclus ab illo optimate, qui dixit: Non oportebat te, cùm videres mortem quæ mihi expectatur, alium ad sanctum adducere. Ille autem ei affirmat, se de eo nihil cogitâsse. His adhuc dubitantibus, Præco ad matutina cantica excitat ligni pulsibus. Homo itaq; reuertitur, in secundam noctem spem reijciens. Accessit secunda nox & tertia, & erat rursùs simile spectaculum. His obstupefactus, vix tandèm sensit Proclus, nemine vidente à Deo missum esse eum, qui loquebatur. Dicitque illi optimati: ô optime, Deo resistente studijs omnibus, labor est inutilis. Roga ergò Deum, vt tibi opem ferat.

S. Paulus adest exponenti eius epistolas.

Dies aderat, & cùm supplicis recordatus esset Pontifex, rogauit an accessisset. De eo ergò ei significat Proclus, qui hęc etiam dixit: Cùm tu præteritis noctibus seorsùm esses cum alio, statui non temerè accedere. Cùm sanctus autem rogâsset, quisnam is esset, incipiens Proclus, verbis quidem totum persequitur miraculum, digito autem per imaginem euidentissimè probans eum fuisse Apostolum, totam narrat seriem miraculi. Quibus cùm adhibuisset mentem hic vir diuinus, apertè intellexit spectaculum: & factus certior se suam accepisse petitionem, Deo egit gratias. Deindè sic rursùs accersit supplicem, & eum conuenit, & pro eo intercedit apud Imperatorem, & priori restituit magistratui, impletq; promptiùs & alacriùs, quæ restabant ex diuinis epistolis. Hæ sunt

λοξίας

partes meç narrationis. Tu autem, dic mihi tuam loxiam, vatem aurei tui tripodis, qui me persequeris: & vocem ex lauriuoro gutture tuæ Phœbadis, respõsa, nugas ex quercubus, Orphei mysteria, illos Tiresias, illos qui sunt illotis pedibus, tuos veros prophetas. Mitto enim dicere Phœbi tui magnificentiam, qui honore tuam afficit stultitiam, & tibi prębet pręsciētiam per vaticinationem: vaticinationem, quam nemo potest reprehendere: quæ fit ex talis & hordeo & thure: & præterea per lateres & lucernas & folia & cubos. Vereor dicere, quę per insecta fiunt, & pelles, & reliqua membra, ex diuersis animalibus, per viasq́; & mortuos, mysticas præscientias. Quorum omniũ quod est reuera pręclarissimum, est incredulitas & contumelia id quod creditur. Sed illi quidem nugentur: nobis autem ad rectum deducatur oratio, deducatur nostra quoquè vita vniuersa meliùs illius intercessionibus.

Post hęc cognoscitur ab accusatoribus, quæ per Pontificẽ data est salus ei, qui confugerat, & regressus ad priorem dignitatem: eosque incendentes flammæ inuidię, faciunt rabie agitari & furore aduersùs eum qui dedit salutem: huius furoris pręcipuũ accipientes ministrum diaconum, quem priùs diximus, Serapionẽ. Quæ cognoscit quidem bonus pastor, ea verò nihil curat. Cùm autẽ videret multos seruire auaritiæ, ipsam autem pręcæteris Imperatricem, in eos producit in aciem gratiam suorum sermonũ: nullius quidem personam publicè nominans, communiter autem procurans salutem omnibus. Quod quidem eos, qui illo vitio laborabant, faciebat medico succensere & efferari. Iam autem venit ad caput oratio. Theodoricus ille, qui tunc erat Patricius, cùm esset ditissimus, ab Imperatrice appetitur insidijs. Quid ergò facit vir ille? Confugit ad communem portum: & seruatur quidem ab ijs, quæ ei parabantur, insidijs. Seruatur autem meliori quoquè & permanente salute modo alio. Dispersit, dedit omnia pauperibus. Quomodò? Magistri cõsilijs & suasionibus. Qua ex re quid lucratur? Thesaurum cælestem, cùm esset ei persuasum, Cornelij eleemosynę eius quoquè esse exæquandam eleemosynam. Hæc cùm resciuisset Imperatrix, non potuit ampliùs contineri. Impudentiam autem & aliam temeritatem suam absque vllo rubore sancto indicat: eum bona Patricij lucratum esse nugabatur & obijciebat. Eius enim, qui erat mundus, propter benignitatem admonitio, erat inquinatæ sordida existimatio. Augetur ergò (quid enim opùs est in singulis immorari?) in sanctum inuidia: ex ea autem odium: & eo maledicta: ex maledictis verò calumnię, ex calumnijs concilia. Transmutant, quòd viderentur, non quòd essent, sermones in nugas prolatas aduersùs Imperatores. Fiunt hęc rursùs alioqui validiora sermone habito aduersùs Eutropium. Dicatur autẽ modus, vt sit multorum doctrina & vtilitas.

In auaritiã dum inuehitur, multos offendit.

Act. 10.

Hic Eutropius cùm peruersis esset moribus & inclemẽs, ad malefaciendum autem malitiosus, talem laqueum (ô nouum inuentum) fabricatur inhumanitatis. Persuadet Imperatori (apud Imperatorem enim multùm poterat) vt legem ferret, nè cui liceret confugere ad diuinam & sacram mensam. Non multum autem intercessit temporis, & suis laqueis (ô iustam pœnam & celeritatem) capitur qui fabricatur. Cadit enim, & ad eam, quam alijs studuit prohibere, confugit ecclesiam. Propter hæc iusta repręhensione ea, quę fecerat Eutropius, suo sermone sapiens persequitur medicus & hoc fuit accusatoribus alia iniustitiæ occasio & insurrectio, vt qui eum non solùm illius non misereri, sed illum etiam repręhensionibus flagellare diceret. Et huius quidem insurrectionis dux erat & princeps Theophilus Alexandrinus. Ei autẽ, qui accusabatur, nulla horum erat cura, sed solùm cultùs omnipotentis. Cùm eius autem solius curam gereret perpetuam, cognouisset verò eos, qui morbo laborabant Arrij, in cœtus congregari, primùm quidem precibus, deindè studijs omnibus expellit è ciuitate. Sed non multum processerat temporis, & rursùs deducti Arriani à quibusdam ex senatu, liberè versantur in ciuitate. Et tacenda quidem sunt grauia mala, quæ hinc sunt consecuta. Quinetiam quæ per ea, quę dicuntur Antiphona, Arrianis acciderunt & Orthodoxis, his quidem claris hymnis celebrantibus homousium, deiectis autẽ & superatis Arrianis, cùm vtrique ex contentione venissent in periculum, pręteṙmittens oratio, dicat modũ primæ ab initio traditionis antiphonarum. Hic est autem:

Eutropius suo ense iugulatur.

Nota quando vsus Antiphonarũ cœperit in Ecclesia.

Ignatius, qui fuit tertius Antiochenus Episcopus, post magnum & summũ Apostolorum ornamentum Petrum, qui etiam versatus est cum ipsis Christi discipulis, dicitur esse dignatus diuina angelorum visione, per antiphona laudãtium sanctam & eiusdem essen-

essentiæ Trinitatem. Ex quo Antiochiæ, & illinc omnibus ecclesijs, antiphonorũ, quæ etiam cruces argenteę in antiphonis figũtur, data est traditio. Sed hoc quidẽ sic enunciauit oratio. Quoniam autem occurrit illud argumentum historię, de Gallo, inquam, Gaina Arriano, eam quoquè lubens prætermittet oratio, studiosos, vel potiùs eos, qui ignorant, remittens ad à Deo datam historiam ecclesiasticam, quæ hoc multis suppeditabit, quomodò sancti labore & dicendi libertate os ei obstruitur: & tunc pacẽ agit vir ille barbarus. Hinc sequuntur aduersùs Ephesiorum Episcopum libelli Antonini, & Pontificis Ephesum migratio, & iusta multorum depositio, qui depręhensi sunt auro esse adepti Episcopatus. Deindè Paulacij à quadam vidua apud Imperatricem accusatio. Largiamur verò nonnihil narrationi. Continebat autem accusatio, quòd debitor esset circiter quingentorum aureorum. Eum ducit Imperatrix, nec priùs eum remisit, quàm ab eo exegisset quantitatem centum librarum auri: reddidit autem accusatrici solum 36. aureos nummos. Quid ergò facit quæ accusabat mulier? Confugit ad communem defensorem. Ille autem producendum curauit eum, qui accusabatur: & ab eo exigebat id, quod reliquum erat debiti. Hoc quoquè resciuit Imperatrix, quæ significauit Pontifici, vt eum dimitteret, cùm ipsa ab illo exegisset pecuniam. De hac re inter vtrunque vehemens exoritur contentio: & postremò res eò deducitur, vt per impudentiam procedatur aduersùs sanctum. Mittit enim duos centuriones cum suis cohortibus, vt eum, qui accusabatur, à sancti manibus abstraherent. Hæc auara mens Imperatricis. Quid autem, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant, nihili autem pendit eos, qui ipsum contemnunt, Deus? Angelum eis mittit terribilem in romphęa. Quem cùm illa vidisset multitudo horribiliter stantem in vestibulis & eis occurrentem minaciter, timet quidem & metu afficitur: reuertitur autem cum tremore & magna admiratione. 1.Reg.2. Temeritas angelica visione comprimitur.

Et cùm hęc similiter resciuisset Imperatrix, metu quidem afficitur: seruat autẽ inimicitias, & armatur ad vindictam. Anima enim semel victa pecunijs, & vehementia oppressa auaritiæ, non potest coërceri freno mentis temperantis. Diligenter ergò quærit Imperatrix, quasnam insidias inuenerit aduersùs Pontificem: aliquando quidem minantis, aliquando verò blandientis personam suscipiens. Ille autem manet inuictus, firmusque & immobilis, ab vno solo pendens, nempe à communi omnium salute. Non possum autem satis admirari, cogitans hunc magnum & diuinum Dei seruum, os verè aureum, præconem diuinę benignitatis, quòd propter omniũ salutem adeò erat solicitus & adeò incendebatur, & omnia prouidens, quæ mens Deum dignata videre, potest inuenire ad salutẽ, non destituebat ille eos, qui erant eiusdem generis, adeò vt quod est maximè admirabile, vel inuiti multi per ipsum salutem sint assecuti. Sed cùm hęc ità se haberent, & ecclesia diuinæ fidei illustraretur splendoribus, & illuminatione pietatis vita fidelium refulgeret, non tulit hominum inimicus: sed sicut à me dictum est superiùs, conuocat rebelles quæ sunt sub eo potestates, & omnia confundit & peruertit, susque deque permiscens, & multos cogens & compellens, vt suam terrenam reducerent malitiam.

Et primùm quidẽ instrumentis, quomodò olim serpente, malitiæ vsus Theophilo & Seueriano, Acacio & Antiocho, & presbyteris quibusdam & diaconis, & prętereà è senatu fœminis, quæ sunt antiqua eius arma, locupletissimis viduis & sceleratissimis, parauit mortem sancto. Dicat aliquis Acacij Berrhoeę Episcopi temerarium & inconsideratum sermonem, qui ad tantam peruenit amentiam, vt diceret: Sine, ego ei parabo ollam, de sancto id dicens scelestissimus. Deindè mittit etiam aliquos Antiochiam. Quid facturos? vt scrutarentur sancti delicta à iuuentute. Quid dicis, in ciuitatem cælestis illius ciuis, quę verborum & morum illius fragrãtia bonum emisit odorem vsq; ad cælestem & supernam ciuitatem Hierusalem, quam intuentes etiam meretrices sanctificantur? Sed defecerunt scrutantes scrutationes, & euanuerũt in cogitationibus suis, vt dicamus cum Psalmista: Conuersus est enim labor eorum in caput eorum, vt procedens dicet oratio, & iniustitia eorum descendit in verticem eorum, hęc callidè machinante & procurãte Theophilo. Quales autem & quàm sophisticæ huius Dei hostis malitię, vanæ & inanes nugę fuerint aduersùs Dominum & aduersùs Christum eius, superuacaneum est dicere. Quomodò aũt se gesserit in fideles & sanctos monachos & in ipsum Pontificem, studiosis significabit lectio. Nec id solùm, sed ea etiã, quę fecit cùm Multi necẽ struunt sancto viro. Psalm. 63. Rom.1. Psalm.7.

esset

esset Alexandriæ, iam sunt prętereunda: quæ quidem publicabuntur in eo, quod illic futurum est, iudicio. Nos autem procedamus ad nostra.

Cognoscit ergò Imperator à quibusdam monachis, quę ab accusatoribus facta sunt & Theophilo. Is autem magna celeritate & vi iubet adduci Theophilum. Scribit verò ad Pontificem Romanum Innocentium pulchrè & sapienter, cùm alia, tum vt citò Romam proficiscerentur, qui de Theophilo cognoscerēt. Pręterea autem ad suum quoquè fratrem & Imperatorem Honorium, vt efficeret, vt Papa exequeretur ea, quæ ad ipsum scripta fuerant. Qui cùm ea accepissent, se parant quidem ad ea implenda. Cùm autem dubitâssent, nè si citò mitterentur, tempus tererent Constantinopoli, & alioquì operientes, dum reliqui quoquè congregarentur, expectant secundas literas. Quid ergò vafer ille & astutus Dei hostis? Hæc cùm resciuisset, insurgit sceleratiùs aduersùs pastorum principem, & illum gregem, qui Imperatori nefaria eius facta exposuerant: & cùm in eos confinxisset errores Origenis, magnum Epiphanium Cypri Episcopum ad se attrahit, & cum eo init amicitiam, vt congregata synodo, scripta reprehenderet Origenis. His inducitur Epiphanius, & fert opem Theophilo. Cuius vniuersus studij scopus non aliò spectabat, quàm aduersùs sanctum, & eos, qui dicti sunt, monachos. Post hæc quid? Persuadet Epiphanio, vt scribat ad Iohannem, vt abstineat à scriptis Origenis, & cum eis minimè sentiat. Ille aūtē verè magnus Chrysostomus cùm hęc accepisset, sententiæ suę fretus puritate, non curabat eos, qui insultabant: sed de communi salute solùm erat perpetuò solicitus. Sed hæc quidem rebus consequenter persequens, declarabit oratio.

Machinationes Theophili.

Inter hęc autem celebratæ illius viduę vineæ accessit narratio, ad quam peruenimus. Theognostus pius ille & fidelis, erat ipse quoquè vnus ex ijs, qui erāt familiares Imperatori Archadio: Inuidia autem diaboli & Gaij, qui morbo laborabat Arrij, apud Imperatorem accusatur Theognostus, & iniusta bonorum publicatione cum relegatione damnatur simul cum vxore & liberis, & vt paucis absoluam, priusquàm peruenisset ad locum, in quem erat relegatus, in itinere via vitæ peracta, migrauit ad Deum. Huius vxor reuersa, accedit ad virum diuinum, & de se omnia docuit. Hic autem misericors & Christi imitator, corde dolorem accipit ob ea quę acciderant, & ob fœminę viduitatem: & pulchrè quidem consolatur, & quæ par erat ei suadet: rursùs verò considerat, quemadmodùm viduę sua restituantur. Cùm is autem de eo esset solicitus, aliud malū excitauit malignus aduersùs mulierem viduam. Erat enim tempus vindemiæ, propter quam Imperatrix egressa erat ex vrbe: & nescio quomodò priùs ingressa fuit in vineā viduæ, & sua manu exectum botrum comedit. Deindè docetur, vineam esse alterius. Inducunt legis, quod est in rebus eiusmodi, auxilium, quæ vineam Imperatrici adiudicat, si quid tale contigerit, & domino aliquod precium vel aliquid iubet reddi: & iussu Imperatricis refertur vinea in numerum suorum suburbanorum. Hoc autem non temerè & simpliciter iubebat, sed hęc duo meditata: Vnum quidem, propterea quòd irasceretur viduæ, vt eam magis affligeret: Alterum autem, & cuius maiore studio tenebatur, vt acciperet occasionem vexandi Pontificis, cogitante illa, fore vt resisteret, & in legem incideret, & offenderet imperium.

Theognosti exilium.

Mors.

Sed illa quidem ità se habebat: Pontifex autem quomodò? Suadebat, supplicabat, vt decebat eius philosophiam. Quid illa contrà? Ea dabat responsa, quæ erant plena impudentia, Romanæ legis auxilium, & quęuis alia, quam ex aduerso obijciebat, vana phantasia suæ arrogantiæ. Rursùs ergò temperat medicus medicamenta salutis. Quod autem laborabat, curari non poterat. Alia est præterea species curationis, soluens causas, per quas videbatur id, quod malè erat affectum, laborare grauiùs: soluens iniustos prætextus: nempe quòd hæc lex quidem lata esset ab Imperatoribus, sed qui fortè erant à fide alieni. Tu autem es, aiebat, lex, & tibi obtigit, vt imperares, & est tibi conscientia quæ cogit, & quę rem optimè nouit & intelligit. Nè permittas, vt multi coacti te nouam vocent Iezabel, & quę de Nabuthe scripta sunt in veteri testamento. Hæc sapientis medici, quę perpetuò adhibebat, medicamenta, malè affectam fœminam magis inflammabant, adeò vt nec medicum quidem admitteret, immò verò repelleret, & quam nefariè conceptam celabat bilem, apertè in lucem proderet. Sic quidem repellitur medicus. Quid verò, quæ deincèps consequuntur? Aderat dies festus & celebris Crucis in altum elationis, & iusserat Pontifex, vt portæ ecclesię clauderentur

3. Reg. 21.

Dies festus & celebris

derentur soli Imperatrici. Eccè ergò primus ingreditur Imperator, & fidelissimi populi vniuersa multitudo cum ipso & circa ipsum. Cùm autem incepisset sanctus de more concionari, vis sanctissimi, quę eum illuminârat, spiritûs reddidit elegãtiorem verborum pulchritudinem cum eo, qui loquebatur. Et quid opùs est dicere, ad quantam admirationem veniens multitudo, applausit exultationibus sacrę dilectionis? Cùm hæc autem fierent intra templum, eccè etiam Imperatrix cum reliquo, qui eam stipabat, comitatu: & alijs quidem omnibus ingressum seruabant liberum, ipsam verò prohibebant. Ira adhuc inconsideratam possidebat Imperatricem. Mitto dicere, quantùm in diuinum Pontificem, idem est autem dicere, in Deum, contumelijs inuecta est & infremuit. Deindè cogitat quidam ex ijs, qui cum ipsa erant, & tentat portam gladio percutere: eius autem manus statim arescit. Timet ergò Imperatrix, & statim reuertitur. Ille autem, cuius manus exaruerat, accedit ad sanctum, pœnitentia ductus, & supplicans statim curatur, & Deus per suum seruum magnificatur & glorificatur.

exultationis S. Crucis.

Pœna sacrilegi.

Mirac. 11.

Est'ne aliquid his iustius aut benignius, & promptius ad conuertendam animam, cui iustum abundè suppetit? Sed nihil iuuit eam, quæ improba voluntate sequi deteriora miserè statuerat. Vide autem hîc mihi Imperatoris insignem virtutis abundantiam. Nam cùm res eius resciuisset, tam ijs, quæ illa exposuerat Imperatori, quàm ijs, quæ alios fecerat renunciare, omnia despicit, & nullam eius ducit rationem, amori in Pontificem & reuerentiæ iustæ nihil præponens, maximè cùm illius morum acerbitatem sciret & importunitatem. Atque illa quidem magnoperè contendebat bonum illum Pastorem expellere: promptum autem & alacre animi studium eorum, qui prohibebant, diuinorum verò canonum accurata regula, & ciuitas, quæ ab eo illuminabatur, & greges monachorum, omnia resistebant tyrannidi Imperatricis. Quæ cùm tam multa essent, suam tamen expleuit cupiditatem, aut, vt veriùs dicam, cædem fecit Imperatrix. Atque magnus quidem Paulus vas electionis dicit: Qui volunt piè viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Quinetiam ante eum magnus ille Dauid affirmat, esse multas iustorum afflictiones: omnis quoquè diuinitùs inspirata scriptura multis in locis his concinit. Quænam autem sit ratio, cur iustis multæ inferantur hîc molestiæ & difficultates, (honestum enim est hîc parùm philosophari propter multorum vtilitatem) audiamus tonitru Gregorij Theologi. Quid verò is dicit? Si enim iugum suaue & onus Christi est leue, at hoc est propter spem & remunerationem, significante verbo, quòd quæ sunt summæ in vita præsenti molestiæ, si spectetur spes, quæ illic est & remuneratio, sunt similes rebus lætis & secundis. Quinetiam quòd hæc tormenta corporis sunt tuis seruis lætitiæ, audiui sapientissimum ad Deum dicentem. Quamobrem cùm iustum, qui nunc habetur in admiratione, audieris tradi manibus iniquorum, nè perturberis. eum enim nihil tangit: sed ægrè feras voluntatẽ eorum, qui ipsum tradunt. Sed eò redeat, vndè digressa est, oratio.

2. Tim. 3.

Psalm. 33.

Matth. 11.

Non multum interìm effluxit tẽporis, & venit Cypri Episcopus Epiphanius. Quem cùm rursùs attraxisset Theophilus, tum quòd esset callido & vafro ingenio, tum quòd esset moribus præditus aptis ad alliciendum: persuasit, vt & ea faceret, quæ sanctum molestia afficiebant, & ipsum reddebant Epiphanium canonum contemptorem. Quænam autem ea sunt? Quæ prope ciuitatem factæ sunt congregationes, ordinationes, Origenis dogmatũ damnationes, cùm pars vna solùm adesset: & vniuersa deniquè ab eo vsurpata authoritas & temeritas. Qualem autem contra hęc se gessit Pontifex? nam ea quoquè scire est operæprecium. Patientem, fratrum amantem, canones accuratè sequentem, & in cæteris ità se gerentem, vt & prudentia & voluntate se homine esse superiorem apertè indicaret. Quibus motus Epiphanius, aliquantulùm quidem cessit & deflexit: magna autem affecit molestia eos, qui ipsum impellebant. Ipsi verò quàm potuerunt citissimè ad Imperatricem hæc retulerunt. Ipsa autem Epiphanium celerrimè trahit ad suas partes, ea docens & suggerens, quæ eius iniquam explebant libidinem, & quæ sanctum deponebant, adijciens etiam arcanum, (ô hominum audaciam, ô diuinam lenitatem) hæreticum esse Dei seruum & famulum. Quid autem contrà sapiens dixit Epiphanius, audiamus: Si est tibi quidem, inquit, ô Imperatrix, ratio cur hæresim suspiceris, adsit, & causam suam agat Iohannes in pœnitentia. Sin autem hæc verba profers causa contumelię, tibi minimè assentitur Epiphanius.

Vide quoties Ecclesiasticorum Canonum honorabilẽ faciat mentionem.

phanius. Tunc commota illa hostis, erupit in hanc execrandam vocem: Si ô Epiphani, sis impedimento, quô minùs Iohannes mittatur in exiliũ, eccè aperiam templa idolorum, & contendam vt ea adorentur. Non ampliùs ergò ferens Epiphanius aures suas pollui cœno inimicæ fœminæ, totus perfusus fuit lachrymis, & se eorum esse innocentem pronuncians, fugam omninò arripuit.

Execrabilis vox Eudoxiæ.

Hæc autem nescio quomodò aliter iactabantur externorum sermonibus. Quomodò? Quòd vocatus Epiphanius sua decreuit sententia Iohannem esse deponendum. Hæc cùm audiuisset Iohannes, ad eum scribit: Sapiens Epiphani, & tu meo consensisti exilio? Decæterò non videberis ampliùs sedens in tua sede. Ille autem ad hæc rescribit: Athleta Iohannes, feri & vince. ad locum autem, ad quem mitteris in exilium, minimè peruenies. Sic scripserunt, & sic factum est. Nam inter nauigandum mortuus est Epiphanius, & Iohannes cùm nondùm peruenisset ad locum in secundo exilio, vt iam declarabimus, migrauit ex hac vita. Cùm autem postquàm enauigâsset, resciuisset Iohannes, quemadmodùm propulsâsset Imperatricem, profert communiter vituperationem aduersùs omnem malam fœminam. Quam tanquàm dictam ænigmaticè aduersùs Imperatricem, arripuit examen accusatorum. Id itaque per eam deferunt ad Imperatorem. Cui cùm nescio quas, nec quàm multas adhibuisset ad eum inclinandum rationes, incitat vt bellum suscipiat aduersùs Iohannem, & vt coacta synodo damnaretur exilio. Neque tamen sine Theophilo constitutum fuit hoc certamen: sed quamprimùm ad eum missis literis curat, vt veniat cum Episcopis Indicis & Aegyptijs, & ijs, qui tunc propter iustas causas meritò depositi fuerant à Pontifice: & vt semel dicam, confluunt omnes Chalcedonem: in qua priùs parati, veniunt omnes in vrbem regiam. Cùm autem tardarent, qui erant Roma venturi, Imperator Archadius nullo modo volẽs adspicere Theophilum, dubitabat, & varijs distrahebatur cogitationibus, ignorans quòd Romanus Episcopus secundas, vt à me priùs dictum est, expectabat literas. Quid ergò Eudoxia? Clàm accersit Theophilũ, & eos, qui cum ipso erant, & eos amplis ac magnificis prosequitur muneribus, pollicetúrque se persuasuram Imperatori, vt eis pareat.

Archadius Imperator incitatur in sanctum Episcopũ.

Hæc cùm cognouisset noster Elias & magna tuba Ecclesiæ Chrysostomus, vsus tuba orationis, & non timens aciem, quam in eum direxerant aduersarij, tanquàm alius Moses aut Phinees aut Iesus, aut ille terribilis & diuinæ armatus princeps militiæ, stricta rhomphæa terret aduersariorum audaciam, in concione dicens: Congregate ad me sacerdotes dedecoris, comedentes mensam Iezabel, vt dicam eis: Quousquè claudicatis ambabus vestris tibijs? Si Baal est Deus, ambulate post ipsum. Si autẽ ipsa mensa Iezabel est Deus, comedentes euomite. Prætereà apertè publicans inuictam Theophili malitiam, & tenebrosarum eius machinationum impudentiam, proponit omnia cognoscenda ab omnibus. Cùm hæc regiè & generosè dixisset leo pietatis, vulpes improbitatis verba fraudulenter diuidunt: & cùm ijsdem verbis Imperatori dedissent exemplum, coëgerunt eum irasci, & effecerunt vt Imperatoris indignatio in Theophilum, conuerteretur in Pontificem. Qui etiam iussi sunt in eum facere concilium, & cùm tempus accepissent libertatis, & ad luctam se fortiter instruxissent, ac munijssent consilijs, Imperatricis donis, verbis, promissis, minis, & omnibus modis omnes congregant: & alios quidem, qui resistebant plano & improborum architecto consiliorũ, mittebant in exilium: alios autem vanis promissis miserè redactos in seruitutem, adeò armabant aduersùs Pontificem, vt eum vel sacrificaturi essent & perdituri. Hinc magnum existit certamen Eudoxiæ & Theophilo, dum mensis, auro, blanditijs & modis omnibus suos socios ad bellum instruunt. Deindè quid? Adornantur & contexuntur libelli, & mittuntur ad Imperatorem, qui continent omnes vanitates & insanias falsas. Postremum verò erat, quòd post communionem hic Iohannes faceret omnes gustare aquam aut pastillum propter sputum, & ante omnes ipse. Decætero autem non ampliùs procedunt per ea, quę ipsi in eum intendebant, crimina, nempe quòd sectaretur errores Origenis, sed per contumelias & maledicta.

3. Reg. 18.

Plano, id est, impostori.

Calumnijs appetitur vir Dei.

Cùm hæc sic nescio quo modo struerentur, (neque enim fieri potest, vt structas ei insidias singulatìm persequamur, quæ ad vnum finem spectabant, nempe ad cædem Principis pastorum & mortem) accedit ad Pastorem id, quod è grege non fuerat correptum à feris illis immanibus, nempe quadragintaduo Episcopi numero: qui pasto-

rem

rem circundantes admirabantur repentinam & diuersam mutationem, nempe quòd Theophilus, qui erat inter reos relatus, repentè sit cõstitutus iudex aduersùs sanctum & iustum Chrysostomum. Quid ergò pastor ille bonus, magni principis pastorũ, nempe Iesu, imitator? Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, memini sacrorum dierum: Dominum venientem ad passionem, discipulos qui tunc erant, nouum testamentum, inter se inuicèm charitatem, & omnia, quæ illic mysticè facta sunt, edoctos singulatìm apud me cogitaui: & eum, qui modò erat discipulus, similiter atquè magistrũ & Dominum, eos qui sub se erant, initiantem mysterijs. Nam cùm omnes dolore cruciarentur propter magistrum, dicit eis ille vir sapiens in diuinis & humanis: (ô quomodò fieri potest, vt sine lachrymis eorum memoriam tibi tradat oratio?) Orate, ô filij & amici & viscera, quæ mihi ex omnibus præcipuè estis vicissìm dilecta, & Deo agite gratias. Nullus autem cernatur ex vobis se separâsse ab Ecclesia. Ego enim iam libor, & instat tempus meæ resolutionis. Satanas non fert meas aduersùs ipsum orationes. Sed nè obliuiscamini sacræ meæ in vos dilectionis. Consolatur suos vir pius.

Cùm hæc & his longè plura dixisset, (quid opùs dicere & lachrymas & dolorem, quibus sunt repleti?) tandèm omnes complexus, rogauit omnes, vt irent in cõcilium. malebat enim mortem subire gladio, hoc lucrum esse existimans, pro cõmuni omnium securitate & salute. & rursùs dicit: Vos omninò recordamini vitam præsentem esse viam, & transire quæ in ea sunt bona & molesta: nec hoc solùm, sed est etiam nundinæ, emimus itaque, vendimus, diuersamur. Num sumus nos meliores Patriarchis, Prophetis, aut Apostolis? Dicit ei quidam cum eiulatu: Sed deflemus nostram orbitatem, rerum confusionem, statum Ecclesiæ, & alios honores, quibus affecti sumus, & ignominias quibus afficiemur. Sed nè vestras, inquit, relinquite ecclesias. Nõ enim à me est principium: neque ad me vsque est finis. Non enim post Mosem surrexit Iesus? Non fuit Dauid successor Samuelis? Hieremiæ Baruch? Eliç Elisæus? Post Paulum autem quis? Non Timotheus, Titus, Apollo? Non alij innumerabiles? Sed si tenemus, dicit quispiam, nostras ecclesias, omninò communicare necessè est & subscribere. Communicate, inquit, vt non perturbetur neque scindatur Ecclesia: sed nè subscribatis. Quonam modo hoc iubes? Quoniam, inquit, nullius mihi culpæ sum conscius, propter quam deponar. Cùm his sacram illam turbã magnus inter Patriarchas confirmâsset Chrysostomus, iam concilium, quod extra vrbem in Ruffini prædijs inania in eum statuerat, accersit eum, responsurum ijs quorum accusabatur. Quæ autẽ ei significata sunt, erant huiusmodi: Sancta Synodus congregata, Iohãni: Libellos contra te accepimus, plenos malis innumerabilibus. Veni ergò eis responsurus. His lectis, hæc scribit sanctus: Ecclesiam, propter quam Deus verbum factum est, nè scindas, nec dissoluas, neque extra terminos iudices, repugnans trecentis & octodecim patribus, & nè Abel, vt Cain, dolosè in agrum aduoces: sed tu veni potiùs. Septuaginta enim capita apertè continent, qui aduersùs te scripti sunt libelli. Sumus autẽ nos ex diuersis & plures, Dei gratia. Et vt quę posteà sequebantur in pauca contraham, cùm sapiens Pontifex prætereà scripsisset, & ostendisset nullam esse eorum, quæ ab ipsis fiebant, consequentiam, optimè & iustissimè eos repellebat præscriptione, optans vt in se fieret potiùs œcumenica synodus. Vocatur ad Synodum. Respondet scripto. Gen. 4.

Hæc cùm accepisset & didicisset concilium illud per lectionem, irruũt tanquàm leones: & ex ijs, qui missi fuerant, alium quidem ceciderunt, alium verò compræhenderunt, alium autem coniecerunt in vincula & ferreos compedes, quos illi bacchantes pastori parauerant. Quid ergò post hęc faciunt? Cùm aranearum telis imbecillioribus scriptis eum damnâssent, quem neque viderant, neque huius vocem audiuerant, deponunt Pontificem, & hæc referunt ad Imperatorem. Quid dicentes? Quòd cùm non ausus esset accedere, quòd esset sibi conscius: cum autem leges deponant, hoc etiam sustinuit. Iussu ergò vestræ potentiæ, aiebant, vel inuitus relegętur, & det pœnas, quòd maledictis insectatus sit Imperatricem, eam dicens Iezabel, vel in eo morte ab occisoribus accelerata propter verbi asperitatem. Eis itaque credit Imperator tanquàm sacerdotibus, & absque vlla examinatione, missa manu militari, iubet sanctum relegari. Hęc cognouit fidelis populi multitudo, fideique feruore & abundantia victo & deiecto metu Imperatoris, vi restiterunt. Hoc autem cùm animaduertisset vir diuinus, & quæ ex eo oriebantur damna & pericula cõsiderâsset, omnes latet, & ad cędem Nota sæuitiam in legatos Chrysostomi. Iubetur exulare.

(Sic

(Sic enim ego voco illorum concilium & impetum, existimo autem vos quoquè) tanquàm ouis sua sponte accedit. Eum verò cùm compræhendissent, vsque ad Euxini Propontidem tunc trahunt.

Post hæc quid? Quidam ex ijs ducti pœnitentia, dicebant fuisse Iohannem appetitum calumnijs & iniuria affectum. Nec hoc credebatur à multis: fidem autem res ipsę magìs fecerunt. Quomodò? Ex honore & emolumentis, quibus sunt affecti accusatores. Sed profanum os dedecoris, respondebat his nugis, dicens: Etiamsi nihil aliud, at arrogantia & superbia Iohannis eum deposuit, suæ malitiæ improbus veterator scri-
1. Pet. 5. pturam applicans, nempè quòd superbis resistit Dominus. Deindè scribit persecutor ad Romanum Pontificem Innocentium, quam in Pastorem fecerat iniquitatē transformans & varians. Sed Theophilus scribit quidem, condemnatur autem, cùm Papa apertè res sancti cognosceret. Quorum varios ac multiplices conatus mirans Romanus Episcopus, ad Deum confugit, & petit vt illinc soluantur machinationes offensionum. Maxima itaque celeritate illinc accipit solutionem. Canina Theophili impudentia adhuc inquirebat aduersùs innocentem. Hinc ad iram iritat fidelium multitudinem. Innumerabiles ex eo existunt seditiones & plagæ & diuersa pericula, & contre-
Theophilus fugit. miscunt improbi. Vir impius celerrimè fugit Alexandriam, cùm vix euasisset eos, qui quæsierant eum mari obruere. Sic pater scandalorum, malus malè ex regia amandatur cum ipsis accusatoribus, & ijs, qui erant eiusdem sententiæ. Hæc Romæ audijt etiam Imperator Honorius, & quòd vt gratum facerent Eudoxiæ, Iohannem sunt calumniati. Dolore ergò affectus, (valdè enim amabat Imperator, & cupiebat videre Pontificem) scribit ad fratrem Imperatorem, Archadium, cum eo expostulans & exprobrans, quòd Theophilo, quem reum tenebat, locum dederit deponendi Iohannem, idque sine Romanis. Hæc cùm cognouisset Imperator Archadius, magna ductus pœnitentia, de Pontifice reuocando cogitabat: & ecce noctù venit terræmotus, & cadit pars cubilis Imperatricis: fuitque hoc (nam quæ intercesserunt, lubenter prætermitto) causa reuocationis. Rursùs ergò Pastor bonus (oportet enim paucis dicere) recipit
Reuocatur vir sanctus. gregem, cùm Imperator longè splendidiùs quàm priùs ei processisset obuiàm: & ille quidem priùs contenderet, vt res suæ examinarentur: omnes verò planè violenta fidei motione eum adduxissent, in sede collocâssent, & vt pacem ageret effecissent. Hęc
1. Pet. 5. suorum seruorum Deus, qui resistit superbis, & humilibus reddit gratiam.

Hinc adest, quæ hospitalitate & temperantia (scientibus loquor) Sarram & Susan-
Dan. 13. nam exprimit Olympias. Paucis autem eam quoquè declaret oratio, quæ voluptatem simul & adhortationem ad virtutē præbet ijs, qui laudant ea, quę sunt honesta. Olym-
Olympias prędicatur. pias erat, quæ temperantia, hospitalitate, & doctrina disciplinarum, non minùs erat clara, quàm splendore generis, opum & pulchritudinis. propter quæ antecellebat omnibus, quæ tunc erant. Hæc marito quidem fuit coniuncta legitimè, non est autem experta, vt quæ parùm cum eo vixerit. Eam Imperator Theodosius vi posteà trahebat, vt nuberet cuidam suo cognato, non quidem dedignantem, sed contrà ea, quæ par erat, significantem. Dicebat enim: Si rex meus Christus voluisset me viuere cum marito, primum omninò non abstulisset. Et quid opùs est orationem extendere, quæ contendit ad ea, quæ deincèps sequuntur, exponenda illius verba sapientia? Ei enim qui sapit, licet ex fimbria, vt est in prouerbio, id quod est contextum, intelligere. Iussu ergò Imperatoris auferuntur ei facultates, gratia custodiæ. Illa autem ea re valdè est lætata, & dictum protulit Imperatori, quod dignum est quod habeatur in admiratione & mandetur memoriæ. Dixit enim: Nè ea custodiantur, ô Imperator, sed dentur potiùs pauperibus. iam olìm enim deprecor, quæ ex hac distributione accedit, vanam gloriam. Statìm ergò lætatus fuit Imperator, cùm hæc audijsset, & ei sua rursùs reddit. Illa autem cùm ea accepisset, pulcherrimè quidem administrauit, seque exuit ac para-
Olympias fit diaconissa. uit ad exercitationem: & paulòpòst refertur in numerum Diaconissarum ecclesiæ. Sed ne sic quidem potuit euadere grauia retia Theophili, cùm illius hospitalitatem ignominiæ materiam acceperit iste Deo inuisus. Ipsa post multos curam quoquè gessit Nectarij, vt quæ suis manibus, quando ad Deum excessit, eius texit oculos. Ipsa ho-
μαῖα spitio quoquè magnum accipiebat Chrysostomum, ei * libum exhibens, propterea quòd non posset auelli à studijs: ipseque eam in secundo suo exilio duabus epistolis est prosecutus. Sed hęc quidem posteà: veniat autem oratio ad id, quod est propositum.

Post

Post Pontificis secundam in sedem suam restitutionem, cùm non multum præter-luxisset temporis, incidit aliquid, quod necessariò opùs habebat correctione: & suo pro viribus officio functus est is, qui erat rerum huiusmodi corrector, & rursùs Imperatrix fuit valdè irata Pastori. Si quis vestrûm scit argenteam statuam, & qui illic fie-bant ludos publicos, & diuinam ædem contumelia affectam, scit quod dico. Rursùs er-gò certamina ex certaminibus, & synodi aduersùs Pontificem. Hæc cognoscit is quem persequebantur, & celebratum illum & insignem habet sermonem: Rursùs furit Herodias. Hoc accendit iram Imperatricis, & rursùs liberè ac confidenter agunt ac-cusatores. Et Theophilo quidem significatur, vt veniat Alexandria: sed adhuc timēs, differt infelix: Arriano tamen canone tanquàm arcu vsus, audet eum ferire iaculis ex atramento. Certus autem, quem afferebant, erat hic ictus, quòd absque synodo qui erat depositus, irrupisset & in ecclesiam. Quos cùm conuenisset hic vir diuinus & ab eis interrogaretur, respondit: Expulsus fui ab Imperatore, fui etiam reuocatus ab ipso Imperatore. Quod placebat quidem ijs, qui erant recti iudicij & sententiæ, & Imperator ijs assentiebatur: coram Imperatore autem aduersùs eum decertans malignorum illorum fucorum examen, strepitu obtundebat illius simplicitatem. Tunc autem profert quidam (is verò erat Elpidius, Laodiceæ quæ est in Syria Episcopus) sententiam planè admirabilem: Nè tumultuemur, inquit, in conspectu Imperatoris: nefas est enim: sed subscribant accusatores se esse eiusdem fidei, cuius sunt, qui illum ediderūt canonem, et soluta est dubitatio. Cùm ergò intellexisset Imperator facilitate propositionis solui id, de quo agebatur, lætus & subridens dixit: Nihil est hoc melius. Id autem, quod erat propositum, cùm esset anceps, effecit vt caligarent accusatores. Et tunc summis quidē labris pollicentur, re autem infecta tunc exeunt.

Arrianorū canone oppugnatur vir sanctus.

Suis laqueis capiūtur eius aduersarij.

Cùm hæc aliâs aliter machinarentur accusatores, & tesseris quodammodò luderēt, menses decem præteriêrunt. Pastor autem ne tantillum quidem prætermittebat ex consuetis: immò verò quotidiè magìs ac magìs augebatur eius studium. Solet enim nescio quo modo mens, quæ caret vana gloria, iucundiùs affici, & se magìs rationis compotem ostendere in casibus, qui accidunt. Illi autem non dederunt somnum oculis, nullis abstinuerunt machinationibus, Imperatoris mentem obsidētes, vt eam fun-derent & captiuam abducerent. Imperator verò aliquandiù fortiter restitit & repugnauit. Quando autem omni ex parte tuta fuerunt omnia accusatoribus, neç vllus fuit, qui aduersùs talem insurrectionem posset ampliùs Imperatoris mentem fulcire & opem ferre, ipse quoquè est mollitus, & humanum quid passus, ab insidijs hostis est circunuentus. Dicam autem apertè, quomodò. Erat dies maximus, Christi ortûs: Imperator autem, vt mos est, non simul aderat. Significauit autem Pontifici, se non priùs communicaturum, quàm ipse crimina diluisset. Sic præterijt etiam Quadragesima, & dies vno ante Pascha, rursùs Imperator violento motu accusatorum, eadem significat, dicens: Duæ te condemnârūt synodi: non possum tibi communicare. Quid verò Pastor bonus, qui adspiciens aduenire bestias, nō fugit & dimittit gregem? Mihi, inquit, ô Imperator, à Deo fuit credita ecclesia, nec ab ea recedam. Sin autem hoc tibi visum est, vi expellar, nè accusari possim, quòd ordines deseruērim. Quod veritus Imperator, in quem tyrannidem obtinebat vis inimicorum, cùm eum cum metu separâsset ab ecclesia, iussit degere in Episcopatu: illud cogitans, quòd si quid rursùs euenisset inopinatum, facilius esset eum inuenire ad Deum placandum. Sic magnum luminare prohibetur lumē præbere ecclesię: & cùm rursùs Imperatori exhiberetur molestia ab accusatoribus, ipse eis totum permittit consilium, vt qui venerandū diem sabbati & Pontificis virtutem reuereretur.

Festum natiuitatis Christi.

Imperator timet, & episcopi sęuiunt.

Quid ergò dicunt ij, quibus fuerat permissum? In nostrum caput, ô Imperator, sit Iohannis depositio: solùm citò expellatur. Rursùs ergò nulla interrogatio, & rursùs suffragia & latæ sententiæ. Quæ agebat, sciebant omnes: confunditur vniuersus populus, confunditur etiam dies festus, metus in fugam conijcit: & fugientes clerus, & quicquid erat fidelis populi & eorum, qui gerebant magistratus, diuinum Pascha in publico quodam lauacro, quod Constantianę dicitur, celebrârunt, vigilantes in illius noctis glorificationibus, & eos, qui erant catechesi instituti, baptizātes, & ea, quæ tempori cōueniunt, munera obeuntes. Hęc quoq; citò deferūt ad Imperatorem, qui ad malum erant audaces: partìm quidē timētes, nè si fuisset ingressus & solā inuenisset ecclesiā

Impera-

Imperator, populi quidem cognosceret beneuolentiam: eos autem damnaret inuidiæ: partim verò hoc agentes, vt omnes, qui illic erant, vlcisceretur Imperator. Hinc assumpto Lucio, qui erat secta & sententia gentilis, & eo quem sub se recens habebat exercitu, nempe Thracibus armatis circiter quadringentis, secunda noctis vigilia, (ô quæ illic sunt per summam perpetrata audaciam, quę quisnam dignè fuerit lamentatus?) repentè impudēter irruperunt, & per medias turbas ad sanctas vsque aquas procedunt, prohibent diuinorum mysteriorum celebrationem, aciem struunt contra ministros: licebatque videre effusa diuinorum symbolorum mysteria, clauisque percutiunt capita sacerdotum, sanguine permiscent sacram piscinam. Deindè quid? Fugiunt omnes: miserabile spectaculum ijs, qui illic erant detenti. Nam ex militibus quidem alius virginem trahebat, tanquàm prædam bello captam: alius autem tunicas, alius verò diuina mysteria & vasa preciosa. Sacerdotes conijciebantur in carceres, expellebantur magistratus, frequentia proferebantur edicta, & minæ intentabantur frequentiores, quę iubebant abnegari Iohannis communionem. Sed sic quoquè non cessabat, immò verò magìs inualescebat & corroborabatur fides: & quomodò dictum est de exitu Israel, Quo magìs eos occidebant, eo magìs crescebāt. Hinc eos Iohannitas nominârunt cacodæmones.

Atrocia facinora Lucij & militum.

Exod. 1.

Egreditur post hæc Imperator è regia, causa exerçitationis, & videt procùl cāpum albescentem candidis vestibus eorum, qui recèns erant illuminati. Eo autem spectaculo afficitur admiratione, vt qui terræ florem putaret esse id, quod cernebatur. erant enim recèns illuminatorum ad tria millia: rogat, quidnam hoc sit. Vide autem malę linguæ deceptionem. Est, inquiunt, diuersa à recta fide sentientium multitudo Valentinianorum. Quod simulatquè dixissent, ex insidijs in eos impetum faciunt viri armati. Quæ verò post hæc sunt consecuta, quænam ostenderit oratio? Rursùs plagæ, rursùs tormenta, rursùs vincula: carceres erant ecclesiæ plenæ hymnis & glorificationibus: ecclesiæ verò deteriores carceribus, pœnis, flagellis & tormētis plenissimæ. Duo adhuc menses intercesserunt, & Imperator vi persuasus, significat Pontifici, dicens: Multitudo tuorum aduersariorum in se attraxit id, quod in te fuit constitutum, iudicium. Tu ergò res tuas Deo committens, egredere ex ecclesia. Hoc cùm apertè sibi significatum sacrosanctus intellexisset athleta, postquàm admonuit, confirmauit, ędificauit, omnibus quæ sunt optima consuluit, omnesque est osculatus sancto & vltimo osculo, eos valere iussit. Prætereà autem, cùm, quæ cum admirabili Olympiade erant, Diaconissas cuidam valdè pio ac religioso Presbytero commendâsset, egreditur ex ecclesia, simul cum ipso quoquè egresso angelo, qui custodiebat ecclesiam, vt qui non ferret hanc videre solitudinem. Nihilo enim meliùs erat tunc affecta, quàm theatrum, cùm discurrerent, tumultuarentur, exibilarent, irriderent, maledictisque sanctum incesserent. Sunt hæc horrenda & digna lamentationibus, à quibus simul etiam afficitur oratio, quæ eorum meminit per incisa. Quæ deincèps consequuntur, sunt magìs horribilia.

Horrenda flagitia hostiū Chrysosto.

Eo ipso die persecutionis siue occasûs luminaris, fit tale quid maximè horribile. Terribilissima apparens flamma ex medio throno, in quo verbi interpres solebat interpretari scripturas, per vniuersam diffunditur ecclesiam, & catenatìm assurgit in altitudinem vsque ad tectum, & perindè àc vipera, quæ exedit vterum, fertur super tergum ecclesiæ, castigans, admonens, & omnes terrens, palàm ostentans audaces homines ea ausos, quæ non debebant. Quid deincèps est consecutum? exoritur ventus subsolanus, & dicto citiùs depascit curiā. Deindè ignis, perindè àc si esset ratione præditus, transit ad aulam regiam, licebatque videre maximum miraculū, velutì inter duos igneos montes, populum quidem, qui erat intùs, non lędi: domos autem, quæ illic erant, consumi: & ignem non audere sacra vasa tangere, & inuehi in aliam sycophantarum audaciam, qui ausi erant dicere, quòd propter ablatas preciosas materias & vasa sacra eiectus fuerat Pontifex. Nec hoc solùm, (ô hominum audaciam, ô omnipotentis tolerantiam) sed adhuc improbè & impiè à malignis sparsa est fama, quòd qui Iohannem amabant, exussérant ecclesiam: sepulcrum re vera patens guttur eorum. Audiuntur hæc quoquè à Præfecto. Ille autem, vt qui secta esset & sententia gentilis, ea de causa multos quidem ex pastoribus, sacerdotibus, & alijs ex populo, qui erant dedicati principi pastorum, tormentis subijcit. Procedit autem etiam aduersùs Pōtificem, & cum vinctum

Ignis cælitùs accensus, vastat templum.

Mox curiā.

Iohannitæ pessimè mulctantur.

vinctum tradens militibus, solum relegat in Bithyniam: & cùm esset solus,(ô miraculum)profitebatur liberè pietatem. Vt finiam orationem, in quoddam oppidulum, cui nomen est Cucusos, athleta transmittitur. Et dolosè quidem hoc factum est & deindustrià, vt illic interimeretur ab Isauris, qui eam obsidebant. Sedenim non dimisit eum Deus, qui custodit eos, qui sperant in ipsum. Illic enim quidam nomine Philadelphius, diuina visione dignatus, excipit athletam. Erat autem totus ille locus plenus cultu simulacrorum & impietate: mutantur autem: Quomodò?

Relegatur Cucusum.

1 Habebant, qui illic erant, hominem quendam paralyticum. Quem cùm adduxissent, neque enim fieri poterat, vt absconderetur, quæ supra montem sita erat, virtutum magna ciuitas) eum rogant, vt ipsum curet. Ille autem accepta conuersione & fide eius, qui patiebatur, cùm eum citò curâsset, per eum vniuersam regionem (erat verò multa & innumerabilis) attrahit, baptizat, docet pietatem, & postremò illic collocat omnem ordinem sacerdotalem: Propterea ineffabili gaudio afficitur vir diuinus, & multos qui venerant aut allati fuerant, curat ab omnibus morbis. Sed cùm iter quidem confecerit, maneat oratio.

Mirac. 12.

Plurimi credunt in Christum.

Omnes curat ab omnibus morbis.

Post exilium autem principis Pastorum, (hoc enim ego solùm narrabo, qualia in gregem sunt machinati immanes illi laniatores, & quæ ab eis facta sunt) quomodò dixerit & exposuerit aliquis multiplices cruciatus? Quinam autē hi sunt? Exilia, asperæ tractationes, publicationes, translationes, acerbæ mortis machinationes, non in hac aut illa ciuitate, sed ferè per vniuersum orbem terræ. Peruenit hoc ad aures Romani Pontificis. Ex eo fit, vt nouas excogitent rationes, & accusatrices literas mittāt accusatores. Sed ille quidem tunc parùm patienter tolerat: eligitur autem Constantinopoli quidam, nomine Arsacius, qui erat vel ipsis piscibus magìs mutus, amentibus amentior, senio confectus, condemnatus, inutilis. Ex quo quid accidit? Omnes omninò recedunt ab Ecclesia. Quid ergò mali horum iudices? Persuadent Imperatori, & omnes cogunt inuitos assentiri Arsacio. Et alios quidem ducebat timor: alij autem contrà decertantes, martyrio suscepto coronabantur. Alij verò fuga salutem sibi quærebant. Intercessit totus annus & parùm ampliùs, & moritur Arsacius. Ei autem succedit Atticus. Quænam autem ab eo fiebant? Accusationes, ordinationes, Metropolitani indigni qui mandentur memoriæ. Quidam viri boni non ferentes hæc videre, eunt Romam: Ex quibus cùm resciuisset antistes, singula refert Imperatori Honorio. Imperator autem cùm Imperatorē & fratrem scriptis ad eum literis acriter arguisset & repræhendisset, comparatasque insidias & machinationes ei pulchrè exposuisset, increpat, admonet, adhortatur: & postremò consulit, vt reuocetur sanctus.

Arsacius taxatur.

Atticus succedit Arsacio.

Non latuerunt hæc Eudoxiam, quæ orationis vtens probabilitate, (erat enim in rebus huiusmodi ingeniosa artifex) persuadet Imperatori, vt ijs, qui Romæ erant, expectatis, vt res essent vacuæ omni perturbatione, (ô iniquum prætextum) tunc non reuocaret antistitem. Clàm autem mittens, occupat qui tunc erant portus, Abydumque & omnem transitum, iubens ascendentes quidem Romanos malè mulctatos & contumelijs affectos amandare: eorum autem epistolas eis ereptas auferre. Sciebat enim apertè, sciebat callida in malis mulier, quòd si res examinarentur, esset reuocandus Pontifex. Hæc & machinata est Imperatrix, eaque finem acceperunt. Detinētur enim, qui Roma illuc venerant: conijciuntur in custodiam, malè mulctantur, literæ ab eis petuntur. Illi fortiter resistunt: resistentia autem desinit in periculum. Nam cùm fregisset quidam pollicem Episcopi, cum literis rapit etiam ea, quæ afferebant. Deindè audent impudentes & audaces homines eis blandiri, auro misericordiam moliuntur sibi comparare: & omnem quidem dolum contexunt, non autem persuadent. Quomodò & quanam ratione, pulchrum est hoc quoq; dicere. Paulus diuinus Apostolus ad eos accedens, prædixit: Videte quomodò cautè ambuletis, tanquàm sapientes, non tanquàm insipientes, scientes quòd dies mali sunt: per ea quæ tunc fiebant, ea quę nūc fiunt, tacitè innuens. Quo quidem confirmati, non admiserunt escam, quæ ori venatorum Eudoxiæ erat imposita. Post sextum ergò mensem ad suos reuersi, significârūt omnia. Et hæc quidem hucusque, & ità se habent. Ad ea autem, quæ deincèps cōsequuntur, procedens oratio, persequatur ea quæ sunt proposita.

Legati Romani crudeliter vexantur.

Ephe. 5.

Cùm iam qui à diuina gratia est denominatus, toto anno in oppidulo Cucuso se præclarè gessisset, & aluisset eos, qui fame & siti laborabant verborum Domini, fames

panis & rerum necessariarum terram inuasit: & cùm hanc vrbem regiam deficere cognouisset Pastor ille bonus, eam epistolarum & orationum consolatur auxilijs. Et primùm quidem eam, quæ est per epistolam, orationem auditorum animas nutrientem admirabiliter, suppeditat frumenti verborum suppeditator: quæ continet vigintiquatuor capita. Ad eos autem, qui vitæ offenduntur iniquitatibus, habet argumentum oratio. Quodnam est autem principium orationis? Medici quidem, & quæ deindè sequuntur. Prætereà autem duas ad Quiriacum, & ad Constantinum Presbyterum varia scripta, & ad ipsam admirabilem Olympiadem. Sed nõ sic eum dimisit inuidia. Iam enim vexationes, iniurias, afflictiones nescio quàm multas perpessus, trāsmittitur Arabissum. Et rursùs in eo eadem facit, quæ in alio oppidulo. Rursùs verò inuidia se obstetricem præbens accusatorum metui, eos impellit & incitat ad pariendam cædem, adeò vt ex accusatoribus quidam dixerit suis socijs: Videte mortuum terribilem, qui viuos terret & rerum potientes, quomodò laruæ mortuos. Quis hæc facit? Ille imbecillus, ille relegatus, qui non habet qui eum defendat. Illi autem serpentis insidias in se adhuc ostentantes, iusserunt eum iaci in quendam locum omnium desertissimum: scientibus dico, Pityuntem qui dicitur, finitimum accolis Tzannorum.

Relegatur vir Dei Arabissum.

Item Pityuntem.

Adhuc autem antequàm perueniret sanctus in loci solitudinem, (hoc enim ego narrabo paululùm intersistens) ab eo rursùs vidētur, sicut Antiochiæ, diuini Apostoli. Quid dicentes? Diuinam gratiam afferentes, confirmantes & corroborantes, vngentes, laudantes eum propter puritatem conscientiæ: postremò annunciantes eius ad Deum excessum, foreque vt ad eorum perueniret honorem & gloriam. Eudoxiæ fœtidam & infamem mortem, eamque ante mortē ipsum sæpè à se requisijsse. Nihil prætermittunt, quod faceret ad eum docendum. Postremò eum pascunt ambrosia, dicentes: Hac tibi opem ferente, nullo alio opùs habebis nutrimento. Quam cùm accepisset, comedit coram duobus, qui eum fideliter sequebantur. Qui etiam digni habiti sunt sermone & contemplatione Dei præconum, implerique gaudio & exultatione, quæ illinc proficiscitur. Tres ergò post hæc menses intercesserunt, & augebantur mala, quibus eum afficiebant milites: quod ipsum quoquè meditatū & deindustriâ procuratum fuerat à persecutoribus. Quæ autem ab eis meditata fuerant, Deo non permittente, citò interrupta fuerunt & rescissa. Quisnam autem modus? Data enim sit hæc quoquè postrema narratio summo miraculo.

Apostoli ei apparent.

Nondùm Comanam appropinquârat sanctus, eccè autem noctū ei apparent Basiliscus & Lucianus martyres, dicentes: Bono esto animo, & gaudio exulta ineffabili, frater Iohannes. Cras enim simul erimus. Hoc ipsum quoquè dixerunt sui templi presbytero, vt se pararet ad iusta facienda & debitas exequias diuino pontifici. Venit ergò ad locum diuus Pontifex: quęrit vestem splēdidam, quæ tempori & dignitati conueniat: mutat autem ea quæ gestabat, & illa distribuit ijs qui aderant. Deindè sacrum celebrat mysterium, communicat sacramento gratiæ, fundit vltimas preces. Deindè cùm de more dixisset hic inter Patriarchas diuinus & re vera magnus Chrysostomus, Gloria Deo propter omnia, & facto signo Crucis subiunxisset, Amen. & recubuisset, requieuit decimoquarto mensis Septembris.

Item Basiliscus & Lucianus.

Moriturus communicat, signat se cruce &c.

Licebat autem post hæc videre, tanquàm signo dato, concurrentes ex Syria, Cilicia, Ponto & Armenia omne genus hominum & omnem ętatem, propter vtilitatem communem & salutem: & sic deponitur patientissimum & sanctissimum illud corpus cum martyrum, quæ illic sunt, corporibus: beatissima autem & diuinissima anima excipitur intemeratis manibus immortalis omnium regis, Domini & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi: Quem decet omnis gloria, honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

EPI-

EPITOME VITAE S. IOANNIS CHRYSOSTOMI. HABETVR ITEM IN METAPHRASTE, ab Aloysio edito.

HIC sanctus erat quidẽ genere Antiochenus: Pater autem eius erat Dux exercitûs Syriæ, nomine Secundus: Mater verò eius cognominabatur Anthusa. Præclarè autem & piè educatus, cùm is fuisset decem & octo annos natus, recessit à Libanio Sophista, & iuit Athenas matrem eloquentiæ. Deindè reuersus ad suos, à Meletio Archiepiscopo Antiocheno baptizatus, ordinatur posteà lector à Zenone Archiepiscopo Hierosolymitano: & cùm permansisset tres annos in ecclesia, illinc recessit, vt qui in magnum incidisset monasticæ vitæ exercitatorem: & cùm apud eum mansisset annos quatuor, & in vnam secessisset spelũcam, mansit solus annos duos. deindè rursùs venit ad ecclesiam, & ordinatur Diaconus. Cùm se in eo quinq; annos præclarè gessisset, ordinatur Presbyter à Flauiano. In quo cùm duodecim annos clarus fuisset & illustris, illo autem tempore è viuis excessisset Nectarius Archiepiscopus Constantinopolitanus, ab Imperatore Archadio Antiochia accersitus, ordinatur Archiepiscopus Cõstantinopolitanus, mense Decembri, quarta indictione. Cùm autem munus Episcopatûs functus esset annos quinque, propter inuidiam fuit relegatus in ciuitatem Comanorum, prope Armeniam. Transegit autem in exilio, locum loco mutans & malè habitus à militibus, annos tres, menses duos. Fit totum simul eius vitæ tempus, anni LII. menses VIII. Mortuus est autem XIIII. Septemb. & sepultus est cum sanctis & gloriosis Christi martyribus Basilisco & Luciano. Portatæ sunt autem venerandæ & sanctæ eius reliquiæ Constantinopolim, triginta tribus annis posteà, imperante Theodosio iuniore & pontificatum gerente Proclo: & id rursùs efferentes cum Psalmodia, luminibusque & vnguentis, quæ verbis exprimi nequeunt, deposuerunt in templo sanctorum & benedictorũ Apostolorũ, mẽsis Ianuarij XXVII. Hoc die eius festum Latina colit Ecclesia.

VITA S. PAVLAE, NOBILISSIMAE VIDVAE ROMANAE, A D. HIERONYMO CONSCRIPTA.

Est epist. 27.

SI cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humana voce resonarent, nihil dignum sanctæ ac venerabilis Paulæ virtutibus dicerem. Nobilis genere, sed multò nobilior sanctitate: potens quondàm diuitijs, sed nunc Christi paupertate insignior. Gracchorum stirps, soboles Scipionum, Pauli hęres, cuius vocabulum trahit, Martiæ Papyrię, matris Africani, vera & germana progenies: Romę prętulit Bethlehem, & auro tecta fulgentia, informis luti vilitate mutauit. Non mœremus, quòd talẽ amisimus: sed gratias agimus, quòd habuimus, immò habemus. Deo enim viuunt omnia: & quicquid reuertitur ad Dominum, in familiæ numero computatur. Quanquàm amissio illius, cælestis domûs habitatio sit: quę quãdiù in corpore fuit, peregrinata est à Domino, & voce semper flebili querebatur, dicens: Heu mihi, quia peregrinatio mea prolõgata est, habitaui cum habitantibus Cedar, multùm peregrinata est anima mea. Nec mirum, si planxerit se versari in tenebris, (hoc enim Cedar interpretatur) cùm mundus in maligno positus sit: & sicut tenebræ illius, ità & lumen eius, luxque in tenebris luceat, & tenebrę eam non compręhenderunt. Vndè & illud crebriùs inferebat: Aduena sum & peregrina sicut omnes patres mei. Et iterùm: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Quoties autem infirmitate corpusculi (quam incredibili abstinentia & duplicatis contraxerat ieiunijs) vexabatur, hoc in ore voluebat: Subijcio corpus meum, & in seruitutem redigo: nè alijs prędicans, ipsa reproba inueniar. Et, Bonum est vinum non bibere, & carnem non manducare. Et, Humiliaui in ieiunio animam meam, & totũ lectum versâsti in infirmitate mea, & versata sum in miseria, dum mihi configitur spina. Atque inter

IANVAR. 27.
Genus S. Paulæ.
2. Cor. 5.
Psal. 119.
1. Iohan. 5.
Psal. 138.
Iohan. 1.
Psal. 38.
Philip. 1.
1. Cor. 9.
Rom. 14.
Psal 34.
Psal. 40 31.
Psal. 34.

ter doloris aculeos, quos mira patientia sustinebat, quasi apertos sibi cęlos adspiceret, loquebatur: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Testor Iesum & sanctos eius, ipsumque proprium angelum, qui custos fuit & comes admirabilis fœminę, me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui: sed quicquid dicturus sum, pro testimonio dicere, & minus eius esse meritis, quam totus orbis canit, sacerdotes mirantur, virginum chori desiderant, monachorum & pauperum turbę deplangunt. Vis lector eius breuiter scire virtutes? Omnes suos pauperes pauperior ipsa dimisit. Nec mirum, de proximis & familiola, quam in vtroque sexu de seruis & ancillis in fratres sororesque mutauerat, ista proferre: cùm Eustochium virginem, & deuotam Christo filiam, in cuius consolationem libellus hic cuditur, procùl à nobili genere, sola fide & gratia diuitem reliquerit.

Carpamus igitur narrandi ordinem. Alij altiùs repetant, & à cunabulis eius, ipsisq; (vt ità dicam) crepundijs matrem Blesillam, & Rogatum proferant patrem: quorum altera Scipionum Gracchorumque progenies est: alter per omnes ferè Græcias vsq; hodiè stemmatibus & diuitijs, ac nobilitate Agamemnonis fertur sanguinem trahere, qui decennali Troiam obsidione deleuit. Nos nihil laudabimus, nisi quod proprium est, & de purissimo sanctæ mentis fonte profertur. Quanquàm Dominus atque saluator in euangelio doceat Apostolos, sciscitantes quid sibi redditurus sit, qui sua pro nomine eius dimiserunt, centuplum in præsentiarum recepturos, & in futuro vitā æternam. (Marc. 10.) Ex quo intelligimus, non laudis esse possidere diuitias, sed pro Christo eas contemnere: non tumere ad honores, sed pro Dei fide eos paruipendere. Verè quod pollicitus est seruis suis & ancillis saluator, reddidit in præsenti. Nam quæ vnius vrbis contempsit gloriam, totius orbis opinione celebratur: quam Romæ habitātem, nullus extra Romam nouerat: latentem in Bethlehem, & barbara & Romana terra miratur. Cuius enim gentis homines ad sancta loca non veniunt? Quis autem in sanctis locis, præter Paulam, quod plùs inter homines miraretur, inuenit? Hæc, sicut inter multas gemmas preciosissima gemma micat, & iubar solis paruos igniculos stellarum obruit & obscurat: ità cunctorum virtutes & potentias sua humilitate superauit, minimaque fuit inter omnes, vt omnium maior esset: & quanto se plùs deijciebat, tanto magìs à Christo subleuabatur. (Insignis humilitas eius.) Latebat, & non latebat. Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ virtutem quasi vmbra sequitur, & appetitores suî deserēs, appetit contemptores. Sed quid ago, narrandi ordinem prætermittens? Dum in singulis teneor, non seruo præcepta dicendi.

Tali igitur stirpe generata, iuncta est viro Toxotio, qui Aeneæ & Iuliorum altissimū sanguinem trahit. (Iungitur Toxotio.) Vndè etiam filia eius Christi virgo Eustochium Iulia nuncupatur, & ipse Iulius à magno demissum nomen Iulo. Et hæc dicimus, non quòd habentibus grandia sint, sed quô contemnentibus mirabilia. Seculi homines suspiciunt eos, qui his pollent priuilegijs: nos laudamus, qui pro saluatore ista despexerint: & mirum in modum, quos habentes paruipendimus, si habere noluerint, prædicamus. His (inquam) orta maioribus, & fœcunditate ac pudicitia probata, primùm viro, deindè propinquis, & totius vrbis testimonio, cùm quinque liberos edidisset, (Eius liberi.) Blesillam, super cuius morte eam Romæ consolatus sum: Paulinam, quæ sanctum & admirabilem virum, & propositi & rerum suarum Pammachium reliquit hæredem, ad quem super obitu eius paruulum libellum edidimus: Eustochium, quæ nunc in sanctis locis virginitatis & Ecclesiæ monile preciosum est: Ruffinam, quæ immaturo funere pium matris animum consternauit: & Toxotium, post quem parere desijt, vt intelligeres eam non diù seruire voluisse officio coniugali, sed mariti desiderio, qui marem optabat, liberos edidisse.

Postquàm vir mortuus est, ità eum planxit, vt propè ipsa moreretur: ità se conuertit ad Domini seruitutem, vt eius mortem videretur optâsse. (Summa benignitas in pauperes.) Quid ego referam, amplę & nobilis domûs, & quondàm opulentissimæ, omnes penè diuitias in pauperes erogatas? Quid in cunctos clementissimum animum & bonitatem etiam in eos, quos nunquàm viderat, euagantem? Quis inopum moriens, non illius vestimentis obuolutus est? Quis clinicorum non eius facultatibus sustentatus est? quos curiosissimè tota vrbe perquirens, damnum putabat, si quisquam debilis & esuriens cibo sustentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem se eis hæreditatem Chri-

Christi misericordiam, dimittere loquebatur. Nec diù potuit excelsi apud seculum generis, & nobilissimæ familiæ visitationes & frequentiam sustinere. Mœrebat honore suo, & ora laudantium declinare ac fugere festinabat. Cumque Orientis & Occidentis episcopos ob quasdam ecclesiarum dissensiones Romam Imperiales literæ contraxissent, vidit admirabiles viros, Christique pontifices, Paulinum Antiochenæ vrbis episcopum, & Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Cōstantia dicitur: quorum Epiphanium etiam hospitem habuit: Paulinum in aliena manētem domo, quasi proprium, humanitate possedit. Quorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat: non domûs, non liberorum, non familiæ, non possessionum, non alicuius rei, quæ ad seculum pertinet, memor: sola, si dici potest, & incomitata, ad eremum Antoniorum atque Paulorum pergere gestiebat. Tandēque exacta hyeme, aperto mari, redeuntibus ad ecclesias suas episcopis, & ipsa voto cum eis ac desiderio nauigauit. Quid vltrà differo? Descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, &, quod his maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur. Paruus Toxotius supplices manus tendebat in litore: Ruffina iam nubilis, vt suas expectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat: & tamen illa siccos tendebat ad cælum oculos, pietatem in filios, pietate in Deum superās. Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat: in eo cunctis admirabilior, quòd magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus & captiuitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quàm parentes à liberis separari. Hoc cōtra iura naturæ plena fides patiebatur, immò gaudens animus appetebat, & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in sola Eustochio, quæ & propositi & nauigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim nauis mare, & cunctis, qui cum ea vehebantur, litora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, nè videret, quos sine tormento videre non poterat. Fateor, nulla sic amauit filios, quibus antequàm proficisceretur, cuncta largita est, exhæredans se in terra, vt hæreditatem inueniret in cælo.

Epiphanius hospes S. Paulæ.

Nota fortitudinem animi in tanta matrona.

Delata ad insulam Pontiam, quam clarissimæ quondàm fœminarum sub Domitiano principe pro confessione nominis Christiani, Flauiæ Domitillæ nobilitauit exilium: vidensque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alis, Hierosolymam & sancta loca videre cupiebat. Tardi erant venti, & omnis pigra velocitas. Inter Scyllam & Charybdim Adriatico se credēs pelago, quasi per stagnum venit Methonem: ibique refocillato corpusculo, & sale tabentes artus in litore ponens, per Maleam & Cytheram, sparsasque per æquor Cycladas, & crebris freta concita terris: post Rhodum & Lyciam, tandèm vidit Cyprum: vbi sancti & venerabilis Epiphanij pedibus prouoluta, decem ab eo diebus retenta est: non in refectionem, vt ille arbitrabatur, sed in opus Dei, vt re comprobatum est. Nam omnia illius regionis lustrans monasteria, prout potuit, refrigeria sumptuum fratribus dereliquit, quos amor sancti viri de toto illuc orbe conduxerat. Indè breui cursu transfretauit Seleuciam, de qua ascendens Antiochiam, sancti confessoris Paulini modicùm charitate detenta, media hyeme, calente ardore fidei, fœmina nobilis, quę priùs eunuchorum manibus portabatur, asello sedens, profecta est. Omitto Cœles Syriæ & Phœnices iter, (neque enim hodœporicon eius disposui scribere) ea tantùm loca nominabo, quę sacris voluminibus continentur.

Flauiæ Domitillę exilium.

S. Paula multa largitur monachis Cypri.

Beryto Romana colonia, & antiqua vrbe Sidone derelicta, in Sareptę litore Elię est ingressa turriculam: in qua adorato Domino saluatore, per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, peruenit ad Coth, quæ nunc Ptolemais dicitur: & per campos Mageddo, Iosiæ necis conscios, intrauit terram Philistijm. Mirata ruinas Dor, vrbis quondàm potentissimæ, & versa vice Stratonis turrim, ab Herode rege Iudææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam, in qua Cornelij domum, Christi vidit Ecclesiam, & Philippi ędiculas, & cubicula quatuor virginum prophetarum. Deindè Antipatrida semirutum oppidulum, quod de patris nomine Herodes vocauerat: & Lyddam versam in Diospolim, Dorcadis atque Aeneę resurrectione ac sanitate inclytam. Haud procùl ab ea Arimathiam, viculum Ioseph, qui Dominum sepeliuit: & Nobe vrbem quondam sacerdotum, nunc tumulum occisorum. Ioppen quoquè fugientis por-

Acto. 21. 2. Par. 35.

Acto. 10. 21.

Acto. 9.

Ion. 1. portum Ionæ: &(vt aliquid perstringam de fabulis poëtarum) religatæ ad saxum Andromedes spectatricem. Repetitoque itinere Nicopolim, quæ priùs Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in ecclesiam
Luc. 24. dedicauit. Atque indè proficiscens, ascendit Bethoron inferiorem & superiorem, vr-
2. Par. 8. bes à Salomone conditas, sed varia posteà bellorum tempestate deletas: ad dexteram adspiciens Haialon & Gabaon, vbì Iesus filius Naue contra quinque reges dimicās, soli
Ios. 9. 10. imperauit & lunæ: & Gabaonitas ob dolos & insidias fœderis impetrati, in aquarios lignariosque damnauit. In Gabaon, vrbe vsque ad solum diruta, paululùm substitit, re-
Iud. 19. 20. cordata peccati eius, & concubinæ in frusta diuisæ, & tribûs Beniamin trecentos viros propter Paulum Apostolum reseruatos.

Quid diù moror? Ad læuam mausoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum regina in fame populum frumento iuuerat, ingressa est Hierosolymam, vrbem trinominem, Iebus, Salem, Hierusalem, quæ ab Aelio posteà Hadriano, de ruinis & cineribus ciuitatis in Aeliam suscitata est. Cumque proconsul Palæstinæ, qui familiam eius optimè nouerat, præmissis apparitoribus iussisset parari prętorium, elegit humilem cellulam: & cuncta loca tanto ardore ac studio circumiuit, vt nisì ad reliqua festinaret, à primis non posset abduci. Prostrataque ante crucem, quasi pendētem Dominum cerneret, adorabat. Ingressa sepulcrum, resurrectionis osculabatur lapidem, quem ab ostio
Matth. 28. monumenti amouerat angelus. Et ipsum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quasi sitiens desideratas aquas, fideli ore lambebat. Quid ibì lachrymarum, quantum gemituum, quid doloris effuderit, testis est cuncta Hierosolyma, testis est ipse Dominus, quem rogabat. Indè egrediens, ascendit Sion, quæ in arcem vel speculam vertitur. Hanc vrbem quondàm expugnauit & reædificauit Dauid. De expugnata scribi-
2. Reg. 5. tur: Væ tibi ciuitas Ariel, id est, leo Dei: & quondàm fortissima, quā expugnauit Da-
Esa. 29. uid. Et de ea, quę ędificata est, dictum est: Fundamenta eius in montibus sanctis: dili-
Psal. 86. git Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Non eas portas, quas hodiè cernimus in fauillam & cinerem dissolutas: sed portas, quibus nō præualet infernus,
Matth. 16. & per quas credentium ad Christum ingreditur multitudo. Ostēdebatur illi columna,
Acto. 2. ecclesię porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatus. Monstrabatur locus, vbì super centum viginti credentium animas spiritus san-
Ioel. 1. ctus descendisset, vt Ioëlis vaticinium compleretur. Deindè pro facultatula sua pauperibus atque conseruis pecunia distributa, perrexit Bethlehem, & in dextera parte
Gen. 35. itineris stetit ad sepulcrum Rachel, in quo mater Beniamin, non, vt vocauerat, moriens, Benoni, hoc est, filius doloris mei: sed, vt pater prophetizauit in spiritu, filium dexterę procreauit. Atque indè Bethlehem ingressa, & in specū Saluatoris introiens, postquàm vidit sacrum virginis diuersorium, & stabulum, in quo agnouit bos possessorem
Esa. 1. suum, & asinus pręsepe Domini sui, vt illud impleretur, quod in eodem propheta scri-
Esa 32. ptum est: Beatus, qui seminat super aquas, vbì bos & asinus calcant: me audiente iurabat, cernere se oculis fidei infantem pannis inuolutum, vagientem in præsepi Dominum, Magos adorantes, stellam fulgentem desupèr, matrem virginem, nutricium sedulum, pastores nocte venientes, vt viderent verbum, quod factum erat, & iam tunc
Iohan. 1. euangelistę Iohannis principium dedicarent: In principio erat verbum, & verbum caro factum est: paruulos interfectos, Herodem sæuientem, Ioseph & Mariam fugientes in Aegyptum: mixtisque gaudio lachrymis, loquebatur:

Salue Bethlehem, domus panis, in qua natus est ille panis, qui de cælo descendit. Salue Ephrata regio vberrima, atque καρποφόρε, cuius fertilitas Deus est. De te quondàm
Mich. 5. Micheas vaticinatus est: Et tu Bethlehem domus Ephrata, non minima es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui sit princeps in Israël: & egressus eius ab initio, à diebus ęternitatis. Propterea dabis eos vsque ad tempus parientis. Pariet, & reliquię fratrum eius conuertentur ad filios Israël. In te enim natus est princeps, qui ante lucife-
Psal. 109. rum genitus est: cuius de patre natiuitas, omnem excedit ętatem. Et tam diù in te Dauidici generis origo permansit, donèc virgo pareret, & reliquię populi credentis in
Acto. 13. Christum conuerterentur ad filios Israël, & liberè prędicarent: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicâstis ęter-
Matth. 15. næ vitę, eccè conuertimur ad gentes. Dixerat enim Deus: Non véni, nisi ad oues per-
Gen. 49. ditas domûs Israël. Et eo tempore Iacob super eo verba completa sunt: Non deficiet prin-

princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius: donèc veniat, cui repositum est, & ipse erit Psalm.131.
expectatio gentium. Benè Dauid iurabat, benè vota faciebat, dicens: Si introïero in tabernaculum domûs meæ, si ascendero in lectum strati mei: si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donèc inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob: & statìm, quid desideraret, exposuit, atque oculis prophetalibus, quem nos venisse iam credimus, ille venturum esse cernebat. Eccè audiuimus eum in Ephrata, inuenimus eum in campis syluæ. Vau quippe sermo Hebraicus, vt te docente didici, non Mariam matrem Domini, hoc est, αὐτὴν, sed ipsum, id est, αὐτὸν, significat. Vndè loquitur confidenter: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Et ego misera atq; peccatrix, digna sum iudicata deosculari præsepe, in quo Dominus paruulus vagijt? Orare in spelunca, in qua virgo puerpera Dominum fudit infantem? Hæc requies mea, quia Domini patria est: hîc habitabo, quoniam Saluator elegit eam. Paraui lucernam Christo meo. Anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi.

Haud procùl indè descendit ad turrim Ader, id est, gregis: iuxta quam Iacob pauit Gen.35. Luc.2.
greges suos, & pastores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonę voluntatis. Dumq; seruant oues, inuenerunt agnũ Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate totius terræ, cælesti rore completum Exod.12.
est: & cuius sanguis tulit peccata mundi, & exterminatorem Aegypti, litus in postibus fugauit. Statimque concito gradu, cœpit per viam veterem pergere, quæ ducit Gazam, Acto.8.
ad potentiam vel ad diuitias Dei, & tacita secũ voluere, quomodò eunuchus Aethiops, gentium populos præfigurans, mutauerit pellem suã: & dum vetus relegit instrumentum, fontem reperit Euangelij. Atque indè ad dexteram, transita Bethsur, venit Escol, quæ in botrum vertitur. Vndè in testimonium terræ fertilissimę, & in typum eius, qui dicit: Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum: exploratores botrum Esai 63. Num.13.
miræ magnitudinis portauerunt. Nec post longum spatium intrauit Saræ cellulas, videns incunabula Isaac, & vestigia quercûs Abraham, sub qua vidit diem Christi, & lætatus est. Gen.18. Iohan.8.
Atque indè consurgens, ascendit Chebron: hęc est Cariath arbe, id est, oppidum virorum quatuor, Abraham, Isaac, Iacob, & Adam magni, quem ibì conditũ, iuxta librum Iesu Naue, Hebręi autumant: licèt plerique Caleb quartum putent, cuius Iosu.14.
ex latere memoria monstratur. His inspectis, noluit pergere ad Cariathsephor, id est, viculum literarum: quia contemnens occidentem literam, repererat spiritum viuificantem. Magisque mirabatur superiores & inferiores aquas, quas Othoniel filius Iephonæ Kenaz pro australi terra & arida possessione susceperat: & quarũ ductu, siccos prioris instrumenti agros faciebat irriguos, vt redemptionem veterum peccatorũ, in aquis baptismi reperiret. Iudic.1.
Altera die, orto iam sole, stetit in supercilio Caphar Barucha, id est, villę benedictionis: quem ad locum Abraham Dominum prosequutus est. Vndè latã Gen.18.
despiciens solitudinẽ, ac terram quondàm Sodomę & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, contemplata est balsami vineas in Engaddi, & Segor vitulam conternãtem, quæ priùs Esai. 15.
Bala vocabatur: & in Zoaram, id est, paruulam, Syro sermone translata est. Recordabatur speluncæ Lot, & versa in lachrymas, virgines socias admonebat, cauendum esse vinum, in quo est luxuria, cuius opus Moabitę sunt & Ammonitæ. Gen.19.

Diù hæreo in meridie, vbì sponsa cubantem reperit sponsum, & Ioseph inebriatus Cant.1.
est cum fratribus suis. Reuertar Hierosolymam, & per Thecuam atque Amos rutilan- Gen 43.
tem montis Oliueti lucem adspiciam, de quo Saluator ascendit ad patrem. In quo per Acto.1.
annos singulos vacca ruffa in holocaustum Domino cremabatur, & cuius cinis ex- Num 19.
piabat populum Israel: in quo, iuxta Ezechielem, Cherubim de templo transmigran- Ezech.10.
tes, Ecclesiam Domini fundauerunt. Pòst ingressa sepulcrum Lazari, Marię & Marthæ Matth.21.
vidit hospitium, & Bethphage, villam sacerdotalium maxillarũ: & locum, in quo pullus lasciuiens gentium, Dei frena suscepit: apostolorumque stratus vestibus, mollia terga prębuit ad sedendum. Rectoque itinere descendebat Hiericho, recogitans illum de Luc.10.
euangelio vulneratum, ac sacerdotibus & Leuitis, mentis feritate prętereuntibus, clementiam Samaritæ, id est, custodis, qui semineccem suo iumento impositum, ad stabulum Ecclesiæ deportauit. Et locum Adomim, quod interpretatur, sanguinũ; quia multus in eo sanguis crebris latronũ fundebatur incursibus. Et arborẽ sycomorũ Zachæi, Luc.19.
id est, bona pœnitentiæ opera, quibus cruenta dudũ & noxia rapinis, peccata calcabat,

3.Reg.16. Ios. 6.4. excelsumque Dominum de excelso virtutum intuebatur. Et iuxta viam cæcorum loca, qui receptis luminibus vtriusque populi credentis in Dominum sacramenta præmiserant. Ingressa Hiericho, vidit vrbē, quam fundauit Hiel in Abiram primogenito suo, & cuius portas posuit in Segub nouissimo filiorum. Intuita est castra Galgalæ, & aceruum pręputiorum, & secundę circuncisionis mysterium, & duodecim lapides, qui de Iordanis illuc translati alueo, duodecim apostolorum fundamenta firmauerant: & fontem quondàm legis amarissimum & sterilem, quem verus Elisæus sua condiuit sapientia, & in dulcorem vbertatemque conuertit. Vix nox transierat, feruentissimo æstu venit ad Iordanē. Stetit in ripa fluminis, & orto sole, Solis iustitię recordata est, quomodò in medio amnis alueo sicca sacerdotes posuerint vestigia: & ad Eliæ & Elisęi imperium, stantibus ex vtraque parte aquis, iter vnda prębuerit: pollutasq; diluuio aquas, & totius humani generis interfectione maculatas, suo Dominus mūdauerit baptismate. (Ios. 3. 4.Reg.2.)

Ios.7. Gen.28. Zach.3. Esai.28. Longum est, si velim de valle Achor dicere, id est, tumultûs atque turbarum, in qua furtum & auaritia condemnata est: & de Bethel domo Dei, in qua super nudam humum, nudus & pauper dormiuit Iacob: & posito subter caput lapide, qui in Zacharia septem oculos habere describitur, & in Esaia lapis dicitur angularis: vidit scalam vsque ad cęlum tendentem, in qua Dominus desupèr innitebatur, ascendentibus porrigens manum, & negligentes de sublimi præcipitans. Sepulcra quoquè in monte Ephraim Iesu filij Naue, & Eleazari filij Aaron sacerdotis, eregionè venerata est: quorum alter conditus est in Tamnathsare à septentrionali parte montis Gaias: alter in Gabaa filij sui Phinees: satisque mirata est, quòd distributor possessionum sibi montana & aspera delegisset. Quid narrem Silo, in qua altare dirutum hodieque monstratur, & raptum Sabinarum à Romulo, tribus Beniamitica præcucurrit? Transiuit Sichem, non vt plerique errantes legunt, Sichar, quę nunc Neapolis appellatur, & ex latere montis Garizim extructam circa puteum Iacob intrauit ecclesiam: super quo residens Dominus, sitiensque & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est: quæ quinque Mosaicorum voluminum viris, sextoque, quem se habere iactabat, errore Dosithei derelicto, verum Messiam & verum reperit Saluatorem. Atque indè diuertens, vidit duodecim patriarcharum sepulcra: & Sebasten, id est, Samariam: quę in honorem Augusti, ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibì siti sunt Elisæus & Abdias prophetæ: & (quo maior inter natos mulierum non fuit) Iohannes Baptista. Vbì multis intremuit consternata mirabilibus: nanque cernebat varijs dęmones rugire cruciatibus, & ante sepulcra sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum. Alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere: suspensisque pede fœminis, vestes defluere in faciem. Miserebatur omnium, & per singulos effusis lachrymis, Christi clementiam deprecabatur. Et sicut erat inualida, ascendit pedibus montem: in cuius duabus speluncis, persequutionis & famis tempore, Abdias propheta centum prophetas aluit pane & aqua. Indè cito itinere percucurrit Nazareth, nutriculam Domini, Chanan & Capharnaum, signorum eius familiares. Lacum Tiberiadis, nauigante Domino sanctificatum: & solitudinem, in qua multa populorum millia paucis saturata sunt panibus, & de reliquijs vescentium repleti sunt cophini duodecim tribuum Israel. Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus est Dominus. Adspiciebat procùl montes Hermon & Hermonim, & campos latissimos Galilęæ, in quibus Sisara & omnis exercitus eius, Barach vincente, prostratus est. Torrens Cison, qui mediam planitiem diuidebat, & oppidum iuxta Naim, in quo viduæ suscitatus est filius, monstrabatur. Dies me priùs quàm sermo deficiet, si voluero cuncta percurrere, quæ Paula venerabilis fide incredibili peruagata est. (Ios.24. Iud.21. Iohan.4. Nota de sepulcris sanctorum. 3.Reg.18. Iud.4.)

Iud.15. Transibo ad Aegyptum, & inter Sochoth atque fontem Sampson, quem de molari maxillæ dente produxit, subsistam parumpèr: & arentia ora colluam, vt refocillatus videam Morasthim, sepulcrum quondàm Michęæ prophetæ, nunc ecclesiam. Et ex latere derelinquam Chorços, & Gethços, Maresa, Idumæam, & Lachis: & per arenas mollissimas, pergentium vestigia subtrahentes, latamque eremi vastitatem, veniā ad Aegypti fluuium Sior, qui interpretatur turbidus: & quinque Aegypti transeam ciuitates, quę loquuntur lingua Chananitide, & terram Gessen, & campos Taphneos, in quibus fecit Deus mirabilia: & vrbem No, quę posteà versa est in Alexandriam: & oppidum Domi-

Domini Nitriam, in quo purissimo virtutum nitro sordes lauantur quotidiè plurimorum. Quod cùm vidisset, occurrente sibi sancto ac venerabili episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabilibus monachorũ, ex quibus multos sacerdotalis & leuiticus sublimabat gradus: lętabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsatas, Serapionas, & reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta est? Per singulos sanctos Christum se videre credebat: & quicquid in illos contulerat, in Dominum se contulisse lętabatur. Mirus ardor, & vix in fœmina credibilis fortitudo. Oblita sexûs & fragilitatis corporeæ, inter tot millia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat: & forsitan, cunctis eam suscipientibus, impetrâsset, nî maius sanctorum locorum retraxisset desideriũ. Atq; propter feruentissimos æstus de Pelusio Maiomam nauigatione perueniens, tanta velocitate reuersa est, vt auẽ putares. Nec multò pòst in sancta Bethlehem mansura perpetuò, angusto per triennium mansit hospitiolo, donèc extrueret cellulas ac monasteria, & diuersorum peregrinorum iuxta viam conderet mansiones, in qua Maria & Ioseph hospitium non inuenerant.

Inuisit S. Paula cellulas sanctorũ monachorũ

Condit monasteria in Bethlehem.

Hucusquè iter eius descriptum sit, quod cum multis virginibus & filia comite peragrauit. Nunc virtus latiùs describatur, quæ ipsius propria est, & in qua exponenda, Deo iudice ac teste, profiteor me nihil addere, nihil in maius attollere more laudantium: sed, nè rerum excedam fidem, multa detrahere: & nè apud detractores & genuino me semper dente rodentes fingere puter, & corniceem Aesopi alienis coloribus adornare. Quæ prima Christianorum virtus est, tanta se humilitate deiecit, vt qui eam non vidisset, & pro celebritate nominis videre gestîsset, ipsam esse non crederet, sed ancillularum vltimam: & cùm frequentibus choris virginum cingeretur, & veste & voce & habitu & incessu minima omnium erat: Nunquàm post viri mortem vsque ad diem dormitionis suæ cum vllo comédit viro, quanuìs cum sanctum, & in pontificali sciret culmine constitutum. Balneas, nisì periclitans, non adijt. Mollia, etiam in grauissima febre, lectuli strata non habuit: sed super durissimam humum stratis ciliciolis quiescebat: si tamen illa quies dicenda est, quæ iugibus penè orationibus dies noctesque iungebat, illud implens de Psalterio: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. In qua fontes crederes lachrymarum: ità leuia peccata plangebat, vt illam grauissimorum criminum crederes ream. Cumque à nobis crebriùs moneretur, vt parceret oculis, & eos seruaret euangelicę lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei pręceptum purpurisso & cerussa & stibio sæpè depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs. Longus risus, perpeti compẽsandus est fletu. Mollia linteamina & serica preciosissima, asperitate cilicij commutanda. Quæ viro & seculo placui, nunc Christo placere desidero.

Eius humilitas.

Stratum.

Psal 6.

Copia lachrymarũ.

Si inter tales tantasque virtutes castitatem in illa voluëro prædicare, superfluus videar: in qua etiam cùm secularis esset, omnium Romæ matronarum exemplum fuit: quę ità se gessit, vt nunquàm de illa etiam maledicorum quicquam auderet fama confingere. Nihil animo eius clemẽtius, nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes: nec tamen superbos & gloriolam quærentes, fastidio despiciebat. Si pauperem videbat, sustentabat: si diuitem, ad benefaciendum hortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Et vsuras tribuens, versuram quoquè sępiùs faciębat, vt nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorem meum: Cùm in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo: Non vt alijs sit refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in hoc tempore, vt vestra abundantia sit ad illorum inopiam, & illorum abundantia sit ad vestram inopiã. Et hoc de Euangelio Saluatoris: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Et prouidendum esse, nè quod libenter faceret, semper facere non posset: multaq; huiuscemodi, quæ illa mira verecundia, & sermone parcissimo dissoluebat, testem inuocans Deum, se pro illius nomine cuncta facere: & hoc habere voti, vt mendicans ipsa moreretur: vt vnum nummum filiæ non dimitteret, & in fúnere suo aliena sindone inuolueretur. Ad extremum sic inferebat: Ego si petiëro, multos inueniam, qui mihi tribuant: iste mendicans si à me non acceperit, quæ ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requiretur? Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam: sed illa ardentior fide, toto Saluatori animo iungebatur, & pauperem Dominum, pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat,

Castitas insignis.

Liberalitas

2. Cor. 8.

Luc. 3.

Studiũ paupertatis.

perat,pauper pro ipso effecta. Deniquè consequuta est quod optabat, & in grandi ære
alieno filiam dereliquit,quod hucusquè debens,non suis viribus,sed Christi se confidit
misericordia reddituram.

Solent pleręque matronarum buccinatoribus suis dona conferre, & in paucos lar-
gitate profusa,manũ à cęteris retrahere: quo illa omninò carebat vitio. Ità enim sin-
gulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessarium erat, non ad luxuriã, sed ad ne-
cessitatem. Nemo ab ea pauperum vacuus reuersus est. Quod obtinebat, non diuitia-
Matth.5. rum magnitudine,sed prudentia dispensandi: illud semper replicans, Beati misericor-
Eccli 3. des,quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et,Sicut aqua extinguit ignẽ,ità elee-
Luc.16. mosyna extinguit peccatum. Et,Facite vobis amicos de iniquo mammona,qui vos re-
Luc.11. cipiant in æterna tabernacula. Et: Date eleemosynam, & eccè omnia munda sunt vo-
Dan.4. bis. Et verba Danielis,regem Nabuchodonosor monentis, vt eleemosynis redimeret
peccata sua. Nolebat in his lapidibus pecuniã effundere,qui cùm terra & seculo transi-
turi sunt: sed in viuis lapidibus, qui voluuntur super terram, de quibus in Apocalypsi
Apoc.21. Iohannis,ciuitas magni regis extruitur: quos in saphirum & smaragdum & iaspidem &
Esai.54. cæteras gemmas esse vertẽdos,scriptura commemorat. Verùm hęc possunt esse com-
munia cum multis,& scit diabolus non in summo virtutũ culmine posita. Vndè loqui-
tur ad Dominum,post amissam Iob substãtiam, post euersam domum, post liberos in-
Iob 2. terfectos:Corium pro corio,& omnia quę habuerit homo,dabit pro anima sua.Sed ex-
tende manum tuam,& tange ossa eius & carnes,nisì in faciem benedixerit tibi. Scimus
plerosque dedisse eleemosynam,sed de proprio corpore nihil dedisse: porrexisse egen-
tibus manum,sed carnis voluptate superatos: dealbâsse ea,quę forìs erãt, & intùs ple-
nos fuisse ossibus mortuorum. At non Paula talis: quæ tantæ continẽtiæ fuit, vt pro-
pè mensuram excederet,& debilitatem corporis nimijs ieiunijs ac labore contraheret.
Ieiunia & Quæ, exceptis diebus festis,vix oleum in cibo caperet: vt ex hoc vno æstimetur, quid
abstinentiã de vino & liquamine, piscibus & lacte, & melle, & ouis, & reliquis, quæ gustui suauia
sunt,iudicârit. In quibus sumendis quidam se abstinentissimos putant:& si his ventrem
ingurgitauerint,tutam pudicitiam suspicantur.

Semper quidem virtutes sequitur inuidia, feriuntq́; summos fulgura montes. Nec
mirum,si hoc de hominibus loquar,cùm etiam Dominus noster pharisęorum zelo sit
Sap.2. crucifixus,& omnes sancti æmulos habuerint: in paradiso quoquè serpens fuerit,cuius
inuidia mors introïuit in orbem terrarum. Suscitauerat ei Dominus Adad Idumæum,
qui eam colaphizaret,nè se extolleret: & quasi quodam stimulo carnis sæpiùs admone-
bat,nè magnitudo virtutum altiùs raperet,& aliarum vitijs fœminarum, se in excelso
crederet constitutam.Ego aiebam,liuori esse cedendum,& dandũ insanię locum: quod
Gen.27. fecisset Iacob in fratre suo Esau,& Dauid in pertinacissimo inimicorum Saul:quorum
1.Reg.27. alter in Mesopotamiam fugerit, alter se Allophylis tradiderit, mâlens hostibus, quàm
inuidis,subiacere. At illa respondebat: Iustè hæc diceres, si diabolus contra seruos Dei
& ancillas non vbiquè pugnaret, & ad omnia loca fugientes non præcederet: si non
sanctorum locorum amore retinerer,& Bethlehem meam in alia reperire possem par-
te terrarum. Cur enim non patientia liuorem superem? Cur non humilitate frangã su-
Rom.12. perbiam,& percutienti maxillam offeram alteram? dicente apostolo Paulo: Vincite in
Acto.5. bono malum. Nónne apostoli gloriabantur,quando pro Domino sunt passi contume-
Philip.2. liam? Nónne ipse Saluator humiliauit se,formam serui accipiens,& factus est obediens
patri vsq; ad mortem,& mortem crucis,vt nos sua passione saluaret? Iob nisì certâsset,
Iob 42. & vicisset in pręlio,non accepisset coronam iustitię,nec audisset à Domino: Putas me
Matth.5. aliter loquutum tibi,quàm vt apparéres iustus? Beati dicuntur in Euangelio, qui perse-
quutionem patiuntur propter iustitiam. Secura sit conscientia,quòd nõ propter pec-
cata patiamur:& afflictio in seculo,materia pręmiorum est.

Si quando procacior fuisset inimicus, & vsque ad verborum iurgia prosilîsset, illud
Psalm.38. Psalterij decantabat: Cùm cõsisteret aduersùm me peccator, obmutui & silui à bonis.
Psalm.37. Et rursùs: Ego autem quasi surdus non audiebam, & quasi mutus non aperiens os su-
um: Et factus sum sicut homo non audiens,& non habens in ore suo increpationes.In
Deut.13. tentationibus, Deuteronomij verba voluebat: Tentat vos Dominus Deus vester, vt
sciat si diligatis Dominum Deum vestrum de toto corde vestro, & de tota anima vestra.
Esai.28. In tribulationibus & angustijs,Esaiæ replicabat eloquia: Qui ablactati estis à lacte, qui
abstra-

abstracti ab vbere, tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem: adhuc pusillum propter malitiam labiorum, propter linguam malignam. Et scripturę testimonium in consolationem suam edisserebat: Ablactatorum esse, eorum scilicet, qui ad vtilem ætatem peruenissent, tribulationem super tribulationē sustinere, vt spem super spem mereantur accipere: Scientes quoniam tribulatio patientiā operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Et: Quòd si is, qui foris est, homo noster corrūpatur: ille qui intùs est, innouetur: & in præsentiarùm leue & momentaneum tribulationis vestræ, æternę gloriæ pondus operatur in vobis, non adspicientibus quę videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Nec longum fore tempus, etiam si humanę impatientię tardum videatur, quin Dei statim videatur auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tibi. Nec dolosa labia & linguas iniquorum esse metuendas, cùm Domino adiutore lętemur, & ipsum debeamus audire per prophetam monentem: Nolite timere opprobria hominum, & blasphemias eorum ne metueritis. Sicut enim vestimentum, sic comedit eos vermis: & sicut lanam, sic deuorauit eos tinea. Et, Per patientiam vestram possidebitis animas vestras. Et, Non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et alibi, Tribulationem super tribulationē sustinete, vt patienter agamus in omnibus, quæ accidunt nobis. Patiens enim vir, multùm prudens. Qui autem pusillanimis est, vehementer insipiens. In languoribus & crebra infirmitate dicebat: Quādo infirma sum, tūc fortis sum. Et, Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, donec mortale hoc induat immortalitatem, & corruptiuum hoc vestiatur incorruptione. Et iterùm, Sicut superabundant passiones Christi in nobis, ità & per Christum abundat & cōsolatio. Ac deindè: Vt socij passionum estis, sic eritis & consolationis. In mœrore cantabat: Quare tristis es anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultûs mei & Deus meus. In periculis loquebatur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et iterùm: Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. Et, Qui perdiderit animam suam propter me, saluā eam faciet. Quando dispendia rei familiaris & euersio totius patrimonij nunciabatur, aiebat: Quid enim prodest homini, si totum mundū lucrifecerit, & animæ suę damnum habuerit? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Et, Nudus exiui de vtero matris meę, nudus & redeam. Sicut Domino placuit, ità factū est, sit nomen Domini benedictum. Et illud: Nolite diligere mundum, neq; ea quę sunt in mundo. Quoniam omne quod in mundo est, desiderium carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ huius: quę non est ex patre, sed ex mundo. Et mundus transit, & concupiscentia eius. Scio ei scriptas infirmitates grauissimas liberorum, & maximè Toxotij sui, quem diligebat plurimùm. Cumq; illud virtute complesset, Turbata sum, & non sum loquuta, in hęc verba prorupit: Qui amat filium aut filiam plùs quàm me, non est me dignus. Et orans ad Dominum, loquebatur: PossideDomine filios mortificatorum, qui pro te quotidiè mortificant corpora sua.

Rom. 5. 2. Cor. 4. Esai. 49. Esai. 51. Luc. 21. Rom. 8. Prou. 14. 2. Cor. 12. 2. Cor. 4. 1. Cor. 15. 2. Cor. 1. Psalm. 41. Luc. 9. Matth. 16. Iob 1. 1. Iohan. 2. Matth. 10. Psal. 76.

Noui susurronem quendam (quod genus hominum perniciosissimum est) quasi beneuolum nunciâsse, quòd pro nimio feruore virtutum quibusdam videretur insana, & cerebrum illius dicerēt confouendum. Cui illa respondit: Theatrum facti sumus mundo, & angelis & hominibus. Et: Nos stulti propter Christum, sed stultum Dei sapiētius est hominibus. Vndè & Saluator loquitur ad patrem: Tu scis insipientiam meam. Et iterùm: Tanquàm prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis: Vt iumentū factus sum apud te, & ego semper tecum. Quem in Euangelio & propinqui quasi mentis impotem ligare cupiebant, & aduersarij sugillabant, dicentes: Dęmonium habet, & Samaritanus est. Et: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dęmonia. Sed nos audiamus Apostolum cohortantem: Hæc est gloria nostra, testimonium conscientię nostrę: quoniā in sanctitate & synceritate, & in gratia Dei conuersati sumus in mundo. Et Dominum dicentem ad Apostolos: Ideò mundus odit vos, quoniam non estis de mundo. Si enim essetis de mundo, amaret vtiquè mundus, quod suum erat. Et ad ipsum Dominum verba vertebat: Tu nôsti cordis abscondita, & hæc omnia venerunt super nos, nec sumus obliti tuî, neque iniquè egimus in testamento tuo, nec auersum est retrorsùm cor nostrum. Et: Propter te mortificati sumus tota die: reputati sumus vt oues occisionis.

1 Cor. 4. 1. Cor. 1. Psalm. 68. 70. 72. Marc. 3. Iohan. 8. Matth. 12. 2. Cor. 1. Iohan. 15. Psalm. 43.

Psalm. 178. sionis. Sed Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi homo. Legi enim:
Prou. 7. Fili, honora Dominum, & confortaberis, & extra Dominum nullum timueris. His & talibus testimonijs, quasi armatura Dei, & aduersùs omnia quidem vitia, sed præcipuè instruebat se contra inuidiam sęuientem: & patiendo iniurias, furorem rabidi pectoris mitigabat. Deniquè vsq; ad diem mortis, & huius patientia, & aliorum zelus omnibus patuit: qui suum rodit authorem, & dum ęmulum lædere nititur, in semetipsum proprio furore bacchatur.

Dicam & de ordine monasterij, quomodò sanctorum continentiam in suum verterit lucrum. Seminabat carnalia, vt meteret spiritualia: dabat terrena, vt cęlestia tolleret: breuia concedebat, vt pro his æterna mutaret. Post virorum monasteriũ, quod viris tradiderat gubernandum, plures virgines, quas è diuersis prouincijs cõgregârat, tam nobiles, quàm medij & infimi generis, in tres turmas monasteriaque diuisit: ità duntaxat, vt in opere & in cibo separatæ, psalmodijs & orationibus iungerẽtur. Post alleluia cantatum (quo signo vocabantur ad collectam) nulli residere licitum erat: sed prima, seu inter primas veniens, cęterarum operiebatur aduentum, pudore & exemplo ad laborem eas prouocans, non terrore. Manè, hora tertia, sexta, nona, vespere, noctis medio, per ordinem psalterium cantabant: nec licebat cuiquam sororũ ignorare psalmos, & non de scripturis sanctis quotidiè aliquid discere. Die tantùm Dominico ad Ecclesiã procedebant, ex cuius habitabant latere: & vnumquodque agmen matrem propriam sequebatur: atq; indè pariter reuertentes, instabãt operi distributo, & vel sibi, vel cæteris indumenta faciebant. Si qua erat nobilis, nõ permittebatur de domo sua habere comitem, nè veterũ actuum memor, & lasciuientis infantiæ errorem refricaret antiquũ, & crebra cõfabulatione renouaret. Vnus omnium habitus. Linteamine ad tergendas solùm manus vtebantur. A viris tanta separatio, vt à spadonibus quoque eas seiungeret, nè vllam daret occasionem linguę maledicæ, quæ sanctos carpere solita est in solatium delinquendi. Si qua vel tardior veniebat ad psalmos, vel erat in opere pigrior, varijs eam modis aggrediebatur. Si erat iracunda, blanditijs: si patiens, correptione: illud

Multas colligit virgines in monasteria.

1. Cor. 4. Apostoli imitãs: Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in spiritu lenitatis & mansuetudinis? Excepto victu & vestitu, nullam habere quicquam patiebatur, dicente Paulo:
1. Tim. 6. Habentes victum & vestitum, his contenti sumus: nè consuetudine plus habendi præberet locum auaritię, quæ nullis expletur opibus: & quanto ampliùs habuerit, plus requirit: & neq; copia, neque inopia minuitur. Iurgantes inter se, sermone lenissimo foederabat. Lasciuientem adolescentularum carnem crebris & duplicatis frangebat ieiunijs, mâlens eis stomachum dolere, quàm mentem. Si vidisset aliquam comptiorem, contractione frontis & vultûs tristitia arguebat errantem, dicens munditiem corporis atque vestitûs, animę esse immunditiam: & turpe verbum atq; lasciuum, nunquàm de ore virgineo proferendũ: quibus signis libidinosus animus ostenditur, & per exteriorem hominem, interioris hominis vitia demonstrantur. Quam linguosam, garrulam ac procacem, rixisque perspexerat delectari, & sępiùs commonitam nolle conuerti, inter vltimas & extra cõuentum sororum, ad fores triclinij orare faciebat, & separatim cibum capere: vt quam obiurgatio non correxerat, emendaret pudor. Furtum quasi sacrilegium detestabatur: & quod inter seculi homines vel leue putatur, vel nihili, hoc in monasterijs grauissimum dicebat esse delictum. Quid memorem clementiam & sedulitatem in ægrotantes, quas miris obsequijs & ministerijs confouebat? Cumque alijs languentibus largè præberet omnia, & esum quoquè exhiberet carniũ: si quando ipsa ægrotâsset, sibi non indulgebat, & in eo inęqualis videbatur, quòd in alijs clementiam, in se duritiam commutabat. Nulla iuuenum puellarum sano & vegeto corpore, tantæ se dederat continentiæ, quantæ ipsa fracto & senili debilitatoque corpusculo. Fateor, in hac re pertinacior fuit, vt sibi non parceret, & nulli cederet admonenti. Referam, quod expertus sum. Mense Iulio feruentissimis æstibus incidit in ardorem febris, & post desperationem cùm Dei misericordia respirâsset, & medici persuaderent ob refectionem corporis vino opùs esse tenui & parco, nè aquam bibens, in hydropem verteretur, & ego clàm beatum papam Epiphanium rogarem, vt eam moneret, immò compelleret vinum bibere: illa, vt erat prudens & solertis ingenij, statim sensit insidias: & subridens, meum esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cùm beatus pontifex post multa hortamẽta exîsset forâs, quærẽti mihi quid egisset, respondit:

Rixis deditas vt castigârit.

Humanitas in ægrotas. Erga se seueritas.

spondit: Tantum profeci, vt seni homini penè persuaserit, nè vinum bibam. Hæc refero, non quòd inconsideranter & vltra vires sumpta onera probem, monente scriptura: Super te onus nè leuaueris: sed quòd mentis eius ardorem, & desiderium fidelis animę, Prou. 13. ex hac quoquè probare velim perseuerantia, decantantis: Sitiuit anima mea in te, quàm Psalm. 62. multipliciter tibi caro mea.

Difficile est modum tenere in omnibus: & verè iuxta philosophorum sententiam, Μεσότης ἀρετὴ, κακία ὑπερβολὴ πέλεται, id est, Modus virtus est, vitium nimietas reputatur. Quod nos vna & breui sententiola exprimere possumus: Nè quid nimis. Quæ in contemptu ciborum tantam habebat pertinaciam, in luctu mitis erat, & suorum mortibus frangebatur, maximè liberorum. Nam & in viri & filiarum dormitione, semper periclitata est: & cùm os stomachumque signaret, & matris dolorem, crucis niteretur impressione lenire, superabatur affectu, & credulam mentem, parentis viscera consternabant: animoque vincens, fragilitate corporis vincebatur. Quam semel languor arripiens, longo tēpore possidebat, vt & nobis inquietudinem, & sibi discrimina offerret: in quo illa lætabatur, per momenta commemorans: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Rom. 7. Dicat prudens lector, pro laudibus me vituperationem scribere. Testor Iesum, cui illa seruiuit, & ego seruire cupio, me vtranq; in partem nihil fingere, sed quasi Christianum de Christiana, quæ sunt vera, proferre, id est, historiam scribere, non panegyricum: & illius vitia, aliorum esse virtutes. Vitia loquor, secundùm animum meum, & omnium sororum ac fratrum desiderium, qui illam diligimus, & absentem quærimus.

Cæterùm illa impleuit cursum suum, fidemque seruauit, & nunc fruitur corona iustitiæ: sequiturque agnum quocunque vadit. Saturatur, quia esuriuit, & læta decantat: Sicut audiuimus, ità & vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri. O Psalm. 47. beata rerum commutatio: fleuit, vt semper rideret: Despexit lacus contritos, vt fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est, vt nunc albis vestimentis vteretur, & diceret: Psal 29 101. 41. 33. 44. Scidisti saccum meum, & induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, & potionē suam cū fletu miscebat, dicens: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, vt in æternum pane angelorum vesceretur, & caneret: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Et, Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Et Esaiæ, immò Domini per Esaiam, in se cerneret verba compleri: Eccè qui seruiunt mihi, manducabunt, vos autem esurietis: Esai. 65. Eccè qui seruiunt mihi, bibent, vos autem sitietis. Eccè qui seruiunt mihi, lætabuntur, vos autem confundemini. Eccè qui seruiunt mihi, exultabunt, vos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem spiritûs vlulabitis.

Dixeram, lacus eam semper fugisse contritos, vt fontem Dominum reperiret, vt posset læta cantare: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ità desiderat anima mea Psal. 41. ad te Deus. Quando veniā & apparebo ante faciem Dei? Tangam ergò breuiter, quomodò hæreticorum cœnosos deuitauerit lacus, & eos instàr habuerit ethnicorum. Odium eius in hæreticos. Quidam veterator callidus, atque vt sibi videbatur, doctus & sciolus, me nesciente, cœpit ei proponere quæstiones, & dicere: Quid peccauit infans, vt à dæmone corripiatur? In qua ætate resurrecturi sumus? Si in ipsa, qua morimur: ergò nutricibus post resurrectionem opus erit. Sin aliter, nequaquàm erit resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios. Diuersitas quoquè sexûs maris ac fœminæ erit, aut non erit? Si erit, sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio. Si non erit, sublata diuersitate sexûs, eadem corpora non resurgent: aggrauat enim terrena inhabitatio sensum multa cogitantem: Sapien 9. 1. Cor. 15. sed tenuia erunt & spiritualia, dicente Apostolo: Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Ex quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædam vitia & antiqua peccata, in corpora esse delapsas: & pro diuersitate & meritis peccatorum, tali vel tali conditione generari, vt vel corporum sanitate gauderent, & parentum diuitijs ac nobilitate, vel in morbidas carnes & domus inopum venientes, pœnas pristinorum luerent delictorum, & præsenti sęculo atque corporibus, quasi carcere clauderentur. Quod cùm audisset, & ad me retulisset, indicans hominem, mihique incubuisset necessitas nequissimæ viperæ ac mortiferæ bestiæ resistendi, de quibus Psalmista commemorat, dicens: Nè tradas bestijs animas confitentium tibi: Psalm. 73. & 67. Et: Increpa Domine bestias calami, qui scribentes iniquitatem, loquuntur contra Do-

Versutum hæreticum confutat S. Hieronymus.

minum mendacium, & eleuant in excelsum os suum: conuéni hominem, & orationibus eius, quam decipere nitebatur, breui interrogatione conclusi, dicens: Vtrùm crederet futuram resurrectionem mortuorum, an non? Qui cùm se credere respondisset, intuli: Eadem resurgent corpora, an altera? Cùm dixisset, Eadem, sciscitatus sum: In eodem sexu, an in altero? Ad interrogata reticenti, & instàr colubri huc atque illuc transferenti caput, nè feriretur: Quia, inquam, taces, ego mihi pro te respondebo, & consequentia inferam: Si non resurget mulier, vt mulier, neque masculus, vt masculus: non erit resurrectio mortuorum: quia sexus membra habet, membra autem totum corpus efficiunt. Si autem sexus & membra non fuerint, vbi erit resurrectio corporum, quæ sine sexu non constant & membris? Porrò si corporum non fuerit resurrectio, nequaquàm erit resurrectio mortuorum. Sed & illud, quod de nuptijs obijcis:
Matth. 22. Si eadem membra fuerint, sequi nuptias, à Saluatore dissoluitur, dicente: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim mortuorum non nubent, neque nubentur, sed erunt similes angelorum. Vbi dicitur, Non nubent, neque nubentur, sexuũ diuersitas demonstratur. Nemo enim de lapide & ligno dicit, Non nubent, neque nubentur, quæ naturam nubendi non habent: sed de ijs, qui possint nubere, & gratia Christi ac virtute non nubant. Quòd si opposueris, Quomodò ergò erimus similes angelorum, cùm inter angelos non sit masculus & fœmina? breuiter ausculta: Non substantiam nobis angelorum, sed conuersationem, & beatitudinem Dominus repromittit. Quomodò & Iohannes Baptista, antequàm decollaretur, angelus appellatus est, & omnes sancti ac virgines Dei, etiam in isto seculo vitam in se exprimunt angelorum. Quando enim dicitur: Eritis similes angelorum, similitudo promittitur, non natura mutatur. Simulque responde, quomodò illud interpreteris, quòd Thomas Domini resurgentis tetigerit manus, & viderit lancea latus eius perforatum? Et Petrus in litore stantem viderit Dominum, & partem assi piscis, ac fauum mellis comedentem? Qui stabat, profectò habebat pedes. Qui monstrauit latus vulneratum, vtiquè & ventrem, & pectus habuit, sine quibus non sunt latera ventri & pectori cohærentia. Qui loquutus est, lingua & palato ac dentibus loquebatur. Sicut enim plectrum chordis, ità lingua illiditur dentibus, & vocalem reddit sonum. Cuius palpatæ sunt manus, consequenter & brachia habuit. Cùm igitur omnia membra habuisse dicatur, necesse est, vt totum corpus habuerit, quod conficitur ex membris: non vtiquè fœmineum, sed virile, id est, eiusdem sexûs, in quo mortuus est. Quòd si obtenderis, Ergò & nos post resurrectionem comedemus? Et quomodò clausis ingressus est ianuis, contra naturam pinguium & solidorum corporum? Audies: Noli propter cibum, resurrectionis fidem in calumniam trahere. Nam & archisynagogi filiæ resuscitatę iussit cibum dari, & Lazarus quatriduanus mortuus, cum ipso scribitur iniisse conuiuium, nè resurrectio eorum phantasma putaretur. Sin autem clausis ingressus est ianuis, & idcircò spirituale & aëreum corpus niteris approbare: ergò & antequàm pateretur, quia contra naturam grauiorum corporum super mare ambulauit, spirituale corpus habuit: & apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus habuisse credendus est, cùm potentia magìs & virtus ostendatur Dei, quando fit aliquid contra naturam. Et vt scias, in signorum magnitudine, non naturæ mutationem, sed Dei omnipotentiam demonstrari: Qui ambulabat fide, cœpit infidelitate mergi, nisi eum manus Domini subleuâsset, dicentis: Modicæ fidei, quarè dubitâsti? Miror autem te obdurare frontem, loquente Domino: Infer digitum tuum huc, & tange manus meas: & porrige manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Et alibi: Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Ossa audis & carnem, & pedes, & manus: & globos mihi Stoicorum, atque aërea quædam deliramenta confingis. Porrò si quæris, cur infans à dæmone corripiatur, qui peccata non habuit: aut in qua ætate resurrecturi simus, cùm diuersa ætate moriamur: ingratìs suscipies, Iudicia Dei abyssus multa. Et, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Aetatum autem diuersitas non mutat corporum veritatem. Cùm enim quotidiè corpora nostra fluant, & aut crescant, aut decrescant: ergò tot erimus homines, quot

Margin notes: Luc. 7. — Ioan. 20, 21. — Marc. 5. — Iohan. 11. — Matth. 14. — Iohan. 20. — Luc. 24. — Psalm. 35. — Rom. 11.

quot quotidiè commutamur? aut alius sui, cùm decem annorum essem, alius cùm triginta, alius cùm quinquaginta, alius cùm iam toto cano capite sum? Igitur, iuxta ecclesiarum traditiones & Apostolum Paulum, illud est respondendum, quòd in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi sumus, in qua & Adam Iudæi conditum autumant, Dominum Saluatorem legimus surrexisse: & multa alia, quæ de vtroque testamento in suffocationem hæretici protuli. Ex quo die ità cœpit hominem detestari, & omnes, qui eiusdem dogmatis erant, vt eos voce publica, hostes Domini proclamaret. Et hæc dixi, non vt breuiter hæresim confutarem, cui multis voluminibus respondendum esset: sed vt fidem tantæ fœminæ ostenderem, quæ maluit inimicitias hominum subire perpetuas, quàm Dei offensam amicitijs noxijs prouocare. *Ecclesiarũ traditiones. Ephes. 4.*

Dicam ergò, vt cœperam: nihil ingenio eius docilius fuit. Tarda erat ad loquendum, velox ad audiendum, memor illius præcepti: Audi Israel, & tace. Scripturas sanctas tenebat memoriter. Et cùm amaret historiam, & hoc veritatis diceret fundamentum: magìs tamen sequebatur intelligentiam spiritualem: & hoc culmine, ædificationem animæ protegebat. Deniquè compulit me, vt vetus & nouum instrumentum cum filia, me disserente, perlegeret. Quod propter verecundiam negans, propter assiduitatem tamen & crebras postulationes eius præstiti, vt docerem quod didiceram, non à meipso, id est, à præsumptione, pessimo præceptore, sed ab illustribus Ecclesiæ viris. Sicubì hæsitabam, & nescire me ingenuè confitebar, nequaquàm mihi voluit acquiescere: sed iugi interrogatione cogebat, è multis varijsque sententijs, quæ mihi videretur probabilior, indicarem. Loquar & illud, quod forsitan æmulis videatur incredibile: Hebræam linguam, quam ego ab adolescentia multo labore ac sudore ex parte didici, & infatigabili meditatione non desero, nè ipse ab ea deserar, discere voluit, & consequuta est: ità vt psalmos Hebraicè caneret, & sermonem absq; vlla Latinæ linguæ proprietate personaret. Quod quidem vsque hodiè in sancta filia eius Eustochio cernimus: quæ ità semper adhæsit matri, & eius obediuit imperijs, vt nunquàm absque ea cubaret, nunquàm procederet, nunquàm cibum caperet, ne vnum quidem nummum haberet potestatis suæ, sed & paternam & maternã substantiolam, à matre distribui pauperibus lætaretur, & pietatem in parentem, hæreditatem maximam & diuitias crederet. Non debeo silentio præterire, quanto exultauerit gaudio, quòd Paulam neptem suam, ex Læta & Toxotio genitam, immò voto & futuræ virginitatis repromissione conceptam, audierat in cunis & crepitaculis balbutiente lingua, alleluia cantare, auiæque & amitæ nomina, dimidiatis verbis frangere. In hoc solo patriæ desiderium habuit, vt filium, nurum, neptẽ renunciâsse seculo, & Christo seruire cognosceret. Quod & impetrauit ex parte. Nam neptis Christi flammeo reseruatur: nurus æternæ se tradens pudicitiæ, socrûs opera, fide & eleemosynis sequitur, & Romæ conatur exprimere, quod Hierosolymis illa compleuit. *Ingenij eius præstantia. Hebraicam discit linguam. Nota de flammeo.*

Quid agimus anima? Cur ad mortem eius venire formidas? Iamdudùm prolixior liber cuditur, dum timemus ad vltima peruenire, quasi tacentibus nobis, & in laudibus illius occupatis, differri possit occubitus. Hucusquè prosperis nauigauimus ventis, & crispantia maris æquora labens carina sulcauit: nunc in scopulos incurrit oratio, & tumentibus fluctuum motibus, præsens vtrique nostrûm intentatur naufragium, ità vt cogamur dicere: Præceptor, saluos nos fac, perimus. Et illud: Exurge, vt quid obdormis Domine? Quis enim possit siccis oculis Paulam narrare morientem? Incidit in grauissimam valetudinem, immò quod optabat inuenit, vt nos desereret, & pleniùs Domino iungeretur. In quo languore Eustochij filiæ probata semper in matre pietas, magìs ab omnibus comprobata est. Ipsa assidere lectulo, flabellum tenere, sustentare caput, puluillum supponere, fricare pedes, manu stomachum confouere, mollia strata componere, aquam calidam temperare, mappulam apponere, omnium ancillarum præuenire officia, & quicquid alia fecisset, de sua mercede putare subtractum. Quibus illa precibus, quibus lamentis & gemitu, inter iacentem matrem & specum Domini discurrit, nè priuaretur tanto contubernio, nè illa absente viueret, vt eodem feretro portaretur? Sed ô mortalium fragilis & caduca natura, & nisì Christi fides nos extollat ad cælum, & æternitas animæ promittatur, cum bestijs ac iumentis, corporum vna conditio est. Idem occubitus iusto & impio, bono & malo, mundo ac immundo, *Luc. 8. Psal. 43. Eustochij in matrem pietas. Eccl. 3 & 9.*

sacrificanti & non sacrificanti. Sicut bonus, ità & qui peccat: sicut qui iurat, ità & is qui iuramentum metuit. Similiter & homines & iumenta, in fauillam & cinerem dissoluuntur.

Quid diù immoror, & dolorem meum differendo facio longiorem? Sentiebat prudentissima fœminarum adesse mortem, & frigente alia parte corporis atque membrorum, solum animæ teporem in sacro pectore palpitare: & nihilo minùs quasi ad suos pergeret, alienosque desereret, illos versiculos susurrabat: Domine, dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Et: Elegi abiecta esse in domo Dei mei, magìs quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Cumque à me interrogaretur, cur taceret, cur nollet respondere, an doleret aliquid: Græco sermone respondit, nihil se habere molestiæ, sed omnia quieta & tranquilla perspicere. Post hęc obmutuit, & clausis oculis, quasi iam mortalia despiceret, vsque ad expirationem animæ, eosdem repetebat versiculos: vt quod dicebat, vix audire possemus: digitumq; ad os tenens, crucis signum pingebat in labijs. Defecerat spiritus, & anhelabat in mortem: animaq; erumpere gestiens, ipsum stridorem, quo mortaliũ vita finitur, in laudes Domini conuertebat. Aderant Hierosolymarum & aliarum vrbium episcopi, & sacerdotum inferiores gradus, ac Leuitarum innumerabilis multitudo. Omne monasterium, virginum & monachorum chori repleuerant. Statimque vt audiuit sponsum vocantem: Surge, veni proxima mea, speciosa mea, columba mea. Quoniam ecce hyems transijt & recessit, pluuia abijt sibi: Læta respondit: Flores visi sunt in terra, tempus sectionis aduenit. Et: Credo videre bona Domini in terra viuentium.

Psalm. 25. Psal. 83. In supremo spiritu crucis signum sibi imprimit. Cant. 2. Psal. 26. Abit è vita.

Ex hinc non vlulatus, non planctus, vt inter seculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diuersis examina concrepabant: translataque episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cùm alij põtifices lampades cereosq; præferrẽt, alij choros psallentium ducerent, in media ecclesia speluncæ saluatoris est posita. Tota ad funus eius Palęstinarum vrbium turba conuenit. Quem monachorum latentiũ in eremo cellula sua tenuit? Quam virginum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegum putabant, qui non tali fœminæ vltimum reddidisset officiũ. Viduæ & pauperes, in exemplum Dorcadis, vestes ab ea præbitas ostendebant. Omnis inopum multitudo matrem & nutritiam se perdidisse clamabat. Quodq; mirum sit, nihil pallor mutauerat faciem: sed ità dignitas quædam & grauitas ora compleuerat, vt eam putares nõ mortuam, sed dormientem. Hebræo, Græco, Latino, Syroque sermone psalmi in ordine personabant: non solùm triduo, donèc & subter ecclesiam, & iuxta specum Domini conderetur: sed per omnem hebdomadam, cunctis qui venerant, suum funus & proprias credentibus lachrymas. Venerabilis virgo filia eius Eustochium, quasi ablactata super matrem suam, abstrahi à parente non poterat: deosculari oculos, hærere vultui, totum corpus amplexari, & se cum matre velle sepeliri.

Act. 9.

Testis est Iesus, ne vnum quidem nummum ab ea filiæ derelictum, sed, vt antè iam dixi, derelictum magnum æs alienum: &, quod his difficilius est, fratrum & sororum immensam multitudinem, quos & sustentare arduum, & abijcere impium est. Quid hac virtute mirabilius, fœminam nobilissimæ familiæ, magnis quondàm opibus, tanta fide omnia delargitam, vt ad egestatem penè vltimam perueniret? Iactent alij pecunias, & in corbanam Dei æra congesta, funalibusque aureis dona pendentia. Nemo plus dedit pauperibus, quàm quæ sibi nihil reseruauit. Nunc illa diuitijs fruitur, & his bonis, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Nostram vicem dolemus, & inuidere potiùs gloriæ eius videbimur, si voluerimus diutiùs flere regnantem. Secura esto Eustochium, magna hæreditate ditata es. Pars tua Dominus, & quo magìs gaudeas, mater tua longo martyrio coronata est. Non solùm enim effusio sanguinis in confessione reputatur, sed deuotæ quoquè mentis seruitus immaculata, quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis & violis plectitur, ista de lilijs. Vndè & in cantico scribitur canticorum: Fratruelis meus candidus & rubicundus: & in pace, & in bello eadem præmia vincentibus tribuens. Mater (inquam) tua audiuit cum Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam ostendam tibi. Et per Hieremiam Dominum pręcipientem: Fugite de medio Babylonis, & saluate animas vestras. Hæc autem exijt de terra sua, & vsque ad diem mortis suæ non est reuersa

Magnum æs alienum reliquit. Esai. 64. Martyrium quotidianum. Gen. 12. Hier. 50.

in

in Chaldæam: nec ollas Aegypti & virulentias carnium desiderauit, sed choris comitata virgineis, ciuis est Saluatoris effecta: de paruula Bethlehem, cælestia regna conscendens, dicit ad veram Noëmi: Populus tuus, populus meus: & Deus tuus, Deus meus. Ruth 1.

Hunc tibi librum ad duas lucubratiunculas, eodem quem tu sustines dolore, dictaui. Nam quotiescunquè stylum figere volui, & opus exarare promissum, totiès obriguerunt digiti, cecidit manus, sensus elanguit. Vndè & inculta oratio, votum scribentis absque vlla elegantia & verborum lepore testatur.

Vale, ô Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuua. Fides & opera tua Christo te sociant: præsens faciliùs, quod postulas, impetrabis. Exegi monumentũ tuum ære perennius, quod nulla destruere possit vetustas. Incidi elogiũ sepulcro tuo, quod huic volumini subdidi, vt quocunquè noster sermo peruenerit, te laudatam, te in Bethlehem conditam lector agnoscat. Inuocat S. Paulã Hieronymus.

Sequitur titulus sepulcri:

Scipio quam genuit, Pauli fudêre parentes,
Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc iacet in tumulo: Paulam dixêre priores:
Eustochij genitrix, Romani prima senatûs,
Pauperiem Christi & Bethlemitica rura sequuta est.

In fronte speluncæ:

Adspicis angustum præcisa rupe sepulcrum?
Hospitium Paulæ est, cælestia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam, patriamque relinquens,
Diuitias, sobolem, Bethlemiti conditur antro.
Hîc præsepe tuum Christe, atque hîc mystica Magi
Munera portantes, hominique Deoque dedêre.

Dormiuit sancta & beata Paula, septimo Kalendarum Februariarum, tertia sabbati post solis occubitum. Sepulta est quinto Kalend. earundem, Honorio Augusto sexiès & Aresteno consulibus. Vixit in sancto proposito, Romæ annos quinque, Bethlehem annos viginti. Omne vitæ tempus impleuit annis quinquagintasex, mensibus octo, diebus viginti & vno. Is fuit, teste Onuphrio, annus Christi 404. quo anno Chrysostomus in exilium pulsus est.

DE SS. Thyrso, Lucio & Callinico videat Lector Tomo 6. Decembris 14.

VITA S. IACOBI EREMITAE, CVIVS LECTIO MVLTVM HABET COMPVNCTIONIS, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

MVlta bona, & animæ salutaria beneficia ijs viris, qui DEI amantes sunt, & Saluatoris Christi præceptis congruentem vitam ingrediuntur, pulcherrima humilitatis possessio conciliat: quam qui amplecti studuerit, & perfectè obiërit, is nunquàm illud timere poterit, nè aliquo modo cadat, aut vllo affectu capiatur, vel suæ fiduciæ superbia efferatur. Quòd enim multum damni, & insanabilẽ iacturam, maximumque periculum hæc ijs afferat, qui non cautiores fuerint, licet è multis alijs argumentis hoc intelligere, præcipuè verò ex hac historia, quæ nobis scribenda est, vt qui cælestem vitam sibi proposuerint, ex ipsa narratione proficiant, quò tutiores sint. In hac enim & institutionem optimam inueniemus, & exercitationem perfectam, extremum deniquè cursum ex pigritia proficiscentem, & pœnitentiæ virtutem: quæ tantum valet apud benignissimum Deum, vt non solùm ex ipsis inferorum portis, & gehennæ doloribus hominem eripiat, sed etiam talem reddat, vt priori virtute maius aliquid possideat, &, adiuuante diuina gratia, emendationem vitæ superiore statu meliorem recuperet. IANVAR. 28

Fuit quidam vir, qui solitarium in locum secessit prope oppidum Porphyrionem.

Quindecim annis degit in spelũca.

Erat viro illi nomen Iacobus. Hic cùm breuis huius vitæ vanitati renunciásset, in spelunca quadam quindecim annos habitauit. Tantos autem in virtutis exercitatione progressus fecit, tamq; insignis & Deo gratus extitit, vt & gratia contra dæmones dignus effectus fuerit, multasq; alias curationes Saluatoris nostri Iesu Christi nomine hominibus attulerit. Cùm omnes igitur eius hominis vitam admirarentur, ad eum concurrebant, quorum plerique erant ex impiorum Samaritarum superstitione. Illos cùm ad se venientes diuinus ille vir animaduerteret, ex diuinarum literarum lectione ipsos multùm erudiendo, ad veram fidem conuertebat.

Samaritę illi insidiani.

Sed qui humano generi indè vsque à principio aduersari cœpit diabolus, & ijs præcipuè, qui Christo seruiunt, cùm ex multa illius hominis virtute, ac perfecta vita se fugari videret, aggressus est eum persequi, & ex ijs locis, quæ suprà diximus, expellere. Cùm enim in vnum quempiam Samaritam ingressus fuisset ex eorum numero, qui ab initio veritatem ipsam auersabantur, fecit vt ille vniuersos ad se pertinentes amicos, consanguineos ac seruos ad insidias sancto illi viro struendas, in vnum colligeret, quò eum ità irretitum posset è regionibus illis propulsare. Omnes igitur cùm ad sacerdotis sui diuersorium conuenissent, & multa essent machinati, vna omnium sententia hęc fuit, vt impudentem atque inhonestam mulierculam ad se accersirent, cui viginti aureos nummos darent, totidemque alios se illi daturos promitterent, si ipsa Dei seruum Iacobum illecebris suis corrumpere posset, vt ansam aliquam arripientes, eum virum cum dedecore è sua regione fugarent.

Seque Crucis signo munit.

His promissis mulier illa inducta, multam noctem obseruans, ad ipsum adijt, ac ianuam pulsas, eum rogabat, vt ipsam intromitteret. Cumque ille moraretur, & diutiùs id se facturum recusaret, illa nihilominùs impudenter ianuam pulsare pergebat, & multis precibus eum obsecrare, vt ipsam admitteret. Cùm igitur ille ianuam patefecisset, & eam vidisset, spectrum aliquod cernere sibi visus est, seque Crucis signo muniens, ianuam ipsam cum impetu clausit, atque in cellam reuersus, ad Orientem solem se conuertit, & Deum attentè precatus est. Non multo autem tempore posteà, cùm media nox præterijsset, non desinebat mulier illa pulsare ianuam: quinetiam magna voce, Miserere, inquit, meî tu, qui Dei seruus es: aperi mihi ianuam, nè ante cellam tuam ferarum cibus efficiar.

Cùm iustus ille vir hæc consideraret, & ferarum multitudinem, quæ erat in illis locis, animaduerteret, ianuam ipsam inuitus (vt ità dicam) patefecit, eiq; dixit: Vndè huc venisti? Quem quæris? Et vndè es? Cui mulier: E monasterio, inquit, hoc propinquo ego sum, meque monasterij Præses ad ferendas benedictiones in hoc castellum misit, ac dum reuerterer in monasterium, hoc in loco nox me oppressit. Rogo igitur te, diuine vir, vt miserearis meî, & apud te accipiar, nè ferarum præda efficiar His igitur verbis ille commotus, eam ad se introduxit, panemque & aquam illi apposuit: & interiorem cellam ingressus, seipsum illic inclusit, muliere in exteriore cella derelicta. Illa verò cùm cibum sumpsisset, voluit paulispèr quiescere. Posteà cœpit vociferari, & cum lamentis ad ianuam se deijcere, virumque sanctum implorare. Ille verò è fenestra prospiciens, eamque videns angustijs & multo dolore compressam, dubitabat quidnam ei diceret, aut faceret. Tunc illa: Precor te, inquit, vt me respicias, & signo Crucis munias, quoniam dolore cordis opprimor. His ille auditis, exijt, & statim igne multo accenso, prope mulierem sedit, ac sinistra manu igni admota, dextera sacrum oleum sumpsit, & eam calefacere cœpit propriæ manûs calore, neque desinebat eius pectus Crucis signo munire.

Vide morē consignandi signo Crucis.

Magna sancti viri virtus.

Illa igitur impudentiæ stimulis impulsa, cùm irretire eum vellet, & in turpem libidinem concitare: Rogo, inquit, te diutiùs cor meum vngas, vt dolor, qui me comprimit, iam desinat. Ille, quę eius erat simplicitas, mulieri credens, quęq; ad eam curandam pertinebant, attendens, simulque fraudem praui dæmonis sciens ac metuens, nè fortè ex multa in eam commiseratione sempiternam infirmitatem sibi afferret, duabus vel tribus horis constanter sinistram manum in ignem iniectam detinuit, ità vt digitorum compages combustæ deciderint. Hoc ille faciebat contra diabolicas machinas militans, vt propter intolerabilem illum dolorem, ex ignis flamma proficiscentem, nulla pessima cogitatio in eius animum irreperet. Quod cùm admirabiliter ab eo fieri mulier videret, & ipsa resipisceret, (totam enim sancti viri manum ferè igne consumptam

sumptam videbat) lachrymans atque ingemiscens, ad sancti viri pedes se deiecit, & suis manibus propriū pectus pulsans, clamabat: Hei mihi miserę & excęcatę, hei mihi, quòd diaboli domicilium facta sum. Hæc cùm sanctus vir audiret atque obstupesceret: Surge, inquit, mulier. Hoc dixit, & admodùm festinanter è solo illam erexit, & attētas preces ad Deum mittens: Nuncia, inquit, mulier, quid hoc sit. Vixq; ad se reuersa, quo pacto res se habebat, singulatìm exposuit, aperiens quas praui Samaritæ, vel diabolus potiùs aduersùs iustum virum insidias machinatus fuerat. Qua re audita, Dei seruus magnoperè ingemuit: cumq; Dei gloriam celebrâsset, & lachrymas multas emittens Deo gratias egisset, illam catechismo instruxit, eique benedictiones impartitus, misit ad sanctissimum Alexandrum Episcopum.

Mulier verò cùm ad ecclesiam venisset, vnamquanq; rem ordine Deo ipsi primùm, deindè & sanctissimo viro confessa est: qui & ipse cùm plurimùm eam instruxisset, eorumque malorum, quæ cōmiserat, valdè pœnitentem videret, immortalitatis lauacrum ei dedit, & mulierem quidem ipsam ad virginum monasterium misit: omnem verò populum religiosum, & Christi amatorem clerum cùm cōgregâsset, ex vrbe & regione illa omnes Samaritas expulit, ac posteà Dei seruum Iacobum adijt, eumq; vt bonus pater multùm cōfirmauit. Ità verò & mulier supradicta per pœnitentiam Christo seipsam obtulit, vt & chara Deo esset, & aduersùs dęmones gratiam acciperet. Cōfessio sacramētalis.

Facto autem interuallo quodam temporis, filia cuiusdam viri, qui principem locum in senatu obtinebat, impuro spiritu agitata, nominatìm sanctum illum virum inuocabat. Cùm igitur eius parentes ad Dei seruum eam duxissent, ipsum rogabant, vt puellæ iuuentutem misericordia prosequeretur, & impurum spiritū ab ipsa expelleret. Cumq; sanctus vir pro ea Deum precatus esset, & manus super illam imposuisset, statìm diuina ope dęmonem expulit, & puellam curauit. Eius igitur parentes cùm & Deo, & ipsi gratias egissent, trecentos aureos nummos ei miserunt, quos non solùm iustus ille vir accipere ausus non est, sed ne videre quidem eos passus fuit, dicens eisq; persuadens, non decere diuinarū rerum mercaturam facere, sed pauperibus illos potiùs dare. Ego enim, inquit, eos non accipio. nam in solitudine degens, istis non indigeo. Itaq; gratias Deo agentes homines illos, in eorum domos remisit. Dæmoniaca curatur.

Aliquando verò cùm adolescens quidam à dæmone tentatus fuisset, vtroque pede dissolutus fuit: quem eius consanguinei baiulantes, ad sanctum virum tulerunt, eum rogantes, vt pro ipso Deum precaretur. Ille autem cùm tres dies ieiunâsset, & diuinis precibus operam dedisset, paralyticum hominem sanum restituit, cui & benedixit, iussitque proprijs pedibus in suam domum reuerti. Multi alij ad eundem veniebant, qui cùm diuersis morbis laborarent, omnes diuina ope per ipsius preces curati, ad suas domos reuertebantur. Triduano ieiunio & precib⁹ paralyticum sanat.

Cùm autem ille Dei seruus se ab omnibus multùm honorari videret, & casum, qui ex honore ipso multis euenire solet, valdè metueret, locum illum reliquit, & fugiens abijt procùl ab vrbe illa quadraginta milliaribus: cumque apud petras, quæ sunt ad ripam fluuij, speluncam magnam inuenisset, triginta annos illic habitauit, in precibus & hymnis totos dies ac noctes insumendo. Nutrimenta verò ipsa multo tempore ex herbis, quæ prope fluuium nascebātur, sibi conficiebat: posteà paruum quendam hortum ad ripam fluminis eleganter cōstruxit, atque in eo aliquot horis diei opus faciens, ex eo ipso cibum sibi comparabat. Ità verò eius vita celebrabatur, vt è viginti & triginta monasterijs monachi & clerici ad eum venirent, multiq; alij ex ijs, qui mundi rebus occupantur, ad eum se conferrent, vt eius benedictionem acciperent, & ab eo confirmari possent. Triginta annis habitat in spelunca.

Sed talis ac tantus vir, tantaque gratia dignus effectus, fortasse elatione vel superbia captus, in lapsum, eumque omnium grauissimum, incidere permissus fuit. Nam scelestissimus humani generis inimicus, qui contra homines rectam & Deo gratam vitam degentes, propriam inuidiam exercet, in puellam quandam ingressus, cuiusdam diuitis filiam, cœpit clamare, & sanctum Iacobum nominatìm appellare, ità vt parentes puellæ circumirent, & vbiquè diuinum illum hominem inuestigarent, neque monasterium, neque desertum aliquem locum relinquentes. Quem cùm inuenire non possent, posteà solitarium quendam hominem in eo loco, quem supradiximus, esse cognouerunt. Pater igitur seruos suos secum habens, & puellam iubens vnà cum matre in iumento

ſedere,& eum ſequi,venit in eum locũ,de quo audierat, vbi & ille vir ſanctus vitam degebat.Quem cùm vidiſſet,& ad eius pedes ſe abieciſſet: Miſerere,inquit,filię meę,quoniam grauiter ab impuro ſpiritu cruciatur: nam viginti dies ſunt, quibus neq; cibum, neque potum ſumpſit,ſed clamat ſeipſam lacerans,& nomen tuum appellans.

Rurſùs dæmoniaca alia ſanat.

Tunc iuſſit puellam illuc duci: cumque ſe diutiùs precibus dediſſet, ſic ardenter pro ipſa precatus eſt,vt & locus,in quo ſtabant, contremuerit. Finitis verò precibus,inſufflauit in illum impurũ ſpiritum,& ait: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti exi ab iſta puella.Statimque dęmon ipſe,tanquàm igne aliquo impulſus, è puella diſceſſit. Illa verò cùm in ſolum cecidiſſet, multis horis iacuit ſine voce: ſed ſanctus ille Deum precatus,eam, manu appręhenſa,erexit,& parẽtibus ſuis reddidit. Qui cùm miraculum illud vidiſſent,diuinam gloriam collaudârunt.Sed metuentes,nè impurus ille dęmon reuerſus,in eam ingrederetur,ipſum rogârunt,vt puella apud eum duos dies remaneret,quoàd omninò à dęmone liberaretur. Puella igitur apud eum relicta, parentes in domum ſuam reuerſi ſunt.

Qui amat periculum, peribit in illo.

Decet autem,ſicut initiò diximus,ad multorum cautionem,& cęleſtem hanc vitam exercentium ædificationem, non ſolùm perfectorum hominum rectè facta narrantes,bona tãtùm colligere: ſed nè malarum artium & laqueorum ſceleſtiſſimi illius hoſtis imperiti ſint, qui Deo ſeruiunt, quemadmodùm maximas & veras huius hominis virtutes enumerauimus,ità,inquam,conuenit, & fluctuationem in eum illatam,& indè maximũ eius lapſum, enarrare. Dicemus autem deincèps, vt decet, & ea miracula magna atque ingentia, quæ poſt perfectam ipſius pœnitentiam, & generoſam confeſſionem per eundem edita ſunt.Quo enim nobiliorem exercitationem ac vitam anteà egerat,eo maior poſteà ipſius fuit lapſus.Quanto autem grauior fuit lapſus,eo maior poſteà ipſius fuit & emendatio.

Ille enim peſſimus & impius Dei ſeruorum inimicus,cùm puellam,quæ curata fuerat,illic ſolam cum ſolo relictam vidiſſet,& velut anſam quandam aduersùs iuſtum hominem arripuiſſet, libidinoſum ſpiritum in eum immiſit: qui tantoperè ipſum adortus eſt,vt qui exercitationis initio,quo tempore impiorum Samaritarum laquei per mulierem, quam ſupradiximus, parati fuerant, generoſo & forti animo reſtiterat, quique, vt diabolum ſuperaret,per quem mulier aduersùs ipſum impulſa fuerat,ſiniſtræ manûs iacturam perferre maluerat:is,inquã,vir libidinis ſtimulo percitus,diuini timoris,& tantæ ſanationum gratiæ, ac tam diuturnæ exercitationis, totque laborum oblitus fuerit: & quanuis ad multam ſenectutem veniſſet, victus tamen dęmoni ſuccubuerit, & in eum locum, qui ante cellam erat, egreſſus, puellam ipſam vitiauerit, & impietatis cœno ſeipſum commaculârit. Deindè verò, tanquàm primordijs quibuſdam dæmoni oblatis, coactus eſt ſuperiori malo & alterum addere. Cùm enim corruptor ille ſerpens vereretur, nè Iacobus ipſe reſipiſcens ad emendationem veniret, quæ per pœnitentiam his præbetur,qui eam ſyncero animo inquirunt, ei viro,quem, vt ſibi videbatur, captiuum ducebat,ſuggeſſit,vt ſuperiore peccato maius quiddam patraret: Quaſdam enim timiditatis cogitationes cùm in eius mentem inieciſſet,author illi fuit,vt puellam à ſe vitiatam interficeret.

Vir ſanctus cadit grauiſſimè.

Addit ſtupro homicidium.

Et eo igitur peccato ſuperatus,eius quoquè cędem patrauit,ſperans ſcilicet ea re fieri poſſe,vt eius puellæ parentum moleſtiam vitaret.Sed neque eo ſcelere contentus fuit vetus ille malorum author diabolus, ſed aliud etiam addidit, vt non ſolùm interfectæ puellæ reliquias ſepulturæ non mãdaret, ſed eas etiam in aquas fluuij ſine miſericordia aliqua proijceret.Talis eſt ſuperbiæ & arrogantiæ fructus.Niſi enim eiuſmodi peccato monachus ille ſe ſubieciſſet, prauus hoſtis, tanquàm in breue aliquod nauigium vim omnem ac ventorum æſtum effundẽs, eum ſenem nequaquàm dedecorâſſet, à quo adhuc iuuene victus fuerat:quem poſteà & ipſe vicit,eò quòd nimìs elatum ſenſit.

Sed tamen egregia Chriſti, ſummorum bonorum largitoris, in homines beneuolentia, qui omnes homines mâuult ſaluos eſſe, quàm perire, ei, qui lapſus fuerat atque humì iacebat, manum porrexit, & pœnitentiæ remedijs inſanabilia & graueolentia proprij figmenti,hoc eſt, eius viri vulnera curauit, iiſdemque, ac maioribus gratijs poſt pœnitentiam eum decorauit. Hæc autem in medium proferre coacti ſumus, vt ſicut ſuperiorem eius vitam cognoſcentes, Deum laudauimus, & quomodò lapſus fuerit audientes, in triſtitiam incidimus: ità & ſynceram ipſius pœnitentiam ediſcentes, non

nobiſ.

nobisipsis confidamus, sed in benignissimo Deo, ex quo gratiæ omnes proficiscuntur, spem collocemus: qui & nobis stantibus dat patientiam, vt perfectè stare possimus, & pigritia cadentes sua manu sustentat, hoc est, opem nobis porrigit, ac pœnitētes pro sua in humanum genus charitate amplectitur. Etenim qui tot & talia mala patrauit, quorum vnumquodq; gehennæ obnoxium eum faciebat, Dauidis exemplum imitandum sibi proposuit, quó à lapsu erigi posset. Nam & Dauid post adulterium rerum ordinem peruertit, & pro eo quòd adulterij sui pœnas dare debuisset, cædem etiam addidit eius viri, cui priùs iniuriam fecerat. 2.Reg.11.

Ille igitur cùm animaduerteret, quemadmodùm Deus ipse ac benignus Dominus, Dauidis oratione placatus, statìm peccata ei condonauit, ad pœnitentiæ portum confugit, sola spe ad animæ ipsius emendationem gubernatrice vsus. Cùm enim ad se rediisset, & è somno, vt aliquis diceret, excitatus esset, in cellam suam ingressus est, seque in terram cùm abiecisset, intolerabiles gemitus emittebat, pectus suum valdè percutiens, & lachrymarum riuulos emittens. Sed neque sic ab eo discessit impurus & scelestissimus diabolus. Nam cùm eius viri propositum ac voluntatem ferre non posset, cœpit desperationis cogitationes in eius animum inijcere, cùm huiusmodi pessima initia aduersùs humanum genus ex Iudæ ipsius desperatione inferre conatus esset. Ille igitur ad seculi consuetudinem redire decreuit. Sed benigni Christi voluntate factum est, vt iter faciens, in monasterium quoddam veniret.

Redit ad se, & meditatur pœnitentiam.

Vult redire ad seculum ex desperatione.

Ad eos igitur monachos, qui illic erant, ingressus, ipsos salutauit: qui cùm eius pedes lauissent, & panem ei apposuissent, rogabant, vt cibum sumeret. Ille verò cùm neque eos ferè audire pateretur, grauem gemitum emittens: Hei mihi, inquit, misero, quomodò potero in cælum oculos erigere? Quomodò ipsius Christi Domini nomen audebo inuocare, quem reprobaui ac dereliqui? Quomodò audebo aliquid ex ipsius bonis attingere, qui anima & corpore adulter contra ipsum fui, & intemperantiæ libidinibus meipsum commiscui? Cumque cœpisset narrare, quo pacto res se habuerat, illis omnia confessus est: qui multa tristitia ob eam rem affecti, & his, quæ diuersis modis passus fuerat, commoti, pro viribus eum consolati sunt. Cumque benedictiones ei dedissent, & multas atque attentas preces pro eo ad Deum misissent, illum à se dimiserunt.

Cùm autem iter faceret, frater quidam ei occurrit, verè Christum in seipso habens: qui cùm eum salutâsset, coëgit in suam cellam diuertere: cumque eius pedes lauisset, & omnia charitatis officia illi præstitisset, panem apposuit, ipsumque adhortatus est, vt particeps fieret earum benedictionum, quas Deus misisset. Ille verò cùm peccatorum suorum sibi conscius esset, pectus suū pulsans, diù recusabat cibum sumere. At Dei seruus, apud quem ille diuerterat, ad ipsius pedes se abiecit, eum consolans, & iureiurando affirmans, se non priùs è terra surrecturum, quàm promisisset, se illorum quæ apposita fuerant, participem futurum. Id cùm ille promisisset, Dei seruus è terra surrexit, vt cibum sumeret.

Monachi cuiusdā eximia in eū charitas.

Posteà verò quàm ambo panem gustauerunt, & Deo gratias egérunt, rursùs vnà sedebant. Tunc is, à quo Iacobus hospitio acceptus fuerat, ipsum affatus: Instrue, inquit, pater, me in Christo filium tuum, & cor meum confirma, quoniam multis & varijs cogitationibus valdè solicitor. Tunc vlulans sanctus Iacobus, & cum lachrymis, gemitibus & lamentis suum pectus verberans: Sine, inquit, frater, me flere, & grauia peccata mea, quæque impiè aduersùs Deum ausus sum, lamentari: quoniam in hac mea vana & turpi canitie, tanquàm puer, à diabolo supplantatus, in interitum omninò immersus sum. Malis enim, quæ iuuenis toleranter vici, nunc in senectute inhonestè me gerens, succubui, cùm in graueolentis stupri cœnum meipsum coniecerim, & alia his grauiora peccata commiserim. Hec cùm ille audiuisset, mœrore multo affectus est, eumque rogauit, vt singulatìm fraudem diaboli narraret, hæc duo ex ea re procurans: primùm, quòd sperabat peccati confessione ad pœnitentiam illum virum prouocandum: deinde, quòd ex fratris lapsu cautionem sibi in posterum parare cupiebat. Ille igitur sic narrare cœpit:

Cùm exercitatione accurata & valdè laboriosa vsus fuisem, & Deo ipsi quinquaginta annos innocenter seruiuisem, postquàm multam à benigno Deo gratiam accepi, multaque miracula per me scelestum perfecta sunt, postremò satanas in puellam quandam ingresus fuit: cuius parentes cùm audiuisent Christi gratiam mihi adesse, illam

Narrat fratri lapsum suum.

illam ad me duxerunt, vt curari posset. Cumq; me rogâssent, vt pro illa Deum orarem, id feci: & diuina ope factum est, vt impurus spiritus ab illa discederet. Illi cùm omninò eam curari cuperent, duos dies apud me puellam reliquerunt, ipsique in domum suam reuersi sunt. Mente verò excęcatus ego, ad illam exij, & libidinis stimulo superatus, neq; Deum hora illa in mente habens, neq; quòd tam diuturnæ exercitationis labores perderem cogitans, sed omnia (vt summatìm dicam) oblitus, & gehennam contemnens, ad stupri perniciosam ruinam cecidi. Cumque puellam vitiâssem, malo malum curare voluï: quinimmò minori malo maius addidi. Nam dedecoris illius author dęmon me inuadens, eiusdem puellæ cędem in mentem suggessit. Itaq; post stuprum, quod intuleram, illam ipsam interfeci, eiusque corpus in fluuium proieci. De mea igitur salute desperās, discessi, & nunc in mundum reuertor. Quomodò enim in cęli altitudinem oculos erigere potero? Nam si Christum ipsum nominare ausus fuero, nunc ignis de cęlo descendens, statìm me consumet.

Desperat.

Eum frater pie egregiè consolatur.

Hæc & talia cùm ille multis lachrymis & gemitibus maximis enarraret, alter Dei seruus hæc audiens, diuina gratia compunctus, in eius collum cecidit, cumq; osculans: Quæso, inquit, frater, nè animo décidas, neque de salute tua desperes: sed credens pœnitentię locum esse, lachrymas fundens benigno Deo confitere. Multùm enim misericors est Dominus, & multa est misericordia, qua nos semper prosequitur. Quoàd tempus habemus, pœnitentiam agamus. Nam si pœnitentia nō esset, quomodò Dauid post prophetiæ donum, post regnum, post Domini testimonium, in adulterij & cædis barathrum lapsus, verbis & re pœnitentiam ostendens, talium peccatorum remissionem assequi potuisset? Si pœnitentiæ locus non est, quomodò beatus Petrus Apostolorum princeps, primusque discipulus, qui claues cæli à Deo accepit, cùm Dominū Christum non semel, non bis, sed ter negâsset, & post hæc amarè fleuisset, non solùm eius peccati remissionem impetrauit, sed maiore etiam honore dignus fuit habitus, rationalium Christi ouium pastor effectus? Nisì pœnitentia esset, quomodò eum, qui apud Corinthios fornicatus fuerat, assumi Apostolus mandâsset: Nè, inquiens, circunueniamur à satana? His & talibus verbis cùm eius animum valdè confirmâsset verus & misericors frater, eum rogauit, vt secum vnà manere vellet. Cumque ille nollet, ad eius pedes Dei seruus se abiecit, eosque osculatus, illum orabat, nè ab eo separaretur, cogitans ac metuens, nè aliquo modo in desperationem incideret, & animam suam omninò perderet. Cùm verò vehementer eum admonens, rogans atque obsecrans, illi persuadere non posset, sanctus vir angustijs compressus, & spiritu ingemiscens, atque pro eo magnoperè Deum precatus, illum dimisit, cùm benedictiones etiam dedisset, quibus in via vteretur. Cumque vnà cum illo vsque ad quindecim milliaria iuisset, non desinebat ipsum hortari, longam de pœnitentia orationem habens. Eum deindè amplexus, & cum lachrymis osculatus, ac pro ipso Deum precatus, in cellulam suam reuersus est.

2.Reg.12.

Matth. 16.

Matt.26.

Iohan 21.

2.Cor. 2.

Iacobus autem cùm viæ, quæ in mundum ducebat, se dedisset, in itinere erat: cumque partem quandam viæ transegisset, & paulùm declinâsset, vetus quoddam sepulcrum inuenit, ad figuram speluncæ factum, in quo plurima mortuorum ossa reposita erant, quæ temporis vetustate ferè vt puluis euaserant. Quò ingressus, cùm ossa illa in vnum collegisset, in quodam monumenti angulo ea reposuit: cumque veterem speluncæ ianuam occlusisset, & genua in terra posuisset, pectus verberans, magno cum eiulatu ac lamentatione ità Deo confitebatur: Quomodò ad te, Deus, oculos erigam? Quale confessionis meæ initium faciam? Quo animo, quáve conscientia fretus, impiam linguam & labia sordibus plena mouere aggrediar? Primùm cuiusnam peccati remissionem petere audebo? Da veniam, benignissime Domine. Esto propitius mihi indigno, bone Domine, neque perdas me cum turpissimis factis meis: non enim paruæ sunt impietates meæ. Stuprum commisi, cędem feci, sanguinem innocentem effudi. Ad hęc omnia miserum corpus aquis, feris ac volucribus escam dedi. Et nūc, Domine, tibi scienti omnia confiteor, harum rerum veniam à te postulans. Nè me despicias Domine, sed pro tua misericordia & in homines charitate, miserere meî hominis impij atque indigni, & mihi copiosam misericordiam tuam impertias, omnemque iniquitatem meam remitte, nè in peccati profundam voraginem demersum obruat me vastatoris inimici procella, nè draco abyssi me deuoret.

In sepulcro implorat Dei misericordiam.

Hac

Hac constanti pœnitentia & confessione vsus, decem annos in spelunca transegit, vel in sepulcro potiùs duram vitam tolerans, è loco illo non exijt, neque cum aliquo versatus est, neque quenquam allocutus: sed amaris lachrymis, gemitibus & lamentis intolerabilibus, multaque compunctione omne tempus transegit, bis in hebdomada ianuam speluncæ aperiens, & olera, quæ erant prope ostium sepulcri, vbì ipse manebat, colligens, ex quibus tantum comedebat, quantum sibi satis esse putabat, atque in speluncam reuertebatur, multas Deo gratias agens, omnique tempore precibus, vigilijs & confessionis perseuerantiæ dans operam. Quamobrem benignus Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed conuersionem & vitam, tantum & tam multum laborem non inanem neque inutilem esse passus est. Eius enim puram & diligentissimam pœnitentiam attendens, tantorum & talium peccatorum veniam ei dedit.

Decem annis agit pœnitentiã in sepulcro.

Ezech. 18.

Cumque & sancto illi homini, & omnibus alijs pœnitentiæ vim manifestam Deus ipse facere vellet, permisit, vt vehementissimus squalor & pluuiæ penuria totam illam regionem detineret. Itaque post multa ieiunia, preces, & supplicationes, reuelatum fuit ciuitatis illius religiosissimo Episcopo, viro sancto & Deum metuenti, esse quendam hominem, ea in regione in sepulcro habitantem, habitu quidem humilem, sed spiritu & animo sanctum: qui si ab ipsis persuasus, Deũ precatus fuisset, omnia mala, quæ illi regioni imminerent, auerteret. Sanctissimus igitur Episcopus cũ toto clero iussit omnes congregari ad visionem illam audiendam, quam eis narraturus erat, vt cum supplicationibus ad speluncam sibi reuelatam, ad eum diuinum hominem adirent. Cùm id factum fuisset, & ad eum locum venissent, iustum illum hominem inuenerunt, multisque precibus ab eo petiêrunt, vt eorum regionis misereretur, & Deum precari vellet, ab eoque impetrare, vt populo suo reconciliaretur, & pręsentem squalorem depellens, pluuiam in eorum terram demitteret. Ille nihil omninò eis respondens, suum pectus verberabat, neque in cęlum oculos erigere audens, id tantùm dicebat: Propitius esto, Christe, multis meis impietatibus.

Visio de illo offertur Episcopo.

Vide verã humilitatẽ in tãta pœnitentia.

Episcopus verò cùm in supplicationibus atque hortationibus perseueraret, neque responsum aliquod ab eo reciperet, illo relicto, qui eò venerant, lamentantes reuersi sunt. Cumque ad ecclesiam venissent, illic rursùs lachrymantes & supplices à benigno Deo malorum liberationem quęrebant. Cùm verò multis diebus lamentantes ac ieiunantes Deum implorarent, vt eis subuenire vellet, iterùm eidem Episcopo reuelatum est, & clara vox audita fuit, quæ ità dixit: Abi ad seruum meum Iacobum, quem tibi iam reuelaui, eique persuadeas, vt de his rebus me orare velit: eo enim orante, ijs malis, quæ regioni impendent, liberi eritis.

Reuersus igitur cum toto clero & populo sanctus Dei sacerdos, pergebat diuino homini supplicationes afferre. Tunc ille inuitus (vt breuì dicam) & multis supplicationibus adductus, & ab illo sancto Episcopo persuasus, quòd diuina reuelatione ad eum missus venisset, erectis in cęlum oculis, multo tempore attentas preces habuit: cumque adhuc in eius ore preces essent, bonus & misericors Deus, qui omnia se metuentibus abunde & facilè largitur, re ipsa illud diuinarum literarum dictum implens: Adhuc te loquente, dicam, Eccè adsum: pluuiam multam in terram demisit. Quam maiorem in modum admirati, hymnum pro gratijs agendis misericordi Deo & eius magnificentiæ cecinerunt, ac reuersi sunt: diuinam verò gloriam celebrantes, eius seruos beatos prædicabant, qui per virtutis exercitationem, tali ac tanto honore & gratia digni efficerentur.

Precibus à Deo pluuiã impetrat.

Esa. 58.

Eo igitur maximo beneficio à benigno Deo adiuti, & diuina illa plaga liberati, quæ per Dei seruum Iacobum repulsa est, ad hodiernum vsque diem per singulos annos illius diei memoriam celebrant, quo ariditate illa aërea liberati sunt, & hymnos, supplicationes & gratias assiduas Christo agũt. Multi verò diuersis morbis detenti è populo ipso, vnàcum Episcopo, consolationis & curationis causa ad Dei seruum Iacobum confugiebant: quos ille oleo sancto vnctos, & Christi nomine benedictos, ità sanabat, vt domum reuersi, gloriam Dei collaudarent, qui per seruum suum curationem ipsis attulerat. Omnes igitur, qui ciuitatem ac finitimam regionem habitabant, ægrotos suos ad eum ferebant, vel rogabant, vt, ipsis absentibus, pro eorum salute ipse Deum oraret: ac statim diuina ope curationem assequebantur: tanta enim gratia illi collata est, vt vel solo sermone statìm impuros spiritus fugaret.

Multis claret miraculis post pœnitentiam.

Eodem

Eodem autem ipso anno, quo acerbissima illa squaloris plaga repulsa est, Dei seruus Iacobus accersiuit sanctissimum Episcopum, eumque rogauit, vt speluncam, hoc est, sepulcrum curaret, in quo iandiu ipse domicilium habuerat, & ab eo petiuit, vt mortuus illic sepeliretur. Id cùm ille se facturum promisisset, & in vrbem reuersus esset, post *Moritur.* paucos dies beatus Iacobus in senectute bona obijt, quintū & septuagesimum annum agēs. Quod cùm religiosissimus Episcopus cognouisset, ad eum locum cum toto clero & probis laicis accessit: qui cùm aromatibus preciosis eum cōdijssent, Deū ipsum & eius gloriam celebrantes, venerandas eius reliquias in illo ipso monumento deposuerunt. Posteà sanctus Dei sacerdos sacram ædem ad speluncam ædificauit, eiusque reliquias illuc transtulit. Quo in loco vsque ad hodiernum diem multi curantur, ac tota ciuitas & finitima regio eius memoriam singulis annis celebrans, diem magnum festum agit, in gloriam benigni Dei, qui sic illum honorauit: quem & nos consueto more & gloriosè celebremus, benedicentes Patri, Filio, & Spirituisancto, cui gloria est & imperium in secula seculorum, Amen. *Eius festū quotannis celebratur.*

VITA ILLVSTRISSIMAE MARGARETAE VIRGINIS, FILIAE REGIS HVNGARORVM, ORDINIS PRAEdicatorum,

quam F. Garinus S. Theologiæ Doctor eiusdem Ordinis, ex iuratorum testium diffusioribus dictis in compēdium redegit Auinione, Anno Christi 1340. Etsi autem nondùm certò mihi constat, eam esse relatam in numerum sanctorum, at tamen id vt fieret & Hungariæ rex petijt, & aliquot Romani Pontifices diligenter iusserunt inquiri de vita illius: quæ ab ipsis propè incunabilis fuit sanctissima. Stylus in Lectoris gratiam per F. Laurentium Surium passim mutatus est.

28. IANVAR. Illustrissima virgo Margareta, in Dominicano cœnobio Insulæ beatissimæ semperque virginis Mariæ, quæ est in Danubio & diœcesi Vesprimiensi, monasticam professa religionem, valdè nobilis fuit genere, sed moribus nobilior. Fuit enim filia illustrissimi regis Hungariæ Belæ ac reginæ Mariæ: qui cùm timerent Tartaros ipsorum regnum inuasuros, voto se obstrinxêre Deo, si regnum liberaret à Tartaris, & filiam ipsis daret, oblaturos se illam ipsi perpetuò seruituram apud sorores instituti Dominicani. Et Tartari quidem discessêre, regina verò concepit, & peperit filiam Margaretam: quæ vbi annos tres & sex menses ætatis habuit, à parentibus in monasterium Vesprimiense oblata est, eiusque amore domina Olympias Comes, quæ eius fuerat nutrix, monasticum induit habitum in eodem cœnobio, vt & Deo seruiret, & puellam nobilem custodiret. Margareta verò in tantilla ætate statim deuotioni se dedit, & preces Horarias beatissimę Marię Virginis intra annum dimidium perfectè didicit, & cum alijs persoluit. Ludos verò pueriles, quibus illa solet gaudere ætas, respuens, alijs ludentibus, orationi vacabat: immò etiam illas ludere volentes, ad precandum pertrahebat.

Is Bela 4. est eius nominis: & Maria, filia Constantinopolitani Imperat.

Offert puella in monasterium.

Nota deuotionē et humilitatem. Cùm verò magistra illius à precibus retrahere illam vellet, nè corpusculum suum grauaret, tandiù permansit in fletu, donèc magistra lachrymis eius victa, liberam ei faceret in precibus perseuerandi potestatem. Erat sanè summa humilitate prędita, nec regis filia dici voluit: sed quotiès sic appellata fuisset, cum lachrymis conquerebatur se audiuisse vituperium. Atque hac de causa rarò voluit loqui cum parentibus suis, nè ex illorum colloquio gloriosior putaretur. Dixit aliquando: Vtinàm Deus hanc mihi largitus esset gratiam, vt non regis essem filia, sed potiùs rustici cuiusdam: non nobilis, sed ancilla paupercula. ità enim illi liberiùs possem inseruire. Postquàm autē decem plùs minùs annorum fuit, cum multis alijs trāslata est ad monasteriū Insulæ Danubij, ab eius parentibus Christi amore fundatum. Cùm adhuc quartum ætatis ageret annum, con-

Fundatio monasterij in insula Danubij.

conspiciens crucem quandam, sciscitabatur ex sororibus, quid rei esset. Respondentibus illis, signum esse crucis, in qua Deus Dei filius, nostræ salutis causa suum fudisset preciosissimum sanguinem, illa his auditis, statim crucem amplexari & osculari cœpit, & coram illa se prosternens, & adorans crucifixũ, alta voce dixit: Domine, me tibi committo. Ex eo autem tempore tanta deuotione erga sanctam crucem ferebatur, vt vbicunquè crucem videret, quocunque etiam detineretur impedimẽto, sese prosterneret, eamque adoraret. Quandam etiam crucem paruulam de ligno sanctæ crucis habens, semper secum portabat, & die ac nocte sępiùs osculabatur deuotè. Alijs euntibus ad locum refectionis, illa semper orabat coram imagine Christi crucifixi, quæ erat in domo, vt vocant, Capitulari: & aliquando tam diù manebat in oratione, vt vsque ad alteram refectionem non comederet. Orabat vtplurimùm ante altare sanctæ Crucis, vel coram imagine crucifixi. Tanta quoquè deuotione complectebatur nomen Iesu, vt quasi semper illud in ore haberet: nec aliquid illi sapidũ videbatur, nisi sonaret ibi nomen Iesu. Corpus autem Christi in sacramento altaris deuotissimè venerabatur, & sub eleuatione illius in Missa flebat vberrimè: & frequenter ab eleuatione vsque ad sacram communionem sic præ deuotione manebat abstracta à corporis sensibus, vt quasi mortua videretur. Quando verò sacram erat communionem perceptura, die præcedenti non sumebat nisi panem & aquam, & tota nocte in orationibus permanebat. Sumebat autem ipsum sacramentum cum magna deuotione & multo lachrymarum imbre, atque interdùm adeò rapiebatur in spiritu, vt ceu mortua videretur: nec rarò visa est inter cęlum & terram plùs quàm cubiti altitudine eleuata, nullis corporis sensibus vtens. Post acceptam verò Eucharistiam, tenebat ab vna parte mappulam ante facies ad communionem accedẽtium hoc fine, vt videret identidèm corpus Christi. Ipsa quoquè die, qua communicârat, persistebat continenter in precibus vsque ad noctem: & tunc cibo valdè modico vtebatur. Beatam quoquè Virginem, Dei matrem, pręcipuo venerabatur affectu, & vbicũquè eius videbat imaginem, flexis genibus salutationẽ angelicam proferebat. In vigilijs Natiuitatis Christi & quatuor solennitatum beatæ Virginis, dum in loco Capitulari pronunciabatur diei sequentis solennitas, deuotionem mirabilem præ se ferebat, se prosternens, & cum lachrymis orans, gratias agens Deo, in ijsdemque Vigilijs non nisi pane & aqua vescebatur. In singulis quoquè festiuitatibus beatæ Virginis ac intra octauas offerebat eidem sanctissimæ Virgini mille salutationes angelicas, ad singulas quasque humì se prosternens.

Amor & reuerẽtia eius erga crucẽ Christi.

Ad sacram communionem vt se præparârit.

Amor erga beatã Virginem.

Humilitatis & paupertatis studium in vestibus pręcipuè declarabat. Pannus, quo induebatur, rudior erat, asperiorque & vilior vestibus aliarum. Nunquàm lineis vtebatur nec in capite, nec in corpore, nec in lecto. Per totam Quadragesimam non mutabat vestes, & alijs quoquè temporibus rarò admodùm. Vestimẽta eius rarissimè lauabantur: itaque tum propter vetustatem, tum longum vsum contrahebãt sordes, & vermes multos: quæ causa fuit, vt multæ vitarent eam, nec illi vellent assidere, nè inficerentur vermibus eius. Quando hortabantur eam sorores, vt vestes curaret mundari, & à vermibus repurgari, dicebat: Permittatis corpus meum amore Iesu Christi Domini nostri ab his vermibus lacerari: non sit vobis isthuc curæ, ego sola fero & sentio. Rarò balneis, rarissimè vnguentis, rarò capitis lotione vtebatur.

Humilitas & paupertas vestiũ.

In Quadragesima verò nunquàm à quinto ætatis anno laneum indusium deposuit: neque tunc lineis ad carnem vtebatur indumentis, etiamsi morbo esset correpta. Circa septimum annũ asperum cilicium ad carnem ferre cœpit, & deincèps per totam vitam in aduentu Domini & Quadragesima, ieiunijs quatuor temporũ, vigilijs Christi & beatæ Virginis, Apostolorum & præcipuorum sanctorum: alijs verò temporibus à die Iouis vsque ad Completorium sabbati sequentis eo vtebatur. A duodecimo verò anno, in quo professionem expressam fecit, confessarius ei occultè obtinuit & tradidit cilicium asperrimum è pilis equorum & setis porcorum, cum multis intextum nodis instàr retis. Occultabat autem virgo quantùm poterat cilicium suum, & vt à nullo videretur, manicas de panno veteri assuebat cilicio, à cubito vsque ad manus. Hortabatur etiam socias sorores secretè induere cilicium ad nudam carnem. Præter hoc habebat sub cilicio circulum ferreum, quo caro eius nuda fortiter stringebatur: & ad iacẽdum nocte habebat cingulum è pellibus hericij spinis horridum. Crebrò etiam voluit ligari brachia sua nuda funibus canabinis, & intantùm stringi, vt funes carni inhęrentes, eam rumperent

Vtitur aspero cilicio.

Circulo ferreo se stringit.

Clauiculi in calceis. ac lacerarent. Habebat etiam in calceis suis clauiculos quosdam ferreos, quorum acumina itá erant disposita, vt quandocunquè vel ambularet, vel subsisteret, plantas pedum eius pungerent atque cruentarent. Corpus quoquè suum multis ictibus flagellabat: no- Flagellat sese. cte qualibet, post disciplinam, vt vocāt, cum alijs communiter acceptam, secedentibus cæteris, rursùs ipsa se cædebat virgis vel virgultis spinosis, vel cum virgulis circunpositis pellibus aculeatis hericij, iubebat se ab alijs verberari vsque ad sanguinis effusionē: quæ licèt horrerent, attamen contradicere non audentes, obediebāt inuitæ, & inter cędendum plorabāt. Ducebat autem eas ad loca secreta, vt clàm verberaretur, nè ab alijs posset animaduerti. Tantùm verò fatigabātur quędam verberando eam, vt vix possent respirare. Et quanuìs eiusmodi verbera quotidiè perferret, specialiter tamen die sancto Cœnæ & duobus alijs ante Pascha singulis horis diurnis & nocturnis, tantis se afficiebat verberibus & flagellis, vt sanguis ex eius corpore vbertim emanaret. Quadam nocte, cùm essent densissimæ tenebræ, duxit quādam sororem ad locum admodùm secretum, vt ibì manibus eius verberaretur: vbì cùm se spoliâsset & carnem nudam exposuisset, lux copiosa de cęlo super eam descendit, & totam illustrans domum, tam diù durauit, donèc completa verberatione vestes resumpsit: quibus vbì se induit, lux euanuit, & duæ sorores, quæ hoc viderant, accurrerunt, & se precibus eius commendauerūt. Quadam quoquè die, cùm adhuc nō nisi decem esset annorum, inueniens iuuenculas virgines ludētes in valetudinario, & propter obscuritatem tenebrosi temporis parùm aut nihil videntes, dixit eis: Vultis vt faciam vobis apparére solem? Illis desiderantibus, sed impossibile putātibus, indicauit locum quendam digito, satis propinquum, & dixit eis: Miraculū. Ibo vsq; ad locum illum, & antequàm reuertar ad vos, videbitis solem clarè lucentem. Iuit & orauit, & statìm sol apparens & clarè lucens, totam domū illuminauit. Quodam tempore cùm circa mediam noctem esset in ambulacro, quod est ante dormitorium sororum, & de cęlestibus cogitaret, apparuerunt ei sol & luna, lucentes in medio cęli.

Eius ieiunia. Carnem suam abstinentijs & ieiunijs assiduis macerabat. Crebrò sedens ad mensam cum alijs, maiori temporis parte, quo cæteræ vescebantur, velabat faciem suam, & tacita orabat. Si cibus delicatior vel vinum melius esset appositum, indignè ferebat, & accipere noluit, non nisi cibo & potu communi vti volens. Ab Exaltatione sanctæ Crucis vsque ad Pascha quotidiè ieiunabat: & si Priorissa eam cogere vellet vti dispensationibus, tandiù flebat, donèc Priorissam vinceret lachrymis, vt eam permitteret ieiunare. Nō solùm autem in vigilijs Natiuitatis Christi & beatæ Virginis, verumetiam Pentecostes & Apostolorum, sed & quorumlibet solennium sanctorum, & per totam Quadragesimam, ac omni quarta & sexta feria vtplurimùm solo pane & aqua contenta fuit, & illis diebus permissum illi erat priuatìm cibum sumere, nè ab alijs videretur. A car- A carnibus perpetuò abstinet. nibus semper abstinuit toto tempore vitæ suæ, nisì graui & euidenti infirmitate teneretur. Suas ægritudines celabat, quantùm poterat, nè propter eas in valetudinario hærere & carnes comedere cogeretur. Quadam vice grauem fluxum sanguinis passa fuit quadraginta diebus, at nihilominùs semper comedit cum alijs in refectorio, cubauit in dormitorio, & fecit officia monasterij perindè vt sana, hoc solùm sciēte in secreto quadam sorore, cui inhibuerat, nè alijs reuelaret.

Vide duritiem vitæ sub Pascha. A quarto anno ætatis semper in die Parasceues ieiunauit: toto verò triduo ante Pascha singulis annis non se reponebat in lectum, nec dormiebat, nec comedebat vel bibebat: sed continuè vel stans erecta, oculis eleuatis in cęlum, vel ante altare S. Crucis iacens prostrata, nisì quando diuinum persoluebatur officium, orabat, legebat psalterium, flebat, & corpus diutiùs solito vsque ad largam effusionem sanguinis verberabat. Et quidem corpusculum eius propter abstinentias, vigilias & afflictiones alias adeò fuit macilentum & pallidum, vt intuentibus admirationem adferret. Exhibebat se sororibus ad omnia officia vel ministeria ancillam humilimam. Sæpè seruiebat in refectorio, Libēter sororibus inseruit. & vbi cibum sororibus apposuerat, currebat latenter ad ecclesiam, & orabat donèc comedissent: & tunc iterùm rediens, illis inseruiebat. Nec solùm sanis, verumetiam infirmis, idque libentiùs & deuotiùs, ministrabat. Prima resciscebat earum ægritudines, moxque se ad seruiendum offerebat. Obseruantias siue instituta regularia perfectiùs Eximia eius obedientia. cunctis alijs tota vita seruauit. Erat summè ad obedientiam parata, & si Priorissa aliquid sororibus faciendum imponeret indiscriminatim, erat ad exequēdum prima, & omnes ad promptè obediendum suo prouocabat exemplo.

Nole-

Nolebat parci sibi à pœnis, quæ ceteris sororibus irrogabantur. Itaque rogauit Priorem prouincialem, vt ipsi, sicut alijs, mulctam irrogaret pro fractione silentij: sicque factum est. Nam cum alijs humi discubuit, panem & aquam comedens. Erat etiam mitissima, multæque commiserationis & benignitatis erga illas, quæ ipsam iniuria affecissent. Si qua soror ei iniuriam faceret, prostrata ad pedes eius, petebat ab ea veniam, & promittebat suî emẽdationem. Discordantes & turbatas reducebat ad pacem. Si soror per aliquot dies ei locuta non fuisset, quærebat eam, prostrataque rogabat veniam, timens nè aliquid haberet aduersùs eam. Virginitatem cordis & corporis semper seruauit & pręcipuè dilexit. Ea causa matrimonium ducis Poloniæ & regis Boëmiæ, atq; etiam Caroli regis Siciliæ recusauit. Et cùm diceretur ei, quòd Papa dispẽsaret in voto solenni continentiæ, quod iam fecerat, respondit se potiùs pręcisuram sibi nasum ac labia, & oculos euulsuram, quàm in cuiuscunque matrimonium consensuram. Vt autem tales infestationes euaderet, benedictionem virginalem ab Archiepiscopo Strigoniensi suscepit. Cùm autem diceretur, Tartaros venire in Vngariam, & inter cętera mala etiam virgines violare, ait Margareta: Ego scio quid faciam: labia mea detruncabo, & cùm me sic viderint deturpatam, missam me facient.

Patientia.

Virginitatis studiũ.

Erat valdè misericors, & compatiebatur miseris. Quando parentes mittebant ei aurum vel argentum, vel strenas & munuscula, nihil ipsa contingebat manibus, sed per manus Priorissæ curabat distribui pauperibus monasterijs, ecclesijs & sacerdotibus, ac alijs indigentibus. Cùm mittebatur ei pannus preciosus pro veste, dabat illum paupérculis sororibus, recipiebatque ab illis earum vilia indumenta. Si per fenestram chori vidisset pauperẽ, currebat ad Priorissam, orans vt pro illius necessitate faceret eleemosynam. Vidit quandoquè hominem inopem & nudum in acerrima hyeme, moxq; exuens optimam tunicam suam, cum bona venia Priorissæ, pauperi illam dedit. Vestes & linteamina mittebat seruientibus, quando ægrotabant: fercula ipsi apposita in mensa & xenia, quæ à parentibus mittebantur, crebrò distribuebat infirmis, ità vt non raro ipsa ieiuna à mensa surrexerit. Hortabatur sorores, vt quæ eleemosynas corporales facere non possent, cùm viderent pauperes, pro eis orarent. Omnibus igitur indigentibus compatiebatur, desolatas consolabatur. Si qua soror propter mortem, ægritudinem vel aduersos casus amicorum lugeret, lugebat cum ea, & eam confortabat. Quando videbat cæcos, claudos, aridos & alios morbidos homines, plorabat, & gratias agebat Deo, dicens: Gratias ago Deo, quia me talibus corporis vitijs & incommodis subiecisset, si ipsi placuisset.

Liberalitas & benignitas in miseros.

Orabat assiduè, & à septimo ætatis anno vbicunquè videbat sorores orantes, accurrebat & orabat cum eis. Omni tempore surgebat ad nocturnas preces, nec vnquàm in vita sua ab illis, vel etiam à Missa & cęteris precibus horarijs absens fuit, nisi grauis eam morbus impediret. Pręueniebat omnes ad Ecclesiam: diuque antequàm pulsaretur ad nocturnas preces, orabat ante lectum: & audito signo, reponebat se in lectum, nè sorores surgentes, eam ad lectum inuenirent orantem. Antequàm è strato surgeret, muniens se signo crucis, accipiebat crucem & osculabatur, oculisque apprimebat, & portãs eam secum, ibat ante altare sanctæ Crucis vel imaginem crucifixi, & ibi orabat cum lachrymis, donèc sorores chorum intrarent. Post illas noctis absolutas preces vsq; ad auroram vel circiter, manebat in orationibus: & sic ferè tota nocte vigilabat & orabat. Ab aurora verò vsque ad prãdium auscultando Missæ sacrificio & orationibus vacabat, interim vsqueadeò silentij tenax, vt nulli vellet loqui, ne ipsis quidem parentibus, vel fratri aut sorori, aut eorum nuncijs, nisi per Priorissam cogeretur. Contigit vt soror eius veniret ad eam, asserque caderet super caput orantis: at illa nec propter casum asseris, nec propter aduentum sororis, orationem interrupit. Captabat loca secreta ad orandum. Antequàm iret ad prandium, semper orabat priùs coram imagine crucifixi in domo capitulari. Post prandium continuè vel operabatur manibus, vel seruiebat infirmis aut sanis, vel orabat. Nunquàm illi tędio fuit orare. Post completorium manebat orans in templo donèc ianua clauderetur: & sępè quidẽ rogabat custodem, vt tardiùs ianuã clauderet, quó diutiùs posset suis precationibus immorari. Clausis verò ianuis, orabat in domo capitulari ante imaginem crucifixi. Postremò clausis omnibus ostijs, orabat ante lectum vsque ad gallicinium: & tunc excitabat quandam sociam, & ducebat ad locum secretum, vbi se voluit eius manibus flagellari.

Sedulitas in precibus.

Antequàm somno se daret, ambulabat silenter per dormitorium, explorãs si qua soror fleret, gemeret, vel re aliqua indigeret. Si quam indigam comperisset, prouidebat ei: & sic demùm ibat cubitum: quanquàm vix sciri poterat, num in lecto iaceret: nam expanso corio ante lectum, & lapide capiti supposito, dormiebat. Intrabat autẽ lectum, cùm aliæ debebant surgere, vt ità semper in lecto iacuisse crederetur. In vigilia natiuitatis Christi mille orationes Dominicas, & in vigilia Pentecostes milliès, Veni sancte spiritus: & in quatuor vigilijs beatissimæ Mariæ virginis, mille angelicas salutationes, cum totidem suî prostrationibus dicebat: atque in ijsdem vigilijs tota nocte in templo vigilabat & orabat. In orationibus semper flebat. Habebat genas adustas profluuijs lachrymarum, quibus detergendis multa deterebat sudariola. Velum quoquè capitis adeò erat lachrymis madidum, àc si fuisset aquis intinctum. Propter assiduas prostrationes in cubitos & genua, vestes eius ijs in locis erant laceræ: cutis itidèm in genibus contrita fuit: & tandèm creuerunt ibì calli instàr testæ oui induratæ. Duabus septimanis ante Pascha occupabatur commemoratione Dominicæ passionis, cuius historiam sibi legi voluit vulgari idiomate, & exponi. Audiebat verò cum gemitibus & lachrymis: ijsque diebus semper vel stabat erecta, vel iacebat prostrata, nunquàm sedens. Quandoquè in Dominica Palmarum, dum passio in ecclesia legebatur, adeò commota fuit corde, vt omnes crederent eam subitò morituram. In die Parasceues ea hora, qua crux nudabatur, prostrata edebat magnos eiulatus, ità vt foris audiretur.

Nota statũ tantæ virginis.

Gratia lachrymarũ.

In vigilijs quoquè martyrum curabat sibi legi & exponi passiones eorum, & illos imitari desiderans, dixit sæpenumerò: Vtinàm fuissem illis temporibus quibus feruebãt persecutiones martyrum, & cum eis licuisset obire martyrium. Vtinàm esset tempus alicuius persecutionis, vt martyrium pro Christo possem suscipere: vellem enim amore eius detruncari & comburi: & vt dolor duraret diutiùs, per membra singula laniari, & omni genere tormentorum excruciari. Laudabat specialiter virgines, quæ pro Christo sustinuère martyrium, & earum in ferendis martyrijs optabat, si esset possibile, se fuisse participem. Cùm sparsus esset rumor, Tartaros aduẽtare in Hungariam, ait virgo martyrij desiderio: Orabo nè veniãt, vtì nè noceant populo Christiano: sed quantùm ad me attinet, vellem iam venissent, vt manibus illorum martyr possem effici. Et quia mens eius ad cęlum magno desiderio ferebatur, corpus etiam sequi volebat. Vndè non rarò in die sancto Parasceues, & omnium Sanctorum ac Assumptionis beatissimæ Virginis vigilijs & solẽnitatibus, visum est corpus eius inter cęlum & terram plusquàm cubiti spatio eleuatum: sicque diù permanebat, nullis sensibus vtens corporeis, & quasi mortua videbatur.

Desideriũ moriendi pro Christo.

Eius ecstases.

Quadam vice in peruigilio omnium Sanctorum cùm oraret, subitò velut mortua cecidit, sicque permansit, donèc soror quæ illi aderat, totum psalterium tractìm dixit: tum verò mortuam eam putans, strepitum & voces edidit: sed nihil proficiens, alias vocans, mortuam esse dixit. Accurrebant illæ, & velut mortuam intuebantur. Tandèm ad se redijt, seque non nisì breui spatio ità fuisse aiebat. Quodam tempore cùm oraret, vocata septem vicibus, nihil audiuit. Octauò autem cùm vocaretur, quam primam illa vocationem putauit, demùm respondit. Cùm à precibus rediret, sæpè tanta in eius facie venustas relucebat, vt eam sorores adspicere non auderent. Quadam vice in aduentu Domini cùm oraret nocte, subitò rapta fuit in spiritu, & globus ac flamma ignis apparuit super caput eius: porrò soror ei assistens, crebrò vocauit eam: sed cùm nõ responderet, cucurrit ad templum, vbì multas sorores orantes inuenit. Accurrerunt illæ, diuq; ibì steterunt, & multos quidem faciebant strepitus, sed illa rapta in spiritu, nihil aduertit. Tandèm quasi excitata, ad se redijt. Dixerunt ergò ei, quòd ignis esset super caput eius: at illa cum manu discussit, rogauitq; vt nemini dicerẽt, quod vidissent. Postquàm aũt flamma disparuit, odor suauissimus in illo loco remansit. Deniquè ollam ardentem & tripodem ferreum candentem, de medio ignis nuda manu sine læsione manûs extraxit. Accidit quandoquè, vt cum alia sorore portaret in tabula panes fermẽtatos ad furnum, mappula coopertos, eaque soror timeret ventum validum, qui iam suo impetu tectum domûs Capitularis transtulerat in pomarium. Orauit ergò, & statìm ventus cessauit.

Nihil lædi tur ab igne.

Cùm frater quidam eius precibus nôllet acquiescere, vt maneret, & die crastino haberet concionem, orationibus eius, nullo tangente, fractus est currus fratris, & sic coactus est remanere. Peracta verò cõcione, rogauit virginem, vt currum sibi restitueret.

Miraculũ.

Orauit

Orauit illa cum lachrymis, & statim currus, nullo tangente, sed multis videntibus fuit diuinitùs reparatus. Simile quiddam contigit etiã aliàs cuidam fratri, manere renuenti. Cùm enim vsque ad villæ limites processisset, orante virgine fractus est currus, & eius absoluta cõcione instauratus. Item alius quidam frater ad preces eius manere nolens, vt cõcionaretur, vbì abscessit, cùm tempus esset mirè serenum, virgo, sicut ei comminata fuerat, orauit Deũ, vt benè plueret, vt manere cogeretur vel inuitus: & statim tanta extitit pluuia, vt discedere nõ posset. Quodam tempore Danubius inundans, hortum sororũ triduo inuasit. At Prior prouincialis Margaretæ hoc narranti non credidit. Erubescens verò illa, quòd mendax putaretur, rogauit Deum, vt ostenderet vera ipsam dixisse: moxque inundans Danubius, in cœnobium & officinas sororum sese intulit. Itaq; sorores fugerunt in solarium, Priorque prouincialis ad cœnobij murum ascendit. Durauit autem inundatio vsq; ad preces vespertinas. Tum verò Margareta rogata à sororibus, orauit Dominum, vt aqua recederet: statimque recessit, & sub precibus nocturnis loca omnia adeò sunt exiccata, vt nullum vel aquæ vel luti vestigium ibì permanserit. *Danubij inundationẽ auertit suis precibus.*

Puella quędam, missa ab ea nocte Paschæ ad quęrendam eius tunicam, cùm esset nox obscura & ingens pluuia, cecidit in puteum profundũ. Diù verò quæsita, nõ inueniebatur, donèc orante sancta virgine, in superficie aquæ apparuit, & cum labore extracta est. Eius autem omnia corporis membra confracta & conquassata erant, carebatque sensu & motu, & planè mortua videbatur. Improperabant itaque virgini, quòd fuisset causa mortis eius. Orauit autem virgo beata cum lachrymis, & statìm puella viua & sana, nullam habens lęsionem, surrexit & ambulauit, prostrataque ad pedes eius, gratias egit, & posteà multis superuixit annis. Cùm sorores quandoquè medicamenta apponerẽt cuidam ossi eius dilatato, & quędam soror ea causa murmuraret, mox illa idem os similiter affectum sensit suo in corpore, donèc ad virginem veniens, culpam edixit suam, & veniam postulans, verbo illius statìm curata fuit. Soror quędam grauem patiens dolorem digiti, rogauit eam, vt si quam haberet gemmam, talis doloris expultricem, ipsi accommodaret. At illa strinxit digitum eius, & cõfestim dolor cessauit. Prior prouincialis rogauit eam, vt curaret socium suum fratrem conuersum à quartana febre, quæ illum vexârat à festo B. Dominici vsque ad Purificationem beatæ Virginis. Orauit ergò pro eo, & quamprimùm curatus est. *Puellã mortuam restituit vitæ.*

Claruit etiam spiritu prophetiæ. Nam cùm rex Bela, pater eius, iuisset pugnatum contra ducem Austriæ, dixit reginæ matri suæ, regem cęso duce victoria potiturum: quod & factum est. Nouitiæ cuidam cogitanti de elegantia vestium & secularium ornamentorũ, atque hac de causa volenti redire ad seculum: quid cogitâsset, indicauit, sicque eam in arrepto proposito confirmauit. Quandam sororem animo dolentem, quòd seculo renunciâsset, ad sanam mentem reduxit, cùm totam cogitationis eius seriem ipsi exposuisset. Aliam irę stimulis incitatam pacauit, eius cogitationes, quas animo vóluerat, ei dicens. Aliam quoquè ira commotam, nec seipsam tranquillare valentem, sedauit, causam illi aperiens, cur in eam perturbationẽ incidisset, & quid interìm cogitâsset. Obitum quoquè suum anno vno antè præuidit & prędixit: & tandèm * nona die Ianuarij, cùm sana esset corpore, multis pręsentibus, dixit, die abhinc decima se moriturã. Tertia verò die, postquàm ista prędixerat, febre decubuit, quæ vsque ad diem, quem prædixerat, continua fuit: & interim semper orans, & de Deo cogitãs, receptis deuotissimè Ecclesiasticis sacramentis, vbì ad extremam horam venit, incepit psalmum illum, In te Domine speraui. Et cùm dixisset, In manus tuas Domine commẽdo spiritum meum, felicem animam trãsmisit in cęlum. Obijt autem anno Domini 1270. ætatis verò suæ 28. Porrò in Ordine vitam sanctam duxerat annis quatuor & viginti, vel circiter. Post trãsitum eius facies eius nimio decore resplẽduit. Sub oculis color extitit aureus, nec vnquàm pulchrior visa fuerat, dum vixit, adeò vt Archiepiscopus Strigoniẽsis diceret sororibus, non debere eas flere quasi mortuam, quę esset verè beata & cum Christo in gloria, & in cuius corpore resurrectionis insignia apparerent. Simul etiam ex eius corpore manauit odor suauissimus, aromata superans vniuersa: isq; sensibiliter à cunctis eò aduenientibus percipiebatur aliquot non paucis diebus. Quartadecima quoquè die, cùm saxum rude fuit eius sepulcro impositum, & rursùs post tres menses quando fuit tumba illi adhibita marmorea, is odor erupit. Nocte qua decessit, frater Petrus, lector Lauriensis, post nocturnas preces dormiens, audiuit in somniis vocem dicẽtem: Agna mortua

Regis Belæ victoriã aduersùs Fredericũ Austrię ducem prædicit.

** Aut hic legendum est decimanona: aut in quibusdã martyrologijs lapsus est.*

Psal. 30.

Odor suauis ex defunctæ corpore.

tua est. Manè ille hoc dixit fratribus, & omnes interpretati sunt de obitu Margaretæ. Statimque ad monasterium accessit, & eam illa nocte migrâsse comperit. Idem frater grauem dolorem dentium & tumorem in facie, quatuor dies & noctes passus erat. Noctis igitur principio orauit virginem Christi Margaretam, vt ipsum liberaret, promittēs se diebus singulis in honorē eius genua curuaturum, si voti compos fieret: & eccè manè fuit penitùs liberatus. Multa quoquè alia miracula fecit & facit continuè in honorem sponsæ suæ sponsus virginum Iesus Christus Dominus noster, cui cum patre & spiritusancto est honor, virtus, potestas, & imperiū, per infinita secula seculorum, Amen.

VITA S. VALERII TREVIRORVM EPISCOPI, EX INSIGNI MANVSCRIPTO CODICE DESCRIPTA.

Author Golscherus testatur alibi, se post excidium Treuericæ vrbis inter relictos cineres hæc & quædam alia in chartulis scripta reperisse.

29. IANVAR. POst venerabilem obitum beatissimi Eucharij, Treuericæ ciuitatis Archiepiscopi, sanctus Valerius in ministerium sacerdotale successit, illudque per quindecim annos sanctè viuendo, & verbum vitæ prędicando, probatissimè rexit: In quo videlicet temporis spatio multos ad Dominum populos, signa magna & stupenda prodigia exercendo, conuertit, & ad agnitionem Catholicæ fidei saluberrima instigatione perduxit. *Multi conuertuntur ad fidem Christi.* Qui etiā tam studiosissimè verbo prædicationis instabat, vt iam tunc penè per Galliam & Germaniam Christiani paganos & numero superarent & religione. Erat nanque doctrina eius singulis congrua, cunctisq; audientibus dulcis & gratissima: vndè ob mellifluam sermonis eius facundiam, vndiquè ad eum populi confluebant, & saltem aliquod verbum ex ore eius audire cupiebant.

Eius virtutes. Quantùm verò ad proprios mores pertinuit, vt breuiter narrem, fuit cogitatione mundissimus, verbo vtilis & discretus, operatione nihilominùs irrepręhēsibilis & pręcipuus: ac sic per actiuam vitam singulis compassione extitit proximus, vt tamen præ cęteris contemplatione esset suspensus. Et in hac contemplatione positus, non deserebat fraternam condescensionem vitæ actualis: nec etiam in actione submissus, recedebat à sublimitate contemplationis. Quique salutaria monita sui magistri recto tramite sequens, Euangelicum triticum Dominicæ familiæ fideliter dispensauit, & credita sibi talenta spiritualibus augmentis quotidiè multiplicauit. *Luc. 12. Matt. 25.* Cùm verò his profectuum gradibus vsq; ad venerabiles canos peruenisset, & iam consummatio sui cursûs appropinquaret: quadam nocte apparuit ei beatus Eucharius per visionem, dicens: *S. Eucharius ei apparet.* Tempus iam instat, frater Valeri, resolutionis tuę, & parata sunt tibi gaudia retributionis æternę. Patet enim tibi ianua regni cęlestis, quam post hāc horam quinto die gratulabundus ingredieris, & de concessis Domini tui beneficijs sine fine lętaberis. Quapropter Maternum, agonis nostri cooperatorem, tui officij successorem constitue, illumque de visitatione nostra ante diem sui exitûs certissimum redde. Et hęc dicēs, recessit. Euigilans autem sanctus Valerius, mox visum somnium beato Materno cæterisque fratribus, qui præstò erant, narrauit, & eis diem obitûs sui lætissimo vultu instare prædixit. Sequenti verò die venerabilem Maternum ad sacerdotalem gradum prouexit, & eum de studio commissi ministerij diligenter instruxit. Cumque per prędictum spatium, ob famam depositionis eius aduenientes, fideles verbo salutiferæ admonitionis de exercitio sanctæ conuersationis instanter instrueret, & eos ad salutem animarum suarum dulciflua exhortatione paternisque visceribus incitaret: illucescente iam quinto die, oratorium ingressus, viaticum, quod ipse consecrauerat, accepit: *Accipit viaticum. Decedit.* & post hęc extensis inter discipulorum manus membris sacris, 4. Kalend. Febr. spiritum reddidit cęlo. Cuius corpus colligentes discipuli, sacratissimo corpori sancti Eucharij coaptauerūt, & in eodem sarcophago cum diuinis laudibus condiderunt. Quod superna dispositione actum esse credimus, vt quorum vna mens semper in Domino erat, eorum quoquè corpora nec sepulcrum ab inuicèm separaret.

S. CON-

S. CONSTANTII EPISCOPI ET MARTYRIS VITA, EX VETVSTISSIMIS EXEMPLARIBVS, QVAE *Perusiæ, partim in Ecclesia Cathedrali, partim in ædibus S. Petri asseruantur, collecta, nulla planè re addita, quibusdam verò ob nimiam longitudinem detractis: stylo quidem certè, vt eleganti pioq; lectori gratificemur, prorsus immutato opera Iohannis Andreæ Palatij, Eugubini.*

SAnctus Constantius Perusinus ciuis, simul & Episcopus, è nobilissima Barziorum familia ortum duxit. Vir autem fuit tanta animi constantia, fide, ac pietate præditus, vt eius sanctitas quasi quædam gemma inter cæteros homines eluceret. amabat humilitatem, fugiebat gloriam, respuebat honores, Christũ Iesum, eiusq; Crucem cunctis visceribus amplexabatur, nec quicquam habebat antiquius, quàm vt Deo placeret, proximumque iuuaret. Quamobrem multas pecunias erogabat in pauperes, & semetipsum per singulos dies immolabat hostiam viuentem. nam & carnem per se ipse assiduè coërcebat, & pro fide Christi, prædicationeque veritatis multas iniurias non solùm patienti, sed etiam gaudenti animo sustinebat, cupiens pro nomine Dei sui mortem quoquè oppetere, & martyrio consummari: quod & factum est. Siquidem, diuino numine ipsius votis annuente, in persecutione, quam in Christianos Marcus exercuit Imperator, post verbera & carceres, post ignes, variosque cruciatus, quos pro fide libenter excipiens superauerat, capite à ceruicibus abscisso, in cælum euolauit. Huius beati viri actiones, multiplices pœnas, & ipsum deniquè martyriũ, quantum feret ingenij mei imbecillitas, scribere institui, quò faciliùs religiosus populus in tanta solennitate sui Antistitis inueniat, quibus opportunè laudibus possit eum celebrare: nec tamen vniuersa tanti Patris decora, virtutes, ac miracula, totiusq; vitæ sanctitatem stylo nostro persequemur, sed quædam duntaxàt percurremus, quęcunq; posse putabimus pij lectoris tum animum ad ipsius virtutes imitandas impellere, tum ingenium ad coniecturam de cęteris eius præclaris facinoribus faciendam excitare.

Ianvar 29 — S. Constantij patria, & genus. — Virtutes. — Desideriũ obeundi martyrij.

Imperante igitur Antonino, cui Pio cognomen erat, florebat Perusiæ Barziorum familia, & opibus affluens, & generis nobilitate admodùm clara, sed multò eo quidem insignior, quòd erat Christi nobilitata insignibus. Ex hac B. Constantius veluti odorifera cedrus è regali viridario nascitur. Natum aũt infantem parentes eius curant omni studio ac diligentia educandum, ad idq; potissimùm incũbunt, vt eum sana Christi fide imbuant, & assuefaciant, humilem esse, patientem, misericordem, castum in omni timore Domini, ab omni gentilium puerorum, quorum quidem plena erat ciuitas, consuetudine ipsum reuocantes, ne diabolica gentilium zizania, triticum pietatis & fidei in agro Dominico satum, pueri videlicet sacro pectore, suffocarent. Literis post hæc tum humanis, tum verò sacris erudiendum doctissimis præceptoribus tradunt.

Barziorum nobilitas. — S. Constantij educatio & disciplina.

Sed cùm iam adoleuisset, & parentes eius ex hac vita excessissent, cœpit, vt erat benè institutus, militare Domino optimam militiam. affligebat nimirùm & domabat carnem suam quotidianis ieiunijs, longis vigilijs, & omnibus veræ pietatis officijs. Non illi frequentia pocula, non lauti apponebantur cibi, & delicati: sed vix post longa tandèm ieiunia cum pauperibus frugalissimæ mensæ vilissimum cibum sumpturus assidebat. Fidem sanctam, quam totis visceribus hauserat puer sanctus, pijs ac religiosis operibus & perfectæ charitatis muneribus excitabat quotidiè, & augebat. Diuitiarum à parentibus sibi per manus traditarũ, maluit dispensationem quàm possessionem suscipere: siquidem eas Christi pauperibus promptè largiebatur, esurientes pascendo, nudos vestiendo, & cuilibet indigenti adiumentũ præstando. Crescebat itaq; indiès vir beatus sicut ætate, ita magìs ac magìs constantia animi & virtute. Castus erat tum copore, tũ mente, dulcis in sermone, mitis, atq; humilis corde, amabilibus moribus ac suauissimis exornatus, & iam tum boni pastoris bonam indolem præ se ferens, & perfecti Christiani

S. Constantij parsimonia. — Largitas. — Castitas, & mansuetudo.

ni specimen exhibens, suspiciebatur ab omnibus, singulariq; studio à cunctis fidelibus colebatur.

Eccè autem moritur interìm patriæ suę Episcopus, & cùm non deessent alij fortassè digni, quibus munus illud committeretur, populus tamen & Clerus vniuersus vnum spectant Constantium, cuncti vno ore Constantium conclamant Episcopum: nemo enim non videbat eius generis fore B. Constantium, qualem describit Apostolus oportere Episcopum esse, sine crimine videlicet, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignũ, prudentem, sobrium, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. Hisitaque & huiusmodi diuinis donis insignitus B. Constantius Perusinæ ciuitatis eligitur & consecratur Episcopus, annos natus circiter triginta, vt videlicet eo suæ ætatis anno auspicaretur muneris Episcopalis functionem, quo & diuinus propheta Ezechiel auspicatus est prophetiam, & Christus ipse Iesus cœpit docere ac prædicare, vt in ipso annorum quoquè numero, qui tribus denarijs constat, innueretur fore, vt vir sanctus præceptorum Dei simul & indiuiduæ Trinitatis prædicator existeret, & cultor eximius. Ad id autem munus peragendum aggreditur homo Dei, non veluti arrogans quidam atque insolens, sed quasi mansuetissimus agnus. Omnibus exhibebat eam veræ humilitatis speciem, eamque morum mansuetudinem, quam & priuatus præ se ferre consueuerat: vigilantior omninò in precando erat, ieiunijs, ac cæteris rebus, quę carni frenandæ expediunt, maiori assiduitate vacabat, pascebat gregem suum trino illo ferculo, de quo Pastoribus Ecclesiarum præcipit Iesus in Apostolo Petro, cùm dicit illi semel, iterùm, ac tertiò, Pasce oues meas, cibo videlicet corporali, prædicatione verbi Dei, & saluberrimo vitę, omni prorsus culpa carentis, exemplo.

Perusiæ Episcopus renunciatur. *Tit. 1.* *Episcopus consecratur annos natus triginta.* *Ezech. 1.* *Luc 3.* *Episcopalis muneris functio.* *Ioan. 21.*

Erat enim primò in dandis eleemosynis profusior, quàm ante Episcopatum adeptũ, vsqueadeò vt domus eius refugium esset pauperum, ac veluti penu quoddam inopum videretur. Deinde fidelissimus Pastor, cum optimè cognosceret, non in solo pane viuere Christianum hominem, sed in auditione potiùs doctrinæ cælestis, & in omni verbo quod procedit de ore Dei, instituebat populum suum in his omnibus, quę ad euangelicam spectant pietatem, docens illos salutaria Ecclesię sacramenta frequentare, beneficia Dei crebrò meditari, æmulari charitatem, possidere pacem: atq; illud inprimìs monens cum Apostolo, vt omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tolleretur ab eis cum omni malitia: essent autem inuicèm benigni, misericordes, donantes inuicèm. Tertium deniquè illud ferculum, quo suum pascebat populum S. Constantius, bonus erat odor suę vitæ, quę, quasi speculum quoddam perfectionis, elucebat omnibus. Præditus siquidem erat sacerdos sanctus tanta integritate, fide, & sanctimonia, vt admirabilis vita illius, quam ante Episcopatum agebat, flos fuerit lectissimus: hęc verò posterior fructus extiterit vberrimus. Ad hæc autem vir beatus, tanto mentis feruore, tantaque vi & scientia verbum fidei prædicabat gentilibus, quorum ciuitas plena erat, vt multi eius opera ad Christi fidem sese conuerterent, ac salutari abluti baptismatis vnda, relictis idolis, viuum & verum Deum colerent.

Beneficentia in pauperes. *Matth. 4.* *Ephe. 4.* *Sua prædicatione multos gentiles ad Christi fidẽ conuertit.*

Dum autem populum sibi commissum, multo consilio, multaq; sapientia gubernat, & ipse quotidiè virtute crescit & gratia apud Deum & homines, nomen eius in omnes finitimas regiones perfertur ac celebratur: mirari omnes doctrinam hominis, suspicere virtutes, obstupescere miracula, quæ per beatum Pontificem fiebant quotidiè: quę cùm multa sint & præclara, decreui tamen, ne longior sim, vnum tantùm & alterum attingere, ex quibus possis, quę & quanta fuerint reliqua, facilè conijcere. Erat id temporis mulier quędam Attasia nomine. hęc cùm multos iam annos charissimo oculorum sensu careret, audita S. Constantij & vitę integritate, & miraculorum edendorum virtute planè diuina, non dubitauit, ardenti fide, ac spe impulsa, ad eum accedere. Adit, ad pedes hominis sanctissimi sese proijcit, verbum sanè nullum, sed lachrymarum vim magnam cum singultu profundens. Hanc intuitus Episcopus, qua erat benignitate, iubet statim assurgere, fletum comprimere, & animi sui sensum fidenter aperire. Vndè illa recreata, cùm se collegisset, Calamitatis meę, inquit, Domine, miserere. nam mulier infelicissima ego sum: plures iam annos vsum oculorum amisi, nec possum vllam

Cæca mulier ad eius se pedes abijcit, opem poscens.

vllam partem huius suauissimę lucis aspicere. neq; verò queo vllum tanto malo remedium inuenire: non carmina, non medicorum solertia, non ipsi deniq; dij, deæq; omnes, quibus sæpè vota feci, opitulati sunt. Te autem nunc adij, spei meæ extremum solatiū, vt per te merear tandèm aliquando reportare salutē. Rogo te primùm per illa admirabilia rerum signa, quæ passim efficis, quibus & ipsa confisa huc ad te veni, rogo deinde per Dominum Deum tuum, & obtestor, vt velis me tuarum virtutum participem facere, ne graueris & in me miraculum promere, lumen oculorum cæcæ restituens.

Tum S. Constantius, qui cerneret, mulierem non solùm oculorum, sed etiam mentis lumine esse priuatam, quippè quæ gentilis esset, & idololatra, cupiens vtrique malo vno & eodem tempore mederi, sic eam affatus est: O mulier, si, spretis idolis, quorum vis ac virtus (quod in teipsa experiris) nulla planè est, inducas animum, credere in Dominū meum Iesum Christum, is tibi verè possit, pulsis tenebris, simul & corporis & mentis oculos aperire, aditumq; ad vitam æternam patefacere. Illa verò, Fac, inquit, domine, vt videam: iam credo Deum tuum, Deum esse verum. Hîc demùm vir sanctus flexis genibus hunc in modum non sine lachrymis precatus est: O fons omnis lucis, Domine Iesu Christe, lux vera, quę illuminat omnē hominem venientem in hunc mundū, aperi, obsecro, huius mulieris oculos tum mentis, tum corporis, vt, dum viderit creaturas, te magìs ac magìs celebret creatorem, simul & sentiat redemptorem. Peracta huiusmodi precatione, confestim restituta est mulieri lux optatissima. Quo illa exultans, prostrata ad pedes viri Dei, hęc dicitur verba protulisse: Benedictus Deus tuus, ô Constanti, qui mihi desideratū lumen reddidit: benedictus & tu dignus ipsius minister, per quem tantum mihi boni cōrigit. valeant iam dij gentium, opera manuum hominum. Vnum iam ego quidem Deum viuū ac verum agnosco, hunc humiliter adoro, huic me totam trado, atq; addico. licet iam me, vir Dei, huius militiæ adscribas, salutifero obsignās signo. Tum verò B. Constantius nullam moram interponendam putauit, quin eam baptizaret, itaque duplici morbo liberatam dimisit.

Marc. 10.

Ioan. 1.

Attasiæ S. Constantij precatione oculorum sensus restituitur.

Sap. 13.

Attasia à S. Constantio baptizatur.

Sed iam tempus est, vt ad alterum non minùs insigne miraculum explicandum aggrediamur. Fuit per idem tempus Perusiæ vir, cui nomen erat Crescentius. hic erat vtroque pede ita contractus, vt ad poplitem sursùm vtraque planta retorta verteretur: quam ob rem nō modò ambulare, sed ne baculo quidem innixus stare poterat. Quòd si quando vellet domo egredi, & vsquàm discedere, grabato ei aut lectica vtendū erat. Is igitur cùm accepisset fama, S. Cōstantium varios morbos, nullis carminibus, nullis've adhibitis medicinis, protinùs curare, sperās posse eum, si vellet, sibi quoq; opē ferre, curat se ad illum deportandū. Quò perductus, hominem Dei multa cum prece, multis cū lachrymis precatur, nè grauetur, vt alios quamplurimos sanârat, item sibi suorū pedum rectitudinem ac firmitatem restituere. Huius calamitatis misertus vir benignus & sanctus, oculos pariter ac manus in cælū cùm sustulisset, hunc in modū precatus est: Domine Iesu Christe, qui viuificas oīa, & vniuersa restauras, confracta alligans, & infirma consolidans, redde, quęso, huic tuæ creaturæ rectum membrorum situm atq; vsum, vt cognoscat, te solum Deum esse verū, qui mirabilia facis. Vix erat pater sanctus talia fatus, cùm eccè super infirmum lux magna è cælo delabitur: qua ille perterritus, contremuit, & quàm potest maxima voce clamat: Constanti, Constanti, succurre misero. Cui ille, Res benè habet, frater: nè timeas, bono animo esto. Deniq; abeunte luce, apparuit vtrunq; hominis pedē suum in locū reductū esse, & robur obtinuisse firmissimū. quo factū est, vt nullo iam vsus adminiculo, Crescentius, continuò exiliret è lectica, & ad pedes B. Constantij summa religione prostratus, aquā afferendā curaret, baptismū magna pietate flagitans. Hic vir sanctus præ nimia cordis lætitia lachrymas continere non potuit, nec vllam interposuit moram, quin hominem ex ritu Ecclesiæ baptizaret. Hoc sanè admirabili facto commoti Gentiles, ad Christi fidem passim confluebant, vt eoipso die ad centum viginti baptismatis sacramentum à B. Constantio acceperint.

Crescentio S. Constantij precibus, pedum sanitas restituitur.

120. Gentiles, vno die à S. Constantio baptizantur.

Quo rumore magna fortassè ex parte cōcitatus Marcus Antoninus, q Antonino itidē, sed pio impius successerat, statuit Christianos acerrimè persequi. Cùm igitur alios aliò, tū verò etiā Perusiam Luciū Consulem cū hoc mandato mittit, vt quoscunq; intelligat Christi fidē profiteri, hos cogat gentiū deos colere: q id facere recusent, eos omni supplicio excruciatos, necet. Lucius ergò illuc profectus, Cęsaris edictū cū Carisio, q erat illius ciuitatis Pręses, statim cōmunicat. Is verò cupiens Imperatoris voluntati obsequi,

M. Antonini persecutio in Christianos.

Carisius Perusiæ Præses.

suos

suos iubet milites per vrbem, & per agrum totum discurrere, & in quoscunque Christianæ sectæ homines incidant, hos vinctos ad se, & ad Consulem quamprimùm adducere. Hæc generatim, separatim verò contra B. Constantium, cuius opera ac virtute sciret multos quotidiè Christianos fieri, pręcipuè exardescens, mãdat eisdē, vt inprimis Episcopum ipsum diligenter perquirant, & vinculis constrictū, ad se pertrahant. Illi igitur mali Præsidis pessimi ministri, cùm cęteros, tum potissimùm S. Constantium omni studio inuestigant: demùm cùm audîssent, solere eum apud Crescentiū, quem sanitate donârat, frequenter esse, domum illius adeunt, fores perfringunt, inuadunt, atque ibi sanctissimum virum vnà cum Crescentio, pias effundentem preces, inueniunt, comprę-hendunt, vinciunt, vinctos ad Consulem & Carisium statìm perducunt.

S. Constantius vinctus ad Lucium Consulem deducitur.

Quos cùm vidisset Lucius Consul, Bonorum, ait, ciuium officiū est, suorum Principum mandatis parere cùm cęteris in rebus, tum pręsertim in his, quę ad deorū cultum pertinent. Cùm igitur Romani Imperatoris pietas, & Senatûs integritas iampridèm decreuerit, vt ab omnibus, quicunq; sui sint imperij, honos debitus dijs immortalibus habeatur, satìs mirari nō possumus, cur vos, vt audimus, spretis gentiliū dijs, Iudęū nescio quem colatis, quem nemo ignorat obscurum fuisse hominem, & quòd diuinū sibi nomen arrogaret, à suis crucifixum esse, itaq; vitā cum morte non sine ignominia commutâsse. Cupimus igitur à vobis ipsis, quænam sit vitæ vestræ conditio, audire, & an parati sitis ex Imperatoris decreto crucifixi cultum deserere, & his, qui verè sunt dij, offerre libamina. Huic B. Constantius audacter, Deo confisus, hunc in modū respondit: Vitæ nostrę conditio, ô Consul, hęc est, vt omni tempore seruiamus ei, cui seruire regnare est, Domino nostro Iesu Christo. Imperatoris aūt decretis hac quidē in re obtemperare nec possumus, nec volumus: neq; enim rationi consentaneū est, vt posthabito creatore nostro ac redemptore, Deo viuo & vero, sequamur eos, qui non sunt dij, sed verè dæmonia. Tunc Lucius Consul iratus, Ergò vos, ait, adeò impudētes estis ac dementes, vt nec pręsentiā nostrā, nec deos ipsos vereamini? Ite iam, dijs nostris sine mora sacrificia facite. Nos verò, B. respondit Constantius, elementa huius mūdi, quæ hominū causa condidit Deus, non adoramus, nec illis vnquàm in animū induxerimus immolare: sed certum est nobis ac deliberatum, omnem cultum & honorem ei tribuere, qui & elementa, & cælū, terramque, & omnia quæ in eis sunt, inexplicabili sua sapientia creauit è nihilo. His illi auditis, iracundia magìs magisque accensi, iubent sanctissimi viri corpus, videntibus cunctis, qui aderant, Christianis loris cædi. At ille in medijs flagellis non desistebat glorificare Dominum, & vnà cum diuino vate psallere: Confitebor Domino nimìs in ore meo, & in medio multorū laudabo eum, qui astitit à dextris pauperis, vt saluam faciat à cædentibus & flagellantibus animam meam. Hic eum interpellans Lucius, Missa istæc facito, miser, ait, abnega Christum, & magicas artes deponens, sacrifica dijs. Cui vir sanctus, Artes magicas ego quidem ignoro, inquit, nec illas vllo modo probo: meum verò Christum, cùm sit verus Deus, non negabo in æternum. At Consul simulacrum Iouis afferendum curat, & ad Episcopum conuersus, Respice iam, inquit, & sacrifica magno deo Ioui. Beatus verò Constantius subridens, ò Luci, ait, cùm te prudentem virum & eruditum celebrent plerique, tamen nō erubescis, diuinitatem tribuere ligno, quod certè formam hanc non haberet, nisi manus eam effecissent artificis, qui & scamnum, si libuisset, ex eodem facere potuisset.

Præclarè respondet Consuli.

Psal. 95.

S. Constantius loris cæditur.

Psal. 108.

Hîc visus est Consul pudore quodam perfundi: quod cernens Carisius, simul & intelligens, Episcopum nec minis posse, nec verberibus flecti, iubet hominem abduci, & vnà cum Crescentio cæterisque Christianis in thermas multò, quàm mos esset, ardentiùs calefactas includi. At illi signo crucis cùm se munîssent, nulla sunt penitùs molestia caloris affecti, sed læti gaudentesque Deum glorificabant concinentes, Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus, qui sicut olìm tribus pueris mitigauit flammas ignium, ità nobis hodiè famulis suis balnei huius feruorem mitem reddidit. Dum autem illic asseruantur, ecce quadam nocte splendor magnus, totum locum illuminans, in eos è cælo effunditur: quem cùm milites loci custodes viderent, stupentes dicebant inter se: Certè fides, quam tenent homines isti, vera est, & verus Deus Christus, quem prædicant. ac statim intùs ruentes, ad pedes beati Constantij sese proijciunt, & sanctum ab eo baptismum postulant: quo impetrato, domum quisque suam profectus, id, quod factum erat, suis significant. Denique vxores

In thermas includitur cum alijs.

Psal. 71.

Dan. 3.

Carceris custodes conuersi baptismum à S. Constantio impetrant.

vxores & filios eodem deducunt, numero ferè quinquaginta: quos omnes pius Episcopus ritè baptizatos, suo restituit creatori ac redemptori. 50. Gentiles baptizantur.

His peractis, milites B. Constantium rogant, vt velit vnà cum suis è thermis egredi, & commodiorem aliquem in locum se conferre, quó meliùs possit ipsos, in fide adhuc rudes, Christianis institutis imbuere. At ille, Pugnam, aiebat, quam iamdiù desideratam, nunc tandèm nactus sum, subterfugiam? Non equidem id faciam: hîc statui pro fide, & pro Deo mori. Milites contrà, idem ab eo etiam atq; etiam cum lachrymis expostulabant, dicentes, posse eum de seipso securo animo esse, quippe cui certa reposita sit corona iustitia: debere aũt ipsis tanquàm nouis Christi militibus, omni ratione consulere, nè fidei semina, quę nupèr in ipsorum corda sparsisset, perirent. His demùm, & huiusmodi precibus permotus Episcopus, è balneis, atq; etiã ex vrbe cum alijs omnibus egressus, venit Monticellum, ibiq; aliquot dies apud Anastasium virum sanè humanum ac pium commoratus, quos baptismatis insignibus ornârat, eosdem, omnia quæcunque ad veram Christi militiam pertinent, diligenter edocuit. S. Constantius è balneis egressus, Monticellũ venit.

Intereà Lucius & Carisius omnium, quę acciderant, certiores facti, alios milites, quos fideliores putant, huc illuc dimittunt, hoc iussu, vt Episcopum ciuitatis & omnes eius sectatores inuestigent, & ad se quacunq; possint ratione perducant. Illi duce quodam vsi à fide Christi alieno, ad Anastasij ędes cùm peruenissent, facto impetu, primò quidem Episcopum, tum reliquos compręhendunt: in his ipsum hospitem Anastasiũ, & Carpophorum clarissimũ virum. compręhensos ligãt, & ad Carisium statìm perducunt, qui, vt erat impius & crudelis, animum & linguam aduersùs S. Constantium exacuens, O sacrilege, ait, vt meritas effugeres pœnas, non es veritus, tuis pessimis artibus meos subuertere milites, & fugam cum illis arripere? Quanto meliùs saluti cõsuluisses tuæ, si in animum induxisses, à Christo desciscere, & ad verum deorum cultum transire. His B. Constantius pro sua mansuetudine sic respondit: Milites ego tuos, ô Præses, non subuerti, sed illos ad se conuertit Christus: saluti verò meæ, vt alijs quibuscunq; in locis, ità & in balneo optimè consului. Salus enim mea Christus est: huic me totum deuoui, hunc veneror, huic statui perpetuò inseruire. Iterùm captus & vinctus ad Carisium ducitur.

Tum Carisius furore incitatus, iubet prunas afferri, cogitque sanctissimum virum nudis pedibus super eas inambulare: quin etiam toti ipsius corpori nudato, mandat candentes carbones admoueri. Ille verò diuini amoris feruore ignis ardorem facilè superans, psallebat: Probâsti cor meum, Domine, & visitâsti nocte, igne me examinâsti, & non est inuenta in me iniquitas. Tunc Carisius videns, Episcopum nullis terroribus aut cruciatibus posse à sententia abduci, iussit illum in carcerem contrudi, cupiens eũ Cõnsuli ante tribunal statuto die sistere. B. interìm Cõstantius non cessabat orare, perseuerans in vigilijs, psalmis, & hymnis spiritualibus, & licèt corpus in custodia teneretur, virtus tamen illius alligata non erat. Nam cùm multi ex fidelibus, atque etiam ex paganis noctù venirent ad carcerem, portantes ægros varijs morbis, hos omnes sanctissimi huius hominis precatione curatos, recipiebant incolumes. Cuius rei fama adducti non pauci, quotidiè relictis idolis, ad veri Dei cultum transibant. atque etiam ipsi carceris custodes crebra spectantes B. Constantij miracula, Christi fidem amplectuntur, & in ipso carcere baptismum suscipiunt. Nec multò pòst indignum iudicantes tantam virtutem vilissimo in carcere iacere, re inter se deliberata, Episcopum licèt inuitum educunt è custodia, atque etiam è ciuitate, cupientes illum tutiore aliquo in loco collocare. Sed cùm ad flumen Tyberim peruenissent, ibique beatus Constantius cognouisset Concordium & Pontianum sanctissimos viros, quibuscum maxima ei intercedebat necessitudo, Assisij in vinculis teneri, incredibili accensus est desiderio eos inuisendi, & martyrij coronam, si Deo placeret, vnà cum ipsis reportandi. Hac igitur impulsus cupiditate, furtìm se à comitatu subtrahens, Assisium pergit, & cùm ad locum quendam, quem Danabum dicunt, peruenisset, hîc ei obuiàm fit manus militũ, qui ab ipso Imperatore, Spoleti tũc degente, ad Christianos persequẽdos missi fuerant. Hos vir sanctissimus atq; humanissimus cũ vidisset, benignè salutauit. At illi id qđ erat suspicati, eũ videlicet è Christianorũ numero esse, subsistũt, & quęrunt ab eo, quis sit, vnde veniat, & quò sic abeat solitarius. Quibus vir sanctus & simplex, nihil dissimulãs, in hũc modũ respondit: Ego sum Cõstantius indignus Perusinæ ciuitatis Episcopus, Perusia venio, Assisium

Eius corpori candentes carbones admouentur. Psal. 16.

Carcere inclusus, multos curat ægrotos.

Carceris custodes baptizati, eum inuitum è carcere educunt.

Danabum peruenit S. Constantius.

Assisium contendo, non solus, vt vos putatis, sed benè comitatus, gratia videlicet Domini mei Iesu Christi. Causa verò huius meæ profectionis est, vt visam duos humilimos seruos Dei, Concordium & Pontianum, qui quidem ibì pro nomine Iesu vinculis atq; omni supplicio excruciantur. Tū illi subridentes, Nos ipsi, inquiunt, curabimus, vt hodiè sis vnà cum illis in carcere, vbì grauioribus etiam, quàm ipsi, tormentis excrucieris, nisì saniori consilio vsus, animum inducas, Christum tuum abnegare. Atque indè vinctum, domum cuiusdam Duritij deducunt, nec quicquam prætermittunt, quod putent posse eius mentem ac sensum permouere: sed cùm nihil proficerent, demùm ad Clasium flumen perueniunt, atque ibì etiam blanditijs primùm, deindè minis & terroribus student hominem à proposito deducere. Sed cùm ille adeò constans, vt verè à constantia nomē inuenisse videretur, firmè in semel proposito susceptoq; cōsilio permaneret, iracundia milites magìs ac magìs exardescētes, tot tantisq; cruciatibus sanctissimum virum affecerunt, vt semiuiuum redderent. Cùm igitur B. Constantium vires iam deficerent, ad Deum toto corde conuersus, Suscipe iam, orabat, spiritum meum, Domine, requiescat in te, qui pro te, te ipso iuuante, omni tempore laborauit.

S. Constantius tertiò capitur. *Clasius fluuius.* *Semiuiuus relinquitur S. Constantius.*

Vixdū pias hasce voces emiserat, cùm eccè prę̄stò est ei Angelus Domini, afflictū his verbis cōfortans: Noli timere, Cōstanti, ego sum angelus Dei: misit me Christus, vt plagis tuis curationē adhibeam, ac deincèps tibi adsim in omnibus vijs tuis. & ilicò omnis plaga curata est. Tunc ille Angelico solatio recreatus, Gratias tibi ago, ait, Domine Iesu Christe, qui per Angelum tuum, me in angustijs positum confortâsti, & curâsti vulnera mea: nunc verè scio, te quidem nunquàm deserere sperantes in te. Milites verò audientes eum cum altero loquentem, & neminem tamen videntes, atque etiam plagas, quas castissimo eius corpori inflixerant, cicatrices repentè obduxisse conspicientes, timore perterriti, Assisium eum festinanter abducunt, & includunt in carcere, in quo cùm alij permulti asseruabantur Christiani, tum duo illi præcipui, quos suprà diximus, Concordius & Pontianus. Hi verò, vt alter alterum conspexit, statìm in mutuos complexus, mutuaq; oscula certatìm ruunt, immortales Deo gratias agentes, cuius munere simul essent, vt sperabant, gloriosum pro Christo certamen subituri. ad quod etiam alios piè incitabant, Magna Deo, dicentes, gratia habenda est, fratres, quòd digni habiti sumus pro nomine Iesu contumeliam pati & cruciatus. Atquì milites, exoptantes, quoscunq; ceperant Christianos, ipsi Imperatori quasi optatissimam aliquam prædam deferre, B. Constantium & reliquos è carcere extractos, Hispellum adducunt, atq; ibì vsq; ad alteram diem statuentes consistere, nocte tota Christianos, vinculis astrictos, sub dio tenent.

Plagæ S. Constantij diuinitùs per Angelū curantur. *S. Constantij congressus cum S. Concordio & Pōtiano.* *Act. 5.* *Hispellum ducitur S. Constantius.*

Hìc verò Angelus Domini S. Constantio, magno circūfusus splendore, iterùm apparuit, prædicens ei, instare iam tempus, quo consummata pugna, Martyrij coronā acciperet. Splendorem autem illum multi ex Hispellanis intuiti, accurrunt ad locum, atq; ibì audientes etiam vocem Angeli, conclamare cœperunt, Vnus est profectò, & verus Deus, quem hic homo adorat, potens in cælo & in terra. Hanc vir sanctus occasionem minimè dimisit, sed aperiens os suum, & incipiens à scriptura, euangelizauit illis Iesum, nec paucos ad verā fidem conuertit. Hæc ægrè admodùm cùm ferrent milites, quęrebant, arti magicæ omnia tribuentes, populū ab eo auertere: sed cùm parū proficerent, S. Constantium vnà cum socijs Hispello eductum, Fulgineum versùs vinctum trahunt, atq; inter eundum cogitantes fore, vt, si diutiùs vir sanctus viueret, magnam Gentilium multitudinem, non sine ipsorum discrimine, ad se alliceret, consilium capiunt hominis quamprimùm occidendi, nisì velit suorum deorum cultum ac religionem amplecti. Cùm igitur ad triuium quoddam Fulgineatum quod vocant, non procùl ab ipsa vrbe Fulgineo positum, noctù peruenissent, quibuscunque rationibus possunt, contendunt B. Constantium à vera Christi fide ad falsas atque inanes deorum fabulas traducere. Sed cùm ille nihilo minùs, quàm anteà, constanter id facere recusaret, affirmans vitam suā ipsum esse Christum, hunc solum amplecti, in hoc vno omnes suas spes repositas habere, milites furore inflammati, strictis gladijs in hominis iugulum inuadunt. Ille verò magno animo & erecto, Susceptor meus, canebat, & refugium meum Domine, suscipe spiritum meum, & nè permittas me vnquàm separari à te, vita mea, lumen meum, salus mea, te amaui, te concupisco, te inueniam, Domine Iesu Christe. Inter has pias, sanctasque voces sæui milites à ceruicibus caput abscindunt, ac statìm abeunt.

Act. 5. Hispellani non pauci ad fidē conuersi. *Fulgineato in triuio Martyrium subit S. Cōstantius.* *Caput à ceruicibus abscinditur.*

Erat

Erat autem Fulginei Leuianus quidam, vir inter cæteros Christianos fide & bonis operibus præstans. Huic visus est in quiete Angelus ità dicere: Non reiecit, Leuiane, Dominus opera bona, quæ facis, quin occasionem tibi offert hodiè meritorum tuorũ cumulandorum. Iacet in triuio, quod Fulgineatum dicunt, sanctissimi viri corpus, qui ob Christi nomen martyrium passus est: huius sepeliendi munus à Deo tibi præcipuè committitur. Experrectus Leuianus, surrexit è lectulo. Sed cùm, vera'ne illa fuisset visio, videretur addubitare, eccè Angelus eximia specie rursùs apparet, ac iubet abiecta omni cunctatione, Dei mandatũ diligenter curare. Tum verò ille, nulla interposita mora, ad præmõstratum locũ accurrit: quò cùm iam appropinquaret, insolitum sibi visus est videre splendorem, ac propiùs accedens, sanctum ibidèm B. Constantij corpus aspicit, simul & magnum circa illud tripudiãtium cælestium spirituum chorũ. His admirabilibus visis deterritus Leuianus, nec tantum sibi tribuens, vt satis dignè posset angelicis sese immiscere spiritibus, & sanctũ corpus attingere, cui cerneret ipsos angelos ministrare, cœpit pedem referre. At Angeli conclamantes, Siste gradũ, aiunt, Leuiane, nihil est, quòd timeas. tua hęc est sepulturę curatio. nobis id est mandatum, vt huius sanctissimi viri corpore vsq; ad aduentum tuum custodito, tum demùm beatissimam eius animam deduceremus in cælũ, quod & statim summa cum gratulatione, lętitiaq; pręstiterunt. O verè felix anima, quæ & dum fuit in his corporis cõpagibus inclusa, meruit pro sua eximia pietate ac puritate, Angelorũ ministerio frui, & iam soluta ac libera, digna habita est, quę, Angelicis stipata choris, ad æternam requiem perduceretur. *Anima S. Constantij, angelicis stipata choris, in cælũ ascendit.*

Leuianus igitur ad sanctissimum corpus propiùs se cùm admouisset, genibus flexis, in hunc modũ orauit: Domine Deus omnipotens, qui hunc preciosum thesaurum non diuitibus seculi, sed mihi humili seruo tuo indicâsti, suppedita, obsecro, vires ad illum deportandum, & ostende locum, vbi sint tantæ reliquiæ recondendæ. Tum corpus ea qua decebat, religione complexus & osculatus, de terra tollit, sanctissimo oneri collũ subijciens. At ei, iam iter ingresso, obuiàm fiunt viri duo, pecuniarum causa inter se altercantes. Hi Leuianum agnoscentes, videntesq; cum cadauer humeris ferre, quid hoc rei esset, interrogant. Quibus vir probus rem, vt erat, fideliter narrat. At illi increduli, cœperunt hominem deludere, simul & Christi martyrem irridere, atq; adeò maledictis insectari. Quod non tulerunt impunè. nam Deus volens serui sui iniurias contumeliasq; vlcisci, simul & miraculo eius gloriam clariorem reddere, vtrunq; oculorum sensu ilicò priuauit. Sed tamẽ & ipsis ira Dei misericordia efficitur. mox enim pœna omnis oculorum ad clarissimum mentis lumen conuersa est: siquidem illi diuina manu tacti, quem anteà irridebant, huius iam opem & misericordiam supplices implorant, confitentes meritò se quidem pro sua temeritate atq; impietate plecti, quòd sanctum Dei illusissent, atq; etiam à Leuiano, venia petita, rogant hominem, vt velit sanctum corpus deponere, auxiliumq; ipsis quamprimùm ferre. Tum ille, vt erat pius ac mitis, Si volueritis, inquit, credere in Dominum nostrum Iesum Christum, confido fore, vt, hoc eius martyre deprecatore, augustũ ipsius corpus, qua decet religione tangentes, lucẽ, quam amisistis, omninò recuperetis. Quid ni credamus, responderunt, in eum, cuius tantã in nobisipsis experti sumus potentiam? Apertè iam fatemur, quem vos colitis, hunc vnũ Deum esse verũ. Hic eos Leuianus manu pręhendens, duxit ad corpus sanctissimi martyris, quod quidem illi summa religione venerantes atq; osculantes, Sancte Constanti, orabant, quamuis erratum nostrum nullam mereatur veniam, tuæ tamen erit gloriæ, opem nobis iam resipiscentibus, misericordiamq; benignè pręstare: lumen, quod nostra culpa te contempto perdidimus, tua, quę summus, benignitate, te intercedente, recipiamus. Hęc ex animo precari, in pristinum statum confestim sunt restituti. *Duo gentiles ob contumelias in S. Constantium iactas, visu priuantur. Deindè resipiscentes, illuminantur.*

Iam verò illucescente die, alterum huic non dissimile consecutum est miraculum. Duo quippe iuuenes iam indè ab infantia cæci, pueri ductum subsequentes, eadem via iter faciebant, & cùm iam loco appropinquarent, miram quandam odoris suauitatem sentientes, O quàm diuinus est, dicebant inter se, odor is, qui ad nares fertur meas: certè aut Deus aliquis hìc est, aut quidpiam planè diuinũ. Horum verba cùm audisset Leuianus, Odor is, inquit, quem percipitis, fratres charissimi, afflatur è corpore B. Constantij Perusini Episcopi, q ob Christi fidẽ hac nocte hoc ipso in loco morte affectus est. Huius ego corpus humandi gratia, à Deo secundùm quietẽ monitus, huc accessi. Tum illi, O nos beati, inquiunt, si cuius præsentiam ex odore percipimus, huius & aspectu frui con- *Odore S. Constantij corpore afflatur suauissimus.*

tingeret. Vos verò, dixerunt hi, quibus fuerat paulò antè oculorum sensus restitutus, haud difficulter poteritis id, quod optatis, impetrare, modò animũ inducatis, huius, qui vos alloquutus est, monitis parere: siquidem & nos idem sumus hoc puncto temporis, Deo iuuante, consequuti. Id illi audientes, in spem veniũt & ipsi oculorũ sensûs, omniũ gratissimi, eadem ratione recuperandi, & pollicentur omninò, se, quicquid eis fuerit à Leuiano mandatum, promptè executores. A quo cùm fuissent sanctissimo corpori admoti, terræ motus fit adeò horribilis, vt cæci magno concuterentur terrore. Hos verò confirmans Leuianus, Nolite, ait, fratres, timere: bono animo estote. signũ hoc fauoris est, non furoris. credite in Iesum, debitumq; huic glorioso ipsius martyri honorem præstate, & videbitis mirabilia hodiè. Tum illi, Credimus, inquiunt, vnum esse verum Deum Iesum Christum, ac debitum nos glorioso huic ipsius martyri honorem præstaturos, planè profitemur. ac protinùs humì prostrati, S. Constantij corpus religiosè osculantur, summis precibus contendentes, vt liceat eis iamdiù desiderata huius suauissimę lucis vsura, ipso intercedente, frui. quod & statim obtinent.

Cæci duo, ad S. Constantij corpus admoti, illuminantur.

O verè venerandum corpus, cuiũs contactu quatuor viri paucarũ horarum spatio tum oculorum, tum mentis cęcitate sunt liberati. Cuius illi beneficij vt memores se, & gratos ex aliqua parte prestarent, petunt à Leuiano, vt corporis ad sepulturã deferendi munus sibi concedat, ipse tantùm viæ ducem se præbeat. Hîc ille precari Deum, orare, obtestari, vt, quemadmodùm adiutores sibi ad portandum corpus modo planè diuino suppeditâsset, sic velit locum, in quo sit condendum, demonstrare. Hęc precatus, subitò exaudiuit vocem è cælo, ità præcipientem: Perusiæ patrię suę beati viri corpus reddite, vt quem habuit in hac vita Pastorem & parentem, eundem post mortem Patronum & defensorem obtineat. Quod quidem illi Dei mandatum exhaurire cupientes, quę primùm sese obtulerunt arbores, ex his ligna incidunt, in eaque, in feretri formam cõstructa, corporis primò truncum imponunt, deindè huic caput sanctissimũ, quàm maximè possunt accõmodatè annectunt. His ità constitutis, quatuor illi, quibus fuerat oculorũ simul & mentis sanitas restituta, feretrũ ferentes præeunt, Leuianus in hymnis & psalmis Deum benedicens, subsequitur. Interim nonnulli, qui & ipsi per eandem viã Perusiam petebant, acerbum de Episcopi morte nunciũ suis ciuibus cùm detulissent, complures eorum, non modò ex sua, frequenti illa quidem, Barziorum gente, verùm etiam ex reliquis, quę Christi fidem profiterentur, obuiàm ei vsq; ad Tyberim processerunt. Hos cùm procùl vidisset Leuianus, id, quod erat, suspicatus, accurrit ad illos, & cùm se turbæ adiunxisset, cùm alia, quæ acciderant, breuiter exponit, tum præcipuè miracula, quę fuerant per B. Constantium etiam post mortem edita, explicat diligenter.

Corpus S. Constantij Perusię reddi, diuina voce præcipitur.

Perusini ciues obuiàm S. Constantij corpori procedunt.

Hæc illo referente, attingunt ripam fluminis: quò cùm nec multò pòst peruenissent hi, qui feretrum portabãt, rogati deposuerunt. Vidisses tum omnes certatim ad sanctissimum corpus venerandum atque osculandum currere, flere, angi, lamentari, eundem parentem, pastorem, vitæ magistrum, sapientiæ doctorem appellare. Huic pietatis officio cùm satisfecissent, iubet eos Leuianus à feretro recedere, vt iter reliquum conficere pergat. Tum verò certat quisque humeros sanctissimo oneri supponere, quod tamen hi, qui vsq; ad eum locum detulerant, nè viderentur munus humanum, assignatum à Deo, defugisse, minimè permiserunt: sed rursùs sanctissimum sustulerunt corpus, è quo quidem tanta odoris suauitas continenter afflabatur, vt omnes, qui circùm erant, colles cum summa hominum admiratione repleret. Cùm igitur cuncti simul mœnibus vrbis appropinquâssent, vrbem ipsam, Deo ità inspirante, non sunt ingressi, sed locum sepulturę extra portam S. Petri delegerunt eum, quem etiam nunc Arcolę dicũt, ibiq; funus religiosissimo martyri satis amplum faciendum curârunt. His peractis, quicunq; aderant Christiani, genua ad sepulcrum flectentes, suppliciter sese & patriã vniuersam S. Constantio commendârunt, precati, vt cuius fuisset in terra Pastor bonus, & pater optimus, eiusdem in cælo patronus & intercessor benignus existeret.

Lugubris Perusinorũ ciuium lamentatio.

Sepulcrum S. Constantij extra portam S. Petri in Arcola positum.

Postremò tumulum piè osculati, domũ quisq; suam redijt, excepto Leuiano, & quatuor illis, quibus fuerat modò, B. Constantio intercedente, lux restituta: hi enim paruo ibi extructo tugurio, perseuerantes in orationibus, ieiunijs, & alijs bonis operibus, totum reliquæ vitæ tempus apud S. martyris monumentum traduxerunt. cuius quidem fama & gloria ob multa, & maxima miracula, quę ibi quotidiè fiebant, adeò in dies magìs magisq; creuit, vt magna piorum hominum multitudo ad eius sepulcrum visendũ

Vndiquè visitur.

ac ve-

ac venerandum, ex diuersis locis conflueret. Neque verò non etiã hodiè magno in honore est & veneratione gloriosus Christi martyr, tũ alibi, tũ maximè Perusiæ, vbi quidem eius nomine festus dies anniuersarius in templo, ibidèm ei cũ magnis opibus iampridèm dicato, summa religionis pompa celebratur, 4. Kalend. Februarij. Tulit autem S. Constantius martyrij palmam, Marco Antonino, vt initio diximus, Imperatore, qui quidem imperare cœpit clxiij. anno ab ortu Christi Domini nostri, cui honor, gloria, & imperium in sempiterna secula, Amen.

Templum cum magnis opibus ei dicatum.

VITAM S. Aldegundis virginis offendet Lector Tomo 6. die 13. Nouembris.

VITA ET MARTYRIVM SANCTORVM ET MIRABILIVM OPERVM EFFECTORVM, ABBATIS *Cyri & Iohannis, Authore Simeone Metaphraste.*

IANVAR. 31.

CYrus ille, clara stella martyrum, ex clarissima quoquè fuit ciuitate Alexandria, quæ sita est in Aegypto: quam fama est ædificâsse Macedonem, & eam suo impertijsse nomine. Erat autem Cyrus, religione quidem fidelis à parentibus, vita verò laudabilis, arte autem medicus: eius officina in hodiernum vsque diem nota est omnibus, sed mutato nomine, vt quæ iam Dei templum & ædes sanctorum trium puerorum appelletur: simul verò quodammodò commutata etiam operatione, aut effecta potiùs diuiniore, & pro illa priore morborum liberatione, quam præbebat ars medicina, laboresque, & artis medicamenta, modò omnis generis & quę sua sponte fiunt, scatens miraculis. Quemadmodùm autem hanc acceperit mutationem, ab alto petita declarabit oratio.

Cyrus medicus.

Eius officina mutata in templũ.

Apollinaris, non vehemens ille veritatis & rectorum dogmatum inimicus, qui etiam in Laodicenam sedem magnum effudit dedecus: sed ille potiùs ardens amator veritatis, & defensor piorum dogmatum, tãtò illo gloria & moribus excellentior, quanta erat in eodem nomine conuenientia: cui cùm Dei sententia commissa fuisset sedes Alexandrina, vt vult vera, quæ de ea iactatur, fama, quòd diuino iudicio & cuiusdam viri, qui futura præuidebat, prædictione, eius fidei sacerdotalis esset sedes credita. Hic ergò Apollinaris cùm iam peruenisset ad pontificatum, alebat etiam quendam suæ sororis filium, diligenter admodùm & ex virtute: vt quomodò eum habebat genere propinquum, ità multo magìs eum redderet vita coniunctum. Cùm verò is ad virilem peruenisset ætatem & ad florem iuuentutis, non, vt multi iuuenes, se dedit & permisit naturæ appetitionibus, laxatis frenis omnibus: neque clàm noctuque egrediendo voluit non honestas suffurari voluptates, sed potiùs volens nihil ei eiusmodi accidere, ad patruum suum & pontificem liberè & ingenuè accedens, petijt legitimæ vxoris coniugium. Vir autem ille verè diuinus, cùm ne auditione quidẽ, quod dicebat, accipere sustinuisset, apud eum multis verbis est vsus, turbas matrimonij reuocans in memoriam, & tentans eum ab illa abducere sententia. Postquàm verò vidit eum valdè instare, & de constantia ne tantillùm quidem remittere, valdè pulchrè hoc excogitat, dicens se cupere excitare templum tribus sanctis pueris: cuius quidem ædificationis oportet te, inquit, in præsentia curam gerere, & cuius studio tenéris, id tibi succedet ex sententia. Audijt ille, & lubenter admodùm suscepit quod iussus fuerat, calorem cupiditatis bona spe refrigerans & recreans.

Apollinaris episc. Alexandrinus.

Erat autem illic quidam locus, qui vocabatur Doryzim. Quo quidem in loco cùm visum esset excitare ædem, ipse toto studio instabat operi: & illud quidem statìm ad gerontocomium, hoc verò deputabatur ad atriũ: atrium autem intercipiebat hanc, quę vulgò celebratur, officinam. Quam quidem cùm in templum mutâssent, à nomine solùm, vt iam priùs diximus, non autem à re etiam recesserunt, nisì quòd eam effecerunt veriorem cuiusuis hominum morbi medendi officinam. Sed ea quidem hoc modo est transmutata, & ex medici officina templum est constitutum: verè quidem gratuita, &

Templum trium puerorum extruitur Alexandriæ.

nullam accipiens mercedem medici officina, velox morborum liberatio, curatio quæ nullam habet dilationem, sed eorum, qui laborant, præueniens petitiones. Nobis autem sunt etiam ea, quæ deincèps consequuntur, addenda, neque sunt pulchro priuandæ miraculo aures, quæ vtiles sitiunt orationes, etiamsi ab instituto satis longa videbitur digressio, additio narrationis.

Nam cùm adolescens toto studio in ædificando fuisset occupatus, in templum quidem officina breuì fuit mutata. Nosocomium autem & gerontocomium ab eo constructa sunt: & omnia non longi temporis spatio ab eo sunt perfecta. Deindè accersijt Apollinaris virum quendam, qui gregi præerat, & erat virtute insignis. Cui cùm dedisset literas, emittit eum ad tres sanctos pueros Babylonem. Literis autem supplicabatur, vt aliquæ ex illis sacris reliquijs mitterentur ad templũ, quod erat Alexandriæ, quod ipse multis sumptibus & multis laboribus construxerat. Talis erat enim in eos amor Apollinaris cum ardenti & viua fide, vt tot iam antè annis consummatos, tanquàm adhuc viuos, epistolam esse sensuros, & suis eum esse membris impertituros crederet. Cùm ergò ille magnus & rerum verè magnarum minister hanc viam confecisset, & Babylonem peruenisset, & ante sacras illas stetisset reliquias, & manu indicâsset literas, & plurimùm rogâsset, vt literas acciperent, & pontificem ijs, quæ petebat, impertirent: qui erat eorum medius, tanquàm à somno excitatus, (O diuinam prouidentiam, ô stupendam narrationem) cùm manum sensim porrexisset, & epistolam accepisset, rursùs nihil adijciens decubuit.

Nota rem mirandam.

Literarum itaque tabellarius, miraculum quidem admiratus, quòd nihil autem esset cõsecutus eorum, propter quæ venerat, animo cruciatus, cùm tota hebdomada in templo permanens & precatus nihil profecisset, reuersus est animo anxius, & pro reliquijs ferens Apollinari lachrymas. Ille autem cùm ne sic quidem despondisset animum, nec curam abiecisset instituti, quod habebat in manibus: (eiusmodi enim res est desideriũ: non solet spem abijcere non eorum solùm, quæ sunt difficilia, sed nec eorum quidem, quæ non possunt omninò fieri) Abi, inquit, rursùs ô vir optime, & vehementiùs à sanctis pete meo nomine: & si eos quidem aliqua subeat miseratio, nostris placati precibus, præbeant aliqua ex ijs, quę petimus: Sin minùs, accepta epistola reuertéris, & mihi erit ea res pro reliquijs. nam nec illa quidem erit expers sanctificationis, vt quæ rectè sit accepta, & iam longo tempore sacra membra contigerit. His quoquè páret magna vir ille obedientia. Oportebat enim, vt arbitror, tali seruire desiderio talem parendi alacritatem. Et cùm rursùs venisset Babylonem, & ad sanctos accessisset, vehementer rogabat, supplicabat, obsecrabat, lachrymis magìs quàm verbis implens supplicationẽ: nè has secundas preces patriarchæ contemnerent, neque secundos suos itineris labores despicerent: sed quod ille eis templum ædificauit ad honorem, hoc suis membris vicissìm glorificarent. Hęc precatus quidem est, sed nihil profecit.

En quantoperè cupit sacras habere reliquias.

Quocircà cùm spem abiecisset reliquiarum, (Sed est diligenter attendendum: audietis enim rem quidem ad audiendum iucundissimam, & ad admiratione afficiendum animum diuinissimam) cùm ille spem diuinarũ abiecisset reliquiarum, studebat ipsam saltem recipere epistolam, vt ei iussum fuerat, ei, qui erat fide ardenti, impleturam locum reliquiarum.* Cùm sic itaque manum manui admouisset, suam manui martyris, & epistolam accepisset, illam quidem traxit ad se: eam autẽ secuta quoquè est pulchra manus martyris. Quam cùm sic vidisset diuisam à toto corpore, desiderantibus simul & venerantibus amplexus manibus, in precioso thesauro reponens, quæ sunt preciosissima, lubens peuenit Alexandriam. Quamobrem quis vel patriarchæ voluptatem & lætitiam, vel rursùs populi festiuam celebritatem potuerit ostendere? Quàm sapienter autem se gesserit in præstando promisso suæ sororis filio, audire est operæpretium. Nam cùm sequenti die totum, qui ei suberat, clerum conuocâsset, manum quidẽ illam, & cum ipsa epistolam, quæ ab ea tenebatur, sacrosanctè simul & præclarè deponit: & cùm alia in templo splendidè & magnificè peregisset, idque de more Christianorum consecrâsset, adducto deindè sororis filio, & sacerdote ordinato, loco alterius coniugis ei despondet ecclesiam, ei dicens: En tibi vxor. Sed eius, vt par est, curam gere. Hoc dictum sic affecit adolescentem, & eius sic tetigit animum, & dimouit cupiditatem, vt maiore virginitatis fuerit deincèps captus amore, quàm antè matrimonij. Sed de his quidem satis.

Manus vniusè tribus pueris fert Alexandriam.

Nobis

Nobis autem rursùs Cyri & eorum, quæ ad Cyrum pertinent, facienda est mentio: quem quidem proposuimus argumentum præsentis orationis. Hic ergò cùm in arte medicina aliorum fuisset excellentissimus, nihilo seciùs erat etiam vita hominibus vtilissimus: arte quidem corpora, moribus autem curans animas: vel potiùs per artem persuadens, vt morum curam gererent, & docens morbum animæ esse morbo corporis longè difficiliorem: quòd huius quoquè ille sæpè causa sit, Domino omnium & medico studente per morbum corporis, vt nos animæ vitium deponamus: quod quidem est morborum re vera longè periculosissimum, & curatu difficilimum. Ad ægrotos enim ingrediens Cyrus, non Galeni & Hippocratis & similium omninò meminerat: is enim secundo loco eorum habebat rationem: sed à nostro fonte sumens, propheticaque & apostolica atq; etiam paterna eis multa dicta accinens, & deindè etiam gratiam adijciens, efficiebat vt sani essent, non solùm corporibus, sed animis: & parua rogantibus & ea dabat, & ijs multo maioribus, quæ quidem sunt, Dei agnitio, vitij purgatio, salus animæ, eis gratificabatur: multos quidem ex pijs adhuc stabiliores efficiens ad veritatem, multos autem etiam ex infidelibus ab errore liberans gentilium. Is verò tunc erat frequens, & multos atque adeò plures inuaserat, tunc sceptrum tenente Diocletiano, qui non magìs erat insignis diademate, quàm nimia superstitione. Nam in hoc quidem multos inuenies, quibus ipsum assimilaueris: in illo autem, omninò paucos. Cyrus medicus excellentissimus.

Cùm verò nec fieri posset, vt malignum hæc laterent, neque si non latuissent, ferre erat facile: res enim, quæ difficiliter contineri potest, & impudens est vitium, hæc per ipsum significantur Præsidi ciuitatis: qui magno quoquè incitabatur furore in Christianos: qui comprehensum quoquè Cyrum statìm iubet duci. Ille autem cùm iussum cognouisset, recedit à ciuitate, & venit in Arabiam, quæ est in finibus Aegypti. Nemo autem eum condemnet imbecillitatis, neque pusilli & abiecti animi. Non enim adspiciens ad crudelitatem Præsidis, neque propter Christum afferenda tormenta reformidans, neque vlla motus animi mollitia, exijt è ciuitate: sed partìm quidem implens præceptum Domini: Quando enim, inquit, persecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam: partìm verò etiam per ocium volens seipsum considerare, & cor suũ acuere, & deindè aggredi ad pericula pro Christo suscipienda: fortè autem diuina quoquè prouidentia eum vocante in Arabiam propter infideles, quos illic erat ad Christum adducturus, & fideles rursùs effecturus constantiores. Cùm ille ergò sic & propter hæc venisset in Arabiam, statìm mutat habitum, vitæ formam & studium: & cùm caput cute tenùs totondisset, amictu induitur monastico, & ad viuendi rationem extollitur subliniorem. Deindè etiam mutat modum curationis. Non ampliùs enim medicus Cyrus dicebatur aut erat, nisì quòd solùm faciebat potiùs miracula: non medicamentorum, non herbarum omninò vtens auxilijs, sed prece sola & doctrina: hac quidem aduersùs animas, quæ malè se habebant: illa verò, aduersùs corpora. Cyrus fugit in Arabiã. Matth. 10. Nota tonsuram & habitum monasticum.

Cùm ergò eius fama totam peruasisset Arabiam, & iam ad Iohannis quoquè aures virtutes illius peruenissent: Iohannem, inquam, illum, qui genus trahebat ex patria Edessa: moribus autem erat verè ciuis cælestis, erat verò militari insignis authoritate. Cùm hæc ergò fama ad illum quoquè peruenisset, & alioquì cùm Diocletianus intentâsset persecutionem, præclarus hic miles, mutato ordine, & humano relicto exercitu, egregiè relatus est in numerum Christi militum, & mâluit se fortiter gerere aduersùs eius hostes, quàm aduersùs eos, qui sunt hostili animo in homines. Quamobrem statìm abiectis omnibus, opibus, diuitijs, gloria, authoritate, venit Hierosolyma. Deindè etiam proficiscitur in Aegyptum, amore Cyri eum trahente citra laborem, & toto pede eius gressum accelerante ad eum, qui est eiusdem fidei: vt qui vnà cum illo philosophari & vnà exerceri constituisset. Qui cùm ad eum accessisset, & vnà cum eo habitâsset, fuissetque pulchrorum illius certaminum & miraculorum spectator, erat nouacula cotem nacta, & deincèps ad eum adspiciebat, & virtutis eius vestigia diligenter sequebatur: non vt qui longè ab eo abesset vt discipulus, sed qui eius similitudinem accuratè assequeretur. Cùm autem persecutio spirâsset, vt diximus, vehementiùs, tres quidem numero virgines cum matre compræhenduntur, quæ res sectabantur Christianorum: ducuntur verò in ciuitatem Canopum, cùm Cassianus execrandum eorũ, qui dij non sunt, exerceret sacerdotium, Syrianus autem ciuitatis haberet administrationem. Hæc autem non virginibus & matri solis, sed etiam ipsi quoquè Cyro & Io- Iohãnes vir militaris se iũgit Cyro.

 hanni,

hanni, fuerunt velutì procœmia & principia martyrij, & iam incipiebat eis contexi corona. Veritus enim Cyrus virginum teneritudinem, nè aspera reformidarent supplicia, quandoquidem erant ætate admodùm iuuenili: Theoctiste enim, quæ erat trium ætate natu maxima, decimum quintum annum nondùm attigerat: Theodora autem, quæ eam sequebatur, agebat annum quartumdecimum: Eudoxia verò omnium minima, agebat annum vndecimum.

Theoctiste. Theodora. Eudoxia.

His ergò de causis timore affectus Cyrus causa virginum, quandoquidem hæc ætas, & maximè inter mulieres, non solùm facilè vinci potest metu suppliciorum, sed etiam blanditijs nullo negocio corrumpitur: existimauit esse necessarium, descenderet ad ciuitatem, & eis, quoàd eius fieri posset, adderet animum ad certamen. Nam nec erat quidem extra suspicionem de earum matre Athanasia: partim quidem, cùm eam sciret esse mulierem: partim autem matrem quoquè filiarum tam teneræ ætatis, quæ scit matris oblectare oculos, & nè ipsæ graue aliquid patiantur, efficiet quòd nolint aliquid, quod non vult mater. Hæc Cyrum metu replebant, dubitantem nè mater quoquè frangeretur iuuentute filiarum, nè eius paterentur viscera, & victa à natura, miserabile aliquid, quo se cedere significaret, eis diceret, aut etiam annueret. Hæc ergò, vt diximus, dubitantem Cyrum inducunt in ciuitatem. Eum autem egregius quoquè sequebatur Iohannes. Fiunt verò illi eis aliptæ ad certamina, & pulchrum exemplar martyrij: quod quidem erat, non illas adducere ad martyrium, sed suam ipsorum confessionem manifestam efficere: vel potiùs vtrunque per se inuicèm, vt & ipsi propter virgines liberè suam ostenderent pietatem, & illas per se Christo offerrent hostias.

Athanasia.

Nota sancti viri pium timorem.

Cùm itaque rursùs suæ improbitatis non negligentes ministros inuenisset Inimicus, eis persuadet præsidi dicere de martyribus: quòd scilicet sint quidam ignoti, vnus quidem monastico, alter verò militari induti amictu, qui efficiunt, vt modò comprehensæ virgines, deos quidem nostros despiciant, totisque viribus abiurent & execrentur eorum religionem, Cæsarisque iussa contemnant: Iesum autem quendam solùm laudent, & ei, quæcunque Deo, tribuant: & ad ostendendam suam in eum beneuolentiam, mortem parui faciant. Syrianus igitur cùm hæc non leuiter tulisset, sed viros præclaros in suum conspectum produxisset: Vos, inquit, infelices & hostes deorum beatorum: vos, qui virginibus quidem conamini persuadere, Christianorum autem res studetis augere: Cæsarem verò omnibus modis afficere contumelia. Sed etsi non priùs, nunc quidem certè ab hac vana deficientes religione, precibus & sacrificijs deos placate maximos. Hoc enim non efficiet solùm, vt sitis liberi à supplicijs, sed etiam, vt digni videamini honoribus: Sin minùs, mox quidem scietis Syrianum: scietis autem Imperatorem quoquè Diocletianum: quinetiam deos ipsos, aduersùs quos hæc stolidè audetis, quam gratiam suis referant cultoribus, etiamsi sint mites & benigni.

Ad hæc Cyrus & Iohannes: Nos, dixerunt, ô præses, de multis pauca dicere consueuimus. Scias ergò, nos nec esse infames honores admissuros, neque Christianismum, quicquid factum fuerit, prodituros. Hæc cùm audijsset Syrianus, & vehementi cordis ira esset commotus, & dentes instàr apri exacuisset: Oportebat, inquit, vos in hoc saltem vti benignitate iudicis, quòd moti pœnitentia eorum, quæ priùs statuissetis, si vlla esset sapientia, minas euitâssetis. Quoniam autem vniuersum, vt video, est fastus & arrogantia & inanis iactantia, non prolixis verbis ampliùs erit opùs, sed iam ad ipsam veniemus experientiam. Sic enim ipsi & quæ desideratis præmia omninò consequemini, & vt quæ iussit Imperator faciatis, vel inuiti persuadebimini. Hæc cùm dixisset, & produxisset virgines in conspectum martyrum, vt viderent quæ fiebant, inferebat athletis omne genus tormentorum: flagellis cędebat, clauis conterebat, lampadibus vstulabat, & cùm, quæ vsta fuerunt, membra aceto & sale madefecisset, deindè pannis ex pilis confectis iubebat abstergere, & bulliente pice pedes inungebat. Nihil deniquè non faciebat ex ijs, quæ possent corpus aliquo modo punire: simul quidem & eorum vlciscens constantiam, & virginum spiritus priùs labefactare moliens.

Martyrum constantia.

Atrociter cruciantur.

Cùm autem eos, qui videbant, videretur potiùs castigare quàm martyres, (illi enim vel ex solo patiebantur spectaculo, propter insignia supplicia: his verò omnia erant iucunda, propter spem remunerationis) ipsos quidem relaxat à tormentis, iussit autem

virgi-

virgines torqueri vnà cum matre. Postquàm autem faciens periculum, maiori pudore afficiebatur, vt qui nec mulieres quidem posset solùm vincere: cernebantur enim sexu solùm Christi martyres fuisse pręstare, non minùs verò esse animis, quàm sint ipsi, masculis, eosque ad vnguem planè esse imitatæ. Postquàm ergò hęc vidit iudex impius, eas morte condemnat, & earum, quę vita dignæ erant, sicut etiam factum est, capita amputari pronunciat. Atq; cùm virgines quidē vnà cum matre manus lictorum accepisset, morti quæ ense infertur, tradiderunt, nihil muliebre aut ignauum ostendentes in cæde, sed reddentes id, quod acceperant, & eis effectas exemplar fortitudinis, quos ipsæ priùs pulchrum acceperant archetypum ad virtutem magni animi. Cyrum autem & Iohannem iudex rursùs vocauit ad luctam: quibus quid non fecit impius, volens eos ad suam traducere sententiam? Prolixa vtebatur oratione, se eorum curam gerere præ se ferens: minabatur grauissima parére nolentibus, proferebat dona, subijciebat tormentis, alia inferebat maiora, non solùm supplicia, sed etiam munera: vt qui existimaret contempta fuisse priora propter egregiam magni animi virtutē, aut pręclarum & magnificum desiderium. Cùm verò omnia faciens nihil proficeret, in eos quoquè fert sententiam: Cyro, dicens, antistiti Galilęorum, & Iohāni, qui est ei in religione similis, qui nō cesserunt iussui Imperatoris, & sacrificia maximis dijs non obtulerunt, pronunciamus amputari capita, conuenienter legi Imperatorum. Tres puellę cum matre torquentur. Perimūtur.

Hanc cùm sententiam tulisset Syrianus, ij statìm humana quidē manu accipiunt amputationem: immortali autem eam, quæ è cęlo datur, coronam, tricesimoprimo mensis Ianuarij. Reliquias autem pij minimè neglexerūt, reueriti difficultatem temporis, sed maximo studio eis statìm manus admouentes, eas piè & sustulerunt, & cùm composuissent, singulas in templo Marci Apostoli honorificè deponūt, nisì quòd eis sunt capsæ diuersæ. Alteri enim, Virginum & matris reliquiæ: alteri verò, Cyri & Iohannis, rursùs mādantur. Procedente autem posteà tempore, cùm Gentibus quidem esset dissoluta tyrannis, Theodosius verò regni sceptrum accepisset, piæque religionis amicis Christianis piè pręesset: eæ & mouentur, & transferuntur. Quomodò autem, non erit pijs ad dicendum iniucunda narratio. Plectuntur capite Cyrus & Iohannes.

Cùm Theodosius, vt diximus, paulò antè suscepisset imperium, maximum & difficilimum bellum mouetur ab Occidēte. Cùm enim repentè multæ gentes simul coijssent, & fœdus inter se inijssent, minabantur in Romanorū regionem grauem irruptionem. Veritus ergò tunc magnus inter Imperatores hic Theodosius, neque ad colligendas adspexit pecunias, neque magnā aliquam manum inuocauit ad auxilium: sed ille in omnibus semper pendebat à manu illa superna. Sic ergò tunc quoquè fecit, & id faciens, spe nequaquàm est frustratus. Cùm enim intellexisset, quòd in Scete (est hęc autem solitudo in Aegypto quidem sita, sic verò nominata) philosophatur vir quidam, genere quidem ipse quoquè Aegyptius, maximorum autem effector miraculorum, scribit protinùs ad Theophilum Alexandriæ Episcopum, iubens vt efficiat, vt vir ille admirabilis quamprimùm veniat Constantinopolim. Eis autem literis quoquè continebatur, quid eius aduentu opùs esset. Ille verò ijs acceptis, statìm ad eum venit, & datis literis, preces Imperatoris & vsum, qui vrgebat, significat. Deindè etiam ipse quoquè ex se facit, quæ potest: vehementer rogat, orat, supplicat, nè precęs despiciat Imperatoris, neque suos vilipendat labores: sed veniat ad ciuitatem, & bellum, quod in eam paratur, suis auertat precibus, & à tanto periculo & metu eam liberet: vtporè quòd in eius potestate situm sit, vt ciuitas vel salua sit, vel intereat. Senuphiū monachū Imperator ad se euocat.

Admirabilis autem ille Senuphius (hoc enim nomine vocabatur) primùm quidem, vt est consentaneum, nè rogaret prohibuit, non ad mensuram eius, quam habebat, gratiæ, sed ad mensuram potiùs eius, qua erat diues, humilitatis adspiciens. Magna est, inquit, mea in ciuitatem beneuolentia, & ipsam valdè saluam esse cupio: sed non voluntatem quoquè vires consequuntur ex ea, quæ est ad Deum, fiducia. Quinetiam rogauit ipsum Alexandriæ episcopum, nè de eo talia sentiret, neque eum putaret vulgo antecellere. Cùm eum autem ipse omninò nō dimitteret, nec sciret deincèps magnus quidnam faceret Senuphius, discessum quidem suum pulchrè differt: dat autem sic quoquè auxilium, idque facit admirabiliùs. Nam & statìm stetit ad Orientem, & cùm superhumerale & baculum in cælum sustulisset, Domine Deus, inquit, Deus exercituum, da huic meo superhumerali & huic baculo, vt tantum possit, quantum ego ipse, si il- Senuphii humilitas.

lic adessem. Hæc cùm Deo dixisset, quæ habebat in manibus, dat statìm Pontifici. Hæc accipe, dicens, & mitte statìm ad Imperatorem. Ille autem superhumerale quidem imponat capiti, baculum verò manu ferat. Deindè quando opùs fuerit manus conserere cum inimicis, pręcedat omnes alios, & audacter procedat aduersùs inimicos. Nã si ego quidem possim à Deo exaudiri, existimo fore, vt ipse sit illis terribilis, & sine sanguine gloriosam referat victoriam.

Nota hæc de habitu monachi et p̄cetate tãti Imperat.

Hęc cùm ad Imperatorem lubenter essent allata, ille quidem munit caput superhumerali, quauis galea tutiùs: baculo autem munit dexteram, lãcea longè validiùs: & hac ratione cõfidens fore, vt videretur hostibus terribilior, quàm olìm, vt aiunt, claua Hercules. Iam accedentibus hostibus, ipse primus pręcedit, ducens totum exercitum. Propter Senuphij autem ad Deum orationem nulla erat dilatio, sed res statìm finem accipiebat. Simulàc enim eum viderunt barbari, eum admirati tanquàm vnum ex cęlestibus, ad fugam statìm spectabant, & pedum virtutem laudabant. Fugiebant verò non aliquo certo ordine, vt qui non essent omninò obliti virium: sed vt qui essent emotæ mentis & perterriti, alius aliò dispersi, terga volentibus facilia, expedita venatio, secura persecutio & libera ab omni periculo, ipsi potiùs propter fugam, quę erat sine vllo certo ordine, plagas & vulnera, atque adeò mortem sibi inuicèm conciliantes: adeò vt Imperator non solùm sine sanguine, sed etiam sine labore hanc victoriam retulerit. Festum ille nominauit hunc diem, & nunc quoquè post tantum tempus magnificè celebratur ab Alexandrinis, nominaturque ab eis Iconium. Ab eis enim Imperatoris facta est quędam statua, eo, quo tunc modo, armata: & capite quidem induta superhumerali, dextera autem tenens baculum.

Victoria Theodosij admirãda.

Cùm verò gentiles nondùm effloruissent, is, qui Alexandrinæ præerat ecclesiæ, destruxit quidem omnes cultus dæmonum, sacris autem ædibus ornauit ciuitatem, imaginibusque & donarijs: Canopique extruxit templum Apostolis, magnitudine insigne & pulchritudine, quod non minùs quàm decem stadia abest à ciuitate. Est autem ipsis quoquè gentilibus locus insignis & non parui nominis. Id verò licet conijcere, & ex via, quæ fert ad ipsum, vt quæ tota constrata est tabulis & rectè concinnatis lapidibus, & suburbiorum & balneorum ornata est multitudine: quæ quidem fama est adhuc vigintiquatuor nostris mansisse temporibus: habet autem & forum, & abundat copia rerum venalium. Ab hac enim ciuitate, Canopo, inquam, distat quidam vicus spatio duorum stadiorum, nomine Manuthe. Hic autem vicus erat dæmonum habitatio, & versabantur in eo maligni spiritus. Theophilus verò hic, pręsul, vt priùs diximus, Alexandrinus, cùm voluisset reddere locum purum à dęmonibus, Christique Euangelistarum & Apostolorum characteribus & figuris, vt ad eum conseruandum idoneis, occupare, id quod statuerat, non perduxit ad effectum. Interìm enim mors aduenìens, quæ est hominibus res inexorabilis, abducit eum à vita pręsenti. Deindè autem Cyrillo quoquè, qui post ipsum sedi successit, non parùm erat curæ liberare locum à dęmonum iniuria.

Angel' iubet reliquias sanctorũ in vico reponi cõtra dæmones.

Cùm verò de ea re sæpè Deum rogâsset, angelus ei apparens in visione, iubet vt magni illius Cyri & Marci Euangelistæ reliquiæ in hoc vico reponerentur. Sic enim fore, vt à dæmonum nocumento liberetur. Cur autem non Iohãnis quoquè dixerit, satìs quidem ostensum est à Cyrillo. est autem omnibus quoquè per se manifestum, quòd nomine Cyri, omninò Iohannis quoquè nomen simul ostenditur. Sicut enim mores sunt eis communes, & quæ propter Christum facta est confessio & consummatio: ità etiam simplex est omninò vocatio & citra vllum discrimen. Hinc in Manuthe martyricæ eorum reliquiæ vicesimo & octauo mensis Iulij pręclarè simul & sacrosanctè transferuntur, vici custodia, dæmonum fuga, à morbis liberatio: & nunc locus est Deo consecratus, illiusque martyribus & administris, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, quem decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA

VITA SANCTAE MELANAE ROMANAE,

Authore Simeone Metaphraste.

FVit ergò hoc quoquè earum, quę olìm fuerunt, ciuitatum maximæ & clarissimæ Romæ, non solùm efferri pulchritudine, neque situ vincere, neque trophæis & alijs omnibus gloriari: sed multò magis sibi placere, & se magnificare propter eos, qui pro Christo se fortiter gesserunt, tam viros quàm mulieres, & has magìs, quòd non secùs àc viri fortiter decertàrunt, & se vitæ exemplum ad virtutem alijs constituerunt. Ex quibus vna fuit beata Melana, quam sibi nunc argumentum proposuit oratio, & aggressa est res illius dicere ab initio. Eam enim tulit celeberrima & clarissima Roma. Fuit autem eius quoquè genus clarissimum, erant enim eius parentes primi senatûs Romanorum. Orta est autem bona ex bonis. Nam erant illi quoquè pij & virtutum amatores. IANVAR. 31. vel potiùs Decẽbris 31. vt habet Menologion Græcorum. Patria S. Melanæ.

Cùm ergò iam esset nubilis, desiderium continentiæ vicit eius, quę ex ætate erat, appetitionem, & rogauit parentes, nè vnquàm eam iungerent matrimonio: sed sicut ei, vt esset, ità etiam vt virgo maneret, concederent. Illi autem cùm propter hanc solam, huius vitæ agitarentur fluctibus, ei parantes diuitias, & sperantes se successorem generis ex ea habituros, quartumdecimum annum iam agentem vel inuitam collocant in matrimonio. Erat verò eius sponsus, & genere, & ætate & alijs omnibus cum Melana conferẽdus: natus quidem ex Consulibus, & modò excedens ex ephebis. Sponsi autem nomen erat Apenianus, agens annum circiter decimumseptimum. Eis autem sic celebratis nuptijs, admirabilis Melana etiam post nuptias, adhuc vehementiùs amabat continentiam, & amor castitatis non intermittebat eam acriùs vrere: multis verò verbis maritum suum ad hoc exhortabatur, & cùm verba non sufficerent, ei quoquè ad persuasionem opem ferebant lachrymæ, hęc dicenti: Si quidem, ô marite charissime, eadem tibi quoquè videntur, & ambo habitabimus conuenienter legi continentiæ, beati nos erimus propter nuptias, & ambo per nos inuicèm salui erimus, & erimus alter alteri viæ pulcherrimæ occasio. Sin autem iuuentus & ætas propensior ad voluptates non permittit vt hoc feras, at tu me sinas, & nè cœptum meũ & institutum prohibeas: mei autem corporis & meæ libertatis merces erunt omnes possessiones, omnes famuli, & vestes, & domus, & quæcunq; alia sunt in meis facultatibus. His omnibus tibi cedo, dummodò meipsam redimam. Ille verò neque vniuersum concedens, neque eius totã auersans voluntatem. Nunc quidem, ô vxor, inquit, non possunt hæc fieri: postquàm autem generis & facultatum habuerimus successorem, nec ego bono tuo instituto deero. Graue enim esset, si in diuino desiderio vir fœminæ cedere conspicerer. Sed tunc ambo hanc viam eligentes, non secùs àc in matrimonio, ità in vita ex Deo agenda inter nos conspirabimus. Inuita tradit marito Apeniano.

Acquiescunt ambo ei, quod dictum fuerat. Procedente autem tempore, nascitur eis puella. Ea cùm primùm lucem adspexit, castitatis Soli fuit consecrata, Melana offerente primitias Domino, qui ipsam dederat: vt sic vel consuetudinem habens matrimonij, videretur plurimùm tribuere virginitati. Deincèps verò seipsam contrahens, moderatè & temperanter viuebat. Non vestem gestabat splendidam, non corpus suum fouebat lauacris: & si quando à marito aut à parentibus cogeretur, ibat quidem ad balneum, cùm autem vultum solùm lauacris abluisset, vt eorum qui iubebant voluntati satisfaceret, non sinebat reliquum corpus calidis foueri. Vt verò deincèps lateret, emebat auro ancillis persuasis. Cùm autem multa etiam fecisset, vt viro persuaderet, vt esset eiusdem instituti, vbi nõ vidit eum obtemperare, sed cupere etiam fieri parentem aliorum liberorum, de fuga cogitat, & statuit ipsum maritum & patrem, quinetiam suas quoquè facultates relinquere. Sed cùm quidam viri boni & virtutis amantes sentientes, id prohiberent, dicentes illud Apostolicum, Quid enim scis mulier, an virum tuum saluum facies? mansit quidem, ægrè ferens eam, qua tenebatur, necessitatem: cilicium aũt intra sumptuosam & splendidam vestem, tanquàm pręludium exercitationis, perpetuò ferebat, quãdo cum marito nõ habebat consuetudinẽ. Cùm verò omnium falleret oculos, Nascit eis filia, eaque Deo consecratur. 1.Cor.7. Vtitur cilicio.

suam

suam amitam latére non potuit. Sed ipsa quidem cùm cognouisset, eam increpabat, & indumētum irridebat. Ea verò nihil ægrè ferens ipsorum asperitatem, hoc grauiùs ferebat, quòd non posset omnes latére. Quocircà multis lachrymis & precibus, vt res taceatur, impetrat.

Erat autem ei maximè in votis à mundo abrumpi, & vt vult Deus, philosophari. Vndè etiam cùm vterum ferret, & ei secundò iam partus appeteret, celebrabatur quidem festum gloriosi martyris Laurentij: illa verò pernoctabat insomnis, genu flectens, psalmos canens, dolores & naturam superare contendens. Desierat matutinum, illa autem non cessabat à precibus. Sed sic quoquè seipsam intendēs, dolores sentiebat grauiores, & violenter quidem, parit tamen. Atque quod natum quidem fuerat, erat masculinum: simulatquè autem natum & sancto baptismo fuit regeneratum, ab hoc mundo discedens, ad eum, qui illic est, transmittitur. Illam verò etiam post partum vexabant dolores, & acerbus cruciatus mortem accelerabat. Adstans autem maritus, cùm asperam & grauem vidisset perpessionem, conturbatus propè emisit animam. Cùm se autem collegisset ac recreâsset, currit ad aram, & eam in orbem ambiens, lachrymas profundebat ex oculis, voces emittebat miserabiles, & vt quamcitissimum à superis adueniret inuocabat auxilium. Illa verò arbitrata hoc esse illud tempus, quod finem imponet eius desiderio, viro qui adhuc assidebat in templo, per nuncium significat, & ipsum, & se adhuc esse victuram, si detur iusiurandum, & pacta conuenta ineantur, vtrosque decæterò victuros esse in continentia, & non quam mundus, sed quam vult Deus, vitam esse perpetuò acturos. Páret vir vxoris verbis & voluntati, & respondet id sibi esse persuasum. Quod quidem cùm illa resciuisset, corpore quidem se habet meliùs, animo autem protinùs euadit lętior, seu morbo locum dante lętitiæ, seu etiam manu superna eius adiuuante scopum & institutum.

Festum S. Laurentij

Parit filiū, sed is mox decedit.

Cùm ergò nacta esset tempus & occasionem, deposuit quidem alium ornatum corporis, tenuiter & simpliciter viuere constituens, & totam se conuertēs ad internum ornatum animæ. Interìm autem pulchrum quoquè eius germen virginitatis, quæ Deo fuerat consecrata, filia, migrans ex hac vita, vadit ad Deum suum amatorem. Eius mors meliorem mentem dat viro, vt idem quod ipsa sentiat, & efficit, vt eadem via ingrediatur, qua Melana. Cùm ambo ergò se subiunxissent iugo vitæ ex Deo ducendæ, id prompto & alacri animo trahebant, inter se virtute decertantes. Atq; illis quidem curæ erat ab vniuerso mundo omninò separari, & se Deo dedicare: & cùm vita & habitu monasticam elegissent institutionem, parentes autem non permitterent, illi meditabantur se fuga subducere: sed hoc quidem tunc manus prohibet superna, diuina autem lætitia eis timorem excutit. Dum de his enim consultarent, sequente nocte suauis quidam odor & planè cęlestis, & qui neque verbis exprimi, neque mente cogitari potest, ad eos venit à superis, qui admirabilem quendam voluptatis spiritum eis attulit, & qui tristitia afficiebatur & contrahebatur, animū protinùs diffudit ad lętitiam. Cùm tali gratia impleti fuissent eorum animi, manebāt sic, omnia vitæ suæ frena Deo permittentes, vt ducerentur quò & quomodò vellet. Cùm ille ergò paulopòst annuisset, eis quidem è viuis excedit Melanæ pater. Illi autem, cùm amotus esset is, qui prohibebat, quando Deo visum est & tempus vocabat, statìm quidē exeunt è magna ciuitate, vrbanam multitudinem & tumultus valere iubentes: eos verò excipiunt suburbana commoda ad philosophandum, & apta ad quietem. Eis autem, quando hanc angelicam inceperunt vitæ formam, ætas erat, Apeniano quidem vigintiquatuor annorum: Melaniæ autem viginti, quo tempore vel maxima solet rabie agitari adolescentia.

Cum marito pariter viuit continēter & ex virtutis p̄scripto.

Nota ætatem, qua se dant continentiæ.

Illa verò & omni vtens cautione, se valdè gerebat philosophicè, & in his erat marito non iniucunda adiutrix. Quinetiam si videbat iuuenem ab accurata & perfecta vitæ forma declinātem, eum sapienter corrigebat, & ad pietatem dirigebat. Nam illi quidem nihil tantæ erat curæ, quantæ nihil ea curare, quæ ad corpus pertinebant: immò verò & cibo & veste & omni ratione flammam iuuentutis extinguere. Cùm illum autem videret amictûs ornatum & vestium pulchritudinem adhuc amplecti, non cessabat partìm quidem admonere, partìm verò scitè quoquè & aptè irridere, donèc effecit, vt in his se gereret philosophicè. Et alioquì coniugi dux erat Melana ad pietatem, cum Eua, quod ad illum attinebat, pugnans ex diametro. Eos enim, qui ægrotabant, adire & inuisere, & curationem adhibere, & peregrinātes hospites mensa accipere, & viatico eos dona-

donare, à Melana docebatur maritus. Quæ quidem ambo similiter faciebant, & obibāt vt communes seruatores & benefactores, custodias, loca relegatis constituta, carceres & ergastula: eos quidem, qui propter inopiam detinebantur, soluentes: qui autem propter aliquam aliam retinebantur calamitatem, eos & re ipsa & verbis consolantes. Via autem procedentes, reliquas quoquè facultates vendere incipiunt, alios quidem ex pauperibus facientes diuites: sibi verò nihil aliud conseruantes, quàm nihil habere, & solùm sperare in Dominum.

Distrahunt facultates suas.

Qui autem benefactis semper insidiatur, & aduersùs quemlibet, qui boni aliquid facit, bellum suscipit ab initio, non sinebat quiescere, sed grauem quidem aduersùs eos machinam Apeniani fratrem admouet Seuerum, per quem existimabat sese solidæ eorum mentis turrim esse labefactaturum. Apenianum autem fuisse Melanæ maritum, superiùs declarauit oratio. Hic ergò Seuerus improba mente ementiebatur naturam: & cùm esset frater, factis erat inimicus. Cùm enim Apenianus vnà cum Melana ad vitam ex Deo agendam esset traductus, Seuerus insano dæmonis instinctu inspiratus, aggressus est fratrem molestia afficere, agros auellens, fructus abripiens, omnibus modis insultans & vim afferens. Postquàm verò eos vidit omnia mâlle amittere, quàm præceptum Domini despicere, quo cauetur oportere eum ferre, qui acceperit iniuriam, tunc ille vi maiore eos aggrediebatur. Nam cùm ex Apeniani seruis improbissimos dolosè subornâsset & corrupisset, alios quidem promissis, alios verò pecunijs, ijs persuadet, vt contra fratrem suum insurgant, & ab eo quidem deficiant: non solùm autem seipsos, sed eos quoquè agros, in quibus habitabant, Seueri esse dicerent, & eos eius nominarent. Sed stolidus planè aggressus est inania. Nam illi quidem & si talia paterentur ab eo, à quo quis minimè expectâsset, ea quidem toleranter & sedatè ferebāt, immò verò gaudebant potiùs. Non enim eis leue videbatur cum Iob contendere rebus aduersis & calamitatibus: generosos autem illos hoc solùm malè habebat, quòd cùm auferrentur opes, parùm flueret fluentum beneficentiæ, diuitijs non secùs atquè aliquo fluento aliò diriuatis.

Seuerus eos infestat, frater Apeniani.

Non hæc autem ità gerebantur, vt inprimìs pia Imperatrix Verina non hęc acceperit auditione: sed ad eam quidem diù antè peruenerat fama eorum philosophiæ, ducebatque operæprecium illos & videre & audire dicentes, & multis precibus accersebat Melanam. Tunc autem tempore quoquè dante occasionem, illam magno studio vocauit: illa verò iuit. Sed quæ extiterunt ante eorum congressionem, satius est pauca ex ijs audire. Erat quidem hęc lex apud Romanos, vt nullus vir nec mulier ad Imperatorem aut Imperatricem operto capite accederet. Ea verò legem nihil curans, velata accessit, non tyrannorum mores, sed Pauli legem maximè dicens oportere conseruare, qui non sinit mulieres nudo capite incedere. Sed neque vestem voluit mutare, neque pannos exuere, etsi multi suaderent vt faceret.

Verina Augusta.

Lex apud Romanos.

1. Cor. 11.

Illa verò eis dicebat: Meis me vestibus indui, quomodò eas exuam? Vndè etiam cùm ingrederetur in regiam, ne adspexit quidem ad aliquid ex ijs, quæ apud alios habebātur in admiratione, ne obtutu quidem ea digna iudicans. Procedenti autem ei simul cum Apeniano, statìm assurrexit Imperatrix, & allocuta est, & vt proximè assideret, est dignata. Eam enim obstupefecit vestitus, & admodùm rudis & simplex habitus, & eos conuocans, qui erant in sua potestate, Melanam communiter admirabatur. O qualem, dicens, nunc rem intueor? Te iampridèm quidem diuinam audiui esse mulierem, nunc autem etiam video: & simul surgens è throno aureo, eam suspexit & amplexa est, & sæpè dixit: Beata es tu, quæ iure consecuta es in Domino beatitudinem.

Verina Melanam admiratur & prædicat.

Postquàm autem pollicita est se de Seuero iure pœnas esse sumpturam propter iniurias, quibus eos affecerat, At nobis, inquit Melana, melius est iniuriam pati, quàm facere iniuriam. Eos enim, quibus impinguntur alapæ, nō solùm pati, sed etiam aliam obuertere maxillam, lex est diuina. Atque tu quidem multa bona à Deo consequeris propter hoc bonum tuum propositum: nobis verò sufficiet, si damnum hucusquè sistatur, & non plura adijciat. Nam nostra quidem causa huius nullam duceremus rationem, nisì quòd ea, quæ sunt hospitibus & egentibus attributa & destinata, eripit. Propter hæc ergò Imperatrix eos magis admirata, propter hos ipsos pepercit Seuero: ipsis autem, vt sicut volebant omnes citra impedimentum venderent facultates, per fratrem præbet & Imperatorem, qui Romana sceptra tunc administrabat. Hi autem erant

Matt. 5.

domi-

domini multorum in multis locis prædiorum, non solùm prope vrbem, sed etiam multorum aliorum in Italia, & non paucorum quoquè in Sicilia, plurimorum verò in Hispania & Britannia: quæ etiam propter studium Imperatoris, promptè emebāt omnes, statim sine intermissione precium exoluentes. Hi itaque egregij magnificè etiam admirabantur Imperatores, & Melana voluit sororem Imperatoris quibusdam honestis donare muneribus, sed illa eorum aliquid accipere dicebat esse instàr sacrilegij. Sunt enim re vera sacra & Christo dedicata. Cùm sic dixisset, beatā Melanam à se cum magno dimisit comitatu, multis insignibus Eunuchis cum præpositis eam præcedentibus. Sicque exiérunt Melana & eius maritus è regia, in admiratione habiti, & honorificè deducti.

Nota opes Apeniani & Melanæ. Cum hi autem præclari cœpissent sua, vt volebāt, dispensare, non longo abhinc tempore magnas illas suas pecunias in pauperes exhauserunt. Neque enim vllus alius, excepto Imperatore, de diuitijs cum eis contendisset: tam magna vis pecuniæ & propè incredibilis, ex agris eorum quotannis redibat, auri, vt aiunt, duodecim millia. Illi autem hoc vniuersum distribuebant pauperibus, atque illos ipsos agros posteà vendiderunt. Hoc verò est argumentum eorum diuitiarum. eorum enim domum, quæ erat adeò splendida & magnifica, nullus Romanorum potuit iusto precio emere: igne autem posteà à barbaris exustam, cùm multum de precio remisissent, eam quoquè similiter vendiderunt, maius quiddam quàm Iob, vt mihi quidem videtur, hac in re facientes. Nam ei quidem paupertas fuit inuoluntaria: hi autem lubentes ex ditissimis effecti sunt pauperrimi. Et eius quidem vxor non magno & forti animo ferebat, quod contigerat: Melana autem non solùm quod ad se attinebat, id lubenter faciebat: sed etiam maritum faciebat participem sui scopi & instituti. Est autem satis euidens, supernam dexteram eis opem tulisse: quæ & stantes custodiebat, & si quando fuissent supplantati, ipsa eos protinùs erigebat & firmabat. Ipsa eos sæpè cùm in somnis prolaberentur, sustollebat, & eos efficiebat cautiores in posterum. Aliquādo autem sibi visi sunt ambo simul in principio quidem ambulare per viam admodùm angustam & fossis interceptam, quæ ità eos affligebat, vt viderentur sibi esse contriti & confracti. Postquàm verò eam cum magna afflictione ac perpessione confecissent, tunc eos excepit relaxatio, liberumque & latum spatiū, & voluptas ineffabilis & valdè admirabilis: Sic Deus efficiebat, vt ij apertè de futuris certam conciperent fiduciam, & quòd paruos labores magna bona essent consecutura.

Ex ditissimis spontè fiunt egentissimi.

Sed neque erat negligens communis inimicus, qui, vt est in prouerbio, mouebat omnem rudentem: sed sicut est mos illius, omnibus quidem modis aggrediebatur, semper autem victus recedebat. Collecta aliquando fuerat ab illis iustis vis auri maxima, & humi erat effusa: domus autem tota auro non secùs atquè igne collucebat: erat verò hoc aurum subuenturum multorum inopiæ & calamitati.

Tentatio diaboli. Tunc malignus cœpit suo vti artificio, eius faciem auri specie illustrauit, colore eius animum lenijt & demulsit, admonuit magni pōderis, ostēdit pulchritudinem: omnibus modis volebat ei eripere verè magnum thesaurum rationis, & nihil non moliebatur, vt efficeret eam auri amore teneri. Sed frustrà ei malignus parabat insidias. etenim cùm ea illi perturbationi tanquàm frenum iniecisset, auri colori ea illi opponebat, quæ, neq; verbis explicari, neque mente comprehendi, neque tempore interire poterant, sed sunt in æternū senij expertia & immortalia. Quod autem ei maximam excitauit tempestatem, vt mulier illa egregia paulopòst significauit, hoc erat:

Ager amœnissimus eius animum vel maximè tentat. Erat, inquit, mihi quidam ager, qui amœnitate & pulchritudine alios omnes superabat. In hoc autem ipso erat etiam lauacrum, & artificio tam pulchrum, & ex tam bona materia confectum, & aquis tam iucundum, vt cuiusuis deliniret animum, etiam antequàm biberet aut lauaretur. Quod verò lauacri ad deliniendum erat accommodatissimum, illius vna pars quidem habebat mare: altera verò arbores. Sic autem erat ædificatum, vt è solio quidem prospiciens, illinc posses videre fluctus maris in tranquillitate iucundissimum spectaculum: & naues nauigantes, & portum, & nautas: hinc verò terræ pulchritudinem, & arborum proceritatem, & garritus auium, & fluētes fontes: quinetiam venatores & venationem, &, vt semel dicam, vbiquè innumerabilia ad demulcendum accommodata, & omnia plena elegantia & amœnitate. Hoc ergò cùm mihi assiduè veniret in mentem, dici non potest quomodò meum teneret animum, & huius varieta-

rietate me varius conabatur dęmon delinire & ad se trahere: sed meum protinùs animum extulit Deus, mihi suggerens, vt ea cogitarem, quæ præparauit ijs, qui ipsum dilexerunt, vt ait diuinus Apostolus: hęc autem omnia, vt quæ fluant, despicerem. Sed sic quidem fuit superatus malignus, nullo penitùs relicto, quod posset illorum demulcere animos, & ad se conuertere. 1.Cor.2.

Quæ autem deincèps sunt consecuta, quamnam quidem ciuitatem latuerũt? quamnam etiam regionem? Quænam verò gens, ad quam non peruenit illorum beneficentia, velutì quodam fluuio magno & puro fluento, per vniuersam terram & mare fluente vberi riuo eorum beneficentiæ? Mesopotamia, Phœnicum ciuitates, regio Syrorum, Aegyptus quoquè eius accepit fluxionem: & vbì sol oritur & occidit, à manu illorum omnia sunt repleta. Sunt autem, qui dicunt eos quoquè, cùm totas insulas emissent ab Imperatore, partìm quidem illo dimittente, partìm verò ipsis dantibus, alias quidem sanctis viris donâsse: alias verò exornâsse choris virginum & monachorum multitudine. Preciosa autem vestis & splendidum argentum erat sacerdotibus ab eis dedicatum ornamentum. Cùm sic quæ erant in Italia, benè disposuissent, & ex facultatibus pauca reliquissent, nauigârunt in Siciliam: partìm quidem, vt agros qui illic erant venderent: partìm autem, vt sanctissimum Episcopum Paulinum viserent, qui erat eis pater secundùm spiritum. Cùm ij autem recessissent à ciuitate, Pręfectum quidem, qui eorum domum & quod remanserat pecuniæ, non liberalibus intuebatur oculis, diuina quædam ira protinùs appræhendit. Nam prætextu penuriæ panis, in medio foro commota plebs, quæ erat in ciuitate, eum faciunt præmium sui furoris & insaniæ, & miserum violenta morte interimunt. Barbari verò repentè facta incursione, quæcunque erant ante ciuitatem, prædam Mysorum effecêre, adeò vt hinc euaserit manifestum, illos non sine Dei numine res suas in tuto collocâsse, & in cælestibus horreis recondidisse.

Largissima beneficẽtia

Barbari vastant agros vrbis Romæ.

Cùm autem à Sicilia rectà in Libyam & Carthaginem essent nauigaturi, quidam vehemens & sęuus ventus eos excipit & vexat multis diebus, adeò vt aqua defecerit nauigantibus: erant verò in naui multi vectores. Cùm autem eis tantum immineret periculum, visa est eorum nauigatio non esse Deo grata. Iubet itaque Melana, vt velum conuertentes, flanti vento obtemperarẽt, quocunquè nauem duceret. Itaque cùm secundum ventum in puppi habuissent, appellunt in quandam insulam. Eam verò gens quædam barbara, & quæ pręda & rapto viuebat, paulò antè fuerat populata. Cùm multi autem illinc abducti essent captiui viri & mulieres & pueri, insulæ incolis significabant barbari, si pro eis redimẽdis quantum satis esset auri accepissent, ipsos captiuos esse reddituros, insulæ autem parsuros. Sin verò non accepissent, se insulam quidem exusturos, captiuis autem gladio mortem illaturos. Atque insulæ quidem incolas ea, quæ significabantur, dubios reddebant & perplexos.

Cùm ipsos autem iustos accessisse intellexisset Episcopus, hoc in lucro posuit: & ad eos veniens, ipsos orauit, & plus adeptus pecuniæ quàm petebat, & prędam vniuersam liberauit, & insulam eripuit à periculo. Melana verò cum suis se clementiùs & benigniùs gerentes in captiuos, eis dederunt etiam quingentos aureos, panemque præbuerunt & cętera, quibus opùs habebant, hoc agentes, vt donorum magnitudine obliuiscerentur magnarũ calamitatum. Deincèps aũt cùm bonum ventũ assecuti, soluissent ab insula, nauigârunt citra vllam molestiam, placidusque eos à tergo impellens ventus, citò transmisit Carthaginem. Cùm è naue autem descendissent, suam solitam aggressi sunt operationem, pecunias & agros partìm quidem sacris ædibus dedicantes, partìm verò consecrantes monasterijs, partìm etiam in pauperes effundentes. Sic se leuantes omni onere diuitiarum, leues & expediti pergebant ad veras diuitias, quæ emuntur eo, quòd nihil possideatur ab ijs, qui thesaurum piè recondũt. Ciuitas autem, in qua versabãtur, appellabatur Tagaste, in qua erat sacrum templum, & sacerdos dicendi peritus, & qui oratione multos poterat inducere ad salutem, nomine Alypius: cum quo versantes, sacra meditabantur eloquia. Templum verò, in quo agebat Alypius, admodùm munificè & aureis ornamentis, & lucidis gemmis & plurimis ornârunt agrorum prouentibus. Ab eis quoquè sunt ædificata duo monasteria, quæ satìs habebant opum & prouentuum. Quorum alterum quidem habebat chorum virorum, numero octoginta: alterum autem habebat virgines, quæ erant numero centum & triginta.

Insulã liberat S. Melana à barbaris.

Pecunias & agros conferũt ecclesijs, monasterijs &c.

Melanæ cibus & pot°. Cùm hæc pulchrè sic disposuisset Melana, rursùs meminit abstinentiæ: & toto quidem die generosa mulier permanebat ieiuna. Sole autem iam occidente, parùm cibi sumebat, eiusque duri: nonnunquàm verò modico olei condiebat obsonium. Vino autem non vtebatur omninò: sed accipiens ex melle confectam potionem, quam solent appellare Conditum, sic leuabat sitim. Tempus verò, quod multis sæpè obtundit & retardat impetum, ei illum reddebat acriorem. Et primò quidem secundo quoque die cibum sumebat, deindè autem tertio quoque die, deindè septimo quoque: adeò, vt semel tantùm in hebdomada cibo vesceretur, eoq; castigato & temperato, & qui nihil omninò haberet ex ijs, quæ possunt adferre voluptatem. Panis enim durus, breues quædam erant eius mensæ deliciæ, adeò vt ea ieiunio nihil esset minùs laboriosa. Scribebat autem generosa illa fœmina adeò celeriter & pulchrè & citra errorem, vt nullã vnquàm Vide sanctę honesta exercitia. Scriptiões, daret reprehendendi ansam ijs, qui sunt huius rei periti. Et in scribendo quidem maximam diei partem consumebat. Defessa verò manu, oculi quidem plurima scripta percurrebant: plurima autem menti tradebant, vt mandaret memoriæ. Porrò verò ijs iam defessis, aures ijs seruiebant, quæ pertinent ad vtilitatem, & animum sanctorum viro- Verbi Dei auditiones, Orationes. rum adhibebat sermonibus. Præter hæc autem non paruam quoquè partem tribuebat orationi. Nam tota quidem nox ferè in ea consumebatur, duabus solùm horis somno ab ea attributis. Accubitus autem erat, saccus super nudum solum positus. Dicebat enim: Vigilias. Luc 12. Oportet semper vigilare, cùm nesciamus, vt vox est Dominica, qua hora fur veniat. Propterea & se, & quæ secùm erant virgines, sic faciebat aduersùs somnum contendere. Vitiorũ extirpationes Sibi autem leges imponebat, & à se rationem exigebat: & ociosa oratio, & mores non satis graues, & risus nimìs profusus, & sinistra cogitatio omninò castigabatur: & non sinebat omninò malam aliquam nubem ætherem animæ subtercurrere.

Atque illa quidem tam cautè & tam duriter vitam agebat, & alijs erat regula; vt eam viam ingrederentur. Perindè autem, àc si ei ad ieiunium non sufficeret spatium septem dierum, adijciebat etiam Dominicum, vt ieiunaret octo dies sibi vim adferens, etiamsi à Præfecta vetita sit hoc facere: quæ dicebat esse absurdum, diem resurrectionis, similiter atquè alios, attribui afflictioni. Vndè etiam dicens persuasit & effecit, vt esset cibi Hebr. 13. particeps & modici olei, docens esse præceptum Apostolicum, Præfectis obedire & eis cedere. Eius autem in laboribus diligentiam, & à suis laboribus lectionis vehementem contentionem, & eorum quæ lecta fuerant, acrem perscrutationem, & multa alia quisnam satis verbis potuerit exprimere? Nam manibus quidem, vt dictum est, ad scribendum: quod ex scriptura autem lucrifaciebat, eo vtebatur ad alendos pauperes. Quinetiam sæpè quoquè indumentum, suis manibus confectum, ponebat in manibus pauperum, ex sacro, vt aiunt, quodammodò in sacro. Sacrorum autem eloquiorum erat adeò studiosa, vt totam quidem diuinam scripturam, veterem & nouam, ter singulis annis perlegeret: eius verò ea, quæ sunt pulcherrima, semper haberet in lingua. In omnibus autem exquirendis & examinandis erat planè admirabilis. Nunquàm enim sensus aut verbum eam prætercurrebat, sed omnia diligẽter perscrutabatur, & quod latebat, eruebat. Insigne verò eius discendi studium, eam quoquè ad recentiorum, bonorum, inquam, & studiosorum scripta transmittebat. & nihil erat omninò ex ijs, quæ ad vtilitatem scripta fuerant aut scribebantur, quod non possideret & alijs communicaret. Iam verò in lingua quoquè Græca ità erat exercitata, vt quando ea loqueretur, nullus ex ijs, qui audiebant, crederet Italicam linguam ei esse patriam. Eius autem vigebat in omnibus honesta quædam & grata lenitas & mansuetudo, maximè ea disserente & habente orationem ad eos, qui exercebant philosophiam. Eius verò in Christum zelum nutriebat amor quidam ineffabilis, & qui non poterat contineri. Hac itaque ratione Hæreticos valdè abominatur. non solùm efficiebat, vt mens eos auersaretur, qui furiosam aliquam sequuntur heresim: sed nec permittebat, vt eorum nomen aut auribus audiretur, aut lingua proferre- Psalm. 15. tur: adeò, vt valdè appositè diceret illud diuini Dauidis: Non meminero nominum eorum per labia mea.

Rom. 12. Cùm autem, iuxta Paulum, ferueret spiritu, graue ducebat, si non ipsa multos Christi parti adiecisset, & similes haberet amatores temperantiæ: & partìm quidem verbis, partìm autem donis multos adolescentes & multas adolescentulas traxit ad exercitationem. Eadem verò faciebat etiam in gentiles & Samaritanos, & eos vocabat ad rectam fidem: qui paulopòst dimissis suis, illam sequebãtur. Sic ergò erat beata illa fœmina sapiens

piens piscatrix, & sciebat venari animas hominum. Maiores autem labores aggrediens, aliam quoquè inopinatam & propemodùm incredibilem ostēdit tolerātiam. Cùm ligneam quandam arcam parâsset, altitudine quidem tantam, vt non permitteret ei stare rectam, latitudine verò, vt non posset declinare ad dexteram nec ad sinistram, in ea corpus includit, per breue foramen eos, qui foris erant, alloquens & eos audiens. Cùm mater autem sępè ad eam accederet, (erat enim ei nauigationis comes & socia philosophiæ) non temerè veniebat: sed si aut vacabat orationi, aut in diuinis versabatur eloquijs, non priùs ad eam intuebatur, aut illam compellabat, quàm spiritale opus, quod obibat, perfecisset. Sic cum omnibus ipsam quoquè vicit naturam. Quamobrem mater magnam lucrifaciens vtilitatem, abibat magnas Deo agens gratias, quòd ex suo ventre talem fructū produxisset. Et quid opùs est illius omnia persequi? Ad eius enim laudem sufficit pro omnibus modestia eius & moderatio, quòd cùm viueret tā purè, quàm vllus alius, cor haberet contritum & mentem demissam ac humilem, vt nullus alius ex ijs, qui multa admittunt non honesta.

In lignea arca arctissimè degit.

Eius humilitas.

Cùm sic autem septem annos decertâsset, eam subijt cogitatio longioris peregrinationis. Dicebat enim, oportere ad sacra etiam loca accedere, & etiam videre Hierusalem, & obire & adorare omnia, quæ illic sunt, miracula. Cumq; ei ità visum esset, mare eam suscepit, cùm simul adesset mater & Apenianus: & cùm eis prospera fuisset nauigatio, peruenerunt Alexandriam. ea est autem ciuitas Aegypti, in qua Pontificali munere fungebatur magnus inter sacerdotes Cyrillus. Cum eo congressi, & cum alio viro prophetico, nomine Theodoro, & in transitu ex eorum sermone magnam accepissent vtilitatem, nauem rursùs ascenderunt, ad sacra loca festinantes, nihil autem secum adferentes, prçterquàm si quid erat necessarium, & quod posset paucis diebus sufficere, volentes ipsi quoquè esse cum mendicantibus. Postquàm verò in terram descenderunt, contigit beatam Melanam in morbum incidere. Deindè cùm conualuisset à corporis infirmitate, & Dominico sepulcro recuperatam sanitatē primò obtulisset, & ad id primò accessisset, idq; adorâsset, deçterò oculos & animū pascebat alijs spectaculis. Versabatur autem cum ijs, qui ex sacerdotibus erant maximè insignes, & maximè cum ijs, qui in dicendo erant sapientissimi, vt etiam vtilitatem ex eis perciperet. Alebatur verò illis, quibus in Lybia, tot dies, quot illic māsit, operans manibus, sicut Carthagine. Cùm aduentâsset autem vespera, ingrediebatur quidem in salutare sepulcrum resurrectionis: clauso verò templo, manebat intùs, & oratio noctù ab ea tandiù producebatur, donèc ingressi essent matutina cantaturi cantica. Postquàm autem finem acceperat glorificatio, tunc ipsa quoquè corpus parùm dabat somno & quieti.

Adit loca sancta adorationis gratia.

Nota nocturnas vigilias, iuges orationes, & cantica matutina.

Cùm verò, sicut à me dictum est, paucæ quædam facultatum reliquiæ ei Romæ remansissent, & cuidam ex fidelibus mandatum esset, vt eas proponeret emendas volentibus, postquàm ille hoc fecisset, aurum ad eos mittit Hierosolymam. Qui solita vtentes benignitate, eas hæreditatem fecerunt egentium. Hîc cùm aliquandiù essent versati, videret autem Melana matrem suam senio & tempore grauari, eam illic relinquit, rogauitque, vt ea illi pararet tabernaculū in monte Olíueti. Illa verò venit in Aegyptum, vnà cum Apeniano: tum quòd vellent videre sanctos, qui erant in ea: tum etiam, vt sua benignitate impertirent eos, qui illic erāt, pauperes. Hi ergò venientes, faciebāt id propter quod venerant, & eos qui se in pietate exercebant, obibant. Cùm autem accessissent ad quoddā tabernaculum, quod apud se habebat virum in philosophia maximum, cui nomen erat Ephçstion, rogabant vt ipse quoquè ea, quæ alij, participaret. Cùm is autem recusaret, quid non fecit Melana, volens ei persuadere vt acciperet? Cùm verò non persuaderet, tale quid statim machinatur, quod quidem pulcherrimè amborum parem declarauit constantiam, Melanæ ad benefaciendum, & Ephçstionis ad hoc, vt non persuaderetur ex rebus humanis aliquid accipere.

Obibat enim domunculam, scrutans omnem, quæ in ea erat, supellectilem: & cùm nihil aliud vidisset nisi stoream & sportulam, in qua sal erat repositus, cùm sub eo sale aliquam auri partem posuisset & infodisset, vt quæ latuisset, magno studio preces ab eo poposcit. Quas cùm impetrâsset, exijt. Sed nihil ei profuit hoc inuentum. Cùm enim vir ille sacrosanctus id cognouisset, magno cursu contendit, & eos voce procùl stitit: & manibus aurū quatiens ostendit, & dixit se nescire, ad quid eo vteretur. Cùm ij autem dixissent, Si non tibi omninò, at aliquibus alijs erit vtile. Atqui non erit, inquit, aliquis,

Ephæstion respuit aurum.

qui hîc petat. est enim pauper locus, vt videtis, & admodùm desertus. Cùm verò ne sic quidem acciperent, auro in fluuium iacto, recessit senex. In alios quoquè non paucos eiusmodi aiunt eos incidisse, qui æquè cauebant omninò aurum manu ab aliquo accipere, atquè virus serpentis, aut aliquid aliud mortiferum & exitiale sua sponte bibere. Cùm talibus ergò in Aegypto fuissent repleti miraculis, reuersi sunt Alexandriam: & cùm multorum bonorum virorum, qui illic erãt, consuetudine se secundò exatiâssent, profecti sunt in montes, qui dicuntur * Notriæ. Congressi autem illic quoquè cum viris virtutis studiosis, qui illic erant, cùm instàr apum omnem florem virtutis collegissent, pleni bonis redièrunt Hierosolyma. Melanæ verò paratum erat tabernaculum in monte Oliueti, sicut matri mandatum fuerat. Cùm faustum autem accepisset principium diem luminum, seipsam includit in domuncula, & legem sibi imponit, vt aliorum quidem nullum neque videat, neque ab vllo videatur: à matre autem, & ab eo, qui olìm coniugij, tunc verò erat laborum socius, spatio quinque dierum semel videretur: & similiter suî adspectum non denegaret cõsobrinæ. eam enim iam diù antè in suam disciplinam acceptam erudiebat, plenamque fastu & Romano spiritu, ad extremam deduxerat modestiam, & sic effecit, vt summum magis apprehenderet.

* Nitriæ.

Melana se includit in domũcula.

Hanc longè laboriosissimam vitam dicunt fuisse Melanæ ad annos quatuordecim. Deindè cùm mater ei emigrâsset, illa cùm ei iustis factis ipsam honorâsset, & corpus composuisset, in altera domuncula annum transegit, quæ carebat luce, & alioquì erat priori similis, in qua producebat luctum & exercitationem & ieiunium. Posteà autem cùm fama in omnem partem peruasisset, & multi ad eam ventitarent, ab ea quoquè factum esset cœnobium plùs quàm nonaginta virginum: in quo non solùm virgines, sed multæ etiam, quæ anteà turpiter vixerant, priorem vitam & voluptates multùm valere iubentes, verè pulchram fecerunt mutationem. Imponuntur verò eis quoquè leges, vt cum viro nunquàm sermonem conferant, neq; ex monasterio exeant, & ab ijs, qui sunt extrà, nihil vnquàm accipiant. Ducem autem gregis nõ seipsam constituit: sed ipsa quidem apud eas tenebat locum ancillæ: sic enim, vt id sustinerent, ijs persuasit, vt simul & amor in eam augeretur, & eis esset propinquum exemplum, vt se modestè gererent: rectionẽ verò suscepit alia, quæ & moribus & oratione pręstabat cęteris: adeò vt ea quidem apud eas, quæ ei parebant, locum obtineret dominæ: Melana autem, obsequio quidem, ancillæ: benignitate verò, matris. Quòd si quãdo contigisset onus abstinentiæ à Pręfecta grauius imponi sororibus, quod mollioribus reputabatur molestum, eis ad consolationem beata sufficiebat Melana, quæ, quod eis durum erat, aptè & prudenter molliebat: & cùm aliquando affligeretur ieiunio, inscientibus omnibus, sub vniuscuiusque lecto ponebat ea, quæ erant ad vsum necessaria. Illa autem cùm inuenisset, non ignorabat quidem quis hoc fecisset: accipiens verò, sic remedium adferebat inopiæ: in ipsam autem valdè magnam conseruabat beneuolentiam. Sic se sapienter in earum animos insinuans, meritò etiam cùm eos docebat, habebat morem gerentes.

Leges monasticæ fœminis datę

Dicebat autem, non oportere solùm corpus, sed etiam animum quoquè castum & purum seruare à libidinosis cogitationibus. Deindè media quidem nocte ad preces nullam ostendere pigritiam: precantes verò non solùm labra mouere, sed multò magis totam simul cogere cogitationem: & adhibere mentem ijs quę dicuntur. Absurdum enim esse, bona quidem à Deo petere, non diligenter autem & studiosè ea petere: & ad regem quidem mortalem accedentes, & habitu & adspectu & modis omnibus præ se ferre reuerentiam: ad terribilem verò & immortalem regem venientes, non multò magis ad Dominicam authoritatem & infinitam excellentiam timidos assistere. Cùm de his hęc disseruisset, transijt ad matrem omnium charitatem, omnia esse vana & superuacanea sine hac pronuncians. De qua & multa alia oratione est persecuta, & quòd alia quidem nostra malignus dęmon potest imitari: vt, verbi causa, inediam & vigiliam, & quęcunq; in corpore consistunt. Nam secundùm naturam ipse est his omnibus superior, & à nullo eorum vinci potuerit. Humilitatis autem & charitatis non magis nobiscum habere potuerit participationem, quàm tenebræ lucis, & vitium virtutis: qui etiam propter ea, quę sunt naturæ maximè contraria, superbiam, inquam, & in homines maleuolentiam, ex luce miser effectus est tenebræ. Ante omnia verò dicebat oportere conseruare rectam fidem, puram, & citra vllam dubitationem. Nam qui in alijs quidẽ se rectè gessit, in hac autem dubitat, in eo quod est pręcipuum & caput omnium, aberrauerit.

Pręclarè docet sanctimoniales.

Cùm

Cùm autem videret multas ex ijs, quæ erant apud ipsam, mulieribus magni facere ieiunium,& timeret,nè in eo existimantes omnia contineri,alias virtutes negligerent, tales eis adducens similitudines,ad ipsarum excitabat studium. Dicebat enim, animam quidem esse spõsæ similem : quæ sunt autem circa ipsam virtutes,nuptialibus indumentis vnamquanq; partem aliquam corporis ornare. Ieiunium verò esse pedum ornamentum. Quomodò ergò cum alijs indumentis oportet etiam ea habere,quæ pedes ornãt, ità etiam animæ cum alijs adesse oportet ieiunium. Si quis autem rursùs eius quidem solius curam gerit, alia verò omnia negligit, non est ea anima dissimilis illi puellæ, quæ cùm duceretur ad nuptias,& solùm pedes sibi induisset,reliqua omnia reliquit inornata & nuda. De obedientia autem, & quòd oporteat magistratibus parére, hęc quoquè adiecit. Etiam in ijs, quæ ad vitam mundanam pertinent, hoc est quod omnia maximè continet : & quod imperare quidem facit Imperatorem, parére autem eum, qui est ei subiectus. Et si hoc sustuleris, ordinem quoquè sustulisti, & cum nominibus scilicet res quoquè confudisti. Neque verò ei deerant exempla sic dicenti:

Ieiunium cum cæteris virtutibus coniungendum.

Obedientia præstanda.

Accessit aliquando quidam ad magnum quendam senem, eius studens fieri discipulus. Is autem ab initio ostendens, qualem oportet esse discipulum, iussit eum statuam, quæ propè stabat,quantùm posset verberare,& ei insultare calcibus.Postquàm verò paruit adolescens, interrogauit senex, an quæ pulsabatur & calcibus impetebatur statua, contradixerit aut ægrè tulerit. Cùm is autem dixisset,nihil factum eiusmodi,iussit eum rursùs percutere,& pręter plagas eam etiam incessere maledictis. Postquàm verò ter fecit eadem,statua autem erat solùm inanima & muta, tunc senex : Si quidem,inquit, tu quoquè potes eadem sustinere, & nihil contradicere, quomodò nec hęc statua perpetuò probris affecta & contumelijs,accede,& nostra disciplina fruere:Sin minùs,nè te ad nostram conferas disciplinam. Illa multa eiusmodi oratione percurrebat apud virgines. Ad summam autem,per omnes peruadens virtutes,& quantum in vnaquaque esset lucri ostendens,& quãtum damni,si pigræ essent ac socordes, eas erigebat & excitabat oratione,& persuadebat,vt omnem laborem audacter subirent. Deindè etiam,vt par erat, eis quoquè templum ædificat, in quo possent diuinum peragere ministerium, hoc sanctorum reliquijs consecrans, Prophetæ, inquam, Zachariæ & Stephani primi martyris,& quadraginta etiam Christi martyrum.

Monachũ qualem esse oporteat.

Quid vult id,quod est posteà consecutum,declarare oratio? Apenianus qui fuerat eius quidem secundùm carnem coniunx, frater autem secundùm spiritum, ijs quæ sunt inferiùs relictis, migrat ad superas regiones. Illa autem suum quoquè finem iam propè adesse existimans, maiorum certaminum hinc sibi sumpsit occasionem : intra templum quidem manens:ad ieiunium autem & alia laboriosa omnia se extendens, idque ad quatuor annos integros. Deindè cogitat etiam virorum excitare monasterium,sed sumptuum inopia eius promptum animi studium prohibebat. Cùm verò sentiret & diceret,nihil esse quod à Deo nõ posset fieri,ipse eam hac quoq; liberauit inopia. Nam vir quidam locupletissimus & pecuniosissimus ei magnam vim auri elargitur: quo factum est,vt & opus ab ea perficeretur, & sacrum ædificaretur monasterium, & viros in id admitteret,quales oportebat illius conuenire moribus. Cùm parùm autem ab hoc labore respirâsset, eam maiores excepêre labores & longa peregrinatio. Redduntur enim ei literæ ab eius patruo Volusiano: qui illo quidem tempore erat creatus pręfectus Romanæ ciuitatis : missus verò erat legatus Byzantium ad Eudociam Imperatricem. Hæc autẽ significabat epistola, quòd iam diù illam desideraret videre. Illa verò cupiebat ipsa quoquè videre patruum, & ei persuadere,vt à gentilium desisteret opinione. Dubia autem erat animi, nè quid imprudens faceret pręter id, quod Deo videbatur. Cùm verò aliquibus alijs monachis rem communicâsset, permitterent autem illi, vt posset proficisci,egreditur Hierosolymis beata Melana. Per quamcunque autem transibat ciuitatem & regionem,eam,quo par erat,prosequebãtur honore & officijs. Ciuitatum enim sacerdotes & Pontifices eam non paruo honore afficiebant, & venerandæ virgines & quotquot erant egregij monachi,eam adorabant & salutabant,& tanquàm è cęlo venientem adspiciebant.

Monasterium virorũ extruit.

Cùm autem venisset Chalcedonem,& ad ipsum sinum maris,verebatur ingredi,& videbatur perturbata. Ventura enim in maximam ciuitatem, mulier quæ vixerat in exercitatione, quietisque & silentij maximam curam gesserat, & non gustauerat tumultus,

qui sunt in ciuitate, meritò extimescebat & refugiebat. Atque diuertit quidem, vbi erat templum omni ex parte benedictæ martyris Euphemiæ : circa mediam autem noctem martyr non parùm ex se effundit suauissimi odoris, & voluptate replet ineffabili. Quocircà bona concepta fiducia, diluculò fretum audacter traiecit, & ingressa est Byzantium. Hospitio verò excipitur à quodam viro illustri & alioquì bono, nomine quidem Lauso, qui ad Præpositur æ honorem ascenderat. Inuenit autem suum quoquè Patruum Volusianum graui morbo oppressum : qui eius habitum admiratus, formǫque & vestitûs incredibili & inopinata stupefactus mutatione, (extenuatus enim admodùm erat eius vultus exercitatione) magna voce exclamauit : O qualem ex quali te video Melana charissima. Illa verò ex eius sermone sumpta occasione, A me ergò tu quoquè, inquit, disce ô beate Patrue, & accipe indicium futurorum bonorum. Nam nec ego tantam despicatui gloriam habuissem, nec pecuniam, nec abiecissem curam ipsius corporis, nisi persuasum haberem, me his propediè m longè maiora accepturam. Non per se autem solam, sed per multos quoquè alios in eius mentem sensim irrepebat beata Melana, & eius falsam religionem studebat labefactare : sicut etiam per sapientissimum Proclum, cuius fidei tunc erat creditus sacer clauus ecclesiæ Constantinopolitanæ. Qui cùm ad eum venisset, & suasu beatæ Melanæ eum ad pietatem dirigeret, is dicitur illum adeò esse admiratus, vt etiam dixerit post agnitam veritatem, quòd si Roma tres haberet tales, ne illic quidem nomen vnquàm audiretur gentilium. Sed hæc quidem posteà.

Venit Cōstantinopolim, accita à patruo Romæ prę-fecto.

Postquàm autem Volusianus sensit Melanam velle Imperatorem quoquè ad id incitare, veritus protinùs, nè violentum & non voluntarium reputaretur esse baptisma, & quam ex eo esset consecuturus, ipse mercede priuaretur, eam à cœpto prohibuit. Et is quidem, vt dicemus paulopòst, rem à se adimpleuit, & abiurata gentilium opinione, traductus est ad Christum. Illa autem nec aliorum quoquè curam abiecit. Sed cùm tunc esset exorta Nestorij blasphemia, & malignus multos in errorem adduceret etiam ex ijs, qui erant in verbo veritatis, ipsa erat quæ magnum aduersùs eum inibat certamen, vanumque & inane reddebat eius sophisma, & ab aurora vsque vesperam ijs respondens, qui eam interrogabant, multisque ex ijs qui decepti fuerant, persuadens, & eos reducens. Quamobrem malignus se ab ea vinci non ferens, in virum eius conuersus, & ei apparens miserabilis cum lugubri & nigra veste, accedit eam terrens, & grauia minitans : & primùm quidem se ipsius Imperatoris & eius famulorum cor mutaturum, & in contrarium traducturum : deindè etiam, vt miserabili exitu vitam finiret, procuraturum, grauissimis confecta doloribus. Illa autem hæc esse artem maligni intelligens, Christi nomen, quod grauissimam illi plagam adfert, inuocans, effecit vt is statim euanesceret. Deindè cùm accersisset eum, qui erat cum ipsa, sacerdotem, & incepisset narrare ea, quæ viderat & audierat, sentit repentè dolorem in coxendice, eumque adeò acrem, vt ea vocem amiserit, & nemo dubitauerit id esse manifestum inimici insultū. Cùm sic ei productus esset dolor ad sex vsq; dies, & illa hora maximè malum intēderetur, quo nigrū adspexerat & minas audiuerat, (aderat enim dies septimus) accedit aliquis, renuncians patruum venisse in periculum, nè repentina morte vitam mox finiret.

Volusianus credit in Christum.

Hoc postquàm illa audiuit, & si propter dolorem coxendicis vix se posset mouere, manibus & lectica protinùs ad eū vecta proficiscitur. Valdè enim angebatur animo, non quòd ille moreretur, sed quòd mortem subiret animæ, vt qui baptismi incorruptionem nondùm esset assecutus. Deindè venit quidam alius, ei significans virum esse baptizatum, & quòd cùm eam sæpè quæsitam non inuenisset, sed eam morbo detineri didicisset, alium ducem rursùs nactus, per illum fit lucis filius, & baptismum consequitur. Cùm hæc ei dicta essent, cum dolore animæ protinùs cessauit etiam morbus corporis : & lumbus quidem carebat dolore, pes autem mouebatur, & communis inimicus afficiebatur dedecore: adeò vt viæ reliquum ipsa per se conficeret, & qui portabant, pro eo quòd priùs portabant, ad Deum laudandum statìm manus extendebant. Deindè cùm venisset ad patruum, & verbis eum confirmâsset, & de ea quæ illic est vita disseruisset, lętum & bona spe prçditum transmittit ad viam, quæ ducit ad Deum, cùm pulcherrimo viatico, nempe precioso Christi corpore & sanguine, cum instruxisset, & sic vt tutò recederet, perfecisset. Et hęc quidē hoc modo gesta sunt. Illa autē cùm multos

Volusianus accepta Eucharistia moritur.

qui-

quidem dies hic transegisset, in paucis verò multis plurimùm profuisset, & ante alios Imperatrici & ipsi Imperatori, (is autem erat Theodosius) nam ij maiori opùs habebant curatione, vt quorum animi maiore mundi gloria essent tumidi.

Cùm hæc illa pulchrè & piè fecisset, egreditur è ciuitate: tenebatur enim magno amore silentij & quietis, & sacra loca ei veniebant in mentem: Acciderat autem tunc niuis plurimum cecidisse, & exortum esse frigus vehementissimum, & ad tolerandum difficilimum. Illa autem & tempus & niuem & ætatem & eliquatum ac tabefactum corpus, & omnia deniquè simul superare contendens, viam confecit, labores magìs augens exercitationis. Multis verò sanctis eam in via & hospitio excipientibus, & vt ea maneret rogantibus, illa minimè obtemperauit: sed contento quodam cursu cucurrit, salutaris passionis diem festum studens celebrare Hierosolymis. quod ei etiam successit ex sententia. Cùm sic ergò vnà cum eis festum illic celebrâsset, ad priora se rursùs contulit, non minùs sui & gregis vtriusque curam gerens. Cùm autem ei venisset in mentem, alterum ædificare oratorium in eo loco, in quo dicitur stetisse Christus Dominus & Deus noster crucem ascensurus, & salutarē subijsse passionem, eius verò proposito Deus quoquè opem ferret, ædificat oratorium: deindè id etiam facit monasterium, in quo se exercerent animæ, viris sanctis in eo cōgregatis ad Deum laudandum & glorificandum. Interìm autem dum hæc fierent, Imperatrix Eudoxia iuerat Antiochiam. Paruërat enim Melanæ monitis, cùm ea venisset Byzantium, suadentis, vt hanc susciperet peregrinationem, & veniret Hierosolyma, vt videret sancta loca, & quæ ex eis percipitur, fieret particeps sanctificationis. Cùm ea itaque illi processisset obuiàm, magno honore fuit affecta ab Imperatrice, vt quæ eam matris loco haberet, & duabus de causis prouidentiæ diuinæ ageret gratias, nempe quòd & vsqueadeò celebratam Hierusalem & sancta loca quæ videret, digna sit habita, & quòd ea talis matris facta sit filia secundùm spiritum. Signum est autem magni amoris Imperatricis in Melanam, quòd non dubitauerit tantum iter ingredi, & eò accedere, & quæ illic erant virgines, tanquàm sorores salutare & amplexari. Porrò autem cùm celebraretur noui templi dedicatio, illa quoquè aderat, & festum celebrabat.

Aliud virorum monasteriū construit.

Nota de locorum sanctorum visitatione.

Festum dedicationis templi.

Hanc autem rem bonam consecutum est quiddam, dignum maligni improbitate, & boni Dei virtute. Pedem enim Imperatricis, qui iniuria dæmonis è compage erat luxatus, illa absque dolore aptè & rectè in suum locum restituit. Cùm hæc & non pauca alia à magna Melana percepisset commoda, & se simul etiam exatiâsset spectaculis, decreuit reuerti Constantinopolim: & ei quidem Melana cùm tanquàm bonas comites dedisset preces, ipsam dimittit: Ipsa autem æquales atque adeò maiores vitæ ex Deo agēdæ labores pergebat suscipere. Ad eam quoquè affluebat à Deo fluuius miraculorum. Quorum existimo nō esse superuacaneuū aliquot meminisse, ea tanquàm aliquod condimentum admiscendo narrationi. Mulier quædam iuuenis ætate, inuaditur à dæmone. Quæ quidem clausis dentibus & labris non solùm vocem non emittebat, sed neque cibum omninò attingebat. Fames autem, visceribus & carne grauiter liquefacta, mortem minabatur paulò pòst. Tentantibus verò medicis, diligenter adhibitis medicamentis & artis remedijs, malum vincere, postquàm omnia conuincebantur esse inania & nihil posse, defatigati qui ad eam attinebant, ad vnum intuebantur auxilium, nempe ad preces magnæ Melanæ. Eam itaque afferunt tollentes manibus, lachrymas oculis effundentes, & verba emittentes lachrymis magìs miserabilia. Illa autem, (hominum enim vitabat gloriam, vt quę magnum afferret damnum, modesteque ac moderatè se gerebat) Hęc quidem, inquit, à me non possunt fieri: Christi verò martyres hęc & his maiora possunt facere. Cùm sic dixisset, dæmoniacam duci iubet in templum. Cùm de sanctorum autem oleo sumpsisset, & os laborantis tetigisset, claram emittit vocem: In nomine Iesu Christi, dicens, os tuum aperi. Vocem autem vox statìm est consecuta, sanctæ vocem vox ægrotæ, & incitata est lingua ad agendas gratias, & dæmon aberat, & cibus simul aderat, & diuinum nomen per ipsam glorificabatur.

Dæmoniacam curat oleo martyrum.

Quædam alia mulier grauida in partum incidit morte acerbiorem. Nam cùm iam pareret, fœtus, qui nondùm processerat, intùs erat mortuus, eratq; matris vterus sepulcrum filij. Peruenit itaque calamitas matris vsque ad aures Melanæ. Illa autem valdè graui dolore affecta, & perindè àc ipsa quæ patiebatur cruciata, venit statìm ad ædes, in quibus periculum adibat mulier, magnumque medicamentum parauit orationem.

Quæ verò laborabat, vix membra mouens, non poterat quidem loqui: habitu autem & oculis flebiliter & miserabiliter intuens, videbatur dicere, Miserere. Quid ergò magna Melana? Oculis in cælum sublatis, cùm zonam suam soluisset, statìm imponit ei, quæ erat ferè mortua. Deindè cùm dixisset, Ipsa fuit mihi donum magni viri, & qui eam fuerit consecutus, non frustrabitur curatione: statìm & mortuum eiecit & peperit, & quæ iacebat, fuit statìm ab omni dolore liberata. Hæc vel per zonam beata Melana faciens miracula, ea alijs attribuebat. Quàm multa facta sunt illic eiusmodi, quæ mihi non licet nunc attingere, cùm prolixam cernam orationem, & remissus iam mihi sit spiritus propter multitudinem eorum, quæ dicta sunt. Sed ex ijs, quæ dicta sunt, vobis facilè licet reliqua cōijcere, vt qui ex modico gustu totū cognoueritis. ex eodem enim dolio, dixerit quispiam, est reliquum. Eundum est ergò ad decessum, si priùs narrationi pauca adiecerimus.

Nota curationem per zonam.

Cùm enim adesset finis, & is esset Melanæ præcognitus, & tanquàm athleta quispiam non procùl abesset à corona, magis festinabat, & eum iam adesse lætabatur: & obiens alia loca Hierosolymorum, & Bethleem illam & Galilæam, & quęcunque in orbem circumibat, ea tanquàm anima salutabat in peregrinatione. Cùm aduenisset autem dies natalis Seruatoris, ad præsepe cucurrit & speluncā, & consobrinæ dicit, se non ampliùs esse festum cum eis celebraturam. Cùm ergò tota nocte illic vigilâsset in spelunca, die sequenti vadit ad ædem primi martyris: & cùm illic pernoctâsset, & librum sumpsisset in manus, eis legit mortem primi martyris. Deindè cùm adiecisset, eas non ampliùs esse illam audituras legentem, postquàm vidit eas grauiter ferre, quod dictum fuerat, sentiebant enim quid sibi vellet hæc dicens: illa rursùs cœpit verba ad eas facere, & corda earum consolata est verbis spiritalibus: Ego quidem, dicens, ô charissimæ, à vobis iam recedo, cùm hoc ità Deo visum sit. Vos verò ità vitam agite, tanquàm præsentibus & intuentibus Dei oculis, qui cogitationes scrutatur & videt corda. Eum ergò, vt dicit Propheta, vobis ante vestrum conspectum proponentes, & castas animas & corpora ab omni labe munda conseruate: & si propter meam priuationem tristitia corda vestra pupugerit, si illius vobis veniat in mentem, protinùs satis magnam inuenietis consolationem.

Rursùs inuisit loca sancta.

Psal. 15.

Cùm sic dixisset, templum ingreditur, & cùm ad precandum constitisset, Domine Deus, dicebat, quem ego elegi ab initio, quem ego & nuptijs & diuitijs & gloriæ prętuli & voluptatibus, cui ab ortu corpus commendaui & spiritum, cuius metu os semper adhæsit carni meæ, qui tenuisti dexteram meam, & in cōsilio tuo deduxisti me, tu quoquè nunc exaudi vocem meam, & hæ lachrymæ moueant fluenta tuæ misericordiæ, & omnium peccatorum sordes tam voluntarias quàm inuoluntarias expurga: præbe mihi ad te iter absque vlla perturbatione & citra vllum impedimentum. Nè me retineant huius aëris mali dæmones. Nôsti mortale ô immortalis. Scis ô hominum amator, nullum hominem esse sine sordibus. Nullus est, in quem non possit arripere ansam aduersarius, nec si vitam quidem habeat vno die dimensam. Sed tu quidem cùm mea omnia despexeris, siste me mundam ante tuum tribunal. Ea sic precante cum lachrymis, cùm nondùm cessâsset orare, horror corpus eius inuadit: & incipit quidem ægrotare, nō cessat autem laborare. Sed quanuìs ità esset affecta, ibat ad consueta cantica, & simul hymnos psallebat matutinos: cumque de anima & salute multùm esset philosophata, & suum gregem allocuta, cum ad virtutem incitâsset, his finitis cùm se sensisset velutì deficientem, vidisset autem eas, quæ ei parebant, monachas grauiter ferre se ab ea disiungi, multis verbis eas consolata, dicens non oportere ità mœrere & lugere, dato iam desupèr signo emigrationis, diuina Christi sumit sacramenta.

Cantica cōsueta & hymni matutini.

Cùm autem cum pontifice Eleutheropolis, qui ad eam cum toto clero venerat, diù locuta, de suis gregibus multa mandata dedisset, & cùm multi quoquè alij confluxissent, (exceptis enim admodùm paucis, omnes qui circuncircà habitabant, tam qui se separatìm exercebant, quàm qui communiter viuebant, & quicunque erant sacrati ordinis, atque adeò qui erant etiam ciues oppida habitantes *) cùm ad eos in communè vtilem fecisset admonitionem, præcipuè verò ad consobrinam, quæ propter eius separationem valdè erat perturbata, & deindè ad omnes, qui dolore afficiebantur, extremam hanc vocem effata, Sicut Domino visum est, ità factum est: sanctam illam & sacram emisit animam, vltimo die mensis Decembris, cùm esset dies Dominicus.

* deest, eò aduenerāt, aut quippiā simile.

cus. Vt autem corpus aptè, vt mos est, & decorè componeretur, nihil opùs fuit alienis manibus: sed & manus sua sponte pectori honestè erant impositæ: pedes autem erant extensi, vt decebat: supercilia verò perindè àc si adhuc viueret, aptè & eleganter erant clausa. Cùm ergò tota nocte super eam pro more cecinissent, circa auroram eam terræ mandant, quæ cælis erat verè digna, & quæ illic in thalamis habitat, & luce illa assiduè fruitur, Ad gloriam patris & filij & spiritûs sancti, nunc & semper & in secula seculorum, Amen. *Nota hunc canēdi morem.*

VITA MARCELLAE VIDVAE, AVTHORE D. HIERONYMO AD PRINCIPIAM *virginem*

Est Epistola XVI.

SAEPE & multùm flagitas, virgo Christi Principia, vt memoriam sanctæ fœminæ Marcellæ literis recolam, & bonum, quo diù fruiti sumus, etiam cæteris noscendum imitandumque describam. Satìs doleo, quòd hortaris spontè currentem, & me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi quidem in eius dilectione concedam: multoque plus accipiam quàm tribuam beneficij, tantarum recordatione virtutum. Nam vt hucusquè reticerem, & biennium præterirem silentio, non fuit dissimulationis, vt malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quæ ità meum oppressit animum, vt melius iudicarem tacere inpræsentiarùm, quàm nihil dignum illius laudibus dicere. *IANVAR. 31.*

Neq; verò Marcellam tuam, immò meam, &, vt veriùs loquar, nostram omniumq; sanctorum, & propriȩ Romanȩ vrbis inclytum decus, institutis rhetorum prȩdicabo, vt exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per proconsules & præfectos prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, nisì quod proprium est, & eo nobilius, quod opibus & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orba patris morte, viro quoquè post nuptias septimo mense priuata est. Cumque eam Cerealis, cuius clarum inter consules nomen est, propter ætatem & antiquitatem familiȩ, & insignem, quod maximè viris placere consueuit, decorem corporis, ac morum temperantiam ambitiosiùs peteret, suasq; longæuus polliceretur diuitias: & non quasi in vxorem, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere: Albinaq; mater tam clarum præsidium viduatæ domûs vltrò appeteret, illa respondit: Si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare, vtiquè maritum quærerem, non hæreditatem. Illoque mandante, posse & senes diù viuere, & iuuenes citò mori, eleganter lusit: Iuuenis quidem potest citò mori, sed senex diù viuere non potest. Qua sententia repudiatus, exemplo cæteris fuit, vt eius nuptias desperarent. Legimus in Euangelio secundùm Lucam: Et erat Anna prophetissa filia Phanuelis de tribu Aser: Et hæc prouectæ ætatis in diebus plurimis. Vixeratq; cum viro suo annis septem à virginitate sua, & erat vidua annis octogintaquatuor, nec recedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus Domino seruiens die ac nocte. Nec mirum, si videre meruit Saluatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos, septem mensibus: sperare Christum, & tenere: natum confiteri, & in crucifixum credere: paruulum non negare, & virum gaudere regnantem. Non facio vllam inter sanctas fœminas differentiam, quod nonnulli inter sanctos viros & ecclesiarum principes, stultè facere consueuerunt: sed illò tendit assertio, vt quarum vnus est labor, vnum & præmium sit. *Maritū septimo à nuptijs mense amittit.* *Non vult denuò nubere.* *Luc. 2.*

Difficile est in maledica ciuitate, & in vrbe, in qua orbis quondàm populus fuit, palmaque vitiorum, si honestis detraherent, & pura ac munda macularent, non aliquam sinistri rumoris fabulam contrahere. Vndè quasi rem difficilimam, & penè impossibilem optat Propheta potiùs, quàm præsumit, dicens: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in via huius seculi appellat, quos nulla obscœni rumoris aura maculârit: qui opprobrium non acceperint aduersùs proximos suos. De quibus & Saluator in euangelio: Esto, inquit, beneuolus, siue benè sentiens de ad- *Psal. 118.* *Psalm. 14.* *Matth. 5.*

de aduersario tuo, dum es in via cum illo. Quis vnquàm de hac muliere, quod displiceret, audiuit, vt crederet? Quis credidit, vt non magis seipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primùm confusa gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset viduitas Christiana, quam & conscientia & habitu promittebat. Illæ enim solent purpurisso & cerussa ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare ceruicibus, & auribus perforatis rubri maris preciosissima grana suspēdere, fragrare musco mure, maritos ità plangere, vt tandèm dominatu eorum se caruisse lætentur, quærantq; alios, non quibus iuxta Dei sententiam seruiant, sed quibus imperent. Vndè
Gene. 1. & pauperes eligunt, vt nomen tantùm virorum habere videantur: qui patienter riuales sustineant: si mussitauerint, ilicò proijciendi. Nostra vidua talibus vsa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret: aurum vsque ad anuli signaculum repudians, & magìs in ventribus egenorum, quàm in marsupijs recondens. Nusquàm sine matre. Nullum clericorum, aut monachorum (quod amplæ domùs interdùm exigebat necessitas) vidit absque arbitris. Semper in comitatu suo virgines ac viduas, & ipsas graues fœminas, habuit: sciens ex lasciuia puellarum sæpè de dominarum moribus iudicari, & qualis quæque sit, talium consortio delectari.

Psal. 118. Diuinarum scripturarum ardor erat incredibilis, semperq; cantabat: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Et illud de perfecto viro: Et in lege Domini
Psalm. 1. voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando, quę scripta sunt, vt Iudęorum existimant pharisæi, sed in opere intelligens, iu-
1. Cor 10. xta illud Apostolicum: Siue comeditis, siue bibitis, siue quid agitis: omnia in gloriam
Psal. 118. Domini facientes. Et Prophetæ verba, dicentis: A mandatis tuis intellexi: Vt postquàm mandata complēsset, tunc se sciret mereri intelligentiam scripturarum. Quod &
Acto. 1. alibi legimus: Quia cœpit Iesus facere & docere. Erubescit enim quanuìs præclara doctrina, quam propria repręhendit conscientia. Frustraq; eius lingua prædicat paupertatē, & docet eleemosynas, qui Crœsi diuitijs tumet, viliq; opertus pallio, pugnat contra tineas vestium sericarum. Illi erant moderata ieiunia, carnium abstinentia: vini odor magìs, quàm gustus, propter stomachum & frequentes infirmitates. Raró procedebat ad publicum, & maximè nobilium matronarum vitabat domos, nè cogeretur videre quod contempserat: Apostolorum & martyrū basilicas secretis celebrans orationibus, & quę populorum frequentiam declinarent. Matri intantùm obediens, vt interdùm faceret, quod nolebat. Nam cùm illa suum diligeret sanguinem, & absque filijs & nepotibus vellet in fratris liberos vniuersa conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat: monilia, & quicquid supellectilis fuit, diuitibus peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quàm parentis animum contristare. Nulla eo tempore nobilium fœminarum nouerat Romæ propositum monachorū, nec audebat propter rei nouitatem, ignominiosum, vt tūc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hęc ab Alexandrinis priùs sacerdotibus, papaq; Athanasio, & posteà Pe-
Roma tutissimus Christianę communionis portus. tro, qui persequutionem Arrianę hęreseos declinantes, quasi ad tutissimū communionis suę portū Romam confugerant, vitam beati Antonij, adhuc tūc viuentis, monasteriorumq; in Thebaide Pachumij, & virginū ac viduarum didicit disciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognouerat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia & aliæ, quibus rectissimè illud Ennianum aptari potest: Vtinàm nè in nemore Pelio. Huius amicitijs fruita est Paula venerabilis. In huius cubiculo nutrita Eustochium, virginitatis decus: vt facilis æstimatio sit, qualis magistra, vbì tales discipulæ.

Rideat forsan infidelis lector, me in muliercularum laudibus immorari: qui si re-
Matth. 27. Iohan. 19. & 20. Mar. 16. cordetur sanctas fœminas, comites Domini Saluatoris, quę ministrabant ei de sua substantia, & tres Marias stantes ante crucem, Mariamque propriè Magdalenam, quæ ob sedulitatem & ardorem fidei, Turritæ nomen accepit, & prima ante apostolos, Christū videre meruit resurgentem: se potiùs superbię, quàm nos condemnabit ineptiarum: qui virtutes non sexu, sed animo iudicamus, contemptæque nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Vndè & Iesus Iohannem euangelistam amabat plurimùm:
Iohan. 18. qui propter generis nobilitatem erat notus pontifici, & Iudæorum insidias non timebat: intantùm, vt Petrum introduceret in atriūm, & staret solus Apostolorum ante crucem, matremque Saluatoris in sua reciperet, vt hæreditatem virginis Domini, virginem matrem filius virgo susciperet.

Annis

Annis igitur plurimis sic suam transegit ætatem, vt antè se vetulam cerneret, quàm adolescentulam fuisse meminisset, laudans illud Platonicum, qui philosophiam meditationem mortis esse dixit. Vndè & noster Apostolus: Quotidiè, inquit, morior propter vestram salutem. Et Dominus iuxta antiqua exemplaria: Nisi quis tulerit crucem suam quotidiè, & sequutus fuerit me, non potest meus esse discipulus. Multoque antè per Prophetam spiritus sanctus: Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus vt oues occisionis. Et post multas ætates illa sententia: Memento semper diem mortis, & nunquàm peccabis. Disertissimique præceptum Satyrici: 1. Cor. 15. Luc. 9. Psal. 43. Eccl. 7.

Viue memor leti: fugit hora: hoc quod loquor, indè est. Persius.

Sic ergò, vt dicere cœperamus, ætatem duxit, & vixit, vt semper se crederet esse morituram. Sic induta est vestibus, vt meminisset sepulcri, offerens hostiam rationabilem, viuam, placentem Deo. Rom. 12.

Deniquè cùm & me Romam cum sanctis pontificibus, Paulino & Epiphanio, Ecclesiastica traxisset necessitas: quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiam Cypri rexit ecclesiam, & verecundè nobilium fœminarum oculos declinarem: ità egit, secundùm Apostolum, importunè, opportunè, vt pudorem meũ sua superaret industria. Et quia alicuius tunc nominis esse existimabar super studio scripturarum, nunquàm conuenit, quin de scripturis aliquid interrogaret: nec statìm acquiesceret sed moueret è contrario quæstiones, non vt contenderet, sed vt quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenij, quid sanctitatis, quid puritatis inuenerim, vereor dicere, nè fidem credulitatis excedam, & tibi maiorem dolorem incutiam, recordanti quanto bono carueris. Hoc solùm dicã, quòd quicquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diuturna quasi in naturam versum, hoc illa libauit, didicit atq; possedit: ità vt post profectionem nostram, si de aliquo testimonio scripturarum esset oborta contentio, ad illam iudicem pergeretur. Et quia valdè prudẽs erat, & nouerat illud, quod appellãt philosophi τὸ πρέπον, id est, decere quod facias, sic ad interrogata respondebat, vt etiam sua non sua diceret, sed vel mea, vel cuiuslibet alterius: vt in eo ipso, quod docebat, se discipulam fateretur. Sciebat enim dictum ab Apostolo: Docere autem mulieri non permitto: nè virili sexui, & interdùm sacerdotibus, de obscuris & ambiguis sciscitantibus, facere videretur iniuriam. In nostrum locum statìm audiuimus te illius adhæsisse consortio, & nunquàm ab illa ne transuersum quidem vnguem, vt dicitur, recessisse. Eadem domo, eodem cubiculo vsam, vt omnibus in vrbe clarissima notum fieret, & te matrem, & illam filiam reperisse. Suburbanus ager vobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine: multoque ità vixistis tempore, vt ex imitatione vestrî & conuersione multarum gauderemus Romam factam Hierosolymam. Crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo, vt pro frequentia seruientium Deo, quod priùs ignominiæ fuerat, esset posteà gloriæ. Interìm absentiam nostrî mutuis solabamur alloquijs, & quod carne non poteramus, spiritu reddebamus. Semper obuiare epistolis, superare officijs, salutationibus præuenire. Non multùm perdebat absentia, quæ iugibus sibi literis iungebatur. 2. Tim. 4. 1. Tim. 2. Monachorum Romæ frequentia.

In hac tranquillitate & Domini seruitute, hæretica in his prouincijs exorta tempestas, cuncta turbauit, & in tantam rabiem concitata est, vt nec sibi, nec vlli bonorũ parceret. Et quasi parùm esset, hîc vniuersa mouisse, nauem plenam blasphemiarum Romano intulit portui. Inuenitq; protinùs patella operculum, & Romanæ fidei purissimum fontem, cœno lutosa permiscuêre vestigia. Nec mirum, si in plateis & in foro rerum venaliũ, fictus ariolus stultorum verberet nares, & obtorto fuste dentes mordentium quatiat: cùm venenata spurcaq; doctrina Romæ inuenerit, quos induceret. Tunc librorum περὶ ἀρχῶν infamis interpretatio, tunc discipulus ὄλβιος & verè nominis sui, si in talem magistrum non impegisset. Tunc nostrorum διδακτικῶν contradictio, & pharisæorum turbata est schola. Tunc sancta Marcella, quæ diù se cohibuerat, nè per æmulationem quippiam facere videretur, postquàm sensit fidem, Apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ità vt sacerdotes quoquè & nonnullos monachorum, maximeque seculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet episcopi, qui de suo ingenio cæteros æstimabat, publicè restitit: mâlens Deo placere, quàm hominibus. Laudat Saluator in Euangelio villicum iniquitatis, quòd contra dominum quidem Rom. 1. Luc. 16.

frau-

fraudulenter, attamen pro se prudenter fecerit. Cernentes hæretici de parua scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudùm flammam, iam ad culmina peruenisse, nec posse latére, quod multos deceperat: petunt & impetrant ecclesiasticas epistolas, vt communicantes Ecclesiæ discessisse viderentur. Non multum tempus in medio, succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diù Roma habere non meruit, nè orbis caput sub tali episcopo truncaretur: Immò idcircò raptus atque translatus est, nè semel latam sententiam, precibus suis flectere conaretur, dicente Domino ad Hieremiam: Nè oraueris pro populo isto, neque depreceris in bonum: Quia si ieiunauerint, non exaudiam preces eorum. Et si holocausta & victimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim & fame & pestilentia ego consumam eos. Dicas, Quid hæc ad laudem Marcellæ? damnationis hæreticorum hæc fuit principium, dum adducit testes, qui priùs ab eis eruditi, & posteà ab hæretico fuerant errore correpti: dum ostendit multitudinem deceptorum, dum impia περὶ ἀρχῶν ingerit volumina, quæ emendata manu scorpij monstrabantur: dum acciti frequentibus literis hæretici, vt se defenderent, venire non sunt ausi: tantaque vis conscientiæ fuit, vt absentes damnari, quàm præsentes coargui maluerint: Huius tam gloriosæ victoriæ origo Marcella est: tuque caput horum & causa bonorum, scis me vera narrare, quem nôsti vix de multis pauca dicere, nè legenti fastidium faciat odiosa replicatio, & videar apud maleuolos sub occasione laudis alterius, stomachum meum digerere. Pergam ad reliqua.

Anastasius Rom. Pontifex. — Hiere. 14.

De Occidentis partibus ad Orientem turbo transgressus, minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est: Putas veniens filius hominis fidem inueniet super terram? Refrigerata charitate multorum, pauci, qui amabant fidei veritatem, nostro lateri iungebantur, quorum publicè petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur, ita vt Barnabas quoque duceretur in istam simulationem, immò apertum parricidium, quod nō viribus, sed voluntate commisit. Et ecce vniuersa tempestas, Domino flante, deleta est, expletumque vaticinium propheticale: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et illud euangelicum: Stulte, hac nocte auferetur anima tua à te: quæ autem præparâsti, cuius erunt?

Luc. 18. — Galat. 2. — Psalm. 103. & 145. — Luc. 12.

Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de Occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem ciuium redimi, spoliatosque rursùm circundari, vt post substantiam, vitam quoquè perderent. Hæret vox, & singultus intercipiunt verba dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem: immò fame perit antequàm gladio, & vix pauci qui caperentur, inuenti sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies, & sua inuicèm membra laniârunt, dum mater non parcit lactenti infantiæ, & suo recipit vtero, quem paulò antè effuderat. Nocte Moab capta est, nocte cecidit murus eius. Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. Posuerunt cadauera sanctorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ. Effuderunt sanguinem eorum sicut aquam in circumitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret.

Roma capta à Gothis. — Esai. 15. — Psal. 78.

Aeneid. 2. — * labores?

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lachrymis æquare * dolorem?
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perque vias sparguntur inertia passìm
Corpora, perque domos, & plurima mortis imago.

Cùm interìm, vt in tanta confusione rerum, Marcellæ quoquè domum cruentus victor ingreditur.

Sit mihi fas audita loqui, immò à sanctis viris visa narrare, qui interfuêre præsentes, qui te dicunt in periculo quoquè ei fuisse sociatam. Intrepido vultu excepisse dicitur introgressos: cumque posceretur aurum, & defossas opes vili excusaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagellisque aiunt non sensisse tormenta: sed hoc lachrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse, nè te à suo consortio separarent, nè sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere nō poterat. Christus dura corda molliuit, & inter cruentos gladios inuenit locum pietas: cumque & illam & te ad Apostoli Pauli basilicam Barbari deduxissent, vt vel salutem vobis ostenderent, vel sepulcrum, in tantam lætitiam dicitur erupisse, vt gratias ageret Deo, quòd te inte-

Marcella cæditur fustibus & flagellis.

integram sibi reseruâsset, quòd pauperem illam non fecisset captiuitas, sed inuenisset: quòd egeret quotidiano cibo: quòd saturata Christo, non sentiret esuriem, quòd & voce & opere loqueretur: Nuda exiui de vtero matris meæ, nuda & redeam. Sicut Domino visum est, ità & factum est. Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies sano, integro, vegetoq; corpusculo obdormiuit in Domino, & te paupertatulæ suæ, immò per te pauperes reliquit heredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis osculis, dum inter lachrymas tuas illa rideret, conscientia vitæ bonæ & præmijs futurorum. Hæc tibi, Marcella venerabilis, & tibi, Principia filia, vna & breui lucubratione dictaui, non eloquij venustate, sed voluntate in vos animi gratissimi, & Deo & legentibus placere desiderans.

Iob 1.

Reddit animam.

FINIS IANVARII.

FEBRVARIVS.

MARTYRIVM SACROSANCTI MARTYRIS DEIFERI IGNATII EPISCOPI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

CVM Traianus sumpsisset sceptra Romanorum imperij, erat Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus, & nomine & re Deifer Ignatius. Nam magno quidem Petro succedit Euodus: Euodo autem Ignatius, fitque & morum eius & virtutis æmulator. Huic diuino Ignatio, cùm esset adhuc planè puer, aiunt Christum adhuc versantem in mundo, ei intemeratas manus imposuisse, & ad populum intuentem, dixisse: Nisi quis seipsum humiliauerit vt hic puellus, non intrabit in regnum cælorum: & qui vnum ex talibus pueris susceperit in nomine meo, me suscipit: qualisnam futurus esset ætate proficiens Ignatius, hinc ostendens, & apostolicam illius doctrinam apertè indicans.

1. Februar.

Matth. 18.

Hic ergò diuinus Ignatius, simul cum Polycarpo, qui Smyrnensi præerat ecclesiæ, fuit discipulus Iohannis Euangelistæ: & cùm ad eum solùm ventitâsset, & omnem virtutis speciem, & eam maximè, quæ decet sacerdotem, diligenter exercuisset, sacerdos deindè eligitur communi sententia omnium simul apostolorum, & Antiochenus creatur Episcopus. Cùm autem assumpsisset ecclesiam, & multo sudore & labore in ea seminâsset præconium pietatis, & zelum per omnia apostolicum & doctrinam ostendisset, & extitisset perfectus minister Christi mysteriorum, fit quoquè posteà martyr, bestijs propter illum traditus, vt paulò altiùs repetens declarabit oratio.

Ignatius, discipulus Iohannis Euangelistæ.

Fit episcopus Antiochiæ.

Traiano enim Romanorum Imperatori, quam de Scythis habuerat, elato victoria, & non sustinenti suam hucusquè sistere felicitatem, sed volenti eam vlteriùs producere, & Romanorum imperio multos alios subiungere, aduersùs Christianos seu aduersùs pietatem bellum ei visum est optimum esse & expedire. Nam illo quidem modo putabat se soli prodesse reipublicæ: sic autem etiam deos suos colere, & eos inducere, vt opem ferant aduersùs hostes. Grauem itaque ac difficilem persecutionem infert

Traianus persequitur Christianos.

aduersùs piam fidem, & proponit edicta per vniuersam terram, quæ eius parebat imperio, vt vel essent cum eo omnes impietatis participes, vel adhuc manentes Christiani, afficerentur varijs supplicijs & acerbis mortibus. Contigerat, vt tunc Traianus versaretur Antiochiæ, vt qui esset expeditionem suscepturus contra Persas, & bellum ibì pararet. Hîc ergò ei de diuino significatur Ignatio, quòd & religionem teneret Christianam, & hominibus persuaderet, vt Christum tanquàm Deum honorarent: idque cùm fuisset à Pilato cruce condemnatus & morte, vt docent eius acta: & fert legem de seruanda virginitate, & de contemnendis diuitijs & delicijs, & alijs, quæ sunt in vita iucunda: & quod est omnium grauissimum, quòd non oporteat putare esse deos, & nullam Imperatorum ducere rationem.

Nota has tanti viri leges.

Hæc postquàm audiuit Traianus, sancto statìm accersito, cùm vnà etiam adesset Senatus: Tú ne es, inquit, qui diceris Deifer, qui nostra iussa ludificaris, & omnem euertis Antiochiam, & omnes ducis post Christum, qui à te prædicatur, & nec solo quidem deos dignaris nomine? Diuinus autem Ignatius, Egò sum, inquit. Ille verò, Et quid sibi vult, inquit, illud Deifer? Cui Martyr: Qui Christum, inquit, circunfert in anima. Imperator autem, Tu ergò, inquit, Christum in teipso circunfers? Certè, inquit. Scriptum est enim: Habitabo in eis & inambulabo. Quid verò nos? non videmur tibi deorum assiduè meminisse, & eos semper in anima circunferre, eosque inducere ad opem ferendam contra hostes, & per eos omnia facere, quæ sunt ex animi sententia? Respondens autem diuinus Ignatius: Hei mihi, inquit, simulacra gentium deos nominas. Vnus enim Deus, inquit, verus, qui cæli & terræ & maris, & omnium quæ sunt in ipsis, est creator: Vnus Christus Iesus, Dei filius vnigenitus, cuius regni non est finis. Quem si tu agnosceres, ô Imperator, & purpura ipsa & diadema & thronus regius, firmiora essent & stabiliora.

θεοφόρος Deum ferens.

2. Cor. 6.

Imperator verò, Hæc, inquit, mittamus. Tu autem, si velis, inquit, ô Ignati, meæ potentiæ rem facere gratissimam, & decæterò referri in numerum meorum amicorum, hac mente mutata, dijs nobiscum sacrifica: & statìm (Sciant ipsi omnes) te magni Iouis constituam Pontificem, & patrem nominabo Senatûs. Ad hæc diuinus Ignatius: Gratias quidem præbere, ô Imperator, omnibus quidem est pulchrum: maximè autem Imperatoribus, quòd possint ipsi ampliùs gratificari: sed eas, quæ sunt omninò vtrisq; vtiles & conducibiles: eas verò, quæ possunt lædere & maximè animam, & vehementiorem ignis gehennam ei accendere, non is qui dat solùm, sed etiam qui petit, & ipse miserrimus. Admirabilis autē, ô Imperator, & munifica est tua promissio. Quid enim mea refert, à te maximi Iouis constitui Pontificem, & vocari patrem Senatûs, qui sum Christi sacerdos, & ei quotidiè sacrifico sacrificiū laudis, & iam totum meipsum propero immolare, & efficere complantatum eius mortis similitudini? Imperator verò: Cuinam, inquit, festinas teipsum immolare, ei ne, qui à Pontio Pilato in crucem fuit actus? Maximè, inquit magnus Ignatius, ei, qui peccatum crucifixit, & eius inuentorem destruxit diabolum, & omnem eius potentiam per crucem aboleuit. Rursùs autem Imperator: Videris, inquit, mihi ô Ignati, omninò recto carere iudicio & sana mente. Non enim tam apertè fuisses deceptus scripturis Christianorum, sed cognouisses omninò, quantum sit bonum edictis parére Imperatorijs, & dijs sacrificia offerre cum omnibus. Ad hæc sanctus, vtens rursùs maiore dicendi libertate: Etiamsi bestijs, inquit, consumpseris, etiamsi me cruce condemnaueris, etiamsi gladio & igni tradideris, quæ sunt in tua potestate, nunquàm ego patiar dæmonibus offerrre sacrificium. neque enim metuo mortem, neq; desidero præsentia, quæ est in potestate vestra præbere fruenda, sed sola desidero futura, & à me omne adhibere studium, vt transeam ad Christum, qui pro me est mortuus.

Hebr. 2.

Fortitudo beatissimi martyris.

Propter quæ volens Senatus martyrem arguere ignorantiæ: Quid autem tu quoquè, dixerunt, confiteris Deum esse mortuum? Quomodò verò qui subiit mortem, eamque execrandam, poterit prodesse alijs? Dij autem & sunt immortales, & dicuntur à nobis. Cùm ex hoc occasionem diuinus accepisset Ignatius, simul & irridendi illorum deos, & eis aperiendi ianuam mysterij susceptæ carnis dispensationis, & sic deducendi ad fidem Christi cognitionis, sic verba habuit: Meus Dominus & Deus Iesus Christus, primùm quidem propter nos homo factus est & propter nostram salutem, crucemque & mortem & sepulturam sua sponte accepit. Cæterùm rursùs tertio die resur-

Exponit rationē eorū, quę sunt gesta à Christo.

resurrexit, inimici deiecta & prostrata potentia, & ascendit in cælos, vndè venerat, nos simul à lapsu peccati faciens resurgere, & rursùs introducens in paradisum, ex quo malè fueramus eiecti: & nos donauit bonis maioribus, quàm erant ea, quæ præcesserant. Quòd autem ex ijs, qui à vobis censentur dij, vllus tale quid fecerit, nullus omninò asseruërit. Nam cùm isti fuissent homines malefici & exitiosi, & multa fecissent ad damnum & exitium nostræ vitæ & statûs, prauam autem deorum opinionem & speciem hominibus, qui sunt à ratione paulò alieniores, citra vllam rationem præbuissent, contractis posteà velis deceptionis & scena ablata, depræhensi sunt id quod erant, vt qui turpiter è vita excesserint, & morti immortali traditi sint propter multorum interitũ. Iupiter quidem certè, qui est vobis primus & maximus deorum, in Creta est sepultus: Aesculapius verò fulmine est percussus. Sepulcrum Veneris ostenditur in Papho, & Hercules fuit ab igne consumptus. Nam cùm tales sint, immò verò longè deteriores, ea eis obtigerunt, quæ merentur. Proscindit falsos deos.

Cùm hæc dicta fuissent ab Ignatio, Imperator simul cum Senatu, timens nè si esset eius sermo prolixior, res quidem gentilium labefactarentur, & vel non crederentur, vel haberentur ludibrio: & vera quidem floreret religio, & tolleretur nubes erroris, quæ ei offundit tenebras: eum quidem conijcit in vincula, & in tutissima collocat custodia. Ipse autem cùm tota nocte apud se cogitâsset, quonam modo eum vlcisceretur pro meritis, & quonam modo è præsenti eum vita subduceret, statuit eum feris tradere deuorandum, vt dilaniatus ab eis sanctus, interiret. Visus est enim Imperatori hic mortis modus longè grauissimus. Cùm hanc rem ergò Senatui manè communicâsset, ipsi quoquè eius laudârunt sententiam: sed consuluërunt, nè hæc bestijs obiectio fieret Antiochiæ, nè, aiebant, sic magìs desideratum & gloriosum apud suos ciues reddamus Ignatium, martyrico fine è vita excedentem. Quamobrem dicebant oportere eum Romam abduci vinctum, & illic tradi bestijs. Sic enim & prolixitate itineris grauius subibit supplicium, & simul Romanis quisnam sit ignorantibus, videbitur esse peremptus, tanquàm vnus ex maleficis, & nec minima quidem erit eius apud illos memoria. Cùm hoc ergò placuisset, & in ipsum lata fuisset protinùs sententia, Imperator eum rursùs producit è custodia, hoc eius postremum faciens periculum. Et primùm quidem multis bonorum promissis crebrò sanctum deliniebat ac demulcebat: Deindè etiam rursùs minis magìs territans. Postquàm autem eum vidit nec cedere promissis, neque minas formidare, desperans omninò fore vt mutaretur, ad effectum deduxit ea, quæ decreta fuerant: & cùm iussisset prioribus grauiora ei imponi vincula, tradit eum cohorti militari, & mittit Romam, iubens, cùm aduenisset ciuibus dies festus, quo totus congregatur populus, eum tradi bestijs ad communem theatri delectationem, vt conuenienter ei, quod dicit D. Paulus, ipse quoquè fieret spectaculum mundo, angelis & hominibus. Mittitur in carcerem S. Ignatius. Hæ sunt machinæ maligni dæmonis. 1. Cor 4.

Martyr ergò cùm vltimam illam accepisset sententiam, & Deo magno clamore, vt consentaneum erat, egisset gratias, cum magna voluptate & lætitia sibi imponit vincula. Et Imperator quidem egreditur contra Persas cum suo exercitu: diuinus autem Ignatius, cùm Ecclesiæ priùs benè esset precatus, & gregem suum Deo commendâsset cum lachrymis, vinctus sequebatur milites. Deindè cùm Seleuciam non cunctans, non flens, non se aliquid graue omninò pati præ se ferens, sed alacribus venisset pedibus, à militibus in nauem immittitur, & cum eis appellit Smyrnam. Hîc salutat Polycarpum diuinum Apostolum, quem Smyrnensi præfuisse ecclesiæ, cùm Ignatij fuisset condiscipulus, superiùs diximus. Eum ergò salutat, glorians & magnificè sibi placens, lætusque de vinculis. Quid enim ei poterat esse maiori ornamento, quàm adspici pati pro Domino, qui eum sic dilexerat? Deindè cùm etiam reliquis Episcopis & Presbyteris & Diaconis reddidisset eas, quas par erat, salutationes, quoniam multi concurrebant ex ecclesijs Asiæ & ciuitatibus ad videndum illud spectaculum, & vt pulchro fruerentur fluento, quod fluebat ex illius lingua, ipse ea, quæ par erat, suadens, rogabat omnes, vt pro ipso orarent, vt per feras citò resolueretur ad eum, quẽ desiderabat, & appareret ante illius faciem. Cùm videret autem eos valdè perturbatos & quodammodò pendentes ab illius anima, & non ferendum damnum existimantes separationem eius & mortem, de ijs, qui sunt Romæ, timens, nè ipsi quoquè similiter affecti, non sustinerent eum videre tradi bestijs, sed manus eis afferrent, quibus mandatum erat, vt eum traderent, & ei Lætatur in vinculis.

claudèrent apertam ianuam martyrij, statuit ad eos mittere, vt ij quoq; pro eo orarent, nè cursus suç exercitationis ei impediretur: sed per feras, sicut dictum est, citò resolueretur ad dilectum Dominum. Operæpreciuḿ est autem illius quoquè meminisse epistolæ, quæ sic habet ad verbum:

Epistola eius ad Romanos. Ignatius, qui & Deifer, Episcopus sanctæ Dei ecclesiæ, quæ est Antiochiæ, ecclesiæ, quæ misericordiam est consecuta in maiestate patris altissimi & Iesu Christi solius eius filij, dilectæ & illuminatæ, in voluntate eius, qui voluit omnia, quç sunt secundùm charitatem Iesu Christi Dei nostri, quæ etiam præsidet in loco regionis Romanorum: quam saluto in nomine Iesu Christi, secundùm carnem & spiritum vnitam omni eius mandato, impletam gratia Dei ad lætandum in Christo Iesu Deo. Cùm Deum precatus, obtinuerim vt viderem spectabiles vestros vultus, vinctus in Christo Iesu spero me vos salutaturum, si Dei fuerit voluntas, vt dignus habear, qui sic sim vsque ad finem. Meum enim ritè succedit votum, si gratiam fuero consecutus, vt sortem meam accipiam sine impedimento. Timeo enim vestram charitatem, nè ea me afficiat iniuria. Vobis enim facile est facere, quod vultis: mihi autem difficile est Deum assequi, si vos mihi peperceritis. Non enim volo vos hominibus placere, sed Deo, sicut etiam placetis. Non enim ego vnquàm habebo aliud tempus Deum assequendi, neque vos. Si silueritis à me, ego Dei efficiar. Sin verò carnem meam amaueritis, rursùs ero currens. Potiùs autem mihi præbete, vt Deo immoler: est enim ara parata, vt effecti chorus in charitate, canatis patri in Christo Iesu, quòd Episcopum Syriæ dignatus sit Dominus, vt inueniretur in Occidente, eum accersens ab Oriente. Pulchrum est à mundo occidere ad Deum, vt ad ipsum exoriamur. Nulli vnquàm inuidistis, alios docuistis. Ego autem volo illa quoquè esse firma ac stabilia, quæ vobis mandata didicistis. Solùm rogate, vt dentur mihi vires à Domino, vt non solùm dicar Christianus, sed etiam inueniar & dici possim: & tunc videbor esse fidelis, quando mundo non apparebo. Nihil enim quod appáret, est æternum. Quæ enim cernuntur, sunt ad tempus: quæ autem non videntur, æterna.

Desiderium eius ardentissimum patiendi propter Christum.

2. Cor. 4.

Ego scribo ecclesijs, & mando omnibus, quòd ego lubens pro Christo morior, si vos non prohibuèritis. Rogo vos, nè sit intempestiua vestra in me beneuolentia: sinite me deuorari à feris, per quas licet Deum consequi. Sum Dei frumentum, & molor per dentes ferarum, vt Christi inueniar mundus panis. Feris potiùs blandimini, vt fiant mihi sepulcrum, & nihil relinquant mei corporis, nè sopitus fiam grauis. Tunc ero verus Christi discipulus, quando nec corpus quidem meum adhuc videbit mundus. Pro me Christo supplicate, vt per hæc instrumenta, munda inueniar hostia. Non sicut Petrus & Paulus vobis præcipio. Illi Apostoli, ego condemnatus: illi liberi, ego autem seruus vsque in hodiernum diem. sed si voluèritis, ego libertus Iesu Christi, & exurgam in ipso liber. Nunc disco vinctus nihil mundanum cupere aut inane: à Syria vsque ad Romam ipsam pugnans cum bestijs, à terra & mari noctù & diù vinctus decem leopardis, qui sunt cohors militaris: qui etiam si beneficio afficiantur, fiunt deteriores. In eorum verò iniurijs magìs disco. Profuèrint feræ mihi paratæ, & opto, vt eæ mihi paratæ inueniantur: quibus etiam blandiar, vt me protinùs deuorent, non sicut quosdam timore affectæ non tetigerunt. Quòd si eæ etiam inuitæ noluerint, at ego * transibo. Ignoscite mihi: scio quid mea intersit. Nunc incipio esse discipulus, vt Iesum Christum assequar. Ignis & crux, bestiarum irruptiones, dissectiones, diuisiones, ossium dispersiones, amputatio membrorum, trituræ totius corporis, & diaboli tormenta super me veniant, dummodò Iesum Christum assequar. Nihil mihi proderunt mundi iucunditates, neq; regna huius seculi. Melius est mihi mori in Christo Iesu, quàm regnum obtinere vsq; ad fines terræ. Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur, & suæ animæ patiatur detrimentum? Illum quæro, qui pro nobis est mortuus.

Humilitas tanti viri.

* eas instigabo, habet Eusebius.

Matt. 16.

Ignoscite mihi, fratres: nè sitis mihi impedimento, quô minùs viuam, neque me velitis mori. Sinite me puram lucem accipere. Cùm illuc enim venero, ero homo Dei. Permittite mihi, vt sim imitator passionis Christi. Si quis ipsum in seipso habet, intelligat quod volo, & meî moueatur commiseratione, cùm sciat quæ me constringant. Princeps huius seculi me vult diripere, & corrumpere meam in Deum sententiam. Nemo ergò ex ijs, qui adsunt, ei opem ferat. Estote mei potiùs, hoc est, Dei. Nè loquamini Christum Iesum, mundum verò desideretis. Nè habitet inter vos inuidia. Nec si ego quidem

quidém præsens vos rogem, paréte mihi: ijs autem paréte potiùs, quæ ego ad vos scribo. Ex ijs enim, quæ scribo ad vos, mori cupio. Meus amor est cruci affixus, & non est in me ignis amans mundanæ materiæ: aqua autem potiùs viua & in me loquens, quæ intùs mihi dicit: Veni ad patrem. Non delector nutrimento corruptionis, neque voluptatibus huius vitæ. Panem Dei volo, panem cælestem, panem vitæ, qui est caro Iesu Christi filij Dei, qui posteà natus est ex semine Dauid & Abraam: & potum Dei volo, eius sanguinem, qui est charitas, in quam non cadit interitus, & vita perennis. Non ampliùs volo viuere, sicut homines. hoc autem erit, si vos volueritis. Velitis ergò, vt vos quoquè Deus velit. Breuibus literis peto à vobis: mihi credite. Iesus verò Christus vobis aperiet, qui est os non mendax, quòd vera dico petendo, vt consequar. Non secundùm carnem ad vos scribo, sed secundùm Dei sententiam. Si passus fuero, mementote in oratione vestra ecclesiæ Syriæ, quæ pro me, pastore Deo vtitur. Solus ipsam Iesus Christus visitabit, eiusque curam geret & vestra charitas. Salutat vos meus spiritus, & charitas ecclesiarum, quæ me susceperunt in nomine Iesu Christi, non tanquàm transeuntem. Etenim quæ ad me non attinebant in via, quæ est secundùm carnem, me deduxerunt in ciuitatem. Scribo autem hæc ad vos è Smyrna per Ephesios, qui digni sunt, qui beati iudicentur. Est verò mecum cum multis alijs Crocus quoquè, nomen desiderabile eorum, qui mecum conuenerunt è Syria ad gloriam Dei. Hęc ad vos scripsi nono Cal. Septemb. Valete perpetuò fratres in tolerantia Iesu Christi, Amen.

Nota verba verè ignea.

Sed est hæc quidem epistola. Ipse autem paulò pòst è Smyrna deductus à militibus: & cùm appulisset Troadem & Neapolim, transijt pedes per Philippos & Macedoniam, eas, quæ sunt in via, inuisens ecclesias, & in eis docens, exhortans, disserens, fratres, qui erant paulò simpliciores & imbecilliores, confirmans, & efficiens, vt omnes vigilarent & essent sobrij. Cùm verò transijsset Epirum, & mare transmisisset Adriaticum & Tyrrhenum, appellit Puteolos. Hospitio autem exceptus simul cum militibus ab ijs, qui illic erant, fidelibus, cùm eos quoquè valere iussisset in Domino, venit Romam, & sistitur ante Præfectum vrbis. Cùm is ergò Deiferum vidisset Ignatium, & literas accepisset Imperatorias, dies autem aduenisset opportunus, quando erat dies festus & celebris Romanorum, ducit eum in medium theatrum, sicut iubebat improbum edictum Imperatoris. Cùm ergò vniuersa ciuitas sederet in theatro, cum ardenti spiritu & oculis iam spectaculum amantibus, vtpotè quòd iam fama vbiquè annunciâsset, Syriæ Episcopum cum feris esse pugnaturum: conuersus ille ad populũ cum quodam generoso & inflexibili animo, vt qui gloriaretur & sibi placeret propter eam, quæ pro Christo suscipi cernebatur, ignominiam: Viri, inquit, Romani, & præsentis huius certaminis spectatores: nō hęc mihi fiunt, vt luam pœnas alicuius maleficij, aut sceleratę alicuius actionis, sed vt Deum assequar: cuius quidem teneor desiderio, & quem cupio insatiabiliter. Sum enim eius frumentum, & molor per dentes bestiarum, vt fiam ei purus panis. Hæc dixit, & dimissi leones, eum statìm dilacerârunt & deuorârunt, à solis asperioribus illius ossibus abstinentes, ei re vera impletis votis, vt bestiæ essent eius sepulcrum, & nihil reliquum esset eius corporis, vtpotè quòd Deus pluris faceret famuli preces & amorem ferre vsque ad finem, quàm efficere, vt non tangeretur à leonibus, vt suo nomini tribueret gloriam.

In itinere confirmat ecclesias.

A leonibus deuoratur, sicut optârat.

Postquàm autem hæc euenerunt & finem acceperunt, qui Romæ erant fideles, ad quos adhuc viuens diuinus scripserat Ignatius, postquàm dimissum fuerat theatrum, conuenientes, cùm ossa id cupientibus manibus sustulissent, & ea honorificè ac reuerenter composuissent, ea deposuerunt in loco insigni extra vrbem, vicesimo mensis Decembris. Hæc posteà deportata sunt in patriam martyris Antiochiam: & quæ intercedunt ciuitates, duplicem accepêre benedictionem, & priùs, quando martyr vinctus ducebatur Romam ex Antiochia: & nunc, quando cum præclaris trophęis illinc referebatur, tanquàm apes fauum, illum circunuolantes. Atque dicitur quidem, quòd post martyricam eius consummationem, lugentibus illius priuationem ijs, qui Romæ erant fideles, & nullam accipientibus doloris consolationem, & vacantibus sepulcralibus hymnis & vigilijs, ipse in somnis apparens, & eos quasi amplectens, qui scilicet seipsos præbuerunt dignos illius consuetudine, luctum eis effecit facilem & leniorem, & doloris sedauit vehementiam. Alij rursùs dixerunt, se vidisse eum sudore diffluentem,

Ex ossibus eius ciuitates benedictionē accipiunt.

 tanquàm

tanquàm qui nupèr respirâsset à laboribus decertationis,& precantem salutem ciuitati & omnibus fidelibus.

Hic quidem fuit exitus Deiferi Ignatij: hæc sunt certamina: hi sunt insani eius amores in Christum. Et fert testimonium Irenæus Lugdunensis Episcopus, vir magni faciendus, qui diuini Ignatij crebrò meminit. Quin etiam Polycarpus, qui Smyrnensi præerat ecclesiæ,qui cum eo ventitabat ad Iohannem Euang. & Theologum: & cùm captiuus Romam duceretur Antiochia, eum,sicut diximus, salutauit, hęc alicubi scribens in suis epistolis: Rogo vos fratres,vt obediatis,& omnem exerciteris tolerantiam, quam vidistis oculis,non solùm in beatis Ignatio,Ruffino & Zosimo,sed etiam in multis alijs ex vobis, & in ipso Paulo & ijs,qui cum ipso crediderunt: quòd ij omnes non in vanum cucurrerunt, neque in vanum laborauerunt, sed in fide & iustitia, quæ est in Christo Iesu. Quamobrem sunt etiam in loco, qui eis debetur à Domino, cum quo passi sunt. Non enim præsens seculum dilexerunt,sed Christum,qui pro nobis mortuus est & resurrexit. Sic ergò situs erat D. Ignatius in sacris illorum animis: & cùm desiderâsset bestiarum ventres sibi sepulcrum efficere,in piorum virorum magìs habitat animis.

Libro 5. aduersùs hæreses. *Philip. 2.*

Imperator autem Traianus cùm de diuino hoc Ignatio posteà didicisset, & quàm fortiter peregisset hoc certamen martyrij, & quòd, vt ipse tulerat sententiam, à bestijs fuisset deuoratus,& multa etiam audiuisset de Christianis, qui erant in regione, quòd scilicet nihil præter leges facerent, neq; rem vllam agerent impiam: sed diluculò surgentes, & Christum adorarent tanquàm Dei filium, & omnem exercerent abstinentiam in cibo & in potu,& nihil tangerent ex ijs,quæ lex prohibet. Cùm ille,inquam,hęc audiuisset,& ductus est pœnitentia eorum, quæ facta fuerant, & dicitur tale decretum proposuisse,vt gens quidem Christianorum exquireretur & omnibus esset cognita: inuenti autem non interficerentur, sed neque magistratus gererent, neque susciperent vllam reipublicæ administrationem. Sic nō vita solùm Ignatij,sed iam mors etiam fuit multorum bonorum conciliatrix, gloriatio fidei,quæ est in Christo, augmentū pietatis, adhortatio ad eos,qui sunt ex Deo,labores,& contemptio eius vitæ,quę est ad tempus,& continentia ab ijs, quæ sunt noxia,& studium vitæ puritatis: Gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi,cum quo patri gloria & sancto & viuifico spiritui nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Plinius Secundus hæc ad eū scripsit. *Nota abstinentiā Christianorum.*

EX HISTORIAE ECCLESIAST. EVAGRII *Epiphanensis, lib. 1. cap. 16.*

Maiora robustioraque Ignatij, viri planè diuini,ossa à bestijs relicta (quæ sicut tum à Iohanne rhetore,tum ab alijs memoriæ proditum est, posteaquàm sanctus martyr bestiarū ventres, vtì ei erat in optatis, sepulcri loco in Amphitheatro Romano consecutus fuerat, Antiochiam deportata fuerunt) regnante etiam Theodosio, quod fuit longo tempore post eius martyrium, in cœmeterium translata sunt: quippe Deus Optimus Max. animum Theodosij impulit, vt diuinum illum martyrem maioribus afficeret honoribus, & templum iam olim dæmonibus dedicatum, (quod indigenæ templū Fortunæ nuncupant) Ignatio victori & martyri consecrant. Itaque quod olim Fortunæ dicatum fuit, iam sacrum sanctuarium & templum augustum ad Ignatij memoriam celebrandam factum est: cuius martyris sacræ reliquiæ curru cum solenni pompa per ciuitatem portatæ, & in templo repositæ fuerunt. Qua de causa festum celebre & lætitia communis ad nostram vsque ætatem peragitur: quod quidem festum à Gregorio pontifice multò maiore magnificentia illustratum est.

MARTYRIVM S. PIONII PRESBYTERI ET SOCIORVM, EX SIMEONE METAPHRASTE. APPARET

autem ab ijs esse conscriptum, qui præsentes illi interfuère. Testatur verò Eusebius Cæsareens. lib. 4. cap. 14. Histor. Ecclesiast. se in libello de veterum sanctorum martyrijs, omnia Pionij facta plenißimè esse complexum.

APostolus monet, vt sanctorum memoriam celebremus, Heb. 13.
minimè ignorans, nos, dum eos, qui toto animo in fide sa- 1. FEBRVAR. iuxta Bedã,
na permanserunt, celebramus, ad ea, quę pręstantiora sunt, Vsuardum
imitanda concitari. Quod cùm ità sit, Pionij martyris me- &c.
moriam nobis pręcipuè colenda est, qui tunc etiam, cùm in mundo peregrinaretur, multos ab errore reuocauit, & vir Apostolicus nostris temporibus fuit. Cumque martyrio coronatus, ad Dominũ vocatus est, admonitionis gratia hoc nobis virtutis exemplum reliquit, vt nunc etiam doctrinæ ipsius monimenta haberemus.

Vigesimatertia mensis Februarij die, cùm sabbatum Is Decius
magnum instaret, natali scilicet beati martyris Polycarpi, vigente Decij Imperatoris imperauit
persecutione, Pionius Presbyter, & Sabina veræ pietatis studiosa, & Asclepiades, & Ma- anno Christi 251.
cedonia, & Linus Ecclesiæ Catholicæ Presbyter, compręhensi sunt. Pionius igitur pridiè natalis diei sancti Polycarpi futurum pręuidit, vt eo ipso die caperẽtur. Itaque cùm simul cum Sabina & Asclepiade ieiunans, se postridiè compręhensos iri prospexisset, sumptis tribus catenis connexis, colloque suo & Sabinæ & Asclepiadis iniectis, domì expectabat. Id autem fecit, tum nè ab amicis abducerentur, tum nè posset aliquis suspicari, se, vt reliquos, ad ea, quę idolis essent immolata, comedẽda duci velle: & vt omnes intelligerent, se statìm in carcerem duci decreuisse. Cùm igitur precationibus incubuissent, & sabbato sanctũ panem & aquam cepissent, superuenit Polemo æditus cum satellitibus suis, vt homines Christianos quæreret, eosque ad immolandum idolis, & comedendũ ex ijs, quæ fuissent immolata, perduceret. Et Aedituus: Nôstis, inquit, planè
decretum Imperatoris, quo vobis iubetur, vt dijs sacrificetis? Cui Pionius: Nouimus, Pionij re-
inquit, mandata Dei, quibus imperat, vt ipsum solum adoremus. In forum igitur, inquit spõsum ad
Polemo, venite, & illic obtemperabitis. At Sabina & Asclepiades dixerunt: Nos Deo Polemonẽ.
viuenti obtemperamus. Ducebat igitur eos, sed sine vi. Cùm autem ire pergerent, viderunt omnes eos vincula gestantes. Quamobrem re noua commotus populus, celeriter concurrebat, & præ multitudine mutuò premebantur. Et cùm in forum venissent, & in porticu ad Orientem sita, ad portam duplicem constitissent, impletum est totum forum, & superiores porticus tum viris Gręcis atque Iudęis, tum etiam mulieribus. Nam cùm magnum esset sabbatum, feriabantur. Quinetiam fundamenta, arcusque conscenderant, vt spectarent.

In medio igitur cùm stetissent: Satiùs est, inquit Polemo, ô Pioni, vt quemadmodùm
omnes faciunt, vos quoquè pareatis Imperatori, & simulacris immoletis, nè puniami- Oratio eius
ni. At Pionius, extensa manu, hilari vultu causam suam defendit: Viri, inquiens, Smyr- ad Smyrnenses.
næi, qui & vrbis pulchritudine, & melle Homerico, vt dicitis, gloriamini, & si qui sunt inter vos Iudæi, audite me paucis perorantem: Audio vos risu gaudioque eos, qui transfugiunt, suscipere, perindè quasi ridiculum aliquid, ac leue sit id, quod agunt, dum idolis spontè sacra faciunt. Atquì æquum erat, Græci, vt magistrum vestrum Homerum audiretis, qui hominum interitu lætari, pium esse negat. Vobis autem, Iudæi,
Moses ità iubet: Si videris iumentum inimici tui cecidisse, & sub onere iacére, nè præ- Deut. 22.
terieris: sed ipsum excitato. Aequum item erat, vos Salomonem audire, qui, Si ceci-
derit, inquit, inimicus tuus, nè gaudeas, & calamitate ipsius nè extollaris. Ego enim Prou. 24.
magistrum meum audiens, mori mâlo, quàm ab eius præceptis discedere. Et totis viribus enitor, nè recedam ab ijs, quæ primùm didici, deindè etiam docui. Quid est igitur, cur nos crudeliter irrideant Iudæi? Quanuìs, vt ipsi dicunt, hostes eorum essemus,

homi-

Quid sibi volunt, inquit, istæ catenæ? Cui Pionius respondit: Nè per vrbem vestram iter faciẽtes, existimemur ad immolandum idolis, aut ad edendum ea, quæ sint illis immolata, proficisci: atque adeò, vt intelligatis, nos ne interrogari quidem velle, sed decreuisse non in forum, sed rectà in carcerem ire: & nè per vim nos compręhensos vt reliquos, trahatis: sed cùm vincula gestemus, dimittatis. Fortasse enim nos vinculis illigatos, ad idola vestra non introduceretis. Sic eum Alexander illudebat. Cumque rursùm illi multis verbis Pionium hortarentur, atque ipse sibi ità decretum & statutum esse responderet, eosq́ue repręhenderet, & de ijs, quæ sunt euentura, dissereret, Alexãder: Quid multis, inquit, opùs est verbis, cùm viuere nequeatis? Pioni° grauiter respõdet Alexãdro homini nequam.

Sed cùm populus vellet in theatro conuentum fieri, vt plura illic audiret, quidam Ducis studiosi ad Polemonem æditùum accedentes, ei persuaserunt, nè sineret in theatro populum conuenire, nè tumultus fieret, & panis flagitaretur. Quibus auditis, Polemo: Si non vis, inquit, Pioni, sacrificare, saltem in templum ingredere. Pionius autem: Idolis, inquit, non expedit, vt illuc ingrediamur. Polemo verò: Persuade, inquit, hoc nobis Pioni. At ille, Vtinàm, inquit, possem vobis persuadere, vt fieretis Christiani. Tunc illi risu soluto dixerunt: Tu verò nè id feceris, nè viui comburamur. Grauius, atq; acerbius est, inquit Pionius, post mortem igne comburi sempiterno. Arridenteque Sabina, Aedituus & satellites eius dixerunt: Rides? Ità Deo placet, inquit illa: Christiani enim sumus: & qui fide sunt in Christum firma atque constanti, risu ridebunt perpetuo. Tu, inquiunt illi, quod non vis, patieris. Quæ enim dijs nolunt sacrificare, in prostibulum conijciuntur. At illa: Sancto, inquit, Deo id erit curæ. Sabinæ virile pectus.

Pionium rursùs Polemo sic allocutus est: Obtempera nobis, Pioni. Respõdit Pionius: Iussisti, vt vel obtemperarem, vel plecterer. Non obtempero, iube igitur plecti. Tunc æditùus Polemo: Sacrifica, inquit, Pioni. At ille: Christianus sum. Quem, inquit Polemo, deum colis? Respondit Pionius: Deum illum omnipotentem, qui fecit cęlum & terram, & omnia, quæ cęlo & terra continentur, atque omnes nos: qui nobis abundè suppeditat omnia, quem per Verbum ipsius Christum, cognitum habemus. Sacrifica igitur, inquit Polemo, saltem Imperatori. Ego, inquit Pionius, homini non sacrifico: Christianus enim sum. Deindè, cuncta scribente notario: Quod, inquit, est tibi nomen? At ille respondit: Pionius. Tum Polemo: Christianus, inquit, es? Respondit: Sum profectò. Cuius, inquit Polemo, es Ecclesiæ? Respondit Pionius: Catholicæ: Nulla enim est alia apud Christum. Tum ad Sabinam accessit. Monuerat autem illam Pionius, à se fuisse Theodotam appellatam, nè ex nomine in manus impiæ ciuis iam dominæ suæ rursùm incideret, quæ imperante Gordiano, cùm vellet Sabinam à fide abducere, eam vinctam in montibus relegauit, vbi clàm victui necessaria ei à fratribus subministrabantur. Pòst autem studiosè curatum fuit, vt à dominæ seruitute & à vinculis liberaretur. Plurimùm autem cum Pionio versabatur. Quæ etiam in hac persecutione capta fuit. Dixit igitur huic quoquè Polemo: Quo nomine vocaris? Eaque respondente, Theodota: subiecit ille, Christiana es? Næ, inquit, Christiana sum. Cuius Ecclesiæ? inquit Polemo. Sabina respondit: Catholicæ. Tunc ait Polemo: Ecquem colis & veneraris? Deum, inquit illa, omnipotentem, qui fecit cęlum & terram, & omnes nos, quem nouimus per Verbum ipsius Iesum Christum. Mox Asclepiadem interrogauit: Quomodò, inquiens, appellaris? Asclepiades, inquit ille. Tum Polemo: Christianus es? Respondit: Sum. Quem, inquit Polemo, veneraris? Eoque respondente, Christum Iesum: ait Polemo, Est'ne alius? Minimè verò, inquit Asclepiades, sed idem ille, quem hi dixerunt. His dictis, in carcerem ducti sunt, tam ingenti multitudine consequente, vt forum impleretur. Et dicebant quidam de Pionio: Quomodò qui semper erat pallidus, nunc est facie ignea ac rubicunda? Pionij virilis vox. Vna Catholica Ecclesiã. Prędarę Sabinæ voces.

Cùm autem ipsum Sabina vestimento propter multitudinis impetum teneret, quidam eam deridentes, dicebant: Quàm veretur, nè ab eius vberibus depellatur? Vnus autem quidam clamauit: Si nolunt, inquiens, parére, supplicio afficiantur. Cui Polemo respondit: Nobis non pręcedunt fasces, neque secures, vt hanc habeamus potestatem. Alius dicebat: Eccè homunculum subducit ad immolandum. Innuebat autem Asclepiadem, qui nobiscum erat. Pionius dixit: Tu mentiris: neque enim id facit. Alij dicebant: Hic & ille dijs immolârunt. Pionius autem: Pro suo quisque, inquit, agit arbitrio. Quid igitur ad me? Ego Pionius vocor. Dicebant alij: Quid prodest huic doctrina sua, Irridentur sancti.

cùm

cùm ità se habeat? Hanc, inquit Pionius, vos doctrinam didicistis, per quam & famem, & cędes, & alias calamitates experti estis. At ipse quoque fame, quidā respōdit, nobiscum laborâsti. Sanè, Pionius inquit: sed tamen cum spe, quam in Deo positam habeo. Hęc illo dicente, sic à turba vexati sunt, vt parùm abfuerit quin opprimerentur.

In carcerem igitur coniecti, & custodibus traditi sunt. Ingressi autem, Catholicæ Ecclesiæ presbyterum, nomine Linum, & mulierem ex vico Carina, nomine Macedoniam, & ex heresi Phrygum quendam, nomine Eutychianum, illic inclusos offenderunt. Cùm igitur essent eodem in loco, custodes animaduerterunt, ea quæ à fidelibus afferebantur, à Pionio non accipi. Dicebat enim: Si, cùm pluribus egeremus, nemini graues eramus, quanto minùs accipere nunc debemus? Custodes igitur, qui ab inuisentibus
Mittuntur munera solebant accipere, eos in interiorem carceris partem coniecerunt, nè possent
in interiorē vllum solatium aut cōsolationem accipere. At illi Deum collaudantes acquieuerunt,
carcerem. & quæ dari solita erant, ipsis præbuerunt: adeò vt carceris Pręfectus admiraretur, & pristinum eos in locum vellet reducere. Ipsi verò manserunt, dicentes: Gloria Domino: hoc enim nobis prosperè successit. Possumus nanque liberè philosophari, & precibus incumbere nocte & die. Multi tamen ex gentibus eos etiam in carcere visebant, & conabantur illos à proposito dimouere, sed eorum responsa admirabantur. Introibant etiam illi, qui per vim tracti fuerant, & magnum fletum excitabāt: adeò vt in luctu & squalore singulis horis versarentur, pręsertim propter illos, quorum vitæ institutio proba erat atque honesta.

Apoc.12. Itaque Pionius lugebat: Nouo, inquiens, afficior supplicij genere. Membratìm con-
Psalm.79. cídor, dum video margaritas Ecclesiæ à porcis conculcari, & cęli stellas à cauda draconis in terram detrahi. Vineam, quam dextera Dei plantauit, à filio porci syluestris vasta-
Galat.4. tam vindemiant omnes, qui prętergrediuntur viam. Filioli mei, quos iterùm parturio, donèc formetur Christus in vobis: Alumni mei delicati ambulauerunt vias asperas at-
Dan.13. que difficiles. Nunc impij seniores insidias Susannæ tetenderunt. Nunc delicatam atque formosam retegunt, vt eius pulchritudine impleantur, & falsum in illam testimoni-
Esth.3.4. um ferant. Nunc Aman insultat: Esther autem atq; vniuersa ciuitas perturbatur. Nunc
Amos 8. non panis fames, nec aquæ sitis: sed audiendi verbi Domini fames ac sitis premit. An
Matth.25. omninò dormitauerunt omnes virgines, & dormiêrunt? Impletum est illud: Si filius ho-
Luc.18. minis venerit, inueniet'ne fidem in terra? Quid, quòd vnusquisque, vt audio, prodit pro-
Matth.10. ximū suum? vt illud impleatur: Tradet frater fratrem in mortem. Profectò quæsiuit nos
Luc.22. satanas, quos cribraret vt triticum. Ignitum porrò ventilabrum est in manu Dei verbi, vt purget aream. Fortasse infatuatum est sal, & eiectum est foràs, & conculcatur ab hominibus. Nemo tamen, filioli, Dominum debilitatum existimet, sed nos. Num infirmata
Esa.30.59. est, inquit, manus mea, quó minùs appręhendat? aut auris effecta grauis, vt non audiat? Peccata vestra diuiserunt inter vos & Deum vestrum. Peccauimus enim quidam etiam contemnentes. Iniquè egimus nos, vicissìm mordentes & accusantes. Mutuò consumpti sumus. Oportebat autem, vt Scribas & Pharisęos iustitia vinceremus.

Quid, quòd Iudęi quosdam vestrûm, vt audio, in Synagogas suas vocant? Quamobrem cauete, nè maiore atque voluntario scelere vos obstringatis: & nè quis ex vobis peccatum, quod non remittitur, in Spiritum Sanctum admittat: & nè vos quoquè si-
Esai.1. mul cum illis, sitis principes Sodomorum & populus Gomorrhæ: quorum manus sanguine sunt plenæ. Nos neque Prophetas occidimus, neque prodidimus Christum, aut in crucē egimus: Quid multis moror? Memoria repetite ea, quæ audiuistis: quandoquidem non ignoratis, Iudęos affirmare, Christum fuisse purum hominē, & tanquàm mortalem occidisse. Dicant igitur nobis: Si simplex homo mortalis fuit, quomodò mundus vniuersus discipulorum eius multitudine repletus sit. Cur eius discipuli, & posteà tam multi pro nomine ipsius mortem oppetiêrint. Quomodò simplicis hominis mortalis nomine tot annis dęmonia eiecta sint, & eijciantur, & eijcienda sint: & aliæ multæ res admirandæ in Ecclesia Catholica fiant. Nesciunt autē eum ità fuisse mortalem, vt propria voluntate animam egerit. Dicunt pręthereà Christum necromantiam exercuisse, eiusque vi post crucem fuisse suscitatum. Quę scriptura vel ipsorum, vel nostra de Christo talia cōmemorat? Aut quis homo iustus vnquàm hęc dixit? Nónne qui nugas eiusmodi confingunt, sunt homines flagitiosi? Quod cùm ità sit, cur sceleratis potiùs hominibus, quàm probis & iustis, fides habetur?

Ego

Ego quidem cùm adhuc essem puer, figmẽtum hoc Iudęorum audiui. Memoriæ proditum est, Saulem ad mulierem ventriloquam accessisse, vt ab ea responsum acciperet, quęsisseque vt sibi Samuelem Prophetam excitaret. Et vidit mulier virũ rectum ascendentem, & pallio indutum. Et agnouit Saul illum esse Samuelem, & rogauit ea, quæ voluit. Quid igitur? Potuit'ne ventriloqua illa mulier Samuelem excitare, an non? Si potuisse dicunt, iniustitiam, plusquàm iustitiam valere confitentur, & sunt execrandi. Sin negant, ne Christus quidem id egit, quod isti fingunt. Huius autem argumenti vis est eiusmodi. Quomodo potuit impius dęmon, qui in illius mulieris vẽtre loquebatur, sancti Prophetæ animam, in sinu Abrahæ quiescentem, in hanc vitam reuocare? Quod enim inferius est, superioris imperio paret. Non igitur, vt isti suspicantur, Samuel fuit ab illa muliere pythonem habente in hanc vitam reuocatus. Sed ità sese res habet. Angeli desertores sequuntur eos, qui à Deo deficiunt: & omnibus maleficis, & magis, & præstigiatoribus, & vatibus inseruiunt angeli diabolici. Idque mirum non est, cùm ipse satanas (vt inquit Apostolus) transfiguret se in angelum lucis. Quamobrem & ministros eius speciem ministrorum iustitiæ suscipere est consentaneum. Alioqui quomodò Antichristus Christi personam indueret? Non igitur Samuelem in hãc lucem reduxit mulier illa ventriloqua, sed tartarei dęmones Samuelis personam atque similitudinem induentes, sese mulieri ventriloquæ, & Sauli, qui à Deo defecerat, conspicuos præbuerũt. Hoc autem indicat ipsa scriptura. Dicit enim ille, qui Samuelis formam gerebat: Et tu hodiè mecum eris. Quomodò enim potest Saul Dei inimicus esse cum Samuele? Nónne potiùs cum impijs dęmonijs, quæ ipsi obuiàm venerãt, & quibus ipse seruiebat, erat futurus? Non igitur erat Samuel. Quòd si fieri non potuit, vt sancti Prophetæ anima tunc in hanc vitam reuocaretur, quomodò Iesum Christum, quem in cælos ascendentem discipuli conspexerunt, & pro quo mori maluerunt, quàm ipsum negare, è terra hoc modo surrexisse audent affirmare? Quòd si non potestis hęc illis persuadere, dicite aduersùm illos: Nónne vobis, qui nulla necessitate adducti, scortati estis, & idola coluistis, nos meliores sumus? Et nolite illis assentiri, & animos despondere: sed resipiscite, fratres, & pœnitentiam agite, & ad Christum, qui benignus est, vosque iterùm suscipiet, confugite.

1. Reg. 28. 2. Cor. 11. 1. Reg. 28. Act. 1.

Hæc ille cùm dixisset, & rogaret eos, vt è carcere egrederentur, æditu us Polemo, & Theophilus magister equitum cum satellitibus, & multa turba superuenerunt, atque dixerunt: Eccè Euctemon Præsul vester immolauit. Vos item obtemperate. Interrogabunt vos in templo Lepidus & Euctemon. Respondit Pionius: Eos, qui in carcerem coniecti sunt, æquum est aduentum Proconsulis expectare. Quid vobis partes ipsius arrogatis? Cùm autem multa dixissent, discesserunt. Sed rursùs cum satellitibus & turba reuersi sunt. Et Hipparchus cum dolo: Proconsul, inquit, misit, vt Ephesum abducamini. Veniat, respondit Pionius, ille qui missus est, & accipiat nos. Atquì Princeps, inquit Magister equitum, dignus est, cui fides habeatur. Ego autem siue velis, siue nolis, Princeps sum. Et arripiens illum, laqueumque collo ipsius inijciens, eum ità premebat, vt propemodùm suffocaret. Tradidit igitur illum satellitibus, atque ità simul cum Sabina, & reliquis socijs in forum ductus est. Cumque magna voce se Christianos esse testarentur, humique sese prosternerent, nè in idolorum templum inducerentur, sex ministri Pionium rapuerunt ità reluctantem, vt eius latera genibus comprimentes, manibusque ac pedibus cędentes, vix potuerint ipsum impellere. Sublatum igitur atque clamantem gestârunt, humique ante aram deposuerũt, vbì adhuc adstabat Euctemon, qui idolis sacrificauerat.

Pionius propemodùm suffocatur à magistro equitum.

Et Lepidus: Cur, inquit, vos ô Pioni, non immolatis? Respondit Pionius: Quia sumus Christiani. Lepidus subiecit: Quem Deum colitis? Eum, inquit Pionius, qui fecit cęlum, & terram, & mare, & quę in eis sunt omnia. Quis igitur, inquit Lepidus, fuit crucifixus? Is, respondit Pionius, quem Deus pater misit ad salutem mundi. Principes hic valdè clamantes, riserunt, & Lepidus ipsum detestabatur. Clamabat autem Pionius: Pietatem, inquiens, colite, iustitiam obseruate, affectionis similitudinem cognoscite, legibus vestris parête. Nos puniendos censetis, quia non obtemperamus: & vos item à legum vestrarum præscripto receditis. Iubent enim, non vt cogatis nos, sed vt puniatis. Tum Rufinus quidam inprimìs excellens eloquentiæ fama: Desine, inquit, Pioni, inanem gloriam aucupari. Ille autem respondit: Ista est tua dicendi facultas? Isti tui sunt libri? Nónne

Non'ne hęc ab Atheniensibus Socrates perpessus est? Nunc omnes sunt imperfecti,& cessatores,& pigri,& tardi,atque ignaui. Socrates igitur,& Aristides, & Anaxarchus,& cęteri horum similes,sententia tua, inanis gloriæ studio ducebātur, quoniam & philosophiam,& iustitiam,& fortitudinem excolebant?Rufinus,his auditis,obticuit.

Pionius Rufinū cogit obmutescere.

At quidam alius,qui mundi gloria pręstabat,& Lepidus:Noli,inquiunt,Pioni,vociferari. Respondit ille: Ignem accendite,& ingrediemur. Terentius autem quidam è turba,magna voce: Videtis,inquit,quomodò hic alijs quoquè suadet,vt impij sint,nec dijs sacrificent? Tunc illis coronas imposuerunt, quas ipsi discerptas abiecēre. At minister publicus idolis immolatum accepit: nec tamen ad quēquam ipsorum est ausus appropinquare: sed illud in omnium conspectu comedit. Verùm cùm illi rursùm clamarent, Christiani sumus:non reperientes quid illis facerent,eos in carcerem reduxerunt.Turba autem eos illudebat, ac verberabat. Et Sabinæ nescio quis dixit: Tu non potuisti in patria mori?Cui illa respondit: Quæ est patria mea?Ego sum Pionij soror. Terentius verò,qui tunc venationes curabat,ad Asclepiadem:Te,inquit,accusabo,vt bestijs damnatum in munere gladiatorio filij mei. Cui Asclepiades: Non ob id,inquit,me perterrefacies. Atque ità in carcerem ducti sunt.Ingredienti autem Pionio quidam è satellitibus vehementer caput percussit, ac vulnerauit. Atque ipse quidem patienti animo id tulit. Sed percussoris manus & latera sic inflammata sunt & intumuerūt,vt respirare vix posset.Ingressi autem, Deum collaudabant, quòd aduersùs inimicum & simulatorem Euctemonem fortes constantesq; permansissent,& psalmis ac precibus se confirmabant.

Reducūtur in carcerē.

Pionij caput vulneratur.

Post hęc autem Proconsul Smyrnam venit, & Pionius adductus in iudicium, martyrio coronatus est.Quemadmodùm autem res transacta sit,commemorabimus.Ante 4. Idus Martij Quintilianus Proconsul sedens pro tribunali,sic interrogauit: Quomodò vocaris?Respondit: Pionius Proconsul ait: Dijs immolas?Respondit: Non.Proconsul: Quam,inquit,religionem aut sectam colis?Respondit: Catholicorum.Quorum,inquit ille,Catholicorum?Respondit: Ecclesiæ catholicę presbyter sum.Proconsul: Tu'ne,inquit, es doctor ipsorum? Respondit: Docui sanè. Interrogauit: Cuius partis magister es? Respondit: Pietatis. Cuius,inquit,pietatis? Respondit: In Deum patrem,qui fecit omnia.Immola,inquit Proconsul.Respondit: Nolo.Deū enim oportet adorare.Omnes, inquit ille,adoramus cęlum,& deos qui sunt in cęlo.Cur aëri preces fundis?Ipsi sacrifica.Respondit:Non aëri preces fundo,sed illi,à quo factus est aër,& cęlum,& quæ in eis sunt omnia. Dic,inquit Proconsul,quis fecit? Respondit: Non expedit dicere.Deus,inquit Proconsul,omninò,id est,Iuppiter,qui est in cęlo: Rex enim est omnium deorum. Tacenti autem Pionio atque suspenso,dictum est: Immolas,an non?Respondit:Non.Ei rursùm,cùm vngulis torqueretur,dictum est:Resipisce.cur insanis?Respondit:Non insanio,sed Deum viuentem timeo. Proconsul: Cęteri,inquit,immolārunt,& viuunt,ac rectè sentiunt.Respondit:Non immolo.Proconsul:Te ipsum,inquit,collige,& consilium muta.Respōdit:Non faciam.Dictum est illi: Cur ad mortem properas? Non ad mortem,inquit,propero,sed ad vitam.Quintilianus Proconsul: Nihil,inquit,eximium facis ad mortem festinans. Nam & qui nomen dant, ac describuntur, exigui lucelli gratia morte contempta,cum bestijs pugnant. Et tu ex eorum vnus es numero. Quando igitur ad mortem curris, viuus combureris. Ex tabella autem hęc verbis Romanis scripta sententia legebatur:Pionium se Christianum esse confitentem, viuum igni comburendum iudicauimus.

Constantia Pionij.

Torquetur Pionius.

Cùm igitur fidei studio alacriter in stadium venisset, vltrò se vestimentis spoliauit. Deindè corporis sui castitatem ac decus agnoscens, ingenti repletus est gaudio, & in cęlum suspiciens, ac Deo, qui se talem conseruāsset,gratias agens, super ligno seipsum extendit, militique tradidit, vt clauos infigeret. Cumque iam confixus esset,ei rursùm minister ait:Resipisce,atque sententiam muta,& auferētur claui.At ille respondit: Eos inesse sensi.Et cùm paulispèr cogitabundus mansisset: Idcircò,inquit,dormire festino, vt celeriùs surgam, significans è mortuis resurrectionem. Eum igitur ligno suffixum erexerunt. Deindè etiam Metrodorum quendam presbyterum ex secta Marcionistarum. Erat autem Pionius à dextris,& Metrodorus à sinistris collocatus: vterque tamen Orientem versùs spectabat. Cumque materiæ lignorumque cumulus vndiquè congestus esset,& Pionius oculos clausisset, turba illum animam egisse suspicabatur: sed ipse secretò precabatur. Cumque precandi finem fecisset,oculos aperuit. Iamque flamma

Clauis affigitur ligno.

subli-

sublimis ascendebat, cum hilari vultu postremum Amen pronuncians ac dicens: Domine, suscipe animam meam: tanquàm eructans, quietè, & sine dolore expirauit: & Patri, qui omnem sanguinem iniquè effusum, atq; omnem animam iniustè damnatam se pollicitus est seruaturum, spiritum tradidit. Reddit spiritum sine dolore.

Tali dignus effectus est exitu beatus Pionius, qui vitam suam ab omni crimine ac reprehensione liberam integramque seruauit: atq; animum suum in Deum omnipotentem, & mediatorem Dei atque hominum Iesum Christum, semper propensum & erectum habuit. Et magno in certamine victor existens, per angustam portam in amplum magnumque lumen peruenit. Ac corona quidem ipsius corpore etiam est comprobata. Etenim cùm ignis extinctus esset, nos qui præsentes eramus, talem ipsum vidimus, quale vigentis ornatique pugilis corpus existit. Siquidem & aures erant molles, & capilli in cute capitis inhærebant, & barba, vt iuuenibus primùm pubescentibus, decorè florebat, & facies eius gratia splendebat admirabili, vt & Christiani magis confirmarentur in fide, & qui erant à fide alieni, conscientiæ stimulis verberati conterritique discederent. Corpus inter flāmas illæsum & admirabile.

Hæc acta sunt, Iulio Asiæ Proconsule, Proclo & Quintiliano magistratum gerentibus, Cōsule tertiùm Mesio Quinto Traiano, & * Deltio Grato secundùm, Traiano Decio Augusto, ante 4. Idus Martias more Romanorum, Asiæ autem more, septimi mensis vndecimo, die sabbati, hora decima: vt nos autem loquimur, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria in secula seculorum, Amen. for. * Decio

VITA S. PATRIS NOSTRI EPHRAEM SYRI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Ephræm ille admirabilis, natus quidem fuit in Syria, in ciuitate Edessa, Christianis parentibus. Cùm autem elegisset virtutem ab infantia, noxias ac damnosas æqualium consuetudines semper studebat cauere & vitare. Versabatur verò assiduè potiùs in sacris libris scripturarū, & id quod in eas conferebat studiū, ocium & meditatio erat Ephræm quauis voluptate suauior, adeò vt ipse quoq; diceret conuenienter Prophetæ: Quàm dulcia sunt gutturi meo eloquia tua? Hinc factū est, vt ab ineūte ætate ei virtus omnis coalesceret, & diligens studium tolerandorum laborum. Quid enim nō ab eo rectè & perfectè gestum est? Non ieiuniū? Non vigiliæ? Non humicubatio? Non benignitas? Non lenitas? Non nihil possidere? Non in tantis bonorum opibus etiam humilitas? Sed neque docendi fuit expers charismatis: sed in hodiernum vsq; diem nobiscum loquitur per suas orationes, admonet, adhortatur, consulit & differit. A quibus habemus, vt non solùm recta fidei semita ingrediamur, sed etiam ad virtutem parandam excitemur. 1. FEBRVAR. vt habēt Latina Martyrologia. Psalm. 118. Nota, ieiuniū, vigiliæ, humicubatio, paupertas.

Spes autem in Deum, & charitas in proximum, tantæ fuit curæ Ephræm, vt ille ipse sic diceret, è vita excedēs: (Vtendum est enim ipsius verbis:) Nunquàm in tota vita mea maledixi Domino. Non verbum insipiens per mea labra processit. In tota vita mea neminem sum execratus, & cum nullo omninò contendi ex fidelibus. Lachrymæ verò ei quoquè perpetuò fluebant ex oculis, adeò vt perennis fontis fluentum citiùs defecisset, quàm illum instàr imbris cadentes lachrymæ. Vnà autem cum lachrymis emittebantur etiam gemitus, ostendentes intùs ardentem ignem compunctionis. Quod quidem apertiùs sciet aliquis, qui illius scripta legerit. Inueniet enim eum semper philosophātem de iudicio & secundo Christi aduentu, & terribile illud tribunal semper subijcientem oculis, & illum diem imprimentem nostræ cogitationi, & se inducentem condemnatum, & deflentem valdè miserabiliter. Gratia lachrymarū. Gemitus & compūctio.

Cùm Ephræm semper versaretur in talibus visorum apprehensionibus, elongabat, vt ait Psalmista, fugiens, omnemque de ijs, quæ ad vitam hanc pertinent, tumultum, motumque & fluctum declinans. Cùm habitaret autem in solitudine, locis verò loca mutaret, propter ædificationem & vtilitatem animarum, vt qui diuino moueretur spiritu, relinquit aliquando solitudinem iussu diuiniore, & feruenti desiderio venit in suam pa- Psalm. 54.

Venit Edessam ,ppter sacras reliquias &c. triam Edessam, vt qui simul venisset ad sacras adorandas reliquias & loca sancta, & simul etiam, vt aliquem virum eruditum conueniret, vt cognitionis illius fructum acciperet: quod etiam à Deo petit, sic dicens: Iesu Christe omnium Domine, concede vt ego Edessam ciuitatem ingrediēs, in talem virum statim incidam, qui sit idoneus ad disserendum mecum de ijs, quæ ad animæ ædificationem pertineant & vtilitatem. Cùm sic orâsset, postquàm fuit in ingressu ciuitatis, & portam est ingressus, erat cogitabūdus, attentoq; & solicito animo, vt qui consideraret, quemadmodùm ad illum quidem virum accederet, quęnam autem ex eo quęreret, & quamnam perciperet vtilitatem.

Cùm sic autem incederet cogitabundus, ei statim quædam occurrit mulier, eaque meretrix. Dei verò hoc erat omninò, qui mysticè & arcanè sæpè per contraria dispensat contraria. Sacrosanctus itaque Ephræm cùm sic præter spem incidisset in meretricem, constitit in eam defixis intuens oculis & quasi emotæ mentis, tristisque & apud se perturbato animo, quòd non vt precatus fuerat, sed contrarium potiùs euenisset eius, quod petierat. Illa autem cùm sic eum vidisset adspicientem, in eum rursùs oculos conijcit acerrimos. Postquàm verò sic diù se inuicèm adspexissent, volens eam pudore afficere, & ad verecundiam, quæ mulieribus conuenit, deducere magnus Ephręm, Quid verò, inquit, Non erubescis mulier, tam fixis oculis nos intuens? Illa autem, Sed me, inquit, conuenit te sic adspicere. ex te enim sumpta sum & tuo latere. Te verò non nos, sed terram potiùs oportet adspicere, ex qua ipse rursùs sumptus es. Hæc cùm audijsset Ephræm pręter omnem expectationem, & mulieri confessus est magnas se habere gratias propter eam, quam ab ipsa acceperat, vtilitatem, & Deo acri emisit studio gratiarum actiones, qui per ea, quæ pręter spem accidunt, ea sępè potest facere, quæ ipsam spem superant.

Impudens scortū tentat sanctū virum. Cùm ergò dies aliquot trāsijssent, & diuinus Ephręm moraretur Edessæ, mulier quædam meretrix, quæ in propinqua habitabat vicinia, fit maligno instrumentum ad vitium, & per eam, sicut priùs ipsam per serpentem, iustum aggreditur Ephręm. Cùm itaque diuinus Ephręm cibum quendam coqueret, illa aperta fenestra, quæ erat in corte, impudenter despicit & planè meretriciè: & deindè cùm sanctum adspexisset inuerecundè, Benedic, inquit, Abba. Ille verò cum eo, qui ipsum decebat, habitu, gestu & sermone: Dominus, inquit, tibi benedicat. Ipsa autem rursùs cum vehementi & indecoro risu: Sed quid, inquit, tuo cibo deest? Ille verò, Tres, inquit, lapides & parùm luti, vt hæc obstruatur fenestra. Illa nihil de sua remittens impudentia, Quòd te, inquit, priores appellauimus, hoc'ne te effecit insolentem? Ego, inquit, volo tecum dormire. Tú ne autem hoc mihi statìm primò negâsti? Ad hæc, quomodò illa verbis satanicis, ità multò magìs ipse sermonibus abundauit spiritalibus, & quales ipsum dicere, & eam oportebat audire. Si vis enim, inquit, nos ambos simul dormire, vbì tibi dixero, illic communiter iacebimus. Postquàm verò illa sermonem arripuit, & rogauit locum, vbì hoc fieri oporteret: Non in alio, inquit, loco tecum congrediar, nisi in medio ciuitatis. Sed non, inquit, pudore & rubore apertè afficiemur à videntibus hominibus, si sic nos iaceamus in medio? Capta est mulier, quæ voluit capere impatibilem animam & inexpugnabilem, vt quæ ne hoc quidem potuerit cognoscere, quod dicit Salomon: Oculi Domini altissimi, sunt innumerabilibus partibus sole splendidiores, qui intuentur omnes vias hominum. Eccl. 23.

Cùm statìm itaque, velutì ansam, verbum appręhendisset vir pręclarus, contrà intulit: Si ergò hominum iudicâsti oculos satìs esse ad pudore afficiēdam animam, & à mala actione abducēdam: Dei oculos, qui omnia intuentur, tam quæ clàm, quàm quę apertè fiunt, non multò magìs reuerebimur & extimescemus, & à re mala abstinebimus: qui semper nobiscum habitantem in nobis excitat conscientiam, & ex ea nobis reseruat tormenta, quæ finem non accipiunt? Hęc suffecerunt non solùm ad meretrici persuadendum, vt abstineret ab improba in eum libidine: sed vt priorum etiam eam malorum pœniteret, & adferret mutationem totius vitæ & sententiæ. Statìm itaque accedens & humì procidens, & sacros illius pedes tangens, petijt veniam à ratione alienissimæ cupiditatis, impudicæque & intemperantis propensionis: & nè, cùm veram & germanam attulisset pœnitentiam, à via, quæ fert ad salutem, aberraret, eum ducem & magistrum voluit accipere. Ille autem (Quomodò enim, cùm esset ille Ephręm, non erat talibus pariturus petitionibus, & ea quæ par erat admoniturus?) nè rursùs ambularet, Meretrix resipiscit.

vt

vt cum diuino dicam Hieremię, post cogitationes cordis sui mali, neq; contemneret, ità vt vias priores repeteret, pręcipit egregiè, eamque in mulierum includit monasterio, quæ virtutis curam gerebant: & tandèm cùm eam, quę à via recta illum volebat abducere, ipse à via mala potiùs conuertisset, iustitię fructum habuit illam conuersionem. Sic diuinus Ephrem cùm in duas incidisset meretrices, huic quidem profuit, ipse autem ex altera accepit vtilitatem: aut, vt veriùs dicam, ex vtraque, & vtrunque pręter spem omnem, vtpotè quòd diuinum auxilium in vtrisque concurrerit. Hier. 7.16. Ephræm eam includit in monasterio.

Hinc ad eam, quæ est in Cappadocia, Cæsaream deductus à gratia, quæ ex alto eum ducebat, magnum vidit Basilium, os ecclesiæ, fontem dogmatum. Quem cùm vidisset Ephrem, cœpit eũ multis honorare laudibus. Perspicaci enim animi oculo videt quandam columbam (erat autem illius forma radijs solis similis) pręclaram pręclarè eius humero insidere, & in aurem loqui cum Basilio: & illum rursùs ea, quæ ab ipsa veluti dictabantur, referre populo. A qua veneranda columba cùm didicisset de Ephrem, & quisnam esset cognouit, & quanam de causa venisset. Quocircà & se inuicèm sermone impertiunt, & fruuntur alter alterius bonis. Sed reuertendum est rursùs ad diuinum Ephrem, & solæ illius res sunt purè narrandæ, quemadmodùm nullam admittebat cogitationem, quæ non ei conferret ad virtutis operationem, & quemadmodùm abundè ei erat à Deo datum talentum doctrinæ: quod quidem ille semper præcipuè studebat augere ad mensas animarum. Venit ad M. Basiliũ. Visio.

Ipse autem hoc significat, dicens, quòd cùm adhuc esset puer, & nondùm ad ephebi peruenisset ætatem, viderit quandam vitem, permultis botris plenam, è lingua sua enatam, in magnam fuisse sublatam altitudinem, & vniuersæ terræ occupâsse superficiem. Et omnes quidem ei insidebant volucres, & circunuolabant, & botros pascebant. Vitis verò, quo magis eius botri carpebãtur, & quo liberaliùs & splendidiùs aues accipiebat, eo maiori fructu scatebat, fructumque multum producebat & copiosum. Et hoc quidem ipse dicit de seipso. Illud autem hoc quoquè alij Ephrem suo tribuunt testimonio, ex ijs, qui digni sunt habiti, qui hæc viderent. Dicunt se aliquando vidisse angelorum multitudinem è superis descendentem, librumque intrinsecùs & extrinsecùs scriptum habentem in manu. Apud se verò considerabat illa, quæ apparuerat, visio, quisnam esset is, cui liber traderetur: & cùm alij quidem hunc, alij verò illum, & alij alium proponerent, quotquot scilicet tunc vitam piam exercebant & honestam, tãdèm cùm omnes conuenissent in Ephrem, ei committitur liber à sacra multitudine. Experrectus ergò is, qui viderat visionẽ, timore affectus, venit in ecclesiam: & cùm in ea inuenisset Ephrem, doctrinis quamoptimis & vel ipso melle suauioribus pascentem eos, qui aderant, somnium ea ratione conijcit. Et ille quidẽ Deo egit gratias: ab illo autem tempore tam copiosè & tam vehementer Ephrem fluxerunt fluenta orationis, & eũ tanta & tam perpetua obruebat vis cogitatorum, vt nec satis quidem posset eius lingua seruire celeritati eorum, quæ cogitârat, & si eius erat tantus in dicendo fluxus, & tam promptè enunciabat id, quod mente conceperat, vt nõ minùs celeriter sermone explicaret, quàm alij cogitarent. Quamobrem dicitur is Deo aliquando dixisse: Remitte, ô Domine, vndas tuæ gratiæ. Abyssus enim doctrinæ, quæ linguam inundabat, non sinebat eum ampliùs continere, cùm ad dicendum minimè seruirent instrumenta. Visio Ephræm adhuc pueri. Visio aliorum de illo. Eius maxima dicendi copia.

Illius autem orationem nihil aliud interrumpebat, nisi precatio: eam verò lachrymæ. Noctes verò, quæ ipsum assumebant vigilantem, luci diei rursùs reddebant sobrium: vt qui vereretur, nè princeps tenebrarum eum somno impeditum depręhenderet, & ideò vigilaret aduersùs eius insultus. Ei enim sufficiebat somnus vel breuissimus, vt qui eum solùm leuiter gustaret, non vteretur autem ad satietatem: sed tantum, quantum satìs esset ad necessariò continendum corpus, quod multis intendebatur sudoribus & laboribus. Vt enim ab eius oculis fugeret somnus, faciebant quidem multa etiam alia: maximè autem humicubatio, vitæ austeritas, illaque varia & multiplex corporis consumptio & afflictio. Nihil verò possidendi tantæ sunt ab eo collectę diuitiæ, vt ad id assumatur oris eius testimonium, & verba, quæ ab eo dicta sunt in extremo eius spiritu, quibus nihil est fide dignius aut verius. Sic autem habent: Ephræm nunquàm fuit crumena, non virga, non pera, neque aurum, nec argentum. Sed nec in terra vllam habui possessionem. Bonum enim regem audiui, inquit, in suis Euangelijs pręcipientem discipulis: Nihil in terra possederitis. Quocircà nec affectione quidem tale quid Catalogus virtutũ sancti patris. Orationes. Lachrymę. Vigiliæ. Humicubationes. Corporis afflictiones. Paupertas voluntaria.

habuit. Ità Magistro parebat in omnibus, & se verè præbuit imitatorem primorum illius discipulorum.

Humilitas. Psalm. 101. In humilitate autem & cordis cõtritione & moderatione quis frequentiùs aut acriùs aut perfectiùs est versatus? adeò vt cinerem quidem tanquàm panem comederet, potum autem fletu misceret. Laudes verò valdè vitabat, & eos, qui eum laudabant, non solùm non admittebat, sed eis etiam apertè succensebat, vt alius ijs, qui irrident & maledictis insequuntur: erubesceret autem & terram adspiceret, & vultûs colorem aliâs alium mutaret: tenui autem sudore diffluerer, & omninò mutus maneret, pudore eius vocem veluti retinente. Porrò autem hoc quoquè est proprium magnæ eius moderationis. Psalm. 38. Cùm enim iam esset abiturus, hęc cum magna mandabat increpatione: Nè canticum cecineritis super Ephrem, nè eum laudaueritis, nè me preciosa veste indueritis, nè seorsùm meo corpori sepulcrum feceritis: statui enim, Deo volente, habitare cum peregrinis. Peregrinus enim sum & aduena, sicut omnes patres mei. Benignitas in pauperes. Benignitatis autẽ, & alendorũ mẽdicorum, & misericordiæ in pauperes tantam habebat rationem, & tãtam illorum curam gerebat, vt quoniam ex se non habebat, quod eis impertiret: (Quomodò enim haberet, qui ipse quoquè laborabat inopia rerum necessariarum?) quod solùm habebat, eo vtebatur ad eorum salutem: & cùm linguæ sapientia & intelligentia multis diuitum & manũ & viscera & horrea aperuisset, copiosè per ea suppeditabat egẽtibus. Non solùm enim poterat eius sermo mollire & demulcere animos, & mouere ad misericordiam: sed vel ipse adspectus & morum moderatio. Sæpè autẽ vel ipsum solùm respexisse, suffecit aliorum animis ad compunctionem. Et sunt hęc quidem huiusmodi, & quæ ad summum omnis virtutis sic venerunt.

Zelus & labores pro fide. Eius verò ex Deo zeli, & eorum, quos pro recta fide suscepit, sudorum sunt multa alia quoquè indicia. Quod autem nunc suggerit dicendum oratio, & ad quod fert deincèps consequentia narrationis, est omnium maximum & iucundissimum. Ità autem habet: Apollinaris hęreticus. Apollinaris, qui in altum quidem locutus est & meditatus magnam iniquitatem: omnia verò & facere & dicere didicit ad recta peruertenda dogmata: cùm circa rectam fidem multa innouâsset, & sicut engastrimythi, & qui è terra vocem edunt, vt rectè de Esa. 29. ijs magno videtur Esaiæ, locutus esset, & ea duobus libris composuisset, credit cuidam mulieri, quæ illius animo dicebatur seruire & voluptatibus. Cùm hoc ergò didicisset Ephrem, & eam rem esse existimâsset conuenientem sibi venationem, non leuem quidem illam, sed quæ opùs haberet arte & sapientia, suscipit personam vnius ex ijs, qui eadem quæ ille sentiebat, & accedit ad custodem librorum, partìm quidem ei eulogias afferẽs ex solitudine: partìm autem se artificiosè insinuans in mulieris familiaritatem, vt quæ morum magistri cum eo haberet societatem. Cùm autem ei scena rectè se haberet & actus simulationis, & omninò iam sibi persuasisset mulier, eum planè esse discipulum Apollinaris, & eius, qui circa illum erat, chori impietatis, rogat mulierem, vt sibi dentur scripta magistri, vt posset, vt aiebat, cum hęreticis (ità nos vocans, qui partem sequimur orthodoxam) facilè congredi. Illa verò callida hac arte & probabili inescata ratione, ei libros tradit, tantùm dicens, vt ij sibi citò redderentur.

Hic autem magnus Iacob, cùm hac ratione prophanum supplantâsset Esau, & scelerata illius improbitatis primogenita fuissent ei credita, magno & forti animo virũ excerandum aggreditur, &, vt dicitur, vulpem pulchrè decipit. Vide enim mihi viri sapientis inuentum, & quemadmodùm tam improbũ & tam varium callidè fallit animum. Venire quidem ad disputandum & opponendum, & linguam eis immittere, quę omnia facilè posset soluere & euertere, nõ erat ei admodùm expeditum, sed id longo opùs habebat tempore & labore. Libros eius perdit Ephræm. Cùm autem id facere non permitteret opportunitas, (Vrgebat enim mulier, libros vehementer repetens) conuertitur ad quandam aliam machinationem, quę cum celeritate magnam habebat vim & efficaciam. Nam cùm libros explicâsset, & foliorum vnumquodq; diuisisset, & ichthyocolla satìs vniuersum illiuisset, ἰχθυοκόλλα gluten ex pisce. & deindè cum altero complicâsset, & ea diù manu constrinxisset & compressisset, adeò vt mutua inter se coniunctione omnia vnum fierent, & neutrum posset ab altero diuelli aut quomodocunquè abrumpi, eos reddit mulieri. Illa verò eos recipit, nihil quęrens ampliùs, neque eos explicans, satìs habens, quòd rectè se haberent extrinsecùs. Aliquo ergò tempore sic libros apud se tenuit.

Deindè vocatur quidem ab orthodoxis Apollinaris: hoc autem suggesserat propter

Chri-

Christum acutissima & ingeniosissima Ephrẹm anima. sciebat enim, quid fecisset in illos impios & execrandos libros. Vocatur ergò Apollinaris, vt cum egregio verbi defensore disputaturus. Ille autem iam & senectute & senectutis malis defessus, recusauit quidem ipse disserere: statim verò ad suos libros adspexit, & eos ad se deferri pręcipit. Ipsi enim mihi, inquit, subministrabunt, quęcunque os orationi. Cùm ex libris itaque cepisset alterum, ille quidem eum explicare statim in principio operis cum magna quadam grauitate conabatur. Cùm ille autem omninò non obediret, neque ex folijs aliqua diuellerentur, sed sibi potiùs cohęrerent, vt qui tanquàm vnum corpus euasissent, transit ad eius medium. Cùm verò illic quoquè esset spe falsus, eo libro relicto, transijt ad alterum. Vbi autem ille quoquè se haberet similiter, & ipse à se non posset diuidi, nec fieri omninò posset, vt diuelleretur: ad magnam redactus inopiam, præ pudore & animi ægritudine caligans, & vertigine laborans, & eo casu veluti euersus, exilit è consessu, vt qui se non posset ampliùs continere: & tandèm malè perit, fructum suorum laborum & librorum mortem colligens. Talis pro Christo fuit zelus Ephrẹm, & sic omnis virtus plantata fuerat in illius anima, adeò vt quis eam meritò vocauerit fontem, qui scatet omne genus fluentis: aut pratum, quod sibi placet propter varios flores & rosas: aut etiam aliud cęlum in terra, quod astrorum multitudine vndiquè variatur: & si velis, audis etiam paradisum, veluti illius Eden, qui est semper florens & lætus, & nunquàm marcescit, sed arboribus fertilibus & quæ nunquàm intereunt, semper floret & germinat: solus autem serpens eum non potest attingere, nec ei patet aditus, qui est malus & inuidus, & nostræ saluti insidiatur. *Apollinaris perit.*

Sed iam mihi tendit ad finem de Ephrẹm narratio. Quocircà aliquid ex ijs, quæ circa mortem illius fuerunt, necessè est persequi, & quod sufficit ad ostendendam illius gratiæ abundantiam. Nam iam quidem erat decessurus: postremò autem præcepit ijs, qui aderant, nè in preciosa veste eum sepelirent, sicut priùs declarauimus. Si quis verò, inquit, cùm patrem amet, talem nobis vestem pręparauit, ille eam, quæ constituta est ad sepulturam, det egentibus. Et ille quidem hęc mandabat ijs, qui circunfluebant. Vnus autem ex eis, qui erat illustrior & vehementior, cùm preciosam & sumptuosam vestem parâsset, qua post mortem corpus illius tegeret, & deindè audijsset mandatum, ægrè tulit, vt qui à suo excidisset proposito: & ideò differebat eam quoq; dare pauperibus, melius esse iudicans tantum auri illis péndere, quanti vestis æstimaretur: ignorans se multò magìs gratificaturum esse Ephrẹm, si dederit pauperi, quàm si propriam voluntatem sequatur & iudicium. *S. Ephræm nō vult sepeliri in veste preciosa*

Cùm sic itaque affectus constituisset, inobedientię protinùs luit pœnas, à malo arreptus dęmone, & cogitationis solùm, non actionis, pendens supplicium. Quamobrem ad sancti lectum se proripit, in medio omnium videntium torquens manus, inuertens oculos, spumam ex ore expuens, & planè faciens omnia, quæ faciunt ij, qui furore exagitantur: à diuina prouidentia ei traditus ad disciplinam, cui párens, patrium contempsit mandatum. Quid ergò? qui occulta peruidebat, & diuino spiritu loquebatur, ille intellexit morbum esse fructum peccati: &, Quid à te, inquit, ô homo, factum est quod non oporteat, quod te in tantum protrusit periculum? Ille autem cùm resipuisset ab insania, pronunciat iniquitatem, aperit inobedientiam, arguit cogitationum suarum imbecillitatem. Cuius morbi diuinus Ephræm misertus, cùm accepisset confessionem, sola precatione & manuum impositione liberat à dæmone, iubens vt impleret promissum, sicut ei mandauerat. Cùm sic ergò sanctus Ephrẹm, in fine vitæ, superiores actiones tanto obsignâsset miraculo, eos autem qui aderant admonuisset, eisque consuluisset & præcepta dedisset, & eos ad operationem virtutis satìs excitâsset, transijt ad ea, quæ sunt illic, tabernacula, & splendorem, qui eos qui tales sunt, excipit: in Christo Iesu Domino nostro, cui honor, gloria & potentia, cum patre & sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen. *Inobedientia plectit.* *Dæmon pellitur.*

Habetur in libris eius Græcè conscriptis, nūc primùm Latinis cognitum, 3. Tomo Aloysij.

TESTAMENTVM SANCTI ET DIVINO AFFLATI SPIRITV PATRIS NOSTRI EPHRAEM *Syri, Iulio Clemente Canonico Seculari congregationis sancti Georgij in Alga, Interprete.*

EGO Ephrem morior. notum igitur vobis sit omnibus, ô viri Edesseni. Testamentum enim vobis relinquo, monumenti symbolum doctrinæ veritatis, ex ea, quæ mihi gratia & dono impartita fuit, vt in orationibus meî memoriam faciatis, scientes & cognoscentes me.

Hei mihi, quòd laquei mortis pręuenerunt me. Hei mihi, meæ vitæ dies defecerunt me, & vestimentum corporis mei pręcisum est, & tela perfecta est, & omninò ablata. Defecit oleum terrestris lucernæ, & piratæ scaphæ propè facti sunt. Mercenarius enim cùm essem, meos impleui annos, & incola, cùm meũ perfecerim tẽpus, abeo. Circundederũt me vtrinq; populares, q seueri sunt inquisitores, & subiecêre ceruicẽ meã graui supplicio, tãquàm homines malefici.

Quid igitur? plorem? At nõ est, qui attendat. Clamem? At vbi est, qui me exaudiat? Hei mihi ab expectatione increpãtis iudicij, cùm adstitero ante tribunal formidabile Domini, ibique dijudicabunt me vtrinquè circunsedentes, qui nouerũt me. Verè enim ibi est horrenda confusio. Væ autem erubescenti. Domine Iesu Christe, nè intres in iudicium cum seruo tuo, & nè des alteri iudicium meum, sed ante gloriosum tribunal tuum fac vt dignè adstare queam. Quem enim Dominus iudicat, misericordia dignus existimatur. Cùm audiuerim autem hoc à sapientibus, inquam, & prudẽtibus, Apostolis sanctis, nempe quòd quicunque regem viderit, quanuis peccator extiterit, hic misericordia dignus existimatur. Væ autem mihi, fratres.

Quid est, quod me coarctauit? Plorate, vlulate propter contritionem meam. Appropinquauerunt enim custodię, ex spelunca eijcientes me in regionem, suscipientem homines à seculo. Magniuocus prophetarum Osee valdè me terret. Obiurgans enim clamat, & dicit mihi: Canities dealbauit Ephręm, ipse aũt ignorauit, neq; reuersus est. Et rursùs: Ephręm iuuenca furore agitata, docta diligere victoriã. Et rursùs: Ephręm tanquàm auis euolauit. Si quis dicat de Ephręm, qui fuit filius Ioseph, Prophetam hęc dicere: at & ego idem sum. Quando enim Propheta hoc lamentabatur pacto, non distinxit Ephręm alterum ab altero. Dauid rursùs vicissim admonet me, dicens: Ephręm robur capitis mei. Et rursùs: Coram Ephręm, Beniamin, & Manasse. Non arrogãtia elatus hoc dico, neque ad me accedet. Nam testis mearum cogitationum est Dominus.

Osee 7. Io. 9. Psal. 59. 79.

Petit pro se defuncto orari assiduè.

Et nunc volens, fratres mei, admonere vos, & firmiter stabilire, vt post transitum meum assiduè in vestris orationibus meî memoriam faciatis, accedentes nũc claudite mihi oculos, super eos manus vestras imponentes. Deficit enim me spiritus. Iam me deficiente, & ea quæ de me sunt, finẽ habent, & verus adest iam terminus. Per vestram enim vitam & meam ex lectulo hoc, in quo detentus sum, non descendam. Et ex omni parte langueo, & non possum ferre, & doloribus sum confectus. Memoriam aũt vobis omnibus relinquam, & speculum immaculatum, in quo diligenter prorsùs inspicientes, omneque studium adhibentes, semper hanc assimilantes diligenter curate.

In tota autem vita mea nemini maledixi in vniuersum, & cum nemine ex notis contendi. Etenim cum apostatis omnibus docens & obiurgãs omnibus diebus meis, & admonens, non torpui in memoria sanctorum. Scitis enim & ipsi fratres, quòd si quis paterfamiliâs canem habeat ouile negligentem, vel intuentem lupum in ouium septa irruentem, ac minimè latrantem, aut ipsum non insequentem, prorsùs hunc percutit, & tanquàm inutilem eijcit longè à domo.

Igitur scitis fratres, quòd sapiens vir neminem odio prosequitur, & insipiens neminem diligit. Quòd si diligat, similem sibi diligit. Vos autem charissimi, nolite mirari de ijs, qui mihi rebelles facti sunt, propter obedientiæ disciplinam. Nam inter duodecim Apostolos vnus fuit proditor Iudas. Scitis autem, quòd etiam inter vineam rubus præter intentionem germinare consueuit, & spinæ inter rosas nutriuntur. Firmamentum autem fidei in vos corroborari velim, tanquàm legitimos & concordes fratres. Immutabilem autem & firmam fidem facio per iuramentum.

Volo

Volo enim vos de i..comp[re]henſibili, & indiſſolubili, & vnica fide optimè ſentire. Et iuro vobis per eum, qui in natura ignis deſcendit in montem Sina, & per eum, qui in aquæ fuſione de petra duriſſima locutus eſt, & per illud verbum, quod dictum fuit in cruce ad exemplum noſtrum: Eloi, Eloi, lamma zabacthani, & omnes finium terræ renes coarctati ſunt per illum, qui in Iudæa à proditore venditus fuit, & flagellatus in medio Hieruſalem, per maieſtatem ab iniquis ſe conſpui æquo animo ferentem, & per ineffabilem potentiam, ab hominis manu alapis cæſam, per ignem trinonymum diuinæ maieſtatis, & per infinitam & ſolam Dei potentiam, per tres nouelli ignis ſubſtantias, quæ ſunt altitudo & voluntas, in nulla re ſeparatus ſum ab vniuerſa Eccleſia, neque dubitaui de Dei potentia. Exod. 19. Exod. 17. Marc. 15. Matth. 26. & 27. Hic locus mancus eſt.

Si autem in meo templo Deum & patrem pluſquàm ipſius filium magnificauerim, non reſpiciat ad me in pietatis miſerationibus. Sin ex Deo ſpiritum ſanctum imminui, longè ab eius adſpectu me tenebroſum reddat. Et niſi nunc etiam dico, ſicut in principio confeſſus ſum, mittar in tenebras æternas & caliginoſas. Et ſi per hypocriſim hæc loquar, in gehennæ igne portio mea computetur. Si etiam adulans hæc ſubſeminem, in iudicio non meî miſereatur Dominus.

Per veſtram veram vitam, qui mecum perſeuerâſtis diſcipuli, & per vitam ipſius immutabilem filij Dei, marſupium Ephræm nequaquàm habuit, non baculum, non peram, non argentum, vel aurum, vel ſuper terram alias adeptus ſum poſſeſſiones. Audiui enim bonum magiſtrum in euangelijs dicentem ſuis diſcipulis: Nihil ſuper terram poſſideatis: neque cum affectu huiuſmodi quicquam habui. Accedentes igitur fratres mei, pacem tandèm mihi date: & dimittite me, proptereà quòd deficiens abeo. Reminiſcamini autem meî abiecti in veſtris pijs ſanctis orationibus. Etenim in vanitate & iniquitate vitam peregi meam. Paupertas voluntaria ſancti viri. Matt. 10.

In timore autem veſtro adiuro vos viri ſancti, & habitatores ciuitatis Edeſſæ, per immutabilem fidem immortalis Dei, nè obliuiſcamini pręceptorum meæ paruitatis, neq; aſpernemini, pro nihilo habentes mea verba. Nam hæc ex diuina dicta ſunt gratia. Et nè permittatis mē in domo Domini poni ſub altari. Non enim hoc decet vermem putredinem emittentem, ſed neq; alibì me poni permittatis. Nam neq; homo dignus habeatur templo gloriæ regni cælorum, qui contumax hoc fecerit. Vana enim gloria homini indigno nihil prodeſt, & cui non conuenit. Quapropter nudi omnes creati ſumus, ſimiliter etiam reſurgentes, nudi ſumus apparituri. Et omnes adſtantes ante Chriſti tribunal, ibì eorum quæ in vita geſſimus, rationem reddemus. Rom. 14.

Vt quid vos igitur me afficitis honore, qui actionum appellatione meipſum non honoraui? Qui enim ſeipſum bonis operibus & bonis actionibus non exornauerit, quęlibet hominum vita huic addita exiſtimationi, quam non eſt adeptus, nihil prodeſſe poterit. Omne autem creatum, eſſe etiam corruptibile, fratres, ſecundùm illud, quod ſcriptum eſt, per Deum audîſtis. Quapropter & flens dico, ſicuti percepiſtis, diſſoluitur, & corrumpitur hoc templum manufactum, & templū corporale ſpiritualiter ſuſcitatur non corporale & tranſitorium, corruptum ſecundùm carnis concupiſcentiam, ſed ipſum corporale, ſpirituale, incorruptibile ſuſcitatum, vt ampliùs ad corruptionem nequaquàm conuertatur, quando Chriſti tuba ſonans à ſomno excitabit à ſeculo ibi dormientes. Non enim iudiciū erit propter lapidea templa, neq; lapides Deus iudicabit, ſed templa, quę ſunt in corpore, quæ ſapiunt naturam humanā, in templis cōtinentibus vnumquēque. Dico autem: hominem ſecundùm proprias actiones iudicabit Deus, & ſecundùm vniuſcuiuſq; certamen & laborem, præmium etiam pro meritis reddet. 1. Cor. 15. 1. Cor. 3.

Attendite aūt, chariſſimi, nē pannos meos tanquàm reliquias monumenti gratia habeatis. Memoriæ enim habetis præceptum Saluatoris noſtri Dei, quod acceptū ab ipſo didiciſtis, vt ipſius reditū expectetis. Cur enim pręter cętera, laborē & onus graue mihi imponitis, nè quando in inquiſitionis iudiciū veniam, (Non enim melior ſum hominibus à ſeculo ſanctis) & pœnæ propter vos ſubijciar? Et redarguens meam ſtultitiā Dominus, dicat ad me: O Ephræm, in te plus, quàm in me, homines credidêre. Si enim ex te monumenta ſibi ſuſcipere velint, fortaſsè non crediderunt in mandatorum obſeruationes, quas illis tradidi. Proptereà tua magìs memoria, quàm mea, delectantur. Hęc vir ſanctus modeſtiæ cauſa dicit, nō vt repræhendat reliquiarum venerationem.

Prætereà hortor vos, ô mea deſideratiſſima viſcera, quemadmodùm à Chriſti do-

ctrina accepistis, nè me inter sanctos referatis. Sum enim peccator, & minimus, & stultitiæ meæ causa timeo illis appropinquare. Si enim lignum sarmentitium appropinquat igni, vel etiam aggeritur, totum combustum ab ipso consumetur. Hęc autem non eô dico, quòd eorum societatem & coniunctionem asperner, sed respiciens ad infinitam multitudinem peccatorum meorum, horreo & contremisco. Audio enim prophetam, dicentem, quòd quidem Noë, & Iob, & Daniel non liberabunt filios suos & filias: frater non redimit, non redimet homo. Sic etiam Giezi à lepra non liberatur.

Nota tanti viri mirabilem humilitatem. Ezech. 14. Psalm. 48.

Nè quis vestrûm satellitij munere fungens, in pompam progrediens, ad ostentationem me circunferat, sed super humeros tollentes me, & cursìm comitantes funus curantes sepelite, tanquàm opprobrium despectum, propterea quòd in doloribus dies vitę meæ pręteriêre. Nè quis vestrûm me pręconijs extollat, vel etiam laudet. Abiectus etenim sum coram Deo, & meis confusus operibus. Et valdè timeo, quia coram Deo sum, vt eorum aliquis, qui fari non audent. Quis enim mihi ostendet debita mea, nisi omnes horruêritis meam ruditatem? Et quę collatio putredinis cum virtute? Vel quæ peccatoris, vt appropinquet iusto? Quæ collatio est inter lucem & tenebras? Si enim senseritis odorem actionum mearum, omnes vtiquè fugam arripietis, inhumatum me relinquentes, fœtorem non ferentes peccatorum. Qui autem me vestimento indutum ornato deponet, in tenebras proijcietur exteriores. Si quis autem myrrha me condiet, horum pars erit in ardentem fornacem, & in ignem gehennę. Sed in mea tunica, & in meo pallio deponite me, in quibus fui toto tempore vitæ meæ. Nam peccatori non conuenit cultus, & vermi, & pleno putredine. Neq; lætificat, neq; exornat peccatores, qui sunt in terra, viuentium gloria. Peccator autem sum, sicutì dixi.

1. Cor. 6.

Nemo igitur me beatum appellet. Omnes enim meæ actiones notæ sunt Deo, omnesq; meæ prauitates, quas gessi. Inquinatus sum propter iniquitates meas, & abiectus sum propter scelera mea. Quæ enim iniquitas non est à me perpetrata? Vel quale, vel quod in me non extitit peccatum? Quia omnes iniquitates & peccata assiduè extitêre in meo mortali corpore.

Hæc dicuntur ex incredibili humilitate à viro sanctissimo.

Cæterùm omnes, qui patrum munere fungimini, & filiorum, & fratrum, & discipulorum, viri, qui habitatis Edessam, ferte fructum iustitiæ vestræ, quicunq; constituistis ponere mecum quodlibet in perpetuam vestram memoriam, vt ego precio his statuto, parato ex his vase aliquo precioso, mercede conducam operarios, dignos vestro fructuoso proposito. Dico autem pauperes, & orphanos & viduas & egenos, & peregrinos, nudos, famelicos, & omnes laborantes, vt vestrum salutis monumentum fiat perfectum in regione viuentium. Nam vobis eueniet ad salutem, mihiq; computabitur voluntaria merces consilium, quod vobis dederim. Sed alia est merces, quæ operibus, & alia, quæ verbis datur. Maior autem est, fratres, qui dat, quàm qui accipit, sicut etiam à Domino audîstis. Sicut vnusquisque vestro decreto fieri voluit, sic & faciatis. Et habeo vestram gratiam, & abundo.

Actor. 20.

Adiuro autem vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, vt omnia pauperibus distribuantur: satis mihi superq; est charitas vestra: Quia omnibus viribus me honorâstis, & ego indignus sum. Verùm enim qui honoratus est, ipse vobis superabundantem mercedem reddat. Et sicut audîstis sapientem pręceptorem dicentem: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Ipse enim Christus accipiet munus vestrum perfectum: quia in spe propter ipsius nomen me huiusmodi affecistis honore.

Matth. 10.

Suscipiatur munus vestrum, sicut illud Noë iusti, & illud antiqui patris nostri Abraham, & ciuitas vestra, in qua habitatis, benedicta sit. Ipsa enim est ciuitas, & mater sapientum Edessa, quæ quidem etiam palàm ex ore Domini benedicta est per suos discipulos, nostros autem apostolos, quando Abagarus rex, qui eam ædificauit, salutem dixit Domino Saluatori omnium, & Domino Christo cùm misisset ex Iudæa, dicens: Audiui omnia, quæ à te facta sunt, & quæcunque passus es à reprobis Iudæis. Veni igitur huc, & meo vtere hospitio. Habeo enim hanc sanè paruam ciuitatem, quæ mihi & tibi satis erit. Cuius fidem Dominus admiratus, mittens per nuncios perpetuò benedixit ciuitatem, firmans ipsius fundamenta. Benedictio illa hîc inhabitans permanebit, donèc è cælo sanctus apparebit Iesus Christus filius Dei, & Deus ex Deo.

Gen. 8. Gene. 15.

Nè quis vestrûm à proposito deficiens, infructuosus recedat. Qui enim quippiam afferre

afferre instituerit, & illud deferr, iniusti Ananiæ mortem patiatur, qui voluit homines latére, & redargutus est incidens in eorum pedes. Actor. 5.

Cùm adhuc ea ipse loqueretur, vir ex illic adstantibus valdè illustris, correptus à spiritu immundo, statim cecidit ad lectum, & clamans volutabatur. Qui dixit ad illum: O homo dic, quod à te factum est. Et in verbi præcepto exurgens ille, respondit: Statueram (inquit) in animo meo quoddam preciosum vestimentum afferre, & tecum deponere. Quia verò vetusti, nè quicquam ampliùs tecum tumularemus, hoc mecum ipse cogitabam, dicens: Si prorsùs in ijs non deponitur, quid opùs erit, vt etiam proferatur? Si autem præcipit, vt pauperibus aliquid demus, aliarum diuites rerum egentibus dabimus, quæcunque ipsis opùs erunt.

Respondens autem beatus, dixit ad eum: Abi, & perfice quod te facturum decreueras. Et cùm pro eo oràsset, & manus super eum imposuisset, eum sanum reddidit à spiritu immundo. Et rursùs admonens, dixit: Si quis cereum mihi in exitu accenderit, ipse consumatur in æterno igne. Quid enim proderit homini corruptibilis splendor ignis, qui à proprio comburetur igne? Quando enim ille terrificus apparebit ignis, illi obnoxius in eo consumetur. Satis igitur sit mihi meus dolor, neque alia mihi à vobis superinducatur pœna. Et plorate fratres mei super me. Dies enim mei in doloribus præteriêre: & ille me circundedit laqueus, quem non animaduertebam. Et venit inquisitor meus, & laqueis molestis vexantes me, adducunt ad pœnam, tanquàm satellites, & trahunt me in terram mortuorum, & regionem quam ignoro.

Hic rursùs ex sola humilitate nō vult sibi defuncto cereum accendi, quippe qui se indignum censeat: vti etiam paulò infrà vetat se cum suaui odore sepeliri.

Obsecro te Saluator, dux meus, nè eijciens me, miserum reddas, & conterens me condemnes. Si enim dignè de ijs, quæ à me gesta sunt, perscruteris, timor vtrinquè me circundabit. Quando enim hęc omnia recenseo, intolerabilis super me irruens tremor me conterit, & graui quodam conficior horrore, & comprehendor tremore propter pœnarum expectationem, quæ in illo conspiciuntur seculo, & nequaquàm ferre possum. Et palàm dentes mei perturbant me, illic propter dolorem stridentes.

Hortor vos, nè me cum aromatibus tumuletis. Nam neq; stultum deliciæ decent, sed neq; gloria inglorium, neq; alius boni odoris fumus illum, qui est putredo & terræ puluis: Sed date vaporationem fumi boni odoris in domo Dei, & pro me orate. Potiùs autem simul comitamini, & aromata date Deo: me autem fletibus sepelite in doloribus conceptum. Et hortor vos, vt loco suauis aromatū odoris, vestris me adiuuetis orationibus, in ipsis continuè meî memoriā facientes. Quî enim proderit suauis odor mortuo, sensu carenti? Vestra autē incensa adolete in domo Domini ad ipsius laudem & honorem: quoniā & ipse ibì inhabitat. Cur aūt induis corpus corruptibile splendida & egregia veste, quę quidē illud nequaq̄ calefaciet? Sed terrestre corpus relinquite ipsius matri terrę, quandoquidē ex ea sine spiritu confectū est. Et illud sequitur vana gloria. Virum autem inclytum decent diuitiæ: Pauperi conuenit humilitas. Generosos quidem decet regnum, infimos autem militiæ consolatio, agnoscens consolationis gratiam.

Neque me in vestris deponite monumentis. Nam neq; loculi vestrorum monumentorum ex meis me eripient captiuitatibus. Rationem autem habeo cum Deo meo habitare cum hospitibus: quandoquidem sum aduena, quemadmodùm & illi. Cum illis igitur quiescere me faciatis. Quia omnis caro, fratres mei, adhæret ei, cuius est particeps. Et quilibet homo suo gaudet consorte. In cœmeterio (inquam) vbi iacent contriti corde, ibì me tumulate: vt quando Dei filius resurgere illos fecerit & reformauerit, cum illis me suscitari faciat. Vult in cœmeterio sepeliri.

Respice Domine ad humilitatē supplicationis meæ, & precor te, vt miserearis meî. Dignum me reddas vnigenite fili Dei, neque iuxta ea, quæ in vita gessi, mihi retribuas. Si enim iniquitatē obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Si etiam secundùm maiestatem tuam reddes nobis, quis in tuo iudicio misericordia dignus existimabitur? Psalm. 129. Etenim (vt ait scriptura) quodlibet os obturabitur, & totus mundus Deo fiet subditus. Rom. 3. Non hoc dico, gratiam contemnens. Dico enim ea, quæ scripta sunt, clementissime Christe: Quæ vtilitas in sanguine meo, si in ignem ardentem mittor? Fac igitur mecū iuxta miserationes tuas. Et in hoc gratia tuæ dignoscetur pietatis. Si verò totam iudicabis terram, sicut remuneratio tua manifesta, vnus non saluabitur ex millibus, & ex decem millibus duo non redimentur.

Quid igitur? Ego enim infelix Ephræm præ dolore deficiens loquor. Sic aliquis afferens

ferens dicit, mortalium non fieri iudicium, sed æquabuntur iniusti & peccatores iustis & probis & veridicis: & humiles & boni, improbis & impijs. Non possunt hæc inter se
Gene. 4. adæquari. Lux enim offuscat tenebras. Qui enim fieri potest, vt iustus Abel fratricidæ & iniusto Cain adæquetur? Vt hoc euidentius fiat: Quî cohabitare faciet iustos & iniustos in eodem loco? Clamantes enim, intolerabiles dabunt voces. Precor te Saluator, nè exæques peccatores iustis, te oro probitatis fili: sed miserationes tuas extendere digneris super me, & super pauperes meos.

Quod igitur priùs dixeram, dicam rursùs, neq; ab eo recedam. Quia nisì tuas super nos extenderis miserationes, nemo videbit vitam. De vno enim Deo omninò perhibetur, quòd vnus sit bonus ex omnibus, qui mortale sortiti sunt corpus. Non autem quòd sim peccator, hæc dico. Consueuit enim diuina scriptura ea, quæ à me dicta sunt, sparsìm dicere. Quiesce ô Ephræm, angelus appræhendens me, & redarguens, mihi dicit: Continua suspiria non tibi proderunt, quando acres satellites ad te missi, non corrumpentur donis. Et asperè respondens, dicit ad me: Os tuum obtura. Non enim consortes tui perditi sunt. Inter hominum generationes peccator omnes sibi similes esse existimat, & cæcus sibiipsi similes existimat propinquos.

Nota quæ hic de oblationibus & die tricesimo &c. dicantur.

Accedite igitur ad me fratres, & componentes collocate me. Spiritus enim meus defecit fortiter. Et comitamini me psalmis & orationibus vestris, & assiduè pro mea paruitate offerre dignemini: & cùm trigesimum diem compleuero, meî memoriam faciatis. Mortui enim beneficio afficiuntur in oblationibus recordationum sanctorum viuentium.

Videtis exemplum ex particularibus Dei creaturis, velutì in fœtu vitis. Vua acerba in agro, & vinum, quod in dolijs positum est. Quando igitur racemus in vite viget, tunc de statu suo mouebitur, quod est immobile in domo. Vinum meî simile intelligitur: Cepa etiam, quæ posita est in agro, cùm tempore suo virescere inceperit, arida, quæ est in domo, germinat. Si igitur rerum fœtus sic inter se consentiunt, quanto magìs mortui in memorijs vestrarum oblationum oblectantur? Et si quis diceret, O sapiens, redde rationem, quarè hoc ità naturaliter fiat: nosces teipsum esse quandam creaturarum Dei primitiam, & nisì exemplum compertum habeas, nisì testem tibi adducam, patienter audi ea, quę scripta sunt. Et si quidem voluëris, prudenter suscipe ea quę dicuntur.

Nota defunctos oblectari memorijs nostrarum oblationum.

Deut. 33. Seruus Dei Moyses in benedictionibus, Ruben ad tertiam vsq; generationem nónne benedixit? Si igitur non redimuntur mortui, qua ratione benedixit Ruben Moyses?
1. Cor. 15. Galat. 3. Et si non est resurrectionis memoria, audi quid Paulus dicat: Si prorsùs mortui non resurgunt, cur baptizantur pro mortuis? Qui enim erant sub lege, ad expectationem resurrectionis in mysterio occlusi detinebantur in fidem, quæ reuelanda erat. Sicut legisti, quòd in oblationibus diuini cultûs sacerdotes in lege mundabant, & qui in bello in inquinationibus vulnerati, pleni actionibus erant inquinatis, ijs quæ scripta erant, tenebantur: Quomodò non magìs noui testamenti sacerdotes Christi delere possunt, quum verisimiliter debita iam prætериërint in sanctis oblationibus, & suarum precationibus linguarum?

Quum autem ad memoriam faciendam accesseritis, cauete fratres, nè quis in sancta peccet, sed attentè, & reuerenter, & humiliter, & sanctè, & purè inuigiletis. Non quia grauiori damnatione dignum existimatum sit peccatum, propter lubricam carnem commissum, supra cętera. Siquidem sunt longè hoc grauiora. Sed hoc mihi impendet miserabile, nè quando pro memoria, honorum gratia pro vobis rationem reddam Deo meo. Fortassè enim in iudicio obijciet mihi hoc: O Ephræm, horum omnium author
Hebr. 13. fuisti tu, vtpotè qui congregaueris eos ad lasciuiendum. Scriptum est enim: Adulteros & mœchos iudicabit Deus.

Et quid dicemus in hoc, fratres mei charissimi? Quod anteà dixi timore detentus, & nunc dicam, quòd scilicet quem Deus iudicabit, venia dignus existimatur. Iudicati aũt
1. Corin. 11. à Dño corripimur, nè cũ hoc mũdo iudicemur. Et hoc dicente Apostolo: Sicut enim parùm fermenti totã massam corrũpit, sic malorũ cogitatio diffusa, cõburit totũ corpus. Et quemadmodùm ferri rubigo ipsum consumit, sic etiam ex hominibus peccatũ perpetratum repugnat grauioribus eorum institutis & moribus, & perpetratum consumit corrumpens eos, qui ipsius adimpleuêre viam. Qui autem ipsum non perpetrauerit, est

velutì

veluti permanens paradisus, & postquàm manserit in quodam diuersorio, abit, simili modo moratum apud eum aliquandiù exilium recedet. Præterit enim hoc mortale corpus, & induit immortale & cæleste. Quando corruptionis periculum fecerit, tunc strenuè incorruptibile resurget, omnis corruptionis expers.

Eccè clara & potens Ecclesię lucerna Paulus, ex vobis imbecilles his alloquitur verbis, & dicens asserit: Quod seminatur in corruptione, colligitur in incorruptione. Sed- 1. Cor. 15. enim huc agite. Quod mihi relinquitur, discipuli, sitis benedicti in fortitudine boni pastoris, & magistri sancti Domini nostri Iesu Christi, qui quidem est Deus ex Deo. Et ego quanuis non sim vt Noë, vos tamen sitis benedicti, & efficiamini vt Sem & Iapheth. Et Gen. 9. quanuis nō sim ego Melchisedech, at vos efficiamini vt Abraham. Et quanuis non sim Gene. 14. ego vt Isaac, vos tamē accedētes, sitis benedicti vt Iacob. Gene. 27. Et quanuìs nō sim ego Moyses, Deut. 31. vos sitis vt Iesus Naue. Et quanuìs non sim ego vt Elias, petentes vos eum duplicem 4. Reg. 2. recipite spiritum, vt Elisæus petijt. Veniam autem ad vos, mei discipuli, vestrî causa. Abba vir admirabilis, Christus magnificet monumentū tuum, & fiat persona tua prope angelos maiestatis Dei: Et fias similis magno Moysi, vt omnes inspicientes intelligāt, quòd seruus es Dei electus. Et tu Abraham, quia libens adhæsisti mihi, Deus Abraham exaudiet te in orationibus & precationibus, & priusquàm aperias os tuum, illud implebit sapientia & intellectu. Sicut dicit Propheta: Aperi os tuum, & implebo illud. Psalm. 80.

Simeon, exaudiat te Deus, & in supernam ciuitatē ingrediaris. Impleatur eius Ecclesia, sicut poculū mixtum populorū non credentium in saluationem. Ingrediantur sponsę in visionem tuam, inclusæ doctrinam tuā. Quarum quidem sponsę sunt matres, clausę verò in iugo aduersarij detinebantur. Cùm venisset aūt Christus, has obscurauit, audientes à te parabolas prudētiæ, vt perciperent à te doctrinā vitę spiritûs sancti. Consequentur à te salutem sapientiū: & sicut sapiens medicus in parabola inopum, sic in creatura auditus tuus percurrat. Maras vir Galilęus, mansuetus non natura, sed libera voluntate, tanquàm certans in spe Dei, in meis adiuuisti me passionibus. Ipse igitur Deus reddat tibi mercedem tuam inter pios, quam accipies cum sanctis omnibus.

Zenobius vir Zigarçus, vir exercitatus, inter fortes bellator, sermo tuus fiat tanquàm ignis, & consumat iniquorū multitudinem. Et sicut flamma pertransiens syluas condensas, sic disciplina tua ipsos insequetur. Sapienter etiam doctus sis quancunque Dei scientiam. Et vt Dauid illustris aduersùs sceleratum Goliath declaratus est, tu etiam 1. Reg. 17. parta victoria, vinces errantium animas. Induere armaturam sanctorum, galeam spem salutis, forte scutum sanctorum: quæ sanctorum armatura, est spiritus sanctus, & ipsorum roboris galea, est digitus Dei: sit tibi comes & auxilium, quod nunquàm in aliqua re deficiat.

Væ tibi Apollo, mater tua ex mulieribus maledicta. Væ ventri, qui te peperit, quia perditionis omnium hæresum factus es particeps, & quamlibet extremitatum ingrederis ianuam. Opera sunt enim cuiuslibet laboris tui. Denudatus, proiectus factus es à gratia, tanquàm Iudas proditor, & ex omnibus ipsius studijs confusus. Columna enim huius sedes est, quam dereliquisti. Horribilem autē finem ostendet in corpore tuo ipse, qui cælum sustinet, & in quo quidem cuiuscunq; creaturæ natura posita est. Nam quęlibet creatura in ipso fundata est, mare & eius plenitudo. Confisus est etiam in arundine fracta, derelinquens Christi baculum, quod infirmos consolidat, & quamlibet medicatur passionem, & animarum, & corporum.

Igitur vir perdite, quia voluisti congregationes Dei ecclesiarum, à spiritu sanctissimo congregatarum, perdere, ex ea, quæ sub cælo est, extinguetur memoria tua, & non inuenietur in libro viuentium. Quia dereliquisti vinum vitæ, hoc est, sanguinem Christi, & panem cælestem, hoc est, corpus Dei & Saluatoris nostri, & comedisti cibos victimarum fœdatarum, & bibisti fæcem peccatorum, fel turbidum.

Verbum Dei, & filius patris, in quem os tuum impium insultauit, subtili inquisitione exquirat à te ipso exprobrationem in se factam, & similiter ab omnibus hæresibus, Execratur hæreticos. Arrianis, inquam, & Manichæis, & Catharis, & Ophitis, Marcionistis, Eunomianis, & Euchitis, & Cauchitis, & Paulianis, & Vitalianis, & impuris Borianis, & ab omnibus reliquis nefandis, qui lignis & lapidibus sacrificant, & soli, & lunæ, & augures, & astronomi, qui segregati sunt diuersimodè aduersùs diuinam maiestatem æternæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritûs sancti.

Bene-

merarius malè plectetur, & in iudicium ductus, correptione corripietur illa, quæ est secundùm leges, tanquàm peregrinus huiuscemodi loci. Nè igitur stetis in consessu vanitatis eorum, & nè inuestigetis viam cogitationis eorum. Nihil enim interest, vtrùm cum dæmone quis habitet, an cum viro inconstanti & iniquo. Adscitus enim in contubernium dæmon, timens aufugiet, eò quòd non possit manere, vbi Christus contra illum nominatur. Vitãdi hæretici.

Tu verò ô homo cùm foris in Christi corpore sis, si intùs etiam in spiritu eius es, perfectus homo es Dei. Quoniam vir, qui non accepit baptisma, similis est cuidam domui paratæ regi, quam neutiquàm habitauit rex. At si adiuraueris iniquum & infidelem, dupliciter hic vtetur sua malitia, neque de insania sua quicquam remittet. Adiurari autem potiùs possunt scelesti dæmones, quàm persuaderi iniquitatis filij. Siquidem dæmones fatentur: Tu es Christus filius Dei. Et vide obstinatos & amaros eorum mores. Luc. 4. Princeps apostasiæ eorum exclamat, & dicit: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Et ipsi negant assiduè. Matt. 8. Luc. 8. Si ergò fieri potest, vt sterilis salix in loco arido germinet, fieri etiam potest, vt apostata aliquandò erudiatur. Consilia enim mentis elatę loco suo humiliabuntur, quemadmodùm Prophetæ videtur Esaiæ, dicenti: Omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Esai. 40.

Si igitur sterilis salix in aspreto germinabit vnquàm, propheticus etiam sermo confirmabitur vobis. Et ijs plura contingent. Et accedent spontè iniusti ad discendam veritatem. Sicut verò coruus albus nunquàm fiet, ac si is inalbuerit, malus etiam efficietur bonus, & accedens, quod rectum est discet. Euenit autem aliquando, vt hyberno tempore cadente niue, aliquandiù candens apparuerit coruus, tametsi suapte natura is niger esset. Cæterùm vbi sed ad volatum incitauit, tota à se niue excussa, eodem, quo priùs colore apparuit. Similes huic sunt peccatores. cùm enim ad breue tempus compuncti ostēderint pœnitentiæ temporariæ fructus, territi ex comminatione futuri iudicij, propterea quòd in proposito stabiles nō permanserint, haud ità multò pòst omnium obliti, in pristinum suorum vitiorum detrahuntur locum.

Audite præcepta mea discipuli, eaque assiduè memoria tenete. Neque excedatis à via veritatis, neque monita mea fugiatis. Quum autem bella audieritis, & tumultus in creatura, scitote, quòd in ianuis adest. Et spem vestram constanter retinete. Scriptum est enim, fore vt omnia fiant, quæ in ea scripta sunt. Cælum enim (inquit) & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Iota quoquè vnum, atque vnus apex de lege præterire non poterit: Quemadmodùm magister noster iurauit per semetipsum, & dixit. Luc. 21. Matt. 5. Scitis autem eum veracem esse, & nunquàm mentiri. Vt igitur adstare valeamus ipsi immutabili iustæ sententiæ iudici, operam demus, vt nosmetipsos per bona opera in patientia confirmemus.

Interim autem dum hæc cum lachrymis præciperet & mandaret beatus vir, & vniuersa ciuitatis multitudo circunstaret ac fleret, mulier quædam nomine Lamprotate, filia magni Aristidæ, summota hincindè turba virorum & mulierum, procidit & ait illi: Per Deum tuum, quem à iuuentute tua ad senectutem vsq; dilexisti, permitte mihi ancillæ tuæ, vt minutum loculum, quemadmodùm mandando adiurâsti nos, faciam, atq; in eo venerabiles tuas reliquias reponam. Porrò ille probato illius propositi feruore, dixit ad illam: Mulier, vade: fac quemadmodùm statuisti. Et alias hoc volentes facere, nè impedias. Ex marmore autem caue, nè mihi facias monumentum. Nihil enim mihi proderit vana gloria. Vides sanctorum reliquias esse venerabiles.

Mandatum autem hoc grauissimum mando tibi, quod vide vt serues. Nè sedeas omninò in lecticis. Neque enim pium vel fas est, vt homo ceruicem ad lecticam reclinet, & satellites circunferant super humeris perniciosum nobis & mortis authorem. Siquidem Christum, ad cuius adorationem venis, ipsum iugo subijcis. Nunquid non audîsti & legisti, quòd cuiuslibet viri caput est Christus? Et quum quid alicui metiris, memento resurrectionis, & actionum nostrarum retributionem fore nobis à Deo. In qua enim quis metietur mensura, eadem remetietur illi. Forte & ipsum Deum audîsti dicentem: Quemlibet iuxta vias vestras iudicabo vos, & secundùm studia vestra, domus Israël, Viuo ego, dicit Dominus. 1. Cor. 11. Matth. 7. Ezech. 18.

Tunc iurauit puella coram circunstante populo, dicens: Per Deum, cui constanter seruiuisti à iuuentute tua ad senectutem vsque, in posterum non ingrediar lecticam, &

non subibit homo gestaturus lecticam meam. Quòd si mentita fuero, veniat romphæa resolutionis in illa hora in iuuentute mea, & in æternum ignem gehennæ portio mea cum iniquis computetur. Et si mandata tua transgressa fuero, in exemplum ostendar coram Christi Ecclesia.

Beatus vir respondens, dixit ad illam: O filia, antequàm moriar, benedicam tibi secundùm desiderium tuum. Non deficiat ex semine tuo sanctorum doctrina vsque in secula. Quum venerit Christus ad mutandum cælum & terram, ipse inscribet memoriam tuam in libris viuentium in regno cælorum. Et pax Dei, quæ sanctos coronat sertis immaculatis, præmium tribuat tibi. Quoniam Deo & Patri gloria, & filio adoratio, & sancto spiritui maiestas ante omnia secula, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. BRIGIDAE VIRGINIS E SCOTIA, PER F. LAVRENTIVM

Surium reddita paraphrasticôs.

1. FEBRVAR.

Parentes S. Brigidæ.

FVIT apud Hybernos vir quidam, Duptacus nomine, genere Lagmensis. Is ancillam Brotsech (ità enim vocabatur) bonis præditam moribus emit: sed eius impudico captus amore, ad suam explendam libidinem ea abusus est. Vbi autem coniunx illius animaduertit eam gestare vterum, magno animi dolore consternata, dixit marito: Eijce, & accepto precio vende ancillam hanc, nè meæ proles ab illius futura sobole profligentur & indignum aliquid patiantur. Accepit hoc grauiter maritus, & moras nectens, coniugis distulit votum. Accidit interìm, vt duo episcopi sanctitate venerabiles, ad Duptaci venirent ędes: è quibus alter dixit eius vxori: Non te malè habeat, quòd ancillam vides tuis in ædibus: illius enim proles tuæ stirpi magno erit ornamento. At cùm illa nihil de suo animi furore remitteret, compulsus tandèm maritus, cuidam mago ancillam vendidit: in cuius domo quidam vir sanctus nocte orans, vidit puellæ Brigidæ imminentem globum igneum: idque manè illi mago indicauit. Fastidiuit autem sancta puella cibos magi, & quotidiè per vomitũ sumptam escam reijciebat. Animaduertens id magus, ait: Ego homo impurus sum: porrò hæc puella plena est spiritu Dei, & idcircò non potest cibos meos capere. Itaq; vaccam vnam dedit S. Brigidæ, cuius lacte à teneris annis victitans, bonarum rerum studijs se dedidit, pudicitiæ & sobrietati semper intẽta, atq; in dies virtutum capessens incrementa, adeò vt etiam signis & miraculis edendis admirabilis haberetur. Pascebat autem magi vaccas, & quicquid ex lacte colligere potuit, liberaliter in pauperes & inopes contulit. Vbi verò magus in magno vase parùm butyri vidit, animo valdè commotus est. Cernens hoc sancta Brigida, totam se conuertit ad rogandum Dominum, qui sua virtute vas illud totum butyro compleuit. Quo miraculo obstupefactus magus, in Christum credidit, vaccasque duodecim puellæ donans, liberam illam cum matre ad Duptacum remisit.

Non potest ferre cibos magi.

Claret miraculis.

Liberalis est in inopes.

Illa igitur ad patris reuersa domum, non valdè grata ei fuit, quòd auferret quicquid posset, & pauperibus clàm elargiretur. Ea itaque re permotus Duptacus, obtulit eam regi emendam. Dixit autem rex Brigidæ: Cur tulisti gladium patris tui, & eum pauperi dedisti? Respondit Brigida: Ego verò Christo illum dedi. Et certè si & te dominum meum regem & parentem meum Deus à me peteret, modò possem, ambos vos cum omnibus facultatibus vestris illi darem. Quibus auditis, rex ait Duptaco: Filia tua, vt video, longè maior est, quàm quæ vel abs te vendi, vel à me emi debeat: deditque virgini gladium, quem daret patri suo loco illius, quem abstulerat.

Pater eam vult vendere.

Accidit deindè, vt ab amicis ad ineundum coniugium multis modis vrgeretur. Sed cùm illi sorderent amplexus hominis mortalis & corruptibilis præ desiderio & amore Iesu Christi sponsi immortalis, rogauit Dominum, vt turpem & deformem ipsam efficeret, atque ità ab eius appetendo coniugio omnes absterrerentur. Mox exaudita est, & oculus eius crepuit, & instàr aquæ liquefactus est. Tum verò permissum est ei nuncium remit-

Abhorret à nuptijs.

remittere procis omnibus, & Christo se virginem consecrare. Itaque tribus assumptis puellis, abijt ad Machillam episcopum, sancti Patritij discipulum: qui vt eam conspicatus est, vidit columnam ignis supra caput illius. Perlectis autem precibus, Brigida virgo submittens caput, pedem altaris ligneum sua manu contigit, & mox lignum illud viruit, & oculus eius sanitati est restitutus, cùm velum accepisset. Accipit sacrum velamen.

Longum est enarrare, quæ per illam Dominus efficere dignatus est in testimonium eximiæ sanctitatis eius, mira & stupenda opera. Coxit quandoquè cereuisiam ex materia exigua, cùm Pascha aduentaret: eamque coctam, per decem & octo vicinas distribuit ecclesias, ijsque omnibus per octo Paschæ dies abundè suffecit. Eodem Paschate quidam leprosus ab ea vaccam sibi donari petijt. At illa cùm vaccam non haberet, sic ei locuta est: Vis, rogemus Deum, vt te hoc lepræ morbo absoluat? Tum ille: Nihil verò est, inquit, quod ego magìs velim & optem. Mox sancta virgo aqua benedicta corpus eius adspersit, & abscessit lepra illeque Deo, vt par erat, gratias agens, cum sancta virgine ad supremum vitæ permansit diem. Parùm cereuisiæ multis sufficit. Curatur leprosus.

Duę virgines paralysi vexatę, à S. Brigida aquam benedictã cum sale accepêre, ijsq; vsæ, sanas se viderunt, & in Dei laudes proruperunt. Duo Britones oculorum lumine destituti, leproso ministro illos ducente, ad ostia ecclesiæ eius peregrè venerunt, eiusque precibus salutem sibi restitui precabantur. At illa iussit eos parumpèr expectare, cibumq; in domo hospitali sumere, donèc ipsa Domino pro illis preces offerret. Illi verò indignatione commoti, Tuæ, inquiunt, gentis ægros sanas, nos autem tanquàm aduenas & peregrinos negligis. Illa audito hoc conuicio, exit ad eos, & aqua benedicta in illos adspersa, cæcis lumen, leproso corporis munditiam restituit. Paralyticę. Duo cęci & leprosus.

Virgo quædam ab illa inuitata cùm mensę assideret, S. Brigida dæmonem illi propè assidentem vidit. Ait autem virgo: Vellem & ego, modò possit fieri, videre illum. Non est isthuc, inquit Brigida, impossibile: sed priùs oculos consigna tuos, vt eius adspectum ferre queas. Illa signo crucis munit oculos, videt satanam aterrima specie, immani & vasto capite, & per foramina & rimas omnes capitis flammas fumosque erumpentes. Tum Brigida, Loquere, ait, nobis dæmon. At ille, Non possum, inquit, tibi loqui sancta virgo, nec tamen tua iussa contemnere, quandoquidem tu præcepta Dei non contemnis, & pauperibus ac infimis quibusque affabilem te præbes. Cur verò, ait S. Brigida, huc accessisti? Apud viginem hanc, inquit, demorandi mihi & spatium & opportunitatem præstat eius desidia & torpor. Conuersa ad virginem S. Brigida, Vide nunc, inquit, quem tam multis annis apud te foueris: atque ex illa die liberata est virgo ab illo nequam spiritu. Quædam mulier poma attulit sanctæ virgini Brigidæ: simul autem accedebant leprosi, stipem ab ea emendicantes. Iussit ergò poma illa dari miseris. At mulier id audiens, poma ad se retraxit, dicens: Non leprosis hæc mála attuli, sed tibi & virginibus tuis. Displicuit id sanctæ virgini, aitque ad illam: Non rectè facis, dum hoc misericordiæ officium impedis. Itaque arbores tuas nóueris æterna sterilitate damnatas. Abijt mulier, & eccè hortum suum, quem pomis plenum reliquerat, vacuum inuenit, & deincèps perpetuò sensit sterilem. Arbores sterilescunt.

Fœmina quædam filium ex ipsa natum, ex episcopo Broone, qui S. Patritij discipulus fuit, concepisse se sceleratissimè mentiebatur. Cùm ille verò ab hac culpa alienum se affirmaret, S. Brigida mulierem accersiri iubet, eique dicit: Ex quo infantem hunc sustulisti? Respondit illa: Ex episcopo Broone. Mox sancta virgo ori eius signum salutaris crucis impressit, procacisque caput cum lingua intumuit. Porrò S. Brigida infantis consignans linguam, ait: Dic nobis, infantule, quis est tuus pater? Stupenda res: aperit os infantis, qui quondàm Balaam asinæ loquendi præstitit facultatem, aitque paruulus: Episcopus Broon non est parens meus, sed deformis ille & vilis homuncio, qui in populo extremo sedet loco. Itaq; omnes Deum laudant, & mulier agit pœnitentiam. Dæmoniacus quidam ad sanctam virginem adducendus erat. Vbi id sensit malus dæmon, in terram se prosternit, dicens: Non me patiar ad illam adduci. Nôsti, inquiunt, vbì illa degat? Equidem nói, ait, nec ibo illuc. Cùm igitur hominem obsessum loco mouere non possent, miserunt quendam oratum sanctam Brigidam, vt ad liberandum miserum accedere non grauaretur. Venit illa, & cùm procùl adhuc abesset, eius præsentiam ferre non sustinens impurus spiritus, fugit ab homine. Num. 22. Infans loquitur. Dæmoniacus liberatur.

Filia cuiusdam principis Deo perpetuam vouerat virginitatem: sed pater inuitam compu-

compulit inire coniugium. Vbi tempus nuptiarum aduenit, essentque iam instructæ epulæ, puella fugiens, ad S. Brigidam se recepit. Eam verò pater insecutus est: cuius equitatum vt vidit S. Brigida, signum crucis terræ impressit, & omnes illi cum suis equis instàr statuæ mansêre fixi & immobiles. Sed patre resipiscente, & agente pœnitentiam, soluti sunt: porrò puella, relicto seculo, Christo se, vt erat pollicita, virginem consecrauit.

Multa edit miracula. Multos sancta virgo claudos, leprosos, dæmoniacos, varijsque affectos morbis curauerat, cùm eccè veniunt ad eam duo leprosi, cum lachrymis ipsam rogantes pro corporis bona valetudine. Orauit virgo pia, & cùm aquam benedixisset, iussit vt se inuicèm illa aqua abluerent. Lotus vnus, sanus effectus est: cui cùm diceret sancta virgo, vt socium lauaret, & ille suam iactitans sanitatem, alterius lepram contingere nollet, sensit mox diuinam vltionem, totoque corpore lepra percussus, socium suum vidit benè sanum & incolumem: siquidem illum sancta Brigida mundârat.

Vehebatur quandoquè curru sancta virgo, & auriga petebat copiam ducendi currum per agrum hominis cuiusdam, qui tum sepe illum muniebat. Quãuìs autem S. Brigida aurigam iuberet discedere ab agro, cùm vir ille transeundi copiam negâsset, at tamen auriga cœptum vrgebat iter, sed repulsus est à viro, illius equos verberante. Porrò non dormitauit vltio diuina, quæ illum miserum & durum hominem repentè extinxit.

Rogauit Duptacus, pater sanctæ Brigidæ, vt ad regem Laginensium accederet, & peteret vt gladius, quem iam suprà diximus ab illo rege datum fuisse Brigidæ, vt illum Duptaco daret, perpetuò posset apud ipsum Duptacum permanere. Abijt virgo sancta ad regem, & petijt non solùm gladium, sed etiam vnius è seruis regijs manumissionem. Ait autem ad illam rex: Si ego tibi præstitero quæ postulas, quid mihi datura es? Respondit Brigida: Si vis, vitam æternam dabo tibi, oraboq; Dominum, vt posteri tui semper regiam obtineant dignitatem. At ille, Vitam, inquit, quæ sub adspectũ non cadit, nõ appeto: nec mihi curæ sunt filij, qui post me futuri sunt. Alia verò duo mâlim, vt mihi liceat in hac vita, cuius amore teneor, in multam ætatem degere, & quandocunquè bellum suscepero, in eo victorem euadere. Etsi autem hæ preces hominis erant valdè huic mundo dediti, at tamen sancta virgo, Quæ petijsti, inquit, pro voto dabuntur tibi. Non multò pòst cum paucis ille contra multos pugnam initurus abijt, & cùm S. Brigidæ implorâsset patrocinium, ab hostibus victor reuersus est.

Animus regis planè dedit' huic mundo.

Accepit quandoquè è manu episcopi sacrosanctam Eucharistiam, & eccè videt in calice, quem puer episcopi tenebat, deforme portentum, videlicet hirci vmbram. Itaque noluit è calice illo bibere, & quid vidisset, indicauit episcopo. Tum verò episcopus ait ad puerum: Ecquidnam fecisti? Da gloriam Deo, & ingenuè confitere. Ille igitur confessus est se furto abstulisse vnum ex hircis illius, eiusque partem comedisse: cumq; animi dolorem & pœnitentiam lachrymis testatus esset, vocata Brigida, nihil iam hirci in calice vidit. Erat inter puellas eius quædam turpi capta amore viri cuiusdam, in quem oculos incautè coniecerat, qui illius itidèm impuro tenebatur amore: iamque pollicita erat, se certo tempore ad illum venturam. Itaque vbi sensit Brigidam sese quieti dedisse, surrexit è lecto, & libidinis accensa flammis, cœpit miro quodam cogitationum tumultu exagitari. At tamen præ potentis Dei & sanctæ Brigidæ timore retenta, obnixè Dominum precabatur, vt in tanto periculo, tantoque salutis suę naufragio ipsi opem ferre dignaretur. Incidit tandèm menti eius salubre consilium, accensoque igniculo, illi pedes admouit, ignibusque extinxit ignem, & ardorem libidinis corporis dolore superauit. Nihil verò horum latebat S. Brigidam, cui diuinitùs erant omnia reuelata: tacuit autem, vt puellæ posset constantia probari. Porrò manè illa sanctæ Brigidæ apetuit quid fecisset, audiuitque rursùs ab ea: Quandoquidem hac nocte egisti viriliter, & pedes tuos adussisti, neque libidinis ignis in hac vita nocebit tibi, neque gehennæ flammis combureris: moxque eius pedes adeò sanauit, vt nullum adustionis vestigium in eis apparêret.

Puella egregiè extinguit libidinis flãmas.

Miraculũ.

Item aliud. Messis tempore quodam die manè vsque ad vesperum tanta vis imbrium è cælo ruit, vt nulli messores quicquam in demetendis frugibus possent efficere: solius Brigidæ messores ne pluuiæ quidem gutta attigit. Plura alia. Puerum ab ipso matris vtero cæcum suis precibus illuminauit: aquam mutauit in cereuisiam, sitientibusque leprosis abundè potan-

potandam obtulit: lapidem edito crucis signo in salem conuertit, & indigenti hilariter dedit.

Erat vir quidam incredibili ingluuie, & ingenti corporis robore. Orauit pro illo S. Brigida, & viribus quidem corporis nihil detractum est, sed ad communem hominum cæterorum edendi bibendique mensuram redactus est. *Ingluuiem hominis sanat.* Reus quidam ducebatur ad supplicium. Eius miserta sancta virgo, rogauit Dominum, & diuinitùs accepit argentum, quod cùm regi obtulisset, misero illi vitam impetrauit. Daria virgo oculis capta, sanctæ Brigidæ dixit: Benedictionem impertire oculis meis, vt pro voto liceat mihi cernere mundum hunc visibilem. Fecit Brigida, vt erat rogata, & illa statìm vidit. Verùm præ mentis interiori luce, mundi huius lumen fastidiens, rursùs orauit S. Brigidam, vt iuberet pristinam in eius oculos recidere cæcitatem, ità dicens: Tanto quisque maiori Dei præsentia perfruitur, quanto huic mundo absentior est. Orauit denuò sancta Brigida, & mox illa videre desijt. *Cæca illuminata, rursùs vt redeat cæcitas, optat.* Mulier nobilis è Scotia, filiam habuit à natiuitate mutam. Eam cùm esset annorum duodecim, duxit ad S. Brigidam: quæ appræhensa puellæ manu, ait: Vis Christi amore corporis seruare integritatem & virgo permanere? Nesciebat verò puellam esse mutam. Vt autem mater eius dixit, eam respondere non posse, ait Brigida: Ego verò manum eius non priùs dimittam, quàm illa mihi responsum reddat. Mox puella ità locuta est: Faciam, quicquid iusseris. Permansit igitur virgo, & prætereà vsque ad supremum vitæ diem nulla fuit illa eloquentior. *Muta loquitur.* Fluuium quendam sancta Brigida suis precibus aliò auertit, qui etiam vsque in præsens tenet cursum illum. Aues & anates sæpè ad se accersitas, manu palpare solebat, & indè rursùs dimittere.

Nouem viri inter se nefanda coniuratione conspirârant in hominis cuiusdam necem, quem Calendis Iulij perimere constituerant. Multùm apud illos egit sancta virgo, vt ab immani scelere illos reuocaret. Sed cùm verbis nihil efficeret, ad precandum pro illorum obcæcatione Dominum se contulit. Vident igitur illi speciem hominis, quem insectabantur, & existimantes illum esse, gladijs & hastis confodiunt: reque peracta tanquàm post triumphum cum cruentis armis, redeunt ad Brigidaam: à qua cùm se non hominem, sed phantasma iugulâsse didicissent, ad sanitatem & meliorem mentem se receperunt. Nimij operis fuerit, singulatìm referre res gestas omnes huius admirandæ virginis. Tandèm post multos pro Christo susceptos & exantlatos labores puellam alumnam suam ad se acciuit, eique sui obitûs indicauit diem: quo adueniente, felicem Christo spiritum reddidit anno salutis 518. vt habet Sigebertus, vel 522. vt apud Marianum Scotum legitur, qui eam scribit in Hybernia diem suum obijsse. *Felix obitus S. Brigidæ.*

VITA S. SEVERI RAVENNATIS EPISCOPI, EX VETVSTO QVODAM MANVSCRIPTO CODICE, mutato stylo descripta per F. Laur. Surium: idq́; strictiùs atq; compræhensiùs, plerunquè etiam paraphrasticôs.

SEVERVS insigni Italiæ oppido Rauenna ortus est, potestq́; de illo dici, quod de beatissimo Pontifice Gregorio, Vndè genus duxit, summum conscendit honorem. *I. FEBRVAR.* *Patria S. Seueri.* Moribus valdè inculpatis vixit, plenus columbina simplicitate: & quidem cum S. Tobia pauperem gessit vitam, sed erat diues in Christo, illius diuino timori semper inhærēs. *Tob. 4.* Vxorem duxit, & cum ea castum coluit matrimonium, victum quotidianum suo sibi labore parans. Textorem enim fuisse, veraci relatione constat. *Ducit vxorem, & est textor.* Accidit intereà, vt Rauennæ episcopus ex hac vita migraret, & ecclesia illa pastore orbaret ∴ Conueniunt igitur frequentes episcopi & ex propinquis & remotis locis, vt tantæ ciuitati pontificem solito more præficerent atque consecrarent. Illis verò congregatis, Seuerus domì laborans, vxori suæ dicit: Vadam ocyùs, & videbo quis sit futurus antistes noster. Cui vxor: Sede hìc, inquit, & tuum negocium age. Nam si velis vacare ocio, non erit id in rem nostram. Siue verò tu illic adsis,

sis, siue domi resideas, te pontificem non creabunt. Ille porrò, Liceat mihi, ait, cum bona pace tua illuc ire. Respondit coniunx: Fac vt lubet. nam sine dubio simulatque eò fueris ingressus, episcopus ordinaberis. Dixit hoc illa salsè & irridiculè: sed vir Dei ilicò abijt, & veniens in ecclesiam, vbi erat populus cum sacerdotibus congregatus, quòd esset vili & deformi opertus habitu, post templi ostium latitabat. Precibus verò pro more absolutis, eccè columba niue candidior è cælo descendens, eius capiti insidet. Id ille conspicatus, columbam à se abigit: at illa per aëra circunuolitans, tertiò redijt super caput eius, tanquàm in columba diceret Spiritus sanctus: Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Ea autem res stuporem attulit omnibus, qui ibi tum aderant è clero & populo, & in commune laudes gratesque egérunt Deo, bonorum omnium largitori.

Columba eius latitantis capiti insidet. Esai. 66.

Mox igitur productus est è suo latibulo vir sanctus, & vel inuitus raptus ad sedem pontificiam, vnctusque oleo exultationis & vnguento sacri chrismatis, vt fieri solet ad eam dignitatem vocatis. Poterat tum dici illud ex euangelio: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia. & illud ex Apostolo: Ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret. Vbi verò illud tantum munus beatus Seuerus accepit, in illo exequendo se planè irrepræhensibilem exhibuit, locumque prorsùs in eo non habuit, quod vulgò iactari solet, Honores mutant mores. Quotidiana enim virtutum illi accedebant incrementa, & spiritus sanctus, quo authore id erat officij adeptus, apostolicis eum operibus fecit conspicuum.

Ordinatur Episcopus. Matth. 19. 1. Cor. 1.

Quodam die cùm sacra Missarum solennia eo more, quo solent pontifices, celebraret, ea hora, qua lectio ex Apostoli epistolis erat recitanda, extra sese vir sanctus rapitur, & altari assistens, somno suaui correptus videbatur. Sed cùm iam longior mora intercederet, ministri altaris eum existimãtes de improuiso obdormiuisse, celeriter accurrunt, sacrasque concutientes vestes, eum excitant. Quid habes, inquiunt, pater? Tam multus te populus expectat, & tu sopore deprimeris? Ille subitò ad se reuersus, veluti substomachans nonnihil, ait ad eos: Quid facitis, fratres? cur me interturbare voluistis? Ego etsi vobiscum hic corpore fui, at spiritu alibi versabar. Tum verò illi multa instantia ab eo percontati sunt, vbinàm intereà fuisset. Quibus ille respondit: Ignoscat vobis Deus, filioli, quòd me adeò attonitum reddidistis. Ego eram in sancta Mutinensi ecclesia, & animam coëpiscopi mei Geminiani Domino commendabam, mansiq; illic, donèc humatum esset corpus illius. His auditis, Rauennates clàm mittunt celeres nuncios ad Mutinenses, quo in statu sint res Geminiani, exploraturos. Qui vbi Mutinam venère, ante omnia percontantur de salute episcopi: discuntq; è ciuibus, ante aliquot dies illo se egregio pastore & Pontifice suo esse destitutos: addebant verò ciues: Certè Dominus Seuerus archiepiscopus vester, immò & noster, illo decedente, præsens hic adfuit, eiusque animam Deo ritu pontificio commendauit, nec abscessit, donèc eius corpus esset sepulturæ datum. Deindè verò ab oculis nostris repentè ablatus est. His auditis, celerrimè nuncij Rauennam repetunt, & ciuibus suis omnia explicant: depræhensumq; est ex diligenti collatione, eo tempore mentis stuporem sanctum Seuerum pertulisse, quo S. Geminianus migrauit ad Dominum.

Patitur ecstasim. Geminian' Episcopus Mutinẽs.

Filia beatissimi viri in ętate iuuenili mortua est. Iam antè è viuis eius mater excesserat, volebantque eam in eius monumento reponere. Vt autem viderunt angustiorem esse loculum, quàm qui vtriusque corpusculum capere posset, mœsti aiunt ad Seuerum episcopum: Quid pater sancte facturi sumus? Vidésne sarcophagi angustiam? Tum verò sanctus pontifex ad vxoris quondàm suæ extinctum corpusculum conuersus, Quid mihi, inquit, molesta es mulier? Cur non das locum filiæ tuæ? Accipe, quod quõdam vtero gessisti, & noli esse tenax nimiùm locelli tui. Ad has beati viri voces tanta celeritate corpusculum illud in partem aliam secessit, vt vitali præditum spiritu, citiùs mouere se non potuerit, longumque filiæ spatium concessit.

Vxor mortua cedit filiæ in sarcophago.

Veniendum nunc est ad obitum sancti viri, & quemadmodùm ex his seculi ęrumnis subtractus, ad illam supernæ patriæ beatitudinem commigrârit. Erat iam prouectę ætatis multa canitie venerabilis, diemque obitûs sui ex diuina reuelatione longè antè cognouerat. Itaque die quodam sanctissimum Missæ sacrificium offerens, transitum suum ex hoc mundo ad patriam cælestem, saluberrima sacramentorum cælestium perceptio-

ceptione communit .catoque ad se totius vrbis clero & vtriusque sexûs populo, iuxta Ecclesiæ r ... integritate catholicæ fidei, de fraterna charitate & dulcissima animorum consensione seruanda & colenda, pro data ipsi diuinitùs sapientia, prolixum habuit ad eos sermonem. Eo absoluto, impertitaque illis pace & benedictione, stola pontificali indutus, populique mœrentis frequentia vndiquè vallatus, suum sibi iubet aperiri sepulcrum. Quod cùm illi fecissent, viuus in illud ingreditur, miraque authoritate inter coniugem & filiam medium se collocans, clara voce & vultu viuido vale vltimum dicit filijs suis, feliciter iam in Domino obdormiturus, marmorque imponi monumento iubet: sicque post fusas aliquandiù preces, sanctam animam suo reddit creatori, plenus & dierum & meritorum. Incidit eius obitus in ipsas Februarij Calẽdas. Viuus ingreditur sepulcrum, & decedit.

In signum autem eximiæ sanctitatis, ad tumulum eius innumera, humanumq; modum excedentia diuinitùs eduntur miracula: à quibus vnum adscribemus, quod huius historiæ author sua ætate factum asseuérat. Mulier quędam Rauennâs filiolum habuit quotidiana febre immodicè diuexatũ, cui vt celerior posset reformari salus, & dolores illi acres remitti, mater illũ offerre decreuit Deo ad sepulcrum beatissimi Seueri. Cùm igitur eò peruenisset vnà cum filio & amicis, prostrauerunt se humiliter Deo sanctoq; Seuero, attentiùs pro paruuli sanitate orantes: idque adeò, vt spe bona incitati, in templo in precibus pernoctare statuerent. Interìm verò præ nimia defatigatione omnes somno correpti, pueri illius voce lachrymabili rursùs excitantur. Eccè autem dum circunspiciunt, vident lampades priùs extinctas luculenter ardere: eoque miraculo obstupefacti, gratias agunt Deo, & sancto eius confessori Seuero. Porrò mater ex puero sciscitatur, quid ipsi accidisset. Tum ille coram omnibus dixit: Vidi ex hoc sepulcro progredientem senem quendam pontificali habitu indutum, niueis capillis decorum, vultu angelico admirabilem. Is verò me tetigit, & vehementer expaui: simulque morbus omnis confestìm euanuit. Quo tempore vir sanctus claruerit, author historiæ dubium relinquit: sed Volaterranus Commentariorum Vrbanorum Lib. 19. testis est eum sub Iouiniano principe, itemque sanctum Geminianum Mutinens. episcopum, cuius est suprà mentio habita, floruisse. Puer curatur à febre.

PARS HISTORICA SERMONIS BEATI PETRI DAMIANI DE SANCTO *Seuero episcopo.*

Audistis, fratres charissimi, ex beati Seueri, dum legeretur, historia, qualiter illum Deus de lanificij ergodocio sustulit, quàm mirabiliter illum non solùm pręter opinionem omnium ciuium, sed etiam sui, ad arcem Pontificatûs elegit. Audîstis, pauperculum hominẽ à Deo mundi diuitibus anteferri. Audîstis, abiectum & humilem super potentatus nobilium cum gloria sublimari. Audîstis Spiritum sanctum sapientes seculi contemnentem, simplicem hominem eligẽtem, ornatos vestibus trãsuolantem, in pannosum & squalidum, quasi in amicum familiarem, & olim sibi notissimum, descendentem. Alia Dei atquè homi. nũ iudicia.

Libet autem, dilectissimi, ad illud pulchrum spectaculum totos interiorum luminum radios diligenter expandere, & omnipotens Deus quàm diuerso modo ab hominibus iudicet, inquantùm mihi possibile est, studiosè pensare. Conueniunt vniuersi ciues ad oratorium, descendit Spiritus sanctus in columbæ specie super populum congregatum. Multa inferiùs corda, vnus desupèr inspector. Præstolantur isti, magnum aliquem ex diuitibus eligi: considerat ille, quis ex omnibus maximè valeat diues virtutibus inueniri. Isti apud se præferunt eruditam linguam, luculẽtum sermonem: ille autem animum simplicem & cordis humilis puritatem. Hinc populus visu plebeios præterit, ad primates verò, quis eorum maximè eligatur, attendit: indè autem excelsus Dominus humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Hinc multi sibimetipsis illud sacræ dignitatis culmen exoptant, & garrulo silentio intra conscientiam clamant: O si columba veniat super me, ô si Deus eligat me. Putas ego ero electus? Putas mihi dabitur Episcopatus? Indè aũt ille scrutatur renes & corda, qui finxit singulatìm corda eorum, qui intel- Psalm. 137. Psalm. 7. 3a

intelligit omnia opera eorum. Et quidem aderant ibì multi, vtpotè in egregia ciuitate, alij quidem frementium equorum glomeratis gressibus incedere soliti, alij claris natalium titulis insigniti, alij preciosarum vestium nitore cõspicui, alij crebris obsequentium militum cuneis constipati, alij omnibus his mundi muneribus multipliciter prędi-ti, alij alijs rebus pro sua possibilitate dotati. Sed omnipotẽs Deus, qui corda hominum subtiliter intendebat, quod olìm per Prophetam dixerat, sine aliquo vocis strepitu iterùm repetebat: Super quem requiescet Spiritus meus, nisì super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Videbat populus in aperto loco columbam cælitùs expectantem. Adspiciebat illa Seuerum pauperculum, post ianuam latitantem. Qui enim se hominibus abscondebat, diuinæ maiestatis intuitum declinare non poterat. Quid est hoc, beate Seuere, tam pauper, tam diues, tam humilis, tam sublimis, tam pannosus, tam gloriosus, apud iudicia humana deiectus, ex diuina prouidentia inuisibiliter sublimatus? Cur te abscõdere niteris, qui ad hoc proueheris, vt ad virtutis exemplum omnium oculis proponaris? Cur vultus hominum erubescis, qui diuinæ maiestatis conspectui præ omnibus placuisti? Videlicet idcircò absconderis, vt videas, & non videaris: videas scilicet columbam pro admiratione, non videaris autem pro vestium fœditate. Agè iam manifestare in publicum, procede ad medium, & Christianæ familiæ suscipe villicatum. Exeat margarita de sterquilinio, vt in summi regis fulgeat ornamẽto. Non lateat vlteriùs lucerna sub modio, sed super candelabrum posita, omnes qui in domo sunt, splendoris sui luce perfundat. Pasce igitur Dominicum gregem, & super ouile Christi curam exhibe pastoralem. Tibi Christus ecclesiam suam committere iam decreuit, quam inæstimabili sui sanguinis precio comparauit. Suscipe egregiæ administrationis officium, vt de commissi talenti fœnore auctum referas lucrum. Nec expauescas ignorantiam literarum, non dubites de incompositorum enormitate sermonum, quia ille, qui promouet te, sine legendi labore instruet te: qui tibi doctrinæ committit officium, docendi etiam suggeret incrementum. Summum quippe est verbum, quod tibi seminandi verbi exhibet ministerium. Hoc Verbum tibi, tuisque similibus per semetipsum dicit: Cùm steteritis ante reges, &c. Et iterùm: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

Esa. 66. — *Latére nititur S. Seuerus, sed non potest.* — *Matt. 5.* — *Matt. 10.* — *Ibidèm.*

Quid plura? Tandèm venit columba, & mirantibus cunctis, dilectum sibi caput inuisit. Et certè iam olìm in eius pectore inuisibiliter erat, in cuius nunc verticem corporaliter descendebat. Sed quid iam fugitiuus Dei faceret? Quò se verteret? Quod sibi latibulum tutius inueniret? A conspectu omnium fugit, valuas opposuit, ad videndum sibi solas postium rimulas dereliquit. Sed qui humanos adspectus auertere potuit, columbini acumen intuitús non euasit. Videt se depręhensum, conqueritur intra se, nil sibi profuisse confugium. Veruntamen adhuc suspicatur deceptam errare columbam, nec posse in tanta hominum multitudine certam eligendi notare personam. Tertiò igitur ad se volitantem agitatis manibus repulit: & sic in nomine sanctissimæ Trinitatis benedictionem suæ consecrationis accepit.

Columba insidet capiti eius.

O nouum & inauditum promotionis ordinem. O admirabilem egregij Pontificis dignitatem. Nam quid aliud fuit, in caput beatissimi viri columbam tertia vice descendere, nisì patenter illum in Patris, & Filij, & Spiritûs sancti nomine consecrare? Et quid aliud fuit, eandem columbam à se exturbando, manibus tangere, nisì ex Ecclesiasticæ institutionis ordine, in ipsis manibus oleum sanctæ vnctionis accipere? Nam quòd columba in sanctissimi viri caput illapsa descendit, officium manûs impositionis impleuit. Quòd autem sacris se manibus tangi permisit, ipsas manus sancti Spiritûs vnctione signauit.

Oleum sanctæ vnctionis ritu Ecclesiastico, quo liniuntur manus.

Suscepto igitur Pontificatûs officio, beatus ille Seuerus, non magìs ex ordine Ecclesiasticæ dignitatis ascendit, quàm in arcem quoquè summæ sanctitatis excreuit.

SANCTI

SANCTI M.....YRIS TRYPHONIS VITA,

Authore Simeone Metaphraste.

CVM Dominus & Deus & Seruator noster Iesus Christus, postquàm Deus & homo ad homines aduenisset, & tertio die à mortuis surrexisset, & ad patrē cum gloria esset assumptus, in discipulos effudit spiritum sanctum, & eos diuina cognitione impleuit & virtute, ex eius plenitudine accepit vniuersa terra, & omnes homines fuerunt participes doni, quod ex eo emanabat: & liberati quidem sunt à tenebris ignorantiæ & cultûs simulacrorum: veræ autem luci Dei cognitionis euasēre familiares. Nam cùm non secùs àc diuina & luce micantia fulgura, per omnes fines percurrētes, & non paruam adferentes illuminationem, egressi essent Apostoli, eorum qui videbāt, illustratos oculos, ne momento quidem temporis mox siuerunt sedere in tenebris. Alius autem aliam orbis partem sortiti, cùm omnem gentem, regionem & ciuitatem sibi distribuissent, eis iniecerunt veram scintillam veritatis. Quæ paulatìm per eos, qui apti erant, accensa, in claram & sublimem euasit facem.

1. Febrvar.
Act. 2.
Mundus ad Deum conuertitur per Apostolos.

Hoc principium cùm accepisset fides, ad tantum processit splendorem, vt consumptis profundis tenebris ignorantiæ, in diuinæ lucis statum omnia transmutauerit. Huius post Apostolos causæ & authores fuēre diuini martyres: qui cùm veluti semen lucis ab eis accepissent, deindè tanquàm violentis ventis traditi tentatoribus, id non solùm non extinxerunt illatis iniurijs, sed etiam varijs tormentis effecti clariores, ipsi quidem tanquàm lucida sidera, decęterò sunt collocati in cęli firmamento, quod percipitur intelligentia. Illinc autem clarissimè refulgentes, terræ vniuersę lucem prębent. Ex his vnus est etiam beatus Tryphon, qui à diuinis & in quas non cadit interitus, delicijs nomen sortitus, frugiferum germen horti deliciarum. Qui è Phrygia quidem primùm fuit editus, vico verò Campsade, qui est vicinus ciuitati Apameæ. A pijs autem parentibus ortus magis pius filius, ab ineūte ætate visus est Deo adeò esse gratus, vt iudicatus sit idoneus ad ministrandas operationes spiritûs. Quamobrem varij quidem morbi fugiebant à corporibus: dęmoniorum verò vniuersa hominibus infestà natura, solo nomine Tryphonis flagellata, vel potiùs vsta virtute eius, qui in eo erat, spiritûs, fugabatur quidem ab hominibus, abigebatur autem in intima deserti penetralia. Atque omnia quidem recensere miracula, quæ ab eo facta sunt, non est præsentis temporis. Cùm vnius autem in pręsentia fecero mentionem, per quod gratiæ, quæ in eo erat, virtus possit esse euidens, ad martyrium pręclari athletæ me conferam.

Martyres orbem totū illustrant.
Tryphonis patria.
Claret miraculis.

Anno 225. post Augusti mortem, Gordianus accipit sceptra Romani imperij, vir quidem gentilis religione, sed Christianis non adeò grauis. Non enim is, sicut reliqui, mouit persecutionem aduersùs Christianos. Ei nascitur vnica filia, corporis quidem specie & pulchritudine insignis, ingenio autem & intelligentia fœminas, quæ erant suo tempore, superans: neque vlli cedebat in doctrina literarum. Quocircà magnoperè contendebant parentes, vt eam integram & illęsam conseruarent. Primos verò ciuitatis, qui eam ambiebant, magna vrebat æmulatio: ipsa autem in munitis locis clausa, diligenter & tutò custodiebatur. Vt verò à ciuitate Romanorū sanctus cognosceretur Tryphon, vel potiùs vt Christus in eo laudaretur, repentè execrandum dęmonium dictam Cęsaris filiam inuadens, eam impudenter vexabat, assiduè discerpebat, in aquam & ignem proijciebat, & omni ratione eius vitæ insidiabatur. Atque dubitabant quidem omnes sapientes, hęrebantque & manebant planè attoniti medici, videntes affectionem esse miserabilem, non valentes autem ei omninò opem ferre. Animo verò anxius erat pater, affectioni nusquàm vllum inueniens auxilium: tristis erat, ęgrè ferebat, tabescebat, donèc ipse malus spiritus, maiori scilicet potestate coactus, suum inuocabat expulsorem: suum quidem percussorem, puellæ autem, quæ ab eo vexabatur, appellabat curatorem. Nisi, inquit, accesserit Tryphon, puellam non cessabo terrere: ab ea non recedam, nisi videro aduenisse Tryphonem.

Filia Gordiani Augusti arripitur à dæmone.

Protinùs ergò iussis exeuntibus Imperatorijs, missisque frequentibus literis, vniuerso autem orbe terræ ferè percurso ad inquirendum Tryphonem: & multis quidem

mul-

multis è locis emissis ad eos euocādos, qui hoc appellarentur nomine, nihil autem valentibus efficere, peruenit etiam ad partes Phrygiæ hęc inquisitio. Significatur deindè is, qui quęritur, agere in vico Campsade: inuenitur propter paludem lacûs, qui est situs prope eum locum, anserum curam gerens. Confessus autem is, qui quęrebatur, se esse Tryphonem, statìm quidem transmittitur per eos, qui ipsum inuenerunt, ad Pręfectos Pompeianū & *Potestatum. Ipsi verò cùm eum equis publicis protinùs imposuissent, Romam transmiserunt ad Imperatorem. Atque ille quidem iter rectà confecit: agebat autem tunc ferè ætatis annū decimumseptimum. Malignus verò spiritus cùm eius sensisset aduentum, tunc grauiter vexabat, & per puellam efferuescebat: & sępè eiulans clamabat se non posse ampliùs eius corpore vti habitaculo: propè enim adesse, qui potenti manu eum expellat. Adhuc enim, inquit, tres dies, & accedit Tryphon, qui in nos accepit potestatem. Cùm sic multùm clamâsset, & eam discerpsisset, exijt.

for. * Prætextatum.

Nota ętatē.

Tertio verò die ab excessu dæmonis, Romam quidem venit sanctus, adducitur autem repentè ad Gordianum. Quem cùm lubenter excepisset, agnouit eum esse, qui Gordianam suam filiam curauerat, ex aduentu conijciens præfixum terminum trium dierum. Vt res verò esset certior & euidētior, rogabat vt dęmonem oculis videndum produceret, & eum interrogaret. Sex itaque dies ieiunio & intensis ad Dominum nostrum Iesum Christum vir sanctus vacans precibus, illucescente septimo, iam desupèr maiorem & validiorem aduersùs dæmones consequitur potestatem. Nam cùm nox quidem procùl abesset, sol autem suis radijs in terra subrideret, aderat quidem Imperator, aderant omnes satellites & qui eius parebant imperio, ab eo petentes, vt viderent aliquid admirabile. Diuinus autem Tryphon cùm esset plenus diuino spiritu, in ipso verò immundum quoquè illum spiritum intueretur intelligentia: Tibi dico, inquit, in nomine Iesu Christi, appáre ijs, qui adsunt, & eis ostende tuam turpitudinem & imbecillitatem. Simulatquè autem hoc dixisset, eccè tanquàm canis adspectu deformis, niger colore, oculos habens tanquàm ignē emittentes, & caput humì defixum, coram omnibus apparuit.

Ieiunio & precib⁹ obtinet maiorē aduersùs dæmones potestatē.

Dæmon appáret.

Cui, qui precatus fuerat, Dei seruus: Dic, inquit, execrande, quis te misit? Quis permisit, vt hanc inuaderes adolescentulam? & quomodò cùm sis talis, nempe tenebrosus & imbecillus, & plenus omni probro & dedecore, adeò audes contemptui habere & vexare, quod factum est ad Dei imaginem? Dæmon autem respondens, Mittor, inquit, à meo patre. Dicebat verò esse sibi patrem, authorem & causam malorum, qui etiam appellatur satan, & ab eo iussum esse hanc puellam torquere. Et quænam est ei potestas, rursùs dicit Tryphon: malitiæ, inquam, principi aduersùs figmentum, quod constituit omnipotens bonitas & munijt sancto spiritu? Ille autem canis, etiamsi nollet, diuina tamen quadam operatione vera respondit omnibus audientibus: Nos nullam habemus potestatem in eos, qui sunt pij in Deum omnipotētem, & in eius Christum, pro quo Petrus & Paulus hîc pręclarum suscepêre martyrium. Eos verò reuerentes fugeremus, nisì nobis esset permissum alicui extrinsecùs leuem aliquam adferre tentationem. In eos autem omninò vires nobis vigent, & in eos tyrannidem obtinemus, qui suo animi proposito sectantur opera, quæ sunt nobis grata. Maximè verò grata nobis opera sunt, cultus simulacrorum, blasphemia, adulterium, veneficium, inuidia, cędes, superbia. Per hęc enim & quæ ea consequuntur, homines sua sponte nobis effecti familiares, suis factis tanquàm laqueis implicantur: & ab eius quidem, qui ipsos fecit, alienantur bonitate: illaqueantur autē nostris maleficijs. Cùm hęc ab eo dicerentur, Imperator & omnes qui aderant, his auditis, repleti sunt horrore & admiratione. Et multi quidem ex infidelibus, Christo statìm crediderunt: fideles autem stabiliti & testimonio inimici magìs confirmati, regi gloriæ laudem emiserunt & gloriam. Increpatus verò ille immūdus & sceleratus dęmon, protinùs euanuit ex oculis.

In quos obtineat vires satan.

Cæsar autē hoc beneficio affectus, & valdè ea admiratus, cùm plurimis donis & honoribus beatum Tryphonem esset prosecutus, cura suorum Præfectorum eum suis restituit. Atque quęcunque quidem ex his ad eum redièrunt, in via distribuit pauperibus: ipse verò cùm domū venisset, consueta fidei sequens opera, & vacās beneficio afficiendis ijs, qui laborabant, erectam solùm habebat mentem ad brauium supernæ vocationis. Cùm autem decessisset Gordianus, Philippusque execrandus & impius ei successisset in imperio, & ipse quoquè citò fuisset interfectus in bello aduersùs Troglodytas;

Decius

Decius post eum renunciatur, vir crudelis & animo impudens, & feruens quidem furore circa simulacra: rabie autem intolerabili ab inhabitante in ipso dæmone motus aduersùs eos, qui nolebant eis sacrificare. Fuit verò hoc graue bellum aduersùs Christianos. Non enim parabantur arma aduersùs alienigenas, non tela & lanceæ, non rhomphęa & gladius vibrabantur aduersùs eos, qui faciebant iniuriā: sed rotæ & catapultę, vnguesq; ferrei & pectines, & omne genus suppliciorum comparabatur aduersùs innocentes. Vnum autem in eos crimen intendebatur, nempe in Deum sanctitas. Cùm ergo illic multa erumperet confusio, dicebat se videre, velutì quodam, quod intelligentia percipitur, ventilabro purgari aream Domini. Quicunque enim leuitate mentis & stramineis cogitationibus, verbum fidei videbātur suscepisse, ij perindè ac vi ventorum ventilati tentationibus, reseruabantur igni, qui non extinguitur. Qui autem recta sententia & animo stabili adherebant veritati, ij iniurijs & afflictionibus inflammati, cùm suę fidei probationem Deo & hominibus ostendissent, in horrea cęlestia, tanquàm purum frumentum, recondebantur. Deciana p[er]secutio. Crimē Christianorum.

Cùm hęc sic fierent, & vehementer vrgeret persecutio, defertur Tryphon ad Pręfectum Orientis. Aquilinus autem tunc gerebat Pręfecti magistratum. Ad eum ergò defertur, quòd vir quidam Apameensis, genere non ignobilis, doctrina excultus, arte medicus, Augustos valdè despicit: & magnos quidem deos subsannat, Christum autem solum Deum annunciat. & ea ratione fieri, vt multi decipiantur à verborum eius magnificentia. Statìm ergò emisit literas & edicta cum minis vehementibus ad loci illius magistratus, vt eum, qui quærebatur, maxima celeritate ad eum adducerēt. Fieri verò non poterat, vt pręclara fidei lucerna in sordido loco lucens lateret. Cùm ergò audiuisset se quęri à persecutoribus, non recedit in solitudines, non densos & incultos obit montes: sed cùm precibus & orationibus se in Christo munijsset, alacri animo accedit ad eos, qui quęrebant, & ad Aquilinum cum magno gaudio & prompto animi studio, qui tunc agebat Niceæ, statìm mittitur per milites cohortis. Cùm ergò ei statìm excelsum erectum fuisset tribunal, honesteq; & decorè eum circunstetissent satellites, dixit Pompeianus scriniarius maximi ordinis: Qui Apamea à Frontone legato ad vestram missus est magnificentiam, adest ad purissimū tribunal vestræ potestatis. Aquilinus Pręfectus dixit: Qui adest, primùm dicat nomen, patriam, fortunam, deindè religionem. Dixit S. Tryphon: Mihi nomen est Tryphon: Patria, vicus Campsades, vicinus ciuitati Apameę. Fortuna autem apud nos nec est, nec dicitur, qui Dei prouidentia, serieque & ordine ineffabili sapientiæ omnia fieri credimus: non autem à fortuito, & qui fit pręter rationem, concursu astrorū & à casu statuimus pendére ortum hominis. Sum verò liber moribus & vitæ educatione, vni soli Christo seruiens. Christus enim est mihi religio, Christus mihi gloria, & corona gloriationis. Tryphonis nomen defertur. Sistitur coram p[rae]fecto. Pręclara eius cōfessio.

Dixit Pręfectus: Existimo te in hodiernum vsque diem nondùm cognouisse iussum Augusti, qui iussit quenuis hominem, qui hoc nomine se iactat, & ad deos colendos est durus, tradi morti violentæ. & te remoue à tali deceptione, nè igni tradaris. Dixit sanctus Tryphon: Vtinàm mihi liceat & igne & omnibus tormentis consumi pro nomine Iesu Christi Domini mei & Dei. Dixit Pręfectus: O Tryphon, suadeo vt dijs sacrifices. Video enim pręter ætatem corporis, te quoquè perfectum sensum animi ostēdere, nec per deos volo te malè mori. Dixit sanctus Tryphon: Perfectum habebo sensum, si Deo meo perfectam obtulero confessionē, & pulchrum depositum, nempe in ipsum fidem, eam non negando conseruans, me ab omni repręhensione vacuum & integrum sacrificium obtulero Christo, qui fuit pro me sacrificatus. Dixit Pręfectus: Igni tradam tuum corpus, & acerbissimis supplicijs consumā tuam animam. Dixit sanctus Tryphon: Mihi minaris ignem, qui extinguitur, & simul deletur cum ea quæ accendit materia, cuius finis est cinis. Ego autem eum, qui non potest extingui, & est æternus, contrà minor impijs. Recede, inquā, à rebus vanis, & cognosce eum, qui est verè Deus: nè, si fortè illius ignis feceris periculum, te malorum pœniteat. Hęc cùm audijsset Aquilinus, & ira fuisset percitus, iubet eum suspensum cędi. Contemnit supplicia omnia.

Cùm primùm ergò prolata fuisset sententia, beatus Tryphon cùm vestem exuisset, & venerandum illud & pulchrum corpus prompto & alacri animo tradidisset lictoribus, in ligno suspenditur, & manibus ponè circumactis vincitur. Cùm ipse autem tribus horis cęderetur, & animum quidem firmum & stabilem & inuulnerabilem Christo Tribus horis cæditur.

sto ostenderet, silentiò verò plagas tanquàm alio patiente sustineret, dicit Præfectus Aquilinus: Pœniteat te, ô Tryphon, huius importunæ amentiæ, & profitere te dijs esse sacrificaturum. Nemo enim resistit edicto Imperatoris, qui non acerbè & violenter ex hac vita excesserit. Dixit sanctus Tryphon: Ego quoquè tibi dico: Nemo qui regem cęlestem Christum negauit, vitam æternam consequetur: sed transmittitur ad ignē æternum, & qui non potest extingui. Dixit Pręfectus: Rex cęlestis non est alius nisi magnus Iupiter, Saturni & Rheæ filius. Is est pater hominumque deûmque: cui qui non paruērint, minimè possunt viuere. Cui tu quoquè debes parére, vt dignus cēsearis vita iucundissima. Dixit sanctus Tryphon: Similes fiant Ioui deo tuo, qui eum pro deo colunt, & omnes qui confidunt in eo. Quem dicunt quidem primùm fuisse pręstigiatorem hominem & sceleratum ac perniciosum, patremque cuiusuis nefariæ actionis & impietatis. Post eius autem decessum, aureas & argenteas statuas ei erigentes, qui fecerunt similia opera dedecoris, deum pronunciârunt, suæ libidinis & intemperantiæ afferentes excusationem, quòd is in deos sit relatus. Idem modus cernitur etiam in alijs, qui falsò vocantur dij. Sic vos falsàm multis retrò seculis datam sequentes traditionem, inanimæ materiæ & surdæ cultum impiè tribuitis, Deū viuum negligentes, qui cęlum firmauit, terram super aquas stabilijt, aërem effudit: & cùm rebus omnibus creatis formam dedisset, hominem dominum in ipsis posteà formatum cōstituit. Cuius decepti à maligno serpente, & innumerabilibus tracti erroribus & exitijs, Deus Verbum misertus, homo fieri voluit, & nobis simili forma suscepta, in ea in crucem actus & sepultus, cùm tertio die resurrexisset, & in cęlos esset assumptus, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, donèc quęcunque res est creata, eum agnoscat: & sic è cęlis cum diuina virtute & gloria appárens, reddet vnicuique conuenienter suis actionibus. Hic est Deus deorum, rex regum, & iudex viuorum & mortuorum. Qui autem à vobis dij existimantur, sunt æterni ignis fomites cum ijs, qui ipsos colunt.

Egregiè respōdet Præfecto.

Gene. 1. *Gene. 3.*

Hęc cùm diceret beatus Tryphon, Aquilinus summo furore percitus, eum quidem iubet de ligno deponi, se autem sequi vinctum, exeuntem ad venationem. Licebat ergò videre acerbissimum tormentum infligi martyri. Nam plantæ pedum eius disrumpebantur, quæ non solùm nudæ obijciebantur frigori hyemis intolerabili, sed etiam conculcabantur equorum pedibus: carnes autem ei dilaceratę, per terram dispergebantur. Martyr verò semper ad Dominum intuens, dum in eo foueretur & recrearetur, non ægrè ferebat dolorē, psallens: Perfice Domine gressus meos in semitis tuis, vt nō commoueantur gressus mei. Et rursùs: Gressus meos dirige secundùm eloquium tuum, & non dominetur meî omnis iniquitas: & quæ deincèps sequuntur. Pręter hęc emittebat etiam voces primi martyris, dicens: Domine, nè statuas eis hoc peccatum. Cùm à venatione autem serò redijssent, dicit Aquilinus accersito martyre: Núncne tādèm, ô miser, tibi persuasisti sapiēti vti ratiocinatione & dijs sacrificare, an adhuc pristina teneris insania? Dicit sanctus Tryphon: Cùm rationis expertis insaniæ & imprudentiæ sis ipse plenus, à diaboli offusa tibi temulentia nō potes resipiscere, & adorare creatorem vniuersorum. Ego autem sapienti vtor ratiocinatione, non recedens ab ea, quæ dat salutem, veritate. Dicit Aquilinus Pręfectus: Nunc redeat in carcerem, & reseruetur ad alteram examinationem. Fortè cùm fuerit solus, se admonebit, vt desistat ab hac mala persuasione. Cùm sic dixisset, ad finitimas regiones est profectus.

Acerbissimū S. Tryphonis supplicium.

Psalm. 16. *Psalm. 118.* *Acto. 7.*

Cùm autem aliquot dies intercessissent, veniens rursùs Nicęam, & sedēs in tribunali, sistendum curauit sanctum Tryphonem, & dixit: Num te prolixitas temporis admonuit, vt parcas Imperatoribus & supplex prócidas dijs seruatoribus? Cui dixit sanctus martyr: Deus meus & Dominus Iesus Christus, cui pura mente seruio, admonēs admonuit & cōfirmauit, vt immutabilem & immobilem in eum fidem teneam. Quamobrem eum solum vt verum regem & Deum attendo: tuam autem infelicitatem & tui Imperatoris despicio arrogantiam, & eorum, quæ à vobis coluntur, auersor vanitatem. Dixit iudex: Acutis clauis eius pedes perforate, & verberatum per mediam ciuitatem exigite. Cùm diù autem ageretur sanctus, & sanguis dispergeretur, & labores intenderentur, & temporis asperitas exhiberet molestiam, (erat enim vigor hyemis) inflexibilis & inuictus mansit cogitatione. Nam ante se Christum pręuidens, & considerans beatitudinem, quæ sanctis est reposita, perindè ac si essent rorantes imbris stillæ, sustinuit vel niue densiora supplicia.

Noua supplicia adhibentur.

His

His autem valdè obstupefactus Aquilinus, Quousquè, inquit, ô Tryphon, non sentiès tormenta? Quousquè te non tanget dolorum acerbitas? Sanctus verò Tryphon respondit: Quousquè tu nō intelliges virtutem Christi, quæ in me manet? Quousquè non desines tentare spiritum sanctum? Miser, nondùm sensisti inuictam esse Christi potentiam? Tunc ira repletus impius, iubet eum circumactis vlnis verberari virgis, deindè eius lateribus adhiberi faces ignis. Cùm ergò cum magna vehementia hęc ei infligerentur tormenta, diuinus quidam splendor eum repentè illustrans & circunfulgens, diuinamq; & omni ex parte pulchram coronam florentem gemmis præbens, stupore quidem afficit eos, qui de ipso habebant quęstionem, (qui quidem putabant eum torqueri) cùm hoc magnum & quod naturam lōgè superat, vidissent miraculum: & effecit, vt præ stupore ij in terram caderent. Christi autem martyr, à superis aduenisse expertus defensionem, impletus fidutia & exultatione, Deo confitebatur, dicens: Domine, ago tibi gratias, quòd non reliquisti me in manibus inimicorum: sed obumbrâsti super caput meum in die belli, & dedisti mihi protectionem salutis, & dextera tua suscepit me. Et nunc Domine, rogo te, adsis mihi perpetuò, confirmans & defendens, & dignare me perfectè & sine vlla offensione decertare hoc pulchrum certamen confessionis, vt etiam corona iustitiæ dignus habear cum omnibus, qui tuum nomen sanctum dilexerunt: Quoniam solus es glorificatus in secula, Amen. *Flagellatur & aduritur.*

Rursùs autem execrandus ille iudex accersens athletam, & veluti adulari præ se ferens: Sacrifica, dicebat, ô Tryphon, magno Ioui, & adora imaginem Cęsaris, & ego te dimittam maximis honoribus affectum & muneribus. Sanctus Tryphon subridēs, dixit: Si illum ipsum Augustum despexi, & à ratione aliena eius iussa respui, inanimam eius imaginem, humana arte & coloribus formatam, adorabo? Absit. De Ioue verò & alijs tuis, qui falsò nomine dicuntur dij, interroga eos, qui inter vos se iactant de sapientia, qui quod ex ijs, quæ de ijs dicuntur fabulis, ijs qui sapiunt, appáret turpe, conantur effugere, Iouem quidem dicunt æthera, Iunonem autem aërem, & Cererem terram, & Neptunum quidem mare, Apollinem verò solem, & lunam Dianam nominârunt. Ijdem mihi videntur Mercurium quidem orationem, Martem autem iram, & Venerem cupiditatem dicere per allegoriam. Et sic vnamquanq; mundi partem, quinetiam ipsos animæ habitus simulacra constituentes: & vniuersorū quidem opificem insanè relinquentes, rem autem creatam magìs quàm creatorem colentes, nō solùm ipsi à recta sententia excidentes, ad animæ interitum ferimini pręcipites, sed nos etiam contenditis attrahere, vt simus participes eiusdem barathri & exitij: sed pr̨edam dolosi minimè assequemini, nec eos qui verè sperauerunt in solum Deum fortem & viuum, à recta mente abducentes, vana simulacra attēdere persuadebitis. Admiratus est, hęc verba audiēs Aquilinus: valdè magna autem repletus acerbitate, eum rursùs cędi, & per omnem contumeliam flagris iussit verberari: Vt, inquit, consumatur animæ eius arrogantia. Cùm is verò cędere tur, & per omnem contumeliam flagris verberaretur, eadem erat ei stabilitas. Quo magìs autē remittebatur robur corporis plagis intolerabilibus, eo magìs cordis confirmata constantia, pręclariorem ostendebat fortitudinem. *Blanditias tyrannus adhibet.* *Cædi flagris valdè contumeliosè.*

Cùm ergò vidisset Pręfectus se ea aggredi, quæ fieri non poterant, sic tulit sententiam: Tryphon Apameensis, qui repugnauit iussui Imperatoris, neque dijs voluit sacrificare, post multa inflicta tormenta, capite luat pœnas. Statìm ergò milites cùm eū eduxissent è ciuitate, adducunt in locum, in quo illud venerandum & Deo charissimum caput volebant amputare. Sanctus autem martyr stans ad Oriētem, vocem suam extulit, & sic orauit: Domine Deus deorum, rex regum, sancte sanctorum, ago tibi gratias, quòd me dignum censueris, qui hoc certamen peragerem citra repręhensionem: & nunc rogo te, nè me tangat improba & insidiosa manus inimici, neque me trahat ad profundum interitûs, sed per sanctos angelos magnificæ tuæ gloriæ, in dilecta tabernacula & in desiderabilem & immaculatam tuam introducens hęreditatem, suscipe in pace animam. Omnibus autem qui tui famuli meminerint, & in meam gratiam tibi sacrificia offerre voluerint, attende ex venerando tuo habitaculo, ex cælo sancto tuo, copiosa & ab interitu aliena eis contrà remittens beneficia: Quoniam es solus bonus, & largitor bonorum in secula seculorum. *Capite damnatur.*

Hęc cùm orâsset athleta, & Deum adorâsset, antequàm feriretur gladio, tradidit animam. Qui autem Niceam cōcurrerant fratres, mundis sindonibus & varijs aromatibus *Feliciter exit è corpore*

sancti martyris venerandas ad sepeliendum componentes reliquias, volebant quidem eas recondere, vt essent custodes suæ ciuitatis: Sanctus verò apparens in somnis, iussit eas transferre in suum vicum, nempe Campsadem, quod etiā fecerunt. Sic beatus Tryphon à teneris vnguiculis Deo consecratus, cùm multos quidem ad Christi fidem adduxisset, multos autem morbos hominum curâsset: plurima verò post hæc tormentorum & suppliciorum genera pro veritate pertulisset, redimitus fuit corona incorruptionis: Ad gloriam patris & filij & spiritûs sancti, Nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII HOMILIA IN PVRIFICATIONEM DEI GENITRICIS MARIAE, *in Annam Prophetissam, & Simeonem.*

2. FEBRVAR. Vide Virginitatis commendationem egregiam.

MVlti quidem non vulgares, sed viri summi atque præstantes, Virginitatem admiratione magna prosequuntur: idq; non immeritò faciunt, cùm verè sit admirabilis, vt angelorum naturæ cognata, & eundem cursum sibi proponens, quem & naturæ illæ incorporeæ propositum habent, Ecclesiæ sanctæ lampadem gestans, vt mūdum superans, vt affectus & perturbationes carnis conculcans, vt appetitum refrenans, vt cum Eua non communicās, vt à dolore ac tristitia liberata, vt castitati adhęrens, vt à gemitibus redempta, quippe quæ condemnationis sententiam non admisit, quæ ait: In dolore paries filios: & conuersio tua ad virum: & sub viri potestate eris. (Gene. 3.) Verè igitur Virginitas ipsa est admirabilis, vt possessio quędam à seruitute libera, vt germen nunquàm exarescens, sed semper virens ac florens, vt vitæ institutio insignis, vt exercitationis & vitæ laudabilis ornamentum, vt humano habitu superior, vt corporeis affectibus pura, vt deniquè vnà cum sponso Christo in thalamum regni cęlestis ingrediens. Virginitatis igitur multiplex gloria talis tantaque est, cui hęc & his similia conueniunt.

Vide etiā matrimonij & nuptiarū encomium.

At Nuptiæ honoratæ etiam sunt, & quouis terrestri dono superiores, fœcundæ arboris similitudinem præ se ferentes. Est enim coniugium ipsum tanquàm planta quędam pulcherrima, ex qua Virginitas ipsa nascitur, & rationalia animataque germina producuntur. Est, inquam, coniugium ipsum benedictio illa, qua mundus creuit, & generis instauratio facta est: per ipsum enim natura humana reparata fuit: quam cùm Dominus suscepisset, diuinam imaginem renouauit. Tale deniquè coniugium est, vt vniuersum genus humanum contineat, & cum illo versetur, ità vt liberè possit dicere: Eccè ego & pueri, quos dedit mihi Deus. (Esa. 8.) Cùm ergò tam eximium sit coniugium, quid Virginitas erit, coniugij flos? Non enim ex alia re, quàm ex coniugio Virginitas gignitur.

Hæc autem cùm dicimus, inter Virginitatem & Nuptias contentionem aut pugnam non introducimus, sed vtriusque bona, vt par est, admiramur, quandoquidem tam coniugij, quàm Virginitatis curam habet Dominus ipse, qui non alterum alteri, tanquàm in trutina, opponit, sed facit, vt in vtraque parte Dei timor adsit. Nam si pietas absit & Dei timor, neque Virginitas ipsa veneranda, neque Nuptiæ sunt honoratæ. Hæc antequàm Euāgelicæ lectionis explanationem aggrediamur, dixisse voluī, propter id, quod in lege quidem scriptum, sed gratiæ tempore confirmatū est, ab vniuersis expectatum, sed in solo Domino completum est. Dico primogenitum fructum illum Mariæ Virginis. (Luc. 2.) Audisti enim Euāgelistam paulò antè dicentem: Postquàm consummati sunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo, priusquàm in vtero conciperetur. Et postquàm impleti sunt dies purgationis eius, tulerūt illum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. (Exod. 3. Num. 8.)

Audîstine coniugij benedictiqnem? Id communiter quidem dictum est de omnibus, sed in solo Domino perfectum. Quod enim scriptura dicit, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur; ad solum Dominum Iesum refertur, non ad

alium quempiam, licèt communiter dictum sit. Talis enim est vniuscuiusque virginis natura, vt primùm viri congressu aperiatur vulua ipsa, deindè pariat. Sed in Saluatoris nostri ortu non ità factum est. Nam nulla præeunte viri cognitione in Virgine matre, ipse sine virginitatis illius corruptione ortus est. Itaq; dictum illud, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur, verè ac propriè ad Dominum Iesum referebatur. Nunquid Cain sanctus fuit, quoniam omnium primus ex materno vtero editus est? Num, inquam, propterea sanctus vocabitur, qui nefariè vitam terminauit? Gene.4.25.
Num Esau vir bellicosus & gladij hęres, propterea sanctus dicetur, quia prior natus est, 29.35.
quàm Iacob? An Ruben sanctus, quia primus ex vtero matris editus est, quippe qui patris cubile commaculauit? Nemo istorum sanctus fuit. Omnes isti rei extiterunt. Ex his igitur manifestum est, scripturæ dictum illud, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur, propriè ac verè ad solum Dominum Iesum spectâsse. Idque confirmatur illo Gabrielis ad Virginem testimonio: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Luc.1.

Sunt autem, qui nostris dictis aduersantes, hęc nobis obijciunt: Si scripturæ locus ille, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur: ad Iesum solum refertur, non igitur Virgo ipsa remansit virgo, cùm scriptura dicat, Omne masculinum adaperiens vuluam. Animaduerte, & prudenter intellige quicunque de virginea illa natura verba facis, quòd scilicet nullo modo virginalis illa porta patefacta sit, eius prouidentia & voluntate, qui anteà in ipsa conceptus est. Hoc enim futurum prędixit Spiritus sanctus, cùm per prophetam dixit: Hęc porta clausa erit, & nõ aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israël ingredietur & egredietur per eam, & porta ipsa erit clausa. Quantùm igitur pertinet ad virginalem naturam, virginis claustra nullo modo aperta sunt: quòd verò pertinet ad potentiam geniti Domini, nihil clausum, omnia aperta, nihil quod impedimẽtum afferre potuerit, cùm omnia Domino ipsi sint reserata. Quamobrem & superiores potentiæ clamantes, dicebãt inferioribus: Tollite portas principes vestras, & introibit rex gloriæ. Ezech.46. Psal.23.

Admirabilis certè Virginitas ipsa est, sed quæ vera Virginitas dici possit: nam in virginibus discrimen est, cùm aliæ dormitent, aliæ vigilantes sint. Admirabile coniugium, sed quod verè coniugium est: multi enim coniugij legem seruârunt, multi eam violantes, transgressi sunt. Admirabilis est & viduitas ipsa, (quandoquidẽ omnes tres istos ordines decet cõmemorari) admirabilis, inquam, est & viduitas ipsa, in castitatis certamine se victricem ostendens: cuiusmodi fuit Anna illa, de qua paulò antè Lucã Euangelistam narrãtem audiuistis. Ea enim cùm benè ac laudabiliter consenuisset, renouauit, vt aquila, iuuentutem suam. Hęc autem ipse Lucas: Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel de tribu Aser. Hęc processerat in diebus multis, & vixerat cũ viro suo annos septem à virginitate sua: & hęc vidua vsq; ad annos octogintaquatuor, quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Audîsti, quibus laudibus in sacris Euangelijs ornata sit Anna vidua sancta? Verè fidelis fuit Anna illa, morum probitate, vt nomine ipso, gloriosa. Audiant mulieres, & egregiam Annæ vitam imitentur. Similem cursum & ipsæ teneant, vt pares coronas consequantur. Luc.2. Ibidem.

Nulla sibi proponat viduitatis defectionem, nè monogamiæ continentiam amittat. Certè viduarum corona fuit Anna, sexu mulier, ordine ac dignitate prophetissa, (vt est in Euangelio) in viduitate vitam degens, & in templo versans: corpore quidem imbecillis, & propter senectutem infirma, sed animo fortis ac robusta: corrugata facie, sed prudentia vigens ac florens: senectute incuruata, sed consilio & sententia rectè incedens: multorum annorum numero senior iam facta, sed Dei cognitione pręcellens: ieiunijs, non saturitati, studens: Deum precans, non inter oscitãtes vitam degens: in templo perseuérans, non alienas domos obiens: psalmos canens, non nugis vacans: prophetiæ intenta, non fabulis aut nugacitati: diuina meditans, inhonesta reijciens. Tot, tantęque fuerunt Annæ virtutes, vt illam etiam superârit, quam Apostolus beatus Paulus beatam prędicat, hęc scribẽs: Vidua deligatur non minùs sexaginta annorum, si filios educauit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. Annæ encomium. 1.Tim.5.

An non hanc ab Apostolo prędicatam viduam, superauit Anna & annorum nume-

 ro,

ro,& vita ac moribus? Quæ enim prophetiæ dono digna, & sancti spiritûs capax effecta est, Deique in carne humana pręsentiam omnibus, qui eam expectabant, nunciauit atque ostendit, quomodò non illa omnes alias viduas superauit, cùm Euangelium, sicut paulò antè audiuistis, de ipsa dicat: Et hęc illa ipsa hora superueniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabāt redemptionem in Israël? Vidésne quanta fuerit Annæ præstantia? Pro Domino testimonium proferebat, & Domini spiritu afflata, quæ ipsius erant, pręsente illo ipso Domino, loquebatur. O res admirabiles. Erat mulier illa vidua, & ea reuelabat, quæ sacerdotes quidem & scribas mœrore afficiebant, sed populum ipsum recreabant, cùm ex Domini pręsentia futuram in Israël redemptionem nunciaret. Videbat Anna infantem Dominum, dona pro seipso in templo tunc offerentem, neque tamen propterea offensa est, neque quòd videret Dominum in ætate puerili: sed cōfessa est, infantem illum esse Deum, medicum, redemptorem, fortem ac validum peccatorum destructorem.

Luc. 2.

Noli, quęso, Annæ verba simpliciter pręterire, quæ omnibus, qui pręsentes erāt, Domini Iesu Christi futurum opus pręnunciabat. Videtísne, inquit, puerum hunc mammam sugentem, in materno sinu quiescentem, nondùm pedibus vestigia supra terram figere valentem? Videtísne puerum istum, qui octauo die circunciditur? Hic fundauit secula, hic cęlos in orbem circunduxit, hic terram dilatauit, hic mare ipsum arena, tanquàm vallo quodam, circundedit. Puer iste educit ventos de thesauris suis. Idem & Noë temporibus cataractas cęlorum aperiens, diluuium in omnem orbem terrarum immisit. Hic pluuiam atque imbres componit. Iste puer niuem vt lanam spargit. Iste Mosaica illa virga patres nostros de terra Aegypti liberauit. Iste mare rubrū diffecuit, & tanquàm per campum aliquem fecit illos trāsire pulueru lento pede, qui spem suam in eo collocauerant. Hic & manna, vt imbres quosdam, demisit. Iste patribus nostris terram melle ac lacte fluentem sorte distribuit. Iste templum hoc per Salomonem construi, atque in sublime erigi fecit. Iste iurans dixit Abraham: Multiplicans multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & sicut arenam, quæ est in litore maris. De hoc puero propheticus chorus consolationem afferens, dicebat: Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos facias nos. Non igitur offendatis in eo, quòd puer sit: idem enim & puer est, & cum patre coæternus. Idem sub tempore numeratur, & genealogiam non habet. Idem puer est balbutiens, & hominibus os & sapiētiam largitur, partìm vt ex virgine homo factus, partìm vt naturam habens, quæ comprehendi non possit. Nam & hoc expressit Esaias, cùm dixit: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: partìm enim genitus, partìm datus est. Quòd ad humanam naturam pertinet, genitus: quòd ad diuinam, datus est.

Gene. 7.

Psal. 147.

Exod. 14.

Gene. 17.

Psal. 79.

Esa. 9.

Hæc in illa viduæ Annæ prophetia continebantur. Hæc à muliere, & vidua illa egregia clara voce pręnunciata sunt. Quæ verè fuit vidua, quæ benè vitæ statū permutauit, quæ virum quidem, cum quo fuerat cōiugata, diem suum obeuntem amisit, sed Deum ipsum suscepit. Septem annos cum viro suo vixit à virginitate sua. Annorum hebdomadam complens, & anno septimo à viri consuetudine requiescens, benè sabbatismo functa est, benè amplexa est Dominicæ diei gratiam. Turturis morem Anna seruauit. Non oblita est coniugis sui, non admisit in cubile virum aliquem, à quo eius castitas violari posset. Nam in lecto ipso priorem virum, quanuis mortuum, memoria rętinebat. Non cōmaculauit sindonem, in qua cum primo illo viro copulata fuerat. Verè repræhensione dignæ sunt, quæ virorum, quibus authore Deo coniugatæ sunt, memoriam cum eorum sepulcris obruunt, præsertim filio, aut filijs ex coniugio susceptis, cuius rei causa connubium concessum est. Nam si iuniori viduæ non sit proles, repręhendenda non est, si filiorum desiderio impulsa, veniat ad alterum coniugium: quoniam & beatus Paulus hoc admonens, dicebat: Volo iuniores viduas nubere, filios procreare, matresfamiliâs esse. Itaque procreandorum filiorum causa, secundum connubium additum est. Cùm verò sit proles iuniori viduæ, superuacaneum videtur semen spargere, cùm scilicet aristæ floreant.

Turturem imitata Anna vidua.

1. Tim. 5.

Sed quidnam deincèps narrat Euangelista? Operęprecium est enim totam seriem tractare. Audisti paulò antè Lucam Euangelistam narrantem, quemadmodùm Simeon dixerit virgini: Eccè hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicetur: & tuam ipsius animam pertransibit gladius. Quæso, quídnam hoc est, Tuam ipsius animam pertransibit gladius? Intellige prudenter, quod dixit Sime-

Luc. 2.

Simeon virgini: Ecce hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui cōtradicetur. Diceret virgo, vt mater Domini: Quidnam hoc est, quod ais, Simeon? Cur tristia quędam aduersùs Christū denuncias? Ignoras, qua ratione hic puer conceptus fuerit, & propterea tāquàm alicuius communis hominis signum contradicendum significas. Nulla in hocipso ruina, sed exaltatio multa inuenietur, qui ad alios extollendos se demisit. Cur igitur non ei benedicis, sed ais: Ecce hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicetur?

Hęc dicere poterat Virgo, cui respōderet Simeon: Satis est tibi, Virgo, matrē omnium creatoris dici. Satis est nutricem esse illius, qui nutrit orbem terrarum, & mundum sustentat. Satis est, quòd eum feras, qui portat vniuersa. Qui nunc in te habitauit Christus, & nunc manibus meis tenetur, hic ipse suggessit mihi, quæ de ipso loquar, quòd scilicet hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël. In ruinam scilicet non credentium Iudęorum, & resurrectionem Gentium, quæ crediture sunt. Signum autem, cui contradicetur, Crucem appellauit. Quandoquidem multi ex infidelium numero contradictionis verba cruci Dominicæ intulerunt, verbis ac factis Iesum impugnantes, arundine caput ipsius percutientes, acetum dantes illi bibere, fel pro cibo afferentes, corona spinis contexta eius caput inducētes, sceleratis manibus alapas infligentes, lancea latus aperientes, contumeliosa illa verba magnis clamoribus obijcientes: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Totum hoc interpretatus est Simeon, cùm dixit: Et erit in signum, cui contradicetur. Multi illo ipso tempore contradixerunt, quo Petrus negauit, & omnes Apostoli, vt oues sine pastore, dispersi sunt. In eodem illo Crucis signo ipsius etiam Virginis cor dolore fuit repletum, ità vt vitam ipsam acerbā sibi esse existimauerit, eò quòd diem illum viderit, & crucifixo filio, intestino dolore affecta fuerit. Huiusmodi multas Virginis çogitationes, gladium Simeon appellauit, quippe quòd intimum cor pupugerint, & scandala intulerint, sicut Dominus noster prædixerat: Omnes in me scandalum patiemini in nocte ista. Quamobrem & Simeon hoc futurum prævidit, & dixit: Tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Vides'ne, quemadmodùm infinitas illas cogitationes gladium appellauit, vt intimas cordis partes, & renes, ac medullas ferientes? In huiusmodi cogitationes incidit Virgo ipsa, cùm needùm resurrectionis potentiam cognouisset, quòd scilicet proxima esset Christi resurrectio. Ignorabat enim tantam esse Christi virtutem, vt mortem quidem ipsam gustaturus esset, sed ab illa deuorari non posset. Itaque post resurrectionem non ampliùs gladius anceps, sed hilaritas, & exultatio consecuta est. Signum igitur, cui contradicetur, Crucis signum Simeon appellauit, cuius causa gladius variarum cogitationum animam Virginis penetrauit.

In quorum ruinam & resurrectionem positus sit Christus.

Matt. 27. Ioan. 19.

Cautè locū lege. Non enim vllū passa est scādalum Dei mater, sed fuit de resurrectione filij certissima.

Licet etiam alia quædam de hoc signo dicere, si Dominum hæc in Euangelio dicentem attendamus: Generatio hæc praua est: signum quærit, & signum non dabitur ei, nisì signum Ionæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit & filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Vides quemadmodùm Crucis signum non solùm in nouo, sed etiam in veteri testamento nominatum sit? Multùm enim vetus testamentum conuenit cum nouo, quoniam vnus & idem est Deus, qui & veterem legem tulit, & nouam sanciuit. Huius rei testis est Dominus ipse, quem audi in propheta Ezechiele dicētem ad angelos, & vniuersalem consummationem significantem: Nè parcat oculus vester, neque misereatur senis vel adolescentis, non virginis aut pueri, & mulieres interficite vsque ad internecionem. Eos verò, qui tulerint in frontibus suis signum Tau, nè tetigeritis. Vides'ne signum veteris & noui testamenti? Quod signum nihil aliud est, quàm Crux ipsa, quæ mundo salutem dedit per Iesum Christum Dominum nostrum: Cui sit gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Matt. 12. Ion. 2.

Ezech. 9.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

cognomine Chrysostomi, De occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Deiparente & Simeone.

2. FEBRVAR. NOn solùm fert carnem Dominus noster Iesus Christus, sed etiam ex lege circũciditur, vt auferat prętextum Iudaicæ incredulitatis. Venit enim ad legem pro lege, vt discipulos liberet per fidem legis: & accipit carnem, & circunciditur cum Iudęis. Fuit carnis particeps: fuit etiam particeps circuncisionis. Confirmauit cognationem, vt non negarent eum, q venit. Ex semine Dauid Christus expectatur: ostendit argumentum cognationis. Si enim etiam cùm esset circuncisus, dixerunt, Nescimus vndè sit: Si non fuisset carne
Iohan. 9. circuncisus, excusationem rationi consentaneam habuisset eorum negatio. Quando ergò impleti fuerũt dies octo, vt puerum circunciderent, erat Iesus expectans augmentum instrumenti. Quando im-
Gene. 17. pleti fuerunt dies octo. iubet enim lex circuncidere puerum octauo die. Et si venerit dies octauus, venit in medium medicus, & sumit ferrum, & exercet artem, & cessat sabbatum in circuncisione.

Rogemus ergò Iudęos: Sabbatum est remissio. Perfectũ ocium est dies. Qua de causa octauus eijcit septimũ? Quamobrem fit octauus supra septimum? Sed Iudęi quidem
Cur octauo die facta circuncisio. non nôrunt Iudaica: Ecclesia autem nouit Christum & disciplinas Iudaicas. Circunciditur enim infans die octauo: quoniam octauo futura erat resurrectio, seu Dominica circuncisio totius mundi. Cur enim non iussit Moses sexto circuncidere? Cur non nono aut decimo? Est ergò manifestus octauus, quo surgit Dominus. Si quis ergò nõ credit resurrectioni, est corde incircũcisus, propter incredulitatem à Deo alienatus. Circuncisio autem, fidei est vera cognitio & sensus. Propterea ô dilecte, circũcisio traditur fidelibus ratione sancti baptismatis, & suppeditatur simul cum cognitione. Sanctũ verò baptisma, est typus Christi resurrectionis. Transi à carne ad spiritum, & ab eo, quod est corporeum, ad deductionem spiritûs: & inuenies illic quidem carnalem circuncisionem, hîc autem spiritalem peccatorum purgationem. Octauus verò, est circuncisio. Illa autem est etiam resurrectio. resurrectionis verò figura, baptisma: à paruis ad maiora, à corporeis ad spiritalia. Veniant ergò Iudęi, & proficiant. Oportet enim proficere à
Matt. 5. carnalibus, & non manere in eis. Dominus ergò Iesus Christus, qui non venit, vt solue-
Luc. 2. ret legem, sed vt adimpleret, fuit circuncisus cum Iudęis. Impleti sunt ergò octo dies, vt circunciderent infantem, & vocatum est nomen eius Iesus, quod fuit ei vocatum ab angelo, priusquàm ipse fuisset cõceptus in vtero. Nam nos quidem vocamur postquàm nati sumus. Iesus autem vocatur, priusquàm ipse fuit cõceptus in vtero. Iesus verò fuit vocatus, quoniam fungebatur munerę seruatoris.

Ibidèm. Et quando impleti sunt, inquit, dies purificationis eorum, secundùm legem Mosis.
Leui. 12. Cuiusnam purificationis? Mariæ & Ioseph. Iussit enim lex purgari mulierem, quæ recèns pepererat, conseruare dies, & in eis non progredi. Quando ergò impleti sunt dies purificationis eorum secundùm legem Mosis. Atquì nõ necesse erat virgini. Sed tamen lex fuit impleta. Deduxerunt eum Hierosolyma, vt sisterent Domino, quomodò scriptum est in lege Domini. Vbi est purgatio corporis, dicit secundùm legem Mosis. Vbi autem sistitur sanctus, Quomodò scriptum est in lege Domini. Nõ quòd lex Mosis non esset lex Domini: Nam quęcunque loquitur propheta spiritu sancto differens, non ipse loquitur, sed Dominus suggerit. Quoniam tamen purificatio habebat figuram corporalem, dicit, Lex Mosis. Quoniam autem sistebat primogenitum, dicit: Secũdùm legem
Exod. 13. Domini, honorans id, quod factum fuerat. Quemadmodùm scriptum est in lege Domi-
Num. 8. ni: Omne masculinum aperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Hęc ergò oratio & lex tota & causa legis, posita est propter eum, qui erat aperturus vuluam. Vniuersa enim primogenita animalium & hominum, nunquàm aperuerunt vuluam, sed erant solùm primogenita. Quem autem virgo peperit, ipse solus vuluam aperuit. Vide ergò mihi totius legis descriptionem, propter eum, qui erat nasciturus ex virgine. Vndenàm autem

autem poterant Iudæi eam intelligere? Nam cùm ſint carnales cogitatione, longè abeſt vt poſſint intelligere curſus ortûs ſpiritalis. Deindè aſſcendunt, vt dent hoſtiam ſecundùm quod dictum eſt in lege, par turturum, aut duos pullos columbarum. Fiebāt autem hæc quoquè ex lege typicè, vt nihil deeſſet ad legis implementum. Veniamus iam decæterò ad expoſitionem euangelicam. Leuit. 12.

Et eccè homo in Hieruſalem, cui nomen erat Simeon: & homo ille iuſtus & pius, & erat ſpiritus Dei in ipſo: & is acceperat reſpōſum à ſpiritu ſancto, ſe vitam non priùs eſſe finiturum, donèc videret Chriſtum in carne. Erat ſenex, expectabat promiſſum, manebat intùs in templo, illud dicens apud ſe: Vbicunquè ſit natus, omninò huc veniet. Is venit in ſpiritu in templum illa hora, quando parentes obtulerunt puerum. Nam ſæpè quidem veniebat, ſed ſuo propoſito. Tunc verò à ſancto ſpiritu deductus, venit opportunè ad implendum promiſſum. Is accepit in vlnis Ieſum, & benedixit Deum, dicens: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundùm verbum tuum in pace. Vndè dimittis? Ex † verſa huius vitæ. eſt enim res moleſta & planè carcer vita. Ille ergò venit, vt dimitteretur. Si quis autem damnum eſſe putat hinc recedere, is nōdùm eſt fide perfectus. Dicebat autem: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace. Qui enim mundo facturus eſt pacem, acceſſit. Luc. 2. † ſor. carcere

Venit enim pacificator, qui terræ cælum coniungit, & terram cælum conſtituit. Per Euangelicam doctrinam clamat Simeon: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace: Quoniam viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quid eſt, quod dicit? Nam priùs quidem credebant cogitationi, & cognoſcebant ratiocinatione. Nunc autem viderunt oculi mei. Quod enim cor meum expectabat, viderunt oculi mei: conſummatus ſum. Quid autem vidi, inquit? Salutare tuum. Quale? Quod paràſti ante faciem, non vnius populi, neque ſolius Iſraëlis, ſed ante faciem omnium populorum. Eſt enim natus magiſter omnium: Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſraël. Hic gloria, illic reuelatio. Illic principium doctrinæ, hîc conſequens diſciplina. Et gloria populi tui Iſraël.

Sed omninò dicet quiſpiam: Et vbì ſunt Iſraelitę? Habe Petrum, habe Paulum, habe Iohannem. Habe tria millia, habe quinque millia. Habe eccleſiam Hieroſolymitanam, habe eos, qui crediderunt ex gentibus. erat enim gens inter eos, qui crediderunt. Niſi enim Dominus reliquiſſet nobis ſemen, facti eſſemus ſicut Sodoma, & Gomorrhæ ſimiles facti eſſemus. Deindè: Reliqui mihi ſeptem millia virorum. Sic in populo conſeruabatur ſemen fidei, & non perierat totus populus, abſit, neque interierant omnes Iudæi. Nam nunc quoquè in hoc beato ſtatu & vocatione, Multi quidem vocati, pauci verò electi. Vocauit enim Chriſtus vniuerſum orbem terræ, parauit ſanctum conuiuium Euangelij. Sed cùm venerit, ingredietur & faciet electionem. Diligenter ſcrutatur eos, qui recumbunt: & ſi inuenerit aliquem non habentem veſtitum nuptialem, dicit ei: Amice, quomodò huc intrâſti? Quamobrem & illic facta eſt electio, & hîc fiet electio. Non enim quoniam vocati ſumus, ex eo debemus nos inſolenter gerere, vt qui id quod eſt perfectum, obtinuerimus. Lapſus enim primorum, fiat noſtra cautio. Sic ô dilecte, populus non omninò perijt, neque totus fuit incredulus, neque totus fuit perſecutus apoſtolos. Sed crediderunt per apoſtolos tria ſimul millia, præter mulieres & pueros, & fuit Hieroſolymis eccleſia deciès mille hominum. Templo enim nondùm euerſo, & necdùm eiectis Iudæis, & nondùm diruta Hieruſalem, ædificata fuit eccleſia, & fuerunt Iohannis verba euidens veritas: Illum oportet augeri, me autem minui. Eſai. 1. 3. Reg. 19. Matth. 20. & 22. Matth. 22. Actor. 2. Iohan. 3.

Simeon ergò cùm eſſet propheta, dicit, Gloriam populi tui Iſrael. Erat enim gloria expectantium, aduentus eius, qui expectabatur: glorificant Ioſeph & Maria ea, quę dicuntur, angelus annunciauit, Magi agnouerunt, paſtores audièrunt, exercitus angelorum duxit choros, ſtella ex alto ſignificauit, Simeon prophetat, Anna vxor Phanuelis prophetat, terra verba fecit, cælum eſt elocutum, Magi tyrannum negauerunt, paſtores adoràrunt Chriſtum, principem paſtorum. Omnia agnouerunt, mater cognouit, Ioſeph audiuit, propter res tremuerunt: intellexerunt autem rerum quoquè euentum. Et benedixit eos Simeon, & dixit Mariæ matri eius: Eccè hic poſitus eſt in ruinam & reſurrectionem multorum in Iſraël, & in ſignum cui contradicitur. In quorum ruinam? Eorum ſcilicet, qui non credunt, qui contradicunt, qui in crucem egérunt. Matth. 2. Luc. 2.

runt. In quorum autem resurrectionem? Eorum qui agnoscunt, memoriq́ue & grato animo confitentur. Et in signum, cui contradicitur. Quod signum dicit? Signum crucis, quod Ecclesia nouit mundi salutare, cui inimici sunt Iudæi, quod sæpenumerò cælum quoquè prædicauit. Contradicitur autem signo, vt vincat veritas. Nam absque contradictione non est integra victoria. Oportebat ergò introduci contradictionem, vt iudex per totum seculum ferat sententiam. Quamobrem dicit: Et in signum cui contradicitur, nempe, ab incredulis.

Signum crucis, nouit ecclesia mundi salutare.

Tu verò, inquit, videris esse mater. Num autem tu euades sine tentatione, quoniam tu te fateris esse matrem, quoniam eum peperisti, quoniam visa es ei tuum commodare vterum? Fuit enim venter tuus vas operationis. Euades'ne ergò sine tentatione, quoniam fuisti Dei parens, quoniam peperisti non experta nuptias? Quoniam fuisti constituta, num eris sine tentatione? Sed tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius. Quarè ô Domine? Quid enim ego peccaui? Nihil quidem peccâsti, sed quando videris eum pendentem in cruce, quando videris eum pro mundo patientem, quando videris eius manus extensas in cruce & in ligno clauîs affixas, incipies dubitare & dicere: Hic'ne est, de quo mecum angelus est locutus? Hic'ne est, in quo fuit miraculum meæ conceptionis? Virgo eram, & peperi. Quarè hic in crucem agitur? Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Quamobrem nemo est, qui non tentetur. Petrus ter negauit, alij discipuli eo relicto fugerunt. Neque enim opùs habebat pastor præfectura ouium, neque athleta opùs habebat ijs, qui ei opem ferrent: sed omnes recesserunt. Christus autem erat solus, tanquàm aries suspensus. Pertransijt ergò eius quoquè animam gladius, tentatio, dubitatio. Et tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius, donèc reuelatę fuerint ex multorum cordibus cogitationes. Quamóbrem patitur Iesus ad conuincendam incredulitatem, ad confirmandum gratum animum credentiũ. Contradicitur autem signo, vt conuincantur, qui contradicunt propter improbitatem. Si enim veritati non contradiceretur omninò apud homines, nequaquàm probata esset pietas. Concessio verò contradictionis, electioni veritatis affert probationem.

Maria nihil peccauit.

Hæc quoq; cautè sunt legenda. Nihil enim dubitauit S. Maria.

Signo contradicitur. Quomodò enim probati sunt martyres in persecutione? Dũ decertârunt effecti victores per tolerantiam. Vide quantùm iuuit contradictio. Non solùm enim constituit, vt quis dixerit, fideles, sed etiam martyres, qui ad tormenta vsq; & mortem processerunt, & præbuerunt gustum gratiæ Christi per suam tolerantiam. Quando ergò dicit Simeon: Eccè hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum, & in signum cui contradicitur: intelligitur, quòd neque ruinam operatur, neque vi adducit resurrectionem. Sed positus quidem est in ruinam ijs, qui offendunt ad lapidem offensionis: In resurrectionem autem ijs, qui sua sponte credunt. Positus est enim, inquit, quomodò si dixerit quispiam, lux oritur, vt qui sani sunt, videant: ij autem, quibus dolent oculi, radios lucis magìs fugiant. Quomodò verò illi quidem ceciderunt, vt qui digni essent vt conuincerentur: hi autem surrexerunt, bonam spem habentes sua sponte, nisì signo contradiceretur? Et quomodò dicit Simeon, Et in signum cui contradicitur? Nè eos qui credunt, alienet contradictio, quoniam veritati, quæ est ex Deo, contradicitur. Et quis audet aut potest, nisì Deo concedente, contradicere? Necessaria autem est concessio. erit enim, quando nõ ampliùs contradicetur. Quando enim signũ fulserit, cælestium, terrestrium & infernorum, & omnium deniquè lingua confitebitur, quòd Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Nam quandiù quidem signũ ipsum solùm appáret, nusquàm autem videtur quod significatur, signo contradicitur. Quando autem is, qui significatur, reuelatus fuerit secundo suo aduentu, non audebit ampliùs aliquis signo contradicere, cùm is qui significatur, adsit manifesta diuinitate aduersùs eos, qui contradixerunt. Tunc qui signum quidẽ susceperunt, glorificabuntur ab eo, cui contradicitur. Qui autem signo cõtradixerunt, condemnabuntur ab eo, qui est significatus: & erit aliquando finis contradictionis, finis dubitationis, finis incredulitatis, finis erroris: principium verò præmiorum & coronarum: Quas detur nobis omnibus consequi in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Phil. 2.

ITEM

ITEM SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII EPISCOPI NYSSENI ORATIO DE OCCVRSV *Domini, & de Dei parente, & de iusto Simeone.*

QVI cælestium rerum sapientia est sublimis, & terrenarum 2. FEBRVAR.
rerum despicientia excelsus, Paulus ille, mens à Deo affla-
ta, lingua à Christo mota, celeriter scribentis scribæ specio- Psal. 44.
sissimus calamus, qui Ecclesiæ pulchrè descripsit dogmata S. Pauli encomion.
veritatis, quæ est in manu potentis sagitta à Deo fabricata,
quæ in corde principis tenebrarum huius mundi certam
inflixit plagam, quod ab Hierusalem circuncircà vsque ad Rom. 15.
Illyricum, vel potiùs vsque ad fines terræ apparuit fulgur di-
uini tonitrû in mystica Euangelij rota, quæ voluebatur per
vniuersum orbem terræ, vox clarissima & maximè sonora:
is tanquàm ex ipsis paradisi adytis loquens, vbi audiuit ver- 2. Cor. 12.
ba ineffabilia: vel potiùs tanquàm ex ipso excelso & sublimi throno gloriæ, vbi assistit,
honorificum parans comitatum præsenti sancto festo Domini, ad excipiendum re-
gem gloriæ, tanquàm mysticum quendam senatum, Ecclesiæ populum, regale sacer-
dotium, per seriem, vt ità dicam, parat: & honestæ vitæ numerosum & concinnum
tradens ordinem, dicit: Fratres, Nè efficiamini pueri mente: sed estote malitia infan- 1. Cor. 14.
tes. Sic enim cum perfectissimo & æterno Deo, cuius diem festum hodiè celebramus,
qui propter nos secundùm carnem infans fuit in extremis diebus, ex quo omne do-
num & quicquid perficit, qui virtutis admirabilem secundùm naturam perfectionem
in humana sua ostendit constitutione: concorporales fiemus & comparticipes, & ad
eius honorem & gloram erit conuentus ecclesiæ. Sic enim nupèr genitam eius cor-
poraliter diuinam apparitionem, describit characteribus diuinæ eius perfectionis.
Priusquàm, inquit, cognoscat puer bonum aut malum, non páret improbitati, eli- Esai. 7.
get bonum: quod est summæ & perfectissimæ discretionis & re vera prudentiæ indi-
cium.

Ad cuius similitudinem nos instruens magnus Apostolus, dixit id, quod priùs est po-
situm, diuinitùs inspiratum eloquium: vtpotè quòd in eo, quę est ad eius imaginem Ephes. 3.
& similitudinem, Dei fabricatio in nobis similiter agnoscatur, & innotescat summa
sanctitas primariæ pulchritudinis. Quomodò enim cùm regi qui sub eo sunt exerci-
tus, apparant gloriosam & magnificam pompam, deauratos & deargentatos esse con-
uenit eos, qui sunt congregati, vt satellitum munere apud eum fungantur, & illius spe-
ctaculi effigiem proponi oportet significantissimè: sic nos quoquè, qui transforma-
mur renouatione mentis nostræ, & veterem hominem exuimus, & diuinæ imaginis Festa vt
similitudinem, quoàd eius fieri potest ab hominibus, in nobis circunferimus: sic ad sa- Christianis
lutaria & spiritalia festa accedere necessè est, vt sint nobis, conuenienter ei quod di- celebranda.
cit propheta, ieiunium quartum, & ieiunium quintum, & ieiunium septimum, & ieiu- Zach. 8.
nium decimum, ad lętitiam & bona festa, vt ieiunium scilicet intelligatur anagogicè, in
eo quòd abstineatur & temperetur ab omni inquinamento & carnis & spiritûs. Nam
per quartum & quintum, septimumque & decimum significatur quæuis carnalis spe-
cies, adnata sensibus, qui facilè decipiuntur, & quæ cum vita pręsenti concluditur.
Corpori enim deditam & carnis magis amantem viuendi rationem, per quartum disci-
mus, vtpotè quòd ex quatuor elemnetis sint corpora contemperata. Quæ est autem
per sensus cadendi facilitatem, vtpotè quòd sint quinque, significat nomen quinti. Se-
ptimus verò conuenienter ei, quod dicit Salomon, id quod septenarij ritu in se reuol- Eccles. 1.
uitur, infernæ sortis seculum videtur significare. Decimus autem ostendit interni ho-
minis expurgationem à sensibus, qui est deductus ad ea, quæ sunt extrinsecùs, vt sit
mentis oculus simplex & pellucidus, vt sit totum corpus lucidum, vt dicit sanctum Eu- Matt. 6.
angelium: & auris animæ, diuina exultatione impletur & lætitia: quam fore vt audi-
tum accipiat, magnus quoquè Dauid est pollicitus: eius verò gustandi facultas, exerce- Psal. 54.
atur in Domini benignitate, sicut is, qui psallit inter prophetas, eloquitur: & in susce- Psal. 33.
ptione Christi boni odoris, quem spirauit, consistat odorandi habitus: & internis ma-
nibus discretionis, contrectet verbum vitę, vt dixit filius tonitrû. Mentis enim sen- 1. Iohan. 1.
suum in his exercitatio, in eorum, quę sunt his contraria, abstinentia & alienatione,
id quod

id quod apud Deum laudatur, efficit ieiunium: & ità fit, vt nos rectè geramus, quòd vitio quidem simus infantes, simus autem in perfectione prudentiæ, quæ est ex Deo.

Sic Apostolicarum & propheticarum doctrinarum, ex fontibus spiritûs, confluens mens magna & excelsa, & Dei fluuium implens aquis mysticis Dei cælestem ciuitatem, quæ ex supercælestibus consistit virtutibus, scit lætificare impetu huius fluuij, vt audiuimus canentem psalmodiam. Supernorum enim spirituum sanctus cœtus, salute hominum valdè lætatur. Sic enim cælestia simul cum terrestribus communiter solent festum agere, ijs, qui sunt in terra, angelicam vitam amplectentibus. Quando enim hic Deus noster, quem præmonstrando annunciauit propheta, in terra visus est, & cum hominibus est conuersatus, & supernam beatitudinem, quæ in terra plantabatur, adspexerunt angeli, Gloria in excelsis Deo, eloquebantur, & in terra pacem annunciabant, cùm diuina voluntas fuisset in hominibus. Sic qui suum diuinum ministerium eximium, vereque purum & singulare esse gloriantur, sanctorum angelorum beati cœtus, veræ sanctitatis in nobis videntes characteres, non nos reijcient, quin assumant participes suæ puræ & synceræ lætitiæ: quomodò eum, qui sordida erat veste indutus, à diuinis secerni nuptijs fecit Euangelicæ oratio parabolæ.

Psal. 45. Baru. 3. Luc. 2. Matt. 22.

Etenim quando in archetypo, vt ità dicam, tempore præsentis festi, qui erat in forma Dei, & serui formam acceperat: qui fuerat Dei & hominum intercessor, legis implens præceptum, cùm esset quadraginta dierum infans, verbum æternum, ad templũ cum matre est profectus, & vt par erat, in decreto sacrificio, incorporeorum ordines collum seruiliter inclinantes, ex eo, quod non est adspectabile, quæ Deum decet, pompam parabant, & ineffabilis sapientiæ pelagus diuinis efferebant laudibus, & legalis literæ, quæ est magis ad manum, constitutionis transmissionem, mysterij absconsi manifestationem, in Deo qui omnia creauit, expectabant: cuius quidem nos hodiè celebrantes commemorationem, expleamus nos delicijs spiritalium contemplationum, sicut mentes incorporeæ, & diuinorum miraculorum maiestatem glorificantes, erimus socij illorum dignitatis: non legali vmbra oculum animæ obscurantes, sed, vt dicitur à sapientissimo Paulo, reuelata facie gloriam Domini tanquàm in speculo intuentes. Nam cùm lex dicit, omne masculinum aperiens vuluam, sanctificari: oportere autem, quę recèns peperit, mulierem, & fuit mater pueri masculi, quadraginta dierum spatio postquàm peperit, sic cum definita & distincta hostia proficisci ad Dei templum: illi quidem velum in lectione veteris testamenti in corde circunferentes, eisdem quotannis, vt ità dicam, sacrificijs, quæ nunquàm consummare possunt eos, qui accedunt, se, instàr infantium sapientes, putent eam legem implere.

Festum Purificationis perantiquũ. 2. Cor. 3. Exod. 13. Leuit. 12. Hebr. 10.

Nobis verò, quibus in conuersione ad Deum, id est ablatum velamen, qui semel in consummatione seculi, ad abolendum peccatum per eius sacrificium credidimus euasisse manifestum magnum sacramentum pietatis, dignè diuino lumine veritatis, prælucente spiritu, est præsentis festi contemplandum mysterium, quod parùm ex alto accedit ad mysterium, cùm illud quidem priùs significauerimus, quòd ex consequentia examinationis, legis decretum propositum, in solo Deo, qui carne est indutus, definitè & ità, vt nulli alij conueniat, cernitur impletum. Solus enim ipse ineffabiliter conceptus, nuptijs nõ priùs apertam vuluam virginalem aperuit, signacula virginitatis illæsa conseruans, etiam post processum admirabilem, & solus spiritaliter masculus fuit creditus, vt qui nihil afferret ei vitij, quod quidem est fœmininum & mulieri conueniens. Vndè etiam re vera sanctus iurè est vocatus. Quomodò etiã Gabriel, viuifici fœtûs ad Dei parentem ferens nunciũ, & velutì priùs latam & ad ipsum solũ spectantem legem in memoriam reuocãs: Quamobrem & quod nascetur sanctum, inquit, vocabitur filius Dei: vtpotè quòd sancti cognomen propriè conueniat ei, qui virgineam vuluam diuino aperuit miraculo. Et in alijs quidem primogenitis, ea vocanda esse sancta, diligenter legis intuens profunditatem, perfectio pronunciauit euangelica: vtpotè quòd Dei consecratione sortita essent, vt sic vocarentur: In primogenito autem omnis creaturæ, sanctum id, quod nascitur, dixit angelus, vt quòd hoc sit propriè, & eam, quæ est verè, sanctitatem, in amandando vitio & bono eligendo, simulatquè natus sit, vt dicit Prophera, ostenderit.

Hebr. 9. Luc. 1. Luc. 2. Colos. 1. Esa. 7.

Sed reuertendum est ad mare contemplationis, vt lex diuina iubet legislatori, spiritûs gratia tanquàm in columna ignis & nubis, splendore scripturarum præcedente

castra

castra diuina Ecclesiæ: vt virga virtutis, quæ immittitur è superna Sion, vt dicit Psalmus, per quã in inimicos obtinetur dominatio, transmittentes pelagus literæ, quod est hinc & hinc diuisum, in puro & dilucido transitu sententiarum, Aegyptium eorum, qui gratiæ non obediunt, sensum effugiamus, eis obrutis fluento veritatis, quibus est studio nobis impedire viam Euangelij, quæ ducit ad spiritalem terram promissionis: & velle nos in ferrea fornace literæ, quæ dicta est Aegyptus, permanere, seruientes luto & lateribus, hoc est, corporalibus legis obseruationibus. Dixit ergò Mosi in Aegypto Deus vniuersorum, cùm iam plagam decreuisset infligendam aduersùs Aegypti primogenita: Sanctifica mihi omne primogenitum, primò natum, aperiens omnem vuluam in filijs Israël, ab homine vsque ad pecus. Cuius quidem diuinæ legis id, quod erat complicatum, velutì explicans beatus Moses, enunciat in sua ad populum allocutione: Et erit, postquàm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram Chananæorum, quomodò iurauit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam, segregans omne, quod aperit vuluam, masculinum Domino, & omne quod aperit vuluam ex boum armentis, aut in iumentis tuis, quæcunque tibi fuerint masculina, Domino. Omne autem, quod aperit vuluam asinæ, mutabis oue. Sin autem non mutaueris, redimes ipsum: & omne primogenitum filiorum tuorum redimes, hoc est, pro eo dabis precium. Sic enim in libro Numerorum diuinum declarat responsum, cum eo loquens, qui susceperat pontificatum: Et omne aperiens vuluam ex omni carne, quam offerunt Domino, ab homine vsque ad pecus, erit tibi: sed precijs redimentur primogenita hominum: & primogenita pecorum immundorum redimes, & redemptio eius ab vno mense, æstimatio argenti quinque siclorum, secundùm siclum sanctum. Sed primogenita vitulorum, & primogenita ouium & caprarum non redimes. Sancta enim sunt: & sanguinem eorum profundes ad altare.

Psal. 109. Exod. 13. Ibidem. Num. 18.

Iam ergò cum immundis ex pecoribus coniunxit & connumerauit vox diuina Israëlis primogenita, vt quæ, quod verè est purum & sanctum, in cultu, qui est ex lege, non habeant, etiamsi ea existimabãtur sanctificari, à lege facta attributione. Similiter enim ac pro ijs, quæ sunt reiecta ad Dei sacrificium, precia dari pro primogenitis hominum apud eos fuerat constitutũ: vtpotè quòd quę est apud Iudæos à ratione alienior constitutio, indigna sit cultum offerre rationalem, & eorum, quæ noui testamenti sunt maximè mystica, spiritalem offerre aræ oblationem. Precia autem erant velutì sibi conuenientia, vt quę solita esset offerre sacrificia, quę ex lege fiunt, per sanguinem. Quæ propheta Esaias, tãquàm ex Dei persona, ne ex manibus quidem eorum requisiisse definit, vtpotè quòd ad spiritalem, scilicet perfectionem intueatur scopus legislatoris. Quæ autem offerebantur ad sacrificium, quorum sanguinem in ara fundi lege cautum fuerat, sancta distinctè sunt nominata: vel in hoc scilicet veritate priùs descripta à figura. Qui enim seipsum Deo obtulit & patri sacrificium & oblationem in odorem suauitatis, Dominus noster Iesus Christus, is solus propriè & verè sanctus est & nominatur. Sed fortè dicet incredulus Iudæus, quòd quæ legitimo sacrificio non possunt offerri, immundorum pecorum apud eos primogenita solent precijs permutari. Similiter etiam cùm humana primogenita non mactentur ad sacrificium: est enim hoc minimè cõsentaneum, & à lege diuina alienum: par est, ea consecrari preciorum permutatione. Sed consideret, si non impediatur velamine, quod obstruit oculos eius animæ, quòd iam in alia lege Leuítas accepisse ad consecrationem pro primogenitis sacra docuit scriptura, sic dicens in Numeris his verbis: Et locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Ecce accepi Leuítas è medio filiorum Israël. Pro omni primogenito aperiente vuluam à filijs Israël, erunt eorum primogenita: & erunt mihi Leuítæ. Mihi enim omne primogenitum sanctificaui in Israël, in quo die percussi omne primogenitum in terra Aegypti. Deindè quàm esset accurata permutatio, lex enuncians: Dixit, inquit, Dominus ad Mosem: Inspice omne primogenitum filiorum Israël, ab eo, quod est vnius mensis & suprà: & accipe numerum ex nomine eorum: & accipies Leuítas mihi pro omnibus primogenitis filiorum Israël. Deindè cùm inuentus esset numerus primogenitorum maior numero Leuitarum, dicit: Locutus est Dominus Mosi, dicens: Accipe precia eorum, qui sunt supra numerum Leuitarum, ex primogenitis filiorum Israël: & accipies quinque siclos per caput, secundùm didrachmam sanctam. Si ergò, vt sacra dicit scriptura, Leuitæ sunt precia primogenitorum filiorum Israël, vt accurata significat enume-

Esai. 1. Ephes. 5. Num. 3. Ibidem. Leuitæ pro primogenitis filiorum Israël.

enumeratio, adeò vt pro ijs, qui erant plures numero inter eos, definitum pondus lege sit redditum: quanam ratione in vnoquoque primogenito precia dari lex iussit? In pecoribus enim, quæ assumi non possunt ad sacrificium, aut ea permutari, aut precia pro eis dari lex iubet. In hominibus autem & dari precia, & iam permutationẽ per Leuitas factam esse discimus: quod quidem non videtur conuenire ipsi literæ legis, vt ostendit lex lata de pecoribus, & exponit ipsa rei natura. Si enim etiam post Leuitarum, ad Dei ministerium, pro primogenitis attributionem, pro eis precia dari edictum est: id fit scilicet, quòd Leuitæ non sint tanti, vt precio pro eis dando possint exæquari. Si autem hoc ità est, longè minoris est precij, quæ per argentum offertur, redemptio, quatenùs quæuis expers rationis & nullo sensu prædita natura, est vilior humana essentia.

Esai. 6. Sed quoniam, vt dicit Propheta, oculos suos clauserunt, & quod ex eis consequitur, non possunt adspicere, num etiam audire poterunt sapientissimum Micheam clamantem? Ego quidem non puto. Nam etiam auribus suis grauiter audiunt. Veniat tamen beatus hic propheta, hæc magna voce clamans, & prophetico spiritu tacitè priùs significans Iudaicorum primogenitorum abiectionem, similiter atquè corporeorum sacrificiorum oblationis. Mich. 6. Dicit enim: In quonam compræhendam Dominum, suscipiam Deum meum altissimum? Si compræhendam ipsum in vitulis vnius anni? Si acceptum habebit Dominus in millibus arietum, aut in decem millibus capellarum pinguium? Si dedero primogenita mea impietatis, fructum ventris mei pro peccatis meis. Audiant qui cor habent crassum, id, cuius propheta Micheas eos ante nos accusauit. Primogenita enim impietatis beatus Micheas nominauit primogenita Israëlis secundùm carnem. Quomodò ergò ea sancta existimârunt, quæ propheticis verbis primogenita impietatis sunt nominata? Dicant nobis linguæ, quæ re vera balbutiunt, quæ non possunt rectè dicere veritatem: quemadmodùm propheta, loquens in spiritu, fructum impietatis ea vocare ausus est? quonam modo quæ de eorum redemptione dicta sunt, non videntur esse plana & inter se habere consequentiam, quòd attinet ad literam? quanquàm lex apud nos sancta & spiritalis esse intelligitur & creditur.

Exod. 14. Videtis Iudaicorum curruum axes colligatos non secùs, atquè olìm Aegyptiorum currus in rubris fluentis. Sed pro virga immittatur in mare orationis, veri legislatoris & regis gloriæ virtus & auxilium, & deducat populum suum in viam rectam anagoges & contemplationis, vt proficiscantur ad ciuitatem habitaculi cognitionis & veritatis, Num. 14. & obruat aduersarios diuinæ gloriæ inexpugnabilitas, qua repleta est vniuersa terra, vt cognoscant Dominum, vt dicit scriptura: quòd multa aqua maris iam obruit primogenitum diaboli fœtum, nempe peccatum, qui carne tectus est Deus, mortéque id affecit & deleuit, simultaquè natus est secundùm carnem: & cùm in seipso vitij fecisset con- Coloss. 2. Matth. 2. demnationem, & id in se planè deleuisset, contrarias virtutes repleuit lamentationibus, cùm veluti quædam vasa ab eis accepisset, nempe Magos, qui venerunt ab Oriente, & Magi Christum cognouerunt. adoratione & agnitione eius dominij, facti sunt Domino vasa vtilia ad adiuuandam Hebr. 8. Ecclesiæ ædificationem, quæ est à Deo verè constructum tabernaculum, quod fixit Dominus, & non homo.

Iam autem cùm sicut olìm Israëlem à luto & lateribus, ità nunc à terrena prudentia genus hominum in seipso redemisset, id quidem fecit fugere Aegyptum, hoc est, mortis inuisum & tenebrosum præsidium: sanctificat autem Deo & patri non solùm hominum primogenita, sed etiam omne genus hominum, per eam, quæ in ipso ab initio fuit, conspersionem: hoc est, per eam, quæ ex nobis ab ipso sumpta est, carnem intelligenter animatam, cùm totum veluti fermentâsset ad sanctificationem, concretum Rom. 11. humanæ essentiæ. Si enim primitię sanctæ, & conspersio, dixerim ego nunc quoq; meritò cum diuino Paulo. & quomodò olìm tribum, cui obtigerat fungi munere sacerdotali, pro primitijs primogenitorum legislator sermo typicè Deo obtulit: ità nunc in Hebr. 7. præclaro charactere veritatis, Pontificem & Apostolum confessionis nostræ, sanctum & innocentem & impollutum, & ab omni sorde & sensu peccati separatum, Deo & patri corporaliter oblatum fuisse cognoscimus, pro humanitate ab eo per fidem sanctificata: & eo magis, quòd nec esse superiorem, nec aliquid ampliùs in se habere, quàm Num. 3. is, qui seipsum precium dedit pro multis, totam videmus humanitatem, quòd attinet ad sanctitatem: quomodò in vmbra legis inuenta sunt primogenita ampliùs aliquid Hebr. 7. habuisse pręter Leuitas: sed eam longè ab ipso fuisse à tergo relictam, quatenùs citra vllam

vllam controuersiam, id quod benedicitur, est minus eo, quod benedicit.

Et tunc quidem in solo genere Israelitico fuit dignitas sacerdotij, & solùm eorum, quæ erant apud ipsos, primogenitorum precia esse Leuitas, fuit testatum: Christus autem, qui accessit Pontifex futurorum bonorum, vt dicit sapientissimus Paulus, & non secundùm ordinem Aaron, sed secundùm ordinem Melchisedec, quomodò priùs diuinum respondit eloquium, translatione quidē sacerdotij cum esse ex alia tribu: Clarum est enim, ex Iuda esse exortum Dominum Iesum Christum, & legis effecisse translationem, ex vmbra, quæ est ex lege, ad regni cælorum nos transferens euangelium: perindè àc à tribu Leuitica ad tribum regiam, dignitatem sacerdotij. Ea verò, quæ est secundùm ordinem Melchisedec, assimilatione, non pro solo Israële, sed pro omnibus gentibus, se precium patri obtulit, & omnium hominum confessionis fuit constitutus Pontifex. Nam Melchisedec quoquè agnoscitur esse ex parte gentium, & non inuenitur ex genere Abrahæ. Quinque autem didrachmarum ex lege æstimatio pro vnoquoque primogenito, ostendit ænigmaticè, quòd oportet vnumquenque nostrûm omnem sensum Deo sanctificare, & quæ sunt in eis: & mundum, ab omnique nefaria voluptate alienū, creatori offerre, tanquàm precium pium & legitimum. Horum nos hodiè sacrorum mysteriorum commemorationis diem festum celebramus. Hæc nobis spiritalis mysterij explicatio, hunc sanctum cœtum, qui adest, congregauit: in qua legaliter quidem oblatus fuit Seruator, prout apparebat: intelligenter autem & spiritaliter, cùm nostræ conspersionis primitias patri suo obtulisset, totam eam sacram reddidit, & aptam ad diuinam oblationem. Hoc enim lex olìm parturiebat, & eò spectabat id, quod lege constitutum erat de primogenitis, & de Leuitarum redditione, & de didrachmarum ęstimatione. Sic nos per mare scripturarum transmisit gratia spiritûs.

Hebr. 9. Hebr. 7.

Sensus omnis Deo consecrandi.

Sed videamus etiam aduersariorum conclusionem & demonstrationem. Atque superiùs quidem nobis iam fuit euidens, quod est lege constitutum de Leuitis & primogenitis. Sed quomodò magnus Moses populo addens animum, affirmauit eos non esse ampliùs visuros Aegyptios: ità ego nunc quoquè produco Dei populum peculiarem, vt ei annunciem, quòd adumbrati cultûs corporea castra non ampliùs videbimus. Vbì enim nunc, postquàm magnus se ostendit Pontifex, est Leuitarum sacrificium? Vbì post mundi expians precium, est æstimatio primogenitorum? Vbì est reliqua diligens & accurata obseruatio mysteriorum legis? Non vides, quòd quandiù vniuersa occupabat nox ignorantiæ, instàr stellarum, exilem quendam & modicum splendorem præbebat cultus, qui est ex lege? Quando autem ortus est sol iustitiæ, & ex alto oriens apparuit, & illuxit dies salutis, legalium constitutionū lux modica euanuit, victa supra modum fulgenti luce gratiæ. Non est euersum & solo stratum, non secùs atquè satellites & currus, inclytum illud templum, & vniuersa Pontificum propter id gloriatio & elatio? Non est óbrutus & confusus omnis eorum legitimus ornatus? Non penitùs interiêrunt mores, qui à Iudæis accuratè obseruabantur? Vbì enim obtulerint sacrificia, quę offerebātur pro mulieribus, quæ nupèr pepererāt, cùm locus electus corruerit, & apertè sit diffinitum, non licere alibì ab eis offerri sacrificia? Vbì est vestis & dignitas sacerdotalis, & reliqua omnia? Sed nè singula persequentes, tanquàm mortuorum continuo contactu & contemplatione, animæ oculos terreamus, illos quidem relinquamus mortuos ad aquam legalis literæ: nos autem benigno & clementi Deo hymnum canamus epinicium, & nutriti nutrimento, quod est verè cæleste, & potati fluento, quod manat ex vera petra, veniamus ad montem Dei Choreb, hoc est, ad excelsam doctrinam Euangelij, vt voci diuinarum tubarum, verbis beati Lucæ internas aures admoueamus, tanquàm ex sanctis adytis clamante spiritu mystagogiæ.

Exod. 14.

Ad Christi aduentum lex vetus obsoleuit.

Deut. 12.

Et factum est, postquàm impleti sunt dies purificationis eorum, duxerunt parentes puerum Iesum, vt sisterent Domino, quomodò scriptum est in lege Domini: Omne masculinum aperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur: & darent hostiam secundùm id, quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et eccè homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon. Et homo hic iustus & pius, expectans consolationem Israëlis, & spiritus sanctus erat in eo: & fuerat ei responsum à spiritu sancto, non visurum eum mortem, priusquàm viderit Christum Domini in carne. Et venit in spiritu ad templum. Quid est, expectans consolationem Israel? Hoc est, expectans dum fieret manifesta veritas, & populus Israëliticus ab vmbra legis ad eam

Luc. 2.

transiret: propterea quòd mittens esse sub mundi elementis, accederet instituendus ad ludum veritatis, & perficeretur eius perfectione. Neq; enim potuerit quis dicere, quòd cùm Iudęi grauia perpeterentur, & captiuitate aliqua detinerentur, expectabant vt ab his recrearentur, & ad lętũ ac pristinũ statum reuerterentur, cùm omnis antiqua consuetudo eis ritè procederet, & templum staret, & offerrẽtur in eo sacrificia, & omnis alia viuendi ratio, eorum generi peculiaris, ritè obseruaretur.

Sin autem obijciatur, eos fuisse sub Romanis, & Herodem cõstitutum fuisse regem Iudææ, qui erat genere alienigena, sciatis, quòd ratio vitæ ex lege agendę, ex eo nil lædebatur, quòd Israëli rex esset alienigena, vt de eo consolationem iustus senex expectaret. Etenim diuersis modis contigit, perindè ac filium quempiam seditiosum, à patre alicui tradi austero pędagogo ad hoc, vt castigetur: ità Israëlẽ sępè fuisse sub rege alienigena. Hoc ostendit populi longa mora in Aegypto, & propheta Hieremias tẽpore Sedechiæ regis diuino iussu ad eum loquens, & populum, qui eius parebat imperio, fore vt essent sub sceptro regis Nabuchodonosor, & accederent ad Chaldęos. Non solùm autem hos, qui erant digni, vt quorum vita esset flagitiosa, alienigenæ subijci sceptro, non erat à ratione alienum: sed etiam quosdam ex iustis, & quibus dignus non erat mundus, vt dicam cum Paulo, non imperare, sed barbaris & impijs viris parére, Dei effecit lenitas & patientia: vt pietatis eorum probatio magìs apparéret. Id ostendit Abraham, qui fuit in Aegypto, cuius & vxor ablata fuit à Pharaone, & qui terram sibi promissam habitabat in incolatu. Similiter autem eius quoquè filius & nepos, Isaac, inquam, & Iacob: rursusque temperantissimus illius filius Ioseph, qui factus est seruus, & condemnatus est habitare carcerem. Non ergò ad mundanam gloriam & iactantiam, Israëlis consolationem sapiens expectabat Simeon, sed eam, quæ est verè, traductionem ad veritatis pulchritudinem. Nam cùm ei datum fuisset responsum, fore vt antequàm è vita excederet, videret Christum Domini, expectabat fore vt spiritaliter cum eo apparéret populi consolatio.

Hier. 34. *Hebr. 11.* *Gen. 12. 20.* *Gene. 39.* *Consolatio à S. Simeone expectata.*

Venit ergò in spiritu in templum: & dum introduxissent parentes infantem Iesum, vt facerent secundùm consuetudinem legis de ipso, ipse quoquè cum accepit in vlnis suis, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace: Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum, quod parâsti ante faciem omnium populorum: Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. O verè beate atque adeò beatissime senex. Quàm beatus ille tuus re vera sacrosanctus in templum ingressus, per quem progressus es ad excessum è vita? Quàm beati sunt oculi, animæ simul & corporis: hi quidem, vt qui adspectabilem Dei appræhenderint apparitionem: illi verò, vt qui non solùm adspexerint ad id, quod cernitur, sed fuerint illustrati ipsa luce spiritûs, & corporatum Deum verbum agnouerint: qui viderunt diuinum salutare, quod paratum fuit ante faciem omnium populorum. Quàm beatæ sunt manus tuæ, quæ veritatis verbum contrectauerunt? Quàm beata est lingua tua, cui feliciter fuit annunciata reuelatio vitalis luminis? Et quid studeo tibi singulatìm accommodare laudem in vnoquoque membro, cùm te iam totum laudabilem, & beatum, & à sancto spiritu possessum, priùs docuerit Euangelista? Sed age, ô beate pater, eo qui in te resonat spiritu, doce tanquàm filios, pecudes Ecclesiæ, thesaurum, qui tanquàm in vasis fictilibus, latet in paucis tuis verbis: quandoquidem ad vos, & eos, qui sunt sicut vos, ornati canitie supernæ prudentiæ, & verè estis Presbyteri, id est, seniores, & Ecclesiæ patres appellamini, diuinum verbum nos deducit, vt discamus doctrinas salutares, dicens: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores, & dicent tibi. Quæ illius ergò linguam tũc mouit ad loquendum de Deo, virtus spiritûs nobis quoquè nunc det sermonem in apertione oris.

Simeonis commendatio. *Luc. 2.* *Deut. 32.*

Nunc dimittis, inquit, seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace. Ex quo enim Christus homo factus est, & peccatum, quod est belli causa, deleuit, & patri nos reconciliauit, in pace fit sanctorum excessus. Hoc enim propheticè magnus quoquè Dauid priùs indicans, dicebat: In pace in idipsum dormiam & requiescam: non id, quod adest, sed quod est futurum in Christi aduentu, significans. Et vt ostenderet, quòd vno solo modo talis spes, pacificæ, inquam, in Christo dormitionis, in sanctis sit collocata per spiritum, dicit: Tu Domine singulariter in spe constituisti me. Beatus autem senex Simeon, cùm iam præsens tempus esset intuitus, dicit: Nunc dimittis seruum tuum

Psalm. 4. *Ibidem.*

um Domine secundùm verbum tuum in pace: ostendens stabilitatem diuinæ promissionis. Quoniam viderunt, inquit, oculi mei salutare tuum, quod parâsti ante faciem omnium populorum: hoc est, eam, quæ per Christum facta est toti mundo, salutem, & non soli Israël. Quomodò ergò superiùs testatum est, eum expectare consolationem Israëlis: nunc autem conspicitur dicere, Dei salutare in conspectu omnium populorum? Quoniam tunc futuram Israëlis consolationem nouit spiritu, quando omnibus quoquè populis fuit paratum salutare. Vide autem, quàm sit accurata diuina inspiratio. Lumen enim, inquit, ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël: magno Paulo loquens consentanea de Israëlis enumeratione. Quando enim, inquit, ingressa fuerit plenitudo gentium, tunc etiam totus Israël saluus erit. Ergò ipse quoquè cùm præposuisset vocationem gentium, postremò, conuenienter prophetiæ, vniuersi Israëlis reposuit conuersionem: etiamsi iam reliquiæ saluæ factæ sunt, propter eos, qui iam ex Iudæis accesserunt ad gratiam. Rom. 11.

Contemplare autem mihi altarum sententiarum proprietatem dictionis. Nam cùm dixisset, Lumen ad reuelationem gentium, salutaris diuini reuelationem, dat nobis intelligendum, quòd in absolutis tenebris & perfecta caligine, nullum habentes splendorem Dei cognitionis, ante Christi aduentum stabant gentes. Quomodò beatus quoquè Esaias felicem nuncium afferens ijs, qui sedebant in tenebris, dixit eos videre magnam lucem. Quoniam autem Israël, etiamsi modicè, typica tamen lege illuminabatur, lucem quidem in illo non dixit: gloriam autem illum sortitum esse prædixit: veterem historiam reuoca in memoriam, quòd quomodò olim admirabilis Moses, qui cum Deo familiariter est locutus, glorificatum habebat vultum: ità etiam ipsi, cum diuina susceptæ humanitatis luce per fidem conuersati, & virtute spiritûs illuminati, in gloria apparebunt, veteri deposito velamine, & eadem imagine transformati à gloria in gloriam, vt dicit Apostolus, tanquàm à Domini spiritu. Esai. 9. Exod. 33. 34. 2. Cor. 3. Luc. 2.

Quòd autem dixit Deo afflatus Simeon, in ruinam & resurrectionem multorum in Israële positum esse Dominum, ostendit per consensum sententiarum cum ijs, quæ dixerunt Prophetæ, vnum & eundem Deum & legislatorem locutum esse in Prophetis & in nouo testamento. Lapidem enim offensionis & petram scandali, causam esse, nè pudore afficiantur ij, qui in ipsum credunt, dixit oratio prophetica. Est ergò ruina quidem ijs, qui propter humilitatem carnis, offendunt ex incredulitate: resurrectio autem ijs, qui agnouerunt firmitatem diuinæ œconomiæ. Quinetiam dicens gladium transadactum esse per animam Dei parentis, apertè prædicit eam, quæ fuit in cruce, passionem. Nam cùm ijs, quæ ex ipsa admirabili conceptione, vsque ad tempus passionis, diuinè ab eo dicta & facta sunt, vnum veluti corpus indiuiduum, excelsiorem & diuiniorem de ipso haberet Dei parẽs existimationem, existimabimus eam passam esse veluti quandam incisionem in ignominiosa cruci affixione, etiamsi miraculum resurrectionis, ei incisioni perfectissimam obduxerit cicatricem. Sed nec eam solam hac affectione dicit esse tenendam, sed ex multis cordibus cogitationes, dubitationes scilicet & hæsitationes, prædicit apparituras, vt in diuersis de eo opinionibus nihil omninò moueretur Dei mater virgo. Esai. 49. 1. Pet. 2.

Quoniam verò prophetissa Anna, præ senio imbecillum quid loquitur, & quod valdè non potest exaudiri: sed nec excelsum Euangelium, quæ ab ipsa dicta sunt, ijsdem verbis adduxit: primùm quidem rogemus Euangelistam, quænam & vndenam ea fuerit, & sub quibus & quando ad templum accesserit: & rursùs scrutemur, quorumnam dicit esse cogitationem. Dicit ergò beatus Lucas, quòd Anna erat prophetissa, filia Phanuelis ex tribu Aser, quæ processerat in multis diebus, & vixerat cum marito septem annos à virginitate sua: & ipsa erat vidua annorum circiter octogintaquatuor, quæ non discedebat à templo, ieiunijs & precibus diù noctuque Deum colens: & ipsa hora accedens, confitebatur Deo, & loquebatur de ipsa omnibus expectantibus redemptionem in Israel. Quænam est ratio, quòd de hac prophetissa tam accuratam Euãgelista fecerit narrationem, vt ei venerit in mentem, facere mentionem eius patris & tribûs? Et quæ à nullo quidem ferè mandata scriptis inuenta est, de ea re accuratam rationem nouerit ipse solus sanctorum Deus, & qui eius inspiratione, vt dicit diuinus Apostolus, spiritu loqui docti sunt mysteria. Quantùm verò nos possumus assequi, dicimus fuisse alias illo tempore eiusdẽ nominis, cuius hæc beata: & fuisse deditas ijsdem sacris, Luc. 2. 1. Cor. 14.

quibus illa, studijs, assiduis scilicet ieiunijs & precibus. Vt ergò eius persona facilè discerneretur, cùm patris eius fecisset mentionem, tribum quoquè propriam adscripsit. Magnis autem ipsam ornauit laudibus, & quæ auditoribus faciant omninò fide digna ea, quæ de Domino disseruit.

Sed quoniam, vt iam dictum est, sonora & quæ grandi voce profertur oratio, oblata est à senio, prope os eius quodammodò admouentes aurem cogitationis, scrutando hoc præsens adnatum argumentum, videamus quid ipsa dixerit ijs, qui expectabant redemptionem in Hierusalem. Conuenienter enim ei, quod mēte potest comprehendi ex verbis propheticis, verba faciebat de Domino. Nam cùm ij, quibus eam hæc esse locutam dixit Euangelium, omninò ex diuinis responsis, quæ efferuntur in prophetis, didicerunt expectare redemptionem, ea omninò fuit prompta ad describendum mysterium. Constat id, quod magnus dixit Esaias: Puer natus est nobis, & filius datus est no-
Esai. 9. bis: cuius principatus factus est desuper humerum eius: & vocatur nomen eius, magni
Esai. 60. consilij angelus. Et prætereà: Illuminare, illuminare Hierusalem: venit enim lumen
Psalm. 84. tuum, & gloria Domini super te orta est. Magnus quoquè Dauid adducebatur: Misericordia & veritas sibi inuicèm occurrerunt: iustitia & pax se osculatæ sunt: & viderunt
Psal 97. Psalm 71. omnes fines terræ salutare Dei nostri. Et ipsum indicando: Ante solem permanet nomen eius, & benedicentur in eo omnes tribus terræ. Omnes gentes beatū eum dicent,
Psalm. 97. & seruient ei, & adorabunt eum. &, Notum fecit Dominus salutare suum filijs Israel. Et
Malac. 3. rursùs veneranda & angelica vox sapientis Malachiæ: Eccè ego mittam angelum meum, & parabit viam ante faciem suam; & repentè veniet in templum suum Dominus, & Angelus testamenti, quem vos vultis. & alijs aliundè collectis mysticis floribus propheticorum eloquiorum, diuinam & beatam contexuit coronam, adhuc quidem imbecilla & tremente manu, vt quæ processisset in multis diebus. Non enim tunc permittebatur ijs, qui audiebant, altorum de Domino sensuum expositio, quando etiam post tantam signorum ostensionem & diuinorum mysteriorum prędicationem, sapientiæ &
Iohan. 16. cognitionis thesaurorum promus Christus, suis dixit discipulis: Habeo multa, quę vobis loquar, sed non potestis portare modò. Etsi autem obscurè & exiliter anus & prophetissa verba fecit de Domino, vt quæ legis personam sustineret, quæ antiquata & senio confecta, & non longè remota ab interitu cessit nouo testamento: non fuit tamē inutilis eius sermo auditoribus intelligentibus: quomodò nec quæ à lege in vmbris & ænigmatibus fuit magni mysterij præcedens enunciatio.

Agè ergò nos quoquè, ô patres & fratres spiritales, qui didicimus festum celebra-
1. Cor. 5. re in nouitate spiritûs & non vetustate literæ: Qui in azymis synceritatis & veritatis,
Ephes. 4. Colos. 3. venerandum & viuificum pascha sacrificij Christi debemus celebrare: Qui diuina regeneratione sancti baptismatis veterem hominem exuïmus, qui corrumpitur per desideria deceptionis: & nouum induimus, qui renouatur ad agnitionem secundùm ima-
Psal. 94. ginem eius, qui creauit: Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo Seruatori nostro.
Psalm. 65. Dicamus: Quàm terribilia sunt opera tua Domine, etiamsi in multitudine virtutis tuę inimici tui mentiti sunt, sua sponte ad diuinam tuam lucem, quæ mundo apparuit, claudentes suos oculos. Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iu-
Hebr. 13. bilemus ei. Sacrificium laudis Deo perpetuò offeramus, hoc est, fructum labiorum confitentium nomen eius, beneficentiæq; & communicationis nequaquàm obliuiscamur. Talibus enim sacrificijs placatur Deus: vt sordes peccati abluamus, & renouabitur tanquàm aquilæ spiritalis nostra iuuentus: quomodò etiam beati senis Simeonis: vt nos quoquè pacificè & iucundè in bona fiducia & spe salutari ad vitæ exitum contendamus, & non cum pudore & metu è vita præsenti excedamus, & quodammodò non volentes: quomodò qui sibi mali alicuius sunt conscij, ægrè & iniucundè ferunt aduentum regis.

Nota. Imitemur beatæ illius Annæ in ieiunijs & orationibus perpetuam constantiam, nè videamur muliere deteriores, idque quæ vitam agebat sub vmbra legis: quo tempore, se in his rectè gerere, erat rarum. Sed nos luce gratiæ illustrati, & à certa & expressa spe adiuti, & virtute spiritûs corroborati, nè separemur à sacris doctrinis, à quibus salutaris habitus solet generari in animis: quomodò testatum fuit, illam quoquè à templo fuisse inseparabilem. Nè à diuino metu aberremus cogitationibus: sed ex ipso & in ipso
Psalm. 118. carnes nostras & cogitatus, conuenienter votis Prophetæ, affigamus. Audiamus magnum

gnum Paulum docentem: Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. & 2. Cor. 11.
non violemus, quæ inita sunt cum eo, pacta conuenta, per consuetudinem cum eo, qui vitam nostram corrumpit ex eo, quòd faciamus illius voluntatem: vel in hoc Prophetissæ imitantes pudicitiam, quæ fuit vnico contenta coniugio. Sed quod est in promptu, ab imitatione eius non discedatis, quicunque soluti estis à monogamia, & si fieri possit, ad secundas non veniatis nuptias. Sic enim vos beatos futuros esse affirmat 1. Cor. 7.
Paulus. Offeramus nos quoquè in superno altari, velutì par turturum, animi & corporis puritatem: vel tanquàm duos pullos columbarum, prouidere bona, non solùm Rom. 12.
coram Domino, sed etiam coram hominibus: vt cùm nos quoquè omnia spiritaliter ex diuina lege fecerimus, in sapientia & gratia proficientes, & ad mensuram ætatis plenitudinis Christi peruenientes, & internum hominem perfectum habentes, & sancti spiritûs effecti habitaculum, reuertamur ad veram nostram patriam, cælestem Hierusalem: In qua digni habeamur frui beata ac perpetua lætitia & regno, in Christo Domino nostro: cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII ORATIONEM DE OCCVRSV Domini nostri Iesu Christi, & de Dei parente & Simeone, quæ hoc loco in V. Tomo D. Aloysij sequebatur, idcircò non posuimus, quòd paulò suprà eam ex VII. Tomo eiusdem Aloysij, sed alio interprete, posuerimus.

SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI ORATIO DE OCcursu Domini nostri Iesu Christi, & de Simeone, qui Deum excepit.

LAETARE valdè filia Sion, prædica lætitiam filia Hieru- 2. FEBRVAR.
salem, duc choros popule ciuitatis Dei. Exultate portæ & muri Sion, & vniuersæ terræ clamate montes & colles, & valdè exultate. Fluuij plaudite, & rupes Sion compræhendite Dei aduentum, in eum intuentes. Concinant hodiè cælestia cum terrenis, & Hosanna dicant cum ea, quæ est infernè, Hierusalem, propter Christum, qui est in ipsa. Cælestium intelligentes virtutes, choros ducite. Qui estis in terris, cum angelis hymnos canite. Hodiè enim gloriosa Psalm. 86.
dicta sunt de te, ciuitas Dei Hierusalem, ciuitas regis magni: aperiat portas ei, qui aperuit omnibus cælestes portas, & aperuit in cruce ostia sepulcrorum, & contriuit portas inferorum, quæ erant ab æterno, & admirabiliter clausit portas virginitatis. Hodiè, q mirabiliter olìm respõdit Mosi in monte Sina, diuinè implet legem, factus sub lege. Hodiè Deus à Themam, venit Sion. Hodiè cælestis sponsus cum thalamo Dei matris venit in templum. Filiæ Hierusalem, egredimini in occursum eius. Lampades alacriter accendamus vero lumini. Tunicas animarum paremus sponso Christo cum Sion. Gentium populi, lucem ferentes occurramus cum templo. In templo ad Deum Christum conueniamus. Cum Angelis hymnum canamus: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth. Plenum est Esai. 6.
cælum & terra gloria eius. Pleni sunt fines mundi bonitate eius. Plena est eius laude omnis humanitas. Eius indulgentia plena sunt cælestia, terrestria & inferna: plena misericordia, plena donis eius & beneficijs. Omnes ergò gẽtes plaudite manibus. Omnes gentes terræ venite & videte opera Dei. Omnis spiritus laudet Dominum. Omnis terra adoret. Omnis lingua canat & psallat, & glorificet puerum Deum, qui est quadraginta dierum, & est ante secula: puerum paruum, & antiquum dierum: puerum lactentem, & seculorum effectorem. Piissimæ de Christo cõtemplationes.

Infantem adspicio, & Deum meum agnosco. Infantem qui lactet, & mundum nutrit. Infantem qui flet, & mundo largitur vitam & lætitiam. Infantem qui inuoluitur

fascijs,& me liberat à fascijs peccati. Infantem in vlnis matris verè cum carne & sine defectu in terra: eundem verè in sinu patris, & sine defectu in cælis. Infantem video in Bethleem, Hierusalem ingredientem, & qui nequaquàm separetur à superna Hierusalem. Infantem video, qui ex lege in templo offert sacrificium in terra: sed idem pia omnium sacrificia in cælis excipit. Ipsum in vlnis senis per dispensationem: eundem in maiestate diuina in thronis Cherubicis. Qui offertur & purificatur: sed idem omnia purificat & purgat. Ipse est ergò donum, ipse Pontifex, ipse ara, ipse propitiatorium. Ipse qui offert, ipse qui pro mundo offertur. Ipse ignis, ipse holocaustum. Ipse lignum vitæ & cognitionis. Ipse agnus, ipse gladius spiritûs. Ipse pastor, ipse ouis. Ipse sacrificus, ipse qui sacrificatur. Ipse qui offertur, ipse lex, & ipse qui suscipit sacrificium.

Sed enim agè decæterò dicamus de die ex sacris Euangelijs. Ait enim de Christo
Luc. 2. Lucas admirabilis: Quando impleti sunt dies purificationis eorum secundùm legem Mosis, duxerunt Iesum Hierusalem, vt sisterent eum Domino: quomodò scriptum est
Exod. 13. in lege Domini: Omne masculinum aperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Nam Samuel quidem & Isaac, & simul etiam Iacob & Ioseph & alij multi, qui præter spem nati sunt ex sterilibus, & aperuerunt infertiles vuluas matrum, sancti Domino vocati sunt: Christus autem solus ex solo vnigenitus, cùm virginales portas non aperuisset,
Dan. 9. non est sanctus Domino, sed sanctus sanctorum, & Dominus dominorum, & De-
Apoc. 17. 19. us deorum, & primogenitus primogenitorum, princepsque & rex regnantium & voca-
Luc. 2. bitur & credetur: & nunc in templo à Simeone prædicabitur. Erat enim, inquit, homo in Hierusalem, cui nomen Simeon. Et ipse erat homo iustus: & spiritus sanctus erat cum eo. & fuerat ei datum responsum à spiritu sancto, non visurum eum mortem, priusquàm videret Christum Domini. Et venit in templum in spiritu. Et cùm introduxissent parentes puerum Iesum, vt ipsi facerent secundùm morem legis de ipso, ipse Simeon accepit eum in vlnis suis, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace. Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum, quod parâsti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

Psalm. 105. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Qui continet
Esai. 40. vniuersam terram pugillo, senis vlnis capitur: & portatur, qui fert omnia verbo virtu-
Hebr. 1. tis suæ. Exultet Adam, per Simeonem Christo dicens: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace. Nunc me soluis ab æternis vinculis. Nunc me soluis ab interitu. Nunc me soluis à morte. Nunc me soluis à mœrore. Meum Dominum & Deum Simeon in templo vlnis amplectens, altum œconomię mysterium significauit omnibus gentibus. Iudæis enim annuncians, exilit & exultat, & clara voce de eo apertè clamat, dicens: Hic est, qui est, & antè est, & semper adest, cum patre eiusdem essentiæ, in eadem sede sedens, eiusdem gloriæ & potentię: par potentia, omnipotens, principio carens, increatus, inalterabilis: qui nec circũscribi, nec adspici, nec verbis ex-
Hebr. 1. plicari, nec compræhendi, nec contrectari, nec mente concipi, nec conijci potest. Hic est splendor paternę glorię. Hic est character substantię omnium cõstitutionis. Hoc est lumen luminũ, quod oritur ex sinu patris. Hic apud Deum, & ex Deo Deus cognoscitur. Hic est fons vitę, ex fonte patris vita procedens. Hic est Dei fluuius, qui exit è diuina abysso, sed ab ea non separatur. Hic est thesaurus bonitatis paternæ, & æternæ beatitudinis. Hæc est aqua vitæ, quæ vitam mundo largitur. Hic est radius increatus, qui ex sole patre luminum gignitur, sed non scinditur. Hic est Deus Verbum, quod ex ijs, quæ non sunt, ad hoc vt essent, solo verbo omnia constituit. Hic est Lucifer, qui ante Lucife-
Iob 9. rum incorporeas adornauit virtutes, cęlestium exercituum & ordinum. Hic est, qui cę-
Iob 38.
Psalm. 135. lum extendit solus, & super mare ambulat tanquàm super cælum. Hic est, qui abyssum caligine inuoluit tanquàm fascijs. Hic est, qui terram firmauit super aquas. Hic est, qui mare sepsit arena, tanquàm muro. Hic est, qui lucem diuisit à tenebris. Hic est, qui circularem astrorum ornatum composuit. Hic est, qui vniuersum tam qui cernitur, quàm qui intelligentia appręhenditur, mundum constituit in sapientia. Hic est, qui non fictis manu manibus, ex luto hominem finxit, & formauit. Hic est, qui ad Dei imaginem nos fuit fabricatus, nunc ipse ad nostram imaginem homo factus. Quinetiam Deus, id quod mente percipitur, perfectus, ex perfecto patre habens essentiam. Qui cùm esset in forma Dei Dominus, nunc meam suscepit formam seruilem, non diminuens dignitatem

diuini-

diuinitatis, sed sanctificans, vt sanctificaret massam meæ naturæ, suprà totus & infrà totus. Qui idem cognoscitur, supernè genitus sine tempore, & infernè sine semine: supernè effector, infernè res creata. Audite omnes gentes, audi Israël. Dominus hic est, quem ego sacerdos tuus Simeon, gestans in vlnis, magna voce prædico, in templo populo testificans.

Quamobrem attendite popule mi sermonem meum, inclinate aures vestras ad verba oris mei. Hic est puer, de quo Esaias priùs prędicauit, dicens: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. & vocatur nomen eius magni consilij Angelus, admirabilis consiliarius, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Si est ergò hic puer Deus fortis, de eo significans Dauid quoquè dixit: Videbitur Deus deorum in Sion. De hoc puero clamat etiam Hieremias: Deus in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hic est puer, qui olìm mare perfregit Israëli, & submersit Pharaonem, & legem dedit Israëlitis, & pluit manna, & in columna ignis deduxit genus Hebręorum, & petram rupit, & rubum flamma ignis, tanquàm rore cinctum, conseruauit incombustum. Hic puer Mosem quadraginta annos fecit pastorem, & quadraginta annos constituit Ducem Israëlis: & eum corroborauit, vt ieiunaret quadraginta dies. Sic ipse quoquè puer baptizatus, ieiunauit quadraginta dies, & post quadraginta dies à mortuis regenerationis ascendit in supernam Hierusalem, & post quadraginta dies sui ortùs ex virgine, nunc ingressus est in terrenam Hierusalem. Esa. 9. Psal. 83. Baruc. 3. Exod. 14. Exod. 3. Exo. 24. 34. Matt. 4. Acto. 1.

De hoc puero priùs etiam prędicauit Propheta Habacuc, dicēs: Deus à Themam veniet, hoc est, ab austro. Ab austro enim Hierusalem est Bethleem. A Bethleem autem nūc ingressus est Sion. Propter hunc puerum Moses nobis testificatus est, dicens: Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus ex fratribus vestris: & omnis qui non audit eum, exterminabitur ex terra viuentium. De hoc puero Propheta Dauid vota fecit, dicens: Qui sedes super Cherubim, appáre: excita potentiam tuam, & veni ad nos seruandos. Et alibì: Citò præoccupent nos miserationes tuæ Domine. Et rursùs: Domine, inclina cęlos tuos, & descende. Et alibì: Tu Domine Deus virtutum, attende ad visitandas omnes gentes. Quamobrem cognoscite gentes, & vincimini. Videte Iudæi, & persuadeamini, quòd hunc puerum laudant angeli, hunc adorant archangeli, hunc tremunt potestates, hunc glorificant virtutes, huic seruiunt Cherubim, hunc Deum prędicant Seraphim, huic sol seruit, huic ministrat luna, huic obediunt elementa, huic subijciuntur fontes. Hunc puerum cùm vidissent, portæ inferorum sunt confractæ: portæ autem cælestes sunt apertæ. Hic puer mortem aboleuit, diabolum pudore affecit, maledictum soluit, dolorem cessare fecit, serpentem contriuit, intermediam maceriam discidit, malum chirographum peccatorum perfregit, peccatum conculcauit, errorem aboleuit, surgere fecit creatam naturam. Hic puer Adam conseruauit, Euam refinxit, gentes vocauit, mundum illuminauit. Habac. 3. Deut. 18. Psal. 79. Psal. 78. Psal. 143. Psal. 58.

Quamobrem venite vos omnes Christi & Dei amantes, Domino læti & mundi occurramus, non legaliter, sed spiritaliter: non ventrem delicijs explentes, sed spiritu exultantes: non nos vino inebriantes, sed spiritu feruentes. Læti hodiè lampades ornemus. Tanquàm filij lucis, ceras veræ luci Christo offeramus. Quoniam lumen ad reuelationem gentium mundo apparuit, ideò lumina ex lumine supra niuem respiendeamus: supra lac dealbati, supra sapphirum illuminati, supra immaculatas columbas in cælos euolantes, ità in nubibus ad Dei occursum exeamus. Hodiè dilecti festi cursum perpetuò peragamus. Cum Angelis choros ducamus, cum pastoribus illuminemur, cum orthodoxis adoremus, cum Bethleem festum agamus, cum Sion occurramus, cum templo sanctificemur, cum virgine festum agamus, cum Simeone Christum vlnis amplectamur: vt simus intra æterna Christi bona, gratia & miserationibus & clementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen. Nota peruetustum Ecclesiæ morem de cereis hac die in manibus gestandis.

TIMOTHEI PRESBYTERI HIEROSOLYMITANI ORATIO DE PROPHETA SIMEONE DEI *susceptore, & de eo quod est, Nunc dimittis seruum tuum Domine.*

2. FEBRVAR.

Simeō, primus & vltimus iustus.

AGE dilecti, vltimū iustum oratione intueamur. Et quis est ille vltimus iustus? Qui nupèr à nobis est lectus in Euangelio secundùm Lucam, nomine Simeon. Hic est & primus & vltimus: vltimus legis, primus gratiæ: Iudęus religione, Christianus gratiarum actione: Christianus lectione, angelus lingua, Simeon, qui fuit modò à nobis lectus. Qui ex pharisaica blasphemia, rosa collectus est ex spinis, & primus donationis gratiæ inspiratione cognitus: Simeon, qui eò processit iustitiæ, vt in ipso corpore veluti responsum acciperet, non pręteriturum pręsentem, quæ est ad tempus, vitam, donèc videret Dominum nostrum Iesum Christum. Iustus ergo & magnus Simeon, ô dilecti, cùm ante susceptam carnem desideràsset videre Dominum, vidit in carnis susceptione, & animaduertit, & vlnis est amplexus, & rogauit vt relaxaretur à custodia corporis, ore senili clamās ad omnium Dominum, qui videbatur infans, sicut audijsti: Nūc dimittis seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace. Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum. Vidi gloriam tuam. Soluar ab hac breui vita, in quam cadit interitus. Vidi choream angelorum, glorificationem archangelorum, omnem creatam naturam exultantem, cęlestia & terrestria vnum habentia transitum. Nunc absoluar, nè hîc retinear. Spiritus sanctus est in mę, & video, quæ tibi euenient. Nunc absoluar, nè Iudęorum, qui sunt mei generis, quæ in te est futura, videam audaciam. Nè videam spineam, quæ plectitur, coronam. Nè videam seruum tibi alapas infligentem. Nè videam tibi intentari lanceam. Nè videam solem obscurari. Nè videam lunam deficere. Nè videam elementa mutari. Nè videam te cruci affixum. Nè videam rumpi petras. Nè videam scindi velum templi. Non ferentia enim audaciam ipsa quoquè elementa, cum Domino dolore afficiuntur. Nunc dimittis seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace: Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum: Quod parâsti ante faciem omnium populorum.

Matt. 26. & 27. Iohan. 19.

Quid ergò Euangelista? Audi ipsum dicentem: Et erat homo in Hierusalem, cui nomen Simeon: & erat homo iste iustus, expectans consolationem Israëlis. Et spiritus sanctus erat in ipso: & erat ei datum responsum à spiritu, non visurum eum mortem, priusquàm vidisset Christum Domini. Et venit in spiritu in templum. Audi sapienter, ô dilecte. hoc est quod dicit: Simeone domì sedente, & apud se orante, responsum venisse ad effectum. Solùm cogitauit Ioseph & virgo introducere puerum Iesum in templum, vt facerent ipsi secundùm morem legis de ipso: & statìm Spiritus sanctus præbuit responsum, hoc est, Excitauit spiritus Simeonem, dicens: Expergiscere senex, quid dormis? Venit tempus responsi: Vade citò, venit enim qui te soluit: excute vestes sepulcrales, para sepulcrum, ordina quæ ad domum tuam spectant. Venit enim, qui te soluit. Venit Emmanuel. Transi citò in templum. In loco sacro sacra. De sacro loco propheta. Quamobrem pernicissimo cursu cupiditatis, tanquàm penna aliqua, incitatus, & à spiritu leuatus, pręuenit Ioseph & virginem in templum: non pręuenit autem puerum, qui portabatur. Quomodò enim potuisset pręuenire eum, qui vbiquè aderat? Ioseph & virginem pręuenit Simeon in templo. Et cùm pręuenisset, adhuc prope adyta erat expectans reuelationem sancti Spiritûs.

8. Simeon admonetur à Spiritu sancto.

Cùm fuisset verò in templo Simeon, vidit quidem multas matres cum suis filijs in templum ingredientes, ad peragendum sacrificium purificationis. In quarum medio erat etiam, quæ portabat venerandum fœtum, & nullis sordibus contaminatum. Iustus autem Simeon huc & illuc oculos circunferens, postquàm vidit multas matres in priuato habitu humanitatis, solam autem virginem infinito & diuino lumine circundatam, separauit reliquas matres, clamans & dicens coram omnibus: Date mihi locum, vt teneam eum, qui desideratur. Vidi eum, qui me præuidit. Vidi, & meus germinauit spiritus. Cur quæ estis ancillæ, cum libera & Domina concertatis? Cur infantes vestros aræ offertis? Huc conuertimini, & eos offerte huic puero, qui est antiquior Abraam.

Simeō vndè agnouerit matrem Domini.

Abraam. Interim Simeon suis vlnis tenens Dominum, qui videbatur infans, Ioseph quidem & virginem benedixit: prophetiam autem traduxit ad Dominum, dicens virgini: Quid adspicis hunc puerum, ô virgo, tuum & non tuum? mansisti enim virgo, sicut eras priùs. Cur enim assiduè fixis oculis intueris, & eum frequẽter amplecteris? Cur ei mamillam semper præbes, volens filium habere florentiorem? Non eget nutrimento, cùm ipse sit mannæ & vitæ suppeditator. Cur mollibus palmis demulces infantem, eum volens sopire? Hic infans non dormitabit neque dormiet, quòd attinet ad diuinitatis dignitatem, quæ celatur. De eo enim dicit Propheta: Non dormitabit neque dormiet, (Psal. 120.) qui custodit Israël. Cur hunc puerum adspicis virgo? Hic puer, ô virgo, diuinitatis quæ latet virtute, cælum extendit sicut pellem, terram autem super nihilum suspendit, cùm (Psal. 103. Psal. 23. 134.) aquam mundo basim fundâsset. Hic puer, ô virgo incorrupta, est solis auriga, lunam tanquàm clauo regit, è thesauris suis promit ventos, & est omnium quæ sunt Dominus. Hunc puerum ô virgo, non mundanam, sed spiritalem accipe lętitiam. Eccè enim hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicitur. Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multórum cordibus cogitationes.

Hęc sanctus & qui Deũ suscepit Simeon, dixit virgini Mariæ, reuelatione sancti spiritûs de Iesu, qui videbatur infans: Eccè hic est positus in ruinam & resurrectionẽ multorum in Israël. Cur autẽ in ruinam, & cur in resurrectionem? Verum est verbum Domini. Quoniam enim Simeon, non sua virtute, sed sancti spiritûs reuelatione, quicquid enunciauit de Domino, ad virginem dicens, Eccè hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, dixit: In ruinam quidem infidelium, resurrectionem autem eorum, qui credunt. Ad ruinam Synagogæ, resurrectionem verò Ecclesiæ. In ruinam dęmonum, resurrectionem autem sanctorum. In ruinam prophanorum, resurrectionem verò iustorum. In ruinam & resurrectionem: surrexit Matthias, cecidit autem Iudas. In ruinam & resurrectionem multorum in Israël. In resurrectionem latronis, qui erat à dexteris: in ruinam autem eius, qui erat à sinistris. (Luc. 23.) Nam ille quidem piè se gerebat, hic verò maledicebat. In ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicitur. vera est oratio. In signum, cui cõtradicitur, fuit Dominus, vtpotè, fœtus virginis. Nam magnum est signum, quòd quæ virgo peperit, mansit virgo. Quòd verò virgo sit signum, cui contradicitur, audi Esaiam in suo opere, Domino dicente ad Achaz: (Esa. 7.) Pete tibi signum in profundo aut in alto. & dixit Achaz: Non petam, neque tentabo Dominum. Et dixit Esaias: Eccè dabit vobis Dominus ipse signum. Quodnam hoc? Eccè virgo in vtero concipiet. De hoc Dominico signo in virgine nato, cui contentiosa lingua multi erant contradicturi, Simeon futurum priùs significauit, dicens virgini: Eccè hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicitur. Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multorum cordibus cogitationes.

(Christus quibus in ruinam, quibus in resurrectionẽ positus.)

Hinc nonnulli existimârunt Domini matrem gladio morte affectam, finem accepisse martyrij, propterea quòd dixerit Simeon: Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius. Non ità autem habet. Ferreus enim gladius corpus diuidit, non dissecat animam. Quo fit, vt intemerata & sanctissima virgo hucusquè sit immortalis, propterea quòd qui in ea habitauit, eam traduxerit in loca, in quibus est assumpta. Quid ergò vult dicere Simeon ad Mariam, Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multorum cordibus cogitationes? Gladium, qui pertransit animam, hic dixit Simeon dolorem virginis, quo erat afficienda virgo, vt quæ videretur perdidisse eum, qui veniebat ad quærendum eos, qui periẽrant. Quòd verò dolor attigerit animam virginis, cùm videretur perdidisse suum filium, qui appellatur nempe virginis, audiuisti nupèr Euangelistam dicentem: Et quandò fuit annorum duodecim Iesus. Sententia procedit ex sententia, & quæstio quæstione depellitur. Et quando fuit annorum duodecim. Quis? Deus verbum annorum duodecim, vnigenitus filius Dei, qui est ante mundum, Qui olìm fuit effector visionis temporum, nõ autem genitus post tempora. Et quando fuit annorũ duodecim Iesus? Quòd attinet ad ortum ex virgine, numeratur tempus duodecim annorum. Particulatim enim proficiebat Iesus ætate corporea: non simul autem totus creuit Dominus. Quamobrem nè existimaretur fuisse phantasia œconomiæ veritas, vt priùs diximus, particulatìm proficiebat, seruans omnes huma-

(Immortalis, sic intellige, quia ad immortalẽ vitã resurrexerit. Videtur tamẽ eius fuisse opinionis Author, quod nunquã mortua fuerit.)

humanas mensuras humanæ susceptæ naturæ. De eo itaque dicebat Euangelista: Puer Luc 2. autem Iesus proficiebat spiritu & sapientia,& gratia Dei erat in ipso. Vide quàm accuratè locutus sit Euangelista. Non dixit, Deus verbum proficiebat, nè præberet Arrio materiam blasphemiæ. illud, Proficiebat, ostendit id fieri intercedente œconomia. Propterea enim duodecim annos natus. Vndè etiã dicebat Euangelista: Et quando fuit annorum duodecim Iesus, adduxerunt puerum Iesum secundùm morem festi eorum in templum: & cùm impleuissent ipsi dies, dum reuerterentur ipsi, remansit puer Iesus, & non cognouerunt parentes eius. Putantes autem ipsum esse secum in comitatu, iuerũt iter diei, & quęrebant eum inter cognatos: & cùm non inuenissent eum, iuerunt Hierusalem, quęrentes eum.

Eccè verò impletur dictum Simeonis ad virginem: Tuam quoquè ipsius animã pertransibit gladius: gladius, inquam, doloris, gladius inquisitionis, per quem eum quęrebat, qui perièrat. Nam etsi mater esset virgo, cum tamen gestauit vtero, & ei præbuit mamillam, & eum magna aluit cura, & maternum habuit habitum, vt mater erga suum filium. Quamobrem cùm visa esset eum perdidisse, quęrens in tribus diebus, in dolore cordis clamabat, dicens: O calamitatem, quando expectaui felicitatem, tunc damnum sensi. Hei mihi, quis thesaurum surripuit? Quis preciosas opes mihi abstulit? Quis me mea spe est frustratus? Hei mihi, non dicar ampliùs benedicta in mulieribus. Luc. 11. Non ampliùs dicent: Beatus venter, qui te portauit. extabui, non autem beata euasi. Quis est, qui te mihi eripuit? Quis tibi est insidiatus? Quis meum abscondit thesaurum? Cognata mea Elizabeth lętatur propter filium: ego verò crucior. Illa enim habet militem: ego verò rege sum frustrata. Seruus custoditur, & Dominus non appáret. Vbì est archangeli Gabrielis salutatio? Vbì stellæ illuminatio? Vbì Magorũ adoratio? Vbì Pastorum exultatio? Vbì angelorum est glorificatio? Quando regnum expectaui, tunc relicta fui in mendicitate. Hinc ergò afflictionem & dolorem, tanquàm animæ gladium ancipitem, Simeon futurum videns, pręsignificauit, dicens virgini: Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius. Non dixit, Tenebit gladius, aut dominabitur gladius: sed, Pertransibit gladius: hoc est, Paruo tempore dolore afficiéris & affligéris, & statìm à dolore liberaberis & afflictione.

Quòd autem dolore affecta sit intemerata & sanctissima virgo, putans se perdidisse eum, qui venerat ad salutem eorum, qui perièrant, audiuisti Euangelistam modò dicentem: Et factum est post tres dies. Vide quantum dolorem & afflictionem subijt virgo tribus diebus. Et factum est post tres dies, & eccè inuenit eum in templo sedentẽ in medio doctorum, & eos interrogantem, & eos audiẽtem. & dixit ei mater eius: Fili, cur fecisti nobis hoc? Eccè pater tuus & ego dolentes quęrebamus te. Cur non nobiscum descendisti, sicut nobiscum ascendisti? Cur sedisti in medio doctorum? Quid interrogas & doces? Cùm literas nondùm didiceris, quid sophistam agis? Cur inuidiam aduersùs te concitas? Cur me vis orbari fili? Eccè te ardentibus oculis adspiciunt: iam strident in te dentibus sicut feræ immanes, quæ mouentur aduersùs agnum. Fili, cur sic fecisti nobis? Eccè pater tuus & ego dolentes quęrebamus te. Dominus autem eis decęterò aperiens diuinitatis, quæ latebat, dignitatem, in mendico humanitatis susceptæ spectaculo, eis respondet, dicens: Quid me quęrebatis? vbì autem quęrebatis? In cęlum non ascendistis, ad inferos non descendistis. In Ionæ balena non habitâstis. Quid me quęrebatis? nesciebatis, quòd in ijs, quæ sunt patris mei, oportet me esse? Non audiuistis Simeonem? Non me Dominum & Deum est confessus? Vos autem me quęritis tanquàm puerum. Nesciebatis, quòd in ijs, quę sunt patris mei, oportet me esse? Vnum patrem habeo in cęlo: vos verò accepi commodatò.

Diuinã & mysticã mẽsam, sanctã Eucharistiã appellat.

Sed hìc imponentes finem orationi, vacemus diuinæ & mysticæ mensæ, per quam & mundus est stabilitus, & orbis terræ consistit, & regnum custoditur, & Ecclesia multiplicatur, & Deus sanctificatur: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

GESTA

GESTA QVAEDAM SANCTI LAVRENTII ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, EX *secundo libro Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, venerabilis Bedæ Presbyteri.*

EX LIB. 2. Cap. 4.

SVccessit autem Augustino in episcopatum Laurentius: quem ipse idcircò adhuc viuens ordinauerat, nè se defuncto, status ecclesiæ tam rudis, vel ad horam pastore destitutus, vacillare inciperet. In quo & exemplum sequebatur primi pastoris Ecclesiæ, hoc est, beatissimi Apostolorum principis Petri: qui fundata Romæ Ecclesia Christi, Clementem sibi adiutorem euangelizandi simul & successorem consecrâsse perhibetur. Laurentius Archiepiscopatûs gradu potitus, strenuissimè fundamenta ecclesiæ, quæ nobiliter iacta vidit, augmentare, atque ad perfectum debiti culminis, & crebra voce sanctæ exhortationis, & cõtinuis piæ operationis exemplis prouehere curauit. deniquè non solùm nouæ, quæ de Anglis erat collecta, ecclesiæ curam gerebat, sed & veterum Britanniæ incolarum, necnon & Scotorum, qui Hyberniam, insulam Britanniæ proximam, incolunt, populis pastoralem impéndere curabat solicitudinem. Siquidem vbì Scotorum in pręfata ipsorum patria, quomodò & Britonum in ipsa Britannia, vitam ac professionem minùs Ecclesiasticam in multis esse cognouit, maximè quòd Paschæ solennitatem non suo tempore celebrarent, sed, vt suprà docuimus, à decimaquarta luna vsque ad vicesimam Dominicæ resurrectionis diem obseruandum esse putarent, scripsit cum coëpiscopis suis exhortatoriam ad eos epistolam, obsecrans, eos & contestans, vnitatem pacis & catholicæ obseruationis cum ea, quæ toto orbe diffusa est, Christi Ecclesia tenere: cuius videlicet epistolæ principium hoc est: Dominis, charissimis fratribus, episcopis vel abbatibus, per vniuersam Scotiam, Laurentius, Mellitus & Iustus episcopi, serui seruorum Dei: Dum nos sedes Apostolica more suo, sicut in vniuerso orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prędicandum gentibus paganis dirigeret, atque in hanc insulam, quæ Britannia nuncupatur, contigit introîsse, antequàm cognosceremus, credentes quòd iuxta morem vniuersalis Ecclesiæ ingrederentur, in magna reuerentia sanctitatis tam Britones quàm Scotos venerati sumus. Sed cognoscentes Britones, Scotos meliores putauimus. Scotos verò per Dagamũ episcopum in hãc, quam superiùs memorauimus, insulam, & Columbanum abbatem in Gallijs venientem, nihil discrepare à Britonibus in eorum conuersatione didicimus. Nam Dagamus episcopus ad nos veniens, non solùm cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio, quo vescebamur, sumere voluït. Misit enim Laurentius cum coëpiscopis suis, etiam Britonũ sacerdotibus literas, suo gradu cõdignas, quibus eos in vnitate catholica confirmare sategit. Sed quantum hęc agendo profecerit, adhuc pręsentia tempora declarant.

2. Februar. *Laurentius creatur archiepiscopus Cantuariensis.* *Eius solicitudo, pastore tanto digna.* *Epistola eius ad Scotiæ episcopos.*

Cùm verò Laurentius Mellitum Iustumque secuturus, ac Britãniam esset relicturus, iussit ipsa sibi nocte in ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli, de qua frequenter iam diximus, stratum parari: in quo quum post multas preces ac lachrymas, ad Deum pro statu ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset atque obdormîsset, apparuit ei beatissimus Apostolorum princeps, & multo illum tempore secretæ noctis flagellis acrioribus afficiens, sciscitabatur Apostolica districtione, quarè gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret, vel cui pastorum oues Christi, in medio luporum positas, fugiens ipse dimitteret. An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in indicium suæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem, mortem autẽ crucis, ab infidelibus & inimicis Christi, ipse cum Christo coronandus, pertuli? His beati Petri flagellis simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurẽtius, mox manè facto venit ad regem, & retecto vestimento, quantis esset verberibus laceratus, ei ostendit. Qui multùm miratus, & inquirens quis tãto viro tales ausus esset plagas infligere, vt audiuit, quia causa suæ salutis episco-

Ex cap. 6. *Flagellatur ab Apostolorũ principe.* *Iohan. 21.*

episcopus ab Apostolo Christi tanta esset tormenta plagasque perpessus, extimuit multùm, atque anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, & baptizatus, ecclesię rebus, quantùm valuit, in omnibus consulere ac fauere curauit. Misit etiam in Galliam, & reuocauit Mellitum & Iustum, eosq; ad suas ecclesias liberè instituendas redire pręcepit. Qui post annum, ex quo abiĕrant, reuersi sunt: & Iustus quidem ad ciuitatem Roffi, cui pręfuerat, redijt: Mellitum verò Londonienses episcopum recipere noluerunt, idololatris pontificibus magìs seruire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius, regni potestas, vt etiam nolentibus ac contradicentibus paganis antistitem suæ posset ecclesiæ reddere. Veruntamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum cōuersus est, diuinis se studuit mancipare pręceptis. Deniquè & in monasterio beatissimi Apostolorum principis, ecclesiam sanctæ Dei genitricis fecit, quam consecrauit archiepiscopus Mellitus.

Ex cap. 7. Hoc enim regnante rege, beatus archiepiscopus Laurentius regnum cęleste conscendit, atque in ecclesia & monasterio sancti Apostoli Petri, iuxta prędecessorem suum Augustinum sepultus est, die quarto Nonarum Februariarum.

DE S. CELERINO ETC. EX EPISTOLIS BEATISSIMI CYPRIANI EPISCOPI ET MARTYRIS.

EST LIB. 4. EPISTOLA 5.

Cyprianus presbyteris, & diaconibus & plebi vniuersæ, fratribus salutem.

3 Febrvar. AGnoscenda & amplectenda sunt, fratres dilectissimi, beneficia diuina, quibus Ecclesiam suam Dominus illustrare temporibus nostris & honestare dignatus est, commeatum dando bonis confessoribus suis, & martyribus gloriosis: vt qui sublimiter Christum confessi essent, Clerum postmodùm Christi ministerijs Ecclesiasticis adornarent. Exultate itaque & gaudete nobiscum, lectis literis nostris, quibus ego & collegæ mei, qui pręsentes aderāt, referimus ad vos Celerinum fratrem nostrum, virtutibus pariter & moribus gloriosum, Clero nostro non humana suffragatione, sed diuina dignatione coniunctum: qui cùm consentire dubitaret Ecclesiæ, ipsius admonitu & hortatu in visione per noctem compulsus est, nè negaret, nobis suadētibus: cui plus licuit, & coëgit, quia nec fas fuerat, nec decebat sine honore Ecclesiastico esse, quem sic Dominus honorauit cęlestis gloriæ dignitate. Hic ad temporis nostri prælium primus, hic inter Christi milites antesignanus, hic inter persecutionis initia feruentia cum ipso infestationis principe & authore congressus, dum inexpugnabili firmitate certaminis sui aduersarium vincit, vincendi cęteris viam fecit, non breui compendio vulnerum victor, sed adhęrentibus diù & permanentibus pœnis longæ colluctationis miraculo triumphator, per decem & nouem dies custodia carceris septus, in neruo ac ferro fuit: sed posito in vinculis corpore, solutus ac liber spiritus mansit. Caro famis ac sitis diuturnitate contabuit, sed animā fide & virtute viuentem, nutrimentis spiritalibus Deus pauit. Iacuit inter pœnas pœnis suis fortior, inclusus includentibus maior, iacēs stantibus celsior, vincientibus firmior vinctus, sublimior iudicantibus iudicatus. Et quanuìs ligati neruo pedes essent, calcatus serpens & obtritus & victus est. Lucent in corpore glorioso clara vulnerum signa, eminent & apparēt in neruis hominis ac membris, longa tabe consumptis, expressa vestigia.

Fortitudo S. Celerini.

Dies nouendecim in neruo & ferro est.

Sunt magna, sunt mira, quæ de virtutibus eius ac laudibus fraternitas audiat. Et si aliquis Thomæ similis extiterit, qui minùs auribus credat, nec oculorum fides deest, vt quis quod audit, & videat. In seruo Dei victoriam gloria vulnerum fecit, gloriam cicatricum memoria custodit. Nec rudis iste aut nouus est in Celerino charissimo nostro titulus gloriarum: per vestigia cognationis suæ graditur, parentibus ac propinquis suis honore consimili diuinæ dignationis æquatur. Auia eius Celerina iampridèm martyrio coronata est, item patruus eius & auunculus, Laurentinus & Ignatius, in castris & ipsi quondàm secularibus militantes, sed veri & spiritales Dei milites, dum diabolum Christi

Iohan. 20.

Celerina.

Laurētin'. Ignatius.

sti confessione prosternunt, palmas à Domino & coronas illustri passione meruërunt. Sacrificia pro eis semper, vt meministis, offerimus, quotiès martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus. Nec degener ergò esse, nec minor poterat, quem sic domesticis exemplis virtutis ac fidei prouocabat familiæ dignitas & generosa nobilitas. Quòd si in familia seculari prędicationis & laudis est, esse patritium: quanto maioris laudis & honoris est, fieri in cęlesti prędicatione generosum? Non inuenio, quem beatiorem magìs dicam, vtrúmne illos de posteritate tam clara, an hunc de origine gloriosa: ità æqualiter apud eos recurrit & commeat diuina dignatio, vt & illorum coronam dignitas sobolis illustret, & huius gloriã sublimitas generis illuminet.

Nota de sacrificijs & diebus celebribus martyrum.

Hunc ad nos, fratres dilectissimi, cum tanta Domini dignatione venientem, testimonio & miraculo eius ipsius, qui se persecutus fuerat, illustrem, quid aliud, quàm super pulpitum, id est, super tribunal Ecclesię oportebat imponi, vt loci altioris celsitate subnixus, & plebi vniuersæ pro honoris sui claritate conspicuus, legat pręcepta & Euangelium Domini, quæ fortiter ac fideliter sequitur: vox Dominum confessa, in his quotidiè, quæ Dominus locutus est, audiatur? Viderit, an sit vlterior gradus, ad quem profici in Ecclesia possit. Nihil est, in quo magìs confessor fratribus prosit, quàm vt dum Euangelica lectio de ore eius auditur, lectoris fidem quisquis audièrit, imitetur. Iungendus in lectione Aurelio fuerat, cum quo & Domini honoris societate coniunctus est, cum quo omnibus virtutis & laudis insignibus copulatus est. Pares ambo & vterque consimiles. In quantũ gloria sublimes, in tantũ verecũdia humiles: quantũ diuina dignatione promoti, tantum sua quiete & trãquillitate submissi, & virtutum pariter & morum singulis exempla præbentes, & congressioni & paci congruentes: illic robore, hîc pudore laudabiles. In talibus seruis lętatur Dominus. In eiusmodi confessoribus gloriatur, quorum secta & conuersatio sic proficit ad pręconium gloriæ, vt magisterium cęteris præbeat disciplinæ. Ad hoc eos Christus esse hîc in Ecclesia diù voluit, ad hoc de media morte subtractos, quadam dixerim resurrectione circa eos facta, incolumes reseruauit: vt dum nihil in honore sublimius, nihil in humilitate submissius à fratribus cernitur, hos eosdem fraternitas sectata comitetur. Hos tamen lectores interìm constitutos sciatis, quia oportebat lucernam super candelabrum poni, vndè omnibus luceat: & gloriosos vultus in loco altiori constitui, vbi ab omni fraternitate circunstante conspecti, incitamentum gloriæ videntibus præbeant. Cęterùm presbyterij honorem designâsse nos illis iam sciatis, vt & sportulis ijsdem cum presbyteris honorentur, & diuisiones mensuratas æquatis quantitatibus partiantur, sessuri nobiscum prouectis & corroboratis annis suis: quanuìs in nullo minor possit videri ætatis indole, qui consummauit ætatem gloriæ dignitate. Opto vos, fratres charissimi ac desideratissimi, semper benè valere.

Matth. 5.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS BLASII, EPISCOPI

Sebasteæ & sociorum, authore Simeone Metaphraste.

QVo tempore vigebat cultus simulacrorum, & multi homines adorabant figmenta & res creatas, tunc etiam florebat fides omnium sanctorum, cum quibus fides quoquè sancti & gloriosi martyris Blasij. Hic ergò sanctus & venerandus vir Blasius, cùm toto tempore vitam egisset mansuetam & mitem, sicut scriptum est in Iob, erat innocens, inculpatus, verus, pius & religiosus, abstinens ab omni opere malo. Quamobrem propter puram vitam & quæ nulli affinis erat repręhensioni, qui in ciuitate Sebastea Cappadociæ erant fideles, eum creârunt Episcopum. Is autem profectus in montem, qui dicitur Argeus, habitabat in spelunca, feræq; ad eum conueniebant, & ab eo benedicebantur: & si contigisset vnam ex eis incidere in eius meditationem, tanquàm ratione prẹditæ, expectabant ad speluncam, & nisì imposuisset eis manus, eas benedicens, à sancto minimè recedebant.

3. FEBRVAR. Perantiquũ Martyrologii Roman. itemq; Vsuardi & Ado cum habēt 15. Februarij in antiquis. MS. exemplaribus.

Iob 1.

Matth. 5.

Degit in spelunca.

In illis autem diebus iussit Præses Agricolaus capi omne genus animalium, vt sancti, qui tunc erant, martyres ab eis consumerentur, & cum eis depugnarent. In montes verò egressi venatores, venerunt etiam in montem, qui dicitur Argeus, in quo latebat sanctus & venerandus vir Blasius. Cùm autem appropinquâssent speluncæ, & vidissent in eius ingressu multitudinem agrestium animalium, quæ adstabant & exiliebant, dixerunt inter se: Quid hoc sibi vult? & cùm venissent propiùs, inuenerunt intra speluncam S. Blasium, sedentem tanquàm in thalamo, & diuidentem vnicuiq; id, quod erat ei opùs, per benedictionem atque curationes, & Deo fundentem preces. Qui statim reuersi, renunciârunt Præsidi Agricolao quæ viderant. Præses verò iussit plures milites cum eis proficisci, vt quoscunque illic inuenissent latentes Christianos, ad eum adducerent. Euntes autem in montem, qui missi fuerant milites, & ingressi speluncam, inuenerunt solum sanctum, orantem & laudantem Dominum, & dixerunt ei, Egredere: vocat te Pręses. Cùm eos verò vidisset S. Blasius, valdè lętatus est, & dixit: Adeste, eamus simul, ô filij. meî enim recordatus est Dominus. In hac enim nocte ter mihi apparuit, dicēs: Surge, offer mihi sacrificia pro more tui sacerdotij. Nunc ergò filij mei, benè venistis. Dominus meus Iesus Christus sit vobiscum.

Dominus ei appâret.

Dum autem ipsi venirent, in via conuertebantur gentiles ad Dei cognitionem per eius mansuetudinem & doctrinam. Etenim per eius preces faciebat Dominus curationes: & cùm ad eum afferrentur ægroti, eis imponens manus, dimittebat sanos. Non solùm autem curabat homines, sed etiam iumenta & bestias. Cùm itaque contigisset aliquem os deuorare, vel aliquid eiusmodi, repentè ad eum afferebant patientem, & per sanctas suas preces eum statìm reddebat sanum. Cōtigit itaque, vt filius cuiusdam mulieris, quæ eum habebat vnicum, partem piscis comedens, os repentè deuoraret, & mutus maneret. Cùm ergò mater pueri de sancto audiuisset, eum allatum proiecit ad eius pedes semimortuum, cum fletu clamans & dicens sancto: Miserere mei filij serue seruatoris nostri Iesu Christi. est enim mihi vnigena: narrauitque sancto, quid filio suo repentè accidisset. Sanctus autem Dei & magnus sacerdos Blasius, manu imposita gutturi pueri, sic orauit, extendens in cęlum oculos, & Deo dicens: Qui ijs, qui te inuocabant in veritate, præstò fuisti adiutor, ô Seruator, audi meas preces, & spinā infixam huic puero, tua, quæ sub adspectum non cadit, virtute ei exime, eum curans: & decętero, seu in hominibus, seu in pueris, seu in bestijs tale quid contigerit, illic autem recordatus fuerit aliquis mei nominis, dicens: Deus, intercessione serui tui Blasij, accelera tuum auxilium: fac citò in eo curationem ad gloriam & honorem sancti tui nominis. & cùm ipse hęc dixisset, puerum statìm sanum restituit sicut priùs, & eum reddidit matri suæ, ore nunquàm silente Deum laudantem atque glorificantem. Hominum autem sermone celebrabatur Dei martyr & Episcopus Blasius, non solùm Sebasteæ, sed etiam Nicapoli. erat enim eruditus etiam in scientia medendi.

Homines & iumenta curat.

In itinere verò ingrediente sancto, contigit vt cuiusdam pauperculæ mulieris, quæ vnum habebat porcum & nihil aliud, porcus à lupo raperetur. Mulier autem, quæ erat fidelis, accessit ad sanctum martyrem contra feram. Sanctus verò Christi sacerdos & martyr Blasius subridēs, dixit ei: Nè sis tristis, ô mulier, nec lachrymeris. Tibi enim reddetur porcus viuus & illęsus. Sanctus autem cœpit iter ingredi. eo verò ingrediente, lupus, qui porcum illęsum conseruauerat, eum reddidit viduæ. Ingresso autem sancto in metropolim Sebasteam, iussit Pręses Agricolaus eum conijci in custodiam. Die verò sequenti sedens Pręses in tribunali, iussit adduci sanctum Blasium. Cùm is autem adstitisset, videns eum Pręses, cœpit primùm cum eo agere blanditijs, & priùs eum salutat, dicens: Salue charissime Blasi, deorum amice & noster. Sanctus autem Blasius dicit ei: Salue tu quoquè Pręses optime. Nè eos verò dicas deos, sed dęmonia: quæ quidem tradentur igni æterno cum ijs, qui ea colunt. His Pręses ira percitus, iussit eum agrestibus baculis verberari. Multis autem horis verberatus martyr Christi Blasius, dicit Pręsidi: O nullo sensu prędite & deceptor animarum, putas me per tua tormenta abducere à Dei mei confessione? Sed non potes. Habeo enim Iesum Christum, qui me corroborat. Decętero fac, quod volueris.

Lupus reddit viduæ porcum.

Cæditur agrestibus baculis.

Cùm autem non potuisset impius Pręses eum à fide abducere, iussit eum rursùs duci in carcerem. Cùm verò accepisset pia anus & vidua sancti martyris Blasij tolerātiam, & eius fidei constantiam, cùm occidisset porcum, quem à fera acceperat iussu sancti mar-

Reducitur in carcerē.

martyris,& coxiſſet caput & pedes, & in caniſtrum ieciſſet ex ſeminibus terræ,& aliquibus alijs ex ſua paupertate cum fructibus,cereoſque accẽdiſſet,attulit ad ſanctum martyrem in cuſtodiam, & procidit ad eius pedes,rogans vt ex eis ſumeret. Cùm gratias autem egiſſet ſanctus,& ex eis ſumpſiſſet,ei benedixit,& ei mandauit,dicens: Mulier,in hoc habitu perage mei commemorationem, & in domo tua non deficiet omne bonum à Deo meo.Sed & ſi quis te hoc modo imitans, mei peregerit commemorationem, habebit à Deo meo perpetuum donum & benedictionem omnibus diebus vitę ſuę.Et veneranda quidem illa & beata anus, accepto mandato à ſancto martyre Blaſio, Deum laudans, abijt lęta in domum ſuam, & impleta fuit in hac beata vidua ſcriptura, quæ dicit:Dicetur vbiquè,quod fecit ipſa,ad eius memoriam. *Matt. 26.*

Tyrannus autem cùm ſecundò progreſſus ſediſſet in tribunali, iuſſit adduci Dei martyrem.Quo adducto,dicit ei Præſes: Blaſi, dijs'ne ſacrificas,an vis malè perire? Dixit ſanctus Blaſius:Dij,qui cælum & terram non fecerunt,pereant. Quam tu autem mihi minaris mortem, ea mihi vitam æternam conciliabit. Pręſes verò cùm vidiſſet eius fidem immutabilem, iuſſit eum in ligno ſuſpenſum cędi vehementer. Cùm diù autem cęderetur martyr Dei Blaſius,dicit Duci: O impie,& inique,putáſne me terrere plagis? Habeo Ieſum Chriſtum,qui me corroborat, & non timeo tua, quæ videntur, tormenta,adſpiciens ad bona,quæ expectantur,quæ ſunt promiſſa ijs,qui ipſum quęrunt. Tunc iuſſit Pręſes eum de ligno deponi.Cùm fuiſſet autem depoſitus,iuſſit eum rursùs conijci in cuſtodiam. Cùm verò abduceretur in cuſtodiam ſanctus martyr Blaſius, eccè ſeptem mulieres piæ & timentes Deum,eum ſequebantur,excipientes ſanguinem,qui ex ipſo diſtillabat,& ſeipſas vngentes. Quas cùm vidiſſent lictores & appręhendiſſent, duxerunt ad Pręſidem,ei dicentes:Hæ quoquè ſunt Chriſtianæ.Cùm eas autem Pręſes vidiſſet,dicit eis: Perſuadeamini, & dijs ſacrificate,vt magnos honores à me cõſequamini.Venerandæ verò & ſanctæ mulieres illæ reſpondentes,dixerunt ei: Si vis, ô Pręſes,vt dijs tuis ſacrificemus, eamus prope lacum: & tu quidem immitte deos tuos in ſaccum, & eos plumbo obſigna. Nos autẽ cùm abluerimus vultus noſtros in lacu,accedemus, & eis ſacrificabimus.His lętatus Pręſes,ad eas adduxit deos ſuos.Illæ autem cùm eos acceepiſſent,deiecerunt & demerſerunt in profundo lacûs. *Ierem. 10.* *Iterùm verberatur.* *7. Fœminæ cõpræhenduntur.* *Demergũt ſimulacra deorũ falſorum in lacu.*

Cùm hæc vidiſſet Pręſes, & furore fuiſſet percitus, valdè rugiẽs ſicut leo, & plaudens manibus,fuit admodùm iratus militibus, & dixit eis: O peſſimi miniſtri, cur non deos retinuiſtis,nè in profundum lacûs inijcerentur? Reſpondentes autem milites, dixerunt Præſidi:O optime Pręſes,dolum tibi locutæ ſunt hæ mulieres,& deos tuos demerſerũt. Nos verò hoc neſcientes,eos non tenuimus. Dixerunt autem illæ ſanctæ & venerandæ mulieres: Deus verus dolum non patitur, ſed ſurda ligna & lapides, & aurum & argentum,& omnes,qui cõfidunt in eis.Tunc furore percitus Pręſes, iuſſit fornacem accendi vehementiſſimam, & diſſolui plumbum, & ferreos afferri pectines, & ſeptem æneas laminas candefieri: ſplendidum autem linteum extendi in alio loco, dixitq; ſanctis mulieribus: Eligite vnum ex duobus, aut adorare & dijs ſacrificare, & conſeruare animas veſtras,ambulantes in linteo: aut, ſi nolitis, experiri tormenta, quæ ſunt vobis parata. Vna verò ex ijs,habens duos pueros, rapuit linteum & iniecit in fornacem, & id combuſſit.Pueri autem dicebant matri ſuæ: Venerãda mater noſtra,nè ſinas nos in hac terra interire:ſed quomodò nos impleuiſti pulchro & ſyncero & ſuauiſſimo tuo lacte,nos quoquè imple regno cælorum.

Pręſes autem iuſſit eas ſuſpendi, & earum carnes lacerari pectinibus ferreis. Videbant verò milites ex earum carnibus manare lac pro ſanguine. Quinetiam earum carnes cernebantur vt nix candidæ. Angeli enim Domini, qui deſcenderant, cùm eas curáſſent,dicebant eis: Nè timeatis. Bonus enim operarius cùm æſtate inceperit & perfecerit,& à Domino operis fuerit benedictus, & mercedem eius acceperit, lętus vadit in domum ſuam. Sic ergò vos quoquè decertate, vt à Seruatore noſtro Ieſu Chriſto æternam & quæ nunquàm deſinit, vitam accipiatis. Tunc Pręſes iuſſit eas depoſitas iaci in caminum. Cùm autem iactæ fuiſſent, protinùs ceſſauit ignis, & eiectæ ſunt ex fornace illęſæ conſeruatæ ſanctæ mulieres. Dicit verò eis Pręſes: Abiectis veſtris pręſtigijs,accedite, & dijs meis ſacrificate. Sanctæ autem ſeptem mulieres, tanquàm vno ore dixerunt ei: Nè tibi benè ſit, ô fili diaboli, vt nos relinquamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,& adoremus lapides & ligna,quæ ſunt ſimiliter atquè tu, ſurda & nullo ſenſu *Sanctæ fœminæ torquentur.* *Mittuntur in caminũ.*

prędita. Decęterò fac in nos, quod velis. Nam nos quoquè vocatę sumus in regnum cęlorum. Tunc ira percitus Pręses, tulit in eas sententiam: & accipientes eas lictores, duxerunt eas ad locum eis propositum.

Sanctæ autem septem mulieres cùm venissent ad locum, in quo erant consummandæ, rogârunt lictores, dicẽtes: Concedite nobis, vt parumpèr precemur: & flexis in terram genibus, sic dixerunt: Gloria tibi magno & glorificato nostro Deo. Gloria tibi Christe, qui regnas in secula, qui nos vocâsti in viam bonitatis tuæ. Quis est enim magnus, sicut tu Deus noster, qui nos fecisti recedere à tenebris, & vocâsti nos ad veram lucem & suauissimam? Quamobrem rogamus te Domine, nos connumera cum prima martyre tua Tecla, accipiens intercessionem sanctissimi patris nostri & pastoris Blasij, qui deduxit nos ad hanc veritatem & fruitionem vitæ æternæ. Hęc cùm sanctæ fuissent precatæ mulieres, & è solo surrexissent, & manus suas extendissent, & oculis in cęlum suspexissent, mundo corde & vno animo Deo dixerunt: Gloria tibi Domine Deus noster, qui nos dignatus es sistere ad hanc tuam aram, tanquàm agnas immaculatas & ratione preditas, nostras quoquè animas suscipe in cęlesti tua ara, vt bonus & benignus. Pueri autem accedentes ad matrem, dixerunt ei: Mater, coronæ vobis sunt paratæ apud Deum cęlestem. Nos ergò & commenda sanctissimo & forti athletæ, Episcopo nostro & Pastori Blasio. Tunc spiculator abscidit capita septem sanctarum mulierum, & occultè fuerunt consummatæ.

Precatio earum ad Deum. *Psal. 76.* *Plectuntur capite.*

Post hęc autem iubet Pręses sanctum Blasium educi è custodia. Quo educto, dicit ei: Dijs'ne modò sacrificas, an non? Dicit ei sanctus Blasius: Miser, cùm sis cęcus, non vides veram lucem. Quis enim homo, qui Deum viuum vnquàm cognouit, mortuis simulacris sacrificat, aut ea adorat? Tu ergò tenebris inuolute & inique, scias te Deum viuum dimisisse, & adorare lapides nullo sensu preditos. Sed ego nõ timebo minas tuas. Vt vis ergò, me torque: trado tibi carnes meas: Deus autem habet animæ potestatem. Pręses dicit sancto: Si te proiecero in lacum, quid tibi proderit, quem dicis, Christus, quem etiam adoras? Dixit sanctus Blasius: Cęce & nullo sensu predite, adulterina adoras, & putas te esse saluum. Ego autem Christum viuum colens, non ostendam tibi in aqua Dei mei virtutes? Tunc iussit Pręses eum iaci in lacum. Sanctus verò pręueniens, obsignauit aquam: quæ stetit perindè àc si fuisset pons. Sedensque in medio lacûs, dixit lictoribus: Si habetis deos, ostendite eorum virtutes, & vos quoquè ingredimini. Statimq; ingressi sexaginta & octo viri, submersi sunt in profundo aquæ. Tũc angelus Domini descendens ad sanctum, dicit ei: Gratia plena & pręclara anima, Dei Pontifex, egredere ex aqua, & accipe à Deo tibi paratam æternam coronam.

68. viri submersi.

Sanctus autem Blasius cùm ex aqua surrexisset, tanquàm super terram ambulans, est egressus: & resplenduit facies eius sicut lux, adeò vt mirarentur, qui eum videbant. Pręses verò dixit ei: Adeóne, ô miser, statuisti dijs non sacrificare? Dixit sanctus Blasius: Scias Tyranne sanguiuore, me esse seruum Christi, & nunquàm dęmonibus esse sacrificaturum. Tunc ira percitus Pręses, tulit in eum sententiam, dicens: Blasius, qui mihi non paruit, & Imperatorem contempsit, & deos probris affecit, & sexaginta octo viros perdidit, gladio truncetur capite simul cum duobus pueris. Accepta autem sententia, cùm venisset ad locum, stans sanctus, precatus est Dominum, dicens: Domine Deus virtutum, qui me liberâsti à simulacris: qui tenebras fecisti lucem, & errorem veritatem: qui sedes super Cherubim, & aperis cataractas cęlorum: qui extendis arcum tuum in manu tua: qui diabolum humilem & abiectum reddidisti, & draconem confixisti: audi me seruum tuum, & quicunque ad hanc aram tuam accesserit, & quamcunque spinam aut os deuorauerit, aut varijs fuerit vexatus morbis, aut in afflictione fuerit, aut in necessitate persecutionis, imple vniuscuiusque cordis petitionem Domine, vt bonus & clemens: Quoniam es semper glorificandus nunc & in secula. Cùm hęc autem esset precatus, Christus descendit de cęlo tanquàm nubes, & eum obumbrauit, & dicit ei Seruator: Omnes petitiones eorum implebo propter te, athleta mi dilecte. Non hęc autem solùm, sed etiam faciam, vt precatus es viduæ, & benedicam omnem domum, quæ tuæ celebrat memoriam, & penaria eorum replebo omnibus bonis propter pulchram tuam confessionem & fidem, quam in me habes. Hęc cùm Dominus locutus esset martyri, cùm eum anteà eduxisset spiculator è pretorio cum duobus infantibus, capita eis amputauit in Sebastea ciuitate, intra mœnia supra petram, vndecimo mensis Februarij.

S. Blasius super aquas ambulat. *S. Blasij preces ad Christum.* *Decollatur cũ 2. pueris.*

Fide-

Fideles autem & pij viri deposuerunt eum in ipso loco, vbi etiam vsque in hodiernum diem multæ curationes peraguntur ad Dei gloriam.

Cùm verò accepisset veneranda & pia anus consummationem beati martyris Blasij, celebrauit eius memoriam eo ritu, quo celebrauit in custodia: & non solùm cognatis misit ex seminibus terræ benedictiones & ex reliquis, sed etiã omnibus amicis. Qui vicissim imitantes, rursùs in eodem tempore remiserunt non solùm fideli viduæ, sed etiam omnibus suis amicis & cognatis. Vndè etiam traditũ est hoc pulchrum & bonum exemplum vsque in hodiernum diem omnibus, qui fideliter peragunt venerandam memoriam sancti martyris Blasij, cum lampadibus & hymnis & magno epulo: Ad gloriam omnipotentis Dei & Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia simul cum sancto & viuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

SANCTORVM PHILOROMI ET PHILEAE MARTYRIVM, EX LIB. 8. CAP. 10. ECCLES. HIST.

Eusebij Cæsareens. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

Atque isti martyres admiratione digni quidem fuerunt: sed illi præ ceteris videbantur egregiè admirabiles, qui quanuis diuitijs, nobilitate, gloria, eloquentia & philosophiæ cognitione illustres essent, hęc omnia tamẽ pro vera pietate & fide in Seruatorem & Dominum nostrum Iesum Christum, pro nihilo ducerent. Talis erat Philoromus, vir magistratum, non illum quidem vulgarem adeptus, sed ad Imperatoris negocia Alexãdriæ procuranda delectus: qui non sine magna gloria & honore, vt Romanorum mos fert, à satellitibus stipatus, in dies singulos de controuersijs ad se relatis iudicium tulit. Talis Phileas etiam, Thmuitensis ecclesiæ episcopus, vir planè cùm in ciuilibus patriæ institutis & Ecclesiæ ministerijs valdè pręstabilis, tum philosophiæ disciplinis eximius. Isti duo, cùm permulti & cognati & alij amici eos obsecrâssent, cùmettereà viri primarij, qui cum imperio erãt, orâssent, cùm ipse iudex deniquè hortatus esset, vt suiipsorum caperent misericordiam, liberorumque & vxorum curam ducerent, nequaquàm eiusmodi virorum precibus adduci potuerũt, vt vitæ cupiditate aliqua ex parte delectarentur, & diuinas leges de confessione & negatione Seruatoris nostri penitùs contemnerent: sed virili animo & mente digna philosophis, immò verò pia & digna Deo, contra omnes iudicis minas, contra contumelias fortiter se opponentes, ambo capitibus abscissis abirent è vita.

[Margin: 4. Febrvar. — Philorom⁹. — Phileas Episcopus. — Inuicti illorum animi. — Abeunt è vita.]

Sed quoniam Phileam, propter humanioris literaturę notitiam, crebro hominũ sermone prędicatum diximus, ipse suiipsius in ea re locuples testis accedat, & partim seipsum, quínam tandèm fuerit, ante oculos cuiusque proponat: partim martyria, quæ eius ætate Alexandriæ contigerint, accuratiùs multo, quàm in nostra situm est potestate, narret his verbis, quæ quidem ab ipsius literis, ad Thmuitas perscriptis, petita sunt: Beati martyres, qui apud nos occubuẽrunt, pręclara illa exempla, monita salutaria & insignes pręceptiones, in diuinis & sacris literis nobis ad imitandum propositas, nulla ex parte contemnentes, oculos animi in Deum omnium effectorem exquisitè intendebant, & mortem pro pietate oppetere secum statuentes, mordicùs suæ vocationi adhęrescebant. Ac quoniam isti sancti martyres, Christi insignibus decorati, Dominum nostrum Iesum pro nobis hominis naturam induisse pro certo cognouerãt, vt omne peccatum radicitùs extirparet, & viatica nostri itineris, ad vitam æternam suscepti, nobis suppeditaret: (Non enim rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo: sed seipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & habitu inuentus est vt homo: humiliauit seipsum vsque ad mortem, mortem autẽ crucis) isti, inquam, idcircò meliora dona æmulantes, omnem cruciatum, omnia suppliciorum genera, quæ poterant excogitari, non semel, sed iterùm atque iterùm sustinuerunt. Atque præ omnibus satellitum terroribus, quos laborabant non verbis solùm, sed rebus ipsis obnixè eis inijcere, non demiserunt animos,

[Margin: Cap. 11. — Ex Epistola Phileæ, scripta ex carcere, de martyribus Alexãdriæ. — Phil. 2.]

1. Iohan. 4. neque succubuerunt, propterea quòd perfecta in illis charitas timorem foràs miserat. Quorum eximiam fortitudinem, & excelsam in singulis tormentis animi magnitudinem, quæ tandèm oratio poterit explanare? Et cùm libera potestas omnibus permissa esset, contumelias & pœnas illis pro arbitratu inferendi, hi fustibus, illi virgis, alij flagellis, nonnulli loris, multi funibus eos perculerunt: atque spectaculum nouis vicissìm plagarū & supplicij generibus erat variatum, & multum probri habuit & ignominiæ.

Martyrum multiplices cruciatus et iniuriæ.

Quidam enim, primùm manibus à tergo colligatis, ligno appensi, & machinis quibusdam membra eorum vniuersa distenta distractaque: deindè à tortoribus ex mandato magistratuum per totum corpus grauiter diuexati, & non quemadmodùm cum homicidis agi solet, latera solùm, sed venter, tibiæ & genæ flagris ferreis cęsæ. Alij pependerunt, ad porticum vna manu affixi, & articulorum membrorumque distensionem, quæ omnem doloris superabat acerbitatem, pertulerunt. Alij vultu alterius in alterum obuerso ligati, & columnis, pedibus non ad terram demissis, appensi, sic vtì cùm funes acriùs retraherentur & contentiùs, corporis grauitate ac pondere acerbiùs premerentur. Neque tantispèr solùm, dum præses cum illis quæstione disceptabat, illisque examinandis vacabat, sed per totum ferè diem istud supplicij genus sustinuerūt. Quando enim ab illis ad alios profectus est, ministros ipsius authoritati obsequentes reliquit, qui priores accuratè obseruarent, si fortè quisquam tormentis euictus, cedere videretur: mandauitque, vt acerbè & sine remissione vlla funibus distorquerentur: & deincèps, cùm iamiam essent animam acturi, rursùm in terram demissi, passìm miserè raptarentur. Neque enim de nobis vel minima cura in eorum animis resedit, sed omnia in nos perindè tum excogitare, tum re præstare videbantur, àc si homines non fuissemus. Præter alia tormentorum genera, istud nouum prætereà, quod sequitur, aduersarij nostri inuenerunt: Nonnulli enim post verbera in compedibus ligneis positi erant, & pedes, alter ab altero, ad quartum foramen distenti distractique, adeò vt necessariò supini iacerent, nec possent propter plagarum vulnera, recèns toti corpori inflicta, se vllo modo commouere. Alij in solum proiecti, præ crebris tormentorum ictibus, quos pertulerant, semineces iacuerunt, & propter varia ac diuersa cruciamentorum stigmata, quæ in corporibus habebant, miserabilius spectaculum, quàm cùm torquebantur, oculis contemplantium subiecerunt. Ex his autem, qui ità se habebant, nonnulli in cruciatu mortui sunt, & singulari animi tolerantia aduersarium prorsùs confuderunt. Alij semineces in carcerem conclusi, non multis diebus pòst, dolorum grauitate oppressi, excedunt è vita. Reliqui valetudine & viribus curatione recuperatis, temporis longinquitate carcerisque vsu & velut contritu, multo euadunt fidentiores. Sic igitur cùm esset singulis eorum præceptum, libera data optione, vel victimas execrabiles contrectandi, quò liberarentur molestijs, & prophana atque execrabili ab illis libertate potirentur: vel non sacrificandi, sententiam mortis exciperent: illi absque mora ad mortem libentibus animis gradiuntur. Nôrunt enim pro certo ea, quæ à sacris literis nobis præscripta sunt: Qui dijs alienis, inquit scriptura, immolat, delebitur. & quòd Non erunt tibi dij alieni, præter me. Eiusmodi sunt voces Phileæ martyris, cùm sapientiæ, tum Dei ipsius amore inflammati maximè, quas ante extremam de eo in iudicio latam sententiam, cùm adhuc esset in carceris custodia, ad fratres ecclesiæ, cui ipse pręerat, per literas misit: partìm, vtì quo loco res illius erant, illis exponeret: partìm, vtì eos hortaretur, vt pietati in Christo post mortem suam, quæ breuì ipsum esset occupatura, mordicùs adhærescerent.

Nouū supplicij genus

Exod. 22. Exod. 20. Psal. 80.

POENI-

POENITENTIA ET REVOCATIO AD DOMINUM NOSTRUM IESUM CHRISTUM, QUAE FACTA

est à quodam œconomo nomine Theophilo, Ecclesiæ Orientalis regionis, nomine Adana, per intercessionem sanctissimæ & gloriosissimæ Dei parentis, semper virginis Mariæ: ex Simeone Metaphraste, sed authore Eutychiano, huius Theophili ministro.

ACCIDIT illo tempore, priusquàm fieret incursio impiorum & sceleratorum Persarum in rempublicam Romanorum, vt in vna ciuitate, nomine Adana, secundæ Cilicum prouinciæ, esset œconomus in sanctissima Dei catholica ecclesia, nomine Theophilus. Qui œconomus pulchrè admodùm & diuinè dispensans res omnes & loca, quæ pertinebant ad hanc sanctissimam ecclesiam, gregem quoquè Christi pascebat in magna quiete, moderatione & sanctitate, vt decæterò sanctissimus quoq; Episcopus huius ecclesiæ in ipso valdè requiesceret, ad omnem eius administrationem & actionem & vniuersæ eius Christi amantis ciuitatis. Et vt semel dicam, non solùm Episcopus, sed etiam omnes reliqui, à magno eorum vsque ad paruum, ei agebant gratias. Orphanis enim & viduis & pauperibus abundè & copiosè suppeditabat, quæ erant necessaria, & maximè quos sciebat à suis bonis excidisse. Cùm hæc ergò ità se haberent, visum est Dei voluntati, vt sanctissimus illius ciuitatis episcopus fine vitæ potiretur. Qua de causa Christi amantes clerici simul cum ciuibus totius ciuitatis acerrimo incitati desiderio ad germanã eius in Christo charitatem, quinetiam intuentes ad viri sufficientiam, omnes cõmuni consilio eligunt ipsum valdè pium Oeconomum in Episcopum, mittentes statìm in suam Metropolim electionem, quæ ab ipsis facta fuerat. Quam cùm accepisset Metropolitanus, vt qui res eius iam præsciret, cessit eorum petitioni: & mittens adduxit prædictum Oeconomum, vt eum ordinaret Episcopum in prædicta sancta Ecclesia. Et primùm quidem acceptis literis, quæ ad ipsum missæ fuerant à sanctissimo Metropolitano, & iubebant eum venire in metropolim, nolebat venire, omnes rogãs & supplicans, nè ipse fieret Episcopus, sufficere sibi dicens, quòd esset Oeconomus: huic turbæ respondens, se non esse sede dignum. Turba autem instante & rogante, & ijs qui propter ipsum missi fuerant, eis non parentem, vi & manu abduxerunt ad dictam Metropolim. Quę cùm beatissimus accepisset Metropolitanus, & valdè fuisset lætatus, voluit ipsum ordinare Episcopum. Prædictus verò Oeconomus se humì abijciens, rogabat Metropolitanum, nè quid tale in eum procederet, clamans & dicens: Sum indignus episcopatu, & scio mea peccata. Et cùm aliquot horas iacuisset ad pedes Metropolitani, tres dies ei dedit ad deliberandum, vt persuaderetur ordinari Episcopus. Post tres aùtem dies, rursùs eum accersit, & cœpit eum adhortari & rogare, vt susciperet dignitatem Episcopatûs: Laudans etiam eius sufficientiam & castitatem. existimabatur enim esse homo valdè continens. Sed nihil proficiebat. Persistebat enim dictus Oeconomus clamans & dicens, se non esse sede dignum.

4. Febrvar.

Theophili præclara laus.

Eligitur in episcopum.

Multa tanti viri humilitas.

Cùm ergò vidisset sanctissimus Metropolitanus tantam eius constantiam & perseuerantiam, nè persuaderetur fieri Episcopus, illum quidem siuit: alium autem præficit, quem sede sciebat esse dignum: & cùm eum ordinâsset, dat Episcopum in dicta ciuitate, ei quoquè tradito beatissimo Oeconomo Theophilo ad suum munus Oeconomiæ. Et cùm ipsi venissent in prædictam ciuitatem cum Episcopo, qui fuerat ordinatus, quidam inimicè & maleuolè zelo moti satanico aduersùs sæpè nominatum Oeconomum, inutilia quædam maledicta cœperunt deferre ad aures Episcopi. Qui quidem hoc diù facientes, persuadent Episcopo, vt eum deponat ab administratione: adeò vt ipse decæterò nihil faceret in Episcopatu, aut alicui imperaret, sed quietè degeret domi suæ. Alium autem eius loco præficit rebus administrandis. Cùm itaque fraudulentus, & qui aliquas semper struit machinationes, & humani generis est semper æmulus & aduersarius, diabolus vidisset virum moderatè & quietè degentem, & ei valdè inuidisset,

Deponitur ab œconomi officio.

differ, eius cor subit, & ei suggerit cogitationes, & æmulationem ob id ministerium administrationis, adeò vt ipse decætero accederet & versaretur cum veneficis.

Erat autem quidam homo in illa ciuitate magus Hebræus, valdè sermone celebratus, qui erat diaboli administer, & multos perdiderat. Noctu ergò vadit ad hunc veneficum is, qui motus fuerat ab officio Oeconomi, & pulsat eius ostium. Ille autem cùm audijsset, egreditur volens videre quis pulsâsset: & cùm virum vidisset, timore affectus fuit & obstupefactus: & admirans (eum enim priùs cognoscebat) accersit in ædes suas, & dicit ei: Quænam est causa domine mi, propter quam accessisti ad me, qui sum vilis & indignus? Qui verò fuerat Oeconomus Theophilus, statim & protinùs se abijcit ad pedes magi, eum rogans & singulatim exponens ea, quæ sibi acciderant, & dicens: Si quid potes, me adiuua, & nè me despicias, qui sum in multa afflictione. Episcopus meus me probro affecit in ciuitate, & hæc mihi fecit: & pollicitus est se ei daturum mercedem, quę sufficeret. Solùm, inquit, fer mihi opem, & nè me despexeris. Dixit verò ei ille apostata & magus Hebræus: Domine mi, de hac re omnem curam depone, sed abi lætus in domum tuam, & nocte sequenti hac hora veni ad me, & abducam te ad patronum meum, qui tibi omninò opem feret.

Petit opem à mago.

Miser autem & abiectus Theophilus, qui fuerat Oeconomus, cùm audiuisset verba magi, & valdè esset lætatus, ità fecit. Et cùm sequenti nocte venisset, vt conuenerat, ad Iudæum circa mediam noctem, accepit eum magus in hippodromum ciuitatis, & dicit ei: Si quod videris prodigium, aut sonum audieris, nihil timeas: neque facias signum crucis. Crux enim nihil opis affert hominibus, sed est potiùs ludibrium & fraus Christianorum. Cumq; miser ille assensus esset, se hæc esse facturum, repentè ei ostendit quasdam visiones, nempe viros plurimos lænis indutos, cum multitudine lampadum & satellitum, voces emittentes & laudibus prosequentes, & in medio eorũ sedentem principem tenebrarum. Dico autem diabolum & suos. Tunc miserrimus Iudæus manu tenens Theophilum, ducit eum ad perniciosissimum illum cœtum, & ad eum qui in ipso præsidebat. & dicit diabolus ad Iudæum: Hunc hominem cur huc ad nos deduxisti? Respondit Deo inuisus Iudæus, & dicit: Duxi ipsum domine mi ad te, vt qui iniuria afficiatur ab Episcopo, & petit à te auxilium. Dicit ei ille princeps: Quodnam possum ei dare auxilium, qui seruiat Deo suo? Sin autem vult re vera meus esse seruus, & in meorum referri numerum, ego ei opem feram, vt plus quàm antè possit facere, & omnibus imperare: quinetiam plus, quàm ipse Episcopus. His sic dictis, dicit Iudæus Theophilo, priùs Oeconomo: Audiuisti quid dixit princeps? Dicit ei Theophilus: Audiui, & faciam, si quid me iubet. Statimque cœpit procidere & deosculari pedes illius principis. Tunc dicit diabolus proditori: Neget Theophilus quondàm Oeconomus, filium qui dicitur Mariæ, & illam ipsam, (eos enim valdè abominor) & ipsorum negationem & renunciationem mihi scriptis mandet: & quæcunque vult, à me impetrabit: solummodò eos neget. Theophilus autem cùm hęc audiuisset, dixit ei: Faciam omnia, quę mihi iubes: dummodò consequar quod desidero.

Nota quid dicat de signo crucis, satanæ mancipium.

O miserum, pedes diaboli osculantem.

Simulatq; hoc audiuisset dolosus hostis humani generis diabolus, Theophili quondàm Oeconomi barbam iucundè demulcet, & cœpit eum os ori admouens deosculari, & dicit ei: Salue decætero germane mi amice & fidelissime. Tunc protinùs eum ingressus est satanas, & pactus cum diabolo, negauit Christum & sanctissimam Deiparentem: & cùm scriptis in charta mandâsset suam negationem, cera obsignauit, & tradidit principi. & cùm se inuicèm essent amplexi, ambo recesserunt à principe, Theophilus quondàm Oeconomus, & proditor ex hippodromo, magna affecti lætitia propter suum interitum. Sequenti autem diè, à diuina, vt arbitror, prouidentia motus Episcopus, ductus fuit pœnitentia: & cùm id significâsset Theophilo quondàm Oeconomo, duxit eum ad Episcopatum cum omni honore & studio: & eo deposito, quem ipse fecerat Oeconomum, in præsentia cleri & omnium ciuium, dat ei omnem authoritatem & administrationem sanctissimæ ecclesiæ, & earum, quę sunt sub ea, possessionum: quinetiam ciuitatis tam in forenses quàm in possessores, duplicato ei honore, coram omnibus se excusante sanctissimo Episcopo, & dicente Theophilo: Ignosce mihi frater, quoniam peccaui tibi, vt qui tuam deposuerim sanctitatem & sufficientiam: pręfecerim verò hunc ineptum & inidoneum.

Negat Christum & matrem eius.

Restituitur pristinę administrationi.

Cùm primùm autem hoc dixisset, & ostendisset se esse motum pœnitentia, dicens:

Ignosce

Ignosce mihi propter Dominum, si quid in te feci, & omnia sic processissent, cœpit ipse Oeconomus administrare, sicut priùs,& supra omnes extolli. Quamobrē omnes ei obediebant cum timore & tremore, & ei ministrabant. Quinetiam ipse Episcopus eum aliquandiù suspiciebat atque reuerebatur. Inutilis autem & miser Iudæus & magus, assiduè occultè veniens ad Oeconomum Theophilum, dicebat ei: Vidisti domine mi, quemadmodùm inuenisti beneficium maximum ex nobis & patrono nostro, & celerrimum auxilium in ijs, quæ ab eo petiuisti? Oeconomus verò Theophilus dicebat ei: Certè inuéni, & quòd mihi succurreritis, magnas ago gratias. Omnium autem formator & creator noster Deus, qui non vult mortem nostram peccatorum: sed conuersionem & pœnitentiam nostram quærit semper, honestæ & diuinæ eius vitæ prioris recordatus, quando ministrauit sanctissimæ suæ ecclesiæ, quo tempore viduis & orphanis & pauperibus abundè & benignè subministrauit, non eum despexit, sed ei dedit pœnitentiam, diuinam conuersionem: & cùm ad se redijsset ex tanta elatione & negatione, & resipuisset, cœpit suam demittere cogitationem, affligiq; & cruciari ob ea, quæ malè fecerat: & decæterò vacabat ieiunijs, precibus & lachrymis: & assiduè benignum & clementem Deum rogabat, vt ei condonaretur iniquitas & peccatum propter ea, quæ malè fecerat. Vides, quomodò vera agitur pœnitentia?

Hæc autem apud se dicebat quotidiè: Hei mihi misero, hei mihi infelici. Quò ibo ego afflictus, vt salutem consequar? Quò ibo infelix, vt mihi detur misericordia? Quò ibo miser ego & peccator, qui negaui Christum meum & laudatissimam eius matrem in scriptis, & me feci satanæ seruum per literis mandatam confessionem? Quis homo poterit eam auellere à manibus pestiferi illius hostis, & mihi opem ferre? Quid mihi fuit necessè cognoscere scelestum illum & execrandum Hebræum, & tradi igni æterno? fuerat enim ille quoquè Hebræus paulò antè punitus à principe & lege propter magica. Sic enim honorantur, qui Deum relinquūt, & accurrunt ad diabolum. Quænam est autem ea, quæ mihi fuit ad tempus, vtilitas? Quænam verò superbia & tumor huius vani mundi? Hei mihi, miser perij. Hei mihi, erraui. Hei mihi, perdidi lucem æternam, & dego in tenebris. Pulchrè degebam, postquàm depositus fui ab Oeconomia. Cur voluī propter temporalem & vanam existimationem & inanem hominum gloriam, humilem meam animam perdere in gehenna? Nam & si homines mente mea latui, Deum latére non potui. Ego sum mali author: ego sum cædis meæ dominus: ego sum insidiator miseræ meæ animæ. Hei mihi, quid passus sum? Hei mihi, nescio quomodò inductus sim. Hei mihi, quid faciam? Hei mihi, ad quos ibo? Hei mihi, quid respondebo Deo in die iudicij, quando erunt omnia nuda & aperta, quando iusti coronabuntur, ego autem miser condemnabor? Quomodò tunc sistar ante tribunal regium? Quem rogabo? Quem aduocabo in illa afflictione? aut quos implorabo in illa necessitate, quando sunt omnes de suis soliciti, & non de alienis? Quis tunc meî miserebitur? Re vera nullus. Hei mihi miseræ & abiectæ animæ. Quomodò abducta fuisti in captiuitatem? Quomodò fuisti sauciata? Quomodò lapsa es? Quo casu concidisti? Quonam fuisti óbruta naufragio? Ad quem portum decæterò confugies, aut ad quodnam te cōferes refugium? Hei mihi, anima: hei mihi, quid tibi accidit? Vacabat, inquit, ieiunijs, precib. & lachry. mis.

Cùm his & adhuc pluribus apud se cum sua depugnaret anima, rursùs qui solus est misericors, qui solus benignus, qui solus clemens pater, qui nunquàm vult suum perire figmentum, dat ei bonam cogitationem & bonam mentem, & dixit apud se: Nóui omninò, me Dei filium, qui natus est ex sancta Dei parente & semper virgine Maria, Dominum nostrum Iesum Christum negâsse & ipsam, per malè perdendum proditorem. Nunc autem vado ad eius matrem sanctissimam Dei parentem, & ad eam accedo ex tota anima mea, & ex toto corde meo, & assiduè fundam preces, & ieiunabo in venerando eius templo, donèc per eam inuenero misericordiam in futuro eius iudicio. Rursùs verò dicebat: Quibusnam labris bonitatem eius placabo, nescio. Scio enim me transgressum esse, & eos negâsse. Quodnam autem principium inueniam confessionis? Quonam verò corde, aut qua conscientia fretus, impiam conabor mouere linguam & labra plena sordibus? Primùm etenim, de quibusnam peccatis audebo petere remissionem? Hoc non potero facere. Ignis enim de cælo statìm ad me descendet, & comburet me miserum. Attamen anima mea resipisce ab ea, quæ te tenet, vertigine, & accede ad matrem Christi, & pudore non afficieris. Confert se ad beatissimam Dei matrem.

Cumq;

Cumq; hæc apud se considerâsset, & hæc omnia in corde suo ardenter tenuisset, & protinùs deleuisset omnes laboriosas huius vitæ tentationes, cum feruenti corde & magna animi alacritate, accessit ad venerandum & celebrandum templum sanctæ Dei parentis & semper virginis Mariæ, ei offerens preces & supplicationes, ieiunans noctes & dies, & sine intermissione vigilans & orans, vt ipse exciperetur, reuertens à deceptione sceleratissimi draconis, & à terra illa & nefaria, quam fecit, eorum negatione. Quod cùm fecisset dictus Oeconomus, quadraginta dies & quadraginta noctes orans & supplicans, vt eius protectionem susciperet & defensionem, post completos quadraginta dies, in medio noctis, ità vt oculis videretur, ei tanquàm in visione apparet totius mundi salus & refugium generis hominum, quæ est verè & propriè mater Seruatoris nostri Iesu Christi, dicens ei: O homo, cur tam impudenter temereque & præfractè pergis mihi molestiam exhibere, & rogare vt tibi opem feram, homini, qui negâsti filium meum & me? Quomodò autem potero rogare, vt ipse tibi condonet ea, quæ malè fecisti? Quibusnam oculis adspiciam ad figuram filij mei, quem tu negâsti, & audebo eum pro te rogare? Sed nec ego sustinere possum videre filium meum & Deum ignominia affici. Pone ergò, ô homo, me vestris in me peccatis & delictis facilè ignoscere, propterea quòd ego, quę eum peperi, ità diligam genus Christianorum, & maximè eos, qui recta mente & fide ad me accedunt, & manè vigilant in meo templo: eis enim pateo, & eis occurro, & eos meis vlnis amplector, & preces eorum exaudio. Quæ autem filium meum ad iram prouocant, & quæ in eum geruntur impiè, de ijs vos exaudire, est magnorum certaminum & laborum ad eius placandum bonitatem, etiamsi sit valdè clemens & benignus.

Ecce preces, ieiunia & vigilias.

Nota quæ hic dicuntur verissimè de matre Dei.

Oeconomus verò Theophilus respondens, dixit ei: Certè Domina mea benedicta & defensio generis humani: Certè portus & protectio eorum, qui ad te confugiunt: scio, ô Domina mea Deiparens, quòd te valdè offenderim, & ex te natum Deum nostrum: nec sum dignus consequi misericordiam. Sed habeo multa exempla eorum, qui ante me offenderunt filium tuum & Deum nostrum, quibus data est venia suorum in eum peccatorum, propter pœnitentiam & confessionem. Si enim non esset pœnitentia, Domina mea Deiparens, quomodò Niniuitas seruâsset filius tuus? Si non esset pœnitentia, quomodò Raab seruâsset meretricem? Si non esset pœnitentia, quomodò Dauid filius Iesse, post donum prophetiæ, post regnum, post Domini testimonium, in adulterij & cædis lapsus barathrum, non solùm est assecutus remissionem tantorum peccatorum, sed etiam rursùs prophetauit? Si non esset pœnitentia, quomodò beatus Petrus princeps Apostolorum, primus discipulus, columna Ecclesiæ, qui à Deo accepit claues regni cælorum, cùm Dominum non semel nec bis, sed ter negâsset, post hęc autem acerbè flêsset, non solùm est assecutus tanti lapsûs remissionem, sed etiam maiori honore est dignatus, vt qui factus sit pastor Domini Christi ouium ratione participum? Si non esset pœnitentia, quomodò publicanum, qui omnia rapuerat, fecisset Euangelistam? Si non esset pœnitentia, quomodò beatus Paulus ex persecutore factus esset vas electionis? Si non esset pœnitentia, quomodò excepisset Zachæum, qui ipse quoquè erat publicanorum princeps & sycophanta? Si non esset pœnitentia, quomodò eum, qui se iniquè gesserat apud Corinthios, permisit Apostolus vt assumeretur, dicens: Assumite eum, nè nos circunueniat satanas? Si non esset pœnitentia, quomodò qui tot & tanta mala fecit in hac vita Cyprianus, qui etiam prægnantes secabat mulieres, & diabolum totum erat indutus, à veneranda & honesta Iustina confirmatus, & mirandum in modum accedens ad pœnitentiam, non solùm accepit remissionem tam multorum & tantorum malorum: sed etiam dignatus fuit sorte martyrum, & à Christo redimitus corona incorruptionis? Quamobrem ego quoquè miser & peccator, fretus tot & talibus exemplis, accedo rogans tuã ditissimam defensionem, & omni ex parte bonam misericordiam, vt manum mihi porrigat, & detur mihi venia à filio tuo & Deo nostro malorum, quæ admisi.

Ion. 2. Iosu. 6. 2. Reg. 11. Matt. 16. Matt. 26. Iohan. 21. Matth. 9. Actor 9. Luc 19. 2. Cor. 2.

Hæc cùm ipse respondisset, dicit ei sancta venerandaque & omnibus laudibus celebranda Dei parens, quæ est sola casta & pura, quæ est sola sancta anima & corpore, quæ sola habet fiduciam ad eum, qui est natus ex ipsa: quę est solatiũ eorum, qui affliguntur: quæ est vltio eorum, qui vexantur: quæ est amictus eorum, qui sunt nudi: quæ est baculus senectutis, quæ est firma defensio eorum, qui manè ad eam vigilant: quę semper

Matris Dei eximia pręconia.

suis

tuis vlnis fouet Christianos. Confitere, ò homo, me genuisse filium, quem tu negâsti: eum esse Christum filium Dei viui, qui venit iudicatum viuos & mortuos. Ego autem rogabo eum, & is te suscipiet pœnitentem. Dicit ei Oeconomus Theophilus: Et quomodò audebo, Domina mea benedicta, ego qui sum indignus & miser, aperire labra, cùm os habeam sordidum & luto inquinatum, quod negauit filium tuum & Deum nostrum, & vana huius vitæ spe sum deceptus? Non hoc verò solùm, sed id etiam, quod habui animæ propugnaculum, venerandam, inquam, crucem & diuinum baptisma, quod accepi, pollui per scriptis mandatam & acerbam negationem. Dicit ei intemerata & sancta Dei parens: Tu solùm accede, & eum confitere: & nè sit id tibi curæ. est enim benignus & clemens, & accipit lachrymas pœnitentiæ eorum, qui syncerè & purè ad eum accedunt. Crux veneránda animę propugnaculum.

Tunc ille verè beatus & diuinus vir Theophilus, cum pudore & quę ei conueniebat humilitate, tristitiaq; & eiulatu, confessus est & dixit: Credo & adoro & glorifico vnum sanctæ Trinitatis, Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei viui, qui ante secula ex patre genitus fuit ineffabiliter: in vltimis autem diebus descendit Deus verbum è cælis, & incarnatus est è spiritu sancto, & ex sancta virgine Maria, & processit ad salutem humani generis: eum esse perfectum Deum & perfectum hominem, qui propter nos peccatores suscepit passionem & sputa, & in viuifico ligno crucis manus extendit: Qui est pastor bonus qui posuit animam suam pro ouibus, fuitq; sepultus & resurrexit, Iohan. 10. & ascendit in cælos cum carne, quæ ex te casta fuit assumpta: & veniet cum gloria iudicatum viuos & mortuos, redditum vnicuique secundùm sua opera. Hæc confiteor Rom. 2. corde & animo & ore: coloque & adoro & amplector: & cum hac intensa & quæ ex tota fit anima confessione, rogo sanctissima Domina, offer me Christo, qui natus est ex te sancta & mundo desiderata Dei parente: & nè abomineris me infelicem, neque despicias preces mei peccatoris, qui fuit correptus à maligno inimico: sed me libera ab iniquitatibus & afflictionibus, quæ me premunt, vt cum omnibus ego quoquè emittam hymnos ad agendas gratias Deo nostro, qui ex te sancta & beata natus est.

Cùm autem quandam satisfactionem ab eo accepisset sanctissima Dei parens, quæ est refugium eorum, qui affliguntur, quæ est spes & defensio generis Christianorum, quæ semper intercedit pro peccatoribus, dicit ei: Eccè ego propter baptisma, quod accepisti propter filium meum & Deum Iesum Christum, & propter magnam meam & ineffabilem beneuolentiam, quam habeo in vos Christianos, tibi credens, accedam & rogabo ipsum pro te, vt te suscipiat. Quæ cùm inter eos conuenissent, & dies esset exortus, quæ ei apparuerat, purpuram gestans sancta, ab eo euanuit. Post eum verò diem magis syncerè rogans Oeconomus, & faciem suam verberans super terram, permanebat ieiunus in maximè venerabili templo sanctæ & laudibus celebrandæ Dei parentis, En quanta operis satisfactio. & neque requiescens, neq; à solo surgens, sed etiam lachrymis locum rigans, non cessabat intueri ad venerandam & sanctam figuram gloriosissimæ Dominæ nostræ Dei parentis & semper virginis Mariæ, spem expectans eius salutis. Vndè etiam rursùs noctù, En vsum imaginum. quæ sola vera est & propriè Deiparens, defensio nostra, recreatio eorum, qui ad ipsam confugiunt: quæ est sola nubes lucem ferens, quæ educata fuit in sanctis sanctorum, ei appáret hilari vultu & lætis oculis, ei dicens miti voce: Homo Dei, sufficit tibi pœnitentia, quam ostendisti apud Seruatorem omnium & opificem seculorum. Suscepit enim Dominus Deus lachrymas tuas & preces propter me, si tu conseruaueris in corde tuo rectam fidem in Christum filium vsque ad diem mortis tuæ. Ille autem dicit ei: Certè Domina mea benedicta, conseruabo: nec faciam irrita ea, quæ tu mihi dixisti. Te enim habeo post Deum protectionem & defensionem, & ad tuum intuens auxilium & gubernationem, non faciam irrita ea, quæ tibi sum pollicitus. Scio enim, scio ô benedicta, non esse aliam hominum defensionem, nisi te solam ô Deiparens. Quis enim, ô Domina mea, sperauit in te, & pudore est affectus? Aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam rogauit opem, & fuit vnquàm derelictus? Reuerà nullus vnquã. Post Deum defensio & protectio nostra est sancta Dei genitrix. Quamobrem ego quoquè peccator & nequam, rogo tuum perennem fontem, ex quo fluunt ad animas nostras curationes, præbe mihi viscera miserationum, qui aberraui & cecidi in pelagus luti: & iube me solùm accipere hanc malam & perniciosam negationis chartam obsignatam à diabolo, qui me fefellit: quoniam hoc est solùm, quod miseram meam tabefacit animam.

Rursùs

Rursùs ergò multùm flens & lamentans hic vir semper memorandus, & rogans totius mundi spem & salutem animarum nostrarum de hac re statim & de charta †. Ea verò, quæ est semper paratum auxilium eorum, qui affliguntur, post alios tres dies, tanquàm in visione defert ei chartam, habentem etiam bullam ceræ, seu perniciosam defectionis confessionem. Et cùm surrexisset è somno sæpè memoratus Theophilus Oeconomus, inuenit chartam bullatam supra pectus. Lætitiaque affectus & timore correptus, omninò tremuit, & dissolutæ sunt compages eius membrorum. Sequenti autem die, cùm esset dies Dominicus, vadens in sanctam & vniuersam ecclesiam, post lectionem sancti Euangelij, se repentè proijcit ad pedes sanctissimi eius Episcopi: & cùm singulatim ei narrâsset omnia, quæ ab ipso facta fuerant, & ei chartam in manus tradidisset obsignatam, admirantibus omnibus clericis, laicis & pueris, petijt vt sceleratissima charta legeretur in ambone. Quod cùm factum esset, cognouit vniuersus populus quæ ei acciderant, & quemadmodùm prædicta charta fuisset ei allata, adeò vt sanctissimus Episcopus clamaret & diceret:

Charta abiurationis redditur Theophilo.

Venite omnes fideles, glorificemus benignum & verum Deum nostrum. Venite ô pij & Dei amantes, videte miracula, quæ sunt contra opinionem. Venite ô Christi amantes, agnoscite eum, qui non vult mortem nostrorum peccatorum, sed expectat conuersionem & æternam vitam. Venite, videte ó pij & religiosi, quàm multa possit gemitus animæ & cordis contritio, & lachrymarum ablutio. Quis non miretur, ó fratres mei & patres, magnam & ineffabilem patientiam benigni & misericordis Dei? Quis non stupeat, ô Dei & Christi amantes, magnas & immensas diuitias, Deique indulgentiam & charitatem in nos peccatores? Papę, cùm quadraginta dies ieiunâsset Moses legislator, accepit à Deo impressas tabulas. Hic quoquè frater noster Theophilus, cùm quadraginta dies mansisset in venerando templo laudibus celebrandę Deiparentis, chartam, quam nupèr cùm defecisset perdiderat, eam per ipsam recuperauit; motam ad intercedendum apud verum nostrum Deum. Canamus ergò nos quoquè, ó dilecti, cum ipso intensè hymnum eius, qui tam misericorditer exaudijt pœnitentiam illius, qui ad ipsum accessit per intercessionem intemeratæ Dei parentis: quæ est hominibus pons ad Deum, spes eorum qui spem abiecerunt, refugium eorum qui sunt vexati: quæ humanę naturæ sustulit maledictum: vera porta, quam peccatores pulsamus, & sæpè aperitur, & offert nostras preces Deo nostro, qui ex ipsa natus est, & accipit peccatorum nostrorum remissionem. Et quid ampliùs dicam, aut quid loquar, aut quem hymnum recitabo ad eam glorificandam & eum, qui ex ipsa natus est? Sunt reuerà admirabilia opera tua Domine, & non sufficiet lingua ad laudem tuorum admirabilium. Reuerà quàm magnificata sunt opera tua Domine? Omnia in intelligentia fecisti & sapientia. Reuerà rationi consentaneum est dicere dictū illud Euangelicum: Afferte primam vestem, & eum induite, & date annulum in manu eius & calceos in pedibus: & adferentes vitulum saginatum, eum sacrificate: & comedentes lætemur, quòd hic frater erat mortuus, & reuixit: perierat, & est inuentus.

Exod. 24. 31.

Vide sanctissimæ virginis laudes & potentiam.

Psal. 103.

Luc. 15.

Tunc cùm manum suam extendisset Episcopus, fecit è solo surgere inprimìs pium virum Theophilum. Et cùm ipse surrexisset, rogauit Episcopum, vt igne exureret nefariam & sceleratam chartam. quod etiam factum est Dei gratia. Çùm autem vidisset populus combustam nefariam & adulterinam chartam, seu iniquam defectionis confessionem Œconomi Theophili, cœperunt cum multis lachrymis multas horas clamare, Domine miserere, vt nos hæc possimus satis laudare, & glorificare benignum Deum. Sanctissimus Episcopus cùm manu populo indixisset silentium, & eis dixisset, Pax omnibus, cœpit peragere consuetā eucharistiam sanctę oblationis: & postquàm perfecta fuissent dona diuina, cum impertijt intemeratis & viuificis Christi sacramentis: statimque resplenduit facies eius sicut sol: & cùm vidissent omnes eius figuræ repentinam mutationem, benignum Deum magìs glorificârunt, qui facit mirabilia ijs, qui ad ipsum confugiunt.

Missę sacrificium.

Statim ergò accurrens ad venerandum templum gloriosæ Deiparentis, cùm parùm in eo requieuisset, & corpore infirmus euasisset in ipso loco, in quo beatam viderat visionem, vbì etiam fuit sepultus, cùm se inclinâsset tanquàm ei loco affixus, tribus pòst diebus, salutatis omnibus fratribus, qui aderant, tradidit beatam animam in manus eius, qui natus est ex semper virgine & intemerata matre Domini nostri, cùm de rebus omni-

Feliciter migrat ad Dominum.

omnibus suis pulchrè & diuinè disposuisset: glorificans & confitens in omnibus patrem & filium & spiritum sanctum, & misericordem laudibusq; omnibus celebrandam Deiparentem & matrem Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Ego autem Eutychianus humilis & peccator, qui fui natus in ædibus huius beatissimi Theophili, & deindè Clericus huius catholicæ ecclesiæ, cùm secutus meum dominum ei inseruijssem in afflictione, quæ vidi oculis meis & auribus audiui à beata eius lingua, securè & certò scripsi, quæ ei contigerant, & exposui fidelibus amicis & pijs viris: Ad gloriam Dei omnipotentis & Domini nostri Iesu Christi, qui glorificatur in sanctis suis.

VITA S. REMBERTI, SECVNDI ARCHIEPISCOPI BREMENSIS, EX MANVSCRIPTO CODICE *descripta, sed stylo mutato per F. Laurentium Surium: nec dubium, quin grauis & S. Remberto contemporaneus huius vitæ scriptor fuerit, tametsi eius nomen nescitur.*

CVM Ludouicus Pius Imperio potiretur, vt erga Deum, suæ sublimitatis & dignitatis authorem, se gratum declararet, in eam curam deuotus incubuit, vt ecclesiæ Dei, in ditionibus eius constitutæ, congruis incrementis proficerent, itemq; seruorum & ancillarum Christi status sua caperet honoris augmenta. His eius assiduis meditationibus, Deo inspirante, accessit etiam recordatio rerum, à patre eius Carolo Magno gestarum, quemadmodùm ille Saxonum gentem, ad id vsq; temporis incredulam, ad fidem Christi conuertisset: constitutis etiam per illam prouinciam episcopis, qui sufficerent, eorumq; sedibus prudenter distributis, ad extremam plagam versùs Aquilonem locum sibi reseruâsset, vbi Archiepiscopi sedes constitueretur, vndè prædicatio verbi Dei in finitimos populos propagaretur, putà Suedos, Noruegos, Sclauos, Islandos, Gronlandos, aliasque omnes ad Boream & Solis ortum sitas gentes, quæ adhuc stultissimis ethnicismi erroribus implicatæ tenebantur. Verùm in hunc finem constituta & exædificata ecclesia Hamburgensi in Sclauorum confinio, extremis videlicet Saxonum locis apud Nordalbingos, eadem ecclesia iussu Caroli Imperatoris presbyteris gubernanda est tradita, donèc opportuno tempore, attributis priùs illi loco sufficientibus episcopo prouentibus, archiepicopum illic curaret ordinari. At priùs illo ex hac luce subtracto, quàm huius voti sui compos fieret, pijssimus filius eius Ludouicus cum suis hanc eius voluntatem pertractans, Anscharium summæ sanctitatis virum, vt pater Carolus decreuerat, priuilegij archiepiscopalis & ordine & nomine sublimandum, & illi nouellæ ecclesiæ, rudibusq; in fide populis rectorem pręficiendum, & gētibus, vt dictum est, à fide alienis verbi diuini præconem curauit ordinandum. Cuius quidem Anscharij qualis à puero in Dei timore cōuersatio, vel cum ætatis processu quæ virtutum incrementa, cuiusmodi etiam signis pontificatus & prædicatio eius præmonstrata, tum quoquè vt sedis Apostolicę approbatione & priuilegijs omne eius ministerium communitum, deniquè quo studio & profectu in lucrandis Deo animabus versatus sit, quas vel in fide confirmare, vel de gentilitate ad Christianismum quotidiè traducere nitebatur: si quis exactiùs nôsse volet, legat libellum de vita eius, eoque perlecto, quantæ fuerit sanctitatis, ipse secum expendat. Nos in præsens de sanctitatis eius imitatore, tum quoquè dignitatis successore Remberto scripturi, vt primùm ad illius notitiam peruenerit, ac deindè ab illo adscitus sit, explicare aggredimur.

4. Febrvar. vel 11. Iunij.

Ludouici Pij studium erga ecclesias augēdas.

Ecclesia Hamburgensis.

Anscharius, 1. Hamburgēsis archiepiscopus.

Cùm Hamburgensis ecclesiæ, recèns, vt diximus, institutæ termini angusti essent, officioque tam amplo, eius antistiti demandato, sumptus indè collecti non sufficerent, ipsique redituū prouentus frequenti hostium irruptione diriperentur: nè hac occasione vir Dei à prædicationis officio, quod in eius gestis legatio ad gentes vocari solet,

Turholt, est Flandriæ monasteriū.

Remberti pueri grauitas.

S. Anscharius eum sibi asciscit.

Psalm. 38.

Meditatio mortis. Eccl. 7.

retardaretur, memoratus Imperator Ludouicus cellam quandam vel monasteriolum in Gallijs, nomine Turholt, eidem legationi attribuit, vt perpetuis temporibus illi inseruiret: vbi cùm tempore quodam sanctus Episcopus Anscharius demoraretur, vidit pueros quosdam iocantes, inanibus cursibus ad ecclesiam festinare: at inter eos quendam, omnium ferè minimum, grauiter incedentem, pueriles leuitates solicitè deuitantem, orationem cum timore & reuerentia peragentem, signo crucis frontem munientem, & per omnia tanquàm maturæ ætatis hominem, egregiam præ se continentiam ferentem. Animaduertens ergò vir Dei sacram religiosi pueri infantiam, diuini iam cultûs & famulatûs amore flagrare, accitis ad se parentibus eius, didicit Rembertum illum vocari, ijsque consentientibus, tonsuram ei & ecclesiasticum habitum contulit: paternaq; solicitudine eum commendans, cœpit studiosè illum erudire: ac deindè post dies non multos discedens, pastorale officium suamque ad gentes legationem strenuè executus est. At puer Rembertus dilectus Deo, magis magisque in grauitate profecit, perdiscendisque liberalibus disciplinis ardenter incubuit: orationibus quoquè, cæterisque bonarum rerum studijs intentus, intra paucos annos omni maturitate & scientia virtutum emicuit: atque iam tum, iuxta Psalmi vocem, concaluit cor eius intra ipsum, & in meditatione eius exarsit ignis: cumque perscrutaretur, quid ipsi in hac vita degenti potissimùm expediret, occurrit illi quod à quodam sapiente dictum est, primam philosophiæ definitionem, mortis esse meditationem: idq; toto pectore amplectens, toto vitæ suæ spatio cò connitebatur, vt hanc sapientiæ summam apprehenderet, nè aduentante morte mœrore posset affici, si eam non esset antè præmeditatus: sed potiùs ex impletione scripturæ dicentis, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis: quantùm humana fert conditio, de peccatorum vel euitatione, vel remissione securus, gaudio perfundi mereretur.

Act. 8. 10. 11.

Indiuiduus fit Anscharij comes.

Porrò venerandus præsul Anscharius, qui eum diuino mancipârat cultui, sicut in vitæ eius gestis habetur, quæ illi euentura, vel ab illo gerenda essent, penè omnia vel per somnium, vel per intimam in mente reuelationem prænoscere solitus erat. Eam autem intimam in mente reuelationem scriptores vitæ eius quippiam eiusmodi esse arbitrantur, quale in actibus Apostolorum crebrò habetur: Dixit autem spiritus illi vel illi discipulo. Non igitur debet incredibile videri, virum sanctum non casu aut fortuitò, sed diuinæ admonitionis instinctu, quem occultiori sensu, vtpotè vir spiritualis, in anima percipere solebat, felicem hunc, de quo loquimur, puerum tanto paternæ beneuolentiæ affectu diuinis adhibuisse ministerijs: immò potiùs si attendatur ratio conuersationis, & quo deinceps pacto semper ab illo tractatus & habitus est, verisimile apparebit, perspicuè à Deo id illi fuisse reuelatum, quòd eum in episcopatu esset habiturus successorem. Nam cùm primò discendis artibus & disciplinis scholasticis traditus, ac deindè à ludimagistris dimissus, atque è schola egressus esset, mox eum sanctus episcopus indiuiduum suæ legationis comitem habere voluit: venientemque è supradicto monasteriolo, cui nutriendum commendauerat, cum gaudio suscepit, omniumq; factorum suorum fecit conscium, quibus ille tum occultè, tum palàm cum omni pietate Deo inseruiebat.

Cumque die quodam iuxta morem simul orationi incumberent, eaque finita è templo essent exituri, quasi secretioris gratiæ munus in discipulo pontifex agnoscens, eum his compellat verbis: Oportet te, fili Remberte, semper illi gratias agere, qui de turbulentis seculi fluctibus ad portum quietis te vocauit, cui cùm te citra dubium videam animum applicare, amore tuî teneri me fateor, nec dubites, quin hic amor, quòd ad me attinet, ad finem vsque vitæ erga te sit perseueraturus. Cui ille respondit: Indignus sum domine tanta erga me beneuolentia tua: at tamen quia tam te mihi benignum & humanum exhibes, oro vt meritis & precibus tuis apud Dominum mihi obtineas, vt in futura vita præmiorum tuorum merear esse particeps. Tunc sanctus episcopus, cuius mentem ex diuina illustratione sæpè futura præuidisse diximus, his quidem sancti Remberti verbis nullum responsum reddidit: post triduum verò cùm iam anxia nimìs eum teneret solicitudo, quamobrem huic petitioni suæ nihil respondisset episcopus, ità cū consolatus est: Iam obtinui à Domino, vt in futuro seculo, sicut petijsti, abinuicèm non separemur: vbì ità æternę beatitudinis erimus participes, si nostris ad eam viribus posse pertingere non præsumamus: quod est crimen superbiæ, per quam ceciderunt

derunt, qui operantur iniquitatem: nec rursùm desidia torpentes obliuiscamur illius, quod in Psalmis habetur, In Deo faciemus virtutem: sed quotidiè demus operam, vt, quemadmodùm sanctus Gregorius admonet, bonum opus habeatur à nobis in voluntate, & ità consequenter confidamus, quòd, vt idem sanctus pontifex ait, ex diuino adiutorio erit etiam in perfectione. Quòd si quempiam mouet, cur triduò distulerit sanctus episcopus huic quæstioni satisfacere, meminerit nos dixisse quidem, mentem eius diuina gratia sæpè fuisse illuminatam ad prænoscenda futura, interìm tamen hac de re in eius vita ità scriptum haberi: Ad omnia ergò, quæ fortè præcipua definire debebat, spatium cogitandi habere volebat, nec quicquam temerè disponebat, antequàm gratia Dei illustratus in mente sua ipse sentiret, quid melius esset: sicque superna visitatione certificatus in mente, sine cunctatione quæ agenda erant, disponebat. Hæc ex illius vita opportunè nos inseruisse lector intelligat, vt hoc testimonio doceremus, nihil eum ad preces sanctissimi discipuli sui Remberti respondisse, nisi quod tridui spatio menti eius spiritus sanctus infudit iuxta sententiam, quam iam antè ex Apostolorum Actibus protulimus. Psalm. 35. Psal. 59. 107.

Accedit verò ad præsagium virtutum beati viri, visio quædam procuratori antistitis de illo oblata ea nocte, qua primùm venit Hamburgum, cùm ille primos adolescentiæ annos ageret. Videbatur enim procuratori, vidisse se Rembertum sedentem in fastigio oratorij, atque imum ecclesiæ signum in cælo apparuisse, ab eoq; signo ligamen lineum, vt assolet, instàr funis demissum vsque ad illum, dependisse, per quod ille signum ipsum hilariter traxisse, eiusque sono suauiter oblectatus esse videbatur: cui nimirùm somnio congruam ex ipsis scripturis diuinis interpretationem inuenimus. Præcipitur Moysi à Domino, vt inter alia sacerdotum mystica indumenta, hæc etiam fiant: Deorsùm ad pedes, inquit, eiusdem tunicæ per circumitum quasi màla Punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bìs tincto, & bysso retorta, mixtis in medio tintinnabulis. Cur verò hæc tintinnabula adiungi iussa sint, paulò infrà subiungitur his verbis: Vt audiatur sonitus, quando ingreditur & egreditur pontifex sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Sacerdos ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit. Quia igitur futurum erat, vt summo Ecclesiæ gradu conscenso, vir Domini spiritalibus ornamentis eniteret, vt etiam prædicationis officium insigniter executus probaretur, rectè in fastigio templi, quod apicem pontificalem significat, cum doctrinę suauissimo & cælitùs concitato sonitu ad conuocandam ad Dei seruitium & cultum sacram Christi plebem, sedisse visus est. Hoc nanque in hac visione personans eius attractu signum cæleste significare potest, quod in pontificis veste tintinnabula designant. Vt verò etiam cætera, quæ de scripturis diuinis proposuimus, sacerdotalis habitùs ornamenta spiritaliter in seipso semper exhibuerit, ad profectum & imitationem eorum, qui hæc lecturi sunt vel audituri, proferemus. Màlis quippe Punicis vtebatur, in quibus multa interiùs grana vno exteriùs cortice teguntur: quia multiuariam virtutum operationem vno charitatis munimine vndiquè tectam habebat. Hęc autem màla Punica ex purpura, & hyacintho, & cocco bìs tincto, & bysso retorta facta erant: quæ cuncta illi aptissimè conueniunt. Nam toto desiderio semper inquirebat cælestia, quæ per hyacinthum designantur: & pro Christi nomine etiam martyrium suscipere paratus fuit, quod nobis purpura innuit: Dei quoquè & proximi flagrabat amore, quod per coccum bìs tinctum exprimitur: & sicut byssus è terra orta, longo exercitio siccandi, tundendi, purgandi, coquendi & nendi, gramineum amittit, & candidum induit colorem: ità ipse cum magno continentiæ labore natiuum velutì exudans humorem, Deo dignæ puritatis & castitatis decorem solerti & infatigabili ieiuniorum, vigiliarum, orationis, lectionis, patientiæ & humilitatis instantia adeptus est. Quibus omnibus tintinnabula habuit permixta: quia rarò ab ore eius aliud, quàm prædictarum virtutum suauissimus sonitus audiebatur: qui itidèm operum eius sublimitate auditorum animis commendabatur, sicut etiam sequens opusculi huius textus manifestiùs ostendet. Visio procuratoris S. Anscharij. Exod. 28. Gregorius lib. 2. Pastoralis curæ, cap. 4. Màla Punica. Hyacinthus. Purpura. Coccus bis tinctus. Titinnabula.

Cùm adhuc esset in ministerio decessoris sui domini Anscharij, apparuit ei Arnulphus presbyter iampridèm defunctus, & percontanti quo in statu res eius essent in illo seculo, dolenter respondit: Ego cùm adhuc in çorpore essem, salutem animæ meæ

 negli-

negligenter curabam, nec seruabam eam, quę meam decuisset personam, morum grauitatem, ocio sæpè vacans, & quandoquè etiam tempore indicti ieiunij carnem comedens, aliaque similiter vetita in cibo & potu frequenter vsurpans: ob quas culpas hactenùs indignus fui admitti ad conspectum Dei. Sed si tua fraternitas pane & sale & aqua contenta, à cæteris alimentis interim abstinens, quadraginta dierum ieiunium pro me suscipere vellet, credo per Dei misericordiam huius repulsæ, quam patior, pœna me absolutum iri. Cui cùm ille se ità facturum, vt ipsi videbatur, esset pollicitus, expergefactus mox vt episcopum conueniendi copia oblata fuit, visionem omnem illi exposuit, acceptoque ab eo consilio, per dies quadraginta non nisi pane solo & aqua vsus est: quo tempore tam immani dolore dentium cruciabatur, vt panem illis manducare non posset. Itaque panem manibus contritum & comminutum aquæ immiscebat, & pro dentium leuamento instàr pultis emolliebat: in quo tamen ad abstinentiæ augmentum etiam ea deerant, quæ in simplici panis decoctione esse possunt, putà ius alimenti, & saporis suauitas. Expletis autem huius abstinentiæ diebus, presbyter ille, pro cuius salute hæc agebantur, per visum apparuit cuidam fœminæ, diuturna laboranti paralysi, cui longus quidem languor membra tenuit, sed tamen, vt de Seruulo beatus Gregorius dicit, eadem membra à bono opere non ligauit. Quotidiè enim se ad ecclesiam deportari faciens, verbum vitæ illic delectabiliter audiebat, hymnisque & laudibus Dei diù noctuque vacabat. Huic ergò, vt diximus, in visione apparens iam dictus presbyter, petijt ab ea, vt gratias ageret seruo Dei Remberto pro cibi ac potûs parsimonia, eius causa tolerata, quam vsqueadeò sibi profuisse aiebat, vt priùs negatum ipsi Dei conspectum, & cælestis aulæ ingressum, propter eam iam permissum sibi gauderet. Porrò Rembertus, inquit idem, inter eos adscribetur, de quibus canitur, Fulgebunt iusti, & tanquàm scintillæ in arundineto discurrent: & de quibus Psalmographus ait: Ibunt de virtute in virtutem. At verò eiusmodi visionibus vir Dei nunquàm animo efferebatur, sed humilitatis tutissimo semper incedens itinere, ità virtutum quotidiè gradus altiores scandebat, vt illam beatissimi pontificis Gregorij sententiam semper ob oculos ferre videretur, qua ille dicit: Magnus vnusquisq; esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat, nè, dum sibi magnitudinem arroganter tribuit, amittat.

40. dies pane & aqua victitat. — *Homilia 15. in Euangelia.* — *Sap. 3.* — *Psalm. 83.* — *Homil. 7. in Euangelia.*

Quandiù ergò fuit in corpore vir Domini Anscharius, seruus Christi Rembertus præ cunctis illi familiariùs adesse solebat in omnibus, quemadmodùm libellus gestorum eius, cuius aliquotiès mentionem fecimus, ab ipso Remberto & alio quodam eius condiscipulo editus, testatur: in quo libello vbicunquè commemoratur quidam eius fidissimus discipulus, quod crebrò illic lector offendet, Rembertus designatur: sed quia, vt diximus, cum alio quodam illa S. Anscharij gesta ipse edidit, rei veritatem tacito suo nomine indicare voluit, nè de se familiaritatis illius gratiam iactanter proferre videretur. Ità nanque etiam beatus euangelista Iohannes in suo facit euangelio, personam suam quadam circunlocutione potiùs, quàm proprij nominis expressione subindicans. Quam autem in hac familiaritate apud sanctum episcopum vir Dei Rembertus ad extremum vsque constanter perseuerauerit, ex verbis iam dicti libelli satìs potest intelligi, quibus obitus eiusdem episcopi ità commemoratur: Percepta Dominici corporis & sanguinis communione, sanctus Pontifex Dominum deprecabatur, vt quicunque in eum quoquo modo peccâsset, diuina hoc ei pietas remitteret. Deindè versiculos istos cœpit frequentiùs repetere: Secundùm misericordiam tuam memento meî tu propter bonitatem tuam Domine. &: Deus, propitius esto mihi peccatori, &: In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Cumq; hæc sæpiùs repeteret, & deficiente anhelitu iam ea frequentare non posset, cuidam fratri præcepit, vt hæc vice illius frequentando caneret. sicq; oculis in cælum intentis, Domini gratiæ commendatum spiritum exhalauit. Hic ergò, quem suo loco verba orationis crebrò repetere voluit, Rembertus fuit, cui voce deficiente sua, desiderij sui verba commendans, per eum compensare se non dubitauit, quicquid ipse iam moribundus minùs posset orando præstare. Nam & ob vitæ eius meritum, pro se illum exaudiri credidit, & quod ille fecisset, nihil ab eo discreuit, quod à seipso factum esset: quandoquidem cor vnum & anima vna vnus spiritus & vna fides erat semper in eis.

Anscharij vitam quis scripserit. — *Ioh. 13. 19. 21* — *Psalm. 24.* — *Luc. 18.* — *Psalm. 30.*

Deniquè cùm illa ægritudine, qua confectus ex hac vita migrauit beatus Anscharius,

rius, quæreretur ab illo, quid consilij daret de eligendo ipsi successore, & quidam etiam eius de Remberto sententiam nôsse cuperent, respondisse fertur, non hoc sui esse ministerij definire, cùm multorum animos fortassis in episcopatu offenderit, quam offensionem amouere potiùs deberet, quàm eoipso augere magìs, quòd talem sibi successorem nominaret, qui sua forsitan inhabilitate grauaret subditos, & indè acerbæ contra ipsum querimoniæ nascerētur. At tamen de Remberti meritis nôsse vos velim, inquit, quia dignior ille est sede archiepiscopi, quàm ego subdiaconi functione. Hæc ille sanctus episcopus ingenti humilitatis studio de se dixit, tanquàm verus obseruator illius monasticæ regulæ, quam ipse etiam olìm perfectè excoluit, quæ sic habet: Septimus humilitatis gradus est, si non solùm omnibus inferiorem sua se lingua pronunciat monachus, verumetiam intimo cordis credat affectu, humilians se & dicens cum Propheta: Ego autem sum vermis & non homo. Solent enim sancti viri etiam tunc, cùm fortia agunt, de se sentire viliter, sicut de seipso sanctus Dauid, coram arca Domini saltando, regni sui potentiam despiciens, dixit: Ludam, & vilior fiam plusquàm factus sum, & ero humilis in oculis meis. Quò pertinet etiam illud Apostolicum: Implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipsum sentientes: nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicèm arbitrantes. Et prius quidem, hoc est, Prophetæ testimonium, beatus Anscharius ità in seipso obseruare solebat, vt de se intùs humilia sentiens, honorem foris non expeteret, quasi dicens: Ludam, & vilior fiam: nec rursùm per hoc, quòd vilem se extrinsecùs exhibuit, intùs intumesceret, impleret potiùs quod sequitur, Et ero humilis in oculis meis: id est: Qualem me foris despiciens exhibeo, talem me intùs attendo: quo sanè contemptûs sui studio etiam illud impleuit, quod ex Apostolo attulimus, vt omni contentione & vana gloria profligata, per humilitatem alios se superiores arbitraretur. Vndè etiam, vt antè iam diximus, potioris meriti Rembertum esse affirmauit, quàm esset ipse. Sed quanuìs ille humilitatis causa ità de se dixerit, nostrum tamen non est, quemlibet eorum alteri anteponere, sed sentire potiùs meritis fuisse pares, quos & vnius fidei deuotio, & eiusdem ministerij vel functionis, licèt diuersis temporibus, executio commendet æquales, vel æqualiter commendet.

Testimonium S. Anscharij de Remberto.

Psalm. 21.

2. Reg. 6.

Philip. 2.

Quanquàm autem, vti antè dictum est, sanctus pontifex ob vitandam aliorum offensionem, non libenter illis indicauit, quem putaret idoneum successorem: nè suum tamen Rembertum, omnium penè secretorum suorum conscium, hac gratia in extremis defraudaret, triduo ante obitum rem secretam illi exposuit, indicans illum post se ad pontificatûs eius apicem promouendum. At illo renitente, & ad tantum ministerium nec viribus, nec meritis se idoneum proclamante, sanctus episcopus dixit, sic esse à Deo constitutum, vt ità fiat: adhibuitque congruentes adhortationes, vt suam voluntatem diuinæ ordinationi accommodaret, & cum sancto Thoma apostolo diceret: Dominus meus es tu, & ego seruus tuus: fiat voluntas tua. His auditis, beatus Rembertus destitit vltrà reluctari, quòd sanctum episcopum diuinitùs hæc accepisse intelligeret: neq; etiam vel in clero vel in populo vlla resedit, quem è pluribus potissimùm eligeret, ambiguitas, sed eodemipso die, quo sanctus Anscharius spiritum Domino reddidit, beatum Rembertum concorditer omnes elegerunt. Porrò ità electum, ad gloriosum tunc temporis regem Ludouicum adduxerunt viri venerabiles, Theodoricus Mindensis episcopus, & Adelgarius Abbas monasterij nouæ Corbeiæ: susceptusque honorificè à rege, cum pontificalis baculi commendatione, episcopatûs est dominium adeptus. Porrò in literis Romanę sedis pontificum, à quibus Archiepiscopi priuilegium illi sedi, quam tunc Rembertus suscepit, collatum est, etiam hoc continetur: vt quia propter nouellam eiusdem sedis institutionem, & necdùm conuersos ad fidem populos, suffraganei non habentur episcopi, à quibus decedente vno, alter archiepiscopus consecretur: palatinæ interìm prouidentiæ succedentium per tempora pontificum consecratio sit commissa, donèc numerus suffraganeorum episcoporum, canonicè eum consecrare debentium, ex gentibus suppleatur. Cum huius ergò tenoris insinuatione, vt loquitur historiæ huius author, ordinandum eum, nempe sanctum Rembertum, rex Ludouicus misit ad Lintbertum Archiepiscopum Moguntinum, à quo iussu eius ità est consecratus, vt non sine Dei prouidentia factum videatur, vt ad eius consecrationem non vnius, sed duarum ecclesiarum metropolitanarum conuenirent suffraganei,

Eligitur Anscharij successor.

Ità dicitur Saxonica Corbeia propter Gallicam, quæ est Saxonicę parens.

nei, putà Lintvuardus Paderburnens. episcopus, Moguntini, & iam dictus Theodoricus Mindensis episcopus, Coloniensis Archiepiscopi suffraganeus. Quos ità permixtìm adesse placuit, vt tam huius consecrationis actio, quàm etiam domini Anscharij in eádem sede non dissimili modo facta ordinatio, argumento essent, quòd huius sedis episcopi consecratio tantispèr palatinæ esset commissa prouidentiæ, donèc consecrantium numerus ex gentibus suppleatur.

Tenebatur autem sanctus Rembertus iam olìm voto eiusmodi obstrictus, vt post S. Anscharij obitum mox & propositum & habitum monasticũ amplecteretur. Quamobrem communicato cum pontificibus, qui ipsum consecrârant, consilio, statim vt ordinatus fuit, ad nouæ Corbeiæ monasterium properans, illius professionis habitum ex toto suscepit: conuersationis autem illius professionem ità fecit, vt obedientiam, & conuersionem morum, & stabilitatem secundùm regulam sancti Benedicti exhiberet, quatenùs labores & occupationes suscepti Episcopatûs permitterent. Atque vt huius promissionis effectui veraciùs assuesceret, aliquem ex fratribus monasterij sibi permitti orabat, vt quia ipsi in eo permanere non liceret, pro suî consolatione posset cum illo assiduè indè meditari, & vsum quendam sibi parare iuxta regulæ moderamen, quam amplexus esset, se gerendi. Adiunctus autem est illi hoc petenti quidam insignis conuersationis vir, gradu diaconus, nomine Adelgarius, qui illius monasterij Abbatis, cuius suprà meminimus, germanus frater erat, atque eiusdem cum eo nominis. Atque hic vir venerabilis, qui & conuersationis eius sedulus imitator, & in dignitate successor fuit, adhuc hodiè superest, cum multis alijs id affirmans, quòd sanctus Episcopus, cuius vitam scribimus, ex occasione curæ pastoralis nullam monasticæ perfectionis iacturam fecerit: immò verò ex illis ipsis, qui in monasterijs dègunt, nullus bonorum operum instrumenta, quæ illorum regula commemorat, æquè àc ipse excoluërit: cuius sanè res gestæ vix à nobis explicari queant: porrò quotidianam eius cum Deo conuersationem, & animum cælo semper intentum, nostræ scientiæ tenuitas nedùm verbis exponere, sed nec expéndere satis potest. Graue certè existimabat & permolestum, tempus vllum Dei opere vacuum transigere: itaque orationi lectio, & lectioni semper oratio successit: & si quid accidisset, quod illum ab oratione impedire videretur, semper tamen quæ iusta sunt agens, sine intermissione orâsse censendus est, vt docet beatus Augustinus. Qui enim in diuino versatur officio, eius dicta factaque omnia pro oratione computantur. Vigiliarum vsum moderatè agebat: abstinentię modum illum tenuit, vt quotidiana illi essent ieiunia, & refectio satietatem fugiens: qua in re id obseruabat, vt iuxta beati Hieronymi sententiam, ità corporis frangeret appetitum, vt ad lectiones, & psalmodiam, & altaris pontificatusque ministeria vires non deficerent. Nihil enim prodest, vt ait idem Hieronymus, biduo triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate ieiunium. Ilicò mens repleta torpescit, & irrigata humus, spinas libidinum germinat. Quod vir Dei, vt diximus, in se cauere volens, eeiusmodi ieiunij moderamen tenuit, quale Dominus in Euangelio, Iudæos arguens, quòd nec Iohannem ieiunantem, nec ipsum manducantem & bibentem susciperent, subindicat, dicens: Et iustificata est sapientia à filijs suis: ostendens filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam: & in temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportunè sumendi vel non sumendi ea, quorum non vsus, sed concupiscentia repræhendenda est.

Fit monachus Corbeiensis.

Adelgarius successor S. Remberti.

Hierony. Epistola 22. ad Eustochium.

Ibidèm.

Matth. 11. Hæc sunt verba Augustini, quęstionum Euangelicarum lib. 2. cap. 11.

Quicquid etiam ad vsus & sustentationes pauperum beatæ memoriæ decessor eius instituerat, nulla id ex parte ipse abrogauit, sed curam & studium omne adhibuit, vt quęcunque in eos vsus deputata essent, non modò nullum ipsius temporibus caperent detrimentum, sed eius opera nonnihil potiùs quotidiè acciperent incrementi. Erat enim pro indigentium leuamine & solatio domus hospitalis in eius diœcesi constituta, tam abundè rebus necessarijs atque subsidijs instructa, vt nullibì vel copiosiùs, vel prudentiùs id curatum sciamus. At verò etiam extra diœcesin suam vbicunquè esset, semper habebat à se quosdam institutos, qui erogandos pauperibus nummos in sacellis circunferrent: & ipse etiam in hunc vsum ad zonam suam appensum habebat marsupium, vt si absente interdùm suo eleemosynæ dispensatore, inops aliquis occurreret, ad manum haberet pecuniam, quam illi largiretur. Solicitus enim hoc curare solebat,

bat, nè quis eiusmodi absque leuamento ab ipso discederet: & ad idem studium perpetua adhortatione suos inuitabat, ità dicens: Non debemus cunctanter opitulari egenis omnibus, quando quis eorum sit Christus, vel quãdo ille veniat ad nos, ignoramus. Simul autem, iuxta beati Gregorij admonitionem, etiam eleemosynam verbi incessanter faciens, doctrinæ salutaris studio iugiter instabat, non immemor, dictum esse ab eodem sanctissimo pontifice, plus esse, verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrē morituræ carnis terreno pane satiare. Hac de causa libellum quendam, ex dictis huius sanctissimi Gregorij, lectori vtilem confecit, & sua manu descripsit: atque etiam epistolas aliquot plenas ædificationis ad diuersos composuit: è quibus vna est ad quandam Dei famulam, in monasterio degentem, cęterasq; sorores ibidem Domino seruientes. Hęc autem Christi ancilla, de qua loquimur, neptis erat venerabilis episcopi Lintvuardi, cuius suprà mentionem fecimus: qui se sancto viro omni deuotionis affectu deuinxit, & non modò ipse eius sanctitatis amator fuit, sed etiam omnes ad se quoquo modo pertinentes, illi commendare studuit: hanc pręsertim, de qua agimus, ab infantia Deo oblatam, & in virginitate permanentem neptem suam, quæ etiam propria sua deuotione id promeruit, vt vnicã dilectionis suæ filiã vir sanctus eam appellare soleret. Quæ licèt nomen suum vitandæ iactantiæ causa palàm nolit edicere, at nos tamen eam epistolam ad sacrarum virginũ ædificationem, tacito eius nomine, cui specialiter scripta est, hîc inseremus, ità se habentem: *Benignitas in pauperes* *Homilia 6. in Euangelia.*

Charissimæ filiæ N. cęterisque virginibus & sponsis Christi, Rembertus gregis Dei vilis seruulus, in Domino salutem. Frater Adelgarius, nupèr à vobis rediens, dixit mihi grauiter vos ferre, quòd paruitatis meæ literas rarò suscipiatis. Quod mihi emendare cupienti, quod scribere debeam, nihil conuenientius occurrit, quàm vt vos de vestræ sanctitatis commoneam proposito. Si ergò ad sublimissimã gloriam peruenire vultis, omni virtute incorruptionem corporis ac spiritûs excolere debetis. Interiori enim fotu ac pabulo puritatis, subministrari necessè est etiam exterioris hominis castitatem, eamque iugiter ad perseuerantiam perpetuæ incorruptionis animari. Illæ nanque sunt veræ atque incorruptæ virgines Christi, non quæ metuunt, sed quibus non libet fornicari. Quod donum si per Dei gratiam adeptas vos senseritis, quanto magnæ estis, vt sancta monet scriptura, humiliate vos in omnibus, & coram Deo inuenietis gratiam. Ea enim via peruenire debetis ad Christum Dominum & sponsum vestrum, quia ipse dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Curandum itaque est, vt omni custodia mens seruetur à superbiæ tumore: non enim ante oculos Dei vacuè transuolant cogitationes vestræ. Intùs ergò videt Deus, quod mentem eleuat: & idcircò foris permittit inualescere, quod deponat. Dicit quippe per Osee contra Israëlitas Deus: Spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognouerunt. Qui vt ostenderet, sicut dicit beatus Gregorius, quòd causa libidinis ex culpa prorumpat elationis, mox subdidit, dicens: Et respondebit arrogantia Israël in faciem eius: àc si diceret: Culpa, quæ per elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respondebit. Proindè per humilitatis custodiam seruanda est munditia castitatis. Si enim piè spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritum non leuatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen sub Deo recognoscat iura legitimæ seruitutis. Nam si authorem suum superbiendo contemnit, iure & à subiecta carne prelium suscipit. Hinc est enim, quòd longa continentia repentè soluitur: hinc, quòd plerunquè & vsque ad senium virginitas seruata vitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit etiam integritatem corporis: & quandoquè per apertum malum reprobos annunciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diù seruatum bonum subitò perdidit, apud semetipsum intùs aliud malum tenuit, ex quo aliud subitò erupit, per quod ab omnipotente Deo etiam tunc alienus extitit, quando se ei per munditiam corporis inhærere monstrauit. Hæc ergò, filiæ, non ideò scribo, quòd in vobis quicquam de qualitate superbiæ vel vanæ gloriæ cognouerim: sed quia vos opto in illarum consortio esse, de quibus legitur, quoniam sequuntur agnum, quocunquè ierit. Vbi multos cecidisse doleo, vos cautè ambulare desidero, optoque vt dicat vobis Dominus & sponsus vester: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Itaque sequimini agnum in præceptis suis, vt ipso auxiliante illum sequi valeatis in æterna vita, cantando canticum, quod nemo potest dicere, nisi chorus virgineus: quod per- *Epistola S. Remberti ad sacras virgines, in qua nihil de stylo mutatum est.* *Veræ virgines.* *Eccle. 3.* *Matt. 11.* *Osee 5.* *Lib. 26. in Iob, cap. 12.* *Ibidem cap. 13.* *Apoc. 14.* *Cant. 4.*

Lib. De sancta Virginitate, cap. 27. pulchrè explicauit beatus Augustinus, virgines adhortando: Pergite, inquit, sancti Dei pueri & puellæ, mares & fœminæ, cęlibes & innuptæ: pergite perseueranter in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitatis vberiùs: sperate feliciùs, cui seruitis instantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs: lumbis accinctis & lucernis ardētibus expectate Dominum, quando veniat à nuptijs. Vos adferetis ad agni nuptias canticum nouum, quod cantabitis in citharis vestris: vtiquè tale, quale nemo potest dicere, nisi vos. Sic enim vidit vos in Apocalypsi quidam præ cęteris dilectus agno, qui discumbere super pectus Domini solitus erat. Ipse vos vidit duodeciès duodena millia sanctorum citharœdorum, illibatæ virginitatis in corpore, inuiolatæ veritatis in corde. Sequimini agnum, quia & agni caro vtiquè virgo. Sequimini eum in virginitate cordis & carnis, quocunquè ierit. Quid enim est sequi, nisi imitari? de quo beatus Petrus, Christus, inquit, pro vobis passus est, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

Ioan. 13. Apoc. 14. 1. Pet. 2.

Hanc sancti Remberti epistolam idcircò huc adscripsimus, vt possit videre lector, quantum ex Apostolica admonitione studium illi fuerit eius, quæ secundùm pietatem est doctrinæ, & quàm in ipsa doctrina potens fuerit etiam alios exhortari. Prætereà autem legationis quoquè suæ officium, quod ad prędicandum gentibus verbum Dei, primò quidem ab eius decessore susceptum, & deindè quodam successionis iure quasi hęreditarium illi obuenit, impigrè executus est, ipse sanè per se, quotiès per alias occupationes licuit, eidem legationi insistens: semper autem quosdam illi operi destinatos habens presbyteros, per quos & verbum Dei gentiles audirent, & solatium Christiani captiui acciperent: quique ecclesias longè à suæ sedis ecclesia remotas, quodque grauissimum erat, non sine magnis pelagi discriminibus adeundas, inuiseret. Quæ tamen discrimina ipse frequentiùs & abundantiùs subibat, ità vt sępè, quemadmodùm de se quoquè Apostolus dicit, naufragium fecerit: non raro in id periculi coniectus sit, vt propemodùm cum eodem dicere potuerit, Nocte & die in profundo maris fui. Sed profectò aderat ei spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione, interiorem renouaret de die in diem, & spe futuræ beatitudinis omnia pręsentis vitæ aspera deliniret, & gratia releuaret. Consolabatur enim cōtinua meditatione sermonis Apostolici, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Atque ità quęcunque fuerunt dura laboranti, mitescere solebant eadem propter Christum toleranti.

1. Tim. 6. 2. Cor. 11. Ibidem. Rom. 8.

Studium S. Remberti in captiuis redimēdis.

Porrò ad redemptionem captiuorum penè cunctis, quæ habebat, expēsis, cùm multorum adhuc apud infideles detentorum calamitatem cernere cogeretur, etiam sacri altaris vasa ob illos redimendos impéndere non dubitauit: qua in re dum quibusdam minùs sublimiter intelligentibus non rectè fecisse videretur, quasi in alios vsus cōuerteret, quæ sacris essent deputata ministerijs, & à quodam interrogatus esset, cur id faceret, iusta ratione sciscitanti satisfaciens: Non ignoro, inquit, res ecclesiastici officij dignè tractandas, & sub magna obligatione ad hoc opus esse depositas: veruntamen plus est apud Deum, per eas subueniri captiuis Christianis in angustia constitutis, quàm esse queat depositum eas custodiendi: cumque incumbit necessitas è duobus bonis alterum eligendi, altero carendi, pręferendum est illud, quod est pręstantius, & id quod inferius est, relinquendum. Vndè etiam ego, ait, cùm nullum aliud suppetit consilium, non sum arguendus impietatis, si Christianum, qui filius Dei est, thesauris ecclesię redimo: quandoquidem semper inuenire possumus, quod ad vsum sacri ministerij sufficiat: irrecuperabilis verò damni est, si Christianus in captiuitatis afflictione deficiat. Exempli autem causa vnum aliquod eius factum commemoremus, in quo sanè non minùs potentia miraculi, quàm misericordiæ opus effulsit. Cùm venisset quandoquè ad partes Sclauorum, vbì nouellam recèns ad Christum conuersorum ecclesiam extructam habebat in loco, qui dicitur Slesuuicum, vidit multitudinem Christianorum in catenis captiuam teneri: inter quas virgo quædam Deo sacrata vt eminùs illum conspexit, tam genu flectendo, quàm caput crebrò inclinando, tum honorem illi exhibere, tum eius misericordiam pro suî liberatione implorare videbatur: atque vt ipsam intelligeret esse Christianam, sublata altiùs voce, cœpit cantare Psalmos. Tum Episcopus miseratione commotus, cum lachrymis rogabat Deum, vt illi opitularetur: ad cuius preces mox dirupta est catena, qua ad collum vincta tenebatur: nè tamen posset effugere, facilè eam impediebant gentiles illi, inter quorum manus habebatur. At Episcopus pro

eius ereptione anxius, detinentibus eam paganis, complura diuersi generis precia pro illa obtulit: verùm illi nullam accipiebant conditionem, nisi eam solam, vt equum suum, quo ipse sedere consueuerat, ipsis daret. Quod ille vir pius & misericors nō detrectans, & repentè de equo desiliens, totum illum cum omnibus ad eum pertinentibus pro captiua dedit, redemptamque libertate donauit, potestatem illi faciens quò vellet abeundi, ex vno opere geminū suæ laudis & virtutis monimentum relinquens, quòd & efficacia orationis suę catenā cōfregerit, & tam egregiū misericordiæ opus declarârit. Liberat captiuā Deo sacratā virginem.

Cùm autem Apostolus dicat, Seruum Dei oportet mansuetum esse ad omnes, ità se in vita sua gessit, vt eius ætate nullus inuentus sit, qui Mosaicum illud æquè atquè ipse in se exprimeret, quòd vir mitissimus esset super omnes, qui morabantur in terra. Interìm tamen nonnunquàm sine vllo mansuetudinis detrimento adeò in inquirendis vel discutiendis causis constans & immotus in sua permansit sententia, vt à nemine posset ab ea dimoueri. Quòd autem nihil hoc mansuetudini eius detrimenti attulerit, satìs illud argumento est, quòd contradicentibus ipsi nihil vnquàm iracundæ commotionis ostendit, nihil verbis asperis contra illos egit: sed familiaribus colloquijs & grata morum suauitate id apud omnes effecit, quod animo cōstituerat. Interrogatus verò à quodam familiariùs, de sententiæ suæ immobilitate, vel cur à sententia sua se deduci non pateretur, hęc respondit: Quæcunque vel agere vel omittere debeo, & quæ mihi in posterum euētura sunt, ea ex visionibus domini ac decessoris mei Anscharij prędisco. Solet enim ille mihi apparens, ipsa sui vultûs qualitate indicare, quo pacto rebus agendis me immiscere debeam: quicquid verò ex eius reuelatione percipio, nō possum vlla dissimulatione negligere, quin illud executioni tradam. 2. Tim. 2. Num. 12. S. Anscharius sæpè ei apparet.

Fertur verò etiam priscorum more sanctorū quędam fecisse miracula, nempe cùm in Suediam proficisceretur, non raró maris tempestatem suis orationibus sedâsse, cęci cuiusdam oculos illuminâsse, idque cùm pōtificali more illum sacro adhibito chrismate confirmaret: atque etiam quēdam regis filium dicitur à dęmone liberâsse, cui quidem affirmationi illud adstipulari videtur, quòd multis adstantibus episcopis ab ore dęmoniaci sępiùs hic clamor edebatur, Rembertum solum inter illos dignè suo functum esse officio, & ab illo se torqueri. Sed quia nostris temporibus, vt dicit Psalmographus, defecit sanctus, & diminutæ sunt veritates à filijs hominū, nec facilè admittitur, quenquam ex huius æui viris talia fecisse, satìs sit nos hactenùs demonstrâsse, virum Dei Rembertum sanctitatis appręhendisse apicem, idque per illos virtutum gradus, quos in euangelio Dominus ad promerendam beatitudinem proponit: Beati, inquiens, pauperes spiritu, & cętera quæ sequuntur de octonario virtutum catalogo, quo per gratiam resurrectionis spei nostræ implenda perfectio significatur. Nec miracula illi defuerunt spiritualia, quæ etiam nunc in Ecclesia fieri testatur beatus Gregorius, exponens illa Christi verba, Signa aūt eos qui crediderint, hęc sequentur: In nomine meo dęmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, &c. quorum expositionem ex eodem sancto Doctore huc adscribere longum est, neque tamen necessarium, cùm homilia illa, vbì hęc explanantur, in promptu sit: ad quam etiam nos lectorem remittentes, cœptum de vita beati Remberti opus ad finem tandèm perducere debemus: qui cùm iam senio grauari cœpisset, continui quoquè pedum dolores ad molestiæ augmentum illi accesserunt. Itaque primò apud gloriosum regem Ludouicum, quo commendante Episcopatum susceperat: ac deindè apud eius filios Ludouicum & Carolum hoc obtinuit, vt insignis vir Adelgarius, nouellæ Corbeiæ monachus, illi, vt suprà diximus, adiunctus, ità in adiutorium ipsi confirmaretur, vt cùm aliqua præpeditus esset ægritudine, ille posset circumire diœcesin, adire placita, & quando exigeretur, in expeditionem vel ad palatium cum comitatu suo proficisci: nec multò pòst electio ipsi succedendi in illo confirmaretur, & per manùs acceptionem inter consiliarios regis numeraretur, idq; assentiente Abbate & fratribus monasterij eius, & sancta Synodo hęc omnia approbante. Sacramēto Confirmationis sanat cæcum. Psalm. 11. Matth. 5. Marc. 16. Homil. 29. in Euāgelia

His ità gestis, deincèps tanquàm à secularibus negocijs expeditior, omni instātia magìs ac magis augere cœpit, quicquid anteà boni exercuerat. Nec diù posteà in hac vita durauit: cuius quidem obitus ità se fertur habuisse, vt ì nūc describemus. Anno penè integro ante suā è corpore migrationē quibusdā fidelibus amicis suis secretò indicauit, multa ipsi, ostensa esse signa, è quibus colligeret atque prænôsset, se non diù in hac vita mansurum, eosque, quibus hęc loquebatur, in corpore vlteriùs non esse visurum. Sunt autem, Mortem suam pdicit.

autem, inquit, in his quędam eiusmodi pręsagia, quæ mihi alijs patefacere non licet: attamen visionem hac nocte mihi oblatam vobis referam, qua decessum meum euidentissimè mihi præsignificatum intelligo. Videbatur mihi, quòd in templo quodam, firmissimo muro per medium intersepto, ego ex vna parte consisterem, ex altera verò teneretur dominus & decessor meus Anscharius: quodque ego innumerabilem viderem multitudinem vtriusque sexûs: more eorum, qui aliquid solent inquirere, hac illacque se vertentem, nec quicquam ex ijs, quæ quęrebat, inuenientem: porrò dominum Anscharium ex illis sciscitantem quid quærerent, ipsos autem annulum meum se quærere respondentes: at denuò illum dicentem, vt cessarent annulum quærere, quandoquidem ipsę secum illum esset habiturus. Hæc dum quibusdam, vt diximus, narraret dominus Rembertus, ex hoc multisque alijs indicijs se certum affirmauit, quòd eoipso anno abiturus esset è corpore. Vt autem memoria eius audientium animis per verba, quæ recedens diceret, fortiùs imprimeretur, salutares eis exhortationes, vti etiam eos optare nouerat, proposuit, verbis eius non mediocri ædificationis gratia affluentibus. Posteà autem eis valedicens, discessit ab eis, nec vlteriùs, vt prędixerat, eum in carne viderunt. Vt verò somnium hoc, quod iam retulimus, euidenti effectu in eius obitu, sicut ipse quoquè intellexerat, completum sit, eo loco congruè enarrabimus, vbi dicendum erit, quemadmodùm sancta anima eius in cęlum subleuata sit, & corpus eius sepulturæ mandatum.

Visio illi oblata.

Itaq; duodecimo ante obitum suum die ad Bremēsem ecclesiam perueniens, eodem die morbo correptus est: quo per singulas horas ingrauescente, ille semper psalmodijs & sacris lectionibus intentus, sese ad futuram ex hac vita emigrationem solicitè pręparabat. Quanuis autem languoris immanitas corporis vires omni robore destitueret, at tamen animo semper inuictus, Apostolicam illam præ se ferebat fortitudinem, de qua ille dicit: Quando infirmor, tunc fortior sum & potens. Septimo autem ante obitum die ministerium sacræ vnctionis cum oleo sancto exhiberi sibi pręcepit vnà cum cōmunione corporis & sanguinis Domini: cuius cōmunionis salutare remedium ad supremum vsq; spiritū quotidie percepit. Cumq; iam migraturus esset è mundo, cōuocatis presbyteris & vniuersis fratribus, veniā sibi dari petijt eorum omnium, quibus fortasis quenquam illorum offendisset: cumque ipse vicissim condonâsset omnibus, qui eum quocunque modo lęsissent, eisque à Domino veniam precatus esset, percepto corpore & sanguine Domini, sanctam emisit animam.

2. Cor. 12.

Sacram Vnctionem & Eucharistiā moriturus accipit.

Exit è vita.

Tum verò incredibilis omnium gemitus subsecutus est, inprimis pauperum & egenorum, has inter lachrymas voces emittentium: Væ nobis sancte pater: quomodò iam post te inueniemus alium, tuis eleemosynis in victu & vestitu hactenùs sustentati? à quo deincèps hęc consequi merebimur? Tibi autem Christe, aiebant, supplicamus, vt anima famuli tui sentiat te nunc memorem dictorum tuorum, quibus promittere dignatus es mercedem illis, qui vni ex minimis tuis aliquid solatij impénderent. Ipse autem vir Dei cùm adhuc viueret, humilitatis studio præcepit, nè in tēplo sepeliretur. Quod eius præceptum cùm transgredi non auderent fratres ecclesiæ illius, sepeliêrunt eum extra basilicam prope tumbam sancti Vuillehadi extra orientalem ecclesiæ murum. Porrò sepulcrum eius sanctus Adelgarius, de quo iam crebrò antè diximus, qui etiam illi in episcopatu successit, desupèr extructo, atque in honorem sancti Michaëlis, sanctorumque martyrum Stephani & Viti dedicato oratoriolo adornauit. Atque ità impleta est visio memorata, quòd dominus Anscharius & ipse intra vnam quidem ecclesiam cōtinerentur, sed interiecto muro à se inuicèm seiungerentur. Est enim iam dictum oratoriolum ità illi antiquæ ecclesiæ coniunctum, vt non nisi muro, ad Orientem extructo, ab hac in illud aditus pręcludatur. In ipso autem, vt diximus, nouo oratoriolo sepulturæ datus est dominus Rēbertus: porrò in veteri ecclesia dominus Anscharius requiescit. Et hoc est, quod ille in visione dixisse videtur, quòd annulū domini Remberti secum habiturus esset: his verbis indicans, quòd dominus Rembertus, iam fide & bona operatione perfectus, non multò pòst ipsi coniungendus esset, tam in monumenti vicinitate, quàm in beatæ requiei, quæ in cęlis est, felicissima perceptione, sicut olìm ex diuini spiritûs reuelatione illi prędixerat. Per annulum enim, fides significatur, qua nobis imago Dei imprimitur: & quia ille solet ad manuum, quibus operatio designatur, ornamentum adhiberi, rectè nimirùm per hoc ostenditur, ornamento fidei bonum opus semper inesse

Matt. 25.

Vuillchadus primus Episcopus Bremensis.

inesse debere: quod cùm dominus Rembertus in sua conuersatione ipsius curæ commissis semper exhibuerit, non incongruè in ipsa futuræ mortis eius præsignificatione multitudo plebis ostensa est, annulũ eius inquirentis: qua re id vtiquè significatum est, tempore obitûs illius eos, qui illi commissi fuerant, anxiè id desideraturos, vt exemplis in illo perspectis longiori spatio perfrui mererentur. Sed vt id non impetrarent, tempus poscebat requiei illius, quam Episcopus Anscharius innuere voluit, cùm plebem ab inquirendo annulo compescuit, dicẽs quòd secum illum habiturus esset. Est verò super eius sepulcrum lampas lignea suspensa, vt perpetuum in illa lumen haberetur. Sub illa verò lampade in sepulcri superficie quoddam erat velamen expansum, in quo fertur preclarum sanè contigisse miraculum: quod quidem, quatenùs ex referentium narratione, vel memoria vel intellectu retinemus, hoc pacto euenisse constat: Nocte quadam illa conflagrârat, & primò non paucæ indè decidebant prunæ in velum memoratum, atq; mox tota in illud lampas ruit, & in ipso velo ità penitùs combusta est, vt velo prorsùs nullam attulerit lęsionẽ: quod nulli dubium esse debet ob declaranda merita fidelis serui sui Christũ fecisse, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen. *Miraculum ad eius sepulcrum.*

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI *Martyris Isidori, Authore Simeone Metaphraste.*

CVm venerandam & diuinam doctrinam Domini nostri Iesu Christi, ijs datam, qui ipso sunt digni, diligẽter & vtiliter esset secutus diuinus & verẽdus martyr Christi Isidorus, & se per diuinas scripturas & Christi mandata omni ex parte munijsset, animo fuit pręclarè stabilitus, spiritu confirmatus, corpore corroboratus: & fuit diuina quadam motus æmulatione in eos, qui carnem ante ipsum exuerant, & martyrium pro Domino susceperant, aduersùs tentationes seipsum exercens, afflictionesq; & minas tyrannorum. Sciebat enim, quod fuerat predictum à diuino ore Domini nostri & seruatoris Iesu Christi magni Dei: nempè, quòd qui diligit animam suam, perdet eam. Quocircà fidem tenens omninò immobilem, & conseruans thesaurum fidei immobilem, acquirens sibi salutem & infractam portans confessionem, Deo ostendit cor integrum: eratq; omninò à repręhensione alienus, iustus, pius & in omnibus perfectûs. Non erat enim in eo macula aut indecorum aliquid, aut instabile: non vitium, nõ malitia, nec quæ ex maligno sunt mala, eius mentem reddiderunt improbam, sed moderatè & piè cum honestate & temperantia suã vitam conseruans, purè viuebat & citra repręhensionem. *5. Febrvar. S. Isidorus seipsum egregiè cõfirmat & munit. Ioan. 12. Integritas vitæ eius.*

Accidit autem, vt in Chio insula essent naues cuiusdam Numerij, qui ducebat exercitum, quomodò ei iusserat Decius tyrannus. Erat verò inprimìs venerandus & gloriosus martyr Christi Isidorus ex ciuitate magni nominis Alexandria: qui locum quidem tenebat Optionis, non idem autem sentiebat, quod gentiles, qui erant in Aegypto, qui errorem colebant ex fabulis: sed colebat & adorabat Deum viuum, qui est Dominus vitæ & mortis, nec ei persuaderi poterat, vt sacrificaret simulacris, neque attendebat edicta Decij Imperatoris. Hunc ergò sanctum Isidorum, apud Ducem exercitûs Numerium accusans quidam, nomine Iulius, qui locum tenebat Centurionis, ei renunciauit omnia, vt qui inuidia motus esset aduersùs martyrem, & ei dicit: Notum tibi sit domine mi, quòd Isidorus dijs non sacrificat, neque vllam ducit rationem sanctorum sacrificiorum: neq; inducit in animum, vt pareat Imperatori Decio. Iube ergò eum duci ante vestram potestatem & interrogari. *Patria & munus.*

Hęc cùm audijsset dux exercitûs Numerius, iussit eum statìm sisti tribunali. Cùm is autem adfuisset, dixit ei: Quod est nomen tuum? Sanctus verò respondens, dixit: Vocor Isidorus. Dixit Numerius dux exercitûs: Tu es, qui magnis & pijs legibus Decij Imperatoris non credis, & non vis sacrificare dijs? Dixit sanctus Isidorus: Quinam enim sunt dij vestri, aut quid sunt, vt ego quoquè ijs sacrificem? Non sunt simulacra surda & cęca, & nullo sensu pręditâ? Dixit Numerius: O malã & improbam huius viri mẽtem. Re vera dignus *Sistitur coram tribunali.*

dignus est multis supplicijs & tormentis. Dixit sanctus Isidorus: Dignus sum pro Deo meo ferre cōtumeliam,& plagas accipere,& mortem sustinere: vt ipse quoquè me reddat dignum sanctis martyribus,qui ante me carne sunt mortui pro sancto eius nomine. Scio enim spiritu, quòd qui in ipso spem collocant, nunquàm sunt morituri. Sic enim

Ioan. 11. dixit: Qui credit in me,etiamsi mortuus fuerit,viuet. Numerius dixit: Sacrificásne Isidore,vt viuas,an non?Sanctus autem martyr Christi Isidorus dixit:Etiamsi velis corpus

Præclara martyris vox. meum occídere,animæ meæ nō dominaberis.Decęterò puni me,vt vis: & vt vis,fac citò. Habeo enim in me, etiam postquàm mortuus fuero, Deum verum & viuum. Viuit enim in me Christus, & ego in eo: nec cessabo Christum confiteri, donèc est spiritus in naribus meis.Numerius dixit:Páre decęterò,ô homo,& semel saltem sacrifica. Sanctus dixit Isidorus: Nè temerè nugeris: nō sacrificabo dęmonibus,neque tibi parebo.Vanus

*planū,id est, impostorem. enim error te diù tenens,& * planum cōstituens,studet efficere, vt reliqui per te errent. Mihi autem nunquàm persuaseris:fac citò,quod velis decęterò.

Dixit Numerius dux exercitûs: Ego tibi persuadebo,ô Isidore, meum audire consi-

Cęditur boum neruis. lium.Ensem enim & grauia flagella tibi infligam,donèc deos confessus fueris. & statìm iussit eum extendi à quatuor,& boum neruis vehementer verberari. Dicebant autem ei ij quoquè,qui aderant:Sacrifica dijs Isidore,priusquàm moriaris in tormentis.Eis dixit sanctus Isidorus: Ego vnum Deum esse dico, quem confiteor & colo, qui est & antè fuit & semper manet, qui est vniuersorum rex & Dominus, & omnium opifex : quem non relinquam, nec omninò negabo,' nè ego quoquè ab eo neger in die iudicij. Dixit autem Numerius dux exercitûs : Visum'ne est tibi, non parére mihi? Sanctus dicit Isidorus:Nunquàm tibi parebo.Christum enim timeo,quem adoro & colo. Tunc Numerius dux exercitûs, videns eius scopum immutabilem, eiusque constantiam & fortitudinem,cùm fuisset locutus,& consultâsset cum suis malis assessoribus,in eum tulit sententiam,sic dicens: Isidorum, qui non paruit legibus, & dijs noluit sacrificare,eum iubent leges Decij Cęsaris,ensi tradi.

Hilariter properat ad mortem. Spiculator autem eum assumēs,duxit ad locum certaminis. Lętabatur verò sanctus martyr,properans ad suí occisionem, tanquàm agnus immaculatus, & hilari vultu intuens cęli altitudinē,dicebat: Sancte Domine,benedico te,quòd beneplacito & voluntate tua me hodiè suscipis in sancta tabernacula & in loca quietis.Et cùm peruenisset ad locum,in quo sanctus erat consummandus,orauit ad Dominū,& dixit:Gloria tibi Domine Iesu Christe,fili Dei viui, cum patre ineffabili, & cum sancto tuo & viuifico spiritu.Tibi enim Domine gratias agens,hac hora accedo & oro:Domine Deus meus,qui

Gene. 25. & 22. Abrahæ propositum & sacrificium habuisti acceptum, exaudi me in hac hora, & serui tui preces suscipe, & animam meam accipe in sanctas tuas manus. Tibi soli Domine, commendo spiritum meum, qui eum mihi dedisti : & quicunque te inuocauerit solum verum Deum,in nomine meo serui tui Isidori, siue in fame, siue in tētatione,siue in iudicio,siue in periculo & afflictione huius mundi,siue in mari,conseruetur ab omni periculo remotus & pacificus. Da autem ei quoquè Domine bonam partem inter tuos electos,& fac cum eo diuitem tuam misericordiam, liberans eum ab ea, qua circundatur, afflictione & necessitate, propter me, qui sacrificor sancto tuo & terribili nomini. Quoniam tu es Deus solus, qui ab afflictione & necessitate redimis eos, qui te inuocāt, & te decet gloria in secula seculorū, Amen. Hęc cùm dixisset,genibus flexis in terram,

Signo crucis per totū corpus se armat. & se signo crucis per totum corpus armâsset,amputatum est ei caput,& connumeratur in sacris choris martyrum, & simul lętatur cum populis Patriarcharum, & pro peccatoribus & ijs, qui eius peragunt memoriam, perpetuò intercedit apud Christum Dominum nostrum.

Quidam autem Ammonius, qui erat eius amicus, fodit in eo loco, & clanculùm in eo posuit venerandum & sanctum eius corpus,cùm nemo auderet eū sepelire.Sic enim iusserat iniquus Numerius eum non sepeliri, sed proijci comedendum à volucribus cęli.Is verò,cuius meminimus,venerandus vir Ammonius, cùm tenuisset pulchram fidem & consilium Christianorum,& contendisset in Hellespontum,perfecta veri certaminis corona redimitus fuit in ciuitate Cyzico.

Venerandę & sanctæ reliquiæ. Post aliquot autem dies cùm venisset ex Epheso veneranda & pia Myrope, propter imminentem Christianorum persecutionem, & accepisset de sancto martyre Isidoro, quęrebat locum,in quo proiectæ fuerant venerādę & sanctę eius reliquiæ.Quem cùm

cogno-

cognouisset, noctù ad locum accedens, & manus suas orando ad cęlum extendens, fuit voti sui compos: & cùm inuenisset venerãdum & sanctum corpus martyris, custoditum ab angelis, & resplendens instàr luminis, cum magno gaudio & lętitia appręhendens reliquias, eas vnxit vnguento: & cùm eas sindone munda inuoluisset generosa & pręclara hęc mulier, cum suis ancillis eas exportauit, & tulit in domum suam, Deum laudans & glorificans.

Post gloriosam verò & preciosam dormitionem sancti martyris Christi Isidori, & inimicissimam interemptionem tyranni Decij, & transitum persecutionis aduersùs Christianos, magno desiderio sauciati Chij ciues, in honorem & memoriã huius martyris, venerandas & preciosas ædes excitauerunt in eius nomine, & in ijs deposuerunt eius sanctas & venerandas reliquias. *Templum S. Isidori.* Sed diuinæ quoquè memoriæ Marcianus, qui fuit sanctus & beatus Oeconomus & presbyter, qui venerandum templum sanctæ Irenes & sanctæ Anastasiæ, in hac regia ciuitate diuinè excitauit, cùm in posterioribus temporibus in somnis responsum accepisset à sancto martyre, (ab eo enim visus fuit sanctus martyr, pręcipiens ei, vt excitaret templum in suo nomine) & à somno excitatus sanctus Marcianus, diuina fuit captus cogitatione: & extruxit venerandam ædem, in nomine & ad gloriã sancti & gloriosi martyris Christi Isidori, prope sanctam Irenen, quæ spectat ad mare, quam etiam simul dedit ipsi ædi sanctæ Irenes. *Itèm aliud.* Deposuit enim sanctus & magnus vir Marcianus, in veneranda & sancta eius capsa, partem quandam sanctarum eius reliquiarum, cum aromatibus & vnguento sanctificato. Quamobrem ab eo tempore per multa miracula ostendit propriam virtutem & in eo loco pręsentiam, dans vnicuique diuina gratia ea, quæ sunt ei conducibilia. *Multa eius miracula post mortẽ.* Quamobrem & fugauit spiritus immundos, & multos liberauit ab infirmitate & à malis incurabilibus: & eos, qui in mari nauigabant, à tempestate & periculo conseruauit illæsos & non passos naufragium. Propter hęc ergò & multa alia, gloriam emittimus, honorem & adorationem Deo, qui per martyrem largitur omnibus curationes & miracula ad peccatorum redemptionem, ad purificationem animarum, & ad salutem corporum: Gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTAE ET GLORIOSAE MARTYRIS CHRISTI AGATHAE,

Authore Simeone Metaphraste.

IMperante illo tempore Decio, iniquo Cæsare, Quintiano autem pręside insulæ Siciliæ, Italorum prouinciæ, exijt ab eis iniquum & iniustum edictum, vt omnes Christiani, qui colebãt veram & piam religionem, morti acerbæ traderentur. *FEBRVAR. 5.* Sancta ergò magnique & excelsi animi Agatha, quæ nata quidem erat ex ciuitate Panormitana: erat autem insigni & claro genere orta, cùm audiuisset hoc impium sermone iactatum esse decretum, ilicò patria, genere, gloria & vniuersa, quæ est ad tempus, specie ac visione, atque adeò ipsa quoquè vita contempta, armata fuit ad certamina pro Christo suscipienda. *Patria S. Agathæ.* *Præparat se ad certamina.*

Quintianus autem Pręses cùm audiuisset de sancta & generosa Christi athleta Agatha, quòd formæ pulchritudine superaret omnes sui temporis adolescentulas, quęrebat quonam modo Dei virginem Agatham compręhenderet & ad se attraheret. Non cessabat itaque quotidiè improbam suam agitare cogitationem, donèc ei liceret œstrum suæ libidinis ad effectum deducere. Quarè venerandam & insignem Dei ancillam Agatham eo prętextu, quòd esset Christiana, iubet compręhendi & ad se adduci. Erat autem beata Agatha vita & oratione ornata, & insigni pulchritudine, quæ poterat eximia specie eos, qui ipsam videbant, subijcere. *Compręhẽsa ducitur ad Præsidẽ.* Quintianus verò Pręses cùm esset vafer & malitiosus, captus amore virginis, oculum suum perturbabat. Similiter autem eius quoquè pecunias concupiscens, non cessabat assiduè cogitare, quomodò eam appręhenderet. His ergò modis, quos diximus, furore percitus Quintianus, iussit sanctam Agathã compręhẽdi à militibus. Milites autem Catana egressi, cùm sanctam inuenissent Agatham,

dicunt ei: Exijt aduersùs te decretum à Cęsare & Pręside, quoniam dijs non sacrificas, qui honorantur ab Imperatore, neque eos colis ritu patrio. Nunc ergò saltem pollicere te dijs esse sacrificaturam, vt cum omni honore & gloria te adducamus ad pręsidem Quintianum. Sancta autem Agatha superno auxilio & fide circũdata, aduersùs tyrannum pręclarè armabatur. Lictoribus verò festinantibus eam sistere tyranno, ingressa in domum suam, cùm manus in cęlum extẽdisset, dixit: Domine Iesu Christe, tu solus scis affectionem mei cordis. Tu scis animi mei alacritatem & promptum studium, & meam in te fidem & beneuolentiam. Tu sis mihi dux aduersùs tyrãnum. Iam enim, ô Domine, morte est à me affectus & conculcatus. Et nunc oro te Domine, nè glorietur hic vir exitiosus & malitiosus, quòd polluerit meum corpus, in quo vixi hucusquè honestam & gloriosam vitam: sed festina & vince diabolum & eius ministrum Pręsidem, nè dicat, Vbi est Deus eius? tanquàm sacrificium & oblationem meas accipiens lachrymas, in odore suauitatis. Quoniam tu es Deus solus, & te decet gloria in secula, Amen.

Christo preces offert.

Et cùm ipsa hęc esset precata, egressa est è ciuitate Panormitana, tanquàm murus infractus & vallo circundatus, promptoque & alacri animo iuit cum lictoribus: mente autem apud se cogitans pulchritudinem virtutis, hęc dicebat: Primùm quidẽ, per gratiam Christi decertaui, vt conseruarem corporis castitatem, malumque & mali authorem diabolum, qui in genere hominum seminauit voluptates, vici & conculcaui. Deindè etiam animam meam posui pro Christo, & spero, quòd eum perpetuò pudore afficiam & perdam. Sed ô male diabole & inimice veritatis, non vides meum stadium: quod cùm sit immortale, exultant iusti simul & angeli: huius verò spectatorem immortalem, Dominum meum Iesum Christum filium Dei, qui stipatur innumerabilibus ordinibus angelorum? Et hęc apud se dicens, flebat. Ea autem proficiscente cum militibus, soluta est corrigia huius calceamenti: & cùm posuisset pedem suum supra lapidem, id ligauit. Deindè retrò conuersa, cùm neminem vidisset eam sequentem ex ciuibus, qui eam deducebant, sed omnes eam reliquisse & recessisse, magno dolore affecta, orauit Dominũ, dicens: Domine omnipotens, propter meos ciues, qui non crediderũt ancillæ tuæ, quæ est decertatura pro sancto tuo nomine, & me nõ sunt perfectè secuti, ostende magnum miraculum hoc loco. & statìm exorta est olea infertilis, quę publica notabat ignominia mentes Panormitanorum.

Alacriter proficiscitur ad supplicia ferenda.

Sterilis olea repentè oritur.

Ea autẽ ingressa Catanam, iussit Pręses eam tradi cuidam matronæ, nomine Aphrodisiæ, quæ habebat quinque iuuenes filias: vt eam inducerent morũ & verborum blanditijs, & mentem eius mutarent, vt persuasa dijs sacrificaret. & cœperunt, aliquãdo quidem eam laudando & honorando, incitare, magna ei pollicentes: aliquando verò minas intentantes, sperantes his escis attrahere sanctam Agatham ad cultum simulacrorum. Cùm autem his fallacibus rationibus, eius fortem & constantem mentem conarentur ei auferre, eis respondens sancta martyr Agatha, dicebat: Notum sit vobis, quòd mens mea & cogitatio est fundata supra petram, quæ nunquàm potest separari à Christi charitate: vestra verò verba ventis similia difflantur: sermones vestri sunt pluuiæ: minæ vestræ sunt fluuij: & licèt cum ijs in meam domum irruperitis, eam nequaquàm labefactâstis. est enim fundata supra petram, quæ est Christus filius Dei viui. Dum ipsa autem hęc diceret, non intermittebat suum pectus irrigare lachrymarum inundatione. Nam quemadmodùm desiderat ceruus ad fontes aquarum: ità etiam desiderauit eius anima venire ad stadium decertationis, omne genus tormentorum prompto & alacri animo desiderans & studens ferre pro fide in Christum.

Constans animus S. Agathæ.

Aphrodisia ergò videns immobilem & inuictam sanctæ Agathæ mentem, ad Quintianum accedẽs, dixit ei: Est facilius lapides molles & teneros facere, aut ferrum in plumbum conuertere, quàm mentem huius puellæ à Christi amore traducere. Ego enim & filiæ meæ noctù & diù nihil aliud fecimus: aliquando quidem monentes, aliquando autem etiam minas intentantes. Ego quidem ei obtuli margaritas, mundumq; & vestem preciosam, aurumq; & argentum, domosq; & suburbia & mancipia: ea verò hęc omnia nõ pluris facit, quàm terram, quam calcat pedibus. Tunc iratus Quintianus, iussit eam duci in secretum, & sedens in tribunali, dicit ei: Cuius es generis? Respõdit sancta Agatha: Nõ solùm sum ex nobili & illustri genere, sed sunt etiam mihi cognati insignes diuitijs. Dixit Quintianus: Si es genere nobilis & illustris, cur moribus ancillæ personam suscipis? Sancta dixit Agatha: Rectè dixisti. Nam quoniam sum Christi ancilla, propterea me

me ostendo esse seruam. Quintianus dixit: Verè es libera. Quomodò ergò te affirmas esse seruam? Dixit sancta Agatha: Nostra nobilitas & gloria est in eo, quòd Christi annunciatur seruitus. Dixit Quintianus: Quid ergò, nos non habemus libertatem, qui Christi seruitutem despuimus? Dixit sancta Agatha: Ad tantam deuenistis seruitutem & captiuitatem, vt vos non solùm serui peccati efficiamini, sed etiam cultores abominandorum & nullo sensu præditorum simulacrorum: honorem, qui Deo conuenit, tribuentes lignis & lapidibus. Dixit Quintianus: Si quid insanè blasphemabis, de te poterunt sumi pœnæ. Sed priusquàm in mea tormenta incidas, dic quanam de causa recusas deos colere. Dixit sancta Agatha: Nè dicas deos, sed dæmones: quorum faciem in æs conuertitis, quorum marmoreos & è gypso effictos vultus inauratis. Dixit Quintianus: Elige tibi bonam mentem, & persuasa sacrifica. Sin minùs, diuersa tormenta subibis cum damnatis: & cùm ignominia affeceris dignitatem tuæ cognationis, tandèm persuasa sacrificabis dijs omnipotētibus. Dixit sancta Agatha: Sit sicut Venus dea tua, vxor tua: & sis tu, sicut Iupiter deus tuus. *Egregia sanctæ virginis sententia.*

Hęc cùm audijsset Quintianus, iussit ei impingi colaphum, dicens: Nè ore arroganti Pręsidem afficias contumelia. Sancta dixit Agatha: Quos dixisti deos tuos, non vis referri in eorum numerum? Dixit Quintianus: Hoc planum est, te plurimorum tormentorum teneri cupiditate, cùm per tuas contumelias, vt ad ea descendam, me horteris. Dixit Agatha: Miror te cùm sis homo prudens, ad tantam venisse insipientiam, vt nolis euadere dijs tuis similis, & esse particeps eorum vitæ. Si sunt ergò dij tui & eos colis, eccè tibi benè sum precata: quomodò ergò dicis, te fuisse à me affectum contumelia, quæ optaui, vt tua vita esset sicut vita illorum? Sin autē illam abijcis hęreditatem, ipsos mecum vocabis execrandos. Dixit Quintianus: Superba verba loqueris. Aut dijs sacrifica, aut varia tormenta expecta. Dixit Agatha: Etiamsi in me feras immittas, cùm Christi nomen audierint, mansuefient. Sin autem ignem inferas, angeli mihi è cęlis rorem suppeditabunt. Quòd si plagas & flagella, habeo spiritum veritatis, qui me liberabit ex tuis manibus. Tunc Quintianus caput mouēs, iussit eam duci in tenebrosam custodiam, dicens: Apud te considerans, ô Agatha, ducere pœnitētia, vt effugere possis mea tormenta. Dicit ei sancta: Tu ipse ducere pœnitētia, vt possis effugere æternū supplicium. Tunc iratus Quintianus, iussit eam trahi vsque ad custodiā. Sancta verò Agatha cum plurima lętitia ingressa est in custodiam, tanquàm ad gaudium & exultationem, certamen suum Domino commendans cum precibus. *Colaphus ei infringitur.* *Eius animi constantia.* *It læta in carcerem.*

Sequenti autem die impius Quintianus iussit eam sisti tribunali, dicens ei: Considerâstíne de tua salute? Sancta dixit Agatha: Salus mea est Christus. Dixit Quintianus: Quousquè ô misera miseram producis cogitationem? Nega Christum, & incipe deos colere, nè vita & ętate priuata, immaturam mortem subeas. Dixit Agatha: Tu nega deos tuos, qui sunt lapides & ligna: & accede ad verum Deum, qui te fecit, nè in æterna incidas tormenta, & quæ nunquàm cessant supplicia. Tunc iratus Quintianus, iussit eam suspensam verberari, & dicebat ei: Agatha, corrige tuam cogitationem, vt vita tibi condonetur. Dixit Agatha: Tormenta tua gaudij thesaurum mihi recondunt, & exulto, vt qui bonum audit nuncium, & qui videt eum, quem desiderabat, & vt qui inuenit multos thesauros: Ità ego quoquè delector ijs, quæ sunt ad tempus, tormentis, quæ minaris te mihi intentaturum. *Verberatur*

Fieri enim non potest, vt frumentum tutò in horreo conseruetur, priusquàm fuerit nudatum palea. Similiter etiam anima mea non potest venire intra paradisum, priusquàm corpus meum varijs tormentis affectum fuerit à tuis ministris. Iratus itaq; Quintianus, iussit eius mamillam torqueri, & deindè eam amputari. Dixit autem sancta Agatha: Impie & crudelis tyranne, non erubuisti hęc facere fœminæ, & mamillam, quam in matre tua suxisti, amputare? Sed tamē etiamsi externam mamillam abscidisti, habeo aliam in anima mea, quam non poteris excindere. est enim oblata Christo Deo meo à tenera ætate. Iratus autem rursùs Quintianus, iussit eam abduci in carcerem, iubens nulli ex medicis permitti ad eam ingredi, & nec panem ei dari, nec aquam. *Sapientissima martyris vox.* *Mamilla eius amputatur.*

Ea autem ingressa custodiam, circa mediam noctem in senis similitudine apparuit ei Apostolus Petrus, quem pręcedebat puer ferens lampadem in manibus, plurima habens medicamenta, & se dicens esse medicum, & talibus verbis eam alloquens: Impius quidem Tyrannus flagellis in te vsus, nihil profecit: tua autem fortitudine & cōstantia cum *S. Petrus apparet ei.*

Sancti in Dei lumine sciunt, quæ circa nos aguntur.

magìs tabefecisti. Quamobrem mamillam tuam non solùm iussit torqueri, sed etiam fecit abscindi. Quarè anima eius afficietur dolore in æternum. Cùm autem adessem in illa hora, in qua hęc passa es, & animaduertens vidissem fieri posse, vt tua mamilla sanaretur, ea de causa huc véni. Dicit ei sancta Agatha: Meo corpori nullam vnquàm adhibui medicinam: & nunc turpe esse existimo, morem bonũ, qui ab ineunte ætate est confirmatus, interire. Senex verò respõdens, dicit ei: Ego quoquè sum Christianus, & confidẽs te posse à me curari, ea de causa véni ad te. Sed nè me reuerearis. Sancta autem respondẽs, dixit ei: Et quomodò fieri potest, cùm tu sis senex & longæuus: ego autem sim puella, vt ostendam tibi corpus perditum tormentis? Sed sinã potiùs hęc vulnera mentem meam pungere, quàm, quod mihi probro futurum esset, impudenter mea aperiam vlcera. Quamobrem ago tibi gratias, venerande pater, quòd sis dignatus ad me venire propter hanc corporis curationem. Scias verò, quòd medicamẽta ab hominibus composita, corpori meo nunquàm admouebuntur. Respondens autem senex, dicit ei: Cur non sinis me te curare? Dicit ei sancta: Quoniam habeo Dominum meum Iesum Christum, qui solo nutu curat omnia, & verbo suo facit prostratos surgere. Ipse, si velit, potest me quoquè conseruare, quæ sum indigna eius ancilla. Tunc senex subridens, dixit ei: Ipse quoquè me misit ad te, & ego sum eius Apostolus. Vide autẽ teipsam, quemadmodùm sis curata. Hęc verò cùm dixisset, euanuit ab eius oculis.

Curantur eius vulnera diuinitùs.

Tunc precãs, dixit sancta Agatha: Ago tibi gratias Domine mi Iesu Christe, quòd sis mei recordatus, & ad me miseris tuum Apostolum, qui me corroborauit, & renouauit membra mea. Dum ipsa autem implêsset preces, adspiciens suum corpus inuenit curata sua vulnera: & mamillam sanam redditam sicut priùs. Tota verò nocte lux circundedit custodiam, adeò vt præ illuminatione custodes fugerint, & apertum carcerem reliquerint. Qui autem illic erant condemnati, cùm vidissent quod factum fuerat, dicunt sanctæ Agathæ: Eccè portæ sunt apertæ, & nemo est qui eas custodiat: egredere & fuge.

Non vult fugere, licèt aperto carcere.

Respondẽs autem sancta, dixit eis: Absit, vt ego priuer corona meorum certaminum, & custodes carceris conijciam in periculum. Habens enim adiutorem Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei viui, ad finem vsque permanebo in eius confessione, qui me curauit & est consolatus. Post quartum verò diem iubet Quintianus eam duci in iudicium, & dicit ei: Quousquè pergis aduersari edictis Imperatorum? Aut dijs sacrifica, aut te grauioribus puniam supplicijs. Dicit ei sancta: Omnia verba tua sunt vana: edicta autem tua & Imperatorum tuorum sunt iniqua, quæ quidẽ ipsum quoquè aërem polluunt. Quamobrem dic mihi, ó miser & nullo sensu prędite: Quis vult ad auxilium inuocare lapides & ligna, quibus nullus adest sensus? Non vides, quòd pro mamilla mea à te abscissa, aliam mihi fecit exoriri Dominus meus Iesus Christus? Furore autem percitus Quintianus, dixit ei: Quis te curauit? Dicit ei sancta: Iesus Christus filius Dei viui. Dicit ei Quintianus: Rursùs tu Christum nominas, quem ego nec volo quidem audire?

Nouis afficit pœnis.

Dixit sancta: Non cessabo eum inuocare labris meis, & corde glorificare. Dixit Quintianus: Ego iam cognoscam, an te seruet Christus tuus. & iussit sterni testas acutas, carbones verò ignis inijci, & eam proijci in carbones. Cùm hoc autem factum esset, eo in loco fuit repentè terręmotus, & pars eius repentè humì cadens, cõpręhendit socium Prędis nomine Vulteium, & amicum eius nomine Theophilum, quorum consilio faciebat hęc iniusta. Non hoc autem solùm, sed etiam vniuersa Catanæ ciuitas à terræmotu valdè fuit agitata, adeò vt omnes ciues concurrerint in Prætorium, & Præsidem valdè conturbauerint.

Terræmotus horrendus.

Tunc Quintianus primùm quidem timens terręmotum, secundò autem conturbatus populi insurrectione, iussit sanctam Agatham abduci in carcerem. Ingressa verò custodiam, extensis in cęlum manibus, dixit: Ago tibi gratias Domine, quòd me dignam censueris, quæ decertarem pro sancto tuo nomine, ablato à me pręsentis vitæ desiderio, & similiter meo corpori donata tolerantia. Tu ergò Domine, exaudi me in hac hora, & dignare ancillam tuam relinquere hunc mundum, & peruenire ad diuitem & magnam misericordiam. Peractis autem precibus, protinùs tradidit Domino spiritum: adeò vt populus cùm audijsset, venerit cum omni studio, & reliquias sanctæ martyris cum omni reuerentia & honore deposuerit. Quidam verò adolescens, habens secum pueros numero centum pulcherrimè vestitos, & qui erat similiter ignotus ijs, qui habitabant ciuitatem Catanẽsium, cùm venisset in locum, in quo situm erat sanctum eius corpus, tabu-

Deponit populus reliquias sanctæ martyris cũ omni reuerẽtia & honore.

tabulam quam apportauerat marmoream, capsæ imposuit, sic inscribens: Mens sancta, honor in Deum voluntarius, & patriæ redemptio. Quam cùm tutò intùs deposuisset ad caput sanctæ, recessit, & non ampliùs apparuit in ciuitate, adeò vt nonnulli suspicarentur eum esse angelum Dei.

Cùm autem audijsset Quintianus hinc excessisse martyrem, ad inuadenda eius bona contendebat. Accepta verò secum vniuersa cohorte, properabat ire Panormum. Cùm iter autem inijsset, iusto Dei iudicio accidit, vt ipse periret in quodam fluuio, sito prope ciuitatem Catanam, nomine Psemitho. Nam cùm ipse vellet eum trāsmittere, ingressus est pōtonem cum equis suis. Duo autem equi in eum fecêre impetum: Et vnus quidem irruens in eius faciem, eam deleuit: alter verò non cessauit calcibus eum impetere, donèc eum iecit in fluuium Psemithum. Et cùm multi quęsijssent eius corpus, non fuit inuentum vsque in hodiernum diem. *Quintianus perit in flumine.*

His autem sic peractis, creuit cultus & honor sanctæ martyris Agathæ, nec ausus est quispiam vexare eius genus. Quo autem in loco apparuit immutabilis ille angelus, qui tabulam imposuit in capsa martyris, impleto anno eius cōsummationis, mons Aetna ignem eructauit, & tanquàm fluuius valdè mugiens, sic descēdit, lapides dissoluens tanquàm ceram è vertice montis, combusturus & perditurus vniuersam ciuitatem Catanensium. Qui verò circa montem habitabāt, & si essent gentiles, ignem fugientes, properârunt ad templum virginis, & auferentes amictum, qui erat arcæ impositus, ex aduerso ignis eum posuerunt. Dei autem prouidentia ignis ille protinùs est repressus. Factum est verò miraculum quinto Februarij, in quo etiam decertauit. In quo etiam festum quoquè celebrantes, glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum Deum, vt nos quoquè sanctis eius intercessionibus, accipiamus remissionem peccatorum, & magnam misericordiam nunc & semper & in secula seculorum, Amen. *Amictus sanctæ virginis profligat ignem. Festū eius.*

VITA S. CONFESSORIS CHRISTI BERTVLPHI, IVSSV FOLCARDI ABBATIS CONSCRIPTA,

sed author nomen suum suppreßit: fuit autem monachus Gandauensis circa annum Christi 1073.

PROLOGVS.

QVoniamquidem omnis, qui membra cuiuscunque honorat, totum hoc, cuius membra sunt, honorat: membra verò Christi omnes sunt sancti: ergò & qui sanctos honorāt, Christum laudare & honorare probantur. Non tamen Christus in Sanctis suis, neque Sancti in Christo laudari egent: sed qui eos hîc laudant, egent vtiquè vt laudent. Eccè inter reliqua membra Christi beatum Bertulphum, egregium corporis Christi membrum, in medium assumo: quem tanto minùs laudare sufficio, quanto ampliùs & ingenio & vita sordesco. Sed quod minùs sufficio, sancti huius supplebit intercessio: & qui dedit velle, dabit (credo) & posse. Cuius vitam, veteri olìm stylo descriptam, vt nouo scribendi percurrerem studio, domini Abbatis nostri Folcardi obtinuit iussio: cui petenti fas nō erat quicquam negare, quia speciali sanctū hunc adeò deuotione amplectitur, vt cum omnibus sanctis specialem hunc pro omnibus fidelibus defunctis habeat intercessorem, quem ad eorūdem fidelium defunctorum memoriam, & corpore & intercessione fecit esse pręsentem. Sed hoc solùm miror, quòd humiliter à me ignauo exigere voluït, quod ipse sancto viro efficaciter exhibere valuit: pręsertim cùm sim incircuncisus corde & labijs, ille autem disciplinis non mediocriter instructus Ecclesiasticis. Cuius pręclara ad sanctum deuotio, quia humilitate ornabatur, quod deuotè humilis sancto viro exhibere valuit, humiliter deuotus ab alio, licèt sciolo, petere non horruit. Quid ergò? lubenti authoritate, & petenti humilitate, non quantum debeo, sed quantum habeo, patri præsto, salua virorū illustrium maiestate, qui ad hoc opus ingenio & doctrina longè me pręcellunt. Sed si quid mēs nostra dictando, vel manus scribendo errauerint, eius erit & apud sanctissimum Bertulphum *Iussu Abbatis sui scripsit hāc vitam quidā doctus monachus.*

excusare, qui me non timuit ad hoc scribendi studium applicare. Et notandum, ex multis pauca sancti viri gesta me esse scripturum: quia temporum vetustas plura obliuioni, pauca memoriæ dedit. Sed fideli pauca multùm sufficiunt: infideli autem nec multa parùm satisfaciũt. Prudens igitur lector materiem magìs penset, quàm stylum: rationem magìs, quàm scriptorem: quia vinum, plumbi fistula haustum, sępè placet: boniique nuncij baiulus non quis, sed quid afferat, inquiritur.

De natiuitate beati viri Bertulphi confessoris. Cap. 1.

FEBRVAR. 5. S. Bertulphi patria. CVm sub glorioso rege Sigeberto Ecclesia Christi pacem simul & gloriam meruit, beatissimus cōfessor Bertulphus ortum natiuitatis patria Alemannia habuit: parentibus quidem honestè mediocribus, sed gentilibus. Neque enim adhuc Alemanniam fides Christi respexerat, quanquàm in ea hic futurus Ecclesiæ filius, carnis tunc progenitores habuerit: Cuius vterque parens, paganis ritibus hortens, sicut spina rosam, sanctum sic edidit istum. Parentes ethnici. Neque parùm gloriæ huic sancto viro fore dixerim, quòd similem cum sanctissimo illo Martino ortum sortitus fuerit. Sicut enim ille, sic iste, gentilibus parentibus processit: ille quidem Pannoniæ, hic finibus Alemanniæ.

Quòd ob adipiscendam sacri baptismatis gratiam, parentes reliquerit & patriam. Cap. 2.

Etiam inter ethnicos necdùm baptizatus vt se gessent. CVmque adolescentiæ ingressus iter, primęuæ ætatis excederet annos, naturali tantùm lege edoctus, in via mandatorum Domini cœpit ire, & inter eos qui nil nôrunt, nisi bárbarum frendere, dextrum iustitiæ iter conatus est arripere. Sed quia non facilè habuit, quod conatus est, (inter iniquos enim arduum, immò difficile fuit æquitatis iura tenere, pręsertim cùm ad fidem Christi indigenas illos nec ratio, nec persuasio posset allicere) mâluit patria parentibusq; destitui, quàm consortio prauorum sordibusque gentilium pollui. Gene. 12. Exiuit ergò hic nouus Abraham de terra & cognatione sua, & venit in terram & cognationem nō suam. Nam arrepto itinere versùs Occidentem, tandèm in partes Galliarum deuenit, eoque, vbì Taruanensium fines Oceanus terminat, mansionem accepit.

De Vuamberto principe eiusq; coniuge, eorumque laudabili erga Deum deuotione. Cap. 3.

Vuābertus comes pius. ERat tunc temporis in pręfata regione quidam Vuambertus non infimus Comitum, cui cum diuitijs par erat meritum. Huic paris conditionis coniunx adhęsit, cuius ingênuitatem religio sancta & immaculata adornauit, nomine Homburga. Vtrisque ergò illorum cum ingenuitate sancta religio, & cum religione irrepræhensibilis erat operum exhibitio. Nec defuêre in argumentum religionis eorum plura virtutum opera, inter quæ illud pręclarè emicuit, multarum per eos constructio ecclesiarum. Nam ex facultatibus proprijs in proprij iuris prędio construxêre cœnobium, operosa manu elaboratum, non minùs à magnis cœnobijs pollens, quod honori & nomini Dionysij martyris titulari fecerunt. Adiecerunt etiam tres alias ecclesias, easque non parua deuotione sanctis dedicârunt, vnam principi Apostolorum, aliam beatissimo Martino, tertiam sancto Vedasto. Quas, vt dictum est, tam ex sumptibus proprijs, quàm in proprij iuris prędio, nuncupato Rentica, constructas venerantur omnes & colunt, pręcipuè qui Eunenonem fluuium bibunt, cuius ripæ pręditca possessio contigua adiacet.

Vt vir Dei Bertulphus baptizatus, & ecclesiæ clero sit assignatus. Cap. 4.

IN hac nanque, quam dixi, regione adeò fides Christi concordabat cum religione, vt facile esset eis, qui quęrunt Christum, illic eum inuenire. Quò cùm beatus Bertulphus peruenisset, eundem peregrinationis suæ locum patriam credidit: quia ibi fidem Christi, qua nil vnquàm iucundius habuit, inuenit, & secundùm illud Psal. 118. Psalmistæ, cantabiles illi erant iustificationes Domini in loco peregrinationis suæ. Et vt choris fidelium posset adiungi, humiliter se petijt sacramento baptismatis insigniri. Bertulphus baptizatur. Consecutusque baptismatis sacramētum, spiritussancti factus est templum, & inter illius patriæ indigenas cœpit iam esse nō hospes & aduena, sed ciuis sanctorum & domesticus Dei. Ephe. 2. Nec satis fuit iam iurato in Christi sacramenta tyroni baptismatis gratiam susce-

suscepisse, sed vt clericatûs signaculo arctiùs iungeretur Ecclesiæ, & votis optauit, & precibus exorauit: quodque deuotè expetijt, efficaciter impetrauit. Sicque fidelium choris admixtus, ibat de virtute in virtutem, visurus Deum deorum in Sion. Adscribitur in Clerum.

Quòd apud præfatum principem eiusque coniugem charus habitus, ipsorumq; famulitio & amicitia sit vsus. Cap. 5.

CVmque fama viri clarissimi Vuamberti coniugisque eius percrebuisset, & vt facile viris clarissimis est, suarum odore virtutum complures attraxisset, cor huius famuli Dei spiritussanctus præueniens tetigit, & in amorem tanti viri coniugisque eius penetrabiliter accendit. Nec desiderio se passus est fraudari suo, donèc se eorum præsentiæ obtulit, non modicè exultans, quòd tandèm post longum peregrinationis sudorem, vnius veri Dei cultores reperisset, quos reperisse, tam charum, quàm rarum habebat. Vndè etiam ab eis sicut sine detrimento suo separari se non posse putabat, ità ipsis inseparabiliter adhærere suum lucrum sciebat: Lucrum dico suum, quod ex spiritalibus magìs, quàm ex temporalibus diuitijs conflare voluït. Horum itaque non erubuit se subdere dominio, quos Christi cernebat inhærere seruitio, eratque subditus illis, seruiens vt antiquus ille Ioseph absque omni dolo. Venit in amicitiam Vuamberti Comitis. Gen. 39.

Vt à prædicto principe vniuersæ domui suæ præpositus fuerit. Cap. 6.

NEC latuit illustrissimum patremfamiliâs Vuambertum coniugemque eius tanti viri probitas, & assidua circa rem suam familiarem sagacitas. Vndè vt intùs forisque domus eorum tota custodiæ illius cederet, communi consilio decreuêre. Securus enim erat vterque rerum suarum sub custodia tam fidelis œconomi: ideoque commissis ei omnibus, quæ sui iuris erant, secundo ipsum à se gradu in omni domo sua præficiebant. Adeptus deniquè fidelis dispensator & prudens totius rei familiaris curam, nè credita sibi domini sui minueretur, sed incrementis in dies augeretur substantia, sagaci elaborabat industria. Cuius labori & voluntati pietas diuina fauens, id præstitit, vt ad nutum fidelis œconomi res familiaris passìm augeretur. Vndè factum est, vt Dominicis se dignum efficeret promissis, quibus remuneranda est serui fidelis diligentia & probitas: Eugè, inquit, serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Quæ promissio dum viro Dei tam moraliter quàm spiritaliter congrueret, & hîc temporalem, & in futura vita sempiternam meruit remunerationem. Præficitur administrationi amplissimæ. Matth. 25.

Vt benignitate in pauperes creditam sibi substantiam mirè auxerit. Cap. 7.

NAM vt temporali domino suo cum terrenis commodis obtineret etiam cælestia, pietatis in pauperes Christi effecit instantia. Insistebat enim clàm eleemosynis clandestinis, Deum votis & precibus interpellans assiduis, vt hac liberalissima in domesticos fidei compassione rem domino suo duplicaret & gratiam. Quod & factum est. Nauiter ille dabat, sed res data non deficiebat: opes dum erogantur, augmentantur: tantoque amplius incrementum sumpsêre, quanto eas manus tribuentis in pauperes benigniùs dispersit. Quo in facto non solùm sibi, sed & temporali domino suo hic famulus fidelis consuluit: vt videlicet his perituris permansuras in secula diuitias compensaret, easq; largè erogando, largiùs augmentaret. Proindè non ad oculum seruiens, ad nutum dominorum suorum omni subiectione pendebat, quibus subijci egregium atque insigne habebat: dilectioni eorum timorem, timorì dilectionem coniungens, idque secundùm primi pastoris sententiam, dicentis: Serui, subditi estote in omni timore dominis. Sicque res eò processit, vt fidelis famuli obsequium fideli æquè domino magnum prærogaret beneficium, opibus non solùm domì forisque multiplicatis, sed & in cælo, vbì fures non effodiunt, neque tinea demoliuntur, repositis. Dat multa pauperibus, & opes Comitis crescunt. 1. Pet. 2. Matth. 6.

Vt apud principem ab inuidis accusatus, à Deo signis mirificatus sit. Cap. 8.

Patitur æmulos & obtrectatores.

PRo his operibus iustitiæ aduersùs militem Christi bella non defuêre. Nam hostis humani generis per quosdam satellites nequitię suæ euomuit in sanctum Dei virus inuidiæ suæ, vt fortè per hæc vasa suæ iniquitatis compesceret famulum Dei à solito opere probitatis. Et inuidiæ stimulis quosdam maleuolos adeò accendit, vt illustrem virum Vuambertum adirent, famulumque Dei fidelissimum Bertulphum fraudis & criminis hisce verbis insimularent: Considera, inquiunt, prudentissime virorum, quæ tui iuris sunt: considera, quàm prodigè per aduenam illum depereunt: animaduerte etiam, quid cui commiseris, quanta habueris, quanta amiseris. His derogantium verbis venerabilis vir Vuambertus aures tantùm, non fidem, accommodabat. fidelem enim dominum de fideli famulo quicquam sinistrum suspicari non decebat: præsertim cùm multis experimentis didicerit, quòd fidelissimus idem ipse, qui accusabatur, fuisset semper. Sed cùm sæpiùs illi principi detractionis verba replicarentur, eò res perducta est, vt loquentibus pro seruo Christi miraculis, omnis iniquitas accusantium oppilaret os suum. Quod qualiter acciderit, ad describendum stylum vertere non pigebit.

Vt pro inuidorum detractione compescenda, natura vini & panis caseiq́ secundùm Dei sententiam sit mutata. Cap. 9.

Clàm ferens panem & vinum pauperibus, accusatur ab æmulis.

NAm quadam die cùm sol flammiuomus Ponti remearet ad vmbras, contigit famulum Dei Bertulphum præ foribus temporalis domini sui in veste, qua circumamiciebatur, panem cum caseo, & in vase, figuli opere composito, vinum gestare, vt clàm eleemosynis clãdestinis pauperibus gratificaretur. Quo viso, inuidi quasi opportunam accusationis nacti occasionem, virum illustrem Vuambertum, qui tum fortè præ foribus stabat, adeũt, & accusationis in virum Dei quasi quædam argumenta hisce verbis prætendunt: Saltem, inquiunt, nunc illustrissime virorum oculata fide experiri licet, quòd plus veri minusque falsi noster sermo de hoc aduena ad te pertulerit, cuius dispensatio prodiga est, non larga, & in detrimento rei familiaris minùs solicita. Ecce enim in argumentum verbi, quod tibi diximus, ipsum nunc res tuas non sine fraude gestantem ostendimus. At ille, sicut simplices facilè suaderi solent, benigno, vt erat animo, accito ad se fideli simpliciq; Bertulpho, Quid, inquit, tuo gestas in gremio? At ille nè de beneficijs in miseros collatis velut fraudis notaretur, In vase, inquit, hoc fictili aquam habeo, quam assulis veste hac adstrictis eo calefactum. Cui suus sic responsum reddidit heros: Verbis quidem tuis fidem accommodo: sed quia te in domo mea inter primos primũ vilissimas gestare res admiror, id quod verbis asseris, oculis experiri volo. Quæ igitur clàm gessit, palàm videntibus exposuit, & secundùm viri Dei sententiam, oculis videntium ea quæ dixerat, apparuêre. Sicq; natura rerum mirabiliter mutata, & virum Dei ostendit verum dixisse, & de eodem æmulos ipsius falsa asseruisse. Vndè vir illustris Vuambertus eum in omni domo sua fidelissimũ, illos verò mendaces esse certioribus iam didicit argumentis.

Rerum species mutantur.

De felici prædictorum peregrinatione, & humilima viri Dei seruitute. Cap. 10.

SAEpè memoratus deindè paterfamiliâs, coniunxque eius venerabilis, dum de virtute in virtutem proficerent, exemploque fidelis famuli in dies crescerent, subeundæ etiam peregrinationis desiderio accenduntur. Et primùm vrbem maximam, Apostolicis nobilem pignoribus, Romam vísere animo concipiunt, opereque efficaciter perficiunt. Porrò de fideli famulo Bertulpho vsqueadeò benè confidunt, vt nihil intùs forisque suarum rerum relinquerent, quod non illius fidei atque prudentiæ permitteretur. Nec facile dictu est, quàm fideliter, quàm prudenter rebus domi forisque sibi creditis præcauerit. Sicque iter, quod Romam tendit, arripiunt, demumque ad limina apostolorum Petri & Pauli peruenerunt. Vbi corpus humì, mentem cælo dedêre, inter lachrymas ac oscula, anhela trahunt suspiria: & apertis thesauris suis, sacrosancta loca non modicis honorant obsequijs, & ditant donarijs. Qui Apostolica benedictione insigniti, expletisque pro quibus aduenerant, ad propria iam læti reditum maturant.

Suscipiunt peregrinationem ad vrbem Romam tanti principes.

Vt sub

Vt sub intempestæ noctis silentio, vt domini sui paréret imperio, nec noctis horrorem, nec tempestatis refugerit incommodum. Cap. II.

CVmque diuæ memoriæ Vuambertum, comitesq; suos labor itineris iam confecti fatigâsset, nec quisquam inter eos sub intempesta nocte custos equis posset sufficere, eaque causa commilitones singulos solicitudo non modica teneret: suo suggesserê domino, vt se adeò fatigatos, ab excubijs nocturnis relaxaret, equisque vigiles minùs lassos adhiberet. Quorum solicitudini Bertulphus, sanctissimæ charitatis filius, mox condescendit, eisque in aures viri illustris hæc verba respondit: Ad domini mei imperium vigil sub hac nocte præbebo obsequium, equosq; integro numero ad lucem vsque ducam in pascua, integro æquè numero manè eos reducturus. Quid multa? Promissis effectum dedit, animalia ad pascua eiecit, totamque sub diuo noctem peruigil transegit. Et ecce ab improuiso apertis cataractis suis cælum pluuias dedit multo largiores, quàm quas humus absorbere posset. Prorsùs cornipedes pluuijs hincindè madentes, Accipiunt tristem membris torpentibus imbrem: Diriguêre metu, gelidus pauor occupat artus. Sed miles Christi spe & fide animatus, nec loco quidem se patitur moueri: quia de supernis sperabat vmbraculum in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia. Nec spes fefellit sanctum: quia non sine miraculorum gloria, diuina est gratia protectus. S. Bertulphi humilitas.

Vt in tempestate, cælesti sit illustratus lumine, & de angelico ministerio in specie aquilæ ei exhibito. Cap. 12.

NAM, vt diximus, sanctus vir nec loco voluit cedere, cùm commilitones eius, qui simul tunc in pascuis erant, non solùm loco cessêre, sed domum quantocyùs, tempestate impulsi, remeârunt. Sed vir illustris Vuambertus, de fideli famulo solicitus, dum sodales eius à pascuis reuertisse, ipsum verò deesse conspiceret, vnum ex officio ad eundem sub diuo adhuc manentem destinauit, & vt domum rediret, iterùm iterumque monens imperauit. Cucurrit puer ad imperium domini sui, peruenitque in præsentiam commilitonis sui. Vbi erat cernere in glorificatione sancti, gloriam Dei, & inauditum seculis prodigium. Nam ignea fax, coram ipso à summo cæli ad terras vsque pertingens, fulsit, tenebrasque hincindè fugauit, viroque Dei sedenti, atque in quodam libro ad legendum intento, lumen non modicum ministrauit. Miræ etiam magnitudinis aquila caput ipsius obumbrando circunuolitabat, pluuiæque incommodum alis expansis ab eo fugabat. Sicque duplici miraculo duplex à sancto Dei incommodum, scilicet tenebrarum ac pluuiarum, repellebatur, dum hinc lumine facis ardentis tenebræ, hinc aquila circunuolitante imbrium ab eo tempestas arcebatur. Nec immeritò. Quia enim eum duplex armauerat virtus, charitatis scilicet & obedientiæ, charitatis quidem, qua commilitones, itinere fatigatos, à labore laxabat labore suo: obedientiæ, qua & in aduersis domini sui paruit imperio: ideò & duplici miraculorum gloria, diuina ipsum glorificauit gratia. Neque dubium est, in illa luminis aquilæque ostensione angelorum adfuisse præsentiam, quorum ministerio tempestatis molestiam declinauit. Cæleste lumen seruit viro Dei. Aquila auertit ab eo pluuiã.

Vt viso luminis ac aquilæ miraculo, Vuambertus suo se famulo humiliter prostrauerit. Cap. 13.

PRædictus igitur puer familiaris, viso erga Dei famulum luminis ac aquilæ ministerio, maturato reditu, domino, quod viderat, retulit suo. Quibus auditis, nec mora nec requie retrahitur, donèc ad locum vsque, vbi famulus Dei manebat, peruehitur: non solùm nouitate miraculi, quod à puero suo audierat, sed etiam commiseratione in dilectum sibi Bertulphum illectus. Vbi autem miraculum, quod priùs auribus acceperat, oculis etiam contemplatus est, tanto ampliùs stupet, quanto manifestiùs coràm ipse intuitus est: moxq; remota potestate dominij sui, prosternitur pedibus famuli sui, sese reum nocturnæ ipsius afflictionis, & verbis & gemitibus fatetur. Indè preces replicat, veniam velutì reus orat: quia si eum ad excubias animalium sub noctem non misisset, nequaquàm sub diuo imbrium fuisset inundatione vexatus. Nam satis hic, quicunque hæc legerit, admirabitur, humilem dominum ab humili Vuambertus se Bertulphi ad pedes abijcit.

humili æquè famulo paulominùs minoratum, dum se dominum famulo prosternit, quem sanctitate se maiorem nouerat? An verò vel istius sanctitatem, vel illius dilectionem, aut prorsùs vtrorunque humilitatem, pro dignitate quisquam prædicauerit? Tanta nanque in vtrisque enituit humilitas, vt dominus famulo quod domini, famulus verò domino, quod domini erat, impénderet. Hic tamen, quia famulus domino suo, quod domini erat, debuit, illi in aduersis etiam obsequendo: ille autem, licèt dominus, famulo suo, eò quòd se sanctior erat, id quod domini fuerat, exhibuit, sese illi humiliter prosternendo.

Vt vir Dei sciscitanti principi causam peregrinationis suæ exposuerit. Cap. 14.

CErnens igitur Vuambertus in sancto cum virtutum gratia etiam signorum effulsisse gloriam, quanto ampliùs in eo, quod posset mirari, inuenit, tanto eum etiam ampliùs diligere cœpit. Cumque ipsum & admirando diligeret, ac diligendo admiraretur: cur patriam parentesque reliquerit, blandè sciscitatus est. Deindè pergit etiam inquirere, cur ipsius sese dominio subdiderit, cùm potiùs ministrari quàm ministrare debuerit: asserens se potiùs, quàm illum, oportere ministrare, quem sanctitate & iustitia se cerneret anteire. Hæc & his similia sciscitanti patrifamiliâs, beatus Bertulphus respondit: Causam meæ peregrinationis effecit ratio iustę occasionis. Nam patria, qua oriundus sum, quia idolorum cultura sorduit, eam mens mea adeò habuit horrori, vt patria cum parentibus spreta, aliam alio sub sole iacentem adire non timerem. Finitoque peregrinationis meæ labore, optata tandèm apud vos gauisus requie, & votorum meorum potitus sum satietate: votorum meorum, inquã, quibus diù multumque veri Dei cultores cernere concupiui. Quos hac in patria, & inter eos Deo te apprimè deuotum & hominibus benignum tam reperiens quàm experiens, promisi me de reliquo apud te permansurum, apperoque ad imperium tuum benè * optando, benè famulando pendére. Quibus auditis Vuambertus vir venerabilis, tam Deo quàm hominibus charus, gaudio non modico exultauit, & eum magìs magisque honorando amauit, & amando honorauit. Cumque plenissimè didicisset, eum Deo totis animæ medullis famulari velle, cœpit & ipse, spiritu sancto instigante, illum deinceps non quasi dominus famulum, sed vt filium charissimum amplecti. Nec solùm ille, sed etiam venerabilis eius, quam antè diximus, coniunx non minori eum excoluit & amore & honore.

Singularis & rara modestia Vuâberti Comitis.

*operando,

Vuâbertus Bertulphū filij loco habet.

Vt Vuambertus princeps ecclesias ab ipso constructas, viro Dei hæreditarias esse voluërit. Cap. 15.

CVmque conspiceret vir clarissimus Vuambertus in seruo Dei, & quod admiraretur, & quod diligeret, cœpit eum & admirando diligere, & diligendo venerari: adeò vt quem priùs his, quæ domì, deincèps etiam his quæ forìs habebat, pręficeret. Nec solùm rebus suis intùs forisque eum pręfecit, sed quarundam suarum rerum temporalium etiam hæredem instituit. Nam prædium sui iuris, vulgò Rentica dictum, vnà cum ecclesijs in illo constructis cum ijs, quæ ad illud pertinebant, illi contradidit, & donatione solenniter facta, hæredem fecit. Quam donationem & illustrium virorum testimonio, & priuilegijs roborauit, atque è suo iure in ius viri Dei de reliquo translatum esse voluit. Suscepit ergò vir Dei prædium, non sibi, sed Deo Deique pauperibus: suscepit, inquam, non cupiditate captus, sed charitate in Deum & proximum ductus. Nec causetur quisquam, virum Dei in sua patria res proprias reliquisse, & in patria non sua possessiones suscepisse, cùm in dandis accipiendisq; muneribus nō quid, sed quo fructu & detur & accipiatur, perpendendum sit. In hoc igitur verè Israëlita, in quo dolus non erat, non quid, sed quo scopo receperit, inspiciendum est: quia, vt postea indicijs euidentibus claruit, eo nimirùm fine, quod datum est, accepit, vt Dei gloriam & proximi vtilitatem promoueret.

Vuâbertus quæ Bertulpho donauerit.

De iterata principis eiusque coniügis peregrinatione, & felici eorum in Christo dormitione. Cap. 16.

Intereà

INtereà vir illustris Vuambertus vnà cum coniuge sua æquè illustri peregrè profectus, iter, quod Romam respicit, denuò est ingressus, & post longa terrarum emensa spatia, apostolica tandèm ad patrocinia peruenit. Vbì tam ipse quàm venerabilis coniunx eius magna animi & corporis deuotione corpus humo, cælo animum dedêre, & cum lachrymis precumque suspirijs, sanctorum se commendant suffragijs. Nec illud silendum, quòd antequàm viam ingrederentur peregrinationis, fidelissimo suggessêre Bertulpho, vt vbicunquè eos diem vltimum claudere perciperet, illuc ad deportanda eorum corpora accurreret: hoc votis omnibus sitientes, vt nec post mortem tam fidelis famuli obsequio priuarentur, nec adiutorio fraudarentur. Contigit itaque eos, adoratis in vrbe maxima sanctorum pignoribus, inter redeundum vi febrium inclementiùs infestari. Qui tandèm in villa iuris sui Falcomberga mansionem accepêre, atque per dies languore ingrauescente, humanis rebus exempti sunt. Quorum obitum beatus Bertulphus vt fama vulgante comperit, tantos ac tales se amisisse multùm doluit: quippe ex quorum vita etiam ipsius pendére videbatur, & quibus in hac vita nihil antiquius aut charius habebat. Nec facilè in famulo Dei dolor de illorũ amissione susceptus conquieuit, quanquàm eos de morte ad vitam transitum fecisse crederet. Sed dum hinc quidem de eorum amissione gemeret, hinc verò de felici eorum requie gauderet: eo, quod salubriter gaudebat, temperandum credidit hoc, quod ægrè dolebat. Mox fidelium turmis vnà cum ecclesiæ ministris sibi iunctis, ad deportanda eorum corpora, sicut in mandatis acceperat, iter arripit. Quæ cùm subsequentibus & præcedentibus vtriusque sexûs turmis transtulisset, & ad prædium sui iuris Renticam peruenisset, in oratorio, olìm ab eis constructo, corpora tumulis, animas commendauit cælis. His ità se habentibus, quę virtutum præclara facinora in viro Dei extiterint, hinc lectori palàm explanabimus.

Denuò princeps cũ coniuge Romã religiõis ergò inuisit.

Vuambertus & vxor eius abeunt à vita.

Vt in ecclesijs ipsi traditis vir sanctus Deo cum multis seruierit fratribus.
Cap. 17.

SAnctus igitur Domini confessor Bertulphus, suscepta à venerabili Vuamberto, quam antè diximus, possessione, hoc omni elaborabat studio, vt gloriæ Dei proximorumque vtilitati impénderet, quicquid ipsi rerum temporalium suppeteret. Satagebat quippe sic habita possidere, quasi non possideret: sic non habita contemnere, quasi omnia possideret, vt illis annumerari posset, de quibus dicitur: Nihil habentes, & omnia possidentes. Vndè vt exutus seculo, secretiùs Deo vacaret, eò statuit secedere, vbì contemplationis viam posset arripere. Erant nanque in memorato prædio ecclesiæ numero quatuor, ab illustrissimo viro Vuamberto, vt dictum est, constructæ: quarum vna reliquis quantitate maior, & opulentia erat præstantior. In quam vir Dei, collectis secum vndecunquè viris religiosis, secesserat, arctiorisque vitæ tramitem arripuerat. Et dignum quidem, sed difficile relatu est, quàm piè ibidèm adhuc in terra positus, cum angelis Dei coram Deo sit conuersatus, benè orando, benè ieiunando, benè vigilando, & charitatem erga Deum & proximũ optimè declarando. Cuius exemplo complures inuitati, ad similia sese sanctitatis studia contulêre, & cum illo in eodem loco viam ingredientes iustitiæ, profecêre in altum gradibus piæ conuersationis. Sicque factum est, vt vir Dei per bona temporalia lucraretur spiritalia: per transitoria compararet in æternum mansura. Credidit quippe, se sibi ad currendam viam mandatorum Domini non posse sufficere, nisì etiam alios sibi in bonis operibus satageret adiungere, illud & verbis & exẽplis implens, quod scriptum est: Qui audit, dicat: Veni. Vndè vt sapiens architectus fundamentum in cordibus discipulorum posuit, quibus sic pastorali magisterio præfuit, vt in docendo magister, in ministrando esset minister: promptus & facilis in vtroque, quia nouerat prælatis congruere vtrunque, præcipuè cùm Dominus dominorum non venerit ministrari, sed ministrare. Sic ergò subditos quosque docebat, vt in corde esset humilitas: sic eisdem subditis seruiebat, vt in coërcendo pia esset seueritas.

2. Cor. 6.

Multi ad eũ confluunt fratres.

Apoc. 22.

Matth. 20.

Operum eius, & sanctißimæ coram Deo & hominibus conuersationis, commemoratio.
Cap. 18.

Nec

NEC ab re Deo & hominibus sanctus iste erat amabilis, quia vita & motibus probabilis, humanum in omni virtute visus est modum excessisse,& nihil minus ab apostolicis viris in omni sanctitate habuisse. Nam excepta miraculorum eius gloria,ex quibus multa de multis scriptorum præteriuit negligentia,pauca de multis relinquens, illa sanè de eo benefacta non sunt prætereunda, quæ in electis sanctitatem non solùm ostendunt,sed etiã faciunt. In singulis quippe virtutibus sic perfectionem est assecutus, vt in nulla earum vlli electorum secundus videri queat. Et vt virum in omni virtute consummatum,strictìm depingamus,hęc lector paucis accipiat. Pauperum refrigerijs hilariter prospiciebat,nudos veste tegebat, vagis & peregrinis hospitium, egenis quibuscunque præbebat subsidium. In iudicio oppressis tum consulendo subueniebat: afflictis compassionem, infirmis visitationem, mortuis sepulturam exhibebat. Charitate quoquè erga Deum & proximum diffusus, Deum ex toto corde,& proximum sicut semetipsum dilexit: reddens quæ sunt proximi, proximo: & quæ sunt Dei,Deo. Erat planè sicut mente, ità & corpore pulcher, vultu decorus,mente deuotus,corpore castus,animo sobrius,sermone blandus, humilitate venerandus,fide firmus,spe longanimis,charitate hilaris. In temporalibus parcus sibi,largus egenis: in spiritalibus verò & sibi prospiciens, & egenis. Orationi intentus, in vigilijs sacris assiduus,coronam pro his à Domino expectabat, quam sibi vigilantibus & orantibus promisit. Non aliter coram Deo & hominibus viuebat, quàm homines propter Deum docebat. Iusta quidem & pia docebat: nam iustè & piè viuebat. In synaxi fratrum,se primum in laudum diuinarum inchoatione,nouissimum exhibebat in completione. O virum in omni virtute probabilem,etiam perfectissimis viris imitabilem. Vtinàm nostri temporis summi in ecclesia sacerdotes hunc inferiorem gradu,sed superiorem sanctitate virum imitarentur: qui in eo quidem gradu, quo in Ecclesia sacerdotibus minor apparuit, nihil minus ab ipsis in omni virtute habuit. Sed hæc abeant in sua, & succedant,quæ de viro Dei dicenda supersunt.

Catalogus & summa quædam virtutum & charismatum eius.

De obitu beati viri. Cap. 19.

2.Tim. 4.

COnsummatus igitur venerabilis pater in omni virtute, cùm bonum iam certamen certâsset,cursum cõsummâsset,fidem seruâsset,de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ optando sperabat. Cuius votis supernus arbiter satisfacere volens, post emeritam ipsius in hac vita militiam, ad cælestem eum euocare disponit gloriam. Conuocata ergò discipulorum cateruа, clarescentibus febrium indicijs, índicat se iam resolui, & iam futura depositione corporis sui, festinare vt introëat in gaudium Domini sui. Et percepto sacrosancto Dominici corporis & sanguinis viatico,adstantibus non sine mœrore discipulis, vale vltimum fecit, ac ipsos seseq; Domino commendans, spiritum in manus angelorum efflauit. Quem meritis maturum & annis Christus ad cælestia euocans,eius spiritum spiritibus angelicis aggregauit. Nam sacro eius corpori terra, spiritui cælum aperitur, & cui mors diem vltimum in terris clausit, vita æterna diem æternum in cælis aperuit. Obijt sanè Nonis Februarij: cuius obitum,natalem magìs quàm mortem,dignum est appellari: quia hìc moriens, cælis est natus,& inter intelligibilia translatus. Vbi non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem Deum cernit: tantoque promptiùs pro veneratoribus interuenit, quanto viciniùs diuinæ maiestati assistit: Tanto hìc erga homines clementior, quanto illic coram Deo præsentior. Sed non parùm negligentiæ arguemur, si non vel votis ei iungamur in cælis, qui nobis in terra in artubus, licèt vita functis, adhuc viuit, quos signorum glorificatione venerabiles hominibus Deus facit. Eum verò,quem in mundo membris habemus præsentem,in cælo,nisi multùm nosmet abiecerimus, spiritu & intercessione sentiemus clementem. Discipuli proindè beati viri exequijs ipsius intererant, què syncera semper charitate dilexerant: quibus dolor quidem de amissione confusionem, sed fides de remuneratione eius generauit exultationem. Cuius corpus ad locum vsque sepulcri hymnis prosequuntur, funerique sacrosancto tristes, sed deuoti obsequuntur. Sicque ab eis in prædio sui olìm iuris Rentica,in oratorio beati Dionysij tumulum accepit, defunctusque, eo in loco voluït quiescere, vbì humanis pridèm rebus functus,suis pastorali cura alumnis præsedit. Cuius corpus licèt tumulus clauserit, virtutes non clausit: quia loquentibus ad sepulcrum eius miraculis, magnum in seruo Christi spectaculum populis eius virtutes exhibent.

Munit se Eucharistia morti propinquus.

1.Cor. 13.

Vt ad

Vt ad sepulcrum suum sanctus Bertulphus virtutum gloria & populi multo tempore celebratus sit frequentia. Cap. 20.

SAnctus Domini Bertulphus, post multiplices huius seculi labores, quibus coram Deo & hominibus optimè est conuersatus, de præsenti vita ad æternam gloriam translatus,& ante Deum ab angelis est coronatus. Cùm ergò, vt prædictum est, in proprij iuris prædio Rentica sepulcrum accepisset, quòd eum locum, humanis olìm rebus functus, elegisset, ad tumulum eius miracula non defuêre, quæ sanctitati illius præclara perhibuêre testimonia. Nam cæcis visus, surdis auditus, mutis linguæ officium reparatur,& singulis morbis tanti medici efficacia præstò est: licetq; cernere in gloria sancti gloriam Dei, & in miraculis visibilibus admirari Deum inuisibilem. Porrò crescentibus miraculis, spectaculum creuit populis, signorumq; frequentia frequentiam etiam inuitauit populorum. Nam non solùm rei nouitate, sed etiam spe recuperandæ sanitatis vndecunquè accurritur: nec spe sua deuotus quisque atque fidelis fallitur, dum & infirmi lætantur morbi se euasisse inclementiam, & sani nihilo minùs gaudent tantam se in infirmis vidisse salutem. Sicque sepulcrum sancti in breui adeò factum est gloriosum & celebre, vt non minùs diuitibus quàm pauperibus preciosum fuerit,& sicut miraculorum gloria, sic rerum creuerit opulentia.

Miracula ad monumentum S. Bertulphi.

De irruptione paganorum, & de effoßis alioq; absportatis multorum corporibus sanctorum. Cap. 21.

ACcidit intereà triste malum in terris, quod sine horrore dici vix queat. Inuasère enim Galliæ loca maritima sæuissimi piratæ, homines rapacissimi, eaque in vastas vsquequaquè redegêre solitudines, igni, rapinis & gladio omnia vastantes. Quæ pestis dum interdùm circunquaquè desæuiret, interdùm quiesceret, hi, qui in locis post tanta mala residuis erant, suspicione hostilis irruptionis ducti, singuli de singulis locis vnà cum sanctorum pignoribus migrabant, alioque ad tutiora loca declinabant. Erat quippe videre miseriam. Nam cùm sæpiùs, quos diximus, piratæ rum terras vastarent, tum in mari latitarent, iterumque ad vastationem terrarum oblata opportunitate sese inferrent, intantùm furor eorum processit, vt nec ab ecclesiarum Dei excidijs abstinerent. Quas igni cremantes, nil in eis reliquum fecêre, quod non igni, gladio, rapina absumerent: ità vt secundùm illud prophetæ, dispersi cernerentur lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Vndè factum est, vt tam monasticus quàm canonicus ordo, relictis, in quibus habitabant, sedibus, fugæ operam darent, aliasque ad sedes, effossis absportatisque, vt dictum est, secum sanctorum corporibus, migrarent, nullis aut raris citra mare relictis cœnobijs, quę non tam suo honore, quàm suorum sanctorum priuarentur patrocinijs.

Irruptio barbarorũ in Gallias.

Thren.4.

Vt corpus S. Bertulphi effoßum, & ab Erkengario Comite Bononiam sit deportatum. Cap. 22.

CArolus rex regno Francorum Occidentaliũ leges dictauit, quem posteà Heribertus Comes Viromanduorum dolo captum, Peronæ posuit in custodia. Quo adhuc imperium obtinente, Bononiensium Comes fuit Erkengarius, genere & potentia non parùm egregius. In cuius etiam ditione Rentica fuit, prædium in quo beati Bertulphi corpus tumulatum erat. Qui conspectis ad sepulcrum sancti virtutibus, eum quanto ob miracula admirabatur magìs, tanto chariùs amplectebatur. Sed quia omnem circà regionem irruptioni eorum, quos diximus, piratarum expositam videbat, de amissione tanti patroni sibi suisque pertimuit. Vndè consilio accepto, illò eum transtulit, vbi & ipse tantarum reliquiarum securus esset,& sanctus ampliori in artubus suis honore afficeretur. Conuocato deniquè Ecclesiastici ordinis conuentu, animi sui votum religiosorum roborauit consilijs, efficacibusque perfecit auxilijs. Et admissis ad sacrosanctum tumulum sacerdotibus, vnà cum ecclesiæ ministris in sanctissimorum artuum attrectatione, cum magna animi deuotione assistebat. Sicq; membra sancti locello diligenter reposita, de Rentica Bononiam transferri præcepit, vbì ea tutiùs atque deuotiùs seruanda non ignorauit. Erat quippe Bononia sui iuris, munita tunc temporis ciuitas, mari Morinorum propinqua, mercibusq; marinis

Is fuit Carolus Simplex, captus autem est anno Christi 924.

Bononia hæc est portus Francię, & vulgò Bolonia dicitur.

præcipua, sede insupèr episcopali & benedictione consecrata. In quo loco vsque ad tempora magni Arnulphi ea pignora seruabantur: immò vt veriùs dicam, magis seruabant potiùs, quàm seruabantur. Seruabant, inquam, quia sancti ipsius, cuius membra erant, intercessione, locum eundem ab omni infestatione liberum reddiderunt.

De potentia Arnulphi Marchionis, eiusque operibus bonis. Cap. 23.

QVia occasio se obtulit, vt de temporibus magni Arnulphi mentionem faceremus, non ab re est, pauca etiam de illo conscribere, quæ & tanto viro laudem non modicam, alijsque eum imitari volentibus exemplum viuendi adferant: præsertim cùm exceptis reliquis virtutibus eius, ex hoc vel maximè gloriosus euaserit, quòd sanctum hunc, multaque sanctorum pignora Blandinium transferre dignus inuentus est. Processit itaque hic à sanguine magnorum regum, quem Balduino Caluo peperit Elstrudis, filia Edgeri regis Anglorum, non minùs ingenui sanguinis à patre, quàm à matre: quia à patre regem Francorum Carolum Caluum proauum, à matre, vt dictum est, Edgerum regem Anglorum traxit auum. Qui, quod in viris clarissimis clarissimum est, hanc tantam generis nobilitatē, probitatis industria decorauit. Successione proindè hæreditaria monarchiam sortitus est Flandrorum, quam adeò ampla dicendi & agendi facultate gubernabat, vt pro magna animi corporisque virtute, Magni nomen obtinuerit. Hic Blandinium, à beato olìm Amando in castro Gandauo constructum, intimo prę cæteris regni sui cœnobijs affectu complexus, studio, quanto maximo potuit prouexit intantùm, vt tam suis quàm Apostolicis regalibusque priuilegijs roborârit, multisque insupèr sanctorum pignoribus vndecunquè collectis ditârit. Vt verò etiam maiori elegantia illud instaurârit, in archiuis eiusdem monasterij lector luce clariùs nôsse poterit: hoc tantùm hîc strictìm inseruisse sufficiat, quod lectori de translatione sancti huius, de quo sermo est, faciat satis. Quæ quidem translatio, huius Marchionis studio potenti accurata, industriaque prudenti est consummata.

Arnulphi Marchionis genus.

Blandiniense cœnobium egregiè promouetur.

Vt corpus sancti furtìm ablatum, & de Bononia aliò deportatum sit. Cap. 24.

SVccessu intereà temporum, ditioni eiusdem Marchionis Bononia cessit, quam non minùs honestè, quàm cæteras vrbes maritimas suscepit gubernandam. Quo tempore in eâdem vrbe accidit amissione corporis beati Bertulphi damnum, sed idem mox cum lucro sarcitum est. Nam quidam Britannia oriundus, nomine Electus, officio sacrilegus, ad subripiendos sanctissimi Bertulphi artus locum obseruabat & tempus. Qui tandèm improbi voti compos effectus, illos quadam calliditate adeptus est. Nam tempus sacrilegio, quod mente iam conceperat, opportunum nactus, ad locum, in quo sancti confessoris membra reposita erant, temerè accedit, ruptoque sigillo ac aperto locello, corpus sanctissimum, omni thesauro preciosius, furtìm abripiens, clàm discedit. Nec solùm beati Bertulphi membra abstulisse sat habuit, sed etiam multorum sanctorum pignoribus pariter sublatis, ad id vsq; vesaniæ processit, vt quas furto subripuerat reliquias, locello reponeret, ac in villa Otidigem reconderet, precio eas, vt putabat & volebat, Adelstano regi Anglorum venditurus. Detrimento quippe illorum, qui eas amiserant, lucrum suum decreuerat facere: sed dispositione Dei intentio sacrilegi nullos habuit effectus. Elusit enim eum per sanctum hunc virtus Dei, ac iam sępè memorati industria Marchionis, qui tempore sacrilegij Bononiam veniens, de republica solennem cum suis conuentum habuit.

Sacrilegus quidam furatur reliquias sanctorum.

De industria Arnulphi Marchionis erga inquisitionem corporis sancti. Cap. 25.

CVm ergò, vt dictum est, reipublicæ prædictus Marchio consuleret, hoc maximè curabat, vt etiam rebus Ecclesiasticis ante omnia præcaueret. Erat enim sicut reipublicę prudens orator, ità & Ecclesiæ Dei fortissimus propugnator. Vndè accito memoratæ ciuitatis episcopo, nomine Vuigfredo, vespertina iam synaxi dimissâ, inter cætera, quæ super Ecclesiasticis rebus plurimùm curabat, hæc pontifici dixit: Satìs, domine mi, de sacrosanctis sanctorum pignoribus timeo, & vtrùm

Arnulphus Marchio ecclesiarum strenuus defensor.

& vtrùm suis in locis salua sint, non parùm solicitudinis habeo. De quibus quoniam & me certiorem, & vos volo esse solicitiorem, conuenit vt cum timore & fide ad sancta sanctorum accedatis, & in singulis vtrùm salua sint signacula, perquiratis. Periculosa enim sunt tempora,& quia sunt homines seipsos amantes, à manu latronum vix quicquam est tutum. Cui Episcopus: Non, inquit, horæ instantis est negocium, hoc nunc vestrum exequi imperium. Diem enim cernitis in vesperum declinare: nec fas est hac hora sancta sanctorum attrectare. matutinum nos potiùs tempus ad ea admittet: in crastinum id,quod iubetis,differre nil prohibet. Contrà verò Marchio à spiritu sancto permotus: Non est,inquit,vtile differre, quod deuotione magìs quàm temeritate fieri affectamus: præsertim cùm nosmetipsos, si differatur, periclitari timeamus. Cumque antistes excusando, Marchio niteretur instando,inclytus Marchio affectûs sui effectum obtinuit,quem,vt pòst patuit,spiritu sancto inspirante, adeò vrgere perrexerat. Quid plura? Ad sancta sanctorum antistes accessit, loculumque, quo beati Bertulphi artus contineri sperabat, detexit: & eccè ob preciosissimi corporis amissionem, magna animum confusione induit. Expauit cor videntis, irrigantur ora lamentis: & preciosi thesauri destitutione, Marchio quoquè & alij adstantes simili afficiuntur lamentatione, quæ maiori non multò pòst consolatione sedata est.

Industria Marchionis sacrilegus compertus. Cap. 26.

SIcut erat in glorioso Marchione mens præsaga sacrilegij, sic spiritu sancto docente non ignara sacrilegi. Vndè damno sacratissimi corporis valdè ægrè cognito, Nouertis, inquit, detestandum hunc Britonem damnum hoc dedisse, corpusque sancti furtìm subripuisse. Quo audito, religiosi quique circunstantes Britonem correptum, super damno, quod acciderat, conuenêre. Illi sacrilegium sacrilego intendebant: is è diuerso quod intendebatur, repellebat. Cumque nec suasionibus nec terroribus ad confessionem furti inclinaretur, præsentiæ Marchionis offertur examinandus. Quem blanda, immò callida Comes circunuentione conuentum, his allocutus est verbis: Benè, inquit, fecisti, quòd sancti corpus ablatum eò transtuleris, vbì decentiùs excoleretur. Hac callida Marchionis oratione magnus sacrilego pudor iniectus est, moxque Comitis prosternitur pedibus, se corpus sancti professus abstulisse, sed ea mēte, quam Comes dixerat, nempe vt illò transferretur, vbì maiori reuerentia à fidelibus affici posset. Cui Comes subridens, Deo, inquit, gratias referimus, quia compertū habemus, quod quæsiuimus. Sed vbì quod abripueras reposueris, pande. Licèt enim sacrilegium colore virtutis fucaueris, non tamen virtutis est sacrilegium fecisse, nec satis credibile, ob reuerentiam te sancti alibì eum reposuisse. At ille rubore suffusus, & timore deiectus, villam Otidigem mari penè contiguam indicauit: ad quam, vt antè diximus, membra sancti deportauerat, ea videlicet delusus spe, qua sibi mare se transfretaturum, regique, vt dictum est, Britanniæ ea precio distracturum persuaserat.

Marchio sacrilegum furem prodit.

Vt corpus S. Bertulphi repertum sit cum corpore S. Guduuali. Cap. 27.

CVm prolixior ad scribendum historia suppetit, capitulis eam distinguere par est, vt scriptori leuamen in scribendo, & lectori respiratio sit in legendo: præsertim cùm prolixa materies sæpè fastidium, succincta verò nonnunquàm tum scribendi, tum legendi generet desiderium. His interìm præmissis, reliquum historiæ prosequamur. Sacrilegio igitur callida, vt dictum est, industria Marchionis detecto, loco etiam, quo corpus sancti clanculò repositum erat, comperto, in animum idem Comes induxit, illuc religiosos quosdam ac fideles mittere, sanctumque corpus eò, vndè ablatum fuerat, reuocare. Et licèt hoc animi sui consilium meliori postmodùm ipse consilio mutauerit, nec Bononiam sanctas reliquias reduxerit, sicut in sequentibus liquidò patebit: accito tamen vnà cum religiosis quibusque memoratæ vrbis episcopo Vuigfredo, ad villam, vbì sacrilegus ille sancta se reposuisse membra confessus est, eum mittit, mandans vt ea Bononiam reducerent. Et quoniam timuit tanto thesauro aliqua occasione priuari, negocium, quod iniunxit, maturè exequi eos iussit. Illi mandata iubentis exequuntur, & ad villam Otidigem properè aduecti, locum sacri corporis conscium adeunt, maioremque, quàm optauêre, reparandi damni materiam

Vide quàm anxiè curat hic priceps sacras reliquias quā primùm sibi restitui.

teriam inueniunt. Nam cum corpore beati Bertulphi corpus etiam sancti Guduuali reperiunt,& in vnius inquisitione,geminorum exultant inuentione. Erat quippe beatus Guduualus confessor pariter & pontifex, alta Britonum prosapia ortus, generis quidem titulo nobilis,sed vita & moribus multò nobilior. Qui vt spreta parentum celsitudine & hæreditarij iuris amplitudine, vel in monasterio, vel in episcopatu Deo seruierit, & post plurima ac inaudita seculis miracula ex hoc mundo ad Deum transierit, liber, qui de vita & virtutibus eius plenissimè conscriptus est, liquidò pandit. Corpus verò illius qua de causa monasterioli castro deportatum, vel vtì furtìm indè sublatum per antedictum Britonem, corpori sancti Bertulphi coniunctum, atq; cum illo Blandinium translatum sit, ex libello, qui de eorum aduentu scriptus est, lector cognoscere poterit. Nunc verò ea tantùm, quæ specialiùs beati Bertulphi priuilegium indicare videntur, prosequente stylo commemoremus.

Vita S. Guduuali est Tom. 3. die 6. Iunij.

Vt sanctus Bertulphus ad Harlebecensem ecclesiam sit deportatus. Cap. 28.

GLoriosus igitur Marchio, licèt, vt suprà scriptum est, corpus beati Bertulphi Bononiam referri iusserit, hanc tamen animi sui sententiam meliori mutauit, alioque illud censuit transferendum. Et conuocatis sanctorum Audomari ac Bertini Præpositis,illustribus etiam personis consilio adhibitis, vt ad Harlebecensem illud transferrent ecclesiam, imperauit. Erat autem Harlebeca vnum ex multis sui iuris prædium,flumini Legiæ adiacens. Ad quod S. Bertulphum transferri iussit, translaturus illum mox Blandinium, quod speciale amoris ipsius meruit priuilegium, quodq; in castro Gandauo à beato olìm Amando,vt antè diximus, fundatum, apostolicisque Petri & Pauli titulis dedicatum fuit. Cuius fundationem loci qui nôsse velit, in vetustissimis eiusdem monasterij archiuis poterit cognoscere. Sancti ergò corpore ad Harlebecensem ecclesiam translato, & à venerabili Theodrado, eiusdem ecclesię sacerdote,honorificè suscepto,nō multò pòst magnus Arnulphus cum magno se comitatu obuiumq́ pridiè Calend. Decembris exhibuit, completurus tunc voti effectum sui.

Vt Theodradus presbyter impetrârit reliquias S. Bertulphi ab Arnulpho Marchione. Cap. 29.

MEmoratæ ecclesiæ Theodradus, quem iam dixi, tunc præfuit, cui erat non modica apud Marchionem fidutia impetrandi, quæ voluit. Qui cùm intellexisset Marchionis hanc esse voluntatem,vt sancti reliquiæ indè transferrentur, ad impetrandum quasdam ex ijs, preces obtulit, & quod fideliter postulauit,efficaciter impetrauit. Nam assensum petenti Comes accommodauit, reliquiasq; de corpore sancti deuota tollens præsumptione, illi donauit, hoc iterùm iterumq; monens, vt cum sancto honorem exhiberet, quasi in reliquijs eius illum verè crederet præsentem. Quod ille non segniter executus,in eádem,qua Deo minister, subditis erat magister, ecclesia, sanctissima membra summa excoluit reuerentia. Quæ ibidèm longo tempore honorificè seruabantur, donèc ea ecclesia igni cremata, de incendio diuinitùs sunt extracta,& reliquis ipsius membris in Blandinio restituta. Quod qualiter acciderit,sicut fidelium relatu didicimus, dicendum est in sequentibus. Nunc interìm hoc aggredimur dicere, quemadmodùm idem sanctus Domini confessor Blandinium sacrosanctis artubus suis dignatus sit inuisere.

En qualem vult sanctis reliquijs haberi honorem.

De aduentu einsdem sancti in montem Blandinium. Cap. 30.

EA tempestate in monasterio Blandinio Gerardus merito & officio abbas degebat: cuius consilijs gloriosus Marchio libenter vtebatur. Qui cùm titulos nobilitatis, nobiliùs etiam ornaret moribus probitatis, cunctis penè Galliæ coenobijs & præesse & prodesse dignus inuentus est. Quo accito, prædictus Marchio de transferendis sancti reliquijs communicatis cum eo consilijs pertractat. Tum vtrique ità visum est, vt memorati sancti pignora Blandinium transferrentur. Placuit etiam ea optimatibus sententia, vt tanti confessoris pignoribus Blandiniensis ecclesia ditaretur. Cumque tam ecclesiasticis quàm politicis ordinibus ità esset deliberatum,

sanctis-

ſanctiſſimi confeſſoris Bertulphi membra leuantur, transferenda eò, quò iam diximus, non ſine magna tum præcedentium, tum ſubſequentium gratulatione. Nec ſolus hic ſanctus tunc transferri voluit, ſed in conſortium tranſlationis eius oſſa beati Guduuali adiuncta ſunt: atq; etiam membrum vnum beati Audomari cum dente ipſius, reliquię quoquè ſanctiſſimi Bertini in augmentum gloriæ eius. O quàm lætum populis, vndecunquè concurrentibus, in illa die ſpectaculum fuit, cùm ante ſanctiſſimas reliquias hinc Eccleſiaſtica pompa cum crucibus & lampadibus, indè aulicus Marchionis procederet ſenatus cum faſcibus. Et licèt ex vtraque parte impenſius honor minor eſſet, quàm pro ſancti meritis, omnem tamen gloriam principum æquauit. Facta eſt autem tranſlatio hæc tertio Nonas Decembris, cùm aduentum Domini eccleſia pro more celebrat, cùm etiam in aduentu ſancti Chriſtum ſibi adueniſſe exultauit, præſertim cùm in ſanctis & electis Chriſtum habitare nemo ambigat. Erat præcipuè idoneus huius tranſlationis miniſter vnà cum religioſo grege monachorum Abbas, quem diximus, Gerardus, cuius prudēti diſpoſitioni glorioſus Marchio credidit, quicquid in tranſlatione illa agendum videretur. Qui in monaſterium Blandinienſe, cui ipſe tunc præfuit, ſacroſanctos artus tranſtulit, ac in Orientali abſide cum magna pſallentiū melodia repoſuit. Vbi ad tempora vſque noſtra manſit corpus ſanctiſſimum, donèc in medio eiuſdem eccleſiæ memoria fidelium defunctorum à fidelibus ædificata, & in honorem incarnationis, natiuitatis, paſſionis, reſurrectionis ac aſſcenſionis Ieſu Chriſti eſt titulata. Ad quam dignam memoria memoriam qualiter hic ſanctiſſimus confeſſor Bertulphus ſit tranſlatus, ſuo mox loco dicendum differimus.

Ingēti cum honore trāſferuntur reliquię S. Bertulphi & aliorum.

Cap. 31.

TAmetſi ea, quæ fidelium hominum ſermone referuntur, haud difficilè ab auditoribus æquè fidelibus creduntur: multò tamen certiori fide ea ſciuntur, quæcunque oculis licet intueri. Vndè ſicut ea, quæ à Maioribus de ſanctiſſimo patre noſtro Bertulpho didicimus, ſic & illa, quæ oculis ipſi vidimus, ſtylo tradere conamur. Nouit charitas veſtra, dignam memoria fidelium defunctorum in eccleſia hodieque florere memoriam, quæ, ſicut in geſtis beati Odilonis legimus, ex diuina reuelatione in eccleſia primùm inoleuit, & non multopòſt authoritate venerandi Papæ Leonis per omnes penè iam Chriſti eccleſias propagata eſt. Cumque hoc in pleriſque locis deuotiùs ageretur, paulatimque huius rei religio magìs magiſque augeretur: adeò res proceſſit, vt in eccleſijs ob memoriam fidelium defunctorum, honoremque Domini, altaria erigerentur, exequiæ generaliter ac ſolenniter celebrarentur, eo vel maximè die, qui omnium Sanctorum ſolennitatem à capite Calendarum Nouembrium ſequitur: non incongrua videlicet ratione, vt omnium Sanctorum, quorum feſtum pridiè præceſſit, interceſſio, clementiſſima omnium fidelium defunctorum fieret relaxatio. Sed hęc ſuo in loco: hoc tantùm dicere nunc aggredimur, vt ipſum diem corporis beati Bertulphi, reliquiarumque ſanctæ virginis Chriſti Amalbergę tranſlatio ſolennem effecerit. In Blandinienſi nanque eccleſia memoriam fidelium defunctorum conſtruxit fidelium viuorum induſtria, quam honorificè in ipſo depoſitionis ſanctiſſimi Bertulphi die abſoluit, atque in honorem incarnationis, natiuitatis, paſſionis, reſurrectionis atq; aſſcenſionis Ieſu Chriſti, à Radbodo Nouiomenſi epiſcopo conſecrari fecit anno Verbi incarnati milleſimo ſeptuageſimoſecundo, ſecunda hebdomadæ paſchalis feria, præſente glorioſo Flandrorum Marchione Roberto, cum multa optimatum & promiſcui ſexûs frequentia. Nec multopòſt Blandinienſis cœnobij fratribus placuit, ad eandem memoriam beati Bertulphi corpus, ſanctiſſimæque virginis Chriſti Amalbergæ reliquias transferre, vt maior indè confluentibus eò plebibus deuotio, fidelibusque defunctis tantis interceſſoribus fieret conſolatio.

Commemoratio omnium fideliū defunctorū.

Radbodus Epiſcopus Nouiomenſis.

Cap. 32.

CVmque fratribus, vt dictum eſt, ſanctæ Blandinienſis eccleſiæ corpus S. Bertulphi transferre placuiſſet, hocque non temerè fieri iudicâſſent, conſultò quidem ab ijs, qui ſanioris conſilij tunc videbantur, definitum eſt, vt admiſſis clàm nonnullis ad loculum ſacri corporis ſacerdotibus, omnem reconditi ſacroſancti theſauri veritatem oculis explorarent, vt teſtibus his reliqui fratres ad agen-

dum id, quod statuerant, certiores redderentur. Neque enim de sacrosanctis artubus parùm dubij erat. quippe opinio vulgi habebat, magnam de sacro corpore partem ab Harlebecensibus haberi, adeò vt ecclesia eorum ad sanctum Bertulphum vulgò diceretur. Sed nec fratres Gandenses, vel hanc appellationem, vel reliquias sanctæ ecclesiæ Harlebecensi inuidebant: cùm in veteribus de sancto conscriptis exemplaribus magnum Arnulphum eas Theodrado presbytero dedisse legerent: quod etiam nos in hoc nouo opusculo pleniùs descripsimus. Sed sicut iam diximus, & adhuc expressiùs dicemus, eædem, quę Harlebecensibus reliquiæ fuêre, in Blandinio quiescenti corpori post aliquod tempus rursùs adiunctæ sunt. Quod vt indicijs sit euidentibus compertum, prudens lector animaduertat. Paulò ante translationem sanctissimi Bertulphi, sacerdotes, vt dictum est, albis induti, pedibus nudi, deuotè potiùs quàm temerè ad sancti corporis locellū admissi, confessione primùm vicissim facta, cum fide & tremore accedunt, ipsumque licèt difficulter aperiunt. Tum sacrosanctum corpus pallio inuolutum, signaculo reperiūt signatum, & partem quidem artuum adesse maximam, sed partem quoquè non modicam deesse. Vbi etiam titulum huiusmodi inscriptum, corporiq; sancto impositum inuenerunt: Hic requiescunt membra sanctissimi corporis Bertulphi confessoris, cuius transitus celebratur Nonis Februarij, quæ Arnulphus Magnus Blandinium transtulit tertio Nonas Decembris. Oculos hinc in partem loculi deflectunt, locellum alterum inclusum, sigilloq; signatum cernunt. Gaudio itaque affecti respirant, quippe qui se haud vulgares ibì reliquias inuenturos sperarent. Cautiùs intendunt, titulumq; huiusmodi infrà positum inspiciunt: Hic locellus continet, quod residuum fuit igni de corpore sanctissimi confessoris Christi Bertulphi. Quod legentes, satìs nec intelligere nec admirari poterant. Aperto tamen locello, erat cernere quiddam diuini horroris: immò verò non tā horroris, quàm honoris. Passim quippe penè ambusta ossa iacebant. Quæ cùm diligentiùs hincindè inspicerent, titulum quendam complicatum & inuolutum reperiunt & aperiunt, barbaris quidem literis inscriptum, adeò vt facilem legentibus de reconditis illic sancti Bertulphi membris fidem faceret. Erat autem huiusmodi: Hic reposita sunt ossa illa egregij confessoris Christi Bertulphi, quæ angelus Domini de medio ignis extulit, quando Harlebeca cremata est, quæ domina Rozala Blandinium transtulit cum Balduino filio paruulo, & apposuit reliquæ parti corporis ipsius sancti. Has ergò sancti patris reliquias, quas apud nos in hoc vsque tempus haberi ignorauimus, quando vel qualiter Deus per angelum suum de medio ignis eripuerit, sicut fidelium relatum fideliùs inuestigare potuimus, hîc inserere curauimus.

Obseruaergà sanctorū reliquias reuerentiam, contra Vigilátianos.

Nota rem memorabilem.

Cap. 33.

POST immaturam Arnulphi iunioris Marchionis mortem, cuius auus magnus extitit Arnulphus, Balduinus filius eius cum matre * Rozala derelictus est paruulus. Hic enim est, qui posteà prolixæ barbæ dictus est Balduinus, cuius mater Rozala, filia fuit Berengarij regis Italiæ, quæ post mortem Arnulphi principis, Roberto regi Francorum nupsit, & Susanna dicta, mutato nomine, regina regnauit. Quæ cùm adhuc vidua, & filius eius Balduinus esset infantulus, tanta in regione nostra facta est perturbatio, vt non tam ad hostile, quàm intestinū, bellum pertraheretur ipsa dissensio. Multi enim ea, quæ à patre pueri huius vt beneficiarij acceperant, in hac perturbatione ceu propria vsurpabant. Quo tempore quidam nobilis prosapiæ Eilbodo Curtracensi territorio præsidebat, cuius vxor Immacin, nobilis æquè prosapiæ, dicta fuit. Ipso autem Eilbodone defuncto, Balduinus, qui ex successione hæreditaria in principatu monarchiæ Flandrensis gratia Dei iam conualuerat, comitatum Curtracensem ditioni suæ, vt etiam posteà fecit, subdere cogitabat. Sed Curtracenses cùm aliquanto tempore rebellâssent, Harlebecenses vicinos, qui dominio Balduini Marchionis parebant, hostiliter sæpè aggressi sunt. Illis verò fortiter repugnantibus, Curtracenses quindecim suæ partis homines, in hoc ipsum coniuratos, noctù miserunt, & vt villam Harlebecensem igni succenderent, sacramento adegerunt. Qui prima vigilia noctis aduenientes, villam, vt iurauerant, omni ex parte succendunt. Flammæ autem, vi ventorum impellente, domos domibus cohærentes consumebant, ecclesiamque S. Bertulphi ità repentè inuadebant, vt nihil aut parùm omninò supellectilis ecclesiasticæ indè posset auferri. Erat autem in ecclesia pars non minima ossium eiusdem sancti con-

** Rosula Balduinus pulchra barba, vt ab alijs vocatur.*

Harlebecū inflammatur.

confessoris, quam dudùm venerabilis ipsius ecclesiæ sacerdos Theodradus à magno, vt suprà dictum est, impetrauit Arnulpho, eo videlicet tempore, cùm ab eodem glorioso Marchione sanctissimum sancti corpus Blandinium transferebatur. Quæ quidem sacræ reliquiæ cùm multis diebus magno ab incolis loci eiusdem honore fuissent affectæ, tunc igni videbãtur absumendæ non sine maximo omnium dolore. Adstabat tunc ipsius ecclesiæ sacerdos, Bugecinus nomine, summa animi deiectus mœstitudine. Decidente autem pro immensitate ignium omni ecclesiæ tecto, loculoque, in quo sancti continebantur pignora, flammis consumpto, cùm iam miserabilis de ereptione sanctarum reliquiarum omnes inuaderet desperatio, ideoq; lachrymabilis ad Deum sanctumque Bertulphum omnium fieret obsecratio, eccè inter ipsas flammas cœpit crepitus quidam fragorque immensus audiri, videbaturque quasi congestus in vnum formicarum aceruus sensim efferri, qui leniter ex ipsis flammis emergens, repentè sursùm est elatus, statimque super expansum sacerdotis vestimentum cunctis mirantibus est depositus. Qui diligenter intuens, quidnam esset, ossa vidit humana, in superficie quidem tactu ignis denigrata, & non, vt efferebantur, sibi inuicèm cohærentia, sed vt meliùs agnosci possent, alia ab alijs disiuncta. Tunc incunctanter adstantes hęc S. Bertulphi intelligentes fuisse pignora, virtute diuina & subuectione angelica ex ipsis ignium flammis elata, ad comparationem tanti thesauri, detrimenta rerum suarum, ignibus absumptarum, quasi nihilipendebant, Deoque, tam gloriosè sanctum suum glorificanti, laudes & gratias toto corde referebant.

Nota insigne miraculum.

En quantum isti pij homines amāt sacras reliquias.

Cap. 34.

IGitur Harlebecensis ecclesiæ ciues, eas ipsas sancti Bertulphi reliquias naui impositas, quoniam & ecclesia propria cremata fuit, & hostilis incursionis metus imminebat, per Legiam fluuium ad Viuium castellum, tūc temporis munitissimum, deportârunt. Post aliquantum verò temporis placuit ipsis referre reliquias, iterumq; naui impositas ad propriam parochiam reportare instituebant. Sed inter eundum quibusdam incidit dubitatio, vtrùm verè, quæ ab eis deportabantur, S. Bertulphi essent reliquiæ. Quod memoratus illorum sacerdos Bugecinus, qui interfuit, intelligens, omni cordis intentione Deum orauit, vt pro misericordia sua euidēs huius rei signum ostendere dignaretur. Tum eccè grex auiū desupèr volitās apparuit, in cuius extremo agmine ales quędam candidi coloris, quæ cęteris pręstantior esse videbatur, apparuit. Quam diligentiùs sacerdos intuens, In nomine, inquit, Dei tibi pręcipio, vt si verè hæ sancti sunt reliquiæ Bertulphi, tu super ipsas sine mora descendas. Quo dicto, auis illa, relicto præeuntium agmine, descendit, & in gremio sacerdotis, reliquias sanctas tenentis, resedit. Quam ille blanda manu, quandiù placuit, cunctis admirantibus, contrectauit: itaq; abstersò à cordibus illorum omni dubitationis scrupulo, liberè abire permisit. His agnitis, Rozala, quæ & Susanna, diuæ memoriæ domina cum Balduino filio adolescentulo Marchione aduenit, consilioque cum suis habito, reliquias sanctas indè absportauit, & in Blandiniensi ecclesia reliquæ parti corporis ipsius sancti apposuit, parte quadam ex eis ecclesiæ nupèr crematæ reddita. Hęc ità esse cùm multi ex ore progenitorum suorum loquantur, quędam tamen fidelis mulier etiamnùm superest, quæ cum iureiurando se pręsentem his interfuisse memorat, & quæ iam diximus, vera esse viua voce testatur. Et hoc satìs tam auditu quàm visu, quisquis eadem sancti membra inspexit, comperire potuit, non nisì virtute Dei ex ipsis ignium flammis sacras reliquias ereptas esse: quia vt in ipsis appáret, omni ecclesia & loculo, in quo continebātur, exustis, ità sunt ab igni compręhensæ, vt nulla humani ingenij industria extrahi potuerint, & nisì angelica virtute abducerentur, in fauillas vel cineres vsque redigi oporteret. Sed iam ad perscribendum sanctæ translationis ordinem redeamus.

Miraculo declarātur veræ S. Bertulphi reliquiæ.

Cap. 35.

IN transferendis sancti Bertulphi reliquijs, gloriæ eius gloriam hanc Christus adiunxit, vt sicut gaudij sanctorum consors est in cęlis, ità etiam reliquiarum eorundem secum transferendarum consors fieret in terris. Cui hoc speciale mox transferendo decus fuit, quòd sacratissimā Christi virginem Amalbergam hac suì translatione sociam habere meruit. Quod vt factum sit, lectori paucis indicare non pigebit. Erat in Orientali sanctæ Blandiniensis ecclesiæ apside scrinium immēsa ætate in abdito

repositum, quod à quibusdam fratribus deuotè eò admissis est apertum, & in eo quid-
Reliquię S. Amalbergę repertæ. dam diuini horroris repertum. Nam erat in eo cernere omnem penè virginei corporis virginis Christi Amalbergæ puluerem, & plures castissimorum ossium ipsius particulas vnà cum vestimentis eius & peplo, pera quoquè & baculo, cilicio etiam & sacrato preciosi operis colorisque velo: velo, inquam, quo diuinitùs per beatum Vuillibrordum
S. Amalberga à S. Vuillibrordo velum sacrum accepit. sanctamque Gertrudem legitur velata, Deoq; consecrata. Fratres ad tam sanctum spectaculum secretiùs admissi, reperto tam precioso thesauro, non parùm gaudebant, eumq; cum corpore sancti Bertulphi collocare dignum ducebant. Quod & factum est.

Cap. 36.

EA siquidem tempestate, quæ sacram sancti Bertulphi reliquiarumque virginis Christi Amalbergæ translationem pręcesserat, inundationis incommodo vniuersa regio laborabat adeò, vt à sidere Arietis vsque ad Geminos, nec pluuiales cęlo nubes, nec terræ deessent imbres. Sol Aquarium exibat, propè sidus Cancri respiciebat, & tamen Aquarius plùs solito imbres non cessabat effundere. Cerneres inundationem circunquaquè grassari inexhaustam, & laborantibus agricolis omnem futuram messis spem adimi. Et eccè ante translationis diem, cùm se ad perscrutandum sancti confessoris loculum fratres, quos diximus, contulissent, cumque cum fide & tremore aperuissent, imbre suspenso serenitas mox redit, ità vt vnum idemque esset, fra-
Pluuia sistitur repentè. tres loculum aperuisse, cataractasque cęli pluuias retraxisse. In apertione quippe loculi sancti sui, misertus est Dominus populi sui, sinum illi misericordiæ suæ aperiens, tempestatemq; iubens facessere. Renouantur hìc in sancto Dei antiqua miracula, quæ non minùs defuncto, quàm olìm viuēti familiaria fuêre. Qui enim iampridèm sub diuo positus, pluuiæ incommoda non sensit: hic etiam ad artuum suorum attrectationem, imbrium suspendit inundationem: tanto nunc miraculis & virtutibus excellentior, quanto diuino conspectui pręsentior. Nec alienum à fide est, Deum sancti huius translationem mox futuram sic disposuisse, quem pro ea disponenda tempestatis insolentiam compescuisse credimus. Gradere nunc, bone Iesu, nobiscum, & ad peragendam sanctarum reliquiarum confessoris & virginis tuæ translationem, puram nobis tribue deuotionem.

Cap. 37.

SAcratissima dies Pentecostes 14. Calend. Iunij lucescebat, cùm aduentum sancti spiritûs Ecclesia generaliter celebrem habuit. Qua die placuit fratribus sacrosanctum corpus beati Bertulphi cum sanctæ Amalbergæ reliquijs ad memoriam, quam antè memorauimus, fidelium defunctorum deportare, & die crastino de locello vetusto in nouum transferre. Quod consultò quidem ab eis definitum est, videlicet vt animæ fidelium defunctorum in aduentu spiritussancti, lętificarētur etiam aduentu corporis sancti. Nam & hac celebri die plùs solito confluentem plebem recepit ecclesia, sacra ibì Missarum solennia celebraturam. Innotuit etiam res populis, quæ agebatur de deportatione sanctissimi corporis. Vndè complures tam huius rei pia nouitas, quàm sacra paracleti solennitas inuitabat, tanto liberiùs confluentes, quanto diù optata tandemque huius meritis concessa serenitate impensiùs lętabantur. Et tertia quidem diei hora, qua se spiritussanctus discipulorum olìm cordibus infudit, ante Missarum solennia fratres ad sancta sanctorum cum thymiamaterijs & hymnis accedunt, loculum, quo sacratissimum corpus cōtinebatur, deponunt, ac prosequente psallentium choro, memoriam, quam diximus, fidelium defunctorum adeunt, nouoq; alta-
Nocturnas agunt vigilias ad sacra ossa. ri eum imponunt, nocturnas illic in honorem Dei sanctique huius acturi vigilias, crastinumque expectaturi diem ad transferendas illius sanctæque virginis, quę simul aduectæ sunt, de theca in thecam reliquias.

Cap. 38.

CRastina porrò dies populis optatissima illuxit, quæ ad diuinum illud spectaculum illos vndecunquè inuitârat. Magnam & præclaram hac die iucunditatem, magnam æquè sancto suo omnipotens prærogauit solennitatem. Clerus omnis de adiacentibus ecclesijs, monachorum chorus de cœnobijs, tam plebs vrbana de vrbibus, quàm vulgus promiscuum accurrit de rure, vt in futura sanctissimi corporis translatione, optata visione fruantur. Nec piguit ob sanctissimi huius corporis

ris reliquiarumq; virginis Amelbergæ reuerentiam, circuniacentium sanctorum cor- Magna adhibita solennitas in transferendis sacris reliquijs.
pora suam pręsentiam exhibere. Nam sanctum Liuinum martyrem, & beatam Pharaildem Christi virginem, sanctum quoquè Geruiphum æquè martyrem singuli de suis locis obuios exhibuêre, in magnaque populi prosequentis frequentia gaudij nostri participes esse voluërunt. Pręterea aliæ complures reliquiæ longo illo translationis sanctissimi patris nostri Bertulphi, sanctæque virginis Amelbergæ itinere procesſêre obuiàm. Nouum quippe gloriosumq; genus spectaculi hunc inuitauit populi conuentum: qui sanè tam frequens accurrit, vt nec ambitus, nec atrium ecclesiæ eum capere sufficeret.

Cap. 39.

EXpectantibus intereà in ecclesia populis, sacerdotes ad memoriam fidelium defunctorum procedunt cum infulis, minoresque ecclesiæ grâdus cum crucibus & thymiamaterijs. Populus quoquè, qui tam multus conuenerat, nisu, quo potuit, se ad spectandum ingessit, vel religione, vel rei nouitate, aut etiam spe impetrandi aliquid pro benedictione de sancti corpore incitatus. Et pręmissa Litania, adiunctis etiam laudibus tam diuino operi congruentibus, ac sacerdotibus, qui huic sanctissimo negocio aderant, ad altare accedentibus, preciosissimi thesauri loculus aperitur. Corpus sanctissimũ sindone inuolutum altari imponitur, sigillo rupto, titulus preciosæ glebæ testis legitur, cunctisq; quibus accedendi vel videndi liberior facultas erat, palàm exponitur. Oculis hęc cernentibus lachrymas pias pia æquè lętitia exprimit, atque hęc cernentes spe cernendi etiam maiora afficit. Locellus deindè minor coràm exponitur, sigilli item titulus, quem prędiximus, audientibus cunctis legitur. Cumque hinc corpus sanctissimum, indè quod corpori deerât, modicè igne tactum conspiceretur, testibus titulis vnà cum sigillis, veteri manu descriptis, facilè id, quod visum est, populo fidem fecit, membra sanctissimi cõfessoris Christi Bertulphi integro ferè numero illic reposita asseruari.

Certa documenta præsentium reliquiarũ S. Bertulphi.

Cap. 40.

EX consequentibus hinc causis cõstat, sanctissimi patris hanc translationem maioris illi per Christum honoris fuisse occasionem. Cuius pignora quia aliquanto negligentiùs vsque ad id temporis habita fuêre, maiorem solito deincèps habuêre reuerentiam. Neque enim decuit hanc Christi lucernam sub modio, sed super candelabrum poni, vt ingrediẽtibus in ecclesiam Dei, in edito charissimam prętenderet pręsentiam. Et vt latiùs sanctitatis suæ diffunderet odorem, aliquãtam pignorum suorum per Ecclesias Dei passus est distributionem fieri. Quod vt fieret, deuotio, non temeritas: non superbia, sed humilitas promeruit. Nam inspirante spiritu sancto animis fidelium, ad translationem eius deuotè confluentium, persuasum est pro benedictione aliquid de pignoribus illius expetere, vt vel in modica reliquiarum eius portiuncula singuli sanctum quasi totum pręsentem colerent, cuius ope & intercessione nihilominus se iuuari considerẽt. Nec fefellit poscentes fratrum benigna charitas, nec elusa est piè poscentium deuota humilitas: dum & illi, quod poscebantur, sine damno de pignoribus sancti concedebant, & isti pro magno suo lucro vel parùm aliquid de reliquijs eiusdem patris accipiebant. Vndè & apud singulos tanti hodieque habitus est, quasi apud singulos totus esset corporali pręsentia, qui singulis vtiquè totus, fideli pręsens est beneuolentia & amore.

Cap. 41.

ACcessit quoquè gloriæ eius ingens aliorum sanctorum gloria, quam in terris per homines Deus Dei sapientia procurauit. Nam ad sancti sui glorificationem multorum cum eo pignorum fieri voluït trãslationem, licèt minùs idoneè per nos humiles administratam, affectu tamen, quo potuimus, consummatam. Enimuerò cùm beatissimi patris nostri Bertulphi corpus, linteaminibus mundis inuolutum, diligenter obsignatum, & de theca in thecam esset trãslatum, accedunt fratres tam studiosè quàm religiosè ad transponenda in eandem, in qua sanctus hic repositus erat, thecam, aliorum sanctorum reliquias, eæque, attestantibus illarum titulis, his qui affuerant, coràm exponuntur, affixisque sigillis, diligenter cum corpore sancti reconduntur. Acta est hęc translatio anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo tertio, indictione vndecima, Alexandro Papa Apostolicæ sedi, & ecclesię

Is est Alexander II. cui Gregorius VII. successit.

Nouio

Nouiomensi pontifice Radbodo pręsidente, regnãte Francorum rege Philippo, & Roberto Flandriæ monarchiam tenente. Translatus est autem hic sanctus pater & preciosus Christi confessor Bertulphus cum supradictis admirandæ virginis Amelbergæ, multorumque sanctorum pignoribus de Orientali sanctæ Blandiniensis ecclesiæ parte ad altare, quod in medio ipsius basilicæ ædificatum & consecratum est in memoriam sanctæ incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis & ascensionis Domini nostri Iesu Christi, & in commemorationem omnium fidelium defunctorum, atque à domino Abbate Folcardo cum ijsdem sanctæ Amelbergæ, aliorumque sanctorum reliquijs in locello nouo collocatus, ipso cum fratribus sibi creditæ congregationis hanc eandem translationem administrante anno regiminis sui tertio, 13. Calend. Iunij, coram multitudine copiosa monachorum, clericorum ac vtriusque sexûs hominum. Cęterùm quia huius diœceseos antistes huic sanctæ translationi, diù licèt expectatus, aliasque occupatus, interesse non potuit, proximo suo ad nos aduentu tam pręsentibus per se, quàm absentibus per literas, diem hunc festiuè celebrem cõstituit, ad laudem Christi, sanctorumque suorum, in quibus cum Deo patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

VITA SANCTAE ADELHEIDIS SIVE ALEIDIS, PRIMAE ABBATISSAE VILECENSIS, A BERTRADA,

quam alij Bertam vocant, sorore S. Vuolphelmi Abbatis Bruvvilerensis sanctimoniali conscripta, sed stylo per F. Laur. Surium passim mutato, & quibusdam nonnihil contractis.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOmino N. Archipræsuli venerando, cunctis Christi cultoribus pro merito bonitatis amando, pauper, vilis & peccatrix illa indigna vocari suî ancilla, præsentis vitæ post tædia, æternæ beatitudinis præmia. Cõfortata exemplo Abrahæ patriarchę, Deum familiari allocutione sępiùs cõuenire audentis, adijciam adhuc loqui ad te dominum meum, fidum imitatorem ipsius Dei omnipotentis, humilimè clementiam tuam implorans, vt pro eius nomine, qui innumeris diuitum donarijs prętulit duo ærea minuta viduæ, æneum hoc opusculum gratum tuæ dominationi sit munusculum: hocque admonearis, vt meî pauperculæ orata implere non obliuiscaris: quatenùs pro te intercedente sancta virgine, cuius merita hîc habentur descripta, omnia tuæ humanæ fragilitatis deleantur delicta. Nos qui de te, Præsulum dignissime, patrem & dominum appellantes, & loco Christi pro nostrarũ virium modulo venerãtes: sicut illi dicimus, cuius erga nos vices geris, Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: ità post illum ad tuum honorem referimus, quicquid gesserimus laude dignum. Cùm enim tum ob nostra, tum aliorum subditorum, vel corrigenda vel etiam propulsanda mala labores suscipiãs, iure quoquè ex ijs, quæ Deo adiuuante rectè gerimus, honor ad te redit. Sic pius ille magister, cuius es vicarius, seorsìm quidem discipulos suos stultos & tardos corde ad credẽdum, vel alijs id genus modis appellabat: at coram reprehensoribus, qui eos spicas vellentes, vel alia similia facientes carpebant, inuicta ratione tuendos suscipiebat. Itaq; hinc ego animata, exiguum hoc tuæ Dominationi offero munusculum, vt si qua in eo corrigenda sint, ea piorum virorum opera emendes. Si quis verò inuidentia stimulante illud calumniari velit, instàr eius, quem iam diximus, magistri defendere nè dubites: vt cuius geris vicem, in eius quoquè vestigijs gnauiter insistas. Porrò si quis opus emendatione indigens putet esse indignum, quòd tantæ dignitatis viro munus offeratur, nouerit is, tametsi calami magna est rusticitas, non paruam tamen in ipsa materia vtilitatem inesse: atque ità quod stylus impolitus videtur efficere contemptibile, id insigni precio materiæ munus effici gratissimum. Ieiuno quidam sermone multa pręclarè gesta prosequimur, putà beatæ matris Adelheidis Vitam: quam cùm Dominus admiserit in beatorum cõsortium, qui nunquàm non pro populo Dominum deprecantur, idque signis euidentissimis declarârit:

Luc. 21. — Hucusquè non est mutata phrasis — Psal. 113. — Luc. 24. — Matt. 12.

rârit: quibus meritis ad hoc honoris culmẽ euecta sit, tibi inprimìs, deindè etiam Christianis omnibus nôsse profuerit. Vndè etiam curandum est prudentiæ tuæ, vt siue hoc nostro, siue quouis alio stylo isthęc ad omnium notitiam perferantur, vt sciant omnes absque meritis nostris Dei benignitate factum esse, nè hęc in obliuionem venirent. Pro qua re tu quoquè gratias agere debebis Domino Saluatori, qui cùm esset Deus, homo fieri dignatus est, viuens & regnans cum Deo patre in vnitate spiritussancti per omnia secula seculorum, Amen.

Sequebatur hîc alius eiusdem prologus ad Deo sacratas virgines: quem vitandæ prolixitatis causa omisimus. Testatur in eo, se ea quæ scribit, habere ex earum relatione, quæ S. Adelheidis adhuc viuentis doctrina & exemplis institutæ fuêre: tum etiam se libellum examinandũ obtulisse viris doctis, & ab eis approbatum esse. Hæc alterius prologi summa est.

HISTORIA.

INchoãdo huic operi adsit gratia Spiritussancti, qui author est bonorum omnium, quæ quisquã vnquàm ab ipso mundi exordio facienda suscepit & perfecit: vt ab illo quoquè nostrum absoluatur opus suppeditatione donorum eius, in quibus omnis boni initium atq; finis consistit. Et nos quidem contemplatione imperitiæ nostræ adeò deijcimur, vt tãtum opus vel auspicari formidemus: sed verò diuini muneris consideranda largitate intantùm animis confirmamur, vt facessat timor omnis, maximè cùm scriptura teste, spiritus vbì vult spiret. Quem etiã nostris conatibus adspiraturũ confidimus, freti meritis sanctę matris nostræ Adelheidis: cuius vitam laudabilem literis mandare instituimus nos humiles eius ancillæ. Operęprecium autem facturæ videmur, si primò nobilissimum eius stemma vel genus indicemus, ac deindè vitæ sanctitatem commemoremus, Deiq; in ea virtutem suspicientes, illi gloriam tribuamus, qui, vt Apostolus ait, operatur omnia in omnibus. Patrem habuit Megengorem, illustrem Comitem, qui suo tempore magnus inter principes & perquàm celebris habebatur. Mater Gerbirga dicta est, nõ minùs generis nobilitate insignis, quippe filia Ducis Godefridi, ea tempestate magni & incomparabilis viri. Habuit verò eadem Gerbirga quatuor fratres, inter proceres eius temporis pręstantissimos, è quibus Godefridus Dux, eiusdem cum patre nominis & dignitatis, obijt absq; coniuge & liberis: secũdus atauus fuit Henrici nupèr defuncti Imperatoris: ad reliquos duos primariæ nobilitatis viri Franciæ orientalis, quam Franconiam vocant, suum genus referunt. Porrò duo illi, quos diximus, cùm essent mũdi huius amplissimis aucti honoribus, etiam coram Deo conati sunt se virtutum studiosos exhibere: fuitq; illis mascula proles, cui aui nomen impositum, & principatus attributus est: natæ etiam sunt eis quatuor filiæ, è quibus duæ iunctæ sunt viris prępotentibus & valdè opulentis. Harum altera Irmentrudis auia fuit Henrici clarissimi Ducis, & Adelberonis Metensis Episcopi, Friderici Ducis, fratrumq; eius inprimìs illustrium huius temporis virorum. Altera Aluerada itidèm spectata prole aucta fuit. Aliæ duæ apud Coloniam Agrippinam Christi seruitio mãcipatæ sunt, vna quidem in monasterio beatissimæ matris Dei, vbì tam religiosè vixit, vt ei posteà pręfecta sit: altera Adelheidis, de qua nobis sermo est, in cœnobio sanctarum Virginum complexa est monasticum vitæ institutũ ad D. Hieronymi pręscriptum siue regulam: atque in tenera ætate ità se comparauit, vt futuræ probitatis & sanctitatis haud obscura iamtum specimina præberet.

[Margin: FEBRVAR. 5. — Ioan. 3. — 1. Cor. 12. — S. Adelheidis parẽtes. — Auunculi eius. — Frater vnus & tres sorores. — Quoddam religiosæ vitæ genus amplectitur S. Adelheidis.]

In ipsis pueritiæ annis literarum studijs sese applicãs, magnos habuit in vera sapientia progressus, Deo idità dispẽsante, quòd sciret eam posteà multis profuturã. Cœpit tũ vsqueadeò virtutũ & probitatis augeri incremẽtis, vt adolescẽtię annos morũ grauitate trãscenderet, possetq; iam in illam competere illud Sapiẽtiæ: Senectus venerabilis est, non diuturna, neq; annorũ numero computata. Cani aũt sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Accidit interìm, vt Imperatore aduersùm Boëmos cũ exercitu Sap. 4.

profi-

proficiſcente, frater harum ſororũ Godefridus ſtrenuam ei nauaret operam, omni bellico apparatu & multo milite ſtipatus. Qui tamen illic occubuit, & cadauer in patriam difficulter quidem, ſed honorificè reportatum eſt. Eo caſu conſternati parentes eius, & animo voluentes Apoſtoli ſententiam, pręterire figuram huius mũdi, ità deincèps vtebantur mundo tanquàm nõ vtentes, toto pectore cęleſtem patriam ſuſpirantes, quam non ignorabant fore ſempiternam: bonorumque omnium, quæ erant Godefridi filij, Deum hęredem inſtituerunt, vt eius anima cęleſtis paradiſi hęreditate potiretur. Enimuerò è fundamentis excitârunt in Vilika templum venerabile, prędijsque & mancipijs illud ditârunt: atque inter ſe ſani & incolumes mutuo conſenſu decreuerunt cõtinenter viuere, & pro Chriſti amore communis tori neſcire commercia: cùm interim meliori ſpiritûs & animorum coniunctione, pariq; in cœpto promouendo opere cura colligatis, vnum illis cor eſſet & anima vna in Domino.

1.Cor.7. Monaſteriũ Vilecenſe extruitur.

Et alter quidem, putà maritus, propter frequẽtes tum ſuorum, tum exterorum concurſus, quos, vtpotè princeps, vitare non potuit, ſpecietenùs mundo inſeruiebat, prędia ſua inuiſebat, & Chriſti adiutus ope, omnia prudenter & iuſtè diſponebat. Cùm autem aliquid dabatur ab hominum ſtrepitu ocij, in honeſtum negocium id conuertebat, curabatque vt ſacerdotes, quos Capellanos vocant, ſcripta diuina Germanicè ipſi exponerent, quæ ardenti deſiderio audire ſolebat, vt quemadmodùm Iacobus hortatur Apoſtolus, factor eſſet verbi, & non auditor tantùm. Porrò eius illuſtris coniunx, ab hominum turbis prorsùs ſemota, perpetuò mãſit eo loco, vbì conſtruebatur monaſterium, ſtructuræ accelerandæ prudenti magiſterio inſiſtens, atq; etiam Deo fideliter ſeruiens, nocte ac die vacans precibus & orationibus: ità vt non immeritò poſſit anteponi illis viduis, quas ob continentiæ meritum Apoſtolus veras appellat viduas, quæ poſt maritorum obitum faciunt ex neceſſitate virtutem, quam etiam hęc illuſtris matrona fecit, non vlla adacta neceſſitate, ſed vi diuini amoris impulſa. Conſummata indè monaſterij ſtructura, multæ collectæ ſunt virgines, quæ diuino vacarent cultui, quibus filiam ſuam Adelheidem, è ſanctarum Virginum monaſterio, cui prędia cõtulerunt, accitam pręeſſe voluërunt. Illa igitur ceu prudens diſpenſatrix conſtituta in magni patrisfamiliâs domo, omni ſtudio & opere bono aucta eſt, maternamque ſubditis curam adhibẽs, in tempore illis tritici menſuram fideliter erogauit. Exultabant itaque in Domino pij parentes, tantum filiæ ſuæ eique ſubditarum virginum profectum cernentes: ſed cùm eas cuperent excellentiorem arripere viam, rogabant vt mutato habitu, monaſticum inſtitutum ſectarentur. Adelheidis verò, vt ipſa aſſeruit, cultu veſtium profeſſioni ipſius congruentium delectata, illis ſeſe verecundè oppoſuit, ait Deum non expetere coacta ſeruitia, ſed quæ voluntarij cordis ſimplex munditia offerat. Eo reſpõſo accepto, parentes eius, ſalua pietate, ab eo propoſito animum ſuum reuocârunt.

Iacob.1. 1.Tim.5. Multæ virgines ibì congregantur. Illis S. Adelheidis pręſt.

Porrò autem omnibus benè compoſitis & ornatis, locum illum Imperatori Othoni tertio, regia defenſione perpetuò tuendum tradiderunt: qui motus ſingulari erga eos beneuolentia, locum abſoluit & immunem eſſe voluït ab omni ſeculari ſeruitio, ea illum libertate donans, qua fruuntur monaſteria Gandersheimenſe, Quedelenburgenſe, &* Aſnitẽſe: putà, nè quis iudex aut aduocatus vllam ab eo ſeruitutem exigat, aut in eius confinijs lites agat, niſi quatenùs Abbatiſſæ & monaſterio viſum ſit: vtque perpetuò illis virginibus maneat libera poteſtas Abbatiſſam è ſua ſodalitate eligendi. Vtque ea libertatis donatio rata & firma ſemper ſit, adhibita ſunt inſtrumenta, ſummi Pontificis & duorum Imperatorum Othonis & Henrici proprię manûs ſcriptura & ſigillis munita, quæ etiamnùm apud nos accuratè aſſeruantur, nè poſteros lateat huius rei veritas. Nec diù pòſt domina Gerbirga, in perſeuerãti catholicæ fidei & bonorum operum ſtudio vigilans, Domino vocante, rebus humanis exempta eſt, illo donanda beatitudinis pręmio, quod Dominus in Euangelio vigilanti ſeruo promittit. Matre autem orbata Adelheidis, ad Deum, quem à primis ætatis initijs dilexerat, ardentiori animi ſtudio ſe conuertit, & quod prìus vtrique parenti de habitu mutando negauerat, tũc ad animum reuocans, ſalubriter compuncta eſt, & quemadmodùm monaſticum viuẽdi inſtitutum ſuſciperet, anxiè horis omnibus cogitauit. Interìm tamen ſapienti vſa conſilio, noluit ſubitam vitæ mutationem admittere, ſed vires diligenter examinans, apud ſeſe experiri cœpit, poſſet'ne S. Benedicti regulam complecti: timens illud Euangelicum, ſi quid ſupra vires temerè tentâſſet: Hic homo cœpit ædificare, & non potuit cõſummare. Itaque veſcen-

Mater eius decedit è vita. Luc.12. Luc.14.

vescendi hora, spretis carnibus & lautioribus epulis, monasticis cibis cōtenta fuit, neque id tamen sentientibus alijs, quæ illic aderant, dempta sorore vna, quam ob vitæ integritatem secretorum suorum consciam esse voluit. Vtebatur extrinsecùs vestibus lineis, sed ad nudum corpus laneis, nobile & delicatum corpusculum edomans, vt posset regulæ perferre iugum.

Cùm sic autem anno vno necessarios virium corporis sumptus computâsset, eosq; sibi ad tolerandos monasticæ regulæ labores sufficere posse consideret, non quidem suis præfidens meritis, sed nitens gratia Dei, id quod animo diù cōcupierat, re ipsa compleuit. Accita enim venerabili Abbatissa & quibusdam alijs è monasterio beatissimæ matris Dei, humili deuotione illarum se subdidit magisterio, vt per illarum doctrinam disceret monasticæ vitæ instituta, simul etiā exhortās subiectas sibi virgines; vt vnà cum ipsa hęc amplecti minimè dubitarent. Quibusdam autem id recusantibus, & ad mūdum reuertentibus illa vehementer condoluit, cupiens cum Apostolo, omnes esse sicut seipsam. Quæ verò tum Dei, tum ipsius amore retentæ abscedere noluerūt, ijs tam admiranda virtutis exempla de se prębuit, vt quāuis illis pręesset magisterij nomine & dignitate, omnibus tamen exactiùs & studiosiùs difficilima queq; regularis obseruantiæ instituta seruaret, aliasq; nè corruerēt, ieiunijs & precibus sustentaret, & si qua extitissent vitia, ea zelo iustitiæ in ipsis comprimeret exordijs, nè crescētis sanctæ religionis initia suffocarēt. Enimuerò maternam animo retinens charitatem & beneuolentiam, & foris exerens iudicij seueritatem, materno affectu flagella exteriori adhibebat homini, vt spiritus saluus fieret in die Domini. Ipsum autem rectitudinis zelum spiritu mansuetudinis temperare solebat, non ignorās summum ius summam esse iniuriam, & iustitiam, si modum excedat, verti in crudelitatē. Itaq; post castigationes sępè miserata vicem illarum, quas flagellauerat, ceu mater clemētissima prouectæ ætatis sorores, quas religiosa vita & benè compositi mores commendabāt, ità compellauit: Valdè me miseret filiarum mearum, quæ duris sunt à me flagellis afflictæ. Itaq; oro & hortor vos, vt eis quædam piarum consolationum fomenta adhibeatis, nè fortè abundantiori tristitia absorbeantur: sed iam à culpis suis emendatæ, & Deo & mihi amabiles sese filias exhibeant. Sic illa prudenti moderamine blandimēta terroribus miscens, apud duriores & obstinatiores, quemadmodùm Apostolus monet, tandiù arguendo, obsecrando, increpando instabat, donèc vitiorum pestes ab earum animis depelleret.

Regulā S. Benedicti cū suis amplectitur.
1. Cor. 7.
Castigat virgines suas.
2. Tim. 4.

Pater autē eius dominus Megengor post obitum coniugis triennio superuixit, cunctisq; bonis ex Dei gratia auctus, ad cęlestia tendēs duce sapientia & iustitia, in loco, qui *Gellere dicitur, migrauit è vita, ab eo coronandus proculdubiò, pro cuius amore legitimè hîc decertauit. Qua verò nocte obijt, eaipsa filię suę Adelheidi in lecto quiescenti, & vt ipsa asseruit, nec planè vigilanti, nec omninò dormienti, quidam adstare visus est, & ad eius aures suaui modulatione ea prophetæ verba depromere, Eccè quomodò moritur iustus, & nemo percipit corde: viri iusti tolluntur, &c. Cumq; manè hanc visionem sororibus indicare vellet, necdùm completo sermone nuncius aduenit, qui patrem eius defunctum retulit. Quem illa curauit in monasterio ab ipso fundato religiosè & honorificè tumulandum vnà cum coniuge. Idem autē ipse posteà apparuit in somnis cuidam eius monasterij sorori, regio cultu & decore conspicuus. Illa aūt diù eum contemplans, nec sine admiratione an ipsus esset Megengor percunctans, ab eo hilariter hunc in modum compellata est: Megengor ego dictus sum, cùm me corporis grauaret moles: at nunc vocabulo in melius commutato Megengaudius vocor: quandoquidem peccatorum absolutus nexibus, gaudijs fruor sempiternis in patriarcharū & beatorum omnium iucundissima societate.

Obitus patris eius.
for. * Geldria. Appáret aūt Geldriæ Comitē fuisse: nō enim tunc Duces erāt.
Esa. 57.

Porrò autem defuncto patre, virgo nobilissima, libera rerum suarum potita facultate, summoperè in eam incumbebat curam, nè sorores aliqua rei necessariæ inopia impeditæ, non satis possent exactè tenere viam rectitudinis: memorq; pręceptorum S. Benedicti, re ipsa se matrem declarauit, victum vestitumq; necessarium vltrò eis tribuens. Hyberno tempore post nocturnas preces cum sororibus dormitorium repetebat, diligenterq; inspiciens puellarum lectulos, singularum pedes donèc incalescerēt, suis confricabat manibus. Infirmas quoquè sorores, vt habet regula, non solùm prudentibus & solicitis commēdabat sororibus, sed ipsa quoquè eas quotidiè inuisebat, & ante earum lectulos humiliter in genua se submittēs, capita blandissimè erigebat, cibum & potum

S. Adelheidis erga suas solicitudo.

ori comiter admouebat, tamque largis generosam faciem rigabat lachrymis, acsi eas omnes ipsa peperisset. Eiusmodi ergò Abbatissæ vigilantia sorores à curis secularibus expeditæ, in regularis vitæ obseruātia excrescebant, vt exemplo essent etiam ijs, à quibus monasticæ vitæ instituta didicerant. Cùm sic autem Domino adiuuāte rectè composuisset interiora, ad exteriora quoquè necessariò se contulit, memorque illius Dominicæ sententiæ, Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis: regnum Dei etiam per ipsa exteriora quæsiuit, bona spe freta, se maiora à Domino recepturam. Ex ipsis enim monasterij possessionibus cortem vnam Domino delegauit, vt ex eius annuis fructibus & prouentibus quindecim pauperes perpetuò vestirentur & alerentur, iubens eisdem quotannis circa Christi natalem diem quindecim solidos numerari. Alios etiam quindecim pascendos instituit ex interioribus monasterij sumptibus, ijsque voluït annuis Quadragesimæ temporibus totidem dari solidos, atque in Apostolorum ferijs solidos duodecim, diebus quoquè singulis ieiuniorum, quæ vocant quatuor temporum, nummos tres cum plena aliarum rerum erogatione. Sæpè verò admonuit sorores, nè hanc constitutionem vllo vnquàm tempore aboleri paterentur, certò illis prædicens, si eam contingeret infirmari, & spiritualium & temporalium eas rerum detrimenta facturas. Id quod literis annotatum voluïmus, nè vnquàm in obliuionem abeat.

Matt. 6.

Benignitas eius in pauperes.

Cùm aliquando totus penè orbis acerba fame affligeretur, eius liberalitate comperta, homines egentes vndiquè ad eam tanquàm ad matrem confluebant, atque in plateis & compitis multi iacentes semiuiui, solitam eleemosynarum eius dispensationem expectabant. Tum illa erga omnes commiseratione permota, studuit singulis consulere prompta animi deuotione: sanis quidem & valentibus solidum cibum, nempe panem & lardum porrigens: non benè autem habentibus holera & legumina cum carnibus accuratè decocta: qui verò iam intumuerant, & quorum propemodùm desperata erat vita, eos sorbitiunculis aqua mixtis & modica farinula vel sagina refocillabat: id summoperè curans, nè cibo auidiùs sumpto, in vitæ discrimen conijcerentur homines diuturna fame confecti. Et hæc quidem illa fecit coram hominibus in gloriam cælestis patris: in abscondito verò, nesciente sinistra, tam ad præstandam miseris eleemosynam porrecta erat dextera, vt sæpè nummis carens, quos pauperibus petentibus largiretur, clàm sibi detraheret caligas, easque miseris donaret. Atque hæc & pleraque alia, quæ in abscondito, patre suo cælesti vidente, faciebat, magno studio alios celabat: quæ si nos singulatìm persequi velimus, nullus erit dicendi finis. Confirmauit igitur Dominus hoc in ea, quod ipse ait: Omni habenti dabitur, & abundabit. Cùm enim Dei & proximi charitate ferueret, tanta vtriusque hominis felicitate potita est, vt foris diuitijs, intùs virtutum donis spiritalibus polleret, quibus instituit, promouit & firmauit sanctam religionem, itemque diuini seruitij scholas, quæ ei semper nō mediocri curæ fuêre: quas etiam crebrò ingrediens, & ex arte Grammatica quęstiunculas mouēs, si quam cerneret commodè respondentem, humaniter osculabatur eam, & quodam afficiebat munusculo, spe profectûs illius in Domino exultans.

Multi pauperes famis tempore ab ea fouētur.

Matt. 25.

Interìm verò sorore eius Bertrada in Christo feliciter obdormiente, beatus Heribertus Archiepiscopus sciēs hāc matrem nostram cunctis ornatam virtutibus, voluït eam defunctæ sorori succedere in regimine, licèt illa modis omnibus recusaret, indignā tanto honore se clamitans. Cùm aūt Imperatori apud Aquas grani tūc commoranti nunciatum esset, eam neq; petenti neq; iubenti Episcopo consentire velle, accersiuit eam, & sororis honore sublimauit. Tum verò in metropolitana Coloniensi ciuitate declaratum est, quid priùs illa operata esset in obscuro Iuliacensium tugurio: idq; adeò, vt idem sanctus Archiepiscopus testaretur eam cunctis sui ordinis sapientia, religione & sanctitate esse incomparabilem. Vndè etiam factum est, vt tanto is eam amore prosequeretur, vt in rebus diuinis cōstituendis eius libenter vteretur consilijs, eamq; admodùm reuerenter haberet. Erat enim inter illos magna charitas, & Deo grata familiaritas, ità vt in rebus bonis vnius sententiæ & consuetudinis esse viderētur: quo fit etiam, vt dubium non sit eos nūc in vna æternitatis domo pariter commorari. Felicem planè illis temporibus Coloniam Agrippinensem, in rebus omnibus benè constitutam, quando & iste studiosissimus beati Petri imitator, Cleri & populi rector atque doctor extitit, & hęc tam excellens virgo virgineis choris singulari religione pręfuit.

S. Heribertus Episcopus Coloniensis.

Præficitur S. Adelheidis monasterio S. Mariæ.

Etsi

Etsi autem Coloniensi monasterio pręfecta erat, at tamen vtrique & Coloniensi & Vilecensi strenuè inuigilabat momentis omnibus, boni pastoris exemplum sequens,& illud Euangelicum sępè commemorans, Cui multum donatum est, multum quæretur ab eo. Illis verò virginibus, quas in cœnobio Vilecẽsi lacte salutaris doctrinæ Domino nutrierat, singularem quandã materni animi beneuolẽtiam exhibebat: neq; id mirum, quando id plerunq; cariùs complectimur, quod cariùs acquisitum est. Neque splendor omnis Coloniensis gloriæ harũ ei memoriam auferre potuit, quin semper doleret corpore se illis interdùm abesse, quibus spiritu nunquàm non pręsens erat. Cumq; ad eas quandoquè accederet, non minori eam excipiebant gaudio, quàm si ipsum Dominum viderent. Vt enim gallina pullos colligit sub alas, sic illa omnes mira charitate ac benignitate ad se attrahebat, vultum, habitum, constitutionem singularum accuratè inspiciens,& num quem rerum necessariarum ipsa absente defectum passæ essent inquirens. Non enim ferre potuit, vt gregi suo deessent corpori & animæ necessaria. Itaque nonnunquàm nulla sorore sciente in cellarium siue promptuarium ingrediẽs, vinum, carnes, pisces aliaq; multa sibijpsi suffurabatur, eaq; imbecillioris ætatis puellis & sororibus malè valentibus distribuebat: vt si quid de constituta annonæ portione subtractum esset, hoc furti genere ipsa compensaret. Màluit autem clàm id facere, vt & patris cęlestis in abscondito videntis promereretur retributionem, & eorum vitaret repręhensionem, qui eam sępè prodigæ rerum suarum dispensationis insimulabant.

Luc. 12. *Quanta ei cura fuent virginũ Vilecensium.*

Nec defuit huic preciosę virginum gemmę, omnium virtutum splendore nitenti, miraculorum gloria. Si qua enim soror reliquis in templo cantantibus, sonoræ vocis modulatione non congrueret, à pia illa matre obiurgata, vel etiam in facie manibus cæsa, toto reliquæ vitæ spatio clara fuit & delectabili voce. Eundem in modum si quas longa ægritudine laborantes, tanquàm ociosas & tempus inutiliter consumentes repręhenderet, confestim à Domino curatæ sunt. Contigit aliquando accersiri ab ea cellariam vinum è dolio promentem. Ea verò nullas nectens moras, nè quam inobediẽtiæ notam incurreret, epistomij vertibulum manu retinens velociter accurrit, sed vbì ad se reuersa id animaduertit, valdè timuit ob effusum, vt suspicabatur, vinum. Eam verò consolans pia mater, Nolo, inquit, soror vt huius rei causa vllum animi dolorem suscipias: poterit enim facilè hoc pręstari damnum virtute & gratia Dei. Interìm eamus visum, quid factum sit, & siue benè, siue malè ceciderit, gratias agamus Deo. Eunt igitur pari solicitudine, sed cùm nec guttam vnam è vase excidisse cernerent, cellaria ad beatæ Adelheidis pedes corruẽs, factum hoc memorabile eius sanctitati adscribebat: illa contrà diuinæ potentiæ & sororis obedientiæ tribuendum asserebat, simul interdicens, nè cui id aperiret, donèc ipsa esset in humanis. At illa nefas existimans tantum diuinæ virtutis miraculum silentio tegere, quibusdam sororibus id secretiùs in laudem Dei indicauit. Adelheidis enim in omnibus, quæ per illam diuinitùs fiebant, semper fugit hominum applausus & fauores, prudenter animo considerans periculosum esse laudare prospero cusu nauigantem hoc mare magnum & procellosum, donèc feliciter in portum perductus sit.

Claret miraculis. *Res sanè admiratione digna.*

Cùm iam autem Dominus pro meritis illam remunerare vellet: reddit enim ille vnicuique, teste scriptura, iuxta opera eius: cœpit paulatìm viribus corporis destitui, sed solitis virtutum studijs increscere & augeri. Virtus enim, vt ad Paulum Christus ait, in infirmitate perficitur. Appropinquante igitur die, quo erat abitura ad superos, cura debitæ prouisionis monasterium beatissimæ Dei genitricis Mariæ reuisit, vbì in ipsis ferijs sancti Blasij post cœnam periculoso gutturis dolore correpta est, idque post Completorij preces sorori cuidam, quam in suo monasterio educatam, semper apud se habere voluit, signis quibusdam indicauit. At illa sperans nihil fore periculi, lectulum repetijt. Sed beata mater sciens se illo dolore viuendi finem accepturam, noctem peruigilem duxit timore mortis, quam natura hominis reformidat: neque id mirum, cùm ipse Christus morte appropinquante tristatus sit. Cumque in lectulo ferre non posset noctis moras, monasteriũ petijt, & nocturnas preces orando anteuertit: atq; ità qua potuit virtute seruitio Dei insistens, primo crepusculo Missam sibi celebrandã curauit, corporisq; & sanguinis Dominici sacramẽto se cõmuniuit: ac deindè ad B. Heribertũ se conferẽs, egit cũ illo de suis & suarũ rebus. Is verò vbì didicit mortẽ ei impẽdere, incredibili dolore affectus est, videns se ab illa separari, cui indissolubili charitate deuinctus erat.

Rom. 2. *2. Cor. 12.* *Incidit in morbũ periculosum.* *Matt. 26.*

At illa maternum erga suas Vilecenses filias amorem retinens, eis per nuncium significauit se non nisi leuiter ægrotare, nè eas dolor immodicus perturbaret: simul orans vt quamprimùm ipsam inuiserent, quod tamen illæ imminentis miseriæ prorsùs insciæ, in crastinum distulerunt. Interim sancta illa anima carnis ergastulo absoluta, gaudia paradisi, ad quæ viuens infatigabili animi studio suspirauit, æternum cum Christo regnatura felicissimè petijt. Quod vbi ad Vilecenses perlatum est, quales illic gemitus, qui luctus extiterit, piget referre, cùm magis flere libeat, quàm tantæ miseriæ & calamitatis meminisse. Cuius tamen desolationis illæ vel maximum credebant fore remedium, si defunctam possent in suum recipere monasterium. Atque ea causa Archiepiscopum adeuntes, & ad eius vestigia se crebrò aduoluentes, cum lachrymis implorabant clemētiam eius, vt iuberet corpus defunctæ apud ipsas sepeliri, à quibus illa nunquàm separari voluisset. Sed ille spiritu prævidens, quid per illam Dominus propediem esset operaturus, aliquandiù durum se præbuit & inexorabilem: tandem tamen lachrymis earum victus, monente Domino, misericordia erga afflictas mouebatur, corpusq; illis reddens, sic lachrymabundus ait: Equidem si corpus sanctæ Agathæ virginis, cuius hodiè festus dies agitur, hîc iam coram me haberem, vt mihi Deus testis est, haudquaquàm illud huic corpori anteferrem, cùm dubium non sit huius animam multi pretij esse apud Deum. Atq; ità facta Vilecensibus corporis absportandi potestate, ipse Deo dignus Episcopus cum vtriusque sexûs ordinibus & totius vrbani populi frequentia subsecutus est. Postquàm autem sacrum corpus in naui repositum fuit cum sacri apparatûs honore, necdùm dispositis remis, contra fluminis impetum sursùm tendebat nauis, idque ea velocitate, vt facilè indè posset virtus diuina agnosci, nec difficulter intelligerent Colonienses, Dominum noluisse Vilecenses virgines orbari talis matris sacrato corpore. Deindè celebratis exequijs, & anima in cęlis exultante, neptis eius ex sorore, quam illa educauerat, Deo volente in eius locum subrogata est: quæ quidem multa vitæ integritate, & vultûs atque staturæ elegātia, generis nobilitatem præ se ferebat.

Feliciter ad cęlos proficiscitur. — *Præclarum sanè S. Heriberti de S. Adelheide testimonium.* — *Insigne miraculum.*

Veniamus nunc ad miracula, quæ Dominus per illam declarauit, eique laudum officia persoluamus, cuius munere promeruit, si quid Deo dignum operata est. Ante tricesimum obitûs eius diem pauperibus ob eleemosynam impetrandam ad monasterium confluentibus, quidam inter alios cæcus aduenit: qui sui ductoris negligentia incautè impingens in saxum, quo tumulus eius claudebatur, totus humì corruit, sed mox sanctæ virginis meritis surrexit visu donatus. Quo quidem miraculo mœror ex eius obitu sorores occupās profligatus est, & in omnibus domicilijs nostris lætitia personuit. Successit verò aliud miraculum maius, quòd hęsitationē omnem penitùs abstersit ab animis quorundam, de priori signo dubitantium.

Cæcus recipit visum.

Mulier quædam vlcere in cruribus dirè vexata, non nisi scipioni innixa ingredi potuit. Ea igitur in visu admonita, venit ad beatæ Adelheidis monumentum, atque illic eius precibus curata est. Quod cùm illa in Dei laudem propalaret, alia quædam mulier eam dixit id fingere & comminisci: sed ea non multò pòst à diabolo arrepta est. Cùm autem multis ille exorcismis exire cogeretur, virtutes Christi, quas per beatam Adelheidem effecisset & effecturus esset, tandèm confiteri compulsus est. Itaque ad eius sepulcrum pertractus, cum multo vomitu à fœmina discessit. His verò atque alijs diuulgatis miraculis, ingens hominum concursus factus est tam ex longinquis quàm propinquis regionibus, ità vt monasterij ambitus propemodùm peruius videretur, & sororum quies non mediocriter interturbaretur. Nam cùm adhuc in corpore degeret virgo sanctissima, orauit vt postquàm è vita abijsset, non in sacratis locis, sed intra monasterij ambitum sepeliretur. Sed Dominus respiciens humilitatem ancillæ suæ, tanquàm diceret, Amica, ascende superiùs, eam honorificè intra muros monasterij receptam, cum cęteris sanctis suis memoria perenni curauit celebrandam.

Aliud miraculum. — *Dæmon expellitur.*

Nobilis quidam ob admissum flagitium à summo Pontifice vinculis ferreis ligatus, cùm multa Sanctorum visisset loca, ad huius virginis tumulum tanta vi liberatus est, vt procùl dissilientium vinculorum sonus ab omnibus, qui in monasterio erāt, audiretur. Eum verò Abbatissa veneranda, materteræ suæ humanitatem imitari volens, aliquandiù humanissimè tractauit vnà cum fratre eius germano, qui licèt à culpa eius immunis esset, tamen communicato cum illo labore, demptis vinculis, eam culpam expiare contendit. Postquàm autem adhibitis fomentis, manus emortuæ restitutæ sunt pristino vigori,

Aliud miraculum.

vigori, lætos & iucundos, equis & vestibus instructos eos à se dimisit. Sanatus est etiam quidam paralyticus, aurium & oculorum officio priuatus. Porrò si quis inops ei non tam de facultate, quàm prompta voluntate quippiam obtulisset, per eius intercessionem deincèps res necessarias sibi sensit suppetere. Quod nè cui dubium videatur, certo exemplo id verum comprobabimus. Mulieri cuidam pauperculæ nocturna visione sancta virgo appárens, iussit vt ex suo labore vestem sacram, quam albam vocant, ipsi offerret. Illa respondente id se præ inopia non posse, Adelheidis iussit eam suo nomine manè petere subsidium à vicinis. Quod cùm impigrè fecisset, tãta ei lini copia data est, vt non modò albam, sed etiam sibijpsi vestem necessariam indè conficeret. Alba deindè ad sepulcrum virginis allata, tanta cœpit per omnem vitam rerum copia abũdare, vt quotannis eò vel bouem, vel porcum, vel alia quædam munera adduceret. Sed cùm omnia beatæ virginis miracula singulatìm referre non possimus, quędam ex ijs commemorabimus, quæ nostris temporibus facta vel visu vel auditu didicimus. Appáret cuidã pauperi fœminæ.

Fœminæ cuiusdam filius octennis, totidem annis membrorũ omnium, præterquàm linguæ & oculorũ, officio destitutus fuit. Ei verò sancta virgo quadam nocte in somnis visa est ocs ipsius neruos relaxâsse. Itaq; alta voce eo exclamante, excitati sunt omnes qui in domo erant, ad eiusque lectulum properantes, viderunt illum sanatis membris omnibus ceu exanimem iacére. Sed post horæ interuallum ad se reuersus, narrauit visionem, petijtque multa instantia à parentibus se deduci cum oblatione ad sepulcrum virginis. Mox ergò iumento imponitur, sed in ipso itinere, vt maior Dei virtus appareret, cùm per pontem cuiusdam fluminis transirent, iumentum cum puero in aquas décidit, & tota ferè hora ab omnium conspectu subductum fuit. Eo casu vltra modum afflicti parentes pueri, præ nimio dolore sanctam Adelheidem non solùm nullius apud Deum meriti, sed etiam crudelem & inhumanam appellabant: cùm eccè subitò vident iumentum cum puero illæsum ad litus peruenisse. Tum verò summa hilaritate perfusi, in ferijs sancti Gereonis, cùm ad preces nocturnas primo signo excitarentur sorores, Vilikam ingressi sunt, & quæ gesta essent, omnibus exposuerunt. Liberatus est præter hunc etiam quidam dæmoniacus, qui posteà quotannis censum illic obtulit. Sed nè longiores simus, nouerit Lector nullo non genere miraculorum, dempta mortuorum excitatione, eam ornatam esse à prępotente Deo, cui laus est & gloria per infinita secula seculorum, Amen. Puer cõtractus ab ea sanatur. Præclarum miraculũ.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, FAVSTAE, EVELASII, & Maximini, authore Simeone Metaphraste.

In illis temporibus erat sancta martyr Christi Fausta in ciuitate Cyzico, imperãte Maximiano, diuitibus parentibus nata & fidelibus. Ab eis autem educata in Christi dogmatibus, relicta est orphana, cùm esset tredecim annos nata: & decęterò vacabat ieiunio & orationi, & meditationi diuinarum scripturarum. Quamobrem conuenienter voci Domini, non poterat abscondi ciuitas, sita supra montem, sed eius peruenit fama vsque ad aures Imperatoris Maximiani. statimque mittit primum sui palatij, nomine Euelasium, in ciuitatem Cyzicum, vt quæreret & inueniret Faustam, Christi sponsam, sic iubens: Si ei quidem persuasum fuerit, vt sacrificet, rectè habuerit: Sin minùs, proijce eam in fluentum. Februar. 6. licèt Latina Martyrologia habeant 20. Septẽbris. Matt. 5.

Euelasius autem vadens Cyzicum, inuenit ipsam ætate quidem infantem: fide verò & prudẽtia valdè senem. Quamobrem cùm ipsa adducta fuisset ad tribunal, vis ei afferebatur, vt dijs, qui non sunt, sacrificaret. Sancta autem dixit ei: Ego ijs dijs non sacrifico, qui sunt surdi & cęci, & nullo sensu prędi ti, cùm sint opera manuum hominum. Habeo enim patrem & sponsum Iesum Christum in cęlis, nec possum eum relinquere, nec per-

dam meam hęreditatem,quam habeo apud Dominum.Euclasius autem dicit ei:Sacrifica Fausta dijs,nè malè & acerbè moriaris.Respondit sancta:Nè putes me esse tanquàm vnam ex stultis mulieribus.Nam etsi sum parua ætate,attamen cor meum est magnum & perfectum apud Deum.Euclasius verò multa ira repletus,iubet tonderi eius caput ad ignominiam & ludibrium: & sic eam in ligno suspensam fortiter verberari. Sancta autem Fausta cùm valdè torqueretur,sustulit oculos suos in cęlum, & orauit Dominum: & postquàm ea satis oràsset,extitit statìm fulgur è cęlo,adeò vt multi morerētur. Euclasius autem id videns,valdè timuit,& cùm sanctam Faustam vocâsset,dixit ei: Mulier, dic mihi quęnam sis.te enim adspexi facientem opera magica. Sancta verò dixit: Audi me Euclasi, & fac imaginē, quæ habeat meam figuram:& deindè affer omnia tormenta,& ipsa quoquè inscribantur in imagine. Quod cùm celerrimè factum esset,dicit sancta:Sit tibi notum,quòd quomodò hęc imago non sentit tormēta, ità nec meum corpus sentit tuas pœnas & supplicia. Anima enim mea est tota omninò stabilita in Domino. Decętero fac citò in me id,quod velis.Tunc iussit eam,in loculo inclusam,clauîs affigi & secari. Lictores autem cùm citò fecissent id, quod fuerat imperatum, erat sancta intra loculum,psallens & Dominum glorificās: & defessi ij,qui eam secabant,facti sunt tanquàm mortui.iuerunt autē ad Euclasium,& ei dixerunt: Rogamus te domine. Mulierem, quam dedisti nobis, ab hora prima vsq; ad horam sextam secantes, nihil potuimus efficere.mutauit enim sex serras,& neque potuerunt eam omninò tangere. Quinetiam ignem loculo admouimus: illa verò psallebat,dicens: Et si per ignem transiero, flamma non me comburet.

S. Fausta dirè verberat. *Non sensit pœnas.* *Clauis affigitur & secatur.* *Esa. 43.*

Hęc cùm audijsset Euclasius,non parùm fuit animo anxius,& dicit sanctæ Faustæ: O mulier,me stupore affecisti,faciēs opera mirabilia. Sum octoginta annos natus,& nunquàm vidi talia. Decętero adiuro te per Deum, cui credis, dic mihi omnem veritatem. Respondit sancta Fausta,& dixit ei: Rogo te domine mi,mentem diligenter adhibe. Id enim,quod dicitur,est virtus diuina,sicut tu quoquè adspexisti,& citò tibi persuadebo, vt sis socius meæ religionis.Ille autem dixit: Dic liberè veritatem.ego verò attentè audiam.Sancta dicit: Deus est immortalis & æternus, & opera eius sunt vera, & iudicium eius est sanctum & iustum. Quamobrem propter eos, qui iustè & rectè vitam egērunt, & pulchrum certamen consummârunt, & diabolum pudore affecerunt, & idola, quæ à vobis dij dicuntur,tanquàm malos dęmones fugârunt,& mundi mala & improba opera vicerunt,& terrena quidem recusârunt, cęlestia autem desiderârunt,& virginitatem custodiêrunt,& eius pręcepta citra vllam cōseruârunt repręhensionem: nam ipsi quoquè sciuerunt non esse alium Deum pręter eum: descēdit in terram,& habitauit in sancta & munda virgine, quomodò scit ipse solus. Cùm is itaque esset natus & educatus, vt in pauca conferam ea,quæ consequuntur,venit sua sponte ad crucem, & carne passus est,vt nos seruaret.Deindè sepultus est,& resurrexit tertio die,& in gloria assumptus est in cęlos.Qui rursùs est venturus in consummatione seculorum,iudicaturus viuos & mortuos,& redditurus vnicuique secundùm opera sua. Quamobrem nos quoquè eius exemplar sequentes, nos damus ad flagella & tormēta propter regnū cęlorum,nè æternum condemnemur.Nam hîc quidem morimur,illic autem semper viuimus.

S. Fausta p. claré instituit Euclasium. *Rom. 2.*

Euclasius autem cùm hęc audiuisset,& Dei virtutem cognouisset esse magnam & insuperabilem,compunctus à sancto spiritu,cœpit cogitare & conuerti ad bonum:& decętero iussit relaxari sanctam. Tunc currens vnus ex seruis Euclasij, renunciauit Imperatori Maximiano,dicens:Domine mi Imperator,tuam charitatem perdidit Euclasius, & est futurus Christianus. Festina ergò ad eum eripiendum, priusquàm perfectè conuertatur. Imperator autem valdè motus animo, cùm maxima celeritate vocâsset Maximinum suum Pręfectum,qui erat sęuissimus & inhumanissimus,& ei iussisset,& eum per deos adiurâsset, Cyzicum misit ad Euclasium. Qui cùm magna ira motus eum accessisset, rogauit beatum Euclasium, dicens: Dic mihi scelestum caput, quemadmodùm ausus es relinquere maximos deos, & eos despicere, credens stultis Christianis & eis accedens? Dixit Euclasius: Per meum caput, si tu quoquè Faustam audiueris, citò agnosces Deum viuum, & eris beatus. Præfectus verò Maximinus valdè ira commotus,iussit eum suspensum in ligno, fortiter verberari. Dum diù autem verberaretur, ad Dominum clamabat,dicens: Domine Deus omnipotens, qui opem tulisti ancillæ tuæ Faustę in omnibus,quę ei acciderūt,afflictionibus, & meis oculis ostēdisti tua mirabilia, me

Euclasius resipiscit. **Euclasius atrociter verberatur.*

me quoquè humilem libera ab hoc sæuissimo & immanissimo Præfecto: Quoniam te desideraui Domine, propter multa & magna tua mirabilia. Quæ postquàm ipse esset precatus, rursùs iussit Præfectus lampades ignis eius admoueri lateribus. Quod cùm factum esset maxima celeritate, beatus Euelasius rogauit sanctam Faustam, vt pro ipso oraret. Sancta autem his auditis, valdè miserata, cœpit pro eo orare, & sic dicere: Domine Deus meus, dona mihi gratiam tuam, & accipe Euelasium in aulam tuorum gregum, & refer eum in numerum tuorum iustorum: Quoniam es benedictus in secula, Amen. Lampades eius lateribus admonentur.

Tunc Præfectus iussit sanctam quoquè Faustam sisti pro tribunali, vt quæ persuasisset Euelasium fieri Christianum. Cùm autem venisset sancta, dicit ei Præfectus Maximinus: Scelestum caput, quomodò ausa es venerandum sacerdotem Euelasium à dijs maximis auellere, & ipsum ad Deum tuum adducere? Sancta dicit Fausta: Sperò in bono & benigno Deo meo, qui vocauit Euelasium, vt fieret filius veritatis, fore, vt te quoquè vocet ad eius adorationem. Dixit Præfectus: Fausta, nè putes me esse stultum, vt est is, qui fuit persuasus. & statìm iussit eam ligari, & clauos eius talìs infigi. Cùm hęc autem facta essent maxima celeritate, sancta ne omninò quidem sensit tormenta. Videns verò Pręfectus hunc cruciatum eam non attingere, vocata cohorte, dixit: Si quis hoc difficilius & maius inuenerit suppliciū, id ei valdè proderit. Tunc respondens vnus ex eis, nomine Claudius, dixit Præfecto: Domine mi, si tua celsitudo iubet eam citò mori, obijciatur bestijs. Præfectus autem iussit hoc fieri. & cùm ducta fuisset nuda in stadium, in eam emiserunt leænam. Leæna verò accurrens, eam adorauit: & post hæc plurimæ in eam emissæ bestiæ, currentes ad eius pedes se proiecêre. Tunc cùm rursùs vidisset Præfectus alienum miraculum, & quod erat præter omnem opinionem, iussit eam vinctam pedibus trahi per terram. Cùm autem nuda traheretur beata Fausta, clamauit ad Dominum, sic dicens: Domine Iesu Christe, tege tuum figmentum. & statìm nubes descendit de cælo, & texit eam. Fausta rursùs cruciatur, sed non sentit. Feræ nihil eam lædūt.

Post hæc autem rursùs vir alius, nomine Eusebius, dixit Præfecto: Si tua iubet celsitudo, da mihi in eam potestatem. Dixit verò Pręfectus: Accipe eam. Cùm in eam autem accepisset potestatem Eusebius, adduxit fabrum ferrarium: & cùm ipse fecisset clauos ferreos, eius caput clauìs confixit, frontemq; & oculos, & pectus, & tibias, perindè àc crepidam. Et cùm hęc omnia facta essent, Deum apud se orabat, dicens: Domine Iesu Christe, ago tibi gratias, quòd tu sis cognitor cordium, gloriatio & corona iustorum: me quoquè humilem & indignam tuam famulam dignare inueniri in stadio tranquilli ad te portûs, & Maximinum Præfectum fac confirmari in tuo timore, & adduc eum in fide & charitate eorum, qui te confitentur solum verum Deum, vt sciant omnes te esse solum Deum, & te decere gloriam in secula seculorum, Amen. Cùm vidisset autem Eusebus se nihil proficere, victum à tenera virgine, iussit afferri sartaginem, & in eam injici picem & resinam & sulphur, & in sartaginem injici sanctam Faustam simul cum sancto Euelasio, vehementissimo igne subtùs accenso. Cùm hoc autem factū esset, & sancti martyres, stantes in sartagine, psallerent, ignis fuit extinctus, & refrixit sartago. Tunc cùm Præfectus Maximinus vidisset sanctorum fidem & tolerantiam, dixit: Deus ęterne, qui fecisti Euelasium connumerari cum sancta ancilla tua Fausta, me quoquè suscipe humilem & peccatorem, & me cum duobus connumera, vt ego quoquè vilis & minimus impleam sanctam Trinitatem. Certè Domine Deus virtutum, ostende tuam clementiam in me quoquè indignum tuum famulum, & fac citò per tuas miserationes in me misericordiam, vt super omnes magìs glorificeris. Caput eius & corpus clauis configitur. Maximinus credit in Dominum Iesum.

Hæc cùm dixisset, cæli fuerunt aperti, & visus est filius Dei, & vniuersus exercitus angelorum & archangelorum, & iusti omnes resplendentes sicut lux. Videns autem Maximinus hæc maxima & terribilia mysteria, magna voce clamauit ad Deum, dicens: Domine, suscipe me sicut seruum tuum Euelasium, & nè memineris iniquitatum mearum, neq; recorderis scelerum meí peccatoris & indigni serui tui: sed me suscipe, sicut latronem. Statimque currens, venit prope sartaginem, vbi erat sancta Fausta & sanctus Euelasius: & cùm extendisset oculos suos in cælum, & se signâsset signo crucis per totum corpus, dixit: In nomine patris & filij & spiritûs sancti, & ego vobiscum sum. Cùm verò exuisset suas vestes, & rursùs fecisset id, quod est in Christo, signaculum, se iecit in sartaginem. Tunc beata & sancta Fausta magno gaudio & lætitia repleta, propterea Luc. 23. Nota, & se signâsset signo Crucis per totum corpus.

quòd ipsam Deus exaudierat, & crediderat Maximinus Præfectus, dixit: Gloria tibi Christe Deus, qui non vis perire aliquem, sed omnes esse saluos, & ad agnitionẽ venire veritatis. Ecce enim sum in medio duorum, tanquàm vitis fructum ferens, & triplex
Eccl. 4. Matth. 18. funiculus non disrumpetur, quoniam dixit Dominus Deus noster: Vbicunquè fuerint duo aut tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. Ea hæc dicente, ex-
Matth. 11. titit vox è cælo, dicens: Venite ad me, qui laboratis & onerati estis propter nomen meum, & ego reficiam vos in regno cælorum.

Cùm hæc ergò audijssent, & magno gaudio repleti essent, & Dominum laudâssent, & ei egissent gratias, venerandas suas & sanctas Deo tradiderunt animas in pace, mensis Februarij 6. Quorum intercessionibus & precibus, & nos & omnes, per fidem in te & confessionem, peccatorum remissionem dignare nos consequi: Quoniam es benedictus nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. DOROTHEAE VIRGINIS, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DE-*scriptum: cui etiam antiquißima Martyrologia pulchrè consentiunt. Stylum hincindè modicè emendauimus.*

6. FEBRVAR. IN prouincia Cappadociæ apud Cæsaream ciuitatem fuit quædam puella, nomine Dorothea. Hæc quotidiè in castitate & sobrietate & puritate Deo sedulum exhibebat officium, & cum humilitate & mansuetudine ieiunijs & orationibus insistebat. Erat autem sanè prudentissima, ità vt vix eam pauci imitari possent viri. Omnes autem, qui eam nôsse poterant, magnificabant nomen Domini nostri Iesu Christi, qui talem haberet famulam, cuius & adspectus erat gratus, & vita & sapientia incomparabilis, & immaculata virginitas. Cùm esset ergò adeò in charitate Christi
S. Dorothea, virgo & martyr. perfecta, vt ad eius thalamum perueniret, duplicauit certaminis sui palmam, & vnam virginitatis coronã tenens, alteram martyrij, cum gaudio peruenit ad Christum. Quo autem ordine passa sit, gestorum euidens pagina edocuit. Cùm fama sanctitatis eius per aures hominum volitaret, peruenit etiam ad præsidis persecutoris auditum. Qui ingressus ciuitatem memoratam, id est, Cæsaream celeberrimam Christianorum, præcepit Dorotheam Dei famulam coarctari. Cumque fuisset illi sedenti pro tribunalibus oblata, inclinato capite orans Deum suum, stetit ante pręsidem.
Sistitur præsidi. Interrogauit autem eam præses, nomine Sapritius, dicens: Dic, quæ vocaris? At illa respondit: Dorothea nomen est mihi. Sapritius dixit: Ideò exhiberi te voluï, vt dijs immortalibus sacrifices secundùm imperium principum Augustorumque nostrorum. Dorothea dixit: Deus, qui est in cælo Augustus, imperauit mihi, vt ipsi soli seruiam.
Deut. 6. 10. Matt. 4. Ierem. 10. Sic deniquè scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli seruies. Et iterùm: Dij, qui non fecerunt cælum & terram, à terra pereant. Videndum ergò est, cui Imperatori obtemperare debeamus: terreno, an cælesti: Deo, an homini. Qui sunt enim Imperatores, nisi homines mortales, sicut fuerunt & isti dij, quorum imagines adoratis? Sapritius dixit: Si vis euadere & reuerti sana & immaculata & illæsa, pone animum tuum, & sacrifica dijs: Sin aliâs, legibus acta amarìs, dabis timoris exemplum. Dorothea dixit: Omnibus dabo timoris Dei exemplum, vt hi, qui timent Deum, homines rabidos non timeant. Hoc enim faciunt, quod canes rabidi. Laniant homines innocentes, & quia ratio in illis nulla est, insaniũt, desæuiunt, irascuntur, latrant, & suis morsibus vulnerant transeuntes.

Sapritius dixit: Tu, quãtùm video, perseuerare decreuisti in hac ineptissima professione, & vis cum cæteris mori. Audi me, & sacrifica, vt eculei pœnas euadas. Dorothea dixit: Eculei tui pœnæ, temporales sunt: gehennæ autem tormenta, æterna. Vt autem æternam pœnam euadere mihi liceat, temporales timere non debeo. Memor sum dixis-
Matth. 10. se Dominum meum: Nolite, inquit, timere eos, qui corpus occidunt, animam autem

tem occidere non possunt: sed potiùs eum timete, qui potest & corpus & animam perdere in gehennam. Sapritius dixit: Ergò timere debes deos, nè irati, & animam tuam & corpus tuum perdant, si non eis sacrificaueris. Dorothea dixit: Iam dixi tibi Sapriti, quia nullo modo poteris persuadere, vt sacrificem dæmonijs, qui habitauerunt in his hominibus vanis: qui sic vixerunt, vt turpe sit etiam dicere: qui sic mortui sunt, vt bruta animantia: qui cùm viuerent, non cognouerunt eum, qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Horum enim animæ in igne ardent, quorum per varia metalla adoratis effigies: & necessè erit, vt cum eis etiam illi in ignem æternum mittantur, quicunq; relicto creatore suo, horum voluerunt esse cultores. *Falsos deos perstringit.*

Cumque hoc audisset Sapritius, vehementer iratus est: & conuersus ad tortores, dixit: Sistite eam in catasta, vt videns se constitutam in pœnis, vel sic consentiat dijs se exhibere cultricem. Dei verò famula cùm se vidisset erectam in catasta, constanter intrepida & non interrogata, ait ad iudicem: Quid me tricas? Fac, quod facturus es, vt possim eum videre, pro cuius amore te non timeo, & torqueri non formido. Sapritius dixit: Et quis est, quem desideras? Dorothea dixit: Chistus, filius Dei. Sapritius dixit: Et vbi est Christus? Dorothea dixit: Quantùm ad omnipotentiam eius attinet, vbiquè est: quantùm ad humanam capacitatem, quia sensus humanæ fragilitatis vanum quidem putat, quod non in loco aliquo esse didicerit: confitemur filium Dei ascendisse in cælum, & sedere ad dexteram patris sui Dei omnipotentis: qui vnitatem deitatis obtinens cum patre suo & cum spiritu sancto, inuitat nos ad paradisum deliciarum suarum: vbi nemora omni tempore pomis ornantur, omni tempore lilia albescunt, rosæ florescunt, campi vernant, montes virent, colles ornantur, fontes dulcescunt, & sanctorum animæ in Christo iucundantur. Hęc tu si credideris Sapriti, liberaberis, & paradisum ingredieris deliciarum Dei. Sapritius dixit: Oportet te relinquere vanitatem, & sacrificare dijs, & accipere virum, & lætari in vita tua: nè sic intereas, quemadmodùm similes tuî propter stultitiam suam. Dorothea dixit: Nec sacrificabo dæmonijs, quia Christiana sum: nec virum accipiam, quia Christi sponsa sum. Et hæc est fides mea, quòd me introducet in paradisum suum, & ad suum thalamum me faciet peruenire. *Constantia eius in pœnis.* *Respuit nuptias.*

Tunc Sapritius iussit eam duci ad duas sorores Christen & Calisten, quæ nuper apostatauerant, & commendauit eam illis Sapritius, dicens: Sicut vos, relicta vanitate & superstitione Christiana, dijs sacrificâstis inuictis, & muneribus affectæ estis, ità etiam maiora potioraq; accipietis, si hanc potueritis ab hac stultitia reuocare. Cumq; suscepissent eam in domum suam, & dicerent ei, Consenti iudici, & libera te de periculo pœnatum, sicut & nos fecimus: Satius est, lumen istud non amittere per tormenta, nè ante tempus pereas: respondens Dorothea, dixit eis: O si audiatis consilium meum, & vos idolis sacrificâsse pœniteat. Bonus est enim Deus & copiosus in misericordia erga eos, qui conuertuntur ad eum toto corde suo. Dicunt ei Christe & Caliste: Iam semel periuimus à Christo: quomodò potest fieri, vt reuerti possimus? Dorothea dixit: Peius est desperare de Domini misericordia, quàm vanis idolis immolare. Nolite ergò desperare de bono medico & peritissimo: quia potest curare vulnera vestra. Nullum est tam immane vulnus, quod curare illum non deceat. Nam ideò Saluator dicitur, quia salutem reddit: ideò redemptor, quia redimit: ideò liberator, quia liberare non cessat. Vos tantùm ex animo ad pœnitentiam conuertimini, & sine dubio ad indulgentiam peruenietis. Tunc miserunt se ad pedes eius, flentes ac deprecantes, vt oraret pro eis, pœnitentiam suam vt possent per ipsam offerre Deo, & ab illo veniam promereri. At illa cum lachrymis orans Dominum, Deus, inquit, qui dixisti, Nolo mortem peccatoris, sed volo vt conuertatur & viuat: Domine Iesu Christe, qui dixisti super peccatore vno pœnitentiam agente plus gaudij haberi in cælis ab angelis, quàm super nonagintanouem iustis, qui non peccauerunt: ostende pietatem tuam erga has, quas diabolus tibi conatus est auferre. Reuoca oues tuas ad gregem tuum, vt exemplo earum redeant ad te, qui recesserunt à te. *Resipiscũt, quæ à Christo defecerant.* *Ezech. 18.* *Luc. 15.*

Cumq; hęc & his similia diceret, ecce præses mittit ad eas nuncium, iubens eas cum Dorothea venire ad se. Quas cùm tulisset in partem, cœpit ab eis inquirere, num Dorotheæ animum permouissent. At illæ vno ore responderunt: Errauimus, & satis iniquè egimus, dum timentes pœnas & dolores momentaneos, sacrificauimus idolis vanis: & ideò rogauimus eam, & dedit nobis pœnitentiam, vt possimus ad Christi indulgentiam perue-

peruenire. Tunc Sapritius scidit vestimenta sua, & cum furore nimio iussit, vt dorsis inter se colligatæ, mitterentur in cupam, si sacrificare nollent. At illæ clamauerunt, dicentes: Domine Iesu Christe, accipe pœnitentiam nostram, & da veniam nobis. In his verbis & in hac confessione durantes, in cupam missæ sunt, & incensæ in conspectu sanctæ Dorotheę. Gaudebat autem Dorothea illis animam reddentibus, & clamans dicebat: Antecedite me, securæ de indulgentia criminis vestri: & scitote quia palmam martyrij, quam perdideratis, sine dubio adepturæ estis, occurretque in complexum vestri pater, qui in filio perdito & recuperato lætatur. Tunc Sapritius iussit sanctã Dorotheam iterùm in catasta leuari. Cumq; leuata esset, tanto gaudio perfusa est, vt probaretur verè ad desideratum peruenisse suæ deuotionis effectum. Dicit ei Sapritius: Quid est, quòd vultus tuus tam ingentia mentitur gaudia, & in supplicijs posita, exultare te fingis? Dorothea dixit, Nũquàm in omni vita mea sic lætata sum, sicut hodiè. Primò omnium propter has animas: quas diabolus per te quidem à Deo abstraxerat, per me verò recepit Christus, hodiè in cælis epulæ sunt, de ijsque gaudent angeli, lætantur archangeli, simul omnes apostoli, martyres & prophetæ exultant. Festina ergò Sapriti, & fac quod facturus es, vt possim ad hæc festa gaudia sanctorum occurrere, & simul cũ illis lętari in cælis, cum quibus fleui in terris. Tunc Sapritius iussit lampades ad eius latera applicari. At verò Dorothea magìs ac magìs faciẽ suam iudici hilarem exhibens, eiq; insultans dixit: Miser, ad nihilum redactus es cum idolis tuis. Iterùm ergò depositam de catasta, iubet diù in faciem palmis cædi, dicens: Cædatur facies, quæ mihi insultat. Cumq; diù multumque cæsa, iterùm gauderet, & cædentes eam fatigati deficerent, hoc ordine Sapritius dictauit sententiam: Dorotheam superbissimam puellam, quę sacrificare noluit dijs immortalibus, vt viueret, sed voluit absolutè mori propter nescio quem hominẽ, qui dicitur Christus, iussimus gladio percuti. Ad hæc Dorothea exclamabat, dicens: Gratias tibi ago amator animarum, qui me ad paradisum tuũ vocâsti, & ad thalamum tuum inuitâsti: & cùm egrederetur prętorium iudicis, dicit ad eam irridiculè quidam aduocatus, nomine Theophilus: Eià tu sponsa Christi, mitte mihi de paradiso sponsi tui mála aut rosas. Et Dorothea respondit: Planè, ità faciam. Cùm venisset igitur ad ictum percussoris, rogauit carnificem, vt permitteretur breuiter precari: absolutaque oratione, ecce puer ante eam apparuit, ferens in orario tria mála optima, & tres rosas. Cui illa ait: Obsecro te, vt feras ea Theophilo, & dicas ei: Eccè quod à me petijsti, vt tibi de sponsi mei paradiso transmitterem. Ipsa autem percussa gladio, cum triumpho martyrij perrexit ad Christum: cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Mittuntur in cupam. *Luc. 15.* *S. Dorothea in eculeo leuatur.* *Lampadib⁹ eius latera inflammantur.* *Eius facies cæditur.* *Capite punitur.*

Igitur Theophilus, aduocatus præsidis, irridens promissionem sanctæ Dorotheæ, suis sodalibus ità ait: Hodiè cùm à percussore duceretur Dorothea, quæ se sponsam Christi dicebat, & ad eius paradisum proficisci gloriabatur, ego dixi illi eũti: O tu sponsa Christi, vbì perueneris ad paradisum sponsi tui, mitte mihi rosas indè aut mála. Planè, inquit illa, sic faciam. Cùm autem hæc narraret, irridens sanctæ virginis promissionem, eccè puer ante eum cum orario, in quo ferens tria mála magnifica & tres rosas elegantissimas, dixit ei: Eccè sicut petenti promisit virgo sacratissima Dorothea, transmisit hæc tibi de paradiso sponsi sui. Tunc Theophilus accipiens, exclamauit voce magna, dicens: Verè Deus, Christus est, & non est vlla simulatio in eo. Dicunt ei collegæ sui: Insanis Theophile, an iocaris? Dicit illis Theophilus: Nec insaniam patior, nec iocantis animum gero: sed est in me rationabilis fides, vt credam verum Deum esse Iesum Christum. Dicunt ei: Quæ ratio te repentè in istam vociferationem impulit? At ille, Dicite mihi, inquit, quis mensis nunc agitur? Dicunt ei: Februarius. Tum ille: Cùm totan Cappadociam, inquit, glaciale frigus obtineat, & nulla penitùs virgulta vel foliorum suorum tegmine vestiantur, vndè istas rosas aut mála mirifica cum suis frondibus adesse putatis? Dicunt illi: Nos quidem eiusmodi nec suis temporibus vidimus. At Theophilus: En ego, quem videtis, ait, irridiculè allocutus sum euntem Dorotheam ad excipiendũ ictum percussoris, quòd fatuam existimarem, quæ diceret Christum sponsum suum, seque peruenturam ad paradisum eius: insultansq; tanquàm deliranti dixi: Vbì véneris ad paradisum sponsi tui, mitte mihi ex illo rosas & mála. At illa ait: Profectò sic faciam. Et eccè posteaquàm pro nomine Christi cæsa est, venit ad me infantulus pulcher, perbreuis, quatuor plùs minùs annorum, quem ego putabam verba formare non posse præ ipsa infantia. Is verò pulsauit latus meum, & cùm respexissem, tulit me

Theophil⁹ credit in Christum, subitò mutatus dextera excelsi.

lit me in partem, cœpitq; mecum ità perfectè loqui, vt me eius comparatione planè rusticum putarem: & proferens mihi orarium isthuc cum his mális & rosis, dixit mihi: Virgo sacratissima Dorothea, sicut te petente promisit, hęc tibi mittit munera de horto sponsi sui. Cùm accepissem autem & clamarem, ille infans nusquàm comparuit: quem ego non dubito fuisse angelum Dei. Et hæc dicens, exclamabat: Beati qui credunt in Christum, & qui patiuntur pro nomine eius. Ipse est enim verus Deus, & quisquis illi fidem accommodat suam, is verè sapiens est.

Cumq; hæc & id genus alia diceret, ingressi sunt quidam ad præsidem, & dixerunt ei: Scholasticus tuus Theophilus, qui hucusquè postulabat contra Christianos, & persequebatur eos vsq; ad mortem: is pro foribus vociferatur, laudans & benedicens nomen nescio cuius Iesu Christi, & multi credunt sermonibus eius. At præses iussit eum introduci ad se. Cui intromisso ait: Quid est, quod forìs loquebaris? Theophilus ait: Laudabam Christum feliciter, quem hactenùs infeliciter negaui. Dicit ei præses: Miror te hominem prudentem hoc nomen vel nominare voluisse, quod vsque in præsens quicunq; nominauit, eum persecutus es. Dicit ei Theophilus: In hoc appáret verum esse Deum, quòd me conuertit ab errore ad veritatem, & fecit me cognoscere, quia ipse est verus Deus. Dicit ei præses: Omnes accepto gustu sapientiæ, crescunt in ea, vt ex sapientibus sapientiores fiant. tu ex sapiente insipiens repentè effectus es, dum Deum dicis, quem à Iudæis crucifixum, ab ipsis Christianis audîsti. Dicit ei Theophilus: Equidem crucifixum eum audiui, & errorem passus, putaui Deum non esse, & blasphemaui quotidiè nomen eius: nunc autem ductus pœnitentia præteritorum criminum & blasphemiarum mearum, illum ipsum Deum esse confiteor. Dicit ei præses: Et vbi aut quando factus es Christianus, qui hucusq; sacrificâsti? Dicit ei Theophilus: Ea hora, qua Christum confessus credidi, sensi me Christianum effectum. Et ideò, sicut toto pectore Christo immortali Dei filio credo, sic prædico nomen eius verum, nomen sanctum, nomen immaculatum, nomen in quo nulla simulatio, nulla impostura est: quæ in idolis regnat. Dicit ei præses: Ergò impostura in dijs nostris regnat? Dicit ei Theophilus: Ergò non regnat impostura in omnibus his simulacris, quæ artifex dolauit in ligno, conflauit ex ære, limauit in ferro, constabiliuit plumbo: quæ noctuæ custodiunt, quę araneę intexunt, quorum concaua muribus & soricibus plena sunt? Mentior, si isthęc probari non possunt. Sed quia non mentior, iustū est vt veritati subscribens, à falsitate animum reuoces. Decet enim, vt qui alios iudicas mentientes, teipsum à mendacio auferas, & ad eam, quæ est in Christo, te transferas veritatem. Præses dixit: Ergò dij non sunt viui? Theophilus dixit: Interìm effigies videmus sine sensu: Dei autem sensus est inuisibilis. Isti custodiuntur, ille custodit. Si ità non est, conuinci debeo ratione. Si autem potestate agitur, constat te ratione superatum.

Confessio Theophili coram præside.

Irridet dæmonum simulacra.

Præses dixit: Ego video, infelix Theophile, mala morte interire te velle. Theophilus contrà: Ego verò bonam, inquit, vitam inuenire desidero. Præses dixit: Scias, quia si in hac stultitia perseuerare volueris, primùm tibi adhibeo diuersa supplicia, & ità demùm crudeliter te interfici iubebo. Theophilus dixit: Hoc ego & appetere iam cœpi. Dicit ei præses: Consulere te oportet tibi & tuis ac domui tuæ, & patrimonio filijsque & affinibus tuis, & non ità præcipitem te tradere in mortem publicam, in quam stulti & scelesti temerè incurrunt. Theophilus dixit: Summa sapientia hęc est, vt philosophiam declarem erga omnes affectus meos, & cruciatus tuos nihil penitùs timeam. Nec hoc irrationabili consideratione decreuisse me approbo, dum cunctis rebus temporarijs æterna præfero, & labentibus antepono æterna. Præses dixit: Magìs tormenta eligis, quàm requiem: & mortem vita habes potiorem. Theophilus dixit: Ego & tormenta timeo, & mortem horresco: sed illa tormenta timeo, quæ finem non habent: & illam mortem reformido, quę æternas tenebras patitur. Has autem pœnas temporarias tu potes inferre, quæ breui tempore finem accipiunt: tormenta verò, quæ idolorum cultoribus irrogantur, acriùs subindè sæuiunt, & finem nullum inueniunt. Præses dixit: Appendatur in eculeo vir disertus Theophilus, vt verba vana verberibus acrioribus cedant. At vbì in eculeo suspensus est, dixit: Eccè modò factus sum Christianus, quia in cruce suspensus sum. Eculeus enim crucis quandam similitudinem gerit. Gratias tibi ago Christe, quia in signo tuo leuari me permisisti. Dicit ei præses: Infelix, parce carnibus tuis. Et Theophilus: Infelix, ait, parce animæ tuæ. Ego enim carnibus meis tempo-

Inuictus Theophili animus.

Suspēditur in eculeo.

Laceratur vngulis, & vritur flammis. temporaliter non parco, vt animæ æternùm parcatur. Tunc furore percitus præses, vngulis latera eius attrectari præcepit, & lampadibus ardentibus exuri. At verò Theophilus nihil aliud inter tormenta clamabat, nisi hoc tantùm: Christe fili Dei, te confiteor: adiunge me numero seruorum tuorum. Erat interìm intrepidus in vultu, & constans in verbis, ità vt minimè torqueri videretur. Cumque tortores inferendis tormentis deficerent, hanc præses impius dictauit sententiam: Theophilum, qui nunc vsq; dijs immortalibus sacrificauit, & cultor illorum fuit: nunc verò præuaricator inuentus est, ità vt ijs posthabitis sectæ se tradiderit Christianorum, iussimus capite plecti. *Capite plectitur.* Theophilus dixit: Gratias tibi ago Christe. Et gaudens, ibat ad coronam supernæ vocationis, qui ad vndecimam horam cõductus, æquam cum illis portionem accepit, qui *Matth. 20.* à prima hora vsque ad vndecimam operati sunt, per gratiam eius, qui glorificat sanctos suos. Cui est honor, &c.

VITA S. VEDASTI EPISCOPI ATREBATEN. AVTHORE ALBINO FLACCO ALCVINO, *vt habent vetusti MS. codices.*

PRAEFATIO.

DVLCISSIMO dilectionis filio Radoni Abbati, humilis leuita Albinus salutem. Dilectionis vestræ venerabile præceptũ secutus, vitam sancti Vedasti patris vestri & intercessoris nostri emendare studui: non quòd aliquid illius excellentissimis meritis dignum valuissem, sed quòd nihil tuæ reuerentiæ iussis denegare ratum putaui. Idcircò ad te maximè pertinet harum laus vel vituperatio literarũ. Vtinàm tibi & fratribus, qualescunque sint, placeant: deprecor autem, vt meum laborem orationum vestrarũ solatio remunerare dignemini, & vnus merear esse vestrûm in charitatis cõmunione: illius semper memores mãdati, qui dixit: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicèm. In hoc enim mandato omnium salus *Ioan. 15.* consistit. Hoc cunctis pernecessarium esse constat, & maximè ijs, qui gregem Christi regendum accipiunt. Quapropter tu charissime gregem, quem accepisti regendum, fraterno amore diligenter erudire studeto, & sanctis admonitionibus eũ per pascua vitæ deducere satage. Habes in omni opere bono Christum adiutorem, sanctum quoquè Vedastum intercessorem. Sicut magno labore domum Dei optimè habes ornatam, & *Sancti, sunt intercessores nostri.* largissimis donis decoratam: ità tibi subiectos bonis moribus ornari contende, & eos in diuina laude fac consistere, & quod angeli semper agunt in cælis, hoc fratres iugiter faciant in ecclesijs. Tuum est præcipere, illorum obedire. Tuum est præire, illorum subsequi. Omnium itaque in seruitio Dei vna debet esse voluntas, vt vna fiat in regno Dei remuneratio. Nullus horis canonicis se diuinis subtrahat laudibus, nè propter aliquam negligentiam, cuiuslibet locus in conspectu Dei vacuus inueniatur: & verba Dei in ecclesijs intimo cordis affectu proferantur, & cum magna reuerẽtia Dei omnipotentis officia celebrentur. Omnes vtiquè obedientiam in seculi necessitatibus fideliter & strenuè peragunt.

Fiat equidẽ inter omnes concordissima pax & sanctissima charitas. Seniores bonis exemplis & sedula admonitione erudiant iuniores, illosque diligant vt filios: & illi, *Officia seniorum.* quasi patres, eos honorificent, illorum cum omni alacritate obediant præceptis. Tua *Iuniorum.* verò, venerande fili, conuersatio omnibus sit exemplum salutis. Caue, vt nec minimus *Præfecti.* quis in tua scandalizetur vita, sed ædificetur & roboretur in via veritatis: quia tibi ex illorum salute merces iudicabitur æterna. Cani capilli, extremũ denunciant properare diem. Quapropter paratus esto omni hora in occursum Domini Dei tui. Dilectio fraterna, & eleemosynæ miserorum, & vitæ castitas præparent tibi gradus in cælum. Diligenter elabora tibi æternos dies felices. Honor secularis, quem habes, spiritualem tibi abundet in gloriam. Festiuis diebus veniente ad ecclesiam populo, fac eis prædicari verbum Dei, & quocunquè vadis, clerici seruitium Dei pleniter peragant: tecum eant sobrietate ornati, non ebrietati assueti, quorum honestas vitæ, alijs sit doctrina salutis. Curamque vbiquè habeas maximè pauperum, viduarum, orphanorum, vt audias in die tremen-

tremendo à Domino Christo cum alijs eleemosynam facientibus: Quandiù vni ex his
minimis fecistis, mihi fecistis. Esto miseris vt pater, & causam ad te clamantium dili- Matth. 25.
genter discute, & parce in te peccantibus, vt Deus tuis parcat peccatis. Esto iustus in
iudicijs, & misericors in debitis: Magister virtutum, moribus honestus, verbis iucun-
dus, vita laudabilis, in omni opere Dei deuotus. Fratres quoquè hortare, vt sanctas di- Studiū scri-
ligentissimè legant scripturas. Non confidant in linguæ notitia, sed in veritatis intel- pturarum.
ligentia, vt possint contradicentibus veritati resistere. Sunt tempora periculosa, vt
Apostoli prædixerunt, quia multi pseudodoctores surgent, nouas introducentes sectas, 2. Tim. 3.
qui catholicæ fidei puritatem impijs assertionibus maculare nitentur. Ideò necesse 2. Pet. 3.
est ecclesiam plurimos habere defensores, qui non solùm vitæ sanctitate, sed etiam do-
ctrina veritatis castra Dei viriliter defendere valeant. Has verò piæ admonitionis lite-
rulas non quasi nescienti direxi, sed vt veræ charitatis in meo pectore fidem ostende-
rem. Quid facit amicus, si seipsum verbis non ostendit? Si diuites pauperum munuscu-
la non spernunt, cur & vestræ sapientiæ flumina, nostræ riuulos intelligentiæ respuere
debent? Nam & maiores amnes riuulis augentur influentibus, & ipse Dominus viduæ Luc. 21.
laudauit duo minuta, quæ ex inopia suæ paupertatis larga manu Deo, quod habuit,
obtulit. Et ego quanuìs scientia inops, tamen fideli amore vestræ hæc munuscula di-
rexi pietati, obsecrans vt tam humili fraternitatis ea intuitu respicere digneris, quàm
nos pia deuotionis charitate illa vobis dirigere studuimus. Omnipotens Deus te tuosq;
fratres in omni bono proficere faciat, & ad beatitudinem æternæ gloriæ peruenire
concedat.

HISTORIA.

POSTQVAM Deus & Dominus noster Iesus Christus 6. FEBRVAR.
ouem quærere perditam de cælis in hunc mundum per vir- Luc. 15.
ginalem venerat vterum, & tota suæ dispensationis & no-
stræ salutis peracta plenitudine, cum triumpho gloriæ ad
sedem paternæ maiestatis reuersus, vt tetricas ignorantiæ
tenebras toto depelleret orbe, multa sanctorum lumina
doctorum, euangelicæ prædicationis luce fulgentia, toto
diuiserat mundo: vt sicut cælum fulgentibus ornatur stel-
lis, quæ tamen omnes ab vno illustrantur sole: sic & lata
terrarum spatia sanctis splendescerent doctoribus, qui ta- Doctores
men ab æterno sole illuminati, diuina præeunte gratia, cæ- lumina Ec-
cas ignorantiæ tenebras veræ fidei fulgore & glorioso Christi nomine illustrarent, & clesiæ.
eis ministrantibus, longa ab initio seculi esuries, æternæ vitæ epulis satiaretur. De quo-
rum numero sanctus Dei sacerdos Vedastus & prædicator egregius, temporibus for-
tissimi regis tunc temporis Francorũ Clodouei, in has diuina dirigente gratia ob mul- Vedastus,
torum salutem peruenit regiones, quatenùs supernæ pietatis suffultus auxilio, popu- tēpore Clo-
lum diabolica fraude deceptum, & errorum laqueis captiuum, in viam dirigeret salutis douei fuit.
æternæ, & veræ, quę in Christo est, libertati restitueret.

Sed vt hoc acceptabili, secundùm Apostolum, fieret tempore, qui ait: Eccè nunc 2. Cor. 6.
tempus acceptabile, eccè nunc dies salutis: Dominus Iesus, qui vult omnes homines 1. Tim. 2.
saluos fieri, competentem suo famulo præuidebat causam, quomodò opportunè ad
ministerium verbi Dei peruenire valuisset. Contigit verò præfatum Francorum regem Clodoueus
Clodoueum Alemannis bella inferre, qui tunc temporis regno suo per se potiti sunt: bellũ facit
sed non eos ità offendit imparatos, vt voluit. Nam fortissima collecta manu, regi circa Alemānis.
ripas Rheni fluminis obuiauerunt, vnanimes, bellica virtute patriam defendere, vel
libera manu pro patria mori. & fortissimè vtrinquè decertatum est: Hi, nè triumphi
gloriam: illi, nè patriæ * proderent libertatem, in mutuam corruentes cædem. Igitur * perderent
rex nimio turbatus terrore; dum inimicos vidit fortiter pugnare, & suos penè ad inter-
necionem vinci, magìs cœpit de salute desperare, quàm de victoria sperare. Etsi autem
necdùm voluntate renatus esset in Christo, tamen necessitate cogente, ad Christi con-
fugit auxilium. Et quia reginam habuit religiosam, baptismique sacramentis initia-
tam, nomine Clotilden, oculos cum hac voce ad cælum leuauit: O Deus vnicæ pote-

 statis

Cloudoueus lucèt gentilis, preces offert Christo & votū. statis & summæ maiestatis, quem regina Clotildis colit, confitetur & adorat: concede mihi hodiè de inimicis meis victoriam. Nam ex hac die tu solus mihi eris Deus & veneranda potestas. Tu mihi triumphum præsta, & ego tibi seruitium promitto sempiternum. Mox diuina operante pietate, terga verterunt Alemanni, victoria cessit regi & Francis. O mira omnipotentis Dei clementia, ó ineffabilis bonitas: qui sic exaudit, & nunquàm derelinquit sperantes in se. Quanta fide Christiani illius misericordiam inuocare debent, dum paganus rex ad vnius precis effectum tantam promeruit victoriam? Cui ex antiquis huius diuinæ pietatis adæquare auxilium debemus, qui ob vnius momenti lachrymas tam celebrem venturo suo seruo contulit triumphum, nisi Ezechiæ regi, qui in angustia tribulationis vna tantummodò petitione promeruit, non solùm à præsenti vastatione ciuitatem superna protectione defendi, sed etiam in eâdem nocte, qua preces in diuinas effuderat aures, centum octogintaq̃uinque millia hostium lætus & liberatus occidi viderat? 4. Reg. 19.

Hæc verò victoria, de qua antè diximus, regi populoque suo causa fuit salutis æternæ: & nè lucerna, sanctus videlicet Vedastus, sub modio lateret absconditus, sed supra candelabrū positus, exemplis vel prædicationibus in domo Dei lucens, ab errore idololatriæ & caligine ignorantiæ in viam plurimos educeret veritatis. Igitur superatis hostibus, & rebus in pace compositis, & Alemannis suæ subiectis ditioni, rex ouans cum laude triumphi ad patriam rediјt. Et vt fidelis tantæ sibi gloriæ largitori sponsor apparéret, festinauit seruorum Christi sacra imbui prædicatione, & sancti baptismatis ablui sacramentis. Venit autem ad Tullum oppidum, vbi sanctum agnouit Vedastum laudabili religione soli seruire Deo, & dulcissimos contemplatiuæ vitæ carpere fructus. Hunc verò, ad sanctum Remigium, Christi clarissimum sacerdotem, ad Rhemorum properans ciuitatem, sibi socium assumpsit: quatenùs per singulos itineris sui gressus saluberrimis ab eo imbueretur doctrinis, & catholicæ fidei firmis initiaretur fundamentis: vt paratus fide & virtutū scientia, à tanto pontifice spirituali ablueretur lauacro, & ab illo donis cælestibus confirmaretur, quod ab isto diuina priùs præueniente gratia, euangelicis cœptum fuerat prædicationibus. Hic ad fontem vitæ festinantem deducebat regem: ille in fonte salutis ęternæ venientem abluebat. Ambo propemodùm pari pietate patres: hic doctrina fidei, ille baptismatis vnda. Vtrique æterno regi regem temporalem munus obtulerunt acceptabile. Hi sunt duæ oliuę & duo candelabra lucentia, à quibus rex præfatus in via Dei eruditus, miserante Deo portam perpetuæ lucis ingressus, cum fortissima gente Francorum credidit Christo, & facta est gens sancta, populus acquisitionis, vt annuncientur in eo virtutes illius, qui eos de tenebris vocauit in admirabile lumen suum. Matth. 5. Clodoueus venit ad Vedastum. Zach. 4. 1. Pet. 2.

Luc. 18. Sacra igitur euangelicæ authoritatis narrat historia, Dominum Iesum Hiericho pergentem ad confirmanda fide suę maiestatis corda populi pręsentis, cuidam cæco ad se clamanti lumen reddidisse oculorum, vt per corporale vnius illius cæci lumen, spiritualiter multorum illuminarentur pectora. Ità & sanctus Vedastus, Deo Christo donante, per cuiusdam illuminationem cæci, fidem, quam verbo prædicauit, in corde regis miraculo confirmauit: vt rex ipse intelligeret, tam sibi esse necessarium cordis lumen, quàm cæco oculorū illustrationem: & quod diuina operata est gratia, per preces famuli sui, in oculis cæca nocte castigatis: hoc per sermones eiusdem famuli, eâdem operante potentia, per spiritualis intelligentiam lucis in suo pectore perficeretur. Nam regia excellētia condigno comitatu cum multitudine maxima populi iter agentibus illis, venerunt in quendam pagum, qui incolarum terræ illius consuetudine Vungise pagus dicitur prope Reguliacam villam, quę sita est super florigeras Axonæ fluminis ripas: & eccè eiusdem fluminis pontem rege transeunte cum multitudine populi, obuiauit illi cæcus quidam, huius diutissimè solaris expers luminis: fortè nec sua cęcatus culpa, sed vt manifestarentur opera Dei in illo, & per illius illuminationem præsentem, plurimorum illuminarentur corda spiritualiter. Qui cùm intellexisset à prætereuntibus, sanctum Vedastū Christi seruum in eodem iter agere comitatu, clamauit: Sancte & electe Deo Vedaste, miserere meî, & supernam pio pectore diligentiùs deposce potentiam, vt meæ subueniat miseriæ. Non aurum posco, nec argentum, sed vt mihi lumen per sanctitatis tuæ preces restituat oculorum. Sensit itaque vir Dei virtutem sibi adesse supernam. Non ob illius cęci tantummodò, sed plùs propter pręsentis

populi

populi salutem, totum se in sacras effudit preces, in diuina fidens pietate, & dexteram cum signo crucis posuit super oculos cæci, dicens: Domine Iesu, qui es lumen verum, qui aperuisti oculos cæci ad te clamantis: aperi oculos & istius, vt intelligat populus iste præsens, quia tu es Deus solus, faciens mirabilia in cælo & in terra. Mox ille cæcus lumine recepto, gaudens perrexit viam suam. In quo loco tempore sequenti à religiosis viris ædificata est ecclesia, in testimonium miraculi istius, in qua orantibus & credentibus vsque hodiè beneficia præstantur diuina. *Signo crucis & prece S. Vedastus sanat cæcū.*

Igitur rex à viro Dei euangelicis apprimè imbutus doctrinis, & hoc præsenti miraculo in fide firmiter confortatus, nil moratus in via, nil dubitans in fide, sed magna alacritate animi, magna festinatione itineris, sanctissimum pontificem Remigium videre properauit, vt illius sacratissimo ministerio, spiritu sancto operante, in remissionem peccatorum & spem vitæ æternæ, catholici baptismatis viuo ablueretur fonte. Cum quo aliquantis moratus est diebus, vt ecclesiasticis satisfaceret sanctionibus, & pœnitentiæ secundùm apostolicum præceptum priùs ablueretur lachrymis, dicente beato Petro principe apostolorum: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi: & in nomine sanctæ Trinitatis, cælestis mysterij baptisma susciperet. Sciens verò beatus Pontifex apostolum dicere Paulum, Omnia vestra honesto cum ordine fiant: statuit diem, quo rex ecclesiam intraret ad suscipienda diuinæ pietatis sacramenta. Quale fuit tunc sanctis Dei gaudium, qualis in Ecclesia Christi lætitia, cùm viderent regem Niniue ad prędicationem Ionæ de solio maiestatis suæ descendisse, & in cinere sedisse pœnitentiæ, & sub pia Dei sacerdotis dextera, suę excellentiæ caput humiliare? Baptizatus itaque rex cum optimatibus suis & populo, qui diuina præueniente gratia, salutaris lauacri gaudebant suscipere sacramentum, vtriusque & victoriæ ex hostibus, & suæ salutis voti compos, ad sceptra regni gubernanda reuersus est, sanctumque Vedastum beato pontifici commendauit Remigio. *Act. 2. 1. Cor. 14. Ion 3. Clodoueus rex baptizatur.*

Qui ibì moratus, vitæ meritis & virtutum claruit exemplis. Omnibus amabilis & venerabilis factus est. Fuit enim morum dignitate religiosus, charitate præcipuus, fraterna dilectione iucundus, humili pietate eximius, orationum vigilantia assiduus, sermone modestus, corpore castus, ieiunio sobrius, miserorum consolator. Non de crastino cogitans, sed semper de Dei confidens clementia. Omnes ad se venientes, ęternæ vitæ pascebat alimento. Nullum in sua despiciebat angustia, sed piæ consolationis verbo reficiebat mœstos. Nemini vel verbo nocuit, sed fraterno amore cunctis prodesse satagebat. Vndè & à quamplurimis illustribus frequentabatur viris, vt illius sacratissimo alloquio vel in tristitia cuiuslibet solicitudinis susciperent consolationem, vel in religione ecclesiasticæ exercitationis puram ab eo audirent veritatem. Vndè & illius pia deuotione multi à diaboli laqueis liberati sunt, & vias vitæ perpetuæ, superna adiuuante pietate, ingressi sunt. Scilicet multi, vt supradiximus, ob celeberrimam sanctitatis famam, nobilium vel plebeiorum virum Dei visitare solebant, vt consolarentur per gratiam, quæ abundabat in labijs illius, & quia ex abundantia cordis os loquitur, & quia fraterno amore omnes diligebat, omnibus se affabilem præstabat. Aliorum salutem suum reputans lucrum, nec Dominicæ talentum pecunię pigritiæ obruit humo, sed quotidiano charitatis sudore multiplicare studebat, nè vacuus, reueniente Domino suo, in conspectu illius appareret. *Catalogus virtutum S. Vedasti. Matt. 12.*

Igitur quidam vir nobilis & religiosus inter alios famulum venit visitare Christi, vt per eum cælestis doctrinæ reficeretur melle. Et dum sermo dulcissimę allocutionis in longum traheretur, & sol medium cæli transiens centrum, crescentes duplicaret vmbras, nolebat vir Dei hospitem suum absque charitatis dimittere viatico. mandauit autem puero, vt si quid illi remansisset vini, charo pocula portaret amico, quatenùs in vtroque & anima refectus, & corpore confortatus, domum rediret. Sed propter hospitum frequentiam & viri Dei largam erga omnes munificentiam, non arida patris charitate, aridum inuenit vasculum, in quo vinum seruari solebat. Mox tristis, tacito murmure, hoc ipsum puer paternis intimauit auribus. Qui verecundiæ rubore perfusus, charitatis tamen dulcedine abundans corde, in diuina confisus suffragia, tacitus paulispèr Deo preces effudit: nil de diuino dubitans auxilio, nil de suę petitionis hęsitans effectu, totus in eius credens clementia, qui de arida petra sitienti populo fontem aquę viuę produxit, vel in Cana Galilęę aquam in mirabilis vini conuertit saporem: dixit pu- *Exod. 17. Num. 20. Iohan. 2.*

ero: Vade in Dei confidens bonitate, & quodcunq; inueneris in vasculo, non cunctèris nobis adferre. Qui celer paterno obediens præcepto cucurrit, & vas vino optimo superaffluens inuenit, gratias Deo agens, alacri animo venienti & eius socijs propinauit amico. Qui duplici roboratus charitate, remeauit in propria. Sed famulus Christi nè vanis iactantiæ verbis vel rumigero populi celebraretur fauore, sub magna attestatione præcepit puero, omnibus vitæ suæ diebus hoc tacere miraculum, plùs Deo soli cognitus esse cupiens, quàm hominibus, certò sciens, omnium esse virtutum veram in humilitate custodiam, & hanc esse, quæ charitatis gradibus altissima cæli regna conscendat, ipsa dicente veritate: Omnis qui se humiliat, exaltabitur.

Precibus vinum obtinet à Deo.

Matth. 23.

Cumque viri Dei celeberrima vulgaretur fama, & charitatis in eo munificentia, & religio vitæ, & verbi Dei instantia longè latèque ab omnibus celebraretur, visum est beatissimo pontifici Remigio, tam præclaram Christi lucernam melius esse supra candelabrum ponere, vt splendidissimo suæ sanctitatis fulgore latiùs ad salutem luceret multorum, quàm sub vnius loci latebris propemodùm abscondita lateret. Diuina igitur dispensatione & salubri sacerdotum consilio, ordinauit eum episcopum, & ad prædicandum verbum vitæ Atrebatensi eum direxit vrbi, quatenùs populus diù in antiquis malæ consuetudinis erroribus iacens, Deo auxiliante, per assiduam sacræ prædicationis instantiam, per illum in viam veritatis & agnitionem filij Dei deduceretur. Qui pontificatûs gradu & prædicationis officio suscepto, concitus ad præfatam ire perrexit vrbem: sed in auspicium futuræ prosperitatis & salutis, Deus cuiusdam miraculi testificatione eius patefecit ciuibus introitum. Igitur in ipsa ciuitatis porta duos habuit obuiàm sibi egenos & infirmos, cæcum scilicet & claudum, miserabili à viro Dei voce stipem postulantes. Mox sacerdos Christi, illorum condolens miseriæ, secum tractabat, quid illis solatij præstare posset. Et cùm apostolicus prædicator pecuniam in sacculis se non habuisse sciret, in diuina confidens clementia, & sanctorum apostolorum Petri & Iohannis confortatus exemplo, ait: Aurum & argentum non est mecum: quod autem habeo, id est, charitatis officia & pietatem orationis ad Deum, hoc vobis præstare non differo. Et post hæc verba vir Dei ex intimo cordis affectu pro illorum miseria fudit lachrymas, & cum fidei puritate opem illis poscebat diuinam, vel pro illorum corporali, vel pro populi præsentis salute spirituali. Nec tam piæ & tam necessariæ preces inefficaces esse potuerunt, sed ab illo, qui per Esaiam inquit prophetam: Tempore opportuno exaudiui te, & in die salutis adiuui te: mox ambo in cõspectu multitudinis optatam receperunt sanitatem: hic luminis claritate ditatus, ille pedum velocitate lætatus. Ambo supernæ gratias agentes pietati, maiora quàm sperauerant, munera reportantes, domum reuersi sunt. Sed & hoc miraculum sanitatis in illis, plurimis causa fuit salutis æternæ. Videntes enim cælestem virtutem verba consequi sacerdotis Dei, relictis idololatriæ sordibus, in Christum credentes, viuo sacri baptismatis fonte purgati sunt.

S. Vedastus ordinatur episcopus Atrebatensis.

Actor. 3.

Esai. 49.

Cæcum & claudum sanat.

Multi amplectuntur Christianismum.

Præfati verò miraculi testificatione vir Dei, fauore populi suffultus, singula ciuitatis loca peragrans, quæsiuit inter ruinas ædificiorum, si quod ecclesiæ signum inueniri valuisset. Nam antiquis fermè temporibus, sacræ in illis locis fidei floruisse religionem agnouit, sed propter peccata habitatorum terræ illius, occulto Dei iudicio, sed iustissimo, tradita est cum cęteris Galliç vel Germaniç ciuitatibus pagano & perfido Hunnorum regi Attilæ vrbs quoquè illa deprædanda. Qui propter animi sui sæuitiam, nec sacerdotibus Dei honorem, nec ecclesijs Christi reuerentiam impendere sciebat: sed omnia, quasi tempestas immanissima, ferro vastauit & igne. Tunc in similitudine Hierosolymitanæ vastationis, quæ ab impio Babyloniæ rege facta est, venerunt gentes in hæreditatem Dei, & pollutis manibus prophanauerunt sacraria Christi, effundentes seruorum Dei sanguinem circa altaria altissimi regis. Non hęc paganorum fecit fortitudo, sed populi Christiani promeruerunt peccata. Inuenit verò famulus Christi antiquæ ruinas ecclesiæ, inter murorumque fragmenta veprium crescere densitates: vbì quondàm psallentium chori, ibì lustra & latibula ferarum visa sunt, stercoribus & immunditijs omnia plena, ità vt vix vestigium aliquod remansisset murorum. Hæc cernens, intimo cordis dolore ingemuit, dicens: O Domine, hæc omnia venerunt super nos, quia peccauimus cum patribus nostris, iniustè egimus, iniquitatem fecimus. Sed tu Domine memor esto misericordiæ tuæ, & nostris parce peccatis, & nè obliuiscaris paupe-

Attilę regis immanitas.

4. Reg. 25.

Psalm. 105.

pauperum tuorum in finem. Dum hæc itaque lachrymosis murmuraret querelis, eccè subitò ex ruinosis speluncis vrsus prosiliuit. Cui vir Dei cum indignatione præcepit, vt in deserta secederet loca, & sibi commoda inter condensa syluarum quæreret habitacula, nec vltrà illius fluminis ripas transiret. Qui mox tali territus minatione, fugit, nec vnquàm posteà illis visus est in partibus. O mira omnipotentis Dei in sanctis suis potentia, quibus bestiæ ferocissimè obedire sciunt. O miserabilis hominũ audacia, qui salutiferæ prædicationis verba, à sanctis prolata doctoribus, contemnere non metuunt. Irrationalis bestia, in obtemperando sanctorum præceptis, quodammodò ratione vtitur humana: homo verò ad imaginem Dei conditus, ratione præditus, honorem suum nõ intelligens, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sancti bestias sentiunt obsequentes, homines contemptores. Psalm. 48.

Dum verò comperisset vir Dei ecclesias Christi desertas, cor populi idololatriæ erroribus infectum, ignorantiæ tenebris obcæcatum, gemino se pietatis subdidit labori. Populum sedula intentione ad agnitionem veri luminis perduxit, ecclesias ad culmen summi honoris erexit, presbyteros & diaconos sibi in adiutorium per diuersa ecclesiarum disposuit loca, & vbì priùs speluncæ fuerunt latronum, ibì orationum domos construxit: magisque diuinis intendit eas ornare laudibus, quàm pompaticis seculi diuitijs cõmere. Fuit verò pauperibus largus, diuitibus affabilis, quatenùs omnes vel largitate munerum, vel iucunditate verborum in viam deduceret veritatis. Sciens itaq; nullatenùs superba secularis potentiæ colla ad Christianæ religionis humilitatem inclinari posse, nisi per suauissimas pietatis admonitiones, Apostolico instructus exemplo, omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret, seniores honoribus præueniẽs, iuniores paterna dilectione admonens, vbiquè per officia charitatis non sua quærens, sed quæ Dei sunt, Christi sequutus vestigia, potentiũ conuiuia non contempsit, non luxuriæ causa, sed prędicationis obtentu, vt familiaritate concordiæ, faciliùs verbum Dei conuiuantium infunderet cordibus. Igitur quidam nobilis Francus, potentia clarus, Ocinus nomine, regem Clotarium, prędicti regis Clodouei filium, qui tunc temporis regni nobiliter rexerat sceptra, vocauit ad prandium, quod magno apparatu in domo sua regi & suis parauerat optimatibus. Rogatus quoquè est sanctus ad conuiuium Vedastus. Qui domum intrans, more sibi solito, dextera extenta, omnia sanctæ crucis vexillo signauit. Quædam verò vascula ibì ceruisia adstabant plena, sed malè gentili errore dæmoniacis incantationibus infecta. Quæ mox ob potentiam sanctæ crucis destructa crepuerunt, & quicquid liquoris habuerunt, in terram effuderunt. Territus verò rex & optimates illius, huius visione miraculi, sciscitabatur Pontificem causam repentini prodigij. Cui sanctus respondit episcopus: Per quasdam maleficorum incantationes, ad decipiendas conuiuarum animas, diabolica in his latuit liquoribus potentia: sed virtute crucis Christi territa, sic inuisibiliter de domo effugit ista, sicut visibiliter considerâstis liquorem effundi in terram. Hæc verò res multis proficiebat in salutem. Nam plurimi, occultis diabolicæ fraudis catenis absoluti, auguriorum vanitate spreta, incantationum consuetudine relicta, ad veræ religionis conuolauerunt puritatem, intelligentes diuinæ potentiæ efficaciam in suo famulo facere signa, nihilq; contra eius sanctitatem antiqui serpentis valere machinamenta. Et quod ille ad perditionem parauerat aliquorum, hoc Christi gratia ad redemptionem conuertit plurimorum. Cõstruit sacras ædes. 1. Cor. 9. Nota vim crucis, manu S. Vedasti expressę.

Rexit igitur præfatus Dei sacerdos ecclesiam Christi, diuina auxiliante gratia, annis circiter quadraginta, sub magna euangelicæ prædicationis deuotione, sub magno pietatis amore, ac per id temporis multitudinem populi catholico dogmate ad Christianæ fidei conuertit sanctitatem. Claruit vbiquè diuinæ cognitio legis, sanctissimum Christi nomen cunctorum audiebatur in ore, floruit in moribus castissimæ vitæ honestas, ardebat in pectoribus singulorum cælestis patriæ amor, populus statutis diebus ad ecclesiam concurrebat, festa cum magno gaudio nostri Saluatoris opportunis celebrabantur diebus, eleemosynę circa domos vberrimè pauperibus dispertiebantur, verbum Dei quotidiè per loca singula populis prædicabatur, hymnidicas laudes Deo horis canonicis chorus cantabat in ecclesijs. Beatum dixerunt populum, cui hęc sunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius. Omnes enim in pulchritudine pacis quiescebant, in agnitione veritatis gaudebant, in sanctitate Christianę religionis lætabantur. Fructus veræ prædicationis Euangelicæ. Horę canonicæ. Psal. 143.

Postquàm verò pius prædicator & sanctus Dei sacerdos, meritis maturus & annis, præmia sui laboris accipere debuit, Deo dispensante, in eádem Atrebata ciuitate validæ infirmitatis febre correptus est, diuina præuidente misericordia, vt vbì plurimũ in Dei sudauit seruitio, indè ad palmam æternæ beatitudinis perueniret, & inter charissimorum manus filiorum animam suo redderet creatori. Vt verò sui famuli obitum Deus designaret, visa est nocte quadam clarissimæ columna lucis, à culmine domûs, in qua sanctus iacebat sacerdos, vsque ad summum cæli, horarum fermè spatio duarum, stare fastigium. Quod cùm viro Dei diceretur, intellexit statìm, hoc signum suum demonstrare obitum. Vocauit igitur suos ad se filios, vt eorum precibus suam fideli conditori commendaret animam. Et post dulces paternæ pietatis admonitiones & extrema charitatis verba, sacrosancto corporis & sanguinis Christi confirmatus viatico, inter manus lachrymantium spiritum emisit. O dies sancto lætissima sacerdoti, sed cuncto mœstissima populo, quem tantus subitò corporali vita deseruit pastor, quem tamen spirituali nunquàm deserit intercessione, si sacræ illius admonitionis verba & probatissimæ vitæ vestigia sequi non desistat. Conuenerunt itaque ad vltimas venerandi viri exequias clerus & populus copiosus, aliarumque ecclesiarum sacerdotes, presbyteri & diaconi. Sed mirum: inter lachrymantium voces in terra, psallentium (vt fertur) à quibusdã religiosis viris cœtus audiebantur in cælo: & dum digno honoris officio feretrũ, in quo iacebat corpus, paratum staret in medio, accedentes mouere illud non valebant. Quid verò agerent, ambigebant: quò se verterent, nesciebant. Sciscitabantur à Scopilione archipresbytero, viro equidem religioso, qui secretarius fuerat sermonum sancti Dei, si aliquid de sua eum testari sepultura memoraret: timentes, nè fortè illis hoc ideò accidisset, quia intra murum eiusdem ciuitatis illum sepelire disponebant. Quibus ille respondit, sæpiùs eum se audîsse dicentem, quòd nullus intra muros ciuitatis sepeliri debuisset: quia omnis ciuitas locus debet esse viuorum, non mortuorum. Volebant siquidem illum in ecclesia beatę semper virginis Mariæ, vbì sedi pontificali præsederat, tumulari. Ipse verò sepulturæ suæ locum in oratorio, quod paupere sumptu, id est, ligneis tabulis prope litus Crientionis fluuioli ædificauerat, fieri disposuisse cognoscitur. Quod licèt ipse pro humilitate, qua semper vsus est, fieri voluïsset, omnes tamen, qui aderant, attendentes meritorum eius insignia, indignum ducebant tanti viri corpus in loco humili debere sepeliri: præsertim cùm nec locus ipse habilis esset tanto monumento, nec, palude obsitus, foret accessibilis populo.

Visio columnæ lucidæ.

Accipit Eucharistiam, & excedit è vita S. Vedastus.

Feretrum eius moueri non potest.

Dum talia inter se quererentur, venerabilis vir Scopilio, doctus virtute precum, ad solita sibi credidit arma currendum, vt videlicet oratio fidei obtineret, quod multa hominum manus viribus nequiuisset. Vndè cunctos hortans ad precem, ipse prior illachrymans, super corpus sacratissimum incumbens orationi, in hanc vocem, mœrore cordis affectus, erupit: Heu mihi, inquit, ó beatissime pater, quid vis vt faciam, quoniam & dies in vesperum declinat, & omnes, qui ad tuas exequias conuenerunt, ad propria iam remeare festinant? Permitte, obsecro, te perferri ad locum, qui tibi filiorum cura præparatus existit. Et his dictis, accipientes capulum, in quo sancti viri corpus iacebat exanime, nullum onus sentientes, portauerunt eum subiectis humeris cum alacritate animi ad sepulturæ locum. Sepeliêruntque eum in ecclesia iam dictæ beatæ Dei genitricis semper virginis Mariæ, in dextera parte altaris, vbì quondàm pontificalis cathedræ fungebatur officio, nobilem terræ abscondentes thesaurum. In quo loco per aliquod iacuit tẽpus, quousquè Domino reuelante, ad locum, vbì nunc fulget eius memoria, est à viris sanctis Autberto & Audomaro episcopis felici mutatione trãslatus.

Honorificè conditur sacrum corpus.

Nunc autem, quid in eodem episcopio post eius excessum visum est dignum memoriæ, referatur. Superueniente igitur tempore, domuncula, in qua Deo dilectus diem obijt, flammis arrepta, ardere cœpit. Sed vidente quadam religiosa fœmina, Abita nomine, sanctus adueniens Vedastus, flammas à domo discussit, & ità incolumis remansit cum lectulo, in quo vir Domini sanctam ad cælestia regna animam emisit: vt omnes agnoscerent, quanta illius esset beatitudo in cælis, cuius lectuli domicilium in terris ardere non potuit.

Iacuit autem in loco eodem vsque ad tempus beati Autberti, qui septimus ei in sede pontificali successit episcopus. Is autem, vt Maiorum relatione cognouimus, & vt in innumerabilium hominum ore versatur, & quod oculis etiam factum probamus, dum

dum quadam die post hymnos matutinos in humanis consistens, rubente aurora, Orientem versùs intenderet, vidit eminùs trans fluuiolum, qui Crientio vocatur, virum præfulgidum virgam manu tenentem, basilicæ locum metiri. Quod ille cernens, reuelante Deo, visionem cognouit angelicam: ostensumq; est illi, beatum illuc Vedastum, annuente Christo, sine dubio transferendum. Qua reuelatione certior factus, inuitauit ad tãtum opus beatum Audomarum, qui ea tempestate Taruennæ Morinorum vrbis episcopus, in Dei rebus magnificus habebatur. Qui licèt iam senio pressus, & amissione luminum videretur debilior factus, animum tamen vt arcum habẽs spiritali studio intentum, ilicò promptus, Christo gressus tegente, festinus ad venerabilem peruenit Autbertũ. At ille quid animo gereret, & quid sibi diuinitùs esset ostensum, referens, pari voto communiq; consilio cum magno populorum gaudio, qui vndiquè confluxerant, ad locum designatum beatissimum transtulerunt Vedastum. In qua translatione perhibetur beatus Audomarus lumen recepisse oculorũ, sed ilicò precibus eandem, quam vltroneus ferebat, reimpetrâsse cęcitatem. Paruipendebat quippe lumen carnalium oculorum, qui lumen meruit ciuium supernorum.

Visio S. Autberti Episcopi Atrebatens.

S. Audomarus episcopus.

Trãsfertur corpus S. Vedasti.

Porrò autem miracula, quæ & tunc gesta perhibentur, & quæ iam per annos fermè centum sexaginta per merita beati Vedasti patrata sunt, nullo sunt stylo memoriæ tradita, excepto, quòd vocibus cantorum huiusmodi canitur antiphona: Hic est beatus Vedastus, cui templum fieri ab angelis iussum est hominibus. Est autem locus ipse non longè ab eâdem vrbe, qui pro nobilitate suî Nobiliacus primò est appellatus: sed procedente tempore tam insignis effectus, vt vrbis nomine, quæ iam ruinis crebrioribus penè obsoluërat, vocitetur. Est nanque & largitione fidelium sublimatus, & agmine monachorum & aliorum Deo deuotorum grege refertus: vbi incessanter quotidiè diuina celebrantur præconia, & frequenter cęlestia facta sunt & fiunt miraculorum signa, quę iam magìs cernentium ore narrantur, quàm dictantis stylo scribantur. Felix equidem Atrebatum ciuitas, tam excellenti munita patrono: & si murorum ruinis vilescat, illius tamen meritorum nobilitate clarescit. Totusq; pro eius sanctitatis intercessione gaudeat populus, omnipotentiq; Deo æternas referat laudes, qui tam clarũ illi perdonauit doctorem, cuius prędicatione viam agnouit veritatis. Cuius precibus, si in fidei firmitate & vitæ sanctitate consistit, ab omni aduersitate secura permanebit, & vsque ad perfectam beatitudinis gloriam perueniet, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Intercessio Sanctorũ.

VITA S. AMANDI EPISCOPI TRAIECTENSIS ET CONFESSORIS SCRIPTA, A BAVDEMVNDO,

vt habent codices ad S. Amandum: fortaßis autem meliori stylo reddita à Milone monacho S. Amandi, qui huic historiæ alium librum subiunxit.

Claruit is Milo anno Christi 870.

PROLOGVS.

SCriptvrus vitam beati Amandi, habitatorem eius inuoco spiritum sanctum: vt qui ei virtutes largiri dignatus est, mihi etiam eas sermonem tribuat narrandi: quatenùs & charitati vestræ debitum seruitutis impendam officium, & nè is lateat, qui omnibus modis est imitandus. Licèt enim tantæ rei sim impar ingenio, atq; nugacitatis vel desidiæ pondere opprimar: ad illum tamen spem erigo, qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud: Maximeque vestris fretus suffragijs, vt quod meritis meis obtinere non valeo, orante pro me beatitudine vestra, opus tam arduum atque difficile, à meque hactenùs indiscussum, superna opitulante gratia possim aggredi. Priùs enim scire vos cupio, me ad omnes virtutes, quas per eum Dominus operari dignatus est, attingere minimè posse. Et quanuìs ad omnia illius peruenire nequeam, tamen prout Dominus vires infuderit, pauca è pluribus cursìm succinctèque, & vt ità dicam, breuiter aggredi conabor. Indignum est enim, vt de tanto viro silere quis audeat, dum pius rerum arbiter talem in Ecclesiasticæ culturæ campo cultorem instituit, per quem, agrum ipsius intenta operatione fidei rastro colentem, ad centeni numeri redditum Christi seges excresceret. Satìs enim sunt solicita circa humanum

Psalm. 80.

genus immẽsæ diuinitatis prouisura remedia, dum talem ad illuminationem patriæ dignata est dirigere, misericordia consulente. Et licèt longè latéq; se per rumigerulos fauores diuulgare noluerit, tamen, vt ait ipsa veritas, ciuitas in monte posita, latére non potuit. Et quod mihi pace sanctorum omnium liceat cõfiteri, nulli est secundus in meritis eorum, quorum agnouimus virtutes. Igitur nè prolixa oratio horrorem incutiat, generetq; e, vt assolet, legenti fastidium, vitam S. Amãdi, qualiter à pueritia vsq; ad perfectam vixerit ætatem, qualiter've ante episcopatũ vel in episcopatu se gesserit, aut circa beatum finem qualiter rigorem mentis atque propositum tenuerit, licèt rustico ac plebeio sermone, propter exemplum tamen vel imitationem, memoriæ, contempta verecundia, tradere curabo.

Matth. 5.

VITA.

6. FEBRVAR.

Amãdi patria & parentes.

AMandus igitur sanctissimus atq; religiosissimus, Aquitaniæ partibus haud procùl à maris Oceani litore ex Christianis atque inclytis parentibus editus puer est. Pater eius Serenus nomine, genitrix verò Amantia vocabatur. Sed cùm iam adolescentiam transiens, in robur migraret virile, & immodicis desiderijs in Christi flagraret amore, patriã parentesq; relinquẽs, ad Ogiam insulam, quæ à litore Oceani maris quadraginta distat milliaribus, felici nauigãs cursu, tandem portum monasterij petijt, ibiq; à fratribus spiritalibus cum magno receptus est gaudio: & quia sacras ab infantia didicerat literas, ex hoc maiori succensus desiderio, amplius quotidie in Dei rebus crescebat.

Confert se in monasterium.

Quadam igitur die, dum ei à fratribus imperatum fuisset, vt obedientiæ causa per insulã deambularet, fit ei repentè obuiàm miræ magnitudinis serpens, sicut idem vir Dei narrare consueuerat, ità ingens atq; immanis, qualis nec pòst, nec anteà in eádem visus est insula. Quo viso, perterritus puer, sicut ipsa patiebatur ætas, quid ageret ignorabat. Tum subitò superna respectus gratia, ad orationum cõfugit auxilia. Statimq; solo prostratus, cùm aliquantispèr orationi incubuisset, signum crucis contra immanem opposuit anguem, potentique virtute verborum, vt ad latebras quantocyùs rediret, imperat. Qui dicto obediens, atque ad signum viri Dei fugiens, rapidoq; cursu ad latebras remeans, in eádem insula vlteriùs nusquàm comparuit. Sicq; eãdem insulam per orationem beati viri Amandi omnipotens Deus ab imminenti liberauit periculo. Hoc initium signorum eius, ad nos multorum fama volitante perlatum est.

Signo crucis pellit immanem serpentem.

Dein cœpit pater eius blandis eum sermonibus irretire, vt quantocyùs de monasterio egrederetur, & rursùs secularem assumeret habitum. Cumq; his atq; huiuscemodi persuasionibus animum illius conaretur euertere, obtestans nisi citiùs assensum daret, vt de monasterio egrederetur, iam paterna priuaretur hęreditate, respondisse fertur: Nihil mihi, pater, tam proprium videtur, quàm vt Christi assumam seruitium, qui est pars & hęreditas mea. De paternis enim substãtijs nihil adipisci cupio: solummodò, vt Christo militem, permitte. Sicq; in eodem permanens desiderio, relicto solo parentibusque, Turones & sepulcrum sanctissimi petijt Martini. Ibiq; prostratus, & profusis in oratione vberrimè lachrymis, ex toto cordis petijt affectu, quatenùs vir sanctus oratione sua apud Deum obtinere mereretur, vt nunquàm eum Dominus ad solum proprium remeare permitteret, sed omnem vitæ suę cursum in peregrinatione expénderet. Cumq; ab oratione surrexisset, statim comam capitis sui ábscidit, adeptusque clericatûs honorem, omnem gratiam transcendebat in clero.

Nota, habitum monasticũ diuersum fuisse à seculari.

Tondet sibi caput.

Post hęc verò ab abbate ipsius loci & à fratribus benedictione percepta, ciuitatẽ Bituricas & sanctum adijt Austregisilum, qui tunc in Dei rebus magnificus atq; insignis habebatur. Cumque ab eo & ab eius archidiacono, sanctissimo videlicet Sulpitio, qui posteà episcopus claruit, clementissimè fuisset susceptus, omni ei humanitate exhibita, cellulam iuxta ecclesiam in superiori ciuitatis muro construi fecerunt. In qua cellula multis diebus ob amorem æternæ vitæ, cilicio tectus & cinere, ieiunijs attritus atq; inedia, hordeaceo tantùm cõtentus pane atq; aqua modica, corpus suum sustentauit potiùs quàm aluit. Sicq; ibidèm tribus fermè militãs lustris, à vino & sicera omninò abstinuit.

Huius vitã inueniet Lector 17. Ianuarij.

Degit solitarius 15. annis.

auit. His ità gestis, cęlesti iterùm inflammato desiderio, incidit ei cogitatio, vt ad limina beatissimorũ Apostolorum Petri & Pauli properare deberet. Assumptoq; secum vno tantummodò comite, squalida atque deuia lustrans loca, tandèm Romam peruenit. Ibiq; sancto satiatus desiderio, prædulcia in liminibus Apostolorum figens oscula, diebus ecclesiarum Dei circuibat loca, nocte verò ad sancti Petri reuertebatur ecclesiam. Romæ loca sacra inuisit.

Quadam nanque die iam appropinquãte vespera, cùm custodes iuxta morem in ecclesia fecissent diligentiam, sanctus vir Domini Amandus, egredientibus cunctis, in ecclesia paululùm substitit, ibì ex deuotione tota nocte vigilare cupiens. Tum verò vnus ex custodibus inuentum, contemptibiliter affectum iniurijs, eiecit extra ecclesiam. Sedente autem eo in ecstasi mentis in gradibus ante fores ecclesiæ, subitò ei sanctus apparuit Petrus, blandè leniterque eum alloquitur, & vt in Gallias ad prædicationem exercendam reuerti deberet, admonuit. De qua visione sanctus vir Amandus hilarior redditus, accepta benedictione Apostoli atque patrocinijs, feliciter remeauit in Gallias. S. Petrus ei apparet. Cùm interìm paucis pòst transactis diebus, coactus à rege ac sacerdotibus, episcopus ordinatus est. Acceptoque pontificatûs honore, gentibus verbum euangelizare cœpit Domini, atque seipsum in omnibus exemplum præbere bonorum operum. Erat autem pijssimus atque omni bonitate repletus, vultu serenus, eleemosynis largus, sensu sobrius, corpore castus, atq; inter diuites & pauperes medius: ità vt pauperes illum quasi pauperem adspicerent, diuites quasi superiorem se existimarent. Vigilijs atque orationibus deditus, sermone cautus. Si quos etiam captiuos vel pueros transmarinos inuenisset, dato precio redimebat, spiritalique eos regenerans lauacro, literis affatim imbui pręcipiebat, pręmissaq; libertate, per diuersas distribuebat ecclesias: Pluresq; ex his posteà episcopos, vel presbyteros, seu honorificos abbates fuisse audiuimus. Fit episcopus.

Illud etiam non est prętermittendum, quòd idem vir Dei Amãdus à Roma secundò rediens, ascensa naui, peruenit ad Centumcellensem locum. Quadam igitur nocte dum solus, vt illi mos erat, oraret, immundus spiritus vnum è famulis appręhensa manu trahebat ad mare, volens eum ibì demergere. Sed idem puer, qui trahebatur, magnis cœpit vocibus clamare, dicens: Christe, adiuua me: Christe, adiuua me: Mox malignus spiritus eidem puero insultando respõdit: Qualis Christus? Sed dum puer, qui trahebatur, minimè responderet, ait sanctus Amandus: Dic illi fili: Christus filius Dei viui, crucifixus. Statimq; ad vocem illius inimicus vt fumus euanuit. Improbitas diaboli.

Nec multò pòst cùm quadam die per medium pelagus nauigaret, nautasque verbum doceret Domini, subitò apparuit illis miræ magnitudinis piscis. Nautæ verò, misso in pelagus reti, eundem piscem ceperunt. Cumque epularentur, mutuisq; plausibus exultarẽt, subitò inopinata orta tempestas est, quæ omne gaudium eorum in luctum conuertit. Cœperunt autem quicquid in naui habebant, tam quæ ad cibum pertinebant, quàm reliqua subsidia omnia, vel etiam armamenta nauis, in pelagus proijcere, vehementerque labori insistere, vt ad terras egrederentur: sed nihil omninò proficere valebant. Nauis verò quassata, huc illucque à fluctibus ferebatur, cunctosque de vita spem omnem abijcere cogebat. Mox igitur nautæ ad seruum Dei cucurrerunt Amandum, rogantes vt Dominum deprecaretur, quatenùs eos per orationem ipsius de imminente liberaret periculo. Vir autem Domini Amãdus blandè eos consolatus, confidere iussit, & vt de Domini misericordia fidutiam haberent, fideliter admonuit. Nautæ verò nimio fessi labore, passìm in naui iacebãt sopore depressi. Ipse etiam sanctus in puppi nauis residens, quiescebat. Tum ei ex improuiso sanctus apparuit Petrus, transiens per puppim nauis: excitansq; eum ac blanditer alloquens, ait: Noli timere Amande: non peribis tu, neque qui tecum sunt. Mox verò ad verbum illius sedata tempestate, tranquillitas reddita est magna. Et facto manè, omnes, qui in naue cum viro erant Dei, sani atque incolumes ad terras egressi sunt. Sæua tempestas in mari.

Per idem autem tempus, cùm loca vel diœceses ob animarum solicitudinem vir Domini circumiret Amandus, audiuit pagum esse quendam iuxta fluenta Scaldis fluuij, cui vocabulum est Gandauum. Cuius loci habitatores antiqua diaboli versutia vsqueadeò circunquaquè laqueis vehementer irretiuit, vt incolæ terræ illius, relicto Deo, arbores & ligna pro Deo colerent, atque vana idola adorarent. Propter ferocitatem enim gentis illius, vel ob terræ infœcunditatem, omnes sacerdotes à pręd icatione loci illius se subtraxerant, & nemo audebat in eodem loco verbum annunciare Domini. Gandauensium priscorũ stultitia.

Quo

Quo audito, vir sanctus magìs eorum miseratus errorem, quàm de vitæ suæ periculo pertimescens, Aicharium episcopum, qui tunc Nouiomensis vrbis cathedræ præsidebat sacerdotali, adijt, eumque humiliter postulauit, vt ad regem Dagobertum quantocyùs pergeret, epistolasque ex iussu illius acciperet, vt si quis se non sponte per baptismi lauacrum regenerare voluisset, coactus à rege, sacro ablueretur baptismate. Quod ità factum est. Percepta nanque à rege potestate, & benedictione à pontifice, illuc vir Domini Amandus perrexit intrepidè. Vix enim quis dignè enarrare sufficiet, quantas ibidèm pro Christi nomine perpessus sit iniurias, & quàm frequenter ab incolis loci illius cęsus sit, necnon & à mulieribus & à rusticis non absq; iniuria sit repulsus, verumetiam & in flumen sępè pręcipitatus. Quæ omnia vir sanctus pro nihilo deputans, verbum Domini non destitit prędicare, memorans illam sancti euangelij sententiam, quæ ait: Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Comites etiam illius, qui eum fuerãt germana charitate secuti, ob inediam vel sterilitatem loci ad propria remeantes, eum ibidèm solum reliquerunt. Ipse verò in prędicationis permanẽs officio, alimentum proprijs acquirebat manibus. Sanè captiuos innumeros redimens, sacro baptismate emundabat, & vt in operibus bonis persisterent, fideliter hortabatur.

Vir sanctus multa patitur ab incredulis.

Iohan. 15.

Multos cõuertit.

Illud etiam huic schedulæ annectẽdum putauimus, quod viro venerabili presbytero, nomine Bono, narrante didicimus: qui testabatur se pręsentem fuisse, quando hęc gesta res est. Aiebat nanque, quòd comes quidam ex genere Francorum, cognomine Dotto, congregata nõ minima multitudine Francorũ, in vrbe Tornaco, vt erat illi iniunctum, ad dirimẽdas resederat actiones. Tum subitò à lictoribus ante eum pręsentatus est quidam reus, quem omnis turba acclamabat dignum esse morte. Erat verò idem fur plagis iam crudeliter affectus, vehementerque cęsus, & corpore non nisì semiuiuus. Cumque pręfatus Dotto decreuisset, vt eum patibulo deberent affigere, vir Domini Amandus adueniens, obnixa prece postulare cœpit, vt ei vitam concedere dignaretur. Sed vt erat sęuus atque omni belua crudelior, nihil apud eum Amãdus obtinere potuit. Tandemq; à ministris vel apparitoribus idem fur affixus patibulo est, atque extremũ exhalauit spiritum. Dotto igitur domum reuersus est, populi constipatus caterua. Sanctus verò vir Domini Amandus citiùs ad patibulum cucurrit, hominemque iam mortuum inuenit. Depositumque de ligno, ad cubiculum, in quo familiariter orare consueuerat, deferri fecit, fratribusque è cellula egressis, ipse super membra defuncti, orationi tam diù incubuit, lachrymis ad Dominum profusis ac precibus, donèc iubente Deo anima in corpus redijt, atque cum viro Dei loqui cœpit. Adueniente itaque matutinali tempore, conuocatis fratribus, aquam iussit afferri. Suspicantibus autem illis, quòd corpus ad sepeliendum, sicut mos est, vellet abluere, subitò cellulam ingressi, viderunt eundem hominem, quem mortuum reliquerant, sanum cum viro Dei sedentem atq; incolumem colloquentem. Mirarique vehementer cœperunt, quòd viuum videbant, quem paulo antè mortuum reliquerant. Tunc igitur sanctus vir Domini Amandus assistentes cunctos vehemẽtissimè obtestari cœpit, vt nè cuiquam vnquàm proderent hoc, quod per eum Dominus operari dignatus est: asserens, non suæ hoc esse ascribendum virtuti, sed misericordiæ Domini, qui in se sperantibus vbiquè dignatur adesse. Loto itaq; omni corpore atque cicatricibus, carnem carni restituit, ità vt de plagis, quas antè pertulerat, in eius corpore nullum indicium apparéret. Sicque eum ad propriam remittens domum, parentibus restituit incolumem.

Excitat vita functum furem.

Vult id celari.

At vbi hoc miraculum longè lateq; diuulgatum est, statìm incolæ regionis illius cursu celeri ad eum cucurrerunt, & vt eos faceret Christianos, humiliter postulabant. Fana etiam, quæ antè adorare consueuerãt, proprijs destruẽtes manibus, ad virum Dei omnes vnanimiter peruenerunt. Nam vbi fana destruebãtur, vir Domini Amãdus tam ex munificentia regis, quàm ex collatione religiosorum virorum religiosarumque fœminarum, statìm monasteria aut ecclesias construebat: vbique sacri pabulo populum reficiens, omnium corda mandatis cęlestibus illuminabat.

Multi hoc miraculo inuitantur ad fidem.

Monasteria extruit.

Cùm iam vir sanctus videret prædicatione sua quosdam ad Deum conuerti, ex hoc maiori æstuabat desiderio, quatenùs adhuc alij conuerterentur. Audiuit deniquè, quòd Sclaui nimio errore decepti, à diaboli laqueis tenerentur oppressi. Illeque martyrij palmam se assequi posse confidens, transfretato Danubio, eadem circumiens loca, libera

bera voce euangelium Christi gentibus prędicabat. Paucis verò ex eis in Christo regeneratis, videns etiam sibi nō satis accrescere fructum, & martyrium, quod semper quærebat, nondùm se adepturum, ad proprias iterùm reuersus est oues, curamque gerens earum, ad cęlestia regna prędicando perduxit. *Prædicat Sclauis.*

Intereà rex Dagobertus amori mulierū plusquàm oportebat deditus, omniq; spurcitia libidinis inflammatus, sobolem minimè videbatur habere: sed tamen ad Domini confugit auxilium, deprecabaturque sedulò, vt ei filium dare dignaretur, qui post eum regni sui gubernaret sceptra. Quod ità dante Deo factum est. Cumque sibi nunciatum fuisset, quòd ei Dominus filium dare dignatus esset, magno mox repletus gaudio, cogitare cœpit, cui ipsum puerum traderet, qui eum sacro baptismate regenerare deberet. Statimq; accersitis ministris, vt sanctum perquirerent Amādum, sagaci intentione pręcepit. Nam dudùm ipse pōtifex, dum pro capitalibus criminibus, quod nullus ex sacerdotibus facere ausus est, ipsum redargueret regē, iubēte eo iam furore percito, nō absque iniuria de regno eius fuerat expulsus. Ille verò remotiora perquirens loca, verbum Dei gentibus prędicabat. Cumq; à ministris tandèm fuisset repertus, & vt ad regem ire deberet, admonitus, memorans illud Apostoli pręceptum, Potestatibus sublimioribus se subdi debere: tandèm peruenit ad regem, qui illis diebus in villa, cui vocabulum Clypiaco est, morabatur. Visoque rex beatissimo Amādo, magno repletus est gaudio: prostratusque pedibus beati viri, deprecabatur vt tāto sceleri, quod in eum perpetrauerat, veniam largiri dignaretur. Sed ille, vt erat mitissimus atque supra modum patiens, citiùs eum eleuauit à terra, facinusque in se perpetratum clementissimè indulsit. Tunc rex ad sanctum ait Amandum: Pœnitet me valdè, quòd stultè aduersùm te egerim. Precor igitur, nè memineris iniuriæ, quam tibi irrogaui, atque preci meæ, qua summoperè postulo, nè dedigneris annuere. Dedit mihi Dominus filium, non meis pręcedentibus meritis: precorque, vt eum sacro digneris abluere baptismate, atque in filium tibi spiritalem suscipere. Quod vir Domini vehementer renuens, scilicet sciens esse scriptum, militantem Deo non oportere implicari secularibus negocijs, & quietum atq; remotum, palatia non debere frequentare regia, è conspectu regis abscessit. Statim igitur rex misit ad eum virum illustrem Dadonem, atque cum eo venerabilem virum Eligium, qui tunc in palatio regis sub seculari degebant habitu, quos tamen posteà egregios sacerdotes atque pręclaros in meritis, signis quoquè atque virtutibus fuisse, plurimis compertum est. Hi verò humiliter virum Dei petiērunt, vt precibus regis daret assensum, atque filium ipsius sacro dignaretur diluere fonte, & vt eum enutrire atque lege imbuere diuina, quantocyùs assentiret, dicentes quòd si hoc vir Dei non renueret, per hāc familiaritatem liberiùs in regno ipsius vel vbicunquè eligeret, haberet licentiam prędicandi, seu nationes complures per hanc gratiam se posse conquirere fatebantur. Tandèm fatigatus precibus amborum, facturum se esse promisit. Audiens autem rex, quòd preces suas sanctus non renueret Amandus, statìm ipsum puerum afferri pręcepit, qui dicebatur non plus à natiuitate habere, quàm dies circiter quadraginta. Accepit igitur vir sanctus in manibus puerum, & benedicens eum, catechumenum fecit. Cumque finita oratione, nemo ex circunstante multitudine respondisset, Amen: aperuit Dominus os pueri, atque audientibus cunctis, clara voce respondit, Amen: Statimque eum regenerans sacro baptismate, impositoq; nomine Sigeberto, regem atque omnem eius exercitum tunc sanctus Amandus magno repleuit gaudio.

Rom. 13. *Dagobertus rex se abijcit ad pedes S. Amandi.* *2. Tim. 2.* *Is Dado, etiam Audoenus dicitur.* *Infans regis dierum 40, respondet, Amen.*

His ità gestis, adueniente obitûs sui die, Traiectensium episcopus feliciter migrauit ad Christum. Rex igitur huius viri venerabilis comperiēs obitum, sanctum accersiri fecit Amandum. Congregataque multitudine sacerdotum, populiq; turba non modica, ad regendam Traiectensium ecclesiam eum pręposuit. Illo verò renuente, atque se indignū vociferante, omnes vna voce clamabāt, dignum eum esse sacerdotio, atq; ob animarum solicitudinē ecclesiam magìs, quàm pecuniæ quæstum debere suscipere. Coactus igitur à rege ac sacerdotibus, pontificalē suscepit cathedram. Sicq; per triennium ferè vicos vel castra circumiens, verbum Domini cōstanter omnibus prędicauit. Multi etiā, quod dictu nefas est, sacerdotes atq; Leuitæ, prędicationem illius respuentes, audire contempserunt. At ille secundùm euangelij pręceptum, puluerem de pedibus in testimonium excutiens, ad alia properabat loca. Igitur tandèm reperiens insulam, cui vocabulum est Chanelaus, iuxta Scaldim fluuium, aliquantis diebus cum fratribus spiri-

Traditur S. Amādo sedes Traiectensis. *Matth. 10.*

Vltio in cōtemptores sermonum eius. spiritalibus ibidèm Christo militare studuit. Sed verbi Dei cōtemptores per biennium ferè ingens attriuit plaga, ità vt euersæ domus & agri in solitudinem essent redacti: necnon etiam vici vel castra destruerētur, nullusque penè in his regionibus remaneret, qui virum Dei contempserant prędicantem.

Nec multò pòst cùm à fratribus, quos ob animarum curam per diuersa reliquerat loca, rogaretur, vt eos pręsentia sua visitaret, & vt verbi sacri pabulo reficere dignaretur: tandèm prece accepta, peruenit ad eos, audiuitq; ab eis, gentem, quam Vacceiam appellauit antiquitas, quæ nunc vulgò nuncupatur Vasconia, nimio errore deceptam, ità vt augurijs vel omni errori dedita, idola etiam pro Deo coleret. Quæ gens circa Pyrenęos saltus per aspera atque inaccessibilia diffusa erat loca, fretaque agilitate pugnandi, frequenter fines occupabat Frācorum. Vir autem Domini Amandus eorum miseratus errorem, enixè elaborare cœpit, vt eos à diaboli reuocaret seruitio. Dum autē eis verbum prędicaret diuinum, atque euāgelium annunciaret salutis, vnus è ministris assurgens, leuis ac lubricus, necnon & superbus, atq; etiam apta mouendo risui effutiens verba, quem vulgus mimilogum vocat, seruo Christi detrahere cœpit, euangeliumque, quod prędicabat, pro nihilo ducere. Sed eadem mox hora arreptus à dęmone miser, proprijs se cœpit manibus laniare, atque coactus publicè confiteri, quòd ob iniuriam, quam Dei irrogauerat seruo, hęc perpeti mereretur. Sicque in ipso cōstitutus tormento, spiritum exhalauit extremum.

Vasconib⁹ pdicat verbum Dei.

Illis autem adhuc in eorū cęcitate permanentibus, dum vir sanctus ad alia demigraret loca, peruenit ad ciuitatem quandam. Vbì cùm ab episcopo ciuitatis illius honorificè fuisset susceptus, & ei hospitalitatis more episcopus aquam in manibus funderet, secretiùs pręcepit ministro, vt eandem aquam, in qua vir Dei manus abluerat, diligenter in sacrario deportaret custodiendam. Quod ità factum est. Pręfatus nanque ciuitatis antistes satis benè fidebat, quòd eadem viri Dei benedictio salutē fidelibus restituere posset. Eodem quoquè tempore homo quidam cęcus sedebat ante fores templi mendicās, qui multo iam tempore corporalem amiserat visum. Ad quem ciuitatis ipsius episcopus ait: O homo, si habes fidem, ablue oculos tuos ex aqua, in qua vir Dei Amandus abluit manus. Confido enim, quòd per ipsius sanctitatem, pristinam consequaris salutem. Cumque idem cęcus oculos eàdem aqua abluisset, statim iubente Deo pristinum recepit visum, ità vt omnia clarè videret.

Cæcus videt ablutus aqua, qua Amandus suas lauerat manus.

His ità peractis, idem vir Domini Amandus in fines remeauit Francorum, elegitque sibi locum prędicationis aptum, in quo cum fratribus, qui cum eo per diuersas prouincias multas pro nomine Christi perpessi fuerant passiones, ædificauit cœnobium. Atque ex eisdem fratribus plures posteà abbates seu honorificos vidimus viros. Eodem ferè tempore vir sanctus Domini Amandus Childericum adijt regem, cumque humiliter postulauit, quatenùs ei aliquod municipium ad construendum monasterium, non ambitionis gratia, sed ob animarum salutem, largiri dignaretur. Deditque pręfatus rex ei locum, nuncupatum Nanto. In quo vir Domini sagaci intētione cœpit ædificare cœnobium. Mummulus autem quidā, Ozidinsis vrbis antistes, valdè ferebat molestè, quòd idem vir Domini eundem locum impetrauerat à rege: inuidiæque facibus accensus, eundem virum Domini extinguere conabatur. Missisque agilibus viris, iussit vt eundem virum Dei à loco ipso contemptibiliter iniurijs affectum eijcerent, aut certè in eodem punirent loco. Venientesque ad eum ministri, simulato dolo dixerunt, quòd ei locum aptum ad construendum monasterium ostendere deberent: tantummodò cum illis illuc properare deberet. Sed eorū fallacia, reuelante Deo, latére non potuit. Cumq; eum ad predictum locum ducere simularent, non erat inscius vir Domini Amandus, quo in loco eum interimere disponerent. Tandèm igitur peruenerunt ad supercilium mōtis, vt eum ibì capite truncarent. Vir tamen Domini suis hoc antè indicare noluit, quia ad martyrium libentissimè properabat. Sed subitò orta tempestate pluuiæ grandinisque, omnem illius montis locum tenebrosæ obtexerunt nubes, ità vt apparitores, qui ad interficiendum eum fuerant missi, amisso lumine, nihil penitùs viderent. Spemq; vitæ iam nullam habentes, prostrati pedibus sancti viri, veniam postulabant, & vt eos viuos abire sineret, humiliter deprecabantur. Tunc vir Domini ad consueta recurrit pręsidia, scilicet ad orationum auxilia, profusisq; vberrimè lachrymis, tam diù orationi incubuit, donèc reddita serenitate, lumine etiam apparitores recepto, non absque metu

Cœnobiū ædificat.

Properat ad intentatam ipsi necem, sed diuinitùs seruatur.

vel stupore ad propria reuerterentur. Taliquе perculsis timore ministris, vir Domini mortem incolumis euasit.

Nec illud quoquè prętereundum putaui, quod presbytero quodã, nomine Erchengisilo, venerabili atque fideli viro narrante didici. Quadam die, dum vir Domini Amandus in pago Beluacensi verbum Domini prędicaret, peruenit ad quendam locum, cui vocabulum est Rossunto, secus Aronnam fluuium. Eratque ibi mulier quędam cęca, quæ lõgo iam tempore amisso lumine, nihil pręter tenebras nouerat. Ingressus autem vir Dei domum illius, cœpit percontari ab ea, qualiter ei hęc cęcitas euenisset. Responditque illa, quòd non ob causam aliam ei ipsa cęcitas accidisset, nisi quòd auguria vel idola semper coluerat: insupèr ostendit ei locũ, in quo prędictum idolum adorare consueuerat, scilicet arborem, quæ erat dęmoni dedicata. Ad quam vir Domini ait: Nõ miror, si pro hac stultitia cęca facta sis: sed admiror clementiam Domini, qui te tam diù expectando sustentat, vt cùm factorem & redemptorem tuum adorare debeas, adores dęmones & idola muta, quæ nec tibi, nec sibi possunt prodesse. Nunc igitur accipe securim, & hanc nefandam arborem quãtocyùs succidere festina, per quam lumen amisisti corporis, & animæ perdidisti salutem. Confido enim, quòd si firmiter credideris, lumen pristinum à Domino consequi possis. Deducta autem puellæ suæ manibus, ad arborem citiùs peruenit, atq; eam excidere conabatur. Tum vir Domini Amãdus eam ad se aduocans, signumque crucis super oculos eius imprimens, inuocato Christi nomine, pristinæ reddidit sanitati. Instructaq; qualiter se agere deberet, omnibus diebus vitæ suæ castè atque sobriè se exhibuit, & correctiorem vitam deincèps gerens, mores commutauit in melius.

Signo crucis cęcę oculos aperit.

Hoc quoquè, quod ad cumulum laudis eius Dominus ostendere dignatus est, non videtur silentio tegendum. Quodam nanque tempore cùm cuidam monacho, videlicet Prępositо monasterij sui, Chrodobaldo nomine, per quendam missum iussisset, vt vehicula ad vinum in vsus fratrum monasterio deferendum pręparare deberet, dicitur is inobediens extitisse. Sed eum nocte eádem vltio diuina subsecuta est. Nam eo iter agente, vt ad virum Dei pergeret excusationis causa, quòd vehicula minimè haberet, ità dicitur omni corporis compage paralysi dissolutus, vt nec manum quidem vel pedem posset mouere. Omnique iam carne velut mortua, in solo pectore vitalis anhelabat spiritus. Tenuique flatu confiteri, vt valebat, nitebatur, quòd ob inobedientiam & contumaciam hęc perpeti merebatur. Igitur pręfatum monachum fratres mittentes in naui ad monasterium, cui vocabulum Maiores indiderunt Elnonem, ad virum Dei adduxerunt Amandum. Cumque iam vesperascente die, finitis Missarum seu vespertinarum solennijs, vir Domini ad reficiendum iuxta morem isset, subitò ei nunciatum est, qualiter idem monachus ægrotaret. Leniterque, vt aiunt, subridẽs, dixisse fertur: Adhuc maiora sustinebit pericula, quia valdè iactantiæ atque inobedientiæ deditus erat. Sed tamen presbyterum quendam, fidelem virum, ad se vocari præcepit, eidemque monacho calicem vini & fragmen panis per eundem transmisit presbyterum, eique mandauit, dicens: Vade, & dic monacho illi, vt sumat partem panis istius & vini, & cras, iubente Deo, cùm ad eum visitandum perrexero, obuiàm mihi procedat, & in lectulo iacére non patiatur. Quod ità factum est. Accepta itaque idem monachus patris benedictione, ità totius corporis recepit sanitatem, àc si nullam vnquàm pertulisset læsionem. Adueniente igitur sancto viro, obuiàm ei processit, atque cum eo loqui cœpit. Miratique sunt fratres vehementer, quòd viuum & incolumem videbãt, quem mortuum ferè suspicabantur. Vir autem Domini Amandus, indulta fratri venia, vt mores deincèps in melius commutaret, admonuit, atque eum sanum ad monasterium direxit.

Pœna inobedientiæ.

Sanat paralyticum.

Alia quidem sunt multa, quæ per eum Dominus operari dignatus est, nobis quidem incognita, Deo autem nota. Sed quantùm ad nostras, fidelibus narrantibus viris, perlatum est aures, si omnia cupiam persequi, dies, vt opinor, antè, quàm sermo, deficiet. Nam quas per eum Dominus virtutes non edidit, cùm & mortuis vitam, cęcis visum, paralyticis gressum, leprosis munditiam, surdis auditum, à dęmonibus oppressis restituit sanitatem?

Igitur sanctissimus Domini Amandus, cursu fideliter peracto, repletus omnium bonorum operũ fructu, adueniente sanctissimi obitùs die, feliciter migrauit ad Christum: Sepultusque est cum magnifico honore in loco, cui vocabulum est Elnone. In quo lo-

Obitus eius & sepultura honorifica in Elno

ne monasterio Hanoniæ. co multa fiunt orationibus eius beneficia, & laudatur ibi ab omnibus nomen Domini Iesu Christi: cui est cum æterno patre & spiritu sancto virtus & honor, gloria & imperium, laus & potestas per infinita seculorum secula, Amen.

VISIO SANCTAE ALDEGVNDIS VIRGINIS, DE SANCTI AMANDI GLORIA *& beatitudine.*

Eodem tempore beata Aldegundis, in timore sancto ab ipsis infantiæ annis Domino seruiens virgo, & corpore angelicam in terris vitam peragere studens, inter reliquas visiones, sibi frequentiùs à supernis ostensas, dum nocte Dominica vigilijs & hymnis in ecclesia Malbodiensis cœnobij ante altare sanctæ Mariæ incubaret, in ipsa, qua beatus transijt, hora in ecstasi mentis eleuata, & ab angelo per amœna iucundæ habitationis loca deducta, vidit virum senem, cygneo capite reuerendum, sacerdotalibus & pręclaris indutum vestibus, baculum manu tenentem, ad superna quasi transire, turbamq; copiosam albatorum ante & post eum iter habere. Cumque quis esset requisita, nescire se diceret, ab angelo sancto ità ei responsum est: Vir, inquit, Dei Amandus migrauit à seculo: & quia sacerdos in vita extitit dignus, seque ipsum bonæ voluntatis obsequio atq; sanctarum virtutum exercitio diuinæ maiestati sacrificauit, tam gloriosus nunc ad gaudia sui Domini pertransijt. Turba autem, quam vides, albatorum, hi sunt, qui per instantiam prędicationis ipsius ad exemplum tanti magistri feliciter informati, digni Deo & sanctorum claritati iudicantur asscribi in cęlestibus. Quibus pro eo, quòd pastor extitit idoneus, in regno sanctorum & terra viuentium super eos princeps in ęternùm apparebit modis omnibus gratiosus.

Hac itaque visione diuinitùs ità manifestata, corpus sacrosanctum beati Amandi in cœnobio, quod idem sanctus ædificauerat, atque Elnonis vocabulum indiderat, debito fidelium honore sepultum est: non tamen in ipsa, qua nunc requiescit, basilica, sed in altera, quæ adhuc superest, principis Apostolorum Petri nomine dedicata. Quæ quoniam pro sui paruitate tanti pręsulis tumulo visa fuit incongrua, atque etiam secundo sexui propter monachorum habitacula inaccessa, frequenti religiosorum virorum conuentui visum est, aliam magnitudine præstantem debere ædificari, quæ & vtrique sexui, ac confluenti illò sufficeret multitudini populari. Ad quam venerandus Christi confessor, qui tũc supererat, Eligius corpusculum sancti patris sextodecimo post transitum anno, integrũ & omnimodis incorruptum, septimo Calend. Nouembris transtulit, &, vt tunc moris erat, altiùs telluri commendauit.

Basilica iã olim fœminis inaccessa.

Corpus S. Amandi post annos 16. incorruptum.

Quod ibi vsque ad annum sui obitũs centesimum quinquagesimum in imis terræ visceribus occultatum, longo temporis spatio iacuit: sed anno incarnationis Domini octingentesimonono sarcophagum, in quo quieuerat, Lotharius, sacri templi ædituus, eleuari faciens, reperit insperatum magni gaudij thesaurum, inuiolati videlicet corporis prodigium. Qui stupefactus, vt par erat, tam inopinati visione miraculi, omnipotentem Deum debitis laudibus benedixit, tantorumque donorum largitori gratias egit. Congaudens etiam tanti inuentione thesauri, non modico cœpit solicitudinis angore cruciari, multa animo voluens, quid ex ipso ad cõmemorationem sequẽtium pro munere deberet auferri. Vbi verò fluctuantem animum ancora consilij stabiliuit, casulam, qua erat indutus, à sacratissimo eius collo abstulit, eundemq; in latus vtrunq; versans, cannas arundinum fluuiales, quæ sub ipso olim positæ fuerant propter humorem aquatilem, subduxit. Idque suis desiderijs minus esse perpendens, nisi etiam ex corpore aliquam tolleret inuiolatorum portionem membrorum, vertit audaces, vt ità dicam, ad cadauer venerabile manus, vnguesque spiritualis vituli, cornua producentis & vngulas, secuit, quæ post obitum illius contra naturam ità excreuerãt, vt etiam manicas manuum cremento suo penetrarent. Necnon & barbam pontificis nostri Aaronis, post sepulturam ipsius recrescentem totondit.

En post tot annos corpus inuiolatum.

Nota stupendum in defuncto corpore miraculum.

Hęc verò omnia sibi summo deuotionis obsequio recondens, nec sibi tamen suisq; desiderijs sufficere credens, ad os sacratissimum, per quod diuinæ pietati crebræ orationum preces fuerant fusæ, ac varijs populis frequentes prędicationes directæ, ausus est manum

manum mittere, atq; si aliquem de dentibus illius posset eximere, studuit pertentare. Sed & cùm hoc pro eorundem firmitate nequiret perficere, fabrili instrumento, tenaci videlicet vsus forcipe, de gingiuis pulcherrimi oris duos dentes eduxit, rubicundo ebore, vt credi decet, ac antiquo saphiro preciosiores. Mirum dictu, fidelem quęrens auditorem, quod contra naturam est mortui cadaueris, de dentibus eductis stillæ fluxerũt cruoris. Huiusque monimenti vsque in diem hodiernum testimonium acerra præbet eburnea, adhuc eodem, quo infusa fuerat, sanguine, cùm ibi seruandi mitterentur, mirabile dictu, cruentata. *Dentes cruenti in corpore exanimi.*

Facta est igitur eleuatio ista venerabilis 12. Calend. Octobris: signis etiam in ea per supernam virtutem patefactis, fideli populo est constituta ferialis. Sanè sanctorum memoria, qui per beatum Amandum Domino famulari elegerunt, superiùs generaliter prælibata: restat nunc quorũdam nomina ad laudem pręcipui doctoris intimare, vt eorum si quis gesta legere voluërit, ex illorum virtutibus tanti patris & idoneæ legionis signiferi merita quodammodò pensare pręualeat. Cuius tam beatæ cateruæ pars quędam & honorabilis extitit Andreas sanctus, ab ipso pontifice in monasterio Elnonensi cõstitutus abbas. Lonatus etiam, in Marcianis cœnobio delegatus: sanctusq; Florebertus cum egregio viro Iohanne: vnus post alterum congregationi, quæ Blandinium appellatur, prępositi: necnõ Leuita pręcipuus, quem idem vir sanctus per reuelationem detotondit, beatus videlicet confessor Maurontus, vnà cum iusto & magnifico viro Humberto, qui angelo reuelãte, tam sibi quàm beato Amãdo coronã in cęlis pręparatam cognouit, atque ad indicium rei certæ, eodem angelo imprimente, signum crucis in vertice, osse crucis in modum implicato, visibiliter vsque ad mortem deportauit. *Catalogus aliquot sanctorum S. Amãdi discipulorũ.*

Non elongatur à cœtu isto beatorum Gertrudis, virgo sancta, ab ipso fidei initijs insignita, & sacro velamine consecrata: quæ fideliter vsque ad obitum mãdatis cęlestibus obtemperãs, & in vita, & post exitum multis se miraculis manifestauit. Iuxta seculi etiam dignitatem nobilis Allouinus, qui sanctus Bauo est omnium vocibus appellatus, ex paganorum ritu ad Dei cultum per Pontificem prędictum conuersus, & in via pręceptorum eius salubriter introductus, per diuinæ inspirationis gratiam in tantum celsitudinis apicem conscendere meruit, vt etiam mortuum ab inferni faucibus reuocaret, & palàm omnibus vitæ reconsignatum exhiberet. Cuius reliquijs felicibus in eádem, qua venerantur, ecclesia sanctus Landoaldus archipresbyter sancti Amandi, hoc est, curam pastoralem vice ipsius agens in episcopio Traiectensi, sanctusque Amantius, post multum obitûs sui tempus tandem reuelante Deo manifestati, atque illuc vsque perlati, modò in pace quietis consociati, beneficia populis fidelibus impendunt assidui. Quod ità cunctis in hac regione cognitum scimus, vt ad pręsens scribi necessè nõ sit: cùm ibi visum cęci, claudi quoquè gressum, debiles etiam & multi varijs infirmitatibus detenti, nostris temporibus saluti congruæ sint restituti. *S. Gertrudis, discipula S. Amandi.* *S. Bauo per S. Amandũ conuersus ad fidem.* *S. Landoaldus.* *S. Amãtius*

Sunt verò complures & alij, quos studio breuitatis intermittere horum sanctorum specialis quodammodò refulgens apud homines gratia suasit: qui & ipsi inuenti sunt in fide & respectione Domini nostri Iesu Christi multipliciter gratiosi. Eccè quàm bonum & quàm iucundum, ait Psalmista, habitare fratres in vnum. In vnum enim habitant, qui vnum mente simplici adorando Deũ, vnius felicitatis, hoc est, æternæ beatitudinis gaudia simul adipisci meruerunt. Laudemus ergò viros gloriosos, quibus multã gloriam fecit Dominus magnificentia sua. Hi sunt enim viri misericordiæ, quorũ iustitiæ obliuionem non acceperũt, corporaq; eorum in pace sepulta sunt, & nomen eorũ viuet in generationem & generationẽ. Vt igitur nos, vltimo adhuc positi gradu, de virtute in virtutem sanctos Dei ascendentes aliquatenùs imitari, eorumque lętitiæ in parte mereamur fieri participes, amabilis Deo & hominibus Amandus confessor magnus & Pontifex egregius, simulque sancta multitudo discipulorum ipsius, orationibus assiduis nos ad bona virtutum eleuent, & quod prauum est, diluere piè dignentur, meritisque sanctis in numero fidelium Christi consocient: vt in æternùm nomen ipsius benedicatur in nobis, nosq; eius populus fieri valeamus, per infinita secula seculorum, Amen. *Psal. 132.* *Eccl. 44.* *Petit suffragia et intercessiones S. Amãdi &c.*

VITA S. GVARINI EPISCOPI PRAENESTINI ET CARDINALIS, CANONICI REGVLARIS OLIM IN CAnonica S. Crucis Mortarien. *descripta ex Libro, qui dicitur Regula sanctissimi Patris Augustini &c. per venerabilem Dei præconem Augustinum Ticinensem Canonicum regularem elucidata. Habetur in monasterio Canonicorum regularium Bononiæ.*

FEBRVAR. 6. Lectio 1.

* Hęc in exemplari, quod vnicũ habui, obscura sunt valdè, eoq; nõnihil illustrare conatus sum, haud scio q̃ benè, sed bona tñ fide.

Beatus igitur Guarinus Christi confessor, genere præclarus, Bononiæ oriundus, ad huius mundi caliginem illustrandam velut splendidissimum sidus emicuit.* Ex suę prosapiæ stirpe fuit quidam septimus Episcopus, qui doctrina & religione miraculorũ patrator, catholicam illustrauit Ecclesiam. Cùm autem Hierusalem proficisci decreuisset, vt indè apud Aegyptum eremiticam duceret vitam: & Romæ parumpèr esset immoratus, ab Apostolico detentus, in Reatina ecclesia Episcopus ordinatur. Vbì verò paruo tẽpore admirandę religionis vitam duxit, iterùm in priori perseuerãs proposito, in Aegypti partibus eremitica austeritate in vasta & optata solitudine potitus est. Pręclarus itaq; vir Guarinus parentum diligentia ab ineunte ætate nutritus, & moribus educatus, non lasciuijs, sicut assolet puerorum ætas, sed sacris literis intentus, sicut assiduè, ità strenuè quoquè ieiunijs, orationibus ac diuinæ contemplationi inhęrebat.

Lectio 2. Itaq; in dies excrescens nouella plantatio, cęlesti irrigata doctrina, sub sancti spiritûs disciplina ad religionis & vitæ Canonicæ perfectionem tendens, informis adhuc & tenera ætas formabatur. Spiritus nanq; pietatis deuoti mẽtem pueri subarauit, & in cordis eius tabula timoris Dei pariter & amoris rudimenta depingẽs, ad humilitatis & obedientiæ culmen mentis eius aciem instruxit, & diuinæ gratiæ concessum sibi talentum, bonorum operum meritis cõtinuè augere promeruit. Factus deindè iuuenis B. Guarinus, inuitis cõsanguineis, qui de ipso posteritatem peroptabãt, totis visceribus Christi vestigia complectens, maiori in ecclesia Bononiensi clericus honorificè fuit ordinatus.

Lectio 3. Verùm cùm ingenuę indolis & probatę virtutis iuuenis socios mollibus vestitos cerneret, non quæ Iesu Christi erãt, sed propria quæq; sequentes, ipse pauper spiritu cœpit arctiùs se diuinis mancipare obsequijs, & puro ac sincero Dei famulatu, despectis calcatisq; terrenis illecebris, forti animo cęlestia quęrens, ad amabilem diuini amoris perfectionem venire satagebat. Vtque omnipotenti Deo ad huiuscemodi confirmandum propositum preces assiduas ardentesq; effunderet, solitaria loca frequentabat, tantoq; sublimiùs transeuntis mundi gloriam despexit, quantum in culmine mentis agnouit nil esse in Dei amore, quod possit auferri.

Lectio 4.

Mortaria, locus est inter Papiã & Nouariam, sic dictus ꝑpter eos, q cæsi sunt in ꝑlio, quod cõmisit Carolus Magnus cũ Desiderio rege Longobardorum.

His igitur sanctissimis instructus studijs, ad Canonicam S. Crucis de Mortaria aduolans, ibiq; secundùm D. Augustini Regulam Canonicorum habitum ingenti desiderio indutus, breui tempore perfectionis culmen attingere meruit. Virtutum siquidem studijs annis plurimis intentus, ad vlteriora progressus est: elegitq; optimam partem cum Maria, & sedens in speluncę ostio, diuinis suspensus desiderijs ad æterna, sibilum sensit auræ tenuis suo cordi sine sono insonantẽ. Ad solatium peregrinationis, & ad ærumnas temporalis exilij demulcendas, accuratissimè fodit scripturarum puteos, in quibus viuam aquam indesinenter hauriret: & nocte mortalitatis huius tres ab amico panes exegit: quô sic refectionis aqua potatus, & panis soliditate cibatus, ad montem deniquè Dei Oreb, sicut viriliter, ità feliciter diuinæ contemplationis secreta penetraret.

Lectio 5. Destinatus autem ad S. Figdriani ecclesiã, in ea à Concanonicis perbenignè & reuerenter excipitur. Erat enim inter fratres humilitate & obsequẽti famulatu vtì minister, doctor verbo, magister exemplo. Mortem sibi quasi quotidiè imminentem intentus meditabatur: quæ quidem meditatio est peccatorũ omnium peremptoria, iuxta quod scriptum est, In omnibus operibus tuis meditare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Vbì enim non est timor mortis, ibì dissolutio vitę: vbì verò dissolutio vitę, ibì peccatorum abundantia. Vbì deniquè peccatorum abundantia, ibì & perditio animæ. Timor enim semper emẽdat, tollit securitatem, parit solicitudinem, fugat torporem, animum exci-

Meditatio mortis qd conferat.

Eccli. 7.

excitat, superbiā deijcit, humilitatē nutrit, charitatē auget, & virtutes multiplicat. Timēs Deū abdicat peccata in verbo, facto, cogitatiōe, & in omnib' motibus suis: peccatorū occasiōes euitās, se, corpus totamq; animę suę vitā à malo custodire studet illęsa.

Hęc S. Guarinus assiduè mente reuoluens, ad Dei seruitutem se præparabat, & contra carnis concupiscentias indesinenter pugnabat. Postremò sanctæ obedientiæ iugo spontè & humiliter colla subijciens, cęlesti Domino in sanctitate & iustitia seruire studebat. Contigit aūt, cùm post paucos annos ad Canonicam Mortariensem reuerteretur, ibiq; aliquādiù moratus, cōperta iamdiù antè eius fama, in dies coram Deo & hominibus clarissimis polleret virtutibus, vt nutu diuino, Papiensis ecclesia proprio priuaretur Pontifice: sicque, inspirante Deo, communi omnium voto, tam Clerus, quàm populus vniuersus beatum Guarinum Episcopum elegerunt. Cumq; factus esset Cleri & populi concursus, vt eum leuantes manifestarent electionem, cœpit beatus Guarinus totis reluctari viribus, dicens indignum esse eum fieri Episcopum, qui priùs non fuerit doctrina & virtutum moribus probatus. Lectio 6. S. Guarinus recusat episcopatū Papiensem.

Cumq; nulla ratione acquiescere vellet, cuiusdam Archidiaconi occasione præstita; qui ad eum anhelabat Episcopatum, deceptis custodibus, vir sanctus, qui antè fuerat in arcto loco detētus, per fenestram dimittitur: sicq; tandiù latuit, donèc alter ibi consecratus fuit Episcopus. Atq; ità deniquè beatus Guarinus suo potitus desiderio, ad fratres suos concanonicos rediens, veluti simplex animal inter eos conuersabatur. Domini nanque Iesu Christi beatus Guarinus fidelis imitator factus, qui cùm eum turbæ facere regem voluïssent, noluit: etiam ipse per hoc imitationis exemplum præbuit, nè sub pręlationis occasione, elationis tumore mentis eius cymba periclitaretur. Lectio 7. Ioan. 6.

Post aliquantulum verò temporis, felicis memoriæ Papa Lucius secundus, natione Bononiensis, fama eius crescente, quanta potuit instantia egit, vt beatus Guarinus ad se veniret. Dei verò amicus in humilitatis custodia persistens, piè renuit Pontificis instantiam, asserens supra meritum suum esse, quod ab illo petebat: & qui in monasterio quadraginta annos egerat, reuerti ad temporalem solicitudinem timebat. Victus tandèm Pontificis instantia, & Pręlati sui hortatu, Romam profectus in Pręnestinum Episcopum est consecratus. Cumque equitatum preciosum, aliosque episcopales apparatus à Pontifice dono recepisset, mox venditis omnibus, pauperibus precium erogauit. Fit intereà exultatio & plausus generalis in populo, Christi fauor & gloria tollitur in immensum, & sancti Guarini nomen summis in vrbe pręconijs celebratur. Clerum insupèr & populum salubri reficiebat pabulo, pauperibus alimenta & indumenta proprijs manibus erogabat. Conuersabatur autem in loco apud ecclesiam Pręnestinam, ieiunijs & orationibus plenè vacans, & cęteris omninò studijs pietatis insistens, Euāgelicus negociator vitæ perpetuæ margaritam preciosis opibus præponebat. Lectio 8. Consecratur Episcopus Pręnestinus.

Deniquè iam senectute grauatus, cupiens dissolui & esse cum Christo, depositionem quoquè sui tabernaculi pręuidēs, vniuersum ad se clerum conuocauit. Quanquàm autem semper ei fuerit temporalis vita fastidio, tunc tamen ardentiori mentis incessu ad Christi pulchritudinem cōtemplandam rapiebatur. Tandèm post salubria monita voluït eum Deus iter vniuersæ carnis ingredi communi mortalium lege. Sequenti nanque nocte totus aër immenso refulsit lumine: tanta postremò emicuit claritas, vt sereno aëre iubar solis appareret. Appropinquāte verò solis aurora, sanctus Guarinus cum claritate carnis vinculis expeditus, ad vitam, quę fine claudi nō potest, cum gaudio migrauit sexto Februarij die. Tunc Christi confessor omnibus charus, virtutum signis coruscans in terris, & meritis in cęlis viuens, in sepulcro & ecclesia beati martyris Agapiti sacerdotum manibus debita veneratione reconditur. Gloria sancti viri & solennitas vicinas circunquaquè regiones, longè lateque dispersæ, confestìm ad suî deuotionem attraxêre. Eâdem autem die mulier quędam demonio vexata, Albanensem vrbem circuiuit, loquèbaturq; per eam diabolus sic dicens: Hodiè pręsul migrauit ad cęlum, cuius precibus ego miser expellar. Statìm obsessa muliere beati viri sepulcrum attingente, cœpit per eos eius in sanctum virum cōtumelias demon euomere: sed precibus eius erepta mulier, cōfessoris sepulcrū festina amplexa est, & ei, cuius ministerio sic sanata erat, gratiarū vota persoluit. Vndè factū est, vt viso miraculo, suspensis ante sepulcrum lampadibus, cōfestìm sine ignis appositione, cernētibus omnibus, luminaria accenderētur: Præstāte Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorū, Amen. Lectio 9. Nocte immēso splendēte lumine, Christo spiritū reddit sub auroram. Dæmoniaca tangens eius sepulcrū, curatur. Diuinitùs ardēt lampades sepulcri.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI THEODORI, DVCIS EXERCITÛS, *ex Simeone Metaphraste, authore verò Augaro scriba, qui coràm interfuit.*

FEBRVAR. 7 vt habet in Metaphraste excuso ad marginē

QVomodò resplendet sol ijs, qui vident: ità de martyribus oratio ijs, qui audiunt. Quomodò autem cælum est astris ornatum, ità etiam ecclesiæ, quæ Dei tenent martyres. Et quomodò flores in campo, ità etiam martyres in Ecclesijs. Memoria martyrum, est remissio debitorū. Memoria martyrum, est reuocatio eorum, qui vexantur à dęmonibus. Memoria martyrum, est vita & sanitas ijs, qui amant martyres. Magna martyrum certamina, splēdidæ sunt sanctorum coronæ. Tradiderunt enim flagellis sua corpora, & quæcunque sunt mundi iucūda, arbitrati sunt esse stercora, vt Christum non negent. Propterea Dominus ipsos quoquè est remuneratus ea vita, quæ degitur cū angelis incorporeis. Nam cùm qui est ab initio inimicus generis hominum, putaret se eos esse oppugnaturum, potiùs habitatores effecit paradisi. Non cessauit enim agrestes feras mouere in eos, qui sunt fide pij, etsi semper ab eis vinceretur. Qui etiam nostro tempore excitauit hanc agrestem feram aduersùs gregem Christi, Licinium, inquam, sororis Pij Imperatoris Constātini maritum. Nam cùm accepisset sceptra ab impio Maximiano, imitans eius mentem & actiones, statim irreconciliabilem excitauit persecutionem aduersùs eos, qui erāt insignes pietate, & misit edicta per vniuersam ciuitatem & regionem. Quinetiam ex innumeris militaribus, ille impijs suis decretis interfecit quadraginta Sebasteæ, & similiter septuaginta centuriones & trecentos in Macedonia.

Licinius, hostis Christianorum.

Occidit multos viros militares.

Cùm autem vidisset sceleratissimus, quòd magna atq; adeò infinita multitudo contemneret impia eius decreta, & se daret ad mortem propter pietatem in Deum, statuit insigniores potiùs & magis eminētes comprehendere in exercitibus & in ciuitatibus, & eos cogere cultum offerre simulacris, existimans stolidus, se metu posse persuadere omnibus, qui sunt eius ditionis. Cùm verò vbiquè quęrerentur ij, qui sunt gloriosiores in rebus huius mundi, & magna vterentur diligentia, ei significatum est de quodam viro, nomine Theodoro, specie quidem formoso & in dicendo sapiente, qui fuit defensor regius scholasticus. is autem vocabatur Bryo rhetor: ætate quidem iuuenis, antiquus verò in pia actione. Qui etiam occídit draconem Euchaitis: illic enim erat draco, immanis bellua: Quando enim mouebatur, vt egrederetur, contremiscebat terra ob eius motum. Quando ergò egrediebatur è sua cauerna, siue homo, siue iumētum illi occurrisset, omninò ab eo deuorabatur.

Cùm de hac ergò sęuissima bellua audiuisset generosus Christi athleta Theodorus, & in suis castris nullum edidisset tumultum, solus est profectus, sua sapientia portans crucem preciosam & arma eius societatis, dicens apud se: Vadam, & liberabo paternam meam possessionem à sæua hac bellua, dracone. Cùm verò venisset in illum locum, & fœni vidisset viriditatem, iacuit illic & dormiuit, nesciens illic expectare draconem. In parte autem Euchaitarum, quæ vergit ad austrum, erat quædam pia mulier, nomine Eusebia, credens in Christum. Ea cùm vidisset Christi athletam Theodorum dormientem, cum magno metu ad eum veniens, & eum manu appræhendens, eum excitauit, dicens: Surge frater mí, & citò recede ex hoc loco. Nescis enim metum, qui est in hoc loco. est enim hîc magnus metus. Sed surge, & citò viam tuam ingredere. Venerandus autem martyr Christi Theodorus cùm surrexisset, dixit ei: Quis est timor & tremor in hoc loco, ô mater? Dei verò ancilla Eusebia, dicit ei: Fili, ēst in hoc loco draco ingentis magnitudinis, & ideò nemo potest hac transire. Quotidiè enim egrediens, siue homo, siue pecus inuentum sit ante eum, ab eo interficitur. Verè perfectus autem Christi athleta Theodorus, dicit mulieri: Vade mater, & sta procùl ab hoc loco, & videbis virtutem Christi mei. Veneranda verò illa mulier cùm à loco recessisset, se pronam humì proiecit, flens & dicens: Fer ei opem DEVS Christianorum hac hora.

Sanctus

Sanctus autem martyr Christi Theodorus, cùm Christi fecisset signaculum, & suum pectus pulsâsset, & in cælum adspexisset, dixit: Domine Iesu Christe pulchrum nomen, qui è patris effulsisti essentia, nè differas facere quam à te peto petitionem: qui in bellis mihi assistis, & das mihi victoriam contra aduersarios. Et nunc tu idem es Domine Christe Deus: emitte mihi victoriam ex alto sancto tuo, vt vincam hostem draconem. Tũc tanquàm cum homine cum suo equo disserens, dixit: Scimus Deum esse bona voluntate in omnibus tam hominibus quàm bestijs. Quamobrem tu quoq; fer mihi opem, te Christo corroborante, vt vincam aduersarium. Cùm equus autem audijsset verba sui domini, stetit expectans motum draconis. Signo crucis se munit & prece cõtra draconem.

Tunc dicit martyr Christi draconi: Tibi dico & præcipio in nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi propter genus hominum & eius virtutem, egredere ex hoc loco, & veni ad me. Cùm verò Christi athletam audijsset draco, seipsum mouit. Et cùm ipse moueretur, petræ loci conterebantur, & terra tremuit. Sanctus autẽ Theodorus cùm Christi fecisset signaculum, ascendit equum suum, & calcitrans stetit equus supra draconem quatuor suis pedibus. Tunc Christi athleta Theodorus, stricto gladio percussit draconem, & dixit: Ago tibi gratias Domine Iesu Christe, quòd me exaudijsti in hac hora, vt vincam aduersarium. Deindè is conuersus, viam suam in pace inijt, simul lætans & Deum glorificans. Multi autem ex gentilibus, qui illic erant, militibus, cùm audijssent miraculum, quod sanctus fecerat Theodorus, Christo crediderunt, sic dicentes: Reuerà magnus est Deus eius: & ab ipso baptizati sunt in nomine patris & filij & spiritûs sancti, & facti sunt omnes vnus grex Christi, & laudabant omnes Deum sancti & magni martyris Theodori. Imperat draconi, vt exeat cõtra ipsum. Interficit draconem.

Licinius verò cùm hæc de ipso audiuisset, mittit ad ipsum, à Nicomedia vsque ad Heracleam, cùm propè esset pontus Euxinus. Illic enim eo tempore degebat beatus Theodorus. Protectores itaque mittit cum satellitibus, qui eum cum omni honore comprehenderent. Illi autem cùm venissent Heracleam, assiduè instabant, vt iret Theodorus ad Imperatorem, dicentes ei: Accede ad Imperatorem, qui te desiderat. Præclaram enim tuam formam valdè cupit intueri. Beatus autem Theodorus eos illudebat verbis probabilibus. Simul verò facto quoquè munere, eos excepit magnificè. Tres autem dies eos detinuit. Cùm illi verò vrgerent, vt viam iniret, ipse paucis retentis, reliquos misit ad Licinium, ad eum scribens epistolam, nè ægrè ferret ipse Imperator ad eum venire cum dijs suis insignioribus: vt te, aiebat, præsente dijs sacrificem. Illi autem reuersi ad eum, qui ipsos miserat, cùm reddidissent epistolam, & eius exposuissent prudentiam & virtutem, quinetiam eius animi magnitudinem, & decere eum non grauari ire ad ipsum: quod si fiat, omnes, qui locum habitant, adorabunt deos Imperatoris: eorum verbis inductus Licinius, cùm magnam congregâsset multitudinem, tam ciuium quàm aliorum, ad octo millia, profectus est Heracleam in magno gaudio. In ipsa autem nocte videt sanctus in somnis, quòd in altum elatum erat tectum, in quo manebat, & ignea iacula ad ipsum de cælo ferebantur, & vox Domini extitit, dicens ei: Confide Theodore. sum enim tecum. Beatus verò è somno excitatus, cùm coniecisset somnium, id esse reputauit martyrium, quod à Domino ei significabatur: & lætatus est exultans. Visio sancti Theodori.

Post hæc autem cùm sciuisset iam venisse Licinium, ingressus intimum suum penetrale, fleuit non mediocriter, dicens: Adsis mihi Domine in cursu stadij, pro te suscipiendo. & cùm rursùs sciuisset appropinquare Licinium, surrexit, & lauit vultum, & oculos composuit, cõtexta byssinaq; indutus tunica, flammæ ignis simili, & sedens in equo Dardano præclarissimo, factus est obuiàm Licinio, & salute, qua par erat, impertijt Imperatorem, dicens: Salue domine diuinissime, potentissime Imperator. Imperator verò iuuenem osculatus est, dicens: Adesdum, inquit, nitide vt sol, legum adiutor, coronate corona. Tuum est sua sponte enatum diadema. Oportet enim te post me constitui Imperatorem. Deindè eo ingresso Heracleam, ei excelso parato tribunali in foro in medio ciuitatis, cùm ascendisset & sedisset turbis præsentibus, concionatus est, dicens: Verè clara & celebris est hæc ciuitas, & quæ à me munera accipit. Quarè etiam exultat. Tu quoquè chare Theodore, ostende diem, in quo dijs maximis offers sacrificium. Beatus autem Theodorus dixit: Imperator, affer ad me insigniores tuos deos, vt cùm eos fecero ingredi meum penetrale, eosq; vaporauero & vnguentis vnxero, eos rursùs Cũ lachrymis petit vires à Domino. Irridet stultum Imperatorem.

reducam, & te pręsente eis sacrificem. Hęc cùm audijsset Imperator Licinius, cum magno gaudio iubet ipsos ei dari. Cùm deos autem Licinij accepisset beatus Theodorus, qui constructi erant ex auro & argento, in suum penetrale, cùm media nocte eos confregisset & contriuisset, dedit pauperibus.

Cùm duo verò dies pręterijssent, Licinius accersito martyre, dicit ei: Vt generosus & inclytus, & honoratus ab ijs, qui nos pręcesserunt Imperatoribus, ostende promptum tuum in deos animi studium, vt reliqui videntes te hoc facientem, promptiores fiant & alacriores. Maxentius autem quidam centurio assistens, dixit Licinio: Per deos, ô Imperator, diuina tua potentia ab ipso fuit illusa. Vidi enim præcedenti nocte, magnæ nostrę deæ Dianæ manum cuidam mendico obtigisse, qui abibat & lętabatur. Hęc cùm audijsset Licinius, mansit mutus & attonitus. Respondens autem beatus dixit Theodorus: Per Christi mei virtutem, ità est, vt dicit Maxentius. rectè verò feci, ô Imperator. Si ergò dij tui sibi non possunt opem ferre, quomodò vobis poterunt? Licinius autem mutato vultu, & manibus complexis genibus, deflebat, dicens: Hei mihi, hei mihi, habitus sum ludibrio. Quid dicam, aut quid faciam, aut quid loquar, nescio. Imperator potentissimus accessit ad hunc virum pestiferum, & congregauit tantam multitudinem, & fuit irrisus ab omnibus phalangibus inimicorum. Quinetiam victoriæ insignes deos meos confregit, & dedit pauperibus. Beatus autem Theodorus dixit ei: Fremis, ô Imperator, sed ego rugio. tu stertis, at ego exilio. Tu cum Deo pugnas, at ego de Deo dissero. Tu blasphemas, ego verò Deum hymnis laudo. Tu colis deos mortuos, ego verò Deum viuum. Tu Serápin: ego verò eum, qui est super Seraphim. Tu Apollinem, ego verò Deum semper viuentem. Tu es carbo Thracius, ego verò princeps Romanus. Tu Licinius ventilator, ego verò Theodorus donũ Dei. Quamobrem nè ægrè feras, ô Imperator, neque calcitres. hæc enim faciens, tuos ostendis cruciatus. Asini enim & muli tenes figuram.

Præclaræ voces martyres robusti.

Tunc multa ira plenus Licinius, iussit exui martyrem, & eum extendi à quatuor, & boum neruis ei plagas inferri, sexcentas super dorsum, & quingentas super ventrem: & posteà iubet globis plumbeis immisericorditer eius verberare * tendinem. Deindè ferreis vngulis lacerari eius carnes, & lampadibus ignis vstulari eius vlcera, & acutis testis radi concretum sanguinem. Post hęc autem omnia, iubet eum tutò teneri in custodia, & eius pedes illigari compedibus, & eum sic manere quinque dies, neque gustare quidpiam. Cùm autem fuissent impleti quinq; dies, iussit crucem deferri in basilicam, & duci sanctum, & cruci affigi. Lictores verò cùm sanctum adduxissent martyrem, ligno affixerunt eius manus & pedes, & fibulam vnam in occultis eius partibus vsq; ad partes superiores. Excogitatum quoquè fuit aliud deterius. Iussi enim pueri iaculari in eius oculos, & tela euellebant cum pupillis. Alij autem secretas partes eius testiculorum ense secabant per obliquum. Ego autem aderam scriba Augarus: & videns grauia hæc supplicia, & audiens etiam dolorem occultorum eius gemituum, abiectis codicillis, deuoluebar lachrymans ad eius pedes. Dominus verò meus, Christi miles Theodorus, paruam vocem emittens, mihi dixit: Augare, nè relinquas munus tuum, nec intermittas dicere, quę in me futura sunt supplicia. Sed sustine meum aduentum describere & certamina & diem meæ consummationis. Deindè clamans ad Dominum, dicebat: Domine, mihi priùs dixisti, Ego sum tecum: & nunc quid à me recessisti? Vide Domine: fecisti me nulli culpæ affinem, & feræ agrestes me sauciauerunt propter te: exturbatæ sunt pupillæ oculorum meorum, carnes igne sunt dissolutæ: pili autem humì décidunt: dentes euelluntur, liuida fit facies, ossa arida in cruce detinentur. Memento Domine, quòd crucem propter te sustinui: quinetiam ferrum & ignem & clauos peruasi. Decętero accipe meum spiritum, & rege vt velis. ego enim exeo ex vita mea. Hæc cùm dixisset martyr, non ampliùs est locutus. erat enim totum eius corpus laniatum. Arbitratus autem impius Licinius eum esse mortuum, reliquit in ligno pendentem.

Atrocissimè flagellatur.

Multis afficitur supplicijs.

Crucifigit.

Immaniter vexatur.

Circa primam verò vigiliam noctis adstans angelus Domini, soluit eum ab illo instrumento, & reddidit eum sanum corpore, sicut priùs, & eum salutauit, & dixit: Gaudeas & corroboreris in sapientia & gratia Domini nostri Iesu Christi. Eccè enim tecum est Dominus Deus: & cur dixisti, Recessisti à me? Consumma ergò cursum tuę decertationis, & venies ad Dominum nostrum Iesum Christum, accipiens coronam immortalitatis. Hæc cùm martyri dixisset angelus, ab eo recessit. Sanctus autem martyr

Diuinitùs sanatur & confirmat.

Christi

Christi Theodorus, effectus sanus, Domino suo agebat gratias, & cœpit psallere: Exaltabo te Deus meus rex meus, & benedicam nomen tuum in seculum & in seculum seculi. Sæuus verò & iniquus Licinius, cùm nondùm venisset dies, mittit Antiochum & Patricium, duos suos centuriones, (erant enim ordinarij) dicens eis: Ite & adducite mihi malè mortuum corpus deceptoris Theodori, vt imponam in capsa plumbea, & id in maris abyssum proijciam propter mente captos Christianos. Cùm autem venissent centuriones, & loco appropinquâssent, lignum quidem videbant erectum, eum verò, qui quærebatur, nusquàm. dicitque Antiochus Patritio: Reuerà conuenienter voci Galilæorum, qui dicunt Christum surrexisse à mortuis, fortè hunc quoquè hodiè fecit surgere. Patricius autem propiùs accedens, vidit beatum Theodorum sedentem & Dei prædicantem eloquia: & clamans, magna voce dicebat: Magnus Deus Christianorum, & non est alius Deus præter eum. Et accedentes ad sanctum, dixerunt ei: Rogamus te nos quoquè, qui ab hoc tempore sumus Christiani. Et crediderũt in illo die ipsi & octoginta milites.

Psalm. 144.

Credunt 2. cẽturiones & 80. milites.

Cùm hoc autem resciuisset Licinius, mittit Sextum Proconsulem, & cum eo trecentos milites, vt eos morte afficerent. Cùm illi verò venissent, & vidissent miracula, quæ fecerat sanctus Theodorus, crediderunt ipsi quoquè Domino nostro Iesu Christo. Concurrit autem infinita quoquè multitudo in locum, & clamauit: Vnus est Deus Christianorum. Ipse est Deus solus, & non alius. Tunc vna voce omnes clamârunt & dixerunt: Quis est hic lictor Licinius, vt eum appetamus lapidibus? Est enim noster Deus & rex Christus, qui prædicatur per Theodorum. Fit verò magna confusio & tumultus & impetus ad fundendum sanguinem. Irruit enim quidam ensem ferens, Leander nomine, aduersùs S. Theodorum. Ei autem occurrens Proconsul, spatha ab eo ablata, eum transegit medium. Quidam verò Merpas, Hunnus genere, impetu facto, consummauit Proconsulem. Tunc veniens beatus Theodorus, multis verbis turbas alloquens, vix tandèm sedauit tumultum, dicens eis: Cessate, charissimi. Dominus meus Christus fuit cruci affixus, reprimens angelos, nè hominum genus vlciscerentur. Prætereunte autem sancto Theodoro cum magna turba per carcerem, clamabãt, qui erant in vinculis: Miserere nostrî, serue Dei altissimi. Sanctus verò martyr solo verbo solutis eorum vinculis, dicit eis: Ite in pace, & mementote meî, ô viri. Magna autem multitudo idololatrarum credidit in Dominum nostrum Iesum Christum, & qui vexabantur ab immũdis spiritibus, curabantur tactu manûs eius & coloris eius vestimentorum.

Item alij innumeri.

Quamobrem quidam ex cohorte renunciârunt Licinio, quòd vniuersus populus, dijs relictis, Deo credidit per Theodorum. Is verò ira repletus, misso spiculatore, iussit sanctum eius caput abscindi. Videns autem populus, cœpit seditionem agitare aduersùs Licinium. Beatus verò Theodorus prolixa oratione & admonitione rogabat eos, dicens: Fratres & patres, nè succenseatis Licinio. est enim minister patris sui diaboli, & me deceterò oportet ire ad Dominum meum. Cùm hæc dixisset martyr, & diù esset precatus, & benè precatus esset fratribus, & precibus finem imposuisset, obsignauit totum suum corpus, & deindè sic dicit Augaro: Fili mi Augare, nè neglexeris literis mandare diem meæ consummationis. Reliquias autem meas depone in Euchaitis, in Maiorum meorum possessione. In tua verò consummatione dormias mihi à sinistris. Et cùm rursùs diù esset precatus, & imposuisset finem suis precibus, & dixisset, Amen: & valere iussisset omnes fratres, extendit preciosum suum collum: & sic ense fuit consummatus, Februarij mensis die septimo, sabbato, hora tertia diei.

Totũ corpus suum obsignat.

Cæditur capite.

Post hæc autem cùm accepissent venerandas & sanctas eius reliquias, cum cereis & suffitibus, vniuersa comitante multitudine, Heraclea tulerunt Euchaita, & illic deposuerunt omnibus videntibus, octauo * mense Iunij. Quo in loco nunc quoquè ex vniuersa terra, quæ est sub cælo, congregatur genus hominum. Multa enim miracula facit Dominus & curationes, per venerandum & sanctum corpus gloriosi martyris Theodori: ad gloriam & gratiarum actionem eius nominis, quem decet omnis gloria, honor & potentia, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Venerandæ & sanctæ reliquiæ.

** mensis*

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PARTHENII EPISCOPI LAMPSACI, EX SIMEONE *Metaphraste, authore Verò Crispino.*

7.FEBRVAR DESIDERIO & amore motus ego peccator Crispinus, studui conscribere admirabilem & gloriosam viri vitam & à puero institutionẽ, sancti patris nostri Parthenij, qui fuit Episcopus Lampsaci. Est enim plena vtilitate animæ, & quæ potestijs, qui legent, ostendere ea, quæ Deus præbet ijs, qui ipsum diligunt.

Parthenij parentes. Beatus ergò & inclytus hic Parthenius, habuit quidem patrem, nomine Christodulum, dignitate diaconum sanctæ Dei catholicæ, quę erat Meliti, ecclesiæ, literarum imperitus, sanctarum autem scripturarum vel maximè valens memoria. Crescens verò ætate, ibat in propinquum lacũ, & ibi piscabatur, & piscium mercaturam suppeditabat vsui eorum, qui egebant. A prima enim ætate, gratia Dei dignatus, seipsum celabat. A tempore autem decem & octo annorum, signa facere incipiens, dæmones expellebat ab hominibus eius inuocatione. Cùm verò bona de eo fama esset multorum sermone celebrata, Meliti ciuitatis

Fit presbyter. Episcopus, nomine Philetus, cùm audiuisset de S. Parthenio, eum accersitũ & multùm laudatum, vel inuitum ordinat Presbyterum & visitatorem sanctæ ciuitatis Meliti ecclesiæ. Porrò autem ei quoquè opem ferebat gratia curationum in omnibus ægrotantibus, & faciebat multa signa admirabilia in nomine Domini nostri Iesu Christi.

Claret signis admirandis. Inter cætera verò accidit aliquando, vt ei homo fieret obuiàm, cui à tauro fuerat effossus oculus, quem manu sua portabat, & deflebat. Eum cùm accepisset vir sanctus, & in suo loco imposuisset, aqua madefaciens, in tribus diebus sanum reddidit. Quædam autem mulier, quæ in pudendis corporis sui partibus cancrum habebat extantem, rogabat virum sanctum, vt acciperet morbi curationem. Sanctus verò in eius fronte facto signo crucis, eam curauit protinùs: & éxcidit ab ea morbus, adeò vt species cancri vel ipsam terram exulcerauerit. Tunc omnes, qui aderant, cùm hoc vidissent miraculum,

Signo crucis mulierẽ à morbo cãcri curat. dederunt laudem & gloriam Deo nostro, qui facit miracula. Cùm itaq; iret aliquando beatus Parthenius ad visendum quendam ægrotum, inter eundum repentè canis ingentis magnitudinis & cædem spirans, rupta catena, quæ ei fuerat imposita, exilijt è quadam domo cuiusdã ex proceribus, & eum inuasit, & rectus stetit supra corpus eius.

Aliud miraculum. Sanctus autem cùm in eum spirâsset, & crucem Christi fecisset, repentè exiccauit, & ab humeris suis in terram proiecit mortuum.

Hæc & his similia cùm audiuisset, qui erat illo tempore sanctissimus Cyzicenorum

Fit Episcopus Lãpsacenus. metropolis Episcopus, nomine Ascholius, cùm accersiuisset venerandum & sanctum hunc virum Parthenium, eum præfecit dignitati episcopatûs, & maximum concessit donum ciuitati Lampsacenorum. Homo autem Dei Parthenius, cùm venisset ad ei

2. Tim. 4. dedicatam ciuitatem Lampsacum, & eam inuenisset deditam cultui simulacrorum, grauiter angebatur. Sed non cessabat, sicut Apostolus admonet, rogare, increpare, veritatis viam eis ostendere, imbecillitatemque & vanitatem simulacrorum: & faciens miracula in nomine Domini nostri Iesu Christi, & curans eorum infirmos, paulatìm traxit eos ad Dei agnitionem. Cùm verò vidisset eos proficere in fide, & simulacra despicere, voluit eorum templa diruere, & ædificare ecclesiam in nomine Domini nostri Iesu Christi. Cùm se autem sustinuisset, sic statuit, quòd cùm Imperator sit Christianus & pius, iustum sit eius sententia templorum idolorum fieri demolitionem. Hęc cùm apud se statuisset Christi seruus Parthenius, & soluisset ex ciuitate Lampsaco, venit in vrbem regiam. Fortè autem accidit, vt die sequenti pius Imperator Constantinus descenderet in vehiculo ad videndos agros. Ad eum itaque accedens vir sanctus, exposuit ei suam petitionem. Venerandus verò & planè Christi amans Imperator Con-

Humanissimè acceptus à Constantino Magno. stantinus, benignè accepit eius petitionem, & valdè est lætatus: iussitq; eum ire in regiam, & expectare donèc ipse rediret ab agris. Reuersus itaq; Imperator in Palatium, lubenter accepit virum sanctum, & complexus rogauit, vt pro ipso precaretur: & protinùs iussit fieri Sacram pro idolorum & eorum templorum demolitione. & cùm hoc suis

suis diuinis confirmâsset syllabis, dat Parthenio cum multo auro ad extructionem sanctæ Dei ecclesiæ: & eum amplexus, dimisit in pace.

Reuersus autem beatus Parthenius in suam ciuitatem Lampsacum, templa diruit, & cùm pulcherrimam & ornatissimam descripsisset Dei ædem, ipse per se assistens operi, magno studio eam curabat excitandam. Etenim cùm multi adnauigarent & enauigarent hospites, non contingebat eis transire, nisi priùs eum vidissent: & benedictione ab eo dignati, eam, tanquàm multorum bonorum viaticum, auferentes recedebant. Quodam autem die accessit quidam ad eum, qui latenter in se habebat spiritum immundi dæmonij. Quem cùm longo tempore habuisset, hoc ignorabat. Hic ergò homo cùm vidisset sanctum, eum salutauit. Homo verò Dei Parthenius cùm cognouisset dæmonem, qui in eo habitabat, eum non resalutauit. Dæmon autem perturbatus, dixit sancto: Quoniam desideraui te videre, ideò te salutaui: cur tu non salutâsti? Sanctus autem Parthenius dicit ei: Ecce vidisti me, quid tum? Dicit dæmon: Et te vidi, & agnoui. Dicit sanctus: Si reuerà me vidisti & agnouisti, egredere citò à figmento Dei. Dixit dæmon: Hoc totum est, vt me expellas à mea habitatione? Nunc, rogo te, nè me expellas post tantum tempus. Dicit ei beatus Parthenius: Est'ne longum tempus, ex quo in eo habitas? Dixit dæmon: A pueritia, nec fui vlli vnquàm cognitus, nisi nunc à te: tu autem me expellis, vt video. & quò iubes me abire? Dixit sanctus: Do tibi locum, quò proficiscaris. Dicit dæmon: Omninò dices mihi, Abi in porcos. Dicit ei sanctus: Minimè, sed do tibi hominem humilem: & ingressus in eum, illic habita. Nunc verò ex eo egredere. Dixit dæmon: In veritate hoc facis, an solùm hoc dicis, dum me eieceris? Dixit sanctus: Dico tibi in veritate. mihi quidem est homo paratus, in quo debes habitare. solùm citò egredere. Dæmon autem sancti pactis conuentis persuasus, petebat vt promissio deduceretur ad effectum. Tunc sanctus os aperiens, dixit dæmoni: Ecce ego sum homo: ingredere, & in me inhabita. Dæmon autem tanquàm ab igne vstus ob id, quod sanctus dixerat, exclamauit dicens: Hei mihi, me, qui * in alieno vase abij, post tantum tempus persequeris: & quid non mali à te passus fuero? Quomodò verò in domum Dei ingrediar? Non licet veritatem audire à vobis Christianis. Tunc dæmon egressus ab homine, abit in loca deserta & inaccessa: homo autem euasit sanus virtute & gratia Domini nostri Iesu Christi, Deumque perpetuò laudabat & glorificabat, & sanctum eius famulum Parthenium.

Pulcherrimum templum construit.

* ex

Expellit dæmonem.

Perfecto verò opere ædificationis sanctæ Dei ecclesiæ, studium ponebat homo Dei, vt reponeretur mensa, in qua oportebat Domino offerri spiritale & incruentum sacrificium. Cùm autem inuenisset in quodam loco, dedicato idolis, lapidem preciosum & aptum ad sanctæ mensæ concinnandũ opus, quod quærebatur, effecit id pulchrè elaborari & adaptari ab artificibus. Perfecto verò opere, iussit id afferri in ecclesiam. Cùm ergò artifices lapidem currui imposuissent, & boues iunxissent, ducebant ad ciuitatem. Inuidens autem & bonorum operum æmulus diabolus, non ferens ignem diuini zeli sancti viri, conturbatis bubus, effecit, vt ij repentè impetu, qui cohiberi non poterat, incitati, supinum in terram proiecerint eum, qui trahebat boues, nomine Eutychianum: quem excipiens currus, per rotam perfregit omnem viscerum eius compagem. Sicque is expirauit. Cùm autem accepisset quod acciderat, seruus Dei Parthenius, dixit: Hoc satanica planè fecit malitia. Non impedies in hoc diabole opus Dei. & statim assumens secum pios viros, qui cum ipso erant, cucurrit ad locum: & stans prope cadauer, & sancta sua inclinans genua, cum lachrymis intensè orauit ad Deum, dicens: Tu Domine omnipotens, suppeditator vitæ & mortis, non ignoras propter quam causam author malorum inimicus, machinatus est mortem in tuũ figmentũ. Sed ô benignissime, nũc quoquè ostende inanem eius conatum: vitæ autem participem fac tuum seruum Eutychianum, ostendens ijs, qui in te credunt, inuictam tuam potentiam: Quoniam tu es solus Deus, & te decet gloria in secula, Amen. Cùm autem vir iustus Deo emisisset has preces, reuersus est mortui spiritus in corpus eius, & cœpit, qui fuerat mortuus, dicere in conspectu vniuersi populi: Gloria tibi Christe Deus, qui etiam suscitas mortuos. & cùm protinùs surrexisset, & factus esset sanus sicut priùs, & accepisset boues, traxit currum vsque ad ædem ecclesiæ. Tunc omnes, qui viderant hoc miraculum adeò præter opinionem, dederunt gloriam & laudem benigno Deo.

Altare ad offerendum incruentũ sacrificium.

Malitia maligni dæmonis.

Mortuũ ad vitam reuocat S. Parthenius.

Afferebant verò vndiquè omnes ægrotantes, & qui vexabantur ab immundis spiritibus:

Multos curat dæmoniacos.

bus: & gratia & virtute Domini Iesu curabantur omnes. Omnis autem ars medicinæ in diebus huius sancti viri erat imbecilla, propterea quòd omne genus morbi in nomine Domini nostri Iesu Christi, gratis ab ipso curarentur. Inter quos Dionysius quoquè, Præpositi filius, stirpe imperatoria, cùm haberet filiam virginem, nomine Daphnen, quæ à dæmone grauiter castigabatur, ipse eam totis tribus diebus curauit. Alteram autem Mamalij cuiusdam filiam, qui erat princeps ciuitatis Smyrnensium, nomine Agalmatiam, quæ ab immundo spiritu vexata, spumam emittebat, curauit. Zoëlam verò nomine, quę ad Persas venerat, & à dæmone vaticinante miserabiliter conterebatur, haud ità longo pòst tempore, Domini gratia liberauit. Alium autem rursùs iuuenem ex Hunnis ortum, presbyteri filium, nomine Niconem, qui ab immundo spiritu grauiter castigabatur, adducentes eius parentes, iecerunt ad pedes sancti, rogantes vt eius misereretur iuuentutis, & eum liberaret ab immundo dęmone. Vir autem sanctus dixit eis: Non est dignus qui curetur. ad castigationem enim datus ei fuit stimulus spiritûs. est enim parricida. Vos enim sæpè ab eo habiti contemptui, in animæ vestrę amarore à Deo petijstis, vt ipse castigaretur. Sinite eum sic esse. expedit enim. Illi verò, vt qui essent parentes & vincerentur visceribus, exclamauerunt rogantes cum lachrymis: Precare Deum pro ipso, vt liberetur à sæuo & immani dæmone. Beatus autem Parthenius misertus abundè profluentium lachrymarum parentum, intensè Deum precatus est pro ipso, & protinùs egressus fuit ab ipso dæmon, & mundatus fuit homo. Tunc parentes eius eum sanum acceperunt, & domum rediêrunt, Deum laudantes atque glorificantes.

Spiritus draconalis.

Alexandria autem quædam nomine, ex Arisba, quæ est Abydo, draconalem habens spiritum, sibilans & multos interimens, allata est ad seruum Dei Parthenium. Qui cùm increpâsset spiritum, curauit eam, & remisit ad suos. Synodij verò cuiusdam Abydeni filiam virginem, quæ ab immundo spiritu vexabatur in montibus, parentes eius compręhendentes, duxerunt ad iustum: & cùm manus ei imposuisset & esset precatus, eam curauit. Alium quoquè, Axanum quendam militem, qui omnes partes corporis habebat dissolutas, duxerunt ad seruum Dei Parthenium. Quem aqua madefaciens & precans, sanum misit domum suam ambulantem. Quendam autem alium, nomine Alanam, genere Syrum, operatione mali, qui in eo habitabat, dæmonis, ex tabulato catechumenorum sanctæ ecclesiæ, quam condidit sanctus vir Parthenius, suspensum & tractum & effectum mortuum, ad cadauer adueniens Dei famulus, illum quoquè viuificauit precibus, & ab eo fugauit dęmonem. Eutropus verò quidam nomine, ex Pareo, vxorem suam duxit ad sanctum, quæ habebat spiritum immundum, & rogabat eum multùm, vt pro ipsa rogaret, vt curaretur à dæmone, qui ipsam vexabat. Vir autem sanctus cedens eius precibus, cùm eam accepisset, & in eius oculos inspirâsset, & super caput eius esset precatus, liberauit à dęmone. Tunc maritus eius Deum glorificans, iuit in domum suam cum ipsa. Acaciam verò quandam nomine, ex pago, qui dicitur Celęus, quæ ab immundo spiritu consumebatur, ad eam adduxerunt: & gratia & virtute Domini Iesu, sanam dimisit. Eucheria quędam nomine, vxor Agapij Magistriani Pagleoti, veneficio attentata, cùm ei roderentur intestina, allata est ad sanctum: & cùm in tribus diebus ei esset precatus, & ex oleo sanctorum eam potâsset, sanam remisit in domum suam.

Tabulatum catechumenorum.

Oleo sanctorum curat ægram.

Maximinus quidam nomine, ex Bizye ciuitate Thraciæ, qui erat discipulus vni ex ijs, qui sunt apud nos Diaconi, nomine Psertæ: Hic ergò Maximinus cùm incidisset in morbum torminis intestinorum, desperatus fuerat ab omnibus. Cùm id autem resciuissent eius parentes, Bizye venerunt Lampsacum ad eum sepeliendum: & cùm eum accepissent cum lectulo, fide ducti, ferunt eum in sanctam ecclesiam, & eum ponunt in ingressu Episcopi, per quem Dei seruus erat transiturus. Cùm verò in eum locum venisset sanctus vir Parthenius, & vidisset eum in lecto iacentem, & eius parentes lamentantes, & omnes, qui cum eis aderant, lachrymantes, ipse quoquè est lachrymatus: & cùm flexisset genua, Deum pro ipso est precatus, & virtute ac gratia Domini nostri Iesu Christi, ad ipsum reuersus est spiritus: & statìm assedit, qui fuerat mortuus, & cœpit loqui. Data autem ei manu, fecit eum surgere, & sanum reddidit parentibus, adeò vt vniuersa ciuitas Deum laudaret propter factum miraculum. Quædam autem mulier Diaconissa, nomine Theophila, ex Asermo vico Cherronesi, & cum ipsa, Ruffina impubes ex co-

Mortuus reuiuiscit.

ex eodem vico, ab immundo spiritu dissoluta & effecta paralytica, allatæ sunt ad sanctum virum. Quas paucis diebus aqua irrigans & precans, virtute Domini sanas emisit ad suos. Hilarij cuiusdam presbyteri ex Ausadia filius vnigena, nomine Thalassius, qui à maligno spiritu fuerat mente motus, portatus est ad sanctum. Quem cùm accepisset, orans totos septem dies, reduxit ad naturam, & Domino agentem gratias, cum patre remisit in patriam. Vetulas verò quasdam duas pauperes, quarũ vni nomen erat Calliope, alteri verò Cyriaca, quæ ambæ ab immundo spiritu castigabantur, tulerunt ad sanctum: qui per suas ad Deum preces ambas curauit. Cùm autem eis quoquè dedisset ea, quæ erant ad victum necessaria, dimisit in pace.

Præter hæc autem & alia, quæ narrari non possunt, sancti huius viri miracula, accidit vt officina quoquè, in qua tingebatur purpura, impediretur ab immundo spiritu, qui in eam incubuerat, & non efficeret eam, quam solebat, tincturam: sed etiam immundus dæmon apparéret tinctoribus, & opus Imperatoris non sineret effectum reddere: adeò vt ex hac re magnum periculum & damnum serui sustinerent & tinctores. Quamobrem cùm resciuisset homo Dei Parthenius, & ab eis fuisset rogatus, prompto & alacri animo venit ad locum officinæ: & cùm aduocâsset immundum operantem dęmonem, & cum increpâsset terribili & sancto nomine Christi, fecit eum euanescere ab omnibus finibus, illo clamante omnibus audientibus: Tanquàm ab igne expellor in gehennam ignis. Cùm autem iussisset sanctus, tinctores impleuerunt lebetes, & eo præsente immiserunt lanam. Ea verò ab illo tempore, eam, quam oportebat, tincturam citra vllum impedimentum accepit etiam in futurũ. Sicq; & qui gerebant rempublicam, & tinctores omnes liberati fuerunt à periculo Imperatoris.

Dæmonem expellit ab officina purpuram tingentium.

Audite alud quoquè magnum miraculum, quod factum est à sancto patre nostro Parthenio. Tempore piscationis Thynnorum, cernebantur quidem pisces à piscatoribus, tanquàm qui iam essent in manibus. Cùm laxarentur autem retia, nihil proficiebant, sed laborem inanem sustinebant. Fuit verò hoc à diabolica aura impedimentum, non in vno tantùm aut altero emporio, sed in tota regione maritima vsq; ad Abydum. Omnes autem simul congregati, rogârunt virum iustum, vt Deum pro eis precaretur. Eo verò precante cum ieiunio & fletu, Deus ei aperuit causam & satanicam operationem. Experrectus autem, citra moram profectus est in vnumquodque emporium vsq; ad Abydum, & aquam benedicens, & sal inijciens, & Deum inuocans, iussit afferri retia, & eo præsente piscium consuetam facere piscationem. Tunc cum magno gaudio sua retia laxantes, Domini virtute & sancti precibus, tanta bona consecuti sunt in piscatione, vt præteriti temporis defectum suppleuerint. Sedente autem viro sancto in emporio Catapteleæ, cùm piscatio fieret piscium, reteq; traheretur, Thynnus maximus è reti exiliens, se proiecit ad pedes sancti. Quem cùm signâsset & precatus esset, iussit scindi & distribui fratribus ad gloriam Dei.

Vide hic aquam benedici cum sale.

Aliquando Heracleotem quendam nomine Callistum, cui à diabolica operatione fuerant pedes soluti, duxerunt ad beatum Parthenium. Quem quidem, cùm esset precatus, & curâsset virtute Domini, proprijs pedibus ambulantem remisit in domum suam, lætantem & Deum glorificantem. Alium autem quendam, nomine Lesbum, ex insula, quę dicitur Oa, duxerunt ad hominem Dei. Qui quidem à pedibus ad caput vsq; erat totus vlceratus, à leproso nihil differens. Eum oleo vngens & precans tribus diebus, sanum remisit ad suos. Ex magnis ergò & multis miraculis, quæ à sancto patre nostro Parthenio Dei gratia facta sunt, partem, prout potui, significaui vestræ charitati: non tanquàm de patre & doctore verba faciens ad eum ornandum, propter id, quod dicitur: Perdet Dominus omnes, qui loquuntur mendacium: sed res ipsæ testantur, etiam quæ fiunt post eius obitum. Vndè etiam cùm eo adhuc viuo vsus aliquando eum vocâsset, iuit in Thraciæ metropolim Heracleam: & conueniens Archiepiscopum, qui illic erat, nomine Hypatianũ, qui ad extrema ferè erat redactus, rogauit causam morbi. Cùm per diuinam autem reuelationem cognouisset beatus Parthenius, eum castigari propter auaritiam, vt qui res pauperum vsurparet, & eos illis priuaret, manè iuit rursùs ad eum visendum, & ei dicit: Surge magne domine. Non enim laboras infirmitate corporis, sed castigaris propter morbum animæ. Hæc ergò depone, & rursùs euades sanus. Respondit ægrótus & dixit: Scio ego quoq; me esse peccatorem, & ideò castigari. Sed ora pro me, rogo te, vt leuer meis iniquitatibus. Dicit ei sanctus Parthenius:

Oleo vngens, sanat ægrotum.

Psalm. 5.

nius: Si quis in hominem peccauerit, de eo fortasſè exaudietur oratio: morbus autem tuus ad Deum tendit. Quæ ſunt ergò pauperum, redde Deo, & eris ſemper ſanus animo & corpore. Tunc is ad ſe rediens, dixit: Re vera Pater peccaui Domino meo: Dominus verò iuſtus. & protinùs accerſito ſuo œconomo, iuſſit in mediũ afferri, quidquid auri collectum fuerat ex pauperibus. Cùm autem ſatìs auri fuiſſet allatum, ſanctum rogauit Epiſcopus, vt id diſtribueret pauperibus. Ille verò non ſuſtinuit, dicens: Cùm Deus tibi det vires, tu per teipſum redde eis, quæ ſua ſunt. Tunc is ſedens in lectica, iuit ad templum ſanctæ martyris Glyceriæ: & cùm congregâſſet omnes pauperes ciuitatis, affatìm omnibus diſtribuit. Benignus autem & clemens Deus, qui viduæ duo minuta
Luc. 21. non deſpexit numiſmata, & rurſùs diues viduæ propoſitum acceptum habuit tempore
3. Reg. 17. Eliç prophetæ, & pauperis flagitioſæq; meretricis lachrymas non eſt auerſatus, & publi-
Luc. 7. Luc. 18. cani ſuſpirium comprobauit: ipſe quoquè prædicti Archiepiſcopi acceptam habens pœnitentiam, in tribus diebus ei perfectam præbuit ſanitatem.

Dei verò ſeruus Parthenius quotidiè obibat ſacras ædes ciuitatis, conſuetas preces in eis peragens. Quodam autem die ingreſſus in martyrium, quod Achilas dicitur, inuenit illic hominem quendam iacentem omninò aridum. Cuius miſertus, cùm oleum petijſſet, flexis genibus, cum lachrymis orauit pro ipſo benignum & clemẽtem Deum. Et cùm deindè ſurrexiſſet à precatione, ſenſim & paulatìm eum ſancto oleo molliens, protinùs & ipſa hora fecit eum ſanum ſurgere, & iuſſit eum ſuis pedibus ad ſuos redire Deum glorificantem. Cùm hoc autem terribile & quod opinionem ſuperat miraculũ factum eſſet in Heraclea ciuitate, quicunq; habebant ægrotos, cum eis concurrebant ad Dei hominem Partheniũ, & virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti, omnes reuertebantur ſani. Simul verò cum eo aderat etiam Hypatianus, qui illo tempore erat Archidiaconus ciuitatis Heracleæ, quando hæc fiebant miracula. Quæ cùm vidiſſet, procidit ad pedes ſancti viri, rogans eum cum lachrymis & dicens, quòd in prędio ſuo multa quidem ſunt ſeminata, propter pluuiæ autem egeſtatem omnia ſunt exiccata. Sed veni ad locum, dicebat, ó venerande pater, & ora Deum, vt terræ præbeat pluuiam, vt conſeruetur vniuerſa noſtra patria. Venerãdus verò & ſanctus vir Parthenius, iuit prompto & alacri animo. Cumq; veniſſet ad locũ, & vidiſſet omnia exiccata, lachrymatus eſt: flexiſq;
Pſalm. 144. genibus diù precans cum lachrymis, clementem Deum rogauit, vt pluuiam in terram demitteret ad fructus producendos. Benignus autem & clemens Deus, qui ſemper facit voluntatem eorum qui ipſum timent, cùm adhuc preces eſſent in ore eius, tectum fuit cælum nubibus: & deſcendit multa pluuia, & ſatiauit terram. Ingreſſus autem ipſis in agrum, quæſiuit habitaculum, in quo preces ſuas perageret. Archidiaconus verò Hypatianus, qui fuit etiam agri dominus, introduxit eum in vnum ex ſuis cubiculis. Qui pernoctauit illic in orationibus: & cùm manè accerſijſſet Archidiaconũ, dixit ei: Attende tibi, ó frater. non enim ignoras Epiſcopum tuum fuiſſe caſtigatum propter auaritiam. Oſtendit enim mihi Deus hac nocte, te non multis pòſt diebus futurũ Epiſcopum. Vide ergò, vt ſemper curam geras pauperum. hoc enim Deum placat ſuper omnia.

Sanctum autem rogauit Archidiaconus, vt veniret in ſuum prædium, & benè precaretur agris & vitibus. Ingreſſus verò beatus in vnam maximam regionem, quæ nihil habebat, dixit ei: Cur non ſeminâſti eam, cùm ſit maxima? Archidiaconus autem lachrymans, dixit: Seminata quidem eſt, ó bone: ſed mea peccata & pluuiæ defectus, eam, vt vides, exiccauit. Dicit ei ſanctus: Quot modios tibi præbuit Deus ex hac regione? Ille dixit: Mille, ó bone. Sanctus autem dixit ei: Nè ſis triſtis, ó frater. Omnia ſunt poſſibilia credenti. Sed Deus tibi dicit per me peccatorem, quòd ſi in tempore æſtatis fructum, qui ex hoc agro naſcitur, ſolũ triueris, inuenies ſicut dixiſti, mille modios: quoniam leue eſt in conſpectu Domini hæc facere. Eum quoquè introduxit in vineam recèns plantatam. erat autem omninò exiccata & exeſa à vermibus, propter pluuiæ egeſtatem. erat verò locus ſatìs amplus, vt caperet ſementem octoginta modiorum. Beatus autem ſale iniecto, totam vitem conſperſit, & dixit Archidiacono: Eſto bono animo: Nam Deus dat tibi ex hoc loco ſatìs magnã benedictionem, ſicut ei placet. Cùm verò ingreſſi eſſent in ciuitatem, iuit ad Epiſcopum, vt ei valediceret, & nauigaret. Ille autẽ ei proceſſit obuiàm, & cum eſt complexus. Ij verò cùm aſſediſſent, ſanctus dixit Epiſcopo: Annuncio tibi, ô domine, quòd poſt non multos hos dies excedes è corpore, & migrabis ad Dominum. Eccè enim Chriſtus te accerſijt, qui eſt verus Deus noſter, & bonum

Aridũ ſancto oleo perungit & ſanat.

Precibus è cælo pluuiã deponit.

Cura pauperum Deo gratiſſima.

Marc. 9.

Prędicit obitum Archiepiſcopo.

bonũ successorem relinques, vt mihi reuelauit Dominus, dominum Hypatianum, tuum Archidiaconum. Dixit Episcopus: Fiat voluntas Domini. Et cùm se inuicèm osculati essent in osculo sancto, Heraclea sanctus nauigauit Parthenius, & venit in suam ciuitatem Lampsacum.

Accidit autem non multis pòst diebus, vt morbo correptus Heracleæ Episcopus, in Christo requiesceret. Pro ipso verò factus est Episcopus dominus Hypatianus Archidiaconus, conuenienter ei, quod dixerat seruus Dei Parthenius. Cùm esset autem æstas, egressus Episcopus Hypatianus in agrum suum ad colligendos fructus terræ, & metendum id, quod erat natum ex exiccata & squalida regione, inuenit mille modios plenos frumento, conuenienter verbo serui Dei Parthenij. Similiter verò in tempore quoquè vindemiarum, ex plantatione exiccatarum vinearum Deus dedit magnam vini quantitatem. Qui cùm experientia accepisset euentum eius, quod sanctus prædixerat, decimam fructuum vtrorunque, nempe tam aridorum quàm humidorũ, naui impositam duxit Lampsacum, vt sancto offerret, maximas ei agens gratias. Ille autem noluit accipere, dicens domino Hypatiano Episcopo: Deo agens gratias in omnibus, eas distribue nostris fratribus. & cùm se inuicèm salutâssent, reuersus est sanctus Episcopus Heracleam, & distribuit frumentum & vinum suis fratribus, vt iusserat homo Dei. Episcopus ergò Hypatianus non cessauit vsq; ad finem vitæ, narrare omnibus Dei magnalia, quæ fecit cum ipso per seruum suum Parthenium.

Squalida regio vberes reddit fructus.

Cùm ergò in hac pia & angelica vita refulsisset in terra Dei seruus & vir venerandus Parthenius, & multos conuertisset à simulacris ad Deum viuum, perindè àc morbo arreptus, à Deo vocatus, requieuit in pace. Prædictus ergò Hypatianus Episcopus cùm audiuisset inclytum & venerandum patrem nostrum Parthenium ad Christum migrâsse, relictis omnibus, quæ habebat in manibus, soluens ex ciuitate Heraclea, secundo vento cùm Deus iussisset, eádem nocte peruenit Lampsacum. Similiter etiam Cyzici episcopus, & episcopus Meliti, in qua fuerat natus: & Parij episcopus nomine Eustathius, & reliqui ex ciuitatibus, quæ erant circuncircà. Sicq; cum psalmis & hymnis & spiritalibus canticis deposuerunt eum prope ecclesiam in oratorio, quod ipse ædificauit. Dormijt autem sanctus Christi seruus Parthenius septimo mensis Februarij, non parua nobis relicta doctrina per perfectam & immobilem eius in Deum fidem. Qui etiam post decessum sua ad Deum supplicatione non cessat facere miracula, dæmones expellens, leprosos mundans, & omnem morbum & ægritudinem curans virtute & gratia Domini & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia, nũc & semper & in secula seculorum, Amen.

S. Parthenius decedit.

Honorificè sepelitur.

EPITAPHIVM RICHARDI REGIS ANGLIAE, SCVLPTVM IN CIVITATE LVca *Italiæ, vbi requiescit.*

SOROR Offonis regis, fuit mater beati Richardi. Beatus Richardus rex Angliæ, exul patriæ, spretor mundi, contemptor suî, pater sanctorum fratrum Vuillebaldi & Vuinnibaldi, & beatæ Vualburgis virginis, terrenum regnum in cæleste mutauit. Deposuit coronam regiam pro vita perpetua. Exuit purpuram, & vilem induit tunicam. Regionum reliquit tribunal, & sanctorum quæsiuit limina. Dimisit sceptrum, & accepit baculum. Dimisitque filiam suam in regno beatam Vualburgam, atq; simul cum filijs peregrè profectus est. Et eis relictis apud sanctum Bonifacium martyrem gloriosum, tunc Archiepiscopum Moguntinensem, virum miræ sanctitatis, eò quòd Anglicus esset, de regno suo natus, idem sanctus rex exilio se vlteriori *, limina sanctorum trans alpes adijt, & loca deincèps magis deuia petijt solitudinum, Deo soli idem solus liberè vacaturus. Deindè post longa exilia, post multa certamina, post famis, sitis & frigoris multimodas ærumnas, in prouincia Italiæ, ciuitate Luca finitur pugna, dantur præmia, cælo recipitur anima, & in beati Frigdiani basilica iuxta corpus eius ponuntur pia membra, vbi & miraculis coruscat.

7. FEBRVAR.

Suscipit rex pius cũ filijs longinquã peregrinationẽ religionis ergò.

Moritur in Italia.

ruſcat. Cuius feſtiuitas ſeptimo Idus Februarij celebratur. Locus etiam, in quo requieſcit, his verſibus adornatur:

Hîc rex Richardus requieſcit ſceptrifer almus.
Rex fuit Anglorum, regnum tenet iſte Polorum.
Regnum dimiſit, pro Chriſto cuncta reliquit.
Ergò Richardum nobis dedit Anglia ſanctum.
Hic genitor ſanctæ Vualburgæ virginis almæ,
Et Vuillebaldi ſancti ſimul & Vuinibaldi.
Suffragium quorum det nobis regna Polorum. Amen.

VITA B. EVGENII ET MARIAE EIVS FILIAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

8. Febrvar. IN illo tempore erat vir quidam in Bithynia, nomine Eugenius. Is habebat vxorem valdè honeſtam & Deum timentem, quæ peperit filiam vnicam, & vocauit nomen eius Mariam. Mortua autem eius vxore, educauit filiam ſuam Eugenius in bona & honeſta vita. Cùm verò creuiſſet adoleſcentula, dixit ei pater eius: Filia chariſſima, ecce omnes meas facultates trado in manus tuas. Ego enim vado, vt ſaluam faciam animam meam. Cùm hæc autem à patre ſuo audijſſet adoleſcentula, dicit ei: Pater, tu vis teipſum ſeruare, & me perdere. Neſcis Dominum dicere in Iohan. 10. Euangelijs: Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ouibus? Rursùs verò alibi dicit: Qui ſaluam facit animam, eſt tanquàm qui creat. Hęc cùm audijſſet pater eius Eugenius, eius verbis valdè fuit lætatus. flebat enim & eiulabat, cùm hæc diceret: & dicit ei pater eius: Filia chariſſima, quid poſſum tibi facere? Tu quidem es fœmina: ego autem volo ingredi monaſterium: & quomodò potes mecum verſari? Diabolus enim propter vos bellum gerit aduersùs Dei ſeruos. Hæc cùm audijſſet eius filia, dixit patri ſuo: Domine mi pater: Non ſic ingrediar, quomodò tu dicis: ſed tondebo comam capitis, & induta veſte virili, ingrediar tecum monaſterium, nemine ſciente, me eſſe fœminam.

Mariam tondet pater eius, vocatq; Marinum, & ducit in virorum monaſterium. Beatus autem Eugenius, auditis ijs, quæ dicebat filia, valdè lætatus, cùm omnia bona ſua diſtribuiſſet pauperibus & mendicis, orphaniſq; & viduis: & totondiſſet ſuam filiam, virili amictu eam induit, & nominauit nomen eius Marinum, hæc ei dans mandata: Vide filia, quomodò te ſis conſeruatura. Futura enim es in medio ignis. non ingreditur enim fœmina in monaſterium. Te ergò conſerua Chriſto immaculatam, vt cùm impleuerimus id quod ſumus polliciti, habeamur digni regno cælorũ. Hęc cùm dixiſſet Eugenius, & precatus eſſet, aſſumens filiam ſuam Mariam in habitu adoleſcentis, ingreſſus eſt cœnobium. Eis autem ingreſſis in monaſterium, in dies proficiebat puella in omni virtute, obedientiaq; & humilitate & in maiori exercitatione. Cùm verò aliquot annos peregiſſet beata in monaſterio, exiſtimabant monachi eum eſſe Eunuchũ, proptereà quòd eſſet imberbis & voce gracili. Alij autem exiſtimabant, præ nimia exercitatione, & quòd ſolùm ſecundo quoque die comederet, eum eſſe voce adeò tenui. Aliquo verò pòſt tempore contigit eius patrem decedere: incrementum autem accepit eius exercitatio, obedientia & humilitas: adeò vt ipſa quoquè donũ Dei acceperit Maria curat dæmoniacos. contra dæmones. Vnumquenq; enim eorum, qui laborabant & vexabantur, manus eis imponens & orans, curabat protinùs. Habebat autem illud cœnobium quadraginta viros, omni virtute & ſapientia exornatos. Singulis verò menſibus mittebantur quatuor monachi ad reſponſa monaſterij, proptereà quòd ipſi haberent in alijs quoq; locis diuerſas poſſeſſiones. Erat autem in media via diuerſorium, & qui ibant & veniebant, propter itineris longitudinem illic requieſcebant. Inter cæteros autẽ magnam eorum curam gerebat is, qui præerat diuerſorio, eos ſeorsùm accipiens. Inuidus verò & malignus diabolus, qui rebus bonis ſemper inuidet, mala autem ad ſe attrahit, ægrè ferens huius beatæ in Deum amorem, pulcherrimamq; & honeſtiſſimam viuendi rationem, ſtuduit aliquantulam ei labem inurere & eam affligere.

Quodam

Quodam itaq; die, Præfectus monasterij, accersito Marino, dicit ei: Frater Marine, scio tuam vitæ agendæ rationem esse perfectam in omnibus, & præcipuè in obedientia. Velis ergò tu quoq; egredi, vt ministres monasterio. Fratres enim ægrè ferunt, te ad id non egredi. Hoc autem faciens, ô fili, maiorem accipies mercedem à benigno & clementi Deo. Etenim Dominus quoquè noster Deus non dedignatus est ministrare suis discipulis. Luc. 22. Hæc cùm audijsset Marinus, se proiecit ad pedes Præfecti, dicens: Benè precare mihi venerande pater, & ego ibo quocunquè volueris. Egresso autem Marino & alijs tribus monachis vt ministrarent, diuerterunt, vt consueuerant, ad illud diuersorium. Qui autem præerat diuersorio, habebat filiam vnicam. Miles verò quidam ingressus diuersorium, ei attulit vitium: ea verò concepit. Præcepit autem ille miles, dicens: Si hæc res fuerit cognita, & te examinauerint tui parentes, vndè hoc factum sit, dic eis: Formosus ille iunior monachus mecũ dormijt, & ex eo concepi. Postquã ergò egressi fuissent monachi simul cum Marino, resciuit pater puellæ filiam suam vtero concepisse. Puella vitiata infamat Mariam. Qui rogauit eam, dicens: Vndenàm hoc tibi factum est? Puella autem respondit, dicens: Iunior ille cœnobij formosus monachus, qui dicitur Marinus, mecũ dormijt, & me prægnantem reddidit.

Cùm hæc autem audijsset Præfectus diuersorij, cursu & cum magna ira venit in monasterium, eum accusans, & dicens: Vbi est ille planus, ille falsus Christianus, quem dicitis esse monachum? Ei verò factus est obuiàm apocrisiarius monasterij, & dicit ei: Benè venisti frater. Cur es adeò tristis, & cur tam temerè loqueris? cessa parumpèr, rogo te. Respondens autem præfectus diuersorij, dicit ei: Pereat hora, qua vnquàm cognoui monachum. Hei mihi, quid mihi accidit? Quid faciam autem, nescio. Cùm verò hæc resciuisset Præfectus, eum accersijt, & dicit: Quid tibi vis frater? Quid es tristis? Præfecto autẽ monasterij dixit is, qui præerat diuersorio: Quid mihi volo? Decæterò nullum ampliùs videam aut conueniam monachum. Postquàm autem à Præfecto rursùs fuit rogatus is, qui præerat diuersorio, Propter quam causam hæc dicis? respondit & dixit: Filiam habebam vnicam, in quam spem meam collocabam, quòd ea esset requies meæ senectutis. Eccè verò quid fecit Marinus: eam prægnantem reddidit, quem dicitis esse Christianum & pium. Hæc cùm audijsset Præfectus, stupefactus dicit ei: Quid possum tibi facere, cùm ipse non sit hîc? Sed quando venerit ex ministerio, nihil est aliud quod agam, nisi vt expellam è monasterio. Cùm autem venisset Marinus cum alijs tribus fratribus, accersit eum Præfectus, & dicit ei: Abba, Hæc'ne est tua viuendi ratio & exercitatio? Quando diuersatus fuisti in diuersorio, attulisti vitium filiæ præfecti diuersorij. Huc autem veniens eius pater, tanquàm per theatrum traduxit nos monachos. Marinus verò his auditis, se humì proiecit in faciem, dicens Præfecto: Condona mihi humili & peccatori propter Dominum, ô pater, quoniam tanquàm homo erraui. Fatetur crimen, quod nõ admisit. Tũc Præfectus ei iratus, eiecit eum è monasterio.

Egressus autem beatus extra vestibulum monasterij, mansit sub dio, sustinens frigus & æstum annos tres. Qui ergò ingrediebantur & egrediebantur ex monasterio, rogabant ipsum, dicentes: Cur sic sedes, Abba, afflictus in vestibulo? Ille autem dixit eis: Quoniam sum fornicatus, proptereà eiectus sum ex monasterio. Fornicatam se dicit, sed longè alio sensu. Cùm verò venisset pariendi tempus filiæ Præfecti diuersorij, peperit puella filium masculum. Puerum autem tollens pater eius, venit ad monasterium: & cùm inuenisset Marinum sedentem extra monasterium, proiecit ei puerum, & statìm recessit. Marinus verò sumens puerũ in manus, dicebat lamentans: Hei mihi misero & abiecto: Ego certè humilis & nequam, accipio pro meritis meorum peccatorum. Cur autem hic quoquè infelix puer mecum moritur? Cœpit verò accipere lac à pastoribus, & sic alebat puerum vt pater. Non satìs aũt erat Marino afflictio & pudor, quo afficiebatur quotidiè: sed puer quoquè flens & excernens, contaminabat & sordidabat eius vestes. Post spatium autem trium annorum, seditionem agitârunt omnes fratres, dicentes Præfecto: Pater venerande, sufficit fratri Marino pœna, quam sustinuit. Decæterò rogamus, accipe eum rursùs in monasterium: Maximè verò, quòd coram omnibus confessus est lapsum suum. Cùm autem contradiceret Præfectus, & non persuaderetur eum accipere, cœperunt monachi ei rursùs dicere: Nisì fratrem Marinum rursùs acceperis in monasterium, ô pater, nos quoq; recedimus. Quomodò possumus à Deo petere, vt condonet nobis nostra peccata, cùm frater noster tres annos sub dio sedeat in vestibulo?

 Hæc

Hæc cùm audijsset Præfectus à monachis, dicit eis: Reuerà propter peccatum, quod fecit, non est dignus huc ingredi: propter vestram tamen charitatem & preces eum accipio. & cùm accersijsset Marinum coram omnibus, dicit ei: Frater, non es dignus stare in primo tuo loco, propter peccatum quod fecisti: propter fratrum autem charitatem & preces, accipio te omnium postremum in regulam. Marinus verò cœpit Præfecto dicere cum lachrymis: Hoc quoquè mihi magnum est, ô venerande pater, quòd me dignum feceris, qui ingrederer intra vestibulum, vt sic quoquè dignus habear, qui seruiam sanctis meis patribus. Et cùm eum accepisset Præfectus, immisit ad viliora & abiectiora opera monasterij. Is verò ea faciebat cum studio & magno metu & compunctione. Habebat autem puerum quoquè Marinus, eum retrò sequentem & clamantem: Ta ta ta, & requirentem ea, quæ sunt pueris necessaria ad alimentum. Non solùm enim his ærumnis & afflictionibus premebatur Marinus, sed etiam de alendo hoc puero erat valdè solicitus. Cùm creuisset autem puer, degebat in monasterio, educatus in virtute & in temperantia. Porrò verò sancto quoquè & monastico habitu est dignatus. Sicq; proficiebat in humilitate & multa obedientia, vt amaretur ab omnibus.

Vide sanctæ virginis ineffabilem humilitatem.

Post hæc autem cùm vidisset Dominus perfectam esse eius fidem & tolerantiam, & esse dignam regno cęlorum, accepit eam in æterna paradisi tabernacula, nemine sciente. Nam cùm is obijsset, & nec egrederetur ad seruitium monasterij, & nec ad psalmodiam regulæ, rogauit Præfectus fratres, dicens: Vbi est Abbas Marinus? Eccè enim iam præteriêrunt tres dies, ex quo eum non vidi in psalmodia, neque in suo ministerio. Primus autem omnium inueniebatur in regula. Ingredimini ergò eius cellam, & videte, num in aliquam ceciderit ægritudinem. Cùm autem venissent fratres in cellam beatæ, ingressi inuenerunt eam consummatam in Domino, & puerum ei assidentem & flentem. Tunc properè egressi fratres, Præfecto renunciârunt, dicentes: Frater Marinus dormijt. Ille verò cùm audijsset, miratus est & dixit: Quomodò excessit eius anima, aut quam Deo allaturus est excusationem de ijs, quæ peccauit? Tunc decætero iussit, vt ei iusta facerent. Cùm autem venissent fratres, vt eum componerent ad sepeliendum, inuenerunt eum esse mulierem: & stupefacti, cœperunt omnes vna voce clamare: Domine miserere. Præfectus verò cùm tumultum audijsset & conturbationem, rogauit, dicens: Quidnam hoc sibi vult? Illi autem dicũt ei cum admiratione: Frater noster Marinus est sexu mulier. Cùm venisset ergò Pręfectus, & vidisset rem admirabilem & præter opinionem, se humi proiecit, & tenens pedes beatæ, cum multis lachrymis clamabat, dicens: Ignosce mihi Domine Iesu Christe, quòd per ignorantiam peccaui in sanctam & castam tuam sponsam. Et rursùs procidens ad venerandas & sanctas eius reliquias, clamabat, dicens: Hîc moriar ad sanctos & venerandos tuos pedes, donèc audiero mihi esse condonata ea, quæ in te peccaui. Cùm is autem diù defleret & plangeret, venit ad eum vox de cælo, dicens: Si hoc quidem sciens fecisses, non tibi condonâssem: Quia autem nesciens hoc fecisti, peccatum fuit tibi condonatum.

Migrat è corpore.

Nota, procidens ad venerandas & sanctas eius reliquias.

Tunc surgens Præfectus à venerandis eius reliquijs, statìm misit ad præfectum diuersorij, dicens: Veni citò ad nos. nam te volo conuenire. Cùm autem venisset Pręfectus diuersorij, dicit ei Præfectus monasterij: Eccè frater Marinus est mortuus. Is verò dicit Præfecto monasterij: Deus ei condonet id, quod fecit in abiectam meam filiam. Dicit ei Præfectus monasterij: Pœnitentiam age, ô frater. Nam peccâsti coram Deo. Sed me quoq; tuis verbis decepisti, & peccaui ego quoquè propter te. Eccè enim Marinus re vera est mulier. Cùm hæc autem audiuisset præfectus diuersorij, & Pręfecti verbis fuisset obstupefactus, mansit mutus & attonitus. Eum verò manu appræhendens Pręfectus monasterij, duxit eum in locum, in quo iacebat beata Maria: & cùm eam honestè & decorè locâsset ac composuisset, ei ostendit ipsam esse sexu fœminam, & eam fuisse temerè maledictis appetitam. Tunc cœpit diuersorij quoquè præfectus deflere propter inopinatum ab eo visum miraculum.

Post hæc autem iusta fecerunt sanctis & venerandis eius reliquijs, & deposuerunt in insigni loco monasterij, cum psalmis & hymnis & multis luminibus, octauo mensis Februarij. Statìm verò venit filia Præfecti diuersorij à dæmone correpta, & confitens omnem veritatem, & dicens: Talis miles me fefellit, & persuasit, vt falsò accusarem hanc beatam. Deindè cùm appropinquâsset loculo beatæ, Pręfecto & fratribus rogantibus sanctæ venerandas reliquias, protinùs ipsa hora fuit curata & mundata à dæmone.

Filia pandochei arrepta à dæmone, & suũ confessa crimẽ, curatur meritis sanctæ virginis.

ne. Tunc cùm vidissent miraculum, quod erat pręter opinionem, laudârunt omnes clementem & benignum Deum propter signum, quod factum fuerat, & propter patientiam & tolerantiam beatæ, quòd perstitisset vsque ad mortem, non aperiens se esse mulierem, propter regnum cęlorum. Et nos ergò, ô fratres dilecti, æmulemur eius fortitudinem, constantiam & tolerantiam, vt inueniamus misericordiam & gratiam in futuro seculo, à magno Deo & Seruatore nostro Iesu Christo: Cui gloria & potētia simul cum patre & spiritusancto nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA S. PAVLI EPISCOPI VIRDVNENSIS, GRAVITER ET FIDELITER IAM OLIM CONSCRIpta: *sed nunc demùm in gratiam Lectoris reddita aliquantò Latiniori stylo per F. Laur. Surium: & quidem aliquot locis paraphrasticôs.*

Beatus Paulus Virdunensis ecclesiæ præsul dignissimus, beatissimi Pauli Apostoli imitator egregius, quem non minùs vita & moribus, quàm nomine referre pro viribus conatus est, in Gallia Belgica parentibus ortus est non infima dignitate. Porrò verò in ipsis annis teneris artium liberalium studijs, vt erat apud antiquos more receptum, adhibitus est bonę indolis puer: & in ijs sanè breui tempore eos habuit processus, vt Grammatica, Dialectica, Rhetorica, cæterisque humanioribus disciplinis sic satis instructus videretur. Verùm ab ipso mundani fastûs aditu (qui vt curis & angoribus discruciat suî studiosos, ità nihilominùs aureos illis montes pollicetur) pedem suum maturè retrahens, nè si nimio illius semel esset amore irretitus, immani se pręcipitio daret, totum se ad res diuinas contulit, & ad officia charitatis & misericordiæ, in templis quidem & monasterijs ijs, quę ad diuinum cultum pertinent, intentus sedulò: benignè verò opem ferens miseris & pressis inopia, adeò vt nihil sibi præter ea, quæ sunt ad victum cultumque corporis necessaria retinens, facultates suas omnes in egenos, morbidos, nudos, fame sitique afflictos, in carcerem coniectos, alijsq; calamitatibus obnoxios conferret, nihil de crastino solicitus, quemadmodùm à Christo didicerat. Vacabat interìm ieiunijs & precibus, cum ijs cōiungens semper studium pacis & sanctimoniæ, sine qua, vt ait Apostolus, nemo videbit Deum. Etsi verò actuosæ vitæ cum Martha non segniter nauaret operam, at tamen contemplationis diuinæ auidus, eam ceu partem meliorem, cum Maria arctiùs complecti cupiebat. Cumque hac in cogitatione diù noctuq; versaretur, modumque inquireret, quînam ad summum posset perfectionis apicem pertingere, diuinitùs illius animo saluberrimum incidit consilium, vt cum magno illo patriarcha Abrahamo, indubitata in Dei benignitatem fide innixus, exiret è terra & cognatione sua, & ad exteras regiones ignotaque loca se reciperet, beatęque paupertatis amplissimis ditatus promissionibus, cum Christo Domino suo vulpibus foueas & volucribus nidos suos habētibus pauperior effectus, non haberet vbi suum reclinaret caput. Accedebant huc Dauidis regis & dicta & facta, quæ magno illi ad virtutem erāt incitamento, contemplanti quemadmodùm ille tantus rex interdiù purpura opertus regni negocia curabat, noctibus verò in cilicio & cinere cubans, laborabat in gemitu, lachrymis stratum rigabat suum, egenum, mendicum & pauperem se dictitans, hisq; vtens vocibus: Pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. itemque illis: Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ. & rursùs: Eccè elongaui fugiens, & mansi in solitudine. His alijsq; inflammatus, mūdi gloriam, vt rem inanissimam, putauit prorsùs pro nihilo, vt quæ instàr flosculi subitò appareret, & paulò pòst marcesceret: cogitationibusque diuersum persuadere volentibus, eiusq; salutari proposito aduersis & contrarijs, opponebat illud Apostolicum: Nihil intulimus in hunc mūdum: haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Huic iungebat illud ex Euangelio, quo perfectionem attingere cupienti mādatur vendere omnia quæ possideat, & dare pauperibus: itemque illud quo Christus Dominus propter nomen ipsius relinquenti domum, parentes, fratres,

Marginalia: Traditur studijs literarum. — Valdè studet officijs charitatis. — Matth. 6. — Hebr. 12. — Luc. 10. — Gene. 12. — Matth. 8. — Psalm. 6. — Psal. 39. — Psal. 26. — Psalm. 68. — Psalm. 54. — 1. Tim. 6. — Matth. 19. — Ibidem.

Matth.10. Luc.14. sorores, filios, agros, centuplum pollicetur, & prętereà vitam sempiternam. Addebat etiam illud, Nisi quis tollat crucem suam quotidiè, & sequatur Saluatorem, oderitque patrem & matrem, &c. immò verò etiam animam suam, non posse Christi esse discipulum. His ergò omnibus eius feruenti voluntati stimulos & calcaria adhibentibus, inusitatæ peregrinationis & ignoti itineris sibiipsi laborem indixit, oblitusq; generis antiqua stemmata & superbam nobilitatem, relictisq; charissimis parentibus, Christo duce proficiscitur è patria, nesciensq; quò pergeret, quippe viarum ignarus, tandèm ad eremum Vosagi peruenit, eamq;, posthabitis mũdi rebus omnibus, lętus ingreditur, Christo regi suo illic militaturus. Aiunt autem in ea solitudine multos habitâsse anachoretas distinctis cellulis, quique demptis Sabbato & Dominico die, perpetuò soli degerent in arctissimo silentio, nisi vel morbus corporis, vel animæ salus secùs postulâsset. Horum ipsi optatissimam viuendi consuetudinem Paulus ità, vt animo iampridèm destinârat, modis omnibus amplecti voluit: sed quoniam nõ est in hominis potestate vita eius, neque est consilium contra Dominũ, & neq; currentis est neq; volentis, longè aliter euenit, atquè ille putârat. Futurus enim quandoquè pontifex & pastor ouium Christi, diuina id agente prouidẽtia, ad cœnobium potiùs peruenit, vt illic interim apud fratres delitescẽs, in schola virtutum probè exercitatus disceret, quod posteà alios ex officio doceret. Erat nanq; in illa eremo monasterium, quod Deo miserante hodieq; perseuerat, monasticis institutis valdè insigne, Tabuleium antiquitùs dictum, quòd sectis instàr tabularum lapidibus primò ædificatum fuerit: at nunc verò Theolegium appellatur. Ad id cœnobium casu hospitij captandi causa diuertit Paulus, atq; ab Abbate & fratribus libentissimè acceptus est: Deindè ab oratione reuertenti ad hospitium, Abbas cum fratribus pedes manusq; abluunt, & cum multa deuotione & reuerentia omnia humanitatis officia impendunt, orantq; vt aliquantispèr velit apud ipsos permanere, & longo itinere defessa membra dare quieti. Annuit ille precibus eorum, & cùm aliquandiù hæsisset apud illos, & ex crebris colloquijs cœpisset cognosci, Abbas rem diuinitùs geri existimãs, vt eius vita posset alijs & exemplo esse & saluti, cogitationẽ suscepit de inuitando illo ad monasticæ vitæ complexum, nè si fortè aliò se transferret, ipse eius sanctitatis ferret dispendia.

Venit in Vosagi solitudinẽ. *Prou 21. Rom 9.* *Tabuleium monasteriũ*

Quadam itaque die, cùm de mundi huius contemptu, vt sępè aliâs, colloquia miscerent, Paulus animi sui cõsilium & intentionem, tum quis esset, qua causa eò aduenisset, quo mentis flagraret desiderio, quòd eremi habitationem, modò Christo annuente ipsi posset contingere, totius orbis vastitati anteponeret, sciscitanti Abbati perspicuè indicauit, multùm eum obtestãs per Dominum, vti nè cuiquam alteri reuelet, locumq; ipsi velit inquirere aptum diuino seruitio, repertumque ocyùs demonstrare. Abbas hoc pacto adiuratus, nè illius votis aduersaretur, multùm anxius formidare cœpit, nè tanto viro cœnobium destitutum, maxima indè incommoda caperet, & iam non sua, sed ipsius Saluatoris ei exempla proposuit, vt eorum commemoratione posset illum permouere ad manendum in cœnobio. Ait Christum sub horam passionis suæ, cùm humana ipsius natura à morte abhorreret, patrem sic orâsse: Pater, si vis, transfer à me calicem istum: attamen non mea voluntas, sed tua fiat. Eundem etiam aliâs dixisse: Non véni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Et satis quidem agebat Abbas his & id genus alijs adferendis, vt eum apud se retineret. At Paulus in sententia animi sui perstabat immotus, nec se ab ea vlla ratione deduci patiebatur. Id verò Abbas animaduertens, simul etiam considerans non ea Paulum esse fortuna vel conditione, vt posset cogere inuitum, confert se ad alia ex scripturis depromenda exempla. Etsi, inquit, cum Abrahamo patriarcha exulem te fecisti à paterno solo, & cum Dauide elongâsti fugiens, vt maneas in solitudine, & deniquè vt vir euangelicus, patriam, parentes, agros, cognatos Christi & voluntate & amore reliquisti: at tamen nóueris ad perfectionem capessendã quippiam adhuc tibi deesse. Quod si nôsse cupis, audi Psalmistam ità dicentem: Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Vbi sanè per tribulationes in dorso nostro, & homines capitibus nostris impositos indicare voluit, non nostro nos viuere arbitratu, sed superiorum iussis humiliter parére debere. Huius exemplum in ipso Christo nobis illustrissimum proponitur, dicente Apostolo: Christus factus est pro nobis obediens vsq; ad mortem. Si ergò verè illum imitari vis, sanctæ obediẽtiæ iugum mansuetissimis humeris accipe, & illud,

Matth.26. Iohan.5. Psalm.54. Psalm.65. Philip.2.

& illud, si sic necessè sit, ad supremum vsque vitæ diem ferto. Non enim erit discipuli illius laude digna exercitatio, quam magistri reuerenda eruditio non approbârit: nec debet sanè alijs velle præesse, qui priùs subesse non didicerit.

His Paulus auditis, cessit abbatis admonitioni: & quia par illi visum fuit, vt ipse potiùs prior rogare debuerit, quod Abbas ab illo petebat: toto corpore humi prostratus, negligentiæ & ignorantiæ suæ veniã precabatur, simul promptum se offerens ad omnia illius iussa exequenda. Itaque votis omnium cum Abbatis benedictione monasticum induit habitum, & vt verus Christi seruus, adiungitur illi cõgregationi sanctorum. Qualem verò deindè sese præstiterit, quàm moribus & vita sanctum & inculpatum, non facilè quisquam explicauerit. Ab ipso nanque mutati habitûs die, propè fidem excedere videbĩmur, si dicere velimus, quas cruces, quæ tormenta sibijpsi intulerit, dum vult corpus castigare suum & in seruitutem redigere. Neque enim vel tenuiter corporis indulsit valetudini, neque manu semel ad aratrum missa, voluit cum vxore Lot retrorsùm respicere. Fuit verò etiam charitate præcipuus, castitate mundissimus, humilitate summus, prudentia solers, astutiam serpentis cum simplicis animi puritate coniungens. His itaque alijsque virtutibus cùm polleret, amabatur ab omnibus, cunctis erat gratus & venerabilis, & pro eximiæ sanctitatis reuerentia, solo pastoris dempto nomine, instàr magistri miro à fratribus affectu colebatur.

Monasticũ induit habitum.

Luc. 9.

Gene. 19.

Sed nè tanta virtutum copia quasi sterilis & vacua videretur, neque lucerna tam illustris sub modio poneretur, sed luceret omnibus, qui in domo Dei sunt: cùm iam eius fama longè lateque increbuisset, cœperunt multi ad eum confluere etiam ex longinquis regionibus, & se in eius tradere disciplinam non solùm mediocris fortunæ, sed etiam præpotentum ac nobilium hominum filij. In ijs autem Grimo, qui etiam Adalgisilus dictus est, Dagoberti regis nepos, præ cælestis patriæ amore omnem huius mundi gloriam ducens pro nihilo, illi se tradidit instituendum: quippe cuius vitam, mores & actiones, ceu agrum fertilem, multa florum diuersorum gratissima amœnitate vernantem, & cui benedixit Dominus, à permultis iam didicerat virtutum omnium odoribus fragrare. Et illi quidem repentè tanto est dilectionis ardore coniunctus, vt non nisi sola interpellãte morte, ab illo se separari pateretur. Introductus autem à sancto viro in amœnissimos scripturarum campos, intantùm breui profecit, vt disciplina & moribus magistrum æquiparare videretur. Et ille quidem in monasterio hoc Tabuleio siue Theolegio, quòd iure hæreditario illius ditionis esset, cum magistro maiori libertate degebat, & de gramine virtutum, centuplicatum fructum retulit, adeò vt ad Diaconatûs quoquè gradum euectus sit.

Matth. 5.

Grimo, nepos regis, se adiungit S. Paulo.

Per idem autem tempus defuncto Ermenfredo Virdunensi episcopo, idoneus successor mox inquirebatur, nè vacante diù sede, grex Domini, pastoris vigilantia destitutus, pateret morsibus luporum. Ibi tum nõ defuit, qui ad aures principum perferret, intra regni fines, & quidem in monasterio supradicto degere Paulum monachum, qui idoneus sit cui cura pastoralis demandetur. Mox iubente rege ablegantur quidam ad Grimonem, qui illi dicant, vt vnà cum Paulo festinet venire ad aulam. Illum enim, diuina agente prouidentia, à palatinis, à clero & populo electum, vt sit Virdunensium antistes, velleque regem, in sui erga illum amoris testimonium, illorum votis & sentẽtiæ assentiri. Grimo ijs auditis, multa hilaritate perfunditur, refert ad patrem charissimum regis iussionem, nobilium, mediocrium, deniquè omnium concordem & ab animis in ipsum propensissimis profectam electionem, hortaturque, vt quamprimùm ad regis sese accommodet volũtatem. Tum verò Paulus, Tametsi, inquit, laudo illorum tale de me iudicium & existimationem, qua me tãto honore dignum arbitrantur: at fortassis tamen ignorant Canonum authoritate caueri, nè quis à sede sua transferatur ad aliam. Itaque cogitare debebunt, neque iussa regis, neque populi studium & fauorem tanti à me fieri debere, vt eorum causa sacri canones violentur. Satiùs igitur est, vt regis populiq́; sententia ad alium sese transferat: nè si hominem ignotum & ad vulgi rumusculos falsò prædicatum atque laudatum ecclesiæ Christi præfecerint, pòst sera ducti pœnitẽtia, sese inconsultæ damnent temeritatis. Cum his verbis legatos regis à se vacuos dimittit, id se hac ratione sperans assecuturum, vt & regis mutetur animus, & ipsi liceat optata frui quiete. Sed infallibilis prouidentia Dei, qui illum suæ plebi pastorem destinauerat, & à longinquis regionibus eam ob causam ad hæc loca perduxerat, animo regis id con-

Ermenfredus Virduni Episcopus.

S. Paulus recusat vltrò oblatũ episcopatũ.

consilij adspirauit, vt ex monasterio extractum, etiam inuitum & calcitrantem in cathedra collocaret, vti paulò pòst dicemus.

S. Paulus, frater S. Germani episcopi Parisiensis.

Interim hoc admonitum voluimus lectorem, hunc beatum virum Paulum fratrem fuisse S. Germani Parisiensis episcopi: & id quidem, vt ex scriptis accepimus, vitæ sanctitas virtutumque excellentia liquidò testatur. Nè cui autem incredibile id fortasse videatur, si nullius sit authoris testimonio confirmatum, operęprecium putamus Bercharij presbyteri verba huc adscribere. Is enim Bercharius, rogatus à Dadone Virdunensi episcopo, omnium superiorum antistitum eius ecclesiæ nomina & res gestas, quatenùs nôsse potuit, mira breuitate conscripsit. Itaque de hoc nostro beato Paulo ad verbum sic habet: Post Ermenfredum tractus est de monasterio Tabuleio S. Paulus, qui fuit frater Germani Parisiacensis ecclesiæ episcopi, & in ecclesia ista episcopus consecratur: cuius memoria æterna est. Nam nepos Dagoberti regis Grimo diaconus, qui & Adalgisilus dicitur, cùm fuisset à beato Paulo ab infantia reuerenter educatus, pro amore ipsius antistitis suam proprietatem, id est, Tabuleium monasterium S. Marię in Virduno, suo scripto & multorum fidelium scriptis, vt in sempiternũ nostra ecclesia ipsum monasterium habuisset, tradidit, roborauit, & omni authoritate firmauit. Frasindum verò villam pro sua pietate victui fratrum nostrorum delegauit. Sanctus verò Paulus Basonis villare de suis reditibus comparauit. Priuilegium etenim nostris canonicis de antiquioribus villis fecit, & suis manibus & aliorum episcoporum ipsum sub diuina attestatione roborauit. De virtutibus autẽ istius sancti patris nostri mirabile audiuimus, quòd adhuc monasticam vitam ducens, cùm in pistrino fratrum obedientiam habuisset, & timeret nè hora statuta fratres panem habere potuissent, eiecto igne de clibano, ipse ingressus, cum cuculla sua clibanum purgauit, & panem illic ad coquendum ordinauit, & sanus foràs egressus, panem factum fratribus in refectorio tempore statuto distribuit. Legi, & picta vidi multa miracula, quæ viuens in episcopatu egit, & post excessum positus in basilica S. Saturnini, Deo cooperante, satis fecit. Cęcos nanque illuminauit, claudis gressum præbuit, ægrotos à varijs infirmitatibus curauit. Et quid plura? Istam ecclesiam dilatauit rebus temporalibus, & Deus omnipotens animam illius cum omnibus sanctis in æterna glòria sine fine gaudere fecit. Hęc Bercharius, eius verbis prorsùs nihil immutatis. Vera autem illum scribere, & eius authoritas, vt ait huius vitæ scriptor, & non spernenda antiquitas fidem facit. Verùm his obitèr commemoratis, ad narrationis ordinem reuertamur.

Bercharius, antiquus scriptor.

Clibanum illæsus ingreditur S. Paulus.

Legati regis vbì se sua spe frustratos, tantumque itineris frustrà suscepisse viderunt, reuersi ad regem, quæ beatus Paulus dixisset, ordine explicârũt. Rex verò & ira & amore permotus, mittit satellites, vique è monasterio extractum, iubet vel inuitum creari episcopum, & ab episcopis consecratum in sede pontificia reponi. Quod etiam ità factum est, cunctis miro applausu gratulantibus & acclamãtibus, ea sede esse dignissimũ. At Grimo nepos regis, cernẽs re ipsa iam completum id, quod diù peroptâsset, mirabiliter exhilaratus, facultates suas omnes libenti ac prompto animo Virdunẽsi ecclesię legauit. Erat nanq; illis temporibus ea ecclesia adeò rerũ inops, vt nemo ex clero, quemadmodùm Ecclesiasticus ordo postulat, Missarum solennia vel solitum Psalmodiæ pensum absolueret: sed propter penuriam ægrè quidẽ & cum multo labore per singulos dies presbyter quispiam circunforaneus cõducebatur, isq; perfunctoriè parumq; decenter & preces horarias & Missæ officium complẽs, deindè recedebat. Itidèm faciebat & secundus, & tertius, & cęteri, donèc cõfuso ordine à nouissimo ad primũ reditum esset. Id verò conspicatus Paulus episcopus, Grimonem charissimũ accersit, animi sui dolorem ei exponit. Ille rursùs beato viro & consiliũ præbet, & auxilium: Tu quidẽ, inquit, Pater difficilem te reddidisti, inuitusque, rege iubente, ad hãc sedem pertractus es. Potes igitur iure apud illum conqueri de his, quæ te malè habent. Quæ verò mea sunt vel esse possint in prędijs, possessionibus, pecunijs, tibi libens permitto & trado, vt pro tuo voto, mearum facultatum ope fretus, Clerus diuino cultui, sicut tu pręscripseris, ordine inseruiat. Hęc vbì dixit, Frasindum villam victui fratrũ delegauit: nullaq; interposita mora, simul palatiũ adeũt, & de ecclesiæ Virdunẽsis incõmodis ad aures regis querelas deferunt, obsecrãtes, vt ad Dei honorem & pro animæ suæ remedio, Virdunensi ecclesiæ vel res vel agros impartiri velit. Rex illorum pijs precibus nõ difficulter annuit, & tum pecunijs tum possessionibus auctos & locupletatos, à se cum gaudio remisit. Porrò vir beatus

Extrahitur ex monasterio, & compellitur suscipere episcopatum.

Frasindum villã Grimo donat ecclesiæ Virdunensi.

beatus deincèps Canonicos canonicè viuere voluit, & in illa sede permultis annis resi-dens, de virtutis studio nihil remisit. Et quidem dolendum est, hominum incuria de eius rebus gestis tam parùm esse commendatum literis, aut certè ad posterorum notitiam non transmissa ea, quæ quosdam non ignorâsse certum est, cùm iam suprà ex Berchario didicerimus, multa eum sancti viri miracula legisse: qui sanè eo nomine à quibusdam repręhenditur, quòd ea noluerit scripto compræhendere. Peruenit autem tandèm vir sanctus ad id, quod diù concupierat, cuius causa tam multos in hac vita labores & su-sceperat & exantlârat, vt liceret, ruptis corporis vinculis, migrare ad illam supernam ciuitatem, quæ est patria nostra. Itaque confectus senio plenúsque dierum, valedicens fratribus, in pace sanctæ Ecclesiæ felicem Christo spiritum reddidit 6. Idus Februarij, & in ecclesia beati Saturnini, vt iam antè dictum est, sicut iusserat, sepulturæ mādatus est, vbi meritis illius præstantur beneficia Domini nostri Iesu Christi, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Abit à vita S. Paulus.

DE SANCTA APOLLONIA VIRGINE ET MARTYRE, EX EPISTOLA DIONYSII ALEXAN-drini ad Fabium Antiochenum Episcopum, quæ est apud Eusebium lib. 6. cap. 34. Historiæ Ecclesiast. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

NON ex Imperatoris edicto (inquit Dionysius) persecutio apud nos incepta fuit, sed integro anno prçuerterat. Nam vates (quisquis ille fuerit) malorum omnium, quæ huic ciuitati acciderūt, architectus, infinitam gentilium turbam contra nos incitauerat impuleratque, atque adeò ad patriam suam & antiquam superstitionem defendendam magnoperè instigârat. Qui ab illo ad maleuolentiam iritati, omnemque aucupati licentiam ad scelus patrandum, solam pietatem & verum cultum dęmonum suorum istum censuerunt, vt Christianorum cęde & sanguine suas crudeles manus respergerent. Et paulò infrà: Tum verò vno quasi animorum impetu omnes in piorum ædes irruere, & singuli quos sibi vicinos esse cognouerant, properè educere, expoliare, diripere, & diuitias ac supellectilem, si quç erat preciosior, sibi seponere: si quæ vilior, sordidior & ex ligno confecta, in vijs dissipare, deindè exurere: adeò vt ciuitas illa veram speciem vrbis ab hostibus captæ despoliatæque probè repręsentaret. Fratres ergò deflectere è via, & in loca separata ac solitaria se subducere, rapinam bonorum suorum similiter cum illis, quibus Paulus illustre perhibet testimonium, cum gaudio suscipere. Atque haud scio, vtrùm quisquam præter aliquem vnum alicubì fortassè, hucusquè Dominum denegauerit. Apolloniam porrò virginem, id temporis cumprimìs admirandam, & admodùm prouectam ætate, compræhendunt, maxillisque eius crudeliter diuerberatis, omnes dentes illi excutiunt, atque rogo in suburbijs extructo minantur, nisì verba blasphemiæ vnà cum ipsis palàm eloqueretur, se eam viuam crematuros. Illa paululùm temporis ad deliberandum precata, & dimissa ex eorum manibus, sine mora insilit in rogum: sicque flammarum incendio absumpta est.

9. Februar. — Hebr. 10. — S. Apollonia vltrò se præcipitat in flāmas.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI NICEPHORI,

Authore Simeone Metaphraste.

Febrvar.9. IN illo tempore erat quidam presbyter in magna Antiochia Syriæ, nomine Sapricius. Erat autem quidam quoquè alius, qui appellabatur quidem Nicephorus: erat verò ordine laicus, & admodùm germanus amicus eiusdem presbyteri. Seq; ambo sic mutuò diligebant, vt existimarentur esse fratres germani, nati ex vno vtero: adeò vt esset excel- (Summus amor in summum mutatus odium.) lens amor eorum mutuus. Cùm longo autem tempore vixissent in hac affectione, bono & honesto infestus & sceleratissimus humani generis inimicus, eis inuidens, talem inter eos peperit dissensionem, vt nec in platea quidem vellent sibi inuicèm occurrere, ex dæmonico odio, quod inter se inuicèm conceperãt. Cùm satis verò longo tempore ità fuissent affecti, ad se rediens Nicephorus, & cognoscens odium esse diabolicum: rogauit amicos quosdam, vt irent ad presbyterum Sapricium, & rogarent eum pro Nicephoro, vt ei culpam condonaret, & eum pœnitentia ductum, acciperet propter Dominum. Ille autem noluit ei cõdonare. Is verò rursùs misit alios amicos, vt ei reconciliaretur. Presbyter autem Sapricius ne eos quidem rogantes audire sustinuit. Rursùs ergò Nicephorus rogauit alios quosdam amicos, & misit ad ipsum, vt ei dignaretur sui delicti veniam concedere: vt conuenien- (Deut.19.) ter diuino eloquio, in ore duorum vel trium testium staret omne verbum. Ille autem cùm esset duro corde & implacabilis, & oblitus esset Domini nostri Iesu Christi, qui di- (Luc.6.) cit: Remitte, & remittetur vobis. Et rursùs: Si afferas donum tuum ad altare, & recorda- (Matth.5.) tus fueris, quòd habes aliquid aduersùs fratrem tuum, dimitte id, & vadens reconciliare (Matth.6.) fratri tuo. Et rursùs: Nisi remiseritis hominibus delicta eorum, nec pater vester cœlestis remittet vobis delicta vestra: omnibus eum rogantibus & petentibus, non condonauit fratri & amico suo. Non enim habebat in se charitatẽ & misericordiam. Quamobrem iure fuit priuatus regno cœlorum.

Inprimìs autem pius & fidelis Nicephorus, cùm vidit Sapricium despexisse communes amicos, qui pro eo petentes, veniam non acceperant, ipse currens ad ædes Saprícij, (Duritia Saprícij.) se proijcit ad pedes eius, dicens: Condona mihi pater, propter Dominum. Ille verò ei noluit reconciliari vt amico, & maximè cùm rogaretur: & maximè cùm deberet, etiamsi non fuisset rogatus, à prima excusatione eum accipere, vt Christianus & presbyter, & qui professus erat seruire Domino. Cùm hæc autem sic fierent, repentè existit persecu- (Sapricius sistitur ad tribunal.) tio & magna afflictio in Antiochia ciuitate, vbì ambo habitabant: & apprehenditur Sapricius vt Christianus, & traditur Præsidi: & stetit ante ipsum, & dixit ei Præses: Quod est nomen tuum? Ille autem dixit: Vocor Sapricius. Dicit Præses: Cuiusnam es generis? Dixit Sapricius: Sum Christianus. Præses dixit: Es clericus? Dixit Sapricius: Locum teneo Presbyteri. Dicit Præses: Augusti nostri & domini huius regionis & finium Romanorum, Valerianus & Gallus, iusserunt, vt qui se dicunt esse Christianos, sacrificent dijs immortalibus. Si quis verò despiciens, respuit hoc edictum, sciat se diuersis tormentis & supplicijs plectendum, & sic grauissima morte esse cõdemnandum. Sapricius autem adstans, dixit Præsidi: Nos Christiani, ô præses, Christum Deum habemus regem: Quoniam ipse est solus verus Deus & creator cœli & terræ & maris, & omnium quæ sunt in (Psalm.95.) eis. Omnes verò dij gentium dæmonia. & pereant à facie vniuersæ terræ, qui nõ possunt alicui opem ferre, aut aliquẽ lædere aut impedire, cùm sint opera manuum hominum. Tunc iratus Præses, iussit eum proijci in cochleam, iubens eam vehemẽter versari. Cùm is ergò adeò acerbè & inhumanè torqueretur, dixit Sapricius Præsidi: Carnis meæ habes potestatem, animæ autem meæ potestatem non habes: sed Dominus Iesus Christus, qui eam creauit. Longo verò tempore tortus, sustinuit tormenta. Cùm vidisset autem improbus & malitiosus Iudex eum non persuaderi, tulit in eum sententiam, dicens: Sapricium Presbyterum, qui edicta contemnit Imperatorum, & non paruit, nec dijs immortalibus voluit sacrificare, vt qui à spe Christianorum non tulerit excidere, iubemus tradi supplicio capitis.

Cùm

Cùm ergò ipse esset egressus, accepta martyrij sententia, & festinaret ad cęlestem coronam, audiuisset autem sanctus Nicephorus, currens ei processit obuiàm, & se proijcit ad pedes eius, dicens: Martyr Christi, ignosce mihi, quoniam peccaui in te. Ille autem nihil ei respondit: excęcatum enim fuerat cor eius à malo dęmone. Sanctus Nicephorus cum rursùs pręuenit per aliam viam, & ei occurrit, priusquàm ipse egrederetur è ciuitate, & rogauit eum, dicens: Martyr Christi, condona mihi ea, quæ in te peccaui vt homo. Eccè enim decęterò data est tibi corona à Christo, quem non negâsti, sed confessus es nomen eius sanctum coram multis testibus. Ille autem durus & implacabilis, odio cor habens occęcatum, neque ei dedit veniam, neque ei verbum voluït respondere, adeò vt ipsi lictores dicerent sancto Nicephoro: Tam stultum hominem nunquàm vidimus. Vadit ad supplicium capitis: & quomodò petis veniam ab eo, qui iam est moriturus? Dicit eis sanctus Nicephorus: Nescitis, quid petam à confessore Christi: Deus autem scit. Et cùm venisset ad locum, in quo erat interimendus Sapricius, rursùs ei dixit Nicephorus: Rogo te martyr Christi, ignosce mihi si quid peccaui, vt homo. Scriptum est enim: Petite, & dabitur vobis. Sed eo hęc dicente & quæ sunt his similia, non audiuit sæuus & durus amicus: nec flexus est sodalis asperrimus, nec fuit mollitus totus inflexibilis. Non enim audiuit illud: Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum: sed clausit aures cordis sui & corporis, vt aspis surda & clauda, quæ non exaudiuit vocem incantantium. Propterea qui personam non respicit, & verax est Dominus, qui dixit: Si non remiseritis hominibus delicta eorum, neque pater vester cælestis remittet vobis delicta vestra. &: In qua mensura metieris fratri tuo, in ea remetietur tibi: Dominus cùm vidisset eum nulla tangi proximi misericordia, iure eum priuauit regno suo cęlesti: immò verò ille seipsum alienauit à gratia cęlesti & ab æternis Dei bonis, propter iniuriæ à fratre acceptæ recordationem: & maximè quòd in germanum & veterem amicum fuisset animo crudeli, immani & irreconciliabili. Tunc dicũt lictores Sapricio: Flecte genua tua, vt caput tibi amputetur. Dicit autem eis Sapricius: Quarè? Dicunt ei lictores: Quoniam noluisti dijs sacrificare, sed contempsisti edictum Imperatoris propter hominem, qui dicitur Christus. Hęc cùm audijsset miser Sapricius, respondit lictoribus, hanc miseram & tristem vocem, dicens: Nolite me ferire. Facio enim, quæ iusserũt Imperatores, & dijs sacrifico. Sic eum excęcauit odium, & ab eo abduxit Dei gratiam. Qui enim per eiusmodi tormẽta non negauit Dominum nostrum Iesum Christum, cùm venisset ad finem mortis, & esset accepturus præmium & coronam gloriæ & spei, negauit vitam æternam, & fuit apostata.

Eccè pertinaciã, etiã post tantos cruciatus. *Matth. 7.* *Matth. 19. & 22.* *Psal. 57.* *Deut. 10.* *Matth. 6.* *Hic est odij fructus.*

Hęc cùm audijsset sanctus Nicephorus, rogauit Sapricium cum lachrymis, dicens: Noli, ô frater, noli transgredi & negare Dominũ nostrum Iesum Christum. Noli omninò, rogo te ab eo deficere, & perdere cęlestem coronã, quam per multa acquisijsti tormenta & afflictiones. Ille autem noluit eum omninò audire, sed contendit abire ad interitum & tenebras vltimæ mortis, & ad ignem, qui non potest extingui. Qui tanti precij gloriam in momento vnius horæ ictûs gladij perdidit, re vera fuit miser, excęcatus ab odio. Non enim audiuit Dominum nostrum Iesum Christum, dicentem in sancto Euangelio: Si afferas munus tuum ad altare, & recorderis quòd frater tuus habet aliquid aduersùs te, dimitte munus tuum ante altare: & vade primùm, & recõciliare fratri tuo, & tunc veniens, offer munus tuum. Et rursùs Petro principi Apostolorum, cùm rogâsset Dominum, Quotiès, si peccauerit in me frater meus, dimittam ei? septiès? Respondit Dominus: Non dico tibi, septiès: sed, septuagiès septiès. Ille autem miser ne semel quidem voluït cõdonare fratri suo, & maximè petenti veniam & roganti. Et Dominus quidem noster & Deus iussit ex animo condonare vnicuique, & dimisso munere, quod Deo est offerendum, currere ad reconciliationem. Ille verò ne summis quidem labris condonauit ei, quem pœnitebat: nec in animum induxit, vt ei roganti remitteret: sed clausit viscera sua à fratre suo, propterea clausæ sunt ei fores regni cęlorum, & recessit ab eo gratia diuini & viuifici spiritûs, & perdidit magnam, preciosam, & gloriosam coronam martyrij. Quamobrem, ô dilecti, nos quoquè diligenter caueamus ab hac diabolica operatione, odij, inquam, & iniuriæ acceptæ recordatione, vt nostrorũ quoquè peccatorum detur nobis remissio à Domino Iesu Christo, conuenienter ei quod dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Fidelis est enim qui promisit.

Matth. 5. *Matth. 18.* *Odiũ summè vitãdũ.* *Matth. 6.*

Beatus autem Nicephorus postquàm vidit transgressum esse Sapricium, magna voce dicit lictoribus: Ego sum Christianus, & credo in nomen Domini nostri Iesu Christi, quem iste negauit. Me ergò iam pro ipso ferite. Lictores verò non ausi sunt eum ferire absque iussu Pręsidis. mirati sunt autem omnes, quòd se ità ad mortem tradiderit. Liberè enim dicebat: Sum Christianus, & dijs vestris non sacrifico. Vnus autem ex lictoribus currēs, renunciauit Pręsidi, dicens: Sapricius quidem pollicetur se dijs sacrificaturum: est verò illic quidam alius qui vult mori propter eum, qui dicitur Christus, clamans & dicens liberè: Christianus sum, & dijs vestris non sacrifico, nec obedio edictis Imperatorum. Postquàm hęc autem audijt Pręses, in eum tulit sententiam, dicens: Si non sacrificat dijs immortalibus, prout iusserunt Imperatores, iubeo eum mori gladio. Sapricium verò sinite abire. Tunc accipientes sanctum Nicephorum, cum capite truncârunt, vt Pręses iusserat, nono mensis Februarij: & sic cōsummatus fuit in Christo sanctus martyr Christi Nicephorus: & ascendit in cęlos coronatus, per fidem in Christum, charitatemq; & humilitatem. Quoniam enim propensus fuit ad charitatem & humilitatem, ideò fuit redimitus corona martyrij, & dignatus est referri in numerum martyrum: Ad laudem & gloriam magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Nicephorus accipit coronam Saprицij.

VITA S. ANSBERTI EPISCOPI ROTHOMAGENSIS, AB ANGRADO MONACHO SCRIPTA, *& dedicata Hilberto Abbati Fontanellensi.*

FEBRVAR. 9.

Genus & patria Ansberti.

EO tempore quo sceptra regni Frācorum gubernabat Clotarius filius Clodouei regis & Bathildis reginæ vnà cum germanis suis, videlicet Childerico & Theodorico, sanctæ recordationis ecclesiæ Rothomagensis antistes Ansbertus, virtutibus clarus, ac sacerdotio dignus, à patre Siuuino, & pago Veliocassino patrimonioque, vocabulo Calcegio, nobili erat ortus genere. Sed repudiato stemmate patrum, mox vt valuit, sola conditoris paternitate elegit censeri. Deniquè prędictus genitor ipsius sub prędictis regibus militauit, & vitæ pręsentis cunctis mortalibus commune debitū soluit. Sed hanc terrenæ dignitatis originem & patrum gloriam in beato viro non necessè remur enumerare, cùm omnis ei gloria de amore veritatis & cōtemptu fuerit mundi. Nam nobilitatem sui generis in pueritiæ æuo iam quasi fastidiēs, & solius Christi desiderio anhelans, cunctos superuacuos horrebat honores. Traditur deindè à parentibus magistris strenuis, literis erudiēdus. Eruditur sine aliqua suorum instantia. fuerat nanq; in eo dulcis infantia, modesta pueritia, grauis adolescentia. Qui cùm adultus, pubertatis excederet annos, secularis eius pater, vt vnicum eum diligēs, venationibus eum occupari, & dulcedine seculi armari cupiebat. Sed quo oblectabatur grandęuus pater, adolescens filius per omnia fastidiebat.

Traditur literarum studijs.

His diebus quidam illustris, Rotbertus nomine, generosa ex stirpe proditus, gerulus fuerat annuli regis Clotarij. Cuius filiam * religiosissimam ac nobilissimam Angadrisinam prædictus illustris Siuuinus à præfato inclyto Rotberto expetijt, volens eam suo iuueni filio Ansberto sociari. Nec mora, præbens assensum eius petitioni prędictus illustris Rotbertus, constituto die, casto iuueni casta despondetur & puella. Deniquè ambo integritatem mentis & corporis castè seruare cupientes, omnipotentem deprecabantur Dominum, vt voluptatum venena à cordibus eorum dignaretur repellere. Deindè orante beata Angadrisina virgine, vt speciositas illius in deformitatem verteretur, ilicò Dominus preces eius exaudiuit. Nam facies illius ità exulcerata ac immundissima lepra cooperta mox apparuit, vt à consortijs hominum, quicunque eam vidisset, extemplò segregandam decerneret. Medicorum deindè concurrit frequentia iussu genitoris, vt soboli charæ si quiuissent opitulari medelis, collatis pręmijs, digni munerarēntur. Sed quanto instantiùs huic operi insistebant, tanto Christi sponsa deformior vlcerosiorque apparebat. Tum pater diuinitùs circa suam sobolem hoc fieri intelligens, inquirebat ab ea,

* generosissimam

Despondetur ei nobilis puella.

Nota preces tam illustris virginis.

ab ea, vtrùm in virginitatis voto vitam elegisset definire. Opto, inquit, mi genitor, & totis nisibus exoro altissimi pietatem, vt continentiæ & pudicitiæ, non effrenatæ luxuriæ, effici merear famula. Nam Christus, quem concupiui sponsum, ipse mihi hanc corporis infert molestiam, vt animæ tribuat nitorem. Qui mihi custos erit perpetuus, & in virginitatis proposito concedet perseuerare perenniter. Delectat hęc vita pręsens, pater pie, sed decipit: quia omne quod in mundo est, vanitas est & concupiscentia oculorum: & mundus transit, & cõcupiscentia eius. Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet inæternùm: sicut & Dominus manet inęternùm. Hęc audiẽs pater, illustrem accersiuit Siuuinum, & quæ circa pręfatam suam sobolem gesta erant, lucidè pandit. Ad hęc Siuuinus respondit: Voluntatem Domini in omnibus sequi oportet, neque eius nutui vllo modo contraire velle: cuius iudicia licèt sint occulta, semper tamen iusta. Vocatus quoquè affuit & beatus Ansbertus, vbì dissociabilem condit libellum, vt sancta virgo Angadrisina, nõ sua, sed Domini vocaretur sponsa. Hoc facto, ad Rothomagum vrbem sancto Antistiti dirigitur Audoëno, vt eius benedictione percepta, & sacro velamine operta, in virginitatis proposito consecrari mereretur. Quo patrato, pristinæ pulchritudini & speciei eleganti extemplò est reddita, ità vt cuncti audientes dicerent, quia eam Christus sibi sponsam elegisset perennem.

1. Iohan. 2.

Redit ei sua pulchritudo sacro accepto velamine.

Sequenti quoquè tempore sancta gubernatrix efficitur cœnobij, quod est situm in pago Bellouacensi, prope muros vrbis Bellouaci. Genitor quoquè huius sanctæ virginis, illustris Rotbertus, & frater eius Altbertus, auunculi erant sancti patris Lantberti successoris in ordine regiminis beati Vuandregisili, originem ducentes ex territorio Taruanensi. Ex quibus pręfatus Altbertus sub prędicto abbate Lantberto, sequenti tempore in Fontanella monasterio monachus efficitur.

Auunculi S. Lãtberti, posteà episcopi Lugdunensis.

Post hęc vir Domini Ansbertus in aulam regis, licèt nolens, à genitore perductus, sicut erat acumine ingenij clarus, cœpit esse aulicus scriba doctus, conditorq; regalium priuilegiorum, & gerulus annuli regalis, quo eadem signabantur priuilegia. Vbi positus, piæ doctrinæ atque humilitatis exemplis ad Dominum se conuertens, seculum relinquere, & ad monasteria declinare curabat. Atque ità in laico adhuc habitu constitutus, prędicatione sancta & sapientiæ doctrina plures exhortando, inuitabat ad pręmia felicitatis æternæ: ac sic quotidiè in Domino proficiens atq; succrescens, gratiam sibi à Christo collatam augmentare curabat. Cùm verò coram rege & principibus consueto more diuersa musicę artis instrumenta in chordis & tibijs audiret personantia, aiebat sibi: O bone conditor, quale erit te diligentibus canticum indeficiens in cęlestibus audire angelorum, quamq; suaue ac delectabile sanctorum choris continentibus, & laudes tibi creatori indeficienter personantibus, si tantam mortalibus præbes industriam, vt peritia artis ac suauitas cantilenæ prouocent animos audientium, vt te Deũ creatorem omnium deuotè collaudẽt? Addebatque: Laudate Dominum omnes fideles in tympano & choro, laudate eum in chordis & organo, &c. vsque ad finem Psalmi.

Ansbertus fit magnus in aula.

Psal. 150.

Deniquè in aula regis manens, etiam euangelij non immemor, vbi ait, Nisi quis reliquerit omnia, non potest meus esse discipulus: Deo prouidente, & sibi inspirante, elegit militiam relinquere terrenam, & cęlesti regi militare. Tunc igne diuini amoris accensus, ac sancti spiritûs lumine perfusus, à palatio egressus, nullique sodalium ac sibi famulantium cõfiteri volens suam voluntatem, arripuit iter, quod ad prouinciam ducit Rothomagensem, peruenitque ad Fontanellam cœnobium, situm in territorio Rothomagensi, super magnum fluuium Sequanæ, vbì sacerdos Domini clarus Vuandregisilus monasterium construxerat, atque cum magna monachorum cohorte, sub sanctæ regulæ iugo laudabilem ducebat vitam. Cùm verò in eodem monasterio, iubente viro sancto, secundùm ordinem monasticum in hospitio fuisset receptus, cœpit ministrum humiliter implorare, quatenùs sancti monasterij patrem mereretur videre. Et cùm ministri pio patri imperata nunciâssent, tandèm pręfatum elegantem iuuenem in pręsentiam suî adduci fecit. Tum humì prostratus, Christumque in tanto patre manentem humiliter adorans, postulabat ab eo monachum se fieri. Nam corpore & mente seculo se renunciaturum aiebat, comamq; capitis sui in Christi amore vt iuberet deponi, obnixè flagitabat. Audiens autem venerandus pater sanctam & Deo dignam eius postulationem, inducias cõsulendi super hoc dicebat habere se velle, vt sicut apostolica & monastica docet regula, sciret ad quod venerat. Quibus expletis, spiritalium fratrum con-

Luc. 14.

Relicta clã aula, cõfert se ad monasterium.

Mutat habitum. silia suscipiens inclytus pater, pia eius vota, veluti postulauerat impleuit, clericatusque habitu decoratum reddiderunt.

Sicque ex eo tempore cœpit ipse vir Dei amore sanctarum scripturarum legendo feruere, assidueque dulcissimos earum fructus intelligendo carpere. Cumque acumen ingenij in præfato iuuene beatus pater Vuandregisilus pollere cerneret, diuersorũ voluminum copiam concitè ei tribui iussit. Quæ cùm sedulè legendo percurreret, cuiusdam sancti patris sententiam reperit scriptam, continentem hunc modum: Monachus viuat in monasterio sub vnius disciplina patris, consortioque multorum, vt ab alio discat humilitatem, ab alio patientiam. Hęc & cętera legendo percurrens, oculosque lachrymarum imbre perfundens, tractare attentissimè cœpit, qualiter hęc operando valeret implere. Primò quidem custodem omnium virtutum humilitatem in corde suo studuit fundamentum iacere, imitans illum, qui ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et ità Christi iugo suaui & oneri eius leui deuota submittens colla, factus est in cœtu monachorum cunctis humilior, omnibusque obediens, vigilijs frequẽs, orationibus assiduus, spiritu feruens, spe gaudens, Domino sine intermissione seruiens. Cui etiam data erat ex compunctione cordis per infusionem spiritussancti effusio lachrymarum. Et cùm ante vigiliarum horas consurgens, precibus deuotis incumbens lassesceret, signo tacto ad excitandos fratres, quô laudes Domini decantarent, in conuentu orationis prior omnibus se pręsentabat: in hoc etiam, sicut & in cęteris actibus, imitabilem monachis viam demonstrans, ità vt vir Dei, qui regimini præerat loci, multos obiurgando corriperet, & eorum pusillanimitatem redargueret, pro eo quòd præfatus iuuenis nupèr conuersus, in Dei opere & obseruatione legis eos pręueniret. Et cœpit eum chariùs diligere, sicut monastica docet norma, nitore religiôis deuotè pollentem, omnibus modis diligendum. Quadam nanque die in conuentu omnium monachorum, pręclarum Domini sacerdotem Vuandregisilum humiliter exorabat, vt licitum sibi foret in opere manuum quotidiano cum licentia patris extra solitum fratrum opus insistere, vt sua mortificaret membra, quæ erant sibi obstantia super terram. Hęc eo implorante, gratias omnipotenti Deo fratres agentes, admirabantur super eius Deo digna deuotione. Cumq; à patre spiritali, quod petierat, sibi indultum gauderet, cœpit postulata cum magna implere deuotione.

Hieronym. Epistola 4. ad Rusticũ monachũ.

Matth. 11.

Præclara de se præbet exempla.

Quodam enim tempore à climate meridiano, distãtem à pręfato cœnobio passus ferè quingentos, hortatu eiusdem viri Dei, B. Vuandregisilus vineam plantare & excolere cœpit. Quo in loco pręfatus vir Domini Ansbertus, dum vnà cũ fratribus operaretur, Theodoricus adolescẽs, futurus rex, venatibus, vt sibi gentilitium erat, insistens, ad pręfatum Dei hominem accessit, quia nouerat eum prudentem doctrina, humilem cultu, sanctissimũ imitatione. Nam à sancto pontifice Audoëno Rothomagensis ecclesiæ, iam fuerat presbyter consecratus. Quem idem homo Christi, & sancta benedictione muniuit, & sacerdotali authoritate de plurimis sanctæ doctrinæ hortamentis instruxit, insupèr & regem eum futurum esse pręedixit. Quo negante id futurum esse, respondit vir Dei: Scias, quia honore regni sublimaberis: sed noueris te multa aduersa in regno perpessurum, sicq; laboriosissimè triumphum de hostibus tuis adepturũ. Quod posteà rei probauit euentus. Ad hęc adolescens intulit Theodoricus: Si pia omnipotentis Dei ordinatio me in culmine dominantem constituerit regni, opto te dignum Deo fieri antistitem, vt perpetua sanctaque doctrina crescat Ecclesia fidelium. Cumq; sacerdos indignum se tanto onere ferendo diceret, ipsumq; ex successione hereditaria regni fastigia ampliùs conscendere debere intimaret, & ille adhuc dubitans permaneret, adiecit vir sanctus: In hoc noueris meis fidem accommodandam verbis, si hodiè hyemali tempore locus, in quo tabernaculum consistit, qui nunc tritus ob vestigia calcantium videtur, viridem produxerit herbam, sicque iuxta vestigia eiusdem tentorij, cęteris agri partibus viridior maneat in æuum. Quod ità secundùm sermonem hominis Dei euenisse, omnibus illò aduentãtibus indicium est, ità vt vsq; ad hãc diem locus ille viridior reliqua agri parte appareat, in modum tentorij ibi quondàm fixi, siue hyemali, siue æstiuo tempore. O magna & inclyta istius sancti gloria, cuius laudabile meritum tali voluit omnipotens signo demonstrare: vt qui velutì palma in domo Christi florebat, tali pręsagio virtutis manifestaretur populis. Et cùm prędictus vir Dei ab opere manuum paululùm vacâsset, paruissimo refocillatus somno, rursùm meditationi diuinę omni conatu erat insistens.

Ansbertus ꝑdicit Theodorico adolescẽti, illũ regem esse futurũ.

Locus perpetuò virens.

Cumque

Cumq; tantæ humilitatis atq; obedientiæ seu deuotionis lumine radiaret, veræ charitatis feruor omnium circa illum corda inflammauerat, vt miro à cunctis veneraretur affectu. Ipse verò semper ardēs desiderio futuræ gloriæ, indeficiēs erat in opere Domini.

Ergò operęprecium videtur nūc narrare, qualiter vir sanctus in regiminis loco subrogatus & cōstitutus sit. Deniquè cùm inclytus Domini sacerdos Vuandregisilus per viginti ferè annorum spatia hoc cœnobium à primo ædificationis die in regimine tenuisset, iamque foret in decrepita ætate positus, ante transitûs sui ex hac vita diem languore correptus, ad extrema peruenit. Interrogatque cum lachrymabili voce vniuersum agmen monachorum, quem ex semetipsis eligerent rectorem. Quibus fertur tale reddidisse eloquium: Duo sunt in pręsentia nostra, charissimi filij mei, hos subrogate rectores. Meumque fragilem recessum precibus vestris protegite, atque mearum admonitionum semper mementote. Christo, summo pastori, vestri hodiè curam committo, qui vos vsq; in finem perenni tutela conseruet. Quo in cęlestis regni societatem ab angelicis choris suscepto, omnis caterua monachorum, Christi Domini exorat pietatem, triduanū celebrās ieiunium. Quo expleto, iubente Deo, eligit famulum Domini Lantbertum, religione pręclarum & genere nobilem, ex territorio Taruanensi ortum: cuius genitor Erlebertus vocabatur, qui plurima prędia prędicto loco Fontanellensi in eadem Taruanensi regione felici munere largitus est. Erat autem venerādus pater Lantbertus charitate plenus, pudicitia supereminens, fide firmus, consilijs prouidus, in bonitate laudabilis, in colloquijs affabilis, vultu & statura decorus, venerādus omnibus, & in Christi religione feruens: Et inspirante gratia diuinæ charitatis, beatum Christi famulum Ansbertum idem venerabilis pater venerabatur vt patrem, diligebat vt filium. Eratque eis in Domino cor vnum, & anima vna. Is autem, qui regiminis susceperat curam, ad cōsulta sancti patris Ansberti, in tractando gregem Christi secūdùm normam patrum sanctorum, strenuè cuncta atque irrepręhensibiliter gerebat. Quorum exemplis piæ actionis ac verborum sedulis exhortationibus plurimi excitati, carpebant itinera sanctæ conuersationis.

Vuandregisilus obdormit in Domino. Lantbertus succedit Vuandregisilo. Lantberti virtutes.

Huic venerando patri Lantberto Theodoricus rex, filius Clodouei regis & Bathildę reginæ, largitus est patrimonium aliquod, cuius est vocabulum Dusera, quod situm erat vltra fluuium Rhodanum in regione, quæ propriè vocatur Prouincia, eo videlicet modo, vt hoc prędium monachis in cœnobio Fontanellæ morantibus luminaria ministraret in ecclesia, in oleo & cęteris huius rei necessarijs. In quo loco prędictus pater egregium condidit cœnobium monachorum, directis ex cœnobio Fontanella monachis, qui illud laudabile opus diligēter executi sunt. Et de prędio paruo magnum hactenùs extat monasterium monachorum, & in illa regione ab alijs pręcipuum. Quod per multa annorum curricula ditioni pręfati monasterij Fontanellensis subiectum erat, donèc diuisione regni, & discordia principum, & incursione nefandæ gētis Agarenorum, cum alijs venerabilibus locis aliquanto depopulatum tempore, finem subiectionis fecit.

Dusera attributi monasterio Fōtanellensi.

Sub huius etiam regimine, beatus Ermelandus ex prędicto monasterio Fontanella, rogante venerabili pontifice Paschario Nemetensis vrbis, in eandem regionem Nemetensem ab ipso patre Lantberto directus, in quadam insula aluei Ligeris, quæ vocabatur Antrum, iuxta nominis eiusdem proprietatem monachorū venerabile ædificauit cœnobiū. In cuius largitione prędictus antistes Paschariusstatuit, vt post decessum eiusdem venerādi patris Ermelandi, ex monasterio Fontanella per cuncta succedentia tempora sibi instituāt rectores, vniuersi pręfati loci habitatores, veluti largitiones eiusdem loci, quæ adhuc in pręfato monasterio Fontanella seruantur, apertissimè declarant.

Monasteriū ab Ermelādo constructum.

Prędicto etiam patre Lantberto regimen loci tenente, beatus Christi pontifex Erenbertus Tolosæ vrbis, & sanctus presbyter Condedus & anachoreta, Britannia insula ortus, in prędicto monasterio Fontanella Deo dignum & nomen assumpserūt & habitum. Plurima enim de tāto patre, nisi ad alia festināssemus, Deo digna & loco vtilia, per eum & sub eius regimine gesta, dici poterant, quæ in eius gestis olìm pleniùs memoriæ tradidimus posteris intimanda.

Erenbertus episcop⁹ & Condedus presbyter petunt monasterium.

Quo verò ordine in Lugduno, celeberrima vrbe Galliæ, pontifex sit subrogatus, breui sermone narrabimus. Defuncto igitur sancto Genesio, pręsule eiusdem vrbis, cuius Deo dignam vitam laudabilia cōmendant gesta, ilicò pius rex Theodoricus & inclytus princeps Pipinus, Ansegisi filius, consobrinus videlicet beati patris Vuandregisili, cum

proceribus palatij salubre agentes cōsilium, diuina vtiquè prouidente iussione, in præfata vrbe cum vnanimi eiusdem regionis populi voto, eiusdem vrbis eum constituerunt antistitem. Sed cùm diù, humilitate nimia renitens, nollet suscipere, regali iussione & sacerdotali electione compulsus, præfatæ metropoleos vrbis ordinatur pontifex. Sicque ad eandem prouinciam cum honore sacerdotij sui condigno directus, humilitatis ac sanctæ prędicationis piæque actionis exemplis, gregem Christi sedulo moderamine irreprehensibiliter rexit. Ibiq; à Domino vocatus, vinculis terrenæ corruptionis exutus, ad supernæ ciuitatis gaudia feliciter migrauit.

Lantbertus nolens fit episcopus Lugdunensis.

In prędicto verò cœnobio Fontanella, post recessum sancti pontificis Lantberti, diuino nutu iuuante, vnanimes eiusdem congregationis monachi beatum Ansbertum sibi elegerunt prçesse rectorem. Ipse autem post susceptam regiminis curam, assiduè meditabatur, quale suscepisset onus, videlicet commissi à Domino gregis regere animas, & multorum seruire moribus. Et quia erat apprimè sanctarum scripturarum scientia imbutus, commisso sibi gregi indesinenter erogabat pabula æternæ viriditatis, verbis & actibus itinera monstrans sanctæ conuersationis. Erat enim sicut ceteris prælatus, ità cunctis humilior. In vestitu vilis, in cibo mediocris. Abstinentiæ iugi deditus, pudicitia ornatissimus, hilaritate cordis & corporis clarus, patientiæ virtute ac charitatis obsequio, eleemosynarumque largitionibus abundantissimè cumulatus. His virtutum sanctarum operibus adornatus, in medio fratrum veluti lampas refulgebat accensa. Quadam nanque die, cùm more solito edicta legis diuinæ in conuentu omnium recitaret, ità ex affluentia eloquiorum illius nimio charitatis ardore reddita sunt audientium corda flammiuoma, vt plurimi ex illis ad lachrymas compulsi, immensas omnipotenti Deo gratias redderent, dicentes: Benedictus Deus, qui talem non nostri merito, sed suæ pietatis intuitu dedit nobis rectorem. Diligebatur enim à cunctis, vt verus pater: & ipsi ab eo, sicuti deuoti filij. Ipse autem studebat semper plùs amari, quàm timeri, & peruigili cura in animabus saluandis animū defigere. Cùm igitur eiusdem beati viri prærogatiua meritorum longiùs clarescerct, confluebant passim ad eum plurimi, saluationis suæ salubria expetentes consilia. Et quoniam sacerdotij dignitate fulgebat, confluentium ad se confessiones suscipiebat, monita eis salutis impartiens, quomodò salui esse possent, & vias iustitiæ sine defectu alicuius tędij immobiliter retinerēt. Cuius doctrina & exhortationibus plurimi corroborati munitique, ad conuersionis festinantes gratiam, plurima deferebāt dona in speciebus diuersis preciosorum metallorum, sed & possessionum prędia nonnulla, in diuersis sita territorijs: quæ cuncta curiosus lector, inspectis testamentis seu largitionibus eorundem fidelium, facilè reperiet. Quæ etiam, vt multis liquidò patet, multimodam millenarij numeri effecerunt summam. Erat enim secundùm Deū religionis sanctitate omnimodis ornatus: in seculi quoquè astutia prudens: eiusque bonitatis ac religionis opinio longè lateque laudabilis, immò imitabilis vbique percucurrit.

Ansbertus præficitur monasterio Fontanellensi.

Amari mauult quàm timeri.

Multa conferuntur monasterio Fontanellensi.

In prefato nanque venerabili Fontanellensi monasterio, inter felicia bonitatis suç gesta, etiam xenodochium imbecillium ac decrepitorū pauperum, instàr duodeni Apostolici numeri, constituit, deputatis eisdem rebus, quç sufficienter prçberent alimoniam. Alias quoquè duas constituit in eodem monasterio pauperum Christi debilium mansiones, quas in octonario ex multis sacrato numero, singulatìm octonos habitare fecit. Quibus sine indigētia quotidianum largiri victum perenniter censuit. Horum vacatio nulla erat alia, nisì horis constitutis diurnis nocturnísve, in domo Domini residere, orationi ac vacationi diuinę deuotè insistere, ac tempore sancti sacrificij pro salute & saluatione populi Christiani, Ecclesiaque catholica vbiquè diffusa victimam salutarem offerre. O magna & inclyta istius sancti patris opera, quę non tantùm verbis volant, quantùm virtutibus constant.

Aedificia & beneficia in pauperes collata.

Sed his interìm omissis, nunc iuuante supernę pietatis gratia, narrare aggredior, qualiter idem vir venerandus pontificatûs conscenderit gradum. His enim diebus contigit, vt beatus Audoënus, Rothomagensis vrbis pontifex, plenus virtutibus & sanctis actibus, à Domino vocatus, migraret è mundo feliciter. In cuius exequijs beatus pater Ansbertus, vnà cum aliquibus monachorum suorum, clericorumq; ac sacerdotū Christi cohorte plurima affuit. Qui vigilias eius sacrę depositionis solenniter celebrantes, dignis exequiarum honorârunt debita seruitute obsequijs. Post cuius sacrum transitum,

S. Audoëni obitus.

tum, nè ecclesia de pastore amisso iacturam pateretur, cuncti Rothomagensis vrbis ciues, missa petitione ad Theodoricum gloriosum regem, cum eius permissu & authoritate, beatum Ansbertum sibi elegerunt consecrari antistitem. Quorum electioni congaudens rex, quoniam in eodem sancto patre sapientiam affatìm redundare & religionem pollere cognouerat, ilicò eorum annuens petitionis electioni, extemplò legatos dirigit, qui eundem Christi famulum regias perducerent ad ædes. Nec mora: legati ad beatum patrem Ansbertum peruenientes, mandata regis pandunt, ad aulam regiam ire compellunt. Morabatur enim præfatus rex in villa Clypiaco, quæ sita est in Parisiaco territorio, vbì conuentum magnum populorum habens, de vtilitate ac tutela regni tractabat, vt ad eius consultum, velutì agere consueuerat, (nam confessor illius erat) de regni negocijs tractaret. Sed cùm supradictus vir Dei hoc audîsset, ilicò agnouit, non aliud ista euocatione fieri, nisì electioni ciuium Rothomagensium in ipso, regem assensum præbere velle. Fertur etiam legatis regis respondisse causa eximiæ humilitatis, indignum se fore officio curæ pastoralis. Qui festinanter retulerunt regi, nunciando quale responsum acceperant Secundò quoq; ad eum mittens rex, callidè intulit, nullo modo contra suam voluntatem, postquàm vnà loquerentur, super ordine pontificatûs agere se velle. At ille, vt erat sanctæ simplicitatis sapientia plenus, ad eundem regem ire deliberauit. Tunc eligentibus ciuibus pręfatæ vrbis metropoleos, cum vnanimi voto sanctorum sacerdotum, regis & principum eligitur, trahitur, atq; in eodem palatio à S. Lantberto Archiepiscopo sedis Lugdunensis, alijsq; sanctis præsulibus, qui ad hoc generale placitum conuenerant, in pontificem consecratur ecclesiæ Rothomagensis, diuina vtiquè prouidente ordinatione, vt qui in paucis fidelis extiterat, supra multa à Domino constitutus, abundantem daret suæ in tempore familiæ tritici mensuram.

Ei successor eligitur S. Ansbertus.

Ansbertus regis cõfessarius.

Cõsecratur pontifex ecclesiæ Rothomagensis.

Luc. 12.

Deindè in pontificatûs honore & onere sublimatus, cœpit opere sanctitatis ampliùs clarescere, prædicationis lumine vbiq; radiare, & velut lucerna accensa, non iam sub modio, sed super candelabrum posita, errorum tenebris depulsis, viam veritatis cũctis monstrare, pietati & misericordiæ erga omnes operam dare, pauperum indesinenter curam agere, viduarum & pupillorum causas defendere, peregrinorum & hospitum susceptionibus magnoperè studere, eleemosynarum distributionem largiter & hilariter cunctis administrare. Hæc & his similia exempla subiectæ sibi plebi indesinenter festinauit monstrare. Floruit enim sub ipso Christi ecclesia, sicut monasterium antè floruerat. Creuit gratijs, decreuit metallis. Aliquando enim ingrediens locum, vbì ecclesiæ thesauri reconditi erãt, ipsos sibi iussit pręsentari & aliqua distribui, plurima reseruans, vt eleemosynæ pia largitio è sinu sanctæ matris ecclesiæ cum pietatis fructu benignè procederet. Nam quę ociosè diù congesta fuerant, ad reprimendam famis validæ penuriam, quæ tunc populos vndiquè grauiter premebat, dignis tandèm indigentium vsibus deputauit, & dudùm defunctis thesauros suos misit. Alieni temporis vitia, dispẽsationem fecit suam. Contigit enim tunc pauperum turbam præ foribus conclamare, eleemosynam petendo. Quibus ille auditis, ac reminiscens diuinæ sententiæ dicentis: Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & nõ exaudietur: largiter eis eleemosynam tribuit, cunctosque gaudentes redire fecit ad propria. Sicq; postmodùm cùm in sede vrbis suę Missarum solennia solenniter celebraret, populi diœcesis suæ vndiquè ad eum confluxerant, virorum ac mulierum multitudo magna. Lecta autem sancti euangelij lectione, conuersus ad populum, multa cœpit eis ventura prædicere, aduersa simul & prospera esse cauenda, & vt nec vnum frangeret, nec alterum extolleret. Aeternæ felicitatis præmia, auida intentione esse quærenda commonuit. Et cùm multa eis præsentia ac futura per illustrationem sancti spiritûs prænunciaret, ex tam excellenti prædicationis gratia sibi data, omnes compuncti & igne diuini amoris succensi, ad pœnitentiam agendam, & cætera bonorum operum exercitia peragenda accensi sunt, grates omnimodas agentes summo omnium bonorum largitori, qui talem eis non suî merito, sed propria pietate concesserat doctorem, vt eorum temperaret multiformiter mœrorem de eo, quem nupèr corporali visu amiserant, pastore. Et quia cuncta gaudebat ecclesia super pio pastore, vrbs congratulabatur egregio prædicatori, & patria omnis exultabat magnificè in tam sapiente ac prudente consiliario. Expletis autem Missarum solennijs, cunctos ciues, nobiles videlicet & ignobiles, introduci iussit ad præparata conuiuia. Vbì cùm ordinatè & dispositè fecisset omnes discum-

Prou. 21.

Multa ventura prædicit populo in concione.

2. Cor. 8. discumbere, ipse ad mensam pauperum resedit, imitans illum, qui cùm esset diues, propter nos pauper factus est: qui etiam in retributione iustorum dicturum se esse promisit: Quandiù fecistis vni de minimis his meis, mihi fecistis. Matth. 25. O quàm præclarum pontificem, qui suæ familiæ duplicem dabat alimoniam quotidiè, cùm & corpora replebat cibo terreno, animasque reficiebat verbo diuino.

Cùm verò pro salute animarum attentissimè vigilaret, etiam archidiaconos conuocans, de prædicatione populorum & ecclesiarum restauratione & honore, maximam gerere curam sedulè commonebat. Census etiam, qui de vicis publicis canonico ordine ad partem pontificis persolui consueuerant, gratuita benignitate in restaurationibus ecclesiarum benignissimè presbyteris indulsit earundem Dei ædium. Studebat enim amore potiùs regere, quàm terrore dominari. Deniquè vt primùm pontificali potitus est gradu, prima ei cura concordiæ fuit, & præcipuus labor fraternam dilectionem inuiolabilem custodiri. Iam verò illam suam profluam, in omnes charitatem, nulla vnquàm ad plenum effari valet lingua.

Concordiæ & charitatis quàm fuerit studiosus.

Intereà dum multimodam eius in omnes gratiam memoro, etiam super Fontanellensis cœnobij sancta monachorum congregatione quantam solicitudinem & peruigilem curam indesinenter habuerit, testatur inter reliqua prærogatiuæ eius gesta, etiam priuilegij sui authoritas, quam prædicti cœnobij habitatoribus ob Dei amorem & sanctorum reuerentiam summa deuotione edidit. Deniquè cùm sanctorum sacerdotum & omnium ciuium Rothomagensium electione & gloriosi regis Theodorici consensu, in pontificem consecratus fuisset, nimio dilectionis feruore, quem erga prædictum venerabile cœnobium semper habuerat, priuilegij sui authoritatem eidem edidit, vt per succedentia tempora secundùm sancti patris Benedicti regulam, &, vt præcedentium regum, Clodouei videlicet & Clotarij, simulque Childerici & Theodorici priuilegiorum authoritates docent, ex semetipsis sibi perennibus temporibus abbatem eligerent. In qua etiam iustæ alligationis verbo præsentes futurosque, qui ibidèm Domino militaturi erant, constringit, vt sicuti sub eius regimine, ità & deinceps & ipsi & posteri eorum, secundùm regulam sancti patris Benedicti fideliter Christo deseruirent. Quòd si aliquando peccatis exigentibus aut negligentia pastorali, à via rectitudinis & obseruatione regulæ sancti Benedicti, in futuro deuiare conarentur aut cogerentur, tunc conuocatio sanctorum sacerdotum, reliquorumque militum Christi vnanimiter fieret, eorumque per consilium in pristinum reducerentur statum. Si verò hac pontificali authoritate postposita, qualibet cauillatione sinistram elegissent vitam ac conuersationem tenere, sub vinculo anathematis æternaliter se damnandos scirent.

Eius studiũ erga Fontanellenſ cœnobium.

Facta est autem hæc priuilegij authoritas sub anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimosecundo, Indictione decima, qui erat annus præfati gloriosi regis Theodorici tertiusdecimus, & præfati venerandi præsulis pontificatûs annus quintus, in Synodo generali, Rothomago vrbe habita, vbì plurima Deo accepta & sanctæ ecclesię vtilitatibus profutura disputata sunt. Affuerunt quoquè & sancti pontifices, alijque venerabiles viri, ab ipso pręcipuo præsule euocati, quorum subtèr tenentur nomina asscripta: Ansbertus archiepiscopus vrbis Rothomagensis, huic concilio præfui & subscripsi. Radbertus episcopus. Regulus episcopus. Airadus episcopus Carnotenæ vrbis. Ausoaldus episcopus Pictauensis vrbis. Aquilinus episcopus Ebroicinę vrbis. Cadoënus episcopus, Arnonius episcopus, Saluius episcopus, Desiderius episcopus, Fulcrannus episcopus, Iohannes episcopus, Vuillebertus episcopus, Gerebaldus episcopus Baiocassinæ vrbis, Taurinus episcopus, Annobertus episcopus Sagiensis vrbis. Celsus abba, Audomarus abba, Scladio abba, Bosochindus abba, Genardus vicedominus gloriosus antefati magni pontificis. Ermentrannus, Ferrocinctus & Fortianus archidiaconi venerandi. Aderat quoquè presbyterorum residentium & diaconorum circumadstantium magnus numerus. Ragnomirus lector huius sancti Concilij gesta, & hanc priuilegij authoritatem, ipso sancto pontifice iubente, recognouit & subscripsit.

Floruit anno Christi 682.

Synodus Rothomagensis.

Confluentibus autem ad se potestatibus, feruentia Christi mandata, deuoto animo seruari semper hortabatur idem pręsul venerandus, magnasq; Christo gratias agendas commonebat, qui morte & resurrectione propria mortem nostram ipse resurrectionis animauit, æternam vitam offerens, discusso æternę mortis horrore. Sicque vitam suadebat

debat tenendam, nè vitæ extrema timerentur. Inter reliqua autem bonitatis suæ opera, quę in episcopatu gessit, qualiter etiã venerabile sancti antistitis Audoëni corpus Christo propitio in eminentiorem locum ecclesiæ S. Petri, quæ sita est in suburbano vrbis Rothomagensis, transtulerit, narrare aggredimur. Cùm itaq; de diuersis prouincijs plures congregâsset artifices, cõdidit super eius sepulcrum repam miræ magnitudinis, preciosis metallis auri argentique decoratam, gemmisq; preciosis adornatam, sicut vsq; in præsens humano visui apparet. Constituta ergò die, in solennitate ascensionis Domini, sacerdotum ac monachorum reliquorumq; clericorum adunata multitudine, ipsum sacrum corpus leuari fecit cum reuerentia magna & hymnorum laudibus clero personante atque in abside præfati S. Petri apostoli ecclesiæ recondidit feliciter cum gaudio & honorificentia magna. Intererat autem in hoc sancto conuentu, inter alios viros venerandos, etiam clarissimus Genardus vicedominus, qui magna pręparari fecit conuiuia, quia plebs innumera ad tam venerandi præsulis translationem sanctam vndiquè conuenerat. Completis autem Missarum solennijs, præfatus Genardus cum viris nobilibus, iussu sancti pontificis, ad conuiuandum resedit: pontifex verò clarus Ansbertus more solito cum peregrinis & pauperibus discumbens, cum ipsis epulari gaudebat. Nam ipsa die ministri officium gerẽs, pauperibus & egenis obsequium in eorum refectione humiliter exhibebat. Erat enim iucunda facie hilarique vultu, quia minister esse meruerat pauperum: immò Christi Domini, qui illis, qui pauperibus benignè faciunt, præmia se largiturum promisit æterna. Magna illi inter hæc aduenarum & hospitum cura. Aderat præterea munifico animo par substantia, pari fide ministrata. Et non solùm indigentibus alimoniam tribuebat sufficienter, sed etiam tegumenta corporum & numismata largiter offerebat.

Transfert corpus S. Audoëni.

Inseruit pauperibus ad mensam sedentibus.

Hinc iam ex diuersis regionibus diuersarum personarum frequens ad eum concursus erat, quos per se & per probatos viros, & munere exhortationis, & benedictione pontificali Deo digna ditabat, & subsidia corporeæ necessitatis hilariter & sine defectu tribuebat. Mirabantur enim plurimi, vndè tam copiosa prodiret pij dispensatoris substantia. Nam etsi aliquando contigisset exhauriri dispensationis substantiam, fides tamen semper mansit solida. In prædicta verò sancti præsulis Audoëni translatione veneranda, omnes ciues propriæ vrbis Rothomagensis, necnon & habitatores monasteriorum circumadiacentium, clerici videlicet ac sanctimoniales, de dato ipsius pręsulis venerando vbertìm refici meruerunt. Factaque est deincèps per succedentia tempora in commemoratione beati pontificis Audoëni illius vrbis ciuibus hæc dies solenniter celebris. Ipse autem egregiæ conuersationis pontifex, semper reminiscens plebis sibi à Domino commissæ, frequenter iuxta ministerium sibi traditum, parochias circumibat proprias, prædicationis sanctæ rorem & piæ cõuersationis dulcedinem indesinenter eorum instillando mentibus. Qui etiam ad hoc diuini ministerij opus, probatæ conuersationis viros semper secum retinebat, quorum iuuamine fultus, populum sibi creditum æternæ visionis deduceret ad regnum. Sic vnius prædicationis gratia dispensatores multos habebat.

Visitat suã diœcesin.

Sed humani generis hostis, æmulus semper bonorum, cuius inuidia mors propinata est homini, callidissima egit arte, vt vir splendidus mundo, splendidior in Christo, propria priuaretur pontificali sede, essetque detrimentum plebis, ablatio tanti pastoris. Nam cùm inter principes Francorum sæua esset exorta discordia, ob multiformem regni diuisionem, callidus humani generis hostis malignorum contra Dei famulum sæuire fecit inuidiam, qui Pipino principi fraudulenter suggererent, præfatum virum sanctum aduersùs eum contraria tractâsse consilia. Decedente enim de ordine principatûs Vuarratone illustri, & eius filio ac supplantatore nefando Gislemaro, Pipinus pręfectoriam administrationem Domino largiente adeptus est. Quo tempore incusatus apud ipsum principem, pręfatus põtifex sanctus, iussu eiusdem exilio deportatur in Altummontem monasterium, quod est situm in territorio Hannoniensi super Sambre fluuio. Cui tempore illo præerat venerabilis Halidulphus abba. Nullo extante crimine, humiliter exilij subijt ærumnam. Perueniẽs verò ad præfatum cœnobium, cœpit assuetis sanctæ conuersationis ac piæ religionis operibus cunctis eiusdem loci habitatoribus monstrare lucis exempla. Quos quidem in diuina religione feruentes inuenit, sed infra parui temporis spatium exemplo & doctrina sua feruentiores reddidit. Etenim ieiu-

Gene. 3. Sap. 2.

Defertur apud Pipinum ab æmulis.

Deportatur in exilium.

ieiuniorum instantia ac vigiliarum prolixa pernoctatione indesinenter se affligebat, orationum ac lachrymarum imbre assiduè rigabatur. Cui omnipotens hanc contulit gratiam, vt vniuersi loci habitatores, cernentes eius in Christo imitabilem deuotionem, extemplò eum vnico diligerent affectu, nulloque temporis interuallo, opportuno eius abesse vellent colloquio. Nam & infra ipsius ambitum cœnobij plurima habitatorum vtilitati dictauit opera, quę hodieque eorum necessitati manent vtilia. Sed versutia hostis antiqui instigante, malignorum aduersùs eundem virum Dei accensa est inuidia, qui prædicto principi iterùm moliebantur suggerere, vt maiora ei inferret exilij detrimenta. Quapropter præfatum venerabilem patrem Halidulphum accersiens idem præclarus pastor, ad prædictum excellentissimum principem vnà cum alijs viris venerandis direxit, satisfaciens humiliter eius animi voluntati, adijciens etiam se non sua sponte episcopatûs suscepisse gradum, sed iussione principum & electione ciuium humiliter suscepisse illud ministerium. Quapropter pergens prædictus cœnobij pater ad eundem inclytũ principem, superno iuuamine fretus, petita concitè impetrare meruit. Reminiscens etiam idem princeps propinqui sui, sancti patris V uandregisili, sub cuius sancta disciplina præfatus sanctus pontifex Ansbertus olìm regulari ordine alitus fuerat, quæcunque perperàm gesta fuerant, clementer indulsit: insupèr & ad sedem propriæ vrbis reuertendi licentiam tribuit. Sed nè hoc fieret, diuina vocatione præuentus est, vt in sequentibus dicemus.

Non potest quiescere inuidia.

Permittitur redire ad sedem suam.

Rediens autem præfatus venerandus abba Halidulphus, mandata principis pandit. Ad hæc idem sanctus pontifex: Gratias tibi bone Iesu, qui dirupisti vincula serui tui, & tribuisti verba placentia in conspectu principis, & liberâsti me de manu insurgentium contra me, & iniecisti mihi etiam in hac exilij ærumna vincula amoris tui. Memorans verò, quod alicubì legerat, quia magni viri multa patiuntur, & vt alios pati doceant, nati sunt in exemplum: semetipsum in spiritu humiliato & animo contrito incessanter affligere non cessabat, offerẽs altissimo quotidianæ laudis holocausta dignissima. Nam si tempore persecutionis Neronianæ aut Decianæ interfuisset, nulli dubium, quia pro confessione Christi Domini nec vim ignium, nec laniatum bestiarum, nec eculei suspendium, postremò nec gladium pertimesceret persecutorum.

Sentiens verò ex reuelatione diuina, diem vocationis suæ imminere, (nam & angelicam super hoc meruit visitationem) misit iterùm ad prædictum religiosum principem Pipinum humilem petitionem, vt licitum foret eius corporis membra ad cœnobium referri Fontanellense, vbì dudùm regulari ordine Domino militauerat. Qui eius annuens petitioni, vt ità liberè fieret, extemplò concessit. Et licèt pauci cum eo essent è suis, plurimùm tamen confortabantur à Domino: quia valdè minùs indigebat idem pater humano solatio, qui fruebatur angelico obsequio. Die enim quinto Iduum Februariarum, imminente vocationis suæ hora, conuocans fratres, celebrari sibi sacra fecit Missarum solennia. Deindè perceptione corporis & sanguinis Domini se muniens, ac sanctæ crucis vexillo se cunctosque circumadstantes signans, somno vltimo exceptus, in mortisquiete dormiens, transijt feliciter è mundo, & ab angelicis choris anima eius sancta, generosa, syncera, & ab omni contactu mundi incontaminata, in consortium Sanctorum & felicitatis perpetuæ, in perpetuum collocanda, suscepta est.

Sub obitum vult sibi Missam celebrari, & se munit Eucharistia signoq; S. Crucis.

Cùm verò post lauationem corporis ad induendum illud ventum esset, inuenerunt in poplitibus genuum & brachiorum cubitis, ob prolixam precum instantiam, obduratam cutem. Sicque quod egerat viuens, mortificans membra sua, caro pandebat defuncta.. Itaque sanctum illud corpus magna fidei ambitione vestitum est, ac desupèr linteis ceratis obuolutum: quia ipse prædixerat hoc sibi à Domino impetratum esse, vt ossa sua in prædictum Fontanellense cœnobium tumulanda deferrentur. Sicut enim sanctis altaribus Christi assistere consueuerat, ità indui eum fratres curârunt. Sed cùm sudarium cera litum, capiti eius imponere vellent, visus est aperuisse oculos, effigiem præferens viuentis, ità vt aliqui dicerent eum esse rediuiuum. Nam adspectus facici eius multùm erat roseo perfusus colore. Quidam verò dicebant, pro sudario cera imbuto quasi indignatum esse. Viderunt enim non sine sua gloria, gloriam Dei in sancto suo triumphantem. Nam & illa exequiarum religio, fidei deuotio erat. Et tam lætum erat talem habuisse patronum, quàm graue talem amisisse. Posteà sepeliêrunt eum cum decore & honorificentia summa. Cùm verò lampas, liquore olei plena, ante eius sepul-

Calli in genibus & cubitis.

Honorifica eius sepultura.

ſepulcrum à fidelibus accenſa fuiſſet, & die noctuque indeſinenter non ſolùm arderet, ſed etiam redundaret, & hoc factum fratres mirarentur, ac diuinæ deputarent gloriæ, poſuerunt aliud vas, in quo diſtillantia eiuſdem olei diuinitùs elati refunderetur. O magna & inclyta, paſtor Anſberte clariſſime, & felix gloria tua. Non enim indigebat meritum tuum ſignis probari, quia admirabilis & glorioſa tuæ conuerſationis operatio, plena virtutibus, perpetuum ſanctarum virtutum ſignum miniſtrauit. Sed quid plura? Multa quidem ſignorum miracula in eodem loco per eum operari dignatus eſt Dominus. *Multa fiunt miracula.*

Cùm verò ſeptem decemque dierum orbita finiretur, legati, qui ad præfatum principem directi fuerant, reuerſi ſunt, licentia ab eo accepta, vt licitum eis foret eum transferri, quò ipſius decreuerat voluntas, nullo eius ſanctæ ordinationi reſiſtente. Cumq; ſepulcrum eius aperuiſſent, & putarent venerabile illius corpus ob tam prolixi temporis interuallum iam fœtere, tanta ſuauiſſimi fragrãtia odoris indè manauit, quaſi diuerſis aromatum floribus ac balſami guttulis omnis repleretur eccleſia. Et cùm fratres, qui ad eum viſendum ex propria prouincia aduenerant cum his, quos ſecum in exilio habuerat, ablatis ab eo veſtibus, cum quibus in ſepulcro reconditus fuerat, mutare eas vellent, noua eum indumenta indui cupientes, velutì fecerunt, inuenerunt in brachijs eius ſignum Dominicæ crucis, roſei coloris ſimilitudinem gerens, vt patenter cunctis daretur intelligi, quia cuius arma viuens portauerat in corde, eius ſtigmata defuncti monſtrarentur in corpore. *Signũ Dominicæ crucis in brachijs defuncti.* Indutum deindè veſte pontificali, poſitumque in lectica, prælatis ante ipſum aromatibus & incenſo, ſuſceperunt illud venerabile corpus ciues, qui aduenerant, Rothomagenſes, monachique cœnobij Fontanellenſis: ſicque geſtantes onus, ouantes flenteſque arripiunt iter. Comitabatur etiam prædictus venerabilis Halidulphus abba, cum plurima ſuorum frequentia monachorum, ac plebe innumera vtriuſque ſexûs, cum ſanctæ crucis vexillis diuerſis, cereiſque ac lampadibus, hymnorum nihilominùs canticorumque diuinorum carmina in eius laude dulci modulatione canentes, & in diſſonis diuerſarum linguarum choris, amorem conſonum habentes: *Cum multo honore corpus eius ducitur ad Fõtanellẽſe cœnobium.* quia vt valdè lætum erat, talem habuiſſe patronum: ità ſuaue, recepiſſe patronum. Et cuius oſſa ſancta venerabiliter geſtabant in terris, in cæleſtibus eius ſibi patrocinia confidebant adeſſe. His fidelium turmis populorum precioſi confeſſoris venerabile corpus ſtipatum, & canticis honoratum, vſque ad Fontanellenſe perlatum eſt cœnobium. Halidulphus tamen venerabilis abba vnà cum comitibus ſancti itineris, qui ſibi famulabantur, vſque ad Venittam villam regiam, quæ ſita eſt in pago Bellouacenſi ſecus fluuium Iſeram, cum ingenti reuerentia proſecutus eſt.

Cùm autem iter cœptum carpentes, in villam, quæ dicitur Solemnium, quæ eſt poſita ſuper fluuium Saue in territorito Hannonienſi, cauſa hoſpitij, ob prolixi itineris fatigationem & refocillationem ſuî diuertiſſent: ibì accurrit quidam homó, filiam portans propriam, paralytico morbo membris diſſolutam, quæ nec pedibus incedere valebat, ſed quaſi mortua videbatur, clamans, magniſque precibus flendo merita ſancti præſulis implorans Anſberti, vt vnicam eius ſanaret filiam. Cumque à miniſtris & cuſtodibus ſanctiſſimi corporis ſecus feretrum ipſius ea permiſſa fuiſſet nocte morari, totaque nocte illa vigilijs ac hymnis inſiſterent diuinis, manè facto, inuenit eam pater eius ſanam. *Paralytica curatur.* Atque ità gaudens, grateſque omnimodas Deo ac ſancto perſoluens præſuli Anſberto, cum filia propria ouans redijt in ſua. Quàm mirabilis Deus in ſanctis ſuis, qui per famuli ſui Ansberti glorioſa merita, huiuſcemodi fecit miraculum?

Cùm ergò haberent loca denominata, ad quæ manendi gratia declinare debuiſſent, ad quandam accedentes villam, optabant in ea requieſcendo venturam tranſigere noctem. Sed cùm ad eam diuertere vellent, ſanctiſſimi præſulis venerabile corpus velutì onus ingens inter manus ferentium immobile manſit. *Corpus ſancti non poteſt loco moueri.* Dein addentes maiora hominum ſolatia, ſed nihilominùs, vt priùs, immobile erat. Cumque diuinitùs hoc intellexiſſent actitari, aliamque itineris ſe conuertiſſent in partem, ilicò motu celeri, comitante virtute diuina, peruenerunt ad locum aptum, &, vt creditur, Deo ſanctoque antiſtite dignum ad manendum. Ac ſic deincèps per cuncta pij itineris loca tribuit omnipotens cõgrua ſeruis ſuis adminicula, ad famuli ſui membra deferenda. Venientes verò ad præfatam villam Venittam, illic affuerunt obuiàm ſancti præſulis corpori

com-

cis vexillum fuerat erectum, mulier quædam, quæ per multa annorum curricula contracta extiterat, cum fide recta ad eundem pergens locum, pristinæ sanitati est reddita: tellusque, quam diù debiles non presserant gressus, est stupefacta, se ab inualidis quondàm tam subitò contingi vestigijs. Agamus grates Deo nostro innumeras, qui propter iam dicti famuli sui merita, talia dignatur monstrare miracula. Sequenti quoquè tempore in præfato loco ecclesia est constructa, in honorem sancti Ansberti præsulis, augusto & polito opere, à venerabili Hilberto abbate, successore eiusdem sancti patris in ordine regiminis.

Sed his omissis, ordinem translationis præfati famuli Christi, conscriptionis prosequamur stylo. Peruenientes deniquè cum corpore eius, qui eum transferebant, ad cœnobium Fontanellam, intulerunt illud in ecclesiam sancti apostoli Pauli. Flebant autem senes & iuuenes: flebant pueri & infantes, omnisque monachorum chorus. Posteà verò accessit venerandus abba Hilbertus ad venerabile corpus, assumptis secum probatæ vitæ fratribus, ac merito sanctitatis ornatis, æstimans illud ob tam prolixi interuallum temporis (nam dies tricesimus instabat) subitò fœtere. Cumque sanctum illius caput velamine opertum denudâssent, tantæ suauitatis fragrantia indè manauit, veluti si diuersorum aromatum ac thymiamatum odoribus vniuersa compleretur ecclesia. Nam & facies illius ità in ruborem erat versa, quasi in sopore esset, viuentis effigiem gerens. Multi quidem sancti præsules & patres venerandi, reliquumque vulgus contemplati sunt: quia vniuersis, qui affuerant, fuit permissum hoc cernere stupendi miraculi signum. Deindè cum omni diligentia & timore in sindone munda ac pallio inuolutum, eius venerabile corpus posuerunt in sepulcro, quod eidem præparauerant in eâdem ecclesia sancti Pauli apostoli, cum laudibus iuxta sanctissimi patris Vuandregisili sepulcrum ad eius læuam, die quinto Iduum Martiarum, sub anno sexcentesimo nonagesimoquinto incarnationis Domini Dei nostri Iesu Christi: cui est honor & potestas, decus & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

Nota odorem & colorem tamdiù defuncti corporis.

DE S. SCHOLASTICA sorore beatissimi Benedicti Abbatis quædam habentur in eiusdem sancti Abbatis Vita cap. 33. & 34. Extat ea Tomo 2. mensis Martij die 21.

VITA S. AVSTREBERTHAE VIRGINIS, PRIMAE ABBATISSAE PAVLIACENSIS, GRAVITER ET *religiosè conscripta ab eius ferè æquali.*

POstquàm vniuersalis Dominus, humanæ salutis author pariter ac redemptor, Gallorum feralia suæ ditioni subiugauit colla, quartus à Clodoueo, qui primus Christianæ religionis normam, beato Remigio tradente, suscepit, Dagobertus gloriosus princeps, nobilitate clarus, potentia præpotens, armis strenuus, regi regum Christo satìs deuotus, regni Francorum, Deo sibi suffragante, suscepit habenas. Cuius tempore velut palma in Gallijs sancta mater refloruit Ecclesia, diuersis sanctorum sacerdotum monachorumq; virtutibus adornata, ac Deo dicatarum virginum, vt iuxta veridicam Pauli apostoli sententiam, vbi hactenùs abundauerat delictum, superabundaret gratia. Inter quos velut sidus cæteris micantius vir Domini Philibertus, monachorum egregius pastor, cœnobiorum nobilis fundator, in saltu Gemmeticensi, ex prædicti regis Dagoberti largitione, monasterium à primo lapide fundauit, construxit, ac Deo famulantium monachorum nobili congregatione ornauit. Qua etiam tempestate, eius bonitatis fama succrescente, largitione cuiusdam illustris viri, nomine Amalberti, in fundo, qui Pauliacus nuncupatur, aliud cœnobium struxit, distans à præfato Gemmeticensi millibus fermè decem, vbi ancillarum Dei haud paruam congregationem adunauit.

Io. Ferva.

Religio floret in Gallijs sub Dagoberto.

Rom. 5.

Pauliacense cœnobium cõstruitur.

Erat eodem tempore in palatio sæpedicti principis Dagoberti vir honestate vitæ

valdè venerabilis, moribus honestus, sapientia clarus, consilio prouidus, priorum regum ex prosapia oriundus, officio etiam, vt fertur, Comes Palatinus, nomine Badefridus. Hic accepit vxorem Alemannorum regis ex prosapia, nomine Framehildem. Erat verò elegans & ipsa facie, sed nimirùm elegantior sanctitate. Horum autem conuersatio qualis quantáve in terris extiterit, miraculorum gloria hodieque populis de-
Virtutes Badefridi & Framehildis. claratur. Erant enim, vt diximus, in caducis seculi honoribus valdè sublimes, sed animi probitate sanctiores, fide firmi, charitate præcipui, iustitia insignes, spe longanimes, eleemosynis dediti, pauperum in susceptione valdè soliciti. His igitur talibusque virtutum floribus ornati, spiritussancti templa meruerunt effici, vt pòst manifestissimis
Luc. 1. claruit indicijs. Nam quẽadmodùm, sicut in euangelicis inuenitur paginis, Elizabeth illa noua Domini præcursoris mater, spiritusancto repleta, cõcessum sibi diuinitùs natum antè sentire meruit, quàm videre: sic & hæc Deo acceptabilis mulier beata Framehildis, eodem illustrata spiritu, longè antè prolem suo sexui consimilem nascituram præsciuit, quæ in domo Domini & mater efficeretur, & columna Christiani populi. Deniquè adueniente tempore, quo in huius mundi vmbrosa caligine ex vterinis tenebris illa clara lucerna deberet prorumpere, supradicta genitrix angelica super hoc meruit honorari visione: cuius ex alloquio & nomen nasciturae virginis, cuius've apud
Austrebertha virgo nascitur. Deum meriti futura esset, addidicit. Igitur Taruanensi territorio exorta illa puellarum gloria, à parentibus, vt sibi reuelatum fuerat, vocitatur Austrebertha, priùs à Deo prælecta, quàm in matris aluo concepta: priùs angelorum cœtibus cognita, quàm mundo nata. Necdùm eius videbantur membra, & iam in populis eius præconabantur gesta. Diligenti demùm cura genitorum alitur, ac magistris strenuis imbuenda traditur. Puerilibus verò annis simpliciter domì transactis, talis tantusque in ea feruor excreuit sanctitatis, vt nulli foret dubium, quin ante ortum natiuitatis eam sibi Dominus in an-
Eius virtutes in tenera ætate. cillam elegerit. Cœpit nempe toto nisu mundum postponere, voluptatum oblectamenta viriliter calcare, & cælestia totis cordis medullis desiderare. Nam cùm esset infra decennium, ità eam spiritussanctus repleuerat, vt mens eius aut circa ecclesias aut monasteria anhelaret. Meditabatur iam tunc in ætate rudis infantię, quod posteà deuota compleuit.

Quadam verò die, cùm vultum speciei suæ more infantium in aquis contemplaretur, eccè repentè apparuit ei quoddam velamen capiti eius impositum. Quod signum apud eam intantùm valuit, vt ex illo iam die hoc æstuaret desiderio. Et quanquàm parentes eius mortali viro eam tradere vellent, illa immortali iam cupiens adhærere, sibimetipsi tantùm licèt conscia, cum lachrymis semper in oratione deposcebat, vt quod ei Dominus in vmbra fuerat dignatus ostendere, in veritate compleret. Nec enim ab eo tempore se passa est ab hac intentione quiescere, donèc quod oculis perspexerat, mente conciperet, gratiaque opitulante diuina, opere adimpleret. Accensa siquidem
Luc. 12. illo igne euangelico, quem Saluator noster Iesus Christus, ad separandum filium à patre, filiamque à matre sua, mittere veniens, ardere voluit super terram, ità in secreto pectoris sui latens, inextinguibili durauit ardore, vt non diebus neq; noctibus à colloquijs diuinis vel oratione cessaret, quousquè tempus aptum & congruum inueniret, vt habitum sanctimonialis desideratum consecratumque perciperet. Et fortè iam legerat,
Iacob. 1. aut lectum audierat, ad quorundam exprobrationem apostoli Iacobi dictum: Si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit. Discãt igitur, qui nesciunt, huius beatæ Dei famulæ exemplo, hanc sanctæ scripturæ imitari sententiam, vt non comparentur viro obliuioso: & non solùm auditores verbi, sed etiam factores existant. Comparentur, si placet, potiùs huic Dei famulæ, quæ quidem in speculo considerauit vultum natiuitatis suæ, sed non est oblita quid viderit. Qui ergò illam imitari voluerit, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, erit beatus, si in facto suo permanserit.

Parentes volunt eã iungere matrimonio. Procedente igitur tempore cùm parentes eius, qui felicibus actibus eius parùm fauebant, arrhabone pro amore seculi recepto, tempus præfinitum & diem statuissent nuptiarum, illa in angustijs posita, cogitare cœpit quid ageret. Mœsta verò, iter furtìm arripuit, germano secum fratre, licèt paruulo, assumpto. Cumque pergerent simul, interrogata ab eo quò tenderet, respondit se ad villam, quæ proxima erat, ituram.

Veniens

Veniens igitur ad flumen, quod dicitur Quantia, vbi pons erat, ità flumine exuberante, aquarum abundantia totum repleuerat, vt superiorem pontem illic absconditum sub se vnda teneret, & facultatem eundi omnibus itinerantibus penitùs denegaret. Tunc demùm confessa est fratri, quò ire cupiens festinabat. Erat his temporibus vir sanctus, magni apud Deum meriti, Audomarus nomine, Taruanensis vrbis pontifex, in cuius dioecesi puella nobilis originem traxerat. Ad hunc ipsa tunc properabat, sacro velamine consecranda. Habebat etiam secum multos sui itineris comites. Qui vt viderunt transeundi difficultatem, omnes pauore conterriti, non ausi sunt ingredi: sed habito consilio, vt redirent itinere quo venerant, coeperunt à loco abscedere. Non enim ibi vel modicum quidem nauigium poterat transire. Sancta igitur Dei famula, Christo deuota, sancti spiritûs gratia illustrata, oratione facta, signum salutis praemittens, pontem vndis submersum ingreditur, hortaturque caeteros, vt se sequerentur. Iam enim natura elementorum quodammodò inter se commutata, facta est eis aqua sub pedibus instàr ligni solida: porrò lignum velut aqua liquidum. Transiuit igitur Dei famula cum vniuersis comitibus illaesa, quasi sicco calle in vndis nihil mali perpessa. Amne verò transmisso, quantocyùs properantes, perueniunt ad hominem Dei, prouolutaque puella ad pedes eius, quod desiderabat obtinuit. Consecrata nanque est Christo, & accepto velamine, adhaesit anima eius post ipsum, ipsamque suscepit dextera Christi. Inuanùm ergò deincèps quaesita est copulari viro terreno, quae iuncta erat Christo in caelo. Vir autem Dei cùm cognouisset parentes eius hac re esse perturbatos, assumpta secum Dei famula, consolandi gratia eos visitare studuit, eorumq; commotos animos verbis pacificis deliniuit, eosdemque mansuetos & mites redditos, ad charitatem pristinam reuocauit. Pater filiam, fratres amplectuntur sororem, deosculanturque eam singuli, Deum in commune glorificantes. Diuina quippe dispensatione actum est, vt qui priùs illudentes eam despexerant, summa pòst deuotione venerarentur. Aliquandiù ergò cùm in domo parentum commorata fuisset, coepit implorare matrem & fratres, vt votum ipsius non ampliùs impedirent, sed potiùs adiuuarent eam, vt monasterium posset ingredi, & sanctis sociari virginibus, sub potestate scilicet alterius victura.

Crucis edito signo, ambulat cũ multis super aquas.

S Audomarus eam virginẽ Christo consecrat.

Quod illi benignè assentientes, non solùm abeundi liberam ei tribuunt potestatem, verumetiam cum ea pergentes, ad monasterium vsque perducunt. Est autem ipsum monasterium super fluuium, qui dicitur Somma, constructum: nominatur autem Porcus. Ibiq; praeerat spiritualis mater, nomine Burgofledis. Cui cùm indicâssent omnia, quae gesta erant, gauisa valdè, suscepit eam in filiam, caeterisque sororibus aggregauit. Beata quoquè Dei famula ouile Christi ingressa, ouibus sanctis adiuncta, sancta est ouis effecta. Primam quidem virtutum humilitatem, ità in suo corde pro fundamento inseruit, vt non solùm spirituali matri, sed etiam cunctis sororibus quasi ancilla seruiret, omnibusque se subdens, obsequium cunctis reddebat vt debitum famulatum: inferiorem se proclamans, viliorem se iudicans, deteriorem se caeteris fatebatur: se peccatricem, se infelicem esse pronuncians, quae iam tam prolixum tempus expenderit, seculo seruiens, non Deo. Illas potiùs dicebat esse beatas, quę infatigabili intentione disciplinis regularibus militantes, Christo regi placere studerent: hoc nutrimento educatas fuisse, vt etiam certamine incentiuae carnis deuicto, iam contra spirituales nequitias, Deo auxiliante, sufficerent pugnare. Sed quia semper humiles ditat gratia sua cunctipotens Deus, factum est, vt quanto illa vilior atque despectior in oculis suis fieret, eo gloriosior apud Deum, apud homines verò honorabilior appareret. Nam eligentibus cunctis, consentiente matre, licèt inuita, Praeposita constituitur. Quo ex facto coepit magis humiliari, magisque de virtute in virtutem proficere, patientiam contra immites opponere, pusillanimis longanimitatem ostendere, minùs cautis grauitatem, indoctis vt doceri queant demonstrare, somniculosis non verbis, sed factis vigilias prędicare, signum qualecunque insonuisset, prima adesse.

In coenobio viuit sanctissimè.

Eius humilitas.

Fit Pręposita.

At verò circa obedientiae virtutem qualis fuerit, monstrabitur sequenti exemplo. In eodem nanque monasterio erat consuetudo, vt vicissìm à sororibus coquerentur panes: Sed dum haec Christi famula die quadam in ordine vicis suae hoc in opere laboraret, habebat secum vnam tantùm adolescentulam, quae apud eam fuerat educata, & hoc miraculum narrare consueuit, quae hucusquè viuit in corpore. Cumque clibanus

Eius obedientia.

fuiſſet incenſus, & panes in promptu ad coquendum parati, igneque extracto, deindè à fauillis vel prunis, quæ remanſerant, debuiſſet mundari, faſciculus, qui erat in ſummitate ligni colligatus, caſu igne adustus eſt totus. Quod vbi Dei famula aduertit, collidens inter ſe manus, altiusque ingemiſcens, ait: Væ nobis, quid acturæ ſumus? Panes
Ardentem clibanum prorsùs illæſa ingreditur. peribunt. Opus enim hoc modò reparari non poteſt. Et currens feſtina, obſerauit oſtium domûs. Deindè ſigno crucis munita, medium inter ignium vapores clibanum ſola ingreditur, arreptisq; manicis, quibus in brachijs vtebatur, clibanum omnem mundauit. Egreſſa demùm, officium diligenter compleuit, & nec vnum quidem capillum capitis, nec deniquè fimbriam veſtimenti eius eſt auſus ignis attingere. Tunc præcepit puellæ, vt patefaceret oſtium domûs, multisque conteſtata eſt eam ſermonibus, nè cuiquam quod viderat indicaret. Quo facto miraculo, nè fortè præſumptionis incurreret vitium, cuidam ſeruo Dei quod fecerat indicauit. Vir autem ille altioris ingenij, intellexit gratiam Dei, & cuius ſimplicitatis eſſet hæc, cui virtutem tantam Dominus præſtitiſſet, diſſimulare volens, quaſi increpando reſpondit, dicens: Noli filia, noli hoc
Matth. 5. iterare, aut aliquando repetere, nè fortè tenteris à ſatana. Sed quia, vt ſcriptum eſt, non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, ipſo viro Dei referente, ſorores hoc poſteà didicerunt. Voluntatis autẽ Dei minimè fuit, vt curſum vitæ ſuæ in hoc monaſterio ipſa Dei famula conſummaret. Plures tamen, per annos quatuordecim ibì degens, ſuo ſaluauit exemplo.

Erat illis temporibus vir vitæ valdè venerabilis, Philibertus nomine, cuius ſuprà meminimus. Qui rogatus à quodam viro potentiſſimo, nomine Amelberto, eò quòd illo in tempore eius opera atque doctrina in fide & religione erant ſpectata, & ſingularis ab omnibus habebatur, monaſterium, quod in fundo proprio, qui Pauliacus dicebatur, idem Amelbertus conſtruxerat, filiamque ſuam paruulam, quæ Aurea dicebatur, cum alijs Deo ſacratis Chriſto inibì ſeruire deuouerat, ad regendum ſuſcepit. Et licèt vir Dei lectione frequenti eaſdem Dei ancillas inſtrueret, prędicatione ſancta doceret: tamen quia neceſſitas expoſcebat, vt talibus rudimentis ab eodem ſexu regularis diſciplinæ norma inhæreret, prædictus Dei famulus, audita iam fama famulæ Chriſti Auſtrebertħæ, nuncios ad eam mittere ſtuduit, duos videlicet ex monachis ſuis, vt ad hunc locum venire deberet. Dei autem famula, licèt iam multo tempore exæſtuans, deſideraret eiuſdem ſancti viri inſtitui diſciplinis, tamen vt columna immobilis & firma, ſancti
2. Theſ. 2. Pauli recordans ſententiæ, dicentis: Non citò moueamini, neque per ſermonem, neq; per epiſtolam: ignorans an fortè Deo placeret, ire ad modicum recuſauit. Reuerſis autem nuncijs, vir Dei per ſemetipſum ire compulſus, ad Dei famulam feſtinauit. Ibì verò tunc orta eſt ſancta contentio. Nam omnes illæ famulæ Dei flentes & eiulantes, leuauerunt in ſublime voces, dicentes: Cur hodiè nos ſancte pater decipis? Cur noſtro lumine ablato, in tenebris nos derelinquis? Ad hæc ille reſpondens, dicebat: Nolite, filiæ, nolite ità dicere. Vos enim in tenebris nullatenùs remanetis: quia voſipſæ luminaria mundi eſtis. Nolite ergò prohibere, ex veſtro lumine alios participare: ſed potiùs præſtolantibus charitatem impendite. Multa ergò & alia his ſimilia cùm Dei famulabus prædicâſſet, tandèm altercatione ſubmota, paceq; reddita, vicit ſpirituſſanctus per
Præficitur monaſterio Pauliacẽſi. os viri Dei: & ſic acquieuerunt omnes, deoſculanturq; eam ſingulæ, omnes Dominum benedicentes. Duabus itaque ſororibus ex ipſis ſecum adhibitis, perrexit cum homine Dei: à quo regiminis curam in eodem loco ilicò ſuſcepit.

Iam verò aduersùs eius ſanctam doctrinam, nè ibidèm conualeſceret, quanta calliditate diabolus fuerit operatus, adiuuante Domino diſſeramus. Illa nanq; rigorem propoſiti ſui fortiter tenens, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinabat: & quod ore cæteris prædicabat, ipſa priùs illis videntibus faciebat. Illæ autem velut equus indomitus, necdùm loro tractus, ſi quid cauſa ſalutis Dei famula faciebat, omninò vitabant contingere. Intantùm enim præualuerat antiqui hoſtis verſutia, vt magno eam odio habentes, etiam interficere molirentur. Sed cùm, Domino prohibente, hoc facere nequiuiſſent, ſuperueniente prædicto magno ſeculi, non Dei, viro Amelberto, ſtructo mendacio grauiſſimè eam accuſauerunt. Ille autem, vt erat mente crudelis, vultu terribilis, credens mendacijs, adductam ad ſe Dei famulam, verbis duriſſimis cœpit increpare. Repletusque furore, arrepto gladio, quo erat accinctus, impetum fecit in eam.
Appetitur gladio, & ſe Illa exiſtimans congruum tempus eſſe martyrij, nequaquàm cor fœmineum, ſed virile

ſe ha-

se habere ostendens in pectore, subtilissimum illud velamen, quo in capite vtebatur, collo circundans strictiùs, manum tetendit, inclinatoque vultu ceruicem præbuit percussori. Attonitus ille, vt aiunt, diù stetit immobilis, admirans constantiam fœminæ, quam in nullo vnquàm viro vidisset: pauensque multùm, recondidit gladium in locum suum. Qua ex re colligi potest, si hæc illis temporibus extitisset, cùm à sordibus idolorũ terra martyrum sanguine lauaretur, non expectatis ministris carnificum, vtì inuita traheretur ad victimam, sed vltrò se truncandam ingerens, prima omnium victimarum, palmam sanguinis occupâsset. Certè nec illud Babylonicum supplicium pertimescens, septempliciter caminum accensum pro cælorum regno ingredi dubitâsset, quæ pro paucis panibus, nè damnum monasterio inferret, ardentem ignem ingressa est. His autem indicijs probauit Christus Dominus, famulam suam non formidâsse martyrium. Nam non illa martyrio, sed ei martyrium defuisse probatur.

Percussori vltrò præbet cædendam.

Dan. 3.

Rexit autem beata Austrebertha idem cœnobiũ per plura curricula annorũ, quod, vt antè diximus, antiquo vocabulo nominatur Pauliacus: quod quidem tunc temporis paucum fuit & modicum, sed post paululùm, factum est magnum. Non enim minor numerus, quàm vigintiquinque ancillarum Dei, erat cum ea: quæ ei ità mente & corpore adhæserunt, vt vsque in diem vocationis earum, nec vna quidem ex eis ab ea quiuerit separari. In quo videlicet loco præfatus Dei famulus miro modo monasterium ædificauit, quod in honore vel nomine Dei genitricis Mariæ dedicauit. Sed & alias ibì basilicas S. Petri, & S. Martini, aliorumque sanctorum construxit: domos quoquè ad habitandum, sicut decet sanctos, omnemque opportunitatem velociter præparauit. Quo viso, sancta ac beatissima Austrebertha bonitatem Dei in se recognoscẽs, vel qualiter erepta esset sicut passer de laqueo venantium, vel quomodò ei locus subitò præparatus esset ad habitandum, multarum animarum cura suscepta, qualem quantamque se præstiterit, proloqui lingua nec vlla valebit. Quanta eam charitas adornauerit, bonitas ei successerit, puritas mentis & simplicitas cordis in ea refulserit, longanimitas circa omnes flagrauerit, frugalitas creuerit, non est nostræ facultatis euoluere. Erat enim frequens in lectione, pernox in vigilijs & oratione, ieiunijs prompta, vestimentis vilissima, in tribulationibus constantissima, in tentationibus fidentissima.

Virtutes eius eximiæ.

Omnibus Quadragesimis, pręter dies Dominicos, non nisi ter intra hebdomadam comedebat. Castigabat enim corpus suũ & seruituti subigebat, abnegans semetipsam, crucem suam ferebat, Dominumque sequebatur. Amabat cunctos, & diligebatur ab omnibus. In cunctis modesta, omnibus iucunda ac hilaris apparebat. Si fortè, vt assolet, rixa orta fuisset, paucis sermonibus cunctorum animos mitigabat. Parcitatem ciborum vltra humanum modum sectabatur, sobrietas illi nunquàm deerat. Casta, cauta, mansueta, quieta satis in omnibus erat. In collocutione commoda, in conferendo gratissima. Si quis certè ad eam se casu iunxisset, nunquàm nisi cõpunctus corde ab ea recedebat. Nam omnes per circuitũ habitantes, eius exemplum & doctrinam sequentes, non solùm filios aut filias offerre Deo statuerunt, verumetiam multi ex eis cõiuges proprias relinquentes, monasteria expetiêrunt, sponsi sponsas abiecerunt, sponsęq; eos, à quibus causa sanctitatis contemptę sunt, contempserunt. Humilitatem vero, quam semel beata virgo assumpserat, nullatenùs deseruit. Nam cùm ei moris esset, vt sicut bonus pastor super gregem Domini vigilaret, & die noctuq; circumiens, nè quid cuiquã fortè accidisset, inspiceret, die quadam matutinis expletis, cùm sorores fessis corporibus post laborem se in lectulis collocâssent, in ipso lucis crepusculo cùm aurora terrã perfunderet, & ipsa volens cognoscere, an cunctæ quiescerent, pergrediebatur leniter per dormitorium, inspiciens lectulos singularum. Euigilansq; Præposita, nesciens esse Dei famulam, valdè eam increpauit, dicens: Cur ità agis soror? Quarè inquietas quiescentes? Vade, inquit, ad crucem. Illa autem gauisa, cucurrit quantocyùs, stetitq; immobilis, psallens, donèc hora competenti, signo tacto, consurgerent omnes. Præposita verò cùm cognouisset, quod fecerat, cadens ad pedes eius, veniam precabatur.

Matutinas dicit nocturnas preces.

Alio quoquè tempore dolor grauissimus cuidam sorori acciderat, ità vt pars vna faciei altiùs intumescens, oculum penè absconderet. Sed cùm hanc ancilla Dei ex more visitâsset, statìm vt contigit maxillam, cuncto dolore & tumore sublato, restituta est sanitati. Initio autem Quadragesimæ, medię noctis tempore, facta est vox ad quandam sororem dormientem, dicens: Surge soror, curre velociter, dic Abbatissæ vt surgat, &

ad opus Dei sorores excitet. At illa sopore nimio depressa, surgere neglexit. Secundò autem vox delata est, dixitq; similiter: nec tunc illa surrexit, iterumq; obdormiuit. Tertiò porrò veniens vox ipsa, cum quadam indignatione increpauit eam, dicens: Cur ità dormis soror, mœsto sopore soluta? Vsquequò tantum somno deprimeris, vt tertiò tibi iussio repetenda sit? Surge, inquit, dic Abbatissæ, vt surgat, signumque tangat, & ad opus Dei sorores excitet. At illa currens festina, timens & tremens, inuenit eam in ecclesia vigilantem, dixitq; ei omnia, quæ circa se fuerant facta. Statimque signo dato, sub vnius momenti spatio inuentæ sunt omnes in ecclesia congregatæ, ità vt præter duas infantulas alia nulla deesset. Miratæ sunt valdè quòd omnes tam subitò adessent, quod nunquàm aliâs contigisse meminerant. Mox verò imposito psalmo, eccè media pars dormitorij concussa, protinùs corruit. Territæq; sonitu, quasi magno tonitruo, conticuerunt omnes, cœperuntque egredi, vt viderent quidnam accidisset. Dei autem famula prohibuit eis, dicens: Nè vna quidem ex vobis præsumat ecclesiam egredi, sed potiùs reuertimini, & agite opus Dei, psallentesque & orantes, complete officium nostrū. Ipsa verò signo crucis munita, luminari præeunte, ecclesiam est egressa. Cùm verò cognouisset euentum rei, de infantulis cœpit esse solicita. Et eccè vnà inuenta est subtus mensam ipsius, altera in fenestra diruta. Paries enim domûs ab vtraq; patre fenestræ vsque ad fundamentum corruerat: fenestra verò, quæ innocentem seruauerat, immobilis stabat. Quomodò autem in illū locum peruenerint, aut à quo delatæ fuerint, Deum licet non lateat, nobis tamen vsque hodiè manet incognitum. Quædam verò soror, vnius ex infantulis consanguinea, præceptum sanctæ matris Austrebarthæ transgressa, egrediens ecclesiam, periculo imminenti se tradidit. Cumq; huc atque illuc discurreret, si fortè vel cadauer alicubì reperire potuisset, ruina materiæ super ipsam ruēte, oppressa corruit, totumque eius corpus ità quassatum est, vt non solùm capitis, verumetiam totius penè corporis ossa confringerentur. Crepitante verò sono ruinæ secundæ, & voce sororis audita, cucurrerunt penè omnes, atque in stragulo inobedientem colligentes, ad valetudinarium deportauerunt. Vbi cùm ab Austrebertha diluculò fuisset visitata, membra conquassata beata mater oleo benedicto perungens, pristinæ eam reddidit sanitati. Domus autem illa, quæ in capite Quadragesimæ fuerat diruta, ante Dominicæ resurrectionis solennitatem, auxiliante potiùs Deo dilectæ Abbatissæ, quàm cœmentariorum studio, in melius est restaurata.

Infantulæ in monasterio.

Soror immorigera opprimitur ruina parietis.

Oleo benedicto eam sanat Austrebertha.

Igitur quia de vita & virtutibus sacratissimæ virginis pauca prælibando perstrinximus, nè legentibus fastidium ingeramus, néve friuola fortè æstimentur, qualiter peracto vitæ præsentis curriculo, certamine bono certato, cursu consummato, fideque seruata, sancta illa anima carne soluta sit, breuiter exequamur. Cùm igitur omnipotens Deus, suorum fidelium pius remunerator, beatam virginem Austrebertham è seculi huius ærumnosa caligine ad sempiternam immensamq; beatitudinem decreuisset euocare, leni febre correpta, Deo amabilis ægrotare cœpit. Congregatis itaque in vnum sororibus, prædixit imminere diem sui obitûs, & quòd die Dominico, qui septem ferè diebus aberat, ad Dominum esset migratura, indicatum sibi esse dixit reuelatione angelica. Ex thesauro igitur cordis sui multa diuinarum scripturarum proferens testimonia, instruebat eas de his, quæ sunt de regno Dei, de contemptu mundi, de gloria iustorum, de pœnis reproborum. Patientiæ verò & charitatis vinculum omni admonebat studio retinendum, dicens in illorum Christum non posse cordibus habitare, qui flamma inuidiæ accensi, proximorum vrerentur profectibus. Dehinc libato osculo, ac pacatis omnibus, mater venerabilis ad assuetum nobile cilicij stratum reuehitur, paucis, quibus superuixit, diebus non cessans multiplicare sibi à Domino traditam talenti pecuniam.

Prædicit diem obitûs sui.

Superueniente porrò die Dominico, quia iam eius bonitatis ac virtutum fama per Galliam longè lateque clarueuerat, confluxerunt ad eius transitum cateruatim sacerdotes & clerici, abbates & monachi, necnon & vtriusque sexûs populi multitudo. Interea imminente beatæ remunerationis hora, accersitis ad se omnibus, sancta ac venerabilis mater, vltimum eis vale faciens, singulos iuxtà sui ordinis dignitatem, nè cœptum sacræ religionis iter desererent, hortabatur. Percepto demùm Dominici corporis sacramento, & sanctæ crucis munita vexillo, ouibus sibi à Christo creditis iterū valedicens, ait: Eià in Christo mihi dilectissimæ sorores & filiæ, en ego hodiè ingredior viā

Fit magnus omnium ordinum concursus ad morientē.

Sumit corpus Domini.

vniuersæ terræ: vos si me veraci charitate diligitis, mearum admonitionum per omnia memores estote, & cœptum religionis iter nolite deserere. Christo summo vestri curam committo: ipse vobis pastor, ipse & perennis custos. Ad hanc vocem sanctimonialium cœtus crine resoluto & nudatis pectoribus, querulosis aiebant singultibus: Cur nos domina, cur nos mater sanctissima tam citò deseris? cui pastoralis curæ vigilantiam committis? Eccè tu hodie patriam adis gloriæ interminabilis, & nos in hac conualle plorationis desolatas cui relinquis? tuis tecum precibus nos magis assume. Magis enim tecum volumus mori, quàm tua cęcatæ absentia, in hoc mundo viuere. Quarum fletibus pia mater mota, huiusmodi fertur fudisse orationem: Deus immortalis, angelorum & hominum rector, tu harum ancillarum tuarum, petimus, sis perennis custos, & quas hactenùs sub mea custodia seruâsti, amodò & vsque in finem custos Israël, qui non dormitas, custodire dignare. Eccè ego ad te venio, quẽ amaui: ad te propero, quem desideraui: ad te sitio peruenire, quem semper ardentissimo amore dilexi. In te confido, non erubescam: in te spero, non confundar. tu meum suscipe spiritum in pace sempiterna, nè aduersùm me pręualeant inimici iacula. Sed & hoc precor, rex æterne, vt quicunque mei memoriam in terris habuerint, pacis & salutis commoda de cęlo largiri eis digneris. Quo dicto, quia iam remunerationis hora instabat, paululùm conticuit. Interim cunctis, qui adstabant, psallentibus & Sanctorum nomina seriatìm subnectentibus, illa virtute, qua valuit, voces psallentium interrupit, dicens: Silete, fratres mei, silete. Nunquid non conspicitis, quantæ iucunditatis processio aduenit? Certè quorum inuocatis nomina, adest Sanctorum multitudo copiosa. Cumque in hoc, quod videbat, mentis sitientis obtutus figeret, sancta illa anima carne soluta est. Transiuit autem gloriosa virgo quarto Iduum Februariarum, die Dominica, aurora incipiente, eâdem videlicet hora, qua Christus ab inferis victor resurrexit. O verè sancta & venerabilis virgo, in cuius sacro transitu angelorum adest multitudo, martyrum purpurata processio, virginum quoquè, vt lilium, candidata concio: quibus sociata virgo eximia, exultat & lætatur in seculorum secula.

Psalm. 120.

Videt beatam visionẽ, & auolat in cœlũ.

Sepulta verò est in beati Petri principis Apostolorum basilica, vbi per plurima annorum requieuit curricula. Quo in loco quanta miraculorum prodigia meritis excellentissimæ virginis post eius gloriosum transitum fidelibus ostendere dignatus sit Dominus, nostris reor non posse expleri sermonibus. Nam ibidèm ex obsessis corporibus dęmonia fugantur, cęci illuminantur, manus informes reformantur, claudis gressus redditur, vis omnium febrium pellitur, infirmitatum genera multa curantur. Adsit nobis virgo eximia, suî memoriam celebrantibus, impetret delictorum veniam sibi famulantibus, & post huius vitæ terminum suis sacris precibus nos ad sanctorum perducat consortium, Amen.

Miracula ad eius monumentũ.

PROLOGVS THEOBALDI EPISCOPI, SANCTITATE ET DOCTRINA CONSPICVI, IN VITAM *beatissimi Guilelmi Confessoris, Comitis Pictauorm, & Eremitæ.*

PAulus seruus Iesu Christi & Apostolus, prędicator veritatis & doctor gentium, olim scribens ad Hebręos, inter cętera dicebat ad eos: Non habemus hîc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Si non habemus hîc manentem ciuitatem, quid hinc exire formidamus? Si futuram inquirimus, quid hîc residere curamus? Si igitur hîc non habemus ciuitatem manentem, futuram ardenter inquiramus Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, & cuius participatio eius in idipsum, quam numerus cohabitantium non angustat. Sed ad quęrendum diligenter, & inueniendum efficaciter quis tam idoneus? Multi enim quærunt, & non inueniunt, eo quòd malè quęrunt. Vox malè quærentis: In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea: quęsiui, & non inueni illum. Vox non inuenti: In gregibus suis & in armẽtis vadent ad quęrendũ me, & nõ inuenient me: ablatus enim sum ab eis. Vox

Heb. 13.

Psal. 121.

Cant. 3.

Osee 5.

Luc. 2. quæsiti, sed non inuenti: Quid est, quòd me quęrebatis? (loquitur ad requirentes eum in comitatu pompæ secularis) Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me
Esa. 55. esse? Propter hęc & huiusmodi clamat Esaias, & hortans dicit: Quærite Dominum, dum
Esa. 21. inueniri potest. & iterùm: Si quęritis, quęrite. Omnis enim qui quęrit, inuenit. Si ergò,
Matt. 7. fratres charissimi, futuram ciuitatem inquirere debemus, qui manentem hîc non habemus, ad quęrendum diligentissimè, & inueniendum ardentissimè, duobus quasi stimu-
Eccl. 12. lis indigemus, verbis videlicet & exemplis. Verba enim sapiētium quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi. At quoniam multi multa loquūtur, quæ & verisimiliter operantur, hodiè verificatur, quòd stultus verbis non corripitur: quia, teste beato Gregorio, plùs mouent exempla, quàm verba. Sermo quidem viuus & efficax, exemplum est operis: sed vbì inter mortales exemplar cęlestis beneficij à mortalibus poterit inueniri, cùm
Psal. 115. non sit, qui faciat bonum, non sit vsque ad vnum? Ego dixi in excessu meo, ait quidam:
Ierem. 8. Omnis homo mendax. Attendi & auscultaui, ait Ieremias: nemo quod bonum est lo-
Osee 4. quitur. & in Osee dicit: Non est veritas, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, homicidium & furtum inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Et quoniam sic abundauit iniquitas, refrigescit charitas multorum. Et Paulus scribens Ti-
1. Tim. 6. motheo, magister discipulo, Apostolus episcopo, quodam in loco dicebat: Habentes alimēta & quibus tegamur, his contenti simus. Vbì forma hęc? In Biblia theologorum, non in conscientia multorum: in libris, non in viris: in membrana, non in anima: in co-
Psal. 36. dice, nō in corde. At de viro iusto scriptum reperis, quoniam lex Dei eius in corde ipsius, non in codice. Quærebamus virum zelatorem Dei, & curatorem Christi, & non neglectorem suî: malorum extirpatorem, bonorum plantatorem, mœrentium consolatorem, errantium eruditorem, patriæ saluatorem, delinquentium correctorem, qui Moysen se exhiberet Aegyptijs, Eliam idololatris, Eliseum auaris, Phinees fornicantibus, Iohannem regibus, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, Petrum Christum negantibus: & ecce in inueniendo deficimus. Vix enim inuenitur, qui seipsum saluum facere possit, vt taceam de salute aliorum. Optimus est hodiè, qui non est nimìs malus. Iam in terra cęcorum monoculus rex est: quia vbì omnes fœtidi sunt, vnius fœtor minimè sentitur.

Quia ergò, vt dictum est, ad futuram ciuitatem inquirendam, verborum & exemplo-
Iob 5. rum stimulis indigemus, vocemus si sit qui respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertamur. At quoniam rara auis & preciosa in terra vir sanctus & iustus, maximè cùm
Mich. 7. deploret iustus Micheas, dicens: Perijt sanctus de terra, & iustus in hominibus non est: libet ex his, qui empti sunt de terra, sanctis videlicet, qui modò sunt in terra eius, ad excutiendam mentis nostræ desidiam, in memoriam reducere illustrissimum ducem ac Comitem sanctum Guilelmum, virum Deo deuotum, à carnalibus semotum, in spiritualibus totum: in quo debile principium melior fortuna secuta est. Ipse erat lucerna ardens & lucens, simul & coruscans: ardens in verbis, lucens in exemplis, coruscans in miraculis. Ipse spretis omnibus propter Christum, vitam eremiticam ducens, fratribus suis infirmis, prout poterat, erat largus, delicatis compatiens, fortioribus moderatus, peruersis seuerus, pœnitentibus misericors, bonis optimus. Cęterùm vitam eius ante me curauerunt meliores me magìs sparsam colligere, nè periret, quàm depingere, vt
Albert⁹ primus discipul⁹ S. Vuilhelmi scripsit quædā de vita eius in audientiam deueniret. Inter quos pręcipuus sanctus Albertus, viri Dei protodiscipulus, & primitiæ frugum eius, aliqua in parte digessit, benè quidem & luculento satis stylo, vtpotè quantùm licuit pictori quidem optimo, sed aliâs occupato: cuius dicta non repeterem, sed de omissis solùm ab eo narrationem texerem, nisì à capite resumere tu iuberes Prior venerabilis Prouincialis Franciæ, & tecum Ordinis tui fratres, omnisque vestra, nostrisque domestica Ecclesia sanctorum. Erant quidem in multis cœnobiorum vestrorum collegijs, qui digna satis, immò digniori vestirent narratione materiam: sed hoc est de vestrę religiōis ac humilitatis xenijs, vt de vobis parua, de alienis maiora pręsumatis. Et vtinàm quod Benedicto Gregorius, quod Martino in laudādo Seuerus Sulpitius, hoc in attollendo pręconijs suo posset esse Guilelmo peccator Theobaldus. Vos denique fratres, qui tantum opus subire me fecistis, orationum vestrarum clypeos exponatis, vt voluntaria oris mei beneplacita semper faciat Deus: ego verò in hoc opere veridicè magìs, quàm opinatè, loqui semper studebo.

VITA

VITA BEATI VVILHELMI DVCIS, COMITIS ET EREMITAE, AVTHORE THEOBALDO *Episcopo.* *Caput* *I.*

SCripturus vitam serui tui, prout tu dederis & inspiraueris, Domine Deus, qui das cunctis affluenter, & vbi vis, spiras: inprimis admonitos esse cupio cunctos, qui lecturi sunt vel etiam audituri, nè eos scandalizet tyronis primordia, quæ reuerà per se sumpta, ducere sufficerent in abominationem horroris, si non sequerentur conuersionis prçconia, quæ omnibus nobis proponuntur ad imitationem vitæ melioris. Non enim est insultandum Vuilhelmo auertenti ex proprijs, sed potiùs exultandum Christo, ex Basan conuertenti. Etsi vtiquè iubeatur in hostia cauda cum capite offerri, tolerabilius tamen est in oculis diuinæ maiestatis, acephalum quàm excaudatum animal immolari: hoc est dicere: Vtile est ad salutem viro iusto innocenter inchoare, fideliter consummare. Quòd si vtrunque non volumus, melius est, vt benè finiendi, quàm benè incipiendi gratiam consequamur. Nusquàm enim, qui tantùm benè cœperit, saluandus legitur, sicut qui perseuerauerit vsque in finem. Deniquè ficus prçcoquas desiderat anima Domini, qui tamen cor contritum & humiliatum non despicit, & reliquiæ cogitationis diem festum agent ei, qui in nostro genere fragmenta iuuentutis non abijcit. Scriptum quippe est: Quacunque hora ingemuerit peccator, cunctarum iniquitatum eius ampliùs non recordabor. Hęc idcircò prelibata sunt & prçscripta, vt non abominetur militis sçuitia, sed regis commendetur clementia. Fuit siquidem prçfatus miles natione Pictauus, ex Comitum prosapia ex Pictauiensium prouincia oriundus: Ibì conceptus & natus, ibì & alitus est secundùm parentum magnalia, qui prçclari genere & opibus, prçclarum filium, secundùm seculi dignitatem non infimam, prçclarissimè educare curauerunt. Qui seculi gloria atque pompa arridente & irridente, in corde tenaciter illectus, meditabatur à puero, &, vt ità dicam, à cunabulis, malitia supplente ætatem, quod posteà effectui manciparet. Natus illustris ex illustribus natalibus, & educatus secundùm morem magnorum, qui sunt in terris, reprimebatur à concepto facinore, cùm parentum & custodum timore, tum ætatis imbecillioris infirmitate. Et quidem Vuilhelmi infantia parùm cognita nobis est, excepto quòd ex sequentibus prçsumimus, crescente ætate creuisse simul & malitia apud Deum & homines. Quando enim plenitudo temporis venit, incepit apparére quid esset in iuuene, & factus vir, euacuauit quæ erãt paruuli. Deniquè sacrum militiæ professus & adeptus non sacer cingulum, ab omnibus baronibus terræ vnanimiter susceptus est ad Pictauiæ Comitatum, Aquitaniæque Ducatum, quorum vterque sibi debebatur iure & titulo hçreditariæ successionis. Factus ergò miles, fretusque Comitis fastigio, factus est eo insolentior, quo nobilior, quo locupletior, quo fortior, quo honoratior, quo formosior, vniuersisque famosior. Deniquè ex parentela generosus, ex fortuna pecuniosus, ex natura virtuosus, ex fama gloriosus, ex opifice speciosus, insolentissimus omnium extitit, dyscolus atque fastuosus. Genus clarum, corpus aptum, forma elegans, iuuenilis decor, prçdia, palatia, immensa supellex & infulæ dignitatum, carni in eo, non spiritui, militabant. Proceritas corporis tanta erat, quòd magìs videbatur gigantęa quàm humana. Vix ei in vno prandio sufficiebant cibaria, quanta alijs octo iuuenibus fortissimis erãt alimenta. Nusquàm se per totam illam prouinciam absentauit à prçlio, quandiù in armis fuit: sed affectu pugnæ solitarius, armigerorum destitutus subsidio, armatus multotiès incedebat. Et cùm nollent dimicare, trahebat vel inuitos ad certamen. Diceres rediuiuum Belis idolum in comedendo & bibendo: crederes ipsum Nemrod potentem & robustum venatorem coram Domino in prçliando. Extraneis malus, suis peior, pessimus sibi. Deniquè proprij germani vxorem, Herodiana rabie debacchatus, ad instar Herodis contra ius & fas incestu impudentissimo fertur per triennium & ampliùs tenuisse violenter. Si quis incestuoso se tanquàm Iohannes exhibiturus, de tota vicinia diuertisset ad eum, conuicijs lacessitus, inanis & vacuus recedebat. Confidebat in viribus proprijs: verùm non est, quòd fortis

Marginalia: Febrva. 10. — Iacob. 1. — Iohan. 3. — Psal. 67. — Leui. 1. — Matth. 10. — Mich. 7. — Psalm. 50. — Psal. 57. — Ezec. 18. iuxta LXX. — Genus S. Guilelmi. — Dux Aquitaniæ & Comes Pictauorum. — Statura ingens & immensa eius voracitas. — Dan. 14. — Gene. 10. — Matt. 14. — Abutitur vxore fratris sui.

Hier.9. Psal.43. Ibidem. Psal.32. fortis glorietur in multitudine virtutis suæ. Confidebat in mirabili & optimo mucrone: sed decantet iustus, Et gladius meus non saluabit me. Et iterùm: Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos. Confidebat in equo fortissimo: sed fallax equus ad salutem. Erat autem ad succendendum flammeus, ad ignoscendum ferreus, ad consolandum saxeus. Diceres ignem vrentem in irascendo: diceres securim vel asciam in deijciendo. Eccè hęc sunt instrumenta artis diabolicæ, quibus onustus Comes, currebat aduersùs Deum erecto collo, & pingui ceruice armabatur. Quæ tanto diligentiùs sunt nobis enumerata, quanto diuinæ clementiæ in reuocatione peccatoris mirabiliter placuit operari. Quis inter hęc animduerteret prophanum mutandum in sanctum, Saulum in Paulum, Saul in prophetam, lupum in agnum? Hęc Deut.32. sanè mutatio dexteræ excelsi. Qui producit mel de petra, oleumque de saxo durissimo, ipse fecit hoc. Non fecisti Domine taliter omni nationi, & iudicia tua non manifestâsti Luc.16. eis. Si quis ex mortuis ierit ad eos, ait quidam, pœnitentiam agent. Omnes ergò pœnitentiam agere in fauilla & cinere debent, quandoquidem Dominus patiens & multùm misericors mittit ad eos tyrannum, quadruplici morte compeditum, & mirabiliter ad odorem ignis spiritûs sancti solutum & abire permissum, vt non sit qui se abscondat à Esa. 21. calore eius. Iam impletum cernimus Esaiæ vaticinium, dicentis: Babylon dilecta mea, posita est mihi in miraculum. Id autem de reliquo prosequamur.

Vt B. Bernardus S. Vuilhelmi conuersionem exoptârit. Cap. 2.

Anno Christi 1115. EO tempore fundatum est monasterium Claręuallis, & ibi vnà cum venerabilibus fratribus suis familiari spiritûs sancti consilio ad regimen domûs Abbas est S. Bernardi insignis laus. Bernardus ordinatus, qui intantùm vita, virtutibus & doctrina clarus effulsit, vt nullus ei in orbe secundus existeret ingenio, [illegible]ribus, ore, stylo & virtutibus: quinimmò sanctorum catalogo annumeratur, & apud superos pręsentialiter honoratur. Hic est, qui in diebus suis hęreses extirpauit, hęreticos confundebat, schismaticos reuocabat, erroneos instruebat, discordes concordabat, bonos promouebat, malos increpabat, & principes arguebat. Hic igitur in spiritu vehementi audiens famam sępè Luc.15. dicti Vuilhelmi Comitis, velut aquila perspicax, vbi fuerit cadauer, statim adesse desiderans, superni flaminis instinctu pręmonitus, cogitabat cum muliere euangelica, drachmam perditã reperire, & ouem erroneam ad pascua deserti reuocare. Ponensq; animam suam in manibus suis, deliberauit se vel ad tyrannum profecturum, vel ad se per nuncium gratia mutuæ collocutionis Comitem vocaturum. Sed quid ageret? Si vocaret eum dilectus Domini in dilectam Clarauallem, vt illum introduceret in cubiculum genitricis suæ, pręsumebat probabiliter dyscolum ducem non venire. Si ad eum pergeret, iam propositum suum frangeret, de quo se nouerat ad Petrum diaconum Cardina-Epistola 17. lem sic scripsisse: Salua vestra omniumq; bonorum reuerentia, mihi propositum est, nequaquàm egredi de monasterio, nisi certis ex causis. Ad tempus ergò sedit solitarius, tacens & quietus, negocium committens supernæ dispositioni. O virtutem viri, O animi puritatem: nec affectantis publicum, nec formidantis tyrannum pro eius salute. Si fugiebat publicum quousque affectâsset cathedræ fastigium? Deus meus, quot & quan-Multos episcopatus recusat S. Bernardus. tæ Ecclesiæ cathedrales, proprijs orbatæ pastoribus, eum in pontificem elegerunt? Sed non plùs delectabat eum mitra & annulus, quàm rastrum & sarculus. Fugibundus itaque publici, negocium committebat, vt dictum est, supernæ dispositioni. Cùm autem placuit ei, qui segregauit Vuilhelmum à seculo, & vocauit per gratiam suam, vt multos filiorum Dei auersos, exemplo suo conuerteret ad Dominum Deum ipsorum, concurrere fecit causas ordo ille diuinæ sapientiæ, cuncta complectens, vt Bernardo Vuilhelmus occurreret, quem volebat & quęrebat. Occurrit autem hac occasione:

De electione Innocentij Papæ II. Cap. 3.

Anno Domini 1130. CIrca idem tempus Dominus Papa Honorius ingressus est viam vniuersæ carnis. Nec mora, conuenientibus electoribus & dissidentibus Cardinalibus, facta est diuisio in Ecclesia Dei, alijs eligentibus Innocentium, alijs Petrum Le-Schisma. onis, quem vocârunt Anacletum. Sed pars Innocentij consilio sanior, zelo feruentior, merito probabilior, numero copiosior. Pars autem Anacleti infirmior, audacior, violentior, non ratione virtuosior. Ipse etiam Innocentius fama, scientia & vita sum-

summo pontifice dignus habebatur. Petrus verò Leonis à longinquis adspirationibus & machinationibus fraudulentis ad hunc apicem conscendere nitebatur. Pars autem catholica, omnibus circa electum suum ritè peractis, circa Lateranense palatium non tuta morabatur, sed acerrimè à Petri satellitibus infestabatur. Et quia vi humana tueri se non poterant, cedere salubriter elegerunt. Pręmissi in Gallias fuerunt nuncij, qui Gallicanæ ecclesiæ intimarent negocij veritatem, & hortarentur episcopos, vt accingerentur ad vltionem, partem schismaticam damnantes, & vnitati catholicæ subscribentes. Conueniunt Stampis omnes Pontifices, Barones & Abbates, vocato ex nomine à rege & pluribus episcopis sancto Abbate Clarçuallis. Fuitque vnicum omniū consilium & sentētia, vt negocium ecclesiæ Dei Abbati sancto imponeretur, & ex eius ore tota causa pensaretur. Qui diligenter prosecutus electorum merita, electi vtriusque vitam & famam, electionisque ordinem, aperuit os suum, & spiritus patris sui impleuit illud. Vnus ergò omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus Innocentium nominauit, & ratum esse omnis pariter Ecclesia congregata clamauit. Laborabat eo tempore schismaticorum oppressione tota Burdegalensium prouincia, & non erat in tota Aquitania, qui Vuilhelmo principi posset resistere: intantùm animum eius indurauerat Deus. Persuadente siquidem Gerardo Engolismensi episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus erat schismaticis author & defensor. Quicunque enim susceptioni Petri Leonis non subscribebat, persecutionibus exponebatur, ità vt exulare cogeretur. Sibilabat enim in auribus Vuilhelmi ducis crebris suggestionibus Gerardus prędictus, tanquàm vulpes astutissima & serpens antiquus atque tortuosus. Fuerat siquidem diutiùs in partibus illis Apostolicæ sedis legatus, nō solùm per totam Burdegalēsem ac Turonicam prouinciam, sed quicquid à collibus Iberorum vsque Ligerim complectitur ac claudit Oceanus, eius paruērat imperio. A quo tanto magistratu, tūc non modicùm se dolebat deiectum. Ad Petrum ergò Leonis misit pro restituenda legatione, deiectionem suam ferre non valens: & ipse ei fide iurata deuotus obediret, principemque terræ & quoscunque posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, celeriter annuit & libenter. Gilone Tusculano episcopo Cardinale, qui solus ei de Romanis adhęserat, ad hoc misso specialiter, aggreditur ilicò Vuilhelmū Comitem marsupijs pecuniosis, pulsat animum eius suggestionibus venenosis, & hominē arundineæ leuitatis seducit & corrumpit. Inprimìs episcopus Pictauiensis Vuilhelmus, catholicus & honestus, de sede sua violenter expellitur, & quia Petrū Leonis abdicabat, condemnatur, alijs existentibus causis priuatis, ob quas ei Comes infensus, libēter eum persequitur. Obsecro igitur, vt nulli sit onerosum vel graue, si quiddam animo incidens obitèr attigero, vel si priùs gesta, breuiter repetiero.

Is fuit Ludouic⁹ VI. Crassus.

Vide quantum tribuitur sanctissimo viro.

Gerardus episcopus incitat Guilhelmum ad schisma.

Guilhelm⁹ Pictauorū Episcopus profligat⁹.

Vt B. Bernardus primò ad se vocàrit Vuilhelmum. Cap. 4.

Ante hos dies apud multos, fama vbiquè perstrepēte cœperat audiri, quòd seductor ille machinabatur aduersùs Ecclesiam Dei. Et missi sunt à latere Innocentij Papæ, tunc agentis in Gallijs, B. Bernardus atque venerabilis Ioslinus Suessionensis Episcopus, vt tam ipsum, quàm principem Vuilhelmū super his constanter conuenirent. Qui Pictauiam vsque peruenientes, prędicto inuasori salutaribus monitis suaserunt, sed non persuaserūt. Quomodò enim persuaderēt ei, qui iam eodem principe persuaso, impudēter in ecclesiam catholicam cōuicia despumabat, Innocentium vituperabat, Anacletum suum pręconizabat, non obedientes ei, erroneos & acephalos affirmabat? Vndè factū est, vt animati & armati in insaniam schismatici, ex eo die publicè persecutionem Catholicis intentarent. Intereà dum hęc agerētur, Abbas sanctus in quodam monasterio ordinis sui, cōstructo de nouo in Pictauia, morabatur. Qui de Domini misericordia confisus, nuncium ad Comitem direxerat intrepidus, supplicans, vt ad se necessariæ collocutionis gratia dignaretur properare. Quem mox Comes vt audiuit, deposita quodammodò ferocitate leonina, & assumpta mansuetudine columbina vel ouina, ad auditū auris obediuit. Venit filius prodigus ad patrem, etsi nondùm reuersus ad se. Venit Saulus ad Ananiā, etsi adhuc cęcus peruersusque: cum omni gaudio susceptus est ab Anania, tanquàm Saul, quæritans asinas, à Samuēle propheta. Mox qui in spiritu & virtute Eliæ deuenerat, accensus est quasi ignis, & verbum eius quasi facula ardebat, cupiens in spiritu vehementi conterere nauem Tharsis. Inclusumque

Persecutio catholicorum.

Cōes Guilelm⁹ venit ad S. Bernardum.

Act. 9.

1. Reg. 9.

sumque septem diebus continuis in quodam loco secretiori Comitem, de morte & vita, de pœnis malorum & præmijs bonorum, de vita & exemplis beatorum suo illo modo ignito ardēter tepidum instruebat. O si calidum audisses ad frigidum sua verba proferentem, diceres ignem succendentem vepres criminum, diceres gladium carnes deuorantem, crederes malleum petras conterentem. At quoniam nondùm suscitauerat eum Deus, in maleuolam eius animam non intrauit sapientia pro tempore illo, sed cor eius indurabatur quasi lapis, & quasi malleatorum incus stringebatur, dētibus suis fremebat & obfirmabatur, nec adhuc de peccatore iusti desiderium complebatur. Audiebat de conuersione morum admonentem, sed non exaudiebat. Audiebat ab inferis excitantem, & dissimulabat. Audiebat à schismaticorum congregatione reuocantem, & exire recusabat. Interim tyrannus esurire compellebatur, quia ei cibus in sapore consuetus & abundantia negabatur, cui assueta relinquere difficile videbatur. Dormitabat etiam anima eius præ tædio documenti salubris & inauditi, vtpotè cui rationis peribat iudicium, quia schismaticorum veniebat negocium, transiens cordis in affectum. Quid plura? Induratus Pharao surgit in scandala, seruo Dei phreneticus conuiciatur, & eum priuare se vertice, si extra claustra reperiret, comminatur. Vndè ferocem leonis sæuitiam agniculus tremebundus expauens, immunem suæ doctrinæ tunc eum abire permisit. Dic mihi, ô homo, si intelligis hominis Dei salutare documentum? Medicus est, qui te hortatur: phreneticus es, qui hortaris: portas gladium, & vibras hastam manu furiosa. Sine modò, sine Abbatem sanctum recedere: tu interim contempta cedro & Libano, sub vmbra rhamni tui, occupatoris scilicet auarissimi, requiesce: sed veniet tempus & non tardabit, quando suspirabis absentem, quem paruipendis præsentem. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Regresso ergò viro Dei, & in proprio nidulo Clareuallis collocato, factæ sunt per prędictos Gilonem Cardinalem & Gerardum occupatorem, quas suprà meminimus, deiectiones episcoporum atque sedium occupationes.

Comes nihil flectitur verbis S. Bernardi.

Intētat minas sancto viro.

Hortaris, pallidè dicit.

De secunda Comitis conuentione apud Pertinacum. Cap. 4.

AVdiens huiusmodi venerabilis Gaufredus Carnotensis episcopus, vir virtutis, plenus spiritu consilij & fortitudinis, cui à Domino Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis alijs negocijs, sine morę dispendio, decreuit. Abbatem ergò Clarauallensem obnixè rogitans petit & obsecrat, vt sibi ad tantorum malorum eliminationem succurrat. Videns excusationes frustrà extendi, assensit & annuit. Ibant igitur simul, & sicut condixerant Abbas & legatus, ingressi sunt Aquitaniæ fines. Significatum est interim comiti Vuilhelmo per viros illustres & solennes nuncios, qui minùs ad eum accedere verebātur, quòd Bernardus Clarauallensis & Gaufredus Carnotensis, cum alijs multis episcopis & religiosis, eius colloquium pręstolabantur: quorum esset studium, vt de pace Ecclesiæ & malorum remotione in communi tractaretur. Suasum est illi atque persuasum, nè tantorum declinaret colloquium, quorum communicato consilio, facile posset fieri, quod difficile videbatur, & repentino prouentu possibile redderetur, quod modò impossibile videbatur. Itaque apud Pertinacum hinc-indè conuenerunt. Inprimis ergò de ecclesiæ diuisione, scissuræ ac discordiæ obstinatione, quæ in sola consederat Aquitaniæ regione, multis modis serui Dei Comiti propo-suerunt, & se multiplici ratione vallauerunt: Ecclesia, inquiunt, vnica est, & quicquid extra illam est, quasi extra arcam Noë, diuino iudicio naufragari atque interire necessè est. Adducunt in medium exempla pessimorum Core, Dathan & Abiron, quos ob piaculum schismatis viuentes terra absorbuit. Addunt quoquè, in nulla scriptura authentica se legisse, pesti schismatis Dei aliquando defuisse vindictam. Vuilhelmus ad hoc sano in parte cōsilio vsus, respondit se Innocentio facilimè posse obedire, sed ad restitutionem episcoporum, quos expulerat, nulla ratione posse consentire, tum quia eum implacabiliter offenderant, tum quia se pacem eorum nullo tempore suscepturum iurauerat. Sed dum vicissim per internuncios sermo pertraheretur, incassùm se mutuò verbis occupabant, & facti velut æs sonans aut cymbalum tinniens, nihil proficiebāt. Sermone deterebant diem, & in ventum verba proferebant. Angustabatur in semetipso Domini seruus, & quia non explebatur de principe, quod cogitauerat, anxiabatur in eo spiri-

Carnotēsis Episcopus cum S. Bernardo it ad eum.

Cōuenitur Pertinaci.

Vna Ecclesia extra quam nulli salus.

Num. 16.

Nihil efficitur apud Comitem.

ſpiritus eius, in ſe cor eius turbabatur. Quid ageret athleta Chriſti? Deficiente humano præſidio, recurrit ad diuinum vir diuinus: ad arma fortiora confugiens, efficaciùs eſt munitus.

De tertia conuentione. *Cap.* 6.

ACcedens ad altare ſanctum vir ſanctus, pro gente non ſancta ſupplicandum inter Miſſarum ſolennia dignum duxit. Intrauerunt eccleſiam, quibus diuinis intereſſe licebat myſterijs. Vuilhelmus Comes cum ſuis adhærentibus præ foribus ſuſtinebant. Sacrificabat igitur & orabat hora ſacrificij ea quidem, qua conſueuerat, ſanctitate cordis ac puritate animi. Ritè ergò conſecratione peracta, pace data & in populum diffuſa, homo Dei, iam ſe non agens vt hominem, corpus Dominicum patenæ ſuperpoſuit, ſecumque portauit. Egrediebatur itaque foràs ad Ducem foris manētem, vt loqueretur in idipſum, ignitis oculis, ignita facie, ignitum portans eloquium, nec ſupplex, ſed minax ac verbis terribilibus principem terribilem eſt aggreſſus: Rogauimus, inquit, te, & rogantes quę ad pacem ſunt Ieruſalem, contempſiſti. Supplicauit tibi in altero conuentu, quem iam tecum habuimus, ſeruorum Dei coram te adunata & proſtrata multitudo, & deſpexiſti. Væ qui ſpernis, nónne & ipſe ſperneris? Eccè poſt ſeruos, ad te Dominus omnium ſupplicaturus aduenit: eccè filius virginis, caput Eccleſiæ, quam tu perſequeris: poſt membrorum preces, caput ad te proceſſit. Adeſt iudex tuus & tuorum, in cuius nomine curuatur genu omnium cęleſtium, terreſtrium ac infernorum. Adeſt teſtis & iudex tuus, in cuius manus eſt ille tuus ſpiritus deuenturus. Nunquid & illum ſpernes? Nunquid ipſum, ſicut ſeruos eius, contemnes? Vniuerſi, qui aderant, lachrymabantur, & orationibus intenti, rei exitum præſtolabantur, & omnium expectatio ſuſpenſa, aliquod diuinum fieri cęlitùs arbitrabatur. Vidēs Comes Abbatem procedentem in ſpiritu vehementi, & in manibus tenentem ſacratiſſimum corpus Domini, diriguit & expauit, metuſque membra trementia per totum diſſoluit, atque velut extra mentem poſitus, ad terram vſque proſternitur. Eleuatuſque à ſuis militibus, rursùm in faciem corruit, nulli loquens, & in nullum intendens. Qui comprehendit ſapientes in aſtutia ſua, & regum balteum diſſoluit, ipſe fecit hoc. Verè non eſt ſapientia, non ſcientia, nec conſilium contra Dominum. Tunc vir Dei propiùs accedens: Surge, inquit, & ſta ſupra pedes tuos, & diuinam auſculta ſententiam. Præſens eſt epiſcopus Pictauienſis, quem ab eccleſia violenter expuliſti: vade iam, reconciliare patri, & in oſculo ſancto pacis cum eo iungito fœdera. Innocentio ſubdere, & electo à Deo tanto pontifici páre, ſicut ei obedit omnis Eccleſia ſanctorum. Auditis his tyrannus, ſacramentorum pręſentia ſuperatus, & authoritate ſpiritûs ſancti victus, nec audebat reſpondere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur, nec poterat reddere vnum pro mille euangelizanti verbum virtute multa: ſed ſtatìm occurrens, recepit epiſcopum pacis ad oſcula, inijciens manus in Abbatis vincula. Et quod amplius eſt, eádem manu, qua priùs eum expulit, cum totius exultatione ciuitatis ad ſedem propriam reduxit. Iam fortis impegit in fortem, & fortior ſuperueniens, fortem ſuperauit. Iam deincèps Abbas cum Comite familiariùs loquens & ſuauiùs, nè ad impios auſus & tam temerarios deincèps exurgeret, nè Dei patientiam in tantis flagitijs iritaret, nè pacem reformatam in aliquo violaret, paternè commonuit. Tanto ergò malo obruto, & Gerardi ſchiſmate in cineres redacto, Bernardus cum gaudio Claraualle̅m regreſſus eſt. Vuilhelmus verò audito eo, multa interìm faciens, deincèps minùs crudelis extitit. Multa mala feciſti, ô tyranne, iam aliquando compeſcere: iam mutatus in vas electionis à vaſe contumeliæ, conuertere. Tempus eſt vt reuertaris ad eum, qui te fecit, vt te videntes & ex bonis operibus conſiderantes, glorificemus Deum in die repentinæ tuæ viſitationis. Nam oportet te in habitu vili Apoſtolico conſpectui præſentari, & plenum virtutibus in vaſta ſolitudine Stabuli Rodis ſepeliri. Dicamus ergò, quando & qualiter.

Nota certiſſimū documentum corporalis præſentiæ Chriſti in Euchariſtia

Eſa. 3.

Philip. 2.

En ſchiſmatic᷒ & agnoſcit & ſentit in ſeipſō pręſentiam corporis Chriſti.

1. Cor. 3.
Iob 12.
Prouer. 21.

Romano Pōtifici páret omnis Eccleſia ſanctorum.

De meditatione Vuilhelmi. *Cap.* 7.

POſt receſſum viri Dei, potens Dominus de lapidibus filios Abrahæ ſuſcitare, cœpit mentem Comitis ad compunctionem & veram pœnitentiam mirabiliter excitare, & Oriens ex alto, ſedentem in tenebris & vmbra mortis, miſericorditer viſitare. Prædicti ſiquidem patris admonitio crebriùs in mentem ipſi

Matth. 3.

Comes redit ad se. venie bat,& memoria priorum gestorum & dictorum animo non excidebat: sed vt animal mundissimum ad presepe positum,plenissimè, quæ audierat & viderat,ruminabat.
Luc. 12. Resoluebatur in calescentis affectionis incēdium, & in meditatione eius exardescebat ignis, quem Dominus venit mittere in mundum. Formabat ante mentis oculos Bernardi constantiam, fortitudinis audaciam, virtutis eminentiam, prudentiæ solertiam, temperantiæ parsimoniam,iustitiæ sanctimoniam, & imaginabatur bestiam, sua verba tam efficaciter resonantem.
Alludit ad dictum Aeschinis de Demosthene.
Nec mirum,si in ipso vincebatur Amalech,id est,si caro spiritui subdebatur: quando rediuiuus Moyses leuans in oratione puras manus,pro Vuilhelmo assiduè precabatur.
Exod. 17.
S. Bernardi instantissimæ preces p Comite.
Deus meus, quotiès homo tuus totas noctes peruigiles in oratione duxit & insomnes, flens largiter & effundens sicut aquam cor suum ante conspectum tuum, pro quo & de quo loquebatur tibi bona? Certè non poterat tantarum perire filius lachrymarum. Dicebat enim sibijpsi adspiciens in visu noctis & rigans lachrymis stratum suum: Heu me, quid animi habebam, quando illum contemnebam? Clamabat ad me,& non exaudiebā: stabat,& non respiciebam: Mutabar ei in crudelem, & in duritia manûs meæ aduersabar illi. Væ mihi,quia peccaui in sanctum Dei,dum deprecaretur me,& non audiui. Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo ad eum, & cum ipso deceterò requiescam? Veruntamen si iniquitates meas obseruaueris pater, ante faciem eius totiès ad iracundiam prouocatam, non sustinebo. Nónne cor meum ardens erat in meipso,dum loqueretur mihi vtilia,& aperiret suum os me docēdo? Beati sunt,qui eum audierūt,& in amicitia eius decorati sunt. Nunquàm sic locutus est homo, sicut ipse loquebatur, & in labijs eius gratia diffundebatur. Talia dicebat intra semetipsum, & huiusmodi cogitationes ascendebant in cor suum. Ecce Beniamin lupus rapax,qui manè comederat prędam, iam vesperì diuidit spolia. Iam de comedente exit cibus, & de forti egreditur dulcedo. Non longè est à cibo spirituali,qui paratus est dare preciosa quęque pro cibo ad refocillandam animam. Cùm ergò fortia atque pręclara arma pœnitentiæ sub iugo Christi decreuisset assumere, ad quem pro imponenda sibi pœnitentia pergeret, cœpit hæsitare : sciens, quicquid per se sine confessore voluntariè assumeret, vanæ gloriæ & præsumptioni, non mercedi, militare : & solum, si ceciderit, subleuantem non habere, & qui sibi se magistrum constituerit, stulto se discipulo subiugare.
Eccle. 4.
Sæpissimè subijt animum eius, venerabilem Bernardum præ omnibus eligere, sed propter iniurias illi illatas, occlusum sibi reditum prospiciens, ad eundem verebatur aduentare.

De accessu Comitis ad solitarium. *Cap.* 8.

Eremitę illorum temporum.

Erant tunc temporis in diuersis mundi climatibus viri religiosi,potentes virtute, & fortes robore:qui Deum præ oculis habentes,cęlum appetentes,infernū metuentes, ad extremum iudicium contremiscentes, à communi vita aliorum segregabant semetipsos: nec cōtenti strata publica pręceptorum, ingrediebantur mundissimam,rectissimam ac strictissimam semitam consiliorum. Nec sufficiebat circa communia languere viris perfectionis,sed adspirabant ad cacumina supererogationis. E quibus alij regularem,alij monasticam,alij anachoreticam,alij eremiticam ducentes vitam,vni Domino seruiebant,vni regi militabant. Sed & in regione eádem,quæ talem nobis protulit ciuem sanctorū & domesticum Dei, nō defuère viri spirituales, habentes spiritum prophetiæ, propositum spirituale: qui,nè cum salutis periculo viuerent in seculo,viuebant in eremo, & oculis desiderantibus Christum, nil aliud dignabantur adspicere. Hi tales &si pauci numero, de malitia tamen patriæ & furia Pictauiæ traxerunt nihil,nō magìs,quàm de sale marino pisces maris.
Eremita quidam miræ simplicitatis.
Non longè erat à loco,in quo Vuilhelmus talia meditabatur vt columba,quidā de numero talium,vitā eremiticam ducēs, & miræ admodùm simplicitatis homo. Sola enim, q̄ Dei sunt,cogitās,& mundū ab immūdo discernere nesciēs,sanctę rusticitatis,quę solùm sibi prodest,sanctimonia rutilabat. Ad hūc solitariū mox soliuagus miles ire cœpit, & eū diligēter quæsiuit,donec inueniret. Cogitabat intra semetipsum,qualis esset ista deuotio, quā ad eū ferebat,& quid de ipso ageret omnipotēs,nō plenè ipsemet cognoscebat. Replebatur stupore & ecstasi in eo,quod cōtigerat illi,penè somnium suspicatus. Quid plura? Venit ad pastorē agnus factus de lupo,sed eū verebatur adunare pastor trepidus ouili Dominico. Requirebat instanter portū naufragus,medicū sauciatus,Ananiā Saulus in Paulū prostratus. Sed quid

agerет

ageret Ananias? Audierat à multis de hoc viro, quanta mala fecisset ecclesijs & ecclesiasticis personis, & nesciebat futurũ vas electionis, vt nomen Christi portet coram gentibus & regibus & filijs Israël. Abscondebatur ergò columba tremẽs ab accipitre & niso, fugit ouis tremebunda veniente lupo. Metuebat enim sibi improperari à Domino: Si videbas furem, currebas cum eo. Quia tamen perseuerabat pulsans, propter improbitatem surrexit & exiuit, intuitusque in eum toruo lumine, hęsitando admirans, ait: Impie, crudelis & dire tyranne, cur Christi seruos conaris infestare? Nunquid tibi parùm est hactenùs cęteros impugnâsse, nisì etiã pręsumas Christi seruos molestare? Recede, recede: iam ab hac stultitia quiesce, desine tu iuuenis senem lacessere. Qui hactenùs orbem terrarum habuisti infestum, quid tibi ad eremum? Nihil tibi & loco illi: nec est societas alterius ad alterũ, non plùs quàm luci ad tenebras. Cui timidus heros respondit: Non maleuolus te deposco, sed cor poenitens gero, & delictum meum maximũ emundari cupiens, iniquitatem meam coram te recognosco. Pro excessibus igitur pręteritis corrigendis & prauis actibus abijciendis, acturus poenitentiam, adproperaui. Considero quæ feci, & nolo quæ facturus sum, moderari. Quot in me habui oblectamenta, tot offerre Deo paratus sum ad tuæ voluntatis arbitrium de memetipso cordis & corporis holocausta. Quapropter noli prohibere per Christum te obsecrantem, & ad tuam iussionem satisfacere cupiẽtem. Gustem per tuum ministerium, gustem, inquam, quàm dulce sit vitijs non seruire, qui in meipso didici, quàm amarũ sit vel expertum esse vitia, vel velle vitium experiri. Sed ille timens velle eum sibi illudere, & fuisse immundum sciens, & iam purificatum nesciens, fertur respõdisse: Non ego te ligo vel soluo, neque falcem in messem alienam mitto. Sum homo solis latebris dignus, soli mihi iudex, soli arbiter & accusator constitutus: quatenùs monstret actio, quod habet professio, & monachi nomen solitaria mihi cõuersatio interpretetur. Quod tam securus fateor, quàm certus experior. Veruntamen si vera sunt quæ exponis, ad quendam alium singularis sanctitatis hominem festinare te consulo, qui longa experientia temporum iam suffultus, & in discretione spirituum iam excultus, ante me cognoscitur renũciâsse seculo. Iuit, & in auditu auris obediuit: sed ille nihilo minùs, ob auditam eius crudelitatem, poenitentiam Vuilhelmi verebatur. Fuit tamen, qui consilium daret auidè quærenti, & cupidè recipienti. Quid ni reciperet, qui totiès ignem denegatum quasi digito mendicans quæritabat?

Psalm. 49.

Durè accipitur Comes ab eremita.

Offert se ad satisfactionem.

De consilio duorum solitariorum super eius conuersione. Cap. 9.

ERat eodem loco & tempore alius solitarius vir, valdè discretus & sanctitate conspicuus. Hic sicut scientiæ scintillabat perspicuitate, ità quoquè vitæ rutilabat sanctitate. Vndè factum est, vt vtriusque concursu luminis, Deo clarus in scientia, & populo celebris ex fama redderetur. Ad hunc solitarium secundus solitarius militem mox soliuagum destinauit, quem tamen dilationis affectum tædio, nihil in itinere retardauit. Quid mirum? Diligebat ardenter, currebat velociter, & ideò perueniebat celeriter. Omnia bibebat cum suauitate, secundùm antiquum prouerbium: interìm omnia facilia & propè nulla faciebat amor. Amanti enim nihil est difficile, testante anima, quæ canit in sanctarum nuptiarum epithalamio dulci: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea cõmorabitur. Venit ergò ad hominem Dei, quem amoris pennulæ subleuabant. Reuelauerat aũt Dominus auriculas solitarij, antequàm veniret beatus Vuilhelmus. Vbi verò Dei hominem nouit in spiritu propinquare, causam aduenientis memoriter tenens, magìs ac magìs omnipotentis clementiam coepit lachrymabiliter implorare, quatenùs impium ab iniquitate dignaretur, sicut promisit, reuocare. Postquàm igitur aduentâsse Comitem vir sanctus accepit, cum gaudio spiritùs sancti eum in pace suscepit, causamque itineris indagare solerter coepit. Cui ille penetralia cordis aperiens, totum propositum conuertendi coepit fiducialiter enucleare, nec fuit verbum in cordis cubiculo, quod ei voluerit occultare. Diceres rediuiuum hominem, qui inciderat in latrones, sauciatum & spoliatum, quem pertransierãt sacerdos & Leuita, Samaritani misericordiam præstolari. Sed quid egit Samaritanus? Viso eo, non pręteriuit, sed misericordia motus est, & curam illius egit. Nam appropinquans, alligauit vulnera eius vinculis alligaturæ salutaris, infundens oleum consolationis cum vino mordaci epithematis. Doctus erat cum vnguentario Salomonico, facere pigmen-

Nullos recusat labores tantus princeps, iam conuersus ad Dominũ.

Cant. 1.

Totum pectus suum aperit Eremitæ.

Luc. 10.

Eccl. 38.

ta suauitatis, & vnctiones conficere sanitatis. Mox mirum in modum, proposito Comitis diligenter intellecto, sicut gaudium est angelis Dei in cęlo super vno peccatore conuerso: sic & isti gaudium cumulatum est super pœnitenti Comite & peccatore tam peruerso. Post aliquãtulum ergò temporis & monita vitæ ac salutis, iam securiùs locutus est senior, dicens: Reuertere in domum tuam vndè exîsti, & nemini dixeris quod concepisti. Volo enim te esse cautum, & declinare inanem gloriam, quæ est virus virtutum & dęmonium meridianum. Posteà indutus cunctis armis militaribus, quibus anteà malefacere pręsumpsisti, ascensoque meliori equo, cui hactenùs insidere consueuisti, ad me clanculùm solus festinabis in habitu tali. Et post hęc salutare consilium, cooperante Domino, tibi impendam pro meo posse. Talia dicebat medicus infirmum curaturus, nec ampliùs exprimebat, quia sciebat quid ipse esset facturus. O medici prudentiam. O viri sapientiam. O spiritum, qui loquebatur. Statìm enim vt ad eum introiuit Vuilhelmus, non dixit: O inique, ó immunde, ó adulter, ó schismatice, ó incestuose. Portabat gladium vt secaret vulnus, sed ægrotanti non ostendebat, nè medicinam repentinam neophytus abhorreret. Abscondebat intùs ferrum diuisionis, non sub vestimento tegminis, sed sub velamento narrationis. His auditis, B. Vuilhelmus, cui omnis mora erat longa nimìs, gratias agens Deo, domum regressus est. Sed & monitorum salutarium pręceptoris sui non surdus aut obliuiosus factus auditor, religiosæ solicitudinis suæ nulli extraneorum aut propinquorum voluit esse relator. Didicerat enim scriptum esse: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Domestici tamen eius, rem penitùs ignorantes, vt eum viderunt cum rebus indictis ad suum redire pręceptorem, felicibus eius actibus inscij execrabiliter maledicentes, æstimabãt eum progressurum ad consuetæ nequitiæ scelus & furorem.

Luc. 15.

Vide mirabile eremitæ consiliũ.

Matth. 6.

De lorica ad eius carnem adstricta. *Cap.* 10.

INtereà dum hęc agerentur à Comite, vir Dei quendam fabrum doctum tractare fabrilia, cum instrumentis fabrilibus ad se de vico proximo clàm accersiuit. Sicque prouisum est, vt in termino iniuncto Vuilhelmus ad virum Dei rediens, fabrum cum circulis catenisque & vinculis ferreis vincire paratum, quem nesciebat, reperiret. Ingressus ergò Vuilhelmus ad solitarium, nec solitarium, sed cum fabro reperiẽs, obstupuit intantùm, vt dicere posset: Eccè faber & vincula: vbì est victima vincienda? Sed respõdetur ei cum Abraham, quòd Dominus sibi prouideret holocausti victimam. Holocausti dixerim, an holouincti? Vtrunque si dixerim, non me pœnitebit. Veritatem enim dicam. An non holocaustum, in quo ardor charitatis consumebat rubiginem vitiorum? An non holouinctum, quod decem ligamentis constringitur circulorum ferreorum? Mox vt intrauit, audiuit patrem spiritualem dicentem sibi: Fili Vuilhelme, authoritate sacrorum canonum salubriter admonemur, nè falsis pœnitentijs laicorum animas decipientes, in infernum protrahi patiamur. Veritas est irrefragabilis, & negare nõ possumus, quòd nullum malum impunitum manet, sicut nullum bonum irremuneratum. Aut enim Deus punit, aut homo. Modus autem puniendi, secundùm modum pręteriti delicti debet extendi. Dicit enim veridica scriptura: Iuxta mensuram delicti erit & plagarum modus. Et iterùm: Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. In huius signum pręco iudicis hortabatur agere fructus pœnitentiæ, non quoscunque, sed dignos fructus pœnitentiæ. Melius est ad momentum temporaliter cruciari, quàm supplicijs addici sempiternis. Si ergò verè pœnites, & omninò ad remissionem peccati præteriti, ad euasionem futuri iudicij, & ad adeptionem cælestis fastigij suspiras, talem pœnitentiæ districtionem, tamen citra condignum, tibi impono: Inprimìs, quia ieiunium domat pestes carnis, oratio pestes mentis, eleemosyna verò ad omnia valet, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ: per hęc tria emplastra preciosissima tibi indico posse redire ad patriam claritatis æternæ. More ergo perfecti, ibis & vendes omnia, quæ habes, & dabis pauperibus: vt exoneratus & nudus, sequi possis non habentem vbi caput suum reclinaret: qui exultauit vt gigas ad currendam viam. Deindè, quia omnia ista extra te sunt, propriã loricam ferream ad carnem super nudũ pręcipio te portare omnibus diebus vitæ tuæ. Post hęc, quia in factis tuis offendisti plurimos, maximè tempore schismatis sub Petro Leonis, & non sufficit bona conscientia quo ad Deum, sed requiritur etiam bona fama, quo ad proximum:

Gene. 22.

Deut. 25.

Apoc. 18.

Matth. 3.

Ieiunium. Oratio. Eleemosyna.

Nota quid vir sanctus pro satisfactione imponat Comiti iã verè pœnitenti.

mum: nudis pedibus Apostolico conspectui te præsentabis, vt secundùm eius arbitrium
satisfacias Domino, à quo pro tuis sceleribus longè lateque anathematis es opprobrio
condemnatus. De orationum verò pondere & mensura nihil impono, cõfidens in Do-
mino, quòd processu temporis, cùm dilatato pede amoris viam mandatorum Dei cur-
rere cœperis, vnctio eius docebit te non solùm de orationibus, sed etiam de omnibus.
Et quoniam frater, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma est, vt alter alterius one- Prou.18.
ra portemus: deincèps pro inuicèm, vt saluemur, Dominum exoremus. His dictis ab Iacob.5.
homine, Comes accepit verbum salutis, non iam vt ab homine, sed magis ab angelica Eccè tibi
lingua, immò vt à diuino flamine seu mystico spiramine. Reuerà non alius fuerat, qui formã per-
talia deprompserat, quàm spiritus patris eius, qui os eius impleuerat, & talia pronunci- fectæ con-
anda dictauerat. Mox mirum in modum totus in Dei amorem succenditur, & sine dila- uersionis.
tionis procrastinatione inter manus fabri & solitarij vetus Comes exuitur, vt nouus
miles Christum, qui noua facit omnia, nouiter induatur. Nudatus proprijs vestibus, si-
ne confusione & reuerentia, in medio duorum in nomine Iesu congregatorum consti- Nota aspe-
tuitur, & lorica propria fortiter ad carnem connexa superuestitur, firmiterque per to- ritatẽ vesti-
tum corpus decem catenis seu vinculis artificis magisterio subtiliter constringitur, um in tã il-
nè processu temporis facilè dissoluatur. Post hoc asperrimo cilicio desupèr contegitur, lustri viro.
ferrumque galeatum subtiliter, vt solui non valeat, capiti militis imponitur: sicque spi-
ritualibus armis onustus, à suo præceptore dimittitur, & abire permittitur. Iam deposi-
tis armis carnalibus, & assumptis spiritualibus telis, dicere poterat is cum Apostolicis 2.Cor.10.
viris: Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo.

De accessu eius ad Eugenium Papam. *Cap.* II.

LOngam cum homine nouus homo moram non traxit, sed pectore sitibundo ve- Abijcit oĩa
lociter in propria rediens, dispendij impatiens, & velocitati operis inhians, res suas.
omnia bona terrena antè possessa sibi detraxit. Res, quas in sua potestate habu-
it, vendidit & pauperibus erogauit: quas verò ad manum non habuit, ex corde
proiecit & contempsit. Dispersit ergò & dedit pauperibus paupertatis amator, in bre-
ui futurus pauperum non solùm amicus, verùm etiam & imitator. Hærentis in salo na-
uiculæ funem potiùs studebat præcidere, quàm soluere. Adspiciebat enim in remune-
rationem, paupertatis cupiens assequi præmium, quod est regnum cælorum. Nihil ex Matth.5.
omnibus ille quondàm opulentus sibi retinere voluit, distribuens singula, nè cordi vel
manibus adhæreret macula. Sicque factum est, vt omnibus suis simul & semel pro Do-
mino spretis, pauperibus terram, sibi cælum diuideret. Narrat textus euãgelicus & cum
magno exultationis tripudio recitat, Petrum piscatorem Christo dixisse: Eccè nos Matt.19.
reliquimus omnia, & secuti sumus te. Benè Petre, & non ad insipientiam tibi. Non enim
sequi poteras oneratus eum, qui exultauit vt gigas ad currendam viam. Sed scire ve- Psalm.18.
lim, quæ sint omnia, quæ te iactas reliquisse. Piscator eras, victum manu & arte quære-
bas, diues non fueras, nauem & retia tantùm disrupta possederas. Quid ergò te iactas
tam confidenter omnia reliquisse? An omnia reliquisti, qui affectum possidendi deposu-
isti? Certè Vuilhelmus noster nonne eodem tecum spiritu dereliquit omnia, qui volun-
tatem habendi deseruit? Nihil minus in hac parte fecit à magnis Apostolis, qui non na-
uem, sed orbem: non retia, sed palatia: non pauperiem, sed gloriam velut stercora arbi-
tratus est, vt Christum lucrifaceret. Omnibus ergò pro Christo peтcalcatis, nudis plan-
tis, illo suo vestitu ferreo atque asperrimo circundatus, rutilans in luto margarita, do-
minum Papam visitauit. Quid ni visitaret bonos in mundo, quem visitauerat oriens ex Adit Ro-
alto? His diebus præsidebat sanctæ sedi Apostolicæ beatæ memoriæ Eugenius Papa ter- manũ pon-
tius, q de sub ferula beati Bernardi assumptus, Papatûs Romani monarchiam tenebat, tificem, vt
laudabiliter quidem & syncerissimè, vtpotè talis ac tanti patris discipulus. Veruntamen erat ab ere-
quia bonorum vita malis oppidò solet esse infesta, & quia eleemosynam carpit inuidia, mita iussus.
aduersùs eum quorũdam Romanorum adulterina plantatio, viperea progenies rebel-
lauit. Quorum aduersùs se malitiam machinantem humanitùs reformidãs, in superio-
rem Galliam cedens, salubriter se recepit. Vbi Rhemis celebrato concilio, reique pu-
blicæ negocijs peractis, Ecclesiasticæ potestatiuè dispositis atque ordinatis, inter cæte- Eugenius ha-
ra sententiam antiqui anathematis, in Vuilhelmum Comitem dudùm latam, renoua- bet Synodũ Rhemis.

re curauit. Ignorabat enim iam conuersum atque mutatum in virum alterum. Interìm Vuilhelmus audiens dominum Apostolicum in Gallias aduentâsse, gauisus est valdè. Nec se capiens præ gaudio, ignorabat adhuc voluntatem Dei fuisse, vt sibi occurreret quem quęrebat. Accessit itaque Paulus factus ex Saulo, vt videret Petrum, non iam in se, sed in suo vicario. Intrauit vir obediens ad Simonem Petrū, sed non, vt fieri assolet, per Simonem magum. Nihil pauper Christi ostiarijs dedit, qui in terris ex omnibus nihil possedit. Nec fuit, qui ab intraturo pecuniam exigeret, testante scriptura, quia qualis rector ciuitatis, talis & populus eius. Suscitauit Dominus super populum suum virum, qui argentum non quęreret, & aurum non vellet: sed sagittis paruulos interficeret. Intrauit ergò liberè, qui in libertatem spiritûs vocabatur, & prostratus solo tenùs sacra eius vestigia reuerenter osculabatur. Vultus in terra figebatur, oculus lachrymabatur, os pedes deosculabatur, manus amplexabatur, & lingua de profundissimo corde talia loquebatur: Heu mihi, pater mi: Heu mihi, pater mi. Pater Abrahā, miserere meî, & resuscita animam meam, quia multipliciter peccaui. Pater, peccaui in cælum & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus: non etiam mercenarius, sed spurius seu porcus: quia relicto pane filiorum, indignum me feci pane garcionum, onerando miserum ventrem animę de siliquis porcorum. Ego miser homo, descendens ab Hierusalem in Hiericho, incidi in latrones, qui percutientes vulnerauerunt me in natura imaginis, tollentes à me pallium diuinæ similitudinis. Quapropter suscipe, quęso te, de Aegypti partibus reuertētem, & reduc ad pascua deserti ouem oberrantem. Absolue de regione dissimilitudinis ad patrem fugientem. Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius.

Galat. 1. Eccl. 10. Osculatur Comes pedes Eugenij Papæ. Vide cōfessionē corā Pontifice. Garcio, barbara dictio famulum significat.

De obiurgatione Eugenij Papæ. *Cap.* 12.

HIs auditis, Dominus Apostolicus fertur respondisse: Quis enim es tu? At ille: Ego sum, inquit, Comes Vuilhelmus, peccator & impius, quem pro meis meritis iustè quidem tu cum prędecessoribus tuis anathematis mucrone percellere decreuisti, & velut membrū putridum à corpore Ecclesiæ pręscidisti. Homicidia, adulteria, sacrilegia, & omnia opera nefaria, quæ de me incestuoso & schismatico tibi dicta sunt, vera sunt. Si iniquitates à Domino obseruentur meæ, maior est iniquitas, quàm vt veniam merear. At quoniam misericordiæ Christi non est numerus, tu qui vicarius Christi es, miseri miserere, & patrem misericordiarū, quem repręsentas in terris, iure imitare. Peccaui super numerum arenæ maris, multiplicata sunt peccata mea. Sed dum viuo, & spiritus regit hos artus, sana me medicamento pœnitentiæ, cui cōmissum est vice Christi super terrā soluere & ligare. Peccaui & verè deliqui, sed libera me, vt non vadam ad interitum, neq; descēdam in corruptionem, qui claudendi & aperiendi cęlum hominibus adeptus es dominationem. Ad hęc expauit Dominus Apostolicus, & vltrà quàm credi potest, admiratus est. In mentem ei veniebat factum Iacob & Esau: quorū vnus ante conspectum Isaac alterū se simulabat. Arbitratus aliqua sub specie Iacob sibi velle illudere, sciensq; angelum satanæ in angelum lucis se solitum trāsfigurare, fertur respondisse: Comitem quidem Vuilhelmū peccatorem coram Domino sępè audiui, sed eum facietenùs nunquàm cognoui. & ideò si vera sunt, quæ tu dicis, ego non noui. Sed esto. Aut tu es in persona Vuilhelmus, aut tu nō es. E duobus vnū est: aliter esse nō potest. Si tu nō es, & voluisti mihi illudere, indignationem Dei omnipotētis & nostram incurras, eò quòd Christo Domini reuerentiā debitā exhibere nō curas, sed subsannationem eius procuras. Si verò tu ipse es, & nō alius, quomodò pœnitētem te esse simulas? Quomodò potest Aethiops mutare pellem suam, & pardus varietatem suam: ità & tu potes benè facere post iniquitates tātas. Fratris torum incestu maculâsti, in orbe schismata seminâsti, nequitijs tuis climata mundi perturbâsti. Et tibi post hęc de plena pœnitentia cordis quomodò credam? Maledixi tibi, & eris maledictus. Scio tamen Dominū magna, immò maiora tibi posse facere, quia omnipotens est: sed inueteratum dierum malorum ad plenum pœnitere, despero. Surge itaque de medio, vade ad dexteram siue ad sinistrā. Ad hęc timidus Vuilhelmus surrexit, & ad modū publicani euangelici stetit à longè, non audens faciem in virum leuare, dixitque: Reuerà Vuilhelmus Comes ego sum, peccator nimius, & ad tuam dignationē missus ob taxationem satisfactio-

Ecce q̄d facit cor contritum & humiliatū, quod Deus spernere nō potest. Matt. 16. Gene. 27. 2. Cor. 11. Luc. 18.

factionis. Sed ex quo credere non vis, saltem largire mihi gratiam benedictionis tuę, & Apostolicæ beneficium absolutionis. Quod si non obtinuero, & per incuriam tuam neglectus fuero, Deus, in cuius conspectu sto, sanguinem animæ meæ de manibus tuis requirat, qui sinum viscerum paternorum reuertenti filio prodigo præcludere nō formidas. Perditio mea tibi imputetur in cumulū perditionis, & videat hæc super te omnia videns Dominus vltionum. Cùm audîsset hos sermones Papa religiosus, magìs timuit, vtpotè homo conscientiæ multùm scrupulosæ. Cognoscensque viri constantiam, & Christi infinitam misericordiam, cogitabat intra se, quòd nec criminis quantitas, nec facti emormitas, nec temporis breuitas, nec horæ extremitas excludunt à venia. Aperiens ergò os suum, dixit ad Vuilhelmum: Patriarcha Hierosolymitanus scio quòd prudens vir & magni consilij sit: ad ipsum te mitto, & potestatem super animam tuam loco meî sibi commito. Salutato igitur humiliter summo pontifice super infusa gratia benedictonis Apostolicæ, Hierosolymam profectus est. Nullos recusat labores pro obtinenda venia.

De accessu eius ad patriarcham Hierosolymitanum. Cap. 13.

IN diebus illis sancta terra Hierosolymitana in manibus erat Christianorum, & peregrinis omnibus liber patebat ingressus. Vuilhelmus igitur ingressus in sanctam ciuitatem, postquàm sepulcrum Christi gloriosum cum puritate & deuotione visitâsset, requirere cœpit à ciuibus venerabilem vrbis primatem. Factum est autem per diuinam voluntatem, vt & ipse esset Hierosolymis his diebus. Ad quem cùm introductus esset Vuilhelmus, se & causam itineris, totumque negocium seriatim ac per ordinem eidem patefecit. Patriarcha autem viso Vuilhelmo, gauisus est valdè. erat enim ex magnis temporibus cupiens eum videre. Audierat siquidem, famæ clamoribus vbiq; perstrepentibus, multa mala de ipso: & videns, quoniam magnificâsset Dominus misericordiam suam cum ipso, congratulans & exultans, Dominum benedicebat in ipso. Fuit & alia familiaris causa, quarè Vuilhelmū venerabilis Primâs tenaciùs sibi copulabat & dulciùs adstringebat ac ampliori reuerebatur honore. Nam confessus est, & non negauit, se fuisse filium cuiusdam de seruientibus Vuilhelmo, cui fidelissimè famulanti multa bona Vuilhelmus fecisset, ac immensa donaria munificus contulisset. Ob hanc causam beneficij accepti non immemor filius, præparabat se libenti animo ad rependendum vicem vicariæ benignitatis. Nec se capiens præ gaudio super inopinata conuersione Ducis & euentu insperatæ salutis, quibus poterat abundantiam lætitiæ propalabat gemitibus & suspirijs. Conuersusque ad Dominum, procidit in faciem suam & adorauit, dicens: Benedictus es Domine, qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim: qui viuificas mortuos, & vocas ea, quę non sunt, tanquàm ea quæ sunt. Scio Domine, & verè scio, & idipsum bonitati tuæ cōfiteor, quòd verè poteris de lapidibus filios tibi suscitare, qui post tempestatē tranquillum nôsti facere. O quam nouissimus herì, ô quàm primus hodiè. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ tuæ. O mirificata & confortata scientia tua ex me. O flatus spiritûs tui, vt fluant aquæ. Si quis potest abyssum imperscrutabilem penetrare, poterit & iudicia tua viasq; inuestigabiles compræhendere. Iudicia siquidem tua, abyssus multa. Nunc ergò Domine benignè fac in bona voluntate tua cum eo, & quod dignatus es incipere, fac cum eo signum in bono. Fiat per gratiam tuam cor eius immaculatum, vt quod cœpit mirabiliter, felici perseuerantia studeat complere, & ad obseruantiam boni sanctique propositi de bono in melius certatìm feruere. Doceas eum per spiritûs tui vnctionem cælestia diligere, & supra sidera conuersari, cui iam inspirâsti terrena despicere, paupertatisq; stigmata ferueutiùs ęmulari. Quod eidem pręstare digneris tu, qui es Deus deorū & Dominus dominorum, regnans & imperans in secula seculorum. His dictis, Vuilhelmū cum ingenti suscepit gaudio, & eum satisfactionis salutaris salutaribus vinculis alligauit. Cumq; niteretur eum cohabitantē retinere secum, vir Dei iam fugiens publicum, nullatenùs acquieuit, sed magìs solitariam vitam ducere prælegit. Quod & factū est. Nam infra breue tempus intra ambitum atrij domûs suę arctissimam specum desupèr coopertam fecit fabricari, schemate quidem vili, instar vmbraculi in vineis & tugurij leprosorū. In quam ædificatione sic constructa, præsente Primate, Vuilhelmus lętissimè & glorianter quasi in carcere se retrusit, & nouem annis continuis cum nimia ciborum parsimonia se reclusit. Intùs ergò sedebat solitarius & tacebat, quia leuauerat se super se. Intùs

Aperit ossa patriarchæ Hierosolymitano.

Patriarchæ summa gratulatio de comitis mutatione.

Dan. 3. Rom. 4. Matth. 3. Rom. 11. Psalm. 35.

In specu degit annis nouem in mirabili abstinentia &c.

tùs dixerim, quia cunctis, qui foris sunt, dicetur: Væ, væ. Sedebat in angulo domatis
Thren. 3. non diligens pedes suos mouere. An non tibi videtur Vuilhelmus fuisse de numero
Luc 24. eorum, quibus dictum est: Sedete in ciuitate, quoadusquè induamini virtute ex alto?
Ierem. 14. Econtrà de reprobo dicitur: Non quieuit, & Domino non placuit. Sedebat etiam so-
Esai. 32. litarius, & sedendo tacebat, nolens sedere cum consilio vanitatis. Sedebat ergò soli-
Esai. 30. tarius, & sedendo tacebat, sciens cultum iustitiæ esse silentium. In silentio enim & spe,
Psalm. 38. erit fortitudo vestra: & ideò obmutescens, silebat etiam à re bona. Quamplures vide-
rat in peccatum incidisse loquendo, vix quempiam tacendo. Et quia silentium cogit
cælestia meditari, rectè super se poterat eleuari. Ab omni strepitu secularium quies per-
2. Cor. 5. petua, ad illos excessus Pauli perducit, de quibus dicit: Siue sobrij sumus, vobis: siue
Videt visiones. mente excedimus, Deo. Domine Deus, qui ostendere consueuisti populo tuo dura;
quanta illic demonstrâsti famulo tuo mira, & ostendens ei tribulationes multas & ma-
las, reserâsti visiones consolatorias & bonas? Quæ abscondebas à sapientibus & pru-
dentibus, paruulo reserâsti, & prætermissis immundis peccatoribus, mundicordem cre-
brò visitâsti.

De habitatione eius apud Patriarcham. Cap. 14.

BEatus itaque Vuilhelmus in illo humili tugurio constitutus, Deo & homini-
bus gratus efficiebatur & dilectus, gratumque se hospitem exhibebat apud Pa-
triarcham, ità vt diceret ei Patriacha: Experimento didici, quòd omnibus bo-
nis spiritualibus repleti sumus ad introitum tuum, & ob gratiam tuî benedixit
Gene. 39. nobis omnipotens, sicut benedixit domui Aegyptij propter Ioseph. Ipse autem verus
Ioseph nihil nouerat ibì, nisì tugurium suum, in quo claudebatur, & tegumentum, quo
Vita durissima. operiebatur, & panem arctum aquamque breuem, quibus reficiebatur. Domus erat,
cella: potus, aqua: cibus, panis nigerrimus: habitus, ferreus & asperrimus: lectus, an-
trum: culcitra, solum: capitale, saxum: coopertorium, tectum. Taliter se habuit per
nouennium continuum, cui viuere Christus erat, & mori lucrum. Vitam istam ducebat
in patientia, sed futuram cum desiderio expectabat. Degebat pauper in cella, diues in
conscientia, thesaurizans in cęlo, & nihil habens in mundo. Securior dormiebat pauper
in terra, quàm diues in auro & purpura. Sæpè noctes peruigiles in oratione ducebat, &
cùm tandèm aliquando ad necessitatem naturæ tenuissimo somno opùs esset, lachry-
Exercitia eius. mis stratum suum priùs irrigabat. Leuabat puras manus in oratione, flectebat genua
roborata in supplicatione, plorabat coram Domino in peccatorum amarissima recor-
datione, per singulas noctes lachrymis cor lauabat, cinerem tanquàm panem mãduca-
bat, omnes dies suos in amaritudine animæ recogitabat. Exercebatur in diuinis, quoti-
diè meditari in lege Domini, refici parciùs, orare frequentiùs: Quando meditabatur,
Patriã cęlestem dicit. cordis suspirio rapiebatur in patriam: si quando loquebatur, os eius leuabatur supra
sidera. Eloquia eius eloquia casta, ignita & igne examinata, nec crederes humanam
linguam, sed angelicam propter sapientiam & spiritum, qui loquebatur. Si quis religio-
sus aut literatus ad eum aliquando diuertisset, monita salutis erogaturus, aut de scri-
pturis locuturus, non solùm, vt assolet, calefaciebat affectum, sed & illuminabat intel-
lectum purificatum, intantùm audita eloquia diuina memoriæ commendabat. Vndè
factum est, vt sic scripturas audiret ardenter, sic legeret feruenter, quasi esset in crasti-
no moriturus. Manibus pectus, genibus pauimentum tundebat, votis & deuotis pre-
Angelicis fouetur consolationibus. cibus cælos cumulabat, lachrymis genas rigabat, gemitibus & suspirijs tugurium mu-
giebat. His & alijs similibus exercitationibus assuetus, cœpit angelorum iucundari
adspectibus, erudiri visitationibus, commoneri suggestionibus, sedulitate consolari.
Ingenti cura magnoque tripudio angeli intererant psallenti, aderant oranti, inerant
meditanti, supererant quiescenti, præerant operanti. Solicitè conuerso congaudebant,
tristem confortabant, ignorantem instruebant, tentatum protegebant, & in omnibus
Psalm. 8. ipsi prouidebant. Quid est homo, ait quidam, quòd memor es eius, aut filius hominis,
quoniam visitas eum? Reuerà Domine magnificas Vuilhelmum, apponis erga eum
cor tuum, geris pro illo solicitudinem, curam illius habes. Deniquè immittis ei spiri-
tum tuum, promittis vultum, angelos mittis in ministerium. Ecce hæc fuerunt in dile-
cto Dei conuersionis imitanda primordia: ecce pœnitentis veneranda pręconia. Mul-
ta quidem & alia laude digna tam in occultis quàm mysticis reuelationibus, internis &

secretis cõsolationibus seruo Dei in eodem loco contigisse præsumimus, sed indè conlecturas sequi non audemus, qui certitudinem non habemus. Nam ante nos nullus vnquàm in vita eius hoc digessit. Ipse etiam pater sanctus non edidit, discipulorum nullus interrogauit. Perstringentes ergò stylum, ad certiora veniamus.

Vt à suis solicitatus sit ad resiliendum à proposito. Cap. 15.

FActum est autem cùm homo Dei ibì moraretur, vt vbiquè terrarũ requirerent eum cognati & noti. E quibus alijs lustrantibus prouincias, vrbes, populos & terras, alij maria transfretarent, extendentes se longè ad insulas remotissimas & ignotas. Cumq; diutissimè frustrata fuisset solicitudo quærentium, tandèm rumores veridicos acceperunt de eo à peregrinis quibusdam. Arreptoque itinere, valedicentes Pictauiæ, aliqui eorum Massiliam venerunt, & ascendentes mare in nauibus, vento prospero in vrbem Acconensem celeriter ac feliciter applicuerunt, & sic tandèm ad suum Comitem Hierosolymam peruenerunt. Post istos & alij veniebant, & alijs reliqui succedebant, & multiplicabatur indiès aduenientium multitudo. Omnes autem, qui præcedebant & qui sequebantur, vnanimiter eum increpabant, & talia loquebantur: Quid agis domine? quid insanis ô Vuilhelme? Quis te fraudulentus fraudulenter circumuenit & nequiter fascinauit, vt respiceres in huiusmodi vanitates & insanias falsas? Quid tibi deerat in Comitatûs fastigio, suffulto vndiquè subsidio amicorum? Quiesce iam ab hac stultitia, quiesce ab hac capitis melancholia. Non enim potes, etsi multùm velles, in rigore propositi perdurare. Eccè terram tuam alieni deuorant, nec est qui eis possit resistere. Qui si te præsentem cernerent, non auderent vel mutire. Non poteras meliùs amicos deprimere, & inimicos exaltare, quàm sic te damnabiliter absentando. Animaduerte, quæsumus, propter absentiam tuam plebes tribulari, viduas desolari, innocentes conquassari, nocentes grassari, orphanos spoliari, virgines violari, senes periclitari, ecclesias deprædari, monasteria depauperari, homicidia & latrocinia iugiter exerceri. Quomodò dissimulas exire? quomodò tardas vindicare? quomodò taces, videns impios conculcantes iustiores se? Iam iuuentutem tuã in gloria mundi consumpsisti, tardè & non ad profectum tibi pœnitentiam incepisti. Iam quod superest vitæ tuæ, in flore mundi expéndere curato. Veni, & corona te rosis, antequàm marcescãt: Fruere creaturis, quæ sunt, antequàm senescas. Post tanta scelera, post tot illecebras, post tantas iniquitates & peccata quam partem habebit in te Deus desupèr? Hæc & huiusmodi in auribus Comitis Sirenes & vlulæ quotidiè sibilabant, & inimici hominis domestici eius talia fabulabantur. Diceres rediuiuum Iob, cui insultârunt reges: intantù[m] insultabant Vuilhelmo quotidiè domestici eius & affines. Vndè factum est, vt impetum superuenientium amicorum, frequentiam propinquorum & infestationem notorum ferre non sustinens, eorum inquietationem per fugæ remedium cogitaret declinare, & seorsùm ab incursibus turbulentis, actionibus inordinatis, sermonibusque incompositis semetipsum segregare. Quod factum est. Nam valedicto hospiti, clanculùm recedebat, & solitarius ibat, quocunquè instàr Eliæ eum spiritus duceret. Mox mirum in modum ad eius subuersionem omnia viscera sua concussit inimicus, & illicita, quæ priùs per os amicorum suggesserat, vt eius consensum obtineret, in memoriam eius redire procurauit hostis antiquus. Diabolo ergò reuocante ad ruminanda præterita, & mundi concupiscentia illiciente oculos ad præsentia, factus est minùs diligens, extendendo se tepidiùs ad futura: Imaginabatur in cubili suo gloriam, quam dereliquerat: verebatur ignominiam, quam assumpserat: recordabatur ab amicis quæ audiërat, & comparans visis audita, miserabiliter intepuerat. Qui etsi ad primos insultus non est persuasus ad vomitum remeare, exindè tamen cœpit aliqua de rigore propositi relaxare. Hanc autem tepiditatis tentationem permisit eum Dominus sustinere, vt posteris daretur exemplum calcãdi præsumptionem, & resiliendi in propriam miseriam: quia à nobis solùm fragilitatem habemus & defectum, à Deo autem nostro fortitudinem & profectum. Dum igitur sic animo vacillaret, facta sunt quæ sequuntur.

Vbiq; perquiritur à cognatis.

Acuunt linguas suas sicut serpentes.

Tobiæ 2.

3. Reg. 19.

Tentationibus nõnihil côcutitur & frangitur.

Vt à proposito nonnihil deflexerit. Cap. 16

Contigit his diebus, vt Vuilhelmus, peragratis superioribus partibus Tusciæ, intra confinia Lucensium deueniret. Ciues autem Lucenses simultate quadam oborta aduersùs vicinos eorum, castrum quoddam ex illorum colonia fortiter obsidebant. Cumque viribus vel industria nullatenùs præualerent, casu Vuilhelmum contigit eò peruenire: & iter faciens per medium illorum, obsidionis causam quæsiuit ab occurrentibus. Qua diligenter cognita, suadente diabolo, prorupit in hæc verba: Casso labore bellatores hi consumuntur, inuanùm castrum subuertere moliuntur. Non magìs videtur hominibus istis ad pugnam conuenire, quàm bubus aut asinis ad lyram. Hæc si mihi pugna concederetur, infra paucos dies & diruta mœnia exterminarentur, & castrum expugnaretur. Audiuit hæc quispiam & nunciauit alijs, & illi alijs, quousquè verbum innotuit his, qui videbantur in exercitu gerere principatum. Et fuit commune consilium, vt Vuilhelmus à ciuibus vocaretur in medium. Vocatus adfuit, & sicut de Saule legitur, ab humero & sursùm eminebat super omnes. Et visa proceritatis eius longitudine, magnarumque virium fortitudine, cognouerunt eum virum bellicosum & in bello doctissimum. Suasum est illi à ciuibus atque persuasum, intantùm vt pœnitentiæ oblitus, expugnationis triumphum eis in crastinum promitteret affuturum: & sic suggestione diabolica ad damnosam militiam spontè respiciens, corde cum filijs Israël in Aegyptum reuertebatur. Cumque se militares induisset habitus, sequenti nocte transacta, summo manè omninò se lumine priuatum reperit oculorum. Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur scriptura: Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Verè nè Vuilhelmus esset exceptus à numero filiorum, adunatus est numero flagellatorum. Nolebat pius Dominus seruum suum tantis præteritorum laborum fructibus spoliari, & fecit, vt vexatio daret intellectum auditui. Qui supponit manum suam nè collidatur iustus, ipse fecit hoc. Videns igitur rediuiuus Saulus plaga cæcitatis se esse percussum, pudibundus & valdè confusus, luce clariùs perpendit, ab angelo satanæ sibi fuisse illusum. Et compunctus corde intrinsecùs, quòd semel manum mittens ad aratrum, respexisset retrò, definiuit ad Dominicam militiam se protinùs rediturum, & nunquàm in perpetuum ab ea recessurum. Et recogitans quanta quotidiè beneficia præstat inuitis pater misericordiarum, ex totis præcordijs se totum contulit ad rogandum Dominum, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: Domine Deus meus, inquit, qui es lumen indeficiēs, qui illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, per te, quæso, tenebræ cordis mei illuminentur, & oculi corporis mei misericorditer aperiantur. Aperi Domine oculos tuos, & vide desolationem meam. Aperi oculos meos, vt videam consolationem tuam. Oculos quos culpa claudit, pœna aperiat: & qui propria miseria præsumpsit, ex tuæ largifluæ bonitatis misericordia videat. Non enim ad consumptionem peccantium emittis manum tuam: sed si corruerint, ipse saluabis. Vix sermonem beatus Vuilhelmus finiërat, & eccè protinùs sensit super se Dominicam visitationem. Mox enim per spiritûs sancti gratiam, quæ tarda molimina nescit, ex insperato lumen amissum recepit. Sicq; ad Dei militiam regressus est coactus, à quà stultè digressus fuerat spontaneus. Non mirum, si famulo Christus corporis & animæ lumen restituit, qui tot cæcorum multitudini postmodùm restitutionem visûs obtinuit. Gratiam, quam alijs erat impetraturus, in seipso primitùs est expertus. Postquàm autem facto die Lucensium multitudo ad eum secundùm condictum & placitum conuenit, ea, qua potuit, dissimulatione pertransijt. Intimauit eis, se esse pœnitentem & seruum Dei, & dedicato ad seruiendum Deo viuenti, militare decæterò non licere. Et in hunc modum valefaciens Lucensibus, & transiens per medium illorum, ibat. Posteà suam perscrutans tepiditatem, & imminentem suspectam habens imbecillitatem, reuisere proposuit Hierosolymorum sanctam ciuitatem.

[Margin notes: Hic iam nonnihil retro respicit. — 1. Reg. 10. — Percutitur cæcitate ob temeritatē. — Prou. 3. — Esai. 28. — Iob 30. — Recipit visum.]

De reditu eius in Ierusalem, & abscessu in solitudinem asperam. Cap. 17.

VIR ergò Dei Vuilhelmus, resumptis spiritualibus viribus, dimissis Lucensibus, tendere cœpit ad priorem locum, & ad domum Patriarchæ reuerti, vndè priùs exiërat. Contigit autem, vt cùm iter faceret secus litus maris, caperetur à prædonibus Saracenis & piratis. Et videntes eum hominem imbellem

bellem & nudum, agnouerunt ex circunstantijs, Christi famulatui deputatum. Cumq; vndiquè perscrutantes, inuenissent loricatum, festinârunt exuère & spoliatum dimittere. Sed vbì loricam circulis, vt prædictum est, alligatam & carni iam inhærentem distrahere nullatenùs valuêrunt, valedicentes ei more barbarico, illæsum liberè dimiserunt. Qui prosperè veniens Hierosolymam, in prius quidem tugurium se recepit, & sicut priùs per biennium continuum se reclusit, excepto, quòd districtiori vita solito artiùs se afflixit. Ex præteritis discens præsentia pensare, cœpit ampliùs propriæ fragilitatis ruinam formidare. Sed nec muscæ morientes, quæ perdunt suauitatem vnguenti, defuerunt ibidèm. Viro posteriorum oblíto, & se in anteriora extendere cupienti, affuit, sicut antè, notorum & propinquorum multitudo tumultuosa, & rebellis infestatio non quieuit opponentium se spirituali viri proposito lingua venenosa. Quid hîc agis, inquiunt, insane? quid consilium amicorum irritum putas & inane? Ad hoc Christi famulus, diligentior effectus solito, sepiebat aures suas spinis, & nec benedictionibus nec maledictionibus motus, neque seducebatur blandimentis, neque concutiebatur minis. Audiebat serpentes sibilantes, & non exaudiebat: percipiebat canes latrantes, & dissimulabat: perpendebat ranas coaxantes, & vocibus incantantium cor claudebat. Eccè patet, post lapsum quàm cautus Vuilhelmus fuerit contra recidiuum. In hoc opere fortior, meo iudicio, & præclarior inuenitur, quàm qui omni tempore seruata innocentia, delicta noxia nunquàm experitur. Credo autem, quòd in hac parte iudicium Dei mecum faciat. Nam si rerum precium ex raritate pensamus, faciliùs inuenies, qui innocentiam seruauerunt, quàm qui peccati sui condignam pœnitentiam egérunt. Habet quidem Christus multos milites, qui fortissimè cœperunt, steterunt, vicerunt. Paucos autem, qui de fuga conuersi, rursùs se periculo ingesserunt, quod euaserunt: rursùs aduersarios fugârunt, quos pauloantè fugerunt. Sed quanto pauciores, tanto (cùm omne rarum sit carum) qui huiusmodi sunt, æstimantur præclariores. Vnus è numero talium idem iste strenuissimus & sanctus vir fuit, qui à principio cùm non saperet, sapuit: & posteà cùm saperet, apostatando desipuit: sed postremò cùm desipuisset, resipiscere festinauit. Videns igitur vir Deo plenus, quorum sepulcrum patens est guttur, eorum se morsibus & dentibus patére, ob nimiam eorum infestationem cogitauit occultè discedere, & in solitudine quadam propinqua ad vitam solitariam agendam se Domino consecrare. Et factum est ità. Nam eccè elongauit fugiens, & mansit in solitudine. In qua procùl amotus ab hominibus, more anachoretarum solitariè aliquandiù habitauit. Et sicut ab hominibus se elongauerat cohabitatione corporali, ità etiam secessit conuersatione spiritali. Accendebatur spiritualiter in meditatione, eleuabatur intellectualiter in oratione, domabatur inexorabiliter in carnis afflictione, scrutabatur cælestem Ierusalem subtiliter in contemplatione. Circumibat per plateas cælestes vir angelicæ puritatis, & eius sublimitas in excelsis habitabat, angelos considerabat, apostolos salutabat, martyres exorabat, confessores visitabat, virgines serta gestantes in excessu mentis honorabat. Si quando ad actiones temporalium & administrationes necessitatum suarum corporalium descendebat, interpolatis morulis & vicibus raptìm & velut iaculatim quoddam suspirium emittebat. Cumque reddidisset vt breuiùs poterat, Marthæ vel Liæ, quod debebat, iam tunc diffusiùs & securiùs inter Mariæ & Rachelis amplexus castissimos stringendum se recipiebat. Si loquebatur ei dilectus, ad vocem amici eius anima liquefiebat. Si loquebatur dilecto, tenebat eum nec abire permittebat. Si dilectis sodalibus loqui decernebat, per eos amore se languere dilecto nunciabat. Hæc fuerunt beato Vuilhelmo pascua spiritualis alimoniæ in illa interiori solitudine deserti, postquàm à priori apostasia cœpisset ad Christi seruitium conuerti.

[Margin notes: Redit in specum suam. — Eccles. 10. — Iterùm illicitur ab amicis. — Surdo canunt Sirenes. — Psalm. 54. — Degit instar anachoretarum in solitudine. — Cant. 5. — Cant. 3. — Cant. 2.]

Vt abiêrit in Liualliam, & ad montem de Primo. Cap. 18.

POST hæc vir Domini in omnibus pauidus, & propriam fragilitatem semper habens suspectam, recordatus est scriptum esse, sicut à quodam probo viro in loco prioris tugurij fuerat eruditus: Melius est duos simul esse, quàm vnum. &, Væ soli, quia si ceciderit, non habet subleuantem. Et reuerà hoc cogitando vir Dei non errauit: quia malum, quod nemo videt, nemo arguit. Vbi enim non timetur repræhensor, tentator accedit securiùs, & iniquitas perpetratur licentiùs. Volens ergò se in

[Margin note: Eccles. 4.]

se in laboribus corporis exercere, quatenùs diabolus inueniret occupatum, deliberauit beati Iacobi apostoli limina visitare. Et inuento nauigio per Dei misericordiam, qui in oculis nautarum sine naulo contulit ei gratiam, transfretauit & venit in Hispaniam: & ingressus Compostellanam ciuitatem, cum omni deuotione tanti apostoli visitauit ecclesiam, & effudit sicut aquam cor suum ante conspectum apostoli, cuius suffragantibus meritis & intercessionibus petebat deduci & adduci in montem sanctum æterni tabernaculi. Vbi cum aliquandiù apud quasdam personas religiosas, eum charitatiuè detinentes, fuisset demoratus, in Tusciam reuertitur, Pisanorum partes ingreditur, & in sylua, quæ Liuallia nuncupatur, speluncam horribilem reperit. In hanc descendens Domino famulaturus recipitur, sed in breui tempore sociorum sibi religiosorum numerus copulatur: cum quibus illo in loco aliquanto tempore religiosè viuentibus conuersabatur, hospitaleq́; construitur ad Dei venerationem & pauperum Christi refectionem. Sed non post multum temporis feruor eorum cœpit paulatìm tepescere, & qui spiritu cœperant, in carne probati sunt consummari: & tanto in religionis culmine positi deficiendo facti sunt deteriores, quanto ibidèm proficiendo facti fuissent meliores. Compellebantur à viro Dei Vuilhelmo renunciare illicitis, valefacere moribus assuetis. Non videbant oculi eorum, nisì manna dulcedinis in sermonibus patris, sed nauseabat anima eorum super cibo leuissimo assiduæ cohortationis. Et facti fastidiosi super præceptorum salutarium admonitione, vilipendebant imbui tanti patris informatione. Cumq́; ille non posset quæ audierat & viderat, non eloqui, conuicijs cœperũt eum vnanimiter aggredi: & qui mores & vitam longè dissimilem atq́; dissolutam ad eius regulam & exemplar debebant moderari, conati sunt molestijs, conuicijs & iniurijs affligere patrem imitabilem. Inter dyscolos Deicola non proficiebat, intantùm eius rectitudinem illorum prauitas detestabatur. Sed quid ageret norma iustitiæ, virtutis insigne, alumnus disciplinæ, professionis forma? Hospitale cuidam viro religioso, Petro nomine, qui actibus malorum non consenserat, commendauit, & sic de illo loco ad alium prudentissimè discessit. Reuerà spiritualis medicus meritò eos despexit ægrotantes, quos de medicamento suo fieri vidit deteriores. Quid ni despiceret persequentium insaniam, qui mandatum acceperat, sæuiente persecutione in vna ciuitate, fugere ad aliam? Quid restabat, nisì domum exasperantem deserere, cùm propter eam soleat prædicatorum lingua palato adhærere? Recessit igitur prudens de concilio malignantium, excusso puluere pedum illis in testimonium. Veniensq́; ad montem, qui de Pruno nuncupatur, in sylua opacissima sub quodam modico tugurio solitarius Domino famulatur. Ibidèm arctissima vita voluntariè assumitur, contemplationi simul & actioni insistitur, & vnius manus ponitur in ambobus. Ibì cellula construitur, hortulus concluditur, areola diuiditur, humus oleribus seritur, & arborum diuersa species inseritur, vinea etiam propaganda plantatur. Sed & à viro Dei terror & horror serpentum venenosorum cellam inquietantium procùl repellitur, omnisq́ue infestatio immundorum spirituum potenter abigitur: Nec minùs in expugnatione prauorum hominum virilis extitit, quàm dæmonum. Opinionis siquidem eius fama vndiquè crebrescente, sociorum multitudo, Deo famulatura, illi copulatur, & à falsis fratribus, inuidiæ facibus accensis, inuidiæ virus multiplicis toleratur. Vnum tamen de insultibus dæmonum ibì toleratum, distinctè & ordinatè commemoramus, arbitrati stylo potiùs exprimendum, quàm silentio supprimendum.

Visitat S. Iacobum.

Speluncam horridã ingreditur in Liuallia, & socij se illi adiungunt.

Tepescunt socij.

Matth. 10.
Ezech. 36.

Venit ad montem de Pruno.

Iob 9.

De tentatione dæmonis sub specie proprij genitoris. Cap. 19.

QVadam igitur nocte, cùm solus suo illo solito & ignito modo meditationibus inuigilaret, & in orationibus intentus pernoctaret, contigit vt ei satanas inuideret. Inuidit, & adfuit, nec satellitum immundorum fraudulenta multitudo defuit. Et quem à rigore sancti propositi per se aliàs non valuerat emollire, cogitabat innumerabili dæmonum multitudine circundatus, tentando circunuenire. Conuenerunt igitur in vnum aduersùs Domini famulum, vt multitudine vincerent, quem vincere fortitudine non poterant. Prima igitur vigilia noctis, cùm surrexisset in principio vigiliarum suarum, & effudisset sicut aquam cor suum ante Dominum, audiuit subitò exercitum aduenientium dæmonum, qui quasi totam vallem occupantes, phaleris equorum & sonitibus crepitaculorũ perstrepebant. Nunc anima-

Thren. 2.

animalia crederes vociferantia: nunc volatilia cantibus varijs audires garrientia: nunc sibilabant vt serpentes: nunc hinniebāt vt elephantes: modò rugiebant vt leones: iam vlulatibus pugnantium tota sylua resultabat: iam strepitibus militantium vallis omnis resonabat: modò clamoribus aucupum & venantium totum nemus tremebat. Accedentes autem propiùs, cellam eius circundederunt, & in modum coronæ rediuiuū Dauid satanas & eius satellites cinxerunt. Mox mirum in modum circa illius cellam more militari cœperūnt hastis inter se congredi, & duello de victoria certare. Dæmones ei sunt infesti. 1. Reg. 23.

Ex illis autem vnus cæteris clarior & virtute robustior, apparuit in specie proprij genitoris, & ad Vuilhelmum dicere cœpit cum vociferatione clamoris: Dæmon in patris figura ei loquitur.

Cerne senescentem fili Vuilhelme parentem.
Exi continuò patre rogante tuo.
Germine non humili genitus, me respice fili,
Nec mea despicias vota, precesq; pias.
Exi Vuilhelme: tu nanque resumere per me,
Terras & dotes, prædia, regna potes.
Iam sat seruîsti, superest tibi gloria Christi:
Præmia non poteris perdere, saluus eris.
Iam patrem sequere, iam iamque tuî miserere.
Ad tua regredere, viscera mota gere.
En generis soboles nostri stat, turbaque fratrum,
Cum quibus in theatro ludere sæpè soles:
Fratres cum cuneis notorum respice tristes:
Exi, nè distes, associandus eis.
Illis iungéris pompa, solioque fruéris:
Cinget te generis turba, beatus eris.
Armigerorum turba decorum glorificabit.
Seruorumque chorum copia larga dabit.
Cernendum mœstum te spectat turba nepotum,
His saltem præsta, quæsumus, antidotum.
Fili mi, quid habes animi leuitate cadendo?
Magnanimi non est, perimi se velle latendo.
Quærere vilia, spernere gaudia, té ne remordent?
Eccè placentia sunt tibi tristia, prospera sordent.
Ferrum, cauma, famem, frigus fers atque ligamen.
Nec florens ætas te mouet, aut pietas.
Postpositis igitur furijs, mihi sanus obedi:
Nè tardes ergò, concitus ipse redi.

Hæc & huiusmodi princeps dæmoniorum in aures eximij principis suggerens suadebat, sed Christi miles verba deceptoria paruipendebat. Licèt enim inauditis anteà nouellis monstris fuisset aliquantulùm perterritus, protectus fortitudine Dei, nihil ad hæc respondit penitùs. Mentem eius firmam in Domino nec terrores concusserunt, nec blandimenta seduxerunt. Videns ergò diabolus suam nihil præualere industriam, contemni non ferens occultam fraudulentiam, sese conuertit ad quantam permissus est apertam violentiam. Dolebant etiam angeli satanæ, à Vuilhelmo sibi illudi, qui illudendi non venerant, sed potiùs illusuri. Et effractis cellulæ ianuis, in multitudine copiosa audacter intrârunt, & extra domum trahentes, verberibus acriter ceciderunt. Conquassatis ergò & confractis vniuersis membris corporis eius ab iniqua caterua, supra dorsum eius fabricante, abiêrunt, semiuiuo relicto & paululùm respirante. Nihil mouetur dæmonū præstigijs. Dirè ab illis verberatur.

Visitatur à virgine Maria, & cæteris virginibus. Cap. 20.

Recedentibus igitur malitiæ satellitibus, & disparentibus operarijs tenebrarum, athletam suum in sua tribulatione consolari dignatus est pater misericordiarum, & pius Dominus, qui nouit pios eripere de tētatione, secundùm multitudinem dolorum in corde suo, eius lætificauerunt animam multiplici consolatione. Nam subitò missæ sunt curare vulnera eius tres puellæ, renitentes inæstimabiliter specie generosa, secum portantes vnguenta preciosa. E quibus vna cæteris præcla- 2. Pet. 2.

Beatissima virgo Maria illi apparens, eius sanat vulnera.

præclarior & facie venustior rutilabat, quæ militem Christi cohortando, sermone dulcissimo mitiùs blandiebatur. Hæc erat, sicut ipso posteà referente cognitum est, genitrix Dei, domina mundi, regina cæli, virgo Maria. Meritò ad eum angelorum domina mittitur de cælis, qui puritate angelica rutilare nitebatur in terris. Iustè quidem Dei filius matrem destinauit corporalem, ad sanandam in terris matrem suam spiritualem.

Matth. 12.

Qui, inquit, fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Prædictæ ergò virgines ignem vehementem circa sauciatum mira celeritate succenderunt, corpusq; illius dulciter calefactum, suauiter vnxerunt. O mira vnguenti suauitas. O mira vngentium efficacitas. O mira vnctionis & salutis celeritas. Sub omni enim celeritate incolumitati pristinæ restituerunt, & sic eo salutato & hortato, discesserunt. Felix contritio, quam pia manus puellaris alligat: Felix fractio, quam virginalis palma consolidat: Felix vulneratio, quam digitus genitricis Dei perungit & sanat. Reuerà pater sancte, iam non debent esse in memoria angustiæ priores, quas mitigauerunt tantæ Virginis consolationes exteriores & interiores. Quid te animi habuisse suspicemur, cùm odoratus tuus pascebatur aromatis effusione, auditus recreabatur virginis allocutione, visus reficiebatur tantæ pulchritudinis admiratione, tactus leniebatur tantæ dulcedinis respersione? Decæterò in periculis, in angustijs, in rebus dubijs Mariam potes securiùs inuocare, deuotiùs cogitare, iucundiùs salutare: nec vnquàm debet à corde recedere, nec ab ore excidere. Et nos quidem seruuli tui, si insurgant venti tribulationum, si flumina tentationum, si scopuli persecutionum, hoc solum post filium habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad eius misericordiæ sinum. Cæteris in virtutibus eius congaudemus ei: sed misericordia miseris sapit dulciùs, misericordiam amplectimur chariùs, recordamur sæpiùs, crebriùs inuocamus. Quis misericordiæ eius longitudinem, latitudinem, sublimitatem & profunditatem queat inuestigare? Omnibus omnia facta est: sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit. Tanti ergò certaminis victoriam & refocillationem consolatoriam, cum antiquo patris Antonij certamine videmus non modicam habere conuenientiam. Huius autem tam dulcissimæ visionis arcanum nulli vnquàm, quoàd viueret, voluit pandere, excepto solo ministro eius tunc temporis, Petro nomine, qui posteà Prior factus montis de Pruno, ad exemplar sibi in monte monstratum, domum dignè satis satagebat regere. Huic soli negare non poterat labilis gloriæ percalcator, qui huius rei notitiam & signum, quippiam operis intùs factitando, acceperat, sedulus magistri explorator.

Hæc ferè sunt D. Bernardi in Homil. in Euangeliū, Missus est, &c.

De hospita à febre sanata. Cap. 21.

INtereà videns diabolus per seipsum clàm vel palàm ad seducendum virum Dei suam nihil versutiam præualere, molitus est per alios, quod per se non poterat adimplere. Cùm enim omnibus Deo seruientibus infestus sit, quos, Deo protegente, proprijs viribus euertere non potest, ad illos decipiendos aliorum solet vti opera. Conuertens igitur se ad ad acriorem læsionem & minùs tolerabilem pugnam serpens antiquus, nouit scriptum esse, quòd nulla pestis est efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus. Immisit itaq; in cor sodalibus & falsis fratribus, qui cum ipso morabantur, vt inuidentia cordis, conuicijs oris, molestijs & iniurijs operis eum incessanter insectarentur: & ità factum est. Postquàm verò malignantium persecutiones diù longanimiter sustinuit, tandèm eorum nequitijs cessit, & abijt, atque in syluam Liualliam, vbì priùs hospitale construxerat, redijt. Sed & fratres loci eiusdem, instigante diabolo, non minùs eum persecuti sunt, immò plùs etiam, quàm antè, & cœperunt ei conuicijs illudere, & eum opprobrijs saturare. Improperia exproperantium Eliseo, ceciderunt super eum, quia multùm dissimilis erat vita eius operibus illorum. Cùm ergò mortiferum virus inuidiæ cogitaret humiliter declinare, cœpit infirmus & debilis corpore quò tenderet æstuare. Et eccè subitò, sicut ipse posteà referre consueuerat, vox ad eum de cælo sonuit, quæ in montem Petritium iuxta Castellionem Burianensem, eum ire præcepit. Nec mora, ad obsecundandum mandantis imperio, licèt infirmus artubus & corpore debilissimus, statìm accingitur, & tandèm paulatìm ad nominatum locum peruenit. Cumq; ibì per aliquot dies resedisset quietus & solitarius, superuenerunt pastores plurimi, qui de tota vicinia illic statutis diebus conueniebant frequentiùs.

Multa patitur à falsis fratribus.

tiùs. Quorum frequentiam & inquietudinem vir solitarius ferre non sustinens, egressus indè, lustrato vndiq; loco, tandèm Castellionem deuenit, vbi amore & intuitu Iesu Christi, à quodam viro mansueto, qui erat incola loci illius, honestissimè susceptus est, & in domo eius resedit multis diebus hospitatus. Erat vir ille honestus, habens vxorem & familiã, & de bonis temporalibus sufficientem mediocritatem. Erant ambo iusti in conspectu Domini, vt legitur de parentibus præcursoris, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. Apud hos Vuilhelmus per longum tempus vsus hospitio est, eorum beneficio humaniter sustentatus. Factum est autem vindemiarum tempore, vt infirmus & ieiunus circa horam diei nonam diceret hospitæ suæ: Eccè, inquit, longo corporis dolore, temporis calore ac ieiuniorum continuorum pondere confectus tabesco, & nè per meam incuriam deficiam, pertimesco. Tibi ergò humiliter supplico, ad refectionem vespertinam mihi aliquid curato præparare. Cui illa respondit: Viuit Dominus & viuit anima tua, quia hodiè tibi ministrare non possum, incommodo febris grauissimè prostrata. Velle quidem adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Mox ille passionibus hospitæ vehementer compassus, inuocauit super eam nomen Christi, & sub omni celeritate febris à fœmina pellitur, sanitasque pristina restituitur. Nec mora: ad viri Dei surgit imperium, & quod iussa fuerat, sedulè, fideliter & deuotè parat edulium: nec solùm die illo, sed prout potest, eidem ministrat deincèps omnibus diebus vitæ suæ. Hoc ipsamet, Dominum in seruo glorificans, alijs consueuit enarrare non ingrata, etiam à nemine interrogata.

Quidam vir bonus recipit illum in domum suã.

Luc. 1.

Precib. pellit febrem ab hospita sua.

De tugurio sancti viri in stabulo Rodis. Cap. 22.

POst hæc vir verè humilis, nolens reputari, nec mirabiliter prædicari, laudationemq; suî ferre non valens, apud quos huiusmodi fecerat signum, non acquieuit vlteriùs commorari: Et recedens clanculò, ad ecclesiam sancti Nicolai perrexit, & ibi modico tempore cum venerabili viro Guidone presbytero permansit. Nec multò pòst eius beneficio & auxilio fretus, in vallem, quæ dicitur Stabulum Rodis, ad habitandum est introductus. Erat autem Stabulum Rodis, solitudo quędam penitùs inculta & horribilis valdè. Ibi recepit semetipsum in terra desertá, in loco horroris & vastæ solitudinis. Anno Dominicæ incarnationis 1155. mense Septembri, mediante adiutorio virorum nobilium castri Burianensis & dicti domini Guidonis sacerdotis, erectum est viro Dei, prout ipse voluit & optauit, mapale modicum & tugurium vile in loco, qui dicitur Stabulum Rodis. Ibidèm per annum fermè & dimidium superuixit, & pauperrimè degens, vitam asperrimam duxit. Hæc fuit vltima mansio & statio viri Dei. Ibi corpùs terræ, spiritum verò tradidit æternæ requiei. Ibidèm poterat decantare, iustus cum iusto, comes cum rege: Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Ibi in tanta innocentia ingressus est, in tanta simplicitate conuersatus est, in tanta puritate animi demoratus, vt inter feras bestias, serpentes & dracones degeret securus & illæsus: Volucres cæli cum illo vescebantur, bestiæ ferocissimæ, deposita quodammodò rabie naturali, mansuetæ reddebantur, nihilq; ei nocẽtes, quasi ratione vtentes, eum reuerebantur: animalia quantumcunq; syluestria, sacra eius vestigia humi prostrata deosculabantur, & omnia reptilia, ad iussum eius obedientia, ibant & reuertebantur. Diceres Eliam inter coruos, ouem Christi inter lupos, Lazarum inter canes, Danielem inter leones, Moysen inter serpentes, Dauidem inter vrsos, Ioseph inter Aegyptios, Benedictum inter volucres. Non immeritò cum omnibus sanctis congruentiam quandam habuit, qui omnium iustorum spiritu plenus fuit. Etiam spiritu prophetiæ ibidèm cœpit clarere, sicut sequentia docebunt. Erat ijsdem temporibus sanctus Albertus, cuius in Prologo fecimus mentionem, bonæ indolis adolescens, viri Dei minister, & eius disciplina perfusus, ambulans cum eo, intrans & exiens, & conuescens familiariter. Hunc ergò pręuidens in spiritu, virum spiritûs & virtutis futurum, die sancto Epiphaniæ in discipulum & fratrem recepit, secum Domino militaturum. Vndè in libello, quem idem dominus Albertus de vita patris visu & auditu percepta cõpendiò descripsit, inter cætera sic ait: Post hoc, Epiphaniarum tempore ego inutilis & indignus Albertus, vitiorum multorum labe prægrauatus, à sua sanctitate sum receptus. Nec fraudatus est à desiderio suo vir desideriorũ, proficiente in hoc eius discipulo, vt postmodùm

Stabulum Rodis, solitudo horrida, à sancto viro habitatur.

Psalm. 72.

Feræ bellue & bruta animantia eũ verentur.

Albertus, præclarus viri Dei discipuli.

multorum pater fieret filiorum. Intantùm ſiquidem magiſtri diſcipulus factus eſt in melius æmulator, vt ſignorum & prodigiorum fuerit effector mirabilis. Ipſo referente, de vita & miraculis patris Vuilhelmi multa cognouimus, quę præſenti opuſculo inſerere dignum duximus. Quæ tanto à nobis certiùs fide indubitata tenēda ſunt, quanto ab eo, qui vidit & audiuit, diligentiùs ſunt relata. Et ſicut diximus à principio, ardebat in verbis, lucebat in exemplis, micabat in miraculis. Et quoniam plùs mouere ſolent exempla factorum, quàm dicta verborum: inchoëmus à verbis, mediemus in factis, & terminemus in ſignis. Verba igitur B. Vuilhelmi huiuſmodi fuerunt, ſicut prędicti retulerunt eius diſcipuli, B. Albertus & Prior montis de Pruno venerabilis Petrus, qui oculis ſuis geſta eius viderunt, & auribus ſermones audièrunt.

De doctrina & ſermonibus beati Vuilhelmi. Cap. 23.

Humilitas ſancti viri. Iob 15. IN primìs ergò more religioſorum ad omnia ſe inutilem & iniquum beatus Vuilhelmus aſſiduè fatebatur, quia in conſpectu Domini nec cæli mundi ſunt, quemadmodùm in Iob legimus. Nec ſolùm ſeruū maleuolum ſe eſſe, cui tortura opùs eſt, exteriori pronunciabat effatu, ſed etiam intimo cordis ſentiebat affectu. Iam Euangelij ſurdus non erat auditor, in quo diſcipulis præcepit Saluator: Cùm feceritis omnia, quę pręcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus. (Luc. 17.) Nec mirum, ſi ſeipſum repræhendebat coram Domino: quia quanto perſpicaci mentis acumine Deum contemplabatur limpidiùs, tanto propriam paruitatem penitiùs perſpiciebat. (Gene. 18.) Vndè Abraham poſt diuinæ familiaritatis faſtigium ſe pulucrem fatebatur. (Exod. 4.) Moyſes poſt rubi miraculum, impeditioris linguæ ſe proteſtabatur. (Eſai 6.) Eſaias poſt concentûs Seraphici auditum tripudium, pollutum ſe labijs aſſerebat. (Iob. 42.) Iob etiam poſt auditum diuinum iudicium, in fauilla & cinere ſeſe reprehendit. (Luc. 1.) Ad extremum virgo Maria, poſt electionis in matrem Dei priuilegium, ſe ancillam humilem profitebatur. Ex quibus omnibus ſtatuitur, quę dicta eſt, irrefragabilis veritas, videlicet quòd vbi maior Dei familiaritas & notitiæ diuinæ acutior perſpicacitas, ibì clarior & profundior proprię paruitatis cognitio & humilitas. Aſſerebat etiam ſeruum Dei aquā in menſura bibere debere, nec licere etiam in minimis voluntatem corporis adimplere. Cibum & potum ad ſolam neceſſitatem reſtringebat, ſuperfluitatem etiam in rebus vilibus condemnabat. Producebat exemplum in medium, & confirmabat teſtimonijs ſcripturarum. (Gene. 3.) Sub Adam, inquit, per pomum, non per rhombum, vniuerſale factum eſt excidium. (Gen. 25. 26. Hebr. 12.) Eſau reprobatus eſt, appetendo lentis, non carnis, edulium. Sub Moyſe populus in deſerto proſtratus eſt propter aquæ, non vini, deſiderium. Deniquè & de vtraq; vita ad vtriuſque hominis condimentum breue longumque pariter documentum adferebat, breue in ſyllabis, longum in ſententijs. Dicebat ergò in doctrina ſua, ſibi cælitùs infuſa: Seruum Dei aut orare, aut laborare, aut ſemper debere cæleſtia cogitare. Si ad ſuperficiem verborum reſpicias, valdè ſunt ſimplicia: ſi te ad medullam intùs conuertas, multiplex ſpiritualis latet intelligentia. Non immeritò orationem præmiſit: quia oportet ſemper orare, & non deficere, ſicut veritas in Euangelio dicit. (Luc. 18.) Congruè autem laborem ſubiunxit, quia ocioſitas inimica eſt animæ, & quia qui non laborat, ſecundùm Apoſtolum, non manducabit. (2. Theſ. 3.) Iam verò in meditatione cæleſtium rectè concluſit, quia in meditatione iuſti, ignis charitatis exardeſcit. (Pſalm. 38.) Ideò decantabat vir iuſtus Domino: Et erunt vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper. (Pſalm. 18.) Parùm dixi, & pro ſublimitate ſermonis, omnis expoſitio inferior eſt. Poſt hæc, Non regnet, inquit, peccatum in noſtro mortali corpore: & væ illis, qui concupiſcentijs ſuis obediunt. (Rom. 6.) Ocioſitatem arguebat, auaritiam repræhendebat, inanem gloriam vilipendebat, & laſciuiam condemnabat, inuidiam deteſtabatur, detractionem relegabat, murmurationem execrabatur: ſuperbiam ſuffocandam, iracundiam reprimendam, factis & dictis ſuadebat. Diuitiarum iactantiam fugiendam, paupertatem voluntariam appetendam, ſuo illo feruore ſpiritûs dogmatizabat. Dicebat inſupèr, ſeruum Dei omni hora, cogitata, dicta, geſta debere circunſpicere, nè in ipſis contingeret oculos creatoris offendere. Docebat etiam, viros ſpirituales fugere ſomnolentiam, ſtratum eorum, durum, rigidum & breue eſſe debere, nè ſe, quò velint, liberè poſſint extendere. Addebat nihilominùs, omnibus ſuperfluis reſecatis, indulgendum eſſe corpori in ſolis neceſſarijs, ſalua regula voluntariæ paupertatis. Quanti

fratres,

fratres,inquit,in Aegypto,quàm multis annis Domino sine piscibus seruierũt? Quantis tyrannis,in inferno positis,abundè sufficeret extra infernum saccus Hieronymi,tunica Benedicti, mattula Eulalij,lachrymæ Arsenij, nuditas Apostoli,olla Elisei? Sed væ nobis miseris,inquit,qui fortitudine mentis eneruati, & fragilitate corporis prægrauati,superfluitatem conuertimus in necessitatem. Iam non est, quò se immisceat charitas,vbi totum occupauit vanitas. Monebat quoquè,de nulla necessitate,tribulatione aut iniuria conquerendum, seu murmurationis notam aliquatenùs incurrendam: sed quicquid acciderit, ferendum æquanimiter, & in omnibus diuinæ largitati, cuius hæc xenia sunt, gratias agendas. Sacerdotes Dei vice Christi suadebat honorare, præceptis eorum obedire,nec ea discutere,defectus eorum non iudicare,voluntati eorum propriam nequaquàm anteponere, aut in aliquo præiudicare. Sacerdotibus tamen proprium prælatum suadebat superponere, obedientiam patri spirituali vsque ad mortem impendere, nisi, quod absit, contra Deum aliquid præcipere videretur. Nullius quippe iussio potest obuiare à Deo prohibitis, nullius prohibitio præiudicare præceptis. Eccè hæc sunt verba oris eius: quæ licèt nuda, catholica tamen & vtilissima suis auditoribus de plenissimo fonte pectoris propinabat. Hæc prædicta Albertus referre consueuerat se vidisse magìs cum opere facientem, quàm ore suadentem. Et de eius quidem factis & operibus ipse prosequitur sequentia. Sacerdotibus vt deferendum.

De factis eius & modo viuendi. Cap. 24.

IN primìs beatus Vuilhelmus pro commissis criminibus assiduè precabatur,& pro ipsis diluendis plerunque lachrymabatur. Et sicut peccando membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem exhibuerat, ità pœnitendo eadem seruire cogebat iustitiæ in sanctificationem. Et sicut filia Babylonis misera, caro videlicet, ei retribuerat: sic ei retributionem suam pœnitendo retribuere satagebat. Et quia læta carne sese in culpas merserat, ipsa nunc afflicta ad veniam redibat, fame & inedia corpus excrucians. Quantum glorificauerat se & in delicijs fuerat,tantum sibi tormentum & luctum dabat. Quotidiè,etiam diebus festiuis,ieiunabat,& post protracta ieiunia, modico & simplici cibo debilia membra refocillabat. Ternis diebus in hebdomada exiguo pulmento & vino modico, iuxta doctrinam Apostoli, se reficiebat, sed adeò diluto, vt sapore penitùs ablato, colorem vni tantummodò retineret. Cæteris diebus aqua & pane viuebat,ijs ad condimentum crudas herbas superaddens. Pro mensura cibi quandam paropsidem,& pro quantitate potûs scyphum ligneum habebat: intantùm cibum & potũ in modo & mensura sumebat,quam etiam nunquàm excedebat: sed de ea potiùs mensura sæpè aliquid voluntariè sibi subtrahebat, adeò corporalia sibi negando, magìs ac magìs appetebat spiritalia. Beati nanq;,qui esuriunt & sitiunt iustitiam,quoniam ipsi saturabuntur. Sic enim primogenita Israëlis viuificantur, Aegypti primogenita ab exterminatore suffocantur. Hoc discretionis moderamine vir Dei vsus est assiduè vsque ad finem vitæ suæ. Tantæ abstinentiæ virum, ministris eius narrantibus, vix quispiam potuisset inuenire, etiam si cuncta orbis climata perlustrâsset. Cilicinis super loricam vestibus diebus & noctibus vtebatur, in quibus, præter asperitatem & frigus, tanto laniatu afficiebatur, vt horroris abominatio quibuslibet cernentibus incuteretur. Nuda humo cubabat,ligno capiti supposito, verus Christicola. Mira illi erga vniuersos lenitas,mira charitas, patientia atq; humilitas supra modum humanum. Ira eius,in manu eius: vocata veniebat,exiens,non erumpens. Nutu, non impetu, ferebatur: Iussa,non excussa,progrediebatur: vtebatur illa,non vrebatur: mouebatur ea,nõ turbabatur. Interioribus animi motibus præsidebat vt dominus, nulli subiacebat vt mancipium. Vndè solitus erat de ipso referre beatus Albertus: Tantæ patientiæ,tantę humilitatis & parsimoniæ neminem vidi vnquàm. Deniquè exteriorem hominem ad præscriptum interioris componebat, omnia secundùm exemplar, quod ipsi in monte mõstratum erat,faciens. Ab occursu faciei cognoscebatur sensatus: intantùm sapientia relucebat in vultu illius. Vultum eius vniformem nec mœror fuscabat, neque vicissitudo in diuersa mutabat. Si amictus corporis & risus dentium & incessus hominis enunciant de eo, verè per omnia Vuilhelmus nunciari poterat esse sensatus homo. Econtrà de quibusdam irrationabiliter viuentibus dicitur in Psalmo: Sciant gentes, quoniam homines sunt. Homo sensatus erat, qui in sapientia manet vt sol, cùm stultus

Rom. 6. Psalm. 136. Apoc. 18. 1. Tim. 5. Matth. 5. Eius mira abstinentia. Irę domitor egregius. Eccle. 19. Eodē semper est vultu. Eccle. 19. Psalm. 9. Eccle. 27.

vt luna mutetur. Sicut sæpè docuerat, hunc morem sibi statuerat, vt semper aut laboraret, aut meditaretur, aut oraret. Neque enim credibile est, vt vir sanctus aliter viueret, quàm doceret. In ipsa ægritudine vltima, qua & mortuus est, laborabat: in extremis positus, lecto doloris decumbebat: & tamen stans aut sedens, orabat assiduus, & voce interclusa, labia motibus agitabat: adeò ad superna animo indefesso suspirabat. Sed iam nunc post viri sancti dicta & gesta, stylum conuertamus ad miracula, tam quę obitum præcesserunt, quàm quæ sunt subsecuta.

Primum miraculum viri Dei. Cap. 25.

PRimum ergò miraculum, quod per seruum suum Dominus fecit, ipse fuit. Si enim mirabile est, sanitati restituere corpora vel membra corporis quandoquè moritura: quanto mirabilius est, sanare animas sine fine victuras? Et si mira res est iustificatio impij alterius, quanto magìs suîjpsius? Scriptum quippe est: Miserere animæ tuæ placens Deo. Si plus est facere ex impio pium, quàm creare cælum & terram: an non miraculum facit magnum, qui se Dei gratia de profundo liberat vitiorum, & quæ retrò sunt obliuiscens, in anteriora se extendit? Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, dicit Iacobus, & operit multitudinem peccatorum. Magnum igitur miraculum facit, qui se vel alium de peccato conuertit. Et tanto, me iudice, operatur mirabiliùs, quanto in regionem dissimilitudinis abierat remotiùs. Qui sarcina paupertatis & inediæ premitur, qui in vilitate humilitatis & aduersitate calamitatis constituitur, non longè à Deo ponitur: quia mala, quę nos hîc premunt, ad Deum ire compellunt. Sed diues & nobilis, potens & rigidus in prosperis, tanto longiùs à salute collocatur, quãto talium reditus ad conuersionem & lamentum probatur rarior. Talis fuit Vuilhelmi conuersio, cuius de longinquo facta est reuocatio. Dominus enim per Esaiam dicit: Vocans ab Oriente auẽ, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. Sed quia hoc miraculum satìs claret ex præcedentibus, iam ad sequentia festinemus.

Eccl 30. Iacob. 5. Esai. 46.

De puella febricitante, & curata. Cap. 26.

IN diebus illis pater sanctus, vir Domini Vuilhelmus cum suo discipulo Alberto solitarius & quietus in suo residebat eremitorio: & quidam vir, Michius nomine, victum ei de Castellione, charitatis studio, semel vel bis in hebdomada deportabat. Huius viri puella laborabat febribus, quæ pro charitate panem à viro Dei benedici, & sibi adferri rogabat. Cuius cùm desiderium prædictus vir viro Dei cum intercessione supplicationis aperuisset, mox vir Dei, præsumptionem fugitans, mittere quod rogabat, recusauit: adeò se peccatorem & omnium virtutum expertem sentiebat. Sed nè pia oratio nuncij turbaretur, qui signum aliquod desiderabat videre, sanctus Albertus preces suas studuit interponere. Dicebat ergò, periculum esse negare, quod pro charitate expetebatur, nec aliud id esse, quàm de misericordia Dei hæsitare. Cùm audisset hos sermones vir beatus, qui semper erat pauidus, perterritus expauit, & madentibus genis erumpens in gemitum, panem oblatum signauit, sicq; particulam in nomine Domini puellæ febricitanti destinauit. Qui degustatus, in Trinitatis nomine tribus puellis febricitantibus beneficium sanitatis est operatus.

Vir sanctus non nisi cõpulsus vult edere miraculum.

De lampade cadente, & non confracta. Cap. 27.

ALio tempore, cùm nocte quadam more solito vocâsset Albertum ad orationem, parua & tenuissima lampas iuxta tectum suspensa, casu in pauimentum corruit, commota propter murium corrosionem. Et eccè oleum perditum est & effusum, sed mira Dei voluntate, vasculum integrum & illæsum permansit. Quod natura habuit, olei monstrauit effusio: sed quod creator potuit, lampadis fragilis patefecit integritas. Qui statìm surgens, discipuli somnolentiam feruenter increpauit, & Christi nomen benedictum in secula, cum hymnis & laudibus exaltauit.

Lãpas corruens nihil læditur.

In morte habuit spiritum prophetiæ. Cap. 28.

Nec

NEc prętereundum est, quòd cùm ad sanctissimum sui corporis festinaret obitum, accepit prophetiæ spiritum. Erant ambo solitarij habitantes vnius moris in tugurio, discipulus & magister. Vuilhelmus ægrotabat ad mortem, & Albertus famulabatur vt minister. Et cognoscēs discipulus, quia magister moreretur, vt ad terram viuentium migraret, lachrymabiliter talia ad eum loquebatur: Heu heu, qualiter vnicum deseris filium pater? Nunquìd post te superstes potero viuere? Nunquìd soliuagus in hac obscura solitudine potero remanere? Si contingat recedere, quò accedam? Si contingat residere, quid agam? quò me vertam? Penitùs ignoro, quid sim facturus, quò iturus, vel quos comites habiturus. Consule tu pater tuæ ouiculæ, quam vsque modò seruâsti tam sedulè. Si desolatam non formidas deserere, putas poterit luporum euadere morsus? Si pastor recedit & vadit, lupus insidians accedit & inuadit: & mirabile est, si ouicula solitaria secura incedit & euadit. Pater amantissime, nè me solum deseras, nè me desolatum derelinquas. Pro tuo solius consortio parentes & omnia terrena reliqueram, & in corde meo prępònderabat tua sola grata pręsentia omnibus, quæ deseruěram. Quid ergò erit, si te miserabilis amitto, pro quo solo cuncta dimisi? Ad has voces Vuilhelmus, super filium pia gestans viscera, blandè consolatus est eum, dicens inter cętera: Sustine, fili mi, paulispèr, sustine, & noli ingemiscere, quòniam antequàm spiritus meus egrediatur è corpore, meliorem me socium tibi Dominus transmittere curabit. Hęc dixit, & post hoc quiescens, aliquanto tempore superuixit. Post paululùm respiciens discipulus secundùm arbitrium suum mortem magistri imminere, exclamando cœpit iterùm dicere: En moreris, & promissum tuum erga me irritum facere non vereris. Cur quæ processerunt de labijs tuis, sic facis irrita, relinquendo me solitarium & superstitem in hac vita? Ecce iam egrederis extra pręsens seculum, & solitarium deseris me famulū tuum. Cui rursùs magister fiducialiter dixit: Esto constans: Dixi tibi, Sustine paulispèr: nè ægrè feras: ipse veniet quem desideras. Vix beatus Vuilhelmus sermonē compleuerat, & egresso de tugurio discipulo, vir illustris & prudens Reinaldus, medicinæ peritissimus, secularibusque affluens delicijs aduenit, qui Alberti socius olìm in scholis fuerat. Quo viso, Albertus occurrit in amplexus eius alacriter, & salutauerunt se mutuò verbis pacificis familiariter. Tunc Reinaldus secretò dixit Alberto: Doleo, mi frater, super tam proximo transitu magistri tui. Didicerat siquidem mortem in ianuis ex ore ministri. Adiecitque: Cupiebam omninò mundo valefacere, & omnia mundana propter Christum relinquere, & vobiscum vitam solitariam ducere. Ad hanc vocem Albertus præ iubilo & exultatione cordis in terram procidens, genu flexit, & subleuatis in cęlum oculis ac manibus, cum fletibus dixit: Gratias tibi ago Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui meæ incredulitati subuenisti, & promissum magistri mei dignanter adimplere voluïsti. Et conuersus ad Reinaldum: Noli, inquit, frater formidare. Ego in omnibus paratus sum tibi obedire, & Dominus reget nos, qui omnibus confidentibus in se paratus est subuenire. Vade ergò festinus, & nè cuncteris, & teipsum manibus trade domini mei, antequàm à nobis transeat ad gaudia æterna. Quo peracto Domini prouidentia, vir Dei propheticè dixit Reinaldo vera quidem verba, sed breuia: Vade, inquit, nè tardes redire fili, & confortare, & noli diffidere: quia spiritus mammonæ totis viribus à sancto proposito te studebit retrorsùm abducere. His dictis, egressus est Reinaldus, & postmodùm reuersus.

Prędicit Alberto sociū adfuturū.

De morte beati Vuilhelmi. *Cap.* 29.

POst hęc sciens beatus Vuilhelmus, quia venit hora eius, vt trāseat ex hoc mundo ad patrem, cùm dilexisset pœnitentiam quoàd vixerat, in finem dilexit eam. Subijt ergò animum eius, vt Albertum diluculò Castellionem pro sacerdote citò dirigeret, qui ipsi pœnitentiam imponeret in extremis. Iussione ergò facta discipulo, tantus eum inuasit horror & pauor frigoris, quòd vix explicare valet sermo doctoris. Frigus enim pręualidū, flante Borea, solito asperiùs inhorruerat, gelu nimium iter scopulosum cōstrinxerat, & densa nix omnia cooperuěrat, atq; viam dealbauerat. Sed cōfortatus à magistro discipulus, relictis calceis, nudis ac teneris plantis cœpit ire: diffidens tamen, licèt de iussione solicitus, trepidabat obedire. Sed ô miram fidem magistri, quæ cunctantem discipuli diffidentiam superaret. Nulla vis algoris vel niuis eum omni-

Albertus in acerrimo gelu nudis pedib⁹ iter

illæsus peragit. omninò aut læsit, aut contristauit, aut quicquam molestiæ intulit. Dereliquerat autem ignoráter, priusquàm ad sacerdotẽ pergeret, supra magistri caput pauxillum cãdelæ ardentis, quam cum sacerdote rediens ardẽtem, vt priùs, reperit, & in nullo imminutam solo omnipotẽtis Dei miraculo. Mox Vuilhelmus de manu sacerdotis omnia sacramẽta Christi ritè suscepit, ea quidem reuerẽtia & deuotione, qua spiritualiter à spiritu Domini accepit. Posteà appropinquante hora exitûs sui, subitò, licèt incredibile videatur, primus pallor, qui ex cilicio, ferro, squalore ac inedia corpori eius obrepserat, totus abscessit, vultuq; clarificato ac lętis oculis, inuisus anteà color accessit. Iam deincèps operabatur in eo, cuius pater vsq; modò operatur assiduè, Dominus noster Iesus Christus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cõfiguratum corpori claritatis suæ. Defunctus viuere, & viuẽs mortuus videbatur, cui viuere Christus fuerat, & mori lucrũ. Posteà sciens Albertus, quòd ea quæ de magistro suo sunt, finẽ sortiuntur, incepit dicere antiphonam, quæ in egressu decedentium dicitur: Subuenite sancti Dei &c. Psallebat etiam cum eo venerabilis sacerdos, quem pro imponenda pœnitentia, de Castellione vocauerat: qui vt videret finem, cum solitarijs duobus remanserat. Ipse verò transiens ad patrem, in medio illorum iacebat, & irreuerberatis oculis ac manibus sursùm intendebat, inuictumq; in oratione spiritum, gemitibus ac suspirijs inenarrabilibus suspendebat. Interim Albertus pręparans funeris exequias, cantando plorabat, & plorando cantabat, non ignorans, pium & salubre, orare pro defunctis, & super mortuos producere lachrymas. Cùm venissent ad locum illum: Occurrite angeli Domini, exiuit spiritus eius, & reuersus est ad Dominum, qui dedit illum, & à carne soluta sancta eius anima, appositus est ad patres suos, ambulans cum Deo, & obdormiẽs in Domino. Sic moriens in pace quietissimũ sustinuit obitum, vt nullis notari posset indicijs momentum, quo emisit spiritum. In ipso mortis articulo magìs videbatur obdormiens, quàm obiẽs: post mortem verò soporatus potiùs quàm exanimatus. Non ei, vt assolet, accidit oris oppilatio, non frontis rugatio, non oculorum suffossio, nõ narium contractio, non nasi exinanitio, non hiatûs apertio, non dentium commotio. Extenti pedes & combinatìm demissi lacerti eius, & cruce signati, erecti sensus omnes, & quasi in aëra subleuati. Nitorem coloris in facie, sicut in diebus iuuẽtutis, receperat, & omnis decoloratio solisq; adustio recesserat. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Munit se Ecclesię sacramentis. Iohan. 5. Philip. 3. 2. Mach. 12. Eccle. 38. Feliciter obdormit in Domino. Psalm. 117.

De sepultura & miraculis eius. Cap. 30.

Genes. 50. CErnens Albertus cum Ioseph verum Israël obijsse, ruit in faciem animo consternatus, & tenens pedes veri Iacob, amplexando eius sacra vestigia, reuerenter osculabatur. Rursùs autem refricatus est dolor de solitaria desertione: rursùs interpellatus est pater de promissi tardatione: At ille introièrat in potentias Domini, & iam potentior factus erat ad impetrandum. Non ergò passus est diutiùs discipulum sua expectatione fraudari. Nam Reinaldus, cunctis facultatibus suis in pauperes distributis, assiduè quod à viro Dei audièrat & viderat, animo æstuante reuoluit, & citò post eius obitum ad Albertum rediens, quod Deo promiserat, exoluit. Veruntamen grauissimæ dęmonum persecutiones, iuxta pręsagium S. Vuilhelmi, in conuersionis primordijs non defuerunt ei: quibus ingruentibus, mox fugiebat ad tumulum viri Dei. Et quandiù ibi erat, sicut posteà referebat, nullas hostium molestias metuebat, securior, quàm inter amicorum cateruas permanens. Post hęc corpus B. Vuilhelmi à discipulo & presbytero more Christiano ad sepulturam pręparatur, & in hortulo, quem ipse, dum viueret, proprijs manibus coluerat, gleba illa sanctissima, super aurum preciosissima, terræ commendatur. In quo loco posteà humili schemate constructum est oratorium, vbì morbidis & varijs depressis lãguoribus multiplex à Domino pręstatur beneficium, & propè est Dominus petitionibus omnibus piè B. Vuilhelmum inuocãtium. Ibidèm cęcis restituitur visus, surdis auditus, claudis incessus, leprosis munditia, languidis conualescentia, mutis loquela: ibì furiosis dementia tollitur, & restituitur sanitas. In summa, de quacunque tribulatione clamantes, in quacunque necessitate ad locum illum properantes, S. Vuilhelmi patrocinium sibi sentiunt adfuisse. Obijt verbi incarnati anno 1156. 4. Idus Februarij, & sepultus est in Stabulo Rodis vir Dei Vuilhelmus, Dux & Comes illustris & magnificus, Domino coronante in cęlis spiritum, & ornantę in terris corporis sepulcrum sequentibus signis.

Reinaldus insignis medicus, fit S. Guilelmi sectator. Quando obierit.

PASSIO

PASSIO BEATISSIMORVM MARTYRVM SATVRNINI PRESBYTERI, DATIVI, FELICIS, AMPELII, *& multorum aliorum, conscripta ex Actis publicis, quemadmodùm testatur author: cuius Appēdicem, quam Actis attexuit, sustulimus, quòd acerbè & calumniosè in Episcopos Mensuriū & Cæcilianū inuehatur.*

QVi religionis sanctissimæ fide exultat & gloriatur in Christo, quiqúe Dominica veritate gaudet, errore damnato, vt Ecclesiam catholicam teneat, sanctamq́; communionem à prophana discernat: acta martyrum legat, quæ necessariò in archiuo memoriæ conscripta sunt, nè seculis transeuntibus obsolesceret gloria martyrum, & damnatio Traditorum. Aggredior itaque cęlestes pugnas, nouaque certamina, gesta per fortissimos Christi confessores, bellatores inuictos, martyres gloriosos. Aggredior, inquam, ex Actis publicis scribere, nō tam ingenio prēditus, quàm ciuili, quo illis sum amore coniunctus: Consultè quidem hoc faciens, duplici scilicet modo, vt & imitatoribus eorum ad martyrium animos pręparemus, & quos viuere in perpetuum, atq; cum Domino Christo regnare confidimus, etiam confessionis eorum pugnas atq; victorias, cùm in literis digerimus, æternæ memoriæ conferamus. Sed non inuenio, fratres dilectissimi, quibus vtar exordijs, quóve principio laudis aggrediar sanctissimorum martyrum felicissimam confessionem. Magnis enim rebus magnisq́; virtutibus rapior, & quicquid est, quod in ipsis adspicio, hoc totū diuinum atq; cęleste admiror. In deuotione fidem, in vita sanctitatem, in confessione constantiam, in passione victoriam. Quæ res quanto solæ in suis virtutibus fulgent, tanto sunt omnes in singulis martyribus clariores. Placet igitur in principio causam ipsius belli tractare, totiusque mundi discrimen necessariò breuiter omni celeritate discurrere, vt agnita veritate, & prēmia martyrum, & pœnas quis nouerit Traditorum.

[Margin: n. Febrva. Alij 12. — Actus martyrum legendi.]

Temporibus nanque Diocletiani & Maximiani, bellum diabolus Christianis indixit isto modo, vt sacrosancta Domini testamenta, scripturasque diuinas ad exurendum peteret, basilicas Dominicas subuerteret, & ritus sacros cœtusque sanctissimos celebrari Domino prohiberet. Sed non tulit exercitus Domini Dei immane pręceptum, sacrilegamq́; iussionē perhorruit: & mox fidei arma corripuit, descendit in prælium, non tam cōtra homines, quàm cōtra diabolum pugnaturus. Et quanuis tradendo gentilibus scripturas Dominicas atq; testamēta diuina, prophanis ignibus comburenda, à fidei cardine cecidêre nonnulli, cōseruando tamen eas, & pro ipsis libenter suum sanguinē effundendo, fortiter fecêre quamplurimi. Quiq; pleni Deo, deuicto ac prostrato diabolo, victricem palmam in passione gestantes, sentētiam in Traditores atq; eorum consortes, qua illos ab Ecclesiæ communione pręcidant, cuncti martyres proprio sanguinē consignabant. Fas enim non fuerat, vt in Ecclesia Dei simul essent Martyres & Traditores. Aduolabant itaque vndiqueuersùm ad certaminis campum immensa agmina cōfessorum, & vbi quisque hostem repererat, castra illic Dominica collocabat. Nanque in ciuitate * Alutinensi in domo Occani Felicis cùm bellica caneret tuba, Dominica signa gloriosi martyres erexerunt: ibique celebrantes ex more Dominica sacramenta, à Coloniæ magistratibus atque ab ipso stationario milite appręhenduntur: Saturninus presbyter cū filijs quatuor, id est, Saturnino iuniore & Felice lectoribus, Maria sanctimoniali, Hilariano infante. Itaque Datiuus, qui & senator, Felix, alius Felix, Emeritus, Ampelius, Rogatianus, Quintus, Maximianus, Thelica, Rogatianus, Rogatus, Ianuarius, Cassianus, Victorianus, Vincentius, Cęcilianus, Restituta, Prima, Fua, Rogatianus, Guinalius, Rogatus, Pomponia, Secunda, Ianuaria, Saturnina, Martinus, Dantus, Felix, Margareta maior, Honorata, Regiola, Victorinus, Pelusius, Faustus, Dacianus, Matrona, Cęcilia, Victoria, Herectina, secunda Matrona, Ianuaria.

*[Margin: Persecutio Christianorum. — Volūt tradi scripturas diuinas. — Vide crimē Traditorū. — * Abitinēsi — Nomina sanctorum martyrum.]*

Hi appręhensi, producebantur alacres ad forum. Adhuc in primum certaminis campum prior Datiuus ibat, quem sancti parentes candidum senatorem cælesti curiæ genuerunt. Ibat etiam presbyter Saturninus, numerosa vallatus propagine liberorum.

Cuius

Cuius partûs partem sibi sociam martyrio destinauit, partem sui nominis pignus Ecclesiæ relinquebat. Hos agmen Dominicum sequebatur, in quo fulgebat cælestium splendor armorum, scutum fidei, lorica iustitiæ, saluationis galea, & gladius bifrons sermo Dei: quorum pręsidio fulti, spem victorię fratribus promittebant. Sed iam ad supradictæ ciuitatis peruenerunt forum. Ibì primùm aggressi cōfessionis palmam, magistratûs elogio sustulerūt. In isto nanq; foro iam pro Dominicis scripturis dimicauerat cęlum, cùm Fundanus, ciuitatis quondàm episcopus, scripturas Dominicas traderet exurēdas. Quas cùm magistratus sacrilegus igni apponeret, subitò imber sereno cęlo diffunditur, ignis scripturis sanctis admotus extinguitur, grandines adhibentur, omnisq; ipsa regio, pro scripturis Dominicis, elementis furentibus deuastabatur. De hac igitur ciuitate martyres Christi exoptata prima vincula susceperunt: directique ad Carthaginem alacres ac lęti, per totum iter hymnos Domino canticaq; psallebant. Qui cùm ad officium Anulini tunc proconsulis peruenirent, starentq; in acie cōstanter, fortiter sęuientes impetus diaboli Dominica constantia retundebant. Sed cùm non cōtra omnes simul milites Christi diabolica rabies pręualeret, singulos in certamina postulauit. Quorum certaminum pugnas nō tam meis exequar, quàm martyrum dictis: vt & sęuientis hostis audacia in tormentis atque in ipsa sacrilega inuectione noscatur, & Christi Domini prępotentis virtus in toleranti martyrum atque in ipsa confessione laudetur.

Arma sanctorū martyrum.

Diuino miraculo scripturæ seruantur.

Cùm igitur ab Officio Proconsuli offerrentur, suggereretúrque quòd à magistratibus Alutinensium transmissi essent Christiani, qui contra interdictum Imperatorum & Cęsarum, collectam Dominicam celebrâssent, primùm Proconsul Datiuum interrogat, cuius esset conditionis, & vtrùm collectam fecisset. Qui cùm se Christianum, & in collecta fuisse profiteretur, author ab ipso collectionis sanctissimæ postulatur. Statimque iubet Officium eundem in eculeum subleuare, extensumque vngulis pręparare. Sed cùm carnifices iussa crudelia atroci velocitate complerent, starentque sęuientes in dictis, & denudatis ad vulnera martyris lateribus, erectis vngulis imminerent, subitò sese per medium Thelica fortissimus martyr tormentis subiecit & clamauit, quia Christiani sumus nos: Nos, inquit, collegimus. Statimque Procōsulis furor exarsit, & ingemiscens, spiritali gladio grauiter vulneratus, martyrem Christi grauissimis ictibus tutudit, in eculeum suspensum tetendit, vngulis perstridentibus laniauit. At contrà gloriosissimus martyr Thelica, media de ipsa carnificū rabie huiusmodi preces Domino cum gratiarum actione effundebat: Deo gratias: In nomine tuo Christe, fili Dei, libera seruos tuos. Talia precanti Proconsul: Quis est, inquit, author tecum congregationis vestræ? Qui crudeliùs sęuiēti carnifici clara voce respōdit: Saturninus presbyter & omnes. O martyrem, primatum omnibus dantem. Non enim presbyterum fratribus prętulit, sed presbytero fratres confessionis consortio copulauit. Quærente igitur Proconsule Saturninum, ostendit: non quòd illum prodiderit, quem secum aduersùs diabolum pariter dimicare cernebat: sed vt illi panderet, integrè se celebrâsse collectam, quando cum ipsis etiam presbyter fuerat. Manebat igitur, cum voce Dominum deprecans, & pręceptorum euangelij memor, inimicis suis veniam martyr in ipsis corporis sui laniamentis poscebat. Inter ipsos nanque vulnerum grauissimos cruciatus, tortores pariter & Proconsulem his vocibus exprobrabat: Iniustè facitis infelices: contra Deum facitis. Deus altissime, noli illis consentire ad hęc peccata. Peccatis infelices, aduersùs Deum facitis. Custodite pręcepta Dei altissimi. Iniustè agitis infelices: innocentes laniatis. Non sumus homicidæ, non fraudem fecimus. Deus miserere. Gratias tibi ago: pro nomine tuo da mihi sufferentiam. Libera seruos tuos in captiuitate huius seculi. Gratias tibi ago, nec sufficio tibi gratias agere. Et cùm ictibus vngularum concussa fortiùs latera sulcarentur, profluensque sanguinis vnda violentis tractibus emanaret, Proconsulem sibi dicentem audiuit: Incipies sentire, quæ vos pati oporteat? Et adiecit: Ad gloriam. Gratias ago Deo regnorum. Apparet regnum æternum, regnum incorruptum. Domine Iesu Christe, Christiani sumus: tibi seruimus. Tu es spes nostra. Tu es spes Christianorum. Deus sanctissime, Deus altissime, Deus omnipotens, tibi laudes pro nomine tuo agimus. Cui talia oranti tum à diabolo per iudicem dictum est: Custodire te oportuit iussionem Imperatorum & Cęsarum. Defatigato iam corpore, forti atque constanti sermone victor proclamauit: Non curo, nisì legem Dei, quam didici. Ipsam custodio, pro ipsa moriar, in ipsa consummor, præter quam non est alia. Talibus itaque dictis glo-

Datiuus suspēditur in eculeo.

Thelica martyr fortissimus.

Matth. 5.

Insultat Proconsuli & tortoribus.

Inter tormenta eius ardentes preces.

gloriosissimi martyris in suis tormentis, magis ipse Anulinus torquebatur. Cuius tandem rabies ferocitate saginata, posteà reclusum in carcere, * passione cōdignum martyrem destinauit. *passioni

Post hęc Datiuus à Domino in certamine erigitur, qui Thelicæ ad fortissimũ prælium de proximo coniunctus est. Qui cùm pendendo in eculeo extensus, se voce sępiùs repetita Christianũ esse, & collectam fecisse fortiter proclamaret, emersit sanctissimæ Victoriæ martyris frater, vir sanè togatus, sed à religionis Christianæ sanctissimo cultu ipsis temporibus alienus. Qui suspensum in eculeo martyrem, profanis vocibus hactenùs arguebat: Hic est, ait, domine, qui per absentiam patris nostri, nobis hîc studentibus, sororem nostram Victoriam seducens, hinc de splendidissima Carthaginis ciuitate vnà cum Secũda & Restituta, ad Alutinensem Coloniam secum vsque perduxit. Quiq; nunquàm domum nostram ingressus est, nisi tunc, quando quibusdam persuasionibus puellares animos illiciebat. Sed non tulit Victoria, clarissima martyr Domini, collegam & cōmartyrem suum falsò appeti senatorem. Statimq; Christiana libertate prorumpens, Nullius, inquit, persuasione profecta sum, nec cum ipso ad Alutinensem Coloniam veni. Hoc possum per ciues probare. Omnia mea sponte atque voluntate perfeci. Nam & in collecta fui, & Dominicum cum fratribus celebraui, quia Christiana sum. Tunc impudens aduocatus maledicta exaggerabat in martyrem. Et contrà martyr gloriosus de eculeo, cuncta vera responsione soluebat.

Inter hęc Anulinus ardescens, premi vngulas in martyrem iubet. Statim carnifices nuda pręparataque ictibus latera cruentis vulneribus inuenerunt. Aduolabant truces in manus iussis velocibus, secretaque pectoris, diruptis cutibus visceribusque diuulsis, nefandis adspectibus adnixa crudelitate pandebant. Inter hęc martyris mens immobilis: & licèt membra rumpantur, diuellantur viscera, latera dissipentur, animus tamen martyris integer inconcussusque perdurat. Deniquè dignitatis suæ memor Datiuus, tali voce preces Domino sub carnifice rabiente fundebat: O Christe Domine, non confundar. His dictis beatissimus martyr quod à Domino poposcerat, tam facilè meruit, quàm breuiter postulauit. Deniquè mox Proconsul mente cōcussa, lingua volente parcere prosiliuit. Cessauêre carnifices: fas enim non erat, martyrem Christi in commartyris suæ Victoriæ causa torqueri. Nam cùm cōtra eum Pompeianus suspicionis indignæ sęuus accusator accederet, calumniosamque coniungeret actionem, despectus à martyre est & percussus. Quid agis hoc in loco diabole? Quid contra martyres Christi adhuc vsque conaris? A senatore Domini ac martyre, & potestas simul & forensis rabies superata est. Sed clarissimus martyr etiam pro Christo tortus, cùm interrogatus, vtrùm in collecta fuisset, profiteretur constanter & diceret, cùm collecta fuisset, se superuenisse, & Dominicum cum fratribus congrua religionis deuotione celebrâsse, authoremq; eiusdem collectionis sanctissimę vnum fuisse, in sese Proconsulem rursùs acriùs excitauit. Cuius recrudescente sęuitia, geminata martyris dignitas iteratò vngulis sulcantibus exaratur. At martyr ad vulnerũ cruciatus sęuissimos pristinam suam repetens orationem, Rogo, ait, Christe, non confundar. Quid feci? Saturninus est presbyter noster. Datiuus dirissimè torquetur.

Huius cùm latera, duri trucisque carnificis magistra crudelitate monstrante, adiunctis vngulis raderentur, Saturninus presbyter ad prælium postulatur. Qui cælestis regni contemplatione considerans parua admodùm ac leuia suos commartyres sustinere, congredi etiam ipse taliter cœpit. Nam dicente Proconsule: Tu contra iussionem Imperatorum & Cæsarum fecisti, vt hos omnes colligeres? respondit presbyter Saturninus: Domini spiritu suggerente, securi Dominicum celebrauimus. Proconsul ait: Quarè? Respondit: Quia non potest intermitti Dominicum. Qui mox, vt hæc dixit, contra Datiuum statìm iubet aptari. Expectabat intereà Datiuus laniamenta corporis sui potiùs, quàm dolebat: & cuius ad Dominum mens animusque pendebat, nihil dolorem corporis æstimabat: sed tantùm Dominum precabatur, dicens: Subueni rogo Christe: habe pietatem, serua animam, custodi spiritum meum: non confundar: rogo Christe: da sufferentiam. Cui cùm à Proconsule diceretur: Ex hac splendidissima ciuitate magìs debueras alios ad bonam mentem vocare, & non contra pręcepta Imperatorum & Cęsarum facere: fortiùs atque constantiùs acclamabat: Christianus sum. Qua voce diabolus superatus, Parce, inquit. Simulque illum in carcerem tradens, passioni condignæ martyrem reseruauit. Saturninus presbyter vocatur ad cruciatus. Datiui egregia cōstantia.

At

At verò presbyter Saturninus, recenti martyrum sanguine delibutus, cùm penderet in eculeo, admonebatur in eorum fide persistere, in quorum cruore perstabat. Hic cùm interrogaretur, vtrùm author ipse esset, & omnes ipse adunâsset, & diceret, Etiam: ego præsens in collecta fui: Emeritus lector ad certamen exiliens, congrediente presbytero, Ego sum author, inquit, in cuius domo collecta facta fuit. At Proconsul, qui iam totiès victus fuerat, impetus Emeriti perhorrebat: & tamen in presbyterũ versus, Quarè contra præceptum, inquit, faciebas Saturnine? Cui Saturninus: Intermitti Dominicum non potest, ait. Lex sic iubet. Tunc Proconsul: Non tamen debuisti prohibita contemnere, sed obseruare potiùs, & non rem facere contra præceptum Imperatorum. Et meditata iamdiù in martyribus voce, terrorem suæ iræ commouit, cui non pigro paretur obsequio. Nam carnifices in senile corpus presbyteri ruunt, & grassante rabie, rupta neruorum connexione, discerpunt illud ingemiscenda supplicia & noui generis in sacerdotem Dei exquisita tormenta. Videres quasi in pabulo vulnerum famis rabie sæuire carnifices, apertisque visceribus, ad horrorem vidẽtium inter ruborem sanguinis, ossa nudata pellere, & nec inter moras torquentium, exclusam animam corpus supplicio pendente deserere. At tali voce Dominum presbyter precabatur: Rogo te Christe, exaudi. Gratias tibi ago Deus. iube me decollari. Rogo Christe, miserere: fili Dei subueni. Cui Proconsul: Quarè contra præceptum facis? Et presbyter: Lex sic iubet: lex sic docet, inquit. O admiranda satìs ac prædicandi presbyteri doctoris diuina responsio. Legem sanctissimam etiam in tormẽtis presbyter prædicat, pro qua libenter supplicia sustinebat. Legis deniquè voce deterritus Anolinus: Parcam, inquit: eumque in custodiam carceris redigens, exoptato supplicio destinauit.

Emeritus prosilit ad certamen.

Saturninus cruciatur atrociter.

At verò Emerito applicito, In tua, inquit Proconsul, domo collectæ factæ sunt contra præcepta Imperatorum? Cui Emeritus, sancto spiritu inundatus, In domo mea, inquit, egimus Dominicum. At ille: Quarè permittebas, ait, illos ingredi? Respondit: Quoniam fratres mei sunt, & non poteram illos prohibere. Sed prohibere, inquit, illos debuisti. At ille: Non potui, ait, quoniam sine Dominico non possumus. Statim enim ipse in eculeo iubetur extendi, extensusque vexari. Qui cùm validos ictus innouato carnifice pateretur, Rogo, ait, Christe subueni. Contra Dei præceptum facitis, ó infelices. Et interloquenti Proconsuli, Non oportuerat te eos suscipere, respondit: Non potueram, quin susciperem fratres meos. At Proconsul sacrilegus, Sed prior, inquit, erat iussio Imperatorum & Cæsarum. Contrà religiosissimus martyr: Deus, inquit, maior est, quàm Imperatores. Rogo Christe: tibi laudes. Christe Domine, da sufferentiam. Cui talia precanti, hæc Proconsul iniecit: Habes ergò scripturam aliquam in domo tua? Et respondit: Habeo, sed in corde meo. Et Proconsul: In domo, inquit, tua habes, an non? Emeritus martyr ait: In corde meo illas habeo. Rogo Christe: tibi laudes: libera me Christe: in nomine tuo patior. Breuiter patior, libenter patior: Christe, non confundar. O martyrem, Apostoli memorem, qui legem Domini conscriptam habuit, nõ attramento, sed spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. O martyrem, legis sacræ idoneum diligentemque custodem, qui Traditorum facinus perhorrescens, scripturas Dominicas nè perderet, inter secreta sui pectoris collocauit. Quo cognito, Proconsul, parce, inquit: eiusq; confessionem in memoriam vnà cum cæterorum confessionibus redigens, Pro meritis vestris omnes, inquit, secũdùm confessionem vestram pœnas meritas persoluetis.

Emeritus constantissimè respõdet.

2. Cor. 3.

Sed iam ferina rabies, ore cruento tormẽtis martyrum saginata, languebat. Sed cùm Felix nomine & passione processisset in prælium, aciesque Domini omnis incorrupta inuictaque perstaret, tyrannus mente prostratus, voce demissus, anima & corpore dissolutus, Spero vos, inquit, hanc partem potiùs eligere, qua possitis viuere, vt iussiones conseruetis. Contra quæ confessores Domini, inuicti martyres Christi, tanquàm ex vno ore dixerunt: Christiani sumus: non possumus nisi Domini legem sanctam vsque ad effusionem sanguinis custodire. Qua voce percussus inimicus, Felici dicebat: Non quæro, an Christianus sis, sed an collectam feceris, vel scripturas aliquas habeas. O stulta iudicis & ridenda interrogatio. Christianus, inquit, vtrùm sis, tace. Et addidit: Si in collecta fuisti? Respõdit: Quasi Christianus sine Dominico possit, aut Dominicum sine Christiano celebrari. An nescis satana, in Dominico Christianum, & in Christiano Dominicum constitutum, vt nec alterum sine altero valeat esse? Cùm nomen audiẽris, frequẽtiam Domini

Felicis certamen.

Præclara martyrum vox.

mini disce:& cùm collectam audieris, nomen agnosce. Deniquè cognosceris à martyre & rideris: tali responsione confunderis: Collectam, inquit, gloriosissimè celebrauimus: ad scripturas Dominicas legendas in Dominicum conuenimus semper. Qua confessione confusus grauiter Anulinus, fustibus cęsùm exanimem, cęlesti concilio martyrem properantem ad siderea tribunalia, expleta passione, consociat.

Sed Felicem sequitur alius Felix, nomine pariter & cõfessione atq; ipsa passione consimilis. Pari etenim virtute congressus, etiam ipse fustium lęsione quassatus, animam in tormenta carceris ponens, superioris Felicis est martyrio copulatus. Post hos suscepit certamen Ampelius custos legis, scripturarum diuinarum fidelissimus cõseruator. Hic, quęrente Proconsule, an in collecta fuisset, hilaris atq; securus alacri voce respondit: Cum fratribus feci collectam, Dominicũ celebraui, & scripturas Dominicas habeo mecũ, sed in corde meo conscriptas. Christe, tibi laudes refero: exaudi Christe. Qui cù m hęc dixisset, ceruicibus contusus, quasi iam in tabernaculum Dominicum cum fratribus relegatur. Hunc sequitur Rogatianus. Qui confessus Domini nomen, supradictis fratribus iungebatur illęsus. Quintus verò applicitus, egregiè nomen Domini magnificeque confessus, cęsus fustibus in carcerem truditur, condigno martyrio reseruatus. Hunc sequebatur Maximianus, in confessione par, in congressione consimilis, in victoriæ triumphis æqualis. Post quem iunior Felix, spem salutemq; Christianorum Dominicum esse proclamãs. Cùm similiter etiam ipse fustibus cęderetur, Ego, inquit, deuota mente celebraui Dominicum, collectam cum fratribus feci: quia Christianus sum. Qua confessione meruit fratribus etiam ipse sociari. Alteri Felicis agon. Ampelij martyriũ. Item Rogatiani. Quinti. Maximiani Felicis.

At iunior Saturninus, martyris Saturnini presbyteri progenies, in certamẽ optatum festinus accessit, properans patris virtutibus gloriosissimis adęquari. Cui cùm Proconsul furibundus, diabolo suggerente, dixisset, Et tu Saturnine interfuisti? respondit Saturninus: Christianus sum. Non à te quęro hoc, ait, sed vtrùm egeris Dominicum. Cui respondit Saturninus: Egi Dominicum, quia Saluator est Christus. Quo nomine Saluatoris audito, Anulinus exarsit, & in filium, patrium instaurat eculeum. Extensoque Saturnino, Quid, inquit, Saturnine profiteris? Vides vbì positus sis? Habes scripturas aliquas? Respondit: Christianus sum. Proconsul verò ait: Ego quęro, an conueneris, & an scripturas habeas. Respõdit: Christianus sum. aliud non est nomen, quod post Christum oporteat nos sanctum obseruare. Qua confessione diabolus inflammatus, Quoniam permanes, inquit, in obstinatione tua, etiam te oportet tormentis affici: Dic, an aliquas scripturas habeas. Et ad officium dixit: Vexa illum. Ibant in adolescentis latera paternis vulneribus lassi lictores, & adhuc humectantem in vngulis patrium sanguinem, cognato filij cruori miscebant. Videres per hiantium vulnerum sulcos de lateribus anteà genitoris sanguinem fluere, & cruorem filij paterno permixtum vngulis rotantibus emanare. At iuuenis gemini sanguinis admixtione recreatus, medelam potiùs, quàm tormenta sentiebat: & recepta in tormentis fortitudine, fortissimis vocibus exclamabat: Scripturas Dominicas habeo, sed in corde meo. Rogo Christe, des sufferentiam. Spes est vitæ. Anulinus inquit: Quarè contra pręceptũ faciebas? Respondit: Quia Christianus sum. Quo audito, Parce, inquit. Et statim cessante tormẽto, in patrium consortium relegatur. Saturnini.

Intereà mergebat in noctem horis labentibus dies, & consumptis cum sole tormentis, defecit atra tortorum rabies, & cum sui iudicis crudelitate languebat. Sed legiones Dominicæ, in quibus Christus, perpetuum lumen, armorum cęlestium corusco splendore fulgebat, fortiùs atq; constantiùs in certamina prosiliebant. Cùm verò aduersarius Domini tot martyrum pręlijs gloriosissimis victus, tantisq; ac talibus congressionibus superatus, desertus à die, comprehensus à nocte, deficiente iam carnificum rabie, profligaturus cum singulis congredi vlteriùs non valeret, totius exercitûs Domini animos percontatur, deuotasq; confessorum mentes tali interrogatione propulsat: Vidistis, inquit, eos qui perseuerauerunt, quid sustinuerunt, vel quid in sua confessione perstantes, adhuc habeant sustinere. Et ideò qui vult ex vobis ad indulgẽtiam peruenire, vt saluus esse possit, profiteatur. Ad hęc confessores Domini, gloriosi martyres Christi, lęti ac triumphantes simul, non ex Proconsulis dictis, sed ex victoria passionis spiritu sancto feruentes, fortiùs clariusque, tanquàm ex vno ore, dixerunt: Christiani sumus. Qua Inuicta cõstãtia & insuperabilis confessio

sanctorum martyrum. voce prostratus est diabolus, & concussus Anulinus cõfususque, omnes sanctos in carcerem trudens, illos martyrio destinauit.

Victoriæ virginis encomion & certamen egregium. Et nè deuotissimus fœminarum sexus, florentissimusque sacrarum virginum chorus certaminis tanti gloria priuaretur, omnes fœminæ, Christo Domino auxiliante, in Victoria congressæ sunt & coronatæ. Etenim Victoria sanctissima fœminarum, flos virginum, decus & dignitas cõfessorum, honesta natalibus, religione sanctissima, moribus temperata, in qua naturæ bonũ candida pudicitia relucebat, respondebatq; pulchritudini corporis fides pulchrior mentis, & integritas sanctitatis, ad secundam palmam restitutam se in Domini martyrio lętabatur. Huic nanque ab infantia iam clara pudicitiæ signa fulgebant, & rudibus adhuc annis, apparebat rigor castissimus mentis, & quędam dignitas futuræ passionis. Deniquè postquàm plena virginitas vltimum ætatis tempus expleuit, cùm puella nolens & reluctans in nuptias à parentibus cogeretur, inuitamque tradere spõso prędo suggereret, clàm se per pręceps puella demittit, aurisque famulantibus supportata, incolumis gremio terræ suscipitur. Neque fuerat postmodùm pro Christo Domino passura, si pro sola tunc pudicitia moreretur. Liberata igitur nuptialibus tedis, illusoque simul cum parentibus sponso, media penè de ipsa nuptiarum frequentia prosiliens, ad ædem pudicitiæ portumq; pudoris ecclesiam intacta virgo confugit: ibi consecrati Deo dicatique capitis in perpetuam virginitatem, sacratissimum crinem inconcusso pudore seruauit. Hęc ergò ad martyrium properans, florentem pudicitiæ palmam triumphali dextera pręferebat. Nanque interroganti Proconsuli quid

Mirabilis constantia virginis. profiteretur, clara voce respondit: Christiana sum. Et cùm à Fortunatiano fratre togato eiusque defensore, vanis argumentationibus mente capta esse diceretur, Victoria respondit: Mens mea est: nunquàm mutata sum. Ad hęc Proconsul: Vis ire, inquit, cum Fortunatiano fratre tuo? Respõdit: Nolo, quia Christiana sum: & illi sunt fratres mei, qui Dei pręcepta custodiunt. O puellam, diuinæ legis authoritate fundatam. O virginem gloriosam, æterno regi meritò consecratam. O beatissimam martyrem, euãgelica pro-

Matth. 12. fessione clarissimã, quæ Dominica voce respõdit: Hi sunt fratres mei, qui Dei pręcepta custodiunt. Quibus auditis, Anulinus deposita iudicis authoritate, ad puellæ persuasionem descendit. Consule tibi, inquit. Vides enim fratrem tuum prouidere cupientem saluti tuæ. Cui martyr Christi: Mens mea est, inquit: nunquàm mutata sum. Nam & in collecta fui, & Dominicũ cum fratribus celebraui: quia Christiana sum. Mox cùm hęc Anulinus audisset, furijs agitatus exarsit, & puellam, sacratissimam martyrem Christi, in carcerem vnà cum cęteris relegans, passioni omnes reseruauit.

Sed Hilarianus adhuc supererat, vnus de natis presbyteri martyris Saturnini, qui ętatem suam paruulam ingenti deuotione vincebat. Hic patris fratrumque triumphis approperans iungi, diras tyranni minas non tam exhorruit, quàm in nihilum duxit. Huic

Hilariani pueri virilis animus. cùm diceretur, Patrem tuum aut fratres tuos secutus es? subitò breui de corpore vox iuuenilis auditur, & angustũ pueri pectus ad confessionem Domini totum aperitur in voce respondentis: Christianus sum, & mea sponte atque voluntate cum patre meo & cum fratribus feci collectam. Audiebas patris Saturnini martyris vocem per dulcis filij meatus exire, & confitentem Christum Dominum linguam, de fratris exemplo secuturam. Sed Proconsul stultus, non intelligens contra se, non homines, sed Deum in martyribus dimicare, nec quia in puerilibus annis ingentes animos sentiebat, putabat puerum tormentis infantiæ posse terreri: deniquè amputabo, inquit, & collum tibi, & nasum, & auriculas, & sic te dimitto. Ad hęc Hilarianus puer, patris fratrumque virtutibus gloriosus, qui iam didicerat à Maioribus suis tormenta contemnere, clara voce respondit: Quicquid facere voluèris, fac, quia Christianus sum. Mox in

Vide pueri voces. carcerem recipi etiam ipse iubetur, ingentique cum gaudio vox Hilariani auditur, dicentis: Deo gratias. Hìc certaminis magni pugna perficitur: Hìc diabolus superatur & vincitur: hìc martyres Christi de passionis futuræ gloria æterna iugi congratulatione lætantur.

VITA

VITA S. SEVERINI ABBATIS AGAVNENSIS, PER FAVSTVM PRESBYTERVM CONSCRIPTA,

sed quòd in plerisque videretur esse verbosior, per F. Laurentium Surium redacta in compendium.

BEatus Seuerinus, religiosus Dei cultor, parentes habuit generis nobilitate conspicuos, qui eum à prima ætate in literis & pietate instituendum curârunt. Tandèm eousquè in scientia & vitæ integritate progressus est, vt dignus existimatus sit, qui insigni Agaunensium monasterio, vbì fortissimus Christi martyr Mauritius quiescit, Abbas præficeretur. Virtutum enim eius bonus odor iam longè lateque se diffuderat, & cunctis eum celebrem reddiderat atq; venerabilem. Carnis vel generis splendorem longè superabat mentis generositate & virtutum gloria. Feruebat nanque in illo Dei amor, animi inuicta cernebatur patientia, edomandæ carnis ingens studium, & multa cibi potusque parsimonia. Insistebat acriter & strenuè sanctis precibus, sciens scriptum esse: Petite, & accipietis. Magna illi aderat animi compunctio, qua fiebat, vt esset semper ad cęlestia suspensus, vbertimque lachrymans, vota sua Domino ardenter offerret, cum Apostolo cupiens dissolui, & ruptis corporis vinculis, ad illam beatam patriam proficisci, & esse pręsens ad Dominum. id enim multò melius. Sed inter hęc omnibus se præbebat affabilem, qui consilij aut solatij captandi causa ad ipsum accessissent: infirmis quoquè fratribus adhibebat paternæ adhortationis fomenta: ità quidem sibi & Deo intentus, vt tamen aliorum salutem nulla ratione negligeret.

FEBRVA. 11.

Fit Abbas Agaunēsis.

Iohan. 16.

Philip. 1.

Ea tempestate Clodoueus rex Francorum in acrem febrem incidit, quæ multo tempore eum vehementer afflixit. Vt autem ad eum perlatus est rumor sanctitatis beati Seuerini, hortantibus eum amicis, misit homines, qui virum Dei cum omni humilitate obsecrarent, vt ad ipsum accedere, & suis precibus sanitatem à Domino ipsi impetrare dignaretur, quandoquidem medicorum opera omnis frustrà in ipsum collata, nihil diuturno morbo remedij attulisset. Fuit hoc ità diuinitùs procuratum, vt vir sanctus ea occasione ad regem profectione suscepta, illis in locis permultorum saluti & vtilitati proficeret. Nec ea res molesta fuit regijs medicis: immò verò Tranquillinus, illustris vir & in arte medica benè versatus, regem admonuit, vt virum sanctissimum ad se accersiret: simul exponēs regi virtutes beati viri, quàm multi ab eo curarentur varijs oppressi morbis, & à dęmonijs vexati. Ità factum est, vt quemadmodùm diximus, rex ablegaret suos ad virum Dei, qui celeriter curarent illum adesse Parisijs, vbì rex tum morabatur. Et illi quidem, quos miserat rex, diligenter in eam curam incubuerūt, vt regis iussa exequerentur: & cùm ad Agaunense monasterium peruenissent, Abbatis appellandi copiam sibi fieri poposcerunt. Ille verò accessit ad eos, salutatusque est ab eis admodùm reuerenter, & his verbis compellatus: Dominus noster, tuæ æternæ prosperitatis deuotus amator, Clodoueus rex te multùm saluere iussit, precaturq; vti nè graueris ipsum inuisere. Nam valdè difficili conflictatur ægritudine, & spe bona nititur, fore vt tuis sanctis precibus à Domino obtineat pristinam virium incolumitatem. Medici enim nihil sua arte & industria efficere potuerunt.

Clodoueus rex eum ad se euocat.

His auditis, vir sanctus, vt erat pijssimus, mox respondit, se regis precibus minimè defuturum. Id verò tanto propensiùs fecit, quòd iam antè visione & reuelatione angelica cognouerat se aliò migraturum, alibique & vitæ finem, & corporis sepulcrum habiturum. Posteà rem ad fratres omnes cœnobij refert, cum multa cordis pietate, compunctione & beneuolentia, multisque cum lachrymis ità eos alloquens: Ego quidem, fratres mei dilectissimi, iam discessurus, valdè me commendo orationibus vestris: petoq; & obsecro, vt sicut hactenùs, ità deincèps quoquè fides integra, spes inconcussa, & feruens charitas perseuerent apud vos. Confidite, quęso, in Domino, & agite viriliter, & confortetur cor vestrum in gratia Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Quòd ad me quidē attinet, notum vobis facio fratres mei, quòd in hac mortali carne me post-

Reuelatione discit alibi se moriturum.

hàc visuri non estis. Mihi enim diuinitùs patefactum est, in castro Nantoniensi me non multò pòst ex hac vita decessurum. Hęc cùm ille dixisset, magnus omnium repentè fuctus & fletus ortus est, aiuntque ad illum: Abba pater, nè derelinquas nos, neque deseras gregem tibi à Christo Domino commendatum, quem hucusquè paterno affectu benignè & amanter fouisti. Dolebant certè vehementer tantum patrem sibi auferri, maximè quòd audiuissent non se illum ampliùs conspecturos in hac vita. Ille verò sic eos lachrymantes mœrentesque considerans, Nolite, inquit, fratres mei, nolite hac de causa contristari. Oportet enim nos diuinæ parére voluntati. Deindè iubet itineri necessaria præparari, eosque blandè consolatus, impertita quoquè benedictione, profectus est.

Fratres multùm dolent eius abitu.

Peruenit autem in ipso itinere ad oppidum Niuernense, ibique orandi causa templum ingressus est: cumque à custodibus esset sciscitatus, vbi episcopus esset, illique respondissent, eum iam diù grauiter decumbere, loquendi quoquè & audiendi beneficio priuatum, toto anno è lecto surgere non potuisse, & neque sacrificâsse interìm, neque populo benè precatum esse: vir sanctus misericordia permotus, ad Eulalium pōtificem lecto inhęrentem festinus accedit, visoque illo se prosternit, diuque Dominum feruenter orans, è terra surgit, dicitque surdo & muto episcopo: Loquere, oro, mecum sacerdos Domini. Tum ille: Sit, inquit, nomen Domini benedictum in secula, qui per te meî misertus est. Et S. Seuerinus porrigens ei manum, Surge, ait, serue Dei in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui te propterea castigauit, vt saluum faceret: ideò flagellauit, vt coronaret. Hodiè mecum in altari sacrificabis, & pro more populo benedictionem largieris. Sub his verbis totus sanus surrexit Eulalius, laudes gratesque agens Deo, qui per seruum suum Seuerinum ab ipso mortis limine ad vitam & sanitatem ipsum reuocâsset: eademque die Missam celebrauit, & populo benedixit. Multi sanè viso tanto miraculo obstupescebant, agebantque gratias Deo pro restituto sibi pastore. Et illo quidem die mansit apud eum B. Seuerinus, diuinis cum illo laudibus vacans: postridiè verò illi valefaciens, cœptum prosequebatur iter, tandemque Lutetiam perueniens, in ipsa vrbis porta leprosum conspicit, valdè miserum & omni consolatione destitutum. Eum igitur ad se vocat, osculatusq; peramanter, dicit illi: Quid tibi vis pręstari fili mi? simulq; sputo eum liniens, & Dominum inuocans, lepram omnem prorsùs ab illo expulit. Ibi tum erumpūt omnes in laudem Dei, qui per seruum suum talia efficeret. At vir sanctus humanos vitans fauores, properè indè abijt templum versùs, ibique se dans orationi, à Deo opem postulauit: indè ad regis aulam se confert, eoq; salutato, procumbit in preces, iisq; absolutis, casulam, qua indutus erat, super regem ponit, & cōfestim febre profligata, rex surrexit incolumis, gratias agens Deo, & flexis genibus eius seruum Seuerinum venerans, cuius precibus salutem repentè esset consecutus.

Eulalium episcopum surdū, mutum lectoq; decumbentem sanat.

Leprosum curat.

Clodoueū regē à febre liberat.

Mansit autem aliquandiù apud eum beatus Seuerinus, multosque tum aulicos, tum ciues Parisienses, depulsis morbis & malis, quibus premebantur, fusa ad Deum prece, saluti reformauit. Lętabantur cęci, post longas tenebras cæli lumē adspicientes, surdi se audire gratulabantur, claudi ingrediebantur alacres, muti tacentia diù ora in creatoris laxabant laudes, dæmoniaci à teterrimorum spirituum vexatione se gaudebant absolutos. Eiusmodi verò mirificis operibus vir Dei creuit apud omnes pręclara suî existimatione, & laudabatur Christus in fideli seruo suo. Rex quoquè Clodoueus potestatem ei fecit, quātam vellet pecuniam accipiendi ex thesauris ipsius, & pauperibus elargiendi. Tum pretereà è carceribus abeundi copiam fecit omnibus, quos vir Dei censuisset dimittendos: quorum sanè ingens fuit numerus. Attulit ea res multis incredibilem iucunditatem, quia iam nihil expectârant aliud, nisi vt diuersis affecti supplicijs interimerentur.

At verò vbi sensit homo Dei aduentare tempus, quo cum morte vita esset commutanda, immò verò à morte corporis huius, & ab hoc exilio migrandum ad veram vitam & ad patriam charitatis æternæ, regi & Parisiensibus valedicens, ad Castrum Nantionense properauit, vbi oratorium erat ex lignis constructum, in quo presbyteri duo Paschasius & Vrsicinus Deo ministrabant, de quibus illi Dominus significârat, quòd illorum opera esset mandandus sepulturæ. Ad illos igitur accessit, & comiter eos alloquēs, indicauit se propterea eò aduenisse, vt illic vita functus, ab illis sepeliretur. Deindè etiam commendauit illis Faustum presbyterum, fidelem vt ipse eum vocat, necessitatis suę mini-

Abit ad Castrum Nantoniense.

ministrum, qui triginta annis assiduus in eius ministerio fuisset: itemque Vitalem monachum, discipulum suum. Porrò presbyteri illi Paschasius & Vrsicinus honorificè virum sanctum excepérũt, qui iam ad imminentem huius vitæ supremum diem sese cum multis lachrymis assiduisque precibus religiosè preparabat, vt posset veniẽti iudici lętus & expeditus occurrere. Postremò vbì ventum est ad vndecimum mensis Februarij diem, felicem spiritum in manus sui efflauit creatoris. Vt autem testati sunt, qui morienti aderant, totus ille locus, in quo decubuit, multo lumine circundatus fuit ea hora, qua decessit. Postquàm autem obdormiuit, Paschasius & Vrsicinus corpus exanime, ità vt moris erat, abluerunt, indutumque vestibus summo cum honore in supradicto oratorio terra condiderunt: vbì hodieque ad eius sepulcrum multa pręclara fiunt miracula, glorificante Christo seruum suum. Posteà, vbì defuncto Clodoueo, filius eius Childebertus regnum obtinuit, recordatus ille virtutum beatissimi Seuerini, & quemadmodùm patrem Clodoueum à molestissima febre repentè liberâsset, omninò rationi consentaneum putauit, vt super eius monumentum ædes augustior & sublimior fabricaretur. Idque eo iubente curatum & effectum est, templumque iam constructum idem rex etiam regijs muneribus auxit, cupiens apud Deum sancti viri precibus adiuuari & eius patrocinia promereri.

Moritur vir sanctus.

Miracula ad sepulcrum eius.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLItani, *Encomium sancti Meletij Archiepiscopi Antiocheni, & de studio eorum, qui conuenerant. Citatur hoc Encomium à septima Synodo, Actione 4. Extat autem in Metaphraste.*

PEr venerãdum & sacrum hunc gregem oculos vbiquè circunferens, & vniuersam ciuitatẽ adspiciens hîc pręsentem, nescio quem priùs beatum pronunciem: sanctum'ne Meletium, quòd vel post mortem tanto honore fruitur: an vestram charitatem, quòd tantam in vestros Pastores beneuolentiam etiam post decessum ostẽditis. Beatus enim ille, quòd tantum amorem vobis omnibus potuerit immittere: Beati vos quoquè, quòd cùm charitatis depositum acceperitis, eam ei, qui deposuit, integram hucusquè perpetuò conseruaueritis. Quintus enim annus iam pręterijt, ex quo ille migrauit ad Iesum, quẽ desiderabat: & perindè àcsi herì & nudiustertiùs eum vidissetis, tam feruẽti amore ad eum hodiè accessistis. Proptereà beatus ille est hodiè iudicandus, quòd tales genuerit filios. Beati autem estis vos quoquè iudicandi, quòd vobis obtigerit, vt talem patrem haberetis. Egregia est radix & admirabilis: sed fructus quoq; nõ sunt indigni hac radice. Etenim quomodò radix quępiam admirabilis, quæ latet in sinu terræ, ipsa quidem non appáret: per fructus autem ostendit vires suæ virtutis: Ità etiam beatus Meletius in hac capsa cõditus, ipse quidem non cernitur à nobis oculis corporis: per vos verò, qui estis fructus, ostendit vires suæ gratiæ. Et nos quidem sileamus. sufficit enim dies festus & feruor vestri studij, ad tuba clariùs proclamandum sancti Meletij in vos amorem tanquàm in filios. Sic enim vestras mentes accendit ad suî amorem, vt vel ad solum nomen incalescatis, & excitemini ad ipsam appellationem.

FEBRVA. 12. Exemplar Aloysij excusum habet 14. sed puto mendum esse.

Proptereà ego quoquè nunc non temerè, sed studio & dedita opera, id in meis verbis annecto assiduè, & perindè àc quispiam, qui coronam texit auream, margaritas deindè inserens, gemmarum frequentia pręclarius efficit diadema: ità ego quoquè beato eius capiti coronam texens encomiorum, velutì margaritarum quarundam frequentiam, orationi adtexo continuationem eius appellationis: sperans fore, vt sic eam iucundiorem reddam & splendidiorem. Solent enim amantes eorum, quos amãt, vel nuda complecti nomina, & incalescere ad ipsas appellationes. Quod vobis quoquè in hoc beato vsuuenit. Nam cùm eum à principio in ciuitatem ingressum excepissetis, vnusquisq; filium suum appellabat ab illius appellatione: per appellationem existimans vnusquisq; in

Meletij nomen quàm gratũ Antiochenis.

domum suam sanctum illum introducere, patresque, auos & proauos, matres prętereuntes beati Meletij nomen imponebant liberis, quos pepererant. Naturam enim vincebat amor pietatis, & deincèps qui nascebantur, nō ex naturali solùm beneuolentia, sed etiam ex affectione ad illam appellationem, erāt chari parentibus. Ipsum enim nomen, & ornamentum cognationis, & ædium tutelam, & inuocantibus salutem, & amoris solatium esse existimabant: & perindè acsi quidam, qui sedebāt in tenebris, cùm vna lampas cōspecta fuerit, multas accendētes lucernas, vnusquisque infert in domum suam: ità etiam cùm illa appellatio, tanquàm lumen incidisset in ciuitatem, vnusquisque tanquàm lucernam accendens, introduxit in domum suam beati tunc illius nomen, veluti quendam thesaurum bonorum innumerabilium, per illius afferens appellationem: eratque id, quod fiebat, doctrina magnæ charitatis & pietatis. Nam cùm assiduè cogerentur meminisse illius appellationis, illum quoquè sanctum complectebantur animo. Habebant enim hoc nomen tanquàm arma quędam, quibus fugabatur quęuis à ratione aliena affectio & cogitatio: fuitque id adeò frequens, vt vbiquè in biuijs, in foro, in agris & in vijs hoc nomen vndiquè circunsonaret.

Non ad nomen autem solùm adeò fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quomodò enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. etenim in palis annulorum, & in simulacris, & in phialis, & in thalamorū parietibus, & vbiquè sacram illam multi expresserunt imaginem, vt non solùm audirent sanctam illam appellationem, sed etiam vbiquè viderent figuram corporis, & eius excessûs duplicem haberent consolationem. Etenim cùm primùm fuit ingressus, fuit expulsus è ciuitate, inimicis veritatis eum expellentibus: Deus verò id cōcessit, simul & illius virtutē & vestram volens ostendere. Cùm enim ingressus, sicut Moses in Aegyptum, liberâsset ciuitatem ab errore hęresis, putridisque membris & immedicabilibus à reliquo corpore amputatis, integram restituisset sanitatem ecclesiæ multitudini, inimici veritatis non ferentes correctionem, cùm mouissent eum, qui tunc imperabat, expulerūt eum ex hac ciuitate, expectantes fore, vt veritate essent superiores, & euerterent correctionem eorum, quæ facta fuerant. Euenit autem contrà, quàm expectabāt: magisq; fuit euidens vester zelus, & resplenduit demonstratio illius scientiæ, ad docēdum accommodatæ. Illius quidem, quòd triginta diebus, nec ijs quidem integris, tantum potuit, vt posteà irruentibus spiritibus innumerabilibus, illabefacta & inconcussa manserit illa doctrina. Feruor autem vester se apertè ostendit, quòd triginta, & nec ijs quidem integris, diebus, tam accuratè suscepistis, quæ deiecta fuerāt ab illo, semina, vt ad profundū mentis radices transmiseritis, & nulli deincèps illatæ decęterò cesseritis tentationi.

Vide antiquū vsum imaginum apud Christianos, & earū venerationem.

Meletius ab hęreticis expellitur.

Operæprecium est autem, ne illud quidem prętermittere, quod accidit in eius persecutione. Nam cùm Pręses ciuitatis curru vectus exiret per medium forum, & propè fecisset sedere illum sanctum, lapides niue crebriores vndiquè in caput Pręsidis ferebantur, ciuitate nequaquàm ferente separationem, sed potiùs volente priuari vita pręsenti, quàm videre sanctum illum auelli. Quid ergò tūc fecit ille beatus? Cùm vidisset iactus lapidum, complexus suis vestibus, contexit caput Pręsidis: simul & inimicos pudore afficiens ob insignem mansuetudinem, & suos docens discipulos, quantā ostendere oporteat patientiam in eos, qui iniuria afficiunt: & quòd non solùm nihil oporteat eis mali facere, sed etiam si ab alijs eis immineat periculum, id quoquè omni studio propulsare. Quis tunc non fuit obstupefactus, vidēs & insanum amorem ciuitatis, & summam philosophiam, lenitatemque & mansuetudinem Meletij? Erant enim admirabilia ea, quæ tunc acciderunt. Pastor abigebatur, & greges non dispergebantur. Gubernator expellebatur, & scapha nō mergebatur. Agricola fugabatur, & vitis plus fructûs ferebat. Quoniam enim vinculo charitatis eratis inter vos inuicèm colligati, nō illatæ tentationes, non impendentia pericula, non viæ longitudo, non diuturnitas temporis, neque quidquam aliud potuit vos disiungere à beati pastoris Meletij consuetudine. Sed expellebatur quidem, vt esset procùl à filijs: contigit autē contrarium. magis enim vobis constringebatur vinculis charitatis: & cùm secum vniuersam accepisset ciuitatem, iuit in Armeniam.

Antiochenorum charitas in Meletium.

Et erat quidem corpus positum in patria, mēs verò & cogitatio, velutì à quibusdam pennis, in altum elata à gratia spiritûs, & apud vos perpetuò degens, vniuersum hunc populum circunferebat in suis visceribus. Quod ipsum quoquè vobis vsu veniebat.

Nam

Nam cùm hîc sederetis, & vrbe circunscriberemini, spiritu charitatis in Armeniam quotidiè euolantes, & sanctum vultum intuentes, & beatam vocem audientes, sic reuertebamini. Et propter hanc causam, cõcessit Deus eum statìm expelli è ciuitate, vt, sicut dixi, ostenderet Deus vestram fidei firmitatem inimicis, qui vos bello oppugnabant: & illius in docendo peritiam. Illud autem hinc est apertum. Nam post primam reuersus persecutionem, non triginta solùm dies, sed etiam menses, & annum vnum & duos & plures hîc est versatus. Nam cùm satìs magnum dedissetis argumentum vestræ circa fidẽ firmitatis, dedit vobis potestatem iucundè & securè fruendi patre. erat enim maxima voluptas, frui illo sancto vultu. Non enim solùm docens nec loquens, sed etiamsi solùm videretur, satìs erat ad introducendam omnem virtutis doctrinam in eorum, qui videbant, animam. Quando enim ad vos veniebat, & vniuersa ciuitas ei obuiàm processerat, alij quidem propè accedebant, & pedes præhensabant, & manum osculabantur, & vocem audiebant: alij autem prohibiti à multitudine, ipsum solùm videntes, tanquàm qui sufficientem benedictionem ex adspectu accepissent, & non minus habuissent, quàm qui propè fuissent, contenti recedebant: & quod fiebat in apostolis, hoc in eo quoquè contingebat. Quomodò enim in Apostolis, qui progredi & propiùs accedere non poterant, cùm vmbra eorum extenderetur, & tangeret eos, qui procùl erant, eandem attrahebant gratiam, & sani similiter recedebant: Ità nunc quoquè, qui nõ poterant accedere, tanquàm aliquam spiritalem gloriam à sancto illo capite emissam, & ad eos, qui longissimè aberant, peruadentem sentientes: etiam ab eo omni benedictione ex solo adspectu repleti, omnes discedebant.

Reuertitur ab exilio.

Actor. 5.

Cùm autem visum esset communi Deo vniuersorum, eum vocare ex vitâ præsenti, & eum referre in chorum angelorum, nec hoc quidem factũ est temerè. Sed ipsum quidem vocant literæ Imperatoris, cùm Deus mouisset Imperatorem. Vocant verò ipsum non in propinquum locum, sed in Thraciam. Quamobrem? Vt & Galatæ & Bithyni & Cilices & Cappadoces, & omnes, qui Thraciam habitant, nostra bona cognoscerent: Vt qui erant vbiquè terrarum Episcopi, tanquàm ad archetypum exemplar, ad illius sanctitatem intuentes, & apertum exemplum ab illo accipientes, sui in hoc munere officij certissimam & clarissimam haberent regulam, quemadmodùm oporteat administrare & regere ecclesias. Nam propter vrbis magnitudinem, & quòd illic resideret Imperator, multi ex multis locis orbis terræ illuc tunc confluebant. Episcopi autem ecclesiarum, propterea quòd ecclesiæ à longo bello & tempestate respirantes, acciperent principium pacis & tranquillitatis, literis Imperatoris omnes illuc vocabantur. Tunc ergò hic quoquè sanctus illuc accedit. Quomodò enim in tribus pueris accidit, quando erant publico præconio renunciandi & coronandi, extincta vi ignis, fastu tyranni conculcato, confutato omni genere impietatis, ex vniuerso orbe terræ erant eis congregati spectatores. Nam qui vbiquè terrarum erant satrapæ, consules, & legati, vocati quidem erant propter aliam causam, illos autem spectauerunt athletas. Ità etiam tunc accidit. Propter aliam enim causam vocati episcopi, qui vbiquè terrarum administrabant ecclesias, accesserunt, & sanctum illum sunt contemplati: adeò vt beato Meletio præclarum fieret theatrum.

Dan. 3.

Postquàm autem eum adspexissent, & accuratè eius didicissent pietatem, sapientiam atque zelum fidei, vt qui perfectam & absolutam in se haberet omnem virtutem, quæ decet sacerdotem, tunc eum ad se vocauit Dominus. Factum est verò id quoquè, vt leuiùs ferret nostra ciuitas. Nam si hîc emisisset animam, futurum erat intolerabile pondus calamitatis. Quis enim sustinuisset videre beatum illum, extremum ducentem spiritum? Quis sustinuisset videre illa cilia oculorum deprimi, osque claudi & mandata edere nouissima? Quis hæc adspiciens, non à se discessisset magnitudine calamitatis? Nè hoc ergò accideret, prouidit Deus, vt in aliena regione animam emitteret: vt tempore, quod intercessit, hanc maximam præmeditati calamitatem, cùm videremus ingredi corpus, nè animo consternaremur, cùm mens iam esset assuefacta luctui. Quod etiam factum est. Cùm enim venerandum illud corpus excepit ciuitas, luxit quidem & valdè eiulauit: sed luctum citò repressit, tam propter causam, quam diximus, quàm propter eam, quæ est dicenda.

Meletij absoluta virtus.

Abit è vita.

Benignus enim & clemens Deus misertus nostri doloris, alium citò nobis dedit Pastorem, qui pulchrè exprimebat & conseruabat formam omnis illius virtutis. Qui cùm

sedem ascendisset, humili & lugubri veste nos statim exuit, & dolorem extinxit. beati autem Meletij magis renouabat memoriam: & dolor quidem flaccescebat, amor verò accendebatur vehementiùs, & omninò sublata fuit animi ægritudo. Quanquàm in amissione eorum, qui sunt charissimi, non ità solet euenire. Sed quando quis filium charissimum, vel etiam reuerendum maritum amiserit mulier, quandiù quidem eius feruentem conseruat memoriam, vehementior luctus alitur in animo. Quando verò succedens tempus luctum emollierit, simul cum vehementia doloris extincta est etiam, quæ vigebat, memoria. In hoc autem beato Meletio accidit contrarium. Nam animi quidem ægritudo fuit omninò eiecta, recordatio verò non simul abijt cum dolore, sed aucta est vehementiùs. Testes autem estis vos, qui post tantum tempus, non secùs àc apes fauum, circunuolatis corpus beati Meletij. Causa verò erat, non à natura ortus in illum amor, sed discretionis rectæ ratiocinatio. Propterea non fuit morte extincta sancti Meletij memoria, tempore non emarcuit: sed augetur & maius accipit incrementum, non eorum solùm, qui viderunt, sed etiam eorum, qui non viderunt. Est enim hoc quoquè admirabile, quòd qui fuerunt illius vitę tempore iuniores, ij quoquè accenduntur ad idem desiderium. Atque vos quidem senes in hoc solo superatis eos, qui non viderunt, quòd cum eo versati estis, & fructum percepistis sanctæ eius consuetudinis. Qui autem non viderunt, vos superant, quòd cùm virũ non adspexerint, ostendunt in ipsum non minus desiderium.

Studium & amor Antiochenorũ in defunctũ Meletium.

Oremus itaque omnes, tam magistratus quàm priuati, tam mulieres quàm viri, tam senes quàm iuuenes, tam serui quàm liberi, hunc beatum Meletium harum precum socium accipientes, (est enim ei nunc maior fiducia, & amor in vos feruentior) vt hæc nobis augeatur charitas, & nos omnes dignemur, quomodò hîc sumus prope arcam, ità illic quoquè posse esse prope beatum & æternum eius tabernaculum, & consequi bona æterna, quæ sunt ei reposita. Quæ detur nobis omnibus consequi, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia simul cum sancto & viuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

NICEPHORI BEATISSIMI PHILOSOPHI ET ORATORIS, ORATIO FVNEBRIS, SEV VITA ENcomio contexta, *magni inter Dei Pontifices & admirabilis inter Patriarchas, Antonij. Habetur in Metaphraste.*

12. Febrva.

Fieri ergò non poterat, vt eorum, qui in fide priùs præclari extiterunt, non rursùs tempus, etiamsi videretur consenuisse, fœtus similes afferret: & per extremum partum, rebus ipsis & factis, præcedentium fructuum comprobaret admirabilitatem. Cùm enim fictor ab initio humanam fabricatus esset naturam, & bonorum seminum ei indidisset materiam, non siuit, vt ea cum tempore consenesceret, sed vt in dies repubesceret, & ferret fœtus germanos præcedentibus, supernæ cognationis minimè adulteratam nobilitatem in se ferentes. Virtus enim non accipit dimensionem ex eo, quod est tempore posterius aut prius: sed ex pura & incorrupta mente eorum, qui se rectè gerunt: quomodò is, qui nunc oratione laudandus est propositus, qui quotidianis accessionibus ascendit totas scalas virtutum, & peruenit ad summum.

Sed oportet, huic, qui per totam vitam in virtute se exercuit, eos, qui per totam vitam in dicendi facultate studium posuerunt, contexere coronam: qui quidem sunt lingua boni & potentes: & admirari res præclarè & rectè ab eo gestas: me autem silentio longo os meum cõprimere, & linguam vinculo continere: & dum alij oratoris officio fungerentur, me in numerum referri auditorum: & eorum quidem reuoluere memoriam, quorum inspectio & experientia, non longo abhinc tempore, poterat esse magistra, vt veritati possem verum & firmum ferre testimonium; eorum verò, quæ ignorantur,

tur, narratione per orationem percipere cognitionem. Non autem lingua inerudita, & ægritudinis animi nube confusa mente, aggredi tantæ rei magnitudinem, timentem periculum, quod imminet ijs, qui suscipiunt ea, quæ sunt supra vires. Natura enim ità est comparatum, vt verba res non possint assequi. Hic autem nunc, vbi & longissimum tempus dimensum est virtutem, & floridissimum pratum imitantur rectè facta, cùm omnia tractare nulla possint ratione, meritò refugiunt. Neque enim suum ingenium, nec rerum ignorantes magnitudinem, sperantes tamen se potiùs aliquid accepturos, quàm daturos, existimant se virtutum magnitudinem esse suam celaturos imbecillitatem. neminem enim iudicare orationes, stupefactum rerum admiratione. Quamobrem sperant fore, vt simul & lateant, & prædicentur, dum propter horum connexionem habentur in admiratione. Sed quoniam mentis, quæ inter omnes principatum obtinet, vincit sententia, quæ post exequias censet iusta patri esse tribuenda, eius in dicendo gratiæ vniuersum permittentes, (quę, etsi necessè sit, ad nō assequi, omninò quod deficit, adijciet, vel potiùs orationi integram præbebit correctionem) accedimus ad narrationem, veluti quoddam fundamentum patriam primo loco ponentes.

Verba res assequi non possunt.

Sed patriæ & Maiorum nollem facere mentionem: quoniam nec aliquid eorum, quæ ad carnem pertinent, cælesti illi & carnis propemodùm experti, & qui solam nouerat patriam supernam ciuitatem, in quam ciues adsciscuntur, qui sunt virtutis operatores, scimus fuisse proprium. Sed quoniam eum, qui propter nos massæ nostræ assumptione factus est sicut nos, vniuersi opificem videmus & Dominum, admisisse patriam & Maiores, & humilis Bethleem magnitudinem omni lingua prædicari, nec in sancto quoquè Pontifice fas esse statui prætermittere: sed in eo potiùs iucundè immorari, reddendo quodammodò gratiam alimentorum. Sed in alijs quidem fortassè, patria & genus proposita, laudem ex arte afferunt: in eo autem, de quo in præsentia agimus, partus potiùs ijs, ex quibus ortus est, donat gloriam immortalem, infernè remittens splendorem, similiter solarium radiorum reuerberationibus. Patria ergò, quæ sit vna, non potest inueniri. Nam Asia quidem & Europa gloriam inter se partitur: hæc quidem propter Thraciam, illa verò propter Phrygiam, eius ortum sibi vendicantes. Cùm res autem sit inter eos controuersa, appáret alia tertia patria, nempe regina vrbium, quæ etiam eum aluit, vlnis suis amplectens, ex quo ferè à puerilibus fascijs eum euolui contigit, vt qui ei posteà futurus esset decus & ornamentum. Et hæc quidem, vtpotè caput, ei facilè & prompto animo cedit, sperans fore vt fruatur gloria. Asia verò ægrè fert quidem, sed non vsque ad immoderatam fertur contentionem: se reginæ autem submittens, & Maiorum eius contenta gloria, à quibus sunt huic fontes generationis: quos genus ducentes ex Phrygia, propter munera imperatoria, quæ obiêrunt in exercitu Imperatoris, habuit regina vrbium habitatores, animo quidem fortes, fortes autem corpore, & eius, qui ex ipsis erat gignendus, priùs in se describentes fortitudinem contra vitia & constantiam.

Patria S. Antonij episcopi.

A quibus ortus huius pater, ab ipsis parentibus ab ineunte ætate, tanquàm Samuel, & habitu Dei sorti dedicatur, & re ipsa: & ad generis successionem lege matrimonij coniungitur mulieri, honestæ quidem animo, honestæ verò omnibus moribus, & corporis specie non afferente dedecus nobilitati animæ; & quæ, vt semel dicam, animi & corporis dotibus, marito qui erat in vtrisque insignis, nulla in re erat inferior. sed erat biga insignis, biga veneranda, biga, quæ beata censebatur: coniugium, quod multorum oculos conuertebat ad admirationem: parùm quidem carni, plurimùm autem Deo viuens, & ijs, quæ verè ad Deum ferunt, factis & rectis actionibus: pro quibus & per quæ, tanquàm aliquod præmium virtutis, dignati sunt sacrum fructum producere. Qui in materna quadam possessione, quæ non multùm aberat à ciuitate, in qua habitabant, vrbanos tumultus, & Iconomachorum, quæ tunc vigebat, rabiem declinantes, in lucem editus, magìs pietate alebatur quàm lacte. Cùm autē iam incepisset balbutire, parentibus iucundam exhibuit admirationem. Balbutienti enim linguæ nihil ferè aliud præbebat loquendum, nisì quæcunque erant mystici nostri cultús, quantum à molli & tenera pueri natura potest exprimi & è labris progredi: & hoc paulatim crescens cum augmento corporis, simul etiam crescentem habebat admirationem: & quicunque id videbat, erat propheta futuri.

1. Reg. 2. Parentum eius encomion.

Cùm ad quintum autem annum peruenisset, literarum figuras doctus à sancto spiritu,

Nota tantillæ ætatis mores mirabiles.

ritu, (neq; enim venire ad ludimagistrum, puerorum irrisiones & alias pueriles ineptias declinans, in animum induxit) omnes sacras orationes, maximè quæ non mysticè ac secretò prolatæ, sacrifici voce perueniunt ad aures eorum, qui initiantur, ingeniosè memoriter pronuncians, decætero etiam res ipsas imitabatur ac repræsentabat: panem proponens, & manu tenens thuribulum: perindè acsi non sustineret sacra anima, quo minùs etiam in imperfecta ætate operaretur res diuinas, & ante tempus perfectionis ea, quæ ad perfectionē pertinent, inchoaret: & sacrosancto puero pro quouis ludo erat opus & studium, parùm quidem matrem comitanti, magna autem ex parte in his seorsùm occupato. Postquàm verò illa ad beatam, & quæ nunquàm senescit, migrauit hæreditatem, cum patre versabatur tunc, se exercens in sacris discendis psalmis. Ingenij autem felicitate, intelligentiam quidem quàm pro ætate maiorem, maturiorem autem, quàm pro tempore ætatis, dabat spectandam staturam corporis; mentem verò eius, quod est bonum & honestum, capaciorem, quàm quantùm consentaneum esset, vtrunque admittere dimensionem temporis.

Hinc cùm ad annum peruenisset duodecimum, ad res diligentiùs considerandas se applicans, (ò mentem stabilem, ò bonum propositum) genus vitæ discreuit & elegit: alijsq; reiectis, ad monasticam intuens, flagrabat cupiditate. Rerum enim principia à fine dijudicata, præbent tutam electionem eius, quod est melius. Non enim quod proportione ætati responderet, procedens habuit iudicium: sed in iuuenili corpore canam ostendebat intelligentiam, per ea, quæ operabatur, suam cū eo, quod est bonum & honestum, indicans coniunctionem: & ijs, ad quæ se extendebat, significabat incorruptæ mentis stabilitatem: & gloriam quidem despiciens, respuens autem quidquid non fert ad Deum, elegit eam, quæ fert ad ipsum, asperam quidem, sed quæstuosam viam, & quę sola potest bonos mercatores transmittere ad illam verè preciosam margaritam. Sciebat enim diuino amore priùs capta anima, ad id solum, quod desideratur, omninò contendere, & omnia nihil ducere, quæ nihil faciunt ad id, quod quæritur. Quod enim toto animo electum est ad acquisitionem, est firmum ac stabile: Quod autem est firmiter acquisitum, promptum est ad conseruandum. Qui enim semel fuerat incitatus ad id, quod est honestum, tanquàm ab aliquo carcere à virtute parentum, perpetuo ferebatur impetu, Deum quærens, & ad ipsum contendens.

Vide quid sentiat de monachatu.

Dehinc deducitur ad virum sanctum, qui præerat sacro monasterio, & erat insignis virtute: cui magnam acquirebat gloriam actio & contemplatio, quæ corporis & animæ motus dispertiebant. Qui cùm eum statìm sibi coniunxisset, & vt, quæ esse potest in iuuene, virtutem preuideret, eum traduxit ad suum habitum & amictum: tanquàm quadam tabula ei suis propositis virtutibus, eumq; suo exemplo informans, facto potiùs quàm sermone fuit ei doctor bonarum disciplinarum. A quo exercitatus in orbe disciplinarum, attraxit dulce fluentum diuinarum scripturarum, externæ ebrietatis crapulam repellens illo institutore, & decæterò nunquàm conuersus, admouet manum aratro exercitationis, profundos proscindens sulcos virtutis, & ad fructus ferendos rectè præparans. Et noctes quidem habebant linguam, precibus & hymnis vacantem, & diuinarum rerum meditationi: dies autem manus vehementer inseruientes ijs, qui simul cum eo exercebantur. Apertè enim sciebat, quòd alij labores magnum quidem, (quidni enim?) sed non tantum, lucrum præbent. Qui autem conferuntur ad proximo deseruiendum, multiplicem fructum ferentes, quod à Deo datum est vnicuique talentum, multiplicant: cuius summa est charitas, quæ est fons bonorum: à quo qui sordes abstergit riuus profluens, splendidos splendidè Deo sistit, id quod est ad eius imaginem, diuina imitatione per commiserationem describens indelebile. Optimè enim apud se & sapientissimè diuidens, hanc charitatem per totam vitam adhibuit sociam: per quam anima à sensilibus euolans, reuertitur ad primam dignitatem.

Fit monachus.

Ecce vigiliar, preces & hymnos.

Matth. 25. Charitas, fons bonorum.

Hanc firmam posuit basim. Super eam domûs virtutis stabile & firmum iecit fundamentum. Per eam neque vanæ gloriæ admisit vestigium. Suî enim ipsius amorem solet hoc vitium consequi. Nam quod tenetur suî ipsius amore, omninò etiam tenetur gloriæ cupiditate. Suî autem amore non tenetur, qui fratres diligit. Est ergò vitio superius, quod seruit per charitatem, & in seruitutem redigit feras, quę intùs sunt, bestias; animi, inquam, perturbationum furiosos impetus: neque vlli iræ dedit aditum, vt qui tanquàm freno aliquo eam repelleret, & pulchrè veheretur & ferretur ad virtutem. Neque

Est alienus à vanagloria.

Ab ira.

Neque omninò aliquid indulsit cupiditati, à proximi & rei creatæ charitate traducens ad effectorem, quod quidem est vltimum expetendorum, & primum desiderandorum. Per hanc, minimè adulteratam conseruabat liberalitatem, ab ineunte ætate repellens contrariam eius affectionem: & cùm ab ea conciliatam secum habitatem acquisijsset commiserationem, Dei omninò factus est. Sic ergò se rectè gerens ab ineunte ætate, erat in ore omnium, & conuertebat ad se omnium oculos. A cupiditate.

Iam autem in genis florente lanugine & coronante vultum plenum gratia, quæ in agendo versatur, philosophiæ pratum in eo simul pulchrè florebat. & in corde disponens asscensiones, perfectiore consilio perfectiora aggrediebatur opera. Consultabat verò, non diuina Musa, non Demosthenis vtens vehementia: sed diuina quadam prudentia & hominem superabat, & vbiquè inueniebat magnam possessionem, rem, inquam, diuinam, nempe quæ deos facit charitatem, vel potiùs quam habebat proferens, ad scopum ferebatur, negociali Hermogenis arte nihil indigens. Per hanc ei aderat morum lenitas & moderatio, grauitas, mãsuetudo, simplicitas, suauitas, serpentis prudentia contemperata columbæ synceritate. Hinc etiam fiebat, vt sciret mensuram sermonis & silentij, & motum manûs, & gressum pedis, & gustûs camum, & terminum visûs, & amussim odoratûs, & cautionem auditûs: vt in purà & secundùm naturam specula maneret anima, & non mors, nempe is, qui suo vtitur arbitrio, per fenestras ad ipsam latenter asscenderet, vt est in prouerbio. Et decæterò vnum erat ei studium, vt carnem efficeret seruire spiritui, & venari feras cogitationum, & antra repurgare, inuestigantibus mentis notionibus, sobrijs & vigilantibus veluti canibus, mentis celeribus ad meliora motionibus.

Quamobrem nihil magnum existimabat eorum, quæ annuunt ad interitum, & quibus innatum est, vt tempore diffluant: non gloriam, non diuitias, non ipsam, quę est in dicendo, sapientiam: sed vnicas habebat diuitias, nempe virtutem & veram cognitionem, quam re ipsa conciliare solùm scit philosophia. Sciebat enim, quòd etiamsi philosophia sit eorum, quæ sunt, cognitio, actio tamen est asscensus veræ contemplationis. Ex contemplatione autem, eorum, quæ sunt, exquisita consideratio. Actione ergò videtur veram acquirere philosophiam. Talis erat quidem nouus Ioseph, regula temperantiæ: qui aduersùs vitia & dæmones clara erexit trophæa: & fuit quidem ipse præclarus, multos autem pręclariores reddidit suo exemplo. Quid mihi Socraticæ ad hæc admonitiones, aut leges Platonicæ, aut vniuersa virtus gentilium, quæ ficta specie exercetur? Quis Solon legum decretis, vt hic monitis actiuæ philosophiæ, quæ re ipsa & factis loquuntur, deduxit homines ad meliora studia? Quis Epimenides in rebus diuinis adeò sapiens, vitæ diuinæ multis fuit occasio? Per quem fuerunt quidem morte affecta vitia: purgata autem fuit anima & corpus: resplenduitque vita quieta & remota à negocijs: in quo & iræ fabricabatur camus, & frenum linguæ, & partium animæ exercebatur concentus. Ex quibus, & per quæ, pulchrè efficiebatur vnum genus, quod antiquæ pulchritudinis diuinos emittebat splendores. Res fluxas & caducas aspernatur.

Cùm autem pręcedente tempore ad virilem peruenisset ętatem, & viriliùs actiuam exerceret philosophiam, lætus eius præceptor propter incorpoream vitam in viri corpore, & tanquàm propria glorians, eum ducit ad illum, qui tunc tenebat clauum Pontificalem ciuitatis regiæ, vt initiaretur chrismate presbyterij. Qui non solùm per gradus intermedios eum deduxit ad indumentum sacerdotij, sed illius testimonio eum etiam ordinauit, vt præesset monasterio: & decæterò nouo Mosi traditur populi rectio, vt qui parua philosophia collegerit multam pulchrè pascendi peritiam. Virtutis enim statuebat perfectionem non solùm in eo esse sitam, vt ipse se rectè gereret: sed vt etiam ex quadam redundantia esset omnibus regula. Non sunt enim tam sonorę tubæ eo tempore, quo stat instructa acies, ad milites ad pugnam excitandos, vt virtutis sudores eos, qui sunt subiecti, excitant ad acie decernendum aduersùs inimicos, qui percipiuntur intelligentia. & quomodò dux exercitûs aduersùs hostes omnem mouet aciem, quando ipse pugnam inceperit, factis suos excitans ad virtutem: ità etiam, qui sunt exercitûs duces aduersùs vitia, cùm fuerint redimiti præclaris coronis victoriæ, efficiuntur omnibus efficax admonitio. Initiatur chrismate presbyterij.

Hinc erat ei perpetua propemodùm inedia, & vigilia, & quæ nunquàm intermittebatur precatio: ex quibus & per quæ erat corporis maceratio, & in carne vita carnis expers, Ecce viri sancti piissima exercitia.

expers & tranquillitas cogitationum. Hinc eorum, quæ oportebat, erat syncera disceptatio & iudicium, & omnium simul voluptatum contemptio, & hyemis ac æstatis tempore corpus suum vna amicire tunica, humiq́ue cubatio, & mensa nullo apparatu instructa, vt quæ pane & oleribus exciperet exercitatorem: non vt multis, ad aliquot annos, sed à teneris vnguiculis, à prima ineunte ætate perducta vsque ad vltimam & senilem. Hinc erat austeritas temperata suauitate, & lenitate asperitas: vt neq; reprehensio esset inutilis propter austeritatem, neque disciplinæ non pateret aditus propter asperitatem: adeò vt esset quidam per omnia bonorum concentus admirabilis. Licebatq; videre (illic enim mea versatur cogitatio) tempore diuini mysterij stantem sacrificum ante ordinem monasticum, non secùs atquè Samuelem illum scribit oratio: totumq; Deo affixum & tribunali, & cum Deo versantem immaculatis mentis applicationibus, & diuinis contemplationibus effectum totum diuinum, & pulchra mutatum alteratione. Mihi verò videntur diuinæ quoquè virtutes eum circunsistere & ei ministrare, ô diuinum sacrificium. ô perfectum efficiens mysterium. ô vita, quæ ab eo degebatur, qui in corpore erat tanquàm incorporeus.

Eccl. 46.

Hæc videns eius pater secundùm carnem, desiderauit mutare vitę habitum, & indumentum induere monasticum. Nam quod ad virtutis rationem attinet, ei ferè nihil deerat, vt cuius à meliori institutione tota vita penderet. Idq́ue non per aliam manum, sed per illam sacram manum, cuius ipse fuerat agricola, hanc quoq; gratiam cupiebat accipere. Pro omnibus alimentis postulabat, vt filij manu initiaretur, & suam viuendi formam mutaret. Regenerat ergò eum, qui genuerat: & ei, qui ortûs corporis fontem præbuerat, animæ filius puram efficit regenerationem. & cùm aliquot annos fortiter iugum traxisset monasticum, plenum dierum, plenum virtutum, plenum gratiarum, tanquàm maturum aliquem fructum, in cælestia horrea, cùm aduenisset tempus, cum bona spe transmittit, laborum dignas coronas accepturum. Atque sic quidem admirabiliter res eius se habebant. Neque enim fieri potest, vt omnia describat oratio.

Pater eius vitam complectitur monasticã.

Oblatum autem tempus tanquàm lucrum accipiens, misericordis animi, quod iamdiù antè conceperat, fontes aperuit, & riuos emisit misericordię, soluentes squalorem pauperũ: expromens quidem, si quid redundabat, ad illorum vsum: expromens autem multa quoquè ex necessarijs. Non enim in ijs, quæ redundant, impertiendis, sed in ijs etiam, quæ desunt, ille veram statuebat misericordiam. & communis simul proposita erat vtilitas diuitibus & pauperibus: his quidem soluens inopiam: illos autem eripiens ab inuidia, quę est reposita ijs qui nulla mouentur misericordia. communis benefactor, communis curator magistratibus & priuatis, omnium mentes suo exemplo transformans & componens ad meliora. parùm quidem verbis, factis verò plurimùm prouocans ad virtutem. Vndè etiam erat reuerendus magistratibus, reuerendus ijs, qui erant in dignitatibus, atque ipsis adeò Imperatoribus: recteq; ei procedebat vniuersum opus administrationis, nemine repugnante. Ex his autem non erat incredibile, quòd Deus ad communem vtilitatem multa quoquè per ipsum fecit admirabilia, etiamsi quantùm per virtutem erat potens facere miracula, tantùm vt ea celaret & tegeret, nonnunquàm cùm fecisset, ænigmatibus & vmbris assequeretur. Sed quod ad multorum venit cognitionem, & factum esse creditur, persequi tentabit oratio.

Benignitas Antonij in egenos.

Nolebat vna ciuitate, etsi sit tam magna, suam circunscribi commiserationem: sed ad quantam Sol adspicit, eam contendebat extendere. Hinc manûs scatentis misericordia participes erant Scythæ & Thraces, & cum alijs Mysi quoquè, qui sunt in Asia. Quinetiam cùm ad eos, qui exercebantur in Olympo, quibus studium erat se fortiter gerere aduersùs vitia & dæmones, aliquando transijsset, & quidquid auri habebat in manibus, in vsus eorum consumpsisset, reuersus est ad ciuitatem, apud se agitans & vndiquè considerans, vndenàm rursùs vectigal compararet pauperibus. Sed non siuit eum Deus diù esse anxio animo. Rem autem facit, vt solet, admirabilem, & eum liberat à solicitudine. Quidam enim ignotus, simulatquè ingressus est ciuitatem, siue homo, siue angelus, qui formam hominis susceperat, transeunti per porticum ex quodam angiportu accedens, ei tradit auri manipulum: & cùm dixisset, Accipe, quod insumas in vsus eorum, quorum curam geris, dicto citiùs euolauit & recessit. & manus quidem habebat aurum, oculi autem non poterant assequi eum, qui præbuerat. Hoc est non leue signum illius cum Deo coniunctionis: hoc est non leue indicium illius magni & excelsi

excelsi animi: hoc Abrahæ benedictionis habuit multiplicationem, quod fuit hospitali dexteræ veluti quædam sementis. Propter hæc bona magnus rectè se gessit Antonius. Hæc manui pauperum amanti, nè suppeditans egeret, fuit occasio. Cum qua re Crœsi quidem illius Lydi felicitas, & aurei lateres, neque fabula Midæ potest conferri. Eum autem, cùm in his esset, adspiciebat ciuitas, & virtutum non celabat magnitudinem, neque egregia facta terræ mandabat: fama verò excipiebat: & licèt non adesset, cum omnibus ipsis factis ostendebat: & propemodùm responsa ab ore omnium excidentia, futurum tanquàm præsens prædicabant. Hæc canebantur in multis ciuitatibus, canebantur in agris, dicebantur in montibus, in antris, in gentibus. Per omnes enim peruadebat miraculum, & erat communis orbis terræ narratio. Hæc Ecclesiæ Christi sponsæ mouebant amorem, ardebatque sitiens eum, quem diligebat: & quærebat tempus coniunctionis, & præuidens tempus desponsionis, spe dulci iucundè ducebatur. Sciebat enim fore, vt præcedentis sponsi dignitate minimè viduetur: sed cùm transmiserit sacrosanctum virum, qui ab infantia ad Deum vocabatur, eum, inquam, qui ex corona nominatus fuit Stephanus, ei, qui ex fascijs est sacrosanctus, sacrosanctè conjungatur, qui ex illius priuatione ab ea acceptum mœrorem soluet.

Gen. 12.

Fama virtutum eius vbiq; celebratur.

Cùm itaque aduenisset tempus, quo hæc fieri oportebat, suffragia vniuersi cœtûs Pontificum & sacerdotum, & eorum, qui vitam agebant monasticam, & ipsius quoquè Senatûs, ad dignum sponsæ Christi ecclesiæ sponsum ferebantur. Hoc quoquè magnus videns Imperator, in omnem partem circunferens oculos cogitationis, semper curam gerens eius, quod vrgebat, vt qui pulchrè sciret metiri præteritum, & id, quod adest, considerare, & per vtrunque de futuro certam facere coniecturam, confirmauit electionem: vel potiùs Deus per ipsum obsignauit vniuersum: & tanquàm quempiam victoriam consecutum athletam transmittens ad Olympiam, euehit ad sedem Pontificalem, maiora habiturum certamina & coronas præclariores. Et deinceps habebat sponsa Christi eum, qui rectè tenebat leges sacerdotij, & viuebat spei indigentium, & abundè effundebat misericordiam, & erat manibus pauperum propositus: qui in rebus diuinis initiabat, & ijs, qui initiabantur, exemplar virtutis, imaginem fortitudinis, simulacrum temperantiæ, & iustitiæ ostendebat regulam: qui vitam magìs, quàm linguam, proferebat magistram.

Eligitur in Episcopū.

Sed non fuit contentus ijs, quæ præcesserunt: non ad relaxationes adspexit, vt aliquis alius: neque pepercit senectuti: sed sudores succedebant sudoribus, & labores laboribus, & sanctis curis curæ magìs sanctæ: & perindè àc alatus quispiam, virtute sancti spiritûs, in senili corpore assumit vigentem animi alacritatem, & obit omnes Christi ecclesias, tum precibus Deum placans, tum eas, quæ tempore laborauerant & malè erant affectæ, pro viribus recreans: eosq;, qui è suggestu in inopiam deciderant, copiosis succurrens suppeditationibus, & quotidianis prouentibus distribuens eleemosynam innumerabilibus pauperibus. Quamobrem & qui laborabat inopia, lætum diem agebat, & hospes obliuiscebatur patriæ, & orphanus non lachrymabatur, & viduitatis ferream fornacem extinguebat vidua. Quis tantam curam gessit iustitiæ? Quis iniuria affectis magìs fuit salutaris? Quis eorum, qui iniuriam faciebant, sic propulsauit impetus? Quis lites composuit? Quis nimìs erectum detraxit supercilium? Quis superbum & arrogantem animum traduxit ad moderationem? Omnia & per omnia ipse suo exemplo complanabat, salutare medicamentum effectus morbis animę. Sed quis ex pauperibus, cùm adspersisset lachrymis forum iudiciale, vt ius suum obtineret, cum paupertate abijt, deflens quòd ius suum non posset assequi? Quænam autem vidua, quis orphanus, si venissent in ipsius conspectum, aut ipsam posteà defleuit orbitatem, aut non leuatus fuit calamitate? Omnibus aderat sua prouidentia, malum, quod vnicuique afferebat molestiam, suis auferens beneficijs, verbis consolans, auro opem ferens, tegens vestibus. Videbant etiam quædam supra rationem in ipso conuenire, quæ secundùm naturam non conueniunt: austeritatem & suauitatem, humilitatem & grauitatem, seueritatem & lenitatem. Quorum alia quidem applicabat ijs, quibus vis afferebatur: alia autem ijs, qui vim afferebant: & alia quidem erant medicamenta, quæ superbiam & fastum detrahebant eorum, qui aduersùs proximū attollebant supercilium: alia autem recreabant id, quod erat afflictum.

Obit omes ecclesias.

Eius eximię virtutes.

His ecclesiæ cœtus traducebatur ad meliora, Deusque propitius, & magnus Imperator

rator gaudens delectabatur. Incorrupti verò animi videns in suffragio iudicium, quod in rebus ipsis falli non posset, cùm per ipsum statuisset vetus Ecclesiæ vlcus seu schisma ad cicatricem deducere, in vnum cogit Orientalia & Occidentalia: & cùm philosophię florem arte dicendi temperâsset, linguam profert salutatem, & iusta persuasione, læto vultu & ridentibus oculis soluit offensiones, & re ipsa ostendit, quantùm intersit inter Regem in doctrina educatum, & potestatem, quæ eius non est particeps: tunc maximè temperans viuentem Ecclesiæ craterem in Pontifice, qui mensam proposuit, actiuæ philosophiæ bonis lautam & refertam. decebatque & Imperatoris Philosophi, & Pontificis in agendo industrij illud magnum & admirabile opus esse & studium, per quæ est incorruptum iudicium, & tribunal muneribus impollutum, & continuorum iudiciorũ sapiens excogitatio: per quę & liberè loquitur & sic se gerit iustitia, & locum non inuenit aduersaria: per quæ & reprimi poterant orphanorum lachrymæ, gemitusq́; viduarum, omnisque malignæ & dolosæ machinationis nodi dissolui, & dux exercitùs imperium accipere, præmium virtutis, & è turpi lucro manum præbere mundam communia & publica, & diues non sustinere bonorum publicationem, & pauper nulla affici contumelia, & agricola sulcos iucundè proscindere, non timens vectigalium exolutionem agri, cuius fructus non percepit. Horum manus in cælum extensæ, & riui lachrymarum emissi ex oculis, Deum iam olìm placauerunt, & quam, qui eis erant subiecti, iustam iram in se suis peccatis prouocauerant, eam lachrymarum fluentis (O benignam & clementem mentem) sedatam immutârunt, & lachrymas omnium represserunt, fusis misericordiæ lachrymis, & sua in eos, qui erant eiusdem generis, misericordia, è superis diuinam attraxerunt misericordiam, & terræ faciem, quæ squalore & siccitate interibat, diuinas miserationes coëgerunt renouare.

Hæc sunt philosophicæ mentis facta præclara, quæ sunt germana factis Mosis & Aaronis, conferenda cum factis Eliæ & Elisæi, similia factis Dauidis & Samuelis. Magnum illius virtutis indicium, quòd tunc curam sustineret pontificalem, quando Imperator à pueris lautè nutritus iustitiæ, non se dans voluptatibus, non recusans labores, quorum fructus synceram afferunt voluptatem: sed se doctrinæ dedicans & eloquentiæ, philosophiam magìs quàm alta bona, vt quæ propter ipsam conferantur, eligendã esse ducens, concionantem mouebat linguam, quæ profundebat verba melle suauiora, similia verbis Solomonis, conferenda cum Dauidis: quo tempore magìs apponebat mensam verborum quàm ciborum, & dogmatum, tanquàm ex fonte aliquo, fluctum copiosè emittebat, & scripturæ profunditatis citra offensionem latens sensus ab eo inuestigabatur, & vniuersus bonorum chorus poterat loqui liberè.

Imperator à puero iustitiæ nutritus.

Cùm in his esset homo Dei, & florentem doctrinam videret cum virtutibus in Imperatoris anima, quæ iuuenili vtebatur corpore, & vestigia antiquæ felicitatis, & vniuersum alium consequentem statum tam ciuilem quàm œconomicum, & quæcunq; de iudicio rerum habita oratio, morum tribuit disciplinæ, gaudio totus diffundebatur, & Deum laudabat, rem eam ducens esse occasionem gratiarum actionis, & dicens se ab Imperatore lubenter superari: qui etsi mundanis obruatur solicitudinibus, accuratiùs tamen res assequitur, quàm ij, qui in spiritalibus rebus consenuerunt, tum ingenij felicitate, tum dicendi facultate: & cum alijs, ea quoquè apprimè sciat, quæ pertinent ad animam, tanquàm qui non solùm corporibus, sed etiam animis imperet solertia ingenij & mentis acumine. Vndè etiam tanquàm sui pudore affectus vir ille admirabilis, omnem suî curam despiciebat in ætate illa senili, corpus omninò negligens & ea, quibus sciebat id recreari, & quę ad opem ferendam animę in certaminibus virtutis, corpus minimè lędderent.

S. Antonius etiam senex negligit corporis curã.

Quamobrem in longa inedia, & vincendo dolores corporis, suscipiebat labores, qui vires corporis superabant. quod quidem est naturæ inimicum, & quod auersatur ars medicinæ: etsi esset eius corpus calidius temperatione, & significaret non esse ei aptũ, quod deficit. Nè videretur tamen esse remotus à natura hominum, quid fit? Anima nonnunquàm veluti in se contracta, & ad Deum excedens, vi naturæ, veluti consultò procurans corpori relaxationem, parùm remittebat laborum tenorem perpetuum. Hoc autem ijs quidem, qui rectè nolebant intueri, esse visum est ostentatio: ijs verò, qui erant recti corde, & non tardi ad adspiciendum vetera patrum exempla, virtus & summum virtutum, & re vera ad Deum excessus & emigratio. Talis cursus, talis vita, talia

talia eius rectè facta. In necessitatibus tolerantia, in fortunæ casibus magnus & excelsus animus, in laboribus perpetua constantia, in ærumnis fortitudo, in laboribus, pro virtute, animi alacritas, in imbecillitatibus robur, in morbis, minimè omninò cedere & consumi. Catalogus virtutum eius.

Sed venit morbus vltimus, & aderat excessus, & quæ ad excessum pertinent: & humana arguebatur imbecillitas, intima penetrante febre & depascente humorem naturalem, & dissoluente vires illas adamantinas. Ille autem benigno adspectu, omnes prosequens benedictionibus, vltimam dedit salutem: & cùm lingua esset impotens, sacra manus obsignauit eas, quæ dici non poterant, benedictiones. Deusque eum vocabat ad supernum tabernaculum, & chorus angelorum eum quærebat, qui ipsum in terra rectè est imitatus: à venerandoq; & sacro corpore diuina separata anima vesperè, cùm accenduntur lucernę, cū lampade virginitatis plena oleo, sublatus fuit ad magnam lucem. Nox deindè est consecuta, & fit miraculum, quod potest conferri cum ijs, quę vnquàm fuerunt, miraculis, quod publicabat illius germanam ad Deum fiduciam, & apertè describens magnitudinem virtutis. Nam cùm consuetum signum ex alto Patriarchæ decessum, circa magnum templum ciuitati significasset, mulier paupercula, quæ per manum beneficio afficientem sibi quotidianum parabat alimentum, cùm ex vehementi lapsu crus haberet fractum, in tugurio facto ex fœno & palea iacens immobilis, audita causa eius, quod significabatur, tristi nuncio repentè voce priuata, ad apoplexiam tendebat & paralysim. Cùm autem parùm respirâsset & ad se redijsset, fleuit & eiulauit miserabiliter: & lamentari incipiens, tragicè deplorabat calamitatem, appellans benefactorem, seruatorem, nutrimentum esurientium, nudorum tegumentum, opes indigentium, dicens: O duram & immanem hanc noctem, in qua extincta fuit benigna lux pauperum. ô tristem noctem, quæ obscuras offudit tenebras oculis pauperum. O Eua prima parens, & inobedientia, & inuidia, & serpens, & mors, humanæ naturæ pœnæ ineuitabiles. O simul mecum nutrita paupertas, quæ perpetuò assides & acerbè inuadis, non habes ergò ampliùs venerandam & sacram manum, quæ tuam à nobis expellat deformem feritatem. Securè deincèps inuade, insulta iacentibus: cum corporis confractione spes quoquè est confracta vitæ, perijt pauperum viaticum. O quænam Erinnys meas pedum plantas mutilauit, vt nec funus quidem, quod effertur, possim consequi eius, qui multos extraxit à sepulcro molestiarum? Excedit è corpore vir sanctus. Mulier calamitosa eius obitum validè deplorat.

Cùm hæc & plura alia, vt est verisimile, deflendo diceret muliercula, & acerbis perfunderetur lachrymis, molestiaque & doloribus ei vires defecissent, somno opprimitur, & dulci somnio videt accedentem Patriarcham, manu signum crucis in eius fractura effingentem, & dicentem: Iam es curata, & citra impedimentum tibi licet ingredi: & euanuisse protinùs ab oculis, somniū autem fuit res ipsa, & quæ fuit in somnis visio, est veritas. Nam cùm à somno esset experrecta, etsi dolores ei ampliùs nullam afferrent molestiam, rei tam admirabili & tam præter opinionem non poterat credere mulier, sed putabat se adhuc ali somnio. Sed cùm perfectiùs excitata sustulisset dubitationem, læta exiluit, gratias agentibus vocibus narrans miraculum, & salutem sibi datam publicè celebrans. Alia quoquè mulier, quæ laborabat diuturna plaga occulti morbi, non secùs atquè illa quæ laborabat profluuio sanguinis, tactu loculi suffuratur salutem, & liberationem à longo tormento inuenit breui momento temporis. Quis Aesculapius, quis Chiron tale temperauit medicamentum? Quanam medendi disciplina potest inueniri huiusmodi genus curationis? Curatur à S. Antonio per visum. Matth. 9. Nota efficaciam loculi.

Sed venerandum quidem & sacrum corpus, cùm multorum manus vix tandèm effugisset, alias aliundè partem aliquam festinantes accipere: (confluebat enim vndiquè multitudo, omne genus, omnis ætas, vtpotè quòd cùm appropinquarent exequiæ, imbecilli plurimi violento impetu studerent rapere aliquam partem, & salutis animæ sibi aliquod auferre viaticum) robore tamen & studio eorum, quibus sapienti consilio impositum fuerat, vt hæc reprimerent, postquàm mandatum est sepulcro, & natura terræ soluit debitum, & lutum datum est pulueri, ne sic quidem siuit figulus lutum inhonoratum, sed etiam conditum sepulcro, honorat miraculo. Quidam enim ex ijs, qui præerant texendæ lanæ sericæ Imperatoris, correptus morbo lateris, cùm vidisset præcisam sibi omnem spem salutis, & medicum dies numerantem, & horas obseruantem, & tempus curiosè inquirentem, & his tempus terentem: vxorem autem & liberos cum

vltimis adſpergentes lachrymis, & dolorem grauiorem efficientes eiulatibus. Cùm ergò hæc vidiſſet, & omni humana ope morbum potentiorem, confugit ad diuinum eius ſeruum Antonium: & cùm ſe vnxiſſet oleo, quod lumen alebat in loculo, (nam cùm eſſet fidelis, habebat modicum, quod acceperat) morbum ſtatim fugat, & fruitur curatione: & præter omnem ſpem accedit ad loculum, confitens, & beneficium clara voce prædicans.

Morbidus ſanatur oleo.

Cùm verò capſa Pontificis, octauo die poſt iuſta facta, quoniam non rectè ſe habere videbatur, mutaretur in meliorem, nouus quidam & inſignis odor vnguenti ſacratiſſimi, impleuit ſenſum eorum, qui aderant, tacitè honorans eum, qui iacebat, & deſcribens eam, quæ ei intercedebat cum Deo, coniunctionem & familiaritatem. Nam qui hac caruncula, in quam cadit interitus, Chriſtum magnificauerat, & myſticus quidam bonus odor ei fuerat oſtenſus, vt priùs deſcribitur Apoſtolicis eloquijs, meritò etiam dignatur gratia, quæ ſpirat vnguentum, virtute immortalem prædicante operationem. Nonus autem magnificentius præbuit miraculum, ad beneficium pauperum, qui ab ipſo de more alebantur, vel potiùs à Deo per ipſum, qui etiam per Moſem in deſerto alimentum pluit admirabile: & viduæ Sarephtanæ, aduentu Prophetæ, paruum multiplicauit viaticum: quinque verò panibus, quinque millia: & rurſus ſeptem, aluit quatuor millia, & certos teſtes, quæ ſatietati reliquiarum ſuperfuerunt, ſportas præbuit. Miraculum autem erat hîc quoquè additamentum ciborum, qui diſtribuuntur pauperibus. Id verò erat panis & frumentum coctum, non numero quidem indefinito, ſed quantum definita menſura diſtributum, ſolebat ſufficere mille animabus. Quinetiam erant omnes eædem menſuræ, quæ ſolebant: ijdem cophini, qui acceperunt: eædem manus eorum, qui miniſtrabant. Et numerus quidem fuit conſumptus eorum, qui teſſeras ferebant manibus, (ijs enim priùs diſtributis, numerabatur mille hominum multitudo) remanſerunt autem tres cophini, qui ſuffecerunt pauperibus, qui venerunt abſque teſſeris.

2. Cor. 2.
Exod. 16.
3. Reg. 17.
Matth. 15.

Multiplicantur panes magno miraculo.

Cuiuſmodi autem fuit id miraculum, quod factum eſt in Leonem patricium, qui præerat militaribus numeris, dicatur à nobis. Vir ille laborabat difficultate anhelitûs, quòd cauſis, quę affluxerunt, obſtructa eſſent inſtrumenta, & anhelitus liberum nõ haberet meatum. Quibus cùm adeò grauiter obſideretur, tenuemq; & imbecillam vocem ederet, aderant quidẽ, qui ad eum genere attinebant, maximè eiulantes: eos enim qui ſunt gloria inſignes, mors magìs exagitat. ei autem nuſquàm erat morbi ſolutio, niſi à ſolo diuino Paſtore. Accedit enim ad eum dormientem, & cùm eum è lecto excitâſſet, rogauit quemadmodùm morbus ſe haberet. Qui tangens caput & membrũ, quod dolebat, non pæanicum remedium, neque medicamenta Chironis ſuis applicat manibus, (nam neq; alijs eſt ex his rebus curatio) ſed cùm adhibuiſſet preces morbo conuenientes, & incomparabilem malorum noſtrorum curatorem Chriſtum inuocâſſet, ille quidem liberatur à graui morbo: verus autem fuit precum euentus. protinùs enim conualuit, abſque impedimento miraculum aperiens, & in tota domo ſuam ſalutem celebrans. Hæc ſunt facta Pontificis in eius dormitionem. Quæ autem in oratione à me ſunt prætermiſſa, in iuuenili eius ætate facta miracula, ea narrabo repetens.

Eccè quanta poteſtate præditi ſint ſancti poſt mortem.

Cùm olìm eſſet ętate iuuenis, & Dauidicam pulſaret citharam in templo Diui Theodori martyris, quod erat ſitum ſuper quoddam cœmeterium, in quod proijciebantur cadauera condemnatorum, vidit quoſdam duos adſpectu deformes, (ſolent enim plurimùm tales, quales ſunt, apparére) apud ſe iracundè dicentes: Abeamus hinc. Pręſente enim adoleſcente, non ſuſtinebimus hîc manere. Qui quidem repentè aufugientes, ſimul cum hoc verbo euanuerunt. Hoc oſtendit poteſtatem, quæ priùs ſancto in eos data fuerat. Hoc quoquè ſecundum conſcribatur, quod præcedenti fuit æquale tempore. Mulier illuſtris, in equo tranſiens per monaſterium cum mundo muliebri, propè fracta, delapſa eſt in terram. Nam cùm diuinus Antonius tunc eſſet inter adoleſcentes, & improuisò eſſet è porta egreſſus, contigit currum repentè conturbari, quòd eam ex alto deorsùm deturbâſſet, niſi eam ſeruâſſent, qui cum ipſa ambulabant. Illa autem conturbata eo, quod acciderat, venerandum ludificabatur habitum, vt in rebus huiuſmodi ſolent, qui ſunt puſilli & abiecti animi. Cui dixit is, qui erat perfectus in iuuentute: Mulier, noli eum inceſſere maledictis. meis enim manibus venies ad hunc habitum.

Monaſticũ habitum quinam irrideant.

tum. Hæc dixit ſanctus: & cùm multi anni præteriјſſent, ad effectum peruenit prædictio, cùm ipſe quidem beatus horum eſſet oblitus, mulier verò ei reuocâſſet in memoriam, & aperuiſſet eum eſſe, qui hæc tunc ei denunciâſſet. Hæc ſanctorum Deus, qui omnia facit & transformat, qui dat alimentum omni carni, qui aperit manum, & implet omne animal benedictione: qui glorificat eos, qui ipſum glorificant, & eſt mirabilis in ſanctis ſuis. Sed quoniam breui calice orationis, tanquàm magno mari, admirabilis Antonij & magni inter Patriarchas paruam vitam hauſimus, agè ex doctorum comparatione diſcamus diſcipulum. Pſal. 144. 1. Reg. 2.

Adam habetur in admiratione, vt principium & radix generis. Sed hic quoquè fuit princeps & author multorum, qui non ſunt nati ex coniunctione corporum, ſed ſunt multiplicati ſpiritali coniunctione: quibus non obtigerunt pœnæ paternæ damnationis: ſed donorum potiùs hæreditatem, nempe vitam æternam, non mortem, ſibi conciliârunt: per quam exprimitur vera & germana paterna cognatio. Et illi quidem ceſſit ferarum natura: ſed non eorum, qui intùs erant & cohabitabant. Hinc ſerpens & inuidia & dolus mortem ſunt fabricati. Hic autem imperio rationis cùm quidquid eſt ferum & agreſte, reddidiſſet obediens, nullum inimico ad fraudem aptum reliquit inſtrumentum. Abel fuit primus operator Deo acceptorum ſacrificiorum: ſed cruentorum, & partis, quæ caret ratione. Hic autem ſacrificus incruenti ſacrificij, cuius illa erant typus & vmbra ratione ſacrificans & ſpiritu, & quotidiè ſeipſum immolãs, à ratione alienarum animi perturbationum mortificatione, erat inuidia ſuperior & eius fœtibus, dolo & cæde, & vniuerſa deniquè ſimili catena. Magnus fuit Seth: ſed habuit nepotes ex coniunctione cognationis, quæ fratrem occiderat, qui magnitudine corporum deſcribebant delicti magnitudinem. Hic verò illius quidem virtutem ſuperauit: ijs autem, qui ex ipſo nati erant ſpiritaliter, nullum ferè dedit àditum per bona ſua præcepta & monita, vt eſſent vitij participes. Enoch & Noë, ille quidem beatus ducitur propter tranſlationem: hic autem, quòd omne genus animantium conſeruârit in diluuio. Noſter verò hic quoquè exemplis non inferior, eſt moribus ſuperior: & tranſlatio non habet lætitiam, quæ ſpe mortis interrumpatur, ſed vitæ æternæ ſucceſſio puram percipit voluptatem: & ſeruat arcam, non plenam animantibus rationis expertibus: ſed Eccleſiam, cuius illa ſunt imagines, omni genere & ætate rationis participum refertam. Gene. 4. Incruentũ ſacrificium, Euchariſtia. Gen. 4. Gen. 5. Gen. 7.

Cum Abraham, vocationi eius, qui ipſum vocauit è paterna domo, emigrando peregrinus effectus, paruit vſque ad mortem. Sed ille quidem fugiens errorem cultûs dæmonum, quem fugere vel ipſa docet natura, & mens, quæ dominatu deterioris non omninò perdidit vim iudicandi, tenebras & mortem luce commutauit, & pietate impietatem, quæ ſunt res per ſe expetendæ vniuerſæ naturæ, quæ eſt particeps rationis. Hic autem à pueris lacte pietatis enutritus, & viuens in ijs, quę erant expetenda, (nullius enim rei fugiendæ ne veſtigium quidem vllum vnquàm admiſerat) perfectiori iudicio quærebat magìs pium ſtatum & magìs eligendum: vita vitam, & luce lucem, & eligendis, vt ſemel dicam, permutans magìs eligenda. Quantum verò intereſt inter eligenda, & ea quæ ſunt magìs eligenda: tantum etiam omninò intereſt inter eos, qui eligunt. Sed Abraham quidem eos hoſpitio accipiens, qui tranſibant per Mambre, ſemel imprudens hoſpitio accepit angelos. Hic verò totius orbis terræ pauperes perpetuò excipiens, Chriſtum hoſpitio per totam vitam excipiebat, qui ineffabili benignitate ea, quæ ſunt illorum, ſibi attribuit: per quæ non in ſpecie angelorum, ſed in rei veritate, omnium effectricem Trinitatem in animam admittens, non habuit promiſſionem vnius filij, qui carnali præter ſpem erat naſciturus coniunctione: ſed vt multorum potiùs filiorum, actiuæ philoſophiæ coniugio, in ſpiritu vocaretur pater, habuit promiſſionem, & præter ſpem vidit multiplicationem dignam promiſſione, vt qui non trecentorum vernarum irruptione, multorum regum repreſſerit impetum, ſed virili impetu tripertitæ animæ, vniuerſam euerterit aciem eorum, qui inuadebant, & tyrannicè id, quod eſt cognatum, per voluptatem redigebant in captiuitatem, ſub ficta regni ſpecie. Gen. 12. Gen. 18. Matth. 25. Gen. 14.

Cum Iſaac aſſcendit, cæleſtem patrem ſequens iubentem, non in tumulum aliquẽ, ſed in montem virtutum, onuſtus lignis continentiæ, Per quæ in ara cordis deſiderij ad Deum ignem accendens, ſe hoſtiam præbuit acceptam. Inuenio autem eum valdè eſ- Gen. 22.

se Iacob imitatum, non solùm in eo, quòd non fictis moribus variè vitam suam instituerit: sed etiam in eo, quòd recessit à patria, & in aliena regione degere statuerit: sed non propter cohabitationem mulierum sororum, sed propter virtutum sororum desiderium, contemplationis, inquam, & actionis: vt actione particeps esset contemplationis: & quæ quidem ad vnum fontem, nempe ad primum bonum, referuntur & erigunt: per quas multiplicatione insignium, non à ratione alienarum pecudum, sed ratione præditarum, euasit insignis inter Patriarchas.

Gen. 28.

Exod. 28. Aaron fuit primus Pontifex, sed typici & vmbratilis tabernaculi. Hic autem veri, & cuius illud erat figura. Cum Mose fuit dux noui Israëlis. Cum Samuele fuit sacer ab infantia, & ad senectutem vsque Deo seruiens. Imitatus est Dauidis mansuetudinem, & si vis, etiam fortitudinem: vt qui non aduersùs Goliath, hominem quendam magnitudine corporis gloriantem, se rectè gesserit: sed aduersùs Goliath, qui percipitur intelligentia, malignum, inquam, & carnis expertem dæmonem, cum virga continentiæ egressus est & virga fidei, & præclarum erexit trophæum. Elias effugit insidias Iezabelis. Hic autem insidias impudentis peccati. Habuit cum Elisæo duplicem spiritûs gratiam, vt qui monasticis & sacerdotalibus donis esset ornatus. Et vt eos, qui intercedunt, omittamus propter multitudinem, Iohannis, vitam non agens solitariam, in media ciuitate imitatus est philosophiã. Hic quoquè, quòd ad se attinebat, habebat mensam absq; vllo apparatu, & hic ex pilis contexta veste corpus tegebat, & velutì quadam pellicea zona, nempe perturbationum animi mortificatione, lumbos suos constringebat, & ad eum confluebat non vna ciuitas, neque vna gens, sed turbæ plurimæ populo frequentis ciuitatis, collectæ ex omne genus gentibus & ciuitatibus, tam Orientales quàm Occidentales: non aqua tingendæ, sed spiritali purificandæ mysterio, quod peragebatur diuinis instrumẽtis illius manûs & linguę, & initiabat eos, qui dignabantur communione deificæ participationis.

1. Reg. 17. 3. Reg. 19. 4. Reg. 2. Matth. 3.

Apostolorum autem sequens doctrinas & traditiones, & eis suam vitam semper componens, factis germanum confirmauit martyrium, in eo quòd martyrum zelum haberet pro pietate, & quotidiè sua moreretur conscientia, monasticorum laborum diuturna & acerba perpessione: quod martyrica virtute nulla in re est abiectius. Omnium ergò sanctorum & iustorum, illorum quidem mores, horum verò cursum, aliorũ autem actionem, simul verò omnium, ad primum bonum, vehementissimum & constantissimum imitatus est desiderium. Quo nunc apertè fruens, protegas & defendas, ô diuinum & sacrum caput, sacrum gregem, & tuis precibus corrobora sceptra pietatis, & manum præbeas piæ potentiæ, mundi curas cum eo participans: & intercedas apud Deum assistens sine intermissione, pro eo, quòd orâsti cùm esses cum ipso, & eius vitæ interesses: & mundanam ei conserues nauem in tuto portu diuinæ tranquillitatis, omnes sedans turbines & tempestates improborum, & obruens insultus inimicorum, tam eorum, qui sub oculos cadunt, quàm qui non cadunt: In Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Vita monastica, martyrium.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI MARTINIANI, EX SIMEONE METAPHRASTE.

15. FEBRVA.

PROXIME ciuitatem Cæsaream Palæstinæ, mons est, qui vocatur Locus arcæ. In eo ergò monte sita est solitudo, in qua habitant multi viri, qui vitam agunt monasticam. Inter quos cognouimus etiam beatum & virtute præditum Martinianum, habitantem in hoc monte. Hic ergò beatus cùm ab ineunte ætate Deum amâsset, multa suscepit certamina aduersùs inimicum. Insignis itaque specie corporis, & ætate iuuenis, vt qui esset circiter octodecim annos natus, relicta ciuitate & ijs, qui in ipsa habitabant, & eorum tumultibus, se tradens quietę & solitariæ vitæ, venit ad hanc solitudinem. & in ea habitauit, viginti & quinque annos, vitam in ea agens angelicam. Quamobrem dignus quoquè fuit habitus,

Martinianus adolescens petit eremum.

bitus, qui à Deo acciperet dona curationum, multosq; curauit Dominus per sanctas eius preces. Multi enim qui vexabantur à dęmonibus, cùm ad eum venissent in monte, liberati sunt ab insultu dęmonum. Multi quoquè, qui tenebantur febribus, ab hoc viro benedicti, assecuti sunt curationem. & multa alia miracula fecit Dominus per eius preces. In dies autem proficiebat hic beatus Martinianus in optima sua exercitatione, & in omnem partem peruadebat optima & pulcherrima fama huius sancti viri: omnesque audientes, ad eum veniebant in monte, vt ab eo iuuarentur. *Claret miraculis.*

Sed bono infestus humani generis hostis diabolus, non passus est videre in adolescente canam virtutem: & primùm quidem cœpit ei diuersas excitare tentationes, & per multiplices visiones visum est ei terrere hominem. Deindè etiam per antiqua eius arma, per quæ Adam eiecit è paradiso, machinatus est eum quoquè eijcere è bono proposito. Quodam itaq; die psallēte beato Martiniano, inimicus mutatus in maximum draconem, eius cellam subtùs subiens, cœpit acriter & vehemēti studio fodere partem eius cellæ à fundamentis, tanquàm qui vellet eam euertere. Beatus autem cùm sine vlla perturbatione implêsset suas preces, per fenestram adspiciens, dixit ei: Verè te decet serpere supra terram. Quid frustrà laboras, ô infelix? me tuæ non terrēt visiones. Habeo enim Iesum Christum, qui mihi fert opem, & vincit tuas visiones, & tuam conculcat potentiam. Diabolus autem cùm hęc audijsset, in turbinem mutatus, dixit fugiēs: Expecta me, expecta Martiniane, & hîc te deijciam. Inueni enim artem, per quam sum te deiecturus, & te tua spe frustraturus. Nisi enim te humilem & abiectum reddidero, fieri non potest, vt à te recedam. Tantam enim in te fero iram, vt eam portare nequeas, & te è tua cella educam, & te deijciam non secùs àc folium à vento deijcitur: & videam, quis sit qui tibi opem ferat. Hęc cùm dixisset diabolus, euanuit. Vir aūt sanctus tam erat quietus, quàm si nullum spectrum vidisset omninò: sed lętabatur, & glorificabat Dominum in meditatione & cognitione diuinorum eloquiorum. *Gene. 3.* *Diabolus eū infestat.* *Nihil terretur spectris & minis dæmonis.*

Accidit verò quodam die, ambulantibus quibusdam in ciuitate Cęsarea, & inter se loquentibus de diuina viuendi ratione beati Martiniani, & magìs magisque admirantibus fortitudinē eius & tolerantiam, eccè transiens mulier quędam meretrix, audijt quæ dicebant. Quæ suggestione satanæ viris appropinquans, dixit eis: Quis est is, quem inter vos admiramini? aut quæ sunt eius rectè facta, aut quamnam habet is viuendi rationem? Quem ego si voluëro, tanquàm folium ab arbore detraham. Quodnam est enim eius laude dignum studium, quòd se tanquàm agrestem feram conclusit in solitudine, non valens ferre cupiditates carnis & offensiones, & non adspiciens mulierem, ne habet quidem cupiditatem? Scitis autem omnes, quòd si non adsit ignis, fœnum non vritur. Sed si igni propè sito fœnum māserit incombustum, hoc est admirabile & magni faciendum. Ità etiam de illo dicendum est. Si cùm ego ad eum iuero, is me adspexerit, nec à proposito suo fuerit dimotus, nec in me fuerit offensus, neq; motus fuerit eius animus propter meam pulchritudinem, tunc is erit admirabilis, nō solùm apud homines, sed etiam apud Deū & angelos. Hęc cùm dixisset, & cum viris illis pactum fecisset de viro illo generoso, iuit domum, & exutis suis vestibus, laceris se pannis induit, & pannosum velum capiti suo imposuit, & se fune cinxit: & accepta pera, in eam immisit omnia sua ornamenta & vestes elegantes. & cùm aduesperasceret, accepta pera, profecta è ciuitate, venit in montem vento ingruente & pluuia.

Cùm autem fuisset prope eius cellam, cœpit miserabili voce rogare virum sanctum, sic dicens: Miserere mei serue veri Dei, & nè sinas me miseram consumi à bestijs. à via enim aberraui, & incidi in hanc solitudinem, & nescio quò vadam. Nè me ergò despicias, quæ sum in tali necessitate, neq; me abomineris infelicissimam peccatricem. Nam ego quoquè sum Dei figmentum. Rogo tuam sanctitatem, nè me miseram & errantem amandes venerande & sancte pater. Hæc ea dicente, & his plura cum fletibus & eiulatibus, beatus cùm aperuisset fenestram & adspexisset, & vidisset eam in tali habitu, nempe pannis obsitam & imbre madefactam, motus est animo & dixit apud se: Væ mihi misero peccatori. nunc adest cordis mei probatio, & vel à præcepto éxcidam, vel à proposito. Si enim est mulier, quæ opprimitur necessitate & eam despexero, & non eam in cellam introduxero, deuorabitur à bestijs, & maculabit meam animam. Sin verò sit tentatio & hæc ingrediatur, timendum est, nè me pellat à præcepto. neque scio quid agam, & manibus in cælum sublatis, dixit: In te Dominę speraui, nè pudore afficiar in *Diabolus p procacē fœminam insidiatur sancto viro.*

æternum: neq; irrideant me inimici mei, neq; finas me dominatu teneri à maligno: sed conuenienter tuæ voluntati serua me in hac hora, & protege me ab inimico manu tua valida: quoniam es benedictus in secula, Amen.

Intromittit fœminā vrgēte conscientia.

Hęc cùm dixisset, aperuit ostium, & eam introduxit in cellam: & cùm ignem accendisset, dicit ei: Mulier, calesce & attende tibi ipsi: tecum enim non manebo. & cùm attulisset dactylos, quibus ipse reficiebatur, (stabant enim duæ palmæ extra cellam) ei apposuit, & dicit: Comede, & cura teipsam: mane hîc, & cràs vade domum in pace. & deindè cùm eam sic siuisset, ingressus est in cellam interiorē, & clausit ostium. & cùm psalmos cecinisset tertia hora noctis & oràsset, humì dormiuit vt consueuerat. Illa autem nocte ingressus satanas, eum valdè cōturbauit in carnis inflammatione. & cùm manè surrexisset, egressus est è sua cella, vt mulierem emitteret & deduceret. Illa verò cùm circa mediam noctem surrexisset, & omnia sua ornamenta è pera eduxisset, se ornauit ad decipiendum beatum Martinianum, laceris pannis iniectis in peram. Vir autē sanctus cùm eam vidisset sic ornatam, nō agnouit eam: & cùm obstupefactus diù obmutuisset, dicit ei: Quænam tu es, & vndenàm huc es ingressa, & quis hic est diabolicus habitus?

Ecce qd facit peccādi occasio.

Illa verò respondens, dixit ei: Ego sum, domine mi. Dixit ei sanctus: Et quanā de causa est mutatus tuus habitus, vt quæ esses vesperè miserabilis, & nūc superba? Illa verò dixit: Ego domine mi, sum ex Cęsarea ciuitate Palęstinæ: quæ cùm audiuissem de tua iuuentute, & quòd talem habeas corporis pulchritudinem, tisq; adeò speciosus & formosus, cor meum valdè exarsit propter tuā pulchritudinem, & accessi vt te viderem, & explerer tua pulchritudine. non enim temerè tantum confeci itineris. Quodnam est aūt, domine mi, hoc vestrum importunum ieiunium? & quanam de causa talem vestram iuuentutem & nitidam ætatē maceratis afflictione & intempestiua abstinentia? Quænam scriptura dicit, non esse comedendum, nec bibendum, nec legitimum ineundum matrimonium? Non dicit Paulus Apostolus: Honorabiles nuptiæ & cubile immaculatū? Quis ex Prophetis aut Patriarchis non fuit iunctus matrimonio, & factus est hęres regni cęlorū? Non Enoch ille magnus & admirabilis, coniunctus matrimonio, sublatus est in cęlos, & non vidit mortem vsq; in hodiernum diem? Similiter autē ille quoquè Abraham insignis & sanctus inter Patriarchas, nō habuit tres vxores, & Dei amicus est vocatus, & ipsum Deū vidit in tabernaculo, & cum eo excepit eius angelos? Isaac verò non habuit vxorem, & regnum cęlorum est assecutus? Rursùs autem Iacob non habuit duas vxores & duas concubinas, & valuit luctari cum angelo, & vidit Deum facie ad faciem, & dignus fuit habitus regno cęlorum? Moses autem ille magnus & princeps Prophetarum & Dei seruus, non habuit duas vxores, & cū Deo est locutus, & genus Hebręorum liberauit ex acerba seruitute Aegyptiorum? Similiter verò Dauid quoquè & Solomon & omnes, qui fuerunt eis similes, nunquid legitimo coniuncti matrimonio, & susceptis liberis, digni sunt habiti regno cęlorum? Hęc dicens mulier, & virū tentans, & eius manus cōtrectans emolliit & eneruauit eius bonam cogitationē, & cœpit eum deturbare in barathrum peccati & interitûs.

Hebr. 13. Vide argumēta cōtra cælibatū, & cognosce authorem satanam. Gen. 5. Gen. 18. Gen. 24. Gen. 31.

Respondens itaque, dicit ei: Si te accepero vxorem, quò te ducā, aut vndè alam, cùm nihil habeam? Ego enim, vt vides, pauperē vitam, nihil possidēs, vixi hucusquè omnibus diebus vitæ meæ. Respondens aūt mulier, dixit ei: Domine mi, tu solùm mihi assentire, & mecum habita, & fruar tua pulchritudine, & tua iuuentute. Habeo enim domum, & aurum, & argentum, magnasq; & pręclaras possessiones, seruosq; & ancillas. Quorum omnium ego te dominum constituam. solummodò assentire meo scopo, & mecum habita. magno enim amore tuî cor meū vritur. Hęc ea dicente, vel potiùs hęc eo loquente, qui fuit homicida à principio, nēpe diabolo, cœpit vir dimoueri à bono suo proposito, & inflammari ad carnis cupiditatem: & decętero de peccato cum ea loquebatur, vt id cum ea faceret. Deindè dicit ei: Mulier, expecta me parumpèr. Quoniam solent aliqui huc ad me venire, & à me benedici: spectabo iam vias, nè fortè aliqui ad nos veniant, & nos inueniant in hac actione. & si Deum celare nō possumus peccatum; inter homines saltem nè nos indecorè geramus, eos offendentes. Hęc cùm dixisset, egressus est è cella sua: & stans supra excelsam rupem, vias considerabat.

Eneruatur virile pectꝰ blanditijs satanæ.

Iohan. 8.

Illo autem considerante, & diligēter quoquò versùs spectante, benignus & clemens Deus, qui non vult aliquem perire, non despexit eius laborem susceptum à iuuentute & precationem, sed ei tulit opem. Nam cùm staret supra rupem, & vias consideraret, auertit

auertit cor eius, vt mutaretur à mala eius cogitatione, & immisit in eum bonā men- Redit citò
tem: & descendens ex petra, inuenit sarmẽta arida. Quæ cùm accepisset, ingressus est in ad sanam
cellam suam. & cùm ea iecisset in mediam cellam, accepit ignem & accendit sarmenta. mentem, &
Magna autem flamma accensa & in altum sublata, solutis suis calceis, in mediũ ignem se proijcit
insiliens, cœpit comburi toto corpore. & cùm valdè esset ab igne combustus, & ei do- in ignem.
lerent pedes, egressus est è fornace: & veluti secum depugnans, dicebat: Quid est Marti-
niane? Rectè te accepit hic ignis, qui est ad tempus, & hęc acerba pœna. Si autem potes
hęc pati, accede ad hanc mulierem. Ipsa enim, vel per eam potiùs diabolus ignem æter-
num conciliat. Non est enim hęc causa, sed is, qui eam mouit, vt impediret bonũ tuum O si hęc co-
propositum. Cogita ergò æternũ illud supplicium, ô Martiniane, vermem qui non po- gitarent sa-
test sopiri, stridorem dentium. Hic enim ignis, qui est ad tempus, & cadit sub adspectum, laces apo-
ab aqua extinguitur, & dum ardet, habet lucem: æternus autẽ ignis & qui nunquàm de- statæ no-
finit, neq; vnquàm ab aqua extinguitur, neq; vllam habet lucem. Illi vermes nunquàm strorũ tem-
cessant. Angeli, qui pręsunt supplicijs, in puniendo nunquàm defatigantur, suntq; planè porum.
immisericordes. Cogita hęc omnia, ô Martiniane, & si ea potes sustinere, accede ad mu-
lierem. Hęc autem dicebat ille sanctus, ei in memoriam reuocans æternum supplicium:
cumq; parùm remisisset labores, rursùs ingressus est in fornacẽ, & stetit in medio ignis:
& valdè combustus, exijt è fornace, & cecidit humì. nõ poterat enim stare, cùm se omni
ex parte vssisset. Tunc ex toto corde suo ingemiscẽs, dixit Deo cum lachrymis: Domine Psalm. 7.
Deus meus, esto mihi propitius propter assensum meum & impetum ad peccatum, qui Ierem. 17.
examinas corda & renes. Tu enim es examinator cordium & renum, & tu cognoscis Apoc. 2.
cor meum Domine. Quoniam te dilexi à iuuentute mea, & te desideraui, & propter te
corpus meum igni huic tradidi. condona mihi, qui es solus benignus & clemens Deus:
quoniam tu es benedictus in secula.

Hęc cùm dixisset humì iacens, non poterat enim ampliùs stare propter plagas vstio- Psal. 72.
nis, cœpit hęc canere: Quàm bonus est Deus Israel ijs, qui sunt recto corde. Mei autem
penè moti sunt pedes, propemodùm effusi sunt gressus mei. & cùm psalmum implêsset
& precatus esset, ad se rediẽs mulier & veluti surgẽs è somno profundissimo, cùm apud
se considerâsset, quòd propter animæ suæ salutẽ, corpus suum igni tradidisset, & recor-
data esset suarum malarũ & improbarum actionum, exuit omnem suum mundum ve- Detestabi-
stimentorum, & omnia ornamenta sua iecit in ignem, & laceris pannis è pera eductis, se lis mulier
eis induit: & deindè prócidẽs ad pedes beati Martiniani humì iacentis, cœpit cum mul- resipiscit to-
tis lachrymis clamare & dicere: Ignosce mihi serue Dei, quæ sum humilis & peccatrix. to corde.
Tu enim domine scis varias artes & fraudes diaboli: sed ora pro me peccatrice, rogo tu-
am sanctitatem, vt per tuas preces salua fiat miserrima mea anima. Hoc aũt apertè scias,
me non esse aliquando reuersuram in meam ciuitatem, neq; ingressuram domum me-
am, neque esse visuram faciem mei cognati, aut mala esse via ambulaturam, sed conser-
uaturam esse meam animam. Scias verò hoc quoquè, ô domine, quòd quomodò diabo-
lus contendit, vt ego aduersùs te militarem, ità ego quoquè militabo contra ipsum, in
nomine Domini nostri Iesu Christi, qui mundauit meretricem, & cum pudore afficiam.
Arbitratus est enim fore, vt me cõtra te in hunc montẽ sustolleret: sed me cõtra ipsum
sustulit, & expectans fore, vt te vincerem, à me habendus est ludibrio. & ea hęc dicente,
assiduè manabant lachrymæ ex eius oculis.

Beatus autem Martinianus respondens, dixit ei: Dominus Deus meus condonabit
tibi peccatum, ô mulier. vade in pace, & quomodò dixisti, decerta pro tua salute, milita
aduersùs voluptatem carnis per pœnitentiam, & sic poteris malignum pudore afficere.
Mulier verò respondens, dicit ei: Rogo te, dic mihi, quò vadens potero esse salua? San-
ctus autem dicit ei: Vade Hierosolyma: & cùm véneris ad sanctam Bethleem, quære il-
lic virginem sanctam, nomine Paulinam, quæ ædificauit templum Domini nostri Iesu
Christi: & ingredere ad ipsam, & renuncia ei, quod factum est: & poteris apud eam esse
salua. Illa verò surgens, adorauit eum, dicens: Ora pro me peccatrice, ô venerande pa-
ter, semper propter Dominum. Beatus autẽ Martinianus cùm dolore surrexisset è solo
ex plagis vstionis, dedit ei paucos dactylos ad viæ solatium: & cùm eam è cella eduxis-
set, & ostendisset viam, quæ ducit Hierusalem, dicit ei: Vade in pace mulier, & seruans
serua tuam ánimam, & decerta pro tua salute. Vide nè retrò conuertaris. Nemo enim, Lucæ 9
qui manum misit ad aratrum, & conuersus est retrorsùm, aptus est regno cœlorum. Non est re-
spiciẽdum
Nè retrò.

Nè ergò retrò conuertaris,hoc est,ad huius mundi voluptates: sed attende tibijpsi,nè irridearis:& perseuera in pœnitentia.Deus enim est eorum,qui agunt pœnitentiam.Ea autem his auditis,fletum suum auxit,dicens: Spero in Christum,in quem sperârũt gentes,& pudore non sunt affectæ,quòd diabolus partem in me non inueniet.Cumque sic precata esset,& adorâsset Dei seruum Martinianum, ab eo recessit. Beatus autem cùm eam signâsset signo crucis,dixit: Dominus Deus meus custodiet animam tuam, & seruabit te in finem.Hęc cùm dixisset,ingressus est in cellam suam,humique cecidit,& suspirabat ac precabatur. Mulier verò ibat deflens ac precans,vt Dominus eam deduceret ad vitam æternam & salutarem. Et illa quidem nocte cùm non potuisset permeare latitudinem solitudinis, mansit in loco,ad quem venit. Manè autem cùm surrexisset, ambulabat flens & orans.

Meretrix in monasterio duriter vitam agit.

Cùm itaque triginta millia ambulâsset, alto vespere peruenit Bethleem: & cùm venisset in monasterium beatæ Paulinæ virginis,ingressa ad eam, renũciauit omnia,quæ fuerant consecuta.Illa autem cùm audijsset,Deum glorificauit,qui est clemens & misericors, & eam lubẽs accepit in monasterium, & eam indiès instituebat in ijs,quæ pertinent ad salutem. Ea verò vsque adeò perseuerabat in fortitudine & exercitatione, vt beatissima Paulina sępè eam admoneret & diceret: Parce tuam carnem tanta affligere abstinentia,vt possit vsque ad finem sufficere. Illa verò magìs magisq; intendebat,nulla in re remittens laborem exercitationis. Itaque circa eius finem petijt à Deo hãc gratiam,vt ei ostenderetur,an accepta esset eius pœnitentia. Benignus ergò Deus curationes effecit per eius preces. Quodam enim die mulier quędam, cui grauiter dolebant oculi,in monasterium venit vt curaretur. Volens ergò beata Paulina probare eius pœnitentiam, dicit ei: Filia,accede ad Christum,& ora pro ea, vt per tuam intercessionem ei Dominus præbeat sanitatem. In paucis itaque diebus, cùm ea precata esset, sanata fuit mulier. Quæ etiam mundo renuncians, seipsam collocauit in eodem monasterio. Hęc autẽ beata Zoë(hoc enim erat nomen eius) cùm duodecim annos vixisset in monasterio,fuit in Christo consummata peracto cursu. Toto enim tempore suæ exercitationis vinum non bibit,oleum non comedit, nec vuam, nec alium fructum: sed solùm panem & aquam,eaq; non ad satietatem, sed solùm vesperè comedẽs, & nonnunquàm secundo die. Ea autem humì quoquè dormiebat. Hic est finis huius beatæ,& hęc sunt eius certamina.

Facit miracula.

Nota pœnitentiam meretricis.

Sed necessè est,vt nos reuertentes ad vitam beati Martiniani,narremus pręclara eius facta ad multorum vtilitatem.Post septem ergò menses curatus fuit à plagis vstionis,& ratiocinari cœpit apud se,dicens:Reuerà nisi ex hoc loco recessero,& iuero in locum ignotum & occultum,non me sinet malignus requiescere.Deincèps ergò debeo talem locum habitare,ad quem fieri non potest vt mulier ingrediatur.Cumq; hęc apud se esset ratiocinatus,surrexit & orauit,sic dicens:Domine Deus,qui es Dominus cęli & terræ,qui nõ vis aliquem perire, sed omnem hominem esse saluum, & ad agnitionem venire veritatis, pręstò sis ad prouidendum id, quod est conducibile meæ humilitati: neq; sinas animã meam perire in finem, sed fer mihi opem Domine Deus virtutum, & esto mihi via,vita,& virga, & pera,& panis. Hęc cùm dixisset, & totum corpus suum obsignâsset,egressus est ex illa cella,& profectus est ad mare.Exclamauit autem dęmon ante eum,dicẽs:Fortitudinem suam iactent meæ virtutes:& sit nomen meum pręclarum, quòd contra te fui fortis. Nam & te è cella expuli, & corpus tuum igne combussi,& te fugitiuum effeci & captiuum.Et rursùs dicit ei dęmon: Fugis Martiniane? quocunque autem iueris,illic adero: & quomodò te hinc fugaui,ità etiam te fugabo,vbicunq; volueris habitare,& à te nõ recedam,donèc te planè humilem & abiectum reddidero.Beatus verò respondens,dicit ei: Imbecille & miser,existimâsti me esse à te expulsum è mea cella?an putâsti me angore confectum recedere? Absit:sed vt te magìs conculcem & nihili faciam. Et rursùs ei dicit sanctus:Infelix, non tibi suffecit primus & secundus insultus tentationis?aggredere adhuc semel.Officinam,quam aduersùs me cõstruxeras,eam dissolui, & Deo meo obtuli. Vndè etiam illa te reputauit tanquàm fimum & lutum, & cõculcauit tuas improbas & malitiosas vires, & nec eius quidem vmbræ potes ampliùs appropinquare. eoq; hęc dicẽte,ab eo euanuit diabolus.Beatus autem cœpit hunc psalmum psallere: Exurgat Deus & dissipentur inimici eius,& fugiant à facie eius, qui oderunt eum. & psallens inibat viam, quæ ducit ad mare.

1.Tim.2.

Vana iactãtia & minę dæmonis.

Psalm.67.

Cùm

Cùm autem venisset ad portum, inuenit nauclerum quendam timentem Deum: & cùm accessisset, dicit ei: Frater, scis'ne aliquam paruam insulam in medio mari, in qua nemo habitat? Nauclerus aūt respondēs, dicit ei: Quanā de causā me interrogas, & quid vis? Dicit ei beatus: Volo quietem agere ab hoc mundo & ab hac vana vita, & non inuenio locū, in quo quiescam, & fugiam maligni offensiones. Dicit ei nauclerus: Est in mari rupes angusta, admodū m excelsa & terribilis, & quæ satis longo spatio distat à terra. Si quis enim fuerit proximè illam rupem, terram nō videt ampliùs. Dicit beatus: Tali loco valdè delector, & eum desidero, ad quem maximè non possit mulier accedere. Dicit ei nauclerus: Et vndenàm es habiturus nutrimentum? Dicit ei beatus: Pactum inter nos inibimus. Tu mihi victum suppeditabis, & ego pro te ad Deū intercedam. Quinetiam operabor sedens super rupem: ad me solùm adfer ramos palmarū, & eos contexam meis manibus: quos tu à me tolles & vendes, & ad me adferes alimentum. Porrò autem mihi quoquè accipies amphoras, in quibus aquam reponamus: & cùm panem fregerimus & refrigerauerimus, eū immittemus in amphoras. Venies verò tu in anno bis aut ter, ad me adferens panem & aquam. Hęc cùm audijsset nauclerus, & cognouisset eum esse virū spiritalem, prompto & alacri animo cum eo conuénit, se omnia esse facturum. Et cùm paruam accepisset nauiculam, & beatum in ea accepisset, rectà contenderūt ad rupem, cùm ventus esset secundus, & vesperè ad locum peruenerūnt. Beatus autē cùm locum vidisset valdè aptum, valdè ei lętatus est animus: & cùm Deo egisset gratias, & nauclero benedixisset, ascendit super rupem. Cumq; ascendisset, psallebat, dicens: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi: & exaudijt deprecationē meam, & eduxit me de lacu miseriæ & de luto limi. Et statuit supra petrā pedes meos, & direxit gressus meos. Cumq; psalmum implêsset, & precatus esset, dicit nauclero: Abi in pace frater, & adfer ad me amphoras & panem & aquam. Dicit ei nauclerus: Vísne adferam etiam tibi ligna, vt faciamus tibi paruum tabernaculum? Sanctus autem non passus est: sed erat sub dio sedens supra petram: & æstu quidem torrebatur, algore verò concrescebat. Tunc nauclerus ad suos reuersus, attulit omnia, quæ ei iusserat beatus: & ad eum ter quotannis adferebat panē & aquam. Beatus autem Martinianus veluti requieuit egressus è mundo, lætabaturque & Dominum glorificabat in meditatione scripturarum & bona vita.

Martinian° in mari degit solus in rupe.
Psal. 39.
Sub diō semper manet.

Sed sceleratus & malignus diabolus ne sic quidem cessauit iustum bello lacessere, sed illic quoquè cœpit ei inferre tentationes. Nam cùm vna nocte mare mouisset & fluctus excitâsset, ei ostendebat quòd fluctus ferebātur supra eius caput quindecim cubitos, & dęmon clamauit, dicēs: Nunc te suffoco in aquis Martiniane. Beatus verò respondens, dicit citra vllam perturbationē: Imbecille & infelix, cur frustrà laboras? Tua enim spectra me non terrent, neq; tuæ minæ me timore afficiunt. Spero autem in nomine Domini mei Iesu Christi, quòd te ad finem vsq; pudore afficiam. Cumque hęc dixisset, cœpit psallere: Saluum me fac Domine, quoniam intrârunt aquæ vsq; ad animam meam. Infixus sum in limum profundi, & non est substantia. Véni in profundum maris, & procella me obruit. Cumq; psalmum implêsset, orauit, dicēs: Domine Iesu Christe, fili vnigenite patris inuisibilis, qui propter nostra peccata serui formam accepisti, & in terram descendisti, exaudi me. Certè Domine, qui increpâsti mare, & continuisti eius, qui nequit cohiberi, impetum: Qui increpâsti ventos, & vicisti ea, quæ vinci nequeunt: Quoniam tibi omnia cum tremore obediunt, exaudi me, & fac cessare eam, quæ aduersùs me excitata est, tētationem & fluctum maris, & pudore affice diabolum, qui impudenter aduersùs me erigitur: quoniam omnia potes Domine, & te solum decet gloria in secula, Amen. Eo ergò hęc dicente & orante, ab eo euanuit diabolus, & mansit ab eo illęsus. Sex itaq; annos sic degebat sanctus supra petram, omnem laborē & perpessionem sustinens pro salute suæ animæ.

Vexatio dęmonis.
Irridetur à sancto.
Psal. 68.

Sed sic quoquè ab eo non quieuit malignus, sed ei aliam intulit tentationem, priore grauiorem. Nam cùm quodam die obseruâsset malignus & immundus dæmon nauem venientem, quæ portabat viros & mulieres, vento confregit nauem & allisit ad petram, & suffocauit omnes, quæ erāt in naui, præterquàm vnam puellam. Vna enim puella, quæ erat longè formosissima, potuit appræhendere tabulam, & seruari. Et cùm appropinquâsset petræ, vbi sedebat beatus, ab ea pependit, & cœpit clamare: Miserere mei serue Dei altissimi, & porrige mihi manum auxilij, & serua me ab hac aqua, & nè

Eccè noua & mira tētatio.

finas

sinas me perire in profundo. Beatus autem Martinianus videns non aliundè eam posse habere salutem aut auxilium, dixit subridens: Hoc quoquè est maligni machinatio. Reuerà non vinces promptum meum & alacre animi studium, ô diabole. Deindè dicit apud se: Væ mihi peccatori, rursùs mihi adest cordis probatio. Quid ergò faciam? Si eam dimisero in aquis, in eis suffocabitur, & maculabit meam animam in die iudicij. Sin autem eam assumpsero, non expedit mihi esse cum ea. Reuerà hęc est in longè grauiori necessitate, quàm prima. Nam illa quidem cùm esset in terra, poterat sępè seruari: hęc verò non potest aliundè seruari. & cùm suos oculos in cęlum extendisset, dixit: Domine Deus meus, in quem speraui à iuuentute mea, nè sinas me perire, sed prouide id, quod est vtile animæ meæ. Cumque hęc dixisset, tradidit ei manum, & eduxit eam ex aqua.

Cùm autē animaduertisset eam esse speciosam, dicit ei: Igni cum fœno nequaquàm benè conuenit. Non possum ego & tu hîc simul esse: malignus enim in me operatur putrefactionem. Sed tu hîc mane, neq; quicquam timueris. habes enim panem & aquam, & quomodò comedebā ego, tu quoquè comede, vt tibi sufficiat, donèc veniat nauclerus, qui adfert ad me panem & aquam. adhuc enim restant duo menses, post quos huc veniet: & cùm huc venerit, narra ei quid acciderit: Is verò te hinc educet, & deducet in tuam ciuitatem. Cumque hęc dixisset, mare obsignauit signo crucis, & dixit: Domine Deus meus, qui increpâsti ventos & mare, eaque tibi cum tremore obediêrūt, me quoquè adspice & meî miserere, & nè sinas me perire. Eccè enim Domine, confidens in sancto tuo nomine, me in mare proijciam. Mâlo enim mori inconsideratè, quàm cum corporis perturbatione cōsuetudinem habere cū muliere. Ad puellam aūt conuersus, dixit: Esto salua mulier. Dominus custodiet animam tuam filia, ab omni insultu diaboli, & te conseruabit in finem. Quæ cùm dixisset, se statìm iecit in mare. Statìm autem eum duo delphines exceperunt, & in terra deposuerunt. Puella verò, donèc excessit ex oculis eius, videbat ipsum ferri super aquas, neq; sciebat ampliùs, quid factum esset. Beatus autem Martinianus in terrā egressus, orauit dicens: Ago tibi gratias Domine Deus meus, quòd fecisti misericordiam in meam humilitatem: sed etiam vsque ad finem nè me relinquas bone Domine & benigne.

Edito crucis signo, mittit se in mare, & delphinorum tergis ad litus euehit.

Hęc cùm dixisset, dicit apud se: Quid faciam, nescio. In montibus non me sinit satanas, nec in mari. Decęterò bonum est mihi meditari dictum Euāgelij & hoc facere. Docet enim Dominus, sic dicens: Si persequātur vos ex hac ciuitate, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, non finietis ciuitates Israël: Quæ cùm dixisset, cœpit fugere, & dicere: Fuge Martiniane, nè te comprehendat tentatio: fuge monache: sicque fugiens, & seipsum persequens, finijt dies vitæ suæ, nunquàm ferens neque peram, neque virgam, neque duas tunicas, neque æs in zona, neque aliquid aliud portans ad vsum corporis ex ijs, quæ debent inseruire homini. Sed vbicunquè ingrediebatur in ciuitatem aut in pagum, quęrebat quisnam esset in ea vir pius, & illuc veniebat: & sumens quæ necessaria erant ad alimentum, exibat. & sic fugiens & persequens, perfecit dies suos: & vbicunquè eum deprehendisset vespera, seu in monte, seu in solitudine, seu in petra, illic manebat. Duos ergò annos currens & se persequens, pulchrum impleuit cursum, cùm centum & sexagintaquatuor ciuitates obijsset.

Matt. 10.

Perpetuam suscipit peregrinationē.

Cùm autem esset decęterò migraturus ad Dominum, venit Athenas. Porrò beato Episcopo, qui illic erat, reuelatum est de decessu beati. Beatus verò Martinianus ingressus ecclesiam, cùm pręsciuisset horam mortis suæ, cadens supra scamnum, dicit ijs, qui illic erant: Vocate ad me citò vestrum Episcopum. Illi autem eum existimauerunt esse stultum. Eo verò adhuc magìs rogante, ei obediêrunt, & iuerunt ad Episcopum, dicentes ei: Domine, homo quidam iacet in ecclesia super scamnum, & nescimus sit'ne stultus, aut quis sit. Nobis certè dicit: Vocate ad me citò Episcopum vestrum. Pius autem ille Episcopus dicit eis: Stulti estis vos. Ille enim & me & vobis est altior. & surgens protinùs, properè iuit in ecclesiam. Beatus verò cùm eum vidisset, non potuit quidem surgere, sed manus suas extendit supra solum, & sic debitum honorem ei reddidit. Episcopus aūt abundantiorem ei honorem tribuit, dicens: Iampridèm Deus mihi est pollicitus, se suum seruum mihi esse ostensurum, & qui est à mendacio alienus, impleuit quæ dixerat. Tu autem quando habitabis in regno cælorum, meæ quoquè animæ recordare, rogo te. Sanctus verò respondens, dicit ei: Benedic me venerande pater, & ora pro me,

Venit Athenas, ibique moriturus, vocat ad se Episcopū.

me, vt inueniam fiduciam, dum sistar ante terribile tribunal Christi. Hæc cùm dixisset, sustulit oculos suos in cælum, & dixit: In manus tuas Domine commendo spiritum meum: & cùm totum corpus suum obsignâsset, dicit Episcopo: Commenda me Deo pater. Quod cùm dixisset, subridente vultu, Domino emisit spiritum, cùm cursum consummâsset, & fidem seruâsset, propositæ coronæ accepta promissione, dignatus regno cęlorum. *Totum se signans & subridens, moritur.*

Quis non miretur hunc sanctum & fortem athletam? Quis non beatum pronunciet inuictum eius cursum & vitam plenam fiduciæ? Quis non narret & stupeat eius admirabilem, quæ ex virtute agebatur, viuendi rationem? Quomodò ad finem vsque decertauit pro salute suæ animæ? Quin etiam martyrium suæ decertationis ipse sibi cōstruxit. Nam cùm non adesset persecutio, neque Imperator, neque Pręses persequens, ipse sibi extruxit martyrium, vt qui aduersa fronte cum diabolo bellum gesserit, & conculcauerit insolētem eius exultationem. Ipse ergò fuit suî & persecutor & rex & carnifex seipsum torquēs, & martyr decertans, & athleta coronatus, & iustus renūciatus. Quid ergò? eum vocabis martyrem? Certè. Etenim vt fortis martyr & athleta ignem cōtempsit: & quod est admirabile, ipse sibi ipsi accēdit fornacem, & per hunc ignem sensilem conculcauit ignem æternum: & quam aduersùs ipsum mulierem excitauit diabolus, eam per preces fecit perfectam Dei ancillam, animamque à repręhensione alienam & puram Deo obtulit.

Sed oportet nos de illa quoquè puella, quæ fuit relicta super rupem marinam, vobis narrare, quemnam finem acceperit, & quemadmodùm finem vitæ suæ peregerit citra vllam, quæ in eam caderet, repręhensionem. etenim propter eam rursùs conceptæ beati preces non manserunt inefficaces, sed eam ad finem vsque conseruauerūt. Ipsa enim relicta supra petram, sic comedebat, sicut ei iussit sanctus. Cùm autem venisset nauclerus, qui afferebat panē & aquam, & appropinquâsset petræ, & vidisset puellam stantem, existimauit esse spectrum: & timore affectus, cœpit à petra recedere, remis agens nauiculam. Illa autem clamans, dicebat nauclero: Nè timeas, ô frater. sum enim reuerà mulier, & sum Christiana. veni prope me propter Dominum, & narrabo tibi verum. Illo autem minùs fidente & magìs timente, ipsa iurabat, dicēs: Per regē Christum, sum Christiana. Decętero veni prope me, & tibi ordine narrabo, quid acciderit. Tūc nauem suam adduxit nauclerus, & dixit ei: Vbi est, qui hîc erat, monachus, aut quid ei factū est, quòd recessit? Quis verò te huc adduxit? Puella autem cùm se signâsset, narrauit ei, quæ ipsis acciderant. *Virgo in rupe relicta vt se gesserit.*

Nauclerus cùm audijsset, dicit ei: Veni huc, vt te hinc educam, & ibis in tuā ciuitatem. Mulier autem respondēs, dicit ei: Nè, rogo te, domine mi, nè me eijcias ex hac petra: sed fac mecum misericordiam & clementiam, & vadens in tuam ciuitatem, affer ad me pileum & virilem tunicam, contextam ex pilis, & panem & aquam, quomodò afferebas ad beatum, & eandem mercedem accipies à Domino Christo. Non est enim apud Deum distinctio masculi & fœminæ, sicut dixit Paulus Apostolus: Omnes vos vnū estis in Christo Iesu. Nè ergò me abomineris humilem & abiectā, quæ volo salua fieri. Nisi enim benignus Deus me voluisset esse saluam, ego quoquè cū omnibus perijssem in mari. Volente ergò Deo me seruare, tu nè me perdas, quoniam sum fœmina. Memēto, quòd qui finxit Adam, is Euam quoquè creauit, & ipse ambos est fabricatus, & in vltimis diebus per sanctam virginem est manifestatus. Age ergò, rogo te, vade in tuam ciuitatē, & quomodò prędixi tibi, affer ad me virilem tunicam, & pileum, & panē, & aquam, & lanam, & adduc huc vxorem tuam, vt cum illa verba faciam de lana, & vt illa me induat virili habitu: & Dominus Deus meus erit tecum omnibus diebus vitę tuę, & dabit tibi in hac vita misericordiam & remissionem peccatorum: in illa autem, fiduciam & gloriam ante tribunal Christi. *Eccè quàm prōpti erāt veteres sancti ad se signo Crucis obsignandos.* *Galat. 3.*

Hęc cùm audijsset nauclerus, & vidisset eius in Deum desiderium, dicit ei: Eccè ego faciam omnia, quęcunque mihi mandâsti. solùm esto fortis & strenua, & Dominus implebit desiderium tuum. Quæ cùm dixisset, mouit suum nauigium, & iuit in suam ciuitatem: & accipiens vxorem secundo die, & quęcunque ei iusserat, accessit ad puellam. Et cùm mulier ascendisset supra petram, adorauit puellam, procumbens in faciem, & eduxit omnia ex naui. Puella verò rogauit virū, vt secederet in nauiculam, vt virili habitu indueretur. Cùm ipsa autē secessisset, simul exuit vestes muliebres & muliebrem imbecilli-

Induit se virgo vestẽ virilem, ex pilis contextam.

becillitatem, & virili se accinxit prudentia, & induit vestes viriles, nempe pileum & virilem tunicam, contextam ex pilis, & stans precata est Dominum, dicens: Domine, qui exaudîsti omnes sanctos tuos à seculo, exaudi me quoquè peccatricem, & consumma me in hoc loco & habitu, nulla affectam ignominia, & conserua meam animã, & confirma cor meum, & corpus meum corrobora, & deduc mentẽ meam & animam ad hoc, vt tibi placeam, & impleam tua mandata, & ijs, qui mihi obedierint, præbe Domine bonam mercedem: quoniã es benedictus in secula, Amen. Post hęc aũt dicit mulieri: Rogo te domina: dum panis & aqua ad me affertur, fac vt lanam quoquè ad me afferas, & cùm parauero, reddam tibi, nè panẽ gratìs comedam. Has quoquè meas vestes tibi habe ad meí monimentum. Hęc cùm dixisset, dimisit eos in pace.

Nota virginis diurnas & nocturnas preces.

Tertio autem quoque mensé accedebant ad eam nauclerus & vxor eius, ei offerentes, quæ necessaria erant ad alimentum. Beata autem exultabat, & glorificabat Dominum in veneranda & bona agendæ vitæ ratione. Fundebat verò interdiù quidem, duodecim preces, noctù autem vigintiquatuor. Alimentum autem eius erat, in duobus diebus libra panis, & aquæ poculum vnum. Sicque perfecit cursum suum, in bona viuendi ratione. Erat autem, cùm venit ad petram, nata annos vigintiquinque: in petra verò vixit sex annos. Duobus autem mensibus, antequàm veniret nauclerus & vxor eius, tradidit beata Photina Christo spiritum suum, cùm peregisset cursum suæ exercitationis in syncera fide & bona vitæ agendæ ratione, vt etiam ipsi nauclero de ea reuelaretur.

Moritũ sancta virgo Photina.

Vultus defunctæ viuidus.

Postquàm autem impletum fuit tempus duorum mensium, accessit nauclerus cum sua vxore, & inuenit eam mortuam, & decorè honesteque iacentẽ, & manus habentem in formam crucis, osque honestè clausum, & similiter oculos diligenter clausos, & vt semel dicam, eam tam honestè iacentem, vt ipsi putarent eam dormire. Accedentes verò, eam inuenerunt mortuam, & Deum glorificauerunt. Erat autem eius vultus post tot dies tanquàm flos matutinus, suauem odorem emittẽs: & cùm adorâssent venerandas & sanctas eius reliquias, acceperunt in nauiculam, & tulerunt Cęsaream ciuitatem Palęstinæ, & renunciârunt ei, qui tunc erat Episcopus, vitam quam ex virtute egerat. Quamobrem iussit ipse Episcopus eam sepeliri in loco honesto & insigni, cum lampadibus & hymnis diuinis: Ad gloriam Dei omnipotentis & Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia, cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI VALENTINI PRESBYTERI ET ASTERII, ITEMQVE MARII ET MARTHÆ, *Audifax & Habacuc nobilium Persarum: cui fidem faciunt antiquissima martyrologia & vetusti MS. Codices.*

Stylum nonnihil correximus.

14. FEBRVA.

Peregrinatio religionis ergò etiam antiquitùs fiebat.

Edictum Claudij cõtra Christianos.

TEmporibus Claudij, venit quidam de Perside, Marius nomine, cum vxore sua Martha, & filijs Audifax & Habacuc Christianis viris ad orationem Apostolorum. Cumq; venissent Romam, cœperunt corpora sanctorum per carceres & sepulturas solicitè & curiosè inquirere. Intereà veniunt in castrum trans Tyberim, & in carcere cõspiciunt hominem venerabilem, nomine Quirinũ, qui iam multa verbera pro nomine Christi perpessus fuerat, & facultatibus suis nudatus. Ad quem venientes, miserũt se ad pedes eius, obsecrantes, vt oraret pro eis. ibiq; manserunt diebus octo, de facultatibus suis ministrantes beato Quirino, & lauantes pedes eorum, qui vinculis erãt constricti, & in capita sua vel filiorum suorum ipsam aquam effundentes. Eodem tempore iussit Claudius, vt si qui Christiani inuenti fuissent aut in vulgo, aut in custodia, sine interrogatione punirentur. Ipso autem edicto promulgato, tenuit ducentos sexagintaduos Christianos via Salaria, qui arenam fodientes, damnati fuerant pro nomine Christi: quos extra muros portæ Salariæ duci, & in ciuitatis amphi-

amphitheatro militum sagittis iussit interfici. Hoc cùm factum fuisset, cõtristati nimìs Marius & Martha vxor eius cum filijs suis, venerũt ad locum, vbì corpora sanctorum interfecta fuerant, vnà cum beato Iohanne presbytero, & inuenerũt super corpora eorum ignem superpositum. Itaque cœperunt corpora subtrahere & sepelire cum linteaminibus ex facultatibus suis: quia locupletes erant. sepeliêrunt autem ea in crypta via Salaria in cliuo cucumeris. Simul etiam sepeliêrunt tribunum quẽdam Claudij, nomine Blastum: & in eodẽ loco vigilias & ieiunia cum orationibus multis diebus cum beato Iohanne celebrauerunt.

Audiens hęc Claudius, curiosè iussit inquiri Marium & Martham vxorem eius: sed non inuenit eos, quòd occultè isthuc facerent. Venientes verò Romam ad castrum, requirebant beatum Quirinum. Quem non inuenientes, contristati sunt nimìs. Inuenerunt tamen quendam presbyterum, nomine Pastorem, qui enarrauit eis rem omnem, & vt noctù interfectus fuerit gladio beatus Quirinus, & iactatus in Tyberim, corpusque eius remanserit in insula quadam. Pergentes igitur noctù cum familia sua & beato Pastore presbytero, collegerunt corpus eius, & terra condiderunt in cœmeterio Pontiani in crypta, octauo Calend. Aprilis. Deindè beati, Marius & Martha cum filijs noctù audiunt in loco quodam trans Tyberim in cœnaculo multitudinem Christianorum psallentium, multumque lętati, pulsant ianuam cœnaculi. Illi autem timentes, noluërunt aperire. Eodem in loco erat episcopus, nomine Calixtus. Qui cùm audîsset pulsantes, dixit ad sanctos Christi: Confortamini, nolite timere: Christus pulsat ostium nostrũ. Aperiamus ergò os nostrum, & plùs confortati, collaudemus Dominum, quia ipse nos vocat. Et confestìm ipse perrexit, & aperuit ostium. Quem vidẽtes Marius & Martha cum liberis suis, miserũt se ad pedes illius. Ea re animaduersa, omnes Christiani gauisi, & sese inuicèm osculati sunt.

Porrò beatus Calixtus sic orauit ad Dominum: Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui dispersa congregas, & congregata conseruas: auge fidem & fidutiam seruis tuis per Christum Dominum nostrum, qui viuit cum te Deo patre omnipotente & spiritu sancto in secula seculorum. Et responderũt omnes, Amen. In eodem autem loco mensibus duobus manserunt absconditi. Interìm appręhendit Claudius quendam venerabilem presbyterum, Valentinum nomine, & vinxit compedibus & catenis: Indè post biduum iussit eum sibi pręsentari in palatio suo iuxta amphitheatrum. Qui cùm pręsentatus fuisset adspectibus eius, dixit ad eum: Quarè non frueris amicitia nostra, sed illis potiùs iungeris, qui sunt hostes reipublicæ nostræ? Satìs quidem mirandam tribui tibi sapientiam audio: & tamen cùm sis sapiens, offendis in superstitionem vanitatis. Respondens Valentinus presbyter, dixit: Si scires donum Dei, gauderes & tu, & respublica tua, refutaresque dęmones, & idola tua manufacta, & cõfitereris vnum Deum patrem omnipotẽtem, & Iesum Christum filium eius, creatorem omnium rerum, qui fecit cęlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Respondit quidam Iureconsultus qui adstabat Claudio, & dixit voce clara ad beatum Valentinum presbyterum: Et quid de deo Ioue vel Mercurio? Respondit Valentinus presbyter: O homines miserrimos & turpes, qui tempore vitæ suæ semper in spurcitijs, impuris voluptatibus & contumelijs corporum suorum malè vixerunt. Sed tamen ostende mihi genealogiam eorum, & videbis quàm turpes fuerint. Respondit ille alta voce: Blasphemauit deos & gubernatores reipublicæ. Eo die sic satìs patienter audiebat Claudius, dixitque Valentino: Si Christus Deus est, quarè mihi non explicas, quod verum est? Respondens Valentinus presbyter, dixit: Audiat pietas tua, ô rex, & salua erit anima tua, & respublica tua augebitur, & hostes tui profligabũtur, tuque in omnibus victor, & hìc regno fruéris, & in illo seculo futuro. Hoc tantùm admoneo, vt te pœniteat fusi sanguinis sanctorũ, credasque in Christum, & baptizeris. Ità enim saluus eris. Tum verò Claudius dixit adstantibus: Audite ciues Romani & cœtus reipublicæ, quàm sana doctrina ab hoc homine promitur. Respondit Calphurnius pręfectus, & voce clara dixit: Seductus es princeps doctrina falsa. Num verò æquum id esse potest, vt relinquamus, quæ à cunabulis nostris coluimus & adorauimus?

Eàdem hora mutatum est cor Claudij, & cum dolore animi tradidit Valẽtinum Calphurnio pręfecto, dicens: Patienter audi eũm, & si sanum consilium non est, quod profert, fac in eum, quod in sacrilegum legibus sancitum est. Sin verò rectè consulit, audiatur

Precatio Calixti Episcopi.

Valentinus comprahẽsus, compedibus & catenis illigatur.

Valẽtini ad Claudium oratio.

Claudius ppendet in Christianismum.

Mutat verò bis Præfecti.

tur iusta postulatio eius. Tunc Calphurnius pręfectus suscipiens Valentinum presbyterum, dedit eum cuidam Asterio principi suo, dicens: Si potueris eum mollibus sermonibus inflectere, intimabo doctrinam tuam Claudio, & eris amicus eius, & augeberis opibus & facultatibus. Accipiens ergò eum Asterius, duxit in domum suam. Qui cùm introîsset in domum Asterij, genibus positis, orauit dicens: Deus omnium rerum visibilium & inuisibilium factor & creator generis humani, qui misisti filium tuũ Dominum nostrũ Iesum Christum, vt nos de pręsenti seculo liberares, & de tenebris ad lucem veram perduceres Christum, qui nobis pręcipiens dixit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. tu conuerte domum hanc, & dona ei lumen post tenebras, vt cognoscat te Deum verũ & Christum Iesum in vnitate spiritussancti in secula seculorum, Amen.

Matth. 11.

Audiens hoc Asterius princeps, dixit ad Valentinum presbyterum: Miror prudentiam tuam, vt dicas, quia Christus vester lumen est. Respondit Valentinus, voce clara, dicẽs: Et verè, quia Dominus Iesus Christus, qui cõceptus est de spiritu sancto, & natus de Maria virgine, lumen verum est, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Respondens Asterius, dixit: Si illuminat omnem hominem, modò probabo, num Deus sit, aut certè fallaciam tuam coërcebo. Habeo filiam adoptiuam, quam diligo à cunabulis, quæ ante duos ferè annos * epithematis fœdata est: ipsam adducam ad te, & si curata fuerit, omnia quæcunque præceperis, faciam. Respondit Valentinus presbyter: In nomine Domini nostri Iesu Christi adduc eam ad me. Currens verò Asterius anxius, adduxit puellam cæcam ad beatum Valentinum presbyterum. Eleuans autem manus in cælum, oculis madentibus lachrymis, dixit: Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, qui misisti filium tuum Dominum nostrum, vt nos de tenebris ad lucem veram perduceres: te inuoco ego peccator & indignus. Sed quia omnes vis saluos fieri, & neminem perire, ego deprecor misericordiam tuam, vt cognoscant omnes, quia tu es Deus & pater & creator omnium, qui cęco nato oculos aperuisti, & fœtentem Lazarum de monumento suscitâsti: te inuoco, qui lumen es verum, & Dominus omnium principum & potestatum: non mea voluntas, sed tua fiat super hanc famulam tuam, vt digneris eam illuminare lumine intelligentiæ tuæ. Et posuit manum super oculos eius, dicens: Domine Iesu Christe, illumina famulam tuam, quia tu Deus lumen verum es. Et cùm hoc dixisset, aperti sunt oculi eius.

Iohan. 1.

Oratio S. Valentini ad Deum.

Iohan. 9.
Iohan. 11.

Cæcam illuminat, & credit Asterius cũ vxore sua &c.

Hoc cùm vidisset Asterius, cecidit cum vxore sua ad pedes beati Valentini, & ait: Per Christum, per quem lumen cognouimus, quod scis facias, vt saluẽtur animæ nostræ. Respondit Valẽtinus: Ergò facite, quod dico: & si ex toto corde creditis, cõfringite omnia idola, & ieiunate, & remittite culpas omnibus, & baptizetur vnusquisque in confessione sua, & saluus erit. Indixit verò eis triduanum ieiunium. Et quia Christianos multos habebat Asterius in custodia, relaxauit omnes. Triduo consummato, die sancto Dominico baptizauit Asterium cum omni domo sua. Et vocauit ad se sanctũ Calixtum episcopum, & consignauit Asterium cum omni domo sua animas promiscui sexûs ferè sex & quadraginta. Hoc posteaquàm audiuit Marius & Martha vxor eius cũ filijs, nempe cæcam illuminatam à B. Valentino, & propter illuminationem eius omnem domũ Asterij credidisse, venerunt cum gaudio ad domum Asterij, gratias agentes Deo, fueruntq; ibi diebus trigintaduobus. Post hos dies requisiuit Claudius Asterium principem: Porrò nunciatum est illi, illuminatam esse puellam in domo eius, & hoc signo permotum, baptizatum esse in nomine Christi cum omni domo sua per Valẽtinum presbyterum. Qui iratus, misit milites, & tenuit omneſ, quos inuenit in domo eius. Qui cùm adducti fuissent vincti, inter quos erat Marius & Martha, Audifax & Habacuc nobilissimi ex Perside, qui venerant ad orationem sanctorum Apostolorum, iussit Persas quidem separari à congregatione eorum, Asterium verò cum omni domo sua duci in ciuitatem Ostiam, & illic eum pœnis excruciatum interfici: Marium autem & Martham, Audifacem & Habacuc suo iudicio reseruari. Valentinum autem presbyterum fustibus cędi, & capitalem subire sententiam. Qui decollatus est via flaminea sub die XVI. Calend. Martiarum. Cuius corpus collegit matrona quędam Sabinella, & sepeliuit in eodem loco, vbi capite cęsus est.

S. Valentinus capite plectitur.

Iussit deindè Claudius pręsentari adspectibus suis Mariũ, Martham, Audifacẽ & Habacuc.

bacuc. Qui cùm præsentati fuissent, æstimans eos pecunijs cumulatos, sic illos aggreditur: Vndè estis? Respondit Audifax, filius eorum maior: De Perside. Claudius dixit: Quam generis obtinetis nobilitatem? Respondit Audifax: Ego & Habacuc, quantùm ad carnem, filij horum sumus. Claudius dixit: Ob quam causam huc venire voluistis? Respondit Audifax: Desiderio desiderauimus ad pedes Apostolorum orationis causa occurrere. Claudius dixit: Et quæ sunt vobis facultates, vt tantos itineris velletis sumptus facere? Responderunt Marius & Martha: Dominus omnipotens nouit, quia nobiles nati sumus ab omni antiquitate. Nam vt scias nos nobiles esse, ego filius sum Imperatoris Maromeni, & hęc filia est Cusuntis subreguli. Claudius dixit: Quarè iudicium parentum vestrorum non sequimini, potiusque deseritis deos, quos patres vestri coluërunt, & hominem mortuum quęritis? Respōdit Marius: Nos famuli Christi, seruos & Apostolos eius venimus exorare, vt ipsi interuenire dignētur pro nobis. Claudius dixit: Facultates vestræ pręstò sunt? Marius respondit: Facultates nostras dedimus ei, qui ad breue tèmpus eas nobis dedit, Domino nostro Iesu Christo. Claudius audiens hunc sermonem, iratus, tradidit eos vicario Musciano, dicens: Si non sacrificauerint, & reliquerint superstitionem hanc, diuersa eis tormenta adhibeto.

Nota antiquam deuotionem.

Eádem die iussit sibi in Tellure gremium pręparari, & omnia genera tormentorum adferri. Cumque adducti fuissent sancti martyres in conspectu eius, furore repletus, dixit: Intimatum vobis est, quid pręceperint principes nostri, & omni rei publicæ? Respondit Audifax: Nescimus. Muscianus vicarius dixit: Ergò vultis cognoscere decretum? Responderunt Marius & Martha: Desideramus audire, quid iussum tibi fuerit. Muscianus vicarius dixit: Deferantur tormenta. At vbì allata sunt, dixit: Omnia genera tormentorum in vos expendentur, si decreto non obtemperaueritis. Sin verò iussis principum obedientes vos præbueritis, & natales vestri renouabuntur, & dignitates obtinebitis haud vulgares. Hęc enim iusserunt victores reipublicæ, vt sacrificetis dijs sine mora, & sitis amici principum. Respōdit Audifax filius maior, & dixit: Stultam rem locutus es. Dicit Muscianus ad Marium, Martham & Habacuc: Vos quid dicitis? Responderūt: Omnes quasi vno ore locuti sumus. Muscianus vicarius iussit expoliari eos, & fustibus cędi: Martham verò stare ante eos. Qui cùm cęderentur, sub voce pręconis dicebant cędentes: Pręcepta principum contemnere nolite.

Sancti martyres fustibus cæduntur.

Martha autem gaudens, dicebat: Filij mei, constantes estote. Marius verò laudabat Dominum, dicens. Gloria tibi Domine Iesu Christe. Muscianus vicarius iussit eos deindè leuari à terra, & suspendi in eculeo. Qui dum attraherentur funibus canabinis, voce clara clamabat Audifax filius maior: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui dignatus es annumerare nos seruis tuis. Iratus verò Muscianus, iussit ignem ad latera eorum apponi, & vngulis ferreis radi. Illi autem vultu alacri clamabant: Gratias tibi agimus Domine. Post hęc iussit Muscianus eos deponi de eculeo in conspectu Marthæ, & manus eis pręcidi: quibus pręcisis, cœpit sanguis emanare. Martha autem colligens sanguinem mariti & filiorum, caput suū illo liniebat cum gaudio. Deindè iussit Muscianus, vt manibus colligatis per ciuitatē circunducerentur sub hac voce pręconaria: Deos blasphemare nolite. Clamabant autem Marius, Audifax, & Habacuc: Non sunt dij, sed dęmones, qui & vos perdent & principem vestrum. Eodem die tulit sententiam, vt capite punirentur. Itaque ducti via Cornelia milliario tertiodecimo ad Nymphas Catabassi, ibì in eodem loco decollati sunt sub arenario, Marius, Audifax & Habacuc. Martham verò in puteo necari pręcepit. Quorum corpora iussit concremari, nè sepultura afficerentur. Matrona verò, nomine Felicitas, rapuit corpora eorum semiusta, & in pręedio suo sepeliuit: Martham verò leuauit de puteo, & iunxit corporibus sanctis sub die 13. Calendarum * Februariarum, vbì præstantur beneficia Domini nostri nostri IESV Christi vsque in hodiernum diem.

Vruntur & lacerantur eorum latera.

Manus amputantur.

Decollant.

* Martiarū.

PASSIO SANCTI VALENTINI EPISCOPI INTERAMNENSIS, EX PERVETVSTIS MS. CODIcibus, quibus etiam antiquißima Martyrologia adstipulantur.

Aliquot locis stylum modicè mutauimus.

14. FEBRVA. Psal. 11. PRopheta loquitur ad Deum: Secundùm altitudinem tuam multiplicâsti filios hominum. In ipsa ergò multiplicatione illi specialiter ad Deum pertinent, qui vitam suam vouerunt creatori, ità vt corpus & animam intêtissimam Christo faciant. Vndè beatus vir Interamnensis episcopus, sanctus Valentinus, benè viuendo meruit virtutibus adhęrere, quæ virtutes latentem hominem omnimodò credentium animis tradiderunt. Igitur Athenienses quidam nobiliter nati, Proculus, Ephebus & Apollonius scholastici viri, Craton Rhetor. apud Gręcos Latina studia desiderantes, apud Cratonem ciuem suum, oratorem vtriusque linguæ, in vrbe Roma hospitabantur, cuius & magisterio & hospitio fouebantur. Factum est autem, vt vnicus Cratonis filius, Cheręmon nomine, iuuenis scholasticus, eam incurreret ęgritudinem, vt incuruato dorso, caput inter genua deprimeretur. Cumq; omnes penè medici, qui in vrbe Roma erant, nulla ei possent ratione succurrere, extitit quidā Fonteius Tribunitius, qui diceret vitium eiusmodi acriùs suo accidisse germano, & curatum esse à quodam sancto Valentino episcopo & ciue Interamnensi, hortabaturq; transmitti ad eum. Deniquè & ipse puer, ex quo curatus est, non illum deseruit, dicens, se nimio eius bonitatis affectu constrictum.

Audiens hęc Craton, mittit ad illum nobiles viros, amicos suos, qui illum rogarent, vt ad vrbem Romam dignaretur venire. Quem cùm venientem Craton hospitio recepisset, ostendit ei filium suū Cheręmonem, & cœpit petere, vt sicut curauit germanum Fonteij, ità & huic succurreret. Cui sanctus Valentinus episcopus dixit: Tu si vis, curabitur. Et Craton ad eum: Dimidiam, ait, partem substantiæ meæ tibi dare constitui, si tu eum ab hac calamitate liberaueris. Cui sanctus Valentinus respondit: Miror te magistrum prudentem non aduertisse quod dixi: Tu si vis, curabitur. Nam si credideris in Christum meū, fides tua preciosior erit Deo, quàm tu ipse, qui in rebus vilissimis & vanis spem collocas tuam, credēs effigies malignorum hominum, in ligno aut quocunque metallo expressas, aliquam diuinitatem habere: qui suo merito hoc obtinuerūt, vt non possint dij credi, cùm sordidissimis actibus & crudelissimis occupati, nullum tempus immune ab sceleribus habuerint. Sed si fidem, quam insinuo, ab hac defendas iniuria, & in Deum illam inuisibilem & omnipotentē conferas, dabitur salus filio tuo, quam postulas: censum verò tuum, cuius mihi partem dimidiam polliceri voluisti, offer pauperibus, qui orent pro filio tuo: mihi autem nulla ratione persuadere poteris, vt pro salute eius aliquid aliud abs te quàm fidem expetam. Crede ergò filium Dei, verū Deum esse, Iesum Christum, & omnibus renūcia simulacris, & videbis saluum filium tuum. Dicit ei Craton: Licèt ignorem, quo ordine religio vestra teneatur, at hoc tamen auditione accepi, vnumquenq; fide sua saluari, nec prodesse alteri alterius fidem, nec cuiquam obesse alienam infidelitatem. Sanctus Valētinus episcopus dixit: Certæ causæ sunt conuersationis humanæ, quæ alios pro alijs nec liberari faciant, nec perire. Neque enim in fide dubius pater, filio potest obesse fideli. In his ergò causis, quas necessitas flagitat, sanitatem quęrens, dum patitur, pater pro filio, soror pro fratre, pro seruo dominus: & filium patri esse redditum, & fratrem sorori, & seruum legimus domino restitutum. Igitur pro eorum interitu hi, qui cruciabantur, fidem integram acceperunt ad hoc, vt efficerentur vtrique fideles, & salus temporaliter data corporibus, acquireret animas in Matth. 8. æternùm: sicut & factum est, cùm Centurio morientem seruum suum reciperet, & filiam Luc. 8. mortuam archisynagogus ad vitam reuersam adspiceret, & sorores Lazarum, iam Iohan. 11. sepulturam quatriduanam habentem, quem lugebant & flebant, voce Domini suscitatum esse gauderent. Sunt & multa alia, quæ in nouis & veteribus sacris voluminibus isthuc affirment, fidem alterius alteri profuisse, & infidelitatem aliorum alijs nocuisse, quę nunc memorare longum est.

Hæc

(In margine: In falsos deos.)

Hæc & his similia multa sancto Valentino episcopo prosequente, Craton orator cecidit ad pedes eius, dicens: Credo, quòd ille, quem prædicas, verus sit Deus, & prçter ipsum non sit alius, qui imperet languori, vt abscedat: imperet morti, vt fugiat: imperet vitæ, vt redeat. Sanctus Valentinus episcopus dixit: Fides Christiana non tantùm verbis, sed & operibus demonstratur. Dicit ei Craton: Quæ sunt opera, per quæ fides possit ostendi? Sanctus Valentinus dixit: Vt abrenuncietur idolis manufactis, quorum effigies adoratur in templis, & ab omni peccato lotus fonte purissimo, Deo filius adopteris. Craton dixit: Aqua, quç sordes corporis lauat, quomodò poterit peccata mundare? S. Valentinus dixit: Aqua per mysterium inuocatæ Trinitatis, spiritum sanctum in se recipit, & per ipsum vniuersa peccata & crimina dimittuntur. Dicit ei Craton: Dum disputatio nostra longiùs tenditur, vita filij mei Cheræmonis breuiatur. Dicit ei S. Valentinus: Nisi credideris ea, quæ nec audire potuisti aliquando nec videre, saluus esse non poterit filius tuus. Dicit ei Craton: Quid est, quod ego nec audire potui, nec corde concipere? S. Valentinus dixit: Nunquid audîsti aliquando virginem concepisse, virginem peperisse, virginem post partum permansisse? Audîsti aliquando aut vidisti quempiam siccis pedibus vndarum pelagus pertransisse, imperâsse ventis, tempestatem iussu compescuisse, postremò crucifixum, mortuum & sepultum, die tertia resurrexisse, atq; multis videntibus in cælos ascendisse, angelis testantibus, ità vt ascendit, denuò venturum ad iudicium? Si hæc credis, accede & baptizare, vt possis ad salutem filij tui pertingere, & per ipsum ad vitam perpetuam peruenire. Dicit ei Craton: Quantacunque dixeris, quantalibet verborum copia vsus fueris, ex hoc vno poterit veritas colligi, si saluetur is, propter quem dicuntur.

Fides Christiana etiã operibus declaranda est.

Matth. 14. Matth. 8. Acto. 1.

S. Valentinus dixit: Quoniam sapientia mundi, in qua tu magister esse videris, stultitia est apud Deum, & non potes tam perfectè credere, quàm fides ipsa deposcit, da mihi fidem tuam sub hac pollicitatione, vt si filius tuus per meam fidem saluus euaserit, tu per salutem filij tui cum omni domo tua conuertaris ad Christum. Tunc Craton vocauit coniugem suam cum omni familia, & prostratus pedibus eius, promisit, si ille saluus foret, omnes credituros in Christum: Erant autem in hoc spectaculo Proculus & Ephebus atque Apollonius, quos suprà dictum est in Græco perfectos, ad Latina studia se contulisse. Hi itaq; simili modo oratoris sui filium Cheræmonem cupientes saluum fieri, se credituros affirmant. Tunc S. Valentinus iussit sibi cubiculum præparari, & vnius diei atque noctis silentium fieri: & clausit ostium super se & puerum Cheræmonem, qui iam triennio ità toto corpore incuruus, complicatus atque glomeratus iacebat, vt caput inter genua defixum haberet, nec vlla pars corporis sua libertate frueretur. Erant enim eius brachia simul & crura contorta, nec vllus medicorum scire potuit, quo nomine is morbus appellaretur. Porrò S. Valentinus, vir Dei, fide plenus, clauso, vt diximus, ostio, stratoque humi cilicio, tulit puerum Cheræmonem de lecto, & reposuit seminecem in eo cilicio, in quo ipse orare consueuerat, & per totam noctem in Dei laudibus & oratione manenti, lumen circa mediam horam noctis tantum apparuit, vt hi, qui in spectaculis erant circa cubiculum, putarent intùs flammam accendi. Sed spatio vnius horæ transacto, surgens sanissimus puer, simul cœpit voce clara in Dei laudibus incolumis concrepare. Audientes autem illum parentes eius Domino canere, cuius per tres annos solum gemitum audiërant, mugitumq; reddentẽ, omnes simul gaudentes, fores vt reseraret eis sanctum Valentinum exorant. At ille dixit: Nisì compleuero statutum orationis numerum & hymnorum, non vobis aperiam. Sed cùm iam aurora finem nocti imponeret, S. Valentinus reserat claustra cubiculi, & Cheræmonem iuuenem parentibus, àc si nihil perpessus fuisset, ab omni ægritudine liberum assignat. Tunc Craton cum coniuge & omni domo sua credidit, & baptizatus est. Cheræmon autem vt vestigia sancti Valentini relinqueret, nulla potuit ratione adduci. Proculus verò & Ephebus atq; Apollonius, abijcientes studia humanæ sapientię, ità se contulerunt ad Dominum, vt vltrà penitùs nihil humanarum legerent literarum: sed conuersi ad Dominum, spiritalibus se studijs tradiderunt magistro, cuius non tantùm verba, sed etiam facta probarentur mirabilia.

1. Cor. 1.

Puer cõtractus, fit repentè sanissimus.

Craton cũ tota domo sua baptizatur.

Intereà per hos confluebat multitudo scholasticorum ad Christum, ità vt Abundius Præfecti vrbis filius animo duceretur, vt tota fidei plenitudine Christi se famulum publica voce clamaret. Hinc verò indignatio penè omnium senatorum accensa est, &

tentus S. Valentinus episcopus atq; virgis cæsus, compellebatur sacrificare dæmonijs, & post diuturnam cædem custodiæ mancipatur. Videntes autem eum constantiorem fieri, & in ipsa cæde & custodia gloriari, & omnium, qui per ipsum Christo crediderant,
S. Valentinus necatur. animos confirmare, medio noctis silentio eiectum de carcere decollauerunt iussu furiosi Placidi, vrbis Præfecti. Tunc à Proculo, Ephebo atq; Apollonio ablatum corpus venerãdi Christi martyris, ad suam ecclesiam Interamnæ vrbis nocturno itinere transtulerunt, ibiq; in suburbano empto terræ spatio non longè ab eádem ciuitate sepulturę honestissimæ tradiderunt: vbi cùm quotidianis vigilijs in Dei laudibus permanerent, tenti à gentilibus, custodiæ sunt traditi consulari Leontio. Qui agnoscens Proculum, Ephebum atq; Apollonium, multos è populo, quos conuerterant, habere fautores & amicos, timensq; nè violenter ei à populo tollerentur, noctis medio suis eos iussit tribunalibus præsentari. Quos cùm vidisset nec blandimentis decipi, nec terroribus frangi, iussit eos capitalem subire sententiam. Ipse autem statim fugiens cum officio, quò pergeret, non permisit sciri. Tunc omnis populus luctum quidem de nece eorum, sed gaudium de martyrio habuerunt. Porrò martyres sancti à beato Abundio non longè à corpore S. Valentini sunt sepulti, collaudantes Dominum Iesum Christum, qui viuit cum Deo patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

VITA ET MIRACVLA SANCTI PATRIS NOSTRI AVXENTII ABBATIS, AVTHORE SImeone *Metaphraste.*

14. Febrva. CVM antiqui patres & factis & verbis fuerint insignes, & diuersis operibus eorum, qui in vinea, quæ percipitur intelligentia, manè simul & hora tertia & sexta similiter & nona
Matth. 20. vocati sunt, sanctorum ad ædificationem corporis Ecclesiæ labores conscripserint: non est absurdum, nos quoq;, qui propter socordiam & inscitiam ab eis longè sumus remoti, verè conscribere iustorum virorum vitam, qui circa horam vndecimam in eádem vinea laborarũnt, ad vtilitatem fidelium, qui legunt & audiunt: vt qui volunt habere piam rationem ducem vitæ præsentis, constanter sequantur viam Patriarcharum, Prophetarum & Apostolorum, Martyrumque & iustorum: cum eorum quidem virtutibus contendentes, suffulti autem & stabiliti eorum orationibus. Quæcunque enim priùs scripta sunt, vt dicit diui-
Rom. 15. Psal. 80. nus Paulus, scripta sunt ad nostram admonitionem. Eo ergò freti, qui dixit: Dilata os tuum, & implebo illud, conuertamur ad propositam narrationem.

Tempore Theodosij iunioris, XXXV. anno eius imperij, fuit vir quidam nomine Auxentius, qui erat relatus in numerum quartę scholę fortissimorum & Christi amantium scholarium: ex genere quidem orientali, in pietate autem & omni Christiana doctrina eruditus, roburque corporis & fortitudinem in ipsa forma gestans, morumq; modestiam & virtutem gerens in animo, dogmaque habens sanum in fide Apostolica, & plurimum studium in generalibus vigilijs pernoctationum. Quoniam verò quæ ante hæc ab eo facta sunt, nos latuerunt, ab hoc fundamento initium ducamus orationis. Hic ergò sanctus & diuinus vir Auxentius, habebat patruum Byzantij in militiam relatum, optione numeri. Quem requirens cùm ascendisset ex Syria, & non inuenisset,
Auxentius dat se militię, & simul etiã pietati. propterea quòd priùs decessisset, militauit scholaris. Cùm ergò esset in exercitu insignis, frequenter etiam versabatur cum ijs, quorum celebrabatur exercitatio & virtus: maximè autem cum quodam Iohanne monacho, qui prope Septimum stabat in Clubo, cuius etiam vestigijs insistebat, tanquàm nubes Christi, simul cum quodam, qui vocabatur Setas, viro omni ex parte honesto, & Marciano, qui tunc erat laicus sectæ Nouatianorum, haud ità multò post mortem vnitus fuit Ecclesiæ catholicæ, & factus fuit œconomus sanctissimæ magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ: & Anthimo viro magno & admirabili, qui tunc erat ordinarius decanus diuini palatij, deindè factus fuit Diaconus, & posteà etiam Presbyter: qui etiam post decessum eorum, qui priùs dicti sunt, ornauit, & cum lætitia in hymnis & canticis, per choros virorum & mulie-
rum,

rum, celebrauit easdem pernoctationes, quibus assidebat beatus Auxentius. Vt plurimùm autem ambo simul congregabantur in sancta Irene, quæ sita est ad mare, * domi cubantes & vigilantes, & fontes lachrymarum effundentes, perseuerantes in ieiunijs & orationibus. for. * humi

Cùm ergò quodam die cum eis venisset in vnam congregationem, antequàm inciperet glorificationem, noctù siti eum vexante, aquam petijt ab vno ex ministris: qui currens in Diaconicum, dicit œconomo, Dominum Auxentium cum reliquis viris bonis petere potum. Iussus ergò in vase temperare vinum benedictionis, ad eum attulit. Postquàm autem id accepit magnanimus Auxentius, ori admouens refecit naturalem sitis necessitatem: & sic priùs dicto pio Marciano, qui petierat, reliquum tradidit. Ille verò cùm labris admouisset, & sensisset esse vinum, ægrè ferens, quòd præter morem talis potus esset eis allatus, proximo vocem emisit: Vinum est, ô frater. Memoratus autem ei dicit Auxentius: Nè ægrè feras, inquit, Dei dona. nam nos quidem aquam petijmus. Sin autem Dominus Christus eius loco vinum præbuit, gratias agamus, & nè ægrè feramus. Etenim cùm vinum defecisset in nuptijs, per suam gratiam aquam mutauit in vinum. Sic alter quidem ostendit inuitus perfectam, quæ ei aderat, abstinentiam: alter verò lubens conculcauit fastum vanæ gloriæ. Rursùs autem quidam ex viris bonis, qui sequebantur, se pauperem esse significans, molestus erat beato Auxentio, petens ab eo indusium benedictionis gratia & paupertatis. Is verò dicit ei: Ora, vt Dominus mittat, & à me accipies. Non enim superauerant ei vestimenta, proptereà quòd quæcunq; in eum incidebant, daret pauperibus. Ille verò promissionem arripiens tanquàm schedulam, assiduè exigebat. Vide temperantiam. Iohan. 2. Auxentij liberalitas in pauperes.

Quamobrem cùm multùm ei esset molestus, & vna vespera rursùs ab eo esset admonitus, dicit ei: Adsis frater, in loco opportuno accepturus petitionem. Postquàm autem fuit in loco occulto, exuit se tunica, qua erat indutus, & dedit ei, & mansit in sola penula. Post hymnum verò dictum, ambobus recedentibus, sensit quod factum fuerat, qui priùs dictus est vir pius, & dicit ei: Vniuersáne vita tua ità agitur, & hæc est charitas tua, vt carens tunica, nobis non confidas? Quamobrem tanquàm subridens dicit ambobus: Ab eo, qui mihi sæpissimè vobis præsentibus impudenter parabat insidias, vix tandem sum liberatus. Sed rogo vos, vt eamus ad dominum Iohannem monachum, qui est in Clubo, visuri Dei gloriam. Cùm itaque inter eos conuenisset, post vnum diem ad eum veniunt, & vident eum, qui tunicam acceperat, adesse tristem. Finitis autem precibus, dicit beatus Iohannes, tanquàm amicis suis & familiaribus: Orate fratres pro hoc mendico. Nam quos habebat viles pannos, abstulit aliquis & aufugit. Beatus verò Auxentius læto vultu cœpit ei, qui id fecerat, benedicere. Dicit autem ei vir iustus, sicut Balaam Balac: Iussit te execrari, & tu ei benedicis? Respondens autem beatus Auxentius, dicit mendico: Redde vota tua Domino frater, quot habebas indusia? Ille verò respondit cum fletu: Septem, & id, quod mihi præbuisti. Dicit ei beatus Auxentius: Quoniam ergò cùm septem haberes, non fuisti contentus, sed vnũ, quod habebam, tantam mihi molestiam exhibens, accepisti, hoc effecit, vt illa quoquè fugerent: Cùm eum ergò placidè redarguisset, & cum ijs, qui simul erant, ferculum accepisset, recessit. Num. 23.

Quodam verò die in palatio procedens, videt quendam teneri & trahi à militibus: orans autem, dicit de more: Qui liberas mendicum à manu eius, qui sunt ipso fortiores, veni nunc quoquè ad dandum auxilium. Quæ cùm dixisset, effecit vt is relaxaretur. Transiens autem per Battopodium, vidit quosdam opifices deflentes & dicentes: Venit ad nos tempus, quo simus ociosi & nihil agamus. claudamus nostras officinas. Cùm verò audijsset, & eorum esset misertus Christi miles Auxentius, die sequenti diuertit in vnam ex illis officinis, mutato habitu, vt fertur de Serapione, & dicit: Quam mercedem mihi dabitis, & stabo in vestra officina? Illi autem dixerunt: Ludificaris nos iuuenis. quomodò tibi dabimus mercedem, cùm simus pauperes? Respondens verò, dixit eis: Laborabo vobiscum, accipiens quotidiè tres pholes. Illi autem læti eum acceperunt. Qui cùm fuisset illic tres dies, valdè creuit & floruit illa officina. Acceptis itaque nouem pholibus, recessit ab illis. Is autem ea dedit pauperibus. Dolore verò affecti sunt opifices illius officinæ, egresso admirabiliũ effectore Auxentio. Tres enim dies, quos illic egit, non gustauit neque panem neq; vinum, nec aliquid aliud: adeò vt mira- Psal. 34. Notá mirabilem charitatem Auxentij.

mirarētur, qui illic erant, & dicerent ei: Cur non comedis & bibis nobiſcum? Is verò dicebat eis: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod egreditur per os Dei. Illi verò ſiluerunt, non auſi ampliùs ei eſſe moleſti. renunciârunt autem omnem copiam & proſperitatem, quæ facta eſt per preces eius in officina ſua, Deum glorificantes.

Deut. 8.

Rursùs verò aliquot pòſt diebus, veniente ipſo in palatium, occurrit ei quędam mulier prægnans paſſis crinibus, clamans: O vis, quæ affertur ab Auxentio, qui comedit dæmonia. Viginti annos latui in hac creatura, & eius tranſitus me abduxit ab huius vnguibus. Sic enim per me tranſijt tanquàm enſis, & me diſcerpſit: & eccè ſeparor ab hac creatura poſt ſpatium viginti annorum. Equo autem ſuo ſubditis calcaribus Chriſti ſeruus Auxentius, nè cognoſceretur ab hominibus, feſtinabat tranſire, celans quæ in ſecrat, gratiam. Immundus autem ſpiritus ſequebatur eum, dicens: Quid me trahis? egredior. Congregatę verò ſunt circa eum multæ turbę, adeò vt ſuſpirans & flens beatus orauerit, vt ea curaretur. Hoc autem facto, & ea ſtatìm mundata, illæſo fœtu, (erat enim grauida) ſtupebant omnes & admirabantur, Deum glorificantes qui talem poteſtatem dedit ſeruis ſuis aduersùs immundos ſpiritus.

Curat dæmoniacam Auxentius.

Poſtquàm autem hæc facta ſunt, non volens Chriſti miles Auxentius laudari ab hominibus, ſed encomijs celebrari ab angelis, ſpiritu præuidens in ſanctiſſima Eccleſia naſcituram vani dogmatis hæreſim, Neſtorij, inquam, & Eutychis, relicta terrena militia & aula Imperatoris, cum magno gaudio peregit id, quod olìm deſiderabat. Nam ab omnibus, quæ ad vitam huius mundi pertinent, & magno ſtudio ambiuntur, copijs, inquam, & ſplendore, & alijs rebus materialibus, & ab ipſa regia ciuitate ſe ſeparans, proficiſcitur ad partes deſertas Bithyniæ: & cùm aſſcendiſſet ex tranſuerſò montis, qui vocatur Oxea, qui diſtat circa decem millia à Chalcedone, ſtetit ſupra petram, extollens ſanctas manus, Deumq; glorificans, & dicens: Tu Domine ſingulariter in ſpe collocâſti me. Cùm ipſe verò circa vnum menſem fuiſſet in montis latere ſupra petram, aſſcenderunt illuc pueri gementes & clamantes, quoniam cùm paſcerent oues, eas perdidiſſent: & cùm vidiſſent virum iuſtum, valdè ſunt mirati, exiſtimantes eum eſſe feram agreſtem, & fugerunt. indutus enim erat veſte contexta ex pilis & pellibus, imitans vitam Iohannis præcurſoris & Baptiſtæ. Cùm eos autem aduocâſſet beatus Auxentius, dixit: Nolite timere, filij. ſum enim homo vobis ſimilis. Quid verò quæritis? Dicunt pueri: Greges noſtros. eos enim amiſimus, & ideò affligimur. Chriſti autem ſeruus Auxentius miſertus, orauit multas horas. Cùm verò ipſis pueris benedixiſſet, dicit eis: Ite ad ſiniſtrum latus montis, & inuenietis veſtros greges. Reſpondentes autem pueri, dicunt ei: Ter circumiuimus montem hunc inacceſſum, & non potuimus eos inuenire: & quomodò nunc inuenientur? Sanctus autem dixit eis: Ite, vt dixi vobis, in nomine Domini ad ſiniſtrum latus montis, & eos inuenietis. Euntes verò, eos ſtatìm inuenerunt: & cùm domum veniſſent, renunciârunt ſuis parentibus: Cùm perdidiſſemus greges, & ter Oxeæ montem circuiſſemus, & eos non inueniremus, adſpeximus virum in veſte ex pilis, & graui timore affecti, fugiebamus. Ille autem nobis aduocatis precatus eſt, & cùm accepiſſet cauſam, propter quam flebamus, iuſſit nos euntes ad ſiniſtrum latus montis inuenire pecudes. Cùm ſic ergò feciſſemus, eas ſtatìm inuénimus.

Fugit ad deſerta loca.

Pſalm. 4.

Vide etiam aſperitatē veſtitûs ſancti.

Matth. 3.

Cùm hæc autem audijſſent parentes illorum puerorum, congregatis viris ex ijs, quæ erant circuncircà, prædijs, ſupplicantes ad eum iuerunt, & inuenerunt beatum ſolum ſtantem ſupra petram, & Deum precantem: & omnes vno ore eum rogârunt, vt aſſcenderet ſupra verticem montis, & oraret pro eis. Sanctus verò perſuaſus eorum adhortationibus, iuſſit eis ędificare paruam cellam, & Clubum extra cellam, in quo etiam fuit incluſus lætus corde, pſallens & dicens: Factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Frequenter ergò aſſcendentes, fruebantur eius precibus. Nam per paruam feneſtram eis benedicens, & conſulens quę pertinent ad ſalutem, lętos dimittebat. Cùm ergò Dei in eo ſcaturiret gratia, & eius fama in omnem partem peruaderet, quędam Comitiſſa ad eum venit è Nicomedia, repentè excęcata: & prócidens ad eius pedes, dixit: Miſerere mei ſerue Dei Auxenti, & ſana meos oculos. Beatus autem præſentibus ijs, qui conuenerant, dixit: Ego quidem ſum homo peccator, & ijſdem affectionibus, quibus vos, obnoxius. Si verò creditis, quòd qui eum, qui erat ab ortu cæcus, curauit, hanc quoquè

Vir ſanctus degit ſolitarius.

Pſalm. 101.

Iohan. 9.

quoq; rogantem non despicit, syncerè pro eius salute deprecemur. Cùm autem omnes oráſſent, ſanctus tangens eius oculos, dixit: Sanat te Ieſus Chriſtus lux vera. Cumque ea ſtatim reſpexiſſet, & pauperibus, qui in eo loco aſſidebant, plurima erogâſſet, eam dimiſit ſanctus lætantem & Deum glorificantem. Hoc fuit principium miraculorum eius in monte Oxeæ. Cæcam ſanat.

Eorum autem, qui ab immundis vexabantur dæmonibus, magna aduentabat multitudo, partim quidem ex indigenis, partim autem ex alienis: ex quibus plurimi per eius preces, fideliter accedentes, & dignè pœnitentiam agentes, ſunt curati. Non ſuſtinens verò nullam curam geri eorum, qui aſſidebant in monte, & eorum, qui longi interualli labore erant afflicti, cùm ipſe nullo egeret eorum, quæ oblata fuerant, iuſſit panes afferri hora ſexta, & dari ijs omnibus. Cùm decem autem annos illic eſſet verſatus, & plurima peregiſſet certamina, nō aduersùs carnem & ſanguinem, ſed aduersùs principatus, aduersùs poteſtates, & principes tenebrarum mundi huius, vt dicit Apoſtolus, aduersùs ſpiritalia nequitiæ: & ea viciſſet fide per patientiam, vir quidam fideliſſimus ex ijs, qui aliquando fuerant eius familiares, cùm ſoleret ad eum accedere, & ex eo magnam caperet vtilitatem, dicit cuidam alij ex eádem quarta ſchola: Volo die ſequenti ire ad dominum Auxentium. Veni tu quoquè, & plurima fruamur vtilitate. Ille autem diabolico quodam inſtinctu ab eo alienus, non ſolùm non fuit perſuaſus, vt iret, ſed etiam cum cœpit maledictis inceſſere & irridere, eum vocans planum & impoſtorem, & mercedem præbentem ijs, qui ſe ſimulant eſſe dæmoniacos ex tribus & ſex pholibus, vt videantur argui ad multorum deceptionem. Cùm alter verò his eſſet obſtupefactus, & maius ſtudium adhibuiſſet, poſtquàm eum increpauit & iuuit, moderatè cum eo egit, ità vt incredulum ſecum aſſumeret, & cum eo aſſcenderet. Quem etiam perſuaſum, vix tandèm ſecum ſursùm duxit. Sed cùm ad eum veniſſent, vt ſolebat, hora tertia excepit eos, qui accedebant. Neq; enim licebat indiſcriminatim ei exhibere moleſtiam, niſi in tempore ſolito: in quo eos, qui aderant, primùm adhortabatur ad glorificationem. Deindè ſic verbo gratiæ adhortans & benedicens, vnumquenq; dimittebat. Cuius quidem glorificationis expreſſas quoq; ab eo laudes dicemus poſteà. Lęto ergò vultu ei, qui ad eum accedebat cum fide, dixit quæ erant conducibilia, cum altero, qui erat incredulus, ne verbum quidem locutus. Quamobrem poſtquàm fuit dimiſſus, pluribus rursùs maledictis beatum Auxentium inſectatus eſt incredulus, vt qui gloriæ cauſa, & non virtutis, quidquam faceret. Curat dæmoniços. Epheſ. 6. Patitur acerbum obtrectatorem.

Cùm ipſi autem ad Hemerum deſcenderent ad nauigandum, (hoc eſt autem emporium Chalcedonis) puer increduli fit obuiàm ſciſſa tunica, eiulans & lamentans. Cùm verò cauſam ſciſcitatus eius dominus, non quamprimùm intellexit, puero prę timore & mœrore id, quod acciderat, narrare differente: hoc autem ſolùm dicente, Res mala nobis accidit, ô domine: acriùs & vehementiùs reſpondens eius dominus, dixit: Dic, quid ſit: furtúmne in me eſt admiſſum, an paſſus ſum incendium? Puer dicit: Nequaquàm: ſed filia tua domì grauiter vexatur à dæmone, adeò vt nos eam non poſſimus ſuperare. Tunc ille ſtimulo motus conſcientię, cœpit faciem percutere & vellere capillos, & magna voce clamare: Væ meæ incredulitati. Eo autem ſe diù lacerante & lamentante intolerabiliter, alter, qui cum ipſo erat fidelis, dixit ei ſicut Seruator Iaïro: Solùm crede, & ſalua erit puella. Cùm ille verò incredulitatem perfecta fide correxiſſet propter hanc occaſionem, & clamaret: Credo Domine, fer opem meæ incredulitati: traijcientes ſimul venerunt domum. Qui cùm vidiſſent calamitatem, & puellam, quæ vexabatur intolerabiliter, & inuocantem beatum Auxentium, clamabant omnes cum fletibus & eiulatibus. Deindè dicit amicus patri puellæ: Agè ô amice quomodocunq; poterimus eam vinciamus, & tranſmittentes deferamus ad ſanctum virum, cùm ipſe à Deo poſſit impetrare eius curationem. Caſtigatur obtrectator. Marc. 5.

Cùm hoc autem feciſſent, & viro ſancto appropinquarent, puella cœpit efferari, & mirandum in modum furere, & latrare vt canis, & perindè àc ſi traheretur ab aliquo, maiori curſu currere. Cùm verò perueniſſet exaduersò feneſtræ cellæ beati, conſtitit, & ibì grauiter torquebatur. Et qui ſequebantur, cùm valdè deflerent calamitatem, & ipſa valdè vexaretur, aperiens feneſtram ſanctus pater noſter Auxentius, & eam grauiter adſpiciens, dixit: Tribus pholibus, aut ſex pholibus. Qui autem aderant, cùm iterùm hanc vocem à ſancto dictam audijſſent, ſe cum patre puellæ humì proiecerunt, cla-

clamantes: Miserere serue Dei altissimi,& ignosce. Omniũ enim Dominus & Seruator Christus per te præuidet ea, quę per te dicuntur & fiunt, vt qui in te habitet, qui est eius famulus. Beatus itaq; mansuetudine reprimens seueritatem, omnibus propè accersitis,dixit patri puellæ: Si etiam reliquis,vt tu dixisti, mercedem præbeo ex tribus & sex pholibus,filiæ tuæ quantum dedi? Ille autem rursùs flens vehementer, se proijciens in terram,petebat veniam. Cùm itaq; esset precatus beatus Auxentius,& crucem, quæ super baculum erat in eius manibus, misisset per vnum ex ijs, qui apud eum perseuerabant, fecit cessare puellæ vexationem, & docuit omnes, qui conuenerant, non oportere non habere fidem Dei admirabilibus, quę ab ipso fiunt in vnaquaque generatione per eos,per quos ei videtur. Patriarchæ enim & omnes Prophetæ, & similiter etiam Apostoli, erant homines, & à diuina incitati gratia, conuenienter diuino Apostolo, extinxerunt vim ignis, obstruxerunt ora leonum, & fecerunt omnia, quę deincèps scripta sunt. Porrò verò ipsa quoq; vox Domini,quæ nos adhortatur vt credamus, sic dicit: Omnia quæcunque precantes petitis, credite quòd accipietis,& erunt vobis. Benigno ergò Deo prębente quando vult & per quos vult,non oportet nos esse incredulos. Cùm itaq; vnam hebdomadam iussisset puellam manere cum parentibus, precatione armatis & ieiunio, & ipsam sanam restituisset, dimisit eos in pace, iubens vt irent frequenter ad sanctissimam ecclesiam.

Notent hęc heretici,qui Sanctorum merita & miracula impudẽter negant. Hebr. 11. Marc. 11.

Aliquot autem pòst diebus ascenderunt ad eum duo quidam viri laborantes elephantia,qui à Deo per ipsum petebant sanationem. Sanctus verò dicit eis: Quodnam est vestrum peccatum,quòd hæc plaga in vos incidit? Illi autem hæc audientes, prociderunt ad eius pedes, dicentes: Miserere nostri serue Christi, & ora vt nos curemur. Respõdens verò beatus,dicit eis: Hoc vobis accidit,ô fratres,propterea quòd frequenter iuraretis. Sed decætero oportet vos desistere ad iram prouocare Dominum Deum vestrum. Quæ cùm dixisset, & omnes esset ad precandum adhortatus, ipse quoq; flexis suis sanctis genibus ad aliquot horas, & effusis multis riuis lachrymarum, surgens accepit oleum sanctorum, & eos vnxit à vertice vsque ad pedes, dicens: Sanat vos Iesus Christus: Ego enim sum homo peccator. Statim autem sunt sanati, & domum redierunt cum gaudio, Deum laudantes,& ei tribuentes gloriam,& omnibus renunciantes: Vidimus hominem, qualis nec fuit in antiquis generationibus. Dixit enim nobis omnia peccata nostra: & cùm pro nobis multùm ad Deum defleuisset,nos curauit vngens sancto oleo.

Crebra iuramenta puniuntur lepra.

Oleo sancto curat leprosos.

Rursùs autem duæ mulieres ad ipsum venerunt è Phrygia: quarum vna quidem habebat coxam percussam ab immundo spiritu: altera autem habebat legionem dæmonum, quæ etiam tertio à monte lapide cœpit clamare & dicere: Quid mihi tecum rei est, ô Auxenti,quòd me castigans traxisti à Phrygia? Nescis me esse legionem? Sed scis rursùs legionem angelorum te circundare noctes & dies: qui quidem accipiunt tuas preces, quæ nos vrunt,& eas offerunt altissimo, per quas etiam punimur. Eccè etiam post triginta annos me separant ab hac creatura. Hæc ergò & his plura dicens, accessit proximè cellam,in qua beatus erat inclusus,& eam discerpit spiritus ante fenestram, & fecit eam obmutescere. Sanctus autem cùm despexisset,& eam vidisset,iussit vni ex ijs qui aderant, ei dare manum & eam erigere. iacebat enim humì tanquàm mortua. Cùm verò surrexisset,rogabat sanctum cum altera muliere, vehementer flentes & ad eius genua procidentes,vt à Deo impetraret,vt ipsas curaret. Sanctus autem dicit eis: Vndenam huc venistis, & quis de me vobis dixit, quòd possum vos sanare? Quæ verò læsam habebat coxam,dixit: Ego,ô domine, huc véni per reuelationem. Quæ autem habebat legionem,dixit ei:Ego nescio,quomodò venerim. Quamobrem miserere mei, quæ triginta annos vexor à legione. Earum itaque misertus beatus,cùm Deum vehementer orâsset cum lachrymis, eas curauit. Illæ autem propter insignem suam grati animi virtutem,permanserunt in monte Oxeæ, in quo stabat beatus, domum non reuertentes.

Sanat duas fœminas.

Quidam verò alius paralyticus ad eum est allatus, iacens super currum. Parentes autem eius proni ceciderunt, rogantes beatum Auxentium cum magno fletu, vt eorum misereretur, & eum curaret, dicentes: Propter multa nostra peccata hoc accidit filio nostro. Sanctus autem Auxentius dixit eis: Et creditis, quòd per me humilem & abiectum potest Deus eum curare? Illi verò dixerunt: Certè angele Dei. Fuisti enim missus

missus ad nostram salutem, & credimus omnia apud Deum esse possibilia. Sanctus autem dixit: Secundùm fidem vestram fiat vobis: & accepto oleo sanctorum, cùm totũ corpus eius per se vnxisset, & eum sanum reddidisset, tradidit eum suis parentibus. Qui quidem abiêrunt læti in domum suam, laudantes Deum & glorificantes propter magnalia, quæ fecit per sanctum seruum suum Auxentium in filium eorum vnigenitum. Oleo sancto medetur paralytico.

Paucis autem pòst diebus venit mulier quædam ex Claudiopoli, filia cuiusdam ciuis, quæ habebat dęmonem, formæ serpentis similem, vt quę sibilaret solùm, & non posset loqui, nisi vt canis: propterea quòd eam desolâsset satanas. Quam cùm vidisset Dei seruus Auxentius, fleuit acerbè, dicens: Hei mihi, quomodò redactum est genus hominum in seruitutem alieni? Ipsa enim non est hoc passa propter sua peccata, sed propter multam sæuitiam & in homines maleuolentiam aduersarij: & clausa fenestra cellæ, spatio trium dierum non conuenit aliquem, sed rogabat benignum Deum, vt conculcaret tyrannidem draconis. Eo autem orante in cella, cœpit draco loqui, rugiens in muliere, & dicens: O ab vtero, qui te edidit, mihi infeste Auxenti, quomodò non combussisti tuam parentem, sed natus es ad meî exterminationem? Riui enim tuarum lachrymarum me comburunt, & preces tuæ, tanquàm tela arcûs, discerpserunt mea intestina. Non potes me separare ab hac creatura. Nam valdè amo eius crines & eius ętatem, & decæterò ex ea non egredior. Compressus autem statìm fuit aër, extiteruntq; fulgura & tonitrua, & valdè magnus imber. Mulierem verò discerpens draco, & ei os obstruens, eam proiecit humì, ab ea egressus. Cùm fenestram autem aperuisset beatus post tres dies, vidit eam iacentem tanquàm mortuam: & cum iussisset ijs, qui adstabant, eam erigere, & solam reclinare, adhortatus omnes ad orationem, cùm sanctas suas manus multas horas sustulisset, clamabat cum omnibus: Gloria tibi Domine, Gloria tibi Domine, Gloria tibi Domine. Mulier autem iacebat muta, non dans homini responsum. Post preces verò iussit eam coram se adferri: & cùm dedisset ei potum ex oleo sanctorum, statìm locuta est: & cùm surrexisset, ambulauit, vsq; ad suam senectutem à monte non separata, sed precibus & sancto perpetuò assidens, & Deo agens gratias, qui eam sanauit. Mulier dæmoniaca liberatur. Muto loquitur.

Post huius autem decem & nescio quot annos, cùm iam decessisset fidelissimus & orthodoxus Imperator Theodosius minor, imperâssetq; venerandus & Christi amans Marcianus, fuit magna confusio & perturbatio circa dogma veræ nostræ fidei, sicut etiam cœpimus dicere superiùs, cùm esset beatus Auxentius recessurus à rebus huius vitæ. Quidam enim Eutyches Presbyter & Archimandrita vnius ex monasterijs vrbis regiæ, conabatur renouare deliramenta & verba, quę fuerant refutata & abolita à sanctæ & beatæ memorię episcopis, à Basilio, inquam, magno beatoq; & luminari orbis terræ, & Gregorio inclyto Theologo, & Iohanne Chrysostomo, & ijs similibus. Cùm ergò alij quidem eius dogma sequerentur, alij verò eadem sentirent, quæ Nestorius, adeò vt venirent in periculum dogmata fidei catholicæ, videns magnus & Orthodoxus Imperator Marcianus Ecclesiam in magna confusione & perturbatione, decernit vt Episcopi totius ferè orbis terræ venirent Chalcedonem, ciuitatem Bithyniæ.

Cùm omnes ergò conuenissent Episcopi, adeò vt essent numero sexcenti triginta, iusserunt etiam conuenire beatum Auxentium Imperator & Episcopi. Cùm autem magnus & diuinus pater noster Auxentius resisteret & nollet descendere, dicens non esse monachorum docere, sed potiùs doceri: hoc verò ijs solis conuenire, qui sunt honorati pontificatu: misit Imperator Marcianus quosdam ex monachis & Clericis, qui erant circuncircà, simul cum militibus, res eius cognoscentes: & iussit, vt nisi vellet sua sponte venire cum eis, inuitum adducerent. Illi autem cùm accessissent, eum maximè vrgentes, nequaquàm persuasêre, adeò vt conuersi sint ad eum incessendum maledictis, & affirmarent eum non sapere. Conabantur itaque eum vi exturbare: sanctus autem eis cedebat, sed nondùm perfecta mente, absq; superna voluntate. Nam cùm duxissent artifices ad globum, in quo erat soluendum, & totum diem permansissent, nihil potuerunt facere. Manè verò dicit eis: Dicite mihi fratres & patres, in quanam re malè credo: & deindè sic prouidentia Dei globus aperietur. Illi autem dixerunt: Quòd cùm pius Imperator Marcianus, pios, qui vbiq; sunt, Episcopos congregauerit ad vtilem considerationem dogmatum sanctissimæ Ecclesiæ, tu non vis venire. Scis enim eam, quæ nunc est, confusionem: cùm alij quidem sentiant cum Nestorio & schisma Synodus Chalcedonẽ.

moliantur, propterea quòd vocem Deiparentis auferant à casta & veneranda virgine & matre Domini: alij verò Eutychis vel Apollinaris potiùs tuentur dogmata,& confitentur Dominum Iesum Christum non perfectè carnem suscepisse ex semine Dauid: sed visione eum fuisse hominem,prodigiosè asserunt.

Confessio Auxentij de filio Dei. Hæc cùm beatus audijsset Auxentius,dixit:Ego confiteor verbum perfectè carnem suscepisse ex virgine,non experta opus nuptiarum: & ipsum adoro,vt qui sit filius vnigenitus: qui cum patre quidem est expers principij,quòd attinet ad diuinitatem: in vltimis autem diebus ex ea visus est,quòd spectat ad humanitatem. Solùm enim hominem, vt nonnulli nugantur, filium Dei confiteri, est impium. Hæc cùm dixisset,& eos vidisset instare, & manibus in cælum sublatis iussisset intensam fieri precationem, non tradidit seipsum. Illis autem insultantibus, & globum dissoluere rursùs aggredientibus, & nihil omninò valentibus efficere, beatus cùm signâsset globum, & ter dixisset, Benedictus Dominus,miti voce imperauit artificibus,& sic eius voluntate sublatis tabulis,quæ erant clauis affixæ eius fenestræ, eum eiecerunt. Adstiterunt verò iumenta & currus,vt eum collocarent,vbi vellet ascendere. Cùm autem recusâsset locari super iumentum, strato curru, sanctum in eo reclinârunt. erat enim imbecillus & deiectus toto corpore,ex nimia exercitatione,& maximè ex laboribus,adeò vt exiret sanies cū vermibus. Inter quos quidam, nomine Theophilus, acri fide accurrens, cùm vidisset effluxisse vnguem magni digiti dexteri eius pedes, eum abstulit. Sanctus verò dolens, dixit: Frater,ego quoquè sum homo,obnoxius ijsdem quibus vos affectionibus.nè mihi exhibeatis molestiam. Cùm autem cum magno tumultu imperarent bobus ij, qui missi fuerant, vt emouerent currum, & nihil efficerent, diù animalibus manentibus immobilibus, cœperunt eos crudeliter verberare, & stimulis pellem eorum sauciare. Crucē manu gestat, & ea facit miraculū. Aegrè ferens ergò beatus, cùm iussisset eos cessare, & cruce, quam vt solebat habebat in manibus,signâsset animalia,& eis statìm imperâsset, ea fecit iter ingredi.

In via autem occurrit agricolis deflentibus & lamentantibus propter suas bestias, quòd scilicet paterentur sicut homines,vexati ab immundis spiritibus. Misertus itaque beatus, cùm omnes iussisset intentos esse orationi,& ex imo corde suspirâsset,& Deo supplicâsset, eas curauit. Quædam autem mulier passis capillis ei mox occurrit in via, quæ etiam ad eum attulit infantem circiter trium annorum, qui possidebatur à dæmone. Iustus verò cùm eum vidisset, cœpit manus extendere, & lachrymas effundere, & dicere ijs qui aderant: Nè existimetis,ô viri,qui corde estis submersi,hunc puerum peccâsse,& vexari ab immundo spiritu: sed hoc propter nos contigit & propter nostram Pellit dæmonem. conuersionem.erat enim vultus infantis ponè conuersus.Cùm ergò precatus esset beatus Auxentius, & increpâsset immundum spiritum, inspirans in faciem infantis, eum curauit. Egresso enim maligno & execrando dæmone, fuit eius vultus sicut priùs restitutus. Cumq; eum sanum recepisset mulier, domum redijt læta, & Deo agens gratias. Rursùs autem in via puella quædam,neptis Dorothei Comitis,ex peregrinatione venit eques,vexata à sæuo dæmone. Quam etiam à modico spatio allisit humì immundus spiritus ex basternio. Cùm autem surrexisset, scissa veste concurrit ad currum, in quo erat beatus, latrans & clamans: Quid tibi rei mecum est,Auxenti? Quid me vris? Quid me persequeris? Vtinàm abortum fecisset vterus, qui te peperit ad nostrum exitium. Eccè enim cùm quatuordecim annos latuerim in hac creatura, studes me ab ea separare. Cùm autem vidisset Christi seruus,athleta Auxentius eius nuditatem, cùm vexaretur à dæmone,magna ira percitus,non siuit eam loqui: sed cùm increpâsset im-Item aliū. mundum spiritum,clamans magna voce,dixit: Egredere immunde spiritus ex hac creatura,in nomine Domini nostri Iesu Christi,qui incarnatus fuit ex spiritu sancto & Maria virgine. Stridens itaq; & eiulans dæmon, exijt protinùs ex puella, cùm nec ei quidem fuisset omninò permissum nugari per creaturam.

Eius miracula præstigias vocant increduli. Milites autem cum clericis & monachis, qui consequebantur ex monte, cùm viderent signa,quę per ipsum faciebat Seruator,admirabantur,& magìs dubitabant,quàm crederent,dicentes ei: Hæc facis,vt oculis appareant,ô illusor Christi. Sanctus autem subridens,dicit eis: Ego non sum Christi illusor, sed seruus Dei, credens in sanctam eiusdemq; essentiæ & indiuiduam Trinitatem,confitensq; Deiparentem, sanctam & incorruptam virginem. Cùm verò peruenisset ad prædium,quod dicitur Sycides, iuuenis quidam, nomine Gregorius, ex pago Lyddorum, habens spiritum immundum, accessit

cessit ad sanctum in eandem possessionem, ad eius pedes prócidens, & dicens: Miserere meî serue Dei altissimi, quoniam vexor à maligno dæmone. Beatus autem Auxentius, imposita manu eius capiti, cùm esset precatus, spiritum quidem non sinit loqui, vt ipse autem exiret, per Christi gratiam procurauit. Malus verò dæmon egressus, latebat sub spina propter viam, vt reuertente adolescente, ad eum rursùs rediret. postquàm autem percussi sunt boues, & ipsi currum erant moturi, cognoscens beatus in sancto spiritu, dixit adolescenti: Adolescens, caue nè eas per viam sinistram, per quam iuisti. Illic enim à spinis est absconsus, qui te expectat, malignus: sed vade ad dexteram, Deo agẽs gratias, & dicens: Gloria patri, gloria filio, gloria spiritui sancto, qui locutus est per suos Prophetas.

Cùm autem iam accessissent in martyrium sancti Thalelæi, eum sequentes pauperes ex monte Oxeæ, simul deflebant & lamentabantur, & amplectebantur sancta eius vestigia. Videns verò Christi discipulus Auxentius intolerabilem luctum cordis eorũ, dixit eis: Abite filij, & sedete in monte in pace. ego enim sum vobiscum. Nam etsi corpus meum abducunt, at meus spiritus est inter vos, nec vos vnquàm relinquam. Atq; milites quidem hæc ægrè ferebant: pauperes autem reuersi sunt in montem, sicut eis dixit Christi seruus. Cùm in curru autem venisset ad monasterium, quod erat in Phelio, repentè iuuenis quidam nomine Isidorus, cœpit vexari à dæmone, & clamare: Væ tibi Auxenti, qui non dedisti mihi potestatem vlciscendi impios deorum hostes, qui te suscipiunt, ad meam & meorum perniciem. Tuus enim transitus omnia sanctificauit: & fugauit ex nobis plurimos. Dixit autem ei beatus: Tace & obmutesce, qui malis gaudes, dæmon in Christi nomine. Deduxerunt ergò è curru virum iustum, & eum introduxerunt in ecclesiam sancti Iohannis. Stans ergò orauit horas aliquot, propterea quòd non posset genu flectere ob vibíces, qui erant in suis pedibus. Postquàm autem impleuit suas preces, eum introduxerunt in inferius triclinium, vndiquè clausis ianuis. Eo verò intùs precante, foris fuit curatus Isidorus, qui vexabatur à dæmone. *Isidorus dæmoniacus, sanus fit.*

Quędam autem mulier, vxor Maximiani Aurigæ, putans beatum Auxentium esse in monte Oxeæ, venit, ferens oneratis animalibus oleum, vinum, panem, caseum, legumina, stupam & ceram. Et magno quidem dolore est affecta, cùm sanctum virum illic non inuenisset. Distribuit verò omnia pauperibus, qui in eo loco perseuerabant. Eius enim puella, quę vexabatur ab immundo dæmone, ab ipso assecuta fuerat curationem: & beato viro valdè erat dedita. Mirata ergò, quòd vi propemodùm deductus fuerat à monte, & degeret inclusus in monasterio, quod est in Phelio, venit illuc meditans eloquium scripturæ, quod dictum est in pulcherrima Sapientia Solomonis, & impletum in vita sanctissimi patris nostri Auxentij: Examinemus iustum, quoniam inutilis est nobis, & aduersatur operibus nostris. Nam cùm condemnâssent eum tanquàm maleficum, incluserunt, non concedentes, vt quisquam eum conueniret. Cùm fidelissimæ ergò huic fœminæ beatum videre non licuisset, aut eum conuenire, abijt flens domum, & marito suo omnia renuncians. Constantinus autem Dux exercitûs & Artabius Comes, qui soliti erant venire ad sanctum virum, venerunt vbì erat, vt fruerentur solita vtilitate. Qui cùm eum conuenissent, & ab eo consecuti essent benedictionem, rogârunt nè daret occasionem ijs, qui malè sentiebant: sed spe in Deum omnia quidem probaret, quod bonum autem est teneret, ad vnionem & concordiam sanctissimæ & catholicæ Dei Ecclesiæ. Sanctus autem dicit eis: Fiat voluntas Dei sicut in cęlo & in terra. Rogârunt verò beatum, vt aureos aliquot acciperet, qui dedita opera ab eis adferebantur. Ille autem id non sustinuit, dicens eis: Pauperibus, qui sunt in monte Oxeæ, & fratribus meis in Domino, eos date. Ego enim habeo omnia, & abundo per gratiam Dei. Valdè verò magna sunt ex hac re affecti molestia, qui erant in loco Monachi. Sed illi quidem Christi amantes impleuerunt, quod eis fuerat mandatum. Plurimi autem cùm decætero audiuissent, beatum de monte esse deductum & illic degere, eò venerunt. *Sap. 2.* *Vir sanctus post tot miracula, iniuria afficitur.* *1. Thess. 5.*

Cùm verò ad eum accessissent Monachi monasterij, rogabant tentantes, quarè non comederet. Ille autem dixit eis: Quoniam experimentum quæritis Christi, qui in me loquitur, qui non est infirmus, sed potens in nobis, scriptum est: Non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo, quod egreditur per os Dei. Quodam itaq; die aperuerunt *2. Cor. 13.* *Deut. 8.*

runt domum, in qua erat, & posuerunt in ea sportam betarum, & sportam dactylorũ, & sportam diuersorum bellariorum, omnia autem certa mensura: & eum rogabant, vt ex eis sumeret. Cùm itaq; candelam fecissent, & puerum apud eum manere iussissent, incluserunt eum vna hebdomada. Et candelam quidem inuenerunt non consumptam & ardentem: puerum verò rogârunt, quidnam faceret, & vndenàm aleretur. Is autem dixit eis: Cum eo quidem vidi glorificantium multitudinem: quinetiam ingredientem columbam & eum pascentem. Vermes autem, qui cadebant è suis pedibus recolligens, eos rursùs imponebat vlceribus. Quoniam autem puer à sancto iussus nemini dicere, quæ viderat, rursùs coactus fuerat effari, febre arreptus, vno pòst die decessit.

Diuinitùs alitur.

Cùm hæc autem facta essent, deductus fuit à Monachis & Clericis, & quibusdam alijs viris præclaris ad Ruffinianas, prope sanctos Apostolos, in monasterio beati Hypatij, illic iussus agere silentium. Cum magno verò gaudio eum exceperunt, qui illic erant Monachi cum eorum Præfecto, viro vndiquaquè optimo & gratia Dei dignato, vt qui esset Christi discipulus. Ab illo autem tempore non clauserunt fores monasterij, propter multitudinem eorum, qui affluebant, partìm ex hac regione, partim autem ex longè beatissima Constantinopoli: sed omnes benignè excipiebant promptoque & alacri animo, plurimas accipientes oblationes: magnum verò propter victum facientes apparatum, adeò vt fieret illud monasterium tanquàm Abrahæ tabernaculum. Omnes enim ferè, seu dignos seu indignos, tanquàm angelos Dei accipiebant. Beatum autem Auxentium cùm in alto triclinio cancello inclusissent, rogabant vt oraret pro mundi & ipsorum salute, omne ei ministerium, & ijs, qui ad ipsum concurrebant, impigrè offerentes, propter cuiusuis boni operis à Deo promissam remunerationem. Multi enim, qui immundos habebant spiritus, & lunatici, infirmique & paralytici illic assidebant, & illic curationem petentes per seruum Dei Auxentium, omnes curabantur. Vndè etiam quædam Comitissa, cùm de hoc beato audiuisset Auxentio, contendit venire & eum adorare. Chalcedone ergò venit, equo vecta. Et cùm fuisset prope sanctos Apostolos, descendit ex equo, & pedes venit in monasterium. Cùm autem esset ascensura, vbì erat beatus, rupta veste & abiectis ornamentis suis, cœpit clamare: Quid mihi rei tecum est, Auxenti Vermipes? pulchrè abscondebar in eius intestinis: & eccè me eduxisti post viginti annos. Eam enim ingressus sum, cùm esset duodecim annos nata, nec me cognouit quispiam ad hoc vsque tempus, & me inuitum ab ea separas. Signifer verò & magnus pater noster Auxentius, cùm increpâsset malignum & immundum spiritum, & iussisset eum obmutescere, & è creatura non erumpere, à Deo supplex petijt, vt faceret suam cum ea misericordiam. Cùm autem dedisset ei de oleo sanctorum, & eam ieiunare iussisset quadraginta dies, sanam eam dimisit Christus, eam curans per eius orationem. Multa verò præbuit pauperibus & monasterio sancti Hypatij.

Monachi valdè hospitales.

Multos curat Auxentius.

Comitissa dæmone liberatur.

Post hæc autem pius Imperator, misso dromone ex Hebdomo, quòd illic esset Procensus, ad se accersijt beatum Auxentium: & cùm eum vidisset toto corpore afflictum ex exercitatione, magnam in eum ostendens reuerentiam, dicit ei: Scio te esse Dei seruum, domine Auxenti, & debes consentire sanctæ & œcumenicæ Synodo ad hoc, nè tu fias author offensionis ijs, qui eam volunt admittere. Sanctus autem respondens, dicit Imperatori: Quis sum ego canis mortuus, quòd vt cum sanctis pastoribus connumerer, iubet tua potentia, qui non recuso pasci, & doctrina egeo? Imperator verò postquàm plurima cum eo esset locutus, dixit: Considera quid expediat, & nè nos afficias molestia. Nam nec nos quidem quidquam prêter id, quod oportet, sed vt decet, ad sanctissimæ Ecclesiæ vnionem, & non destructionem, Concilium congregauimus. Hæc cùm dixisset Imperator, & preces ab eo petijsset, eum dimisit. Cùm verò venisset beatus Auxentius in monasterium sancti Hypatij in Ruffinianis, & vidisset illuc magnam affluxisse multitudinem, cœpit omnibus præcipere, vt abstinerent à theatris, vt quæ essent causa impudicitiæ, adulteriorum, & falsi testimonij, periurijq; & blasphemiæ, & omnium deniquè, quæ sunt prohibita & Deo minimè placent: syncerè autem credere in sanctam, & quæ est eiusdem essentiæ Trinitatem, & confiteri Dominũm nostrum Iesum Christum suscepisse carnem ex sancto spiritu & Maria semper virgine & Dei parente, & assidere sanctissimis ecclesijs, in psalmis & hymnis & canticis spiritalibus. Quidam verò ex multitudine, qui accesserant, febricitantes & horrentes, dignati contactu eius manûs,

Imperator loquitur cum Auxentio.

Tactu manûs suæ curat febrem.

manus, sani sunt redditi. Ei autem significatum est adesse puellam quandam recens nuptam, quę in thalamo correpta fuit ab immundo dæmone, & se diuellit & comedit. Sanctus verò cùm eam iussisset ascendere, dixit lachrymans: O malam vestram phalangem, quæ generi hominum semper insidiatur. obmutesce maligne spiritus, & egredere è Dei creatura, sine perturbatione & vlla iniuria. Perindè ergò ac si in soporem esset resoluta puella, ab ea recessit dæmon. Cùm autem surrexisset, abit rursùs sana in domum suam, lætans & Deo gloriam tribuens. Dæmonem è puella iubet abscedere.

Cùm verò rursùs mittens Imperator eũ accersijsset, rogauit an assentiretur sanctę Synodo, & cum sancta communicaret Ecclesia. Dixit autem beatus: Quomodò possum communicare, si non confiteatur esse Dei parentem semper virginem? Dixit ei Imperator: Si videris, quæ sunt rectè confirmata & stabilita à Synodo ad destructionem reliquarum hæresum, tú ne quoq; assentieris? Respondit sanctus: Si nihil agressa est hæc sancta Synodus, quod tendat ad euertendum Concilium trecentorum decem & octo patrum, qui erant Niceæ, sed perfectam enunciauit carnis susceptæ œconomiam Seruatoris nostri Iesu Christi, & quæ conuenit virgini Dei parentis, vocem non rursùs abstulit, communico & assentior, Deo agens gratias & vestrę pietati. Hæc cùm audijsset Imperator, osculatus est venerandum & sanctum eius caput: & sic deindè iussit eum cum maximo honore venire in magnam & sanctissimam Dei Ecclesiam. Quamobrem magna eum populi consequebatur multitudo. Significans autem Imperator Archiepiscopo Constantinopolitano, quæ ab eo dicta fuerant, iubet ei legi omnia, quæ à sancta Synodo fuerant definita.

Qui cùm diligenter & accuratè acta legisset, & persuasum habuisset, quòd Dei voluntate, quæ aduersùs Nestorij impias nugas, & Eutychis manifestum furorem decreta fuerant, sancta confirmauit Synodus: quandoquidem illa quidem direxit aciem aduersùs eos, qui negabant essentiam vnigeniti Dei filij: hæc autem aduersùs eos, qui infirmant & conuellunt Dei œconomiam, dicendo quòd cùm Deus esset ex Deo Dei filius, coæternus & eiusdem essentiæ, & similiter atquè pater carens principio, in vltimis diebus nostræ vnitus naturæ, carnem suscepit immutabiliter, incõfusè, indiuiduè. Nam cùm quidam planè emotæ mentis, quæ propter nos facta est, Seruatoris dispensationem ausi essent corrumpere, humanæ naturæ susceptionem putantes esse visionem: quidam autem cęleste corpus Dominum detulisse prodigiosè assererent: alij verò duarum, quæ definiuntur, naturarum commixtionem & confusionem, & alij mutationem Deum passum esse nugarentur, reliqui autem virginem Deiparentem nominare recusarent: qui in hac magna & Oecumenica Synodo erant sancti patres, omnium, quos antè scripsimus, euertentes hæreses, non ex suis syllogismis, sed ex diuinis scripturis, & præclaris, qui anteà fuerunt, doctoribus, magnum pietatis mysterium obsignantes, confirmauerunt vnicum & vnigenitum Dei filium, conuenienter fidei trecentorum decem & octo sanctorum patrum, propria sua natura esse inaccessum: hoc enim labefactant Arriani, aduersùs quos fuit illa Synodus Nicena: & quæ posteà fuit in vrbe regia, Synodum 150. Patrum aduersùs Macedonianos, vt qui cum spiritu sancto pugnarent, scripturæ testimonijs munitam comprobârunt: & decæterò aduersùs eos, qui abolebant Seruatoris nostri Iesu Christi œconomiam, vt qui visione & non veritate esset incarnatus, & nudum esse hominem, qui natus erat ex sancta virgine & Deiparente Maria, nugati fuerant: aduersùs eos, inquam, vacârunt, & ex synodalibus beatissimi Cyrilli Alexandrini, & Leonis sanctissimi Archiepiscopi Romani, & omnium, qui fuerunt eis similes, vt quæ beatiss. Petri conuenirent confessioni, congruenter ei, quod est, Tu es Christus filius Dei viui: excelsam quandam columnam meritò erexerunt, ad confirmanda recta & vera dogmata. Nam & aduersùs eos dirigunt aciem, qui œconomiæ mysterium conantur distrahere in duos filios, & eos, qui patibilem vnigeniti filij Dei audent dicerent diuinitatem, expellunt à sacro cœtu: & ijs resistunt, qui duarum naturarum in Christo inducunt confusionem: & eos, qui cæleste corpus aut alicuius alterius essentiæ dicunt esse ex nobis ab eo acceptam serui formam, tanquàm delirantes eijciunt: & eos, qui duas quidem Domini naturas fabulantur ante vnionem, post vnionem verò, vnam, feriunt anathemate: vnum & eundem filium concorditer confitentes, Dominum nostrum Iesum Christum, perfectum in diuinitate, & perfectum in humanitate: Deum verè, vnum & eundem: & hominem verè, ex anima ratiõis compote

Vides & scripturis, & Patrum sententijs vsam tantã Synodum.

Matth. 16.

pote & corpore: qui est eiusdem essentiæ, cuius pater, quòd attinet ad diuinitatem: & eiusdem essentię, cuius nos, præter peccatum, eundem, quòd ad humanitatem: ante secula quidem natum ex patre, in vltimis autem diebus, propter nos homines & propter nostram salutem, ex Maria virgine & Deiparente, quòd attinet ad humanitatem: vnũ & eundem filium vnigenitum, & Dominum Iesum Christum in duabus naturis, inconfusè, immutabiliter, indiuiduè: qui piè cognoscitur & adoratur ab omnibus fidelibus: quoniam sanctus quidem Iohannes conscribens principium Euangelij, dixit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Sanctus verò Matthæus: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham: & ijs conuenienter, qui posteà secuti sunt sancti Patres, diuinitatem & humanitatem vnius filij Dei docentes, tradiderũt omnibus: quomodò etiam dicit diuinus Paulus: Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus ad euangelium Dei, quod priùs annunciatum fuit per Prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo, qui factus fuit ex semine Dauid secundùm carnem: definitus filius Dei in virtute, secundùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Qui etiam rursùs dicit reuerentiùs: Quoniam enim per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et hæc interpretans, subũgit: Quomodò enim in Adam omnes moriuntur, ità etiam in Iesu Christo omnes viuificabuntur. Hæc ergò cùm legisset & admisisset beatus, in diuina satisfactione & spiritali intelligentia assensus, abijt Ruffinianas. Nõ oportet autem nos ex ignorantia maledictis insectari aut calumniari hanc sanctam Synodum: sed potiùs, quod manifestum est & verum agnoscentes admittere.

Iohan. 1. Matth. 1. Rom. 1. 1. Cor. 15. Ibidèm.

Itaq; cùm sancti quidem Patres hæc concorditer in Synodo declarâssent & definiissent, & vnusquisq; ad suos reuerteretur, noluit beatus Auxentius redire ad priorem montem, sed in alium asperiorem & altiorem, propiorem autem Ruffinianis, nomine Scopem, rogauit eos, qui conueniebant, ipsum deducere. Sicq; in priori habitu eius desiderium implentes, cum fratribus, qui erant ex monasterio, in quo est versatus, cum psalmis & hymnis & canticis spiritalibus, eum deduxerunt: & cùm globum ex lignis fecissent, tanquàm auem sublimè volantem, ipsum in eo incluserunt, vnam solam sinentes fenestram, ad conueniendum eos qui accedebant, eo ritu quo priùs. Quibus benè precatus, & vnumquenq; osculatus, omnes dimisit in pace, relictus rursùs, tanquàm passer solitarius supra tectum, Deo agens gratias propter consuetam quietem & glorificationem.

S. Auxentius degit solitarius in alio mõte. Psalm. 101.

Non alienum autem existimamus atque adeò vtile, singulatim narrare, quæ hîc ei contigerunt tentationes ab immundis & malignis spiritibus. Vna enim nocte eo orante, accedentes dæmones innumerabiles, diuersarum visionum species præ se ferentes, strepentes, rugientes, minantes, non potuerunt mentem eius terrere. Cùm eum ergò plagis affecissent, putabant fore, vt se deturbaret per fenestram, cum vi magna tumultum edentes, & seipsos magìs quàm illum conturbantes, inconditis vocibus exclamantes: Quid tibi cum nostris desertis? Recede à rebus nostris. malè enim es periturus. Sed beatus Auxentius fortiter ferens, crucis figuram in eos exprimens, reddidit imbecilliores. Cùm fuisset autem manè, vt Deo placuit, ex sępedicto emporio Ruffinianarum, & eo, quod illic erat, monasterio, accesserunt plures monachi & mundani, vt benedictionem ab eo consequerentur, & fruerentur pulcherrima eius contentione. Cùm verò propter nimiam immundorum spirituum afflictionem vix tandèm eis aperuisset fenestram, & verbis vsus esset apud eos consolatorijs, rogârunt causam tantæ imbecillitatis. Cùm is autem dixisset, non esse afflictionem corporis, sed diabolicam operationem, id cognoscentes, qui aderant, siluerunt. Frequentiùs autem accedebant ad eum visitandum, maximè qui erant ex monasterio. Nos verò, nè in immensum cresceret oratio, reliquas tentationes, quæ in priori monte & in hoc factæ sunt in eum, narrare recusauimus. In angelum enim lucis mutatus malignus, vt dicit Apostolus, putabat se eum decepturum. sed non facilè capi poterat beatus: sed pulchrè resistebat, cùm esset valdè peritus doctrinæ diuinarũ scripturarum. Vndè etiam ijs, qui ad ipsum conueniebant ex clarissima Constantinopoli, & reliquis eius loci hominibus, erat valdè mitis & placidus, & ad eos consolandos accommodatus, vt si quis alius: omnes aduocante eius verborum virtute, & eius fama trahente eos etiam, qui procùl erant remoti.

Vide vim S. Crucis. 2. Cor. 11.

Vt ergò consueuerat, eos qui manè veniebant, dimittebat post horam tertiam: & qui posteà, post sextam. Non sinebat autem in ocio considere eos, qui accesserant: sed erant intùs cum ipso, dum ipse legeret aut oraret. Conueniebat enim sine intermissione ad ipsum multitudo, maximè ex Ruffinianis & reliquis emporijs, propter eius beneficia, quæ accipiebant per curationem eorum, qui ægrotabant & laborabant. Multi enim gratia Domini nostri Iesu Christi, dum ipse illic esset, curati sunt dæmoniaci: & quotidiè, vt semel dicam, curabantur. Quosdam autem versus ex duobus aut tribus dictis, valdè iucundos & vtiles, cùm simpliciori & minùs curioso ritu descripsisset, faciebat omnes eos psallere. Nam cùm primus sępè dictus esset per successionem, rursùs quoquè iussu beati incipiebant alterum: & deindè post secundum, tertium, & reliquos ordine. Consentaneum autem fuerit eorum quoquè dicta inserere narrationi, ad eorum, qui legunt, vtilitatem. Sunt verò hęc: Mendicus & pauper laudamus te Domine. Gloria patri, gloria filio, gloria spiritui sancto, qui locutus est per Prophetas. Cum eo autem exercitus in cęlis hymnum emittunt, & nos quoquè, qui sumus in terra, glorificationem: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus. Plenum est cęlum & terra gloria tua. Et deincèps: Creator omnium, dixisti, & facti sumus: mandâsti, & creati sumus. Pręceptum posuisti, & non præteribit. Seruator, agimus tibi gratias. Et rursùs: In anima afflicta tibi procidimus, & rogamus te Seruator mundi. Tu es enim Deus eorum, qui agunt pœnitentiam. Et rursùs: Qui sedes super Cherubim & cęlos aperuisti, miserere & serua nos. Deindè: Exultate iusti in Domino, intercedentes pro nobis. Gloria tibi Christe, Deus sanctorum.

Quotidianis claret miraculis. *Psal. 71.* *Esai. 6.* *Psal. 32 & 148.* *Psalm. 32.*

Atque multitudo quidem eorum, qui aderant, tam diuitum quàm pauperum, & tam virorum quàm mulierum, seruorumque & liberorum, ex cantico, à vana gloria alieno, à beato definito, hęc psallebat numerosè: alij quidem eorum vsque ad horam tertiam, & dimittebantur in spiritali exultatione: alij autem perseuerabant vsq; ad horā sextam. Ipse verò decętero per se eis acclamabat finem hymnorum trium puerorum, Ananiæ, Azariæ, & Misaël, qui sunt in Propheta Daniele: Benedicite omnia opera Domini Domino: respondentibus omnibus, Laudate & superexaltate eum in secula. Cùm autem hymnum implêsset, conuenienter gratiæ Dei, qui ipsi aderat, eos qui aderant consolabatur, sic dicens:

Dan. 3.

Omni tempore propter facultates & copias, in astutijs & negocijs rerum, quæ ad hāc vitam pertinent, corpus consumentes, debemus etiam propter res spiritales aliquam partem tribuere glorificationibus, vt Dominus Iesus Christus, & nostra opera dirigat, & vitam nostram ædificet. Oportet ergò menti nostræ, quæ ità est occæcata, vt neque diuinarum scripturarum doctrinam admittat aut intelligat, adhibere ducem piam rationem, & præcipuè timorem Dei, qui rectè suo fungitur officio per frequentem orationem, ad hoc, vt relictis rebus terrestribus, & in quas cadit interitus, suspiciat. Qui enim est animo perspicax, & mente eruditus, non corporeis solùm mandat oculis inspectionem eorum, quæ cernuntur: sed animæ quoquè, atque adeò multo magis, oculis intueri considerationem eorum, quæ non cadunt sub adspectum: eorum quæ intelligentia percipiuntur, contemplans quidem sine errore substantiam: fugiens autem errantem & improbam vitæ affectionem, & sensus diligenter exercens ad boni & mali discretionem. Homines enim, qui à cura & studio eius, quod est verè bonum, defecerunt ad amorem corporum, in inanimam pecuniæ materiam, quæ lapsa est per auaritiam, estque inanis, & superuacanea, & in ventrem omne suum studium posuerunt. Vndè nobis quoquè verus lapsus cōtigit. Qui ergò ab his defecimus, erigamus animum ad ea, quæ sunt diuiniora. Fruamur illa magnificentia, quæ est supra cęlos quidem elata, promissa est autem omnibus electis: & nihil mali patiamur à lapsu affectionis, sed efficiamur digni bonis æternis. Deus enim nos fecit libero arbitrio pręditos, neq; seruiētes vlli externæ necessitati: sed liberè nostro arbitratu eligentes, quod nobis placet. Hanc enim calamitatem, qua nunc tenetur humanum genus, fraude inducti attraximus, non à Deo factam. Deus enim mortem non fecit. neque delectatur interitu viuorum: sed quodam modo nos homines sumus mali creatores. Quomodò enim lux Solis est communiter proposita omnibus, quibus adest vis videndi: potest autem, si velit quispiam, claudens oculum, separari à dono lucis: non quòd Sol in illo effecerit tenebras, sed quòd radij splendorem auersatus, tenebras sua sponte attraxerit: & quomodò si quis

Pręclara eius adhortatio. *Psalm. 8.* *Libero sumus arbitrio pditi.* *Sap. 1.*

domum sibi construens, nullum luci aditum præbeat intrinsecùs, obscuram domum efficit: Ità nos quoquè in natura habentes bonum & honestum, nostro arbitratu innouamus, quæ sunt prȩter naturam, nostra sponte malorum experientiam, in boni & honesti auersione, electione nostra & instituto fabricãtes. Malum enim extra propositum, Gene. 1. propria substantia consideratum, nullum est in rerum natura. Quidquid enim à Deo creatum est, bonum est: & omnia quȩcunque fecit Deus, sunt valdè bona. Sed quoniam eo modo, qui dictus est, peccare vitæ nostræ fuit excogitatum: & consequenter ex parua occasione in nos maximum est effusum vitium, adeò vt diuina illa animæ pulchritudo, quæ facta erat ad imitationem primariæ, tanquàm ferrũ est nigrefacta rubigine vitij, non ampliùs nobis propria à natura ad imaginem conseruata gratia, sed ad extremum peccati trãsformata, vt propterea nobis periërit dignitas incorruptionis, quæ est secundùm imaginem: debemus omni studio à mortuis operibus recurrere ad opera vitæ per pœnitẽtiam, vt nostram recipiamus naturam summo Dei munere. Si ergò à nobis expurgemus sordes, quæ à vitio inurũtur, & quæ latet in anima, illustremus pulchritudinem, tunc fit intra nos regnum Dei, & est intra nos.

Per pœnitẽtiam reformatur natura peccato deprauata.

Hoc autem dicens, ostendit quòd bonum Dei non est separatum à nostra natura, qui liberum habemus arbitrium: sed est in vnoquoque ignoratum quidem & latens, quando à curis & voluptatibus huius mũdi suffocatur: inuenitur aũt & cognoscitur, quando ad illum solum nostram conuerterimus cogitationem. Hoc enim etiam in drachmȩ, Luc. 15. quæ perijt, inquisitione nobis Dominus ponit in Euangelijs. Si enim accensa lucerna nostræ cogitationis, quæ latet & perijt, drachmã inquisierimus, sub stercore eam omninò inueniemus. Stercus verò intelligere oportet sordes carnis. Quibus ablatis, & per bonæ vitæ curam ac studium repurgatis, fiet manifestum quod quȩritur: & cùm inuenerit anima, quæ est per boni priuationem vidua, id quod perierat, gaudet gaudio ineffabili: & ad talis lȩtitiæ societatem cõuocat omnes vicinas, nempe proprias facultates per sensus, dicens: Mihi cõgratulemini, quoniam inueni drachmam, quam perdidi: hoc est, id, quod erat ad Dei imaginem, quod perdidi per peccatum, recepi autem per pœnitentiam. Si est ergò hȩc intelligẽtia eius, quod quȩritur, inuentionis, nempe diuinȩ imaginis restitutio, quȩ nũc est abscons a in sordibus animȩ, studeamus illud fieri, quod erat protoplastus in prima eius vita: nudus quidem ab amictu mortuarum pellium, reuelata autem facie & libera gloriam Domini speculans. Per quam ergò rationem extra paradisum eiecti sumus, expulsi simul cum primo parẽte, per contrariam assensionem licet nobis reuerti ad antiquam beatitudinem. Nam tunc quidem voluptas, quæ ingressa est per deceptionem, dedit initium lapsui. Nũc autem vitæ puritas, per doctrinam Christi mãdatorum & curam bonorum, nos illic rursùs restituit. Sed quoniam est paradisus viuentium, & purum habitaculum, nos verò carnales & mortales & sorditati peccatis: nec in hac regione esse possunt, qui mortis tenentur potestate: necesse est modum aliquem & rationem inuenire, vt cùm fuerimus extra hãc potestatem, acquiramus ciuitatem, quæ potestatem mortis non extimescit, vt æternis quoquè bonis fruamur.

Cùm hȩc & his plura beatus diceret Auxentius, ex ijs, qui conuenerant, non solùm viris, sed etiam fœminis, plures diuino amore sauciati, volebant renunciare rebus mundanis & malis, & per ipsum Christo Domino adhȩrere. Ille autem eos magìs admonebat, vt vitam suam corrigentes, dispensarent eas, quas habebant, facultates: & non in prȩsentia quidem bonum & honestum expetentes, posteà verò labẽtes, reuerterentur tanquàm canis ad vomitum, nempe rursùs ad imbecilla & egena huius mundi elementa. Cum maxima enim cautione & non leui consideratione oportere eum, qui vult ad prȩclarum hoc opus accedere, tãquàm iam moriturum, & simul expellentem omnem voluptatem corporis. Deindè panibus de more distributis, sicut in priori monte, omnes dimisit. Quidam autem ex eis stabiliori armati cogitatione, illic perseuerabãt, quæ quotidiè illic suppeditabatur, contenti benedictione. Si quis enim volẽs aliquid ad sanctum afferret, nihil accipiebat prȩter oleum & ceram: iubebat autem id rursùs dari mancipi, qui illam faciebat suppeditationem. Plurimi enim ex ijs, qui morbis aliquibus laborabant, & qui egebant, illic permanebant, vt quibus subueniretur per beneficentiam eorum, qui accedebant. Maximam verò molestiam & plurimum laborem sustinebat ab ijs, qui erant dȩmoniaci: adeò vt quosdam ex eis (non enim omnes, sed eos, qui erant digni) per suas preces curauerit Dominus.

Nihil ab aliquo accipit, præter oleũ & ceram.

Quòd

Quòd autem rei faciendæ & pecuniæ amplificandæ nullam haberet rationem, verè sciet, tam qui legit, quàm qui audit, quòd cùm post eius decessum deberet pistori plusquàm centum numismata, admonitus ab eius successore & discipulo, de quo suo loco dicetur, quidam Christi amãs & pius ea soluerit. Aemulantes autem & beatam ducentes quidam hanc diuinam eius vitam, negocium ei exhibebant, vt ab eo initiarentur & consecrarentur eius habitu. Cùm itaque dedisset tunicam ex pilis contextam aut pelliceam ex ijs, quibus erat indutus, precabatur dicẽs: Vade frater, quò te ducet Dominus. Inter quos ex numero eorum, qui illic perseuerabant, Basilius quidam nomine hoc petijt. Cùm largus ergò esset beatus & fratrũ valdè amans, ei benè precatus, & data quam induerat pelle ouilla, eum dimisit. Ille autem longiùs abiens ad viginti millia, cùm in quodã colle curâsset cellam sibi ædificari, illic habitauit. Post aliquod verò tempus accedentes dęmones, eum adeò inuaserunt, vt eum propemodùm fecerint expirare. Ad *Basilius, discipulus Auxẽtij, valdè cęditur à dęmonibus.* quem cùm qui ex locis, quæ erant circuncircà, venerãt ij, qui pascebant pecora, abijssent, & consuetas eius preces, dum sępè clamâssent, non essent assecuti, cellæ fenestra vi aperta, vident eum mutum & pronum iacentem: & existimantes eum esse mortuum, rursùs accurrentes, suis renunciârunt. Qui cùm ascendissent, inuenerunt eum ferè semimortuum, & nec valentem omninò loqui, sed solùm parùm respirantem. Cùm autem corpus eius vidissent sauciatum, curru citò allato, eum in ipso imponunt, & ducunt ad beatum Auxentium. Qui cùm post horam nonam despexisset è fenestra, & cum vidisset, voce dixit apertiore: Frater Basili. Cùm is ergò eum vocâsset, & ille non exaudijsset, tertiò magna vi clamauit: O, tibi dico frater Basili. Cùm is autem citò assedisset, dicit ei: Surge, accipe potestatem aduersùm tentatorem, non ampliùs timens improbos & immundos dęmones. Iussit itaque eum surgere, & sumere venerãdum corpus & viuificum sanguinem Domini nostri Iesu Christi, & statìm rursùs reuerti in suũ locum. Qui cùm abijsset, & hoc modo non ampliùs fuisset tentatus, & se tribus annis fortiter exercuisset, in pace migrauit ex hac vita.

Sed post eius aduentum monachis & mundanis, qui aderant, & omnibus reliquis dixit beatus: Dęmones hominibus inuidentes, ô fratres dilecti, perpetuò machinantur nobis esse impedimento in bonis operibus, & maximè in temperantia & continentia, humilitateque & beneficentia, orationeque & silentio, lenitateque & patientia, paceq; & tolerantia, & charitate in proximum, qua nihil est maius. Obijciunt enim ijs quidem, *Dæmones vt nos oppugnẽt varijs modis.* qui volũt esse temperantes, diuersas quasdã & inter se discrepãtes species, & corporis titillationes: quomodò etiã abstinentibus, ventris appetitiones: & ijs, qui volũt humiliter de se sentire, vanam gloriam: ijs autem, qui in animo habent benefacere, suorum potiùs curam: ijsque, qui orant, & agunt silentium, diuersas animi perturbationes & multitudinem veterum negociorum: ijs verò, qui se in lenitate exercent & tolerantia, opponunt animi angorem atque timiditatem, & omnem suam improbitatem: paci autem & patientiæ, odium & maleuolentiam, per quam perdit eam, quæ est in Christo, charitatem, & omnes, vt semel dicam, fructus sancti spiritûs, quos enumerauit Apostolus, per contraria conantur euertere. *Galat. 5.* Sed qui sunt muniti gratia Domini nostri Iesu Christi, permanent immobiles. Quamobrem non est mirandum, quando nos plagis conscindunt. Quando enim per cogitationes & reliquas corporis perturbationes non possunt nos deturbare, tunc per se exercitatorum terrent petitionem. Qui sępissimè signo crucis repressi, deflent se esse victos. *Signo crucis vincuntur dæmones.* Nos ergò nè cedamus, & illi deijciuntur: Nos resistamus, & illi euertuntur: Nos Dominum inuocemus, & dissipatur vniuersum eorum consilium. Est enim stadium, certamen & martyrium, vita cuiuslibet Christiani, qui vult ingredi conuenienter præceptis nostri Seruatoris: & maximè eius, qui est insignis in vita monastica, vt dicit Apostolus: Non est nobis colluctatio aduersùs sanguinem & carnẽ, sed aduersùs principatus, aduersùs potestates, aduersùs principes tenebrarum mundi huius. *Ephes. 6.* Præcipio autem vobis, dicens, induere armaturam Dei, vt possitis resistere insidijs diaboli. *Ibidèm.* & loricam fidei, & galeam salutis, & gladium spiritûs docet ipse nos possidere: vt per hæc inuicta arma, quæ non cadunt sub adspectum, resistamus cogitationibus, quæ videri nequeunt, & per eas inimicis, quomodò dicit: *2. Cor. 10.* Cogitationes destruentes & omnem altitudinem, quæ erigitur aduersùs Dei scientiam, & omnem cogitatum captiuantes ad Christi obedientiam, qui semper vincit in nostra imbecillitate diabolicam audaciam, & non permittit nos tentari supra id quod *1. Cor. 10.* possu-

possumus, sed præbet euentum per tolerantiam, vt nos possimus sustinere. Nam absque eius auxilio nos infirmi & imbecilli, & quibusuis volucribus & pecudibus captu faciliores. Dignati autem eius auxilio, qui imbecilli, fortes: qui abiecti, gloriosi: qui terreni, cęlestes: qui mortales, immortales reddimur per multitudinem eius miserationum, & æterni regni hęredes efficimur.

Cùm satis ergò vtilitatis percepissent, qui germanè audiebant, lęti descenderunt, gratias agentes vniuersorum Domino nostro Iesu Christo. Porrò autem hoc quoquè pręcipiebat beatus, vt non solùm die Dominico, sed etiam die parasceues singulis hebdomadis feriarentur, si posset fieri: maximè quibus quotidianus victus abundè suppetit: hunc quidem in ieiunio & precatione, propter passionem Seruatoris: illum autem in conuiuio & sacramentorum participatione, propter eius resurrectionem. Quamobrem si quando contigisset ipsum habere operarios, aut etiam eius successorem, de quo suo loco dicemus, hos duos dies iubebant feriari: die quidem parasceues cum impensis mercedem quoquè præbentes, Dominico autem solùm impensas. Illucescente verò die sabbatorum, familiares suos cum ijs, qui inueniebantur, Pater iubebat tota nocte vigilare. Cùm de more ergò in quadam nocturna vigilia ipse intùs precaretur, & reliqui foris permanerēt, aperta fenestra beatus, cùm Benedictus Dominus Deus, ter vehementer dixisset, & suspirâsset, & caput in terram inclinâsset, dicit: Quod erat in Oriente luminare, ô fili, Simeon pater noster dormijt. Cùm ij autem propter psalmodiam non sensissent, quod dictum fuerat, valdè flens beatus, rursùs dicit eis: Sanctus pater noster, Ecclesiæ columna & firmamentum Simeon, requieuit, & nulli culpæ affinis & munda eius anima, me inutilem & sordibus inquinatum, non est dedignata præteriens salutare. Hęc cùm audijssent & valdè essent perculsi, non potuerunt respondere, sed siluerunt, signantes noctem, in qua hęc dicta fuerant. Cùm autem paucis pòst diebus hoc ad pium Imperatorem Leonem in principio sui imperij relatum esset, & omnibus id esset notum, diligenter scrutati qui audiuerant, inuenerunt fuisse certum, quod sanctus dixerat, vt quod diuina gratia prędixisset per reuelationem in consummatione sancti Simeonis. Valdè ergò obstupefacti & Deum glorificantes, in hoc quoquè docti fuêre, Deum posse omnia.

Sabbatis tota nocte vigilat cum suis.

Simonis Stylitę mortem indicat suis.

Quòd verò hęc à nobis, non sola motis coniectura, dicta sint, sed quæ accuratissimè didicimus ab vno ex eius administris, ea etiam persecuti sumus. Nemo ergò dubitet. Nam qui nos de hoc instruxit, erat quidem lingua barbarus, vt qui esset ortus ex Mysia, mente autem honestissimus, vt qui perseuérans apud beatum Auxentium, non vinum biberit, non oleo vsus sit, non pulmento, non fructu, non deniquè vllo alio. Nam pręter panem & aquam & semina, quæ non coquebantur, eaque non ad satietatem, quauis ferè nocte, nihil comedebat aut bibebat. Interdiù autem paruas quasdam cruces ex siliquis valdè elegantes, suis manibus assiduè faciebat. Qui autem ascendebant, eas accipiebant gratia benedictionis. Ipse nobis hęc ore suo significauit, qui etiam, postquàm dormijt beatus, cum moribus loco quoquè successit. Rursùs ergò pluribus congregatis, & prędicta consueta regula hymnum dicentibus, cùm beatissimus Auxentius aperuisset fenestram, & vt consueuerat, precum finem fecisset, respondens vnus ex ijs, qui aderant, dixit: Rogo te Domine, benedic & precare, quòd cùm tribus mensibus vnam pro mercede menstrua ouem accipiam, ea perdita, frustror mercede vnius mensis. ad macellarium enim ferebat, quæ mactarentur. Ad hęc subridens, respondit beatus: Mihi hoc dicis, vt qui sim solitus diuinare, aut qui greges possideam? Ille dixit: Nequaquàm, sed adoro te, vt ores, & inueniatur. Deindè cùm paululùm intermisisset, Alypium quendam clara voce, vt solebat, beatus accersijt. Cùm duo ergò inuenti essent eiusdem nominis: Tibi, inquit, dico, qui stas à sinistris. Scio te nō esse suffuratum ouem, sed inueni esse. vade ergò, & redde. Hic enim, qui perdidit, dat vobis ad sumptum sex pholes, vt vos congregemini. Qui cùm fecisset, vt iussus fuerat, recepta oue, Domino egit gratias, qui per sanctos suos facit magna & inuestigabilia, gloriosaque & admirabilia, quorum non est numerus.

Nota rarā abstinētiā.

Cruces in precio sunt apud pios.

Iob 9.

Quodam autem die cōgregata multitudine tam rusticorum quàm ciuium, & beato ea disserente, quæ pertinebant ad salutem, quidam qui aduenerat rusticus, dixit ei: Bonus dies tibi domine mi. Cùm ille autem honestè arrisisset, (erat enim reuerà lepidus) & dixisset, Bonum tibi tempus: qui aderant, apud se ridebant. Ille verò dicit eis: Est

sermo scripturæ, ô fratres: Responde insipienti ad eius insipientiam. Si dixisset, Benedic: audiuisset, Dominus te benedicet, sicut consueuimus. Ipse est enim, qui honorem per suos seruos in se accipit, & vnumquenque remuneratur mercede suæ gratiæ: Quoniam autem bonum diem mihi attribuit, is contrà accepit bonum tempus. Cùm sic correxisset nō solùm eum, qui offenderat, sed etiam reliquos omnes: intrò ingressus, rursùs siluit. Seruatoris autē nostri Iesu Christi opem ei ferente gratia, multi dęmoniaci ad eum veniebant, sua quidem sponte & per se quęrentes curationem. Quos quidem oleo sanctarum reliquiarum irrigans, quartumque & parasceues diem maximè iubens ieiunare, cum oratione intensa & syncera fide, curans dimisit. Inter quos quidam ab eo sunt depręhensi, qui turpis lucri gratia se simulabāt esse dęmoniacos. Quos quidem sanctus vehementer increpauit, dicens: Nisi essetis dignati dono sancti baptismatis, immedicabilis dęmonis dominatus vos tenuisset. Prou. 26. Nota hoc genus curationū, quo expulit dæmones.

Quædam verò nomine quidem Eleuthera, mente autem splendidiore suam coronans appellationem, quę piæ inprimis Pulcherię fuerat cubicularia, solebat ad eum venire, & cum omnibus, eius fruebatur precibus. Ea, cùm esset ipsi animus diuino amore saucius, quas habebat sanctorum reliquias, deposuit apud beatum. Deindè tētabat supplex ei persuadere, vt vitæ monasticæ ab eo initiatam, auelleret à turbulētis huius mundi negocijs. Eo autem varijs modis differente, & dicente, eam, se rectè gerendo, & beneficentia vtendo, etiam in mundana vita posse placere Domino: illa nō cessabat ei negocium exhibere, vt hoc assequeretur. Postquàm verò perspicaci oculo animaduertit firmam & immobilem eius constantiam, & quæ nunquàm deficiebat, compunctionem, voluntate Dei, qui vult omnes esse saluos, annuit sanctus, & in campo suburbani, qui distabat circa vnum milliarium, nomine Cyreta, iussit intereà perseuerare vacantem meditationi diuinarum scripturarum. Atq; hęc quidem se in Domino iucundissima explente voluptate, & omnem laborem corporis lubenter ferente ob gratiam, quæ à Deo patre ei suppeditabatur: cōiunx quoquè alterius cuiusdam Pantepitropi, nomine Cosmia, accedens rogabat eum, cum illa locaretur recedens à corruptione. Cùm autem plurimis admonitionibus non potuisset ei persuadere, vt marito coniungeretur, eius quoquè necessarijs eam cum minis ad id incitantibus, neque quidquam proficientibus, propter insuperabilem eius in Deū amorem: id animaduertens sanctus, iussit hanc quoquè versari cum priore. Quinetiam vxor cuiusdam Arcotrophi, omnibus relictis, suam exigens salutem, rogabat sanctum, nè eam expelleret. Quam cùm satis instituisset, vt fieret templum Dei, quomodò ostendit eius vita, quæ posteà est consecuta, iubet eam admitti. Non multò pòst autē dat eis habitum, ad exercitationem planè accommodatum: vt qui tunicis ex pilis contextis eas induerit, & magnis quibusdam pallijs: adeò vt reueretur quispiam, vel solùm videns tantam tristitiam. Nondùm enim in his partibus talis vnquàm habitus apparuerat. Nota habitum hūc religiosarum fœminarū.

Deincèps ergò ab eo tempore aliæ quidem ad eam rem accedebant: aliæ quidem, quæ ab ingenuis adducebantur parentibus ad custodiam virginitatis: aliæ autem, theatro & scena relictis, diabolo renunciantes, & Christo cum magno fletu & laboriosa lamentatione se coniungentes: adeò vt breui tempore cōgregatæ sint plusquàm septuaginta, & decęterò iusserit beatus domum oratoriam eis ædificare. Citra vllam verò intermissionem in die parasceues & in die Dominico eas accersens, & de virginitate & pudicitia eis verba faciens, rogabat eas, admonens & eis persuadens, vt obliuiscerentur omnium, quæ sunt in vita iucunda, vtpotè quòd sint iucundiora & incomparabilia bona, quæ sunt in promissionibus: & nè attraherentur à carnis voluptatibus. Nam & si mitem & placidam naturam dedit creator in mulieribus, at nos rursùs dignatus est meliori instituto, vt bono id, quod est melius, pręferentes, pro naturali matrimonio, in quo situm est crescere & multiplicari & replere terram: opponitur autem ei viduitas & orbitas liberorum, & ad virum conuersio cum seruitute intolerabili: mysticas & admirabiles, & in quas non cadit viduitas, nuptias eligamus, sponso vnitæ immortali, forma specioso pręter filios hominum. Quamobrem non oportet intueri ad alium, qui sit in terra speciosus, cùm filij Dei specie nō sit alia speciosior. Si autem & diuitiæ & insigne ornamentum à marito procedit, quid eo ditius, qui est cęli & terrę Dominus, & prębet spiritum & vitam? Si verò sponsus est claro genere natus, quid est rege angelorum clarius & gloriosius? Si autem est sapiens & arripiendus ac amplectendus coniunx, quid est sapien- Adhortatio eius ad cōtinentiam. Gen. 1. & 3. Psal 44.

sapientius opifice omnium, tam quæ sub adspectum cadunt, quàm quæ nõ cadunt? Cuius coniunctio, suis sponsis est gaudium ineffabile: ijs autem, quæ ordinem deserunt, est supplicium ineuitabile. Huius despõsationis nulla est voluptas carnalis experientiæ: sed vniuersæ virtutis, beneficentiæque & concordiæ, cum ea, quæ percipitur ex ieiunio, vigilijsque & animi fortitudine.

Maiori verò cautione & diligentia est opùs, quòd ijs quidem, qui in mundo vexantur à libidine, in promptu est remedium per legitimum consensum. Virginibus autem & continentibus, si propensæ sint ad voluptates, graue est naufragium & grauis casus. est enim magnũ certamen temperantiæ, quoniam magna quoquè est eius corona. Sed quo est maior labor, eo est etiam maior merces. Si eam ergò non tradideritis torpori & segnitiæ, in vestris membris frustrà laborabit voluptas, fores obsidens. Audiet enim à vobis, quòd id, quod peccati quidem est iucũdum, est breuissimum, æterna autem est grauitas supplicij. Recede à nobis: cęlesti enim sponso desponsæ sumus Christo, vt nos virgines castas exhiberemus. Statuite ergò ratiões vestras, custodes huius thesauri, in sensibus mandata Christi semper ferẽtes: primùm autem virginitatis & temperantiæ sanctificationem, nè fortè eius latrones ascendant per fenestras, & ingrediantur per auditum, nè persuasa mente tanquàm ianitore, & aperta virginitate, clanculùm vobis vestram eripiant lętitiam, & faciant virginitatem quauis viduitate miseriorem. Est verò hoc magnum & graue peccatum ijs, qui faciunt. Non est enim par peccatum, tunicam frangere, & purpuram: Imperatoris imaginem rumpere, & priuati. Dei enim imagines, sunt virgines, ipsum habentes descriptum in cogitationibus: in quas audere aliquid admittere, est facinus tyrannicæ amentiæ. & ideò virgini, quàm ei, quæ fornicatur, vitium afferre, est magìs sceleratum. Non est enim par libido in eam, quę prostat, & in eam, quæ est Christo coniũcta. Non est enim par furtum vasis forẽsis, & sacerdotalis. Vas autem sacerdotale est virgo, & purpura, quam nulli alij licet induere, pręterquàm regi & Domino vniuersorum.

Magnum cõtinentiæ certamen, sed & ingẽs præmium.

Virgines violare quàm sit immane scelus.

Quòd si etiam vos legitimum mouet matrimonium, audite eius calamitates, & quæ in Euam pronunciatæ sunt sententiæ, à quibus vos estis liberatæ, remotæ per virginitatem à mala suspicione patiendi crimina mariti fornicantis, qui habet potestatem prohibendi, nè eas, quò tibi expedit: de alimẽto disceptandi, tanquàm nõdùm vxori: ei, quæ peperit, exprobrandi, Cur non est masculus, sed fœmina fœtus, quem peperisti? Quòd si sit etiam masculus, cur non formosus? Maior restat cura: nondùm est ablactatus, & de educatione magna est cõtentio. Sin autem creuerit, nè ægrotet, nè fortè moriatur: quomodò etiam si viuat, maior est solicitudo, nè nõ fiat eruditus, nè malus euadat, nè euertatur ab aliquibus, nè in improborum pertrahatur consuetudinem, nè à bestijs mutiletur, nè, dum proficit, in inuidiam vocetur & seditionem. Vndenàm suppeditabunt, quæ sunt necessaria? Vndenàm comparabunt, quæ pertinent ad contrahendum matrimonium? Vndenàm suppeditabunt, quæ faciunt ad eius decus & ornamẽtum? Vndenàm alet ministros? & deniquè à reliquis, quæ huc & illuc distrahunt, curis & solicitudinibus: nè dicã dolores partûs & naturæ necessitates. Reuerà, vt dicit diuinus Apostolus, innupta curat quæ sunt Domini, ab his omnibus liberata, sola autẽ ornata incorruptione, cuius suppeditator est & perfector Iesus, & qui vos potest custodire in tolerantia, & augere in spe bona. Custodite ergò vosipsas in ea, in qua vocatæ estis, vocatione, vt virgines Christo exhibeatis, vt etiam bona æterna cõsequamini gratia Dei, qui vos vocauit in suum regnum & gloriam.

Incommoda matrimonij.

1. Cor. 7.

Postquàm autem cessauit ab adhortatione, benè precatus, eas Christo commẽdauit, iubens omnibus, vt die sequenti venirẽt ad synaxim, quæ circuncircà erãt, hymnis sanctificans. Postquàm ergò venisset in monasterium, quod extruebatur, intensis fusis precibus, cum multitudine, quæ eum sequebatur, ascẽdit in montem: vbì post tres quidem dies ægrotauit, post alios verò decem est mortuus. Congregata ergò multitudo piorum virorum ex clero, & ijs, quę circuncircà erant, monasterijs, cum ijs, qui erant amantes virtutis, ex mundanis, ei iusta fecerunt quartodecimo mensis Februarij. Atque volentibus quidem aliquibus, & maximè ijs, qui erant ex monasterio beatissimi Hypatij, in quo versatus est, cùm descẽdisset propter Synodũ, preciosas eius reliquias deponere in templo sanctorũ Apostolorum, quibusdam autem in templo S. Zachariæ, quod est aliquot milliarijs illinc situm in prędio, quod dicitur Theatrum, quæ ab eo congregata fuerant mona-

Morit vir sanctiss.

Preciosę eius reliquiæ.

monasteria, ijs, qui aderant, supplicabant cum multis lachrymis, nè pater separaretur à filijs. Tunc Dei voluntate ad eorũ, qui illic erant, salutem, in oratorio ab eo condito instàr monasterij, eum deposuerunt. Cuius monimentum per multiplicem Christi benignitatem efficit curationes vsque in hodiernum diem.

Consummatus autem fuit sanctus noster Presbyter & Archimandrita & magnus inter exercitatores Auxentius in imperio pij & Christi amantis Zenonis, Februarij mensis xiiij. Fuit verò depositus in prędicto monasterio, ad gloriã Dei nostri, qui operatur dona in sanctis suis. Quoniam eum decet gloria cum patre & sancto spiritu, nũc & semper & in sęcula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. FAVSTINI ET IOVITAE, CVI ETIAM ANTIQVISSIMA MARTYROLOGIA *fidem conciliant: Et certè Ado episcopus prolixè illud describit.*

BEatissimi viri Faustinus & Iouita, nobilissimis in ciuitate Brixiana orti parẽtibus, fidem Christi, quam religiosa mente didicerant, instanti solicitudine prędicabant. Erant enim non solùm germanitate carnis coniuncti, sed etiam virtute spiritûs ità vniti, vt concordi vbiquè studio Christũ annunciãtes, copiosam regionis illius multitudinem ad verę fidei cultum perducerẽt. Erat siquidem eo tempore eiusdem Brixianę ciuitatis episcopus, Apollonius nomine, qui ob metũ persecutionis sese in abditis occultabat. Is cùm famulos Dei ardentissimum feruorem erga prędicationis studium habere conspiceret, ad se accersitos, Ecclesiasticis eos gradibus sublimauit. Deniquè Faustino, quia maior natù erat, presbyterij officiũ tradidit: Iouitam verò iuniorem natù, ministrorũ Christi numero sociauit. Susceptis itaque beati viri Faustinus & Iouita diuinis ministerijs, cœpêre nihilominùs tanto propensiùs verbo prędicationis insistere, quanto magìs eos ipsa etiam sacerdotalis dignitas inuitabat. Cumque innumerabilem quotidiè populum Christo acquirerent, nec esset aliquis, qui eorum doctrinę repugnaret, cœpit opinio prędicationis eorum ad vicinas etiam prouincias se circunquaquè diffundere.

15. FEBRVA.

Faustin' fit presbyter & Iouita diaconus.

Eo itaque tempore Italicus Comes, qui Rhetiarum populis pręerat, cùm esset paganissimus, & supra modum dęmoniacis cultibus occupatus, lumen, quod ipse cęcitatis suę inuolutus tenebris respuebat, moliebatur etiã insano studio à suę prouincię hominibus arcere. Vndè factũ est, vt veniente Adriano Imperatore in partes Ligurię, ad fluuium Adduam ei occurreret, ac talibus apud eum ore sacrilego niteretur cõquestionibus: Inuictissime Imperator ac triumphator, inquit, consule Romanę reipublicę tuę, cõsule sacratissimis dijs nostris. Sunt duo viri in ciuitate Brixiana, qui nescio quẽ Christum prędicantes, plures iam à magnorum deorum nostrorum cęremonijs auerterũt. Hos nisì vestri numinis censura coërcuerit, certum est, eorum subuersionibus diuinam in his locis obliterari culturam. Audiens talia Imperator Adrianus, dat ei, vtpotè quem tenebat studiosissimum sui erroris fautorem, huiusmodi per sacram scriptionem potestatem, vt vbicũquè Christianos inuenisset, aut dijs eos inclinaret, aut diuersis supplicijs exterminaret. Accepta itaq; Italicus Comes, vt optauerat, sęuiendi in Christianos potestate, processit iturus Brixiam, sicut iusserat Adrianus. Qui mox vt in ciuitatẽ ingressus est, misit Liberium consiliarium suum ad Faustinum & Iouitam, qui eis imperialem facerẽt innotescere sanctionem. Quos cùm in fide nominis Christi persistere immobiles comperisset, repletus indignatione, pręcepit militibus, vt eos compręhensos suis adspectibus pręsentarent.

Sistuntur martyres corã Italico Comite.

Qui cùm adducti essent, ità eos Comes Italicus allocutus est: Inuictissimus Imperator sacris suis iussis cõstituit, debere omnes Christianos ad deorum nostrorum religionem conuerti. Si qui verò eius inuenti fuerint repugnare pręceptis, diuersis in eorum cõtumaciam animaduerti supplicijs. Vndè ęquũ est, vos, ó Faustine & Iouita, tam salubribus monitis colla submittere, & relicto nouo superstitionis errore, ad veterẽ sacrorũ deorum, quam status reipublicę cõstituit, repedare culturam. Beatissimi Faustinus & Iouita

 dixe-

dixerunt: Tempus nostrum aduenit, vt exultare potiùs, quàm terreri, debeamus. Vndè scire te certiùs volumus, quia neq; fidem Domini nostri Iesu Christi, qua semel imbuti sumus, vllo possumus modo relinquere, neq; huiusmodi pręceptis obedire. Audiens hęc Italicus Comes, iussit eos in carcere custodiri vsq; ad Adriani Imperatoris aduentum, qui in proximo sperabatur venturus. Quinta igitur die cùm introisset Adrianus Imperator Brixiam, retulit ei Italicus Comes de beatissimis Faustino & Iouita, quòd iussis eius obtemperare contempsissent, & quia ad eius audientiam clausi reseruarentur in carcere. Adrianus Imperator dixit: Et quali progenie orti sunt, vt ad nostram maiestatem audiendi reseruarentur? Italicus Comes respondit: Ex præclaro genere originem ducunt. Nam parentes eorum caput senatûs in hac ciuitate fuerunt, qui tantam dijs nostris exhibuerunt reuerentiam, vt sicubì comperissent esse Christianos, summo eos flagrantis zeli studio persequerētur. Isti verò qua insania dementes effecti sint, nescio, vt obstinata cordis intentione deos nostros blasphemantes respuant, & Christum, qui à Iudęis ligno affixus asseritur, colāt. Adrianus dixit: Isti homines mihi plurimùm necessarij sunt, vt per eorum supplicia multos ad deorum nostrorum religionem cōuertam. Tūc pręcepit eos eductos de carcere, suis prę sentari adspectibus, quibus & dixit: Est'ne aliquis Deus Sole prętantior, vt relicto eius numine, ad alium vos quasi potiorē debeatis conferre? Beatus Iouita respondit: Nos verum Deum veneramur & colimus, qui est Deus cęli & terræ & vniuersæ creaturæ: qui & ipsum Solem constituit, ac dedit illi officium, vt luceat per diem, sicut & lunæ stellarumq; ordinibus, vt tenebras illuminent noctis. Adrianus dixit: Consultiùs facitis, si nostram impleatis voluntatem, vt primi in nostro palatio esse possitis, quàm in hac insania perseuerantes, acerbissima morte consummemini. Sanctissimi Faustinus & Iouita dixerunt: Non facimus rem nefariam, quæ nos ad interitum perducat æternū. Adrianus dixit: Nefariè facitis, cùm vos Christianos esse denunciatis, vt exclusa à vobis trāquillitatis nostræ gratia, infamiæ macula denotemini. Sanctus Iouita respondit: Optimè nos profitemur & denunciamus esse Christianos. nam gratia tua nobis vitanda est, vt ad æterni regis gratiam peruenire possimus. Adrianus Imperator dixit: Nimìs duro corde estis, quos verba mea inclinare non possunt. Pietas enim nostra erga vos est: ideoque vos optamus modis omnibus effici meliores, vt dignam habeatis apud nos militiæ potestatem. Beatus Faustinus respondit: Dignam habemus militiam, quam nobis Christus noster tradidit. Nam militia vestra cum tempore finiēda est, quia & vosipsi cum tempore deficietis. Nostra verò militia inęternùm permanet. Adrianus dixit: Iam satìs est, quòd vos patienter sustinui. Aut sacrificate deo inuicto Soli, aut permulta faciam in vos tormenta expendi. Faustinus & Iouita responderunt: Nos sacrificamus Deo viuo, qui Solem in ornamenta constituit. Sol aūt, quem nobis adorandum pręcipis, à Deo vero nobis in obsequium datus est. Tunc Adrianus ira commotus, iussit eos ante templum Solis perduci. Erat autē statua Solis auro perfusa, habens in capite radios ex auro puro. Quibus dixit Adrianus: Videtis gloriā inuicti Solis? Accedite, & sacrificate ei, vt dignos vos habeat in conspectu suo, & liberi efficiamini ab his, quæ vos expectāt, tormētis. Beatus Faustinus respondit: Nunc videbis gloriam Dei nostri, vt cognoscas hunc inualidum esse, quem tuum deum confiteris. Tunc vna voce pariter dixerunt: Sol cognouit occasum suū: posuisti tenebras, & facta est nox. Adrianus dixit: Quid est, quod submurmuratis? Accedite propiùs, & sacrificate deo inuicto Soli. Tunc Iouita conuersus ad statuam Solis, dixit: Nos adoramus Deum, qui regnat in cęlis, qui Solem lucere constituit: tu autem cùm sis statua in adspectu tātùm Solis, transfigurare in effigiem picis ad confusionem eorum, qui te quasi deum adorant.

Adducuntur etiam in Imperatoris conspectum.

Psal. 103.

Cumq; hęc dixisset, ilicò facta est statua vt fuligo in conspectu populi. Radij autem, qui in capite illius erant, tanquàm carbones mortui decidebāt in terrā. Cernens Adrianus talia, dixit: Quid est, quod video? Italicus Comes dixit: Pręcipe ministris, vt ei restituant splendorem. Iubet ergò Adrianus accēdere ministros cum spongijs, vt superductam fuliginem eidem statuæ detergerent. Quod dum ministri conarētur efficere, tota simul in fauillam resoluta est, vt nihil penitùs ex ea remaneret. Beatus verò Faustinus ait ad Imperatorem: Animaduertis quod factum est deo, quem colis? Quomodò ad nihilum redactus est? Tunc iratus valdè, iussit eos ad bestias damnari.

Solis statua fit instàr fuliginis.

Redigitur in fauillā.

Cumq; introducti essent in medio ludi, Adrianus dixit ad Italicum: Introducantur feræ sęuissimæ, ad quarum adspectum statìm timore deficiant. Conuersus verò Adrianus, dixit

dixit ad martyres: Animaduertite, ô Faustine & Iouita, quia iam in morte estis constituti, & propè est, vt acceleretur finis vitæ vestræ. Consentite itaq; mihi, & sacrificate deo Saturno siue Dianæ, vt à ferarum morsibus possitis absolui. Sanctus Faustinus respondit: Saturnus, quem dicitis, homo fuit pollutus immanissimis sordibus, qui suorum fertur carnes voràsse filiorum. Diana verò turpis extitit mulier, quæ pudore abiecto, succincta more venãtium, feras dicitur insecuta. Hósne tales nobis pręcipis ad summi Dei iniuriam adorare? Adrianus Imperator dixit: In morte estis constituti, & adhuc in blasphemijs perseueratis? Tunc conuersus ad satellites suos, imperat eis, vt quatuor aduersùs athletas Christi leones admitterent. Dimissi sunt itaq; leones, quorum erant oculi flammantes, & adspectus terribiles. Qui venientes cum grandi velocitate, proiecerũt se ad pedes sanctorum, dantes intolerabiles fremitus, ità vt cõtremisceret populus paganorum. Ipsi verò demisso in terram capite, lingebant sanctorũ vestigia. Cernens Adrianus, quod gerebatur, iussit ministris suis, vt dimitterent leopardos. Qui & ipsi venientes ad locum, vbì serui Dei stabant, volutauerunt se ad pedes eorũ. Videntes hęc populi, clamauerũt, dicentes: Tolle magos de medio nostri, vt possimus liberè deos adorare. Adrianus ampliùs ira stimulatus, ait ad ministros: Dimittite ad eos vrsos, ponentes priùs tamen circa latera eorum faculas ardentes, vt cùm exusti fuerint, dolore eos instigante, ipsos deuorent. Fecère ergò ministri, vt sibi fuerat imperatum, dimiseruntq; vrsos. Qui cum ad seruos Dei appropiâssent, leones & leopardi faciebant in ipsos ministros impetum, & ità eos morsibus suis conciderunt, vt ne vnus quidem viuus euaderet. Electi autem Dei stabant inter bestias securi, quibus ait Adrianus: Animaduertitis, Faustine & Iouita, quia miseratione suam adhuc deus Saturnus, cui iniurias intulistis, erga vos exhibet, & idcircò à feris minimè contingimini? Faustinus respondit: Erubesce Christianorum tyranne. Non enim, vt tu putas, Saturnus tuus ab his feris nos eripuit, sed potiùs verus Deus ille, cui nos seruímus, qui regnat in cęlis.

Dimittuntur in eos leones, sed nihil illos lædunt.

Item leopardi.

Item vrsi.

Vbì itaque sunt minæ, quas nobis intendebas? Eccè feræ, quas cum grandi ad nos feritate misisti, adorantes Deum, iacẽt ante pedes nostros prostratæ, nihil feritatis habentes. Sed si qua adhuc habes fortiora, accelera, vt in omnibus te victum esse cognoscas. Adrianus dixit: Nolite vrgere, quia iam duriora pręparata sunt, quæ vobis adhiberi pręcipiam. Tunc quidam sacerdos, Orphetus nomine, qui cõsanguineus erat Imperatoris, dixit ad eum: Si iubeç pietas vestra, tollentes inuictissimum deum Saturnum, eamus ad eos, vt liberentur à feris, & sic poterimus lucrari animas eorum. Adrianus dixit: Facite, sicut vobis videtur. Tũc Orphetus vnà cum alijs sacerdotibus, necnon Italico Comite, tollentes Saturni statuam, pergebant ad locum, vbì erant sancti inter bestias positi.

Qui cùm propiùs accessissent, cõtinuò feræ insilientes super eos, vniuersos suis morsibus peremerunt, clamantibus paganis ac dicentibus: Deus Saturne, adiuua ministros tuos. Statua quoquè ipsa, bestiarum conculcata pedibus, suorum iacebat fœdata sanguine sacerdotum. Audiẽs vxor Italici, Afra nomine, virum suum à feris interemptum, cum magna velocitate venit ad theatrum, & ità cum clamore dicebat Adriano: O quales deos colis Adriane, qui nec sacerdotes suos, nec seipsos potuerunt liberare. Quapropter & ego misera ob vestram perfidiam vidua facta sum. Quid multa? Videntes populi, quod erat factum, magnificabant Deum Faustini & Iouitæ, & multi ex eis crediderunt in Domino: inter quos simul etiã Calocerus, qui erat in officio Imperatoris, cum multis officialibus suis crediderũt Christo. Sed & Afra, cõiunx Italici, relicto errore idololatriæ, credentiũ sociata est numero. Adrianus Imperator ait ad martyres: Si verus Deus est, quẽ colitis, exire liberi à feris. Beatissimi athletæ responderũt: Et in hoc tibi ostendemus potentiam Domini nostri Iesu Christi. Tunc conuersi, dixerunt ad bestias: In nomine Domini imperamus vobis, vt exeatis extra ciuitatem, neminem omnino contingentes. Quæ statìm à conspectu eorum, velut oues mansuetissimæ recedentes, portas ciuitatis egressæ, montium deserta petièrunt. Adrianus verò fortissimos Christi milites pręcepit retrudi in carcerem.

Feræ deuorant Italicũ Comitem cum multis alijs.

Calocerus, Afra & alij multi credũt in Christum.

Postera igitur die iubet sibi in Capitolio Adrianus sedẽ parari: quò cùm sanctos Dei adduci pręcepisset, compellebat eos Ioui thura imponere. Qui cùm immobiles in fide Christi persisterent, iussit Adrianus ignem copiosum accẽdi, & in medium incendij eos proijci. Stabant verò bellatores Christi inter flammas immobiles, & expansis manibus hymnum dicẽtes. Ampliori ergò dehinc Adrianus indignatione correptus, magos eos

Mittuntur in flãmas martyres illæsi.

 esse

esse & sceleratissimos inclamitans, præcepit eos rursùs in carcerem trudi, & nullum penitùs ad visitationem eorum admitti, vt famis penuria interirent. Angeli autem Domini intempestæ noctis silentio descenderunt ad eos, quorum adspectus in modum radiorum Solis, tenebras effugabat. Qui confortantes beatissimos Christi athletas, ab oculis eorum lapsi sunt. Iubet itaq; post hęc Adrianus tribunal ante templum Martis pręparari, & ibidèm sibi beatissimos Faustinum & Iouitam exhiberi. Cumque isset Calocerus, vt eos exhiberet, eccè occurrit sanctis martyribus totum officium Caloceri, & pręcedebat eos cum magna reuerentia, vsque dum venirent ad fanum Martis. Cernens verò Adrianus omnes ex officio pari consensu sanctis habère reuerentiam, suspirans, animiq; dolore permotus, recepit se in palatium, & iussit Faustinum & Iouitam inscio populo ad se adduci. quibus & ità dixit: Existimatis, quòd & me vanum per maleficia vestra faciatis, sicut & populum fecistis? Vndè nisì sacrificaueritis, per diuersas vos faciā vinctos trahi ciuitates, & per varia demùm tormenta viuendi vobis terminum imponam. Beatus Faustinus respondit: Quocunq; nos duci pręceperis, semper in nomine Domini nostri te scies confundi: quia Saluator noster, qui nos protegit, semper nobiscum est. Adrianus dixit: Probabitis tunc, cùm vehementiora vobis adhiberi pręcepero tormenta. Beatus Iouita respondit: Quascunque nobis pœnas adhibueris, non timebimus mala, quoniam Dominus suscipiet nos. Tunc pręcepit eos iteratò in carcerem claudi vsq; ad diem profectionis suæ, mandans ministris, vt nullum ad eos ingredi permitterent. Sed & carcerem annuli sui impressione obsignari pręcepit. Omnis verò populus, qui crediderat vnà cum Calocero & officialibus eius, inquirentes beatum Apollonium, qui propter metum infidelium occultabatur, inuenerunt eum non à longè à Brixiana vrbe absconditum.

Apollonius episcopus latitando declinat rabiem persecutionis.

Cui cùm omnia, quæ gesta fuerant, retulissent, Deum benedicēs Apollonius, iuit pariter cum eis ad cuiusdam montis remotiorem locum: ibique eis iuxta morem fidei seriem tradens, baptizauit eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti: & confortans eos in Christo, dimisit à se. Nunciatum est autem Adriano, quia Calocerus & officium eius credidissent. Qui iratus valdè, pręcepit eos compręhendi, & vinctos sibi in circo pręsentari, & ait ad Calocerum: Calocere, quæ te dementia inuasit, vt vniuersis, qui in palatio meo sunt, te abiectiorem redderes? Conuersus quoquè ad officium eius, dixit: Dicite, morti destinati, qua vos insania compulsi, deos nostros reliquistis, vt inter damnatitios puniri non metuatis? Illi ad hęc responderunt: Non timemus huius seculi mortem, quia adiutor noster Deus est, qui regnat in cęlis. Tunc furore nimio succensus Adrianus, iussit eos circunduci, & in eodem loco decollari. Quod cùm factum fuisset, venit Apollonius cum Christianis, & rapuit corpora eorum, & dignè tradidit sepulturæ sub die xiij. Calend. Decembrium.

Faustinus, Iouita & Calocerus vincti ducuntur Mediolanum.

Calocerū verò pręcepit Adrianus vnà cum Faustino & Iouita catenis adstrictos post se ad Mediolanensem ciuitatem, quò erat profecturus, adduci. Cumque portas ciuitatis beati martyres fuissent egressi, prosecutus est eos omnis populus Christianorum vnà cum sancto Apollonio episcopo, & venerunt cum eis vsq; ad fluuium, qui dicitur Mella: & ibì confortantes se inuicèm, dataque sibi pace, multis cum lachrymis separantur. Porrò beatissimi athletæ Faustinus & Iouita, vnà cum Calocero vincti catenis, sub custodia perducti, die tertio Mediolanum sunt ingressi. Statimque Adrianus iubet sibi in thermis Herculanis tribunal parari, & in conspectum suum fortissimos Christi martyres, sic vt erant fatigati ex itinere, exhiberi, sperans infelix robustissimos Dei milites, fessos iam labore viæ, suis obedituros pręceptis. Ad quos inflata voce sic locutus est. Scitis miseri, quomodò translati estis de ciuitate vestra? Vel modò conuertimini ad sacrificia deorum magnorū, vt liberi à pœnis esse possitis, & inter primos in nostro palatio computari. Beati martyres responderunt: Sacrificium offerimus Deo nostro, qui nobis in omnibus præbet auxilium. cęterùm securus esto, quia dęmonijs, quæ colis, non sacrificamus, promissiones tuas pro nihilo putantes. Adrianus hęc audiens, stimulis furoris exagitatus, iussit eos supinos alligari, & supra ora eorum fistulas poni, & liquefactum plumbum infundi: quod eorum guttura penetrās, vocem simul eis & vitam extorqueret. Faciunt ministri imperata: sed mox resiliens plumbum in eos, qui illud infundebant, dispergebatur: sanctos autem in nullo contingebat incendium.

Cernens id Adrianus, magìs infremuit, iussitque eos in eculeo torqueri, & circa latera

ra eorum laminas ardentes adhiberi. Quod cùm ministri fecissent, exclamans Calocerus, dixit: Orate pro me beatissimi martyres, quia grauiter comburor ab his flammis. Sanctus Faustinus dixit: Sustine modicùm Calocere: adest eccè angelus Domini, ferēs auxilium tibi. Nec mora, affuit adiutorium Domini, confortatusq; Calocerus, gratias Christo cœpit referre, asseuerans se dolorem minimè sentire. Adrianus dixit: Calocere, verè ignem nō sentis? Calocerus dixit: Verè tibi dico, quia flammarum tuarum incendia prorsùs non sentio. Adrianus dixit ad officium: Afferte stupam, resinam & oleum, & circa eculeos ignem supponite, vt cum ipsis pariter eculeis concrementur. Cumq; ministri sibi imperata perfecissent, cernēs Adrianus prolixam circa eculeos flammam diffundi, æstimans sanctos Dei vehementer aduri, pręcepit eis acclamari: Vel modò sentite fortissimorum deorū virtutem. Beati verò martyres vultu lętissimo benedicebant Dominum, ità vt cunctis patenter innotesceret, quia nequaquàm eos incendium molestaret. Videntes autem populi, qui assistebant, tanta mirabilia, clamare cœperūt: Verè magnus est Deus Christianorum. Et multi ex ipsis crediderunt in Domino. Confusus igitur Adrianus, & iam nesciens quid ageret, iussit eos celeriùs ad carcerem trahi: & dehinc post aliquot dies proficiscens Romam, pręcepit inuictos Christi martyres per singulas quasq; ciuitates ferro vinctos secum pertrahi, quatenùs & Christianis eorum exemplum metum incuteret, & Dei athletas itineris labore conficeret. Calocerum verò tradidit cuidam Antiocho, Alpium Cotiarum rectori, pręcipiens illi, vt eum ad immolandum compelleret: aut si in sua sententia persisteret, diuersis excruciatum supplicijs, morti addiceret. Accepto itaque Antiochus Calocero, proficisci ad Alpes Cotias parans, ante se eum vinctum pręmisit.

Calocerus in pœnis confortat.

Multi credūt in Dominum.

Sed quia res ità exigebat, vt Antiochus cum Adriano proficisceretur, * Fabricium quēdam qui eius vices perageret, ad Alpes Cotias direxit, à quo beatus Calocerus multa pro Christi perpessus nomine, ad extremum reductus Mediolanum, ibique fortis in fide, martyrium constanter accepit. Porrò beatissimi martyres Faustinus & Iouita, Romam perducti sunt, trahētes vbiquè per pędicationis officium populum ad Christum. Quibus nō longè ab Vrbe positis, Calimerus quidam, iam Christi fide imbutus, occurrit, eosque in vehiculum suum, quo ipse sedebat, ascendere persuasit, Vrbemque cum eis ingressus est. Cuius fidem beati martyres explorantes, permissi à custodibus, petiērunt à Romano pontifice, qui eodem tempore occultus ad Catacumbas morabatur, vt Calimero Episcoporum honorem traderet, eumque ad Mediolanensem populum, qui in Christo crediderat, cōfortandum dirigeret. Quod & factum est. Verùm quia longum est, beatissimorum Christi martyrum Faustini & Iouitæ omnem textum passionis seu miraculorum exponere, ad gloriosum eorū exitum veniamus. Deniquè cùm apud vrbem Romā ab Adriano Imperatore dijs immolare compulsi essent, & fortissima, suffragante Deo martyribus suis, cordis intentione restitissent, ac multū, tam robore suæ cōstantiæ, quàm verbo fidei, Christo populū acquisissent, nouissimè tradidit eos Adrianus Aureliano Comiti, dicens: Tolle istos deorum nostrorum cōtemptores, & reduc eos in ciuitatem Brixianam, & ibì eos, nisì sacrificauerint, interfice. Qui suscipiens beatissimos martyres, vinctos ferro ad ciuitatem Brixiam reduci pręcepit. Quibus occurrentes Christiani cum sancto Apollonio antistite, nimia de eorū regressione exultatione gauisi sunt. Tūc Aurelianus Comes iussit sibi beatos martyres exhiberi. Quos cùm de immolandis deorum sacrificijs compellâsset, beati martyres responderunt: Nos libenter parati sumus pro nomine Domini nostri Iesu Christi potiùs mori, quàm tuis obedire pręceptis. Audiens hęc Aurelianus, iussit eos foràs ciuitatem duci, & ibidem decollari. Ducti sunt ergò fortissimi martyres Christi extra portam ciuitatis in via Cremonensi, ibique genibus positis, à gladiatoribus decollati sunt, suscipientes momentaneam mortem, vt vitam acquirerent sempiternam. Facta sunt autem hęc tam in Brixiana, quàm in cęteris vrbibus vel regionibus sub Adriano Imperatore. Et consummata est glorisissima eorum passio sub die quintodecimo Calendarum Martiarum, regnante Domino nostro IESV Christo &c.

Hunc Ado vocat Sapritiū, & primicerium Scholæ Cādidatorum.

Calimerus ordinatur Mediolanensis episcopus: quē Onuphrius scribit V. fuisse eius vrbis episcopum.

Faustinus & Iouita decollātur.

CERTAMEN S. APOSTOLI ONESIMI, DISCIPVLI SANCTI APOSTOLI PAVLI PRINCIPIS *Apostolorum, ex Simeone Metaphraste.*

FEBRVA. 16. Sic enim habent Martyrologia, Romanū, Bedæ, Vsuardi &c. Ephe. 6.

LAetatur seruile quoquè genus, agnitum propter pietatem, quando fide contritis diaboli stimulis, malum seruum, qui à domino defecit, falsa circundatum potentia arguerit. Qui enim liberalibus moribus seruitutis tristitiam submiserit, inuenitur dominus exitiosi dęmonis, qui tyrannis delectatur, conuenienter ei, quod dicit diuinus Apostolus, succinctus lumbos in veritate, & indutus lorica iustitiæ. Tale quid enim Romæ factum est, quæ creditur esse prima & maxima omnium ciuitatum, quæ sunt in orbe terrarum: cùm satanas quidem ampliorem suam rabiem in seruos Dei extendisset, Seruator autem noster Iesus Christus germanis suis famulis latenter suas explicâsset gratias. Multiplices enim dęmonum machinationes, variè cęlestibus consumebat auxilijs, & mentem eorum, qui ad ipsum accedebant, faciebat robustiorem insania minantium: nunc quidem par spiritale, gratiæ Apostolicæ coronis, in quas non cadit interitus, redimiens aduersùs cultum simulacrorum: nunc autem efficiens, vt principes Romani Senatûs à delicijs discederent & diuitijs, propter meliorum desiderium.

Onesimus sistitur Romæ ad tribunal.

Sed cùm oporteret genus quoquè seruile superare tyrannidem exitialium dęmonum, nè aduersùs seruum bonū videretur conseruus se extollere, in altum elata superbia, ducitur beatus Onesimus ad tribunal Romæ, Tertullo tūc Pręfecti vrbis obtinente potestatem: qui communem quidem quandam induerat potestatem aduersùs Christianorum genus, iussis tyranni ad pios persequēdos excitatus: duplicatum verò suum odium in hunc virum iustum aperuit, quæ laude ei danda erant, trahens ad vituperationem. Quoniam enim diuinis & pudicis doctrinis vxorem eius, qui videbatur ei frater, docuerat continentiam, & veræ & viuificæ in Deum fidei memoriam eius animo impresserat, sanctum quidē vocabat præstigiatorē: adulterum aūt eum, qui decreta temperantiæ moderato animo pędicabat. Hic est enim Onesimus, qui Apostolicis decoratur

Colos. 4.

testimonijs. Hic est, qui theologicæ & veræ Pauli linguæ persuasit, vt literis pro eo intercederet apud Philemonem dominum suum. Hic est, qui seruilis necessitatis tristem humilitatem, pijs moribus & bonis actionibus ad mentem excitauit liberam. Hic est, qui inutilem quotidianam vitæ decepit deceptionem, & suis in Apostolos ministerijs, ad pietatis altitudinem totum seipsum extendit: quomodò eos, qui legunt, docent literæ ad Philemonem, quæ apertè sic habent: Rogo te pro meo filio, quem ego genui in vinculis meis, Onesimum aliquando tibi inutilem, nūc autem tibi & mihi vtilem, quem misi. Tu autem eum, hoc est, mea viscera, accipe: quem ego volebam apud me retinere, vt pro te mihi seruiret in vinculis Euangelij. Sine tua autem sententia nihil voluī facere, nè tuum bonum esset veluti ex necessitate, sed voluntarium. Fortassè enim propterea à te separatus est ad tempus, vt eum reciperes æternū: non ampliùs vt seruum, sed supra seruum, fratrem dilectum, maximè mihi. Quanto autem magis tibi in carne & in Domino? & quæ deincèps sequuntur.

Onesimus, Pauli & filius & frater.

Atque sufficerent hęc quidem, quæ per tot laudes procedūt, ad aperiendum thesaurum bonorum, quæ aderant Onesimo. Non sunt enim adulatoris, nec falsa alicuius testimonia, sed Pręconis veritatis, qui functus est munere Apostolico. Eūdem ergò vocat & filium & fratrem: filij quidem appellatione, sui in eum amoris ostendens magnitudinem: per fraternitatem autem, æqualem ei conseruans honorem in Deum fiduciæ. Qui pręsentia enim sua leuauit vincula, & tristitiam exhilarauit consuetudine, & corporalibus ministerijs Apostolici corporis alleuauit labores, quomodò non viatico pietatis onustus erat, peruenturus ad talem finem doni, in quod non cadit interitus? Atq; hunc quidem, qui sic animam in Dei pietate pręclarè exercuit, ieiunio aūt & orationi corpus assuefecit, vt in stadio pietatis incorruptionis corona aduersùs malignum apertè redimiretur, tunc adductum ad tribunal Tertulli cum Romulo adiutore & Papia spiritali commilitone, interrogauit Tertullus, dicens: Quis es? Respōdit Onesimus: Christianus.

Dixit

Dixit autem Pręfectus: Cuius conditionis? Respondit: Olim quidem famulus, vt est consentaneum, hominis: nunc verò gratus seruus boni Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi. Dixit Præfectus: Et quęnam est occasio tuæ tam facilis in alienum dominium translationis? Dixit Onesimus: Cognitio veritatis & odium cultûs simulacrorum. Dixit Pręfectus: Quanto precio fuisti translatus in tam nouum dominium? Dixit Onesimus: Dei filius Iesus Christus, precioso suo sanguine empto meo interitu, me transtulit ad incorruptionem, quemadmodùm scriptum est: Scientes, quòd non corruptibilibus auro aut argento redempti estis à vana vestra conuersatione, tradita à patribus: sed precioso sanguine, tanquàm agni immaculati Christi.

Onesimus sistitur Pręfecto, & illi pręclarè respondet.

1. Pet. 1.

Dixit Præfectus: Quamnam hanc vanam conuersationem vestræ annuncient scripturę, ostende rebus ipsis accommodans. Dixit Onesimus: Adulterium, quod propter paucas cupiditates ad infinitum supplicium alit suos operarios. Auaritiam, quæ propter nullum bonum armatur in proximum. Præstigias, quæ cohabitant cum dæmonibus & sunt inuentrices spectrorum, & sunt radices vniuscuiusque insidiarum. Arrogantiam, quę per nouam mentis agitationem, in immensum elata est fastum aduersùs potentiores. Inuidiam, quę Cain cum multis alijs docuit esse fratricidam, & in ijs, qui ipsam possident, perniciosas seminauit cogitationes. Maledicentiam, linguam effrenatam, quę tanquàm nubem quandam, in omnes extendit irrisionem. Simulationem, veritatis inimicam & amicam diaboli, & quod est hebes ad amicitiam, & velo prętenso est absconsum, pusillanimi vitium, inferens errantem mentis conceptionem: per quod Euam quoquè, vt arbitror, supplantauit malignus. Iram, maledicti inuentricem, malarum autem plagarum effectricem, & vulnerum procreatricem, & matrem cędis. Ebrietatem, quæ cohabitat cum intemperantia, & est soror voluptatis, & inuentrix turpis sermonis, aliena à bona cogitatione: quæ est indecora & habitu & oratione, & dissoluit decorem eorum, quæ sunt secundùm naturam.

Vana conuersatio quid sit, explicatur.

Gen. 4.

Gene. 3.

Post hæc autem omnia, quæ materialis & mundanæ constitutionis est cisterna, & eorum, quæ dicta sunt, mater, idololatriam: quæ quidem est fundamentum fornicationis, magistra veræ Dei ignorationis, inuentrix egestatis, rationis animæ occæcatio, architectrix suauis deliciarum titillationis, aliena ab honestate: quæ cum Domino pugnat vniuersorum, & aggreditur excindere terminos veri Dei cultûs: quæ est dux mortis & ministra draconis, esca malorum, virtuti contraria, fugiens incorruptionem, & prædicans interitum, & circa terram & tartarum proponens spem ijs, qui ad ipsam intuentur, amica sanguinis, duxque & princeps inuidię: quę Dei ignoratione illaqueat eos, qui sunt simplices moribus: quæ tenebrarum quidem & vmbræ est germana cōciliatrix, à lucida autem gratia est aliena: quę laqueis inhonestę actionis constringit eos, qui ipsi seruiunt: quæ est argumentum turpis & blasphemi sermonis, quæ ad vanam exercet gloriam eos, qui sunt ei dediti: quæ est operatrix saltationis, cupiditatis carnalis conciliatrix: quæ canos senis probro afficit & ignominia, ad indecoram tibiam iubens saltare eum, qui est consistentis ætatis: quæ honestatem excindit virginitatis, per indecoram capillorum solutionem: quæ eas facit scenicas, quæ domi sunt honestæ, pudori dedicatæ: quæ ferro & ense suos dies festos commiscuit: quæ animalium immunditijs & sanguinis effusionibus annunciat sordes suæ impudicitiæ: quæ eas, quę honestè celantur, partes corporis, turpiter publicat in media ciuitate: quę viri aperit pudenda, & quę non fas est, indicat mulieribus: quę masculi excindit naturam, ad cultum effœminati dæmonis: quæ sua effecit mysteria ex cædibus & adulterio & puerorum amoribus: quę instàr cymbę in maximis fluctibus varijs modis agitat mentes hominum: nunc quidem venenatos serpentes gustare suos mystas adhortans: nunc autem docens ea, quæ diuelluntur, coli ab ijs, qui diuellunt: quę alijs piscem renunciat: quæ alios adhortatur, vt aliorum deos comedant: quę bouem sacrificat, & bobus offert holocausta: quæ oui ouem sacrificat: & eundem efficit & deum & bestiam: quę homini mactat hominem, & cædem facit pro sanitate: quę inanimis animata offert ad sacrificium, & sculpto lapidi mactat hominem, qui factus est ad Dei imaginem: quę sordida animalia & malas escas rationis expertibus fraudibus in deos retulit: quę est turpia efficiens dedecus, & muscam ex verme habet principium sui ortûs. Quid enim opùs est dicere, quòd vel cepę diuinum honorem tribuit idololatria, ab animalibus ad materiam inanimam variè transiens deceptionibus, vt summa cęcitate ho-

Idololatria quot malorum causa sit & conciliatrix.

Gene. 1.

minum ignorantiam deducat ad inferos? Ità etiam fecit lapidem vt Deum honorari, & lignum, partim quidem colere iussit profanis legibus: partim autem edixit, vt in ara vreretur ad manifestam probationem impiæ mentis eorum, qui ipsi párent.

Cùm hanc ergò, per tot absurda procedentem, impiam idololatriam effugissem, & eius malitiæ satellites forti animo conculcâssem, velutì ex maris tempestate peruéni ad portum pietatis, ancoris cymbam substantiæ mei corporis in tuto & stabili loco faciens quiescere, nempe vita nulli culpæ affini, fide in Deum, & charitate in proximum. In his enim vtrisq; simul coniunctis, credimus contineri vniuersam mentem doctrinæ cælestis. Quamobrem te quoq; adhortor, ó Tertulle, amoris in fratres legem volens extendere, dimittas quidem has omnes, quæ sunt ad tempus, visionis suauitates, & instàr somnij sensum citò prætereunt: celeri autem mente decæterò accedens ad vniuersorum inspectorem & opificem Deum, & errorem quidem soluas: fide verò fias saluus, & vt scriptum est, venias ad agnitionem veritatis. Nō enim delectatur Deus morte eius qui offendit: sed pœnitentia eorum, qui accedunt, abstergit præcedentia scelera. Dixit Præfectus: Videris non solùm metu tormentorum repressus, nolle venire ad sacrificandum, sed etiam nos ad tuam trahere deceptionem. Dixit Onesimus: Neque tua probabilis oratio, ó aliene à veritate, etiamsi secum adferat persuasionem, neque tua tantum possunt tormenta, etiamsi ea efficias terribilia, vt in spe futurorum bonorum non perseuérem per ea, quæ à te mihi offeruntur. His & quæ sunt huiusmodi, hactenùs agitatis, Præfectus quidem beatum Onesimum cum ijs, qui cum ipso erant, tenebrosæ iubet tradi custodiæ & afflictionibus, quæ producunt dolorem tormentorum, vt singulorum probrorum ac pœnarum illatio, ad impietatem traduceret eius fidem. Ille autem iustus, vt qui iam esset amplexus delicias, quæ sunt in paradiso, magìs lætabatur ijs, quę in ipsum facta fuerant, non secùs àc aurum, quod per ignem & vstionem efficitur magìs probatum ad suî purgationem.

Summa totius scripturæ diuinæ.

1. Tim. 2.

Onesimus in carcerem conijcitur.

Cùm ergò afflictio in carcere producta fuisset ad totos decem & octo dies, extrinsecùs quidem affluens populus, magìs corroborabat beatum ad veram in Deum fidē: Tertullus autem studens quod fiebat reprimere, sub prætextu clementiæ, eos expellit è ciuitate. Onesimus verò cum Apitione, strenuo in vero Dei cultu commilitone, cùm peruenisset Puteolos, non cessabat viuificam prædicare gratiam ijs, qui accedebant. Cùm complures ergò hoc modo venissent ad agnitionem veritatis, ægrè fert quidem Tertullus id, quod factum fuerat, & ad immensam iræ speciem, vt est verisimile, armatur à dæmone. Huius autem satellites, quorum manibus impia fuerat cura commissa, sanctorum manus lignis affixerunt, in dorso eos torquentes, & in hoc habitu Præfecto, cędem spiranti, sanctos ad tribunal adduxerunt. Tertullus autem venenatis diaboli furoribus agitatus, rursùs interrogauit, toruo adspectu se putans territurum beatum Onesimum: Quid te mouit, inquit, ó ferro & igne digne, vt meā clementiam in immensam tibi reconderes fiduciam, & malū malo, vt videtur, addens, deincèps ad inexorabile in te intenderes supplicium? Dixit Onesimus: At ego existimabam te decæterò effectum amatorem meliorum, mihi quoquè concessisse potestatem, vt docerem, vt per omnes absq; vllo impedimento currens gratia, nullum eorum, qui crediderant, redderet expertem doni Dei. Hæc lepida verba, tanquàm dicta per ludibrium, accipiens Tertullus, iussit beati corpus vehementer extendi à quatuor, & virgis cędi per ignominiam strenuum athletam pietatis.

Multos conuertit ad Christum.

Cęditur virgis atrocissimè.

Cùm longum autem tempus, dum hęc fierent, prætercurreret, & ligna quidem sanguinem & carnem corporis simul attraherent, pia autem illa anima magìs corroboraretur ex desiderio bonorum, quæ expectantur in cælis, minabatur Tertullus se corpus eius esse membratìm dissecturū, nisì vellet sacrificare. Ille autem vir fortis, & propter pietatem planè inexpugnabilis, cùm suam mentem tanquàm murum aliquem validum opposuisset tormentis, erat immutabili sententia, ne omninò quidem propter minas suam inclinans fiduciam & loquendi libertatem. Postremò ergò, cùm totum corpus disruptum esset tormentis, & vidisset Tertullus eum iacentem supinum, iubet eius tibias & femora confringi: & sic coronam incorruptionis consummatus beatus Onesimus à Deo accipit ad bonorum remunerationem 15. Calendas Martias.

Quædam autem mulier, quæ erat ex genere Imperatoris, cùm thecam construxisset ex argento, in ea imposuit reliquias martyris, ex sua in sanctum memoria, æternorum

Corpus eius in theca argentea reponitur.

rum

rum bonorum sibi mercedem comparans: Quam detur nobis omnibus consequi, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri cum sancto spiritu gloria, potentia & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. IVLIANAE VIRGINIS ET MARTYRIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

ETIAM ciuitatum pulcherrima, Nicomedia, inquam, cùm, 16. FEBRVA. qui impiè imperauit, Maximianus lubenter in ea degeret, erat dedita cultui idolorum. Ex ea ergò vir quidam ducens originem, nomine Eleusius, qui erat vnus ex senatu, & amicus quidem Imperatori, amicus autem dæmonibus, despondet puellam specie formosam, genere claram, moribus probam & laudabilem, temperantiam sibi maximè vendicantem, & scientem eam esse suum ornamentum, & quod est omnium maximum & perfectissimum, in Christum magnam pietatem possidentem, etsi ex parentibus ad hoc non bonam haberet occasionem. Nam ei quidem erat pater, æque ac amicus gentilibus, & Christianis inimicus inexpugnabilis. Mater verò erat in confinio vtriusq;, nempe & gentilium erroris simul & pietatis, & neutri tribuens plus, quam alteri. Sed non sic honestissima Iuliana, (hoc enim erat nomen puellæ) sed videns cælum, terram, aërem, mare, ignem, quærebat eum, qui ea est fabricatus, & per ipsa, quisnam esset, valdè prudenter didicit, sapientem Paulũ habens magistrum. Inuisibilia enim eius, inquit, à creatura mundi operibus intellecta conspiciuntur. Propterea ergò dicebat: Vnus est Deus verus, & eum oportet adorare. Alios autem nunquàm deos dixerit Iuliana, neq; cultum & honorem eis tanquàm dijs tribuerit. Hæc dicebat, & verbis conuenientia efficiebat opera. Atq; ab alijs quidem curis abstinebat: His verò tribus suam vitam dispertiebat, orationi, & templis Dei, & lectioni sacrarum scripturarum: & sic totum transegit tempus, quod fuit inter sponsalia.

Iulianæ virginis præclaræ dotes.

Rom. 1.

Cùm autem Eleusius vrgeret & properaret ad nuptias, hæc sapiens, & quæ acrem illum amatorem potens erat depellere, ad eum mittens, Noli, inquit, te parare ad nuptias, sciens fore, vt me non sis aliter ducturus, nisi priùs Præfecti munus acceperis ab Imperatore. Hæc dicens, apertè ostendebat se talem habere scopum, vt si ille quidem non pareret, aut fortè etiam non posset, hæc non imbecilla ei esset occasio ad repellendas Eleusij nuptias. Sin autem eum ad hoc haberet morem gerentem, & qui id assequi posset, secundò aliquid ei imperaret, cui si paruisset & id fecisset, & illam in seipsum erat lucraturus. Sin verò non paruïsset & hæsitâsset, & se primùm, deindè eius quoquè perderet nuptias. Quòd autem talis esset eius scopus, mox ostendet oratio. Nam ille quidem, quoniam captus erat summo eius amore, cùm omnem mouisset lapidem, & plurima pecunia emisset magistratum, mittit ad puellam, significans & se ei sponsum euasisse clariorem, & iam postulans nuptias. Illa verò (necessariò enim aperit, quod animo agitabat) Dicite, ait ijs, qui missi fuerant ab Eleusio: Hæc quidem rectè se habent: tu autem nisi meum Deum adoraueris, & quem ego colo Dominum, tu quoq; tuum esse fueris confessus, quære aliam, quæ tecum habitet. Hoc enim est vel solum Iulianæ fundamentum, & qui non eadem, quæ ego, opinatur, vadat ad aliam. Atque illi quidem renunciârunt: ille verò fuit ira commotus, & cùm patrem eius accersiuisset, omnia narrauit, & verbis quoquè adiunxit minas.

Cùm autem hæc ille audijsset, qui erat ipse quoquè deditus gentilium falsæ religioni, non minori, quàm ipse, furore percitus, & rem resciuisset non solùm præter spem, sed etiam præter opinionem, dolore quidem afficitur vt pater, irascitur verò propter nouam religionem: & statim cùm domum venisset, primùm quidem nihil asperum nec acerbum dicit virgini, dubitans nè sic magìs eam incitaret ad constantiam: sed iucundè potiùs & paternè, Dic mihi, inquit, filia charissima, & grata lux meorum oculorum, quanam de causa ægrè fers nuptias, & repellis Præfectum? Illa verò, veluti in auribus quodam percussa stimulo: Desine, inquit, pater. iuro enim meam spem, Dominũ meũ Christum, si non priùs fuerit meæ opinionis, neq; erit mearum nuptiarum particeps.

Pater Iulianæ idololatra, valdè ei succenset ob religionem.

Quid

Quid enim fuerit hoc aliud, quàm corpore omninò coniunctos, esse hostes animis? Non tolerabilis ira patrem inuadit, &, Desipis ne, inquit, & amas tormenta? Tormenta dixi? Per maximos deos Apollinem & Dianam, feris & canibus tuum corpus obijciam deuorandum. Martyr verò, Quid cunctaris? inquit: veniant canes, veniant feræ, atque adeò multæ mortes, si fieri possit, pro vna. Lætabor enim, sæpè pro Christo moriens, & accipiens multas remunerationes. Rursùs autem ille callidus generosam virginem variè inuadens, terrorem statìm relinquit & asperitatem, & ad primam viam reuertitur, cùm & paternum desideriũ & hinc religio ex æquo eum distraherent, & vt se in omnem partem verteret, efficerent. Et ideò persuasione & blanditijs eam rursùs studebat inducere.

Constantia virginis.

Cùm autem illa quidem minimè cederet, ille verò pergeret esse molestus, martyr aliquid aliud loquitur, quod plenum erat fidutia & loquendi libertate: Nunquid tu quoq; eris, dicens, tuis dijs similis, aures quidem habens, minimè autem audiens? Non hæc tibi dicens paulò antè, iusiurandum quoq; intuli, nihil mihi rei fore cum Eleusio, si non priùs ei persuasum fuerit, vt Christum adoret? Postquàm eam pater audiuit sic dicentem, eam tradit in custodiam. Deindè cùm eam noctù rursùs accersiuisset, faciebat periculum, num tempus aliquid detraxisset de eius constantia. Postquàm verò rursùs exclamauit generosa, Non sacrificabo idolis, non adorabo sculptilia: Christum solum adoro, Christum colo: vbì vidit apud eam nihil efficere blanditias & minas, accessit ad periclitandum ea, quæ sunt grauia: & cùm plagas inflixisset, non quas paterna dimensa est misericordia, sed quas tumenti animo largiebatur: deindè eam tradit sponso, vt ea vteretur vt volet.

Pater eam in carcerem trudit.

Afficit verberibus.

Cùm ergò contempto sponso contemnentem sponsam liceret iudicare, vt qui talem suscepisset magistratum, ipse quidem primò æstuabat animo & stridebat dentibus: Postquàm autem ea fuit introducta ad tribunal, & formæ pulchritudine omnium in se conuertit oculos, illius quoq; ira eius specie obtunditur, & iram mitigauit cupiditas, & tanquàm qui meditatus esset dicere omnium iucundissima & mollisima, Crede mihi, dicebat, ô mulierum suauissima, & cùm meas elegeris nuptias, liberare ab acerbis tormentis. Quòd si etiam nolis dijs sacrificare, nos tibi nullam vim adferemus: tu solùm mihi annue nuptias. Ad hæc martyr Christi, Neque vlla nos, inquit, oratio, neque tormentum, non ipsa deniq; mors persuaserit tibi priùs coniungi, quàm tu factus fueris mei Christi partium, & consummatus fueris eius diuino baptismate. Sed hoc quoquè faceremus, ô charissima, inquit Præfectus, nisì graue ab Imperatore nobis immineret periculum. Si enim tale quid veniat ad notitiam Imperatoris, non solùm honore, sed cum ipso vita quoq; priuabit. Deindè tu quidem, inquit illa virgo præclara, hunc mortalem, & qui est ad tempus, regem, & qui est dominus tantùm corporis, non etiam animæ, times: ego autem immortalem & Dominum omnium regum, & qui omni spiritui & animæ dominatur, nihilifaciam? & matrimonio coniungar cum ijs, qui ipsum afficiunt iniuria? An non tibi esse videtur iniuria, si quis è tuis seruis accedens, amicitiam inierit cum tuis hostibus, & cum eis inierit matrimonia? Nè ergò fallaris, neq; vtaris ambagibus, arbitrans fore, vt tu me persuadeas. Sed si velis quidem, ipse quoquè ad Deum meum accede. Sin minùs, at tu me interfice, manda igni, cæde flagellis, trade bestijs, vtere quomodocunq; volueris. Tu enim es mihi abominandus, & tuum matrimonium est societas cum inferis, & sepulcrum positum in oculis.

Traditur sponsa Præfecto.

Præclara vox sanctæ virginis.

Hæc cùm audijsset Præfectus, & igni ignem addidisset, ignem iræ, igni amoris, totus ignis apparebat, & furore agitabatur. Talis enim est amor, si fuerit contemptui habitus. Et proptereà graue tormentum intulit egregiæ illi virgini. Id verò erat eiusmodi, vt à quatuor loris extensa, aridis quidem neruis, viridibus autem viminibus ipsa diù à multis verberaretur. Vbi autem defessi quidem erant illi, qui verberabant: ei verò punitio erat potiùs confirmatio eorum, quæ dixerat; vt quæ nihil omninò ostenderet muliebre nec illiberale, iubens lictores cessare Præfectus, Sed hæc quidem, inquit, ô Iuliana, sunt initia & proœmia tormentorum. Tu autem ex his de alijs quoquè capiens conjecturam, accede magnæ Dianę sacrificatura. Sin minùs, postquàm passa fueris, scies omninò te de rebus tuis non bonum cepisse consilium. Illa verò ægrè ferens, quòd putaret se posse ei persuadere: Fac, inquit, ô tu planè stulte & amens. Nam me habebis magìs paratam pati, quàm tu sis paratus facere. Cùm sic dixisset, acerbioris orati-

Durissimè S. virgo flagellatur.

orationis pœnas luit grauissimas, suspensa quidem capillis capitis, magna autem diei parte pendens, adeò vt propter violentam extensionem auulsa quidem sit pellis à capite, vultus verò sit valdè perturbatus, & super frontem tracta fuerint supercilia. Præfectus ergò etiam post supplicium verba rursùs adhibuit, ei spem præbente amore, & vt id, quod valdè vellet, expectaret persuadente. *Suspenditur diù capillis capitis.*

Postquàm autem ille multa dicens, visus est inaniter canere, & ad cor quidem nihil dicere, foris autem solùm aures implere, molestia rursùs affectus est impius: & rursùs consequenter præclaræ martyri adhibita sunt tormenta. Iussit enim laminas ferreas valdè candentes imponi eius axillis & lateribus. Deindè lateribus quoq; alligari manus, & aliquod aliud ferrum transadigi per media eius femora, & sic colligatam vel potiùs confixam, abduci in carcerem. Illa verò cùm & tam acerbum pertulisset supplicium, & abducta esset in carcerem, humì iacens, Domine Deus meus omnipotens, clamabat, qui es inuictus in potentia, qui fortis in operibus, aufer à me has afflictiones, & ab ijs, qui me circundant, libera doloribus, vt Danielem à leonibus, vt tres pueros, & Teclam ab igne & bestijs. Pater meus & mater mea dereliquerunt me: tu autem Domine nè recesseris à me: sed quomodò olìm quoq; fugientem Israëlem per mare conseruâsti, mari verò inimicos eorum obruisti: ità nunc quoq; me serua. Eum autem, qui aduersùs me bellum gerit, confringe rex inuicte, & per eum, aduersarium, & qui nos conatur supplantare, satanam. *Vritur laminis candentibus.* *Dan.6. & 5.* *Exod.13. & 14.*

Cùm preces adhuc essent in labris, ad eam accedit, qui sub adspectum non cadit, omnium hostis & inimicus, simulans se esse angelum Dei: Grauia, dicens, ô Iuliana, & valdè grauia & planè intolerabilia aduersùs te Præfectus parauit supplicia. Tu autem solummodò cùm te eduxerint è custodia, accurre & statìm sacrifica. Neq; enim sustinebis suppliciorum nimiam acerbitatem. Illa autem, Et quisnam tu es? rogauit. Malignus verò, Sum, inquit, Dei angelus: & quoniam is magnam tuí ducit rationem, mittit me ad te, magnifaciens vt tu parcas, & non corpus tuum multis tormentis intereat. Ignoscet enim tibi, si parueris, cùm sit benignus, propter multam carnis imbecillitatem. Perturbatione & terrore martyr propter hæc fuit plena. Nam eius, qui apparebat, videbatur quidem forma angeli: consilium autem apertè inimici. Cùm ergò valdè & miserabiliter ingemuisset, & lachrymis implêsset oculos: Domine mi, inquit, omnium, quæ sunt, effector: quem solum quidem laudant virtutes cælestium, horret verò aëreorum multitudo dæmonum: nè me despexeris, quæ propter te sum passa: nec mihi prætextu salutis, malignus amarum aliquod temperet poculum: sed ostende mihi, quisnam sit, qui hęc dicit, & qui se fingit tuum esse famulum. Dixit, & statìm exaudijt is, qui inuocabatur, & vox extitit cælitùs: Confide Iuliana: ego enim sum tecum. Eum autem appræhende, (do enim tibi aduersùs eum vires) & ex eo disce, quisnam sit. *Diabolus sub angeli specie ei apparet.*

Sic preces vox quidem est consecuta, vocem verò miraculum. Statìm enim soluta quidem sunt vincula: cecidit autem ferrum à femoribus. Illa verò humo statìm exurgit, & fit sui iuris: & cùm sic soluta essent illius vincula, vinctus videbatur is, qui apparuerat. Quem cùm martyr strenuè tanquàm seruum compræhendisset, qui grauia perpetrauerat, duxit ad examinationem, dicens: Quisnam es, & vndè. & à quo missus? Illũ autem (validum enim, quod sub adspectum non cadebat, vrgebat flagellum) coëgit verum dicere, cùm esset omninò amicus mendacij: & omnia simul recenset, eum, qui miserat, quòd scilicet esset satanas: se, qui missus fuerat, nempe quòd esset primus ex eius dæmonibus: causam, quòd per ipsam malignus magnum vulnus acceperat. Præterea, quòd ipse esset ille ipse, qui Euæ olim perniciosum dedit consilium, & ad fratris cædem Cain incitauit, & qui induxit parricidium, qui suggessit Nabuchodonosori, vt excitaret statuam, Herodi puerorum occisionem, Iudæ proditionem & deindè laqueum. Ego, inquit, etiam lapidationem moui aduersùs Stephanum: aduersùs Petrum autem & Paulum, illius quidem capite demisso in terram crucifixionem, huius verò ense interemptionem. Postremò ego sum, qui persuasi Hebræis, vt essent cultores idolorum: Solomonem autem sapientem infatuaui, & effeci nefariorum amorum ludibrium. *Appręhēdit dæmonem.* *Gen.3. & 4.* *Dan 3.* *Matt. 2. 26. & 27.* *Actor 7.*

Hæc postquàm audiuit Iuliana, aliud quoquè fecit admirabile. Alia vincula & plagas imposuit dæmoni. Omninò autem is etiam, qui absq; his, ineuitabilibus illum constrinxit vinculis, & effecit vt teneretur manibus, non est incredibile eum procurâsse, vt vinculis rursùs ligaretur à sancta, & sentiret plagas. Atque ille quidem admirabiliter *Ligat & verberat dæmonem.*

tcr

ter grauem dolorē sentiebat, & rogabat, vt solueretur à vinculis, & relaxaretur à plagis. Quoniam verò non soluebatur, deflebat calamitatem, Hei mihi, dicens: Quid de me fiet? Quò fugiam? Multos quidem decepi: multis autem intuli afflictiones, & multorum fui causa malorum, carcerum, publicationum, plagarum, cōflagrationum, exiliorum, & postremò mortis acerbæ. Sed nullus eorum me omninò superauit. Hęc verò tanquàm mancipio etiam vincula imposuit, & plagas incussit, & me detinet. Sed ô pater & princeps noster, quomodò non cognouisti id, quod erat euenturum? Quomodò misisti? Quomodò ignorâsti hoc malum inexpugnabile, quòd virginitate nihil sit excelsius, & martyris precibus nihil fortius?

Cùm verò is sic examinaretur, misit Præfectus, qui Iulianam educeret è carcere, si modò ea viueret. Illa ergò ducebatur: malus autem dæmon ab ea tractus, sequebatur. Martyr verò stetit ante Præfectum, primam seruans pulchritudinem, & perindè àc si nihil mali sustinuisset, neq; in obscuro carcere inclusa fuisset: sed perindè àc si fuisset in thalamo, & benè & lautè curata fuisset & accepta. Dixit autem Pręfectus: Dic mihi, inquit, Iuliana, Quando & à quo has didicisti præstigias: & quanam arte ità contempsisti tormenta, vt nullum serues eorum vestigium? Ars quidem, inquit, ô Præfecte, nulla est: sed diuina quadam & ineffabili potentia, quæ non solùm te, sed patrem quoquè tuum satanam pudore affecit, me verò ambobus effecit potentiorem, nempe & tuo furore & improba illius arte: sic hîc quidem Christus vestras vires eneruauit, illic autem tibi & tuo patri & vestris asseclis ignem parauit terribilem, & tetrum tartarum, & tenebras, & vermem, & quæ nec mente potest aliquis compræhendere, nec persequi oratione.

Cùm ignem audijsset Præfectus, ignem contra ipsam parauit, qui est ad tempus scilicet, & extinguitur. Accendit itaq; fornacem lignis & sarmentis, & qualibet materia, quæ facilè potest vri & igne consumi. Vbi autem vehementer arsit, præclaram virginem in eum inijciunt. Illa verò ad Deum intuebatur, & lachrymas emittebat ex oculis, & hæ paruæ guttæ, fluuios imitatæ, ignem extinxerunt. Maximo itaque sunt obstupefacti miraculo, totus populus Nicomediensium, & viri numero circitèr quingenti, vna voce & mente exclamauerunt: Vnus est Deus, Vnus, inquam, Deus, qui est Deus martyris Iulianæ: Ipsum nos quoq; colimus, & gentilium cultui renunciamus. Veniat ensis, veniat ignis, veniat quæuis alia mors & cuiuscunque generis. Atq; eos quidem statim accepit ensis, cùm sic iussisset Pręfectus, nullo relicto, qui non fuerit in Christo consummatus. Eiusdem quoq; exitûs fuére sociæ centum & triginta mulieres: Neq; enim viris visæ sunt inferiores, quòd attinet ad pietatem.

Mittitur S. virgo in fornacem.

500. viri credunt in Christum, & occiduntur.

Item fœminæ 130.

Adhuc autem ira feruens Præfectus, iubet Iulianam rursùs inijci in lebetem, multo igne bullientem. Diuina verò gratia eum propemodùm effecit martyri lauacrum laborum, non autem qui membra liquefaceret & dissolueret: Ijs verò, qui circa ipsum ministrabant, Chaldaicam aliam fornacem. Nam cùm repentè erupisset lebes, & circuncircà tanquàm ab aliqua machina esset effusus, admirabiliter & pręter opinionem perdidit eos, qui circunstabant: & cùm eos iustè punijsset, & stultis ostendisset experientia, qualis in ipsos, & qualis apparuerit in martyrem. Cùm sic fuissent consumpti lictores, Præfectus non tulit quod acciderat, neq; omninò tolerandam reputauit calamitatem. Quod autem eum præcipuè malè habebat, erat, quòd nec potuit quidem vnam superare puellam. Quod verò fuit indicium eius ęgritudinis, vestem quidem suam lacerauit: multa autem verba in suos deos emisit prę dolore. Cùm ergò supplicia inferens, nihil proficeret, ità magìs videns martyri crescere constantiam, fert in eam sententiam, vt ense mortem subeat.

Dan. 3.

Procedit autem rursùs quoq; tentator, qui ab initio ad martyrem accesserat satanas, & longè plura passus quàm faciens, & procul stans, (adhuc enim timebat, & plagarum meminerat) eius morte gaudebat, & ad cædem incitabat lictores. Cùm autem virgo illa fortis eum toruis adspexisset oculis, ille, Hei mihi, clamans, me fortè vult rursùs appręhendere manibus, euanuit. Et ille quidem cùm multi adessent testes, metum sic confessus, aufugit: Gloriosa verò victrix Iuliana, tanquàm non ad mortem duceretur, sed potiùs ad solutionem mortis, ambulabat alacri vultu, lætis oculis, & animæ internam exprimens voluptatem, cum ijs, qui cum ea ambulabant, multùm differens, & persuadens, nullum esse neq; ex bonis præsentibus preciosius, neq; ex tristibus validius dile-

us dilectione in Christum. Hęc dixit, & factis ipsis obsignauit, quę dixerat. Postquàm enim fuit in eo loco, vbì oportebat eam accipere consummationem, primùm quidem se erexit ad orationem, deindè & collum inclinauit ad cædem, eandem seruans animi lætitiam, & nihil omninò triste ostendens. Ità victoria insigni ei caput amputatur. Læta progreditur ad mortem.

Mulier autem quędam, nomine Sophia, fortè fortuna tunc transiens Nicomediam, & ad magnam vrbem proficiscens Romam, illas sacras secum accipit reliquias: easq; domum portans, excitat martyri templũ dignum eius certaminibus. Paulò pòst execrandus quoq; Eleusius meritas luit pœnas. Nam cùm in mari nauigantem sæui quidam venti depræhendissent, & ingentem tempestatem excitâssent, ipsam quidem nauem vnà cum viris in mari submergũt. Cùm alij autem omnes essent submersi, ipse vt maiorem acciperet calamitatem, à mari quidem seruatur: in quendam verò locum desertum abijcitur, & fit miser cœna canibus. Sacræ eius reliquię Romam transferuntur.

Tale fuit Iulianæ martyrij stadium, & talis pro Christo finis eam est consecutus: quæ Eleusio quidem desponsa fuerat circa nonum annum ætatis, Christi autem fuit sponsa, & per martyrium ei fuit coniuncta, cùm nata esset decem & octo annos. Rex verò erat tunc quidem impiorum Maximianus: noster autem, id est, fidelium, qui est semper Deus & Rex, Dominus noster Iesus Christus; Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, LEONIS ET PAREGORIJ, *qui martyrium subiêrunt Pataris: ex Simeone Metaphraste.*

VARIAE quidem sunt diaboli machinæ aduersùs seruos Dei: magìs varium autem & maius est vnigeniti auxilium in suos ministros. Nam ille quidem non carnem & sanguinem obijcit ijs, qui sunt natura Christiani, sed spiritalia nequitiæ. Christi autem auxilium suos efficit fortiores aduersùs diabolum. Satìs verò probatur id, quod dictum est, ex generosorum martyrum Leonis & Paregorij tolerantia. Nam cùm beatus Paregorius fuisset priùs consummatus in tolerantia in Domino, & multorum laborum requiem inuenisset regnum cælorum, beatus martyr Christi Leo, eius quidem qui fuit consummatus, certamen beatum esse ducebat: ipse autem afficiebatur magno dolore, quòd non fuisset consecutus idem certamen, cùm esset communis via eis proposita. 18. Febrva. Licèt in Aloysij Tomo non sit assignatus dies.

Illis verò diebus contigit Proconsulem Lollianum electum ab Imperatoribus, venire vsque ad eos, cùm rectio esset eo tempore penès Procuratorem vrbis, qui erat Pataris. Celebrans autem sceleratus Procurator diem festum Serapidis, & congregans concilium impiorum, consultabat aduersùs Christianos, & cogebat omnes ad cultum insanum idolorum. Cùm multi verò concurrerent, & metu humano tenerentur, ęgrè tulit quidem beatus Leo, ne audire quidem sustinens impiorum audaciam. Apud se autem differens, egressus est ad locum, in quo iacebant reliquię beati martyris Paregorij. Cùm autem fuisset in illo loco, in quo peragebant festum execrandũ & impium, qui eo digni erant, vnusquisque eorum, qui videbant, tam ex ipsa statura, quàm ex vultu & veste, & ex eo, quòd non assentiretur malis, quæ ab ipsis fiebant, existimabat eum esse Christianum & planè reuerendum. erant enim ei moderata omnia. monasticam enim vitam exercuerat à iuuentute: & ideò deditus fuerat continentiæ, castitati & temperantiæ. Indumentum autem eius erat ex pilis contextum, & planè re ipsa vitam æmulabatur Apostolicam, & fuerat imitator sancti Iohannis præcursoris. Leo à iuuentute fuit monachus egregius.

Cùm ergò accessisset ad locum ei propositum, & preces fudisset consuetas, domum est reuersus: & cùm fuisset ingressus, & de more precatus, & panem sumpsisset, manebat apud se, nihil aliud meditans, quàm præclara facta pij Paregorij. Cùm hæc autem apud se animo agitaret, paululùm in somnum est resolutus, vt rerum sibi futurarum gloriam adspiceret. Quomodò enim Patriarcha Ioseph vidit, quæ à Deo essent sibi inferen- Gene. 37.

feren-

ferenda: ità etiam beatus Leo vidit per spiritum sanctum rerum sibi futurarum euentum. Visus est ergò videre, cùm esset vehemens tempestas, & torrentes magno impetu defluerent, Paregorium & se stare in medio torrente: & licèt esset fluentum valdè periculosum, se proijcere & accurrere ad beatum martyrem Paregorium, qui ingrediebatur iter ad martyrium. Itaque postquàm visionem adspexisset, excitatus, apud se euentûs faciens coniecturam, coniecit ea, quæ erant euentura. Seipsum autem beatum pronunciabat, quòd aliquanto tempore versatus esset cum beato Paregorio.

Deincèps ergò ad eum accedebat, tanquàm ad fidelissimum aliquem socium certaminis, sed per medium forum, & per id, quod * dicebat Tychæum: & cùm venisset ad locum, videt lucernas & cereolos accensos circa delubrum: & eorum quidem, qui accenderant, misertus est, vt qui decepti essent: cùm propiùs verò accessisset, contriuit lucernas suis manibus, & cereos conculcauit pedibus, eis dicens: Si deos existimatis habere vires, seipsos defendant. Mystæ autem iniquitatis, cœtu congregato impiorum, clamabant aduersùs sanctum Leonem, vt qui auerteret eam, quę à Fortuna erat oblata in ciuitatem, beneuolentiam. Cùm verò creuisset tumultus, & fama esset per totam ciuitatem eius, quod factum fuerat, & peruenisset ad aures Procuratoris, qui tunc administrabat rempublicam, sua vsus iniquitate, iubet milites obseruare eius reditum, & virum compræhendere. Et sanctus quidem Leo est reuersus, per se considerans id, quod erat euenturum, oculos mentis ad Deum extollens. Milites verò cùm propè accessissent, & eum appræhendissent non resistentem neq; tumultuantem, adducunt eum ad Procurratorem. Ille verò tanquàm immanis quædam fera, vorans sanguinem, plenus furore, mouebatur aduersùs martyrem.

*dicebatur *ducebat

Leo à militibus compræhēditur nō inuitus.

Postquàm autem vidit propè esse beatum Leonem, statìm ei obiecit audaciam, qua vsus fuerat aduersùs lucernas, dicens: Mihi vidéris, ô senex, vel ignorare vires deorum cælestium, quòd eorum euertas religionem: aut insanire, vt qui facias præter id, quod videtur diuinissimis nostris Imperatoribus: quos secundos seruatores & deos optimè facientes nos vocamus. Ad hęc dixit Leo sanctissimus: Multos cælestes deos dixisti, ô Procurator. Veritas autem non ità habet. est enim vnus Deus cęlestium & terrestrium, Dominus noster Iesus Christus, filius Dei viui, qui non habet opùs, vt sic colatur ab hominibus. Spiritus enim contritus, & anima, quæ consueuit humiliter de se sentire, sunt apud Deum in magna existimatione. Lucernæ autem & cerei, qui circa simulacra accenduntur, sunt vani & inanes: quoniam sentire non possunt lapis & æs & lignum, quæ ab hominum arte sunt extructa & fabricata. Si verò, ô Procurator, eum qui verè est Deus, intelligeres, non hanc materiam nullo sensu prędítam honorâsses honore suffituum. Cessa ergò in his frustrà laborare, & lauda Deum vniuersorum, & eius filium vnigenitum, Dominum nostrum Iesum Christum, seruatorem mundi & opificem animarum nostrarum. Ad hæc dixit Procurator: Non respondisti in præsentia ad crimina, quæ tibi obijciuntur, sed alia dixisti pro alijs. Nam cùm de dijs accuseris, prompto & alacri animo doces de Christianismo. Dijs autem gratia, qui non siuerunt te latére, cùm hæc ausus fueris. Aut ergò agnosce deos, & imple eorũ sacra, eorum qui adsunt, pàrens sententiæ: aut da pœnas eorum, quæ ausus es admittere.

Egregia S. Leonis fortitudo.

Ad hæc dixit Martyr: Mihi quidem fuisset iucundum, nullum hìc esse lapsum à cælesti cognitione, non solùm tantam multitudinem. Quoniam autem video multos impiè insanijsse, nè putes me esse vnum ex his, cùm sim Christianus. Ego enim, qui intùs habeo præcepta Apostolica, his vtar ad obedientiam. Sin autem propter hæc pœnas à me exigis, nè differas. Non enim propter tormentum, quod à vobis existimatur grauissimum, cauebo: sed omnia sum paratus sustinere, nè quis det diabolo in nos locum aliquem. Sin verò non omnes eadem, quæ nos, sentiunt, hac sola vita viuent. Futura enim vita acquiritur per has afflictiones. Sic enim dicit scriptura, arctam esse viam, quę ducit ad vitam æternam. Dixit Præfectus: Si tu ergò confiteris arctam esse viam, quæ est apud vos, transi ad nostram, quæ est lata & melior. Dixit autem sanctus: Non eam dixi esse adeò arctam, vt non capiat eos, qui illa ingrediuntur. Multi enim pulcherrimam hanc viam sunt ingressi. Sed dicta est angusta, quæ cum afflictione, angustia & necessitate & pro iustitia persecutione initur ab ijs, qui ad eam accedunt. Ijs verò, qui ea sua sponte suscipiunt, fides est latissima, deducens ad proprias virtutes. Cur non autem pronuncias, viam quidem, quæ apud nos dicitur angusta, esse latissimam ad salutem: cùm didice-

Matth. 7.

Vitę æternæ via cur angusta dicatur

didiceris, quòd ex fide vnius parentis nostri Abrahæ, multitudo innumerabilis iustificatur in fide, requiescens in eius sinu: viam verò, quæ est apud vos lata, esse angustam per incredulitatem? Est autem hoc verum. Virtutes enim, cùm sint diuersæ & latę, sunt imperitis arctæ & inaccessæ.

Hæc ergò & his plura sancto disserente Leone, & Christianismi rationem strenuè confirmante, impiorum Iudæorum & gentilium exclamauit multitudo, rogans nè ei concederet loqui, quæ vellet. Dicit autem Procurator ad ea, quę dicta sunt à multitudine: Ego nunc ei do potestatem loquendi liberè, & communem amicitiam polliceor, si dijs pareat. Dixit autem sanctus Leo: Si meorum quidem verborum oblitus es, ô Procurator, rectè rursùs interrogas. Sin verò meministi, scias fieri non posse, vt assentiar adorandos esse deos, qui non sunt natura. Tunc his verbis ira motus, iubet cędi flagris venerandum corpus martyris. Cùm autem multitudo plagarum esset innumerabilis, & maior, quàm vt id sustinere posset humanum corpus, fortissimus athleta Christi Leo, nullo ex ijs, quę fiebant, quidquam afficiebatur, ne minimum quidem emittens suspirium. totam enim mentem suam & desiderium conuertebat ad Dominum. Dicebat autem Procurator: Parua sunt, ô Leo, hæc, quibus affectus es, tormenta, si conferantur cum futuris. Decæterò mihi páre, & dijs offer, quæ sunt lege constituta sacrificia. Dixit sanctus Leo: O Iudex, quod sæpè priùs dixi, non recusabo rursùs dicere: Neque hos nóui deos, neque vnquàm in animum inducam, vt eis sacrificem: vt qui sciam præcepta sacrarum scripturarum. Dij enim, qui cęlum & terram non fecerunt, pereant à facie terræ. *S. Martyr ceditur flagris.* *Ierem. 10.*

Ad hæc dixit Procurator: Hoc solùm dic: Magni sunt dij, & liberaberis à tormentis. Parco enim tibi, tuam respiciens canitiem, & alium habitum corporis. Dixit sanctus Leo: Hoc ipse quoquè dixerim, eos re vera esse magnos & idoneos ad perdendas animas, quę ipsis credunt. Dixit ira percitus * Imperator: Iubeo te trahi per petras, tanquàm furore correptum, & sic mori acerbè. Dixit beatus Leo: Quiuis mortis modus est mihi iucundus propter regnum cæleste. Eam enim voco vitam & salutem, quæ, postquàm hinc excessero, dabit mihi vt habitē cum sanctis martyribus. Dixit Procurator: Páre ô Leo edicto Imperatorum, & dic, dij seruatores: quoniam es alioquì citò acerbè moritūrus. Dixit autem sanctus Leo: O Iudex, mihi videris esse valdè imbecillus, qui solùm assiduè mihi verbis mineris, præter verba autem nihil facias. Cùm verò propter hæc seditionem agitâsset multitudo, valdè perturbatus Procurator, iussit sanctum quidem capi pedibus, trahi autem in torrentem, in eo vltimum daturum supplicium. **Procurator, legendum sentio.*

Cùm itaque sententiam pronunciâsset Procurator, statìm serui peccati & ministri tenebrarum, beatum Leonem traxerunt in torrentem inhumanè & crudeliter. Tunc sciens esse impletum suum desiderium, ad Deum extollens oculos, sic cœpit dicere: Domine Iesu Christe, ago tibi gratias nunc & in secula, quòd me non diù separaueris à famulo tuo Paregorio, sed mihi velocem occasionem dederis eum sequendi. Lætor ergò ijs, quæ facta sunt: nempe quòd pro meis prioribus peccatis nouum viaticum accipio martyrium, & quòd in manus angelorum tuorum meum trado spiritum, in æternum liber conseruandus à iudicio improborum. Atq; pro ijs quidem, quæ in me fiunt, esto ijs, qui ausi sunt, propicius: eis autem concede, vt te agnoscant Deum vniuersorum: quoniam non vis aliquem perire, sed omnes esse saluos & venire ad pœnitentiam. Quinetiam cuilibet, qui inuocat nomen meum, condona Domine sua peccata, & colloca eum, vbi videat lucem vultûs tui: Quoniam tu es Deus solus, patiens, & multæ misericordiæ: & te decet gloria in secula seculorum, Amen. *Precatio martyris sub morte.* *1. Tim. 2.*

DE SS. Martyribus Maximo, Claudio, Præpedigna & duobus filijs eius, quorum martyrium incidit in 18. Februarij diem, videat Lector Tomo 4. Historiam S. Susannæ, 11. Augusti.

VITA SANCTI ET GLORIOSI ET ADMIRABILIVM OPERVM EFFECTORIS, PATRIS NOSTRI *Auxibij, Archiepiscopi Solensis, qui fuit discipulus sancti beneditiq; Apostoli & Euangelistæ Marci, ex Simeone Metaphraste.*

19. FEBRVA. VOLO vobis narrare, patres & fratres dilecti, admirabilem & præclaram vitam venerandi & sancti patris & Archiepiscopi Auxibij, qui fuit effector operum admirabilium. Vereor autē hoc facere, propterea quòd sit indigna, vilis & abiecta oratio. Hic enim primus, tanquàm Sol quidam lætus, exortus est in hac ciuitate, illuminans eos, qui sedebant in tenebris erroris simulacrorum, radijs diuinæ doctrinæ: & tanquàm lucida lucerna in sordido loco, diuino oleo irrigatus, luxit in hac ciuitate, donèc Christus illuminauit eos, qui in ea habitabant, & exortus est lucifer in cordibus eorum. Sed date mihi, rogo vos, veniam. Ego enim miser, qui sum rudis sermone & scientia, existimaui necessarium, cùm sint multa & admirabilia beati Auxibij facta & virtutes, narrare pauca vestræ charitati, quomodò audiui & accepi à viris venerandis, & qui ætate processerant, vt dicit diuina scriptura: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Incipiamus ergò, Deo adiuuante, pulchram narrationem & animæ vtilem.

Roma patria Auxibij.

Deut. 32.

Hic ergò beatus Auxibius ortus quidem fuit ex magna ciuitate Romanorum. Eius autem parentes erant quidem valdè diuites, sed gentiles religione. Fuerunt verò eis duo filij, beatus Auxibius & eius frater Themistagoras. Beatus autem Auxibius erat valdè vrbanus & mitis, sicut Moses. erat verò mente quoquè casta & pudica, sicut beatus Ioseph. & vt semel dicam, erat omni virtute ornatus, scitus puer, ætate proficiens. pater autem eius eum erudijt omni externa sapientia. Cùm fuisset verò ætatis legitimæ, voluērunt eius parentes eum matrimonio vxori coniungere. Beatus autem Auxibius, cùm mentem haberet diuinam & perfectam cogitationem, vitamq;, quam agebat ex virtute, & carnis castigationem, ad hæc contradicebat. A multis enim de Christo audiebat, & desiderabat fieri Christianus. Parentes autem eius cùm hæc audiuissent, ei succensebant. Et pater quidem cogebat minitans: mater verò blandiens, consulebat vt hoc faceret. Videns autem beatus Auxibius hanc illorum voluntatem, quę afferebat impedimentum bono suo instituto, voluit Roma recedere.

Num. 12. *Gene. 39.*

Abhorret à matrimonio.

Cùm hoc itaque statuisset, neque vlli quidquam dixisset, paucis pòst diebus se subduxit à suis parentibus: & cùm in portum descendisset, inuenit nauem nauigaturam in partes Orientis. Omnibus itaque relictis, pauca pecunia sumpta ad se alendum, nauem ingressus est. Cùm Roma autem soluissent, post aliquot dies venēre Rhodum: & cùm illinc traiecissent in mare, quod est in Pamphylia, venerunt in Cyprum, & appulerunt in quendam vicum, qui vocatur Portus. distat autem circiter quatuor milliaria à ciuitate Solensium, beatum Auxibium diuina ducente prouidentia, ad ædificationem & salutem multarum animarum. E naui verò egressus, versabatur in vico, qui vocatur Portus, vt se recrearet à nauigatione. ab ea enim fuerat valdè iactatus & defatigatus. Accidit autem, vt Barnabas Apostolus Christi, in secunda sua circuitione veniret Cyprum, postquàm ipse à Paulo fuerat separatus, facici visione, non cordis. Cùm Marcum autem secum assumpsisset, appulerunt Lapethum. Obeuntes verò totam insulam, venerunt Salaminam, quę nunc dicitur Constantia, vt dicit Marcus. & cùm inuenissent Heraclidem insulæ Archiepiscopum, & eum agnouissent, docuerunt eum quemadmodùm oporteat prædicare Christi Euangelium, & constituere ecclesias, & ministros in eis: & eum valere iubentes, dimiserunt in pace. Cùm autem cursum peregisset Barnabas, & martyrij corona fuisset redimitus Constantiæ, Marcum quoquè de medio tollere conabantur iniqui Iudæi. Fugit verò Marcus, & persecuti sunt eum vsque ad Ledron: & cùm inuenisset speluncam, & eam esset ingressus, ibi latuit tres dies: & post tres dies recessit ex illo loco, & montem peruadens, transijt per Limnetem. erant autem cum eo Timon & Rhodon: & cùm iuissent in vicum, qui vocatur Portus, inuenerunt in eo

Fugit parentes & patriam.

Actor. 15.

in eo beatum Auxibium, qui Roma recèns venerat.

Cùm autem contigisset eos sibi inuicèm occurrere, rogauit beatus Marcus Auxibium, è quanam esset ciuitate. Ille verò dicit: Ex magna vrbe Roma, propterea quòd factus fuisset Christianus. Apostolus autem Christi Marcus, videns eum teneri Christi desiderio, & esse fidelem & eruditum, descendens ad fontem, eum baptizauit in nomine patris & filij & spiritûs sancti. & postquàm ipse fuit baptizatus, imponens ei manus, dedit spiritum sanctum. & cùm eum ordinâsset Episcopum, & docuisset quomodò oporteat prædicare Christi Euangelium, misit in ciuitatem Solensium, ei mandans & dicens: Fili Auxibi, quoniam ciuitas est dedita cultui simulacrorum, & nondùm susceperunt Dei eloquia, sed versantur in tenebris erroris simulacrorum, fac hoc, quod tibi dico. Nemo iam cognoscat te esse Christianum, sed simula te illorum vti religione: & procedente tempore incipies eis tectè loqui tanquàm infantibus, sermone eos tanquàm lacte alens, donèc cùm perfecti euaserint, sint solidi nutrimenti participes. Cùm hæc & his plura dixisset magnus Apostolus & Euangelista Marcus Auxibio, eum dimisit in pace. Inclytus autem Marcus cùm nauem inuenisset Aegyptiam, eam ascendit cum Timone & Rhodone, & nauigantes iuerunt Alexandriam, & illic annunciabat & docebat regnum Dei.

Auxibius à Marco baptizatur & ordinatur Episcopus.

Ex Limnete autem profectus beatus Auxibius & iter faciens, percontatus venit Solos. erat verò prope portas ciuitatis, ad partem occidentalem, templum Iouis, qui falsò apud eos vocatur deus: in quo etiam habitabat sacerdos. & cùm per locum illum transiret beatus Auxibius, vidisset autem sacerdos Iouis eum esse hospitem, eum benignè domi suæ accepit hospitio, & ei mensam apposuit. Mansit ergò apud eum illo die, & die sequenti eum sacerdos interrogauit, dicens: Vndè venis, & quænam est causa, quòd huc véneris? Respondens autem S. Auxibius, dixit ei: Romanus sum: cùm mihi verò vsus esset nauigare in Palæstinam, descendi in Limnetem: & cùm accepissem huius ciuitatis pulchram esse habitationem, sciscitatus huc véni, & lubenter in ea habito. sed si facis mecum misericordiam, maneam apud te, donèc inueniam locum, vbì habitem. Dicit autem sacerdos: Mane feliciter. Mansit ergò in loco, qui appellatur Iouis, aliquanto tempore, non ostendens se esse Christianum, sed simulans se illorũ vti religione, hæc apud se reputans: Si diabolus transfiguratur in angelum lucis, vt eos, qui ei credunt, ad se attrahat, blandisq; & compositis verbis à luce transfert ad tenebras, vt iam faciunt eius ministri: quanto magìs debemus nos transfigurare in homines obnoxios iisdem affectionibus, vt eos abducamus à potestate tenebrarũ & diaboli, & transferamus ad admirabilem & terribilem lucem agnitionis Iesu Christi filij Dei?

Auxibius manet apud Iouis sacerdotem.

2. Cor. 11.

Hæc autem & his similia apud se cogitans & faciens Dei seruus Auxibius, mansit in loco prædicto. Cùm verò pauci dies præterijssent, dicit beatus Auxibius sacerdoti Iouis: Frater, habeo quod tibi dicam. Ille autem dicit: Dic. Ei itaque dicit: Quanam de causà colitis deos, cùm sint ligna & lapides? Os habentes, non loquuntur: oculos habentes, non vident: & aures habentes, non audiunt: neq; odorantur oblatum sibi sacrificium. Quem autem colunt Christiani, ipse est verus Deus, vt audiui ab aliquibus Christianis. Multas enim fecit virtutes, sicut audiui. Hæc ergò cùm Iouis audijsset sacerdos, compunctus fuit à verbis Auxibij, & non ampliùs sacrificabat idolis, sed decæterò docebatur à beato Auxibio. Hoc modo satìs longo tempore fecit latenter ingrediens in ciuitatem, & secretò docens, & rursùs recedens: & exiens, manebat extra ciuitatem in prædicto loco Iouis. Dum ipse ergò versaretur in illo loco, erat Marcus apostolus Alexandriæ, prædicans Dei Euangelium: qui, postquàm multi crediderunt & fuerunt baptizati, exijt ad quęrendum Paulum Apostolum: & cùm eum inuenisset & adorâsset, accepit eum Paulus cum magno gaudio. Tunc Paulo narrauit Marcus, quæ Barnabæ euenissent, & quemadmodùm pulchrum cursum confecit, martyr effectus Salaminæ. Quòd autem Paulus verè Marcum exceperit, ipse mihi fert testimonium, scribens ad Coloss. Salutat vos Marcus consobrinus Barnabæ. & dicit Timotheo: Assumens Marcum, duc tecum. est enim mihi vtilis ad ministerium. Mansit ergò Marcus cum Paulo vsque ad eius decessum.

Sacerdos Iouis fit Auxibij discipulus.

Colos. 4.
2. Tim. 4.

Cùm verò accepisset Paulus, excessisse Barnabam ex hac vita humana, & nullum esse apostolum, qui in Cypro doceret & annunciaret Christum: id animaduertens, misit Epaphram & Tychicum & quosdam alios in Cyprum, ad Heraclidem insulæ Archiepisco-

epiſcopum, ad eum ſcribens, vt Epaphram quidem Paphi conſtitueret Epiſcopum: Tychicum autem Neapoli. & ſimiliter vt alios in vnaquaque ciuitate dignos conſtitueret Epiſcopos. Deſcende autem etiam in ciuitatem Solorum, & in ea quære virum Romanum, qui vocatur Auxibius. Eum Solis conſtitue Epiſcopũ. Sed vide, nè ei imponas manus ad ordinandum. iam enim dignatus eſt ſacerdotio, ordinatus à Marco. Cùm autem accepiſſet literas beatus Heraclides, quæ ad eum miſſæ fuerant à magno Apoſtolo & orbis terræ luminari Paulo, & eas legiſſet, ſtatim nihil cũctatus, fecit quod iuſſerat: & cùm veniſſet in ciuitatem Solos, & quæſiuiſſet beatum Auxibium, ei ſignificatum eſt, in quonam loco habitaret. Egreſſus verò extra ciuitatem in locum, qui vocatur Iouis, inuenit eum illic ſedentem. & cùm ſe inuicèm ſalutâſſent, dixit beatus Heraclides: Fili Auxibi, ad te miſſus ſum ab Apoſtolis Chriſti. Quouſquè deliteſcis in hoc loco, & te non aperis? Quouſquè abſcondis lampadem ſub modio, & non eum potiùs ponis ſupra candelabrum crucis, vt luceat in hac ciuitate? Agedùm decæterò ſis præco veritatis, illumina eos, qui ſunt obſcurati errore ſimulacrorum. Quandiù occultas pecuniam, quam accepiſti à Domino tuo? Et lucrare ſeptuplum. Stude ipſe quoquè audire: Eugè ſerue bone & fidelis, in paucis fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam.

Matth.25. Pſalm.125. Matth.10.

Non audiuiſti diuinam ſcripturam dicentem, Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent? Semina in hac præſenti hyeme, vt illic metas in exultatione in pace. Nè timeas eos, qui occidunt corpus: ſed time potiùs eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehenna. Ipſe enim dixit: Eccè ego mitto vos, tanquàm oues in medio luporum. & rurſùs: Quando tradent vos Præſidibus & Regibus, nè ſitis ſoliciti, quomodò aut quid loquamini. Sanctus enim ſpiritus docebit vos, quę oporteat loqui.

Ibidem.

Hæc & his plura cùm ſanctus dixiſſet Heraclides, aſſumens ſanctum Auxibium, ingreſſus eſt Solenſem ciuitatem, & fuſis precibus, impreſſit in terra figuram eccleſiæ, pondere quidem paruam, ſed magnam Dei gratia: & cùm eum docuiſſet omnem eccleſiaſticam regulam & formam, ſicut ipſe didicerat ab Apoſtolis, commendauit eum Domino: & cùm eum iuſſiſſet valere, iuit cum pace in propriam ciuitatem, Dominũ glorificans. Sanctus autem Auxibius ſtatim nihil cunctatus, cœpit ædificare eccleſiam. & poſtquàm eam dedicauit, ingreſſus, & ſe pronum humì deijciens, cœpit clamare & dicere cum lachrymis: Domine omnipotens Deus, qui feciſti cælum & terram, mare & omnia, quę in eis ſunt, qui finxiſti hominem, puluerem è terra accipiẽs, & eum tua honorans imagine: inuidia autem diaboli deceptum, non es auerſatus in finem, ô bone, ſed ad nos miſiſti vnigenitum tuum filium, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ad ſalutem & reſtitutionem generis humani: qui in hac precioſa cruce triumphâſti de principatibus & poteſtatibus diaboli: qui ſanctis diſcipulis & Apoſtolis dediſti virtutem ex alto, & dediſti eis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici: corrobora me quoquè tuum famulum, & da mihi audaciam, vt liberè & ſine metu prædicem verbum tuum, & eos illumina tua gratia, vt conuerſi ab errore diaboli, agnoſcant te ſolum verum Deum & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Certè benigne & clemens Domine, fac vt inhabitet ſanctiſſimus tuus Spiritus in hac ſancta domo, quæ eſt ædificata in ſancto tuo nomine, eamque ſtabili & confirma, immobilem eam conſeruans in tua fide, vſque ad conſummationem ſeculi. Tu enim dixiſti Domine, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam. Conuerte Domine hunc gregem tuum errantem ad ſanctam mandram tuam Eccleſiam, bone paſtor qui poſuiſti animam tuam pro tuis ouibus: extende dexteram tuam omnipotentem, brachium tuum excelſum & terribile, & quod non cadit ſub adſpectum, & baculo tuæ precioſæ crucis expelle Domine lupum rapacem & ſanguinem vorantem ex tuo grege. Certè Domine Ieſu Chriſte, congrega errantes, medicare ægrotantes, vni omnes in vnum, vt ſit vnus grex, vnus paſtor. Porrò autem mihi quoquè humili & abiecto aperi portam verbi per tuam clementiam, dum extendo manum meam ad ſigna & miracula, per vnigenitum tuum filium Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: Cum quo tibi gloria, honor & potentia, cum ſancto & immortali tuo ſpiritu, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Vides quòd etiam tunc eccleſias dedicabant.

Acto.1. Luc.10.

Matth.16. Iohan.10.

Concionatur ad Solenſes.

Cùm verò peregiſſet preces, è ſolo ſurgens, iuit ad locum publicum ciuitatis, & cœpit docere regnum Dei: & cùm magna fuiſſet ad ipſum congregata multitudo, docebat

bat eos beatus Auxibius, dicēs: Viri fratres & patres, audite me, & credite in Dominum nostrum Iesum Christum, quem ego annūcio vobis. ipse est enim Seruator & refugium omnium, qui credunt in ipsum. Rogo vos & obsecro, accipite lucem cognitionis, extollite in altum oculos mentis vestræ, & obliuiscimini à patribus traditæ cōuersationis, & cognoscite eum, qui est verè Deus & creator vniuersorum, qui potest seruare & perdere animas vestras. Hęc & his similia docēs beatus Auxibius, & publicè prędicās, multis persuasit, vt deponerent quidem vanum errorem simulacrorum, crederent autem in Dominum nostrum Iesum Christum per eius suauem & pulcherrimam doctrinam. Data est autem ei quoquè à Deo gratia curandorum ægrotorum & expellendorum immundorum spirituum. Quamobrem in dies adijciebatur magna turba, credēs Domino: & baptizabātur ab Auxibio in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti, ei peccata confitentes. Quicunque verò habebant ægrotos, afferebāt eos ad beatum Auxibium. Qui cùm eis manus imposuisset, oēs ab eo curabantur in nomine Domini nostri Iesu Christi. Cùm hęc autem didicissent agrestes regionis, qui erant circuncircà, veniebant in ciuitatem, & afferebant secum suos ægrotos. Ille verò curabat omnes per inuocationem intemeratæ & viuificæ Trinitatis, & credentes baptizabantur. Multi Solēses credunt in Christū.

Erat autem vir quidam ex agro quodam, qui vocatur Solopotamius, cui nomen Auxibius. Is cùm audijsset de beato Auxibio & eius doctrina & de viri virtute, ad eum venit, & se abiecit ad eius pedes, eum rogans & dicens: Venerande pater & bone magister, da mihi Christi signaculum. Venerandus autem & sanctus Christi Pontifex Auxibius, cùm diuinas accepisset scripturas & eum docuisset de patre & filio & spiritu sancto, eum baptizauit in nomine sanctæ & quæ est eiusdem essentiæ Trinitatis. Māsit verò hic Auxibius è Solopotamio cum sancto & admirabilium operū effectore patre nostro Auxibio toto tempore vitæ suæ, ab eo discens. Fuit autem hic quoquè vir venerādus & admirabilis, proficiens in Dei sapientia & gratia, sequens magistri vestigia, & ambulans in timore Dei, doctorem suum imitans in omnibus. Quodam autem die exijt hic Auxibius discipulus beati Auxibij, extra ciuitatem ad partem Orientalem in locum, qui vocatur Tarichi, ad meditandum. Qui cùm venisset ad quādam arborem, sedit sub vmbra eius, & decumbēs dormijt. Dum verò dormiret, eccè formicarum multitudo circa caput eius imposita erat, tanquàm corona. Cùm autem venisset in locum beatus Auxibius, & id adspexisset, valdè fuit miratus, & in corde suo conseruauit, quę vidit. Genus enim formicarum, significat excitare oportere pigram & socordem mētem ad alacre & promptum animi studium ad bona, sicut dicit Solomon: Vade ad formicam ô piger, & æmulare vias illius. Corona autem ei pręsignificabat dignitatē sacerdotij. erat enim discipulus sessurus super sedē boni magistri & pastoris. & excitato discipulo, ingressus est in ecclesiam, eratq; decęterò discipulus subiectus magistro in omnibus, & eum obseruabat, tanquàm bonus seruus Domino seruiens. Beatus ergò Auxibius nō cessabat diù & noctù rogare benignum Deum pro salute & conuersione populi, assiduè eos docēs & admonens. Et grex quidē Domini nostri Iesu Christi crescebat, & in dies multiplicabatur: perniciosi autem inimici nostri, in dies minuebatur. Prou. 6.

Post hęc autem cùm audijsset Themistagoras, frater beati Auxibij, vbinàm is ageret, accessit ipse quoq; Solos simul cùm sua vxore beata Timo. Erat enim hęc quoquè mulier admirabilis & planè studiosa virtutis. Cùm verò venissent in ecclesiā, se sunt inuicèm complexi: & fuit magnum gaudium propter eorum aduentum & amborum congressionem, & decęterò in episcopatu docebantur, & per catechesim instituebantur à beato Auxibio. Qui deindè eos baptizauit in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ordinauit autem S. Auxibius beatum quidem Themistagoram, diaconum sanctę ecclesiæ: beatam autem Timo eius vxorem, diaconissam ipsius ecclesiæ. Ex quo enim acceperūt sanctum & salutarem baptismum, se à se inuicèm separârunt ex consensu, propter regnum cęlorū, & ambo decęterò tanquàm fratres processerāt ad impatibilitatem. Cùm prouidentia ergò & Dei gratia aduenisset in ciuitatem Solorum, & omnes ferè credidissent Domino nostro Iesu Christo, per adhortationem & doctrinā sancti patris nostri & Archiepiscopi Auxibij, ei opem ferente sancto spiritu, animaduertēs Auxibius paruam esse ecclesiam, si ratio habeatur eorum qui in eam ingrediuntur, statuit ædificare maiorem ecclesiam in nomine benigni & clementis Dei: & flexis suis genibus, diù orauit, vt Deus eū adiuuaret: & fusis precibus, cùm descripsisset formā sanctæ ecclesiæ, benigno Themistagoras venit ad Auxibiū fratē suū. Etiā in orientali Ecclesia promoti ad diaconatū, de cōsensu vxorum, seruârūt ꝑpetuam cōtinentiam.

Deo fauente & adiuuante, admirabile hoc templum magnumq́ue excitauit: hoc est, hanc sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam, eam omni ornamento exornans, tanquàm spōsam Christi Dei nostri. O bonum pastorem & magistrum, qui pulchrè pauit gregem Christi. O splendidum luminare, quod illuminauit eos, qui sedebant in tenebris erroris simulacrorum. O peritum medicum, qui eos qui fuerant sauciati à diabolo, curauit per inuocationem sanctæ Trinitatis. Non solùm enim morbos corporis curabat beatus Auxibius, sed etiā occulta animæ vulnera medicabatur per sanctū spiritū: nempe cogitationes destruēs, & omnem altitudinem, quæ extollitur aduersùs Dei scientiam, imitans magnum Apostolum Paulum, qui omnibus factus est omnia, vt omnes saluos faceret, quotidiè moriens propter Christum, qui pro ipso mortuus erat & resurrexerat.

2.Cor.10. 1.Cor. 9.

B. Auxibius mansit virgo.

Hîc ergò beatus Auxibius virginitatem exercuit à tenera ætate, Eliæ cursum persequens. Cùm precatione autem & ieiunijs eam auxisset, & fide fuisset roboratus, & spe ductus, consummauit in charitate. Hāc dilexit Auxibius, & eam ornauit, & ab ea fuit ornatus, & in vita pręsenti collegit fructus laborū. Nam cùm dilexisset virginitatem cum magna abstinentia, & honorâsset sacerdotium, ei sedes excelsa traditur, induitur talari tunica, vt seruus Christi, corona decoris ei caput ornatur. Cùm sponsa virgo ei esset credita Ecclesia, eius sponsus appellatur per gratiam: & cùm seminâsset in spiritu sancto, ex eo metit vitam æternam. Quis ergò, ô dilecti, non admiretur & laudet fortem Christi athletam Auxibium, quòd solus pugnârit & superârit inimicum, & rapuerit magnam prędam ex eius moribus? Sibi enim mācipatos omnes habebat inimicus. ingressùs enim sanctus in ciuitatem Solorū, nullum inuenit Christianum, & omnes Christianos fecit per Dei gratiam. Quomodò enim rex, qui misso aliquo duce exercitûs ad ciuitatem, quæ ei resistit, primùm quidem mittit speculatores: deindè is circunsidet ciuitatem, postquàm eam explorauit, donèc eam ceperit & subiecerit regi: Ità etiā fecit beatus Auxibius. Missus enim à cęlesti Rege in hanc ciuitatem ad bellum gerendum cum inimico, non priùs apertè ingressùs est in ciuitatem: sed tanquàm speculator, idololatræ habitum ferens alienigenis, intrinsecùs autem habens arma crucis occulta in pharetra cordis, & adspiciens simulacra, quæ ab eis colebantur, rursùs secedebat extra ciuitatem. Hoc autem fecit longo tempore, & quod est admirabilius, habitans in templo inimici, nempe Iouis, illic primùm cœpit vincere. Nam cùm Iouis sacerdotem per catechesim initiâsset, eum latenter baptizauit, & euertit templum simulacrorum: & tunc decętero liberè ingressùs in ciuitatē, tanquàm fortis miles, manibus in cęlum sublatis, & seipsum componens in figuram venerandæ crucis, sicut Moses, Amalec quidem fudit ac profligauit, qui percipitur intelligentia, nempe diabolum: liberauit verò eos, qui detinebantur sub eius potestate. Nam cùm omnes cōuertisset à tenebris idololatriæ & interitûs, ad admirabilem lucem agnitionis filij Dei, subiecit eos Regi cęlesti.

Nota, vt se in crucis formā cōposuerit. Exod.17.

Quamobrem cùm omnia rectè gessisset, & fuisset pręstantissimus pręco veritatis, & quinquaginta annos honorâsset sacrificium, postquàm multos docuit & illuminauit fide in Christo, venit deindè ad finem vitæ suæ: & accersito vniuerso suo & venerando Clero, dixit eis: Patres & fratres & filij, inclinate aures vestras ad verba oris mei. eccè ego ingredior viam patrum meorū, quomodò omnes, qui sunt in terra. decętero vobis animum adhibete filij. State in fide firmi ac stabiles. Nemo vos decipiat verbis vanis & inanibus. Vos scitis, quātas afflictiones sustinui in hac ciuitate, noctū & interdiū rogans benignum ac clementem Deum, vt aperiret mihi ostium verbi, ad significandum vobis mysterium Christi. Qui est autem à mendacio alienus & solus verus Deus, non despexit meas preces, sed vos appręhendit, & eum agnouistis: porrò autem nunc fratres & patres, vos cōmendo Domino & verbo eius gratiæ, quod potest ædificare, & dare hęreditatem in omnibus sanctificatis. State ergò firmi & immobiles in fide: & validè tenete Traditiones, quas à me accepistis: & quē ex vobis elegit sacerdotem benignus & clemens Deus, nè vos eius pudeat, quoniam est ex vobis, & manet vobiscum, vt vos curet. Hęc ergò & his plura cùm dixisset, appręhendēs Auxibium, eius à Deo honoratum discipulum, osculatus est eum, & dicit: Fili & frater Auxibi, Te elegit benignus Deus hìc sacerdotem. Tu verò decętero pasces gregem Christi, quem acquisiuit proprio suo sanguine. Hęc cùm magnus dixisset Auxibius, vnumquenque eorum est osculatus eius discipulus, qui fuit etiam successor. Tertio autem die audita est fama per totam ciuitatem, quòd

Oratio morituri ad Clerum.

Acto.20. Traditiões tenendæ.

quòd Auxibius sanctus eorũ pater & magister est è vita humana excessurus, omnesq́; simul congregantur cum fletu & planctu in ecclesia. Quos quidem cùm vidisset & eis esset benè precatus, & deindè eos valere iussisset, tradidit in pace Domino suum spiritum, decimonono mensis Februarij. *Moritur S. Auxibius.*

Tunc accipientes venerandas & sanctas reliquias sancti patris nostri & Pontificis Auxibij, viri pij cum clero suo, cùm eis iusta fecissent cum vnguentis & suffitibus & omni alia cura ac diligentia, eum deposuerunt in loculo, quem ipse beatus Auxibius sibi præparauerat, & extra arcam sic inscripserat: Adiuro vos per sanctum corpus & sanguinem Iesu Christi, nemo aperiat hanc arcam, donèc consummatus fuerit frater meus Themistagoras. Postquàm autẽ fuissent depositæ venerãdæ & sanctæ reliquiæ sancti Patris nostri Auxibij in loculo, adueniens Dei gratia in sanctas eius reliquias, fecit ex ipsis scaturire fontes curationum. Multi verò illo quoquè die sunt curati à varijs morbis & spiritibus immundis. Cùm autem audijssent, qui circuncircà habitabant, viri & mulieres, de gratia curationum, quæ fiebant apud sanctas reliquias sancti Patris nostri Auxibij, magno studio veniebant in ciuitatem, vbi sitæ sunt sanctæ eius reliquiæ. Curabantur verò omnes gratia Domini & sancti intercessione. *Miracula ad sanctas eius reliquias.*

Cùm autem ij quoquè audiuissent, qui Paphum habitabant, fieri multas curationes per sanctissimum & beatissimum patrem nostrum & Archiepiscopum Auxibium, congregati viri numero quadraginta, qui vexabantur ab immundis spiritibus, è Papho profecti, in Solensium ciuitatem veniebãt. Cùm ij verò venissent in quendam locum, qui circa quindecim milliaria distabat à ciuitate, occurrit eis sanctus Auxibius: & cùm ex eis exegisset malos & immundos spiritus, curauit omnes per Dei gratiam ei datam. Viri autem illi, cùm sensissent curationem, nempe quòd per sancti Auxibij obumbrationem mundati fuissent ab immundis spiritibus, cursu venerũt Solos, & eis exposuerũt omnia, quæ in via euenerunt: & omnes, his auditis, benignum & clementem Deũ nostrum laudauerũt, qui talem dedit gratiam seruo suo Auxibio. & cùm accessissent, qui curati fuerant, in locum, vbi sitæ erant sancti reliquiæ, se pronos in faciem proiecerunt ante loculum, laudantes sanctum, & Deo emittentes hymnos gratiarum actionis, qui gloriam tribuit suo famulo: & deindè redierũt in pace in suam ciuitatem, lętantes & Deum glorificantes. Vndè etiam ex eo tempore celebrant Paphij sanctam memoriam sancti Patris nostri Auxibij vsque in hodiernum diem. *En sanctus post obitũ occurrit dæmoniacis, eosq́; sanat.*

Cùm autem vidisset beatus Themistagoras frater sancti, miracula, quæ fiebant in loculo, in quo sitæ sunt venerandæ reliquiæ sancti Patris nostri & Archiepiscopi Auxibij, & è sancta eius capsa perpetuò manare vnguẽtum cum miraculis, arbitratus se esse indignum, qui deponeretur cum beato Auxibio in vno loculo, iureiurando adegit Clericos sanctæ ecclesiæ, dicens: Patres & fratres, adiuro vos per Deum viuum & per sancti virtutem, vt post meũ decessum nemo audeat aperire loculum sancti patris nostri Auxibij propter me: sed in alio loco ecclesiæ sepelite humile & abiectum meum corpus. Quamobrem vsque in hodiernum diem sic mansit sanctus loculus non apertus, sed obsignatus signo Christi, qui ipsum glorificauit, magnumq́; & pręclarum reddidit. O beatam capsam, in qua est repositus thesaurus, qui non potest eripi, ex qua perpetuò scatẽt fontes curationum. O venerandum & sanctum tumulum, qui congregat fidelem populum ad Dei honorem & gloriam: memoriam autem preciosarum, quæ in eo habitant, reliquiarum. O patrem & pastorem & magistrum & bonum medicum, qui in æternum memoratur cum encomijs. O ciuitas Solorum, qualem habes defensorem, & thesaurum, qui non potest consumi, in te repositum: & luminare, quod extingui nõ potest, Sole lętius. Nam Sol quidem à nubibus & nocte sępè tegitur: Luminare verò beati, noctũ & diù lucem habet, quæ non deficit, illuminans eos, qui versantur in tenebris, & lętificans vniuersam ciuitatem, & curãs ęgrotos per Iesum Christum, qui sanctos suos glorificauit. Ego autem quousquè laudo sanctum? Quidquid enim dixero, non potero laudare pro dignitate sanctum patrem nostrum & admirabilium operum effectorem Auxibium. Hic verò decętero finiamus orationem, laudantes patrem & filium & sanctum spiritum: cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen. *Venerãdus & sanctus tumulus.*

De S. Gabino martyre habetur in Gestis S. Susannæ martyris, Tomo 4. die 11. Augusti.

MARTYRIVM S. SADOTH EPISCOPI, ET CENTVM VIGINTIOCTO, QVI CVM EO SVBIERE

martyrium in secundo anno persecutionis: ex Simeone Metaphraste.

20. FEBRVA.

POstquàm sancti Simeonis fuit perfectum martyrium, eius loco successit sanctus Sadoth in ciuitate, quæ dicitur Salec & Ctesiphon, quæ sunt regiæ apud Persas ciuitates. Is quodam die vidit visionem terribilem: & apud se miratus, conuocauit clerum suum, Presbyteros & Diaconos, (erãt enim occulti propter timorem regis) & incipiens eis narrare, dixit:

Visio S. Sadoth.

Vidi hac nocte in somnis scalas stãtes cum magna gloria, quarũ principium erat in cęlo. super eas autem stabat sanctus Episcopus Simeon cum magna & infinita gloria: ego verò stabam infrà in terra, & me vocans cum magno gaudio, dixit mihi: Ascende ad me Sadoth, ascende, nè timeas: ego enim herì ascendi, tu autem cràs ascendes. Ab illa verò hora credidi fore, vt assumar ad venerãdam & pulcherrimam Christi confessionem. Quòd autem dixit, Ego herì ascendi, tu verò cràs ascẽdes: significat eum quidem anno superiore subijsse martyrium, me autem hoc anno futurum martyrem & occidendum. cœpitque eos admonere & adhortari ex sacris scripturis, dicens: Fratres mei dilecti & patres, Deum amemus ex tota anima, & Dominum Iesum Christum ex tota mente: & induti lorica fidei, nõ timebimus omne malum. Mors autem & cędes si ad nos venerit, non formidemus: sed vnusquisq; nostrûm bellum gerat pro viribus, & decertet vt perfectus athleta. Nam siue moriamur, moriemur vt perfecti: siue viuamus, viuemus vt iusti. Quòd si etiam moriamur, moriamur propter nostrum Seruatorem Iesum Christum. Cùm ergò ensis det vitam, adeste, & eam rapiamus: & quoniam micat gladius, æternæ vitæ opes nobis comparemus. Quandiù enim est dies, celeri pede pergamus ad mansionem regni cęlestis, vt abundantiorem honorem & gloriam æternam consequamur, & omni futura generatione nobis nomen & gloriam relinquamus. Fratres, oremus Deum nostrum, vt citò nobis impleat hanc visionem. Nam cum gaudio & desiderio & magno amore, accipit spiritalis aduentum talis mortis: neq; timuerit aliquis, qui fuerit pręparatus. Carnali autem est terribilis & formidandus eius aduentus. Spiritalis non timet mortem, vt qui vitam possideat spiritalem: Carnalis verò caligat & tremit, vt qui carnalem vitam habeat. Qui sunt viri boni, promptoq; & alacri animi studio, talem mortem persequuntur, vt ex ea vitam æternam possideant. Qui sunt autem ignaui & pigri, ij, ea visa, se abscondunt. Qui Deum diligunt, ad Deum excesserunt. Qui verò mundum, manent in mundo: illi quidem resoluti ad lętitiam & exultationem, hi autem ad afflictiones manentes & suspiria.

Prçclara eius adhortatio.

Secundo autem anno nostræ persecutionis, venit Sapores rex Persarum in dictam ciuitatem Salec & Ctesiphontem, & apud eum fuit accusatus Episcopus & athleta Sadoth: quod quidem interpretatum, idem est, quod regis amicus. reuerà enim dilexerat cælestem Regem Christũ ex tota anima sua & totis viribus. Sanctus enim Sadoth, cùm esset perfectè continens, plenusque fide & iustitia, fuit imitator sancti Simeonis, cuius erat successor. Mittẽs ergò rex Sapores, eum comprehendit cum clero suo, & cum alijs clericis finitimę regionis & monachis, numero centum vigintiocto: & omnes simul vincti catenis ferreis, inclusi sunt in carcere, in loco obscuro & tetro, quinque mensibus sustinẽtes magnas afflictiones. Impij enim eorum tibijs impositis funibus, lumbisq; & humeris, lignisque constringentes, eos vsqueadeò contenderunt & torserunt, vt ossa eorum non secùs atquè ossa lignorum, quę constringuntur, stridorẽ emitterent, & magnum eis dolorẽ afferrẽt. Eos autem valdè torquentes & immisericorditer, eis subindè dictitabant: Adorate Solem, & facite voluntatem regis, & viuetis. Respondens verò sanctus Sadoth tãquàm ex ore omnium, dixit: Nos Christiani in vnam fidem, & vnã potentiam & veritatem credimus, & vnum testamur testimonium, & vnum Deũ adoramus, factorẽ cęli & terrę, & ei seruimus ex tota anima & potestate nostra. Solẽ aũt, qui fuit ab eo creatus, nõ adoramus. Sed nec ignẽ honoramus. Qui enim ea fecit Deus, ipse ad ministerium dedit nobis hominibus: nec ex tuo scelerato edicto euadimus trãsgressores, ex

Sapores rex multos cõpræhendit Christianos, & dirè affligit.

quo

quo mors nobis à te imminet, quæ nos ab hac caduca vita liberās, ducit ad vitam æternam. Nè ergò vel tātillùm distuleris nos occídere, neq; parcas ante tuos oculos effundere nostrū sanguinem. Tua enim in nos lenitas & patiētia, nobis procurat interitum.

Rursùs ergò dictum est sanctis, tanquàm ex ore regis: Si voluntatem meam non feceritis, & edicta mea non audiēritis, eccè ad vos peruenit pessima hora vestri interitûs. Respondentes autem sancti, tanquàm vno ore dixerunt: Nos non perimus apud Deum nostrum, neque morimur in Christo eius: sed nos viuificat beata & æterna vita sua, & dat nobis ad hęreditatem & requiem immortale regnum, & quod nunquàm terminatur. Decętero nobis celeriter adfer mortem, qui parati sumus prompto & alacri animo mori propter Deum nostrum. Neque enim Solem adoramus, neq; ignem, neque audimus hęc iniqua iussa regis, quoniam sunt plena morte & interitu. Cùm autem vidissent stabilitatem & constantiam eorum fidei & confessionis, tulerunt in eos sententiam. Cùm verò audiuissent beati Christi martyres in se datam esse sententiam, vt omnes simul gladio ferirentur, se forti animo parārunt ad cędem & ad mortem. Regis autem magistratus eos vinctos eiecerunt extra ciuitatem. Sancti verò martyres cum magno gaudio & lętitia sic psallebant & dicebant: Iudica nos Deus, & discerne causam nostram à gente non sancta, & ab hominibus dolosis & qui bibunt sanguinem, serua nos: Quoniam tu es fortitudo nostra & spes nostra.

Alacriter Deo mori cupiūt martyres.

Psal. 42.

Cùm autem peruenissent ad locum, in quo erant consummandi, vno animo ora sua aperientes, dixerunt: Benedictus es Deus, qui nos dignatus es hac gratia, & non nostras preces habuisti contemptui: sed dedisti nobis hanc preciosissimam coronam martyrij. Scis enim, Domine, nos eam quęsiuisse. Et Benedictus Deus noster, vnigenitus filius tuæ bonitatis, qui seruauit nos, & vocauit ad vitam æternam. Nè sinas ergò nos Domine affligi in hoc mundo, sed confirma coram te in æternum propter tuam clementiam, & dignare nos lauari in precioso baptismo sanguinis nostri: quoniam tu es solus Deus glorificatus, & vnigenitus tuus filius, & sanctissimus tuus spiritus in secula, Amen. Hæc cùm precati essent beati, interempti fuerunt ab iniquis: neq; cessauit ex ore eorum glorificatio, donèc vltimus fuit interfectus. Consummati sunt autem 128. martyres vicesimo mensis Februarij. Venerandum verò & gloriosum episcopum & athletam Sadoth duxerunt vinctum in aliam patriam, quæ vocatur Bethuza, in ciuitatem, quæ vocatur Bethlapat, & illic amputārunt venerādum & sanctum eius caput. Consummati sunt autem omnes sancti & gloriosi martyres in pace, laudātes & glorificantes Dominum nostrum Iesum Christum: quē decet omnis gloria, honor & adoratio cum patre & sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Precatio martyrum sub morte.

Cæduntur 128. martyres.

Item S. Sadoth.

VITA S. EVCHERII EPISCOPI AVRELIANENSIS, EX INSIGNI MS. CODICE, SED MVTATO *nonnihil stylo per F. Laur. Surium, descripta. Author fuit beato viro contemporaneus, tametsi nomen ignoratur.*

CAPVT I.

FVit vir vitæ venerabilis ac Deo dignus, Eucherius nomine; parentibus ortus iuxta seculi dignitatem nobilibus, & (vt credimus) Deo acceptis: quippe qui talē genuēre prolem. Cuius ortum, sicut à veracissimis viris, vel ab germanis sororibus eius, quæ vitæ sanctitate pręcellunt in cœnobio sanctarum monacharum, sito iuxta vrbem Aurelianēsem, referentibus didicimus, ad posterorum notitiàm transmittemus. Nocte quadam illius genitrix, cùm ab ecclesia expletis nocturnis hymnis domum redisset, proprium ingressa cubiculum, quieti se dedit: viditque in somnis toro suo virum adstantem, miri cādoris vestibus indutum, capitis veneranda canitie splendidum, oculis instàr gemmarum coruscantibus terribilem, sibiq; dicentem: Aue Deo dilecta, benedictum in vtero tuo ferens puerum, olim in hac vrbe à Deo electum futurum antistitem. Cui venerabilis matrona, Obsecro te, inquit, vt benedictionem tuo ore mihi largiaris, priusquàm à me discedas. Intueor enim vultum

20. Febr.

Visio angelica matri eius oblata.

tuum

tuum velutì angelicum. Ait illi angelus: Rectè quidem cernis. ego enim angelus Dei sum, missus ab eo, vt benedicam proli, quæ est in vtero tuo. Et quia admonenti ambiguitatem non opposuisti, sed à Deo missum me credidisti, iamnunc benedicā tibi & semini tuo ex te nascituro. At illa expergefacta, immensas sanctæ Trinitati referebat gratias, atque marito suo tantæ reuelationis gaudia per ordinem explicauit. Ille verò hęc audiens, timore & gaudio perfusus, in gratiarum actione permanens, rei expectabat euentum. Nato autem puero, atque secundùm tempus congruenter excrescente, propter honorem diuinæ reuelationis, quam ab angelo acceperat, episcopo Ansberto, qui id temporis in Augustodunensi vrbe sanctitatis officio fungebatur, regenerādum Domino sacris eum fontibus obtulit. Atque ille cum gratulatione eum accipiens regenerauit, & proprijs manibus de sacra vnda suscepit, septiformi spiritu imbuit, atq; cum honore, vt dignum fuit, maximo remeare permisit ad parentes.

Baptizatur ab Ansberto episcopo

CAP. II.

CVm igitur anni septem completi fuissent, Domino prouidente, literarum studijs traditus, omnes etiam anteriores facilè antecelluit, & quemadmodùm fons largiter scaturiens, breuì implet amnem: ità hunc gloriosissimum virum omnis scientia scripturarum, quicquid legendo vel audiendo didicisset, affatìm inundauit: cumq; vniuersam sacrorum canonum doctrinam perscrutatus esset, incidissetq; in Paulinum locum illum, vbì ait Apostolus, Pręterit figura mundi huius: & alibì, Sapiētia huius mundi apud Deum stultitia reputabitur: relinquēs militiæ secularis cingulum, ad cęli & cęlestium rerum cultores se cōtulit, & in monasterio Gemetico regularis vitæ institutum complexus est.

Multùm proficit in literis.

1.Cor. 7.
1.Cor. 1.

Fit monachus.

CAP. III.

EO tempore Suauaricus eius patruus, qui Aurelianensis ecclesiæ populum pontificali honore fultus regebat, ex hac luce migrauit. Tum verò omnis eius loci plebs pariter congregata, Domino annuente, ad Carolum, inclytum Francorum principem, legatos cum muneribus & humili prece mittit: qui cum velocitate eius pręsentiæ oblati, pedibusque illius aduoluti, non sine lachrymis ità eum alloquuntur: Domine & princeps inclyte, quęsumus vt ijs, quæ plebs Aurelianensis tibi suggeri voluït, auditum clementer accommodes. Dominus & pastor noster, venerabilis Suauaricus, vocante Domino, de hoc mundo migrâsse cognoscitur. Obsecramus igitur pietatis tuæ clementiam, vt nepotem eius Eucherium famulis tuis plebi Aurelianorum pontificem iubeas constitui. Ille verò postulationem eorum benignè suscipiens, disponente Domino, ratum habuit, quod ab eo humiliter poscebant, atq; ex aula sua virum fidelem misit, qui beatum Eucherium è cœnobio, in quod se contulerat, euocaret, & si non spontaneum, vel inuitū ad vrbem Aureliam perduceret, vt ibì episcopus ordinaretur. Quo comperto, vir sanctus mœstus & afflictus, flere cœpit coram fratribus, dicens: Cur me, dilectissimi fratres, permittitis laqueis implicari huius seculi, qui mundum & gloriam eius respuere voluï, vt vestigijs Christi Domini mei, liber ab omnibus, possem inhęrere? Tūc fratres ad hanc vocem præ gaudio, non tamen sine mœrore, flere cœperunt: præ gaudio quidem, quòd ex eorum ouili suo gregi Dominus pastorem prouidisset: cum mœrore autem, quòd in eius absentiam consentire modis omnibus formidarent. erat quippe charus & acceptus omnibus.

Carolus Martellus is fuit.

Vide quàm adspiret ad pōtificatū.

CAP. IIII.

POrrò benedicente Abbate, omnibusq; fratribus prosperitatem illi à Domino precantibus, egressus è cœnobio, Aureliam peruenit, moxq; accersiti vicinarum ciuitatum episcopi, omnisque clerus & populus, in pontificali cathedra eum per omnia dignum pręsulem collocant, gaudentes quòd talem tantumq; virum sibi à Domino pastorem concessum viderent: maximaq; exultatione perfusi, vnusquisq; redijt in sua. Ille autem accepta ea prouincia, nō honoris, sed oneris loco eam habuit: atq; deindè cœpit ecclesias excolere, clerum diligere, plebem sua prędicatione corrigere, cœnobia circunquaquè constructa frequenter circumire, atq; in eis commorantes omni charitate & humanitate prosequi. Itaq; tanto erga eum omnis clerus & populus amore tenebatur, vt omnes summa cum deuotione eius se subderent obsequio seruitutis. Erat enim mente tranquillus, vultu serenus, adspectu amabilis, corpore decorus, omnibusq; bonis acceptus. Crescebat interìm fama eius longè lateq; per orbē: cumq; opinio eius passìm vulga-

Obtinet cathedram Aurelianensem.

vulgaretur, inimicus humani generis inuidēs gloriæ eius atq; sanctitati, corrupit quosdam malignitatis suæ veneno, permouitq; eos, vt inuidia excæcati, suggererēt Carolo principi, vt virum beatum cum omnibus illi sanguinis propinquitate coniunctis, in exilium relegaret, illorumq; honores, partìm suis vsibus adijceret, partìm in suos satellites conferret. At Carolus ea suggerentibus ità respondit: Nôstis gentem hanc ferocissimam & bellicosam, multisq; opibus instructam: itaq; quæ consulitis, non sine hęsitatione possum exequi.

CAP. V.

Intereà gens nefanda Ismaëlitarum ad depopulandam prouinciam Aquitaniam ingressa, cunctam vastans supellectilem, oppida & castella nititur expugnare. Audiens verò hoc Carolus princeps, collectis Burgundionum Francorumq; populis, obuiàm illis cum copioso pergit exercitu, cęsisque illis, cum ingenti prȩda domum reuersus est. Cumq; Aureliam peruenisset, Ligeris alueum transiens, prandiaque parata relinquens, Parisios proficiscebatur, iussitq; beatum Eucherium se sequi. At ille tametsi sciret insidias sibi pręparatas, nequaquàm renuit: non tamen principis, sed Dei obtemperās pręceptis, spontaneus periculo se dedit, subijciēs se, sicut beatus Petrus Apostolus ait, humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, tanquàm pręcellenti: siue ducibus, tanquàm ab eo positis ad vlciscēdam prauitatem malorum, vt canatur laus bonorum. Anno itaque decimosexto pontificatûs sui Aurelia egressus, & Lutetiam quoquè ex principis voluntate prętergressus, Vernum fiscum publicæ dictionis ilicò aduolauit: moxq; celebri sermone vulgatum est auribus principis, adesse sanctum sacerdotem: quem ille à suis militibus iussit comprehendi, & cum propinquis reliquis Coloniam in exilium deportari. Ille verò vt virtutum sibi augmenta cumularet, reddebat gratias, sacrosanctæ subditus Trinitati. Vbì autem Coloniam peruenit gloriosus Christi sacerdos, tanta ibì & sacerdotum & cleri & populi benignitate fruebatur, vt cūctis illorum opibus, quicquid indè illi facere libuisset, haud aliter atquè proprijs vti illi licēret. Quod cùm ità fieret, Carolum principem latére non potuit. Itaq; metu perterritus, nè fortè illorum subsidijs & auxilijs adiutus, munitiora regni loca seu castella occuparet, clàm tutiori loco in Hasbania Roberto Duci tradidit custodiendum. Qui sanè illum cum maxima gratulatione suscipiens, permisit manibus illius omnem supellectilem suam, vt sicut ei placeret, facultas illi suppeteret tam egenis, quàm in cœnobijs commorantibus indè tribuendi. Dederat enim ei Dominus gratiam coram illo, velut beato Ioseph quondàm coram Pharaone. Petijt autem à prędicto Duce, vt sibi in ecclesia beati Trudonis confessoris pro ipso & fidelibus eius copiam deprecandi tribueret: quo impetrato, sacerdos Dei inclytus die noctuque Dominum precabatur, vt cum electis eius in aula glorię ipsius coronari mereretur.

Agareni vastant Aquitaniam.

1. Pet. 2.

S. Eucherius deportat in exilium.

Gene. 41.

CAP. VI.

Verùm cùm scriptura dicat, Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius: quod princeps Carolus contra hunc virum Dei fecit, episcopatum crudeli violentia ei adimēdo, tum etiam aliarum ecclesiarum res vsurpando, id iusto Deus iudicio reddidit in caput eius. Nanq; hic vir Dei in oratione positus, ad alterum seculum est raptus, & inter cętera, quæ Domino ipsi ostendente conspexit, vidit hunc Carolum in inferno inferiori torqueri, eiq; interroganti ab angelo ductore eius responsum est, quia sanctorum iudicio, qui in supremo mundi die cum Domino iudicabunt, quorumq; res abstulit & exercitui suo distribuit, ante illud iudicium anima & corpore sempiternis pœnis est deputatus, simulq; cum suis peccatis recepit pœnas propter peccata omnium, qui res facultatesq; suas ob honorem & amorem Dei ad sanctorum loca in luminaria diuini cultûs fouenda, inque alimoniam seruorum Christi ac pauperum pro animarum suarum salute contulerant. Porrò vir Dei ad se rediens, sanctum Bonifacium & Fulradum monasterij sancti Dionysij abbatem, summumq; regis Pipini capellanum ad se vocauit, eisq; hęc reuelans, hoc signi dedit, vt ad sepulcrum Caroli principis irent, & si corpus eius illic non inuenirent, ea quæ dicebat, vera esse crederent. Illi verò pergentes ad monasterium, vbì Caroli cadauer humatum fuerat, tumulumque illius aperientes, subitò draconem exire indè viderunt, totumque sepulcrum intùs inuentum est velut incendio atrum.

Prou. 17.

Habet hæc etiam Paulus Aemylius lib. 2. de rebus gestis Francorum.

1. Tim. 5.

CAP. VII.

Abit è vita S. Eucherius.

SAnctus autem Eucherius sexto exilij sui anno, ipso glorioso transitûs sui tempore, diuini luminis perfusus claritate, corpore integræ conuersationis intactus, carnis vinculis absolutus, emigrans ex hoc mundo, victor intrauit in cęlum: ibique à Domino pro laboribus & operibus bonis diadema accepit gemmis fulgẽtibus variatum, floribus immarcescibile, decore & varietate inæstimabile. Sepultus est in ecclesia beati Trudonis Confessoris Christi, & cum magno decore, vt dignum erat, ab omnibus tumulatus. Lingua verò nostra non sufficit vllis verbis ea omnia expromere, quæ post eius obitum miracula ab eo gesta sunt: sed pauca, quæ veridica relatione didici, silere minimè audebo. Mulier quędam, quam ipse vir sanctus de gentilitatis errore sua admonitione reuocauerat, cuiusq; filium de sacro fonte susceperat, ad tumulum eius ceream candelam pondere libræ vnius ex deuotione collocauit & incendit: eaque per tres dies & noctes perpetuò arsit, nec extincta est. Die verò tertio custos templi ceram eius candelæ liquefactam redegit in massam, atque ecce in eius manibus in tantam molem excreuit, vt idem omninò pondus pristini cerei inueniretur.

Miraculũ.

CAP. VIII.

Aliud miraculum.

PRętereà sanctimonialis quędam, quã vir sanctus ob vitæ illius castimoniam familiariter dilexerat, pro facultate sua ad caput ipsius sancti candelam, humani corporis staturam æquantem, apposuit, accensamq; reliquit. Vespere autem transacto, custodes ecclesiæ, vt moris est, foribus obseratis, ardentem illic dimiserunt. Ad declaranda ergò beati viri merita, cùm intempesta nocte omnes sopore tenerẽtur, super tumulum illius, qui pallio opertus erat, cecidit, & vsq; ad extremam suî partem combusta est. At custodes expergefacti, vt viderũt cinerem in pallio, stupore & admiratione attoniti, formidabãt, nè quid eius ignis absumpsisset: excussoq; cinere diligẽter scrutantes, ità ipsum pallium illęsum compererunt, vt nec tenuis maculæ vestigium in eo appareret.

CAP. IX.

NVpèr etiam miraculum quoddam innotuit, quod nequaquàm silentio tegendum arbitror. Quidam ex famulis viri Dei, quem ipse à gentilitatis perfidia cõuersum, Christi baptismate purificauerat, à quodam Dei famulo vas vitreum commodatò accepit, idq; oleo implens, ad caput sancti viri sublimè suspendit & accendit. Cœpit autem paulatìm liquor augeri, & in pauimẽtum instàr riuulorum dilabi. At custodes cœnobij, viso tam insigni miraculo, retulerunt cõgregationi. Porrò fratres concito gradu basilicam ingressi, ad tanti miraculi conspectum gaudio perfusi, certiq; de meritis sancti Eucherij, vase supposito, Dei donũ suscepêre. Tandèm paucis diebus euolutis ità copiosè manauit, vt lampades septem indè impletæ, licèt pariter arderent, nihil tamen imminuerentur. Ex ipso autem sanctitatis liquore quicunq; ægrotus ex deuotione manibus sacerdotum vngitur, statìm recipit sanitatem, quacunque etiam detineatur infirmitate. Hoc verò miraculum nemo ambigat hodieque fieri.

Oleum in lampade augescit.

CAP. X.

Festus dies S. Eucherij.

POst anniuersarium verò diem obitûs eius, cùm vigiliæ vel matutini hymni à Clero omni solenniter celebrati fuissent, Abbas ipsius monasterij cœpit esse anxius pro cibis, clero populoque qui ad celebranda solennia confluxerant, apponendis. Egressus autem vnus ex clericis, qui fuerat viro sancto familiaris, ad fluuium iuxta monasterium pręterfluentem, annuente Domino, tantam piscium multitudinem in eo natare conspexit, quantam se nemo illic aliquando vidisse meminisset. Accurrit itaque citissimè, & renunciat Abbati & fratribus, quid ipsi cõcessum esset videre. Itur ergò, retia iaciuntur, tantaq; piscium multitudo temporis puncto capitur, vt non solùm Clerus, sed etiam populus vniuersus, qui ad eius conuenerat solennitatem, sufficienter, immò etiam abundè exatiatus, gratias pro sancti merito sacrosanctæ referret Trinitati. At verò prolixi operis est totam pertexere historiam, quales quantasq; virtutes per eius interuentum ibidèm Dominus operari dignatus est. Nam cęci multi receperunt visum, claudi plurimi gressu restituto, adepti sunt sanitatẽ, dęmones quoquè sine numero fugati. Augentur dona plurima, pręstantur vndiquè, donante Domino, petentibus vota congrua. Vndè oro clementiam sanctissimi patris, vt mihi pigro & indigno seruulo suo, qui plurima ex ijs, quæ de illo audiëram, pretermisi, & hęc pauca commemorare non omisi, apud Dominum patrocinari in omnibus non desistat, ipso largiente, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Multa miracula post obitũ eius.

VITA

VITA S. PIPINI, PRIMI DVCIS BRABANtiæ, ex Codice MS. grauiter, vt appáret, conscripta.

VEnerabilis Pipinus Dux Brabantiæ ex patre Carolomanno principe & matre Emegarde, fuit Maior domûs Frāciæ sub Clotario rege Francorum & Dagoberto eius filio. Qua dignitate, parùm à dominatione ac sublimitate regia differente, pręditus, omnia prudēti dispositione ordinabat: pręstabatq; tam in bello fortitudine, quàm iustitia in pace. Erat erga regem fidei seruantissimus, erga populum verò veritatis tenacissimus: atque in discernenda vtrorunque causa firmissimo animi iudicio persistens, neque munera populi ad subuertēdum ius regium respiciebat, nec gratiam regis ad obruendam populi iustitiam attēdebat. Siquidem regem Deum regi homini pręferebat, cuius mandato prohibitum nouerat, vultum potentis honorare, vel personam pauperis in iudicio attendere. Tam ergò, quæ plebis erant, plebi deferebat: quàm quę regis, regi restituebat. Studebat ad normā diuinę iustitię omnes iudiciorum suorum sententias dirigere.

21. Febrva. Parentes Pipini. Iustitia eius. Leuit. 19.

Quæ res vel maximè hinc arguitur, quoniam beatum Arnulphum pontificem Metensium, quem in timore ac dilectione Dei nouerat excellentem, omnium cōsiliorum vel negociorum suorum socium assumebat. Hoc adiutore fretus, æquitatis freno cohibebat, si quando neglecto iure, potestate regia abuti voluisset. Defuncto quoquè prędicto viro Dei, sanctum Cunibertum, antistitem Coloniensium, pari sanctitatis fama illustrem, curabat in hac negociorum administratione participem habere. Perpēdere ex hoc possumus, quo æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam circunspectos consiliarios, tamque incorruptos arbitros elegit. Quia enim prauitatem execrans, rectis & honestis studijs intētissimus extitit, semper vsus est in exercitio operis sanctorum virorum consilijs, & eorum fretus meritis. Beatus igitur Pipinus primò regum Austrasiæ, postmodùm ipsius Austrasiæ inferioris prępositus & dux gloriosus, erat lingua & natione Teutonicus. Decus ergò & gloria Teutonicorum, speculum & norma Brabantinorum, via & exemplar morum, beatus iste pater patrum Pipinus, egregius dux, postquàm domum regiam & inferiorem Austrasiam, suæ fidei commissam, strenuissimè gubernâsset, vocatus est ad patriam sine fine duraturam, recepturus suæ fidelitatis mercedem condignam. Cuius mors tāto dolore totam Austrasiam perculit, vt planctui eius planctus regum nequaquàm conferri possit.

Arnulphus Metensis episcopus. Cúnibertus Coloniēsis episcopus. Morit magno sui relicto desiderio.

Fuerat nanq; probatissimæ vitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controuersiarum finis, munimentum patriæ, curiæ decus, via ducum, & disciplina regum. Qui profectò si exemplo sancti Iob laudes suas prędicare voluisset, ex persona Sapientiæ, quę ipsum vberrimè repleuerat, verissimè & absque iactantiæ vitio dicere potuisset: Per me reges regnant, & conditores legum iusta decernunt. Huius autem beati viri corpus eo honore, quo decuit, in ciuitate sua Landis conditum est, ibique diù iacuit, donèc diuino instinctu viri fideles illud ad locum eminentiorem & celebriorem transtulerunt, non patientes thesaurum tam preciosum humilimi viculi loculo occultari, statuentes pręclaram lucernam non sub modio, sed super candelabrum reponendam, vt luceat meritis & signis omnibus, qui in domo Dei sunt, vel cernere datur vsque in pręsentem diem. Vt autem ostenderetur, quanti meriti esset apud Deum, tale fertur in die translationis eius cōtigisse miraculum. Nam cùm veneranda eius ossa de tumulo vbi dudùm reposita erant, leuarētur, vt ad ciuitatem Niuellensem, locum videlicet eius reuerentiæ competentiorem, transferrentur, cum copiosis id actum est cereis, sicut decuit, ardentibus. Cumq; de Landis vsq; Niuellam populus fidelis per tantum terræ spatium venerandas reliquias cum luminaribus prosequeretur, & aura esset multùm ventosa, ne vnus quidem cereorum vi extinctus ventorū extitisse perhibetur, quousquè peruentum est ad locum optatum. Ipsius itaq; sacræ reliquiæ collocatæ sunt, vt decuit, in capsa decenti iuxta feretrū filiæ suæ sanctæ Gertrudis, quæ singulis annis in diebus Rogationum circunferuntur à Clero, ad laudem Domini nostri Iesu Christi, cui est laus & gloria in secula seculorum, Amen.

Iob 29. Prou. 8. Matth. 5. Trāsferuntur eius reliquiæ, & cerei ardentes à vento non extinguuntur.

VITA, & MARTYRIVM S. MONTANI ET SOCIORVM EIVS, LVCII, IVLIANI, VICTORICI, FLAuiani &c. *scriptum eleganti stylo partim ab ipsis martyribus, partim ab alio quodam, qui præsens interfuit. Est certè historia lectu digna, apparetque hos martyres S. Cypriani fuisse discipulos, & paulò post illum pro Christo passos esse.*

23 FEBRVA. Quidā voluit 18. Maij.

Dilectissimi fratres, nobis nihil aliud est agẽdum, quàm vt de Dei seruis & Christo eius dicamus, & de multitudine fratrum cogitãdum: quanquàm ratione hic amor per hoc officium ad has nos impulerit literas, vt fratribus pòst futuris & magnificẽtiæ Dei fidele testimonium, & laboris tolerantiam per Dominũ memoriam relinqueremus. Post popularem tumultũ, quem ferox vultus Pręsidis in necem concitauit, postque sequentis diei acerrimam persecutionem Christianorum, appręhensi sumus Lucius, Montanus, Flauianus, Iulianus, Victoricus, Primolus, Renus, & Donatianus catechumenus, qui baptizatus in carcere, statim spiritum tradidit: necnon & circa Primolum similis consummationis exitus contigit. Nam & ipsum ante paucos menses habita confessio baptizauit. Igitur appręhensis nobis, & apud Regionantes in custodia constitutis, sententiam Pręsidis milites nunciabãt, quòd die hesterno ardẽs, nobis interitum minaretur. Nam vt posteà quoquè verissimè cognouimus, exurere nos viuos cogitauit: sed Dominus, qui solus de incendio seruos suos potest liberare, in cuius manu sermones & corda sunt regis, furentem à nobis Pręsidis sæuitiam vertit: & incumbẽtes precibus assiduis tota fide, statim quod petiuimus accepimus: accensusque in exitium nostræ carnis ignis extinctus est, & flamma caminorum ardentium Dominico rore sopita est. Nec difficile credentibus fuit, noua posse ad vetera exempla contingere, Domino in spiritu pollicente: quia qui gloriam istam operatus est in tribus pueris, vincebat & in nobis.

Donatian⁹ & Primolus in carcere obeunt. — *Prou. 21.* — *Ignis diuinitùs extinguitur. Dan. 3.*

Tunc à proposito suo, Domino volente, cõfractus, mitti nos in carcerem iussit. Quò deducti, non expauimus fœdam illam loci caliginem: moxq; carcer tenebrosus, spiritu prolucente, resplenduit, & contra obscuritatis deformia, & cęca noctis contecta, instàr diei, fidei deuotio candida luce vestiuit, & ad summum ascẽdebamus locum pœnarum, quasi ascenderemus in cęlũ. Quales illic dies duximus, quales transegimus noctes, exponi nullis sermonibus possunt: nec tormẽta carceris vlla affirmatione capiuntur: sed veremur atrocitatem loci, vt est, dicere, quia vbì tentatio est grandis, ille ibì maior est, qui eã vincit in nobis, & non est pugna, qua non sit, Domino protegente, victoria. Nam & occidi seruis Dei leue est: ideò mors nihil est, cuius aculeos * conniuens contentionemq; deuincẽs Dominus, per crucis tropheum triumphauit. Sed & causa nulla armorum est, nisì quãdò miles armandus est: nec armatur, nisì quãdò congressio est: & in coronis nostris pręmium ideò est, quia certamen pręcessit: nec datur palma, nisì cõgressione perfecta. Sed paucis diebus visitatione fratrum nos refrigerauimus. Nam omnem noctis laborem, diei solatium lętitięq; abstulit. Tũc Reno, qui nobiscum fuerat, somno appręhẽso, ostẽsum ei est produci singulos. Quibus prodeuntibus, lucernæ singulæ pręferebantur. Cuius aũt lucerna nõ pręcesserat, nec ipse procedebat. Et cùm processimus nos cum lucernis nostris, expergefactus est. Et vt nobis retulit, lętati sumus, fidẽtes nos cum Christo ambulare, qui est lucerna pedibus nostris, & sermo Dei.

for. acomminuens — *Certamen sequitur pręmiũ, nempe corona.* — *Psalm. 118.*

Post ipsam noctem dies nobis hilaris augebatur. Et continuò eàdem die subitò rapti sumus ad Procuratorem, qui defuncti Procõsulis partes administrabat. O diem lætum, gloriam vinculorum: ô optata votis omnibus catena. O ferrum honorabilius atq; preciosius optimo auro. O stridor ille ferri, qui strepebat, dum trahitur per aliud ferrum. Loqui nostrum futurum solatium videbatur: atque nè hac iucunditate tardiùs frueremur, à militibus, vbinàm nos Pręses audire vellet, huc atque illuc per totum forum circunducti sumus. Tunc nos in secretarium vocauit, quia necdùm hora passionis aduenerat. Vndè prostrato diabolo, victores sumus in carcerem reuersi, & ad alteram victoriam

riam

am reseruati. Hoc itaque prælio victus diabolus, ad alteras se astutias vertit, fame nos & siti tētare molitus. Et hoc suum prælium multis diebus fortissimè gessit, ità vt quod magìs secum facere aduersarius putabat, ægrotātium copia ad Solonē fiscalem & aquam frigidam laboraret. Hic autem labor, hęc inopia, hoc necessitatis tempus ad Deum pertinuit, dilectissimi fratres. Nam qui nos tētari voluit, ipsum vt allocutionem in ipsa tentatione haberemus, se ostendit. Nam Victori presbytero, commartyri nostro, qui statim post hāc eandem visionem passus est, ostensum est hoc. Videbam, inquit, puerum huc in carcerem introïsse, cuius fuit vultus perlucidus super splendorem inenarrabilem, qui nos deducebat per omnia loca, vt exiremus: egredi tamen non potuimus, & ait mihi: Adhuc modicum laboratis, quia nunc impedimini. Sed confidite, quia ego vobiscum sum. Et adiecit: Dic illis, quia gloriosiorem coronam habebitis. Necnō ad Deum suum spiritus properans, & anima iam proxima passioni, sedes suas requisiuit. Nam hunc eundem Dominum de paradiso interrogauit, vbì esset. Cui ille ait: Extra mūdum est. Ostende illum, inquit, mihi. Qui ait illi: Et vbì erit fides? Cumque hic per humanam pusillitatem diceret, Quod me mandas, tenere non possum: dic signum, quod eis dicam. Respondit ei Dominus, & ait: Dic illis signum Iacobi: Lętandum est, fratres dilectissimi, vt patriarchis, etsi non iustitia vel laboribus adæquari possimus. Sed qui dixit, Inuoca me in die pressuræ, & eximam te, & clarificabis me: ad clarificationem sui * fletus post preces, ad se habitas, commemoratus est nostrî, priùs miserationis suæ denuncians munus.

Fame & siti sancti Cōfessores tentantur.

Locus obscurus & mendosus.

Visio.

Psal. 49.

*for. * flexus*

De hoc enim sorori nostræ Quartillosiæ hîc nobiscum positæ ostendit: cuius mulieris & maritus & filius ante triduum passi erāt. Ipsa quoquè hic residens, propinquitatem suam velociter subsecuta est, quæ in hunc modum, quod vidit, exposuit: Vidi, inquit, filium meum, qui passus est, venisse ad carcerem: qui sedens super labrum aquarium, ait: Vidit Deus pressuram vestram & laborem. Et post hunc introiuit iuuenis miræ magnitudinis, qui ferebat phialas duas singulis manibus, lacte plenas, & ait: Bono animo estote. commemoratus est vestrî Deus. Et ex phialis illis, quas ferebat, dedit omnibus bibere. Quæ phialæ non deficiebant. Et subitò allatus est lapis, qui fenestram diuidit medius: sed & claræ fenestræ ipso medio allatæ, liberam cęli faciem admiserant. Et posuit iuuenis ille quas ferebat phialas, vnam ad dexteram, alteram ad sinistram, & ait: Eccè & satiati estis, & abūdat, & tertia adhuc phiala superueniet vobis. Et abijt altera dies, quæ post hanc visionem eluxit. Expectantes autem eramus horam illam, quando fiscalis non cibus, sed penuria & necessitas inferretur: quia cibus nullus nobis suberat. Nam & altera die ieiuni manseramus. Subitò autem vt sitientibus potus, esurientibus cibus, desiderātibus martyrium obuenit: ità laboribus nostris refrigerium Dominus per Lucianum charissimum nobis præbuit: qui disrupto catenarum obice, velut per duas phialas per Herennianum hypodiaconum & Ianuarium catechumenum, alimentum indeficiens omnibus ministrauit. Hoc subsidium ægros & laborātes nimiùm suffulsit. Eos quoquè qui per eundem laborem, hoc est, per incommodum Solonis & frigidæ aquæ ægritudinem iam inciderant, ab infirmitate reuocauit. Cuius tā gloriosis operibus omnes apud Deum gratias agimus.

Visio Quartillosię martyris.

Præbetur tandèm cibus Cōfessoribus.

Iam nunc, dilectissimi fratres, & de amore, quem in nos inuicèm habemus, aliqua dicenda sunt: nec instruimus, sed admonemus: quia sicut simul vnanimes sumus, ità & apud Dominum vnà viuimus & oramus. Tenenda est concordia charitatis, & dilectionum vinculis inhęrendum est. Tunc diabolus prosternitur, tunc à Domino, quicquid postulatur, accipitur, ipso pollicente ac dicente: Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petieritis à patre meo, continget vobis. Nec alio modo vitam æternam accipere & cum Christo regnare poterimus, nisì fecerimus quod pręcepit faciendum: pro quo & vitam promisit, & regnum. Eos deniquè hęreditatem Dei consequi, qui pacem cum fratribus tenuerint, suo magisterio ipse Dominus enunciat, dicens: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Quod exponens Apostolus, ait: Vt simus filij Dei. Si autem filij, & hęredes: hęredes quidem Dei, cohęredes autem Christi. Si quidem compatimur, vt commagnificemur. Si hæres non potest esse, nisì filius: filius autem non est, nisì pacificus: hęreditatem Dei habere non poterit, qui pacem Dei rumpit. Et hoc non quasi admoniti dicimus, aut sine diuina ostensione suggerimus.

Matth. 19.

Regnū Dei nō obtinebūt, nisì qui pacis & charitatis sunt studiosi.

Matth. 5.

Rom. 8.

Nam cùm Montanus cum Iuliano habuisset sermones aliquos ob eam mulierē, quæ ad communionem *oppressit, quæ nec communicabat: cumq́; post correptionē, quam in eam congesserat, in rigore ipso discordiæ mansisset: ostensum est eádem nocte Montano hoc: Visum est, inquit, mihi venisse ad nos centuriones. Cumq́; deducerēt nos per viam longam, peruenimus in campum immensum, in quo occurrunt nobis Cyprianus & Leucius. Peruenimus autem in locum candidum, & facta sunt vestimēta nostra candida, & caro nostra commutata, candidior est facta vestimentis nostris candidis. Itá aūt perlucida fuit caro nostra, vt oculorum visum ad intima cordis admitteret. Et respiciens in pectus meum, video quasdā sordes, & experrectus sum in visione. Et occurrit mihi Lucianus, & retuli illi visionē, & aio illi: Scis quoniam sordes illæ, illud est, quòd non statìm cōcordaui cū Iuliano? Et in hoc experrectus sum. Qua de re, fratres dilectissimi, concordiam, pacem, vnitatem omni virtute teneamus: imitemur iam hîc esse, quod futuri sumus. Si nos inuitāt iustos promissa prçmia, si terret iniustos pœna prçdicta, si cum Christo esse & regnare cupimus, quç ad Christum & regnū ducunt, illa faciamus. Optamus vos benè valere. Hçc omnes de carcere simul scripserant.

*for. * obrepsit.* *Visio Montani.*

Sed quia necesse erat omnem actum martyrum beatorum pleno sermone complecti, quia de se & ipsi minùs dixerant, & Flauianus quoquè priuatum hoc nobis munus iniunxit, vt quicquid literis eorum deesset, adderemus, necessariò aliqua subiunximus: Cumque per plurimos menses reclusi fuissent in carcere, & fame ac siti diù laborâssent, tandèm serò produci iubentur, & ad prçtorium Prçsidis admoueri. Et omnibus quidem gloriosa voce professis, cùm Flauiani adiutorium reclamaret amore peruerso, nugans eum diaconum, quod confitebatur inter cçteros, id est, Lucium, Montanum, Iulianum, Victoricum, dicta sentētia est, Flauianusq́; rursùs receptus est. Et quanuìs haberet plenam doloris materiam, quòd scilicet de tam bono collegio separatus est, tamen fide & deuotione, qua vixit, credebat id fieri, quod Deus vellet, & tristitiam solitudinis destitutæ, religione sapientiæ temperabat. Dicebat etiam, Cùm cor regis in manu Dei sit, quæ causa mœroris est, aut quarè succensendum putem homini, qui hoc loquitur, quod iubetur? Sed de Flauiano postmodùm pleniùs.

Prou. 21.

Interìm cçteri ducebantur ad victimæ locum. Cōcursus vndiquè gentilium & omnium fratrum fuit. Qui quanuìs obsequentes alijs & cçteris Dei testibus pro religione & fide, quam Cypriano docente didicerunt: tunc tamen officio pleniore & copia maiore conuenerant. Erat illic videre martyres Christi, felicitatem glorię suæ, vultûs hilaritate testantes: itá vt possent prouocare ad propriæ virtutis exempla, etiam si tacerēt. Sed nec sermonis largitas defuit. Nam exhortationibus suis singuli plebem corroborauerunt: Et Lucium quidem propter ingenitam lenitatem, & probam ac modestam verecundiam, infirmitas etiā grauis & labor carceris fregerat: ac propterea cum comitibus paucioribus solus antè prçcessit, nè multitudo nimiæ pressurç de fusione sanguinis inuideret: qui tamē & ipse nō tacuit, sed comites suos quomodò potuit instruxit. Cui cùm dicerent fratres, Memento nostrî: Vos, inquit, meî mementote. Quanta martyris humilitas, de gloria sua nec soli sub ipsa passione prçsumere? Iulianus quoq; & Victoricus insinuata diù fratribus pace, & commēdatis omnibus clericis, maximè eis, qui famē carceris visitauerant, ad passionis locum cum gaudio & sine pauore venerant. Sed enim Montanus, corpore & mente robustus, quanquàm & ante martyrium gloriosus, quicquid semper veritas postularet, constanter & fortiter dixerit sine vlla exceptione personæ: tamen de martyrio proximo crescens, prophetica voce clamabat: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi Domino soli. Et hoc frequenter iterabat, insinuans & inculcans, non licere, deserto Deo, ad simulacra & manufacta figmenta accedere. Hçreticorum quoquè superbiam & improbam contumaciam retundebat, contestans eos, vt vel de copia martyrum intelligerent Ecclesiæ veritatem, ad quam redire deberent. Deindè lapsorum abruptam festinanter negationem pacis ad plenam pœnitentiam & Christi sententiam differebat, necnon integros quoquè ad tutelam integritatis exhortans: State fortiter, fratres, & constanter militate, dicebat. Habetis exempla: nec vos lapsorum perfidia destruat ad ruinā, sed nostra tolerantia magìs ædificet ad coronam. Virgines quoquè singulas admonebat, vt sanctitatem suam tuerentur. Generaliter omnes docebat, vt Præpositos venerarentur. Præpositis quoquè ipsis concordiam pacis insinuans, nil esse melius aiebat, quàm Præpositorum vnanimem voluntatem; tunc & plebem posse

Appáret hinc, hos martyres Cypriani ætate vixisse.

Montani pclara laus.

posse ad sacra obsequia prouocari, & ad vinculum dilectionis animari, si rectores plebis pacem tenerent. Hoc enim est propter Christum pati, Christum etiam exemplo sermonis imitari, & esse probationem maximam fidei. O exemplum grande credendi.

Cùm autem iam carnifex immineret, & gladius super ceruices eius libramento nutante penderet, expansis ille manibus ad Deum, voce clara, ità vt non tantùm ad totius plebis aures, sed & ad gentiles quoquè ipsos sonus vocis euaderet, orauit, rogans & deprecans, vt Flauianus, qui per suffragium populi de comitatu eorum remanserat, sequeretur die tertio. Et quò precis suæ fidem faceret, manualem, quo oculos fuerat ligaturus, in partes duas discidit, & iussit alteram reseruari, qua Flauiano oculi post crastinum ligarentur. Sed & in medio eorum solum seruari iussit, vt nec sepulturæ consortio separaretur: & perfectum est sub oculis nostris, quod Dominus in Euangelio suo repromisit, vt qui tota fide peteret, quicquid peteret, impetraret. Nam post biduum, Matth. 21. secundùm quod postulatum fuerat, Flauianus quoquè productus, gloriam suam passione perfecit. Quoniam tamen, vt suprà dixi, etiam ipse mandauit, vt bidui moram memoratis causis iuberemus, faciendum erat necessitate maiore, quod fieri meritò deberet, etiam si non iuberetur. Post suffragia illa, post voces, quibus quasi pro salute eius amicitia inimica surrexerat, reuocabatur in carcerem virtute robusta, mente inuicta, fide plena. Nihil de animi eius vigore mutilauerat remanendi quidem contemplatio, quæ quemuis posset mouere. Ità fides, quæ imminentem passionem tota deuotione præsumpserat, temporanea impedimenta calcabat. Hærebat lateri eius incomparabilis mater, quę præter fidem, qua ad patriarchas pertineret, in hoc etiam se Abrahæ filiam comprobauit, quę filium suum & optabat occidi, & quòd interim remansisset, contristabatur glorioso dolore. Gene. 22. Mira sanctę mulieris fortitudo.

O matrem, religiosè piam, ô matrem inter vetera exempla numerandam. O Machabæicam matrem. nihil enim interest de numero filiorum, cùm perindè & hęc in vnico pignore totos affectus suos Domino mancipauit. 2. Mach. 7.

Sed ille collaudans matris animum, vt dilationem suam non doleret, Scis, inquit, mater meritò castissima, vt semper tentauerim, si confiteri contigisset, martyrio in eo frui, & frequenter catenatus videri, & sæpè differri. Si ergò contigit, quod optaui, gloriandum est potiùs quàm dolendum. Et cùm ad carceris ianuam veniretur, difficiliùs multo & tardiùs quàm solebat, aperiebatur, obnitentibus etiam carcerariorum ministris: ità vt videretur obfirmatum, spiritu quodam repugnante atque testante, indignum esse, carceris sordibus eum fœdari, cui cæleste habitaculum pararetur. Quia tamen diuinitatis corona dilata, dignas causas habebat, iam cæli & Dei hominem inuitus carcer admisit. Qualis illic mens fuit biduo illo, quę spes, quæ've fiducia, cùm martyris Dei animus & de collegarum petitione præsumeret, & de sua crederet passionem futuram? Dicam, quod sentio. Dies ille post biduum tertius, non quasi passionis, sed quasi resurrectionis dies sustinebatur. Admirans erat deniquè turba gentilium, qui vocem Montani petentis audiërant. Postquàm verò produci tertio die iussus est, rumore cognito, confluebant increduli & perfidi, fidem martyris probaturi. Egrediebatur de carcere Dei testis, iam ad carcerem non reuersurus. Communis omnium magna lætitia, sed magìs habebat in animo suo certum, quòd & fides propria & petitio antecessorum suorum extorqueret Præsidi vel inuitam, licèt populo reclamante, sentētiam. Vndè & occurrentibus fratribus & salutare cupientibus, fide tota pollicebatur, quòd in Fuscano cum omnibus pacem facturus esset.

O magna fiducia, fides vera. Ingressus deindè prætorium, cum miraculo omnium in custodiarum loco stabat, expectans donèc vocetur. Illic nos in latere eius constituti eramus, iuncti penitùs hærentes, ità vt manus manibus teneremus, exhibentes martyrij honorem, & contubernij charitatem. Ibi condiscipuli eius suadebant, cum lachrymis etiam, vt præsumptione deposita, sacrificaret interdùm, posteà quicquid vellet, facturus: nec incertam illam & secundam mortem plusquàm præsentem vereretur. Et hæc gentilium verba sunt, qui dicebant vltimi furoris esse, magìs mortem mâlle * timere, quàm viuere. Vides hic familiarem admodùm martyribus fuisse huius historiæ authorem. * temerè.

Sed ille gratias agens, quòd amicitia duce, quantùm in ipsis erat, consultum sibi vellent: tamen & de fide & de diuinitate non tacuit, dicens, multo melius esse primo in loco, quantùm ad libertatem integritatis pertineret, occidi, quàm lapides adorare.

Tunc deindè summum esse Dominum,qui omnia imperio suo fecerit,ac propterea solus colendus sit,addens & illud,quòd gentiles minùs credunt,etiam si de diuinitate quid sentiunt,viuere nos etiam cùm occidimur,nec vinci morte,sed vincere: ipsos quoquè, si vellent peruenire ad conscientiam veritatis, etiam Christianos esse debere. His illi retunsi & reuicti, postquàm nihil per suadelas obtinere potuerunt, ad crudeliorem se misericordiam contulerunt,certi eum à proposito voluntatis suæ vel tormētis deponi posse. Et cùm admoueri iussus esset,interrogatus à Præside,quarè mentiretur se diaconum,cùm non esset,mentiri se negauit. Et cùm Centenarius diceret,notariam sibi datam esse, qua contineretur eum fingere, respondit: An non est verisimile me mentiri, & illum verum dicere, qui notariam falsam dedit? Qui cùm reclamante populo ac dicente, Mentiris: iterùm à Præside interrogaretur,an verè mentiretur,respondit: Quod est compendium mentiendi? Ad hoc populus exasperatus, torqueri eum iteratis clamoribus postulauit. Sed Dominus, qui serui sui fidem sciebat, non est passus probati martyris corpus tormenti alicuius vel leui laceratione pulsari. Cor enim regis ad sententiam statìm flexit, & testem suum, vsque ad mortem fidelem, consummato cursu & agone perfecto, coronauit.

It hilaris ad mortem Flauianus. Exindè iam gaudens, quia per sententiam datam passionis suæ erat certior, etiam iucundo colloquio fruebatur. Et sic effectum est, vt iuberet hæc scribi, & ad propria verba coniungi: addi quoquè ostensiones suas voluït, quarum pars ad moram bidui pertineret. Cùm adhuc,inquit,episcopus noster solus passus fuisset, ostensum est mihi hoc, quasi Cyprianum ipsum interrogarem, an pati ictus doleret martyr futurus, de *Visio oblata Flauiano.* passionis tolerantia consulebat, dicens: Alia caro patitur, cùm animus in cælo est, & nequaquàm corpus hoc sentit, cùm se Deo tota mente deuouit. O verba martyris, martyrem cohortantis. Negauit esse in passionis ictu dolorem, vt qui & ipse habebat occídi,animari constantiùs posset, quòd nec paruum quidem sensum doloris de passionis ictu haberet. Posteà, inquit, cùm plures paterentur, contristabar in visu noctis, quòd quasi à collegis meis remansissem. Et apparuit mihi vir quidam, dicens: Quid contristaris? Cui cùm causam tristitiæ meæ dicerem, ait: Confessor es, tertiò martyr eris per gladium.& sic impletum est. Nam confessus Christum primò in secretario, secundò publicè, reclamante populo, iussus recludi, à collegio suo secundùm ostensionem remansit,& productus post confessiones duas,tertiò passionem perfecit. Deindè, inquit,cùm iam Successus & Paulus cum comitibus suis coronati fuissent, & ego post infirmitatem conualescerem, video ad domum meam venisse Successum episcopum, vultu pariter & cultu nimìs claro,cuius effigies difficulter agnosceretur, eó quòd carnales oculi angelico splendore rutilarent. Quem cùm vix agnoscerem, ait mihi: Missus sum nunciare tibi,quoniam tu passurus sis. Hoc cùm dixisset, statìm venerunt duo milites, qui me perduxerunt in locum quēdam,vbi erat fraternitatis multitudo collecta,inter quos apparuit mater mea,dicens: Laudo te,quia nemo sic martyrium duxit.Et *Flauiani egregia præconia.* verè nemo. Nam,vt omittam carceris abstinentiam singularem,& vt accipientibus cęteris vel modicum cibum, qui de sordibus penuriæ fiscalis exhibebatur, solus se ab ipso modico continuit, tanti habens ieiunijs multis & legitimis fatigari, dummodò alios victu proprio saginaret.

Ad illa igitur veniam, quòd cum tanto honore deductus est, qui à tot sacerdotibus comitatus,eius disciplinis omnibus ordinatis,ad instar ducis dirigi meruit. Sic regnaturum cum Deo martyrem,iam spiritu ac mente regnantem, etiam itineris tota dignitas exprimebat. Sed nec de cælo testimonium defuit. Imber largus & lenis temperato rore descendens fluebat, ad multa proficiens: Primò, vt gentiles perniciter curiosos interuentu pluuiæ refrenaret, & vt diuertendi daretur occasio, vt sacramentis legitimæ pacis nullus profanus arbiter interesset. Et quod Flauianus ipse ore suo dixit, ad hoc *Iohan. 19.* pluebat,vt Dominicæ passionis exemplo aqua sanguine iungeretur. Sic consummatis omnibus fratribus & pace perfecta,processit è stabulo,quod Fusciano de proximo iun*Memorabilis martyris morituri sententia.* ctum est. Ibì cùm editiorem locum & sermoni aptum conscenderet, silentio manu facto,huiusmodi verba emisit: Habetis, inquit, fratres dilectissimi, nobiscum pacem, si Ecclesię noueritis pacem,& dilectionis vnitatem seruaueritis. Nec putetis pauca esse, quæ dixi,cùm & Dominus noster Iesus Christus, passioni proximus, hæc nouissimè di*Iohan. 15.* xerit: Hoc est mandatum meum,vt diligatis inuicèm,sicut dilexi vos. Et supremum il-

lud

lud adiunxit, & in testamenti modum vltima sermonis sui fide signauit, quòd Lucinũ presbyterum commendatione plenissima prosecutus, quantùm in illo fuit, sacerdotio destinauit. Nec immeritò. Non enim difficile fuit, spiritu iam cęlo & Christo proximante, habere notitiam. Deindè ad locum victimæ, expleto sermone, descendit, & ligatis oculis ea parte, quam Montanus seruare ante biduum iusserat, fixis tanquàm ad precem genibus, passionem suam cum oratione perfecit. O martyrum gloriosa documenta. ô testium Dei experimenta præclara, quæ ad memoriam posterorum meritò conscripta sunt, vt quemadmodùm de scripturis veteribus exempla, dum discimus, sumimus, etiam de nouis aliqua discamus.

IGNATII MONACHI, QVAE FIT SINGVLATIM, EXPOSITIO VITAE ET MIRACVLOrum *sancti Patris nostri Tarasij, Archiepiscopi Constantinopolitani. Habetur in Metaphraste.*

Suidas hũc Ignatiũ dicit fuisse diaconum & vasorũ custodẽ ecclesiæ Cõstantinopolitanæ, & Metropolitanũ Niceæ. 25. FEBRVA.

NAtaturus per ingentem maris magnitudinem, Inclyti patris & vita inaccessa præstantis, vereor nè aduersos ventorum flatus linguæ agrestis, & vastorum fluctuum obscuritatis excitem, salumq; & tempestatem mihi procurem animæ naufragij. Talis enim est inscitiæ temeritas, quæ orationem effundit tanquàm paleam, ad nihil quod sit opportunum conducibilem, & affert damnum ei, quod oportet fieri & est vtile, & in naufragium íncidit multiloquij, quod fieri non potest, vt omninò effugiat peccatum, vt est Salomonis & diuina admonitio. (Prou. 10.) Hoc meum reprimit ingenium & terret cogitationem, & refrenat orationem, & diuinarum viri dotum profundum intueri properantem, retardat. Sed cùm altum longi temporis silẽtium res eius tegens esset multorum auribus damnum allaturum, vt quæ tenea ntur desiderio audiendi res optimas & præstantissimas, quę ab illo in vita gestæ sunt, vt quę sint plenæ vtilitate animæ, agè valere iubens omnem dubitationem, pauca quędam de ipso, quę dignatus sum videre oculis, & quæ accepi auribus, & quę ipsa noui experientia, & in mea humili & egena scio manere memoria, cum pura & syncera veritate in lucem edere, si Deus concedat, iam conabor. Nam etsi non possim dicere pro dignitate, non ideò vniuersum deseram: sed quia nolo abscondere talentum, sicut ille malus & piger seruus, ideò quod Deo gratum est prompto & alacri animo offerre (Matth. 25.) pro viribus, etsi non potero debitum soluere cum fœnore, in eo quidem certè, quòd sortem exerceam & procurem, vt ei nihil detrahatur, ero aliqua ex parte accipiendus.

Hic ergò sacrosanctus & magnus Tarasius, qui Christi mansuetudinem & humilitatem ab infantia vsque ad senectutem imitatus pulchrè expressit, in cuius, sicut priùs dixi, virtutum mare me vt natarem demisi, quisnam esset & vndè, & ex qua patria & parentibus ortus sit, arduum fuerit dicere, ijs etiam qui ex scientia sciunt amplè & magnificè dicere, non solùm mihi, cuius est planè humilis & abiecta oratio, tantam pręclari generis ab alto repetere magnitudinem, & à maioribus deductam eius stirpem recensere, qui gloriari non vult eiusmodi laudibus, neq; fluentibus diuitijs cor apponere, conuenienter diuino Psalmographo, vnquàm est meditatus. (Psal. 61.) Hoc vnum autem possumus dicere, quòd omni authoritate & maxima excellentia apud eos, qui per id tempus imperabant, Georgius eius pater, & rei nomen conueniens sortita mater eius Encratia, propter summam iustitiam primas partes obtinuerunt, ex patriciorum serie deriuati, appellati patricij. Quorum pater quidem cùm ascendisset ad altitudinem tribunalis iudicialis, integreque & incorruptè ius omnibus ex æquo tribueret, Solone & Lycurgo antiquis illis legislatoribus, conspectus fuit longè iustior. Qui etiam aliquando rectam & legibus conuenientem tulit sententiam, cùm quid esset iustum tunc ignorâssent, qui videbantur imperium obtinere, neque id vellent exequi. Iuris verò dicendi difficultas in his fuit: Pauperculæ quędam fœminæ, fuerant grauissimi criminis accusatæ. Quænam autem fuerit ea accusatio, iam dicam.

Integritas patris eius in iure dicundo.

Accu-

Accuſatæ fuerant cædem feciſſe lactentium infantium, per foramen domorum vel portis etiam clauſis ſubeuntes, & ex improuiſo infantes interficientes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab ijs, qui credebant fabulis, & nolebant Chriſti Dei noſtri ſequi doctrinam, quæ ſimulacris & phantaſmatibus nequaquam decipitur. Eſt enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam, Gello nomine, quæ dicitur, cùm immatura morte vitam abrupiſſet, quibuſdam ſpectris acceſſiſſe ad recèns natos infantes, & eos interfeciſſe. Huius fabulæ improbo pellecti ac decepti ſpiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur etiam ad mulierculas transferre hoc execrandum ſcelus, & eis adſcribere in ſpiritum conuerſis, cauſam eorum, qui moriebantur ante tempus. ô ſtuporem, ô cordis oculorum cæcitatem. Si corpus longitudine profunditateq́; & latitudine compactum ac conſtipatum, in ſpiritum diſſolutum procedit, & hæc facere conceditur, Chriſtus ergò, qui eſt ipſa veritas, dicens: Spiritus carnem & oſſa non habet: reputatus eſt phantaſma ab ijs, qui hæc aſſerunt. Quinetiam Chriſtus quoquè, qui veram carnem accepit, & ſpiritum carnem & oſſa non habere verè affirmauit Diſcipulis, nulla re circumſcribetur, quæ obſtet, quò minùs ſit phantaſia. Sic ergò cenſens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas abſoluit à criminibus. Qui tunc autem rerum potiebatur, (valdè enim defendebat phantaſiam) cùm ſenſiſſet ſic iudicâſſe Georgium, iuſſit eum ad ſe adduci. A quo euidenter edoctus de vero exitu latæ à ſe ſententiæ, eum quidem cecidit per ſummam ignominiam: latam autem ab eo ſententiam vel inuitus comprobat, vt qui à criminibus abſolutas conſeruârit mulierculas. Et Georgij quidem conſtantiæ & iuſtitiæ pars hîc ſita ſit.

Iohan. 14. Lucæ 24.

Mater verò clara pietate, & id, quod ipſa appellabatur, cernens proficere in filio, venerandum reddit ſuum filium & verè templum continentię. Et cum æqualibus quidem ſuis & improbis docens eum nullam habere conſuetudinem: inire amicitiam cū ijs, qui amant decus virtutis, ſuadebat & eis coniungi iure charitatis ſpiritalis. Quamobrem ingreſſus per vniuerſam virtutem, erat apud omnes reuerendus, vt etiam conſulari dignitate fuerit honeſtatus: & electus ſit primus ſcriba arcanorum Imperatoris: & in aula imperatoria luciferi inſtàr reſplenduerit: vt qui diuinas quidem diſciplinas abundè eſſet complexus: & ex externa eruditione collegiſſet, quę ſunt præſtantiſſima. Illas quidem meditans ad aſſcenſum virtutis, & plantatus ſecus decurſus aquarum diuinæ cognitionis, vt rationales fructus proferret in tempore: harum autem vtilitatem per attentionem & cautionem in animo recondens obſignauit, per quas poſſet corrigere, quod eſt prauum & barbarum: & linguæ ſuę imponere legem accuratè loquendi.

Mater piè ſuum inſtituit filium.

Fit conſul &c.

Pſalm. 1.

Cùm ſic decæterò per vtraſque laudem eſſet aſſecutus, & totum ſe Deo dicâſſet per pietatem & puram cōſcientiam, venit ad habitum ſpiritalis perfectionis, & mundi munera obiens in mundo habitu, ſe à mundana remouit ambitione, & ſpiritui adaptans animam, Vas ſacrum efficitur electione melioris, etiam ante ſacerdotium, & paſtor pecudum rationis compotum, qui paſcebatur adhuc, prænunciabatur: & ſperabatur fore, vt ſuſciperet vniuerſam omnium præfecturam, vt lucida lucerna iam accenſa, igne virtutum mundum illuſtrans vniuerſum, & omnem hæreticam diſpellens caliginem, & lucem procurans rectæ fidei. Nec populum ſua ſpes fefellit, vt qui mox acceperit id, quod deſiderabat. Paulus enim, quem Cypria natum excepit Salamis, ſanctè & integrè clauum regens ſacerdotij, cùm nefaria adhuc vigeret hæreſis, quæ accuſat Chriſtianos: eorum, inquam, qui abolent imaginem Chriſti veri Dei noſtri carnis ſuſceptionis: & eius, quæ eum verè & propriè peperit Dei matris, & incorporearum, vt viſæ ſunt, poteſtatum: & iam omnes ſancti oppugnatores hæreſis à breui & caduca hac vita exceſſiſſent, & traducti eſſent ad eorum, quę in vita geſſerant, quæ fit illic, diſcretionem: & ſerpentinæ doctrinæ virus etiam poſt exitum euomuiſſent ex Eccleſia, ægrè ferebat & animo angebatur Paulus, cùm non haberet, qui ei opem ferret, & manum præberet ad rectæ fidei correctionem, propterea quòd omnes adhærerent hæreſi, eamque confiterentur & aſſentirentur. Capit itaque conſilium dignum ſua prudentia. Nam cùm incidiſſet in morbum, qui ei mortem erat allaturus, & deducturus ad longęuam quę illic eſt, reſolutionem, ſe clàm ſubducit è ſede: & cùm veniſſet ad Flori monaſterium, in numerum monachorum ſe retulit, mutato amictu.

Iconomachorum hęreſis.

Poſtquàm autem notum fuit, quò ſe demiſiſſet Pontifex, idque iam perueniſſet ad aures eorum, qui per id tempus rerum potiebantur, (Irene autem & Conſtantinus eius

Irene cum filio Conſtantino Imper.

eius filius, primas potentiæ partes tunc pulchrè obtinebant) ij, quòd res accidisset noua & insolita, animo non parùm conturbati, statuerunt venire ad dictũ monasterium. Postquàm verò agnouerunt Pontificem subijsse habitum humilitatis, ira repleti & metu, rogauerunt eum, qui se ad tantam dederat audaciam, quænam fuisset causa Pontificis fugæ & tonsuræ, reputantes num nihili esset facturus grauem Imperatoris indignationem. Paulus autem miti ac placida oratione (talis enim erat, si vllus alius) iram leniens imperatoriam, persuasit, vt irasci desisterent: & aperuit causam, quæ eum ad hoc deduxerat, hoc modo verba faciens:

Me, ô Imperatores, & morbus, & improuisus mortis aduentus, coëgit hoc facere, multo autem magìs ad id impulit Ecclesiæ deformitas, quæ laborat hæresi, & ex diuturna mala opinione tantum accipit dolorem, vt ei inhæserit vibex immedicabilis: & ter iam per manus & atramentum inscripta hæresi assensio. Neq; enim mihi licuit effugere retia malæ opinionis: sed accidit, vt & lingua & manu in ea implicarer. Quod etiam me magìs angit, vt quod exedat sensus animi. Video omnes orbis terrarum partes, quę in vestra manu tanquàm in statera appenduntur, fidei immobilem conseruantes trutinam, & in recta permanentes doctrina & exultantes, ab ecclesia nostra longè dissidere, & tanquàm à Christi grege alienas oues repellere. Et ideò recuso esse pastor cœtûs hæretici, & statui potiùs habitare sepulcrum, quàm esse obnoxius anathematibus sacræ quaternioni sedium Apostolicarum. Sed cùm sceptri potentiam in vestras manus Deus tradiderit, & imperialem curam geratis Christianissimi gregis, qui est sub sole, nè despiciatis tristitiam matris vestræ Ecclesiæ, sed studete, vt ea rursùs veterem recipiat pulchritudinem. Nè patiamini abominandam hęresim nunc quoquè, tanquàm suem ex querceto, vt dicitur, vastare ac perdere vineam vestræ imperatoriæ & fidelis agriculturæ, & à viam transeunte non trita & aspera mala opinione turpiter eam peruadi. Est vobis scientissimus agricola, qui aluërit botrum verę confessionis, & eum expresserit in diuina torcularia vnius & solius Ecclesię, & cùm implêrit craterem sapientiæ, parauerit fidelissimo populo poculum rectæ sententiæ. Et quemnam hunc innuis, ei dixerunt Imperatores? Tarasium mea significat oratio, qui est primus à secretis diuini vestri imperij. Illum scio, & quicunque rectè sapit, ecclesiam esse opportunè suscepturum: & virga quidem rationis participe hæresum nugas esse exacturũ: docendi autem & pastorali baculo introducturum & foràs educturum ad stabula & mandras veritatis, gregem diuinissimum.

Oratio Pauli Episcopi ad Imperatores.

Cùm in auribus imperatorijs sic semināsset orationem, & eam effecisset genitalem, & quæ iam fructum tulerat in centuplum, grauitate morbi oppressus, ad tabernaculi dissolutionem, per mortem confidenter festinabat, ædificationem à Deo per incorruptionem, vt dicam Apostolicè, sortitus. Et sic quidem se gessit Paulus: Imperatores autem in Pastoris electione mentem habentes occupatam, & Pauli sermone stimulati, in Tarasium apertè defigunt oculos: & eum, Deo volente, vt viduato gregi præesset, communi consensu sapienter eligunt. Eis assentiebatur, quidquid erat optimum & præstantissimum è sacro senatu, diuinus planè cœtus: vt qui omninò scirent virum in omnibus pręfulgere, & dignum, cui demandaretur dignitas pastoralis. Quidquid autem erat promiscuum ac circunforaneum, & lucernam redolebat hæreticam, patris sanctitatem, etiam ante sacram ab eo acceptam vestem, vt ad arguendum vehementissimam & acutissimam suspectam habens securim, nolebat assentiri communibus suffragijs, non volens ab antiqua sua resipiscere sententia: & malebat inuolui cœno limi hæreseos, quàm potari viuifico fluento puri & imperturbati fontis doctrinæ Tarasij. Sed vicit id, quod iustum erat: & admissum est, quò pro pietate ferebatur decretum. Iubent itaque Imperatores statìm coràm sisti Tarasium, vt quę Deo videbantur & legibus Ecclesiasticis, iura in eo confirmarent. Ille verò aderat cum pia & honesta specie, & quas à Deo habebat, gratijs circundatus. Apud quem honestis & egregijs agentes sermonibus, & tanquàm iam cum patre, de eo, quod erat posteà constituendum, consilium ineuntes, vsi sunt verbis eiusmodi:

2. Cor. 5.

Tarasius eligitur episcopus Cōstantinopolitanus.

Non putamus latére tuam prudentiam, quòd præteritis temporibus Ecclesiam inuasit vertigo hæreticę caliginis, quę nihilo tolerabiliùs eam operuit, quàm nona plaga Aegyptiaca, tenebræ, inquam, palpabiles, & vsque in hodiernum diem cancri more serpit per gregem: & per vniuersum ferè mundum in animam commouit tempestatem.

Imperat. oratio ad Tarasium.

Exod. 10.

tem. Sed quoniam Deus ineffabili nutu eam produxit, & eius ductores, qui non iustè iustum persequi statuerant, iusto iudicio ab imperio exemit & à vita, & tanquàm lampadem prælucentem nostram accendit potentiam, vt malæ opinionis abigamus tenebras, & faciamus exoriri Solem cognitionis: eccè te euocamus defensorem & propugnatorem, & ad hoc certamen adiutorem, vt qui sciamus te pulchrè posse armari ad rectam tuendam sententiam, & structa ex diuinitùs inspiratis scripturis acie, pro ea confligere & te præclarè gerere. Nè ergò terga vertas ad ea, quæ piè à nobis proponuntur, qui mūdanis opibus & copijs studemus procurare pacis vtilitatem: quinetiam pedibus & manibus opem ferre, & omnem mouere lapidem, vt dicitur in prouerbijs, vt inueniatur quod quæritur, & appræhendatur quod desideratur. Tempus est ergò vt contexatur præclara & valdè optanda Ecclesiæ tunica, quam scidit pestis hæresis. Nunc appropinquat dies insignis & salutaris, in quo Christus cessare faciens fremitum erroris simulacrorum, annuit copiosis suis miserationibus, vt eius veneranda erigeretur statua, quòd attinet ad humanitatem. Transiens ergò ad septum Sacerdotij, cùm aduersùs hæresim decertaueris, cane victorię canticum aduersùs inimicos. A Deo premium & coronam accepturus, egredere.

Tarasij ad Imperat. responsio.

Tarasius autem Imperatoris allocutione obstupefactus, & tanquàm à cælesti aliquo sono attonitus, respondit in hanc sententiam ad ea, quæ dicta fuerant: Tempestatem quidem, quæ in fidem & vniuersum commune vehementer irruit, & vsque ad fundamenta Ecclesiam periculosis agitauit fluctibus, & animæ naufragium multis conciliauit, nulla est auris, quæ non acceperit, etiamsi pauci effugerint vim procellæ. Hunc verò sedare turbinem, & nocturnę pugnæ luna non lucente hanc pacare procellam, maius est, quàm vt vllæ vires id queant præstare. Quis enim, quę tam nefariè inualuit, consuetudinem, & naturæ vim accepit, & mundum propemodùm iureiurando adegit aduersùs diuinam potestatem, conuerterit & fecerit discere, quod est melius, nisi Deus adspexerit & defenderit vestram diuinam potestatem? Ecclesia, quę impietatis tyrannide olìm fuit exuta veteris decoris pulchritudine, lacerisq; pannis diù esse induta sustinuit propter putria & imbecilla dogmata hęresis, nunc à Deo & à vobis ornetur pijs varietatibus. Per vos ergò renouentur mandata Apostolorum, per quæ refulsit splendor veræ fidei. Respirent sacrarum Synodorum pura decreta, quæ Euangelicis seruantur traditionibus, nec sustinent in æternum vllo modo posse surripi. Aperiantur vestibula paternorum dogmatum, & Christi pecudum in eis greges trāseant, & tanquàm ex diuino paradiso confiteantur doctrinam rectæ confessionis. Per * Caiaphaicum enim concilium facta est abortio fœtûs hæresis. Per œcumenicam Synodum nascantur filij Ecclesiæ, & ad mensuram ætatis Christi incrementum accipiant. Nam si hoc factum fuerit, & antiqua ac prima amictûs dignitate fuerit decorata, & veræ opinionis pius dogmatum Lucifer vestro studio eam illustrauerit, habebit omnes fideles in eadem sententia conuenientes, & suas animas profundentes, vt ea stabiliter fundata, conseruetur supra firmam petram fidei.

Constantinopolitanā pseudosynodum dicit, qua damnatę sunt imagines ab hæreticis.

Cùm hæc coram Imperatore animæ vtilia declarâsset mysteria, ipse eum rogat, vt eum quoquè de his disserentem audiat communis cœtus populi. Nam hoc caput rectę fidei ægrè ferebat turba militaris, vt cui non videretur esse admittendas & adorandas venerādas imagines. Nutu ergò Ecclesiæ hoc facere incitatus, cùm fuisset in inclyto Magnaurę palatio, vniuersa confluente ciuitate & sacerdotali multitudine se quidem excusauit, validis demonstrans rationibus, qualis esset sacerdotij professio & dignitas, & ad quantam altitudinem euehat & magnitudinem, eum, qui vult ad hoc procedere: seque non esse idoneum ad id suscipiendum, vt qui iam olìm fuerit implicatus in mundi dignitatibus, & in huius vitæ turbis & solicitudinibus plurimùm inuolutus, & mysticum hunc statum nondùm gustauerit. Eum enim, qui ad hanc vocationem & hunc gradum properat, illotis, vt dicitur, manibus citò ad id insilire, & quę non tangi possunt, tangere non est tutum: sed eum, qui est educatus in ijs, quę ad hoc ferunt, iustificationibus, & directus Euangelicis & Apostolicis, vt par est, viuificis doctrinis, ad discernendam viam rectam & incuruam: vt illa quidem pastoraliter deducat ad meliora: hanc autem declinet & vitet, conuenienter diuinę admonitioni, vt quę procùl ferarā Deo & eius constitutionibus. His fretum, traduci oportet ad hanc magnitudinem. Me autem, vt scit Deus, ad hoc suscipiendum ministerium inuitum coëgerunt

Impe-

Imperatores, cùm hoc mihi nunquàm venisset in mentem, neque de hac vnquàm rectione cogitâssem. Tanquàm electo ergò Dei populo & gregi meam communico conscientiam, vt si me huic maximo muneri volueritis alligare, & me huius iugum subire statueritis, Traditioni Oecumenicæ fidei vos quoquè ipsos inclinetis, & nè vos sequi pigeat patres, qui hac via sunt ingressi, & sex sanctis Oecumenicis Synodis, & ijs, quæ piè ab ipsis sunt decreta, consentire nè recusetis. Ad supernam enim hære ditatem transmittunt eos, qui ipsis parent, & fiunt authores magnæ & immortalis remunerationis. Eius itaque admonitiones tanquàm angeli voces admittit populus, & polliciti se instàr ouium secuturos ducentem pastoraliter, se, vt Deo & ei videtur, in omnibus parituros affirmabant.

En vult vt oecumenicis obtemperent Conciliis, modò ipsum velint habere Episcopū.

Tunc decætero inspiratione principalis & diuini spiritûs, conspirante etiam consilio Imperatoris, limi mundani mutata dignitate, & tonsa coma ritu Clerici, honestoque & venerando alio sumpto amictu, diuinis & spiritalibus inuocationibus, sicut Aaron & Phinees, suscipit vnctionem honoris sacerdotalis, & ascendit ad altitudinem cathedræ Pastoralis, luci lucem adiungens, & virtutem augens virtutibus, & modum superantibus profectibus datum, sacratissimum talentum multiplicans. Continentiam enim tanquàm Eucrateæ filius, & qui eum iampridèm abundè exercuerat, vsque adeò sibi parauit ex eo, quòd esset paucis contentus, vt esset eius victus à rebus superuacaneis omninò alienus, & non luxurians vsque ad satietatem. Vitæ autem suę habenas ità moderabatur, & animi perturbationum tumultus ità reprimebat, vt esset omnibus diuinissimum exemplar propositum, cui nunquàm persuaderi poterat, vt moueretur ad appetitum voluptatis.

Parsimonia victus eius.

Cùm autem ad diuinarum scripturarum meditationem sibi domesticam asciuisset vigiliam, somnum vt membra soluens & inutile amandabat mancipium: & cùm vsus exigeret, rursùs iubebat adesse. Quis enim eum in lecto recumbentem, aut mollibus stragulis vnquàm vidit inuolutum? Quis tunicā & zonam super cubile dimittentem vnquàm accepit, & præparauit, vt esset elegantior & concinnior? Quis ex eius pedibus vnquàm detraxit calceos, & alligata spongia, vt mos est, leuigauit & polijt? Sed ipse erat sibi, vt dicitur, balneator, & inseruiebat sibi ad vsum corporis: in hoc quoq; Christum magistrum diuino zelo imitans, qui dixit: Non véni vt mihi ministraretur, sed vt ministrarem: exemplum humilitatis præbens suis discipulis.

Catalogus virtutum eius. *Matth. 20.*

Habebát autem precationem, quę mentem sublimè ad cælos euehebat, & soli Deo reddebat familiarem, & coniũgebat incorporeis, & expellebat omnem tentationem, conuenienter Domini eloquio. Nullum enim erat tempus, quo non habebat solum cum genu flectentem & surgentem, & manus ad cælos extollentem, & supernè accipientem à Deo illuminationem. Humilitatem verò, vt quæ ei à puero fuerat familiaris, ità est complexus, vt non solùm ea in ipso conspiceretur, & ex ea laudem assequeretur, sed etiam transiret ad alios, qui exemplo suo informabantur. Multis enim ex ijs, qui erant relati in numerum Clericorum, qui suos lumbos zonis cingebant aureis, & ornati erant varijs & preciosis vestibus sericeis, aurũ quidem ademit: fecit autem succingere lumbos cingulis contextis ex pilis caprarum. Ijs verò, qui toti corpori ex ijsdē filis purpureas vestes habebant contextas, excogitat tunicas remotas à curiositate nimia & delicijs, vt quæ essent vestitus honestus, & conuenirent ijs, qui Deo seruire statuerunt, & profitentur humilitatem. Ex quo quid euenit? Vt tolleretur quidem, quidquid damni ex eo nascebatur: honoraretur autem frugalitas, vt thesaurus quispiam preciosissimus. Castitatem verò, & quæ cum ea simul degit temperantiam, vt quæ sanctificationem conciliarent, appellauit sorores: per quas, quę carnem inuadit, sordidam & adulterinam exterminans cogitationem, & ignominiæ affectiones depopulans, à Deo fuit redimitus victrice corona impatibilitatis.

Precatio. *Humilitas.* *Castitas. Temperantia.*

Commiserationem autem & ditissimam in pauperes misericordiam, tam hilariter, vt ille dixit, impertijt, vt superaret omnes, qui suppeditabāt pauperibus, & fieret nouus Ioseph, dans frumentum egentibus. Suę enim mensæ obsonia in frusta cōminuens, ad accipiendos eos, qui esuriebant, in dies eis parabat conuiuium. Abundè autem huius rei sunt testes vsque in hodiernum diem, definita receptacula eorum causa, qui hospitio accipiebantur & pauperum nostrorum fratrum. Quinetiam mansuram pecuniæ dationem alijs piè attribuit, in pugillaribus nomen vniuscuiusque significans. Quotidia-

Misericordia in pauperes. *Rom. 12.* *Gen. 47.*

tidianam autem distributionem, quam manu sua propria in manus pauperum immittebat, quis ratiocinator dimensus fuerit Diophantus, aut multiplicans numerârit Nicomachus, quæ erat arena copiosior, & egenorum ventres reficiebat? Ieiunio verò, quod est ante Christi passionem, magnam erogare largitionem in diuersis locis & cœnaculis, ijs, qui magna premebātur inopia, ipse excogitauit, vsque ad Christi lucem afferentis, festum festorum, resurrectionem.

Et ocio & tempore longo mihi opùs fuerit, vt per ordinem collocem accubitus inuitatorum hospitum & proselytorum, claudorumq; & cæcorum & mutilorum ordinatam sequens consequentiam, & posteris dem exemplum munifici ac liberalis instituti. Tempus autem hyemis, quod erat acerrimum, niueq; & gelu & glacie terræ vinciebat intestina, & ijs, qui in ipsa erant, imponebat instàr collaris, frigefacientem eamq; grauissimam molestiam, quomodò in eos, qui horrebant, & laceris pannis erant obsiti, & solùm pudenda contegebant, vsus machinationibus fouentis recreationis, propulsauit? Tunicas enim, penulas, & prætereà tegumenta ex crassissimis lanæ filis & staminibus confecta, & vellere denso grauia, magno auri pondere emens, & ijs, qui sub dio miserè affligebantur, distribuens, arcebat grauem molestiam frigoris. In salutari autem priùs dicto die reuerendæ Christi resurrectionis, post diuinæ synaxis & communionis peractum mysterium, adhuc sacris vestibus candidatus, ad veteris basilicæ iam dirutum locum, qui vocabatur Estia, veniebat. Illic enim parabat egentibus maximum, quo acciperentur, epulum. Quos cùm fecisset recumbere, incipiebat ipse ministrare, vinum effundens ex cratére, & posum eis distribuens. Deinde cùm hoc munus obijsset, ibat in domum suam patriarchicam, non aliquorum hinnulorum, vt dicit fabula, medullis se nutriens, neq; mensa Sybaritica excipiens, nec quę ventrem titillant & impinguant bellarijs, sed frugalibus obsonijs, & quę non spectabant ad delicias, se reficiens.

Vide singulare in nudos benignitatem.

Ipse ministrat pauperibus cibum capiētibus.

Quis ad tantā humilitatis altitudinem memoratur fuisse erectus ex ijs, qui vnquam fuerunt? Quis demissionem Christi sic est imitatus, qui paterni sinûs non exinanita magnitudine, nostrę paupertatis subijt speciem, & ministrando docens ad cælum euolare, fecit considere cum paterna maiestate? Hic ipse, qui nunc laudatur, etiam si in medijs iactaretur tumultibus, non solùm amauit quietem & silentium, sed alijs quoquè ea affatìm suppeditauit, eos à mundo abducens & Deo reddens familiares, & virtutis efficiens filios, vt huius sanctæ vitę & operationis genitor & productor. Huius autem rei fidem facit omninò, ex hæreditate eorum, quæ ad ipsum lege dotis ex bonis paternis redibant, ædificatum monasterium in sinistra parte Bosphori Thracij. In quo cùm arborum rationis participum plantâsset generosa germina, quę pinguescebant fluentis exercitationis, & augebantur copiosis condimentis abstinentiæ, ea fecit Christi agriculturam, tricesimum & sexagesimum & centesimum virtutum fructum fideliter producentia in sanctitate & iustitia. Ex quibus multi ab ipso sunt vocati ad dignitatem pastoralem, &, vt par erat, ornârunt possessionem sacerdotij: fueruntque columnæ immobiles fidei catholicæ: Quod quidem ostendit tenebrosa inundatio hæresis, aduersùs quam fortiter pugnantes, & nubem subeuntes multorum periculorum in persecutionibus & afflictionibus, & sub dio perpessionibus, ad splendorem superni luminis, eam fuderunt ac dissoluerunt. In qua etiam suum cognitum reddidêre magistrum, tanquàm semper lucentem Luciferum. Et hęc quidem posteà.

Philip. 2.

Construit monasteriū.

Ipse autem perfectis virtutibus vsus est ad satietatem, cùm mentē suam actione priùs exercuisset, vt ascenderet ad contemplationem, & eius fuisset capax receptaculum, concinnè animum adhibebat ijs, quæ ad rectam fidem pertinent, & vt quæ Deo volente visa fuerant, & Imperatoribus promissa erant, ad effectum venirent, contendebat. Hoc autem erat, vt Oecumenica procederet Synodus: & ab eo, quod iustum est, minimè aberraret Ecclesia. Iussu ergò Imperatorum, omnes Pontifices ex vnaquaque regione & ciuitate proficiscuntur in ciuitatem regiam, & iam edicto conuentu in inclyto templo diuinorum Apostolorum, & iam sedentibus Episcopis in sedibus propositis, eccè quoddam examen vesparum, virorum, inquam, qui erant animis leoninis, ex exercitu Constantini, qui olim imperij sceptra non piè administrârat, exurgens veluti ex quibusdam aluicis malæ opinionis, accedit ad dictam ædem sacram, bellicis armis eam obstructurum. Qui cùm venerandæ ædis atrijs appropinquâssent, incondita voce locum replêrunt, dicentes non esse ferendum infirmare & transgredi ea, quæ olìm visa fuerant

Is fuit Constātinus Copronymus.

Minæ Iconomachorum.

fuerant Constantino. Non enim permittemus, aiebant, illius abrogari dogmata, & prædicari esse statuendas imagines. Quòd si quis hoc inceperit, & ante nostros oculos viderimus abrogari Synodum, quæ fuit ab ipso congregata, sanguine sacerdotum terram reddemus purpuream. Hæc dicebant, & in portas irrumpentes, volebant eos, qui erant intùs, interficere.

Tunc nutu imperatoriæ potestatis sessionem relinquunt Pontifices: Imperatores autem in eos, qui res nouauerant, cum ira frementes, citò venerunt in suum palatium, eorum insolentiam & insurrectionem & euersionem vniuersi reputantes. Tarasius verò ad sacram aram accedens, timoris nullum signum præ se ferens, incruentum incipit sacrificium: & mystica communione peracta, domum reuertitur: vbi vacabat prioribus laboribus, nempe in sacra scriptura & in demonstrationibus faciendis ex patrũ eloquijs. Rursusque statuebat, necessè esse congregari Synodum, nè communio hæretica in peius proficeret. Imperatores verò cùm eos, qui illam seditiosam fecerant conspirationem, & insultauerant in gloriam eorum imperatoriam, zona exutos à militari dignitate exauctorâssent, & ab omni armorum auxilio desertos & nudos effecissent, iubent vnumquenq; eorum ignominia notatum, redire in patriam. Non enim, aiebant, sustinet Deus tales parentes seditionis, habere defensores & propugnatores eius, quod ex eo relucet, palatij.

Turbatur per illos synodus.

Exauctorantur seditiosi illi.

Hæc cùm Deo volente sapienter statuissent, & aliquod tempus intercedere bonum esse existimâssent, pulchro rursùs mandato edicunt, vt in præclaram Bithyniæ metropolim simul conueniret cœtus Sacerdotum & Pontificum: Niceam, inquam, in qua Trinitatis, quę est eiusdem essentiæ & expers omnis materiæ, aduersùs Arrij & suorũ rabiem acutissimus gladius fuit fabricatus: in qua Trinitas hypostaseon indiuidua diuisione, & diuisa vnione theologicè refulsit. Et cùm sanctissima classis dicto citiùs in dictã venisset ciuitatem, Tarasius quoq; venit ex vrbe regia, ex Apostolicis sedibus secum assumens eximios quoslibet & prestantissimos: Nempe ab Adriano quidem Papa Romano Petrum primum Presbyterũ, & Petrum Monachum & Præfectum: ab Apostolica autem Diœcesi, à Politiano, inquam, sacratissimo Papa Alexandrino, Thomam Monachum & Presbyterum: & à Theodoreto Patriarcha Antiocheno, & ab Elia principe pastorum Eliæ, Iohannem Monachum Presbyterum & Syncellum: adducens etiam secum quosdam ex ijs, qui gerebant magistratus, pietate claros & gratia doctrinæ & facundiæ: inter quos fuit etiam Nicephorus, qui erat à secretis Imperatoris: qui cùm vixisset in sanctitate, & esset ornatus diuinis virtutibus & doctrina ac dicendi scientia, Byzantij sedis patriarchalis suscepit honorem post Tarasij sanctam consummationem: & quicunq; erant venerandi & eximij Monachi, qui mouebantur zelo disciplinæ & regulæ Ecclesiasticæ, & contendebant semper sequi synodalẽ accurationem, profecti sunt Niceam.

Synodus Nicena 2. contra Iconomachos.

Die autem præstituto (is verò erat, in quo Tecla aperuit stadium certaminibus fœminarum Martyrum) vnusquisq; Episcopus, in sacerdotali gradu & habitu, sedebat in sua sede. Primus autem loqui incipit Tarasius, & sermonis ostium aperit Synodo. Deindè imperatorio & diuino edicto audientibus omnibus recitato, quod de recta & syncera fide magna voce acclamauit, post quod fuerunt etiam vocales Apostolicarum sedium ad eos, qui rerum potiebantur, responsiones, ordine canonicæ consequentiæ, Synodo resonantes, & omnes sanæ assentiri doctrinæ, & vt vnusquisque suam diceret opinionem, & quam de hac sana fide haberet sententiam & voluntatem aperiret, adhortantes, acclamauit sacrosanctus cœtus, irà esse, & se irà sentire de venerandarum imaginum antiqua effictione & adoratione, multis libris patrum allatis & synodalibus decretis, verisq; adductis sententijs & demonstrationibus, & diligenti perscrutatione impressis in auribus omnium. Id autem non semel nec bis, sed ad septimam vsq; sessionem & auditionem toto die conspectum est fieri: quomodò etiam Acta scriptis mandata, per diuinam consequẽtiam & ordinem indicant. Tandèm cùm Tarasius & pius, qui cum eo erat, cœtus collectus patrum, venerandum decretum literarum tutis monimentis mandâsset: & vt id saluum & integrum maneret, precatus esset: & vt patres, qui primam aduersùs furiosum Atrium victoriam erant cõsecuti, adiutores haberent, & eorum, quæ rectè decreta fuerant, custodes, Deum inuocâssent: & vanæ inanisque huius sententiæ authores, & omnis hæresis inuentores, ab atrio Ecclesiastico per anathema

Synodus Nicena 2. vide vt approbet effictionem & adorationẽ imaginum.

thema separâssent, in vrbem regiam delata orthodoxa dogmata conseruârunt. Quos summa beneuolentia exceperunt Imperatores.

Erecta itaque cathedra ipsorum Imperatorum, & totius à Deo electæ Synodi, in iam dictæ Magnauræ insigni æde, & nouo decreto recitato, cùm aures imperatorias diuinus implêsset spiritus, (audiebant enim eos in vnum conuenisse concentum auxilio eius, qui omnia continet, & in vnam consensisse sententiam) admirati sunt accurationem: & esse doctrinam diuinæ inspirationis, quæ ab eis decreta fuerant, sapienter iudicantes, penna & manu imperatoria ea optimè comprobant & confirmant: & non vilibus donis Synodum prosecuti, vnumquenque mittunt in suam ciuitatem & ad greges rationis participes.

Tarasius autem & Apostolicarum sedium mystæ eximij, cùm ad sacrosanctę Ecclesiæ venissent Præfecturas, & diuinis doctrinis populũ instruxissent ac corroborâssent, ijs, qui in clerum cooptati fuerant aut Episcopatum tenebant, nullum ante Synodum, aut in Synodo, aut post Synodum crimen intendunt de priori mala opinione, neque eos, qui ordinati fuerant ab Hæreticis, à pascuis segregant ecclesiasticis. Sed Synodalem, & paternam sequentes dispensationem, eos quidem, qui ad piam transfugerant sententiam, manibus suis complexi sunt tanquàm fratres & collegas in munere Pontificatûs: eos verò, qui in re aliqua claudicauerãt, & in ijs, quę ad fidem pertinent, peruersis adspexerant oculis, & deindè à lapsu resipuerant, & libellis compræhendendam abrogârant opinionem, ijsdem amplectentes visceribus, collocabant in suis sedibus, & in pacifico statu, & tranquillitate nullis agitata fluctibus, conseruârunt Ecclesiam orbis terræ. Et in ijs quidem, quæ ad gloriosam fidem pertinent, sic magnus affectus Tarasius, ad eam rectè & apertè explicandam, & ad eos, qui vacillabant & vtrisq; pedibus claudicabant, vt recto pede incederent persuadendos, magnum suscepit certamen & immensum laborem: quotidiè quidem eos, qui accedebant, honestis monitis inducens: & si quos videbat corde peruersos, eos dirigebat verborum congressionibus, eosq; legibus colligans veritatis, adducebat Ecclesiæ sacras hostias. Ostendebat autem nullam omninò habere consensionem aut conuenientiam, prout videbatur fidei accusatoribus, idolorum abominationes, cum pijs & diuinis figuris venerandarum imaginum. Nam illorum quidem, aiebat ille, productio simul inquinata cum primis exemplaribus, efficitur plena omni turpitudine: Harum verò cùm sint veneranda prima exemplaria, necessariò etiam simul veneranda apparent, quæ ex illis producuntur. Et sunt illa quidem inuenta gentilis falsæ religionis, efficta ex eo, quod nusquàm est: hæ autem, quæ à Christiana rectè fiunt sanctitate, ex eo quod est, ad id quod est, efformatę, habent consequentem exemplaris archetypi sanctitatem. Cùm enim inuenisset ecclesiam præstigiatoris & circulatoris in morem affectam & errantem in montibus hæresis, & sustinentem famem & sitim, non panis & aquæ, sed famem audiendi verbi Domini, eam alens in pascuis quietis, & deducens ad semitas iustitiæ, gregem fecit pinguissimum, salutaribus pinguefactum actionibus, & dulci lacte fidei acrem hæretici fermenti amaritudinem expuentem, & effectum nouam conspersionem.

Episcopi Synodi Nicenæ vt se gesserint erga Episcopos & Clericos Iconomachos.

Discrimen inter idola Ethnicorũ & imagines sacras Christianorum.

Amos 8.

Et primùm quidem Simoniacæ crumenæ scindens vinculum, quo sancti spiritûs donum venale proponitur, statuit vt Sacerdotum gratis fierent creationes & ordinationes: ex atrio ecclesiastico omnem pecuniariam expellens consuetudinem, & quidquid erat asperum eijciens, rectas facit semitas fidei, gregem multis prouocans sermonibus, & ascendens in sacratissimum ambonem, parabat mensam doctrinę, ex diuinitùs inspiratis scripturis venans obsonia, ad alendas animas vtilia. Quinetiam sparsìm colligens cantica Dauidica, per perspicuitatem & euidentem rerũ distinctionem, clarè aperiebat ea, quę intelligebantur: adeò vt essent veluti in conspectu ijs, qui erant lecturi, & recta ijs, qui inueniunt cognitionem. Quod autem propemodùm prætermisi, & quod memoriam effugiens non erat enunciandum, & erat celaturum curam diuini patris, quam gerebat in eos, qui laborabant, qua ipse eos leuabat, & cuius, vt opinor, fuit ipse primus opifex, cùm in hunc locum venerim, tanquàm condimentum aliquod & mel dulce admiscens reliquo corpori orationis; viscera clementiæ & misericordiæ statui inserere in cordibus eorum, qui sunt benigni & clementes.

Tarasius Simoniã profligat.

Nam aliquando quidam ex ijs, qui gerebant magistratus, splendore & gloria & diuitijs insignis, qui etiam, vt ensem imperatorium gestaret, honorem erat adeptus, pro

magno pecuniæ pondere luens pœnas, cùm graues & acerbæ de eo haberētur quæstiones, neque ei quidquam daretur laxamenti, sed afflictione & cruciatu omni ex parte vrgeretur, deturbabatur in profundum desperationis præ animi ægritudine. Is cùm noctem obseruâsset intempestam, eos latens, quorum custodiæ fuerat creditus, ad templi diuinum se contulit refugium. Cùm autem fuisset intra adyta, venerandę mensæ mordicùs appræhensis cornibus, ea tenebat cum magno tremore & timore. Cùm ergò eum cognouissent aufugisse, metu nè idem subirent supplicium, velocibus pedibus venerunt ad diuinum templum, & eum adspicientes mensam diuinam appræhendisse, circundant adyti ambitum, tempore cibi sumendi reo aperientes ingressum, non dantes locum, vt posset vti reliquis necessarijs: sed sperabant fore, vt eum proderet necessitas, & eum vel nolentem expelleret. Adhibebant itaque maiorem custodiam. Prohibent enim omninò ingressum ad aram, vt nemo eum sermone impertiret, aut ad eos, qui erant extrà, aliquod verbum ab eo trasmitteretur. Cùm hæc igitur venissent ad aures Pastoris, eum repleuerunt maxima animi ægritudine, vt qui videret contemptionem diuinorum sacramentorum, mouere ad indignationem bonorum datricem Dei benignitatem.

Quidam ex magistratu reus confugit ad sacram aram.

Sed videre à misericordi patre suppeditatum tunc ei auxilium, & admiremini prudentiam. Eo enim tempore, quo oportebat cibum sumere eum, qui affligebatur, sacra veste se induens, proficiscebatur ad adytum: & per dexteram portam ingrediens, quæ ad reficiendum virum erant necessaria, suppeditabat, abundè ex se afferens: & deindè abibat, eum relinquens. Si quando autem venter, cui negari non potest, eum cogeret facere, quæ sunt requisita naturæ, ex alto rursùs descendens, & eum ad secessum deducens & expectans, & eum posteà manu capiens, restituebat tribunali. Idque non semel & bis in die faciebat, sed quotiès euocatus erat ad hoc ministerium ab eo, qui grauiter periclitabatur. Hanc insatiabilem diuini viri demissionem admirantes milites, & fieri non posse cogitantes, vt qui supplex erat caperetur, quandiù iusti manus eum regeret, improbum in eum struunt consilium, quod superabat omnem fraudem & astutiam. Clàm enim per alium aditum collocant insidias, vt quando ex sacris adytis ouem Pastor traheret naturæ seruientem, eam instàr luporum raperent: quod etiam factum est. Nam cùm sanctus viri, vt solebat, curam gereret, & ad requisita naturæ eum duceret, ij, qui securè latebant in insidijs, per aliam portam irrumpentes, eum rapiunt, & ad regiam per vim trahunt.

Tarasius ei cibū adfert.

Per insidias capitur à militibus.

Postquàm autem sceleratam infelicium machinationem in eum adornatam cognouit Pastor sanctissimus, ira & dolore arreptus, nulla vtens dilatione, ad Eleutherij aulam regiam (illic enim tunc fortè contigit degere Imperatricem) accedit. Cùm ij verò patris aduentum sensissent, & eius præsentiam in ipsos futuram zelo plenam & instàr acuti gladij suspicarentur, eum siuerunt extra regiam, ne sermone quidem dignati. Ille autem videns suum aduentum nihil sibi profuisse, Ecclesiasticæ pœnæ vinclis omnes communiter alligat, pronuncians indignos communione Christi sacramentorum, si vllo graui damno afficerent eum, qui confugerat supplex ad ecclesiam. Cùm hæc ergò tanquàm ex Apostolica authoritate liberè dixisset, est reuersus. Illi autem magistri linis adstricti, cùm non possent effugere sacra retia pœnæ Ecclesiasticæ, de reo quidem non ampliùs habuêre quæstionem tormentis, sed verborum solis examinationibus, de quibus agebatur pecunijs, trutinam exinanientes, tanquàm innocentem eum absoluunt. Talis erat in omnes vir diuinus, diuina vindicans ac defendens, & pro gregis ouibus periculum adiens.

Tarasius excõmunicat omnes, qui læderent eum, qui ad ecclesiam confugerat.

Cùm autem & leges accuratè teneret, & in omni genere canonicæ rectitudinis esset exercitatus, quæ vniuerso communi incidebant lites iudicabat, & acutissima cogebat prolata sententia eos inter se conuenire: non pauperis, qui in ius vocabatur, flexus misericordia: neque quidquam personæ diuitis gratificans: sed in omnibus iuris indeclinabilem seruans distributionem, non dabat locum ijs, qui volebant proximo facere iniuriam. Sed fortè legum quidem rectam & nusquàm propendentem conseruauit trutinam: despexit autem iura, quæ præclarè statuuntur à canonibus? Minimè: sed cùm sciret legū seueritatem, canonicæ authoritatis in multis esse sororem & consortem, vt prudens Iudex hanc cum illa contemperat, & ostendit esse legitimam canonum accurationem in ijs, quæ canonicè corriguntur: legum verò rectitudinem in ijs,

Leuit. 19.

quæ legitimè aguntur, canonicam obſignationem. Quòd autem non prodiderit hoc Dei & diuinum præceptum, ſed ex æquo canonem ſeruauerit & legem, non eſt obſcurus teſtis, quem eſt conſequenter adductura oratio.

Conſtantinus iuuenis in quo lapſus ſit. Dictus fuit Imperator Conſtantinus iuuenis, deſiſtente matre Irene à cum illo coniuncta rectione imperij, & ſolus tenebat clauum adminiſtrationis. Qui cùm eſſet alioquì bonus, non omninò autem firmiter tenebat, quç ad puram & ſynceram fidem pertinent, & quod iuniorum mentibus ſæpè ſolet vſuuenire, elatus vana ſuî perſuaſione, quod ſibi videbatur, exiſtimabat iuſtius ſcriptis legibus. Is aggreditur infirmare leges, & quod à Domino dictum eſt in Euangelijs, patrocinio vtens ſuæ potentiæ: & cùm ſtatuiſſet à ſua coniuge facere diuortium, & aliam in animo haberet extollere ad imperij altitudinem, iuuenis adornat facinus indignum ſua poteſtate. Id autem fuit mortiferæ inſidiæ, à coniuge Imperatrice ei paratæ. Affirmabat autem id eſſe venenum, quod cum potu hauſtum, mortem ſimul attrahebat. Quod quidem conabatur probare & cuilibet perſuadere, vt putabat. Putabat enim fieri non poſſe, vt fides ſibi non haberetur, cùm eſſet Imperator, & verba faceret apud eos, qui ſubiecti erant eius imperio. Nullus verò perſuadebatur, niſi qui gratificans Imperatori, propter gloriam in animum inducebat iuſto ius adimere.

Poſtquàm autem excitata fama hoc tranſmiſit vſque ad atria eccleſiæ, & nefaria actio peruenit vſque ad aures Pontificis, id eum reddidit valdè dubium & perplexum, dum apud ſe cogitat, quomodò ſe armaret aduersùs hanc decertationem, & in ipſum Imperatorem, rei bellicæ peritiſſimum & fortiſſimum pugnatorem, ex pharetra & arcu telum iacularetur, iam olìm honoratus ſacerdotali horùm omnium nuditate. Cùm hæc apud ſe magnus mente verſaret Taraſius, & pararet ſe ad congrediendum cum Imperatore, & decertandum armis ſacerdotalibus: eccè quidam ex ijs, qui gerebant magiſtratus, ab Imperatore inſtructus, renuncians quod factum ac comparatum inaniter dicebatur veneficium, acceſſit ad gnomonem caſtitatis: cumque id quàm potuiſſet accuratiſſimè & ſubtiliſſimè contexuiſſet, omnia eſſe veriſſima, & quæ nullam admittant calumniam, affirmabat: & vt conſentiret, vt Imperator poſſet venire ad ſecundum contractum matrimonij, inſtabat. Hæc cùm dixiſſet, expectabat vt de ijs reſponſum acciperet. Cui, cùm ex imo ſuſpiràſſet & lachrymabiliter ſubriſiſſet, ſanctus reſpondit: Si hæc, vt tu dixiſti, cogitauit Imperator, & carnem diuina lege conglutinatam, & quæ vna cum ipſo facta eſt, ſtatuit excindere, neſcio quemadmodùm feret grauiſſimum, quod in eum à gentibus inferendum eſt, probrum: aut quemadmodùm eius poteſtas gregem coget ad temperantiam, & fornicationem puniet & adulterium, cùm ipſe ſit tam turpium conuictus flagitiorum. Nam etiamſi dederimus fide digna eſſe, quæ à te adducuntur, & eſſet mulieris euidens maleficium, ſic etiam oporteret id cauere propter reuerentiam vocis Domini, quæ dicit: Qui dimittit vxorem ſuam, prætérquàm propter fornicationem, mœchatur. Quemnam autem imperio excellentiorem ſibi ſocietate matrimonij voluit coniungere, quæ ad tantum proceſſit flagitium? Sed hoc ideò prætexitur, vt honorabiles nuptiæ & torus immaculatus violetur: introducatur verò dedecus fornicationis, & germanum ſemen fiat adulterinum, & alienet id, quod eſt cognatum, introducto furtiuo & turpi concubitu. Hanc ergò à nobis & ijs, qui ſunt noſtri ſimiles, accipe reſponſionem, & aperi ijs, qui miſerunt. Non enim cedemus ijs, quæ à te iactantur. Mortem potiùs & grauia ſubibimus ſupplicia, quàm in rebus eiuſmodi ei vllo modo velimus inſeruire. Audiat Imperator nos huic improbabili conſilio non eſſe parituros.

Taraſius non vult conſentire in diuortiū Conſtantini Imper.

Matth. 5.

Vide conſtantiam.

His verbis cæleſtibus attonitus is, qui imperatorijs ſeruiebat reſponſis, vultu tegens triſtitiam, venit quàm citiſſimè ad eum, qui miſerat, eorum, quæ ille ſperabat, nihil quod ei eſſet cordi, omninò afferens. Poſtquàm autem ſacroſancti paſtoris conſtantiam vidit Imperator quercu eſſe firmiorem, quæ ab impetu ventorum non concutitur, in admiratione habuit, quod factum fuerat, timens nè inclyti patris mens inflexibilis nullo ſtrepitu terreretur. Rursùs ergò mittens, iubet adeſſe ſanctum, credens, ſi coràm adfuiſſet, fore vt ſe ſubmitteret poteſtatis auſteritati. Cùm ergò veniſſet in regiam & ad ipſum Imperatorem, & cum eo de more conſediſſet, habens ſecum ſenem illum Iohannem, quem, cùm in ſynodali verſaretur expoſitione, admonuit oratio fuiſſe legatum diœceſis Orientalis: multiſque ſalutaribus admonitionibus apud Impe-

Imperatorem esset vsus Princeps Pastorum,& non persuasisset.erat enim,vt est in prouerbio,hydram scindere,eum à lapsu liberare, qui iam suis instàr volutabatur in fornicatione.Impulsus enim ab impudentia,his verbis vsus est ad Pontificem:

Ego quidem id, quod iampridèm mihi accidit, ad vestram retuli sanctitatem. Nihil enim te voluï celare,affectionem ac beneuolentiam patris in te indicans.Porrò autem nunc quoquè per meam linguam imperatoriam, statui clariùs agere meam causam. Meo enim imperio insidiantem, quæ non ex Deo mihi vnita fuerat, adiutricem, cùm lex apertè iubeat,quin ab ea possim diuertere,nemo contradicet.Nam cùm sint manifesta crimina, aut mors eam excipiet: aut, quod est benignius, per totam vitam aget pœnitentiam. Non enim ad quempiam ex vulgo erat transiturum, quod ab ea adornatum erat,scelus: sed ad germanum coniugem, & fidelissimum Imperatorem,& gentibus terribilem, & ad vniuersum orbem terræ peruasurum erat maleficium. Quo quid esse potuerit periculosius & magìs horribile? adeò vt ipsa deincèps possit ad nullā confugere defensionem. est enim priuata omni oratione, & quæ ipsam commendare possint,probationibus,vt quæ argumentorum, quæ euitari non possunt, habeat contra se veritatem ad perfectam condemnationem. Decęterò autem vocat tempus,vt ipsa letiferæ potionis venena aperiam: vt cùm vestra sancta viderit paternitas sceleris magnitudinem, id certum habens & exploratum, non ampliùs dubitet, neque vllam expectet moram aut temporis dilationem : sed quamprimùm eam iugis subijciat canonicis, & persuadeat ei vitam eligere quietam ac monasticam, si velit eam manere inter viuos. Nam cùm hoc maleficium sit mihi positum ante oculos, fieri nō potest, vt cum ea ampliùs seruem iura coniugij,aut amicè ampliùs cum ea coniungar & fœdus ineam.Nocētem enim,vt dicit prouerbium,Deus quoquè persequitur. Innuit ergò,& allata sunt vasa vitrea cum liquore turbido curiosè composito ad falsam accusationem: quæ ante faciem eius & magni patris statuerunt, qui afferebant, quibus dicebat coniugem vel mortem ei esse machinatam,vel mentis emotionem. Videns ergò magnus Tarasius ijs, qui nequaquàm conueniebant, nexibus captum Imperatorem, & falsi labyrinthis ità in uolutum,vt euadere non possit, labi in peccati periculum, sacerrimum telum infigit in eius corde,sic dicens: *Imperatoris ad Tarasiū oratio.*

Nè moueas,ô Imperator,arma surda aduersùs Dei leges, neq; propter horum transgressionem,clāculùm contrà milites.Est enim imperatoriæ potestatis indicium, omnia cum libera facere cōscientia, & nihil tectum ac dissimulatum mente agitare aduersùs eum,qui dedit coronam, & maximè euertendo diuinum eius mandatū & voluntatem. Neminem enim latet,nullum intercessisse scelus ad ea, quæ nunc nefariè struuntur aduersùs Imperatricem,& quæ eam volunt subijcere maleficorum veneficijs,& affirmāt eam machinatam esse mortem maiestati tuæ incomparabili. Quis enim, vt priùs dixi, glorians specie iuuentutis, comparari potuerit cum tua pulchritudine, vt à fraude inescata tibi venenum præberet muliercula, & se ab ea, quæ est in te, abduceret amicitia & germano ardore?Quisnam appàret maiori glorians excellentia, quàm vestri imperij quadruplici purpura, quem oculis & nutibus pellectum summæ vestræ prętulit dignitati? Quis contra aduersarios in tot pręlijs se tam pręclarè gessit supra vestram plusquàm Dauidicàm fortitudinem, vt ab ipsa amaretur plusquàm tua imperatoria dominatio?Non est,non est ità.Fuerūt hęc inuenta & excogitata, vt prętenderētur ad omne vitium: proposita,vt labem inurant sceptro imperij : parabolam in gentibus,& motionem capitis in populis vos ponere grauiter vrgentia. Propterea legitima iura vestræ coniugalis & imperatoriæ vnionis non audemus dissoluere, Dei legislatoris timentes sententiam: neque verbis, quæ spectant ad accusandam tuam coniugem, credere sustinemus, etiam si mille mortibus & tormentis subiecti fuerimus,vt qui sciamus,diuturna inflammatione teneri tuam affectionē in mulierculam illam fornicatricem. Quinetiam hoc quoquè notū facimus coram Deo in primis honorandæ tuæ purpuræ, quòd intra cancellos incruentæ mensæ, in qua sacrificium magnæ hostiæ Christi venerabiliter peragitur, non sinemus ampliùs nobiscum vestram ingredi potentiam,nè nos quoquè audiamus,quod in execrationibus iam olìm dicitur ad Sacerdotes:Calcare atrium meum non adijcietis. *Tarasij responsio.* *Episcopo digna constantia.* *Ezech.44.*

Hęc Tarasius,qui primi pastoris Christi oues regebat spiritaliter, cùm coram Imperatore pronunciâsset cum cordis contritione,orationem conclusit silentio.Prędictus

autem Iohannes, cùm ipse quoquè ad Imperatorem multis esset vsus admonitionibus, sustinuit maximos fluctus ignominiæ ab ijs, qui præturæ dignitate gloriabātur & honore patriciatûs: qui etiam minabantur se ensem adacturos per intestina senis, vt qui imperatoriæ potestati verba expueret contraria, & non citò acquiesceret voluntati Imperatoris. Cùm autem firmam & stabilem manere vtriusque sententiam, Imperator his verbis sensisset & minis, feruente ira incensus, & sciens se non posse contra hęc dicere, iussit eos à se expelli, victores sine vibicibus, & martyres, quòd ad se attinet, proclamans

Matth. 14. corona redimitos. Quid hoc abest à Iohannis miraculo? Ille enim Herodē, qui post mortem fratris eius sponsæ insano amore tenebatur, arguit: Hic autem, cùm adhuc esset superstes vxor Imperatori, & cum eo ornata esset imperij diademate, & deindè expulsa esset, non ferendum esse ratus quod factum fuerat, fuit conuenienter Psalmographo, ad matutinum acutissima repręhēsio, etiamsi cribro, vt dicitur, hauserit, & acinum inflārit, cùm saucia esset & perflueret mens Imperatoris. Etenim cùm statim eam, quæ sibi matrimonij iure coniuncta erat, à se amandâsset, & ab imperatoria aula alienâsset, & priuato habitu & loco eam circumscripsisset, à tempestate & caliginoso illo salo, quod subierat animo, destitit, per separationem à germano suo membro. Cùm verò volutaretur in cœno introducti illius concubitûs, & maxima vi ei allata, crebrò Pontificem incitâsset, vt eius vertici contexeret coronam tenebrosi illius & occulti contractûs, non fuit quod volebat assecutus. Decęterò autem huc obibat, quęrens Sacerdotem, qui coronam contexeret, vt turpem illum celebraret hymenęum.

Constantinus reijcit legitimam coniugem suam.

Et de Imperatoris quidem in infirmando pręcepto recusatione, & diuini patris forti ac generosa constantia, hactenùs. Neque enim fas est res illius vlteriùs mandare memoriæ literarum, quæ ijs, qui audiunt, nullam afferunt vtilitatem. Hoc autem oportet commemorare, quòd à tempore illius lapsûs Imperator magnum oppressit Tarasium multis tentationibus, ei adhibens custodes, qui nomine quidem vsi sunt Syncellorum, moribus verò longè aberant à pietate. Quos nisi assumpsisset, & nisi per eorum oculos transijsset, non licebat cuiquam ad diuinum & sapientem pastorum principem accedere, & ea quæ videbātur, eloqui. Taceo, quantam Imperator ostenderit crudelitatem in eos, qui illi appropinquabāt, & eum obseruabant germana seruitute, plagis afficiens & condemnans exilijs nulla iusta de causa, studens eum deijcere à cura rerum diuinarum, & tentans eum afficere tristitia. Ille autem forti ac constanti excelsoque & infracto animo ea, quæ accidebant tanquàm quæ erant vtilia reputans, graues illos præfectos, tanquàm Aegyptiacos operum exactores sustinuit, & in omni tentatione & labore se probum esse ostendit, adamantina Iobi ratiocinatione tanquàm armis munitus, & illius inexpugnabilem imitatus patientiam, adeò vt ignauè verbum insipientiæ è labris suis nunquàm emitteret. Neq; enim habebat humilem & abiectum animum vir ille iustus in ijs, quæ accidebant, sed virtutibus sublimem & excelsum, & pontificalibus canonibus & legibus pulchrè erectum, & planè expertem omnis limosæ nequitiæ. Diuino enim sermone nutritus, & omnem sensum irrigans nitidis & sacrosanctè scatentibus fluentis, docebat habere oculum videntem omnem rectitudinem, & declinare theatralem omnem ostentationem, eum coërcendo, nè circa res externas vagaretur.

Tarasius multa patitur ab Imperatore.

Exod. 5.

Docet frenare oculos

Multos itaque ex ijs, qui erant in sacris, qui equorum certaminibus mirādum in modum delectabantur, repressit, & vt se domi continerent, cùm hęc fierent, sibique & diuinis scripturis attenderent, admonuit: & vt nullam turpem & ab honestate alienam auditionem omninò admitterent: Dauidicis verò fidibus portam aperirent, & ijs magis delectarentur, vt quæ graues sermones & animæ vtiles continerent, quàm indecoris & inhonestis canticis, quæ canuntur cum tympanis & tibijs, persuasit. Omnem autem rerum suauium odoratum, qui mortem attrahit, admittere dehortabatur: eum verò, qui conseruabat suaueolentiam Apostolicam, festinantem ad odorem vnguentorum Christi, maximè attrahere adhortabatur, & vociferari illud sponsæ, quod in Cantico canticorum ad sponsum pręclarè canitur: Sauciata charitate ego, & curram ad odorem vnguentorum tuorum. Auersabatur autem mortuas & maleolentes nō sanæ doctrinæ abortiones, vt quę essent causę tetri odoris malę opinionis. hoc enim ante alia omnia pręcipiebat, declinare asperas vias hæresum: simul verò ferri citra errorem cum sulci axibus Ecclesiasticis, congruenter diuinæ admonitioni prouerbij. Tactum autem, qui est necces-

Aures.

Odoratum.

Cant. 5. & 1.

Asperæ viæ hęresum declinandæ.

necessariò minister gustûs,cohibebat frenis legis spiritalis, vt rationis particeps attingeret alimentum & cibos salutares,& perpetuum animæ præberet epulum:ex quo accedit concoquens distributio eorum,quæ intrò aggregantur immaterialiter: & excernitur omnis superfluitas malæ habitudinis, quæ dissoluit locum animæ. Tarasius.

Sed quis in his tam se rectè gessit,aut meliùs castigauit eorum repugnantias,quàm pura & reuerẽda Tarasij cõscientia? Quis eo in diuinis fuit frequẽtiùs occupatus?Nunquàm enim dedit ocium auribus,quando vocabat tempus precationis: sed ipse semper sua spõte promptè accedẽs, Deo abundè offerebat primitias diuinorũ hymnorum,tanquàm fructuum oblationes:& neq; eum retardabat aut emolliebat socordia,nec quęcunq; accessisset multitudo curarũ publicarum,abstrahebatur à precibus: sed cùm suo tempore nunquàm deesset precibus, rerum externarũ turbam suscipiebat. Sic in diuinis mysterijs initiatus, & sic pulchrè sacra peragens mysteria, vir vnus cognoscitur ex ijs,qui post gratiam,& ex ijs,qui in gratia & ante gratiam,refulserunt in Ecclesia.

Et vt nobis certa via & ratione procedat oratio, & regula collationis procedat immobiliter,euestigiò ordinẽ accipiat comparatio.Etenim eos,qui in sanctitate & actione & contemplatione pulchrè sunt educati,& qui erant propemodùm carnis expertes & sanguinis,nihil ampliùs quàm se habere sinebat,nisi quòd seorsùm in spe habitârũt, & in solitudine & solos seipsos exercuêre: aut quòd cognoscantur etiam seruâsse pauciores:reliqua autem virtutis priuilegia,partìm quidẽ ab eis sunt neglecta,partìm verò longè ab eis abfuerũt. Martyrum autem eximiam & incomparabilem fortitudinem,& generosissimam phalangem quæ ad sanguinem vsq; restitit peccato, corporaq; & animas propter Deum prodegit,non ad tribunal se sistens tyrãnicum, in stadiumq; & arenam decertaturus prodiẽs est imitatus,& erexit trophęum veritatis: sed eos,qui hęc & his maiora sustinuerunt, desiderans,& miris extollens laudibus, & coronãs veluti quibusdam victoriam significantibus verborum diadematibus,& eorum salutares ad Deum reuerens intercessiones, & vocans ad auxilium, paratam scripturam & librum se sua sponte offerẽtem,in sacris templis, honorificè descriptis eorum certaminibus,posuit:vt ijs,qui viderent,aperiret vestibula compunctionis,& athletas induceret,eorum zelo accensos,vt similem,si tempus vocaret, beatam arriperent decertationem. Res etenim eiusmodi scit conciliare oculus, qui est bonum argumentum consecutus, & auditum pręcedere. Ipse enim secundum honorem post visum est adeptus, & cùm oculus vbiq; expositione eorum,quæ sunt subiecta,figuras accipiat euidentes,auditus semper secundum locum tenet,vt dixit quidam sapiens. Martyrum ad Deũ salutares intercessiones & reuerebatur & implorabat.

Quis enim coloribus expressum videns eum,qui decertat,& ignem despicientem,& nube flagellorum circundatum, & in his creatori confidenter spiritum emittentem, nõ calidis circunfunditur lachrymis,& suspirijs ac gemitibus compungitur?Quis eum, qui se exuit ad grauia cruciatuum & suppliciorum genera, & postremò tortus fuit, adspiciens,non cordis contritione pectus tundens recedit?Quis eum vidẽs,qui pro Christo se tradidit lictoribus,compedibus manicisque & fidibus constringi,& deindè fortiter expirare in supplicijs intolerandis, non admiratur patientiam, inuictamque excelsi animi virtutem & fidem? Quis alium spectans, qui nè aliquod verbum emitteret indignum pietate,& in lateribus & in dorso laniatur, nõ emollescit commiseratione? Quis non implétur admiratione & quatitur timore, quando videt eum, qui pro fide patitur, omnia membra sua distribuentem: dum scinditur, & ad Dei sacrificium & oblationem ea secreuit, quæ vsque ad musculos femoraque & talos & tarsos diuiduntur immisericorditer, non admiratur laboriosissimam in decertando patientiam? Quis eum adspiciens, qui leonibus obijcitur deuorandus, & dentibus eorum molendus, & veluti cælestis panis mensæ cęlesti conspergitur, non est intelligentia particeps illius martyrici spiritalis conuiuij? Quis eum contemplans, qui acerba catena propter Deum exagitatus, & in altum sublatus, & loris ac stutinis vibices habet extentas, & tandèm gladio mortem subit,non seipsum omninò cordis contrahens contritionibus, conuertitur ad gratam Dei glorificationem?Quis eum videns,qui rectus in ligno vincitur,& cuius exinaniuntur intestina frequentibus ictibus flagellorum, & qui diuturnam illam sustinet in ligno perpessionẽ,& sine visceribus ingrediẽs,funebrem quandã saltat saltationem, nõ diuino telo in corde sauciatur,tabernaculumq; & templum pietatis efficitur? Quis eum videns, cui caput tyrannica propter Christum fuit amputatum sententia, & qui Vtilitas imaginum sanctarum.

omne

eruditionis, sancta discernere à profanis, & immunda à mūdis: quomodò rursùs est iniquitatis & inscitiæ, quæ inter se pugnant, simul cogere, permiscendo & confundendo omnia. Si enim Iouem cum Seruatore comparans, in eo quòd venerabiliter exprimatur effigies, hoc affirmas sine omni distinctione: nunquid contumeliam & dedecus, quod Ioui, qui falsò dicitur, tribuis, sanctæ quoq; Christi formæ inures? Audiui enim te inania quędam huiusmodi adducere ac blaterare, & ijs, qui à Christi vocantur nomine, & Trinitatis gloriæ cultum, honorem & solam latriæ adorationem inuisibiliter & canunt & tribuunt, intentare crimen idololatriæ, & malignè miscere, quæ non possunt inter se conuenire. Non das differētiam imaginis Christi & simulacri Iouis? Non honoras Christum, quòd sit eius exemplar venerandum, & cum abominaris propter execrandam eius libidinem atque petulantiam? Non Christum Deum pronuncias, ob sanctitatem eius incomparabilem: & quæ expressa est per materiam, ab antiquis honoratam, Deū & hominem referētis imaginis admittis similitudinem: fabulosum autem illum parricidam, & eius, quæ à diuinitate excidit, effigiem transmittis in profundum, in qua ipse patris sui quæ absciderat, verenda est iaculatus? Nè tu Christum Seruatorem habeas propitium, qui materiali sanctorum expressa delectatur effigie, odio autem habet satanæ & improborum eius satellitum abominationes: qui cùm vident Christi & eius seruorum erectas imagines, euertuntur, ingemiscunt & deflent, & aduersùs eos, qui hęc lubenter faciunt, strident dentibus, & puluerem excitant calamitatum. His encomiorum verbis excitans Tarasius, & in tabulis honorificè insculpens ab eis pro Christo suscepta certamina & pericula, eorum insistebat vestigijs, etiamsi manserit sine vibicibus, non autem eos à tergo sequebatur.

Videamus verò, an etiam contenderit cum ijs, qui erant in gratia. Nam cùm Verbi discipuli, mentis in magistrum immutabilitatem per diuinam ostenderent confessionem, ipse quoquè eam seruauit integrā & inuiolabilem, à materno vtero & factis ipsum verum Deum prędicans, qui ex Maria in vltimis temporibus, & ex patre ante secula est genitus, æqualem patri, quòd attinet ad eiusdem gloriæ virtutem diuinitatis. Sic cum Philippo & Thoma decretum protulit, Dominum & Deum Christum dicens, non palpatis, quę clauîs confixæ fuerant, manibus, neque quęsitis, quę per lanceam factæ erāt, punctionibus. Quamobrem beatum quoquè finem apertè accepit per fidelem & feruentem confessionem. Sic Zebedęi filium secutus est, qui appellatus fuit filius tonitrû: proptereà quòd apertè meminit in principio Verbum esse, & apud Deum esse: & erudiens effecit alios spiritu Apostolicos, proptereà quòd Euangelistarum diuinitùs inspiratum instrumentum, vt quorum voce mundi salus resonet, in ecclesijs, quæ erant vbiquè terrarum, coloribus expressum materialibus, conuenienter diuinæ & paternæ traditioni, iusserit: vt mens compuncta per euangelicam sacramque effigiem & sanctitatem, ad Deum, qui hęc eis inspirauit, multifariàm honorem transmitteret, & efficeretur receptaculum venerandarum auditionum. Andreæ verò, qui fuit vocatus primus ex Apostolis, adeò fuit propinquus & coniunctus germano vitæ instituto, vt habenas eiusdem pastoralis cathedrę, post tot secula, sed numero valdè multiplicatę acceperit, & ad metam cęlestis cursûs gregem per virtutem deduxerit, & victoriæ eis causa fuerit contra aduersarios. Paulo autem fuit colligatus in eo, quòd in docendo primas partes obtinuerit. Totum enim mundum verbi nexibus inclusum intra decreta Ecclesiastica, sapienter efficit populum Deo acquisitum & regale sacerdotium. Petrū verò, quòd multorum patrum summus sit appellatus, & quòd ei creditum fuerit ligare & soluere, quęcunque sunt vinculo digna & solutione, abundè expressit. Cum Pręcursore conuenienter quidem ei, qui ab ipso fuit prędictus, & dixit maiorem Iohanne non surrexisse inter natos mulierum, non audendum est eum in multis conferre, nisi solùm in acri & pręfracta libertate repręhendendi, zeloque, qui reprimi non poterat, affirmandum est non procùl abfuisse Tarasium.

[Margin notes: Iohan. 20. — Marc. 3. — Iohan. 1. — Iohan. 1. — Matt. 11.]

Vt autem eum quoquè videas meritò sequi eos, qui floruērunt ante gratiam, hinc scies. Cum diuinitùs moto cœtu Prophetarum conspirauit diuino spiritu inspiratus: quandoquidem illi quidē populo, qui Duce Mose per mare rubrum nupèr fuerat à dura seruitute liberatus, & ab insano cultu idolorum admirabiliter transierat, post diuinū illum Dei contemplatorem, salutares portus diuinitùs affuerunt, prophetiæ ancoras relaxantes, & validis pietatis alligantes rudentibus, & citra errorem deducentes ad terram

terram Dei cognitionis. Hic autem Ecclesiam, quæ non secùs àc cymba in mari agitabatur fluctibus,& veniebat in periculum,nè faceret iacturam corũ, quos vehebat,proptereà quòd deesset peritus gubernator,qui resisteret fluctibus,sanæ fidei clauo regens, in portu collocat: & eos, qui erant in ea,conseruatos, idolica & vana, quam in lingua habebant aduersùs sacras imaginès, ablata opinione, synodalibus paternisque & rectis circunuallauit decretis. Cum sacrosancto autem psalte Dauide concurrit in innocentia,& cum eo diligens decorem domûs Domini,non dedit somnum oculis & palpebris dormitationē, & requiem temporibus, donèc seipsum exemplar Domino & tabernaculum Deo Iacob,sicut ille,exhibuit. Zelo motus cum Phinees,hęresim & eius amatores tanquàm veræ fornicationis introductores, & dogmatum adulterinorũ genitores, confodit. Aaronis superauit sacerdotium. Non enim tintinnabula & mála punica,& lapides pectoris & superhumeralis, neq; mitra & cidaris & talaris, & auri lamina,hunc sicut illum amiciebant ritu sacerdotis: neq; sacrificium per sanguinem taurorum & hircorum, eius & populi expiabat ignorantias: sed moderatus amictus cum spiritu paupertatis,eum reddebat splendidum, & legali holocausto erant sacratiora,quæ ab eo offerebantur: vt qui agnum,qui tollit mundi peccatum, Christum sacrificaret sacris inuocationibus, & fidelium distribueret manibus, & omnes adspergeret precioso illo sanguine,quem ostendens,dabat ad debitorum animæ solutionem.

Psal. 25. Psal. 31. Num. 25.

Mosem autem expressit in eo, quòd esset mitis, & in nullum ostenderit vestigium odij & maleuolentiæ,etiamsi furiosi & maleuoli, patris Tarasij dicendi libertatē,quæ ad insipientium spectabat correctionem,iram & odium esse malè coniecerint. Gustauit Iobi tentationes,etiamsi non in rebus similibus. Cum Iacob vt gratiæ Israëlita,& appellatus mens, quæ Deũ videbat, simul purgatus sanctificatur anima & cogitatione. Simul cum Isaac fuit fide sanctificatus,etiamsi non à patre,sed ipse cor suum in holocaustum offerens: cumq; fuisset victima & sacrificus, in odorem suauitatis obtulit pulcherrimum Deo sacrificium. Cum Abraham,eò quòd fuerit pater spiritalis multarum tribuum & populorũ,& crediderit,& ei, qui eum fecerat, purè seruierit,diuinarum promissionum fructum est consecutus. Sed quid eius virtutum transmitto mare atlanticum? Imponamus ergò rebus conclusionem,& ex procemio finem efficiamus, & nè promisso non stare arguamur,plùs quàm par sit,producentes orationem.

Num. 12.

Post plurima enim certamina,& profundum doctrinæ infinitum,& vitæ honestę puritatem,& veræ fidei confessionem, & ratione prędíti gregis ad ea,quæ sunt pręstantiora & diuina, eius monitis deductionem, & in alendis pauperibus copiosam suppeditationem,& assiduam sanctis rebus datam operam,& in pastorali munere diuturnam moram,(viginti enim & duos annos pontificalem decorauit cathedrã) ingruens morbus & valdè grauem ei dolorem afferens, non persuasit vt obliuisceretur perpetui & diuini officij. Nam & morbo & senio laborans,nequaquàm satiabatur sacrosancta mysterij celebratione: sed intenso ad Deum amore ardens, & morbi nullam ducens rationem,pectore innitens mensæ ligneæ, quæ ponebatur ante aram diuinam,sancta peragebat. ò fidem & sapientem in rebus diuinis diligentiam. ò interminatum in Deum amorem. Non enim curam gerebat corporis, vt cùm rerum diuinarum eum cepisset satietas,mysteria diuina interrumperet: sed laboribus corroboratus,& cum Paulo clamans: Cùm infirmor,tunc potens sum, acriter vacabat diuino cultui. Inualuit ergò morbus,& cum decæterò cessare faciēs à diuinorum operatione, ei parauit lectum infirmitatis, quod vtinàm nõ fecisset ante oculos eorũ, qui eum nunquàm in lecto conspexerant. Tunc tunc fit miraculum nouum & terribile,quod nos,qui aderamus,admiratione impleuit & timore,videntes eum veluti in ecstasi, & luctantem cum aduersarijs,qui non cadunt sub adspectum. Non enim aduersùs carnem & sanguinem erat ei certamē: sed aduersùs principatus,aduersùs potestates,aduersùs spiritalia nequitiæ. Tanquàm enim verba faciens cum aliquibus,qui eum examinabant,& actæ vitæ rationem ab eo exigebant, ità causam suam agebat.

Et morbo & senio grauatus,non cessat ab offerendo sacrificio.

2. Cor. 12.

Ephes. 6.

Quamobrem multis videbatur esse reus debendi,& rationē reddere exactionis. erat verò iustum iudicium superni auxilij omnem vitæ maculam eluēre, & nullum illinc ferre delictum: appellari autē lucis participem,& simul obire cęlestibus materiæ expertibus potestatibus. Nam quandiù quidem habuit linguam ijs, qui audiebant, sensa apertè explicantem,verbis resistebat,& prompta dabat respõsa ad ea, quæ obijciebantur,

tur, dicens se nullius eorum esse sibi conscium, quorum eum accusare voluerant: ô nulli culpæ affinem cum Deo coniunctionem. Non potuerũt maligni inimici eum vel parua in re deprehendere obnoxium, vel abominandis suis sceleribus ei aliquid affingere: sed eos redegit ad omnem cõsilij inopiam, per generalem & terribilem inficiationem, vt nec in eum quidẽ possent vllam causam in speciem dicere probabilem. Quando autem linguæ obtorpuit instrumentum, nec se verbis poterat defendere, labro & manu & nutu eos euertebat, & non cessabat eos expellere. Videbatur enim nobis tãquàm in inimicos ferociter fremere, & eos cum ira repellere, donèc sensus cœperunt conniuere. Tunc enim tranquillissimo habitu, vespertinas laudes celebrante Ecclesia, & clamante, Inclina Domine & exaudi me, ipse pelliceum hunc exuit amictum: & relictis vinculis carneis, venit ad luminosa atria cęlestium, & habitat in ineffabili lętitia, quæ percipitur intelligentia, ex ea, quæ hîc est, improbitate in anima nullum signũ inferens. Nam cùm hîc ageret, virtutibus morte affecerat mortale hoc tabernaculum. erubescebat enim dimidia ex parte naturam habere immortalem. Mortuus tamen est. existimo autem simul quoquè cum eo virtutes esse mortuas, nisì fortè fallor, insigni audacia magnũ quid & terribile eloquens. *Migrat à corpore, & abit in cælos.*

Vniuersa verò ciuitas, inconsolabili luctu & lachrymis eum nõ cessabat deflere, tanquàm suum patronum & defensorem. Qui autem fideliter tũc sceptra administrabat, (is verò erat Nicephorus) nõ cessabat dolore cruciari. Prócidens enim supra pectus gloriosi corporis, & ipsum tegens purpura, funebrem faciebat lamentationem, eum vocans pastorem, patrem, imperij adiutorem, luciferum, qui nunquàm óccidit, reip. ducem ad ea, quæ sunt meliora, & diuinum magistrum, exercitûs inexpugnabile propugnaculum, inimicorum sua ad Deum intercessione strenuum profligatorem. Quid deniquè non faciens, quid non dicens, orbis terræ damnum reputans pastoris iacturam? Quæ autem in potestatibus & honoribus maximum splendorem obtinebat, Patris, tãquàm qui contineri posset, cupiens prohibere decessum, lachrymis fœdata, acerbeque eum reuocans & amplectens, & tanquàm quæ multorum bonorum pateretur amissionem, perindè atquè riuis, rigabatur lachrymis.

Ecclesiæ autem lętitia deflebat vtilissimum suum procuratorem, agricolam, plantatorem, eum, qui omni ætati incrementum dederat ad virtutem, qui nulli maculæ obnoxium conseruârat sacerdotium, qui omnem rugam malæ opinionis à diuinis atrijs absterserat, qui pro veritate sermones, tanquàm preciosos lapides, in Ecclesię infixerat diademate, qui erat incorruptus Antistes, qui ad manuum impositionem donis allici non poterat, qui Simoniacæ magiæ aurum adulterinum esse ostenderat, qui erat Apostolorum successor in virtute, qui considebat & conuersabatur cum Patriarchis & patribus, qui cum electis consentiebat Synodis, qui omnia factus est omnibus, vt aliquos omninò saluos faceret, conuenienter magno & diuino Apostolo. Monachorum autem cœtus religiosissimus, in eum, vt probum suum excitatorem, & summum ducem ad abstinentiam, ostendens tristitiam, & hymnos contexens lachrymis, prosequebatur ad patres, qui priùs refulserant in exercitatione, patrem, qui erat continentiæ propugnaculum inexpugnabile: Qui erant egéni, suum suppeditatorem: Qui orbi, oculum: Qui claudi, pedem: Qui nudi, vestem: Qui hospites, exceptorem: Qui in vinculis, visitationem: viduæ, defensorem: orphani, adiutorem. Omnis conditio & omnis ætas confluebat instàr fluminis, lectum tangens, & sacro illo spectaculo frui piè contendens. Et nisì Imperator populi tumultum & impetum militari manu citò repressisset, multi venissent in mortis periculum, dum trudunt & vicissìm truduntur, & laudabile ostendunt desiderium in eum, qui desiderabatur. *Eximiæ laudes sancti viri.* *1. Cor. 9.*

Sepelitur ergò gloriæ plenum inclytum corpus sanctorum virorum manibus, qui lembis & lintribus latum mare terram solidam effecerant, dum transirent ad monasterium ab eo ædificatum in Bosphoro Byzantino, in venerando templo omnium martyrum, qui pro Christo sanguinem effuderunt, cùm mensis Februarius quintum teneret diem cum quintuplo quaternione. Eum autem longum tempus celare non poterit. est ènim omni tempore excelsior. Natura enim virtutis non sustinet obliuionem. Non tabe enim inuidiæ hebetatur. Suî enim memoriã facit immortalem nostris animis, & non sinit dispergi & tegi silentio. *Templum omnium martyrum.*

Tempus est autem, vobis, qui estis virtutis studiosi, exponendi res à patre præclarè

gestas in sepulcro, quas non poterit prohibere monumentum. Non est enim illius monumentum: sed est ille monumentum monumenti. Multi enim ad eum accedunt, & liberantur ab ijs, quæ ipsos vexabant, affectionibus. ô miraculum. etiam postquàm hinc excessit, eorum, qui hîc sunt, curam gerit: & ab ijs, qui quęrũt, inuenitur, & ijs, qui pulsant, aperit ostium medicantis suæ visitationis. A diuturno enim sanguinis profluuio grauiter quondàm agitatæ quędã mulierculæ, & magnos subeuntes fluctus & tempestates, cùm in medicamenta maximam partem suarum facultatum consumpsissent, & non potuissent inuenire mali tranquillitatem, Euangelicam illam profluuio sanguinis laborantem imitatæ mulierem præ laudabili impudentia, (non licebat enim mulieri tangere monasterium, cùm id inclytus pater olim constituisset) muliebri astu optimè vsæ, virili veste tegentes pudorẽ fœmineum, & præ se ferentes speciem Eunuchorum, clàm confugiunt ad egregij huius gubernatoris capsam, quæ nullis agitatur fluctibus: & cùm ex lampade, quæ in ea lucet, oleum hausissent, citissimè appellũt in portum curationis. Quinetiam vir quidam, cui alter ex oculis lema cęcutiebat, cùm fuisset prope diuinã thecam, & salutaris vnctionis auxilio esset vsus, lemam non ità multò pòst eluit, & à Deo visum apertè recepit. Alterius quoquè manus, quæ allatrabat corpori, & longo tempore manserat in assiduo motu operatione mali dęmonis, sola inuocatione sacrosancti corporis, & vnctione olei illius thecæ, quæ facit miracula, etiamsi procùl abesset, repressa est manus ab illa rabie, & reddita fuit sana sicut altera.

Miracula ad eius sepulcrum.

Marc. 5.

Oleo lampadis ad capsam ei⁹ lucẽtis, multę curantur.

Multis quoquè alijs, qui vexabantur à malis spiritibus, inuentus fuit pater medicus. Et dęmonum quidem expulit operationes: eos autem, qui tormenta sustinebant, alleuauit voluntate & ope omnipotentis. Quinetiam quosdã, qui ab aduersa potestate spectris fuerant obstupefacti, &, qui surdos & mutos eos reddebat, torporem sustinuerant, & deindè ad diuini viri sepulcrum fide manserant, per vtilem & salutarem lucentis olei vnctionem, Deus visitauit, & liberatis à spectri vertigine, dedit vt auditu rursùs & lingua sanè agerent, quæ ad ea pertinẽt. Quinetiam quæ ab inflammatione grauiter cruciabantur, & laborantibus dolores afferebãt intolerabiles, diuina inuocatione olei thecæ, quod purgat ac mundat, assecuta sunt doloris relaxationem.

Iam verò etiam aduersùs hęreticos, postquàm hinc excessisset, diuinũ zelum ardenter ostendit. Leo enim adhuc imperatoriæ gloriæ sceptra administrans, & Iconomachorum hęresim nefariè amplectens, cùm ei appropinquaret vitæ finis, quo erat gladio feriendus, vt ipse adhuc superstes sua voce declarauit, vidit beatum Tarasium in somnis ad eum accedere, & cum graui ira iubere cuidam, Michaëli nomine, vt ensem in eum adigeret. Ille verò iussui morem gerẽs, gladio transegit Imperatorem. Hinc autem Leo multus in hoc fuit, eum, qui in somnis ipsum sauciauerat, Michaëlẽ omninò conans inuenire in sancti monasterio. Quamobrem cùm quosdam ex ijs, qui in ipso erant, monachis ad se iussisset adduci, carceribus & tormentis eos subiecit, nocturnum eius interfectorem per eos sibi esse indicandũ fremens: quem etiam, vt euersorem imperij esse extrema passurum: hoc enim ei persuasit vel inuito, quod factum erat, narrare monachis. A quibus cùm nos quoquè miraculum, tanquàm maturum fructum decerpserimus, venimus ad vos fideles, afferentes craterem lętitiæ. Non enim pręteriêrat tempus sex dierum, cùm Michaël suscipit sceptra imperij, & eum interficit. Ità Deus etiam post mortem glorificat suos famulos, & eos delet, qui nolũt ipsum piè colere.

Leo Imperator Iconomachus sub mortẽ ad viderit.

Michaël Balb⁹ Leonem interficit.

Sed me tempus deficiet, narrantem pręclari & diuini patris magna miracula, quæ tanquàm in prato rosæ, vbiquè nascuntur, & hortantur, vt feramur ad vniuscuiusque electionem. Nos autem cũm nõ habeamus linguam, quæ possit metiri ac referre, quęcunque à beato facta sunt miracula, hactenùs cœptum orationis cursum perficientes, malumus ad silentium transire, statuentes à periculo remotam requiem plus lucri afferre, quàm si vincamur cum periculo. Prompti enim & alacris animi insatiabilitas, sępè arrogantiam solet conciliare. Tu verò veneranda basis sacerdotij, nè meæ temeritatis repręhendas vomitum, qui audacissimè, sed rudi & incondito sermone tam magnas referam narrationes: sed intensam meam beneuolentiam ac fidem tanquàm paruum munus oblatum reputans, concede verbis locum, vt accipiantur & quiescant. Non enim obliuiscar vtilitatis tuæ in me doctrinæ, nec feruentis mei in te ministerij mediocritatis: cùm illius quidem delicijs me expleuerim in flore iuuentutis, & à te fuerim initiatus in ijs, quæ sunt optima & pręstantissima ex trimetris, tetrametris, trochaicis, & ana-

anapęsticis ac heroicis: hoc autem obiërim in sacris, quæ à te cõcinnè quotidiè habitæ Conciones S. Tarasij.
sunt, orationibus, ad animarum ædificationem, & augmentum vniuersæ venerandæ Ecclesiæ: quas celeri calamo & atramẽto notis excipiens, & optimis tradens scriptoribus studium adhibui, vt artificiosè referrẽtur in codicem. Sunt eæ verò eiusmodi, vt per eas omnibus proponatur pius purusque cultus ac fides: publica autem notetur ignominia somnium hęreticorum. Si enim tuî obliuiscar, éxcidam à Dei memoria: & nisì tuî meminero, lapidibus proijciar in profundum: & lingua, vt dicit diuinus Psalmographus, Psal. 136.
adhęreat faucibus. hoc est enim mihi omnium debitorum preciosissimum, tuî semper habere in corde monimentum.

Decęterò autem æquum est, vt ad te conuertamus orationem, ô Dei serue, quicunque es, qui me nolentem incitâsti ad hoc certamen, & coëgisti aggredi ea, quæ vires superant. Tibi mea accepta sit obedientia, & meæ orationis adspiciens humilitatem & inornatam dictionem, me accuses negligentiæ. Non enim diuino patri aliquid dignum attulimus, aut potuimus propè accedere ad dignitatem harũ, quæ propè sunt, virtutum. Res enim eius omnem dicẽdi facultatem superant, adeò vt omnes laudatores ex æquo non assequantur oratione eum, qui ipsi debetur, honorem. Ego autem, qui omniũ longissimè absum ab eo laudando pro meritis, propono promptam & alacrem volũtatem, vt accipiatur, vt qui & laborem dicẽdi inopia, senioq; & morbo frangar. Tu verò mercedem ac remunerationem à Deo acceperis, intercessorem, defensorem & propugna- Intercessor, defensor, propugnator, Tarasius.
torem, & tuæ spei adimpletorem, quem ex Deo dilexisti, habẽs Tarasium. Qui & suis ad Deum intercessionibus affatìm & securè præbeat, quæ sunt vsui ad hanc caducam vitam: & pręstet, vt tuæ vitæ ità illic reddas rationem, vt reus non peragaris. Quod tecum detur omnibus consequi, qui purè ac syncerè in Deum sperauerunt, eius gratia & copiosis miserationibus, intercedente intemerata & casta Dei genitrice, & cęlestibus & omnibus sanctis, Amen.

VITA ET PASSIO S. NESTORIS EPISCOPI, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DESCRIPTA: SED *stylo ferè mutato, & quibusdam redditis paraphrasticôs, per F. Laur. Surium.*

Consentiunt autem huic historiæ antiquissima Martyrologia.

FIdes nos admonet in sanctorum martyrum redire memo- 26. FEBRVA.
riam, & videre palmas & triumphos athletarum Christi, illustria nobis exempla suppeditantium: quos filius coronauit, glorificauit & pater. Athletas autem dico, nõ illos, qui vmbratica nobis certamina exhibent, quorum laus dubia est & incerta victoria, & corona corruptibilis: sed illos potiùs egregios viros, qui vsque ad mortem decertârũt, nè negarent Christum filium Dei, tenentes fidissimam promissionem illius, dicentis: Qui me confessus fuerit coram ho- Matth. 10.
minibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cęlis. Ex horum cęlestium planè athletarum numero est Nestor beatissimus: qui incidit in eam tempestatem, qua Decius tyrãnus, crudelissimis propositis edictis, iussit omnes inuocantes nomen Domini nostri Iesu Christi, vocari ad impura dęmonum sacrificia: si qui autem ea facere detrectarent, eos pœnis atrocibus subditos necari. Erat tum in Pamphylia Pręses Pollio, qui Christianos ad edenda idolis immolata cõpellebat. Passi tũc sunt beati martyres Papias, Diodorus, Comon & Claudianus. Porrò eodem tempore episcopi munere fungebatur S. Nestor, fide & religione Nestoris vitam etiam Irenarchus veretur.
per omnem vitam insignis, tantaque humilitate & modestia, vt ipsi etiam Irenarcho vita & conuersatio eius esset formidabilis, nec literis tyrannicis apud illum agere, aut illi se opponere auderet. Tandèm cum suis communicato cõsilio, ità dixit: Non possumus quicquam aduersùs Christianos, nisì priùs illorum episcopus compręhensus sit, cui omnes obediũt. Non latuit Nestorem, quas illi insidias molirentur: itaq; plebem omnem iussit abscedere, veritus nè luporum morsibus paterent: ipse verò nihil territus, non discessit à domo sua: sed orationi incumbens nocte ac die, hoc vel maximè Dominnm pastor bonus rogabat, vt gregem suum conseruaret.

 Inte-

Cingit ab hostib⁹ domus eius. Interim persecutores & quidam ex ciuibus, homines nequam & improbi, domum eius vndiquè circundant, atque ex ijs vnus ad ostium accedens, clamare cœpit & vocare Nestorem, qui tum orationi intentus erat: sed vnus ex pueris eius indicauit illi, adesse præ foribus, qui ipsum quęrerent. Completis igitur precibus, egreditur ad illos. Tum verò illi submisso capite, cum reuerēter adorârunt. Quibus Nestor, Ecquęnam, inquit, filioli causa est, ob quam huc ad nos accessistis? Responderunt illi: Omnis curia vocat te. Cruce se consignat. Ille itaque signans se in nomine Domini Iesu Christi, placidè admodùm instàr ouis illos sequebatur. Vbì autem in forum ventum est, curia omnis surrexit, eumque honorificè salutauit. At Nestor, Ignoscat, inquit, vobis Deus: cur isthuc facitis? Responderunt illi: Facimus pro dignitate. nam tua vita & conuersatio sic meretur. Deindè tollunt eum extra turbas ad locum quendam separatum: vbì cùm permulta fuissent posita subsellia, iubēt adferri thronum, in quo sedeat episcopus. Ille verò ait: Satis mihi honoris hactenùs oblatū est: dicite iam, cur me accersiri voluēritis. Tum Irenarchus, Constanter respondet Irenarcho. Nostin', inquit, Domine edictum Imperatoris? Et Nestor, Ego, ait, pręceptum non Imperatoris, sed omnipotētis Dei nói. Irenarchus dixit: Assentire nobis, Nestor, tranquillo & prompto animo, nè voceris ad iudicis tribunal. Ego verò, inquit S. Nestor, cęlestis regis pręceptis & voluntati assentior. Respondit Irenarchus: Dęmonium habes. Dixit S. Nestor: Vtinàm à dęmonibus immunes vos essetis, nec coleretis dęmones. Irenarchus dixit: Itáne ausus es homo importunissime, deos nostros dęmones appellare? Respondit S. Nestor: Ego verò eos esse dęmones non solùm verbis affirmo, sed etiam propria illorum, cùm in energumenis coniurantur, confessione confirmo. Tum Irenarchus caput agitans: Ego, inquit, efficiam apud Pręsidem, vt tormentis adactus, confitearis eos esse re vera deos, & non dęmones. S. Nestor, cùm crucis Christi signum pinxisset digitis in Cruce se signat. fronte sua, dixit: Quid mihi tormenta minaris? Ego neque tua, neque Pręsidis tormenta timeo, sed ea, quæ Christus Deus meus minatur. Porrò Irenarchus tradidit sanctum virum duobus Christianorū persecutoribus, & profectus est Pergam. Sequebatur autem agnus lupum. In ipso verò itinere accidit subitò non mediocris terręmotus, & vox cęlitùs lapsa, confirmauit martyrem Christi. At illi territi, & obstupefacti, dicunt ad Episcopum: Domine Episcope, quis hic sonus est, & vndè hic terręmotus? Respondit ille: Signum est Christi Dei mei. Cumque venissent ad vrbem quarta sabbati, hora vndecima, manserunt extra oppidum in hospitio quodam. Postquàm autem Irenarchus indicauit Pręsidi de sancto Nestore, ille manè sedit pro tribunali, & beatus Nestor ei oblatus est. Porrò Irenarchus præbuit relationem Vrbano adiutori, qui iubēte Pręside eam recitauit:

Literæ ad Præsidem. Eupator & Socrates totusq; Senatus, Domino pręstantissimo Pręsidi salutem. Cùm ad tuam celsitudinem allata essent scripta diuina Domini Imperatoris nostri, quibus iubebatur, vt Christiani omnes à sententia malè ipsis insita deducti, ad sacrificia perducantur: humanitas tua nihil seuerè & perturbatè, sed comiter & sedatè omnia agere voluït. Verùm hac lenitate parùm effectum est, cùm illi obstinatis animis edictum Imperatorium contemnant. Nam & iste rogatus à nobis & à toto Senatu, non solùm ipse nō cessit, sed etiam omnes, qui illi párent, eius tanquàm principis sui, exemplis animati, morigeros se præbere edictis noluërunt. Et nos quidem interìm isti suadere non cessauimus, vt, quemadmodùm inuictissimi principis literis iubetur, ad templum Iouis accederet: ille verò deos immortales contumelijs & conuicijs proscidit. Sed neque ab Imperatoris, licèt absentis, minimè ferendis iniurijs abstinuit: & in te quoquè eádem procacitate vsus est. Quamobrem compulsus est Senatus eum tuæ exhibere celsitudini.

His lectis literis, Pręses dicit sancto Nestori: Quis vocaris? Beatus Nestor dixit: Seruus Christi. Pręses dixit: Ego non de cōditione, sed de nomine percontatus sum. Nestor ait: Ego verò Christianus sum: & hoc nomen est mihi. Quòd si verò etiam temporarium vis nomen scire, equidem Nestor vocor. Pręses dixit: Pone dijs thura immortalibus, & ego quamprimùm scribam Augusto, vt te iubeat esse principem sacerdotum, & vt omnia tuæ subiaceant ditioni, honoribusque & diuitijs auctus, multos annos possis pręclarè & Iterùm sibi Crucē imprimit. splendidè viuere. Tum verò sanctus martyr sublatis in cęlum oculis, seq; cruce signans, dixit ad Pręsidem: Etiamsi hoc corpusculum multiuarijs subdas cruciamentis, si vincula, si bestias, si ferrum adhibeas, donèc spiritus hos reget artus, non potero certè adduci,

vt negem nomen Dei mei, quod est super omne nomẽ. His dictis, iussit eum Pręses suspendi in eculeo, & crudelissimè torqueri. Párent crudeli domino crudeles ministri, & in sancti martyris latera tam profundè vngulas imprimunt, vt etiam costæ nudarẽtur. Ille verò psallebat, dicens: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Iudex verò stupens ad tantam eius tolerantiam, dixit: Non erubescis mortalium omnium infelicissime, spem tuam collocare in homine, eoque violenta morte perempto? Beatus Nestor respondit: Sit planè hęc & mea & omnium, qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, confusio & verecundia. Philip. 2. Torquetur atrocissimè. Psalm. 33.

Cùm autem turbæ vociferarentur, vt eum Pręses tolleret è medio, per pręconem eum interrogauit: Vísne sacrificare dijs? Sanctus martyr in Christo benè confidens, respondit: Impijssime & sceleratissime fili diaboli, non modò tu Dei conspectum non vereris, qui tibi hunc donauit principatum: (per illum enim reges regnant, & principes imperant, & potentes decernunt iustitiam) sed me quoquè compellis relinquere verum Deum, conditorem & saluatorem omnium nostrûm, & adorare vana & saxea simulacra? Pręses dixit: Quid vis, nobiscúmne esse, an cum Christo tuo? S. Nestor cum ingenti gaudio respondit: Cum Christo Deo meo semper fui, & sum, & ero. Vidẽs Pręses insuperabilem animi eius constantiam & inuictam tolerantiam, ità tulit sententiam in eum: Quandoquidem non vis cõsentire, Nestor, inuictissimo principi, neque sacrificare dijs immortalibus, sed mâuis adhęrere Christo crucifixo sub Pontio Pilato: ego, vt sis benè deuotus Deo tuo, hanc in te fero sentẽtiam, vt ligno affixus intereas. Itaque vir sanctus cruci affixus quidẽ est, sed ab ipsa cruce, tanquàm è cathedra, docebat Christianos, dicens: Filioli, stabilis sit nostra confessio ad Deum, & nõ negemus eum, qui pro nobis passus est, nè lętetur nostra perditione diabolus. Compatiamur ei, vt conglorificemur. Non negemus eum, nè ipse quoquè neget nos. Mementote illum missum à patre redemptorem animarum nostrarum, ad abolenda peccata nostra: qui peccatum non fecit, & pro nobis passus est: cui etiam nos omnes donauit pater, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Rursusque ait adstanti turbæ: Filioli, oremus & flectamus genua ad Deum, per Dominũ nostrum Iesum Christum: Omnibus autem flectentibus genua, & simul ipso de cruce orãte, cùm dixisset, Amen, obdormiuit in Domino. Prou. 8. Mortis sententia in eũ pronunciatur. Crucifixus confirmat Christianos. Philip. 2.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PORPHYRII EPISCOPI GAZAE, EX SIMEONE METAPHRASTE,

Authore verò Marco eius ministro & familiari.

Sanctorum virorum certamina, & diuinum eorum zelum & desiderium, pulchrum est cõtemplari oculis. Dum enim cernuntur, digna euadunt quæ amentur. Afferunt autem non mediocrem quoquè vtilitatem, quæ de ijs fiunt narrationes ab ijs, qui accuratè sciunt, subeuntes animos auditorum. Est visus quidem auditu fidelior: Persuadet verò etiam auditus, si à fide dignis dicantur, quæ dicuntur. Atque si rerum quidẽ vtilium esset eiusmodi narratio, vt in eam nihil posset aut negligentia aut malitia, & non veritati falsum insereretur, superuacaneum esset hęc cõscribere, cùm sufficeret veritas ad ædificationẽ, quæ semper per successionem inseretur auribus posterorum. Sed quoniam corrumpit ac perdit tempus, seu per obliuionem, seu per malitiam atque negligentiam, necessariò accessi ad hanc pręsentem scriptionem, nè processu temporis obliuioni mandetur hic vir sanctus, sanctus, inquam, Porphyrius. Meminisse enim rerum rectè & ex virtute ab eo gestarum, fit ijs, qui audiunt, opem ferens medicamentum. 26. FEBRVA. Cur scribãtur sanctorũ res gestę.

Est verò absurdum, tragicos Poëtas & alios eiusmodi, in rebus ridiculis & anilibus fabulis cõsumere orationem: nos autem despicere sanctos viros & dignos, qui mandentur memoriæ, tradi obliuioni. Quas non ergò dabo pœnas, si non scriptis mandem vitam huius viri pij, vitam, inquam, philosophiæ magistram, eius qui est æmulatus vitam,

quæ est in cęlo,& qui bella gessit & decertauit,non solùm aduersùs duces & defensores insani cultûs simulacrorum,sed etiam aduersùs vniuersum populum,plenum omni in-
Ephe.6. sania? Meminerat enim eorum,quæ à beato Apostolo dicta sunt: Accipite armaturam Dei,vt possitis resistere in die terribili,& omnibus confectis stare. Hac armatura indutus,ad certamina descendit dictus Apostolus. Sed quanuis tales & tãtos haberet aduersarios,qui Apostolo similem decertationem habuit Porphyrius,ei tamen parem victoriam est assecutus, & in media Gaza erexit trophęum, nempe in sancta Christi ecclesia, quæ fuerat ab eo condita. Præbuit autem ei victoriam, non humana natura,sed mens, quæ diuinam attrahebat gratiam. Nam cùm fuisset Christi amator ardẽtissimus,omnia pati & facere sustinuit.

Quàm multos bellorum impetus excepit hic ab aduersarijs? Quàm multas sustinuit conspirationes & subsannationes?Sed quoniam de pręclaro viro fieri non potest vt dicamus omnia,quæ sunt & multa,& multis videntur incredibilia, pauca exponam, quæ memini,cùm longo tẽpore cum eo habitauerim,& ex beata illa & stupenda anima diuturnum fructum perceperim,quæ iam versatur cum angelis. Hũc ergò,qui omne genus virtutis est sortitus, quis nõ iure laudauerit? Atque scimus quidem,quòd huius viri virtutem assequi nulla possit oratio:est tamen mihi aggrediendum,confidenti eius sanctis precibus. Conscribam autem illius laudationem, nõ magnifica & splendida oratione. Neque enim verborum facundia solet ornare vitam eorũ,qui sunt huiusmodi. Sed virtus factorum,ipsam quoquè magnificam efficit dictionem. Ego itaque confidens sanctis dicti sancti precibus, ad hanc accedo scriptionem, per ipsas à Domino Iesu Christo gratiam petens & opem, vt possim qualicunq; occasione narrare sancti viri virtutem. Peto autem ab ijs,qui hęc scripta legent, nè diffidere velint ijs,quæ dicuntur. Ipse enim fui spectator viri virtutis,vt qui simul cum eo habitauerim,simul nauigauerim,& simul cum eo sim afflictus vsque ad vltimum diem eius ex hac vita decessûs. Hinc verò mihi ducatur principium narrationis.

Gaza vrbs. Gaza est ciuitas Palęstinæ in cõfinio Aegypti: est autem non obscura,sed populo frequens & clara ciuitas. Illo verò tempore in ea viguit hominum insania in colendis idolis. Huius accepit Sacerdotium, qui à nobis laudatur,Porphyrius : qui patriam quidem
Patria Porphyrij. habuit cęlestem Hierusalem,(nam in eam fuit adscriptus) terrenam autem Thessalonicam.Erat verò ei genus insigne. Diuinus eum amor subijt relinquẽdi patriam & splendorem generis & opes infinitas,& vitam amplectendi monasticam.Cumque nauigâsset
Amplectit monachismum. Thessalonica,venit in Aegyptum.Rectà autem profectus in Scetem:& paucis pòst diebus dignatur venerando habitu. Et cùm illic esset versatus quinque annos cum sanctis
Degit in specu. patribus,alius diuinus amor eum subijt adorandi sancta & veneranda Dei loca.Cumq; illic fuisset & adorâsset,abiens in partes Iordanis,habitauit in spelunca.Cùm illic autem esset versatus quinque annos cum multa afflictione,ex magna siccitate & inęqualitate locorum illorum,incidit in magnum morbum. Vidẽs verò se adductum in extremum periculum, Dei prouidentia accersit quendam ex suis notis, vt eum duceret Hierosolyma.Morbus autem erat scirrus hepatis cum continua febre tenuissima. Hoc ergò morbo inualescente, & assiduè pungente intestina, & corpore tabescente, ipse non cessabat quotidiè obire sancta loca, incuruatus, & non valens recto corpore ingredi,sed innitens baculo.

Accidit autem illo tempore, vt ego ex Asia nauigarem ad adorandum loca veneranda. Cumque in eis essem,diù ibi sum versatus, me alens operando manibus. calle-
Hierosolymæ quotidiè inuisit sacra loca. bam enim pulchrè scribendi artem.Adspiciens verò sanctum continenter vadentem ad Christi resurrectionem, & ad alia oratoria, mirabar, quòd in tanta corporis imbecillitate,non dubitaret se sic cruciare. Quodam autem die cùm ei occurrissem in gradibus martyrij,quod fuerat conditũ à Constantino Imperatore,non valenti progredi accurrens & ei manum meam porrigens,rogaui ipsum, vt ei inniteretur, & gradus ascenderet. Ille verò nolebat,dicẽs:Non est iustum,vt ego, qui vado ad petẽdam veniam peccatorum,nitar manui alterius.Sed sine,frater,Deum videre meũ laborem,vt ineffabili sua clementia meî quoquè misereatur. Ibat ergò, & diuina audiebat eloquia, Doctoribus aures adhibens, & mysticam mensam semper participans. Deindè reuertebatur ad suum habitaculum. Et quamnam quidem vitam ageret,erat manifestum. Morbum enim adeò contemnebat, vt existimares ipsum habere morbum in alieno corpore. DEI

enim

enim spes ipsum eo leuabat. Hoc autem eum solum malè habebat & mordebat, quòd remansissent facultates, & non conuenienter ei, quod dicit Euangelium, venditę essent & distributæ pauperibus. Causa autem huius impedimenti fuit, quòd essent ei fratres pueri, quando excessit è patria. Matth. 19.

Hoc ergò ægrè ferens, petit à me, qui iam ei eram familiaris, (ei enim ministrabam propter eius infirmitatem) vt nauigarem Thessalonicam, & diuiderem facultates cum suis fratribus. Et cùm dedisset mihi scriptum mandatum, & me Domino commendâsset, dimisit præbitis mihi minimis impensis. neque enim opes suppetebant. Tunc cùm statìm venissem Ascalonem, & nauem inuenissem, illinc solui: & cùm spatio tredecim dierum secunda fuisset nauigatio, venimus Thessalonicam: & ostenso, quod in scriptis habebam, mandato, diuisi bona cum eius fratribus. Vendidi autem, quæ mihi obtigerant, possessiones ter mille aureis. Vestes verò & argentum mecum tuli, & alios mille quadringentos aureos: & cùm omnia collegissem, post tres menses renauigaui. Cùm autem spatio duodecim dierum venissem in emporium Ascalonis, & illic iumenta conduxissem, & ea onerâssem, ascendi in sanctam ciuitatem. Cùm me autem adspexisset vir beatissimus, me est amplexus cum gaudio & lachrymis, (potest enim etiam gaudium exprimere lachrymas) ego verò ipsum non cognoscebam: habebat enim corpus valdè honestum, & faciem rubicundam. voluebam autem meos oculos, frequenter ipsum intuens. Ipse verò cùm animaduertisset & subrisisset, placidè dixit: Nè mireris frater Marce, me videns sanum & robustum: sed disce causam sanitatis, & tunc admirere Christi benignitatem ineffabilem, & quemadmodùm quæ sunt planè desperata apud homines, facilè possunt apud ipsum corrigi. Ego verò rogaui ipsum, vt mihi diceret causam sanitatis, & quemadmodùm talem morbum propulsauerit. Ille autem mihi respondit: Hic habes nomen auctoris huius historiæ.

Quadraginta abhinc diebus cùm ego essem in vigilia sanctæ Dominicæ, me inuasit dolor. Quem cùm non possem ferre, iui & recubui prope sanctam Caluariam: & cùm præ magno dolore essem velutì in ecstasi, video Seruatorem clauis affixum in cruce, & vnum ex latronibus cum ipso pendentem in alia cruce, & incipio clamare & dicere vocem latronis: Memento mei Domine, quando véneris in regnum tuum. Respondens autem Seruator, dixit latroni pendenti: Descende de cruce & serua illum, qui recũbit, quomodo tu quoq; fuisti seruatus. Latro verò descendens de cruce, me cõplexus fuit & deosculatus: & porrecta dextera, me fecit surgere, dicens: Veni ad Seruatorem. & statìm surrexi, & cucurri ad eum, & video ipsum descendisse de cruce, & mihi dicere: Accipe hoc lignum, & serua. Cumq; accepissem & portâssem hoc preciosum lignum, statìm ad me redij ab ecstasi: & ab ea hora nullus dolor mihi fuit ampliùs, neque apparuit locus morbi. Ego autem, his auditis, valdè sum admiratus, & Deum glorificaui: & decæterò fui in virum magìs affectus, & ei inseruij diligentiùs. Reuerà enim, cùm renumerâssem Dei seruo pecuniam, & cùm ei restituissem quæcunq; attuleram, mansi apud eum, ei inseruiens, & fruens spiritalibus eius orationibus. Erat profectò nulli repræhensioni affinis, mitissimus, misericors, habens etiam facultatem discernendi diuinam scripturam, & ea dissoluens, quæ in ea occurrebant, dubia, si vllus alius. Sed neque externæ erat doctrinæ ignarus, respondens & os obstruens hominibus infidelibus, & ijs qui non rectam habent fidem: amator pauperum, misericors, promptas habens lachrymas, senes honorans vt patres, iuniores vt fratres, pueros vt filios: moribus & sermone mitis & humilis, non in simulatione veritatis: neq; enim erat in eo dolus: moderatissimus, adeò vt peruenerit ad perfectam impatibilitatem, ab ira alienus, non memor acceptę iniuriæ, non sinens Solem occidere super suam iracundiam, mortuas habens omnes animi perturbationes, præter iram, quam mouebat aduersùs inimicos fidei. Visio mirabilis. Luc. 23. Ecce virtutum cœtus, quibus vir Dei erat præditus.

Cùm autem accepisset à me pecunias, & alia quæ attuli, & vendidisset vestes, & conflâsset plurimùm pecuniæ, reliquam omnem preciosam supellectilem paruo tempore dedit egentibus, non solùm in sancta ciuitate, sed etiam in alijs ciuitatibus, vicis & monasterijs, & maximè ijs, quæ erant in Aegypto. erant enim valdè egena illic monasteria. Quinetiam hospitibus, qui illic versabantur, fuit secundus Abraham. Quamobrem breuissimo tempore distribuit omnes suas facultates, adeò vt ipse egeret alimento quotidiano. Seipsum ergò dedit arti sutoris coriarij, pelles lauans & consuens, Omnia sua egentibus elargitur. 2. Thes. 3.

2.Thes. 3. & in omnibus imitans diuinum illum Apostolum, qui nolebat panem gratis comedere. & licèt posset ex alia manuum operatione sibi victum quęrere, in omnibus tamen voluit esse imitator illius præclari viri, quem diximus, in afflictionibus, & laboribus, & 2. Cor. 11. persecutionibus, & periculis maris, & gentium insurrectionibus. Porrò autem ego eum rogabam, vt communem vitam mecum ageret. erat enim mihi ex meo vitæ studio victus redundans copiam. Ille verò non sustinuit, dicens: Nihil intulimus in mun- 1. Tim. 6. dum, neque possumus aliquid efferre. Et rursùs dicebat: Si quis non operatur, nec 2. Thes. 3. comedat. Ego autem liberè apud eũ eloquens, dicebam: Cur ergò quando eras diues, non operabaris? nec sinebas vt operarer? Ille autem mihi respondit: Quod priùs operabar, erat multis partibus maius, quàm quod nunc operor. Nam hoc nunc quidem alit vnum aut duos, illud autem prius alebat innumerabiles. Non solùm verò illam alebat multitudinem, sed etiam spiritale alimentum suppeditabat meæ animæ.

Fit inuitus presbyter. Cùm hæc ità se haberent, audijsset autem sancti Porphyrij nomen & vitam, qui erat sanctorum locorum Sacerdos, Praylius, eum accersijt, & inuitum ordinauit Presbyterum. Quinetiam ei credidit custodiam venerandi ligni crucis. Tunc cognouimus ea illi euenisse, quæ viderat in ecstasi, quando scilicet vidit Dominum in cruce, & cum eo latronem: Dominum autem dicentem, Accipe & serua mihi hoc lignum. Erat verò beatus Porphyrius, quando accepit ordinationem, circiter quadraginta annos natus. Cibus eius. Hunc autem honorem adeptus, non mutauit mores priores, sed mansit in illa afflictione exercitationis. Erat verò illi alimentum panis sordidus & olera, idq; post occasum Solis. alijs autem sanctis diebus hora sexta comedebat, accipiens oleum & caseum & madefacta legumina. Sumebat autem etiam vnum poculum vini temperati, idq; propterea, quòd se malè haberent eius viscera. Hanc viuendi rationem & regulam perpetuò seruauit toto tempore vitæ suæ. Tribus autem annis, postquàm fuerat ordinatus, accidit vt Episcopus prædictæ ciuitatis Gazæ è vita excederet. Is erat Aeneas, qui minimo tempore gesserat Episcopatum. ante Aeneam autem Irenion, qui ipse quoquè fuit ciuis angelicarum potestatum, cuius laudes fieri non potest vt scribantur in digressione: sed opùs esset opere separato ad hoc, vt conscriberemus vitam huius dicti inclyti Irenionis. Alijs verò id relinquimus scriptoribus, qui eius vitam sciunt accuratè.

Cùm dormîsset ergò prædictus vir sanctus, congregati, qui tunc erant Christiani, valdè pauci numero, cum suo clero, & consultantes palàm, cuinam traderent Episcopatum, nihil efficiebant, cùm exorta esset inter eos contentio, cùm alium quidem vellent Clerici, alium verò laici. erant enim re vera inter Clericos quidam vitæ honestate ornati. Cùm magna ergò esset confusio, & nihil deduceretur ad effectum, tandèm visum est, vt quinque Clerici & totidem laici viri insignes irent ad Pontificem Metropolitanum, & peterent ab eo Episcopum, quem ei reuelâsset spiritus sanctus. Pontificatûs autem munus tunc obibat Iohannes, qui ipse quoq; erat vir probus & omni virtute ornatus. Cùm ergò ad eum accessissent Gazæi, rogârunt ipsum, vt daret eis Pontificem, potentem opere & sermone resistere idololatris. Quod cùm audijsset, statìm in- Ecce mirũ ieiunij effectum. dixit ieiunium: & post tres dies reuelauit ei Dominus de beato Porphyrio: & scribit epistolam ad sanctum Praylium Episcopum Hierosolymorum, cuius fecimus anteà mentionem, vt ad ipsum mitteret beatum Porphyrium, propter quandam scripturæ quæstionem, quę erat ab eo soluenda. erat enim beatus Porphyrius idoneus ad soluendum, quidquid erat difficile diuinæ scripturæ spiritûs sancti.

Literis beati Iohannis credens pius Praylius, eum dimisit, iubens nè moraretur illic plùs quàm septem dies. Cùm autem audiuisset beatus Porphyrius vim eorum, quę scripta fuerant à sanctissimo Iohanne, primùm quidem fuit conturbatus: posteà verò dixit: Fiat voluntas Dei. & cùm illa vespera me accersijsset, dicit mihi: Frater Marce, Eamus & adoremus sancta loca & venerandã crucem. eamus & adoremus sancta loca & venerandam crucem. Multum enim est præteritu- rum temporis, donèc sumus ea rursùs adoraturi. Ego autem dixi: Cur sic dicis pater? Ille verò respondens, dixit: Præterita nocte vidi Seruatorem dicentem mihi: Redde depositum, quod apud te deposui. Volo enim te coniungere vxori, humili quidem & abiectæ, sed præditæ bonis moribus. Tu autem accipiens, orna eam, vt obliuiscatur prioris suæ mendicitatis. Nam etsi est abiecta & humilis, non est tamen aliena, sed mea soror germana. Tu verò caue, nè habens vxorem & domûs curam gerens, ex iniusti-

tià aut violentia aut iniquitate congreges. nam & me ad iram prouocabis,& eam molestia afficies. hæc enim ei quoq; displicent. Sis verò solùm bono & prompto animo, & omnia tibi suppeditabuntur, vndè non expectas. Hæc mihi significauit Dominus Christus nocte præterita, & timeo, nè, dum volo expiare mea peccata, expiem etiam peccata aliorum multorum. Sed tamen Dei voluntati non licet repugnare.

Hæc cùm dixisset, profectus est,& ego cum eo: & cùm adorâssemus sancta loca & venerandam crucem, isque multùm esset precatus & lachrymatus, reposuit in aurea theca venerandam & viuificam crucem: & cùm eam tutò clausisset,exijt.& vadens ad beatum Praylium Episcopum,tradidit ei claues: & cùm accepisset preces,& ab eo fuisset Deo commendatus,est egressus.Cùm autem venissemus ad nostrum habitaculum, nos paramus: côductis verò tribus iumentis,& accepto viatico,egressi sumus. Viatica autem erant omnia,quæ domì erant. Eramus verò quinq; in via: ipse beatus & ego, & duo agasones,& alius iuuenis minister, nomine Barochas, quem quidem inuenerat paulò antè beatus abiectum in platea, cùm esset in extremo periculo, eumq; accepit & collegit: & cùm multa in eum expendisset, Dei auxilio eum sanum reddidit. Ab illo ergò tempore manebat apud ipsum,ei mecum seruiens.De pio verò Barocha dicam procedente oratione. Illa autem die iter ingressi, sequenti venimus Cæsaream. Per totam autem ciuitatem dispersum fuit,eum aduenisse.erat enim beatus magni nominis,propterea quòd amaret pauperes. Profecti verò sumus ad id,quod erat illic hospitium. Cùm autem audiuisset beatus Iohannes Archiepiscopus, cursu ad nos accessit. Cumq; se inuicèm salutâssent & precati essent, paululùm assederunt. Dixit autem ei Archiepiscopus: Surge frater propter Dominum,& vescere mecum,vt citò surgamus ad vigiliam sanctæ Domnicæ. ingressi enim sumus vesperè sabbato. Beatus verò Porphyrius rogauit eum,vt ei concederet vesperam propter viæ laborem. Dixit autem se post primum somnum surrecturum ad vigiliam. Cùm autem non potuisset persuadere Episcopo, surgens beatus,cum eo est profectus, me quoq; accepto. Fratrem enim Barocham dimisimus in hospitio prope vestes: & ab eo inuitati,cœnauimus.

Viuifica crux in aurea theca asseruatur.

Cùm multa autem locuti fuissemus spiritalia, & parùm dormijssemus, surreximus ad vigiliam. Illa verò nocte accersit beatus Iohannes Gazæos,& dicit eis: Parati eritis ad exitum,hodiè enim accipietis Sacerdotem, virum quem ostendit Dominus. Cùm fuisset autem manè,rapientes beatum Porphyrium,ordinârunt eum Episcopum Gazę. Multùm verò est lachrymatus,nec erat satietas vlla eius lachrymarum. Dicebat enim se esse indignum tali Sacerdotio. Vix tandèm autem,cùm Gazęi & qui illic Christiani inuenti sunt,eum consolati essent,quieuit. Cùm autem fecissemus sanctum Dominicæ ministerium,rursùs inuitati sumus ad vescendum cum Archiepiscopo. Iussit verò nobis quamprimùm exire. cumque vnum alium illic diem egissemus, exiuimus: dormiuimus autem Diospoli, & illinc,cùm pernoctâssemus, sero vespere ingressi sumus Gazam valdè lassi & afflicti. Hæc autem fuit causa afflictionis.

Ordinatur Gazæorũ Episcopus, sed valdè inuitus.

Prope Gazam pagi sunt in via, qui sunt dediti cultui simulacrorum. Eorum verò incolæ consultò totam viam strauerant spinis & vallis, vt non possent aliqui transire. Effuderunt autem cœnum, & alijs malè olentibus fumis vaporârunt, vt nos fœtore suffocaremur, & veniremus in periculum, nè visum amitteremus. Vix tandèm autem conseruati, circa horam nocturnam ingressi sumus ciuitatem. Hæc verò difficultas ac molestia beato accidit suggestione dæmonis. Sed id non ægrè ferebat. existimauit enim diabolum has parâsse insidias, quòd voluisset iustum ab eius ingressu auertere. Profecti autem sumus ad ædes Episcopi, quas ædificauerat priùs nominatus sanctus Irenion Episcopus, simul cum sancta ecclesia, quæ vocatur Irenes. eam verò hoc nomen dicunt habere duobus modis. Dicunt enim Gazæi, quando capta fuit ciuitas ab Alexandro Macedone, quodam signo dato illic cessâsse bellum, & ab illo tempore vocari locum Irenen,i. pacem. Hunc locum cùm inuenisset beatus Irenion coli à Gazæis,in eo construxit ecclesiam. Siue ergò propter ea,quæ priùs dicta sunt, siue propter nomen conditoris, mansit sic appellata vsq; in hodiernum diem. Illinc ergò profecti sumus ad minimas ædes episcopatûs,ab eo ædificatas.

Idololatrarum nequitia.

Accidit aũt,vt illo anno esset siccitas & defectus pluuię. Ciues verò omnes id asseribebant ingressui beati Porphyrij,dicentes: Nobis responsum dedit Marna,fore vt Porphyrius esset author malorum ciuitati. Cùm autem pergeret Deus non pluere, primo

Marna, idolum Gazense,& est autem Iupiter.

mo mēſe, qui ab eis vocatur Dios, deindè etiam ſecūdo, qui dicitur Epilleos, omnes affligebantur. Congregati autem Idololatræ in Marnæo, multa ſacrificia & multas preces faciebant ea de cauſa. Dicebant enim, Marnam eſſe dominum imbrium. Marnam verò dicunt eſſe Iouem. Cùm autem perſeuerâſſent ſeptem dies, hymnos dicentes, & egredientes extra ciuitatem in locum, qui vocatur orationis, animum deſpondentes, reuerſi ſunt ad ſua opera, nulla re effecta. His ſic factis, congregati Chriſtiani cum viris & fœminis & pueris, numero ducētis & octoginta, rogârunt ſanctum Porphyrium, vt cum eis egrederetur & precaretur, vt dimitteretur pluuia. iam enim erat fames, eoq; magis, quòd beati ingreſſui adſcriberent ſiccitatem. Perſuaſus autem ſanctus, cùm edixiſſet ieiunium, iuſſit omnes veſpere congregari in ſancta eccleſia, vt illic vigilias perageremus. Fecimus verò tota nocte triginta preces & totidem genu flexiones, præter choros & lectiones. Cùm fuiſſet autem manè, accepto ſigno venerandæ Crucis, quod nos præcedebat, egreſſi ſumus cum hymnis ad antiquam eccleſiam, quæ eſt à parte occidentali ciuitatis, quam aiunt ædificâſſe ſanctiſſimum & beatiſſimum Aſclepam Epiſcopum, qui multas ſuſtinuit afflictiones, pro fide orthodoxa: cuius vita & facta ſcripta ſunt in paradiſo deliciarum. Cùm ergò fuiſſemus in dicta eccleſia, illic quoquè ſudimus totidem preces: & illinc egreſſi, iuimus in ſanctum martyrium glorioſi martyris Timothei, in quo repoſitæ ſunt etiam aliæ reliquiæ Mauris Martyris & Thees, quæ relata eſt in numerum confeſſorum. Cumque illic feciſſemus totidem preces & genu flexiones, reuerſi ſumus in ciuitatem, factis tribus precibus & tribus genu flexionibus.

Nota hic ieiunium, vigilias, Proceſſionē cum cruce, Viſitationem eccleſiarum.

Cùm autem fuiſſemus circa ciuitatem, inuenimus eam clauſam. erat verò hora nona. Idololatræ enim hoc fecerunt, volentes diſſipare populum, nè perficeremus ſupplicationes. Cùm autem manſiſſemus duas horas ante portam, & nemo eſſet qui aperiret, videns Deus populi patientiā fletusq; & ineffabiles lachrymas, maximè ſancti viri, motus miſericordia, quomodò tempore magni Eliæ Prophetæ, mouet ventum Auſtrum, & nubibus tegitur cælum, & incipiunt fieri fulgura & tonitrua, ſimul atquè Sol occidiſſet, & decidit multus imber, vt exiſtimarentur nō guttæ, ſed grando è cælo deijci. Nos autem præ magno gaudio propemodùm non ſenſimus. Nos enim eramus inuicèm complexi. Quidam verò gentiles cùm adſpexiſſent miracula, quæ Deus nobis fecerat, & credidiſſent, nobis portam aperuerunt, & commixti ſunt nobiſcum, clamantes, Chriſtus ſolus Deus: ipſe ſolus vicit. Conuenerunt autem nobiſcum in ſanctam eccleſiam, & illinc beatus eos dimiſit in pace, Chriſti ſignatos ſignaculo. Erant verò viri numero centum vigintiſeptem, & fœminæ XXXV. & infantes XIIII. ex quibus erant puellæ quinque. Nos autem cùm feciſſemus perfectam gratiarum actionem, receſſimus vnuſquiſq; domum cum gaudio & pace. Tanta autem pluuia deſcendit illa nocte & altero die, vt omnes timerent, nè domus corruerent, ex quibus erant plurimæ conſtructæ ex lateribus. Pluit verò Dominus noſter Ieſus Chriſtus aſſiduè, ab octauo Lydenæi vſq; ad decimum. eſt autem apud eos Lydenæus, apud Romanos Ianuarius. Præcedunt autem quinque diebus eorum menſes Romanos. Vndecimo verò die peregimus diem Theophaniorum Domini Ieſu Chriſti, cum gaudio laudantes & gratias ei agentes propter omnia, quæ nobis fecit eius benignitas. Acceſſerunt autem gregi Chriſti eodem anno præter illos CXXVII. alij quoquè CV. Alij verò idololatræ non ceſſabant inſidiari beato & reliquis Chriſtianis. Quando enim eis Præſes obtingebat gentilis, eum vel pecunijs corruptum, vel etiam per impiam eorum religionem perſuaſum, inducebant vt vexaret Chriſtianos: & ab eo tempore beato Porphyrio non leuis eueniebat afflictio. Aſſiduè ergò noctù & diù rogabat benignum & clementem Deum, vt eos ab errore conuerteret ad ſuam veritatem.

Multi credunt idololatræ.

Quoniam autem ſuperiùs memini beati Barochæ, de ipſo narrabo reliqua. Habebat is zelum diuinum, vt ſi quis alius. multa enim grauia ſuſtinuit ab idololatris. Cùm enim iuiſſet ipſe aliquando in vicum propter canonem Eccleſiaſticum, non procùl à ciuitate, erat autem is, qui canonem debebat, idololatra: cùm ab eo verò canon exigeretur, isq; rem vellet protrahere & differre, & ex eo nata eſſet inter eos contentio, accerſit impius agricola quoſdam eius pagi, ei ſimiles, & incipiunt verberare clauîs beatum Barocham, & portantes eum ſemimortuum, proiecerunt extra pagum in ſolitudinem. Illic verò iacebat mutus & nullo ſenſu præditus. Alio autem die, Dei benignitate,

Hiſtoria Barochæ, miniſtri S. Porphyrij.

tate,

tate,transit per illum locum Cornelius diaconus,cum alijs duobus Christianis:& cùm inuenissent pium Barocham, & eum agnouissent,importârunt in ciuitatem. Cùm verò idololatræ eum vidissent portari,arbitrati esse mortuum,conuersi sunt in furorem, propterea quòd existimabant esse abominandũ, mortuum ferre in ciuitatem: & cùm eum vi eripuissent ab humeris eorum,qui ipsum portabant,incipiunt verberare pium Cornelium Diaconum, & duos Christianos: & ligato pede beati Barochæ, trahebant eum.

Interim autem renunciant quidam fratres beato Episcopo. Is verò conturbatus, me accersit,& alios tres fratres,qui sunt inuenti apud ipsum,& dicit nobis: Confidentes currite,ô fratres. est enim tempus martyrij. Postquàm aũt peruenimus ad locum, vbi ligârant beatum,concurrit populus: & alij quidem sanctissimum Episcopum afficiebãt contumelijs, alij verò videntes eius tolerantiã,& quòd, cùm contumelijs afficeretur,non irascebatur,sed rogabat vnũquenq; dicens,nè sic probris & contumelijs afficerent corpus, quod est obnoxium ijsdem affectionibus, fiunt nostrarum partium, & in se inuicèm conuertuntur ad plagas vsque. Nos autem cùm multam vidissemus confusionem,portantes pium Barocham,discessimus in sanctam ecclesiam.Postquàm verò vidimus eum adhuc spirantem,eius curam gessimus. Pro eo autem fundebantur per totam vesperam & noctem intensæ preces. Omnes enim fratres conuenerant. Sanctus verò Episcopus non cessabat lachrymari, & Deum pro ipso rogare. Sciebat enim qualis esset diuinus eius zelus. Cùm autem vidisset Deus lachrymas sancti Pontificis & preces populi, (eum enim numerabant secundum Phinees aduersùs idololatras) accelerauit ei suam misericordiam,& illa nocte aperit oculos eius,& incipit loqui,& petere dari sibi potum. Ego autẽ,qui ei assidebam,statim cucurri, vt renunciarem beato Episcopo, (præ magno enim gaudio oblitus sum dare ei potum,& mihi id accidit, quod ancillæ tempore beati Petri, quando audita eius voce, præ gaudio non aperuit ostiũ: sed eum dimittens,primùm annunciauit ijs,qui erant domi. Tale quid ego quoq; sum passus) Cùm id autem beatus audiuisset Episcopus, non fuit victus ab animi affectione,sed perseuerabat in precibus. Nos verò cùm intellexissemus eius firmitatem & constantiam,eum mittentes,recessimus ego & pius Cornelius Diaconus. assidebat enim mecum beato Barochæ. Postquàm autem impleuit preces & omnem consequentiam sanctissimus Episcopus,ipse quoq; nobiscũ sedens,interrogauit pium Barocham,quemadmodùm id esset passus ab initio. Ipse verò narrauit nobis omnia.

Barochas semiuiuus restituitur sanitati.

Actor. 12.

Dum nos autem consultaremus quid esset faciendum,fit manè:& ecce Defensor populi cum Irenarchis,& duobus primoribus,Timotheo & Epiphanio,& alijs multis, venientes incipiunt clamare & tumultuari, dicentes: Cur intulistis mortuum in ciuitatem,cùm patriæ leges hoc prohibeant? Interim autem contumelia quoquè afficiebant beatum Episcopum. Nos verò cùm tumultum audiuissemus, egressi sumus: & cùm nos vidissent,cœperunt me verberare,& pium Cornelium Diaconum. Cùm aũt eos,qui erant ex populo, vocâssemus in testimonium, sanctissimus Episcopus os nobis obstruebat, vnumquenq; rogans & admonens,nè irascerentur tam inconsideratè. Illi verò impij, quo magis rogabantur, eo magis furebant, & virum sanctum afficiebant contumelia. Cùm igitur pergerent tumultuari, confirmatur & corroboratur pius Barochas,& impletur diuino zelo,surgitq; & arripit fustem,& incipit verberare eos,qui incidebant: & eos inuadit metus,& incipiunt cadere vnus super alium fugientes,eosq; est persecutus vsq; ad id, quod tunc erat Marneium, reuertiturq; cum magna victoria nouus noster Sampson, stratis ipse quoquè mille alienigenis. Ab illo ergò tempore ipsum timebant idololatræ,& nec eius quidem nomen audire poterant. Breui autem pòst tempore dignati sumus ordine diaconatûs ego & pius Barochas: ego quidem planè indignus,qui eum assequerer: ille verò meritissimo iure id assecutus.

Barochas verberat impios idololatras.

Iudic. 15.

Videns autem sanctus pater noster Porphyrius nefaria,quę quotidiè fiebant ab idololatris, statuit me mittere Byzantium, vt peterem ab Imperatoribus, vt diruerentur templa simulacrorum. Gazæ enim adhuc maximè celebrabatur, quod [illegible]catur Marneium: & scriptis literis ad sanctissimum Episcopum Constantinopolitanum, cuius laus & gloria memoratur ab omnibus,nauigauimus,& spatio viginti dierum eò peruenimus: & redditis literis beato Iohanni, ore eum omnia docui. Cùm primùm autem audiuisset, id significauit Eutropio Cubiculario, qui tunc erat assiduus apud Imperatorem

Iohannem Chrysostomum dicit.

filiam. Dixit autem nutrix: Manus vestras in cælum extollite, & fidem date vos non esse negaturos medicum. Illi verò alacri animo & cum lachrymis manus extenderunt, dicentes: Toto tempore vitæ nostræ eius erimus. Quamnam enim consolationem habituri sumus, si ea decedat? erat enim eis vnica, scitaque & elegans moribus, si vlla alia. Cùm hoc autem audiuisset nutrix, magna voce dixit coram omnibus: Dicit magnus Sacerdos Porphyrius: Iesus Christus filius Dei viui te curat. crede in eum, & viues. Statìm verò mulier cùm valdè eiulâsset, edidit fœtum viuum. Omnes autem, qui illic sunt inuenti, obstupefacti exclamauerunt: Magnus est Deus Christianorum: magnus est Sacerdos Porphyrius.

Die autem sequenti parentes mulieris, & maritus & cognati & omnes necessarij, euntes ad beatum Porphyrium, prociderunt ad eius pedes, petentes Christi signaculum. Beatus verò cùm eos signâsset & fecisset catechumenos, dimisit illos in pace, præcipiens eis vt vacarent sanctæ ecclesiæ: & paulopòst cùm eos catechesi instituisset, baptizauit etiam infantem cum muliere. Vocauit autem nomen eius Porphyrium. Qui fuerunt verò illuminati propter occasionem mulieris, erant numero sexagintaquatuor. Quo magìs autem videbant idololatræ multiplicari Christianos, eo magis efferabantur, & non sinebant eos obire officia ciuilia: sed eis vtebantur tanquàm malis famulis. Videns autem rursùs beatus Porphyrius magnam iniuriam, quæ fiebat Christianis, & non ferens, adspiciens verò probris & contumelijs appetitos, proficiscitur Cæsaream ad beatum Iohannem Archiepiscopū, & rogat eum cum lachrymis, vt præbeat ei quietem. Dicebat enim, se non posse ampliùs pati grauia & absurda, quæ fiebant à Gazæis. Beatus autem Iohannes cùm audiuisset, rogabat eum, vt æquo & forti animo pateretur, & retineret Episcopatum. Respondens verò sanctissimus Porphyrius, dixit ei: Te attestor coram Deo, qui non est adspectabilis, & spem nostram Iesum Christum, Dominum omnis rei creatæ, & adorandum & viuificum sanctum spiritum, nè despicias meam petitionem, nè requiratur à nobis interitus animarum innumerabilium. Sed rogo te, pater, vt mecum nauiges ad vrbem regiam, vt rogemus Imperatores, rege cælesti annuente, vt euertant templa idolorum. Respondens autem beatus Iohannes, dixit ei: Fili, iusta quidem est petitio, sed non est aptum tempus. iam enim imminet conuersio hyemalis. Respondit beatus Porphyrius: Si vult nos Deus esse & Gazæ populum conuertere, potest etiam seruare in hyeme. Tu verò pater, eius fidens clementiæ & misericordiæ, id velis, & iter nobis succedet feliciter. Dicit ei beatus Iohannes: Fiat voluntas Christi.

Mulieris accedunt ad Christi religionem.

Christiani malè à Gazæis accipiuntur.

Postquàm autem beatus Iohannes est ei pollicitus, scribit ad me, vt quamprimùm venirem Cæsaream, & afferrem mecum tres libros, & quadragintatres nummos, qui ei restabant ex reditu sanctæ ecclesiæ. Ego verò acceptis literis, cùm sumpsissem libros & nummos, protinùs sum egressus: & cùm venissem Cæsaream, inueni sanctissimos Episcopos paratos ad nauigandum. & cùm post duos dies soluissemus, nauigamus vicesimotertio mensis: & cùm Dei benignitate fuisset nobis secunda nauigatio, spatio decem dierum appulimus ad Rhodum insulam. Erat autem tunc in insula, in auersa eius parte, quidam monachus, nomine Procopius, qui nunc est relatus in numerum angelorum. Dormijt enim quinque abhinc annis, cùm vixisset vitam nulli culpæ affinem, in ieiunijs & vigilijs, & summa paupertate. Habebat verò donum quoquè prophetiæ, & virtutem expellendi dæmones. Cùm nos autem, vt dictum est, Rhodum appulissemus, & audiuissemus de vita sancti viri, necessarium duximus eum non præterire, sed eius angelica frui consuetudine: & cùm rogauissemus, vbinàm haberet monasterium, ad eum profecti sumus, nauigantes in cymba: & cùm peruenissemus, pulsauimus ostium. Statìm autem egressus, per se nobis aperuit, etiamsi haberet apud se alium discipulum.

Nauigat vir sanctus Cōstantinopolim.

Procopii monachi encomion.

Cùm autem adspexisset sanctissimos Episcopos, procidens in terram, eos adorauit. Deindè surgens, me quoq; est osculatus & pium Eusebium Diaconum, quem secum ducebat sanctus Iohannes Archiepiscopus. & cùm nos introduxisset in oratorium, retrocessit, dans priorem locum beatissimis Episcopis, dicens: Decet vos Sacerdotes habere priorem locum: me autem humilem & abiectum, & qui ordinationem non sum assecutus, posteriorem. Tunc cognouimus sanctissimum Procopium esse perspiciendi potestate præditum. Cùm enim nos nunquàm adspexisset, neq; de nobis audiuisset, cogno-

cognouit per spiritum eos esse Episcopos. beatissimos, inquam, Iohannem & Porphyrium. & ideò eos affecit honore dicendi preces priori loco. Deindè post preces sedimus, & cùm esset nobis locutus multa animæ vtilia, rogauit causam susceptæ itineris molestiæ. Beatus verò Porphyrius ei omnia narrauit de Gazæis, quantus sit eorum furor in colendis simulacris, & quàm multa mala ab eis patiantur Christiani: & quòd ea de causa ascendunt, vt rogent Imperatores, vt euertantur templa idolorum.

Cùm autem audiuisset sanctus Procopius Anachoreta, dixit: Domine Iesu Christe, conuerte tuos famulos à fraude diabolica, ad fidem illuminatam. Deindè dicit sanctissimis Episcopis: Nè sitis anxij animo, ô patres. Deus enim, qui nouit zelum vestræ fidei, iter vobis diriget, & dabit omnia, quæ sunt vobis cordi. Agitè ergò, ea vobis dabo monita quæ Deus reuelauit meæ humilitati. Primùm conuenite sanctissimum Episcopum Iohannem, & cum eo preces ad Deum fundite, & ei rem exponite: & ipse est vobis consulturus ea, quæ ipsi reuelauit Dominus. Non potest enim loqui in palatio, quoniam ei irascitur Imperatrix Eudoxia. Ipse ergò vos commendabit Amantio cubiculario dominę, viro pio & qui habet in honore Sacerdotes: ipse vos introducet ad Imperatricem. & quando ad eam ingressi fueritis, vos est benignè exceptura. Exponite ergò ei rem vniuersam, & iubete eam valere, & exite. In secundo autem, ad eam ingressu, postquàm vos eam huius rei admonueritis, dicite ei: Speramus in Christum filium Dei, quòd si rei præsenti studueris, est tibi daturus filium masculum. Cùm hoc autem audiĕrit, est læta futura. est enim prægnans, & hic est mensis nonus, ex quo concepit: & est factura omnia, vt rem vobis reddat effectam Deo annuente.

Procopius ex reuelatione docet sanctos episcopos, vt se Constantinopoli gerere debeāt.

Nos autem cùm audijssemus quod dixerat vir sanctus, & credidissemus ijs, quæ fuerat locutus, & ipse nos Deo commendâsset, egressi sumus: & soluentes illo die, nauigauimus: & post alios decem dies peruenimus Byzantium: & accepto hospitio, die sequenti iuimus ad sanctissimum Archiepiscopum Iohannem. Cùm verò cognouisset, quinam essemus, nos accepit magno honore & obseruantia. Nos autem rogauit, quanam de causa hunc viæ laborem sustinuimus, & ei narrauimus: & cùm cognouisset, recordatus est nos longo antè tempore hoc rogâsse literis: & cùm me agnouisset, benignè est complexus. Rogat verò nos, nè angamur animo, sed spem habeamus in Dei misericordia. Dixit autem nobis: Ego quidem non possum loqui cum Imperatore. eũ enim in me iritauit Imperatrix, quoniam eam reprehendi propter possessionem, quam cùm concupijsset, eripuit. Et mihi quidem non est hoc curæ, quòd irascantur. Seipsos enim læserunt, non me. Nam & si lædant meum corpus, animę multò magis proderũt. hoc tamen relinquamus Dei misericordiæ. De nostro autem edicto, si videatur Domino, cràs accersam Eunuchum Amantium, qui est Eunuchus Imperatricis, & multùm potest apud eam, & est verè Dei seruus, & ei rem exponam, & est magnum studium adhibiturus Deo annuente.

Nos verò, cùm ille sic nobis promisisset, & nos Deo commendâsset, iuimus in nostrum hospitium. Die autem sequenti, iuimus ad sanctum, & inuenimus apud eum Cubicularium Amantium: rei enim nostræ curam gesserat, & eo accersito, de re nostra eum docuerat. Postquàm autem ingressi sumus, & cognouit Amantius nos esse eos, de quibus cum ipso fuerat locutus, surgens adorauit sanctissimos Episcopos, facie inclinata in terram. Illi verò cùm cognouissent quisnam esset, eum sunt complexi & osculati. Porrò autem eis quoquè iussit sanctissimus Episcopus Iohannes ore proprio Cubicularium docere de re sua. Sanctissimus autem Porphyrius ei omnia narrauit de idololatris, quemadmodùm liberè & confidenter faciunt res nefarias: & quemadmodùm affligunt & vexant Christianos. Ille verò audiens fleuit, & impletur zelo diuino, & dicit eis: Nè sitis anxij patres. Dominus enim Christus est defensurus suam religionem. Orate ergò vos, & ego loquar cum Augusta, & spero in Deum vniuersorum, fore vt consuetam suam faciat misericordiam. Die autem crastino vos ad eam introducam, & ipsa ore vestro à vobis docebitur, quæ vultis: inuenietis verò eam à me priùs instructam. Cùm hæc autem dixisset, nobis valere iussis recessit. Nos quoquè, cùm multa spiritalia locuti essemus cum sanctissimo Archiepiscopo Iohanne, isq; nos Deo commendâsset, recessimus.

Die verò sequenti nos accersit Cubicularius Amantius per duos Decanos, vt iremus in palatium: & surgentes, properè iuimus. Inuenimus autem ipsum nos expectantem,

tem. Qui accepit duos Episcopos,& eos introduxit ad Augustã Eudoxiam. Postquàm verò eos adspexit, prior salutauit,dicens: Benedicite patres. Illi autem eam adorauerunt. Sedebat verò super aureum lectum,& dicit eis: Ignoscite mihi Sacerdotes Christi propter ventris,quæ me premit,necessitatem. Debebam enim in vestibulo occurrere vestræ sanctitati. Sed propter Dominum orate pro me,vt quod est in vterò,in lucem edam cum Dei benignitate. Sanctissimi autem Episcopi admirati tantam eius demissionem, dixerunt: Qui benedixit vterum Saræ & Rebeccæ & Elizabeth,benedicat & viuificet id,quod est in tuo ventre. Postquã verò locuti sunt alia quoq; verba spiritalia,dicit: Scio cur hunc viæ laborem susceperitis. me enim priùs docuit Amantius Eunuchus. Quòd si vos quoquè me vultis docere,iubete patres. Iussi autem, docuerunt omnia quæ pertinebant ad idololatras, quemadmodùm securè faciebant res impias, & quemadmodùm sua potentia opprimebant Christianos, non sinentes eos obire vllum officium publicum,neque sua prædia colere,ex quibus vectigalia publica pendunt imperatoriæ potentiæ. Cùm hæc audiuisset Imperatrix, dixit: Nè sitis anxij, patres. spero enim in Dominum Christum filium Dei, fore vt persuadeam Imperatori ea facere,quę decent vestram sanctam fidem,& vos hinc dimittat compotes desiderij. Abite ergò & vos reficite. estis enim defatigati, & orate, vt Deus opem ferat meæ petitioni.

Eudoxia reuerenter accipit episcopos.

Cùm hęc autem dixisset,iussit afferri pecunias:& cùm accepisset circà tres pugillos, dedit sanctissimis Episcopis, dicens: Hæc interim accipite ad expensas. Episcopi verò his acceptis,cùm multùm ei benedixissent,exiêrunt. Exeuntes aũt,magnam pecuniæ partem distribuerunt Decanis, qui præerant portis, adeò vt paucæ apud eos remanerent. Imperatrix verò, cùm Imperator esset ad eam ingressus, docuit eum negocium Episcoporum. petijt autẽ, vt euerterentur templa Gazæ. Imperator verò cum audijsset,ægrè tulit,dicens: Scio illam ciuitatem esse deditam cultui simulacrorum,sed est in nos grato animo in pensitandis vectigalibus publicis: quæ quidem confert plurima. Si ergò eorum templa repentè diruamus,metu se in fugam conijcient,& perdemus tantum canonẽ. Sed si videtur,eos particulatìm affligamus, idololatris adimentes dignitates,& alia ciuilia officia,& iubeamus templa eorum claudi, & non ampliùs celebrari. Cùm enim afflicti fuerint, ad omnes redacti angustias, agnoscent veritatem. Nam quod exuperat,si idem sit repentinũ,graue est ijs, qui sunt subiecti. Imperatrix autem cùm id audijsset,fuit magno dolore affecta. erat enim acris & feruens in fide. Imperatori verò hoc solùm respondit: Dominus est opem laturus seruis suis Christianis, seu nos velimus,seu nolimus. Hæc nobis narrauit pius Amantius Cubicularius.

Eudoxia Archadium hortatur,vt euertat templa dęmonum apud Gazæos.

Die autem sequenti accersijt nos Augusta, & cùm de more prior salutâsset sanctos Episcopos, iussit eos sedere. Postquàm verò locuti essent multa verba spiritalia, dicit eis: Locuta sum cum Imperatore, & aliquantùm ægrè tulit. Sed nè animo angamini. Deo enim volente,non sum cessatura,donèc vobis satisfiat, & egrediamini assecuti vestrum,qui est ex Deo,scopum. Episcopi autem his auditis,adorârunt. Stimulatus verò sanctus noster Porphyrius, recordatus eius, quod dixerat beatissimus Procopius Anachoreta,dixit Imperatrici: Labora propter Christum, & ipse pro tuo labore est tibi daturus filium, qui viuet & imperabit, te vidente, & eo fruente multos annos. Cùm hoc audijsset Imperatrix, repleta est lætitia, & ruber euasit eius vultus, & ei accessit maior ea,quam habebat,pulchritudo. ea enim,quæ apparent,ostendunt ea,quæ latent. Dicit itaq; sanctissimis Episcopis: Orate patres,vt quomodò dixistis,Deo volente,pariamus masculum: & si hoc factum fuerit, polliceor vobis me facturum omnia, quæ petitis. Quin etiam aliud quoquè,quod non petijstis, sum factura,Christo annuente. Sanctam enim ecclesiam ædificabo Gazæ in medio ciuitatis. Abite ergò in pace,& quiescite,assiduè pro me rogantes,vt cum Dei benignitate pariam:& paulopòst id implebo. Cùm ergò valedixissent Episcopi,& eam Deo commendâssent, egressi sunt ex palatio. Precabamur autem,vt pareret masculum. credebamus enim ei, quod dixerat sanctus Procopius Anachoreta. & ibamus quotidiè ad sanctissimum Iohannem Archiepiscopum, & fruebamur sanctissimis eius eloquijs dulcioribus super mel & fauum. Veniebat verò ad nos Amantius Cubicularius,aliquando quidem ferens responsa Imperatricis:aliquando autem etiam,vt nos conueniret.

Præclara laus S. Ioannis Chrysostomi.

Paucis autem pòst diebus parit Imperatrix masculum,& imponunt ei nomen Theodosium, quod erat nomen eius aui Theodosij Hispani, qui imperauit simul cum Gratiano.

Theodosius iunior nascitur.

tiano. Natus verò iunior Theodosius, fuit in lucem editus in purpura. Vndè etiã cùm primùm fuisset natus, fuit renunciatus Imperator. Fuit autem magna lætitia in ciuitate, & fuerunt quidam missi per ciuitates, qui hæc renunciarent, donaq; & munera. Domina verò cùm primùm peperisset, & surrexisset è cella puerperij, misit ad nos Amantium, dicens nobis per ipsum: Ago Christo gratias, quòd per vestras sanctas preces Deus mihi donauit filium. Precemini ergò, patres, illi vitam, & mihi humili & abiectæ, vt impleam ea, quæ sum vobis pollicita rursùs, ipso volente Christo, per sanctas vestras preces. Cùm aũt impleti essent septem dies à puerperio, nos accersit, & nobis occurrit in porta cubiculi, portans infantem in purpura. Inclinauit verò caput, dicens: Benedicite patres mihi & filio, quem donauit Dominus per sanctas vestras preces. Infantem quoq; tradidit, vt ipsum signarent. Sancti autem Episcopi & ipsam & infantem signârunt signo crucis: & cùm precati essent, sederunt.

Postquàm autem ipsi locuti essent multa verba plena compunctione, dicit eis domina: Scitis patres, quid de re vestra statui facere? Dominus verò meus Porphyrius respondens, dixit: Quæcunq; statuisti, ex Deo statuisti. etenim in hac nocte reuelatum fuit meæ humilitati per visionem, me esse Gazæ, & stare in delubro, quod illic vocatur Marnium, & tuam pietatem mihi tradere euangelium, & dicere: Accipe, lege. Ego autem cùm aperuissem, inueni locum illum, in quo dicit Dominus Christus Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam. Tu verò domina respondens, dixisti: Pax tibi. esto fortis & strenuus. Post hæc autem sum excitatus: & ex hoc persuasum habeo, fore vt Dei filius tui animi instituto opem ferat. Dic verò nobis domina, quid statueris. Imperatrix respondens, dixit: Si Christo placuerit, paucis pòst diebus dignabitur infans sancto baptismate. Ite ergò, & facite supplicationem, & petite in ea, quæcunque voluëritis: & quando egressus fuerit infans ex venerando baptismate, tradite supplicationem ei, qui ipsum portabit: ego autem docebo eum, quid facere oporteat: & spero in Dei filium, eum rem totam esse dispensaturum è voluntate suæ clementiæ. Nos autem his promissis ab ea acceptis, cùm ei & infanti multùm benedixissemus, egressi sumus, & euntes fecimus supplicationem, in charta multa ponentes, non solùm euersionem simulacrorum, sed etiam priuilegia dari sanctæ ecclesiæ & Christianis, & præberi reditum. erat enim pauper sancta ecclesia.

Visio S. Porphyrij.

Matth. 16.

Cùm autem dies præterijssent, venit dies, in quo erat illuminandus nouus Imperator Theodosius, erat verò coronata & ornata vniuersa ciuitas holoserico & auro, & omni alio ornamento, adeò vt non posset quispiam explicare ornatum ciuitatis. Quinetiam fluctuantem habitatorum multitudinem, licebat intueri variatam multiplici & diuerso genere vestium. Non est autem mearum virium dicere splendorem illius ornatûs, sed illorum, qui sunt in dicendo exercitati: ego verò transibo ad præsentem veram conscriptionem. Baptizato iuniori Theodosio, & ab ecclesia egresso in palatium, licebat rursùs intueri virtutem eorum, qui præerant multitudini, & vestem eorum refulgentem. erant enim omnes candidati, vt existimaretur multitudo esse niue repleta. Præcedebant autem Patricij, illustres, & omnis dignitas cum ordinibus militaribus, omnes portantes cereos, vt putarentur astra cerni in terra. Erat verò prope infantem, qui portabatur, ipse quoq; Imperator Archadius, vultum habens hilarem & nitidum magis quàm ea, quam gestabat, purpura. Vnus autem ex Proceribus portabat puerum in splendida veste. Nos verò admirati sumus, videntes tantam gloriam. Dicit autem nobis S. Porphyrius: Si ea, quæ paulò pòst euanescunt, tantam habent gloriam: quanto magis cælestia, quæ sunt parata sanctis, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt? Stetimus autem nos in vestibulo sanctæ ecclesiæ, habentes etiam chartam supplicationis.

Theodosius baptizatur.

Omnes ferunt cereos.

Esa. 64. 1. Cor. 2.

Postquàm verò fuit egressus à baptismate, exclamauimus dicentes: Rogamus tuam pietatem, chartam quoq; porrigentes. Cùm autem adspexisset is, qui gestabat puerum & cognoscebat rem nostram, (eam enim priùs didicerat à domina) iussit chartam ei accipi, & cùm accepisset, constitit: iussit autem fieri silentiũ, & cùm soluisset, legit partem: & cùm inuoluisset, subiecit manũ capiti infantis: & cùm id inclinâsset, clamauit coram omnibus: iussit eius potentia ea fieri, quæ sunt in supplicatione. Omnes autem cùm adspexissent, sunt admirati: & adorabant Imperatorem, eum beatũ pronunciantes-

ciantes, quòd dignus esset habitus, qui videret in vita filium imperantem: exultabat autem audiens. Imperatrici quoquè Eudoxiæ fuit annunciatum, quod factum fuerat propter suum filium. Lætata est autem, & genibus flexis Deo egit gratias. Ingresso verò infante in palatium, ei occurrit domina, & eum accepit & osculata est: & eum portans, ipsum quoquè salutauit Imperatorem, dicens: Beatus es domine, propter ea, quę viderunt oculi tui in vita tua, & Imperator lætabatur audiens. Cùm autem Imperatrix eum vidisset hilarem, dixit: Si videtur, sciamus quidnam continet supplicatio: vt omninò fiant, quæ in ea continentur. Imperator verò iussit legi chartam: & postquàm lecta fuit, dixit: Grauis quidem est petitio: sed grauior est recusatio, quoniam hæc est prima iussio nostri filij. Dicit autem ei domina: Non solùm prima iussio, sed etiam in hoc sancto habitu & pietatis gratia supplicatio, & petita à viris sanctis. Vix tandèm annuit Imperator, cùm domina valdè ei instaret. Hæc omnia renunciauit nobis pius Amantius.

Eudoxia permouet Arcbadiū, vt tandèm annuat precibus S. Porphyrij.

Die autem sequenti nos accersit Imperatrix: & cùm de more prior salutâsset sanctos Episcopos, iussit sedere, & dixit eis: Vestris precibus concessit mihi Deus rem vestram, idque factum fuit eius auxilio. vidistis autem, quanam via & ratione sum vsa. Sed si videtur, crastino die accersam Quæstorem, & coram vobis iubebo, vt conuenienter ei, quod continet supplicatio, fiat rescriptum diuinum ex nomine duorum Imperatorum: & vt semel dicam, faciat omnia quæ consequuntur. Episcopi autem, his auditis, ei multùm benedixerunt, & eius filio, & Imperatori. Cumq; multa alia disseruissent animę vtilia, postquàm valedixissent, exiêrunt. Die verò sequenti accessit Quæstorem & nos. Dicit autem ei: Accipe hanc chartam, & conuenienter ei, quod in ea continetur, diuinum rescriptum manda literis. Quæstor verò, accepta charta, diuinum rescriptum dictauit celeriter, nobis præsentibus. Ei autem suggessimus, vt duces & consulares & res eorum deputaret ad ferendam nobis opem. Postquàm verò perfectum fuit diuinum rescriptum & subscriptum, rogauimus dominam, vt hoc negocium mandaretur alicui viro illustri. Iussit autem Amantio quęrere virum bono zelo præditum Christianum, cui hoc negocium deberet committi. Multi enim ex ijs, qui tunc erant in dignitatibus, simulatè habebant fidem, de quibus sumpsit pœnas diuina iustitia. Cùm enim resciuissent Imperatores, eos non rectè se habere circa fidem intemeratam, eos priuârunt suis dignitatibus, eosq; & in corpore puniêrunt, & mulctârunt pecunijs. hęc autē facta fuerunt anteà. Quocircà iussit Augusta negocium nostrum committi viro Orthodoxo. Commissum verò fuit cuidam nomine Cynegio ex consistorio, qui fuit vir admirabilis & fide feruens. Eo autem accersito, iussit Augusta, vt omnia idola vsq; ad solum euerteret, & igni traderet. Porrò ei quoq; manu sua dedit pecunias, dicens: Accipe ad sumptus, & nihil capias à sanctissimis Episcopis.

Cùm talia autem mandata accepisset à domina, egressus est promptior & alacrior. Cùm transegissemus verò reliquum hyemis, & fecissemus sanctos dies festos paschales & diem resurrectionis, parabamus nos ad nauigandum. Rogauimus autem admirabilem Amantium, vt id significaret dominæ, vt eam iuberemus valere. Ille verò cùm hoc audijsset, fuit magno dolore affectus, propterea quòd nos essemus nauigaturi. nos enim tantum dilexit, vt ipse rogaret dominam, vt eum dimitteret ad orandum in sanctis & venerandis locis. Timebat autem domina eum dimittere, nè si illuc iret, fieret monachus, & ibi maneret. Sciebat siquidem viri vitam. erat enim reuerà nulli culpę affinis, multas præbens eleemosynas, & perpetuò ieiunans, & multos hospitio accipiens, & concurrens ad pios vsus. Hactenùs quidem de pio Amantio: Dominæ verò de nobis significauit, & ingressi sumus ad eam, & dicit sanctissimis Episcopis: Quando Deo volente nauigabitis? Illi autem dixerunt: Propterea sumus ingressi, vt iuberemus tuam valere potentiam. Illa autem dixit: Recordamini semper meî & mei filij. Iussit verò protinùs afferri pecunias. Quæ cùm fuissent allatæ, dixit domino meo Episcopo Porphyrio: Accipe pater hæc ducenta, & ædifica, quam sum pollicitus, ecclesiam in medio Gazę: & significa mihi, si opùs habueris pluribus pecunijs, & eas statim mittam. Construe etiam Xenodochium, vt excipias fratres, qui veniunt in tuam ciuitatem, & tribus diebus eis sumptum præbeas. Dedit autem sanctissimo quoquè Iohanni aureos mille, & vasa preciosa vtrisque. Ad sumptus verò dedit vtrisque ad centum aureos.

Dies festi Paschales.

Præclaræ Amantij Eunuchi virtutes.

Eudoxię liberalitas.

Obtinuit autem prædictus sanctissimus Iohannes Episcopus Cæsareæ, quæcunque

voluit priuilegia ratione suæ ecclesiæ. Cumque precati essent, & multùm benedixissent dominæ & eius filio & Imperatori, exierunt. Rogârunt etiam, vt ingrederentur ad Imperatorem. Imperator autem eos interrogauit, an essent omninò expediti, & an Augusta eis aliqua donâsset. Ipsi verò dixerunt: Sumus omninò expediti à sospite vestra pietate, & pia vestra coniuge, & à filio vestro, quem Deus custodiat, fueruntq; multa & magna nobis donata. Statìm autem iussit etiam Imperator Præfectis, eis dare ex publicis vectigalibus Palæstinæ circa viginti libras auri. Dedit autem ipse quoq; pro sumptibus circiter vnum pugillum, qui inuentus est continere circiter nummos quinquaginta. Cùm verò ei quoq; multùm benedixissent, sunt egressi. Egimus autem in ciuitate alios tres dies, donèc accepimus legationem quadraginta librarum. & post tres dies nauem ascendentes, nauigauimus Gazam, vicesimotertio Xanthici, qui est apud Romanos octauusdecimus Aprilis.

Item Arcadij Imperat.

Præclarissimus verò post nos egressus est Cynegius, vsus publico nauigio. Peruenimus autem Rhodum spatio quinque dierum. valdè verò studebamus ire ad sanctum Procopium Anachoretam. Cumque nos valdè rogâssemus nauclerum, vt nobis concederet tres horas, non concessit, dicens: Non possum ventum inuenire tam secundum. Nos autem ei dicebamus: Possunt preces sancti viri nos seruare, & dare nobis ventum secundū: nauclerus autem indignatus, non admisit nostram petitionem. Sed cùm aquati fuissemus, soluimus. Valdè verò cruciabamur, quòd non licuisset nobis eum conuenire. Precibus ergò ab eo petimus, vt nobis ignosceret, & pro nobis oraret vt salui essemus, & effectum redderemus opus, quod fuerat nobis commissum. Cùm ergò Rhodo nauigâssemus, & duos dies in maris tranquillitate & serenitate felix fuisset nobis nauigatio, repentè oritur tempestas, ventique, & fulgura & tonitrua, & in altum tollebantur fluctus instàr montium, & attollebatur nauis, vt nos existimaremus eam nubes tangere. Erant autem clamores & lachrymæ & oratio ad Deum: implorabamus quoquè preces sancti Procopij Anachoretæ. Cumque fuisset vespera, & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam illam noctem: circa matutinum autem ex multa afflictione parùm dormitârunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis dominus meus Porphyrius sanctum Procopium Anachoretam, dicentem eis: Nauclerum catechismo instituite & obsignate, (est enim ex execranda hæresi Arrij) & efficite, vt ipse anathemate notet Arrium, & malam eius fidem, & statìm cessabit tanta tempestas. Propterea enim, quòd sit ipse ex dicta hæresi, non concessit vobis, vt ad me veniretis. Eum tamen catechesi instituite. est enim rectam doctrinam à vobis accepturus.

Propter nauclerum Arrianum horrida extitit tempestas.

Hæc cùm audijsset sanctus noster Porphyrius, fuit excitatus, & nobis accersitis narrauit, quę viderat in somnis. Statìm verò vocato nauclero, ei diximus: Vis nauem tuam esse saluam, & nos omnes, & ante omnia tuam animam? Ille autem dixit: Non est hoc rogandum. Ei verò dixerunt Episcopi: Abnega malam tuam fidem, & crede in rectam fidem: & saluus eris tu, & nauis, & omnes nos. Dicit eis nauclerus: Quoniam video vos habere præscientiam, (comprehendistis enim, quæ erant in corde meo, cùm nemo id vobis renunciauerit) Eccè dico vobis: credo, vt creditis, & abnego hæresim Arrij. Rogo autem vos, vt per ocium me ex sanctis scripturis illuminetis in recta fide. Sancti verò Episcopi eum acceperunt & obsignârunt, super eum fusis precibus, & eum quoquè impertiêrunt diuinis sacramentis. Interìm autem cessârunt fluctus, & vesperè mutatus fuit ventus, & feliciter nauigauimus: & cùm fuissemus in pelago alios quatuor dies, quinto manè adnauigauimus in maritimam partem Gazæorum, quam vocant Maiumam. Postquàm autem descendimus, nos cognoscentes, qui illic erant Christiani, exceperunt cum Psalmodia. Similiter verò ex ciuitate quoquè, cùm audiuissent, occurrerunt nobis, habentes signum venerandæ crucis, & ipsi psallentes. Commixti sunt autem, qui erant ex duobus locis, & facti sunt non paruus populus. erant enim plures, qui erant ex maritima, proptereà quòd haberent multos Aegyptios vini mercatores. Idolorum verò cultores, videntes ea, quæ fiebant, dissecabantur: sed nihil audebant facere, quoniam audiuerant, in quanto honore fuissent habiti sanctissimi Episcopi apud Imperatores, & quòd essent euertenda simulacra: & magna angebantur cura & animi ægritudine.

Mira res, abiurata à nauclero Arriana hęresi, cessauit maris tempestas.

Postquàm autem fuimus ingressi ciuitatem, in loco, qui vocatur Tetramphodos, id est,

est, quadriuium, stabat statua marmorea, & dicebant eam esse Veneris. erat autem supra aram marmoream: statuæ verò effigies erat nudæ mulieris, quæ habebat aperta tota sua pudenda. Statuam autem in honore habebant omnes ciues, maximè verò mulieres, lucernas accendentes, & thure suffientes. Dicebant enim eam in somnis respondere ijs, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem se inuicèm mentientes. Sępè verò iussi à dęmone contrahere matrimonium, tãtum abfuit vt id rectè eis procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut malè cohabitarent. Hęc cognouimus ab ijs, qui fuerant auersi ab errore, & veritatem agnouerant. Quinetiam nonnulli idololatræ, non ferentes calamitates grauium coniugiorum, quæ iussi fuerant contrahere à dęmone Venere, succensentes, confessi sunt deceptionem. Tales enim sunt dęmones, vt qui decipiant, & nihil vnquàm veri dicant. Neq; enim possunt aliquid certò pręscire: sed ex verisimilibus præ se ferunt se pręscire apud eos, qui eis seruiunt. Quomodò enim possunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quòd si in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quomodò etiam accidit in hominibus, vt sępè quędam prædicant futura de re, quæ est euentura. Ea ergò quæ ex ijs, quæ accidũt, successerũt, quod quidem raro fit, admiramur. Quæ autem coniectura non assequimur, quod quidem fit assiduè, silemus. Hactenùs quidem de dęmonibus & de eorum deceptione.

Simulacrũ Veneris turpissimum.

Dæmones vt ventura prædicant.

Cùm nos ergò, vt dictum est, nauigâssemus in ciuitatem, & venissemus in locum, in quo erat dictum simulacrum Veneris, portarent autem Christiani venerandum lignum Christi, hoc est, figuram crucis, videns dęmon, qui habitabat in statua, nec videre sustinens signum, quod ferebatur, turpiter egressus ex marmore, deiecit ipsam statuam, & confregit eam in multa fragmenta. Accidit verò, vt duo idololatræ starent prope aram, in qua stabat statua: & corruens, vnius quidem caput fregit in duas partes, alterius autem humerum & brachiale. Stabant enim ambo, sanctum populum subsannantes. Multi autem ex gentilibus, cùm vidissent signum quod factum fuerat, crediderunt, & cõmixti cum laicis, vnà cum eis sunt ingressi in sanctam ecclesiam, nomine Irenen. Fuit autem illo die magnum gaudium inter Christianos, tribus de causis: Primùm quidem, quòd sanum recepissent sacerdotem, & qui ea fecerat quæ desiderabat. Secundò, quòd contriti essent dij gentium, & facti essent tanquàm puluis, qui dispergitur ab area æstiua: quinetiam similiter atquè ipsi confracti sunt, qui confidebant in eis. Tertiò autem & maximè, quòd conseruatæ sunt animæ, quæ errabant, & accesserũt gregi Christi. Cùm eos verò obsignâsset Episcopus, dimisit in pace, iubens vt vacarent sanctis scripturis. erant verò viri numero XXXII. & septem mulieres. Cùm duos autem alios dies fuisset Gazæ Iohãnes Archiepiscopus, profectus est Cęsaream: quẽ Christiani omnes & sanctus Episcopus deduxerunt vsque ad duo milliaria.

Vide virtutem venerandæ figuræ sanctæ crucis.

Post decimum autem diem venit admirandus Cynegius, habẽs secum Consularem & Ducem, & magnam manum militarem & ciuilem. Pręsciuerunt verò multi ex idololatris, & exièrunt è ciuitate: alij quidem in vicos, alij autem in alias ciuitates. erant verò complures ex diuitibus ciuitatis. Eorum autem ædes, qui fugerant, annotauit quem diximus, Cynegius. Die autem sequenti, accersitis ciuibus, præsentibus Duce & Consulari, aperuit eis literas imperatorias, quæ iubebant, vt euerterentur simulacra & delubra, & igni traderentur. Cùm primùm verò id audiuissent idololatræ, eiulârunt magna voce, adeò vt id ęgrè tulerint magistratus, & in eos cum minis emiserint milites, qui eos virgis & clauîs verberabant. Christiani autem cum magno gaudio laudibus prosequebantur Imperatores & magistratus. Statìm verò cum magistratibus & cohortibus militaribus impetum fecerunt & euerterunt delubra. Erant autem in ciuitate simulacrorum publica templa octo: nempe Solis, & Veneris, & Apollinis, & Proserpinæ, & Hecates, & quod dicebatur Hierion, seu sacerdotum. & Fortunæ ciuitatis, quod vocabant Tycheon, & Marnion, quod dicebant esse Critæ generis Iouis: quod existimabant esse gloriosius omnibus templis, quæ sunt vbiquè. Erant autem alia quoquè plurima simulacra in ædibus & pagis, quæ nemo posset numero subijcere. Dęmones enim cùm Gazęorum animum vt ductilem appręhendissent, errore impleuerunt vniuersam ciuitatem, & quæ circuncircà sita erat, regionem. hoc autem eis accidit ex nimia simplicitate. Quamobrem traducti ad sanctam fidem, fiunt magno zelo incitati Christiani. Hactenùs quidem de Gazęis.

Delubra dęmonũ euertuntur Gazæ.

Iussi ergò milites, cum Christianis ciuitatis & maritima eius parte, impetũ fecerunt in si-

in simulacra. Et primùm cùm voluissent euertere simulacra & Marnium, repulsi sunt. Illis enim idoli sacerdotes, cùm priùs de eo audiuissent, portas interioris templi intrinsecùs magnis lapidibus obstruxerunt: & cùm exportâssent in ea, quæ dicuntur adyta, quæcunque erant vasa in templo preciosa: quinetiam ipsa deorum ipsorum animalia, illic occultauerunt: & per ipsa adyta fugerunt per alias vias. Dicebant enim, dicta adyta habere multas vias in diuersa loca. Repulsi ergò, sicut priùs dixi, conuersi sunt ad alia simulacra. & alia quidem euerterunt, alia verò igni tradiderunt. Cùm ergò rapuissent omnia, quæ in eis erant, vasa preciosa, sanctus autem Porphyrius anathemati subiecisset in ecclesia quemlibet ciuem Christianum, qui ex delubris aliquid accipit ad lucrum propriũ: nullus ex fidelibus ciuibus aliquid accepit, nisi milites, & qui illic inuenti sunt aduenæ. Obibãt ergò cum laicis ex clero viri pij, & ipse sanctus Porphyrius Episcopus, reprimentes eos, nè aliquid acciperent. Fuerunt verò decem dies euertentes templa simulacrorum.

Post dictos autem dies consilium ceperunt, quonam modo vterentur Marnio, & quid ei facerent. Alij enim dicebant, id debere effodi: alij autem, comburi: alij, locum purificari, & sanctificari ad Dei ecclesiam. & erat de ea re magna deliberatio. Tandèm sanctus Episcopus edicit populo ieiunium & orationem, vt eis reuelet Dominus, quidnam eos facere oporteat. Cumque illo die ieiunâssent, & Deum de hac re precati essent, vesperè peregérunt sanctam synaxim. Cùm perageretur autem, puer circiter septem annos natus, stans cum matre propria, repentè exclamauit, dicẽs: Comburite intùs templum vsque ad solum. Facta sunt enim in eo multa grauia, & maximè hominum sacrificia. Id verò hoc modo comburite: Afferte picem humidam, sulfur, & seuum porcinum, & hæc tria commiscete, & vngite portas æneas, & ignem in eas inijcite, & sic totum templum comburetur. Non potest enim aliter fieri. Id autem quod est exteriùs, sinite cum ambitu: & postquàm fuerit combustum, purgantes locum, ædificate illic sanctam ecclesiam. Dicebat autem hoc quoquè: Testificor vobis coram Deo, nè fiat aliter. Neque enim ego sum, qui loquor, sed Christus, qui in me loquitur. Hæc autem dixit lingua Syriaca. Postquàm verò audiẽrunt, omnes admirabantur & Deum glorificabant.

Ieiunio & oratione qd nõ obtinetur à Deo?

Venit autem hoc miraculum etiam ad aures sancti Episcopi: & cùm manus suas ad cęlum extẽdisset, Deum glorificauit, & dixit: Gloria tibi Pater sancte, quoniam abscondisti à doctis & sapientibus, & reuelâsti ea paruulis. Iussit autem puer suam quoquè matrem, postquàm dimissa esset ecclesia, inueniri in episcopi ædibus. Separato itaque puero, dixit Episcopus mulieri: Adiuro te per filium Dei viui, vt dicas, an suggestione tua aut alicuius alterius, te sciente, filius tuus illa est locutus, quæ dixit de Marnio. Mulier autem cùm hęc audiuisset, dixit: Trado meipsam terribili & tremendo Christi tribunali, si vnquàm præsciui aliquid ex ijs, quæ filius meus hodiè est locutus. Sed si videtur tibi, ecce accipe puerum, & cum minis de eo habe quæstionem: & si dixit alicuius suggestione, metu confitebitur: Sin verò nihil aliud dicet, est euidens, quòd à spiritu sancto fuit inspiratus.

Matt. 11.

Cùm hoc audijsset Episcopus, quod dixerat mulier & laudauisset, iussit eam paululùm secedere, & introduci puerum. Cùmque adductus esset puer, dixit ei: Quis tibi suggessit, vt loquereris in ecclesia illa, quæ es locutus de Marnio? Puer autem tacebat. Iussit verò sanctissimus Episcopus afferri flagellum, & extendi puerum ad hoc, vt ab eo terreretur. Ille autem tenens flagellum, alta voce clamauit, dicens: Quis tibi dixit, vt loquereris? dic, nè flagello cædaris. Puer verò stabat mutus, nihil loquens. Tunc nos, qui eramus circa ipsum, hæc ei cum minis diximus. ille autem erat immobilis. Tandèm postquàm omnes cessâssent, os suum aperiẽs, dixit puer lingua Græca: Vrite templum, quod est intùs, vsque ad solum. Multa enim grauia in eo facta sunt, & maximè hominum sacrificia. Hoc autem modo id vrite: Afferte picem humidam, & sulfur, & seuum suillũ, & miscete hęc tria, & vngite portas æneas, & ignẽ eis immittite: & sic templum comburetur. Aliàs enim non potest fieri. Quod est exteriùs autem, sinite cum ambitu: & postquàm fuerit combustum, expurgato loco, statuite illic sanctam ecclesiam. Testificor enim vobis coram Deo, nõ posse aliter fieri. Non enim * sum, qui loquor, sed qui est in me Christus. Admiratus est autẽ sanctissimus Episcopus Porphyrius, & omnes qui cum eo erant, audita pueri libera loquendi fidutia, & quòd partitè & distinctè esset

Puer loquitur Græcè, cùm nunq̃ didicisset.

for. ego

esset locutus. Accersita verò matre, eam interrogauit, an ipsa aut filius eius sciret linguam Græcam. Illa autem iureiurãdo affirmabat, neque se, neq; suum filium scire Græcè. Cùm hoc rursùs audiuisset sanctissimus Porphyrius, laudauit Dominum: & afferens tria numismata, ea dedit mulieri. Puer aũt cùm vidisset numismata in manu matris suæ, exclamauit, dicens lingua Syriaca: Nè accipias mater, nè tu quoq; auro vendas donum Christi. Rursùs autem cùm id audiuissemus, summè mirati sumus. Mulier verò reddidit tria numismata, dicens Episcopo: Ora pro me & filio, & commenda nos Deo. Sanctus autem Episcopus eos dimisit in pace.

Manè verò congregatis religiosis Clericis & Christi amante populo, & prętereà admirabili quoq; Cynegio & magistratibus, dixit eis, quomodò locutus est puer de Marnio. Cùm autem audiuissent, mirati sunt, & communi consensu dixerunt, vt sicut dixerat puer, sic combureretur. Allata ergò pice humida, & sulfure, & seuo suillo, & his tribus mixtis, vnxerunt portas interiores: & fusis precibus, ignem admouerunt, & statìm vniuersum templum eum arripuit, & fuit exustum. Quotquot autem milites & hospites poterant, rapiebant ex igne, quæ inueniebant, seu aurum, seu argẽtum, aut ferrum, aut plumbum. Erat verò illic quidam ex Præfectis militaribus, quos vocant Tribunos, qui aderat combustioni templi. erat autem, vt apparebat, Christianus: in occulto verò erat idololatra. Hic ergò cùm interesset, & videret conflagrationem & direptionem, quæ fiebat à militibus, dissecabatur: & sub prętextu, quòd curaret vt seruarent ordines, flagellis crudeliter cędebat, quem inueniebat ferentem aliquod spolium. Cùm hęc fierent, & ab igne corrupti essent parietes, repentè lignum ardens incidit in Tribunum, & ei duplicem affert mortem. Perfracto enim capite eius, vssit reliquum corpus: & statìm fideles milites & Christi amans populus, scientes eum esse propensum ad simulacra, Deum glorificârunt, & dixerunt illum psalmum, qui dicit: Quid gloriaris in malitia, potens iniquitate? Tota die iniustitiam cogitauit lingua eius. Tanquàm nouacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiam magìs, quàm bonitatem: iniustitiam magìs, quàm loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba submersionis, linguam dolosam. Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrare te faciet ex tabernaculo tuo, & verbum tuum ex terra viuentium. & quæ deincèps sequuntur in psalmo. Dies verò plurimos perpetuò arsit templum.

Marnium comburitur et diripitur.

Tribunus simulatè Christianus diuinitùs punitur

Psalm. 51.

Posteà autem facta est etiam domorum perscrutatio. erant enim multa simulacra in plurimis atrijs: & quæ inueniebantur, partìm quidem igni tradebantur, partìm autem in cœnum iaciebantur. Inueniebantur libri quoquè pleni pręstigijs & incantationibus, quos quidem dicebant sacros, ex quibus sua faciebant mysteria & alia nefaria idololatræ. Ipsi quoquè eadem passi sunt, quæ dij sui. Accurrebant autem multi ad sanctam fidem, alij quidem metu, alij verò condemnantes priorem suam viuẽdi rationem. Omnibus verò portas sancta aperiebat Ecclesia. Meminerat enim sanctæ scripturæ, quæ dicit: Pulsanti aperietur: & qui quęrit, inuenit. Et rursùs: Siue prętextu, siue veritate Christus annunciatur. Dicebant autem quidam ex fidelibus sancto Episcopo, non oportere eos accipere, qui accedunt propter metum, sed eos, qui bono proposito. Sanctus verò Episcopus dicebat ijs, qui hęc dicebant:

Inquirũtur per domos simulacra & libri impij.

Matth. 7.
Philip. 1.

Sunt etiam virtutes, quæ casu & calamitate accidunt hominibus. Quomodò qui seruum aliquem possidet improbum & ingratum, priùs eum admonet, vt sit semper memori & grato animo: Postquàm autem eum nullo modo videt parére admonitioni, ei decętero metum infert necessariò, plagasque & vincula, & alia huiusmodi: non volens eum perdere, sed seruare, & agnoscere id, quod oportet. Talem etiam Deum existimate, qui fert patienter nostrum ingratum animum: sępè autem suadet, quę sunt nobis vtilia, per scripturas & alios viros sanctos. Nobis verò non parentibus, volens omninò, vt bonus & benignus nos possidere, & non repellere, nobis infert suum timorem & disciplinam, nos inuitans, vt cum necessitate agnoscamus id, quod oportet. Quamobrem dicit scriptura: Quando interficiebat ipsos, tunc quęrebãt eum, & conuertebantur, & manè vigilabant ad Deum. Et rursùs dicit propter eos, qui resiliunt & iugum à Deo excutiunt: In camo & freno constringes maxillas eorum, qui non appropinquãt ad te. Oportet ergò, ó filij mei, admonere humanitatẽ per metus & minas & disciplinam. Propter eà rursùs dicit: Bonum est, quòd humiliâsti me, vt discam iustificationes tuas. Hæc autem à me dicta sunt propter eos, qui volunt accedere ad nostram sanctam fidem. Nam

Psal. 77.
Psal. 31.
Psal. 118.

&Il

& si dubitantes accesserint, potest eos mollire tempus, Christo annuēte. Vt autem aliud quoque vobis renunciem: si non conspecti fuerint fide digni, vt qui iam fuerint in mali habitu: qui ex eis nascuntur, possunt esse salui, vt qui cum bono conuersentur.

Cùm hęc sanctus dixisset Porphyrius, & persuasisset fratribus, accipiebat omnes, qui volebāt illuminari, catechesi eos instituens multis diebus, nō solùm ante baptismū, sed etiam posteà. Assiduè enim docebat verbum, non splendida & magnifica vtēs oratione, & se volens ostentare: sed simplici vtens dictione, & omnia soluens ex scriptura. Accesserunt ergò illo anno gregi Christi circiter trecenta nomina, & ab illo tēpore augmentum accipiebāt singulis annis res Christianorum. Marnio verò omninò exusto & constituta ciuitate, statuit beatus Episcopus cum religioso clero & Christi amante populo, sanctam ecclesiam condere in loco exusto, quomodò ei reuelatum fuerat, quando erat Constantinopoli. propter quod etiam acceperat pecunias à religiosissima Imperatrice Eudoxia. Dimissis ergò magistratibus & Christi amante populo, retinuit partem auxilij, nè fieret aliqua nouitas post eorum exitum. Non propter hoc autem solùm: sed etiam, vt opem ferrent ad congregandam materiam ædificij dictæ sanctæ ecclesiæ. Quidam autem consulebant, vt ædificaretur sicut positum fuerat idoli templum. Erat enim formæ rotundæ, circundatū duabus porticibus, se inuicèm interiùs subeuntibus: eius verò medium erat ad emittendos vapores cōstitutum, septentrionaleq́; & extensum in altum. Habebat autem quædam etiam alia, quæ decebant simulacra, apta ad execranda illa & nefaria, quæ fiebant ab idololatris. In hac ergò forma & positura dicebant quidam ædificandam esse sanctam ecclesiam: Alij verò contradicebant, dicentes ipsam quoquè posituræ memoriam esse delendam. Qui autem hoc dicebant, persuadebant omnibus, vt qui rectè dixissent. Dixit verò sanctissimus Episcopus: Hoc quoquè relinquemus consilio.

Apud Gazæos crescit religio Christiana.

Interìm autem dum repurgatur locus, venit Magistrianus, epistolas afferens imperatorias semper memorandæ Eudoxiæ. Continebant verò literæ salutationem & precum petitionem pro suo marito & filio. Erat autem in alia charta intra literas descripta forma sanctæ Ecclesiæ in figuram crucis, quomodò nūc quoquè Deo volente cernitur: & continebant literæ, vt conuenienter dictæ figuræ sancta conderetur ecclesia. Lętatus est autem sanctus Porphyrius, cùm legisset & vidisset formam descriptam. Sciebat enim hoc quoquè factum fuisse ex diuina reuelatione, & meminit scripturæ, quæ dicit: Cor Regis in manu Dei. Continebant autē literæ, preciosas quoquè columnas esse mittendas & marmora. Eiecto autem cinere & ablatis omnibus abominationibus, relicta rudera marmorum Marnij, quæ dicebāt esse sacra & in loco inaccesso, maximè mulieribus, ea censuit sanctus Episcopus incrustari in platea ante templum, vt conculcarentur non solùm à viris, sed etiam à fœminis, & canibus, & porcis, & bestijs. Hoc verò idololatris fuit magìs molestum, quàm templi cōflagratio. Quamobrem complures ex eis, maximè autem mulieres, vsque in hodiernum diem marmora non ascendunt.

Ecclesia Gazensis ad crucis figurā extructa.

Prou. 21.

Breui autem pòst tempore edicit ieiunium vno die: & cùm dimissæ fuissent preces matutinæ, iussit pius Episcopus quemlibet virum Christi amantem, afferre ligones & rastra & alia huiusmodì instrumenta. Hoc verò vespera priùs edixerat, vt omnes manè inuenirentur parati: quod etiam factum est. Congregato autem populo cum dictis instrumētis in sancta ecclesia, quæ appellabatur Irene, iussit omnes psallentes simul proficisci in Marnium, quod olim fuerat. Ipse verò sequebatur, portās sanctum Euāgelium, & circa se habens pium clerum, reuerà imitās Christum cum discipulis. Pręcedebat autem populum semper memorandus Barochas, venerandæ crucis portans effigiem. Ab vtrisq; verò partibus populi, erāt milites, qui relicti fuerāt ad continendā in officio ciuitatem. Euntes autem psallebant, & in versiculorū psalmi intercisione dicebant, Alleluia. Erat autem psalmus quem dicebant: Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo Saluatori nostro. Pręoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iùbilemus ei. Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus supra omnem terram. Quoniam in manu eius sunt fines terræ & altitudines montium. Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam formauerūt manus eius. Venite, adoremus & procidamus ei, & ploremus coram Domino, qui fecit nos. Quoniam ipse est Deus noster, & nos populus pascuæ eius, & oues manûs eius.

[illegible] cum effigie S. Crucis.

Psal. 94.

Dicebat autem alios quoquè psalmos, donèc ingressi sunt in Marnium. Hortatus est autem

autem ſanctus Porphyrius Epiſcopus Ruffinum quendam architectum Antiochenum, virum fidelem & ſcientem, per * quod fuit etiam perfectum totũ ædificium. Is accepto gypſo, deſignauit poſituram ſanctæ eccleſiæ, conuenienter formæ, quæ miſſa fuerat ab inprimis pia Auguſta Eudoxia. Cumque precatus eſſet ſanctiſſimus Epiſcopus & genu flexiſſet, iuſſit populum fodere. Statim autem omnes vno animo & eadem alacritate fodiebant, clamantes: Chriſtus vicit. Non licebat verò videre differentiam inter virum & mulierem, aut ſenem aut puerum: ſed promptus & alacer animus vires præbebat omnibus. Et alij quidem fodiebant: alij autem terram exportabant, adeò vt paucis diebus fuerint & omnia loca effoſſa, & terra egeſta. Priùs itaq; pręparata materia, & ingentibus lapidibus ex tumulo, qui dicitur Aldioma, à parte Orientali ciuitatis, & alia materia, Sanctus rursùs, congregato Chriſti amante populo, multiſque precibus & Pſalmodijs dictis in loco, ipſe primus ſe ſuccingens, cœpit portare lapides, & iacere fundamenta. Deindè pij quoquè Clerici, & omnes laici lętantes & magna voce pſallentes, adeò vt audirentur à tribus milliarijs ex ciuitate. Factum eſt autem illo die magnum miraculum.

* quem

Sunt putei intra ſacrum ambitum, ex quibus eſt vnus ab occidẽtali parte ſanctæ quæ nunc eſt, Dei Eccleſiæ, non parùm profundus. Tres ergò pueri ſitientes, iuerunt ad bibendum, & appropinquantes ori putei, ſe inclinabant, innitentes ligno, quod erat in ore putei, vt ſolent facere pueri: & fracto ligno, tres ceciderunt in puteum. Quidam verò, qui fortè illic aderant, iuerunt & renunciârunt populo, quæ facta fuerant. Fuit autem non paruus tumultus, omnibus cõcurrentibus ad puteum. Cùm verò quod factum fuerat, cognouiſſet ſanctiſſimus Epiſcopus, ipſe quoquè currens ad locum, iuſſit fieri ſilentium. Quo facto, cœpit precari & rogare Deum cum multis lachrymis, vt viuos & illęſos conſeruaret pueros: & maximè propter idololatras, nè dicant, Vbi eſt Deus eorum, in quem ſperabant? Et cùm fuiſſet hora vna humì inclinatus, & ſurrexiſſet, iuſſit aliquem deſcendere per funes cadorum, & ſcrutari pueros. Clamabant enim, qui erant ex populo, appellantes pueros: neque erat vllus, qui eos infernè audiret ex puteo. Cùm autem vir ille deſcendiſſet, inuenti ſunt tres pueri, ſedentes ſuper magnum lapidem, illęſi & hilares, inter ſe colloquentes. Cùm verò vir ille eos adſpexiſſet, valdè eſt admiratus, & Deum glorificauit, & infernè clamans, dixit: Laudate Dominum, viuunt enim tres pueri. Cùm autem audiuiſſet ſanctus Epiſcopus & populus, lętati ſunt: & demiſſa magna ſporta, iuſſerunt ſimul efferri tres pueros. erant enim parui, ad ſex vel ſeptem annos nati. Sporta verò accepta, is, q erat inferiùs, tres illos ligatos fecit tutò ſedere, iubẽs eis claudere oculos, donèc ſursùm perueniſſent, & dicere: Ieſu Chriſte, ſerua nos. Cumque hoc feciſſet, clamauit vt aptè funem traherent: & trahentes, dicebant hymnum trium puerorum: Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum. Cumque perueniſſent, & eos adſpexiſſet ſanctiſſimus Epiſcopus, (erat enim is ſtans in ore putei, & tenebat funem) repletus gaudio & lachrymis, exclamauit, dicens: Benedicite omnia opera Domini Domino, & laudate Dominum. Poſtquàm autem eos è ſporta ſuſtulerunt, ſcrutati ſunt, nunquìd fracta eſſet aliqua pars eorum corporis, & nihil inuentum eſt in eis malè affectum.

Tres pueri cadunt in puteum.

Vide inſigne miraculum.

Dan. 3.

Ibidem.

Sed magnum adſpeximus miraculum. Inuenti ſunt enim tres pueri habentes ſigna crucis tanquàm acu infixa. Vnus quidem in media fronte, alius autem in ſumma dextra manu circa digitos: alius verò in humero dextero. Erãt autem pulchrè expreſſæ cruces, neque obliquæ, neque incuruæ, ſed vnius menſuræ, vt apertum eſſet, eas diuina eſſe ſigna. Neque enim eis afferebant dolorem, neque eduxerãt ſanguinem: ſed erant impreſſæ tanquàm ex cinabari. manſerunt autem in eis longo tempore ad hoc, vt viderent omnes & admirarentur. Nam multi etiam ex alienigenis cùm vidiſſent, crediderunt. Cùm verò ille quoquè aſcendiſset, qui propter pueros deſcenderat, iureiurando affirmabat, dicens: Quando eos immiſi in ſportam, & ſursùm ferebantur, videbam circa eos tanquàm fulgur, donèc peruenisſent ad os putei. Fuit autem Chriſtianis illo die lętitia: cultoribus verò ſimulacrorum, dolor & offenſio. Aedificium autem procedebat in dies, omnibus prompto & alacri animo operantibus. Neque enim erat, qui vllum ſua mercede fruſtraretur: ſed etiam ampliùs præbebat, ſe munificè gerẽs in eos, qui operabantur. Dicebat enim iuſtum eſse, vt nõ execrationem, ſed benedictionem acciperet omne opus ædificij.

Signa crucis impreſſa pueris diuinitùs.

Anno

Anno autem sequēti mittit Eudoxia Imperatrix colu[...]nas,quas erat pollicita: quæ quidem erant magnæ & admirabiles,numero triginta. Duæ verò vocantur Carostiæ: quæ quidem sunt in sancta ecclesia, lucentes tanquàm smaragdi. Cùm ij autem adnauigâssent,qui eas ferebant,rursùs apparuit studium,promptusq; & alacer animus populi Christum amantis.Omnes enim cùm audiuissent,statìm cucurrerunt ad litus:non solùm verò viri,sed etiā fœminæ & pueri & senes.omnes enim corroborabat fidei desiderium. Et cùm currus adduxissent,impositam vnamquanque columnam traxerunt, & in templi hypęthro eam deposuerunt:& rursùs reuersi sunt,& aliam attulerunt,donèc omnes portârunt.Et de his quidem hactenùs.

Illo autem tempore venit in ciuitatem mulier quædam Antiochena, quæ vocabatur Iulia.erat verò ex execranda hęresi eorum, qui dicuntur Manichęi. Cumq; cognouisset aliquos esse recèns illuminatos, & in sancta fide nōdùm stabilitos, in eorum irrepens animos, eos corrumpebat per doctrinam suam, oculos pręstringentem & incantantem: sed multo magìs per pecuniæ erogationem. Qui enim inuenit dictam impiam hęresim,nō aliter potuit inescare aliquos,nisi datis pecunijs. Eorum enim doctrina,ijs quidem,qui sapiunt, plena est omni blasphemia & condemnatione, & anilibus fabulis, quæ attrahunt mulierculas, & viros pueriles, qui leuem habent mentem & cogitationem. Ex diuersis enim hęresibus & gentilium dogmatibus hanc suam peruersam constituerunt opinionem, callidè & vafrè volentes omnes capere. Deos enim multos dicunt,vt placeant gentilibus.Pręterea tempus ortûs obseruant,fatumque & astrologiam asseuérant, vt securè peccent, vtpotè quòd non sit in nostra potestate peccare, sed ex fati necessitate.Porrò autem Christum quoquè confitentur. Dicunt enim eum hominem fuisse visione.Etenim ipsi quoquè visione dicuntur esse Christiani.Ea enim pręternitto,quæ sunt ridicula & digna execratione,nè eorum, qui hęc legūt, aures impleam molesta auditione & prodigiosis narrationibus. Res enim Philistionis, Sceni & Hesiodi,& aliorum, qui dicuntur philosophi, commiscentes cum rebus Christianis, suam hęresim constituerūt:Quomodò enim pictor mixtionem faciens ex diuersis coloribus, efficit existimatione hominem, aut bestiam, aut aliquid aliud, ad decipiendos eos, qui adspiciunt,vt stultis quidem & insipientibus videatur esse verus:ijs autem,qui sapiunt, vmbra & deceptio & humana excogitatio:Ità etiam Manichęi ex diuersis dogmatibus haurientes,effecerunt improbam suam opinionem : vel potiùs ex diuersis serpentibus virus congregantes & miscētes,lethiferum effecerūt venenum, ad hominum animas interimendas.

Iulia Manichæa quosdam corrupit neophytos.

Hęresis Manichęorum depingitur.

Idem certè nostra ætate fecerunt hęresiarchę.

Vt autem priùs dictum est,cùm illic versaretur pestifera mulier,quidam fallaci illius doctrina sunt seducti.Post aliquot verò dies,cùm id cognouisset à quibusdam fidelibus sanctus Porphyrius, eam accersitam interrogauit, quęnam & vndè esset, & quamnam haberet opinionem.Illa autem & patriam,& se esse Manichęam,est cōfessa.Ijs verò,qui erant apud ipsum,ira motis,(erāt enim quidam pij) eos rogat beatus,nè irascantur,sed patienter eam admoneant & semel & bis: seruās id,quod dictum est à sancto Apostolo. Deindè dicit mulieri : Abstine,ô soror,ab hac mala opinione: est enim satanica. Illa aūt respondit: Dic,& audi:& aut persuadebis,aut persuaderis. Sanctus verò dixit: Para te id crastinum diem,& veni huc. Illa autem cùm valere eum iussisset,est egressa.Beatus autem cùm ieiunâsset,& Christum multùm rogâsset, vt diabolū pudore afficeret,paratus fuit in diem sequentem. Aduocauit verò quosdam ex pijs Clericis & Laicis,ad disputationem suam & mulieris. Die autem sequenti accedit mulier, habens secum duos viros & totidem mulieres,quæ erant iuniores & formosæ,omnes verò pallidi.Iulia autem erat prouecta ætate. Ducebatur autem tota eorum disputatio à scriptis & orationibus mūdanæ disciplinæ: multo verò magìs Iuliæ. Erat autem humilis eorum habitus, & modesti mores:& quod dicitur,extrinsecùs oues,intrinsecùs verò lupi rapaces & venenata animalia. Omnia enim dicunt & faciunt cum simulatione. Deindè iussi sedere, disceptabant & inquirebant.

Tit.3.

Matth.7.

Sanctus autem Porphyrius, ferens sancta Euāgelia, cùm fecisset signum crucis in ore suo,cœpit eam rogare, vt diceret suam opinionem. Illa verò cœpit. Frater autem Cornelius Diaconus,qui fuit paulò antè nominatus,sciens notis scribere, quibus vtūtur in iure,iussus à beatissimo Episcopo,notabat omnia, quæ dicebātur & opponebantur,me & fratre Barocha admonentibus. Disputationem autem non scripsi in hoc libro, propterea

Facit signū Crucis in ore suo,disputaturus cum Manichæa.

pterea quòd sit magna: vt qui ... lim compendiò hoc scriptum mandare literis: eam verò in alio libro exposui ijs, qui volunt scire sapientiam, à Deo datam sanctissimo Porphyrio, & aniles fabulas, quas effutijt prodigiosa loquens & venefica Iulia. Quàm quidem citò est persecuta diuina iustitia. Postquàm enim multa horis plurimis esset fabulata, & cõsuetas dixisset blasphemias in Dominum & Deum vniuersorum, motus à diuino zelo sanctus Porphyrius, videns eum, qui omnes fines cõtinet, tam qui cadũt sub adspectum, quàm qui non cadunt, blasphemijs & maledictis incessi à muliere, in quam operabatur diabolus, & quæ se submittebat illius voluntati, in eam tulit sententiam, dicens: Deus qui facit omnia, qui est solus æternus, neque principium habens nec finem, qui glorificatur in Trinitate, tuam percutiet linguam, & obstruet os tuum, nè loquatur blasphema. Sententiæ autem prolationem consecutum statìm fuit supplicium. Cœpit enim tremere Iulia & mutari vultu: & manens in ecstasi longum tempus, non loquebatur: sed erat muta & immobilis, habens apertos oculos & intuentes sanctissimum Episcopum. Qui verò cum ea erant, cùm adspexissent ea quæ sustinebat, magno timore sunt affecti: eam autem consolabantur, & carmina cantabant ad eius aures: & non erat vox, nec auditus.

Vltio diuina persequitur blasphemam mulierem.

Cùm longo autem tempore mansisset muta, emisit animam, profecta ad tenebras quas in honore habuerat, eas lucem esse arbitrans, cõuenienter scripturæ, quæ dicit: Væ ijs, qui faciunt id, quod est dulce, amarum: & quod est amarum, dulce: qui tenebras ponunt lucem, & lucem tenebras. Iussit autem sanctus componi eius corpus & tradi sepulturæ, misertus humanæ naturæ. erat enim summè clemẽs & misericors. Quicunque verò audiuerunt id, quod factum fuerat, valdè sunt admirati: non solùm qui erant nostræ fidei, sed etiam alienigenæ. Qui autem cum ea erant, duo viri & mulieres, & quicunque ab ea corrupti fuerant, currentes prociderunt ad pedes beatissimi Episcopi, dicentes: Errauimus: & petebant pœnitentiam. Beatus verò fecit omnes subijcere anathemati Manetem, authorem eorum hæresis: ex quo etiam appellati fuerunt Manichæi. & cùm plurimos dies eos instituisset catechesi, adduxit ad sanctam Catholicam Ecclesiam. Occasione autem illorum, alij quoquè ex alijs gentibus pœnitentia ducti, fuerunt illuminati.

Esa. 5.

Post tempus autem quinq; annorum, perfectum fuit opus sanctæ magnæ ecclesiæ. Appellata verò fuit Eudoxiana, ex nomine inprimìs piæ Imperatricis Eudoxiæ. Peregit autem dedicationem sanctissimus Episcopus Porphyrius die Resurrectionis sancti Paschatis splendidè ac magnificè, non parcens sumptui: sed congregatis omnibus Monachis, qui erant circitèr mille, cum alijs pijs Clericis & Laicis & Episcopis, hilariter transegit omnes dies sancti Paschatis: & licebat videre choros angelicos, non solùm in Ecclesiastica consequentia, sed etiam in Horis, quando fiebant. Non solùm enim erat mensa sensilis, sed etiam spiritalis. Nam post obsonium dicebatur psalmus, & post potum hymnus. Idolorum autem cultores videntes, quæ fiebant, corde tabescebant. Vndiquaquè enim veniebant hospites ad videndam pulchritudinem & magnitudinem dictæ sanctæ ecclesiæ. Dicebatur enim maior omnibus ecclesijs, quæ erant illo tempore. Ea de causa quando iecit ab initio fundamenta, repræhendebatur à quibusdam fidelibus, quòd eam magnam descripsisset, cùm essent pauci Christiani in ciuitate. Respondens autem sanctissimus Porphyrius, dixit: Nè sit vestra fides parua. Sperò enim in Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, quòd sit multiplicaturus gregem suum, & ampliorem faciet hanc domum, ex eo quòd non possit capere multitudinem Christianorum. Non est enim humanum dogma Christianorum, vt adspiciatur ad tempus & dissoluatur: sed diuinum, & quod accipit incrementum. Hæc & talia semper disserebat beatus Porphyrius fidelibus, non solùm in ecclesia, sed etiam in vnoquoq; loco, illuminans & iuuans populum Christi amantem. Post dies autem festi populos dimisit in pace, vnumquenque ad suos.

Episcopus dedicauit Ecclesiam splẽdidè ac magnificè.

Templum G... amplissimi

Postquàm verò condidit & sanctificauit dictam sanctam Ecclesiam, constituit, vt daretur vnicuiq; hospiti, qui erat in ciuitate, sumptus vnius diei. Suppeditabat autem vnicuique mendico, tam peregrino quàm ciui, quotidiè ad sex obolos, præter ea, quæ ipse per se præbebat ijs, qui ad ipsum accedebant, in veste, argento, & auro: vnicuique præbens conuenienter suæ dignitati. neque vllus ex ijs, qui indigebãt, erat expers suorum donorum. Indiebus autem ieiuniorum sancti festi Paschalis, suppeditabat vnicuique

Largissimæ S. Porphyrij eleemosynæ.

pauperi ad decem obolos quadraginta diebus. Iussit autem in pio suo testamēto, omninò dari dictos decē obolos quadraginta diebus: & assignato reditu, ex quo volebat eos dari, in dicto testamento statuit, vt nisi hęc quotannìs suppeditarētur, dictus reditus veniret ad sanctam Cęsareæ ecclesiam. Hęc verò posteà facta sunt.

Idolorum autem cultores quo magìs adspiciebant proficere Christianos, eo magìs furebant & studebant malis afficere Christianos, & ante omnes, sanctum eorum pastorem Porphyrium. Nam cùm aliquando orta esset de prędijs controuersia inter Oeconomum sanctæ ecclesiæ, & Sampsychum, qui erat primus inter Idololatras, videns pius Barochas Oeconomū affici iniuria, eum defendit, & cœpit contumelijs afficere dictum Sampsychum. Cùm id autem audiuissent reliqui Curiales, congregati inuaserūt Oeconomum & pium Barocham. Simul verò cum curialibus ascenderūt etiam multi ex ciuibus, inuenta occasione malè afficiendi fideles, & ex parua, vt dixerit quispiam, scintilla tantus est ignis accensus, vt omnes Christiani in periculum venirent, nè perirent. Tanto enim furore perciti fuerunt idololatræ, vt ipsi gladios & clauas acceperint, & septem homines occiderint, & alios multos sauciauerint: Deindè his non contenti, in ipsum Pastorem irruerint. Quidam autem, qui bono lętabantur, pręcurrentes, renunciārunt sanctissimo Episcopo incursionem multitudinis. Cùm verò audiuisset beatus, me accersito, dixit: Fugiamus frater, & parùm occultemur, donèc transeat ira Domini. & ascensis muris, fugimus per tecta. Idololatræ autem, fractis portis domûs episcopalis, ingressi sunt: & cùm non inuenissent sanctum Porphyrium, diripuerūt omnia, quæ illic sunt inuenta.

Idololatræ Gazenses vertūtur in seditionē.

Diripiunt domū episcopi.

Ego autem & beatus Porphyrius per tecta fugientes, inuenimus puellam circa quatuordecim annos natam: quæ cùm sanctū agnouisset Episcopū, prócidit ad eius pedes. Beatus autem rogauit eam, quęnam esset, & quibus nata parentibus. Puella verò respondēs, dixit se esse orbam patre & matre, & auiam habere anum, corpore imbecillam: seque operari, & se alere & suam auiam. Rogauit verò eam, an esset Christiana. Illa autem rursùs dixit, se non esse, sed iamdiù abhinc esse cupere, si sit digna. Clemens autem Porphyrius cùm audijsset, quod dixerat puella, & compūctus esset, lachrymatus est, dicens: Quàm propensum est ad bonum, genus Gazęorum? sed aduersarius studet impedire bonum eorum animum: quem Dominus percutiet verbo oris sui. Dixit autem puellæ: Affer ad nos huc stoream in hoc tectum, vt hîc maneamus, donèc sedetur tumultus ciuitatis: & nè renuncies alicui, nos hîc esse. Illa verò iureiurando affirmauit, se ne auiæ quidem suæ indicaturam. Cùm autē per quoddam tectum ascendisset in domum suam, attulit stoream, & eam strauit: & prócidens ad beati viri pedes, rogauit eum, vt vesceretur modicis suis cibis, & nè suam dedignaretur paupertatem: erat enim circa vesperam. Sanctus autem volens fieri imitator magni Prophetæ Eliæ, dixit puellæ: Festina filia, & affer, vt Dominus det tibi per me alimentū spiritale & carnale. Illa verò properè descendit, emitque panem & oliuas & caseum, & legumen madefactum. Attulit autem omnia, & apposuit nobis, dicens: Accipite domini mei, & benedicite paupertati meæ. Beatus verò rursùs compunctus, fleuit, cùm pręuidisset, quòd habitura erat fidem in Christum. Cumque surrexissemus, & preces fudissemus solitas, & sedissemus, comedimus. Ego quidem comedi caseum & bibi vinum: sanctus autem comedit panem & madefactum legumen, & bibit aquam. & cùm dimisissemus puellam ad suam auiam, nos in tecto dormiuimus. erat enim tempus æstatis. Porrò autem puellæ quoquè nomen interrogauimus. Dixit verò, Salaphtha. quod interpretatur Gręcè Irene, id est, pax. Diem quoquè sequentem transegimus in illo tecto, bona Irene nostrî curam gerente prompto & alacri animo.

Sanctus vir declinat furorem impiorum.

3. Reg. 17.

Postquàm autem cognouimus esse sedatū tumultum ciuitatis, noctù ambulauimus ad sanctam ecclesiam. Cumq; ascendissemus in ædes Episcopales, in ijs nihil inuenimus, nisi pium Barocham iacentem & adductum in extremum periculum ex plagis, ei illatis ab impijs idolorum cultoribus. Post paucos verò dies cùm cognouisset Proconsul, quę facta fuerant in ciuitate, vocabatur autem Clarus, mittit Commentariensem cum magno auxilio, & conijcit in custodiam eos, quos ostenderunt ij, qui gerebant res publicas, & adducit Cęsaream: & de alijs quidē sumpsit supplicium, alios verò dimisit cęsos neruis boum. & nō paruo incusso timore, sic sedauit ciuitatem. Paucis verò pòst diebus recordatus est sanctus Porphyrius bonæ illius puellæ, quæ nos accepit, & eam per me accersij,

Gazæi à Proconsule castigātur.

cerfijt. Illa autem venit currens, habens etiam aliam mulierem, quam dicebat esse amitam. Ingressæ verò ad beatum Episcopum, prociderunt ad eius pedes: qui eas benignè accepit, tanquàm pater beneuolus. Dixit autem puellæ: Re vera, ó filia, cupis fieri Christiana? Illa respondit: Iam tibi dixi, ó domine, me iamdiù abhinc hoc teneri desiderio, & nunc adduxi restem meam amitam, quæ ipsa quoquè tenetur eodem desiderio. Ille autem lætus, ei & eius auiæ iussit dari quotidiè argenti quatuor nummos: eius autem amitæ dedit vnum nummum. & cùm eas signâsset signo crucis, dimisit, eis iubens, vt vacarent precibus, & per catechesim institutioni catechumenorum. Misit autem ad eius quoquè domum pium Timotheum, Presbyterum & per catechesim institutorem, & ei iussit signare auiam puellæ. Nam, sicut priùs dixi, corpus habebat imbecillum & solutum. Tres autem illæ per catechesim institutæ, paulopòst dignatæ sunt venerando baptismo.

Postquàm verò sanctum deposuisset habitum, sanctus, accersita puella, dixit ei: Vis te viro iungamus legitimo matrimonio? est enim tibi tempus nubendi. Neque enim nostra scriptura prohibet honorabiles nuptias. Puella autē cùm audijsset, quod vir sanctus dixerat, cœpit flere & dicere: Bone pater, postquàm me cōiunxisti viro magno, vis me ab illo disiungere, & dare viro humili & nihili? Nequaquàm hoc feceris, domine mi. Admiratus autem sanctus, dixit ei: Et quis est is, quem tibi coniunxi? Illa verò respondit: Iesus Christus Seruator nostrarum animarum, verus meus sponsus, à quo non separabor in æternum. Cùm audiuisset sanctus & compunctus fuisset, est lachrymatus, adeò vt præ magna compunctione puellam sit complexus, & eius caput deosculatus. Erat enim re vera planè impatibilis, & præ magna ad misericordiam propēsione promptus ad effundendas lachrymas. Porrò autem nos quoquè, qui eramus apud ipsum, cùm vidissemus gratiam sancti spiritûs datam piæ puellæ, glorificauimus Deum, qui dat electis suis sapientiam & gratiam. Dimisit verò illo die puellam.

Puella baptizata nō vult alium sponsum pter Christū.

Contigit autem in ipsis diebus anum requiescere, & migrare ad Dominum. Tunc aduocata puella, accersiuit beatus piam Manaridem Diaconissam, quæ interpretatur ipsa quoquè Græca lingua φωτεινή, id est, lucida. Ei commisit Salaphtham, ipsi dato habitu regulari. Et cùm eas Deo commendâsset, dimisit in pace. Ea verò suscepit talem viuendi rationem, qualem non habuit alia illo tempore, quotidiè ieiunans, & post ieiunium modico panis vescens cum sale & madefacto legumine, aut subtiliter comminuto olere & aqua sola. Vinum enim non sumebat omninò. Diebus autem festis vtebatur oleo, & vescebatur oliuis. Nihil autem aliud gustabat, quod fuisset igne coctum. In ieiunijs verò Quadragesimæ, secundo quoquè die comedebat legumina madefacta, aut comminuta olera sine pane. Totam autem sanctam Paschalem hebdomadam transigebat, nihil sumēs, preterquàm quinta sancta feria, post Communionem sanctam, aquam calidam: & corpus suum vsqueadeò macerauerat, vt qui videbant, putarent se vmbram adspicere. Fuit autem alijs quoquè multis exēplum. Sunt enim æmulati vitā sanctæ puellæ Salaphthæ: quæ in hodiernum vsque diem videtur viuere. Est enim mundo morte affecta, viuit autem Christo, & est cum ipso perpetuò: cuius sanctarum precum simus nos participes. Et hęc quidem dicta sint de sancta puella Salaphtha.

Accipit habitum regularem.

Vitā viuit abstinētissimam.

Est multis alijs exemplo.

Beatissimus autem Episcopus Porphyrius, cùm regulam constituisset Ecclesiasticam & omnem consequentiam, & alios paucos annos fuisset superstes, postquàm sanctam sanctificâsset ecclesiam, in morbum incidēs, pium fecit testamentum. In quo cùm multis legâsset, & omnes Christum amantis populi Deo cōmendâsset, in pace dormijt cum sanctis, secundo mensis Dystri, anno, vt est Gazęorum computatio, quadringentesimo octogesimo: episcopatûs ab eo gesti vigesimoquarto, mense vndecimo, & pręclaro peracto certamine aduersùs idololatras vsque ad diem suæ dormitionis.

Sāctus Porphyrius decedit.

Et nunc est in paradiso deliciarum, intercedens pro nobis cum omnibus sanctis: quorum precibus nostri miserebitur pater & Deus cum filio & sancto spiritu: Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

DE S. VICTORE CONFESSORE SERMO B. BERNARDI ABBATIS, QVO VITAM ILLIVS

summatìm compræhendit. Quiescit autem hic S. Victor in monasterio Arremarensi Trecensis diœcesis.

26. FEBRVA. VIctoris vita & gloria specialis, non tam ad gloriam, quàm ad virtutem prouocat omnes, qui recto sunt corde. Non recti planè, sed peruersi est animi, antè quęrere gloriā, quàm exercere virtutem, & velle coronari, qui legitimè non certauerit. Psal. 126. Vanum est vobis, inquit, ante lucem surgere. Ità est. Frustrà ad celsitudinem nititur glorię, qui priùs non claruit virtute. Matth. 25. Frustrà fatuæ virgines sponso obuiàm surgunt, quarum lampades extinguuntur: & ideò fatuæ, quia vacuis gloriantur lampadibus, virtutis oleum non habentes. Absit mihi gloriari, nisì in gloria illorū, quibus propheta congratulans, ait: Psal. 88. Domine, in lumine vultûs tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabūt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Et infert: Quoniam gloria virtutis eorum tu es. Pulchrè non eorum, sed virtutis eorum gloria commendatur. Quæ enim sine virtute est gloria? Profectò indebita venit, præproperè affectatur, periculosè captatur. Virtus, gradus ad gloriam: virtus, mater gloriæ est. Fallax gloria & vana est pulchritudo, quam illa non parturiuit. Sola est, cui gloria iure debetur, & securè impenditur.

Sancto Victori nec virtus, nec gloria deest, sed quemadmodùm ambæ res, & quo ordine in homine processerūt, id operęprecium intueri. Pugnauit fortiter, viriliter superauit, & sic demùm gloria & honore coronatur. Quomodò nempe inglorius remansisset bellator fortis, humilis Victor? quanquàm nec in die virtutis suæ sine gloria fuit, signis & prodigijs admirandus.

Infans adhuc in matris vtero dęmonibus terrori est. Habemus, dilectissimi, in vita Victoris, & quod dignè miremur, & quod salubriter imitemur. Miror vina dedisse in eremo, non vitem, sed fontem. Miror & stupeo infantem adhuc in vtero pauori fuisse pauendis dęmonijs, quippe ab ipsis pręcognitum, & iam tunc ex nomine designatum. Nec vacuum nomen, vbi hostium fuga, & extorta confessio, victoriam concessit infantulo. Quis item non miretur, furem à dęmone depręhensum, & rursùm à dęmone mox hominem liberatum? Quis etiam non omni admiratione stupendum ducat, carne circundatum hominem, cęlis patentibus carnis oculos superno infigere lumini, & videre visiones Dei, angelico insupèr mulceri cantico, doceri oraculo? Visiones admirādæ. Hęc atque similia in sancto homine veneramur, non æmulamur. Meritò quidem, quando & sine salutis periculo possunt non fieri, & sine salutis periculo nequeunt vsurpari. Tutiùs sanè æmulanda solidiora, quàm sublimiora, & quæ magìs virtutem redolent, gloriam minùs.

Studeamus proindè moribus conformari, cui in mirabilibus similari, & si volumus, nō valemus. Catalogus [illegible] S. Victoris. Aemulemur in viro sobrium victum, deuotum affectum: æmulemur mansuetudinem spiritûs, castimoniam corporis, oris custodiam, animi puritatē, ponere frenum iræ, & modum linguæ, dormire parciùs, orare frequentiùs, commonere nosmetipsos psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, Coloss. 3. diebus iungere noctes, & diuinis laudibus occupare. Aemulemur charismata meliora. Discamus ab ipso, quòd mitis & humilis corde fuit. Aemulemur, inquam, quòd extitit liberalis in pauperes, iucundus ad hospites, patiens ad peccantes, benignus ad omnes. Hoc enim melius. In his forma est, cui imprimamur: in miraculis gloria, à qua reprimamur. Illa lętificent, ista ædificent: moueant illa, ista promoueant.

Epulemur, dilectissimi, ad mensam diuitis vocati, mensam abundantem panibus, delicijs cumulatam. An non diues, qui nos exemplis reficit, protegit meritis, lętificat signis? Diues planè, in cuius hodiè conuiuio solenni angeli & homines pariter congregantur. Hi, vt reficiantur: illi, vt delicientur: Isti, vt proficiant: illi, vt gaudeant. Cuius vita repleta bonis, quid nisì mensa referta cibis? Nec tamen omnibus omnia apponuntur, sed vt tollat quisque, quod sibi expedire & conuenire videbitur.

Et ego quidem consilio salubriori diligenter considero, quæ mihi apponũtur. Cautum est mihi eligere mea,& aliena non tangere. Non extẽdam manum ad gloriam miraculorum, nè si attentauero, quod desupèr non accepi, perdam meritò & quod videor accepisse. Non leuo cum illo oculos ad rimanda secreta cælestia, nè oppressus à gloria, confusus resiliam, serò confugiens ad cõsilium sapientis, qui ait: Altiora te nè quæsieris, fortiora te nè scrutatus fueris. Infertur mensis vinum nouum aquarum rubentium, non tango: quia non mihi appositum scio, qui similiter elementa mutare, naturas innouare non valeo. Cerno item in mensa Victoris, angelos illũ audisse canentes. Nunquid videbo & ego mihi supernos exhiberi cantores, aut certè citharœdos illos de Apocalypsi coram me citharizare in citharis suis? Imperat ille dæmonibus adhuc in corpore viuens, vinctum in corpore soluit, iam corpore solutus. Cibi sunt, sed non mei: equidem iocundi & sapidi, sed non tangit illos anima mea, quoniam non est inopi mihi, vndè sufficiam talia redhibere. Eccl. 3. Apoc. 14.

At si diligenter considero, eccè præ oculis in mensa sancti, censura iudicij, disciplinæ vigor, sanctitatis speculum, vitæ forma, virtutis insigne. Hæc à me & absque præsumptione sumuntur, & salubriter insumuntur, & si dissimulo, districtè reposcuntur. Audi adhuc, quænam mihi iurè apposita putem. Si panem doloris, & vinum compunctionis de diuitis mensa obtuleris, tollo securus, qui sum pauper & inops. Erunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & poculum meum cum fletu miscebo. Pars mea hæc, qui dolenda commisi. Nec me tamen pigebit, vt æstimo, cibi huius, quoniam qui apposuit scientiam, addit & dolorem. Sed & si temperantiæ, si iustitiæ, si prudentiæ vel fortitudinis exempla appareant, ea incunctanter sumo, sciens quia talia oportet me præparare. Hæc mihi apponi, hæc à me repetitum iri non dubito. Nunquid signa & prodigia exigenda à nobis sunt, vt ea diuiti vicissim præparemus? Eccle. 1.

Fratres, vasa sunt in honorem illi, qui nos inuitauit, non cibi pauperum. Tu ergò, qui inuitatus es, diligenter considera, quid tibi ille, quid sibimet apposuerit: non enim quicquid in mensa apponitur, tibi apponitur. Quid si in poculo aureo fuerit propinatum? Non poculum tibi, sed potus apponitur. Sume potum, & pone aurum. Ergò exempla bonorum operum & rectitudinem morum paterfamiliâs communicat ità domesticis, vt prærogatiuam sibi retineat in miraculis. In his tamen atque illis, ille glorificandus est, cuius munus sanctè viuere, cuius virtus signa facere est. qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTORVM ANDRONICI ET EIVS CONIVGIS ATHANASIAE,

Authore Simeone Metaphraste.

IN diebus Theodosij magni Imperatoris, erat in magna vrbe Antiochia iuuenis quidam argẽtarius, nomine Andronicus. Accepit autem vxorem filiam argentarij, nomine Iohannis. Erat verò eius nomen Athanasia. Erat enim re vera Athanasia, id est, immortalis & factis & cogitatione. Erat autem Andronicus valdè pius, & plenus bonis operibus. Similiter verò eius quoquè vxor. erant autem valdè diuites. Sic verò vitam suam agebant argentariam, & facultates suas diuiserunt in tres partes: vnam quidem in rationem pauperum, & aliam in rationem Monachorum, & aliam in rationem facultatum & officinæ. Vniuersa autem ciuitas amabat dominum Andronicum propter eius modestiam. 27. Febr. Andronici & Athanasiæ pietas. Facultatũ distributio.

Cognouit autem suam vxorem: & cùm concepisset, peperit filium, & nominauerunt eum Iohannem. Cùm verò adhuc in vtero cõcepisset, peperit filiam, & nominauit eam Mariam. neque ampliùs appropinquauit vxori Andronicus. Conferebat autem suum studium ad diligenter & lubenter laborandum, cum alijs Christi amantibus argentarijs. Dominico & die secundo & quarto & in parasceue, à vespera vsque ad matutinum ibat In matrimonio viuunt continenter.

Andronicus ad lauandos viros suos fratres. Similiter autem eius quoquè vxor ad lauandas diligenter mulieres. Post tempus verò duodecim annorum, ingressa est quodam die manè domina Athanasia à voluntario illo labore ad videndos suos filios, & inuenit eos suspirantes. Illa autem conturbata, ascendit in lectum suum, & posuit ambos supra pectus suum. Beatus verò Andronicus ingressus, cœpit clamare in vxorem suam, quòd multùm dormiret. Illa autem dixit: Noli irasci domine mi. pueri enim sunt infirma valetudine: & cùm tetigisset, inuenit eos teneri à febre, & dicit suspirans: Fiat volũtas Dei: & iuit extra ciuitatem, ad precandum sanctum Iulianum. Illic enim iacebant eius parentes. Fuit autem illic vsque ad horam sextam: & reuersus, audit eiulatum & tumultum, qui fiebat domi suæ. Ille verò conturbatus cucurrit, & inuenit omnem ferè ciuitatem domi suæ & pueros mortuos.

Proles moriuntur.

Cumque vidisset infantes in lecto simul iacẽtes, ingressus in suum oratorium, se proiecit ante Seruatorem, & flens dixit: Ipse egressus sum nudus ex vtero matris meæ, nudus quoquè illuc reuertar. Dominus dedit, Dominus abstulit: Sicut Domino visum est, ità fiat. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vsque in seculum. Vxor autem eius quærebat se suffocare, dicens: Moriar cum meis filijs. Conuenit verò vniuersa ciuitas ad efferendos pueros, adeò vt illic esset Patriarcha cum toto clero suo. Eos verò deposuerunt in martyrio sancti Iuliani supra auos suos. Accipiens autem beatum Andronicum Episcopus, ingressus est in ædes eius. Illius autẽ vxor noluit abire in domum suam, sed dormijt in martyrio. Media verò nocte appáret ei Martyr in habitu Monachi, dicens ei: Cur non sinis eos, qui hîc sunt, requiescere? Illa autem dixit: Domine mi, nè mihi irascaris. Nam sum valdè afflicta. Habebam autem duos solos filios, & hodiè ambos simul extuli. Ille verò dicit: Quot annos nati erant tui pueri? Illa verò dicit ei: Vnus erat duodecim annos natus, altera verò decem. Ille autẽ dicit ei: Cur igitur illos defles? Vtinàm defleres peccata tua. Dico enim tibi mulier, quòd quomodò natura hominis exigit cibum, & fieri non potest, vt non detur ad comedendum: ità etiam pueri in illo die poscunt à Christo bona futura, dicentes: Iuste Iudex, priuâsti nos rebus terrenis: nè nos etiam priues cælestibus. Illa autem cùm audiuisset, est compuncta: & mutauit luctum in gaudium, dicens: Si ergò viuunt filij mei in cælo, quid fleo? & conuersa, quæsijt Abbatem, qui ei fuerat locutus. & cùm totum locum obijsset, non inuenit. & sciscitatur à Ianitore, dicẽs: Vbì est Abbas, qui est modò huc ingressus? Dicit ei Ianitor: Vides omnes ianuas obseratas, & dicis, Vbì est Abbas, qui modò est huc ingressus? Eam autem erudijt Paramonarius, vt qui sciuisset eam vidisse visionem. Illa verò metu correpta, rogauit vt abiret in domum suam. Eam verò accepit Ianitor, & introduxit in domum suam: & narrauit marito suo ea, quæ viderat.

Iob 1.

Athanasiæ appáret S. Iulianus.

Tunc dicit ei beata Athanasia: Re vera domine, etiam viuentibus filijs voluï dicere, & erubui. Eccè ergo etiam post mortem eorum dico tibi. Si me audias, conijcies me in monasterium, & deflebo peccata mea. & dicit ei: Abi, proba tuam cogitationem vna hebdomada. & si permanseris in hoc proposito, loquemur. Illa autem cùm rursùs venisset, idem dixit. Beatus verò Andronicus accersit socerum suum, & ei tradit omnes suas facultates, dicens: Ad sancta loca proficiscimur ad orandum. Si quid ergò nobis acciderit humanitùs, habebis has facultates, vt de eis facias, quod tibi videbitur. Rogo ergò te, vt rectè agas cum tua anima, & ex ijs, quæ hîc sunt, fac Nosocomium & Xenodochium monachorum. & manumissis seruis suis, dedit eis legata. & accepta parua benedictione & duobus equis, exijt noctù ex ciuitate, ipse & vxor eius soli. Beata autem Athanasia eminùs vidit domum suam, & sursùm adspiciens in cælum, dixit: Deus, qui dixisti Abrahæ & Saræ, Egredere è terra tua & è cognatione tua: & veni in terram, quam ostendam tibi: ipse nunc quoquè deduc nos in timorem tuum. Eccè enim relinquimus domum nostram apertam propter nomen tuum: nè ante nos claudas ostium regni tui. & flentes ambo abiêrunt: & cùm ad sancta loca peruenissent, adorârunt. & cùm multos patres conuenissent, veniunt ad sanctum Menam Alexandriæ, & fruuntur Martyre.

Nudant se omnibus facultatibus suis.

Gene. 12.

Circa horam autem nonam adspicit Andronicus, & videt monachum contendentem cum Laico, & ei dicentem: Cur abbatem iniuria afficis? Is verò ei dicebat: Domine, locaui bestiam meam ad Scetem. Ego verò ei dico: Eamus iam, vt totam noctem ambulemus, & crâs vsque ad sextam, vt perueniamus ante æstum diei: & non vult vt iam eamus

mus. Dicit ei dominus Andronicus: Habésne aliquod aliud animal? Is verò dicit: Maximè. Dixit autem ipsi: Vade, duc illud ad me, & veni, & accipiam ego vnum animal, & Abbas vnum. quoniam ego quoquè volo ire ad Scetem. Andronicus verò dicit vxori suæ: Manè hic apud sanctum Menam, donèc descendam in Scetem, & accipiam benedictionem à patribus, & reuertar. Dicit ei vxor eius: Accipe me tecum. Ille verò dicit ei: Mulier non ingreditur in Scetem. Illa autem dicit ei cum fletu: Habebis me apud sanctū Menam, si remanseris, & me non collocâris in monasterio. Cumq; se inuicèm salutâssent & complexi fuissent, fuerunt separati. Ipse autem descendit ad Scetem: & cùm adorâsset sanctos patres in Laura, audiuit de Abbate Daniele: & cùm eò accessisset, non sine magna difficultate eum potuit conuenire: Seni verò omnia exposuit. Dicit autem ei senex: Abi, & adduc vxorem tuam, & faciam tibi literas, & depones eam in Thebaide in monasterio Tabennesiotarum. Andronicus autem fecit, sicut dixerat ei senex. & abiens, duxit eam ad senem. Qui locutus est eis verbū salutis: & factis literis, misit eos ad monasterium Tabennesiotarum. Reuerso verò Andronico, dedit senex habitum, & docuit quæ ad statum pertinent monasticum, & mansit apud eum annos duodecim.

Andronicus proficiscitur ad patres in Scetem.

Ambo fiunt Monachi.

Post duodecim autem annos rogauit senem, vt se dimitteret ad sancta loca. Ille verò benè precatus, eum dimisit. Abbas autem Andronicus iter faciens per Aegyptum, sedit sub spina, vt animam recrearet ab æstu. Eccè autem ex Dei dispensatione veniens in habitu virili eius vxor, quæ ipsa quoquè ibat ad sancta loca. Çumque se inuicèm salutâssent, cognouit columba coniugem. Ipse verò quomodò potuisset cognoscere talem, quæ emarcuerat, pulchritudinem, & quæ videbatur vt Aethiops? Dicit ergò ei: Quò vadis domine Abba? Ille verò dicit ei: Ad sancta loca. Ipsa autem dicit ei: Ego quoquè volo illuc ire. Ipsa ergò rursùs dicit ei: Si velis, eamus ambo simul. Sed tanquàm non simul simus, ingrediamur silentiò. Dicit Andronicus: Vt iubes. Deindè ipsa dicit ei: Non es reuerà discipulus Abbatis Danielis? Ipse verò dicit ei: Maximè. Dicit ipsa: Preces senis nos comitabuntur. Dicit Andronicus: Amen. Cùm autem simul ingressi essent, & adorâssent sancta loca, reuersi sunt Alexandriam. Dicit Abbas Athanasius Abbati Andronico: Vis maneamus simul in cella? Dicit Andronicus: Certè, vt iubes. Volo autem primùm ire, & accipere preces senis. Dicit ei Abbas Athanasius: Vade, & expectabo te apud Octauumdecimum: & si venias, sicut iter fecimus, manebimus silentiò. Nam si te non ferat, nè véneris. Ego enim te expectabo apud Decimumoctauum. Ille autem profectus, salutauit senem, & de eo ipsi renunciauit. Senex verò dicit ei: Vade, & dilige silentium, & mane cum fratre. est enim monachus, vt esse oportet. Eo autem reuerso, cùm inuenisset Abbatem Athanasium, manserunt simul, timore Dei muniti, alios duodecim annos: & non cognouit Abbas Andronicus eam esse suam coniugem.

Andronicus non nouit vxorem suam.

Ingressi sancta loca adorauerunt.

Simul degunt, nec tamen coniugem agnoscit Andronicus.

Sæpè ergò ascendebat senex ad eos visitandos, ea illis disserens, quæ pertinebant ad vtilitatem. Semel autem cùm ascendisset senex, & eos valere iussisset, antequàm iret ad sanctum Menam, venit ad eum Abbas Andronicus, & dicit ei: Abbas Athanasius vadit ad Dominum. Reuersus verò senex, inuenit eum magnis compressum angustijs, & cœpit flere Abbas Athanasius. & dicit ei senex: Cùm te oporteret gaudere, quòd migras ad Dominum, lachrymaris? Dicit ei Abbas Athanasius: Non ploro, nisì propter Abbatem Andronicum. Sed fac hanc charitatem, postquàm me sepeliêris. Inueniens schedulam sitam ad caput meum, lege eam, & da ipsi Abbati Andronico. Cumque ipsi preces dixissent, communicauit & dormijt in Domino. Venerunt aūt ad ei faciendas exequias: & eccè inuenta fuit sexu mulier, & auditum fuit in tota Laura. & mittens senex, exciuit vniuersam Scetem & interiorem solitudinem. & venerunt omnes Lauræ Alexandriæ, & conuenit vniuersa ciuitas, & Monachi Scetæ, ferentes legumina. ità enim mos est in Scete. Cū ramis ergò & palmis extulerunt venerandas reliquias Athanasiæ, Deum glorificantes, qui tantam tolerantiam præbuit mulieri. Expectauit autem senex septimum diem beatæ Athanasiæ. Posteà verò voluit senex accipere secum Abbatem Andronicum, sed non id sustinuit, dicens: Moriar cum mea domina. Cumq; eum rursùs iussisset valere Senex, priusquàm ipse iret ad sanctum Menam, venit ad eum frater, dicens: Laborat Abbas Andronicus, & est redactus ad angustias. Senex verò rursùs misit in Scetem, dicens: Adeste huc venientes. Abbas enim Androni-

Athanasius abit ad Christum.

Honorificè tumulatur.

Andronicus sequitur Athanasiũ. cus sequitur Abbatem Athanasium. Illi autem cùm audiuissent, accesserunt, & inuenerunt eum viuentem. A quo cùm accepissent benedictionem, dormijt in Domino.

Exortum est ergò bellum inter patres Decimioctaui, & Monachos Scetiotas, dicentes: Noster est frater, & eum habebimus in Scete, vt nobis opem ferant eius preces. Patres autem Octauidecimi, dicebant: Ponemus eum cum sua sorore. Vehementer igitur instabant Scetiotæ. & dicit Archimandrita Octauidecimi: Si quid senex dixerit, faciamus. Abbas verò Daniel dicebat eum oportere illic sepeliri. Illi autem non audiebant eum, dicentes: Est senex, & non timet ampliùs bellum corporis. Nos autem Preces sanctorũ adiuuant nos. sumus iuniores, & volumus fratrem, vt nobis opem ferant eius preces. Sufficit enim vobis, quòd reliquimus vobis Abbatem Athanasium. Cùm verò vidisset senex esse magnam perturbationem, dicit fratribus suis: Si me non audiatis, ego quoquè hîc manebo, & sepeliar cum meo filio. & tunc quieuerunt, & extulerunt fratrem Andronicum. Dicunt ergò seni: Eamus in Scetem. Dicit eis senex: Sinite, vt faciam septimum diem fratris. & non siuerunt eum manere. Ità confidit Abbas Daniel suo discipulo. Oremus nos quoquè, vt veniamus ad mensuram Abbatis Athanasij & Abbatis Andronici, precibus omnium Sanctorum Christi: Cui gloria & potentia simul cum patre & sancto Spiritu, Nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA SS. LVPICINI ET ROMANI ABBATVM, AVTHORE D. GREGORIO TVRONEN. EPISCOPO,

Libro de Vita Patrum, Cap. 1.

28 FEBRVA quòd ad Romanum attinet. Matth. 25. SEries Euangelicæ admonet disciplinæ, vt domesticæ largitionis pecunia nummularijs fœnerata, cum digno multiplicationis fructu, dispensante Domino, restauretur: nec altis defossa foueis recondatur ad detrimentum, sed rationabili dispensatione porrecta, æternæ vitæ crescat ad lucrum: vt incipiens retributionis Dominus quæ commodauit inquirere, cum vsuris receptis fœnerationis suæ duplici satisfactione talentis, dicat: Ibidem. Eugè, serue bone, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Prædestinatorum est enim ista cum Dei ope perficere, qui ab ipsis incunabulorum vagitibus, vt sæpè de multis legitur, Dominum scire meruerunt, cognitoque eo, nunquàm ab eius præceptionibus recesserunt, neque post baptismi sacramentum niueam illam, pollentemque regenerationis stolam impudicis actibus polluerunt: qui meritò Apoc. 14. sequuntur Agnum, quocunquè ierit: quosque ipsius Agni candor egregius lilijs decoris, nullo tentationis æstu marcentibus, coronauit. His deniquè sertis dextera inclytæ dominationis extenta inchoantes prouocat, vincentes adiuuat, victores adornat: quos nominis sui titulo præsignatos, de terrenis gemitibus eleuans, in cælorum euehit gaudia gloriosos. De quorum niueo electionis numero & illos esse non ambigo, qui Lorensis eremi opaca lustrantes, non modò Dei templum effici meruerunt, verum etiam in multis mentibus Spiritussancti gratiæ, tabernacula parauerunt, id est, Lupicinus, Romanusque germanus eius.

Lupicinus cogitur ad nuptias: Romanus eas respuit: simul deserta petunt. Igitur Lupicinus ab exordio ætatis suæ Deum toto requirens corde, literisque institutus, cùm ad legitimam tr[illegible]sisset ætatem, genitore cogente, cùm animi non præberet assensum, sponsali vinculo nectitur. Romanus verò adhuc adolescentior, & ipse ad Dei opus animum extendere cupiens, nuptias refutauit. Parentibus verò relinquentibus seculum, communi consensu eremum petunt: & accedentes simul inter illa Lorensis deserti secreta, quæ inter Burgundiam Alemaniamque sita, Auenticæ adiacent ciuitati, tabernacula figunt: prostratique solo, Dominum diebus singulis cum psalterij modulamine deprecantur, victum de radicibus quærentes herbarum. Sed quoniam liuor illius, qui de cælo delapsus est, semper insidias humano generi consueuit intendere, contra hos Dei seruos armatur, hosque per ministros suos à cœpto itinere nititur

reuo-

reuocare. Nam lapidibus vrgere eos dæmones per dies singulos non desinebant: & quotiescunquè genua ad orandum Dominum deflexissent, statìm imber lapidum super eosdem, iacientibus dæmonijs, decidebat: ità vt sæpè vulnerati, immensis dolorum cruciatibus torquerentur. Intereà ætas adhuc immatura cœpit iniurias quotidiani hostis metuere, nec passa diutiùs sufferre dolores, relinquens eremum, ad propria ire deliberat. Sed quid inuidia non cogat inimici? Verùm vbi relinquentes hoc habitaculum, quod expetierant, ad villas propinquiores sunt regressi, domum cuiusdam pauperis ingrediuntur. Percontatur mulier, de quo itinere milites Christi venirent. Respondent non sine confusione, se reliquisse eremum, & quæ eos causa à cœpto distulerit opere, per ordinem pandunt. At illa ait: Oportuerat vos, ô viri Dei, contra insidias diaboli viriliter dimicare, nec formidare eius inimicitias, qui sæpiùs ab amicis Dei superatus occubuit. Aemulus est enim sanctitati, dum metuit, nè, vndè ille perfidia vilis corruit, genus humanum fide nobilitatum ascendat. At illi compuncti corde, & seorsùm discreti à muliere, dixerunt: Væ nobis, quia peccauimus in Deum, dimittendo propositum nostrum. Eccè nunc à muliere arguimur pro ignauia. Et qualis nobis in posterum erit vita, si ea, vndè * æstu inimici expulsi fuimus, non repetamus? Tunc armati vexillo Crucis, sumptis in manu bacillis, regressi sunt ad eremum. Quibus venientibus, iterùm eos insidiæ dæmonis lapidibus cœperunt vrgere: sed persistentes in oratione, obtinuerunt à Domini misericordia, vt remota tentatione, liberi in illo diuini cultûs famulatu, expeditique perseuerarent.

Relinquũt eremum ob dęmonũ infestationes.

** astu*

Sed citò eò redeunt, & vincunt dęmones.

His deniquè in oratione persistentibus, cœperunt ad eos turbæ fratrum hinc & indè confluere, & audire verbum prædicationis ab eis. Cumque iam beati eremitæ populis (vt diximus) publicati fuissent, fecerunt sibi monasterium, quod Condatiscone vocitari voluërunt. In quo succisis syluis, & in plana redactis, de laboribus manuum propriarum victum quærebant. Tantusque feruor de DEI amore proximos locorum accenderat, vt congregata ad officium DEI multitudo, simul habitare non posset. Fecerunt itaque aliud monasterium, in quo felicis aluearis examen instituerunt. Sed & hoc deincèps cum DEI adiutorio ampliato, tertium intra Alemaniæ terminum monasterium locauerunt. Ibantque vicissìm hi duo patres visitantes filios, quos diuinis imbuerant disciplinis, prædicantes in singulis monasterijs ea, quæ ad institutionem animæ pertinebant. Lupicinus tamen Abbatis super eos obtinuit monarchiam. Erat autem valdè sobrius, & cibo potuque abstinens, ità vt plerunquè tertia tantùm die reficeretur. Cùm verò eum, sicut corporis humani deposcit necessitas, sitis arriperet, vas cum aqua exhiberi faciebat, in qua manus immersas diutiùs retinebat. Mirum dictu: ità absorbebat caro eius aquam appositam, vt putares eam per os eius assumi: & sic ardor sitis extinguebatur. Erat autem seuerus valdè in districtione fratrum, nec quenquam non modò peruersè non agere, verumetiam nec loqui sinebat. Mulierum quoquè vel colloquia, vel occursus valdè vitabat. Romanus ità erat simplex, vt nihil de his penitùs ad animum duceret: sed omnibus tam viris, quàm mulieribus æqualiter flagitatam benedictionem, diuinitatis nomine inuocato, tribueret. Lupicinus igitur Abbas cùm minùs haberet, vndè tantam sustineret congregationem, reuelauit ei Deus locum in eremo, in quo antiquitùs thesauri reconditi fuerant. Ad quem locum accedens solus, aurum argentumque, quantum leuare poterat, monasterio inferebat: & exindè coëmpto cibo reficiebat fratrum multitudines, quos ad Dei officium congregauerat: sicque faciebat per singulos annos. Nulli tamen fratrum patefecit locum, quem ei Dominus dignatus est reuelare.

Mira Lupicini abstinentia.

Reuelantur ei thesauri absconditi.

Factum est autem, vt quodam tempore visitaret fratres, quos in illis Alemaniæ regionibus diximus congregatos: & accedens meridie, cùm adhuc fratres in agro essent, ingressus est domum, in qua cibi coquebantur ad reficiendum: viditque diuersorum ferculorum apparatum magnum, ac piscium multitudinem aggregatam, dixitq; in corde suo: Non est dignum, vt monachi, quorum vita solitaria est, tam ineptis vtantur sumptibus. Et statìm iussit pręparari æneum magnum: cumq; locatus super ignem feruere cœpisset, posuit in eo cunctos simul quos parauerant cibos, tam pisces, quàm olera, siue legumina, vel quicquid ad comedendum destinatum fuerat, dixitque: De his pultibus nunc reficiantur fratres: non delicijs vacent, quę eos à diuino impediant opere. Quod illi cognoscentes, valdè molestè tulerunt. Tunc duodecim viri, habito consi-

Damnat magnũ ciborum apparatum.

consilio, iracundia inflammati, reliquerunt locum, & abierunt per deserta vagantes, & ea, quæ erant seculi delectabilia, inquirentes. Reuelatumq; est statim per visum Romano, nec ei voluit diuina miseratio rem actam occultare. Regresso igitur Abbati ad monasterium dicit: Si sic futurum erat, vt ad dispersionem fratrum abires, vtinàm nec accessisses ad eos. Cui ille: Noli, inquit, molestè ferre, frater dilectissime, quia ea acta sunt. Nam scias purgatam esse aream Domini, & triticum tantùm in horreo positum, paleas autem esse reiectas foràs. Et ille: Vtinàm nullus abscessisset ex eis: sed nunc indica mihi, quæso, quot exindè abierunt. Qui respondit: Duodecim viri cothurnosi, atq; elati, in quibus Deus non habitat. Tunc Romanus cum lachrymis ait: Credo in illo diuinæ miserationis respectu, quia nec illos separabit à thesauro suo, sed congregabit, & lucri eos faciet, pro quibus pati dignatus est. Et facta pro his oratione, obtinuit, vt reuerterentur ad gratiam omnipotentis Dei. Dominus enim compungi fecit corda eorum, & agentes pœnitentiam pro excessu suo, congregauerunt singuli congregationes suas, & fecerunt sibi monasteria, quæ vsque hodiè in Dei laudibus perseuerant. Romanus autem persistebat in simplicitate & operibus bonis, visitans infirmos, & saluans eos oratione sua.

Romanus Lupicinum repræhēdit.

Ecce quāta orationis virtus.

Factum est autem quodam tempore, dum iter ageret ad visitandos fratres, vt occupante noctis crepusculo, ad hospitiolum diuerteret leprosorum. Erant autem nouem viri. Susceptusque ab eis, statim plenus charitate Dei, iussit aquam calidam fieri, atque omnium pedes manu propria lauit, lectulumque spatiosum fieri præcepit, vt omnes in vno stratu requiescerent, non abhorrens luridæ maculam lepræ. Quod cùm factum fuisset, obdormientibus leprosis, hic inter decantationes psalmorum vigilans, extendit manum suam, & tetigit latus vnius infirmi, qui statim mundatus est. Tactuq; salubri iterùm tetigit aliùm, & ipse protinùs est mundatus. Cumque se sensissent redditos sanitati, tetigit vnusquisque proximum suum, vt scilicet expergefacti, rogarent sanctum pro emundatione sua. Sed cùm tacti ad inuicèm fuissent, & ipsi mundati sunt. Manè autem facto, adspiciens omnes nitente cute effulgere, gratias agens Deo, & vale dicens, ac singulorum oscula libans abscessit, mandans eis, vt semper ea, quæ Dei erant, & retinerent pectore, & operibus exercerent.

Romanus leprosos sanat,

Lupicinus autem iam senex factus, accessit ad Chilpericum regem, qui tunc Burgundiæ præerat: audierat enim eum habitare apud vrbem Ianubam. Cuius cùm ingressus est portam, tremuit cathedra regis, qui ea hora ad conuiuium residebat, exterritusque ait suis: Terræmotus factus est. Responderunt qui aderant, nihil se sensisse commotionis. Et ille: Occurrite quantocyùs ad portam, nè fortè aliquis aduersari cupiens regno nostro, adsit quasi nociturus nobis. Non enim sine causa hæc sella contremuit. Qui protinùs concurrentes, offenderunt senem in veste pellicea, & dixerunt regi de eo. Qui ait: Ite, adducite eum in conspectu meo, vt intelligam cuius ordinis homo sit. Et statim adductus, stetit coram rege, sicut quondàm Iacob cum Pharaone. Cui ille ait: Quis es, vel vndè venisti, aut quod est opus tuum, vel quid necessitatis habes, vt venias ad nos? Cui ille: Pater sum Dominicarum ouium, quas cùm Dominus spiritalibus cibis iúgi administratione reficiat, corporalia eis interdùm alimenta deficiunt. Ideò petimus potentiam vestram, vt ad victûs vestitusque necessaria aliquid tribuatis. Rex verò hæc audiens, ait: Accipite agros, vineasque, de quibus possitis viuere, ac necessitates vestras explere. Qui respondit: Agros & vineas non accipiemus, sed placeat potestati vestræ aliquid de fructibus delegare, quia non decet monachos facultatibus mundanis extolli, sed in humilitate cordis Dei regnum iustitiamque eius exquirere. At rex cùm audisset hæc verba, dedit eis præceptionem, vt annis singulis trecentos modios tritici, eodemque numero mensuras vini accipiant, & centum aureos ad comparanda fratrum indumenta. Quod vsque nunc à fisci ditionibus capere referuntur.

Gene 47.

Post hæc autem cùm iam senes prouectæque essent ætatis, Lupicinus Abbas scilicet & Romanus frater eius, ait Lupicinus germano suo: Dic mihi, frater, in quonam monasterio vis tibi parari sepulcrum, vt simul quiescamus? Qui ait: Non potest fieri, vt ego in monasterio sepulcrum habeam, à quo mulierum accessus arcetur. Nôsti enim, quòd mihi indigno & non merenti Dominus Deus meus gratiam tribuit curationum, multique per impositionem manûs meæ, ac virtutem crucis Dominicæ à

diuersis

diuersis languoribus sunt erepti. Erit autem concursus ad tumulum meum, si ab hac luce migrauero. Ideoque eminùs à monasterio in monte paruulo sepultus est: super cuius deincèps sepulcrum, magnum templum ædificatum est, in quod ingens frequentia populi diebùs singulis accurrit. Multę enim virtutes ibì in Dei nomine nunc ostenduntur. Nam & cęci ibì lumen, & surdi auditum, & paralytici gressum plerunquè recipiunt. Lupicinus autem Abbas obiens, intra monasterij basilicam est sepultus, reliquitque Domino pecuniæ creditæ multiplicata talenta, id est, beatas congregationes, in eius laude deuotas.

Romanus extra monasterium sepelitur propter miracula.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

ALPHABETICVS TOMI PRIMI DE SANCTIS, A SVRIO collecti, aucti & recogniti, sub nomenclatura mensium IANVARII & FEBRVARII, ordo.

a, b, c, d, e. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Sſ, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sſſ, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo, Pppp, Qqqq, Rrrr, Sſſſ, Tttt, Vvvv, Xxxx, Yyyy, Zzzz. Aaaaa. Singulęq; connexiones, aut (quemadmodùm à typographis vocãtur) signaturæ sunt aut signant terniones: exceptis duernionibus duobus, videlicet, d & e.

Sequentes hos paginarum numeros, 43. 479. 789. 803. 804. 948. 3075. 1079. restituat lector sedulus locis suis.

Admonendus hîc venit diligens Lector, in conficiendo huius Tomi Indice nonnihil erroris alicubì obrepsisse. Nè igitur, dum fortè in ea loca inciderit, quod quærebat, non inueniens, incasso labore fatigetur, (id quod in ijs omnibus vsu veniret, quæ paginam 1078. & deincèps seqq. vsque ad 1095. adscriptam habuerint) paginam proximam binario minorem capiat: vndè futurum est, vt etiam hac in parte se voto suo minimè frustratum sentiat.